

68-10-2-2
D. ROB.
MARANTAE
VENVSII, IVRECON-

SULTI CLARISSIMI,

TRACTATUS

DE

ORDINE IVDICIORVM,
uulgò Speculum aureum, & Lumen
Aduocatorum.

ACCESSERVNT,

DISPUTATIONES decem Quaestionum legalium.

REPETITIO præterea in L. Is potest. ff. de acq. hered.

*Omnia SUMMARIIS illustrata. Adiecto insuper
INDICE rerum uerborumq; locupletissimo.*



Lugduni, apud hæredes Iacobi Iuntæ,
M. D. LVII.



BIBLIOPOLA CANDIDO

LECTORI S.



CONSILIUM semper fuit, candide Lector, nostrum circa rem literariam studiū & officium, re potius testari, quā ambitiosis ac fucatis pollicitationibus, tanquam spe inani & fallaci tuam expectationem alere. Cuius nostri in Rempub. muneris nullam unquam mercedem aut gloriam aucupati sumus ampliore, quā ut tuis publicisque adeo studijs, nec optatiorem, quā ut immortalitati nominis nostri aliquando consuleremus: uelis & equis, quod aiunt, fugientes Homericam illam scēdissimā ignaviae & socordiae notam, Εὐνοίαν δ' ἄρ' ἔσπευον. En igitur, candide Lector, tibi emittimus D. Robertum Marantam, Venustum, uirum sine controuersa utriusque iuris disciplina clarissimum: illum quidem ipsum, non qualem antea gestaſti, mutilum & corruptum, sed iamiam suae pristinae integritati uiuidoque nitore restitutum: nouis & compendiosis Argumentis in singula Capita, illustratum. Indicem adhuc locorum insignium, qui mirē desiderabatur antea, concinnandum curauimus: eo quod nihilominus, qui praecrat, rerum, uerborum & sententiarum singulare, non reiecto, sed tamē circumspectius eliminato. Quam in parte doctiss. hominum opera, atque exemplarium beneficio adiuti, quantam huic Authori lucem & gratiam, quantam publicis studiis adiumenta ipsi attulerimus, tuum ac studiosorum sit iudicium. Certē nec opere, nec oleo pepercimus. Ceterum, te uelinus rogatum, ut hasce nostras uigilias, hosce nostros liberales conatus aequi bonique consulas, dum multo grauiora in tuam unius gratiam molimur. Bene etc.



3
INNOCENTII

LVCII, MONTELLANI

HEXASTICHON.

Cur opus inscribitur, Speculum
aureum.

Reddit ut acceptas Speculum sine fraude figuras.

Hoc opus in tetrico sic obeunda foro.

Et quantò reliquis extat præstantius aurum:

Hoc alijs tantò nobile præstat opus.

Non igitur frustra cedro tua digna Maranta

Ex auro & speculo pagina nomen habet.

EIVSDEM INNOCENTII
centij Carmen.

Quàm tibi tyrones fateor debere Maranta:

Versatòsque diu iuris in arte senes.

Illos dum tenebras illustras, hósque labori

Dum parcunt: Speculo dum cumulata uident.

Et tibi terrarum domini populúsque regendus.

Munere pro tanto præmia digna ferant.

Hoc tu causarum censores ducis ad altum

Iustitiæ culmen: sanctáque iura doces.

EIVSDEM INNOCENTII
centij Distichon.

Vrbs quondam Flacco uiguiستی splendida: sed nunc

Aucta Marantæo plus Venusina nites.

ANDREAE SYLVESTRI

Sacerdotis Andrij carmen

ad Lectorem.

Doctorem specimen, legum uox uiua, Robertus

Communi gaudens utilitate uirum:

Ex auro speculum, quo se consultus adornet,
Edidit: obscurum ius erat: ecce nitet.
Gratia consulto est prodesse clientibus, ingens:
Inq; foro trepidis posse favere reis.
Quanta resulgenti Speculo tribuenda Marantæ
Gloria, patronis quo duce lumen adest?

EIVSDEM ANDREAS

Distichon.

Lumen habes, toto tenebris è iure fugatis:
Intrepidè causas suscipe: lumen habes.

ARCHIPRESBYTERI IACO

bi Flori poetæ Theologi, carmen
ad Lectorem.

O qui hominum curas prauos depellere mores
Pecloribus, iudex tramite iustitiæ:
Quique foro insontes contrà defendis in hostem,
Tela ferens, istis utere iudicijs.
Hoc tibi præstat opus Speculùmque aurùmque legenti,
Clarius ut cernas quæ pretiosa refert.
Magnas ergo tuo grates pleno ore Marantæ,
Pro tam foecundo munere semper age.

LENIVS AD LECTOREM.

Lux nitet hic radians ardenti sole Roberti.
Qui odisti tenebras, huc fuge: lux nitet hic.

INNOCENTII LVCI

Hexastichon in Disputationes legales.

Mantua Virgilium celebrat, sed Roma Catonem:
Nasonem Sulmo Corduba & usque suum.
Hæstænus & nomen Venusinum Flaccus adornat,
Nunc radijs rutilat clare Maranta tuis.
Mons bis quinque dedit quondam præcepta salutis:
Tu quoque das legum dogmata sancta decem.

ILLVSTRISSIMO

MELFICTI PRINCIPI,

Domino Ferdinando Gonzaga, Casarea

& Catholicae Maiestatis in Re-

gno Siciliae Vicegerenti

dignissimo,

E. I. V. D.

D. ROBERTI DE MARANTA

filij omnes, eorumque nomine Theseus

Megha Litiensis,

S. P. D.



ARENTVM mandata, Illustrissime Prin-
ceps, tanta reuerentia tantaque obseruantia
digna sunt, ut nil in terris antiquius, nil filijs
charius esse debeat. credimus enim mortuos, an-
liquam eorum habere curam, quae in hoc mundo
gerantur: uel turpissimum existimamus eorum mandatis non
obedire, qui nos ex nihilo (Deo fauente) & progenuerunt, &
genitos non aluerunt solum, sed probatissimis quoque mori-
bus, & institutionibus exornarunt: praesertim si tales fuerint,
& talia praeeperint, ut non parere uel turpissimum sit, uel
periculosum ab illis discedere. Scriberemus profecto quis fuerit

E. I. V. D. D. ROBERTVS DE MARANTA, Ven-
nusinus, pater noster, ni foret tibi notissimus: tu enim pro tua
humanitate sic illum dilexisti semper, sic ueneratus es, ut eius
consilia instar Delphici oraculi responsa credideris. Vidiisti in-
super illum in Salernitano Gymnasio publice legalem scien-
tiam profitentem: & probasti saepius opera in iure ciuili edi-
ta, quae adhuc in manibus extant. Hic igitur quum esset in ter-
ris, aureum penè opus composuit: quod ex eius titulo patet:

nam dicitur Speculum aureum, & Lumē aduocatorū: quod in-
 uiderunt fata, ne posset imprimere: morte enim immatura, uel
 non expectata potius, eius uoluntatem impediuerē, quæ fuerat,
 opus illud excellentiæ tuæ dicare: non iam quod crederet excel-
 lentiam tuam tali indigere munere, quo exornetur, diutius ui-
 uat, & fiat immortalis (est enim per se satis superq; nobilis do-
 mus Gonzaga: uixit semper: & uiuet suis fulta radicibus) sed
 sperabat tutius exiturum, nec maleuolorum dentes formidatu-
 rum. Mandauit itaque nobis omnibus, & sic fieri uoluit, ut si
 quando eius operis imprimendi facultas data foret, non nisi sub
 tuo nomine exiret. Tibi igitur ex mandato patris, opus istud di-
 cauimus: quod quidem tutissimū exhibet. Quis enim audeat tuæ
 fidei mandata carpere? Quis extimescat audaces uel manus uel
 dentes liuidos obtrektorum, si tuo numine tutū exhibet opus?
 Est præterea & alia huius operis tibi dicendi ratio: nam præter
 necessitudinem, quam pater tecum constitutā habuit, amorem
 nostrū in te à pueritia nostra conuertimus maturiore iam æta-
 te, tuo studio & iudicio cōfirmatū: ut si pro debito nostro age-
 re uellemus, illud idē, quod pater instituit, essemus acturi. Quæ
 quidem etsi maxima sunt (quod fateri necesse est) nullius tamen
 ponderis æstimauimus. cōgūt profecto nos patris imperiū, cō-
 gūt amor, quo te prosequimur: sed tuæ nobilitatis fulgor, & fa-
 milie decus, & clarissima uirtus magis impulit. Nā quis est ho-
 die (remota omni adulatione) si uerum fateri uolumus, quē te-
 cum conferre possimus? Tu charus ciuitatibus, charus singulis
 ciuibus, charus finitimis, & exteris populis. Inuictissimo Impe-
 ratori adeo gratus, ut non ciuitatis uel prouinciæ curā demā-
 darit, sed Regni & Siciliæ potissimum: in quo tanta te pruden-
 tia gessisti: tanta iuris æquitate populos omnes gubernasti: tā-
 ta domi militiæq; prouidentia futura omnia præuidisti, ut
 in alterum triennium, & quoad uixeris, tibi fuerit proroga-
 tum imperium. Tu enim consilio prudens, sermone modestus, in

rebus agendis promptus atque impiger: tu uitam non in uanis
 huius seculi oblectamentis: non in aliqua turpitudinis labe con-
 teris: non in uoluptatum illecebris: non in ulla denique uitij ac
 sceleris foeditate, sed in amplectenda colendaque uirtute, in pa-
 randis bonis atque ingenuis artibus, in patrijs laudibus augen-
 dis, consumis. Si de iustitia quaeritur, Aristidem illum Athenien-
 sem superas: si de fide, Romanos, quorum nomen in terris erat
 mirabile. In prudentia Solonem refers: in fortitudine Epami-
 nundam Thebanorum Ducem. In te Xenocratis maiestas, Ca-
 tonis grauitas, & Zenonis apparet patientia. Quid dicam de
 peritia in re militari, in praeripiendis hostium consilijs: in tutan-
 dis urbibus? quid de amore in uxorem: de beneuolentia in subdi-
 tos populos? Profecto si quis quaereret uirum, qui foret dux in-
 clytus, qui princeps magnanimus, qui omnibus fere & naturae
 & fortunae bonis floreret, qui diuino polleret ingenio, qui res
 eo animi iudicio pöderaret, quod decet sapientem, tu solus occur-
 reres. Solus igitur occurristi, quem dignum putarem, cui pa-
 ternorum studiorum uigilias, assiduas laborum suorum lucubra-
 tiones tuto dicarem: scimus enim probos uiros opus hoc penè
 diuinum probaturos. Nam quae uera sunt, docet: obscura inter-
 pretatur: ambigua soluit: falsa conuincit, discordantia conciliat:
 euagantia confirmat: caecutientibus lumen praebet: laboranti-
 bus opitulatur: indigentibus succurrit: & doctos uiros errare non
 patitur. Nec inueniunt obtrectatores & mordaces, quid laniet:
 nam totum opus est aureum, & in fornace probatum fulget, pro-
 fecto coruscat, & radiat. Accipe igitur, Princeps illustrissime,
 hoc nostrum munus, ea animi bonitate, qua soles omnia, quae
 tuae dignitati se offerunt. praesertim quoniam hoc opus adole-
 scentiam agit: senectutem oblectat: secundas res ornat: aduersis
 profugium & solatium praebet: delectat domi: non impedit for-
 ris: pernoctat nobiscum: peregrinatur: rusticatur. Quia si for-
 te hic scribendi modus perinde ac inornatus te ipsum offendet,

Pomponio fratri nostro culpam assignabilis : qui quum Patauij
 uersaretur in studijs legum, cupiens non degenerare à peritissi-
 mo parente nostro, Theseum Megha Litiensem delegit: qui no-
 stro omnium nomine hæc, qualiacunque, scriberet: quæ tantò
 tibi gratiora fore putamus, quantò et simpliciora, et ex inti-
 mo cordis affectu deducta cognoscimus: uoluntatem certè
 nostram indicabunt: quam tibi notissimam esse uo-
 luimus: et si nil noui afferamus: quum iam diu
 nos omnes illustrissimæ dignitati tuæ
 deuotissimos noueris. Vale
 decus Latij. Datum
 Patauij,
 M. D. XXXX.

INDEX ARGVMEN-

TORVM, LOCORVM COM-

MVNIVM HVIVS

OPERIS.

Afforū editio. parte vi. fol. 471	parte ead.	fol. 80
Allegatio & disputatio super dubijs causæ. par. vi. fol. 500	Iudiciorum II. distinctio. parte ead.	fol. 106
Appellatio. parte vi. fol. 538	Iudiciorum III. distinctio. par-	
Authoris nomē. par. vi. fol. 400	te ead.	fol. 110
Citatio. parte vi. fol. 348.	Iudiciorum IIII. distinctio. par	
Compromissum. par. vi. fol. 425	te ead.	fol. 114
Cōclusio in causa. p. vi. fol. 498	Iudiciorum v. distinctio. parte	
Confessio. parte vi. fol. 442	ead.	fol. 115
Contumacia. parte vi. fol. 384	Iudiciorum vi. distinctio. par-	
Denuntiatio. parte vi. fol. 345	te ead.	fol. 136
Dilatio. parte vi. fol. 431	Iudiciorum vii. distinctio. par	
Executio sententiæ. parte vi. fol. 648	te ead.	fol. 165
	Iudiciorum viiii. distinctio.	
Exceptio. parte vi. fol. 413	parte IIII.	fol. 182
Incidens criminale. parte vi. fol. 488.	Iudiciorum ix. distinctio. par-	
	te ead.	fol. 183
Interrogatoriorū productio.	Iudiciorum x. distinctio. par-	
parte vi. fol. 454.	te ead.	fol. 210
Instrumentorum productio.	Iudiciorum xi. distinctio. par-	
parte vi. fol. 455.	te ead.	fol. 212
Inquisitio. parte vi. fol. 289.	Iudiciorum xii. distinctio. par	
Interrogatio. par. vi. fol. 401	te ead.	fol. 214
Iudicij diffinitio. par. vi. fol. 15	Iudiciorū xiii. distinctio. par-	
Iudicij decisoria. par. vi. fol. 500	te ead.	fol. 231
Iudiciorum prima distinctio.	Iudiciorum xiiii. distinctio. par-	
	te ead.	

te eadem.	fol. 233	causa, quomodo accipian-
Iudiciorum xv. distinctio. par		tur. parte v. fol. 261
te ead.	fol. 235	Iudicium trifariam partitum.
Iudiciorum xvi. distinctio. par		parte vi. fol. 281
te ead.	fol. eodem	Iuramentum. parte vi. fol. 423
Iudiciorum xvii. distinctio.		¶ 462
parte ead.	fol. 253	Laudatio. parte vi. fol. 398
Iudiciorum xviii. distinctio.		Libelli oblatio. par. vi. fol. 394
parte ead.	fol. 254	Litis contestatio. par. vi. f. 419
Iudiciorum xix. distinctio. par		Processus publicatio. par. vi.
te ead.	fol. 255	fol. 486
Iudiciorum xx. distinctio. par =		Positio, seu articulorum pro =
te ead.	fol. eod.	ductio. parte vi. fol. 437
Iudicis officij imploratio. par		Quæstio, siue tortura. par =
te vi.	fol. 348	te vi. fol. 494
Iudicium quid, & quot modis		Reconuentio. par. vi. fol. 398
accipiat. par. i. fol. 15		Satisfactio. parte vi. fol. 406
Iudicium unde primum ortu.		Testium productio. parte vi.
parte iii.	fol. 31	fol. 450
Iudiciu duplex, par. iiii. fol. 77		Testium repulsa. parte vi.
Iudicium, lis, instantia, &		fol. 489

FINIS.

TRACTATUS DE ORDINE IVDI-

CIORVM D. ROBERTI
MARANTAE.
PROOEMIUM.

1. Deus cunctorum plasmator, omnia suo ordine gubernanda praecepit.
2. Iudicium institui conuenit ut à diuini operacionibus non difformetur.
3. Ordo, modus est agendi: sine quo nihil rectè agitur.
4. Actum nostrum inanem efficiunt quae sine legitimo initio gerimus.
5. Ordo peruersus uel omisus, annullat actum.
6. Ordo quì seruandus.
7. In consilijs & reformationibus ordo seruari debet.
8. Vocem primam habere in consilio debet maioris dignitatis & dignior.
9. Doctores uel canonici pluribus praeferrì debet, qui dignitatem prius acquisiuit.
10. Sedere à dextris Principis, maior est honor.
11. Actoris aduocatus prius, & postea rei, debet proponere & allegare.
12. Ordo in sententijs & decretis exequendis debet seruari.
13. Tortura à timidiori seu à magis suspecto uel foemina debet incipi.
14. Filius prius torquetur, quando de eodè delicto pater et filius sūt incriminati.
15. Mortuus filius prius praesumitur, quando pater & filius, uel mater et filius in eodè cōfectu, bello aut mari moriuntur.
16. Debitor principalis in conuenien-

dis fideiusoribus & tertijs possessori-
bus debet prius excuti & conueniri.
17. Verborum ordo, in legatis & disposi-
tionibus seruatur.

18. Tutor, qui tutelam administrauit in
pluribus tutoribus conueniendus, deo
bet prius conueniri.

19. Stipulatio nō precedente interroga-
tione, uel sine responsione, non ualet.

20. Ordo ex iuri praesumptione in debi-
torum solutione seruatur.

21. Iudicium est lapsi angularis totius le-
galis doctrinae: & ideo summo ordine
regi debet.



OSTQVAM
suprem' cœli ter-
req; Dominus to-
tius mūdi machi-
nam suo quidem
miro construxit

ordine, hominēq; ad sui ima-
ginem compegit, ut moribus ac
legibus humanum genus uiue-
ret, desuper statuit, recta cunctis
sectari, prauaq; abominari præ-
cipiens: quod ipsum legem esse
testatur Cicero lib. ij. De natura
Deorum, * rerūq; ordinē, sicut
ipse cūctorū plasmator in ipsius
orbis molitione cōposuit, ut ha-
betur Gene. c. i. Ita etiā inferiora
omnia suo ordine gubernanda
pæc

- præcepit: teste Apostolo ad Cor. 7
 1. c. xiiij. ubi inquit: Omnia honeste & secundum ordinem fiat vobis: ut inde boni nihil emergat, ubi
 2 ordo deficeret. * Demissis itaque diuina prouidentia legibus, easdem in terrestri iudicio deduci ac utilitari oportuit. Quod quidem iudiciu suo simul ordine institui conuenit: ut à diuinis operatiõibus
 3 nõ diformetur. * Cum igitur de huiusmodi legali iudicio aliqua in præsentì libello pro iuuenù, maximè aduocatorù & iudicum utilitate, atque introductiõe discutere, discutendõque; cumulare decreuerim, merito ipsi ordinem ante omnia perquirendum esse consentaneum duxi: cum (ut inquit Bal. in trac. schismatis. col. iij.) ordo
 4 sit modus agendi, sine quo nihil rectè igitur. * Et ibidem dicit, quod omnia, quæ gerimus, nisi legitimum initium habeant, inanè nostrum actum efficiunt. l. quæcunque gerimus. ff. de act. & obligat. * Hinc uidemus, quod ordo uerborum dat quandoque formam, ut si fuerit omissus, aut perversus, annullet actum. c. cum dilecta. & ibi plenè per Fel. de rescrip. simili liter ordo substantialis perversus vitiat actum: secundum Bar. in l. placita. C. de sent. & Bal. in l. ambiguitates. C. de test. * Itè seruandus est ordo nature. Itè ordo instructio nis diuinæ: & ordo ingenio maiorum nostrorum inuentus: & ordo dñs rei intellectus: ut dicit Bal. in auth. hoc amplius. col. pe. C. de si deic. Itè ordo legis seruandus est, secundum Bal. in l. intestato. C. de
 su. & legit. * Similiter in consiliis & reformationibus faciendis debet ordo seruari: ut prius præponatur: deinde consulatur super re ipsa præposita: & deinde fiat reformatio: ut no. Bar. in l. ij. in prin. ff. ad Velleian. & in l. ij. C. de decur. li. x. * Itè is, qui est maioris autoritatis & dignior, debet habere primam uocem in consilio: ut no. gl. in c. placuit. xvj. distin. & Bal. in c. j. in uer. prius. de cõtrouer. seu. apud par. & dicit Bal. in c. cum olim. in prin. de consue. quod antiquiores clerici & Doctores debent habere primum locum. Idè tenet Bart. in l. j. ff. de obseq. & Bar. in l. fi. C. de tyro. li. xij. per illud tex. & Ias. in l. cum quid in ij. lect. col. pe. ff. si cer. pe. * quæ uerba intelliguntur, ut quando sumus in habentibus parè dignitatem, ut in pluribus doctoribus, uel pluribus canonicis, ille debet præferri, qui prius dignitatem acquisiuit: & sic qui fuit prius creatus doctor, uel canonicus. tex. est formalis in l. j. & ibi Bar. C. de consue. lib. xij. & sic attenditur ordo temporis: ut no. Bar. in l. ij. §. prius. circa fi. ff. de uulg. & pup. & in l. j. & ij. ff. de alb. scrib. & tangitur in decisi. j. cõf. Neap. in fi. & no. gl. in c. fi. xvij. dist. * Similiter in sedendo, seruatur ordo: nam maior honor est sedere à dextris principis, quam à sinistris: unde ordo est, quod primogenitus Regis, sedeat à dextris: & sic quilibet dignior debet sedere à dextris: & minus dignus à sinistris: secundum Bal. in l. decernimus. in ij. not. C. de sacrosan.

11 *croſan. eccle.* * Itē ſeruatur ordo inter aduocatos: q̄a prius debet pponere & allegare aduocatus actoris: & poſtea aduocatus rei. ita dicit Bal. in l. Neſennius. ff. de neg. geſt. & idē Bald. in l. q̄ prior. ff. de iudi. ubi idē dicit pcedere in omnibus actib⁹, q̄ ſiūt p acto rem, ut p̄cedāt. Quod facit ad id, qđ dicim⁹ in recōuētiōe: in qua ſiūt ſimultanei actus: nā pri⁹ debēt fieri acta actoris: & poſtea imediatē rei: p d. l. q̄ prior. &

12 *ibi Bal.* * Itē ſeruatur ordo in executionibus ſentētiarū & decretorū: ſecūdū formā l. a diuo Pio.

13 §. in uenditione. ff. de re iud. * Itē ſeruatur ordo in irrogando torturā p ueritate eruēda: nā quādo plures ſiūt incriminati de aliquo delicto, debet ic̄ipi tortura à magis ſuſpecto: ſed ſi oēs æqualiter ſuſpecti ſunt: & tūc ſi eſt maſculus & ſcēmina, debet ic̄ipi à ſcēmina, q̄a cēſetur timidior: & citius dicet ueritatē: ſecūdū Bar. in l. j. ff. de quæſt. & Gādi. in tracta. maleſi. in tit. de q. & tormē. col. ij. ſed ſi oēs ſunt maſculi, debet ic̄ipi tortura à minori, uel à timidiore, uel à debiliore. text. eſt in l. unius. in prin. ff. de q. & gl. in

14 c. paruuli. xij. q. v. * Itē, ſi de eodē delicto eſſēt ic̄riminati pater & fili⁹, debet inc̄ipi tortura à filio: q̄a pater magis cruciatur de tortura filij, q̄ de p̄pria. liſti qđē. §. ſi. ff. quod met. cauſa. ita tenet Gādi. ubi ſuprà. & ſup hoc ponit pulchrū exēplum Andr. de Yſer. in ca. j. §. publici latrones. de pa.

tenēd. q̄ cū pater & filius eſſent incriminati de uno delicto, Rex Carol⁹ iuſſit ambos duci ad furcā: & cū pater uideret filiū prope furcā, ſtatim conſeſſus fuit, q̄ ipſe pater delictū cōmiſerat, & nō filius: & ſic pater fuit laqueo ſuſpenſus, & filius liberatus. * Itē, ſeruatur ordo inter mortuos, ex iuris p̄ſumptiōe: nā ſi in eodē cōſictu, in bello, uel in mari, uel alia ruina ſimul mortui ſunt pater & filius, uel mater & filius, p̄ſumitur de iure prius mortu⁹ pater, uel mortua mater: & deinde filius, iuſpecto ordine naturæ: q̄ eſt, ut qui primò naſcitur, primò moriatur. l. ſcripto. ff. unde lib. & l. nā & ſi parētibus. ff. de inof. teſta. ita de hoc eſt tex. & ibi Bart. i l. q̄ duos. §. cū in bello. & l. cū pubere. ff. de reb. du. qđ tamē limitatur quādo fili⁹ eſſet pubes: ſecus ſi eſſet impubes: quia tunc p̄ſumit⁹ prius mortuus filius. q̄ pater, uel mater: q̄a p̄pter imbecillē ætatē cēſetur debiliore, & citius mori. tex. eſt & ibi gl. in l. inter ſocerū. in prin. ff. de pac. dot. & in d. l. qui duos. §. ſi. & no. Pau. de Ca. in cōſ. ej. in prin. in ij. uol. ubi etiā pulchrē declarat, q̄ is, q̄ agit ad ſucceſſionē, & fundat ſe q̄ filius ſuperuixit patri, habet neceſſe hoc p̄bare: aliàs ſuccūbit. * Similiter ſeruatur ordo in cōueniēdis fideiuſſoribus & tertiis poſſeſſorib⁹: q̄a pri⁹ dicūt cōueniri & excuti p̄ncipales debitor. auth. p̄ſente. C. de fide iu. & authē. hoc ſi debitor. C. de pigno.

- pigno. & not. Alex. & Doc. in l. si.
 37 ff. si cer. pe. * Itē seruatur ordo in le-
 gatis & dispositionib⁹: ut si testa-
 tor dicat, Vñ ex equis meis le-
 go Titio, & aliū Meuiō: nā Ti-
 tius, q̄ est primò nominat⁹, de-
 bet prius eligere: quia attēditur
 iste ordo uerborū: secūdū Bar. &
 23 Alex. in l. q̄ duos, ff. de leg. j. * Itē
 seruatur ordo in cōueniēdis plu-
 ribus tutoribus: q̄a prius debet
 cōueniri ille tutor, qui tutelā ad-
 ministravit: & postea in subsidiū
 is, q̄ nō administravit: secūdum
 Bart. in l. si ut certo. §. si duobus.
 col. iij. per. tu dic q̄: imò est bo-
 na, & c. ff. com. & Bal. in l. j. in fin.
 & ibi cōmuniter doc. C. de trāsa.
 22 * Eodē modo in stipulatione: q̄a
 nō ualeat, nisi in ea seruetur ordo
 interrogationis præcedentis, &
 respōsionis sequētis. l. v. §. stipu-
 20 latio. ff. de uer. ob. * Itē seruatur
 ordo ex iuris præsumptione in
 solutione debitorū: q̄a in dubio
 præsumitur q̄s prius soluere de-
 bitum propriū, q̄ fideiussoriū, &
 prius debitū pœnale & usurariū,
 q̄ non pœnale: & prius debitum
 magis antiquū, quā minus an-
 tiquū. l. & magis. cum l. seq. ff. de
 sol. Similiter in ecclesiis & con-
 uentibus religiosorū datur cer-
 tus ordo uiuendi & celebrādi di-
 uina, ut notoriē liquet. Omnia
 igitur diuina & humana myste-
 ria ordine reguntur ac celebra-
 21 tur. * Nō secus & iudiciū ipsam,
 quod lapis quidā est angularis
 totius legalis doctrinæ, summo
 præ cæteris humanis actibus or-

dine regi oportet. Ad cuius ordi-
 nem cōponendū, accelerās cun-
 ctos huius, maximē Siciliae Re-
 gni tyrūculos, Aduocatos, & In-
 dices rogo, fraterna q̄; dilectio-
 ne exhortor, ut quæ in præsentī
 opusculo colligēda decreui, se-
 dula lucubratione p̄spiciāt, per-
 legāt, atq̄; mēti (quatenus inge-
 niij uires patiuntur) affigant. hic
 nāq̄; totius iudicij exorditā telā
 summa q̄; uigilantia cōtextā eos
 quidem inuēturos polliceor. Et
 prius quid in singulis iudiciariis
 actibus ex cōmunis iuris disposi-
 tione seruatur. Successiue q̄dē,
 ex forma constitutionū Regni,
 ac capitulorum, ritū magnæ Cu-
 riæ uicarij, & regiarum denique
 pragmaticarū. Et in quibus iura
 hæc regni municipalia à iuris cō-
 munis regulis discrepent, eas q̄;
 corrigant, aut ex parte limitent.
 quod hæcten⁹ ab alio ad nostrā
 tempestatem attentatū non ex-
 titit. Latetur ergo iuuenū pro-
 fessorum turba: immortalique
 Deo gratiā habeat, qui momen-
 to quinquēnales labores modico
 pretio emere sibi tribuit fa-
 cultatem: errantibus q̄; in practi-
 cæ tenebris oculis lumē & clari-
 tatem demittēs, uiam spatiosam
 aperuit. Perlege dilectissime co-
 tus: frugales q̄; chartas, quas pro
 tui utilitate notauī, assidua reuo-
 lutione cōtracta: quas quidem,
 si omisso liuoris aculeo, libenti
 studio relegeris, quæ habuisse
 non pœnitebit, inuenies: me q̄;
 de te benemeritū arbitraberis.

TRACTATUS

DIVISIO.



E iudiciis tractatu-
rus, diuidam totū
hunc Tractatū in
sex partes princi-
pales. Prima pars
continebit quot modis sumitur
iste terminus, sen istud nomen,
Iudiciū, in iure. Secūda pars con-
tinebit diffinitionē Iudicij: scili-
cet, quid sit iudiciū. Tertia pars
continebit, unde habuit originē
Iudicium. Quarta pars contine-
bit, quoruplex est Iudiciū. Quin-
ta pars, Iudicium, lis, instantia, &
causa quomodo differant. Sexta
& ultima pars, ex quibus parti-
bus cōstet Iudicium: & quæ sint
eius membra. In istis sex parti-
bus consistet tota continentia
huius tractatus. Quibus expe-
ditis, Deo propitio, erit imposi-
tus finis huic Speculo aureo.

PRIMA PARS.

ARGVMENTVM.

**Iudicium, quot & quibus mo-
dis accipiatur.**

- 1 Iudicium quot modis sumitur. per to-
tum.
- 2 Testis de ipsius iudicio deponens non
probat.
- 3 Diuinum iudicium, quod erit in fine
saeculi.
- 4 Iudicium sit actoris, rei, & iudicis
expeditione.
- 5 Sententia etiam uenit appellatione
iudicij.



PRIMA pars conti-
net unā tantū qō.
uidelicet, *iste ter-
minus, Iudicium,
quot modis sumi-
tur in iure. Et breuiter dico, q
istud nomen, Iudicium: pluribus
modis in iure sumitur. Primo
enim modo accipitur pro ipso
actu trium personarum; uideli-
cet, actoris, iudicis, & rei: de quo
principalis est materia nostra: &
ita accipitur. ff. & C. & extra de
iudi. & in ea. forus. de uerborum
sig. Secundo modo accipitur iu-
dicium, pro ipso iuris ordine: ut
est tex. in c. sicut sine iudicio. ij. q.
j. Tercio modo ponitur iudiciū,
pro discretionē. l. cum prator. §.
non autem. ff. de iud. & in §. pre-
terea. & ibi not. insti. qui non est
permis. fa. test. ubi est gl. ordi. nā
dicitur pupillus uel furiosus non
habere animi iudicium, id est di-
cretionē. Quarto modo poni-
tur iudicium, pro iurisdictione.
l. ij. §. fina. & ibi not. ff. de iudic.
Quinto modo ponitur iudiciū,
pro actione: ut dicimus de iudi-
cio familie erciscundæ: ut insti.
de offi. iud. §. si famil. & l. j. ff. cō-
di. & l. sed eius. §. fami. & l. hære-
des. §. itē si plures. ff. fami. ercisc.
Sexto ponitur iudiciū, p cōdem
natione. c. timorē. de cōs. dist. ij.
& ita accipit Apost. ad Cor. j. ca.
xj. Qui māducat, & bibit idignē,
iudiciū sibi māducat, & bibit. id
est, cōdēnationem. ut no. gl. in c.
in iudiciis. de reg. iur. lib. vj. & est
text. in c. & purgabit. l. distin. Se-
primo

primò ponitur iudicium, pro ultima uoluntate : ut est text. & ibi glos. in cap. licet. in fin. in uer. iudicare. de sepul. li. vj. * Octauò ponitur iudiciu, pro opinione seu credulitate alicuius : ut dicimus in teste deponente de iudicio ipsius testis: quo casu nò probat, secundum Angel. in rep. l. sciendum. col. ij. ff. de uerb. ob. & Alexan. in consil. lxxiiij. colum. iij. in princ. in j. uolum. Nonò ponitur iudicium, pro sententia. c. personas. de appellat. Item pro instantia: ut dicit glos. in d. §. præterea. institu. quib. nò est permis. fa. te. Decimò accipitur iudicium, pro deliberatione & examinatione. cap. ij. in fin. lix. distin. Vndecimò ponitur iudicium, pro auctoritate. cap. nulla. lxij. distin. Duodecimò ponitur iudicium, pro arbitrio boni uiri, secundum Abba. in cap. cum autem. de iure patronat. & Bartol. in extrauagan. ad repri. in uersic. uidebitur. licet Bartol. in l. si sic. in princip. ff. de legat. j. dicat, quòd importat liberam uoluntatem: per l. Thais. §. Lucius. ff. de fideicommiss. liber. * Decimotertiò ponitur iudicium, pro diuino iudicio uniuersali, quod erit in fine seculi: ut tota die cantat Ecclesia: & erit prope montem Oliueti in ualle Iosaphat, unde Christus ascendit ad cælos: inde etiam descendet iudicaturus uiuos & mortuos: ut declarat B. Tho. iiii. sentent. distin. xlvij. quæst. j. arti. iij.

4 ¶ In toto autem præsentì Spe-

culo accipiam iudicium secundum primum modu: scilicet pro tota illa expeditione, quæ fit cum illis tribus personis: scilicet cum iudice, actore, & reo, à prima citatione usque ad sententiam inclusuè: * quia etiam sententia includitur in hoc iudicio, eo modo accepto: ut not. Bal. per illum text. in l. j. in iij. not. C. si ad. rem iudi. & Abb. in c. j. de plus pet. & glos. in c. statutum. §. insuper. in uersic. iudicium. & ibi Gemin. de rescrip. lib. vj. Pro hoc est text. in c. in causis. in uer. iudicio. de re iudi. & in c. ad aures, & c. psonas. de app. Rob. Venuf. l. V. Doct.

SECUNDA PARS.

Iudicij diffinitio: idque uariè.

Tum eius exercendi ratio.

- 1 *Iudicium, quid sit: & quot modis diffiniatur. & nu. 9. & 11.*
- 2 *Iudicium sine actore quandoque esse solet: & sine accusatore: & quandoque sine reo.*
- 3 *Iudice procedente per inquisitionem, fama loco accusationis succedit.*
- 4 *Legatum factu persone incerta, que ex aliquo futuro euentu uenit certificanda, ualeat.*
- 5 *Donatio in qua incerta est persona donatarij, sed euentu futuro uenit certificanda, tenet.*
- 6 *Diffinitio genus & differentias habere debet: alias non ualeat.*
- 7 *Testis rationem & causam scientie diuersam à dicto suo assignare debet: alias non probat.*

Verbum

- 1 Verbum, contendere in iudicio, ad substantia processus seu iudicij.
 partes solùm refertur. 29 Naturalis quæ sit causa, & an illi re-
 2 Iudicium, est inuestigatio, quam fa-
 cit index secundum iurii ordinẽ, per 30 Causa accidentalis, quæ sit.
 varios modos ad ueritatem eliciens. 31 Causa finalis, quæ dicatur.
 dam, & elicitam custodiendam. 32 Sententia, est causa finalis iudicij.
 3 Iudicium, est causa in iure reddendo 33 Controuersia per sententiam impo-
 necessariò posita, cum personarum
 interpositione. 34 Ex processu, in quo non est lata sen-
 4 Iudicium, est discussio causæ, quæ iuri-
 dice coram iudice fit. 35 Causa finalis uniuscuiusque actus,
 5 Iudicium iustitiæ, est ministratio, quæ
 fit a iudice in causis coram eo
 proposita. & numero 13. & 14. est principale hominis intẽtũ, actum
 illum facientis.
 6 Iustitiæ dicitur priuatus proxima 36 Causa, quæ sit finalis in contracti-
 facere, sibi ius suum reddendo. bus: & quæ in legatis.
 7 Iustitiæ potest ministrari per iudicẽ, 37 Iustitiæ, est finalis iudicij causa.
 quandoque absque propositione causæ 38 Iudiciorum formalibus uel substan-
 8 Iudicium constat ex consideratione
 septem causarum. tialibus an possint partes renuntia-
 9 Causa materialis, quæ dicatur. re. & num. 39. cum pluribus seq.
 10 Causa unde dicitur. 39 Causa formali iudiciali, partes re-
 11 Statutum uel dispositum in materia, 40 Sententia sine ordine iudiciario de
 non censetur dispositum in materia: uoluntate partium ferri potest: &
 to. & non uenit appellatione alte- ualebit in uim arbitramenti.
 rius: nec e contra. 41 Partes an facere possint quod index
 12 Materiato obligato, nõ censetur obli- sine scriptis pronuntiet.
 gata materia. 42 Formalibus neque substantialibus
 13 Prohibitus uendere frumentum ex- non possunt partes in contractibus,
 tra territorium, non poterit uende- & ultimis uoluntatibus renuntiare,
 re farinam. ut actus ualeat.
 14 Causa quæ efficiens dicatur. 43 Iudicio pendente coram uno iudice,
 15 Causa quæ dicatur formalis. & nus- potest pars aduersariũ trahere coram
 mero 15. & 16. alio iudice: & ualeat iudicium excep-
 16 Scriptura, est actus forma: quando ptione litis pendentiæ non opposita.
 ex legis dispositione actus in scriptis 44 Pactum, quod uenditor non teneatur
 debet celebrari. de euictione, ualeat: & tenetur ad pre-
 17 Ordo rescripti, dicitur forma. tij restitutionem.
 18 Figura iudicij, quæ sit. 45 Renuntiare potest accidentalibus con-
 19 Causa substantialis, quæ sit. tractuum: & ualeat pactũ super eu.
 20 Publicatio & conclusio, an sit de 46 Finali causa iudicij renuntiare potest.



SECVND A* pars principalis continet unicā q. uidelicet, diffinitionem iudicij. Vnde quæro quid sit iudiciū. Respondeo, quòd uariis modis diffinitur. Et primo modo diffinitur sic: uidelicet, iudiciū est actus legitimus trium personarū in iudicio contendētiū: uidelicet iudicis, actoris, & rei. hanc diffinitionē ponit Bald. in rub. ff. de iudic. & Abb. in rub. extra de iudic. col. ij. & Alex. in rubr. C. de iud. * Istam diffinitionē impugnât Card. in rub. extra. eod. & quamplures alij doct. ibi: ex eo, quia nō est generalis, & nō conuertitur. nam quādoq; solet esse iudiciū sine actore: ut quādo iudex inquit ex officio. c. qualiter & quādo. el. ij. de acc. quādoque solet esse sine reo: ut quādo iudex inquit generaliter super notorio crimine, ad inueniendum malefactorem, nō contra certam personam: ut declarat innocen. in c. bonæ. de elect. & habetur in cōsti. Regni, si damna clandestina. tamē Abb. in d. rubric. nititur saluare hanc diffinitionē propter duas rationes. Primò, quia debet accipi iudiciū à communiter accidentibus: nam secundum cōmunem cursum causarū, ut plurimū solet esse tres personæ in iudicio. facit text. in l. nam ad ea. ff. de legi.

3 * Secundò, quia quādo proceditur per inquisitionē, saltē fama succedit loco accusatoris: ut d. c.

qualiter & quādo. & sic ex iuris fictione extat accusator. Verū ista saluatio Abb. nō ex toto euacuat rationes cōtrarias: quia nō euacuat illam, quādo proceditur sine reo, super notorio crimine: quæ appellatur inquisitio generalis. * Puto tamē saluando Abb. ab ista impugnatione, dici posse, & præsuppono subtiliter, q̄ ubicunq; aliquis actus legitimus requirit ad sui efficaciam interuentū aliquarum personarū, potest dari ille actus ualidus & efficax: quamuis nō omnes illæ personæ interueniant certæ: sed aliqua sit incerta, inspecto presenti statu, tamen ex certa destinatione per rerum naturā: puta, quia uenit certificāda ex aliquo futuro euētu. iste est tex. in l. quidam relegatus. & ibi Bartol. ff. de reb. du. ubi ualeat legatū factū personæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu uenit certificāda: & tamen non est dubiū. q̄ in legato requirūtur duæ personæ quo ad eius efficaciam, scilicet persona legantis, & persona legatarij: ut patet ad sensum. * Similiter in contractibus: nā contractus nō potest per rerū naturā celebrari, nisi interueniat consensus duorum: uel nisi duæ personæ interueniāt: ut patet ad sensum: & tamen potest dari aliqua donatio, in qua persona donatarij sit incerta, & ueniat certificāda ex aliquo futuro euētu. Exēplū in misilibus: quæ proiciuntur in populum: ut in §. pe. institui. de re. di. & tamen

tamen non per hoc definit, quin illud appelletur legatum, & illa donatio. ita in proposito, quādo iudex facit generalē inquisitionem super delicto notorio, dico q̄ reus licet de præsenti sit incertus: tamen est certus per rerū naturā, saltē destinatione: uenit enim ex futuro euentu certificandus: nam per inquisitionē iudex 7 perquirat indicia: & si cōtra aliquē inuenerit indicia, descendit postea ad specialem inquisitionem contra eum: & sic non per hoc definit esse iudicium: quia imo est reus saltē destinationē: & ex futuro euentu certificandus: & per hanc posset in totum approbati saluatio Abb.* Sed licet ista diffinitio ita saluata, uideatur prima facie procedere: tamē puto ex noua consideratione eam non esse bonam: & considero id quod est uulgatum in diffinitionibus: nā omnis diffinitio debet habere gen⁹ & differētiās: aliās 8 non ualet: sed hic, si rectē consideretur, ipsummet diffinitū ponitur loco differētiā: ergo non ualet, ratione perplexitatis. l. si Titius. ff. de cond. instir. Hoc patet: nam dicitur in diffinitione, quod iudiciū, est actus triū personarū in iudicio contendentiū: & sic iudicium est diffinitum: ipsummet ponitur in differētiis, ibi, In iudicio, &c. per quod nulla resultat declaratio quidditatis iudicij: sicut si quis uellet diffinire hominē, & diceret: homo, est animal in homine cōsistens: nam

per talem diffinitionē nulla haberetur declaratio hominis, cū differētiā se referant ad ipsum diffinitū: sic in proposito, si querō scire quid sit iudiciū: male mihi declaras, si dicis, q̄ est actus, qui in iudicio fit: quia nihil plus scio nunc per talem declarationem, quā antea sciebā sine ea. ¶ Quod facit ad id, quod dicimus de teste, qui debet assignare rationē & causam scientiā diuersam à dicto suo: aliās si est eadem ratio cum dicto, testis non probat: ut si dicat, scio Titium occidisse hominē: & interrogatus de causa scientiā dicat, quia scio: iste testis nō probat: scēdū Bar. in l. fina. ff. de offi. p. ocu. Celsa. & Soci. cons. xcviij. colum. fi. in iij. uol. unde per istā diffinitionem nō declaratur quidditas diffinitionis, prout esse deberet: ut nota. Franc. de Arc. in l. ij. in prin. in ij. no. ff. de uul. & pup. ergo non est bona. ¶ Secundo, contra hanc diffinitionē cōsidero illud uerbum, Cōtēdentiū. nam refertur pariformiter ad omnes tres personas: iuxta l. nam hoc iure. & l. Lucius. ff. de uul. & pup. & tamē inquantū respicit personam iudicis, uidetur ineptē poni: quia istud uerbū, contendere in iudicio: refertur solum ad partes: ut in auth. offeratur. C. de lit. cōtest. partes enim dicuntur adinuicem cōtēdere: & iudex est medius inter eas. l. j. C. de nup. & not. Bart. in l. legatū ciuitati. circa fin. ff. de usus. leg. & est rex. in c. cū aterni.

de re iud. lib. vj. & per hæc puto, q̄ in puncto iuris hæc diffinitio non est bona. ¶ Secūdo modo principaliter diffinitur iudiciū, secundū Card. & Imo. in d. rubr. extrā de iud. uidelicet, iudiciū, est inuestigatio, quā facit iudex secundū iuris ordinē, per uarios modos ad ueritatē eliciendā, & elicitā custodiendā. Et hanc diffinitionem approbat Abb. & ibi. Alex. in rubr. C. de iud. Ista diffinitio posset morderi: quia uidetur restringere iudiciū solū, quādo iudex procedit secundū iuris ordinem: ergo si ex forma statuti uel rescripti Principis iudex nollet procedere, iuris ordine nō seruato, prout est, quando procedit sine figura iudicij, & sola facti ueritate inspecta, prout in regno proceditur in causis ciuilibus: sequeretur, quod ibi nō esset iudiciū: quod tamen est falsū: cū ibi etiā interueniat persona iudicis, actoris, & rei: ut in c. forus. de uerb. signifi.

¶ Tertio modo diffinitur iudiciū secundum Gasp. de Cal. in d. rub. extrā de iud. uidelicet, iudiciū, est causa in iure reddēdo necessariō posita cū interpositiōe personarū, & ista fuit diffinitio Azo. in summa. c. ti. hanc diffinitionē puto indubitanter nō procedere, nec esse bonam: nam omnis bona diffinitio debet habere aliquid loco generis: ut habetur in l. j. §. dolum. ff. de dolo. Sed in hac diffinitione loco generis ponitur ille terminus, cau-

sa. & rectē cōsiderādo hunc terminū, causa: est terminus magis specialis, quā sit iudiciū: quod probō ad sensum. nam causa, est ipsa materia, quæ in iudicio deducitur & agitur: ut declarant Alex. & alij Mod. in l. postquam liti. C. de pact. in l. causas. C. de trāfact. & est tex. in d. c. forus. de uerb. sig. ubi ista duo, scilicet, iudiciū, & causa, ponūtur ut diuersa. & dicā plenius in v. parte princip. si ergo causa est ipsa materia quæ deducitur in iudiciū, sequitur q̄ iudiciū est cōtinens: causa uerō contentū: unde differūt, ut cōtinens & contentū: sed negari nō potest, quā generalius sit cōtinēs, quā cōtētū: præterea q̄ iudiciū sit generalius, perpenditur clarē ex dictis Alex. in d. l. postquā liti. & ibi etiā Ias. ubi facit differentiā inter iudiciū, causam, litē, & instantiam. & dicit, q̄ iudiciū dicitur à citatione, usque ad finē sēctiæ: & sic cōtinet sub se litē, & causam, & instantiā. ergo est nomē generalius: unde malē diffinitur per nomē speciei: quia uidetur diffiniri per suū indiuiduū, quidd fieri nō potest: sicut si uellemus diffinire quid est homo, & diceremus, homo, est Petrus, rationalis, mortalis. ista est mala diffinitio: quia loco generis haberet suū indiuiduum, scilicet Petrū: & sic nō esset bene demonstrata quidditas ipsius diffiniti: & sequeretur unū inconueniens, q̄ quot sunt causæ, tot essent iudicia separata in genere: quod

quod non est uerum: quia quando diffiniunt iudiciū, accipiunt ipsum tanquā unū tantū in abstracto cōsideratum: & nō prout est hoc iudiciū, & illud & illud, &c. sicut dicimus de officio iudicis: ut declarat Bar. in l. j. col. ij. & iij. ff. de iur. omn. iud. pro hoc est tex. in l. proponebatur. ff. de iud. & hoc est de mēte Arist. in prēdi-

11 camētis. ¶ *Quarto modo diffinitur iudiciū secūdū Ab. in d. ru. extra de iud. uidelicet, Iudicium, est discussio causæ, quæ corā iudice iuridicē fit. Hanc diffinitionem approbat ipse, per tex. in d. c. forus. de uerb. signifi. & potest esse bona hæc diffinitio: quia bene probatur, per d. cap. forus. & differt à præcedēti, quia illa ponit ipsam causam, ut genus: & ideo non procedit: ut suprà dixi impugnādo ipsā: ista uerō ponit ipsam discussionē causæ, ut genus, quod stare potest: quia aliud est dicere causam, quod est quid de per se: & aliud discussionem causæ, quæ discussio refertur ad personas interuenientes in iudicio, quia causa ipsa de per se nō

12 discutitur. ¶ *Putarē tamē ultra prædictas diffinitiones doctorū, posse & quinro modo diffiniri iudiciū: uidelicet, Iudiciū, est iustitiæ ministratio, quæ fit à iudice in causā proposita corā eo. Hæc diffinitio est bona & generalis: & cōuertitur cum suo diffinito: & cōstat ex genere & differētiis. nam inquantū dicitur, est iustitiæ ministratio: istud est genus: quia

comprehēdit sub se plures species. nam potest ministrari iustitia in iudicio, & extra iudiciū: ut habetur plenē i. deci. xxiii. cōsil. Neap. & ad hoc sunt prodita illa tria capitula Regni, uidelicet unum, quod incipit: ad regale fastigiū. aliud quod incipit, omnis prædatio. & aliud, quod incipit, finis præcepti, charitas, &c. in quibus locis ponuntur exempla de iustitia ministrāda extra iudicialiter. potest etiā poni exemplū i. causis breuioribus: & in illis, in quibus proceditur leuato uelo: iuxta auth. nisi breuiores. & ibi Bart. & doct. C. de sent. ex breui. recit. & l. de submersis. & ibi gl. & doct. C. de naufrag. li. xj. Item, quod iudiciū sit ipsa ministratio iustitiæ, colligitur ex text. in d. c. forus. inquantū dicit, quod ipsa materia, quæ proponitur in iudicio, dicitur causa: sed dum diffinitur dicitur iudicium: dum finitur, scilicet per sententiā, dicitur iustitia: sic ergo finis dicitur iustitia: ipsum discutere, dicitur iudiciū: unde qui iudiciū exercet, dicitur ministrare iustitiam: quia quicquid facit, est ut ueniat ad finē: sic ad ipsā iustitiā, id est, ad sententiā: quæ sententiā lata dicitur iustitia ministrata: sed dum est in fine, dicitur iustitia ministrari. hoc probatur in l. ij. §. post originē. ff. de orig. iur. ubi post originē iuris fuerūt inuenti iudices & magistratus, qui iura redderēt: & sic qui iustitiā ministrarēt: quod ius proculdubio reddūt, dum iudicium

dicium exercent. Quod patet ex ipsa denominatione uocabuli. nam dicitur iudex, quasi ius dicēs. ut in d. c. forus. & no. Bart. in l. j. col. ij. in prin. ff. de iur. om. iu. inde uenit iudiciū à iudice: quia dicitur iudiciū, quasi iurisdictio: sicut iudex dicitur, quasi ius dicēs, ita hæc omnia dicuntur in d. c. forus. unde sicut iudex dicitur ius dicere; & sic iustitiā ministrare: ut habetur in l. pe. ff. de iust. & iu. ita & iudicium quod descendit à iudice, dicitur ipsa iustitiæ ministratio: & sic ipsa dictio iuris.

31 ¶ Sequitur in diffinitione, Quæ fit à iudice, & c. hoc uerbum ponoad differentiam priuati: qui si ne iudicio potest facere iustitiā proximo reddendo sibi ius suū: quia tunc dicitur seruare iuris præcepta. l. iustitia. §. j. ff. de iust. & iu. Item ponitur, quia non potest dari iudiciū sine iudice, cum ab eo denominetur, tanquam à

34 digniori: ut d. c. forus. ¶ Sequitur in diffinitione: in causa proposita corā eo, & c. ista uerba ponoad differentiā iustitiæ ministratæ per iudicem sine propositione alicuius causæ. exemplū, quādo iudex emittit bāna, quod nulus portet arma, uel ambulet de nocte, uel blaphemet Deū, uel simile: iam dicitur iustitiā ministrare. & tamen non dicitur iudicium: quia nulla causa est proposita corā eo: nec adest ibi aliqua forma iudicij. Item pro hoc, quod dico, in causa proposita corā eo: apparet, quod iudicium

nō potest dari, ubi nō est aliqua causa ciuilis, uel criminalis: quia istud nomē, causa, est generale, comprehendens ciuile & criminalem: ut dicitur infra in v. parte hui⁹ trac. & est tex. & ibi Alex. & doct. in l. causas, C. de transac. reprobata glo. ibi. & i. c. j. de iur. calum. & Card. in cle. j. in xviij. q. de offi. uic. Causa enim dicitur materia ipsius iudicij, super qua iudicium radicatur: ut d. c. forus. unde dicitur causa materialis ipsius iudicij: quia sine ea non posset iudicium in esse produci.

¶ Hinc sumpta occasione opportunum est hic discutere: quot causæ considerantur in iudicio. super qua q. dico, quod septem causæ cōsiderantur in iudicio: uidelicet, causa materialis, causa efficiēs, causa, formalis, causa substantialis: causa naturalis, causa accidentalis, & causa finalis. ¶ Prima causa dicitur materialis: & dicitur causa materialis genericè illa, ex qua immediatè aliquid fit: & illud quod fit ex ea, appellatur materiātū: ut est tex. & gloss. & Ba. in l. si cōuenerit. §. si quis. ff. de pi. act. exemplū ponitur in §. cum ex aliena, inst. de re. di. ut quando ex argēto fit cratera, argentū appellatur causa materialis: cratera uero materiātū. & declarat Bart. in l. dictā. col. ij. C. de cōd. ob. cau. & Abb. in p. c. de cr. col. pe. ubi dicit, quod causæ cardinales dicuntur esse quatuor. scilicet materialis, efficiens, formalis, & finalis: & ibi declaratur, quæ sint istæ

- 17 istæ quatuor causæ. * Et dicitur causa, à chaos, quod fuit principium omnium, ut declarat Car. in cl. dudum. §. ab olim. col. ij. de sepul. causa autem, quæ in iudicio deducitur, dicitur à casu: quia casualiter euenit: ut d. c. forus. de verb. sig. in proposito autem quo ad iudiciū, causa materialis ipsius iudicii, dicitur ipsa causa, quæ in eo deducitur: siue sit civilis, siue criminalis: ut d. cap. forus. quia ex ipsa causa immediate fit iudiciū: & ipsum potest appellari materiātū. ¶ * An autem id quod est statutū uel dispositū in materia, censeatur etiā dispositū in materia: & an unū ueniat appellatione alterius, & ecōtrā. dic regulariter, quod non. text. est in l. ligni. §. si lignū. & ibi glo. & l. Seruus. ff. de leg. iij. & l. librorū. §. chartis: & ibi Bar. & l. si cui. c. et. & d. l. si cōuenient. §. si quis. ff. de pi. ac.
- 19 ¶ * Ex quo inferitur, quod si debitor pignorat syluam cæduam, non censeatur pignorata nauis, quæ sit ex lignis illius syluæ: quia obligata materia, non censeatur obligatū materiātū. text. est formalis in d. l. si cōuenient. §. si qs. & ibi per doc. ubi Bal. mouet pulchrum & quotidianū dubiū, scilicet an creditor possit prohibere debitorē, ne incidat ligna in sylua pignorata. & distinguit, aut sylua est cædua, & nō potest prohibere: aut nō est cædua, & tūc secus:
- 20 ut ibi per eū. ¶ * Fallit tamen id, quod suprà dixi, quādo eadē est ratio in materiato, quæ est in ma-

teria: ut si statutū prohibet uendi frumentū extra territorium, censeatur prohibere etiā farinā: ut nos. Fel. in c. ad liberādū. col. ij. de iur. iur. ¶ * Secunda causa, quæ consideratur in iudiciis, est causa efficiēs. dicitur autem causa efficiēs illa, quæ facit actū, uel opus mediante materia: ut dicit Bal. in d. l. dictā. col. ij. uer. modo dubitatur, & c. C. de cōd. ob cau. & Abb. in proce. decre. col. si. ubi plus dicit, quod causa efficiens, potest esse proxima & remota, potest exemplificari in ædificatione. nā ipse faber murarius, dicitur causa proxima, quæ immediate facit murum: dominus uerō, qui facit ædificari, dicitur causa remota. causa ergo efficiens in iudiciis, est iudex, actor, & reus: quia istæ personæ faciūt iudiciū, ut in d. c. forus. & no. Abb. in rub. de iudi. & ista dicitur causa proxima: ex quo ab istis personis immediate procedit iudiciū. posset etiā cōsiderari causa remota in iudiciis: ut quando aliquis litigat per procuratorem. nā procurator, est causa proxima: dominus uerō, est causa remota: uel potius procurator posset dici causa efficiēs instrumētalis: per ea quæ declarat Abb. in d. proce. decre. col. si. ¶ * Tertia causa quæ cōsideratur in iudiciis, est causa formalis. dicitur autem causa formalis illa, quæ cōstitit in ordine uel modo à lege tradito ad faciendum aliquem actum, puta, quādo aliquis actus debet fieri cum aliqua solennitate iuris: illa so-

- lenitas dicitur in forma ipsius actus: exemplum potest poni in testamento, in quo requiruntur septem testes pro forma: adeo qd si unus deficit, testamentum non ualet. l. si unus. & ibi communiter doct. C. de test. Item in stipulatione, in qua est forma, ut precedat interrogatio, & sequatur responsio. l. v. §. stipulatio. ff. de uer. obl. Itē in transactione super alimentis, in qua pro forma requiritur decretum prætoris, cum causæ cognitione: qua ommissa uitiatur transactio. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio. idem in alienatione rerū minoris uel ecclesiæ: ut in toto tit. ff. de reb. eorum. & C. de præd. min. & in authenti. hoc ius porrectū. C. de sacrosan. eccl.
- 23 * Itē, ubi lex uult, qd aliquis actus celebretur in scriptis: illa scriptura dicitur forma illius actus: secū dum Bal. in l. si. col. ij. C. de suis & legit. facit l. contractus. & ibi Bal.
- 24 C. de fide instrumen. * Item, ubi Princeps dat certum ordinem in rescripto, ille ordo dicitur forma, qua ommissa uitiatur actus. c. cum dilecta. & ibi plenē per Fel. de referi. possunt etiā mille alia exempla inuestigari ex uariis ll. in corpore iuris: in quibus ali-
- 25 quid requiritur pro forma. * Illa dicitur causa formalis, quæ dat esse rei: & ommissa uitiat actum. l. Iulianus. §. sed si quis. ff. ad exhib. & c. super questionum. §. uerum. & ibi per Fel. & c. prudentiam. in fi. de offi. delega. & c. si cur. de elect. lib. vj. & Card. in cle.

j. §. j. in x. q. de reb. eccl. non alie.

26 ¶ * In proposito autem dicitur causa formalis iudicij, ipse ordo & solennitas iudicij: uidelicet quod præcedat libellus, & sequatur litis cōtestatio, & postea hiant probationes, & demum feratur sententia: alias sententia non ualet, si iste ordo & forma omitatur, uel petuertatur. l. prolatā. & ibi Bar. C. de sent. Itē, quod iudex sedeat pro tribunali, est de forma & solennitate iudicij. c. si. de re. iur. lib. vj. & no. Bar. in l. j. & fi. C. de sent. ex bre. rec. & Spe. in tit. de dila. §. si. uers. sed cum a precedente. Alio uocabulo ista forma appellatur figura iudicij: ut dicit Bal. in l. ne quicquam. §. de plano. col. ij. uer. quid si cōmittitur, & c. ff. de offi. procon. & declarat Oldr. in cōsi. cxv. & ita intelligitur gl. in l. iubemus. C. de lib. causa, quæ dicit tunc, dici cōfessionem iudiciale, & præiudicare, quando fit in figura iudicij. & ibi hoc etiā dicit Bal. idem tenet Fel. in c. quoniam cōtra. col. xxv. de proba. & glo. & Bart. in l. cum scimus. in fi. C. de agr. & cēs. lib. xj. & ita uerificatur illa clausula, sine figura iudicij, quando Princeps ita causam committit. quia censetur sublatus omnis ordo formalis iuris positiui, quo ad solēnitatem, non quo ad substantiam probationum: ut not. Barto. in extrauagan. ad reprimen. in uersicu. & figura iudicij. & Lanfran. in clementi. sape. in uersicu. & figura. & ibi etiam Cardina.

- Cardina. & doct. de uerbo. significatio. & Petr. Philippus Corn. in consil. liij. col. ij. in litera S, in ij. uolumine. & Socin. in consil. 27 xvj. col. ij. in j. uolu. ¶ **Q**uarta causa, quæ consideratur in iudiciis, dicitur causa substantialis: & dicitur illa, super qua consistit tota uirtus, nomen, & effectus ipsius actus. exemplum in contractu emptionis & uenditionis, substantia ipsius contractus, est res & pretium: nam sine istis non potest celebrari talis contractus, & nullus est. l. si. C. de contrah. emp. & liij. ff. e. tit. & insti. e. §. pretium, sic etiam in iudiciis substantialia iudiciorum, dicuntur ipsi actus substantiales iudicij: prout est libellus, litis contestatio, iuramentum calumnie, probatio, & alij similes: ut d. l. prolatam. & ibi Bart. & doctor. C. de sent. & habetur in clemen. dispensatio. de iudi. declarat Abb. in c. cum l. & A. col. liij. de re iudic.
28. ¶ **U**bi etiam tangit, an publicatio & conclusio sit de substantia processus seu iudicij. de quo plenè dicam infra in vj. parre, congruè in suo loco opportuno. Et non putet aliquis esse unum & idem exemplum id, quod posui in formalibus iudicij, cum hoc, quod pono in substantialibus: quia imò est diuersum, nam in formalibus considero solum ordinem solennitatis: ut d. cle. dispensatio. & d. l. prolatam, in substantialibus uerò considero propriè ipsos actus interuenientes, quos supra dixi.
29. ¶ **Q**uinta causa, quæ conside-

ratur in iudiciis, est causa naturalis: dicuntur enim naturalia alii cuius actus ea, quæ ueniunt tacite ex natura ipsius actus, absque eo, quòd dicatur: sicut dicimus in mutuo: in quo tacite uenit ex natura ipsius ut reddatur æquè bonum. l. cum quid. ff. si cer. per. Item in contractu uenditionis, in quo tacite uenit ex natura ipsius ut uenditor teneatur de euictione. l. non dubitatur. C. de euictionibus. & l. in uendendo. ff. de contrahenda empt. Item ut uenditor non teneatur ad dandum, sed tantum ad tradendum. l. ex empto. ff. de actio. empt. l. si ita. §. j. ff. de contrahen. emptio. & l. clauibus. eod. tit. Item in contractu depositi uenit dolus & lata culpa tantum ex natura ipsius: in locato uerò uenit etiam leuis: in commodato etiam leuissima. l. si ut certo. §. nunc uidentum. ff. commodat. ista dicuntur naturalia actuum: de quibus etiam habetur in l. pacta conuenta. & ibi glo. ff. de contrahen. emptio. sic etiam in iudiciis considerantur naturalia iudiciorum: & sunt illa quæ ueniunt ex natura iudicij tacite ex iuris dispositione: & de his potest poni exemplum per quamplures iuris regulas loquentes de natura ipsius iudicij. primum exemplum, est de l. ubi coceptum. ff. de iudic. hoc enim est de natura iudicij, ut ubi coceptum sit, ibi debeat finem accipere. secundum exemplum, est de l. in hoc iudicio. ff. fa. ercisc. ubi de

natura iudicii est, ut sit indiuiduū. Probatur etiā in l. nulli. C. de iu. & in c. j. de se. pos. & fru. & Specu. in ti. de arbi. §. sequi. col. xiiij. uer. quia omne iudiciū, &c. Tertiū exemplū est de l. si. C. de fru. & li. expē. & l. nō debet actoti. ff. de reg. iu. ubi traditur regula, quod de natura iudicii est, ut in eo seruetur æqualitas inter actorem & reum, & nō claudicet. Quartum exemplū, est de l. properandum. in princ. C. de iu. ubi de natura iudicii est, quod instātia eius finiatur triennio uel biennio, secundum quod est iudicium ciuile uel criminale: ut ibi habetur. Quintum exemplū, est de l. solemus. & ibi glo. & doc. ff. de iud. ubi in iudicio tacitē uenit, quicquid uenit ex natura actionis, ppositē. Sextum exemplum est de l. ædiles. §. item sciendū. ff. de ædil. edi. ubi omnia accessoria post litem contestatam, ueniunt ex natura iudicii: etiam si nō petantur. Possent etiā & alia exempla poni, quæ per se studiosus inuestigator quære-
 30 re & adaptare potest. ¶ Sexta causa, quæ consideratur in iudiciis, est causa accidentalis. & quæ sit causa accidentalis, declarat Bald. in l. in uendentis. col. fin. in iij. q. in si. C. de contrah. emp. ubi dicit, quod accidentale alicuius actus dicitur, quicquid aduenit ipsi actui iā substantiato: ut habe-
 31 tur in d. l. pacta cōuēta. & ibi gl. ff. de cōtrah. em. est enim accidēs secūdū Dialecticos, quod potest esse & abesse ab aliquo subiecto,

præter ipsius subiecti corruptionē. Omne igitur pactū, quod apponitur in contractu emptionis præter rē & pretiū, dicitur accidentale: quia sine eo potest stare cōtractus: secūdū Bal. in d. l. in uē dētis. col. si. sic etiā cōsidero in iudiciis, & dico, quod omnia, quæ emergūt in iudicio, puta, per oppositionē alterius partis præter formā & substantiā iudicii, dicuntur accidentalia: exemplū pono de l. quoties. C. de iudic. & l. j. & ibi Bar. C. de or. iud. ut si porrigo libellū, in quo peto hereditatē, ad uersarius opponit mihi quæstionē status: illa quæstio incidēs, dicitur accidentalis: quia absq; eā iudiciū pcedebat in petitione hereditatis. Potest etiā generaliter poni exemplum in omnibus exceptionibus, quas litigator opponit cōtra personā aduersarij, uel cōtra testes, uel contra libellū in casibus, in quibus parte nō opponente procederet iudiciū, iuxta tex. in l. sed si susceperit. ff. de iud. & l. ira demū. & ibi Alex. & doct. C. de procu. & l. Pōponius. §. rati. ff. de proc. & l. fin. C. de excep. ista omnia dicuntur accidentalia: quia super eis fabricatur quoddā nouū incidēs iudiciū: super quo habet necesse iudex interloqui: & sine eis procederet iudicium principale: quia nō tīgūt substantiā neq; formā iudicii. ¶ Septima & ultima causa, quæ cōsideratur in iudiciis, est causa finalis: dicitur autem causa finalis illa, ad cuius finem aliquis actus fit: qua cessante

cessante, cessat effectus illius actus. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure pa. & l. cum te. C. de pact. inter
 32 empr. & uen. * Sic etiā in iudicio causa finalis, dicitur sentētia definitiua: quia ad hunc finē deducitur causa in iudicio, ut per sententiā terminetur. l. properandū. C. de iud. & ut unusquisq; consequatur quod suū est. c. cum æterni. de reg. iu. lib. vi. p. hoc est tex. formalis. & ibi not. in l. j. ff. de re
 iudi. ubi habetur, q̄ per sententiam imponitur finis controuersiz. * Ad quem finem iura multū
 33 festināt, ut sit litiū finis. l. ij. C. de re iud. & odio habent, q̄ lites ex litibus oriātur. l. terminato. C. de fru. & lit. expen. & l. iij. §. ait prætor. ff. de re iud. & l. nō distingue mus. §. quæ situm. ff. de arb. & l. si quis. §. iusiurandū, in fi. C. de re
 34 cre. * & q̄ ipsa sentētia sit causa finalis iudicij, patet, quia ea cessante, cessat effectus iudicij: qui effectus, est ipsa executio: nā ex processū, in quo non est lata sentētia, nō potest deueniri ad effectū executionis. l. j. & l. si. & ibi no. C. de exec. rei iu. & l. si cum nulla. ff. de re iud. & l. si pacto, quo
 35 pœnā in fi. C. de pac. * Istud comprobō per unā pulchrā declarationē, quā facit Soc. in cōsil. cclj. col. vij. uer. cōprobat, & c. in ij. uol. ubi dicit, q̄ causa finalis unius cuiusque actus, est principale intentum hominis facientis illum actū. similiter idē Soc. i cōsil. clxx. col. vj. uer. cōfirmantur etiā, & c. in ij. uo. ubi ponit aliam declara-

tionē. dicens, q̄ causæ quæ coherēt dispositioni, & quæ inspetaiuris dispositione inducūt & arctāt ad ita disponendū, dicuntur esse causæ finales: de qua materia tractat Bart. in l. ij. §. si. ff. de dona. sed in materia iudicij principale propositū prosequētis iudiciū, est ueniēdi ad sententiā, & ipsa sentētia arctat ad formandū iudiciū cū suo ordine: ergo ipsa dicitur causa finalis. * Quæ autē sit cā finalis i cōtractibus, & quæ in legatis, declarat Bal. in l. j. col. ij. C. de fal. causa adiec. leg. & dicit Bald. in l. generaliter. col. ij. in ij. opp. C. de epis. & cle. q̄ causa finalis, dicitur propriē causa, & non aliax causæ: imo dicitur causa omnium aliarum causarum, secūdū Aristot. quē ibi allegat Bal. idem tenet Bald. in rub. C. de institu. & sublti. circa prin. * Posset etiā dici causa finalis iudicij, ipsa iustitia: quia per examen iudicij puenitur ad iustitiæ ministrationem: quæ sit per ipsam sententiā: secundū And. de Yser. in cōsti. cultus iustitiæ. ¶ * Vidimus quomodo ita septē causæ considerātur in iudicio. Quæto pro complemento huius secūde partis: an possit saltem de uolūtate litigantium fieri iudiciū, absq; interuētū istarū septē causarū, uel alicuius ex eis. Ista q. cōtinet hoc in effectu, scilicet an partes possint renuntiare formalibus uel substantiālibus iudiciorū, & sic de aliis causis suprà declaratis. Et pro solutione huius q. reassumo omnes causas

causas prædictas: & primò, quo ad causam materialē, dico, quòd huic causæ non potest renūtiari: quia cū iudiciū, sit quid materiātum, ab ipsa causa in iudicio deducta nō potest in esse produci, sine eius materia, & sic neque partes, neq; iudex possent facere, q̄ sit iudiciū absque causa materiali: quia esset impossibile p̄ rerū naturā: sicut si faber uellet facere nauē absq; lignis, & tabulis. tex. est in l. per seruū. §. si. ff. de uisū & habit. facit l. ubi repugnātia. ff. de reg. iur. Secundò, capio causam efficiētē, & dico idē: q̄ huic causæ nō potest renūtiari, nec produci in esse iudicium absq; causa efficiēti: quia esset ridiculū, sicut nasci filium sine patre. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. & per doct. in rub. institut.

39 de act. ¶ Tertiò, est causa formalis: super qua adhibetur talis distinctio: Aut enim est talis forma, quæ principaliter respicit fauorē partis: & illi formæ pōt per partē renūtiari: per regulā l. pe. C. de pact. & ualet iudiciū. Exemplū in iuramento testis. nā testis tenetur iurare pro forma: aliās eius depositio non ualet sine iuramento. l. iurisurandi. C. de testi. c. de testibus. & ibi Ab. & doct. & c. tuis. de test. & tamē potest per partes remitti iuramentū testi: & ualet eius depositio: ut est text. in d. c. tuis. & ibi Abb. in iij. not. assignat rationē prædictā, scilicet quia est forma inducta in fauorē partis. Aut est forma, quæ

principaliter respicit ius publicum: & illi non potest renūtiari, put est ipse ordo iudicij: ut not. gl. in uer. partiū. in c. de causis. de off. deleg. & ibi expressē hoc tenēt Ab. & Io. de Imo. pro hoc est text. in l. ij. §. sed q̄ ueremur. C. de iur. cal. & in c. j. de lit. cōt. & l. 40 nemo potest ff. de leg. j. ¶ Quod tamē intellige sanē procedere, quando partes uellent omittere formā iudicij, & uellēt q̄ sit iudicium: & quòd sentētia ualeat, ut sentētia iudicis: quia hoc facere nō possunt: sed si partes uellent ex toto tollere ordinē iudiciariū: & uellent ut iudex p̄cedat, ut arbitrator: tūc id facere possunt: & ualebit sentētia in uim cuiusdā arbitramēti seu pacti. ita dicit Abb. in d. c. de causis. col. ij. & ibi etiam Fel. in iij. col. & ita debet intelligi, qđ no. gl. in c. fin. in uer. illustriū. de reg. iur. lib. vj. & rāgit plenē Ab. in c. j. col. iij. & v. & ibi etiā Iohā. de Imol. de libel. obla. probatur per ea, quæ habētur in l. ij. C. cō. utriusq; iud. q̄ partes possunt ratificare sententiā nullā: & ualebit in uim pacti. & ista plenē examinat Mat. de afflic. in suo cōmen. cōstitutionū Regni. in præludiis. in viij. q. principali.

41 ¶ An autē possint partes facere, q̄ iudex pronuntiet sine scriptis? In hoc reperio uarietates doctorū. nam Bart. in l. quoties. C. de priuileg. schola. lib. xij. tenet, quòd hoc potest fieri p̄ partes: & ualebit sententia sine scriptis. idē tenet Iohan. And. in additio.

ditio. Specu. in titu de sentent. §. iuxta. uersic. itē non ualet. in addit. quæ incipit, uersic. iij. & c. Cōtrariū uidetur tenere gl. in d. c. fi. in uer. illustrū. circa fin. de regu. iur. lib. vj. putarē ita saluari posse utranq; opin. ut distingamus modo prædicto, scilicet aut partes uolunt, ut in toto iudicio obmittatur ordo iuris: & tūc potest etiā in sentētia omitti ista solennitas scripturæ: quia tunc iudex cēsetur quidē arbitrator, per suprā dicta: aut partes uolūt, q̄ iudicialiter pcedatur in aliis actibus: & sententia feratur sine scriptis: & tūc fieri nō potest, per ea, quæ no. Spe. in ti. de libel. cōcep. §. nunc dicendū. uer. ix. ista enim est cōmunis opin. omnīū, quod si partes uolunt obmittere ordinem iudiciariū, in toto processu possunt hoc facere: secus si in aliquo actu tantū: ut dicit Gemina. in d. c. fi. col. iij. in fi. uersi. nota bene istā gl. & c. de reg. iur. lib. vj. & Ab. & doc. in d. c. de causis. extra de offic. deleg. ¶ Quinto, est causa substantialis, in qua per omnia facias eādē distinctionem, quam feci in causa formali: quia istæ duæ causæ quo ad hoc pari passū ambulant: per ea, quæ no. Bar. in authē. offeratur. colū. fi. C. de lit. cont. ubi format q. an possit renunciari substantialibus iudicij. ¶ Et ex prædictis potest declarari illud, quod dicimus in contrariis & in ultimis uoluntatibus, in quibus nō potest per partes renūtiari formalibus, neq;

substantialibus: per l. nemo potest. ff. de legat. j. & l. si unus. C. de testamen. quia ista formalia tendunt in fauorem publicum: ad hoc scilicet, ne falsitates committantur. l. iubemus. in fi. C. de test. & l. fi. C. de fideicom. & not. Bar. in d. l. nemo potest. in ij. q. ita colligitur ex no. per glos. & Bart. in j. oppo. in d. l. nemo potest. nam illud intelligitur, scilicet, ut ille actus factus sine solennitate legis, remaneat propriē ille idem, & cum illo uigore, qui esset cum solennitate: non enim potest testator facere, quod sit testamentum: & quod fiat corā quinq; uel paucioribus testibus: sed quod sit codicillus, sic: quod erit per clausulam codicillatē appositam: de qua plenē per Bart. in l. j. ff. de iur. codi. sicut non possunt partes facere, quod sit uerum iudiciū sine ordine iudicario: sed quod sit quoddam arbitramentum, sic: ut suprā dixi. ¶ Quinto, est causa naturalis: super qua facio hanc distinctionem. Quædā ueniunt ex natura iudicij propter publicam utilitatem: ut est peremptio instantiæ per triennium. l. properandū. C. de iud. & ista naturalia non possunt tolli per partes, scilicet prorogando tēpus instantiæ. ut no. gl. & Bar. & Alex. in d. l. properandū. in prin. & ibi cōmuniter doc. & dicā plenē infrā in v. parte huius tract. Quædā ueniunt ex natura iudicij ad utilitatem partium: & illis possunt partes renunciare, & facere

cere quòd non ueniât: & potest
poni exemplum in alijs casibus
suprà exemplificatis in ista cau-
sa naturali: præter perreptionem
instantiæ: ut de regula, ubi cœ-
43 ptum est iudicium, &c. * nam po-
test pars pendente uno iudicio
corâ iudice, trahere aduersariû
corâ alio iudice, si non opponit
exceptionē litis pendentię: & ua-
let iudicium: quia si nō opponit,
censetur consentire, & sibi impu-
tatur, secundum Abb. & Iohā. de
Imo. in c. cū M. Ferrariensis. col.
fi. de constit. & Bal. in l. nulli. cir-
ca fin. C. de iudi. & ibi etiam Ias.
col. ij. ergo patet, quòd de con-
sensu partium potest tolli ista na-
turalitas, & ratio est, quia respi-
cit fauorē ipsarum partium, scili-
cet ne reus uexetur in diuersis
tribunalibus: ut habet in d. l. nul-
li. Similiter in alio exēplo d. l. so-
lemus. ff. de iudi. ubi est glo. quæ
ponit uerū intellectū, scilicet ut
ad non ueniat in iudicio, de quo
nominatim actum est inter par-
tes, quòd non ueniat. Sequitur
ergo, quòd possunt partes face-
re, quòd nō ueniat in iudicio id, 4
quòd ex eius natura ueniret: &
idē possumus dicere in alijs simi-
44 libus exēplis. * Quod corrobo-
ratur ex his, quæ in simili dici-
mus in contractibus, in quibus
possunt naturalia tolli de uolun-
tate partiū: nam ualet pactum in
cōtractu emptionis, quòd uēdi-
tor non teneatur de euictione. l.
emptorem. §. qui autē. ff. de 2. et.
empt. quo casu licet nō teneatur

de euictione ad interessē, ppter
pactū, quia euictio hoc includit,
scilicet ut uenditor teneatur ad
interessē. l. uenditor hominis. ff.
de euic. tamē tenetur tunc uēdi-
tor ad pretij restitutionē: nō ob-
stāte pacto, quòd non teneatur
de euictione. ita probat rex. fin.
in d. l. emptorē. §. qui autē. & ibi
Bar. & no. plenē Bal. in l. j. col. fi.
C. de peri. & com. rei uen. & ideò
cautela est pro uenditore, quòd
faciat pactum expressum, ut nō
teneatur etiam ad pretij restitu-
tionem: aliàs teneretur ad pre-
tium: ut suprà similiter diximus
in testamento: cuius natura est,
ut secundum tollat primum. §.
posteriore. institu. quibus mod.
test. in fir. & l. j. & ij. ff. de in iust. ru.
testa. & l. fancimus. C. de testa. &
tamen huic naturæ potest dero-
gari per testatorem: quia potest
testator in primo testamento
ponere talem clausulam dero-
gatoriam, ut non tollatur per
secundum l. si quis in principio
testamenti. & ibi Bart. ff. de lega.
iii. & l. si mihi & tibi. §. in legatis.
45 ff. de lega. j. ¶ Sexto, est causa ac-
cidentalē: & in hac nullū est du-
bium, quòd potest per partes ei
renunciari: quia ex quo per par-
tes emergit, potest per easdē tol-
li. l. eius est nolle. ff. de regul. iur.
& hoc etiam expeditum in con-
tractibus, in quibus potest reuū-
tiari accidentalibus, & ualet pa-
ctum super eis. l. pacta conuen-
ta. & ibi gl. & doct. ff. de contra-
hend. emp. & ratio est, quia tan-
gendo

gēdo accidentalia, non tangitur
in aliquo uirtus formalis: nec
46 substantialis actus. ¶ * Septimò
7 & ultimò, est causa finalis: in qua
breuiter concludo, quòd potest
tollì per partes: nam suprà decla-
raui, quòd causa finalis iudicii,
est ipsa sententia: & tamen nulli
dubiū est, quòd possunt partes
litigantes renuntiare sententiæ,
& facere quòd in causa non fe-
ratur sententia: ut est, quando
pendente lite transigunt: quæ
transactio regulariter fit super
re dubia & lite incerta, alijs in-
cepta. l. j. ff. de transact. & ibi no.
47 * per quā trāsfactionem imponi-
tur finis cōtrouersię absque sen-
tentia. l. si fratris. & per totū titu.
C. de transact. Et ex his remanēt
expedita ea, quæ dicenda erāt su-
per hac secunda parte: unde ue-
nio ad tertiam partem. Robert.
Mar. Venus. v. j. Doct.

T E R T I A P A R S.

Iudicium unde originem
produxerit.

- 1 A tempore Ade, usque ad tempus no-
strum, nouem fuerunt leges.
- 2 Ius naturale primum, tempore Ade
inuentum.
- 3 Commune ius, quo tempore inuen-
tum sit.
- 4 Obligatio antidotalis, inuenta est de
iure naturali.
- 5 Naturale ius secundarium rationis,
quo sit inuentum tempore.
- 6 Preceptum quod tibi non vis fieri: al-
terne feceris, est ex lege Mosaisca,

Euangelica, & apostolica confirma-
tum.

Legis naturalis tempore omnia erāt
communia, & leges neque constitutio-
nes non erant: sed homines natu-
raliter uiuebant.

Gentium ius, quod sit, et quid intro-
duxit,

Leges, Mosaisca, prophetica, & ciui-
lis, quo tempore prodite sint. & nu-
me. 11.

Lex Mosaisca, alio uocabulo appella-
tur lex decalogi, & in quibus consi-
stet.

Lex Mosaisca, continet precepta mo-
ralia & mystica.

Lex Prophetica, qua dicatur.

Lex Mosaisca & prophetica hodie
seruatur: & allegari potest ad decia-
sionem causarum.

Lex ciuilis, a regibus originem ha-
buit.

Reges fuerunt primi domini, qui in
mundo inuenti fuerunt.

Primus Imperator quis fuerit.

Leges ciuiles quis primus dedit.

Regis legibus usque ad quod tempus
uixerunt gentes.

Tarquinius septimus, ob aduerbum
per eius filium in personam Lucretia
commisissum, fuit expulsus.

Romani quomodo ab Atheniensibus
fuerunt leges concessæ.

Consules Romani quando creati: &
quare sic dicantur.

Tribunus quo tempore in Roma crea-
tus sit.

Senatores Romani quando constitui
ti & centum erant.

Prætores quādo electi à Romanis: &
quis dicatur prætor urbanus, &

quis

- quis peregrinus.
- 25 Imperium unde habuit originem.
- 26 Imperatorem deponere, ad Papam spectat.
- 27 Iurisperiti qui appellabantur.
- 28 Leges civiles, quot annis ante aduentum Christi fuerint.
- 29 Tempore gratie inuenta est lex Evangelica, lex apostolica, & lex canonica: de quibus etiam. nu. 11. & 32.
- 30 Imperatoris potestas a Deo procedit.
- 31 Christus, dicitur rex regum, & Dominus dominantium.
- 32 Lex apostolica, quae dicatur.
- 33 Lex Canonica, quae dicatur: & quare fuit introducta, & in quibus uoluntatibus consistat.
- 34 Decretorum liber, an commemeretur inter leges canonicas & sit authenticus, & a quo sit conditus.
- 35 Liber decretorum, quatuor habet species auctoritatum, & an omnes sint authenticae.
- 36 Dicta sanctorum patrum, an possint ad decisionem causarum allegari.
- 37 Innocentij dicta super Decretalibus, non sunt authentica, nec habent uim legis, sed sunt uelut glossae.
- 38 Civiles in decretis incerti non debent seruari, ut canones.
- 39 Liber Decretorum, quo tempore compilatus, & quo tempore liber Decretalium.
- 40 Ius naturale, est immutabile, & semper fuit & est hodie in usu.
- 41 Ius naturale secularium, an hodie obseruetur.
- 42 Cuius derelinquens patriam periclitatur tantem, eius perdit privilegia.
- 43 Patria sua inuenique charior est.
- 44 Ius gentium, est immutabile, & contra illud Princeps statuere non potest.
- 45 Princeps potest ex causa distinguere, & limitare ius gentium, non tamen in totum tollere. Idem in iure diuino.
- 46 Consuetudo an induci possit contra ius gentium uel diuinum.
- 47 Lex Mosaisca, an inter Christianos sit hodie in obseruantia.
- 48 Christus, fuit lex & ueritas, qui omnia uelamina ueteris testamenti illustrauit.
- 49 Iudaei seruant etiam hodie legem Mosaiscam, & secundum eam uiuunt, & illa deficiente seruant ius commune, etiam in decisionibus causarum.
- 50 Iudaei iurant super lege Moysi, & super Christi praeceptis.
- 51 Iuramentum Iudaei, confirmat contraeum per ipsum celebratum, qui alias erat inualidum.
- 52 Iudaeus non compellitur ad obseruantiam iuramenti in compromisso appositum.
- 53 Iudaeus per legem suam iurans, per Christianum iudicem ad iuramentum obseruantiam compellitur, & contraueniens puniri potest de periurio.
- 54 Iudaeus non potest iurare per Evangelia, neque per Christum, & iurans compellitur ad obseruantiam iuramenti, & nu. seq.
- 55 Iudaeus blasphemia Christi dicitur.
- 56 De iure civili non ualet iuramentum super contraeum inualido.
- 57 Ecclesia non se impedit de animabus Iudaeorum, quia iam damnata sunt.
- 58 Mosaisca lex quo ad matrimonia, inter Iudaeos seruatur.
- 59 Ecclesia non sunt subiecti Iudaei, quo ad spiritualia.
- 60 Iudaeus licet facere actus secundum eorum ritum: qui in contemptum fidei Christi

- Christiana non tendunt: alias Christianorum immunitates perdunt.*
- 61 Iudei an gaudeant immunitate Christianorum.
- 62 Quo ad circumcisionem, inter Iudeos lex Moisaica seruatur.
- 63 Cereemonia dicuntur sacrificia Iudeorum.
- 64 Lex prophetica, an hodie sit in usu.
- 65 Christo adueniente in mundum, cessauit lex prophetica.
- 66 Testis, qui falsum testimonium pernicia dicit, Christum uendit, sicut fecit Iudas.
- 67 Iudex, qui accepta pecunia peruerit iustitiam, iniustam sententiam profrendo, dicitur Christum uendere.
- 68 Lex civilis qualiter hodie seruetur, & in quibus consistat.
- 69 Euangelica lex est hodie in obseruatia, & lex uita appellatur.
- 70 Lex Euangelica, in multis correxit legem Moisaicam.
- 71 Apostolica lex est hodie in obseruatia, & legi civili praefertur in decisionibus causarum.
- 72 Ius diuinum potest per principem distinguere & limitari: licet non in totum tolli.
- 73 Lex Canonica seruatur inter Christianos: etsi in aliquo contradicit lege civili, quae lex seruari debeat.
- 74 Leges civiles Canonibus obuiantes, reprobata censentur.
- 75 Ius canonicum, ius quasi regulatum dicitur.
- 76 Canonicum ius seruatur in utroque foro, in causis miserabilium personarum.
- 77 In decisionibus causarum lex canonica praefertur dicto, cuiuslibet sancti.
- 78 Dictum alicuius sancti, authoritati ueteris uel noui testamenti conformem, in decisionibus causarum iuri canonico praefertur.
- 79 Papa potest ius diuinum limitare.
- 80 Ius diuinum, an sit ius ab alio iurius separatum.
- 81 Ius diuinum, sub se comprehendit ius naturale & gentium.
- 82 Ius canonicum, uno respectu civile appellari potest.
- 83 Ius feudorum est consuetudinarium, & numeratur cum iure civili.
- 84 Liber Feudorum compilatus fuit ab Oberto de Orto, iurisconsulto Mediolanensi. & an dicatur authenticus.
- 85 Iura Feudorum qualiter sunt hodie in obseruantia.
- 86 Causa Feudales, per quae iura deciduntur in Regno.
- 87 Argumentum de emphyteusi ad feudum ualet: & e contra.
- 88 Consuetudines Feudorum praefertuntur iuri communi in causis feudalibus: quando consuetudo & usus Feudorum sunt rationabiles, & quando est expresse decidum per usum Feudorum. & nu. 90. & 91.
- 89 Appellatio in causa feudali deserta non dicitur per non appresentationem processus infra quinquaginta dies, secundum constitutionem regni.
- 90 Argumentum a contrario sensu, non sumitur in usibus Feudorum.
- 91 Argumentum a contrario sensu, coniectura, & subauditus intellectus dicitur.
- 92 Iura feudorum seruantur in ecclesiasticis.

sticis Feudis.

94 Ius longobardum aggregatur iuri civili. & a quibus, fuit conditum.

95 Ius longobardum an hodie seruetur in regno. & an praeferatur iuri Romano, & nu. 96. cum plu. seq.

96 Consuetudo contra Regni constitutiones, est reprobata.

97 Ius longobardum non est lex, neque ratio: ideo recessit ab aula.

98 Ius longobardum non est curandum, nisi in loco ubi observatur secundum loci consuetudinem.

99 Ius longobardum, ius est asininum. & num. 111.

100 Lex longobarda, est inualida, & vulgaris appellatur. & num. 101.

102 Lex quamvis dura & iniusta sit, & sine ratione: tamen seruanda est.

103 Paria sunt scire, & scire debere.

104 Lex transfertur cū translatione regni, nisi nouus regnator eā confirmet.

105 Videlicet, dictio, est declaratiua & restrictiua praecedentium.

106 Ius municipale alicuius loci, in loco ubi uiget, ius cōmune appellari pōt.

107 Intellectus uerus constitutionis Regni, qua incipit, puritatem. & n. n. 108. & 109. cum plu. seq.

108 Ordo scripturae inducit regulam, & ordinem intellectus.

109 Scripturae ordo non inspicitur, ubi cūque mens disponens est certa.

110 Clausula incerta in medio unius capituli, ante, quam oratio completa fit, ad illud tantum capitulum refertur: non ad alia separata.

111 Consuetudo, dicitur lex municipii. & omnes de ciuitate illam seruare tenentur.

112 Contrarietas, semper est euitanda.

113 Ordo exempli gratia positus pro doctrina, formam non inducit, nec seruari debet.

114 Scripturae ordo non inspicitur, ubi constat de ordine intellectus.

115 Ordo scripturae perturbans ordinem necessitatis, non attenditur: sed ad necessitatis ordinem reducitur.

116 Regule standum est, donec limitatiua probetur.

117 Primo nominatus, censetur maior & dignior.

118 Magis dignum & nobile, praeferrī debet minus digno & minus nobili.

119 Ius Romanum dignius est iure longobardo.

120 Leges Imperatorum ab ipso Deo procedere censentur.

121 Iniustitia non inuenitur in legibus Iurisperitorum.

122 Dictio, prout, est limitatiua & relatiua.

123 Argumentum sumitur à contrario sensu in statuto disponente super casu non prouiso à iure civili.

124 Mundualdis non requiritur in muliere contrahente nōmine alieno.

125 Mulier uiuens iure Romano in Sicilia Regno, sine mundualdo testari potest.

126 Consuetudo & notoria obseruantiā temporis, cuius non extat memoria in contrarium, habet uim legis & privilegii.

127 Ius longobardū excludit cognatos, & etia matrem a successione: nō tamen excludit filios naturales per filias faeminas, quamvis legitimas.

128 Ius Francorum qualiter probetur, quod sit in usu.

129 Consuetudo notoria est qualibet ex inspe

inspectione plurium instrumentorū:
 & sufficit eam tantum allegare.

130 Consuetudo nulla est fortior & melior, quam iuri communi conformis.

131 Ius Francorum, est speciale & onerosum, & contra ius commune: unde per allegantem probari debet.

132 Iudicium unde fuit proditum, & qualiter habuit originem.

133 Adam qualiter & quomodo contrahent praeceptis Dei.

134 Iudicium cognitum fuit etiam tempore veteris testamenti, & tempore noui testamenti usque in hodiernum diem. & num. 135.

135 Iudicium inuentum fuit, ne quis sibi in propria auctoritate diceret.



TERTIA pars principalis continet uernicam questionē: uidelicet, unde habuit originem iudicium.

Pro huius tamen questionis & dubij resolutione* oportet aliquantulum inuestigare originem ipsarum legum & iurium, quae habuimus in mundo post creationem hominis. Unde sciendum est, quod tria tempora considerantur quo ad iuris inuentionem, à tempore, quo Deus creauit primum hominem, scilicet Adam. In primo tempore fuerunt prodita tria iura, seu tres leges. In secundo tempore, tria alia iura, seu tres leges. In tertio tempore, tria alia iura: & sic conclusiue fuerunt nouem leges à tempore Adae, usque ad hoc tempus nostrum: prout sub breuibus uerbis declarat

Abb. in c. firmiter, col. v. de sum. trini. & fid. cathol. * Quam tamen materiam amplius & plenius declarando reassumo: & dico sic: quod in primo tempore cum Deus creasset hominem ad sui imaginem: ut dicit text. cum glos. in c. haec imago. xxij. q. v. & habetur Gene. c. i. & Sapi. c. ij. statim fuit inuenta prima lex, quae appellatur lex naturalis: quae est duplex, scilicet lex naturalis communis: & lex naturalis rationis: ut declarat Archidi. in c. ius naturale. & ibi etiam glo. j. distin. & haec est in effectu illa distinctio, quam faciunt doct. institu. de iur. natu. in princ. & in §. singulorum. institu. de rer. diui. dum dicunt, quod ius naturale est duplex, scilicet primarium & secundarium: perinde enim est ac si dicerent, ius naturale commune, & hoc est primum: & ius naturale rationis, & hoc est secundarium. ¶ Creato igitur homine, & creatis aliis animalibus brutis pro seruitio hominis, ut habetur psalm. viij. Omnia subieciisti sub pedibus eius, &c. fuit prodita prima lex naturae, quae dicitur communis: & ideo appellatur communis, quia est indifferens in omnibus animalibus tam rationalibus, quam brutis: & ista prima lex naturae, seu ius naturale primarium, comprehendit in se quoddam naturale institutum: prout est maris & foeminae coniugatio: liberorum procreatio, & educatio: & prout sunt alij appetitus na-

ginales: qui sunt communes omnium animantium. & de hac lege naturæ loquitur text. in l. j. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. & instit. de iur. na. in princ. & in d.

4 c. ius naturale. j. dist. * & ex ista prima lege naturali cōmuni oritur obligatio antidoralis: quæ est, ut beneficienti beneficiamus. de qua loquitur gl. in l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hered. & in c. cum in officiis. de testa. & glo. in c. illud. viij. q. ij. quæ glos. licet dicat, quod humanum est præbere reuerentiam illi, à quo quis beneficium accepit: ut per hoc uideatur sentire, quod hæc obligatio antidoralis sit iuris humani, scilicet quod tātum hominibus cōmune est: tamen ueritas est, quod habuit originem ab isto iure naturali primæuo & communi: quia etiam animalia bruta ex quodā naturali instinctu solent diligere beneficientes sibi, & præstare illis seruitia: ut inquit Nico. de Neap. institui. de obliga. in princ. & Iaso. in l. ex hoc iure. cql. xj. ff. de iust. & iur. & ibi ponit. xyij. not. effectus, quos producit ista obligatio antidoralis. ¶ * Secundū, in eodem tempore post creationē hominis, fuit prodicta alia lex naturæ, scilicet rationis: quod dicitur ius naturale secundariū: & ideo dicitur rationis, quia tātum hominibus est cōmunis, & sic animantibus rationē habentibus, & non brutis: prout est religio erga Deū, ut parentibus & patriæ pa-

reamus, ut uim atque iniuriam propulsemus: & de hac lege naturali rationis loquitur text. in l. ueluti. & l. ut uim. ff. de iusti. & iur. & habetur v. dist. in princip. ¶ * Item ex hac eadē lege naturali dependet illud naturale præceptum, scilicet, Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: & ecōtrā, Quod tibi uis fieri, alteri facias. quod præceptū traditur in c. humanum genus. j. distin. & quod sit de isto iure naturali, tenet glo. in uers. dispositionem. & ibi etiam Abb. in c. firmiter. de sum. trinita. & fide catholica. hoc præceptum fuit etiam confirmatum per legem Mosaicam; ut habetur Tob. c. iij. item per legem euangelicam: ut habetur Matthæi c. vij. & Luc. c. yj. item per legem apostolicam: ut ait Aposto. ad Galat. c. v. de quibus legibus inferius dicetur. Et istud ius naturale rationis, solet etiam appellari ius gentium: & est ius gentium primæuum: ea ratione attempta, quia solæ gentes, id est soli homines, utuntur eo iure. l. j. in fine. ff. de iustitia & iur.

¶ * Tempore autem istius legis naturalis nullæ erant prodictæ leges seu constitutiones inter homines, sed ita naturaliter uiuebant: & omnia erant communia: nec erat inuentum, Meum & Tuum: ut declarat Barto. & doct. in l. si id quod. ff. de condict. indebit. & nor. in d. c. ius naturale. j. distincti. & est text. viij. distinctio. in princ. Et secundum istud ius

ius naturale uixerunt homines certo tempore, dum pauci erant in mundo. ¶ Deinde adauctis hominibus excreuit etiā malitia hominum, adeo q̄ solo hoc iure naturali uiuere nō ualebant: & sic fecerūt gētes inter se quasdam constitutiones & leges: ut Quodcūq; calcauerit pes tuus, tuum sit: & distinxerunt inter se dominia rerum: & sic fuit inuentum, meū & tuum. Itē, fecerūt aliquas constitutiones, ut nullus intraret possessionē alterius: & ex hac distinctione fuerūt orta bella, captiuitates, & seruitutes. Item cœperūt gētes super rebus diuisis & distinctis contrahere adinuicem: & ista fuit tertia lex: quæ omnia ista introduxit: & fuit appellata ius gentium: de quo loquitur text. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. & in c. ius gentium. prima disti. & declarant Bartol. & moder. in d. l. si id quod. ff. de condi. inde. & Abb. in d. c. firmiter. colum. v. de sum. trinit. & fide catho. & ita cū istis tribus legibus seu iuribus uixerunt gentes à creatione Adē, usque ad tēpus Moyfi exclusiue. Et istud est primum tēpus, quod appellatur tempus ante legē, in quo tempore fuerūt ista tria iura, scilicet ius naturale cōmune, seu primæuum, itē ius naturale rationis, quod est secundarium, item ius gentium, quod est similiter secundarium: quia ius gentium primæuum est idem, quod ius naturale, ut s. dixi. ¶ Super-

uenit postea secunda ætas, seu secundum tempus: quod appellatur tempus sub lege: in quo tempore fuerunt proditæ tres aliæ leges, uidelicet; lex Mosaisca, lex prophetica, & lex civilis. Nam cū uideret Deus malitiam hominum abundare super terrā, misit legē in terris: illāque exprimi fecit in scriptis per Moysem: cui Moyfi dictā legem dedit in mōte Sinai: & ista appellatur lex Mosaisca: quæ tota consistit in decē præceptis, quæ colligūtur ex illis uersibus, Vnū cole Deum, &c. ¶ Et ista lex Mosaisca, alio uocabulo appellatur lex decalogi, seu decalogus legis: quod idem significat, quasi lex decem præceptorū, prout de prædictis est text. in ca. Moyses. vij. dist. & in c. libenter. in fin. de pœni. dist. prima. & not. glo. in d. ca. firmiter. §. hæc sancta. ubi est etiam tex. de sum. trini. & fide catho. & Specul. in proœ. sui operis. col. ij. in fin. & habetur Exodi c. xxxiiij. & c. xxxv. ¶ Fuerunt etiā & in lege Moyfi alia præcepta, quæ dicuntur mystica, id est, figurata: quorum aliqua fuerunt sacramentalia: alia cærimonia: de quibus habetur per gloss. in cap. fin. §. his itaque. vij. dist. & quod nomen mysticum significet figuratum, est glo. in c. aurū. in uers. mystici. xij. questione secunda. Illa uerò præcepta decalogi, dicuntur moralia: quia mores bene & beatē uiuendi respiciunt: & illa nunquā mutan-

cur: ut not. in d. §. his itaque.

22 ¶ * Deinde huic legi Moyſi fuit adiecta alia & ſecunda lex: quæ appellatur prophetica. Nā Deus dedit legē hominibus per Moyſen, & per prophetas: ut dicit tex. in d. c. firmiter. §. hæc ſancta. & dicit Spec. in d. proœ. colū. iij. in princ. Et iſta eſt lex, quæ continetur in toto ueteri testamen-

63 to. * quæ lex Moſaica & prophetica etiam hodie ſeruatur, quo ad præcepta moralia ſcilicet: quo ad alia uerò myſtica, reperitur in aliquibus mutata, tã per legem euangelicam, quàm canonicam: ut declarat tex. in d. §. his itaque. & ibi Archi. Et quòd lex Moſaica etiam hodie ſeruetur, & poſſit allegari in deciſio-

74 viij. ff. ſi cer. peta. ¶ * Deinde cum homines in orbe ualde creuiſſent, & malitia ſimiliter cum his aucta eſſet: conſiderauerunt ſola ſe lege Moſaica & prophetica uiuere non poſſe: unde in eodem tempore ſuperuenit lex ciuilis: quæ lex ciuilis habuit primam originem à regibus. nam in primo tempore, quo homines uiuebant iure gentium, ut ſu-

75 præ declarauī, * fuerunt ex eodē iure gentium inuenti reges: nam ipſemet populus ad hoc ut com-

dientiam: & per illū regebatur. & ſic reges fuerunt inuenti originaliter iure gentium: ita declarat Bal. in tra. ſchiſmatis. in x. col. uerſic. & eſt notādum, q̄ duplex eſt concordia &c. quæ tract. ponit in vj. lib. C. in tit. ſi quis ali quē teſta. probi. & Old. in conſi. lxx. col. ij. in fin. Et q̄ reges fuerint primi Domini, qui fuerunt inuenti in mūdo: declarat Andr. de Yſer. in rubri. quæ ſint regal. col. ij. in prin. & probat tex. in l. ij. §. quod ad magiſtratus. ff. de orig. iur. & dicit And. de Yſer. in proœ. conſi. col. xvj. quòd reges fuerūt omni tēpore, etiam ante Chriſtū: imperatores uerò nouiter fuerūt inuenti ab ætate Chriſti, nō antea. * Nā primus imperator qui fuit in mūdo, fuit Oſtauianus: qui fuit imperator tēpore Chriſti: ſecūdū eū, ſed gl. in l. j. ff. de adul. tenet, q̄ primus imperator fuit Iulius Cæſar. idē tenet Pet. Phil. cor. in cōſ. j. col. iij. in iij. uolu. ſ. q̄ Iulius Cæſar fuit primus, & Oſtauianus ſecūdus: ſed And. de Yſer. ubi 3. tenet, q̄ Iulius Cæſar nō fuit uerus imperator, ſed rerum. Et q̄ reges fuerunt ab antiquo, habetur plenē in lib. Regū in teſtamento ueteri. Primus imperator Chriſtianus fuit Cōſtātinus, ſec. And. de Yſer. in proœ. cōſi. col. xvj. de his tamē me remitto hitoriographis, quorū ppria eſt materia. ¶ Iſti ergo reges ita electi & creati faciebāt aliquas leges: & ſic dederūt principiū legi ciuili, & primus

rex qui dedit leges civiles Græcis, fuit rex Foroneus: unde denominat⁹ est forus, id est, locus iudicij. c. forus. de uer. sig. & d. c. Moyses. vij. dist. item Mercurius trismegistus rex tradidit leges Atheniēsis. Item Lycurgus leges Aegyptiis. Item Solon rex, fuit primus rex, qui dedit leges Lacædemoniis. Item Numa Pōpilius rex populo Romano leges edidit: prout hæc omnia traduntur in d. cap. Moyses. Et propterea istę leges appellabatur civiles: quia erat quoddā ius, quo unaquęque ciuitas prædictarum utebatur, autoritate dictorū regū: ut habetur in §. sed ius quidem ciuile. instit. de iu. natu. ubi propriē fit mētio de legibus Solonis. & habetur in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & in c. ius ciuile. j. dist. * Et ita cū istis legibus regis uixerūt gētes usq; ad tempus regis Tarquinij septimi.

29 * postmodū cū esset dictus Tarquinius rex, euenit q̄ eius filius uolenter adulterauit Lucretiam nobilē Romanā & pudicā, ut dicitur tex. in c. pposito. xxxij. q. v. ppter qd̄ iratus popul⁹ Romanus dictum Tarquinium regem expulit: & noluit ulterius regi aliquem creare: imo omnes leges regias antē factas aboleuit: addē q̄ sine lege & sub incerto uiuebat: & ita uixit sine lege ferē per annos xij. uel xx. ut dicit Archi. in d. c. Moyses. in fin. & est text. in l. ij. §. ex tactatis. el. j. ff. de

30 orig. iu. * Verū aduertens popu-

lus ipse Romanus, q̄ non esset expediens ulterius sine lege diutius uiuere, quæsiuit habere leges Græcorū, siles Atheniēsiū conditas à Solone rege: & cum illis uiuere decreuit: unde congregatus ipse populus, elegit x. uiros idoneos & bene peritos: quos Athenas misit pro transferendis legibus Græcorū ex libris Solonis: & ut dictas leges ex Græca scriptura in latinā traderent: ut dicitur tex. in d. c. Moyses. in fin. & c. seq. & in d. §. exactis. el. j. Qui x. uiri Romani fuerunt isti, uidelicet Appius Claudius, Titus Genutius, Publius Festius, Lucius Veturius, Caius Iulius, Aulus Manilius, Publius Sulp. Publius Curiatus, Titus Romulus, & Spurius Posthumius: ut dicitur text. in c. fuerunt. vij. dist. & cū isti x. uiri accessissent Athenas pro habendis legibus, Atheniēses noluerūt statim copiam suarū legum eis facere: sed uoluerūt prius explorare utrum Romani essent capaces, & digni suis legibus. Ad quod explorandū miserunt quendā sapiētē Græcū, Romā. Quod quidē præcipientes Romani cū aduentasset dictus, sapiens Græcus, decreuerūt irridere eum cū omnibus Atheniensibus, qui eū miserūt Et sic obicerunt illi quendā stultū Romanum, ad hoc, ut ille sapiens Græcus disputaret cum illo stulto: & derisus recederet, q̄ sapiens Græcus credens illum sibi obiectum esse sapientem, cepit cum eo

disputare nutu & signis: & eleua-
uit unum digitum, significans in
corde suo, q̄ unus esset Deus. At
ille stultus credebatur, quòd uole-
bat sibi eruere unū oculum cum
illo digito: & ipse eleuaui duos
digitos, & etiā pollicē: & sic tres
dicens in corde suo, quòd si tu
uis mihi eruere unū oculū, ego
eruā tibi duos oculos. Sed ille
Græcus credebatur, q̄ stultus ille
intelligebatur de trinitate. deinde
sapiens Græcus ostendit illi stulto
manum apertam, significans
in corde suo, q̄ omnia sunt ma-
nifesta Deo: stultus autem crede-
bat, q̄ uolebat dare alapam sibi:
& incontīnētī ostendit ei pugnū
clausum, significans, quòd si uis
mihi dare alapā, ego percutiā
te pugno clauso. At Græcus sa-
piens intellexit, quòd per pugnū
uoluit stult⁹ significare, q̄ Deus
omnia manu clauderet. Et sic pu-
tauit Romanos esse ualde sapien-
tes & dignos legibus. Et reuer-
sus fuit Athenas, & retulit Roma-
nos esse legibus dignos: & sic
fuerunt concessæ leges illis: decē
uiris. Qui Decēuiris transcripse-
runt dictas leges in decē tabulis
eburneis; & attulerūt eas Romā,
prout hanc historiā declarat glo.
in l. ij. §. exactis. el. j. ff. de orig.
iur. in glo. in uersu, constituit. His
etiā decemuiris fuit data pote-
stas per populū Romanū inter-
pretandi dictas leges, addēdi, & 22
minuendi: uigore cuius potesta-
tis uidētes, q̄ aliquid deficiebat
in dictis legibus, adiunxerunt

duas alias tabulas scriptas: & sic
factæ fuerunt duodecim tabulæ:
ex quibus causaliter denomina-
ta fuit lex duodecim tabularū: ut
d. c. Moyses. in fi. & ibi glos. & d.
§. exactis. Et ista lex duodecim
tabularū fuit principium iuris ci-
uilis scripti: quo hodie utimur. Et
cum ista lege duodecim tabula-
rū incepit uiuere populus Rom.
¶ Deinde, quia quandoq; emer-
gebat aliquis casus nouus, qui
non reperiatur decisus per le-
gem xij. tabularū: & erat necesse
facere nouam legem super illo
casu, populus Romanus expulsis
regibus, creauit quosdā alios of-
ficiales, qui Cōsules dicebātur,
eò quod habebāt consulere rei-
publicæ: ut dicit text. in d. l. ij. §.
exactis. el. iij. ff. de ori. iur. Et Cō-
sul faciebat congregari populū
Romanū: ipsūmq; informabat,
quòd talis casus emergerat, q̄ p
leges nō reperiatur decisus:
populus aut Romanus ad inter-
rogationem dicti consulis deci-
debat illum casum prout sibi ui-
debat æquius. & illa decisio e-
rat lex: & deinde in antea in si-
milibus casibus pro lege serua-
batur: est text. in §. lex est. insti.
de iure natura. & ibi hoc decla-
rat Angel. de Aret. & in ista lege
condenda interueniebat totus
populus connumeratis patri-
tiis & nobilibus, & etiā ple-
beis: ut in d. §. lex est. ¶ Succes-
siuē uerò aucto populo Roma-
no superuenit quzdam discordia
inter patritios & plebē: ex cau-
sa,

sa, quòd quidā Appius Claudius iudex, captus amore cuiusdam puellæ filiæ cuiusdam Virginij, ciuis Romani, protulit iniustam sententiā contra illam puellam: pronuntiando eam esse ancillā: dictūsq; Virginij pater ex hoc 23 indignatus, crepto gladio dictā eius filiam interemit: & ad suos commilitones incontīnēter aufugit: & unā cum eis secessit in montem Auentinū ciuitatis Romanæ: unde tota plebs Romana ad dictū montem conuolauit, & se à patritijs diuisit: ibiq; persistens plebs ipsa officialē suum creauit, qui appellabatur tribunus: & quando emergebat aliquis casus à lege duodecim tabularum non decisis, ille tribunus faciebat totā plebem cōgregari, & dictū casum pponerebat, & plebs ipsum decidebat: & illa decisio erat lex inter ipsos plebeios: & appellabatur Plebiscitum: ut in §. plebiscitū, instit. de iure nat. Et hæc omnia declarantur in d. l. ij. §. deinde cū esset. & §. initū. ff. de ori. iur. Et ita ste- 24 tit plebs per certos annos separata à patritijs. Deinde quia multæ discordiæ nascebant inter plebē & patritios, superuenit quidam Rex Hortensius: qui pacem composuit inter patritios & plebeios: & reuocata plebe à dicto monte Auentino, iterū ipsam plebem cum patritijs uniuir: & fecit unam legem, quæ dicta fuit lex Hortensia, capto nomine ab ipso authore: per quā legem uo-

luit, quòd illa plebiscita haberēt uim legis generalis: & sic aggregata fuerūt in compendio aliarum legum ciuiliū, & in corpore iuris ciuilis, ut d. §. plebiscitū. & d. §. deinde cū esset. & c. plebiscita. ij. dist. & ibi Arch. ¶ Deinde, quā plus augebat populus Romanus, adeò quòd erat impossibile in unum congregari, quādo nouus casus emergebat, constituit populus ipse centum uiros deputatos ad regimen ciuitatis, qui senatores appellabantur: & erant numero cētū. l. fi. & ibi gl. in uers. centūuiralis C. de petit. hære. & glo. in rub. ff. de sena. & quando erat facienda aliqua lex noua, cōgregabantur solum illi cētum senatores, qui decidebāt casum propositū: & illa decisio erat lex, & appellabatur senatusconsultū: & fuit redactū id senatusconsultum similiter in compendio iuris ciuilis, ut in §. senatusconsultum, instit. de iure nat. & d. l. ij. §. deinde quia difficilē. ff. de orig. iur. & c. senatusconsultum. ij. dist. ¶ Postmodum, quia populus Romanus propter magna bella, quæ habebat contra finitimos, & alias nationes, erat impeditus: & similiter ipsi Consules erant propter dicta bella impediti: adeò quòd erat necesse ipsis consulibus accedere quādoq; extra urbē super gubernatione bellorū: & sic ciuitas remanebat sine rectoribus: quā absentibus Consulibus nō erat qui iura redderet in ciuitate: ideo

ne ciuitas rectore careret super iustitia ministrada, populus ipse creauit duos officiales: qui prætores appellabantur. unus erat prætor urbanus, & alius prætor peregrinus. Urbanus enim prætor audiebat causas ciuium Romanorum: sed peregrinus audiebat causas exteriorum seu peregrinorum. ut d. l. ij. §. deinde cum placuisset. ff. de orig. iur. Et isti prætores solebant proponere quædam edicta in albo seu in eorum palatio super iustitia cõseruanda: puta, pacta seruabo: uel, Qd me- tus causa factum est, ratum non habebō. & alia similia. quæ edicta fuerunt postea per populum approbata: & illud appellatur ius prætorium: quod similiter fuit incorporatum in iure ciuili. ut in §. prætorum. insti. de iure natu. & d. l. ij.

25 §. eodem tempore. ¶ Demum quoniam ex diuina permissione omne imperium, iurisdictio & potestas totius mundi erat tunc in populo Romano, in quo habuit originem ipsum imperium ex uoluntate & potentia: quia uolenter ex sua potentia armorum totum orbem subiugauit: ut dicit Abb. in c. uenerabilem. col. vi. in fi. de elect. & Bald. in l. bene à Zenone. in fi. de quadri. præscr. & glo. in c. j. de pact. iur. firman. quam ad hoc reputat singulare Ang. in l. de precatio. ff. ad legem Rhod. de iac. & Albe. de Ros. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fide cath. & Fel. in c. cum non liceat. col. x. de præscrip. in qui-

bus locis hæc est magis communis conclusio, quod imperium habuit originem in populo Romano ex uoluntate, Dei uoluntate permissa. constituit sibi populus ipse unum principem seu regem Romanorum: in quem populus ipse transtulit omnem suam auctoritatem, potestatem, & imperium: constituta prius quadam lege, quæ appellata fuit lex regia. & ex tunc dictus est Rex Romanorum habere potestatem legis condendæ: quia populus sibi illam potestatem transtulit: ut dicit text. in l. ij. §. nouissimè. ff. de orig. iur. & in l. j. ff. de consti. prin. & declarat pulchre Bald. in d. l. bene à Zenone. in fi. & est text. in §. sed quod princip. insti. de iure natu. & in l. j. §. hoc etiam. C. de uete. iure enu. & ratio translationis imperij, assignatur in quadam constit. Regni, quæ incipit, non sine grandi. & c. in tex. illius constit. scilicet, quia ex quo dictus princeps Romanus habebat omne ius imperandi ipsi populo & subditis, congruum fuit, ut etiam ab eo procederet potestas legis condendæ: quæ est origo iustitiæ: ut ab uno, & eodem fonte procedat origo iustitiæ, à quo procedit protectio subditorum. & ibi in d. constit. tangit Adreas de Yser. an ipse idem populus qui concessit talem potestatem principi seu imperatori, possit eandem sibi auocare. de qua per Angel. de Aret. in d. §. sed quod princip. & Bal. in l. fin.

C. de

26 C. de leg.* Vbi tangit etiam ad quem spectat deponere imperatorem: & dicit, quòd ad solū Papam: hæc autem potestas tradita per populum Romanum principi, fuit postea approbata per Christum in testamento nouo: dum dixit, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo, ut traditur Matth. c. xxiij. & not. Oldr. in consil. lxiij. col. ij. & Bald. in d. l. bene à Zenone. in fi. C. de quadri. præscri. Translata igitur potestate in principem, ipse solus poterat facere leges: & sic illud, quod princeps statuebat causa faciendi legem, seruabatur pro lege: & istæ appellantur cōstitutiones principum: de quibus habetur in d. §. sed quod principi. & in d. l. fi. C. de legi. & in d. l. j. ff. de consti. prin. & similiter sunt de compendio iuris ciuilibus. ¶ Creato denique principe Romanorū, & translata potestate in eum, princeps ipse elegit quosdam sapientes in ciuitate Romana: qui Iuriscōsulti appellabantur; quibus dedit potestatem iura interpretandi & respondendi in casibus dubiis; de quibus cōsultabantur: & illa responsa & interpretationes erant tantæ autoritatis, quòd pro legib⁹ seruabatur: & ista appellatur responsa prudentū: ut est tex. in §. responsa prudentū. insti. de iure nat. & in c. responsa. ij. dist. Et istę sunt leges fforū, quæ fuerūt conditæ ab illis Iuriscōsultis, auctoritate tamen principis, & sic sunt

etiam de iure ciuili. Et cum istis legibus uixerunt gentes in hoc secundo tempore, usq; ad aduentum Christi: in quo secūdo tēpore habuim⁹ declaratas tres alias leges, quæ uiguerūt, scilicet legē Mosaicam, legē propheticam, & 28 legē ciuile. ¶ Istæ autē leges ciuiles, de quibus superius feci mentionē, fuerūt per trecentos annos ante aduentū Christi: & sic tēpore Paganorum: ut dicit Bart. in l. multum. ff. de uerb. obli. & quod isti Iuriscōsulti qui fecerunt leges, fuerūt Pagani, & ante aduentum Christi, tenēt gl. & Bal. in l. pridie. ff. de fer. & gl. & Bart. in l. Titia. §. Seia. ff. de au. & arg. leg. & glo. j. in rub. ff. de iusti. & iur. & ponit Bar. in lec. Nic. de Neap. in l. spadonem. §. iam tamen. ff. de exc. tut. dicit tamē las. in d. l. multum. in fi. col. quòd multi Iuriscōsulti fuerūt tēpore Christi, & etiā post Christum: & maximē Vlpianus: ut ibi per eū: & ibi assignat 29 rationē. ¶ Superueniet postea tertiū tēpus, quod appellatū fuit tēpus gratię: in quo tēpore Deus gloriolus uoluit incarnari in sacra uirgine: & sic uenit Christus in mūdum, uerus Deus, & uerus homo: ut in epistola, iter claras. C. de sum. tri. & fid. cat. in quo tēpore fuerunt proditæ tres alię leges: uidelicet, lex euangelica, lex apostolica, & lex canonica. Et prima fuit lex euangelica, quam tradidit ipse Christus ore proprio: ut habet in omnibus quatuor euangeliis: ut dicit Abb. in d. c.

d.c.firmiter. col.v. de sum. trin. & per hanc legem euangelicā fuit confirmata potestas Imperatorum: dum dixit Matth. cap. xxij. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæ-
 30 sari, &c. * Quæ potestas Imperatorum, dicitur similiter procedere ab ipso Deo: ut testatur Christus in euangelio Io. c. xviij. dum dixit Pilato, Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper, &c. & Paulus ad Roma. c. xiiij. ubi ait, Non est potestas, nisi à Deo. quod qualiter procedat & intelligatur, uide plene Abb. in c. nouit. col. v. & vj. & ibi etiā Felin. de iud. & tangit plenè Old. in cōsūl. clxxx. col. p. q. unde Imperatores postea Christiani fuerūt persecuti leges ciuiles: uidelicet antiquas leges approbādo & compilando, & nouas componēdo: prout fecit Iustin. Imperator: ut l. iij. C. de uet. iu. enuc. & in proœ. insti. & sic habemus leges ciuiles ante & post aduentum Christi: originaliter tamen fuerunt ante aduentum, ut suprā declarauim.

31. ¶ * Secunda fuit lex apostolica, nam Christus gloriosus, qui dicitur Rex regū, & Dominus dominantium, cle. pastoral. §. fin. de re iud & c. quæ cōtra mores. viij. distin. ubi appellatur, Regnator uniuersę creaturę, & in cōst. post mundi machinā. dicitur Rex regum: cū esset reuersurus ad Patre, reliquit apostolis potestatem suam in terris, & signāter Petro, ut principi apostolorum: quod

declarauit tã ante suā passionē, quàm post: ut dicit tex. in c. in illis. lxxx. dist. nam ante passionē declarauit, dum dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meā, & tibi dabo clauēs, &c. ut est text. in c. in nouo. xxi. distinc. & Mat. c. xvi. Item dū aliās dixit Petro: Pasce oues meas. ut dicit tex. in c. significasti. in prin. & ibi gl. in uer. pasce. de elect. & in epist. inter claras. C. de sum. tri. & Io. c. ult. per hæc uerba designauit uelle, qd Petrus esset caput & princeps apostolorum: ut d. c. in illis. & d. ca. in nouo. Item similiter ante passionem dedit potestatem omnibus Apostolis, dum dixit, Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in celis, &c. ut habetur Matth. c. xviij. post uerò passionē & resurrectionē, expressè eādem potestatem contulit Apostolis, dicēs, Accipite Spiritum sanctum: & quorū remiseritis peccata, &c. ut habetur Ioan. c. xx. & dum dixit, Ite, & prædicat euangelium omni creaturæ, &c. ut traditur Matth. c. ult. & Marc. c. ult. & no. Abba. in c. translat. col. ij. de constit. unde ipsi apostoli ex potestate eis tributa per ipsum redemptorem dominū, ceperunt exequi præcepta Christi: & suas leges spargere, & prædicare per orbem: ut habetur in toto testamento nouo. * & illa lex promulgata & scripta per Apostolos præter euangelicam, appellatur Lex Apostolica: quæ uenit

nix ad interpretationem legis euangelicæ: ut dicit Specul. in proœ. j. par. in ij. colum. & in ista lege euangelica, & apostolica, consistit totum nouum testame
 33 tum. ¶ Tertia & ultima lex fuit lex canonica. nam cum lex euangelica & apostolica non sufficeret ad omnes causas decidendas, summi pontifices ex potestate eis tributa per Christū, per mediū beati Petri, ut dicitur in dict. cle. pastor. §. si. de re iud. fecerūt quāplures canones & leges scriptas: qui canones sunt excerpti partim ex lege ueteri Mosāica, & partim ex lege ciuili, & partim ex sacra Theologia: ut tam quoad spiritualia, quā quo ad temporalia possit bene regi, & gubernari Ecclesia Dei: ut dicit Abb. in d. ca. firmiter, in fin. illius princi. & ista lex canonica, quæ fuit facta à summis Pōtificibus, consistit in tribus uoluminibus, uidelicet in uolumine Decretalium, in uolumine Sexti, & uolumine Clementinarū. Ista enim tria uolumina continent leges & canones pontificales, authenticos & approbatos: qui pro legibus indubiē seruantur: cum sint conditi ab habente potestatem
 34 legis cōdendæ. ¶ Connumeratur etiam inter leges canonicas & liber Decretorum; qui liber non fuit conditus à summo Pontifice: nec ab habēte potestatem legis condendæ: sed fuit cōpilatus per quēdā magistrū Gratianum: qui fuit monachus, & sacræ

Theologiæ Magister: ut testatur Archiepiscop. Floren. in iij. parte suæ Chron. ti. xviij. c. vj. & fuit monachus sancti Proculi in Tuscia: & ualde fuit exaltatus in ciuitate Bononiæ. qui Gratianus ex Sanctorum Patrum dictis compilauit dictum opus, & uolumen Decretorum, & ideo appellatur Liber Decretorum: quia ex decretis Sanctorum Patrum fuit compilatus: nec reperitur, quod fuerit approbatus per summos Pōtifices: unde non potest dici authenticus: ut dicit Abb. in proœ. decre. in c. rex pacificus. col. v. & Io. And. & Ant. de Butr. in c. ij. de rescr. licet aliqui dicāt, q̄ fuit approbatus per Eugenium Papam: tamē quicquid sit, quia est communiter approbatus à populo, & publicē legitur in scholis, sicut alij libri authenticī, ex hoc cēsetur authenticus: & facit plenam fidem. ita dicit Abb. in d. c. ij. col. fin. de rescrip. ¶ Verū est aduertendum, quod in libro Decretorū reperiūtur quatuor species autoritatū, uidelicet, Prima species est autoritas sanctorū Patrum, prout plurimū omnia ferē capitula ibi existētia sunt extracta à dictis Sanctorum. Secūda species est autoritas ipsius Gratiani authoris: ut quādo ipse loquitur de se, sine autoritate Sanctorū. Tertia species est autoritas cuiusdam Paleæ: ut quādo in rubr. alicuius capituli Decretorū stat scriptum, Palea. Quarta species est autoritas Iuriscōlutor

sultorum & Imperatorum seculariū: quoniam sunt multæ leges ciuiles incertæ & canonizatæ in
 36 decretis. ¶ Quo ad primam speciem, scilicet de authoritate sanctorum Patrum, uerū est quod ex diuturna approbatione censeatur authenticus dictus liber, & possunt illa decreta Sanctorum allegari ad decisionē causarum. ita intelligitur Abb. in d. c. ij. col. fi. ubi ita tenet. & ibi etiā Felin. in xxij. col. uer. liber decreti, &c. Non autē quo ad alias tres authoritates, secundum eos ibidē. & Archi. in c. q. nesciat. ix. dist. nā authoritas Gratiani non reperitur approbata: neque est authentica: nec etiā authoritas Paleæ. nam Palea fuit quidā discipulus Gratiani, qui sua authoritate inseruit nōnulla capitula in Decretis, quæ nullam faciunt fidē: ut dicit Io. And. in addi. Spec. 37 in tit. de dispu. & alleg. §. fi. in fi. & Saly. & Imo. in rubr. ff. de uer. obl. & Ant. Corf. & in repert. sup. Abb. in uer. libri decretorum. ex quo non fuerunt facta ab habēte potestatem: sicut etiam dicta & solutiones Gratiani reprehenduntur in aliquibus, ubi non bene fuit loquutus, secundum Archid. in d. c. quis nescit. ¶ Ex quo patet, quod eius dicta non sunt authentica: sed sunt uelut dicta Inn. in suo opere glosarū, quod cōposuit super decretalibus. cuius Inn. dicta nō sunt authentica. quia ipse noluit, ut haberentur ut tex. sed ut glosæ. licet præ cæ-

teris sint magnæ authoritatis: ut testatur Fel. in d. c. ij. col. xxij. in fi. uer. de diuersorum, &c. de rescript. ¶ Quo ad quartā speciē, scilicet de legibus ciuilibus insertis in decretis, dic quod minime sunt approbatæ, ut p hoc seruentur de iure canonico: ex quo Gratianus, qui inseruit, non habuit talem authoritatem, unde dictæ leges remanent iuris ciuilis, prout antea erant. & perinde habentur, ac si ibi non essent insertæ. & sic non seruantur, ut canones, ita dicit Abb. in d. ca. ij. col. fi. de rescrip. & And. de Yser. in c. j. col. v. qui success. tene. in u. fi. feud. Pro hoc est glos. in cap. j. in gl. ij. de excep. & gl. in c. super eo. el. j. & ibi etiam Abb. de testi. & glos. in c. j. in uer. tractatus. de reb. eccl. non alie. lib. vj. & Ioan. And. in ca. ex parte. in fi. de feud. ¶ Fuit autem compilatus liber Decretorum, tempore Papæ Alexandri iij. sub anno Domini, Mil. cl. ut not. gl. in c. post appellationē. §. forma. in uer. si, forma. ij. q. vj. & habetur in Chronicis. Liber uero decretalium fuit cōpilatus sub anno Domini M. cc. xxij. ut habetur in lib. Chroniarum & fasciculi tēporū. ¶ Habemus ergo ex prædictis collecta tria tempora humanæ uitæ: & nouæ leges, quibus homines uixerunt: & quomodo unaquæque lex uenit successiue ad aliā. Superest pro cōplemento istius euidentialis, antequam ueniam ad decisionē q. principalis propōsitæ

positæ in hac iij. parte, scilicet unde habuit originē iudicium, uidere: an istæ nouem leges sint omnes hodie in usu. Et breuiter reuertendo ad primum tempus, & primā legē, quæ fuit lex naturalis communis: dico, quod illa semp fuit, & est, & erit in obseruatia: quia immutabilis est: ut §. sed naturalia. instit. de iur. nat. & hoc patet ad sensum: quia dixi, quod talis lex est quidam naturæ instinctus: unde eo ipso q̄ nascitur homo, uel aliud animal, nascitur cū tali instinctu naturæ, ut aliqd appetat: & declinet ea, quæ sibi nocitura esse uideatur: ut ait Cice. in j. Officiorum. Item quia dixi, quod obligatio antidotalis est de isto iure naturali primæuo & communi: similiter dico, q̄ etiā hodie talis obligatio est in usu, cū pcedat ex iure immutabili. nam etiam hodie pducit illos pulchros effectus. qui sunt xviij. quos ponit Ias. in l. lex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & idem Ias. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de cōd. indeb. ubi tractat de ista obligatione antidotali. ¶* Quo ad secundā legem, scilicet de iure naturali secundario, quod dicitur rationis, similiter concludo, quod est immutabile: & etiā hodie est in usu: put est religio erga Deū, & erga parentes & patriam, & alia similia: qđ patet ad sensum: & pbat. v. dist. in prin. & in c. si. §. is itaq;. & ibi not. vj. distin. & in d. §. sed naturalia. Et q̄ ista sint hodie in

obseruantia, patet: quia omni iure sunt ista præcepta naturalia cōfirmata. nā religio erga Deū, confirmatur p legē Molaycā: ut no. gl. in c. qđ in omnibus. xxij. q. vij. & habet. Exo. c. xx. & Deut. c. v. Item per legem propheticā: ut habet Iosue. c. ij. ubi ait: Hoc diligentissimē p̄cauete, ut diligatis dominum Deum uestrū. & Tob. ca. iij. Omni tēpore benedic Deū: & pete ab eo, ut uias tuas dirigat. & in Psal. cxvj. Laudate dominū omnes gētes: laudate eum omnes populi. Itē per legem ciuile: ut traditur in epistola, inter claras. C. de sum. trin. Item per legem euāgelicam, per quam traditur illud præceptum: Dilige dominum Deum tuū, ex toto corde tuo, & c. ut habetur Matt. c. xxi. & Lucæ c. x. & Marci c. xij. Item per legem apostolicā & canonicam, est plusquam clarum. Item habere religionē erga parētes & patriā, patet: quia etiā hodie filius, qui est inobediens patri uel matri, potest exheredari ex quatuordecim causis, quæ narrantur in §. causas. in auth. ut cū de app. cogno. ¶* Itē, q̄ ciuis derelinquens patriā suā periclitantem, perdit priuilegia ciuitatis illius, secundum Bal. in l. ii. in fi. C. de infan. expo. quem sequitur Alex. in l. ueluti. in add. ad Bar. ff. de iust. & iur. ¶ Hinc dicit Cassiod. libro j. epist. xx. unicuiq; patria sua charior est, Deū supra omnia saluum fore queritur, ubi ab ipsis cunabulis com-

moratur: feris datū est, agros syl-
uasq; quærere: hominibus au-
tem fores patrias super cuncta
diligere: aues ipsæ per aëra ua-
gantes proprios nidos amant: er-
ratiles feræ cubilia dumosa fe-
stinant: uoluptuosi pisces caue-
nas suas perquirunt: cunctaq; ani-
malia ibi se norunt refugere, ubi
longissima cupiunt ætate con-

44 stare. ¶ Quo ad tertiā legē, sci-
licet, de iure gentium, concludi-
tur similiter, qd est ius immuta-
bile: ex quo, largo modo appel-
latur ius naturale: ut in §. singu-
lorum. instit. de rerum diui. un-
de etiā hodie seruatur quod pa-
tet, quia Princeps nō potest re-
gulariter statuere cōtra ius gen-
tiū, puta, quod aliquis sine causa
prietur dominio rei suæ: quod
dominium est de iure gentium.
lex hoc iure. ff. de iusti. & iur. &
ibi glos. in uers. dominia, innuit,
quod etiā ius diuinū fauet huic
iuri gentium. Item dicitur con-
stitutum ex diuina prouidentia,
ut in §. sed naturalia. institut. de
iur. natu. qui §. secundum com-
munem intellectum gl. & doct. ibi
intelligitur loqui etiam de iure
gentium, quod sit immutabile.
Et quod Princeps non possit
dispensare contra ius gentium
sine causa, tenet Inno. in ca. quia
pleriq; circa fin. de immu. eccle-
si. & Archi. in ca. ius ciuile. j. dist.
& Bald. in l. rescripta. col. pen. in
fi. C. de precib. imper. off. in uer.
Tertiō quærūt, & c. & gl. & Bar. in
l. fi. & ibi communiter doct. C. si

contra ius uel util. pub. & Felin.
plenē in c. quæ in ecclesiariū. col.
x. de constit. & ibi etiam Abb. &
doct. idem tenet Ias. in l. iij. §. si
is, pro quo. col. ij. ff. quod quisq;
iur. Hoc etiam patet ad sensum:
quia omnes ferē cōtractus sunt
de iure gentium: & tamen hodie
sunt in uiridi obseruantia: ut d. l.
ex hoc iure. Item bella & serui-
tutes etiam hodie sunt in usu: ut
uidemus in quampluribus titu-
lis iuris ciuilis tractantibus ma-
teriam seruorum. Itē, distinctio
dominiorum est ita hodie sicut
olim: & sic de aliis exemplis. Be-
ne uerum est, quod in quamplu-
ribus capitulis iuris gentium, est
distinctum & limitatum per ius
ciuile: ut uidemus p. usucapionē,
quæ extinguit dominium, Item,
in testamentis, in quibus requi-
runtur septem testes: sed de iure
gentium in ore duorum uel triū
stat omne uerbū: ut habetur in c.
nouit. de iudi. & sic de aliis exē-

45 plis. ¶ Itē, ex causa potest Prin-
ceps limitare & dispensare cōtra
ius gētiū in aliquo eius capi-
tulo: licet non tollere in totum:
ut tradit plenē Fel. in d. c. quæ in
ecclesiariū. col. x. cum multis seq.
de cōstit. sicut etiā princeps po-
test limitare ius diuinū, & illud
distingere & modificare: se-
cundum Fel. plenē in d. c. quæ in
ecclesiariū. col. x. cum sex seq.
46 * & Abb. in c. fin. col. ij. & iij. de
consue. ubi tractat etiam, quan-
do pōt induci cōsuetudo contra
ius diuinum uel gētiū, & con-

cludit,

eludit, quòd semper potest induci consuetudo, quando non est inductiua peccati, secundū eum.

47 ¶ Quo ad quartam legem, scilicet Mosaicam, an sit hodie in obseruantia. dic quòd in l. Mosaica sunt quædam præcepta moralia: & quædam mystica, quæ loquantur in figura. Quo ad præcepta moralia, est in uiridi obseruantia: quia dicitur lex naturalis, quo ad illa, & est immutabilis: ut sunt illa decē præcepta, quæ mores concernunt. Quo uerò ad præcepta mystica, quæ sunt sacramentalia uel ceremonialia, dicta lex Mosaica est mutabilis: & ut plurimum non seruatur ex aduentu Christi: ita hæc omnia declarat tex. cum gloss. in c. fi. §. his itaque. vj. dist. & Abb. in c. fi. col. ij. de consuetu. * nam lex Mosaica loquebatur in figura: deinde per aduentū Christi successit ipsa lux & ueritas in mundo: quæ omnia uelamina ueteris testamenti aperuit & illustrauit: ut dicit pulchrè Bal. in c. trās lato. in fin. de constit. & sic per legem Euangelicā & apostolicam fuit sublatā lex Mosaica in præceptis mysticis: ut in locis præallegat.

49 ¶ Verūm, est aduertēdū, quòd dicta lex Mosaica fuit sublatā ab aduentu Christi inter ipsos Christianos: nam Iudæi adhuc seruāt ipsam legem Mosaicā, & uiuūt secundū eam: ut no. Cald. in cō si. xxx. in tit. de test. ubi dicit, quòd in testamentis & successione Iudæi seruāt legem Mosaicā.

Idem tenet Fely. in c. Iudæi. el. ij. co. ij. de Iudæ. ubi dicit, quo modo lex Mosaica derogat iuri ciuili in successione Iudæorū ab intestato, & seruatur quòd habetur Numer. c. xxvj. & dicit Cald. in consi. x. in tit. de constit. q. lex Mosaica est ius speciale Iudæorū: adeò quòd illa seruatur principaliter inter eos: & ea demum deficiente, seruatur ius cōmune: & sic derogat iuri Rom. quo ad Iudæos, idem tenet Soci. in cō si. lxxij. in fin. in j. uol. ¶ Similiter quo ad iuramētum, seruatur lex Mosaica inter Iudæos: quia iurant per legem Moyfi, & super decē præceptis: ut declarat Spec. in tit. de iura. cal. §. restat. col. fin. uer. sed pone Iudæus, & c. Fel. in c. fi. col. j. in fi. de Iudæ. & Abb. in c. j. col. iij. uerfi. qualiter, de iura. calum. & Soc. in consi. lxxvj. col. x. in j. uol. & Bar. in l. i. iurandū. §. ait prætor. in fi. ff. de iureiuran. & And. de Yser. in constit. si quis in posterū. col. pen. & Ioā. de Imo. in cle. j. & ibi etiam Card. in v. q. de testi. & Angel. in consil. xciiij.

¶ Sed quid si Iudæus iprat super contractu inualido, an tale iuramētum confirmet contractū Iudæi, sicut Christiani: iuxta cap. cūm contingat. de iureiur. Hanc q. plenè attingit Socin. in consil. lxxv. col. antepē. & consil. lxxvj. col. antepē. & pe. in j. uol. ubi concludit, quòd tale iuramētum Iudæi non firmat cōtractū: mouetur ipse, quia iuramētum contractus cōfirmatorium tunc serua-

d tur,

tur, quando seruari potest sine dispendio salutis æternæ: ut d.c. cum contingat. sed in Iudæis illud dispendium non considera-
 53 tur: quia sunt damnati siue obseruent iuramentū, siue non: ex quo non sunt baptizati. ergo sequitur, quòd de eorū iuramētis nō est curandum. nam dicit ipse, quòd istam obseruantiam intro duxerunt canones, ne perdatur anima iurantis propter periurium, quæ perditio animæ non consideratur in Iudæis, cum sint perditī absque hoc, secūdum fidem nostram. Concludit ergo, quòd tale iuramentum Iudæi nihil operatur. Hanc etiam opin.

52 *per eādem rationē tenet Lud. Rom. in consil. clv. incip. præmissum laudum, in fin. ubi cōcludit, quòd Iudæus non cōpellitur ad obseruantiam iuramenti in compromisso apppositi, & illud dictū refert simpliciter Ias. in l. iij. §. iurari. col. iij. ff. de iureiurā. idem tenet Pau. de Cast. in cōsi. xc. col. fin. in ij. uol. quod consil. incipit, uisa quadā scriptura, &c. ¶ Contrariam partē tenet Pet. Philipp. Cor. in consil. xlv. col. iij. in litera C. in ij. uol. ubi expressē tenet, q*uod* iuramentū Iudæi confirmat contractum per ipsum celebratum,
 55 qui aliàs erat inualidus. idem tenet Lud. Rom. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. & Bald. in c. j. §. item sacramenta. col. iij. de pact. iura. firman. ubi dicit, quòd Imperator arctat eos ad obseruantiam iuramētī: licet Soci. in d.

consil. xvj. col. penul. in ij. uol. det respōsum & sensum ad illud dictum Bal. in d. §. item sacramēta.
 ¶ *Potest corroborari ista secunda opin. quia Iudæus iurans per legem suam, cōpellitur per iudicem Christianū ad obseruantiam iuramenti: imò punitur de periurio, sicut Christianus, si nō obseruet. ita dicit Andr. de Yser. in d. constitu. si quis in posterū. col. pen. & idem And. in constit. eos, qui sciēter. in princ. & tenet idē Soci. in d. consil. lxxvj. col. ante pen. uersic. prim^o quidē, &c. in ij. uol. ubi dicit, quòd Iudæus periurus potest puniri per Ecclesiam, non pro eius anima: quia ecclesia nō curat de anima Iudæi, sed ut castigetur eius corpus ratione delicti: ne remaneat impunitum. l. ita uulneratus. ff. ad l. Aq. idem tenet Matth. de affli. in constitu. eos, qui sciēter. col. vj. uersic. ix.
 54 quæro, &c. ¶ *Hinc uidemus, q*uod* licet aliàs Iudæus non possit iurare per Christum, nec per Euangelia: cum hoc dicatur facere in contēptum Christi, ex quo non credit in Christo, ut declarat Ias. in d. l. iij. §. iurari. col. iij. ff. de iureiuran. & Bar. & Mod. in rubr. ff. de iusti. & iur. & habetur in ca. & si Christus. de iureiuran. ¶ Item, quia Iudæus dicitur blasphemia Christi, secundum Soci. in consil. cij. col. iij. in ij. uol. si tamen Iudæus iuraret per Christum, cogi potest ad obseruantiam iuramenti. ita tenet Alex. in d. §. iurari. col. penult. in si facit tex. & ibi glo. in cap.

capit. mouet. xxij. q. j. Cōclusiue
ergo uidetur dicendum, quod si
Iudæus iurat in contractu inua-
lido, debet compelli per eccle-
siam ad obseruantiam iuramēti;
non ratione animæ: quia eccle-
sia non curat de eius anima. cap.
gaudemus. de diuort. sed ut ca-
stigetur ei⁹ corpus, ratione de-
licti: quia si Iudæus non compell-
leretur ad obseruantiam iuramen-
ti, frustra diceret doctrinæ præ-
allegatæ Iudæum puniri de peri-
urio: quia licite periuraret. ¶ In
ista uarietate puto concordari
posse opin. & dico sic: Aut Iu-
dæus cōtrahit cum alio Iudæo,
& tunc procedat prima opi. Soc.
scilicet quod contractus non fir-
metur iuramento, quando de se
est inualidus. Hinc est, quod do-
natio inter uirum & uxore, non
firmeretur iuramento inter Iudæos.
Similiter alienatio rei dotalis
minimè firmatur iuramento inter
Iudæos. tunc enim uendicant si-
bi locum rationes Soci. & quod
dicit Bal. in d. §. item sacramen-
ta. colū. iij. de pa. iura. firmā. ubi
dicit, quod uincula sacramentalia
non cadunt in his, qui non sunt
de sacro ouili. * nam de iure ci-
uili quando contractus est inua-
lidus, non ualet etiam iuramen-
tum in eo appositum. l. non du-
bium. C. de leg. & l. si quis inqui-
linos. in fi. ff. de lega. j. sed de iu-
re canonico, quod ius habuit re-
spectum ad solam animam, fuit
inductum, ut quando potest ser-
uari siue interitū salutis æternæ

iuramentum, seruari debeat: ne
anima præiudiciū patiatur pro-
pter perjurium: ut d. c. cum con-
tingat. de iureiuran. & cap. licet
mulieres. de iureiuran. lib. vi. ubi
proprie dicit tex. tale iuramentū
seruari de iure canonico: unde
quia iuramentum ligat animam,
& ius canonicum habuit respec-
tum ad animam: ideo uoluit ta-
lem cōtractum inualidum iura-
mento firmari. * De anima Iu-
dæorum se nō impedit ecclesia:
ut d. c. gaudemus. de diuor. quia
iam damnata est: ut dicit Paul. de
Cast. in d. cōsi. xc. col. ij. in ij. uol.
ius ergo canonicū relinquit ta-
lem cōtractū Iudæorum in merā
dispositionem iuris ciuilis: quia
dempto iure canonico remanet
dispositio iuris ciuilis, quæ ser-
uatur in Iudæis, quando contra-
riū non reperitur in lege Moyfi:
ut suprā dixi, & est tex. in l. Iudæi.
la prima. C. de Iudæ. sed per ius
ciuile tale iuramentum est nullū:
ut d. l. nō dubium. ergo sequitur,
quod Iudæus nō compellitur ad
obseruantiam eius, cum nullum
sit, & nō est obligatoriū, & pro-
pterea minimè potest tunc puni-
ri de periurio: quia non fuit li-
gatus iuramento: & ita proced-
unt rationes Soci. in d. suis con-
si. & Lud. Rom. in d. cōsi. clv. in fi.
¶ Ad iura, quæ dicunt Iudæos cō-
pelli ad obseruantiam iuramēti,
& puniri de periurio, de facili po-
test responderi: quia loquuntur
in iuramento ualido, quando
est præstitum super actū ualido:

quia tunc ligat de iure civili, & punitur contraveniens ratione delicti: ut quando Iudæus esset testis: secus si iurat super actu inualido ut in q. proposita. Aut Iudæus contrahit cum Christiano: & tunc procedat opi. contraria: scilicet quod contractus inualidus firmetur iuramento: non pro salute animæ Iudæi, sed ne Christianus decipiat: & ne sit melioris conditionis Iudæus, quam Christianus: argu. l. Serui. ff. quod vi aut clam. & l. nō solum. ff. de no. x. & quod not. glo. in c. post miserabilem. de usur. & hanc distin. in effectu tenet Paul. de Castr. in d. consi. xc. col. fin. in ij. uol. & ita cum ista concordia pertranseo, 38 quā puto uerissimam. ¶ * Similiter seruatur lex Mosaiica inter Iudæos, quo ad matrimonia: ut habetur in c. gaudemus. §. fin. de diuort. & in ca. de infidelibus. de consang. & affin. & not. Abb. in c. si. qui fil. sint leg. in quib⁹ locis probatur, quod Iudæi contrahūt matrimoniū in gradu prohibito per ius canonicū: & seruant præcepta legis Mosaiicæ, & possunt facere diuortia: & sic soluūt matrimonia in uita, per libellum repudij: quia hoc permittitur lege Mosaiica: ut habetur Deuteron. c. xxij. in fin. & declarat Bald. in consi. ccccxxvij. in v. uol. & Soci. in consi. lxxj. colū. antepenult. & 63 consi. lxx. col. fi. & consi. lxxj. col. ij. in j. uol. in quib⁹ locis dicitur, 9 * quod quo ad spiritualia Iudæi nō sunt subiecti ecclesiæ: nec iu-

dicantur secundum canones, sed secundū ritus eorū: unde contrahunt matrimonia in gradu prohibito, & cōmittunt repudiū. idē tenet Feli. in c. ad hæc. de Iudæ. ubi dicit referendo Floria, quod inter Iudæos patruus potest ducere neptē in uxore. ¶ * Permittitur ergo Iudæis facere actus, secundum ritus eorum: dummodo non tendant in cōtemptum fidei Christianæ, ut dicit gloss. in c. qui syncera. xlv. dist. & est text. in l. Iudæos. C. de Iud. facit quod dicit Ioann. And. in c. licet. de regula. in nouel. ubi tenet, quod si Iudæus facit aliquid in contemptū fidei Christianæ, ut quia ponit crucem ad ignē, uel aliud simile: perdit omnia, quæ sunt sibi permilla de iure nostro. ¶ * Quod facit pro limitatione illius q. an Iudæi gaudeāt immunitate Christianorū, quam tangit Iac. in rub. ff. de iusti. & iur. in fi. & Soci. plenē in consi. lxxij. & consi. xx. in j. uol. nam si deprehenderetur Iudæus fecisse aliquid in contemptū fidei Christianæ, debet omni immunitate & priuilegio Christianorū priuari, per illud dictū Ioan. And. ¶ * Seruatur etiam lex Mosaiica inter Iudæos, quo ad circuncisionem. l. circūcidere. ff. ad l. Cdr. de sic. & quo ad alias ceremonias, ut in locis præalle. plenē traditur. ¶ * Dicuntur enim ceremoniæ propriē, sacrificia Iudæorū: ut declarat gloss. in d. c. qui syncera. xlv. dist. in gloss. ij. ¶ * Quoad quintā legē, scilicet proph

propheticam, dicenſū eſt idem, quod diximus de Moſaica: quia quatenus cōtinet pręcepta moralia, ſeruatur inter Chriſtianos eadem ratione: quia eſt ius immutabile: ſed quo ad alia, eſt mutabilis, per legē Euangelicā:

65 * quia per aduentum Chriſti ſucceſſit ipſa ueritas: ſecundū Bald. in c. tranſlato. in ſi. de conſtitu. & Bal. in l. bene à Zenone. in ſi. C. de quadri. præſcript. ipſe enim Chriſtus dicitur ipſa ueritas. c. in quadam. de celeb. miſſ. & c. abiit. xj. q. iij. & dicit Chriſtus, Ego ſū uita, ueritas, & uita: ut habetur Mat. c. xxvj. & Ioan. c. xiiij. & propter hoc dum fuiſſet interrogatus Chriſtus à Pilato, Quid eſt ueritas, noluit reſpōdere, ne iactaret ſeipſum: quia ipſe erat ueritas: ſecundum Abb. in cap. & ſi Chriſtus. colum. ij. de iureiuran.

66 * Hinc dicit notāb. text. in d. c. abiit. xj. q. iij. quòd illi, qui ꝑ pecunia deponunt falſum teſtimonium, dicuntur uendere Chriſtū pro pretio; ſicut fecit Iudas: ex quo uendunt ueritatem, quæ eſt ipſe Chriſtus: unde poteſt dici per illum text. quòd falſus teſtis, qui ꝑ ecuniā accipit, committit idem ſcelus, quòd commiſit Iudas uendendo Chriſtū.

67 * Idem dico in iudice, qui pecunia accepta peruertit iuſtitiam, proſeſcendo iniuſtam ſentētiā, quia peruertit ueritatem: ut in c. cum æterni. de re. iur. libr. vj. & ſic tradit & uendit Chriſtum, qui eſt ſumma ueritas, & ſumma iuſti-

tia: per d. cap. abiit. ¶ Sic ergo in propoſito, adueniente ueritate & luce in mundo, ceſſauerunt figurę prophetarum quo ad præcepta myſtica: cum illa etiā ſint de lege & teſtamento ueteri: ut pluries fuit dictum ſuprà per ea, quę habētur in d. c. ſi. §. his itaq. vj. diſt. & probatur in c. ueritate. viij. diſt. ubi probatur, quòd ueritati omnia cedunt. ¶ Quo ad Sextam l. ſcilicet de lege ciuili: quomodo & qualiter ſeruetur lex ciuiliſ hodie, patet ex ordine ipſarum cōpilationum: nam totum corpus iuris ciuiliſ conſiſtit in his uoluminibus, uidelicet in quinquaginta lib. Digestorū, in lib. Codicis, in libr. Inſtitutionū, & in nouiſſimo lib. authenticorū. Ut declarat Abb. in c. firmiter. in ſi. illius prin. de ſum. Trin. & fide catho. omnes iſtę ll. iuris ciuiliſ hodie ſeruantur, quatenus una per alia non reperitur correctā: quod patet, quia publicē in ſcholis legūtur. Poteris addere aliud ius ciuile huius regni: quod conſiſtit in cōſtitutionibus regni, in capitulis & ſtatutis regni, & regius nouellis pragmaticis: quę iura municipalia huius regni inducunt ius ciuile & obſeruantia nouam in hoc regno: & quando quę corrigunt, quando quę limitāt ius cōmune: prout dicam in proceſſu operis, in ſuis opportu-

69 nis locis. ¶ Quo ad Septimā l. ſcilicet Euangelicā: nulli eſt dubium quòd inter Chriſtianos eſt in uiridi obſeruantia: cum pro-

d 3 ceſſe

cesserit ab ipso Christo, qui est i
summa ueritas. & ea cōtinet ius
diuinū & naturale immutabile:
ut est tex.& ibi Glo.& Arch.in c.
humanum genus. prima dist. &
appellatur lex uite: quia concer-
nit animā: ut dicit Spec.in proce.
primæ partis.colū.ij.& consistit
in illo præcepto naturali, Quod
tibi non uis fieri, alteri ne fece-
ris.ut d.c.humanū genus. & ha-
betur Mat:hæi,c.vij.& Luc.ca.vj.

70 * Item ista lex Euangelica cor-
rexit in multis legem antiquam
Mosaicam: nam Deus antiqui-
tus contulit legem & sacerdotiū
in ipsum Moyſen in monte Si-
nai. postea cum cōplacuerit mit-
tere lucem in mundo & uerita-
tem, scilicet Christū, pro redem-
ptione peccatorū: ipsemet Deus
trāstulit sacerdotium de Moyſe
in Christum, unā cum ipsa lege,
& de Christo fuit translatum in
Petrum: ut d.cap.translato. & ibi
Glo.& doct.de constit.per illam
igif translationē illa lex antiqua
Mosaica fuit translata in legem
Christi Euangelicam: unde nos
Christiani, q̄ sectamur Christū,
seruamus dictā legē Euangelicā
pro salute animæ nostræ tanquā
legem nouā à Deo nobis datā:
& quatenus ista lex noua corti-
git legē Mosaicam, nō seruatur
lex Mosaica inter Christianos.

71 ¶ Quo ad octauam legē, scili-
cet apostolicā: similiter dicimus
eam seruari inter Christianos:
cūm depēdeat ex uolūtate eiuf-
dem Christi, propter potestātē

per eum tributam Petro & apo-
stolis: ut d.ca.translato. & decla-
raui suprā, dum feci mētionē de
hac lege apostolica. & cūm ue-
niat hæc lex apostolica, ad de-
clarationem, & quandoque ad
modificationē legis Euāgelicæ:
ut habetur in c.iam nunc. xxviij.
q.j.& no.Spec.in d.proce.col.ij.
Nam ista similiter continet ius
diuinum nouum, & ius naturale
immutabile: ut d.c.humanū ge-
nus.& ibi Glo.& Archid.j.dist.&
in tantum seruatur ista lex apo-
stolica, quod dictū apostoli præ-
fertur legi ciuili in decisionibus
causarum, tex.est.& ibi Abb.in c.
72 pen.de secund.nup. ¶ Verūm,
est sciēdum, quod licet dixerim
legem Mosaicam quo ad præ-
cepta moralia esse immutabilē:
item legē Euangelicam & apo-
stolicam similiter immutabilem:
uerū est, quod non potest muta-
ri in totū tollendo ipsam: tamē
potest limitari, & in aliquo capi-
te corrigi per ius positiuū ciuile
uel canonicum. Nam princeps
potest distinguere & limitare ius
diuinū: licet nō in totū tollere:
ut not.glos.& docto.in l.fin.C. si
contra ius uel uti. publi. & Abb.
pulchrē declarat in c.sit.col.ij.&
ijj.de consue.& Felin.plenē in c.
quæ in ecclesiarum. de consti. &
potest esse exemplum: nam lex
diuina dicit, non occidas. & ta-
mē ius ciuile in multis delictis &
casibus occidit hominē. Itē lex
diuina dicit: habeas in honore
parentes, Et tamē ius ciuile per-
misit

misit filio occidere patrem, quādo esset hostis & rebellis patriæ suæ. l. minime. ff. de reli. facit quā not. Bartolus in l. postliminiū. §. filius. ff. de capt. & postlimi. reuo. similiter lex diuina dicit: nō fura beris. & tamen lex positiua uult, quōd ex necessitate famis permissum est furari. ca. si quis propter necessitatem. & ibi not. de furtis. & sic de aliis similibus.

73 ¶ Quo ad Nonā & ultimam legē, scilicet canonicā: nulli est dubium, quōd est in uiridi obseruatiā inter Christianos: cum sit facta à sacris pōtificibus: quibus data fuit potestas à Christo per medium beati Petri: ut s. dixi, & est text. in cle. pastoralis. §. si. de re iudic. tamē quod ad eius obseruantia, recipit illam declarationē, quam facit Abb. in c. j. de ope. no. nun. uidelicet, quōd si lex canonica contradicit legi ciuili, tunc si sumus in materia concernēte peccatum uel animā, seruatur lex canonica in utroq; foro: & lex ciuili remanet correctā. si uerō sumus in materia non cōcernente animā, tūc quælibet lex seruatur in foro suo. sed quādo est casus decisis à iure ciuili, & dubius de iure canonico, seruatur ius ciuile in utroque foro. Idem ecōtrā, quando est decisis de iure canonico, & dubius de iure ciuili, seruatur ius canonicū in utroq; foro: ut ibi plenē dicit Abb. & habetur per glo. & doct. in c. licet ex suscepto. de foro cōpe. & Bar. in l. priuilegia. & l. omni nouatio-

74 ne. C. de sacrosan. ecc. ¶ Hinc dicit Archi. in c. si inter. vj. q. iij. quōd leges ciuiles quando non obuiāt canonibus, censentur tacitē approbatæ & cōfirmatæ per canones: sed quando obuiant canonibus, censentur reprobatæ per canōes: idem tenet Archi. in

75 cap. de libellis. xx. dist. ¶ Dicitur autē ius canonicū, quasi ius regulatū: nam canon, idē est quod regula. ca. canon. iij. dist. quod declarata ut in cap. si quis dogmata.

76 xxv. q. ij. ¶ Adde tamen, quōd in causis miserabiliū personarū seruatur ius canonicū in utroq; foro, dato quōd canones contrariātur legibus. Item ubi ius ciuile foueret lucrū odiosum, uel saperet quendam rigore, nō seruatur in foro canonico, licet per canones nō reprobetur. Item, ubi ius ciuile statueret æquitatē, ius canonicum rigore, seruatur ius ciuile etiā in foro ecclesiastico, & nō ius canonicum. ita hæc oīa tenet Fel. in c. in causis. col. j. de

77 testi. ¶ Et intarū uiget & seruatur lex canonica, quōd præfertur dicto cuiuslibet sancti in decisionibus causarū: nā ubi est canon summi pōtificis, cessat oīs auctoritas sanctorū patrū: & ad interpretandū ius diuinū statuit dicto summi pōtificis, & nō sanctorū: nec theologorū: quando opinio sanctorū uel theologorum contrariaretur legi canonice. Ita dicit Abb. in c. tua. in iij. not. de deci. & Felin. plenē in c. ne innitris. de consti. quod tamen intel-

lige sanè, procedere in decisione-
bus causarum, ut suprà dixi, nam
quo ad causas decidendas, credi-
tur potius summo pōtifici & eius
cānōni, quā sanctis, & est ratio
quia summo Pontifici fuit data
potestas legis condendæ, & nō
sanctis: ut d. Clement. pastoralis.
§. si. de re iudi. ita dicit Abb. in d.
c. tua. in iij. not. & Felin. in d. c. ne
innitaris. Pro hoc est text. in c. p.
venerabilem. qui filij sint legit. &
Abb. in c. qualiter & quando. in
j. not. & ij. de accusati. Secus est,
quo ad solam interpretationem
diuinæ scripturæ, non ad decisio-
nem causarum: quia tunc potius
creditur dicto sanctorum, quā
summo pōtifici: secundum glo.
in c. j. in glossa j. xx. distinctio. &
Abb. in dicto c. ne innitaris. cir-
ca finem. & ibi etiam Felin. in ij.
column. vers. secundus casus & c.

78 ¶ * Item intellige, nisi dictum a-
licuius sancti esset conforme
cum nouo uel ueteri testamen-
to: & sic esset munitum autori-
tate noui uel ueteris testamen-
ti: quia tunc præfertur cuiusq;
legi, etiam summi pontificis in
decisionibus causarum. Glo. est,
quæ communiter ad hoc allega-
tur, in c. de libel. xx. dist. & tex. cū
glo. in c. placuit. §. j. xxxvj. q. ij. &
Abb. in c. tua. de deci. & in d. cap.
qualiter & quando. el. ij. in j. not.
de accus. & Alex. in l. j. col. viij. ff.
si cert. pet. & Felin. in d. c. ne inni-
taris. vers. tertius casus. de const.
Et ratio est secundū Doc. in lo-
cis præal. & maximè Abb. in d. c.

qualiter & quādo. quia tunc pa-
pa disponēs contra testamentū
nouum uel uetus, dicitur dispo-
nere cōtra ius diuinū: & sic dici-
tur potius errare, quā legē fa-
cere: ut not. glo. in c. à uobis. de
deci. ¶ * Quod tamen limita, nisi
papa disponderet ad limitationē
iuris diuini: quod facere potest
ex causa: ut suprà dixi, per ea,
quæ not. Abb. & Felin. in c. quæ
in ecclesiarum. de cōst. & Abb. in
c. si. col. ij. & iij. de cōsuet. nā tunc
creditur potius legi pōtificis, &
ei nō derogatur per authoritatē
sancti, quāuis cōformē cū testa-
mēto ueteri uel nouo: quia ipsa
authoritas sancti tunc limitatur,
sicut limitatur & ipsum ius diui-
num: ita declarat Felin. in d. c. ne
innitaris. uers. tertius casus. ibi,
sed considera & c. & est de men-
te Abb. in d. c. qualiter & quan-
do. in j. not. dum allegat Inno. in
d. c. quæ in ecclesiarum. Et de hac
potestate papæ, uide plenè per
Aluar. in c. j. episcopū. uel Abb. in
uñ. seu. cessante autem dispositio
ne summi pōtificis, pōssunt dicta
sanctorū allegari ad decisiones
causarū. Ita tenet Abb. in c. cum
apostolica. in iij. not. de his quæ
fi. à præla. & Abb. in c. certificari.
in iij. no. de sepul. & in c. eū cau-
sam. in uer. not. de elect. ubi lo-
quitur de lege diuina. ¶ * Vidi-
mus hucusq; declarationē nouē
legū, quæ fuerūt in tēpore à crea-
tione hominis. Posset modo du-
bitari, an lex diuina seu ius diui-
nū sit aliquod ius separātū à di-
ctis no

etis noue iuribus. Dic quod nō, sed includitur in dictis noue. Nā oēs leges de mūdo distinguuntur in duo membra: Aut enim sunt diuinæ, aut humane, seu positiuæ, c. omnes leges. j. dist. Leges diuinæ sunt quæ diuina prouidentia sunt cōstitutæ: & in hoc mēbro cōprehēditur lex Mosai- ca, lex pphetica, lex euāgelica, & lex apostolica: ut patet ad sensum: quia omnes istæ leges habuerūt originē ab ipso Deo: ut 3. de clarauit. ¶ Itē sub hoc mēbro legis diuinæ potest cōprehēdi etiā ius naturale, & ius gētiū: quia diuina fuit prouidētia cōstitutū. §. sed naturalia. inst. de iure natu. & probatur in d. c. omnes leges. & tenet Abb. in c. fi. in iij. no. de cōsti. & gl. in c. ius natu. j. dist. ¶ Hu- manæ uerō leges dicuntur leges positiuæ: quæ sunt cōditæ ab ho- 83 minibus ad eorū beneplacitum: prout est ius ciuile positium, & ius canonicū positium, s. quod fuit factū à pontificibus: nā tale ius canonicū inquantū est positiuū, potest etiā dici ius ciuile ad differētiā iuris diuini: ex quo est mutabile, sicut ius ciuile. Ita te- net Bal. in c. licet uniuersis. uet. si. itē no. de test. ubi appellat ius ca- nonicū, esse ciuile, quatenus nō continet legē antiquā, uel euangeli- cā. Idē tenet gl. in d. c. ius natu- rale. j. dist. licet quidam dicāt, quod lex canonica sit ius diui- nū: per c. filius. de test. & c. min. de iureiu. & c. j. de iura. calum. ta- men contrariū probat tex. & ibi

Abb. in iij. no. in c. non debet. de consan. & affi. ubi leges pontifi- cum appellātur statuta humana. ¶ Pro concordia tamen istorum iuriū, multum placet distinctio, quā facit Bal. in d. c. licet uniuersis. de test. & est de mēte Abb. in d. c. j. col. iij. in vij. not. de iur. cal. & in d. c. nimis. col. fi. ut dicam⁹, qd lex canonica sit in partē diui- na, & in partē positiua. Nā diui- na dicitur, quatenus est extracta à lege diuina, Mosaiica uel noua: & quatenus cōtinet illa diuina præcepta, quæ in nouo & ueteri testamēto sunt scripta: positiua uerō dicatur, quatenus cōtinet illas dispositiones, quæ sunt fa- ctæ per Pōtiffices ad eorū bene- placitū: quæ sunt mutabiles: quia hoc respectu dicitur etiam lex ci- uilis: ut suprā dixi. & ita loquitur dictum c. non debet. ¶ Quid autem de iure feudorū, an dica- tur ius separatū à dictis noue iu- ribus? dic quod nō: sed includi- tur sub iure ciuili. Nam istud ius feudorū appellatur ius consue- tudinariū: quia leges feudorum, dicuntur usus & consuetudines feudorum: ut patet ex prima ru- brica feudorum: & not. And. de Yser. in proce. feu. col. fi. & tāgī p omnes scribentes in præludiis feu. unde dicitur ius nō scriptū, quia est cōsuetudinariū: ergo est ius ciuile: ut in §. constat. & §. ex non scripto. inst. de iure natu. Et ita hoc ius feudorū inter leges ciuiles numerat Abb. in c. firmi- ter. in fine illius prin. de sum. tri.

34 & fide catho. ¶ *Fuit autē compilatus liber feudorum à quodā Oberto de orto: qui fuit magnus iurifconsultus, & fuit ciuis Mediolanensis: ut inquit text. in cap. j. quæ sit prima causa bene amit. Ita hoc declarat Aluar. in c. j. in prin. de feud. cogni. & in c. j. in prin. in qui. cau. feu ami. Post ea uerò, quia liber iste feudorum fuit semper lectus in scholis publicis, & fuit cōmuniter approbatus, fuit factus ex hoc authenticus: & habet plenā fidē, sicut alix leges ciuiles, secūdū And. de Yser. in prælud. feu. in j. q. & Mar. Lau. 86 & communiter doct. in prælud. feud. Idē tenet uir magnæ auctoritatis. Ia. de Bel. in c. j. §. fi. de his qui feud. da. poss. ubi hoc bene probat per quatuor argumenta: cui Ia. de Bel. est ualde credendū in materia feudorū. hinc Ioan. de Imo. in c. ceterum. col. j. de iudi. dixit; quòd quando in materia feudali sunt uarię opi. doc. credendum est potius Iac. de Bel. quàm aliis: ex quo Iac. de Bel. fuit ualde peritus in hac materia: & pluries legit hūc titulū & librū feudorū. & ipse proprie Ia. de Bel. in d. c. j. §. fi. de his qui feud. dare poss. testatur se legisse librū feudorum octo uicibus. Et illud dictū Io. de Imo. refert Iacobinus in suo tracta. feud. in uer. dictiq; uasalli pmisserunt non committere feloniam, &c. col. xix. hāc etiā opi. q̄ liber feu. sit authenticus, tenet Ias. 87
85 in præl. feu. in j. & ij. col. ¶ *Qualiter autē hodie sunt in obseruā-

tia iura feudorum? Dic quòd in regno nostro Siciliæ primò seruatur cōstitutio regni: & ubi est dicta const. tractans materiā feudalem, præfertur omni iuri tam cōmuni, quàm cōsuetudinario: ut dicit text. in proce. const. §. fi. & in const. puritatē. & tenet Andr. de Yser. in c. j. in fi. de feu. cog. & est text. in const. ut uniuersis. & ibi glo. in uersū. aut. cessante autē constitutione, tūc in materia feudali recurrimus ad ius consuetudinarium: & sic ad librum feudorum: quod ius quo ad hoc præfertur iuri cōmuni. *Vnde causę feudales primò deciduntur per iura feudorum: & postea quando casus non reperitur decisis per iura feudorum, recurrimus ad ius commune. text. est, & ibi And. de Yser. & omnes scribentes in d. c. j. de feu. cog. maxime Ia. de Bel. ibi, & Mar. Lau. & Ias. in l. j. col. xv. C. de iure emphy. & Alex. in cōsi. lv. col. iij. in iij. uol. Et tūc, quia iura cōmunia nō tractant præcisē de feudis, recurrimus ad iura loquentia de usufructu, & emphyteusi, arguendo de similibus ad similia. hoc probat ex his, quæ dicit Bal. in d. c. j. col. ij. super glo. ij. de feud. cogni. ubi dicit, q̄ causę feudales, quæ non reperiuntur decisę per cōsuetudines feudorum, deciduntur per argumenta iuris ciuilis: idem dicit Alex. in cōsi. v. col. ij. uer. pro hoc facit, &c. in v. uol. *Item probatur per regulam, quæ dicit, quòd ualidum est argumentum de

de emphyteusi ad feudum, & contra: ut declarat plenè Ias. in d. l. j. col. xliij. & xv. C. de iure emphyt. & Pet. l. hi. Corn. in consil. cxvij. col. vj. in j. uol. & Ludo. Ro. 88 in cōsili. cexij. col. j. ¶ Sed quia dixi cessante iure cōsuetudinario, recurri ad ius commune, quāro de quo iure communi intelligitur: an de civili uel de canonico. Ista est pulchra quēstio, & posset accidere in aliquo casu, in quo ius civile uariaret à iure canonico: quia declarauī suprà, quòd tunc quodlibet ius seruatur in foro suo: an ita sit dicendū in feudo. Dic quòd non: imò tunc causa feudalis decideretur secundum ius canonicum: non autem secundum ius civile: quod ius canonicum seruaretur in utroque foro, & hoc propter iuramentū, quòd interponitur in feudo per uasallos. Istud fuit singulare dictum Bald. in c. imperialem. §. si. col. iij. uersū, quāro si pares sunt suspecti, &c. de prohi. feud. alie. per Fed. & illud dictum sequitur Alexan. in d. consil. v. col. iij. in princ. uer. accedit. in v. uol. & Barba. in addi. ad Abb. in c. j. de op. no. nun. in addi. quæ incipit, An leges, &c. & Felin. in c. in causis. col. j. circa fin. de testib. per quod singularissimū dictū posunt decidi multæ quæstiones in 89 materia feudali. ¶ Hinc posset inferri per illud dictum, quòd nō diceretur deserta appellatio in causa feudali, per non præsen- 90 rationem processus intra quin-

quaginta dies, secundū constitu. appellationū tempora, quia habemus ius canonicum cōtrariū. scilicet tex. in clem. sicut. de app. qui dat integrum annum ad prosequendum, & illa cōstitutio est iuris civilis, & non loquitur præcisè de feudis: unde seruaretur ius canonicum, & idem posset dici in omnibus casibus, in quibus differt ius civile à canonico. Sed hoc non pono pro cōstanti. ¶ Item inquātum dixi, quòd 90 consuetudines feudorum præferuntur iuri communi in causis feudalibus, intellige, quando consuetudo & usus feudorū est rationabilis, secus si irrationabilis: quia tunc non seruatur: nam dicitur potius corruptela, ut no. Andr. de Yser. in c. j. §. moribus. si de feu. sue. contro. & est glo. in c. j. in glo. j. de feud. cogni. & ibi And. & alij doc. Idem tenet And. de Yser. in proce. feu. col. iij. in j. q. pro hoc est text. in c. cū tanto. de consue. & in c. non debet. de 91 consang. & affi. ¶ Itē illud quòd dixi, quòd consuetudines feudorum præferuntur iuri communi in decisionibus causarum, intellige, quādo casus est expressè decisis per usus feudorum. ita dicit Bal. in l. ij. C. de suis & legi. & in l. cū oportet. in fine illius princ. C. de bo. quæ libe. Aliàs non sumitur argumentum à contrario sensu in utilibus feudorum: sed recurrimus ad ius commune, 92 quia argumentū à cōtrario sensu, non dicitur expressa decisio, sed

sic in ordine præmittit ius longobardū, & postea romanū: ergo sequitur, quod in hoc regno iudex debet iudicare secundum ius longobardū, & præferre ipsū iuri romano: quia ille ordo uerborū datus per illā consti. dat & designat ordinē executiōis: per ea, quæ plenē habētur per Abb. & Felyn. in c. cū dilecta. de rescrip. ¶ Nunc procedendo ad examinationē huius q. referam primō authoritates, quas reperio pro & cōtrā: & deinde disputando articulum, firmabo cōclusionē, quæ uidetur mihi uerior: & magis obseruata in hoc regno. Et primō, quod ius longobardū debeat seruari in hoc regno, adducitur dicta cōstit. puritatem. quæ præponit ipsum iuri romano, ut suprā dixi: intātum, quod dicit ibi Andr. de Ysern. q. illi, qui non utūtur eo iure, propter consuetudinē, non excusantur: quia esset cōsuetudo contra cōstitutiones regni, quæ reprobatur: ut in procc. cōsti. §. fin. Secundo, adduco authoritatē eiusdem Andr. de Yser. in præludiis feud. iij. q. j. ubi expressē tenet, quod in regno Siciliæ seruetur ius longobardū: quia cōstitutio regni hoc præcipit: & ibidē circa si. illius q. dicit, quod illi, qui nō seruant dictum ius, non excusantur consuetudine, per rationem prædictam. Tertiō, adduco gl. in constitu. ut uniuersis. in uerl. aut in defectu, & c. quæ in iudicando similiter præponit ius longobar-

dum iuri romano. Quarto, adducitur authoritas Andre. de Yser. in constit. præsentī lege. la. iij. & in constit. si quando contigerit. ubi similiter dicit, quod ius longobardum præfertur iuri romano. Quinto, adducitur idē Andr. in c. imperialem. §. præterea ducatus. col. ij. in fin. de prohi. feudi alienat. p. Feder. ubi expressē dicit, quod in regno uiuitur iure longobardo: & qui allegat ius Frācorum, debet illud probare, cum sit ius speciale in regno. Sexto, adducitur idem Andr. in ca. j. uersicu. bona uacantia, quæ sint rega. in uis. seu. ubi pluries dicit, quod in regno seruatur ius longobardum. Septimō, adducitur authoritas Matthei de afflic. in deci. cclxviij. cōsi. ne apo. in ij. col. ubi dicit, quod in regno præsumitur quælibet ciuitas uiuere iure longobardo. Octauo, adducitur authoritas Alexan. in l. pro hærede. §. fin. ff. de acqui. hæred. ubi referendo Andre. de Yser. in præludiis seu. concludit de mente Andr. quod saltē longobardæ leges, quæ fuerūt cōditæ ab imperatoribus, seruari debent: cū sint generales. Nonō, adducitur idem Andr. in const. ut uniuersis. circa si. ubi dat ordiū, quomodo procedatur in regno, scilicet, ut primō iudicetur secundū cōstitutiones: deinde secundū consuetudines: & demum secundū ius longobardum: postea secundū ius romanum. Decimō, adducitur idem Andr. in consti. spe-
 ciale

ciale. ubi dicit, q̄ prius seruatur
 ius longobardū, & postea ius ro-
 27 manū. ¶ E contra uerò, q̄ istud
 ius lōgobardū nō sit in usu, ad-
 ducitur primò authoritas Odo-
 fre. in authen. dos data. quem ibi
 refert Bal. C. de dona. ante nupt. 101
 ubi dicūt ambo, q̄ lex lōgobar-
 da, nō est lex, neq; ratio: & idē
 28 recessit ab aula. ¶ Secundò ad-
 ducitur authoritas Bald. in l. si in
 uita. in fi. C. de nupt. ubi dicit, q̄
 de isto iure longobardo non est
 curandum: nisi in loco, ubi esset
 eius obseruantia, secundū cōsue-
 tudinē loci. Sed in hoc regno est
 potius cōtraria cōsuetudo: quia
 non seruatur, ut infra dicā: ergo
 29 de eo non est curandū. ¶ Ter-
 tiò, adducitur And. de Yser. in c. j.
 §. si. in fi. de notis feud. ubi dicit,
 quòd ius longobardū, est ius aū-
 tinū: & caret ratione: & idē nō
 seruatur ubilibet. ¶ Quartò, ad-
 ducitur idem And. in c. j. col. j. de
 feu. cogni. ubi dicit, quòd iudex
 cessantibus cōsuetudinibus, de-
 bet uti lege romana, uel longo-
 barda, ubi illo iure uiuitur: unde
 præponit ius romanū iuri lōgo-
 bardo: & dicit ibi seruari debere
 ius longobardū, ubi eo iure uiui-
 tur. unde innuit, quòd est ius spe-
 ciale: sicut dicimus de iure Fran-
 corū: ergo probari debet quòd
 eo iure uiuitur: per ea, quæ not.
 And. de Yser. in d. c. imperialē. §.
 præterea ducatus. dum loquitur
 100 de iure Francorū. ¶ Quintò;
 adducitur authoritas Archie. in
 c. quicunq; .xj. q. j. ubi dicit, quòd

lex longobarda, est lex inualida:
 & nō potest cōfirmare aliā legē
 inualidā. ¶ Sextò, adducitur au-
 thoritas Aluar. in preludiis feud.
 colum. v. in iij. q. ubi cōfirmat di-
 ctū Bal. in authen. dos data. & in
 101 d. l. si inuita. ¶ Septimò, addu-
 citur Archi. in c. cū deuotissimā.
 xij. q. ij. ubi dicit, quòd ista lex lō-
 gobarda, appellatur lex uulga-
 ris: prout etiā tex. ibi eam appel-
 lat: ex eo quia ab hominib' uul-
 garibus & rudibus fuit cōposita:
 unde tantò magis debet seruari.
 ¶ Octauò, adducitur authoritas
 Lucæ de penna, in l. j. C. de cōdu-
 ctio. & procul. lib. xj. ubi expressē
 dicit, quòd ius longobardū non
 debet præferri iuri romano: nisi
 ubi seruatur de consuetudine.
 ¶ Nonò adducitur Bal. in c. trās-
 lato. de cōsti. ubi dicit, quòd trās-
 lato regno seu imperio, transfer-
 tur etiā lex regni siue imperij.
 unde licet illud ius longobardū
 potuisset seruari tempore, quo
 erant illi reges Apuliæ: quia ta-
 men regnum fuit postea ab eis
 translātū, debet cēseri translata
 etiā lex eorū. & sic dicta lex lon-
 gobarda non deberet seruari: si-
 cut dixit suprā de lege Mosai-
 ca: quæ fuit translata una cum ipso
 sacerdotio in Christum, & in le-
 gem euangelicam. ¶ Decimò &
 ultimò, adducitur nouissima au-
 thoritas Matth. de afflic. docto-
 ris Neapolitani, in suo commen-
 to super d. cōsti. puritatē. in iij.
 col. ubi expressē uidetur firmare
 opi. Lucæ de pēna, scilicet, quòd
 ius

ius longobardū non præferatur iuri romano. & ibi dicit, quòd ista opin. semper sibi placuit: & dat bonā expositionē ad d. consti. puritatem. quæ in rei ueritate salua ratione recti sermonis nō potest procedere, ut infra dicā. ¶ Habemus ergo hucusq; decē authoritates pro una parte: & decem pro alia parte contraria: unde quæstio redditur ualde dubia. si quis tamē uellet tenere primā partē, quæ uidetur fulcita auctoritate authentica, scilicet per tex. in d. cōsti. puritatē. posset respondere ad omnes decē authoritates cōtrarias. Et primò, ad dictū Bald. & Odo. in d. auth. dos data. quòd Odo. & Bal. non fuerunt regnicolæ, & sic uerissimiliter nō poterūt habere notitiā illius consti. puritatē. quæ nō seruatur in regionibus eorū. Dicta ergo eorum, procedunt de iure cōmuni: fatendo, quòd postquā superuenit ius cōmūe romanū, recessit illud ius longobardum ab aula. Sed quia ius nostrū municipale huius regni, put est dicta consti. puritatem. iubet illud seruari: tenemur nos regnicolæ obedire illi constitutioni. Eodē modo posset responderi ad dictum Bald. in d. l. si inuita. C. de nup. uel pōt dici quòd illud dictum Bal. facit pro prima parte. quia dicit non esse de eo curandū, nisi in loco, ubi uiget usus legis longobardæ: sed in hoc regno necessitatur ad utendū tali iure, per d. cōstit. puritatē. ergo be

ne est de eo curandum. ¶ Ad tertium, scilicet ad dictū And. de Yser. in c. j. in fi. de notis seu. potest respondēri, quòd And. est sibi contrarius in quampluribus locis: prout ipsum retuli s. in j. parte huius q. unde magis est adhærendum dictis suis pro prima parte: quia melius fuit tunc loquutus, cum habeat text. illius consti. pro illa parte. * Nec obstat, quòd illud ius sit asininū & sine ratione: quia in lege hoc non consideratur: nam licet lex aliqua sit dura uel iniusta, tamē seruāda est: quia ita uult legislator. l. prospexit. ff. qui & à quibus. sic in proposito ius longobardū seruandum est: quia ita uult legislator. p. d. consti. ¶ Ad quartū, scilicet ad dictū Andr. in c. j. de feu. cogni. potest responderi, qd non debet inspicere ordo scripturæ ipsius Andr. cum habeamus ordinem legis: qui est potius attendendus. Et si And. dicit, quòd debet seruari, ubi eo iure uiuitur, debet cōcordari cum aliis dictis suis: & facias minorem & cōsequentiam: uidelicet, In hoc regno uiuitur eo iure: ergo seruari debet in regno. Et si negares minorem, scilicet quòd non uiuatur eo iure in regno, hoc non posset esse aliter, nisi ex cōtraria cōsuetudine. quæ cū sit cōtra cōstitutionē, est reprobata, p. text. in pro. cōst. §. fin. & dixi s. in j. parte. unde si ita nō uiuitur, sufficit qd ita debēt homines uiuere: & ita necessitatur, per d. consti. ¶ Ad quod facit illud, quod dicim

dicimus, scire, & scire debere, sunt paria. l. quod re. ff. si cer. per. & gl. in l. pe. C. de peri. tur. & no. Aluar. in c. uasallus si feudū. in primo no. p. illū text. si de feud. sue. cōtro. ¶ Ad quintū, scilicet ad dictū Arch. in d. c. q. cūq. xj. q. j. potest respondēri, quod procedit generaliter de iure cōmuni: nō autem in hoc regno: ubi habemus text. expressum, ut suprà dixi de autoritate Bald. Et eodē modo respondēri potest ad sextū & septimum dictū. ¶ Ad octauū, scilicet ad dictū Lucē de pen. in d. l. j. C. de conduc. & procur. li. xj. potest respondēri eodē modo, quo responsum fuit ad quartū dictū: dicit enim quod ubi seruatur de consuetudine, prefertur iuri romano. Sed in hoc regno seruatur uel seruari debet, per d. cōst. ergo præfertur. Præterea in hoc regno est maioris autoritatis And. de Yser. qui appellatur legū euāgelista, quā Lucas de penna: unde debet præferri dictū And. q. cōtrariū tenet, maximē in præludis Feu. in iij. q. & in aliis locis
104 suprà alle. ¶ Ad nonū, scilicet ad dictū Bal. in c. trās lato. de cōsti. de facili respondēri potest, faciendo dictū suū, scilicet, quod cū translatione regni transferatur etiā lex, nisi nouus regnator legē ueterē cōfirmet: quia tūc seruatur lex uetus ex noua cōfirmatione. quia ita uult nouus dominus: ita propriē dicit And. in d. iij. q. in prælud. Feu. Et ibi subdit
105 exemplū de notario unius comi-

tatus, qui potest facere cōtractū in alio comitatu, uolente domino illius comitatus: sed nouus dominus in regno trās lato, qui fecit illā cōsti. uoluit confirmare ius lōgobardū: ergo seruari debet. ¶ Ad decimū, scilicet ad d. Matt. de affli. in d. cōsti. puritatem. potest respondēri, prout fuit respōsum s. ad octauū dictū, scilicet ad autoritatē Lucē de pen. ex quo ipse Matt. imitatur & cōfirmat opinione Lucē. ¶ Et dū ipse Matthæus dat nouā expositionē ad dictā cōsti. puritatē, faciendo unā extraneā cōstructionem, dico quod talis sua cōstructio uiciat penitus literam illius cōstit. & non posset saluari saluaratione recti sermonis. Nam uerba illius consti. sunt hæc forma, lia, uidelicet, Ac demū secū dum iura cōmunia, lōgobarda uidelicet, & romana, &c. Et sic primō ponit dictū in genere, s. secū dū iura communia: deinde illud genus exēplificat per dictionē, uidelicet, & in illa exēplificatione ponit æqualiter ius lōgobardum & romanū, designās quod ambo sunt iura cōmunia: & preponit in ordine ius longobardū. Illa ergo determinatio, scilicet iura communia, &c. relata ad ista duo determinabilia, scilicet ad ius longobardū & romanū, debet ea pariformiter determinare, s. q. ambo dicant iura communia. Inā hoc iure. & l. Lucius. ff. de uulg. & pup. * Et hoc perpenditur ex illa dictione, uidelicet:

licet: quæ est dictio declaratiua & restrictiua præcedentiũ, secundum Barro. in l. j. ff. ad l. aqu. & Franc. de Aret. in l. si fundum. ff. mada. & no. in c. statutum. el. ij. & ibi Gem. de her. libro vj. & est tex. in cap. transmissa. de eo. qui cog. consangu. vx. suæ. & in l. cum quidã. §. j. ff. de vsur. & declarat las. in l. idẽ in duobus. §. personale. in j. not. ff. de pact. & in l. iusiurandũ quod ex convention. §. procurator. col. iij. ff. de iureiu. vnde conclusiue per illã dictionẽ, videlicet, illa iura cõmunia declarantur, & restringuntur æqualiter ad iura longobarda & Romana: cum ordine suo, qui colligitur ex ipsa scriptura. per quam declarationẽ, quæ est verissima, prout verba & mens legislatoris sonat, apparet non pcedere expositionẽ Matthæi, dum dicit, q. debent illa verba consti. ita construi, videlicet. Ac demum secundũ iura cõmunia, Romana & longobarda: & sic vult pervertere ordinem legis. Assignat ipse rationẽ: quia ius longobardum non est cõmune, sed est speciale in hoc regno: & ideo illud adiectiuũ, cõmunia, nõ potest referri ad ius longobardum, quod non est ius commune: vnde de necessitate refertur ad ius Romanũ, & sic reperitur prius i ordinẽ literę ius Romanũ. Ego dico. q. talis constructio nõ procedit: quia procedere non potest, salua ratione recti sermonis, vt supra dixi: &

peruertit ordinem illius cõstit. 106 cõtra mentẽ legislatoris. * Ad rationẽ domini Matthæi respõdeo, quod imò illud adiectiuũ, cõmunia, potest referri ad ius longobardum: nam dato quod sit ius speciale in hoc regno: quia tamen seruatur, facit ius cõmune in regno: & cum dicta cõstitutio intendat ponere legem in hoc regno tantũ: quia extrã regnũ non extẽdit vires suas: voluit loqui de iuribus seruadis in hoc regno: in quo omne ius municipale seu speciale dicitur ius commune, ex quo derogat iuri cõmuni. ita dicit Alex. in l. post dotẽ. col. xj. ff. solu. ma. & idem Alex. in addi. & Bald. in l. constitutionis. in fi. vbi etiã Bal. sent. C. de bo. quæ libe. & Bal. in l. illa institutio in fi. ff. de here. instit. & Lud. Rom. in rub. ff. de ar. vbi dicunt, q. si est compromissum in arbitriũ, quod debeat pronuntiare secundũ ius cõmune, debet talis arbiter pronuntiare secundũ ius municipale illius loci: quia tale ius facit ibi ius cõmune secundũ eos. Sic ergo in proposito. licet ius longobardũ sit speciale in hoc regno: tamẽ facit in eo ius cõmune. vnde per prædicta meritõ illa verba consti. puritate, debet intelligi prout iacent: quia bene possunt referri tã ad ius longobardũ, quã ad ius Romanũ. ¶ Verũ non obstantibus prædictis, licet hæc prima pars videatur bene defensa et ab impugnationibus cõtra:

rius: ego tamen indubitanter te
 neo hanc secundā partē contra-
 riā, scilicet q̄ imō in regno ius
 lōgobardū non praeferatur iuri
 Romano, sed q̄ ipsum ius Ro-
 manū sit in viridi obseruātia, &
 praeferatur: & eo iure quilibet
 viuere praeſumatur: nisi si & qua
 tenus ex aduerso ius longobar-
 dū probaretur. vnde teneo hanc
 cōclusionē: Quod alleganti, q̄
 in regno viuatur iure lōgobar-
 do, vel in aliqua ciuitate regni,
 incūbat onus probādi. ¶ Et hāc
 meam cōclusionē probabo nō
 solū per ius cōmune, & leges
 iuris cōmunis: sed etiā p̄ ipsas
 met constitutiones regni, & per
 alia iura municipalia: necnō per
 rationes vrgētissimas. Et q̄a o-
 mnes autoritates cōtrariae, quae
 fouent primā partē, nituntur ex
 sola decisione illius consti. puri-
 tatē, quae videtur esse principale
 fundamētū opintonis cōtrariae:
 ego prius nitar talē fundamētū
 optimis mediis penitus demoli-
 ri: ad hoc, vt totum aedificium de
 super eo cōstructū corruat iuxta
 tex. in c. cū Paulus. j. q. j. vnde
 postea mea opinio luce meridia-
 na clarior & signe aliquo obsta-
 culo apparebit. ¶ * Assumo igitur
 verba dictae consti. purita-
 tem. Et venio ad ipsius interpre-
 rationē & declarationē: per quā
 apertissimē ostendam, quod illa
 consti. nō meretur allegari pro
 illa prima parte: sed potius pro
 hac secūda parte cōtraria, quam
 teneo. Et presuppono, q̄ totum

dubium faciebat ille ordo scri-
 pturæ, in quo ius longobardum
 prius nominatur, quā ius Ro-
 manū: vnde debet prius seruari
 arg. l. quoties. ff. de vsufruc. & l.
 generaliter. §. si quidē. ff. de fi-
 deicom. li. Hinc dicit Bald. in l.
 aduersus. C. de furt. quod prior
 in ordine scripturæ, praeſumitur
 108 prior in tēpore: * Et dicit Bal.
 in l. j. C. de imp. & aliis sub. quod
 ex ordine scripturæ datur regu-
 la. & dicūt Bar. & Bal. in j. cōsti.
 C. in fi. col. quod si reperiuntur
 duo instrumēta scripta in eadē
 charta, praeſumitur prius illud,
 quod praecedit ex ordine scri-
 pturæ. Idē tenent Mod. in l. j. ff.
 sol. mat. Et dicit Bal. in l. si duas.
 in princ. ff. de execu. tur. quod ex
 ordine scripturæ praeſumitur or-
 do intellectus. Idē plenē tangit
 Fely. in c. cū dilecta. de rescri.
 109 ¶ * Ad hoc presuppositum re-
 spondeo, vt incipiā tollere du-
 biū, & dico sic: Vbiq̄q; mēs di-
 sponētis est certa, nō considera-
 tur nec inspicitur ordo scriptu-
 ræ in legibus. Ita tenet Bar. per
 illum tex. in l. cum pater §. fidei-
 tuæ cōmitto. ff. de leg. iij. & idē
 Bar. in l. ij. §. prius. in fi. ff. de vul.
 & pupilla. & ita intelligitur tex.
 in l. nec enim. ff. de sol. idē tenet
 Bal. in d. l. si duas. ff. de execu. tur.
 vbi dicit, q̄ quādo dispositio lo-
 quentis est certa, non curamus
 ordinē verborū. Sed in terminis
 dictae cōsti. puritatē. mens dispo-
 nentis est certissima. qualiter &
 quādo velit seruari ius longobard

bardum, vt modò declarabo: ergo non debemus curare illum ordinem. Et quòd sit certa mens disponentis, probò Nam verba formalia illius consti. sunt hæc videlicet. Ac demum secundum iura communia, longobarda videlicet & Romana, prout qualitas litigantium exegerit, iudicabunt, &c. * Nota igitur, quòd illud verbum, iudicabunt, determinat & perficit totā orationē præcedētē: & tamē antè, quā oratio sit perfectā, est inserta illa clausula prout qualitas litigantium exegerit, &c. quæ clausula de necessitate debet referri ad hoc vltimū capitulū, scilicet dum loquitur de iure cōmuni longobardo & Romano: pluribus de causis. Primò, quia est inserta in medio ipsius capituli, scilicet antè, quā oratio esset completā: quo casu ad ipsum tantum capitulū refertur: & nō ad alia præcedentia separata: secundū Bart. in l. talis scriptura, col. ij. circa ff. de leg. j. & Bar. i. l. fi. ff. de reb. dub. per tex. cum glo. in l. filiū. ff. quādo dies lega. ce. & tenet Philip. Decius in cons. xiiij. col. iij. in fi. vers. & cum talis clausula, &c. Secundò, quia suprā in dicta consti. præcesserunt duo alia capitula: videlicet, primum, quòd iudices iudicē secundū constitutiones: secundū, quòd in defectu earū iudicēt secundū consuetudines approbatas: ac demum secundum iura communia, &c. Et ad illa duo capitula præcedētia

nō potest referri dicta clausula, prout qualitas litigantium, &c. quia resularet legū cōtrarietas. Nā legislator vult, quòd omnino seruentur constitutiones regni: & non attendatur qualitas litigantium, nec consuetudo contraria, vt in proce. consti. §. fi. * Item, vbi est consuetudo approbata in ciuitate illa habet vim legis: & illam tenentur seruare omnes de ciuitate: quia dicitur lex municipij, l. j. C. de emend. libe. & l. de quibus cū ibi nota. ff. de leg. & insti. de iure natu. §. ex non scripto. & c. cum cōsuetudinis. & c. fi. de consue. vnde non attenditur qualitas litigantis cōtra antiquam consuetudinem. Ergo sequitur, quòd stante cōtrarietate, quæ semper euitāda est, illa clausula non potest ad alia capitula referri, nisi ad hoc vltimū: cum possit assignari ratio, quare ad alia nō referatur: vt dicunt Bar. Bal. & communiter Doct. in l. j. C. de libe. prate. & Par. in d. l. talis scriptura, ff. de lega. j. & i. l. si idem cum eodē. §. fina. ff. de iur. omn. iud. & Alexan. in cōsil. xlvij. col. iij. vers. sed ita. in j. vol. Cum ergo dicta clausula de necessitate referatur ad hoc vltimū capitulū: satis clarè patet de mēte disponentis, quòd nō vult iura longobarda præferri præcisè iuri Romano: sed illa seruari secundū qualitatem litigantium: prout ibi exponit Andr. de Yser. scilicet, vt ille qui viuit iure longobardo, iudicetur per ius longobardum.

bardum. Ille verò qui viuit iure Romano, iudicetur per ius Romanū. ergo sequitur quòd si litigator viueret iure Romano, nō compellitur iudex iudicare secundum ius longobardum, & sic non præferet ius longobardum Romano: quia ergo apparet de mēte, disponentis, nō est curādus nec inspiciēdus dictus ordo verborum, sed sola mens. 115

113 ¶* Secūdo, p̄ncipaliter quòd dictus ordo nō sit curādus, adduco aliam regulam: vbiq̄ue ordo ponitur in aliqua dispositione, gratia exēpli pro doctrina, nunquā censetur positus pro forma: nec seruari debet. tex. est in ca. decernimus. & ibi Card. de iudic. vbi episcopus & Abb. præferuntur in ordine Archiepiscopo, & tamē nulli dubiū est, quòd Archiepiscopus est dignior, & deberet primò nominari. & nō est alia ratio, nisi quia illa nominatio sit gratia exēpli. vnde non inspicietur ordo: ita etiam tenet Fely. in d. ca. cū dilecta. col. vj. versū. ij. declara. & c. de rescri. sed in proposito in d. consti. puritatem. illa nominatio iurium longobardi & Romani, fuit facta gratia exempli: quod patet per illam dictionē, videlicet, quæ est dictio declaratiua q̄ exemplificatiua: vt i. dixi. Nā primò dicit secūdu iura cōmunia: & postea exēplificat declarando, quæ sint ista iura cōmunia: ergo sequitur q̄ ille ordo non est inspiciēdus.

114 ¶* Tertiò, quia vbi constat de

ordine intellectus, non curatur nec inspicietur ordo scripturæ. ita dicit Bar. in l. ita tamē. §. qui suspect. & in l. Sczuola. circa fin ff. ad Tre. sed ibi cōstat de ordine intellectus: qui est, vt in viuētibz iure longobardo tantū seruatur ius longobardū, & non in aliis: per illā clausulā, prout qualitas, & c. ergo non curatur ordo scripturæ. ¶* Quartò quia quādo ordo scripturæ perturbat ordinē necessitatis, nō attēditur, imo reducitur ad ordinē necessitatis. Ita tenet Bar. i. l. Gallus. §. quidam rectē. col. ij. ff. de libe. & posth. & ibi p̄ alios doc. & Bar. in l. j. in fi. C. de exe. rei iud. sed i. d. cōst. est ordo necessitatis: q̄ in viuētibz iure Romano cesset ius lōgobardū: sed tunc præferatur, quādo litigātes eo iure viuerēt: ergo iste ordo est attēdēdus nō ordo scripturæ. ¶ Quintò, q̄ dictus ordo non sit substantialis nec inspiciēdus: pōdero vnā aliā cōsti. videlicet, cōst. quæ incipit, vt vniuersis. vbi sunt similia verba, & nulla sit mētio de iure longobardo. Nam dicit, q̄ iudices iudicēt secūdu cōstitutiones, & deinde secūdu consuetudines, & demū secūdu iura, nō specificando quæ iura: quo casu in dubio appellatiōe iuris simpliciter, venit ius Romanū per antonomasiam. §. sed quotiens. in st. de iure natu. vnde illa consti. sentit totū cōtrarium, & sic facit pro parte nostra: quia cessante cōsuetudine, debet iudicari secundum ius Rom

Romanū, ergo præponitur iuri longobardo. & hanc pōderationem sentit etiā Matthæus, in d. consti. puritatē. ¶ Sed posset aliquis istare & dicere, q̄ illa cōst. vt vniuersis. est correcta per cōstit. puritatem. quæ est sequēs, & posterior in ordine. Ad hoc dico, q̄ imò non est correctā, quia dicta cōst. puritatem. dicit illud idem. nisi quia addit illā limitationē in viuētibz iure longobardo. vnde illa consti. puritatē. est potius limitatiua, q̄ correctiua, quia semper in dubio vitāda est legū correctio. l. precipimus. C. de appella. & l. sancimus. C. de test. Dicamus ergo sic, iungēdo vtrāq; cōsti. qui iudex cessante cōsuetudine, debet iudicare secūdū iura, scilicet Romana. & ita loquatur cōst. vt vniuersis. fallit, quādo qualitas litigantiū aliud exigeret: quia tūc procedit cōst. puritatē. vnde dicta cōsti. vt vniuersis. ponit regulā: consti. verò, puritatem, ponit limitationem.

116 * Cui regulæ standū est, donec probetur limitatio. cap. ad decimas. de resti. spo. li. vj. & no. Bar. & Doct. in l. ex quacūq; ff. si quis in ius voc. nō ierit. ¶ Sextò, quod dictus ordo nō sit inspiciendus, nec formā inducat, pōdero nouiter vnā aliā cōst. ab aliis nō pōderatā, quæ incipit, cum circa. quæ mādāt iudicibus & officialibus, vt decidāt causas iuxta tenorem constitutionū, & iura & consuetudines approbatas: & iste est ordo formalis, quo ad

verba illius consti. cum circa. & sic primò dicit secūdū constitutiones, postea secundum iura, & postea secundum consuetudines. Certè si vellemus inspicere ordinem verborū, ex quo procedit ius cōmune, præfertur ius commune cōsuetudinibus, quod est falsum: quia sūmò consuetudine derogāt iuri, & præferūtur iuris vt d. consti. puritatē. & l. de quibus. ff. de legi. & l. j. C. de emanc. lib. Paret ergo, quod ibi non inspicitur ordo scripturæ, prout etiā dicit ibi glo. vnde minimè debet inspicere in d. consti. puritatem. cum de eodem casu loquatur. Præterea, illa consti. cum circa. est posterior: & dicit secūdū iura simpliciter: vnde intelligitur de iure Rom. vt suprà dixi i præcedenti argumēto. & sic facilius tollit illud motiū suprà factū: cum sit posterior. ¶ * Septimo. pōdero cōst. quæ incipit, speciale. quæ vult, quod vnus sit ordo iudicij in omnibus personis: & nominat ibi sigillatim, siue quis fuerit Francus, siue Romanus, aut longobardus: & sic in ordine nominat vltimo loco longobardum: ergo patet, q̄ est minus dignus tāquā vltimo nominatus. Nam primò nominatus, cēsetur maior & dignior: secundū Bal. in l. cum quidā. col. j. C. de verb. sign. per l. j. ff. de albo scrib. & Bal. i. auth. hoc amplius. col. pe C. de fideic. facit tex. in l. quotiēs ff. de vsu. longobardus ergo vltimo loco nominatus,

cēsetur minus dignus: vnde merito est postponendus. ¶ Per hec igitur septem argumenta & ponderationes satis videtur sublatū dubiū, quod fiebat ex ordine illius consti. puritatem. quæ septē rationes tollunt & destrunt totum fundamentum tenentiū partem contrariā, qui omnes se fundant per illam consti. Ac firmat rationes prædictæ & corroborat hanc secundam partem, quam tenet sublato ergo obstaculo de ponderatione illius consti. confirmo & corrobore modò hanc secundam partē, tanquam verissimam, infra scriptis aliis fortissimis rationibus & argumentis.

118 ¶ Et primò adduco regulam, quæ se ita habet: Omne id, quod est magis dignum & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili. Regula est critica in iure, quæ traditur in §. fin. insti. de iure natura. & in c. q. od. in dubiis. de conse. eccle. vel alia. facit tex. in ca. episcopus. xcv. distin.

119 ¶ Sed negari non potest, quod ius romanum, est dignius iure longobardo, pluribus de causis. Primò, ratione causæ efficiētis: quia ius longobardū fuit pro maiori parte conditum a quibusdā regibus Apuliæ, vt supra dixi, in prin. huius q. ius verò romanum fuit cōditum & compilatum ab Imperatore Iustiniano, qui fuit dominus totius mundi. l. de precatio ff. ad l. Rhod. de iac. & tanto dignius, & nobilius dicitur opus, quantò à nobiliori & di-

gniori procedit. Vnde dicimus magis dignū eum, qui acquirit dignitatē immediatē à p̄cipe, quàm eū, qui acquirit ab inferiorē. vt inquit Spe. in tit. de citatione. §. iā de citatione col. iij. ver. porro si sunt plures, & c. pro hoc est tex. in l. ij. ff. de albo scri. & tex. cū gl. in c. per tuas de maio. & obe. & in c. cū in distribuē. 120 dis. de tēp. ordi. * Leges ergo Imperatorū, censentur procedere ab ipso Deo: quia Imperator dicitur diuina gratia cōstitutus, secundum And. de yser. in ruba. de prohi. feud. alie. per Lotha. & est Imperator ī terris, sicut Deus ī cœlo, & dicitur habere diuinū numen, secundū And. de Yser. in c. j. vers. ad felicē. quæ sint rega. 121 ¶ Secundò, ratione iustitiæ & melioris rationis. Nā ius romanū, & præsertim leges Iuriscultorū, fuerunt factæ cum rāta iustitia & ratione, vt ī eis iniustitia aliqua inueniri nō possit: vt testatur And. de yser. in consti. si damna. col. fi. in prin. hoc etiam probatur. insti. de lege Fufia Caninia tol. per totū ti. vbi Imperator sustulit illā legē tanquā sine ratione, & in quā pluribus aliis legibus similibus sublati ī corpore iuris. ius verò longobardū est ius iniustū & sine ratione factum: vnde appellatur ius asinum secundum And. in c. j. §. fi. de notis feu. & Bald. & Odof. in authen. dos. data. C. de dona. ante nup. merito est postponēdū iuri romano, & non præponendum.

Sec

¶ Secūdo, principaliter istā partem cōfirmo, per d. const. puritatem. retorquendo ipsam contra tenentes primam partem, quā pōdero in duobus locis. Primò, dū dicit, prout qualitas litigantium exegerit, exponēdo, prout exponit ibi And. de yse. & suprà dixi. Nā p illa verba permittit illa cōsti. q̄ in regno viuatur iure Romano: & iure longobardo permissiue & nō imperatiue: unde non imponit necessitatē, q̄ quilibet viuatur iure lōgobardo. Item permittit, q̄ iudices præferant ius romanū iuri longobardo in viuentibus iure romano sequitur ergo, q̄ malè allegatur illa consti. per eos, qui dicunt q̄ de necessitate in hoc regno viuatur iure longobardo, & illud præfertur iuri romano: quia si esset ista necessitas, illa cōsti. loqueretur præcisē, q̄ iudices indistinctē seruēt ius longobardū, siue aliquis viuatur eo iure, siue non, sicut dixit præcisam obseruantiam constitutionum & cō-
 122 suetudinum. * Sed quia noluit loqui præcisē, sed permissiue, referendo se ad qualitatem hominū per dictionem, prout, quæ est dictio relatiua & limitatiua, secundū Bar. in l. edita. col. pe. C. de eden. & est text. in l. prout. ff. de sol. & in cle. j. §. volumus. de foro cōpe. & not. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. prout & Phil. Decius in cōsi. lxiij col. iij. Sequitur ergo, quod tota obseruantia iuris longobardi, de-

pendet à qualitate viuētium ergo non est præcisā nec necessaria. Vnde illa consti. puritatē facit potius pro ista parte, quā teneco. Aliā ponderationem illius
 123 constit. dicam infrā. ¶ Tertiò, istam partē cōfirmo: quia ritus magnæ curiæ vicariæ dat mundaldū in regno mulieribus, tantū viuētibus iure lōgobardo: ut dicitur ritus magnæ curiæ in nu. xlvij incipiēs, Itē q̄ curiæ ipsæ & c. Ergo à cōtrario sensu mulieribus viuētibz iure romano, nō dat mundaldum: cum etiam in statuto capiatur argu. à cōtrario sensu: quādo disponit super casu non prouiso à iure communi, prout est ille ritus. ita tenet Ale. in l. j. col. xij. ver. secūda cōclusi. ff. de offi. eius, cui mādā. est iur. Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. & in l. ij. C. de condi. infer. Mūdualdus est inductus à iure longobardo, & tamē ille ritus, qui facit ius nouissimū, in hoc regno coarctat hāc obseruantiam tantū in mulieribus viuētibus. iure lōgobardo: ergo à contrario sensu permittit mulieres huius regni viuere iure romano, si volūt, & quod nō vtantur mundaldū. ¶ Istud tamē de mundualdo mulieris limita procedere, quādo mulier cōtrahit nomine proprio. secus si nomine alieno, puta pcuratorio vel tutorio nomine: quia tunc valet contractus, etiā sine mundualdo, secundū Alexā. in l. quæstio. col. si. ff. de in ius voc. & Pau. de

Cast. in Leuicunque. §. si ab alio.
 125 ff. de inſtituto. ¶ Quarto, iſtam
 partē cōfirmo, per id quod fuit
 decifum in ſacro concilio. Nea-
 politano: vt reſert Matth. de af-
 ſic. in deci. ſacri concilij. cclx. ſci 127
 licet quod mulier viuēs iure lō
 gobardo, non poſſit facere te-
 ſtamentū ſine mūdualdo: ergo
 ſi uiuit iure romano, poteſt face-
 re ſine mūdualdo. Ergo permit-
 titur viuere iure romano: quia
 ſi nō permitteretur, fuiſſet indi-
 ſtinctē decifum, quod nullū te-
 ſtamentum mulieris in regno va-
 126 leat ſine mūdualdo. ¶ Quinto,
 cōfirmo per generalem con-
 ſuetudinē huius regni, & obſer-
 uatiā notoriā temporis, cuius
 nō extat memoria in cōtrariū,
 quæ habet vim legis & priuile-
 gij, ſecundū Abb. in c. ſuper qui
 buſdā. §. prætereā. de ver. ſigni.
 & Andr. de yſer. in c. imperialē.
 §. prætereā ducatus. col. pen. in
 prin. de prohi. ſeu. alie per Fed.
 & in c. j. verſi. flumina nauigabi-
 lia. col. ij. quæ ſint rega. & in cō-
 ſi. ſi dubitatio. col. ij. & in cōſi.
 quadragenalē. col. j. & habetur
 in hoc iure. §. ductus aquæ. ff.
 de aqua quot. & æſti. Quæ obſer-
 uantia eſt, vt ſolo iure romano
 uiuatur, & quod penitus ſit iuri
 longobardo derogatum: & hoc
 patet euidenter: quia quamplu-
 res diſpoſitiones iuris lōgobar-
 di non ſolū non ſeruantur in
 regno, verum etiā ſeruantur to-
 tum contrarium. vt videmus in
 teſtamenti mulierum, quæ in

omnibus ferē ciuitatibus huius
 regni ſiunt ſine mūdualdo, &
 hoc eſt notorium maximē inter
 omnes tabelliones huius regni,
 & per ſchedas tabellionū mor-
 127 tuorū. ¶ Item de iure longo-
 bardo cognati ſunt incogniti
 in ſucceſſionibus, adeo q̄ non
 ſuccedūt, nec etiam mater filio.
 tāquam cognata. Item filij natu-
 rales nō excludūtur totaliter p
 filias legitimas & naturales de
 iure longobardo, prout hæc om-
 nia notat glo. & ibi per doct.
 in c. j. §. hoc autē. de his qui ſeu.
 dare poſ. Et tamē videmus, q̄
 in regno ita ſuccedūt cognati,
 ſicut agnati, & oſtenditur ſola
 gradus prærogatiua, ſecundū for-
 mam §. nullam. in authen. de he-
 re. ab inte. & authē. ceſſante. C.
 de legi. hære. itē. filij naturales
 excludūtur per filias legitimas,
 niſi aliquid ſibi relinquatur pro
 alimentis: iuxta c. cum haberet
 de eo, qui dux. in vx. quā pol-
 per adul. & ſic ſola obſeruantia
 iuris romani, iuger. Et de hoc re-
 periūtur infinitæ ſententiæ late
 tam in ſacro concilio, quā in
 omnibus curiis ciuitatū huius
 regni. ſic etiā & quamplura alia
 exēpla poteſt ſtudioſus inuelli-
 gare, in quibus differt ius roma-
 num à lōgobardo, & in eis ſolo
 romano iure vtimur in regno.
 Ergo ceſetur abrogatū ius lon-
 gobardum, ſaltem ex generali
 cōſuetudine tam antiqua & in-
 ueterata in hoc regno: vnde me-
 ritō dicit Bald. in d. authen. dos
 data

data. quòd tale ius recessit ab aula: quia abiit in desuetudinē. Quando ergo esset disceptatio, quo iure viuatur in regno, sufficeret allegare hanc notoriam obseruantiam: quia si ius romanum seruatur in istis exemplis propositis, præsumptio est, quòd seruatur etiā in aliis omnibus: quia si ius romanum seruatur: ergo est ius saltem lōgissimo vsu approbatum, iuxta l. de quibus. ff. de legi. & nisi contrarium probetur, in aliis exēplis, esset semper seruandū, prout notorie seruatur. * per ea, quæ tradit And. de y. tr. in d. c. imperialē. §. præterea ducatus. col. ij. in fi. versic. sed quomodo probabitur, & c. vbi dicit, quòd ius Francorum si probandū est, sufficit probare, quòd aliās illi de domo seruauerūt, quòd primogenitus succedat: quia ex hoc solo transfunditur onus probandi contrariū in aduersarium: ergo patet, quòd ex sola pbatōne vnius capituli iuris Francorū, præsimitur & probatur, quod viuatur iure Francorū. quanto fortius id dicendū est in iure romano, cuius obseruātia pbatur notorie ex mille, & infinitis capitulis, & antiquissimo tempore: vnde succedit dispositio l. minimē. ff. de le.

129 ¶ Et quòd ista generalis obseruantia & consuetudo tāquā notoria non indigeat probatione, sed sufficiat eā allegari, est dec. in terminis Bal. in l. j. co. ij. in fi. versic. sed hic quæro, & c. C.

ad Velleia. vbi expressē dicit, quòd consuetudo notoria est, quæ liquet ex inspectiōe omnium publicorū instrumentorum, & nō oportet eam probare. ¶ Sexto, nūc pondero iterum dictam consti. puritatē. quā retorqueo pro ista parte, quā teneo, & ista est noua ponderatio, & ab aliis hactenus non cogitata. Nā vult illa cōsti. quòd primò iudicetur secundum constitutiones, postea secundum consuetudines approbatas, & postea secundum iura, & c. per hoc dico, quòd stante cōsuetudine generali in hoc Regno, quòd causæ decidentur secundum ius Romanum, prout supra probaui, illa cōstitutio decedit casum nostrū pro ista parte: quia præponit cōsuetudinē iuri longobardo. * Sed nulla potest esse fortior & melior consuetudo, quā illa, quæ est cōformis iuri cōmuni: vt est tex. not. in c. sopite. & ibi not. extrā de cēsi. & in c. cum dilectus. de consuet. & quòd possit esse consuetudo cōformis iuri cōmuni, tenet Abb. in c. si. col. pen. in principi. de consuetu. ista ergo generalis obseruantia iuris Romani contra ius longobardum, induxit quandā notoriam & approbatam cōsuetudinem conformem iuri cōmuni Romanorum: vnde secundum hanc consuetudinem debet prius iudex iudicare, & ea cessante, tunc demum recurrere ad ius lōgobardum. & ita subtiliter bis ponderata illa consti.

e § purit.

puritatem. facit pro ista parte: imò si aliquid dubij haberet dicta consuetudo, reciperet interpretationem à iure cōmuni Romanorū, quòd est ius generale. *l. si serui vestri. C. de noxa. actio.* & habetur in dicto c. cū dilectus. non autem reciperet interpretationem à iure lōgobardo quòd est ius locale, secundum *Bal. in c. j. j. & quia vidimus. col. vj. in fin. de his, qui feu. da. poss.* ¶ Septimò & vltimò, pro ista parte adduco omnes illas decē auctoritates, quas suprà collegi arguendo pro hac secunda parte, quæ omnes remanēt in suo robore: quibus, dato q̄ suprà disputando voluerim respōdere, tamen nunc tangendo veritatē, dico dictas respōsiones nō esse sufficiētes. vnde in quantum ad primam, secundam, quintam, sextam, & septimā auctoritates, dicebam eas procedere de iure cōmuni, secus est in Regno. per d. cōsti. dico, quòd est mala respōsio, ex quo in Regno nihil reperitur innouatū contra dictas decisiones: vt suprà probaui. & d. cōsti. puritatem. facit potius pro ista parte: imò est cōformis cum dicto *Bald. in d. l. si inuita. C. de nupt.* qui dicit, quòd de tali iure nō est curandū, nisi in loco, vbi seruatur de consuetudine. vnde fateor istud, q̄ quādo in aliqua parte Regni p̄baretur, q̄ illud ius seruatur, vel quòd eo iure viuitur, ibi esset seruandum, & nō alibi. & hoc propriē vult d. con-

stit. vt suprà dixi. tamē onus probandi semper incumbit allegāti illud ius, cū sit ius locale: vt s. declarauī. vnde remanent dictæ quinque decisiones in eorum robore & obseruātia, cū iure cōmuni vtamur. ¶ Itē ad tertiā auctoritatē *And. de yser. in c. j. de notis Feudo.* dico non esse bene respōsum: quia imò melius fuit loquutus ibi, quā alibi, ex quo tale ius sine ratione non debet seruari. & maximē, cū dicta decisio sit conformis cum decisione *Bal. & aliorum doct. suprà a l. leg.* vnde censetur magis cōmunis, cū pluriū auctoritate fulciatur. *l. j. ver. & sanē crebrior. ff. de offi. quæstio. nec p̄cedit arg. de l. prospexit. ff. qui & à quib.* quia nō reperitur dictū ius præcise approbatum per Regni cōstit. nisi in loco, vbi viget. & ita dicit idem *And. in c. j. de feu. cogni. & ibi etiā Bal. magis clarē, quā alius, dicit exp̄sē, in j. col. q̄ inter eos, qui viuunt iure romano, causa deciditur secundum ius romanum, & inter eos, qui viuunt iure longobardo, causa deciditur secundum ius longobardum.* vnde habuit *Bal. ibi* propriē sensum d. consti. puritatem. Nec valet respōsio data ad quartam auctoritatem, scilicet *And. in d. c. j. de feu. cogni.* quia non est verum, quòd constitutio necessitet homines hui⁹ Regi, quòd viuant iure longobardo: imò ponit in eorum arbitrio: vt suprà probaui. Item, ad octauā
auth

authoritatē Luc. de penna reprobatur responsio eodem modo quo præcedēs ¶ Nec obstat, quod And. est maioris authoritatis: quia cum sit libipſi cōtrarius ī pluribus locis, tenēda est eius authoritas, vbi melius dixit. Ad nonam authoritatē, scilicet in c. transato. de consti. minimē valet responsio: quia nego, q̄ successores in Regno confirmauerint præcisē, & necessariō ius lō gobardū: sed vt suprà dixi. imō, si placuisset illud ius Imperatoribus, inseruissent illud involu-minibus iuris ciuilibus: sed q̄ nō inseruerūt, apparet q̄ tale ius reprobauerūt, prout in simili arguit Aluarot. in prælu. feud. in iij. questione. Item respōsio data ad decimam authoritatem Matth. de affli. q̄ sequitur Luc. de penna. minimē procedit per easdem rationes, & sic remanet ista pars comprobata & firma. ¶ Superest tantum respondere ad decem authoritates contrarias adductas pro prima parte: ad quas satis patet respōsum ex prædictis: q̄a quatenus expresse dicunt, quod ius longobardum præferatur, malē loquuntur, & ueriores sunt authoritates contrariæ. & maximē, cum, vt plurimum, sint authoritates Andr. de yser. qui tener alibi cōtrariū solum respondeo ad quintam authoritatē And. ī d. §. præterea ducatus. nā loquitur ibi de iure lō gobardo & Francorum, non autem de iure romano. * Et verū

est, quod ius Francorum, est speciale ius & onerosum, & contra ius cōmune: vt dicit And. in d. §. præterea ducatus. co. iij. in addi. vnde debet probari per allegantē: alias non præsumitur. vnde quando esset differētia inter ius Francorum & longobardum, fa-teor q̄ potius præsumatur ius lō gobardum, maximē in succedēdo, ex quo est conforme cum iure cōmuni, in eo q̄ admittit omnes filios æqualiter ad successionē. secus est, quādo differētia esset inter ius lō gobardū & ius romanū. prout est q̄ nostra: quia tūc potius romanū præferatur, & prosequitur per prædicta. ¶ Vlti-mō, superest respondere ad id, quod dicit And. in d. consti. puritatē. & ī prælu. in iij. q̄. prin. circa fi. vbi dicit, q̄ ista cōsuetudo, p̄ quā aliqui nō seruant ius longobardum, non valet: quia est contra cōstitutiones Regni: vnde tales non seruantes, non excusantur consuetudine, secundum eū. in hoc dico indubitātē, q̄ And. malē loquitur, & dicit contra casum d. consti. puritatem ibi: prout qualitas litigantiū & c. q̄a imō d. consti. approbat hanc cōsuetudinē. cum permittat, q̄ viuatur iure romano, & q̄ iudex sequatur ius romanū in viuētibz secundū illud. Quod forficatur ex his, quæ suprà dixi ad corroboracionem huius partis. Vnde meli⁹ loquutus fuit And. ī d. c. i. de feu. cog. & ibi Bal. vbi dicit, quod seruatur, vbi eo iure viuūt

viuitur. ergo vbi eo iure nō viu-
tur. nō seruatur: & sic potest esse
cōsuetudo, q̄ eo iure non viu-
tur. cōclusiue ergo teneo, q̄ ius
romanū p̄fertur lōgobardo: &
qui dicit, quod viuit iure lōgo-
bardo, debet hoc p̄bare: & simi-
liter incūbit onus p̄bādi ei, qui
dicit quōd in regnō viuitur iure
lōgobardo: nō p̄sumitur, q̄ vi-
uatur iure romano, per ea, quæ
superius dixi: & hanc puto esse
merā veritatē. Et p̄ hac sit expe-
dita ista no. q. q̄ nullus hactenus
132 ita plenē examinauit. ¶ Præ-
supposita hac declaracione no-
uē iuriū, yt videremus à quo iu-
re initiū habuit ipsum iudiciū,
supereſt modō deuenire ad de-
cisionē prin. q. i. vnde habuit ori-
ginē iudiciū. Sup̄ qua concludo,
q̄ iudiciū incepit tēpore iuris
naturalis primarij, & iuris diui-
133 ni. & sic habuit originē in pa-
radiso, vnde expulsus fuit Adā.
nam cū Deus creauit primū ho-
minē, dedit sibi legem præcepti-
uam, quod nō deberet comedere
de ligno vetito: ipse autē ho-
mo fuit inobediēs, & venit con-
tra præceptū Dei, & comedit de
ligno. quod Deus sentiens, ira-
tus citauit ipsum, dicens: Adam,
vbi es? qui cōparuit corā Deo.
Deus autem increpauit ipsum,
ex eo q̄ noluit suis præceptis
obedire. qui Adam volēs se ex-
cusare dixit: Mulier, quā dediſti
mibi sociam, ipsa me decepit: &
tomeſi. & sic voluit culpā suam
retorquere contra Deū, eō quod

malam sociam sibi dederit: & sic
tantō magis deliquit: put hæc
omnia habentur Genes. c. i. & c.
lii. & est text. in c. serpens. de p̄e-
ni. dist. i. sic ergo ex istis verbis
replicationibus inter Deum &
Adam fuit ortus q̄dā modus li-
tigādi: q̄ vulgariter dicitur pla-
citandi: & exinde in antea inuē-
tum fuit iudiciū. vnde conclu-
siue iudiciū habuit originē
in paradiso, secundum Arch. su-
per j rub. decre. col. j. & Spec. in
proce. j. partis. col. vj. versic. sanē
placitādi, & c. ex quo dico, quod
fuit inuētū iudiciū de iure natu-
rali primarij, eo ipso quod fue-
rūt creati primi parētes: & pro-
pter illam responſionem, quam
fecit Adam. nam cognoscens se
errasse propter inobedientiam,
fuit motus ex quodā naturali in-
ſtinctu ad defensionē sui ipsius
& in hoc cooperabatur ius natu-
rale cōmune primariū: fuit etiā
& cooperatio iuris naturalis ſe-
cundarij, ſcilicet rationis: inquan-
tū ſciuit abdicare à se culpā, &
applicare alij: quia vt se defen-
deret, inculpauit Euam vxorem
suā, quod enim deceperat: & in-
culpauit ſerpentē. vt d. c. ſerpēs.
deinde iudiciū habuit suā pro-
ſequutionē & augmentū de iu-
re gentiū: quo iure omnia man-
dabantur executioni manu re-
gis, & manu principis. quia non
dum erāt inuentæ actiones: nec
magistratus: vt dicit tex. in lii.
134 in prin. ff. de origin. iur. ¶ Fuit
etiā cognitum iudiciū tempore
legis

legis veteris Moyſi inveteri te-
ſtamento: qui ſtatuit legē, quòd 136
in ore duorū vel triū ſtet omne
verbum: vt habetur Deuterono.
c. xix. & ſic patet, quòd erat tunc
iudicium in vſu: quia erat vſus
teſtium. idem probatur per id,
quòd dicimus de Suſanna: vt ha-
betur Dan. cap. xiiij. vbi Suſanna
erat damnata ad mortē per de-
poſitionem duorū teſtiū depo-
nentium de adulterio per eam
patrato: & poſteā Daniel inſpi-
ratus à Deo examinavit dictos
teſtes ſemotim: & inuenit eos
varios in loco: vnde apparuit
eorum falſitas: & fuerūt interfe-
cti: & Suſanna tanquam innoxia
liberata. probatur etiam Levit.
c. xix. vbi dicitur: Nō facies ini-
quum aliquod in iudicio, &c. &
Deuteronom. cap. xxiiij. vbi dici-
tur. Nō pervertes iudicium ad-
uena: & pupilli: nec auferes pi-
gnoris loco, vidua: veſtimentū,
&c. & Hier. ca. xxij. Facite iudi-
cium & iuſticiam: & liberate op-
preſſum de manu calumniato-
ris, &c. *Fuit ſucceſſiue cog-
nitum iudicium in teſtamēto no-
uo per legem euangelicam & 1
apoſtolicā vt patet de Ieſu, qui
fuit ductus ad Pilatū: & in iudi- 2
cio cōdemnatus: licet iniuſtē. &
habetur xvj. diſtinctio. ca. j. & ij. 3
& iiij. & poſteā fuit iudicium co-
gnitū & ampliātum, & magis
ordinatum per legem ciuilem 4
& canonicam: vt patet in toto ti-
tu. ff. & C. & extrā de iudic. & ſic
ſucceſſiue, cum hodie præſatis 5

vtamur legibus, vtimur etiā &
iudicio. *Fuit autē inuentū iu-
diciū ex neceſſitate, ne quis di-
ceret ſibi ius propria authorita-
te: & ne quis propria authorita-
te audeat ſumere vltionē. l. nul-
lus. C. de Iuda: & c. ad hoc. xvj. q.
j. & tex. cum glo. in c. niſi bella.
xxiiij. q. j. & no. Spec. in ti. de off.
omn. iudi. §. poteſt. i. prin. & idē
Spec. in procc. iiij. partis. habue-
rūt enim iura valde pro abomi-
nabili, quòd quis propria autho-
ritate ſibi ius dicat. hinc intro-
dūxerūt pœnas amiſſionis iuris. l.
extat. ff. quod met. cau. & l. ſi qd
in tantā. C. vnde vi. Et per prædi-
cta remaneat expedita hæc ter-
tia pars prin. huius tractatus. Se-
quitur nūc quarta pars: quæ diui-
ditur per diſtinctiōes. Robertus
de Marāta Venul. Iuris vtriuſq;
Doct̃or excellentiſſimus.

Q V A R T A P A R S.

*Iudiciū, duplex. Et ſuper
eo loco viginti diſtinctio-
nes nō minus acutę, quàm
copioſę.*

*Iudiciū aliud ciuile, aliud crimina-
le, aliud mixtum.*

*Cauſa ciuilis quæ dicatur, & quæ
criminalis.*

*Agere poteſt ex delicto ciuilit̃er & cri-
minalit̃er, ſcilicet ad intereſſe, &
ad pœnam.*

*Homicidio commiſſo, prout criminali-
t̃er accuſatio ad pœnam: ac etiam
actio in factum ad intereſſe.*

*Agere an poſſit ex eodem delicto cri-
minalit̃er*

- minaliter, ex quo prius actum fuit 19 Iudex laicus, & iudex ecclesiasticus, an possint de vno delicto cognoscere, & si pena civilis diuersa est à canonica.
- 6 Pena in actione iniuriarum cui applicetur.
- 7 Pœna iniuriarum, æstimatur per indicem, quando per querelam agitur.
- 8 Locus & tempus commissi criminis, in libello requiritur.
- 9 Iudex arbitratur pœnam, secundum qualitatem personæ, loci & dignitatis, quando pœna iuris petitur quis puniri.
- 10 Iudicium an civile vel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ, siue honoris.
- 11 Causa criminalis dicitur, quando de tutore suspecto agitur.
- 12 Libellus, in quo pro æstimatione iniuriæ, & delicti satisfactio in pecunia petitur, non enet.
- 13 Pœna ambe quando tendunt ad vindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit sufficienter interrogata.
- 14 Cautela libellantis vt in eodẽ libello possit petere æstimationem & satisfactionem iniuriæ & nu. 17.
- 15 Libellus qualiter formetur de duobus reis debendis.
- 16 Validum est argumentum de personis ad res, & e contra.
- 17 Agens iniuriarum actione, iniuriam æstimare potest, & in calce libelli addere, quod si iudex non puniuerit sufficienter reum, reservat sibi petere satisfactionem, & talis libellus procedit.
- 18 Agens redhibitoria. potest protestari de viis non apperantibus.
- 20 Libellus vt procedat, quando simul ex eodem delicto civiliter & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere criminaliter, petendo reus puniri, & incidenter per iudicis officium rei restitutionem petere.
- 21 Iudicium civile & criminale, potest aquẽ principaliter cumulari, quando delictum est tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus.
- 22 Libellus, in quo petitur aliquem puniri, & condemnari ad rei restitutionem, valet, & saluatur.
- 23 Verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus.
- 24 Causa civilis & non criminalis, dicitur, & si ad priuationem officii agitur, nisi pena ista imponeretur per statutum. nu. 25.
- 26 Causa civilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad solam separationem tori: & potest in ea procurator intervenire.
- 27 Causa dicitur civilis, quando per viam inquisitionẽ ad priuationẽ beneficij propter crimen, nulla præcedẽte accusatione nec exceptione, agitur.
- 28 Delinquens militis puniatur de iure canonico, quando agitur per viam inquisitionis.
- 29 Causa civilis dicitur, quando opponuntur crimina contra testes, ad repellendum à testimonio.
- 30 Libellus in quo agitur civiliter de crimine, an & quando locus & tempus continere debeat.

- 31 *Causa dicitur civilis, quando pana applicatur fisco ex contractu illicito: secus si ex delicto.*
- 32 *Pena pecuniaria delicti à lege introducta, an parti vel fisco applicetur.*
- 33 *Causae criminales in quibus differat à civilibus. & num. 34. cum seq. Testimonium laici & mulieris, admittitur contra clericum, quando civiliter de crimine agitur.*
- 34 *Vitium litigiosi, non inducitur, quando super re aliqua agitur criminaliter.*
- 35 *Procurator quando agitur de crimine iniuriarum, an admittatur. & numero 37.*
- 36 *Causa potest dici capitalis, in specie aptitudine, ubi venit pana arbitraria.*
- 37 *Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando civiliter agitur ad estimationem iniuria: secus si criminaliter.*
- 38 *Pena principalis attenditur, ubi potest procurator intervenire.*
- 39 *Procurator intervenire potest pro muliere coniugata in causa criminali litigante. Item, pro universitate.*
- 40 *Procurator potest litigare pro pluribus personis, quando criminali iudicio contra eas simul agitur.*
- 41 *Procurator admittitur ex parte accusatoris prosequentis suam vel suorum iniuriam.*
- 42 *Procurator admittitur in criminalibus ad defensionem rei absentis, ad instruendum iudicem: & allegandū causas absentiae: & probandum innocentiam rei.*
- 43 *Iudex in panis arbitrariis pro criminibus, apud & quando possit imponere panam mortis naturalis. & numero 44. cum plu. seq.*
- 44 *Intellectus ad l. ij. C. de his, qui latro. & nume. 49.*
- 45 *Pena acerrima, pro pana mortis accipitur.*
- 46 *Intellectus ad text. in c. inquisitionis. in prin. de accus. & nume. 52.*
- 47 *Intellectus ad glos. in §. in summa. in ver. extraordinaria. instituta. de iniurijs.*
- 48 *Intellectus ad l. seculari. §. sunt quaedam. ff. de extraordi. cri.*
- 49 *Pena mortis in arbitrariis nunquam imponitur in delictis attentatis, & non consummatis. & nu. 54.*
- 50 *Intellectus ad l. lex Julia. §. hodie. ff. ad l. Iul. rep.*
- 51 *Intel. ad l. prin. ff. de fur. Bald. & l. prima. §. expilatores. in fin. ff. de effract.*
- 52 *Verbum, moderari, importat diminutionem pene.*
- 53 *In arbitrariis quando debeat iudex mitiorem panam eligere.*
- 54 *Affectus hodie generali consuetudine non punitur, nisi sequatur effectus.*
- 55 *Alapam dans officialis, mortis pana punitur.*
- 56 *Pena iniuriarum, est arbitraria iudicij.*
- 57 *Pana illa debet imponi, quae solita est secundum consuetudinem.*
- 58 *Contra committentē delictū per latā culpam, an possit criminaliter agi.*
- 59 *Culpa lata non aequiparatur dolo, in criminalibus.*
- 60 *Homicidium per culpam commissum, pana arbitraria punitur.*
- 61 *Delictū principaliter commissum ad iniuriam alterius, mitius punitur.*

- 62 Delictū mali exempli cōmissum la-
ta culpa, nō punitur pena mortis.
- 63 Iudex non puniens excentem pri-
matum carcerem, punitur pena cri-
mini lesa maiestatis.
- 64 Custos carceris, punitur ad mortē,
si ex sua lata culpa carceratus ausu
git, vel fugam arripuit.
- 65 Iudici hodie omnis pena est arbitra-
ria, etiam à iure determinata.
- 66 Poena ordinaria minuitur, propter
semitatem, iunētem, furorem, vel
ebrietatem, vel iustum calorem, seu
excellentiā hominis.
- 67 Delictum leui culpa cōmissum, au-
puniatur.
- 68 Culpa in faciēdo, differt à culpa in
committēdo.
- 69 Culpa quando simpliciter sit men-
tio, de leui intelligitur.
- 70 Leuissima culpa, au criminaliter pu-
niatur.
- 71 Criminalis poena an locum habeat,
vbi habet locum l. Aquilia actio.
- 72 Iudex per inquisitionē non procedit
pro delicto culpa commissio: nisi do-
lus vel lata culpa interueniat.
- 73 Iudicium mixtum, quod dicatur.
- 74 Libellus quomodo formetur in iudi-
cio mixto.
- 75 Pragmatica Regia, incipiens, diffidia,
quod in causis civilibus vel mixtis
procedatur sine figura iudicij: an lo-
cum habeat, quando poena venit pro
parte fisco, & pro parte partis appli-
canda: & an tollat solennitatem li-
bellorum. nume. 76.
- 77 Libellus qualiter formari debeat in
crimine iniuriarū super iniuria esti-
matione: vel agendo ciuilitor de ali-
quo crimine.



DEVENIO nunc
ad quartā partem
principalem huius
Operis: quæ conti-
net quod duplex est
iudiciū. Et super ista parte intē-
do cumulare quāmples disti-
ctiones iudiciorum. nam iudi-
cium est multiplex: & variis di-
stinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima di- stinctio.

PRIMA igitur distinctio* in
diciōrū est: quia iudiciū aliud est
ciuile: & aliud criminale: & aliud
mixtum. Iudicium ciuile est, in
quo deducitur causa ciuilis. Cri-
minale verò est, in quo deduci-
tur causa criminalis. Verū pro
habenda aliquali notitia huius
distinctionis, opportunū est dis-
cutere, quæ dicatur causa ciuilis,
& quæ criminalis, & quomodo
vna ab alia cognoscatur. Hanc
materiā tractat plenē Canonistę
in rub. de iud. vbi Abb. in fi. col.
ponit vnā doctrinā, quæ cōmuni-
ter reprobatur.* Sed breuiter ve-
ra & cōmunis conclusio est ista:
q̃ causa ciuilis dicitur illa, quā-
do principaliter in iudicio agi-
tur ad cōmodū priuatū: siue ra-
tis causa deſcedat ex delicto, siue
ex cōtractu. Causa verò crimina-
lis dicitur, quādo principaliter
agitur ad cōmodum publicū,
ex delicto tamen: seu ad publi-
cam vindictam. hinc est, quod si
aliquis ex delicto. venit punien-
dus corporaliter ad publicam
vind

indictam, dicitur causa criminalis: quia ex tali poena corporali nullum comodum sentit priuatus. Idem, si aliquis pro delicto veniret puniendus poena pecuniaria. nam si talis poena applicatur fisco, dicitur causa criminalis. si vero applicatur parti, dicitur causaciuilis. Ista conclusio est verissima & communis: & probatur per tex. & ibi Bart. in prin. in l. licitatio. §. quod illicitum. ff. de pub. Ad hoc pōdero nouiter tex. meliorem de iure in §. in summa. insti. de iniur. Istā conclusionē firmanē gl. Bar. & Ale. in add. in l. pretor ait. in prin. ff. de sepul. vio. & ibi Ale. in specie reprobatur Abb. aliter tenentē in d. rub. de iud. idē tenet Fran. de are. in d. rub. de iud. col. si. vbi dicit hanc esse comunē opi. & ibi etiam Fel. & Bal. in ij. lect. in j. col. & est tex. iuncta gl. in l. si. ff. de priua. delic. & ibi Bart. & declarat pulchrē Bal. in cōsi. ccccxcij. col. pe. in iij. vol. & colligitur ex no. per Abb. & doc. in c. tuz. de procu. & per Bar. in l. j. C. quādo ciui. acti. crim. preiu. ¶ ***Super hoc** 4 tamē est sciendū, q̄ ex quolibet delicto ex quo oritur accusatio criminalis ad poenā, oritur etiā actio in factū ad interesse, & sic ad prosecutionem rei familiaris. tex. est, & ibi Bar. in l. qui nomine. ff. de fal. & l. hodie. §. j. eo. ti. probatur in d. l. si. cū ibi no. ff. de pri. delic. & tenet Io. de Ana. in c. accedens. col. iij. in fi. de accu. & est tex. cū gl. in l. nec quic-

quā. ff. pro soc. ex quo sequitur, q̄ est in potestate illius, q̄ dānū seu iniuriā passus est, agere criminaliter ad poenā ordinariā, vel ciuilitate ad interesse, vel utroq; modo copulatiuē. Exēplū, si aliquis cōmisit furtū, potest accusari criminaliter ad poenā iuris, scilicet dupli, vel quadrupli, secundum ius comune. quā poena hodie applicaretur fisco, si locū haberet, per c. Regni. quod inci. placuit. vel ad poenā fustigationis: si furtum est ab augustali infra, ab augustali verō supra vsq; ad vnciā, ad poenā abscissionis manus: vltra verō vnciā ad poenā mortis, secundū formā c. Regni, quod inci. ad hoc, q̄ nostrorū. potest etiā contra eū agi ciuilitate cōditionē furtiua ad rei ablātę restitutionē. l. interdū. §. qui furē. & ibi Bar. & doct. ff. de fur. potest etiā agi ad utrūq; scilicet vt puniatur, & vt rē restituat: secundum Bar. in d. §. qui furem. in fin. & specu. in titu. de furt. §. j. vers. sed nūquid. quod qualiter procedat, infra dicam.

¶ ***Similiter, si est cōmissum homicidium, oritur accusatio criminalis ad poenam l. Cornelie de sicar. & etiam actio in factū ad interesse, per quam tenetur occisor vel vulnerans ad expensas medicorum, & ad expensas operarum illius interfecti, vel debilitati, vt est tex. in l. si. ff. de his qui deie. vel effu. & in l. ex hac lege. ff. si quad. pau. sec. dic. & in hac estimatione operarū**

f hab

habebitur ratio ad totū tēpus, quo ille occisus potuisset vivere, & operari secundum formam l. hereditatum. ff. ad leg. falc. habendo etiam respectū ad artē, quam solitus erat exercere. ita declarat Spec. in tit. de in iur. & dam. da. §. sequitur. ver. sed nūquid. cum duobus seq. sic etiam possumus exemplificari in crimine falsi, vt d. l. qui nomine. ff. de fal. & in aliis similibus. * Quia tamen suprà dixi, quod potest quis agere ciuilit̃er vel criminaliter ad sui electionem, posset dubitari, an si prius actum fuit ciuilit̃er tantū, possit postea agi criminaliter ex eodē facto, vel econtrā. Breuiter communis cōclusio est, quod si actio ciuilis & criminalis tendunt ad diuersa, tunc potest agi altera via, non obstante, quod prius actum est vna: vt quādo criminalis datur ad vindictā, ciuilis verō ad prosecutionē rei familiaris, prout suprà dixi in furto, & homicidio. nam vna per aliam nō tollitur. Si verō vtraq; competit ad vindictā, tam ciuilis, quā criminalis: & tūc vna intentata, altera tollitur. tex. est. & ibi Bart. in l. j. C. quando ciui. act. cri. præiu. & tex. & ibi Bart. in l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. & Bar. in l. ij. §. j. ff. vi bono. rap. & Abb. in c. tux. de procu. & Spec. in tit. de fur. §. j. versic. sed nūquid. & in tit. de iniur. §. j. versic. sed queritur. Exemplū potest poni in actione iniuriarū. nam si

aliquis dat alapam, vel dicit verbum iniuriosum, nullum facit damnum iniuriam passo, & tamen ex tali delicto iniuriarum potest agi de iure communi ciuilit̃er & criminaliter: vt d. §. si dicatur. & est text. in §. in summa. insti. de iniur. & not. Bar. in l. lex Cornelia. §. si. ff. de iniur. & vtraque actio tam ciuilis, quā criminalis, tēdit ad vindictā: quia nullum damnū passus fuit agens: tunc vna per aliam tollitur, per prædicta. Dicitur autem agi ciuilit̃er in actione iniuriarum, quando agens petit pœnā applicari sibi: vt quia dicit, & noluisse pati talem iniuriā, potius voluisset perdere tantā pecuniam de propriis bonis, &c. quam petit sibi dari ita probatur in l. iniuriarum estimatio, & ibi glos. & Bar. ff. de iniur. & est gl. in d. §. in summa. in ver. pœna. insti. de iniur. & tex. in cōst. Rgni, quæ incip. varietates. * Et hoc fuit inductum de iure communi Romano, secundum quod tota pœna applicabatur parti ciuilit̃er agenti, vt dicit glos. in dicta constit. varietates. in versic. partem tertiam. quæ est glo. pe. & ita intelligitur d. l. iniuriarū estimatio. verum licet pars æstimeret iniuriā: index tamen taxat ipsam estimationē, & postea dat iuramentū actori, & deinde cōdēnat ad id q̃ taxatur. ita intelligitur tex. in l. cōstitutionibus. §. j. ff. de iniur. idem dicit q̃ pœna imponitur æstimatione iudicis:

nā debet intelligi, id est, taxatio
ne iudicis. æstimatio autē sit per
partē ciuilitē agētē. ita intel-
ligit And. de yser. in d. cōsti. va-
rietates. Pro hoc est alia cōsti. se-
quens, quā inci. vt dignitatū. in
fi. ibi. taxatione iudicis & c. & gl.
no. in ver. damnis. in c. si canoni-
ci. de offi. ord. lib. vj. & ita debet
intelligi gl. in d. l. iniuriarū æsti-
matio. idem tenet Spe. in tit. de
iniur. §. j. in iij. col. & Cyn. in l. si
non conuictij. in xv. q. C. de iniur.
ita etiam debet intelligi quod
no. Soc. in cōsti. cxlvj. col. pe. & fi.
in j. vol. hodie verò per d. cōsti.
varietates. est inductū, q̄ actor
æstimat iniuriā, & iudex taxat:
& illa pœna taxata applicatur
parti p̄ tertia parte: & pro dua-
bus partibus curiæ: & ita cōmu-
niter seruatur hodie in Regno:
dū fiunt isti libelli iniuriarū, &
sic hodie nō potest agi merē ci-
uilitē actione iniuriarū, ita q̄
tota pœna applicetur parti: &
sic quātū ad hoc est correctus il-
le §. in summa. inst. de iniur. p. d.
const. varietates, vt sensit gl. pe.
7 ibi in ver. partē tertiā. ¶ * Ex
prædictis infero ad vnā pra-
cticā quotidianā, quā non re-
perio hactenus ab aliquo decla-
ratā. In regno est cōmunis sty-
lus curiarum, quod in crimine
iniuriarū solet procedi per li-
bellū & per querelā quādo pro-
ceditur per libellū. solent accu-
satores eligere pœnā pecunia-
riā applicandā tibi pro tertia par-
te, secundū formā dictæ cōsti.

varietates. tūc procedit libellus
per d. const. & censetur tūc intē-
tari iudiciū missū, vt infrā dicā
in iij. mēb. de iudicio misto. quā-
do verò proceditur per quere-
lam. cōsetur accusator nō habe-
re animū faciēdi partē in iudi-
cio: sed vult, q̄ iudex puniat de-
linquētē pœna iuris: & tūc dici-
tur iudicium merē criminale. &
de hoc est gl. in l. si quis se iniu-
riā. C. de acc. ex hoc sequitur, q̄
si in querela aliquis æstimaret
iniuriā petendo accusatū pro
iniuria puniri ad tot aureos: ta-
lis querela nō procederet: quia
quādo agitur merē criminali-
ter, nō potest accusator æstima-
re iniuriā: sed æstimatio perti-
net ad iudicē, vt tenet Bart. in l.
iniuriarū æstimatio, ff. de iniur.
nā ex quo est pœna arbitraria,
& sic à iure nō determinata, vt
l. fin. ff. de iniur. relinquitur arbi-
trio iudicis, & sic ad iudicis æsti-
mationē, nō autē partis. ita di-
cit Bal. in l. j. in fi. C. de apo. pub.
lib. x. idē si formaret libellū, &
peteret totā pœnā applicari si-
bi: quia nō procederet libellus
hodie, per dictā consti. varie-
tates, licet de iure cōmuni pro-
cederet, per dictū §. in summa.
¶ * Scias tamen, q̄ quādo proce-
ditur per viā querelæ, quæ secū-
dum cōmunē obseruantia solet
describi in libro cōmunis, requi-
ritur locus & tēpus cōmissi cri-
minis, cū solennitate. l. libello-
rū. ff. de accu. aliās nō procedit:
secundū Gand. in tra. malef. in

tit. quali. fiat accu. col. ij. nisi fieret denūtiatio de crimine commissio in diuinam maiestatem, puta de blasphemia Dei: quia tunc non requiruntur istae sollemnitates: secundum Ang. in §. si. in auth.

9 quo. opor. epif. ¶ * Criminaliter verò agitur de iniuria, quando nihil petitur applicari parti, vt quando cōcluditur siue in libello, siue in querela aliquē puniri poena iuris, quo casu iudex arbitratitur poenam secundum qualitatem loci, personae, & dignitatis: & sic est poena extraordinaria, vt l. fin. ff. de iniur. & est bonus tex. in l. Pedius. §. j. ff. de inuen. rui. nau. & nor. Abb. in c. cū te. col. ij. & vij. de re iudicata. Et de hoc, quando agitur criminaliter de iniuria, quae poenae sint traditae, est constitutio regni, quae incipit, Vt dignitatum. vbi inter alias poenas dicitur, qd si rusticus vel ignobilis verberat militē,

10 punitur poena manus. ¶ * Sed iuxta hoc quæro: qd si agēs actiōe iniuriarū, concludit iniuriātem condemnari ad satisfactionem iniuriæ siue honoris, puta vt metiatur vel veniam petat, & famā restituat: ad quod tenetur iniuriāns, vt plenē not. Paris in suo tra&. syndi. io ver. compositio. col. viij. & Hostiē. in summa de poenitē. & remis. §. quibus. & §. qualiter. & §. quid de accusatoribus. an tale iudiciū dicatur criminale vel ciuile? Hanc quæstionē non reperio tactā ab aliquo, tamen inspectis his quae suprà

dixi, posset aliquis dicere, qd iste dicatur ciuilitè agere: quia nihil venit applicandū fisco: imò illa satisfactio iniuriæ fit parti: ergo debet dici iudiciū ciuile, sicut quando poena pecuniaria applicatur parti, vt suprà fuit dictum. tamen ego teneo contrarium, scilicet qd imò tale iudiciū sit merè criminale. & moueor, quia ista satisfactio iniuriæ dicitur poena: secundum Azo. in summa, de poen. quem in hoc sequitur Paris in d. ver. compositio. col. viij. in prin. & plus dicit ibi Paris, circa mediū illius viij. col. qd talis satisfactio, dicitur poena corporalis ad istar cessionis bonorum, quae fit cum vituperio, & non posset aliter dici: quia si est poena, cū non sit pecuniaria, nec amissio alicuius iuris, de necessitate erit corporalis. Nunc in proposito, si est poena corporalis, & descendit ex delicto: ergo causa est criminalis. hoc probatur ex dictis Bar. in l. si. ver. quæro quomodo cognoscam & c. ff. de priua. delic. vbi dicit, qd causa dicitur criminalis, qm imponitur poena pecuniaria applicanda fisco, vel poena inferenda parti in corpus. & idē Bar. in l. praetor ait. in princ. ff. de sepul. vio. vnde cū hic inferatur poena in corpus, prout est satisfactio delicti: & descendit huiusmodi poena ex delicto sequitur qd iudiciū erit merè criminale. Nec obstat, qd nihil applicatur fisco: quia etiā quādo imponitur poena mortis,

nihil

nihil applicatur fisco: sed dicitur satisfactū reipublicæ per legitimam pœnam corporalē, cuius reipublice interest, q̄ delicta puniantur. Ita vulneratus. ff. ad legē Aquī. quia ergo pœna prædicta quatenus corpus afficit, respicit publicam vindictam, sicut alix pœnæ corporales: licet per quandā consequentiā cōcernat satisfactionem partis: debet per hoc dici causa merè criminalis.

11 & ita teneo. ¶ * Quod confirmo per id, quod in simili not. glo. & Bar. in l. planē. ff. de excu. tu. vbi dicitur, q̄ quando agitur de tutore suspecto, dicitur causa criminalis propter pœnā infamix: in qua nō interuenit procurator. de quo dicto vide Bar. in l. j.

12 §. sciendū. ff. de suspes. tu. ¶ * Ex hoc dicto infero ad notabilem practicam, q̄ si is qui format libellum in actione iniuriarū, peteret pecuniā pro æstimatione iniuriæ, & etiam satisfactionem delicti, talis libellus nō procederet: quia cumlaret pœnā civilem cū criminali, quæ cumlatio nō admittitur: cum vtraque tēdat ad vindictam: per ea, quæ not. Bar. in l. j. C. quādo ciui. ac. crimi. præiud. & in l. prætor edixit. §. si dicatur. & i l. lex Cornelia. §. fin. ff. de iniur. & suprà dixi. Et quacunque istarum pœnarum esset iniurians punitus, diceretur sufficiēter punitus: nam pro eodem delicto non debet quis bis puniri, quādo fuit sufficiēter punitus. l. penul. §. fin. ff.

nau. cau. sta. & est rex. & ibi glo. in versū. duplici. in c. at si clerici. §. de adulteriis. de iudi. & Spec. in tit. de expensis. §. si ante. versū. quid si talis. in fin. & Cardin. in clemen. volentes. §. j. in iij. opp. de hære. & Cyn. & Bald. in l. qui sepulchra. C. de sepulc. viol. pro hoc est tex. in l. senatus. ff. de accus. & not. Fely. in c. quod olim. in si. de iudæ. & hoc tenet in terminis nostris Paris. in d. versū. compositio. col. ix. in princ. vbi expressē dicit, q̄ si iudex sufficiēter puniuit iniuriantē, dādo sibi pœnam ordinariā & cōsuetam. nō debet vltērius illum compellere ad satisfactionem: quia duplici pœna puniret. & sic pœna esset maior delicto, contra l. sancimus. C. de pœn. Mōdō in proposito, quando accusator in libello æstimat iniuriam pro pecunia, vt quia dicit, quod potius voluisset amittere tantum de bonis suis, &c. prout habetur in dicta constitutio. varietates, & per Bartol. in d. l. iniuriarum æstimatio. ff. de iniuriis. censetur elegisse pœnam sufficiētem: quia pro tanto æstimauit: vnde non debet conglutinare pœnam satisfactionis: quia ambæ pœnæ tendunt ad vindictam. & quis puniretur bis pro eodem crimine, contra prædictas doctrinas? & hæc sunt notanda: quia poteris infringere multos libellos accusatorios in similibus casibus.

13 ¶ * Verū, inquantū dixi, quod
f a quan

quando ambæ pœnæ tendunt
ad vindictam, vna tollitur per
aliam: limita notabiliter, quādo
altera pœna fuit sufficienter ir-
rogata & integra. Secus, si non
integra fuit irrogata: quia tunc
potest recurri ad aliam: & vna
per aliam non tollitur. ita tenet
Bal. in l. nullum. vers. sed querit
gl. & c. C. de testi. & Alex. in d. l.
lex Cornelia. §. si. in additio. ad
Bar. ff. de iniuriis. ad qđ faciunt
omnes deci. suprà allegatæ. Ma-
ximè Card. in dicta. clemē. vo-
lentes. §. j. in tertia opposi. de
hæreticis. & Felyn. in d. c. quod
olim. in fi. de iudæ. & glo. in d. c.
at si clerici. §. de adulteriis. de
iud. vbi dicūt, qđ qñ delictū per
vnam pœnā remanet insufficiē-
ter punitum, potest iterū puniri
alia pœna. ita etiam tenet Lud.
Ro. in consi. ccc. lxxv. & Felyn. in
c. j. col. iij. de præscri. ¶ Ex quo
infero, qđ si iudex coram quo a-
ctum fuit actione iniuriarū, ni-
mis coarctauit attimationē in-
iuriæ, vltra modum taxando se-
cundum eius qualitatē, vel pœ-
nam alterando, & leuius puniē-
do: posset iterum agi cōtra iniu-
riantem, vt teneatur ad satisfa-
ctionem: ex quo nō fuit sufficiē-
ter punitus: per prædicta. ¶ *Per
hoc puto dari posse cautelā li-
bellati, qui vult vtrunq; petere
in libello, scilicet estimationem
iniuriæ & satisfactionē, vt petat
vtrunq; cum protestatione: sci-
licet, qđ cōtentatur altera pœna
rātum, si ea fuerit integrè irro-

gata & sufficienter. aliās quōd
vtraq; puniatur. & per hāc pro-
testationem saluaretur libellus
ab ista cumulatione: per ea, quæ
multum egregiè dixit Bald. in l.
quod tempore. col. ij. versu. ij.
quæro & c. C. de restitutio. mili.
vbi dicit, qđ duo remedia, quæ
electione tolluntur, possunt cu-
mulari in eodem libello condi-
tionaliter, quando sunt talia, qđ
vnum ex altero oritur: quia nō
dicitur cumulatio: sed potius
quædam subornata propositio,
secundum eū. & illud dictū Bal.
sequitur Felyn. in c. signifi-
cantibus. colū. pen. de libelli oblatio.
pro hoc est gl. in l. conductores.
C. locati. & glo. in l. non ab re.
in versu. ordine. C. vnde vi. sic in
casu nostro, qđ dato, qđ ista duo
remedia electione tollantur: ita
men vnū subordinatur ad aliud
ex futuro euentu, & oritur ex
alio: quia si primū nō sit suffi-
ciēter irrogatum, statim & ori-
tur aliud: ergo admittitur dicta
cumulatio ita conditionaliter
facta cū dicta protestatione. fa-
cit ad prædicta tex. in l. j. §. quia
autem. ff. quor. leg. ¶ *Corrobo-
ratur per id, quod dicimus de
duobus reis debēdi: de quorum
natura est, vt vno solvente inte-
grum debitum, alter liberetur.
& tamē potest formari libellus
cumulando ambos reos debē-
di, & petēdo in solidū ab vtro-
que. dummodo apponatur pro-
testatio, qđ vna solutione credi-
tor contentatur: aliās libellus

non

nō procederet, secundum Bart. in l. iij. §. vbi duo. col. j. ff. de duo
 16 bus reis. & Ang. de Arc. in §. j. instit. de duo. reis. * Nam validū
 est argumentum de personis ad
 res: & econtrā. l. qui plures. ff. de
 vulg. & pup. & l. miles ita. & i bi
 Bar. ff. de mi. test. & las. in l. sed si
 posses. §. si cūm de hereditate.
 col. ij. ff. de iureiurā. Vnde sicut
 admittitur cumulatio persona-
 rum in iudicio, cū illa protesta-
 tione, sine qua nō procederet:
 ita debet admitti cumulatio re-
 rum seu pœnarū, cū eadē prote-
 17 statione. ¶ * Secūda cautela dari
 potest pro libellante, q̄ æstimet
 iniuriam, & petat tantum æsti-
 mationem iniuriæ secundū for-
 mam dictæ cōsti. varietates. &
 in calce libelli faciat sibi reser-
 uationem, q̄ si iudex non suffi-
 ciēter punierit reum, reseruat
 sibi posse petere satisfactionem
 iniuriæ: de qua satisfactione, p-
 testatur. Et hanc reservationem
 facere potest similiter semper,
 quando petit reū puniri pœna
 iuris: scilicet, vt si non sit suffi-
 ciēter punitus, reseruet sibi pe-
 18 tere satisfactionem. * & hoc per
 tex. in l. si tamen. §. cū redhibito-
 ria. ff. de ædi. vbi is qui agit re-
 dhibitoria pro vno vitio, potest
 p̄testari de aliis vitiis nō appa-
 retibus: de quibus reseruare si-
 bi potest agere quandocunque
 apparuerint idem tenet Bal. per
 illum test. in l. si p̄dium. col. ij.
 versi. sed pone. emi seruum. & c.
 C. de ædil. actio. & istæ cautela

sunt optimæ pro libellante, &
 nouæ. ¶ * An autē si est aliquod
 delictum, de quo potest cogno-
 scere iudex laicus & ecclesiasti-
 cus: & est diuersa pœna canonica
 à pœna ciuili, prout est cri-
 men blasphemix, vel adulterij,
 vel vsuræ: si quis fuit punitus per
 vnum iudicē vna pœna, possit
 per alium puniri alia pœna ite-
 rum: vide Abb. & Fely. in c. de
 his. col. fi. de accu. & Abb. in ca-
 tuz. col. pe. de procu. & Bal. in l.
 placet. C. de sacrosan. ecc. & in
 l. si quis in hoc genus. C. de epi.
 & cle. & Lud. Ro. in cōf. ccc. lxxv,
 vbi videntur tenere, q̄ sic: per
 rex. formalem in c. felicis. §. per
 hoc. de pœnis lib. vj. & in c. sta-
 tuimus. & ibi Abb. de maledict.
 19 ¶ * In quantum autem sup̄a sue
 cincte tenui, q̄ ex eodem deli-
 cto potest agi in vno libello ci-
 uiliter & criminaliter simul, sci-
 licet vt puniatur, & rē restituatur
 per ea, quæ dicit Bar. in l. inter-
 dum. §. qui furē. ff. de fur. intel-
 lige hoc sanē procedere, cū ali-
 quali limitatione & declaratio-
 ne, scilicet vt non intentetur iu-
 dicio ciuile & criminale: aq̄
 principaliter: sed debet accusa-
 tor principaliter agere crimina-
 liter, petendo reū puniri: & de-
 inde incidenter per officiū iu-
 dicis petere rei restitutionem
 alias si aq̄ principaliter age-
 ret, nō procederet libellus: quia
 esset contra l. interdum cum ibi
 not per Bart. & Doct. ff. de pub.
 iud. ita declarat Bart. in l. ij. §. j.

- colum. ij. in prin. ff. vi bon. rapt. & in l. j. C. quando ciui. ac. cri. praiud. idem tenet Bart. in l. si quis ad se fundum. in fi. C. ad legem lul. de vi. § *Quod limita non procedere, quando delictum est tale, in quo veniret quis damnandus ad mortem: quia tunc potest cumulari iudicium ciuile & criminale æque principaliter: secundum Bal. in l. j. col. ij. C. de appel. quæ sequitur Alex. in d. l. ij. §. j. in addi. ad Bar. ff. vi bon. rap.
- 21 § *Nota tamen pro saluatione libelli quod si aliquis peteret Titium puniri & condemnari ad rei restitutionem, non per hoc censetur agere æque principaliter: quia copulat utrumque; sed saluatur libellus: & censetur agere principaliter ad penam: & consequenter ad rei restitutionem. ita expressè dicit Bar. in d. l. interdum. §. qui furem. in fi. ff. de furt. ubi ita
- 22 exemplificat: *Ad quod facit illa vulgaris regula, quod verba libelli impropriantur, ut saluetur libellus; secundum Bar. & Doct. in l. sed si possessori. §. ite si iurauero. ff. de iureiur. & in l. j. C. de usufruct. & in l. insulam. ff. de præscrip. ver. cum aliis similibus. quod non. ut sis cautus, quando opponeretur contra libellum.
- 23 § *Vltimus circa cognitionem causarum criminalium à ciuilibus, datur alia regula, quæ est talis: videlicet, ubicumque ex delicto agitur, ut quis puniatur non poena ordinaria & naturali introducta, pro illo delicto, sed ut
- prinetur aliquo officio, beneficio, administratione, vel dignitate: illa causa dicitur ciuilis, non autem criminalis: licet agatur ex delicto: ex quo non agitur ad vindictam publicam, ut quis puniatur poena condigna. text. est, & ibi Abb. & Fely. in c. per tua. de simon. & Abb. & Fely. & Ioan. de Ana. in c. super his. de acc. & idem Abb. in c. tuæ. de pecu. & no. Pet. Philip. Cor. in col. xix. col. ij. circa si. in iij. volu. Adeo quod in tali causa tanquam ciuili potest interuenire procurator, ut dicunt doct. in locis præallegatis. ubi idem dicunt, quando de crimine agitur per viam exceptionis, & non per accusationem: quia similiter dicitur causa ciuilitè intertata secundum Fely. in d. c. super his. col. ij. in fi. § *Limita tamè prædicta: nisi statutum pro crimine non imposeret aliam penam, nisi priuationis: quia tunc dicitur causa criminalis, non autem ciuilis: ex quo illa est poena naturalis & ordinaria ipsius delicti, secundum Anto. de But. & Abb. in d. c. super his. col. ij. in fi. de accus. & Fely. in rub. de iudiciis. licet idem Fely. in d. c. super his. col. ij. in fi. & sequen. videatur firmare contrarium. scilicet quod tunc etià sit ciuilis: ex eo quia illa poena non applicatur fisco. tamè ego puto primam partem veriorè, scilicet quod sit criminalis: quia agitur ad publicam vindictam, ut quis puniatur poena ordinaria statuti pro crimine. Nec obstat, quod talis poena

pœna non applicatur fisco: quia minimè applicatur parti: vnde nō potest dici civilis. sed considerari debet principalis intentus iudicij, qui est, vt puniat delictum ea pœna, quæ est à lege inducta propter publicā vtilitatem. l. ita vulneratus. ff. ad legē Aquilia. quo principali intentu considerato, iuxta l. si quis nec causam. ff. si cer. pe. agitur ad publicam vindictā: ergo causa est criminalis: sicut quando aliquis puniatur in corpus, certè tunc ex talipœna nihil applicatur fisco: 27 & tamē causa est criminalis, secundū Bar. in l. si. col. j. ff. de priuat. delict. ¶ Præterea, posset attemptari & nō temerè dici, quod imò ista pœna applicatur fisco: quia si aliquis priuatur officio vel beneficio propter crimē: illud officium seu beneficiū incipit vacare in mensa fisci: adeo q̃ fiscus potest illud alteri conferre: ergo talis pœna applicatur fisco: quia fiscus de ea disponit, alteri conferēdo, meritò dicitur causa criminalis. ¶ Et per prædicta inferitur, q̃ si agatur de adulterio coram iudice ecclesiastico ad solam separationē tori, & non ad pœnā ordinariam, quæ infligitur pro adulterio: talis causa dicitur civilis, & non criminalis. vnde potest in ea interuenire procurator. iste est tex. in dicto capit. tuæ. & ibi per Abbatem, & docto. de procu. & not. Bart. in l. non solum. §. si. ff. de procu. Et prædictam opinio.

quam modò tenui, confirmo: quia quando agitur de crimine per modum exceptionis, nō ad pœnam ordinariam, dicitur criminalis priuari beneficio, non in pœnam: sed priuatur, vt inhabilis ad illud: vnde quia nō est pœna, sed quædam inhabilitas, dicitur causa civilis, & non criminalis: sed quando agitur, vt priuetur ad pœnā, dicitur causa criminalis: quia tunc delictum pœna coercetur: ita Francif. de Aret. in d. c. super his. col. iij. de accus. ¶ * Quid autem, si agatur per viam inquisitionis ad priuationem beneficij propter crimen nulla præcedēte accusatione nec exceptione: an dicatur causa civilis vel criminalis? Dic q̃ cōmuniter tenetur, q̃ sit causa civilis: ex quo non agitur ad principalem pœnā delicti, secundum Franci. de Arc. in d. c. super his. col. iij. in si. & seq. & Io. An. in c. frequens. de restit. spo. lib. vj. & Bar. in l. j. §. sciendum. ff. de susce. tutor. & Bar. in l. j. §. si publico. col. iij. in si. ff. de adulte. & Abb. in c. fin. col. si. de purga. canon. & vide ad hoc Franci. de Arc. in c. quoniā. in j. notabil. de testib. vbi simpliciter dicit, q̃ de iure canonico, quādo proceditur per inquisitionem, causa est civilis. idem tenet Ioā. de Ana. in c. cum dilecti. col. ij. vers. nota, quod quis, & c. de accusa. mouentur per c. per tuas. de simo. Verū ego intelligerem hoc, quando ageretur ad remotio-

nem: prout loquitur dict. capi-
 28 tul. per tuas. ¶ * Et ex hoc in-
 troduxit ius canonicum, quod
 quando agitur per viam in-
 quisitionis, mitius punitur delin-
 quens: quia non irrogatur sibi
 pœna ordinaria delicti, sed alia
 pœna arbitraria mitior: secus si
 agatur per viam accusationis: quia
 tunc datur pœna ordinaria,
 secundum Abb. in c. inquisitio-
 nis. col. j. & in c. qualiter & quā-
 do. el. ij. col. v. de accu. & in c. per
 inquisitionem. in fin. de elec. in
 quibus locis limitat non proce-
 dere, quādo inquisitus esset cō-
 uictus per propriam confessio-
 nē: quia tunc ordinariē & acrius
 punitur: licet secus sit de iure ci-
 uili. quia par pœna imponitur:
 siue agatur per viam inquisitio-
 nis, siue accusationis, secundum
 Ab. in d. c. inquisitionis. col. j. &
 fortē ad hoc voluit habere re-
 spectum Franci. de Aret. in d. c.
 quoniam. in princ. de testi. dum
 dixit simpliciter, q̄ causa in-
 quisitionis, est civilis de iure cano-
 nico, scilicet propter illā ratio-
 nem, quia nō irrogat pœnā or-
 dinariam delicti: per ea, quæ su-
 prā dixi idē videtur tenere Ioā.
 And. in addi. Spec. in tit. de in-
 quisit. §. nunc videndum. in ad-
 di. quē incipit, cum dilectis. & c.

29 ¶ * Ex prædictis etiam infertur,
 quod quando opponuntur cri-
 mina cōtra testes ad repellen-
 dum eos à testimonio, talis cau-
 sa dicitur civilis: nō autem cri-
 minalis: quia agitur de crimine

per viam exceptionis: & non ad
 pœnam ordinariam, sed ad re-
 pellendum à testimonio. tex. est
 in capi. super his. ibi, à testifica-
 tione & c. de accusa. & in c. cū
 dilectus. in fin. de ordi. cogni. &
 in capi. super eo. el. primo. & ca-
 pi. testimonium. & ibi per Abb.
 & doct. de testibus. & capitulo
 30 j. in fin. de exceptio. ¶ * Quo
 verò ad solēnitatem libellorū,
 adhibetur hæc distinctio: quia
 si crimen obiiicitur civiliter, si-
 quidem est tale, quod non in-
 famat, dicitur causa civilis, &
 non requiritur solennitas legis
 libellorum. ff. de accusatio. Si
 verò est tale crimen, quod infam-
 mat: & tunc etiam si civiliter a-
 gatur, requiritur dicta solenni-
 tas, scilicet, vt inferatur locus
 & tempus. & ista est communis
 conclusio: quam tenet Barto. in
 lege prima. in principio in fin.
 colum. ff. de edendo. & Bartol.
 in lege, prætor edixit in princi-
 ff. de iniur. & in lege prima. §.
 sciendum. ff. de suspes. tut. & in
 l. item exigitur ff. de dolo. & So-
 cin. in consilio cxlvj. columna se-
 prima. in fine. in primo volum.
 & Barto. in l. inde Neratius. ff.
 ad legem Aquilia. ¶ * Item in-
 quantum suprà dixi, quod quan-
 do pœna pecuniaria applica-
 tur fisco, est causa criminalis:
 intellige procedere, quando
 pœna venit ex delicto: secus, si
 veniret ex aliquo contractu il-
 licito: quia dato, q̄ pœna appli-
 cetur fisco, nihilominus dicitur
 causa

causa civilis, puta quādo aliquis alienat rē litigiosā. ita tenet Bald. in l. si. in ver. quāro, quādo pōna &c. C. de litig. quem sequitur Alexan. in d. l. prator. ff. de sepulc. vi. in addi. ad Bar. in additio. quā incipit, adde, q
 32 dominus. &c. in fin. ¶ An autē in dubio, quādo lex introducit pōnam pecuniariā pro delicto, applicetur fisco vel parti: tradit plenē Bar. in l. agraria. ff. de ter. moto. & Franci. de are. in rub. extrā de iudi. colum. antepen. & pen. & ibi etiā Abb. in si. & Io. de Imo in rub. ff. de pub. iudi. &
 33 ibi videas. ¶ Quā autem utilitas resultat ex huiusmodi cognitione causarū, an sint civiles vel criminales? Dic q multae sunt utilitates. Et prima utilitas est, quia licet aliās de iure canonico mulier & laicus non possit esse testis in criminalibus cōtra clericum: vt habetur in c. forus. de verb. sig. & in c. de cetero. de test. tamē quādo civiliter agitur de crimine, admittitur testimonium laici & mulieris cōtra clericum. tex. est, & ibi Abb. & doc. cōmuniter in c. quoniam. de test.
 34 & in c. tam literis. eo. tit. ¶ Secunda utilitas est: quia quādo agitur criminaliter, nō inducitur vitium litigiosi super aliqua re: vnde non impeditur eius alienatio: sicut quādo agitur civiliter, iuxta formam l. fin. C. de litig. & habetur in cōsti. eorum fraudibus. secūdm Bal. in c. ecclesia. el. j. in si. extrā, vt lite pēd.

¶ Tertia utilitas est circa formā libelli: quia in criminalibus requiritur forma legis libellorū: aliās non procedit: secus, quādo civiliter agitur de crimine: nisi crimen infamaret: vt supā
 35 p̄xime dixi. ¶ Quarta utilitas est: quia quādo agitur criminaliter, nō admittitur procurator, vbi venit irroganda pōna à relegatiōe. supā. l. pe. §. ad crimē. & ibi Bar. & doc. ff. de pub. iudi. Hinc dicimus quōd in crimine iniuriarum nō admittitur procurator, vt est tex. in l. si. C. de iniur. & ita seruatur in regno per ritum magnae curiae vicariae. in nume. ccx. qui incipit, Item seruat ipsa curia declarare. Et ratio, quare nō admittitur procurator in crimine iniuriarū est: quia pro eo imponitur pōna arbitraria quā posset iudex vsque ad mortem extenderet: vt habetur in l. si. ff. de iniur. & not. in §. i summa. insti. de iniur. ita dicit Abb. in c. si. in si. de pur. cano. & hanc rationē etiam sentit Bar.
 36 & Bal. in d. l. fin. C. de iniur. ¶ Et corroboratur p singulare dictū Bal. in l. eos. §. sup. his. ver. extrā quāro, &c. C. de app. vbi dicit q ad dicendum causam esse capitalem, consideratur sola aptitudo, scilicet si causa est talis in qua est pōna arbitraria: quam pōnā potest iudex augere consideratis demeritis rei: & facere capitalem. & sic sentit Bal. quod etiā vbi venit pōna arbitraria, pōt dici causa capitalis, inspecta
 apr

aptitudine, vnde nō est mirum, si in crimine iniuriarum nō admittitur procurator: quia posset esse tam atrox iniuria, q̄ iudex posset suum arbitriū extēdere vsq; ad pœnam capitalem: & idem esset dicendum in omnibus criminibus vbi venit pœna arbitraria: quia iudex potest repellere procuratorem, per eandem rationem: secundum Bald. in d. l. si. in fin. C. de iniur. de qua materia vide aliqua per Fely. in c. meminimus. col. pen. & fin. de acc. & in c. cū te. col. ij. in prin.

37 de re iudi. ¶ Limita tamē prædicta procedere, quādo de crimine iniuriarū ageretur criminaliter: quia tunc nō admittitur procurator: q̄a vrget ratio prædicta arbitrij iudicis: & ita loquitur Abb. in d. c. si. in fi. de pur. cano. q̄ expresse dicit, quādo agitur criminaliter. idem tenet Fely. in d. c. cū te. col. ij. in princ. de re iudi. Secus, si ageretur civiliter: puta ad æstimationē iniuriæ pro pœna pecuniaria: q̄a tunc dico indubitāter, quod admittitur procurator, p̄ argumētum à ratione cessante: quia tūc cessat arbitrium iudicis: ex quo habet sequi æstimationem partis, precedente suæ taxatione, vt suprà dixi: quod pbatur ex his, quæ no. Abb. in c. iur. in vlt. no. de procur. & Bal. in l. aduersus. in prin. ver. item nota & c. C. de furt. vbi dicunt, quod quādo de crimine agitur civiliter, admittitur p̄curator. ¶ Per hoc infe-

ro, quod quādo hodie in regno porrigitur libellus iniuriarū secundum formam cōsti. varietates, potest interuenire procurator: quia iniuria est æstimata: & cessat arbitriū iudicis. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure pat. cū aliis vulgaribus. & ita limitare illū ritum magnæ curiæ, suprà allegatum: quia loquitur secundum dictā l. si. C. de iniur. & certi sumus, quod imponitur pœna in-
 38 fra relegationē. ¶ Nec obstat quia posset deueniri ad pœnā corporalem, quando nō haberet in pecunia propter paupertatem, per illā tritā regulā: qui nō habet in ære, luat in corpus. & c. l. si. ff. de in ius voc. & l. si q̄ id, quod. ff. de iur. omn. iudi. & l. quicumque. C. de seru. fugit. quia istud non est in consideratione. nam principalis pœna attenditur: vnde pōt interuenire procurator. ita tenet Fely. in c. meminimus. col. fin. versū. vlti. adde & c. de accus. & Bal. in l. reos. col. iij. C. de accu. & l. si quis nec causam. col. iij. versū. xj. ff. si
 39 cert. pet. ¶ Secundo, principaliter limita hāc meteriam dictā §. ad crimen non procedere in muliere coniugata, quæ in causa criminali pōt litigare per procuratorem: idē in vniuersitate. & de hoc est cōsti. regni, quæ incipit, Generalia. & ibi Andr. de
 40 yser. ¶ Tertiō limita, quando ageretur criminali iudicio cōtra decem personas simul: quia possunt tales litigare per procurat

curatorē: & de hoc sunt duo capitula regni: vnum in numē. cc. qđ incipit, Idē studio. & Aliud in nu. ccvij. quod incipit, Statui-
 41 mus. ¶ Quarto, limita nō procedere ex parte accusatoris p- sequentis suam vel suorum iniuriam: quia admittitur pro eo procurator: etiā in publicis iudiciis: secundū Bar. in l. licet. in
 42 prin. ff. de procu. ¶ Quinto, limita generaliter illam regulā, quādo procurator vellet susci- pere iudicium pleno iure, sicut in ciuilibus, & excusare reum a contumacia, quia hoc fieri non potest. sed bene posset aliquis defensorio nomine assistere ad instruendū iudicem: & probare causas absentis, & innocentia rei absentis. & ad hoc admitti debet pcurator. Ita pulchrē tenet Petr. Philip. Corne. in cons. ccxxv. quod est vltimū cōsiliū, in iij. volu. Idē notabiliter tenet Capol. in cōs. xlvij. col. iij. vbi plus dicit, quōd potest tunc de- fensor suscipere onus probandi innocentiam rei: & opponere iudici. quōd sibi nō est ius inqui- rendi, ex quo reus est innocēs: quā innocentia potest se offerre probare: & hunc dicit esse intel- lectum l. seruū quoque. §. pu- blicē. ff. de procu. qđ tene men- ti: quia est bona cautela compa- rendi pro absente in criminali- bus. ¶ Plures alias limitationes ad d. §. ad crimen. vidē per Bar. & Ange. ibi. & vide etiam Gan. in suo trac. male. sub rub. vtrum

procurator in male. inter. colū. iij. vbi plures fallētiās cumulat. vide etiam Marian. Soci. in d. c. meminimus. de accus. vbi ponit triginta octo fallētiās: quas hic vltiā extendere nolui: sed suffi- ciat remissio, ne videar potius trāscribere ex exemplari, quā
 43 aliquid noui scribere. ¶ Vnū tamē putauī valde necessarium attingere: de quo solet esse ma- gna varietas & disceptatio in- ter doc. scilicet vtrum in crimi- nibus, in quibus irrogatur pœ- na arbitraria, possit iudex tale suum arbitrium extendere vsq; ad mortē inclusiue. Ista est al- ta quēstio. & ferē oēs doc. super eius decisione vacillāt. Ego ve- rō nitar eam plenē discutere: & ponam, Deo duce, veras cōclu- siones. Et primō, recitabo opi- niones hincinde arguendo ad partes. ¶ Et primō pro parte af- firmatiua, scilicet qđ possit im- ponere pœnam mortis, adduci- tur gl. quæ ad hoc solet cōmu- niter allegari, in §. in summa. in versic. extraordinaria. instit. de iniur. vbi dicit glo. qđ iudex pōt imponere pœna capitis, si suo arbitrio videtur: & cōmuniter exponitur p pœna mortis: & il- lā gl. sequitur Bal. in c. j. §. iniuria. in primis verbis. de pace iura- mē. firmā. & Bal. in l. j. in fi. C. de his, qui latro. & Bar. in l. fi. in fin. ff. vbi pupil. edu. deb. & Abb. in c. ex literis. col. antep. & melius in fi. col. de constit. & Fely. in c. cum re. col. ij. in prin. de re iud.

& ibi etiam Abb. & idem Felys in c. inquisitionis. in fi. illius prin. de accus. & in d. c. ex literis. col. antepe. & tenentes istam partē, ponderant tria iura potissimē. Primo videlicet text. in l. facularij. §. sunt quādā. ff. de extraordin. crimi. vbi dicit tex. quod illa pœna arbitraria extenditur vsque ad pœnam capitis: & sic

44 vsque ad mortem. * Secundo, pōderāt text. in l. ij. ibi, nō ignaro iudice, & c. in vertic. acerrima condēnatione pro arbitrio & c. C. de his, qui latron. vbi pœna

45 arbitraria extenditur * ad acerrimam pœnā, quæ accipitur pro pœna mortis: vt not. in l. j. C. de seditio. & l. j. C. ne. li. sig. salua. & c. Tertiō, ponderant text. in l. lex. lul. §. hodie. ff. ad legem Iuliam repet. vbi loquitur de pœna extraordi. & dicit, q̄ capite puniri debet. & sic pater, quod pœna extraordinaria extēditur vsque ad mortem. ¶ Cōtrariam partem, scilicet negatiuā, quod imo iudex in pœnis arbitrarijs nō potest imponere pœnam mortis naturalis, tenet Bal. in l. & si post tres. in prima le. colū. vij. versū. itē facit ad aliā & c. ff. si quis cau. vbi dicit, quod si potestas vigore statuti potest punire ad pœnam mille, vel ad aliam, prout suo arbitrio videbitur, nō potest imponere pœnam decapitationis. idem tenet Card. in c. de causis. de offi. del. & Ludo. Ro. in rub. ff. de arb. ver. item an statutum. & c. p̄ hac parte facit

quod no. Bal. in l. j. C. ne sine iussu princip. & c. & idem Bald. in c. j. colum. v. in prin. de pace tenen. vbi dicit, quod iudex vigore arbitrij nō potest imponere pœnam publicatiōis bonorum: ergo minimē pœnam mortis, quæ est maior. hāc etiam partem negatiuam tenet Alexand. in consil. v. colum. fin. in j. volu. & Card. in c. ex literis. de constit. ¶ Et isti, qui tenent hanc contrariam partem, ponderant tria alia iura potissimē. Primo videlicet, tex. in l. j. in versū. temporarij. ff. de furib. balneæ. vbi dicitur, q̄ fures nocturni puniuntur extra ordinem. Verū eorum pœna nō debet excedere opus publicum tēporarium. ergo si dānarentur ad mortē, excederet pœnam operis publici. Secūdo pōderant tex. in l. j. §. expilatores. ff. de effrac. vbi ponitur primō pœna in liberum arbitrium iudicis: & postea in fine dicitur, q̄ in plebeis nō debet excedere pœnam operis publici. In nobilibus verō pœnam relegatiōis.

46 * Tertiō ponderant text. cū ibi nō per gl. & doc. in c. inquisitionis. in princip. de accus. vbi est decisum, quod de iure canonico quādo proceditur per inquisitionem, iudex nō imponit pœnam ordinariam delicti, sed extraordinariam. & sic arbitrariam: & tamen per hāc pœnam arbitrariam nō potest imponere ordinariam, sed minorē: & ita declarat Abb. ibi. in fin. col.

Ergo

Ergo conclusiue sequitur de necessitate, quod non potest imponere poenam mortis: quia non est mitior, sed maior, & acerbior ceteris poenis. Confirmari potest hanc opin. ex his, quae dicit Bald. in l. quicumque. colum. iij. versicu. scias etiam, & c. C. de seru. fugiti. vbi dicit, quod iudex in arbitrariis debet eligere minorem poenam. ¶ Si quis vellet tenere hanc secundam opinio. tanquam benigniorem, iuxta l. si praeses. & l. interpretatione. ff. de poenis. posset respondere ad iura contraria, per quae se fundant tenentes primam partem.

47* Et primo, non obstat gloss. in d. §. in summa. quia illa loquitur de poena capitis, non autem de poena mortis naturalis. & in iure est clarum, quod poena capitalis intelligitur altero de tribus modis, scilicet de morte naturali, de morte ciuili, & de amissione ciuitatis, puta per deportationem, vt quia caput eximitur de ciuitate: vt est text. in l. secunda. in princi. ff. de poenis. & l. secunda. ff. de public. iudic. & text. iuncta gloss. in l. sed si quis. §. j. ff. si quis cau. & nor. gloss. in l. hos accusare. §. omnibus. in versicu. capitis. ff. de accusatio. In dubio autem quando lex irrogat poenam capitalem, intelligitur de minori ex illis tribus, scilicet de exilio siue deportatione. text. est iuncta gl. notabili in l. j. C. de Iudex. mancipi. Christ. & tenet Bal. in l. fin.

in fin. C. quae res vend. non poss. & Ioan. de Imol. in d. l. ij. ff. de public. iudic. & Bald. in d. l. quicumque. colum. iij. versicu. scias etiam. & c. ¶ Secundo non obstat d. l. saecularij. §. sunt quaedam. ff. de extraor. crimi. quia ibi non dicitur de poena mortis, sed quod praesides possunt exequi vsque ad poenam capitis. vnde potest intelligi de poena capitis minori, pro vt modò dixi. imò considero, quod de necessitate debet ita intelligi ille text. quia si bene ponderetur, loquitur de delicto non consummato. Loquitur enim de illis, qui tenebāt quosdam lapides ad offendendum, non tamē sequuta erat offensio. Patet ibi, dum dicit, quod ipsa res mortem comminatur.

49* Sed vbi sumus in delictis non consummatis, nunquam imponitur poena mortis in arbitrariis. ita notāter tenet Bal. in cōsil. cccxliij. colum. ij. in iij. volu. quod consil. incipit. Cecchus. & c. & Felyn. in d. c. ex literis. colum. penulti. versicu. ij. de constit. ¶ Tertiò, non obstat d. l. secunda. C. de his, qui latro. quia ibi expressè ex legis dispositione datur potestas illis iudicibus imponēdi dictam poenam mortis in illo crimine, vnde tunc cessat dubium, an poena arbitraria se extendat ad mortem, quia quando lex dat amplum arbitriū iudici, vsque ad mortem, non est dubiū, quod potest imponere dictam poenam, quia cense

censetur id facere autoritate legis. Ita dicit Ioan. de Imol. in d. l. ij. ff. de publi. iudi. quem refert & sequitur Ang. de aret. in d. 5. in summ. insti. de iniur. sed nos loquimur in casu dubio, sei licet quando simpliciter sit mōtio de pœna arbitraria seu extraordinaria. ¶ *Quartò, nō obstat tex. in d. l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad legem Iuliam repet. quia potest pluribus modis responderi. Primò, quia loquitur de pœna capitis, quæ potest verificari in alia pœna, quàm mortis: vt suprâ dixi. Secundo quia posito, quod intelligeretur de pœna mortis: tamen ibi lex expressè hoc concedit, attenta immanitate criminis: loquitur enim de iudice, qui iniuste interficit innocentem: vnde est homicida. propterea non est mirū, si morte puniri debet: & sic potest dari eadem responsio, quam dedi ad d. l. ij. C. de his, q. latro. & sic pœna extraordinaria pōt comprehendere mortem, quādo lex hoc dicit expressè: vt ibi. Et sic data responsione ad iura, super quibus se fundant tenentes primam partem, censetur sublata etiam eorum opinio: quia sunt etiam eorū fundamenta. ¶ *Si quis aut veller tenere primā partem: posset de facili respondere ad iura adducta pro secunda parte. Et primò, non ob. l. j. ff. de furib. balne. quia ibi lex expressè loquitur limitatiuè p. dictionem, dummodo &c. Dicit enim

illos fures esse puniendos pœna extraordinaria: dūmodo non excedat pœnam. operis temporarij: quo casu quia lex dat potestatem limitatam iudici, sumus in casu certo: quia iudex nō potest praterire formam legis: secundum Felyn. in d. c. ex literis. colum. pen. versic. quinta declaratio, &c. de constitu. licet ipse non considerauerit hanc responsionē. ¶ Plus dico, quod ille tex. potest retorqueri in contrarium. Nā ex eo, quod lex restrinxit potestatem iudicis ad opus temporarium, est signum, quod iudex habuisset largiores habenas procedendi vsque ad mortem, quando lex specialiter eum nō prohibuisset, quia aliàs frustratoria fuisset illa restrictio legis, quando sine ea iudex fuisset restrictus: quod nō est dicendū. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edict. Secundo, non ob. d. l. j. §. expilatores. in fin. ff. de effrac. quia similiter ibi lex loquitur limitatiuè per dictionem, dummodo. vnde tollitur eo modo, quo præcedens. ¶ Tertiò, non obstat dictū c. inquisitionis. de accusa. quia ibi lex loquitur per verbum moderari. & vbi lex cōcedit arbitrium iudici per hoc verbum, quod habeat moderari pœnas: nunquam potest imponere pœnam mortis: quia illud verbum, moderari, importat diminutionem pœnæ: ita tenet Marian. Socin. in d. c. inquisitionis. de accu. & Fely. in d. c.

ex literis.col.pen.ver.tertia de-
 53 claratio.&c.*Quartò,nò obstat
 dictum Bald.in d.l. quicunque.
 C.de seruis fug.in quantum di-
 cit, q̄ in arbitrariis iudex de-
 bet eligere mitiorem pœnam:
 quia illud intelligitur:nisi qua-
 litas & atrocitas delicti aliud
 suaderet,vt si quis daret alapam
 54 officiali:nam debet puniri pœ-
 na mortis:secundum Bal.in c.j.
 §.iniuria.in princ.de pace iura-
 firman. Non enim esset æquũ,
 quod tũc stante crimine atroci
 & enormi iudex imposeret pœ-
 nam mitiorẽ. quia nò esset pœ-
 na conueniens & æqualis deli-
 cto.iuxta l.fancimus.C.de pœn.
 & hoc sentit Alex.in consil.cxj.
 col.iiij.in j.vol.& Ang.de Arer.
 in d.§.in summa.in si. de iniur.
 & Abb.in d.ca.ex literis.col.fin.
 ¶ Ex quibus responſionibus ap-
 parent sublata fundamẽta vtri-
 usque partis.vnde vtraque pars
 redditur dubia valde, adeò vt
 Casarea decisione opus esset.
 Quid ergo erit tenendũ? Dico
 in tanta opinionum varietate,
 qued prima opi.affirmatiua est
 magis communis,cum aliquali
 tamen limitatione & modifica-
 tione. Vnde facio conclusionẽ,
 quòd iudex in arbitrariis po-
 test se extendere vsq; ad pœnã
 mortis naturalis. Hæc cõclusio
 probatur,per tex.in l.sacrilegij.
 la j. ff.ad legem Iuliam pecu.vbi
 narratiuẽ dicitur,quòd dato, q̄
 pœna sacrilegij sit arbitraria:
 quia pro qualitate personæ ir-

rogatur:tamen quandoque ali-
 qui sacrilegi combusti fuerunt:
 & sic probat,quòd in pœnis ar-
 bitrariis iudex potest imponere
 pœnam cõbustionis.& sic mor-
 tis naturalis:& ita ad hoc illum
 tex.ponderat Abb.in d.ca.ex li-
 teris.col.fin.de const.& ibi etiã
 54 Fely.in finalibus verbis. ¶ Ista
 conclusionem declarã & limita
 primò procedere in delictis cõ-
 summatis & perfectis, secus in
 attentatis tantũ, & non con-
 summatis:quia in eis nunquam
 iudex ex arbitrio potest impo-
 nere pœnã mortis:ita tenet Bal.
 in d.confli.ccccxliij.incip. Cec-
 chus,&c.col.ij.in iij.vol.& Fel.
 in d.c.ex literis.col.pen.verf. se-
 cunda declaratio, &c. Et ratio
 est in promptu, quia hodie ex
 generali consuetudine nunquã
 punitur delictum attẽratum,si-
 cut consummatum, sed mitius,
 & sic nò punitur affectus,nisi se-
 quatur effectus,etiã in atrocio-
 ribus,vt no. Alex.& Pau.de cast.
 in l.j.§.j.in fin.ff. quod quisque
 iur.& Card. Alex.in c.j.§.si verò
 voluerit.in fin.de capi. qui cur-
 ven.& Angel.in consil.xliij.in j.
 col.vbi dicit, quòd ista consue-
 tudo est approbata per totum
 mundum.& Bal.in l.si fugitiui.
 C.de seruis fugiti.& Saly.in l.is
 qui cum telo.ff. ad legem Cor-
 neliam de sicariis. & Barto. in
 l.j.§.diuus. ff. eod.titu. & Mat-
 thæ.de Alfiect.in consitu.aspe-
 ritatem.colu. iij.in ij.nota.vn-
 de si iudex imposeret pœnam

*fallit in crimine
 sacrilegij q̄ c. p. d.
 Somer. in asp. no. d.
 gram. v. d. g. a.*

mortis in attentatis, puniret affectum sicut effectum: quia maior poena dari non potest, quā sit poena mortis. ¶ *¶* *Secundo limita, dummodò sit delictum ita graue attentis ipsius circumstantiis, q̄ mereatur poenā mortis. exemplum potest poni in eo, qui dat alapa officiali: nam iniuria est: verum attendita circumstantia respectu qualitatis personæ censetur atrocissima: vnde in hoc casu iudex potest imponere poenam mortis, secundum Bal. in d. c. j. §. iniuria. in prin. de pace iura fir. & lo. de Ana. in c. inquisitionis. in fin. illius prin. de accus. ita etiam tenet Fely. in c. ex literis. col. pen. vers. prima declaratio, & c. de const. ita debet intelligi dictum Bal. in d. l. j. in fi. C. de his qui latro, vbi dicit, quod potest procedi ad supplicium, si hoc desiderat criminis magnitudo. ex hoc sequitur. q̄ si ex modica iniuria verbali iudex vellet procedere ad mortē, nō posset: quia non esset poena conueniens delicto, sed maior, per prædicta. & hoc tenet Ang. de Aret. in d. §. in summa. & Abb. in d. c. ex literis col. fin. aliàs posset appellari, vt no. glo. in l. si qua poena. & ibi Bart. in fi. ff. de verb. signi. & hanc limitationem tenet in effectu Alex. in cons. cxj. col. iij. in j. volu. & Andr. de yser. in const. Comite. ¶ Tertio limita, nisi expresse lex vel statutum limitaret arbitrium iudicis. vt nō possit excedere talem poenam:

quia tunc non imponit poenam mortis. Ita procedit tex. in l. j. ff. de furi. balnea. & l. j. §. expilatores. ff. de effrac. prout supra declarauimus. ¶ Quarto limita, nisi lex diceret, q̄ iudex possit vel debeat poenā moderari: quia tunc non potest imponere poenam mortis. ita procedit d. c. inquisitionis. cū ibi no. prout supra declarauimus. ¶ Quinto limita, quando arbitrium datur iudici in poenis à iure expressis, prout est in actione iniuriarum, in qua est statuta poena corporalis. & pecuniaria ad arbitrium iudicis. l. iniuriarum aestimatio. & l. fin. ff. de iniur. & l. Pedius. §. j. ff. de incen. rui. nau. tūc enim iudex propter enormitatem iniuriæ potest arbitrari mortem: secus est, vbi iudici datur simpliciter arbitrium puniendi in poenis. non à iure expressis: quia tunc nō potest facere crimē capitale, quod non est capitale, nec potest imponere poenam mortis, vbi crimen non est capitale. ita declarat Fely. in d. c. ex literis. col. penul. vers. quarta declaratio, & c. ¶ *¶* *Sexto limita non procedere quando in similibus delictis esset consuetudo, quod non imponatur poena mortis, sed mitior poena: quia tunc iudex non potest imponere poenam mortis, sed tenetur sequi poenā consuetudinariam, & cessat arbitria. tex. est singularis in l. si quis reum. ff. de cuito. reor. facit tex. cū ibi no. in l. hodie. ff. de poenis

nis. ita tenet Bal. in l. quicumq. col. iij. vers. scias tamen & c. C. de seru. fugiti. & Felyn. in c. de causis. col. j. de offi. dele. & Abb. in ca. inquisitionis. col. fin. de accusa. & Alex. in consi. v. col. fin. & consi. cxj. col. iij. in j. vol. & Paris in tract. synd. in ver. compositio. col. xj. in princ. in c. an si delinquens. & c. & idem Paris in dicto tracta. in titu. de offic. syndi. col. iij. & v. in c. an si potestas. & c. vbi multum notabiliter loquitur, qd si iudex excedit poenam solita. dicitur grauare partē. & potest appellari, & tenetur in syndicatu. & per hoc inferi, quod in regno si quis condemnatur ad vnam vnciam, nō solet exigi tota vncia, sed tantū vnus tarenus vel duo. & nō vltra, maxime attentata paupertate condemnati. Et cum istis limitatōnibus sit expedita praesens notabilis & dubia quaestio. ¶ *Vltimò super hac materia posset dubitari, an quando delictum est commissum per culpam, & non per dolum, possit criminaliter agi ex tali delicto contra committentem ad aliquā poenam ad vindictam. Et hic est videndum, quid si delictum est commissum per latam culpam, & quid si per leuissimā. vnde oritur illud dubium, an in casibus in quibus potest agi civiliter actione legis Aquilae, in qua venit leuissima culpa. l. in lege. la. ij. ff. ad legē Aquil. & c. si culpa. & ibi Abb. de iniur. possit agi etiam crimi-

naliter ad aliquam poenā. Volui oportunè attingere hic istud dubiū, propter duas regulas, quae sunt trita in iure. Quarū prima est, quod nullum delictū committitur sine dolo, & non irrogatur poena, vbi dolose nō fuit commissum maleficiū. Alia regula est, qd in criminalibus lata culpa nō equiparatur dolo. Prima regula probatur per text. in l. j. C. de sicar. vbi dicitur quod homicidium commissum sine dolo & sine animo occidendi, non punitur. Item probatur per l. qui iniuria. ff. de fur. & l. quod reipublica. ff. de iniur. vbi dolus & propositum distinguit maleficia hominum. & per l. cum autem. §. excipitur. ff. de adil. edic. vbi dicitur, qd is, qui nō fuit in dolo, nō potest incidere in poenam capitale. idem tenet Bal. & Saly. in l. ij. C. de noxa. acti. & Alexan. in consi. cxlv. incipiente, Post redditum. col. fin. in ij. vol. & Ang. in l. j. & ibi etiam las. in iij. col. ff. de legi. & idem las. in l. ij. §. quod praetor. ff. ne quis eū, qui in ius voc. & in l. actio. nibus. col. viij. ff. de in litem iur. & Capel. in consi. xxxij. col. ij.

¶ *Secunda regula probatur per text. & ibi Bar. in l. in lege. ff. de sicar. & in l. j. §. j. & ibi Bart. ff. si quis test. lib. esse ius. fue. in quibus iuribus probatur, quod lata culpa non equiparatur dolo in criminalibus: ergo sequitur, qd non punitur delictū culpa commissum, ex quo dolus contide-

ratur in delictis. Pro veritate tamen huius q. distingue tres culpas, scilicet latam, leuē & leuissimam: de quibus plenē per Bar. in L. quod Nerua. ff. depo. & Cæpo. in consi. xli. col. iij. circa fi. Si igitur queris utrū delictū commissum lata culpa puniatur ad vindictam: dico, quod sic. Verū stat dubium in pœna, & veritas est, quod non punitur eadē pœna, qua puniretur, si dolosē commissum fuisset, & in hoc nullus discrepat. Ita propriē loquitur tex. in d. l. in lege. ff. de fidei. & ita procedat illa regula, quæ se habet, quod lata culpa non æquiparatur dolo in criminalibus: quia debet intelligi, quo ad æqualitatem pœnæ. Restat tamen dubium circa qualitatem pœnæ: scilicet posito, quod mitius puniatur, quā dolosus, prout est veritas, an ista pœna possit esse corporalis seu capitalis: in hoc reperio aliquam diuersitatem opinionum. nam Barto. in d. l. j. ff. si quis testamen. lib. esse ius sue. dicit, q. non. Idem tenet in d. l. in lege. scilicet q. quo ad pœnā corporalem lata culpa nō æquiparatur dolo. Sed Ang. in consi. 60. eclxxxvij. col. pen. nixus fuit reprehendere Bart. propter sui generalitatem, in quātum videtur innuere: quod in nullo casu ex lata culpa potest quis corporaliter puniri. Nam dicit ipse, quod imō multi sunt casus, in quibus ex lata culpa puniatur quis capitaliter, etiam ad mortem. alleg.

tex. in l. j. C. de priua. carceri. & in l. j. iuncta glos. C. ne. lice. sig. salua. & c. & in l. fin. C. ad legem Iul. de vi. Ad idē est tex. in l. milites. ff. de custo. reo. Ego autem puto, quod Bart. nō meretur reprehendi, imō bene loquitur, & nō est mens sua illa, quam dicit Ang. Nā solum tenet, quod quo ad pœnam corporalem lata culpa nō æquiparatur dolo: & bene dicit: quia est ipsa veritas: & probatur per d. l. in lege. Nam non imponitur eadem pœna corporalis pro culpa, quæ imponitur pro dolo. Sed q. pro lata culpa non possit irrogari pœna corporalis, hoc nō dicit Bar. & idē non meretur reprehendi. Vnde firmo istam conclusionem, tanquam veram & communē, quod pro lata culpa potest quis puniri corporaliter, non tamen eadem pœna corporali, qua puniretur pro dolo, sed mitiori & leuiori. ita tenet Cæpola in consi. xxxiiij. col. iij. & consi. xxxiiij. col. ij. & in consi. xli. col. iij. pro hoc est tex. in l. in lege. §. cū qui dam. ff. de fidei. & in l. j. §. fin. & §. diuus. eo. tit. & l. si fortuito. ff. de incen. rui. nau. *Hoc patet: quia homicidiū commissum per culpā, dicitur crimen extraordinariū, & punitur pœna arbitraria, secundum Lud. Ro. in l. actionibus. ff. de in lit. iuran. quem sequitur Matth. de Affli. in rub. de homici. punien. post quam rub. sequitur consi. terminis vitæ. & probatur per l. si adulteriū. §. imperato

ratores. ff. de adul. vbi si maritus occidit vxorē deprehensam in adulterio, non punitur pœna mortis. sed alia pœna corporali mitiori. & ratio est: quia tale homicidium dicitur culposum, & non dolosum: ex quo difficile fuit temperare iustum calorem ita tenet Bald. in l. j. in x. q. C. vnde vi & Ale. in consi. lxxvj. col. j. in j. vol. & Pau. de Cast. plenē in cōsi. cclxxvij. in ij. volum. Fuit enim in culpa ratione excessus in vindicando, & sic ratione culpæ punitur mitius. Idē tenet Bal. in c. j. colū. ij. de pace tenen. & est tex. in c. olim. el. j. in fi. de restitu. spo. & in l. si quis in graui. §. si tamen maritus. ff. ad Silla. & in l. diuus. ff. ad legē Pōpe. de parri. & not. Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. iij. in princ. ff. de his. qui not. infra. Cū ergo ex prædictis appareat, qd homicidium culpa commissum puniatur pœna arbitraria & extraordinaria: sequitur de necessitate, quod nō potest iudex imponere pœnam mortis: quæ est pœna ordinaria: quia nunquam iudex in arbitrariis potest imponere pœnam similem pœnæ ordinariæ in simili delicto, vt est glo. not. quam ad hoc ponderat Abb. ibi in fina. colum. in c. inquisitionis. in prin. in versi. alioquin. de accu. ¶ Si verò loquimur de pœnis pecuniariis simpliciter, & tunc ita punitur delictum per dolum, sicut per latam culpā: quia tunc lata cul-

pa æquiparatur dolo, secundum Bar. in d. l. j. ff. si quis testamento lib. esse ius. sue. Pro hoc est tex. in l. j. §. hæc actio. ff. si men. fal. mo. dixe. & ita potest intelligi, quod no. Bald. in l. ij. §. quod prætor. ff. ne quis eum. ¶ * Illud autē, quod dixi suprà, quod delictum culpa commissum punitur mitius, intellige procedere, quādo est tale delictū, quod principaliter cōmittitur ad iniuriam alterius, prout est homicidium, vulnus, furtum, & simile. Secus autem in delictis, quæ non committuntur ad iniuriam alterius, sed potius pro expletione libidinis, put est adulteriū, incestus, stuprum, & simile, quia huiusmodi delicta, nisi verē interuenerit dolus, non puniuntur aliqua pœna, nec mitiori nec maiori, secundum Bart. in d. l. si adulterium cum incestu. in fine illius princ. ff. de adul. & in l. in lege. ff. de sica. ¶ * Item in quantum dixi, qd delictū commissum per latam culpam, non punitur pœna mortis seu capitali, sed mitiori: Limita primò non procedere, quādo esset aliquod delictum mali exempli, prout est, si quis dederit alicui amatoriū poculum: vel aliud, vt abortiuū pareret mulier. nam si ex hoc sequuta fuerit mors hominis, punitur pœna mortis, etiam si non fuerit in dolo. tex. est in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & hoc est confirmatum hodie in regno per consti.

- quæ incipit, amatoria pocula: quæ plus vult, scilicet quod non solum, si fuerit sequuta mors, verum etiam si is, qui biberit amatoria pocula, amiserit sensum, puniatur ille, qui dedit ad poenam mortis: alias si non interuenit mors, nec amissio sensus, punitur ad carcerem per annum, una cum publicatione omnium bonorum. ¶ **Secundò** limita nõ procedere in casu l. j. C. de priu. carcer. vbi iudex, qui non punit exercentem priuatũ carcerem, punitur poena criminis lese maiestatis, & illud est ideò, quia lex reputat hoc crimen lese maiestatis. ¶ **Tertiò** limita nõ procedere in casu l. milites. ff. de custo. reo. vbi custos carceris punitur ad mortẽ, si ex sua nimia negligentia, id est, ex lata culpa carceratus euasit, & fugã arripuit. & ibi hoc nõ. Bar. scilicet, quod ex delicto commissio sine dolo, quis punitur ad mortem. Idem tenet Old. in consi. xcij. vbi hoc extendit procedere etiã in custode arcis. Idem tenet Bal. in l. ad Comentarientem. C. de custo. reo. hinc dicit Bal. in l. ex diui. C. loca. q. custos carceris, & custos arcis, æquiparantur. Idẽ tenet Ias. in l. in adiutoribus. col. vij. ff. de in lit. iur. ¶ **Vnum** tamen incidenter adde hie, quod hodie omnis poena etiam à iure determinata, est arbitraria iudici, adeò quod potest eam ex causa diminuerere vel augere. tex. est, iuncta glo. in l. hodie. ff. de poen. per quẽ text. ita tenet Bald. in l. & si senerior. C. ex q. cau. infra. irrog. & Paul. de Cast. in consi. cccxxvij. col. ij. in ij. volu. Et super hoc possent explicari multe cause, quas cumulat Bar. in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his q. not. infra. ¶ **66** puta, *propter senectutẽ, vel iuuetutẽ propter furorẽ, vel ebrietatẽ, propter calorẽ iustũ iracundiã, vel propter nimiam excellentiam hominis in aliqua arte vel ingenio, vt dicit Alex. in d. §. poena grauior. in addi. ad Bart. quæ incipit. Adde hie. q. iudex & c. & Ias. in l. j. co. iij. ff. de legi. ¶ **67** *De secunda culpa scilicet de leui, si queratur, an delictum commissum leui culpa puniatur: Dico; quod in hoc reperitur magna varietas inter doc. quos refert Bal. in l. data opera. col. iij. C. qui accus. nõ pos. & Ang. in trac. malef. in ver. incendiario. Nam Cy. in l. si quis non dicã rapere. C. de epis. & cle. tenet, q. leuis culpa non punitur, nisi ad refectionẽ damni. Verum si non habet in are, luet in corpus. l. qui ades. ff. de incen. rei. nau. Sed contrariũ tenet Bart. in l. respiciendũ. §. delinquant. ff. de poen. vbi dicit, q. leuis culpa punitur criminaliter. idẽ & Bar. in l. si. circa si. vers. querit gl. & c. ff. de priua. delict. vbi dicit, q. vbi habet locum acti. l. Aquiliz, ibi potest quis criminaliter accusari. p. hac parte facit tex. in l. si fortuito. iuncta gl. in ver. luxuriã. ff. de inc. rei. nau. vbi expressẽ dicitur, q. punitur culpa

culpa dolo proxima, & ista est lata, vel luxuria, id est, lata proxima. & ista est levis. Idē tenet Capol. in cons. xxxiij. col. iij. & consi. xlv. col. iij. vbi dicit, q̄ leuis culpa puniatur leuius. ¶ In hac varietate placet mihi quādam distinctio, quam facit Bal. in d. l. data opera. col. iij. circa medium. videlicet vt distinguamus: Aut culpa levis consistit in omittendo, seu negligendo, & non puniatur nisi ad estimationem damni. & ita loquatur opi. Cy. Aut consistit in faciendo, & ita loquatur opi. Bart. & sequacium. Hanc distinctionem puto verissimam, & confirmo eā, per duo iura. s. per d. l. qui edes. ff. de incen. rui. nau. vbi dicitur, q̄ si per negligentiam fuerit commissum incendiū, tenetur negligēs sarcire damnum, & si idoneus nō sit, leuius castigatur. & q̄ ille text. loquatur de leui culpa in obmittendo, probatur: quia loquitur de negligentia simpliciter: nam eo ipso, q̄ quis negligit, dicitur obmittere. Itē, magna seu nimia negligentia, dicitur lata culpa. l. cedere diem. §. fin. ff. de verb. sig. & l. milites. ff. de custo. reo. Ergo quādo ponitur simpliciter sine illo adiectiuo magna, debet intelligi de leui. ¶ Sicut dicimus, quādo simpliciter fit mētio de culpa, intelligitur de leui. gl. etiam, & ibi Bart. in fin. in venditione. §. j. ff. de bo. autho. iudi. pos. & Alex. in l. i. mo. ra. col. iij. ff. solu. mat. & Ale. in

consi. xlv. in j. vo. Secundō, confirmo per l. capitaliū. §. qui ob inimicitias. in fi. ff. de poenis. vbi dicitur, q̄ fortuita incendia, quæ per negligentiam commissa fuerunt, ciuilititer exercētur, vel modo dicē vindicātur. intelligo illam alternatiuā, scilicet quādo negligens non habet in are, tunc in corpore, secundū formā d. l. qui aedes. aliās cōtrariaretur illi l. vbi est similis casus. nā vna lex debet p̄ aliā distingui. l. sed & posteriores. ff. de legi. Sed q̄ culpa levis consistit in faciendo, tunc puniatur, & probatur per d. l. si fortuito. in nēta gl. in ver. luxurix. eo modo, quo suprà declarauit, & ita cū ista distinctio ne pertranseo. ¶ Tertia culpa, scilicet leuissima, an puniatur criminaliter. Breuiter cuiusquid teneat Barto. in d. l. si ff. de priu. deli. circa fi. & in d. l. respiciendum. §. delinquit. veritas est, q̄ leuissima culpa nō puniatur, nisi ciuilititer ad estimationē damni: ita tenet Cy. in d. l. si quis nō dī cā rapere. C. de epi. & cle. & Bal. in d. l. data opera. col. iij. circa fi. C. qui accu. nō pos. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. §. delinquent. & Ange. in tract. male. in vers. incendiario. col. iij. vbi allegat vnum cōsi. Saly. ¶ Nunc igitur si queris, an vbi habet locū actio l. Aquilia, habeat locū etiā pœna criminalis: potes respondere ex prædictis: nā si damnum est dato lata, vel leui culpa in committēdo, pōt criminaliter accusari.

Si verò est levis culpa in negligendo, agitur ciuilitè tantum. Verùm, si nō habet in ære, luit in corpus, vt d. l. qui ædes. & d. §. qui ob inimicitias. Si verò est leuissima culpa, tūc solū agitur ciuilitè ad dānū, vt supra. Verū est aduertendum: quia tūc demum agitur ad damnum ex leuissima culpa, quādo est in faciendo: secus si est in omittendo: quia tunc cessat actio legis Aquilæ, secundū Alex. in l. domos hereditarias ff. de leg. j. & habetur in deci. lviij. cōsi. Neap. col. fi. Pro hoc est text. formalis in l. si cuius. §. deniq; consultus. ff. de vsuf. Et per hoc habes limitationem ad l. in lege. la. ij. ff. ad l. Aquil. vbi dicitur, q̄ in l. Aquilia venit leuissima culpa: quia debet intelligi dummodo consistat in faciēdo. aliās secus.

- 72 ¶ Prædicta tamen intellige, q̄ licet quis possit in aliquibus casibus criminaliter puniri p̄ culpa: hoc tamē intelligitur mediante accusatione offēsi: nā per viam inquisitionis iudex nunquam procedit pro delicto culpa cōmisso: nisi dolus vel lata culpa interueniat. vt dicā infra in sexta parte huius tract. in materia inquisitionis. versi. decimo
- 73 principaliter, & c. ¶ Vidimus huc vsq; sacis abūdē duo membra huius principalis distinctionis iudicij. sc. quādo dicatur iudicium ciuile, & quādo criminale: superest videre de tertio membro, scilicet de iudicio misto:

Super quo dico, q̄ in terminis nostris, de quibus loquimur in hac prima distinctione, iudiciū mistum dicitur illud qd̄ participat de criminali & de ciuili: vt est, quādo pœna venit applicanda pro parte fisco, & pro parte parti. Potest poni exemplum in crimine iniuriarum, quādo porrigitur libellus secundū formā consti. varietates. scilicet vt pœna æstimationis iniuriæ applicetur pro duabus partibus curie seu fisco, & pro tertia parte parti offēse. Similiter potest poni exēplum, dictante statuto, quod quicumq; accusauerit bānitum, lucretur dimidiū pœnæ banni, vt not. Bar. in l. senatus. §. senatus. ff. de iure fisci. & q̄ talis causa dicatur mista, tenet Alexā. in consi. lxxvj. col. j. versi. vel verius, & c. in j. vo. & Anto. de Bu. in ru. de iud. & Ale. in cōsi. lxxxij. col. fi. in j. vol. & Matth. de affi. in d. consti. varietates. colū. iij. pro hoc allegatur tex. in c. tuz. in fi.

74 de procu. ¶ Ad vnum tamē est aduertendum, q̄ quando agitur ad pœnam pecuniariam in isto iudicio misto, non debet agens concludere, q̄ pœna applicetur pro parte sibi, & pro parte fisco: Sed q̄ tota applicetur fisco, & postea a fisco diuidatur cū ipsa parte: aliās nō procederet libellus. ita pulchrè tenet Ange. de Aret. §. pœnales. col. iij. in fine. versi. vnum tamen. & c. instit. de actio. Mouetur per id, quod dicit Barr. in d. §. senatus. & Bar. in d. l. j.

C. de ven. re. fis. cum priua. lib. x. vbi habetur, quod quando fiscus habet rem communē cum priuato, ipse fiscus diuidit. Imò ratione partis, quam habet in re, potest totam rem vendere, vt ibi habetur. Et prædicta etiā tenet Fely. in l. iij. vers. vlt. et ab extrā. & c. Cad. l. Falc. faterur tamen Bar. in d. l. j. q. si quis solueret illi priuato agenti, esset liber⁷⁵ ratus, vt ibi per eum. ¶ **Super-** est hic attingere vnum dubium valde necessarium in hac materia, & est tale: videlicet stante in regno regia prag. prima, quæ incipit, dispēdia. quæ vult, q. in omnibus causis ciuilibus, vel mistis procedatur, sine figura iudicij. Quæro, an intelligatur de istis causis mistis. Quando pœna venit applicāda pro parte fisco, & pro parte parti. Effectus esset magnus: quia multæ solennitates, quæ requiruntur in libello accusatorio, tollerentur per illam clausulā, sine figura iudicij & c. In hoc præsuppono, q. causa mista potest cōsiderari dupliciter: scilicet vno modo, quo suprà dixi, quādo pœna applicatur fisco, & parti. Alio modo, quando ex delicto agitur ciuilit̃er, vt declarauimus in præcedētibz: nam tunc causa non potest dici merē ciuilibis, quia descendit ex delicto: minime potest dici merē criminalis, ex quo agitur ciuilit̃er, & nō ad pœnam ordinariam: vnde dicitur mista. Iste est propriē text. & ibi gl. in c. tuar. in fi. de procu.

per quem ita tenet Abb. in rub. de iudi. colū. ij. versicul. secundò principaliter & c. Primo modò, dicitur causa mista, respectu pœnæ: quia applicatur fisco, & parti: per ea, quæ habentur per gloss. & Barto. in l. prætor. ff. de sepul. v. & in l. agraria. ff. de ter. mo. Secundo modo dicitur causa mista, respectu modi agendi: ex eo, quia pro crimine agitur ciuilit̃er. Hoc præsupposito, dico, quod in rei veritate vtraq; causa dicitur mista. verum prima magis accedit criminalitati, duabz potissimē rationibus. Primo, quia pœna de directo applicatur tota fisco, & deinde à fisco applicatur parti, & ob hanc causam posset dici criminalis, secundum Alex. in consi. cxxxij. col. fi. in j. volum. Secundo, quia ex quo pars criminalis censetur potentior & dignior, trahit ad se partē ciuilem tāquam minus potentem & minus dignam: ita tenet Alex. in consi. lxxxij. in fi. in j. volu. facit quod not. Barto. in lege quæritur. ff. de sta. ho. & Bald. in consi. ccxxvj. in iij. vol. Tamen, quia dicta regia prag. loquitur simpliciter de causis mistis, cum prius loquatur de ciuilibus, de necessitate intelligitur de illis, quæ habent misturā ciuilitatis & criminalitatis. Vnde cum ambæ causæ prædictæ dicantur mistæ, non potest negari, quin dicta prag. loquatur de ambabus: vnde reuertendo ad decissionem quæstionis

propositę dico, qđ dicta prag. lo-
quitur de istis causis mistis. Ve-
rū, si queris, an per hoc sint sub-
latę solennitates libellorum: di-
co, qđ quo ad solennitates for-
males, quę non respiciunt pro-
bationes, sunt sublata: vnde po-
test porrigi talis qualis petitio
per modum simplicis postę in
causis mistis, sicut in civilibus:
propter dictam clausulam, sine
figura iudicij, & c. vt no. Paris in
tract. synd. in versic. sentētia. col.
vj. in c. an dictū capitulum, & c.
Si verō queris de solēnitatibus
substantialibus, quę respiciunt,
probationes, & tūc istę nō sunt
sublatę. & hoc deceditur in d.
prag. in fin. ibi declarantes & c.

76 ¶ Ex hoc infertur, qđ cum so-
lennitas l. libellorum. ff. de acc. 1
sit solēnitas substantialis, respi-
ciens probationes: quia est in- 2
ducta in fauorē rei, sed ad hoc,
vt possit magis faciliē suas de- 3
fensiones producere, coarctan-
do negatiuam loco & tempore,
vt dicit Baldus in l. cum fratre. 4
col. ij. C. de his qui. vt ind. & Pa-
ris in tract. synd. in d. versic. sent. 5
col. xj. & xij. c. an per dictū capi-
tulum. & c. sequitur, qđ dicta so-
lennitas nō censetur sublata, &
sic etiam hodie requiritur non
obstāte dicta pragmatica. & hoc
tenet Lud. Ro. in cons. cxcj. in fi.

77 ¶ Secūdo infertur, qđ si aliquis
vellet hodie formare libellum
in crimine iniuriarū, super æsti-
matione iniurię: vel agere ciui-
liter de aliquo crimine, posset

per modum simplicis petitionis
& posset agere sine alia solen-
nitate libelli. & solo verbo fa-
cere talem qualem petitionem,
& illam per notarium redigi
facere in scriptis: dummodo
apponat solennitates legis li-
bellorum: quę respiciunt de-
fensiones & probationes rei:
per ea, quę not. Bartolus in ex-
trauagan. ad reprimendam. in
versiculo, & figura. & Lanfran.
in cle. sepe. de verborum signi-
ficationibus. in versic. & figura.
& in versic. libellus. Et per hęc
sit expedita hęc prima distin-
ctio iudiciorum. Rober. Venus.
vtriusque iuris docto.

Iudiciorū I I. distinctio.

- 1 Iudicium aliud capitale: & aliud non capitale.
- 2 Pena perpetuę carceris vel abscis-
sionis membri, an capitalis dicatur.
- 3 Capitalis, seu capitis pena, a lege vel
statuto imposta, de minori intel-
ligitur.
- 4 Iudicium capitale, actu & aptitu-
dine consideratur.
- 5 Flagitationis pena, an dicatur ca-
pitalis. & in quibus seruetur. &
numero 9.
- 6 Relegatio, non est pena capitalis.
- 7 Pena banni, vbi bona non publican-
tur, equiparatur pena relegationis.
- 8 Pena stigmati in facie hominis, est
a iure prohibita. & statutum illam
imponens, non valet.
- 9 Homo cum factus sit ad instar di-
uine imaginis, non debet pro delicti
pena in faciem bullari: & cicatri-
cibus

cibus deformari.

10 *Pœna banui ex consuetudine hodie non irrogatur, simul cū fastigatione pro furto.*

Secūda Principalis distinctio iudiciorū est ista, videlicet,

1 **Iudicium aliud est capitale, & aliud nō capitale. Iudicium capitale, est illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali, seu vbi venit irrogāda pœna capitalis. Et ad sciendū, quod dicatur crimen capitale, seu quæ dicatur pœna capitalis, præmitte secūdum Bald. in l. reos. colum. ij. C. de accusat. quod homo habet triplex caput. Primum, est caput 2 naturale, & quando committitur crimē tale propter quod dictū caput abscinditur, & sic perditur vita, illud dicitur crimen capitale. vnde qualitercunque quis damnetur ad mortem naturalem, dicitur pœna capitalis 3 Secundum, dicitur caput civile, prout est libertas: quia quandiu homo est liber, dicitur habere caput: sed quando efficitur seruus, dicitur sine capite: quia serui reputantur pro mortuis. l. qd attinet. & l. seruitutē. ff. de reg. iur. & l. interdicat. ff. de conditi. & demonstrā. Sic ergo vbicunque quis committit tale crimē, propter quod efficitur seruus pœnæ, puta quia damnatur in metallum, adeo quod amittit libertatem, illa dicitur pœna capitalis, quia perditur illud caput civile. Tertium caput, dicitur 4 ciuitas: vnde quando quis ex*

delicto amittit ciuitatē, vt quia deportatur, illa dicitur pœna capitalis. ita etiam hos terminos declarat Ioan. de Ana. in c. qualiter & quando. §. ad corrigendos. col. vj. in princip. de accus. & ideo dicitur hęc pœna capitalis, quia caput eximitur de ciuitate, & quod pœna capitalis accipiat his tribus modis, est tex. in l. ij. in princ. ff. de pœni. & l. ij. & ibi Bart. & Imo. ff. de pub. iud. & l. sed si quis. §. i. iuncta gl. ff. si quis cau. & dixi plenē suprā in præcedēti dist. super illa q. an pœna in arbitrariis extendatur vsque ad mortem. ¶ **An autem pœna perpetui carceris vel abscissionis mēbri dicatur capitalis, et de hac, & multis aliis pœnis, vide Bar. in d. l. ij. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. reos. C. de accu. ¶ **In dubio autem, quando lex vel statutum imponit pœnā capitalem seu pœnam capitis, intelligitur de mitiori, & sic de exilio siue deportatione. glo. est nota. in l. j. C. ne iud. man. Christiana. & c. & Bal. in l. fi. in fin. C. quæ res vendi. non poss. & Alex. in cons. ciij. in j. vol. vbi tractat de pœna faciēdis fallam monetā, quæ nō expēditur in illo regno. & Ang. i. trac. male. in ver. & ibi, caput à spatulis & c. colū. vj. & dixi in præcedenti dist. in q. suprā allegata. & tangit plene Raph. Cu. in cons. cxxvij. & Io. de Imo. in d. l. ij. ff. de pub. iudic. ¶ **Potest autem considerari iudicium capitale actū & apertu-***

din

dine. Actū dicitur, quādo habet pœnam ordinariam, alterum de prædictis tribus. Aptitudine vero, omne iudiciū, in quo venit pœna arbitraria, pōt dici capitale: quia iudex pōt extēdere pœnā vsq; ad mortē. ita dicit Bal. in l. eos. §. super his. vers. extrā quæro, & c. C. de ap. quod quādo sit, retigi plenissimē suprà in præcedenti dist. vers. vnum tamē & c. ¶ Iudiciū, verò nō capitale, dicitur omne iudiciū in quo non irrogatur aliqua ex pœnis prædictis tribus: & sic quādo caput non eximitur de ciuitate: & per hoc habemus, q̄ omne iudiciū capitale, est criminale, sed non omne criminale, est capitale: vn de iudiciū criminale se habet, vt genus: capitale verò, vt species. l. si quid earū. §. interemptū. ff. de leg. iij. ¶ Sed iuxta hoc vltimò quæro: an pœna fustigationis dicatur capitalis. volui tãge re hāc q̄ pro vtilitate frequentis: quia in hoc regno extat capitulū, qđ incipit, Ad hoc, q̄ nostrorum & c. disponēs, vt is qui furatur ab Augustali infrā fustigetur & signetur in frōte. & sæpe videmus in regno ingri cōtra fures ad pœnā fustigationis: cōmunis tamē cōclusio est, q̄ nō est pœna capitalis, vt tenet Bal. in l. trāsfigere. col. iij. & ibi etiā Sal. C. de transac. & ex hoc, q̄ ista pœna non est capitalis. Hactenus ego semper tenui, q̄ in crimine furti ab Augustali infrā, non potest aliquis exponi torturæ: ex quo

pœna fustigationis est minor relegatione. quod probabā bona ratione. nam pœna relegationis, irrogat infamiam, secundum Bar. in l. eius. §. si cui. in si. & in l. is, cui. §. si quis ob crimē. ff. de testa. sed fustigatio nō infamat. l. i. ctus fustiū. ff. de his, qui not. infam. Secūdo, ponderabam doctrinam Bart. in l. imperium. in quarto gradu meri imperij. ff. de iurisd. om. iud. vbi in vno & eodem gradu ponit pœnam relegationis & coercionis personalis seu torturæ datæ ad pœnam. ergo sequitur, q̄ fustigatio cū sit coercio personalis, & species torturæ irrogatæ ad pœnā, potest poni in eodē gradu cum relegatione, & sic æquiparatur relegationi. & hanc æquiparationem facit expressē Spe. in tit. de iurisd. om. iudi. col. iij. vers. quid de relegatione, & c. Imò illud minus continet fustigatio: quia non infamat, vt suprà dixi. ¶ Modò inducebam capitulum regni, quod incipit, Tormenta. & aliud qđ incipit, Si iuste. quibus cauetur, q̄ tortura ad erudendam veritatem non irrogatur, nisi in criminibus irrogantibus pœnā vltra relegationē, & sic in criminibus capitalibus. ¶ quia relegatio, non est pœna capitalis, secundum Alexan. in add. ad Barto. in l. ij. ff. de pub. iudi. in add. quæ incipit, Vide Cyn. & c. Sequitur ergo, quod cum pœna fustigationis non sit vltra relegationem, non potest

in ea inferri tortura. & ita pluries patrocinando obtinui, maxime, quando aliquis inquitur de furto, & non probatur valor rei subtractæ, & sunt indicia sufficiētia ad torturam. nam dicebani, quod non potest torqueri etiam stantibus indiciis, quia nō probatur valor rei, vtrum sit vltra Augustalem: & in pœnis sequimur mitiorem partem, quia poterat esse valor infra Augustalem. vnde natura delicti non patitur torturam: & sic recurendum est ad iuramentum purgationis, quo pœstito reus absolui debet, vt not. Ias. in l. iij. in prin. col. v. ff. de iurei. & ita pluries vidi iudicari me patrocinate, & ita etiā tenui aliās legendo publice dictam legem, imperiū, in ciuitate Salerni. Et prædicta etiā de intellectu dicti capituli, tormenta. tenet Paris in tracta. syn di. in ver. tortura in c. an in causa pecuniaria, & c. ¶ Sed licet hactenus fuerim in ista opin. tamē nunc melius discutiendo materiam, & ponderādo dictū capitulum, ad hoc, quod nostrorum. & c. sum in contraria opin. vide 8 licet, quod imō hodie vbi venit pœna fustigationis pro furto, potest irrogari tortura stantibus indiciis. Et pondero dictum capitulum, quod non contentatur 9 sola pœna fustigationis: imō irrogat tres pœnas copulatiue: sci licet, quod fustigetur. itē, quod signetur in fronte. tertio, & de tota prouincia banniat. Et sic

vbi cūque irrogaretur sola pœna fustigationis, fateretur primā opi. esse veram, quia non est vltra relegationē. sed quia hic irrogatur tres pœnæ, satis potest dici, quod simul iunctæ faciunt pœnam vltra relegationem, & hoc esse verum probo ratione euidenti. * Nam pœna bāni, hodie secundum magis communē opin. vbi bona non publicatur, æquiparatur pœnæ relegationis. ita tenet Andr. de yser. in c. domino guerrā. col. ij. hic finitur l. & c. in vñb. feud. & Bal. in l. j. col. iij. C. de hæc. insti. & gl. in §. relegati. insti. qui. mod. ius pa. pot. sol. & Fely. in c. j. col. pen. versic. quinta declaratio. de offi. del. terigi aliquantulū in repe. mea. l. is potest. ff. de acquir. hæred. in primo requisito, super gl. num. cxxxij. vers. quid autem de bānito & c. Quia ergo dictum capitulū, ad hoc, quod nostrorū. vult, quod furās infra Augustalem bāniatur de tota prouincia, censetur per hoc quidem relegatus. Inquantū verō vult, quod fustigetur etiā, hæc est pœna vltra relegationem. * De signo in fronte, non curo: quia illa pœna est contra iuris dispositionē & cōtra tex. in l. si quis in metal lū. C. de pē. vbi notāter vult imperator, quod * cū facies hominis sit facta ad instar diuinæ imaginis, non debet cicatricibus deformari. & ibi est gl. quæ vult, quod nō potest aliquis pro pœna bullari in fronte. plus di-

cit ibi Angel. quod etiam si per
statutū imponeretur huiusmo-
di pœna stigmati in fronte, nō
tenet nec seruari debet. per illā
legem idem tenet Alex. in addi.
ad Bar. in l. cum in diuersis. ff. de
relig. & ex hoc teneo, quod di-
cta pœna non debet seruari, nō
obstāte, quod ponatur in d. c. &
ita videmus praticari, scilicet,
q̄ dicta pœna stigmati nunquā
irrogat fustigati, sed aliæ dux
pœnæ, scilicet fustigatiōis & bā-
ni, sunt in vsu, & seruari debēt,
& propterea siue æquiparemus
bannum relegationi, reperitur
excessus in fustigatiōe, siue æq-
paremus fustigationem relega-
tioni, reperitur excessus in ban-
no, & sic in omnem euentū, est
pœna ultra relegationē. & hanc
ponderationē in simili casu re-
perio, quod facit Alex. in consi.
cxvj. inci. Animaduersis statutis
& c. col. iij. & iij. maxime in ver.
cum ergo bannitus & c. in ij. vo-
lu. vbi propriē loquitur de ban-
nito, cuius bona publicantur. &
sic quia patitur duas pœnas, sci-
licet, ultra bānum, patitur cōfi-
scationē honorū. dicit ibi Alex.
q̄ ista pœna est supra relegatio-
nem. vnde non admittitur pro-
curator. ita etiam est dicendum
in casu nostro, vt ratione dupli-
catis pœnæ dicatur ultra rele-
gationē, & sic habeat locū tortu-
ra, & nō admittatur procurator
in tali crimine furti. Et hanc se-
cundam partem nūc melius ad-
uertēs puro veriore, & ita te-

neo, q̄cqd aliās tenuerim. ¶ * Si
quis tamen vellet tenere primā
partem, posset se fundare super
consuetudine, quia ex quadam
generali consuetudine solent
homines cōmittētes huiusmodi
furta, fustigari tantū, & nō bā-
niri. & ideo pœna bāni videtur
sublata, saltem ex cōsuetudine,
& sic remanet solū pœna fusti-
gationis, quæ nō est supra rele-
gationem. quæ cōsuetudo mul-
tum accēditur in pœnis. l. si quis
reum. ff. de custo. reo. & l. hodie.
cū ibi not. ff. de pœnis & Bal. in
l. quicūque. col. iij. ver. scias ta-
men. C. de seruis fugi. & Abb. in
c. inquisitionis. in prin. col. fi. de
accu. & Fely. in c. de causis. col. j.
de offic. delega. & Alex. in cōfi.
v. col. fin. & consi. cxj. colum. iij.
in j. volu. & Paris in tracta. syn-
dic. in tit. de offic. synd. col. iij.
& v. in c. an si potestas. & c. Ro-
bert. Venus. l. v. d.

Iudiciorū III. distinctio.

*Iudicium capitale, aliud personale,
& aliud reale, & aliud mixtum.*

*Actiōes in rem scriptæ, an dicantur
mixtæ.*

*Agens actiōe personali, quid in li-
bello probare & deducere habeat:
& quid agens actiōe reali.*

*Dominium qualiter probatur in rei
vindicatione.*

*Agens petitione hereditatis, non ha-
bet necesse probare dominium.*

*Hypothecaria agens, quid necesse
probare habeat.*

*Pignoratitia actiō, an realis vel
perso*

personalis dicatur.

8 *Hereditatis petitio, an sit actio mere realis vel personalis in rem scripta. & num. 9.*

10 *In electus ad l. hereditatis. C. de hereditatis.*

1 **T**ertia Distinctio principalis iudiciorum est, *quia iudiciū aliud personale, & aliud reale, & aliud mixtum, scilicet inter reale & personale, ad hoc ut differat ab illo mixto inter civile & criminale, de quo tractauimus supra in prima distinctione. Iudiciū personale, est illud, in quo agitur contra aliquem actione personali, siue sit civile, siue criminale. Actio autē personalis, dicitur illa, quæ dirigatur contra personam, & non potest ab offibus eius separari. l. quis ergo casus. ff. de pecul. & l. iij. & ibi gl. ff. pro socio. Iudiciū reale, dicitur illud, in quo agitur actione reali, puta rei vindicatione, vel hypothecaria. & hoc iudiciū sequitur rem penes quęcunq; vadat, & datur etiam contra singularem successorem. l. j. C. de alien. iudi. mut. cau. fac. & habetur plenē per Bartol. in l. creditores. C. de pig. & in l. rem alienam. ff. de pigno. acti. Iudiciū mixtum, dicitur illud, in quo agitur actione mixta, quæ sapit naturā actionis personalis & realis. * & potest poni exemplum in rem scriptis: quæ sunt quædam actiones, quæ oriuntur ex contractibus vel quasi, ex maleficio vel quali, & hoc respectu dicuntur

tur personales. quia tamen dantur contra quemlibet possessorem, hoc respectu dicuntur reales, & sic habent mixtam naturam, ut est actio ad exhibendum, actio noxalis, actio quod metus causa, & similes: de quibus ponit bonam declarationem Iaso. in rub. ff. si cert. petat. ubi idem dicit de interdictis: potest etiam poni exemplum de illis tribus actionibus, scilicet, familiarum excusanda, cōmuni diuidendo, & finium regundorum: quæ dicuntur mixtæ: ut in §. quædam. instit. de actio. & quæ sit ratio, quare dicatur mixta: vide plene Iason. in d. §. quædam. & in d. rubr. ff. si certū petatur: & utrobique tractat quid de petitione hereditatis, an dicatur merē realis, vel in rem scripta. & est text. & ibi Bald. & doctor. in l. hereditatis. C. de peti. hereditat. & dicam infra in fine huius distinctionis. * Quid autem sit necesse deduci in iudicio personali, & quid in reali? Dic quod in iudicio personali principaliter agens debet habere reum obligatum: ex qua obligatione oriatur actio. l. an eandem. §. actiones. & ibi Bartol. ff. de excep. rei iudi. aliās agens siue actione repelleretur a limite iudicii. l. si pupilli §. videamus. ff. de neg. gest. & no. i. l. ubi pactum. C. de tras. sic ergo produciens libellum in actione personali, debet talē causam assignare, ex qua appareat, quod reus sit oblig

obligatus. l. ij. §. circa. & ibi gl. ff. de doli excep. vbi est illa glo. quæ dicit libellum non procedere, si dicatur peto decē, quia Rex est in Frāciā. quia ista causa non præsupponit obligationes rei, & habetur in §. sic itaq; . institutu. de actio. ¶ In iudicio verò reali, si loquimur de rei vendicatione duo tantum extrema sunt deducenda & probanda. Primum scilicet, dominium ex parte agentis. Secundum, possessio siue detentatio ex parte rei cōuenti. His duobus probatis, obtinet agēs, l. j. C. de alie. iudic. mut. cau. fa. & l. in rem. & l. officium. ff. de rei vendica. ¶ **4** Qualiter autem debeat probari dominium in rei vendicatione? Dic. quod debet probari directò, & est difficilis probationis, quia nō solum debet probari de titulo, sed est necesse probari de dominio sui authoris, alias non obtinet, secundum Alexan. in cons. xviij. col. iij. in ij. volu. & in cons. xj. col. j. in iij. volum. & habetur in decis. xl. consil. Neapol. in j. colum. de quo vide per Bart. in l. quidā in suo. ff. de cōditio. instit. ¶ **5** In petitione verò hereditatis, quæ similiter est actio realis, non est necesse probare de dominio authoris, sed sufficit probare rem fuisse in bonis defuncti secundum Barto. & doct. in l. hereditatis. C. de petit. heredi. per tex. in l. & non tantum. ff. de petiti. hered. ¶ **6** Sed si loquimur de actione hypothecaria, tunc est

necesse probare debitum, cuius vigore res sit hypothecata, & nō habet necesse probare actor dominium debitoris. sed sufficit probare rem fuisse in bonis, & de bonis debitoris. ita deciditur in decis. ccclxxxij. consil. Neapol. & per Socin. in consil. cxxxiiij. colum. j. in j. volum. & Pau. de cast. in cons. clxviij. in ij. volum. quicquid teneat Bartol. in l. rem alienam. ff. de pignor. actio. Et de hac materia qualiter sit agendū in actione hypothecaria, vide Alexand. in consil. cxxxvij. colum. ij. in ij. volu. & consil. cvij. in v. volumi. & consil. xcviij. in ij. volumi. & in decisio. xxxvij. & decis. xl. consilii. Neapol. & iste modus agendi & probandi debet seruari hodie, quando agitur assistenti vigore instrumenti, maxime secundum formam regie pragmatice. ¶ **7** An autem actio pignoratitia, dicatur realis, vel psonalis: quilibet fortè prima facie diceret, quod est actio realis, sicut actio hypothecaria, dum detur ad ipsam rem, scilicet, ad pignus recuperandum. Tamen veritas est in contrarium, scilicet, quod est actio psonalis. Pro hoc est tex. formalis in l. fina. C. de distract. pigno. & tenet Barto. in rub. ff. de pigno. actio. & de hac materia est gloss. magistra. in proce. digestorum. §. nos verò. in gloss. in vers. eadem. quæ ponit differentiam inter actionem pignoratitiam.

& hypothecariā: quia illa est personalis, & hæc realis. Item actio pignoratitia, est duplex, scilicet directa & contraria. Directa datur debitori ad recuperandū pignus, soluto debito, vel aliter satisfactio. l. si rem: §. omnis. ff. de pign. actio. Contraria verò cōpetit creditori, quando fuit deceptus in pignore: & datur contra debito rem ad interessē: & semper est personalis. l. j. in fi. & l. tutor. §. contrariā. & ibi Bar. ff. de pign. acti. Hypothecaria verò semper competit creditori: tam ad rem immobilē, q̄ ad pignus rei mobilis: & datur in re. l. pignoris ff. de pig. & l. pignoris. & ibi gl. C. de pign. & l. eos. C. qui pot. in pignor. habe. Quo ad actionem enim hypothecariā, nulla est differentia inter pignus & hypothecam. l. res hypothecæ. in fi. & ibi gl. ff. de pign. & est gl. not. in l. si fundus. §. in vēdicatione. eo. tit. ¶ Vltimò, quia sum pollicitus tãgere hñc illā q. de qua est magna variētas inter Doct. scilicet, an petitio hæreditatis, dicatur merè realis vel in rem scripta. Dico q̄ vera & magis communis cōclusio est, quòd est merè realis: ut tenet las. & cōmuniter Moder. in rub. ff. si cer. petat. & in §. quedam. instit. de act. per l. si autē. §. sed & is. ff. de rei vendi. & tenet Bar. in l. sed si lege. §. petitio. ff. de petit. hære. Contrarium tenet gl. in rubr. ff. si cert. petat. quam ibi sequitur Alexā. scilicet, quòd sit in rem scripta:

per tex. in dict. §. petitio. & hæc opi. tenet Bald. per illum tex. in l. hæreditatis. C. de peti. hæredi. Ego autem in hoc considero & puto, quòd in puncto iuris, opi. gloss. & Alex. in d. rubr. ff. si cer. petat. sit verior, & magis sustentabilis. Et præsuppono, quòd ad hoc, vt actio dicatur personalis in rem scripta, duo copulativè requirūtur. Vnum scilicet, quòd oriatur ex contractu, vel quasi maleficio, vel quasi. Secundum requisitum est, quòd detur cōtra quemlibet possidentē: vt no. gl. in l. iij. §. est autem. ff. ad exhib. ¶ Sed petitio hæreditatis oritur ex quasi contractu quod probō. quia non datur nisi hæredi, qui adiūt hereditatem: sed eo ipso, q̄ hæres adit hereditatem, censetur quasi contrahere cum debitoribus & creditoribus hæreditariis. l. apud Iulianum. §. si. ff. ex quibus cau. in poss. ea. & l. ex maleficiis. §. hæres. ff. de acti. & obliga. & ibi not. vnde is, qui in tentat petitionē hæreditatis, eo ipso quòd adit hereditatē, quæ aditio in solo animo consistit, l. gerit. & ibi Bart. ff. de acquiren. hæred. censetur quasi contrahere cum eo, quem vult petitionē hæreditatis convenire, & propterea hoc respectu potest dici personalis: & quia transit cōtra quemcunque possidentem pro hærede vel pro possessore. l. regulariter. ff. de per. hæredit. hoc respectu potest dici in rem scripta. ¶ Nō obstat d. l. si autem. §.

sed & is. ff. de rei vendic. quia licet ibi dicatur, quod est in rem, non tamen per hoc sequitur, quod sit merè realis, cum possit expone in re scripta: ut dicit in simili text. in l. metum. §. cū autem. ff. quod metus causa. maxime cū habeamus tex. expressum in d. l. hereditatis. qui dicit, quod est actio personalis mixta. & iura debent iuribus concordari. l. non est novum. ff. de leg. ¶ Minimè obstat, quod dicit Barto. in d. §. petitio. dum dicit, quod est realis: tamē prætationes personales veniūt officio iudicis deseruienti illi actioni reali: quia hoc esset destruere tex. in dicta l. hereditatis. ibi. cum mixta personalis actionis ratio hoc respondere compellat, & c. ubi probatur, quod in petitione hereditatis est admixta actio personalis. Ergo non veniūt officio iudicis, sed iure personalis actionis: cū non sit recedendum à proprio significato verborū. l. non aliter. ff. de leg. iij. ¶ Si quis tamē vellet tenere communem opi. quod sit realis, posset se fundare: quia petitio hereditatis est ius vniuersale, in quo possunt esse reales, & personales prætationes: tamen omnia ista faciunt vnum corpus. & sic vnum ius vniuersale, quod appellatur hereditas. l. nihil. ff. de verb. signi. quæ hereditas respectu iuris vniuersalis est quid incorporale. ut inst. de reb. cor. & incorp. §. i. vnde is. qui intetat petitionem hereditatis, dicit se i

habere ius in illo re incorporali, & sic in illo iure vniuersali: merito dicitur actio realis: quia datur ad re licet incorporalem. vnde licet veniant prætationes personales in ea: tamē veniunt accessorie: tanquam inclusæ in corpus vniuersale. & esset inconueniens, quod actio sumeret denominationē à suo accessorio. & hoc expressè probatur ex d. §. petitio. ubi dicitur, quod petitio hereditatis licet sit in re, & sic presupponit hoc esse principale: habet tamē quasdam personales prætationes. scilicet, eorum quæ à debitoribus sunt exacta, & c. per illa verba patet, quod veniūt accessoria in consequentiam. ¶ Nō obstat d. l. hereditatis. C. de petis. heredi. quia debet intelligi & distingui per d. §. petit. l. sed & posteriores. ff. de leg. scilicet, quod habentur admixtae personales prætationes, accessorie tamen, ut suprā dixi. Et pro hac opi. cōmuni, est tex. in dict. l. si autē. §. sed & is. ff. de rei vend. ubi æquiparat rei vendicationem petitioni hereditatis. & dicit vtraque esse in rem. Rob. Venuf. I. V. D.

Iudiciorum quarta distinctio.

Iudicium aliud vniuersale, aliud generale, & aliud particulare.

Differentia, quæ sit inter iudicium vniuersale & generale.

Quarta Principalis distinctio iudiciorū est, Quia iudicium

Iudiciorum. quinta
distinctio.

cium aliud est vniuersale, aliud generale, & aliud particulare. Iudiciū vniuersale, dicitur illud, in quo agitur actiōe vniuersali, prout est iudiciū petitionis hereditatis. nam hereditas continet vniuersum ius. I. nihil fidei. signi. Item, iudiciū dotis: nam similiter dos continet ius vniuersale: vt nor. Bar. in rub. ff. sol. matrim. col. si. idem in peculio, & aliis similibus. Iudiciū generale, est illud, in quo deducitur actio generalis: prout est actio tutelæ, actio pro socio, & similis: & ideo appellatur generalis: quia sub vna actione comprehendit plura capitula: puta ad ministratiōem vini, olei, frumētī, & aliorum negotiorū: ita declarat Spec. in tit. de actione seu petitione. §. sequitur. co. xij. ver. & no. & ver. differt. * Quæ autē sit differētia inter iudiciū vniuersale, & generale, ponit Spec. in d. vers. differt. & tangit etiā aliqua in d. §. sequitur. i. prin. Et in effectu iudiciū vniuersale comprehendit vnū corpus vniuersum: quod plura iura habet sub se. Generale verò comprehendit plura capitula separata: & vide ibi plenius per eum. Iudiciū particulare, est illud, quod comprehendit vnā tantum rem: prout est rei vendicatio, actio ex empto, ad vnā rem, vel ex deposito, vel similis: ita hec omnia declarantur per Spec. in d. §. sequitur. & ibi vide. Rob. Venus. veriusque Iur. Do&.

Iudiciū aliud ordinariū, & aliud delegatū.

Iudex ordinarius qui dicatur, & qui delegatus: & in quibus differat.

Iurisdictio originaliter radicata est in principe, & ab eo descendunt iudices, sicut riuuli à fonte suo.

Delegatus iudex qui dicatur, & quomodo cognoscatur ab ordinario, & in quibus differant aduicem.

Vicarius seu locum tenens, an dicatur ordinarius vel delegatus. & mo. cum plur. seq.

Vicariorum tres dicuntur esse species.

Archidiaconus absente episcopo, vicarius est episcopi, ipso iure.

Vicarius quomodo cognoscatur à delegato.

Viceduces, vicereges, & vicecomites, dicuntur iudices ordinarij.

Barones omnes habent iurisdictiōem in baronia sua.

Vicarius generalis episcopi, dicitur ordinarius: secus particularis vicarius vnius loci: quia est delegatus.

Episcopus equiparatur duci, comiti, vel baroni.

Vicarius foraneus seu ruralis, quis dicatur.

Appellari non potest à vicario generali ad episcopum. S. cui à vicario foraneo vel rurali.

Vicarius episcopi, dicitur ordinarius in his, quæ de iure comuni in eum transeunt, secus in his, quæ vō transeunt: nisi specialiter sibi committantur per episcopum: prout sunt causæ criminales, & collationes beneficio.

- rum: quia in his est delegatus.
- 17 Vicarius rectoris secularis vel presbiteri: an dicatur ordinarius vel delegatus.
- 18 Vicarius creatus ab habente potestatem substituendi, dicitur ordinarius.
- 19 Vicarius an possit constitui ab inferiori principe.
- 20 Vicarius seu locum tenens in casu, quo potest de iure constitui, quam potestatem habeat, & de quibus causis possit cognoscere.
- 21 Intell. ad l. ij. C. de offici. eius, qui vi. alter ger.
- 22 Vicarius an possit alium vicarium sibi substituere.
- 23 Delegatus à quibus constitui potest.
- 24 Delegatus alienam iurisdictionem habere dicitur.
- 25 Delegatus regulariter subdelegari non potest, sed fallit in delegato principis. nume. 26.
- 27 Appellari an possit à subdelegato ad principem delegantem, obmisso subdelegante.
- 28 Delegatus non potest absolvere ab observatione iudicii ante litem contestatam, nec facere preceptum diffinitivum.
- 29 Delegata iurdictio, dicitur odiosa ordinaria verò, favorabilior. nu. 34. & 36.
- 30 Processus est nullus, quando plures sunt delegati, & unus sine alio procedit, nisi in rescripto apposita sit clausula, & si non omnes, &c. fallit tamen in delegato ad universitatem causarum.
- 31 Arbitri quando plures sunt, non potest unus sine alio procedere.
- 32 Iurdictio delegati prorogari non potest: nec potest delegatus cognoscere, nisi inter personas contentas in rescripto delegatorio.
- 33 Delegati quando plures sunt, & unus moriuus, omnium iurdictio expirat: secus in ordinarijs.
- 34 Iurisdictionis appellatione, intelligitur de ordinaria, & non delegata.
- 35 Delegata iurdictio ut impediatur, fit coaccruiatio plurium summarum diversis actionibus in eodem libello cumularum, secus in ordinario.
- 36 Delegata iurdictio derogat ordinaria: ideo restringenda.
- 37 Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris, non valet nec transit in rem iudicatam, si non appellatur.
- 38 Processus contumacia punitivus, factus à delegato non verè delegatus, non valet: secus in ordinario.
- 39 Delegatus non potest renovare sententiam secundi decreti, sed sit ordinarius.
- 40 Delegatus an possit indistinctè & suspectus recusari: & quid de ordinario.
- 41 Delegatus ut suspectus recusatus, an possit causam alteri committere: & quid in ordinario.
- 42 Delegatus in delegando, an possit sententiam sibi reservare: & sic ordinarius.
- 43 Delegatus an & quando possit suam sententiam exequi.
- 44 Delegatus non potest minuire nec augere tēus, quod datur iudicatis.
- 45 Magistratus appellatione, nō venit delegatus, sed tantum ordinarius.
- 46 Delegatus papa potest subdelegare causam suo non subdito: etiam suo superiori, dummodo sit in dignitate constit.

constitutus: secus in ordinario.

- 47 Delegatus qui nulliter pronuntiavit, non potest iterum pronuntiare: secus est in ordinario.
- 48 Delegatus potest suam interlocutoriam reuocare: nullis, quando se non iudicem pronuntiavit. & num. 49.
- 50 Delegatus non potest subdelegare etiam unum articulum iurisdictionalem, nisi sit ad vniuersitatem causarum: secus in ordinario.
- 51 Delegatus ad vniuersitatem causarum, non potest vniuersam suam delegationem subdelegare.
- 52 Delegatus ad vniuersitatem causarum, quis dicatur.
- 53 Delegatus non potest citare per edicta, nisi sit delegatus principis.
- 54 Delegatus inferiori à principe, non potest aliquem capere de persona.
- 55 Delegatus citare debet cum inserto tenore sue delegationis.
- 56 Iurisdiclio delegati expirat per mortem delegantis re integra: & quando dicatur res integra: secus in ordinario.
- 57 Vicarij iurisdiclio, extinguitur morte episcopi.
- 58 Delegatus etiam à principe, non potest subdelegare cum potestate subdelegandi, nisi hoc faciat scien- & patiente ordinario: secus est in ordinario.
- 59 Delegatus non potest sententiam suam dubiam interpretari: in ordinario secus est.
- 60 Delegatus, qui non potest exequi, non potest sibi taxationem expensarum reservare.
- 61 Delegatus an & quando cognoscat de causis meri & misti imperij.
- 62 Causa meri & misti imperij, de iure canonico delegantur.
- 63 Principis delegatus etiam causas meri & misti imperij subdelegat.
- 64 Delegatus principis, non subdelegat, quando industria persone est electa: neque quando ea sunt delegata, que principis reservata sunt.
- 65 Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto, ne qui eius, & secus eximens vocatum in ius coram ordinario.
- 66 Capitulum sede vacante, non succedit in iurisdictionem delegatam.
- 67 Delegatus papa, demandare non potest potestatem absoluedi, nec pradi- cendi, nec providendi ecclesiis de prelatu: secus est in ordinario.
- 68 Delegatus non potest instituere presentatum in ecclesia patronata.
- 69 Delegatus an possit mactare.
- 70 Iurisdiclio delegati, non suspenditur per excommunicationem delegantis: secus est in vicario, si excommunicatur episcopus.
- 71 Princeps solus videtur in rescriptis clausula, appellatione remota: non autem delegatus Principis, nec operatur in prauudicium tertij.
- 72 Delegatus non dicitur i, cui commissa est causa, in qua alias erat ordinarius, sed in causa illa remanet ordinarius: & solum sua iurisdiclio excitata dicitur.

Quinta principalis distinctio iudiciorum est: quia iudicium aliud est ordinarium, & aliud delegatum. Ordinarium, est illud, quod ventilatur coram iudice ordinario: de quo loquitur totus titulus extra, de offic.

ord. Iudicium verò delegatum est, quod ventilatur coram iudice delegato: de quo loquitur totus titu. extrà, de offic. delega. & ff. de offic. eius cui mandat, est iurisdic. per totum. ¶ Quis autem dicatur iudex ordinarius, & quis delegatus, & quomodo cognoscatur vnus ab alio, & in quibus differat ordinarius à delegato: quia ista est materia utilis & quotidiana, quæ quotidie versatur in iudiciis, ideo decreui hanc eam plenè declarare, cum hic opportunè congruat. ¶ Iudex ergo ordinarius, dicitur ille, qui est creatus à principe. papa, imperatore, vel rege: vel ab alio superiore habente potestatem cōcedendi ordinariam iurisdictionem: vt presertim vniuersali iurisdictioni alicuius ciuitatis, vel prouinciæ: eo enim ipso quod alicui committitur vniuersitas negotiorum per habentem potestatem, censetur creatus ordinarius, nisi expressè dicatur in cōmissione, quod delegat sibi causas, vel quod facit eum delegatum: nam tunc esset delegatus ad vniuersitatem causarum. ita declarat Alex. in l. preter. ff. de iuris. omn. iudi. de mente Bar. in l. more. eo. tit. & sic habes bonam doctrinam cognoscendi ordinariū à delegato ad vniuersitatem causarum. potest tamen creari ordinarius non solum cum territorio, verum etiā sine territorio: vt declarat Fel. in c. post cessionem. in prin. de prob. & est tex. cum gl. & ibi Gem. in

c. ordinarij. de offic. ordi. lib. vj. ¶ Scias tamē, quod omnis iurisdic. plenaria est radicata in principe, & in eo est originaliter: vt probatur in l. j. ff. de cōst. prin. & no. Bar. in l. j. col. fi. ff. de iuris. omnium iud. & ad solum principem spectat conferre ordinariā iurisdictionem, & creare iudices ordinarios. text. est & ibi glo. & Bal. in c. j. §. iudices de pace iura. firman. in vñibus seu. & in l. j. ff. ad legē Iul. de ambit. & gl. in c. ij. ne praela. vices suas. ita vt omnes dignitates & omnia officia & gradus ab ipso principe profluat, sicut riui à suo fonte. ita dicit Ang. in rub. ff. de iuris. omn. iudi. & Bal. in c. j. in princ. quis dica. dux. eo. vel mar. vnde plures gradus iudicum ordinariorum reperiuntur. Quidam enim dicuntur super illustres, quidam illustres, quidam spectabiles, quidam clarissimi, & quidā infimi. quos gradus ponit glos. & ibi Alex. & Moder. in l. j. ff. de offic. eius, cui man. est iurisd. & Specul. in tit. de iuris. omn. iudi. col. j. & ij. ¶ Delegatus verò, is dicitur, cui à principe vel ab ordinario, vel à delegato principis causa committitur, vices gerens delegantis, & proprium nihil habens. l. j. §. qui mandata. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. ita declarat Alex. in rub. illius tit. colum. iij. in fi. & Specul. in titu. de iudi. delega. §. j. Delegatus enim dicitur habere solum vñsum iurisdictionis delegantis,

gantis, & nihil habet propriū, quo ad iurisdictionem: vt d. §. qui mandatum. & l. & si prator. ff. de offic. eius. cui manda. est iurisdic. ¶ Quomodo autē cognoscatur, an aliquis sit creatus ordinarius, vel delegatus ultra ea, quæ dicit Alexand. in d. l. prator. ff. de iurisdic. omn. iud. ponit Barto. in l. more. col. ij. vers. iuxta hoc & c. eod. titu. & Ab. & cōmuniter doctor. in c. licet de offic. ordi. videlicet, quando in commissione diceretur. procedas auctoritate nostra: vel delego, vel cōmitto tibi talem causam: vel quando additur cōmissione aliqua clausula, quæ non spectat ad ordinariam iurisdictionem: vt si dicatur, procedas 7 appellatione remota, vel alia simili clausula vtatur. tūc enim semper præsūmitur delegatus, secundum Abbatem. in d. cap. licet. columna secunda. Si verò hoc non apparet ex circumstantiis, & tunc si vniuersitas causarum conceditur præsūmitur ordinarius. l. j. §. cum urbem. ff. de offic. præfec. vr. Si verò vna causa vel plures distinctæ & separatae concedantur, præsūmitur delegatus. secundum Bar. in d. l. more. C. col. ij. vers. iuxta hoc, & c. & ibi etiā Alex. in iij. col. in fi. & Bar. in l. ij. §. si ff. de optio. leg. & Bar. in l. ambitiosa. co. si. ff. de decre. ab ordi. faci. ¶ An autem locū tenens, seu substitutus alicuius officialis, dicatur ordinarius vel delegatus, hæc est pul

chra q. & valde difficilis, & multæ quæstiōes quotidiane possūt ex ea decidi, maximè, propter multas differētias, quæ sunt inter ordinariū & delegatum. vnde p. pleniori discussiōe huius quæstionis subiicio tres alias q. Prima erit, quis dicatur substitutus, seu vicarius, vel locum tenēs. Secunda, an talis substitutus sit ordinarius vel delegatus. Tertia, vtrum inferior à principe. possit sibi cōstituere vicariū seu locum tenentem. ¶ * Venio ad primā q. super qua dic quæ d. tres reperiuntur species vicariorum seu locatenentium. Primo modo dicitur vicarius is, qui cōstituitur ipso iure à lege sine facto hominis: * prout est archidiaconus, q. absente episcopo, est vicarius episcopi, ipso iure. c. j. de offic. archi. Secundo modo, dicitur vicarius seu vicegerens is, qui constituitur ab eodem superiore, à quo fuit constitutus ille ordinarius, i. cuius locū subrogatur, & de hoc loquitur tex. in l. ij. C. de offic. eius, qui vi. alr. ger. & l. j. §. à præfecto. ff. de leg. iij. Tertio modo dicitur vicarius is, qui substituitur ab aliquo in locum suū ipsius substituentis. & de hoc loquitur tex. in l. aliquādo. ff. de officio proconsul. & in authen. de col. §. ad hoc phibemus. & in authē vt nulli iudi. in prin. & Bar. in l. obseruare. ff. de offic. proconsul. & hæc colliguntur de mēte Alexan. in rub. ff. de offic. eius, cui man. est iurisdic.

8 ¶ **¶** Quomodo autem cognoscatur vicarius à delegato: declarat Bar. in l. j. §. j. in fi. ff. qs & à quo app. vbi dicit, qd si vicarius sedet in eodem tribunali, in quo sedebat cōstituens, cēsetur vicarius. si verò sedet in alio loco, dicitur delegatus. Ex quo infert ipse, qd si ordinarius scribat alicui, qd sit suus vicarius in tali causa, vel in tali loco particulari, & distincto: talis nō erit vicarius, sed delegatus: vt habetur in c. romana de ap. li. vj. vnde à tali substituto appellatur ad substituētē: vt ibi habetur. ¶ **¶** Secunda quaestio, est, an talis substitutus dicatur ordinarius vel delegatus. super qua vera conclusio est, qd in primis duabus speciebus vicegerētū, scilicet, quādo quis constituitur à lege vel à superiore, dicitur ordinarius, ex quo lex, & talis superior poterat dare ordinariam iurisdictionē. & hoc nō habet dubiū, per allegata per Ale. in d. rubr. ff. de offic. eius. In tertia verò specie, scilicet quādo cōstituitur ab aliquo officiali in locum suū ipsius: in hoc consistit omne dubiū, vnde pro habenda veritate distinguē, aut talis vicarius substituitur ab ipso principe in locū suū ipsius, put est vice rex, vel legatus de latere, & sine dubio talis vicarius habet ordinariam iurisdictionē. text. est in ca. tua. & ibi per docto. de offic. vicar. Ponderando ibi illud verbum, iurisdictione. quā in dubio intelligitur de ordinaria, secun-

dum Abb. ibi. & dicam infra in differētis. nam princeps potest dare ordinariā iurisdictionem: vt suprà dixi. & probatur in l. j. §. cū vrbem. ff. de offic. praefec. vrb. ¶ **¶** Ex quo infero, qd hodie in regno idem esset dicendum de istis substitutis ducum, comitum, & marchionum. quos in regno appellamus viceduces, vice comites, & c. nam isti habent ordinariam iurisdictionē: quia ex forma privilegiorū omnes barones regni habent merum, & mistum imperiū sibi concessum à rege cum potestate creādi capitaneos ad iusticiam & ordinarios iudices. secundum And. de yser. in consti. in locis demanij. la prima. & isti qui habēt privilegiū, dicuntur exercere iurisdictionem de licetia principis: vt not. Andr. de yser. in consti. ea, quā & maximē in praedictis dignitatibus, quā appellatur regales. secundum Bal. & communiter doct. in c. j. de feu. marc. & Alex. in cōf. xxv. col. iij. in v. vol. ¶ **¶** & dicit Matth. de affli. in decisio. lxxvij. consi. Neapo. quod ratione territorij omnes barones habent iurisdictionem in baronia sua. ¶ **¶** Si verò talis substitutus creatur ab inferiore à principe, qui tamen non sit dux, comes, vel marchio, vel baro, habens merum imperiū ex privilegio, vt suprà, puta quia sumus in capitaneo seu rectore civitatis, vel praefide. qui vult substituere aliquē in locum suū ipsius, in

in hoc est differētia inter ius ciuile, & canonicū: quia vicarius episcopi habet ordinariam iurisdictionem: vt not. Ab. in d. c. tua. de offi. vica. & glo. in d. c. romana. de appella. lib. vj. & habetur. in c. ij. de offi. vica. lib. vj. quia lex dat tibi iurisdictionem ordinariam, secundū Ale. in d. rubr. ff. de offic. eius. col. iij. circa fin. sed vicarius rectoris ciuitatis vel praesidis. nō habet ordinariam: quia nec lex ei dat, nec ipse dare potest, ex quo talem auctoritatem non habet: imō prohibetur à lege: per d. §. ad hoc prohibemus. in auth. de colla. §. * Confirmatur id, quod dicimus de vicario episcopi, quod sit ordinarius: quia episcopus æquiparatur duci, comiti, vel baroni, secundū Bar. in l. quinta. in prin. & ibi etiam Alexā. ff. de verbo. oblig. vnde sicut substitutus comitis, vel baronis, dicitur ordinarius, vt modò dixi: ita & substitutus episcopi: quia ex cōmuni forma bullarū, eādē habet potestatem episcopus in diocesi à papa tibi cōcessam, quam habet barō in baronia, & probatur in c. cū episcopus. de offic. vica. li. vj. §. *

14. Limita tamē istud, quod dicitur de vicario episcopi, procedere in vicario generali: quia ille dicitur ordinarius, secus in vicario speciali dato in vna terra diocesis: vel in certa parte causarum tantum, qui dicitur vicarius foraneo vel ruralis: quia ille est delegatus, non

ordinarius. glof. est notabilis in clemen. ij. in versic. foraneo. de rescript. & tenet Gemi. in cap. j. in ij. quæst. de offic. ordin. lib. vj. & Felyn. in rub. de offic. deleg. col. fin. & Alexand. in rub. ff. de offic. eius. col. penul. in princ. & Ange in l. precipimus. C. de ap. 15. * vnde tunc à tali vicario foraneo appellaretur ad episcopū, vel ad vicarium generalem: vt habetur in d. c. romana. & ibi Gemin. de app. li. vj. & not. Calder. in consi. ij. in titu. de app. licet secus sit in vicario generali: quia ab eo non appellatur ad episcopum, ex quo est idē tribunal. vt d. cap. romana. & not. Barto. in l. j. §. j. ff. quis & à quo app. & ad prædicta vide etiam Cardin. in d. clemē. ij. in xxiiij. q. de rescri. 16. * Secundo notabiliter limitata procedere in his, quæ de iure communi & generali cōceduntur vicario episcopi: quia in illis tantū est ordinarius, puta in causis ciuilibus. nam causas criminales non potest de iure exercere episcopi vicarius, nisi specialiter tibi committantur per episcopum: vt est text. in cap. ij. de offic. vica. lib. vj. Itē minimē potest cōferre beneficia, nisi specialiter tibi concedatur potestas conferendi per episcopum. cap. fin. de offic. vica. lib. vj. & Abb. in c. tua. de offic. vica. vnde sequitur, quod si ista, quæ non veniunt in generali concessione, concedantur specialiter vicario per episcopū, in istis erit delegatus,

gatus. non ordinarius. & appellabitur tunc ab eo ad episcopum delegantem. ita tenet Felyn. in cap. licet. col. j. de offic. ord. & in sub. de offic. deleg. col. fin. quod nota perpetuo propter differentias. quæ sunt inter ordinarium
 17 & delegatū. ¶ * Circa vicarium rectoris secularis vel præsidis. vera conclusio est de iure ciuili. quod non est ordinarius. sed delegatus. ita concludit Alexan. in d. rubr. ff. de offic. eius. Ego tamen considero & intelligo hoc dictum Alex. procedere quando officialis vellet facere sibi vicarium in casu à iure prohibito. prout est regulariter: vt dicam infra in sequē. dubio. secus si faceret in casu permissio. prout est in casu necessitatis. puta causa infirmitatis. vel iustæ absentię. nam omnes doct. concludunt. quod tunc potest facere vicarium. secundum Barto. in l. obseruare. ff. de offic. proconsul. & Bald. in cap. si quis decesserit. si de feud. fue. contro. & probatur in d. §. ad hoc prohibemus. in authen. de colla. vbi permittitur officiali antequam veniat in officium. destinare vicarium. & eodem modo postquam venit. si contingat eum abesse ex iussione principis: vt ibi dicitur in fin. & not. Bald. in l. aliquando. ff. de offic. proconsul. nam in isto casu puto. quod talis substitutus dicatur ordinarius: quia lex permittens eum substitui. videtur sibi dare ordinariam iurisdictionē. & ita reperio. quod in terminis tenet Barto. in l. nequicquam. §. vbi decretum. in j. lect. colum. ij. versicu. oppo. & videtur. quod ista & c. ff. de offic. proconsul. vbi expresse dicit. quod substitutus ab eo. qui se absentat. vel in locum officialis mortui. dicitur ordinarius.
 18 ¶ * Eodem modo. quando aliquis esset creatus ordinarius à principe cum potestate substituendi. puto quod substitutus ab eo. sit ordinarius: quia videtur creatus auctoritate principis id concedentis. & ad hoc moueor per ea quæ not. Paris in tract. synd. in versic. substitutus. colum. iij. vbi quærit. an substitutus ab eo. qui habebat potestatem substituendi in suo priuilegio. possit imponere penam mortis. nam si non esset ordinarius. frustra dubitaretur de hoc. cum certum sit delegatum non posse expedire ea. quæ sunt meri imperij. l. j. ff. de offici. eius. ¶ Præterea. istos duos casus ego confirmo ratione vrgentissima. nā lex expresse prohibet officiales facere sibi substitutos. nisi in casu necessitatis. vt d. §. ad hoc prohibemus. & in authen. nulli iudi. in princip. & tamen permittit cuilibet ordinario posse delegare causas delegabiles. l. more. ff. de iurisdic. om. iud. & hoc procedit. siue in casu necessitatis. siue non: vt probatur in d. l. j. ff. de offici. eius. vbi in casu necessitatis permittitur deleg

delegatio meri imperij: ergo in aliis causis delegabilibus nō cōsideratur casus necessitatis. Si ergo lex vetat facere substitutum, nisi incertis casibus, sequitur q̄ in illis casibus exceptuatis erit ordinarius: quia si esset delegatus, etiā in casibus nō exceptuatis potest esse delegatus sine aliqua prohibitione legis. Ad quid ergo lex induceret talem prohibitionē, nisi esset ordinarius? Et idē dicimus in potestate substituenti cōcessa: quia absque tali potestate potest quilibet ordinarius cōstituere sibi delegatū: vt d. l. more. ergo talis potestas operatur vt possit constituere ordinariū auctoritate principis cōcedētis. ¶ Extra autē hos duos casus si ordinarius faceret vicegerentem, non dicitur ordinarius: sed potius delegatus ad vniuersitatē causarum. & ita procedat, quod dicit Alex. in d. rubri. ff. de offic. eius. & hoc expresse tenet Ias. in l. si eadem. col. ij. ff. de offi. 19 ass. ¶ Venio ad tertiam q. videlicet, vtrum inferior à principe, possit constituere sibi vicarium. & loquor de rectore ciuitatis, vel de praefide: quia iam de aliis dictum est. & breuiter concludo, quod non: & hoc regulariter: quia omni iure prohibetur. Primò enim prohibetur per ius cōmune, per d. s. ad hoc prohibemus & in authen. vt nulli iud. in princ. Secūdò prohibetur in regno Siciliae per multas cōstit. Et primò, per cōsti. quae inci-

pit, officia. quae imponit poenā capitalē. Secūdò, per constit. durā & diram. quae imponit poenā publicationis bonorū cōtra facientibus. Tertio, p capitulū regni, quod incipit, quia de vicariis, &c. vbi prohibet rex fieri vicarios sine eius licētia: & factos iubet de ciuitatibus expelli. & dicit Paris in tract. synd. i. ver. substitutus. co. h. quod potestates terrarum non possunt facere substitutum, & ire ad solarium. Quod tamē limita, nisi in casu necessitatis: vt dixi in p̄cedēti dubio: quia leges nouae distinguuntur per veteres. l. sed & posteriore. ff. de legib. ¶ Quam autē potestatem habeat vicarius seu locū tenēs in casu, in quo de iure cōstitui potest: dic, quod si est cōstitutus à principe vel ab alio superiøre, qui habet potestatem cōstituendi vicarium seu ordinariū, puta in locū ordinarij absentis vel mortui: & tūc vera & cōmunis conclusio est, quod potest facere omnia, quae poterat ille ordinarius in cuius locū substituitur. * Vnde potest expedire omnes causas meri & misti imperij: vsq; ad mortem & membri abscissionem inclusiue. ita intelligitur l. ij. C. de offi. eius, qui v. alte. ger. reprobatā glos. ibi quae dicit, quod non potest imponere vltimum supplicium & membri abscissionem: quia hoc non est verum. nā imò potest dictas poenas imponere, secundum Barto. in l. j. si hi quibus. ff. de legat. iij. &.

iij. & Bar in l. j. col. fin. ff. de offi.
 eius. vbi i specie reprobatur gl. in
 d. l. ij. & ibi etiā Alex. in xv. co. &
 Bal. in authen. sed nouo iure. C.
 de ser. fugi. ita etiam tenent Iac.
 de bel. & Bar. in d. §. ad hoc pro-
 hibemus. ¶ Si verò est constitu-
 tus ab inferiore in locum sui-
 ipsius, puta à rectore ciuitatis: &
 tunc omnes causas expedire po-
 test prater vltimum supplicium,
 & membri abscissionē. ita pro-
 priè loquitur tex. in d. §. ad hoc
 prohibemus. & ibi Iac. de bel. &
 Bar. idē tenet Bal. in l. data ope-
 ra. col. xiiij. C. qui accus. non poss.
 & Bal. in d. c. si qui decesserit. si
 de feu. fue. contro. & habetur in
 locis præalleg. & procedit etiā,
 si capitaneus habeat potestatem
 substituendi in priuilegio: vt te-
 net Paris i tracta. syndi. in d. ver-
 si. substitutus. col. ij. ad prædicta 24
 adde Bal. in authen. & omnino.
 co. iij. versic. iuxta hoc queritur.
 C. ne vxor. pro mari. vbi dicit, q.
 vicarius potestatis, potest expe-
 dire omnes causas citra sangui-
 22 nem. ¶ An autem possit vnus
 vicarius aliū vicariū sibi substi-
 tuere? Dic quod non: vt est text.
 in c. clericos de offi. vica. & no-
 gl. in c. j. in versic. ipsius. de offi.
 vica. lib. vj. & Bal. in l. aliquādo.
 ff. de offi. procu. & Fely in c. C.
 perpetuus. col. j. de si instr. quod
 proceditur etiam in vicario papæ;
 secundum Cardin. in cle. ij. in ij.
 quæstio. de rescri. ¶ Limita hoc,
 scilicet vt non possit facere vica-
 rium perpetuū sibi similem: sed

ex causa, puta absentie, potest ad
 modicum tempus facere vica-
 rium, secundum glo. in cle. j. in
 versic. locum. de regula. & Car-
 di. in cle. j. i. xj. xiiij. & xvij. q. de
 offi. vica. & Fely. in d. c. C. perpe-
 tuus. col. j. ¶ In quibus autem
 differat ordinarius à delegato.
 Ad hoc vt ista materia reducatur
 ad bonam vtilitatem. dico quod
 in multis differunt. Et primò, re-
 spectu creationis. quia iudex or-
 dinarius cōstituitur à principe,
 papa, imperatore, vel rege, po-
 pulo, lege, vel cōsuetudine. Dele-
 gatus verò ab omnibus prædi-
 ctis. & à quolibet ordinario: vt
 no. gl. in l. & quia. ff. de iur. om.
 iudic. Itē à delegato principis.
 l. à iudice. C. de iudi. Item à dele-
 gato ad vniuersitatē causarū. l. j.
 §. ab eo. & ibi Bartol. & doct. ff.
 quis, & à quo appel. ¶ Secūdo,
 differunt: quia ordinarius habet
 propriā iurisdictionē, & iure suo
 illā exequitur. l. more maiorū.
 ff. de iur. om. iudi. Delegatus ve-
 rò habet iurisdictionē iurē alie-
 no, & nihil habet proprium: sed
 habet solum vsum alienę iurisdic-
 tionis, scilicet delegantis. l. j. §.
 qui mandatam. & l. & si prætor.
 ff. de offi. eius. & l. solet ff. de iur.
 25 om. iud. & l. & q. eo ti. ¶ Ter-
 tiò, differunt: quia ordinarius po-
 test regulariter delegare. d. l. mo-
 re maiorū. & l. cognitio. §. cum
 propriā. ff. de offi. eius. & c. cum
 episcopus. de offi. ordi. lib. vj. De-
 legatus verò subdelegare nullo
 modo potest: vt d. l. more maio-

rñ. & l. à iudice. C. de iudi. & l. fi.
 ff. de off. eius. etiam de consensu
 partium. secundum Bal. in c. cū
 Bertold. col. iij. vers. quarto utrū
 & c. in fi. de re iud. & las. in d. liu
 26 dice. col. ij. ¶ * Fallit in delega-
 to principis: quia potest subdele-
 gare, vt d. l. à iudice. & c. pastora-
 lis. & c. venerabili. de off. deleg.
 & c. si duo. de offic. dele. lib. vj. &
 no. Abb. in c. si pro debilitate. de
 offi. dele. & est tex. in l. j. in fi. C.
 qui pro sua iurisd. vbi Bal. in vj.
 not. dicit quòd etiā causas meri
 imperij delegare pōt. de cuius
 dicti veritate, vide Alexā. in l. j.
 col. antepen. & pen. de offi. eius:
 vbi de hoc examinat plenū arti-
 culū. Multas alias fallētias vide
 per laso. in d. l. à iudice. vbi ple-
 27 nē attingit hāc materiā. ¶ * Quar-
 tō differunt, quia ab ordinario
 substituto nō appellatur ad sub-
 stituētē eum vt quādo sumus
 in vicario vel alio locum tenēte
 ordinario: quod quando sit, de-
 clarauī suprā, & dixi etiā in scri-
 ptis meis super lectura. ff. de of-
 fic. eius. Sed appellatur ad eum,
 ad quem appellaretur, si substi-
 tuens pronunciaffet. l. j. §. & ibi
 Bartol. ff. quis & à quo appel. &
 Barto. in l. prācipimus in princ.
 C. de appel. & text. in c. romana:
 & ibi glo. & docto. de appel. lib.
 vj. & in c. non putamus. de con-
 suetu. lib. vj. sed à delegatō ap-
 pellatur ad delegātē: vt in locis
 prāalleg. ¶ Quid autē, si ap-
 pellaretur à subdelegato in ca-
 su, in quo causa subdelegari po-

test? an sit appellandum ad pri-
 mum delegantem obmisso me-
 dio, vel ad medium subdelegan-
 tem? Dic, quòd de iure civili à
 subdelegato principis potest ap-
 pellari ad subdelegantem. l. j. in
 fi. C. qui pro sua iurisd. & habe-
 tur per Bar. in d. l. j. §. j. ff. quis &
 à quo appel. Sed de iure canonico
 debet appellari ad principē
 delegantem obmisso medio c. si
 duo. de offi. delegat. lib. vj. sed
 in delegatis ab inferiore à prin-
 cipe, indistinctē appellatur ad
 primum delegantem: & potest
 poni exēplum in subdelegato
 à delegato ad vniuersitatem cau-
 satum: qui potest subdelegare,
 secundum Bartol. in d. l. j. §. j.
 quia quo ad hoc, æquiparatur
 ordinario, secundum Bald. in l.
 si vt proponis: lā j. C. quomo-
 do, & quando iudi. & Bald. in l.
 fin. C. de iudic. & gloss. in capit.
 cū causam. de appellat. & tota
 ista est opin. Bartol. in d. l. j. §. j.
 qui facit duas differentias: vna
 inter ius canonicum & civile, vt
 suprā retuli: & aliam inter dele-
 gatū à principe & ab inferiori,
 sed ista opinio Bart. commu-
 niter non tenetur: & veritas est,
 quòd non debēt fieri predictæ
 differentia: sed solū sit diffe-
 rētia, aut delegatus subdelegat
 totā causam, aut partē sibi refer-
 uat. Primo casu indistinctē tam
 de iure canonico, quā civili
 appellatur ad primū delegātē.
 text. est in c. super questionū §.
 porrō. & ibi gloss. & Abb. de offi-
 cio.

cio delega. & in d. l. j. §. j. ff. quis & à quo appella. Secundò casu, appellatur ad subdelegatē. ita loquatur d. l. j. in fin. C. qui pro sua iurisdictione. & pbatur ibi, dum dicit causas iudicandas, & c. vnde sola pronuntiatio videtur delegata, & nō tota causa. istam conclusionem tanquam veriorē, tenet Philip. in c. dilecti. lo tertio. col. iij. in princ. de appel. & ibi etiā Car. in v. col. in prin. & etiā Abb. & cōmuniter doc. ibid. & in d. §. porro. & cum ista opin. pertransseo contra Bartol.

28 ¶ Quintò differunt, quia delegatus non potest absolvere ab observatione iudicii, ante litem contestatam: nec facere præceptum diffinitiuū, secus in ordinario. ita tenet Bald. in l. si reus. in prima lectu. in fin. col. ff. de procura.

29 ¶ Sextò differūt, quia ordinarius dicitur habere iurisdictionem fauorabilē: delegatus verò odiosam. gloss. est in c. j. in versicu. procelius. prope finem. de rescri. lib. vj. & Alexan. in l. j. colum. xv. ff. de offi. eius. & hoc potest esse vtile ad multa, maximè per c. odia de regu. iur. lib. vj. & hanc etiā differētiā ponit Alex. in l. j. ff. de dam. in 30 sect. ¶ Septimò differunt, quia quando sunt plures iudices ordinarij, potest vnus sine alio ab initio cognoscere, & sententiarē. l. j. ff. de offi. consu. & l. Pomponius. aliās incipit, si vni. & ibi Bar ff. de re iudic. Ratio est, quia quilibet habet officiu in solidū.

l. imperator. ff. ad municip. secus in delegatis: quia si vnus sine alio procedit, processus est nullus l. duo ex tribus. ff. de re iudi. & c. causam. el primo. & c. cū causam. de offi. delega. adeò, quòd etiā si est pro ferenda interlocutoria, non potest vnus sine alio eam proferre, secundum Abb. in d. c. causam. in iij. no. & Bar. in d. l. si vni. ¶ Quod fallit quando in cōmissione esset appolita clausula, quòd si non omnes, & c. vel alia similis. verū tūc debēt requiri prius collegæ. aliās sine requisitione & declaratione, quòd non possunt interuenire, nō possunt alij soli procedere. tex. est & ibi Abb. & Fely. in c. prudentiam. in princ. de offi. deleg. In delegatis autem ad vniuersitatem causarum est idem quod in ordinariis, secundum Bartol. in d. l. si vni. & ibi etiā gl. & Alex. dicit hāc esse communem opin. licet Abb. in d. c. causam. renuerit contrarium & malè: secundum eum. ¶ Quid autem in arbitris? Dic idē, quod in delegatis l. si tres. ff. de arbit. ¶ Octauò differunt, quia iurisdictione ordinarij potest prorogari: cuius prorogationis ratione potest iudicare extra territorium. l. si cōuenerit. ff. de iurisdic. omn. iudi & l. j. & ij. ff. de iud. sed iurisdictione delegati nō potest prorogari: nec potest cognoscere delegatus, nisi inter personas contentas in rescripto delegatorio. c. P. & G. de offi. deleg. & l. priuato

uatorum. C. de iurisdic. omniū
 33 iudic. ¶ *Nonō differūt, quia in
 pluribus delegatis vno mortuo
 expirat officium omnium: adeo
 quod vterius ex illa delegatio-
 ne cognoscere non possunt. ca.
 penulti. de offic. deleg. secus in
 pluribus ordinariis: vt notat Ab-
 ba. in d. c. penulti. dum refert se
 ad ea, quæ dixit in cap. prudenti-
 am in princip. eod. tit. vbi hoc
 dixit, in iij. col. & glo. in c. vt of-
 ficiū. de heret. lib. vj. & Barto.
 in l. j. §. si plures. ff. de exerc. Ad
 hoc potes adducere omnia ea,
 quæ dixi suprā in octaua diffe-
 rētia. Et idem dicimus in pluri-
 bus arbitris quod in delegatis,
 34 vt d. c. penul. ¶ *Decimo diffe-
 rūt, quia in dubio appellatione
 iurisdictionis, intelligimus de
 ordinaria, nō de delegata: secū-
 dum Abb. in c. penul. versū. quæ-
 ro, an vicarius, & c. de offic. vica.
 & Alex. in rub. ff. de iurisd. om.
 35 iudic. ¶ *Vndecimō differunt, 38
 quia corā iudice ordinatio, qui
 non potest cognoscere, nisi de
 certa summa, nō sit coaceruatio
 pluriū summarū diuersis actio-
 nibus in eodē libello cumulata
 rum, ad impediendā suam iuris-
 dictionem. l. si idem cū eod. in
 princ. ff. de iurisd. om. iudi. secus
 coram delegato. Hanc differen-
 tiā posuit Iaso. in d. l. si idem cū
 36 eodem. in j. not. Ratio est, *quia 39
 delegata iurisdicō derogat or-
 dinariæ. c. studuisti. de offi. legat.
 & c. sanē. de offic. delegat. Ergo
 debet restringi pro conseruan-

da iurisdictione ordinaria. & sic
 debet fieri coaceruatio. l. si plu-
 res. §. final. ff. de pact. aliās esset
 in odiū ordinarij: quod fieri nō
 debet. secundū Bart. in d. l. si idē
 cum eod. in princip. Itē quia iu-
 risdictio delegata, est odiosa: er-
 go restringenda. c. odia. de regu-
 lis iur. li. vj. & l. cū quidā. ff. de
 liberis & posthumis. & dixi su-
 37 prā in octaua differētia. ¶ *Duo-
 decimō differunt: quia sentētia
 lata per ordinariū cōtra ius liti-
 gatoris, valet: & trāsit in rem iu-
 dicatam, si non appellatur, vt ha-
 betur in cap. cum inter. de re iu-
 dic. & in l. cū prolatis. & ibi
 per Alexan. & docto. ff. de re iu-
 di. secus, si est lata per delega-
 tum. ita tenet Hostien. in c. fina.
 de præben. & in c. j. de offic. de-
 leg. lib. vj. & Old. in cons. lxxxj.
 colum. j. & Barba. in additio. ad
 Abb. in cap. cum dilecta. de re-
 script. in additio. quæ incipit. or-
 do iuris, & c. post mediū. ¶ *De-
 cimotertiō differunt, quia pro-
 cessus cōrumaciæ punitiuus per
 delegatum factus contra citatū,
 non comparentem, si in veritate
 ille non erat delegatus, non va-
 let: quāuis fuisset dubiū: secus si
 fiat per ordinariū: quamuis in
 veritate nō sit ordinarius, dum-
 modo possit esse: quia bene va-
 let, ita dicit Abb. in c. prætereā.
 39 colū. pen. de dilat. ¶ *Decimo-
 quartō differūt, quia ordinarius
 potest reuocare sententiam se-
 cundi decreti: sed delegatus nō
 istam differentiā ponit Alexan.
 in l.

in l. quod iussit. colum. vj. ff. de re iudi. referens ita tenere Inno-
cen. in cap. consultationibus. de
40 offic. deleg. ¶ *Decimoquinto
differunt: quia delegatus potest
in totum recusari vi suspectus, vt
remoueat: sed ordinarius nō,
sed datur sibi adiunctus, secun-
dum Bartolum & docto. in lege
apertissimi. C. de iudic. nisi esset
delegatus ad vniuersitatem cau-
sarum: quia tūc similiter debet
sibi dari adiunctus. gloss. est no-
ta. in lege fina. in glossa prima.
C. de iudic. & quod dixi in dele-
gato. procedit etiam in delega-
to principis, secundum Abbatem
in cap. super questionū. §. quem
verò. de offic. delegat. & hoc est
de iure ciuili: de iure verò cano-
nico tam ordinarius, quàm dele-
gatus potest in totum recusari.
cap. si quis cōtra clericum. & ibi
Abb. & docto. de foro compe-
tent. & idem Abb. in c. cum spe-
ciali. in primo notab. de appel.
Dummodo causa legitima inte-
ratur & probetur: alias recusa-
tio nō admittitur: vt dicit Abb.
ibidē & in d. §. quē verò. & est
text. in cap. secundò requiris. de
appellat. secus est de iure ciuili:
quia non oportet inserere cau-
sam suspicionis. secundum Bar-
to in d. l. apertissimi. & gloss. in
l. quia poterat. ff. ad Trebellia. &
gloss. in l. item si suspectus. ff. de
procur. & Iaso. plenē. in d. l. aper-
tissimi. & quæ sunt istæ iustæ cau-
sæ recusandi iudicem suspectū,
tangit Spec. in titu. de iudic. de-

legat. §. superest. & ego dicam
plenē infrā, in tracta. de appella-
tione. in vltima parte huius ope-
ris. in versic. recusatio. & ibi vi-
deas. ¶ Hodie autem in regno
seruatur ius canonicum, ex dis-
positione regie pragmatice: quæ
incipit, Item si contingat. per
quam disponitur, quòd tam or-
dinarius, quā delegatus potest
recusari, vt suspectus: & remo-
uetur in totum, & debet allega-
ri & probari iusta causa suspitio-
nis corādioccesano loci, seu eius
vicario: vt ibi habetur. ¶ *De-
41 cimosexto differunt, quia ordi-
narius postquam est recusatus
vt suspectus, potest causam alte-
ri delegare. c. si quis contra cle-
ricum. de foro compet. & c. cum
speciali. & ibi Abb. & Philip. de
app. Delegatus verò recusatus,
non potest causam cōmittere. c.
iudex ab apostolica. de offic. dele-
le. li. vj. Cum distinctione tamē,
de qua ibi: scilicet, aut nondum
est proposita recusatio, & potest
committere: aut est proposita,
sed nondum fuit pronūtiatum
super ea: & tunc non potest cō-
mittere, nisi de consensu partiū.
Aut est pronūtiatum, & tūc etiā
de consensu partium nō potest
committere: quia post pronun-
tiationē desinit esse iudex. vt d. c.
iudex ab apostolica. & loquor
de delegato principis: quia i eo
cadit hoc dubiū: nā delegatus
ab inferiore, sine dubio no po-
test subdelegare: vt suprā dixi i
42 tertia differentia. ¶ *Decimo-
septimo

mo septimò differunt: quia ordinarius potest delegare totā causam, & sententiam sibi reservare, dūmodo audiat ter causam, scilicet in principio, id est, in litis cōtestatione, in medio, & in fine, vt C. de iud. authen. adhuc. delegatus verò hoc facere non potest: nam aut totā causam cōmittere debet, aut nihil, vt not. gl. in d. authen. adhuc. in versic. delegatus. vnde non potest sententiam sibi reservare, etiam si esset delegatus principis: & hoc de iure ciuili, secus de iure canonico: quia potest sibi reservare sententiam c. super quæstionū. in prin. de offic. deleg. & prædictam differentiam ponit Barto. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. iij. ff. de offic. proconsul. dum ponit differentiā inter decretum & sententiam. & Alexan. in rub. ff. de offi. eius. col. ij.

43 ¶ Decimooctauò differunt: quia ordinarius potest suam sententiā exequi, delegatus verò non imò sua sententia mādatur executioni per ordinarium. l. à diuo Pio. in prin. & ibi glo. & Barto. ff. de re iud. & hoc procedit in delegato ab inferiore à principe, vt est tex. etiam in l. prope randum. §. si autem reus. iūcta glo. in versic. ad maiorem. C. de iud. & tenet Alexā. in d. l. à diuo Pio. col. iij. & iij. & Abb. in c. si quis contra clericum. col. fin. de for. competē. secus in delegato principis: quia tam iure ciuili, quā canonico potest sententiā

exequi, secundum Alex. in d. l. à diuo Pio. col. ij. & Abb. in d. c. si quis contra clericum. col. pen. & c. significasti. de offic. delega. quam sententiam potest exequi infra annum tantum, & nō ultra c. quærenti. de offic. delega. Item potest delegatus à principe, cōmittere ordinario executionem suæ sententiæ, vt d. c. significasti. & c. sanē. eo. tit. & tenetur ordinarius sibi obedire, etiam si iniusta sit sentētia. tex. est in c. pastoralis. §. quia verò. de off. dele. & not. in d. §. sanē. & d. c. significasti. de qua materia vide in quadam disputatione mea, quam posui super rubri. ff. de offic. eius. dum legi illam rubric. in almo studio ciuitatis Salerni, conductus ad lecturam de mane ordinariam, quæ disputatio incipit, Pro ornamento & c. & tractat materiam c. si quādo. de offic. deleg. Item prædicta de delegato inferioris à principe, procedunt de iure ciuili, secus de iure canonico: quia si delegatus habebat potestatem exequendi, potest etiam delegatus exequi, secundum Abb. in d. c. si quis contra clericum. col. pen. & fin. & ratio est: quia executio est missi imperij, & de iure canonico delegatur ea, quæ sunt missi imperij, secundum glo. in c. quod sedes. de offic. ordin. & Bart. in l. nec quicquā. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. licet secus sit de iure ciuili, vt habetur in l. iubere cauere. ff. de iur.

om. iud. & in l. j. ff. de offi. eius.

44 ¶ *Decimononò differunt: quia ordinarius potest ampliare, & minuere tempus, quod datur iudicatis ex causa. l. ij. ff. de re iud. sed delegatus non: quia ex quo ipse non exequitur sententiam suam. vt modo dixi in præcedenti differentia, non potest imponere legē superiori exequenti, scilicet ordinario delegati. c. ex insinuatione. de appel. hanc differētiā posuit Bar. in d. l. ij. in

45 j. q. 9. ¶ *Vicesima differentia est: quia appellatione magistratus, nō venit delegatus, sed tantum ordinarius, secundū Pau. de Ca. quem sequitur Alexan. in l. cum qui. ff. de iurisd. om. iud. quod facit secundum eum, pro interpretandis statutis loquentibus de magistratu, vt non comprehendant delegatum: pro quo est tex. in l. properandum. in princip. in versic. siue in magistrati-

46 bus & c. C. de iud. ¶ *Vicesimo primò differunt: quia ordinarius debet delegare causam suo subdito, quem potest cōpellerē ad acceptādum. c. pastoralis. & ibi Ab. in pen. not. & in capi. quod sedes. de offic. ordin. & l. j. C. qui pro sua iurisd. non subdito inuito nō potest causam delegare, sed volenti tantum, secundū Bart. in d. l. j. vbi ira limitat dictam legem. & Abb. in d. c. pastoralis. in iij. not. & ita intelligitur tex. in l. & si prætor. ff. de offic. eius sed delegatus à principe, potest causam subdelegare

cuiunque, etiam suo superiori, & non subdito etiam inuito. Vnde si delegatus Papæ est minimus clericus, potest causam subdelegare archiepiscopo, etiam inuito c. pastoralis. in principi. & ibi Abb. in pe. not. & c. sanè quia de offic. delega. ¶ Verum circa hoc scias, quod delegatus Papæ debet subdelegare causas illis personis, quibus delegat Papa, scilicet in dignitate cōstitutis, per c. statutum. de rescri. li. vj. aliàs subdelegatio nō valet, & processus factus esset ipso iure nullus. ita tenet Abb. in d. c. pastoralis. in fi. illius princip. de offic. deleg. & Alex. in consil. lxxvij. col. ij. in ij. vol. ¶ *Vicesimosecundò differunt: quia ordinarius si protulit sententiam nullam, potest iterum de causa cognoscere & sententiare. l. si præses. C. quomodo & quando iud. & l. j. C. de sen. & l. si accusatoribus. C. de accu. & Bar. in l. iudex postquam, ff. de re iudic. delegatus verò qui nulliter pronuntiauit, nō potest vltius de causa cognoscere. l. si vt proponis. C. quomodo & quando iud. etiam si sit delegatus à principe secundum Bal. in d. l. si vt proponis. col. ij. & Alex. plenè. in rub. ff. de offic. eius. col. ij. nisi esset delegatus ad vniuersitatem causarum: quia habetur vt ordinarius, secundum Bald. in d. l. si vt proponis. & Felyn. in c. in literis. colum. j. de offic. deleg. & de prædictis an & quando & qua-

liter

liter procedant in delegato, unde plenè per Felyn. in c. qualiter & quando. el j. colum. antepen. & pe. de accusa. & qualiter procedant in ordinario, quod possit iterato cognoscere, vide Abb. in d. c. in literis. & Bart. in d. l. iudex postquam. ¶ * Quo autem ad reuocandum interlocutoriam, nō est differentia inter ordinarium, & delegatum: quia vtrq; potest eam reuocare, secundum glos. in d. l. quod iussit ff. de re iudi. & ibi etiam Alexā. in j. col. & est text. in c. cum cessante. & ibi Abb. in ij. not. de ap. pel. quod limita, vt infra proxima differentia. ¶ * Vicefimotertio differunt: quia ordinarius si pronuntiat se non iudicem, vel iurisdictionem non habere, potest hanc suam interlocutoriam reuocare, secundum Bald. in l. si præs. per illum tex. C. quomodo & quando iud. secus in delegato: quia talem interlocutoriam non reuocat. c. significantibus. & ibi Abb. & doct. de offi. deleg. hanc differentiam in terminis ponit Ludo. Rom. in cons. cccclvii. in fin. & Barba. in addi. ad Abb. in d. c. significantibus. quibus adde Barto. in repet. l. ij. colū. ij. ff. si quis in ius voc. non ier. & in d. l. quod iussit. ff. de re iudic. ¶ * Vicefimocuarto differunt quia ordinarius potest delegare vnum articulum causae iurisdictionalem, vt est gl. in c. super quaestionum. in vers. quicūque. de offic. delegat. quia si po-

test totam causam. multò magis vnum articulum: delegatus vero non potest etiam vnum articulum iurisdictionalem subdelegare, secundum Abb. in d. c. super quaestionum in princ. super dicta gl. in vers. quicūque. Sed articulum nō iurisdictionalem potest subdelegare. ita tenet Alex. in l. more. col. v. ff. de iurisd. omn. iudi. licet Bar. ibi contrarium teneat. & malè: quia communiter reprobat, secundum Abb. in d. c. super quaestionum. ¶ * Fallit in delegato ad vniuersitatem causarum: quia ille equi paratur ordinario, vt pluries dictum est supra, secundum Abb. in d. c. super quaestionum. colū. iiij. Non tamen potest subdelegare vniuersam suā delegationem, vt not. Host. in tit. de offic. deleg. §. quis possit. quem sequitur Alex. in l. a iudice. C. de iudi. quia etiam ordinarius non posset totam suam iurisdictionem delegare inconsulto principe. l. pe. & ibi not. ff. de offi. praeiud. ¶ * Quis autē dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum: vide l. a in d. l. a iudice. Secundò fallit in delegato principis: vt d. c. super quaestionum. & ibi Abb. in iij. colū. ¶ * Vicefimocintò differunt: quia ordinarius potest aliquem citare per edicta, & idem in delegato principis. tex. est in authen. qui semel. C. quomodo. & quando iud. & in §. omne. in authen. de litig. sed delegatus inferioris hoc facere non potest.

potest, vt not. glo. in d. auth. qui semel. in versic. delegatis. & ibi, etiam Bar. versic. venio ad secundam, & c. & Bart. in extrauagan. ad reprimendam. in versicu. per edictum. & Barto. in l. plerique.

54 ff. de in ius vocan. ¶ *Vicesimo sexto differunt: quia delegatus inferioris à principe, nō potest citare aliquem realiter, scilicet capiendo ipsum de persona. sed ordinarius sic, & delegatus à principe. Ita tenet Bar. Alexā. & communiter docto. in l. ij. ff. de iurisdic. omn. iud. contra gloss. ibi, siue ante litem contesta. siue post. & idem Bart. in l. plerique. ff. de in ius voc. & quod dixi in delegato principis vt sit idem quod in ordinario, ista est communis conclusio, quā tenet Bar. in dicta auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. & Alexā. in d. l. ij. colū. iij. & de prædictis est rex. cum glo. in l. consentaneum. C. quomodo & quā. iud.

55 ¶ *Vicesimo septimo differunt, quia delegatus citans, debet citare cum inserto tenore suæ delegationis, aliās sibi non creditur, nisi doceat de cōmissione, & copiam faciat. c. cum in iure, & ibi Abb. & Fel. de offi. deleg. & in c. præterea. de dilat. & Barto. in l. ij. ff. si quis in ius vo. non ier. Sed ordinarius hoc facere nō tenetur, sed sufficit, q̄ mandet nūtio vt aliquem citet solo verbo sine literis. tex. est in cap. cum dilecti. ibi. viua voce, & c. de do. & contu. & Spec. in tit. de ci-

ta. §. sequitur. versic. vtrum. & est ratio: quia semper præsumitur pro iurisdictione ordinaria, secus pro delegata. ita dicit Abb. in d. c. cum in iure. colum. penu.

56 ¶ *Vicesimo octauo differunt: quia iurisdic. ordinarij, non expirat per mortem superioris constituentis ipsum. etiam re integra. secundum Hosti. in c. quoniam abbas. de offi. dele. & Abb. in c. relatum. eo. tit. & est text. in l. & quia. ff. de iurisdic. om. iudi. & est etiam tex. clarus in c. legatos. in fi. de off. leg. li. vj. sed iurisdic. delegati, extinguitur morte delegatis re integra. vt d. l. & quia. & d. c. relatum. & c. grati. & c. licet vndiq. de offi. deleg. & in c. fin. de offi. leg. Dicitur autem res integra, quando nondū est facta citatio. & ista est cōmunis opi. quam tenent Bart. & doc. in d. l. & quia. per d. c. grati. & d. c. fin. & no. Abb. in d. c. relatum. q̄ procedit etiā in delegato principis, per prædicta iura. & not. gl. in ver. principaliter. in d. l. & quia. Et intantū extinguitur iurisdic. morte mādantis, q̄ etiā de cōsensu partiū nō posset delegatus procedere. gl. est in c. cū venissent in ver. egerit. de testi. Itē pcedit etiā si delegatus ignoret delegantē esse mortuū, secundū Bar. in d. l. & quia. colū. fi. Item, procedit etiam in delegato ad vniuersitatē causarū. nā quo ad hoc nō æquiparatur ordinario. Est enim necesse, vt saltem vna causa sit cōcepta coram eo, vt res
deh

designat esse integra, secundum Barto. in d.l. & quia. ver. quæro, quid si plures & c. quæ ibi sequitur Alexā. & cōmuniter Mode. & Abb. in d.c. relatum. Illud autem, qd dixi in delegato principis, limita multis modis, vt per
 57 Ias. in d.l. & quia. col. iij. * Item illud, quod dixi in ordinario, limita non procedere, quando vna iurisdictio ordinaria coheret alteri ordinariæ, vt accessoria sicut dicimus in vicario: quiescit ordinarius, & tamen eius iurisdictio finitur morte episcopi, vel alterius constituentis, secundum Alex. in d.l. & quia. col. j. & Hosti. in d.c. quoniā abbas. & Abb. in c. pe. de offi. vicar. tūc enim iurisdictio deuoluitur ad capitulum, vacante sede. c. ij. ex
 58 tra. ne sede vac. ¶ * Vicesimononō differunt: quia iudex ordinarius etiam minimus potest delegare causam cū potestate subdelegandi, vt est glo. in c. is, cui de offi. deleg. lib. vj. & Bar. in l. more. & ibi etiam Alexā. in v. & vj. col. ff. de iurisdict. om. iud. vbi dicit hanc esse communē opi. & Fely. in c. super quæstionum. §. si verō. vers. fallit quartō, & c. de offi. deleg. Secus in delegato etiam principis, secundum Alex. in rubr. ff. de offic. eius. col. iij. & glo. in c. super quæstionū. §. porrō. ver. transfert totā. de offi. deleg. hanc differētiā sentit Bal. in l. a iudice. & ibi Saly. & cōmuniter doc. C. de iudi. & Abb. in c. cū Bartol. de re iudi. & Bar.

in l. solet. ff. de iurisdict. om. iudi. & Alex. in consi. clvij. col. iij. in ij. vol. vbi dicit hanc communem opi. & Ias. in l. j. col. viij. ff. de offi. eius. ¶ Prædicta limita, nisi delegatus subdelegaret sciente & patiere ordinario: quia tunc potest, secundum Alex. in præalleg. consi. clvij. & Ias. in d.l. a iudice. col. iij. in quarta limitatione.
 59 ¶ * Tricesimō differunt: quia quilibet ordinarius habens merum & mistū imperium; potest suam sententiā dubiam interpretari, & etiam sententiā sui delegati. sed delegatus hoc facere non potest, secundum Bar. in l. ab executione. vers. veniamus ad secundam partem. & c. ff. de app. & Alex. in rub. ff. de offi. eius. col. iij. ¶ * Tricesimoprimō differūt: quia ordinarius potest condemnare victum victori ad expensas: reseruata sibi taxatione l. terminatio. C. de fruc. & litis expen. & ibi Barto. & Bald. sed delegatus hanc reseruationem facere non potest, & si fecerit, est nulla: vnde delegans potest postea taxare. ita dicit Barto. in l. ab executore. colum. penul. ff. de appel. & Barto. in d. l. terminato. quod tamen intellige pcedere in tali delegato, qui non potest sententiā exequi: de quo dixi suprā xviij. differētia. Secus si potest exequi: ita dicit Bartolus in locis præallegatis. ¶ * Tricesimosecundō differūt: quia ordinarius potest cognoscere de causis meri.

& misti imperii. Intellige tamē de ordinario illustri, spectabili, vel clarissimo. l. illicitas. §. qui vniuersas, ff. de offi. præsi. de quibus habetur per glo. & Mod. in l. j. ff. de offi. eius. quia infimi magistratus, prout sunt defensores ciuitatum, non habēt huiusmodi causas, nisi modicam coërtionem. l. magistratibus. ff. de iurisd. om. iud. & in auth. de defenso. ciui. §. audien. Verū hodie omnes magistratus municipales, qui capitanei appellātur, cognoscunt de causis meri & misti imperii: quia equiparantur præsidibus: vt not. glo. in l. si. in ver. id est C. de præscript. long. tēpo. quod fuit indutum per pacem Constitit. secundū Bal. in ti. de pace const. in ver. criminalibus. & Ioan And. in addi. Spec. in tit. de iuris om. iud. col j & Ang in l. j. §. solent. ff. quan. app. sit. Sed delegatus non cognoscit de causis meri & misti imperii: quia talia delegari non possunt. l. j. in prin. ff. de offi. eius. & l. iube re cauere. ff. de iuris om. iud. & l. j. ij C. de ped. iud. & l. nec quicquam. §. vbi decretum ff. de offi. procon. secundum vnū intellectum. ¶ Item, prædicta intellige de mero imperio, maximo, maiori, magno, & paruo. De minori autē & minimo bene cognoscit delegatus, secundū Bar. in l. imperium. col. iij. & iij. ff. de iuris om. iud. ¶ Fallit hoc ratione absentie vel infirmitatis: quia tunc ordinarius delegat merum

& mistum imperiū, vt d. l. j. ver. huius rei. & ibi Barto. & Alex. ff. de offi. eius. nisi quando veniret pœna mortis vel abscissionis membri: quia delegatus nō potest huiusmodi causas decidere, vt in auth. de colla. §. ad hoc prohibemus. ¶ Itē, fallit in principe, qui potest huiusmodi causas delegare. l. si. C. vbi sena vel clarif. & Bar. in d. l. j. in ij. q. ff. de offi. eius. ¶ Item fallit in causa restitutionis in integ. quæ licet sit misti imperii. l. ea quæ. §. j. & ibi no. ff. ad municip. tamen delegari potest. l. si. C. vbi & apud quem. ¶ Item, fallit de iure cano. secundū quod omnes causæ meri & misti imperii delegantur e. quod sedes. & ibi gloss. de offi. ordi. & glo. in clemen. j. de offi. deleg. & Alex. in consi. c. vj. col. pen. in ij. vol. ¶ Item fallit in delegato principis, qui potest huiusmodi causas subdelegare. secundū gloss. & Bald. in l. vnica. C. qui pro sua iur. & Bart. in d. l. j. in iij. q. quāuis ibi Alex. & alii contrariū teneant: tamen ista est magis communis opin. quam reassumpsit ibi Ias. in d. l. j. col. xix. & Abb. in c. venerabili. li. de offi. delega. ¶ Quod limita, nisi esset electa industria personæ. l. inter artifices. ff. de solu. & l. nemo. ff. de duob. reis. quod quomodo cognoscatur, vide Abb. in c. si. de offi. deleg. & Ias. in l. a iudice. C. de iudi. ¶ Itē limita, nisi esset facta delegatio de aliquibus casibus reseruatis prin

principi: quia tunc non subdelegat, vt not. Alex. in d. l. j. co. fi. ff. de offi. eius. & Bal. in l. gesta.

65 C. de re iud. ¶ Tricesimo tertio differunt: quia eximens vocatū in ius coram delegato: nō tenetur edicto, ne quis eum, & c. l. iij. §. si quis. ff. ne quis eū. & Bal. in rub. extrā, de offi. dele. col. j. Secus si corā ordinario, vt in toto illo ti. & Insi. de actio. §. pœnales. & ibi per mode. & pradi. Et procedunt etiam in delegato principis, secundum Alex. in

66 rub. de offi. eius. col. ij. ¶ Tricesimo quarto differunt: quia capitulum, sede vacante, succedit in iurisdictione ordinaria. ca. j. de maio. & obed. li. vj. & c. ij. ne sede vacā. & nō in c. ij. ne prælatus. vic. suas. non tamen succedit in iurisdictione delegata, secundū Card. in cle. j. ver. duro. in viij. q. de hare. & Gemi in d. c. j. de maior. & obed. lib. vj. & lo. And. in c. cum olim. colū. pe. de maio. & obed. & habetur in c. ad abolen

67 dā. de here. ¶ Tricesimo quinto differunt: quia delegatus Papæ non potest demandare potestatem absoluendi ab excommunicatione, nec prædicandi, nec providendi ecclesiis de prælatis. c. is cui. de offi. deleg. li. vj. & tamē ordinarius hæc omnia demādere potest, vt habetur in ca. inter cetera. & c. fi. de offic. ordi. & c. causam. de elect. & ca. fi. de offi.

68 delega. ¶ Tricesimo sexto differunt: quia ordinarius potest liberē instituere præsentatum

in ecclesia per patronos cap. ex frequentibus. de instit. secus in delegato: quando corā eo vertitur questio inter patronos de iure præsentandi, & ipse fuit delegatus à Papa, vt ordinet ecclesiā & provideatur de rectore: quia potest tantum iudicare quis sit instituendus, & episcopus diocesanus habebit ponere ipsum in ecclesia, & instituere: sed ipse delegatus instituere nō posset. c. super eo. & ibi Abb. de offic.

69 dele. ¶ Tricesimo septimo differunt: quia ordinarius potest imponere maiores multas. l. eos. C. de modo multat. & Alex. in rub. ff. de offi. eius. col. ij. in fi. Delegatus verò licet possit multas imponere c. pastoralis. & c. de causis de offi. deleg. non tamē potest excedere summā sex aureorū, si est de personis illustribus, spectabilibus, vel clarissimis Si verò est de minoribus, nō potest excedere tres aureos. l. ij. C. de sportu. & Hosti. in d. c. de causis. & procedit hoc etiam in delegato principis, vt ibidem dicit Alexā. ¶ Scias tamen, quod hodie dispositio dictæ l. eos. C. de modo multat. nō est in vsu, & iudices de facto eam non seruant: sed imponunt multas ad eorum arbitrium: ita dixit Specu. in titu de sentē. prolat. §. species. versicu. sed nunquid titulus, & c. & Alexan. in consilio xxxv in ij. volu colum. pe. & las. in liij. §. quid prator in fin ne quis eum. ¶ Tricesimo octauo

differunt: quia si delegans excommunicetur, non per hoc suspenditur iurisdictio delegati, secundum gl. & Inno. in c. licet. de offi. delega. & Spe. in titu. de iudi. deleg. §. restat. versu. quid si super duobus &c. secus est in vicario: qui habet iurisditionem ordinariam, ut supra dixi: & tamen excommunicatio episcopo suspenditur iurisdictio vicarij c. Romana de offi. vic lib. vj. vide tamen Abb. in d.c. licet. qui non renet indistinctè illud, quod dixi de delegante excommunicato: nā distinguit, prout in delegante mortuo scilicet: aut fuit excommunicatus re integra: aut non. Illud tamen quod dixi de vicario, nō intelligas procedere in quolibet ordinario, ut per Abb. in d.c. licet. col. si quia si iurisdictio ordinarij nō finitur morte constituentis, multo minus finitur excommunicatione. ¶ Tri-
 cesimononō differunt: quia ordinarius potest delegare causam cum clausula, appellatione remota. quod intellige de tali ordinario, qui habeat supremā potestatem, prout est princeps, quia solus princeps utitur ista clausula in delegationibus, ut est gloss. in capi. super questionum. in princip. in versu. prouocationis de offi. delega. & glo. in ca. quod translationem. in gl. mag. in fi. de offi. lega. & text. in l. j. in fi. ff. à quibus appel. non licet. & Specu. in titu. delegato. §. i. nunc ostendendum. ver. xiiij. sed
 delegatus principis non potest causam subdelegare, appellatione remota. text. est in d.c. super questionum. §. nos autē. de offi. deleg. & Abb. in d.c. super questionum. §. si verò. in ij. no. Scias tamen, quod ista clausula non operatur in praeiudicium tertiis: quia non impedit tertium appellare. text. est, & ibi Abb. in c. super eo. de offi. dele. ¶ Quādragesimò differunt: quia quando committitur ordinario per superiorem aliqua causa, quae spectabat ad eius iurisditionē, censetur eius iurisdictio excitata: adeo qd non per hoc efficitur delegatus: sed remanet ordinarius etiam in illa causa, & illa commissio, appellatur iussus, & non delegatio. text. est in authē. ut nulli iudi. §. & hoc verò iubeamus. per quem ita tenent Bart. & doc. in l. more. ff. de iu. om. iu. & Fely. plenè in c. licet. de offic. ord. secus est, quādo fit commissio alicui qui nō erat ordinarius in illa causa: quia ille censetur merè delegatus: ut in toto tit. de off. deleg. Illud autem, quod dixi in ordinario, limita, nisi in commissione esset in aliquo alterata eius iurisdictio. quia censetur tunc delegatus, & non dicitur tunc iurisdictio excitata, secundum Fely. in d.c. licet. vbi plenè de hoc. Rober. de Venus. V. I. D.

Indiciorū V I. distinctio.

Indicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale.

Abbe Jafred. de cis. ag. Sanfran. in eius pro. 2. 26. Agn. 9. 19. in fine Comp.

- 2 Compensatio locum habet, ubi debitum est liquidum non aliter. Item cessat, ubi debetur species.
- 3 Compensatio fit de liquido ad illiquidum, quando per confessionem facta est liquidatio. & nu. 27.
- 4 Compensatio an similitudinem aliquam habeat cum reconuentione.
- 5 Reconuentio ante litis contestata fieri debet, vel incōtinenti post: aliās pari passu cum conuentione non ambulat. Intellectus ad c. dispendia. §. reus. de rescrip. lib. vj.
- 6 Reconuētio pari passu ambulat cum conuentione: & fit processus simul tamen: sed debet prius reus aītori respondere, & postea e contra.
- 7 Actore non respondente reconuentioni, denegatur audientia super sua conuentione.
- 8 Causa reconuentionis, debet vna & eadem sententia terminari: nisi prius liqueret de vna causa: quia potest vnā tantum diffinire iudex.
- 9 Appellatio à sententia lata in causa conuentionis, non impedit iudicium procedere in causa reconuentionis: de qua tamen citò liquere non potuit.
- 10 Processus valet, licet iudex causam reconuētionis pari passu nō expediat: sed malè facit, & debet appellari.
- 11 Reconuentio an fiat coram delegato. & numero 20. & § 2.
- 12 Reconuentio an coram arbitro locum habeat.
- 13 Arbitri iuris, an habeant ordinariā vel delegatam potestatem, & ad quem appelletur ab illis.
- 14 Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.
- 15 Coram iudice appellationis an reconuentio fiat, & nume. 17. & 18.
- 16 Appellatio reducit causam ad illum statum, in quo erat causa principalis post litem contestatam.
- 17 Appellatio ab interlocutoria, deuoluit causam principalem coram iudice appellationis, quando pronuntiando bene appellatum, interlocutoriam retractauit.
- 18 Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali.
- 19 Reconuentio an locū habeat coram iudicibus particularibus ad certa negotia, vel personas deputatis.
- 20 Prorogari non potest iurisdictio delegati.
- 21 Prorogatio iurisditionis, quedā est voluntaria, & quedam necessaria.
- 22 Delegata causa principali, censetur etiam delegata causa accessoria, & connexa.
- 23 Reconuentio an fiat coram iudice causarum certa species de causa alia speciei diuerse.
- 24 Intellectus ad l. si idem cum eodem. §. quod si inuitus. ff. de iu. omni. iudi.
- 25 Iudex habens limitatam iurisditionem accessoriē & incidenter, de causa diuersa speciei cognoscere potest.
- 26 Iurisditione ordinaria concessa, id concessum censetur, sine quo illa explicari non potest.
- 27 Reconuentio an fieri possit, quando iudicis officium imploratur.
- 28 Reconuentio non fit, ubi per viā extraiudicialis iurisditionis proceditur.
- 29 Reconuentio an locum habeat in causis summarijs.
- 30 In causis executionis an fiat reconuentio,

- 31 Reconuentio non fit, vbi presentatur instrumentum secundum formam ritus: nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur possessionem vigore pacti executiui.
- 32 Reconuentio an & quando locum habeat in causa possessorij. & nu. 33. cum plur. sequen.
- 33 Spoliatus agens, non tenetur aduersario suo respondere: nisi prius restituitur. Quod limita. nume. 35. 38. 39. & num. 41.
- 34 Privilegiatus non vtitur privilegio suo, contra pariter privilegiatum.
- 35 Possessoria remedia an dicantur ita privilegiata contra tertios non spoliantes, sicut contra ipsos spoliatores.
- 36 Possessorium retinende datur ei, qui molestatur extra iudicium: secus si in iudicio.
- 37 Causa qualibet possessoria, est summa.
- 40 Reconuentio an fiat de possessorio vbi agitur petitorio.
- 41 Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis, et que sit differentia.
- 42 Possessorium recuperande intentatum, an suspendatur per exceptionem spolij, alterius rei, oppositam reo.
- 43 Spoliatus citatus per spoliantem in alia causa: potest contra citationem opponere, & non tenetur comparere, nec respondere.
- 44 Clericus reconueniri potest coram iudice laico.
- 45 Clericus succumbens coram iudice laico: potest per eum condemnari ad expensas.
- 46 Reconuentus an possit renuntiare sue conuentioni, ad impediendam reconuentionem.
- 47 Reconuentio an & quando locum habeat in criminalibus & num. 48. cum plur. sequen.
- 48 Accusator non admittitur in regno, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. & num. 49.
- 49 Lysius l. i. j. C. qui acc. non poss. est hodie correcta in regno per constitutionem, si civiliter agens.
- 50 Nomen rei, quando receptum dicitur inter reos.
- 51 Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti, respectu reconuenti. & num. 38. & 59.
- 53 Reconuentio in regno hodie in criminalibus non procedit, per ritus magne curie, per quos multe leges iuris communis sunt correcte, & constitutio, si civiliter agens, &c.
- 54 Nouum delictum quod dicitur.
- 55 Dispositio l. neganda. C. qui acc. non pos. est hodie correcta.
- 56 Reconuentio an habeat locum, vbi per inquisitionem proceditur.
- 57 Reconuentio de causa civili, an fiat per accusatum criminaliter, & ecotra.
- S**exta distinctio principalis iudiciorum est: quia * Iudicium aliud dicitur conuentionale, & aliud reconuentionale. Iudicium conuentionale, est illud, in quo prima conuentio deducitur. Iudicium reconuentionale, est in quo deducitur secunda conuentio, quæ fit ex aduerso per reum contra actorem de quo loquitur l. cum Papin. & auth. & consequenter. C. de sen. & totus tit. extra, de mu. peti. Est igitur sciendum, quod ad practicam hu-

ius iudicii reconuentionalis, quod reus conuentus in iudicio, si debet aliquid consequi ab actore habet duplex remedium repulsandi actorem. * Primū est, per viam compensationis: quam potest sibi opponere, etiam si esset debitor naturaliter tātū. l. quod in diem. §. etiam. ff. de compen. Verū, quia non semper datur sibi hoc remedium, quia ita deum habet locū compensatio, si debitum est ex utraq; parte liquidum. Secus si ex vna parte tantū sit liquidum: vel ex si vna parte debeatur species, & ex alia quantitas: tunc enim nō admittitur compensatio. text. est & ibi Bal. plenē in l. si. C. de compen.

3 * Illud autē, quod dixi de debito liquido ad illiquidū, vt non fiat compensatio, limitatur nisi debitum aitoris esset liquidatū per confessionem rei: quia tunc admittitur cōpensatio de debito rei illiquido, quod venit liquidandum in processu, secundū Bal. in d. l. fin. col. ij. & Abb. in c. cum loānes. in iij. no. de si. instr. & ratio est illa, quę sumitur ex l. eum, qui. ff. de iureiu. In illis ergo casibus, in quibus cessat remedium cōpensationis, necesse est, reo recurrere ad secundū remedium, scilicet reconuentionis: per quod plenius sibi cōsultitur.

4 * An autē cōpensatio habeat aliquam similitudinem cū reconuentione: vide Bal. in d. l. cū Papinianus. in fi. C. de sentē. 1 * Super hoc iudicio reconuentiona-

li pro aliquali introductione ad pratticam, proponam discutendas tres quęst. Prima erit, quę sit natura reconuentionis à principio iudicii, vsq; ad fi. Secunda, coram quibus iudicibus possit opponi reconuentionis. Tertia, de quibus causis opponi potest.

Quęstio I. principalis.

¶ R E D E O ad primam quęst. super qua puto considerandam esse eius naturam, quo ad tria, Primo, quo ad tēpus suę propositionis. Secundō, quo ad telam suę prosecutionis. Tertiō, quo ad finem suę determinationis.

¶ Quo ad primā considerationem: dico, quod natura reconuentionis est, vt proponatur in principio litis ante litem contestatam in causa conuentionis. tunc enim dicitur vera reconuentionis, & pari passu procedit cum ipsa conuentione. & ista est communis opinio omnium docto. & probatur per gloss. in clementi. sepe. §. verū. in verb. exordio. de verbo. significat. & per Philip. Deci. in consilio vltimo. quod est in numero cc. colum. ij. & Felyn. in ca. j. de mut. petit. quicquid teneat Specu. in titu. de recon. §. sequitur. vbi dicit, quod vsque ad conclusionem in causa potest fieri reconuentionis. tamen eius opinio non est vera, scilicet quo ad hoc, vt pari passu ambulet cum conuentione Nam verum est, quod potest fieri post litem contesta-

tam,

Not. q. secundū l. fin. C. de compensat. nō pot. esse
vī compensatio nisi debita. liquidi, et qui li
qui datur in cōuentione, secus si requiratur alio
mō indagare, eo hoc capu liquidatio pōt. et
in d. fin. in. infra ter. quod datur ad soluendū
icaq. cū secundū Bat. in l. in fraude. b. quid com
pensationē nō p. infine ad quā est videndū. Nec.

tam, & in quacunq; parte iudicij. tamen tunc non dicitur vera reconuentio: quia nō ambulat pari passu. nec per eā retardatur causa conuentionis, secundū Philip. Deci. in dicto cōfilio vltimo. col. ij. & ita intelligitur tex. in c. dispendia. §. reus. de referi. lib. vj. ita etiam declarat Lanfranc. in clem. saepe. col. viij in fin. versic. sequitur tex. in verbo exordio, &c. de verbo. signifi. ¶ Poteest etiam fieri reconuentio post litem contestatam dūmodo fiat incontinenti antē, quā iuretur de calūnia. ita tenet Bal in c. cum venisset. de iudic. & las. in l. nō solum. §. morte. colum. vj. ff. de oper. no. nunt. ¶ *Quo ad secundam considerationem, scilicet circa prosecutionem ipsius reconuentionis: Natura eius est, vt pari passu ambulet cum cōuentione: & sic fiat simultaneus processus. videlicet, quia eodem tēpore quo lis contestatur in vna, debet cōsestari in alia: & sic in datione termini probatorij, in publicatione, conclusionē, & aliis actis causæ. Verū prius respōdebitur, & fiet actus super cōuentione & postea super reconuentione, immediatē. ita declarat Bar. in dicta authen. & consequēter. col. ij. ver. iij. est videndum, &c. C. de senten. per regulam traditam in l. qui prior. ff. de iudic. & vide Bal. in dicta l. qui prior. vbi pulchrē declarat hāc materiam. Et addit etiā, quod prius debet

allegare aduocatus actoris, & postea aduocatus rei. & iste ordo adhibetur, etiam in disputationibus: secundū Bald. in l. Nennius. ff. de neg. gest. ¶ *Si autem actor nollet respondere super reconuentione, patitur istam pœnam: quia minimē proceditur in causa cōuentionis: & denegatur sibi audiētia, donec respondeat super reconuentione. ita dicit Specul. in tit. de recon. §. fin. vbi plures allegat. & habetur in c. j. & ij. de mutu. peti. & Specul. in tit. de reconuen. §. videndum. versic. sed nunquid si actor, &c. ¶ *Quo ad tertiā cōsiderationem, scilicet quo ad finē reconuentionis: Breuiter natura reconuentionis est, quod debet eadem sentētia determinari cū causa cōuentionis: quia iudex debet vtranq; causam inferere in vna & eadē sententia: secundum Barto. in d. authen. & consequenter. col. ij. versic. item dicta causæ &c. & licet dicat ibi Barto. quod primo debet ferri vna sententia, & postea alia: nō per hoc contrariatur: quia eius sensus est, quod ambæ causæ debent poni in vna sententia scripta in eadem charta. Verū primō scribi debet c. cōuentionis. & postea reconuentionis: secundū ordinem ipsarum causarū. Sed vnum post aliud immediatē legi, & proferri debet: vnde quo ad iuris dispositionem, duæ dicuntur sententiæ: quia duo sunt capitula. l. etiā. ff. de mino. & l.

quædam

quædam mulier. ff. famil. ercisc. sed quo ad vnicam scripturam & vnicam probationem, dicitur vna sententia. & ita debet intelligi hæc materia: vt declarat Abb. in cap. j. col. iij. de mutu. peti. & Spec. in tit. de recon. §. videndum. col. ij. ¶ **I**stud tamen, quod dicitur de vna sententia, limita procedere, quando de vtraque causa pariter liqueret: secus autem, si prius liquet de vna, quam de alia: quia iudex potest pronuntiare solum de ea causa, de qua liquet, & superferre in alia: nec per hoc facit litem suam: quia lege permittente id facit. Ita tenet Abb. in d. c. j. col. iij. de mutu. peti. & Specu. in d. §. videndum. versu. & si iudex. Hinc est, quod si appellaretur ab illa prima sententia lata, puta in causa conuentionis: potest nihilominus iudex procedere ad sententiam in causa reconuentionis: & illa appellatio non ligat manus iudicis in causa reconuentionis: quia quo ad hoc, censentur diuersæ causæ, & non vna ita. tenet Specu. in d. §. videndum. circa fin. versu. sed pone. & habetur per doctores. maxime Philip. in fin. col. in c. super eo el. j. de appel. ¶ **Q**uid autem, si iudex nollit procedere pari passu in vtraque causa: sed solum in vna procedit prius: vel in vna tantum pronuntiat, & non in vtraque: an valeat eius processus sententia: vel debeat ab eo appellari? Dic quod vera

conclusio est, quod non per hoc sententia est nulla: nec processus est nullus: sed iudex male agit: vnde debet appellari. tex. est in l. j. §. fina. ff. quæ sent. sine app. rescind. per quem ita tenet Spec. in titu. de recon. §. videndum. versu. & si iudex. & Abb. in d. c. j. colum. iij. in fi. de mutu. pet. Rober. Maranta, Venus. IVD.

SECVNDA quæstio principalis. est* coram quibus iudicibus habet locum reconuentionio. Et super hoc sunt præponendæ aliquæ q. Sed pro responsione dicas, quod regulariter coram omni iudice locum habet: nisi expressè reperiat prohibita: per regulam c. cuius in agendo. iij. q. viij. & l. cum Papinianus. in fin. C. de sen. ¶ **P**rimò igitur quæro, an coram iudice delegato habeat locum reconuentionio. Dic quod sic: nam in hoc non differt delegatus ab ordinario. c. j. & ibi Abb. in j. col. de mutu. peti. & Spe. in titu. de recon. §. j. versu. j. & Bar. in d. authen. & consequenter. col. penul. versu. quæro, vtrum ista aurem, & c. & Bar. in l. fi. ff. quod quisque iur. & Bal. in l. neque. in fin. C. de compen. Quod intellige, quando delegatus fuit impetratus ad instantiam vnius partis tantum, puta actoris: quia tunc viget ratio tradita in d. l. cum Papinianus. in fi. scilicet, quod ipse actor, qui impetrauit iudicem pro se, non debet dedignari habere eundem iudicem contra se. secus est,

est, quando delegatus fuisset electus. de consensu vtriusque partis: quia coram eo non habet locum reconuentio: quia cessat dicta ratio: ita tenet Bar. in d. authen. & consequenter. in fi. verbis. & Abb. in d. c. j. col. j. in fin. & col. pen. de mut. peti. Item fallit, quando fuit electus motu proprio principis: quia similiter cessat tunc reconuentio. ita tenet Ias. in l. iij. in prin. colum. fi. ff. quod quisque iur. Et ad materiam huius quæst. vide vnum dubium, quod tangam infra, in
 12 quinta quæstione. ¶ *Secundò principaliter quæro, an coram arbitro habeat locum reconuentio. Dic quod communis conclusio est, quod non quia ex quo eligitur de consensu vtriusque partis, cessat coram eo ratio. d. l. cùm Papinianus. in fi. tex. est in ca. cùm dilectus. de arbit. per quem ita tenet Barto. in d. authen. & consequenter. in fi. & Specu. in titu. de recon. §. j. in prin. & Abb. in d. c. j. colum. j. & pen. de mut. pet. & in d. ca. cùm dilectus. Quod tamen intellige de arbitro voluntario, electo de communi voluntate partium: secus in arbitro iuris, electo ex necessitate statuti ad totā causam: quia coram eo habet locum reconuentio: secundum Abba. in d. ca. cùm dilectus. colum. iij. vnde stante dispositione regie pragmatice in regno, quæ incipit, O dia. quod causæ inter coniunctos compromittantur:

tales arbitri dicuntur iuris: & coram eis habet locum reconuentio. secundum Abb. ibi. licet cōtrarium videatur tenere Abba. in d. c. j. colum. pen. de mutu. pe. referendo Specu. in titu. de recusa. §. effectus. colum. v. ver. sed nunquid. Sed prima opinioerior est: & dictum Specu. procedit in arbitro iuris, deputato ad certum articulum: puta ad cognoscendum de suspicionem iudicis: quia verum est, quod coram eo non habet locum reconuentio. secus, si est deputatus ad totam causam: vt in exēplo præposito. ita etiam tenet Felyn. in c. fi. col. penul. in fin. de re iudic. Et ratio patet ad sensum: quia isti arbitri eliguntur ex necessitate iuris: & habent iurisdictionem à lege: nam ita necessitatur actor litigare coram eis, sicut coram iudice: vt not. Abb. in c. suspicionis. de offic. dele. quicquid dicat Ias. in l. est receptum. colum. fin. ff. de iurisd. om. iudi.
 13 ¶ *Quam autem iurisdictionem habeant isti arbitri iuris, scilicet ordinariam vel delegatam? Dic quod veritas est, quod nec ordinariam veram, nec delegatam habent: sed quandam tertiam speciem iurisdictionis, similem & æquiparatā delegatæ iurisdictioni potius, quàm ordinariæ. ita tenet Bal. in consi. xc. & consi. cccclxx. in j. volu. & Pet. Phi. Cor. in consi. liij. colum. ij. in littera m in ij. vol. & Bal. in l. apertissimi. col. s. verfic. quartò quæro,

ro. & in l. fin. in vij. not. C. de iudic. & ibi etiam Barto. & Ange. & tangit Fely. in c. fi. col. penul. in fi. de re iudic. & probatur in c. ab arbitris. & ibi not. de offic. delega. lib. vj. vbi probatur etiā, quod ab istis arbitris iuris debet appellari ad principē. & sic ad legem animatā. ex quā a lege habent iurisdictionem. Et de materia illius pragmatice, odia. vide quod plenē dicam infra, in sexta parte huius tract. in ij. parte iudicij, in verbo, compromissum.

¶ **Tertiō** principaliter quæro: an coram iudice prorogato habeat locū reconuentio. Glo. Bar. & communiter docto. in l. est receptum. ff. de iur. om. iudic. tenent, quod sic, per illum tex. Ego tamen ita distinguere. Quædam est prorogatio, quæ fit per submissionē vnius ex litigantibus: vt quādo maior vel equalis spōte se submittit iurisdictioni alicuius iudicis, conueniendo aduersarium suum corā eo: & tunc habet locum reconuentio. Ita procedat d. l. est receptum. cum ibi no. & ratio patet: quia tunc procedit ratio distæ l. cum Papinianus. nā actor submittendo se, elegit illum iudicē pro se: nō debet dedignari habere eundem iudicem cōtra se.

Quædam verō est prorogatio, quæ fit de cōmuni cōsensu partium: iuxta l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. & l. j. & ij. ff. de iud. & l. j. C. de iur. om. iudi. & c. significasti. & ibi Abb. de for. cōp.

& coram tali iudice prorogato, dico quod nō habet locum reconuentio. & licet non inuenirim de hoc decisionē in terminis: tamen per bona similia, potest decidi iste casus. Primō, quia cessat ratio distæ l. cum Papin. nam talis iudex prorogatus nō fuit electus ab actore solū, sed ab utroque. Secūdō, per ea, quæ dicimus in delegato electo de communi consensu coram quo non habet locum reconuentio. per ea, quæ dixi suprā in j. q. huius dist. Tertiō, per ea, quæ dicimus de arbitro, coram quo cessat reconuentio, eo quia de cōmuni cōsensu partium eligitur: secundū Bar. in d. authen. & cōsequēter. in fi. & per ea, quæ no. Ab. in c. cum dilectus. de arbi. & cum ista distinctione intelligo ea, quæ notantur in d. l. est receptum. maxime per Ias. ibi in fi. col. ¶ **Quartō** quæro, an coram iudice appellatiōis habeat locū reconuentio. Communis cōclusio est, quod non: secundū Bar. in d. authen. & consequēter. col. fi. & ibi etiā Bal. col. iij. ver. quæro nunquid in causa & c. Intelligēdo scilicet, quādo iudex appellationis, aditur ex necessitate propter iniuriā, quā putat appellās sibi esse factam. idem tenet Innoc. in c. j. de mutu. per. & Bal. in l. per hanc. col. fi. C. de tēpo. app. & domini de Ro. in decis. lxj. in antiquis. & Bal. ia l. ij. §. ei quoq. ff. de iudi. & Spec. in titu. de recon. §. nunc dicamus.

ver.

ver. sed nunquid coram iudice. & mouentur per tex. in d. l. ij. §. ei quoque. & l. ad cognitionem. ff. ex quib. caus. in pos. eat. & l. j. ff. eū, qui app. in prouin. de feu. Quod confirmo vrgenti ratiōe.

- 16 * Appellatio reducit causam de illum pristinum statum, in quo erat causa principalis post litē contest. tex. est & ibi Bar. & Bal. & communiter doct. in l. ita de mum. C. de procur. sed post litē contest. non habet locum recōuentio, secundum communem opin. vt suprà fuit dictū. ergo sequitur, quod corā iudice appellationis nō potest habere locū, scilicet vt sortiatur priuilegiū & naturā reconuentionis. Minimē potest habere locum sine dicto priuilegio. quia iudex secundarum causarū, censetur incompetēs quo ad primam causam: quæ non est sibi deuoluta parte inuita: vt tenet Bal. in d. l. per hanc colum. fi. & in d. auth. & consequen. col. iij. Limita tamen istam communem conclusionem procedere, quando appellatur post litem cōtest. puta a diffinitiuā sententia: quia tūc vrget ratio prædicta: Secus esset, si appellaretur ab aliqua interlocutoria ante litem cōtest. nā tunc distingui debet: Aut iudex appellationis confirmauit primā interlocutoriam: & tunc ex quo causa remittitur iudici a quo, non habet locū reconuentione coram iudice ad quē: ex quo minimē causa conuentionis co-

ram eo remanet. Aut iudex appellationis retractauit interlocutoriam pronūtiādo bene appellatum, & malē iudicatum:

- 17 * & tunc ex quo etiā causa principalis deuoluitur ad iudicē appellationis: vt est tex. in c. vt de bitus. & ibi Abb. colum. pe. & si. de app. & ibi etiam Philip. plene in pen. charta. & si. & est text. & ibi per doc. in c. cordi. §. post hoc. & in c. cū appellationibus. de app. lib. vj. & Bar. in l. eius. in fi. ff. de app. recip. dicendum est tunc habere locum recōuentio-nem, ex quo sumus ante litē cōtestatā, & sumus in causā principali. Ita subtiliter considerando tenuit Io. An. in c. j. de mutu. pet. quem ibi sequitur Abb. in antepe. col. versic. iij. quæro. & c.
- 18 ¶ * Secundò, limita prædictam conclusionem procedere in appellatione iudiciali. Secus est, quādo appellatur extraiudicialiter: quia ex quo ille iudex tūc principaliter aditur, habebit coram eo locum reconuentionis. ita tenet Spec. in tit. de recō. §. nūc dicamus. ver. sed nunquid curā. in fi. quem sequitur Abb. in d. c. j. de mut. pet. in pen. col. in prin. Et de materia huius appellationis extraiudicialis, & in quibus differat à iudiciali: vide plenē per Abb. in c. bonæ memoriæ. col. j. & ij. de app. & ibi etiā Phi.
- 19 & in c. cū sit. eo. titu. ¶ * Quinto quæro, vtrum corā iudicibus particularibus ad certa negotia vel personas deputatis per legem

gem vel statutum, habeat locū reconuentio? Exemplum potest poni in iudicibus mercatorum, vel alterius artis. seu negotij: de quibus loquitur l. fina. C. de iur. omn. iudi. Similiter potest poni exemplum in iudicibus scholarium, qui habēt tres iudices speciales: vt ī auth. habita. C. ne fil. pro pa. super ista q. Ant. de Butr. in c. j. de mutu. peti. tenet, quod non habet locum reconuentio. sed Abb. ibi in pen. & fi. col. melius loquitur. Nam quo ad istos iudices mercatorum, & alios ūmiles deputatos certo collegio, tenet indistin^{te}, quod habet locum reconuentio: quando talis iudex eligitur per actore, & est ratio: quia eorum iurisdictio est prorogabilis: vt sentit Bar. in l. j. ff. de iudic. vnde tantō facilius prorogatur per reconuentionē, secundū eum. Ego istud confirmo bona similitudine. Nam delegatus ad vnā causam specialem, extēdit suam iurisdictionē ad aliā causam per viam reconuentionis: vt dixi suprā, in j. q. huius dist. Ergo eodē modo & isti iudices speciales: dato, quod sint deputati ad certam speciē causarum, debet eorum iurisdictio extendi ad alias causas, per viā reconuentionis. Quo vero ad iudices scholarium, tenet Abb. in d. c. j. col. fin. quod si quis conuenit scholarem coram rectore, & scholaris patiatur ibi conueniri, poterit reconuenire actore coram eo. Si verō scholaris nō pa-

titur ibi conueniri, sed declinat forum, & petit se remitti ad episcopum: tunc coram episcopo non poterit actorem reconuenire: ex quo ille iudex non fuit electus per actore, sed p ipsum scholarem conuētum. vnde cessat ratio dista l. cū Papinianus. in fi. C. de sent. Et hanc opin. in effectu tenet Bal. in d. authē. habita. col. viij. versic. v. quæritur. & c. licet idem Bald. videatur tenere contrarium in d. authen. & consequenter, in fi. tamen opin. Abb. magis placet: cum fundetur per bonam rationē, scilicet cuius in agēdo, & c. per d. l. cū Papinianus. ¶ * Ad vnum tamē volo, quod aduertāt hi, qui habent subtile ingenium, in quantum modō in hac quēstio. & plenius suprā in j. q. huius dist. dixi, quod coram iudice delegato ad vnā causam particularem habet locū reconuentio. hic insurgit difficile contrariū. delegatus habet iurisdictionē limitatam, & non extendibilem. nisi ad personas & causas in delegatione cōtētas: adeō quod eius iurisdictio non potest per alios prorogari, nec quo ad alias causas: quia quo ad alias causas & personas remanet priuatus. text. est & ibi Abb. in capit. P. & G. de offic. deleg. sed per reconuentionem prorogatur iurisdictio iudicis: secundum Bal. in authen. & consequenter. col. ij. in princ. C. de sent. quia per eam fit competēs, qui nō erat: vt not. Spec.

in tit. de iud. deleg. §. sequitur. versic. item ad eius. & in titu. de cōpe. iud. adi. §. i. versicu. nonus. & patet ad sensum per ea maxime quæ dicimus in clerico reconuento coram iudice laico. vt infra dicam. Ergo corā delegato nō deberet habere locum reconuentio: quia eius iurisdictio
 21 prorogari non potest. ¶ Puto ad hoc contrariū posse responderi dupliciter. Primo, q̄ prorogatio iurisdictionis potest cōsiderari duplici modo. Quædam enim est prorogatio voluntaria. & ista nō potest fieri coram delegato. ita loquitur dictum cap. P. & G. Quædam est prorogatio necessaria, quæ fit contra iuitum ex necessitate legis: prout est illa, quæ fit per reconuentio nem. & ita potest fieri: nam reconuentio inducit quandam necessitatē reconuento. vt respondeat coram iudice nō suo: & sic reconuentus prorogat iurisdictionem nō sponte: sed ex necessitate. Secundo modo potest responderi: quia causa reconuentionis dicitur esse connexa cum causa conuentionis, quod patet, quia nō potest coram diuersis iudicibus ventilari: vt est tex. in d. authen. & consequenter. & l. si idem cum eodem. §. quod si mutux. ff. de iur. omni. iud. vnde ratione istius connexitatis, potest delegatus de ea cognoscere: maxime quia agitur inter easdē personas: & causa reconuentionis venit consequutiue ad cau-

sam conuentionis, & accessorie ita expresse tenet Abb. in d. c. i. colum. sexta. versic. item iurisdictio prorogata, & c. de mut. peti.
 22 ¶ Sed quādo delegatur alicui aliqua causa principalis, cense- tur sibi delegata omnis causa, quæ venit accessorie & consequutiue ad illam causam delegatam: vt nō. Abb. in cap. vt debitus. col. ix. in fin. versic. in glo. pe. & cap. de app. & ibi etiā Philipp. in vltima charta. versic. sed dubitatur, & c. per tex. in c. prudentiam. in fin. de offic. delega.
 23 ¶ Sexto quæro, utrū coram iudice deputato ad certā speciem causarum. habeat locum reconuentionis de alia causa diuersæ speciei. Exemplum in iudice causarum criminaliū, an possit fieri reconuentio de causa civili, & ecōtrā. Coram iudice causarum civilium, an possit fieri reconuentionis de causa criminali, vel liberali, vel de causa maioris summa. quam poterat cognoscere. gloss. in d. authen. & consequenter in gl. ij. tenet. quod sic. quam ibi sequitur Bald. per l. quoties. C. de iudi. & videtur probari in l. si idem cum eodem. §. quod si mutux. ff. de iurisd. omni. iud. cōtrarium tenet Spec. in tit. de recon. §. j. versic. quid si coram. & §. nunc dicamus. versic. & trado. Et hanc contrariam partem tenent Innoc. Hostien. Ioan. And. & Canonista in d. ca. j. de mut. peti. pro quibus facit ratio: quia prerogare iurisdictiōne, est extendere

tendete eam: adeo q̄ eadem dicitur iurisdictionio prorogata, quæ prior erat. l. sed si manente ff. de precat. & not. Alexan. in l. iij. in principi. ff. de damno infect. & sic quando tractamus de prorogatione iurisdictionis, est necesse q̄ præsupponamus iurisdictionem esse talem, qualem ille iudex prorogatus habebat aliàs in suos subditos, i. in similibus causis: aliàs prorogatio nō valet de tali causa, quam in suos subditos non poterat expedire: quia quō ad illam, caret omni iurisdictione: & sic iurisdictionio, quæ nō est, non potest prorogari: ita tenet Alexan. in l. testamenta omnia. C. de testa. & Abb. in ca. P. & G. colum. antepen. versic. venio ad sextam, & c. de off. deleg. & Bar. in l. j. ven. venio ad tertiam, & c. ff. de iudic. vbi exemplificant in iudice malefactorū, cuius iurisdictionio nō potest prorogari, quō ad causas civiles: quia sunt causæ diversæ speciei: & talē iurisdictionē nō habet in suos subditos. Et istam partē tenet Ang. in consi. clxij. colum. ij. versic. in causis, & c. Quid ergo erit tenendum? Bar. in d. authen. & consequenter colum. ij. circa fin. facit tñam distinctionē inter causas, de quibus poterat fieri prorogatio, partibus volentibus: & de quibus non, vt ibi per cū. Et ipsum de verbo ad verbum sequitur Abb. in d. c. j. col. xij. ver. quarto secundo, & c. de mutu. peri. & ante cū illa, fuit originalis opi-

nio Iac. But. ¶ Ego autē reassumo plenius veritatē huius questionis. per vnā ampliorē distinctionem, per quam habebuntur omnes veræ conclusiones, quas possent cadere in hac materia: & dico sic: Aut iudex nō pōt cognoscere de aliqua causa propter privilegiū personæ litigantis: aut propter privilegiū ipsius causæ: vt quia iurisdictionio est limitata iudici, quō ad certas causas tantum certæ speciei: vel summæ: ita quod ad alias causas diuersæ speciei vel maioris summæ se nō extendat. Primo casu, veræ conclusio est, quod procedit recoñuentio: ex quo persona privilegiata elegit illum iudicē pro se: debet eundem habere contra se, nō obstante eius privilegio: quia natura causæ id patitur. hoc probatur in l. est receptum iuncta gl. & ibi per Doct. ff. de iur. omn. iud. Probatur etiā per id quod dicimus de clericorū nam iudex laicus nō cognoscit de causa clerici cōuenti propter privilegiū personæ. casu diligenti, de foro compet. & tamen per viam recoñventionis bene cognoscit: secundū magis communem opi. quā infra tenebo. ¶ Secūdo casu principali. scilicet quando obstat privilegiū causæ: distinguo aliter, quā dicit Barto. nam distinctio Bar. & Abb. implicat obscuritatē: dum dicit, aut est talis causa de qua pōt iudex cognoscere, partibus volentibus, aut non: quia

adhuc remanet dubium, quæ est illa causa. & Bartolus non clarè declarat huiusmodi causas. vnde ego clarius distinguo sic: Aut causa de qua fit reconuentio, est de specie causarū, de quibus potest cognoscere iudex: differt tamen ab illis in sola quātitate: & sic per plus & minus: & tunc habet locum reconuentio. ita loquitur tex. in dicta l. si idem cū eodē. §. quod si mutua. nam iudex pedaneus infimus, non cognoscit de causis civilibus, & à trecentis aureis suprā. in §. & iudicare. in auth. de defens. ciui. & tamen per viam reconuentionis potest de illis cognoscere: vt d. §. quod si mutua. quia dato, quod sit maior causa, tamen est de specie causarū civilium, de quibus cognoscit: quia est causa pecuniaria, & de re ad rem: seu de quantitate ad quantitatem, potest fieri prorogatio iurisdictionis: secundum Abb. in dicto cap. P. & G. colum. iij. versic. venio ad secundum, & c. de offi. deleg. & est text. expressus in l. de qua re. §. j. ff. de iudi. tunc enim bene extenditur iurisdictione de simili causa ad similem. Aut causa, de qua fit reconuentio, est de specie aliarū causarum penitus separata ab illis, de quibus potest cognoscere. Exemplū, si coram iudice causarum criminalium fit reconuentio de causa civilis, vel coram iudice seculari fit reconuentio de causa spirituali, vel coram iudice pedaneo fit recon-

uentio de causa meri vel misti imperij, vel de causa liberali, de quibus causis non posset principaliter cognoscere. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iud. & l. ij. C. de peda. iudi. & tunc reconuentio locum non habet. Ita procedat opi. Canonista. in d. cap. j. & hoc voluit in effectu Bart. in d. authen. & consequenter. & ratio est illa, quam suprā terigi per Alexan. in d. l. testamenta omnia. C. de testa. & Abb. in d. ca. P. & G. colum. antepenult. ver. venio ad sextam. quia cū in similibus causis non habeat iurisdictionē in suos subditos, & nō potest iurisdictione, quæ non est, prorogari seu extendi: & ex consequenti minimè per reconuentionem extenditur, quæ est speciei prorogationis: vt dicit Bal. in d. authen. & consequenter. col. ij. in prin. est etiam & alia ratio: quia huiusmodi causæ sunt præiudiciales, & vna facit alij præiudicium: quia in vna proceditur, & in alia superseditur: ergo nō potest habere locum reconuentio cuius natura est, vt in vtraque causa æqualiter procedatur. & hanc rationē ponderat Bart. ibi. & Abb. in d. c. j. col. ult. antep. in princip. de mutu. peti. ¶ Sed contra prædicta posset instari: nam iudex habēs limitatam iurisdictionē, non potest cognoscere de causa diuersæ speciei. verum est principaliter, sed accessorie & incidenter bene potest: vt d. l. quotiens. C. de iud. &

not.

not. Bald. & Paul. de Cast. in d. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. & Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de fur. Sed causa reconuentionis venit incidēter & accessoriē ad causam conuentionis: vt dicit Abb. in d. ca. j. co. vj. vers. item iurisdicatio. & c. de mutu. peti. Ergo in omnibus prædictis exemplis deberet habere locum reconuētio: ea ratione at tēta, quia venit accessoriē. istud videtur difficile contrarium, cui nō reperio dari aliquod responsum per aliquem Doct. puto tamen posse sic respōderi. ²⁶ Quando conceditur alicui iurisdicatio ordinaria, censetur concessum omne id, sine quo iurisdicatio illa explicari nō pōt: etiā si illud sit maius cōcessio. dummodo de eadem sit speciei: ita tenet Bart. in l. ij. colū. j. circa fin. ff. de iur. omn. iudic. vnde si coram iudice infimo vētiletur quæstio de hæreditate: & ex aduerso non per viam reconuētionis, sed per exceptionem opponatur quæstio status: ille iudex cognoscit de ea: quia aliās nō posset decidere quæstionē hereditatis, nisi prius cognosceret de causa status: & sic cognoscit, sed non pronūtiat super causa status, sed super hæreditate. l. j. C. de ordi. iudi. vnde de isto incidenti & accessorio cognoscit ex potestate sibi data à lege: quia aliās suam iurisdiccionem in causa pecuniaria explicare non posset: per dictā l. ij. & hoc est quod voluit innuere

Specu. in ritu. de reconu. §. nunc dicamus. vers. & trado. dum respondet ad d. l. quoties. & ita procedit d. l. quotiens. quia illud est quoddam accessoriū seu incidens necessarium, sine quo nō posset decidi causa principalis. vnde intrat iurisdiccionem iudicis infimi, dato quod sit maius, quā sit sua iurisdiccio ordinaria: ex quo est eiusdem speciei. intelligo quo ad hoc, scilicet, quia est simplicis iurisdiccionis, sicut aliæ causæ pecuniariæ: secundum Bart. in l. imperium. co. fi. ff. de iurisd. omn. iudic. potest tamen dici diuersæ speciei: quia non est causa pecuniaria, sed liberalis & priuilegiata: vt l. iij. in fi. C. de peda. iudic. Et ita declaro id quod dixi suprā, dum appellauī hanc causam esse diuersæ speciei: ne videar contrariari dictis Bart. in dicta l. ij. ff. de iur. omn. iud. Sed si per viam reconuētionis vellet aliquis obicere quæstionem status coram iudice pedaneo. non ad effectū excipiendi: hoc non potest fieri: quia non potest ista reconuētio ire pari passu cum causa pecuniaria. ex quo est præiudicialis. Item, tunc sine ea posset iudex decidere causam conuentionis: quia non vrget illa necessitas, de qua suprā. & hæc sit prima conclusio, per quam est datū responsum ad d. l. quoties. ¶ Pono secundam cōclusionem pro respōsione ad alia cōtraria: Quando incidēs oritur ex eodē facto,

ex quo oritur principale: tunc iudex incidenter cognoscit de eo, dato quod sit diuersa species. ita loquitur dictum Bal. & Pau. de Cast. in d.l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. & Inn. in c. cum oporteat. de accus. scilicet, quod iudex malefactorum incidenter cōdemnat ad rei restitutionē nam illud ciuile oritur ex eodem crimine, & sic iudex, qui cognoscit principaliter de crimine, potest cognoscere de hoc incidenti ciuili, quod habet originem ex eodem fonte: sed reconuentio non habet originē ex eodem fonte: quia venit ex parte contraria. vnde si tu accusas me de furto coram iudice malefactorū: ego reconuenio te ad decē. ex causa mutui, vel ad aliud ciuile: istud habet originem ex diuerso fonte, merito iurisdicctio non se extendit: cum sit quid separatum à causa principali conuentionis: & ideo cessat reconuentio, quia etiam prerogatio cessat: secundū Alex. in d. §. latrunculator in addi. ad Bar. vltra quod viget alia ratio, scilicet preiudicij, propter quod non possent ambæ causæ simul decidi. Illud ergo, quod dicitur, quod iudex cognoscit incidenter de causa, de qua principaliter cognoscere non potest: intelligo, quando illud incidens erat tale, sine quo causa principalis non posset expediri, vel quādo oriebatur ex eodem facto, ex quo oritur principale, per prædicta

Questio tertia principalis.

¶ VENIO ad tertiam quæ sit principalem, quæ est, de quibus causis potest opponi seu fieri reconuentio. Et breuiter dico, quod regulariter de omnibus causis fieri potest, nisi quatenus repariatur expressē prohibita. l. nec nō. §. quod eis. ff. ex qui. cau. maior. vnde expediā hanc materiā p aliquas dubitabiles. q. ¶ Primo igitur quero, vtrū quādo imploratur officium iudicis, possit implorans coram eodem iudice reconueniri. gl. in l. sed si restituatur. ff. de iud. tenet quod non habet locum reconuentio. & illam sequitur Lud Ro ibi. & las. in l. ne quicquā. §. vbi decretū. co. pe. ff. de offic. procons. In contrarium tamen est veritas. & hāc cōtrariā partē tenet Bar. in d. l. sed si restituatur. & Bar. in auth. & cōsequēter. co. fi. C. de sent. & Abb. in c. j. col. pe. vers. iij. quæ ro. de mut pet. p. tex. in l. j. in fi. ff. de var. & extraord. cogn. & Spec. in titu. de recon. §. nunc dicamus, ver. sed nunquid habet locum, & c. Quod intellige verū, quando officium iudicis imploratur principaliter, ex quo tunc succedit in locū actionis. l. Quintus. ff. de annu. leg. & cap. fi. de offic. iudic. Secus, si incidenter imploratur: quia tunc nō habet locum reconuentio. Ita communiter tenent Doct. in locis præallegatis. & las. in l. j. colum. vij. in principi. ff. de

de iur. omn. iud. ¶ Item limita-
nisi officium iudicis imploraretur
super eo, quod requirit cele-
ritatem: quia tunc suspenditur
reconuentio, & expeditur causa
requirens celeritatem. Ita dicit
Bal. in rub. extra de offi. iud. col.
fi. Non tamen intelligas quod
reconuentio tollatur in totum:
quia imò procedit etiam in cau-
sis requirentibus celeritatē, &
in causis summariis, quo ad pro-
rogandum iudicem, non tamen
vt eadem sententia terminetur: 29
quando vna causa est ordinaria,
& alia summaria. tex. est. & ibi
Bal. in l. sed & h. §. non solum.
ff. de procur. & not. Bar. in d. au-
then. & cōsequenter. col. pen. in
fi. & Abb. in d. c. j. col. vij. de mu-
28 tu. peti. ¶ Itē limita notabili-
ter nō procedere, quando offi-
cium iudicis imploratur, non in
formam iudicij, sed per modū
actus extraiudicialis: quia tunc
non habet locum reconuentio.
Exemplū, si petitur testamentū
aperiri, vel donationem insinua-
ri: vel si aliquis petit à iudice fa-
miliā, vt possit tutē acquirere,
& manutenere sibi possessionē:
vel aliud simile. ita tenet Bal. in
c. j. col. fin. de contro. feud. apud
pares. & Soci. in cōsil. clxvij. col.
fi. versic. secundò concludo, & c.
in ij. volu. ¶ Et ex hoc infero ad
nouam practicā in regno, quod
si quis spoliatus ab aliqua perso-
na ecclesiastica, intēraret reme- 30
dium traditū per capitulum re-
ghi, quod incipit, omnis prada

rio. & aliud, ad regale fastigiū.
& aliud, finis præcepti, charitas.
adeūdo scilicet iudicem secula-
rē, vt defendat ipsum à tali vio-
lētia, & possessionem restituat.
in tali casu non haberet locum
reconuentio, ex quo iudex adi-
tur non per viam ordinariam
nec iudicialē, sed per viam de-
fensionis extraiudicialis: vt ple-
nē traditur in decis. ij. & deci.
xxiiij. cōsi. Neapo. Et hanc limi-
tationē repete ad sequētem q.
¶ *Secundò, iuxta hoc quæro,
an ī causis summariis habeat lo-
cum reconuentio. veritas depen-
det ab his, quæ modò dixi in q.
præcedēri. & breuiter dic, quod
sic. sed quo ad prosecutionem
sit hæc distinctio, videlicet, Aut
ambæ causæ sunt summariæ, &
sine dubio procedit reconuen-
tio. Aut vna est summaria, alia
plenaria, & tunc valet reconue-
tio, quo ad iudicem prorogan-
dum, non tamen quo ad hoc, vt
ambæ causæ eadem sententia
terminentur, nisi parte volente.
Ad hoc allega omnes decisio-
nes suprà modò allegatas vt præ-
cedenti quæstio. ante si. maxime
Pal. in l. sed & h. §. nō solum.
ff. de proc. & ita debet intelligi,
quod not. Spec. in titul. de reco.
§. nunc dicamus. versic. sed nec
habet. & Bart. in l. j. §. fin. ff. de
var. & extraor. cog. & Bald. in l.
& sine. versicul. & ideo dicit lex
30 & c. C. ad Treb. ¶ *Terriò, suc-
cessiue quæro, an in causis ex-
cusiuis habeat locū reconuen-
tio.

rio. Breuiter dico, quòd non secundum Bal. in d. athen. & consequenter. col. iij. in fi. vers. quæro, nunquid &c. vbi dicit, quòd si petitur executio instrumenti cõfessionati, non habet locum 31 recõuentio. & Specu. in titu. de recon. § nũc dicamus. versic. sed quid si agebam, &c. vbi idem dicit, quando agitur ex deposito. Adde Bal. in l. iij. in j. not. C. q. ad lib. procla. non lic. vbi dicit, quòd ille, qui cõfiteatur debitũ, non potest actorem reconuenire: & est ratio: quia in cõfessum partes iudicis non sunt in alio, nisi in præcipiẽdo vt soluat. habetur enim pro condemnato. l. vnica. C. de conf. & quod dixi supra, quando agitur ex deposito non habet locum reconuentio. adde, quòd idem tenuit Bart. in d. athen. & consequenter col. iij. in princ. vers. quæro vtrum liceat actori, &c. & ratio est: quia instrumentum depositi, habet executionem paratam. l. si quis. C. de po. sed cõtrarium videtur 32 tenere Bal. in d. l. si quis. versic. vltius no. &c. vbi dicit, quòd quando agitur ex deposito, non habet locum compensatio, sed recõuentio sic: non tamen differtur liquidum propter non liquidum: sed reseruatur id, quod probandũ est. Puto: amen posse concordari hanc contrarietatem, scilicet, vt non habeat locum recõuentio in deposito: vt pari passu ambulet: quia nõ debet supersederi liquidum pro-

pter illiquidũ. bene tamen potest fieri recõuentio, quò ad effectum prorogationis, vt postea pcedatur in ea. & ita loquitur opt. Bal. prout dixi supra in præcedẽti quæstio. ¶ * Et per prædicta infero, q̃ quando præsentaretur in regno instrumentũ criminaliter via extraordinaria secundum formam & ritus magnæ curiæ, nõ haberet locum reconuentio: cum illa sit via executiua & extraordinaria, per prædicta. ¶ Secũdo infero, q̃ quando creditor vigore instrumẽti cõtinentis pactũ de capiẽdo, vellet propria authoritate capere possessionem debitoris pro debito, & peteret familiã à iudice pro habẽda possessione: ex quo iste est actus executiuus & extraiudicialis, nõ haberet locũ reconuentio, per ea, quæ not. Bal. in c. j. col. fi. de contro. seu. apud Bar. & Soci. in conf. clxvij. col. fi. versic. secũdo cõcludo, &c. in ij. volu. & dixi supra in præcedẽti quæst. ¶ * Quarto quæro, an in causa possessorij, habeat locum recõuentio. Reassume veras cõclusiones, & dicas sic: Aut actor agit possessorio recuperandæ, & reus vult eũ recõuenire: & tunc aut recõuentio est de possessorio, aut de petitorio. primo casu non admittitur recõuentio, nisi de possessorio pariter priuilegiato: vt quia reus recõuenit actorem de alio possessorio recuperandæ, & sic de spolio pariter priuilegiato alterius rei, non ciuid

eiusdem, tunc procedit recon-
 uentio. ca. super spoliatione. de
 ordi. cogn. & ibi Abb. in j. not.
 & in iij. col. circa fi. Si verò re-
 cōuenit de alio possessorio, pu-
 ta adipiscendæ vel retinendæ,
 nō procedit reconuentio: quia
 non est ita priuilegiatum: vt ibi
 habetur. ¶ Secūdo casu, quando
 recōuentio fit de petitorio, di-
 cas indistincte, quod non proce-
 dit, per text. in d. c. super spolia-
 tione. & no. Abb. in cap. j. colū.
 vij. de mutu. peti. & Spec. in tit.
 de recon. §. nūc dicamus. versic.
 item excepta. & ver. seq. Et ita
 debet intelligi & declarari, qđ
 dicit Bart. in d. authen. & conse-
 quenter. col. pe. in principi. vbi di-
 cit simpliciter, quod agens ex
 spoliatione, non potest recon-
 ueniri, nisi prius restituatur, per
 l. si quis ad se fundū. C. ad l. iul.
 33 de vi. * Et prædictorū ratio est,
 quia agēs ex spolio, non tene-
 tur in aliquo respōdere aduer-
 sario suo, nisi prius restituatur.
 c. frequēs. de resti. spol. lib. vj. &
 c. cum dilectus, de ordi. cogni. &
 d. cap. super spoliatione. & ibi
 Ab. & d. l. si quis ad se fundum.
 & propterea non proceditur su-
 per recōuentione ante restituti-
 onem. Sed quando reconuen-
 tio est de alio spolio, tunc ideo
 34 procedit: * quia priuilegiatus
 non vitur priuilegio suo con-
 tra pariter priuilegiatū, secun-
 dum Abb. in d. c. super spoliatio-
 ne. colum. j. vers. ex hoc, & c. vbi
 plus dicit in iij. not. quod nō so-

lum debet spoliatus restitui ad
 rem, qua fuit spoliatus: verū
 etiā debet plenarie restitui ad
 fructus & expensas litis, antē,
 quā teneatur respondere, &
 idem tenet Abb. per illum text.
 in cap. accedens. el. ij. versic. not.
 spoliatum, & c. extra. vt lite non
 conte. Quod nota: quia est quo-
 tidianum in practica. ¶ Limita-
 tamē prædictam conclusionem
 procedere, quando reconuen-
 tio opponitur per ipsum spolia-
 torem, qui immediate spoliavit
 vel spoliari mādauit contra spo-
 liatum: quia tūc verum est quod
 non tenetur respondere, nisi
 prius restituatur. secus est quan-
 do ageretur contra eum, qui nō
 spoliavit, sed est tertius posses-
 sor illius rei, qua fuit quis spo-
 liatus, & cōuenitur possessorio
 recuperandæ, puta remedio. cap.
 reintegrāda. vel alio simili iux-
 ta ca. sape. de resti. spo. quia tūc
 procederet omnis reconuentio,
 & tenetur actor respōdere antē,
 quā restituatur: quia ista reme-
 dia possessoria cōtra tertios nō
 spoliantes, non sunt ita priuile-
 giata, sicut contra ipsos spolian-
 tes. Ita in terminis tenet Ab. in
 d. c. cum dilectus. col. iij. de ord.
 cogni. per multas rationes ibi
 adductas per eum. sed contra-
 rium videtur tenere Bart. in l. iij.
 coloni. C. de agri. & cēt. li. xj. &
 Alex. in cons. lxxvij. col. j. vers. &
 sicut. & col. fi. in fi. iij. vol. vbi di-
 cit, quod possessorio recuperan-
 dæ, est priuilegiatū, siue inter-

uenerit violentia, siue non, & loquitur proprie de remedio dicti e. reintegrada. ¶ Pro prima opi. Abb. pōderatur tex. in d. c. super spoliatione. in ver. spoliatorib⁹. & ibi Abb. in ij. not. vbi dicit, q̄ spoliatoribus nō tenetur respōdere: ergo aliis possessoribus, qui non spoliauerunt, tenetur. Verūm, ad hoc posset responderi per id, quod dicit Bald. in l. si de proprietate. col. iij. circa fin. vers. & no. & c. C. si a non comp. indi. vbi dicit, q̄ probatur quis spoliatus saltē re ipsa, eo ipso, quod probat se antiquiorē possessorē, & possessionem esse modō penes aduersarium. Tamē quia sumus in odiosis, & cōtra regulas iuris cōmunis, puto q̄ ille terminus, spoliator, debet intelligi in principali & proprio significatu, scilicet de eo, q̄ spoliavit verē, prout pōderat Abb. in d. c. cum dilectus. col. iij. unde puto opin. Abb. esse sustentabilem & verā, per iura & rationes suas. Nec obstat dictū Bar. in d. l. si coloni. & Ale. in d. consil. lxxviij. in iij. vol. quia fautor, q̄ omne possessoriu recuperanda est privilegiatum, quoad hoc: vt si conuentus obiciat quæstionem dominij, teneatur restituere antē, quā de dominio cognoscatur, siue interueniat violentia, siue non. l. si quis cōductionis. C. loca. & d. l. si coloni. & ita procedit cōtrarium. sed nos loquimur in recōuentione, quæ regulariter est permilla.

Reperitur tamē specialiter prohibita à spoliatore, p d. c. super spoliatione. ergo quando non est spoliator, sed alius terri⁹ possessor, itamus iuri cōmuni scilicet, vt fiat recōuentio: quia tūc cessat illud odium spoliatoris, quod iura multum in hoc considerāt: vt est tex. in cle. vnica. de causa pos. & proprie. & not. Ab. in d. c. cum dilectus. col. iij. Nūc in proposito quæstio dominij, quæ non potest obici, cadit in eadem re, & ideo non obicitur propter privilegiū possessorij. Ita loquuntur deci. & iura contraria. sed reconuentio confideratur in diuersa re, & non in eadē. Quod pater ad sensum. quia petitorio non potest reconueniri pro eadem rei quia si conuentus possidet, non potest pro illa re agere rei vēdicatione, vel hypothecaria: quia istæ actiones præsupponunt possessionē esse debere penes aduersarium, & non penes agentē eundemque recōuenientem. Possessorio recuperanda vel adipiscenda minime potest recōueniri, eadem ratione: quia ipse possidet, & quia super eadem re prohibetur recōuentio, secundum Ab. in d. c. super spoliatione. col. j. circa fi. vbi assignat rationem. Solū remanet dubium de possessorio retinenda circa eandem re, quod videtur posse cōcurrere: vt si tu conuenis me possessorio recuperanda: ego recōuenio te interdicto vti possidetis: quia turbas

me

me in possessione eiusdem rei.
super quo dico. q. per spoliato-
rem non potest contra spoliatū
fieri talis reconuentio quia pos-
sident ab eo vi: & interdictum uti
possidetis: nō fauet ei. qui possi-
det ab aduersario vi. clam, vel
precario, secundum Abb. in c. ve-
niens. co. pe. de præscri. & tex. in
l. j. in prin. ff. uti poss. l. tē. propter
priuilegiū spoliij & odiū spolia-
toris, prout suprà dixi: quia non
tenetur spoliatus respondere, nisi
prius restituatur: ut d. c. cum di-
lectus. & c. si. de ord. cog. si verò
reconuentio fieret per tertium pos-
sessorem, qui non spoliavit, qui
conuenitur possessorio recupera-
ndæ, puta remedio c. reintegrā-
dæ, vel dictæ l. si coloni. & tunc
procederet reconuentio in eadē
re, per ea, quæ dicit Abb. in d. c.
36 cum dilectus. col. iij. ¶ Istud ra-
men intellige, quando possessio-
rium retinenda proponitur ex
alia molestatione extraiudicia-
li nō ex sola cōuersione iudicia-
li super possessorio recuperandæ:
quia ex sola molestatione iudi-
ciali non datur interdictum uti
possidetis: quia qui utitur iure
suo, nemini facit iniuriā. Ita te-
net Abb. in c. audita. co. iij. circa
fi. de res. spo. ¶ Quod confirmo:
quia econtra est decisum in d. c.
veniens. & ibi Abb. in iij. no. de
præscri. vbi patet, quod conuen-
tus possessorio retinendæ, potest
reconuenire actorē possessorio
recuperandæ pro eadem re. &
sic admittitur istæ concursus in

istis duobus possessoriis. verū
qualiter sit pronuntiandum in
eis. declarat plenē Abb. in d. c. ve-
niens. colum. antepenu. & pen.
37 ¶ Hanc opi. confirmo alia ra-
tione, scilicet, quia utraq; causa
est summaria, cū sit possessoria.
nam quælibet causa possessoria,
est summaria, secundum Alex.
in consil. lxxvi. col. j. in v. volu. &
sic potest admitti reconuentio:
ut suprà dixi l. ij. q. huius partis.
Et si tu diceres, quare in spolio
non admittitur reconuentio de
posse. retinendæ: cū sit causa
summaria? Dico, quod ibi est
alia ratio prohibitiua, scilicet pri-
uilegium causæ. & odiū spolia-
toris: ut suprà pluries fuit dictū.
vnde non admittitur reconuen-
tio, nisi de alio spolio pariter
priuilegiato alterius rei: sed cō-
tra eū, qui nō spoliavit, cessat
dictum odium: ¶ Ex prædictis
ergo colligo & firmo istam cō-
clusionem, quod spoliatus agēs
contra spoliantem remedio re-
cuperandæ, non potest reconue-
niri nec petitorio nec possesso-
rio, nisi sola causa spoliij alterius
rei pariter priuilegiatæ, & non
eiusdem rei secundum Abb. in
d. cap. super spoliatione. colum.
iij. circa fin. de ordi. cog. Si verò
agit contra non spoliatē, sed
contra tertium possessorem, po-
test reconueniri tam petitorio,
quā possessorio alterius rei, sed
pro eadem re, nec petitorio nec
possessorio recuperandæ, vel
adipiscendæ, sed possessorio re-
tinendæ

tinendæ sic, per prædicta. Fateor tamen, quòd causa conuentionis, ex quo requirit celeritatē, citius expeditur: per ea, quæ dixi suprà in j. & ij. quæst. istius partis.

38 ¶ Vnde sequitur, quòd illud priuilegium, quòd spoliatus ante omnia restituatur, & non teneatur respondere, procedit, quando opponitur quæstio super eadem re, & non super diuersa. & tunc est generale in quolibet possessorio recuperandæ. Fallit in reconuentione de possessorio retinendæ: quod potest cadere in eadē re, quādo non agitur cōtra spoliatorē: vt suprà dixi. ¶ Item procedit indistinctē, quādo agitur contra spoliatorē: siue super eadem re, siue super diuersa: in odium ipsius spoliatoris. Fallit quādo fit quæstio de alio spolio alterius rei: per d. c. super spoliatio. & ita cum ista declaratione pertrāseo super ista difficultate.

39 ¶ Prædictam opi. & limitationē Abb. cōfirmo per vnam optimam decisionem, quam faciunt domini de rota in deci. cxlix. in nouis. quæ incipit, si inter. vbi habetur, quòd si duo litigant super possessorio recuperandæ, potest tertius se obiiicere pro suo interesse, & agere petitorio: dummodo ipse nō sit spoliator: & tenetur agens possessorio illi respondere ante restitutionē: ex quo respectu illius tertij, cessat odium spoliantis. allegat d. c. fin. de ordi. cog. & pœna debet sequi suos authores. & il-

lud dictū sequitur & declarat notabiliter Abb. in c. in literis. col. si. de restit. spo. & idem Abb. in d. c. si. in ij. no. & Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. co. xj. in xvj. fallentia. ff. de acquir. pos. & Fely. in c. cū super. co. penul. ver. scias etiam, & c. de re iudi. Et hæc quo ad possessoriū recuperandæ. ¶ Si verò actor agit possessorio adipiscendæ, & reus vult eum recōuenire: & tunc si reconuentio est respectu diuersæ rei, procedit indistinctē: siue fiat de petitorio, siue de possessorio, sed respectu eiusdē rei, nō procedit, si fiat petitorio: quia is, qui agit remedio adipiscendæ, negat se possidere, vnde non cōuenitur petitorio. l. si. ff. de re iuen. ita hæc omnia tenet Bart in d. l. naturaliter. §. nihil cōmune. co. vij. in v. cōbinatione. Si verò fiat de possessorio eiusdem rei recuperandæ vel adipiscendæ, non procedit eadē ratione: quia agēs non possidet: sed de possessorio retinendæ, bene procedit reconuentio pro eadē re: quia cōcurrere possunt ambo: per ea, quæ habentur in d. c. veniēs. & ibi Abb. de præscrip. Nam pro sola molestia cōpetit interdictū, vt possidetis. c. audita. & ibi Abb. in iij. not. de restit. spo. Quod semper intelligas de molestia extraiudiciali, non de iudiciali, secūdam Abb. in d. c. audita. col. iij. in fi. & fuit dictū suprà. ¶ Si verò actor agit possessorio retinendæ, tunc respectu diuersæ rei procedit in
distin

distinctè reconuētio, tam de petitorio, quàm de possessorio: secundum Bart. in d. §. nihil cōmune. in v. cōbinatione. & Car. in cle. j. co. ij. in fi. de causa proprie. & possesi. sed respectu eiusdem rei de petitorio non procedit, quia primò est discutienda causa possessorij. secundum Bar. vbi suprà, per l. ordinarij. C. de rei vend. & in l. certi. C. de interd. sed de possessorio, puto, quòd procederet reconuentio: quia ambæ causæ essent possessorie & pariter priuilegiatæ: vt sentit Abb. in d. cap. super spoliatione. col. ij. verfic. venio more solito, & c. de ordi. cog. nam de possessorio retinendæ probatur in l. si duo. ff. vti possesi. & in c. licet causam. de probat. de possessorio recuperandæ: probatur in c. veniens. & ibi Abb. de præscrip. de possessorio adipiscendæ patet ad sensum quia nulla vrget cōtrarietas. ¶ Vnum tamē addo prædictis pro declaratione: vt in omnibus casibus, in quibus dixi procedere reconuentionē de petitorio, in possessorio debeat intelligi eo modo, quo procedit reconuētio in causa summaria, de causa nō summaria, vt declarauī suprà in secūda q. huius par

40 tis. ¶ Hæc, quæ hactenus dicta sunt, procedūt, quādo actor agit possessorio: & reus vult reconuenire. Quid autem ecōtra, si actor agit petitorio, & reconuētio sit de possessorio? iste est propriè casus ca. cūm dilectus. de ordin.

cog. & vera conclusio est, quòd respectu diuersæ rei procedit reconuentio, vt d. c. cūm dilectus. & not. Abb. in cap. fin. col. ij. ver. venio & c. de ordi. cog. & Card. in clemen. j. col. iij. verfi. si verò vnus, & c. de caus. poss. & proprie. sed pro eadem re similiter tenent docto. quòd procedit reconuentio. secundum Abb. in d. cap. fin. colum. ij. & in cap. ex cōquestione. colum. iij. in princ. de restitut. spol. in hoc puto aduertendū, quòd si intelligis de possessorio retinendæ, clarum est, quòd procedit reconuentio. quia ita se compatiuntur. sed quo ad possessorium adipiscendæ & recuperandæ, nescio quomodo posset concurrere reconuentio in petitorio pro eadem re: nam si conuenis me rei vendicatione ad fundū, præsupponis me possidere: si ego volo te reconuenire possessorio recuperandæ vel adipiscendæ, non cadit reconuētio in eodē fundo: quia si possideo, non competūt mihi dicta remedia. In vno solo casu posset procedere, scilicet in terminis dicti ca. ex cōquestione. & de prædictis vide plenè Specul. in tit. de pos. & peti. §. j. ¶ Super hac materia est etiam sciendum, quòd intentato petitorio per actorem, potest reus deducere possessorium altero de duobus modis, scilicet, per viam actionis: vt per reconuentionem, vt modò dixi: & per viam exceptionis, & de vtroque modo loquitur tex.

& ibi

& ibi Abb. in d. ca. cum dilectus. de ordin. cogn. & glo. & Abb. in d. cap. fin. eod. titu. & ibi dicitur, 41 quid est utilius intentare. ¶ Et nota pulchram practicam ex d. cap. cum dilectus. Nam si tu conuenis me petitorio, puta actione reali vel personali ad aliquam rem: ego possum te conuenire, quod spoliasti me quadam alia re: vel possum excipere contra te de spolio alterius rei: petendo, quod non audiaris in petitorio tuo, nisi prius restituas mihi dictam rem. Et differentia est ista: quia si deduco spoliū per modum reconventionis, non repellitur actor ab agendo, sed proceditur super utraque causa, tamquam super mutuis petitionibus: quia ex quo deducitur spoliū per modum actionis, actio non est exclusio alterius actionis: & ideo super utraque proceditur: sed si deduco spoliū per modum exceptionis, suspenditur petitorium actoris: & proceditur ad dationem termini ad probandam exceptionem spoliij: qui terminus est quindecim dierum, ut in ca. frequens. de restitu. spol. libr. vi. & not. Abb. in d. ca. cum dilectus. in v. no. Quae exceptione probata interponitur decretum, quod actor non audiat in petitorio suo, nisi prius restituat: non tamen condemnatur ad restituendum: quia exceptio, est solum actionis exclusio: unde non oportet restitutionem, quia illa venit per viam actionis. ite est text.

in d. ca. cum dilectus. & ibi Abb. in vj. nota. Sed quando venit secundum primum modum per viam actionis, tunc venit restitutio: ut ibidem, & haec est differentia inter unum modum & alium. unde reus potest deliberare, quod magis sibi expediat: nam si melius est incumbere rei actoris aduersarij, opponat exceptionem: quia interim non proceditur super petitorio: & ipse detinebit rem petitam. Si vero magis expedit ei habere restitutionem spoliij, agat per viam reconventionis: quia per eam obtinet restitutionem rei: ita declarat glo. in d. cap. fin. de ordin. cog. Sed quando proponitur possessorium super eadem re, semper est utilius illud deducere per viam actionis, secundum Abb. in d. cap. fin. col. ij. de ordin. cog. & in c. ex coquestione. col. iij. in princip. de restitu. spoliar. 42 ¶ Quid autem, si actor deducat possessorium recuperandae super una re, & reus excipiat de spolio alterius rei: an suspendat possessorium actoris? Ratio facit, quod non: quia sunt duo pariter privilegiata, tamen veritas est in contrarium, quia proceditur super exceptione, quae est fauorabilior, suspensio primo possessorio, & nunquam aditur ea probata, nisi prius actor restituat. ita dicit glo. in d. cap. fin. de ordin. cog. & ibi Abb. col. iij. circa fin. ¶ Praedicta tamen limita procedere, quando exceptio spoliij opponitur contra ipsum spoliator

liatorem : quia tunc repellit eū
ab agendo. Secus, si cōtra eum,
qui nō spoliatur: sed est tertius
possessor. ita dicit Abb. in d. ca.
cū dilectus. col. iij. & in c. in li
teris. col. si. de resti. spo. & habe
tur in deci. xix. cōs. l. Neap. & in
l. si te bonis. C. de iure deli. vbi
habetur de intellectu dicti cōfre
quens. de resti. spol. lib. vj. vt pro
cedat etiā de iure civili: vt non
Ias. & communiter. Moder. in d.
l. si te bonis. reprobata ibi opi.
43 Bar. qui aliter dicebat. ¶ I. em
ex prædictis verificabitur illud;
quod dicit Spec. in tit. de cita. §.
j. col. v. vers. itē, quod est spolia
tus. quod is, q. est spoliatus. si ci
tatur per spoliātem, in alia cau
sa potest opponere contra cita
tionem, vt non teneatur respō
dere nec comparere propter di
ctum spoliū: maxime quan
do est notorium, secūdm eum,
44 * Quinto, principaliter super
ista parte quæro, an in causa cle
rici possit fieri reconuentio co
ram iudice laico: vt si clericus
agit contra laicum coram iudi
ce seculari: an possit ibidem re
conueniri. Ista est longa quæ
sio: quam plenē examināt Ab.
& Fely. in c. at si clerici. de iudi.
Breuiter, quicquid dicat Abb.
ibi veritas est magis cōmunis
opin. quod possit clericus recō
ueniri. hanc opi. tenet Par. in d.
authen. & consequenter. col. si.
C. de sen. & gl. in c. de mut. pet.
& Pal. i. l. ij. §. sed si agāt. de iud.
vbi plus dicit, quod ista est pro

rogatio legalis. Et hæc opi. est
hodie expedita in regno per ri
tū magnæ curiæ vicariæ. in nu.
clij. q. incipit, itē; quod clericus
& c. & habetur in decis. clxxiii.
consil. Neapol. & ita communi
ter seruatur. Et hanc opi. tenet
Spe. in tit. de reconuen. §. nunc
dicāmus. vers. sed pone, clericus
& c. vbi limitat hoc nō procede
re in tribus casibus. Primus, si re
cōueniretur de causa spirituali,
cuius est incapax iudex laicus,
Secūdm, si recōueniatur de cau
sa criminali, quæ infamat. Ter
tius casus est, si laicus data ope
ra iniuriatur clerico, ad hoc, vt
cōuentus corā iudice laico, ibi
dem eū reconueniat: secundum
Specu. cod. titu. §. j. vers. sic. quid
si laicus. & prædictis adde Bald.
in d. authen. & cōsequenter. col.
45 penultj. ¶ Quod facit ad id,
quod in simili dicimus de cleri
co agente contra laicum coram
iudice laico: nā si succumbit in
causa; potest eum iudex laicus
condemnare ad expensas, vt te
net Fely. in cap. at si clerici. col.
46 vij. in fi. de iudi. ¶ Sed si cleri
cus vel alius agens, si fuerit re
cōuentus, vult repuntiare iudi
cio suæ conuentionis, ad hoc vt
nō reconueniatur, vñ possit
dic. quod si fuit per recōuentio
nē præuētus, non potest renun
tiare, ex quo semel est acquisitū
ius aduersario: secus, si res esset
integra ita tenet Pal. in d. auth.
& consequenter. col. pen. & Spe
cu. in titu. de recon. §. si & habe
tur

tur in decis. clxxij. consil. Neapolita. facit tex. in l. si post mor-
 re. §. si. ff. de bonor. posses. con-
 tratab. & quod not. Ias. & doct.
 in l. iij. in prin. colum. ff. quod
 quisque iur. & Bal. in l. petēdx.
 C. de temp. in integ. resti. vbi ha-
 betur, quod omnis dilatio, quæ
 datur in causis, est cōmunis reo
 & actori. vnde si datur reo, est
 communis etiam actori: & ecō-
 trā: adeo quod nō potest reus re-
 nūtiare illi dilationi iam præ-
 stitæ in præiudicium actoris. cui
 fuit semel ius quæsitum, secun-
 47 dū Bal. ibi. ¶ Sexto quæro, an
 in causis criminalib⁹ habeat lo-
 cum reconuentio. Hanc q. ple-
 nius, quā alius, tangit Abb. in c.
 j. col. ix. cum tribus seq. de mur.
 peti. Ego autē de mente Abb. &
 Bar. in d. authen. & consequen-
 ter. & reassumēdo communem
 & veriore opin. doct. declara-
 bo hāc q. per quatuor membra:
 & in singulis membris ponā ve-
 ras conclusiones cum fallētijs:
 quoniam ista q. est valde ardua,
 difficilis, & intricata. Vnde fa-
 cio primū mēbrū principale, vi-
 delicet, quādoq; accusatur quis
 merē criminaliter: & ipse reus
 vult reaccusare accusatorē de
 alio crimine: & sic tam etiā cau-
 la cōuentionis, quā reconuen-
 tionis est criminalis: super quo
 firmo istam cōclusionē, videli-
 cet, Accusatus criminaliter po-
 test suū accusatorē reaccusare
 criminaliter, & sic concludo, q̄
 in criminalibus habet locū re-

cōuentio: sicut in ciuilibus. ita
 tener gl. in d. auth. & cōsequen-
 ter. & probatur in l. j. & l. negan-
 da. C. qui accu. non poss. ¶ Istam
 cōclusionē limita primò: dum-
 modo reaccusans prosequatur
 suā vel suorū iniuriā, aliās reac-
 cusare non potest: vt d. l. negan-
 da. & ibi not. & l. is, qui reus. &
 ibi gl. in vers. accusare. & Bar. ff.
 de pub. iud. & procedit tūc reco-
 uētio indistinctē, siue ante no-
 mē receptū inter reos, siue post:
 vt colligitur ex distinctiōe Bar.
 in d. l. is, qui reus. col. ij. in fi. &
 seq. Itē, etiā si vterq; prosequa-
 tur suam iniuriā, procedit re-
 cōuentio, secundum Bart. in d.
 l. is, qui reus. col. iij. & Bal. in l. j.
 col. v. & vj. C. qui accu. non pos-
 48 sunt. ¶ Ex hoc infertur, q̄ ex
 quo hodie in regno nullus ad-
 mittitur ad accusandū, nisi suā
 vel suorum iniuriā prosequa-
 tur, vt est ritus magnæ curiæ vi-
 carix. in numero xiiij. qui inci-
 pit, itē, quod nullus laicus, & c.
 sequitur quod tantò facilius in
 criminalibus habet locū recon-
 uētio. quod intellige cum alijs
 declarationibus, quas infra sub-
 iiciā. ¶ Secundò, limita prædi-
 ctam conclusionem procedere
 indistinctē antē, quā nomē rei
 sit receptū inter reos. nam tunc
 potest fieri reaccusatio, siue pro-
 sequatur suā iniuriā, siue nō.
 & hoc est de mente Abb. in d.
 cap. j. col. ix. de mutu. peti. ibi,
 primo casu, per d. l. is, qui reus,
 & c. licet Bart. in d. l. is, qui reus.

disting

diſtinguat, aut de maiori crimine. aut de pari, vel minori. & Bal. in d. l. j. col. vj. verſ. venio ad ſecundam, &c. C. qui accuſ. non poſt tamen videtur verior opin. Abb. vt procedat indiſtincte: quia ſi reus inſpiciantur verba Bart. non videtur differentia in effectu, inter nomen receptum inter reos & non receptum: quam differentiam iura facere videntur. ſed pro opi Barto. eſt tex. in d. l. neganda poſt verò nomen receptum inter reos, ſit reaccuſatio de maiori crimine præiudiciali, vt d. l. j. C. qui accuſ. non poſt. non autem de pari vel minori. ſecundum Bar. in d. l. is qui reus. & Gand. in tract. male. in titu. de filioſa. & vtrum poſſit accuſare, &c. col. ij. & iij. quod intellige ad effectum proſequendi, poteſt tamen præſentari libellus, & ſuperſederi uſque ad ſententiam primæ cauſæ, vt d. l. neganda. ſecundum doct. in locis præallegatis. ¶ Verum, ſuper illis differentiis non ſatis inſiſto: quia in regno ſunt nullius utilitatis propter dictū ritum magnæ curiæ, ſecundum quem nullus accuſat, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, quo caſu ſemper habet locum reaccuſatio, vt ſuprà dixi. Similiter in regno eſt correctæ diſpoſitio d. l. j. C. qui accuſ. nō poſt. per conſtitutionem quæ incipit, ſi ciuilitè agēs. vt no. ibi gl. & And. de yſer. & Mathæ. per quā conſtit. eſt nouiter inductū, quod tunc accuſatus reaccu-

ſet de maiori crimine, ſiue non, proceditur indiſtinctè ſuper vtraque cauſa, & per vnā non fit præiudicium alteri: & ſic hodie in regno per illā conſtitutionem præiudicialia ſunt ſublata in iudiciis, per quam corrigitur etiā l. ſi. C. de ord. iud. adeo quod omnes cauſæ, quatum vna ſic ſe habet ad aliam, vt per eam fiat præiudicium alteri. & de iure communi propter præiudiciū ſit impedito proceſſus: ſunt hodie reductæ ad æqualitatem, vt pariter procedatur in eis, & per hoc multe leges iuris communis reperiuntur correctæ. vt plene declarat Mathæ. de Afflict. in d. conſtit. ſi ciuilitè agens. in vj. not. ¶ Quando autem dicatur nomen rei receptum inter reos? veritas eſt, vt dicit Bar. in d. l. is qui reus. colū. iij. in fin. & ſeq. & Ab. in d. c. j. col. ix. de mut. peti. videlicet, quādo iudex non obſtantibus exceptionibus dilatoriis pronūtiavit eſſe procedendum ſuper accuſatione, ſi autē nihil fuit oppoſitū, adeo quod non fuit opus tali pronūtiatione, tūc per litis conteſt. dicitur nomē receptū inter reos. Et declarat hoc plenius Bald. in d. l. j. col. ix. in fin. & ſeq. & Bar. i. adulterij. C. de adul. & Bal. in l. quāuis. C. ſi pēd. app. mors interue. ¶ Tertio limita dictā cōcluſionē procedere, quādo iſta reconuentio in criminalibus ſit corā iudice ordinario ipſius reconuēti. Si enim eſſet iudex incōpētēs

respectu recouenti, vel quia nō poterat aliter cognoscere de causa criminali. tūc reconuētio de causa criminali nō procedit. tex. est in l. ij. § sed si agant. ff. de iudi. secundū Bar. in d. authē. & cōsequenter. col. iij. vbi assignat rationē: quia agēs criminaliter agit ex necessitate propter iniuriam sibi factam. nō autē ex voluntate, sicut in ciuili. Vnde cessat ratio l. cū Papinianus. in fin. C. de sent. & sic nō fit prorogatio iurisdictionis per reconuentionem in causa criminali, sicut in ciuili. secundū Bar. ibi. & tenet And. de yser in c. j. col. ij. de cōro feud. apud pares. & est de mēte Bal. in l. j. circa fi. C. de iu. omni. iud. & Ale. in addi. ad Bar.

52 in d. l. is qui reus. col. ij. * Et p hęc infert pulchrē Bal. in d. l. j. col. iij. in v. oppo. C. qui accu. nō pos. qd si Papa delegaret alicui delegato aliquā causam criminalem, nō posset coram eo habere locū reconuentionis de alia causa criminali quia iurisdicatio delegati ad eam se nō extendit. nā in criminalibus secundū eū nō dicitur propriē reconuentionis; sicut in civilib⁹: quia nō prorogatur iurisdicatio: & hoc etiā innuit Bal. in d. authē. & cōsequenter. col. j. vers. secūdo quēro & c. secus esset, quādo delegatus impetraretur per ipsum accusantē: quia tūc haberet locū reconuentionis. secundū Bar. in d. authē. & cōsequenter. col. iij. & hoc ratio impetratiōis: quia videtur eligere

53 impetrādo, secundū eū. ¶ Adde tamē in hac materia, qd in re gno habemus tres ritus magnę curiæ vicariæ, disponentes de hac materia. Quorū primus est in nu. 69. & incipit, Item si quis vel si qua & c. per quē disponitur, qd accusatus nō potest accusantē reaccusare, nec eius matrē aut filios, vel fratres, vel nepotes, nisi eadē die, & ex nouo delicto, & sic per dictū ritū videtur esse restricta potestas reaccusandi solū in illa die, in qua fit accusatio, & solū in nouo delicto. * Quod autē dicatur nouū delictū, declara nota. per Bartō. in l. is qui reus. col. iij. ver. cōmuniter seruatur & c. ff. de pub. iud. vbi quādo plura delicta sunt facta vnicō cōtextu, in eadē rixa: omnia illa reputantur pro vno facto. vnde si tu accusas me de delicto facto in rixa, & ego reaccuso te de delicto facto in eadē rixa, illud delictū non diceretur nouū, ratione cōnexitatis. Sed si tu accusas de delicto commissio hodie, & ego reaccuso te de delicto commissio heri: illud diceretur nouū: & ita colligitur ex verbis & mēte Bar. ibi. Et aduerte, quia ille ritus loquitur copulatiuē, dū dicit, & nisi ex nouo delicto & c. vnde innuit, qd utrūq; copulatiuē interueniat ad hoc, vt pcedat reaccusatio: scilicet, qd fiat eadē die, & ex nouo delicto, & nō aliter. l. si is qui ducenda. §. vtrum. ff. de reb. dub. & l. si quis ita stipulatus fuerit aureos decem

decem. ff. de verb. ob. ¶ Secundus ritus magnæ curiæ est in nume. 180. & incipit. Itē seruat ipsa curia, q̄ accusator & c. quo cauetur, q̄ accusator nō potest pendente accusatione in aliqua curia accusari, dū tamē sit paratus respondere in eadem curia, accusatione durante, vel præstet fideiussorem de respondēdo in quacunq; curia competenti, 55 finita accusatione. ¶ Tertius ritus est in vltimo ritu, in nu. 324. & hoc videtur ius nouissimū in regno: quia cū sit vltimus, de rogat omnibus prioribus, quatenus cōtra dicerent vt in § posteriore. Insti. quib. mod. test. in firm. & l. si quis in principio. ff. de leg. iij. & l. hac cōsultissima. §. si. C. de testa. & l. pacta nouissima. C. de pac. & per hunc vltimum ritū est correctā l. i. C. qui accu. nō pos. & similiter est correctā illa constitutio, si ciuilitè agens, quam superius allegauim. Vult enim ille ritus, quod accusator vel eius coniunx, aut filij, parētes, vel fratres vtrinq; coniuncti inēmul habitantes, non possint aliquo modo reaccusari de aliquo crimine, etiam maiori, pendente accusatione per accusatū vel eius coniugem, filios, parētes, aut fratres, inēmul habitantes, solum persona reaccusata teneretur præstare fideiussoriam cautionē de stando iuri. finita prima accusatione, & procedit illa dispositio, etiam si suam vel suorum iniuriā pro-

sequantur, vt ibi expresse dicitur: & si videtur etiam correctā d. l. neganda. C. qui accu. nō poss. A signatur enim ibi ratio, quod ista reaccusatio præsumitur calumniosè fieri: ex quo nō est verisimile, q̄ accusatus si fuisset offensus, veluisset tardare ad accusandum, donec ipse accusaretur prius, vnde præsumitur fieri ista reaccusatio, vt perturbetur accusans, & sic calumniosè. sequitur ergo, q̄ hodie in regno cessat omnino reconuentio vel reaccusatio in criminalibus, etiam si sitam vel suorum iniuriam quis prosequatur: per dispositionē dicti vltimi ritus, qui in hoc derogauit tort. dispositioni iuris communis, & constitutionis regni. ¶ An autem cum iudex inquit contra aliquem, ad instigationē alterius, possit inquisitus petere à iudice, quod reinquirat contra illū instigantem de alio crimine. vide Spec. in tit. de inquisitio. §. i. verū item nunquid, & c. vbi tenet, quod nō. Reliqua verò, quoad hoc primum membrū principale, prosequere de iure communi, vt per Barto. in d. l. is qui reus, & dictā auth. & consequenter. col. iij. & Bal. in l. i. C. qui accu. non pos. & Abb. in d. c. i. col. viij. & x. de motu. per. ¶ Secundū membrū principale est, quando aliquis est accusatus criminaliter, & vult reconuenire ciuilitè suum accusatōrē, in quo fit mo conclusionem, quod nō potest

test fieri talis recouentio: & hoc tam de iure communi, per l. fin. C. de ord. iudic. & per Abb. in d. c. j. col. xj. versu. secundum & c. de mutu. peti. quàm etiam ex dispositione dicti ritus vltimi, ibi, per quamuis viam in iudicio euocare, & c. & hoc per rationem: quia accusator non elegit sponte iudicem, sed ex necessitate propter iniuriam sibi factam, secundum Abb. ibi. & Bar. in dicta authen. & consequenter. col. iij. ¶ Tertium membrum est econtra, quando conuentus ciuilitè vult reconuenire criminaliter. In quo breuiter dico, quod hodie procedit reconuentio in regno, nec supersederetur in ciuili, propter præiudicium causæ criminalis, etiam si esset crimen læsæ maiestatis, ita propriè dicit tex. in illa constitutio. si ciuilitè agens. & ita seruatur in regno, quicquid dicat Abb. in d. c. j. col. xj. circa fin. & Barto. in d. authen. & consequenter. col. iij. ¶ Quod tamen limita procedere, quando talis reconuentio fieret coram iudice competenti ipsius reconuenti, aliàs secus, si esset incompetens: quia non prorogatur quo ad causam criminalem, secundum Abbatem ibi, & Alexã. in additio. ad Barto. in l. is qui reus. col. j. ff. de pu. iudi. & dixi supra in primo membro, in tertia limitatione. Et quod in criminalibus non habeat locum prorogatio, tenet Bald. in l. si qui ex consensu. col. iij. in fin. versu. re-

uoco & c. C. de epis. aud. & Bald. in l. j. in fin. C. vbi de cri. agi oportet. ¶ Quartum membrum est, quando conuentus de crimine ciuilitè, vult reconuenire de alio crimine ciuilitè: quod quomodo, & quando fit, declarauimus plenè supra in prima distinctione huius partis. super quo firmo conclusionem, quod procedit reconuentio coram iudice competenti, scilicet qui est iudex reconuenti: & hoc patet ad sensum: quia si quando agitur merè criminaliter, procedit reconuentio, vbi reconueniens persequitur suam vel suorum iniuriam, vt supra fuit conclusum de iure communi multò fortius quàm do agitur ciuilitè: quia magis adharet naturæ reconuentionis, quæ procedit regulariter in ciuili, per d. l. cum Papinianus. & authen. & consequenter. Nam tunc suum proprium interesse quis persequitur, quàm do ciuilitè agit: sed si vellet reconuenire actorem coram iudice non suo, vt prorogeretur iurisdictio propter reconuentionem, hoc non posset: quia non obstante, quod ciuilitè agatur, potest dici, quod actor agit ex necessitate propter delictum sibi commissum, & sic non sponte eligit iudicem. vnde cessat reconuentionis, per ea, quæ supra dixi, & not. Bartol. in d. authen. & consequenter. col. iij. ita tenet Abb. in d. c. j. col. xij. in fi. extra de mutu. petiitio. Rober. Maranta. V. l. D.

Iudiciorū VII. Distin.

tur, & quando locum habeat. & no
me. 15.

- 1 Iudicium aliud petitorium, & aliud 15 Possessorium retinenda, datum ei, qui
possessorium. extra iudicium molestatur: scilicet, si
in iudicio.
- 2 Possessorium iudicium, triplex est, &
quod dicatur.
- 3 Possessio non transit ad heredem,
nisi apprehendatur: fallit tamen,
quando defunctus possidebat per co-
lonum.
- 4 Agēs interdicto, quorum bonorum,
quid narrare & probare debet.
- 5 Possessorium adipiscenda, non datur
heredi, qui quandoque habuit posses-
sionem, & ab ea cecidit.
- 6 Hereditatis petitio, nō datur ei qui
quandoque possessionem habuit, & ce-
cidit ab ea.
- 7 Interdictum, quorū bonorum, reperi-
tur utile, & directū, & habet simili-
tudinem cū petitione hereditatis. &
quando locum habeat. nu. 8.
- 8 Petitio hereditatis, non solum datur
ad vniuersam hereditatem, sed etiā
ad rem particularem.
- 9 Interdictū, quorū bonorū, in aliquo
est utile, quā hereditatis petitio.
- 10 Interdictum, quorum legatorū, est
possessorium adipiscenda, quando ha-
beat locum.
- 11 Interdictum Saluanum, est posses-
sorum adipiscenda. & quando locum
habeat.
- 12 Possessorium adipiscenda, est etiam
remedium. l. fin. C. de edic. diui Adri.
tollen.
- 13 Possessorium adipiscenda, etiam di-
citur, quando beneficiatus implorat
iudicis officium, ut mittatur in posses-
sionem beneficii nouiter acquisiti.
- 14 Possessorium retinenda, quod dica-
tur, & quando locum habeat. & no
me. 15.
- 15 Possessorium retinenda, datum ei, qui
extra iudicium molestatur: scilicet, si
in iudicio.
- 16 Possessorium retinenda non datur
contra deiectum turbantem suū de-
iectorem.
- 17 Possessorio retinenda duobus liti-
gantibus, ille obtinet, qui de anti-
quiori possessione probat, etiam si
aduersarius probaret de titulo: ve-
rum debet articulare, quod habens
titulum possidet clam, respectu sue
possessionis.
- 18 Possessio antiquior non prodest agē-
ti possessorio retinenda, quando ab
ea cecidit facto suo ex propria alie-
natione.
- 19 Articulus de proprietate an admit-
tatur, quando possessorio retinenda
agitur.
- 20 Possessorium retinenda datur etiam
pro iuribus incorporalibus.
- 21 Possessorium recuperanda quod di-
catur. & quando habeat locum. &
nu. 22.
- 22 Interdictum vnde vi, datur violēter
expulso de possessione rei immobilis.
- 23 Interdictum, vnde vi, competit pro
iuribus incorporalibus, & annuis
præstationibus.
- 24 Interdictum, vnde vi, an detur ei,
qui sufficatur posse repelli.
- 25 Interdictum, vnde vi, datur solum
intra annum utilem.
- 26 Interdictum, vnde vi, competit deie-
cto possidenti tempore s. o. l. j.
- 27 Locus & tempus spoli, requiritur
in libello, in quo intentatur interdi-
ctum, vnde vi.

- 28 Interdictum, unde vi, non datur contra singularem successorem: sed contra universalem sic: & datur hærediti, & non possidenti. & nu. 29.
- 30 Interdictum, unde vi, datur spoliato, qui verè possidebat tempore spolijs: secus si tantum detinebat.
- 31 Condictio triticaria, datur etiam ad possessionem, & est remedium recuperanda, & quando locum habeat.
- 32 Condictio incerti, ad recuperandam possessionem dari potest.
- 33 Indebiti condictio, datur etiam ad possessionem recuperandam.
- 34 Actio in factum, potest dari etiam ad recuperandam possessionem.
- 35 Officium iudicis, competit etiam ad recuperandam possessionem.
- 36 Condictio ex l. si me & Titium ff. si certum peti. habet locum pro recuperanda possessione.
- 37 Condictio ex lege, si coloni. C. de agri. & cens. datur ad recuperandam possessionem, & quæ requirantur vi competat.
- 38 Servus fugiens, facit furtum suū ipsius.
- 39 Condictio ex l. auctoritatem. C. unde vi. est remedium possessorium recuperanda. & quando habeat locum. Item condictio ex lege, meminertat. C. unde vi. num. 40. Item condictio ex lege, si quis conductionis. C. locati. nu. 41. Item condictio leg. in uasor. C. unde vi. nu. 42. Item condictio leg. si quis in tātam. C. unde vi. nu. 43. Item condictio ex l. conductores. C. loca. & lege, nō ab re C. unde vi. 44. Item condictio ex l. cum a te. ff. de vi & vi arma. nu. 45.
- Item condictio ex lege fin. C. unde vi. nu. 45.
- 47 Condictio ex c. sepe. de restit. spoli. est remedium recuperanda.
- Item condictio ex cap. i. frequens. de restit. spoli. lib. vj. nu. 48.
- 49 Intellectus d. c. frequens. remissus.
- 50 Condictio ex canone, reintegranda iij. q. j. est remedium recuperanda. & est plenius ceteris, & quando locum habeat.
- 51 Condictio ex lege fin. C. de acquiren. poss. est remedium recuperanda. & quando habeat locum, & quæ utilitas resultat ex ea.
- 52 Creditor agere potest aſſistentia contra tertium possessorem vigore precarij, vsque ad triginta annos.
- 53 Possessoria duo recuperanda, sunt noviter inducta in regno. Vnum per constitutionem, Circa violentia. & aliud per tria capitula regni. & quando hæc habeant locum. nu. 54.
- S**extima Principalis distinctio iudiciorum est: quia iudicium aliud petitorium, & aliud possessorium. Petitorium dicitur illud, in quo principaliter agitur de proprietate seu dominio alicuius rei: puta ubi agitur rei vocatione. l. cum fundum. §. si. & ibi gloss. ff. de vi & vi armata. c. pastoralis. de causa poss. & proprietate. Idem, si agatur publiciana: quia dicitur interdictum petitorium. l. cum, qui. §. sed si quis. ff. de publiciana. Idem, si agatur petitione hereditatis: ut nota glossa in l. ij. in glossa penulti. C. de edict. diui Adrian. tollen. Eodem modo, si agatur

ad vsum fructum, vel vsum, vel
 aliam seruitutem, dicitur peti-
 torium: quia agens ad ista iura
 incorporalia, censetur dominus
 istorum iurium. secundum Alex.
 in l. naturaliter. §. nihil commu-
 ne. col. ij. circa fi. & iij. ff. de ac-
 qui. pos. & patet ex his, quæ no.
 Spec. in titu. de causa posses. &
 proprie. §. sequitur. & §. nunc di-
 cendum. Item, quando agitur
 actione personali ad rem, dici-
 tur petitorium, secundum Bal.
 in consi. cccxlix. in tertio volu.
 & colligitur ex præallegatis.

2 ¶ * Possessorium iudicium est
vbi agitur de mera possessio-
ne. & istud iudicium possessio-
rium, est triplex: videlicet, pos-
sessorium adipiscendæ: posses-
sorium retinendæ: & possessio-
rium recuperandæ possessionis.
Possessorium adipiscendæ, ex-
emplificatur in tribus iudiciis:
videlicet, in interdicto, quorum
bonorū. quod cōpetit ei, cui de-
lata est hereditas ex testamēto,
vel ab intestato pro acquirēda
possessione rerum hereditaria-
rum, & ipsius hereditatis. Et ad
hoc vt competat hoc interdi-
ctum, sunt considerata aliqua
ex parte actoris. & aliqua ex pa-
te rei. * Et præsuppono id, quod
habetur in l. cum hæredes. ff. de
acquirenda poss. scilicet, quod
hæres non acquirit possessionem
hereditatis ipso iure, si-
cut dominium: vnde nō tran-
smittitur possessio à defuncto ad
hæredem ipso iure, nisi actua-

cod. tit. & insti. de interdi. §. sequens. * Item, ad hoc vt competat, est necesse, qd hæres nunquā 7 habuerit possessionem hereditatis, vel illius rei, quam petit. Secus est, si quādoq; habuit possessionem, & deinde ab ea cecidit: quia non competit sibi vltius possessorium adipiscendū, & sic hoc interdictū. tex. est in §. pro hærede. insti. de interd. vnde tunc debet recurrere ad possessorium recuperandū: de quo infra dicitur. & hoc est generale in omnibus possessoriiis adipiscendū, vt est gl. in c. j. in fi. de cōfess. lib. vj. & la. in l. eius, qui. §. si col. pe. ff. si cer. pe. §. * Et in hoc habet similitudinē aliā cū petitione hereditatis: quia 8 illa similiter non competit hæredi, qui semel acquisiuit possessionem rerum hereditariarum, & postea ab ea cecidit: vt est glo. & ibi. Bar. in l. si ff. de fideicom. hære. peti. & tenet Pet. Philip. Cor. in consi. cclij. col. fi. in litera H. in iij. vol. & ratio patet ad sensum: quia postquā hereditas est semel acquisita, detinet esse hereditas, & appellatur patrimonium hæredis: vnde non cōpetit ei vltius petitio hereditatis, quæ nō est. l. sed si plures §. filio. ff. de vulg. & pupil. & not. Lud. Ro. in consi. xl. col. j. Ex quibus nota pulchram practicā pro reo cōuento petitione hereditatis, vel interdicto. quorum bonorum, vt nitatur probare, qd actor quandoq;

fuit in possessione rei petite, & postea ab ea cecidit: quia sic faciet actorem succubere. ¶ Est sciendum etiam, qd hoc interdictum reperitur directū & vtile. directum datur bonorū possessori de iure pratorio. ex quo interdictum est petitorium. Vtile verò datur hæredi de iure civili, vt not. gl. in rub. ff. quo. bon. & in l. j. in prin. eo. tit. & Bald. in rub. C. eo. ti. Item directū datur ei, qui agit ad vniuersam hereditatem: quia ad hoc principaliter fuit inductum, vt dicit tex. in d. l. j. §. fin. ff. quo bono. Vtile verò, datur ei, qui agit ad vnā rem particulare. ita tenet Spec. in tit. de test. §. nunc dicendum. ver. qd si res. & not. in d. §. fi. * & in hoc habet similitudinē cū petitione hereditatis, quæ non solum datur ad vniuersam hereditatem: verum etiā ad vnā rem particulare. l. regulariter. in fi. & l. licet. ff. de peti. hære. & not. Spe. in ti. de tutore. §. si col. pe. verū. quid si quali. & ad prædicta adde Abb. in ca. pastoralis. colū. iij. circa fi. de causa poss. & propri. vbi declarat materiā huius interdicti. Cōcludūne igitur illi cōpetit petitio hereditatis, præter quā in vno casu, scilicet, quia non datur contra debitore hereditariū: sed tantum cōtra possessorem alicuius rei particularis, vt est text. in l. ij. ff. quorum bonorum. sed petitio hereditatis datur etiam contra debitores hereditarios, vt est tex.

tex. in l. etiam. §. si. ff. de peti. hæ-
 redi. & multas alias differētiās
 inter hoc interdictū & petitio-
 nem hæreditatis, vide per gl. &
 9 doc. in rub. C. quo. bo. ¶ * Vnam
 tamen utilitatem nota tu aduo-
 cate, qui vis formare libellum
 pro hærede astore, quia vtilius
 est intētare interdictū, quorum
 bonorū: ex quo est remedium
 possessorium, & à sententia lata
 super eo nō appellatur ad effe-
 ctum retardandæ executionis:
 per ea, quæ habētur in l. j. & ibi
 Bal. C. si de momenta. poss. fue-
 ap. & per Car. Ale. i. c. j. co. j. ver.
 si ergo queris & c. quid sit inue-
 stitu. in vñb. feu. Quod secus es-
 set in petitione hæreditatis: quia
 illud est remediū petitorium,
 & à sentētia lata super eo appel-
 latur. verū per petitionē hære-
 ditatis acquiritur pinguius ius:
 quia per eam auocatur proprie-
 tas: sed per hoc interdictū sola
 10 possessio. ¶ * Secundò, potest
 exemplificari possessorium adi-
 piscendæ in interdicto quorum
 legatorū, quod cōpetit hæredi
 ad auocandam possessionem le-
 gati à legatario, qui occupauit
 illud propria autoritate. nā de
 iure prohibetur legatarius ca-
 pere possessionē legati propria
 autoritate: sed debet illā cape-
 re de manu hæredis: aliās cadit
 à iure suo, quādo illam caperet
 nō vacante, & sic cū vitio. l. non
 est dubium. & ibi Bar. & doc. C.
 de lega. puta, quādo hæreditas
 erat adita: sed nondum adita

hæreditate, si legatarius occu-
 pat possessionē vacantem, non
 cadit à iure suo: sed tenetur per
 hoc interdictum restituere pos-
 sessionem hæredi. vi possit de-
 trahere falcidiam & deinde ip-
 se debet hæredem conuenire. l.
 j. §. rediguntur. & ibi gl. ff. quo-
 rum leg. & Bar. in d. l. non est du-
 bium. & dicit Bar. in d. l. j. in fi.
 illius prin. q. nō aliter datur hæ-
 redi hæc actio: nisi quādo vult
 detrahere falcidiā. idem tenet
 Pet. Philip. Cor. in consi. xxxvij.
 col. antepe. in iij. volu. Et sic no-
 ta, vt scias libellare in hoc inter-
 dicto: de quo vide Abba. in d.
 c. pastoralis. col. iij. in princ. de
 causa pos. & propriet. & Spe. in
 ti. de test. §. nunc dicēdum. vers.
 verū quia. & ad hoc vt cōpe-
 tat hoc interdictū, est necesse,
 q. reus possideat titulo pro le-
 gato. l. j. §. quia autē. ff. quorum
 leg. ¶ * Terriò, potest exempli-
 ficari possessorium adipiscendæ
 in Saluiano interdicto, quod ha-
 bet locum, quando conductor
 intulit bona in prædiū cōductū:
 nam illa inuecta & illata cēsen-
 tur tacitē obligata pro pēssione
 domus cōductæ. l. itē quia. & ibi
 per docto. ff. de pact. & habetur
 plenē in §. item Seruiana. & ibi
 per las. in fi. de actio. Sed si con-
 ductor dicta bona inde extrahe-
 ret. potest conueniri per domi-
 num prædij conducti, remedio
 possessorio: scilicet per Salui-
 anum interdictū, vt restituat pos-
 sessionem dictorum bonorum

ipsi creditori, vt possit incumbere suæ hypothecæ, & sic est remedium adipiscendæ possessionis: & datur etiam cōtra terrios possessores, vt est tex. in l. j. ff. de Salui. interdict. & no. Abb. in d. c. pastoralis. col. iij. ver. tertium. de causa pos. & proprie. & Spe. in ti. de loca. §. postquam.

12 col. pe. vers. ad hoc. ¶ *Quartò, potest exemplificari possessōrium adipiscendæ in remedio l. si. C. de edic. diui Adrian. tol. Quod cōpetit hæredi tantum scripto in testamento, qui prodicit testamentum in forma publica non abolitum, neque cancellatum: cuius vigore potest petere se mit ti in possessionem hæreditatis: & est remedium exequutium: quod qualiter & quādo procedat, traditur plene per Barto. &

13 doct. in d. l. si. ¶ *Quintò, potest exemplificari possessōrium adipiscendæ generaliter in officio iudicis, qd imploratur per eū, cui facta est collatio alicuius beneficii, vt mittatur in possessionem dicti beneficii, quam nunquā habuit, & hoc procedit, & seruatur generaliter de iure canonico, secundum Abb. in d. c. pastoralis. col. iij. vers. & scias. de causa pos. & propriet. & habetur in ca. accedens. & ibi per

14 Abb. & doc. de accusa. ¶ *Secundum principale possessōriū est, quod appellatur retinendæ possessionis: quod exemplificatur in duobus tantum interdictis: videlicet, interdicto vt possi-

detis, & vtrobique differunt in hoc: quia interdictum vt possidetis, datur pro rebus immobilibus. interdictum vtrobi, pro rebus mobilibus, vt declarat gl. & Abb. in d. c. pastoralis. col. quarta. vers. tertium. de causa pos. & proprie. & Specu. in tit. de causa pos. & proprie. §. j. col. pe. & fin. Competit enim istud possessōrium retinendæ ei, qui possidet & turbatur in possessione per aliquem: nam potest petere, qd imponatur turbati perpetuum silentium: ne de cæterò perturbet eum in sua possessione, & qd teneatur ad interesse turbationis factæ. Hæc tria debet comprehendere libellus in hoc possessōrio: per quod petitur quis cōseruari & manuteneri in possessione, vt plenè declarat Bartolus in lege. j. §. interdū. ff. vt posside. vbi ponit formam libellandi. ¶ *Limita tamen & declara hanc materiam procedere, quando aliquis turbatur iniuste & extraiudicialiter: scilicet, si aliquis turbaretur iudicialiter: vt quia sibi moueretur aliqua lis super re, quam possidet, quia per hoc nō datur sibi interdictum, vt possidetis: ex quo is, qui vtitur iure suo per viam iudiciariam, nō facit sibi iniuriā. ita notabiliter declarat Abba. in c. audita. col. iij. circa si de rest. spo. ¶ *Itē limita non procedere in eo, qui fuit deiectus de possessione sua, quia potest quādocūq; turbare deiectorem

imp

impune in dicta possessione: & non potest conueniri prædicto interdicto: & est singularis decilio, & menti tenenda. quia licet aliàs deiectorem possit quis deicere incontinenti, non autem ex interuallo, l. j. §. eum igitur. & ibi not. ff. de vi, & vi arma. tamen turbare potest quando docunque, etiā ex interuallo, ita tenet Bar. in l. j. §. quod ait prætor. col. j. ff. vt i possid. & Alexan. in consil. xxxvj. col. ij. versic. non obstat, quod dicti & c. in j. volu.

¶ Vnde nota bonam practicam ad excludendum aliquem ab isto possessorio: quia poteris excipere exceptionem spoliij pro eadem re: per prædicta. Poteris etiam recouenire eum de spolio eiusdem rei: per tex. in c. veniens. & ibi Abb. in quarto notab. de præscrip. & dixi supra in præcedenti distin. in quarta

17 q. ¶ * Si verò essent duo, qui litigarent adinuicem super hoc possessorio: & quilibet prætenderet se possidere: tunc obtinet ille, qui probat de antiquiori possessione: quia possessio iunior præsumitur iniusta & clandestina. tex. est, & ibi Ab. in iiij. colum. in c. licet. de probatio. & Barto. in l. si duo. colum. ij. ff. vt possideris. & Alexā. in consilio xxxv. colum. iiij. in quarto volu. & in consilio ex. in princip. in j. 18 volum. & Pet. Philipp. Corn. in consil. cxxx. colum. j. in j. volu. & in consilio clxxij. in fin. colum. in tertio volu. Quod procedit,

etiam, si habens possessionem iunior, probaret de titulo: quia præfertur habens antiquiorem sine titulo: nam ille titulus præsumitur habitus ab iusto authore stante possessione antiquiori. ita tenet Paul. de Cast. in consil. cccclij. col. ij. in ij. volu. vbi plus dicit, quod id quod dicitur in hoc possessorio, obtinere eum qui probat de titulo, intelligitur stante probatione æquali in tempore hincinde: secus quando vnus probat de antiquiori possessione: quia tunc non curamus de titulo. Idem tenet Alexan. in consil. lxxxvij. colum. iiij. & cōsil. lxxxix. & consil. cxxx. in v. volu.

¶ Verum, in isto casu quando antiquior possessor vult obtinere, debet allegare in suis articulis, quod eius aduersarius possidet clam, respectu suæ possessionis. ista fuit singularis doctrina Bart. in l. si de eo. §. fin. ff. de acquir. poss. & ibi ipsum sequitur Alex. & Ioan. de Imo. in fi. & Alex. in præallegatis consil. maxime in dicto consil. lxxxvij. colum. iiij. in quinto volu. & idem Alex. in conti. xlv. colum. fi. vers. fateor. in tertio vol. aliàs si hoc non articulet, succumberet: quia præfertur is, qui probat de tit. secundum doct. in locis præalleg. ¶ * Quod tamen limita, nisi is, qui probat de antiquiori possessione, cecidisset ab eo facto suo: puta per propriam alienationem: quia tunc non

nō prodest ei antiquior possessio. ita tenet Philip. Decius, in consil. lvi. colum. fi. & ex hoc sume bonam practicam articulādi contra eum, quē suspicaris probaturū de antiquiori possessione. ¶ ¹⁹ An autem in isto possessorio retinendæ admittatur articulus de proprietate? Dic q sic, quia nō dicitur impertinēs. imō pertinēs ad causam: ex quo facit obtinere eum, qui probat de titulo, stantibus probationibus æqualibus. vnde non potest repelli. ita determinat Philip. Deci. in consil. clxij. colum. iij. in prin. ¶ ²⁰ Competit etiā hoc interdictum retinendæ pro iuribus incorporalibus: puta pro seruitutibus & annis præstationibus, in quibus agitur de quasi possessione: secundū Bar. in l. j. in prin. ff. vt possidetis. & Bar. in l. fi. ff. quorū bon. & Spec. in tit. de causa poss. & propriet. §. j. ver. ceterū. & ver. si quaritur. & per docto. in c. querelam. de elect. & Bal. in cōf. ccccxv. in iij. vol. & Philip. Decius in consil. cxxvj. co. j. ¶ ²¹ Tertiū principale possessorium est, quod appellatur recuperandæ possessionis: in quo duo requirūtur copulatiue ad hoc vt cōpetat. Vnū videlicet quod actor quādoque possederit, & nunc à possessione ceciderit. Secundum, quod possessio sit penes aduersarium, vel q dolo desierit possidere. Idē, si non dolo, quādo sumus in interdicto vnde vi: secundum Ab.

in c. sepe. col. iij. de rest. spo. Primum probatur in c. cōsultationibus. & ibi Abb. in ij. not. de offi. dele. & idem Abba. in c. cum ad sedem. colum. vij. de restit. spol. & in c. olim. el. iij. in v. & vj. not. eo. ti. quod tamen intellige, scilicet vt possideat tempore spolij. l. j. §. interdictum autem hoc. & §. hoc interdictum. ff. de vi & vi ar. aliās non sufficit probare olim possedisse, nisi præcisē tempore spolij probetur: vt tenet Spec. in titu. depositio. §. vij. vers. secundō considerandum. Secundum probatur in l. cum à te. ff. de vi & vi arma. & per ea quæ not. Bald. in l. si de proprietate. col. iij. circa fin. C. si à non competen. iudi. Hoc tamen nūc succinctē attingo in genere: quia melius declarabo infrā: in singulis remediis possessionū ea, quæ sunt specialiter requisita in eis. ¶ Sciendum est igitur, quod in hoc possessorio recuperandæ plura fuerūt remedia à iure introducta: de quibus singulis dispiciamus: quia hic congruentius cadunt. ¶ ²² Primum igitur remedium, fuit interdictum, vnde vi. de quo loquitur totus titulus. ff. de vi & vi. arm. & C. vnde vi. quo remedio prouidit prætor violenter spoliatis, vt recuperēt possessionem suam: in quo interdicto ad hoc vt competat, plura requiruntur. Primum enim requiritur, q res, pro qua agitur, sit immobilis. l. j. §. & generaliter. & §. illud. ff. de vi & vi arma.

arma. nā pro re mobili non cō-
 petit aliquod interdictum pos-
 sessorium recuperandæ: sed da-
 tur actio vi bonorum raptorū:
 datur etiā alia remedia posses-
 soria, quæ non sunt interdicta:
 de quibus habetur per Bar. Ale-
 xan. & docto. in l. rem, quæ no-
 bis. ff. de acquiren. pos. de qui-
 bus infrā dicitur. Quod tamen
 intellige principaliter: sed ac-
 cessorie datur hoc interdictum
 ad mobilia quæ erant in illo lo-
 co, vnde quis expulsus est l. j. in
 princip. & §. si fundus. ff. de vi &
 vi arma. & notat Alex. in l. ven-
 dicatio. ff. de rei vendi. & habe-
 tur in l. si quando. C. vnde vi.
 ¶ * Cōpetit etiā hoc interdictū
 pro iuribus incorporalibus, &
 annuis præstationibus: secundum
 Bal. in consi. cccxxv. in iij. vol.
 ¶ Secundò requiritur, qd sit illa
 violentia personæ pro re: &
 sic, qd quis sit violenter expulsus
 de possessione. l. j. §. j. & ij. ff. de
 vi & vi ar. & Alex. in cōsil. xciiij.
 col. v. in v. vol. & l. j. §. qd sit vi. ff.
 quod vi aut clām. & hoc parer:
 quia interdictū hoc accipit de-
 nominationem à violētia: quia
 dicitur, vnde vi quis expulsus
 est, restituam, & c. vnde vbi non
 interuenit violentia, non com-
 petit. sed nūquam dicitur com-
 mitti violentia, nisi contra per-
 sonam. vnde est necesse, qd per-
 sona sit præsens: aliās nō dice-
 retur committi violētia. ita de-
 clarat Pau. de Cast. in consi. ccv.
 col. j. in fi. in ij. volu. * Sed quid

si aliquis nō fuit vi expulsus, sed
 suspicatur posse repelli: quo ca-
 su perdit possessionem ciuile?
 l. clām possidere. §. qui ad nun-
 dinas. ff. de acqui. pos. Dic, quod
 non competit sibi hoc interdi-
 ctum, vnde vi. scilicet directum:
 sed vtile sic: secundum gl. & Bart.
 in l. j. §. siue autem. ff. de vi, & vi
 ar. & Alexan. in addi. ad Bart. in
 l. j. §. interdictū. ff. vi pos. in ad-
 di. quæ incipit. Et sic. ¶ Tertiò
 requiritur, quod intēretur intra
 annum vtilem: nam elapso non
 cōpetit nisi ad id, quod perue-
 nit ad deiectorem. l. vi pulsos &
 ibi per docto. C. vnde vi. & l. i. in
 prin. & §. annus. & ibi glos. ff. de
 vi & vi ar. quod intellige agen-
 do: sed excipiendo est ppetuū:
 secundum glo. in d. l. vi pulsos.
 per tex in l. purē. §. fin. ff. de do-
 li excep. ¶ * Quartò requiritur,
 quod deiectus possideat tēpore
 spoliij: vt d. l. j. §. interdictum au-
 tem hoc. ff. de vi & vi armata. &
 habetur in c. consultationibus.
 de offici. delega. & suprā dixi.
 ¶ * Quintò requiritur, quod in
 libello, in quo intētatur hoc in-
 terdictū, exprimatur locus & tē-
 pus spoliij: secundum Bar. in d. l.
 j. §. siue autem. ff. de vi & vi ar-
 ma. & Alex. in consi. xciiij. col. v.
 in v. vo. & in consi. vj. col. j. in iij.
 vol. ¶ * Sextò, requiritur, vt de-
 tur contra eum, qui verē spolia-
 uit: vnde si tu spoliasti, & pos-
 sessio est penes alium, nō com-
 petit hoc interdictum cōtra il-
 lum tertium, qui non spoliavit,
 l. cum

l.cum à te. ff. de vi. & vi arma. & tenet Alex. in consi. xciiij. co. vj. in v. volu. licet illa l.cum à te. sit correcta, scilicet in regno, per consi. Circa violentiarum de cuius intellectu dicetur infra. Ex hoc sequitur, quod contra singularem successorem spoliatoris, non datur hoc interdictum: secundum Inno. in c. cum ad sedē. de resti. spoli. ubi est tex de hoc. & Bal. in l. j. circa fi. C. de reuoc. his, quæ in frau. credit. & Lanfr. in repet. rubri. de causa poss. & propriet. col. ij. in prima cōclusionē. Sed contra successorem vniuersalē bene cōperit, quatenus ad eū peruenit. l. j. §. si. ff. de vi & vi arma. & habetur plenē per Abb. & doct. in c. quia. col. v. de iudi. hæredi autē indistinctē comperit. l. j. §. hoc interdictū. lo vltimo. ff. de vi & vi arma. & no. Abb. in c. significauerunt in 29 iij. not. de testi. ¶ Septimò requiritur, quod agens hoc interdicto, nō possideat: vt d. l. j. §. nō alij autem. ff. de vi & vi armata. 30 ¶ Octauò & vltimò requiritur, q̄ tempore spoliij verē possideat. vnde non sufficit, si detineat tantum: quia nō competit sibi hoc interdictum: sed habet alia remedia possessoria. Hinc dicimus, quod missus in possessionem ex primo decreto, si deficiatur, nō habet hoc interdictū. ex quo nō possideret: sed detinet tantum causa custodiæ. ita tenet Spec. in titu. de primo & secundo decreto. §. iam de ef-

fectu. versi. sed quid si missus. & idem Spec. in tit. de eo, qui mit. in poss. ver. porro. ¶ Secundum principale remediū in possessorio recuperandæ est cōdictio triticaria: quæ datur ad possessionem. quādo, quis est deiectus per vim de possessione sua. l. ij. ff. de condi. triticar. & sic requiritur, quod cum vitio res vadat ad spoliantem secundum Alex. in l. rem, quæ nobis. col. iij. in fi. ff. de acqui. pos. Item requiritur, quod verē possideat: nec sufficit si detinet: secundum Barto. in l. & ideo. §. Neratius. ff. de condi. fur. dummodo nullū ius habeat in re, vt creditor: quia tunc daretur cōdictio incerti: secundū eum. Et datur hæc cōdictio etiā domino, qui possessione priuatus est: secundum gl. in d. l. ij. ff. de cōdictio. tritica. non autem datur cōtra titulo possidentem: etiā si actor titulū habeat: quia in pari causa melior est cōdictio possidentis. ita per hanc rationem dixit Alex. in d. l. rē, quæ nobis. col. iij. in fi. & sic videtur, quod hæc cōdictio triticaria cōcurrat cum interdicto, vnde vi. & prædicta etiam tangit Barto. in l. fi. §. sed cum in secunda. C. de furt. ¶ Tertium remedium est, cōdictio incerti: quæ competit ad recuperandam possessionē ei, qui nō est dominus: sed habet ius in re: vt quia est creditor, & habet rem obligatam, quam possidebat: & fuit spoliatus: nam ad eam recuperandam habet

haber cōditionem incerti. Casus est in l. & idē. §. Neratius. & ibi Barto. ff. de condi. furt. & idē Barto. in l. si. §. sed cum in secunda. C. de fur. & in d. l. rē. quæ nobis. & ibi etiam Alexan. in secunda col. ¶ **¶** Quartum remedium est. cōdictio indebiti: quæ datur vbiq̃ue quis indebitū soluit rem alienam. cuius ipse erat possessor: & quia tunc non potest cōdicere proprietatē, quam non transfudit: cōdicet possessionem casus est in l. indebiti §. sed si numi. ff. de cōdict. indeb. 33
34
35
¶ Quintum remedium est actio infactū: quæ datur detētorī, qui non possidet, sed detinet. vnde ad recuperandam suā detērationem, habet actionem in factum, quando fuit detentatione priuatus: secundum Bar. in d. l. fin. §. sed cum in secunda. C. de fur. & in d. §. Neratius. & in d. l. rem, quæ nobis. & de hoc remedio loquitur Lanfran. in rep. rubricæ, de causa posses. & proprietate. col. iij. in princ. in quinta conclusiōe. ¶ **¶** Sextum remedium est, officium iudicis: quod similiter datur ei, qui nō possi-

det, sed derinet: vt est commodatarius. & depositarius. l. officium. ff. de rei vend. qui si cadūt ab eorū detentatione, quia nullum remediū habēt, est sibi indultum in subsidii, vt possint implorare officiū iudicis ad recuperandam eorum detentationē maximē, cōtra vitiosos possessores. Casus est in l. & non tantum. & ibi Barto. ff. de petit. hære. & glo. si. & ibi Bar. in l. Aquilius Regulus. ff. de dona. & in d. §. Neratius. & Bar. & Alexan. in d. l. rem, quæ nobis. ¶ **¶** Septimū remedium est, ex æquitate. l. si me & Titium. ff. si certum petat. quod competit, quādo res mea peruenit ad te titulo lucratiuo: & æquum est eam mihi reddi. & quod solum habeat locū in tit. lucratiuo, tenet ibi Bar. quē sequitur Alex. in d. l. rem, quæ nobis. col. iij. Item loquitur, quando quis sine iusta causa cecidit à possessione: vt probat ibi text. item datur habenti bonam fidē: secundum Barto. in l. si coloni. C. de agric. & censu. libro vndecimo. ¶ **¶** Octauum remedium est, cōdictio ex dicta l. si coloni. quod ad hoc, vt cōpetat, tria requirūtur. Duo scilicet ex parte actoris: & vnum ex parte rei. Ex parte actoris requiritur, q̃sit bona fide possessor: vt dicit text. in d. l. si coloni. in vers. bona fide. Secūdo requiritur, quod siue iusta causa ceciderit à possessione, vt probatur ibidem. dū loquitur de amissiōe possessionis
nis

nis per fugā. Terriò requiritur ex parte rei, quòd res peruenerit ad eū cū vitio: vt d.l. si coloni. ibi. fugā vitio, & c. & ibi ista colligit Bart. idem tenet Bar. in d.l. rem, quæ nobis. ff. de acqui. posses. & ibi etiā Alex. in ij. col. & Alexā. in consil. xciiij. col. vj. in quanto vol. & Lanfran. in rubrica de causa poss. & propriet. colum. ij. in tertia conclusionē. & loquitur propriè ille text. de re affecta vitio reali, scilicet de
 38 fugā: quæ reparatur furto. * Nā seruus fugiēs, facit furtū suiip-
 sius. l. j. C. de seruis fugiti. & not. Alexan. in d.l. rem, quæ nobis. colum. ij. & glo. in l. in ciuile. C. de furt. & vide Abb. in c. sape. col. ii. de restit. spoliato. qui videtur velle restringere illū text. solum, quando agitur ad rē animatam. idem tenet Pet. Philip. Corn. in consil. lvj. colū. penul in prin. in secundo vol. tamen magis communis opin. est in contrarium. scilicet, quòd remediū
 40 d.l. si coloni extēdatur generaliter ad omnes res, etiam inanimatas. vt colligitur ex dictis Innocen. & Ioan. de Imo. in d. cap. sape. & Ale. in consil. xc. in prin. in quinto volumi. vbi agebatur de spolio cuiusdā terræ: & nihilominus dixit Alexand. competere remediū dictæ l. si coloni. ergo extēditur etiam ad bona stabilia, quæ sunt inanimata. Et omnia ista remedia prædicta, præter interdictū, vnde vi, competunt etiam pro re mobi-

li: secundum Barto. in d.l. fin. §. sed cū in secunda. C. de fur. & in d.l. rē, quæ nobis. & ibi etiā Alexand. in ij. colum. & Bart. in l. indebiti. §. sed si numi in prima op. ff. de condi. & indeb. Differt autem hoc remediū l. si coloni. ab interdicto, vnde vi, quia illud datur malę fidei possessori, etiam prædoni deiecto: istud verò non datur nisi bonę fidei possessori: vt not. Lucas de Penna in d.l. si coloni. col. vj. in fine. vers. secūdo queritur, & c.
 39 ¶ * Nonum remediū est, conditio ex l. autoritatem. C. vnde vi. quæ cōpetit, quando aliquis spoliavit aliquem sua possessione per vim: & deinde impetrat rescriptū à principe pro iustificāda sibi dicta possessione violenta: nam non obstante rescripto impetrato, tenetur ante omnia restituere possessionē conditione ex illa l. secundum Bar. ibi. qui exemplificat etiam
 40 in occupante. ¶ * Decimum remediū est, conditio ex l. meminert. C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis autoritate rescripti impetrati vel sententię latę inuadit possessionem alienam propria autoritate: nam cadit à iure suo, si quid habet: & tenetur restituere possessionē conditione ex illa l. & si fuerit tutor vel curator, deponatur perpetuò: & bona eius publicantur: & possessio nihilominus restituitur: vt ibi habetur. Et differt à præcedēti:

quia

quia ibi prius spoliavit, & post-
ea impetrauit rescriptū: hīc se-
cus. ¶ * Vndecimū remediū est, 41
condictio ex l. si quis cōductio-
nis. C. loca. quę cōmpetit locato-
ri petēti sibi restitui rem condu-
ctā finita locatione. nam si con-
ductor vult sibi referre quāstio-
nē dominij, debet ante omnia
sibi restituere possessionem. per
cōductionem ex illa l. & deinde
super proprietate litigare: & da-
tur condictio ex illa l. directa in
contractu locationis tātū sed
vtilis datur pro omnibus cōtra-
ctibus, in quibus quis alieno no-
mine detinet: secundū Bart. in l.
commodare. ff. commo. & Alex.
plenē in l. si alienā. col. iij. ff. sol.
matri. de cuius intellectu loqui-
tur Alex. in l. si aliquam. circa fi.
col. ff. de acqui. poss. vbi ponit,
quod non datur remediū illius
l. quando locatio fuit nulla: vel
quādo notoriē potest excipi de
42 dominio. ¶ * Duodecimum re-
mediū est, de l. inuasor. C. vn-
de vi. quod remediū est nouum:
secundum Bar. ibi. & competit,
quando quis sine dolo occupat
possessionem vacātem rei alie-
næ: nam potest dominus agere
cōdictione ex illa lege: tenetur
ei occupator restituere posses-
sionem. & in hoc cōsistit specia-
litas illius l. quia per eam datur
remediū possessoriū ei, qui
non possidebat tempore inua-
sionis: quia possessio erat vacas.
& ideo dixi, sine dolo: q̄ si do-
losē occupasset, tunc compete-

ret remediū l. si. C. vnde vi. &
dicit Bar. in d. l. inuasor. in fine.
¶ * Tertiumdecimū remediū
est, condictio ex l. si quis in tan-
tam C. vnde vi. quę competit,
quando aliquis propria autho-
ritate ingreditur violenter pos-
sessionē penes alium constitu-
tam: nam si quidē ipse inuasor
erat dominus, cadit à iure suo,
& possessionē restituit: si verò
non erat dominus, restituit pos-
sessionē cum estimatione ipsius
rei, cōdictione ex illa l. cum qua
concordat l. exar. ff. quod me-
tus causa. Hodie tamē in regno
illa l. si quis in tantam. Est corre-
cta per consli. violentias. in eo,
quod punit inuasorem ad amif-
sionē iuris sui, & ad aestimatio-
nem rei: nam per illam consti-
tuit punitur solū ad medieta-
tem estimationis, & non vltra.
¶ * Quartumdecimū reme-
diū est, condictio ex l. condu-
ctores. C. loca. & l. non ab re. C.
vnde vi. vbi habetur, quod pos-
sicens re alieno nomine, vt con-
ductor vel precarius, si fuerit
cōuentus ad rei restitutionem,
& voluerit litem inferre: & non
restituere ante sententiam, con-
demnatur vigore dictarū legū
ad rei restitutionē, & ad aestima-
tionem ipsius, vt ibi habetur: &
istud nouū cōtinet plus, quā
habetur in l. si quis cōductionis.
C. locari. hoc remediū, scilicet
quia vltra rem facit cōsequi. aesti-
45 mationē. ¶ * Quintumdecimū
remediū est, condictio ex l. cum

à re. ff. de vi & vi armata. ubi si tu spolias me per vim, & alius similiter te per vim spoliat, non ago contra illum, qui spoliavit: sed ago contra te, qui spoliasti me (licet non possideas) interdicto unde vi. Verum in regno illa l. est correctà per cōsti. Circa violētiarū, per quam datur electio spoliato, vel agēdi ad interesse

45 tutionem. § *Decimum sextum remedium est, conditio ex l. fi. C. unde vi, quæ datur contra eū, qui dolose occupavit possessionem rei alienæ vacantem: nam per talem occupationē res officitur quasi violenta, & sic vitiofa: secundum Bartol. ibi. & datur hoc remedium infra xxx. annos tantum: ut ibidē, in fin. & datur tam pro re mobili, quàm immobili secundum Bartol. ibidem & Ale in l. rem, quæ nobis. col. ij. ff. de acquir. poss. unde renetur conditio ex illa l. ad restitutionem. & differt à l. inuasor. e. ti. quia illa loquitur in occupate sine dolo: ut dixi supra, in duodecimo remedio possessorio.

47 § *Decimum septimum remedium est, conditio ex capi. sepe. de rest. spol. quod fuit valde necessarium. Competit enim contra quemlibet tertium possessorem, qui non spoliavit: sed scienter habuit rem à spoliante sciens rem esse vitiosam: nam tenerur ad restitutionē conditio ex illa

decretali, & requiritur omnino scientia: ut dixi, aliàs non compereretur. ut not. Lanfr. in rep. rub. de causa poss. & propr. col. ii. in secunda conclusione. & Abb. in d. c. sepe. col. iij. ver. nunc quarto, & c. Et per illud capitulum est proprium ad id, quod antè deficiebat, per d. l. cum à re. ff. de vi & vi arma. § *Decimum octavum remedium est, ex dispositione c. frequēs. de restitut. spol. lib. vi per quod est induta pulchra & notabilis promissio. Nam si aliquis violēter spoliavit me possessio ne alicui rei: & postea cōvenit me in iudicio super alia re vel actione: vel me criminaliter accusat de aliqua iniuria: possum ego opponere ei exceptionem spoliationis illius rei: & petere, quod non audiat in actione vel accusatione sua: nisi prius restituat mihi illam possessionē: & sic vigore illius cap. frequēs. denegatur sibi audiētia, nisi prius restituat. Verum prius datur terminus quidēdecim dierū spoliato convento ad probandū spoliū: & interim supersedetur in causa mora per actore: quo probato debet fieri restitutio: aliàs non proceditur in sua actione vel accusatione. Super hoc tamen adhibetur ista distinctio: quia si quidem actor agit cum her. potest sibi opponi exceptio illius spoliationis: ita demum si ipse actor fuit, qui spoliavit: & sic qui potest cōveniri interdicto, unde vi. secus, si ipse non spoliavit: sed est

est terrius possessor: quia non opponitur sibi dicta exceptio. Si verò agit criminaliter, & tunc etiam si nō spoliavit, sed est terrius possessor, opponitur sibi dicta exceptio, dummodo spoliū sit tūc de omnibus bonis ipsius conuenti, vel saltem de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia traduntur in tex. d. c. frequēs. & ibi Gemi. in iij. col. & in ca. si. de ord. cog. & Ab. in c. in literis. co. si. de restit. spol. & in c. cum dilectus. & ibi Abb. in iij. co. de ordi.

49 cog. * Et de intellectu illius ca. frequens. traditur plenē in decisio. xix. consi. Neap. & per Ias. & Docto. in l. si te bonis. C. de iure delib. & per Soc. in consi. xij. col. iij. in j. vol. & fuit dictum plenē suprā, in vj. dist. principali i. iij.

50 quæst. q. * Decimum nonū remediū est, cōdictio ex c. reintegranda. iij. q. j. quod est plenissimum remedium, & magis generale: & vtilius inter omnia remedia possessoria: & concurrit cum omnibus aliis remediis: secūdū Lanfr. in rub. de causa possess. & prop. col. iij. in iij. conclusionē. vbi etiā dat cautelam pro libellante in possessorio recuperanda: vt in fine libelli deducat cōditionē ex d. c. reintegranda. Et q̄ concurrat cum aliis remediis possessoris, tenet Alex. in consi. xciiij. col. fi. in v. vol. & Abb. in c. cum ad sedem. col. x. in princ. de rest. spol. Et datur istud remediū non solū pro rebus clericorum vel ecclesiā: sed etiā pro rebus

laicorū generaliter: siue mobili- bus siue immobilibus. & ista est communis conclusio, quæ seruat in practica: quā tenet Lanfr. vbi supra, & Alexā in consi. j. in prin. in j. vol. & idem Alexā d. l. rem. quæ nobis. co. v. ff. de acqui. poss. & in consi. xciiij. col. fi. in v. vol. & in cōsi. cxvij. col. ij. versic. & ex forma, & c. in ij. vol. & habetur plenē per Soci. in d. l. rem. quæ nobis. vbi plenius quā ali- bi tractat materiā dicti c. reintegranda. per xij. q. principales. quāuis cōtrariū & malē teneat Abb. in c. cum ad sedē. col. x. circa fi. & in c. si sepe. col. iij. in prin. de restit. spol. Competit autē dictum remedium generaliter, ei qui sine iusta causa cecidit à possessione, quæ peruenit ad aliam siue bona, siue mala fide, siue sciēter, siue ignorāter, siue cum vitio, siue sine vitio. siue cum titulo, siue non. & sic datur etiam cōtra titulo possidentem. & iste est verus & cōmunis intellectus, quem posuit Abb. in d. c. cum ad sedem. col. x. & Innocen. in capi. querelam de elect. & Alexan. in dicto consi. xciiij. colum. fi. in v. vol. & consi. vj. colum. iij. versic. & ad hoc. & colū. v. in fin. in iij. volu. licet Barto. in d. l. rem. quæ nobis. teneat, quod non datur cōtra titulo possidentē. & idem Bart. in l. fi. §. sed cum in secunda. C. de furt. & Alexand. in cōsi. cxvij. in princip. in ij. volu. per ea, quæ habētur in l. siue autem. §. si duob. ff. de publicia. Tamē

veritas, & magis communis conclusio est in contrarium, ut supra: quam etiam tenet Alex. in cōf. cxvij. colum. ij. in secundo volu. & cōf. xcj. col. fin. in v. vol. ubi dicit communem opi. esse contra Bartol in d. l. rem, quæ nobis. & idem Alex. in cōf. xcij. colū. ij. in fin. & colum. iij. in v. vol. & habetur per Matthæ. in decisio. cccxj. cōf. Neapo. colum. penulti. & Abba. in c. li diligēti. de præscri. ¶ Competit etiam hoc remedium malæ fidei possessori: secundum Alexan. in cōf. vj. col. iij. versic. & ad hoc. in fin. & col. iij. versic. præterea. in iij. vol. & Alex. in cōf. cxvij. co. ij. in ij. vol. & Soci. in d. l. rem, quæ nobis. colum. vj. versic. iij. & in hoc est pinguius, quàm remedium l. si coloni. C. de agrico. & censit. libro xj. quia illud datur tantum bonæ fidei possessori. ut dixi supra in octavo remedio. Item illud datur, quando res peruenit ad aliquem cum vitio, ut ibi: istud autē etiā sine vitio. Item, est pinguius quàm interdictum unde vi. quia illud requirit violentiā istud non. Item, illud datur tantū ad res immobiles: istud verò etiam ad mobiles, & ad iura incorporalia. ut declarat Soc. in dicta l. rem, quæ nobis. co. xj. versic. circa quintam. Item, illud non datur contra singularem successorem: ut l. cum a te. ff. de vi & vi armata. istud verò datur contra quemlibet possessorem: secundum Socin. in d. l. rem quæ

nobis. col. ix. versicu. circa quartam. Item, est pinguius, quàm remedium. c. sape. de restit. spolia. quia illud datur contra tertium possessorem cum vitio: istud etiam sine vitio. Item, istud remedium durat perpetuò, & non præcluditur anno, sed durat triginta: secundum Socin. in d. l. rem, quæ nobis. colum. xij. in fi. ver. circa octauam. & Ant. de But. & Doct. in c. sollicitè. de restit. spolia. & Alex. in cōf. vj. col. v. in iij. vol. ¶ *Vicesimum remediū est, conditio ex l. fin. C. de acquir. poss. per quam est inductum, quod si is, qui alieno nomine possidet, alienat rem in alium, & sic possessionem interuertit alienado, potest dominus reuocare possessionem à tertio possessore, conditione ex illa lege. Ex qua est inducta illa practica quotidiana, qua utimur in regno, scilicet de petitione assistentiæ contra tertium possessorem. Nam quando debitor obligat omnia bona sua cum potestate capiendi propria autoritate, iuxta l. creditores. C. de pig. & cum constitutione precarij, per huiusmodi constitutum transfert possessionem in creditore: ut habetur in l. quod meo. & l. interdum. ff. de acquir. posses. Si postea debitor alienat aliquā de rebus suis hypothecatis: cēsetur interuerrere possessionē creditoris. Unde creditor agit assistentia contra tertium possessorem super illa re alienata cōditione, ex d. l. fi.

ad

ad recuperandam possessionem suam. & in hoc non requiritur aliqua excussio debitoris principalis, propter dictū precariū. Vt tenet Imo. Lud. Ro. & Alex. in l. exitus cōtrouersie. ff. de acquiren. poss. & Bal. in d. l. si. co. j. C. de acquiren. poss. & de hoc in regno extat regia pragmatica, 52 quæ incipit, Afsistentiam. * Resultat autem magnavtilitas ex d. l. fin. quia si creditor vellet agere actione hypothecaria cōtra tertium possessorem, excluderetur præscriptione decem vel viginti annorū. per tex. in l. j. & ij. C. si aduersus credito. in vij. lib. C. de quarum legum intellectu, vi de Alex. in consi. lvij. col. fin. in quinto volumi. sed quando agit afsistentia per conditionem ex dicta l. fin. requiruntur triginta anni: ex eo, quia est actio personalis in rem scripta, cōtra quam non præscribitur minori spacio triginta annorum. l. sicut. & l. omnes. C. de præscriptio. triginta ann. ita de hoc est decisio cxxxix. consi. Neapol. vbi deciditur ille casus in terminis: vnde sequitur conclusio, quod creditor potest agere afsistentia cōtra tertium possessorem vsque ad triginta annos. Et prædicta intelligūtur, quando is, qui alieno nomine possidet, interuertit possessionem alienando tantum, & non alio modo. gloss. est & ibi Alex. in l. qui vniuersas. §. si. ff. de acquirenda possessione. ¶ * Vice- 53 sumum primum remedium in re

gno, est conditio ex constitutione regni, quæ incipit, Circa violentiarum. Per quam est nouiter inductum, quod quādo de iector cecidit à possessione, est in arbitrio expulsi agere contra ipsum deiectorem, vel eius heredē ad interesse: dato quod non possideat: vel agere contra possessorem (etiam si ad mille manus transierit possessio) p illius recuperatione: siue fuerit possessor in bona fide, siue in mala: vt ibi habetur. Et sic per dictam consti. corriguntur duæ leges iuris cōmunis, videlicet, l. cum à re. ff. de vi & vi. arm. quæ prohibebat dari remediū possessorium cōtra singularem sue cessorem. Secundo corrigitur capitu. sape. de restitu. spolia. p quod dabatur iudicium contra singularem successorem malæ fidei tantum, & non bonæ fidei: vnde dicta constit. videtur habere plenius ac pinguius reme- 54 diū: sicut c. reintegranda. ¶ * VI cesimum secundum remedium in regno est, per tria capitula regni, quorū vnum incipit, Omnis prædatio. aliud incipit, Ad regale fastigium. & aliud incipit, Finis præcepti, charitas. quib' nouiter est inductum, quod quando clericus vel alia ecclesiastica persona spoliaret aliquem laicū sua possessione: potest ille laicus adire iudicē secularē, & implorare officiū suum super eius defensione: vt per viam extra-iudicalem afsistat ad defenden-

dum ipsum, & restituat eum in sua possessione. Qui iudex facit vnam citationem per edictum, vt quicunq; sua putauerit interesse, cōpareat infra talem terminum, visurus iuramenta testium, & allegaturus quicquid dicere & allegare voluerit, quare ille spoliatus non debeat restitui: & sic capiet informationē de iuribus spoliati per quandam viam extraiudicialem, & summariā: & si cōpererit qualiter fuit indubitē spoliatus, restituet eū in sua pristina possessione, vt habetur in d.c. & est noua promissio & notabilis. Nec potest dici, q; clericus citatur corā iudice seculari: quia quando citatur, si sua putauerit interesse, tūc comparēs dicitur comparere, vt actor, non vt reus. & sic sua cōparitio est voluntaria, non necessaria, secūdum Bal. in l. testamenta omnia. & ibi etiam Alex. in fi. & Pau. de Ca. C. de testa. & habetur plenē in deci. ij. & deci. xxiiij. consi. Neapo. & per Lucam de penna in l. si coloni. col. antepenult. & pe. C. de agri. & cēsi. lib. xj. in quibus locis plenē tractatur de intellectu dictorū capitulorum regni. Rober. Marata Venus V. I. D.

Indiciorum octaua distinctio.

- 1 *Iudicium aliud competens, & aliud incompetens.*
- 2 *Iudex competens quis dicatur, & quis incompetens. & ex quibus causis cognoscitur.*

Iudex incompetens, respectu causa principalis, potest esse competens quoad accessoria. quia ad expēsas potest condemnare.

Clericus inuentus de nocte in prostibulo vel in alio erimine, capi potest per familiam iudicis secularis, & duci ad episcopum.

Clericus succumbens coram iudice laico, potest per eum ad expēsas condemnari.

Octaua principalis distinctio iudiciorum est: quia iudicium aliud competens, aliud incompetens. Iudicium competēs dicitur illud, quod ventilatur coram iudice cōpetēti. Dicitur autem iudex competēs, qui habet iurisdictionē, & eius exercitiū super litigātes: vt declarat Cardina. i. cle. ij. i. iij. questio. vt lit. pend. etiam si posset eius iurisdictione elidi per exceptionē, secundū gl. & Cardi. ibidem. Iudiciū verō incompetens dicitur, quod tractatur coram iudice incompetenti: de quo habetur in toto tit. C. si a nō compe. iud. Dicitur autem iudex incompetens, non solum respectu defectus iurisdictionis, sed etiam ex quampluribus causis: de quibus per Cardi. in d. cle. ij. in iij. q. vbi vide. ¶ Sunt autem multi casus, in quibus ratione alicuius causę specialis iudex aliās incompetens, efficitur cōpetens, & quis sortitur forum iudicis non sui: de quibus casibus specialibus tractat plenē Spe. in tit. de comp. iudi. adi. §. j. vbi cumulat quinquaginta duos casus &

sus. & plenius per Maria. Soci. in rub. extrâ de fo. cōpe. quos bre-
nitatis causa hic non repeto: sed
ad dicta per eos me remitto. q̃a

Iudiciorum nona di- stinctio.

- 2 cere. * Vnum tamē scias, quod
est notandum in practica, quod
licet iudex incompetens res-
ctu causæ principalis fuerit, ta-
men potest se intromittere quo
ad accessoria. vnde si quis im-
petrat aliquem delegatum per
falsum rescriptum, licet ille sit
iudex incompetens: quia rescri-
ptum falsum non potuit sibi da-
re iurisdictionem: tamē potest
illum impetrantem condemnare
in expensis, & etiā ipsum car-
cerare. * Et idē in eo, qui teme-
re adit iudicem incompetente:
quia potest ab eo cōdemnari in
expensis & interesse. ita tenet Fel.
in c. j. col. iij. de iudi. & Abb. in
c. dilectus el iij. col. j. de præbe.
& Ioā. de ana. in cap. super eod.
col. ij de cri. fal. vbi etiam t̃agit
illam quæst. * An familia iudicis
secularis possit capere clericum
reptum de nocte in proltibu-
lo, vel in alio crimine, & ducere
eum ad episcopum? & tener
quod sic. * Idem dicimus in cle-
rico vocante laicum in ius corā
iudice laico: quia si succumbit,
cōdemnatur in expensis per iu-
dicem laicum: ita tenet Fely. in
cap. at si clerici. col. mm. vj in fin.
& ibi etiam Io. de Imo. de iudi.
& aliās dixi suprâ. Rober. Ma-
ran. V. l. D.

- 1 Iudicium aliud ordinariū & aliud
summarium.
- 2 Causa summaria quot modis dici
possunt.
- 3 Princeps solus & non inferior, cau-
sam sum. mariē. com. mittere potest.
- 4 Supplicans causam summarie com-
mitti, & princeps dicat, audiat talis,
& iustitiam faciat. an summarie
impetrasse videatur.
- 5 Princeps non censetur causam sum-
marie cōmittere, nisi expresse dicat.
- 6 Clausula sius ut petitur, in rescripto
falsa, quid importet.
- 7 Absolutio simpliciter cōcessa à plu-
ribus excommunicationibus, ad o-
mnes refertur.
- 8 Clausula, summarie, simpliciter, &
de plano, sine strepitu & figura iudi-
cij, quid importet.
- 9 Citatio, est iuris naturalis.
- 10 Probationes sunt de iure diuino.
- 11 Verba, sine figura iudicij, quid impor-
tent. & ponitur intellectus iurium
municipalium regni. & nu. 12.
- 12 Libellus non requiritur, vbi procedi-
tur sine figura iudicij, sed requiritur
talū qualis p. sit o, quæ est de iure na-
turali, & obmissi nō potest. et nu. 13.
- 13 Libellus generalis & incertus, an
admittatur, vbi sine figura iudicij
proceditur.
- 14 Libellus ineptus procedit, vbi proce-
ditur sine figura iudicij.
- 15 Copia primæ petitionis, datur reo sum-
ptibus actoris in regno.
- 16 Libellus procedit in regno, etiā si pe-
tatur solūm cogi & cōpelli. Idem,
si agat

- si agatur ex vna causa, & probetur de alia. nu. 17.
- 18 Libellus in regno non requiritur in civilibus: imo causa potest incipere ab articulis.
- 19 Ferie inductæ ad honorẽ hominum, & ferie messium & vindemiarum, non seruantur in regno.
- 20 Litis contestatio non requiritur in causis civilibus in regno: sed actus ille, qu. immediate sequitur, habet vim liti contestationis.
- 21 Dilationes sunt breuianda, inquantũ fieri possunt in causis summarijs.
- 22 Publicatio non requiritur in causis summarijs, et an in causis ordinarijs dicatur de substantia cause vel de iustitia.
- 23 Conclusio non requiritur in causis summarijs.
- 24 Conclusio in ordinarijs an sit substantia processus.
- 25 Sententia, qua iudex condemnauit dominum, & non procuratorem litigantem pro domino, valet.
- 26 Iudex non habet necesse pronuntiare super incidenti in causis summarijs, sed potest illud decidere vnà cum principali.
- 27 Sententia lata in causis summarijs pro absente non citatio, valet.
- 28 Iudex an & quando possit interrogare principalem, vel testes, etiam ad instantiam partiũ, post conclusum in causa, in ordinarijs. Et quid in summarijs. nume. 30. & 31.
- 29 Iuramentum suppletorium d. ferri nõ debet post conclusum in causa, ad instantiam partiũ, nisi antè petitum fuerit sed sic ex iudicis officio.
- 30 Clausula, sola facti veritate inspecta, quid importet.
- 31 Sententia potest ferri non conformis libello, vbi proceditur sola facti veritate inspecta.
- 32 Testes assignantes causam non concludentem, silem faciunt in summarijs causis. Idem est in testibus infamibus, & alijs à iure reprobatis.
- 33 Iudex ferre potest sententiam diffinitiuam stando, vbi sola veritate facti inspecta proceditur.
- 34 Sententia diffinitiva fertur contra contumacem, etiam lite non contestata in causis summarijs.
- 35 Sententia ferri debet in scriptis, etiã in summarijs.
- 36 Legitimatio personarum semper requiritur in causis etiam summarijs.
- 37 Clausula, sola facti veritate inspecta, intelligitur de tali veritate, cui ius patrocinatur.
- 38 Causa principalis, quãdo est summaria, oēs eius articuli sunt summarij.
- 39 Causa summaria, ab ordinaria quomodo cognoscatur.
- 40 Causa summaria, est omnis causa ecclesiastica, vbi agitur de electione, prebenda, seu beneficio ecclesiastico. Quod quando procedat, vide ibidem.
- 41 Causa possessorij, dicitur summaria, & an in ea requirantur plene probationes & alie solennitates.
- 42 Appellari an & quando possit à sententia lata in possessorio.
- 43 Appellatio ab interlocutoria lata in possessorio, de iure civili potest fieri, sed à diffinitiva non appellatur, & quæ sit ratio.
- 44 Causa summaria, an & quando requirat plenas, & quando semiplenas probationes.

- 47 *Agens interdictio retinenda, tenetur ad petitionem rei, declarare modumurbationis.*
- 48 *Causa quæ in curia mercatorum ventilatur, dicitur summaria.*
- 49 *Confessio extraiudicialis parte absente facta, facit plenam probationem in curia mercatorum, de equitate canonica.*
- 50 *Usurarum causa, est summaria in curia ecclesiastica.*
- 51 *In crimine usurarum devenitur ad torturam, stantibus indicijs.*
- 52 *Alimentorum causa, dicitur summaria.*
- 53 *Causa omni contra confessum, est summaria.*
- 54 *Causa contra religiosos, est summaria.*
- 55 *Causa est summaria, qua de monachatu agitur.*
- 56 *Matrimonialis causa est summaria.*
- 57 *Causa restitutionis dotis, summaria dicitur.*
- 58 *Causa summaria dicitur, quando ad decimas agitur.*
- 59 *Causa omnis executiva, est summaria.*
- 60 *Causa dicitur summaria, quando presentatur instrumentum secundum formam ritus magnæ curiæ in regno.*
- 61 *Omnis causa, quæ contra absentem agitur, summaria dicitur.*
- 62 *Causa dicitur summaria, quando tertius venit ad impediendam executionem.*
- 63 *Testium repulsi non admittitur in causis summarijs, in quibus sufficit semiplena probatio.*
- 64 *Causa summaria dicitur, ubi agitur ad exhibendum.*
- 65 *Causa dicitur summaria, quando agitur contra tributorum debitores.*
- 66 *Quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes, causa summaria dicitur.*
- 67 *Causa est summaria, quando mittitur in pos. ex primo decreto.*
- 68 *Legatarius quando petit satisfactionem ab heredo, dicitur causa summaria.*
- 69 *Causa dicitur summaria, quando agitur, an actio ex testamento præponatur, actioni præiudiciali.*
- 70 *Testes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, causa est summaria.*
- 71 *Causa naufragiorum, summaria dicitur, expeditur levato velo. & in ea potest iudex ex officio procedere.*
- 72 *Cause breves seu modice summae, sunt summarie.*
- 73 *Causa quæ dicantur breves, modice, & quæ magne.*
- 74 *Statuit solus informati & relationi iudicij in causa modica.*
- 75 *Testis unus facit fidem in causis modicis & summarijs.*
- 76 *Fama probat in causis modicis.*
- 77 *Cause pauperum & miserabilium, sunt summarie, & expediuntur de plano, & sine solutione sportularum.*
- 78 *Miserabiles persone trahunt adversarios suos coram imperatore, & laicos coram iudice ecclesiastico.*
- 79 *Pupillus & vidua, dicuntur miserabiles persone, quando sunt pauperes, alias secus.*
- 80 *Pauperes litigantes in iudicio, non tenentur solvere sportulas.*
- 81 *Ubi unquam agitur de salario seu mercede laborum, dicitur causa summaria.*
- 82 *Causa est summaria, quando agitur de impedimento ad obtinendam*

nendam secundam dilationem.

- 83 Causa dicitur summaria, quando agitur de leuius delictis.
- 84 Vbi agitur de crimine lesa maiestatis, causa summarie expeditur.
- 85 Causa summaria dicitur, quando agitur de dando iure vel curatore pupillo p: r iudicem.
- 86 Totundwaldus dari potest mulieri, etiam a iudice deambulante.
- 87 Processus inordinatus factus ab eo, qui incipit procedere ordinarie prius, an valeat. & nu. 88. & 89.
- 88 Testamentum quod in scriptis non valet, minus valet ut nupciati nu. 96.
- 89 Arbitrator, qui ut arbitrator et procedere poterat, si capis procedere ut arbitrator, & postea inordinarie processit, an processus valeat.
- 90 Testamentum in scriptis quando non valuit iure communi, valuit iure militari.
- 91 Nemo videtur via legi se, per quam actus & voluntas sua impugnetur.
- 92 Libellus ineptus non vii iat processum in causis, in quibus non requiratur.
- 93 Informatio capta per testes inhabiles, in casibus, in quibus testes non requirantur, valet.
- 94 Actus, qui sine aliqua solemnitate expediti poterat, non valet ut, si illa solemnitas inutiliter intervenit.
- 95 Intellectus ad glo. in l. pri. unde. §. notandum in fine. ff. ad leg. Aquil.
- 96 Intellectus, ad l. contractus. C. de si. instr. 2.
- 97 Causa ordinaria an possit fieri summaria consensu partium.

Nona distinctio principalis iudiciorum est: * quod a iudicium aliud dicitur ordinarium, & aliud summarium. Iudicium ordina-

rium dicitur illud, quod ordinarie tractatur, iuris ordine seruato, scilicet procedere libello. interueniente litis contestatione, publicatione. & conclusionem. & ea aliis solennitatibus iuris positum in iudicio regitis, de quibus habetur in l. j. & aucth. offeratur. C. de litis contest. & in l. prolatam. & ibi Barto. & docto. C. de sentent. in cap. quoniam contra. de proba. sine iuribus solennitatibus iudicium esset nullum, ut ibi habetur. Iudicium summarium est illud, quod summarie tractatur sine solennitatibus praedictis. de quo habetur in cle. lape. & ibi Card. & doc. de verb. signi. & per Bartol. in extrauag. ad reprimendam. in versic. summarie. & in ver. & figura. & Bal. in l. indices. C. de iudi. ¶ Super hac tamen materia iudicij summarij, quia est valde utilis, maxime in regno in quo per iura municipalia omnes causae ciuiles sunt summariae, puto opportuno esse attingere hic duas quas principales. Et prima quaestio erit, Quot modis causa potest dici summaria, seu iudicium summarium. Secunda quaestio erit, Quae specialitates sunt introductae in iudicio summario, in quibus differt ab ordinario. ¶ * Venio ad primam quaestionem: in qua dico, quod causae summariae pluribus modis dicuntur. Et primo dico, quod causa summaria est, quando princeps committit, quod procedatur summarie & de plano,

no, simpliciter, sine strepitu, & si gura iudicij, seu leuato velo, vel extraiudicialiter. Et super hoc

3 est sciendum, *quod talis commissio non potest fieri nisi per solum principem non recognoscentem superiorem, nō autem per inferiorē à principe. vt not. gl. in d. cle. sape. in prin. in ver. mandamus. & ibi etiam Car. in xj. & xij. q. & glo. in c. fin. de harret. lib. vj. & Card. in cle. dispendiosam. in fi. de iudic. & Ioan. de ana. in c. olim. col. ij. in princ. de accu. & ibi etiam Felyn. in iij. col. qui dicit, quod in legato de latere reperitur speciale, quod de stylo potest causam ita committere, licet non de iure. adde Alex. in consi. cvj. col. v. in princ. in secundo vol. & Sozin. in cōsi.

4 xcvi. col. ij. in primo vol. ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. Pone, quod impetrās porrigit supplicationē principi: in qua narrat factum causæ, & in fine supplicationis petit causam cōmitti summarie, simpliciter, & de plano, & c. princeps verò in suo rescripto nihil specificat, nisi quia tantum dicit hæc breuia verba: Audiatur talis, & iustitiam faciat. an per hæc videatur causam commisisse summarie. Dic

5 quod non. *quia nunquam princeps cēsetur causam summarie committere, nisi expressè hoc dicat. ita de hoc est decisio inter terminis Rotæ. in decisio. ccc. lvij. quæ incipit, Si in cōmissione. in nouis. & illud dictum re-

fert & sequitur Alexan. in consi. xciiij. col. j. vers. ad hoc in secundo vol. Nam illa verba, quod iustitiā faciat, intelligitur, quod commissarius seruet iuris ordinem, & veritate comperta faciat id, quod iuris est. ita dicit Ang. in §. exheredatos. in authen. de her. & falci. & Bal. in c. cum venisset. col. ij. de testi. & Bald. & Ias. in l. iustitia. col. j. ff. de iusti. & iur. Si enim princeps voluisset procedi summarie, hoc expressisset: secus est, si princeps in rescripto & eius signatura diceret, Audiatur talis, & procedat summarie, & c. non specificando alias qualitates seu clausulas: quia tunc non omnia impetrata, censentur concessa: ita est decisio in terminis Dominorum de Rota. in deci. lxxvj. incipiente. Si petitur, & c. in nouis. & sequitur Alex. in consi. lxxxiiij. col. fi. in j. vol. *Idem putarem, quando princeps nihil aliud specificando diceret in signatura, Fiat vt petitur. Quia per hæc verba censetur velle committere summarie & c. ex quo rescriptum semper adaptatur ad supplicationem, & concessio simpliciter facta in rescripto, refertur ad omnia supplicata, secundum Alex. in d. consi. lxxviij. col. fin. in primo vol. & Iaso. in l. j. C. dediuer rescript. in ij. col. & Pet. Philip. Corn. in consi. ccxx. in ij. vol. quod confirmatur ex his quæ dicit Bal. in c. inter dilectos. col. pen. de fide instru. vbi dicit, quod ex forma supplicationis declar

declaratur intellectus privilegi
 7 concessi. * Item facit, quod not.
 Abb. in c. cum pro causa. col. fin.
 de sent. excō. vbi dicit, quod si pe
 tatur generalis absolutio à plu
 ribus excommunicationibus, &
 cōcedatur simpliciter, refertur
 ad omnes. Pro hoc est tex. in l. si
 defensor. §. q. interrogatus. ff. de
 interrog. act. & §. prætereā. insti.
 de inutil. stipul. Verū licet ista
 opin. in hoc ultimo dicto videat
 tur sustētabilis: tamē veritas est
 in contrariū, quod non videatur
 cōmittere summarie per illaver
 ba, Fiat, vt petitur. Ex quo cōmit
 tere causam summarie, est cōtra
 ius cōmune: & illa clausula, fiat
 vt petitur, quando potest se re
 ferre ad alia supplicata, quę sunt
 secūdm ius commune, non re
 fertur ad ea, quę sunt secundum
 ius cōmune. Ita in propriis ter
 minis hūc casum decidit Philip.
 Corn. in consil. v. col. iij. in litera 9
 P. & cōsil. cxix. col. v. in princ. in
 ij. vo. & in consil. cccxij. in tertio
 vol. vbi plenē de hoc. Et de isto
 verbo, fiat, appōsito in rescriptis,
 quid importet, vide Bal. ī l. cūm 10
 apud. C. de communi ser. manu.
 vbi dicit, quod importat con
 cessionem gratiæ statim ipso fa
 cto antē, quā gratia bulletur.
 8 ¶ * Quid autē importēt illa ver
 ba, summarie, simpliciter, & de
 plano, sine strepitu, & figura iudi
 cij? Dic quod per ea censentur
 sublatę omnes solennitates iu
 ris positiui, secundum Alexand.
 in consil. yj. col. ij. in princ. in ter

tio vol. adeo quod solum deci
 di potest causa secundum merū
 ius gentium, secundum Bart. in
 extrauagan. ad reprimendam. in
 ver. videbitur. vnde possunt tūc
 iudices causas expedire manu re
 gia: prout olim tempore iuris
 gentiū. ita tenet Ludo. Roma. in
 cōsi. xx. & Pet. Phil. Corn. in con
 sil. cccxliij. in iij. volu. & Socin. in
 consil. xij. col. ij. in primo volu. &
 las. in l. certi conditio. §. si nun
 mos. col. vij. ff. si cer. pet. Potest
 enim iudex propter talia verba
 expedire causas eo ordine, quo
 potest princeps. sed princeps po
 test sequi solam veritatem ob
 misso ordine iuris ciuilis, secun
 dum Bal. in c. j. §. inuestitura. co
 lum. si. de noua for. fid. & Bar. in
 l. Aemilius. col. fin. ff. de minor.
 ergo eodē modo iudex propter
 dictam clausulam, ex permissu
 principis. pro hoc facit text. in c.
 ad petitionē. de accu. * Non ta
 men potest tūc obmitti citatio:
 quia illa est iuris naturalis, secū
 dum Soc. in dicto consil. xij. col.
 ij. in primovolum. & habetur in
 cle. pastoralis. de re iudic. * Nec
 potest iudex obmittere proba
 tiones necessarias. quia illę sunt
 de iure diuino, quo cauetur, vt
 in ore duorū vel triū stet omne
 verbum, vt habetur Matth. cap.
 xvij. & in cap. nouit. de iudic. &
 hoc est expressē reseruatum in
 regia pragm. prima. quę incipit,
 dispēdia. ¶ Possem hic cōgruen
 ter quærere sigillatim de singu
 lis verbis prædictis, quid impor
 tent,

tent, scilicet, de verbo summariæ, de verbo simpliciter & sine strepitu, & sic de singulis, absolute & separatim, tamen quia ista verba sunt plenè declarata per glo. & Card. & alios scribentes in d. cle. sape. de verb. sig. & Card. in d. cle. dispendiosam. de iudic. & Bart. in d. extrauag. ad reprimendam. & Bal. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de off. procon. & Fely. in c. dilecti. de iudic. idè ad dicta per eos me remitto.

11 to. ¶ Solum hic nitar declarare duo verba ex prædictis, quibus utimur in regno in causis ciuilibus: scilicet illa verba, sine figura iudicii, quibus utitur dicta regia pragmat. prima. & illa verba, sola facti veritate inspecta, quibus utitur capitulum regni, detestates. per quæ duo iura municipalia omnes causæ ciuiles sunt summariz.

P R I M O igitur quærò, quid important illa verba, sine figura iudicii? Dic quòd censetur relatata omnis forma & figura iudicii: & sic omnis ordo iudiciari. est enim figura ipsa, facies iudicii: prout est, quando ordinariè proceditur. ita declarat Bald. in l. nec quicquam. §. de plano. col. ij. vers. quid si committitur sine figura, & c. ff. de offic. procon. & Archid. & doc. in c. indemnitate. de elec. lib. vj. & gl. in d. cle. sape. in ver. non exigat. & glof. in c. si. de hæretic. lib. vj. in ver. figura. Vnde istud solum verbum, sine figura iudicii, est tantæ im-

portantiæ, vt faciat causam summariam, in qua procedi potest obmissis omnibus substantialibus iudiciorum, & obmissio omni ordine iudicii: adeò quòd sola solennitas iuris gentium seruari debet, & sic. causa expeditur manu regia: vt suprà dixi, secundum Lanfr. in d. cle. sape. in ver. & figura. & in ver. libellus. & Old. in consi. cxv. & Pet. Philip. Cor. in consi. liiij. co. ij. ver. illa enim verba, & c. in ij. volu. Barto. in d. extrauag. ad reprimendam. in vers. sic. & figura. & Card. in d. cle. dispendiosam. col. fin. in xliiij. q. de iud. vbi distinguit inter acta respiciètia solennitatem iudicii, vt illa censeatur sublata per hanc clausulam: & acta respiciètia factum causæ, prout sunt probationes per testes vel scripturas, vel confessiones: & aliz defensiones: & ista non cèsentur sublata, & hæc est veritas. & ita disponit dicta regia pragmat. prima 12 quæ incipit, Dispēdia. ¶ Importat ergo primò dicta clausula, sine figura iudicii, vt in causa non requiratur libellus: & sic est sublata solennitas libellorum, secundum Bar. in d. ver. & figura. vers. item an requiratur petitio, & c. & est tex. in d. cle. sape. post princ. & in §. verum. & per hoc apparet, quòd hodie in regno per dictam prag. est correctæ athen. offeratur. C. de litis cōtest. & cap. j. de libel. oblat. & l. j. ff. de eden. in eo, quòd ista iura requirunt libelli oblationem: verum licet

licet nō requiratur libellus formalis i scriptis. requiritur tamē talis, qualis petitio per modum simplicis postæ. quæ cōtineat solam facti narrationē clarā, sine alia cōclusionē: ex qua reus possit deliberare, an valit cedere vel contendere, secundum Bar. in d. versū. & figura. & Lāfran. in d. cle. sepe. in ver. libellus. & Paris. in tract. synd. in ver. sentētia. col. iij. & Bart. in l. ij. C. de sentent. ex bre. reci. & Alex. in cōf. 14 l. colū. iij. in ij. volu. & Pet. Phil. Cor. in cōf. lxij. col. j. in j. volu. Potest enī fieri ista petitio solo verbo, & postea in actis redigi per notariū: ut habetur in locis præallegatis. & dicit Lāfrāc. ubi suprà, quod talis petitio est de iure naturali: ideo nō potest
 13 omitti. ¶ Item dicta talisqualis petitio, potest esse etiam generalis & incerta, & admittitur, secū dum Barto. in d. ver. & figura. & per hoc est correctum in regno illud quod dicit Barto. in l. fi. C. de anna. except. scilicet quod libellus generalis non procedit, donec declaratur. Quod tamen limita procedere, nisi parte opponente: quia si pars opponit, non admittitur libellus generalis etiam in summariis, secū dū Alexand. in cōf. lxxxij. colum. iij. in iij. vol. & ibi assignat differentiam inter causas summarias & non summarias, quantū ad hoc illud tamen dictum Alexand. intelligo, quādo esset tanta obscuritas, quod impediret reo 15

deliberationē, aliās secus: quia procederet etiā parte opponente: nam si aliter diceremus nulla esset differentia iter causas, summarias, & non summarias: cūm etiā in causis nō summaris procedat libellus obscurus, si pars non opponit: ut dicit Barto. in l. edita. col. ij. C. de eden. & est text. cum glo. magna, in fi. in d. l. fi. C. de anna. except. & si rectē ponderentur verba Alex. istud propriē sentit in d. cōf. xxxij. ¶ Item dicta talisqualis petitio etiā ineptē composita procedit & admittitur: dūmodo ex ea possit discerni, quid actor velit, & reus possit deliberare. ita dicit Paris in tracta. synd. in d. versū. sententia. colum. iij. & vj. & Bar. i d. ver. & figura. & per hoc est correctū in regno illud, quod no. gl. insit. de oblig. in prin. in glof. in verbo. secū dū. in fi. quæ dicit, quod sententia lata super libello inepto, non valet. & Bal. in l. actor. circa fi. C. de rebus credit. & Bal. in l. ex hoc iure. col. penult. versū. quæritur, & c. ff. de iusti. & iur. & Cyn. in l. vnica. C. ut quæ defunt aduoc. & Alexan. in cōf. l. cxxxvj. col. j. in ij. vol. Nam hodie ex quo causæ civiles in regno sunt summarie, admittitur libellus ineptus: ut suprà. & valet sententia super eod. ita declarat Alexand. in l. vinum. colum. fi. in fi. ff. si certum perat. & ibi est gl. idē tenet Bal. in l. si sine. ver. oppono, libellus. & c. C. ad Trebel. per glof. in d. l. vinum. ¶ Plus dicit

dicat Lanfran. in d. cle. sepe in ver. libellus. post princip. quòd de ista taliquali petitione non datur copia reo sumptibus actoris: sed ipse reus debet illam capere suis sumptibus. & in hoc differt à libello ordinario, cuius copia datur sumptibus actoris: ut est gl. in cle. quauis. in ver. oblatos. de app. Tamè de illo dicto Lanfran. nò facio causam: quia hodie hoc est expeditum in hoc regno in contrariu scilicet. quòd etià talis petitio debet edi sumptibus actoris, per regiam prag. quæ incipit. Comparente. & ita praticatur. Posset autem illud dictum Lanfranc. procedere in curia ecclesiastica, vbi non seruatur regie pragmatice: si forte in ea ageretur aliqua causa

16 **summaria.** ¶ Item procedit libellus, etiam si in eo petatur primo cogi & compelli aliquem ad soluendum, & non dicatur condemnari. secundum Lanfranc. in d. clem. sepe. in ver. libellus. in quarta conclusione. & Bartol. in d. ver. & figura & per hoc apparet esse correctum illud quod dicit Bartol. in l. j. C. de exec. rei in di. vbi dicit non valere talem libellum. in quo non petitur condemnari, sed cogi & compelli.

17 ¶ Item procedit libellus. in quo intentatur iudiciu ex vna causa, & postea probatur ex alia: nam sequitur condemnatio super causa probata: maxime. quando proceditur sola facti veritate inspecta: sicut per cap. de testantes. ita

tenet Alexand. in l. si ira stipulatus. §. Chrysogonus. colu. v. in fi. ff. de verborum obligat. & Iaso. in l. certi conditio. §. si nummos. colum. vij. ff. si certum petat. & per hoc parer esse correctum in regno l. habebat. ff. de instir. quæ vult. quòd agens ex vna causa. & probas de alia. succumbit: ut is qui agit ex numeratione. si probat de confessione. secundum

18 **Bar.** in d. §. si nummos. ¶ Secundo operatur dicta clausula sine figura iudicii, quòd potest procedi in causa sine aliquo libello & sine petitione: & potest causam incipere ab articulis. & articuli habentur loco petitionis. ita tenet Oldr. in cõf. cex liiij. in prin. & Rota in dec. xxxiij. in no

19 **uis.** ¶ Tercio operatur quòd non est necesse seruari ferias in ductas ob honorem hominum: secundum Barr. in d. extrauagan. ad reprimendam. in ver. & figura. vers. item an procedi, & c. & est tex. in d. clem. sepe. & Pet. Philip. Cor in consil. cij. colum. fi. in primo volu. prout sunt ferie vindemiarum & messiu. & hoc est expeditum in regno: per glo. in constit. baiulos. quæ expressè dicit in regno nò seruari ferias vindemiarum & messium. & per hoc apparet in regno esse correctam l. j. ff. de feriis.

20 ¶ Quarto per illam clausulam censetur sublata liris cõtestatio: quia nò requiritur de necessitate: ut est tex. in d. cle. sepe. & Bar. in d. veru. & figura. & per hoc

hoc patet in regno esse corre-
ctā. l. j. C. de litis cōte. Quo casu
ille actus, qui immediatē sequi
solet in causis ordinariis post li-
tis cōtestationem. habet vim li-
tis cōtestationis in causis sum-
mariis, & est præclusiuus exce-
ptionū dilatoriarum, & aliorū
actūū, qui non possunt fieri post
litis cōtesta. & habet vim litis
cōtestationis, secundum Bar. &
Bal. in l. nulla. & in l. nihil. C. de
proc. & Car. in cle. cōstitutionē.
§. fi. in fi. de elect. & Ludo. Rom.
in consi. clxxiiij. & Abb. in c. in fi.
nuante. in fi. de offi. dele. & Fel.
in c. olim. de acc. & Paris in trac.
synd. in vers. sentent. colum. iiij.

21 ¶ Quinto operatur circa dila-
tiones, quia debet iudex brevia-
re causam inquātū potest, & da-
re breuiores dilationes, & eas
amputare inquātū potest: vt est
tex. in d. cle. sepe. Item, nō debet
admittere exceptiones, & appel-
latiōes frustratorias: vt ibi habe-

22 tur. ¶ Sexto operatur, vt non
requiratur publicatio in causis
summariis: vnde valet processus
etiā sine publicatione: licet ma-
gis cōmunis opi. sit, quod etiā in
causis ordinariis publicatio nō
est de substantia processus: vnde
eius obmissio nō vitiat proces-
sum, secundum Bart. & Alex. in
l. probatam. C. de sentē. pro hoc
est tex. in c. cū I. & A. & ibi Ab.
in iiij. colum. in fin. de re iudic.
vbi dicit Abba. quod publicatio
non. est de substantia, sed de iusti-
tia: vnde si obmittitur, esset con-

tra ius litigatoris; & non red-
ditur processus nullus propter
hoc sed imputatur litiganti, qui
nō petit publicationem. & si pe-
tit, & iudex non vult illā facere,
debet appellare: aliās valet sen-
tentia sine publicatione proces-
sus, idem tenet Felyn. in d. cap.
cum I. & A. in prima. & secunda
col. & Phil. Cor. in cōsi. cij. col.
fi. in litera R. in j. vol. & Bal. in
c. j. col. iiij. si de inuest. inter do. &
vasal. lis ori. licet Bart. in d. vers.
& figura. in iiij. colum. videatur
velle, quod publicatio etiam in
summariis sit necessaria: quia re-
spicit defensionem: tamen eius
dictum ita simpliciter intelle-
ctum, nō est verum: sed est con-
tra communem opinionem. vnde
vt saluetur, debet intelligi, qd
est necessaria, si peratur: ita vt si
non concedatur, possit appella-
ri: non autem vt reddat proces-
sum nullum. ita propriē intelli-
git Fel. & saluat illud dictū Bar.
in d. c. cū I. & A. col. ij. ¶ Septi-
mo operatur, vt non requiratur
conclusio propter causam sum-
mariā. licet Abb. in d. c. cū I. &
A. in iiij. col. teneat, quod etiā in
causis ordinariis conclusio non
est de substantia processus. & idē
Ab. in c. cū dilectus. in iiij. nor.
de fide instrum. vbi dicit, quod
est de iustitia: vnde eius obmis-
sio non vitiat. Verū dicit spe-
ciale esse in summariis, vt nō re-
quiratur in eis conclusio. pro hoc
est tex. in d. cle. sepe. §. senten-
tiam. dicit tamen Card. in d. cle.

sepe.

sepe. §. & quia. in fin. xix. q. q. in
 causis ordinariis cōclusio est de
 cōsuetudine, unde ratione con-
 suetudinis tenetur iudex illam
 facere. sed in summariis est in
 electione iudicis, an uelit illam
 24 facere, uel non. * Et quod non
 requiratur conclusio in summa-
 riis, habetur in deci. cclxxij. cō-
 sil. Neapo. & tunc ille primus a-
 ctus, qui solet fieri post conclu-
 sionem, habet uim cōclusionis.
 ita tenet Phil. Cor. cōsi. ccxxxv.
 colum. iij. in litera F. in iij. uolu.
 25 ¶ Octauo operatur, ut si aliquis
 litigauit per procuratorem, po-
 test iudex in sententia condem-
 nare dominum, & non procura-
 torem: & ualeat sententia, secun-
 dum Bart. in d. uer. & figura. in fi.
 & per hoc est correcta in regno
 dispositio l. j. C. de sen, quæ uult
 non ualere sententiam, in qua
 dominus condemnatur, & non
 26 procurator. ¶ Nono operatur,
 ut iudex nō habeat necesse pro-
 nuntiare super emergenti seu
 incidenti, sed potest incidēs de-
 cidere simul cum principali, &
 non est necesse, quod separatim
 super eo pronūtiat. ita dicit Bal.
 in l. ait prætor. §. permittitur.
 27 uers. item not. ff. de min. ¶ De-
 cimo operatur, ut si lata fuerit
 sententia pro absente non cita-
 to, ualeat sententia, & potest per
 absentē ratificari, secūdu Bart. in
 d. uers. & figura. in fin. quem in
 hoc sequitur Alexā. in l. furioso.
 colū. ij. ff. de re iu. & Pe. de Anch.
 in d. cle. sepe. & per hoc est cor-

rectū in regno illud, quod tenet
 glo. in l. ea quæ. C. quomodo &
 quando iud. & glo. in d. l. furio-
 so. & ibi Alex. & doct. ubi dicūt,
 quod nō ualeat sententia lata in
 28 fauorē absentis nō citati. ¶ Un-
 decimo operatur, ut iudex etiā
 ad instantiam partis possit inter-
 rogare principālē, & testes post
 conclusum in causa. glo. est sin-
 gularis in d. cle. sepe. in uer. in-
 terrogabit. Pro ueritate tamen
 istius dicti, quia est ualde notan-
 dum & quotidianum, uideamus
 quid obseruatur in ordinariis, &
 postea quid in summariis. Et pri-
 mō in ordinariis reperio Spec.
 in tit. de positio. §. iij. uers. qui-
 dam tamen dixerunt. & uers. sed
 si ante. & ibi Io. Andr. in addit. in
 uer. interrogare. ubi tenet, quod
 iudex ex officio, non ad instan-
 tiam partis, potest partes inter-
 rogare super declaratione anti-
 quorum capitulorū, & sic super
 iam actitatis: nō autē super no-
 uo capitulo. & hoc etiam post
 cōclusionē in causa, ubicūq; sibi
 æquum uidebitur. per l. ubicun-
 que. ff. de interrog. act. idem te-
 net Lud. Rom. in consi. xx. in fin.
 sed simpliciter loquitur non li-
 mitando se ad declarationem re-
 tro actitatorum. sed Innoc. in c.
 cū Ioannes. de fide instru. dicit
 idem, quod Specu. scilicet, quod
 tantū ad declarationem retro
 actitatorum potest iudex ex of-
 ficio interrogare: quem in hoc
 sequitur Ludo. Roma. in l. iij. §.
 hoc autem iudicium. ff. de dam.
 infect.

infect. & Bal. in l. per hanc. colū. ij. uer. dicit Spec. & c. C. de tempo. app. & hanc opin. tenet Felin. in d. c. cum Ioānes. col. v. ubi dicit, quod ista opin. est in practica sustentabilior propter auctoritatem Inno. & Felin. in j. colū. ij. de iudi. Tamen alia opi. sequēs dicit, quod est æquior, scilicet q̄ indistinctē possit interrogare etiam super nouo capitulo ad fundandam inrentionem partis ad priuatam utilitatem. & hanc secundam opi. tenet Alexā. in d. §. hoc autem iudicium. colū. iij. sequendo Ant. de But. in c. cum causam. de iure. calum. hanc etiā opin. tenet simpliciter Abb. in d. c. cum Ioannes. col. iij. uerf. not. & tene menti, & c. & Bald. in l. si accusatoribus. col. fin. uerf. item propter aliud, & c. C. de accusa. & ista secunda opin. uidetur magis communis, scilicet ut etiam ad fundandam intentionem actoris possit iudex ex officio partes interrogare post conclusionem in causa indistinctē, non autem ad petitionem partis. quam opin. tenet Alex. in d. §. hoc autem iudicium. col. iij. & Ioan. de Ana. in c. ad petitionem. colū. iij. ff. de accu. & hoc ubicunque sibi æquū uisum fuerit, per d. l. ubicunque. ff. de interrogato. actio.

29 ¶ Quod corroboratur ex eo, quod in simili dicimus de iuramento suppletorio, quod non potest deferri ad petitionē partis post conclusum in causa, nisi fuerit petatum ante conclusio-

nem, & tamen iudex ex officio potest illud differre, etiam post conclusionem, nemine illud petente, ubicunque sibi æquum uisum fuerit: secundum Alexan. in consi. liij. col. fin. in j. uo. & Bald. in d. l. si accusatoribus. colū. fina. uerf. item posset, & c. C. de accu. de qua materia uide plenē Ias. in l. admonēdi. in repet. column. cliij. & seq. ff. de iureiur. ¶ Prædicta autem procedunt in causis ordinariis, uerū in summariis hoc est plus: quia potest iudex post conclusionem interrogare partes, & testes non solum ex officio, uerū etiam ad partis instantiam, per illam gloss. in cle. sepe. in uer. interrogabit. ita tenet Car. in d. clemen. sepe. §. & quia. in iij. oppo. & Felin. in d. c. cum Ioannes. col. v. de fide instr. & ibi etiam Abb. in iij. colū. uer. not. & tene menti, & c. & Feli. in c. cum dilectus. colū. iij. uer. septimō limitat, & c. eo. ti. & Lud Roma. in consi. cixvj. col. v. & Feli. in c. inquisitionis. §. ad petitionem. colū. v. de accu. Vnde quia in regno causæ ciuiles sunt summarie, cessat illa difficultas, utrū iudex possit interrogare ad instantiam partis: quia est expeditum, q̄ sic, per prædicta. ¶ Adde tamen, quod in omnibus casibus, in quibus suprà dixi iudicem posse ex officio interrogare, debet hoc intelligi, si uult: nā non potest compelli ad hoc: nec facit litē suam, si nō interrogat, quia posset dicere quod non subest

subest æquitas. Ita tenet Barbat. in addit. ad Abba. in d. c. cum Ioannes. in addit. quæ incipit. De hoc uide. &c. circa fin. per l. non quicquid. ff. de iudic. & per hæc habemus expeditam materiam
 32 primæ clausulæ. ¶ Secundò quæ ro, quid importat illa clausula, sola facti ueritate inspecta. de qua loquitur capitulum regni, detestantes. Dicit Anto. de But. 34 in c. ij. de iura. calum. q. ista clausula pl^o importat, quam omnes illæ clausulæ, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicii, &c. Ad eò, q. censentur sublatæ omnes solennitates iuris positiui. idem tenet Fel. in c. olim. col. pen. de accus. intantum, q. dicit pulchrè Fran. de Aret. in c. dilecti. col. iij. de iudic. quòd per istā clausulam iudex potest procedere, ut Deus, qui soli ueritati innititur. & il- 35 lud dictū Anto. de But. sequitur Alex. in cons. vj. col. ij. in prin. in iij. uol. unde sequitur ex hoc, q. dicta clausula importat omnia illa, quæ importat clausula, sine figura iudicii. & sic omnes illi undecim effectus, quos suprà re- tuli, includuntur sub ista clausu-
 33 colū. j. ff. de iusti. & iur. ¶ Duo decimò operatur aliud: quia per dictam clausulam potest fer- 36 ri sententia non conformis libello: & sic super aliis, quàm super petitis, sec. Ias. in l. uinū. col. xviij. ff. si cer. petā. licet per alias clausulas hoc non esset, puiſum,

ut probatur in d. cle. sæpe. §. ue-
 rum. de uerb. sig. ibi, iuxta peti-
 tionis formā &c. & per hoc pa-
 tet correctam esse in regno. Iut
 fundus. ff. communi diuid. & l. fi.
 C. de fideic. lib. idem tenet Lāfr.
 in d. cle. sæpe. col. antep. quā cor-
 rectionem intellige solum, quo
 ad regulam, quæ sumitur ex illis
 legibus, scilicet q. sententia capi-
 bet esset cōformis libello. ¶ De
 cimotertiò operatur, ut iudex
 possit adhibere fidem testibus
 assignantibus causam uerissimi-
 lem, licet de iure nō concluden-
 tem, secundū Fran. de Aret. in l.
 cum qui. §. filius. in ij. nota. ff. de
 acqui. hæ. Item potest admittere
 testes infames, & aliās de iure
 civili reprobatos, sec. Abb. in
 c. dilecti. colū. ij. in fi. & ibi etiam
 Fel. de iud. & Bar. in l. filius fami-
 lias. col. ij. ff. de don. ubi. idem di-
 cit de testibus nō iuratis. ¶ De-
 cimoquartò operatur, quòd iu-
 dex potest ferre sententiam dif-
 finitiuam stando, & sic absq; eo
 quòd sedeat pro tribunali, quia
 hoc etiam operantur alię clausu-
 læ, de quibus suprà, ut est tex. in
 d. cle. sæpe. §. sententiam. ergo à
 fortiori ista clausula, quæ est ma-
 ioris importantiæ: & per hoc pa-
 tet in regno esse correctū §. se-
 debunt. in aurb. de iud. & c. fin. in
 36 fin. de reg. iur. lib. vj. ¶ Decimo-
 quinto operatur, q. potest pro-
 cedi ad diffinitiuam sententiam
 contra contumacem, etiam lite
 non contestata, secundū Fel. in
 c. olim. colū. pen. de accus. & per

hoc est correctus in regno. §. si uerò etiam quidam iurent. in athen. de exhiben. reis. ibi, iudice aliquid facere non ualente, &c. In eo, q̄ uult iudicem non posse procedere ad diffinitiuam sententiam lite nō contestata. & habetur in l. properandum. §. & si quidem. & §. seq. C. de iud. & in toto tit. extra ut lite non cōtest. & per Soc. in cōsi. xlvij. colum. j. in iij. uolu. ¶ * An autem possit ferri sententia sine scriptura in causis summariis? Dic quodd nō, quia ita requiritur scriptura in summariis, sicut in ordinariis, secundum Abb. in c. Albericus. in prima opposi. & ibi etiā Fel. in princ. de testi. & in specie dicit Franc. de Aret. in d. c. Alberi. col. ij. uerfi. ex quibus patet, &c. quodd ubi proceditur sine figura iudicij, debet ferri sententia in scriptis, per ea, quæ habentur in cle. dispendiosam. de iudic. Et prædicta ad ea, quæ dicam infra in ultima parte. in uerfi. sententia. ¶ * Item in causis quauis summariis semper requiritur legitimatio personarum, sicut in ordinariis, secundum Lanfr. in d. cle. sæpe. in uerfi. & figura. col. j. circa fin. & Ias. in rubr. C. qui admit. col. j. & Alex. in l. iudices. C. de iud. ¶ * Vnū tamē est sciendū p̄ complemento huius clausule, sola facti ueritate inspecta. Quia intelligi debet de ueritate, cuius patrocinator, unde uigore istius clausule non posset iudex oriri facere actionem ex pacto

nudo, licet ueritas sit, q̄ factum fuerit pactū nudū. ita tenet Bald. in l. nemo. C. de sen. ¶ * Itē, ubi-
 40 inq; causa principalis est summaria, omnes articuli illius causæ debent summarie expediri. ita dicit Bart. in extrauag. ad reprimen. in uer. summarie. col. iij. & Ias. in rub. C. qui admit. col. j. in fin. ¶ * Cognoscitur autē causa summaria ab ordinaria, quando tractatur sine ordine iudiciario, ut quia non interuenit libellus, nec litis cōtestatio; uel quia incipit à principio de soluendo, sicut causæ executiue. ita declarat Pau. de Castr. in consil. xlvij. col. j. in ij. uol. Et sic hucusque habemus plenē discussum primum modū dicēdi causam summariam.
 42 ¶ S E C V N D O * principaliter dicitur causa summaria, quælibet causa ecclesiastica, ubi agitur de electione, præbenda, canonicatu, uel alio beneficio ecclesiastico. nā in huiusmodi causis proceditur summarie, & sine figura iudicij. text. est in cle. dispendiosam. de iud. & ibi Car. in xxxvj. q. Quod tamen intellige, quando agitur de titulo beneficii, ut quia sunt duo, qui litigant adinuicem de collatione sibi facta: secus si ageretur de proprietate ecclesiæ, ut quia episcopus uult unire aliquā ecclesiam suæ diocæsi, asserens illā esse de sua diocæsi, uel dicat se habere tale ius in tali ecclesia: ista enim non dicitur causa de beneficio ecclesiastico, sed de proprietate ecclesiæ

eleſeꝝ uel iuris, tunc talis cauſa debet ordinari tractari, ſecũdũ Card. in d. cle. diſpendioſam. in viij. q. & Bal. in l. cũ ſeruũ. uerſ. item ſi ageretur. C. de ſer. fugi. & de iſta differentia inter tituluũ & proprietate eccleſie, uide glo. in c. eũ qui. in uerſ. uitiſoſus. de eo qui mit. in poſ. lib. vj. & gloſ. in c. contingit. in gl. magna. uerſ. ſed nunquid. de dol. & contu. & ibi Abb. in iij. colũ. in ſin. & gloſ. & 43 doc. in c. cura. de iur. par. ¶ Ter tiò dicitur cauſa ſummaria, que libet cauſa poſſeſſorij. l. momen tanez. & ibi Bar. C. unde ui. nam cauſa poſſeſſorij, dicitur mini ma; & ſufficiunt in ea ſemiple nã probationes, ex quo præiudi cium poteſt reparari in petito rio. ita tenet Phil. Dec. in conſil. xxvij. col. ij. & conſil. lvj. colũ. j. & q̄ ſit cauſa ſummaria, tenet Bar. in extrauag. ad rept. in uer. ſum mariẽ. col. ij. & Alex. in cõſil. lxxj. col. j. in v. uol. dicit tamẽ Bart. in d. uer. ſummariẽ. q̄ imò in poſ ſeſſorio requiruntur plenã pro bationes. quod quomodo intel ligatur, uide Bart. in l. j. col. ſi. C. quorum bon. In eo tamen, quod ſuprà dicitur, q̄ cauſa poſſeſſo rij, eſt minima & leuis præiudi cij, reperio multas deciſiones contrarias, ſcilicet quòd imò eſt magni præiudici; quia magnum eſt commodum poſſeſſionis. ita dicit Bald. in l. conſentaneum, in vj. not. C. quomodo & quan do ind. & gloſ. in §. retinendz. inſt. de interdi. & Abb. in c. con

ſultationibus. circa ſin. de offic. deleg. ubi pulchrẽ dicit, quòd magnum eſt cõmodum poſſeſ ſionis: quia releuat ab onere probandi dominiũ, quod eſt diſ ſicilis probationis, & ibi plus dicit Abb. quòd in cauſa poſſeſ ſorij requiritur ordo iuris: & ip ſum ſequitur ibi Feli. in ſin. col. quz uerba uidentur contrariari prædictis: quia ſi requiritur or do iuris, non uidetur q̄ ſit cauſa ſummaria. & dicit Bart. in l. natu raliter. §. nihil cõmune. col. pen. ff. de acqui. poſ. quòd falſum eſt, quòd cauſa poſſeſſionis ſit uilis. ¶ In iſta uarietate puto concor dari poſſe iſtas opin. Nam quz dãm eſt cauſa poſſeſſorij, quz eſt modici mōmentũ, quẽ poteſt de ſacili reparari in petitorio: & iſta dicitur cauſa uilis, & modi ci præiudicij. & in iſta ſufficeret ſemiple nã probationes. poteſt poni exemplum in poſſeſſione Carboniana, prout declarat Bar tolus in l. iij. §. cauſz. ff. de Car bo. edi. Similiter in interdicto, quorum bonorũ, quòd eſt modi ci præiudicij: unde ſufficiunt ſemiple nã probationes, ſecun dum Bar. in l. j. col. ſi. C. quorum bon. Idẽ in poſſeſſione, quz da tur uentris nomine. l. j. §. ſi ea. & ibi Bar. ff. de uen. in poſ. mic. fa cit l. iij. §. ſciendũ. & ibi glo. ff. ad exhi. Quardã eſt cauſa poſſeſ ſorij, quz parat plenũ præiudiciũ, quz nõ eſt reparabilis per peti toriũ, ut quia deſicit petitoriũ, uel quia eſt impoſſibilis proba

tionis

tionis: & ista dicitur causa magna, & magui præiudicij, & in hac requiritur ordo iuris, & plena probatio. ita procedat opin. Abb. & sequacium, in d.c. consultationibus. & quod habetur in decisio. cccxliij. consil. Neapo.

44 ¶ Istam concordiam opi. confirmo optimo simili. nam licet aliàs sit in iure regula, qd à sententia lata super possessorio, nō appelletur. l. j. & ibi Bald. & doct. C. si de momen. posses. sue. app. tamen quando possessorium esset magni præiudicij, adeò quòd non esset reparabile per petitorium, tunc bene potest appellari, sicut in petitorio. ita tenet Bar. in l. ij. colum. ij. vers. quæro quæ est ratio, & c. ff. de appell. recip. & Bal. in l. ij. col. si. vers. ultimo. C. de epis. aud. Intelligitur ergo illud in possessorio momē

taneo & levis præiudicij: quia in eo non appellatur. quod tamen procedit de iure civili, per dict. l. j. sed de iure canonico, secus: quia appellatur ab omni possessorio, ut est tex. & ibi Cardina. in ij. colum. in prima opposi. in cle. j. de sequest. pos. & fruct. & gloss. in c. cum ad sedem. in glo. penul. in fi. de resti. spolia. ¶ Dicit tamen notanter Ang. in cons. xlvj. quòd licet aliàs ab interlocutoria non appelletur de iure civili, tamen ab interlocutoria lata in possessorio, potest appellari, licet non possit appellari à diffinitiva. & est ratio: quia eius grauius non potest reparari per ap-

pellationē à diffinitiva, ex quo à diffinitiva nō appellatur, secū-
46 dum eum. ¶ Secundo, istā concordiam confirmo per notabile doctrinā Bar. in l. j. §. fin. col. j. ff. de præto. stipu. ubi ponit regulam generalē, per quam declaratur tota hæc materia: nam quando aliqua causa est summaria, ut quia lex mādāt procedi in ea summarim, distinguitur. Aut parat plenum præiudicium: & tunc requiruntur plenę probationes, sed dicitur summaria quo ad aliquas solēnitates iudiciorum. Si uerò non parat plenum præiudicium, & tunc non requiruntur plenę probatiōes. & sic est summaria, quo ad solēnitates & quo ad probationes. Idē tenent Bar. Bald. Alex. & Iaso. in l. iudices. C. de iud. & Bart. in l. iij. §. causæ. in fin. ff. de Carbon. edic. ubi dicit, quòd in primo casu dicitur causa summaria ex eo, quia dantur breuiores dilationes. Idem tenet Bart. in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de liber. agnosc. & Abb. in c. dudum. el. ij. colum. viij. versicu. in glos. in versic. irritantur & c. de elect. & Felin. in c. ueniens. el. secundo. colum. v. j. de testi. illud ergo, quod dicit Abb. in d.c. consultationibus. circa finem. de offic. deleg. quòd in possessorijs requiritur ordo iuris, potest intelligi quando est tale possessorium, in quo sententia, parat plenum præiudicium, & ponit ius finale in causa. ita tenet Bar. in extraua. ad reprimendam.

de simili de rone et de c. opin. testat. Nequon.
in hac. de signo. in p. memb. Secunda p. q. 2. q. 3. vers.
de predicta procedunt, eo que notant q. 2. in iur.
p. l. iij. c. ij. n. r. sequant.

dam. in versicu. summarie. post princip. & cum ista declaratione possunt dictæ opin. concordari.

47 ¶ Vnum tamen scias pro complemento huius materie, qd licet causa possessorii sit summaria, in qua admittitur libellus generalis: prout dixi supra in prin. huius distinctionis: tamē quando sumus in possessorio retinendæ, in quo agens narrat in libello se fuisse turbatum, uel se turbat: tenetur ad petitionem rei conueni, declarare modū turbationis: aliās nō procedit libellus, secundum Bal. in l. ordinarii. col. penul. vers. item quæro, nunquid. & c. C. de rei. ven. & idem Bald. in sua disputatiōe, quæ incipit, Accusatus de ui turbatiua. in ulti. charta. & Bald. in c. licet causam. col. pen. in si. aersicu. opponitur ille, qui intentat & c. de probatio. & Alex. in consil. lxxj. in j. col. in iij.

48 uol. ¶ Quarto dicitur summaria, quælibet causa, quæ uentilatur in curia mercatorum: in qua proceditur de mera æquitate omisis solennitatibus & apicibus iuris, ut not. Barto. in l. fideiussor. §. quædam. & in l. Quintus. ff. man. & Bald. in l. si pro ea. col. pe. C. manda. & Ias. in liuris. gentium. §. sed cum nulla. col. iij. ff. de pact. & Bald. in consil. cccc. col. pe. & consil. cccclxvj. col. ij. in quinto uolu. & Soci. in consil. lxxv. col. fin. in quarto uolu. & in hoc æquiparatur curia mercatorum, curia ecclesiasticæ: ubi proceditur de æquitate canonica. quod

patet: quia de æquitate canonica ex pacto nudo oritur actio: ut habetur in capitulo primo. de pactis, & nota. plenē Ias. in d. §. sed cum nulla. & similiter in curia mercatorum agitur ex pacto nudo, secundū Bart. in d. l. Quintus. & Bal. in d. l. si pro ea. hinc dicit Spe. in tit. de compe. iudi. adi. §. j. versicu. xxviii. qd mercatores

49 dicuntur de foro ecclesiæ. ¶ Et per hanc similitudinem posset inferri, qd in curia mercatorum confessio extraiudicialis facta parte absente, facit plenā probationem: contra communem regulam. & ratio est, quia de æquitate canonica facit plenā probationem, secundum Fran. de Are. in cōsi. xl. incipiente, excellentissime, & c. colum. j. & consil. lxxiij. col. j. & doct. in c. si cautio. de fide instr. Et prædicta sunt notanda in istis curiis mercatorum: quia sunt curiæ mercatorum, & in eis proceditur summarie. unde potest dici in eis habere locum id, quod supra dictum est.

50 ¶ Quinto dicitur summaria causa, usurarum scilicet, quando excipitur contra creditorem, quodd cōtractus est usurarius: uel quando agitur de compensatione usurarum: uel si dicatur testamentum usurarii non ualere: uel non esse sepeliendū in ecclesia. & in multis aliis similibus casibus, de quibus per Card. in de. dispendiosam. in xxxj. quæst. cum quinque aliis quæstio. seq. de iudic. & ibi etiam est text. loquens expressē

- de usuris. uerum intelligitur istud, quando quaestio uentilatur coram iudice ecclesiastico, non coram seculari: quia iudex secularis debet seruare leges. Ita dicit Card. in d. clem. dispendiosam.
- 51 in xxxiiij. q. ¶ An autem in crimine usurarum possit deueniri ad torturam, stantibus indicis? uide Soci. in consi. ccxix. in fi. in ij. uolu. ubi tenet, qd sic. & nota illam deci. quia forte quis responderet in contrarium. ¶ Sexto dicitur summaria, causa alimentorum: quia expeditur de plano, & etiam die feriata, ut est text. in l. ij. ff. de feriis, & not. Alexand. in addi. ad Barto. in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de liber. agno. & Bal. in l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. ubi dicit, qd causa alimentorum, est summaria: non sic in causa legitimæ: quia non est summaria: nō obstante, quod legitima succedat loco alimentorum. & Bal. in l. nonnunquam. in ij. lect. ff. de iud. & Bart. in l. j. §. fin. in j. col. ff. de praeo. stip. Quod tamen declara & limita procedere, quando agitur de alimentis praesentibus uel futuris: secus si de praeteritis: quia tunc non est summaria. Ita tenet Bal. in l. j. col. ij. uer. quæro nunquid in causa &c. C. de fideicom. Item secus, si alimenta debeantur ex contractu, secundum Bal.
- 52 in d. l. nonnunquam. ¶ Septimo dicitur summaria causa, quæ agitur contra confessum: quia eo ipso, quod debitor in iudicio confitetur, non requiritur ibi alius ordo iuris. Sed tantum fit sibi præceptum, quod soluat. ita tenet Bal. in l. si debitori. in j. lectu. ff. de iudic. pro hoc est text. cum ibi no. per Bar. & doct. in l. unica. C. de confess. ¶ Octauo dicitur causa summaria, quando agitur contra religiosos: maxime per uiam inquisitionis: nam ibi non requiritur ordo iudiciarius: sed de plano agitur. text. est in c. olim. & ibi Francisc. de Are. in iij. col. in vj. not. de accusat. ¶ Nonno dicitur causa summaria, quando agitur de monachatu, ut quando monachus postulatur ab aliquo prælato seu abbate alicuius monasterij, uel à seipso, secundum Card. in cle. dispendiosam. col. iij. in iij. q. de iudi. ¶ Decimo dicitur summaria, causa matrimonialis: quia expeditur de plano, sine strepitu & figura iudicij. text. est in d. clemen. dispendiosam. & ibi gl. & Card. in xxiiij. q. cū tribus alijs seq. & habetur per Abb. & doc. in c. Alb. de test.
- 53 ¶ Undecimo dicitur causa summaria, quando agitur de restitutione dotis: puta in casu soluti matrimonij: nam ex quo est causa, quæ dependet ex matrimonio, dicitur summaria: sicut causa matrimonij, secundum Card. in d. clem. dispendiosam. in xxx. q. ¶ Duodecimo dicitur causa summaria, quando agitur ad decimas: uel quomodo cunq; oriatur differentia super decimis. text. est in d. cle. dispendiosam. & ibi Card.

Card. in xij. q. cum tribus sequet. Idem est, quando ageretur contra aduocatos uel alios potentes, qui fauerent detentatoribus 61 decimarum: quia similiter proceditur summarie contra eos, secundum Card. ibidem in xvij. q.

59 ¶ Decimotertiū dicitur summaria, causa executiua: puta si sumus in executione sententiar. l. à diuo pio. §. si super rebus. & 62 ibi per doct. ff. de re iudi. & Bart. in l. litibus. col. pen. C. de agri. & censu. lib. xj. & Lanfran. in cie. sæpe. col. ij. in xij. conclusionē. de uerbo. signi. quod tamen intellige & declara. secundum Bal. in l. j. §. is uidetur. in fi. col. ff. si quis ius dic. non obtempe. scilicet ut procedat quando contra executionē nulla opponitur exceptio: nam si opponitur, tūc datur instantia in causa executionis: & sic non habet illam naturā summariam. Idem est in executiuis instrumentorum, ut quando est factum pactum de ingrediendo propria autoritate: iuxta formam l. creditores. C. de pig. nam tunc illud iudicium summarie expeditur, secundum Bart. in d. l. creditores. col. vj. in fi. uersic. ad-

60 uerte tamen, &c. ¶ Et ex hoc iuxta idem esse, quando presentatur instrumentum secundū formam ritus magnæ curiæ in regno: nam talis causa dicitur summaria, ex quo est executiua: & in ea nullus obseruatur ordo 63 iuris: sed statim deuenitur ad capturam personæ, ut dicat ille

ritus, qui incipit, Item, si qui debitorēs, &c. & talis causa appellatur extraordinaria: propterea, quia fit extra ordinē iuris. ¶ Primo quarto dicitur summaria omnis causa quæ agitur contra absentem: ita tenet Fely. in c. causam, quæ. el j. col. iij. uer. quarto restringe. de testi. allegat notata per glo. Bar. & doc. in l. j. C. quorum appel. non recipi. ¶ Decimo quinto dicitur causa summaria, quādo tertius uenit pro suo interesse ad impediendam executionem sententiæ. Nam summarie examinatur de suo interesse antē, quā admittatur: ut est tex. & ibi Abbas in iij. col. in fin. uersic. nunc restat, &c. in c. ueniens. el j. & ibi etiam Fely. in vj. col. de testi. & habetur per Barto. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. de qua materia tertij comparentis, uide plenē per Bar. in l. si per lusorio. §. j. ff. de appel. & Abb. in c. cum super. de re iudica. & in ista summaria cognitione sufficerent semiplenæ probationes: non autem per iuramentum, secundū Bart. in d. §. si super rebus. in prima col. ex quo est modici præiudicij, & grauamen est reparabile. Quando autem in summaria cognitione requiratur plenæ probationes, & quando semiplenæ. & quando sufficiat solum iuramentū: uide Abb. in d. c. ueniens. in loco, ubi suprà. ¶ Vnum tamen scias, quod in istis causis summarijs, in quibus sufficit semiplena

plena probatio, non admittitur repulsa testium. ita tenent Ioan. And. & Anto. de Butr. in dicto c.

ueneriens. el secundo. de testi. & se 67 quitur Abb. ibi in quinta colum. in princip. & Felin. in vj. col. in

64 quinta cōclusionē. ¶ *Decimo-
sexto dicitur causa summaria,
quando agitur ad exhibendum:
nam in tali causa summarie pro-
ceditur, & admittuntur probatio-
nes leues per solum iuramen-
tum, ut est rex. & ibi gl. in uersic.
summatim. in l. iij. §. sciendum. &
l. thesaurus. ff. ad exhibendum.
& Bart. in l. ne quicquam. §. de
plano. in fi. ff. de offic. proconsu.

65 ¶ *Decimosextimo dicitur cau-
sa summaria, quando agitur con-
tra debitores tributorum, & da-
tiorum, & aliarum functionum
fiscalium & collectarum. Nam in
exigendis istis collectis & tribu-
tis publicis, nullus ordo iuris ser-
uatur: imò etiam nec citatio re-
quiritur: sed solum fieri solet
præceptum de soluendo. Solet
etiam fieri præceptum genera-
le, ut quicumque tenetur ad col-
lectas seu ad datia publica, de-
beat soluere sub certa pœna. ita
in terminis tenet Bald. in consil.

66 cccxxxiiij. incip. licet, &c. in ter-
tio uol. ¶ *Decimo octauo dici-
tur causa summaria, ubicunque
agitur contra gabellatos, passa-
gerios, & platearios: qui inde-
bite opprimunt aliquem exigen-
do indebitas gabellas, & extor-
siones: nam contra istos proce-
ditur in regno de plano & ce-

lenter, ut est constitut. regni, quæ
incipit, auctoritatem. & ibi And.
de Yser. & Matthæ. de afflict.

¶ *Decimonono dicitur causa
summaria, quando agitur de mit-
tendo aliquem in possessionem
ex primo decreto. Nam sufficit
constare de debito summatim,
& sic semiplenè, etiam per so-
lum iuramentum, secundum Bar-
tolum in lege, cum proponas.
C. de bonis authorita. iudi. pos-
sid. & gloss. in l. Fulcinius. §. j. ff.
ex quibus causis in posses. ea. in
uersicu. oportet. & Barto. in l. si
finita. §. Julianus. ff. de damno
infecto. & in l. j. §. fina. C. ubi in
rem actio, per illum textum.

68 ¶ *Vicesimo dicitur causa sum-
maria, quando legatarius petit
satisfactionem ab hærede no-
mine legatorum. Nam si hæres
opponit, quod calumniosè pe-
titur talis satisfactio, debet iu-
dex de hoc cognoscere summa-
tim, & sufficit tunc solum iura-
mentum legatarij. text. est, iun-
cta glossa, in uersicu. summatim.
in l. si is, à quo. §. primo. ff. ut in
posses. lega. & idem procedit in
aliis stipulationibus & satisfac-
tionibus similibus. l. j. §. fin. & ibi

69 Bar. ff. de prætor. stipu. ¶ *Vice-
simoprimo dicitur causa summa-
ria, quando agitur an actio ex te-
stamento sit præponenda actioni
seu causæ liberali, siue præiudi-
ciali. text. est in l. si quis libertatè.

70 §. planè. ff. de petit. hæ. ¶ *Vice-
simosecundo dicitur causa sum-
maria, quando aliquis uult exa-
mina

minari facere testes ad perpetuam rei memoriam: nam debet constari facere iudici, quod dicti testes, sicut senes, uel alias ualitudinarii, adeo quod uerissimile est; quod de facili possent mori. & super hoc adhibetur summaria cognitio per semiplenas probationes. text. est in l. in lege Aquilia. §. si deletum. & ibi Bartol. & docto. ff. ad legem Aquil. iuncta glossa ibi in uersis, qui testes, &c. de qua materia examinandorum testium ad perpetuam rei memoriam antelitem contestuide gl. & Abb. plenè in c. quonia frequenter. §. sunt & alij, ut lite non conte. & Alexand. in consil. ccvj. colum. fin. in ij. uolumi. & Abb. in c. significauit. de test. & Bart. in l. iij. §. prator. colum. iij. ff. de dam. infec. In hoc tamen habemus in regno nouam prouisionem per consili. quæ incipit, Probationum. quæ uult, quod tales depositiones testium receptæ ad perpetuam rei memoriam, non faciunt fidem, nisi tantum infra annum. ¶ Vicessimotertio dicitur summaria causa naufragorum: nam contra surripientes aliquid de naufragio, proceditur leuato uelo: & sic summarie, & de plano. text. est & ibi Bartol. & docto in l. de lub. meris. C. de naufrag. libro. xj. & est ratio, ne addatur afflictis afflictio: quia passi naufragium, ex quo remanent pauperes & denudati, non est æquum quod uelint pari iudiciorum anfractus &

& prolixitates litigantium: sed debent citius expediri: ne alias cogantur iudiciu derelinquere, 72 propter inopiam. ¶ Vicessimquarto dicitur summaria causa, breuis seu modice summæ: per textum in authent. nisi breuiiores. & ibi Bar. & Bald. C. de sent. ex breui. reci. & not. glo. in §. necessitatem. in uersis. ex non scripto. in authent. ut iud. sine quo. suffrag. & tex. in §. sit tibi quoq. in authent. de mandato prin. iuncta gl. ibi in uer. breuiiores. Debent enim tales causæ uideri de plano, & ex non scripto: ut habeatur in locis præallegatis. & sine sportulis: ut est tex. in §. ne autem. in authent. de iudi. & in d. §. sit tibi quoque. ¶ Quæ autem dicantur causæ modice seu breuiiores, text. in l. si oleum. §. si cum l. seq. ff. de dolo. dicit quod causa modica, est infra duos aureos, communiter tamen tenetur, quod relinquitur arbitrio iudicis: attentat qualitate personarum, & causæ: nam inter magnos dominos causa ceterum aureorum, esset modica: & e contra inter personas pauperes, causa unius bouis uel unius porcelli, posset dici magna, secundum Bal. in d. authent. nisi breuiiores. & no. plenè las. in repe. admonendi. col. cxxij. ff. de iureiur. facit gl. in l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de offic. præf. & Car. in cle. super. in iij. q. de uerb. signi. ¶ Itē dicitur causa breuis, quando est talis, in qua plus expendereur in sportulis, quam sit valor causæ:

secundum Bart. in l. mediterraneæ. C. de ann. & trib. lib. x. & Felin. in c. nonnulli. col. j. & ij. de rescript. & quod istud de modicitate causæ remittatur arbitrio iudicis, tenet Bart. in l. sed & si susceperit. §. j. ff. de iudi. & in d. l. admonendi. col. ante p. & glo. in c. fi. de iudi. lib. vi. & Bal. in l. ij. col. iij. C. de peda. iud. & Felin. & Canon. in c. in causis. de test. & Bar.

74 in l. diuus. ff. de bon. dam. * Et in tantum est summaria causa modica, q̄ statatur soli informationi & relationi iudicis super ea, secundum Bar. in d. auth. nisi bre.

75 uioues. * Itē unus testis facit ple-
nam probatione, ut not. las. in d.

76 repe. admonendi. col. xcvi. * ubi
idem dicit de fama, quæ plenè

77 probat in caulis modicis. ¶ Vi-
cesimoquinto dicitur summaria
causa pauperum & miserabilium

personarum: prout sunt uiduæ &
pupilli: quia debet talis causa ui-

feri de plano & line scriptis, &
sine solutione sportularū, ut est
pari in d. 6. faciliusque in ex.

then. de mand. princ. ibi, uilium
8. & ibi Bar. 8. de 8. prob. 8.

text. iuncta glo. in uer. uel perso-
na in l. non pugnā la i ff. de iur.

di, & in illicitas. §. ne tenuis. ff. 28 de offic. p^{re}sbi. ¶ Pro hoc facit:

quia istæ personæ miserabiles
possunt trahere aduersarios suos

corâ Imperatore, & facere causas earû decidi ab ipso Impera-

tore. l. j. C. quãdo Impe. interpu-
pil. & uidu. nec possunt trahi per

aduersarios extra prouinciā:

ut ibi habetur. Sed Imperator
decidit causas, sola facti uerita
te inspecta, secundum Bart. in l.
Aemilius.col. fina. ff. de mino.&
Bal.in c.j. §. inuestitura.col. fina.
de noua for. fidel. Item possunt
personæ miserabiles trahere lai
cos coram iudice ecclesiastico.
tex. est & ibi Abb. & Feli.in c. si
gnificantibus.de offi. dele. ¶

Iud tamen qđ dicitur de pupillo
& uidua, intelligas semper pro-

cedere in uidua paupere, & in
pupillo paupere: secus si sit di-

ues: q̃a nō dicitur tūc miserabi-
lis persona: nec gaudet priuile-

gio miserabiliū. ita tenet Abb. in
d.c. significatibus. in primo not.

& ibi etiā Io. de Imo. & Fel. idē
tenet Alex. in confi. cxxj. col. fi. in

primò uol.* Et quod pauperes li
tigātes nō teneātur soluere spor

tulas in iudicio: led eorum caule
debent audiri gratis: tenet Paris
in tres fund in uer. 505fr. soli

¶ *Vicesimosexto dicitur summa
ria causa, ubiq̃q; agitur de sala-

rio seu mercede laboris, secundū
Bal. in auben. nisi breviores. C.

de sen. ex bre. reci. ubi ponit ex-
emplū de rustico petēte merce-

dulă suă cū hoc etiā uideatur in-
troducūtū de iure diuino: per id

qd̄ habet̄ Matth. c. xx. Voca ope-
tarios, & redde singulis mercede

dem suā.& no.gl.in cle.dudū. §.
uerū.de sepul. qđ patet etiā, qđ

merces soluenda est laboranti-
bus in fin. diei ante occasum so-

lis, secundum Cardi. in cle. fi. in
xij. q. de præb. & habet Deute-

... sue audientia h[ab]et de i[ur]e
... et. ii. q. i. c. i. allegat

2

*et missus presbyter deprecatur se pro blis suis audientes hunc dicit
meo a quibus ut tunc sic dicitur. Item gr. iii. vel. p. a. s. allegatis decem
gr. xxi. uiso pro curia vel. ij. vel.*

- onomij c. xxiiij. & Tobie cap. 82 iij. & Leuitici ca. xxx. ¶ * Vicefimo feptimò dicitur causa summaria, quãdo agitur de probando impedimento ad obtinendam secundam dilationem: uel ad probandum quòd exceptio de nouo peruenit ad notitiam: nã ista probatio fit summarie & per solum iuramentum: ut est text. in ca. pastoralis. in fin. de except. & Bart. in extraua. ad reprimendam. in uers. summarie. col. iij. An autem aliud impedimentum in aliis causis probetur per solum iuramentum: uide Barto. las. & alios docto. in l. ij. §. quod diximus. si
- 83 quis cautio. ¶ * Vicefimo octauo dicitur causa summaria, ubicunque agitur de leuibus delictis: quia talia delicta expediuntur de plano. l. leuia. & ibi Bartol. ff. de accusat. & Lanfran. in cle. sepe. in uers. de plano. in secunda conclusionem. de uerborum sign. quæ autem dicantur delicta leuia, quantum ad hoc, uide Bart. in d.
- 84 l. leuia. & Lãf ubi suprã. ¶ * Vicefimononò dicitur causa summaria, ubi agitur de crimine læsæ maiestatis: nã talis causa expeditur summarie, & sine strepitu & figura iudicij: ut est textus in dicta extrauag. ad reprimendam.
- 85 dam. ¶ * Tricesimò dicitur summaria causa, ubicunque agitur de dando tutorem uel curatorem alicui pupillo per iudicem: uel si agitur de filio adoptando, uel emancipando, uel de bonorum possessione agnoscenda, & de 86

aliis similibus: quia ista expediuntur de plano, & à iudice procedente: & qualibet die, etiam feriato. l. secunda. ff. de feriis. & l. qui habet. §. quolibet. ff. de tuto. & l. nec mandante. §. dari. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. si. C. qui admit. & Lanfran. in dict. cle. men. sepe. in uers. de plano. in ti. ubi infert notabiliter ad probationem cuiusdam practice, qua utitur quotidie tabelliões, quando faciunt scripturam tute læ decretæ per iudicem alicui mulieri: & uadit iudex ad domum mulieris causa honestatis: nam faciunt scribere, quòd iudex eligit illum locum pro suo tribunali, mutato loco iudicij ex causa. Nã ista practica est superuacua, & inanis: quia in omni loco potest iudex tale decretum interponere: etiam si non sedeat pro tribunali: & ego uidi plures notarios, qui uolunt se facere iurisperitos, errare in hoc, quando faciunt in regno contractum alicuius mulieris, maxime uiduz, solent dare illi mulieri mundualdum. Et in aliquo loco seruatur, quòd datur baiulus loco mundualdi: & scribunt, quòd iudex regius ad contractus pro tribunali sedens, in domo talis mulieris, dat sibi mundualdum mediante eius decreto. mutato loco iudicij ex causa. Et sic apponunt omnes istas phylaterias in instrumento: quas ponere, est potius supstitio, quam necessitas: quia datio talis mundualdi, cum sit

fit iurisdictionis uoluntariæ: potest fieri à iudice etiã deambulante & in quocunque loco: etiã in platea uel theatro: sicut dicimus de datiõe tutoris: per prædicta. Pro hoc est text. in §. serui uerò. institut. de liberti. Possent dari etiam multi alij modi, in quibus causa potest dici summaria: quos studiosus quilibet perquirere potest: & multos alios ponit Specul. in titu. de offi. om. iudi. §. postremo. ¶ Vnum restat discutere in hac materia: quod est ualde utile & necessariũ, maxime in regno: uidelicet, Pone quòd partes litigantes in causa ciuili uel alia summaria, porrexerunt libellum in forma: fecerunt litis contestationem, & omnes alios actus iudicarios: seruando ordinem iuris communis: an uideãtur renũtiasse processui summario: ita ut causa debeat dici ordinaria de uoluntate partium: ut tunc seruetur ius commune & non ius municipale? Dubium est ualde utile: quia tunc si processus pateretur aliquem defectum circa substantia lia iudicij, quo ad ordinem, esset nullus, & similiter sententia non ualeret: per ea quæ no. in l. uinũ. ff. si certum petat. & dixi suprã in prin. huius distinctiõis. Nec saluaretur per illas clausulas, sine figura iudicij, & sola facti ueritate inspecta, &c. quibus utuntur iura municipalia huius regni: ex quo obstat uoluntas litigantiũ, uolentium, causam fieri ordina-

riam. Super istã quaestione reperio uarias opinio. nam Bald. in l. diffamari. colum. j. in fi. uerfi. secundò oppon. &c. C. de ingen. manu. tenet, quòd quando partes possunt procedere summarie, & eligunt uiam ordinariam, causa efficitur ordinaria: & sic uidetur hoc dependere ex uoluntate partium. allegat glo. singularem in l. proinde. §. notandum. in glos. fin. in fi. ff. ad legem Aquil. & ita per illam glos. tenet Franc. de Curt. in addit. ad Alexand. in l. uinum. colum. fina. ff. si cert. per. in additio. quæ incipit, Tamen fallit, &c. unde tũc non ualeret sententia lata super libello inepto, secundum eum. Hinc dicit Bald. in l. quod fauore. col. j. C. de legi. & in l. nulla. ff. de leg. quòd si princeps mandat iudici, quòd procedat summarie, & ille procedit ordinarie, ualet processus, tanquam ordinarie factus. idem tenet Lanfran. in clem. sæpe. colum. iij. in princ. de uerbor. signifi. in quintadecima conclusione. ¶ Hoc corroboratur ex his, quæ dicimus in simili in testamento: nam testator qui poterat testari sine solennitate, faciendo testamentum nuncupatiuum, si elegit uiam testandi in scriptis, & non ualuit testamentum, minimè ualebit ut nuncupatiuum: ex quo illam uiam solennẽ elegit. ita tenet Bar. in l. fi. ff. de iure codicillorum. facit etiã quod dicimus de contractu in scriptis: nam quãdo erat in pos-

le

se contrahentium contrahere in scriptis & sine scriptis: & elegerunt uiam contrahendi in scriptis, non ualeat contractus sine scriptura. l. cōtractus. & ibi Bald. col. i. in fin. C. de fide instrum. ubi plus dicit Bal. quod eo ipso, quod partes dicunt, habeamus notarium ut cōficiat scripturam de contractu: cōsentur uelle contrahere in scriptis: intantū quod ante, quā scribatur, potest eas pōnere, uel alterā partē pōnere, & nolle contrahere: ut habetur per Matth. in decisio. xxxix. consil. Neapol. uersicul. iij. & c. ita etiam uidetur dicendum in casu nostro: quia erat in potestate patrum procedere summarie: & elegerunt uiam ordinariā, debet eis imputari: unde si deficiet solennitas iudicii in aliquo, nō debet ualere processus. ¶ Cōtrarium tenet Bald. in l. iij. ff. de testamen. mili. ubi dicit, quod si is qui potest procedere summarie & de plano, incipit procedere ordinariē per libellum, potest omittere uiam ordinariam: & reliquum processum expedire summarie: quia eligendo ius cōmune, non censetur priuilegio renuntiare. ¶ Vnde insert ibi Bal. quod si est compromissum in aliquem tanquam in arbitrum, & arbitratores: & ille incepit procedere, ut arbiter, & processit inordinatē: ualeat nihilominus eius laudum, tanquam arbitratoris. & hoc dictum facit ualde ad propositū quæstionis nostræ:

ut si processus fuit initiatus ordinariē, & non fuit ritē compositus, debet ualere tanquam summarius: propter dicta iura municipalia. ¶ Et prædicta tenet Bald. ibi per illum text. in dict. l. iij. ubi miles, qui poterat testari iure speciali, si uoluerit testari iure communi, & omisit solennitates: adeo quod testamentum nō potest ualere iure communi, ualebit saltem iure militari: & sic non uidetur renuntiare priuilegio, adeundo uiam iurisdictionis. ¶ Et ista contraria opi. mihi magis placet: intelligēdo tamē, quando partes non expressē de clarauerunt se uelle procedere ordinariē: sed tantum incepērunt ita ordinariē procedere: ex quo processu potest resultare tacitus consensus, non autem expressus: quia iste tacitus consensus nō debet ita interpretari, ut partes uoluerint facere actum inutilem, & iudicium frustratorium. arg. l. quotiens. la. ij. ff. de reb. dub. & l. quotiens. ff. de uer. obl. ¶ Nemo enim uidetur elegerisse uiam, per quam actus & uolūtas sua impugnetur: ut d. l. iij. ff. de mili. testa. & Alexā. in l. hac consultiſſima. §. per nupcipationē. C. de testa. & Soci. in consil. cxlij. col. iij. in primo uolum. ¶ Hanc secundam partem, quam teneo, cōsumo per id, quod dicit Alex. in l. uinum. col. fin. & ibi glo. singularis. in glo. fin. in fin. ff. si certa. ubi dicitur, q̄ in causis, in quibus non requiritur libellus, si

si interueniat & ineptus, nō uiriat processum: sic etiam possumus dicere in quolibet actu substantiali iudicij: ut si interueniat & ineptus, uel si penitus obmittatur, non habeat uitiare: ex quo non requirebatur de necessitate. Si enim esset uera prima opin. nunquam posset verificari illud dictum gl. & Alexā. in d. l. uinū. quod est communiter approbatū: quia semper quando quis præsens libellum, uidetur eligere uiam ordinariam: & sic essemus in dispositiōe iuris communis: secundum quam libellus ineptus uitiaret: qd esset contra
 93 illud dictum. * Ad quod facit, quod no. Bal. in l. qui testamēto. §. per cōtrariū. ff. de testa. ubi dicit quod ualeat informatio capta per testes inhabiles in casibus, in quibus testes nō requirebantur: facit etiam tex. iūcta gl. in §. serui. insti. de libert. & ibi glos. in
 94 uer. trāsitu. quę probat, qd * quando actus poterat geri sine interuentu alicuius personę, si ille interueniat & inutilis, nō uiriat actum. Pro hoc est text. in l. j. in prin. C. de rei uxo. act. Sic etiā dico in q. nostra: quia causa poterat expediri summarie & sine solēnitatē iuris: si interuenerunt dictę solēnitates & inutiliter, non debet per hoc uitiari processus. ¶ Preterea, quod ista pars sit uerior in regno, maximē ubi uiget dispositio dicti cap. detestantes. nō est opus ire per medicata suffragia: quia patet euidenter per

d. c. detestantes. ubi mādatur, qd quādo in processu liquet de sola substantia ueritatis, non possit opponi aliqua exceptio nullitatis ex defectu omittę solēnitatis iudicij: & illud mādaturum dirigitur iudici: ut patet ibi ex suprascriptione. unde non est curādum in regno, quomodo cūq; partes procedant in causa, siue ordinariē, siue summarie: quia dummodo liqueat de ueritate, semper iudex poterit proferre sententiam ualidam, etiam si aliqua substantialia obmittantur, quia de his non est curādum. Et per d. c. detestantes, apparet responsio ad oēs decisiones cōtrarias adductas pro j. par. quia oēs cessant in regno, ubi habemus ius municipale expresū in contrariū. ¶ Et ultrā, quod hęc sola responsio sufficeret, potest etiam de iure communi sustentari ista secunda pars: & responderi ad
 95 contraria. * Et primò non obstat gl. in d. l. proinde. §. notandum. in fi. ff. ad leg. Aquil. quia ista gl. loquitur in casu, in quo non requirebatur sententia: ut quia sumus in cōfesso: in quo solum fit preceptū, ut soluat. l. unica. C. de cōfess. Verū est, qd si actor uigore confessionis rei uoluerit formare libellū solēniter, & petere id quod cōfessus est, tunc requiritur sententia: ex quo causa est initiata in forma iudicij: & sententia debet esse cōformis libello: & hoc dicit illa gl. Nō tamen ibi sit aliquod uerbum, qd si interue

terueniret libellus ineptus, vi-
tiaretur processus: vel si aliter
processus fuit nō ritē factus: sed
solum sentit, quod si fuit fabri-
catus processus ordine iuris, vbi
nō requirebatur, talis processus
est solenniter per sententiā de-
terminandus. quod est ex qua-
dā necessitate: quia omnis pro-
cessus maximē ordinariē factus
expectat diffinitiuā sententiā.
¶ Non obstat dictum Bal. in d.
l. diffamari. quia nihil facit ad
propositū. Dicit enim quod par-
tes possunt pcedere ordinariē,
vbi poterant summariē: & valet
processus ordinarius. istud est
clarum & expeditum, per tex. in
cle. s. xpe. §. si. de verb. sign. quia
tunc res reuertitur ad naturam
suam: & sic ad ius cōmune. vnde
de facili fit: vt no. in d. §. si. Non
tamen dicitur, quod si in aliquo
obmitteretur aliud substantiale,
vitiatur processus: & ita etiā re-
spondeo ad id, quod dicit Bal. in
d. l. quod fauore. C. de legi. & in
36 l. nulla ff. eo. tit. ¶ Non obstat,
quod dicimus de testamēto in-
scriptis. quia illud procedit, quā-
do testator expressē declamaret
quod volebat in scriptis testari:
tunc si nō valet vt testamētum
in scriptis, minimē valet vt nun-
cupatiuū: vt quia interuenerunt
requisita in nuncupatiuo, vale-
bit vt nuncupatiuū: Secus, quan-
do hoc expressē non apareret:
quia tunc potest valere vt nun-
cupatiuū: ita sentit Bar. in d. l.
§. ff. de iure codicil. & Cyn. Ale.

& las. in l. hac cōsultissima. §. per
nuncupationē. C. de test. & Ang.
& Imo. in l. i. §. sin autē. ff. de hz-
red. insti. & Alex. in consi. clxxvj.
col. ij. in v. vol. & in consi. cxij. in
tertio vol. & Pau. de cast. in cōf.
ccccxv. in ij. vol. & Soci. in consi.
cxlij. in j. vol. & habetur aliquid
37 in decis. lxxix. consi. Neapol. * &
eodem modo respondeo ad l.
contractus. & ibi Bald. C. de fide
instru. scilicet q. loquitur, quan-
do expressē apparet, quod par-
tes voluerunt cōtrahere in scri-
ptis. Et per hoc dico, quod quan-
do expressē partes cōuenirent,
quod procedatur ordinariē, cō-
ram iudice: & renūciarent illi c.
detestantes. tūc propter expres-
sum consensum dicerem, quod
non valeret iudicium, si aliqua
solēnitas obmitteretur, per prae-
dicta. ¶ Quid autem econtrā:
an possint partes facere, quod
in causa ordinaria procedatur
summarie? Spec. in tit. de libell.
concep. §. nunc dicendum. vers.
nono. tenet quod sic. Contrariū
tenet Car. in cle. s. xpe. in prin. in
xij. q. & Ale. in addi. ad Bar. in l.
si societatem. §. arbitrariū. ff. pro
socio. in ij. col. in addi. quā inci-
pit. Adde ad hoc, & c. Et ratio est
quia quod ordinariē proceda-
tur, est iuris publici: & partes nō
possunt iuri publico renuntiare.
Ius publicū. ff. de pact. & idem
tenet Lucas de pena in l. de sub-
mersis. col. pen. in fin. & sequen.
C. de naufrag. li. xj. per eandem
rationē. dicunt tamen Card. in
o d. xj.

d. xij. q. & Lucas, ubi supra, quod si partes vellēt, quod iudex procedat, tanquam abitrator, pos-
sunt hoc facere, & sic per hunc
modum possunt facere causam
summariam. Et ex prædictis re-
manet expedita prima q. principi.
huius non est distinctio iudiciorum.
¶ Secunda quaestio principalis est,
quas specialitates habet iudiciū
summariū: in quibus differat ab
ordinario: super qua non infi-
sto: quia ex supradictis in prima
quaestione omnia hæc bene per-
penduntur: ex quo nimium me
dilataui super prima quaestione:
in qua cōprehensa sunt omnia,
quæ essent dicenda super vtra-
que. Vnde tanseamus ad deci-
mam distinctionē iudiciorum.
Rob. Maran. V. I. D.

Iudiciorum X. distinctio.

*Iudicium aliud ordinariū, & aliud
extraordinarium.*

- 1 *Iudicium extraordinarium, dicitur,
vbiunque non est prodita actio ad
aliquid exequendum: sed prætor ex
potestate sua illud exequitur.*
- 2 *Iudiciū est extraordinariū, quando ge-
neraliter super causa imploratur iu-
dicis officii in locū deficientis actionis.*
- 3 *Pœna extraordinaria seu arbitra-
ria irrogatur, vbi à lege vel statuto
non est imposta certa & determina-
ta pœna.*
- 4 *Iudicium dicitur extraordinarium,
vbi agitur per viam inquisitionis si-
ne accusatore. Et processus inquisi-
tionis extraordinarius dicitur.*

Damnatus per viam inquisitionis,

*non punitur pœna ordinaria à lege
indicta, sed mitiori & arbitraria,
nisi constet de crimine per cōfessionē.*

*Iudicium dicitur extraordinarium
in regno, quando præsentatur instru-
mentum secundum formam ritus.*

*Iudicium omne criminale, extraordi-
narium dicitur.*

*Iudex attendit qualitate persone &
causa, alterat pœnā in criminalibus.*

Decima præcipalis distinctio
iudiciorum est: *quia iudi-
ciū aliud est ordinariū: & aliud
extraordinariū. Iudiciū ordina-
riū, dicitur illud, in quo agitur
aliqua causa ciuilis vel crimina-
lis intētata per viam competen-
tis actionis vel accusationis: &
in qua venit irrogāda pœna or-
dinaria à lege, vel statuto ex-
pressè inducta. Omnia ista ver-
ba pono ad differētiā iudicij ex-
traordinarij, vt infrā patebit. Iu-
diciū verò extraordinariū po-
test multipliciter intelligi: vt j.
dicam. ¶ Et primò potest dici iu-
diciū extraordinarium, omne
iudiciū summarium vel executi-
uum: in quo non seruatur ordo
iuris: vt ideo dicatur extraordi-
narium, quia sit extra iuris ordi-
nem: vt not. Spec. in tit. de offi.
omn. iud. § postremò. ver. quar-
to loco. & c. ¶ *Secundò dicitur
extraordinariū iudiciū. vbiun-
que nō est prodita aliqua actio
ad aliquid exequendū: sed præ-
tor ex sua potestate & officio il-
lud exequitur, siue manu milita-
ri, siue captis pignoribus, siue
multa idicta, vel alijs remedijs
præ-

pratoriis. hoc probatur in l. si quis sepulchrū. ff. de relig. & in l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. & in l. qui restituere. ff. de rei ven. & l. j. §. quid ergo. ff. de vent. in spi. & Specul. in ti. de offic. omn. iud. §. postremo. col. iij. in fi. ver.

3 secundum genus, & c. ¶ Tertiò dicitur extraordinariū iudiciū, vbi cūque generaliter super aliqua causa implorator officiū iudicis in locū deficiētis actionis. Exēplū i. l. Quintus ff. de annu. lega. & i. l. j. ff. de variis & extraordin. cogn. nam quando implorator officiū iudicis, dicitur causa extraordinaria & quādo lex dicit subueniri extra ordinē, ibi cēsetur concedere officiū iudicis: secundum Barto. in l. si cui legatū. ff. de condi. & demonstr. & Fran. de Areti. in l. cū filiis. 6

4 ff. si cer. petra. ¶ Quarto dicitur iudiciū extraordinariū, i quo agitur de tali crimine, in quo venit irrogāda pœna arbitraria seu extraordinaria: vt habetur in ti. de extraordin. crimi. ff. per totum. Et tunc imponitur pœna arbitraria, quādo a lege vel statuto non est imposita certa & determinata pœna. l. j. §. expilatores. & ibi Bar. ff. de effrac. & l. sanctio legū. ff. de pœnis. & Bal. in rub. C. de fide instrum. colū. viij. in principi. verlic. quarto dixi superius, & c. & Ale. in l. hodie. ff. de pœnis. & in l. si qd id, quod ff. de iurisd. omnī iudi. & Bald. in l. j. C. ne ex delicto defuncti. Item generaliter, vbi lex prohi-

bet aliquid fieri: & vltra nō procedit adiciendo pœnam, si contra factū fuerit: tunc semper imponitur pœna extra ordinaria. gl. est notabilis in l. nemo martyres. C. de sacrosanc. eccl. Idem dicimus in crimine iniuriarum vbi imponitur pœna extraordinaria. l. fina. ff. de iniuriis. & no. Abb. in capi. cū te. col. ij. & vij. de re iudicata. ¶ Quintò dicitur iudiciū extraordinariū, vbi agitur per viam inquisitionis si ne accusatore: vnde processus inquisitionis, dicitur extraordinarius. secundum Bal. in l. etiam. C. de fur. & Bal. in l. j. C. de libe. & eorū libe. & Bal. in l. j. C. quorum appell. nō reci. & Calde. in cons. j. colum. j. in tit. de accusa. & in cons. j. in titu. de pœnis. In tātum. quod ille qui damnatur per viam inquisitionis, non punitur pœna ordinaria inducta a lege pro illo crimine, sed mitio si pœna, & sic pœna arbitraria: secundum Abb. in cons. xxv. col. ij. ver. nunc venio, & c. & in j. vol. & Pet. Philip. Corn. in cons. xix. col. ij. in litera E. in tertio volu. & Abb. in cap. per inquisitionē. in fine. de elect. pro hoc est text. in capit. inquisitionis. & ibi per Docto. & in c. qualiter & quando. el. secundo. de accusa. limitat tamen Abb. in d. cap. per inquisitionē in fin. nisi de crimine constaret per confessionem: quia tunc punitur eadem pœna ordinaria, ac si fuisset cōuictus per accusationem. De hac materia

dixi aliqua suprà in prima dist.

- 7 iudiciorum. ¶ *Sextò dicitur iudicium extraordinarium in hoc regno, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus: nam ex quo illa causa est executiua, quia debitor statim carceratur, per hoc dicitur hæc causa extraordinaria. ita dicitur in ritu magnæ curiæ in numero 63. qui incipit, Item nota, quòd assignans, &c. ¶ *Septimò generaliter potest dici iudiciū extraordinarium, omne iudicium criminale: vt probatur in l. j. §. fin. ff. de pœnis. & in l. ordo. cum ibi not. ff. de pub. iud. tum quia non seruantur in eo antiquæ solennitates, vt d. l. ordo. tum etiam, quia iudex semper potest attendere qualitate personæ & causæ alterare pœnam in criminalibus: vt plene habetur per Barto. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & Bal. & Saly. & Docto. in l. & si seuerior C. ex quibus causis infam. irrog. Rob. Maran. Venus. I. V. D.

Iudiciorum XI. distinctio.

- 1 Iudicium aliud seculare: aliud ecclesiasticum.
2 Clericus tam in civili, quàm in criminali, & tam in actione reali, quàm personali debet conveniri coram ecclesiastico iudice: & trahens ipsum coram iudice laico à suo iure cadit: coram quo etiam sponte conveniri non potest.
3 Clericorū appellatione, qui veniant,

quo ad forum.

- 4 Famuli & seruiantes clericorū coram iudice ecclesiastico conveniri debent.
5 Clerici coniugati, an gaudeant privilegio fori.
6 Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum detentatorē alicuius rei ecclesiæ vel clerici. Item, pro legatis piis contra laicum.
7 Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum tenentem feudum ab ecclesia.
8 Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis spiritualibus, etiam contra laicos.
9 Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis miserabilium personarum, etiam laicorum.
10 Iudex ecclesiasticus punit laicum de blasphemia Dei.
11 Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos, quando iudex secularis negligit iustitiam facere.
12 Iudex ecclesiasticus cognoscit, quando laicus detinet alienum debitum cum peccato.
13 Iudex ecclesiasticus dat curatorem ad litem minori laico litiganti coram se.
14 Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos, ratione iuramenti.
15 Iudex ecclesiasticus cognoscit de pace fracta.
16 Iudex ecclesiasticus restituit ecclesiam, quæ contraxit cum laico, & cognoscit de nullitate contractus ecclesiæ contra laicum.
17 Iudex ecclesiasticus cognoscit de validitate iuramenti, an liget vel non.
18 Iudex ecclesiasticus adiuvatur, ubi petitur reductio à compromisso facto in laicum, & clericum.
19 Iudex ecclesiasticus compellit laicum executorem testamenti, adiunctum

cum clerico.

- 10 Appellatur ad iudicem ecclesiasticū,
quando index laicus simul cum cleri-
co pronuntiat.
- 11 Hæredes duo, quorum alter est cleri-
cus, & alter laicus, ambo conveniri
debent coram episcopo: etiam si plures
sint laici, quàm clerici.
- 12 Delinquentes quando plures sunt:
quorum unus est clericus, omnes pos-
sunt declinare forū iudicis secularis,
& hoc quando conveniuntur ut singu-
li, secus si vtriusque: quia tunc maior
pars attenditur. nu. 23.
- 13 Collegia, in quibus sunt clerici & lai-
ci, corā quo iudice conveniantur.
- 14 Laicum debitor simul cum clerico nō
convenitur coram episcopo, quando
causa est dividua.
- 15 Index ecclesiasticus potest punire lai-
cum per seuerantem in excommuni-
catione.
- 16 Index ecclesiasticus procedit contra
spoliante[m] ecclesiam vel prælatum.
- 17 Index ecclesiasticus habet iurisdi-
ctionem in laicos in omnibus concer-
nentibus animam.
- 18 Index ecclesiasticus punire potest
artem laicam, miscens fari-
nā fabarū in cera: & illā vendentē,
& similiter omnes vendentes utrius-
que, & illa falsificantes.
- 19 Index ecclesiasticus potest excommu-
nicare testes laicos, nolentes deponere
coram iudice seculari.
- 20 Index ecclesiasticus inhibere potest
iudici seculari, ut procedat super in-
cidenti spirituali.
- 21 Index ecclesiasticus compellit laicum
litigantem in foro suo, ad observa-
tiam iuricanonici.
- 32 Index ecclesiasticus cognoscit in ro-
gno de causa suspicionis iudicis secu-
laris.
- 33 Index ecclesiasticus sequestra cor-
pus mortuum & usurarij, donec hæres
caveat de restituendo & suris.
- 34 Index secularis in quibus casibus po-
test suam iurisdictionem exercere
contra clericos.
- 35 Index laicus condemnat clericum in
expensis, quando litigavit coram eo
contra laicum, & succubuit.
- 36 Clericus citatur coram iudice laico,
si sua putaverit interesse.
- 37 Collega, si sequestra electus per iudi-
cem laicum, potest per eum compelli
ut sequestrum restituat.
- 38 Index laicus se intronit in cōtra cleri-
ci spoliante[m] laicū sua possessione.
- 39 Curatorē ad litem dat index laicus
clerico minori litiganti coram se.
- 40 Index laicus compellit creditoriū
laicum ad remittendum iuramentū
turpiter receptum à debitore.
- 41 Index laicus cognoscit de causa spi-
rituali inter Iudæos.
- 42 Absolutione à iuramento concessa
per iudicē ecclesiasticū, potest index
laicus de eius nullitate cognoscere.
- 43 Clericus non incedēs in habitū &
tonsura, captus per familiam iudicis
laici non remittitur ad episcopum.
- 44 Verberās clericum in habitū laicali
est excommunicatus.
- 45 Clericus degradatus, potest puniri
per iudicem secularem.
- 46 Degradatio clericorū, qualiter fiat,
& supra, nu. 45.
- 47 Clericus degradatus, celebrando
conficiat corpus domini nostri Iesu
Christi.

Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc
 verò aliqua. col. xxxij. vers. quid
 de prepositis. & Card. in cle. j. in
 princ. de offi. ordi. ¶ Sed iuxta
 hoc cadit dubiū: certū est, q̄ fa-
 muli & seruientes clericorū gau-
 dent priuilegio fori, sicut ipsi cle-
 rici: quia conueniuntur corā iu-
 dice ecclesiastico, etiā si sunt lai-
 ci, vt not. gl. in c. eos. xxxij. dist.
 & gl. in c. iudicatū. lxxxix. dist. &
 gl. in cl. clericū. el primo. xj. q. j.
 & gl. in c. ecclesiariū seruos. xij.
 q. ij. & Bal. in l. ij. C. de episco. &
 cleri. Pone modò, q̄ aliquis tra-
 hit huiusmodi famulos corā iu-
 dice seculari: an cadat à iure suo
 sicut si traxisset clericū? Dicerē,
 quòd non: quia hoc non reperi-
 tur iure cautum & pœna priua-
 tionis iuris, nūquam irrogatur,
 nisi quatenus expresse reperitur
 iure cautum. tex. est in §. cum igi-
 tur. in authen. de non eligen. se-
 cundo nuben. & tenet Alex. in l.
 etiam. §. j. ff. sol. matri. & Ab. in
 c. si. de iure patro. & Ias. plenē in
 l. diuortio. §. si fundū. ff. sol. mar.
 ¶ Quid autem de clericis con-
 7
 legatis? Dic, q̄ gaudēt similiter
 eodem priuilegio fori: dūmodo
 incedāt in habitu & tonsura cle-
 ricali, & dūmodo duxerint vxorē
 vnicam & virginem. Si autem
 non incedunt in habitu &
 8
 tonsura, vel si sunt bigami, vt ga-
 duas habuerunt vxores, vel vnā
 viduam, vel aliter corruptam,
 omne priuilegiū clericale amit-
 tunt. tex. est in c. j. de cler. coniu.
 lib. vj. & Soc. in consi. xij. col. vij.

in j. vol. & in quantum suprà di-
 xi, quòd iudex ecclesiasticus co-
 gnoscit de causa clerici: ita de-
 mum scilicet, quādo clericus est
 reus: secus, si est actor. Imita, vt
 infra proximo vers. ¶ Secūdo,
 principaliter cognoscit iudex
 ecclesiasticus de causa clerici
 etiā actoris cōtra laicū i calibus
 infra scriptis: videlicet, quando
 laicus est detentator alicuius rei
 ecclesiæ, vel rei alicuius clerici:
 vt q̄a spoliavit clericū vel eccle-
 siam possessione alicuius rei: nā
 pro tali re potest coram iudice
 ecclesiastico cōueniri. tex. est &
 ibi Abb. & Fely. in ca. si clericus
 laicū. de foro compe. & Abb. in
 c. relatū. de iure patro. Istud enim
 dicitur crimē, quasi sacrilegi: vt
 ibi habetur. Itē, quādo agitur p
 legatis pijs cōsequēdis à laico,
 potest laicus cōueniri corā iudi-
 ce ecclesiastico: puta, quādo sunt
 legata facta ecclesiis, vel paupe-
 ribus, vel aliter pro anima. glo.
 est in c. relatum. el primo. & ibi
 Ab. in si. de test. & Bal. in l. nulli.
 col. si. C. de epif. & cleri. ¶ Tercio,
 cognoscit iudex ecclesiasticus
 cōtra laicū, de causa feuda-
 li, vbicūque aliquis laicus tenet
 feudum ab ecclesiā. tex. est in c.
 verum. de foro comp. & ibi per
 Ab. & doct. ¶ Quarto, cognos-
 cit iudex ecclesiasticus de omni-
 bus causis spiritualibus & eccle-
 siasticis ad ecclesiā spectanti-
 bus, etiā si inter laicos agiten-
 tur, prout est causa vsurarū, cau-
 sa matrimonialis, & legitimatio

nis filiorum, & sic de aliis simili
 bus causis: siue causa sit principa
 lis, siue emergens: vt est text. in
 c. tuā. de ordi. cognit. & ibi per
 Abb. & in c. lator. qui filij sint le
 gi. & in l. omni nouatione. C. de
 sacrosan. ecclesi. & not. Bart. in
 l. Titia. ff. soluto. matrim. & Bar
 to. l. quotiens. C. de iud. & in l. ij.
 ff. de iurisdic. omni. iud. idem te
 net Ang. in §. si quis autem pro
 pecuniaria. in authen. de sancti.
 epis. reprobata glo. ibi, quæ ali
 ter sentiebat. Idem in causis spi
 ritualibus annexis. vt habetur in
 c. quāto. de iud. prout est ius pa
 tronatus. ¶ Quinto, cognoscit
 iudex ecclesiasticus de omnibus
 causis miserabilium personarū,
 etiam laicorum: puta de causis
 pupillorum, viduarum, & alio
 rum pauperū: nam tales perso
 næ possunt laicos coram iudice
 ecclesiastico conuenire: vt habe
 tur per Abb. & docto. in c. signi
 ficatibus. de offi. deleg. & Abb.
 in c. licet ex suscepto. co. ij. de fo
 ro competen. & Bal. in authen.
 adhæc. col. ij. ver. quæro nūquid.
 C. de vsu. Quod intellige proce
 dere in pupillo vel vidue paupe
 re. Secus, si sit diues: quia tunc
 nō dicitur persona miserabilis,
 secundum Abb. in d. c. significan
 tibus. in j. notab. & ibi etiam lo.
 de Imo. & Felyn. & Alexand. in
 10 cōsi. cxxj. colū. fi. in j. vol. ¶ Sex
 to, cognoscit iudex ecclesiasti
 cus, & punit laicum de blasphe
 mia Dei. textus est, & ibi Abba.
 in capitu. statuimus. & ibi etiam

Ioan. de ana. de maledi. & hoc
 est, quia dicitur crimen ecclesia
 sticum. vnde idem esset in omni
 crimine ecclesiastico, per ea, quæ
 habentur in d. c. tuam. de ordin.
 cogni. ¶ Septimo, generaliter
 cognoscit iudex ecclesiasticus de
 omni causa inter laicos: vbicun
 que iudex secularis non vult iu
 stitiam facere, vel negligit, vel
 est absens, & sic in defectum iu
 stitiæ efficitur competēs iudex
 ecclesiasticus: text. est in cap. ex
 transmissa. & c. licet ex suscep.
 & cap. ex tenore. de foro compet.
 & Fely. in c. significauerunt. col.
 iij. de iudi. & Bal. in l. in cōtracti
 bus. §. in omni. C. de nō nu. pec.
 Pro hoc est tex. in authen. vt dif
 fer. iud. per totum. & ibi Ang.
 in authen. vt cle. apud pro epis.
 & Bal. in authē. ad hæc. col. ij. cir
 ca fi. de vsu. ¶ Octauo, cogno
 scit iudex ecclesiasticus inter lai
 cos, vbicunque aliquis detinet
 debitum alienum cum peccato
 vel rem alienam, & est tale debi
 tum, ad quod nulla competit
 actio, & sic non potest aliquo re
 medio recuperari in curia secu
 lari: nam tunc ratione peccati
 potest adiri iudex ecclesiasticus
 per viam denuntiationis euan
 gelicæ, quæ denuntiatio est tan
 tæ efficaciz, quod potest iudex
 ecclesiasticus ratione peccati cō
 pellere illū detentatorē ad pœ
 nitentiam: & consequenter quia
 nō posset facere pœnitentiam,
 nisi restituat, potest eum cōpel
 lere etiam ad rei restitutionem

per

per excommunicationē, & etiam
mittēdo denuntiationē in pos-
sessionem bonorum suorū: ita
valde notabiliter tenet Bald. in
authen. ad hęc. col. iij. in prin. C.
de vsur. quem refert & sequitur
Fely. in c. nouit. col. fi. de iudic.
Et nota perpetuū pulchrū mo-
dum recuperandi aliquā rem,
ad quam non competit actio de
iure ciuili, & semper inspicias,
an illa res possit detineri sine
peccato: quia ecclesia super pec-
cato se fundat principaliter. &
inter alia vide vnum exemplū,
quod ponit Ab. in c. j. circa fi. de
conce. pręben. vbi dicit, quod si
quis obtinuit aliquid per sentē-
tiam iniustam, quę transiit in
rem iudicatam, potest contra
eum agi ad recuperationē per
viam denuntiationis euangeli-
cę: de qua materia vide aliqua
per Abbatem in consil. lx. in se-
cundo vol. & vide Abb. in c. ad
nostram el secundo. de iure iur. 15

13 ¶ Nonō, iudex ecclesiasticus
potest dare curatorem liti, quan-
do minor laicus litigat corā eo
quia talis curator semper datur
per illum iudicem, coram quo
lis vertitur, secundum Bal. in l. fi.
post prin. C. de administrat. tut.
& est tex. in c. fi. de iudi. lib. vj. fi
cut dicimus ecōtrā: quia iudex 16

14 c. Rot. ccvij. in antiq. ¶ De-
cimō, cognoscit iudex ecclesia-
sticus inter laicos ratione iura-
mēti, vt quādo debitor est obli-

gatus per instrumētū iuratum:
nā potest tunc conueniri coram
iudice ecclesiastico pro obser-
uantia iuramēti: vt est tex. in c.
fi. de foro competen. lib. vj. tunc
est, quod si aliquis petit absolu-
tionem à iuramēto coram iudi-
ce ecclesiastico, potest coram eo
dem iudice de tota causa litiga-
re, quia is, qui fuit iudex causę
pręparantis, & sic absolutionis
à iuramento, erit etiā iudex cau-
sę pręparatę. ita dicit Bal. in l.
ordinarii. col. j. C. de rei vēdi. &
Iason. in l. nam & postea §. si mi-
nor. col. iij. ff. de iure iur. Et si lis
est initiata coram iudice secula-
ri, super debito iurato, potest in
terim creditor lite pendēte ad-
ire iudicem ecclesiasticū: vt mo-
neat iudicem secularem, vt acce-
leret causam, & cogat debitore
ad obseruantiam iuramēti: nec
potest sibi obici exceptio litis
pendentię, secundum Bal. in l. j.
col. fi. C. de rebus cred. ¶ Vnde
cimo, cognoscit iudex ecclesia-
sticus de pace fracta etiam con-
tra laicos. gl. est singularis. & ibi
Abb. in ca. super quibusdam. in
fi. de verb. sig. assignat ibi Abb.
rationem: quia qui frangit pa-
cem, oppugnat charitatē, & sic
Iesum Christum, qui reliquit pa-
cem in terris. ¶ Duodecimō, co-
gnoscit iudex ecclesiasticus, vbi-
cunque ecclesia, quę contraxit
cum laico, fuit læsa, & vult pete-
re restitutionem in integrum:
nam talem restitutionē potest
petere, etiam coram iudice ec-

clesiastico. ita decidit Abb. in c. ad nostram. in primo notab. de rebus eccles. non alie. & Innoc. in c. cum sit generale. de fo. cōp. Idem, quando ecclesia veller dicere de nullitate contractus ad ipsum reuocandum: quia potest adire iudicem ecclesiasticum, secundum Abb. in d. c. ad nostram. col. ij. ver. nota tamen, & c. & sic est casus specialis, in quo actor
 17 non sequitur forum rei. ¶ * Decimotertio, cognoscit iudex ecclesiasticus, quando eoram iudice seculari vertitur dubium super validitate iuramenti: videlicet, utrum liget vel non. Nam tunc iudex secularis non potest de hoc cognoscere, sed debet remittere ad iudicem ecclesiasticum ita singulariter tenet Abb. in c. cum cōtingat. col. xij. versic. vñ tamen nō obmitto, & c. de iure.
 18 iurando. ¶ * Quartodecimo, si esset factum commissum in clericum & laicum, & opus est petere reductionem ad arbitrium boni viri, talis reductio debet peti coram iudice ecclesiastico, & ipse de ea cognoscit, non obstante, quod litigantes sint laici, etiam alter arbiter est laicus: quia magis dignum trahit ad se minus dignum. ita tenet Bal. in l. precipimus. in fin. C. de appe. Idem, quod supra dixi de reductione ad arbitrium boni viri, tenet Ludo. Roma. in consil. cclxv. & Iason in l. imperium. col. iij. ver. septimo. ff. de iurisd.
 19 omn. iud. ¶ Idem dicimus, quan

do clericus & laicus essent executores testamenti. nam iudex ecclesiasticus compellit laicum ratione clerici adiuncti: ita tenet Barba. in rub. de offi. deleg. col. ij. quem sequitur Ias. in l. i. emācipati. col. iij. in prin. C. de colla.
 20 ¶ * Quintodecimo, idem dicimus in duobus iudiciis, quorum alter est clericus, & alter laicus: nam si est appellandum ab eorum sententia, debet appellari ad superiorem ecclesiasticum: & sic iudex ecclesiasticus cognoscit de huiusmodi appellatione. ita tenet Bart. in l. j. §. si quis in appellatione. colum. iij. versic. quæro, pone, & c. ff. de appella. & Ludou. Roma. in d. cons. cclxv. & Iason. in d. l. imperiū. col. iij. in fi. versic. quarto. ¶ * Decimosexto, quando sunt duo debitores eiusdem rei, puta duo heredes, quorum alter est clericus, & alter laicus, ambo conueniuntur coram iudice ecclesiastico, per regulam prædictam, quod maius dignum, & c. ita tenet Bar. in l. precipimus. §. eodē obseruando. C. de appel. in tantum, quod dicit Bar. in l. solent. ff. de alimē. & ciba. lega. & Bal. in l. si in vj. q. C. de edi. di. Adri. col. quod quando sunt duo heredes, qui conueniuntur, unus laicus, & alter clericus: iudex laicus compellit laicum ad prorogandam iurisdictionem iudicis ecclesiastici: tamen istud dictum impugnatur Fel. & bene, in cap. j. col. iij. circa fi. ver. nō credo, & c. de præferi scilicet

habet, quod non sit necesse, quod iudex compellat laicum ad pro-rogandum: quia ipso iure laicus ex persona clarici coheredis sortitur forum iudicis ecclesiastici: cuius opin. confirmat dictum nostrum præcedens, scilicet dictū Bar. in d. §. eodem obseruando. Quod amplia procedere, etiam si essent plures laici, quàm clerici: puta sunt quatuor hæredes: vnus clericus, & tres laici: nam omnes sortiuntur forum ecclesiasticum. ita pulchrè tenet Socin. in consi. xij. colū. vj. in j. volum. ad prædictis Abb. in ca. j. col. ij. de loca. ¶ Et per prædicta infertur ad vnum pulcherri-
 24 mum & singulare dictū, quod fuit originaliter Antonij. de prato veteri. in l. j. in fin. ff. quæ sentent. sine appel. rescin. quem refert & sequitur Fely. in d. c. j. co. iij. de præscrip. vbi multum exclamat tale dictū, scilicet, quod si sint plures homines reperti in eodem crimine, inter quos est vnus clericus, & alij laici, & omnes inquirerentur per iudicem secularem, & clericus declinaret forum, possent omnes alij
 26 laici similiter petere se remitti ad iudicem ecclesiasticum, contemplatione illius clerici: ne cause continentia diuidatur: & illud dictum multum commendat Maria. Socin. in cap. ij. col. iij. in viij. fallent. de mutu. petit. quod est perpetuo notandum, quia quoti-
 23 die euenit. ¶ Limita tamē principale dictū præcedens, vt proce-

dat, quando plures conueniuntur, vt singuli: secus si vt vniuersi. vnde si esset aliqua vniuersitas vel collegiū, in qua vel quo essent clerici & laici, si esset cōueniendum dictū collegiū, debet distinguī, an sint plures clerici vel laici: quia si sint plures clerici, tota vniuersitas conuenietur coram iudice ecclesiastico: si verò sunt plures laici, tunc tota vniuersitas cōuenietur corā iudice seculari: quia collegium accipit denominationē à maiori parte. Ita tenet Bart. in l. fi. col. iij. ff. de colleg. illic. & Fely. i. c. j. col. iij. de præscri. & Soc. in d. consil. xij. col. vj. in j. vol. * Secundo limita procedere, quando causa esset indiuidua, secus si diuidua: quia tunc clericus esset conueniendus in foro suo, & laici in foro suo, secundum Soc. in d. consil. xij. col. vj. in primo volumi. ¶ Decimo septimo, cognoscit iudex ecclesiasticus corā laicū perseverantē in excommunicatione: nam potest ipsum multari, & temporaliter punire, secundum Abb. in capit. grauem. de pœnis. ¶ Decimo octauo, si aliquis laicus spoliaret ecclesiā, vel prælatum aliquibus bonis vel redditibus ecclesiasticis: potest ipse prælatus ferre sententiā excommunicationis, vel interdicti contra dictū laicum: non obstat quod videatur vindicare propriā iniuriam. text. est in c. dilecto. de sen. excommu. libr. vj. ¶ Decimono-
 iuris

iurisdictionē in laicos, in omnibus concernentibus animam: & maximē, vt saltē semel in anno consueantur eorū peccata: & sumāt eucharistiā, aliās potest eos arcere ab ecclesia, & eis morientibus denegare ecclesiasticā sepulturā: vt est tex. & ibi Abb. in capitu. omnis vtriusq; sexus. de pœnit. & remission. ¶ * Vicefimò, potest iudex ecclesiasticus punire aromatarium laicū, miscentem farinam fabarum in cera, & illā vendentem: nam pōt ipsum punire pœna pecuniaria, vel alia arbitraria propter peccatum. ita tenet Abbas antiquus in c. j. de emp. & vend. & Fely. in c. ix. irrefragabili. §. certum. col. ij. in prin. de offi. ordi. Quod potes extendere contra omnes facientes similes misturas & falsificantes ea quæ vendunt, maximē vtilia: sicut faciunt isti venditores croci, qui solent miscere carnes bouinas in croco: & isti qui vendunt candelas, vel vinū, in quo miscent aquam: & etiam in melle solēt miscere farinam: qui etiam per iudices seculares debent atrocius puniri. ¶ * Vicefimoprmo, potest iudex ecclesiasticus excommunicare testes laicos nolentes deponere in curia seculari: quia tacere veritatem, est peccatum: & potest facere proclama. sub pœna excommunicationis: vt quicunque scit veritatē, super tali negotio, compareat in iudicio ad deponendam. ita tenet Abb. in cap. ad no-

stram. el. ij. colum. j. de iureiurā. ¶ * Vicefimosecundò potest iudex ecclesiasticus, quādo coram se est deductum aliquod incidēs spirituale, inhibere iudici seculari, quod in causa principali nō procedat, durante dicto incidenti. Verum in hac inhibitione debet adhibere causæ cognitionē, & citare partē aduersam. ita tenet Alexan. in l. iij. §. condēnatum. colum. iij. ff. de reg. iur. & Abb. in c. tuam. in vltimo no. de ordi. cog. & ibidem Abb. in iij. colum. ver. quæro nunquid, & c. ¶ * Vicefimotertiò, iudex ecclesiasticus potest compellere laicum litigantem in foro suo, ad obseruatiam iuris canonici. Ita tenet Card. per illum tex. in cle. j. in viij. no. de pœn. & remis. per hoc est tex. in c. licet. de iureiur. lib. vj. & in c. decernimus, de senten. excom. li. vj. & in c. cum quidā. de excep. ¶ * Vicefimouarto, cognoscit iudex ecclesiasticus hodie in regno de causa suspicionis iudicis secularis: nā quādo iudex allegatur suspectus, nō auditur allegās, nisi pponat & probet iustas causas suspicionis corā iudice sano illius loci, vbi causa ventilatur: & sic iudex ecclesiasticus cognoscet an sit suspectus vel non. ita de hoc est regia pragmatica, quæ incipit, Item, si cōtingat. & est posita in j. charta rituum magnæ curiæ vicariz. & ita hodie feruatur. ¶ * Vicefimokino, potest iudex ecclesiasticus sequestrare corpus mortuum

tuū alicuius vsurarij, & facere, quòd non sepeliatur donec eius hæres caueat de vsuris restituen-
 34 SVCCESSIVE * Sequitur
 videre de iudice seculari, circa
 que potest se impedire cōtra cle-
 ricos, quia cōtra laicos non est
 dubium. vnde decidamus hīc ali-
 quos casus dubitabiles pro vili-
 tate huius distinctionis. ¶ Primò
 igitur, iudex laicus impedit se
 contra clericos per viam recon-
 uentionis: quia si clericus agit
 contra laicum in foro seculari,
 potest ibidem reconueniri, secun-
 dum magis communem opin.
 quam tenui suprà in vj. distin. in
 35 quinta q. tertie partis. ¶ Secun-
 dò, iudex laicus condemnat cle-
 ricum in expensis, quādo litiga-
 uit coram eo, contra laicum, &
 succubuit, secundum Imol. in c.
 at si clerici. & ibi etiam Fely. in
 36 vj. colum. in fin. de iudi. ¶ Ter-
 tiò, potest iudex laicus citare cle-
 ricum coram se, si sua putauerit
 interesse: & sic in actu volunta-
 rio, & valet citatio, secundū Bal.
 Pau. de cast. & Alexan. in l. testa-
 mēta omnia. C. de test. & Ang. in
 ij. §. hzc stipulatio. ff. si plusquā
 37 per l. falc. ¶ Quartò, quando
 esset factum sequestrum seu depo-
 sitū penes clericū per iudicē
 secularē, potest idem iudex præ-
 cipere clerico, quòd restituat, se-
 cundum Bal. in l. si fideiussor. §.
 si. ff. qui sat. cog. & Bal. in Lacce-
 piam. col. ij. C. de vsur. & sequi-

tur. Ias. in d. §. si. per tex. in l. si. §.
 penul. C. de bon. auto. iudi. pos-
 38 sid. ¶ Quintò intromittit se
 iudex laicus cōtra clericum spo-
 liantem laicum sua possessione,
 in restituēdo laicum spoliatum
 in possessione, per viam cuiusdā
 defensionis extraiudicialis: ci-
 rando generaliter omnem, qui
 sua putauerit interesse. & ista est
 noua prouisio indulta per capi-
 tula regni, videlicet, p. c. omnis
 prædatio. & c. ad regale festigiū.
 & ca. finis præcepti charitas, & c.
 de qua materia habetur in deci.
 ij. & deci. xxiiij. cōfi. Neap. Et di-
 xi suprà in vij. distin. iudiciorū,
 39 circa fin. ¶ Sextò, iudex laicus
 dat curatōrē ad litē clerico mi-
 nori litiganti coram se, vt est de
 ci. Rotæ. c. vij. in antiquis. Nam
 semper talis curator datur per
 illum iudicē coram quo lis ver-
 titur, secundum Bal. in l. si. C. de
 admi. tut. pro hoc est text. in c. si.
 40 de iud. ¶ Septimò, iudex lai-
 cus potest compellere creditōrē
 laicum ad remittendū iuramen-
 tum turpiter receptū à debito-
 re. ita tenet Felyn. in j. col. vj.
 in si. de iureiur. istud tamē puta-
 rem verum antē quā debitor
 incidat in periurium per non so-
 lutionem, puta ante diem solu-
 tionis: quia postquā venit dies
 solutionis, & debitor in periur-
 iū incidit, non potest illud peri-
 urium p. partem remitti, vnde
 illa coactio iudicis, nihil opera-
 retur. ita tenet Bal. i. auth. quod
 eis. C. de nup. & habetur in deci.

41 xxxvj. cōsil. Neapo. ¶ * Octauo,
iudex laicus cognoscit de causa
spirituali incidere inter Iudæos
vel infideles: quia ex quo ipsi
sunt extra ecclesiam. ideo eccle-
sia non impedit se de eis. ita te-
net Alex in l. Titia. col. iij. vers.
vel secundo & c. ff. solut. mar. &
Per de anch. in c. ea quæ. in quin-
ta q. de reg. iur. li. vj. ¶ * Nonò,
potest iudex secularis cognosce-
re de nullitate absolutionis à iu-
ramento concessæ per iudicem
ecclesiasticum. secundum Fely.
in c. j. col. v. in fi. vers. posset etiã
secularis. & c. de iureiuran. Alle-
gat Petr. de Anchara. in consil.
ccclxxxij. incipiente, retento or-

43 dine, & c. col. iij. ¶ * Decimò, po-
test iudex laicus vel eius familia
capere clericum delinquentem
deprehensum incrimine vel ri-
xa: non tamẽ vt ipsum detineat,
sed debet eum præsentare iudi-
ci ecclesiastico, ita tenet Bald. in
l. si qua per calumniam. col. ij. in
fi. versic. sed quæro. C. de epis. &
cle. De qua materia habetur ple-
nè per Abb. Felyn. & communi-
ter doct. in c. cum non ab homi-
ne. de iudi. & Bart. in l. si quis in
seruitute. ff. de fur. & Io. de ana.
in c. super eo. col. ij. de cri. falsi.
Quod procedit quando clericus
incidebat in habitu & tonsura:
aliàs secus: quia non tenetur iu-
dex laicus ipsum dimittere ad
iudicẽ ecclesiasticum, nisi prius
constet sibi de clericatu, secun-
dum Bald. in d. l. si qua per ca-
lumniã. vers. sed ponamus, & c.

Verum de isto incidenti, scilicet
super probatione clericatus, nõ
potest cognoscere secularis, sed
episcopus cognosceat text. est in
c. si iudex laicus. de sent. excom-
44 mu. lib. vj. ¶ * Sic dicimus in si-
mili, quod percutiens clericum
non incedente in habitu & ton-
sura, non est excommunicatus,
secundum Bart. in l. item apud La-
beonem. §. si quis virgines. ff. de
iniur. & Bal. in d. l. si qua per ca-
lumniam. col. j. vers. deinde ve-
nio, & c. & habetur i. c. iij. de sen-
ten. excom. Adde prædictis Bal.
in l. si quis curialis. C. de episc. &
cle. & Soci. in consil. cxxi. col. pe-
nul. in prin. in j. vol. & Alex. in
45 cōsi. viij. in j. vo. ¶ * Vndecimò,
iudex laicus potest punire cleri-
cum prius degradatum per epi-
scopũ. nã quãdo clericus delin-
quit taliter, quod meretur mor-
tem, debet processari per episco-
pũ. & postea degradatur, & de-
inde traditur curiæ seculari. pu-
niendus: vt not. Barto. in l. j. ff. de
pœnis. & est tex. & ibi Abb. in c.
nouimus. de ver. signi. & Abb.
in c. eum non ab homine volu-
vij. & seq. & in c. at si clerici. de
iudi. in §. de adulteriis, & c. &
plenè per Spe. in tit. quando §.
secundo loco. vbi tractatur ma-
teriam, videlicet, quando cleri-
cus deponitur, & quãdo accen-
ditur, & quando degradatur, &
qualiter fiat degradatio Delicto
etiam est tex. in c. degradatio. &
ibi per Gemi. de pœnis. lib. j. Et
circa materiã degradatiõis hæc
datur

datur regula: quòd quando agitur de degradando episcopum, requiruntur duodecim episcopi vnà cum metropolitano. Si verò est degradandus sacerdos cõstitutus in sacris, requiruntur sex episcopi: in degradatione verò 47 diaconi vel subdiaconi requiruntur tres episcopi: in clerico verò in minoribus cõstituto sufficit solus episcopus proprius. ita hæc omnia declarat Abb. in cap. non potest. & ibi etiam glo. de re iud. & glof. in cap. j. in versis canonibus. de hæret. lib. vj. & glo. in d. c. degradatio. & habetur in Summa. xv. quæst. vij. & in c. scilicet. & c. si autem. eadem causa & q. ¶ Fallit in crimine hæresis, in quo non requiritur numerus tot episcoporum, sed solus episcopus proprius potest degradare cõuocatis prælatis, abbatibus, religiosis, & aliis literatis de sua diocesi. tex. est in c. j. de hære. li. vj. & Ioan. de ana. in 46 c. pen. in j. nota. de hære. ¶ Itē, dictus numerus episcoporum requiritur in verbali degradatione, sed in reali & actuali non requiritur, secundum Fely. in d. c. nō potest. col. iij. in prin. & col. pen. & ibi, etiā Abb. Itē, quando aliquis est degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegiū clericale: quia nōdum efficitur de foro seculari: secus postquā est actualiter degradatus, secundū Ioan. de ana. in cap. ad abolendam. col. vj. in fin. de hære. Postquā igitur est actualiter degra-

datus, traditur curiē seculari pueniendus. Verūm debet iudex ecclesiasticus rogare iudicem secularem, vt procedat cōtra eum, citra poenā sanguinis, vt est tex. in d. c. novimus de iur. sig. nificat. ¶ An autem clericus degradatus si de facto celebrat, cōficiat corpus Christi, vide gl. & Abb. in cap. ij. de ele. excommu. vbi tenet, quòd sic idem tenet Ioā. de ana. in d. cap. ad abolendam. colū. vj. in fin. & sequen. de hære. Pro quibus autem criminibus potest clericus deponi vel degradari, vide Fely. in capi. ar. si clerici. in prin. column. penult. 48 & si. de iudic. ¶ Vnum tamen scias hic, quòd licet iudex laicus possit de mandato episcopi capere clericum: non tamen potest ipsum torquere vel verberare, etiam de mandato episcopi: aliās incideret in excommunicationē. ita tenet Ioan. de ana. in cap. super eod. colum. ij. in fin. de cri. falsi. & Petr. de anchor. & Abb. in ca. vniuersitatis. colum. j. de senten. excommu. & Archi. & Gemin. in Summa. xlv. dist. De materia autē degradationis supra dicta, vide plenē per Firmianum in suo tract. de episcopo. in vltim. parte. ¶ Duodecimō, iudex secularis exercet iurisdictionem in clericum, ratione feudi, quod tenet clericus ab eo. cap. ceterū. de iudic. & cap. ex transmissa & c. verūm. de foro compo. ten. & in cap. j. si item si clericus. & ibi And. de yser. in ij. colū. de

- cap. Corra. & Soci. in consil. xij. 12 Iurisdictio limitata ad certam speciem causarum, non potest prorogari.
- col. viij. in prin. in j. vol. Itē quando est author laudatus. per l. v. 13 Index prorogatus non potest sententiam suam exequi.
- Abb. in cap. si. de emp. & vendit. 14 Iurisdictio delegati, prorogari non potest.
- ¶ **Decimotertio, index secularis potest punire clericum de allas finio, quia propter criminis enormitatem ipso iure censetur degradatus in casu isto. ita tenet Lap' in ca. pro humani. de homi. lib. 16 Prorogatio non potest fieri in causa appellationis, & que sit ratio.**
- vi. & Paris in tract. synd. in vers. inquisitio. col. vij. in fi. Rob. Maran. Venus. I. V. D. 17 Prorogari non potest iurisdictio a Deo concessa, prout est potestas excommunicandi vel absolvendi.
- 18 Clericus iurisdictionem alterius episcopi sine consensu sui episcopi prorogare non potest.

Indiciorum duodecima distinctio.

- 1 Iudicium aliud ordinariū: & aliud prorogatum.
- 2 Prorogatio, in iure multipliciter accipitur.
- 3 Prorogatio iurisdictionis potest fieri de persona ad personam: de re ad rem: de tempore ad tempus: & de loco ad locum.
- 4 Iurisdictio iudicis habentis illam de iure speciali, prorogari non potest.
- 5 Prorogatio iurisdictionis tacite & expresse potest fieri.
- 6 Prorogatio iurisdictionis, inducitur per exceptionem dilatoriā oppositam: non autem per petitionem copie libellus: neque per confessionem. num. 7.
- 7 Prorogatio tacita, non potest fieri in causa criminali, nec etiam expressa.
- 8 Prorogatio de loco ad locum, tacite fieri non potest: sed expr. sē se.
- 9 Iurisdictio per contumaciam non prorogatur.
- 10 Prorogatio per reconu. tionem duplici modo inducitur.
- 11 Prorogari an possit iurisdictio alterius iudicis per laicos subditos baronibus, sine consensu ipsorum baronum.
- 12 Barones Regni, habent iurisdictionem a Rege, reservatam cum privilegio primarum & secundarum causarum, & ideo renocant prorogationes factas per eorum vasallos in alios iudices.

Duodecima principalis distinctio iudiciorum est: Quia iudiciū aliud ordinariū, & aliud prorogatū, iudiciū ordinariū, est illud, quod agitur corā iudice ordinario cōpetenti, vel delegato a superiore, inter certas personas, vel limitato in certo territorio, quādo agitur per subditos suae iurisdictioni. Iudiciū vero prorogatū, est illud, quod ventilatur inter partes corā iudice non suo principaliter, tamen adito de consensu partium. de qua materia tractatur plenē in l. j. & ij. ff. de iudi.

iudi. & in l. si conuenerit. ff. de iur. omni. iudi. & in c. significasti. de for. compe. & in c. p. & G. de offi. deleg. ¶ **S**uper hac materia est sciendum, quod iste terminus, prorogatio, accipitur in iure multipliciter. Quandoque enim refertur ad terminos & dilationes: & tunc prorogatio nihil aliud est, nisi dilationis habetis nondum lapsæ extensio, secundum Bal. in rep. l. Aemilius. col. vj. in prin. vers. nota quinto & c. ff. de mino. Exemplum, datur dilatio alicui, & in medio vel in fine ipsius dilationis nondum elapsæ prolongatur ulterius, & tunc dicitur eadem dilatio cum prima l. sed si manente. ff. de pre. ca. & Bal. in d. l. Aemilius. & Alexan. in l. iij. in prin. ff. de dam. insec. vbi facit differentiam inter prorogationem & renouationem. & infert ad q. si finita dilatio fuerit dictum, q. dilatio fuit prorogata an valeat prorogatio, saltem ad vim nouæ dilationis. vide per eum. De qua materia habetur etiã in l. cum stipulat. sim mihi à Proculo. ff. de ver. obli. ¶ **Q**uandoque iste terminus, prorogatio, refertur ad compromissa: & est materia, de qua in l. diem proferre ff. de arbit. & ista prorogatio potest fieri per arbitros, quando est eis data potestas per partes, & potest fieri etiã partibus absentibus, vt d. l. die proferre. in prin. Verum debet postea prorogatio notificari partibus, & alias

nō adstringit: ita tenet Alex. in cōt. xxxiij. col. si. in j. vo. & Bal. l. j. C. de sen. ex breui. reci. & Fel. in c. cum olim. col. ix. vers. nota tertio & c. de re iud. ¶ **Q**uandoque iste terminus, prorogatio, refertur ad iurisdictionē, & ista est materia nostra. sup. qua dic, q. prorogatio iurisdictionis fit quatuor modis, videlicet, quandoque de persona ad personā: quandoque de re ad re. quandoque de tempore ad tempus, quandoque de loco ad locū, vt not. gl. & Bar. in l. ij. § sed si iudex. ff. de iud. & Bal. in l. j. vers. tertio quero. C. de iur. omni. iudi. & per Bal. in l. si qui ex cōsensu. C. de epi. audien. Exemplum primæ prorogationis, scilicet, quando fit de persona ad personam, ponitur in l. j. & ij. ff. de iud. & in l. si conuenerit. ff. de iur. omni. iudi. vt quando iudex habet limitatā iurisdictionem in vna ciuitate, vel territorio: nam si alij de aliena iurisdictione volunt consentire, quod causa eorum iudicetur per illū iudicē, cui nō sunt subditi. possunt hoc facere. Et sic illa iurisdictionis quæ erat limitata inter illas personas illius territorij tantum, modo per consensum partium extenditur ad alias personas sibi nō subditas: & ista dicitur prorogatio. ¶ **E**xemplum de secunda prorogatione, scilicet de re ad rem, puta si vnus iudex habet limitatam iurisdictionē, vt nō possit cognoscere, nisi de causis à centū aureis infra: iuxta

l. si idem cum eodem. & l. cum
quedam. §. quoties. ff. de iurisd.
om. iud. & in auth. de defen. ci-
ui. §. & indicare. possunt facere
partes habētes causam maioris
summæ, quod ille iudex cogno-
scat de tali causa: & sic extendit-
ur iurisdicō de summa mino-
ri ad maiore: & sic de re ad rē.
tex. est in l. de qua re §. j. ff. de iu-
di. & Bal. in d. l. si qui ex consen-
su. col. ij. C. de epis au. ¶ Exem-
plū de tertia prorogatione, sci-
licet de tempore ad tempus. pu-
ta iudex habet limitatam iurisdic-
tionē finiendam certo tēpo-
re, puta per annū, prout cōmun-
iter solent creati officiales in
Regno: possunt facere partes, q̄
ultra illud tempus iudex cogno-
scat & iudicet, & sic extenditur
iurisdicō de vno tempore ad
aliud. text. est in l. ij. §. sed si iu-
dex. ff. de iud. quod procedit in
iudice delegato, sed in ordinario
nō procedit prorogatio in
tempus successoris. Ita pulchrē
declarat Bal. in d. l. si qui ex con-
sensu. col. ij. versū, secunda spe-
cies. & c. C. de epis. audi. & vide
Bal. in tit. de pace Constan. col.
xiiij. in prin. super versū consen-
sum. vbi tenet, quod de consen-
su partium possunt prorogari
tempora appellationis. ¶ Exem-
plum de quarta prorogatione,
scilicet, de loco ad locū. de qua
tenet doct. quod nō potest fieri
& sunt aliqui, prout est Bal. in
d. l. j. versū tertio quēro & c. C. de
iur. om. iu. & in d. l. si qui ex cō-

sensu. col. pen. & si. referēdo lac.
Bu. tamen Bart. in l. quarto si. de
sol. tenet cōtrariū, scilicet, q̄ va-
leat prorogatio: & hāc opin. te-
net Alex. quem communiter se-
quantur ibi moder. in l. si. ff. de
iur. om. iud. cum limitatione ta-
men, scilicet, dūmodo iudex il-
lius territorij consentiat huic
prorogationi. Exēplum potest
poni dupliciter, secundū Bal. in
d. l. si qui ex consensu. col. penu.
versū. quartā speciem & c. Primo
modo, quando iudex ex forma
statuti vel consuetudinis debe-
ret sedere pro tribunali in tali
loco. puta in palatio: nā possunt
facere partes, quod sedeat in al-
io loco eiusdē ciuitatis. puta in
platea: & valet talis prorogatio
sine dubio: quia sumus in loco
eiusdē iurisdicōnis. Secundū
modo potest poni exēplū extra
locū iurisdicōnis, vt si partes
conueniunt, quod iudex Perusi-
nus cognoscat & pronuntiet in
territorio Bononiensi: & ista
prorogatio est magis dubia,
quā dicit Bal. vbi suprā, fieri nō
posse. Sed dic. quod magis com-
munis opin. est q̄ valeat, inter-
ueniēte consensu iudicis illius
loci. puta Bononiensis, secundū
Alex. in d. l. si. arguendo de lo-
co ad tempus, iuxta l. vinū ff. si
cert. pet. & hanc opi. tenet Abb.
in c. nouit. col. ij. & c. excommu-
nicatis. col. si. de off. leg. ¶ Quā
opi. limita procedere in iudice
habēte iurisdicōnem de iure
communi: quia talis iurisdicō

potest

potest prorogari de consensu
 partiū extrā territorium, vt su-
 pra, secus in iudice habente iurisdictionem de iure speciali,
 prout est legatus: quia extra ter-
 ritorium non potest cognosce-
 re ex prorogatione partiū: etiā
 si iudex illius territorij consen-
 tiret: ita in terminis tenet Abb.
 in d. c. excommunicatis. col. fin.
 de offi. leg. ¶ *Scias tamen pro
 complemento huius materiz,
 quod prorogatio iurisdictionis
 potest fieri expresse & tacite.
 Expresse fit, quando partes per
 eorū expressum cōsensum con-
 sentiunt in iudicē non suum, &
 ista est materia d. l. j. & ij. ff. de
 iud. & d. l. i. cōuenerit. ff. de iur.
 om. iud. & c. significasti. de foro
 comp. Tacite verò fit proroga-
 tio, quando quis patitur se con-
 ueniri coram iudice incompeten-
 ti: & nō declinat eius forum:
 & in hoc est varietas doctorum
 in d. l. si conuenerit. quia glo. ibi
 dicit, quod requiritur litis con-
 testatio ad hoc, vt inducatur cō-
 sensus. sed veritas est illa, quam
 tenet ibi Barto. scilicet, quod si
 quidem conuentus opponit ali-
 quam exceptionem dilatoriam
 ante litem cōtesta. quia tunc per
 talem exceptionē videtur pro-
 uocare iudicē, vt super ea pro-
 nuntiet, censetur eo ipso in iudi-
 cem consentire: nec expectatur
 litis contestatio. Si verò nō op-
 ponit exceptionem aliquā, tunc
 requiritur litis cōtestatio, & ita
 procedat glof. ibi. Nam tamen

censetur in iudicem consentire,
 si quis petit copiam libelli, vel
 dat satisfactionem de iudicio ssi-
 sti, secundum Bart. in d. l. si con-
 uenerit. per l. non videtur. la. ij.
 ff. de iudi. *Et ex pradiētis veri-
 ficatur illa iuris regula, quæ se
 habet, quod exceptio declinato-
 ria fori, debet esse prima excep-
 tio, quæ opponitur ante alias
 dilatorias quia si opponitur alia
 prius, per eius oppositionē in-
 ducitur consensus in iudicem,
 & nō potest postea opponi de-
 claratoria. text. est in l. sed si su-
 sceperit. in prin. ff. de iudi. & in
 l. fin. C. de excep. & Abb. & doct.
 in c. inter monasterium. de re iu-
 dici. sicut dicimus etiam de recu-
 satione iudicis ex causa suspitio-
 nis: quia debet esse prima excep-
 tio, quæ opponitur, vt tenent
 Bar. Alex. Ioā. de Imo. in l. quidā
 consulebat. ff. de re iud. & Lan-
 fran. in c. quoniā contra. in vers.
 reculationes. in prin. de proba.
 ¶ *An autem per solam confes-
 sionem factam corā iudice in-
 competenti inducatur proroga-
 tio iurisdictionis: vide Soci. re-
 nentem quod nō, in consi. cvij.
 col. si. in iij. vo. ¶ *Limita illud,
 quod dicitur de tacita proroga-
 tione, non procedere in causa
 criminali: quia in ea non proro-
 gatur iurisdicō per oppositio-
 nem exceptionis. ita tenet Ias. in
 d. l. si conuenerit. colū. vij. circa
 fin. allegat Part. in l. licet. col. ij.
 C. de procur. Et hoc est regula-
 re, quod in causa criminali non

potest prorogari iurisdicctio, etiam expressè, in præiudiciū iudicis competentis, secundū Bal. in l.ii qui ex consensu.col.ij.in fin.C.de epis.audi.& Fel.in c.P.& G.col.iiij.de offi.deleg.& vnde Soc.in d.conf. cvij.in fin.in iiij.volu.vbi dicit, quod quando iudex inquit ex officio. nō potest eius iurisdicctio prorogari.

9 ¶*Secundō limita non procedere in prorogatione, quæ sit de loco ad locum: quia illa nō potest fieri tacite, sed requiritur expressus consensus prorogantium. Ita tenet Franci. de Are. in c.j.col.penul.versic. illud etiam scias, &c. de iudi. allegat text. in ca. statutum. §. in nullo. de refe.

10 lib.vj. ¶*Tertiō limita non procedere in contumace: quia per contumaciam nunquam prorogatur iurisdicctio: vnde in hoc casu non æquiparatur præsens & absens per contumaciam. Ita tenet Bar. in l.ij. in l.ect.col.ij. & ibi etiam Ale. in ij.col. ff. si quis in ius voc. non ier. per tex. & ibi Bald. in d. l. si qui ex consensu. & Ludoui. Roma. in consil. xlvij.

11 ¶*Inducitur etiam tacita prorogatio per reconuentionem. quod potest intelligi duplici modo, scilicet, ex parte reconuenientis, & ex parte reconueniti. De primo est exemplum, vt si tu conuenis me coram iudice incompetetē, ego qui sum reus, possem declinare eius iurisdicctionem, si vellem: si tamen non declino, sed statim reconuenio

te coram eodem iudice, ex hoc ipso videor in iudicem consentire, & sic nō possum declinare ipsum vltcrius in prima causa conuentionis. Ita habetur per Matth. in deci. xxvij. consil. Neapo. De secundo est exemplum, vt si tu es clericus, vel alius non subditus, & cōuenis me coram iudice meo seculari, possum te coram eodem reconuenire, per quam reconuentionē tu reconuentus prorogas iurisdicctionē illius iudicis ex necessitate iuris. Ita tenet Bal. in auth. & consequenter. col. ij. in princ. ibi. nā reconuentionio & c. C. de senten. & Spec. in tit. de compe. iud. adi. in princ. versic. nono. probatum est etiam per l. si idem cum eodem. §. quod si mutue. ff. de iur. omn. iud. & dixi plenē suprà in vj. distin. principali. ¶*Limita hanc materiam prorogatiōis procedere, quādo prorogatur talis iurisdicctio, qualē habet ille iudex prorogatus in suos subditos: quia tunc valet prorogatio, vt suprà dixi. Secus est, quando illam iurisdicctionē non habet. Exemplum, si est aliquis iudex malefactorū deputatus ad cognoscendum solum de causis criminalibus. modo duo forentes vellent coram eo litigare in causa civilis. certē nō valet prorogatio: quia talem iurisdicctionem causarum civilium nō habet iudex ille in suos subditos, & illud quod nō est prorogari nō potest. Ita per plura tenet las in l. si per errorē.

col. i. ff. de iur. om. iudi. Pro hoc est tex. in l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudiciis. Idem e contra. quādo esset iudex causarum civilium, & prorogatio fieret de causa criminali. quia non valet, secūdm Bal. in l. j. col. h. C. de iur. om. iud. idem dicimus in omnibus similib' iudicibus habentibus iurisdictionem limitatam ad certam speciem causarum, vt nō possit fieri prorogatio ad aliam speciem, vt tradit plenē l. as. in d. l. si per errorem. col. j. vbi multos allegat. & habetur per Abb. in c. p. & G. de offi. deleg. adde Bal. in l. testamenta. C. de test. ¶ **Secundò limita hanc materiam non procedere, quo ad executionē sententiæ: quia licet iudex rogatus possit procedere & sententiarē: nō tamen potest suā sententiā exequi: sed executio debet fieri per ordinarium competentem. tex. est in l. episcopale. C. de episc. audi. per quem text. ita dicit Alex. in l. cū quadam. in pe. not. & ibi etiam Iaso. in iij. no. ff. de iur. om. iud.**

14 ¶ Tertiò limita nō procedere in iudice delegato: quia eius iurisdictionio prorogari non potest. tex. est in d. c. p. & G. de offi. deleg. quod quomodo & quando procedat, vide omnino ibi Abba. & docto. Sed de tempore ad tempus potest prorogari iurisdictionio delegati c. de causis. & ibi Felyn. in j. no. de offic. delega.

15 ¶ Quartò limita non procedere, quando interuenierit error

in prorogatione: quia error impedit eam fieri. l. si per errorem. & ibi Bar. & doct. ff. de iur. om. iud. Quod tamē restringe procedere in eo iudice, qui erat penitus incompetēs de iure communi. Secus si erat cōpetens de iure cōmuni. tamen poterat aliquo privilegio exemptiōis declinari: quia si fuit prorogatus etiam per errorē, valet prorogatio. ita tenet Barto. in repe. l. ex quacunq; co. iij. ff. si quis in ius vo. non ie. pro hoc est gl. in l. ij. §. j. in vers. cōsensu. ff. de iudi. vbi ponit exemplū de scholari. & tenet Iaso. in d. l. si per errorē. col. iij. ¶ **Quintò limita non procedere in causa appellatiōis: quia in ea nō habet locū prorogatio: quia appellatio debet fieri gradatim. vnde nō potest fieri ad iudicē incōpetentē de cōsensu partiū. ita tener Bal. i. titulo de pace Constātiae. in xij. col. in fi. super vers. secundū mores. leges & c. & sequitur Felyn. in d. c. p. & G. col. iij. de offi. deleg. vers. item nota. & Spec. in tit. de appel. §. nunc tractemus. versic. quid si de factis. & Alexā. in l. ij. in prin. in addi. ad Bar. ff. de iud.**

¶ Sextò limita nō procedere, quo ad iurisdictionem concessam à Deo: prout est excōmunicare vel absolvere quia talis iurisdictionio prorogari non potest: secūdm Bal. in d. l. si qui ex consensu. in §. verbis. C. de epi. audi. & Alex. in d. l. ij. ff. de iud. in addi. quæ incipit, sed vtrum. in fi.

18 ¶ An autē clericus possit prorogare iurisdictionem alterius episcopi, sine consensu sui episcopi? Dic quod non, sed requiritur consensus proprii episcopi, text. est in c. significasti. & ibi Abb. & doc. de for. compe. quod intelligitur, quando veller expressē prorogare, sed contrahēdo vel delinquendo potest iurisdictionem alterius prorogare absque consensu proprii episcopi, per c. Romana. §. contrahentes. de for. compe. lib. vj. ita tenet Alex. in addi. ad Bar. in l. j. ff. de iudi. in additi. quæ incipit, Adde Abb. & c. & prædictis adde Spec. in tit. de cōpe. iudi. addi. in prin. col. ix. vers. in clericis.

19 ¶ Vltimò quæritur generaliter, quid de laicis subditis dominis suis temporalibus, puta regi vel baroni, an possint prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu sui domini: & si prorogant, an possit dominus reuocare eos, ne litigent coram alio iudice? Istam quæstionē tangit Bar. in l. j. §. & post operis. in fin. & ibi communiter doc. ff. de ope. no. nun. & glo. & doct. in c. imperialem. §. præterea si inter duos. de prohib. seu. alie. per Fede. & Abb. in c. exterū de iud. & Bald. in l. decernimus. C. de fac. san. eccl. & in l. si quis in conscribendo. in iij. not. C. de epis. & cler. & Bal. in c. j. col. ij. in fin. de inue. in mari fac. & breuiter ista est magis communis conclusio. Quidam sunt vasalli subditi do-

minis, ratione feudi, quod tenent ab eis, & isti nullo modo possunt prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu dominorum suorum, & si de facto prorogarent, possent domini reuocare prorogationem, & impedire eos litigare: quia de facili posset fieri collusio, & priuare dominos sua proprietate vel iurisdictione, quam habent respectu feudi. Quidā sunt vasalli subditi, non ratione feudi, sed ratione personæ, prout sunt omnes burgenſes: qui recognoscunt dominos suos ratione personæ, quam habent subiectam, non tamen tenent aliquod feudum, & isti possunt prorogare sine consensu dominorum. & per tex. in l. j. ff. de iud. ita tenet And. de yser. in d. c. imperialem. §. præterea si inter duos. col. vj. in prin. quæ sequitur ibi Aluar. in iij. col. & hoc videtur sentire Bart. si bene ponderetur, in d. §. & post operis. in fi. & Bart. in l. j. col. j. ff. de iud. ¶ Prædictam tamen conclusionem limita, nisi iurisdicō esset per principem reservata: quia tunc non potest fieri prorogatio, etiam per burgenſem. ita tenet Bal. in d. §. præterea si inter duos. col. pen. vers. in contrarium. quem ibi sequitur Aluar. in iij. col. Ex hoc infero, qd cum hodie omnes barones regni, vt plurimum habeant privilegia primarum & secundarum causarum: & sic est eis reservata iurisdicō super vassal-
lis

lis suis burgenſibus per regem, qui eſt princeps & monarcha in regno: quia non recognoſcit ſuperiorem, vt not. An. de Yſer. in c. i. verſ. regis. de his, qui ſeu. dare poſ. & in proce. conſti. col. xj. per hoc dico, q̄ non poſſent vaſalli alius baronis habētis tale priuilegium, prorogare iuriſdictionē aliterius iudicis ſine conſenſu baronis, propter dictam reſeruationē, & ita videmus quotidie ſeruari in regno: quia quando eſſet facta prorogatio, quomodo cūque ſolet barones reuocare ſubditos prorogātes ad ſuam iuriſdictionem. Rober. Mar. Venuſ. l. v. d.

Iudiciorū XIII. diſtict.

- 1 Iudicium aliud temporale, & aliud ſpirituale.
- 2 Causæ ſpirituales, reperiuntur ciuiles & criminales, & quæ dicantur. 2. m. 3. 4. cum ſequen.
- 3 Poſſeſſorum beneficij, quando dicatur cauſa ſpirituale, & an poſſit talis quaſtio coram iudice laico ventilari.
- 4 Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij, an & quando cogatur qui oſtendere.
- 6 Cauſe ſpiritalibus annexæ, quæ dicantur.
- 7 Libellus an requiratur in cauſis ſpiritalibus.

Tertiadecima principalis diſtinctio iudiciorum eſt:

- 1 *quia iudicium aliud eſt temporale, & aliud ſpirituale. & iſta eſt noua diſtinctio ab vndeci-

ma præcedenti. quia ibi fuit diſtinctum iudicium ſeculare ab eccleſiaſtico: hic autē diſtinguitur iudiciū tēporale à ſpirituali. Ibi ſit diſſerētia inter duas curias. ſ. eccleſiaſticā & ſecularem: hic ſit diſſerētia de eo, q̄ vtrunque poteſt accidere in curia eccleſiaſtica: nā iudiciū temporale dicitur, vbi agitur de aliqua re temporali: puta de fundo, equo pecunia, & ſimili, cuius rei eſt capax laicus: & hoc iudiciū poteſt eſſe ſeculare & eccleſiaſticū. Iudicium ſpirituale eſt vbi cūque agitur de aliqua re ſpirituale, vel annexa ſpiritualitati. & iſtud non poteſt fieri, niſi in curia eccleſiaſtica, ſecundū Bar in l. Titia. ff. ſol. mat. & in l. quoties. C. de iud. & in l. ij. ff. de iur. om. iu. & Abb. in c. tuā. de ord. cogn. & in capi. lator. qui filij ſunt legitimi.

*Super hoc tamē eſt ſciendū, q̄ cauſe ſpirituales reperiūtur ciuiles & criminales, & appellatione cauſarū ciuiliū, cōprehenduntur etiā ſpirituales, ſecundū Car. in cle. j. in iij. cp. in v. q. de offi. deleg. Cauſe ſpirituales ciuiles poſſunt multipliciter exemplificari. Primò, vbi agitur de aliquo iure incorporari: puta, de donis Dei, & ſacramētis eccleſiæ. Itē, de officio & adminiſtratione eccleſiæ. Itē, de aliqua præbēda, dignitate, perſonatu, ſeu canonicatu, vel decima. Itē, de veſtibus & alijs ornamentis eccleſiæ: prout hæc omnia habentur per Ab. & Io. de Ana. in

c. consulere de simo. & in c. ad aures. & c. ad nostrā. c. ti. Similiter, vbi agitur de matrimonio, vel legitimatiōe p. lis, vt in d. c. tuā. x. d. c. lator. Et generaliter, vbiūque agitur de beneficio ecclesiastico, & de omnibus illis, quę habētur ī cle. dispēdiōsam. de iud. & in c. literas. & ibi Ab.

3 de iura. calū. ¶ * Limita tamē id, quod dixi de beneficio ecclesiastico, vt procedat quādo ageretur petitorio. Sec^o, si agitur possessorio super aliquo beneficio ecclesiastico: puta ad recuperandum possessionē beneficii: quia ista causa nō dicitur spiritalis, sed temporalis, vt no. gl. & Ab. in pe. col. in c. cū dilecti. de elec. & glo. & Abb. in c. literas. de iuramento calū. & Card. in d. cle. dispēdiōsam. in x. q. in fi. de iud. vbi infer. q. tunc agens non tenetur ostēdere titulū beneficii: licet quando agit petitorio, secus. de cuius dicti veritate an possessorium beneficii, dicatur causa spiritalis, & an possit talis quæstio vētilari corā iudice laico: vide plenē per Abb. in d.

4 c. literas. col. ij. & iij. ¶ * In eo autē, quod dixi, clericū agentem possessorio, non debere probare titulū beneficii: a. de q. licet alijs regulariter nemo compellatur ostēdere titulū suę possessionis. l. cogi. C. de peri. her. tamē fallit, quādo agitur cōtra clericum possessorem beneficii: quia semper tenetur ad instantiam iudicis interrogatis osten-

dere titulū suę possessionis: secūdum Bal. in l. ij. C. quomodo & quando iud. & in d. l. cog. col. ij. & Bal. in l. iue. C. de proba. Sed ad instantiam partis non cogitur, secūdum Bal. in l. ciuili. de fur. Item, minimē cogitur clericus etiā per iudicē, quādo per lōgum tempus stetit in possessione beneficii: puta per decē annos, concurrente fama: secūdum Inn. in c. illud. & ibi Abb. in iij. colū. de præsūm. & Bal. in d. l. iue. C. de pba. ¶ * Causę criminales, spirituales possunt dici, quādo agitur de criminib^{us} ecclesiasticis, vt de hæresi, simonia, schismate, apostasia, sortilegijs, & de alijs similibus: de quibus habetur in quinq. li. bro decretalium: puta de vsuris & alijs similibus: non tamen de omnibus, quę habētur ibi: quia ibi ponuntur aliqui tituli continentes crimina secularia: prout est titulus de furtis, de homicidio, & alijs. Istę autē causę possent magis cōgruenter appellari causę criminales ecclesiasticę quā causę spirituales: quia regulariter causę spirituales includuntur sub appellatione causarum ciuiliū: ergo de stricta significatione non possent dici criminales spirituales: per ea, quę suprà dixi: per dictū Card. in clem. j. in v. q. de offi. delega. ¶ * Spiritualibus autem annexę dicuntur causę iuris patronatus ecclesię, vt est rex. & ibi per docto. in c. quāto. de iudi. vbi probatur,

batur. q. idē iudicatur de istis, quod de mere spiritualibus. & habetur per Io. de Ana. in dicto c. consulere. de simonia. ¶ *¶ An autem in causis spiritualibus requiratur libellus?* Spe. in titu. de libel. cōcep. §. nunc dicendum. vers. lxxij. in fi. tenet, q. non. sed do. An. ibi in addi. restringit dictum Specu. ad casus positos in cle. dispēdiosis. de iud. Et quid si agatur de iuramēto appolito in contractu simulato an dicatur causa spiritualis? vide Bal. tenentem. q. non. in l. j. C. de ope. lib. Rober. Maran. V. I. D.

Iudiciorū XIII. distic.

- 1 Iudicium aliud iurisdictionale, & aliud arbitrium.
- 2 Arbitrorum tres dicuntur esse species: & qui sunt.
- 3 Arbitramētū, est quādā trāsactio.
- 4 Compromissum potest fieri per procuratorem, sine speciali mandato: & stant. statim, quod causa compromittantur. Idem in tutore.
- 5 Prelatus an possit compromittere super rebus ecclesiis.
- 6 Clausula cōpromissi, quod procedat de iure, & de facto, quid importet.
- 7 Compromissum nunquam valet, nisi ex die quo arbitri illud acceptauerūt.
- 8 Compromittens si leditur, potest intentare remedium? secunde. C. de r. scind. vend. etiam si arbitramētū analogasset.

¶ **Q**uartadecima distinctio iudiciorū est, * q. iudicium aliud est iurisdictionale, & aliud arbitrium, id est, co-

ram arbitrio. Iurisdictionale est illud, quod agitur coram iudice habere iurisdictionem, siue sit iudex ordinarius, siue delegatus. Iudicium arbitrium, dicitur illud, quod ventilatur coram arbitro. Et quia ista materia, est plenus tractata in diuersis locis, maxime per Spe. in tit. de arbitro. per totum. & per Ludo. Ro. in repe. rubr. de arbi. & per Bar. in l. i. societate. §. arbitrorum. ff. pro socio. ideo nō est opus hic tractare materiā arbitrorum: sed remitto me ad dicta in locis preallegatis, & maxime, quo ad materiā huius distinctionis. scilicet, in quibus differat iudiciū iudicis, à iudicio arbitri. ponit plenē Spe. in d. ti. de arbi. §. differt. per totū. Sed pro aliquali introductione. videamus vnā tantū quæstionē: scilicet. quod sunt genera arbitrorum. ¶ *¶ Et breuiter arbitrorū tres reperiuntur esse species principales in iure. Quidā dicitur arbiter simpliciter: quidā dicitur arbitrator: & quidā dicitur arbiter iuris. Arbiter simpliciter. dicitur ille, qui de partium consensu eligitur. & in eum sub pœnæ stipulatione compromittitur, secundum Spe. in ti. de arbit. §. j. in princip. Arbiter enim æquiparatur iudici, & quo ad processum tenetur seruare iuris ordinem. licet compromissum sit quidam contractus. l. i. & ibi Bal. ff. de arbit. & Spe. in d. §. j. versū. & est etiam &c. Arbitrator*

p s verò,

ware iuris solennitates: sed q
 procedat manu regia, secundum
 ius iustum: debet tamen serua
 re iustitiam in non ledendo ali
 quam partē: ita tenet Pe. Philip.
 Corn. in consi. cxliij. col. liij. in fi.
 in secundo vol. & Bal. in l. j. ff. de
 euict. si verò dicatur de iure tan
 tum, operatur, vt sententia lata
 contra ius, sit ipso iure nulla: q
 excessit formam compromissi,
 secundum Bart. in l. diem pro
 ferre. §. si. ff. de arb. ¶ Vnum
 tamen scias in hac materia, q
 compromissum nunquam inci
 pit valere, nisi ex die, quo arbi
 tri illud acceptauerunt, & ante
 acceptationem non currit ter
 minus praefixus compromisso.
 Ita tenet Bal. per illum textum
 in l. si cum dies. in princ. in fine
 illius priu. ff. de arbi. & Alexā. in
 consi. xxxiiij. col. si. vers. ex qui
 bus in primo vol. ¶ Vltimo, su
 per hac materia adde vnū pul
 cherrimum dictum, q. vbiq. q.
 quis ex arbitramento esset solus
 vltra dimidiam iusti pretij, po
 tēst intentare remedium l. ij. C.
 de rescind. ven. etiam si laudum
 & arbitramētum emologasset,
 & approbasset. ita tenet Philip.
 Deci. in consi. lx. col. iij. vbi ar
 guit de compromisso ad trans
 actionem. & nota hoc: quia qui
 libet prima facie responderet in
 contrarium. Et ad materiam hu
 ius distinct. adde, quā dicam in
 frā in vltima parte, in tractatu
 de appellatione. in quarta quæ.
 princ. vers. octauo limita & c. &

in prima q. in versicu. reducio.
 Rober. Maran. l. v. d.

Iudiciorum XV. distin.

*Iudicium aliud delegatum, aliud
 subdelegatum.*

Quintadecima distinctio iu
 dicatorum est: *quia iu
 dicitum aliud delegatum aliud
 subdelegatum. Delegatum, est
 illud, quod ventilatur coram iu
 dice delegato. de qua materia
 dixi plenē supra in quinta di
 stinctio. Subdelegatum verò est
 illud, quod agitur coram iu
 dice subdelegato, id est, coram
 eo, qui fuit delegatus à delega
 to. de qua materia habetur plenē
 in lege, à iudice. C. de iudic.
 & ibi per moderniores, & per
 Alexand. in lege prima. ff. de of
 ficio eius. & per Canon. in capi.
 venerabili. de offic. delegat. &
 in lege prima. C. qui pro sua iu
 ris. Et quia hanc materiam plenius
 attigi supra in dicta quin
 ta distinctio. ideo hic aliter non
 insisto. vnde deuenio ad deci
 mam sextam distinct.

Iudiciorum XVI. distin.

*Iudicium aliud validum, & aliud in
 validum seu nullum.*

*Iudicium quot modis potest dici nul
 lum. & numero 3. cum sequenti vs
 que in fi.*

*Iudicium quando ex defectu iudici
 sit inualidum.*

*Propter factum à iudice recusato, est
 ipso iure nullum.*

*Clausula, quod si omnes, & c. in
 rescrip*

- rescripto apposita, quid importet.
- 6 Delegati plures cum clausula, ut o-
mnes vel unus procedere possit si unus
incipit procedere, ille debet finire:
alias alij nulliter procedunt.
- 7 Exceptio nullitatis sententie, vel pro-
cessus ex defectu iudicii causata, sem-
per potest opponi, etiam state statuto,
quod contra sententiam nulla oppo-
natur exceptio.
- 8 Delegatus procedere ante presentatio-
nem rescripti delegatorij, processus est
nullus parte opponente.
- 9 Processus in contumaciam factus,
ante nuntiij relationem, est ipso iure
nullus.
- 10 Citatio obmissa, reddit actum iudi-
cij ipso iure nullum.
- 11 Statutum inducere non potest, ut fe-
ratur sententia, contra absentem non
citatum.
- 12 Iudicium dicitur nullum, & senten-
tia quando index procedit ad prola-
tionem sententie cum magna celeri-
tate sine perunctione processus, &
sine causa cognitione.
- 13 Procurator falsus, vel substitutus, a
non habente potestatem, facit iudiciu
cum eo agitatum esse nullum.
Exceptio falsi procuratoris, opponi po-
test ante & post sententiam, ad annul-
lendum iudicium.
- 14 Falsus procurator, quis dicatur.
- 15 Procurator habens potestatem substi-
tuti, non potest substituere ante li-
tem contestatam, nisi hoc expresse in
mandato dicatur.
- 16 Maritus agens ut procurator uxori,
cum nullum haberet mandatum,
facit iudicium esse nullum: licet ut
legitimus administrator agere po-
- tuisset.
- 17 Filius familias agens vel conveniens in
iudicio, sine consensu patris, facit iu-
dicium esse nullum: & potest opponi
tam ante, quam post sententiam.
- 18 Filius familias potest esse in iudicio ita
quam procurator alterius.
- 19 Filius familias litigare potest super
spirituali negotio.
- 20 Statutum, quod mulier contrahere no-
n possit sine propinquorum consensu, non
comprehendit mulierem alieno nomi-
ne contrahentem.
- 21 Contractus mulieris in regno Sicilia
contrahentis alieno nomine, valet sine
mandato.
- 22 Instantia perempta, potest index
ferre absolutoriam ab observatione in-
dicij: & actorem condemnare in
expensis.
- 23 Iudicium gestum cum procuratore
excommunicato, an valeat.
- 24 Pupillus litigans in iudicio sine tu-
tore, facit iudicium ipso iure nullum:
& quando tutorem non habet, eius
consanguinei citari debent.
- 25 Sententia lata in favore pupilli, va-
let, sine tutore: quando pupillus est ma-
ior infante: alias secus, & no. 31.
- 26 Pupillus in actibus concernentibus
eius favorem, habet legitimam per-
sonam.
- 27 Alienatio rei ecclesia sine solemnita-
te, valet, quando tendit in favorem
ecclesia.
- 28 Statutum requirens consensum pro-
pinquorum, in contractu mulierum,
intelligitur de contractibus damnosiss:
non autem utilibus.
- 29 Mundualdus non requiritur, quan-
do mulier facit contractum sibi utile.

32. Iudicium agitarum sine consensu patris, cum filiofamilias, tendens in eius favorem, valet etiam si sit minor.
33. Tutor non faciens solennia litigans pupili nomine, facit iudicium esse nullum: & que dicantur ista solennia: & qualiter practicatur in regno.
34. Tutor non potest facere procuratorem ante litem contra statam, sed actorem cum decreto iudicis: alias non valet iudicium.
35. Procurator, qui litem contestatus fuit in causa, ipse in singulis actibus citari debet: alias si citatur dominus, non valent actus, nisi procurator esset impeditus.
36. Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, ut iudicium valeat.
37. Delegata causa, per superiorem, committitur advocata ab ordinario.
38. Mortuo delegato, causa non revertitur ad ordinarium: sed ad principem delegantem.
39. Causam captam coram ordinario, non potest inferior a principe ad se advocare.
40. Processus factus contra exititios civitatis, ad instantiam creditorum in contumaciam, non valet.
41. Libellus ineptus in criminali: reddit iudicium nullum.
42. Libellus continens indeterminatum locum, valet: & imprecationibus super pleri potest.
43. Libellus non continens nomen accusati, vel occisi, an procedat.
44. Libellus criminalis, an diem commissi criminis continere debeat, & an teneatur accusator illum ad instantiam rei declarare.
45. Processus factus contra eum, qui arripuit iter ad papam, est nullus.
46. Sententia lata de consilio iurisperiti, non valet, quando lectum est solum consilium: & nulla scribitur sententia post consilium.
47. Dilatione pendente iudicium factum, est ipso iure nullum.
48. Iudicium agitarum contra mortuum, est ipso iure nullum: licet per vium defendatur.
49. Iudicium nullum dicitur, quando factum est per delegatum impetratum per litteras surreptitias: vel quando delegatus non servavit formam scripti delegatorij.
50. Sententia, in qua error iuris est expressus, reddit iudicium nullum.
51. Decretum iniustum contra ius litigatori, est ipso iure nullum, quod secus est in sententia.
52. Ingrediens possessionem decreto iniusto, punitur de vi turbativa.
53. Hæreticus iudex facit iudicium, & processum nullum.
54. Usura, quod sit peccatum.
55. Filiusfamilias si conventus est in iudicio criminali, etiam consensu patris, non valet iudicium, quando est minor.
56. Minor sine curatore in iudicio criminali esse non potest.
57. Iudicium agitarum tempore vel die feriato, nullum est.
58. Ferie inducta ad honorem Dei, & servantur in iudicijs, que sint.
59. Processus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de consensu partium non valet.
60. Die feriata qui actus fieri possunt remissive

61 *Feria vindemiarum & missum, non seruantur in regno: & quæ hodie seruantur.*

62 *Die feriato, omnes actus voluntarie iurisdictionis fieri, non possunt.*

63 *Feria ad honorem Dei, an per statutu vel consuetudinem tolli possint, ita quod acta in illis duobus facta, valeant prout fit incurijs nundinarum. & numero 64.*

65 *Consuetudo vel statutum, an possit tollere ius gentium vel diuinum.*

66 *Statutum an tollere possit ferias inducitas ad honorem Dei, & un. 67.*

68 *Debitur fagittinus capi pot. & etiam die feriato ad honorem Dei.*

69 *Argumentum de pacto ad statutu, an valeat. & supra. un. 64.*

70 *Feria inducita ad honorem Dei, an possunt tolli per statutum.*

1 **Sciorum est:** *quia iudicium aliud validu: & aliud inualidu, seu nullum. Iudiciu validu est illud in quo sunt seruata omnia solēnia & substantialia iudicio rū. Inualidu verò est, vbi aliquid deficit ex di. is solēnitatibus secundum Bar. in l. prolatam. C. de sent. & Lud. Ro. in cōf. cxxx. in prin. vel quando agitatū fuit cum persona minus legitima: vt habetur in l. licet. C. de proc. 2 **& dicitur plenius in frā. ¶** *Super ista distinctione tangam solum vnā q. quæ videtur necessaria: videlicet, Quot modis dici pōt iudiciu nullu, seu sentētia nulla? & erit q. valde vtilis pro instructione aduocatorum qualiter impugnabunt iudicia.

Et quoniā de iure cōmuni possent adduci multe nullitates, puta ex defectu litis cōtestationis: vel quia sententia nō fertur in personam procuratoris, & multas similes: quæ hodie sunt sublata in regno in causis ciuilibus: ex quo proceditur sola facti veritate inspecta: vt pluries suprà fuit dictū. Idē cū hoc vtile opusculu destinauerim principaliter ad vtilitatem iudiciū & aduocatorū regnicolarū, obmittā nullitates sublata: & pœnam tantū illas, quæ hodie seruantur in regno Bene verū est, q. in criminalibus, in quibus seruantur iura communia, seruarentur nullitates iuris communis: de quibus tangā alia qua in frā suo ordine. ¶ **Primò** igitur dicitur iudicium nullum seu inualidum, ex defectu iudicis: quod pōt multipliciter procedere: scilicet, vel quia iudex nō interuenit: quo casu cū iudicium dicatur à iudice, nō potest dici sine eius interuentu. c. forus. de verb. sign. vel quia interuenit iudex incompetēs. quo casu totum iudiciu ruit, nisi appareat de prorogatione: vt in toto ti. C. si à nō cōpe. iudic. vel quia interuenit pro iudice aliquis priuatus. l. prin. i. rōrū. C. de iur. i. com. iud. vel quia iudex est incapax ex aliquo defectu: qui defectus in iudice possunt esse plures. Quidā enim sunt defectus naturales: vt quia iudex sit furiosus, mutus, & surdus, vel impu

impubes: & isti defectus quancunque obiciantur, reddunt iudicium retro nullum: etiam si obiciantur post sententiam: & postquam trāsiuit in rem iudicatā: vt not. Spec. in ti. de excep. §. ij. col. pe. vers. hoc quoq; & §. nūc videndum. vers. sed quæro. **¶** Abb. in c. sciscitatus. col. iij. & iij. de iud. & ibi etiam Fel. col. iij. Pro hoc est tex. in l. cum prator. §. non autem. & ibi Bal. ff. de iud. Quidā sunt defectus accidentales, & inducti per ius positium, vt quia iudex est infamis, vel seruus, vel excommunicatus: & tunc si isti defectus sunt notorij & manifesti, possunt quādocūq; opponi ad iudicium inualidādum. Quod tamē intelligi in illis defectibus, qui ipso iure inualidāt iudiciū: prout, si iudex est seruus, vel si est excommunicatus: vt habetur in c. ad probādum. de re iud. & in c. pia de excep. lib. vj. & in d. c. sciscitatus. Secus est in defectu infamiae: quia si non opponitur ab initio ante lit. contest. valet processus, & iudicium. ita tenet Spec. in tit. de iudic. deleg. §. excipi. col. j. vers. sed nūquid infamis. & Bal. in d. c. sciscitatus. col. ij. vers. quæro, an valeat &c. Si autē isti defectus sunt occultī, tunc distingue, vt per Ab. & Fel. in d. c. sciscitatus. **¶** Tercio dicitur iudicium nullum, quando iudex recusatus vt suspectus, procedit ad vltiora post propositam suspicionem: nā totus

processus, quem postea facit est ipso iure nullus. ita tenet Bar. i. l. quia poterat. ff. ad Treb. & Ludo. Rom. in cons. cexx. col. ij. & Pau. de Cast. in cōf. cxxj. in ij. vo. & Gemi. in c. iudex. de of. deleg. lib. vj. & Alex. in cōf. lxxxix. in j. vol. **¶** Tercio dicitur nullū iudicium, quando causa est commissā pluribus iudicibus: cum clausula, quod si non omnes simul interesse poterint, alij iudicēt: prout communiter. solet ista clausula poni in delegationibus apostolicis: nā antē, quā alij procedāt, debet eis cōstare de impedimento collegarū: aliās si procedāt antē, quā collega notificauerit eis suum impedimentū, eorū processus est nullus. ita per illum tex. tenet Ab. in c. prudētiam. in ij. no. & in fine illius prin. de of. deleg. & Bart. in l. multū. in fi. ff. de condit. & demon. & Fel. in c. sciscitatus. col. vij. vers. loportet notū &c. de rescript. vbi multum plenē declarat hāc materiam cum nōnullis limitationib; & ibi vide: & plenē per Gemi. & doc. in c. cū plures. de of. dele. lib. vj. & predicta procedūt in illa clausula, quod si non omnes &c. Et sic quando conditionaliter loquitur commissio: secus, si esset apposta alia clausula, quæ cōmuniter solet hodie apponi in literis apostolicis, scilicet, vt oēs, vel duo, vel vnus procedant & iudicēt: & sic non conditionaliter: quia tūc cōsetur data iurisdictio singulis

gulis insolidū: quo casu pōt vn^o
 pcedere, etiā ante notificationē
 impedimēti collegz, & absque
 eius requisitiōe. tex. est & ibi gl. in
 ver. liberē. i. d. c. cū plures. & Ab.
 in d. c. prudētiā. ij. nō. vide tamē
 de pcedēti clausula, q. si non
 oēs &c. quādā addi. in deci clx.
 vij. Dñorū de Rot. in nouis: que
 incipit. Si duo ex tribus &c. vbi
 tenet de mēte loā. q. valeret p-
 cessus factus ante notificationē
 impedimēti. dūmodo in rei ver-
 itate impedimētū seruerūt: tamē
 cōiter opin. doct. est illa quā su-
 prā dixit tenet Ab. in d. c. pru-
 dētiā. in si illius prin. ¶ Quāto
 dicitur nullū iudiciū. quādo cō-
 missa est causa pluribus iudici-
 bus cū clausula. vt oēs vel alter
 pcedere possit: quo casu pōt
 vnus. sine alio pcedere. vt mo-
 dō dixi in pcedēti: nam tūc si
 vnus incipit pcedere, cōterut
 pæoccupasse iurisdictionē: &
 alij nō possunt vltius impedi-
 re. & si alij postea pcederent,
 eorum processus est nullus: nisi
 primus ex iusta causa esset im-
 peditus. Tex. est in d. c. cum plu-
 res. de of. deleg. lib. v. p. cū ibi no.
 per Gemi. in ij. vol. ver. in § por-
 rō quāto &c. vbi hoc expressē
 tenet. & Fely in d. c. sciscitatus.
 col. fin. ver. & no. q. cessante &c.
 ¶ Et adde his scidēter, q. vbi cū
 que exceptio nullitatis proces-
 sus vel sentētiæ pcedet ex de-
 fectu iudicis, semper pōt oppo-
 ni, etiā si extaret statutū, q. cōtra
 sentētiā nulla possit opponi ex-

ceptio. ita tenet Lu. Ro. in cons.
 xliij. col. j. Pet. Phil. Cor. in cōf.
 cxliij. col. ij. in j. vol. ¶ Quāto
 dicitur iudiciū nullū, quādo iu-
 dex delegatus pcedit ante
 pæsentationē rescripti delega-
 torij: licet sciat se esse cōstitutū,
 delegatū. Et licet pcedat post
 datam rescripti. tamē non valet
 processus: quia ante pæsentati-
 onē, nō habet exercitiū iuris-
 dictionis. tex. est in c. super eo. el.
 ij. & ibi Phil. in vl. no. de app. &
 Fel. in c. sciscitatus. co. viij. de re-
 scrip. & Bal. in l. eū. qui. ff. de iur.
 om. iud. vnde licet superueniat
 postea rescriptū: tamen nō vali-
 datur processus antea factus:
 quia cōterut factus à priuato: se-
 cundū Bal. in d. l. eū. qui. ver. iij.
 quēro &c. & Bal. in l. falsus. co. v.
 ver. sed pone. C. de furt. ¶ Quāto
 limita pcedere. dūmodo pars
 opponat de rescripto nō pæsen-
 tato: secus, si nō opponeret: &
 sub tūctio pertraheret: quāvaleret
 processus ita tenet Ang. in l. eū. fu-
 riosus. ff. de iud. & Bal. in l. nec-
 quicquā. §. vbi decretū. in fi. ver.
 bis. ff. de of. p. cōf. ¶ Sexto dici-
 tur iudiciū nullū. q. iudex pce-
 dit i cōtumaciā alicui, nō cōstitū
 to sibi prius de cōtumaciā: vt ga-
 citauit eū: & nūtiū nodū fecit
 relationē: & sic nō cōstat ex actis
 de cōtumaciā: & iudex ante rela-
 tionē pcedit ad sentētiā. vel ad
 alium actū: tūc iudiciū. vel actus
 ita factus. est ipso iure nullus. ita
 tenet Bar. & Bal. in l. multū. ff. de
 cōd. & dem. & Bar. in l. hęc aut. §.

non

nō defendi. ff. ex qui. cau. in pos.
 ea. vbi expresse dicit, quod pro-
 cessus factus in cōtumaciā ante
 relationem nuntij, est ipso iure
 nullus. & sequitur Fely. in cap.
 ecclesia sanctæ Mariæ. colū. viij.
 ver. decimo. de const. Quod no-
 tagga millies potest euenire. &
 sis cautus, quando vides actum
 factū in contumaciā, vt semper
 perquiras an in actis sit scripta
^{ro} relatio nuntij. ¶ ⁷ Septimò dici-
 tur iudicium nullū, quando fuit
 factū sine citatione partis: nam
 citatio, est de iure naturali & di-
 uino, adeo quod obmitti nō po-
 test. & sic quilibet actus iudicia-
 rius factus sine citatiōe, est ipso
 iure nullus. per ea, quæ habentur
 in cle. pastoralis. de re iudic.
 Pro hoc est tex. & ibi per Doct.
 in l. de vnoquoque. ff. de re iud.
 & l. ea, quæ. C. quomodo & quā-
 do iudex. & l. si quādo. & ibi Bal.
 C. de testi. & capitu. ij. de testi. Et
 quod citatio sit de iure naturali
 vt non possit obmitti, quia est ¹³
 species defensionis. tenet Bald.
 in l. cum fratrem. col. fi. versicu.
 dubitari cōsuevit. C. de his, qui-
 bus vt in di. & Bal. in l. j. colū. ij.
 versicu. sed hic quaritur, & c. C.
 quomodo & quando iudex. vbi
 plus dicit, quod etiam* per sta-
 tutum non potest induci, vt fe-
 ratur sententia cōtra absentem
 non citatum & Ioan. de Ana. in
 ca. quā pernitiosum. colum. j.
 de vsur. & Socin. plene in consi.
 cclxvj. col. xxj. versicu. sed tamē
¹² praxmissis, & c. in ij. vol. ¶ ⁸ Octa-

uō dicitur iudiciū nullū & sen-
 tentia, quādo iudex procedit ad
 prolationē sententiæ, cum ma-
 gna celeritate sine percunctatio-
 ne processus, & sine causæ co-
 gnitione. ita tenet Bar. in l. pro-
 latam. in fi. C. de sen. quod dictū
 plenissimē examinat Fely. in c.
 ecclesia sanctæ Mariæ. colū. vj. in
 fi. cum tribus col. seq. de const. &
 multa similia adducit, & tādē
 concludit, quod iudiciū est nul-
 lum. vt suprà dixi. & Alex. & Iac.
 in l. iudices. C. de iudic. quod ta-
 men limita & declara, vt Ab. in
 ca. cum ex literis. in viij. not. de
 in integ. restit. vbi hoc declarat
 procedere, quando iudex pror-
 sus ignarus de meritis causæ, p-
 tulit sententiā: quia est ipso iu-
 re nulla, vt quia de sero habuit
 processum, & in mane sequenti
 protulit sententiā: secus, quan-
 do infra breue tempus protulit
 sententiā: quia oritur præsum-
 ptio iniustitiæ, non tamē est nul-
 la: secundum eum. ¶ ⁹ Nonō dici-
 tur iudicium nullum, quando
 fuit agitarum cum falso procu-
 ratore, qui nullum habuit man-
 datum: per ea, quæ not. Bartol. &
 Doct. in l. licet. C. de procura. &
 Abb. in c. in nostra. col. ij. de pro-
 cura. vbi in tantum dicit iudiciū
¹⁴ esse nullū, quod talis *exceptio
 falsi procuratoris potest opponi
 ante, & p- sententiā ad an-
 nullandum iudiciū. Idem tenet
 Ioan. de Ana. in consi. xcvi. & in
 addi. Ludo. Bolog. post dictum
 consi. vbi pulchre & per multas

25 remissiones declarat,* quis dicatur falsus procurator. & dicitur falsus etiam ille, qui habuit mandatum: & postea fuit reuocatum: vt d. c. in nostra. & ibi per Abb. idem si incipit gerere ante habitam notitiam mādati: vt in d. addi. Lud. Bolognini. post d. consi. xvi. Idem, si esset procurator substitutus à non habente potestatem substituendi, puta à procuratore ante litem contest. quia ante substituere nō potest, sed postea sic. l. quōd quis. & ibi per Moder. C. de procurat. & in ca. j. de procura. libro vj. & hoc sentit Ioan. de Ana. in d. consil. xvi. col. ij. versic. constat autē.

16 ¶ Super hoc autem nota incidenter vnam bonam practicam in regno, in quo extat ritus magnæ curiæ vicariæ. in nume. 171. & incipit, Item si procuratori, &c. quo cauetur, quōd si constituens procuratorem, dat sibi potestatem substituendi, nō potest talis procurator substituere ante litē cōtesta. nisi expressē dicatur in mandato, quōd possit ante litem cōtest. quod dictum tene perpetuō menti in practica: quia multi, qui non habent notitiā illius ritus, errāt in hoc: quia quilibet diceret contrariū, ad hoc, vt verba aliquid operentur: iuxta l. si quādo. ff. de leg. j. & per dictū ca. j. de procura. libr. vj. quod in hoc videtur corrigi per dictū ritum. & sic posses impugnare & inualidare processum, quando faceret contra te.

¶ Decimò dicitur iudiciū nullum, quando maritus egit tanquam procurator vxoris, cum in rei veritatem non haberet mandatum: nam processus est nullus, dato quōd potuisset agere, vt maritus & legitimus administrator: nec saluatur illa via, quia maritus & imputatur ei, quare talē viā elegit agēdo, vt procurator, ita singulariter tenet Ludouic. Rom. in cōsilio ccccxlj.

¶ Vndecimò dicitur iudiciū nullum, quando filiusfamilie agit vel conuenitur in iudicio sine consensu patris, quia talis consensus requiritur pro legitimatione suæ personæ, & si non interuenit, iudiciū est nullum: de qua nullitate potest opponi quādoque tam ante, quā post sententiam. ita tenet Spec. in tit. de except. §. disto. col. v. versicū. quid de illa. & in ritu. de actore. §. i. col. x. vers. sed & filiusfam. per l. si. §. necessitate. C. de bonis, quæ liber. & ibi plene per Bal. ¶ Quod tamen limitatur procedere, quando filius agit proprio nomine. Secus, si interuenit in iudicio, tanquam procurator alterius: quia nō requiritur consensus patris: vt est text. in c. qui generaliter. §. j. de proc. libro vj. Idem, quādo agit vel conuenitur super aliquo negotio spirituali. rex. est in c. si in fin. de iud. li. vj. & plures fallentias, in quibus potest filius esse in iudicio sine consensu patris, vide per Spe. in tit. de actore. §. j. vers.

*¶ Quod et intelligit si dare de qualibet ubi
has pot. acquiritur contrarius quia
in eo casu, filius pot. lit. in iud. sine
consensu patris, nec in d. huiusmodi tenet
et secus conuenit, pro cuius d. g. secus
aut. si ad acquiritur, et si propter hoc, quia
filius pot. alioq. conuenit pro m. i. s. o. con-
venit. ff. de i. o. l. i. §. i. pot. par. s. in o. l. i.
et d. in d. filius pot. lit. in iud. sine
nō multo citius pot. lit. in iud. sine*

vbi suprā. & tex. in authē. quod
locum. & ibi Ias. co. vj. in fi. C. de
21 collat. * quod facit ad id quod
in simili dicimus ī muliere, quæ
est ex forma statuti, non potest
contrahere sine consensu pro-
pinqorum: quia illud intelligi-
tur, quando contrahit nomine
pprio: secus, si nomine alieno,
puta tutorio vel procuratorio,
nomine. ita tenet Alexan. in d. l.
quæ filium. col. ij. ff. de in ius vo.
& Pau. de Cast. in l. quicūque. §.
22 si ab alio. ff. de instito. ¶ Et p
hoc infero ad dispositionem ri-
tus magnæ curiæ vicariæ: secun-
dum quem est communis obser-
uantia in regno, q̄ mulier viuēs
iure Lōgobardo. nō potest con-
trahere sine mūdualdo: nam illū
ritū & obseruatiā intelligo pro-
cedere, quādo mulier cōtraheret
proprio nomine. secus alieno.
23 per præd. ¶ * Duodecimō dicitur
iudiciū nullū. quando sentētia
fuit lata post perēptā istātiā. gl.
est & ibi Bar. & Bal & commu-
niter Moder. in l. properandum.
in prin. C. de iud. pro hoc Bald.
allegat ibi tex. ī l. scire oportet.
§. consequens. ff. de excusa. tuto.
Idem tenet Alex. in cōs. lxxij.
in prin. in iij. vol. plus dicit Bal.
in d. l. properandum. col. ij. vers.
secundo quero. quod etiam in
causa appellacionis sentētia la-
ta. post appellatiōē deserta, est
ipso iure nulla. Quod tamē in-
25 tellige de sententia diffinitiva
ipius causę principalis: quia illa
nō potest ferri post lapsum ia-

stantiæ, sed bene potest index
ferre sententiam absolutoriam
ad obseruationē iudicij. & con-
demonstrare partem adricē ad ex-
pensas: vel illam partem, cuius
culpa instātia fuit perempta: se-
cundum Bartol. & communiter
Doct. in d. l. properādum. §. illo.
& Lanfr. in c. quoniam cōtra. in
fi. verbis. de prob. & Alex. in cōs.
cxxxvj. col. j. in iij. vol. & in cōs.
24 lxxvj. col. j. in v. vol. ¶ Tertio de
cimo dicitur iudiciū nullum,
quando fuit gestum cum procu-
ratore ex cōmunicato: quod ta-
men intellige, quando tempore
constitutionis erat excommuni-
catus. quia tunc ipso iure nō te-
nuit cōstitutio procuratoris, &
per consequens remanet procu-
rator falsus. & sic processus non
valet: sicut dixi suprā de procu-
ratore falso. Secus, si post man-
datum superuenit excommuni-
catio procuratori: quia valent
acta, si non opponatur: sed ante
mandatum nō valent ipso iure,
siue opponatur, siue non. Ita hæc
omnia tenet Abb. in ca. post ces-
sionem. col. antepen. & penult.
& si de prob. & ibi etiam Fely.
qui magis clarē loquitur. Et pro-
cedunt prædicta, siue sit procu-
rator ex parte actoris, siue ex
parte rei secūdm Abb. in dict.
cap. post cessionem. col. antepen-
nult in fi. vers. sed dubiū est. &
25 ¶ Quartodecimō dicitur iudi-
cium nullum. quando est agita-
tum cū pupillo sine tutoris au-
thoritāte. l. cum & minores. &

ibi Bal. C. si aduersus rem iudic.
 & l. j. C. qui legi. person. habent
 standi in iudic. & l. clarum. C. de
 autho. prastan. nam quando pu-
 pillus habet tutorem, debet iudi-
 cium agitari cū tutore. & si non
 habet, debent citari coniuncti
 ipsius pupilli, vt constituatur in
 contumacia alias citatio solius
 pupilli, nihil valet. l. hæc autem.
 §. j. ff. ex quibus causis in possess.
 eat. & ibi Bar. idem tenet Alex.
 & communiter Doct. in l. neque
 impuberes. ff. de in ius voc. & in
 l. si ex legari. cum l. seq. ff. de ver-
 borū oblig. & in l. contra pupil-
 lum. & ibi etiam Ioā. de Imo. de
 re iudic. & ita communiter tene-
 tur. reprobata opin. Bar. in l. j. §.
 sufficit. ff. de administ. tu. qui te-
 nebat posset citari solum pupil-
 lum, quem in specie reprobatur
 Alex. d. l. neque impuberes. Et
 ad prædicta, scilicet quod nullū
 actum iudiciariū potest facere
 pupillus, est tex. & ibi per Mod.
 in l. iururandum. §. pupillus. ff. de
 iureiurando. & vide omnino de
 ciso. cclxij. consi. Neap. ¶ Præ-
 dicta tamen limita, quando iudi-
 cium tenderet in damnum pu-
 pilli, quia tunc verum est, quod
 non valet sine tutore. Secus est,
 quando tendit ad vtilitatem: quia
 tunc valet, vt puta, qua fuit lata
 sententia pro pupillo: ita est tex.
 & ibi Bar. & Bal. & Moder. in l.
 non eo minus. C. de procurat. &
 Bar. & Bal. in l. si tutor. C. in qui-
 bus causis in integ resti. non est
 necess. * & est ratio, quia in acti-

bus cōcernentibus fauorem pu-
 pilli, dicitur habere legitimam
 personam: secundum Bal. & las.
 & l. contra iuris. in princip. ff. de
 pact. per tex. institu. de authori.
 tuto. in princip. * & in d. l. cōtra
 iuris. infert Bal. idem esse in ec-
 clesiā, vt si fuerit alienata res ec-
 clesiæ, sine solemnitate, quæ alie-
 natio tendit ad ecclesiæ vtilita-
 tem, valet. Idem tenet las. in d. l.
 iururandum. §. pupillus. col. fin.
 ff. de iureiurand. vbi idem dicit
 de gestis ab intruso in fauorem
 ecclesiæ, de qua materia, vide
 Abb. in cap. causam. col. penul. &
 fin. de iudiciis. ¶ Similiter p-
 prædicta infertur ad statutū, re-
 quirēs consensum propinquorū
 in contactu mulierum: quia in-
 telligitur in cōtractibus damno-
 sis mulieribus: secus in cōtracti-
 bus vtilibus: ita tenet Bald. in l.
 neque. C. de contrahen. & com-
 mitter. stipul. & Ange. & Imol.
 in l. mutuum. §. fin. ff. de acquir.
 hered. * Et per illud dictū Bald.
 infero ad dispositionē ritus ma-
 gnæ curiæ requirētis mundual-
 dum in cōtractu mulieris: quia
 si aliqua mulier faceret aliquē
 contractum vtilem sibi, valeret
 sine mundualdo, quod nota, quia
 31 millies potest accidere. ¶ Itē
 illud, quod dixi, valere iudiciū
 tendens in fauorem pupilli, si-
 ne tutore, intellige procedere,
 quando pupillus esset maior in-
 fante. Secus, si esset infans, quia
 tūc æquiparatur furioso: ex quo
 nullū habet intellectum: vnde
 non

nō valet sententia, etiam in sui fauorem lata. ita tenent Alex. & Iaso. in dicta l. non eo minus. & Alexan. in l. furioso. ff. de re iud. & Bald. in d. l. neque. C. de contrahen. & committen. stipul. per tex. in §. pupillus. in l. i. de inutil.

32 **¶** Stipul. **¶** Item, prædicta extenduntur procedere etiā in filiofamiliā: vt si est agitarum iudicium cum eo, sine consensu patris, etiā si esset minor, valet in sui fauorem. Ita singulariter tenet Alexan. in consil. lix. col. ij. in secundo volu. quod nota pro limitatione l. fin. §. necessitate. C. de bonis quæ liberis. & eorum, quæ dixi suprā in xj. nullitate.

33 **¶** Decimoquintò, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitarum cum tutore, qui non fecit solennia: vt quia non satisfecit rem pupilli saluā fore: non fecit inuentarium, nō fuit sibi decreta administratio per iudicem: vt dicit Bald. in l. si tutor. C. in quibus causis in integ. restit. nō est neces. de quibus solennibus habetur per Bart. in l. legitimos. ff. de legi. tutor. Nam in isto casu, dato quod talis gerebat se procuratore. si tamen fuit lata sententia cōtra eum, talis sententia est ipso iure nulla, & non nocet pupillo. tex. est in d. l. si tutor. & ibi Bar. & Bal. & istud dictum tene mēti ppetuò: quia poteris mille processus impugnare, quia ratio inuenitur hodie tutor, qui faciat ista solennia. & de hoc est vnus ritus magis curiēvicariē,

in num. 213. qui incipit, Item, seruat ipsa curia, quod cum aliquis tutor, &c. q. vult, quod tutor nō admittatur ad litigandum in iudicio tutorio nomine, nisi prius doceat de solennibus: ad quod docendum datur sibi nouus terminus: ad quod vide de ces. cclvj.

34 consil. Neapol. **¶** Decimosexto dicitur iudicium nullum, quando esset agitarum cum procuratore cōstituto ab aliquo tutore, ante litem contesta, quia tutor nō potest facere procuratorem ante litem contesta. in causa pupilli: sed debet cōstitui actorē, in quo actore requiritur decretum iudicis, aliās vitatur cōstitutio, & nō valet processus. pro hoc est tex. & ibi Bar. & Doct. in l. neque tutores. C. de procur. & gloss. in l. si actor. C. de appellat. & tex. in §. si in l. i. de curato. & habetur in decisio. cclxij. consil. Neapol. vers. iij. ille, & c. Pupillus verò cū authoritate tutoris potest ante litem contesta. cōstitui procuratorē: vt dicta l. neq; tutores. & hanc materiam plenē tetigi i repet. mea, lege, si actor. ff. de procura in ij. colum.

35 **¶** Decimoseptimò, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitarum cum procuratore, vsque ad litis cōtestationem inclusiue, & postea in aliis actis citatur dominus, & nō procurator: quia si dominus non comparet, & sit processus in contumaciam, non valet, quia postquam procurator est cōtestatus litem, ipse de-

bet citari in actibus successiuis, qui est effectus dominus litis, & non dominus causæ. & si aliter sit, non valet processus. ita tenet Barto. in l. procuratoribus. C. de procurat. & Bart. in l. mutari. ff. de procurat. & in l. furioso. ff. de re iudic. & Bald. in l. si quando. in vij. quest. C. de testib. & Abb. in cap. ij. colum. penult. & ibi etiā Felx. de testib. quod tamen intelligitur, nisi procurator esset absens vel infirmus, quia tunc potest citari dominus: secundum Alexan. in d. l. procuratoribus. & Gemi. in cap. si quidem. §. secus. in vj. no. de procur. lib. vj. & dixi in d. l. si actor. ff. de procur. col. ij.

36 in fi. ¶ Decimo octauo, dicitur iudiciū nullum, quando fuit datus curator ad litem pupillo minus legitime: vt quia pupillus non petit: quia curator ad litem non datur, nisi pupillo petenti: secundum Barto. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel. verū aduerte: quia in sacro consilio Neapolit. ille tex. in d. §. si pupillus. cum ibi not. per Bar. intelligitur procedere in casu speciali, in quo loquitur tantum: scilicet, quando pupillus haberet litem cum tutore. tūc opus est, vt petat curatorem ad litem: aliās non datur non petēri. Secus est, quando pupillus haberet litem cum alio extraneo: quia tūc potest iudex sibi etiam non petēri dare curatorem ad litem. Verū ad instāciam partis aduersæ debet iudex facere mandatum pu-

pillo, quod veniat ad petendum curatorem ad litem: & si compa- ruerit, dabit sibi illum, quem petierit. Si verò nō compareret, tunc iudex ex officio dat sibi curatorem ad litem. iuxta formam l. j. C. qui pet. tuto. Hæc omnia habentur in deci. cclvj. consil. Neapolit. & per. Bal. in l. ait prator. §. permittatur. in primo nota. ff. de mino. Et prædicta intelliguntur de pupillo maiori infante: vt habetur in d. deci. cclvj. nam si pupillus est infans, non potest sibi dari curator ad litem: sed debet peti sibi dari tutorem: vt tenet Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de reo. §. j. col. v. in addi. quæ incipit, autoritate. & Bal. in c. j. colum. vj. in fin. versic. de citatione, & c. de mili. vas. qui contu. est. & habetur in deci. cclxij. consil. Neapo. versic. ij. dicitur. & c. Et iste est alius modus annullandi processum: scilicet, quando esset datus curator ad litem infanti: quia dari non potest nisi in vno casu: scilicet quando tutor non posset reperiri: vel quando bona pupilli starent sub periculo: secundum Bal. in d. c. j. versic. de citatione. vbi subdit, quod tunc debet dari curator, cum interuentu consanguineorū pupilli. Hinc dicit Bal. in l. donatarū. §. fi. C. de acquir. poss. quod quando aliquis litigat cum infante, omnes actus debēt fabricari in personā solius tutoris: nō autē in personam infantis cum auctoritate tutoris. Hodie autem in

in regno extat dispositio ritus magnæ curiæ. in nu. 10. qui incipit, Itē, quod pupillus. &c. per quem disponitur, q̄ curia prouidet pupillis de curatore ad litē, assentibus se carere curatoribus: & talis prouisio fit sine difficultate & sine causę cognitione vnde per dispositionem illius ritus iudex potest indistinctē prouidere pupillis de curatore ad litē, siue petat, siue nō: quia dicit, sine difficultate & sine causę cognitione, verū non puto, q̄ per illum ritū sit concessum dari curatori infanti: quia dicit, pupillis assentibus se carere curatoribus. nam talis assertio non potest fieri per infanē, qui nullū habet intellectū. vnde de necessitate ille ritus intelligitur de pupillo maiore infante. & ista nota: quia sunt quotidiana. ¶ ³⁷Decimononō, dicitur iudiciū nullū, quādo causa est aduocata à iudice inferiore, per superiorem: vt quia princeps delegat aliquam causam spectantē ad ordinariū, alicui delegato: nam per talem delegationem censetur priuasse ordinariū iurisdictione, quoad illā causam: & censetur causam ad se aduocasse: idē si ipse superior coepit de causa cognoscere. ita tenet Bal. in ca. j. §. ad hoc. col. iij. de pace iura. fir. & Abb. in c. cum M. Ferrarien. col. pe. in fi. de const. & idem Abb. in c. cum dilectus. in vltimo not. de purga. cano. pro hoc videatur rex. in c. pastoralis. §. pręterea. &

ibi Fely. de offic. dele. & Fely. in c. quoniam Abb. in fi. eo. ti. & Lud. Roma. in cōs. cccxxx. col. iij. & cons. cccxxxv. & Bal. in l. si vt pponis. la. j. col. iij. vers. quæro papa, & c. C. quomo. & quando iud. vbi plus dicit Bal. q̄ mortuo delegato, causa non reuertitur ad ordinariū, sed vadit ad principē delegatē. ad l. aso. in l. more maiorū. col. fin. ff. de iurisd. om. iudi. In isto igitur casu, si ordinarius inferior faceret processum in dicta causa aduocat a per superiore, tale iudiciū esset ipso iure nullū, tanquā agitatū à priuato. Tex. est: & ibi Ab. & Phil. in c. vt nostrū. de app. & probatur in l. iudiciū soluitur, ff. de iud. ¶ ³⁹¶ An autem inferior à papa, vel à principe, possit indistinctē causam cōceptam corā suo inferiore ad se aduocare, puta si archiepiscopus vellet ad se aduocare causam, quæ agitur coram episcopo? Dic q̄ non ita tenet Phil. in d. c. vt nostrū. col. iij. vers. tertiū quæritur. vbi limitat non procedere in vicario: quia episcopus potest causam cōceptā corā suo vicario indistinctē ad se aduocare: & idē tenet ibidem ⁴⁰in j. col. q̄ ¶ Vicelīmo, dicitur iudiciū nullum, quādo est factū contra exititios seu expulsos de ciuitate, ad instantiam alicuius creditoris in contumacia, quia ex quo non tenentur comparere, quia locus non est eis tutus, non valet processus factus contra eos. ita tenet Bar. in l. si co. ij.

versis. sed iuxta hoc quæro, &c.
 ff. de in integ. restitu. de qua ma-
 teria vide Fely. in c. accedens. el
 secundo. vt lite non contest. vbi
 tractat an & quando isti tales te-
 neantur per procuratorem com-
 41 parere. ¶ *Vicesimoprimum, dici-
 tur iudicium inualidum. & nul-
 lum, quādo fuit agitatū in causa
 criminali super libello inepto:
 vt quia non fuit appositus in eo
 locus seu tempus, secundum for-
 mam l. libellorum. ff. de accus. vt
 d. l. libellorum. §. quod si libelli
 & ibi Bar. vbi dicit, quod ipso iu-
 re est libellus ineptus, & iudiciū
 nullum, etiam si non opponat-
 tur. de cuius dicti veritate, quia
 multi tenent cōtrarium, scilicet
 quod opus est q̄ opponatur, vi-
 de plene per Soc. in consi. cxlvj.
 42 col. vj. & vij. in j. volu. ¶ *Quid
 autem, si apponeretur locus in-
 determinatus in libello? dic, q̄
 valet libellus, & pōtest suppleri
 in probationibus, secundū Soc.
 43 in d. consi. cxlvj. col. pe. ¶ *Quid
 autem, si non sit expressum no-
 men proprium accusati vel ho-
 minis occisi: vt puta. quia igno-
 rabatur, an pcedat libellus? vide
 plene per Fel. in c. auditis. col.
 44 xvj. & xvij. de præscrip. ¶ *Dicit
 tamē Bar. in d. l. libellorum. col.
 j. quod dies commissi criminis
 non debet apponi in libello. &
 valet libellus sine eo. Verū idē
 Bar. in l. is, qui reus. col. v. in fin.
 ff. de pub. iud. tenet, quod si reus
 petit edi sibi diem commissi cri-
 minis, ad hoc vt possit facere

suas defensiones. tenetur accusa-
 tor exprimere diem ad instan-
 tiam rei. & illud dictū sequitur
 Iaso. in l. ij. §. si quis Ephesi. ff. de
 eo quod cer. lo. Contrarium ta-
 mē & melius tenet Ioa. de Imo.
 in d. l. is, qui reus. col. xxij. in fi.
 scilicet, quod non teneatur ex-
 primere diem accusator, etiam
 ad instantiam rei: & istam con-
 trariam partem puto veriores:
 quam tenet etiam Ale. in d. l. is,
 45 qui reus. in addi. ad Bar. ¶ *Vice-
 simosecundū, dicitur iudicium
 nullum, quando est factum con-
 tra eum, qui arripuit iter ad se-
 dem apostolicam: nam interim-
 dum vadit ad papam, eximitur
 ab omni iurisdictione iudicis in-
 ferioris, & est sub protectione
 papæ. vnde processus, qui con-
 tra eum fieret in patria sua, est
 nullus. tex. est & ibi Abb. & doc.
 46 in c. meminimus. de app. ¶ *Vi-
 cesimotertiū, dicitur iudicium
 nullū, quo ad sententiam, quan-
 do sententia esset lata, de consi-
 lio alicuius iurisperiti. & reperi-
 tur in processu latum solum cō-
 silium, & post consiliū non esset
 aliqua sententia iudicis, qui pro-
 nuntiaret secundum formam il-
 lius consilij: nā processus reman-
 et indecisus perinde, ac si non
 esset lata aliqua sententia. & sic
 non potest fieri executio. ita de
 hoc est vnum pulchrum consil.
 Ang. in consi. cxlix. incipiente,
 domina libertina. & habetur p
 Fely. in c. cum venerabilis. col.
 xvj. cum tribus seq. de except. &
 istud

istud nota perpetuo: quia quoti
die euenit, maxime in curijs, in
quibus sunt isti officiales idiore
qui ferunt sententias de consi-
lio iurisperiti, & solum legunt
consilium, & magister actorum:
scribit, lecta & lata fuit supra
scripta sententia, &c. cum in rei
veritate nulla sit sententia lecta,
sed solum consiliū, quod nō est
sententia. vnde poteris oppone
re & impedire executionem. Et
ego bis obtinui, non sunt multi
dies, quibus impediui duas exe-
cutiones per dictam oppositio-
nē. vnde sint cauti iudices idio-
tz, vt in calce consilij faciant scri-
bi, Nos talis iudex, &c. sententia
mus & pronuntiamus, prout in
supra scripto consilio cōtinetur,
& deinde se subscribat: nam ista
pauca verba habent vim senten-
tiar: aliās nulla esset sententia.
Adde prædictis Iaso. in l. nec ge-
quam. §. vbi decretū. col. xv. ff.
de offi. proconsul. & reliqua de
hac materia, vide quæ dicam in
frā in vltima parte in vers. sen-
tentia. ¶ *Vicesimoquarto, dici-
tur iudicium nullum, quando est
agitatū dilatione pēdente: quia
dilatione pendente officium iu-
dicis conquiescit, & interim ar-
tentatū est ipso iure nullū. text.
est vbi hoc tenet Bald. in l. siue
48 pars. C. de dila. ¶ *Vicesimo-
quinto, dicitur iudiciū nullum,
quando est agitatū contra mor-
tuum: licet defendatur per viuū.
vnde si tempore latæ sententiæ
is, qui sententiam contra se re

portat, reperitur mortuus, est
ipso iure nulla. text. est in l. in sum-
ma. §. si. & ibi p. doc. ff. de re iudi.
& l. pen. ff. quæ sent. sine appel-
49 resc. ¶ *Vicesimosextō, dicitur
iudicium nullum, quando est fa-
ctum per delegatū impetratū
per literas surreptitias: vel quā-
do delegatus non seruauit for-
mam rescripti delegatorij. text.
est in c. cū dilecta. & ibi Abb. in
iiiij. no. & plenius ibi per Felyn.
de rescri. ¶ *Vicesimoseptimō,
dicitur nullum iudiciū, quo ad
sententiā: quando in ea est pro-
cessus error iuris. text. est in l. ij.
C. quando prouo. nō est necess.
& intelligitur, quando est talis
error, qui potest legi oculo cor-
porali. non enim sufficit oculus
intellectus. ita declarat Ale. vbi
plures limitationes ponit, in l.
cū prolatis. col. iij. ff. de re iud.
& Abb. in c. j. col. iij. de re iudi. si
tamen est cōtra ius litigatoris,
vt quia error non apparet oculo
corporali, valet: licet sit ini-
qua: vt d. l. cū prolatis. & habe-
tur per doc. in c. inter ceteras. de
re iudi. tamen potest is, qui eam
obtinet, denuntiare ecclesiæ per
denuntiationem euangelicam,
vt restituat qd vigore talis sen-
tentiæ habuit: quia cum peccato
tenet. ita habetur in decisio. xx-
51 viij. consi. Neapolita. col. ij. ¶ Ta-
mē hoc limitatur procedere in
sententia, secus in decreto: quia
si interponitur decretū ex fal-
sa causa cōtra ius litigatoris, est
ipso iure nullum: licet error nō

exprimatur, secundum Bart. in l. Fulcinius. §. ij. circa ff. quibus ex causis in poss. ea. quem sequitur Alexand. in cons. lxxxv. in princ. in ij. volu. pro hoc est tex. in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. * idē tener Soci. in cons. xvij. colum. vij. in j. volu. vbi ponit pulchrum casum de ingrediente possessionē autoritate decreti iniusti, vt possit puniri de vi turbatiua, & decretū non valet.

¶ * Vicissim octauo, dicitur iudicium nullum, quando est agitatum coram iudice hæretico. ita tenet Specu. in titu. de aduoc. §. j. col. j. versit. item obicitur in

¶ 34 si. * quod nota, quando extaret iudex aliquis, qui non crederet aliquem articulum fidei: vel qui forte diceret vsuras, nō esse peccatum: quia per hoc cōsetur hæreticus, & potest opponi contra eius iudiciū. ita habetur in cle. j. §. fi. & ibi plenē Card. de vsur. vbi hoc limitatur procedere, quando quis pertinaciter id diceret. Specu. si ioco vel lapsu linguæ: quia tunc non est hæreticus, & ibi plene Card. declarat quis dicatur hereticus, & Old. in cōs. cvij. & per Be. Tho. ij. ij. q. v. articulo ij. & quod vsura sit peccatum mortale, habetur per eundem Be. Tho. ij. ij. q. lxxvij.

¶ 35 articulo primo. ¶ * Vicissim nono, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitata aliqua causa criminalis contra filium familiars minorum: quia licet in iudicio tali interuenierit consen-

sus paris, tamen adhuc processus est ipso iure nullus: quia in criminalibus non sufficit autoritas patris, quando filius est minor, sed debet sibi dari curator: ita tenet Bal. in cōs. cccvii. incipiente, Factū sic proponitur, &c. in ij. vol. & sentit Bal. in l. si infanti. col. ij. ver. & ideo aduertit te & c. C. de iure delib. * Hinc dicit Bal. in l. clarū. C. de auth. præs. in ij. not. q. minor nō pōt esse aliquo modo in iudicio criminali sine curatore. & tenet plenē Pet. Phil. Corn. in cōs. excvii. in ij. vol. vbi plenē examinat de cōfessione minoris in criminalibus, an valeat, & an possit reuocari ¶ * Tricesimo, dicitur iudicium nullum, quando est agitatum in tempore vel die feriato, maxime ad honorem Dei, secundum Specu. in titu. de citatione. §. j. col. vij. versit. item excipitur, q. facta est, & c. per tex. in c. si de fer. & in l. si. C. de fer. * Quæ autem feriz sunt in obseruatiā ad honorem Dei, vide Abb. in c. conquestus. de fer. & inter alia dicit Abb. ibi in ij. col. quod tota septimana sancta, & omnes illi dies infra octauam paschæ, sunt feriat ad honorem Dei. Si militer in feriis inductis ad honorem hominum, prout sunt feriz messium & vindemiarum, de quibus in l. j. & ij. ff. de feriis. Verum illæ feriz hominum, nō sunt ita potentes, sicut feriz ad honorem Dei. * quia feriis ad honorem hominum, potest de consen-

cōsensu partium renuntiarī, & valet processus factus de cōsensu partium, sed feriis ad honorem Dei non potest renuntiarī: nec valet processus factus etiam de consensu partium: vt no. Spe. in tit. de renun. & conclu. §. j. in iij. col. & Abb. in d. ca. cōquestus. col. iij. versicu. sed quæro. & Bart. in l. si feriatis. ff. de arbitr. & Bal. in l. j. C. de fer. & Spec. in 60 titu. de fer. §. fin. * Qui autem actus possunt fieri i die feriatā, & qui non: vide per Pelyn. in c. significauerunt. col. iij. cum tribus seq. de iudi. ¶ Vnum adde, quod feriē vindemiarum & messum, hodie in regno non sunt in vsu, prout expressē dicit glos. in consi. regni. Baiulos. & est expeditum per cle. saxe. de verbo. signi. vbi dicitur, quod vbi proceditur sine strepitu & figura iudicij, prout in regno in causis ciuilibus, tales ferie non seruantur. ¶ Quæ autē ferie seruentur hodie in regno in curiis, & quæ non: vide plenē Matth. de affic. in dicta consi. Baiulos. in iij. iij. 62 v. & vj. col. vbi cumulat. ¶ Prædicta tamē intellige procedere in actibus contentiosis iurisdictionis. quia nō possunt fieri in die feriatō ad honorem Dei: secus in iurisdictione voluntaria: quia actus voluntariæ iurisdictionis possunt expediri die feriatō, etiā ad honorem Dei, prout sunt adoptiones & emancipationes. Item. potest notarius facere instrumentum in die feriatō: quia

similiter hoc est voluntariæ iurisdictionis. ita tenet Specula. in titu. de fer. §. sequitur. versicu. quid si in feriis. & c. ¶ Vltimō, super hac materia attingo vnā vtilem quæst. videlicet, an per statutum vel consuetudinē possit induci, quod ferie ad honorem Dei. non seruentur in alijs casibus. Et pono casum in terminis. In regno quotid. idem fieri istas nūdas in diuersis ciuitatibus & locis: quibus duratibus solet creari vnus officialis ad iustitiam ministrandā de emergentibus in nūdis inter aduenas: qui appellatur magister nūdinariū. in cuius curia & tribunali celebrantur, vt plurimum actus in die feriatō ad honorem Dei: quia actus toleratū de antiqua consuetudine. Quæro igitur, an valeat huiusmodi actus. Ego vidi quandoq; fuisse oppositum per quēdam peritum doctorem in ciuitate Venuſij. in nundinis, quæ celebrantur in festo sanctæ Mariæ de mēse Augusti. qui opposuerat nō valere acta facta in die sanctæ Mariæ: adeo q̄ fuit magna discussio inter iuuenes studentes ac professores & doctores, qui ibi aderant in illo die, Quia allegabat prefatus doctor nōnullas coloratas rationes, quæ prima facie ducebāt adstantes 64 ad hætitationem. * Et primō dicebat arguēdo de pacto ad statutu. siue consuetudinē, iuxta l. nō impossibile. cū ibi nō per doct. ff. de pac. Nam per pactum non possunt

possunt partes renūciare huiusmodi feriis: vt suprà dixi. ergo minimè potest fieri per statutū
 65 vel consuetudinem. ¶ Præterea, consuetudo vel statutū cum dicatur ius ciuile positiuū: vt in §. ex non scripto. institū de iure natu. & in l. omnes populi. ff. de iustici. & iure non potest tollere ius diuinū. Nam istud, quòd feriat: .i. honorem Dei seruatur, est de iure diuino. & sic de præcepto decalogi, vbi habetur, Sabata sanctifices, & c. de qua materia plenè dixi suprà i iij. parte principali huius trac. i illa q. sci licet, vnde habuit originē iudicium. Ergo non potest tolli per ius positiuum, vt no. gl. & doct. in l. si. C. si contra ius vel vtilit.
 66 publ. ¶ Præterea, allegabat notata per docto. maxime, p. Alexan. in l. milites. C. de test. mili. vbi habetur, quòd licet statutū dicat, quòd procedatur nulla iuris solennitate seruata, non tamen censetur tollere ferias inductas ad honorē Dei, vnde in proposito licet in curia nūdinarum procedatur summarie, & si ne aliqua iuris solennitate: vt declarauit suprà i ista parte, in nota distin. in ver. quartò principaliter, & c. tamen non debent censeri sublata ferie iductæ ad honorē Dei: & per huiusmodi oppositiones fecit impediri iurisdictionem magistrī nundinarū in procedendo in illa causa: adeò quòd prius fuit expirata iurisdictione sua per lapsū nundinarū,
 67 quàm casus fuisset decisis. * Et licet tunc, quia iuuenis eram & tyrunculus professor ad studēs, non cogitasset congruum responsum ad prædicta opposita: nec habuissem certam cōclusionem, quæ tenenda esset: nūc tamen postquā incidenter euenit hunc casum discutere, sum indubitanter in cōtraria opin. Et teneo conclusiue, quòd statutum vel consuetudo potest inducere, vt ferie in honorē Dei nō seruētur in aliquibus casibus ex causa. Et signāter, quòd valeant acta facta coram magistris nundinarū tempore feriato. Et pro defendenda ista contraria opin. assumo vnā solam cōclusionem communem & veram: quæ est, quòd ius positiuum licet nō possit in totum tollere ius diuinū: potest tamē illud limitare, distinguere, & interpretari: vt habetur per gl. & doct. i d. l. si. C. si contra ius vel vti. pub. & declarat plenissimè Fel. meli⁹, quā alius, in c. quæ in ecclesiariū. col. ij. cum quampluribus seq. de cōstit. vbi ponit quāmplura exempla. Et inter alia in specie in materia feriarū, quòd ius positiuū possit limitare ius diuinū, vt nō procedat in aliquibus casibus, tenet Bal. in consil. clvj. in fin. v. vol. pro hoc est tex. in l. prouinciarum. C. de fer. vbi in causa la tronum insignium potest procedi, etiā in die feriato ad honorē Dei. & sic quo ad hunc casum li
 68 mitatur ius diuinū. ¶ Similiter

limit

limitator incapiendo debitorē fugitiuū, q̄ potest capi in die feriato ad honorē Dei. propterea quia periculum est in mora, & processus eodē die feriato contra eum factus valet, & tenet, vt no. la. in l. i. §. j. col. fin. ff. de fer. Sunt etiā multi casus, in quibus potest procedi die feriato: quos diligēs perquisitor inuestigare poterit: & si illis limitatur ius diuinū, vnde non est mirū, si in casu proposito potest limitari ius diuinum, vt valeāt acta in curia, nūdinari ex iusta causa: quia iuri dīctio est modico tēpore duratura: & sumus in causis mercatorū, quæ de plano expediūtur, & multæ alie rationes vrgent, quæ de facili cōsiderari possunt. vnde cum in tali obseruatiā cōcurrat tēpus, cuius non est memoria in contrarium, certē talis cōsuetudo habet vim statuti & specialis priuilegij. l. hoc iure. §. ductus a quæ. ff. de aqua quot. & arti. & Abb. inc. super quibusdā. de ver. sig. Vnde potuit limitare ius diuinū, vt nō procedat in curia nūdinariū, sicut in quampluribus aliis causis ipsum limitat, & sic nō ex toto tollit: vt habetur p̄ Fely. i. d. c. quæ in ecclesiariū, & tetigi aliquantulū sup̄ra in iij. parte huius tract. ver. quo ad 69 octauā legē, & c. ¶ Non obstat modō rationes cōtrarie. Et primō, respōdeo ad primā, quod argumentum de pacto ad statutū, procedit affirmatiuē, nō autem negatiuē, tāquam de minori ad

maius. Nam id, quod potest fieri per pactū, potest fieri per statutum, sed non sequitur, quod potest fieri per pactum, minime p̄ statutū: quia, plusfit per statutū vel consuetudinē quā per pactū ita declarat la. in d. l. nō im possibile. col. fi. ¶ vnde in proposito licet partes nō possint tollere ferias in honorē Dei, tamē ita tutum vel cōsuetudo potest illis derogare, limitando ex maiori potētia, & hoc sentit Alex. in d. l. milites. C. de mili. test. & Io. de Imo. in l. filius fa. col. pen. in fi. ff. de donat. Ad secundā rationem respōdeo, quod non tollit ex toto, sed limitat quod facere potest, vt modo dixi. Ad tertiam rationē patet respōsum ex his, quæ dicit Alex. i. d. l. milites. ¶ Multas alias nullitates possem subnectere, quas causa breuiādī nō pōno, quāsue potest quilibet studiosus inuestigator perquirere. Et de hac materia nullitatis, an & quando, & qualiter dici possit, & vsque ad quod tēpus: vide plenissimē per Phil. in cap. dilecto. de app. quod capitulū legit in fine illius tit. & facit bonā repetitionem super eo. & reliqua circa hanc materiā supple, per ea, quæ dicam inf̄ra in vlti. parte. in vers. sententia. Robert. Maran. Venu. V. L. D.

Iudiciorū. XVII. distin.

Iudiciū aliud simplex, aliud duplex.

Decima septima distin. ¶ Iudiciorum est: quia iudicium aliud

aliud simplex, aliud duplex. Iudicium simplex, est illud, in quo vnus sustinet partem actoris, & alius partem rei, prout est in actione mutui, vel & emptio, vel in rei vindicatione, vel alia simili. Iudicium duplex: est illud, in quo quilibet litigantium est actor & reus, tex. est in §. duplicia. insir. de interd. Exemplum est in iudicio familiarum & ceteris communia diuid. & finium regun. d. l. in tribus. ff. de iud. idem in interdicto, vt possidetis. l. si duo. §. primo. ff. vt poss. & dicto §. duplicia. & alio vocabulo ista iudicia appellantur mista. §. quædam. insir. de act. Verum in huiusmodi iudiciis ille fungitur vice actoris, qui primò ad iudiciū prouocat, vt dicta l. in tribus. de cuius itellectu vide Alexand. & Imo. in l. duo iudices. colum. j. ff. de re iudica. Rober. Maran. V. I. D.

Iudiciorum decima octaua distinctio.

- 1 Iudicium aliud necessarium, aliud voluntarium.
- 2 Notarius dicitur index chartularius: & exercet acta voluntaria in iurisdictionis.
- 3 Emancipatio fieri potest sine alio iudice coram notario: & valet.
- 4 Felix renuntians emancipationi, non reuincit in patriam potestatem.

DECIMA OCTAUA DIST. IUDICIORUM est, * quia iudiciū aliud necessarium seu contentiosum, & aliud voluntarium. Iudicium contentiosum seu necessarium,

dicitur illud, quod habet contra dictorem, redditur in inuitū l. inter stipulantem. §. j. ff. de ver. obl. & ideò dicitur contentiosum, quia actor contendit contra reū, & econtra. Necessarium autem dicitur, quia reus tractus in iudicio, tenetur de necessitate ibi respondere, & iudicium redditur in inuitum, vt supra. ¶ Iudicium voluntarium, est illud, quod expeditur à voluntate, & non habet aliquā necessitatem: prout est adoptio, emancipatio, manumissio, & alij similes actus: isti enim expediuntur coram iudicibus, & dicuntur voluntarie iurisdictionis: quia non sunt contra inuitos: sed tantum à volentibus: & possunt fieri vbique, & omni die. nec enim requiritur, quòd iudex sedeat pro tribunali: vt probatur in l. ij. ff. de off. proc. & instituit. de lib. §. serui verò. Potest etiam poni exemplum in agnoscendo bonorum possessione secundum formam l. si. C. qui admi. videlicet quando nullus existit contra dictor. ¶ Item potest poni exemplum in contrahente coram notario: quia notarius, dicitur index chartularius, & exercet iurisdictionem voluntariam vt not. Pet. Phil. Cor. i. cōsi. cccxxviij. in iij. volu. & Specu. in ti. de fer. §. sequitur vers. quid si iheris & c. ¶ Sed iuxta hoc posset dubitari, an emancipatio facta coram notario, de qua notarius facit publicum instrumentū, valeat sine interuentu alicuius iudicis habentis iurisd.

tis iurisdictionē contentiosam.
 Dic quòd sic, quia notarius dici-
 tur iudex chartularius, vt suprà
 dixi: & habet iurisdictionem vo-
 luntariam: vnde coram eo po-
 test fieri emancipatio: & notarius
 potest eam autorizare. ita in
 terminis tenet Pet. Philip. Cor.
 in d. cōs. ccxxxviii. & cons. cclix.
 in iij. volum. vbi multa allegat
 in hac materia. & aliās habui in
 facto in causa cuiusdam Franc.
 de campania: & ita fuit iudica-
 tum. tātò fortius allegabā istud
 procedere in regno, in quo in
 cōtractibus adhibetur iudex re-
 gius ad contractus: secundum
 formam const. instrumētorum
 robor. Nam isti iudices regij ad
 contractus dicuntur meri iudi-
 ces chartularij: quia habent so-
 lā iurisdictionem voluntariam,
 & habent honorem iurisdic-
 tionis siue administratione, vt pro-
 batur in l. rem non nouam. iun-
 cta gl. in ver. facultate. C. de iud.
 & not. glo. & Bar. in l. fi. c. vbi
 apud quem & Alexā. in l. si cum
 dorē. §. eo autem tempore. co-
 lum. ij. ff. solu. matrim. vnde pro-
 culdubio à fortiori est tenendum
 in regno, quòd valeat emancipa-
 tio facta coram notario, & iudi-
 ce regio ad contractus: quia am-
 bo habent voluntariam iurisdic-
 tionem, per prædicta. ¶ * An au-
 tem filius renuntians emancipa-
 tioni, reintret in patriā potesta-
 tem: dic quòd non ita tenet Pet.
 Phil. Corn. in cons. ccxxxviii lite-
 ra F. in quarto volu.

Iudiciorū XIX. distinct.

Iudicium aliud principale, aliud ap-
 pellationis.

DEcimanona distinct. * iudi-
 ciorum est, quia iudicium
 aliud est principale. & aliud ap-
 pellationis. Iudiciū principale
 est illud, quod agitur ī prima
 causa coram iudice primarum
 causarum, qui dicitur iudex, à
 quo iudiciū appellationis, est
 illud, quod postea agitur co-
 ram iudice secundarum causa-
 rum, quando fuit à sententia ap-
 pellatum, qui dicitur iudex ad
 quem iuxta l. cum apud Sēpro-
 nium. ff. iud. sol. Et quia sub ista
 distinctione venit examinanda
 materia appellationis, quæ est
 valde ampla, quā etiam exami-
 nare decreui in vlt. parte huius
 tra. videlicet. post sententiā: ideo
 quia cōgruentiori ordine cadit
 ibi. reseruo propterea hanc ma-
 teriam tra. rare in d. vlt. parte.

Iudiciorū XX. distinct.

Iudiciū aliud preiudiciale, & aliud
 non preiudiciale.

Iudicia preiudicialia seu preiudi-
 ciales actiones, quæ dicuntur ab solu-
 tē, & quæ respectiue, vt suprà m. i.
 & nume. 4. cum sequenti.

Sententiā lata super principali, parit
 actionē rei indicatæ super accessorio.

Contraria allegans, non auditur.

Criminalis actio civili preiudica-
 ratione maioritatis.

Hereditaris petitio, intentata pre-
 indicat alijs actionibus: & facit il-
 lus quiescere.

Statuo

- 7 Istius questionis intentio, quiescit omne iudiciū prius, siue postea intentum, tam civile, quam criminale.
- 8 Spoliator contra spoliatū agentem possessorio recuperanda nullam licet morere possit: & omnis licet cessas etiam si per modum excipiendi deducatur.
- 9 Actio familia eriscunde impeditur per exceptionē, quod agēs nō est heres.
- 10 Actio cōmuni diuidendo impeditur, per exceptionē, quod res non est cōis.
- 11 Hypothecaria actio cōtra tertium possessorē impeditur per exceptionē excusationis, ubi non est precarij constitutiō.
- 12 Principalis debet si, ut executio ante, quam conueniatur fideiussor, vel tertius possessor.
- 13 Vxor vendicans maritum, vel contra excluditur per exceptionem consanguinitatis.
- 14 Exceptio excusationis, impedit processum: & debet probari infra 8. dies.
- 15 Processus impeditur per exceptionē, quod sine actione agitur.
- 16 Exceptio legitimatiōis persona impedit processum ad vteriora.
- 17 Exceptio contra personam iudicii impedit processum.
- 18 Iudicia omnia praiudicialia, in regno hodie sunt sublata, per constitutiones regni. Quod qualiter procedat, vide num. 18.

Vicesima & vltima distinctio iudiciorum est, quia iudicium aliud dicitur praiudiciale, & aliud nō praiudiciale. Iudicium praiudiciale cōsideratur principaliter duobus modis. Vno modo, scilicet, absolute & de per se. Secundo modo respectiue ad alia iudicia, seu ad alias

actiones. Iudiciū praiudiciale absolute, dicitur, ubi ventilatur causa magni praiudicii: prout sunt causae status, scilicet libertatis & seruitutis: ite ingenuitatis & libertinitatis: vel ubi agitur de partu agnoscendo: ut quia est questio, quod talis nō est filius, vel est filius. istę tres actiones dicuntur praiudiciales de per se, propter praiudiciū personę, & de his loquitur tex. cum gl. in §. praiudiciales. insti. de act. Sunt etiā & alię actiones praiudiciales de per se, videlicet, quādo filius dicit se nō esse in potestate, & denegat obedientiā patri, vel quādo ciuis vel vasallus denegat obedientiā domino, vel monachus abbati. Nā istę personę in casibus prędictis cōpelluntur per actionē praiudicalem ciuilem ad obedientiam prestandā. ita tenet Spe. in tit. de offi. ord. & maio. & obe. ver. vlti. not. & c. & hęc distinctiō inter actiones praiudiciales absolute & respectiue ponit Bal. in l. per minorē. ff. de iud. ¶ Iudiciū praiudiciale respectiue dicitur, quando in eo deducitur aliqua actio priuilegiata. de cuius natura est, ut statim ea intentata faciat cessare alias actiōes: & ideo dicitur praiudiciale, quia praiudicat aliis actionibus: & sic est praiudiciale respectiue ad alias actiōes: & hoc potest contingere altero de quatuor modis. ¶ Primo modo ratione contingentię seu ratione principalis & accessoriij, ut quia

quā contigit in iudicio intēta-
 ri duas causas, quarū altera est
 principalis, & altera accessoria:
 certē actio principalis, dicitur
 praiudicialis: quia facit praiu-
 diciū accessoriz: nam quandiu
 mouetur & durat principalis, su-
 persedetur super accessoria. Exē
 plum, si peto a te fundū rei ven-
 dicatione, quem meū esse dico,
 & deinde volo cumulare vnum
 aliud iudiciū, & condicere a te
 fructus eiusdē fundi obstat mi-
 hi exceptio praiudicij, & sic sup-
 secunda petitione fructuū non
 procedetur: quia ista est accesso-
 ria, & dependet à prima: nam si
 pronuntiatur fundū esse meū,
 possum postea conducere fru-
 ctus, aliās secus. *tex. est in l. fun-*
dū ff. de excep. Similiter, si peto
 à te fundum, & postea cumulo
 actionē confessoria, & dico illi
 fundo deberi seruitutem per al-
 lium fundum tuū, obstat mihi
 exceptio: quia ista prætensa ser-
 uitus depēdet à prima causa in-
 tērata. *tex. est in l. fundum. ff. de*
exceptio. & sic actio principalis
 praiudicat accessoriz: * Nā sen-
 tentia lata in principali parit
 exceptionem rei iudicatē in ac-
 cessoria. ita declarat Ias. in d. §.
 praiudiciales. col. j. & Bar. in d. l.
 per minorē, & Bar. Alexā, & cō-
 muniter doct. in l. edita. C. de e-
 den. in materia cumulationis.
 ¶ *Secundo modo dicitur iudi-
 cium praiudiciale, ratione con-
 trarietatis, vt si primò intenta-
 tur vna actio, & postea intenta-

retur alia cōtraria illi primē in-
 tentatē, nō admittitur secunda:
 quia per primā sit praiudicium
 secundæ, ex quo allegans cōtra-
 ria, non auditur. *tex. est in l. j. C.*
de fur. & in l. eū qui. & l. contra
maiores. C. de inof. test. & Bal. i.
d. l. per minorē. ff. de iud. ¶ Ter-
 tio modo dicitur iudiciū praiu-
 diciale, ratione maioritatis &
 pręminētiz: quod duobus mo-
 dis contingit. Primò modo, in
 causis se nō cōtingētibus, prout
 est causa criminalis & ciuilis.
 Nam si mouetur vtrāq; causa su-
 per eodē negotio simul, tūc cau-
 sa criminalis praiudicat ciuili,
 & prius proceditur super crimi-
 nali, & interim supersedetur su-
 per ciuili: quia criminalis dicitur
 esse maior, & maioris au-
 thoritatis. *tex. est in l. fi. C. de or-*
di. iud. & in d. l. per minorem. ff.
de iud. quod qualiter procedat,
& quādo, vide tex. & ibi doct. in
l. j. C. quando ciui. ac. praiu. cri.
 & Bar. in l. j. §. j. ff. vi bo. rap. ¶ Se-
 cūdo modo cōsideratur ista ma-
 ioritas in causis sese cōtingenti-
 bus, prout est, quādo producun-
 tur i iudicio duæ causę ciuiles,
 & vna est maioris authoritatis,
 prout est petitio hæreditatis. nā
 etiā ratione qualisqualis praiu-
 dicij, petitio hæreditatis, quę est
 iudiciū vniuersale, facit quiesce-
 re alias actiōes particulares, vt
 habetur in l. fi. C. de pet. hære. &
 i. l. si quis libertatē. & ibi Bar. ff.
 eo. tit. & Bar. in d. l. per minorē
 & Ias. in d. §. praiudiciales. co. ij.

inst. de ast. Potest etiā poni exē-
plū in duabus causis criminali-
bus: quarū una est maior altera.
nam super maiori proceditur
prius, ut est text. & ibi Bal. in l. j.

7 C. qui accu. non pos. ¶ Quarto
modo dicitur iudicium præiu-
diciale, respectuē etiam, ubi in-
teratur aliqua actio, quæ est præ
iudicialis de per se. siue per mo-
dū agendi siue excipiēdi, prout
est questio status. nam illa intē-
rata facit quiescere omne iudi-
cium prius, siue postea intentat-
um, siue sit civile, siue crimina-
le. De civili est text. in l. si de hæ-
9 reditate. & l. cū status. & l. si res.
C. de ord. cog. & habetur in l. or-
dinata. ff. de libe. cau. & in l. j. C.
de ord. iud. de criminali est text.
in l. quoniam Alexandrū. C. de
adul. & l. j. & l. si crimē. & l. si sta-
tus. C. de ordi. cog. & sic illæ a-
ctiōes, de quibus suprà feci mē-
tionē in primo mēbro, quæ di-
cuntur præiudiciales absolute,
possunt etiā dici præiudiciales
respectuē, quādo aliæ actiones
intentantur, quas quiescere fa-
ciunt. & hoc etiam tēgit Bar. in
d. l. per minorē. & in d. l. si quis
libertatē. maxime in pen. col. ff.
de per. har. & vide ad materiā
aliqua per Bar. in l. si queramus.
ff. de test. ¶ Ultra prædictos mo-
dos, possunt considerari multa
alia iudicia præiudicialia, quæ
ex vicariis iuribus colligi pos-
sunt. hic tamen solum ponā ali-
11 qua magis quotidiana & fre-
8 querata. ¶ Quinto modo, di-

citur iudiciū præiudiciale, quā-
do in eo deducitur spoliū, &
sic possessorium recuperandū
contra spoliatorē: nam interim
spoliator nullam litem mouere
potest contra spoliatum. sed ista
questio spolij facit præiudiciū,
& facit cessare omnem litem et-
tiam si deducatur per modū ex-
cipiendi. text. est in c. frequēs. de
rest. spo. lib. vj. & in c. cū dile-
ctus. de ordi. cogn. & in c. super
spoliatione. eo. tit. de qua mate-
ria vide quæ plenē scripsi suprà,
in vj. dist. in iij. q. tertiz q. prin-
cipalis. ¶ Sexto modo dicitur
iudicium præiudiciale, quando
aliquis litigat in iudicio: & in-
tentat actionē familiæ eriscū
dæ, dicens se cohæredem, cū
nō possideat hereditatem: nam
si opponitur contra eum, quod
nō est hæres, ista exceptio facit
præiudicium actioni intēratæ,
donec probet se hæredem. text.
est, & ibi Bald. in l. j. ff. familiæ
10 eriscun. ¶ Septimo modo di-
citur iudicium præiudiciale,
quando aliquis agit communi
diuidundo. & opponitur excep-
tio, quod res non est commu-
nis: nam primō debet probare
se dominum, agendo rei ven-
dicatione, si non possideret: &
postea proceditur super iudicio
communi diu. lun. vt nor. gl. &
Bar. in l. j. C. communi diuidū.
& habetur in l. si mancipium. §.
11 j. ff. de euis. ¶ Octavo modo
dicitur iudicium præiudiciale,
quādo creditor agit hypothe-
caria

caria contra tertium possessorem: quia si opponitur exceptio excussionis, ut fiat excussio contra principalem, illa exceptio facit praeiudicium actioni intentatae: & prius debet exceptio discutiri, quam super principali procedatur. tex. est in authen. hoc si debitor. C. de pig. Quod tamen non habet locum, quando in instrumento est constitutum precarij, prout communiter apponitur: quia tunc nulla fit excussio: & agitur ad instantiam contra tertium, excussione non facta, secundum Ang. & Alex. in l. exitus. col. ij. ff. de acquiren. posses. & hoc est decisum in regno per regiam prag. quae incipit, Ad instantiam. ¶ * Non modo dicitur iudiciū praeiudiciale, quando creditor vult agere contra fideiussorem: & opponitur sibi exceptio, quod excuriat principalem. Nam ista exceptio facit praeiudicium actioni intentatae. text. est in auth. praesente. C. de fideiuss. si tamen non opponitur ista exceptio, procedit iudicium tam in isto casu, quam in praecedenti, secundum Bart. in d. l. ij. C. communi. di. ui. ¶ * Decimo dicitur iudiciū praeiudiciale, quando vxor vendicat maritū, vel e contra, & obicitur exceptio consanguinitatis: nam prius debet de consanguinitate obiecta cognosci: & postea de principali causa. tex. est in c. j. de ord. cog. ¶ * Undecimo dicitur iudiciū praeiudiciale, quando contra agentē in iudicio op-

ponitur exceptio excommunicationis. Nam per tale exceptionē fit praeiudicium actioni intentatae, & prius debet de hac exceptionē cognosci infra octo dies. Tex. est in c. pia de excep. lib. vj. Verū hodie in regno est induta noua provisio, videlicet, quod quodocumque in iudicio contra personam litigantis, vel contra testes opponitur excommunicatio, debet incontinenti probari, & in ipso instanti per legitima documenta: & est ritus magnae curiae c. qui incipit, Item, quod in quibuscunque causis & c. ¶ * Duodecimo dicitur iudiciū praeiudiciale, quando contra agentē opponitur, quod sine actione agit: quia non proceditur nisi prius discutatur, in actionē habeat. per l. si pupilli. §. videamus. ff. de negot. gest. & Barto. in l. si Titius & Seius. ff. de ver. ob. & gl. & doct. in l. vbi pactū. C. de tras. & Bald. in l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inof. test. ¶ * Decimoterio dicitur iudiciū praeiudiciale, quando contra agentē opponitur de illegitimitate personae: quod nec persona legitime, non proceditur in causa mota. etiam in summario iudicio debet fieri plenē legitimatio. gl. est & ibi Bar. & Alex. i. l. ij. C. de edic. diui Atr. tol. & Iac. in rub. C. q. admit. & habetur in l. licet. C. de procu. & Alex. in l. iudices. C. de iud. Pro hoc est tex. formalis in l. non ignorat. C. qui acc. non possunt. ¶ * Decimoquarto, dicitur iudiciū

ciū praiudiciale, quādo in iudicio opponitur aliqua exceptio cōtra personā iudicis: prout est exceptio incōpetentia, & exceptio suspicionis, vel alia similis: quā donec excutitur veritas exceptionis opposita, nō proceditur in principali iudicio, vt habetur in l. apertissimi. C. de iud. & in c. suspicionis. de off. deleg. & in l. si quis ex aliena. ff. de iud. & in l. ex quacūq;. & ibi Bar. ff. si quis in ius voc. non ier. de qua materia vide quā dixi suprà in viij. dist. & quā dicā infra in vlt. parte, in materia appellatiōis, in
 18 ver. recusatio. ¶ Decimoquinto dicitur iudiciū praiudiciale, in regno, quādo aliquis accusat aliquē de aliquo crimine: quia pendēte accusatione sua nō potest nec ipse, nec eius vxor, nec alius de eius domo reaccusari ab ipso accusato: neq; ab alio de eius domo: nisi eadem die, & ex nouo delicto, prout de hoc sunt tres ritus magnæ curiæ: de quibus plenē feci mētionē suprà in vj. dist. in vj. q. tertia q. principia. & ad ibi dicta me remitto. ¶ Post sunt etiā multi alij casus praiudiciales cōsiderari: vt quādo in iudicio opponitur aliqua exceptio, quā impedit processum ad vltiora: quos diligēs studiosus poterit per varia iuris volumina
 19 inuestigare. ¶ Vnum sup̄ est addere, q̄ hodie in regno sunt sublata omnia ista iudicia praiudicialia: & qualiter pceditur in omnibus per cōst. regni, quā

incipit, Si ciuilit̄ agens. & ibi glos. & And. de yser. & Matt. de Afflic. maxime in vj. not. vbi plenē demonstrat multas leges iuris ciuilis loquentes de actionibus praiudicialibus, esse hodie correctas in regno per d. cōst. per quā possumus dicere, q̄ omnes ij. casus suprà narrati, sunt hodie correcti in hoc regno, pręterquā in quatuor casibus enumeratis sup. in xij. & xij. xiiij. & xv. casibus. in quibus patēt rationes ad sensum. & de istis praiudicialibus sublati, tetigi sup. i. vj. dist. in vj. q. iij. q. principalis. & ibi vide, quā hic deficiunt. ¶ Superest modō aliqua tangere de secundo mēbro principali huius dist. scilicet de iudicio non praiudiciali. in quo nō oportet laborare: quia cognito, quōd dicatur esse iudiciū praiudiciale, cognoscitur & non praiudiciale: & est illud quod nō cōmemoratur in iudicio praiudiciali: quia contrariorū eadē est disciplina. l. j. ff. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. Ex his remanet expedita ista. xx. & vlt. dist. iudiciorū. per quam remanet cōpleta tota ista quarta pars principalis huius tract. vnde venio ad quintam partem principalem. Rober. Maran. & c.
 QUINTA PARS.
Iudicium, lis, instātia, & causa, qualiter accipiantur. Et quid vnumquodque illorum.

- 1 Iudicium, in causa, & instantia, in quo differant.
- 2 Instantia cause, que dicatur.
- 3 Instantia quando in causis currere incipiat.
- 4 Instantia quando incipiat currere in causis, in quibus lis non cōtestatur.
- 5 Instantia causarum, quanto tempore durat.
- 6 Instantia currit & perit, ubi proceditur per inquisitionem.
- 7 In causis civilibus, ubi proceditur per officium iudicis nobile, currit & perit instantia.
- 8 Instantia perit in causis executiuis & instrumentalibus: in quibus parata est executio.
- 9 Instantia, currit etiam coram iudice delegato.
- 10 Instantia perit coram arbitro, cui non est tempus prefixum.
- 11 Instantia coram arbitratore non currit, neque perit.
- 12 Instantia capta cum defuncto, transit ad heredem.
- 13 Instantia capta cum defuncto laico, non transit in clericum heredem.
- 14 Instantia nunquam perit de iure canonico. Quod in foro ecclesie servatur.
- 15 Instantia, in consistorio principis nunquam perit: & quid seruetur in sacro concilio Neapolitano.
- 16 Instantia non perit triennio, quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo & sententiando.
- 17 Instantia per statutum, & per scriptum principi, breuiari potest.
- 18 Instantia breuiata, si petatur dilatio ultra metas instantia, an post illam peremptam, possit sententia ferri
- 19 Instantia à principe prorogari potest.
- 20 Instantia nunquam perit, in causis fiscalibus.
- 21 Instantia in causis ecclesiarum nunquam perit, etiam si ueniantur coram iudice laico.
- 22 Tempus instantia potest per partes breuiari.
- 23 Instantia prorogatio, non firmatur etiam iuramento.
- 24 Instantia tempus per cōpromissum non potest prorogari.
- 25 Instantia statutaria breuior triennio, prorogari potest.
- 26 Instantia breuior trienniali tempore in rescripto delegatorio prefixa: potest consensu partium prorogari.
- 27 Instantia breuiari potest per inferiorem, à principe, delegantem causam decidendam infra breue tempus, & quid importet talis breuiatio.
- 28 Instantia durat ultra triennium: mortuo iudice prope finem triennij.
- 29 Instantia nunquam perit in emergentibus ante liam contestatam.
- 30 Litigatori impedito facto aduersarij, non currit instantia.
- 31 Impedito facto iudici vel tertij, an currat instantia.
- 32 Instantia quando per principem restituitur, dicitur insufflatio: sed an tunc debeant resciri expensæ, vide ibidem.
- 33 Instantia insufflata per principem, nulla expensarum facta mentione, potest per partem opponi, quod expensæ resciantur.
- 34 Instantia lapsa facto iudici, ipso iure restituta censetur: neque necesse est adire Regem, nec sacrum

consilium pro insussatione.

35 Instantia perempta, restituitur absque refectione expensarum illi personis, quibus restitutio in integrum de iure conceditur.

36 Iudex quilibet tam ordinarius, quam delegatus, potest de restitutione in integrum cognoscere, & illam concedere.

37 Instantia non perit triennio, quando lite pendente literator effectus est familiaris illius officialis, coram quo lis agitur nā successor expectari debet.

38 Instantia non currit in causa, in qua est princeps consultandus.

39 Instantia non currit durante inhibitione superioris vel episcopi.

40 Impeditio agere iuri impedimento, non currit instantia.

41 Instantia an currat, donec processus fiat penes consultorem.

42 Instantia in causa feudali, durat per annum.

43 Instantia a se clerici deuoluit ad iudicem laicum propter impedimentum episcopi, quanto tempore durat.

44 Propter impedimentum episcopi non potest index laicus cognoscere de causa clerici coram eo conuenti.

45 Instantia perempta potest innouari, omnia acta de consensu partium re-perendo.

46 Instantia perempta, restaurari potest altero de quatuor modis.

47 Instantia perempta non perit causa, neque ipsa pars: sed actor potest causam de nouo incipere, & nouam instantiam fabricare, reiectis expensis in causa civili, secus in causa criminali. & nume. 48.

49 Instantia euanesceat tam per lapsum temporis, quam per absolutoriam

ab observatione iudicij.

50 Libello male concepto, absoluitur reus ab instantia iudicij.

51 Sententia fertur ab observatione iudicij, etiam in causa appellationis, quando index cause principalis protulit sententiam diffinitiuam super processu inualido.

52 Absolutoria fertur ab observatione iudicij, quando actor lite contestata se absentat, & non persequitur causam.

53 Absolutoria ab observatione iudicij, fertur etiam, quando actor semperne probauit, & propter eius absentiam non potest sibi iuramentum supplementum deferri.

54 Absolutoria ab observatione iudicij, diffinitiuam dicitur, quando reus soluit debitum pendente iudicio.

55 Instantia perempta, que acta pereat.

56 Acta non publicata in prima instantia non faciunt fidem in secunda.

57 Acta non solum ordinaria, sed etiam probatoria in causa criminali, per lapsum instantia pereunt.

58 Sententia lata post peremptam instantiam, est ipso iure nulla. & nullum habet effectum.

59 Actor perempta instantia in expensis debet condemnari.

60 Iudex etiam post peremptam instantiam, potest ferre sententiam contra confessum ex vi notorii.

61 Omnes exceptiones dilatoria & declinatoria possunt opponi in nouo iudicio, quando causa de nouo incipitur post peremptionem instantia: ac si nunquam iudicium fuisset intentatum.

62 Instantia perempta per absolutoriam

riam ab obferuatione iudicij, an omnia a^lta pereant.

63 Lis, quomodo intel^latur.

64 Lis incipit, post^l interstationem.

Quod limitatur in quatuor casibus. numero 65.

66 Causa, quæ dicatur.

67 Causa, vnde dicatur.

68 Causa, in quo differat à lite, controuersia, negotio, & occasione.



E V E N I O ad

quintam partem principalē huius trac. videlicet, * In qua tractabitur in quo differat isti quatuor termini, scilicet, iudiciū. lis, instantia, & causa. Sup quo breuiter dic, q*uo* iudiciū, est tota illa discussio causæ, quæ durat à citatione vsq*ue* ad sententiam, vt declarat Alexan. in l. postquam liti. C. de pac. & illū terminū iudiciū, plenē declarauit quo ad eius quidditatem, supra in ij. par. princip huius tract. vbi poteris videre.

2 ¶ Instātia verò, dicitur illa exercitatio iudicij, quæ fit à litis contest. vsq*ue* ad sententiā latam: seu vsq*ue* ad finem triennij, quando non fertur sententia infra trieniū in causa civili: vel infra biennium in causa criminali. l. properandum. C. de iudic. & sic quando dicimus instātiā esse peremptam, intelligimus de illa exercitatione iudicij, quæ habetur pro non facta: quia super illa non potest dari sententia: non tamen refertur iste sermo ad causam, nec ad iudiciū: quia

perempta instantia, nō est perempta causa, nec ius partis, nec iudiciū, quo ad illam causam, quin possit de nouo agitari. sed solum illa exercitatio iudicij, id est illa tela iudicij, quæ reperitur incepta, & non completa, efficitur frustratoria, & habetur pro nō facta: quia nō potest per eam deueniri ad causam finalē iudicij. scilicet ad sententiā, nisi de nouo in iudiciū deducatur, vt habetur in d. l. p*ro*perandū. & fuit inducta ista peremptio instātiæ in fauorem publicū, ne lites fierēt immortales, vt d. l. p*ro*perandū. in prin. & no. Soci. in cōs. xxxj. col. iij. in fi. in j. vol. ¶ Sup hac tamē materia opportunū cadit examinare tres quæ st. Quarum prima est, quādo incipit currere instantia. Secūda, quāto tempore durat, & in quibus casibus finitur. Tercia, quis sit effectus peremptionis instātiæ, & quid possit facere iudex ea perēpta.

¶ Quero igitur primò, quādo incipiat currere instātia in causis. Dic & communiter tenetur, q*uo* incipit currere à contestatione litis. vnde si per mille annos starent litigantes ad contestandum litē, nūquam inciperet instantia, vt d. l. p*ro*perandū. post princ. & ibi, non vltra triennij metā & c. vbi dicit exp*re*ssē post litem cōtest. & ibi hoc no. Ale. in prin. & las. in ij. col. & cōmuniter doct. & Bal. in cōs. ccxxvj. in iij. vol. & Soci. in conf. xc. in pria, in j. vol. Hinc dicit pulch*er*

Bal. in l. & post edictum. §. per in
 fi. ff. de iudi. q. in omnib' emer-
 gentibus ante litē contest. nun-
 quā perit instātia. vnde infert,
 q. si partes per x. annos litiga-
 rent ante litē contest. per legi-
 timationem personarum, nun-
 quā periret instātia, & illud
 dictū sequitur Alex. in d. l. pro-
 perandum. col. j. in fi. ¶ Quid
 autem in causis in quibus lis nō
 cōtestatur. prout sunt causę sum-
 marie vel executivę: dic, q. in
 illis currit instātia, quamprimū
 incēptum est cognosci de me-
 ritis causę, secūdum Alex. in d.
 l. properandum. col. j. Potes di-
 cere ad maiorem declarationē,
 q. in huiusmodi causis ille act^{us},
 qui solet fieri immediatē post
 litis cōtestationem in causis. in
 quibus lis cōtestatur, habet vim
 litis cōtestationis. vnde ab illo
 actu inciperet instātia, secūdū
 Bar. Bal. & Docto. in l. nulla. & l.
 nihil. C. de procu. & Card. i. cle.
 constitutione. §. fi. in fi. de elect.
 & Abb. in c. insinuante. in fi. de
 offic. deleg. & Lud. Ro. in consi.
 clxxiiij. col. ij. & Fely. in c. olim.
 de accu. & Par. in tract. synd. in
 ver. sententia. col. iij. & in pro-
 priis terminis hoc tener Ab. in
 c. venerabilis. col. fi. de iu. & Iaf.
 qui plenē examinat in d. l. pro-
 perandum. col. iij. C. de iudi. &
 Alex. in consi. l. in ij. vol. ¶ Se-
 cūdo principaliter quæro, quā-
 to tempore durat instātia, & in
 quibus causis perit. In hoc facio
 regulam generalem cum fallē-
 tiis. Et regula est, q. in omnibus
 causis tā civilibus, quā crimi-
 nalibus perit instātia. & durat
 in civilibus per triennium: in crimi-
 nalibus verō per biennium.
 tex. est in d. l. properandū. & ibi
 per omnes doc. C. de iud. & hoc
 est cōfirmatum in regno per ri-
 tum magnę curię, in nu. ccxix.
 incip. Item servat ipsa curia, vt
 instātia & c. ¶ Amplia primò
 istam regulam procedere non
 solum in causis, in quibus proce-
 ditor per viā actionis vel accu-
 sationis: verū etiam vbi proce-
 ditur per inquisitionē: quā tūc
 etiam perit instātia, secūdum
 Bal. in d. l. properandū. in princ.
 col. iij. incipit tūc instātia à die
 dationis capitulorū, secūdum
 Bal. & ibi adde Abb. in d. c. ve-
 nerabilis. in fi. verbis. ¶ Secūdo
 amplia pcedere etiā in cau-
 sis civilibus, in quibus procedi-
 tur per officium iudicis nobile:
 quia durat instātia triennio, se-
 cūdum Abb. in d. c. venerabi-
 lis. in fi. verbis. ¶ Tertio amplia
 procedere etiam in causis exe-
 cutivis & instrumentalibus, in
 quibus est executio parata: quia
 durat instātia triennio, secūdū
 Lud. Ro. in consi. clxxiiij. incip.
 Amplissime doctor, & c. & Soc.
 in cōs. xcvi. in j. vol. & Fely. in d.
 c. venerabilis. in fi. & Ale. in cōs.
 l. in ij. vol. & Iaf. in d. l. properā-
 dum. col. ij. circa fi. adde, quæ di-
 xi suprà post princip. huius q.
 ¶ Quarto amplia pcedere nō
 solum coram iudice ordinario:
 verū

verū etiā corā delegato, vt d.l. propterandū. ibi. sed omnes iudi
 10 ces & c. ¶ Quinto amplia pro-
 cedere non solū coram iudice:
 verū etiam corā arbitro nam
 secundū cōmunē opti. etiam co-
 ram arbitro perit instātia triē-
 nio, quādo nullum tempus, fuit
 per partes appositū compromis-
 so. ita tenet Spe. in ti. de arbi. §.
 differt. col. fi. verū. item, vt infra
 triennium & c. & Abb. in d. c. ve-
 nerabilis. col. penu. & Ias. in d. l.
 properādū. col. iij. in vij. not.
 11 ¶ Secus est corā arbitratore : ga
 nulla instātia currit corā eo, se-
 cundum Spe. & Abb. vbi suprā.
 & etiam corā arbitro incipit à
 die litis cōtestatę corā eo, secun-
 dū Fely. in d. c. venerabilis. col.
 12 si ¶ Sexto amplia procedere,
 etiam si moriatur litigator pen-
 dente lite: quia non perit instan-
 tia per mortē: sed durat vsq; ad
 triennium, & continuatur in hę-
 redem instātia cōcepta cū defun-
 cto. tex. est in l. hares absens &
 l. si petitor. & l. si is. q. Romæ. ff.
 de iudi. & l. si eū hominē. & ibi
 Bar. & Io. de Imo. ff. de fideiu. &
 in c. ga Gu. & ibi plenē per Abb.
 Fel. & Maria. Soci. de iud. & per
 Soci. in cōf. xxxj. co. iij. in prin.
 13 in j. vol. ¶ Quod tamē limita nō
 procedere, quādo fuit instātia
 cōcepta cum defuncto laico : cui
 successit hares clericus: quia nō
 continuatur in hāredē clericū,
 quādo esset: ga ratione priuile-
 gij esset finita illa instātia, & de-
 ber de nouo inchoari coram iu-

dice ecclesiastico. Ista est magis
 communis conclusio, quam te-
 net Abb. in d. c. quia Gu. col. fi. &
 ibi etiam Fely. in iij. & iij. col.
 quicquid tenuerint alij doct. nā
 pro ista parte sunt rationes ma-
 14 gis efficaces. ¶ Limita primō
 istā regulā sic ampliātā, procede-
 re de iure ciuili. secus est de iu-
 re canonico: quia nunquā perit
 instātia. tex. est & ibi Ab. & doc.
 in d. c. venerabilis. & c. fi. de iud.
 & habetur per mode. in d. l. pro-
 perandū. & ibi gl. in ver. triē-
 nij. in fi. & Alex. in cōf. xxij. co.
 j. in iij. volu. Ex hoc sequitur, qd
 in foro ecclesiastico: etiā in om-
 nibus terris subiectis ecclesię,
 vbi seruatur i^o canonicū, nūquā
 perit instātia, siue in ciuilibus,
 siue in criminalibus: per prædi-
 cta, & hoc tenet Philip. Cor. in
 cōf. ccc. in iij. vol. in fi. & vide
 Fely. in d. c. venerabilis. in prin.
 15 ¶ Secūdo limita non pcedere,
 quando causa vētilatur in cōsi-
 storio principis. quia in eo nun-
 quam perit instātia, & sic vltra
 triēniū durat, secundū Bal. i cōf.
 cccvij. col. fi. in iij. volu. vbi alle-
 gat auth. sed lis. C. de tēp. app. &
 ex hoc pōt inferri, qd in sacro re-
 glo cōf. Neap. nō perit instātia:
 quia pōt dici cōsistoriū princi-
 pis. sed Mar. de affli. in deci. ccl-
 xxxij. cōf. Neap. refert cōtrariū.
 scq. dispositio l. properādū. ha-
 beat locū etiam in sacro cōf. vt
 etiā. i eo pereat instātia. allegat
 glo. in §. hoc quoq; in auth. vt
 ipō. larg. & gl. in auth. de app. &

idē tener Mat. relativē in cōstit. hac lege. i. iij. nota. vbi facit differētiā, an causa vētiletur corā rege: & tūc instātia nō currit: qā rex habet liberū arbitriū: an vērō in sacro cōcilio, & tūc currit instātia: qā sacrum cōsiliū nō habet liberū arbitriū. Ego tñ putō in hac materia, q̄ dato, quod in sacro cōsilio curreret instātia: tamē ex quo sentētiā in eo proferuntur sub nomine regis maiestatis, possunt ferri etiam post tēpus instātiæ, & valēt sentētiæ: quia in effectu in sacro cōcilio nō curatur de perēptione instātiæ: ex quo ista est solēnitas inducta de iure positio, quæ potest obmitti in cōsultorio principis: & talis nullitas, quæ causatur ex defectu solēnitatis iuris. positivi, non inuālidat sentētiā sacri cōcilio, ita deciditur. in d. deci. ccl. xxxij. i. si. per ea, quæ no. Inn. & Ab. in c. in causis. de re iu. Vnde conclusiōe possumus dicere, q̄ in sacro cōsilio nūquā perit instātia, saltē quo ad effectū: quia pot. ferri sentētia etiā post triēnium. ¶ Tertio limita nō procedere, qñ iudex haberet liberū arbitriū in pcedēdo & sentētiā do: qā tūc nō durat instātia, etiā post triēniū. Sec^o, si haberet arbitriū, in sentētiādo tantū. ita tenet Bar. & Pau. de Ca. in l. si in lege. in prin. ff. loca. & Ale. in c. i. l. col. iij. ver. pro hoc & c. in ij. vol. & Ale. in l. qui Romæ. §. Calimachus. col. si. ff. de verb. obli.

17 ¶ Quarto limita nō procede-

re, quando instantia esset breuiata per statutū, vel per rescriptum principis, vt qā princeps rescribit alicui officiali vel delegato, q̄ causam expediat infra tres mēses. nā tūc finito tali tēpore est perempta instātia, & nō pot. ille iudex ulterius super illa causa procedere, secūdū Bald. in d. l. properandū. col. iij. & Ab. in d. c. venerabilis. col. pe. & ibi ēt Fely. in vj. col. & Ale. in d. l. properandum. col. v. circa si. & Fely. in c. de causis. col. v. de offi. dele. Et q̄ possit breuiari per statutū, tenet Alex. i. cōf. xlij. in iij. vol. & Bal. in l. si cū ipse. ff. de execut. l. itē, q̄ possit breuiari per rescriptum, est tex. in c. super eo. el. ij. & ibi Phil. & Abb. de ap. & in d. c. de causis. Verū in hoc est differētia: quia quādo est breuiata per statutū, tūc incipit à die litis cōtestatē: sicut instātia iuris cōmunis. ita tenet Ale. in cōf. xlij. co. ij. in iij. vol. & Bal. in auth. clericus. q. co. ij. ver. deip de q̄ritur. de epis. & cle. Sed qñ sit per rescriptū p̄ncipis. incipit à die p̄sentatiōis rescripti, nō autē à die datē ipsi^o rescripti. ita pbat tex. in d. c. super eo. & ibi hoc expresse tenet Phil. in ij. col. in iij. not. & seq. vbi pl^o dicit, q̄ an p̄sentatiō nē rescripti delegatorij nō acquirit delegatus iurisdictionē. ¶ Quid autē, si litigās haberet testes i lōginqs p̄ib^o, & peteret dilationē excedētē metā ipsius instātiæ breuiatæ per rescriptū, an possit post finitā instantiā ferr

ferri sententia: Dic qd sic: quia ista
iusta causa excusat. vt instantia nō
pereat. & valeat sententia postea
lata: secundum Bal. in d. l. si cum
ipso. ff. de excus. tutor. & Abb. in
d. c. venerabilis. col. iij. circa fin. 21
de iudi. & Alex. in cōs. lxxij. col.
j. in iij. vol. & Abb. in cōs. lxxij.
col. j. in iij. vol. ¶ Quinto limita
non procedere. quando instantia
fuit per principem proroga-
ta: vt quia erat prope finē trien-
nii: & princeps illam proroga-
uit vltra triennium: quia tūc ex
prorogatione durat vltra trien-
nium: vt not. Paris in trac. synd.
in vers. sententia. c. resat vnum. 22
& c. col. si. & in regno est hoc ex-
peditum per rē magnæ curie
in nu. cxxix. qui incipit. Itē ser-
uat ipsa curia. vt instantia & c. vbi
plus dicitur. quod prodest pro-
rogatio principis. etiā si literæ
seu rescriptū prorogationis pra-
senteretur post triennium: dū mo-
do data rescriptū sit expedita.
20 infra tempus instantia: ¶ Sexto.
limita non procedere in causis
fiscalibus: nā vbi agitur de ali-
qua causa fiscali. nunquā perit
instantia. & sic durat vltra trien-
nium: puta. vbi agitur de tribu-
tis seu functionibus publicis.
Text. est in d. l. properandum. in
princi. ibi. exceptis & c. C. de iu-
dic. & Abba. in d. c. venerabilis.
column. iij. & habetur in deci-
sio. cxx. cōs. Neapolita. Ex hoc
infertur. quod hodie in regno
in magna curia cameræ summa-
riæ nunquā perit instantia: ex

quo ibi tractatur causa fiscalis.
& ita seruatur ibi de antiqua
cōsuetudine: vt testatur Matth.
de Afflic. in constitut. Acculato-
rem. columna secunda. in princ.
¶ Septimo limita non proce-
dere. in causis ecclesiarum: quia
etiā si agitantur coram iudice
seculari. nunquā in eis perit in-
stantia. ita intelligitur res. secū-
dū ysa. lect. in d. c. venerabilis.
de iud. & hoc expressē tenet ibi
Abb. in v. colum. vbi dicit. secus
in causa clerici: quia in hoc. non
gauet priuilegiū ecclesiæ. Ad-
de decisio. cxx. cōs. Neapolita.
¶ Octauo limita. nisi tempus in-
stantia: fuit breuiatum de cō-
muni consensu partium: quia tūc
perit instantia ante triennium. se-
cundum quod partibus placue-
rit. Nam potest tempus instantia
breuiari per partes. ex quo ista
breuiatio tēdit in fauorem pu-
blicum: scilicet. vt lites citius fi-
niantur. ita tenet Ludou. Rom.
in l. ij. ff. de re iudic. & Alexand.
in d. l. properandum in princip.
column. penult. & ibi etiā lolo.
in penult. col. vers. quarto limi-
ta & c. ¶ An autē possit hoc tē-
pus prorogari per partes. sicut
potest breuiari: dic quod nō. gl.
est in l. ij. §. sed si iudex. ff. de iu-
di. & gl. & Bar. Alex. & luf. & cō-
muniter doct. in d. l. properan-
dum. vbi plus dicunt. quod non
valet prorogatio. etiā si inter-
uenient iuramentum in ipsa pro-
rogatione: & etiā si pena ap-
ponatur. secundum Bar. & Alex.
in

in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falci. & Abb. & Fely. in d. c. venerabilis. de iudi. & Alex. in cō. fil. cxxxviii. co. j. in fi. & seq. in ij. vol. * adeò, quòd nec etiam per cōpromissum potest prorogari: & sic neque tacitè, neque expressè: secundum Lud. Roma. in cō. clxxiiij. col. j. in fi. & Spec. in tit. de iud. dele. §. restat. vers. sed nunquid de tempore. & ibi Ioā. An. in addit. licet secus sit in instantia appellationis. cle. quant. diu. de app. & dicam plenè infrā in vltima parte, in vers. appellatio. in iij. q. principali. vers. secundò limita, nisi de voluntate & c. & ibi videas ea, quæ hic deficiūt: quia ibi assignabitur ratio diuersitatis. ¶ Prædicta tamen intellige, in tēpore instantiæ, de iure cōmuni: secus in instantia breuiori inducta per statutum. quia illa potest de cōsensu partium prorogari, vsque ad triennium, & nō vltrā. & ista est magis cōmunis cōclusio, quam tenet Saly. in d. l. properādum. quē ibi sequitur Alex. in ij. col. in fi. & seq. & ibi etiam Iaso. col. pen. & Fely. in d. c. venerabilis. col. iij. in fin. vers. ij. declaratio, & c. licet cōtrariū tenuerit Alex. sibi ipsi contrarius, in cō. xxiiij. co. h. in iij. vol. & malè. * Item, minimè procedit in instantia breuiori præfixa per principem in rescripto delegatorio: quia illa potest similiter de consensu partium prorogari. Tex. est & ibi doct. in c. de causis. aliās, in cau-

sis. de offi. delega. & Felyn. in d. c. venerabilis. col. iij. in fi. vers. prima. & c. ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubiū, videlicet, utrū inferior à principe, possit committere causam decidendā infra minorem terminum triennio: puta infra tres menses. Dic q. sic. Verū in hoc est differentia: quia quando tempus breuiatur à principe, perit instantia, sicut per lapsum triennii: adeò, q. ex illis actis nō potest ferri sententia: vt dixi suprā in quarta limitatione. Sed quando breuiatur per inferiore à principe, non perit instantia per lapsum temporis, quo ad partes: sed solum soluitur iudicium, quo ad iudicem: quia nō habet iurisdictionem vltèrius in illa causa: & reuertitur ad delegantem, qui potest pronūciare ex illismet actis: quia acta nō pereūt, ex quo instantia non perit ita tenet Bald. in d. l. properandum. §. si autem vtraque. in fi. & ipsum sequitur Fel. in c. de causis. col. j. in princ. de offi. deleg. Quod nota: quia sæpius euenit in regno in istis baronibus coarctantibus instantiam in commissiōibus causarum. ¶ Nonò limita nō procedere, quando iudex coram quo fuit incepta causa, moreretur prope finem triennij: & veniret alius successor: quia illi successor datur à iure alius integer annus ad illā causam expediendam: & sic in isto casu prorogatur instantia ex iuris dispositio-

ne ultra triennium. tex. est in d.
l. properandum. §. sin autem in
medio. vbi idē deciditur, quan-
do ex alia iusta causa esset mu-
tatus iudex ab officio, puta pro-
pter absentiam vel infirmitatē.

29 ¶ Decimo limita procedere in
emergentibus ante litem cōte-
statam:quia in illis nūquam pe-
rit infātia:vnde si super aliquo
incidenti ante litem contestatā
esset per decem annos litigatū,
puta super legitimatiōe perso-
narum,nunquam perit infātia.
istud fuit originale dictū Gul-
de Cu.in d.l.properandū & se-
quitur Bal.in l. & post edictum.
§.pe.in fi. ff. de iudi. & la. in d.l.

30 propterandū col.ij. ¶ * Vndeci-
mō limitator non procedere, quā-
do litigator efflet impeditus fac-
to aduersarij : puta propter
subterfugia & cauillationes rei
conuenti: quia nō currit sibi in-
stantia in effectu: nam potest iu-
dex etiam post triennium, ferre
sententiam: secundum Bar. in l.
si cū ipse per illum text. ff. de
execu. tut. & ibi etiam Bal. plus
dicit ibi Bart. quod doct. nō fue-
runt recordati de illo tex. in cō-
mento d. l. propterandū. Idem
tenet Abb. in cōf. xvj. col. ij. in se-
cundo volu. & Alex. in addit. ad
Bart. in d. l. si cū ipse. vbi plura
allegat in hac materia: scilicet,
quod impedito facto aduersarij
nō currit tēpus. cui adde Marth.
in cōf. l. iustitiarij per prouin-
cias. colum. iij. in princip. & gl.
in l. intra utile. in glos. fina. ff. de

minor. Pro hoc est text. & ibi Bal.in l.fin. C.de adul. Ad cau-
relam tamen bonum est semper
protestari, quod non currat ter-
minus instantiæ propter impe-
dimentū. Ista enim protestatio-
nes solent esse valde viles in
huiusmodi casibus: secundum
Bald.& docto.in d. l. properan-
dum. §. sin autem vtraque. & Fel-
lyn.in d.c. venerabilis. colum. ij.
& iij. & prædictis adde Alexan.
in consil. lxxij. in principi. & col. ij.
in fi. in v. volu. ¶ Quid autem,
si impedimentum cauletur facto
iudicii vel tertij? Vide Alexan.
& doc. in d. §. sin autem vtraque.
& loā. de Imo. in d. c. ex insinua-
tione. de app. & Philipp. in c. ex
ratione. colum. ix. & x. eo. titu.
& Felyn. in d. c. venerabilis. col.
ij. & iij. & Barto. & Bal. in authē.
item si in appellatione. C. de tē-
po. app. & Socin. in consil. xxxj.
colum. iij. in primo vol. & Lu-
cā de penna in l. ij. col. antepen.
& pe. C. de naufrag. lib. xj. in
quibus locis magis cōmuniter
concluditur, quod currit instā-
tia non obstante impedimento.
Bonū tamē est sapius protesta-
ri, vt saltē obtineri possit resti-
tutio in integrum aduersus lap-
sum instantiā. & licet docto. in
locis præallegatis hoc firmēt in
instātia appellatiōis, in qua fa-
cilis datur restitutio propter
maius præiudiciū: tamē in in-
stantia causæ principalis aliter
dicunt: vt no. Bart. in d. authē.
item si in appellatiōe, in fi. licet

wide in Sac
ma. 10. 1861
for. 10. 1861
no. 10. 1861

Bal. ibi tenet dari restitutionem
 precedentibus protestationibus:
 tamen hoc dubium est hodie cla-
 rificatum in regno per regiam
 prag. que incipit instantia. qua
 cauetur quod quando stetit per
 iudicem, restituitur ipso iure tunc
 instantie tunc autem dicitur
 stetit per iudicem, quando
 processus fuit conclusus per
 duos menses ante triennium cum
 petitione & protestatione. & ad
 expeditionem causae tunc enim
 restituitur instantia ipso iure:
 absque refectione expensarum,
 si tamen cucurrit instantia per
 negligentiam partis. tunc non
 restituitur nisi refectionis expensis:
 ut dicitur in d. prag. in princip.
 & ex hoc inolevit practica in
 32 regno: quod quando instantia
 est perempta, solet actor adire
 regem, vel sacrum regium consili-
 um, ut autoritate regia insuffla-
 ret spiritum vite illi instantie.
 & sic rex insufflat spiritum, & facit
 instantiam reuiuiscere. perinde
 ac si perempta non esset: & ita
 restitutio in regno, appellatur
 insufflatio. ut not. Paris in tract.
 syndi. in vers. sententia. in c. res-
 tat vnum & c. col. j. circa fin. &
 seq. & ibi ponit iustas causas, ex
 quibus rex concedit istam susci-
 rationem instantie absque refe-
 ctione expensarum: puta quan-
 do stetit per iudicem: vel ob in-
 firmitatem, vel necessariam ab-
 sentiam, vel ob aliam similem causam
 instantiam, ut quia propter multitu-
 dinem causarum fuit iudex im-

peditus, secundum Alex. in d. l.
 properandum. §. si nautem utra-
 que. & in l. senatus. ff. de off. praefi.
 Sed quando allegatur aliqua
 causa colorata, ex qua perpeditur
 aliqua negligentia partis in
 prosequendo, vel in protestando,
 tunc conceditur insufflatio cum
 refectione expensarum: ut
 ibi tem dicit Paris: & de hac in-
 sufflatio facit mentionem Matth.
 de assis. in cons. saepe contin-
 git. circa si. ubi ponit vnum aliud
 impedimentum restitutorium in-
 stantiae sine refectione expensa-
 rum, videlicet, quando plures
 erant iudices super cognitione
 vnius causae: & quia non potue-
 runt se in vnum congregare, vel
 concordare, fuit lapsa instantia:
 quia ex quo non potest imputari
 parti, restituitur instantia: & non
 33 tenetur ad expensas. ¶ Duo-
 decima limitatio colligitur ex
 praedictis: scilicet, ut non proce-
 dat regula, quando princeps in-
 sufflauit instantiam: quia tunc etiam
 post triennium potest ferri sen-
 tentia: & perinde habetur, ac
 si instantia perempta non esset.
 quod qualiter procedat, vide
 quae proxime dixi. Ex quibus
 poteris facere conclusionem, quod
 si forte sacrum concilium insuffla-
 ret nulla facta mentione de expen-
 sis, potest pars aduersa opponere,
 quod non auditur actor, nisi refectionis
 expensis: quando ex
 processu argueretur eius negli-
 gentia: per dictam regiam prag.
 quae incipit, instantia. in princ.
 quia

quia restitutio & privilegium principis debet intelligi sine praeiudicio tertij. l. ij. §. meritò. & §. si qd à principe. ff. ne quid ī loco. publi. secus si ex processu vel aliter legitimè appareret de aliqua iusta causa. quibus adde decisio. lxx. consil. Neapo.

347 * Item, per dictam regiā prag. potes inferre, quòd quando instantia est lapsa facto iudicis, cū protestatione, de qua ibi, nō est necesse adire regem, nec sacri consiliū pro insufflatione. quia text. illius prag. vult, quòd ipso iure censeatur instantia restituta. vnde instantia reuiviscit ex dispositione legis, propter illud verbum, ipso iure &c. & sine facto hominis: vt not. glo. in l. in bemus. §. economus. C. de sacr. 35 sanct. eccles. & in c. j. in princip. de rescrip. lib. vj. & in l. in criminali. C. de iurisdic. om. iudic. in quibus locistāgitur significatio huius verbi, ipso iure. vnde sine 37 C. vbi & apud quē. §. * Decimo- alia insufflatione regia potest tunc iudex procedere ad sentē 35 tiam. etiā post trienniu. §. * Decimotertiū limita nō procedere in personis, quibus iura & regni constitutiones concedunt beneficia restitutionis in integrum: prout sunt mulieres, minores, & ecclesia: quia istis conceditur restitutio in integrū aduersus instantiam absque insufflatione, & restitutione expensarum. ita decidit in dicta regia prag. quae incipit, Instātia. in fi. & licet ibi non dicatur expresse

de expensis, nec de insufflatione: bene tamen colligitur ex litera ibi: quia in principio sui dixerat: quando perit instantia per negligentiam, debet refici expensis: & postea in fine facit illam exceptionem: ergo nō debent in exceptione reſci expensis: quia aliās exceptio non esset de regula: iuxta not. per Bino. in l. in his. ff. de leg. & Feby. in c. quoniam frequēter. col. ij. & iij. vt lite nō cōtesta. lxx. quia dicta prag. referuat beneficium restitutionis in integrū aduersus instantiam illis personis, quibus aliās de iure competit: sequitur quòd dictū beneficium potest peti coram eodem iudice: & non est necesse adire principē: * quia quilibet iudex siue ordinarius siue delegatus, potest de restitutione in integrū cognoscere, & illam concedere: maxime incidēter in causis. l. si. 37 C. vbi & apud quē. §. * Decimo- quartò limita non procedere, quando aliquis litigator post ceptam instantiam fuit effectus familiaris alicuius officialis, qui praestit illi tribunali, in quo illa causa vetulari debebat, quae durate officio dictus officialis nō potest de illa causa cognoscere: & interim non currit instātia vsq; ad aduentum successoris. de hoc est text. in consil. regni, quae incipit, Iustitiarj per prouincias, & ibi hoc not. Marth. in vj. no vnde etiam post triennium potest successor illam causam decidere:

38 re: vt ibi habetur. ¶ Decimo-
quinto limita procedere in cau-
sa, quæ debet principi consulta-
ri: quia donec expectatur respõ-
sio à principe, non currit inte-
rim instantia. ita sentit Lucas
de Pēna in l. ij. colum. viij. C. de
naufrag. lib. xj. & hoc tenet ex-
pressè Matth. in constit. hac le-
ge in iij. not. & in constit. ac-
cusatorē. in secundo not. & pro-
bat proprie tex. in dicta consti-
39 tu. hac lege. ¶ Decimosexto li-
mita non procedere, quādo co-
ram iudice seculari euenit ali-
quod emergēs, cuius causa fuit
sibi inhibitum per superiorem
vel per iudicem ecclesiasticum:
puta quando orta esset questio
vsurarum, vel alia similis: iuxta
ea, quæ habentur in c. tuam. de
ordin. cog. nam tunc pro tem-
pore, quo durauit inhibitiō, nō
currit instantia: & sic potest in
hoc casu ferri sententia post
triennium. ita tenet Abb. in d.
c. venerabilis. col. iij. in fi. versū.
ex hoc arguo & c. de iudi. p. hoc
videtur tex. in l. intra vtile. ff. de
40 minor. ¶ Decimoseptimò li-
mita non procedere in casibus,
in quibus aliq̃s impeditur age-
re impedimento iuris: vt quia
reus conuētus est interim effe-
ctus privilegiatus: adeo q̃ de-
negatur actori audientia, vt nō
possit reum conuenire, nec litē
cōptam coram eo prosequi: nā
interim durante dicto privile-
gio & iuris impedimento, non
currit instantia, ita tenet Fra. de

are. in consi. c. in prin. & Bald. in
l. quotiens. C. de precibus impe-
41 offe. ¶ Decimooctauo limita
non procedere, quando causa
& processus conclusus, est trās-
missus ad consiliū sapiētis: quia
interim donec stat penes cōsul-
torem, nō currit instātia. ita cō-
sultuit quidē Frā. Viterb. in quo-
dam suo consi. inci. Vtrum dies,
quibus & c. Sed ego satis dubito
de ista deciliōe: nam nos vide-
mus, quōd quādo stat per ipsum
iudicē, vel procedit impedimē-
tum factō tertij, currit instātia:
vt tenent doct. cōmuniter in d.
l. properādum. §. si nautem vtra-
que. multo fortius est idē dicen-
dum, quando stat per consulto-
rem. quia saltem potest dici ter-
tius Præterea, considero vnum
dictum Fel. in c. cū venerabi-
lis. col. xvij. ver. fallit tertio, & c.
de except. quod etiā tēgit Paul.
de Castr. in l. j. C. de relat. vbi di-
cit, quōd quādo iudex videt la-
bi instantiam, & non potest ha-
bere consiliū à sapiente infra
tempus potest ferre sentētiā,
dicens: pronuncio, prout conti-
nebitur in consilio ferendo per
talem consultorem. Si enim ef-
set versū, quōd instantia nō cur-
reret interim, nō esset opus ita
sentētiare: quia posset expectari
consiliū absq; lapsu instātie. er-
go illud dictū probat, q̃ instātia
currit. vnde cōcludo verius ef-
se, q̃ in casu isto currat instātia,
per prædicta. sed esset iusta cau-
sa obtinēdi restitutionē absque
rese

refectione expensarum, per ea, quæ dixi suprà. in xj. & xij. limitatione. ¶ * Decimononò, limita non procedere in causis feudalibus, in quibus in regno instantia durat tantum per annum, ut est ritus magnæ curiæ, uicarîæ in numero 5. qui incipit, item quòd 43 instantia, &c. ¶ * Vicesimò limita non procedere in causa criminali alicuius clerici, quæ est deuoluta ad iudicem secularem, propter impedimētū episcopi: quia talis causa debet expediri infra duos mēses, & eatenus durat instantia, & non se extendit usque ad biennium. tex. est in authent. ut cle. apud prop. episco. §. si tamen de criminalibus. & ibi hoc in terminis tenet Ang. in si. uerbis, dicens per illū text. esse correctam l. properādū. in isto casu proposito. Verū istud proce- 44 dit de iure ciuili. * sed de iure 46 canonico, est hoc correctū per cap. si diligenti. de foro compe. quo cauetur, quòd etiā propter impedimētū episcopi, non potest iudex secularis cognoscere de causa clerici conuenti coram eo. & hoc tenet Iacob. de Bel. in authent. ut cle. apud pro. episco. in quinta opp. Quòd ius canonicū seruatur hodie, propter libertatem ecclesiasticam. ¶ * Vicesimoprīmò limita non procedere, quando elapso triennio, & sic perempta instantia partes de 47 communi consensu repeterent omnia acta uno contextu, portiendo libellum, litem contestan-

do, terminum recipiendo, & sic de singulis actis: quia per talem reepilogationē actorū possunt instantiam restaurare: & habetur postea, ac si perempta nō esset. ita tenet Bart. in d.l. properandum. & ibi etiam Alex. in liij. col. circa fin. & Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad legem falc. per ea, quæ tradit Bart. in l. quæ omnia. & in l. mutari. & ibi Baldus. ff. de procur. idem tenet Feli. in cap. uenerabilis. colum. v. uer. quarta declaratio, &c. de iud. & Ioan. de Imo. in c. de causis. de off. deleg. & Soci. in cons. xxxi. colum. v. in princ. in j. uol. Et hoc unum solū remedium considerant Doct. in locis præallegatis ad faciendū, quòd instantia per partes renouetur. Verū hæc non est prorogatio instantiæ, sed potest potius dici instauratio & renouatio de nouo. ¶ * Vltimò pro re assumptione prædictorū colligo hic unam cōclusionem: scilicet, quòd instantis perempta potest altero de quatuor modis instaurari. Primo modo, per insufflationem principis, ut dixi suprà, in xj. & xij. limitatione. & an tūc debeant refici expensæ, ibi dixi. Secundò per beneficiū restitutionis in integrum: ut dixi suprà, in xij. limitatione. Tertiò, per reepilogationē actorū de consensu partium: ut modò dixi, in xxj. limitatione. ¶ Quartò, per inceptionē causæ de nouo: quia perempta instantia non perit causa, neq; ius partis: sed potest actor

de nouo causam incipere, & nouam instantiam fabricare: ut d.l. *properandum*. §. *fin.* & ibi glossa in uerbis uigorem, & communiter Doct. & Bart. in l. *petend.* C. de temp. in integ. resti. & differt iste quartus modus ab aliis tribus præcedentibus: quia in primis tribus restituitur eadem instantia, quæ erat perempta, & illa acta, quæ erant celebrata, remanent in suo robore, & non est necesse de nouo illa acta reficere, sed potest ferri sententia ex illis primis actis: sed in isto quarto modo creatur noua instantia: & est necesse, quod de nouo testes producantur & examinentur: ut dicit glossa in d. §. *fin.* in uerbis uigorem. & ibi per doct. Item in hoc quarto modo, quando actor uult de nouo agere, tenetur indistinctè ante omnia reficere expensas: ut habetur in deci. lxx. consil. Neap. & probatur ex his, quæ infra dicam: quia perempta instantia, semper actor condemnatur ad expensas: ut dicit Bal. in d.l. *properandum*. §. *illo*, in fin. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in fi.

43 de proba. ¶ Limita tamen hoc, quod dixi in hoc quarto modo, procedere tantum in causa civili, secus in criminali: quia perempta instantia in causa criminali per lapsum biennij non auditur ulterius accusator ad iterandum: secundum Alex. in d.l. *properandum*. §. *fin.* & ibi etiam Salyc. idem tenet Bal. in l. *abolitionem*, C. de adult. & probatur

in cõsti. regni, quæ incipit, Accusatorem. & ibi hoc not. Matth. in ij. no. Ioan. de Ana. in c. licet. col. fin. de accus. Et in tantum hoc est uerum, quod etiam si offerat sol uere expensas, non auditur accusator ad inchoandũ nouum iudiciũ: secundũ Saly. in l. j. C. ut infra certum tempus. per ea, quæ habentur in l. *his*. & l. *fi.* C. ad turp. cipalem, & quaro quis sit effectus peremptionis instantiæ, & quid possit facere iudex ea perempta. Super quo præsuppono, quod instantia causarum potest duobus modis euanescere. Primo modo, scilicet per lapsum temporis, de quo plenè dixi in præcedenti quæst. Secundo modo, per sententiã absolutoriam laram ab obseruatione iudicii. & hoc potest contingere multis modis. Primo, ut quando actor fecit citari reũ in causa civili, uel criminali: & in ultimo peremptorio compareret reus, & non actor: tunc reus accusat contumaciam actoris, & petit se absolui ab instantia iudicii, & actorẽ condemnari in expensis: & ita pronuntiat iudex: per quam pronuntiationem non potest dici uerè perempta instantia, ex quo incepta non erat ante litem cõtesta. sed potius est circductum editum, & sic est perempta citatio. Verum actor non potest iterum agere, nisi ante omnia reficiat expensas, sicut quando instantia est perempta: ita tenet Andr. de

Yser.

Yser. in consti. spōte uolentibus. per l. eū, quem temerē. ff. de iud. Et quodd actor possit iterū agere, est tex. i. l. & post edictū. §. circunductio. ff. de iudi. ubi dicitur, quodd est perempta instantia, nō autem totius causę, nisi esset lata sententia absolutoria ab obseruatione iudicij: ut dicit ibi gloss. & sic equiparat hunc casum peremptioni instantię totius causę, quodd fertur absolutoria. & hæc materia tractatur plenē p doct. in l. properandum. §. & si quidd. §o C. de iudic. ¶ * Secundō modo fertur absolutoria ab obseruatione iudicij, quando fuit in iudicio præsentatus libellus ineptus, puta ex carētia actionis: iuxta l. si pupilli. §. uideamus. ff. de nego. gest. uel ex defectu solennitatis substantialis, uel alio modo simili. De hoc est text. & ibi Bart. in l. libellorum. §. quodd si libelli. ff. de accus. & Spec. in tit. de offic. omni. iud. §. deseruit. col. v. uer. in sententia, &c. & glo. in l. j. in prin. in uers. nec tenere. in fi. ff. si men. fal. mod. dixe. tunc fertur sententia absolutoria. & referuatur ius agendi ex alia causa apta, secundum Bald. in auth. sed si quis. col. pen. uer. item illa, &c. C. de secun. nup. & idem Bald. in l. ij. in xij. q. C. de rescin. uen. Ex quibus autem causis dicatur libellus ineptus: uide Pet. Philipp. Corn. in consti. cxj. colum. iij. in fin. in litera l. la secunda. in primo uolum. Et procedit hoc ramante litē cōtestatam, quā post, si

quia si fabricatus est processus inualidus, super libello inepto, uel aliter, processus est nullus ex aliquo defectu, non potest super tali processu ferri sententia ualida, per ea, quę not. gloss. in l. tit. de oblig. in prin. in uer. secundum. in fi. unde iudex tunc pronūtiat processum nullum, & absoluit reum ab obseruatione iudicij, referuato auctori iure iterū agendi. text. est in cap. examinata. & ibi Abba. & Felin. de iudic. & Alexand. in addi. ad Bartol. in d. l. j. ff. si men. fal. mo. di. Et ex hoc habes practicam, quodd quādo processus est nullus ex aliquo defectu, licet probationes sint receptę: non tamen fertur sententia diffinitiuā, sed absolutoria ab obseruatione iudicij, per dict. cap. examinata. quę absolutoria, dicitur iterlocutoria, ex eo, quia non diffinit totū negotium: cū remaneat facultas iterum agendi. gloss. est nota. in uer. absoluetur, quam ibi ad hoc ponderat Bartol. in l. harum. ff. si seruit. uen. & Bartol. in l. Titia. ff. de accusa. hodie autem in regno saluatur processus a multis nullitatibus: per capit. decretatōes. & per regiam pragmat. primā, quę incipit, Dispendia. ex quo proceditur sine figura iudicij, & sola facti ueritate inspecta in causis ciuilibus: de qua materia uide Pari. in tracta. de synd. in uers. sententia. ubi per plures colum. ponit intellectum dicti ca. detestantes. ¶ * Tertiō modo fertur

absolutoria ab obseruatione iudicij, etiam in causa appellatio-
nis: ut quando iudex causæ prin-
cipalis protulit sententiam diffi-
nitivā super processu inualido, à
quo fuit appellatum: nam iudex
appellationis uidens sententiā
nullam, cassat ipsā: & absolut
reum saluo iure iterum agendi.
tex. est, & ibi glos. & Abb. in cap.
cum dilecti. de empr. & uend. &
not. Bald. in l. ij. in xliii. quæst. C.
de rescin. uendit. & Alexand. in
cōsi. lxxix. incipi. perspectis uer-
bis, &c. in ij. uolum. ¶ * Quarto
modo fertur absolutoria ab ob-
seruatione iudicij, quādo actor
lite contestata se absentat, & nō
prosequitur causā: nam tunc
est in potestate rei prosequi cau-
sā, & producere suas exceptio-
nes: uel instare, quōd absolutur
ab obseruatione iudicij actore
nō prosequēte: quo casu, si reus
eligit hanc uiam, ut absolutur,
iudex citabit actorem, ut ueniat
ad prosequēdum: qui si non ue-
nerit, poterit reum absolvere ab
instantia iudicij, & actorem ab-
sentem cōdemnare in expensis.
Si uerō reus elegerit aliam uia
producendi suas defensiones, &
tunc si illis productis liquet iudi-
ci de causā, ut pro reo uel pro
actore possit diffinitivā profer-
re, & tunc absolut reum diffini-
tiuē. Et sic liquet pro actore, cō-
demnabit reum diffinitiuē acto-
ri absenti: & in omnem euētum
actor absens cōdemnatur in ex-
pensis, siue uincat, siue succum-

bat. Si uerō de causā non liquet,
ut quia neque actor, neque reus
produxit probationes sufficien-
tes, & tūc absolut reum ab ob-
seruatione iudicij. Ita hæc omnia
deciduntur per tex. & ibi Bartol.
Bald. Alexander, & communiter
Moder. in dict. l. properandum.
§. & si quidem. C. de iudi. Et uti-
litas est ista, quia quādo reus ab-
soluitur ab instantia iudicij, po-
test actor iterum agere resectis
expensis: ut habetur in cap. exa-
minata. de iud. & in l. & post edi-
ctum. §. circumducto. ff. de iudic.
& patet ex his, quæ suprà dixi.
Sed quando absolutur diffini-
tiuē, non potest ulterius agere
actor: quia obstat sibi exceptio
rei iudicatæ: ut declarant Alex.
& Ias. in v. & vj. colum. in dict. §.
& si quidem. Illud autem, quod
dixi suprà, quōd tunc dicitur de
causā non liquere, quando pro-
bationes non sunt productæ: in-
tellige, quando non fuit datus
actori terminus probatorius: ut
quia se absentauit ante dationē
termini ad probandū: nam tunc
fertur absolutoria ab obserua-
tione iudicij. Si autē datus esset
terminus, & postea actor se ab-
sentasset, tunc siue fiant proba-
tiones, siue non, potest ferre iu-
dex diffinitivā sententiam pro
reo: per l. qui accusat. C. de edē.
ita declarat Barr. in d. §. & si qui-
dem. in iij. oppo. & ibi etiam Ias.
in v. col. ¶ * Hoc tamen singula-
riter limita nō procedere, quan-
do actor pbaſset semiplenē, &
reus

teus nihil: quo casu esset deferendum iuramentum suppletoriū auctori, quia ex quo propter eius absentiam non potest iuramentum deferri, & reus minimè potest condemnari: quia nō est plenè probatū, absoluetur reus non diffinitivè: sed ab observatione iudicij, propter illam semiplenam probationem: ita tenent Marti. Sylli. & Salyc. in d. §. & si quidem. quos ibi sequitur

54 Alex. in iij. col. ¶ Et in quantum suprà dixi, quod absolutoria ab observatione iudicij, est interlocutoria: adde unū casum, in quo habet vim diffinitivā, videlicet, quādo reus solueret debitū pendente iudicio: quia tunc nō absoluitur diffinitivè, ex quo processus habuit verum principiū, & obligatio fuit sublata per solutionem postea factam: sed absoluitur ab observatione iudicij, quæ absolutio habebit vim diffinitivā: secundum Bart. in l. Titia. ff. de accus. & Ias. in d. §. &

55 si quidem. co. penul. ¶ Istitis pre-suppositis venio ad decisionem huius tertie quæst. & dico, quod quando perit instantia secundum primum modum, scilicet per lapsum temporis, effectus est ille: quia pereunt omnia acta iudicij, non autem acta causæ seu litis. ita dicit Abb. in c. venerabilis. colū. vj. ver. quæro, quæ acta, &c. de iudi. Declara istam differentiā. Acta iudicij dicuntur illa, quæ tendunt ad litis ordinationē: prout 56 est libellus, litis contestatio, ter-

minus probatorius, satisfactio, & alij similes actus. Acta causæ dicuntur ea, quæ tendunt ad litis decisionē: prout sunt depositiones testium, instrumenta, confessiones, & alia similia acta probatoria. ita declarat gl. in cle. sæpe. in ver. defensiones. de verbo. signi. Ista ergo est vera & communis conclusio: quod per lapsum instantiæ pereunt omnia acta pendencia ad litis ordinationem, & omnes satisfactioes receptæ in iudicio: ut dicitur in d.l. prope-randum. §. & si quidē. Acta verò probatoria non pereunt. ita tenet Spec. in tit. de iudic. deleg. §. restat. verū. sed nunquid omnia. & Bal. in l. cum antea. circa finē. C. de arbit. & Bar. plenè in l. cum lite mortua. ff. iud. sol. & Alexan. in consil. lviii. in ij. uol. & Barto. & Alexā. plenè in l. is, apud quem. col. antepen. & pe. C. de eden. & Abb. in c. causam. quæ de testi. & habetur in decisio. cxlvij. consil. Neapol. unde sequitur conclusio, quod quādo instantia incipitur, de nouo possunt in vim probationis produci attestations & probationes receptæ in prima instantia premissa: & facient plenam fidem: ut dicunt doct. in locis præalleg. & Alexan. in consil. lxx. col. iij. in fin. in secundo uolu. Solum ergo requiritur, quod lis de nouo ordinetur, incipiendo à libelli porrectione, & citatione, & prosequendo alios actus usque ad finem causæ. ¶ Prædicta tamen intellige & limita-

Bal. in l. & post editum. §. pe. in
 fi. ff. de iudi. q. in omnib⁹ emer-
 gentibus ante litē contest. nun-
 quā perit instātia. vnde infert,
 q. si partes per x. annos litiga-
 rent ante litē contest. per legi-
 timationem personarum, nun-
 quā periret instātia, & illud
 dictū sequitur Alex. in d. l. pro-
 perandum. colū. j. in fi. ¶ *Quid
 autem in causis in quibus lis nō
 cōtestatur. prout sunt causę sum-
 marū vel executiue? Dic, q. in
 illis currit instātia, quamprimū
 inceptum est cognosci de me-
 ritis causę, secundū Alex. in d.
 l. properandum. col. j. Potes di-
 cere ad maiorem declarationē,
 q. in huiusmodi causis ille act⁹,
 qui solet fieri immediatē post
 litem cōtestationem in causis. in
 quibus lis cōtestatur, habet vim
 litis cōtestationis. vnde ab illo
 actu inciperet instātia, secundū
 Bar. Bal. & Docto. in l. nulla. & l.
 nihil. C. de procu. & Card. i. cle.
 constitutione. §. fi. in fi. de elect.
 & Abb. in c. insinuante. in fi. de
 offic. deleg. & Lud. Ro. in conti.
 clxxiiij. col. ij. & Fely. in c. olim.
 de accu. & Par. in tract. synd. in
 ver. sententia. col. iij. & in pro-
 priis terminis hoc tenet Ab. in
 c. venerabilis. col. fi. de iu. & Ias.
 qui plenē examinat in d. l. pro-
 perandum. colū. iij. C. de iudi. &
 Alex. in consi. l. in ij. vol. ¶ *Sec-
 undō principaliter quero, quā-
 to tempore durat instātia, & in
 quibus causis perit. In hoc facio
 regulam generalem cum fallē-
 tiis. Et regula est, q. in omnibus
 causis t^{ra} civilibus, quā criminalibus
 perit instātia. & durat
 in civilibus per triennium: in cri-
 minalibus vero per biennium.
 tex. est in d. l. properandū. & ibi
 per omnes doc. C. de iud. & hoc
 est cōfirmatum in regno per ri-
 tum magnę curię, in nu. ccxix.
 incip. Item seruat ipsa curia, vt
 instātia & c. ¶ *Amplia primō
 istam regulam procedere non
 solum in causis. in quibus proce-
 ditur per viā actionis vel accu-
 sationis: verū etiam vbi proce-
 ditur per inquisitionē: quia tūc
 etiam perit instātia, secundū
 Bal. in d. l. properandū. in princ.
 col. iij. incipit tūc instātia à die
 dationis capitulorū, secundū
 Bal. & ibi adde Abb. in d. c. ve-
 nerabilis. in fi. verbis. ¶ *Secun-
 dō amplia pcedere etiā in cau-
 sis civilibus, in quibus procedi-
 tur per officium iudicis nobile:
 quia durat instātia triennio, se-
 cundū Abb. in d. c. venerabi-
 lis. in fi. verbis. ¶ *Tercio amplia
 procedere etiam in causis exe-
 cutiuis & instrumentalibus, in
 quibus est executio parata: quia
 durat instātia triennio, secundū
 Lud. Ro. in conti. clxxiiij. incip.
 Amplissime doctor, & c. & Soc.
 in cōs. xcvi. in j. vol. & Fely. in d.
 c. venerabilis. in fi. & Ale. in cōs.
 l. in ij. vol. & Ias. in d. l. properā-
 dum. col. ij. circa fi. adde. quā di-
 xi suprà post princip. huius q.
 ¶ *Quarto amplia pcedere nō
 solum coram iudice ordinario:
 verū

verū etiā corā delegato, vt d.l. properandū ibi. sed omnes iudi
 10 ces & c. ¶ Quinto amplia pro-
 cedere non solū coram iudice:
 verū etiam corā arbitro nam
 secundū cōmunē opi. etiam co-
 ram arbitro perit instātia triē-
 nio, quādo nullum tempus, fuit
 per partes appositū compromis-
 so. ita tenet Spe. in ti. de arbi. §.
 differt. col. fi. versū. item, vt infra
 triennium & c. & Abb. in d.c. ve-
 nerabilis. col. penu. & Ia. in d.l.
 properādum. col. iij. in vij. not.

11 * Secus est corā arbitratore : ga
 nulla instātia currit corā eo, se-
 cundum Spe. & Abb. vbi suprā.
 & etiam corā arbitro incipit à
 die litis cōtestatę corā eo, secun-
 dū Fely. in d.c. venerabilis. col.

12 si ¶ Sexto amplia procedere,
 etiam si moriatur litigator pen-
 dente lite: quia non perit instan-
 tia per mortē: sed durat vsq; ad
 triennium, & continuatur in hę
 13 redem instātia cēpta cū defun-
 cto. tex. est in l. hares absens &
 l. si petitor. & l. si is. q. Rom. ff.
 de iudi. & l. si eū hominē. & ibi
 Bar. & Io. de Imo. ff. de fidei. &
 in c. ga Gu. & ibi plenē per Abb.
 Fel. & Maria. Soci. de iud. & per
 Soci. in cōf. xxxj. co. iij. in prin.

13 in j. vol. * Quod tamē limita nō
 procedere, quādo fuit instantia
 cēpta cum defuncto laico : cui
 successit heres clericus: quia nō
 continuatur in hęredē clericū,
 quādo esset: quia ratiōe priuile-
 gij esset finita illa instātia, & de
 ber de nouo inchoari coram iu-

dice ecclesiastico. Ista est magis
 communis conclusio, quam te-
 net Abb. in d.c. quia Gu. col. fi. &
 ibi etiam Fely. in iij. & iij. col.
 quicquid tenuerint alij doct. nā
 pro ista parte sunt rationes ma-

14 gis efficaces. ¶ Limita primō
 istā regulā sic ampliā, procede-
 re de iure ciuili. secus est de iu-
 re canonico: quia nunquā perit
 instātia. tex. est & ibi Ab. & doc.
 in d.c. venerabilis. & c. fi. de iud.
 & habetur per mode. in d.l. pro-
 perandū. & ibi gl. in ver. triē-
 nij. in fi. & Alex. in cōf. xxij. co.
 j. in iij. volu. Ex hoc sequitur, q
 in foro ecclesiastico: etiā in om-
 nibus terris subiectis ecclesię,
 vbi seruatur i^o canonicū, nūquā
 perit instātia, siue in ciuilibus,
 siue in criminalibus: per prædi-
 cta, & hoc tenet Philip. Cor. in
 cōf. ccc. in iij. vol. in fi. & vide
 Fely. in d.c. venerabilis. in prin.

15 ¶ Secūdo limita non pcedere,
 quando causa vētilatur in cōfi-
 storio principis. quia in eo nun-
 quam perit instantia, & sic vltra
 triēniū durat, secūdu Bal. i cōf.
 cccxvj. col. fi. in iij. volu. vbi alle-
 gat auth. sed lis. C. de tēp. app. &
 ex hoc pōt inferri, q in sacro re-
 gio cōf. Neap. nō perit instātia:
 quia pōt dici cōfistoriū princi-
 pis. sed Mat. de affli. in deci. ccl-
 xxxij. cōf. Neap. refert cōtrariū.
 f. q. dispositio l. properādū. ha-
 beat locū etiam in sacro cōf. vt
 etiā i eo pereat instātia. allegat
 glo. in §. hoc quoq; in auth. vt
 spō. larg. & gl. in auth. de app. &

idē tenet Mat. relativē in cōstit. hac lege. i. iij. nota. vbi facit differētiā, an causa vētiletur corā rege: & tūc instātia nō currit: qā rex habet liberū arbitriū: an vērō in sacro cōcilio, & tūc currit instātia: qā sacrum cōsiliū nō habet liberū arbitriū. Ego tūc putō in hac materia, qđ dato, quod in sacro cōsilio curreret instātia: tamē ex quo sentētiā in eo proferuntur sub nomine regis maiestatis, possunt ferri etiam post tēpus instātiā, & valēt sentētiā: quia in effectu in sacro cōcilio nō curatur de perēptione instātiā: ex quo ista est solēnitas inducta de iure positivo, quā potest obmitti in cōsultorio principis: & talis nullitas, quā causatur ex defectu solēnitatis iuris. positivi, non inuālidat sentētiā sacri cōcilij, ita deciditur. in d. deci. ccl. xxxij. i. si. per ea, quā po. Inn. & Ab. in c. in causis. de re iu. Vnde conclusiue possumus dicere, qđ in sacro cōsilio nūquā perit instātia, saltē quo ad effectū: quia pot. ferri sentētiā etiā post triēnium. ¶ Tertiō limita nō procedere, qñ iudex haberet liberū arbitriū in procedēdo & sentētiādo: qā tūc nō durat instātia, etiā post triēniū. Secus, si haberet arbitriū, in sentētiādo tantū. ita tenet Bar. & Pau. de Ca. in l. si in lege. in prin. ff. loca. & Ale. in cō. i. l. col. iij. ver. pro hoc & c. in ij. vol. & Ale. in l. qui Rom. §. Calpurnius. col. si. ff. de verb. obli.

17 ¶ Quartō limita nō procede-

re, quando instantia esset breuiata per statutū, vel per rescriptum principis, vt qā princeps rescribit alicui officiali vel delegato, qđ causam expediat infra tres mēses. nā tūc finito tali tēpore est perempta instātia, & nō pot. ille iudex ulterius super illa causa procedere, secūdū Bald. in d. l. properandū. col. iij. & Ab. in d. c. venerabilis. col. pe. & ibi ē Fely. in vj. col. & Ale. in d. l. properandum. col. v. circa fi. & Fely. in c. de causis. col. v. de offi. dele. Et qđ possit breuiari per statutū, tenet Alex. i. cōf. xlij. in iij. vol. & Bal. in l. si cū ipse. ff. de execut. lre. qđ possit breuiari per rescriptum, est tex. in c. super eo. el. ij. & ibi Phil. & Abb. de ap. & in d. c. de causis. Verū in hoc est differētiā: quia quādo est breuiata per statutū, tūc incipit à die litis cōtestatē: sicut instātia iuris cōmunis. ita tenet Ale. in cōf. xlij. co. ij. in iij. vol. & Bal. in auth. clericus. q. co. ij. ver. deinde qritur. de epil. & cle. Sed qñ sit per rescriptū principis, incipit à die prēsentatiōis rescripti, nō autē à die datē ipsi rescripti. ita phat tex. in d. c. super eo. & ibi hoc expresse tenet Phi. in ij. col. in iij. not. & seq. vbi pl. dicit, qđ an prēsentatiō nē rescripti delegatorij nō acquirit delegatus iurisdictionē. ¶ Quid autē, si litigās haberet testes i lōginqs prib, & peteret dilationē excedētē metā ipsius instātiā breuiatē per rescriptū, an possit post finitā instantiā ferr

ferri sententia: Dic qd sic: quia ista
iusta causa excusat. vt instantia nō
pereat. & valeat sententia postea
lata: secundum Bal. in d. l. si cum
ipse. ff. de excus. tutor. & Abb. in
d. c. venerabilis. col. iij. circa fin.
de iudi. & Alex. in cōs. lxxij. col.
j. in iij. vol. & Abb. in cōs. l. iij.
19 col. i. in ij. vo. ¶ Quinto limita
non procedere. quando instantia
fuit per principem proroga-
ta: vt quia erat prope finē trien-
nii: & princeps illam proroga-
uit vltra triennium: quia tūc ex
protogatione durat vltra trien-
nium: vt not. Paris in trac. synd.
in vers. sententia. c. restat vnum
& c. col. fi. & in regno est hoc ex-
pediunt per rīpū magnæ curiæ
in nū. cccix. qui incipit. lte ser-
uat ipsa curia. vt instantia & c. vbi
plus dicitur. quod prodest pro-
rogatio principis, etiā si literæ
seu rescriptū prorogatiōis præ-
senteretur post triennium: dīmo-
do data rescriptū sit expedita
20 infra tempus instantiæ. ¶ Sexto
limita non procedere in causis
fiscalibus: nā vbi agitur de ali-
qua causa fiscali. nunquā perit
instantia. & sic durat vltra trien-
nium: puta. vbi agitur de tribu-
tis seu functionibus publicis.
Text. est in d. l. properandum in
princi. ibi. exceptis & c. c. de iu-
dic. & Abba. in d. c. venerabilis.
column. iij. & habetur in deci-
sio. ccc. cōs. Neapolita. Ex hoc
infertur. quod hodie in regno
in magna curia canteræ summa-
rix nunquā perit instantia: ex

quo ibi tractatur causæ fiscales.
& ita seruatur ibi de antiqua
cōsuetudine: vt testatur Matth.
de Afflic. in constitut. Acculato-
rem. columna secunda. in princ.
¶ Septimo limita non proce-
dere in causis ecclesiarum: quia
etiam si agitantur coram iudice
seculari. nunquā in eis perit in-
stantia. ita intelligitur tex. secū-
dū vñā lect. in d. c. venerabilis.
de iudi. & hoc expressē tenet ibi
Abb. in v. colum. vbi dicit: secus
in causa clerici: quia in hoc non
gaudet privilegio ecclesiæ. Ad-
de decisio. ccc. cōs. Neapolita.
¶ Octauo limita. nisi tempus in-
stantiæ fuit breuiatum de cō-
muni consensu partium: quia tūc
perit instantia ante triennium. se-
cundum quod partibus placue-
rit. Nam potest tempus instantiæ
breuiari per partes. ex quo ista
breuiatio tēdit in fauorem pu-
blicum: scilicet. vt lites citius fi-
niantur. ita tenet Ludou. Rom.
in l. ij. ff. de re iudic. & Alexand.
in d. l. properandum in princip.
column. penult. & ibi etiam Iaso.
in penult. col. vers. quāto limi-
23 ta & c. ¶ An autē possit hoc tē-
pus prorogari per partes. sicut
potest breuiari: dic quod nō. gl.
est in l. ij. §. sed si iudex. ff. de iu-
di. & gl. & Bar. Alex. & Ias. & cō-
muniter doct. in d. l. properan-
dum. vbi plus dicunt. quod non
valet prorogatio. etiā si inter-
uenerit iuramentum in ipsa pro-
rogatione: & etiam si pōna ap-
ponatur. secundum Bar. & Alex.
in

in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falci. & Abb. & Fely. in d. c. venerabilis. de iudi. & Alex. in cōsil. cxxxviij. col. j. in fi. & seq. in ij. 24 vol. *adeò, quòd nec etiam per cōpromissum potest prorogari: & sic neque tacite, neque expressè: secundum Lud. Roma. in cōs. clxxiiij. col. j. in fi. & Spec. in tit. de iud. dele. §. restat. vers. sed nunquid de tempore. & ibi Ioā. An. in addit. licet secus sit in instantia appellationis. cle. quando. diu. de app. & dicam plenè infrā in vltima parte, in vers. appellatio. in iij. q. principali. vers. secundò limita, nisi de voluntate & c. & ibi videas ea, quæ hic deficiunt: quia ibi assignabitur ratio diuersitatis. ¶ Prædicta tamen intellige, in tēpore instantiæ, de iure cōmuni: secus in instantia breuiori inducta per statutum. quia illa potest de cōsensu partium prorogari, vsque ad triennium, & nō vltià. & ista est magis cōmunis cōclusio, quam tenet Saly. in d. l. properandum. quæ ibi sequitur Alex. in ij. col. in fi. & seq. & ibi etiam Iaso. col. pen. & Fely. in d. c. venerabilis. col. iij. in fin. vers. ij. declaratio, & c. licet cōtrariū tenuerit Alex. sibi ipsi contrarius, in cōs. xxiiij. 26 co. h. in iij. vol. & malè. *Item, minimè procedit in instantia breuiori præfixa per principem in rescripto delegatorio: quia illa potest similiter de consensu partium prorogari. Tex. est & ibi doct. in c. de causis. aliàs, in cau-

sis. de offi. delega. & Felyn. in d. c. venerabilis. col. iij. in fi. vers. 27 prima, & c. ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubiū, videlicet, utrū inferior à principe, possit committere causam decidendā infra minorem terminum triennio: puta infra tres menses. Dic q̄ sic. Verū in hoc est differentia: quia quando tempus breuiatur à principe, perit instantia, sicut per lapsum triennii: adeò, q̄ ex illis actis nō potest ferri sententia: vt dixi suprā in quarta limitatione. Sed quando breuiatur per inferiore à principe, non perit instantia per lapsum temporis, quo ad partes: sed solum soluitur iudicium, quo ad iudicem: quia nō habet iurisdictionem vltierius in illa causa: & reuertitur ad delegantem, qui potest pronūtiare ex illis actis: quia acta nō pereūt, ex quo instantia non perit ita tenet Bald. in d. l. properandum. §. si autem vtraque. in fi. & ipsum sequitur Fel. in c. de causis. col. j. in princ. de offi. deleg. Quod nota: quia sæpius euenit in regno in istis baronibus coarctantibus instantiam in commissionibus causarum. ¶ Nonò limita nō procedere, quando iudex coram quo fuit incepta causa, moreretur prope finem triennij: & veniret alius successor: quia illi successor datur à iure alius integer annus ad illā causam expediendam: & sic in isto casu prorogatur instantia ex iuris dispositio-

ne ultra triennium. tex. est in d. l. properandum. §. fin autem in medio. vbi idē deciditur, quando ex alia iusta causa esset mutatus iudex ab officio, puta propter absentiam vel infirmitatē.

29 ¶ Decimo limita procedere in emergentibus ante litem cōtestatam: quia in illis nūquam perit instātia: vnde si super aliquo incidenti ante litem cōtestatā esset per decem annos litigatū, puta super legitimatiōe personarum, nunquā perit instātia. 31

istud fuit originale dictū Gul. de Cu. in d. l. properandū & sequitur Bal. in l. & post edictum. §. pe. in si. ff. de iudi. & las. in d. l. properandū col. ij. ¶ Vndecimo limita non procedere, quādo litigator esset impeditus facto aduersarij: puta propter subterfugia & cauillationes rei conuenti: quia nō currit sibi instātia in effectu: nam potest iudex etiam post triennium, ferre sententiam: secundum Bar. in l. si cū ipse per illum text. ff. de execu. tut. & ibi etiam Bal. plus dicit vbi Bart. & Alex. in addit. ad Bart. in d. l. si cū ipse. vbi plura allegat in hac materia: scilicet, quod impedito facto aduersarij nō currit tēpus. cui adde Matth. in consil. l. i. iustitiarj per provincias. colum. iij. in princip. & gl. in l. intra utile. in glos. fina. ff. de

minor. Pro hoc est text. & ibi Bal. in l. fin. C. de adul. Ad cautelam tamen bonum est semper protestari, quod non currat terminus instantiæ propter impedimentū. Ista enim protestatio

nes solent esse valde viles in huiusmodi casibus: secundum Bald. & docto. in d. l. properandum. §. fin autem vtraque & Felyn. in d. c. venerabilis. colum. ij. & iij. & prædictis adde Alexan. in consil. lxxj. in principi. & col. ij. in si. in v. volu. ¶ Quid autem, si impedimētum cauletur facto iudicis vel tertij? Vide Alexan. & doc. in d. §. fin autem vtraque. & Ioā. de Imo. in d. c. ex insinuatione. de app. & Philipp. in c. ex ratione. colum. ix. & x. eo. titu. & Felyn. in d. c. venerabilis. col. ij. & iij. & Barto. & Bal. in authē. item si in appellatione. C. de tēpo. app. & Socin. in consil. lxxj. colum. iij. in primo vol. & Lucā de penna in l. ij. col. antepen. & pe. C. de naufrag. lib. xj. in quibus locis magis cōmuniter concluditur, quod currit instātia non obstante impedimento. Bonū tamē est sapius protestari, vt saltē obtineri possit restitutio in integrum aduersus lapsum instantiæ. & licet docto. in locis præallegatis hoc firmēt in instātia appellatiōis, in qua facilius datur restitutio propter maius præiudicium: tamē in instātia causæ principalis aliter dicunt: vt no. Bart. in d. authē. item si in appellatiōe. in si. licet

Bal. ibi teneat dari restitutionē
 precedentibus protestatiōibus:
 tamen hoc dubiū est hodie cla-
 rificatum in regno per regiam
 prag. quæ incipit instantia. qua
 cauetur quod quando stetit per
 iudicē, restituitur ipso iure tē-
 pus instantiæ tunc autem dici-
 tur stetit per iudicem, quan-
 do processus fuit conclusus per
 duos menses ante triennium cū
 petitione & protestatiōe, & ad
 expeditionem causæ: tunc enim
 restituitur instantia ipso iure:
 absque refectione expensarum,
 si tamen cucurrit instantia per
 negligentiam partis, tunc non
 restituitur nisi refectionis expensis:
 ut dicitur in d. prag. in princip.
 & ex hoc inoleuit practica in
 32 regno: quod quando instantia
 est perempta, soler actor adire
 regem, vel sacrum regium con-
 siliū, ut autoritate regia insus-
 flet spiritum vitæ illi instantiæ.
 & sic rex insufflat spiritū, & facit
 instantiam reuiuiscere, perinde
 ac si perempta non esset: & ita
 restitutio in regno, appellatur
 insufflatio. ut not. Paris in tra. d.
 s. vñ. in vers. sententia. in c. res-
 tat vñum & c. col. j. circa fin. &
 seq. & ibi ponit iustas causas, ex
 quibus rex cōcedit istam susci-
 tationem instantiæ absque refe-
 ctione expensarum: puta quan-
 do stetit per iudicem: vel ob in-
 firmitatem, vel necessariam ab-
 sentiam, vel ob aliā simile causam
 instantiam, ut quia propter multitu-
 dinem causarum fuit iudex im-

peditus, secundum Alex. in d. l.
 properadum. §. finantem vtra-
 que. & in l. senatus. ff. de off. pre-
 si. Sed quando allegatur aliqua
 causa colorata, ex qua perpēdi-
 tur aliqua negligentia partis in
 prosequendo, vel in protestan-
 do, tunc conceditur insufflatio
 cum refectione expensarum: ut
 ibidem dicit Paris: & de hac in-
 sufflatiōe facit mētiōē Matth.
 de afflict. in consil. saepe contin-
 git, circa si. vbi ponit vnū aliud
 impedimentum restitutoriū in-
 stantiæ sine refectione expensa-
 rum, videlicet, quando plures
 erant iudices super cognitione
 vnus causæ: & quia non potue-
 rant se in vnum cōgregare, vel
 concordare, fuit lapsa instantia:
 quia ex quo nō potest imputari
 parti, restituitur instantia: & nō
 tenetur ad expensas. ¶ * Duo-
 decima limitatio colligitur ex
 prædictis: scilicet, ut non proce-
 dat regula, quādo princeps in-
 sufflauit instantiā: quia tunc etiā
 post triennium potest ferri sen-
 tentia: & perinde habetur, ac
 si instantia perempta non esset.
 quod qualiter procedat, vide
 quæ proximè dixi. Ex quibus
 poteris facere conclusionem, q
 si fortè sacrum conciliū insus-
 flaret nulla facta mētiōe de ex-
 pensis, potest pars aduersa op-
 ponere, q nō audiat actor, ni-
 si refectionis expensis: quando ex
 processu argueretur eius negli-
 gentia: per dictam regiam prag.
 quæ incipit, instantia. in princ.

quia

quia restitutio & privilegium principis debet intelligi sine praeiudicio tertij. l. ij. §. merito. & §. si q. a principe. ff. ne quid i loco. publi. secus si ex processu vel aliter legitime appareret de aliqua iusta causa. quibus adde decisio. lxx. consil. Neapo.

34. 7. * Item, per dictam regiam prag. potes inferre, quod quando instantia est lapsa facto iudicis, cum protestatione, de qua ibi, non est necesse adire regem, nec sacrum consilium pro insufflatione. quia text. illius prag. vult, quod ipso iure censeatur instantia restituta. unde instantia reuiviscit ex dispositione legis, propter illud verbum, ipso iure & c. & sine facto hominis: ut not. glo. in l. i. ubi. §. oeconomus. C. de sacr. sanct. eccles. & in c. j. in princip. de rescrip. lib. vj. & in l. in criminali. C. de iurisdic. om. iudic. in quibus loci stragitur significatio huius verbi, ipso iure. unde sine alia insufflatione regia potest tunc iudex procedere ad sententiam. etiam post triennium. * Decimotertio limita non procedere in personis, quibus iura & regni constitutiones concedunt beneficia restitutionis in integrum: prout sunt mulieres, minores, & ecclesiae: quia illis conceditur restitutio in integrum aduersus instantiam absque insufflatione, & restitutione expensarum. ita deciditur in dicta regia prag. quae incipit, Instantia in fi. & licet ibi non dicatur expresse

de expensis, nec de insufflatione: bene tamen colligitur ex litera ibi: quia in principio sui dixeratque quando perit instantia per negligentiam, debet restitui expensis: & postea in fine facit illam exceptionem: ergo non debent in exceptione reuocari expensis: quia alias exceptio non esset de regula: iuxta not. per Bur. o. in l. in his. ff. de leg. & Fel. y. in c. quoniam frequenter. col. iij. & iij. ut lite non contestata. l. re, quia dicta prag. reservat beneficium restitutionis in integrum aduersus instantiam illis personis, quibus alias de iure competit: sequitur quod dictum beneficium potest peti coram eodem iudice: & non est necesse adire principem: * quia quilibet iudex siue ordinarius siue delegatus, potest de restitutione in integrum cognoscere, & illam concedere: maxime incidet in causis. l. si. C. vbi & apud quos. * Decimoquarto limita non procedere, quando aliquis litigator post exceptam instantiam fuit effectus familiaris alicuius officialis, qui praestitit illi tribunali, in quo illa causa ventilari debebat. quia durate officio dictus officialis non potest de illa causa cognoscere: & interim non currit instantia usque ad aduentum successoris. de hoc est text. in consil. regni, quae incipit, Iustitiarij per provincias, & ibi hoc not. Matth. in vj. no. unde etiam post triennium potest successor illam causam decidere:

- 38 re: vt ibi habetur. ¶ * Decimo-
quinto limita procedere in cau-
sa, quæ debet principi consulta-
ri: quia donec expectatur respō-
sio a principe, non currit inter-
rim instantia. ita sentit Lucas
de Pena in l. ij. colum. viij. C. de
naufrag. lib. xj. & hoc tenet ex-
pressè Matth. in constit. hac le-
ge in ij. not. & in constitut. ac-
cusatorē, in secundo not. & pro-
bat proprie tex. in dicta consti-
tu. hac lege. ¶ * Decimosexto li-
mita non procedere, quādo co-
ram iudice seculari euenit ali-
quod emergēs, cuius causa fuit
sibi inhibitum per superiorem
vel per iudicem ecclesiasticum:
puta quando orta esset quæstio
usurarum, vel alia similis: iuxta
ea, quæ habentur in c. tuam. de
ordin. cog. nam tunc pro tem-
pore, quo durauit inhibitio, nō
currit instantia: & sic potest in
hoc casu ferri sententia post
triennium. ita tenet Abb. in d.
c. venerabilis. col. iij. in fi. versi.
ex hoc arguo & c. de iudi. p. hoc
videtur tex. in l. intra utile. ff. de
40 minor. ¶ * Decimosextimo li-
mita non procedere in casibus,
in quibus aliq. impeditur age-
re impedimento iuris: vt quia
reus conuētus est interim effe-
ctus privilegiatus: adeo q. de-
negatur actori audientia, v. nō
possit reum conuenire, nec litē
cōptam coram eo prosequi: nā
interim durante dicto privile-
gio & iuris impedimento, non
currit instantia, ita tenet Fra. de
are. in consi. c. in prin. & Bald. in
l. quotiens. C. de precibus impe-
41 offe. ¶ * Decimooctauo limita
non procedere, quando causa
& processus conclusus, est trās-
missus ad consiliū sapiētis: quia
interim donec stat penes cōsul-
torem, nō currit instātia. ita cō-
sultuit quidē Frā. Viterb. in quo-
dam suo consi. inci. Vtrum dies,
quibus & c. Sed ego satis dubito
de ista decisiōe: nam nos vide-
mus, quōd quādo stat per ipsum
iudicē, vel procedit impedimē-
tum facto testij, currit instātia:
vt tenent doct. cōmuniter in d.
l. properādum. §. si nautem vtra-
que. multo fortius est idē dicen-
dum, quando stat per consulto-
rem. quia saltem potest dici ter-
tium. Præterea, considero vnum
dictum Fel. in c. cum venerabi-
lis. col. xvij. ver. fallit tertio, & c.
de except. quod etiā tēgit Paul.
de Castr. in l. j. C. de relar. vbi di-
cit, quōd quādo iudex videt la-
bi instantiam, & non potest ha-
bere consilium a sapiente infra
tempus potest ferre sentētiā,
dicens: pronuncio, prout conti-
nebitur in consilio ferendo per
talem consultorem. Si enim ef-
set verū, quōd instantia nō cur-
reret interim, nō esset opus ita
sentētiare: quia posset expectari
consiliū absq. lapsu instātiæ. er-
go illud dictū probat, q. instātia
currit. vnde cōcludo verius ef-
se, q. in casu isto currat instātia,
per prædicta. sed esset iusta cau-
sa obtinēdi restitutionē absque
rese

refectiōe expensarum, per ea, quæ dixi suprà, in xj. & xij. limitatiōe. ¶ Decimononò, limita non procedere in causis feudali-
 43 instantia, &c. ¶ Vicesimò limita non procedere in causa criminali alicuius clerici, quæ est deuolura ad iudicem secularem, propter impedimētū episcopi: quia talis causa debet expediri infra duos mēses, & eatenus durat instantia, & non se extendit usque ad biennium. tex. est in authent. ut cle. apud prop. episco. §. si tamen de criminalibus. & ibi hoc in terminis tenet Ang. in fi. uerbis, dicens per illū text. esse correctam l. properādū, in isto casu proposito. Verū istud procedit de iure civili. * sed de iure
 44 canonico, est hoc correctū per cap. si diligenti, de foro compe. quo cauetur, quòd etiā propter impedimētū episcopi, non potest iudex secularis cognoscere de causa clerici conuenti coram eo. & hoc tenet Iacob. de Bel. in authent. ut cle. apud pro. episco. in quinta opp. Quòd ius canonicū seruatur hodie, propter libertatem ecclesiasticam. ¶ Vicesimoprīmò limita non procedere, quando elapso triennio, & sic perempta instantia partes de
 45 communi consensu repeterent omnia acta uno contextu, portiendo libellum, litem contestan

do, terminum recipiendo, & sic de singulis actis: quia per talem recapitulationē actorū possuat instantiam restaurare: & habetur postea, ac si perempta nō esset. ita tenet Barto. in d. l. properandum, & ibi etiam Alex. in iij. col. circa fin. & Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad legem falc. per ea, quæ tradit Bart. in l. quæ omnia. & in l. mutari, & ibi Baldus. ff. de procur. idem tenet Feli. in cap. uenerabilis. colum. v. uer. quarta declaratio, &c. de iud. & Ioan. de Imo, in c. de causis. de off. deleg. & Soci. in cons. xxxi. colum. v. in princ. in j. uol. Et hoc unum solū remedium considerant Doct. in locis præallegatis ad faciēdum, quòd instantia per partes renouetur. Verū hæc non est rogatio instantiæ, sed potest potius dici instauratio & renouatio de nouo. ¶ Vltimò pro re assumptione prædictorū colligo hic unam cōclusionem: scilicet, quòd instantia perempta potest altero de quatuor modis instaurari. Primo modo, per insufflationem principis, ut dixi suprà, in xj. & xij. limitatione. & an tūc debeant refici expensæ, ibi dixi. Secūdo per beneficiū restitutio nis in integrum: ut dixi suprà, in xij. limitatione. Tertiò, per recapitulationē actorū de consensu partium: ut modò dixi, in xxj. li
 47 mitatione. * Quartò, per in ceptionē causæ de nouo: quia perempta instātia non petit causa, neq; ius partis: sed potest actor

de nouo causam incipere, & nouam instantiam fabricare: ut d.l. *properandum*. §. *fin.* & ibi glos. in uerbo *uigorem*. & communiter Doct. & Bart. in l. *petenda*. C. de temp. in integ. resti. & differt iste quartus modus ab aliis tribus præcedentibus: quia in primis tribus restituitur eadem instantia, quæ erat percipita, & illa acta, quæ erant celebrata, remanent in suo robore, & non est necesse de nouo illa acta rescire, sed potest ferri sententia ex illis primis actis: sed in isto quarto modo creatur noua instantia: & est necesse, quod de nouo testes producantur & examinentur: ut dicit glo. in d. §. *fin.* in uerbo *uigorem*. & ibi per doct. Item in hoc quarto modo, quando actor uult de nouo agere, tenetur indistincte ante omnia rescire expensas: ut habetur in deci. lxx. consi. Neap. & probatur ex his, quæ infra dicam: quia perempta instantia, semper actor condemnatur ad expensas: ut dicit Bal. in d.l. *properandum*. §. *illo*. in fin. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in fi.

48 de proba. §. *Limita* tamen hoc, quod dixi in hoc quarto modo, procedere tantum in causa civili, secus in criminali: quia perempta instantia in causa criminali per lapsum biennij non auditur ulterius accusator ad iterandum: secundum Alex. in d.l. *properandum*. §. *fin.* & ibi etiam Salyc. idem tenet Bal. in l. *abolitionem*. C. de adult. & probatur

in cōsti. regni, quæ incipit, *Accusatorem*. & ibi hoc not. Math. in ij. no. Ioan. de Ana. in c. *licet*. col. fin. de accus. Et in tantum hoc est uerum, quod etiam si offerat soluerere expensas, non auditur accusator ad inchoandū nouum iudiciū: secundū Saly. in l. j. C. ut infra certum tempus. per ea, quæ habentur in l. *is*. & l. *fi*. C. ad turpi.

49 V E N I O * ad tertiā quæst. principalem, & quero quis sit effectus peremptionis instantiæ, & quid possit facere iudex ea perempta. Super quo præsuppono, quod instantia causarum potest duobus modis euanescere. Primo modo, scilicet per lapsum temporis, de quo plenè dixi in præcedenti quæst. Secundo modo, per sententiā absolutoriam latam ab obseruatione iudicij. & hoc potest contingere multis modis. Primo, ut quando actor fecit citari reū in causa civili, uel criminali: & in ultimo peremptorio compareret reus, & non actor: tunc reus accusat contumaciā actoris, & petit se absolui ab instantia iudicij, & actorem condemnari in expensis: & ita pronuntiat iudex: per quam pronuntiationem non potest dici uerè perempta instantia, ex quo incepta non erat ante litem cōtestata. sed potius est circumductum editum, & sic est perempta citatio. Verum actor non potest iterum agere, nisi ante omnia resciat expensas, sicut quando instantia est perempta: ita tenet Andr. de

Yser.

Yser. in consti. spōte uolentibus.
per Leū, quem temerē. ff. de iud.
Et quōd actor possit iterū age-
re, est tex. i. l. & post edictū. §. cir-
cunductio. ff. de iudi. ubi dicitur,
quōd est perempta instantia, nō
autem totius causę, nisi esset lata
sententia absolutoria ab obser-
uatione iudicij: ut dicit ibi gloss.
& sic equiparat hunc casum per-
emptioni instantię totius causę,
quādo fertur absolutoria. & hæc
materia tractatur plene p doct.
in l. properandum. §. & si quidē,
30 C. de iudic. ¶ Secundō modo
fertur absolutoria ab obserua-
tione iudicij, quando fuit in iu-
dicio præsentatus libellus ineptus,
puta ex carētia actionis: iux-
ta l. si pupilli. §. uideamus. ff. de
nego. gest. uel ex defectu solen-
nitatis substantialis, uel alio mo-
do simili. De hoc est text. & ibi
Bart. in l. libellorum. §. quōd si li-
belli. ff. de accus. & Spec. in tit. de
offic. omn. iud. §. deferuit. col. v.
uer. in sententia, &c. & glo. in l. j.
in prin. in uersu. nec tenere. in fi.
ff. si men. fal. mod. dixit. tunc fer-
tur sentētia absolutoria. & refer-
uatur ius agendi ex alia causa
apta, secundum Bald. in auth. sed
si quis. col. pen. uer. item illa, &c.
C. de secun. nup. & idem Bald. in
l. ij. in xiiij. q. C. de rescin. uen. Ex
quibus autem causis dicatur li-
bellus ineptus: uide Per. Philipp.
Corn. in consti. cxij. colum. iij. in
fin. in litera l. la secunda. in pri-
mo uolum. Et procedit hoc tam-
ante litē cōtestatam, quā post, si

quia si fabricatus est processus
inualidus, super libello inepto,
uel aliter, processus est nullus ex
aliquo defectu, non potest super
tali processu ferri sententia ua-
lida, per ea, quę not. gloss. in lit.
de oblig. in prin. in uer. secun-
dum. in fi. unde iudex tunc pro-
nūtiat processum nullum, & ab-
soluit reum ab obseruatione iu-
dicij, reseruato actori iure iterū
agendi. text. est in cap. examina-
ta. & ibi Abba. & Felin. de iudic.
& Alexand. in addi. ad Bartol. in
d. l. j. ff. si men. fal. mo. di. Et ex
hoc habes practicam, quōd quā-
do processus est nullus ex ali-
quo defectu, licet probationes
sint receptę: non tamen fertur
sententia diffinitiuā, sed abso-
lutoria ab obseruatione iudicij,
per dict. cap. examinata. quę ab-
solutoria, dicitur iterlocutoria,
ex eo, quia non diffinit totū ne-
gotium: cū remaneat facultas
iterum agendi. gloss. est nota. in
uer. absoluetur. quam ibi ad hoc
ponderat Bartol. in l. harum. ff. si
seruit. uen. & Bartol. in l. Titia. ff.
de accusa. hodie autem in regno
saluātur processus à multis nul-
litatibus: per capit. decretātes. &
per regiam pragmat. primā, quę
incipit, Dispēdia, ex quo proce-
ditur sine figura iudicij, & sola
facti ueritate inspecta in causis
cuiuslibet: de qua materia uide
Pari. in tracta. de synd. in uersu.
sententia. ubi per plures colum.
ponit intellectum dicti ca. dete-
stantes. ¶ Tercio modo fertur

absolutoria ab obseruatione iudicij, etiam in causa appellatio-
nis: ut quando iudex causę prin-
cipalis protulit sententiam diffi-
nitivā super processu inualido, a
quo fuit appellatum: nam iudex
appellationis uidens sententiā
nullam, cassat ipsam: & absoluit
reum saluo iure iterum agendi.
tex. est, & ibi glos. & Abb. in cap.
cum dilecti. de empt. & uend. &
not. Bald. in l. ij. in xliij. quęst. C.
de rescin. uendit. & Alexand. in
cōf. lxxix. incipi. perspectis uer-
bis, &c. in ij. nolum. ¶ * Quarto
modo fertur absolutoria ab ob-
seruatione iudicij, quādo actor
lite contestata se absentat, & nō
prosequitur causam: nam tunc
est in potestate rei prosequi cau-
sam, & producere suas exceptio-
nes: uel instare, quōd absoluator
ab obseruatione iudicij actore
nō prosequēte: quo casu, si reus
eligit hanc uiam, ut absoluator,
iudex citabit actorem, ut ueniat
ad prosequēdum: qui si non ue-
nerit, poterit reum absolueri ab
instantia iudicij, & actorem ab-
sentem cōdemnare in expensis.
Si uerō reus elegerit aliam uia
producendi suas defensiones, &
tunc si illis productis liquet iudi-
ci de causa, ut pro reo uel pro
actore possit diffinitivā profer-
re, & tunc absoluet reum diffini-
tiue. Et sic liquet pro actore, cō-
demnabit reum diffinitive acto-
ri absentis: & in omnem euētum
actor absens cōdemnatur in ex-
pensis, siue uincat, siue succum-

bat. Si uerō de causa non liquet,
ut quia neque actor, neque reus
produxit probationes sufficien-
tes, & tūc absoluet reum ab ob-
seruatione iudicij. Ita hęc omnia
deciduntur per tex. & ibi Bartol.
Bald. Alexander, & communiter
Moder. in dict. l. properandum.
§. & si quidem. C. de iudi. Et uti-
litas est ista, quia quādo reus ab-
soluitur ab instantia iudicij, po-
test actor iterum agere resectis
expensis: ut habetur in cap. exa-
minata. de iud. & in l. & post edi-
ctum, §. circumducto. ff. de iudic.
& patet ex his, quę suprà dixi.
Sed quando absoluitur diffini-
tiue, non potest ulterius agere
actor: quia obstat sibi exceptio
rei iudicatę: ut declarat Alex.
& las. in v. & vj. colum. in dict. §.
& si quidem. Illud autem, quod
dixi suprà, quōd tunc dicitur de
causa non liquere, quando pro-
bationes non sunt productę: in-
tellige, quando non fuit datus
actori terminus probatorius: ut
quia se absentauit ante dationē
termini ad probandū: nam tunc
fertur absolutoria ab obserua-
tione iudicij. Si autē datus esset
terminus, & postea actor se ab-
sentasset, tunc siue fiant proba-
tiones, siue non, potest ferre iu-
dex diffinitiuam sententiam pro
reo: per l. qui accusare. C. de edē,
ita declarat Bart. in d. §. & si qui-
dem. in iij. oppo. & ibi etiam las.
in v. col. ¶ * Hoc tamen singula-
riter limita nō procedere, quan-
do actor ppasset semiplenē, &

reus

teus nihil: quo casu esset deferendum iuramentum suppletoriū actori, quia ex quo propter eius absentiam non potest iuramentum deferri, & reus minimè potest condemnari: quia nō est plenè probatū, absoluetur reus non diffinitivè: sed ab observatione iudicij, propter illam semiplenam probationem: ita tenent Marti. Sylli. & Salyc. in d. §. & si quidem. quos ibi sequitur

14 Alex. in iij. col. ¶ Et in quantum suprà dixi, quod absolutoria ab observatione iudicij, est interlocutoria: adde unū casum, in quo habet uim diffinitivæ, uidelicet, quādo reus solueret debitū pendente iudicio: quia tunc nō absoluitur diffinitivè, ex quo processus habuit uerum principiū, & obligatio fuit sublata per solutionem postea factam: sed absoluitur ab observatione iudicij, quæ absolutio habet uim diffinitivæ: secundum Bart. in l. Titia. ff. de accus. & Iac. in d. §. &

55 si quidem. co. penul. ¶ Istis pre-suppositis uenio ad decisionem huius tertiz quæst. & dico, quod quando perit instantia secundum primum modum, scilicet per lapsum temporis, effectus est ille: quia pereunt omnia acta iudicij, non autem acta causæ seu litis. ita dicit Abb. in c. uenerabilis. colū. vj. uer. quæro, quæ acta, &c. de iudi. Declara istam differentiā. Acta iudicij dicuntur illa, quæ tendunt ad litis ordinationē: prout

minus probatorius, satisfactio, & alij similes actus. Acta causæ dicuntur ea, quæ tendunt ad litis decisionē: prout sunt depositiones testium, instrumenta, confessiones, & alia similia acta probatoria. ita declarat gl. in cle. sæpe. in uer. defensiones. de uerbo. signi. Ista ergo est uera & communis conclusio: quod per lapsum instantiæ pereunt omnia acta pendencia ad litis ordinationem, & omnes satisfactioes receptæ in iudicio: ut dicitur in d. l. prope-randum. §. & si quidē. Acta uerò probatoria non pereunt. ita tenet Spec. in tit. de iudic. deleg. §. restat. uersū, sed nunquid omnia. & Bal. in l. cum antea. circa finē. C. de arbit. & Bar. plenè in l. cum lite mortua. ff. iud. sol. & Alexan. in consil. lvij. in ij. uol. & Barro. & Alexā. plenè in l. is, apud quem. col. antepen. & pe. C. de eden. & Abb. in c. causam. quæ de testi. & habetur in decisio. cxlvij. consil. Neapol. unde sequitur conclusio, quod quādo instantia incipitur, de nouo possunt in uim probationis produci attestations & probationes receptæ in prima instantia preempta: & facient plenam fidem: ut dicunt doct. in locis præalleg. & Alexan. in consil. lxxj. col. iij. in fin. in secundo uolu. Solum ergo requiritur, quod lis de nouo ordinetur, incipiendo à libelli porrectione, & citatione, & prosequendo alios actus usque ad finem causæ. ¶ Prædicta tamen intellige & limita,

dummodo acta sint publicata in
 prima instantia: aliàs si non sunt
 publicata, non faciem fidem in
 alia: ut habetur i. l. gesta. C. de re
 iudi. & per Bartol. in d. l. cum lite
 mortua. Alex. in d. l. is, apud quē.
 col. vi. in fin. versic. sexta conclu-
 sio, & c. C. de eden. Sed restat du-
 bium, an possint peti publicari
 coram iudice secundæ instantiæ, 58
 In hoc est uarietas inter docto-
 res, quia Bar. in d. l. cum lite mortua.
 tenet quod sic. & multi alij, doct.
 tenent contrarium: quos refert
 Alex. in d. l. is, apud quem, tan-
 dem Alex. ibi concludit sequen-
 opin. Anto. de But. in ca. Alberi-
 cus, de test. ut distinguamus: aut
 testes sunt uiui, adeo quod pos-
 sunt iterum produci: & tunc non
 possunt publicari per iudicem se-
 cundæ instantiæ: sed debent ite-
 rum produci & examinari. Aut
 sunt mortui, adeo quod iterum
 haberi non possunt. & tunc po-
 terunt publicari, & plenam fi-
 dem facient. & hanc opin. puto
 esse ueram: quam in effectu te-
 net expressè glof. quæ non fuit
 ibi ponderata in l. properandum.
 §. fin. in uersic. uigorem. C. de
 iud. & cum hac distinctione per
 transleo. ¶ * Prædicta tamen in- 59
 tellige solum procedere in cau-
 sa ciuili: nam in criminali per la-
 psam instantiæ pereunt non so-
 lum acta ordinaria, sed etiā pro-
 batoria: ita quod nullo modo pōt
 iterum agi. ita declarat Matt in
 cōsti. accusatorē in ij. not. & pro-
 batur ex his, quæ tradit Salyc. &

Alex. in d. l. properandum. §. fi. &
 dixi suprā. in ij. quæst. principali.
 in fi. uersic. limita tamen hoc, & c.
 De aliis autem actis ordinariis,
 an pereant in totum in causa ci-
 uili: & an remaneat aliquis effe-
 ctus eorū: uide Alex. i. l. is, apud
 quem. C. de eden. in vj. & vij. col.
 & Barto. in l. cum lite mortua. ff.
 iud. sol. ¶ * Alius effectus sequi-
 tur ex perēptione instatiōis: quia
 sententia lata post eam perēmp-
 tam, est ipso iure nulla, & nullū
 habet effectum, secundum Alex.
 in consi. cxxxvij. col. j. in ij. uolu.
 & in consi. cxxxvj. col. j. eod. uol.
 & in consi. xliij. in iij. uolu. & Par.
 in tract. synd. in uersic. instantia,
 col. ij. & glof. Bart. & doct. cōmu-
 niter, in d. l. properandum, in prin.
 ubi hoc limitat, & maximè Alex.
 in penul. colū. ut procedat in in-
 stantia biennij uel triennij indu-
 cta à iure communi. & idem in
 instantia statutaria, quando sim-
 pliciter est iuducta. Secus, si esset
 adiecta pœna iudici non pro-
 nuntianti infra tempus statuti:
 quia tunc sententia postea lata,
 ualet: licet iudex incidat in pœ-
 nam, & hoc tenet etiam Paul. de
 Cast. in cōsi. xvj. col. pen. in j. uol.
 ¶ * Intellige tamen prædicta, quod
 iudex non potest ferre absolu-
 toriam uel condemnatoriam in
 causa principali, tamen ab ob-
 seruatione iudicii potest absol-
 uere reum, & condemnare acto-
 rem in expensis, etiā post perē-
 ptam instantiam: quia periculum
 expensarum, spectat ad acto-
 rem:

- rem: cuius negligentia perit, ita tenet Alexan. in consil. lxxvj. post prin. in v. uol. & idem Alex. in d. l. properandum. §. illo, circa fin. & ibi per Bald. & alios docto. & Felin. in c. de causis. col. v. de offic. dele. Et Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in fi. uerbis. de prob. & Alex. in consil. cxxxvj. col. j. & consil. cxxxvij. colum. j. in ij. uolu.
- 60 ¶ Secundò intellige & limita, nisi ex processu appareret confessio rei conuenti: quia ex vi notorii potest iudex ferre sententiam contra confessum, etiā post peremptam instantiam, & ualet sententia siue in ciuili, siue in criminali, secundum Bald. in d. l. properandum. in fine illius principi. & Abb. in c. uenerabilis. col. pen. de iud. & Felin. id d. c. de causis. col. v. de offic. deleg. & Alex. in addi. 63 ad Bartol. in l. si confessus. ff. de custo. reo. in addit. quæ incipit, An ex inordinato, &c. in fine.
- 61 ¶ Adde tamen hic, quando incipitur de nouo causa post peremptionem instantiæ, quod possunt in nouo iudicio opponi omnes exceptiones dilatoriæ, & declarationis: perinde ac si nunquam ullum iudicium fuisset intentatum, secundum Ang. in consil. cclxxxvij. in fi. ¶ Vltimò, pro complemento huius materiæ, posset dubitari, quid si instantia perit non per lapsum temporis, sed alio modo: puta per absolutoriam ab obseruatione iudicii: ut quia libellus processus fuit nullus: quæ acta percant tunc? Dic simili-
- ter, quod pereunt ordinaria litis. Acta uerò probatoria, non pericunt: quia possunt produci in alia instantia in uim probationis. Ita tenet Host. & Abb. in fi. uerbis. in c. causam, quæ: & ibi etiam Felin. in penul. col. in fi. & sequē. de testi. reprobata quadam opi. Bal. aliter tenētis, ut ibi refertur. Plus etiam dicit ibi Felin. quod est maioris efficaciz ista peremptio instantiæ per absolutoriam, quia tunc perit omnino effectus actorum ad litis ordinationem, etiā quo ad interrompendā prescriptionem: & quo ad alios effectus, in quibus durat, quādo perit per lapsum triennij, secundum Alex. in d. l. is, apud quem. & Bar. in d. l. cum lite mortua. Robertus Maranta V. I. D.
- SE Q VIT VR* modò uide-
re de tertio termino: qui dicitur,
lis: ut sequar ordinē præpositum
in principio huius quintę partis.
Qui terminus, lis, est magis ge-
neralis: nam quandoq; ponitur
pro instantia causæ, & ita accipi-
tur in d. l. properandum. in prin.
& in d. l. cum lite mortua. ff. iudic. sol. quandoque ponitur pro
ipsa causa deducta in iudicio: ut
haberetur in l. nullæ. C. de procur.
& in l. litis nomen. ff. de uerb. sig.
ita declarat Alex. in l. postquam
liti. col. j. C. de pac. & idem Alex.
in consil. xxij. colum. j. in fi. in pri-
mo uolumi. ubi per hoc infert,
q̄ is, qui renuntiat liti, censetur
renuntiare instantiæ & causæ. ad-
de glo. in uer. litis. & ibi Gemin.

- cap. j. §. licet. de procura. lib. vj. & deci. ccxx. consil. Neapol. in fin.
- 64 ¶ * Quando autem dicatur incipere lis. glos. in l. causas. C. de trans. & Bal. etiam ibi dicit, quod incipit ante litē contest. Tamen ueritas est in contrarium : & illa glo. in hoc reprobatur : unde nō incipit, nisi à litis contestatione. Probat in c. super quæstionū. 67 post princ. & ibi glo. in uers. litis exordium. de offic. deleg. & in l. apertissimi. in princ. & ibi glo. in uers. inchoetur. C. de iudi. & est text. in cap. ex parte. el. tertio. de verb. signi. & hanc opi. tanquam magis communem tenent Cyn. Bart. Ang. Alex. & las. in d. l. causas. & Felu. in d. cap. super quæstionum. col. iij. in fin. & sequen.
- 65 ¶ * Quod autem limitat ibi Feli. 68 ¶ * Quæ autem sit differentia inter causam & controuersiam, dic, quod causa non est, nisi in iudicio : ut habetur in d. l. causas. C. de transact. Controuersia uero potest fieri in iudicio, & extra iudicium, & sic potest esse sine lite, secundum Bald. in d. l. causas. & ibi communiter docto. Pro hoc est tex. in l. Lucius. §. tres hæredes. & ibi Bart. ff. ad Trebel. & dicitur fieri controuersia nō solum agendo. sed etiam exceptio nem opponendo : ut not. glo. in l. non solum. §. si status. & ibi per docto. ff. de procura. & dicitur controuersia, siue fiat de iure, siue fiat de facto, secundum Bar. in dicto §. tres hæredes. Item fit controuersia etiam resistendo secundum Bald. in l. j. C. de testib. ubi
- 66 QVARTVS terminus * est causa. Propriè causa dicitur, ipsum ius deductum in iudicio. hinc dicimus causam civilem uel criminalem, secundum quod in iudicio deducitur actio uel accusatio : ut declarat Alexand. in d. l. postquam liti. col. j. per allegata ibi per eum. & in dicto consilio xxij. col. j. in fin. in j. uolu. & incipit causa, etiam ante litem con-

ubi idem dicit de hoc nomine
 quæstionis, scilicet quod sit quæ-
 stio etiam resistendo, & similiter
 quæstio dicitur extra iudiciū, se-
 cundū Bal. in d. l. causas. Itē, dicitur
 controuersia etiā ante litem
 contestatam, secundum Barto. in
 l. diuus. in princip. in primo no-
 ta. ff. de petit. hæred. & Abb. in c.
 & si Christus. de iureiuran. & Ale-
 xand. in l. stipulatio ista. §. si quis
 forte. ff. de uerborum obligat. &
 uide aliqua de prædictis, per
 Barto. in l. amplius. ff. rem ratam
 habe. & Felu. in cap. super quæ-
 stionum. in princip. in iij. col. in
 fi. & seq. de offic. deleg. & in quo
 differat causa à negotio, ponitur
 in c. forus. de uerbo. signi. & de-
 clarat Card. in clem. j. in quinto
 not. de procu. Nam causa non di-
 citur, nisi in iudicio: negotium
 uerò dicitur in iudicio, & extra.
 Vnde procurator ad negotia,
 potest agere in iudicio, & tracta-
 re extraiudicialia. Sed procura-
 tor ad causas non potest tracta-
 re extraiudicialia, secundum eū.
 & uide de prædictis per docto.
 in l. si quis maior. C. de transact.
 & hæc de ista quinta parte dicta
 sufficiant. Rober. Maranta Ve-
 nus. V. Iur. Doct.

SEXTA PARS.

Iudicium trifariam parti-
 tum. Et cuiuslibet partis tem-
 pus & usus. Tum decem mem-
 bra seu potius gradus ad iudi-
 cium, ordine & loco distincti,

doctē & eleganter. In summa,
 actuum, qui emergunt in iudi-
 cio, sedecim numero, insignis
 & compendiosa explicatio. Po-
 stremo, iudicij decisoria.

- 1 Totum iudicium quo ad sui ordinē,
tres partes habet.
- 2 Acta omnia, quæ fiunt à citatione, &
quæ ad litis contestationem inclusiue,
in principio iudicij fieri dicuntur.
- 3 Iudicium, quæ membra seu acta in
sua prima parte contineat.
- 4 Quibus modis ad iudicij principium
perueniatur.
- 5 Inquisitio uel accusatio precedere
debet, ut quis de aliquo crimine puniatur.
- 6 Inquisitio prohibetur, nisi in casibus
à iure expressis.
- 7 Inquisitio generalis, quæ dicatur, quo
modo, & qualiter fiat, & ad quem
effectum.
- 8 Copia repertorium non datur hodie
in regno, sed tantum capitulorum,
quod procedit in foro seculari: secus
in ecclesiastico, nu. 9. & 10. & ibi po-
nitur intellectus ad c. Regni, quod in-
cipit, subiungendo.
- 9 Inquisitio generalis precedere debet,
ante, quam conueniatur uniuersitas
ad penam damni clandestini.
- 10 Inquisitio specialis contra certam
personam, qualiter & quot modis
fiat.
- 11 Inquisitio fieri debet per ecclesiasti-
cum iudicem de idoneitate persone
eligende uel ordinande.
- 12 Prælati uisitans ecclesiā, de uita &
moribus clericorum inquirere debet.

- 25 Bona uacantia applicantur fisco, sed
contradictor comparens auditur, &
datur sibi copia inquisitionis seu des-
fensionis.
- 26 Ad ualiditatem inquisitionis, quot
requirantur.
- 27 Inquisitio specialis non procedit, nisi
primo cōitei delictum esse cōmissum.
- 28 Confessus occidisse hominem, non ha-
betur pro uerilico, nisi primo mittas-
tur ad locum ad inquirendum, a ubi
fuerit homo occisus.
- 29 Fama inquisitionem precedere de-
bet: alias inquisitio non ualet.
- 30 Iudici non creditur de fama, nisi ex
actu appareat probata.
- 31 Fama nisi habuerit originem ab ho-
nestis personis, & fide dignis, nihil
operatur.
- 32 Inquisitio formatur, extantibus in-
dijs sine fama.
- 33 Dictum socij criminis, non est suffi-
ciens ad inquirendum, fama nō pre-
cedente.
- 34 Iudex inquirere potest ad denuntiam
officialis, non precedente fama.
- 35 Inquisitio formata de mandato priu-
cipis, ualet, fama non precedente.
- 36 Denuntiatio criminis à uiro proba-
facta sufficiens est indicij ad inquisi-
rendum de infamia denuntanti: qua
inuenta de crimine inquiritur.
- 37 Inquisitio formata non precedente
infamia, ualet: existente inquisito
presente, & non contradicente.
- 38 Inquiritur contra officialem in syndi-
catu, non precedente fama.
- 39 Inquisitio generalis formatur, fama
non precedente.
- 40 Inquisitio specialis quam precessit
inquisitio generalis, ualet sine alia
fama probatione.
- 41 Banna, que faciunt officiales in prin-
cipio sui officij, an sint sufficientia, ut
iudex inquirere possit in casibus a se
re non permisis.
- 42 Inquisitio non ad puniendum, sed ad
corrigen-dum pro anima salute, fama
non precedente, ualet.
- 43 Inquisitio formata ex necessitate of-
ficij, non precedente fama, ualet.
- 44 Inquisitio delicti non commissi dolo
uel lata culpa, sed per leuem aut leuiss-
simam culpam, non ualet.
- 45 Inquisitio locum, & tempus commissi
si criminis continere debet.
- 46 Inquisitio sine solennitatibus l. libelo-
rum, ff. de accusa. ualet, quando in-
quiritur de crimine commissio contra
diuinam maiestatem, & de crimine
lese maiestatis.
- 47 Inquisitio omnes delicti speciales cir-
cūstantias continere debet, cum lo-
co & tempore.
- 48 Offensus citari debet ad accusandum
ante, quam iudex inquirat.
- 49 Inquisitio uigore statuti facta, non
tollitur per superuenientem accusa-
torem, & remedium uindictarium di-
citur.
- 50 Inquisitio in quibus casibus permit-
tatur de iure communi, & per capi-
tula Regni.
- 51 Inquisitio non cessat, inquisito affe-
ctante uel procurante ab aliquo ac-
cusari, coram alio iudice, ut impedia-
tur inquisitio.
- 52 Offensus, qui iudici dixit nolle accu-
sare, si demum inquisitione formata
uult, non auditur.
- 53 Inquisitio non impeditur per super-
uenientem accusationem, quando ex
parte

- parte rei nihil fuit oppositum.
- 46 Inquisitio non super sedet, quando accusans primo denuntiatur iudici, ut pro cedat ad inquirendum contra aliquem, quem postea accusat.
- 47 Collusio inter accusatorem & accusatum non facit cessare inquisitionem.
- 48 Inquisitio non tollitur, si accusator fuit causa promouendi inquisitionem.
- 49 Probationes receptæ in processu inquisitionis, non perempt, superueniens de accusatore, sed remanent in suo robore.
- 50 Inquisitio de iure canonico semper est remedium ordinarium, etiam non tollitur per superuenientem accusatorem.
- 51 Inquisitio fieri non potest de crimine, de quo alias quis fuit accusatus, vel inquisitus, & legitimè absolutus.
- 52 Inquisitio non prohibetur, quando sententia absolutoria lata est, per collisionem & prevaricationem.
- 53 Collusio qualiter probetur. & contra. nu. 45, in fi. & nu. 53.
- 54 Sententia ab observatione iudicij, non impedit de eodem crimine inquire.
- 55 Inimici de iure canonico repelluntur ab accusando; secus de iure civili.
- 56 Accusari post absolutum a tertio, qui suam vel suorum iniuriam persequitur, & accusationem ab alio instituta ignorat.
- 57 Transactio criminis, facta cum accusatore, an impediat, quin alius possit accusare vel iudex inquirere.
- 58 Accusatore remittente iniuriam pendente accusatione, an possit iudex procedere, stante indulto principis precedente.
- 59 Transactio in criminalibus quid operatur, maxime in casibus permixtis. & supra nu. 55.
- 60 Iniuria facta uni, omnibus eius consanguineis facta censetur, & quantum passus iniuriam remittat, possunt tamen alij accusare.
- 61 Crimen publicè in regno hodie non differt a priuato, quo ad accusationem.
- 62 Consanguineus accusare potest de iniuria consanguinei criminaliter tantum, non autem civiliter, nisi solus pater & maritus. & nu. 65.
- 63 Frater non agit civiliter pro iniuria fratris, sed criminaliter sic.
- 64 Consanguinei usque ad quod gradum admittantur ad accusandum et prosequendum suorum iniuriam.
- 65 Iniuria, quæ sit diuine religioni, vel patriæ, propria appellari potest. & quilibet potest eam persequi, tanquam propriam.
- 66 Spurius, non ueniens appellatione suorij.
- 67 Libellus iniurarum civiliter fieri non potest ad estimationem iniurie, quædo coniunctus agit pro iniuria coniuncti.
- 68 Agens pro iniuria illata suo consanguineo, qualiter libellum concipere debeat.
- 69 Pater remittere potest iniuriam factam filio, eo nupto, nec alij fratres iniuriati accusare possunt tanquam coniuncti.
- 70 Pater nullus, non potest iniuriam factam filio, remittere.
- 71 Pater nullus non potest filio pupillari ter substituere.
- 72 Pater dilapidator, priuatur administratione bonorum filij, & tunc filius potest agere contra patrem.
- 73 Iniuriam illatam a coniunctis per se non

- sona filio, non potest pater eo inuito ¹⁵ Inquiri uel accusari quis potest de remittere, crimine, de quo per uiam exceptionis cognitum fuit.
- ⁷² Coniunctus ultra sextum gradum, uolens agere de iniuria cōiuncti, non ¹⁶ Inquisitio fieri potest de crimine, de quo primò cognitum fuit, per uiam denuntiationis euangelica.
- ⁸³ Transactio in criminalibus, in quibus casibus est hodie permessa per Regni constitutiones, & qualiter in hoc ius commune restringatur.
- ⁸⁷ Absolutus in foro animæ, potest iterum accusari in foro terrestri.
- ⁷⁴ Transigentibus in criminalibus licitum est aliquid ab accusato accipere, pro expensis & interese, & pro ⁸⁸ Remittens iniuriam in foro consciētia, potest agere ad emendationem damni in foro contentioso.
- ⁷⁵ Iniuria enormes & atroces, qua dicantur & que leues.
- ⁸⁹ Agi an possit criminaliter ex eodem delicto, ex quo prius fuit actum ciuili-
ter.
- ⁷⁶ Transactio facta in criminalibus, an & quando iudex procedat.
- ⁹⁰ Accusatus de sola iniuria pro crimine homicidij, an possit iterum accusari de homicidio ad penam legis Cornelia.
- ⁷⁷ Accusator colludens seu prauaricans cum accusato, qualiter puniatur, & quando presumatur collusio.
- ⁹¹ Iniuriarum actione non potest quis agere contra homicidam, sed homicidam accusare cogitur.
- ⁷⁸ Transactio in ciuilibus, quando sit permessa, per cōstitutiones regni, & qualiter transigens puniatur.
- ⁹² Accusari non potest pluries quis de eodem crimine, ab eodem, sed à tertio sic, quando non fuit sufficienter punitus, alias à tertio minime, & numero 93.94.
- ⁷⁹ Transactio in ciuili causa facta per contumacem bannitum, & cōdēnatum, facit illum omnem penam euitare: secus in criminali.
- ⁹⁴ Accusatus ab uno, an & quando pendente accusatione uel finita, possit ab alio de eodem crimine accusari.
- ⁸⁰ Accusator non comparens, uel desistens ante uel post litem contestatam, qualiter puniatur.
- ⁹⁵ Iniuriarum actione non potest agere consanguineus offensus, pendente accusatione facta per ipsam offensum.
- ⁸¹ Iudex qualiter procedere debeat, quando accusator se absentat.
- ⁹⁶ Inquisitio fieri potest de crimine, de quo alius fuit actum ciuili-
ter.
- ⁸² Accusator desistere potest antè, quàm reus compareat, ubi non uertitur interese fisci.
- ⁹⁷ Pœna irrogata per iudicē ecclesiasticū cū an possit irrogari à iudice seculari.
- ⁸³ Abolitio criminis facit accusatorem euitare omnem penam, & qualiter & quomodo concedatur, & quā sit abolitionis effectus.
- ⁹⁸ Accusatus de crimine, qui fuit cōuictus max. pōt iterū de eodē crimine accusari, & opponere non pōt, quòd aliàs fuit de eodem crimine accusatus.
- ⁸⁴ Legum correctio non presumitur, nisi expresse appareat.
- ⁹⁹ Debitor non soluens in termino in-

- strumenti, cui fuit per creditore pro-
rogatus terminus post accusationem,
si minimè soluit in tempore proroga-
to, & iterum accusatur, an teneatur
ibi solvere penam.
- 100 Pena reiteranda ei, qui non fuit
sufficienter pro crimine punitus, qua-
liter irrogari debeat.
- 101 Pena mortis, an & quando ex cau-
sa mitigari debeat: quia quis fuit ali-
ter castigatus in corpus, uel diu car-
ceratus pro eodem crimine.
- 102 Inquisitio ab incompetenti iudice
facta, non ualet.
- 103 Processus factus coram incompeten-
ti iudice, an fidem faciat coram com-
petenti. & quid de confessione.
- 104 Coadiutor, qui dari solet inquisi-
tioni, an sit de substantia, & ad què
effectum datur.
- 105 Inquisitio formari debet in casibus
a iure permixtis: sed non prohibitis,
ad hoc ut ualeat.
- 106 Usurarius potest inquiri per iudicè
etiam ad commodum priuati.
- 107 Usurarius compelli potest per iudi-
cem ad usuras restituendas. & potest
ante receptionem impediri, ne usuras
recipiat.
- 108 Visme permixtae sunt de iure civili,
ideo iudex secularis non potest de il-
lis inquirere de iure communi, sed so-
lum iudex ecclesiasticus.
- 109 Usurarius puniatur per episcopum.
- 110 Usurarius an possit hodie inquiri
per iudicem secularem ex officio, per
constitutionem Regni.
- 111 Usurarius de iure canonico quas pœ-
nas patiat.
- 112 Iudex ecclesiasticus ex iusta causa
sibi uisa potest adiungere canones ad
- dendo nouam penam: licet nō possit
totaliter contra canones statuere.
- 113 Pena potest exacerbari, ut alij acci-
piant exemplum.
- 114 Usura hodie multum frequentans-
tur: ideo actius puniri debent.
- 115 Iudex ecclesiasticus debet & potest
penam illam irrogare, quæ magis ci-
metur, cuius timoris ratione censens
est delinquentem cessaturum à
delinquendo.
- 116 Usurarius nulla magis conuenienti
pena puniri potest, quam pecunias
aria: propter eius auaritiam. & ideo
merito constitutio regni induxit pœ-
nam publicationis bonorum.
- 117 Usura dicitur crimen,
- 118 Crimen dicitur, omnis operatio ma-
la, quæ potest in hoc seculo puniri.
- 119 Usura species est rapinae.
- 120 Maus malum non reperitur, quàm
sit usura.
- 121 Pœna arbitraria puniri debet, qui
uenit contra præceptum legum.
- 122 Opinio illa in dubio est seruanda, quæ
fauet publicæ utilitati.
- 123 Usurarius peccat recipiendo usuras,
etiam a sponte dante.
- 124 Soluens usuras, uidetur tibi eruerè
oculum.
- 125 Intellectus ad e. cum tu. de usuris.
- 126 Usurarum crimen, est publicum. &
potest in regno iudex ex officio inqui-
rere contra usurarium, & etià qui-
libet de populo admittitur ad accu-
sandum de tali crimine.
- 117 Tortura an possit irrogari in crimi-
ne usurarum.
- 128 Inquisitio potest fieri ex officio iudi-
cis de omni crimine, quod committitur
per conspirationē seu conuenticulam.

- 139 *Pana qua fit contra committentes conuenticulam seu conſpirationem.* blicum. & quilibet poteſt ac cuſare. & iudex ex officio inquiri.
- 140 *Conuenticula licita & illicita eſſe poſſunt, & in dubio ſemper præſumuntur illicita.* 143 *Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.*
- 141 *Ancilla uendita ſub pacto, ne proſtituatur, alias ſit libera: emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, ut ad libertatem perueniat.* 144 *Inquiſitio ſit ex officio iudicis de blaſphemia Dei. & quilibet accuſare poteſt.*
- 142 *Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit.* 145 *Heres ſi fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quam ſit in eo conſcriptum: iudex inſtanti- bus creditoribus inquiri, & accipit probationes de domo heredis, etiam heredes ſernos torquendo.*
- 143 *Pupillus & uidua, pauperes, inter perſonas miſerabiles numerantur, alias ſecus.* 146 *Iudex inquiri in cauſa naufragii, & in omnibus cauſis ab eo dependen- tibus, & contra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis, ſit leuato uelo.*
- 144 *Iudex poteſt inquirere in hiis, qua notorie ſibi liquet ex actis, etiã par- te non petente.* 147 *Iudex inquiri in cauſa ſuſpecti tu- toris: & inuentum ſuſpectus ab offi- cio remouet.*
- 145 *Iudex tam eccleſiaſticus, quam ſe- cularis poteſt inquirere ex officio, in omnibus cauſis pijs & concernenti- bus animam.* 148 *Iudex inquiri contra producentẽ fal- ſam ſcripturam uel ſuſpectã in iudi- cio. & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicio- ne punire: niſi probet illã eſſe ueram.*
- 146 *Iudex eccleſiaſticus inquirere po- teſt, de quolibet matrimonij impedi- mento, ad faciendum ipſum ſeparari.* 149 *Suſpicio ſola contra falſam ſcriptu- ram in iudicio productam, habetur pro plena probatione.*
- 147 *Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis.* 150 *Teſtes uacillantes ſeu falſum depo- nentes, poſſunt inquiri ex officio: & per iudicem puniri.*
- 148 *In applicanda pecunia fiſco, iudex poteſt ex officio ſuo procedere.* 151 *Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidẽter, inquirere poteſt.*
- 149 *Iudex poteſt ex officio inquirere ad magnum ſcandalum uitandum.* 152 *Iudex poteſt inquirere de iuribus ec- cleſie, & eccleſiaſtico beneficio.*
- 150 *Iudex poteſt generaliter inquirere contra omnes malefactores in pro- uincia uel ciuitate, quam regit, ut ipſum malis purget hominibus pro publica quiete.* 153 *Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur a præſumpta calumnia.*
- 151 *Iudex ex officio inquiri de omni cri- mine & iniuria comiſſa contra eccle- ſias & eccleſiaſticas perſonas: & de omni crimine in eccleſia commiſſo.* 154 *Iudex eccleſiaſticus inquiri contra tenentes bona qua debent diſtribui pauperibus, uel ad pias cauſas.*
- 152 *Iniuria illata clerico eſt crimen pu- blicum.*

- 155 Iudex ex officio inquit de probitate uite, de idoneitate, & moribus alicuius eligendi, promouendi, uel ordinandi.
- 156 Iudex inquit de omni crimine, ubi interuenit accusator, qui colludit seu prauaricatur.
- 157 Iudex inquit contra calumniatorem, etiam nemine accusante.
- 158 Iudex inquit, quando incidenter de crimine cognouit.
- 159 Iudex ex officio inquit de iniuria facia scholarum.
- 160 Iudex quando inquirat de delicto commisso in officio per suum officialem.
- 161 Iudex inquit contra faciatorem iniuria suis officialibus uel famulis, si crimen est notorium.
- 162 Iudex inquit de omni notorio crimine.
- 163 Iudex specialiter inquit de omni crimine, super quo prima generalis inquisitio precessit.
- 164 Iudex potest cogere subditos ad faciendam pacem.
- 165 Filius iniurias patri uel matri potest ex iudicis officio inquiri, & puniri.
- 166 Iudex inquit contra carceris custodem pretio corruptum.
- 167 Lenones, ciuitatum deuastatores dicitur, & possunt per iudicem inquiri.
- 168 Inquit iudex de crimine lenocinii sine accusatore.
- 169 Lenocinii crimen, est maius adulterio.
- 170 Iudex an possit ex officio procedere in crimine adulterij sine accusatore.
- 171 Iudex inquit contra quemque qui fuerit inuentus in flagranti crimine.
- 172 Iudex in Regno, inquit contra omnes homines male uite.
- 173 Iudex ueniens in ciuitate uel prouincia, edictum facere potest, quod omnes sentientes se offensos, compareat ad querendum, & testes deponendum.
- 174 Inquisitio generalis non est sufficiens deueniendi ad specialem, nisi in casibus, in quibus specialiter inquiri potest, & non sit nisi semel in anno.
- 175 Inquisitio procedit ex officio iudicis de crimine lese maiestatis perpetrato contra personam principis, uel suorum collateralium.
- 176 Iudex ex officio inquit contra famosos latrones.
- 177 Iudex inquit contra inobedientes & turbantes suam iurisdictionem: & contra rebelles, & contumaces, ad penas legitimas & multas imponendas.
- 178 Inquisitio permittitur contra socios criminis, in casibus, in quibus permixta est de sociis interrogatio.
- 179 Iudex ex forma constitutionum Regni, inquit de homicidijs & damnis clandestinis, ubi nullus accusator apparet.
- 180 Accusatore mortuo, iudex prosequitur ex officio contra accusatum.
- 181 Iudex inquit super necessitate ciuitatis, & ciuium subditorum.
- 182 Advocati & procuratores calumniosi possunt per iudicem inquiri, & interdicti, ne postulent.
- 183 Iudex inquit de defensionibus rei in criminalibus ex suo officio, etiam si reus se non defendat. Et ad hoc tenetur ipse iudex.
- 184 Iudex inquit de facto, etiam testes producendo, in omnibus casibus, in quibus procedere potest ad diffinitionem

- tuam sententiā, contra absentem, siue in ciuilibus, siue in criminalibus.
- 185 Index inquit de crimine falsa moneta etiam nemine accusante.
- 186 Pœna falsa moneta, est ultimū supplicium, cum publicatione bonorum.
- 187 Hereticus inquitur per iudicem, & punitur ad combustionem, & bonorum publicationem.
- 188 Index inquit in causis ciuilibus, partes interrogando, quando sibi equum uidetur.
- 189 Instrumenti producti in iudicio ueritas inquitur per iudicem.
- 190 Index inquit de conditione testis coram se producti.
- 191 Index inquit ad denuntiantem officialis ad hoc deputati.
- 192 Aduocatus dari potest pupillis, & miserabilibus personis, ex officio iudicis, & similiter furiosis.
- 193 Procurator administrans negotia absentis, potest per iudicem remoueri ob suū contemptum, & contumaciā.
- 194 Procurator cōpelli potest per iudicē ex officio, ut de mandato doceat.
- 195 Crimen sacrilegij & plagij, potest per iudicem inquiri ex officio.
- 196 Decimas non soluentes, compelluntur officio iudicis ad soluendum, etiam nemine petente.
- 197 Tutor petitus dari, potest inquiri per iudicem, an sit idoneus: & an res periantur alij magis idonei.
- 198 Heres compellitur ex iudicis officio ad sepeliendum defunctum, quo negligente potest index uēdere res hereditarias pro sepultura.
- 199 Agens sine actione, potest ex officio iudicis repelli.
- 200 Index habēs arbitrales literas, inquit de omnib⁹ casib⁹, de quibus hic.
- 201 Syndicatores inquirunt contra officiales stantes ad syndicatum de commissis & omisso in officio.
- 202 Index inquit cōtra frequētatores tabernarum, & alios, de quibus hic.
- 203 Notorium dicitur, quod per x. testes probatur.
- 204 Inquisitio an fieri possit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto, uel iniuria.
- 205 Furtum, an dicatur hodie crimen priuatum, ex quo est alterata pœna per capitula Regni.
- 206 Inquisitio potest fieri de omni crimine de iure canonico.
- 207 Inquisitio criminis, expensis fiscali fieri debet.
- 208 Inquisitio inepta, an ualideatur per confessionem.



EXTRA & ultima pars principalis huius tractatus est: in quot partes diuiditur iudiciū, & quæ sint eius mēbra. Et super ista sexta parte declarabit tota tela iudicij exordita per ordinē à principio usq; ad finē. ¶ Sciendum est igitur, quod totū iudiciū quo ad sui ordinationē, habet tres partes. Prima pars, durat à citatione, usq; ad litis cōtestationē inclusiuē. Secūda pars, durat à litis contestatione exclusiuē, usq; ad conclusionem in causa inclusiuē. Tertia pars, durat à conclusione usque ad sententiam diffinitiuā inclusiuē. ita declarat Barrol. in l.ij. colum. ij. ff. de furt. & quælibet istarū partium

tium habet sua membra distincta. quorum vnum sequitur successiue ad aliud. ¶ Prima igitur pars tota, appellatur principium iudicii, vsque ad litis contestationem inclusiue. & consequenter omnia membra & acta, quæ fiunt in ista prima parte, dicuntur fieri in principio iudicii, secundum Barto. in d. l. ij. quod patet: quia tunc dicitur esse coepit iudiciu, quando est facta litis contestatio, vt est glossa in versic. inchoatur. iunctio tex. in l. j. C. de plus petit. & in l. j. iuncta gl. j. C. de iud. & in lapertissimi. iuncta glossa in versic. inchoetur. eod. titu. & text. in §. si vero apud iudicem initium in authentici. de litigio. facit tex. in l. si post acceptu. ff. de rei vend. & in lamplius non peti. ff. rem ratam hab. ¶ Videamus ergo quæ membra seu quæ acta continentur in hac prima parte iudicii: super quo dico quod possunt in ea considerari decem membra, seu decem actus, qui solent interuenire. videlicet, Catio: contumacia, libelli oblatio, recusatio, authoris landatio, nominatio, interrogatio. satisfactio, exceptio, & litis contestatio, de quibus singulis dispiciamus. ¶ Et antequam ad declarationem dictorum membrorum perueniam, est sciendum hoc, quod ad principium iudicii peruenitur multis modis. Aut enim per viam actionis, aut accusationis, aut inquisitionis, aut denunciacionis, aut per implorationem officij

iudicis. Primo modo initiat iudiciu per viam actionis. quando sumus in causa ciuili, vbi quod profequitur id quod sibi debetur ciuili ter agendo: quia tunc proprie dicitur agere, vt not. gl. j. in l. qui accusare C. de eden. & quando dicatur causa ciuili seu iudiciu ciuile, plene dixi supra in iij. parte. in j. distin. princip. Secundo modo peruenitur ad iudiciu per viam accusationis, vt quando aliquis deducit causam criminalē in iudicio accusando aduersarium per libellu seu querelam de aliquo crimine, de qua materia habetur plene in suis titulis. ff. & C. & extra de acc. & dixi supra in iij. parte. in j. & ij. dist. Rob. Mar. V. I. D. DE INQUISITIONE.

Tertio modo, peruenitur ad iudiciu per viam inquisitionis, & iste modus habet locum similiter in causis criminalibus regulariter, in quibus, inquitur ad publicam utilitatem: & procedit, vbicunq; aliquis commisit aliquod crimē. & nullus ipsum accusat: nam tunc iudex ad hoc ne delictu illud pertranseat impunitu, inquit de illo ex merito officio, & ipsum inquisitum repertu culpabilem. punit poena legitima: nam de iure non potest aliquis damnari de aliquo crimine, nisi precedat accusatio vel inquisitio, secundu Paul. de Cast. in cōs. celxxxiiij. in ij. volu. ¶ Super hac tamē materia inquisitionis, quæ est quotidiana, postquam

quā hic venit opportunū ipsam 7
 attingere. duas q. proponā exa-
 minādas. Prima questio est, quor
 modis, & ad quor effectus po-
 test fieri inquisitio per iudicem.
 Secūda questio est, quā requi-
 ratur in inquisitione ad hoc, ut
 valeat & fieri possit. ¶ Venio
 igitur ad primā questionem. Et
 presuppono primo; q. inquisi-
 tio est de generibus prohibito-
 rum: quia regulariter est à iure
 prohibita nisi in casibus à iure
 expressis. secundum Bal. in cōf.
 cxliij. col. ij. in v. volū. Est enim
 contra regulas iuris, quā se ha-
 bent, quod nemo sine accusatio-
 ne dānatur. l. rescripto. §. si qs.
 ff. de mune. & hono. & not. glo.
 & doct. in l. ij. §. si publico. ff. de
 offi. præs. & similiter est con-
 tra ius divinū, procedēs ex ore
 Christi relati per Ioan. c. viij. dū
 dixit: Mulier, vbi sunt, qui te ac-
 cusant? & deficiente accusatore
 dixit, Nec ego te condemno.
 Quod tamen intellige de spe-
 ciali inquisitione, cōtra certam
 personā: quia illa est regulari-
 ter prohibita. tam de iure com-
 muni, ut supra: quā etiam per
 cōstitutiones regni, ut habetur
 in contri. qui. §. de specialibus.
 & etiā per capitula regni, ut est
 capitulum, quod incipit, Gene-
 rales. secus autem in inquisitio-
 ne generali, quā sit ad crimina
 inveniēda non contra certam
 personam: quia illa est à iure
 permīssa, secundum Bart. in d. l.
 congruit. ¶ Hoc presupposito.
 venio ad solutionem primā.
 Et dico, quod multis modis &
 ad varios effectus solet fieri in-
 quisitio: quos plenē examina-
 Bal. in liubemus. C. de prob. &
 primo modo fit inquisitio ge-
 neralis, ut quando præs. vel al-
 lius nouus officialis venit ad gu-
 bernationem alicuius prouin-
 ciæ vel ciuitatis. solet ac potest
 generaliter inquirere de omni-
 bus delictis ibi patratīs, ad hoc
 ut purget prouinciā malis ho-
 minibus. tex. est. & ibi Bar. in d.
 l. congruit. ff. de offi. præs. & est
 cautum in regno, per d. c. gene-
 rales. vbi datur ex præcepto o-
 mnibus præs. idibus, ut talē se-
 mel in anno dictam inquisitio-
 ne faciant. Et in ista inquisitio-
 ne nō citatur certa persona, nec
 per eam aliquis condemnatur:
 quia nullus fuit cōtradictor nec
 citatus ad faciēdas defensio-
 nes. Sed ista generalis inquisi-
 tio operatur, ut deueniri possit
 ad specialem: & sic est prepara-
 toria: & tunc debēt testes reperi
 parte citata: ex illa speciali dā-
 natur. ita hanc omnia tener Bal.
 in c. j. §. iniuria. col. v. vers. pone
 quod inuenitur & c. de pace in-
 ra. firm. & Bar. in l. si. in fin. ff. de
 questio. & in d. l. cōgruit. & Bar.
 & Alex. in l. ij. §. si publico. ff. de
 adul. & idē Alex. in cōf. clxxx-
 ij. col. iij. in ij. vol. & in cōf. lxxv.
 col. fin. in j. vo. & Ber. Phil. Cor.
 in cōf. lviij. in j. volū. & Fel. y.
 in c. inquisitionis. col. iij. de ac-
 cusa.

cusa. vbi plus dicit, quòd ista ge-
 neralis inquisitio sit ad inuesti-
 gandum, non ad puniendum. &
 iste est eius effectus, scilicet, vt
 per eam possit deueniri ad spe-
 cialem: nec enim in ea datur ca-
 pitula: quia non est cui dentur,
 secundum Abba. in c. qualiter &
 quando. el. ij. in xij. nota. extrà
 de accusa. §. Ad vnum. tamē est
 aduertendū, quòd in regno ha-
 bebimus vnum capitulum regni;
 quod incipit, Subiungendo. quo
 cauetur, quòd si per quatuor te-
 stes receptos in inquisitione ge-
 nerali, quos non potest infama-
 tus repulzare, constet de crimi-
 ne, de quo etiam esset imponen-
 da poena mortis naturalis vel
 civilis, vel mēbri abscissio, pōt
 infamatus condemnari perinde
 ac si ordinaria inquisitio fa-
 cta esset. Verūm disponit, quòd
 in primo detur reo copia reper-
 torum, scilicet nominum & di-
 ctorum testium. Et per hoc in-
 nuit, quòd debet admitti reus
 ad defensiones: sed nō fiet pro-
 cessus ordinarius: quia si reus
 poterit illos repulzare, non con-
 demnabitur, sed reseruantur il-
 le depositiones: vt faciant indi-
 cia in alio processu ordinario,
 vt ibi dicitur in fine illius capi-
 tuli. Si verò nō poterit illos re-
 pulzare, cōdemnabitur sine alio
 processu. sed ego puto, quòd ho-
 die ex communi obseruantia &
 stylo curiarum huius regni, nō
 seruatur dispositio illius capitu-
 li: ex quo nō datur hodie in re-

gno copia repertorum: sed pri-
 mò sit inquisitio generalis seu
 capitur informatio de crimine,
 & reperto aliquo infamato &
 perspecto. formantur cōtra eum
 capitula specialis inquisitionis,
 quæ capitula eliciuntur ab illa
 informatione, & datur eorū co-
 pia inquisito: qui si petat copiam
 repertorum potest iudex sibi di-
 cere: ego do tibi copiam capi-
 tulum, in quibus continētur
 omnia reperta, vt possis super
 illis facere tuas defensiones. &
 ita communiter practicatur. ita
 declarat Paris in tract. syndi. in
 ver. inquisitio. col. iij. ver. & ad-
 uerte & c. Per hoc igitur, q. non
 datur copia repertorum cū no-
 minibus testium, dico, quòd nō
 procederet dispositio illius ca-
 pituli, subiungendo. quia reus
 periret in defensus, si ita ex tali
 processu ordinato damnaretur.
 vnde datis capitalis, est necesse,
 quod fabricetur processus ordi-
 narius: quia super illis fit litis
 cōtestatio: & postea facta publi-
 catio, admittatur repulsa, & di-
 spuretur super indicis: vt habe-
 tur in d. c. qualiter & quando. el.
 ij. de accus. & per Ange. in tract.
 male. in ver. fama publica. co. v.
 in fi. ver. itē aduertat & c. Et cū
 ista obseruatia huius regni re-
 perio cōformē decisione Ang.
 in l. ii. ff. de quæsti. quē refert &
 sequitur Franc. Brun. in suo tra-
 de indicis & tortura. col. iij. vbi
 dicit, q. iudex nō debet dare co-
 piam reo de his quæ inuenit ex

processu informatiuo: quia illa
nō dicuntur iudicia, nisi demum
repetita reo citato, & tūc datur
copia. Et hoc potest esse post
publicationē, & ita praticatur.

9 ¶ Puto tamen, quod si iudex,
qui ex inquisitione generali ha-
beret quatuor testes cōformes,
vellet seruare dispositionem il-
lius c. subiungēdo, & dare eorū
copiā reo, cū omnibus aliis re-
pertis, posset eū condemnare si-
ne alio p̄cessu ordinario: & sic
totum hoc depēdeat ex arbitrio
iudicis, an velit seruare dictum
capitulū vel stylum curiarum:
quia illud capitulum nō reperi-
tur expresse correctū, vnde cur-
sare prohibetur. l. sancimus. C.
de test. & l. p̄cipimus. C. de ap-
pel. nec possumus dicere, quod
stylus cōtrarius ipsum correxit
quia stylus cōtrarius est, vt non
dantur reperta: & si non dantur
reperta, nō esset conseruare di-
ctum capitulū: quia rolleretur
reo defensio. sed si iudex in ca-
su illo speciali, quādo haberet
quatuor testes, vellet dare re-
perta: nō posset conqueri reus,
quod sit indefensus: quia tunc
iudex non seruando stylum, fa-
cit potius p̄iudicium curiæ,
quā reo: & propterea posset
reum cōdemnare sine alio pro-
cessu: iuxta formā illi' c. Et ista
est noua consideratio & bona,
pro intelligentia eorū, quæ di-
cit Paris in d. versic. inquisitio.
col. ij. Et habes declaratam ma-
teriā d. c. capituli, subiungēdo,

¶ Restringe tamen p̄dictam
obseruantiam, vt procedat so-
lū in foro seculari, secus autē
in foro ecclesiastico, vel in ter-
ris subiectis ecclesie: in quibus
seruatur ius canonicū: quia in il-
lis debet dari omnino copia re-
pertorum, ex quo istud cauetur
expresse, per d. c. qualiter & quā-
do. cl. ij. §. debet. vbi iubet Papa
dari inquisito capitula, & ei pu-
blicari dicta & nomina testium,
vt possit se defendere: & sic non
posset dicere tūc iudex ecclesia-
sticus, Volo tibi dare copiā ca-
pitulorum, i quibus sunt omnia
reperta: quia summus p̄tiffex di-
cit expresse vtrunq; debere, scilicet
capitula & reperta. vnde
non sufficit dare vnum tantū.

¶ Secundo modo fit inquisitio
generalis, in regno, quando est
agendū contra vniuersitatē ali-
cuius ciuitatis, ad estimationē
vel ad p̄nam dāni clandestini,
secundū formā cōst. regni, super
incisionibus, & constit. si dāna.
nam antē, quā agatur contra
vniuersitatē, requiritur pro for-
ma, q̄ p̄cedat inquisitio gene-
ralis cōtra authores sceleris: &
demū illis nō repertis, deueni-
tur cōtra vniuersitatem. Aliās si
prius ita ex abrupto ageretur
cōtra vniuersitatem, nō valeret
processus: nec cōdēnari posset
vniuersitas. Ita probatur in d. cō-
stit. si dāna, per totā, & maximē
circa si. ver. quæ post inquisitio-
nis & c. & ibi per Andr. de yser.
col. viij. & Mat. i viij. no. Et no-

ta istud: quia pluries habui in factis, & feci quāplures processus annullare, & vniuersitates absolui, propter dictam inquisitionē
 12 nō factā ¶ Tercio modo fit inquisitio specialis contra certam personam ad effectū puniendi de crimine pro publica utilitate, de qua loquitur tex. in d. c. qualiter & quādo. el. ij. de acc. & d. l. ij. §. si publico. ff. de adult. & ibi gloss. & Bart. & habetur in cōstituti. hui. §. de specialibus. & de ista inquisitione, quando & in quibus casibus fieri possit, dicā infra in ij. q. princip. Et ista inquisitio specialis fit altero de tribus modis: videlicet, quādoque fit ex mero officio, vt quando iudex de se inquit contra aliquē sine querela & denuntia alicuius, vt declarat Ang. in tracta. male. in vers. mero officio. Quandoq; fit ad querelam alicuius, vt quando offensus non vult facere partē in iudicio per viam accusationis, sed solū exponit querelā iudici, & instigat ac sollicitat curiā ad inquirendum, & de hac materia tractat plenē Ang. in d. trac. in ver. nec non ad querelā. Quandoque fit ad denuntiam alicuius officialis prout sunt isti magistri camerarij ciuitatum, & alij nuntij deputati ad capiendum malefactorum, & denuntiandum curiā: nā potest iudex inquirere ad denuntiam talis officialis, nulla alia fama pręcedente: quia per talem denuntiam excusatur iudex

ad calūnia. tex. est, & ibi Bal. & Sal. in l. ea quidem. C. de accus. & nō plenē Ang. in d. trac. in vers. nec non ad denuntiam. & Paris in tract. synd. in ver. inquisitio. in prin. & Barto. in l. diuis. ff. de cust. reo. ¶ Quarto modo fit inquisitio ciuilitate ad utilitatem ecclesię, vt quando iudex ecclesiasticus inquit prout inquirere tenetur de qualitate & idoneitate personę eligendę, ordinandę, vel cōfirmandę, iuxta tex. in c. cum nobis. de ele. & ibi gloss. & Abb. & idem Abb. in c. j. in gl. de offi. ordi. & Fran. de Are. in c. qualiter & quādo. el. ij. col. ij. de acc. ¶ Quinto modo fit inquisitio per pręlatū, quando vilitat ecclesiā: nam similiter tunc inquit ex officio de moribus & idoneitate clericorum: & ista inquisitio fit solū ad correctionem & penitentiam imponendam, non autē ad effectum puniendi. tex. est & ibi Gemini. & doc. in c. j. §. sanē. de censu. lib. vj. & tenet Fran. de Are. in d. c. qualiter & quando. in ij. co. & Abb. in c. j. in glo. j. de offi. ordi.
 15 ¶ Sexto modo fit inquisitio de bonis vacatibus fisco deuolutis, in qua inquisitione si contradictor apparet, audietur in suis defensionibus: & datur sibi copia inquisitionis: aliās bona fisco applicantur: prout hac omnia plenē declarantur in l. si vacantia, & ibi per Luc. de Pen. C. de bon. vacan. lib. x. & de multis formis inquisitionum, vide omnino

Bal. in d. l. iubemus. C. de proba.
 16 SECUNDA* Principalis qua-
 stio est, quor requiratur ad vali-
 ditatē inquisitionis. Istā materiā
 plenē examinat Ang. in d. l. si va-
 cātia. & lo. de Ana. in d. c. quali-
 ter & quando el. ij. §. a. l. corrigē-
 dos. de accu. & Bal. & Sal. in lea
 quidem. C. de accu. & Bar. in l. ij.
 §. si publico. ff. de adul. Ange. in
 tract. male. in prin. & in vers. fa-
 ma publica. & Paris in tra. synd.
 in ver. inquisitio. & Phil. Dec. in
 consi. clxx. & consi. clxxv. & consi.
 clxxxix. & Luc. de Pen. in d. l. si
 vacantia. & Matt. in cōsti. hi qui.
 Ego tamen recolligam nonnul-
 la requisita magis quotidiana
 in practica succinēte. & de reli-
 quis remitto me ad doct. in lo-
 cis præallegatis. vnde dico, quod
 17 plura requiruntur. ¶ Primò e-
 nim ad hoc, vt possit speciali-
 ter inquiri contra aliquē, requi-
 ritur, quod illud delictū, de quo
 inquiritur, constet saltem in ge-
 nere esse commissum, sed nesci-
 tur à quo: vt quia reperitur ho-
 mo occisus vel vulneratus, item
 reperitur furtū factū, vel rapina,
 vel aliud simile: de hoc debet
 ante omnia iudex capere infor-
 mationem, & facere describi in
 actis qualitatē delicti: ita tenet
 Bart. in l. si col. j. ff. de questio. &
 Bar. in l. j. §. item illud. ff. ad Syl-
 la. vbi monet iudicē, vt faciat vi-
 deri mortuū vel vulnera, ad hoc
 vt possit postea inquirere, idem
 tenet Ange. in tract. male. in ver.
 fama publica. col. xxj. vers. duo-

decimo & c. & plenē per Pari. in
 tracta. synd. in vers. confessio.
 18 * vbi instantū dicit debere con-
 stari iudici de delicto, quod etiā
 si quis confiteatur se occidisse
 hominem in nemore, nō debet
 sibi credere, nisi prius mittat ad
 inquirendum, si homo fuit ibi
 occisus, & debet etiam facere ex
 humari hominem ad videndū,
 si fuit vulneratus, si homicidiū
 est de recenti, vel si saltem repe-
 riuntur ibi ossa sepulta. facit qd
 in simili de hac exhumatiōe ho-
 minis dicit Bal. in l. si quis testi-
 bus. in fin. C. de testi. vnde nun-
 quā debet iudex formare inqui-
 sitionē specialē, nisi plenē con-
 stet delictū esse commissum, aliās
 si faceret inquisitionem, & exta-
 rent indicia contra aliquem, nō
 potest illum torquere, si delictū
 patratū non constat. ita dicit An-
 ge. in loco præallegato. ¶ Se-
 cundò principaliter requiritur,
 quod inquirendus sit valde nota-
 tus per publicā famā de illo cri-
 mine: ita quod præcedat fama
 ita vehemens contra eū, qd ge-
 neret scandalū, nisi fieret inqui-
 sitio, ita tenet Bar. in l. cōgruit.
 ff. de offi. præsi. & Bar. in l. si. per
 illum text. C. de offi. præsi. vr-
 ba & Ang. in tracta. malefic. in
 ij. charta. vers. quarto principa-
 liter & c. & Gand. in tract. male-
 ficiā titu. quomodo de male-
 cogno. per inquisi. colum. ij. &
 habetur pulchrē per Philip. De-
 ci. in cōli. clxx. colum. ij. in cōli.
 clxxv. colum. ij. versicu. secundo.

principaliter & c. & cōf. clxxxix. col. ii. ver. non obmitto, & c. pro hoc est tex. in c. qualiter & quando, el. ij. de accu. & ca. licet Hely. de simonia. Nā fama pcedēs sustinet vicē accusatoris in inquisitione: aliās iudex inquirere non posset, vt d. c. qualiter & quando. & ibi Abb. in vj. nota, & Franc. de Are. in vltimo notab. & Fely. in vltimo not. & gl. in c. 20. j. in gl. j. de offi. ord. § * Et nota, qd non sufficit, qd iudex in inquisitione apponat illa verba cōfue- ta, videlicet, fama publica pcedente & c. sed est necesse, qd ex actis & ex ipsa informatione cōflet de fama publica: aliās inquisitio posset impugnari, secūdm Fulg. in cōf. cxxvj. & cōf. cvij. vbi expresse dicit, qd iudici non credit de fama, nisi ex actis appareat probata. & ipsum sequitur Philip. Deci. in d. cōf. clxx. co. ij.

21 § * Tertiū requiritur, qd fama habuerit originē à personis honestis & fide dignis: & nō à maleuolis: aliās nihil operatur. tex. 24 iud. § * Limita secundū nō procedere, quādo iudex inquireret ad denuntiā officialis, quia tunc potest inquirere etiam nō pcedente fama. tex. est in l. ea qui dem. & ibi Bal. & Saly. C. de accu. & Bar. in l. cōgruit. ff. de offi. p̄f. & in l. diuus. ff. de cust. reo. imo tenetur tunc iudex inquirere: aliās facit litem suam, secūdm Bal. in d. l. iubemus. col. ij. versū. ij. § * Limita iij. nō procedere, quādo inquisitio fieret de mādato principis: quia tūc potest

de accu. & Bal. in l. sancimus. co. fi. C. de iud. § * Limita istud p̄mō, quādo extarent contra inquisitum indicia sufficiens: nā licet nō cōflet de fama: potest tamen inquiri ex illis indicijs, secūdm Bart. in d. l. congruit. vbi xquiparat processum inquisitionis cum indicijs, & cū fama publica. & Par. in d. versū. inquisitio. col. ij. & Bal. in l. iubemus. col. pe. ver. quarto & c. C. de pro ba. § * Et per predicta. potest sustineri illud, qd tenet l' hilp. Deci. in d. cōf. clxxxix. col. fi. circa fi. vbi dicit, qd dictum socij criminis, non est sufficiens ad inquirendum, fama nō pcedente: nā patet ratio ad sensum: qd fama debet procedere à personis fide dignis: sed socij criminis, non sunt personæ honestæ nec fide dignæ: nec faciūt indicium sufficiens ad torturā: & inquisitio non fit, nisi pcedente fama vel indicijs, vt sup̄a. & notat. Bal. in l. sancimus. co. fi. C. de iud. § * Limita secundū nō procedere, quādo iudex inquireret ad denuntiā officialis, quia tunc potest inquirere etiam nō pcedente fama. tex. est in l. ea qui dem. & ibi Bal. & Saly. C. de accu. & Bar. in l. cōgruit. ff. de offi. p̄f. & in l. diuus. ff. de cust. reo. imo tenetur tunc iudex inquirere: aliās facit litem suam, secūdm Bal. in d. l. iubemus. col. ij. versū. ij. § * Limita iij. nō procedere, quādo inquisitio fieret de mādato principis: quia tūc potest

rest fieri, etiam non precedente fama, secundum Bal. in l. nullus. C. ad le. iul. maie. Quod tamen intellige & declara, quando princeps assertiue dicit in sua commissione, sibi constare de crimine, vel q. fama deuenit ad eius aures. alias si commissio fieret simpliciter, habet tacitam conditionem, scilicet, dummodo infamia precedat: & tunc iudex debet ante omnia inquirere de fama: alias non potest procedere ad inquisitionem, ita declarat Fely. in c. cum oporteat. in iij. no. de accu. & ibi etiam lo. de Ana. in ij. not. per gl. in c. ex tenore. de foro compet. idem tenet Phil. Decius in d. consil. clxx. col. ij. & consil. cxxxix. col. ii. & Alex. in consil. clxxij. incip. in causa angelorum & c. col. ii. ver. non ob-

26 **l**it predictis & c. in ij. no. ¶ * Limita quartum non procedere, quando aliquis denuntiaretur de crimine per aliquem probum virum: quia tunc ista denuntiatio est sufficiens, ut inquiretur contra eum super infamia tantum, & non super crimine. sed reperta infamia. potest inquiri de crimine. secundum Abb. in c. licet. in ultimo no. de ac. & ibi etiam Pet. de Anc.

27 & Fely. in ij. colum. ¶ * Limita quinto non procedere, quando iudex processit ad inquisitionem criminis, presente inquisito, & non contradicente, nec reclamante, quia tunc valet processus, etiam si non probetur infamia, & non potest ulterius op-

poni contra processum. text. est formalis in c. ij. de accu. lib. vi. & ita per illum tex. tenet Cypol. i. consil. lxxvj. quod nota. & semper facias interponi protestationem pro reo contra inquisitionem.

28 ¶ * Limita sextum non procedere in inquisitione, quae fit contra officialem in syndicato: quia potest contra eum inquiri generaliter & specialiter, indistincte, etiam fama non precedente, & potest inquiri contra ipsum & eius familiam, & officiales & ministros, secundum Par. in trac. syn. in xj. charta. in fin. in c. proceditur autem in syndicato & c. & est hodie decusum in regno per regiam prag. quae incipit Regiae dignitati & c. sed considera: quia in d. prag. nullum verbum fit de fama: sed simpliciter conceditur procedi ad inquisitionem. unde deberet intelligi, secundum ius commune: scilicet, ut procedat infamia: per ea quae dixi supra, in iij. limitatione. & hoc expressè tenet Bald. in l. iubemus. col. ij. ver. modò restat & c. C. de proba. ubi expressè dicit contra officiales fieri inquisitionem demum fama precedente. Sed hoc non obstante, teneo hanc limitationem, per d. prag. Et considero, quod per eam permittitur inquiri generaliter & specialiter: sed quando fit inquisitio generalis, non requiritur fama precedens, ut dicam modò in sequenti limitatione, & procedente generali, minimè requiritur infamia

mia in speciali: quia habet inquisitionem generalē, quæ est preparatoria ad specialem, vt not. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. in v. & vj. q. de offi. procon. & Bal. in d. l. iubemus. col. ij. ver. & est sciendū & c. & habetur in l. cōgruit. & ibi per Bar. & Bald. ff. de offi. præl. sequitur ergo firma conclusio. q. contra officialem potest inquiri, etiam fa-

ma non præcedente. ¶ Limita septimo non procedere in inquisitione generali: quia potest fieri etiam sine fama præcedente, secundum Abb. in c. j. col. ij. in glo. j. de offi. ord. & hoc est prouisum in regno expressē, per cōsili. quæ incipit, Inquisitiones. & per capitulum regni, quod incipit, Generales. per quæ iura municipalia cōceditur facultas officialibus faciēdi inquisitiones generales sine alia probatione

famæ. ¶ Limita octauo nō procedere in casibus, in quibus præcessit inquisitio generalis: quia potest perueniri ad specialem sine alia probatione famæ: ex quo inquisitio generalis, est preparatoria ad specialem: quia aliās frustra fieret, si per eam nō perueniretur ad specialem, secundum Bal. in d. l. iubemus. col. ij. versic. & est sciendum & c. C. de probat. & probatur ex his, quæ notat Bartolus & Baldus in dicta lege, congruit. & Fely. in caput, inquisitionis. columna tertia de accusa. & l. quarta. §. man datis. & ibi Bartolus. ff. ad le-

gem Iulii pecul. & Bartolus, in l. ij. §. si publico. colum. ij. in fin. ver. tertia regula & c. ff. de adul. Et ex his datur bonus modus inquirendi de omnibus criminibus: etiā de his, de quibus aliās de iure inquiri non posset: vide licet, vt primò præcedat inquisitio generalis, & repertis per eam indicis contra aliquē, potest contra eum deueniri ad specialem. ¶ Et propterea officiales cōmuniter in principio officij solent facere banna & inquisitiones generales, cōplectendo varia & diuersa crimina: quibus postea emergētibz faciunt inquisitiones speciales, vigore bannorum, quod facere possunt. Ita in specie tenet Amodeus in suo tract. synd. colū. vj. in fin. & seq. versic. inquisitio generalis, & c. & col. vij. versic. tertium & c. & sic tenet, quod vigore dictorū bannorum potest iudex specialiter inquirere, etiam de criminibus, de quibus aliās de iure inquiri non potest. Et certè, si istud dictum esset verum, esset hæc magna ampliatio ad materiam inquisitionis. Sed ego puto, quod istud dictum nullam contineat veritatem. & si ita esset, omnia iura prohibentia inquisitionē specialem, seruirent nobis de vento: cū communiter omnes officiales soleant facere huiusmodi banna generalia: per quæ alterant legum dispositiones, & earum pœnas. Et hæc potestas daretur officialibus, vt destrue-

rent multas leges, & sic vendica-
rent sibi potestatem principis.
quod nō est dicendum: cū de
facili per vi un obliquam fieret
fraus legibus: vnde melius in
hac materia loquutus fuit Paris
in d. trac. synd. in versū. tortura.
col. ij. versū. an in causa pecunia-
ria, & c. circa mediū. vbi expre-
sē dicit, quod officiales per eo-
rum banna nō possunt statuere
contra ius: nec alterare pēnas
iuris: ex quo iurāt in principio
officij seruare iura & regni cō-
stitutiones, & capitula. vnde in-
fert nō valere bannum officia-
lis, quod quicunq; iuerit de no-
ste, vel portauerit arma, puoia-
tur ad quatuor tractus cordis:
quia nō potest mutare pēnam
iuris: per prædicta. q. Iltam opi.
contra Amodēum ego cōfirmo
esse verissimam in hoc regno:
per d. ca. generales. Quo caue-
tur, quod officiales faciant in-
quisitiones generales semel in an-
no, & illis factis nullo modo de-
scendant ad speciales, nisi de
mandato principis: vel nisi in
casibus à iure permittis. Sequit-
ur ergo: quod si banna vel ge-
nerales inquisitiones comple-
ctuntur aliqua crimina, de qui-
bus specialiter inquiri non po-
tēst de iure, minime potest de il-
lis inquiri vigore generalis in-
quisitionis precedentis: ne fiat
fraus legi. & ita cū ista declara-
tione intelligo hāc ordinem li-
mitationem. q. Do etiā & aliam
declarationem. scilicet vt pro

cedat, quando per generalem
inquisitionem inuenit iudex a-
liqua indicia vrgētia super illo
crimine, de quo vult postmodū
specialiter inquirere: quia tunc
vigore illorum repertorum po-
tēst deuenire ad specialem: aliā-
secus. imo teneretur ad dāna &
interesse ipsi inquisito, & præsu-
meretur omne malum cōtra iu-
dicem, quando sine indicijs in-
quireret. vt not. Bald. in l. fanci-
mus. col. fi. C. de iud. & in l. iube-
mus. co. ij. ver. quarto. C. de pro-
ba. & Paris in d. versū. inquisitio.
col. ij. & vj. in fi. ¶ Limita nonō
non procedere, quādo sit in-
quisitio nō ad effectū puniendi, sed
ad effectū corrigēdi pro salu-
te anime, vt quādo episcopus vi-
sitat ecclesiā: vel quādo vult se
informare de vita & moribus
eligendi vel cōsecrandi, vel ali-
cuius promouendi ad ordines,
si est idoneus: quia tunc ex offi-
cio inquirat, nulla fama præce-
dente, secundum. Abb. in c. j. co.
ij. in gl. j. de of. ordi. & Spe. in ti-
de inquisi. §. quando. versū. licet
autem. & §. viso. col. fi. versū. in
summa. & probatur ex his, quæ
habētur in ca. ad nostram. el. ij.
de iureiur. & in c. cum nobis. &
ibi glo. de elect. & in c. j. §. sanē.
de censu. lib. vj. & tenet Fran. de
Aret. in c. qualiter & quando. el.
ij. col. ij. & iij. de accus. & Bal. in
con. i. ccxx. in princip. in iij. vol.
& Abba. in capitu. postquam. in
iij. not. de elect. & in capitu. j. in
33 fi. de postula. prælat. ¶ Limita
decimō

decimò non procedere, quando iudex inquireret ex necessitate sui officij: vt q̃a extaret statutum, quòd iudex teneatur inquirere de tali crimine, aliàs puniatur: nam tunc potest inquirere etiam sine diffamatiōe, ita tenet Ange. in tract. male in iij. charta. ver. quinto fallit &c. Sed aduerte, quia puto hoc dictū ita simpliciter intellectum, nō procedere: nam certe considerando statutum, non potest loqui, nisi de inquisitione generali respectu persone: scilicet faciēda contra personam incertam, quia de certa persona non potest sentire, quo casu verum est, quòd ista inquisitio generalis potest fieri sine diffamatiōe, vt dixi suprà in vij. limitatione. & ita intelligēdo ista nō esset noua fallētia, sed eadem cum septima. sed ad hoc, vt fallētia sit bona & noua, deberet intelligi de speciali: & tunc dico, quod non procedit: quia tale statutum debet habere tantam conditionem: scilicet si pracedit infamia: sicut dicimus in commissione principis: vt dixi suprà in tertia limitatione: aliàs statutū esset contra ius: & daret iudici materiam calūniandi: quia emergente crimine posset de facto vexare aliquem innocentem nō diffamatum: & inquirere contra ipsum, auctoritate statuti. Posset tamē saluari ista limitatio, vbi pracederēt alia indicia contrā aliquem: quia tunc vigore indiciorū, iu-

dex potest inquirere: licet fama non pracedat: vt dixi suprà in j. limi. & ita debet intelligi dictū Ange. in d. l. si vacantiā, quem refert Ange. in tract. male in vers. fama publica col. vj. vbi dicit, q̃ quando inquisitio permittitur a statuto, est remediū ordinariū: & potest fieri, etiā fama nō pracedente. hoc intellige, dummodo adiūt alia indicia. ne deur iudici materia vexandi iniuste: vt suprà dixi. Et vide quā dicā infra, in vers. vij. requiritur &c.

¶ Quarto principaliter requiritur, ad validitatem inquisitionis, quod delictū, de quo inquiritur, sit commissum per dolum vel latam culpā. secus, si per leuē vel leuissimam: quia tūc inquiri non potest: secundū Bal. in l. data opera. col. iij. C. qui accus. nō pos. quod intellige & declara, vt ibi per eum Ego autem: hoc plene attigi suprà in iij. parte. in prima dist. vers. vltimò super hac & c. ¶ Quinto requiritur, quod inquisitio cōtineat locum & tēpus cōmissi criminis, secundum formam l. libellorum. ff. de accus. aliàs redditur inepta, secūdū Ange. in cōf. clxxvij. & consil. cccxvii. col. j. & Bar. in l. ij. §. si publico col. ver. quarto, vtrum &c. ff. de adul. & Ange. in tract. male in iij. charta. ver. v. principaliter &c. & Bal. in cōf. cccxc. in iij. vol. & cōf. ccccxvij. in prima in v. vol. & idē Bal. in cōf. cccxvij. in fi. v. vol. & Alex. in cōf. clxxvij. col. j. in ij. vol. & Ioan. de Ana. in c.

in e. qualiter & quando. el. ij. §. debet. col. ij. in fi. de acc. & Abb. in c. fi. col. pe. & fi. de pur. cano. & Fely. in d. §. debet. col. pe. Et hæc solennitas est cōfirmata in regno. per constitu. hi. qui. §. de specialibus. versic. in prædictis. vbi expressè dicitur. q̄ in inquisitionibus debent seruari solennitates inductæ per iura cōmunia super delationibus & delatoribus: & sic innuit de solenni
 36 tatibus accusationum. ¶ *Limita hoc non procedere, quando inquiritur de crimine cōmisso contra diuinā maiestatem, vt de hæresi, vel blasphemia: quia tūc valet inquisitio sine solennitatibus. I. libellorū. secūdū Ang. in §. fi. in auth. quo. opor. epi. Idem in crimine lesæ maiestatis: quia in eo pceditur summarie & de plano sine strepitu & figura iudicii. vnde nō requirūtur aliquæ solennitates, vt habetur in extrauaganti, ad reprimendā. Et vide de prædictis vnā addi. post Ang. in tract. male. in d. versic. v.
 37 principaliter. ¶ *Sexto requiritur, q̄ in inquisitione ponatur in specie omnes circūstatiæ delicti: videlicet, quo loco, quo mense, & cū qua persona commillum fuit, & cōtra quem. aliās inquisitio non procederet: quia tolleretur reo defensio secūdū Abb. in c. fi. col. pe. de purgatio. can. vnde nō procederet inquisitio specialis, quādo fieret capitula generalia. s. qualiter talis inquisitus est solitus committe

re furta, homicidia, solitus blasphemare, vel simile: quia ista nō diceretur inquisitio specialis: sed potius generalis, quo ad delicta, & reus nō posset præparare suas defensiones, propter incertitudinem delictorū. Debent igitur fieri capitula in specie. s. q̄ commisit tale furtū pecuniæ in tanta quātitate, cōtra talē: in tali loco, tali mēse, tali anno, & sub tali regnatione. & similiter de aliis similibus criminibus: aliās diceretur incerta, vaga & obscura inquisitio, & non pcederet parte opponēte: per ea maxime quæ dixi supra in præcedēti requisito. Pro hoc est tex. in l. prætor edixit. in pri. ff. de iniur. iunctis his, quæ no. Bar. in extraua. ad reprimendā. in ver. per inquisitionē. vbi dicit, q̄ in inquisitionē requirūtur oēs solennitates quæ requirūtur in accusationē: & dixi in præcedenti requisito. Et ita pprie illū tex. extēdit ad inquisitionē. Bal. in cōf. cclix. co. j. i. j. vol. vbi dicit, q̄ inquisitio incerta, nō pcedit, p illū tex. & colligitur ex his, q̄ plenē no. Ang. i. l. si vacat. C. de bo. va. lib. x. ¶ *Secundo requiritur, q̄ antē, quā iudex former inquisitionē, faciat citari offensū ad declarādū, si vult pducere accusationē. q̄ si cōpareret accusator, cessat inquisitio: quod est remediū extraordinarium: aliās offenso declarāte se nolle accusare, tunc demum iudex potest inquirere. Et similiter debet facere citari confan
 guin

guineos proximiores offensi, quibus à iure permittitur ius prosequendi suam vel suorū injuriam gl. est. no. in c. presbyter si à plebe. ij. q. iij. & Bal. in l. senatus. col. j. C. qui accus. nō poss. & Spec. in tit. de inquisit. §. viso. col. vi. vers. porro si procedetur, & c. & Cepo. i cautela xxiiij. que incipit, Tu scias, & c. vbi dicit de bere statui terminum ad delibendum accusare volentibus. & Bald. in l. quāvis adulterij. C. de adul. & Alex. in addi. ad Bar. in l. ij. §. si publico. col. j. in addi. inci. No. materiam, & c. ff. de adul. Si enim ista citatio prius nō fieret tunc quādocunque superueniente accusatore cessaret inquisitio: quia remediū ordinariū, prout est accusatio, facit cessare extraordinariū, prout est Inquisitio: per ea, quæ habentur in l. in provinciali. ff. de ope. no. nun. secundum Car. in cle. sæpe. §. si. in iij. q. xst. de verb. sign. quod quādo procedat, & quid si superueniat accusator post receptas probationes in inquisitione. vide Bar. in l. iij. §. si. ff. de adulte. & Cy. & Sal. in l. ea quidem. C. de accus. & ibi etiā Bal. & Io. de Ana. in d. c. qualiter & quādo. el. ij. §. licet. de accus. & ibi etiam Fely. in si. qui dicit communem opin. esse, quam tenet Salyc. in d. l. ea quidem. & Ang. de Are. in tract. male. in ver. hæc est quxdam inquisitio. col. x. vers. quæro, an inquisitus, & c. Et in tantū est hoc verum, q̄ etiam coram alio iudice

potest fieri accusatio: & impedit inquisitionem ceptam coram alio: secundū Bal. in d. l. ea quidē in si. & Bar. & Alex. in d. l. iij. §. si. ff. de adulte. ¶ Limita tamē hoc nō procedere in casibus, in quibus specialiter permittitur inquisitio de iure, vel per statutum: quia tunc inquisitio est remedium æquē ordinariū, sicut accusatio: & nō cessaret per superuenientem accusationem: secundum Bar. in extrauag. ad reprimendam. in vers. denūtiationem. post prin. & per hoc infert Ang. in d. ver. quæro an inquisitus, & c. quod cū hodie communiter per statuta pmittatur inquiri de criminibus. nō tollitur inquisitio per accusationem superuenientem: quia vnum remedium ordinarium, non facit cessare aliud ordinarium. idem tenet Barto. in d. l. iij. §. fin. co. ij. ff. de adul. ¶ Ex hoc igitur infertur, q̄ in omnibus casibus, in quibus licitum est inquirere de iure communi, prout est in crimine læsæ maiestatis, & in aliis casibus qui traduntur per glo. & docto. in l. ij. §. si publico. ff. de adulte. accusator superueniens. nō facit cessare inquisitionem. Itē, quia in regno habemus literas arbitrales impressas in capitulis regni: quarum vna incipit, Ne tuorum. alia incipit, Si temporum. quibus cauetur, quod in omnibus criminibus irrogantibus penā mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abscissione potest

potest iudex procedere ex officio per inquisitionem: & in omnibus criminibus & iniuriis commissis contra personam ecclesiasticam, papillu vel viduam sequitur qd si est incepta inquisitio in casibus predictis per illos officiales, quibus est facta concessio literaru arbitralium, non tolleretur per superuenientem accusatorem: quia tunc vigore dicti capituli seu statuti, inquisitio dicitur remedium ordinariu: & per ea que habentur in consuetudinibus, qui licet alias regulariter dicitur remedium extraordinariu: vt not. Barba. in addi. ad Abb. in c. per inquisitionem. col. fina. de elect. & Bald. in l. j. C. de libe. & eo. lib. & Abb. & doc. in rubr. de iudi. & Dyn. in c. actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. & Cald. in consuetud. j. in tit. de poenis. & ideo dicitur extraordinarium: quia est contra iuris regulas: vt dixi supra in prin. huius sexte partis, in ij. co. quod restringit, vt dicam infra in 41 viij. limitatione. ¶ *Limita secundum non procedere, quando inquisitus data opera hoc affectaret & procuraret, qd ab aliquo accusaretur coram alio iudice, ad effectum impediendi inquisitionem: quia tunc talis actus affectatus & procuratus sibi non prodest: & talis accusatio procurata non impediret inquisitionem. Ita tenet Bald. & Angel. in l. si seruus plurium. §. ij. ff. de lega. j. facit tex. in l. padonem. §. fina. de excu. tuto. & in l. i. co. tit. §. item

tria onera. & quod tenent Bart. & Alexan. & doct. in l. si vero. ff. qui facit cog. ¶ *Limita tertiū non procedere, quando iudex ante, quam inquireret, interrogasset offensum, an velit accusare: & ille dixisset, quod non: quia si iudex incepit inquirere, non potest postea offensus accusare & impedire processum inquisitionis: secundum Bal. in l. accusationem. colum. j. C. qui accus. non poss. & Alexand. in addi. ad Bart. in d. l. iij. §. si ff. de adult. in addi. que incipit, Adde Innoc. & c. & Ber. Landri. in addi. post Ange. de male. in veru. hac est quedam inquisitio, & c. col. x. in addi. que incipit, Ordinarium ¶ 43 & c. ¶ *Limita quartū non procedere, quando fuit processum super inquisitione etiam post superuenientem accusationem: & nihil fuit oppositū ex parte rei: quia tunc valet uterque processus: & illud quod dicitur inquisitione impediri per accusationem, intelligitur si opponatur: alias secus, ita tenet Baldus in l. prima in finalibus verbis. C. de furtis. ¶ *Itē limita quintū non procedere, quando is, qui accusat, prius denuntiasset iudici, qd procederet ad inquirendū contra talem: quia habet ipsum suspensum de tali crimine: nā non potest postea ipsum accusare: ex quo videtur elegisse illam viā denuntiatiōis, vnde non facit suspensum de inquisitionem. ita tenet Spec. in tit. de inquisi. §. nūc vid

videndum. ver. vltimò queritur.

45 ¶ Limita sexto non procedere, quādo iudex videret accusationem esse suspectam: puta de collusionē, quia non debet cessare ab inquisitione. ita colligitur ex not. per lo. And. in addit. Spec. in tit. de inquisi. §. viso. in v. col. in addit. incipiente, Terminū & c. post mediū. & Ber. Ladr. in loco suprā allegato. in iij. limitatione. Et potest colligi collusio in casu isto, ex causis & personis: secundum Bal. in l. ea quidē. col. si. C. de accus. vbi plus dicit, qd iudex debet super hoc interloqui, si sibi videbitur. Quomodo autē probatur collusio: vide Abb. in c. de his. col.

46 fin. de accusat. ¶ Limita septimò non procedere, quando accusator fuit causa promouendi inquisitionē: vt quia ad eius instigationē fuit formata inquisitio: nam tunc non admittitur, si vult accusare: ex quo promouēdo inquisitionem videtur illam viam elegisse. ita tenet Bald. in d. l. ea quidem. colum. si. vers. tu dic & c. C. de accus. & Bar. in l. iij.

47 §. si col. ij. ff. de adult. ¶ Limita octauo non procedere, quo ad probationes receptas super inquisitione: quia si accusatio superuenit post receptas probationes, non tollit effectum illarum probationū: sed remanent in robore suo ad delictum puniendū. Ita tenet lo. An. i addit. Spec. in tit. de inquisitio. §. viso. in d. addit. quā incipit, terminū,

& c. & Gadi. in tra. male. sub tit. quomodo de male. cogno. per inquis. col. pen. in fin. & col. fin.

48 ¶ Limita nono non procedere de iure canonico: quia secundum canones, inquisitio est remedium ordinarium. vnde non tollitur per superuenientem accusatorē. quia iudex potest inquirere etiā nō monito offenso ad accusandum. Ita tenet Card. in cle. sepe. §. fin. in iij. q. de verb. sign. & idem Card. in c. qualiter & quādo. el. ij. de accus. de cuius dicti veritate, vide ibi per Ioan.

49 de Ano. ¶ Octauo principaliter requiritur, vt procedat inquisitio: qd inquisitus nō fuerit alijs de illo crimine accusatus: vel inquisitus, & absolutus: quia si alijs fuisset legitimē absolutus, nō potest iterum de eodem crimine inquiri. text. est & ibi Abb. & doc. in c. de his. de accus. & idem Abb. & lo de Ana. in c. si. de collu. deteg. & tex. in l. pe. §. si. ff. nau. cau. stab. & l. si cui. §. iidem. & ibi Bart. ff. de accus. & Alex. in consil. xj. col. pe. in j. vol. & vide Capol. in consil. lxxij. & Lud. Rom. in consil. cccxij. & l. se natus. & ibi Bar. ff. de accus. idem si fuisset semel condemnatus & punitus: quia nō potest vltius accusari, neq; inquiri: secundū Alex. in d. consil. xj. col. pe. per l. se

pulehri. la. j. ff. de sep. viro. ¶ Limita primo hanc regulam non procedere, quādo sententia absolutoria esset lata per collusionem & prauiaricationem: quia

tunc

tunc potest iterum inquiri: tex.
est & ibi Abb. & Io. de Ana. in
d.c. fin. de colu. deteg. & l. iij. ff.
de præurica. & l. si quis homi-
cidij. C. de accusa. & Io. And. in
addi. Spec. in tit. de inqui. §. viso
col. v. in d. addi. quæ incipit, ter-
51 minū & c. circa mediū. * & Abb.
in d. c. de his. col. fi. de accus. vbi
pulchre declarat, quomodo
probari possit collusio: & dicit,
quod inter alios modos probā-
di collusionem, est si accusator
cōuersatur cum accusato præ-
sumitur collusio inter eos. idē
tenet Bar. in l. j. §. præuricato-
rem. ff. ad Turpil. Itē, præsumi-
tur collusio, si post litē contest.
non cōparēt nec accusatus nec
accusator in termino statuto p
iudicem: vt no. Matth. in consti.
sæpe cōtingit. col. j. & per illam
cōstit. est statuta pœna in regno
contra colludentes in causa cri-
minali, post litem contestatam:
& est pœna centum augustaliū.
52 § * Limita secundò procedere,
quando lata esset sententia ab-
solutoria diffinitiuā. secus, si ef-
fet ab obseruatione iudicij: quia
potest tunc iterū inquiri & ite-
rum accusari: quia talis sententia
non parit exceptionē rei iudi-
cata: ita declarat Abb. in d. c. de
his. col. j. de accu. p. l. libellorū.
ff. de accu. & Fely. in d. c. de his.
col. j. contrarium videtur tene-
re Spec. in tit. de aboli. §. j. vers.
porrò. vbi nō facit differentiā,
an quis sit absolutus diffinitiuē,
vel ab obseruatione iudicij: nā

utroque casu dicit nō posse ite-
rum accusari. sed dic quod pri-
ma opi. est verior, & dictū Spec.
oportet saluari & intelligi secū-
dum limitationem Fely. in d. c.
de his. col. j. vbi dicit, qd de iure
canonico absolutus ab observa-
tione iudicij, non potest iterū
accusari ab eodē, qui primò ac-
cusauerat: ex quo per primā ac-
cusationem fuit effectus inimi-
53 cus. * Et de iure canonico ini-
mici repelluntur ab accusando:
vt habetur in c. repelluntur & in
c. cū P. maconella. & in c. opor-
teat. de accus. Potest tamē ac-
cusari ab alio tertio: sed de iure
ciuili potest indistinctē iterum
accusari tam à primo, quā ab
alio. quia inimici de iure ciuili
non repelluntur: secundū Fely.
in d. c. de his. vnde pro saluanda
opi. Spec. oportet ipsum intelli-
gere de iure canonico. & vt non
possit accusari ab eodē aliās ita
simpliciter malè loqueretur. p
d. l. libellorū. §. quod si libelli.
54 § * Limita tertio prædictam re-
gulam procedere, quando quis
accusaretur ab eodem, qui pri-
mò accusauit vel inquiri fecit:
quia obstat illi exceptio rei iu-
dicata. Secus, si accusaretur ab
alio tertio, qui suā vel suorū in-
iuriam prosequeretur: & igno-
raret accusationē fuisse ab alio
institutam: quia potest accusare
propter eius ignorantiam, non
obstāte absolutiōe. Secus, si sci-
uisset accusationē: quia etiam
tertiò obstat exceptio rei iudi-
cata.

care. ita tenet Bar. per illū tex. in d. l. si cui. §. eiusdem. ff. de accus. & Ab. in d. c. de his. col. si. de accus. & Lu. Ro. in cons. cccxij. & Alex. in consi. xj. col. pe. in j. vol. & ibi declarāt quomodo probabitur

55 ista ignorātia vel sciētia. ¶ * Limita quartō nō procedere, quādo quis esset absolutus per trāsactionem factam cum parte, & nō per sententiā: quia si trāsactio valuit, licet ipse transigēs accusare non possit: ramen alius tertius poterit de nouo accusare, vel inquiri facere: & si trāsactio nō valuit: potest etiam ipse idē primus accusator iterum accusare. ita tenet Fely. in d. capi. de his. colūna prima. vers. ij. limita & c. de accus. & ibi etiam Ab. & alij doct. Multo fortius pōt iudex inquirere, non obstāte trāsactione in casibus, in qbus trāsactio fieri non potuit in prāiudiciū fisci: vt modo dicā. Et in hoc differt sententiā à trāsactiōe: quia sententia facit ius, quo ad omnes: vt dixi in precedēti limitatione: sed trāsactio nō facit ius, nisi quo ad transigētem tantum. ita tenet Bal. in l. transige. in iiij. & v. oppo. C. de transact. vnde potest alius accusare. l. qui coetu. §. qui vacantem. ff. ad legē lul. de vi publ. & potest iudex inquirere: vt habetur in c. j. de collu. deteg. & ibi Abba. in fin. colum. ita declarat Alexan. in d. l. transigere. colum. j. & ibi etiam las. in ij. col. in princi. Verum in hoc itat differētia: quia

quo ad illum processum, & illā instantiam coeptā, trāsactio facit ius quō ad omnes, etiam quō ad iudicem: adeo quōd tertius accusator uō potest eundē processum prosequi: nec iudex inquirere potest ex eodem processu condemnare: sed ille processus remanet penitus extinctus per trāsactionē: vnde opus est incipere processum de nouo, & hoc in casibus, in quibus trāsactio est permixta: sed in casibus nō permixtis à iure potest accusator, & iudex prosequi eundem processum. & iste est effectus trāsactionis in criminalibus. ita declarat Bartol. in dicta l. transigere. colum. prima. in si. & colum. ij. in iiij. oppo. & sequē. & ibi ipsum sequitur Alexā. in iiij. colum. & magis cōmuniter doct. & Abb. in d. cap. j. colū. si. Sed quando sit in casibus non permixtis, quōd iudex possit inquirere ex eodem processu: est tex. in l. ij. C. de abol. Qui autē sint casus permixti. & qui prohibiti, traduntur in d. l. transigere.

56 ¶ * Quid autem, si princeps generaliter facit indultū de omnibus delictis prateritis: quod intelligitur scilicet parte offensa concordata. pone modō, quōd offensus accusat: & pēdente accusatiōe remittit, an iudex possit prosequi ex officio, non obstante indultu: vide Luc. de pen. tenentē quōd sic. in l. si quis. col. xxv. in v. q. C. de desertoribus li. xij. ¶ * Remanet ergō cōclusio

u qu d

q̄ trāſaſſio in caſibus permiſſis
habet hūc effectum; quia impe-
dit proſequi eūdē proceſſum,
nō alii initiari ad inquiſitio-
nem iudicis. vel ad inſtantiā ter-
tij accuſatoris. ſed ipſe trāſigēs
penitus excluditur: vt ſuprà di-
ctum eſt. & hoc eſt, quod ſuprà
dixi. quōd trāſaſſio ita non po-
teſt fieri in praiudiciū ſiſci &
reipublicae, cuius intereſt quōd
delicta puniantur. l. ita vulnera-
tus. ff. ad legē aquili. & ideo iu-
dex pro cōmodo ſiſci poteſt ite-
rum inquirere ex nouo proceſ-
ſu. Et praeſta procedūt tam in
delictis publicis, quā priuatis:
nā licet in criminibus priuatis
principaliter videātur priuatus
offenſus, & nō reſpublica: tamē
exitus & cōmodum poteſt ſpe-
ctare ad ſiſcū propter penam
criminalem: vnde trāſaſſio, que
fit in crimine priuato, praeſta-
cat tantum ipſo offenſo tranſi-
genti: non tamen praeiudicat
ſiſco: & propterea iudex poteſt
inquirere poſt tranſaſſionē: ſe-
cundum Bart. in l. j. §. vſq; adeo
ff. de iniur. & Bald. in l. ſalaciter.
C. de aboli. Et ſimiliter aliuster
puta cōſanguineus, qui paſ-
ſus fuit iniuriā per offenſionem
cōſanguinei, poteſt accuſare:
ita hec omnia declarat Bart. in d.
l. trāſigere. col. pe. in ſi. & col. ſi.
& ibi etiā Bal. q̄ magis clare lo-
quitur in pe. col. ¶ Et ex prae-
dictis infero ad vnā pulchram &
quotidianam conſolutionem, q̄
ſi aliquis paſſus fuit iniuriā in

ſuam perſonam: & ante accuſa-
tionem vel poſt, tranſegit cum
offendente, & remiſit ſibi omnē
iniuriā, poteſt alius cōſangui-
neus offenſi, accuſare crimina-
liter illum offendentem, nō ob-
ſtante remiſſione offenſi: illa
ratione attenda, quia iniuriā fa-
cta vni, cenſetur facta omnibus
de ſua cognatione. l. lex Cor. &
ibi Bart. ff. de iniur. & Bal. in l. j.
colum. ij. in prin. C. de rap. virg.
& Bal. in l. j. C. ſi quacūq; prae-
pote. & Bart. in l. cum ſcimus. C.
de agric. & celi. lib. xj. & Abba.
in ca. cum oporteat. col. ij. de
accuſ. vnde tranſaſſio, & remiſ-
ſio vnus, non praeiudicat alteri
accuſare volēti per praeſta. ita
in terminis tenet Bart. in dicta l.
trāſigere. colum. ſi. & ibi etiā
Bal. colum. penul. circa fin. Nec
prodeſt accuſato dicere, q̄ ego
habui remiſſionē ab eo, qui fuit
principaliter offenſus: quia iſte
agnatus venit pro iniuriā pro-
pria. item, non poteſt prodeſſe
dicere, quōd tu fuiſti praeuenus
ab offenſo, qui prius accuſauit:
quia nō dicitur praeuiſſe, qui
deſicit per tranſaſſionē: ſecun-
dum Bal. in d. l. tranſigere. col.
ſi. & hoc etiā tenet ibi Frane.
de Ate. col. pen. in ſi. & ſequen-
dum reprobat opi. Saly. ibi per
tex. in d. l. j. §. vſq; adeo. ff. de in-
iur. & praeſtis adde Bart. in l. ſi.
ff. de priu. delict. ¶ Item ex prae-
dictis infero, quōd hodie in re-
gno habemus ritum magnae cu-
riae, numero 14. qui incipit. Itē
quōd

quod nullus laicus, &c. quo ca-
uetur, qd nullus admittitur ad
accusandum, siue ad denuntian-
dum, tanquam vnus de populo,
nisi suam vel suorum iniuriam
prosequatur. per quem ritum di-
co, quod hodie in regno quo ad
accusationem non sit differentia
inter crimina publica & priua-
ta: quia solū prosequens propriā
vel suorum iniuriam, admitti-
tur. vnde omnia crimina publi-
ca, censentur redacta ad instar pri-
uatorum, quo ad accusationem,
per hoc dico, qd etiam in crimi-
ne publico, si is, qui est principa-
liter offensus, trahit vel remit-
tit, admittitur suis consanguini-
bus tantum ad accusandū, qui
suam vel suorum iniuriam pro-
sequitur: sicut in crimine priua-
to, & non admitteretur qui libet
extraneus: & ita debet hodie re-
stringi & intelligi dispositio di-
ctae l. qui coetu. §. qui vacantem.
60 ff. ad l. l. de vi pub. ¶ Limita-
tāmē prae dicta, quod consanguini-
bus potest accusare pro iniuria
consanguinei, scilicet criminali-
ter tantum, nō autem ciuilitē:
nam ciuilitē potest solū accu-
sare is, qui fuit principaliter of-
fensus: vel is, qd habet offensum
in sua potestate: vt pater pro of-
fensione filij. Idē in marito, pro
offensione vxoris: quia pater &
maritus censentur offendi per
offensionem filij & vxoris: vnde
accusando, vindicant propriam
iniuriā, & proprio nomine agūt.
Tex. est in l. j. §. si cū l. seq. & ibi

Bar. & doct. ff. de iniur. & proba-
tur in d. l. j. §. vsq; adeo & tenet
Bart. in l. ambitiosa col. ij. ff. de
decrab. ordi. faci. ista ergo per-
sonae possunt agere ciuilitē &
criminaliter ad earum libitum
prout plenē tetigit s. i. iij. parte.
in j. dist. col. ij. & iij. Secus est in
aliis consanguineis collateralibus,
puta in fratre: quia pro in-
iuria fratris non potest frater a-
gere proprio nomine: quia fra-
ter nō dicitur proprie offensus
sed dolet tantum de iniuria fra-
tris, & prae tendit aliquid inter-
esse, saltem affectionis. vt sentit
Alex. in l. si finita. §. si de testiga-
libus. col. x. ff. de dom. inf. & i. l. si
ita stipular. §. Chryso gonius col.
pen. ff. de verb. oblig. vnde quia
frater & alij collaterales non a-
gunt proprio nomine, vt dicit
Bar. in d. §. Chryso gonius in fi. &
Bald. in c. j. §. similiter. co. j. in fi.
qb. mod. seu amitt. sequitur, qd
non possunt agere ciuilitē ad
astigationē iniuriae: ita singula-
riter tenet Bar. i. d. l. lex Cor. ff.
de iniur. vbi ita intelligitur, quod
ipse met. Bart. dixit in l. fin. ff. de
priua. delict. & sentit idem Bart.
in d. l. j. §. si ff. de iniuri. in qbus
locis dicit, quod tantum crimi-
naliter agere possunt consanguini-
nei, non autem ciuilitē, & illud
sequendo Bar. tenet etiam Fely.
in c. literas. col. ij. in fi. ver. iij. li-
mita, & c. de praesumpt. ¶ Et per
istam distinctionē puto posse re-
duci ad cōcordiā multas doctri-
nas, quae videntur adinuicē con-

trariari. Nam Bar. Bal. Alex. & Fran. de Are. & omnes communiter Doct. in d. l. transigere. co. pe. & sutenent, quod si offensus remittat iniuriā. possunt alij cō sanguinei accusare. Idem tenet Bar. in l. i. ff. de priua. delict. sed Bar. Alex. & Fran. de Are. & doc. in d. s. Chrysogonus. & Alex. in d. s. si de vestigalibus. tenent q. licet frater doceat de iniuria fratris: non tamen agit actione iniuriarum, quia non est de personis numeratis. in l. j. s. ff. de iur. nam per illas tantum personas iniuriā patimur, & nō per alias. Idem tenet Socin. in confi. cccxvii. in iij. col. in fin. in ij. vo. Et si ista opin. vltima esset vera, sequeretur, q. facta transactione per offensam, nullus alius consanguineus admitteretur ad accusandū: nisi esset pater vel maritus, & sic penitus destrueretur id, quod dicit doctor. in d. l. transigere. vnde ego puto posse istas doctrinas concordari, secundum 62 forem patris sui. ¶ Sed hic addit opportunū dubiū, vsque ad quem gradū admittatur consanguinei ad accusandum & prosequendū suorū iniuriā. Bal. in l. petitionē. C. de aduo. diuer. iud. per illū text. dicit, q. appellatio ne suorū, veniunt cōiuncti, vsq; ad quartū gradum. Alij dicunt, quod dicitur sui vsque ad illum gradū, infra quem non cogūtur testificari, qui est septimus gradus: vt l. lege Iulia. ff. de test. ita tenet Spec. in tit. de accu. § iij. in prin. & ibi etiā Io. And in addit.

patet, quia loquitur per verbū, agere, & nō per verbū, accusare. Dicūt enim quoddam frater nō agit ex iniuria fratris. vnde debet intelligi ciuilititer: quia hoc importat verbū, agere. vt nō in l. qui accusare. C. de eden. aliās autem frustra loquerentur leges dicentes licitū esse prosequi suam vel suorū iniuriā. l. negāda. C. qui accus. non pos. & quod disponitur magnæ curiē. 14. incipiens, Itē, quoddam nullus laicus, & c. vbi prohibet omnes accusationes, quæ non sunt per prosequētes suam vel suorum iniuriā. Illud ergo, quod disponitur in l. j. s. ff. de iniuri. loquitur de iniuria propria, quæ potest in iudiciū deduci ciuilititer & criminaliter. & tūc dicitur, quis prosequi suā iniuriā. Sed consanguineus prosequitur iniuriā suorū, & ratione interesse sanguinis, permittitur accusare criminaliter, & petere vindictā cōtra offenditorem patris sui. ¶ Sed hic addit opportunū dubiū, vsque ad quem gradū admittatur consanguinei ad accusandum & prosequendū suorū iniuriā. Bal. in l. petitionē. C. de aduo. diuer. iud. per illū text. dicit, q. appellatio ne suorū, veniunt cōiuncti, vsq; ad quartū gradum. Alij dicunt, quod dicitur sui vsque ad illum gradū, infra quem non cogūtur testificari, qui est septimus gradus: vt l. lege Iulia. ff. de test. ita tenet Spec. in tit. de accu. § iij. in prin. & ibi etiā Io. And in addit. qui

qui dicit, q̄ appellatione suorū
 veniūt illi, qui possunt agere si-
 ne mādato: adeo quòd doctores
 multū variant super hoc: vt ple-
 nē attingit Abb. in c. de cetero.
 col. fi. & ibi etiā Fely. de testi. &
 idē Fely. in c. cū dilectus. col.
 fi. de acc. & Alex. in l. ij. ff. de acc.
 sed Abb. in c. cū oporteat. col.
 ij. de accu. dicit attendendam esse
 cōsuetudinē patriæ, scilicet vsq;
 ad quē gradū solet in illa patria
 durare affectio inter cōiunctos.
 sed Fely. in d. c. cū dilectus. di-
 cit cōmunē opi esse, quam tenet
 Abb. in d. c. de cetero. Ego puto
 dubium hoc posse clarē decidi,
 per tex. in d. l. lex Corn. ff. de in-
 iuriis. vbi enumerātur personæ
 vsque ad sobrinos. vnde dico,
 q̄ in materia accusandi, appel-
 latione suorū, veniunt coniun-
 cti vsque ad sextū gradū: quia so-
 brini sunt i sexto gradu: vt inst.
 de gradi. §. sexto gradu. & mi-
 nor, quòd alij doct. nō pondera-
 runt ad hoc illū tex. per quē in
 p̄priis terminis deciditur istud
 dubiū, & non est opus ire per si-
 militudines & mendicata suffra-
 63 gia. ¶ * Adde tamen hic vnū pul-
 chrum dictum, pro ampliatione
 prædictorum: q̄ omnis iniuria,
 quæ sit contra diuinā religionē,
 vel cōtra patriā, potest appellari
 iniuria propria. & quilibet po-
 test illam p̄sequi, tanquā pro-
 pria. ita singulariter tenet Ang.
 in §. fi. in authen. quo. opor. opi.
 64 ¶ * Item, in terminis illis appel-
 latione suorū, nō veniunt spu

rij: secundū Alex. in cons. lx. co.
 65 §. iij. in ij. volūm. ¶ * Ex prædictis
 modò infero ad nonnullas vti-
 les ac quotidianas practicas in
 regno. Et primò, si aliquis fuit
 offensus, certum est, quòd potest
 formare libellum accusatorij
 iniuriarum, æstimādo iniuriam:
 secundum formam const. varie-
 rates. Pone modò: quòd eius fra-
 ter vel alius coniunctus collate-
 ralis vult facere alium libellum
 accusatorium, & æstimare illam
 iniuriam pecunialiter: vtrū pos-
 sit. dico quòd nō, quia non per-
 mittitur cōiuncto agere ciuilitè
 ad æstimationē: vnde talis libel-
 lus nō procederet, per illam au-
 ream doctrinam Bart. in d. l. lex
 Cornelia. sed debet formare li-
 bellū criminaliter, petēdo eum
 puniri pœna iuris, tradita in l. fi.
 ff. de iniu. vel alia pœna, secun-
 dum delicti qualitātē. Et nota
 pulchrum modum reli-ciendi li-
 bellum nouiter ponderatū: quia
 non puto, q̄ fuerit hætenus per-
 66 alios doct. consideratus. ¶ * Se-
 cundò infero, quòd in casu præ-
 dicto, quando coniunctus vult
 agere pro iniuria coniuncti: nō
 debet mētione iniuriam pro-
 priam, nec propriam offensam:
 sed debet dicere, quòd agit pro
 iniuria coniuncti ratione inter-
 esse sanguinis, ad publicā vindi-
 ctam: quia aliàs libellus nō pro-
 cederet: per id quòd dicit Alex.
 & doct. in d. §. Chrisogonus. &
 Bal. in d. c. §. similiter. q̄b. mo.
 feu. amit. in vñ feud. ¶ * Tertiò

conclusio. in j. volu. Et nota pulchrum modum annullandi substitutionē pupillarem: quia quod

71 tidie euenire potest. ¶ Item limita non procedere, quādo iniuria esset illata à persona coniuncta filio: quia tūc pater illam remittere non potest: ita tenent Bart. Ange. Imol. & Ludo. Ro. in d. l. Lucius. ff. solu. matri. & lafo. in d. l. in personam. ff. de pactis.

72 ¶ Quartē infero, quod si aliquis coniunctus vltra sextū gradum agere vellet de iniuria coniuncti, non debet admitti: quia nō numeratur in numero suorum, secūdum opi. quam suprà tenui. vnde d. l. lex Cornelia. ff. de iniur. per d. obitaret sibi dictus ritus magorū curiæ, incip. Item,

73 quod nullus laicus, &c. ¶ Vltimò, quia superius tractatū fuit de transactiōe in criminalibus, quando est permissa, & quando prohibita, secūdum formam l. transigere. C. de transact. scias, quod i regno super huiusmodi transactionibus & cōcordiis est aliquid immutatum, & pōniter prouisum per constitutiones & capitula regni. Primò enim super hoc est quædam constitutiō, quæ incipit, post citationē emissam, Secundo, est alia consti. quæ incipit, priusquam citatæ partes, aliās est in litera, postquam. sed verior litera, priusquā, quia ita concordat cum alia consti. predicta. Et pondera bene istas consti. quia videtur in aliquibus cōtra rix ad inuicem, & glossæ magis

confundit intellectū ipsarum. Nam d. constit. post citationem emissam, tota loquitur in criminibus ingredientibus pœnam sanguinis: in quibus de iure cōmuni licita est transactio, vt d. l. transigere. & hoc expresse dicitur ibi in fi. versū, quæ omnia, &c. Et propterea due gl. quæ sunt in d. constit. vna i ver. impartimur, & alia in ver. persoluat, faciunt variare intellectū dictæ consti. & puto quod male fuerūt ibi situate, nam per exceptiones, quas faciunt dictæ gl. & limitationes, quas ponūt ad tex. innuūt, quod dicta consti. in principio sui loquatur de iniuriis leuibus, quod nō est verū, & est cōtra illum tex. in d. versū, quæ omnia. vbi tex. se ipsum declarat: per illud signū vniuersale, quæ omnia, &c. & dicit, quod omnia contenta in d. consti. procedunt in criminibus ingredientibus pœnam sanguinis: ergo nō est verū, quod loquatur in delictis leuibus. vnde pro declaratione huius materiæ, & ad sciendū in quibus corrigatur ius cōmune per constitutiones regni: capio ex d. constit. tres conclusiones. ¶ Prima conclusio est, quod in criminibus ingredientibus pœnā sanguinis, est permissa concordia inter partes gratis: non per transactiōē, scilicet, aliquo dato. & ista permissio durat post citationē accusati, antequam partes compareāt coram iudice, & nō vltra. nam post comparitionem accusati non permittitur

vltra talis concordia. Istud colli-
 gitur ex principio dictæ consti.
 Ista cōclusio est hodie correctæ
 per aliā cōsti. quæ incipit, prius-
 quā citatæ partes. qua cauetur,
 quod in enormibus & atrocib⁹
 iniuriis non licet transigere etiā
 gratis. vnde cū dicta cōsti. post
 citationē. loquatur in crimina-
 libus sanguinis: & sic in atrocio-
 ribus: sequitur quod est correctæ
 per aliā consti. quæ licet videat⁹
 tur prior in ordine consti. tamē
 est posterior, & magis noua: vt
 dicit di. glo. in ver. persoluat. &
 And. de yser. in d. consti. post ci-
 tationē. in primis verbis. vnde
 ex dictis duabus cōsti. simul iū-
 ctis cum dicta correctione, col-
 ligo nunc verā cōclusionem,
 quæ est, quod de iure consti. re-
 gni in atrocioribus iniuriis &
 criminibus ingerentibus pœnā
 sanguinis, nullo modo licet tra-
 sigere, neq; pacisci gratis, i qua-
 cunque parte litis, & transactio
 vel pactum factum non valet, si
 curia ipsam vel ipsum non ac-
 ceptat. hoc colligitur ex tota il-
 la cōsti. post citationē. iuncta dic-
 ta cōsti. priusquā citatæ par-
 tes. Et procedit indistinctē ista
 conclusio tam ante comparitio-
 nem partiū, quā post: tū ante
 litem cōtestatam, quā post. Ex
 ista cōclusionē sequitur conse-
 quentia, quod iudex nō obstare
 transactione potest prosequi ex
 eodem processu, & non est ne-
 cessē incipere processum de no-
 uo, ex quo transactio nō valuit.

vt dixi suprà in pñc. huius quar-
 tæ limitationis principalis ad
 octauum requisitum. Et per hoc
 apparet, quod hodie in regno
 est correctæ dispositio l. transige-
 te. C. de transac. in eo, quod per-
 mittere transactionē in pœnis san-
 guinis. ¶ Secūda conclusio, quæ
 percipitur ex dicta consti. est,
 quod si fiat transactio in dictis
 criminibus aliquo dato accusa-
 tori, vt à lite discedat: si qdē fiat
 antē, quā accusatus citatus cō-
 pareat, puniatur accusator ad du-
 plum eius, quod recepit, quam
 pœnam fisco persoluit. Si verō
 fiat post comparitionem accusa-
 ti, & ante litis cōtesta. puniatur ac-
 cusator ad decem augustales: fi-
 sco applicādos. Si verō fiat post
 litis cōtesta. tūc puniuntur am-
 bo, scilicet accusatus & accusa-
 tor, ad duodecim aug⁹ sēptē n
 quolibet. & nihilominus iudex
 potest causam prosequi: vt proba-
 tur in d. consti. ibi, causa nihi-
 lominus suo ordine, &c. Sed se-
 cundum formam ritus magnæ
 curiæ, si partes concordāt sine li-
 centia curiæ, puniuntur ad decē
 tarens tantum: vt est ritus in
 num. 228. qui incipit, itē, quod
 si partes, &c. ¶ Tertia conclu-
 sio ex dicta cōsti. est, quod licitū
 est transigenti in dictis crimini-
 bus accipere aliquid ab accusa-
 to pro expēsis & interesse, & pro
 æstimatione dānorū: & tunc nō
 incidit in pœnas prædictas: vt
 probatur in §. j. illius cōsti. non
 tamen intelligas, quod tūc va-
 leat

leat transactio in praiudicium
fiscis: quia nunquam valet: sed so-
lum tunc euitatur pena. Et per
hoc sis cautus, quando sunt hu-
iusmodi transactiones in crimi-
nibus aliquo dato: vt exprima-
tur, quod illud datur pro danis
& interesse, ad euitandam, pen-
nam. ¶ Quartam conclusionem
potest quilibet percipere ex di-
cta cōsti. in fi. videlicet quod in
omnibus criminibus publicis
nō ingerētib' penā sanguinis,
non est permīssa transactio, nisi
in crimine falsi. & in hoc cōcor-
dat cum iure communi, scilicet
cum d. l. transigere. in fi. ¶ Quin-
ta conclusio percipitur ex alia
constit. quæ incipit, priusquā
citatz partes. videlicet quod in
omnibus iniuriis leuibus pmittit-
ur transactio & pactum anteq-
uā partes compareāt coram
iudice post citationem. post ve-
rō comparitionem, non permit-
titur: vt colligitur ibi à cōtrario
sensu: nam tunc esset quæsitum
ius curiæ, & iudex posset postea
procedere ex officio. & per ea,
quæ not. Bar. in l. j. §. vsq; adeo.
75 ff. de iniur. ¶ Quæ autem dican-
tur iniuriæ atroces, & enormes:
traditur in §. atrox, insit. de ini-
uri. & in l. prætor. §. si. ff. de iniur.
& no. glo. in cap. tanta. de excels.
prælat. & habentur in c. cum il-
lorū. de sent. excom. Et quæ di-
cantur iniuriæ leues, vide Bart.
in l. leuij. ff. de accus. & Matth.
in d. cōsti. priusquā citatz par-
tes. quæ consti. quo ad iniuriam

atrocem & leuem, remittit se ad
76 ius commune. ¶ Ex prædictis
ergo casuū diuersitatibus, pote-
ris facere singulas cōsequētiās:
ad sciendum an & quādo iudex
possit prosequi vel ingre-
re ex officio, non obstante transactio-
ne partium. Et pro finali cōclu-
sione do istam magistralem re-
gulam, quæ ex prænarratis rectè
colligi potest. & est talis, quod
in oībus casibus, in quibus pro-
hibetur transactio post citatio-
nem emissā, iudex potest pro-
cedere ex eodem processu. sed si
sit transactio ante citationem,
tūc distinguitur: aut casus est talis,
in quo potest iudex inquirere si-
ne accusatione ex dispositione
iuris cōmunis, vel municipalis,
& potest inquirere non obstan-
te transactio-
ne. Aut non potest
inquirere, & tūc cessat inquisi-
tio: quia non fuit quæsitum ius
curiæ: cum causa nō fuerit præ-
occupata saltē per citationem.
In casibus verō in quibus trans-
actio permittitur, iudex non po-
test procedere ex eodem proces-
su: sed debet nouum initiare,
si casus erat talis, in quo potest
ex officio procedi: alias secus:
quia transactio impedit iudicem
penitus. vnde in delictis leuib',
in quibus ex officio procedi nō
potest, & transactio permittitur
ante comparitionē partiū post
citationem, si fuerit facta trans-
actio, iudex nullo modo potest
procedere: secus, si post com-
paritionem. & ita habes perfe-

de declaratam hanc materiam.

77 * Quid autem, si accusator nō transigit, sed colludit cū accusato, prauaricādo? Dic. q. punitur pœna cētū augustaliū. & psumitur collusio, quando in termino statuto per iudicē non cōparet, nec accusatus, nec accusator: de hoc est cōstitutio, quē incipit, Sapē cōtingit. & ibi p. Matth. in j. col. in si. vt dixi suprā, in j. limit.

78 * Est etiam & alia cōstit. quā incipit, sponte volentibus. quā loquitur in causis civilibus. & dicit, quod ante litē cōtest. licita est indistincte trāfactio in causa civilī, sed post litē cōtest. non licet transigere sine licentia curiæ: aliās reus tenetur fisco ad tertiā partē eius q. soluit actori pro trāfectione, & si negat soluisse, & couincitur de mendacio, punitur ad duplū dictæ tertiæ. Et per illā cōstit. corrigitur in aliquo lex postquā liti. C. de

79 pact. vt dicit gl. in d. cōstit. q. * Cōsidera tamē vnum pulcherrimū dictum ex verbis dictæ cōstit. Sponte volentibus. ibi, Absque vilius contumaciæ pœna, &c. q. i causa civilī si reus citatus, fuit contumax, & accusatus, & bānitus, & condemnatus ad tertiā partem mobilium, si postmodū ante litē cōtest. transigat cum aduersario, est immunis ab omni pœna contumaciæ. Et sic in causa civilī ante litē cōtest. potest fieri trāfactio in praiudiciū fisci, cui fuerat ius quæsitum ad penā contumaciæ. Et sic nota sin:

gulare dictum: quia quilibet diceret contrarium, si nō videret tex. dictæ cōstit. & ita pōderat illa verba Matth. ibi. in j. no. licet secus sit i causa criminali: quia si reus est cōtumax, nō fit trāfactio in praiudiciū fisci: vt declarat idē Matth. in cōstit. priusquā citatę partes. in j. not. vnde sis cautus, si vis euitare pœnam contumaciæ in causa civilī, vt

80 te litē cōtest. i. * Quid autem, si accusator nō colludit, sed non comparet in vltimo peremptorio, & accusatus cōparet, & eius cōtumaciam accusat. in hoc est alia cōstit. quā incipit, Accusatorum temeritatē. quā cauetur, quod accusator cōdēmnatur ad sextam partē mobilium. & ad expensas taxandas per iudicem præcedēte iuramento accusati. Si verō post litē contestatam in termino sibi præfixo per iudicem accusator non comparuerit ad prosequendum, punitur in tertiā partē mobiliū, & si postea vltiā perseuerauerit insistendo, punitur ad centum augustales, & eandem pœnam patitur, si expressē post litē contestatam, renuntiat accusationi. & de hoc est alia cōstitutio, quā incipit, Accusatorem. Verū ista pœna est correctā per ritum magne curiæ: quia si accusator desistit ante litē contestatā, punitur solum ad sex tarenos: si desistit post litē cōtest. punitur ad tarenos duodecim. Sed in causa

causa civili si actor desistit ante litem cōtes. punitur ad tarenos tres. sed post litem contest. ad tarenos sex. prout de his omnibus est ritus in nume. 240. sub rubr. de desistētibus. qui incipit. item seruat ipsa curia. q. si accusator. & c. & ad hoc sunt reductæ pœnæ Turpiliani. vt dicit Andr. de Yser. in d. const. accusatorum te-
 8 meritate. ¶ Sed ecce. quia dictum est de pœna accusatorum desistentium. quid autem debet facere iudex circa processum
 83 causæ. ex quo non apparet transactio nec remissio accusatoris: sed stat i suspēso causa propter eius absentiam: in hoc est prodi-
 ta noua prouisio per capitulum regni quod incipit. ad consulta-
 tionem. & est in numero capitulorum 216. Quo cauetur: quod iudex debet substituere vnū vi-
 rum idoneum in locum accusa-
 toris absentis: qui causam accu-
 satoris psequatur in terminis. in quibus reperitur: & ita iudex
 quā citius potest. procedat ad
 processum decisionem. per con-
 demnationem vel absolutionē:
 & nihilominus cōrumaciam ac-
 82 cusatoris punire debet. ¶ Ex-
 rat etiā aliud capitulū regni. qd
 incipit. ad audientiā el ij. nume-
 ro capitulorū 203. Quo cauetur
 quod in calibus in quibus non
 uertitur interesse fisci. licitū est
 impuē accusatori desistere an-
 te. quā accusatus citatus cōpa-
 reat: sicut per consti. regni pro-
 uisum erat: & vult se referre ad

illā consti. prius quā citatæ
 partes. Sed vbi vertitur interesse
 fisci propter aliquam pœnā. iu-
 dex non admittit accusatorem.
 nisi prius obliget se cum iura-
 mento de non desistēdo sine li-
 centia curiæ. Et si postea desistit.
 punitur de periurio. verū de
 isto capitulo fit mentio in dicto
 ritu magnæ curiæ. sub rubrica de
 desistentibus. vbi dicitur etiam.
 quod magna curia non seruat
 istud cap. ad audientiam. & verē
 non seruatur in practica. ¶ Ergo cessent istæ pœnæ imposi-
 tæ transigētibus & desistētibus
 in criminalibus. pvideant accu-
 satores impetrare abolitionem
 accusationis: quæ abolitio nihil
 aliud est. nisi accusationis per-
 emptio. concessa per interlocu-
 toriam iudicis. vt declarat gl. in
 rub. C. de abolitio. & Spe. in tit.
 de abolitio. §. j. in princi. Quam
 abolitionē iudex cōcedit causa
 cognita. vt habetur in l. ij. & l. si.
 C. de abolitio. & dicitur in consti.
 Accusatorum temeritatē. in
 fin. vbi sentit. tex. quod ista abo-
 litio debet peti à solo rege: & dī-
 cit ibi Matth. q. alius inferior
 à rege. non potest cōcedere abo-
 litionem: per illam consti. vnde
 secundum eum essent correctæ
 omnes leges iuris cōmunis con-
 cedentes iudicibus. & officiali-
 bus. potestatem cōcedendi abo-
 litionem. sed ego non puto hoc
 esse verum. quia dicta consti. tu.
 nō dicit. quod ab alio inferiore
 concedi non possit abolitio. sed

tantum dicitur, quod si petiisset
à rege, illam concessisset ex iusta
causa. vnde potius illa fuit acci-
dentalis loquutio legis latoris
pollicitus se concessurum aboli-
tionem ex causa, si ab eo peteretur:
quam quod voluerit tot leges iu-
ris communis corrigere, videli-
cet leges positas in tit. C. de abd
84 licio. * Legum enim correctio,
nunquam presumitur, nisi ex-
presse appareat. l. precipimus. in
fin. & ibi Barto. C. de appell. & l.
85 sancimus. C. de testa. ¶ Reuer-
ror nunc ad alias limitationes ad
istud octauum requisitum. Vnde
quinto principaliter limita non
procedere, quando de crimine
est discussum in iudicio per viam
exceptionis incidenter: vt si in
questione civili opponatur con-
tra testem exceptio falsi, & per
viam exceptionis cognoscitur de
crimine falsi: nam tunc dato, quod
absoluatur, potest nihilominus
iterum accusari vel inquiri ordi-
nariè in casibus, in quibus ex of-
ficio inquiri potest. Idem, si fuis-
set condemnatus de crimine per
viam exceptionis: quia potest ite-
rum ordinariè procedi contra
eum. & ratio est, quia quando per
viam exceptionis agitur de cri-
mine: non irrogatur poena ordina-
ria à lege inducta, sed poena ex-
traordinaria mitior. vnde quia
delictum non fuit sufficienter
punitum, propterea potest ite-
rum agi, vt puniatur ordinariè.
ita tenet Bald. in l. vbi falsi. C. de
falsis. & Bald. in l. nullum. C. de 87

testi. & Felyn. incap. de his. ver-
sic. iij. limita & c. de accusat. & in
cap. quod olim. in fin. de iudicis,
& Ludo. Roma. in cōs. cccclxxv.
illa enim poena extra ordinaria
irrogatur solum pro contemptu
iudicis, & non pro principali de-
licto, secundum Bald. vbi supra.
sed quandoque solet irrogari poe-
na ordinaria, etiam per viam ex-
ceptionis. & tunc non possit vlti-
rius inquiri: vnde tunc staremus
sub regula. Quod quando sit, &
quando tale delictum nullo mo-
do est punibile, vide plenè per
Abb. in ca. cum dilectus. colum.
xj. & xij. de ordin. cognit. & ple-
nissime per Fely. in cap. j. de ex-
cept. vbi per octo conclusiones
86 examinat hanc materiā. ¶ Li-
mita sexto non procedere, quan-
do quis esset absolutus vel con-
demnatus de crimine per viam
denuntiationis Evangelice: quia
potest iterum inquiri & condena-
ri ad poenam ordinariam. & est
ratio, quia per dictam denuncia-
tionem agitur tantum, vt quis
emendetur: non autem vt puniatur.
si tamen iudex processit ordi-
nariè, & legitimam penam im-
posuit, tunc statim sub regula.
ita tenet Felyn. in d. cap. de his.
versic. quarto limita & c. de accu-
sat. & Salic. in l. ea quidem. C. de
accusat. & de materia huius de-
nuntiationis quis sit eius effe-
ctus, tradit plenè Abb. in d. c. no-
uit. in pen. charta. de iudi. & dicā
infra in materia denuntiationis.
¶ Limita septimò non proce-
dere,

dere, quādo quis fuit absolutus in foro poenitentiar: nam licet confiteatur delictum sacerdoti, & ab eo recipiat poenitentiam salutarem, adhuc tamen potest accusari & puniri iterum de illo crimine. Et ratio est, quia poenitentiam fit satisfactio Deo & ecclesiar, sed per poenam legitimam fit satisfactio reipublice, quæ per delictum fuit offensa. ira tenet Fely. in cap. de his. vers. sic. v. limita & c. & ibi etiam Abb. assignat rationem prædictam: & probatur in l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publica. & in l. ancillæ. C. de fur. & l. si pro fure. §. 90 j. ff. de cōdict. furti. & sic vna per aliam non tollitur, ut ibi habetur. 88 tur. ¶ Item etiam dicimus in remissione facta in foro anime: ut si offensus confiteatur sacerdoti, & remittit iniuriā in foro anime, nam non obstat tali remissione, potest accusare offensorem ad poenam legitimā, quia censetur solum remisisse odium & animi rancorem, non autem ius accusandi, secundum Bartol. in l. non solum. §. iniuriarum. ff. de iniuriis. & Abb. in cap. j. de iniur. & l. aso. plenè, in l. si tibi decem. §. quædam. ff. de pact. & l. de ana in c. j. col. antepe. in fin. & penult. de maledicis. & Paris in trac. syndic. in vers. compositio. col. ix. & x. & Fely. in d. c. de his. 89 col. si. ¶ Limita octauo, nisi de crimine actū fuerit ciuilitè, puta ad rei restitutionem, seu ad dāna, quia adhuc potest agi cri-

minaliter ad poenam, nisi utrumque tēderet ad vindictam: quia tunc vna via tollitur per aliam. tex. est in l. quod senatus. & l. prætor edixit. §. j. & ibi Bar. ff. de iniur. & no. Fely. in d. c. de his. col. pen. vers. vj. limita. de accusa. vbi limitat hoc, nisi in causa ciuili reus fuisset absolutus: ex eo, quia delictum non fuit commissum: quia tunc ab eodem criminaliter accusari non potest, sed à tertio sic, secundum eum. Et prædictis adde Bartol. in l. j. C. quando actio ciuili. crimi. præiudic. & plenius Bar. in l. ij. §. j. ff. vi. bo. rapt. ¶ Et ex prædictis posset formari q. quotidiana Quidā commisit homicidiū, vel aggressus fuit aliquē violenter, adeo q. de iure teneretur poena legis Cornelie de sicariis, vel lege Iulia de vi, vel alia simili poena maiori. offensus accusat ipsum de iniuria ciuilitè, & sic de crimine tantum priuato: utrum per huiusmodi accusationem & poenā iniuriæ quæ est extraordinaria, præcludatur poena l. Corneliæ, seu l. Iulie. Ratio videtur facere, quod sic: ex quo utraque poena tendit ad vindictam: per ea, quæ superius dicta sunt. econtrā verò videtur dicendum, quod nō, quia de facili reperitur via fraudandi poenas iuris, si homicida vel alius grauiter criminosus puniretur sola poena iniuriarum: & sic delictum semper remaneret insufficiens punitum: & esset cōtra publicam vtilitatem lura vulner

vulneratus. ff. ad l. Aquil. Pro j. parte est text. in l. quod senatus. ff. de iniur. Pro ij. parte, est text. in l. prator. §. j. eod. tit. Quid dicendum? Dic, quod prima pars est vera, scilicet, quod si est actus ad vindictam vna via, potest agi alia ad vindictam, per d. l. quod senatus. nam sententia lata in vna, parit exceptionem rei iudicatæ in alia, secundum Barto. in d. l. ij. §. j. ff. vi. bo. rap. Hoc tamē intellige cum aliquibus declarationibus. ¶ ⁹¹ Vnde declara & limita j. hoc non procedere in crimine homicidij quia in eo non auditur volens agere iniuriarum: & est in eo speciale, vt non præiudicet poenæ l. Corneliæ de sicariis. imò iudex non debet præstare audientiam taliter agenti. ita loquitur tex. i d. l. prator edit. §. j. & ibi in specie hoc tenet Barto. & idem Barto. in d. l. j. C. quando ciui. ac. crimi. præiudic. imò, potest iudex cogere offensum, vt accuset de homicidio: vt dicit Bar. in l. in eum. ff. de accus. vbi dicit hunc esse casum specialem, in quo iudex potest quem compellere ad accusandum. in alijs autem criminibus est regulare cōtra. Adde prædictis Bal. in l. si quis homicidij. C. de accus. ¶ ⁹² ^{sa.} Secundo declara & intellige prædicta procedere, quando accusatus de iniuria ad vindictam, accusaretur iterum ab eodē: quia tunc indistincte non admittitur: quia si est sententiatum, obstat sibi exceptio rei iudicatæ:

ex quo bis de eodem delicto non debet capi vindicta. imò si pederet adhuc prima accusatio, obstarer exceptio, scilicet, quod de nouo accusari non potest: ex quo fuit aliàs de eodem crimine accusatus: quæ exceptio impedit processum super noua accusatione, secundum Bar. in l. senatus. ff. de accus. Item, quia eligendo vnam viam tendentē ad vindictam, censetur renūtiare alteri tendenti ad vindictam: ex quo ius non patitur huiusmodi concurrere, per ea, quæ not. Bar. in l. ij. §. j. ff. vi. bo. rap. & in d. l. prator. §. j. ff. de iniur. & in d. l. quod senatus. eo. tit. & i l. j. C. quando ciui. ac. crimi. præiud. & Abb. in c. tux. de procur. Secus est, quando dictus offendens accusaretur ab alio tertio, qui suam vel suorum iniuriā prosequeretur: & maxime, quando ignorasset primam accusationē: quia tunc potest tertius accusare ad poenā legitimā & ordinariā: quæ descendit ex illo crimine: vt probatur in l. q. de crimine. & ibi gloss. & docto. C. de accus. & per ea, quæ dixi supra in tertia limitatione huius octauī requisiti, & supra in principio huius viij. limita. & no. Felyn. in cap. de his. ver. ix. limita. de accus. Verum in terminis huius quæst. dico quod siue ignorauerit, siue sciuerit, posset alius tertius iterum accusare, quādo accusatus fuit solum de iniuria leuiter poenitus, quia si opponitur exceptio: ego fui aliàs de hoc crimine

mine punitus: possem replicare quòd non fuisset sufficienter punitus, & sic te accuso, vt iterum puniaris sufficienti pœna, quæ delicto commensureretur, vt not. Bald. in l. nullum. C. de testib. & in l. vbi. C. de fal. & Alexand. in addit. ad Barto. in l. lex Cornel. §. si quis librum. ff. de iniur. vbi dicit, quòd quando non irrogatur pœna integra, potest quis puniri iterum, non obstante, quòd ambe viæ tendant ad vindictam. Quod corrobora per ea, quæ dixi supra in qnta limitatione huius octauæ requisiti. & adde Felyn. in cap. quod olim. in fin. de Iudicis. ¶ Ex his oritur tertia declaratio ad decisionem quæst. prædictæ, scilicet, vt procedat, quando quis fuit sufficienter & integrè punit: tunc enim si actus fuit civiliter ad vindictam, non potest agi criminaliter, aliàs secus: quia potest iterum agi, scilicet per tertium, non per eundem: quia electione excluditur, per prædicta. Et sic tollitur obstaculum, quòd fiebat in decisione huius quæstio. supra, pro secunda parte, scilicet, de absurdo, quòd delictum remaneret insufficienter punitum: quia potest puniri postea sufficienter per accusationem alterius: vel per inquisitionem iudicis, si delictum erat tale, de quo poterat inquiri: vt

33 in fñ dicit. ¶ Item, quia in propositione huius q. narraui, quòd offensus egit de iniuria civiliter, scilicet, ad estimationem. ¶ Nā

si egisset criminaliter de iniuria ad pœnā arbitrariā, est possibile quòd delictum puniatur sufficienter: quia iudex videns delicti qualitatē potest arbitrari pœnam vsque ad mortem inclusivè: vt tenui & declaravi supra in quarta parte. in j. dist. super illa q. an iudex in pœnis arbitrariis possit se extendere vsq; ad mortem. vbi fuit hæc quæstio examinata ad saturitatem. Ex hoc sequitur, quòd si fuisset actum de iniuria criminaliter: & iudex arbitratu fuisset pœnam delicto consentaneā: non posset ulterius ille offendens accusari etiam per tertium: nec inquiri per iudicem: ex quo fuit semel sufficienter punitus per ea, quæ dixi in principi. huius octauæ requisiti, & quæ not. Alex. in consil. 11. col. penult. in primo volu. Sed quando fuit actus civiliter per principale offensum, nō impeditur postmodum alius, puta consanguineus, qui suam vel suorum iniuriam persequitur, agere criminaliter: quia solum agere criminaliter potest consanguineus: vt dicit Barto. in l. lex Cornel. ff. de iniur. & sentit idē Barto. in l. j. §. si. eo. ti. & dixi supra in quarta fallētia huius octauæ requisiti, ver. prædicta tamen limita, &c. & actio civiliter per alium mora, non potuit suo iuri accusandi præiudicare.

94. ¶ Ex prædictis facio vnam uiam illationē, quæ quoridie evenit: quòd si principalis offensus accusaret aliquem criminaliter

de

de iniuria: & nō pertrāgisset, non posset alius vllō modo eundem criminaliter accusare. Verū vt omnes decisiones includam, distinguo tres casus. Aut enim prima accusatio pendet, & nō potest alius accusare: quia obstat exceptio impeditiua processus, scilicet, ego sum de hoc crimine ab alio accusatus, secū- dum Bartol. in d. l. senatus. ff. de accusa. Aut fuit lata sentētia cō- demnatoria ad pēnā sufficien- tem, & minimē potest ab alio accusari: quia semel sufficienter punitus nō debet iterū puniri, per superius dicta. Aut fuit abso- lutus, sciente nouo accusatore, & minimē potest accusari, per eā, quæ habentur in lege si cui. §. hisdem. & ibi Bar. ff. de accu- sat. & dixi suprā in tertia limita- tione. Remanent ergo duo tan- tum casus, in quibus alius accu- sare possit, scilicet. quando non sufficienter esset punitus. Item, quando esset absolutus ignorā- te nouo accusatore, vt colligi- tur ex prædictis, & semp loquor de nouo accusatore, qui suam vel suorum iniuriam prosequi- retur: quia de alijs non esset du- biū, vt plenē dixi suprā in quar-
95 ta limitatione. ¶ Nunc redu- cam istam illationem ad practi- cā: quod euenit, quod vnus patitur iniuriam realem vel ve- balem in corpus suum. pluries fuit dictum suprā, quod iniuria facta vni, censetur facta omni- bus suis consanguineis. modo

iste principalis offensus porri- git querelā seu accusationē cri- minalem, contra iniurantē. va- dunt etiam cōsanguinei & por- rigunt alias querelas crimina- les iudici de eadē iniuria cōtra eūdē. Dico indubitāter, quod istæ aliæ querelæ criminales cō- sanguineorum, non debent ad- mitti, durāte querela offensi: sed bene poterunt admittere in iudi- cio pro eorum interesse, super querela offensi: vt ille iniurius puniatur sufficiēti pēna. Et mo- ueor ista consideratione. Nam per istam iniuriam ex quo vnū est delictum, fuit semel tantum offensa res publica. quando ali- quis accusatur criminaliter, agi- tur, vt satisfaciatur reipublicæ p legitimam vel sufficientem pē- nam, vt probatur in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica. & l. si pro fure. §. j. ff. de condictio. furt. & l. ancillæ. C. de furt. & te- net Abba. in cap. de his. colum. ij. de accusat. Sed eo ipso, quod aliquis est semel accusatus cri- minaliter, per hāc vnica accusa- tionem non intēditur ad aliud, nisi vt satisfiat reipublicæ, cuius interest, vt delicta puniātur. l. si operis. C. de pēnis. lita vulne- ratus. ff. ad l. Aquil. vnde si ista satisfactio est facta p pēnā im- positā, nō debet alius accusator idē petere: quia solutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio. Reus enim eo ipso, q pēnam legitimā passus est, soluit reipublicæ, quod debe-
bat

bat, vnde est à republica libera-
tus. Idem si satisfactio est in fie-
ri, vt quia pendet processus: nā
omnes accusationes tendūt ad
vnam pœnam: ergo tanquā su-
peruacua sunt repellendæ: quia
potius vexarent reum indebitè
in diuersis litigijs quàm q̄ rei
publicæ aliquam vtilitatem fa-
cerent: ex quo pro eius satisfa-
ctione vnica tantum accusatio
sufficit. Ad hoc facit l. si plures
ff. de accus. & quod nō. Bald. in l.
96 si plurib⁹. ff. de leg. j. ¶ Quarto
declara regulā & decisiōē
prædictā, vt non procedat in
præiudiciū iudicis inquirentis,
quia si delictum est tale de quo
potest inquiri ex officio, nō ob-
stante, quōd offensus egerit ci-
uilitè ad vindictā: potest nihi-
lominus iudex inquirere: & i-
psū offensorem pœna ordina-
ria punire, et ratio patet ad sen-
sum: quia per actionē ciuilitè
intentatam, non est satisfactū
rei publicæ, sed solum parti, vn-
de iudex habēs potestatem in-
quirendi, potest delictum pun-
te sufficiētè per inquisitionē,
per ea quæ habentur in ca. j. de
collu. de reg. & per ea quæ dixi
suprà in septimo requisito: in
prima & quinta fallēoria. Quia
sicut per transactionē nō potest
pars impedire iudicis inquisitio-
nē, vt ibi fuit dictū: ita minime
per actionē ciuilitè institutam
eū non possit diuersitatis ra-
tio assignari. Secus autē esset,
si criminaliter ageret de iniu-

ria quia tūc iudex potest irro-
gare pœnam legitimam: illam
arbitrādo pro qualitate delicti:
& sic nō est opus alia inquisitio-
ne, per ea quæ suprà pluries di-
xi. ¶ Limita nono principaliter
dictū requisitum nō pro-
cedere, quando delictum est ta-
le, de quo potest cognoscere &
punire iudex ecclesiasticus, & se-
cularis, vt de blasphemia Dei,
vel de vsura, vel simili: quia li-
cet fuerit q̄s accusatus & puni-
tus coram iudice ecclesiastico,
potest tamen adhuc iterum ac-
cusari & puniri, per iudicem se-
cularem: & econtrā: & vna pœ-
na per aliā nō tollitur tex. est,
& ibi Abb. i. c. statumimus. de ma-
ledi. & in c. felicitis. §. super hoc
de pœn. lib. vj. & Abb. in c. tuæ.
de proc. & Bald. in l. placet. C.
de sacrosan. ecc. & in l. si quis in
hoc genus. C. de episc. & cler.
& Felyn. in c. de his. col. fin. de
accu. & Lud. Ro. in cōsi. eccl. xxv
Ex quo enim diuersæ pœnæ im-
ponuntur p̄ diuersas leges, vna
pœna non tollit aliam, sed am-
bæ concurrunt secūdum Abb.
in d. c. tuæ. & est materia, quam
plenè ponūt Cy. Bal. & Saly. in
l. qui sepulchra. C. de sepul. vio.
& Matth. in cōsi. mulier leges
98 in ij. notab. ¶ Limita decimò
non procedere, quando aliquis
fuit accusatus de aliquo crimine
coram vno iudice, & fuit cō-
tumax: nam si iterū accusatus,
non potest opponere, quōd a-
liās fuit de eodē crimine accu-
satus

factus: quia contumax non opponit exceptionem litis pendente. ita plene concludit Bart. in l. sepulchri. ff. de sepulch. viol. & Bart. in l. vbi coeptum. ff. de iud. & Alex. in l. quavis. ff. de in ius voc. plus dicit Bar. in d. l. sepulchri. in fin. quod si quis pro eodem delicto fuit citatus coram duobus iudicibus, & in utroque foro fuit contumax: si fuit condemnatus ad poenam contumaciae per utrumque iudicem, potest bis exigi dicta poena. & sic pro eodem delicto patitur quis duas poenas contumaciae: licet contrarium videatur tenere Bald. in l. si pluribus. ff. de lega. j. vbi dicit, quod soluendo semel poenam, liberatur. Mihi videtur contra opin. Bart. sit verior: quia dubium de duabus poenis pro eodem delicto, procedit in delicto principaliter commissio, quod est unum. Sed nos loquimur in poenis contumaciae: & in rei veritate duae fuerunt contumaciae, & sic duo sunt delicta. unde non est mirum, si duae poenae exiguntur. Nec potest dicere reus, non debuisti facere me contumacem in secundo iudicio: ex quo semel eram praesentis in primo: quia cum ex deneger tibi huiusmodi exceptiones praesudiciales, ut supra dixi, sequitur, quod tenebatur comparere etiam in secundo iudicio. unde quia non comparuit, hic sunt duo contempnus iudicium: merito duplici poena 99 puniri debet. ¶ Et per illud di-

ctum Bar. in d. l. sepulchri. in fi. infero ad q. Quotidie evenit, quod debitor obligat se de soluendo pecuniam ad certum tempus per publicum instrumentum vel obligationem factam penes acta curiae: & ambe istae scripturae publicae habent executionem paratam in regno. De obligatione penes acta tenent Alex. & doct. in l. eum pro quo. ff. de in ius vocan. & per March. in deci. xxx. consilii. Neap. De instrumento liquido, est ritus magnae curiae, qui incipit, item, si qui debitores &c. Et in istis duobus casibus est solitum ferre in omnibus curijs huius regni, exigi poenas pecuniarias a debitoribus, quando accusantur istae obligationes vel instrumenta ad rationem tarenorum trium pro qualibet uncia debita. pone modum: Debitor non soluit in termino, creditor accusat tibi obligationem vel instrumentum: propter quam accusationem fuit condemnatus ad poenam praedictam: postmodum creditor prorogat terminum debitori, quo termino elapsio debitor non soluit. Creditor iterum accusat: quero an teneatur iterato soluere aliam poenam. Et dico quod sic: ex quo bis deliquit contraveniendo: unde bis debet poenam soluere: per illud dictum Bar. in d. l. sepulchri. in fi. 100 ¶ Vnum superest addere pro complemento praedictorum. Quoniam pluries dictum est, quod quando quis non est sufficien-

ret punitus, potest agi vt iterū
puniatur, quomodo erit irro-
ganda ista pœna sufficiens, vt
quis non sentiat duplicem pœ-
nam? Bar. tangit istā questio. in
d. l. senatus. col. si. ff. de accu. su-
per illa q. si accusatus aliq̃s fuit
de crimine, non expressa quali-
tate, quz crimen grauabat: vtrū
poterit iterum accusari cum il-
la qualitate, vt plus puniatur? &
tenet quod sic. Et si fuit punitus
ex prima accusatione, qualiter
sit puniendus ex alia? Et distin-
guir, quod si primò fuit puni-
tus in pecunia, & tunc venit si-
militer puniendus in pecunia,
sed in maiori summa: debet in
hac secunda pœna suppleri in,
quod defecit in prima: si tamen
secunda pœna esset corporalis,
& tunc debet pecunia sibi resti-
tui, si ipsam soluerat: & si nō sol-
uit, nō tenetur eam soluere, sed
solam pœnam subibit corpora-
lem. Sed totum dubiū stat, quan-
do vtraque pœna est corpora-
lis: vt si pro secunda accusatio-
ne veniret amputanda manus,
& pro prima fuit fustigatus, qd
erit agendum, ex quo prima nō
potest restitui? Barto. non deci-
dit, sed relinquit cogitandum.
Ego pro decisione huius dubij,
dico, quod tunc nō punietur in
corpus vltius, ex quo prima
non potest restitui, per ea quæ
not. Bar. in l. eleganter. §. qui re
probos. ff. de pig. actio. & Bal. in
c. at si clerici. de iudi. & Paris in
traç. synd. in vers. executio. vbi

dicunt de condemnato, vt erua-
tur sibi oculus dexteri: si fuit per
errorem erutus sinister: nō de-
bet sibi vltius erui dexter: nō
obstante, quod nō fuit sufficien-
ter punitus, secundum senten-
tiam, ex quo prima executio re-
stitui non potest: ita etiam con-
cludo in casu nostro. Et hæc deci-
sio videtur esse de mente Ias.
in l. Iulianus. col. ix. in si. ff. de cō-
dict. indeb. Puto tamen, quod si
illa pœna corporalis prius irro-
gata, fuit nimis leuis, attēta qua-
litate delicti, iudex posset com-
mutare secundam penā corpo-
ralem in pecuniariā, ad hoc vt
delinquens remaneat sufficien-
ter punitus, & hoc ex arbitrio
sibi à iure concessio ex causa, per
tex. & ibi Bar. in l. quid ergo. §.
pœna grauior. ff. de his qui nor.
infra. & l. hodie. & ibi glos. ff. de
pœni. & l. respiciendum. eo. tit.
101 ¶ Sed posset adhuc fieri du-
bium, si ex secunda accusatione
veniret irroganda pœna mor-
tis naturalis: tunc videtur dicen-
dum quod non est curandum,
quod quis fuit corporaliter pu-
nitus, quia reus non indiget in
casu isto restitutione pœnæ, ex
quo mors omnia soluit. & ista
ultima & grauissima pœna, oēs
pœnas absorbet: vnde videtur
dicendū, qd debeat damnari ad
mortē, nō obstante prima pœ-
na. In contrariū videtur: quia li-
cet aliquis veniat damnāus ad
grauem pœnam, si tamē passus
fuit aliquid in corpus, puta lon-

gam carcerationem, ista est iusta causa, ut pena mitigetur. gl. est nota. in l. si diutino. ff. de penis, in glo. magna. ibi, quarti dicunt, &c. & sit hoc ex quadam materia, ut dicit ibi glossa. unde ita esset hic dicendum, ut illa pena corporalis prius irrogata, sit iusta causa alleviandi penam mortis. Puto tamen, quod totum hoc relinquitur in arbitrio boni iudicis attendita qualitate delicti, personae, loci, & temporis. per l. aut facta. in principi. & s. si. ff. de pena. & per d. s. pena grauior. & d. l. hodie. Quid enim si delinques esset aliquis homo facinorosus & seditiosus, vel si fuit crimen de testabile puta, lese maiestatis vel assassini, vel aliud simile? certe non esset tunc pena mitiganda contra huiusmodi sceleratos, non obstante, quod aliam penam leuiorem in corpus passim fuerint. & e contra, si esset aliquis homo bonae vitae, & casualiter repertus fuit in delicto, puta homicidij, tunc iudex ex causa prioris penae corporalis, posset uti misericordia in mitigando penam mortis per glossa.

102 in d. l. si diutino. ¶ Non principaliter requiritur ad validitatem inquisitionis, quod fiat per iudicem competentem: alias non valet, ut in toto titulo, si d.

103 non compe. iud. ¶ An autem valeat talis processus coram incompetenti, & quid de confessione: vide Bart. Alb. de Rosa. & Ias. in l. magistratibus. ff. de iur.

omni. iud. & Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo. & Abb. & doct. in c. at si clerici. de iudi. in quibus locis dicitur, quod confessio facit indicium ad torturam, coram competenti. & idem tenet Alex. in cōs. xij. col. iij. in. f. vol. Quod qualiter, & quando procedat, vide Iaso. in d. l. magistratibus.

104 ¶ Sed iuxta hoc moueo vnu dubium. Quotidie quando iudices formant huiusmodi inquisitiones: solent addere vnu coadiutorem ex parte curie eligendo vnum ministrum, seu autum. vel executorem curiae, qui adistat inquisitioni, & causam ex parte curiae defendat, vtrum hoc sit de substantia inquisitionis, vel ad quem effectum datur talis coadiutor? dic quod non est de substantia: nam fama habet vim accusatoris ut supra dictum fuit: & potest fieri inquisitio sine eo, ut declarat Abb. in c. cum clamor de testib. sed fuit inductus iste procedendi modus per capitulum regni. in nu. 17. quod incipit plerumque contingit. quod capitulum inuic. quod iudices in inquisitionibus debent adhibere coadiutorem curiae, ad effectum, ut si contingat ferri sententiam absolutoriam, reperiatur distinctus coadiutor. qui appelleret ad superiorem nomine curiae: alias nemo appellaret: & sic curia posset laedi per iniquam sententiam. Si tamen iudex procederet sine coadiutore, tunc lata sententia tenetur iudex quamprimum certior

riorare superiorem de dicta sen-
tentia lata, qui superior infra
mensē potest iubere iudici, ut
imitat ad eū processum, ut cau-
sam reuideat: perinde ac si esset
appellatum. & si in frā mensem
superior nō rescribit iudici ex
tunc lapso mēse sentētia trāsit
in rē iudicatam. Et si iudex nō
certiorauerit superiorem, puni-
tur arbitrio superioris. Ita hæc
omnia deciduntur in d. c. plerū-
que contingit. vnde dare coadiu-
toreū in inquisitione, est vi-
le propter remedium appella-
tionis: & quia releuatur iudex
ad certiorandum superiōrē. sed po-
test facere interponi appellatio-
nem sub nomine coadiutoris: &
iste coadiutor alio vocabulo in
iure communi appellatur pro-
motor inquisitionis, secundum
Abb. & Franc. de Are. & doct. in
10 §. d. c. cum clamor detest. ¶ De
eīdē principaliter requiritur,
ut procedat inquisitio, quod iu-
dex inquirat in casibus à iure
permisissis, & nō in casibus pro-
hibitis: & q̃a hic melius, quā
alibi cadit opportunitas, ad hoc vt
ista materia reddatur magis no-
tabilis, inuestigabimus, q̃ sunt
illi casus, in q̃bus iudex potest
procedere ex officio ad inquirē-
dum absq̃ue accusatione partis:
quia etiā sciemus casu prohibi-
tos, per regulam, que se habet,
quod contrariorū eadem est di-
sciplina. Et presuppōno, quod
regulariter inquisitio est prohi-
bita, per regulam iuris, que se

habet. quod nemo sine accusatore dānatur. vt dixi suprà in. j. q. principali. huius sextæ. partis. in princ. & nō fit. nisi vbi agitur de commodō publico: & sic ad publicam vtilitatem: nō in causa ciuili & ad commodū priuatorum. iudex regulariter non inquit. vt dicit Angel. in trañt. male. in vers. incendiario. colū. ij. vbi plus dicit. quod inquisitio non potest fieri. nisi de licitū sit commissū dolo vel lata culpa. Idem tenet Innocen. in c. ad nostram. de iureiuran. & Barro. in l. iij. §. hoc autem iudicium. col. j. ff. de dam. infecto. iste regulę recipiunt nōnullas fallētiās in quā pluribus casibus in quibus iudex inquit ex officio. etiam ad commodum priuatorū: & in criminalibus similiter in quā pluribus casibus

1064 * Primus igitur casus. in quo iudex potest inquirere ex officio. etiam ad commodum priuatorum est. vbi cūq; sumus in aliquo vsuario manifesto. qui extorsit vsuras ab aliquo debitore. & propter eius fortē potētiā nō audeat debitor repetere ab eo vsuras. Nā tunc iudex etiā nemine petēte. potest inquirere contra eum. & ipsum compellere ad restitutionem vsurarum text. est in c. eū. in dīc. celsi. & ibi Ioan. de Anna. in ij. nota. de vsur. & Abb. in cap. tuas. in ij. no. eod. titu. vbi plus dicit Abb.

107 * quod nō solū potest iudex e quere ad restitutionem vsurarū

post vsuras receptas: sed etiam ante solutionem potest ex officio impedire creditorem, ne recipiat seu exigit vsuras, & hoc causa vitandi peccatum idem tenet Io. de Ana. in d. c. tuas. in ultimo no. & est gl. in c. ex literis. de spōsa. & Abb. in c. ad nostrā. el ij. col. ij. de iureiurā. vbi dicit de mente Innoc. q. iudex ecclesiasticus potest procedere contra eum quem habet suspectum de vsura ad poenitentiam imponendam: & erit vtile per consequentiam parti: quia nō poterit imponi salutaris poenitentia, nisi vsuræ restituantur parti. Adde Bal. in consil. clxxxij. in fin. in primo volu. & Soci. in cōs. ccxix. in secundo volu. Et hoc est, quod voluit dicere Bal. in l. ea quidē. colum. antepe. in ver. item quæritur in ciuili &c. C. de accusat. vbi dicit, quod in ciuili regulariter nō proceditur per inquisitionem, nisi cōtra vsurarium. & idem Bal. in c. j. §. si tres. de pace tenen. Nam debēt ista verba intelligi de ista inquisitione, quæ fit per iudicem ecclesiasticum pro salute animæ. Nō enim possunt intelligi de inquisitione faciēda per iudicem secularem:

108 *quia de iure ciuili communi iudex secularis nō se intromittit in crimine vsurarum ad puniendum. duplici ratione. Primo, quia de iure ciuili vsuræ sunt permittæ, & nō reperiuntur prohibite, l. eos. C. de vsur. vbi Iustinianus Imperator, qui fuit vir catholi-

cus, permisit vsuras. & hoc tenet Bar. in l. j. co. iij. C. de sum. tri. & fide catho. & Card. in cle. j. col. ij. in ij. q. de vsur. & Philip. Decius in consil. clxx. vnde quod sit lege permittēte, nō punitur. l. Gracchus. C. de adul. *Secūdo, quia est crimē ecclesiasticum, & eius inquisitio & punitio spectat ad episcopum, vt per Bar. & doctō. in l. quoties. C. de iud. & in l. Titia. ff. sol. matr. & Abb. in c. tuā. de ord. cog. & not. Pe. Phil. Cor. in consil. xix. col. ij. in litera e. in

110 iij. vol. ¶ Sed an criminaliter possit iudex inquirere ex officio contra vsurarium. & ipsum punire ad aliquam poenam? ista est pulchra & difficilis q. super qua de iure ciuili Romano seu communi, est dubiū, quod nec inquirēdo, nec per accusationē potest iudex procedere ad poenam: quia nō est crimen de iure ciuili: ex quo permittūt vsuræ, vt modo dixi. & tenet Philip. Decius in d. cōs. clxx. colum. iij. sed stat dubium in duobus casibus. Primus est, quid de iure canonico. Secundus, quid de iure constitutionum regni: per quas prohibentur vsuræ, & punitur vsurarius ad poenam publicationis bonorum, vt est cōstitutum. incipit. vsurarium. & habetur in ritu magnæ curiæ, in num. 15. qui incipit. item, quod procura-

111 tor. &c. ¶ Quo ad primum casum, scilicet, vtrum iudex ecclesiasticus possit inquirere criminaliter contra vsurarium, vel ipsum

ipsum accusatum punire aliqua poena criminali: in hoc sunt opinio. contraria. Nam Baldus & Sali. in l. improb. C. de his, qui not. inf. teneat, quod vsurarius nullo modo potest criminaliter puniri: ex quo nulla lege cauetur: nam recipit vsuras de consen. solutis. Idem tenet Io. de Ana. in cap. quam perniciosum. colum. quarta. de vsur. & plenè Philippus Decius in dicto consil. clxx. ubi plures rationes allegat. Nam ius canonicum introduxit tres poenas contra vsurarium. Prima est, quod priuatur cõmunionem altaris: nam nõ potest recipere corpus Christi: nec debet stare in ecclesia, quãdo celebratur diuina. Item, non debet sepeliri in ecclesia. Tertio, quia nõ admittitur ad oblationes faciendas. istę tres poenę traduntur in c. quia in omnibus. & ibi per Abb. & Io. de Ana. de vsur. Item potest cõpelli ad restitutionem vsurarum, & si nõ restituit, potest excõmunicari: secundum Abba. in cap. prater ea. de vsur. Vltra ergo istas poenas, non debet vsurarius puniri criminaliter: quia nulla lege cauetur. contrariam partem tenet Iaco. But. in d. l. improb. scilicet, quod vsurarius exigendo vsuras, committit dolum, ergo tenetur poena criminis stellionatus. vnde puniri potest poena arbitrarie criminaliter ppter dolum. & istam partem sequitur Pe. Philippus Cor. in consil. xix.

in tertio volumine. Vbi facit de hoc vnum cõsil. & multas rationes allegat. Et sic habemus duo consilia adinuicẽ repugnantia. Et certè pro prima parte multũ facit tex. in c. cum tu. in fi. & in versu. illi autem de vsur. & potest pũderari illud c. in tribus locis. nam in princip. dicitur, quod poenę inductę per Lateranense consilium, cõtra vsurarios, habent locum, donec vsuras restituant: ergo sequitur, quod illis restitutis, cessant poenę. Secundo, in dicto versu. illi autem. dicitur, quod vsurarii pauperes, qui vsuras restituere non possunt, non debent vlla poena multari. Tertio, in fine dicitur, quod restitutis vsuris, liberatur vsurarius tã a peccato, quã a poena. & sic patet per dictũ capitulũ, quod tota vis iuris canonici consistit in faciẽdo. restitui vsuras pro salute animę, & ille, qui non potest restituere, non punitur aliqua poena. Nã si posset criminaliter puniri, si nõ habet in corpore, deberet saltem luere in corpore: cum obligatio descẽdat ex dicto, vt habetur in lege, si quis id quod. ff. de iurif. om. iudic. & in l. quicũque. C. de seruis fugi. Sed lex canonica dicit expressẽ, quod nulla poena puniatur: & idem, quando vsuras restituit, non punitur, vt dicto capitulũ cum tu. in fi. sed ad illũ textum respondet Petrus Philippus Cor. in dicto suo consilio xix. quod verũ est, quod nulla poena puni-

nitur: scilicet, loquendo de pœnis inductis ad restitutionem vsurarum contra non restituentes: quæ sunt pœne Lateranensis consilij: scilicet traditæ in dicto capitu. quia in omnibus de vsur. Non tamē negat, quod puniatur vsur. criminaliter ex delicto per eum patrato in mutando & recipiendo vsuras. pro secūda parte facit tex. in ca. cum in diocesi. de vsu. vbi probatur quod crimen vsurarij, potest in iudicio deduci per viam accusationis: ergo debet puniri aliqua pœna naturali. conuenienti illi delicto. & ita illum textū pōderat Petrus Philippus Cor. in dicto consilio xix. vbi etiam considerat, quod vsurarius pluries delinquit. Primò enim delinquit mutuādo sub vsuris: quia facit contra præceptum diuinū & canonicum, quod dicit Mutuū date, nihil inde sperantes. capitu. cōsultuit. de vsur. Secūdo delinquit, vsuras recipiēdo: quia tunc exequitur suum malū propositum. Tertiò, delinquit, vsuras nō restituendo. Sed omnes pœnæ inductæ à lege canonica, tendunt cōtra hoc tertium delictum: ergo alia duo si nō puniuntur, remanerent impunita, quod esset cōtra publicam utilitatem. ¶ Vt autem ista q. remaneat decisa, & habeatur ipsius vera cōclusio: ego adhæreo huic secūda parti. Et puto opin. Petr. Philippi Corn. esse veriorē, & magis iuri consonā: sci-

licet, quod vsurarius possit criminaliter inquiri præcedere fama, vel accusari, & vigore talis processus criminaliter innoti, potest puniri pœna pecuniaria ad arbitrium iudicis ecclesiastici. & ad corroborandam istam partem, adduco primò omnes rationes & iura adducta & considerata per Pet. Philip. Cor. in dicto suo consil. xix. in tertio volumine. quæ bene vidētur militare. ¶ Secūdo, ultra rationes per eum cōsideratas, adduco, quod iudex ecclesiasticus ex iusta causa sibi visa, potest adiuuare canones, addēdo nouam pœnam: licet nō possit totaliter statuere cōtra canones. gloss. est notabilis in cle. ne Romani. in verti. tolli. & ibi etiam Card. in prin. in iij. q. de ele. & Abb. in c. licet. col. ij. circa fi. in verti. aut subest statutum. & c. de pœnis. & Fely. in c. irrefragabili. §. certum. col. ij. ver. limita hanc conclusionē. & c. de offi. ordi. vbi dicit, quod potest addere nouam pœnam pecuniariam. & idem Fely. in c. quod super his. col. v. versic. fallit septimò, & c. de maio. & obe. vnde in proposito, licet per canones nō caueatur expressè, quod vsurarius puniatur criminaliter nisi solū ad illas ciuiles pœnas traditas in d. c. quia in omnibus tamen dico, quod episcopus potest addere nouam pœnam, coadiuuantō canones, & punire ipsum arbitrio suo. scilicet ad pœnam pecuniariam ex iusta causa: scilicet

licet ne tale delictum receptio-
nis vsurarum pertranseat impu-
nitum. & vt alij vsurarij capiāt
exemplū: & cessent formidine
pœnæ a committēdis vsuris, vt
dicit textus in l. si operis. C. de
pœnis. & l. quicūque. §. quod si
113 fecerit. C. de heret. * Solēt enim
pœnæ exacerbari, vt alij capiāt
exemplū. laut facta. §. fin. l. si quis
aliquis. §. qui abortionis. ff. de
pœnis. & l. j. C. ad leg. Iul. reper.

114 ¶ * Tertiò hanc partē cōfirmo:
quia hodie multū inoleuit vsu-
rariorum temeritas. & intigāte
diabolū actiūs exercent vsuras
nonnulli Christiani, quā lū-
dri & infideles. quo casu pro-
pter delicti frequentiā, est per-
missum iudici pœnas ordina-
rias augere, & illas exacerbare,
& nouas pœnas addere. text. est
& ibi Bar. in prin. in dicta. laut
facta. §. si ff. de pœ. & l. j. i. prin.
ff. de abigeis. & tex. cum glo. in
l. tertiā in fi. C. de episc. aud. fa-
cit text. in l. hodie. ff. de pœnis.
Stante ergo vsurarum frequen-
tia, dico indubitātē esse permis-
sum episcopo augere pœnas ca-
nonicas, & punire vsurariū ad
suum arbitrium pœna compe-
tenti iuxta dictā legem, hodie.

115 ¶ * Quartò, ad idē adduco:
quia iudex ecclesiasticus debet
& potest illam pœnam irroga-
re, quæ magis timetur: ratione
culus timoris cēsendum est ip-
sum à delinquēdo fore cessatu-
rum. glo. est. in cap. licet. in glo.
magna, circa fi. & ibi Abba. de

pœnis. & tex. in. c. quoniam fre-
quenter in fi. & ibi glo. in vers.
magis timeri, & c. vt līte nō con-
testa. & glo. in capi. de causis. in
versic. certa. in fi. de offi. delega.
& Fely. in capitulo irrefragabi-
li. §. certum. colum. j. & ibi etiā
Abb. in tertio nota. de offi. ord.
vbi vidētur decidere hūc casum
de mente Holliē. Dicūt enim,
q̄ iudex ecclesiasticus pro cri-
mine ecclesiastico etiā contra
laicum potest irrogare pœnam
pecuniariam, si illa magis time-
116 tur, quā pena spiritualis: sed
in nullo casu potest magis con-
uenire pœna pecuniaria, quā
contra vsurarium: qui peccat ex
rabie auaritię & cupiditatis. vn-
de puniri debet in eo, in quo
deliquit, vt pœna sit delicto cō-
formis, l. si fugitiui. C. de ser. fu.
facit tex. i. l. sancimus. C. de pœ-
nis. Ad quod habentes respectū
Imperatores huius regnī, impo-
suerunt penam pecuniariā con-
tra vsurarios scilicet, publicatio-
nis omnium bonorum, vt dicit
constitu. quæ incipit, vsurario-
rum. & semper est credendū, q̄
vsurarius nullam pœnā magis
timebit, quā pecuniariā: quia
semper auarus eger. & ex quo
incepit fabricare in gehennā,
nō curabit pœnas spirituales, vt
tenet Abba. in ca. vt clericorū.
in fi. de vita & hone. cle Et pro-
pterea vt irrogetur pœna deli-
cto cōueniēs, & q̄ magis time-
tur: dico quod episcopus potest
ipsum criminaliter punire pœ-

na pecuniaria, quæ debet postmodum irrogari per episcopum in fabricam ecclesiæ, vel in aliū pium vsum: ne ipse etiam arguatur de vitio cupiditatis, secundum Abb. in dicto ca. vt. clericorum. in fi. & in d. s. ceterū. & in ca. dilectus. de offi. ordi. & 117 in dicto cap. licet. ¶ Quinto adducitur: quia ius canonicum appellat vsuras, & ille, qui committit vsuras, dicitur committere crimē. d. ca. quia in omnibus. 118 & c. super eo. de vsur. ¶ Sed crimē dicitur, omnis operatio mala, quæ potest accusari & puniri criminaliter in hoc seculo. cap. apostolus. lxxj. dist. & glo. in c. peccatum de regulis iuris. lib. vj. & Fely. in c. testimoniū. col. iij. de testi. Et quod vsura dicatur crimē, apparet ex ordine titulorum & rubricarum in decretalibus: quia post titulum de furtis, est situatus titulus de vsu 119 ris immediate. ¶ & dicit Abbas ibi in cōtinuatione rubricæ, quod vsura est species rapinæ, & propterea cōtinuatur cum rubrica 120 de furtis. ¶ Et dicit Ioa. And. in ca. peccatum de regu. iur. lib. vj. quod nō reperitur maius malum, quā sit vsura, & idem tenet Ioa. de Ana. in capitulo j. i. fi. de vsur. unde sequitur cōsequētia necessaria, quod si est crimē, debet aliqua cōdigna pœna puniri: quia si nō puniretur, esset contra publicam vtilitatem, & impunitas pareret ausum ad maius malum & delicti multiplicā

tionem, vt inquit Seneca. ¶ Sexto adducitur: quia omnis ille, qui delinquit cōtra præceptum legis, debet puniri pœna arbitraria, quādo lex nō statuit aliā pœnam certam. glossa est & ibi Bart. in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle. & glossa in cle. ij. in fin. in versicu. sanctioni. de vita & ho. cle. & Alex. in addi. ad Bart. in l. hodie. ff. de pœnis. vbi dicit, quod venire cōtra præceptum legis, est pœna arbitraria: sed certum est, quod cōmittere vsuras, est facere cōtra præceptum legis, quia omni iure sunt prohibita, vt not. do. in rubri. C. & extra de vsur. ergo debet vsurarius puniri pœna arbitraria: quia venit cōtra præceptum legis, per prædicta. & not. Bar. in l. legis virtus. ff. de legi. & habetur per Abb. Fely. & docto. in cap. ij. de maio. & obedi. 122 ¶ Septimo adducitur: quia quādo casus est dubius, & sunt opinioniones hinc inde, debemus sequi in dubio illā opi. quæ magis fauet publicæ vtilitati, & magis coheret regulis iuris communis, vt not. Bar. & doc. in l. j. in prin. ff. sol. mar. & est tex. & ibi Bar. in l. j. s. fi. C. de cad. tol. Pro hoc est tex. formalis, i. lege, hoc modo. ff. de cōdi. & demon. sed hic stantibus istis duabus opi. contrariis, magis fauet publicæ vtilitati ista opi. quæ tendit ad puniendum delicta pœna condigna, quā alia opi. quæ inducit impunitatem, & auget mate

riam

riam delinquēdi: ergo ista opi-
est amplectēda: quia magis ad-
hæret regulis iuris, quæ sunt, vt
omnia crimina habeat suas pœ-
nas. l. sancimus. C. de pœnis & l.
si operis. eo. titu. & tanto magis
procederet hæc opi. hodie in re
gno, vbi iure municipali cōsti-
tutionum vsure criminaliter pu-
niūtur: & sic, quod deficit in pœ-
na iudicis ecclesiastici, pōt sup-
pleri per secularem: prout fuit
dictum superius. & tenet Gemi-
in ca. primo. de vsu. lib. vj. Et ad
prædicta facit tex. in ca. statui-
mus. in si. de maledi. vbi contra
blasphemantes, statuitur pœna
pecuniaria ultra alias pœnas spī-
rituales. ¶ Et retenta ista par-
te, quæ videtur verior & magis
iuri consona, nō obstat, ea quæ
in contrarium adducebātur: ma-
ximè per Philip. Decium, in d.
suo consi. clxx. Et primò, in qua-
tum dicit, quod vsurarius peti-
t vsuras ex conuēctione & volūta-
te partis promittētis. vnde non
debet dici in dolo, nec in crimi-
ne punibili: ex quo nullam iniu-
riam facit volēt: quia ad hoc
de facili respondetur: quia lex
prohibens vsuras, prohibet eas
recipi etiam à sponte soluentē:
quia is, qui soluit, nō peccat, sed
tamē is, q̄ recipit vsuras. glo. est
in c. debitores. in versu. redde-
re. de iureiur. vnde in materia
vsurarum, tota prohibitio legis
est in recipiēte. vt in ca. consul-
luit. de vsu. & idē nō conside-
ratur voluntas soluentis: quia

sue soluat voluntariē, siue non,
semper peccat recipiens: & ve-
nit cōtra præceptū legis. Vnde
meritò puniri debet: & tātò ma-
gis, quia semper præsūmitur de-
bitor inuitus soluerē. * nam
soluēdo vsuras, videtur sibi erue-
re oculum, vt dicit glo. in l. j. ff.
de solu. & Bal. in l. indebitas. C.
de vsur. Sic in simili videmus in
quolibet actu à legē prohibito,
q̄ nō excusat voluntas partium:
quin remaneat prohibitio, & for-
tiatur pœna legalis suū effe-
ctum. l. nō dubium. C. de legib.
Non enim excusatur adulter, si
dicat se adulterasse mulierē vo-
lentem, quin habeat pœnam le-
galem. Dato enim, q̄ nō offen-
dat proximum propter eius vo-
luntatem: tamē offendit tempu-
blicam: quia attētat actum à iu-
re prohibitū & pœnale. ¶ Nō
obstat d. c. cū tu. de vsur. in qua-
tum fuit ponderatum in tribus
locis, vt suprà: quia totum illud
cāpitulū loquitur de pœnis La-
teranensis concilij, inductis ad
restitutionem vsurarū, ciuilitē
tamē, vt patet ibi in prin. & il-
lud quod dicitur in d. versu. illi
autem, scilicet, q̄ si vsurarius est
pauper, non punitur, confirmat
hunc intellectum: quia si illæ
pœnæ sunt inductæ ad cōpellen-
dum vsurariū ad satisfactionē,
cessante satisfactione propter
paupertatem, cessant etiam illæ
pœnæ, & similiter facta restitui-
tione, cessant, vt dicitur ibi, in
si. quia cessat peccatum, quo ad
Deum:

Deū: & illæ poenæ solum respiciunt animam & corruptionē peccatoris: sed quatenus fuit offensa respublica per patriationem delicti & receptionem vsurarū, requiritur alia satisfactio per poenam criminalem, vt pluries fuit dictū supius, vnde quia illa nō est naturalis poena delicti nec sufficiens, sed solum tendit in fauorē priuati, vt vsuras acciperet: dicendum est posse irrogari aliam poenam sufficientem arbitrariā: pro eo, quia fuit 127 cōtrauentum præceptis iuris diuini & canonici pro satisfactione reipublice lege licitatio. §. quod illicitē. ff. de publica. & per ea, quæ plenē dixi suprà, q̄ quando est actum ciuilit̄ de delicto ad rei restitutionem pōt̄ 126 etiam agi criminaliter. ¶ * Venio ad secundum dubium principale huius quæstio. scilicet, an hodie in regno possit iudex inquirere ex officio contra vsurariū, nemino accusante: Et licet per consti. vsurariorū, istud crimē dicatur esse publicum, adeo q̄ quilibet de populo admittitur ad accusandum siue denuntiandum, vt ibi habetur: tamen hoc est correctum per ritū magnæ curiæ in numero 14. qui in 128. itē quod nullus laicus &c. quo cauetur, non admitti quem ad accusandū de aliquo crimine, nisi suam vel suorum iniuriā, prosequatur itē hodie curia secularis in regno non posset ex officio inquirere de tali crimi-

ne, nisi interueniat accusatio in forma: adeo q̄ non sufficit sola denūtiatio, vt est alius ritus magnæ curiæ, in num. xv. incipiēs, itē quod nullus admittatur, &c. & sic remanet conclusio, quod hodie in regno iudex secularis non potest ex officio inquirere de crimine vsurarū, nisi appareat accusator: qui suā vel suorū iniuriā prosequatur. & ita tenet Par. in tract. synd. in ver. inquisitio. col. iij. vers. & hodie in regno sunt sublata, &c. ¶ * An autem in crimine vsurarū statibus indicis possit deueniri ad torturam, vide Socin. tenentem, quod sic. in cons. cccix. col. fin. in ij. Vol. & Ioan. de Ana. in c. quia in omnibus. col. xix. de vsur. puto tamē, quod in hoc regno non possit dari tortura in crimine vsurarū: ex quo vbi irrogatur poena publicatiōis bonorū, non irrogantur tormētā: quia nō cōsetur poena ultra relegationē: per c. regni, quod incipit, tormēta. ita tenet Paris in tract. syndi. in versu. tortura. in c. an in causa pecuniaria &c. sed pro crimine vsurarū, est poena publicationis bonorū: vt in cōstit. vsurariorum, ergo &c. ¶ S E C. V. N. D. V. S. casus principalis, in quo permittitur inquiri ex officio, est in omni delicto, quod committitur per cōspirationē: vt quādo plures cōspirant seu coniurāt ad aliquod malū simul, tex. est: & ibi Bal. in l. j. C. de monopolis. ¶ Quæ autem

tem sit pœna istorum conspira-
tium seu facientium conuenticu-
li. Dic quod diuersæ pœnæ sunt
statutæ per diuersas leges in iu-
re. Primò enim, est pœna exilij
& publicatiõis bonorum, quam
imponit d.l.j. C. de monopol.
Secundò, est text. in l. denuntia-
mus. C. de his, qui ad eccle. con-
fug. vbi imponitur pœna vlti-
mi supplicij. Tertiò, est text. in
ca. j. §. conuenticulas. de pace iur.
fir. vbi singuli coniuratores pu-
niuntur ad vnâ librâ auri. Quar-
tò, est text. iuncta glo. in l. qui il-
licitû. ff. de colleg. illic. vbi im-
ponitur pœna legis Iulie maie-
statis. Quintò, est text. in l. ij. C.
de sedicio. vbi imponitur pœna
grauissima: & sic pœna mortis
contra istos sediciosos, turbantes
publicam pacem: de quibus
etiâ loquitur text. in l. si quis ali-
quid. §. authores. ff. de pœnis &
habetur in c. seditionarios. &
ibi Arch. xlvj. dist. Sextò, est text.
in l. aut facta. in princ. ff. de pœ-
nis. vbi non statuitur certa pœ-
na contra coniuratores: sed pu-
niantur pro qualitate delicti &
euentus: vnde innuit ille text. q.
ista sit pœna arbitraria. & va-
riabilis, secundum delicti atro-
citatem. Et per illû text. puto di-
stingui debere omnes pœnas
prædictas, secundum facti acci-
do delicti & qualitatem. ¶ Scias
tamen, quod quâdoque istæ cõ-
uenticulæ sunt licitæ: & quâdo
fiunt ad bonum finem: & tunc nõ
puniuntur nec possunt inquiri.

imò tunc sunt omni iure permis-
se: text. est in c. sanè. xvj. quæstio-
ne seprima. & tenet Andreas de
Yser. Bal. Aluaro. & Car. in. d. c.
primo. §. cõuenticulas. & Archi.
in. c. coniurationum. & c. si quis.
vndecima. q. j. & Pet. Phil. Cor.
in concilio cccvj. in tertio vol.
& Ioâ. de Ana. in rubr. extrâ de
chisma. colum. prima. in fine. In
dubio autè semper præsumitur
fieri ad malum, ex quo sunt de
genere prohibitorum: secundû
doct. in locis præalleg. & Archi.
in. c. illud. col. pen. xxij. dist. vbi
plus dicit, quod etiam si contra
nocentè sit cõspiratum, semper
præsumitur ad malum. ideâ te-
net Lucas de penna in l. magi-
stros. col. si. C. de p̄fess. & medi-
131 lib. x. ¶ Tertius casus est, quâ-
do est vedita ancilla sub pacto,
ne prostituatur: aliâs sit libera:
nam si emptor nõ obseruat pa-
ctum, iudex inquit ex officio
& facit illam exhiberi, vt perue-
niat ad libertatè. Text. est & ibi
Bal. in l. mulierè. C. si manci. ita
132 venie. ne prostituatur. ¶ Quartus
casus est in omni causa mise-
rabiliū personarum: nam in
ea potest ex officio procedere,
etiâ ad priuâtâ vtilitatè: secundû
Bald. in. d. l. mulierem. & Bar. in
l. iij. §. hoc autem iudiciû. col. j.
in v. opp. & ibi etiam Alexan. in
j. col. ff. de dam. infest. & Alex. in
l. j. colum. j. ff. de iur. omn. iudic.
& Bal. in. c. primo. §. iniuria. col.
penult. de pace iur. fir. & Abb. in
c. ad nostrâ. columna ij. in si. el
ij. de-

el.ij.de iureiu. Pro hoc est text.
in l. nec quicquā. §. aduocatos.
ff. de offic. procon. vbi iudex ex
officio potest dare aduocatos
miserabilibus personis. Quod
corroboratur ex his, quæ habē-
tur in c. regni. quod incipit, ne
tuorum. & alio. quod incipit, si
temporum. vbi datur potestas
iudicibus inquirendi pro iniu-
ria illata pupillo & viduæ: & sic
miserabilibus personis. verum
illæ sunt literæ arbitrales, ta-
men hoc est cautum etiam iure

3 communi: per prædicta. * Hoc
sanè intellige, quādo sumus in
pupillo & vidua paupere: quia
tunc numerantur inter perso-
nas miserabiles: aliās secus. ita
tenet Abb. & ibi etiā Barba. in
addi. in c. significatibus. de offi.

134 deleg. ¶ Quintus casus est in
his, quæ notorie liquent iudici
ex actis. nam in his potest in-
quirere & supplere etiã pater-
non petente: secundum Alexã.
in l. j. C. vt quæ defunt aduo. &
per docto. in c. significauerunt.
de testi. & not. Felyn. in c. ex te-
nore. colum. fi. de rescrip. & est
text. cum glos. in l. j. §. fin. C. de
tempo. app. & glos. in l. filius. §.

135 veterani. ff. de procurat. q. 4. So-
xrus casus est. si omni causa pia:
potest iudex tam ecclesiasti-
cus, quam secularis inquirere et
procedere ex officio in causis
pijs, & ecclesiarum: nam etiam
pro iuribus ecclesie potest iu-
dex inquirere: & generaliter in
omnibus causis concernentibus

periculum anime: vt super pœnitentia imponenda, potest iudex inquirere : & vt euitetur peccatum. ita hæc omnia tenet Abb. in c. ad nostrâ. el. ij. colū. ij. de iureiur. & not. Bald. in d. l. mulierem. C. si manci. ita venie. ne proſiti. & habētur in c. j. de offic.

36 ordin. ¶ Septimus casus est, quando episcopus habet suspicionem de parentela inter coniuges: quia potest iudex ecclesiasticus inquirere de impedimento quolibet matrimonij ad faciendum ipsum separari. tex. est in c. porro. in fin. & ibi Abb. de diuor. & not. glo. in c. j. vers. canones. de offi. ordi. & col. Abb. in d. c. ad materiam. el. ij. col. ij. & habentur in c. episcopus. in fi.

7 nod. xxxv. q. vj. ¶ Oñatus ca-
sus est: nam potest iudex ex of-
ficio inquirere de iuribus prin-
cipis. text. est in l. pe. & fin. C. de
bo. vacan. lib. x. & Abb. in d. c. ad
nostram. el. ij. col. ij. de iureiur.
& text. i. l. si quis intra. C. de bo.

8 proſcrip. * licetiam de omni
pecunia fiſco applicāda, inqui-
rit ex officio: ſecundum Bart. in
l. ſi quis reum. in. fi. ff. de cuſto.
reo. & Bar. & Alexand. in. l. ij. 6.

9 Senatus. ff. de iure fisci. ¶ *No-
nus casus est: nam iudex pro-
pter magnum scandalum cui-
tandum, potest ex officio inqui-
rere & prohibere, ne scanda-
lum committatur absque accu-
satore. ita tenet Cyn. in. l. ij. in fi.
C. de monopol. & Bal. in l. mu-
lierem. C. si manci. ita venie. ne
prostit.

140 proſtit. ¶ Decimus caſus eſt: poteſt iudex generaliter inquirere in prouincia vel ciuitate, quam regit, cōtra omnes malefactores: vt purget ipſam malis hominibus pro quiete publica. tex. eſt in l. iij. & l. cōgruit. ff. de

141 offi. praed. ¶ Vndecimō, inquit iudex ex officio de omni crimine & iniuria commiſſa cōtra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas: & ſimiliter de omni crimine commiſſo in eccleſia. tex. eſt & ibi Bal. in lege, ſi quis in hoc genus. C. de epiſc. & cler.

142 ¶ Vnde in omni crimine ſacrilegij inquiri pōt ex officio: per dictum tex. nam omnis iniuria facta in clericum, dicitur publicum crimen: & quilibet poteſt accuſare: & iudex ex officio inquirere: ſecundum Bart. in d. l. ſi quis in hoc genus. & Iaſo. in l. prouinciali. §. ſin. ff. de oper. nō.

143 nun. ¶ nam iniuria facta clero, dicitur facta Deo, & totā eccleſiam tāgit: ſecundum glo. in c. nonnulli. ij. q. j. & habetur in c. accuſatio. ij. quaſtio. vij. & eſt tex. & ibi Abb. in c. ij. de for. cōpe. & Abba. in c. cum ſit genera

144 le. col. ij. eo. tit. ¶ vnde paret ex praedictis, quod etiā de blaſphemia Dei poteſt inquiri: & quilibet accuſare: quia illa eſt vera offenſio in Deum: vt not. Bar. in l. j. col. ij. ff. de publ. iudic. tex. in authen. vt nō luxuriētur & c. per totum. & in authen. alearū vſus.

145 C. de relig. ¶ Duodecimō, inquit iudex, quando heres fecit

inuentariū: & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quā ſit deſcriptum in inuentario: nam poteſt iudex inſtantibus creditoribus inquirere & accipere probationes de domo heredis, torquendo etiā ſeruos heredis. tex. eſt, & ibi per doct. in l. i. §. licentia. el. ij. C. de iure delib. Verūm illa inquitio non eſt ex mero officio: quia ſit ad inſtantiā cre-

146 ditorū: vt ibi. ¶ Decimoter- tio, inquit iudex in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis dependentibus à naufragio: & cōtra ſurtiptiones bona naufragorū, & inquitio talis ſit leuato velo & ſummarie. text. eſt, & ibi per doct. in l. quotiens. & l. de ſubmerſis. C. de naufrag. lib. xj.

147 ¶ Decimoquarto inquit iudex ex officio, etiam nemine accuſante cōtra tutorem ſuſpectum: & poteſt ipſum ex officio remouere, ſi ſuſpectum inuenit, tex. eſt & ibi Bart. in l. ij. §. praterē. ff. de ſuſpe. tuto. & pōt in illa inquititione ſe informare per deſiſitionem ſeruorum pupilli l. ſi. in princi. ff. de ſuſpe. tut. & iſte eſt caſus ſpecialis fauore pupilli: in quo iudex inquitit ad priuatā vtilitatē, vt d. §. praterē. quia regulariter eſt cōtrarium, ſcilicet quod ad priuatam vtilitatē inquiri non poteſt: ſecundum Bar. & ibi Ange. in trac. male. in ver. incēdiario. col. ij. & nō doct. in c. exhibita. de iud. & fuit dictū ſuprà in praeſertim charta. ver. decimō priu-

cipaliter. &c. & Bar. in l. si vacan
 143 tia. C. de bo. vaci. li. x. ¶ *Decimoquinto, inquit iudex ex officio contra producentē scripturam falsam, vel suspectā in iudicio: & potest ipsum punire ex sola suspiciōe scripturæ: nisi prober illam esse veram. tex. est & ibi Bal. & Sali. in Liubennus. C. de probat. & dicit Bal. in l. si.
 149 ¶ q scriptura redditur suspecta eo ipso, q habet aliquā rasuram in loco suspecto: & nota vnum bonum casum, qui millies euenit in iudicio: q iudex pōt punire de falso producentem scripturam suspectam: licet nō clare probetur, q sit falsa: & hoc est speciale: quia in alijs criminibus debent esse probationes luce clariores. l. fin. C. de proba. Hic autē sola suspicio transfundit onus probandi contrarium, in ipsum producentē: & suspicio pro veritate habetur. ita dicit Lucas de pen. in l. si vacat. col. ij. ver. est etiam in eo aliud speciale. & c. C. de bon. vaca. libr. x
 150 ¶ *Decimosexto, inquit iudex incidenter cōtra testes ponētes falsum, vel vacillātes in iudicio: & potest illos ex officio punire. text. est & ibi Bal. & docto. in l. nullum. C. de testi. & in e. super his. de pēnis. & no. Bar. in l. iij. §. praterea. ff. de susp. tuto. & idem esset in producentē falsos testes. quod possit puniri ex officio: per ea, quæ dixi in vers. precedēti. de producentē falsam scripturā. & p ea que

151 dicā infra proximo ver. ¶ *Decimoseptimo, inquit iudex ex officio generaliter de omni delicto commissō coram se, vel in iudicio incidenter, dum ipse cognoscat de aliqua principali causa: hoc enim operatur constitutia causæ. ita dicit Bal. in d. l. iubenius. col. ij. in fi. ver. v. C. de prob. & Bar. in d. l. iij. §. praterea. & probatur in d. l. nullum. & not. Bar. in l. ij. §. si publico. col. iij. vers. quarta regula, & c. ff. de adulte. & in l. si qua poena. ff. de
 152 ver. sign. ¶ *Decimooctauo, inquit iudex de iuribus ecclesiæ: & de beneficio ecclesiastico: quia potest inquirere cōtra possessores beneficij: vt doceat quo titulo possident: & similiter contra possessorem alterius rei ecclesiasticæ. ita tenet Inno. in c. ad nostrā. el. ij. de iureiur. & Bal. in l. ciuile. C. de fur. & Bal. in l. sancimus. C. de sacrosan. eccles. & Bal. i. l. cogi. col. ij. C. de petit. hered. & in l. ij. C. quo. & quando iud. & no. gl. & doct. i. c. j. de reg. iur. lib. vj. & potest excommunicare. c. dilecto. de sen. excom.
 153 li. vj. ¶ *Decimonono, inquit iudex in omnibus casibus, in quibus accusator nō probas, excusatur a præsumpta calūnia: q numeratur per gl. in l. athletas. §. calūniator. ff. de his q not. inf. ita dicit Bar. in d. §. calūniator.
 154 ¶ *Vigesimo, inquit iudex ecclesiasticus cōtra tenētes bona, quæ debēt distribui pauperibus: vel ad alias pias cās: scdm Bar. i. d. l.

d. l. si vacantia. & facit hoc cōtra
hæredes non adimplentes lega
ta pia iuxta not. in auth. hoc am
plius. C. de fideicommissi. & Bar.
in l. nec quicquā §. fin. ff. de offi.
procōsu. & in l. seruo alieno. in
princip. ff. de leg. j. & Barto. in l.
Quintus. ff. de an. leg. & in l. ser

155 uos. ff. de ali. lega. ¶ Vigesimo
primò, inquit iudex ex officio
de probitate vitæ, de idoneitate
& moribus alicuius eligēdis, p
mouendi, vel ordinandi. Item,
quando visitat episcopus eccle
sias, facit huiusmodi inquisitio
nes cōtra clericos: prout de his
dixi suprā, circa principiū huius
sextæ partis. vers. quarto modo.

156 & vers. sequenti. ¶ Vigesimo
secundò, inquit iudex de om
ni crimine, vbi interuenit accu
sator, qui colludit seu p̄uarica
tur. text. est in l. fallaciter. C. de
aboli. per quem ita tenet Bal. in
d. l. iubemus. col. j. C. de pba. &
vide quod dicam infrā. ver. xliij.

157 ¶ Vigesimo tertio, inquit iu
dex contra calumniatorē, etiam
nemine accusante. ita declarat
Bart. in l. j. colu. j. ad Turpili. &
ibi p̄prie est text. in §. j. & ratio
est, quā suprā dixi, scilicet quia
istud dictum calumniæ commie
titur corā iudice. Vnde meritò
iudex inquit: vt dixi suprā, vers.
xvi. & xvij. & ita dicit Bar. in d. l.
j. col. j. & rāgunt Bald. & doc. in
l. j. C. de Calū. & Bart. in l. ij. §. si
publico. ff. de adult. col. iij. vers.

158 quarta regula, &c. ¶ Vigesi
moquarto, inquit iudex. pro

pter incidētem quæstionē vbi
cunq; enim incidenter cognouit
de crimine, potest de illo in
quirere. text. est in l. p̄n. C. si ad
uer. liber per quē ita tenet Bar.
in d. §. si publico. col. ij. in fi. ver.
secūda regula, &c. & vide omni
no Bal. in l. quod euitandi. C. de

159 cōdi. ob tur. causam. ¶ Vigesi
moquinto, inquit iudex ex of
ficio de iniuria facta scholari, &
in isto casu est speciale, quòd in
dex sine accusatore inquirat de
priuato crimine. ita tenet Bal. i
authēti. habita. col. vj. Sequitur
versic. aliās scituris, &c. C. ne fil.
pro pa. vbi plus dicit, quòd solus
rector ciuitatis vel p̄uincie in
quirat, non autē episcopus, nec

160 doctor legens. ¶ Vigesimo
sexto, inquit iudex de delicto
commisso per suum officialem
in officio, & tunc indistinctē in
quirat. Si verò extra officium de
liquit, tunc inquit ita demum
si est notorium, & non aliter, se
cundum Bar. in l. si quis fortē. §.
j. ff. de p̄nīs. & vide text. cū ibi
not. per doct. in l. ij. C. de spor. &
quod not. Barto. in l. Senatus. ff.

161 de offi. p̄sidi. ¶ Vigesimo
septimo, inquit iudex cōtra fa
cientē iniuriam suis officialib;
vel famulis: dūmodo crimē sit
notorium, aliās secus: quia esset
suspectus: sed notorietas facit
cessare suspicionem, secundum
Bart. in dicta l. si quis fortē. §. j.

162 ff. de p̄nīs. ¶ Vigesimo octa
uò, inquit iudex de omni cri
mine notorio. text. est, & ibi ple

nē Bal. & Saly. in l. ea quidē. C.
 de accusa. & Andre. de Yser. in
 constituit humanitate. colū. ij.
 & habetur in l. j. C. de custo. reo.
 163 ¶ Vigesimo nono, inquit iu
 dex specialiter de omni crimi
 ne sup. quo p̄cessit, primò in
 quisiō generalis ad inuenien
 dos malefactores, & purgandā
 165 provinciam malis hominibus:
 iuxta l. cōgruit. ff. de offic. p̄f. si.
 nam illa inquisitiō, dicitur p̄p̄
 aratoria ad specialem, & fru
 stra fieret, nisi contra maleficos
 repertos deueniretur postea ad
 particularem inquisitionem. ita
 dicit Bal. in l. iubemus. colū. ij.
 versic. & est sciendum, & c. C. de
 probat. & Bald. in l. ea quidem.
 colum. vij. vers. iij. & c. C. de ac
 cus. & Barto. in l. j. si publico.
 colū. iij. in princ. vers. iij. regu
 la, & c. ff. de adul. pro hoc est tex.
 in l. iij. §. mādatis. ff. ad legem
 167 Julia. pecul. & Bal. in l. cōgruit.
 in j. le. & Abb. in cap. bonx. el
 prima. col. ij. in vj. not. de elect.
 & p̄dicta declara & limita, vt
 164 infra. ver. xxxvj. ¶ Trigesimò,
 inquit iudex de inimiciis &
 gueris, quā viget in ciuitate in
 ter particulares ciues: ex quibus
 potest turbari res publica, & de
 ueniri ad arma. nam tunc potest
 iudex compellere partes ad pa
 cem ex suo officio, secundū Bar
 tol. in l. congruit. in fi. ff. de offi.
 p̄f. si. & Bald. in l. cū affir
 mes. C. de liber. causa. Et de hac
 materia: quando iudex posset
 compellere partes ad concor
 diam in ciuili vel criminali cau
 sa, vide Bald. & Moder. in l. qui
 dam estimauerūt. ff. si cert. per.
 & Bal. in l. ex stipulatione. C. de
 senten. & p̄dictis adde text. in
 l. j. §. quies. ff. de offi. p̄f. vr. &
 Alexan. & Pau. de Caltr. & doct.
 in l. q. bona. §. si quis iuxta. ff. de
 dam. infe. ¶ Trigesimoprīmò,
 inquit iudex cōtra filium, qui
 impias manus in patrē vel ma
 trem iniecit, vel si ipsos paren
 tes cōtumeliis affect: quia tale
 delictū vindicari spectat ad pub
 licam vtilitatem. tex. est in l. j.
 §. si fili. ff. de obsequiis à liber.
 166 pat. p̄stan. ¶ Trigesimose
 cundo, inquit iudex contra cu
 stodem carceris: qui p̄cio cor
 ruptus, dimisit carceratum sine
 vinculis, vt fugere possit: vel
 passus fuit introduci ferrū, vel
 venenum in carcerē. tex. est in l.
 167 carceri. ff. de custo. reo. ¶ Tri
 gesimotertiò, inquit iudex cō
 tra lenones: qui nituntur mulie
 res ad luxuriā allicere, & dicū
 tur deuastatores castitatis. vnde
 iudex potest illos de ciuitate ex
 pellere & punire: vt in authēti.
 de leno. §. sancimus. & ibi Ang.
 vbi plus dicit, quòd is, qui deci
 pit mulierem cū promissione
 pecunię, & sub tali promissione
 vel datione ipsam adulterat: pu
 nitur pœna statuti loquentis de
 adulterante inuitam mulierē.
 Nam inuita dicitur mulier, quę
 decipitur sub auri promissione.
 168 ¶ Trigesimoquartò, inquit
 iudex de crimine lenociniij sine
 accu

accusatore: p. tex. in l. ij. §. si pu-
 169 blico. ff. de adulter. * nam illud
 crimen reputatur maius adulte-
 rio, secundum Angel. in tracta-
 male. in vertic. che me hai adu-
 170 rato, &c. in fin. * sed pulchrum
 dubium est, an de crimine adul-
 terij possit inquiri ex officio ne-
 mine accusante. Ang. in d. vertic.
 che me hai adulterato, &c. colū.
 iij. versicu. quero, an de adulte-
 rio, &c. tenet quod sic, ex quo est
 crimē publicum: per dictum §.
 si publico. Cōtrarium dicitur in
 decisio. clxxvj. consi. Neapol. vbi
 dicitur, quod de adulterio non
 inquiritur ex officio: nisi quan-
 do esset notorium. & hāc opin.
 tenet Matth. de afflic. in constit.
 legum asperitate. col. iij. vbi di-
 stinguir. Aut processit accusatio
 mariti vel alterius, & postea de-
 sistit: & tunc iudex inquit. aut
 nulla accusatio processit: & non
 potest inquirere. ne habeat fœ-
 dare cōnubia matrimonij: iuxta
 l. constante. ff. de adulteri. & l.
 quāvis adulteri. C. de adul. ve-
 rum in regno est litera arbitra-
 lis, quæ incipit, Ne tuorum. qua
 cauetur, quod iudex potest in-
 quirere de omnibus criminibus
 irrogantibus pœnam mortis na-
 turalis vel civilis, vel mēbri ab-
 scissionis. vnde is, qui haberet
 cōcessionem literarum arbitra-
 lium, posset in regno inquirere
 de crimine adulteri: cum pro
 eo sit pœna mortis: vt d. l. quan-
 uis adulteri in fi. & not. And. de
 Yfer. in d. consi. legū asperitate.

171 * Trigesimoquinto, inquit
 iudex de omni crimine, in quo
 quis reperitur in flagranti per
 officiales curiæ: puta in actu de-
 linquēdi. ita tenet And. de Yfer.
 in consi. regni, quæ incipit, hu-
 172 manitate. col. ij. & iij. * Trige-
 simo sexto, inquit iudex gene-
 raliter in regno cōtra homines
 malæ vitæ: vt dixi suprà versic. x.
 & xxix. hoc addito. quod de iure
 173 constitutionum regni, * quan-
 do venit iudex in prouincia vel
 ciuitate, potest facere edictum,
 quod omnes qui sentiant se of-
 fensos, debeant comparere cor-
 ram eo infra talem terminū ad
 querelādum. & similiter omnes
 testes, qui habent aliquam noti-
 tiam de crimine alicuius, & de
 mala vita alicuius, compareant
 ad deponendum testimoniū ve-
 ritatis cum cōminatione, quod
 elapso termino non audientur:
 174 * & ista inquisitio generalis po-
 test fieri. quotiens iudici placue-
 rit, & per eam deuenit postea ad
 specialem. vt dixi suprà. versicu.
 xxix. Ita hæc omnia traduntur in
 consi. inquisitiones. & constitu-
 teq. quæ incipit, hi. qui. verū per
 capitula regni est nouiter pro-
 uisum, qd istæ inquisitiones ge-
 nerales non fiant, nisi semel in
 anno: & quod non descendatur
 postea ad speciales, nisi in casu-
 bus, de quibus licitum est inqui-
 ri de iure. & nisi ex mādato prin-
 cipis in aliis nō permisis. & de
 hoc est capitulū regni, per quod
 datur optima limitatio ad mate-

riam l. congruit. ff. de offic. præ-
 fidis. & ad ea. quæ dixi suprà. in
 versic. xxix. scilicet. quod non ad
 omnia crimina est pteparatoria
 inquisitio generalis. nam si per
 inquisitionem generalem inue-
 niretur quis in tali delicto, de
 quo non potest de iure inquiri:
 nihil prodest dicta inquisitio:
 quia non erit sufficiens ad deue-
 niendum ad speciale: quia aliàs
 de facili fieret fraus legi, & de
 omni leui crimine posset inqui-
 ri faciendo primo generalem in-
 quisitionem. prout hoc etiam dixi
 suprà. in tertio requisito. ad in-
 quisitionem. in octaua limitatio-
 175 ne. i. si. ¶ Trigesimoseptimò,
 inquit iudex de crimine læse
 maiestatis perpetrato cōtra per-
 sonam principis vel suorum col-
 lateralium. Text. est in constitu-
 ti. g. §. de specialibus. & hoc est
 etiam pñsum de iure cōmuni
 per extrauag. ad reprimendam.
 176 ¶ Trigesimooctauò, inquit
 iudex sine accusatore cōtra fa-
 mosos latrones & fures, aggres-
 sores stratarum. latitantes in syl-
 uis, & alios similes & ipsos pu-
 nit sine ordine iudiciario: vt d.
 const. regni. quæ incipit. iustitia
 rij non per calēdas. & est etiam
 prouisum de iure cōmuni. per
 l. capitaliū. §. famosos. & §. gra-
 satores. ff. de pñis. & l. constitu-
 177 tiones. ff. de appel ¶ Triges-
 mononò. inquit iudex cōtra
 inobedientes & turbātes suam
 iurisdictionem. & cōtra rebel-
 les & contumaces ad pñas le-

gitimas. & multas imponēdas:
 vt probatur in l. secunda. C. de
 spor. & in l. prima. per totū. ff. si
 quis ius di. non obtemperauer.
 & per Bald. in dicta liubemus.
 columna secunda. in fin. versicu-
 sexto. C. de probatio. & habetur
 plenē in constit. pñam eorum.
 & ibi per Andræam de Yser. in l.
 eos. C. de modo mul. & in toro-
 tit. ff. de requiren. reis. & in l. ad
 178 dictos. C. de epis. aud. ¶ Qua-
 dragesimò. inquit iudex cōtra
 socios criminis in calibus. in
 quibus licita est interrogatio de
 sociis. qui numerantur per glo.
 in l. fin. in si. C. de accus. ita dicit
 Andr. de Yser. in d. cōstit. hi. qui.
 179 ¶ Quadragesimoprimò, in-
 quit iudex de homicidiis &
 damnis clandestinis. vbi nullus
 accusator apparer. & hoc est no-
 uiter prouisum per duas cōstit.
 regni. videlicet. per constitu. su-
 per incisionibus. & const. si dam-
 na. & ibi per Andræam de Yser. &
 sunt duo capitula regni: vnum
 videlicet. in numero 24. & inci-
 pit. clandestinis aliud in nume-
 ro 155. & incipit. constitutionē
 diui patris. Est etiam aliud capi-
 tulum regni limitans. & decla-
 rans. quādo habet locum pñna
 homicidij clandestini. in nume-
 ro 114. & incipit. itē statuimus.
 quod pñna. & c. quo cauetur di-
 ctam pñnam tunc habere locū.
 quando homo reperitur mor-
 tuus: secus. si reperitur viuus. li-
 180 cet vulneratus. ¶ Quadrage-
 simosecundò. inquit iudex de
 omni

omni crimine, in quo iteruenit
 accusator, & pēdente accusatio-
 ne in iudiciū deducta, moritur:
 nam iudex prosequitur ex offi-
 cio, ne delicta remaneant impu-
 nita. ita tenet Bar. in l. iij. §. j. co.
 si. ff. de li. agno. p. l. defuncto. ff.
 de pub. iudi. & l. penult. in prin.
 & ibi Bar. eod. titu. & tenet Bar.
 in simili de accusatore absente
 in l. inter accusatorē. ff. de publ.
 iudic. & habetur in ca. j. & ij. de
 coll. deteg. & hic potes cumulare
 omnia, quæ dixi suprà de ac-
 cusatore desistēte: vel colludēte,
 vel transigente: & de aliis quàm
 pluribus, quæ plenè cumulaui s.
 in viij. requisito ad iquisitionē,
 181 cum suis fallētiis. ¶ * Quadra-
 gesimotertio, inquit iudex sup-
 per necessitate ciuitatis & ciuiū
 subditorū: maximè tempore ca-
 ristiæ & necessitatis, compellen-
 184 dominos ad vēdendum fru-
 mentum & annonam iusto pre-
 tio. l. j. §. si. ff. de offic. præfēt. vr.
 & ibi Bart. & tradunt. Moder. in
 l. nec emere. C. de iure deli. non
 tamen potest cōpellere illos, q
 habent frumentū solum pro vi-
 ctu suo: quia ordinaria charitas,
 incipit à seipso. l. præfēt. C. de ser-
 uitut. & aqua. ita dicit Andræ. de
 Yser. in prore. constit. col. j. vbi
 allegat illud in Euang. Matthei,
 Ne fortè non sufficiat nobis &
 vobis, ite potius ad vēdentes, &
 182 emite vobis, &c. ¶ * Quadra-
 gesimoquarto, inquit iudex con-
 tra aduocatos & procuratores
 calumniosos & tumultuosos, &

malè se versantes in eorum offi-
 cio, vel si sunt infames. nam po-
 test illis interdicerē, ne postulēt
 & procurent. & potest eis prohi-
 bere omnes actus forenses: vt d.
 l. j. §. si. ff. de offi. præfēt. vr. & in
 l. moris. in princ. & §. j. ff. de pœ-
 nis. & l. j. §. remouet. ff. de postu.
 & l. quos prohibet. eodem titu.
 183 ¶ * Quadagesimoquinto, in-
 quirir iudex de defensionibus rei
 in criminalibus ex suo officio:
 etiam si reus non defendat, po-
 test, imò tenetur iudex perqui-
 rere suas defensiones ex officio,
 ad innocentiam suam proban-
 dam. tex. est & ibi Bart. in l. si nō
 defendatur. ff. de pœnis. & Bart.
 in l. j. §. si. ff. de questio. & l. i. iij.
 §. hoc autem iudiciū. col. pen-
 ff. de dam. infect. & plenè in sua
 disputatione, quæ incipit, iudex
 184 maleficiorum, &c. ¶ * Quadra-
 gesimosexto, inquit iudex sup-
 plendo de factis, & testes produ-
 cendo in omnibus causis, in qui-
 bus potest procedere ad diffini-
 tiuam sententiam contra absen-
 tem, siue in ciuilibus, siue in cri-
 minalibus, secundum Bartol. in
 authenti. qui semel colum. j. per
 illum text. C. quomodo & quā-
 do iudic. & in l. ampliorē. C. de
 appell. & Bar. plenè in d. l. iij. §.
 hoc autem. in iij. q. j. ff. de damn.
 infect. Ex quo infero, quod cum
 hodie in regno non requiratur
 litis contestatio in causis ciuili-
 bus: quia reo citato contumace,
 proceditur insiātē actore ad da-
 tionē termini probatorii in con-

tinnaciam, & proceditur ad dis-
 finitiuam etiam contra absentē
 vt dicitur regia pragmat. quæ inci-
 pit, Relatione, sequitur, quod in
 omnibus causis civilibus absen-
 te reo potest iudex supplere de-
 facto, & ex suo officio inquirere
 probationes rei absentis, & illas
 producere: vt veritatem inqui-
 rat tñ in causa principali, quom
 appellationis. text. est in d. auth.
 qui semel, ibi, veritare perquisi-
 ta, & c. & in dicta l. ampliorē. in
 principiuncta glo. in versic. adimplere.
 & not. pulchrē Barto. in d. s. hoc
 autem. in tertia questione principali.
 & Abb. in capitu. cau-
 sam. colum. ff. de dolo & contu.
 Quod nota perpetuū, quia pau-
 ci aduertunt & per hoc posses
 saluare iudicē, vt nō possit alle-
 gari suspectus, quando nimis fa-
 ueret reo in casu predicto, quia
 185 lege permittēte facit. ¶ Quad-
 ragesimoseptimū, inquit iudex
 de crimine falsæ monetæ, etiā
 nemine accusante. l. j. C. de
 186 fals. mone. & * hodie in regno
 est prouisum, quod isti cudentes
 falsam monetam, damnētur ad
 vltimum supplicium & publica-
 tionem honorum: per constitu-
 tionem, quæ incipit, adulterinā &
 per capitulum regni, in numero
 29. quod incipit, vt quæ, & c.
 187 ¶ Quadragesimoctauū, in-
 quirat iudex de crimine hæresis
 ad instar criminis læsæ maiesta-
 tis. & de hoc est prima constitu-
 tio regni, quæ incipit, inconsti-
 tlem. & imponit pœnam combu-
 stionis, & sic vltimi supplicij, &
 publicationis honorū. & de ma-
 teria inquisitionis super tali cri-
 mine, est plenissimē tractatū in
 libro decretalium & sexti, in ti-
 tulo de hæreticis: quia hoc dicitur
 crimē ecclesiasticum & spe-
 188 ctat ad forū ecclesiæ. ¶ * Qua-
 dragesimononū, inquit iudex
 ex officio, etiam in causis civilibus,
 partes interrogando, quando
 æquum sibi videtur: iuxta l.
 vbicunque. ff. de inter. ac simili-
 ter testes obscure deponētes po-
 test repetere ex officio: vt habe-
 tur in ca. cum clamor. de testi. &
 in c. cum Ioannes. & ibi Abb. &
 Fely. de fide instrumenti. ita dicit
 Bar. in d. l. iij. s. hoc autē. in iij.
 quæst. principali. ff. de dam. infe.
 & ibi etiam Alex. & no. glo. in s.
 illud tamē. in authenti. de testi.
 189 ¶ * Quinquagesimū, inquit
 iudex de veritate instrumenti
 producti in iudicio. text. est, iun-
 cta glo. & ibi Bar. & Ang. in au-
 then. de tabel. in princip. & not.
 Bar. in d. s. hoc autem. in iij. q. in
 190 fin. ¶ * Quinquagesimoprimum,
 inquit iudex de conditione te-
 stis, qui coram eo producitur
 nam potest ab honestis perso-
 nis interrogare & inquirere de
 conditione testis, & de inimici-
 tia, & aliis defectibus: vt est glo.
 in versic. inimicitiz. & ibi Bal. in
 l. iij. in prin. ff. de testi. & glos. in
 versic. officij in s. lancimus. in
 authen. de testi. & gl. in l. j. s. cu-
 ratores. ff. de magistra. conue. &
 Barto. in d. l. iij. s. hoc autem. in
 iij. q.

11j. q. in fi. & Bart. in dicta sua di-
 sputatione incip. iudex malefi-
 191 ciorū. co. iij. ver. iij. & c. ¶ **Quin-**
 quagesimosecundò, inquit iu-
 dex ad denuntiationem sibi fa-
 ctam, per officialē deputatum
 ad crimina deferendum: vt puta
 quando vadunt officiales per-
 quirendo lutores, portantes ar-
 ma, & alios similes delinquen-
 tes: nam ex quo reperiuntur in
 flagrati & notorio crimine, pos-
 sunt denunciari iudici, & iudex
 inquit ad eorum denuntiam: 195
 aliās facit litem suam. secundum
 Bald. in l. iubemus. col. ij. versic.
 ij. C. de probat. per l. fi. C. ne fan-
 baptif. ireret. de hoc est text. in
 lab accusatione. §. nuntiatores.
 ff. ad Turpil. & not. plenē Bar. in
 l. diu. ff. de custo. reo. vbi plenē
 tangit de effectu istius denūti-
 ationis. & idem Barto. in l. ij. §. si
 publico. colum. ij. in fin. versicu-
 do regulas. prima est. & c. ff. de
 192 adulteris. ¶ **Quinquagesi-**
 moteritiò, inquit iudex ex officio in-
 dando aduocatos pūillis, pau-
 peribus, & personis miserabili-
 bus, & maxime, ne à potētibus
 opprimantur. & similiter furio-
 sis. text. est in l. nec quicquam §.
 aduocatos. & ibi Bartol. & do-
 cto. ff. de offi. procon. & in l. j. §.
 ait prator. & ibi gl. ff. de postu.
 193 ¶ **Quinquagesimoquartò,** in-
 quirat iudex de cōtempu & cō-
 tumacia procuratoris, qui admi-
 nistrat negotia absentis. nā po-
 test illum ex officio remouere
 ab administratiōe, & sibi inter-

dicere officium procuratoris.
 tex. est in l. eū, qui res. C. de pro-
 cura. per quem ita dixit Bal. in l.
 mandatum. col. iij. versicu. sexta
 194 est. & c. C. mādati. ¶ **Quinqua-**
 gesimoquintò, inquit iudex ex
 officio contra procuratorem: vt
 doceat de mandato: ne iudiciū
 efficiatur frustratorium. & hoc
 potest facere iudex etiam post
 litem contesta. secundum Abb.
 in cap. nulli. de accusa. & habe-
 tur in cap. exceptionem. de ex-
 cept. ¶ **Quinquagesimosexto,**
 inquit iudex de crimine sacri
 legij & plagij. text. est. & ibi Bar-
 tol. in l. iij. §. mandatis. ff. ad l.
 166 lul. pecul. ¶ **Quinquagesimo**
 septimò, inquit iudex, ex offi-
 cio contra non soluentes deci-
 mas, & illos compellit ad soluē-
 dum, etiam nemine petente. ita
 tenet Card. in clem. ij. in xliij.
 197 quēst. de iud. ¶ **Quinquagesi-**
 mo octauò, inquit iudex ex offi-
 cio de idoneitate tutoris, & quā-
 do mater petit dari vnum tuto-
 rem filio suo. nam iudex potest
 ex officio inquirere & videre si
 sunt alij legitimi tutores magis
 idonei, quam ille, quem mater
 petit: tunc potest repellere peti-
 tum à matre, & dare alium ma-
 gis idoneū. ita tenet Bald. in l.
 precib. col. vj. ver. & scias, quod
 mat. & c. C. de impub. & aliis sub
 198 lit. ¶ **Quinquagesimononò,**
 inquit iudex ad faciendū sepe-
 liri defunctum: cogendū haeredes
 ex officio, vt ipsum sepeliant. &
 potest ex officio videri res here-

na pecuniaria, quæ debet postmodum irrogari per episcopum in fabricam ecclesiæ, vel in aliū pium vsum: ne ipse etiam arguatur de vicio cupiditatis, secundum Abb. in dicto ca. vt. cle. rorum. in fi. & in d. s. ceterū. & in ca. dilectus. de offi. ordi. &

117 in dicto cap. licet. ¶ Quinto adducitur: quia ius canonicum appellat vsuras, & ille, qui committit vsuras, dicitur committere crimē. d. ca. quia in omnibus.

118 & c. super eo. de vsur. ¶ Sed crimē dicitur. omnis operatio mala, quæ potest accusari & puniri criminaliter in hoc seculo. cap. apostolus. lxxj. dist. & glo. in c. peccatum. de regulis iuris. lib. vj. & Fely. in c. testimoniū. col. iij. de testi. Et quod vsura dicatur crimē, apparet ex ordine titulorum & rubricarum in decretalibus: quia post titulum de furtis, est situatus titulus de vsu

119 ris immediate. ¶ & dicit Abb. ibi in cōtinuatione rubricæ, quod vsura est species rapinæ, & propterea cōtinuatur cum rubrica

120 de furtis. ¶ Et dicit Ioā. And. in ca. peccatum. de regu. iur. lib. vj. quod nō reperitur maius malum, quā sit vsura. & idem tenet Io. de Ana. in capitulo j. i. fi. de vsur. inde sequitur cōsequētia necessaria, quod si est crimē, debet aliqua cōdigna pœna puniri: quia si nō puniretur, esset contra publicam vtilitatem, & impunita parceret ausum ad maius malum & delicti multiplica-

tionem. vt inquit Senec. ¶ Sexto adducitur: quia omnis ille, qui delinquit cōtra præceptum legis, debet puniri pœna arbitraria, quādo lex nō statuit aliā pœnam certam. glossa est & ibi Bart. in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle. & glossa in cle. ij. in fin. in versicu. sanctioni. de vita & ho. cle. & Alexā. in addi. ad Bart. in l. hodie. ff. de pœnis. vbi dicit, quod venire cōtra præceptum legis, est pœna arbitraria: sed certum est, quod cōmittere vsuras, est facere cōtra præceptum legis, quia omni iure sunt prohibite, vt not. do. in rubri. C. & extra de vsur. ergo debet vsurarius puniri pœna arbitraria: quia venit cōtra præceptum legis, per prædicta. & no. Bar. in l. legis virtus. ff. de legi. & habetur per Abb. Fely. & docto. in cap. ij. de maio. & obedi.

121 ¶ Septimo adducitur: quia quādo casus est dubius, & sunt opiūiones hinc inde, debemus sequi in dubio illā opi. quæ magis fauet publicæ vtilitati, & magis coheret regulis iuris communis, vt no. Bar. & doc. in l. j. in prin. ff. sol. mar. & est rex. & ibi Bar. in l. j. s. fi. C. de cad. tol. Pro hoc est rex. formalis, i. lege, hoc modo. ff. de cōdi. & demon. sed hic stantibus istis duabus opi. contrariis, magis fauet publicæ vtilitati ista opi. quæ tendit ad puniendum delicta pœna condigna, quā alia opi. quæ inducit impunitatem, & auget mate-

riam

riam delinquēdi: ergo ista opi.
est amplectēda: quia magis ad-
hæret regulis iuris, quæ sunt, vt
omnia crimina habeat suas pœ-
nas. l. sanctius. C. de pœnis. & l.
si operis. eo. ritu. & tanto magis
procederet hæc opi. hodie in re
gno, vbi iure municipali cōsti-
tutionum vsure criminaliter pu-
niūtur. & sic, quod deficit in pœ-
na iudicis ecclesiastici, pōt sup-
pleri per secularem: prout fuit
dictum superius. & tenet Gemi-
in ca. primo. de vsu. lib. vj. Et ad
prædicta facit rex. in ca. statui-
mus. in fi. de maledi. vbi contra
blasphemantes, statuitur pœna
pecuniaria vsura alias pœnas sp̄s
rituales. ¶ Et retenta ista par-
te, quæ videtur verior & magis
iuri consona, nō obs̄t, ea quæ
in contrarium adducebātur: ma-
ximè per Philip. Decium, in d.
suo consi. clxx. Et primò, inquit
tum dicit, quod vsurarius peti-
t vsuras ex conuēctione & volūta-
te partis promittētis. vnde non
debet dictū dolo, nec in crimi-
ne punibilis: ex quo nullam iniu-
riam facit volēt: quia ad hoc
de facili respondetur: quia lex
prohibens vsuras, prohibet eas
recipi etiam à sponte soluentē:
quia is, qui soluit, nō peccat, sed
tamē is, q̄ recipit vsuras. glo. est
in c. debitores. in vers. redde-
re. de iureiur. vnde in materia
vsurarum, tota prohibitio legis
est in recipiēte. vt in ca. consuli-
tur. de vsu. & ideo nō confide-
ratur voluntas soluentis: quia

sue soluat voluntariē, sue non,
semper peccat recipiens: & ve-
nit cōtra præceptū legis. Vnde
merito puniri debet: & tātò ma-
gis, quia semper præsumitur de-
bitor inuitus soluerē. * nam
soluēdo vsuras, videtur sibi erue-
re oculum, vt dicit glo. in l. j. ff.
de solu. & Bal. in l. indebitas. C.
de vsur. Sic in simili videmus in
quolibet actu à legē prohibito;
q̄ nō excusat voluntas partium:
quin remaneat prohibitio, & for-
tiatur pœna legalis solum esse-
ctum. l. nō dubium. C. de legib.
Non enim excusatur adulter, si
dicat se adulterasse mulierē vo-
lentem, quin habeat pœnam le-
galem. Dato enim, q̄ nō offen-
dat proximum propter eius vo-
luntatem: tamē offendit tempu-
blicam: quia attētat actum à iu-
re prohibitu & pœnale. ¶ Nō
obs̄t d. c. cū tu. de vsur. in quan-
tum fuit ponderatum in tribus
locis, vt suprà: quia totum illud
cāpitulū loquitur de pœnis. La-
teranensis concilij, inductis ad
restitutionem vsurarū, ciuilit̄
tamē, vt patet ibi in prin. & il-
lud quod dicitur in d. vers. illi
autem, scilicet, q̄ si vsurarius est
pauper, non punitur, confirmat
hunc intellectum: quia si illæ
pœnæ sunt induc̄tæ ad cōpellen-
dum vsurariū ad satisfactionē,
cessante satisfactione propter
paupertatem, cessant etiam illæ
pœnæ, & similiter facta resti-
tutione, cessant, vt dicitur ibi, in
fi. quia cessat peccatum, quo ad
Deum:

Deū: & illæ pœnæ solū respiciunt animam & corruptionē peccatoris: sed quatenus fuit offensa respublica per patrationem delicti & receptionem vsurarū, requiritur alia satisfactio per pœnam criminalem, vt pluries fuit dictū supius, vnde quia illa nō est naturalis pœna delicti, nec sufficiens, sed solū tendit in fauorē priuati, vt vsuras acciperet: dicendum est posse irrogari aliam pœnam sufficentem arbitrariā: pro eo, quia fuit cōtrauentum præceptis iuris diuini & canonici pro satisfactio-
 126 ne reipublice. lege licitatio. §. quod illicitē. ff. de publica. & per ea, quæ plenē dixi suprà, quod quando est actum ciuiler de delicto ad rei restitutionem pō-
 127 etiam agi criminaliter. ¶ Vēnio ad secundum dubium principale huius quæstio. scilicet, an hodie in regno possit iudex inquirere ex officio contra vsurariū, nemino accusante: Et licet per consti. vsurariorū, istud crimen dicatur esse publicum, adeo, quod quilibet de populo admittitur ad accusandum siue denun-
 128 tiandum, vt ibi habetur: tamen hoc est correctum per ritū magnæ curiæ in numero 14. qui incipit. Itē quod nullus laicus &c. quo cauetur, non admitti quem ad accusandū de aliquo crimine, nisi suam vel suorum iniuriā, prosequatur itē hodie curia secularis in regno non posset ex officio inquirere de tali crimi-
 129 ne, nisi interueniat accusatio in forma: adeo quod non sufficit sola denūtiatio, vt est alius ritus magnæ curiæ, in num. xv. incipiens, Itē quod nullus admittatur, &c. & sic remanet conclusio, quod hodie in regno iudex secularis non potest ex officio inquirere de crimine vsurarū, nisi appareat accusator: qui suā vel suorū iniuriā prosequatur. & ita tenet Par. in tract. synd. in ver. inquisitio. col. iij. vers. & hodie in regno sunt sublate, &c. ¶ Autem in crimine vsurarū statibus indicis possit deueniri ad torturam, vide Socin. tenentem, quod sic. in cons. cccix. col. fin. in ij. Vol. & Ioan. de Ana. in c. quia in omnibus. col. xix. de vsur. puto tamē, quod in hoc regno non possit dari tortura in crimine vsurarū: ex quo vbi irrogatur pœna publicatiōis bonorū, non irrogantur tormētā: quia nō cēsetur pœna vltra re-
 130 legationē: per c. regni, quod incipit, tormēta. ita tenet Paris in tract. syndi. in vers. tortura. in c. an in causa pecuniaria &c. sed pro crimine vsurarū, est pœna publicatiōis bonorū: vt in cōstit. vsurariorum. ergo &c.
 131 S E C. V. N. D. V. S. casus principalis, in quo permittitur inquiri ex officio, est in omni delicto, quod committitur per cōspirationē: vt quādo plures cōspirant seu coniurāt ad aliquod malū simul. tex. est: & ibi Bal. in l. j. C. de monopolis. ¶ Quæ au-
 132 tem

tem sit pœna istorum conspira-
tium seu facientium conuenticu-
lâ. Dic quod diuersæ pœnæ sunt
statutæ per diuersas leges in iu-
re. Primò enim, est pœna exilij
& publicatiõis bonorum, quam
imponit d. l. j. C. de monopol.
Secundò, est text. in l. denuntia-
mus. C. de his, qui ad eccle. con-
fug. vbi imponitur pœna vlti-
mi supplicij. Tertiò, est text. in
ca. j. §. conuenticulas. de pace iur.
fir. vbi singuli coniuratores puni-
untur ad vnâ librâ auri. Quar-
tò, est text. iuncta glo. in l. qui il-
licitû. ff. de colleg. illic. vbi im-
ponitur pœna legis lulie maie-
statis. Quintò, est text. in l. ij. C.
de seditio. vbi imponitur pœna
gravissima: & sic pœna mortis
contra istos seditiosos, turbantes
publicam pacem: de quibus
etiâ loquitur text. in l. si quis ali-
qui. d. §. authores. ff. de prenis. &
habetur in c. seditionarios. &
ibi Arch. xlvj. dist. Sextò, est text.
in l. aut facta. in princ. ff. de pœ-
nis. vbi non statuitur certa pœ-
na contra coniuratores: sed pu-
niantur pro qualitate delicti &
euētus: vnde innuit ille text. qd
ista sit pœna arbitraria. & va-
riabilis, secundum delicti atro-
citatem. Et per illû text. puto di-
stingui debere omnes pœnas
predictas, secundum facti acci-
dētiam & qualitatem. ¶ Scias
tamen, quod quâdoque istæ cõ-
uenticulæ sunt licitæ: & quâdo
sunt ad bonum finem: & tunc nō
puniuntur nec possunt inquiri.

imò tunc sunt omni iure permis-
sæ: text. est in c. sanò. xvj. quæstio-
ne septima. & tenet Andreas de
Yser. Bal. Aluaron. & Car. in. d. c.
primo. §. cõuenticulas. & Archi.
in. c. coniurationum. & c. si quis.
vndecima. q. j. & Pet. Phil. Cor.
in concilio cccvj. in tertio vol.
& Ioâ. de Ana. in rubr. extrâ de
chisma. colum. prima. in fine. In
dubio autē semper præsumitur
fieri ad malum, ex quo sunt de
genere prohibitorum: secundû
doct. in locis præalleg. & Archi.
in. c. illud. col. pen. xxij. dist. vbi
plus dicit, quod etiam si contra
nocentē sit cõspiratum, semper
præsumitur ad malum. ideam te-
net Lucas de penna in l. magi-
stros. col. si. C. de. p̄fess. & medi-
131 lib. x. ¶ Tertius casus est, quâ-
do est vedita ancilla sub pacto,
ne prostituatur: aliâ sit libera:
nam si emptor nō obseruat pa-
ctum, iudex inquirat ex officio
& facit illam exhiberi. vt perue-
niat ad libertatē. Text. est & ibi
Bal. in. l. mulierē. C. si manci. ita
132 venie. ne prostituatur. ¶ Quar-
tus casus est in omni causa mise-
rabiliū personarum: nam in
ea potest ex officio procedere,
etiâ ad priuâ utilitatē: secundû
Bald. in. d. l. mulierem. & Bar. in
l. iij. §. hoc autem iudiciû. col. j.
in v. opp. & ibi etiam Alexan. in
j. col. ff. de dam. infecti. & Alex. in
l. j. colum. j. ff. de iur. omni. iudic.
& Bal. in. c. primo. §. iniuria. col.
penult. de pace iur. fir. & Abb. in
c. ad nostrâ. columna ij. in si. el
ij. de

el.ij.de iureiu. Pro hoc est text.
in l. nec quicquā. §. aduocatos.
ff. de offic. procon. vbi iudex ex
officio potest dare aduocatos
miserabilibus personis. Quod
corroboratur ex his, quæ habet
tur in c. regni. quod incipit, ne
tuorum. & alio. quod incipit, si
temporum. vbi datur potestas
iudicibus inquirendi pro iniu-
ria illata pupillo & viduæ: & sic
miserabilibus personis. verum
illæ sunt literæ arbitrales. ra-
men hoc est cautum etiam iure

133 communi: per prædicta. * Hoc
sane intellige, quādo sumus in
pupillo & vidua paupere: quia
tunc numerantur inter perso-
nas miserabiles: aliās secus. ita
tenet Abb. & ibi etiā Barba. in
addi. in c. significatibus. de offi.

234 deleg. ¶ Quintus casus est in
his, quæ notorie liquent iudici
ex actis. nam in his potest in-
quirere & supplere etiã parte
non petente: secundum Alex.
in l. j. C. vt quæ defunct adu. &
per docto. in c. significauerunt.
de testi. & not. Felyn. in c. ex te-
nore, colum. f. de rescrip. & est
text. cum glos. in l. j. §. fin. C. de
tempo. app. & glos. in l. filius. §.

135 veterani. ff. de procurat. § Se-
xus casus est. i. omni causa pia:
potest iudex tam ecclesiasti-
cus, quàm secularis inquirere et
procedere ex officio in causis
pijs, & ecclesiarum: nam etiam
pro iuribus ecclesie potest iu-
dex inquirere: & generaliter in
omnibus causis concernentibus

periculum animæ: vt super pœnitentia imponenda, potest iudex inquirere : & vt euitetur peccatum, ita hæc omnia tenet Abb. in c. ad nostrâ. el. ij. col. ij. de iureiur. & not. Bald. in d. l. mulierem. C. si manci. iura venie. ne. profl. & habētur in. c. j. de offic.

36 ordin. ¶ Septimus casus est,
quando episcopus habet suspi-
cionem de parentela inter con-
iuges : quia potest iudex eccle-
siastico quolibet matrimonij ad
faciendum ipsum separari. tex.
est in c. porro. in fin. & ibi Abb.
de diuor. & not. glo. in c. j. vers.
canones. de offi. ordi. & Abb. in
d. e. ad materiam. el ij. coll. ij.
& habentur in c. episcopus. in fi.

7 nod. xxxv. q. vj. ¶ * Octauus casus est: nam potest iudex ex officio inquirere de iuribus principis. tex. est in l. pe. & fin. C. de bo. vacan. lib. x. & Abb. in. d. c. ad nostram. el. ij. col. ij. de iureiur. & tex. i. l. si quis intra. C. de bo.

8 proſcrip. * ſic etiam de omni
pecunia fiſco applicāda, inqui-
rit ex officio: ſecundum Bart. in
l. ſi quis reum. in. fi. ff. de cuſto.
reo. & Bar. & Alexand. in. l. ii. c.

9 Senatus. ff. de iure fisci. ¶ *No-
nus casus est: nam iudex pro-
pter magnum scandalum eui-
tandum, potest ex officio inqui-
rere & prohibere; ne scanda-
lum committatur absque accu-
satore. ita tenet Cyn. in. l. j. in fi.
C. de monopol. & Bal in. l. mu-
lierem. C. si maritus ita venie. ne
prostit.

140 proſtit. ¶ Decimus caſus eſt: poteſt iudex generaliter inquirere in provincia vel ciuitate, quam regit, cōtra omnes malefactores: vt purget ipſam malis hominibus pro quiete publica. tex. eſt in l. iij. & l. cōgruit. ff. de

141 offi. praefid. ¶ Vndecimō, inquit iudex ex officio de omni crimine & iniuria commiſſa cōtra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas: & ſimiliter de omni crimine commiſſo in eccleſia. tex. eſt & ibi Bal. in lege, ſi quis in hoc genus. C. de epiſc. & cler.

142 ¶ Vnde in omni crimine ſacrilegij inquiri pōt ex officio: per dictum tex. nam omnis iniuria facta in clericum, dicitur publicum crimen: & quilibet poteſt accuſare: & iudex ex officio inquirere: ſecundū Bart. in d. l. ſi quis in hoc genus. & Iaſo. in l. provinciali. §. ſin. ff. de oper. nō.

143 nun. ¶ nam iniuria facta clerico, dicitur facta Deo, & toti eccleſiam tāgit: ſecundū glo. in c. nonnulli. iij. q. j. & habetur in c. accuſatio. iij. quaſtio. vij. & eſt tex. & ibi Abb. in c. ij. de for. cōp. & Abba. in c. cū ſit genera

144 le. col. ij. eor. ¶ vnde patet ex praedictis, quōd etiā de blaſphemia Dei poteſt inquiri: & quilibet accuſare: quia illa eſt vera offenſio in Deum: vt not. Bar. in l. j. col. ij. ff. de publi. iudic. rex. in authen. vt nō luxuriētur & c. per totum. & in authen. alearū vſus.

145 C. de relig. ¶ Duodecimō, inquit iudex, quando heres fecit

inventariū: & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quā ſit deſcriptum in inuentario: nam poteſt iudex inſtantibus creditoribus inquirere & accipere probationes de domo heredis, torquendo etiā ſeruos heredis. tex. eſt. & ibi per doct. in l. ſi. §. licentia. el. ij. C. de iure delib. Verūm iſta inquitio non eſt ex mero officio: quia ſit ad inſtantia cre-

146 ditorū: vt ibi. ¶ Decimoter- tio, inquit iudex in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis dependentibus à naufragio: & cōtra ſurripiētes bona n. uſragorū, & inquitio talis ſit leuato velo & ſummariē. text. eſt. & ibi per doct. in l. quor. & l. de ſubmerſis. C. de naufrag. lib. xj.

147 ¶ Decimoquarto inquit iudex ex officio, etiam nemine accuſante cōtra tutorem ſuſpectum: & poteſt ipſum ex officio remouere, ſi ſuſpectum inuenit, tex. eſt & ibi Bart. in l. iij. §. praterē. ff. de ſuſpe. tuto. & pōt in iſta inquititione ſe informare per deſiſitionem ſeruorum pupilli l. ſi. in principi. ff. de ſuſpe. tut. & iſte eſt caſus ſpecialis fauore pupilli: in quo iudex inquitit ad priuatā vtilitatē, vt d. §. praterē. quia regulariter eſt cōtrarium. ſcilicet quōd ad priuatam vtilitatē inquiri non poteſt: ſecundū Bar. & ibi Ange. in trac. male. in ver. incēdiario. col. ij. & nō doct. in c. exhibita. de iud. & fuit dictū ſuprà in praecedēti charta. ver. decimō pri-

cipaliter. &c. & Bar. in l. si vacan
 143 tia. C. de bo. vaca. li. x. ¶ De-
 cimoquintò, inquit iudex ex
 officio contra producentē scri-
 pturam falsam, vel suspectā in
 iudicio: & potest ipsum punire
 ex sola suspiciōe scripturæ: nisi
 probet illam esse veram. text. est
 & ibi Bal. & Sali. in li. ubemus.
 C. de probat. & dicit Bal. in l. si.
 149 ¶ q̄ scriptura redditur suspecta
 eo ipso, q̄ habet aliquā rasuram
 in loco suspecto: & nota vnum
 bonum casum, qui millies eue-
 nit in iudicio: q̄ iudex pōt pu-
 nire de falso producentem scri-
 pturam suspectam: licet nō clare
 probetur, q̄ sit falsa: & hoc
 est speciale: quia in alijs crimi-
 nibus debent esse probationes
 luce clariores. l. fin. C. de proba.
 Hic autē sola suspicio transun-
 dit onus probandi contrarium,
 in ipsum producentē: & suspicio
 pro veritate habetur. ita dicit
 Lucas de pen. in l. si vacat. col.
 ij. ver. est etiam in eo aliud spe-
 ciale. &c. C. de bon. vaca. libr. x
 150 ¶ Decimosexto, inquit iu-
 dex incidenter cōtra testes de-
 ponētes falsum, vel vacillātes in
 iudicio: & potest illos ex officio
 punire. text. est & ibi Bal. & do-
 cto. in l. nullum. C. de testi. & in
 e. super his. de pœnis. & no. Bar.
 in l. iij. §. praterēa. ff. de suspes.
 tuto. & idem esset in producen-
 te falsos testes. quod possit pu-
 niri ex officio: per ea, quæ dixi
 in vers. precedēti. de producen-
 te falsam scripturā. & p̄ ea que

dicā infra proximo ver. ¶ De-
 cimoséptimò, inquit iudex ex
 officio generaliter de omni de-
 licto commissio coram se. vel in
 iudicio incidenter. dum ipse co-
 gnoscit de aliquā principali
 causa: hoc enim operatur conti-
 nētia causæ. ita dicit Bal. in d. l.
 iubemus. col. ij. in fi. ver. v. C. de
 prob. & Bar. in d. l. iij. §. prater-
 eā. & probatur in d. l. nullum. &
 not. Bar. in l. iij. §. si publico. col.
 iij. vers. quarta regula, & c. ff. de
 adulte. & in l. si qua pœna. ff. de
 152 ver. sign. ¶ Decimooctauò, in-
 quit iudex de iuribus ecclesiæ
 & de beneficio ecclesiasticis:
 quia potest inquirere cōtra pos-
 sessorē beneficii: vt doceat quo
 titulo possidet: & similiter con-
 tra possessorem alterius rei ec-
 clesiasticæ. Ita tenet Inno. in c.
 ad nostrā. el. ij. de iureiu. & Bal.
 in l. ciuile. C. de fur. & Bal. in l.
 sancimus. C. de sacrosan. eccles.
 & Bal. i. l. cogi. col. ij. C. de peti-
 hered. & in l. ij. C. quo. & quan-
 do iud. & no. gl. & doct. i. c. j. de
 reg. iur. lib. vi. & potest excōmu-
 nicare. c. dilecto. de sen. ex com.
 153 li. vi. ¶ Decimononò, inquit
 iudex in omnibus casibus, in q-
 bus accusator nō probās, excu-
 satur à præsumpta calūniā q̄ nu-
 meratur per gl. in l. athletas. §.
 calūniator. ff. de his q̄ not. inf.
 ita dicit Bar. in d. §. calūniator.
 154 ¶ Vigésimò, inquit iudex ec-
 clesiasticus cōtra tenētes bona,
 quæ debēt distribui pauperibus:
 vel ad alias pias cās: scdm Bar. i.
 d. l.

d. l. si vacantia. & facit hoc cōtra
 hzeres non adimplentes lega
 ta piazuxta not. in auth. hoc am
 plius. C. de fideicommissi. & Bar.
 in l. nec quicquā §. fin. ff. de offi.
 procōsu. & in l. seruo alieno. in
 princip. ff. de leg. j. & Barto. in l.
 Quintus. ff. de an. leg. & in l. ser
 155 uos. ff. de ali. lega. ¶ Vigésimo
 primò, inquit iudex ex officio
 de probitate vitæ, de idoneitate
 & moribus alicuius eligēdis, p
 mouendi, vel ordinandi. Item,
 quando visitat episcopus eccle
 sias, facit huiusmodi inquisitio
 nes cōtra clericos: prout de his
 dixi suprā, circa principiū huius
 sextæ partis. vers. quarto modo.
 156 & vers. sequenti. ¶ Vigésimo
 secundò, inquit iudex de om
 ni crimine, vbi interuenit accu
 sator, qui colludit seu p̄uvarica
 tur. text. est in l. fallaciter. C. de
 aboli. per quem ita tenet Bal. in
 d. l. iubemus. col. j. C. de p̄ba. &
 vide quod dicam infrā. ver. xliij.
 157 ¶ Vigésimo tertio, inquit iu
 dex contra calumniatorē, etiam
 nemine accusante. ita declarat
 Bart. in l. j. col. j. ad Turpili. &
 ibi, p̄prie est text. in §. j. & ratio
 est, quā suprā dixi, scilicet quia
 istud dictum calumnie commie
 titur corā iudice. Vnde meritò
 iudex inquit: vt dixi suprā, vers.
 xvj. & xvij. & ita dicit Bar. in d. l.
 j. col. j. & rāgunt Bald. & doc. in
 l. j. C. de Calū. & Bart. in l. ij. §. si
 publico. ff. de adult. col. iij. vers.
 158 quarta regula, &c. ¶ Vigési
 mo quarto, inquit iudex. pro

pter incidētem quæstionē vbi
 cunq; enim incidenter cognouit
 de crimine, potest de illo in
 quirere. text. est in l. p̄n. C. si ad
 uer. liber per quē ita tenet Bar.
 in d. §. si publico. col. ij. in fi. ver.
 secūda regula, &c. & vide omni
 no Bal. in l. quod euitandi. C. de
 159 cōdi. ob tur. causam. ¶ Vigési
 mo quinto, inquit iudex ex of
 ficio de iniuria facta scholari, &
 in isto casu est speciale, quōd iu
 dex sine accusatore inquirat de
 priuato crimine. ita tenet Bal. i
 authēti. habita. col. vj. sequitur
 versic. aliās scituris, &c. C. ne fil.
 pro pa. vbi plus dicit, quōd solus
 rector ciuitatis vel puincia in
 quirat, non autē episcopus, nec
 160 doctor legens. ¶ Vigésimo
 sexto, inquit iudex de delicto
 commissò per suum officialem
 in officio, & tunc indistinctē in
 quirat. Si verò extra officium de
 liquit, tunc inquit ita demum
 si est notorium, & non aliter, se
 cundum Bar. in l. si quis fortē. §.
 j. ff. de p̄nis. & vide text. cū ibi
 not. per doct. in l. ij. C. de spor. &
 quod not. Barto. in l. Senatus. ff.
 161 de offi. p̄sūd. ¶ Vigésimo
 septimo, inquit iudex cōtra fa
 cientē iniuriam suis officialib;
 vel famulis: dūmodo crimē sit
 notorium, aliās secus: quia esset
 suspectus: sed notorietas facit
 cessare suspicionem, secundum
 Bart. in dicta l. si quis fortē. §. j.
 ff. de p̄nis. ¶ Vigésimo octa
 uo, inquit iudex de omni cri
 mine notorio. text. est, & ibi ple
 y ne

nè Bal. & Saly. in l. ea quidē. C. de accusa. & Andre. de Yser. in constituit. humanitate. colū. ij. & habetur in l. j. C. de custo. reo.

163 ¶ Vigesimo nono, inquit in iudex specialiter de omni crimine sup. quo processit, primo inquisitio generalis ad inueniendos malefactores, & purgandā

165 prouinciam malis hominibus: iuxta l. cōgruit. ff. de offic. præs. nam illa inquisitio, dicitur præparatoria ad specialem, & frustra fieret, nisi contra maleficos repertos deueniretur postea ad particularem inquisitionem. ita dicit Bal. in l. iubemus. colū. ij. versic. & est sciendum, & c. C. de probat. & Bald. in l. ea quidem. colū. vij. versic. iij. & c. C. de accusa. & Barto. in l. j. si publico. colū. iij. in princ. versic. iij. regula, & c. ff. de adul. pro hoc est text. in l. iij. §. mādatis. ff. ad legem

167 Julia. pecul. & Bal. in l. cōgruit. in j. lect. & Abb. in cap. bonæ. el. prima. col. iij. in vj. not. de elect. & prædicta declara & limita, vt

164 in frā. ver. xxxvj. ¶ Trigesimo, inquit iudex de inimicitis & gueris, quæ viget in ciuitate inter particulares ciues: ex quibus potest turbari res publica, & deueniri ad arma. nam tunc potest iudex compellere partes ad pacem ex suo officio, secundū Bartol. in l. congruit. in si. ff. de offic. præsidis. & Bald. in l. cum affirmes. C. de liber. causa. Et de hac materia, quando iudex posset

168 compellere partes ad concor-

diam in ciuili vel criminali causa, vide Bald. & Moder. in l. quidam æstimauerūt ff. si cert. pet. & Bal. in l. ex stipulatione. C. de senten. & prædictis adde text. in l. j. §. quies. ff. de offic. præs. vr. & Alexan. & Pau. de Castr. & doct. in l. q. bona. §. si quis iuxta. ff. de dam. infe. ¶ Trigesimo primo, inquit iudex contra filium, qui impias manus in patre vel matrem iniecit, vel si ipsos parentes contumeliis affect: quia tale delictū vindicari spectat ad publicam vtilitatem. text. est in l. j. §. si fili. ff. de obsequiis à liber. pat. præstan. ¶ Trigesimo secundo, inquit iudex contra custodem carceris: qui pretio corruptus, dimisit carceratum sine vinculis, vt fugere possit: vel passus fuit introduci ferrū, vel venenum in carcerē. text. est in l. i

167 carceri. ff. de custo. reo. ¶ Trigesimo tertio, inquit iudex contra lenones: qui nuntunt mulieres ad luxuriā allicere, & dicuntur deuastratores castitatis. vnde iudex potest illos de ciuitate expellere & punire: vt in authēti. de leno. §. sancimus. & ibi Ang. vbi plus dicit, quod is, qui decipit mulierem cū promissione pecuniæ, & sub tali promissione vel datione ipsam adulterat: punitur poena statuti loquentis de adulterante inuitam mulierē. Nam inuita dicitur mulier, quæ decipitur sub auri promissione.

168 ¶ Trigesimo quarto, inquit iudex de crimine lenocinii sine

accusatore: p. tex. in l. ij. §. si pu-
 169 blico. ff. de adulter. * nam istud
 crimen reputatur malus adulte-
 rio, secundum Angel. in tracta.
 male in verfic. *che me hai adulte-*
 170 *rato, &c.* in fin. * sed pulchrum
 dubium est, an de crimine adul-
 terij possit inquiri ex officio ne-
 mine accusante. Ang. in d. versu.
che me hai adulterato, &c. colu.
 iij. versu. quaro, an de adulte-
 rio, &c. tener quod sic, ex quo est
 crimē publicum: per dictum §.
 si publico. Cōtrarium dicitur in
 decisio. clxxvj. consi. Neapol. vbi
 dicitur, quod de adulterio non
 inquiritur ex officio: nisi quan-
 do esset notorium. & hāc opin.
 tenet Matth. de afflic. in constit.
 legum asperitate. col. iij. vbi di-
 stinguit. Aut præcessit accusatio
 mariti vel alterius, & postea de-
 sistit: & tunc iudex inquit. aut
 nulla accusatio præcessit: & non
 potest inquirere. ne habeat for-
 174 * & ista inquisitio generalis po-
 dare cōnubia matrimonij: iuxta
 l. constante. ff. de adulteri. & l.
 quavis adulterij. C. de adul. ve-
 rum in regno est litera arbitra-
 lis, quæ incipit, Ne tuorum. qua
 cauetur, quod iudex potest in-
 quirere de omnibus criminibus
 arrogantes pœnam mortis na-
 turalis vel ciuilis, vel mēbri ab-
 scissionis. vnde is, qui haberet
 cōcessionem literarum arbitra-
 lium, posset in regno inquirere
 de crimine adulterij: cum pro
 eo sit pœna mortis: vt d. l. quan-
 uis adulterij. in fi. & not. And. de
 Yser. in d. consi. legū asperitate.

* Trigesimoquinto, inquit
 iudex de omni crimine, in quo
 quis reperitur in flagranti per
 officiales curiæ: puta in actu de-
 linquēdi, ita tenet And. de Yser.
 in consi. regni, quæ incipit, hu-
 172 manitate. col. ij. & iij. §. * Trige-
 simo sexto, inquit iudex gene-
 raliter in regno cōtra homines
 malæ vite: vt dixi suprà versu. x.
 & xxix. hoc addito, quod de iure
 173 constitutionum regni, * quan-
 do venit iudex in provincia vel
 ciuitate, potest facere edictum,
 quod omnes qui sentiunt se of-
 fensos, debeant comparere co-
 ram eo infra talem terminū ad
 querelādum. & similiter omnes
 testes, qui habent aliquam noti-
 tiam de crimine alicuius, & de
 mala vita alicuius, compareant
 ad deponendum testimoniū ve-
 ritatis cum cōminatione, quod
 elapso termino non audientur:
 174 * & ista inquisitio generalis po-
 test fieri, quotiens iudici placue-
 rit, & per eam deuenit postea ad
 specialem. vt dixi suprà. versu.
 xxix. Ita hæc omnia traduntur in
 consi. inquisitiones. & consi.
 seq. quæ incipit, hi, qui. versu per
 capitula regni est nouiter pro-
 uisum, q̄ istæ inquisitiones ge-
 nerales non fiant, nisi semel in
 anno: & quod non descendatur
 postea ad speciales, nisi in casu-
 bus, de quibus licitum est inqui-
 ri de iure. & nisi ex mādato prin-
 cipis in aliis nō permisis. & de
 hoc est capitulū regni, per quod
 datur optima limitatio ad mate-

riam l. congruit. ff. de offic. præ-
 fidis. & ad ea quæ dixi suprà. in
 versic. xxix. scilicet. quòd non ad
 omnia crimina est præparatoria
 inquisitio generalis. nam si per
 inquisitionem generalem inue-
 niretur quis in tali delicto, de
 quo non potest de iure inquiri:
 nihil prodest dicta inquisitio:
 quia non erit sufficiens ad deue-
 niendum ad specialem: quia aliàs
 de facili fieret fraus legi, & de
 omni leui crimine posset inqui-
 ri faciendo primo generalem in-
 quisitionem, prout hoc etiam dixi
 suprà. in tertio requisito. ad in-
 quisitionem, in octava limitatio-
 175 ne. i. si. ¶ *Trigesimoseptimò,
 inquit iudex de crimine læsæ
 maiestatis perpetrato cōtra per-
 sonam principis vel suorum col-
 lateralium. Text. est in constitu-
 ti. q. 9. de specialibus. & hoc est
 etiam pñsum de iure cōmuni
 per extrauag. ad reprimendam.
 176 ¶ *Trigesimooctauò, inquit
 iudex sine accusatore cōtra fa-
 mosos latrones & fures, aggres-
 sores stratarum, latitantes in syl-
 uis, & alios similes: & ipsos pun-
 nit sine ordine iudiciario: vt d.
 const. regni, quæ incipit. iustitia
 rij non per calēdas. & est etiam
 prouisum de iure cōmuni, per
 l. capitaliū. §. famosos. & §. gra-
 fiores. ff. de pœnis. & l. constitu-
 177 tiones. ff. de appel ¶ *Trigesimo-
 nonò, inquit iudex contra
 inobedientes & turbātes suam
 iurisdictionem, & contra rebel-
 les & contumaces ad pœnas le-

gitimas, & multas imponēdas:
 vt probatur in l. secunda. C. de
 spor. & in l. prima. per totū. ff. si
 quis ius di. non obtemperauer:
 & per Bald. in dicta l. iubemus.
 columna secunda. in fin. versicu-
 sexto. C. de probatio. & habetur
 plenè in constit. pœnam eorum.
 & ibi per Andræam de Yser. in l.
 eos. C. de modo mul. & in toto
 tit. ff. de requiren. reis. & in l. ad
 178 distos. C. de epis. aud. ¶ *Qua-
 dragessimò, inquit iudex cōtra
 socios criminis in casibus, in
 quibus licita est interrogatio de
 sociis, qui numerantur per glo.
 in l. fin. in fi. C. de accus. ita dicit
 Andr. de Yser. in d. cōsti. hi. qui.
 179 ¶ *Quadragesimoprímò, in-
 quit iudex de homicidiis &
 damnis clandestinis, vbi nullus
 accusator apparet. & hoc est no-
 uiter prouisum per duas cōstit.
 regni, videlicet, per constitu. su-
 per incisionibus. & const. si dam-
 na. & ibi per Andræam de Yser. &
 sunt duo capitula regni: vnum
 videlicet, in numero 24. & inci-
 pit, clandestinis aliud in nume-
 ro 155. & incipit, constitutionē
 diui patris. Est etiam aliud capi-
 tulum regni limitans, & decla-
 rans, quādo habet locum pœna
 homicidij clandestinis, in nume-
 ro 114. & incipit, itē statuimus,
 quòd pœna, & c. quo cauetur di-
 ctam pœnam tunc habere locū,
 quando homo reperitur mor-
 tuus: secus, si reperitur viuus, li-
 180 cet vulneratus. ¶ *Quadrage-
 simosecundò, inquit iudex de
 omni

omni crimine, in quo iteruenit
 accusator, & pēdente accusatio-
 ne in iudiciū deducta, moritur:
 nam iudex prosequitur ex offi-
 cio, ne delicta remaneant impu-
 nita, ita tenet Bar. in l. iij. §. j. co.
 si. ff. de li. agno. p. l. defuncto. ff.
 de pub. iudi. & l. penult. in prin.
 & ibi Bar. eod. titu. & tenet Bar.
 in simili de accusatore absente
 in l. inter accusatorē. ff. de publ.
 iudic. & habetur in ca. j. & ij. de
 coll. de reg. & hic potes cumula-
 re omnia, quæ dixi suprà de ac-
 cusatore desistente: vel colludēte,
 vel transigente: & de aliis quàm
 pluribus, quæ plenè cumulaui s.
 in viij. requisito ad inquisitionē,
 181 cum suis fallētiis. ¶ * Quadra-
 gesimo tertio, inquit iudex su-
 per necessitate ciuitatis & ciuiū
 subditorū: maximè tempore ca-
 ristiæ & necessitatis, compellen-
 184 do dominos ad vëndendum fru-
 mentum & annonam iusto pre-
 tio. l. j. §. si. ff. de offic. præfect. vr.
 & ibi Bart. & tradunt Moder. in
 l. nec emere. C. de iure deli. non
 tamen potest cōpellere illos, q
 habent frumentū solū pro vi-
 ctu suo: quia ordinaria charitas,
 scīpīt à seipso. l. præses. C. de ser-
 uitut. & aqua. ita dicit Andræ. de
 Yser. in proce. constit. col. j. vbi
 allegat illud in Euang. Matthei,
 Ne fortè non sufficiat nobis &
 vobis, ite potius ad vëndentes, &
 182 emite vobis, & c. ¶ * Quadra-
 gesimo quarto, inquit iudex con-
 tra aduocatos & procuratores
 calumniosos & tumultuosos, &

malè se versantes in eorum offi-
 cio, vel si sunt infames. nam po-
 test illis interdicere, ne postulēt
 & procurent. & potest eis prohi-
 bere omnes actus forenses: vt d.
 l. j. §. si. ff. de offi. præfect. vr. & in
 l. moris. in princ. & §. j. ff. de pœ-
 nis. & l. j. §. remouet. ff. de postu.
 & l. quos prohibet. eodem titu.
 ¶ * Quadagesimo quinto, in-
 183 quirat iudex de defensionibus rei
 in criminalibus ex suo officio:
 etiam si reus non defendat, po-
 test, imò teneatur iudex perqui-
 rere suas defensiones ex officio,
 ad innocentiam suam proban-
 dam. tex. est & ibi Bart. in l. si nō
 defendatur. ff. de pœnis. & Bart.
 in l. j. §. si. ff. de questio. & l. i. iij.
 §. hoc autem iudicium. col. pen-
 ff. de dam. infect. & plenè in sua
 disputatione, quæ incipit, iudex
 184 maleficiorum, & c. ¶ * Quadra-
 gesimo sexto, inquit iudex sup-
 plendo de facto, & testes produ-
 cendo in omnibus casibus, in qui-
 bus potest procedere ad diffini-
 tiuam sententiam contra absen-
 tem, siue in ciuilibus, siue in cri-
 minalibus, secundum Bartol. in
 authenti. qui semel colum. j. per
 illum text. C. quomodo & quā-
 do iudic. & in l. ampliorē. C. de
 appell. & Bar. plenè in d. l. iij. §.
 hoc autem. in iij. q. j. ff. de damn.
 infect. Ex quo infero, quòd cum
 hodie in regno non requiratur
 litis contestatio in causis ciuili-
 bus: quia reo citato contumace,
 proceditur in iustā actore ad da-
 tionē termini probatorii in con-

rumaciā, & proceditur ad diffinitiuā etiam contra absente
 ut dicit regīa pragm. quā inci-
 pit, Relatione. sequitur, quod in
 omnibus causis ciuilibus absen-
 te reo potest iudex supplere de
 facto, & ex suo officio inquirere
 probatiōes rei absentis, & illas
 185 producere: ut veritatem inqui-
 rat tū in causa principali, quā in
 appellatiōis. text. est in d. a. u. h.
 qui semel ibi, veritate perquisi-
 ta, & c. & in dicta l. ampliorē. in
 princ. iuncta glo. in versic. adim-
 plere. & not. pulchrē Barto. in d.
 s. hoc autem. in tertia quēstione
 principali & Abb. in capitu. cau-
 sam. colum. si. de dolo & contu.
 Quod nota perpetuo, quia pau-
 ci aduertunt & per hoc posses
 saluare iudicē, ut nō possit alle-
 gari suspēctus, quando nimis fa-
 ueret reo in casu pradieto, quia
 186 lege permittēte facit. ¶ * Qua-
 dragesimoseptimō, inquit iudex
 de crimine falsę monetę,
 etiā nēmine accusante. l. j. C. de
 187 fal. mone. & * hodie in regno
 est prouisum, quod illi eudentes
 falsam monetam, damnētur ad
 vltimum supplicium & publica-
 tionem bonorum: per constitu-
 tionem, quę incipit, adulterinā &
 per capitulum regni, in numero
 29. quod incipit, ut quę, & c.
 ¶ * Quadragesimo octauo, in-
 187 quirit iudex de crimine hęresis
 ad instar criminis lęse maiesta-
 tis. & de hoc est prima constitu-
 tio regni, quę incipit, in consuti-
 lem. & imponit pœnam combu-
 stionis, & sic vltimi supplicij, &
 publicationis bonorū. & de ma-
 teria inquisitionis super tali cri-
 mine. est plenissimē tractatū in
 libro decretalium & sexti, in ti-
 tulo de hęreticis: quia hoc dicitur
 crimē ecclesiasticum & spe-
 188 ctat ad forū ecclesię. ¶ * Qua-
 dragesimononō, inquit iudex
 ex officio. etiam in causis ciuili-
 bus, partes interrogando, quan-
 do æquum sibi videtur: iuxta l.
 vbicunque. ff. de inter. ac simili-
 ter testes obscurē deponētes po-
 test repetere ex officio: ut habe-
 tur in ca. cum clamor. de testi. &
 in c. cum Ioannes. & ibi Abb. &
 Fely. de fide instrumen. ita dicit
 Bar. in d. l. iij. s. hoc autē. in iij.
 quęst. principali. ff. de dam. infe.
 & ibi etiam Alex. & no. glo. in s.
 illud tamē. in authent. de testi.
 189 ¶ * Quinquagesimō, inquit
 iudex de veritate instrumenti
 producti in iudicio. text. est, iun-
 cta glo. & ibi Bar. & Ang. in au-
 then. de tabel. in princip. & not.
 Bar. in d. s. hoc autem. in iij. q. in
 190 fin. ¶ * Quinquagesimoprimō,
 inquit iudex de conditione te-
 stis, qui coram eo producitur:
 nam potest ab honestis perso-
 nis interrogare & inquirere de
 conditione testis, & de inimici-
 tia, & aliis defectibus: ut est glo.
 in versic. inimicitiz. & ibi Bal. in
 l. iij. in prin. ff. de testi. & glo. in
 versic. officij in s. sancimus. in
 authen. de testi. & gl. in l. j. s. cu-
 ratores. ff. de magistra. conue. &
 Barto. in d. l. iij. s. hoc autem. in
 iij. q.

lij. q. in fi. & Bart. in dicta sua di-
 spuratione incip. iudex malefi-
 191 ciorū. co. iij. ver. iij. & c. ¶ Quin-
 quagesimosecundo, inquit iu-
 dex ad denuntiationem sibi fa-
 ctam, per officialē deputatum
 ad crimina deferendum: vt puta
 quando vadunt officiales per-
 quirendo lutores, portantes ar-
 ma, & alios similes delinquen-
 tes: nam ex quo reperiuntur in
 flagranti & notorio crimine, pos-
 sunt denunciari iudici, & iudex
 inquit ad eorum denuntiam: 195
 alias facit litem suam, secundum
 Bald. in l. iubemus. col. ij. versic.
 ij. C. de probat. per l. fi. C. ne san-
 bapti. l. iteret. de hoc est text. in 166
 l. ab accusatione. §. nuntiatores.
 ff. ad Turpil. & not. plenē Bar. in
 l. diu. ff. de custo. reo. vbi plenē
 tangit de effectu istius denūtia-
 tionis. & idem Barto. in l. ij. §. si
 publico. colum. ij. in fin. versicu.
 do regulas. prima est, & c. ff. de
 192 adulter. ¶ Quinquagesimoter-
 tio, inquit iudex ex officio in
 dando aduocatos pupillis, pau-
 peribus, & personis miserabili-
 bus, & maxime, ne à potētibz
 opprimantur, & similiter furio-
 sis. text. est in l. nec quicquam §.
 aduocatos. & ibi Bartol. & do-
 ctō. ff. de offi. procon. & in l. j. §.
 ait p̄tor. & ibi gl. ff. de postu.
 193 ¶ Quinquagesimoquarto, in-
 quirat iudex de cōtemptu & cō-
 tumacia procuratoris, qui admi-
 nistrat negotia absentis. nā po-
 test illum ex officio remouere
 ab administratiōe, & sibi inter-

dicere officium procurationis.
 text. est in l. eū, qui res. C. de pro-
 cura. per quem ita dixit Bal. in l.
 mandatum. col. iij. versicu. sexta
 194 est, & c. C. mādati. ¶ Quinqua-
 gesimoquinto, inquit iudex ex
 officio contra procuratorem: vt
 doceat de mandato: ne iudiciū
 efficiatur frustratorium. & hoc
 potest facere iudex etiam post
 litem contesta. secundum Abb.
 in cap. nulli. de accusa. & habe-
 tur in cap. exceptionem. de ex-
 cept. ¶ Quinquagesimosexto,
 inquit iudex de crimine sacri
 legij & plagij. text. est. & ibi Bar-
 tol. in l. iij. §. mandatis. ff. ad l.
 lul. pecul. ¶ Quinquagesimo
 septimo, inquit iudex, ex offi-
 cio contra non soluentes deci-
 mas, & illos compellit ad soluē-
 dum, etiam nemine perente. ita
 tenet Card. in clem. ij. in xxlij.
 197 quest. de iud. ¶ Quinquagesi-
 mooctauo, inquit iudex ex offi-
 cio de idoneitate tutoris, & quā-
 do mater petit dari vnum tuto-
 rem filio suo. nam iudex potest
 ex officio inquirere & videre si
 sunt alij legitimi tutores magis
 idonei, quam ille, quem mater
 petit: tunc potest repellere peti-
 tum à matre, & dare alium ma-
 gis idoneū. ita tenet Bald. in l.
 precib. col. vj. ver. & scias, quod
 198 mat. & c. C. de impub. & aliis sub
 lit. ¶ Quinquagesimonono,
 inquit iudex ad faciendū sepe-
 liri defunctum: cogēdo haredes
 ex officio, vt ipsum sepeliant, &
 potest ex officio videri res here-

ditarias, vel compellere hæredes ad vendendum pro sepultura defuncti etiam ante aditam hæreditatē. text. est & ibi Bar. in l. 199 qui erat. ff. fami. ercisc. ¶ * Sexagesimo, inquit iudex cōtra agētem sine actione, & cui non cōpetit ius agendi: & potest ipsum ex officio repellere à limine iudicij: vt nō. glo. Bart. & do. in l. vbi pactū. C. de transa. & Soc. in conci. 257. col. ij. in fi. ver. ij. & c. i. ij. vol. Similiter repellit eū, quē constat calumniosē agere, vt dicit idem Soci. in consil. xxxviij. col. pe. in princip. in j. vol. & de hoc vide plenē per Fely. in cap. 200 ad aures. de præscri. ¶ * Sexagesimo primo, inquit iudex ex officio, q̄ habet literas arbitrales in hoc regno de omnib⁹ criminibus irrogantibus poenam mortis civilis, vel naturalis, vel membri abscissionis, & de iniuria illata pupillo, viduæ. vel ecclesiæ: vt est capitulum regni quod incipit, ne tuorū. & aliud quod incipit, si temporū. & ista duo capitula sunt literæ arbitra 201 les. ¶ * Sexagesimo secundo, inquit iudex ex officio p̄ syndicatores cōtra officiales ad syndicatū de commissis & obmissis in officio: nam contra eos potest procedi non solum ad querelam partium, sed etiā per inquisitionē: vt est regia prag. quę 202 incipit, regię dignitati. ¶ * Sexagesimo tertio, inquit iudex cōtra frequētores tabernarum, contra lusores ad ludos prohibi

tos, & contra frequēter rixantes & portantes arma, & contra homines deambulantes per plateas & vicos, qui sunt iuvenes sine arte, & non laborant, nec habent redditus, & vadunt bene vestiti. nā p̄sumitur de eis omne malum. omnes enim isti si fuerunt cōiuncti per decem testes, debent condemnari ad tēpus in galeas. itā dicit consti. regnī, hi, qui. in prin. & ibi plenē hoc declarat Matth. de afflic. in not. & Paris in trac. synd. in vers. inquisitione. col. ij. vbi seipsum inuoluit, allegando plura capitula & constitutiones regnī. in fine nihil certi cōcludit. & tenet ibi Paris, q̄ ille numerus decem testium, est hodie redactus ad quatuor, per capitulū regnī, qd̄ incipit, subiungēdo. in hoc puto, quod male loquatur: nam dictum capitulum, subiungendo, loquitur in aliis terminis & delictis. vbi venit pena mortis, vel mēbris abscissio. ¶ Et puto, q̄ intentio illius cōsti. hi, qui. dū requirit probationē decē testium fuerit: quia id quod probatur per decem testes, efficitur notorium: vt dicit Bal. in authē. quod locum. in fi. vers. decimō quaritur. C. de colla. & in notoriis iudex potest inquitere. l. ea quidē. C. de accu. & habetur in. l. j. C. de custo. reo. & dixi sup̄ ver. xxviij. & p̄ istā rationem puto illam cōsti. hi, qui. nō esse correctam per capitulū regnī, qd̄ incipit generales. de cuius intellectu dixi sup̄ vers.

204 xxxvj. ¶ *An autē in crimine priuato possit ingri ex officio, puta si furto vel iniuria: vide Lucam de pen. in l. si vacantia. col. iij. vers. in regno autem, & c. C. de bo. vac. lib. x. vbi tenet q. nō hoc tamē intellige, nisi delictū esset notorium: vel esset cōmissum coram officiali. nam tūc licet sit priuatum, potest de eo inquiri: per ea, quę dixi suprà, ver. xviij. & xxviij. not. Paris i tra. syn di. in vers. inquisitio. col. v. vers. & adde, & c. Eodem modo, si esset commissum vnum magnū furum, & nesciretur author, potest iudex inquirere, mittendo prō vicinis, & inuestigando alia indicia pro inueniendo fure, secundum Barto. in l. si. col. j. ff. de questio. & vide, quod not. gl. in d. cōsti. hi, qui. §. de specialibus. & glo. & And. de yser. in cōsti. præsenti lege. ij. & vide. Pari. in d. ver. inquisitio. col. iij. in prin. Item, posset limitari, vbi furtū trāscenderet summam augustalis, quo casu in regno esset poena mutilatiōis manus vel mortis, secundū formā capituli regni, ad hoc quod nostrorū, & c. nam tunc iudex habens literas arbitrales, posset procedere ex officio, per illā literam arbitra-

205 lem, ne tuorum. ¶ *Vnum tamen scias, quod licet hodie pro furto sit imposita poena mortis, & sic sit altera poena iuris communis: tamen adhuc dicitur crimē priuatum, & non dicitur publicū, secundum Lucā de pen-

na in quadā sua additione, posita in capitulis regni. post capitulū 215. quod incipit, cura nobis & c. & declarat las. in l. pen. ff. de cond. ob. causam. ¶ *Sexagesimo quarto, potest iudex inquirere regulariter, de oī crimine, de iure canonico. ita tenet Cād. in suo trac. male. in titu. quomodo de male. cogno. per inquisi. col. ij. vbi ponit nonnulla requisiti, quę copulatiuē requirūtur, vt procedat inquisitio de iure canonico: de hoc habetur in ca. inquisitionis. & in c. qualiter & quando. de accu. ¶ Plures autem casus, in quibus inquisitio fieri potest, perquirat studiosus inuestigator. hos autē comouisse sufficiat, qui in mentem venerunt.

207 ¶ *Cuius autem expensis debeat fieri inquisitio criminosa: forū dicit quod expensis fisci, secundum And. de yser. in cōsti. iustitiarij.

208 la. iij. ¶ *Vltimò queritur, quod si inquisitio est inepta, an valide tur per confessionem inquisiti. vide Ang. in consi. 178. incip. visis actis prædictis, & c. vbi tenet tutius esse, quod inquisitus absoluitur, & denuo postea apere inquiratur. & hoc videtur terminare in deci. 176. consil. Neapo. Rob. Maranta. V. I. D.

De denūtiatione, quę est modus peruenien. ad iud.

Denuntiatio, quatuorplex sit.
 Denuntiatio, in quā differat ab accusatione.
 Denuntiatio iudiciali priuata, quę dicatur.

dicatur.

4 Denuntiatio euangelica, quæ & vn de dicatur.

5 Euangelica denuntiatio, quando locum habeat.

6 Sententia iniuste lata, licet trāferat in rem iudicatam: rescindi tamē potest, per euangelicam denuntiationem.

7 Denuntiatio canonica, quæ dicatur, & quando habeat locum.

EXpedita materia inquisitio nis, venio ad quartum modum ingrediendi iudicium, scilicet, ad denuntiationē, prout pollicitus fui prosequi istos modos in principio huius sextæ partis. Peruenitur igitur ad iudicium, quandoque per viam denuntiationis, & de hac est sciendum,

1 quod denuntiatio, est triplex: sci licet, iudicialis, euangelica, & canonica. Denuntiatio iudicialis, est duplex, scilicet, publica, & priuata. Publica est, quādo i iudicio deducitur aliquod crimen ad publicā vindictā ad denuntiā alicuius officialis vel alteri priuati, & iudex præcedere tali denuntiatione, ingrit postea de illo crimine: vt dixi supra in materia inquisitionis vers. liij. * & ista denuntiatio, est similis accusationi: vt dicit Apd. de yser. in consti. li teras. in hoc tamen differt: quia denuntiator nō se inscribit: nec facit partem in iudicio, sicut accusator: vt declarat Sali. in l. ea quidē. in prin. C. de accu. & Ange. in trac. male. in vers. nec non ad denuntiam, & c. vbi plene tē-

git materiam huius denuntiationis. Et in hac denuntiatione nō requiritur aliqua monitio, vt tenet Spe. in tit. de denuntia. §. se cundo. vers. publica. & de hac loquitur tex. in ca. j. §. sanē. de cessi. lib. vj. & Bar. plene in l. diuus. ff. de custo. reo. & Bar. in extrauag. ad reprimendam. in vers. per denuntiationem. & Ang. in d. vers. nec non. ad denuntiā, & c. ¶ De denuntiatio iudicialis priuata, est illa, quæ fit ad priuatū interesse, & commodū: vt quando aliquis filius vel seruus indebitē opprimitur à patre, vel à domino, & idem in omni alio oppresso ab aliquo potētiore, & similiter in personis miserabilibus oppressis: nam possunt hoc denuntiare in iudicio, vt per iudicem releuētur: vt not. Spe. in ti. de denuntia. §. secūdo. vers. priuata. & Barto. in d. vers. per denuntiationem. & c. & hanc denuntiationem iudicalem plene declarat Abb. in capi. nouit. columna. 17. vers. nunc condescendo. & c. de iudic. ¶ Secunda denuntiatio, per quam additur iudicium, est denuntiatio euangelica: & hac est valde notanda: quia per eam reparantur multa, quæ sunt auxilio iuris ciuilis destituta: vt dicit Barto. in d. extrauag. ad reprimendam. in vers. per denuntiationem. Et ideo dicitur euangelica: quia habuit originē ab euangelio: vt dicit Abb. in dicto capitu. nouit. colum. xvij. versiculo vltimo, & c. vt traditur

Matth

Matthari cap. xviij. & Lucæ cap. xviij. dñ dicit, Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum primò inter te & ipsum. & hæc est prima monitio. & si te non audierit, adhibe tecū vnum vel duos. & hæc est secūda monitio. quòd si te non audierit, dic ecclesiæ. & ista est denuntiatio euāgelica: per quā aditur ecclesia, & sic iudex ecclesiasticus, bina prius monitione præcedente: vt loquitur tex. in d. ca. nouit. & cap. si peccauerit. ij. q. j. & declarat Bald. in authen. ad hæc. colū. ij. in fin. C. de vsur. & plenissime Abb. in d. cap. nouit. col. xj. cum pluribus seq. ¶ Et breuiter ad hanc denuntiationem recurrimus. vbiq̃ue aliquis tenet indebitè aliquam rem contra conscientiam & cum peccato nam potest is, qui prædedit interesse, adire iudicem ecclesiasticū, formando libellum narrando qualiter ille tenet dictam rem cum peccato, & contra cōscientiam: 6 propterea denuntiat ipsum ecclesiæ, vt eum corrigat à peccato, & compellat ipsum consequenter ad rei restitutionem: & debet narrare qualiter præcessit illa bina monitio, secūdum formam euāgelij: quia aliàs hæc denuntiatio non procederet. secundum Specu. in titu. de denuntia. §. ij. versu. item opponitur. & versic. quod autem. & Bald. in d. versicu. per denuntiationem. & Fely. in d. cap. nouit. col. penul. vbi sequitur opin. Franc. de are.

scilicet, quòd etiam in delictis notorijs regratur illa bina monitio: quicquid tenuerit Archi. in capitu. si peccauerit. secūda quæstio. prima. & per hanc denuntiationem iudex principaliter intendit corrigere denuntiatum à peccato: quia ista censetur denuntiatio charitativa. Verū quia à peccato desistere nō potest, nec pœnitentiam agere, nisi rem ablatam restituat: vt declarat pulchrè Abb. in capitu. ad nostram. el. ij. de iureiuran. idè per consequentiam necessariam constringit denuntiatum ad rei restitutionem: non solum per censuras ecclesiasticas: verum etiam per misionem in possessionem. secundum Bal. in d. Authen. ad hæc. colum. ij. in fin. & seq. C. de vsur. quem sequitur Felyn. in d. capitu. nouit. colum. fin. & iste est bonus modus recuperandi rem per alium detentam, quando aliud ciuile remediū deficeret. ¶ Hinc dicimus, quòd si est lata sententia iniusta in fauorem alicuius, & transiuit in rem iudicaram. licet succumbens sit exclusus ab omni ciuili remedio tamē si is, q. obtinuit, scit se iniuste obtinuisse. potest denuntiare ecclesiæ per hæc denuntiationem euāgelicam, & compellitur restituere id, quod iniuste habuit, vt à peccato desistat, secundum Abb. in cap. j. col. fin. de concess. praben. & potest constare de scientia obtinentis, quando forte confiteretur extra iudic

iudiciū se iniuste obtinuisse, vt ibi dicit Abb. circa fi. Reliqua de ista denuntiatione dic, vt plenē per Abb. Fely. & doct. in d. c. nouit. & Bart. in d. extrauag. ad reprimendā. in vers. per denūtiatiōē. & in aliis locis suprà allegatis. **7** *q** Tertia principalis denūtiatio, dicitur canonica: ex eo quia à sacris canonibus fuit introducta: & ista est duplex: specialis, scilicet, & generalis. Denūtiatio canonica specialis, fit p̄ eū, cuius interest habere bonū prelatū, vel administratōrē, vel subditū, vt primò bis monitus, si est incorrigibilis, remoueat ab officio & beneficio: & de hac loquitur tex. in c. j. de off. custo. & i. c. licet Heli. de simo. Denuntiatō verò generalis, dicitur illa, quæ est publica, v. quando agitur de matrimonio dissoluendo, & de eius impedimentis. & de hac loquitur text. in c. ad dissoluendū. de despo. impub. & i. c. cum inhi bitio. de clāde. despo. vt quando duo volunt cōtrahere matrimoniu, & tertius denūtiat ecclesiæ impedimentū cōsanguinitatis, vel aliud simile. ita declarat Abba. in d. cap. nouit. colum. pen. in fi. & Spec. in ritu. de denuntia. §. ij. vers. canonica, & c.

De imploratiōe officij iudi.

Quāritur modus pueniēdi ad iudiciū, est p̄ imploratione officij iudicis. Et hic veniret discutiendum quotuplex sit officiū iudicis, & qualiter in eo

procedatur: an requirat litis contestationē, & alia solennia iudicii. De quibus omnibus remitto me ad ea, quæ not. Barto. & Docto. i. l. j. ff. de iur. om. iudi. & per glos. & cano. in cap. fin. de ofi. iudi. Vnde venio ad processum huius sextæ partis iuxta ordinē propositum. & primò secundum ordinem videamus materiā citationis. Rober. Maranta.

De citatione, primo menbro iudicij.

- 1** *Citatio iudiciarij ordinis, est fundamentum, & ab ea iudicium incipit.*
- 2** *Citari debet unusquisque præcedens interesse in iudicio, alias non valet actus: qui fit sine citatione.*
- 3** *Citatio, est de iure naturali: nec potest etiam per principem obmitti.*
- 4** *Citatio in singulis actibus iudiciarijs fieri debet*
- 5** *Citatio a iudicarij, fieri non debet: qui si presens esset, non posset actum impedire.*
- 6** *Citatio non requiritur in exigendis tributis, datijs, & collectis, seu sumptibus fiscalibus.*
- 7** *Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali non requiritur.*
- 8** *Partis citatio non requiritur in concedenda venia vocandi parentes, vel patronos in ius.*
- 9** *Citatio partis, an requiratur in productione instrumenti.*
- 10** *Sententia principis, seu imperatoris, vel sacri concilij, an fieri possit sine citatione partis.*

Pactum

- 11 Pactum de capiendō debitorem, vel eius bona operatur, ut captura fieri possit sine alia partis citatione. etiā potest impetrari familia à iudice, contra tertium possessorem. & nunc. 38.
- 12 Presens in iudicio, an debeat aliter citari, vel certiorari.
- 13 Citatus ob unā causam, qui comparuit, an teneatur respondere pro alia.
- 14 Citatio non requiritur contra debitorem suspectum de fuga.
- 15 Actus expediri potest sine citatione, quando periculum est in mora.
- 16 Sententia criminalis in fauorem absenti, valet etiam eo non citato. Sententia, si contra absentem feratur.
- 17 Sententia lata pro absente non citato, valet in causa ciuili, ubi proceditur sine figura iudicij.
- 18 Citatio partis non requiritur in actu, qui sit vltima die termini.
- 19 Citatus qui statim ascendit equum, & recessit, vel dixit nolle comparere, non est vltius citandus.
- 20 Citatio partis non requiritur in probatione, quæ soli iudici concludit.
- 21 Citatio non requiritur in actu expediendo, secundum conscientiam.
- 22 Executor testamenti, cui datum est arbitrium distribuendi & eligendi pauperes, potest id facere sine citatione heredum vel alterius.
- 23 Citatio partis, nec presentia requiritur in relatione agrimensores missi per iudicem ad mensurandum.
- 24 Calculatores sententiā ferre possunt, parte non citata.
- 25 Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum ablatarū, secundum formam l. si quādo. c. unde rē. Testes examinantur sine citatione pariter, damno seu furto in syluis passio. Mulier honesta in domo examinatur sine citatione partis.
- 28 Testis, cuius dicto necessario studium est, examinari potest parte non citata.
- 29 Testis, de cuius morte vel recessu timetur, parte non citata, potest examinari.
- 30 Actus qui in consequentiam tangit preiudicium alicuius, & non principi paliter, eo non citato fieri potest.
- 31 Prodigio potest interdici administratio per iudicē, sine alicuius citatione.
- 32 Fideiussorij citatio non requiritur in ferenda sententia contra principalem.
- 33 Iudex qui tulit sententiam interlocutoriam, à qua succumbens appellauit, potest usque ad definitiuam procedere sine citatione partis, antequam sibi inhibeatur.
- 34 Contumax condemnari potest ad expensas, sine alia citatione.
- 35 In dando tutore sine inquisitione, quis citari non debet.
- 36 Citatio eius, qui latitat nec citatur, non requiritur.
- 37 Citatio non requiritur, ubi certū est aduersario nullā cōpetere defensionē.
- 39 Citatio, à quo iudice fieri possit.
- 40 Iudex an possit citare suum subditū existentem extra territorium suum.
- 41 Iudex iurisdictionem exercere potest in alieno territorio inter subditos suos, cum licentia domini illius territorij; & non aliter. Quod procedit in terris Baronij; secus in terra demanij Regis: quia potest sine licentia.
- 42 Citatio per quem debet fieri.
- 43 Nuntij quales persone esse debeant.
- 44 Citatio potest per iudicem committi priuato

- privato, ac etiam famulo suo: unde criminalibus.
 etiam ipsi principali litiganti. Et 61 Citatio realis sine iudicis commissi-
 quid refertur in regno. m. 45. sione fieri non potest.
- 45 Executor potest qui per iudicē con- 62 Suspectus de fuga propria authori-
 stitui in suam causā. tate, etiam per privatum capi potest.
- 46 Citatio in scriptis non committitur in 63 Citatio verbalis, quæ dicatur, & quæ
 regno, nisi habenti publicū officium: sine iudicis commissione.
- 47 Citatio fieri potest, etiam per actio- 64 Locutus aī & quando in citatione in-
 rum magistrum, habentem iudicis feri debeat.
- 48 Iudex pro tribunali sedens potest 65 Citatio sine certo die, an & quando
 monere seu citare partem, ut tali die valeat.
- 49 Monitio iudicis habet vim perem- 66 Hora, in qua quis comparere tene-
 ptorij, & trina citationis. tur, an requiratur in citatione.
- 50 Citationū sex reperiuntur esse species. 67 Citatus quātum tempus habeat ad
 51 Citatio tria extrema requirit, scili- comparēdū. Et quid ferretur in regno.
- cet commissionem iudicis, & nuntiū 68 Contumacia qualiter & quando ac-
 executionem, & relationem. cusatur in regno: & quando circum-
 52 Citatio in civilibus valet sine com- 69 Citatio an & quādo valeat sine cau-
 missione ex generali consuetudine. sa: & an causam continere debeat.
- & non. 57. 70 Citatio ad audiendam intentionem
 53 Nuntio dicenti se citasse, quomodo curie, non valet.
- & quando credatur. 71 Citatio ad respondendum petitori por-
 54 Nuntiū relatio, ex actis apparere rigenda, an valeat. Et quid si petitio
 debet, antequam actus in contuma- non porrigatur illo die citationis.
- cia fiat, alius actus est nullus. 72 Verbum peremptoriū, an & quando
 55 Relatio nuntiū, est actus subtilitatis, in citatione apponi debeat.
- qui die feriato fieri non potest. 73 Citatio per literas, ut valeat, quid
 56 Sententia lata contra contumacē, ante contineri debeat.
- nuntiū relationem, est ipso iure nulla. 74 Citatio de necessitate non requirit
 57 Relatio nuntiū, potest fieri soli actio- scripturam regulariter.
- rum magistrum. 75 Delegatus debet copiam sui rescri-
 58 Citatio realis, capturam persona pti in citatione inferere: alias citatio
 importat. non valet.
- 59 Citatio realis fieri potest etiam in ci- 76 Persona illustris & clarissima, in
 vilibus, quando debitor est suspectus scriptis citari debet.
- de fuga. 77 Nuntio seu executori ad capiendā bo-
 60 Iudex non debet aliquem capere, na fisco delata, vel ad exigēdas pecu-
 ante summariam fidem, & neces- nias fiscales, non creditur sine literis.
- sus suspicionem in civilibus. Secus in 78 Personam neque bona nō potest nun-

tius sine scriptis capere.

79 Nuntio specialiter electo, non creditur sine literis, & supra num. 45.

80 Citatio extra provinciam, sine scriptis facta, non valet.

81 Citatio ad domum, & non personaliter sine scriptis, non valet.

82 Citatio per edictum, qualiter fiat.

83 Citatur per edictum, qui personaliter non reperitur, nec habet certam domum.

84 Per edictum citatur, qui dolose latitat, & impedit, ut citatio verbalis vel per literas possit eundem peruenire.

85 Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco, qui propter guerram vel inimicitias vel alio modo non est securus.

86 Clausus in domo, qui personaliter haberi non potest, citatur per edictum iame domus sue affixum.

87 Actor, qui porrexit libellum, & litem non persequitur, sed se absentat reo instante, potest per edictum citari.

88 Citatio per edictum, secundum constitutiones Regni.

89 Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.

90 Inhibitorem alicui apotheca prepositum, volens renouare, edictum ante illam apothecam publice proponere debet, ut nemo cum illo contrahat.

91 Clericus absens citatur per edictum affixum in valum ecclesie sui beneficii.

92 Episcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valum ecclesie exponere debet, contra sua interesse putantes.

93 Tenens predium tributarium, qui se absentauerit, citatur per edictum, & non comparet infra sex menses, priuatur predio.

94 Vniuersitas potest citari per edictum

95 Citatio in casibus, in quibus lex permittit fieri per proclama: in illis etiam potest fieri per edictum.

96 Edictum quanto tempore in loco affixum stare debeat, quando citatio per edictum fit.

97 Citatio per proclama, qua dicatur.

98 Inventarium quando faciendum est per heredem, fit citatio per proclama.

99 Litigator qui post litem contestata se absentauit, & non habet domum, vel neminem reliquum in domo, per publicum proclama citari potest.

100 Citatio per proclama contra certam personam, in quo loco fieri debeat.

101 Absens, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, potest per proclama citari.

102 Matrimonia antequam contrahantur citari debent contradictores per publicum proclama infra certum terminum; alius clandestina dicuntur.

103 Minor quando adiuu hereditatem, & postea per integrum restitutionem vult se abstinere & repudiare, tunc citandi sunt omnes creditores incerti per proclama, cum terminum mensium.

104 Creditor posterior potest citari facere anteriores per proclama, quando rem hypothecam vendere vult, Et quid talis citatio operetur.

105 Episcopus expulsus per proclama in aliena diocesi, potest expulsores citare, & contra eos procedere.

106 Pupillus, quando vult pari permissionem in possessione ex primo decreto, citari debent eius consanguinei per proclama.

107 Adversio in possessionem, quando facienda est contra absentem indefensum, eius

- sum, eius consanguinei & amici per 125 Citatio an fieri possit in apotheca
proclama requiri debent. vel in porticu, seu stabulo remissive.
- 108 Heres antequam adeat heredita- 126 Citatio, ut valeat, quid servare de-
tem, potest citari facere creditores p- bet nuntius, quando commissus est, ut
proclama, ut compareant ad eden- fiat personaliter, vel in domo.
- 109 Testamentum quando est publicu- 127 Relatio nuntii, debet esse clara, sci-
du, fieri debet citatio per proclama- licet ut referat se perquisivisse cita-
tum, & non inveniisse.
- 110 Citatio per proclama vel edictum, 128 Citatus in domo, multatur in re-
semper potest fieri, quando adversa- gno, si non comparet.
- 111 Citatio qua fit per campanam seu 129 Citatio an possit fieri in ecclesia.
- 112 Universitas an in die veneris san- 130 Citatio ubi fieri debeat, quando ci-
cti citari possit ad sonum tabelle, ex- tandu domum certam non habet.
- quo non pulsantur campana.
- 113 Citatio fit per campanam, quando 131 Citatus in quo loco teneatur com-
eundum est ad bellum. parere.
- 114 Son^o campana, que signa importet.
- 115 Citatio quando res agitur inter 132 Citatio in quo loco teneatur com-
duos litigantes, non debet fieri motu p- parere.
- prio iudicis, sed ad instantiam partis.
- 116 Iudex videns instantiam perire, 133 Citatio in quo loco teneatur com-
potest ex suo officio ad sententiam citare.
- 117 Citatio ut quis compareat die lu- 134 Citatio in quo loco teneatur com-
ne, martis & mercurij, an sit una, parere.
- vel plures.
- 118 Citatio generalis ad totam causam, 135 Citatio in quo loco teneatur com-
ut quis compareat singulis diebus & parere.
- horis usque ad sententiam, an valeat.
- 119 Citatio quando fieri debeat.
- 120 Citatio an valeat, quando dies ter- 136 Citatio in quo loco teneatur com-
mini cadit in diem feriatam, & an- parere.
- teneatur citatus tunc comparere in-
die sequenti, vel precedenti. nu. 123.
- 121 Citatio die feriata valet p tali cau- 137 Citatio in quo loco teneatur com-
sa, que die feriata expediri potest.
- 122 Princeps citare potest in die feria- 138 Citatio in quo loco teneatur com-
ta ad honorem Dei.
- 123 Citatio in quo loco per nuntium 139 Citatio in quo loco teneatur com-
fieri debeat.

ADNOTATIO.

AVTHOR in Operis parti-
tione, suos Tractatus sex parti-
bus claudere constituit: quod no-
bis fuerit argumento, illud hic
non (tāquam in *Aluacius* p^o secū
pugnātem) subuenire septimū
sui corporis membrum quippe
qui patefactis gradibus ad iudi-
cium, iam ē re nata occasione
ipsius membra exactissimē acu-
tissimēq; excutiat. Sunt enim,
nō i^o *ayōyay*, sed consequentia.



ROPOSVI^o in
principio hui^o vij.
partis, q^o prima
pars iudicii conti-
net decem mem-
bra. Quorum primū, est citatio:
quæ citatio meritō præponitur
in ordine: quia ab ea incipit iu-
diciū, ut in *ff. insl. de pœna*
re. liti. & probatur ex ordine ti-
tulorū in ff. veteri. nā Iuriscōsul-
tus volens tractare de iudiciis,
primō posuit iurisdictione in-
dicum:

dicum: & postea appropinquan-
do ad materiam iudiciorum, po-
suit titulum de in ius vocando,
vt designaret qd ab eo incipit
iudiciū, vt declarat Bar. in rubr.
ff. ne quis eum, qui in ius voc. &
dicitur citatio, fundamentū ordi-
nis iudicarij, secundū Spec.
in tit. de cita. in princ. ¶ Et quo-
niā materia citationis per mul-
tos scribētes in suis tractatibus
satis abundē est ventilata, ideo
ne arroganter videar alienos
mihi vendicare labores, breui-
ter super ea pertrāsire decreui.
Et solum pro introductione in
uenium in practica, maxime in
hoc regno, attingā quod serua-
tur de iure municipali huius re-
gni in materia citatiōis: & qua-
liter ius cōmune limitetur seu
corrigatur in hoc regno: qā hoc
est principale meum proposi-
tum, vt regnicolis, advocatis, &
assessoribus morem gerā. Vnde
ad materiam citationis appropin-
quans præsupponō, quod in
qualibet citatione sunt confide-
randa sex dubia: videlicet, quis,
a quo, per quē, qualiter, quādo,
& vbi: quibus sex examinatis, bre-
uiter, & succinctē erit expedita
materia huius primi membri.
¶ * Venio ad primum dubiū, scilicet,
Quis sit citandus. breuiter
conclusio est, qd is debet citari,
qui prætendit interesse, seu po-
test ladi ex aliquo actu, qui fie-
ret in iudicio, aliās ille actus nō
valet. l. de vnoquoque. ff. de re
iud. l. nam ita diuus. ff. de adop.

& l. si quando. & ibi Bal. C. de te-
sti. & c. ij. de testib. Sic ergo, qui
vult litigare contra aliquē, ante
omnia debet citare suū aduersa-
rium in iudiciū: aliās processus
nō valet: * quia citatio est inue-
ta de iure naturali, & est species
defensionis, & nullo modo po-
test obmitti, etiā per principē,
vt est tex. in cle. pastoralis. §. ca-
rerum. de re iud. & not. Bal. in l.
cū fratre. in si. verbis. C. de his
qui. vt ind. & Soc. in cōf. xij. col.
ij. in j. vo. vbi ponit exemplū, qd
Deus citauit Adā. * Et debet fieri
citatio in singulis actis iudicia-
rijs, vt d. l. de vno quoq. ¶ Li-
mita primō, istā cōmunem con-
clusionē nō procedere, quādo
aduersarius esset talis, qui etiā
si esset præsens, nō posset actum
impedire nec cōtradicere: quia
citari nō debet: & valet actus e-
tiam sine eius citatione. Ita per
plura tenet Ale. in l. recusare in
prin. ff. ad Treb. & Pau. de Ca. in
cōf. xxxiiij. col. pe. in ij. vol. per
rex. in l. iij. §. j. ff. de fide. libe. &
Bal. in l. nec quicquā. §. vbi de-
cretū. ff. de offi. procō. & ibi las.
in iij. col. ¶ * Secūdo, limita nō
procedere in exigēdis tributis,
datis, & collectis seu functioni-
bus fiscalibus: qā proceditur de
plano, nullo seruato iuris ordi-
ne, & sine citatione, solum exi-
gendo & cōpellendo debitores
etiā nō citatos. Ita singulariter
tenet Bal. in cōf. cccxxxiiij. in-
cip. licet. in iij. vol. ¶ * Tertiō li-
mita nō procedere in omnibus
actib

actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationē partis in causa principali: quia licet requirantur causae cognitionem: non tamen requiritur in eis citatio partis. ita tenent Bal. & Ale. in l. sed si hac §. prator ait. ff. de in ius vocan. & ibi ponunt exemplum
 8 in concedenda * venia vocandi parentes & patronos in ius: nam in tali concessione non requiritur partis citatio, licet fiat cum causae cognitione. idē tenet Bal. in l. ea quae circa si. col. C. quo. & quando iud. Pet. Phil. Cor. in cons. xlvj. col. pen. ver. facit. &c.
 9 in ij. volu. ¶ Et per hoc infero ad bonam practicā, in regno habemus ritum magnae curiae, quod quando haeres vult praesentare instrumentum secundum formam ritus, debet offerre petitionem praambuli, probando se esse heredem, pro liquidatione instrumenti: & idē forte esset in cessionario, per ea quae not. Alex. in l. si sic. col. si. ff. de leg. j. de hoc est unus ritus sub nu. 227. incip. itē servat ipsa curia, quod si sit praesentatio &c. & alius ritus, cccxlix. sub rubri. de praambulis. Dico, quod ex quo ista liquidatio praambuli sit ante citationem partis, in causa principali, non requiritur in ea alia citatio: per praedicta. & licet Bal. in l. ij. col. si. vers. sicul. ex his. C. de exe. rei iud. dicat, quod in liquidatione instrumenti requiritur partiscitatio, intelligo tamen Bal. loqui in tali liquidatione, quae sit post cita-

tionem, non ante, ne contradicatur ei, quod dixit ipsemet Bal. in d. §. prator ait. ¶ Quarto limita, non procedere, quando fertur sententia principis seu imperatoris: quia valet sine citatione, existente tamen iusta causa, secundum Bal. in l. cessante. in prin. C. quo modo & quando iud. & Bald. in l. nec causas. C. de appel. & Ale. in cons. ij. col. vij. vers. & quod not. Bal. & c. in j. vol. ubi plus dicit, quod in principe semper praesentatur iusta causa. Regulariter tamen etiam sententia principis non valet, sine citatione, ex quo princeps non potest tollere id, quod est iuris naturalis, ut est tex. & ibi gloss. & Bal. in l. fin. C. de legib. & idem Bald. in cons. lviii. in iij. vol. & Abb. in cap. in causis. de re iudic. tamen hodie in regno de communi stylo sacri consilij Neap. omnes sententiae sacri concilij feruntur sine citatione: & valent, ex quo profertur sub nomine regio. Bene verum est, quod post conclusum in causa sit citatio partibus, ut veniant ad allegandum verbo, vel in scriptis infra tale terminum, quo elapso fertur sententia sine alia citatione ad audiendum sententiam. & si ista citatio non praecederet, non valeret sententia regia, prout de hoc stylo attestatur Matth. de Afflict. in decisio. cclxxxij. cons. Neapoli. & ratio est: quia post conclusum in causa, citatio non est defensionis: quia nulla potest allegari
 decreta

defensio, sed est potius iuris pos-
sitiui. & ideo princeps potest il-
lam obmittere: & sic non obstat
cle. pastoralis. de re iudic. & hęc
ratio potest colligi ex verbis sin-
gu. Bal. in l. executorem. col. an-
tepe. vers. non obstat, quod de-
fensionis facultas &c. C. de ex-
cep. rei iud. qui dicit, quod cita-
tio nō est de iure naturali prin-
cipaliter, propter se, sed propter
defensionem: ergo vbi nō com-
petit defensio, ibi potest obmit-
ti per principem. ¶ Quinto li-
mita nō procedere, quando in
instrumento esset pactum, quod
debitor possit capi ad instantiā
creditoris ex sola ostensione in-
strumenti factā iudici. nam tunc
potest capi per iudicem autho-
ritate instrumenti sine alia prę-
cedenti citatione, per ea, quę
no. Ang. & Imo. & ibi etiā Alex.
in ij. col. in fin. in l. si sic. ff. de le-
ga. j. & licet loquantur in statu-
to, tamen idem esset in pacto, vt
habetur in l. nō impossibile. ff.
de pac. Et in specie in pacto re-
net hoc Matth. de Afflic. in cō-
stit. pacis cultum. col. vj. quod
nota, vt scias ponderare clausu-
las instrumentorum: quia vt plu-
rimū in instrumentis ponun-
tur istę clausulę executiuz: &
hoc corroboratur ex eo, quod
in simili concluditur in decisio.
cccxxvj. consil. Neapo. vbi dici-
tur, quod quando in instrumen-
to est pactum de capiēdo bo-
na debitoris, potest creditor im-
plorare familiam iudicis ad ca-

piendū bona: & iudex tunc con-
cedit familiam & capturam sin-
alia citatione partis, vt tene-
Alex. in consil. cxxxij. in liij. volu-
& Bal. in l. si aquam. in x. q. C. de
serui. et aqua. ¶ Sexto limita-
tio nō procedere, quando aduersarius
reperitur pręsens in iudicio: quia
potest actus expediti eo aliter
non citato: quia lex solum pō-
derat pręsentiam partis, vt d. l.
de vnoquoque. in princ. ff. de re
iudi. & est text. in l. etiam. §. fin.
ff. de mino. vnde pręsens etiam
fortuito calu, citari non debet.
Ita tenet Alexan. in d. l. de vno-
quoque. col. j. & Alex. in rubr. C.
de in ius vocan. in fin. & Bal. in
l. si accusatoribus. col. ij. C. de
accusa. & Bald. in l. ij. ff. de in ius
voca. & Abb. in c. ecclesia san-
ctę Marie. col. iij. de constit. &
in c. inter quatuor. in. iij. not. de
maio. & obed. & Bal. in c. ij. col. v.
de mil. vas. qui contu. est. & in l.
consentaneū. col. fin. C. quo. &
quando iud. Verum licet secun-
dum communem conclusionem
citari nō debeat pręsens, debet
tamen per iudicē certiorari de
actu, qui fit in causa sua: aliās
actus nō valeret, secundum Barr.
in l. furioso. ff. de re iud. & Ias. in
l. nec quicquam. §. vbi decretū.
col. vj. ff. de off. procon. sed con-
trarium tenent Ang. imo & Ale-
xan. in d. l. de vnoquoque. in prin.
& Ias. in l. ij. in fin. ff. de in ius voc.
scilicet, quod nō requiritur cer-
tioratio: quia pręsens pręsumi-
tur sciens. & prædictis adde So-

vide fol.
677 a. 23.

vide fol.
677 a. 23.

vide fol.
677 a. 23.

cin. in cōf. xxiij. col. ij. in iij. vo.
 sed in dubio is q̄ reperitur præsens
 in iudicio. præsūmitur venisse ad
 illum actū. qui erat expediendus
 seu ad quem fuit vocatus. secundum
 in l. furio. col. pen. in fin. ff. de re iudi. &
 Alex. in cōf. cxliij. col. ij. in ij. vo. ¶
 Quid autem. si iudex citavit aliquem
 ad vnam causam. & comparuit ad illam
 causam. vtrum possit compelli respondere
 aduersario. vel alteri super alia causa
 Bal. in d. l. si accusatoribus. col. ij. in fin. tenet. quod nō
 sed potest dicere. facias me citari
 quia nō veni ad hoc. & idem magis
 clare tenet Bald. in l. cum fratrem. in fin. C. de his
 quib. vt indig. vbi assignat rationem
 quod citatio sit ad duo. scilicet ad
 effectum comparitionis. & preparandi
 defensionis. Vnde si ille compelleretur
 respondere statim tolleretur sibi
 defensio. sed Alexand. in d. l. de vnoquoque. col. j.
 tenet contra Bal. scilicet q̄ indistincte
 teneatur respondere. etiam si ob aliam
 causam venerit. & certe si opin. Bal.
 esset vera in d. l. cum fratre. quod ad
 suam rationem. nūquā præsens
 compelleretur respondere. sed semper
 esset citandus propter prætensam
 defensionē. Sed ego puto in hoc regno
 veram esse opin. Bald. per contrit. si
 quem nostrorū &c. & ibi not. And. de
 yser. vbi dicit. q̄ inuentus in iudicio
 ob causam necessariā. non tenetur respon-

dere in alia causa. Secus. si ob causam
 voluntariā. sed in proposito is. qui
 fuit vocatus ad vnam causam per iudicē.
 censetur comparuisse ob causam necessariam.
 ergo nō tenetur respondere in alia causa.
 Ad rationem Bald. de prætensa defensione.
 dico. quod posset dari responsio. quia
 præsens potest petere inducias deliberatorias.
 iuxta auth. offeratur. C. de liciis cō
 testa. & sic interim potest preparare
 defensiones. vt dicit Alexan. in d. l. de
 vnoquoque. in j. col. & si ratio sua nō
 impedit. quin præsens ex causa voluntaria
 vel fortuita teneatur respondere. ¶
 Septimò limita vbi esset suspicio
 fugæ debitoris vel criminosis. quia
 potest tunc procedi contra eum. sine alia
 citatione. & possunt contra ipsum
 recipi testes. etiam eo nō citato.
 ne instruatur ad fugam. ita plenè
 declarat Fely. in cap. cum ab homine.
 vers. limita tertio. & c. de iud. &
 hoc sentit Bald. in d. l. cum fratrem.
 in fi. C. de his quib. vt indig. &
 tenet Barto. in l. ait prætor. §. si
 debitor. ff. quæ in frau. cre. &
 Bal. in l. creditor. la ij. si cert. petat. ¶
 Octauò limita. vbi periculum est in
 mora. nam potest tunc expediri actus.
 etiam parte non citata. secundum
 Alex. & las. in l. si fideiussor. §. si
 satisfactum. col. ij. ff. qui sat. cog. &
 Inn. in c. significauit. in fi. de testib.
 & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij.
 Aliās autē

nūquam iudex potest venire ad
capturam personæ, nisi prius ex-
citer, ubi videt nō esse periculū
in mora, propter fugam, secun-
dum Bal. in l. si quis curialis. in
j. nota. C. de epis. & cle. & Bal. in
l. si filio. in fin. ff. solu. matrimo.
16 ¶ Nonō limita non procede-
re in causa criminali, quādo sen-
tentia fertur in fauorem absen-
tis: nam valet, etiam eo non ci-
tato: secus si ferretur contra
ipsum, ita tenet Bal. l. si accusa-
toribus. col. fin. C. de accusa. &
Alex. in l. furioso. col. ij. ff. de re
iudi. per l. quamuis indubitati.
17 C. de adul. ¶ Decimō limita, in
omnibus causis, in quibus pro-
ceditur sine figura iudicii: nam
valet sententia lata pro absente
non citato, secundū Bart. in ex-
trauag. ad reprimen. in versic. &
figura. in fi. & Alex. in d. l. furio-
so. col. ij. & propterea hodie in
regno quolibet sententia lata
pro absente non citato, valet in
causa civilis: ex quo per iura mu-
nicipalia sæpius allegata proce-
ditur. ¶ Undecimō limita, in o-
mni actu, qui celebratur vltima
die termini: nam potest fieri et-
iam parte nō citata. Hinc dici-
mus, quod potest fieri sententia
compromissi in vltima die ter-
mini ipsius compromissi sine ci-
tatione, dummodo terminus sit
statutus ab homine, secus si a le-
ge. ita dicit Bal. i. auth. ci qui ap-
pellat. co. ij. C. de temp. app. l. tē,
quando testes examinātur vlti-
ma die termini, nō requiritur ci-

tatio partis ad videndum iura-
menta testium, secundum Bald.
in l. si quando. col. ij. in fin. C. de
testib. & Bald. in l. si. C. qui ad
mit. & Bart. in l. ij. C. de tempo.
appel. & in l. item illa. ff. de con-
sti. pecu. & idem in similibus ca-
sibus, de quibus vide plenē per
Mod. in l. qui ante calendas. &
in l. si quis arbitrari. ff. de verb.
oblig. & Ias. in l. nec quicquam.
§. vbi decretum. col. vj. ff. de of-
fi. procon. & in repe. l. admonen-
di. col. xliij. ¶ Adde tamē, quod
in regno istud. practicator ali-
qualiter videlicet, quod licet
possit fieri actus in vltima die
termini sine citatione: tamen
debet absens vocari in curia il-
la die, & hora quando fit actus:
& debet eius contumacia accu-
sari: & ideo sis cautus, vt facias
hoc apparere ex actis: ita de hoc
sunt duo ritus magnæ curiæ.
Vnus in nu. 47. & alius in num.
116. & ambo incipiunt, Item, ¶
19 si detur terminus &c. ¶ Duo-
decimō limita, quando citatus
semel personaliter statim ascen-
dit equum, & recessit in partes
remotas, vel alio modo verbis
declarauit se nolle comparere:
quia non est vltimius citandus,
secundum Bald. in l. cessante. in
fin. C. quomo. & quando. iud. &
Alex. in d. l. de vnoquoq. col. fi.
& in l. contumacia. vers. quinto
fallit, &c. ff. de re iud. & Ias. in d.
l. nec quicquam. §. vbi decretū.
col. vj. ff. de offici. procon. &
Abb. in c. cum parati. de appel.

20 ¶ Decimotertio limita, quando probatio concludit soli iudici: puta ad iudicis instructionem: quia tunc potest recipi sine citatione partis, secundum Bald. in l. certum. col. ij. ver. item opp. quod imò differant &c. C. vnde legi. & Bal. in l. si qua per calumnia. vers. sed pone. q. ille &c. C. de episc. & cle. vbi ponit exemplum in iudice seculari, capere clericum, qui non incedit in habitu clericali: nam si clericus ostendit iudici instrumentum clericatus, debet ipsum remittere statim iudici ecclesiastico sine citatione partis. adde l. an. in c. j. de postula.

21 prala. ¶ Decimoquarto limita, quando aliquis habet expedire actum secundum suam conscientiam, ut quando per sedem apostolicam committitur alicui ex aminatione alicui, si est idoneus, vel est commissa potestas sententiandi cum clausula, conscientiam tuam oneramus. quia tunc potest ille actus expediri sine aliqua citatione partis, secundum Bal. in d. l. si qua per calumniam. vers. vbi supra. & in d. l. certum. vers. vbi supra. & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij. in fi. ff. de re iudi. & Lud. Ro. in rub. de arb. col. iij. & est glo. in c. j. de offi. deleg. & Bal. in l. neque natales. col. fi. C.

22 de proba. ¶ Decimoquinto limita, quando est datum arbitrium & potestas executori testamenti distribuendi ad pias causas: seu eligendi pauperes: quia in tali electione & arbitrio decla-

rando non requiritur citatio heredum, nec alterius, secundum Bald. in l. captatorias. in fi. C. de test. mili. & Bal. in l. si. col. ij. ver. sed nūquid in ista &c. C. comu.

23 de leg. ¶ Decimo sexto limita, quando iudex misit expertos ad mensurandum agrum, vel ad aliquam differenciam videndam per aspectum loci: quia in relatione dictorum expertorum non requiritur partis citatio, nec presentia: licet in electione eorum requiratur, secundum Bartolum in l. Theopompus. circa fin. ff. de dote preleg. & Ange. in l. j. §. Marcellus. ff. si plus quam per legem

24 fale. ¶ Decimo septimo, limita non procedere in sententia calculatorum, qui revidet librum rationum alicuius administratoris, puta syndici alicuius universitatis: nam possunt ferre sententiam condemnatoriam contra ab sentem, aliter non citatum, & valet sine citatione, secundum Bar. in l. ij. §. quod de frumentaria. & ibi etiam gloss. ff. de adm. re. ad

25 civi. perti. ¶ Decimo octavo, limita non procedere in iuramento deferendo alicui pro liquidatione rerum ablatarum in odium delinquentis: iuxta formam l. si quando. C. vnde vi. & c. super eo. extra, q. metus causa. quia in tali taxatione & iuramenti declaratione non requiritur citatio partis, ad maius sui odium. Secus, quando ista taxatio est facienda per iudicem de hoc est decisio Rot. in novis, in dec. ccc. cix.

incip

Incipiente, licet &c. & hoc tener
 Iaf. in repe. l. admonedi. col. p. c.
 & si. ff. de iureiurā. vbi hoc ampli-
 at in omni iuramento, quod
 26 defertur propter delictū seu cō-
 tumaciam alicuius. ¶ Decimo-
 nono, limita, quādo aliquis pa-
 teretur aliquod damnum in ali-
 quo loco, puta remoto: nam po-
 test ibi testes examinare super
 damno, quod passus est sine ali-
 qua vocatiōe partis, & talis ex-
 aminatio faciet plenam fidem,
 secundum Luc. de penna, & Bar.
 in l. iij. in fi. C. de naufrag. lib. xj. 31
 quod nota ad practicam eorū,
 qui patiuntur furta & robarias
 in syluis: vel alia similia dāna.
 adde Alex. in l. iij. §. pretor. col.
 27 v. ff. de dam. infec. ¶ Vicēsimo
 limita, quando iudex vult ex-
 aminare in testem aliquā hone-
 stam mulierem: nā potest mittere
 ad eius domū pro ea exa-
 minanda, sine alia citatiōe par-
 tis, secundum Bar. in l. ad perso-
 nas egregias. ff. de iureiuran.
 & And. de Yser. in consti. in pe-
 cunariis. col. ij. in fi. de quo vi-
 de etiam Ab. in c. si qui testium.
 28 de testi. ¶ Vicēsimo primò limi-
 ta, quādo esset examināndus ali-
 quis testis, cuius dicto esset ne-
 cessariò standū: quia nō requi-
 ritur partis citatiō, secundū Alex. 33
 29 in cōsi. cxxx. in j. vol. ¶ Vicēs-
 imo secundò limita, quādo esset
 examināndus aliquis testis, de cu-
 ius morte vel festinato recessu
 timeretur: quia potest examinari
 etiam parte non citata, secun-

dum Inno. in c. Albe. circa prin.
 de testi. & Iaf. in repeti. l. admo-
 nendi. col. c. iij. in princ. ff. de iu-
 30 reiu. ¶ Vicēsimo tertio, limita
 non procedere in eo, de cuius
 prēiudicio principaliter agitur.
 Secus, si per quādam consequen-
 tiam actus tangeret prēiudiciū
 alicuius: quia potest fieri sine il-
 lius citatiōe, secundū Alex. in
 l. de vnoquoq. col. si. ff. de re iud.
 & Iaf. in l. nec quicquā §. vbi
 decretum. co. viij. de. offi. proco.
 & in l. si quis nec causam. col. ij.
 ff. si cert. per. ¶ Vicēsimo quarto
 limita, quādo iudex vult inter-
 dicere administrationem alius
 prodigo: qā potest hoc facere
 sine citatiōe alicuius, secundū
 Iaf. in d. §. vbi decretū col. ix. &
 Bal. Ang. & mode. in l. is qui bo-
 32 nis. ff. de ver. obli. ¶ Vicēsimo
 quinto limita, quādo fertur sen-
 tentia contra principalem debi-
 torem: nā in ea nō est citandus
 fideiussor de iudicato soluedo:
 licet interesse pratēdat: quia ex
 eodē processu fit executio con-
 tra eū, secundū Bal. in l. duobus.
 §. ergo si quis. & potest esse ra-
 tio: quia non agitur principaliter
 de eius prēiudicio: licet per
 consequentiā, vt suprà in vicēs-
 33 imo tertio limitatione. ¶ Vicēs-
 imo sexto, limita non procedere,
 quādo iudex protulit aliquam
 interlocutoriā, à qua succum-
 bens appellauit: quoniā appella-
 tione pēdēte potest iudex pro-
 cedere vsq. ad diffinitiuā, antē
 quā sibi inhibeatur: iuxta ca-

- non solum de app. lib. vi. Certè potest omnes actus vsq; ad sententiam inclusivè expedire sine citatione partis: & valèt, nisi appellans suę appellationi renuntiet. rex. est singularis in c. cum qui. de dolo & contumacia. li. vi.
- 34 *Vicesimoseptimò, limita quā aliquis est condemnatus ad expensas propter contumaciā: iuxta legem. sancimus. C. de iud. nam potest fieri talis cōdemnatio, etiam sine citatione partis, secundum Bal. in d. l. sancimus. in x. q. & Anto. de Butri. & Paul. de liza. in c. fin. litibus. de dolo & contumacia. & Fely. in c. j. col. vi. de iudic. ¶ *Vicesimo octauò limita, quādo iudex vult dare tutorem vel curatorem alicui pupillo. vel furioso, sine inquisitione: quia potest suum decretum interponere sine citatione alicuius, secundū Bar. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tute. & Ale. in consilio octuagesimosextò, incipiente, visis dubitationibus.
- 36 & c. in ij. vol. ¶ *Vicesimononò limita, quādo aliquis dolosè facit & se occultat, ne citari possit: quia potest expediri actus contra eum. eo aliter non citato: ex quo constat de eius contumacia: secundum Inno. in c. ad petitionem. de accusat. & Abb. in ca. ex tua. colū. pen. de cleri. non resi.
- 37 ¶ *Tricesimò limita generaliter, vbi certū est adversario nullam competere defensionē: quia potest expediri actus eo non citato, vt not. plenè Card. Alex. in c. cum sit Romana. col. ij. circa ff. de appel. vbi multos allegat, & hanc fallentiam poteris iungere cum prima. ¶ *Tricesimoprimò limita, quādo aliquis habet instrumentum contra debitorem cum pacto de capiēdo, & constitutione precarij: quia potest facere capturam contra tertium possessorem etiā non citatum, & negotio non liquidato: ita tenet Frā. de Are. in cōs. xxj. col. pe. in fi. & colū. fi. & Soci. in consilio lxxxij. colum. iij. in tertio volu. quod nota perpetuè quia millies eueat i factis: & pluries vidi respondēdi in contrariū, à nonnullis doctoribus, qui dictas decisiones non viderunt.
- 39 VENIO* ad secundum dubium: scilicet, à quo iudice debet ac possit fieri citatio. Breuiter communis conclusio est, quod omnis iudex competens potest citare, siue sit ordinarius, siue delegatus: Secus, si est incompetentis: quia non valet citatio. l. si. & ibi per docto. ff. de iuris. om. iudi. & habetur in l. ij. si quis in ius voca. non ier. Quod tamen intellige, quando certū est eum esse incompetentē de iure communi: Secus, si de iure communi sit competens: potest tamen aliquo priuilegio declinari: quia tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad suum priuilegium allegandum: aliàs posset contumax reputari: vt dicta l. secunda. & l. si quis ex aliena. ff. de iud. intellige tamē prædicta de cita

citatione verbalis: secus in reali,
 quæ sit per capturam personæ:
 quia illa potest expediri solum
 per ordinarium: non autem per
 delegatum, vt not. Bar. Alex. &
 cōmuniter doc. in l. ij. ff. de iur.
 om. iud. vbi ita intelligunt tex.
 in §. si verò etiam in auth. de
 exhib. reis & in l. cōsentaneum:
 C. quomodo & quando iud. Si-
 militer & citatio per edictum,
 potest expediri solum per ordi-
 narium, vel per delegatū prin-
 cipis: nō autem per delegatum
 inferioris, vt in §. omne in au-
 then. de litig. & in auth. qui se-
 mel. C. quo. & quādo iud. & po-
 nunt doct. in d. l. ij. & Bar. in ex-
 tra. ad reprimendam. in vers.
 40 per edictum in prin. ¶ An au-
 tem possit iudex citari suū sub-
 ditum existentē extra suum ter-
 ritorium istā q. tangit Io. And.
 in cap. Romana. §. contrahētes.
 de foro compet. lib. vj. & Barto.
 in l. omnes. C. de episcopo. & cler.
 & Ange. & Iaso. in l. si. ff. de iur.
 om. iudic. vbi dicit, quod ista q.
 indigeret decisione Casarea. Et
 ibi Iaso. distinguit tres casus. &
 dic. vt ibi per eum: cui adde, q.
 in regno habemus cōstitu. quæ
 incipit, in ciuilibus. quæ conce-
 dit iudici indistinctē posse cita-
 re extra territorium. & ibi Mat-
 the. de afflic. in vj. notab. pon-
 derat ad hoc illā constitutionē,
 per quam habemus decisionem
 Casaream in hoc regno: nam
 licet communis decisio in iure
 communi sit, quod iudex citans

debet scribere literas iudici lo-
 ci, vbi est citandus, vt ipsum ci-
 tari faciat, quando illē ciuitates
 non sunt sub eodem dominio,
 secundum distinctionem Bar. in
 l. prima. §. præsides. ff. de requi-
 reis. tamen quia rex qui est Do-
 minus vniuersalis regni, dedit
 iudicibus potestatem citandi ex-
 tra territorium: poterit fieri hæc
 citatio per nuntium citatis, sine
 alia licentia iudicis illius loci,
 vbi citandus degit. verum illa
 constit. hoc non probat expres-
 se: vnde tutius puto esse id, qd
 dicit ibi Andr. de Yser. scilicet,
 quod requiritur iudex illius lo-
 ci, vt ipsum citet: & idem And.
 in const. edictorū. colum. vj. in
 prin. Et id vidi semper obserua-
 ri, scilicet, quādo ciuitates non
 subsunt sub eodē barone in hoc
 regno: solet enim mitti nūti-
 citantis, vt impetret veniā à iu-
 dice illius loci cum literis citan-
 tis: vel solet scribere literas ad
 illū iudicem, vt ipsum citet, se-
 cundum Bartolum in dicto §.
 præsides. vbi ponit ad hoc quin-
 41 que limitationes. ¶ Pro hoc fa-
 cit, quod in simili dicim⁹, quod
 quando aliquis vult exercere iu-
 risdictionem inter suos subdi-
 tos in alieno territorio, debet
 habere licētiā Domini illius
 territorij: aliās processus nō va-
 let, secundum Innocētiū, in c.
 at si clerici. de iudi. Pro hoc est
 tex. & ibi Cardi. in ij. q. in cle. j.
 §. volumus. de fo. cōpe. Hoc ta-
 men limita non procedere in
 2 § terris

- terris demanij regis: nam officialis alicuius baronis, seu alijs baro, potest ius dicere inter suos subditos in terra demanij: puta in ciuitate Neapolis, absq; licentia regis & suorum officiarum. ita dicit Matth. in consti. de questionibus. in primo not. vbi ad hoc ponderat illam constitutu. quam dicit fuisse ignoratam à nonnullis auditoribus regiz curiæ: tamen iudicio meo illa constit. si rectè ponderetur, hoc non probat. & de prædictis vide Oldradū in cōsi. lxxviiij.
- 42 **V ENIO** * ad tertiū dubiū, scilicet, per quem debeat fieri citatio. Dic, quod cōmunis obseruatia est, quod citatio fit per nuntios seu iuratos & seruientes.
- 43 **curiarum** * qui solēt esse viles personæ: vt dicit Andr. de Yser. in consti. citationis. colū. secundā. solent enim isti nuntij portare aliqua signa, vt cognoscantur, vt not. doct. in capi. cū parati. & capi. significauit. de app. & Specu. in titulo de cita. §. sequitur. columna secūda. & quod sint viles personæ, tenet Felyn. in c. prudentiam. col. v. de offic.
- 44 **delegat.** * Potest tamen iudex eligere vnum aliū priuatū, cui potest committere citationem. etiam si nō sit publicus nūtijs, & valet citatio: imò potest iudex eligere famulum suum, & etiam famulum alterius partis, cui potest committere citationem. Ita tenet Cardi. Alexā. in c. cū sit Romana col. si. de app. & ibi etiam Abb. in si. col. in prin. Plus dico, quod etiā parti principali potest iudex committere citationem, vt citer suum aduersarium. & valet citatio, vbi constat de commissione iudicis, secundum Baldum in l. vt perfectus. col. si. C. de anna. except. & Bar. per illum tex. in l. eū qui. §. si epistola. ff. de fur. & idem Bar. in l. iustē. & ibi etiam Alexan. in viij. col. ff. de acquir. pos. & Bal. in authen. & omnino. colū. pen. ver. venio ad ministros, & c. C. ne vxor pro mari. & Bartolus in extrauagā. ad reprimendam. in versū. per nuntium. & versū. per literas: vbi omnia hæc tractantur. & Spec. in titu. de cita. §. sequitur columna prima. * Sicut etiam iudex potest dare licentiam parti, quod capiat possessionem aduersarij, cōstituendo eum executorem in causa propria, vt not. Bar. Alex. & communiter doc. in d. l. iuste. & Ias. in l. inhibere cauere. in ij. & iij. col. ff. de iur. om. iud. Verū, in hoc est differentia: quia quādo quis citatur per nuntium publicum, tenetur illi credere solo verbo, sine literis iudicis: sed nuntio priuato, vel famulo, vel parti nō creditur sine literis iudicis committentis. ita tenet glo. in c. prudentiam. in versū. per certum nuntium. de offi. dele. & ibi per doc. idem no. gl. in c. cū parati. in versū. nuntius. de app. alijs non tenetur quis credere, maxime aduersario suo, qui de facili potest

potest mentiri: secundum Spe. in d. 5. sequitur. col. j. & Philip. in d. c. cum parati. col. iij. in fi. ver. vj. queritur & c. Et dicit notater Bald. in l. si vt proponis. la. ij. C. quo. & quando iud. q. licet iudex possit committere citationem parti: non tamen creditur suae relationi, nisi probetur. & illud dictum sequitur Philip. in d. c. cum parati. versicu. vj. queritur & c.

46 *Hoc tamen est correctum in 50 regno in citatione per literas: nam citatoria litera non committitur, nisi habenti publicum officium: vt est ritus magnae curiae, in n. l. ix. & alius in n. u. m. c. xxxix. & ambo incipiunt, item,

47 q. citatoria litera, & c. *Potest etiam fieri citatio per magistrum actorum, & sic per tabellionem, si habeat commissionem iudicis: & sibi est credendum propter publicam fidem, quam habet. ita tenet Spec. in d. 5. sequitur. post prin. & Phil. in d. c. cum parati. versu. vj. queritur & c. per ea, quae habentur in l. si quis decurio. C. de fal. & in c. ad audiendum.

48 tiam de praescri. *Potest etiam & ipsemet iudex pro tribunali sedens, monere seu citare partem vt compareat tali die coram se. tex. est & ibi Bald. in l. cessante. col. ij. C. quo. & quando iud. & Bal. in l. vt perfectius. colum. fi. C. de anna. excep. & Alexand. in l. contumacia. versu. vij. fallit & c. ff. de re iudi. & not. gl. in c. consuluit. de off. dele. in quibus locis dicitur, q. ista monitio iu-

dicis, est maioris efficaciae, quam citatio nuntij: quia ista sola monitio habet vim peremptorij & triplex monitionis: & hoc est, quod saepius notarij actorum scribunt penes acta, q. talis fuit iudicialiter monitus & c. nam ista monitio plus quam citatione operatur: & potest expediri actus in contumaciam moniti non comparentis.

VENIO *ad quartum dubium, scilicet qualiter sit facienda citatio. super quo dic, quod citationum plures reperiuntur species. Quaedam enim est citatio realis, seu personalis: quae fit per capturam personae. Secunda, est citatio verbalis, quae fit solo verbo. Tertia est citatio, quae fit per literas. Quarta, est citatio per edictum. Quinta, est citatio per proclama. Sexta, est citatio per campanam, seu per tubam. *Praemitto tamen, quod in omni citatione cuiuscunque sit generis, tria extrema considerantur. Vnum scilicet, ex parte iudicis: prout est commissio de citando: & duo ex parte nuntij: scilicet, ipsa citatio seu executio commissionis: & relatio citationis factae. Et haec tria requiruntur in omni citatione: alia non valet. vt no. Bal. in l. fi. C. de fer. & Fely. in c. grati. col. iij. de off. deleg. De primo scilicet, quod requiratur commissio iudicis, tenet Bar. & Bal. in l. neminem. C. de exhi. reis. & tradit plenè Fely. in c. j. col. vj. de iud. & Ioan. And. in c. quoniam contra

- sum, eius consanguinei & amici per 125 Citatio an fieri possit in apotheca
proclama requiri debent. vel in porticu, seu stabulo remissimè.
- 108 Heres antequàm adeat heredita- 126 Citatio, ut valeat, quid seruare de-
tem, potest citari facere creditores p- bet nuntius, quando commissa est, ut
proclama, ut compareant ad eden- fiat personaliter, vel in domo.
- dum instrumenta debiti. 127 Relatio nuntii, debet esse clara, sci-
licet ut referat se perquisivisse cita-
tum, & non inuenisse.
- 109 Testamentum quando est publicu- 128 Citatus in domo, mulctatur in re-
dū, fieri debet citatio per proclama- gno, si non comparet.
- 110 Citatio per proclama vel edictum, 129 Citatio an possit fieri in ecclesia.
- semper potest fieri, quando aduersa- 130 Citatio ubi fieri debeat, quando ci-
ri sunt incerti. tandu ad domum certam non habet.
- 111 Citatio qua fit per campanam seu 131 Citatus in quo loco teneatur com-
tubam, quando locum habeat. parere.
- 112 Vniuersitas an in die veneris san- AD NOTATIO.
- cti citari possit ad sonum tabelle, ex AVTHOR in Operis parti-
quo non pulsantur campane. tione, suos Tractatus sex parti-
bus claudere constituit: quod no-
bis fuerit argumento, illū hic
non (tāquam in Axiom. p. secū
pugnātem) subuenire septimū
sui corporis membrum quippe
qui patefactis gradibus ad iudi-
cium, iam ē re nata occasione
ipsius membra exactissimè acu-
tissimēq; excutiat. Sunt enim,
nō i' α γ δ ζ η θ, sed consequentia.
- 113 Citatio fit per campanam, quādo 10 ROPOSVI* in
eundum est ad bellum. principio hui' vij.
partis, q' prima
pars iudicii conti-
net decem mem-
bra. Quorum primū, est citatio:
quæ citatio meritō præponitur
in ordine: quia ab ea incipit iu-
diciū, ut in §. si. insti. de pœna
re. liti. & probatur ex ordine ti-
tulorū in ff. veteri. nā Iuriscōsul-
tus volens tractare de iudiciis,
primō posuit iurisdictiones in-
dicum:



dicum: & postea appropinquan-
do ad materiam iudiciorum, po-
suit titulum de in ius vocando,
vt designaret qd ab eo incipit
iudiciū, vt declarat Bar. in rubr.
ff. ne quis eum, qui in ius voc. &
dicitur citatio, fundamentū ordi-
nis iudiciarij, secundū Spec.
in tit. de cita. in princ. ¶ Et quo-
niā materia citationis per mul-
tos scribētes in suis tractatibus
satis abundē est ventilata, ideō
ne arroganter videar alienos
mihi vendicare labores, breui-
ter super ea pertrāsire decreui.
Et solum pro introductione in
uenum in practica, maxime in
hoc regno, attingā quod serua-
tur de iure municipali huius re-
gni in materia citatiōis: & qua-
liter ius cōmune limitetur seu
corrigatur in hoc regno: qā hoc
est principale meam proposi-
tum, vt regnicolis, aduocatis, &
assessoribus morem gerā. Vnde
ad materiam citationis appropin-
quans præsupponō, quod in
qualibet citatione sunt conside-
randa sex dubia: videlicet, quis,
à quo, per quē, qualiter, quādo,
& vbi: quibus sex examinatis, bre-
uiter, & succinctē erit expedita
materia huius primi membri.
¶ Venio ad primum dubiū, sci-
licet, Quis sit citandus, breuiter
conclusio est, qd is debet citari,
qui prætendit interessē, seu po-
test ladi ex aliquo actu, qui fie-
ret in iudicio, aliās ille actus nō
valet. l. de vnoquoque. ff. de re
iud. l. nam ita diuus. ff. de adop.

& l. si quando. & ibi Bal. C. de te-
sti. & c. ij. de testib. Sic ergo, qui
vult litigare contra aliquē, ante
omnia debet citare suū aduersa-
rium in iudicio: aliās processus
nō valet: * quia citatio est inue-
ta de iure naturali, & est species
defensionis, & nullo modo po-
test obmitti, etiā per principē,
vt est tex. in cle. pastoralis. §. car-
rerum. de re iud. & not. Bal. in l.
cum fratre. in si. verbis. C. de his
qui. vt iud. & Soc. in cōf. xij. col.
ij. in j. vo. vbi ponit exemplum, qd
Deus citauit Adā. * Et debet fieri
citatio in singulis actis iudicia-
rijs, vt d. l. de vno quoq. ¶ Li-
mita primō, istā cōmunem con-
clusionē nō procedere, quādo
aduersarius esset talis, qui etiā
si esset præsens, nō posset actum
impedire nec cōtradicare: quia
citari nō debet: & valet actus
etiam sine eius citatione. Ita per
plura tenet Ale. in l. recusare in
prin. ff. ad Treb. & Pau. de Ca. in
cōf. xxxiiij. col. pē. in ij. vol. per
tex. in l. iij. §. j. ff. de fide. libe. &
Bal. in l. nec quicquā. §. vbi de-
cretū. ff. de offi. procō. & ibi las.
in iij. col. ¶ Secūdo, limita nō
procedere in exigēdis tributis,
datijs, & collectis seu functioni-
bus fiscalibus: qā proceditur de
plano, nullo seruato iuris ordi-
ne, & sine citatione, solum exi-
gendo & cōpellendo debitores
etiā nō citatos. Ita singulariter
tenet Bal. in cōf. ccccxxxiiij. in
cip. licet. in iij. vol. ¶ Tertiō li-
mita nō procedere in omnibus
actib

actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis in causa principali: quia licet requirantur causa cognitionem: non tamen requiritur in eis citatio partis. ita tenent Bal. & Ale. in l. sed si hac §. prator ait. ff. de in ius vocan. & ibi ponunt exemplum
 8 in concedenda *venia vocandi parentes & patronos in ius: nam in tali concessione non requiritur partis citatio, licet fiat cum causa cognitionem. idem tenet Bal. in l. ea quæ circa si. col. C. quo. & quando iud. Pet. Phil. Cor. in cons. xlvj. col. pen. ver. facit. & c.
 9 in ij. volu. ¶ Et per hoc infero ad bonam practicam, in regno habemus ritum magnæ curiæ, quod quando hæres vult præsentare instrumentum secundum formam ritus, debet offerre petitionem præambuli, probando se esse heredem, pro liquidatione instrumenti: & idem forte esset in cessionario, per ea quæ not. Alex. in l. si sic. col. si. ff. de leg. j. de hoc est vnus ritus sub nu. 227. incip. ite seruat ipsa curia, quod si sit præsentatio & c. & alius ritus, cclxix. sub rubri. de præambulis. Dico, quod ex quo ista liquidatio præambuli sit ante citationem partis, in causa principali, non requiritur in ea alia citatio: per prædicta. & licet Bal. in l. ij. col. si. ver. sicul. ex his. C. de exe. rei iud. dicat, quod in liquidatione instrumenti requiratur partis citatio, intelligo tamen Bal. loqui in tali liquidatione, quæ sit post cita-

tionem, non ante, ne contradicat ei, quod dixit ipsemet Bal. in d. §. prator ait. ¶ Quarto limita, non procedere, quando fertur sententia principis seu imperatoris: quia valet sine citatione, existente tamen iusta causa, secundum Bal. in l. cessante. in prin. C. quo modo & quando iud. & Bald. in l. nec causas. C. de appel. & Ale. in cons. ij. col. vij. vers. & quod not. Bal. & c. in j. vol. ubi plus dicit, quod in principe semper præsumitur iusta causa. Regulariter tamen etiam sententia principis non valet, sine citatione, ex quo princeps non potest tollere id, quod est iuris naturalis, ut est text. & ibi glos. & Bal. in l. fin. C. de legib. & idem Bald. in cons. lvij. in iij. vol. & Abb. in cap. in causis. de re iudic. tamen hodie in regno de communi stylo sacri consilij Neap. omnes sententia sacri concilij feruntur sine citatione: & valent, ex quo proferuntur sub nomine regio. Bene verum est, quod post conclusum in causa sit citatio partibus, ut veniant ad allegandum verbo, vel in scriptis infra tale terminum, quo elapso fertur sententia sine alia citatione ad audiendum sententiam. & si ista citatio non præcederet, non valeret sententia regia, prout de hoc stylo attestatur Matth. de Afflict. in decisio. cclxxxij. cons. Neapoli. & ratio est: quia post conclusum in causa, citatio non est defensionis: quia nulla potest allegari
 defen

defensio, sed est potius iuris po-
ficiui. & ideo princeps potest il-
lam obmittere: & sic non obstat
cle. pastoralis. de re iudic. & hac
ratio potest colligi ex verbis sin-
gu. Bal. in l. executorem. col. an-
tepe. vers. non obstat, quod de-
fensionis facultas &c. C. de ex-
cep. rei iud. qui dicit, quod cita-
tio non est de iure naturali prin-
cipaliter, propter se, sed propter
defensionem: ergo ubi non com-
petit defensio, ibi potest obmit-
ti per principem. ¶ Quinto li-
mita non procedere, quando in
instrumento esset pactum, quod
debitor possit capi ad instantiam
creditoris ex sola ostensione in-
strumenti facti iudici. nam tunc
potest capi per iudicem autho-
ritate instrumenti sine alia pre-
cedenti citatione, per ea, quae
no. Ang. & Imo. & ibi etiam Alex.
in ij. col. in fin. in l. si sic. ff. de le-
ga. j. & licet loquantur in statu-
to, tamen idem esset in pacto, ut
habetur in l. non impossibile. ff.
de pac. Et in specie in pacto te-
net hoc Matth. de Afflic. in co-
stitu. pacis cultum. col. vj. quod
nora, ut scias ponderare clausu-
las instrumentorum: quia ut plu-
rimum in instrumentis ponun-
tur istae clausulae executivae: &
hoc corroboratur ex eo, quod
in simili concluditur in decisio.
cccxxvj. consil. Neapo. ubi dici-
tur, quod quando in instrumen-
to est pactum de capiendo bo-
na debitoris, potest creditor im-
plorare familiam iudicis ad ca-

piendum bona: & iudex tunc con-
cedit familiam & capturam sin-
alia citatione partis, ut tenet
Alex. in consil. cxxxj. in iij. volu-
& Bal. in l. si aquam. in xij. C. de
serui. et aqua. q. 6. Sexto limita-
non procedere, quando adversarius
reperitur praesens in iudicio: quia
potest actus expediri eo aliter
non citato: quia lex solum po-
derat praesentiam partis, ut d. l.
de vnoquoque. in princ. ff. de re
iudi. & est text. in l. etiam. ff. sin-
ff. de mino. unde praesens etiam
fortuito casu, citari non debet.
Ita tenet Alexan. in d. l. de vno-
quoque. col. j. & Alex. in rubr. C.
de in ius vocan. in fin. & Bald. in
l. si accusatoribus. col. iij. C. de
accusa. & Bald. in l. j. ff. de in ius
vocan. & Abb. in c. ecclesia san-
ctae Mariae. col. iij. de constit. &
in c. inter quatuor. in iij. not. de
maio. & obed. & Bal. in c. j. col. v.
de mil. vas. qui contu. est. & in l.
consentaneum. col. fin. C. quo. &
quando iud. Verum licet secun-
dum communem conclusionem
citari non debeat praesens, debet
tamen per iudicem certiorari de
actu, qui sit in causa sua, alias
actus non valeret, secundum Barr.
in l. furioso. ff. de re iud. & las. in
l. nec quicquam. §. vbi decretu.
col. vj. ff. de offi. procon. sed con-
trarium tenent Ang. imo. & Ale-
xan. in d. l. de vnoquoque. in prin.
& las. in l. j. in fin. ff. de in ius voc.
scilicet, quod non requiritur cer-
tioratio: quia praesens praesumi-
tur sciens. & praedictis adde So-
cio.

cin. in cōf. xxiij. col. ij. in ij. vo.
sed in dubio is q̄ reperitur præsens
in iudicio, præsuntur ve-
nisse ad illum actū, qui erat ex-
pediendū: seu ad quem fuit vo-
catus secundum

in l. furio
to. col. pen. in fin. ff. de re iudi. &

Alex. in cōf. cxxij. col. ij. in ij.
vol. ¶ Quid autem, si iudex ci-

tavit aliquem ad vnam causam,
& comparuit ad illam causam,
vtrum possit compelli respon-

dere aduersario, vel alteri super
alia causa? Bald. in d. l. si accusato-

ribus. col. ij. in fin. tenet, quod
nō, sed potest dicere, facias me

citari quia nō veni ad hoc, &
eodem magis clare tenet Bald. in

l. cum fratrem. in fin. C. de his
quib. vt indig. vbi assignat ra-

tionem, quod citatio fit ad duo,
scilicet ad effectum comparitio-

nis, & preparandæ defensionis.
Vnde si ille compelleretur re-

spondere, statim tolleretur sibi
defensio sed Alexand. in d. l. de

vnoquoque. col. j. tenet cōtra Bal.
scilicet q̄ indistincte teneatur

respondere: etiam si ob aliam
causam venerit, & certe si opin.

Bal. esset vera in d. l. cum fratre,
quo ad suam rationem, nūquā

præsens compelleretur respon-

dere, seu semper esset citandus
propter prætensam defensio-

nē. Sed ego puto in hoc regno
veram esse opin. Bald. per con-

suet. si quem nostrorū &c. & ibi
not. Andide yser. vbi dicit, q̄

inuentus in iudicio ob causam
necessariā, non tenetur respon-

dere in alia causa. Secus, si ob
causam voluntariā, sed in pro-

posito is, qui fuit vocatus ad
vnam causam per iudicē, cense-

tar comparuisse ob causam ne-

cessariam, ergo nō tenetur re-

spondere in alia causa. Ad ratio-

nem Bald. de prætensa defensio-

ne, dico, quod posset dari re-

sponsio: quia præsens potest pe-

tere inducias deliberatorias, iux-

ta auth. offeratur. C. de litis cō-

testa. & sic interim potest pra-

parare defensiones, vt dicit Ale-

xan. in d. l. de vnoquoque. in j.

col. & sic ratio sua nō impedit,

quin præsens ex causa voluntaria

vel fortuita teneatur respon-

dere. ¶ Septimō limita vbi es-

set suspicio fugæ: debitoris vel

criminosi: quia potest tunc pro-

cedi contra eum, sine alia cita-

tione, & possunt contra ipsum

recipi testes, etiam eo nō citato,

ne instruat ad fugam, ita ple-

nē declarat Fely. in capi. cum ab

homine. vers. limita tertio: & c.

de iud. & hoc sentit Bald. in d. l.

cum fratrem. in fi. C. de his qui-

bus vt indig. & tenet Barto. in l.

ait prator. §. si debitorē ff. quæ

in frau. cre. & Bald. in heredor.

la ij. si cert. pet. ¶ Quid li-

mita, vbi periculum est in mo-

ra: nam potest tunc expediri ac-

tus, etiam parte non citata, se-

cundum Alex. & las. in l. si fide-

iusor. §. si satisdatum. col. ij. ff.

qui sat. cog. & Inn. in c. significa-

uit. in fi. de testib. & Alex. in d. l.

de vnoquoque. col. ij. Alias autē

nun

nūquam iudex potest venire ad capturam personæ, nisi prius citet, vbi videt nō esse periculū in mora, propter fugam, secundum Bal. in l. si quis curialis. in j. nota. C. de epis. & cle. & Bal. in l. si filio. in fin. ff. solu. matrimo.
 16 ¶ Nonō limita non procedere in causa criminali, quādo sententia fertur in fauorem absentis: nam valet, etiam eo non citato: secus si ferretur contra ipsum, ita tenet Bal. in l. si accusa toribus. col. fin. C. de accusa. & Alex. in l. furioso. col. ij. ff. de re iudi. per l. quamuis indubitati.
 17 C. de adul. ¶ Decimō limita, in omnibus causis, in quibus proceditur sine figura iudicij: nam valet sententia lata pro absente non citato, secundū Bart. in extrauag. ad reprimen. in versic. & figura. in fi. & Alex. in d. l. furioso. col. ij. & propterea hodie in regno quolibet sententia lata pro absente non citato, valet in causa ciuili: ex quo per iura municipalia sepius allegata proceditur. ¶ Undecimō limita, in omni actu, qui celebratur vltima die termini: nam potest fieri etiam parte nō citata. Hinc dicimus, quod potest fieri sententia compromissi in vltima die termini ipsius compromissi sine citatione, dummodo terminus sit statutus ab homine, secus si à lege: ita dicit Bal. in auth. ei qui appellat. co. ij. C. de temp. app. l. 6. quando testes examinantur vltima die termini, nō requiritur ci

tatio partis ad videndum iuramenta testium, secundum Bald. in l. si quando. col. ij. in fin. C. de testib. & Bald. in l. fin. C. qui ad mit. & Bart. in l. ij. C. de tempo. appel. & in l. item illa. ff. de con. sti. pecu. & idem in similibus casibus, de quibus vide plene per Mod. in l. qui ante calendas. & in l. si quis arbitrari. ff. de verb. oblig. & Ias. in l. nec qulequam. §. vbi decretum. col. vj. ff. de off. si. procon. & in repe. l. admonendi. col. xliij. ¶ Adde tamē, quod in regno istud practicitur aliquo qualiter, videlicet: quod licet possit fieri actus in vltima die termini sine citatione: tamen debet absens vocari in curia illa die, & hora quando sit actus & debet eius contumacia accusari: & ideo sis cautus, vt facias hoc apparere ex actis: ita de hoc sunt duo ritus magnæ curiæ. Vnus in nu. 47. & alius in num. 116. & ambo incipiunt, Item, 19 si detur terminus & c. ¶ Duodecimō limita, quando citatus semel personaliter statim ascendit equum, & recessit in partes remotas, vel alio modo verbis declarauit se nolle comparere: quia non est vltimatus citandus, secundum Bald. in l. cessante. in fin. C. quomo. & quando iud. & Alex. in d. l. de vnoquoq. col. si. & in l. contumacia. vers. quinto fallit, & c. ff. de re iud. & Ias. in d. l. nec qulequam. §. vbi decretum. colum. vj. ff. de off. si. procon. & Abb. in c. cum parati de appel.

20 ¶ *Decimotertio limita*, quando probatio concludit soli iudici: puta ad iudicis instructionem: quia tunc potest recipi sine citatione partis, secundum Bald. in l. certum. col. ij. ver. item opp. quod imò differant &c. C. vnde legi. & Bal. in l. si qua per calumnia. versi. sed pone. q. iste &c. C. de epis. & cle. vbi ponit exemplum in iudice seculari, capiēte clericum, qui non incedit in habitu clericali: nisi si clericus ostēdit iudici instrumentum clericatus, debet ipsum remittere statim iudici ecclesiastico sine citatione partis. adde Innoc. in c. j. de postula.

21 prala. ¶ *Decimoquarto limita*, quando aliquis habet expedire actum secundum suam conscientiam, ut quando per sedem apostolicam committitur alicui ex aminatione alicui, si est idoneus, vel est commissa potestas sententiandi cum clausula, conscientiam tuam oneramus quia tunc potest ille actus expediri sine aliqua citatione partis, secundum Bal. in d. l. si qua per calumniam. versi. vbi supra. & in d. l. certum. versi. vbi supra. & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij. in fi. ff. de re iudi. & Lud. Ro. in rub. de arb. col. iij. & est glo. in c. j. de offi. deleg. & Bal. in l. neque natales. col. fi. C.

22 de proba. ¶ *Decimoquinto limita*, quando est datum arbitrium & potestas executori testamenti distribuendi ad pias causas: seu eligendi pauperes: quia in tali electione & arbitrio decla-

rando non requiritur citatio heredum, nec alterius, secundum Bald. in l. captatorias. in fi. C. de test. mili. & Bal. in l. si col. ij. ver. sed nūquid in ista &c. C. comu. de leg. ¶ *Decimo sexto limita*, quando iudex misit expertos ad mensurandum agrum, vel ad aliquam differētiā videndam per aspectum loci: quia in relatione dictorum expertorum non requiritur partis citatio, nec presentia: licet in electione eorum requiratur, secundum Bartolum in l. Theopompus. circa fin. ff. de dote preleg. & Ange. in l. j. Marcellus. ff. si plus quam per legem falc. ¶ *Decimoseptimo, limita* non procedere in sententia calculatorum, qui reuident librum rationum alicuius administratoris, puta syndici alicuius vniuersitatis: nam possunt ferre sententiam cōdemnatoriam contra ab sentem, aliter non citatum, & valet sine citatione, secundum Bar. in l. ij. §. quod de frumentaria. & ibi etiam gloss. ff. de admi. re. ad ciui. perti. ¶ *Decimooctauo, limita* non procedere in iuramento deferendo alicui pro liquidatione rerum ablatarum in odium delinquentis: iuxta formam l. si quando. C. vnde vi. & c. super eo. extra. q. metus causa. quia in tali taxatione & iuramenti declaratione non requiritur citatio partis, ad maius odium. Secus, quando ista taxatio est facienda per iudicem de hoc est decisio Rot. in nouis, in dec. ccxix.

incip

Ineliciente, licet &c. & hoc tenet
 Iaf. in repe. l. admonedi. col. pe.
 & si. ff. de iureiurā. vbi hoc am-
 pliatur in omni iuramento, quod
 defertur propter delictū seu cō-
 16 tumaciam alicuius ¶ *Decimo-
 nono, limita, quādo aliquis pa-
 teretur aliquod damnum in ali-
 quo loco, puta remoto: nam po-
 test ibi testes examinare super
 damno, quod passus est sine ali-
 qua vocatiōe partis, & talis ex-
 aminatio faciet plenam fidem,
 secundum Luc. de penna, & Bar.
 in l. ij. in fi. C. de naufrag. lib. xj.
 quod nota ad practicam eorū,
 qui patiuntur furta & robarias
 in sylvis: vel alia similia dāna.
 adde Alex. in l. iij. §. pretor. col.
 17 v. ff. de dam. infec. ¶ *Vicesimo
 limita, quando iudex vult exa-
 minare in testem aliquā hone-
 stam mulierem: nā potest mittere
 ad eius domū pro ea exa-
 minanda, sine alia citatiōe par-
 tis, secundum Bar. in l. ad perso-
 nas egregias. ff. de iureiuran.
 & And. de Yser. in consti. in pe-
 cunarijs. col. ij. in fi. de quo vi-
 de etiam Ab. in c. si qui testium.
 18 de testi. ¶ *Vicesimoprimo limi-
 ta, quādo esset examinādus ali-
 quis testis, cuius dicto esset ne-
 cessariō standū: quia nō requi-
 33 ritur partis citatio, secundū Alex.
 19 in cōsi. cxxx. in j. vol. ¶ *Vicesi-
 mosecundo limita, quādo esset
 examinādus aliquis testis, de cu-
 ius morte vel festinato recessu
 timeretur: quia potest examinari
 etiam parte non citata, secun-

dum Inno. in c. Albe. circa prin.
 de testi. & Iaf. in repeti. l. admo-
 nendi. col. ciij. in princ. ff. de iu-
 30 reiu. ¶ *Vicesimotertio, limita
 non procedere in eo, de cuius
 praiudicio principaliter agitur.
 Secus, si per quādā consequen-
 tiam actus tangeret praiudiciū
 alicuius: quia potest fieri sine il-
 lius citatiōe, secundū Alex. in
 l. de vnoquoq. col. fi. ff. de re iu-
 di. & Iaf. in l. nec quicquā §. vbi
 decretum. co. viij. de offi. procō.
 & in l. si quis nec causam. col. ij.
 ff. si cert. per. ¶ *Vicesimoquarto
 limita, quādo iudex vult inter-
 dicere administrationem alicui
 prodigo: quia potest hoc facere
 sine citatiōe alicuius, secundū
 Iaf. in d. §. vbi decretū col. ix. &
 Bal. Ang. & mode. in l. is qui bo-
 nis. ff. de ver. obli. ¶ *Vicesimo-
 quinto limita, quādo fertur sen-
 tentia contra principalem debi-
 torem: nā in ea nō est citandus
 fideiussor de iudicato solvendo:
 licet interesse pratēdat: quia ex
 eodē processu fit executio con-
 tra eū, secundū Bal. in l. duobus.
 §. ergo si quis. & potest esse ra-
 tio: quia non agitur principaliter
 de eius praiudicio: licet per
 consequentiā, vt supra in vicesi-
 matertia limitatione. ¶ *Vicesi-
 mosexto, limita non procedere,
 quando iudex protulit aliquam
 interlocutoriā, a qua succum-
 bens appellauit: quoniā appella-
 tione pēdēte potest iudex pro-
 cedere vsq. ad diffinitiuā, antē
 quā sibi inhibeatur: iuxta ca.

- non solum de app. lib. vi. Certè potest omnes actus vsq; ad sententiam inclusiue expedire sine citatione partis: & valèr, nisi appellans suę appellationis renuntiet. tex. est singularis in c. eum qui. de dolo & contumacia. li. vj.
- 34 *Vicesimoseptimò, limita quā aliquis est condemnatus ad expensas propter contumaciā: iuxta legem. sancimus. C. de iud. nam potest fieri talis cōdemnatio, etiam sine citatione partis, secundum Bal. in d. l. sancimus. in x. q. & Anto. de Butri. & Paul. de lixa. in c. fin. litibus. de dolo & contumacia. & Fely. in c. j. col. vj. de iudic. ¶ *Vicesimooctauò limita, quādo iudex vult dare tutorem vel curatorem alicui pupillo, vel furioso, sine inquisitione: quia potest suum decretum interponere sine citatione alicuius, secundum Bar. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tute. & Ale. in consilio octuagesimosextò, incipiente, visis dubitationibus.
- 36 & c. in ij. vol. §. *Vicesimononò limita, quādo aliquis dolose fatitur & se occultat, ne citari possit: quia potest expediri actus contra eum, eo aliter non citato: ex quo constat de eius contumacia: secundum Inno. in c. ad petitionem. de accusat. & Abb. in ca. ex tunc. colū. pen. de cleri. non res.
- 37 ¶ *Tricesimò limita generaliter, vbi certū est aduersario nullam competere defensionē: quia potest expediri actus eo non citato, vt not. plenē Gard. Alex. in c. cum sit Romana. co. ij. circa ff. de appel. vbi multos allegat, & hanc fallentiam poteris iungere cum prima. ¶ *Tricesimoprimò limita, quādo aliquis haberet instrumentum contra debitorem cum pacto de capiēdo, & constitutione precarij: quia potest facere capturam contra tertium possessorem etiā non citatum, & negotio non liquidato: ita tenet Frā. de Are. in colū. xxj. col. pe. in fi. & colū. fi. & Soci. in consilio lxxij. colum. iij. in tertio volu. quod nota perpetuò: quia millies euenit i factis: & pluries vidi responderi in contrariū, à nonnullis doctoribus, qui dictas decisiones non viderunt.
- 39 V E N I O * ad secundum dubium: scilicet, à quo iudice debet ac possit fieri citatio. Breuiter communis conclusio est, quod omnis iudex competens potest citare, siue sit ordinarius, siue delegatus: Secus, si est incompetens: quia non valet citatio. l. fi. & ibi per docto. ff. de iuris. om. iudi. & habetur in l. ij. si quis in ius voca. non ier. Quod tamen intellige, quando certū est eum esse incompetentē de iure communi: Secus, si de iure communi sit competens: potest tamen aliquo priuilegio declinari: quia tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad suum priuilegium allegandum: aliàs posset contumax reputari: vt dicta l. secunda. & l. si quis ex aliena. ff. de iud. intellige tamē prædicta de cita

citatione verbalis: secus in reali, quæ fit per capturam personæ: quia illa potest expediri solum per ordinarium: non autem per delegatum, vt not. Bar. Alexā. & cōmuniter doc. in l. ij. ff. de iur. om. iud. vbi ita intelligunt tex. in §. i. verò etiam. in authē. de exhib. reis & in l. cōsentaneum: C. quomodo & quando iud. Similiter & citatio per edictum, potest expediri solum per ordinarium, vel per delegatū principis: nō autem per delegatum inferioris, vt in §. omnē. in authē. de litig. & in authē. qui se mel. C. quo. & quādo iud. & ponunt doct. in d. l. ij. & Bar. in extrāag. ad reprimendam. in vers. 40 per edictum in prin. ¶ An autem possit iudex citari suū subditum existentē extra suum territorium: istā q. rangit lo. And. in cap. Romana. §. contrahētes. de foro compet. lib. vj. & Barto. in l. omnes. C. de episcō. & cler. & Ange. & Iaso. in l. si. ff. de iur. om. iudic. vbi dicit, quod ista q. indigeret decisione Cæsarea. Et ibi Iaso. distinguit tres casus: & 41 dic. vt ibi per eum: cui adde, q. in regno habemus cōstitutū. quæ incipit, in ciuilibus. quæ concedit iudici indistinctē posse citare extra territorium. & ibi Matthæ. de afflic. in vj. notab. ponderat ad hoc illā constitutionē, per quam habemus decisionem Cæsaream in hoc regno: nam licet communis decisio in iure communi sit, quod iudex citans

debet scribere literas iudici loci, vbi est citandus, vt ipsum citari faciat, quando illę ciuitates non sunt sub eodem dominio, secundum distinctionem Bar. in l. prima. §. præsides. ff. de requi. reis. tamen quia rex qui est Dominus vniuersalis regni, dedit iudicibus potestatem citandi extra territorium: poterit fieri hæc citatio per nuntium citatis, sine alia licentia iudicis illius loci, vbi citandus degit. verum illa constit. hoc non probat expresse: vnde tutius puto esse id. qd dicit ibi Andr. de Yser. scilicet, quod requiritur iudex illius loci, vt ipsum citet: & idem And. in consti. edictorū. colum. vj. in prin. Et id vidi semper obseruari, scilicet, quādo ciuitates non subsunt sub eodē barone in hoc regno: solet enim mitti nūrius citantis, vt impetret veniā à iudice illius loci cum literis citatis: vel solet scribere literas ad illū iudicem, vt ipsum citet, secundum Bartolum in dicto §. præsides. vbi ponit ad hoc quin 42 que limitationes. ¶ Pro hoc facit, quod in simili dicim⁹, quod quando aliquis vult exercere iurisdictionem inter suos subditos in alieno territorio: debet habere licētiā Domini illius territorij: aliās processus nō valent, secundum Innocētiū, in c. at si clerici. de iudi. Pro hoc est tex. & ibi Cardi. in ij. q. in cle. j. §. volumus. de fo. cōpe. Hoc tamen limita non procedere in 2 § terris

terris demanij regis: nam officialis alicuius baronis, seu aliquis baro, potest ius dicere inter suos subditos in terra demanij: puta in ciuitate Neapolis, absque licentia regis & suorum officialium. ita dicit Matth. in consti. de questionibus. in primo not. vbi ad hoc ponderat illam constitutionem. quam dicit fuisse ignoratam à nonnullis auditoribus regis curiæ: tamen iudicio meo illa constit. si rectè ponderetur, hoc non probat. & de prædictis vide Oldradū in cōsi. lxxxviii.

42. **VENIO** * ad tertiū dubiū, scilicet, per quem debeat fieri citatio. Dic, quòd cōmunis obseruatiō est, quòd citatio fit per nuntios seu iuratos & seruientes 43 curiarum * qui solēt esse viles personæ: vt dicit Andr. de Yser. in consti. citationis. colū. secunda. solent enim isti nuntij portare aliqua signa, vt cognoscantur, vt not. doct. in capi. cum parati. & capi. significauit. de app. & Specu. in titulo de cita. §. sequitur. columna secūda. & quòd sint viles personæ, tenet Felyn. in c. prudentiam. col. v. de offic.

44 **delegat.** * Potest tamen iudex eligere vnum aliū priuatū, cui potest committere citationem. etiam si nō sit publicus nūcius, & valet citatio: imò potest iudex eligere famulum suum, & etiam famulum alterius partis, cui potest committere citationem. Ita tenet Card. Alex. in c. eum sit Romana col. si. de app. &

ibi etiam Abb. in si. col. in prin. Plus dico, quòd etiā parti principali potest iudex committere citationem, vt citer suum aduersarium. & valet citatio, vbi constat de commissione iudicis, secundum Baldum in l. vt perfectius. col. si. C. de anna. except. & Bar. per illum tex. in l. eū qui. §. si epistola. ff. de fur. & idem Bar. in l. iuste. & ibi etiam Alex. in viij. col. ff. de acquir. pos. & Bal. in authen. & omnino. colū. pen. ver. venio ad ministros, & c. C. ne vxor pro mari. & Bartolus in extrauagā. ad reprimendam. in versu. per nuntium. & versic. per literas: vbi omnia hæc tractantur. & Spec. in titu. de cita. §. sequitur columna prima. * Sicur etiam iudex potest dare licentiam parti, quòd capiat possessionem aduersarij, cōstituendo eum executorem in causa propria, vt not. Bar. Alex. & communiter doc. in d. l. iuste. & las. in l. inhibere cauere. in ij. & iij. col. ff. de iur. om. iud. Verū, in hoc est differentia: quia quādo quis citatur per nuntium publicum, tenetur illi credere solo verbo, sine literis iudicis: sed nuntio priuato, vel famulo, vel parti nō creditur sine literis iudicis committentis. ita tenet glo. in c. prudentiam. in versicu. per certum nuntium. de offi. dele. & ibi per doc. idem no. gl. in c. cum parati. in versu. nuntius. de app. aliā non tenetur quis credere, maxime aduersario suo, qui de facili potest

potest mentiri: secundum Spe. in d. 5. sequitur. col. j. & Philip. in d. c. cum parati. col. iij. in fi. ver. vj. queritur & c. Et dicit notater Bald. in l. si ut proponis. la. ij. C. quo. & quando iud. q. licet iudex possit committere citatione partium: non tamen creditur suae relationi, nisi probetur. & illud dictum sequitur Philip. in d. c. cum parati. versu. vj. queritur & c.

46 *Hoc tamen est correctum in regno in citatione per literas: nam citatoria litera non committitur, nisi habenti publicum officium: ut est ritus magnae curiae, in nu. lix. & alius in nume. cxxxix. & ambo incipiunt, item,

47 q. citatoria litera, & c. ¶ Potest etiam fieri citatio per magistrum actorem, & sic per tabellionem, si habeat commissionem iudicis: & sibi est credendum propter publicam fidem, quam habet. ita tenet Spec. in d. 5. sequitur. post prin. & Philip. in d. c. cum parati. versu. vj. queritur & c. per ea, quae habentur in l. si quis de curio. C. de fal. & in c. ad audiendum. C. de fal. & in c. ad audiendum. C. de fal. & in c. ad audiendum.

48 tria de praescri. ¶ Potest etiam & ipsemet iudex pro tribunali sedens, monere seu citare partem ut compareat tali die coram se. tex. est & ibi Bald. in l. cessante. col. j. C. quo. & quando iud. & Bal. in l. ut perfectius. colum. fi. C. de anna. excep. & Alexand. in l. contumacia. versu. vij. fallit & c. ff. de re iudi. & not. gl. in c. consuevit. de off. dele. in quibus locis dicitur, q. ista monitio iu-

dicis, est maioris efficaciae, quam citatio nuntij: quia ista sola monitio habet vim peremptorij & trinae monitionis: & hoc est, quod saepius notarij actorum scribunt penes acta, q. talis fuit iudicialiter monitus & c. nam ista monitio plus quam citatio operatur: & potest expediri actus in contumaciam moniti non comparentis.

VENIO *ad quartum dubium, scilicet qualiter sit facienda citatio. super quo dic, quod citationum plures reperiuntur species. Quaedam enim est citatio realis, seu personalis: quae fit per capturem personae. Secunda, est citatio verbalis, quae fit solo verbo. Tertia est citatio, quae fit per literas. Quarta, est citatio per edictum. Quinta, est citatio per proclama. Sexta, est citatio per campanam, seu per tubam. ¶ Praemitto tamen, quod in omni citatione cuiuscunque sit generis, tria extrema considerantur. Vnum scilicet, ex parte iudicis: prout est commissio de citando: & duo ex parte nuntij: scilicet, ipsa citatio seu executio commissionis: & relatio citationis factae. Et haec tria requiruntur in omni citatione: alias non valet: ut no. Bal. in l. si. C. de fer. & Fely. in c. grati. col. iij. de off. deleg. De primo scilicet, quod requiratur commissio iudicis, tenet Bar. & Bal. in l. neminem. C. de exhi. reis. & tradit plenè Fely. in c. j. col. vj. de iud. & Ioan. And. in c. quoniam con-

tra. de prob. & Bal. in l. cū clēricis. C. de epif. & cle. & Iaso. in §. quadrupli. col. iij. & iij. in §. de actio. & Bart. in l. j. §. cura. ff. de offic. pra. vr. & Alexand. in l. sciendum. co. fi. ff. de verb. obl. & Alex. in addit. ad Bar. in l. qui
 52 nomine. ff. de fal. * Verū, de consuetudine toleratur in quā pluribus locis, vt quando sunt nuntij publici & generales, credatur eorum relatiōibus, quōd citauerunt de commissiōe iudicis: licet aliter commissio ex actis non appareat: imō plus, possunt ad instantiam partis citare isti nuntij publici in causis ciuilibus, etiā sine cōmissiōe iudicis: & hoc toleratur ex generali cōsuetudine in ciuilibus: vt testatur Bal. in d. l. nēminem. & Iaso. in d. §. quadrupli. & ibi etiam Ioā Fab. & Bal. in l. si quādo. in xij. q. C. de test. & Pe. Phil. Cor. in consi. xc. col. ij. in fin. in iij. vo. et ita cōmuniter seruatur in hoc regno ex generali &
 53 antiqua cōsuetudine. ¶ * De secūdo extremo, scilicet, q̄ fiat executio citationis, hoc patet ad sensum: quia ad hūc effectū cōmittitur citatio, vt cum effectu quis citetur: quo casu an credatur nuntio dicenti se citasse, est trita q. in pluribus locis vētilata, maxime per Barto. in d. §. cura. & per Abba. in d. c. cū parari. & Iaso. in d. §. quadrupli. col. iij. & iij. in quibus locis cōmuniter tenetur, quōd nuntio publico creditur, & eius rela-

tionis statui, quo ad citationem. Verū, si citatus esset persona circūspecta & fide digna, & iuraret se nūquā citatum fuisse, crederetur sibi potius, quā nuntio: vt dicit Abba. in dicto c. cū parati. col. iij. in princip. & ibi per alios Modern. Et hanc quæstio. tangit plene Specul. in tit. de cita. §. sequitur. versic. sed nunquid. & ibi plenius Io. And. in addi. vbi notabiliter loquitur: & cōcludit modo prædicto, licet multa verba inserat: & ad ibi dicta me remitto. & habetur per Saly. in l. tres. C. quo. & quādo iud. & Fely. in c. inquisitiōis. §. si. col. ix. de accu. & Philipp. in d. c. cū parati. co. vij. in fi. & vij. de app. ¶ * De tertio extremo, scilicet de relatione nūtij, quōd requiratur & debeat apparere, ex quo est actus substantialis: tenet Bald. in l. fin. C. de fer. & ibi etiā Saly. dicit, q̄ debet relatio scribi in actis: quia est de processu. * intantum, quōd non potest fieri relatiō in die feriato ad honorē Dei. & ipsum in hoc refert & sequitur Alexā. in l. j. §. nūtiatio. co. vij. ff. de ope. no. nū. & tradit Bar. in l. si finita. §. Iulianus. col. iij. ff. de dam. infect. & est glo. in l. pen. ff. ad Trebel. & Bald. in l. iudices. in vlti. nor. C. de fide instru. Intantum, quōd si nō reperitur descripta relatio nūtij in actis, nihil valet citatio nec sententia: nec potest aliquis cōtumax reputari. ita tenet Pau. de Cast. in cōs. lxxj. col. iij. in
 secus

Secundo volum. & Bar. in L. hæc autem. §. primo. per illū tex. ff. ex quib. cau. in poss. ea. vbi dicitur, qd debet liquere iudici de contumacia citati: & non potest aliter liquere nisi appareat re-

latio scripta in actis. *

propterea si iudex primo pronuntiat contra contumacē, & postea recipit relationem nuntij, sententia & processus est nullus: secundum eum. & est notabile verbum, & mēti tenendum: quia vidi plures iudices errasse in hoc. & idē tenet Bar. in l. multū. in fi. ff. de condi. & demon. & Alexan. in l. §. 8 sed si de sua. ff. de acquir. hæred.

* Pōt autē ista relatio per nūtiū fieri soli notario actorum absque præsentia iudicis. secundum Bartolum. in dicta l. si finita. §. Iulianus. col. iij. versū. iuxta prædicta quero, & c. ff. de dā. in fect. & ibi Imol. & Alexā. idem tenet Salice. in l. eos. §. super. C. de appel. & in authen. quæ supplicatio. C. de preci. imperā. offe. Hoc etiam de relatiōe nūtij, est hodie proulsū in regno per regiam pragmat. ij. quæ incipit, quilibet. vbi cauetur de omnibus his tribus extremis: videlicet, de commissiōe iudicis præcedēte: & de ipsa citatiōe effectuali: & de relatiōe, quæ debet constare ex actis. Et nota quia illa pragmat. loquitur de commissiōe præcedente per ablatiū absolutum, qui importat conditionem. l. a testatore. ff. de condi. & demonst. per quæ ver-

ba habemus in regno casum decisiū, quōd nō valeat citatio nūtij, nisi commissiō iudicis præcedat. Possemus tamen dicere, quōd per cōsuetudinem sit derogatum illi pragmat. quantum ad hoc, vt supra dixi. Vel possemus illā restringere, quando citatio fit per literas, prout loqui videtur dict. prag. & nō verbis. non nego quin semper de iure requiratur commissiō, vt supra dixi: sed solum dico respectu consuetudinis: quæ seruāda est, vbi viget: iuxta l. de quibus. ff. de leg. *

* His præmissis, venio nūc ad citatiōem realem: quæ importat capturam persone: secundum gl. Bar. & Alex. & doct. in l. ij. ff. de iurisd. om. iud. & in l. consentaneum. C. quōmodo & quādo iud. super qua est sciēdū, quōd in ciuilibus causis regulariter non fit ista citatio realis. Fallit primō, quādo reus esset cōtumax: vt d. l. cōsentaneū. & ibi Bar. in ij. colum. & probatur in §. si verō etiam. in authen. de exhi. reis. Item, quando fuit per sententiam condemnatus: quia potest pro executione sententiæ capi de persona. l. j. & ibi not. C. qui bo. ced. poss. & not. Bal. in l. per diuersas. in xv. q. in fi. C. manda. Quod tamen intellige, seruato ordine. l. a diuo Pio. §. in venditiōe. ff. de re iudica. prout ibi nota. Alexand. in iij. & iij. colū. scilicet, vt primō fiat excusio in bonis: & postea si bona nō reperiuntur, tūc vltimo

timo loco capiat^r persona.
aliàs nō potest incipi à captu^ra
personæ: secundum gl. & Bar. in
l. iij. §. tutor. ff. de susce. tuto. &
Abb. in c. quo ad consultationē.
col. vj. in fin. & seq. de re iudi. &
Bal. in c. tue. vt lite non contest.
& Bal. in d. l. consentaneum. co.
59 l. iij. in fin. ¶ Fallit etiam, quan-
do debitor esset suspectus de
fuga. quia pōt fieri ista citatio
realis. l. ait prætor. §. si debitorē.
& ibi Barto. ff. quæ in frau. cre.
& declarāt plenē Alex. & Ias. in
d. l. j. ff. de iur. omn. iudi. & Fely.
in c. j. col. vij. de iud. & Ias. in l. si
ab arbitro. ff. qui sat. cog. & in l.
vinum. colū. quarta & quinta.
ff. si cer. pet. & idem Ias. instit. de
actio. in princip. col. xj & xij. in
quibus locis plenē cumulantur
requisita ad capiendum debito-
rē suspectū de fuga: quæ breuita-
60 tis causa hic obmitto. ¶ Hinc
dicit ad propositum Bald. in l. q.
euitandi. in fi. C. de cōdi. ob. tur.
causam. quōd iudex non debet
aliquem capere ante summaria
fidem & suspiciōē. de recessu.
& hoc in ciuilibus. At in crimi-
nalibus potest semper iudex re-
gulariter citare regulariter ca-
piendo personam. secundū Bal.
in l. si quis curialis. C. de episcō.
& cleri. & per doct. in l. pleriq.
ff. de in ius voc. Pro hoc est tex.
in l. j. & per totum tit. ff. & C. de
custo. reo. & not. Bal. in d. l. con-
61 sentaneū. col. ij. princ. ¶ Scias
tamen, qd ista citatio realis nul-
lo modo pōt fieri, nisi precedē-

te cōmissiōe iudicis: vt est text.
& ibi per omnes scribentes in l.
neminem. C. de exhi. reis. & no.
Bal. in l. si quādo. in xij. quæst. C.
62 de testibus. nisi cōtra suspectū
de fuga. qui potest capi propria
auctoritate. sine alia cōmissiōe.
etiam per priuatu. vt d. §. si debi-
torem. & habetur plenē in locis
63 præallegatis. ¶ Secūda citatio.
est verbalis: vt quādo iudex vi-
ua voce committit nūtio. vt ali-
quē citet sine literis: vt pro-
batur in c. cum dilecti. ibi. viua
voce & c. & ibi Anto. de But. &
Abba. de dolo & contuma. & est
etiam consti. regni. quæ incipit.
edictorum. ibi. etiā sine scriptis
& c. & ista citatio verbalis & aliz
sequentes citationes. de quibus
infrā dicā. debent continere sex
requisita ad hoc. vt valeant. Pri-
mum. scilicet. nomen iudicis ci-
tantis: secundum. nomen eius.
qui citatur. tertium. nomē eius.
ad cuius instantiam fit citatio:
quartū. est causa. ob quā citatur.
quintum. est locus. in quo debet
comparere. sextum est tēpus in-
fra quod debet cōparere. Ad-
ditur etiam septimū requisitū.
quādo citatio fit in scriptis: sci-
licet vt contineat verbum. perē
priorē. hæc omnia probantur in
d. consti. edictorum. & ponit ali-
qua Spe. in tit. de cita. §. iij. de ci-
tatiōe. post princip. aliās citatio
esset obscura. & incerta. & non
valeret: vt dicitur in d. consti. edi-
dictorum. & tenet Bal. in l. hac cō-
suetissima. col. iij. C. qui test. fac.

poss. & in l. eū, quē temerē. per illum tex. ff. de iud. & ibi est gl. Idem not. Bald. in l. j. circa si. ff. de lib. & posth. & Card. in cle. ij. in quinto notabili. vt lre pēd.

¶ 4 ¶ Inquātum autē dixi, quòd citatio debet continere locum, procedit sine dubio in delegato citante: secus est in ordinario: qui habet certum & deputatum tribunal: quia potest citare sine expressione loci: & intelligitur de loco solite residentie. tex. est in c. cum parati. & ibi per doct. de appel. & not. Bar. & Ange. in l. si vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Ange. in l. j. hęc stipulatio. ff. si plusquam per l. fal. & Bald. in l. vt perfectius col. ij. versic. quarto. & c. de 65 anna. excep. ¶ Item, inquātum dixi, quòd citatio debet continere certum diem seu tēpus cōparendi, aliàs non valet: hoc tenet Barto. in l. liber homo. §. de cem. ff. de verb. oblig. & Bald. in l. si. col. j. per illum tex. C. de iure domi. impe. Contrarium tamen tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. versic. quid si non praxeris. & Bal. in d. l. vt perfectius. colum. ij. versic. ij. & c. & Abb. in d. c. cū parati. col. j. per illū text. & est text. in c. eos. in fin. de senten. excō. lib. vj. & Bal. in c. j. col. iij. de mili. vas. qui contu. est. Et concludunt praxati doct. quòd valet citatio: & debet comparere quāmpriūm potest: quādo nō est appositus dies in citatione. hanc quæstio. plenē attingit

Phili. in d. c. cū parati col. v. & vj. & ibi cōcordat opi. per bonā distinctionē: videlicet, aut quæris, utrū valeat citatio sine die: ad effectum, vt si citatus nō cōparet quāmpriūm potest, possit multari tanquā inobediens: & dicendum est, quòd sic: & ita procedat vna opin. Aut quæris, an valeat citatio, vt si citatus nō cōparet, possit procedi ad sententiā, vel ad alios actus in cōtumaciam: & dicēdum est, quòd non valet, nec procedi potest. & ita loquatur cōtraria opi. & ista concordia fuit Ang. in d. l. liber homo. §. decem. & idem tenet Ang. in l. per interuallum. ff. de iud. & ita pertrāsco. ¶ ¶ An autē sit necesse apponere horā? Dic, quòd non: sed debet comparere hora solita causarum: secundū Bald. in l. si vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Innocē. in c. cū nobis olim. de elec. & Barba. in addi. ad Abba. in d. c. cū parati. & ibi etiā Philip. in vj. colū. & Fely. in c. cōsultuit. col. iij. de offici. deleg. itē debet cōparere tali hora, in qua pōt ille actus expediri ante noctis tenebras: secundum Abba. in d. c. cōsultuit. col. ij. & in c. cū super. col. ij. de testi. cogen. si tamē apponeretur hora, & postea non fieret actus in illa hora, sed in alia, non valeret: secundum Barto. in l. aut qui aliter. §. si. ff. quod vi, aut clām. & Felyn. in d. 67 c. cōsultuit. colū. j. ¶ ¶ Sed circa hoc de tempore comparitionis,

cōmunis practica in hoc regno est: quòd si quidem citatus habitat in eadē ciuitate, vbi iudiciū agitatur: citatur vna die pro alia immediate sequenti: & in alia die sequenti hora causarum accusatur sibi prima contumacia, si nō comparet: & deinde expectatur per tres alios dies continuos: in quibus currunt etiam dies feriati, & postea in quarto die sequenti iuridico accusatur sibi vltima cōtumacia, si nō cōparet: & illud est vltimū pētorium: & tunc bannitur & cōdemnatur ad tertiam partē mobilium: & sic in effectu citatus, à die citationis habet quinq; dies ad comparandum. & de hoc est ritus magnæ curiæ in num. cc. xliij. qui incipit, item seruat ipsa curia in primis, & c. & regia pragm. tertia, quæ incipit, relatione. & ista expectatio tridui non habet locum, nisi in primis citationibus. in alijs verò proceditur ad actum in contumaciam in die immediate sequenti, pullo triduo expectato. Si verò citatus habitat in alia ciuitate: si quidem est intra regnum, debet inseri tantum tempus in citatione, infra quòd possit cōmodè comparere attenta distantia loci: & in illo vltimo die cōparationis accusatur prima contumacia: & postea expectatur per triduum: & deinde accusatur vltima: vt suprà dixi. & ita seruatur in curijs Neapolitanis in citationibus, quas mittūt

per diuersa loca huius regni. & hoc colligitur ex verbis dictæ prag. Relatione. Si verò citatus degit extra regnum, debet in citatione apponi termin' sexaginta dierum ad cōparendum: prout de hoc est text. in d. constituit. edictorum. circa fin. & ibi And. de Yser. & idem And. in c. j. de consti. inter vas. & alium de bene. vbi dicit, quòd iudex non potest hoc tēpus coarctare. vnde tunc in sexagesimo die accusatur prima contumacia: & deinde triduo expectatur: vt suprà dixi. Et quòd in vltimo peremptorio condemnatur ad tertiam partem mobilium, tam in ciuili, quàm in criminali, est ritus magnæ curiæ in numero ccij. qui incipit: item seruat dicta curia in citatione & c. & ille est pulcher ritus, qui ponit sub breuibus verbis totam practictam, quam suprà dixi. & est constit. quæ incipit, pēnam nouem & c. addo, quæ dicam infra in versicu. contumacia. in iij. q. 68. * Est etiam sciendum, quòd contumacia prima debet accusari in die iuridico: etiam si illo die cura non regitur, dummodo nō sit dies feriatas. & potest accusari in præsencia actorum magistri, etiam absente iudice. de hoc est alius ritus num. ccij. qui incipit, item, seruat ipsa curia, vt si die & c. & alius ritus in num. ccxliij. incipiēs, item nota quòd in omni & c. ceterū, si ille dies, in quo erat accusanda prima

prima cōsumacia. esset feriatus, debet accusari in die sequēti: & debet fieri mētio in actis de die præcedenti feriato, vt sciatur, q̄ nō poruit illo die accusari. Idem si plures dies continui essent feriati, quia elapsis ferils primò die iuridico accusatur: vt est alius ritus numero 304. incipiēs, item, nota quòd vbicunque, &c. & si non accusatur prima contumacia in tali die, vt suprà dixi, citatio expirat & circūducitur nec excusatur actor dicēs, quòd non accusauit, quia curia nō regebatur, quia poterat accusare, dummodo non fuisset dies feriatus, vt suprà de hoc est alius ritus in numero 305. incipiens, item, nota q̄ tales, &c. ¶ Ex prædictis ergo vides quomodo est correctum ius commune in regnō nam de iure comuni non poterat veniri ad peremptoriū: nisi præcedētibz tribus citationibus, cum interuallo triginta dierum. l. ad peremptoriū. cum duabus legibus sequen. ff. de iudiciis. & l. tres denuntiationes. & authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. hodie autem in regno sufficit vna, cum illa expectatione tridui post diem cōparitionis: vt suprà dixi. ¶ Item inquācum dixi, quòd citatio debet continere causam seu articulum, ad quem quis citatur: vide Bald. in l. consentaneum. in quarto notabil. C. quomodo & quando iud. vbi hoc tenet: dicit tamē quòd in ordinario citante,

semper præsumitur causa, dummodo fiat citatio ad instantiam. & sic valeret citatio sine causa. Sed Andr. de Yser. in dicta constit. edictorum in princip. dicit, quòd debet exprimi causa in citatione, nisi citatus sciat causam. Sed Barto. in extranagā. ad reprimendum in versicu. super dicto crimine, &c. tenet, quòd valet citatio sine causa, tam in civili, quā in criminali. & ita etiā dicitur in decisio. cccxiij. consil. Neapolit. Abb. verò in cap. præterea, colum. ij. in si. de dila. ponit vnā distinctionē videlicet, aut quis citatur de lōgiquo, & debet citari cum causa, vt veniat instructus. Aut citatur de proximo, & non est opus ponere causam, nec certum erimen, vbi citatio est criminalis: & videtur satis equa distinctio. Quicquid dicant isti doct. ego puro indubitanter, quòd in hoc regno debet exprimi causa in citatione: alia non valet, & moueatur per duo iura municipalia, quæ hoc expressē dicunt: videlicet per text. in dicta constit. edictorum. & per regiam pragmat. ij. quæ incipit, quilibet ibi. continentes ipsius citationis causam, &c. & postea subdit, citatio aliter facta. non valeat, &c. ¶ Quid autē si cum iudex veller ferre sententiam citauit aliquem, vt veniat ad audiendum intentionem curiæ seu iudicis, an dicatur sufficiens causa in citatione & an valeat talis citatio? Dic, quòd non, sed debet

exprim

expressi ad sententiam proferendam seu audiendam ita tenet Felyn. in consilio col. vj. de offic. deleg. & Ioan. de Ana. in cap. inquisitionis. §. ad petitionem. col. penult. in prin. de accusat. & ibi etia Felyn. in vij. col. per text. in c. ij. & ibi Gemin. de dolo & contuma. lib. vj. ¶ Quid si aliquis citatur ad respondendum petitioni porrigenda & in ultimo die peremptori non compareret, sed actor compareret, & accusat sibi contumaciam non tamen porrigit illo die petitionem, sed die sequenti, an possit super illa petitione procedere in contumaciam, & an ille citatus possit mulctari, vt contumax. Dic quod non, quia ex quo fuit citatus ad illum actum, est necessarius, quod ille actus porrectione petitionis fiat illo die peremptori, aliter nihil valet, quod agitur, ita eleganter teneo Petr. Philipp. Cornel. in consilio huius col. iij. in litera h. in tertio volu. Si tamen reus compareret, iudex dat terminum actori ad producendum libellum, & reo ad respondendum, vt est ritus magnę curię in numero. clxxxvij. incipiens, item, seruatur ipsa curia, quod si actor, &c. Et nota, quod quando ista citatio eo modo, scilicet ad petitionem porrigendam, non inducitur litis pendentia ad impediendum praeventione, antequam porrigatur petitio: prout de hoc est dictum. ceterum, consilio Neapol. & ideo ista practica citandi non est bona: sed melius

est, quod porrigatur primo petitio & postea super ea porrecta emanet citatio. & ita practicatur in curiis. ¶ Item inquantum dixi, quod in citatione debet apponi verbum, peremptorie, hoc tenet And. de Yser. in constit. in ciuilibus & est glo. in cle. sepe. §. sententiam. in vers. non peremptorie. de verb. signifi. & Bald. in l. si quando. col. ij. C. de testibus nisi quando fieret monito per iudicem pro tribunali sedentem, vel nuntius citaret coram iudice: quia illa citatio habet vim peremptorie, secundum Bald. in l. cessante. colum. j. C. quomodo & quando iud. & dixi supra in tertio dubio: in fin. Hodie tamen in regno, ex quo omnes cause ciuiles sunt summarie, vt pluries fuit dictum, non requiritur peremptorium in citationibus, & sic valeret citatio in ciuilibus sine verbo, peremptorie, ita tenet Angel. in dicta l. ad peremptorium. ff. de iudiciis. per text. in dicto §. sententiam & hoc tenet Matth. in constitutione. inconstitilem. colum. na penultima. ¶ Tertia citatio est, quę fit per literas, vt quando iudex facit citationem in scriptis & illam committit nuntio, vt aliquę citet. super hoc est data forma per regiam pragmat. in regno: videlicet, per pragmat. secundam, quę incipit, quilibet, quę cauetur, quod quando nuntius citat per literas, debet habere commissionem iudicis, & citatio debet continere causam, & debet fieri

fieri citatio coram duobus testibus, qui se subscribant in calce citationis, quando sit in loco, ubi potest haberi copia literarum; aliis sufficit, quod nuntius in relatione dicat se citasse coram tali & tali testibus: & citatio aliter facta non valet: ut ibi dicitur, & tenet Andr. de Yser. in consti. citationis, col. j & ij. si tamen esset facta citatio inualida, & citatus compareret, validatur citatio & comparitio: ut dicitur in d. pragmat. ij. & tenet Bal. in l. ut perfectius. 74 col. ij. C. de anna excep. ¶ Est tamen sciendum, quod citatio de necessitate non requirit scripturam regulariter, quia est in arbitrio iudicis citare viua voce, vel in scriptis. debet tamen in actis describi, ut appareat ex actis, Hoc probatur ex dicta constit. edictorum, quae dicit, in scriptis, vel sine scriptis. & in ca. cum delict. ibi, viua voce, &c. de dolo & contu. in aliquibus tamen casibus requirit de necessitate scripturam: non valet, & primus casus 75 est * in iudice delegato, qui debet citare cum inserto tenore suae commissionis, qui tenor non potest apparere, nisi in scriptis, cap. praeterea. & ibi Abb. & doct. de dila. & Bart. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. & Bar. Alex. & la. in l. i. ff. si quis in ius voc. non ie. Quod limita; ut ibi per la. ¶ Secundus casus 76 est, quando citaretur aliqua persona illustis vel clarissima, quia debet citari in scriptis: ita tenet

la. in §. quadrup. col. iij. in prin. instit. de acti. & est ex. & ibi Bar. in l. quor. es. C. de digni. lib. xij. ¶ Tertius casus est, quando destinatur aliquis nuntius seu executor ad capiendam bonam fisco delatam: non creditur ei sine literis l. prohibita. in fi. C. de iure fisci. lib. x. similiter, quando aliquis mittitur ad exigendas pecunias fiscales d. palatinos. Cide colla. fun. fisci. lib. xj. ¶ Quartus casus est, quando aliquis nuntius vellet citare realiter puta faciendo capturam in bonis vel in persona: tunc enim debet ostendere commissionem in scriptis, secundum Bart. in d. palatino. & Philip. in c. cum parati. col. vij. vers. sed limita. &c. de app. ¶ Quintus casus est, in omni nuntio specialiter electo, qui non est nuntius consuetus: nam sibi non creditur, nec valet eius citatio, sine literis: ut dixi supra in tertio dubio. vers. plus dico, &c. & ibi dixi, quod hodie in regno est promissum per ritum magne curie ibi allegatos; quod istae citationes in scriptis non committuntur, nisi habenti publicum officium: unde apparet, quod privatae personae non committerentur. ¶ Sextus casus est, quando citatio fieret extra provinciam, quia non valet, si non fiat in scriptis, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendam. vers. per nuntios. per text. in §. eo. in auth. de colla. ¶ Septimus casus est, quando citatio fit in domo, & non personaliter.

nam non valet ad effectum reddendi citatum contumacem: nisi fiat cum literis, secundum Bal. & Ang. in l. vt perfectius. col. ij. C. de anna. except. & Alex. in addi. ad Bartol. in d. l. palatinos. C. de colla. fin. fiscal. & Andr. de Yser.

82 in constit. citationis. ¶ * Quarta citatio, est illa que fit per edictum. & est sciendum, quod ista citatio per edictum non fit, nisi in casu necessitatis, scilicet quando alio modo quis citari non potest: puta propter eius absentiam vel lationem, vel quando citantur persona incerte, si sua putauerint interesse, vt inferius dicam. nam si iudex habet modum citandi aliquem voce vel per literas, non debet incipere a citatione per edictum, quia grauaret citatum: & iudex appellatione posset hoc grauamen reparare, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum. in versic. per edictum. post princ. vbi plus dicit Bartol. in princip. quod hæc citatio non fit, nisi per ordinarium vel delegatum principis, non autem per inferiorem. de hoc dixi supra, in secundo dubio. Istam materiam citationis per edictum, tractat plenè Felin. in capitu. quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contestata & Bartol. in dict. versic. per edictum. & can. in Clem. prima. de iudic. Ego autem sub breuitate reassumam aliquos casus in quibus fieri potest, & est necessaria huiusmodi citatio: de reliquis verò remitto me ad di-

cta per doctor. in locis præallegatis. ¶ * Primus igitur est casus, quando citandus non reperitur personaliter, nec habet certam domum: puta, quia est vagabundus, tunc debet scribi eius citatio ad modum edicti, & debet affigi in palatio curie vel in platea publica, quando esset laicus, vel in foribus ecclesie, quando esset clericus, ita quod verisimiliter talis citatio veniat in notitiam omnium per modum notarij, quæ citatio continere debet illa septem requisita, de quibus supra dixi. ita tenet Bald. in l. si accusatoribus. columna fina. in princip. de accusator. vbi plus dicit, quod in tali casu potest fieri etiam citatio per proclama: vt infra dicam. Idem tenet Bald. in l. consentaneum. in secundo not. C. quomodo & quando iudex. & Bart. in dicto versiculo, per edictum, & debet poni istud edictum in illa ciuitate, & loco, vbi solitus est conuersari ille vagabundus, secundum Bald. in l. vt perfectius. columna prima. circa fi. & columna secunda. C. de anna. except. vbi plus dicit, quod si vagabundus habet domum, debet affigi edictum citatorium in porta suæ domus, & debet hoc fieri in præsentia duorum vel trium testium, vel notarij: vt est text. in constit. citationis. pro hoc est text. in l. iij. §. toties. ff. de dam. infec. 84 ¶ * Secundus casus est, quando aliquis procurat vel latitat delosè, vel impedit, ne citatio verb

verbalis vel per literas possit ad eum peruenire. nam tunc potest citari per edictū. text. est in cle. j. de iudic. Verū in hoc est aduertendum, quod illa cle. disponit, quod istud edictū potest apponi in ciuitate Romana in papali palatio contra vnūquemque habitantem in partibus quantūcunque remotis, & propterea, quia talis citatio est multū pręiudicialis, nō potest fieri per iudices inferiores, nisi autoritate pape, vt ibi habetur: sed per iudices inferiores posset fieri in dicto casu, apponendo tamen edictum in loco, vbi solitus est habitare & conuersari citandus, & nō alibi: vt dixi suprà in casu pręcedenti. facit tex. in clemen. causam. §. verū. de elect. & hoc in regno est expeditum, per dictam constitut. citationis. vbi in casu prędicto potest quis citari per edictum affixū in ianua domus coram duobus testibus, cū termino dierū triginta vel quadraginta. & not. And. de Yser. in capitulo primo. columna secunda. de milit. vas. qui contum. est. & de intellectu illius clement. j. de iudic. vide Felin. in d. c. quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contest. & Rotam in decisi. cexxiiij. incipiente, si committatur, & c. in nouis. & ad prędicta adde Alexan. in l. j. §. pręsides. in addit. ad Bart. ff. de requir. reis.

85 ¶ Tertius casus est, quando locus, vbi degit citandus, non est securus, propter aliquas guerras

fortē vel inimicitias, vel alio modo: nam tunc potest fieri citatio per edictum, eo modo, quo in pręcedenti casu dixi per text. in di. clem. j. de iudi. pro hoc etiā est tex. in cle. prima. de for. compet. & not. Barr. in d. vers. per edictū.

86 ¶ Quartus casus est, quando aliquis stat clausus in domo sua, & non patitur se videri, ad hoc, ne citari possit: nam potest tunc affigi edictum citatoriū in ianua domus sue, & perinde habetur, ac si personaliter citatus esset, vt tenet Alex. in l. pletique. colū. ij. ff. de in ius voc. pro hoc est tex. in d. constitut. citationis.

87 ¶ Quintus casus est, quando actor porrexit libellum, & non vult licem prosequi, & se absentat: nam reo instante, citari potest per edictū, secundum formā authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. vide Bal. in l. nā datum. col. fin. C. manda. qui dicit, quod ista edicta debent poni in frequentiori loco ciuitatis.

88 ¶ Sextus casus est, quando aliqua persona ecclesiastica spoliatur aliquem laicum possessione aliquius rei: nam potest laicus adire iudicem secularē, & per viam defensionis extraiudicialis recuperare possit restitutionem sue amissę possessionis: & tunc quia iudex secularis non potest specialiter citare clericū, potest exponere vnam citationem generalem per edictū, vt quicūque sua putauerit interellē, cōpareat ad allegandū, quare ille laicus re-

stitui nō debeat. de hoc est quædam specialis prouisio in regno per tria capitula regni: quorum vnum incipit, ad regale fastigiū. aliud, omnis prædatio, &c. & aliud, finis præcepti charitas, &c. de quorum capitulorum intellectu, traditur plenè in decis. ij. & 89 decis. xxiiij. consil. Neap. ¶ * Septimus casus est generaliter, cū contradictores sunt incerti semper in actu faciēdo, potest fieri citatio per edictum: vt not. Abb. in c. cū in tua. col. ij. in princip. extra: qui mat. i. accus. pos. & Fel. in d. cap. quoniam frequenter. §. porro. colum. ij. versic. considera in primis; &c. vt lite non cōtesta. per ea, quæ habentur in l. si eo tempore. C. de re ius. pigno. & in anthen. si omnes. C. si minor se ab hæredi. absti. & Gemi. in cap. fin. in fin. de elect. lib. vj. Alias autem, vbi certus est aduersarius, nunquam valet citatio per edictum, secundum Felin. in cap. co 93 gnoscentes. col. vij. de constitut.

90 ¶ * Octauus casus est, quando aliquis proposuit institutorem, qui fortè malè administrat, & vult ipsum reuocare: nam debet proponi facere edictum publicè ante illius apothecam, vt nemo cū illo contrahat, iuxta text. in l. sed si pupillus. §. præscribere. ff. de institutorib. & ibi Bald. dicit, quod ista edicta debent exponi in loco publico & patet: vt ab omnibus legi & videri possint, & nō in loco occulto, & ibi etiam vi 91 de Paul. de Cast. ¶ * Nonus casus

est in clerico beneficiato absente, qui non facit residentiā: nam debet citari per tria edicta, quæ debent affigi in valuis ecclesiæ suæ, & postea expectatur per sex menses: & si nō veniit ad residendum, priuatur beneficio. text. est & ibi Abb. & doct. in cap. ex tue. 92 de cle. non resid. ¶ * Decimus casus est, quādo episcopus vel alius prælatus vult confirmare electū ad aliquam dignitatem, vel beneficium: nam antè, quā confirmet, debet exponere generalem citationem per edictum in ecclesiā; vocando omnes, qui sua interelle putauerint, alias confirmatio fieri non posset. textus est & ibi per cano. in cap. si. de elec. lib. vj. Et hoc extenditur etiam, quando aliquis præsentatur in iure patronatus: quia debet fieri similis citatio per edictū: vt not. glo. j. & fin. in d. cap. si. & ita quotidie videmus practicari in huiusmodi præsentationib. ¶ * Vn 93 decimus casus est, quando aliquis tenens prædium tributariū, se absentat, vel ipsum deserit: nam potest citari per edictum: & si non comparet infra sex menses, priuatur prædio, & alij locari potest. text. est & ibi Luc. de pēna, in l. locorū. C. de omni agro 94 deser. lib. xj. ¶ * Duodecimus casus est, in citanda vniuersitate: nam potest citari per edictum in loco affixum, vbi consuevit congregari, & si ciues clauderēt portas ciuitatis, potest affigi edictum in porta ciuitatis, quando

nuntius

nuntius prohibetur ingredi: & si non esset tuus accessus ad portam ciuitatis potest edictum affigi in ciuitate conuicina in ecclesia ipsius ciuitatis vicina. Ita hæc omnia declarat Bald. in l. etiam. colum. iij. C. de ex. rei iudi. pro hoc est gloss. in l. non potest dolo. ff. de regu. iuris & vide Bald. in authen. sed cum testator. colum. ij. C. ad l. fal. vbi dicit, quod non sufficit citari præfidentes in eorum domibus, sed debent citari in loco, ubi consueuerunt congregari publice. adde Ange. in consilio cxcvj. potest etiam citari vniuersitas per proclama factum in locis publicis ciuitatis, legendo citationem publice, secundum Barto. in extrauag. ad reprimendam. in versic. citatum. & Lucam de pena in l. prouincialium. C. de erog. mili. anno. lib. xij. & gloss. in c. si capitulo in versic. factum de cōces. præben. lib. vj. ¶ Decimusterius casus est, iudicio meo, in omnibus casibus in quibus lex permittit fieri citationem per proclama, in illis etiā potest fieri per edictū à fortiori. & moueor per rationem authen. qui semel. C. quomo. & quando iud. quia vox præconis, paucis innotescit. Sed per edictum res efficitur magis notoria: vt not. Alexan. in addi. ad Barto. in l. prima. §. præfides. ff. de requi. reis. si enim lex permittit citationem per proclama, vt est illa quæ fit per præconem: multo fortius per edictum.

96 ¶ Sed iuxta hoc quæro, quāto tempore debet stare affixum edictum in loco publico, vel in aliqua ciuitatis, quando fit citatio per edictum? Dis. quod non reperitur à iure, statutus aliquis terminus vnde statuit arbitrio iudicis: & sufficit, quod diuinius referat, quod edictum stetit affixum in loco: licet non declaret, per quantum spatium. Ita tenet Bart. in extrauag. ad reprimendam. in versicul. publicè. vbi plus dicit, quod ante, quā affigatur, debet publice legi & postea affigi.

97 ¶ Quinta citatio est illa, quæ fit per proclama. dicitur autem proclama, quando præco publicus citat per plateam publicam alta & intelligibili voce aliquē absentem, vel incertos contradictores si sua interesse putauerint & est permilla ista citatio in casibus infra scriptis, videlicet,

98 ¶ Primus casus est, quando heres vult conficere inuentarium secundum formam l. fin. C. de iure deli. nam si creditores sunt certi, debet illos citare in specie Si verò sunt incerti, possunt citari per publicum proclama in locis publicis: secundum Bald. in d. l. §. cum igitur colum. iij. & in authen. sed cum testator. C. ad l. falc. & Bart. in d. §. cum igitur. col. ij. & ibi communiter Mod.

99 ¶ Secundus casus est, quādo litigator post licem contestatam se absentat, & est necesse eum citari ad videndum iuramenta testium vel ad alium actum litis:

& non habet domum, vel neminem reliquit in domo: nam tunc potest citari per publicum proclama in locis publicis, secundū Bald. in l. si quando, in xj. q. C. de testi. & Soci. in consi. lvi. col. ij. in 100 fin. in iij. volu. ¶ Et nota, qd tunc quando proclama fit contra certam personam, debet fieri in illa vicina ciuitatis, vbi consueuerat citatus conuersari, secundum Bald. in c. j. col. iij. in si. de mili. val. qui contu. est. & ponunt doct. in l. iij. §. prator. ff. 101 de dam. infec. ¶ Tertius casus est generaliter quando est mouenda aliqua lis contra aliquem absentem qui nullibi reperitur, nec habet certam domū, potest ipsum iudex citare per proclama, secundum Bald. in l. si accusatoribus. col. fin. in princip. C. de accusa. & ibi etiam Cyn. idē tenet Bald. in l. inter minores. in si. in j. lect. ff. de in integ. restitu. & Alexan. in l. iij. §. prator colum. ij. versicu. item, in quantum Bart. & c. ff. de dam. infect. vbi æquiparat hanc citationem illi quæ fit, in domo dummodo non sit de re mobili. & nota illud verbum Alex. quia fortē iste casus non procederet in prima citatione, vsq; fiat per proclama in principio litis, quando esset quæstio de re mobili, sed lite incepta sic. & ita loquitur casus præcedens. 102 ¶ Quartus casus est, quando est contrahendum aliquod matrimonium debent citari omnes, qui nouerint aliquod impedi-

mentum subesse, per publicum proclama in ecclesia, cum certo termino: quo elapso non auditur contradicens, nisi iustam causam allēget: & si ista solennitas non fieret, diceretur matrimonium clandestinū. text. est & ibi per canon. in c. cum inhibitio. de clande. despō. & in ca. cum tua 103 qui mar. acc. pos. ¶ Quintus casus est quando minor adiuit hereditatem, & postea per in integrum restitutionem, vult se abstinere, & illam repudiare: nam in tali restitutione in integrum, sunt citandi omnes creditores incerti per proclama, cum terminum mensū text. est. & ibi Bal. in prima colum. versu. tertio quæro, & c. in authen. si omnes. C. 104 si. mi. se ab hær. abs. ¶ Sextus casus est, quando creditor posterior vult vendere rem sibi hypothecatam: nam potest creditores incertos anteriores citari facere per publicum proclama: vt veniant ad contradicendum infra certum tempus: quo tempore elapso non audiuntur vltius. text. est & ibi Bald. & doct. in l. si eo tempore. C. de remis. pign. & ibi est gl. quod in isto casu potest etiam fieri citatio per edictum. & poteris hunc casum addere ad citationem præcedentem per edictum. ¶ Octauus casus est, quando episcopus vult procedere contra eos, qui expulserunt ipsum de sede sua, nam potest accedere ad alienam diocesim conuicium, & ibi citare dictos

dictos expulsores per publicum
proclama in ecclesiis illius die-
cesis diebus festiuis, quando po-
pulus in ecclesiis congregatur.
& hoc quando non possit illos
citare personaliter, propter ac-
cessum nō tutum text. est in cle.
106 j. de foro compe. ¶ * Nonus casus
est, quando est facienda mis-
sio in possessionem contra pu-
pilum indefensum ex primo de-
creto nā debent citari eius con-
sanguinei, amici, & affines per
publicum proclama: vt veniant
ad ipsum defendendum. text. est
& ibi Bart. & doct. in l. hæc au-
tem. §. nō defendi. ff. ex quib. cau.
107 in pos. ea. ¶ * Decimus casus
est, quando est facienda missio
in possessionem contra aliquem
absentem, qui non defenditur:
nam debent requiri eius consan-
guinei & amici, per proclama. l.
item ait prætor. & l. ergo & ibi
Bart. & Bald. & doct. ff. ex quib.
108 cau. maio. ¶ * Undecimus casus
est, quando hæres deliberat,
an velit adire hæreditatem: nam
potest facere fieri citationē per
proclama contra omnes credi-
tores, vt veniant ad edendum in-
strumenta debiti hæreditarij ipsi
hæredia: hoc vt possit delibera-
re: aliās creditores sibi præiudi-
cant, secundum Bart. in l. Aristo.
ff. de iure delibe. pro hoc est text.
in l. j. §. cum dicitur. ff. si cui plus
109 quam per leg. falcid. ¶ * Duode-
cimus casus est, quando est publi-
candum testamentum priuatum
secundum formam l. publicati.

C. de testa. nam debet fieri pro-
clama generale contra præten-
dentes interesse, vt compareant
quando sunt incerti, secundum
Bald. in d. l. publicatio. in vj.
110 quest. ¶ * Decimustertius casus
in agnoscenda bonorum posses-
sione carboniana, vel ventris no-
mine: quia si aduersarij sunt in-
certi, debet citari per proclama,
secundum Bal. in l. certū. col. iiij.
vers. viso. & c. C. vnde legi. & ge-
neraliter dicas, quod in omni ca-
su in quo aduersarij sunt incerti,
potest fieri citatio ista per pro-
clama, vel per edictū, secundum
Bar. in extrauaganti, ad reprimē-
dam. in ver. per edictum. longē
post medium. ibi sic etiā admit-
titur, & c. & probatur per omnes
doctrinas suprà alleg.

S E X T A Et vltima citatio
111 est, quæ fit per * campanam seu
tubam. ista citatio fit, quādo est
congreganda vniuersitas, causa
faciendi consilium vel reforma-
tionem. text. est cum gloss. & ibi
Bart. in l. ij. C. de decur. lib. x. Et
similiter fit cōgregatio capituli
& canonicorum, ad sōnum cam-
panæ: vt not. gloss. in ver. factam.
in ca. si capitulo. de concess. præ-
ben. lib. vj. & gloss. & Card. in cle.
ij. in iij. opp. desent. exco. Ad hoc
etiā est text. & ibi Abb. in ij. col.
in .c. in causis. de elect. vbi opti-
mē Abb. declarat hanc materiā.
scilicet, qd in negotiis minori-
bus, vel quæ possunt expediri per
præsentes, sufficit vocari colle-
gium vel vniuersitatem per so-

num campanæ. Secus, ubi vocandi essent absentes: quia requiritur citatio per nuntium, vel per literas, secundum eum. ¶ An autem in die veneris sancti possit vniuersitas citari ad sonum tabellæ, ex quo non pulsantur campanæ? vide Bart. in l. fi. C. de pradiis curia. li. x. & Alex. in additad
 117 Bart. in l. non potest dolo. ff. de reg. iur. ¶ Fit etiam citatio per campanam, quando est eundum ad bellum: vt not. Io. And. & Abb. in c. j. de offic. custo. ubi ponunt omnia signa, quæ importat sonus campanæ. ¶ Et primum signum campanæ, est conuocatio nis capituli seu vniuersitatis: vt supradixi. Secundum, est signum exeundi ad bellum. Tertium, est signum horarum. Quartum, est signum gaudij & gratiarum actionis. vt quādo post victoriam pulsantur campanæ. Quintum, est signum salutationis virginis: vt quando pulsatur cāpana de sero, ad dicendum, Ave maria, &c. Aliquando, est signum excommunicationis. Aliquando, est signum alicuius defuncti. Aliquando, est signū elevationis corporis Christi. Aliquando est signum processionis. Et sic de aliis signis: vt per Ioan. And. & Abb. in d. c. j. & Bald. in rub. C. de dedit. libe. col.
 118 ¶ Vltimò, pro complemento huius quarti dubij, scias quòd citatio nō debet fieri proprio motu iudicis, sed ad instantiam partium, quando agit inter duos lites, & maxime citatio ad sen-

tentiam. ita tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. vers. illud autem nota, &c. & Felyan c. j. col. j. & ij. de iudi. & Soc. in cons. xcvi. col. v. vers. secundo, &c. in primo vol.
 116 ¶ Quod limita, nisi iudex videret perire instantiam: quia tūc ex officio potest citare ad sententiam secundum Bartol. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. falci. & Fel. in d. c. j. col. ij. & Phil. in c. ex ratione. col. xx. vers. quo ad secundū dic. & c. de app. ¶ Quid autem si aliquis citatur vt compareat die lunæ & martis & mercurij: an sint plures citationes? Dic quòd est vna: & debet comparere in vltimo die, secundum Andr. de yser. in constit. edicto
 118 rum. col. j. ¶ An autem possit fieri citatio generalis ad totam causam vt aliquis compareat singulis diebus & horis ad omnes actus, vsque ad sententiam? Communis conclusio est, quòd quando citatur aliquis existens in remotis & longinquis partibus. valeat talis citatio: alias secus: quia in omnibus actibus requiritur specialis citatio, quando quis est vicinus & prope locum iudicij. ita tenet Abb. in capit. fin. in iij. colum. de dila. ubi plenè attingit istum articulum. & Innoc. & docto. in c. consuluit. de offic. delega. & in cap. auditis de procur. & Alexand. & omnes scribentes in l. qui ante calendas. ff. de verbo. obliga. & l. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. colum. ix. versicu. decimò limita, &c. ff. de officio

officio procon. & Andr. de Yser. in c. j. col. ij. & iij. de contro. inter vas. & alium de benefi. quod tamen intellige & declara, secundum Bald. in consil. iij. in v. volu. scilicet, in casibus, in quibus potest procedi ad sententiam lite non contestata, tunc valet hæc citatio ab initio facta, etiam quoad sententiam. sed ubi non potest procedi ad sententiam lite non contestata, non posset fieri quod ad sententiam, nisi post litem contestatam. Item intellige, quando citatus fuit semper contumax, & nunquam comparuit: quia verum est tunc, quod potest procedi ad alios actus sine noua citatione. Secus est, si semel ad aliquem actum comparuit: quia tunc est de nouo citandus ad alios actus, secundum Alexand. & doctor. in d. l. qui ante calendas. & Soci. in consil. cxv. col. penul. versic. quinimo, & c. in ij. volu. & Ant. de But. & Imo. in d. cap. consulu. & de hoc vide bonam declarationem Abb. in d. cap. fin. col. iij. in fin. & sequen. de dilat. & Paul. de Cast. in consil. lxxxj. col. iij. in ij. volum. ubi plus dicit Paul. quod quando proceditur ad alios actus, vigore talis citationis generalis, debent fieri singulæ citationes per edictum, & ibi vide per eum. dicit tamen Bald. in consil. cclxvij. in primo volu. quod nec de iure canonico, nec ciuilitatis citatio valere debet, cum sit incerta & captiosa. nam inducit quandam speciem

seruitutis: ut quis debeat in loco iudicii morari singulis diebus & horis. tamen est communis obseruantia, & ex generali usu, & stylo curiarum toleratur, propter distantiam loci: quia valde laboriosum est geminare citationes in partibus remotis. unde teneamus communem obseruantiam. quicquid dicat Bal. in dicto consil.

VENIO ad quintum dubium principale, scilicet, quando *debeat fieri citatio. Communis conclusio est, quod debet fieri in die iudicio: nam si fieret in die feriato non valeret, per tex. cum ibi not. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius pro. non ie. & de die feriata ad honorem Dei, est expeditum, quod non valet citatio, nec commissio iudicis, nec citatio nuntij. per l. fin. C. de feri. ibi, sileat vox, & c. ita tenet Bart. in repe. d. l. ex quacunque. col. fin. etiam si dicta citatio fieret pro die non feriato, puta si nuntius citat die dominico: ut compareat die lune: non valet citatio, secundum not. in c. conquestus. & ibi Abb. in vj. colum. de feri. & Pau. de Cast. in consil. cclxx. in primo vol. & ita de hoc extat ritus magnæ curiæ in nume. 183. incipiens, item seruat dicta curia, quod citatus, & c. & ponunt plenè docto. in l. j. nuntiatio. ff. de ope. no. nun. ¶ * Sed quid si terminus datus alicui ad comparandum, cadat in diem feriatum: an valeat citatio, & an teneatur comparere? Bar. in d. rep. l. ex quacunque. col. j. penul. distinguit. Aut

error est expressus in citatione, ut quia iudex dicit, cōpareas coram me in die dominico: & non valet citatio. Aut non est expressus error, ut quia iudex dicit, cōpareas hinc ad decē dies: & ultima dies est feriata, & valet citatio, & debet comparere die sequenti. sed postea Bart. refert ibi Richar. de Senis, qui tenebat quod etiam in isto secūdo casu nō valet citatio. arg. §. loca. Instit. de verb. obl. Ego autē in hoc articulo cōcludo, prout aliās tenui legendo publicē illā l. ex quacūq; in almo gymnasio Salernitano videlicet, quod si iudex dicit, do tibi terminū decem dierū ad comparendum: tunc valet citatio: & debet comparere die sequenti, secundū Bal. in d. l. ex quacūq; col. fi. si. verō iudex dicit, cōpareas in decima die præsēntis mensis, & illa dies est feriata, non valet citatio. & ita procedat opi. Richar. de Senis. quā ad hoc tenet Abb. in d. c. conquestus. col. pe. in fin. tunc enim videtur error expressus, saltē per relationē ad ipsam diem. l. certum. ff. si cert. pe. sed si iudex diceret, compareas hinc vsq; ad decem dies: tunc valet citatio, quia iste appellatur terminus ad quem, & debet cōparere die præsēdenti, quando ultima est feriata, secundum Bart. in d. l. ex quacūq; col. pen. per l. ij. §. illud. C. de tēp. app. & in c. cum dilecti. de dolo & cōtu. ¶ * Limita præsēdicta, nisi citatio fieret pro tali causa, quæ potest die feriata

expediri: quia tunc valet citatio facta in die feriata: quæ causę plures sunt, quæ nūmerantur in l. ij. & iij. ff. de fer. & tūc cogitur citatus comparere, ut no. glo. in d. l. ex quacūq; in glo. fi. & ibi etiam Bart. in repe. col. pen. dum allegat l. miles. §. sexaginta. ff. de 122 adultis. ¶ * Secundō limita, non procedere in principe: qui potest citare in die feriata ad honorem Dei, secundum Bart. in d. l. ex quacūq; in repe. colum. fi. & Lanfranc. in c. quoniam cōtra. in versic. citationes. in fi. de proba. 123 per c. veniens. de acc. ¶ * Hodie autem in regno est expeditum, quod semper quando citatio cadit in diem feriata, valet & debet citatus comparere in die sequenti. ita tenet And. de Yser. in libro constit. in rub. de in ius vocan. post quam rub. sequitur constit. si quem nostrorum, &c. & de hoc sunt duo ritus magnę curię. Vnus, in numero 17. & alius 157. & ambo incipiunt, item, quod tam in criminalibus, &c.

VENIO ad sextum & ultimū 124 dubiū principale: scilicet, ¶ vbi debeat fieri citatio. Ista q. potest habere duo mēbra. Vnum scilicet, vbi id est, in quo loco debet quis citari per nuntium. Secundum, vbi id est, in quo loco debet citatus comparere. & sic expeditā ista duo mēbra per duasq; principales. ¶ Primō igitur quæro, in quo loco debet nūtiū aliquem citare. dic quod cōmunis conclusio est, quod quilibet citari debet

debet personaliter, si reperiri potest, aliàs debet citari in domo suæ solitæ habitationis. ita plenè tradit Bart.& ibi cõmuniter doctor.in l. iij. §. prator. ff. de dam. infect. & quãdo est absens, debet citari in illa domo, vbi reliquit familiã: quãdo fortè haberet plures domos, aliàs citatio nõ valet, secundũ And. de Yser. inconstit. citationis. colum. j. vbi plus dicit, quod debet recipi iuramentum ab illis de familia de denuntiando citationem citato quamprimũ possũt: & hoc dicitur etiã in tex. illius cõsti. & debet tunc fieri corã duobus testibus, vel tabellione, vt habetur in constitut. citationis. & ibi And. in j. & ij. colũ. aliàs citatus in domo sine ista solẽnitare, non dicitur contumax, secundum eum. & tenet Bal. in d. l. vt perfectius. C. de anna. except. item debet citari in illa domo, in qua habitat tempore citationis: licet antea fuisset solitus habitare alibi. ita tenet Pet. Philipp. Corn. in cõsil. li. j. in iij. volu. & cõsil. lvij. colũ. iij. in litera h. in fi. in iij. volu. Potest etiam fieri citatio in domo, vbi nulla exat familia: quãdo quis recedit nemine in domo derelicto, secundum And. in d. constit. citationis. colum. j. Verũ tũc debet affigi chedula citatoria in ostio domus vt plenè dixi suprà in quarto dubio principali. * An autem possit fieri citatio in apotheca, vel in porticu, vel in stabulo, vide plenissimè

per Bart. Alexan. & docto. in d. l. iij. §. prator. ff. de damn. infect. 126 ¶ Ex prædictis verificatur illa cõmunis practica citãdi aliquẽ, quia communiter solent cõmittere iudices nuntio, vt citer aliquem personaliter, aliàs si personaliter reperiri non potest, citet eũ in domo solitæ habitationis. Et nota singulariter, quia cõmuniter solent in hoc errare nuntij, & faciunt inualidas citationes: nam hæc forma citãdi istud importat, videlicet, qd nuntius faciat primò omnem suam diligentiam in perquirendo citandum per ciuitatem, vt possit eũ citare personaliter, & vltimo loco, quando ipsum reperire non poterit, tunc citer eum in domo, aliàs si ita ex abrupto citaret in domo, nõ facta prius illa perquisitione, non valet citatio: quia excedit formam commissionis. ita in terminis tenet Bartol. in d. §. prator. col. ij. & Alexand. plenè in cõsil. ij. col. j. & ij. in iij. volu. & hanc opin. dicit Alexand. esse communem. in d. §. prator. col. j. idem tenet Lud. Rom. in cõsil. 454. col. ij. & Pet. Philipp. Corne. in cõsil. li. j. col. ij. in iij. volu. & Abb. in c. causam. colum. prima. in fi. & seq. de dolo & contu. vbi plenè examinat hanc materiã. & hoc est hodie confirmatũ in regno per cõsti. citationis. in princ. ibi, si eius copia haberi potest, &c. Quæ verba innuunt, qd debet fieri prius diligentia citandi personaliter, & eo non inuento,

plus dicit, quod tunc presumitur citasse in domo, & non personaliter, accipiendo suam relationē in mitiorem partem: vt non dicatur verus cōtūmax, sed potius fictus. quod dictum est menti tenendum, quia quotidie isti nuntij faciunt istas relationes generales. quo casu si citatus nō compareret, non posset mulctari, nec pati illas pœnas, quas patiuntur veri contumaces: vt dicam infra in sequenti membro, de contumacia. Consilij tamen est, vt nūcjs semper declarēt suam relationem, secundum Bar. in l. si casus. **128** men. in fin. ff. de legat. ij. ¶ Verum in regao communiter seruatur, quod etiam citatus in domo, mulctatur, si non comparet. Et hoc puto procedere ex dicta prag. ij. quæ non facit differentiam inter citationem personalem, & in domo. cū loquatur **129** alternatiue, vt supra dixi. ¶ An autem in ecclesia possit fieri citatio? Communis conclusio est, quod in citatione verbali potest fieri, secundum Bar. in l. plerique ff. de in ius vo. & Alex. & doct. in l. ij. eo. tit. & Bart. in l. præsent. C. de his, qui ad ecclē confugiunt. in citatōe verò reali, est secus. quia non potest regulariter fieri in ecclesia, secundum Bart. in d. l. plerique in fin. per d. l. præsent. & not. plenē Abb. in c. inter alia. **130** de immu. eccl. ¶ Quid autem, si citandus nō habeat aliquā domum certā, & nesciat vbi sit in quo loco erit tunc citandus? dic,

quod debet tunc citari in illa ciuitate, in qua conuersari solebat, per publicum proclama, vel per edictum, secundum Bald. in l. 6. quādo. in xj. q. C. de test. & Bal. in l. si accusatoribus. cōl. fi. C. de accus. & Soc. in consil. lvi. col. ij. in fi. in iij. volu. & vide quæ dixi supra de citatione per edictum, & per proclama. ¶ **Secundō** principaliter quæro, ad quem locum possit & debeat quis citari, & sic vbi tenetur comparere. Dic, quod in hac materia loci ad quem, plura sunt consideranda. Primō, quod si locus iurisdictionis ipsius citantis, aliās si citaret ad locū nō suæ iurisdictionis, non tenetur citatus comparere, secundū And. de Yser. in constitut. priuilegia. Pro hoc est tex. cū ibi. not. in l. fin. ff. de iur. omnium iud. vnde si vnus iudex habet vniuersalem iurisdictionē in prouincia seu in diocesi, potest subditos in quolibet loco suæ prouinciæ vel diocesis citare, & iustitiam ministrare. tex. est in c. cū episcopus de offic. ord. lib. vj. & vide Cald. in consil. ij. in titu. de offic. ordin. Secundō, quod locus sit tutus citato. alia si quis citatur ad locum non tutum, non tenetur comparere: secundum Andr. de Yser. in d. constitut. priuilegia. Pro hoc est tex. in c. de j. de foro. compe. & not. plenē Oldr. in consil. xxxij. & est tex. & ibi per doct. in c. ex parte. de app. & Bart. per illum text. in l. recusare. §. final. cū l. sequen. & l. de xrate. ff. ad

Treb

Trebel. & Cardin. in cle. j. in xij. not. de iudi. ubi limitat, nisi quis procuraret, quod locus ille non sit sibi tutus: quia tunc remanet contumax, si non compareret, & gl. & Barto. in l. metus. ff. ex qui. caus. maior. & intelligitur locus non tutus, siue sit propter inimicitias, siue propter pestem, vel bellum, secundum Abb. & Philip. in d. c. ex parte. & not. doctor. in locis preallegatis. & est dec. xxix, consil. Neapolit. Tertio, quod locus ad quem citatur, sit honestus, ut not. Andr. de Yser. in d. constitu. privilegia pro hoc est text. in l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arbit. & ibi Bart. Idem tenet Spec. in titu. de citat. §. j. versicu. item, quod sit ad locum, & c. & gloss. in c. si episcopus. ij. q. iij. facit text. in c. statutum. §. cum verò de rescript. libr. vj. Quarto quod locus ad quem quis citatur, non distet à loco ipsius citati, vel à finibus diocesis ultra duas dietas: quia si distet ultra, non tenetur comparere ita declarat Spec. in titu. de cita. §. j. in prin. per text. & ea, quæ ibi tradunt doct. in c. nonnulli. & c. ex parte de rescript. & dic. ut ibi plene per Fely. Hodie autem hoc est redactum ad unam dietam de iure nouo. per text. in c. statutum. §. cum verò. & §. cum autem de rescript. libr. vj. & hoc tenet Fely. in d. c. nonnulli. col. j. in prin. & istud habet locum solum in delegato: quia non potest trahere litigantem ultra dietam. Secus est in ordinario existente in-

tra fines suæ provincie vel diocesis, quia potest trahere ultra dietam, per generalitatem. d. c. cum episcopus de offic. ord. lib. vj. non tamen potest committere causam extra suam diocesim: nisi in loco suffraganei, quando esset causa appellationis, scilicet, ubi fuit appellatum. c. vt litigantes de offic. ord. lib. vj. verum ubi causa esset modica, & ordinarius staret in loco multum remoto à domicilio litigantium, tenetur causam delegare in loco propinquo alias posset appellare, si non delegaret, dato quod esset intra fines diocesis. ita tenet Fely. in d. c. nonnulli. col. j. & ij. Quinto quod locus ad quem citat delegatus à sede apostolica vel à legato sit locus insignis scilicet civitatis insignis, in qua sit copia peritorum: & quod delegatus citatus quando est delegatus papæ, sit persona in dignitate constituta text. est in d. c. statutum. in prin. de rescript. libr. vj. Maranta. V. I. D.

De contumacia secundo membro iudicij.

Contumax, ut quis dici possit, quæ requirantur. Et quid seruetur in regno. Contumax repulsi non potest aduersa valetudine impediens Infirmitas suorum consanguineorum, excusatur à contumacia. Citatus ad maius tribunal excusatur in curia minori. Pauper excusatur à contumacia. Inops & male vestitus, equiparatur carcerato.

Contum

- 7 Contumax rade dicatur.
- 8 Contumacia quatuorplex sit.
- 9 Contumax quas penas patiatur.
- 10 Contumax patitur missionem in possessionem ex primo decreto.
- 11 Reo perseverante in contumacia, contra ipsum proceditur ad missionem in possessionem ex secundo decreto: & il lud parat plenum preiudicium.
- 12 Decretum primum & secundum, quid sit. & quod ius tribuant ambo. Quamdiu interponentur, & infra quod tempus, & in quibus causis.
- 13 Contra contumacem nunquam proceditur altera parte non instante.
- 14 Contumax non auditur, nisi refectis expensis.
- 15 Contumaci à iudice denegatur audientia, non solum in causa illa, in qua est contumax, sed etiam in alia.
- 16 Contumax potest personaliter capi, & carcerari.
- 17 Contumax verus non appellat.
- 18 Contumax non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confesso.
- 19 Contumax potest excommunicari.
- 20 Contumax petens reuocari primum decretum, tenetur satisdare, etiam si immobilia possideat.
- 21 Contumax in non parèdo iudici, perdit beneficium iuratoria cautionis.
- 22 Vassalus contumax verus, qui citatus dixit nolo venire, statim perdit feudum.
- 23 Contumax in causa criminali, qua pena afficiatur.
- 24 Contumax non allegat litum pendensiam.
- 25 Contumax qui recuperat tenutam concessam ex primo decreto, non potest ulterius declinare forum: dato quod alias haberet declinatoriam exceptionem.
- 26 Iudex mandare potest coloris & inquilinis contumacis, quod ei non respondeant de pensionibus, & mandare potest, quod nullus vadat ad colendum eius agros.
- 27 Contumax ad torturam exponi potest, & quomodo, & quando, & ad quid.
- 28 Contumax habetur pro praesente in sui preiudicium.
- 29 Iudex propter contumaciam sequistrare potest fructus rei petita.
- 30 Contumax volens respondere coram iudice, habetur pro negante, vel confitente, secundum quod est ei maius preiudicium.
- 31 Iudex contra contumacem potest procedere ad capienda pignora.
- 32 Contumax quando habetur pro confesso, efficitur etiam infamis, & testificari non potest.
- 33 Excommunicatus perseverans in contumacia per annum, efficitur suspectus de haeresi.
- 34 Contumax pro tali delicto, pro quo non potest foriudicari, quam penam patiatur.
- 35 Contumacia actorum, qualiter puniatur.
- 36 Contumax is demum puniatur à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus, si citetur, si sua posuerit interesse.

Verfic. contumacia. Expedi-
to primo membro iudicij,
scilicet de citatione: venio ad
secundum, videlicet ad tracta-
tus contumacie. Nam plerun-
que citati solent contemnere iu-
dices, & non comparent: & sic

redduntur contumaces: ideo de his aliqua dispiciamus. & hanc materiam breuiter expediā per tres quæstio. principales. Prima videlicet erit, quæ requirantur ad hoc, vt aliquis possit dici contumax. Secunda, quodplex est contumacia. Tertia, quas pœnas patitur contumax. ¶ * Venio ad primam: & quæro, quæ requirantur, vt possit quis dici cōtumax. Dic breuiter, quod est necesse, quod sit legitimè citatus, scilicet tribus edictis, vel vno perēptorio pro omnibus. tex. est in l. cōtumacia ff. de re iudic. & hoc de iure communi, sed hodie in regno per ritus magnæ curiæ & regias prag. seruatur aliter, scilicet quia citatur vna die pro alia, & in die sequenti accusatur prima contumacia, & postea tri-
 duo expectatur: & in quarta die post triduum accusatur vltima contumacia. & ex tūc reputatur contumax, prout hanc materiam plenè declarauī suprà de citatione, in liij. dubio princip. versic. sed circa hoc de tempore &c. Item debet in illo vltimo peremptorio accusari contumacia per actorem: aliàs non diceretur reus cōtumax, ita tenet And. in constit. in pecuniariis. col. liij. & Bart. in l. consentaneum. in fi. C. quo. & quando iud. & est text. in l. properandum. §. & si quidem. & ibi Bal. in j. col. C. de iudi. Aliàs autem, si actor non compa-
 3
 ret in vltimo peremptorio, in iudicio, esset circumducta cita-

tio, etiam reo non comparente, & deberet de nouo citari. textus est in l. & post edictum. §. j. ff. de iudic. & not. Bart. in l. lex quacun-
 que. in prima lectu. colum. fi. ff. si quis in ius voc. non ier. & Bar. & Alexā. in l. fin. §. sed si stipulator. ff. de eo per quē fac. erit & c. ¶ Si-
 militer, si in illo vltimo peremptorio curia non regeretur propter absentiam iudicis: quia minime dicitur contumax reus nō comparēs, glo. est in d. lex quacun-
 que. in gl. fin. per l. arbitri ca-
 lendis. ff. de arbitri, debet tamen comparere die sequenti, reuerso iudice sine alia citatione, secundum Andr. de Yser. in c. j. col. pe. de contro. inter val. & alium de inuest. Et sic habemus hucusque duos casus, in quibus excusatur quis à contumacia. ¶ * Tertius casus est, quādo aliquis fuit aduersa valetudine impeditus. nā excusatur, vt non possit contumax reputari. tex. est in d. l. contumacia. & in l. quæsitum. ff. de re iudi. vbi tex. limitat non procedere in leui febricula: seu in veteri quartana. & an tunc teneatur mittere procuratorem, vide Bart. Alexā. & doctores. in d. l. quæsitum, & prædictis adde Alexā. in l. ij. ff. si quis cau. in regno autem debet mittere excusatorem, cum fide vnus medici vel obstetricis, si est mulier grauida, vt est ritus magnæ curiæ. in nu. 176. in ci-
 pi. item si aliquis & c. ¶ * Quartus casus est, quando habebat consanguineum infirmum: quia
 etiam

etiam infirmitas suorum excusat à contumacia, secundum Alex.

- 4 in d.l. quæsitum.col.fi. ¶ Quintus casus est, quando fuisset citatus ad aliud tribunal maius: quia excusatur à contumacia in minori curia. l. contra pupillum. §. j. ff. de rei iud. & Alex. in l. ij. §. j. ff. si quis cau. ¶ Sextus casus est propter paupertatem, ut si fortè aliquis esset ita inops & malè vestitus, ut non posset absque ve-recupdia comparere. nam excusatur à contumacia, secundum Alex. in l. ij. §. si quis in iudicio. col. j. ff. si quis cau. nā ille æquiparatur carcerato, ut est text. singularis. & ibi gloss. in l. in eadem. §. fin. ff. ex quib. caus. maior. & glo. in c. si quis testium. de testi. & vide quod tenet Abb. in e. cum dilecti. col. v. circa fin. de dolo & contu. ¶ Potes etiam addere omnes casus, quos posui suprà de citatione. col. fi. & omnes casus generaliter, in quibus citatio non valet, vel citatus non tenetur comparere, per ea quæ dixi in prin. huius tract. de contumacia. ¶ Vnde autem dicatur contumax, dic quòd dicitur à con, & tumeo, tumes, propterea quia inflatur, & superbus efficitur in nolendo obedire: & sic dicitur contumescere in seipso, & efficitur iudici iniuriosus. ita declarat Card. in cle. j. col. viij. de dolo & contu. ¶ Secundò principaliter quæro, quòduplex est contumacia. Dic, quòd duplex, scilicet vera & ficta. Contumax ve-

rus dicitur ille, qui fuit citatus personaliter vel ad domum: & citatio peruenit ad eius notitiam: & non vult cōparere. Verum quādoq; dicitur verus contumax existenter & apparenter, quandoq; apparenter tantum, & quandoq; existenter tantum, de qua materia remitto me ad ea quæ plenè tractat Bar. in l. fi. ff. de in inte. resti. & Alex. in l. properadum. §. fin. autem reus. C. de iud. & Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. eum qui. ff. de appel. vbi plenissimè tractatur hæc materia & per Ang. in consi. clxxxvj. cōtumax fictus est ille, qui fuit citatus in domo: & dubium est, an citatio peruenit ad eius notitiam, secundum Barto. in d.l. fin. colum. pen. ff. de in integ. restit. & Angel. in consi. clxxxvj. & prædictis adde Card. in clemen. j. in ix. quæst. de dolo & contum. vbi plenè. ¶ Terriò principaliter quæro, quas penas patitur quis ob suam contumaciā. Dic quòd multas penas introducunt contra contumacem. Er prima est: quia contumax propter eius inobediētiā potest multari, ut habetur plenè per doctores, in l. j. per totam l. ff. si quis ius di. non obtem. & est text. in l. ij. ff. si quis in ius voc. nō ier. Vetum in hoc est sciendum, quòd multa non irrogatur, nisi ob veram contumaciā: nam fictus contumax multari non potest: secundum Alex. & communiter doct. in d.l. j. §. fin. ff. si quis ius di. non obtempe. & Angel. in

confi. viij. col. pen. & Bald. in l. & in multis. C. de appe. & Ale. in l. iij. §. prætor. col. ij. in fin. ff. de dam. infec. Idem concludit Andre. de Yfer. in constitu. citatio- nis. col. ij. in fi. & in constitu. rei vendicatione. vbi est etiam glo. Ex hoc inferitur, quod multa quæ irrogatur in regno hodie contumaci, est, quia condemnatur ad tertiam partem mobilium, vt dicit constite. poenam nouem vnciarum. & ibi And. de Yfer. & d. constit. rei vendicatione. & est ritus magnæ curiæ in num. 219. incipiens, item seruat ipsa curia ab eo tempore &c. alius ritus 202. incipiens, item seruat dicta curia in citatione &c. sequitur ergo, quod ista cōdemnatio nō fietur contra fictum cōrumacem per prædicta. Et hoc videtur esse de mente glossi. & Andr. in d. constitut. rei vendicatione. licet male seruent iudices; secundum eum ibi. De communi stylo tamen curiarum in aliquibus locis est redacta ista poena tertie partis mobilium in ciuilibus ad vnum tarenum: & in aliquibus curiis soluitur vnus augustalis vnde seruandæ essent consuetudines curiarum, vbi vigent.

20 ¶ Secunda poena, quam patitur contumax, est, quia patitur missionem in possessionem expremo decreto. l. Fulcinius. §. j. ff. ex quib. cau. in poss. ea. & l. si finita. §. Iulianus. & ibi Bart. & doct. ff. de damn. infect. & per totum rit. ff. & C. de bon. autho. iud. pol. &

hodie est decusum in regno per regiam pragmat. quæ incipit relatione. vbi dicitur, quod est in electione actoris accusata vltima contumacia, an velit petere terminum ad probandum, vel petere se mitti in possessionem ex primo decreto, & ita seruatur hodie, & sic potest in causis ciuilibus procedi ad diffinitiuam, lite non contestata: & in hoc est correctum ius commune, prout

11 aliis dixi in superioribus. ¶ Tertia poena est, quia si reus perseuerat in contumacia, proceditur contra ipsum ad missionem in possessionem ex secundo decreto, & illud parat plenum preiudicium, vt habetur in d. §. Iulianus, & per Bart. in l. cum proponas. C. de bon. auth. iud. poss. & est regia pragmat. quæ incipit,

12 Reo &c. ¶ Sed iuxta hoc pro introductione iuuenum ad practicam, quæro quid significant isti duo termini, scilicet primus decretum & secundum decretum: dic quod primum decretum, est prima missio, quæ fit per iudicem in bonis contumacis, eo ipso quod incipit esse contumax, & fit pro mensura debiti tantum, quando agitur actione personali, vt d. l. cum proponas. & ibi Bart. & doct. & in d. l. si finita §. Iulianus. ff. de damn. infect. Sed quando agitur actione reali, mittitur quis in possessionem totius rei petite. l. si quis emptio- nis. §. sed si quis. C. de præscr. tri- ginata ann. & habetur in c. prout & cap

& cap. cōtingit de dol. & cont. & est cōst. regni, quę incip. rei vēd. & etiam efficitur verus possessor per primū decretū, vt in iuribus pręallegatis. & habetur per doc. in l. iij. §. fin. ff. de acquir. poss. sed in actione personali non efficitur possessor, sed solam detentationem acquirit causa custodię, vt d. l. iij. §. si. & est tex. in l. is cui. in princ. ff. vt in pos. lega. & in l. cū legati. ff. ex qui. caus. in pos. ea. & in l. si quis ante. ff. de acqu. pos. & per Bar. in d. l. cū proponas. Et ad hoc, vt concedatur primū decretum, non requiritur quod plene constet de debito, sed sufficit, quod summam vel per iuramentum actoris, ex quo modicum parat pręiudicium: secundum Bart. in d. l. cū proponas. ¶ Secundum decretū, est secunda missio, quę fit per iudicē contra eundē reum perseverantem in contumacia, vt dicūt doc. in locis pręalleg. & hoc est maioris pręiudicii: quia transfert veram possessionē, vt d. l. iij. §. fin. iuncta glo. in vers. nobis. ff. de acquir. poss. Item, transfert dominū, si reus erat dominus: aliās vsucapiendi conditionē, vt not. glo. & Bar. in l. prętoris. in princ. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect. & gl. in l. ij. in si. ff. si ex noxa. causa aga. Verū non interponitur nisi plene constet de debito per testes vel instrumēta, secundum Barto. in d. l. cū proponas. & in l. fin. §. fin. autem. C. de bon. auth. iudi. poss. &

Bart. in l. Fulcinius. §. cum hoc. ff. ex quib. caus. in poss. eat. Sed per quantum tempus debet reus perseverare in contumacia, vt perueniatur ad secundum decretum? Communis conclusio est, de iure cōmuni, quod sit in arbitrio iudicis, secundū Bart. in d. l. cū proponas. tamen de æquitate non debet iudex procedere ad secundum decretum, nisi sit lapsus totus annus à die primī decreti: ita dicit Fel. in c. consultationibus. col. ij. de offic. deleg. vbi dicit hanc esse communem opi. nisi alia iusta causa suaderet. sed hodie in regno est statutum tēpus per duas regias pragmata. quarum vna incipit, relatione. & alia sequens quę incipit, reo. quibus cauetur, quod elapsis tribus mensibus, à die primī decreti, potest peti missio ex secundo: & concessio secūdo decreto, habet reus alium mēsem, infra quē potest recuperare tenutam, dummodò soluat totum debitum, vnā cum expensis: aliās elapso dicto mense post secundum decretum, creditor efficitur verus dominus & irrevocabilis: cui debet res adiudicari appretiata pro mensura debiti, sed ante secundum decretū, potest reus quādoquē infra tres menses recuperare tenutam, soluendo expensas, & dando satisfactionem. & hoc etiam est prouisum de iure cōmuni, per auth. ei qui iurat. C. de bon. auth. iudi. poss. ¶ In quibus autem causis in-

terponatur secundum decretum.
 glo. in l. i. iubere cauere. ff. de iur.
 omn. iudi. tenet, quod solum in
 causa damni infecti: & non in aliis,
 sed veritas est in contrarium,
 quod imò in omnibus causis lo-
 cum habet. Verum in hoc est dif-
 ferentia: quia in causa damni in-
 fecti fit adiudicatio totius rei,
 etiam ultra mensuram debiti, sed
 in aliis solum pro mensura de-
 biti, ut supra dixi, secundum Bar.
 in d. §. Iulianus. col. antepen. vbi
 in specie reprobatur illam glossam in
 d. i. iubere. & hoc tenet etiam Ale-
 xan. in d. l. i. iubere. col. iij. & est
 text. in d. authen. ei qui iurat &
 in d. l. Fulcinius. §. j. & ij. & ibi
 Bar. item in causa damni in-
 fecti fit indistincte adiudicatio,
 sed in aliis non: sed venditur res,
 & illud decretum de vendendo,
 habet vim secundi decreti, secun-
 dum Bart. in d. l. i. iubere. Verum
 emptore non reperto tunc vlti-
 mo loco adiudicatur in solum
 creditor. l. à diuo Pio. §. si pi-
 gnon. ff. de re iudi. Et scias, quod
 etiam in actione reali interpo-
 nitur secundum decretum. secun-
 dum Alex. in l. iij. §. si. ff. de acquir.
 13 poss. ¶ Scias tamen, quod nun-
 quam proceditur contra contumacem
 ad aliquem actum nisi altera
 parte instante secundum Bar. in
 auth. ei qui appellat. in fin. C. de
 14 temp. app. ¶ Quinta poena, est
 contra contumacem quia non audi-
 tur nisi resectis expensis, per tex.
 & ibi Bal. in l. sancimus. C. de iu-
 di. & debet etiam satisfare de iu-

dicio sisti, quando vult recupera-
 re tenutam per auth. ei qui iurat
 C. de bon. autho. iud. poss. & vide
 15 infra in x. poena. ¶ Quinta poe-
 na est, quia contumaci potest iu-
 dex deuegere audientia non so-
 lum in illa causa, in qua fuit con-
 tumax verum etiam in omni alia.
 Text. est & ibi gl. singularis in l.
 sed si per prelorem. §. sed & si dū.
 ff. ex quib. caus. maro. & ibi Ang.
 idē tenet plenē. Ias. in l. i. iusuradū
 & ad pecunias. §. ait prelor. in ij.
 not. ff. de iure iur. vbi plus dicit
 Ias. de mēte Bal. quod tūc ille iudex
 potest mādare alius iudicibus, quod
 illum nō audiāt in aliqua causā.
 & vide etiam de predictis Ias. in
 l. j. §. si. col. iij. ff. si quis ius di. nō
 16 obtemp. ¶ Sexta poena est, quia
 contumax potest capi de persona,
 & carcerari. text. est cū gl. & Bar.
 in l. consentaneum. C. quo. & quā
 do iud. & in §. si verò etiam qui-
 dā. in auth. de exhib. reis. & not.
 Andr. de Yser. in constitut. si quis
 17 post litem. in princ. ¶ Septima
 poena est, quia verus contumax
 perdit beneficiū appellandi. l. ex
 cōsensu. §. fin. & ibi gl. Bart. &
 Imol. ff. de app. & l. j. C. quo app.
 nō recip. & Alex. in l. properan-
 dum. §. si autem reus. C. de iud.
 vbi plus dicit, quod etiam si sit
 contumax ad solā sententiam, nō
 appellat. idē tenet Alex. in l. se-
 pe. col. xxiij. ff. de re. iur. Amplia
 hoc procedere, etiam in illa senten-
 tia, quae nūquam transiit in re iu-
 dicatā: quia verus contumax non
 appellat. ita tenet Ant. de But. &
 Imo.

Imo. in c. tenor. de re iud. & las. in l. j. si procurator. colum. v. ff. si quis ius dicen. non obrep. & predictis adde text. in l. & post editum. §. fin. ff. de iud. ¶ **O**ctava poena est, quia contumax in non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confessio. cap. si post praestitum. & ibi per doct. de confess. lib. vj. & l. ij. §. si actor. & ibi Bar. & doct. C. de iura. calu. idem in nolente subire iuramentum iudiciale, nec referre. l. manifeste. & ibi per doct. ff. de iureiura. & Luc. de penna. in l. locoru. col. ij. C. de omni agro deser. lib. xj. Et de positionibus habetur in regia prag. quae incipit, quinta die. & c. Et communis obseruancia in regno est, quod quis citeatur tribus vicibus, ut veniat responsurus, ad se examinandum super articulis: & in vltima citatio ne debet inseri totus tenor articulorum: & postea interponitur decretum, quod habeatur pro confessio. ita de hoc est ritus magnae curiae in numero cel. incipiens, item seruat ipsa curia, quod si quis & c. vbi etiam dicitur, quod a tali decreto non appellatur. quod limita, nisi citatus sit absens: quia non potest haberi pro confessio: ut not. las. in l. j. §. fin. col. iij. ff. si quis ius di. non obtemp. ¶ **N**ona poena est, quia contumax potest excommunicari. glo. est in c. j. de dolo & contu. lib. vj. & glo. in c. constitutus. de sententia excommu. lib. vj. & Balan l. iij. in versic.

nota. C. de procura. & Felin. in c. j. col. v. versic. vtrum excommunicatio & c. de iudi. vbi plus dicit, quod ante quam excommunicetur quis ob contumaciam, debet citari. vide cap. cum contumacia. de hz. re. libro vj. ¶ **D**ecima poena est: quia contumax petens reuocari tenuram seu primum decretum, tenetur satisficere, etiam si possideat immobilia: & sic perdit priuilegium. l. sciendum. ff. qui satisfic. cog. gl. est singularis in §. si vero etia. in fin. in ver. fideius. forem. in authent. de exhib. reis. quam glo. sequitur Bart. in l. hanc autem. §. fina. ex quibus causis in poss. eat. & las. in d. l. sciendum. col. ij. vbi plures allegat. & ibi etiam Alex. & adde, quae dixi supra in iij. poena. ¶ **V**ndecima poena est: quia contumax in non parendo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis. glo. est & ibi Bal. in anth. ei, qui iurat. C. de bo. autho. iudi. pos. & glo. & Abb. in c. qua fronte. de app. & las. in l. j. col. pe. versic. iij. fallit & c. ff. qui satisfic. cog. ¶ **D**uodecima poena est: quia vassallus contumax verus, qui citatus dixit, nolo venire, perdit statim feudum. ita tenet Andr. de Ysero. in c. j. col. ij. in fi. de mil. vassal. qui contumax est. ¶ **T**ertiadecima poena est, quia contumax in causa criminali, primo condemnatur ad tertiam partem mobilium: & reliqua eius bona adnotantur: & si perseuerat in contumacia per annum, foriudicatur, scilicet, quia habetur

- pro conuicto & confesso, & pro rebellis, & ab omnibus potest impunè occidi, & omnia eius bona confiscantur elapso anno. De hoc est cōstit. regni, quæ incipit, pœnam reorum. & ibi plenè per Andr. de Yfern. vbi hanc pœna de fortiudicatione ponit & ibi declarat, q̃d habet locū solum in delictis irrogatibus pœnam mortis naturalis vel civilis, vel mēbris abscissionis. & de hoc est capitulum regni, in numero clij. quod incipit, siue quis & eadem declarat And. de Yfer. in c. j. §. si verò violator. colum. j. de pace tenea. & in c. j. in princ. ij. col. in tit. hic finitur lex, &c. &
- 24 vide infrā, in xxiij. pœna. ¶ Decima quarta pœna est, quia contumax perdit beneficiū legis. l. vbi cēptum. ff. de iud. quia conuentus coram vno iudice, nō potest allegare litis pendētiā coram alio iudice, coram quo fuit contumax. ita tenet Bartol. in d. l. vbi cēptū. & Alexā. in l. quāuis. ff. de in ius vocā. & Bart. in l. sepulchri. ff. de sepul. vio. & Ale. in l. ij. col. ij. ff. de re iud. Et sic remanet conclusio, quod contumax non potest opponere exceptionem litis pendētiæ. ¶ Decima quinta pœna est, quia contumax qui recuperat tenuitā cōcessam ex primo decreto, nō potest vterius declinare forum, dato quod aliās haberet exceptionem declinatoriam. ita tenet Angel. & Imo. in l. si finita. §. item videamus. ff. de dam. infec.
- & Ange. in l. eum, qui. ff. de priui. credi. & Alexand. in l. quidam consulebat. ff. de re iud. in fin. col.
- 26 ¶ Decima sexta pœna est, quia iudex potest mandare colonis & inquilinis contumacis, quod nō respondeant ei de pensionibus: & potest mandare, quod nullus vadat ad colendum eius agros. & ista est noua pœna & pulchra, & parū cognita à iudicibus ita tenet Abb. per illūm tex. in c. grauem. de sen. excommuni. ¶ Decima septima pœna est, quia contumax in nolendo respondere libello coram iudice, potest exponi tormentis ad eruendam responsionē affirmatiuam vel negatiuam: non tamē torquetur præcisē, vt cōstituitur: sed solum vt respondeat. & iste est casus, in quo irrogatur tortura sine indicis. quia datur ad alium finem. ita singulariter tenet Bald. in l. accusationē. col. iij. C. qui accus. non poss. & Paris in tract. synd. in verbi tortura. in c. sequitur questio. &c. colum. fin.
- 28 ¶ Decima octaua pœna est quia contumax habetur pro præsentē in sui præiudiciū text. est in authen. qua in prouincia. in fi. & ibi Bal. C. vbi de cri. agi oportet. & glo. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Bald. in l. eum fratrem. columna fi. C. de his, qui. vt indig.
- 29 ¶ Decima nona pœna est, quia iudex propter cōtumaciā potest sequestrare fructus rei petite, secundum Abb. in cap. olim ex literis. & ibi etiam Felin. de rescrip

30 rescript. ¶ * Vicesima pœna est, quia contumax qui non vult respondere coram iudice, habetur pro negante vel consistente, secundũ quod est ei magis praiudicium. *tex. est, & ibi docto. in l. de atate. §. qui tacuit. ff. de in-*

31 terrog. actio. ¶ * Vicesima prima pœna est, quia iudex potest procedere contra contumacem ad capiendũ pignora. *l. j. §. quid ergo. ff. de ven. inspi.*

32 go. ff. de ven. inspi. ¶ * Vicesima secunda pœna est, quia ubicunque contumax habetur pro con-
fesso, puta vigore statuti: tunc etiam efficitur infamis, & non potest testificari. ita tenet Felin. in c. super eo. el. primo. in fin. de

33 testib. ¶ * Vicesima tertia pœna est, quia si quis fuit excommunicatus ob contumaciam, vt dixi suprà, in viij. pœna, & perseuerat per annum in contumacia, elapso anno redditur suspectus de hæresi. Verũ si fuit citatus pro crimine hæresis, & fuit excommunicatus, vt contumax: elapso anno habetur pro conuicto: & potest puniri vt hæreticus. *text. est in c. excommunicamus. §. qui autẽ. de hæret. & in c. cum contumacia. de hæret. lib. vj. sed si fuit citatus ob aliud crimen, non habetur pro hæretico. sed solum redditur suspectus de hæresi, & potest iudici sibi purgatio. ita declarat Abb. in c. grauẽ. de pœnis. & Andr. de Yser. in c. j. versic. post annũ. de sta. & consue. contra lib. eccl. Verũ semper habetur pro conuicto de il-*

illo crimine, pro quo fuit citatus, vt not. gl. in d. c. cum contumacia in gloss. fi. & Specu. in tit. de accus. §. sequitur. colum. prima. versicu. porro. de hoc habemus in regno vnum capitulum in numero 99. quod incipit, itẽ statuimus, quod si cõtingat, &c. quo caueretur, quod si quis perseueret per annum in excommunicatione, debet per prælatum denuntiari curiẽ seculari, & legitima pœna puniri per iudicem secularem. ¶ * Vicesima quarta pœna est, quia si quis fuit contumax pro minori delicto, pro quo scilicet non potest foriudicari, puta quia non irrogat pœnam mortis vel membri abscissionis, vt dixi suprà in xiiij. pœna, iste bannitur & condemnatur ad tertiam partem mobilium, & eius bona adnotantur, prout ibi dixi. Verũ elapso anno non foriudicatur: sed omnia eius bona publicantur, reseruato iure liberorum, secundum constitut. regni. Et si voluerit reuerti ad defendendum se, debet dicere causam in vinculis, & si venit absoluedus in causa principali, adhuc debet stare tanto tempore in carcere, quanto tempore durauit in contumacia. ita hæc omnia deciduntur per capitulum regni in numero 132. quod incipit, siue qs &c. ¶ * Prædicta omnia procedunt, vbi agitur de contumacia rei. Quid autem de contumacia actoris: qualiter punitur actor contu-

max? Dic, quòd in causa ciuili, si reus comparuit in vltimo peremptorio, actor verò non comparet, euanescit citatio, & editum circumducitur. text. in l. & post. editum §. j. ff. de iudic. sed actor non punitur ad aliam poenam, nisi quia absoluitur reus ab obseruatione iudicij, & actor condemnatur in expensis: quas tenetur reficere, antè quàm iterum agat, secundum Andream de Yser. in constit. sponte volentibus. sed in causa criminali accusator non comparens, vltra condemnationem expensarum punitur ad sextam partem mobilium, vt est constit. quæ incipit, accusatorum temeritas. & ibi Andreas de Yser. item in ciuili proceditur contra actorem contumacem, secundum formam authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. ¶ Vltimò adde hic, quod is demum punitur, vt contumax, à quo petitur aliquid dari vel fieri: lecus, si citetur, si sua putauerit interesse: quia talis citatio non arctat ipsum ad comparandum: & si non comparet, non potest dici contumax, nec puniri: quia ista dicitur citatio voluntaria, secundum Bald. in c. j. colum. v. versic. & not. & c. de milit. vatal. qui contu. est. & Paul. de Cast. & Alex. in l. testamenta omnia. C. de testamen. & habetur in decis. ij. & decis. xxiii. consil. Neapol. Rob. Maranta V. I. D.

sequitur tertium membrum iudicij.

De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

- 1 Libellus iudici & parti offerri debet.
- 2 Libellus ita clarus esse debet, vt possit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.
- 3 Cópia libelli datur reo, sumptibus actoris, in regno.
- 4 Libellus vt procedat, quid continere debeat. & num. 5
- 6 Libellus criminalis, vt valeat, quid continere debeat.
- 7 Dies commissi criminis, si apponitur in libello, & non probatur, reus absoluitur.
- 8 Accusator ad instantiam rei tenetur declarare diem commissi criminis in libello.
- 9 Clausula, peto mihi ius & iustitiam ministrari, quid operetur in libello.
- 10 Clausula, omni meliori modo, &c. quid in libello operetur.
- 11 Clausula, non se adstringens, quid operatur.
- 12 Clausula, & protestatur de expensis, quid importet in libello.
- 13 Libellus non potest presentari die feriato ad honorem Dei.
- 14 Libelli correctio non est de processu iudicij.
- 15 Libellus presentari potest etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum est in mora, vel res est tempore peritura.
- 16 Libellus quantumcumque generalis & obscurus, admittitur in causis summarijs: nisi tanta sit obscuritas, ex qua reus non posset deliberare.
- 17 Citationem debet libelli oblatio præcedere.

Tertium

Tertium *membrum iudicij, est libelli oblatio. Nam is, qui vult rectè ordiri telam iudicij, primò facit partem citari vt veniat ad respondendum petitioni in iudicio, & parte citata, comparente, offert libellum iudici & parti: iuxta authen. offeratur. C. deliti. contest. * & debet libellus esse ita clarus, vt reus possit ex eo deliberare, an velit cedere vel contèdere. l. j. in prin. ff. de eden. & d. authen. offeratur. & not. Bart. in l. si in rē. ff. rei ven.

¶ Debet autem dari copia libelli reo, expensis actoris vt est gloss. in cle. ij. in ver. oblatos. de app. & est decisum in regno per regiā prag. quæ incipit, comparere & c. ¶ Et quoniam ista materia libelli est valde trita, & in quampluribus locis ventilata, maximè per Spec. in tit. de libel. concep. & per Can. in tit. de libel. obla. & per Bart. & doct. in l. edita. C. de edē. & l. asin §. omniū institut. de actio. & in variis locis, propterea non multum me extendo. solum pro introductio ne iuuenum, attingam ea, quæ sunt necessaria in libello. vnde est sciendum, quòd libellus ad hoc, vt procedat, debet continere quinq; conditiones: videlicet quis, quid, coram quo, quo iure peratur, & à quo. ¶ Primò debet continere, quis, id est, nomen actoris, vel accusatoris: puta Titius agit vel accusat. Secundò, quid, id est, rem petitam in libello: quam debet actori designare

per duos confines, seu per duas demonstrationes. aliàs posset dici libellus obscurus secundum Bartolum in d. l. si in rem. ff. de rei vend. & in l. forma. ff. de cēsi. Tertio, coram quo. id est, nomē iudicis ordinarij, vel delegati: coram quo porrigitur libellus. non tamē est necesse exprimere nomen proprium: licet possit libellator, si vult. sed sufficit ipsum mentionare per nomen suū officij, ita vt sit certum de persona. Quarto, quo iure petatur, id est, debet continere causam concludentem, puta, peto centum: quia mutuavi & c. vel peto puniri: quia tale delictum commisi & c. Nam si concludens causa non ponitur, non procedit libellus, vt si dico: peto centum, quia Rex est in Francia: vt not. glossa, in l. secunda. §. circa. ff. de doli except. & Bartolus in dicta l. edita. column. ij. non tamē est necesse exprimi nomen actionis in libello: sed sufficit, quòd taliter narretur factū, quòd ex narratione facti possit elici. quæ actio intentetur text. est & ibi Abb. & Fely. in cap. dilecti. de iud. debet tamen esse cautus aduocatus in p̄quirendo, quæ actio sibi competit, ad hoc vt secundum naturam illius actionis sciat adaptare verba libelli: non tamen habet necesse illā exprimere vt d. c. dilecti. Quinto debet continere à quo, id est, nomen rei conuenti. Istis ergo quinque cōditionibus cōcurrentibus, erit rectè

rectè formatus libellus, vt declarat Spec. in titul. de libel. concep. §. iij. ¶ Et prædicta procedunt in ciuilibus: sed in libello criminali accusatorio requiruntur aliz solennitates, quæ traduntur in l. libellorum. ff. de accus. & per glo. in l. in causis. C. de accus. videlicet locus commissi criminis, annus, mensis, indictio, & regnatio imperatoris. Quæ regnatio licet non requiratur de iure, vt dicit Bart. in d. l. libellorum in prima col. tamen de communi consuetudine ponitur in locum consulis quem hodie non habemus. Dies autem commissi criminis, non debet apponi: secundum Bar. ibi. * imò caueat libellator, ne apponat diem: quia si non probaret delictum esse commissum illo die, succumberet: quia sic non probaret. ita per pluratenet Ias. in l. j. in princ. col. ff. de eden. * Si autem ex aduerso reus peteret ab accusatore, vt declarare debeat diem: posset hoc petere, si vult probare contra incoartando negatiuam: vt ¶ tota illa die fuit alibi. & tunc tenetur accusator ad instantiam rei declarare diem commissi criminis ita plenè declarat Iaso. in l. j. si quis Ephesi. ff. de eo, quod cer. lo. Bart. in l. is qui reus. col. v. in ff. de pub. iud. Sed contrarium & melius tenet Imo. in d. l. is, qui reus. col. xxij. in fi. quem ibi sequitur Alex. in add. ad Bar. de quo articulo, vide omnino Francisc. de Aret. in c. qualiter &

quando. §. debet. col. vij. de accus. ¶ Et prædictæ solennitates requiruntur etiam, quando agitur ciuilitè ex delicto: dummodo sit talis actio, quæ infamet: aliàs secus: secundum Bart. in l. prætor edixit. in princ. ff. de iniur. & Bar. in l. j. ff. de susce. tuto. & in l. item exigitur. ff. de delo. ¶ So-
 lent in calce libelli apponi non nullæ clausulæ per advocos: quarum quatuor tantum ego puto esse valde viles: & in omni libello apponi debent pro vtilitate libellantis. Et prima est illa: Super quibus omnibus, & eorum singulis peto mihi ius & iustitiæ ministrari. quæ clausula saluat libellum ab omni ineptitudine: secundum Abb. in c. j. cum dilectus co. xvij. de ordin. cogn. & Alex. in consil. cxxj. colum. pe. in j. vol. & Ias. in §. omnium. col. xx. & xxj. de actio. & Pet. Philip. Cor. in consil. cccv. & consil. ccc-
 io ij. in ij. volu. ¶ Secunda clausula vtilis est illa, Omni meliori modo &c. quæ operatur, vt in casu dubio libellus interpretetur eo modo quo favorabilius est actori libellanti: secundum Alex. in consil. vij. colum. iij. vers. hoc etiā, &c. in ij. vol. & Ant. de But. in c. literæ. de dilat. & in c. examinata. de iud. de cuius clausulæ virtute vide plura per Fel. in c. cum super. col. pen. & fin. de off. fi. deleg. ¶ Tertia clausula utilis est illa, Nō adstringens se &c. quæ operatur, vt actor non teneatur probare qualitatē deductam

ductam in libello: secundū Bar.
& doct. in l. diuus. ff. de re iud. &
Alex. in cons. vj. col. ij. & iij. ver.
iij. respondeo &c. & versū. nec est
necesse, &c. in iij. volu. aliā sine
illa clausula succūberet nō pre-
bādo qualitatē, dato quōd pro-
baret factum principale: secun-
dum Bart. in cōs. cxvij. incip. ac-
cusatio &c. & Abb. in c. licet col.
xiiij. de prob. & in c. examinata.
col. iij. de iud. & Paul. de Cast. in
cons. cccv. colum. j. in ij. volum.

11 ¶ Quarta clausula trilis est il-
la, Et protestatur de expensis &c.
per quam cōsetur interpellatus
iudex, vt cōdemnet victum vi-
ctori ad expensas: ad quas nō te-
netur iudex cōdemnare, si non
petantur: licet posset cōdemna-
re, si vellet: sed quando sunt pe-
titæ, tenetur omnino iudex de-
clarare super expēsis: & cōdem-
nare cōdemnādum; aliās face-
ret litem suam. ita dicit Barto. in
l. properandum. §. si. autem al-
terutra. colum. si. C. de iud. & ibi
etiam Bal. idem tenent commu-
niter doct. in l. iij. §. hoc. autē iu-
diciū. ff. de damn. infect. ¶ An
autem sit necesse dari libellum
in scriptis: & quid seruat hodie
in regno: dixi plenē suprà in
quarta parte huius tractat. in no-
na distinct. & ad ibi dicta me re-
mitto. ¶ Vltimō super hac ma-
teria, quæro vtrum libellus pos-
sit præsentari in die feriata. Dic.
quōd in die feriata ad hono-
rem hominum, non est dubium,
¶ potest præsentari iudici: per

l. milites. §. sexaginta. ff. de adul-
te. sed dubium est de die feriata
ad honorem Dei. Barto. in l. ex
quacunque. §. si. in repe. ff. si quis
in ius voc. non ie. tenet similiter,
quōd potest præsentari: per gl.
in c. placita. xv. q. quarta. Verū
idem Bart. in l. nec quicquam.
§. de plano. ff. de offi. procons. te-
net contrarium: & hanc contra-
riam partem, scilicet, quōd non
possit præsentari, tenet Abb. in
c. significauerunt. & ibi etiā Fel.
col. iij. de iudic. & Alex. in l. j. ff.
de fer. vbi tenet pro firmo, quōd
dispositio d. §. sexaginta. nō ha-
bet locum inferiis ad honorem
Dei. Idem tenet Barto. in extra-
uag. ad reprimendam in versic.
de plano. & hęc videtur magis
communis opi. sed Lanfranc. in
clem. sæpe. versicul. de plano. de
verb. sign. tenet primam partem.

14 ¶ pro qua facit, qd libelli por-
rectio non est de processu iudi-
cij: secundum Baldum in d. l. ex
quacunque. colum. fin. & Bald. in
rubr. C. de in ius voc. & Bald. &
Alexandr. in l. prima. ff. de in ius
voc. & Fely. in c. j. col. j. de libel.
obla. Sicut ergo alij actus extra-
iudiciales possunt expediri die
feriata ad honorem Dei, vt ha-
betur in l. fin. C. de fer. ita & ista
præsentatio libelli, sed in iudi-
cando non esset recedendum à
communi opin. contraria: quæ
rectē videtur comprobari, per
d. l. si. quæ. prohibet omnes actus
qui coram iudice expediuntur.
¶ Quam opin. communem li-
mita

mita non procedere quando periculū esset in mora, vel res esset tempore peritura: quia tunc potest presentari, etiam in die feriato ad honorem Dei: secundum Abb. in c. fin. col. vj. & ibi etiam Fely. in iij. column. de iudi. & Federic. de Senis, in consil. cxxxix. Secundo limita nō procedere, in libello appellatorio: quia indistinctē presentari potest in die feriato ad honorem Dei, secundum Fely. in d. c. fi. col. v. & Bal. in l. j. per illum tex. C. de fer. & gl. in c. appellatio vers. le. 16 sta. de app. lib. vj. ¶ Vnum tamē scias, quod hodie in regno causæ sunt summariz: vt pluries dixi. Vnde admitteretur libellus quantuncunque generalis & obsecurus: vt not. Bart. in extrauag. ad reprimendam. in versic. & figura circa medium. Verū hoc intelligitur, nisi sit tanta obsecritas, ex qua reus non posset deliberare, quia tunc parte opponente non procedit libellus: quia 1 tolleretur defensio reo. ita pulchre tenet Alex. in consil. xxxij. 2 col. iij. in quarto volu. ¶ Item non obstante, q̄ p̄p̄osui citationem in ordine: tamen in practica ordo est, vt primō presentetur libellus iudici: & postea super eo expediatur citatio. quia 3 debet iudex primō videre libellum: vt possit deliberare, an fictiusus, vt super eo procedatur. ita declarat Fely. in c. j. col. j. de libel. obla. Robertus Maranta I. V. D.

Dereconuentione, quarto membro iudicij.

1 Reconuentio quando & quomodo fiat: & alia de reconuentione remissimē.

¶ Quartum membrum iudicij 1 est reconuentionis: nam por recto libello, & oblato parti soler reus reconuenire astore ante litem contest. si aliquid est reciprocē petiturus ab eo: & hic esset tractanda materia reconuentionis: videlicet, in quibus causis habet locum: & quē sit eius natura: & coram quibus iudiciis proponi potest. Verū quia ista materiam satis copiose tractaui supra in quarta parte huius tract. in sexta distinct. principali. ideo ad ibi dicta me remitto: quā habeantur hic pro repetitis. Sequitur quintum membrum iudicij.

De laudatione quinto membro iudicij.

1 Author laudatus, quis dicatur, & ad quem effectum sibi lis denuntiatur

2 Enclitio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad interesse, etiam sine denuntiatione.

3 Author quando & quo tempore liti laudari debet,

4 Durante termino dato reo ad denuntiandum auctori, non debeat supersederi in causa.

5 Authorem auctoris sui an possit qui laudare, & an teneatur sibi de enclitione sine cessione.

6 Author laudatus non potest ex sua perso

saue declinare forum.

7 *Autori laudato, qualiter fiat denuntiatio.*

8 *Autor laudatus an teneatur subministrare expensas pendente iudicio ante rem iudicatam.*

Quium membrum iudicij successiuū, est laudatio.

1 * Dicitur autem authoris, a quo quis habet causam. l. Pōponius. §. cum quis. ff. de acquir. pos. & l. an vitium. ff. de diuer. & tempo. prescrip. & l. authore. C. de euic. Nam si aliquis conuenitur aliqua actione reali, ad aliquam rē, debet conuentus laudare suum authorem, & sibi litem denūtiare ad effectum, vt possit contra eum habere recursum de euictione. l. emptor. C. de euict. de qua materia vide plenē Andr. de Yser. in c. j. si pro feu. vaf. ab aliquo interp. fue. & Alex. in l. non solum. §. morte. colū. antepen. & pen. de operis no. nū. ff. & in l. ij. §. voluntate. col. ij. in fi. & seq. ff. solu. matr. in quibus locis cumulat multos casus, in quibus absque denuntiatione habetur recursus de euictione contra authorem. * Quibus adde alium casum, scilicet, vbi res esset euicta per hypothecariam: nam potest emptor agere ad interessē contra venditorē ex illo capite, quia res non fuit sibi tradita libera: & agit tunc etiam sine denuntiatione. Ita tenet Iac. Bu. in l. sit tibi. C. de euict. & Alex. in consilio lxxij. in iij. volu. & Ange. in l. j. §. si hæres. ff. ad Trebel. & habetur

per doctor. in l. ex prædiis. C. de euic. * Quando autem debeat aliquis laudari in authore: vtrū ante litem contestatam, vel etiā post: Dic, qd in quacunque parte iudicij laudari potest, & sibi lis denuntiari: dummodo fiat ante publicationem processus. Text. est & ibi gl. & Bal. in l. si rē, quā. §. fin. ff. de euic. intellige tamen: quando conuentus habeat causam onerosam: secus, si lucrativam: quia tunc debet denuntiare ante litem contestatam: secundum Bart. in l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de legat. iij. * An autē debeat supersederi in causa durante termino dato reo ad denuntiandum auctori: Dic, quod hodie in regno est prouisum per per regiā prag. quæ incipit, dubitationem &c. per quam distinguitur, quod si quidē auctor laudatus, est præsens in loco iudicij, non retardatur causa, sed proceditur: si verō est absens, supersederetur durante termino ad denuntiandum: & per eandem prag. fuit prouisum, quod lata sententia contra possessorem: mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem processu. * Quid autem, si conuentus vult laudare authorem authoris sui, an debeat audiri: & an possit agere contra ipsum de euictione? Dic, quod non nisi actio cedatur sibi per authorem suum contra illum. text. est in l. si res. ff. de euict. per quem ita tenet Bal. in l. j. col. ij. C. comu. de legat. & dictam

dictam cessione cogitur author
facere: quia sibi non nocet. l. in
6 creditore. ff. de euct. ¶ * Quid
autē, si author laudatur, sit per-
sona priuilegiata in illo foro,
an possit declinare forum: puta
si venditor est clericus: & em-
8 ptor conuentus sit laicus: Dic q
non. sed tenetur defendere em-
ptorem in foro ipsius emptoris.
Tex. est in l. venditor. ff. de iud.
& l. j. C. ubi in rem act. & hoc est
propter connexitatem iudicij.
Hinc dicimus in simili, quod li-
cēt delegatus non possit exten-
dere suam iurisdictionē ad per-
sonas non comprehensas in re-
script. capitul. P. & G. de offi. de-
leg. tamen potest citare autho-
rem laudatum: licēt non cōpr-
hensum in rescripto: & hoc pro-
pter connexitatem causę, ita ha-
betur in decis. ccxvii. cōsi. Nea-
pol. Item, si author laudatus, est
minor vel mulier, potest petere
restitutionem in integrum, etiā
post conclusum in causa: vt ha-
betur in decis. xv. consil. Neapo.
¶ * Qualiter autem debeat fieri
7 denuntiatio auctori laudato: Dic
quod ista non est denuntiatio sim-
plex: sed appellatur citatoria:
scilicet, vt veniat ad aliquid fa-
ciendum: quo casu non sufficit,
quod simpliciter denuntientur
venditori hęc verba: Scias, quod
mihi est mota lis super tali re,
&c. Sed debet eum certiorare
ostendendo sibi copiam libelli,
vel instrumenti: & requirere, q
veniat ad defendendum, & litem

suscipiendum, &c. aliās denuntia-
tio non arctaret. ita pulchrē de-
clarat Bart. in l. nō solum. §. mor-
te. col. viij. in fin. ver. circa primū
&c. ff. de oper. no. nunt. & Bar. in
l. qui absentē. ff. de procur. & in l.
denūtiassē. ff. de adul. ¶ * An autē
author laudatus teneatur sub-
ministrare expēsas litis, pendēte
iudicio ante rē euctā: & an pos-
sit ad illas conueniri per empto-
rē? Dic q si sunt promissę in in-
strumento venditionis, prout
cōmuniter solēt notari jappone-
re, non est dubiū: sed si non sunt
promissę, tunc est sciendū, quod
vēditor ex iuris dispositione te-
netur ad duo copulariū ex na-
tura contractus: videlicet, de eui-
ctione ad interesse. l. nō dubita-
tur. C. de euct. & l. venditor ho-
minis. ff. eodē titu. Item, tenetur
litem defendere. vt est text. in l.
si plus. §. mota. ff. de euct. in qua
defensione includitur, quod ex-
pensas subministret. vnde licēt
ex cap. primo euctionis nō pos-
sit agi ad expensas, nisi solum re
eucta, quando succubuit em-
ptor. l. venditores. ff. de verb. obl.
tamē potest agi ex secundo cap.
scilicet, quia rē defendere tene-
tur. & sic emptor etiā lite pēdē-
te, & re nōdū eucta, pōt cōpelli
facere vēditore, vt reficiat & sub-
ministret expēsas litis. Ita decla-
rat Bart. in d. l. qui absentē. ff. de
procur. Rober. Maraz. l. V. D.

*De nomine auctoris, sexto
membro iudicij.*

Nomi-

1 *Nominatio domini in iudicio, quando debeat fieri, & quid operatur, & in quo differt à laudatione authoris. Et an locum habeat in possessorio. & num 3.*

2 *Domino an praeiudicet reus, qui illum non nominavit: sed voluit litem defendere, & succubuit, vel contumax fuit.*

3 *Extum membrum iudicii, est nominatio authoris. *Et in hoc differt à precedenti: scilicet à laudatione authoris, quia author laudatur ab eo, qui conventus possidet nomine proprio, & sic pro domino. sed nominatio fit ab eo, qui possidet nomine alieno: ut quando convenitur is, qui tenet rem conductam vel depositam vel commodatam, vel precariam: nam iste conventus statim in principio litis debet nominare dominum in iudicio: & dicere se possidere nomine alieno unde dirigitur iudicium contra dominum, ut ipse defendere debeat causam suam: & hoc ipso absoluitur reus ab instantia iudicii & transfunditur contra dominum nominatis: nec est necessesse probare, quod conventus possidet nomine alieno: sed per solam nominationem absoluitur. Verum, si actor vult potest in se adsumere onus probandi, quod reus possidet nomine proprio: quo casu si probat potest ad se aduocare possessionem: iuxta formam. l. ff. de rei vend. & sic reus efficeretur petitor. ita hanc omnia declarat Bartol. in l. ij. C.*

vbi in rem. ac. & de ista materia nominationis, vide plenè Abba. in c. quoniam frequenter. colum. penult. & si. vt lite non contesta. Et quòd ista nominatio debeat fieri ante litem contestatam, est decis. 126. consil. Neapolit. aliàs 126. reus, qui non opposuit ante, condemnatur tanquam liti se offerens: citra tamen praeiudicium domini: ut ibi habetur, per l. is, qui se obtulit ff. de rei vèd. & no. Bar. in d. l. ij. ¶ An autem si reus non nominavit dominum, sed voluit litè defendere & succubuit, vel fuit contumax, praeiudicet domino, vide Socin. in consil. xvij. colum. xij. in primo volu. vbi tenet quòd non. & per Alexand. & doct. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acquiren. possess. & Bart. in d. l. ij. De reliquis autem pertinentibus ad hanc materiā, dic vt per Bart. & Bald in dicta l. ij. & per Abba in dicto cap. quoniam frequenter col. penult. & fin. & Innoc. in cap. quā sit. de elect. & Bart. in l. officium. ff. de rei vèd. & per Spec. plenè in titulo de primo decreto. §. restat. col. v. & vj. & vij. * An autem in possessorio recuperandis, habeat locum nominatio domini in iudicio: vide decis. ccxvij. consil. Neapol. vbi distinguitur inter modos agendi.

De interrogatione septimo membro iudicii.

1 *Interrogationes an & quando, & qualiter fiant in iudicijs. & numero 2. & 3.*

- 2 Victor quandoque patitur expensarum condemnationem.
- 3 Interrogationes fiunt in iudicijs, tam ante quam post litis contestationem. & consilijs de mendacio priuatur possessione.
- 4 Interrogationi respondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem potest iudicium euitare.
- 5 Reus interrogatus, de iuribus suis respondere non tenetur, nec etiam si interrogatur de negotio principali. numero 6.
- 6 Interrogans non fatetur, sed ponens sic, & propterea post litem contestatam fieri debent possessiones, & non interrogaciones.
- 7 Positio criminosa seu continentis turpitudinem, an & quando sit respondendum. & num. 9.
- 8 Interrogatus de crimine, propter quod remouetur à beneficio, tenetur respondere.
- 9 Peritius non dicitur, qui negat cum iuramento se commississe delictum: licet mendacium dicat.
- 10 Interrogatus super eo quod alijs fuit iuramento decusum, respondere non tenetur.
- 11 Positio de facto alieno in criminalibus non debet responderi.
- 12 Interrogari non possunt creditores vel legatarij, ad heredis instantiam: an hereditas sit soluendo, sed sic, ex iudicis officio.
- 13 Interrogationi, an agens rei vendicatione sit dominus, non tenetur conuenire respondere.
- 14 Interrogatus de proposito suo in mente retento, respondere non debet.
- 15 Interrogatus de impertinentibus ad causam, non tenetur respondere.
- 16 Testis interrogari non potest, an quis bona vel mala fide possideat.
- 17 Possioni iuri non est respondendum.
- 18 Interrogatoria fiunt testibus ad detegendam falsitatem, & dicuntur esse de actis.
- 19 Testes non interrogati super interrogatorijs, debent iterum repeti, & interrogari, etiam post publicationem.
- 20 Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.

Sextimum membrum iudicij est interrogatio. De qua est sciendum quod istæ interrogaciones solent fieri in omni parte iudicij, & fiunt quandoque parti, & quidoque testibus, adeo quod etiam post conclusionē fieri possunt maximē in causis summariis, vt plenē declarauī suprā, in iij. parte principali. in ix. dist. in ij. charta. vers. ix. operatur, &c. Verū principalis materia nostra est tractare de interrogacionibus, quæ fiunt ante litē cōtest. quæ dicūtur præparatoriæ: cum adhuc simus in prima parte iudicij, de qua materia tractat principaliter titulus. ff. de interr. act. Et est sciendum, quod istæ interrogaciones præparatoriæ sūt implorato iudicis officio, & possunt fieri etiā ante porrectionem libelli: vt not. glo. in rub. ff. de interr. act. & Bal. in l. si, curatoris. C. de iure deli. vt si actor vult agere contra aliquem tanquam hæred

hæredē, potest ipsum interro-
 ri facere in principio litis, an sit
 hæres, & ex quoa parte sit hæ-
 res, ad hoc vt iudiciū possit con-
 tra eum fundari: vt l. de atate. §.
 j. & ij. ff. de inter. ac. Item, volens
 agere petitione hæreditatis po-
 test interrogari facere reū pos-
 sessorem, quo titulo possideat. l.
 cogi. & ibi Bal. & Par. & commu-
 niter docto. C. de petit. hære. & l.
 qui interrogatus. ff. de petit. hæ-
 redit. & ratio est, quia possidens
 cum titulo, non cōuenitur peti-
 tione hæreditatis. l. regulariter.
 ff. eod. titu. propterea ad valida-
 tionem iudicij, debet hoc discuti
 2 in principio. * Quo casu, si reus
 non vult dicere titulum, & fuit
 processum ad vltiora, & postea
 in fine causę vult opponere titu-
 lum ad excludendum actorem,
 potest hoc facere. verum ipse ac-
 tor obtinebit in expensis, quia
 reus opponens, dato q̄ obtineat
 sup̄ principali oppositione, pro-
 pter titulū, cūm hæc sit exceptio
 peremptoria: tamen condemna-
 tur ad expensas, ex eo, quia do-
 lose protelauit causam: & sic iste
 est casus notabilis, in quo victor
 condemnatur ad expensas. ita tenet
 Bald. in d. l. cogi. col. penulti.
 3 * In istis ergo interrogatori-
 bus preparatoriis pono regulā,
 quod iudex vbicunque aequitas
 suggerit potest regulariter par-
 tem interrogare ad instantiam
 alterius partis. l. vbicunque, &
 per totum titu. ff. de interr. act. &
 ista interrogatio si nō fuit facta

ante litē contest. potest fieri etiā
 post quandocunque, secundum
 Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei
 vendicat. & ibi glo. & si ille, qui
 fuit interrogatus, an sit hæres, di-
 cat, quod non, potest interroga-
 ri de nouo, an sit possessor hæredi-
 tatis, secundum Bartolū in l. con-
 trouersia. ff. de transact. & semper
 istę interrogationes sunt offi-
 cio iudicis, siue ante litē contest.
 siue post, secundum Barto. in l. j.
 ff. de interrog. act. & de hac ma-
 teria interrogationis, habemus
 in regno ritum magnę curię, in
 numero 24. l. incipi. item seruati
 ipsa curia hanc practicam, & c.
 qui decidit multos casus, & inter
 alios ponit circa materiam l. fin.
 ff. de rei vendica. quod reus con-
 uentus rei vendicatione, potest
 interrogari, an possideat, & si
 negat, potest interrogari actor,
 an velit probare mendacium, vt
 transferatur possessio. & si dicat
 quod sic, datur sibi terminus ad
 producendum libellum menda-
 cij: aliis proceditur ad vltiora,
 vt habetur in dicto ritu. Et in ista
 interrogatione potest iudex po-
 nere comminationem, quod si
 dicet mendacium, priuabit eum
 possessione, secundum Bartol. in
 d. l. fin. ff. de rei vend. ¶ * Limita
 primō istam regulā non pro-
 cedere in casibus, in quibus ali-
 quis non compellitur iudicium
 pati: puta ratione privilegij fori,
 vel alio modo, quia minimē tūc
 compellitur respondere inter-
 rogationi, & sic non potest in-

terrogari, nec compelli iurare. 7
 tex. est in l. sed si restituatur. §. ex
 quibus. & ibi Bald. ff. de iudiciis.

¶ * Secundò, limita procedere,
 quando reus interrogatur de iu-
 ribus actoris. Secus, si interro-
 tur de iure ipsius rei, quia non
 cogitur respondere. Text. est in
 l. in speciali. ff. de rei vend. & te-
 net Bald. in l. cogi. in princip. C.
 de petitio. h. ered. Et solum spe-
 ciale in petitione hereditatis: vt

6 habetur in d. l. cogi. ¶ * Tertiò
 limita, quando litigans interro-
 gatur super principali negotio,
 de quo lis vertitur: quia non te-
 netur respondere, si aduersarius
 format suam interrogationem,
 per modum interrogatorij, & nõ
 per modum positionis: quia ad
 hoc vt pars cogatur respondere
 super facto principali, est neces-
 se, quòd aduersarius faciat posi-
 tionem, & nõ interrogationem:
 quia is, qui ponit, fatetur suã po-
 sitionem, nõ autem is, qui inter-
 rogat. ita tenet Baldus in l. data
 opera, columna xj. circa fi. C. qui
 accusa non poss. & l. as. in l. iudi-
 ces, columna fi. C. de iudic. & ibi
 etiam Paul. de Cast. Quod intel-
 lige, quando hoc euenit in iudi-
 cio post litem contestatam: quia
 tunc fiunt interrogaciones de fa-
 cto principali causæ, vt dicunt
 præallegati doct. Et quòd is, qui
 ponit fatetur, nõ is, qui interro-
 gat tenet Bart. in l. ij. §. quod ob-
 seruari. colum. ij. circa fin. versic.
 iuxta prædicta & c. C. de iura. ca-
 lum. & Bald. in l. sicut. in fin. C. de

rep. hæredit. ¶ * Quarto limita,
 quando fieret interrogatio de a-
 liquo, quod continet crimen, vel
 turpitudinem respondētis, quia
 non cogitur quis respondere. Tex-
 tus est & ibi Bartol. & doctor. in
 l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iure-
 iuran. licet contra hoc videatur
 tenere Bartol. in l. qui petitorio.
 ff. de rei vindicat. vbi dicit, quòd
 potest quis interrogari, an dolo
 defierit possidere. Tamē ista con-
 trarietas cõcordatur per Bartol.
 in l. Marcellus. ff. rerũ amo. & in
 d. §. quod obseruari. col. fin. quia
 aut quis interrogatur super eo,
 super quo si non responderet, lo-
 cupletaretur cum aliena iactura,
 quia posset rem alienam in-
 debite detinere. & tunc cogitur
 respondere sup positione vel in-
 terrogatione criminosa. ita pro-
 cedat dicta l. qui petitorio. & ibi
 8 Bar. * & similiter, quando quis in-
 terrogatur de tali crimine, pro-
 pter quod remouetur à benefi-
 cio, cogitur similiter respondere.
 Ita procedat, quod habetur in c.
 dudum. el. ij. de elect. & in ca. in-
 quisitionis. de accu. & tenet Bar.
 in d. l. Marcellus. ita etiam proce-
 dit, quod not. Bartol. in l. fin. ff. de
 his, quibus vt indig. & in l. nõ in-
 telligitur. §. tacita. ff. de iure fisci.
 vbi dicit, quòd tenetur quis re-
 spondere interrogationi, an ac-
 cõmodauerit tacitam fidem de-
 functo de restituendo fideicom-
 missum incapaci. Aut occultado
 illud crimen, non locupletatur
 quis cum aliena iactura: & tunc

non tenetur respondere, vt si interrogatur quis, an sit infamis vel excommunicatus, vel de alio simili, & de ista materia vide. Spec. in tit. depositio. §. septimo. versic. xix. & Bart. & Bal. & doct. l. transactione. C. de trāfact. & in d. §. si pater. & Franc. de Arc. in l. fin. circa fin. C. de eden. & Felyn.

9 c. cum dilectus. de accusat. ¶ Ex predictis inferitur, quod si inquisitus de crimine, fuerit cum iuramento interrogatus, an delictum commiserit, nō dicitur periturus, si negat & mendacium dicat. ita pulchre tenet Alex. in addit. ad Barto. in l. j. ff. de bonis eorum, qui ante sentent. sibi mort. cōsciue.

10 ¶ Quinto limita, quando quis interrogatur super eo, quod aliās fuit decisum: quia nō tenetur respondere & venire contra proprium iuramentum aliās præstitum. ita tenet Barto. in d. l. Marcellus. ff. rerum amot. per l. qui iurasse. §. si pater. & quod ibi notatur. ff. de iureiur. & l. si a te. ff. de exceptio. rei iudi. & not. Bart. in d. l. ij. §. quod obseruari. circa fin. C. de iuramento calum. & Specul. in ritu. depositio. §. vij.

11 versic. x. ¶ Sexto limita, quando quis in facto proprio interrogatur de facto alieno, quia non tenetur respondere. text. est & ibi Bar. & doct. in l. Marcellus. §. iurare. ff. rerum amot. & hoc indistincte procedit in criminali: sed in ciuili debet responderi per verbum, credit. Potest tamen responderi petere terminum ad deli-

berandum, secundum Bart. in d. §. quod obseruari. col. iij. versic. sed pro eius declaratione &c. & ibi etiam Bald. in iij. col. versic. iij. &c. de quo vide glo. & doct. in c. j. & ij. de confess. lib. vj. & Specul. in titulo depositio. §. v. versicu. & not. &c. ¶ Septimò limita quando hæres, qui non confecit inuentarium, vult interrogari facere legatarios & creditores, an hæreditas sit soluendo vel non: quia non tenetur respondere ad instātiām hæredis: licet iudex ex officio possit interrogare. ita tenet Baldus in l. qui filium quem habentem. col. penul. C. famil. ercisc.

13 ¶ Octauò limita, quando agens rei vendicatione contra possessorem vult ipsum interrogare, an ipse agens sit dominus: quia non tenetur respondere, etiam si sciat ipsum esse dominum, quia præiudicaret sibi in recurſu contra authorem laudatū. ita tenet Bart. in l. ar. qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. facit text. cum ibi not. per doct. in l. specia. li. ff. de rei vendi.

14 ¶ Nonò limita, quando quis interrogatur de eo, quod consistit in mero animo suo factis nō declarato, neque verbis: puta de proposito in mente retento, quia non tenetur respondere, secundum Bal. & Paul. de Cast. in l. poruit. in ix. q. C. de iure deli. & Ang. in l. gerit. col. j. ff. de acquir. hæred.

15 ¶ Decimò limita, quando quis interrogatur de eo, quod est impertinens ad causā, quā nō tenetur respō-

dere. gl. est & ibi per doct. in c. si post præsritum. de confes. lib. vj. & Bar. & Bal. in d. l. ij. §. quod obseruari. ¶ * Vndecimo limita, quādo quis interrogatur, vtrum possideat bona vel mala fide: quia non tenetur respondere: nec etiam testis potest de hoc interrogari: secundum Baldum in l. mala fide. in fin. C. de condi. ex lege. ¶ * Duodecimō limita, quādo quis interrogatur de aliquo, quod consistit in iure: quia non tenetur respondere. text. est & ibi Bart. in l. ornamentorū. ff. de au. & arg. lega. & gloss. in d. c. si post præsritum. & Baldus in d. §. quod obseruari. & per Bartō. & doct. in l. j. ff. si cert. per. Et de multis aliis fallentis remitto me ad Spec. in tit. de positio. §. vj. per totum. & per Bald. ibi in addit. ¶ * Solent etiam fieri interrogaciones testibus per partem aduersam ad detegendam falsitatem: quæ vulgō appellantur interrogatoria, quæ qualiter fiant, & quando admitti debeant, remitto me ad ea, quæ plene tradit Specular. in tit. de teste. §. iam de interrogatoriis. & per cano. in c. presentū. de testi. lib. vj. & ista interrogatoria postquam sunt admittā, dicuntur esse de actis, sicut alia acta iudicij: secundum Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. C. de reb. cred.

19 ¶ * Scias tamen, quod si testes nō fuerūt interrogati super interrogatoriis, possūt iterum repeti & interrogari etiam post publicationem: secundum Alex. in consi.

clxxiiij. col. pen. in ij. vol. & cōsi. xij. col. fin. in fin. in iij. volu. sicut etiā super articulo obmillo possunt examinari post publicationem: notat Speculator in tit. de teste. §. nunc videndum. in fin. 20 verbis. ¶ * An autem debeat dari copia interrogatoriorū parti? Vera conclusio est, quod non, ne instruuntur testes ad falsum. ita tenet Abb. & Fely. in c. per tuas de testi. & Alexan. & doct. in l. is, apud quem. C. de eden. & Baldus in margarita, in versiculo interrogatoria. versiculo primo.

Robertus Maranta I. V. D.

De satisfatione, octauo membro iudicij.

1 Satisfationum multe sunt species. & cum fideiussores intelliguntur.

2 Satisfatio de iudicio fiti, præstat a reo conuicto, siue in civili, siue in criminali & ad quem effectum sit inuenta.

3 Possidens immobilia, non tenetur satisfacere: quia cessat præsumptio fuga.

4 Satisfatio de presentando in iudicio, quando locum habeat.

5 Fideiussor de presentando statim, incidit in penam, cum reus fuerit requisitus absque requisitione ipsius fideiussoris.

6 Fideiussor de presentando, non tenetur nec ipse, nec principalis iurare in civilibus.

7 Duo ad minus fideiussores recipi debent de presentando, pro quolibet accusato, qui non sint clerici, neque filij familias se obligantes in solidum: quæ fideiussio omni die, per solam actorum

- 8 *clorū magistrū accipitur: sed si est dies feriata, qualiter accipitur?*
 9 *Fideiussores in criminalibus, pro quanta pana in regno recipi debeant.*
 10 *Inquisiti an & quando possint simul fideiubere: & quid seruetur in regno.*
 11 *Carceratus an & quando sit fideiussoribus relaxandus.*
 12 *Fideiussionem de iudicato soluendo, qui prestare teneatur.*
 13 *Fideiussor de iudicato soluendo coram ordinario, teneatur soluere iudicium per eius delegatum.*
 14 *Satisfactio de non offendendo, in quibus casibus dari debeat.*
 15 *Fideiussor de non offendendo, non tenetur ad penam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confesso.*
 16 *Satisfactio de rato, in quibus casibus prestari debeat.*
 17 *Satisfactio de expensis, quando & a quo debeat prestari.*
 18 *Fideiussor de expensis in casu succumbentis, non tenetur ad expensas, ad quas fuit actor condemnatus, perempta instantia.*
 19 *Satisfactio de re nō baractanda, quando praestetur.*
 20 *Satisfactio indemnitati, qua sit, & quando locum habeat.*
 21 *Satisfactio de securo carcere quando praestatur.*
 22 *Satisfactio conventionalis, qua dicitur.*
 23 *Satisfactio prestari debet per debitorem in diem, vergentem ad inopiam.*
 24 *Satisfactio debet prestari a debitore impetrante moratoria.*
 25 *Hares satisfacere tenetur de soluendo*

legato in diem, vel sub conditione.
 25 *Satisfactiones multa in iure reperiuntur de quibus remissive.*
 26 *Fideiussor non obligatur, nisi primò obligetur principalis.*

O Ctauū membrum iudicii, est satisfactio. * Nam in iudiciis maxime in eorum principio, emergunt multæ species satisfactionum, quæ fiunt pro allocatione iudicii, & partis: quarum aliquæ præstantur ab actore, & aliquæ a reo. vnde hic opportunum est inuestigare, quos reperiuntur satisfactionum species. Et dic quod multæ sunt. Et semper intelligitur satisfactio cum fideiussore, iuxta l. sancimus. C. de verborum significat. ¶ Prima igitur satisfactio, quæ præstat in iudicio, est illa, quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio fisci: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili, siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ, ad hoc, vt reus affecret iudicium: quia aliàs posset fugere, & iudiciū eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. properandum §. si autē reus. C. de iud. ita declarat Bart. & cōmuniter doct. in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. * & propterea is, qui possidet immobilia, releuatur ab ista satisfactione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfactione loquitur principaliter titulus ff. qui satisf. cog. & athen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bart. & doct.

doct. in l. j. ff. si quis in ius voc. nō
 4 ie. ¶ Secunda species fideius-
 sionis iudicialis, est illa, de venien-
 do seu de se presentando in iu-
 dicio: & ista est quotidie in vſu
 in criminalibus. Nam quādo ali-
 quis capitur à iudice, vel familia
 cum armis, vel inquiritur de ali-
 quo crimine, potest ad euitādos
 carceres offerre & prestare hęc
 satisfationem de se presentando,
 & de veniendo in iudicium: 6
 & sic liberatur à carcere. imò si
 iudex tunc non liberat eum, te-
 netur actione iniuriarum. l. si ve-
 rò. §. j. ff. qui satisfda. cog. & not.
 Iason in l. j. col. j. ff. si quis in ius
 voc. non ie. Et de ista fideius-
 sione loquitur text. in d. l. j. & totus
 tit. ff. in ius voc. vt eāt. & l. j. & ibi
 Bart. ff. de custo. reo. & const. reg- 7
 gni, quæ incipit, inhumanitate,
 super qua satisfatione est tradita
 in regno cōmunis forma per ri-
 tum magnę curiæ vicarię in nu.
 293. quæ incipit, in primis &c. &
 alium in nume. 303. quæ incipit,
 item eodem sero &c. videlicet,
 5 quod * fideiussores promittunt
 presentare reum totiens, quo-
 tiens fuerit ipse reus requisitus:
 quo casu si reus requiratur, & nō
 comparet, statim incidunt fide-
 iussores in pœnā, sine alia requi-
 sitione fideiussorū. & possunt ad
 pœnam cōdemnari sine citatio-
 ne propter formā obligationis.
 ita deciditur in dicto ritu cccij.
 & est alius ritus in num. 117. inci-
 piens, Nota, quod hęc dictio &c.
 & hęc dicitur in regno forma

consueta, quando notarius stipu-
 latur hanc satisfationem in for-
 ma consueta, &c. vt dicitur in di-
 cto ritu 303. incip. itē eodem se-
 ro. &c. & aliis supra allegatis. Itē
 est de communi stylo curiarū,
 vt isti fideiussores renuntient be-
 neficio legis, sancimus. C. de fi-
 deiussorib. quæ statuit tēpus sex mē-
 sium fideiussoribus ad perqui-
 rendum & presentandum prin- 6
 cipalem reum. * Fit etiā differen-
 tia per dictos ritus inter hanc fi-
 deiussionem, quæ recipitur in ci-
 uilibus, & quando in criminali-
 bus: quia in ciuilibus nō tenetur
 iurare, nec principalis, nec fide-
 iussor: sed in criminalibus vter-
 que iuratur habetur in dicto ri-
 tu 293. & in dicto ritu 317. incip.
 Nota quod hæc dictio, &c. * Item
 debent recipi ad minus duo fi-
 deiussores pro quolibet accusa-
 to: qui non debent esse neque
 clerici neque filius familiars. vt est
 alius ritus in num. 298. incipiens,
 item pro quolibet &c. Et dicti fi-
 deiussores obligant se & bona
 eorum in solidum: vt est alius
 ritus in numero 316. incipiens,
 item, quod à bannitis &c. Itē po-
 test recipi hęc fideiussio per so-
 lum magistrum actorum sine iu-
 dice omni die & omni hora, etiā
 si curia non regatur, dummodò
 nō sit dies feriata: vt est alius ri-
 tus in numero 296. incipiens,
 item, quod quælibet &c. verum
 debet notarius actorum stipula-
 ri nomine curiæ: vt ibi habetur.
 Sed si esset dies feriata adhibe-
 tur ista

tur ista cautela: videlicet, quod iudex assignat reum fideiussoribus per chlamydem, tãquam captiuum: & ipsi promittunt illum præsentare primo die iuridico: & tunc recipitur satisfactio: & de hac assignatione conficitur publicum instrumentum vt est alius ritus in numero 297. incipiens, item si esset &c. * Sub qua autem pœna recipiantur fideiussores? Dic quod in regno est obseruancia, quod pro homicidio recipiuntur pro vncijs centũ. pro crimine falsitatis, vel priuati carceris, pro vncijs quinquaginta. pro alijs verò criminibus recipiuntur pro vncijs viginti quinque: vt est alius ritus magnæ curiæ in num. 294. incipiens, item nota, quod in criminalibus &c. & alius ritus in numero 316. incipiens, item, quod à banaitis &c.

¶ Si autem esset magnus numerus inquisitorum, à quibus esset capienda fideiussio: tunc seruatur, quod curia recipit fideiussores pro medietate tantum modo prædicto: & pro alia medietate recipit fideiussionem vicariam, scilicet, quod dicti inquisiti adin vicem fideiubeant vnus pro alio: vt est alius ritus in num. 298. incipiens, item, pro quolibet &c. in fin. & hoc etiam cautum est de iure cõmuni, scilicet quod vnus inquisitus, in totum fideiubeat pro alio: vt dicit Bart. in l. Romanus. ff. de tuto. & cur. dat. ab his. Sed per dictũ ritũ est facta limitatio ad medietatẽ. Verũm hoc

limitatur quãdo inquisiti essent pauperes vel aliter suspecti: quia tunc non admittitur dicta vicaria fideiussio: secundum Bart. in d. l. Romanus. & ibi etiam Alex. in add. cui adde Bald. in l. omnes, qui. C. de. epis. & cler. & Ias. in l. j. col. ij. ff. si quis in ius voc. non ic.

¶ An autẽ indistinctè pro quolibet crimine carceratus debet relaxari sub fideiussoribus? Dic, quod hodie in regno est cautũ per constitu. humanitate. quod in omnibus criminibus etiam capitalibus, excepto solo crimine lese maiestatis, contra personam imperatoris & suorum collateralium liberatur carceratus sub fideiussoribus. Fallit tribus casibus. primus est, quando est confessus. secundus, quando est deprehensus in flagranti crimine. tertius, quando facta inquisitione crimen est notorium: ita quod verissimiliter reus nullam habeat defensionem: & hoc est confirmatum per capitulum regni in num. 41. incipiens, item caueant &c. pec. quod imponitur pœna officiali contrafaciendi ad arbitrium principis: & quod amittat medietatem suorum gagiorũ vnus anni. Similiter hoc est confirmatum per regiã prag. quæ incipit, inoleuit. qua cauetur, quod antequam incipit constare de crimine, non detineatur volens satisfacere idonee: & officialis contrafaciens punitur ad decem vncias: & tenetur in syndicatu ad iniuriam parti lese

C s Item

Item, hoc est declaratum per ritum magnæ curiæ in numero 162. in eip. item si acufatur aliquis &c. quo cauetur, quòd tunc detinetur reus in criminalibus, quando constat per vnum testem de visu, de crimine, & persona sit suspecta per famam publicam. Quod restringit ad casus in quibus potest irrogari tortura: ergo non procederet in leuibus criminibus: in quibus non irrogatur tortura: prout sum crimina irrogantia penam infra relegationem: vt dicit capitulum regni, quod incipit, tormenta. ¶ Tertia species fideiussionis iudicialis est, quæ dicitur de iudicato soluendo: quam tenetur præstare in ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei conuenti: aliàs, non est idoneus defensor. l. qui proprio, §. qui alium. ff. de procur. & l. exigendi. C. deod. titu. & ibi notatur. Non tamē tenetur ad eam conuentus nomine proprio: vt institui. de satisfact. §. sed hodie & ab ista satisfactioe non releuat possessio immobilium l. minori. §. final. cum. l. sequenti. ff. de procura. & de hac satisfactioe loquuntur iura prædicta, & totus titulus. ff. iud. sol. Et ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur notarij in mandatis procuratorijs: nam ponunt in eis illam clausulam: videlicet, quòd dominus releuat suum procuratorem ab omni onere satisfaciendi: nam per hæc verba domi-

nus fideiubet pro eo. & tunc defensor non tenetur aliter satisfacere: vt not. Bartol. in rubr. ff. iudi. sol. in j. col. quod tamen limitatur sanè procedere, quando dominus esset soluendo, & possideret immobilia aliàs illa clausula nihil releuat: ex quo tunc dominus non est idoneus fideiussor. vnde tenetur defensor satisfacere iterum. ita tenet Franc. de are. in consil. cxxxiii. & Angel. & Ias. in l. filiusfam. ff. qui sat. cog. & ibi communiter doct. Pro hoc est glo. in l. si. C. de prin. agen. in reb. lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quā posuit Angel. in dicta. l. filiusfamilias. & illam sequitur Alexand. in l. sciendum. §. possessor. ff. qui sat. cog. videlicet, quòd quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus, puta de Francia, poterit sibi opponi quòd satisfacet de stando iuri, & de iudicato soluendo in causa reconventionis. & tenetur illam præstare, non obstante quòd dominus fideiussit in instrumento mandati ex quo non possidet immobilia in loco propinquo. & ad hoc solet allegari glo. in d. l. fin. & ista satisfactio de iudicato soluendo, continet tria: videlicet dolum malum abesse, rem defendi, & solui id quod fuit per curiam iudicatum. l. iudicatum solui. ff. iud. sol. ¶ Autem promittens soluere iudicatum coram iudice ordinario, teneatur ad iudicatum per eius delegatum in

tum in eadem causa. vide Francis. de Arc. tenentem quòd sic. in consil. lxxvij. col. fin. ¶ Quarta species satisfationis iudicialis, est illa de non offendendo: vt quando aliquis timet offendi ab aliquo, potest implorare officiũ iudicis, vt compellat illũ ad dandum sibi fideiussorẽ de non offendendo, nec in persona, nec in rebus. & de hac loquitur plenẽ Bart. in l. lillicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præsid. & Felyn. in rub. de treuga. & pace. & si quis tunc simul offensus in persona, & in rebus, an teneatur offendẽs ad duas pœnas, vide Baldum optimẽ declarantẽ in consil. ccc. lxx. iij. in quarto volum. Quæ autem requirantur ad hoc, vt possit peti talis fideiussio: vide Felyn. in d. rubri. de treuga & pa. vbi inter alia dicit, quòd debent probari min: & quòd quis sit solitus minas executioni mādare: & dic vt ibi. ¶ Quid autem, si iudex inquirat cõtra principalem, qui promittit non offendere, qui non comparer, iudex procedit in contumaciam, & habet eum pro confesso, fortẽ vigore statuti. & condemnat ipsum ad pœnam, tanquam contrauentientem, an possit exigere à fideiussoribus? Dic quòd non. quia non apparet de vera contrauentione. illa autem ficta confessio, quæ relucit ex contumacia, non nocet fideiussoribus. ita eleganter tenet Petr. Philip. Corne. in consil. ccc. xj. in tertio volum.

quod est notandum per constitutionem regni, quæ incipit, pœnam eorũ, quæ loquitur de foriudicatis, qui habeantur pro confessis. nam talis foriudicatio nõ noceret fideiussoribus in casu prædicto. reliquæ autẽ ad hęc materiam, dic vt per Bart. & Felyn. 15 vbi supra. ¶ Quinta species satisfationis iudicialis, est de rato, quæ præstatur ab eo, qui cõparet pro actore ad agendum: & est dubiũ de mandato. de quã loquitur text. in l. j. C. de procur. l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & totus titulus. ff. rem rat. habet. Similiter, quãdo aliquis agit, vt cõiuncta persona debet caue re de rato. l. maritus. C. de procur. & generaliter quilibet agens alieno nomine. l. non solum. §. qui alieno. ff. de procur. & lege. Pomponius §. sed & is. eod. titu. 16 ¶ Sexta species satisfationis iudicialis est, de expensis in casu succumbentis, quam tenetur præstare actor in initio litis de qua loquitur authen. generaliter. C. de episc. & cleri. & §. ad excludendas. in authen. de litigio. & hanc satisfationẽ præstat actor, etiam si possideat immobiliã, secundum Abba. in capitulo quoniam frequenter. §. in altris. col. ij. vt lite non contest. & Barto. & Alexand. in l. de die. §. qui mulierem. in fin. ff. qui satisfda. cog. 17 ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. pone, quòd actor dedit fideiussorẽ de soluendis expensis in casu, quo succubuerit, euenit

nit, quod reus fuit absolutus ab instantia iudicij, actor condemnatus ad expensas: quia instantia est perempta: an fideiussores teneantur? Dic quod non, ita tenet Baldus in consil. cvj. in secundo volumine. & mouetur, quia non dicitur actor succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eandem causam, secundum eum ibi.

18 ¶ Septima species satisfactionis dicitur, de re non baractanda: & præstatur à conuento super aliqua re mobili, qui est persona suspecta, quæ de facili potest rem interuvertere: nam tenetur ad instantiam auctori dare fideiussores de re non baractanda, id est, de non consumendo nec occultando, nec aliàs interuertendo illam rem, sed de exhibendo eam, si & quotiens opus fuerit, aliàs illa res sequestratur. & de hac loquitur text. in lege, si fideiussores. §. si satisfactum. & ibi glo. ff. qui satisfacere cogant. & lege senatus consulto. in fin. ff. de offi.

19 præsid. ¶ Octaua species satisfactionis iudicialis, est fideiussio indemnitas. & hæc potest præstari, etiam extra iudiciū, ut quando aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione, vel permittit ipsum conseruare indemnem: quo casu semper requiritur excusio, antequam deueniatur ad fideiussorem, etiam si fideiussor renuntiasset omnibus beneficiis de fideiussoribus, ut tenet Ludouic. Rom. in consilio ccxj. column. j.

& Bartolus in l. prima. C. de conu. fisci debi. lib. x. & Alexand. in l. fin. colum. iij. & ibi las. ff. si certum petat. & Felyn. in cap. ex rescripto, columna penultima in fin. de iureiuran. & ratio est, secundum doct. in locis præallegatis, quia hæc excusio in casu isto venit ex natura actus conditionaliter, & ex beneficio de fideiussoribus. idem tenet Alexan. in cōsi. 20 xxxij. colum. j. in iij. vol. ¶ Nonna species satisfactionis iudicialis est, quæ dicitur de securo carcere: ut quando aliquis carcera- tur in acri carcere, & carceratus petit se habilitari & mitti in carcerem teniorē, & dat fideiussores de non recedendo ab illo carcere. ista fideiussio solet esse valde in usu in hoc regno, & hoc facit iudex ex causa, attenta qualitate personæ & delicti. l. j. ff. de cust. reo. & per ea, quæ tradit Paris in tract. synd. in ver. carcer. ubi plura dicit de hac materia. & maxime, quod nobili potest iudex assignare tetum palatium, vel totā ciuitatem pro carcere; & tunc solet recipere fideiussionem de securo carcere, & non tenetur iudex, si fugit: ut ibi per eum.

21 ¶ Decima species satisfactionis, est illa conuentionalis, quæ communiter præstatur in contractibus, & hæc potest præstari tam in iudicio, quam extra. de qua loquitur totus titulus ff. & C. de fideiussor. ¶ Undecima species satisfactionis est, quando debitor mutat suam conditionem

in deterius, quia vergit ad inopiam, & est debitor in diem: nā teneretur satisfdare de soluēdo adueniente die. de qua loquitur textus. & ibi Angel. & doct̃or. in l. in omnibus. ff. de iudic. tradit Alexand. in l. si finita. §. eleuenter. ff.

23 de damno infecto. ¶ * Duodecima species satisfdationis est, quæ præstatur ab eo, qui impetrat dilatoriam seu moratoriam à principe. nam teneretur interim dare fideiussores de soluendo, aliās rescriptum non valet, nec sibi prodest. text. in l. vniuersa. C. de precib. imper. offer. ¶ * Decimater-

24 tia satisfdatio est, quando testator legat aliquid in diem vel sub conditione. nam teneretur hæres præstare fideiussores de soluendo, adueniente tempore. de hac loquitur totus titulus. ff. vt leg. no. caue. & si non vult satisfdare, mittitur legatarius in possessionem rei legatæ. & de hac missione loquitur totus titulus. ff. vt in posses.

25 leg. ¶ * Reperiuntur multæ alię satisfdationes, prout est illa, de damno infecto. & de ista loquitur totus titulus. ff. de damn. infecto. Item illa quam præstat usufructuarius de vtendo, fruendo arbitrio boni viri. de qua loquitur titulus ff. usufruct. quemad caue. Item illa, de opere demoliendo: de qua loquitur titulus de oper. no. nun. Itē illa, de restituendo id, quod quis habuit ultra legem falcidiam: de qua loquitur totus titulus. ff. si cui plus quam per leg. Falc. Item illa, quam præstat petens execu-

tionem, quando potest supplicari de qua loquitur authentic. quæ supplicatio. C. de prec imper. offe. & dicam infra in ver. appellatio. in vltima parte iudicij. versicula. supplicatio. Similiter multæ aliæ de quibus in toto titulo ff. de præto. stipul. & per diuersas l. & titulos iuris ciuilibus, quas studiosus inuestigator inuenire pote-

26 rit. ¶ * Scias tamen, quod in omnibus fideiussionibus prædictis, & aliis, debet in primis obligari principalis, & postea fideiussor, aliās non valeret obligatio fideiussoris. quia cum sit accessoria, non potest stare sine principali. ita dicit Bald. in cons. 261. colum. ij. in primo volumine. allegat glos. in l. sciendum. ff. de ver. obligat. & glos. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebel.

Robertus Maranta V. I. D.

De Exceptione, I X. membro Iudicij

1 *Exceptiones dilatoria, tripliciter considerantur.*

2 *Exceptio respiciens personam litigantis, qua dicatur.*

3 *Tutor ante omnia de solennitatibus in iudicio docere debet. Et post datum terminum ad probandum, hæc exceptio opponi potest.*

4 *Exceptio excommunicationis, est anomala, & in quacunque parte iudicij potest opponi.*

5 *Exceptio, malè agit: quia ante diem agit: opponi potest ante, & post litem contestatam, & quid importet.*

6 *Exceptio intensionis, & facti dilatoria*

toria dicitur. & ante litem contesta-
tam opponi debet.

7 Exceptiones dilatoria opponi debent
ante litem contestatam.

8 Exceptio dilatoria opponi potest post
litem contestatam, quando factio ad-
aduerfarj superuenit.

9 Exceptio dilatoria qua reddit proces-
sum retro nullum opponi potest, etiam
post litem contestatam.

10 Advocatus opponens exceptionem di-
latoriam post litem contestatam, quā
ante opponi debebat, ad unam librā
auri puniatur.

11 Exceptiones, peremptoriae quae, &
quare ita dicantur.

12 Exceptiones litis finitae quandoque
sunt declinatoriae & quandoque per-
emptoriae.

13 Exceptiones peremptoriae quādo re-
quirunt altiorē indaginē reservan-
tur ad merita. Et quid oporetur ista
reservatio, num. 14 & 15

16 Exceptiones peremptoriae usque ad
quod tempus opponi possunt. & quid
seruetur in regno.

17 Exceptiones quae opponi possunt post
sententiam.

18 Exceptio hostica qua dicatur, &
quādo locum habeat.

NOnum membrū huius pri-
mae partis iudicij, est exce-
ptio. * Nam solet reus conuentus
ante litem contestatā opponere
aliquas exceptiones contra acto-
rem ad impediendā litis conte-
stationē. nō exceptio nihil aliud
est, nisi actionis exclusio. Et super
hoc est sciendū, quod exceptio-
num aliquae dicuntur dilatoriae, &
aliquae peremptoriae. Dilatoriae

dicuntur illae, quae differunt cau-
sam non tamen perimunt nego-
tium principale. & istae possunt
considerari tripliciter. nam quae-
dam respiciunt personā iudicis,
quaedam personam litigantis: &
quaedam respiciunt libellum seu
ipsam causam. Exceptio respici-
ens personā iudicis, est exceptio
declinatoria fori seu incōpeten-
tiae: vel exceptio recusationis: &
ista debet esse prima, quae oppo-
nitur ante omnes exceptiones. l.
fi. C. de excep. & ratio est, quia si
alia prius opponeretur, censere-
tur opponens interpellare iudi-
cem, ut super illa pronuntiaret: & sic
induceretur consensus in iudicē
seu prorogatio, & nō posset vite-
rius declinari nec recusari, secū-
dum Bart. & doct. in l. quidā con-
sulebat. ff. de reg. iur. & maxime
lo. de lmo. & Alexand. ibi. & idem
tenet Bar. in l. si conuenerit. ff. de
iur. om. iud. pro hoc est textus in
l. sed & si susceperit. ff. de iud. &
habetur in ca. inter monasteriū.
de re iud. & dicam infra in vlti-
ma parte iudicij, in versic. recusa-
tio. in tract. appell. ¶ Exceptio
respiciens personam litigantis,
dicitur omnis exceptio legitima
tionis personae: ut si compareat
pupillus sine tutore, vel minor
sine curatore, ut C. qui legi. per-
so. ha. stan. in iud. vel filius. si sine
consensu patris, iuxta l. fin. §. ne-
cessitate. C. de bon. quae lib. & ibi
Bart. & Bald. vel procurator sine
mandato. l. iij. §. defendi. & ibi
Bar. ff. ex qui. cau. in pos. ea. vel si
comp

cōparet aliquis substitutus à pro
curatore nō habente potestatem
substituendi, maxime ante litem
cōtest. iuxta tex. in c. j. de proc. li.
vj. & habetur in l. q̄ quis. C. de
procu. vel si cōparet procurator
cū mandato dubio, quo casu re-
netur satisfacere de rato. l. j. & ibi

3 Bart. & doct. C. de procur. * Eodē
modō, si cōparet aliquis, vt tu-
tor potest sibi opponi, vt doceat
de solēnibus, de quibus habetur
per l. legitimus. ff. de legi. tutor.
& hoc est hodie in regno provi-
sum per ritum magnæ curiæ in
nu. 213. qui incipit itē seruare ipsa
curia, q̄ cum aliquis, &c. licet hec
exceptio de solēnibus possit op-
poni etiam post datum terminū
ad probandū, & sic post litē cōte. vt
habetur in dicto ritu. Et hoc ge-
neraliter potest extēdi ad omnes
comparentes in iudicio, vt tales:
quia ante omnia debēt probare
se esse tales parte opponente. l.
nō ignorat. C. qui acc. nō poss. Et
similiter quādo peritur aliqua sa-
tisfactio iudicialis de his, quas po-
sui supra in præcedēti mēbro, di-
citur exceptio dilatorie respiciēs
personā litigantis. ista enim ante
omnia discutiuntur in iudiciis:
quia etiam in summariis ante om-
nia discuti debet de legitimati-
one personarum & de ea debet
plenē cognosci, secundū Bal. in
l. fin. col. xj. C. de edict. diui. Atr.
tol. & Alex. in cōf. li. j. col. j. in ij.
vo. & la. in rub. C. qui admit. col.
4 j. & ij. * Potest etiā in hoc nu. po-
ni exceptio excommunicatio:

nis in qua hodie est prouisum in
regno per ritum magnæ curiæ in
nu. 150. incip. itē, q̄ in quibuscūq;
&c. quo canetur, q̄ is qui eā op-
ponit, debet offerre, se paratū illā
probare incōtinētē legitime aliis
nō auditur. Verū ista exceptio di-
citur anomala: nō potest opponi
in quacūque parte iudicii: vt est
tex. in c. j. de excep. li. vj. per quod
statuitur terminus octo dierū ad
illā probandā: & ita illud verbū,
incōtinētē, positum in dicto ritu,
omnis bonus iudex debet in-
terpretari adhærēdo iuri cōmu-
ni, prout potest: vt nō statuat mi-
norē terminū octo dierū ad illā
probandā. & hoc in foro eccle-
siastico haberet locū sine dubio.
vbi nō seruātur ritus magnæ cu-
riæ. Et quōd ista dicatur exceptio
anomala, tenet Spec. in tit. de ex-
cep. §. j. verū. anomale. & de ma-
teria huius exceptionis excōmu-
nicationis, vide plenē Fely. in c.
exceptionem. col. v. & seq. de ex-
cep. ¶ Tertiō, sunt quædā excep-
tiones, quæ respiciūt causam: vt
est exceptio libelli inepti, vel ob-
scuri: vel, malē agis, quia ante
diē agis, &c. l. j. in ff. quādo dies
vsufru. leg. cedit. Verū ista ex-
ceptio, malē agis, &c. potest op-
poni etiā post litē cōte. & in hoc est
differentia: quia si opponitur an-
te litē cōtest. reus absoluitur ab
obseruatione iudicij, & induciæ
duplicantur: sed si post oppona-
tur, reus absoluitur diffinitiuē,
& induciæ similiter duplicantur.
ita declarat Bal. in l. exceptionē.

col.

col. j. C. de prob. Potest etiam in hoc numero poni exceptio litis pendentiz, quæ similiter est dilatoria, & debet opponi ante litē cōtest. secundum Bal. in l. peremptorias. in fi. C. sentent. rescin. nō posse. & in l. senatus. C. qui accu. non poss. & Felyn. in c. exceptionem. de exceptio. De cuius materia, vide Soc. in cōsi. xxxviii. in primo volu. ¶ Quid autem de exceptione intentionis & facti, ut quando aliquis sine actione experitur? Dic, quod habet vim dilatoriz, & impedit litem contestari, & debet opponi ante litē cōtest. secundum Bar. in l. pater decedens. ff. de inoff. test. & Bart. in l. Papin. §. si quis impubes. eo. tit. Verum, si non fuit opposita ista exceptio, iudex ex officio potest in quacūque parte iudicij repellere agentē sine actione, ut est gl. & ibi cōmuniter doct. in l. vbi pacti. C. de transact. & glo. in l. ij. §. quod si actor. in ver. rei. C. de iura calum. per quam ita tenet Paul. de cast. in consi. ecl. col. j. in ij. vol. & ad prædicta est text. in l. si pupilli. §. videamus. & ibi Bar. & doct. ff. de neg. gest. ¶ Istæ autem exceptiones omnes dilatoriz debent regulariter opponi ante litem contest. ut suprà dixi: ut no. glossi. & Bald. & doct. in l. exceptionē. C. de prob. & tex. in l. Pōponius. §. rati. ff. de procur. & lita demū & ibi per scribentes. ¶ C. de procur. ¶ Fallit primo hæc regula, quando exceptio superuenisset post litem contest. quia in

quacūque parte iudicij superuenit exceptio, opponi potest. ut not. Alex. & doct. in l. si mulier. ff. solut. mar. & Paul. de cast. in l. fi. C. de except. & gl. & Bart. in l. ij. C. de confor. eiusd. litis. quod tamen intellige quando ex facto aduersarij superuenit post litem contestatā: secus, si exacto ipsius opponentis sine facto aduersarij: quia opponi tūc non potest, secū dū Bar. in l. ij. §. numerū ff. de exc. tuto. & moder. in d. l. si mulier. ¶ Secundò limita, nisi esset exceptio dilatoria, quæ reddit processum retrò nullū: quia tunc opponi potest, etiā post litē cōtest. licet. & ibi Bart. & doct. C. de procur. & Saly. in l. quod quis. C. eo. tit. & Bal. in l. j. col. j. C. de iur. & fac. igno. & Fel. in c. exceptionē. col. ix. versic. fallit octauo, & c. de exce. Reliquas verò fallērias, p quas exceptio dilatoria opponitur post litē cōte. vide plenissi mē per Fel. in d. c. exceptionē. & per Alex. & moder. in d. l. ita demū, C. de procur. quas breuitatis causa hic non refero. ¶ Si autē exceptio dilatoria quæ debet ante litē contestatā opponi fuerit opposita post, punitur aduocatus opponens, ad vnā librā auri. text. est in l. pen. C. de except. & tenet Paul. de cast. in cōsi. ecl. xvj. col. j. in j. vol. ¶ Exceptiones verò repertoriæ, dicuntur illæ, quæ in totū perimūt ius agētis prout est exceptio solutionis, iurifuradī, pacti, trāsfactionis, & rei iudicatæ, & sic de aliis similibus: & istę possūt opponi

opponi quodcumque tam ante litem contestatam, quam post vsque ad conclusionem in causa l. peremptorias. & ibi Baldus C. sen. rescin. non pos. quarum exceptionum tres dicuntur esse litis finitæ, quæ impediunt litem ingressum, prout est exceptio iurisiurandi, transactionis, & rei iudicatæ. & ideo appellantur litis finitæ, quia sunt inductæ ut sit litium finis, ut declarant doctores communiter in l. fratris. C. de transact. De exceptione iurisiurandi, probatur in l. j. ff. de iureiuran. De exceptione transactionis, probatur in d. l. fratris. De exceptione rei iudicatæ, probatur in l. j. ff. de re iudicata. Adde & quartam exceptionem litis finitæ, scilicet, præscriptionis, ut probatur in l. fin. & ibi Bart. ff. pro suo. & habetur in l. emptor. C. de præscript. lon. temp. & tenet expressè Bart. in d. l. fratris. Poteris addere sex alias exceptiones: quas cumulat Bal. in l. postquā liti. colū. 12 ij. C. de pac. ubi vide. ¶ Istæ autem exceptiones litis finitæ, habent duplicem opponendi modum, quia sunt declinatoriæ & peremptoriæ, & ideo quandoque opponuntur in vim declinatoriæ, ut est, quando opponuntur ante litem contestat. quo casu impediunt litem ingressum, & iudicii processum. & ideo declinatoriæ dicuntur, quia iudiciū declinant. Quandoque verò opponuntur in vim peremptoriæ, prout est, quando opponuntur post litem conte-

statam. nā tunc censentur oppositæ ad merita causæ, ut perimant ius agentis. & de hoc iudex cognoscit in diffinitiva sententia. ita declarat Bal. in d. l. postquā liti. colū. ij. & in d. l. exceptionē. in fi. C. de prob. & Bal. & Alex. & communiter doct. in l. nā & postea. in princip. ff. de iureiura. & in l. eleganter. §. si quis post transactionem ff. de cond. inde. & prædictis adde Bald. in l. diffamari. col. ij. versic. modò hic quæro vñ & c. C. de ing. & manu. & Bart. in d. l. fin. ff. pro suo. ¶ * Verum istæ exceptiones peremptoriæ quandoque requirunt alioquem indaginem, quas declarat Bart. in l. iij. §. condemnatum. & ibi etiam Alex. in fin. col. ff. de re iudic. quo casu si opponantur ante litem contestatam, non impediunt processum, sed iudex debet eas reservare ad merita causæ, & procedere ad ulteriora. text. est & ibi Bart. in d. l. nam & postea. & ibi etiam Bal. & communiter doct. & Bart. in l. si quis. C. de positi. & Bart. Alex. & doct. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & cano. in c. cum contingat. de offi. delega. & Bart. in l. is à quo. ff. ut in pos. lega. & Bart. in d. l. fin. ff. pro suo. & habetur in deci. li. consi. Neapo. que loquitur de exceptione præscriptionis, de qua etiam Bal. in l. per hanc. col. ij. C. de tempor. appel. 14 ¶ * Quid autem operatur ista reservatio exceptionū ad merita? dic quod si in processu iudicii

apparebit istas exceptiones esse veras: & militare, quicquid ante factum est, non valebit: & omnia acta habebuntur pro non factis. ita dicit Bart. in d. l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia.

¶ Dicuntur autem requirere altiorem indaginem, quando non sunt liquide, nec de facili possunt liquidari, secundum Baldum & moder. in d. l. nā & postea. & per Bart. & Alexand. in d. l. iij. §. con demnatum. Vnde si opponens of fert se paratum incontinenti probare exceptionem, ut quia habet instrumentum, vel alias probationes paratas: tunc impedit litis contestat. & non reseruatur, secundum Bar. in d. §. si de testamento. & Abb. in d. c. cum contingat. col. fin. de offic. deleg. & est decisum in decis. lxxij. in consil. Neapolit. hodie tamen in regno est facta prouisio circa istas exceptiones: ut si quis opponat eas ante litem contestatam, debeat illas liquidare, & probare infra quinque dies: alias cēsentur reseruatz ad merita causę, ut est decisum per regiam pragmat. quę incipit, comparante. & sic illud verbum incontinenti, quod est de iure communi, est hodie in regno declaratum per quinque dies. Est etiam & alia noua prouisio per aliā pragmat. quę incipit, quicūque. qua cauetur, quod opponens aliquam ex prædictis exceptionibus, si illam non probat saltē semiplenē, puniatur pro qualibet vice ad decem tarenos,

¶ Istud autem, quod dicitur, & exceptiones peremptorias possunt opponi vsque ad sententiā, est de iure communi, sed per regni cōstitutionem, quę incipit, lite legitime &c. debent opponi infra biduum post litem contestatam. & sic est correctā in regno illa l. peremptorias. C. sententia. non pos. ut dicit glo. in d. constit. Tamen communiter hodie de communi stylo curiarum non seruatur illa constitut. quantum ad hoc, sed potius seruatur contrarium, scilicet illud, quod dicitur ius commune, quod est perquis: & sic illę exceptiones peremptorię opponuntur vsque ad conclusionem. & similiter instrumenta, iura, & aliz cautelę produci possunt vsque ad conclusionem, secundum formam c. cum dilectus. de fide instru. & hoc potest colligi ex regia pragmat. quę incipit, cursu dilationum. quę concedit vltimo loco post repulsam, terminum ad producendum iura, cautelas & scripturas, & per dictā pragmat. tanquam nouissimā, videtur alterata dispositio dictę constitut. & ita seruatur.

¶ Sunt etiam quædam exceptiones, quę possunt opponi etiam post sententiā: & sunt illę quę non in totum enervant sententiā, sed illam modificant: prout est exceptio, ne quis cōuentatur, & exigatur, nisi in quantum facere potest. Item, exceptio inuentarij facti in hæreditate, ut not. Barto. in l. j. C. de iur. & fact.

igno

igno. & Bar. Alex. & doct. in lex
diuerso. §. fi. fol. mar. & Bal. in l.
Lexceptionum col. pen. versicul.
sunt quædam. & c. C. de proba. &
Pau. de Cast. in cõs. clxvj. col. iij.
versicul. sed si quæritur. in ij. vo-
lu. Sunt etiam multi alij casus,
in quibus peremptoria exceptio
potest opponi etiam post senten-
tiam quos numerat gl. & ibi e-
tiam Bald. in l. j. C. de iur. & fact.

18 **igno.** ¶ Vltimò in hac materia
est sciendum, quòd in regno ha-
bemus vnã exceptionem, quæ
appellatur exceptio hostica. &
habet locum, quando aliquis est
submonitus ex parte regis, vt va-
dat in exercitũ regis ad pugnandum
contra hostes: nam si con-
tingat interim hunc ab aliquo
conueniri vel citari, siue in cau-
sa ciuili, siue criminali, habet
spatium quindecim dierũ antè,
quã vadat in exercitum: & quin-
decim post reuersionem: & to-
tum illud tẽpus, quo stat in exer-
citu. & infra hoc tempus super-
sedetur in causa, & non procedi-
tur contra eum: nec potest con-
tumax reputari: sed si aliquis
spontere accessit ad exercitũ sine
vocatione, habet solum illud tẽ-
pus, quo stat in exercitu: & non
illos quindecim dies. Vnde si
interim citatur, potest quilibet
suis consanguineis comparere,
& allegare qualiter citatus de-
git in exercitu regis pro expe-
ditione militiæ: & opponere po-
test exceptionem hosticam: &
probatò hoc gaudebit induciis

prædictis, de hoc est constit. re-
gni, quæ incipit, hostici. & ibi
Andr. de Yler. & moder. Cetera
in materia exceptionis. dic vt
per Spec. in tit. de excep. per to-
tum. & per Ang. de Arc. instir. de
excep. per totum. & per Abb. &
Fely. extrà de excep. per totum
Hæc solum pauca volui attinge-
re pro colligendis aliquibus pro-
ribus magis quotidianis in pra-
ctica: præsertim ad introductio-
nem iuuenum. Sequitur decimũ
& ultimum mẽbrum huius pri-
mæ partis scilicet litis cõtesta-
tio. Rober. Maran. V. I. D.

De litis contestatione. X.

membro iudicij.

1 *Litis contestatio dicitur lapsu augu-
laris iudicij, & non potest obtineri
de iure communi.*

2 *Litis contestatio non requiritur in
causis ciuilibus in regno, sed actus,
qui immediatè sequitur, habet vim
litis contestationis.*

3 *Litis contestatio, quid sit.*

4 *Litis contestatio, qualiter, & per
qua verba fiat.*

5 *Litis contestatio nõ inducitur per ex-
ceptionem peremptoriam oppositam.*

6 *Litis contestatio fit etiam per ver-
bum ignoro.*

7 *Litis contestatio non potest fieri in
iudicio absente actore.*

8 *Litem contestari quis potest præcisè
compelli.*

9 *Litis contestationis qui sint effectus.*

10 *Protestatio, quòd non animo conte-
standi litem quis respondet, an impe-
diat litem contestari.*

dere. gl. est & ibi per doct. in c. si
post prestitum. de confes. lib. vj.
& Bar. & Bal. in d. l. ij. §. quod ob-
servari. ¶ * Undecimo limita,
quādo quis interrogatur, utrū
possideat bona vel mala fide:
quia non tenetur respondere:
nec etiam testis potest de hoc in-
terrogari: secundum Baldum in
l. mala fide. in fin. C. de condi. ex
lege. ¶ * Duodecimō limita, quā-
do quis interrogatur de aliquo,
quod consistit in iure: quia non
tenetur respondere. text. est & ibi
Bart. in l. ornamentorū. ff. de au.
& arg. leg. 1. & gloss. in d. c. si post
prestitum. & Baldus in d. §. quod
observari. & per Bart. & doct. in
l. ij. ff. si cert. per. Et de multis aliis
fallentis remitto me ad Spec. in
tit. de posito. ¶ vij. per totum. &
per Bald. ibi in addit. ¶ * Solent
etiam fieri interrogationes testi-
bus per partem adversam ad de-
tegendam falsitatem: quę vulgō
appellantur interrogatoria, quę
qualiter fiant, & quando admitti
debeant, remitto me ad ea, quę
plene tradit Specular. in titu. de
teste. §. iam de interrogatoriis. &
per cano. in c. presentū. de testi.
lib. vj. & ista interrogatoria post-
quam sunt admittā, dicuntur esse
de actis, sicut alia acta iudicij: se-
cundum Bald. in l. generaliter. §.
secluramento. C. de reb. cred.

19 ¶ * Scias tamen, quod si testes nō
desuerūt interrogari super interro-
gatoriis, possūt iterum repeti &
interrogari etiam post publica-
tionem: secundum Alex. in confi-
ssione in manu testis in verbo citat. ¶

clxxiij. col. pen. in ij. vol. & cōfi.
xlj. col. fin. in fin. in iij. volu. sicut
etiam super articulo obmissio pos-
sunt examinari post publicationem:
ut notat Speculator in titu.
de teste. §. nunc videndum. in fin.
verbis. ¶ * An autem debeat da-
ri copia interrogatoriorū parti?
Vera conclusio est, quod non, ne
instruantur testes ad falsum. ita
tenet Abb. & Fely. in c. per tuas.
de testi. & Alexan. & doct. in l. is,
apud quem. C. de eden. & Baldus
in margarita, in versiculo inter-
rogatoria. versiculo primo.

Robertus Maranus l. V. D.

De satisfatione, octavo membro iudicij.

Satisfationum multa sunt species. &
cum fideiussore intelliguntur.

Satisfatio de iudicio fiti, præsta-
tur a reo conueto, siue in civili, siue
in criminali & ad quem effectum sit
inuenta.

Posidens immobilia, non tenetur sa-
tisfate: quia cessat presumptio fuga.

Satisfatio de presentando in iudicio,
quando locum habeat.

Fideiussor de presentando statim, in-
cidit in penam, cum reus fuerit re-
quisitus absque requisitione ipsius fi-
deiussoris.

Fideiussor de presentando, non tene-
tur nec ipse, nec principalis iurare in
civilibus.

Duo ad minus fideiussores recipi do-
bent de presentando, pro quolibet
accusato, qui non sint clerici, neque
filijfamilias se obligantes in solidum:
quę fideiussio omni die, per solam
actorem

- actore magistru accipitur: sed si est dies feriat, qualiter accipiat: 25
- 8 Fideiussore in criminalibus, pro quanta pena in regno recipi de- 26
- 9 Inquisi an & quando possint simul fideiussore: & quid seruetur in regno. 1
- 10 Carceratus an & quando sit fideiussoribus relaxandus.
- 11 Fideiussionem de indicato soluendo, quis prestare teneatur.
- 12 Fideiussor de indicato soluendo coram ordinario, tenetur saluere iudicatum per eius delegatum.
- 13 Satisfactio de non offendendo, in quibus casibus dari debeat.
- 14 Fideiussor de non offendendo, non tenetur ad poenam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius consummationem habitus fuit pro confesso. 2
- 15 Satisfactio de rato, in quibus casibus prestari debeat.
- 16 Satisfactio de expensis, quando & a quo debeat prestari.
- 17 Fideiussor de expensis in casu succumbentia, non tenetur ad expensas, ad quas fuit actor condemnatus, perempta instantia.
- 18 Satisfactio de re nõ baraetanda, quando praestetur.
- 19 Satisfactio indemnitate, qua sit, & quando locum habeat.
- 20 Satisfactio de securo carcere quando praestatur.
- 21 Satisfactio conuentionalis, qua dicitur.
- 22 Satisfactio prestari debet per debito rem in diem, vergentem ad inopiam.
- 23 Satisfactio debet prestari a debitore impetrante moratoria.
- 24 Hares satisfacere tenetur de soluendo

legato in diem, vel sub conditione.

25 Satisfactiones multae in iure, reperiuntur de quibus remissum.

26 Fideiussor non obligatur, nisi primo obligetur principalis.

Octauu membrum iudicii, est satisfactio. * Nam in iudiciis maxime in eorum principio, emergunt multae species satisfactionum, quae sunt pro allocatione iudicii, & partis: quarum aliquae praestantur ab actore, & aliquae a reo. vnde hic opportunum est inuestigare, quos reperiuntur satisfactionum species. Et dic quod multae sunt. Et semper intelligitur satisfactio cum fideiussore, iuxta l. sancimus. C. de verborum significat. ¶ Prima igitur satisfactio, quae praestatur in iudicio, est illa, quae appellatur de stando iuri seu de iudicio fisci: & ista praestatur solum a reo conuento siue in civili, siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugae, ad hoc, ut reus asscueret iudicium: quia alias posset fugere, & iudiciu eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. properandum §. si autē reus. C. de iud. ita declarat Bart. & communiter doct. in l. sciendum. in princ. ff. qui sar. cog. * & propterea is, qui possidet immobilia, releuatur ab ista satisfactione: quia cessat illa suspicio fugae: ut dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfactione loquitur principaliter titulus ff. qui satisfd. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not Bart. & doct.

doct. in l. j. ff. si quis in ius voc. nō
 4 ic. ¶ Secunda species fideius-
 sionis iudicialis, est illa, de venien-
 do seu de se presentando in iu-
 dicio: & ista est quotidie in vsu
 in criminalibus. Nam quādo ali-
 quis capitur à iudice, vel familia
 cum armis, vel inquiritur de ali-
 quo crimine, potest ad euitādos
 carceres offerre & prestare hāc
 satisfationem de se presentan-
 do, & de veniendo in iudicium:
 & sic liberatur à carcere. imò si
 iudex tunc non liberat eum, te-
 netur actione iniuriarum. l. si ve-
 rō. §. j. ff. qui satisfda. cog. & not.
 Iason in l. j. col. j. ff. si quis in ius
 voc. non ic. Et de ista fideius-
 sione loquitur text. in d. l. j. & torus
 tit. ff. in ius voc. vt cāt. & l. j. & ibi
 Bart. ff. de custo. reo. & const. re-
 gni, quæ incipit, inhumanitate,
 super qua satisfatione est tradita
 in regno cōmunis forma perri-
 tum magnæ curiæ vicariæ in nu.
 293. quæ incipit, in primis &c. &
 alium in num. 303. quæ incipit,
 item eodem sero &c. videlicet,
 5 quod * fideiussores promittunt
 presentare reum totiens, quo-
 tiens fuerit ipse reus requisitus:
 quo casu si reus requiratur, & nō
 compareret, statim incidunt fide-
 iussores in pœnā, sine alia requi-
 sitione fideiussorū. & possunt ad
 pœnam cōdemnari sine citatio-
 ne propter formā obligationis.
 ita deciditur in dicto ritu cccij.
 & est alius ritus in num. 317. inci-
 piens, Nota, quod hæc dictio &c.
 & hæc dicitur in regao forma

consueta, quando notarius stipu-
 larur hanc satisfationem in for-
 ma consueta, &c. vt dicitur in di-
 cto ritu 303. incip. itē eodem se-
 ro. &c. & aliis supra allegatis. Itē
 est de communi stylo curiarum,
 vt isti fideiussores renuntient be-
 neficio legis, sancimus. C. de fi-
 deius. quæ statuit tēpus sex mē-
 sium fideiussoribus ad perqui-
 rendum & presentandum prin-
 cipalem reum. * Fit etiā differen-
 tia per dictos ritus inter hanc fi-
 deiusionem, quæ recipitur in ci-
 uilibus, & quando in criminali-
 bus: quia in ciuilibus nō tenetur
 iurare, nec principalis, nec fide-
 iussor: sed in criminalibus uter-
 que iurat: vt habetur in dicto ri-
 tu 293. & in dicto ritu 317. incip.
 7 Nota quod hæc dictio, &c. * Item
 debent recipi ad minus duo fi-
 deiussores pro quolibet accusa-
 to: qui non debent esse neque
 clerici neque filius familiars. vt est
 alius ritus in num. 298. incipiens,
 item pro quolibet &c. Et dicti fi-
 deiussores obligant se & bona
 eorum in solidum: vt est alius
 ritus in numero 316. incipiens,
 item, quod à bannitis &c. Itē po-
 test recipi hæc fideiussio per so-
 lum magistrum actorum sine iu-
 dice omni die & omni hora, etiā
 si curia non regatur, dummodò
 nō sit dies feriata: vt est alius ri-
 tus in numero 296. incipiens,
 item, quod quolibet &c. verum
 debet notarius actorum stipula-
 ri nomine curiæ: vt ibi habetur.
 Sed si esset dies feriata adhibe-
 tur ista

tur ista cautela: videlicet, quòd iudex assignat reum fideiusso-
ribus per chlamydem, tãquam ca-
ptiuum: & ipsi promittunt illum
præsentare primo die iuridico:
& tunc recipitur satisfactio: & de
hac assignatione conficitur pu-
blicum instrumentum vt est alius
ritus in numero 297. incipiens,
item, si esset &c. * Sub qua au-
tem pœna recipiantur fideiusso-
res? Dic quòd in regno est obser-
uancia, quòd pro homicidio re-
cipiuntur pro vncijs centũ. pro
crimine falsitatis, vel priuati car-
ceris, pro vncijs quinquaginta.
pro alijs verò criminibus reci-
piuntur pro vncijs viginquĩ-
que: vt est alius ritus magnæ cu-
rie in num. 294. incipiens, item
nota, quòd in criminalibus &c.
& alius ritus in numero 316. inci-
piens, item, quòd à bannitis &c.
¶ Si autem esset magnus nume-
rus inquisitorum, à quibus esset
capienda fideiussio: tunc serua-
tur, quòd curia recipit fideiusso-
res pro medietate tantum modo
prædicto: & pro alia medietate
recipit fideiussionem vicariam
scilicet, quòd dicti inquisiti ad in-
uicem fideiubeant vnus pro alio:
vt est alius ritus in num. 298. in-
cipiens, item, pro quolibet &c. in
fin. & hoc etiam cautum est de
iure cõmuni, scilicet quòd vnus
inquisitus, in totum fideiubeat
pro alio: vt dicit Bart. in l. Roma-
nus. ff. de tuto. & cur. dat. ab his.
Sed per dictũ ritũ est facta limi-
tatio ad medietatẽ. Verũ hoc

limitatur quãdo inquisiti essent
pauperes vel aliter suspecti: quia
tunc non admittitur dicta vica-
ria fideiussio: secundum Bart. in
d. l. Romanus. & ibi etiam Alex.
in add. cui adde Bald. in l. omnes,
qui. C. de. epis. & cler. & Iac. in l. j.
col. ij. ff. si quis in ius voc. non ie-
¶ An autẽ indistinctè pro quo-
libet crimine carceratus debet
relaxari sub fideiusso-ribus? Dic,
quòd hodie in regno est cautũ
per constitu. humanitate. quòd
in omnibus criminibus etiam
capitalibus, excepto solo crimine
lese maiestatis, contra personam
imperatoris & suorum collate-
ralium liberatur carceratus sub
fideiusso-ribus. Fallit tribus ca-
sibus. primus est, quando est con-
fessus. secundus, quando est de-
prehensus in flagranti crimine.
tertius, quando facta inquisi-
tione crimen est notorium: ita
quòd verisimiliter reus nullam
habeat defensionem: & hoc est
confirmatum per capitulum re-
gni in num. 41. incipiens, item
caueant &c. per quod imponi-
tur pœna officiali contrafaciea-
ri ad arbitrium principis: & quòd
amittat medietatem suorum ga-
gorũ vnus anni. Similiter hoc
est confirmatum per regiã prag-
quæ incipit, inoleuit. qua caue-
tur, quòd aut equam incipit con-
stare de crimine, non detineatur
volens satisfacere idoneè: & offi-
cialis contrafaciens puniatur ad
decem vacias: & tenetur in syn-
dicatu ad iniuriam parti lese

Item, hoc est declaratum per ritum magnæ curiæ in numero 162. incip. item si accusatur aliquis &c. quo cauetur, quod tunc detinetur reus in criminalibus, quando constat per vnum testimonium de visu, de crimine, & persona sit suspecta per famam publicam. Quod restringit ad casus in quibus potest irrogari tortura: ergo non procederet in leuibus criminibus: in quibus non irrogatur tortura: prout sunt crimina irrogantia pœnam infra relegationem: vt dicit capitulum regni, quod incipit, tormenta.

¶ Tertia species fideiussionis iudicialis est, quæ dicitur de iudicato soluendo: quam tenetur præstare in ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei conuenti: aliàs, non est idoneus defensor. l. qui proprio, §. qui alium. ff. de procur. & l. exigendi. C. eod. titu. & ibi notatur. Non tamē tenetur ad eam conuentus nomine proprio: vt instituit de satisfacta. §. sed hodie & ab ista satisfactio non releuat possessio immobilium l. minor. §. final. cum. l. sequenti. ff. de procura. & de hac satisfactioe loquuntur iura prædicta, & totus titulus. ff. iud. sol. Et ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur notarij in mandatis procuratorum: nam ponunt in eis illam clausulam: videlicet, quod dominus releuat suum procuratorem ab omni onere satisfaciendi: nam per hæc verba domi-

nus fideiubet pro eo. & tunc defensor non tenetur aliter satisfacere: vt not. Bartol. in rubr. ff. iud. sol. in j. col. quod tamen limitatur sanè procedere, quando dominus esset soluendo, & possideret immobilia: aliàs illa clausula nihil releuat: ex quo tunc dominus non est idoneus fideiussor. vnde tenetur defensor satisfacere iterum. ita tenet Franc. de are. in consil. cxxxiii. & Angel. & las. in l. filiusfam. ff. qui sat. cog. & ibi communiter doct. Pro hoc est glo. in l. fi. C. de princip. agen. in reb. lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quā posuit Angel. in dicta. l. filiusfamilias. & illam sequitur Alexand. in l. sciendum. §. possessor. ff. qui sat. cog. videlicet, quod quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus, puta de Frācia, poterit sibi opponi quod satisfacet de stando iuri, & de iudicato soluendo in causa reconventionis. & tenetur illam præstare, non obstante quod dominus fideiussor sit in instrumento mandati ex quo non possidet immobilia in loco propinquo. & ad hoc solet allegari glo. in d. l. fin. & ista satisfactio de iudicato soluendo, cōtinet tria: videlicet dolum malum abesse, rem defendi, & solui id quod fuit per curiam iudicatum. l. iudicatum solui. ff. iud. sol. ¶ An autem promittens soluere iudicatum coram iudice ordinario, teneatur ad iudicatum per eius delegatum in

tum in eadem causa. vide Francis. de Arc. tenentem quod sic. in
 13 consil. lxxvij. col. fin. ¶ Quarta
 species satisfationis iudicialis,
 est illa de non offendendo: vt
 quando aliquis timet offendi ab
 aliquo, potest implorare officiū
 iudicis, vt compellat illū ad dan-
 dum sibi fideiussōres de non of-
 fendendo, nec in persona, nec in
 rebus. & de hac loquitur plenē
 Bart. in l. lillicitas. §. ne potentio-
 res. ff. de offic. praesid. & Felyn. in
 rub. de treuga. & pace. & si quis
 tunc fuit simul offensus in per-
 sona, & in rebus, an teneatur of-
 fendēs ad duas pēnas, vide Bal-
 dum optimē declarantē in con-
 sil. cccclxxvij. in quarto volum.
 Quae autem requirantur ad hoc,
 vt possit peti talis fideiussio: vi-
 de Felyn. in d. rubri. de treuga &
 pa. vbi inter alia dicit, quod de-
 bent probari minē: & quod quis
 sit solitus minas executioni mā-
 14 dare: & dic vt ibi. ¶ Quid au-
 tem, si iudex inquit cōtra prin-
 cipalem, qui promittit non of-
 fendere, qui non comparer, iu-
 dex procedit in contumaciam,
 & habet eum pro confesso, for-
 tē vigore statuti. & condemnat
 ipsum ad pēnam, tanquam con-
 trauentientem, an possit exigere
 à fideiussoribus? Dic quod non,
 quia non apparet de vera con-
 trauentione, illa autem ficta con-
 fessio, quae resultat ex contuma-
 cia, non nocet fideiussoribus. ita
 eleganter tenet Petr. Philip. Cor-
 ne. in consil. cccj. in tertio volum.

quod est notandum per constitu-
 tionem regni, quae incipit, per-
 nam eorū, quae loquitur de for-
 iudicatis, qui habentur pro con-
 fessis. nam talis fori iudicatio nō
 noceret fideiussoribus in casu
 praedicto. reliqua autē ad hanc ma-
 teriam, dic vt per Bart. & Felyn.
 15 vbi supra. ¶ Quinta species sa-
 tisfactionis iudicialis, est de ra-
 to, quae praestatur ab eo, qui cōpa-
 ret pro actore ad agendum: &
 est dubiū de mandato, de qua lo-
 quitur text. in l. j. C. de procur. l.
 Pomponius. §. rati. ff. de procur.
 ra. & totus titulus. ff. rem rat. ha-
 be. Similiter, quādo aliquis agit,
 vt cōiuncta persona debet caue-
 re de rato. l. maritus. C. de pro-
 cu. & generaliter quilibet agens
 alieno nomine. l. non solum. §.
 qui alieno. ff. de procur. & lege.
 Pomponius §. sed & is. eod. titu.
 16 ¶ Sexta species satisfationis
 iudicialis est de expensis in casu
 succumbentis, quam tenetur prae-
 stare actor in initio litis de qua
 loquitur authen. generaliter. C.
 de episco. & cleri. & § ad exclu-
 dendas. in authen. de litigio. &
 hanc satisfationē praestat actor,
 etiam si possideat immobilia, se-
 cundum Abba. in capitulo quo-
 niam frequenter. §. in aliis. col.
 ij. vt lite non contest. & Barto. &
 Alexand. in l. de die. §. qui mu-
 hierem. in fin. ff. qui satisf. cog.
 17 ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrū
 dubium. pone, quod actor dedit
 fideiussōres de soluendis expen-
 sis in casu, quo succubuerit, eue-
 nit

nit, quod reus fuit absolutus ab instantia iudicij, actor condemnatus ad expensas: quia instantia est perempta: an fideiussores teneantur? Dic quod non. ita tenet Baldus in consil. cvj. in secundo volumine. & mouetur, quia non dicitur actor succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eandem causam, secundum eum ibi.

18 ¶ Septima species satisfactionis dicitur, de re non baractanda: & præstatur à conuento super aliqua re mobili, qui est persona suspecta, quæ de facili potest rem interuvertere: nam tenetur ad instantiam auctori dare fideiussorem de re non baractanda, id est, de non consumendo nec occultando, nec aliàs interuertendo illam rem, sed de exhibendo eam, si & quotiens opus fuerit, aliàs illa res sequestratur. & de hac loquitur text. in lege, si fideiussor. §. si satisfactum. & ibi glo. ff. qui satisfacere cogant. & lege senatus consulto. in fin. ff. de offi.

19 præsid. ¶ Octaua species satisfactionis iudicialis, est fideiussio indemnitate. & hæc potest præstari, etiam extra iudiciū, ut quando aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione, vel permittit ipsum conseruare indemnem: quo casu semper requiritur excusio, antequam deueniatur ad fideiussorem, etiam si fideiussor renuntiasset omnibus beneficiis de fideiussoribus, ut tenet Ludouic. Rom. in consilio cccj. column. j.

& Bartolus in l. prima. C. de conue. fisci debi. lib. x. & Alexand. in l. fin. colum. iij. & ibi la. ff. si certum petat. & Felyn. in cap. ex rescripto, columna penultima in fin. de iureiuran. & ratio est, secundum doct. in locis præallegatis, quia hæc excusio in casu isto venit ex natura actus conditionaliter, & ex beneficio de fideiussoribus. idem tenet Alexan. in consil. xxxij. colum. j. in iij. vol. ¶ Nonna species satisfactionis iudicialis est, quæ dicitur de securo carcere: ut quando aliquis carcatur in acri carcere, & carceratus petit se habilitari & mitti in carcerem leniorem, & dat fideiussores de non recedendo ab illo carcere. ista fideiussio solet esse valde in usu in hoc regno, & hoc facit iudex ex causa attenta qualitate personæ & delicti. l. j. ff. de custoreo. & per ea, quæ tradit Paris in tract. synd. in ver. carcer. ubi plura dicit de hac materia. & maxime, quod nobili potest iudex assignare tetum palatium, vel totam ciuitatem pro carcere; & tunc solet recipere fideiussionem de securo carcere, & non tenetur iudex, si fugit: ut ibi per eum.

21 ¶ Decima species satisfactionis, est illa conuentionalis, quæ communiter præstatur in contractibus, & hæc potest præstari tam in iudicio, quam extra. de qua loquitur totus titulus ff. & C. de fideiussor. ¶ Undecima species satisfactionis est, quando debitor mutat suam conditionem

in deterius, quia vergit ad inopiam, & est debitor in diem: nā tenetur satisfdare de soluēdo adueniēte die. de qua loquitur textus. & ibi Angel. & doctōr. in l. in omnibus. ff. de iudic. tradit Alexand. in l. si finita. §. elegerat. ff. de damno infecto.

23 ¶ Duodecima species satisfdationis est, quæ præstatur ab eo, qui impetrat dilatoriam seu moratoriam à principe. nam tenetur interim dare fideiussores de soluendo. aliās rescriptum non valet, nec sibi prodest. text. in l. vniuersa. C. de precib. imper. offer. ¶

24 ¶ Decimatercia satisfdatio est, quando testator legat aliquid in diem vel sub conditione. nam tenetur hæres præstare fideiussores de soluendo, adueniente tempore. de hac loquitur totus titulus. ff. de leg. no. caue. & si non vult satisfdare, mittitur legatarius in possessionem rei legatæ. & de hac missione loquitur totus titulus. ff. de in posses.

25 ¶ Reperiuntur multæ aliæ satisfdationes, prout est illa, de damno infecto. & de ista loquitur totus titulus. ff. de damno infecto. Item illa quam præstat usufructuarius de vtendo, fruendo arbitrio boni viri. de qua loquitur titulus ff. de usufruc. quemad caue. Item illa, de opere demoliendo: de qua loquitur titulus de oper. no. nun. Itē illa, de restituendo id, quod quis habuit ultra legem falcidiam: de qua loquitur totus titulus. ff. si cui plus quam per leg. Falc. Item illa, quam præstat petens execu-

tionem, quando potest supplicari: de qua loquitur authentic. quæ supplicatio. C. de prec. imper. offe. & dicam infra in ver. appellatio. in vltima parte iudicij. versu. supplicatio. Similiter multæ aliæ de quibus in toto titulus ff. de præto. stipul. & per diuersas l. & titulos iuris ciuilibus, quas studiosus inuestigator inuenire pote-

26 rit. ¶ Scias tamen, quod in omnibus fideiussionibus prædictis, & aliis, debet in primis obligari principalis, & postea fideiussor, aliās non valeret obligatio fideiussoris, quia cum sit accessoria, non potest stare sine principali. ita dicit Bald. in consi. 267. colum. ij. in primo volumine. al. legat. glos. in l. sciendum. ff. de ver. obligat. & glos. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebel.

Robertus Maranta V. I. D.

De Exceptione, l. X. membrum Iudicij

1 *Exceptiones dilatoria, tripliciter considerantur.*

2 *Exceptio respiciens personam litigantis, quæ dicatur.*

3 *Tutor ante omnia de solennitatibus in iudicio docere debet. Et post datum terminum ad probandum, hæc exceptio opponi potest.*

4 *Exceptio excommunicationis, est an omnia, & in quacunque parte iudicij potest opponi.*

5 *Exceptio, malè agit: quia ante diem agit: opponi potest ante, & post litem contestatam, & quid importet.*

6 *Exceptio intensionis, & facti dilatorie*

toria dicitur. & ante litem contesta-
tam opponi debet.

7 Exceptiones dilatoria opponi debent
ante litem contestatam.

8 Exceptio dilatoria opponi potest post
litem contestatam, quando facto ad-
aduersarij superuenit.

9 Exceptio dilatoria qua reddit proces-
sum retro nullum opponi potest, etiam
post litem contestatam.

10 Aduocatus opponens exceptionem di-
latoriam post litem contestatam, quā
ante opponi debebat, ad unam librā
auri puniatur.

11 Exceptiones, peremptoria quæ, &
quare ita dicantur.

12 Exceptiones liti finitæ quandoque
sunt declinatoria. & quandoque per-
emptoria.

13 Exceptiones peremptoria quādo re-
quirunt altiorē indiginē reseruan-
tur ad merita. Et quid operetur ista
reservatio. num. 14 & 15

16 Exceptiones peremptoria vsque ad
quod tēpus opponi possunt. & quid
seruetur in regno.

17 Exceptiones quæ opponi possunt post
sententiam.

18 Exceptio hostilia qua dicatur, &
quādo locum habeat.

Nonum membrū huius pri-
mæ partis iudicij, est exce-
ptio. * Nam soler seu conuentus
ante litem contestatā opponere
aliquas exceptiones contra acto-
rem ad impediendā liti conte-
stationē. nā exceptio nihil aliud
est, nisi actionis exclusio. Et super
hoc est sciendū, quod exceptio-
num aliquæ dicuntur dilatorię, &
aliquæ peremptorię. Dilatorię

dicuntur illę, quæ differunt cau-
sam non tamen perimunt nego-
rium principale. & istę possunt
considerari tripliciter. nam quæ-
dam respiciunt personā iudicis,
quædam personam litigantis: &
quædam respiciunt libellum seu
ipsam causam. Exceptio respici-
ens personā iudicis, est exceptio
declinatoria fori seu incōpeten-
tię: vel exceptio recusationis: &
ista debet esse prima, quæ oppo-
nitur ante omnes exceptiones. l.
fi. C. de excep. & ratio est, quia si
alia prius opponeretur, censere-
tur opponens interpellare iudi-
cem, vt super illa pronstueret: & sic
induceretur consensus in iudicē
seu prorogatio, & nō posset vte-
rius declinari nec recutari, secū-
dum Bart. & doct. in l. quidā con-
sulebat. ff. de reg. iur. & maxime
Io. de Imo. & Alexan. ibi. & idem
tenet Bar. in l. si conuenerit. ff. de
iur. om. iud. pro hoc est textus in
l. sed & si susceperit. ff. de iud. &
habetur in ca. inter monasteriū.
de re iud. & dicam infra in vlti-
ma parte iudicij, in versic. recusa-
tio. in tract. appell. ¶ Exceptio
respiciens personam litigantis,
dicitur omnis exceptio legitima-
tionis personę: vt si compareat
pupillus sine tutore, vel minor
sine curatore, vt C. qui legi. per-
so. ha. st. an. in iud. vel si i. i. st. sine
consensu patris, iuxta l. fin. §. ne-
cessitate. C. de bon. que lib. & ibi
Bart. & Bald. vel procurator sine
mandato. l. iij. §. defendi. & ibi
Bar. ff. ex quic. cau. in pos. ea. vel si
comp

cōparet aliquis substitutus à pro
curatore nō habente potestatem
substituendi, maxime ante litem
cōtest. iuxta tex. in c. j. de proc. li.
vj. & habetur in l. q̄ quis. C. de
procu. vel si cōparet procurator
cū mandato dubio, quo casu re-
netur satisfdare de rato. l. j. & ibi
Bart. & doct. C. de procur. * Eodē
modō, si comparet aliquis, vt tu-
tor potest sibi opponi, vt doceat
de solēnibus, de quibus habetur
per l. legitimos. ff. de legi. tutor.
& hoc est hodie in regno provi-
sum per ritum magnæ curiæ in
nu. 213. qui incipit itē seruati ipsa
curia, q̄ cum aliquis, & c. licet hec
exceptio de solēnibus possit op-
poni etiā post datum terminū
ad probandū, & sic post litē cōte. vt
habetur in dicto ritu. Et hoc ge-
neraliter potest extēdi ad omnes
comparentes in iudicio, vt tales
quia ante omnia debēt probare
se esse tales parte opponente. l.
nō ignorat. C. qui acc. nō poss. Et
similiter quādo peritur aliqua sa-
tisfactio iudicialis de his, quas po-
sui suprà in præcedēti mēbro, di-
citur exceptio dilatoriæ respiciēs
personā litigantis. ista enim ante
omnia discutuntur in iudiciis
quia etiā in summariis ante om-
nia discutit debet de legitimati-
ōne personarum & de ea debet
plenē cognosci, secundum Bal. in
l. fin. col. xj. C. de edict. diui. Atr.
tol. & Alex. in cōf. li. j. col. j. in ij.
vo. & las. in rub. C. qui admit. col.
4j. & ij. ¶ Potest etiā in hoc nu. po-
ni exceptio excommunicatio-

nis in qua hodie est prouisum in
regno per ritum magnæ curiæ in
nu. 150. incip. itē, q̄ in quibuscūq;
& c. quo canetur, q̄ is qui eā op-
ponit, debet offerre. se paratū illā
probare incōtinētē legitimā illis
nō auditur. Verū ista exceptio di-
citur anomala: nā potest opponi
in quacūque parte iudicij: vt est
tex. in c. j. de excep. li. vj. per quod
statuitur terminus octo dierū ad
illā probandā: & ita illud verbū,
incōtinētē, positum in dicto ritu,
omnis bonus iudex debet in-
terpretari adherēdo iuri cōmu-
ni, prout potest: vt nō statuat mi-
norē terminū octo dierū ad illā
probandā. & hoc in foro eccle-
siastico habere locū sine dubio
vbi nō seruatur ritus magnæ cu-
riæ. Et quōd ista dicatur exceptio
anomala, tenet Spec. in tit. de ex-
cep. §. j. vers. anomale. & de ma-
teria huius exceptionis ex cōmu-
nicationis, vide plenē Fely. in c.
exceptionem. col. v. & seq. de ex-
cep. ¶ Tertiō, sunt quædā exce-
ptiones, quæ respiciūt causā: vt
est exceptio libelli incepti, vel ob-
scuri: vel, malē agis, quia ante
diē agis, & c. l. j. in fi. ff. quādo dies
vsufru. leg. cedit. Verū ista exce-
ptio, malē agis, & c. potest oppe-
ni etiā post litē cōte. & in hoc est
differentia: quia si opponitur an-
te litē cōtest. reus absoluitur ab
observatione iudicij, & induciæ
duplicantur: sed si post oppona-
tur, reus absoluitur diffinitiuē,
& induciæ similiter duplicantur,
ita declarat Bal. in l. exceptionē.

col.

col. j. C. de prob. Potest etiam in hoc numero poni exceptio litis pendentia, quæ similiter est dilatoria, & debet opponi ante litē cōtest. secundum Bal. in l. peremptorias. in fi. C. sentent. rescin. nō posse. & in l. senatus. C. qui accu. non poss. & Felyn. in c. exceptionem. de exceptio. De cuius materia, vide Soc. in cōsi. xxxvii. in primo volu. ¶ Quid autem de exceptione intentionis & facti, ut quando aliquis sine actione experitur? Dic, quod habet vim dilatoriz, & impedit litem contestari, & debet opponi ante litē contest. secundum Bar. in l. pater decedens. ff. de inoff. test. & Bart. in l. Papin. §. si quis impubes. co. tit. Verum, si non fuit opposita ista exceptio, iudex ex officio potest in quacunq; parte iudicii repellere agentē sine actione, ut est gl. & ibi cōmuniter doct. in l. vbi pactū. C. de transact. & glo. in l. ij. §. quod si actor. in ver. rei. C. de iura calumn. per quam ita tenet Paul. de cast. in consi. ecl. col. j. in ij. vol. & ad prædicta est text. in l. si pilli. §. videamus. & ibi Bar. & doct. ff. de neg. gest. ¶ Istę autem exceptiones omnes dilatoriz debent regulariter opponi ante litem contest. ut supra dixi: ut no. gloss. & Bald. & doct. in l. exceptionē. C. de prob. & tex. in l. Pōponius. §. rati. ff. de procur. & lata demū & ibi per scribentes. ¶ C. de procur. ¶ Fallit primo hæc regula, quādo exceptio superuenisset post litem contest. quia in

quacūque parte iudicii superuenit exceptio, opponi potest. ut not. Alex. & doct. in l. si mulier. ff. solut. mar. & Paul. de cast. in l. si. C. de except. & gl. & Bart. in l. ij. C. de confor. eiuld. litis. quod tamen intellige quando ex facto aduersarij superuenit post litem contestatā: secus, si ex facto ipsius opponentis sine facto aduersarij: quia opponi tūc non potest, secū dū Bar. in l. ij. §. numerū ff. de ex. turo. & moder. in d. l. si mulier. ¶ Secundō limita, nisi esset exceptio dilatoria, quæ reddit processum retrō nullū: quia tunc opponi potest, etiā post litē cōtest. licet. & ibi Bart. & doct. C. de procur. & Saly. in l. quod quis. C. co. tit. & Bal. in l. j. col. j. C. de iur. & fac. igno. & Fel. in c. exceptionē. col. ix. versic. fallit octauo, & c. de exce. Reliquas verō fallērias, p quas exceptio dilatoria opponitur post litē cōte. vide plenissimē per Fel. in d. c. exceptionē. & per Alex. & moder. in d. l. ita demū, C. de procur. quas breuitatis causa hic non refero. ¶ Si autē exceptio dilatoria quæ debet ante litē contestatā opponi fuerit opposita post, puniatur aduocatus opponens, ad vnā librā auri. text. est in l. pen. C. de except. & tenet Paul. de cast. in cōsi. cclxxvj. col. j. in j. vol. ¶ Exceptiones verō perēptorie, dicuntur illę, quę in totū perimūt ius agētis prout est exceptio solutionis, iurifuradī, pacti, trāsactionis, & rei iudicatę. & sic de aliis similibus: istę possūt opponi

opponi quodcumque tam ante litem contestatam, quam post vsque ad conclusionem in causa l. peremptorias. & ibi Baldus C. sen. rescin. non pos. quarum exceptionum tres dicuntur esse litis finitæ, quæ impediunt litis ingressum, prout est exceptio iurisiurandi, transactionis, & rei iudicatæ. & ideo appellantur litis finitæ, quia sunt inductæ ut sit litium finis, ut declarant doctores communiter in l. fratris. C. de transact. De exceptione iurisiurandi, probatur in l. j. ff. de iureiur. 13
 ran. De exceptione transactionis, probatur in d. l. fratris. De exceptione rei iudicatæ, probatur in l. j. ff. de re iudicata. Adde & quartam exceptionem litis finitæ, scilicet præscriptionis, ut probatur in l. fin. & ibi Bart. ff. pro suo. & habetur in l. emptor. C. de præscript. lon. temp. & tenet expressè Bart. in d. l. fratris. Poteris addere sex alias exceptiones: quas cumulat Bal. in l. postquā liti. colū. 12
 ij. C. de pac. ubi vide. ¶ Istæ autem exceptiones litis finitæ, habent duplicem opponendi modum, quia sunt declinatoriæ & peremptoriæ, & ideo quandoque opponitur in vim declinatoriæ, ut est, quando opponuntur ante litem contestat. quo casu impediunt litis ingressum, & iudicij processum, & ideo declinatoriæ dicuntur: quia iudiciū declinant. Quandoque verò opponuntur in vim peremptoriæ, prout est, quando opponuntur post litem conte-

statam. nā tunc censentur oppositæ ad merita causæ, ut perimant ius agentis. & de hoc iudex cognoscit in diffinitiva sententia. nā declarat Bal. in d. l. postquā liti. colū. ij. & in d. l. exceptionē. in fi. C. de prob. & Bal. & Alex. & communiter doct. in l. nā & postea. in princip. ff. de iureiur. & in l. eleganter. §. si quis post transactionem. ff. de cond. inde. & prædictis adde Bald. in l. diffamari. col. ij. versic. modō hic quæro vñ & c. C. de ing. & manu. & Bart. in d. l. fin. ff. pro suo. ¶ Verum istæ exceptiones peremptoriæ quandoque requirunt altiore indaginem, quas declarat Bart. in l. iij. §. condemnatum. & ibi etiam Alex. in fin. col. ff. de re iudic. quo casu si opponantur ante litem contestatam, non impediunt processum, sed iudex debet eas reservare ad merita causæ, & procedere ad vltiora. text. est & ibi Bart. in d. l. nam & postea. & ibi etiam Bal. & communiter doct. & Bart. in l. si quis. C. de positi. & Bart. Alex. & doct. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & cano. in c. cum contingat. de offi. delega. & Bart. in l. is à quo. ff. ut in pos. lega. & Bart. in d. l. fin. ff. pro suo. & habetur in decis. l. j. consi. Neapo. quæ loquitur de exceptione præscriptionis, de qua etiam Bal. in l. per hanc. col. ij. C. de tempor. appel. 14
 ¶ Quid autem operatur ista reservatio exceptionis ad merita? dic quod si in processu iudicij

D appar

apparebit istas exceptiones esse veras & militare, quicquid ante factum est, non valebit: & omnia acta habebuntur pro non factis. ita dicit Bart. in d. l. lile à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia.

¶ Dicuntur autem requirere al-
torem indaginem, quando non sunt liquide, nec de facili possunt liquidari, secundum Baldum & moder. in d. l. nā & postea. & per Bart. & Alexand. in d. l. iij. §. con-
demnatum. Vnde si opponens of-
fert se paratum in continenti pro-
bare exceptionem, ut quia habet
instrumentum, vel alias proba-
tiones paratas, tunc impedit litis
contestat. & non reservatur, se-
cundum Bar. in d. §. si de testamen-
to. & Abb. in d. e. cum contingat.
col. fin. de offic. deleg. & est deci-
sum in decis. lxij. in consil. Nea-
polit. hodie tamen in regno est
facta prouiso circa istas exce-
ptiones: ut si quis opponat eas
ante litem contestatam, debeat
illas liquidare, & probare infra
quinque dies: alias cēsentur re-
servatæ ad merita causæ, ut est
decisum per regiam pragmat. que
incipit, comparante, & sic illud
verbum incontinenti, quod est
de iure communi, est hodie in
regno declaratum per quinque
dies. Est etiam & alia noua pro-
uiso per aliam pragmat. que inci-
pit, quicūque. qua cauetur, quod
opponens aliquam ex prædictis
exceptionibus, si illam non pro-
bat saltē semiplenē, puniatur pro
qualibet vice ad decem tarenos,

¶ Istud autem, quod dicitur, qd
exceptiones peremptoriæ pos-
sunt opponi vsque ad sententiā,
est de iure communi, sed per re-
gni cōstitutionem, quæ incipit
lite legitimè &c. debent opponi
infra biduum post litem conte-
statam. & sic est correctæ in re-
gno illa l. peremptorias. Cāse-
rescin. non pos. ut dicit glo. in d.
constit. Tamen communiter ho-
die de communi stylo curiarum
non seruatur illa constitut. quan-
tum ad hoc, sed potius seruatur
contrarium, scilicet illud, quod
dictat ius commune, quod est æ-
quius: & sic illæ exceptiones per-
emptoriæ opponuntur vsque ad
conclusionem. & similiter instru-
menta, iura, & aliz cautelæ pro-
duci possunt vsque ad conclusio-
nem, secundum formam ca. cum
dilectus. de fide instru. & hoc po-
test colligi ex regia pragmat. quæ
incipit, cursu dilationum. quæ
concedit vltimo loco post repul-
sam, terminum ad producen-
dum iura, cautelas & scripturas,
& per dictam pragmat. tanquam no-
uissimā, videtur alterata disposi-
tio dictæ constituti. & ita seruatur.

¶ Sunt etiam quedā exceptio-
nes, quæ possunt opponi etiam
post sententiā: & sunt illæ quæ
non in totum eneruanc senten-
tiam, sed illam modificant: prout
est exceptio, ne quis cōueniatur,
& exigatur, nisi in quantum fa-
cere potest. Item, exceptio in-
uentarij facti in hæreditate, ut
not. Barto. in l. j. C. de iur. & fact.

igno

igno. & Bar. Alex. & doct. in lex
diuerso. §. si ff. fol. mat. & Bal. in l.
lexceptionum col. pen. versicul.
sunt quidam. & c. C. de proba. &
Fau. de Cast. in cōs. clxvj. col. iij.
versicul. sed si queritur. in ij. vo-
lu. Sunt etiam multi alij casus,
in quibus peremptoria exceptio
potest opponi etiam post senten-
tiam quos numerat gl. & ibi e-
tiam Bald. in l. j. C. de iur. & fact.
igno. ¶ Vltimò in hac materia
est sciendum, quòd in regno ha-
bemus vnā exceptionem, quæ
appellatur exceptio hostica. &
habet locum, quando aliquis est
submonitus ex parte regis, vt va-
dat in exercitū regis ad pugnan-
dum contra hostes: nam si con-
tingat interim hunc ab aliquo
conueniri vel citari, siue in cau-
sa ciuili, siue criminali, habet
spatium quindecim dierū antè,
quā vadat in exercitum: & quin-
decim post reuersionem: & to-
tum illud tēpus, quo stat in exer-
citu. & infrā hoc tempus super-
sedetur in causa, & non procedi-
tur contra eum: nec potest con-
tūmāx reputari: sed si aliquis
sponte accessit ad exercitū sine
vocatione, habet solum illud tē-
pus, quo stat in exercitu: & non
illos quindecim dies. Vnde si
interim citatur, potest quilibet
suis consanguineis comparere, &
allegare qualiter citatus de-
git in exercitu regis pro expe-
ditione militiæ: & opponere po-
test exceptionem hosticā: &
probato hoc gaudebit induciis

prædictis, de hoc est constit. re-
gni, quæ incipit, hostici. & ibi
Andr. de Yler. & moder. Cætera
in materia exceptionis, dic vt
per Spec. in tit. de excep. per to-
tum. & per Aug. de Arc. instit. de
excep. per totum. & per Abb. &
Fely. extrā de excep. per totum
Hæc solum pauca volui attinge-
re pro colligendis aliquibus flo-
ribus magis quotidianis in pra-
ctica: præsertim ad introductio-
nem iuuenum. Sequitur decimū
& vltimum mēbrum huius pri-
mæ partis scilicet litis cōtesta-
tio. Robert. Maran. V. I. D.

De litis contestatione, X.

membro iudicij.

- 1 *Litis contestatio dicitur lapsi augu-*
larij iudicij, & non potest obmitti
de iure communi.
- 2 *Litis contestatio non requiritur in*
causis ciuilibus in regno, sed actus,
qui immediatè sequitur, habet vim
litis contestationis.
- 3 *Litis contestatio, quid sit.*
- 4 *Litis contestatio, qualiter, & per*
que verba fiat.
- 5 *Litis contestatio nō inducitur per ex-*
ceptionem peremptoriam oppositam.
- 6 *Litis contestatio fit etiam per ver-*
bum ignoro.
- 7 *Litis contestatio non potest fieri in*
iudicio absente actore.
- 8 *Litem contestari quis potest precisè*
compelli.
- 9 *Litis contestationis qui sint effectus.*
- 10 *Protestatio, quòd non animo conte-*
standi litem quis respondet, an impe-
diat litem contestari.

Decimum & vltimum membrum huius primæ partis iudicij, est litis contestatio. * Nā postquam est disputatum de istis preparatoriis iudiciorum, congruum est, quod iudex procedat ad vltiora, videlicet ad litis contestationem, super qua dicatur totum iudicium. Dicitur enim lapis angularis totius iudicij, secundum Bald. in c. j. col. j. de litis contest. & de iure communi, est vnum de substantialibus iudicij, aded quod si obmittatur viciat totum processum, vt tenet gl. in c. dudum el ij. de elect. & habetur per Bar. & doct. in l. prolatam. C. de sent. & Card. in clem. sepe. in princ. in liij. oppo. de verb. sign. sed in causis summarijs non requiritur, secundum Card. ibidem. * vnde hodie in regno cum omnes causæ ciuiles & mixtæ, sint summarie ex forma regie pragmatice primæ. & c. detestantes. potest obmitti litis contestatio, & valet processus: quia omnia substantialia iudicij sunt sublata, & solum attenditur mera dispositio iurisdictionis & ad solas probationes respicitur quo casu ille primus actus qui solet immediate fieri post litis contestationem in causis, in quibus lis contestatur, habet vim litis contestationis in causis, in quibus lis non contestatur, videlicet, eo ipso, quod iudex incipit cognoscere de meritis causæ, ita tenet Ludo. Rom. in consi. clxiiij. col. ij. & Bar. &

Bald. in l. nulla. & in l. nihil. C. de procur. & Card. in cle. constitutionem. §. si in fi. de electio. & Abb. in c. insinuante. in fi. de offi. deleg. & Fel. in c. olim. de accus. & in c. exceptionem. col. v. tertio intellige, & c. de excep. & Paris in tractat. synd. in vers. sen tētia col. iij. ¶ Super hac tamen materia tangam breuiter quatuor q. Primo, quid sit litis contestatio. Secundo, per quæ verba fiat. Tercio, an possit quis ad eā præcisè compelli. Quarto, quis sit eius effectus. ¶ Quæro igitur primo, quid sit litis contestatio, dic breuiter, quod litis contestatio, est principalis negotij apud competentem iudicem facta narratio, & ad eam sequuta responsio. Ita colligitur ex c. j. de litis contest. & c. dudum. el ij. de elect. & c. prout. de dol. & contu. & c. cum causam. de iura. calum. & nor. Spec. in tit. de litis contest. §. j. ¶ * Secundo quæro, per quæ verba fiat litis contestatio, & qualiter, dic quod fit per negationem vel per confessionem, vel per verbum dubitationum, videlicet, ignoro. fit enim primo per negationem, quando reus in iudicio negat simpliciter narrata per actorem: secundum Bart. in l. j. C. de litis contest. & in l. si dubitetur. §. ita demū, ff. de fideiussor. & cōmunis practica contestandi litē est, vt reus dicat posita, prout ponuntur, & narrata prout narrantur vera non esse, saluis iuribus, & defensionem

nonibus suis, suo loco & tempore producendis &c. & ista verba sunt magni effectus: quia reus ita respondens non potest incurrere penā negatiuā de qua habetur in l. fin. ff. de rei vendi. & l. contra negatē. C. ad legem Aquil. & in aliis similibus legibus sicut pateretur, quando simpliciter negaret, secundū Bar. in d. l. si dubitetur. §. ita demū. quē ibi sequitur Io. de Imo. & Paul. de Cast. & idē Imol. & Pau. in l. sed hoc ita. ff. de rei iud. & Alexan. in l. eriam. §. licet. col. fin. ff. sol. mat. & Jas. in l. eum qui. col. iij. ff. de iureiur. vbi dicit hanc opin. esse veriorē, licet contrarium & malē teneat Felyn. in c. ceterum. col. vij. de iud. ¶ Inducitur etiam litis contestatio non solum negando, sed etiam per verbum dubitatiuū credulitatis: puta si reus dicit, non credo narrata vera esse. secundum Bald. in l. si debitor. ff. de pet. hāre. Pro hoc est gloss. in c. cū ad sedem in vers. credere. de restit. spo. & Abb. in c. j. & ibi etiam Felyn. in fin. col. de litis contest. & Bal. in l. iij. C. qui. ad lib. procla. nō licet. Item, inducitur litis contestatio, etiam si reus dicat, tu mentiris per gulam, secundum Bald. in l. turpia. ff. de leg. j. fit etiam litis contestatio per confessionem, vt plenē tradit Fely. in c. j. col. j. in fin. & seq. de litis contest. & dic vt ibi per eum. & And. de Yser. in constit. quē incipit regiz maiestatis. & in const.

constitutionum. ¶ An autē per oppositionem exceptionis peremptoria inducatur litis contestatio, vide Per. Phil. Cor. tenentem, quod non, in consi. cccxxij. in j. vol. & consi. cclxliij. col. j. circa fin. in ij. vol. & Bald. in l. rem non nouam. C. de iud. de quo videri de Bar. & Bal. & doct. in l. j. C. de litis contesta. ¶ Fit etiam litis contestatio, per verbum, ignoro, & ita communiter seruatur, quādo fit litis contestatio per procuratores vel hāredes, & alios, qui iustam prætendunt ignorātiā in factō alieno. l. quanquā. ff. ad velleia. & Bar. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & Bar. in l. si quis inficiatus. ff. de po. & vide plenē de hac materia Spec. in tit. de litis contest. §. ij. ¶ An autem possit fieri litis contestatio in iudicio absente actore, & sic absente parte dic quod nō: sic litis contestatio, dicitur quasi simul testatio, & ideo ambz partes debent esse præsentes in iudicio, secundum Bald. in l. j. col. ij. C. de litis contesta. ¶ Tertiū quæro, an possit quis præcisē compelli ad litem contestādā, dic quod communis conclusio est, quod sic: quia cū sit actus iudiciarius, & iudicium redditur in inuitum. l. inter stipulante. §. j. ff. de verbo. obli. potest reus inuitus compelli captis pignoribus, & etiam per detentionem personæ. ita tenet Bald. in d. l. j. in v. q. C. de litis contest. & Alex. in l. si finita. §. Iulianus. colum. x.

ff. de damno infect. & Franci. de
 Are. in l. qui in aliena. §. fin. col.
 pe. ff. de acqui. hære. ¶ Quarto
 quære, quis sit litis contestatio-
 nis effectus. Dic q. multi sunt, &
 inter alios sunt isti: videlicet pri-
 mo, quia præcludit vias oppo-
 nendi dilatorias. l. Pomponius. §.
 rari ff. de procur. & c. inter mona-
 sterium de re iudi. Secundò, quia
 perpetuat actionē, vt not. plenē
 Alex. & doct. in l. si cū. §. qui in-
 iuriarū. ff. si quis cautio. pro hoc
 est text. in l. ordinata. in princ. ff.
 de libe. cau. Tertio, quia consti-
 tuit aduersarium in mala fide,
 quantum ad fructus. l. certum. &
 l. moræ. C. de rei vendi. & Bar. in
 l. litigator. C. de fruct. & lit. expē.
 Quarto, quia constituit in mora,
 secundum Alex. in consil. xlvij.
 col. si. in iij. volum. & maxime in
 his quæ debentur officio iudi-
 cis. l. cū postulassē. ff. de dam-
 infect. Quinto, quia operatur, vt
 possit procedi ad diffinitiuam
 sententiā de iure communi: ad
 quam sine ea procedi non potest:
 vt in §. si verò etiam. authen.
 de exhib. reis. licet hodie in re-
 gno non requiratur in causis ci-
 uilibus, vt pluries fuit dictū su-
 præ. Sexto operatur interruptionem
 præscriptionis. vt d. l. moræ.
 C. de rei vendi. & l. sicut. & ibi
 Bal. C. de præscri. xxx. ann. & no.
 plenē in l. naturaliter. ff. de vsu-
 cap. multos alios operatur effe-
 ctus. de quibus remitto me ad
 dicta per Spec. in tit. de litis con-
 test. §. pe. & si. ¶ Vltimo moueo

hic vnum dubium, quod sæpius
 in facto euenit. Aliquis respon-
 det libello cum protestatione, q.
 non animò litem contestari addi,
 & c. an talis protestatio aliquid
 operetur scilicet, vt lis non ha-
 beat pro contestata, si utitur
 talibus verbis, per quæ aliàs in-
 duceretur litis contestatio: Com-
 munis conclusio est, q. lis non
 sit contestata, & q. talis protesta-
 tio releuet: nisi iudex prius ius-
 serit litem contestari: nam tunc
 cum simus in casu necessario,
 protestatio nihil releuat. l. ali-
 menta. C. de nego. gest. ita tenet
 Franc. de Are. in l. qui in aliena.
 §. si. col. pe. ff. de acqui. hære. &
 Alex. in consil. xlij. col. ij. in fin. in
 iij. volu. & Abb. in c. j. col. viij. &
 ibi etiam Fely. in ij. col. de litis
 contest. & vide Bar. & Bal. in l. j.
 C. de lit. contesta. Et per hæc sit
 expedita ista prima pars iudicij.
 Veniamus ad secundam partem
 principalem Laus Deo Robert.
 Maran. Venus. I. V. D.

*Ad secundam iudicij par-
 tem præfatio.*

EXpedita prima parte iudi-
 cij, quæ durat vsque ad litis
 contestationem inclusiue, con-
 sequens est sequendo ordinem
 propositum, vt adgrediamur se-
 cundam partem, quæ durat à li-
 tis contestatione. vsq. ad conclu-
 sionem in causa inclusiue, vt di-
 xi in principio huius sextæ par-
 tis. Et in ista secunda parte lice-
 re plures actus considerari possint.
 decia

declarabo tamen super ea sexde-
cim actus principaliores, qui so-
lent in hac secunda parte in iudi-
ciis ventiliari. Et sunt isti: videli-
cet, iuramentum calumnie, com-
promissum, dilatio, seu termi-
nus ad probandum, positio seu
articulus, confessio, testium pro-
ductio, interrogatorium, instru-
mentorum productio, iuramen-
tum, actorum editio, publicatio,
accusatio incidens, repulsa, tor-
tura, conclusio, allegatio seu dis-
putatio: de quibus singulis dis-
piciamus.

De iuramento.

- 1 Iuratur de calumnia, facta liti con-
tentione, scilicet per actorem, quam per reum
- 2 Iuramentum calumnie potest tacite
obmitti de consensu partium.
- 3 Iuramentum calumnie exigitur etiam
post conclusum in causa.
- 4 Iuramentum calumnie, an praestetur
in causa criminali, remissum.
- 5 In his, quae emergunt ante litem con-
testatam, in qualibet exceptione, iuratur
de calumnia.
- 6 Actor non iurans de calumnia, cadit
ab actione: reus vero nolens iurare,
habetur pro confesso.
- 7 Iuramentum calumnie inquit, differtur
à iuramento malitiae & veritatis.
- 8 Procurator an iuret de calumnia, &
qualiter.
- 9 Iuramentum calumnie praestatur in
causa appellationis.
- 10 Iuramentum calumnie, quid comprehendat.
- 11 Iuramentum calumnie hodie non ob-
liget non estimatur. & litigantes po-
tius iurant de calumnia committen-

de, quam vivande.

12 Iuramentum calumnie excusat à liti-
tione & praesumpta calumnia: non au-
tem ab evidenti

13 Committens calumnia, etiam in cau-
sa civili potest criminaliter accusari
finita causa.

Primus actus qui sequi solet
in iudiciis, post litem conte-
stationem, est iuramentum ca-
lumniae. * Nam facta litem conte-
statione iuratur de calumnia, tam
per actorem, quam per reum. ca-
cum causam. in fi. de iura. calu. c.
dudum. el. ij. de elect. & nor. spe,
in tit. de iura. calum. §. j. in princ.

2 * quod iuramentum est adeo sub-
stantiale iudicii, quod non potest
per partes expressè remitti. & si
obmitteretur, processus esset in-
pro iure nullus. l. ij. §. sed quia ve-
remur. & ibi Bartolus & Baldus,
& doct. C. de iura. calu. tacite au-
tem obmitti potest, & valet pro-
cessus, ut quia iuramentum non
fuit exactum ab altera partium,
& sic non fuit iuratum in toto
processu: quo casu censetur taci-
te obmissum, quod fieri potest:
ut est textus in c. j. de iuramē. ca-
lum. li. vj. & tenet And. de Yser.
in constit. lite legitimē. col. j. &
in constit. vniuersos. * Istud au-
tem iuramentum calumniae po-
test exigi per iudicē in quacun-
que parte iudicii: etiam post con-
clusum in causa, secundum Bald.
in l. j. circa fi. versic. sed nunquid.
C. de iura. calum. per d. ca. j. extra
cod. lib. vj. * & an praestetur in
causa criminali, declarat Bald. in

- 5 d. l. j. ¶ * Item in his, quę emergunt ante litem contestatam in qualibet exceptione, iuratur de calumnia, secundū Bar. in authē. hoc sacramentum. C. de iur. cal.
- 6 * & si actor non vult iurare, cadit ab actione sua. Reus verō nō lens iurare, habetur pro confesso. l. ij. §. quod si actor. & ibi Bart. C. de iur. calum. & Spec. e. ti. in §.
- 7 superest. in princ. ¶ * In quo autem differat iuramentum calumnię à iuramento malitię, & iuramento veritatis: vide Spec. eo. tit. §. j. col. ij. & iij. & est text. cum glo. in c. ij. de iura. calum. lib. vj.
- 8 ¶ * An autem procurator iuret de calūia & qualiter? dic quod tenetur iurare nomine proprio: & si habet speciale mandatum, iurabit etiam pro domino: aliās sine speciali mandato non iurabit sed principalis iurare debet. Verū, quando procurator iurat proprio nomine. iurabit in animam suam: sed quod iurat pro domino, iurabit in animam constituentis. Ita hæc omnia declarant Bar. & communiter docto. in l. ij. §. fin. C. de iuram. calum. & habetur plenē per Spec. cod. tit. §. restat. vbi ponit omnes personas, quę alieno nomine iurant. ¶ * Sed quid in causa appellationis, an sit in ea iurandum de calumnia? Dic, quod sic: etiā si in principali causa iuratum fuerit. textus est in capitulo ij. in principio de iura. calum. lib. vj.
- 10 ¶ * Quid autem comprehendat hoc iuramentum calumnię: dic

quod multa. Primò enim, quod actor credit se iuste petere, & nō calumniosē. Item, quod respondet veritatem super omnibus, de quibus interrogabitur. Tertiò, quod non vteatur falsa probatione. Quarto, quod non corrumpet iudicem nec tabellionē. Quintò, quod calumniosam dilationem non petet. vt not. Specu. in tit. de iura. cal. §. nunc dicamus. in prin. & tangitur aliquid per Barto. & doct. in authē. principales. C. eo. titu. Et similiter potes extendere in reo. * dicit tamen notabiliter Bald. iul. si potest. C. de euict. quod istud iuramentum calumnię hodie nō æstimatur vnum obolum: quia facti sumus cōtemptores Dei, & religionis eius: vnde ego puto, quod litigatores nostri temporis potius iurant de calumnia committēda quā vitanda, & ideo melius esset, quod istud iuramentum ex toto tolleretur à iudicio, causa vitandi torpentiur: non obstante, quod hoc iuramentum sit inuentum ob publicam utilitatem, ne veritas ocultetur, vt d. l. ij. §. sed quia veremur. tamen istud parum curat iurantes: argumento illius dicti per poetam Aquinatē: Quid enim talis infamia numis &c.

12 ¶ * Operatur autem hoc iuramentum, vt quis excusetur à tacita & præsumpta calumnia, nō autem ab euidenti & expressa, secundum Bar. in l. si quis. §. telhonatus. ff. ad Turp. & Bal. in l. si tibi. C. de lib. causa. & Alex. in

ait prætor. in princ. ff. de iureiur.
 13 * Hinc est, quod committens calumnia etiam in causa ciuili potest criminaliter accusari finita causa, vt not. glos. in l. & in priuatis. ff. ad Turpil. & Bald. in d. l. si tibi. Vnde si calumnia est euident, non excusatur per iuramentum: aliàs sic, secundum Bal. ibi.

Robertus Maranta V. l. D.

De Compromisso.

- 1 Compromittitur hodie in regno, inter coniunctos sanguine vel affinitate, vsq; ad quartum gradum, computandum secundum ius ciuile.
- 2 Compromissum, quod fit inter affines ex forma statuti, habet locum etiam inter maritum & uxorem: & inter sponsum & sponsam. num. 3.
- 4 Compromissum etiam si millies expirat, nullies debet reuocari, quando à Ratulo inducatur. Et quid seruetur in regno. & an ultra bis fiat.
- 5 Compromissum, secundum pragmaticam an fiat inter consanguineos spurios. & num. 20 & 21.
- 6 Compromissum durat etiam post tempus pragmatica quando expirauit: quia pars petijt nimis longam dilationem.
- 7 Compromissum fit secundum pragmaticam regiam, etiam quando auctor laudatus est coniunctus: licet principalis litigator coniunctus non sit.
- 8 Procurator compromittere potest, secundum regiam pragmaticam: licet non habeat speciale mandatum.
- 9 Compromissum secundum regiam pragmaticam potest fieri, etiam inter minores.
- 10 Filius sam. etiam sine consensu patris potest se compromittere ex forma regie pragmaticæ.
- 11 Mulier potest compromittere sine mundualdo, secundum regiam pragmaticam.
- 12 Compromissum fit per solam iudicem elegentem arbitros, discordantibus partibus.
- 13 Compromissum secundum pragmaticam regiam fit altera pars illud petente: sed non aliter.
- 14 Compromissum prædictum fit solum in causis ciuilibus vel mistis.
- 15 Compromissum ex regie pragmaticæ forma, non fit, quando affinitas est dissoluta per mortem.
- 16 Compromissum prædictum cessat inter priuignum & nouercam, mortuo patre.
- 17 Compromissum fieri non potest, altera parte iniuncta, habente exceptionem liti finiti seu impediens liti ingressum.
- 18 Statutum, quod fiat compromissum inter affines, non comprehendit habentem instrumentum, sententiam, vel obligationem liquidam.
- 19 Habens scripturam iurata, non tenetur ad compromissum, secundum pragmaticam.
- 20 Spurius non dicitur coniunctus: & litigando cum consanguineo, non potest, secundum pragmaticam petere compromissum.
- 21 Compromissum an fieri debeat, si spurius petit compromissum contra alium spurium sibi coniunctum.
- 22 Compromissum non fit in causa feudali: etiam inter coniunctos.
- 23 Causa, in qua agitur de vita & mi-

litia, equiparatur feudali. & super ea non compromittitur secundum pragmaticam.

24 Compromissum, quod fieret cum cedente coniuncta, non fit cum cessionario non coniuncto.

25 Compromissum secundum regiam pragmaticam, non fit inter consanguineos legitimatos.

26 Compromissum non potest peti contra clericum coniunctum: sed sic a clerico contra laicum.

27 Clerici actiue gaudent statutis laicorum.

28 Clericus contra clericum coniunctum non potest petere compromissum, secundum pragmaticam regiam.

29 Compromissum secundum pragmaticam non fit de articulo iuris nisi quando esset probabiliter dubium.

30 Causa iustele compromitti non potest etiam stante pragmatica, quod causa omnes compromittantur.

31 Compromissum non petitur in causa principali, non potest peti in causa appellationis.

32 Causa mixti imperij, non comprehenditur a pragmatica, quod omnes cause compromittantur.

33 Compromittitur secundum regiam pragmaticam inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. secus, si per simplicem fornicationem.

34 Compromissum non fit secundum pragmaticam, quando altera tantum ex partibus laderetur.

Secundus actus, qui solet quandoque in iudiciis emergere, est * compromissum. & loquor præcisè propter regiam pragmaticam, quæ viget in hoc regno,

quæ incipit, odia, per quam est cautum, quod si litigantes sunt coniuncti ad invicem per consanguinitatem vel affinitatem usque ad quartum gradum computandum secundum ius civile, debet iudex altera parte petente compellere ipsos litigantes ad compromissum verum potest peti à principio litis usque ad dationem termini probatorij, & non ultra, ut dicitur in dicta prag. Et hæc de causa ego posui hunc actum compromissi ante dationem terminum non tamē negotiorum etiam potuerit poni si præ in prima parte iudicij, & quoniam istam materiam compromissi & arbitratorum tractavi aliquatenus supra in iij. parte principali huius tract. in xiiij. distinctione, & aliqua dicam infra in materia appellationis in iij. parte iudicij in j. q. principali. in ver. reductio. & in iij. quæst. principali. versicu. viij. limita & c. ideo hic solum referuo tangere materiam compromissi prout emergit in iudicio, & sic materiam dictæ regie pragmaticæ, & primo pono regulam, quæ sumitur ex dicta prag. quam supra dixi.

* Amplia primo dictam prag. procedere etiam inter maritum & uxorem: qui licet non sint affines, tamen principium & causa affinitatis sunt. ita tenet Bald. in l. affinitatis. C. comm. de success. * Secundo amplia dictam prag. procedere etiam inter sponsum & sponsamita tenet lal. in l. quod Seruius. col. ij. ff. de condi.

4 ob causam. ¶ Tertiò amplia, etiam si millies expiraret cõpromissum, millies deberet renouari, & iterum cõpromitti: ex quo dicta prag. semper loquitur. ita per plura tenet las. in l. si quis ex argētariis. §. prator ait. col. ij. ff. de eden. vbi etiam dicit, qd hæc prag. est fauorabilis: idem tenet Alex. in cõsil. lxx. col. ij. in ij. vol. & Bal. in cõsil. cccclxxvij. in iij. vol. Verum reperio, qd Mattheus de afflicto. insignis doctor Neapolitanus, in suis decisionibus sacri cõsilij. in deci. xlvj. vult, qd si his factum fuit cõpromissum iuxta formam dictæ prag. & fuit bis expiratum, non debet vltorius altera parte inuita compromitti. & ita dicit fuisse pronuntiatum in sacro cõsilio: ponderando verba dictæ pragmatice. & certè si dictæ decisiones habentur in regno pro authenticis, possumus dicere, qd in regno sit correctum ius commune in terminis dictæ prag. quia sententia sacri cõsilij fertur sub nomine regis. vnde habet vim legis in hoc regno l. si. C. de legi. Aliàs Autè haberet illa decisio vim auctoritatis vnius doctoris, & essent ponderandæ rationes, quibus mouetur. ¶ Quarto amplia procedere etiam inter contanguineos spurios: quando agitur inter cõiunctos ex parte matris. ita tenet Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. col. xv. ff. ad Trebellia. secus ex parte patris, vt dicam infra in limitationibus.

6 ¶ Quintò amplia, etiam si lapsum esset tempus pragmatice, scilicet trium mensium. ex causa, quia altera pars petiit nimis longam dilationem ad producendū testem: nam preest tunc nihilominus causa decidi post tempus, & sit post tres menses. ita tenet Alex. in cõsil. lxxij. col. j. in iij. volu. ¶ Sextò amplia non solum quando principalis litigator est cõiunctus: sed etiam quando author est cõiunctus: licet principalis sit extraneus: quia debet causa compromitti cum auctore laudato iudiciū suscipiente. ita plene hanc quæ examinat Barr. in sua ij. disp. quæ incipit, Pisanæ ciuitatis &c. vbi ita concludit & alé Bar. l. procurator. la. ij. ff. de rat. ha. ¶ Septimò amplia procedere, etiã in tutore, & procuratore. Nã licet aliàs istæ personæ non possint compromittere sine speciali mandato. l. transactionis. & ibi per omnes doct. C. de transa. tamen statè dicta prag. possunt cõpromittere, quando eorū principales sunt cõiuncti: ex quo non faciūt hoc volūtariè, sed ex necessitate statuti. ita cõcludunt Pau. de Ca. Bal. & Alex. in l. si plures. ff. de pac. & las. in d. l. transactionis. & Ang. in l. nō solū. §. interdū. ff. de procu. ¶ Octauò amplia procedere, etiã inter minores: secundū Paul. de Cast. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. ¶ Nonò amplia, etiã si extaret statutū, qd filius non possit se obligare sine con

consensu patris: nā potest nihilo-
minus compromittere autori-
tate dictæ pragmaticæ, etiam si-
ne consensu patris: quia dicta
pragm. est magis specialis, quā
illud statutum. ita tenet Bal. in l.
fi. §. necessitate. col. iij. vers. sed
pone, duo sunt statuta, & c. C. de
bo. quæ lib. & Alex. in cōs. xxix.
col. j. in fi. vers. & expressius, & c.
11 in j. volu. Et per hoc dico, q̄
in regno est communis obseruan-
tia per ritū magnæ curiæ, quod
mulieres longobardo iure viuē-
tes, non possunt contrahere si-
ne consensu mūdualdi: nam si ef-
feretis aliquā cum muliere con-
iuncta, puto quod dicta mulier
posset compromittere, secundū
formam dictæ pragm. etiam sine
mūdualdo per illud dictū Bal.
12 quod est notandum. ¶ Decimū
amplius procedere, etiam si par-
tes sint discordes in eligendis
arbitris: quia tunc iudex solus
eligit: & sic compromissum. text.
est in l. fi. §. electione. C. de iud.
& Bartol. in l. in venditione. §. fi.
ff. de bo. author. iud. pos. & Bar. in
l. j. §. ex hoc rescripto. ff. de vent.
in sp. & Alex. in l. de die. in princ.
13 in ij. not. ff. qui sat. cog. ¶ Istam
pragmaticam sic ampliātam li-
mita primò procedere, dum mo-
do compromissum peratur ab al
14 ¶ * Secundò limita eam proce-
dere solum in causis civilibus
vel mistis: secus in criminalibus:
quia in eis non fit compromis-
sum. ita expressè dicitur in di-
cta pragm. ibi, in causis civili-
vel mistis & c. quæ autem dicat-
ur causæ mistæ declaravi suprà
in quarta parte principali, in
15 prima distin. circa fin. ¶ Tertiò
limita etiam procedere inter af-
fines durante affinitate tantum:
secus autem, si affinitas sit disso-
luta per mortem: quia licet re-
maneat vinculum quo ad impe-
dimentum matrimonij: tamen
non remanet quo ad compromis-
sum ita tenet Barto. in l. cui co-
rū. §. affinitates. & ibi etiā Bal. &
docto. ff. de postul. & est gloss. &
ibi Alex. & doct. in l. sed hoc ita.
ff. de re iudi. & Bald. in l. fin. ver-
modò queritur & c. C. de ver. si-
gni. & Paul. de cast. in l. rei. iudi-
16 catz. §. fina. in fin. ff. solu. ma. ¶ Et
per hoc cessaret dicta pragm. in-
ter priuignum & nouerā mor-
tuo patre, ex quo est dissoluta
affinitas: secundum Bal. in l. affi-
nitatis. C. commu. de succel. &
Pau. de Cast. in cōs. lxxx. in ij. vo. #

17 ¶ * Quartò limita non proce-
dere, quando altera pars haberet
aliquam exceptionem litis fini-
tæ, seu impediētem litis ingres-
sum: quia non potest ea inuita
fieri compromissum: ita tenent
Bal. Alexand. & doct. in l. fratris.

Adde Mar. sing. q. 67. vbi C. de
et modum generat.

C. de transact. & Bal. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Soci. in consil. ccc. col. iiij. ver. primò quia &c. in ij. volum.

18 ¶ Quintò limita nò procedere, re, quando altera pars haberet scripturam publicam liquidam: puta, instrumentum, sententiam, vel obligationem, ita deciditur in dicta pragm. odia in fi. & per Socin. in cons. iiij. in primo volum. Nam dicta pragm. seu statutum non comprehendit res liquidas. ita dicit Pet. Philip. Cor. in consil. lxxij. in litera d. in iiij. volum. & Socin. in d. consil. ccc. col. iiij. in fi. in ij. volu. & Barto. in l. eleganter in princ. ff. de còd. in.

19 de. ¶ Sextò limita non procedere, quando extaret aliqua scriptura iurata: quia propter iuramentum non fit compromissum. ita tenet Alexan. in consil. xxxvij. col. antepen. in ij. vol. & Ias. in l. fratris. C. de transact. vbi plures allegat. & Paul. de Cast. in consil.

20 xliij. in ij. vol. ¶ Septimò limita non procedere in spurio: qui litigans cū cōsanguineo suo, non potest petere compromissum: ex quo non dicitur coniunctus: vt not. Bald. in l. id quod pauperibus col. fi. C. de epi. & cle. & Bal. in l. cum acutissimi. C. de fideic. & glo. in cle. j. in versic. liberi. de baptis. & Innoc. in c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescript. & Paul. de Castr. in consil. clxxvij. in ij. volumi. & Alexan. in consil. lx. col. ij. & iiij. in ij. volu. vbi hoc etiā singulariter declarat, quando

spurius petit compromissum, eò quia est coniunctus: quia tunc nò auditur: secus si cōsanguineus legitimus petat cōtra spurium: quia tunc fit compromissum in damnum spurij: secundum eum. Item intellige hoc, quādo ageretur inter coniunctos ex parte patris: secus, si ex parte matris: quia tunc etiā spurius dicitur coniunctus: & petit compromissum secundum Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus. col. xv. ff. ad Trebel. & dixi suprà in iiij. ampliatione ad hanc regulam. & de prædictis vide etiā Pau. de Cast. in d. §. si quis rogatus. & Ioan. de Imo. ibidē. ¶ Sed postet occurrere dubium, quid si vnus spurius peteret cōpromissum contra alium spurium sibi coniunctum, an debeat fieri: & certè si isti duo spurij attingunt se ex linea matris, puta quia essent duo fratres spurij nati ex eadem matre, vel duo cōsobrini spurij nati ex duabus sororibus, non faceret dubium, quòd fieri deberet cōpromissum: per ea, quæ dicit Alexan. in d. §. si quis rogatus. sed tota dubitatio consistit, quando essent coniuncti ex linea patris: & hanc quæst. nò inuenio ab aliquo tactam. sed saluo meliori iudicio dicerem, quòd etiā in isto casu habet locum cōpromissum altero spurio petente: & pondero rationē, quæ vitur Alex. in d. consil. lx. col. iiij. versic. quintus casus, & c. in ij. vol. vbi dicit, q. spurij veniunt apel-

latus

latione filiorum, quando tractatur
 de eorum prejudicio: secus si de
 favore. *alleg. glos. in d. de. j. de*
baptis. & idem tenet Pau. de Ca.
in dicto §. si quis rogatus. sed sic
est, quod si spurius petit cōpro-
missum: & alter spurius oppo-
neret sibi, quod ego nō sum ti-
bi coniunctus, quia sum spurius:
tūc allegaret spurietatem in sui
favorem: vnde non debet audi-
ri: & si diceret, non potes petere,
quia tu es spurius: petens repli-
caret: & tu quæ pars es? vnde, nil
Iudæus Iudæo: nil Catilina ce-
thego. per ea, quæ habentur per
Bal. & doct. in l. viro. & in l. cum
mulier. ff. solu. matr. & per Inno.
& doctor. in c. intelleximus. de
adult. & ibi in terminis, Ioan. de
Ana. in ultimo not. dicit per illū
text. Nota, quod in exceptione
doli vel criminis, turpis persona
non potest à se eiicere turpem.
vnde ex consequenti per illa iu-
ra, dico q. spurius conuentus su-
per compromisso, non posset à
se eiicere spuriū: allegando spu-
rietatē, quæ cōtra eundem retor-
quetur. & sic tunc cōpromissum
*hieri debet. ¶ * Octauo limita*
non procedere in causa feudali:
quia illa compromitti non po-
test: non obstante dicta prag. ita
deciditur expresse in d. pragma.
odia. in fi. & tenet And. de Yser.
in c. j. §. si inrer. de lege Cor. &
est text. in consti. regni, quæ in-
cipit, constitutionem diuæ me-
moriz. quæ annullat omnem
transactionem & cōpromissum
*in causa feudali. ¶ * Nonō limi-*
ta non procedere in causa, in
qua agitur de vita & militia:
quia non compromittitur: nam
æquiparatur feudali: vt tenet
Matth. de Afflict. in decisi. xliij.
*confi. Neap. ¶ * Decimò limita*
non procedere, quando coniu-
ctus cederet suam actionem nō
coniuncto: quia licet compro-
missum fieret cum cedente: non
tamen fiet cum cessionario: quia
est mutata qualitas. ita habetur
in deci. lxxiiij. confi. Neap. & per
Imo. & Alexan. in l. si post. diuor-
tium. in fin. ff. solu. matrim. facit
text. in l. Paulus respondit per
procuratorem. ff. de acquir. ha-
*re. ¶ * Vndecimo limita non pro-*
cedere inter consanguineos le-
gitimatos: secundū Paul. de Ca.
in consil. clxviij. in ij. volumi. &
Alexand. in consil. lx. colum. ij. &
*ij. in ij. volum. ¶ * Duodecimò*
limita nō procedere, contra cle-
ricum coniunctum: quia cum sit
statutum principis secularis, nō
potest ligare clericos. ita tenet
Sociu. in consil. lxxj. in iij. volu.
& Bald. in c. cum venissent. colū.
ij. de eo qui mit. in pos. sed ipse
clericus actiue posset petere
compromissum contra laicum
*coniunctum. * quia cleici gau-*
dent statutis laicorum pro se: nō
autem contra se: vt habetur per
Abb. & Mod. in c. ecclesia fan-
ctæ Mariæ. de consti. & per Bar-
tol. & docto. in l. cunctos popu-
los. C. de sum. tria. & fide catho-
** An autem clericus contra cleri-*
cum

cum coniunctum petere possit
compromissum dico quod non.
quia in eo est diuersa ratio, quā
in spurio: ex quo clericus pas-
sive non ligatur statutis laico-
rum, per prædicta. vnde semper
potest excipere, à quocunque
conueniatur: nam clericatus est
fauor, & ideo allegari potest in
fauorem excipientis: spurietas
est odium, & ideo non potest al-
legari in fauorem. ¶ Decimo-
tertio, limita non procedere in
articulo iuris: quia vbiunque
vertitur de aliquo dubio, quod
in mero iure consistit, non de-
bet compromitti: ex quo in iure
omnia sunt certa & liquida. ita
tenet Baldus in l. ancillæ. colum.
j. C. de fur. & Alexā. in consil. lxxij.
colum. ij. in ij. vo. & Bal. in l. cum
proponas. C. de reb. cre. vbi etiā
declarat Bald. quid si causa prin-
cipalis non sit compromittibilis:
an possit saltē cōpromitti vnus
articulus illius cause? & tenet qd
sic. idem tenet Barto. in l. si quis
in conscribēdo. col. fi. C. de pact.
& Soc. in consil. l. j. in primo vol.
contrarium tamē tenet idem So-
cin. in consil. ccc. col. v & vj. in ij.
vo. vbi adducit bonas rationes:
& ibi videas. ¶ Limita tamē hoc
primum dictum, quando artiku-
lus iuris esset probabiliter du-
bious: quia tunc æquiparatur du-
bio factis: & debet compromitti:
ita per plura tenet Iason in l. j.
col. pen. ff. de transact. ¶ Decimo-
quarto limita, non procede-
re in causa dandi tutelam: quia

non potest compromitti: secun-
dum Barr. & Bal. in l. prætor. ff. de
tuto. & cura. d. ab his. ¶ Decimo-
quinto limita non procede-
re in causa appellacionis: quia in
ea non potest peti compromis-
sum non petium in causa prin-
cipali, secundum Paul. de Cast. in
consil. cccxx. in prin. in primo vo-
lu. ¶ Decimosexto limita non
procedere in causis misti impe-
rij: quia de iure non compromit-
tuntur. non obstante dicta prag-
matica dura Barto. in l. non distin-
guemus. §. de liberali. ff. de arbit.
& Bart. in d. l. prætor. ff. de tut. &
curat. d. ab his & c. ¶ Decimo-
septimo limita non procede-
re inter affines, coniunctos per
legitimum matrimonium: secus
per simplicem fornicationē: ita
tenet Io. Andā. c. fi. de cōsangu.
& affi. ¶ Decimo octauo limita
non procedere, quādo altera tan-
tū ex partibus lederetur. ita te-
net Pau. de Ca. in cōsil. cccxx. col.
ij. versic. itē & ea ratione & c. in j.
volu. Robertus Maran. V. I. D.

De dilatione.

- 1 Dilatio quomodo & quando datur.
- 2 Dilatio omnis est peremptoria: & nō
datur nisi semel in causa civili, nec
potest prorogari: sed in causa crimi-
nali potest pluribus dari. & num. 4.
- 3 Dilatio defensoria in criminalibus nō
potest dari etiam post conclusum in
causa.
- 5 Dilationes plures dari possunt, vbi est
iustum impedimentum in prima.
- 6 Dilatio noua datur, quando super-
uenit.

nenerunt noua probationes. & si-
tur iuramento petentis dilationem,
quod sibi de nouo superuenerunt pro-
bationes.

- 7 Dilationes nouae dantur, quando
causa examinatur in consistorio priu-
cipis.
- 8 Litigans quando impeditur sacro ad-
uerfarij, datur noua dilatio.
- 9 Dilatio noua datur, quando aliquid
additur in libello.
- 10 Noua dilatio datur, quando noua ac-
tio cumulatur.
- 11 Dilatio noua peti potest, quando in
iudicio emergit noua exceptio: vel al-
lud incidens.
- 12 Dilatio, quae dari non debet, & da-
tur, utraq; parte praesente & non con-
tradictorie, valet, & de vtriusq; volun-
tate data censetur.
- 13 Dilatione nulla data, valent proba-
tiones receptae.
- 14 Dilatio data absentis, non currit, nisi
à die quo fuit intimata.
- 15 Dilatio, quae datur in causis, quanta
esse debeat.
- 16 Dilationem legalem potest iudex
breuiare & prorogare.
- 17 Dilationem breuiorem recipiens, cō-
tradicare & protestari debet, alias
sibi praedudat. sed si protestatur, an
possit aliam obtinere.
- 18 Dilatio probatoria semper est com-
munis vtrique parti: & est continua
& non utilis, nisi quando seria ab-
sorberent totam vel maiorem par-
tem.
- 19 Testes an examinari debeant infra
terminum datum ad probandum.
- 20 Quid si deur ad probandum ha-
bendum.

Quid in causa repulse.

Tertius actus qui solet in
hac secunda parte iudicij
emergere, est * dilatio, seu ter-
minus ad probandum. Nam fa-
cta litis contestatione, & iura-
mento de calumnia, si altera par-
tium non petit compromissum,
vt supra, iudex procedit ordine
successivo ad dationem termini
probatorii. & quoniam hanc ma-
teriam dilationis plenè tractat
Spec. in tit. de dilat. per totum. &
alij doct. repetentes rub. de dila.
propterea contentus ero tãgere
hic duas tantum q. facientes ad
materiam practice: vt videamus
qualiter se habeant iura municipi-
palia huius regni, ad iura com-
munia in materia dilationis. de
reliquis verò remitto me ad di-
cta per doct. in locis praallega-
tis. Et prima q. erit, quot dilatio-
nes potest iudex dare in vna cau-
sa. Secunda quæst. erit, quanta de-
beat esse dilatio, quæ datur in
causis: & quot dierum. ¶ Venio
ad primam quæst. super qua di-
co, quod de iure cōmuni omnis
dilatio probatoria, est perempto-
ria: & non potest dari nisi semel:
& sic vnica tantum dilatio dari
debet: adeo quod etiam si non
apponatur verbū, peremptorie:
subintelligitur ex iuris disposi-
tione: ita tenet Alex. per illum
tex. in l. fin. in primo not. ff. de fe-
riis: & ibi cōmuniter doc. & Bar.
in l. mancipiorum. ff. de option.
leg. & Bartolus in l. cessante. C.
quomodo & quando iud. & Abb.

in c. licet. in iiii. not. de probat. Fely. in c. pastoralis col. j. de ex-
 cept. pro hoc est text. & ibi Bart. & doct. in l. j. C. de dila. & procedit hoc indistinctè in causis pecuniariis: per dictā. l. fi. & nulla sit differentia inter actorem & reū, quantum adnitatem dilationis. Solum in hoc differunt, quia iudex potest dare longiorem dilationem reo, quā actori. glo. est singularis in l. sicuti. §. si queratur. ff. si serui. vend. quam gl. ad hoc sequitur Alex. in d. l. fi. col. j. & ibi etiam Ias. in vj. col. versic. v. sed in causis criminalibus dantur duæ dilationes accusatori, & tres reo: vt d. l. fina. quæ licet loquatur de causis capitalibus tantum, tamen de consuetudine extenditur ad omnes causas criminales: vt dicunt ibi Bald. Ang. & Paul. de Cast. & Ias. referendo gl. ibi, quæ istud tenet, de qua materia, vide ibi per doct. ¶ Plus dico, quod in criminalibus ad defensionem rei possunt quando-
 3 cunque etiā post conclusionē in causa recipi testes & defensiones ad probandam innocentiam. ita tener Bart. in l. j. §. si. ff. de q. & Barto. in l. diui fratres ff. de pecnis. & Alex. in authen. iubemus: circa fi. col. C. de iud. & Bart. in l. ij. §. si publico. col. iij. ff. de adul. & Abb. in c. suborta. col. fin. de re iud. & Pau. de Cast. in cōs. cccxxv. & Franc. de Are. in cōs. clxliij. vnde puto, quod non peccat iudex, si quando-
 7 cunque ante sententiam cōcederet reo in crimi-

nalibus dilationem ad se defendendum. ¶ Et hoc, quod dicimus de dilatione peremptoria & vnica in causis civilibus, est conforme cū dispositione regie pragmatice incipit, post prædictas. quæ similiter concedit vnum terminum ad probandū, & vult, quod non possit prorogari sine iusta causa, vel absque consensu vtriusque partis, aliās iudex prorogans punitur ad duas vncias. Si ergo non potest prorogari, multo fortius non potest multiplicari, quia facilius, prorogatur dilatio, cū sit eadē. led si manifeste. ff. de prece. quā noua datur. facit quod not. Ale. in l. iij. in prin. ff. de damn. infect. ¶ Hanc regulam, quod vnica tantū dilatio datur limita non procedere, quando extaret iustum impedimentū in prima dilatione: nam potest dari secūda. l. oratione. ff. de feriis. & quomodo hoc procedat, vide Bart. & Moder. in l. fi. co. tit. & Bald. in cōs. xxxiij. in v. volu. ¶ Secūdo limita, nisi elapsa prima dilatione superuenissent litiganti nouæ probationes: quia ad illas producendas potest dari noua dilatio, secundum Bart. in l. admonēdi. col. ij. ff. de iureiur. & Salic. in l. j. C. de dila. & Ias. in d. l. fi. col. vij. ff. de feriis. & de hoc statur iuramento petentis dilationem: scilicet, quod de nouo superuenerunt sibi probationes: vt habetur in c. pastoralis. de excep. ¶ Tertiō limita, quando causa examinatur in consistorio

Principis quia tunc possunt dari
 plures dilationes. l. in offerendis.
 & ibi Bart. in fin. C. de app. quod
 8 declara, vt ibi per eū. ¶ Quarto
 limita, quando is, qui habuit di-
 lationem impediretur facto ad-
 uersarij, vt si est datus terminus
 actori ad probandum, & reus
 opponit multas exceptiones, &
 subterfugiam interim nō cur-
 rit dilatio actori, secundum Alex.
 in consil. lxxij. col. j. in iij. vol. &
 Ias. plenē in l. si eum §. qui iniu-
 riarum col. iij. & iij. ff. si quis cau-
 9 cautela tamen est, vt actor pro-
testetur: & ita sum solitus practi-
 care, quando casus mihi euenit.
 ¶ Quinto limita, quando actor
 adderet aliquid libello: quia ad
 illud debet noua dilatio dari. ita
 tenet Angel. in l. j. §. si quis stipu-
 10 lanti, ff. de verb. oblig. ¶ Et idem
 quādo noua actio cumulat: vt
 not. glo. & Barto. in l. edita. C. de
 11 re. de dila. ¶ Sexto limita, quan-
 do in iudicio emergit aliqua no-
 ua exceptio, vel aliud incidens:
 quia semper peti potest dilatio
 noua ad probandum id, q̄ con-
 sistit in facto super illo emergētī.
 vt habetur in c. pastoralis. de ex-
 cept. nam ea, quæ de nouo emer-
 gunt nouo indigent auxilio. l. de
 12 actate, §. ex causa, ff. de interr. act.
 ¶ Septimo limita, quādo iudex
 daret secundam dilationem pre-
 sente vtraque parte, & non con-
 tradicente: quia cēsetur tunc da-
 ta deuoluntate ambarum partiū,
 & valet. ita tenet Bald. in d. l. si. ff.

de feriis. Et ideo semper quādo
 iudex dat secundam dilationem
 vel eā prorogat debet altera pars
 contradicere vel protestari aliā
 cēsetur cōsentire. vt inquit Bar.
 in l. j. C. de rela. quo casu, quando
 altera pars cōtradicit, non valet
 ipso iure dilatio, & probationes
 infra eam receptæ nihil valēt, se-
 cundum Alex. in d. l. si quem cō-
 muniter sequitur ibi Alexan. &
 Moder. idem tenet Bal. in consi-
 13 l. xxiiij. col. fi. in v. vol. ¶ sed si pro-
 bationes recipiuntur in iudicio
 sine dilatione, valent, secundum
 Bar. Bal. l. Abb. & Mod. in d. l. si. &
 præsertim Ias. ibi in penul. col. &
 habetur in decis. lv. consil. Neap.
 Similiter est cautela pro iudice,
 vt semper in dilationibus faciat
 scribi in actis, præsentibus am-
 habus partibus, & non contradi-
 cētibus, vel, nihil dicētibus, quia
 ex non cōtradictione inducitur
 cōsensu in iudicialibus: per ea,
 quæ dicit Bart. in d. l. j. C. de rela.
 14 ¶ Octauo limita, quando dila-
 tio est data absenti: quia nō cur-
 rit, nisi à die, quo fuerit absenti
 intimata, & ille dies, quo intima-
 tur, non imputatur. ita tenet Bar.
 Alex. & Mod. in l. Labeo. in fi. ff.
 de iureiur. & Bal. in l. si ea. col. fi.
 C. qui accusa. non poss. & in l. j. in
 fi. C. de tempo. app. ¶ Secundo
 principaliter quæro, quanta de-
 beat esse dilatio, quā iudex con-
 cedit ad probādū. Dic, quod de
 iure communi omnis dilatio est
 arbitraria iudici: nam habito re-
 spectu ad distantia loci, ad qua-
 litatem

litatem personarum, & causę, potest breuiorem vel longiorem dilationē cōcedere. ita tenet Spec. in titu. de cita. §. nunc de temporum. in fi. & §. si. in fi. ubi plura allegat. & habetur in cap. quod ad consultationē. de re iud. pro hoc est tex. & ibi Bar. in l. j. C. de dila.
 16* Imò etiam dilationem legalem potest ex causa iudex breuiare, vel prorogare: vt not. Alexan. & doct. in l. ij. ff. de re iud. & Abb. in c. cum sit. de app. Verum in causis summarijs debēt dilationes breuiari, prout est possibile: vt habetur in cle. sepe. de verb. signi. Sed hodie in regno est statuta certa dilatio ad probandum per regiam pragmat. quę incipit, post prædictas. videlicet dierū quindecim, si per partes declaratum fuerit le habere testes infra viginti milliaria: aliās si nihil partes declarent de testibus, dilatio est viginti dierū. Et iste est terminus, quē iudices appellāt terminum iuris. Et si partes declarauerint se habere testes in remotioribus partibus intra regnum, iudex potest dare longiorem dilationem: dummodo non excedat tres menses. Sed si testes sunt extra regnū, iudex pro motu animi sui potest longiorē dilationē statuere. Et prædicta dilatio censetur data ipso iure, etiam sine ministerio iudicis, facta litis contestatione. Ita hæc omnia deciduntur in d. pragmat. post prædictas, sed dilatio, quę datur ad repulsam, est medietas primę dilatio-

nis in causa principali præstita. datur etiam dilatio ad repulsam repulsę, & est medietas dilationis datę ad repulsam: vt habetur in alia regia pragmat. quę incipit, cursu dilationū. Ex causa tamen posset iudex has dilationes breuiare & prorogare, vt suprà dixi.
 * Sed quando iudex sine causa daret breuiorem dilationem sit cautus litigans, vt contradicat & protestetur: aliās si sponte recipit dilationem breuiorē, cēsetur iuri suo renūciare, secundū Abb. in d. ca. quod ad constitutionem per illum tex. in iij. col. in penul. not. de re iudic. Et est vtile cōtra dicere ad hoc præsertim: quia potest postea perire secundā dilationem, quę de iure dari debet sine alia causa cognitione, quando prima non fuit integra: quia ista secūda non videtur noua dilatio, sed potius reintegrationis, & suppletio primę. ita tenet Innocent. in c. vltra tertiam. de testib. & Bar. in l. ij. in fi. C. de dila. & laf. in l. fi. col. ix. in princ. ff. de feriis. Et hanc potes addere pro noua limitatione ad alias fallentias, quas posui modò in præcedentū q. videlicet, quòd quando prima non fuit integra, potest peti secūda dilatio, dūmodo sit contradietum: vt dixi. * Ista autem dilatio probatoria, quę datur in iudicio, semper est communis: adeo q. si datur vni parti, prodest etiam & alij. l. petende. C. de temp. in inte. restit. & ibi Bald. & not. Felyn. in c. prudētiā. col. j.

de mutu. peti & est ritus magnę curię in numero 210. qui incipit, item seruat ipsa curia declarare &c in fi. item est continua regulariter: quia in ea currunt etiam dies feriati, secundum Bal. in l. j. C. de feriis. & gl. in rubr. & l. j. ff. diuer. & tempo. præscript. & gl. & Bald. in l. fin. ff. de feriis. Pro hoc est tex. in l. siue pars. in fi. C. de dila. Quod tamen intellige, nisi feria absorberent totam dilationem, vel maiorem partem: quia tunc ferie non computantur in dilatione. Vnde si in sabbato palmarum daretur dilatio dierum quindecim, talis dilatio inciperet post octauam pasche: quia omnes illi quindecim dies sunt feriati, secundum Bald. in l. si quando. in iij. q. C. de testib. & Hosti. in c. licet causam. de prob. & Lanfranc. in c. quoniam contra. in ver. dilationes. col. ij. de prob.

19 ¶ Vltimò, super hac materia posset dubitari, an infra terminum datum ad probandum, debent testes omnino examinari. Dic, quiste terminus datur duplici modo. Quandoque enim datur ad probandum simpliciter, & quandoque ad probandum, & probatum habendū. Primo casu, quando datur ad probandū, sufficit quòd testes sint iurati & citati infra terminū: nam possunt postea examinari, etiā lapso termino, & ceusentur eorum depositiones factę infra terminum: quia depositio testis retro trahitur ad tempus iuramenti, secun-

dum Lud. Rom. in cōs. eccexliij. col. ij. & Abb. in calicet causam. col. vj. de probat. & ita quotidie videmus seruari in practica, & super hoc est ritus magnę curię, in num. 149. qui incipit, item, q. in quibuscunque, qui de æquitate concedit, quòd testes possint per tres dies post terminū iurare, & deinde inantea examinari: & vide aliquid per Bartolum in l. mancipiorum. ff. de optio lega. Secundo casu, scilicet, quando datur terminus ad probandum, & probatum habendum: & tunc debent testes etiam examinari infra terminum: aliās postea nō admittūtur. ita plenē tenet Abb. in d. c. licet causam. col. vj & vij. & Soci. in cōs. xlvij. col. iij. in iij. volu. & Bal. in cōs. cxxxiij. in v. vol. ¶ Solet etiam elapso termino ad probandū concedi terminus ad examinari faciendum: dummodo testes sint iurati infra terminum: aliās secus. quo termino elapso vltcrius non admittuntur testes, & de hoc est alius ritus magnę curię, in num. 166. incipiens, item si aliqui &c. & alius ritus in num. 282. incipiens, item, quòd cum datur &c. & alius ritus in num. 209. incipiens, itē, seruat ipsa curia raro &c. & potest dari dictus terminus, etiam in die feriata, vt dicitur in dict. ritu 282. ¶ Sed in termino dato ad repulsam fallit primum dictum: quia etiam si detur simpliciter, & non dicatur ad probandum: debeat testes examinari

nari infra terminum. ita de hoc
est alius ritus magnæ curiæ, in
numero 256. qui incipit, item, &
facta &c. & hoc potest forficari
ex his, quæ dicit Abb. in c. licet
dilectus. in fin. de testi. ubi dicit,
quod repulsa est odiosa, & dila-
tio ad eam debet dari brevis, &
cum maxima causæ cognitione.
Rob. Maranta. Venu. l. V. D.

*De positione, seu articulo-
rum productione.*

- 1 *Positio, articulus & capitulum, quid
sint: & qualiter inter se differant. &
num. 2. 3 & 6.*
- 2 *Capitulum est nomen generale, &
potest positionem & articulum com-
prehendere.*
- 3 *Positio in quo differat à libello.*
- 4 *Causa civilis in regno ab articulis in-
cipere potest.*
- 5 *Index in causis summarijs vnum &
eundem terminum ad ponendum &
articulandum dare potest.*
- 6 *Positione facies, censetur fateri, quod
ponit. Secus si interrogat. & nu. 12.*
- 7 *Articulus non censetur fateri, quod
narrat in articulis.*
- 8 *Confessio facta in positionibus, reuo-
cari non potest, nisi de errore doceat-
ur, & quando, & qualiter hoc pro-
cedat. num. 9.*
- 9 *Positiones faciens, fateri non videtur
incipiendo à negativa.*
- 10 *Positiones infra terminum datum ad
probandum, debent fieri, non autem
post.*
- 11 *Positionibus & articulis post termi-
num productis, pars respondere non
solvitur.*

12 *Positio obscura sine articulis obscu-
rus, declarari possunt post terminum,
vsq; ad conclusionem in casu.*

13 *Positiones fieri debent positivæ, non
autem interrogativæ, & quæ sit ratio.*

14 *Verbum creditur est veritatem expressi-
uum in respondente positionis.*

15 *Aduocatus nec procurator respon-
denti positionis adesse non debet,
quando illis respondetur.*

16 *Rusticus & idiotus respondenti posi-
tionis in prasente suo aduocato vel
procuratore.*

17 *Periurus non est principalis, qui de-
ponit falsum cum iuramento, sed so-
lum Deum habet visorem.*

18 *Iudex potest imponere penam liti-
gantibus si veritatem dicat, & illa
exigere.*

19 *Copia articulorum, parti dari debet:
non autem interrogatorum. & nu-
mero 21.*

20 *Articuli presentari possunt etiã dis-
quo curia non regitur: dummodo non
iudici seruiatus, & soli magistro acto-
rum sine iudice presentari possunt.*

21 *Positionibus respondere nolens, an
possit petere terminum ad deliberandum.*

22 *Clauisula, saluo iure imperinonitum
quid operetur.*

Quartus actus, qui successi-
ue emergit, est positio,
siue articulorum productio. Et
quoniam hæc materia positionis
est plenè tacta per Spec. in tit. de
positionibus. ideo nõ valde me ex-
tendo, sed solum pro introductione
iuueni, videbimus istos tres
terminos qualiter differant: vi-
delicet positio, articulus & capi-
tulũ. Deinde tangã aliquas addi-
tiones

tiones circa obseruatā in regno
 1 in actu practico. ¶ Sciēdum est
 igitur, q. isti tres termini ita dif-
 ferunt. Nam positio genericē ita
 diffinitur: videlicet, positio, est
 brevis narratio factū continens,
 ad eliciēdam veritatē concepta,
 secundum Bal. in l. ij. §. quod ob-
 seruari. col. fi. C. de iura. calum. &
 Spec. in tit. de positio. §. j. sed ma-
 gis in specie ita diffinitur: Posi-
 tio est pars intentionis continēs
 id, super quo quis petit ab aduer-
 sario responderi. secundū Bal. in
 l. generaliter. §. sed iuramento. C.
 de rebus cred. Articulus verō est
 pars intētionis cōtinens id, quod
 quis probare intendit, puta per
 testes vel scripturas, vt not. Bal.
 in d. §. sed iuramento. & Spec. in
 tit. de teste. §. nunc videndū col.
 j. vers. sciendū est igitur. & Card.
 in cle. sape. §. & quia. in iij. not. &
 in j. q. de verb. sign. & not. glo. &
 docto. plenē in c. præsentiū. de
 test. lib. vj. vnde in effectu positio
 respicit solam confessionē par-
 tis, & fit per verbum ponit, & fit
 ad effectū, vt ponens releuetur
 ab onere probādi, si pars confite-
 tur. c. statumus. de confes. lib. vj.
 & Spec. in tit. de positio. §. ij. Arti-
 culus verō fit per verbū, probare
 intendit, & respicit probationes
 faciendas per testes vel scriptu-
 ras, in casu, quo positiones negā-
 tur. vnde ordo est, vt prius fiant
 positiones, & ad eas producen-
 das detur vnus terminus, & post-
 ea detur alius terminus ad pro-
 ducendum articulos, secundum

Card. in d. cle. & quia. in vj & vij.
 q. & Bald. in d. §. quod obseruari.
 circa fin. & probatur ex his, quæ
 tradit Specul. in d. §. nunc viden-
 dum. col. j. colligitur etiam hæc
 differentia ex verbis Alexā. in l.
 inter stipulantē. in princip. ff. de
 verbo. oblig. vbi plus dicit, quod
 positio potest fieri merē negati-
 ua, & tenetur pars illi responde-
 re: sed nō articulus fit negatiuē,
 quia esset improbabilis, nisi co-
 arctaretur loco & tēpore. secun-
 dum eum. * Capitulum autē, est
 nomē magis generale, & potest
 cōprehendere vtrunque, scilicet
 positionem & articulū: vt tenet
 Bal. in d. §. sed iuramento. vbi di-
 cit, quod terminus datus ad capi-
 tulandum, censetur datus ad po-
 nendum & articulandū: sed ter-
 minus datus ad ponendū, nō cen-
 setur datus ad articulandum: nec
 e contra: & ita vt plurimū in iu-
 re, articuli vocantur capitula: vt
 dicit text. & Abb. in c. per tuas.
 col. fi. de testib. ¶ Et hoc est illud
 vocabulū, quo vtitur cōmuniter
 iudices inquirentes in crimina-
 libus: nam solent reo dare capi-
 tula, super quibus formatur in-
 quisiitio: nam illa capitula succe-
 dunt loco positionū & articulo-
 rum, super quibus curia inqui-
 rens, intendit probare suam in-
 tentionē cōtra reū inquisitū, vel
 per confessionē, vel per testes: vt
 habetur in cap. qualiter & quan-
 do. el. secundo. §. debet. de accusa.
 vbi est tex. de hoc. ¶ Differt au-
 tē positio à libello, quia libellus
 habet

habet conclusionem, sed positio non: unde respondens libello, censetur litem contestari: vt dixi ⁶ supra in precedenti parte: in tractatu de litis contestatione. sed respondens positionibus, non censetur litem contestari, secundum Bald. in d. l. ij. §. quod obseruari. circa fin. C. de iura calumn. Quod tamen non procederet in causis summariis, in quibus non requiritur libellus. * sed causa potest incipere a positionibus & articulis: qui succedunt loco libelli: vt tenet Old. in consil. cexliij. in princ. Nam tunc responsio habet vim litis contestationis ex identitate rationis. l. a Titio. ff. de verb. obl. l. illud. ff. ad l. Aquil. * Itē, in causis summariis iudex potest dare vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum: vt inquit Card. in d. cle. sēpe. §. quia. in octauo not. & vij. q. de verb. signi. Et hoc seruatur communiter hodie in regno: quia vnus terminus datur ad probandum, & infra illum terminū sūt positiones & articuli sine distinctione: vt probat regia prag. que incipit, quinta die. &c. unde inoleuit communis practica aduocatorum, qui dicunt in articulis, item ponit, & probare intendit, &c. Nā per hæc verba intentio articulantis est, vt si pars confiteatur id, quod est articulum, tales articuli succedunt loco positionum. Si verò negat, & tunc succedunt loco articulorum: vt super eis possint testes examina

ri: vt not. Card. in d. §. & quia. in viij. not. & Spec. in titu. de test. §. nunc videndū. post prin. ¶ * Differunt etiam positiones ab articulis: quia is qui ponit, censetur fateri illud, quod ponit: vt not. Alex. in cōs. lxxj. col. j. in ij. vol. in tantum, quod non potest talem confessionem reuocare, nisi doceat de errore. & talis confessio præiudicat sibi, siue positio sit scripta, siue non: vt not. Spec. in tit. de positio. §. x. col. j. & ij. vers. quid si actor. & vers. Itē, si ponens. * Sed is, qui articulat, non censetur fateri, id quod dicit in articulis: not. Abb. inc. cum venerabilis. in fi. de excep. & Io. And. in cap. si. de iur. iur. lib. vj. & Anto. de but. & doct. in ca. fin. de confes. & Bar. in d. l. ij. §. quod obseruari. & Bal. in l. sicut. in fin. C. de repu. hære. & Alex. in consil. lxx. col. pen. vers. prætereā. ij. vol. ¶ * Illud autem, quod dixi, confessionem in positione reuocari non posse, ad instar confessionis, quæ inducitur per libellum, iuxta l. cum precii. & ibi Bald. C. de lib. causa. intellige procedere sanē, postquam positio fuit in iudicio præsentata, & per iudicem approbata & admissa. nam tunc fit de actis, secus si antē: quia nōdum est facta de actis, nec concludit parti: unde tunc posset reuocari, per ea, quæ not. Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. col. j. vers. cu. nota. super verbo &c. C. de reb. cred. & not. in cap. cum contingat. de offic. delega.

9 ¶ Limita etiam hoc dictum de confessione non procedere, quando fieret positio procedente negatiua per modum exceptionis: ut puta, si pars aduersa tale quid posuerit, quod negatur &c. excipiendo ponitur &c. Nam tunc ponens non videtur fateri: ut est gl. in l. siquidem. in versic. contestatione. C. de except. & glo. & Bar. in l. non utique. ff. de excepti. & And. de Yser. in c. j. §. in super. circa fin. col. de conten. inter do. & fide. de inuest. & Iason in l. Iulianus. col. vii. ff. de conduct. indeb.

10 ¶ Quando autem fieri & presentari debeant positiones siue articuli, tractat Spec. in tit. de positio. §. iij. Et breuiter dicas, quod debent fieri infra terminum datum ad probandum: alias elapso termino ulterius produci non possunt, ut tenet Specula. in titu. de dila. §. si. versic. item, quid si datus. & Bal. in l. in contractibus. §. illo.

11 C. de non num. pecun. ¶ Nec tenetur illis post terminum productis pars respondere, secundum Bal. ibi. & Bal. in addit. Spec. in tit. de dila. ver. lapso termino. &c. el. ij.

12 ¶ Quod tamen intelligas, nisi positio esset obscura siue articulus obscurus: quia potest declarari post terminum vique ad conclusionem in causa, secundum Baldum in l. tres denuntiationes. in fin. C. quomodo. & quando iud. Et de predictis vide vnum pulchrum consilium. Oldr. in consil. cxxliij.

13 ¶ Debent autem fieri positiones possiue, non interrogatiue:

alias pars non tenetur illis respondere, secundum Bal. in l. data opera. col. xj. C. qui accus. non pos. & Paul. de Cast. & Iason in l. iudices. C. de iudic. & Gemi. in cap. j. col. penul. de confes. lib. vj. ubi assignatur ratio: quia is, qui ponit, fateretur: ut supra dixi: non is, qui interrogat: secundum Bar. in d. §. quod obseruari. Quia enim ponens vult ut aduersarius respondeat, ad hoc, ut per eius confessionem releuetur ab onere probandi ita etiam æquum est, ut ipse ponens per suam confessionem releuet aduersarium ab onere probandi ad hoc ne iudicium claudicet. ¶ Responso autem positionibus potest fieri per verbum, credit. ut dicitur in d. prag. quinta die. Quod verbum, est veritatis expressum in principali respondente, secundum Bald. in l. j. in fin. C. de fal. causa adiect. leg. & Spec. in tit. de positio. §. vj. ver. hoc tamen. de quo vide Gem. in. c. j. col. iij. de confes. lib. vj. Nam ita præiudicat confessio facta per verbum, credit, sicut de veritate: ut tenet Per. Phil. Cor. in consil. clxxvj. col. j. in iij. vol. ¶ Et debet fieri responsio in secreto, sine presentia aduocati vel procuratoris, & sine eorum consilio ut est ritus magnæ curiæ, in nu. 273. incipiens, item

16 ¶ Quod tamen singulariter limita non procedere in rusticis vel idiotis: quia quando examinatur ut principalis, potest in suo examine inter-

esse

- esse eius aduocatus vel procurator ad hoc ne propter eius simplicitatem decipiat in respondendo. ita tenet Hosti. in c. dilecti. de iud. quæ refert & sequitur Soc. in repe. l. j. col. iij. ff. de vulg. pupil. ¶ Item si principalis examinatus cum iuramento deponat falsum, non punitur de periurio, sed solum Deum habet ultorē. ita dicit dictus ritus 273. & in isto casu potest verificari dispositio. l. ij. C. de reb. credi. ¶ Posset tamen iudex facere præceptū principali volenti se examinare, vt verum dicat sub certa pœna: quo casu auctoritate præcepti posset illam punire, si falsum dicit, secundum Bartol. in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. edu. debeat. ¶ An autē debeat dari copia articulorum parti? Dic. qd sic tam de iure communi, quam per d. regiam prag. quinta die. vt no. Abb. in c. per tuas. col. fi. de testi. & Bal. in l. ij. C. vt lite pen. Verū debet prius pars petens copiam, examinari & respondere, & postea habere copiam, secundū Bal. & ibi probatur in d. prag. quinta die. vbi plus dicitur: quod si is, qui habuit copiam, vult nouos articulos producere, potest illos præsentare infra tres dies à die acceptæ copiz. itē possunt præsentari articuli etiā in die quo curia nō regitur, dummodo non sit dies feriatu, sufficit, qd soli actorum magistro præsentetur sine præsentia iudicis: vt est ritus magnæ curiæ in nu. 203. qui incipit, item
- seruat ipsa curia, quod dato, & e
- * Copia autem interrogatoriorū non datur, secundum Abb. in d. c. per tuas. & Alexan. in l. ij. C. de eden. Et hoc ideō, ne instruat testes ad falsum. ¶ An autem volens respondere positionibus possit petere terminum ad deliberandum: vt quia non bene recordatur? Spec. in tit. de positio. §. vj. versic. quid si interrogatus tenet, qd sic, quando vult respondere de veritate, verū, quia hodie in regno per d. prag. quinta die. est permissum respondere per verbū, credit: puto, qd nō debet dari terminus ad deliberandum. vt dicit Spe. ibidem. Et hoc sentit propriè dicta prag. dum dicit, qd partes debent respondere vicissim, & sine temporis intervallo. ¶ Quid autem operatur illa clausula, quando iudex admittit articulos, saluo iure imperinentiū, & non admittendorum? Dic qd si in futurum apparet, qd non debebant admitti, habentur pro non admissis, & reiciuntur etiam depositiones testium receptæ super illis. ita tenent Io. And. & Io. de imo. & cōmuniter doct. in c. cum contingat. de offic. delega. Reliqua in hac materia positionū dic. vt per Spec. in d. tit. de positio. & per Bar. Bal. Franc. de Are. & doct. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura calum. & per Bar. Alex. & doct. in l. si duo. §. idē Iulianus. ff. de iureiuran. Sequitur quintus actus, scilicet confessio. Rober. Maranta. V. I. D.

De Confessione.

- 1 Confessio, inter genera probationum numeratur.
- 2 Confessio extraiudicialis parte absente semiplenè probat, sed parte presente, plenè. & num. 12.
- 3 Confessio extraiudicialis in criminalibus facit indictum ad torturam.
- 4 Confessio per verba dispositiva vel enuntiativa non probat, nisi iurata.
- 5 Confessio probata per testes contra instrumentum in scriptis, non nocet.
- 6 Confessio sine causa non plenè probat, nisi fiat ad liberandum.
- 7 Confessio praelati, non nocet ecclesie, nisi aliter veritas probetur.
- 8 Confessio inter personas prohibitas, est suspecta, & non probat.
- 9 Confessio ex causa mutui, non probat infra biennium.
- 10 Confessio facta calore iracundie, non nocet, nisi detur perseverantia.
- 11 Testi dicenti se falsum testimonium dixisse, non creditur ad infringendum eius depositionem.
- 12 Confessio parte absente, probata per unum testem, nullam facit probationem.
- 13 Confessio probari debet per duos testes, de eadem confessione deponentes.
- 14 Confessio extraiudicialis geminata, plenè probat.
- 15 Confessio extraiudicialis parte absente facta ad exonerationem conscientie facit plenam probationem.
- 16 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 17 Confessio extraiudicialis parte absente facta ad exonerationem conscientie facit plenam probationem.
- 18 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 19 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 20 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 21 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 22 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 23 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 24 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 25 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 26 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 27 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 28 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 29 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 30 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 31 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.
- 32 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet.

de iure canonico.

20 Confessio facta in apocha, parte absente, valet.

21 Confessio iudicialis habet vim sententia, & superat omne genus probationis, infringitque omnes probationes factas per testes vel instrumenta, in favorem consentientis, nec reduciitur ad concordiam cum delicti testibus.

22 Confessio iudicialis tollit omnem presumptionem iuris, & de iure.

23 Confessio post conclusionem in causa plenè probat.

24 Confessio facta in processu inualido, sufficiens est ad condemnandum.

25 Confessio se referens ad instrumentum inualidum, an probet.

26 Confessio in civili, habetur pro condemnato secus in criminali.

27 Confessio qualificata an & quando possit pro parte acceptari, & pro parte repudiari.

28 Debitor, qui non potest probare solutionem mutui in secreto soluti, qualiter respondere debeat positionibus, in quibus creditor intendit velle mutuum sibi restitui.

29 Consilens occidisse ad sui defensionem eam non probando, non punitur, ut homicida, sed mitius punitur.

30 Confessio si iudicialis dicatur, an necessario coram iudice pro tribunali sedente fieri debeat.

31 Confessio coram arbitro vel arbitrato recepta, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis, & an coram iudice fidem faciat, & qualiter.

32 Confessio dubia, interpretatur in favorem consentientis.

Q Vintus actus successivè emergens in hac secunda, parte

2 parte iudicij, est * confessio: nam
 dato termino ad probandum, &
 presentatis articulis siue positio-
 nibus, proceditur ad examinatio-
 nem principalis: qui solet quan-
 doque confiteri: & sua confessio
 releuat partem ab onere proban-
 di. Et quoniam vario modo pro-
 ducuntur confessiones in iudi-
 ciis, quia numerantur confessio
 inter genera: probationum: ut
 not. glo. in l. j. C. de eden. ideo vi-
 deamus breuiter aliqua de eius
 materia. Vnde est sciendum, quod
 confessio alia dicitur iudicialis,
 alia extrajudicialis. Confessio
 iudicialis dicitur, quæ fit in iudi-
 cio: extrajudicialis, quæ fit extra
 iudicium. ¶ Videamus primò
 de extrajudiciali, quæ non fit in
 iudicio, nec coram iudice. Et si
 quæris quem effectum habet, si
 producit in iudicio in vim
 probationis. Dic quod in civili-
 bus, si fit parte presente proba-
 ta per duos testes, facit plenam
 probationem, & præiudicat etiã
 hæredi consentis, secundum Bal.
 in l. j. col. fina. versic. de vno quæ-
 ro & c. C. ex delict. defun. & So-
 cin. in consil. ccxxvii. col. j. in ij.
 vol. & Ioan. Andr. in rub. extra de
 proba. & Alex. in consil. xix. col. j.
 in iij. vol. Et licet Alex. in consil.
 xx. col. j. in iij. vol. teneat, quod
 ultra presentiam partis requiratur
 etiã acceptatio: tamẽ cõmuniter
 tenetur cõtrarium, scilicet quod
 non requiritur acceptatio: quia
 ex quo confessio tendit in fau-
 rem presentis, præsumitur acce-

ptatio ex eius parte. l. qui pati-
 tur. ff. mand. & per ea, quæ plenè
 tradunt Bart. & moder. in l. quæ
 dotis. ff. solut. matri. ita in specie
 tenet Alex. sub cõtrarius in l. iij.
 C. de repu. hæred. & ad prædicta
 est text. in l. Publica. §. fin. ff. depo-
 siti. ¶ Si verò confessio extrajui-
 dicialis fiat parte absente, tunc
 probata per duos testes facit so-
 lam præsumptionem, id est, semi
 plenam probationem, secundum
 gloss. & Abba. in cap. fin. col. v. de
 succel. ab inte. & Alexan. in cõsil.
 xxiiij. col. pen. in prin. in ij. vol. &
 consil. xxxvj. col. ij. in fin. v. vol.
 & habetur per Marth. de Afflict.
 in decis. xij. & decis. cccxxvij. &
 decis. cccclxxv. consil. Neapol. &
 per Alex. in consil. clij. col. fin. in
 v. vol. & Pet. Phil. Corn. in consil.
 cxij. in litera s. in j. vol. ¶ Sed in
 criminalibus talis confessio ex-
 trajudicialis facit iudicium ad
 torturam, secundum glo. & Bart.
 in l. capite quinto. ff. de adult. &
 Lud. Roma. in consil. clxxvij. col.
 ij. & Bar. in l. quoniam ff. de his,
 qui no. in fa. & Bald. in lictus fu-
 sti. co. tit. & Alex. in l. magistra-
 tibus. ff. de iur. omni iudi. Quod
 tamen limita multis modis, quos
 plenè tradit Fely. in c. olim. de re-
 scrip. & in cap. ar. si clerici. col. v. de
 iudic. vbi cumulat multos cas-
 sus, in quibus confessio extra iu-
 diciũ plenè probat, etiã in crimi-
 nalibus. Et illud qd dixi in crimi-
 nalibus, intellige siue parte præ-
 sente, siue absente: ut d. l. capite
 quinto. & tenet Petr. Phil. Corn.

i. §. nec castrense. ff. de collatio. bonor. & Angelus in consil. v. colum. fina. & plenè Matth. de Afflictis. in constitut. diuiz memoriz. colum. xxv. pro hoc est text. in l. qui testamentum. ff. de probation. ¶ Sextò limita in confessione ex causa mutui, quia nō probat infrahennium, nisi aliter probetur vera numeratio. in toto titu. C. de non num. pecu. & instit. de lite obligat. per totum. ¶ Septimò limita, nisi confessio esset facta calore iracundiæ: quia non nocet, nisi detur persecuerantia. glossa est in versico. admonita in fin. & ibi Abb. in cap. ex literis. de diuort. ¶ Octauò limita non procedere in depositione testis, dicentis extra iudicium se falsum deposuisse in iudicio: quia non per hoc tollitur eius depositio. & idem in iudice dicente se venalem sententiam tulisse, & subductum, secundum Angelum in consil. cccvii. versico. descendendo ad tertium eorum. ¶ Secunda conclusio est, quod confessio facta parte absente, probat tantum semiplenè: quod intellige, etiam si fiat ad liberandum, secundum Paul. de Cast. in consil. lxxix. in secundo volumi. ¶ Limita primò, dummodo talis confessio probetur ad minus per duos testes. nam si probatur per vnum testem, nullam facit probationem, nec plenā, nec semiplenam, nec etiam indicium, secundum Alex. in consil. cxxxij. sol. penul. versico. non obstat etiā.

14 &c. in v. volumine. ¶ Secundò limita, dummodo duo testes deponant in indiuiduo de eadem confessione: secus si vnus testis dicit de vna confessione, facta vno die, & alius de alia, quia etiā si mille essent testes, non probat, etiam semiplenè, ex quo sunt singulares, & non iunguntur. secundum Alexand. in consilio xxxvj. columna ij. & consil. xxxix. in v. volu. ¶ Tertio limita, nisi ista confessio extrajudicialis esset geminata: quia tunc æquiparatur iudiciali confessioni, vt plenè probatur secundū Bart. in l. cum sci- mus C. de agri. & censu. libro xj. & Ludo. Rom. in consil. cxc. col. ij. & Paul. de Cast. in l. Publica. §. si ff. de positi. & l. in §. in personā. col. ix. insti. de actio. vbi plura cumulat de materia geminationis. & Felynj. c. olim. de rescrip. & in c. si cautio. de fid. instrumen. & ibi etiam Abb. in fin. & habetur in deci. cccxxvj. consil. Neapoli. ¶ Quarto limita, quando talis confessio fieret ad exonerationem conscientie, vt si quis parte absente bonam fidem agnosces, & pro suæ conscientie exoneratione, fatetur se extorsisse vsuras, vel habere tale depositum, vel simile: nam ista confessio plenè probat, secundum Bal. in l. generaliter. in x. questione. C. de nō numer. pecun. & Petrus Philipp. Cornel. in consil. cccxj. col. ij. in iij. volum. & habetur in deci. clxiij. in fin. consil. Neapoli. Pro hoc sollet allegari glo. in c. quætiēs. cordis.

- 17 dis. j. quæstio. septima. ¶ Quinto limita, quando confessio emanat super eo, quod dependet ex mera voluntate. confitentis, vt est aditio hæreditatis vel rati habitio, vel aliud simile: quia tunc plenè probat, etiam absente parte, secundum Bartol. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confe. Pro hoc est glo. in l. Pompo. la. j. ff. de neg. gest. & Bald. in d. l. generaliter. in xj. q. ¶ Sexto limita, nisi talis confessio esset acceptata per aliquem nomine absentis: quia plenè probat, vt not. glos. & Pau. de Cast. in l. tale pactum. in princ. ff. de pact. pro hoc est glo. in versicu. legatum. & ibi per doct. in l. huiusmodi. in princ. ff. de lega. j.
- 19 ¶ Septimo limita non procedere, de equitate canonica, secundum quã plenè probat talis confessio parte absente. Ita tenet Franciscus de Are. in consil. lx. & consil. lxxiij. column. ij. & præsertim, quando extaret iuramentum: vt not. Pet. Philip. Corn. in consil. cxij. column. iij. in j. volum. & habetur in dicta decisio. clxxiij. consil. Neapo. in fin. De qua materia vide moder. maxime las. in d. l. tale pactum. in princ. ff. de pact. & moder. in d. c. si cautio. quia multi in hoc tenent contrarium, non facientes differentiam inter ius canonicum & ciuile, quantum
- 20 ad hoc. ¶ Octauo limita, nisi

confessio legitime probata, secundum Bald. in consil. cccclxxx. in v. volum. de quo vide in d. l. tale pactum. in principio plures alias limitationes. & dicta ad hanc materiam confessionis extraiudicialis vide per Felyn. in d. cap. si cautio. de fide instrumentorũ. & in d. c. olim. de rescript. ¶ Venio nunc ad secundum membrum principale: videlicet de confessione iudiciali, scilicet quæ fit in iudicio: quæ est tantæ efficaciz, quòd habet vim sententiæ & rei iudicatæ in ciuilibus, adeo quòd non expectat aliud, nisi præceptum de soluendo. l. vnica. C. de confes. nam nulla est maior probatio, quàm proprij oris confessio. & dicitur plenissima probatio: vt notat Pet. Philip. Corn. in consil. cclxj. col. ij. in iij. volum. Item facit in rem notariam: vt dicit idẽ Pet. Philip. Corn. in consil. xliiij. column. j. in iij. volum. & in consil. cccxxiij. in litera e in eodem volumi. vbi dicit, quòd superat omne genus probationis, in tantum, quòd confessio infringit omnes probationes factas per testes vel instrumenta in fauorem confitentis contrarium. & nunquam reducuntur ad concordiam testium dicta. cum confessione productis. Itapulchrè tenet Ludo. Roma in consil. cccxj. in fin. ¶ Item, confessio tollit præsumptionem iuris, & de iure, licet alia probatio non admittatur. vt not. glo. Bart. Bald. & doctor. in auth. sed iam necesse. C. de

de donat. ante nupt. & Petr. Philip. Corn. in consil. xxxix. col. fin. in litera g. in iij. volumi. & consil. 26 ccxxv. in litera c. in iij. volu. & Alexan. in l. non est verisimile. ff. quod metus causa. & ibi etiā Bar. & Pelyn. in cap. iij. column. ij. de
 23 praesumpt. * Item licet post conclusum in causa, non admittatur alia probatio: tamen admittitur probatio per confessionem, secundum Bald. in rubr. C. de proba. col. iij. ver. ego aliter proba. & c. quod tamē intelligit ibi Pau. de Castr. quando confessio sponte fieret, non quod inuitus posset quis compelli ad confitendum. & Anr. de butr. in cap. licet causam. de probat. ubi idē dicit post terminum ad probandum, & probatum habendum. prout est glo. in cap. primo de confes. libro vj. Idem post publicationem processus, secundum Cardinalem in clemen. prima. xcij. quæst. de causa possit. & proprie. & Bal. in authent. sed nouo iure. C. si certum
 24 petat. ¶ * Item, est tantæ potentie ista confessio iudicialis, quod etiam si fiat in processu inualido, potest ex ea ferri sententia, non obstante inepto processu, secundum Bartol. in l. si confessus. ff. de custo. reo. & dic. ut ibi per eum, & Flor. in l. proinde. §. notandum. ff. ad l. Aquil. & Alexand. in consil. xxxij. col. ij. in iij. vol. & Bald. in l. ictus fustium. ff. de his qui not. infam. & habetur in decis. cccxxij. circa si. con
 25 si. Neapol. * Quid autem, si con-

fessio se referat ad instrumentum inualidum, an probeat? vide
 26 Lud. Rom. in consil. 294. ¶ * Item in civili confessus habetur pro condemnato, unde non requiritur alia sententia, ut supra dixi per l. primam. C. de confes. sed in criminali, est secus, quia non habetur pro condemnato, unde requiritur sententia: ut d. l. si confessus. & ibi Bari. ff. de custo. reo. & not. Petr. Philip. Corn. in consil. lv. column. ij. in quarto volum. & in consil. cclx. in litera d. in iij.
 27 volumi. ¶ * Super hac materia confessionis, est sciendum, quod quandoque fit simpliciter, & quandoque qualificatē. simpliciter fit confessio, quando reus confitetur debitum vel crimen purē ac sine aliqua qualitate: tunc enim est fundata intentio actoris, ut dixi, sed quando adiicitur aliqua qualitas, tunc dicitur qualificata: & tunc stat dubium, an possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua conclusione adhibetur talis distinctio, videlicet, aut contra qualitatem annexam confessioni, est aliqua præsumptio iuris, & tunc potest acceptari pro parte, ut si reus confitetur se occidisse ad sui defensionem, vel dixisse verba opprobriosa, non animo iniuriandi: nam statur suæ confessioni contra se, & non creditur sibi quo ad illam qualitatem, nisi illa qualitas probeatur. & est ratio: quia contra illā qualitatem urget præsumptio iuris, quæ est,

ut quilibet occidens, vel dicens 28
verba iniuriosa, censetur habere
animum offendendi: nisi con-
trarium probetur. l. prima. C. de
ficar. & l. si non conuicij. C. de ini-
iur. & tupe non sit distinctio, an
sivnum capitulum in confessio-
ne, vel plura. Ita hæc omnia de-
clarat Abba. in ca. bonæ. el. ij. col.
penult. de post. prælat. & Pet. Phi-
lip. Corn. in consi. xciiij. col. secun-
da & tertia. maxime in litera i. in
iiij. volum. Aut contra illam qual-
itatem nulla est præsumptio iu-
ris, & tunc aut confessio qualifi-
cata continet vnum capitulum,
& debet tota acceptari, vel tota
repudiari, & non potest diuidi,
ut si reus confitetur se promissi-
se sub conditione, vel si dicat,
verum est, quod recepi à te cen-
tum, quæ mihi debebas ex cau-
sa mutui. istud est vnicum capi-
tulum, & confessio in isto casu
non præiudicat confitentis, secun-
dum Abba. in d. cap. bonæ. colum.
penult. & Bartol. in l. Aurelius.
§. idē quæsit. ff. de de liber. legat.
Aut continet plura capitula, vti
dicit: verum est, quod mutuasti
mihi ceterum, sed fecisti mihi pa-
ctum de non petendo: & tunc po-
test acceptari pro parte, & tene-
tur reus probare pactum de nō
petendo, aliās condemnatur, se-
cundum Abba. in d. cap. bonæ. &
Bart. in d. §. idem quæsit, & præ-
dictis adde Andr. de Yser. in con-
si. terminum vitæ. in fin. & in c.
j. §. si verò violator. columna ij.
versicu. probare. de pace tenen-

cautelam, quando creditor mu-
tuauit tibi pecuniam, quam tu in
secreto restituisti: nam si facit po-
sitionem quod mutuauit, & tu
respondes verum esse, sed sibi re-
stituisti, quam restitutionē pro-
bare non potes, certē iudex te
condemnaret. Vnde cautela est,
quod respondeas: nihil mihi mu-
tuasti propter quod sim tibi obli-
gatus, & sic non eris periturus,
nec incidēs in laqueum, quia so-
lutione debiti fuit sublata obli-
gatio. ita not. tenet Fran. de aret.
in l. prima. col. secunda. in fin.
29 ff. si certum petat. §. Vnum ta-
men tene mentī, pro declaratio-
ne eorum, quæ supra dixi, nam si
cet is, qui confitetur occidisse ad
sui defensionem, veniat conde-
mnandus nisi probet defensionem,
ut supra dixi, tamen ex tali
confessione non potest condēna-
ri, ut homicida, ad pœnam mor-
tis naturalis, sed mitius, puta pœ-
na relegationis, & hoc propter
illam qualitatem, ita tenet Abb.
in c. auditis. colum. penultim. &
ibi etiam Felyn. de rescript. &
Alexand. in l. non solum. §. sciē-
dum in lect. ff. de ope. no. nun. &
Soci. in repe. l. primæ. ff. de vul. &
pupil. in xj. col. quod nota pro
limitatione constituit. termino
vitæ: quæ vult, ut occidens occida-
tur. §. Sed posset dubitari, quo-
modo cognoscitur confessio iudi-
cialis, an sit necesse, quod fiat co-
ram iudice pro tribunali seden-
te magis cōmunis opin. quod sic,
in

in causis requirentibus plenam
causę cognitionem, vt not. Ioan.
And. in addit. Specul. in tit. de po
sitio. §. ij. & Abb. in ca. at si cleri
ci. col. ij. & ibi etiam Fely. de iud.
& Abb. in c. fin. de confes. & glo.
& Bart. in l. cum scimus. C. de 2.
gri. & cen. lib. xj. vbi dicitur, qđ si
fieret coram notario, non dice
retur cōfessio iudicialis, de quo
dicto vide glo. & Baldum in l. iu
bemus. & in l. interrogatam. C.
de libe. cau. & Fely. in cap. quo
niam contra falsam. colum. xxv.
de probat. & Cald. in consil. ij. in
tit. de offic. ordi. & Barto. in l. iij.
§. hoc autem. in vj & vij. oppo. ff.
de dumn. in fest. & Alexan. in l. si
confessus. ff. de custod. reo. & ha
beret in decis. cclv. consil. Nea
politi in iij. col. vbi dicitur, quod
notarius non potest recipere cō
fessionem, nisi pręsente iudice, 32
vel committente alijs confessio
non pręiudicat. ¶ Quid autem,
si confessio fiat coram arbitro,
an dicatur iudicialis vel extraiu
dicialis: dic quod in arbitratore
non est dubium: & omnes tenet
communiter, quod sit extraiudi
cialis, secundum Alexandrum in
consil. xij. colum. iij. & consil. xcvi.
colum. iij. versic. si ergo & c. in j.
volu. & Lud. Ro. in consil. cclvj.
columna ij. & habetur in decisio.
elxxviii. consil. Neapol. in vj. du
bio. sed in arbitro, est varietas
inter doct. nam Ioan. de smola
in cap. pręsenti. de testib. tenet qđ
valet vt iudicialis. sed Cy. in l. j.
C. de confes. tenet quod valet, vt

extraiudicialis. & illud quod di
citur in l. penul. in fine. C. de arb.
quod confessio recepta coram
arbitro, facit fidem coram iudice,
intelligitur secundum eum,
vt confessio extraiudicialis: vt di
citur in dicta decisione clxxviij.
in vij. dubio. & videtur esse de
mente Bald. in l. pen. in filicet lo
quatur solum quod ad vnum effe
ctum, scilicet, infamie, sed Barto.
in l. j. in fin. C. de confes. tenet,
quod valet, vt iudicialis: & hanc
opin. Bart. puto veriore in ca
su, in quo ponimus arbitru processisse
iuris ordine seruato ad
instar iudicis. & ita cōfessionem
recepisse: cum arbitra sint reda
cta ad instar iudiciorum. l. j. &
ibi Bartol. ff. de arb. de qua ma
teria vide Alexand. in consil. xix.
col. iij. in iij. volu. & Fely. in d.
cap. pręsentia. ¶ Vltimo super
hac materia est sciendum, quod
confessio dubia semper inter
pretatur in fauorem confitentis:
ita tenet Philipp. Deci. in consil.
clxxxix. col. vij. in fine. quod no
ta, quia in alijs actibus & proba
tionibus dicimus contrarij, sci
licet, quod probatio dubia in
terpretatur contra producētem.
ca. in pręsentia. de probat. & ha
beretur in l. veteribus: ff. de pact.
tamen recte intueno idem di
cimus in confessione: quia con
fessio producit per partem
aduersam in sui fauorem. vnde
interpretatur cōtrariam: ex quo
interpretatur in fauorem confi
tentis, scilicet aduersarij. ¶ Re

- liqua de materia confessionis, 15 *Testis assignans causam remotam*
 dic vt per Spec. in tit. de confes. *à sensu proprio, non probat.*
 per totum & per Lanfran. in ca. 16 *Testis de credulitate, probat contra*
 quoniā cōtra. in ver. cōfessiones. *producentem.*
 de probat. & Barr. Bald. & doct. 17 *Testis depositio per verbum, videtur,*
 in l. unica. C. de confes. & Cano. *non valet.*
 in cap. fin. & per totum. eod. tit. 18 *Testis de auditu non probat, nisi in*
 Robertus Maranta. I. V. D. *factu antiquu.*

De testium productione.

- 1 *Testium examinationes, quo ordine*
fiant, & quid seruetur in regno.
 2 *Testium depositio non valet, parte nō*
citata, nec praesente iuramento.
 3 *Testis rubrica quid continere debeat*
 4 *Testes examinari possunt die feriata,*
dummodo iurent in die iuridica. &
numero 7.
 5 *Testes ultra septē examinari non pos-*
sunt super unoquoq; articulo.
 6 *Testes in loco iudicij examinari de-*
bent: nisi sint persona egregie, mulie-
res, infirmi, vel alio modo impediti.
 7 *Testes citati infra terminum, iurare*
possunt infra tres dies post terminum.
 8 *Testis deponens sine bona causa scien-*
tiae, si fuit interrogatus, non probat.
 9 *Ratio testis saluat & destruit eum*
dictum.
 10 *Ratio testis à dicto diuersa esse debet:*
alias non probat.
 11 *Testis non assignans causam scien-*
tiae, etiam non interrogatus, in causis
criminalibus non probat.
 12 *Testis etiam nō interrogatus causam*
scientiae reddere debet in his, quae iu-
dictio intellectus percipiuntur, alias nō
probat.
 13 *Iuramentum suppletorium nō deser-*
uit ex uno testis non assignante cau-
sam scientiae: licet nō sit interrogatus.

19 *Testis depositio non iurata, nō probat.*
 20 *Testis iurare debet dicere veritatem*
pro utraq; parte.

21 *Testis deponens falsum non iuratum,*
punitur extraordinaria pena.

22 *Testes produci possunt usq; ad publi-*
cationem in causa, & non ultra: nisi
super nouis articulis dependentibus à
reteribus.

SExtus actus, qui emergit in
 iudicio successiue, est testium
 productionm dato termino ad
 probandum: & presentatis artic-
 ulis siue positionibus & habita
 response partis, quæ negauit
 positiones: necesse est, probare
 id, quod in articulis continetur.
 Et quia potissimus probandi mo-
 dus est per testes, ideo soleant
 produci. Quæ materia testium
 est toties ventilata per quamplu-
 res tractatus scribentium, maxi-
 me per Bar. in suo tract. testiu.
 per Alber. de mandatis, & per
 Tindarum in suo tract. per Spec.
 in c. quoniam contra. in vers. te-
 stis de probat. & per quamplu-
 res alios modern. maxime per
 Car. extrā. de testi. per totū. ideo
 superuacuum mihi visum fuit
 hanc materiam plenè hic cumu-
 lare: cum sit ita ampla materia,
 quæ

que sola de per se requireret vnū
magnum tract. Solū igitur pro 3
introductione iuuenum in actū
practico succinctē attingam tres
quæstiones: & de reliquis remit-
to me ad dictos tract. ¶ Prima igitur
q. erit, quo ordine sint testes
producendi vel examinandi. Se-
cunda q. erit, qualiter debent tes-
tes deponere ad hoc, vt pro-
bent. Tertia, vsque ad quod tem-
pus possunt testes produci. Re-
uertor ad primam: & dico, quod
talis ordo seruandus est, videli-
cet. quia dato termino ad pro-
bandum, pars quæ facit articu-
los, facit citari testes, vt veniant
prima die iuridica coram iudice
ad iurandum & deponendum
testimonium veritatis super arti-
culis præsentatis, vel præsen-
tandis: nec non facit citari aduer-
sarium: vt in eodem die compa-
reat visurus testium iuramenta.
Et ista citatio testium requiri-
tur, ad hoc, vt appareat, quod
non sponte se ingerunt, sed ro-
gati: quia aliās si vtrōse ingere-
rent, essent suspecti de falso, se-
cundum Bart. in l. post legatum.
§. his verō. ff. de his quib. vt in-
dig. & Alex. in consil. lxxvij. col.
ij. & vj. in ij. vol. Requiritur etiā
citatio partis, ad videndum iu-
rare testes: quia tota substantia
depositionis testium consistit in
iuramento. l. iuris iurandi. C. de
testi. ¶ adeo q. si pars non esset ci-
tata, nec aliter præsens iuramen-
to, nihil valet eorum depositio.
cap. ij. & ibi Abb. de testib. & l. si

quando. & ibi Bald. C. de testib.
¶ Et pro hoc habemus ritum ma-
gnæ curiæ, qui incipit, item si in
rubrica &c. quo cauetur, quod
actorum magister in rubrica te-
stium debet scribere, qualiter
fuerunt examinati parte præsen-
te & vidente eorum iuramenta,
vel absente per contumaciam:
aliās depositiones non probant.
Et facta dicta citatione in pri-
ma die iuridica, datur iuramen-
tum de veritate dicenda testibus
comparentibus, parte citata præ-
sente vel in eius contumaciam.
¶ Si verō testes non compareant,
accusatur eorum contumacia &
interponitur decretum, fore pro-
cedendum ad eorum examina-
tionem contumacia non obsta-
te: & extrunc in antea possunt ex-
aminari quandoeunque, etiam
parte absente, & in die feriata
ad honorem Dei, vt not. glo. in
clemen. j. de offic. deleg. & dicam
infra: & etiā post terminum pro-
batorium: quia eorum depositio
refertur ad tempus iuramenti,
vt tenet Ludo. Roma. in consil.
cccxljij. col. ij. & Abb. in c. licet
causam. col. vj. de probat. & dixi
supra in vers. dilatio circa fin. &
prædicta tenet Bart. in repe. l. ij.
col. si. si quis in ius voc. non ier.
¶ ¶ Est tamen statutum in regno
circa refrenationē in testiū: quia
non est indistinctē permittum
tot testes examinari, quotcunq;
quis producere vult: nam non
potest quis examinare ultra se-
ptem testes, super vno quoque ar-

ticulo: nisi aliter videatur æquū
 iudici, vel nisi essemus in factis
 antiquis: quia tūc est permissum
 usque ad decē pro quolibet ar-
 ticulo, vt est regia pragma. quæ
 6 incipit, statuimus. ¶ Debēt au-
 tem dicti testes producti, exami-
 nari in loco iudicii & non extra,
 nisi essent mulieres vel perso-
 næ egregiæ, vel infirmi, vel alio
 modo inpediti venire ad curiā.
 tunc enim permissum est illos
 examinare in loco honesto ex-
 tra locum iudicii, vt est ritus ma-
 gis curiæ in num. 32. incipiens,
 item, quod non audeant &c. &
 tunc pars citari debet ad viden-
 dum iuramentum testium in illo lo-
 co, vbi sunt examinandi, vt est
 text. cum gl. in c. ij. de iud. lib. vi.
 & Alexan. in l. ad egregias. ff. de
 iureiur. quod nota contra istos
 notarios actorum, qui quotidie
 vadunt examinando, testes per
 plateas, & vicos extra locum iudi-
 7 cii. ¶ Et quod testes possint exa-
 minari in die feriata, dummodo
 iurauerint in die iuridica, est ri-
 tus magis curiæ in num. 47. inci-
 piens, item, quod si detur &c. in
 fin. & alius ritus in num. 56. inci-
 piens, item quod si testes &c. &
 alius, 132. incipiens, item, si tes-
 tes &c. & alius, 134. incipiens.
 8 itē, quod si testes &c. ¶ Si tamen
 testes sunt citati infra terminum
 & nondum iurauerunt in termi-
 no, possunt infra tres dies imme-
 diatē sequentes iurare, & exa-
 minari post terminum, vt est al-
 ius ritus in num. 149. incipiens

Item quod in quibuscunque &c.
 ¶ Super secunda q. principali
 concludo, quod testes, vt pro-
 bent, debent assignare bonam
 causam scientiæ per alterum ex
 quinque sensibus, vt not. Bartol.
 in l. j. in iij. col. & ibi Alexand. &
 doct. ff. si cert. pet. & Alexan. in
 consil. cxxij. col. penult. in v. vo-
 lu. nō tamen tenetur præcisē te-
 stis reddere causam, nisi interro-
 getur. l. solā & ibi Bal. C. de test.
 vnde si deponat sine causa scien-
 tiæ non interrogatus, bene pro-
 bat. Sed interrogatus, si non adsi-
 gnat bonam causam vel nullam,
 nihil probat, vt per doct. in d. l.
 10 solam. ¶ Nam ratio attenditur in
 teste, & illa est, quæ saluat & de-
 struit eius dictum, secundū Ale-
 xan. in consil. cxx. col. iij. in v. vo-
 lu. & Abb. in c. cum causam. col.
 iij. versic. quæro, dicitur hīc &c.
 de testib. & Bald. in d. l. solam. &
 Bald. in l. conuenticulam. col. iij.
 versic. modō venio ad testes, &c.
 C. de episc. & cleri. ¶ Et nota, qd
 11 ista causa scientiæ debet esse se-
 parata ab eius depositione tes-
 tis, vt non sit eadem cum dicto.
 Exemplum, dicit testis, quod Ti-
 tius mutuauit. Scio centum. in
 causa scientiæ debet dicere, quia
 vidi pecuniam numerari ex cau-
 sa mutui &c. secus si diceret, quia
 scio. nā non probat, quia tantum
 est, ac si diceret, scio: & sic eadem
 est ratio cum dicto: quo casu nō
 valet talis depositio, secundum
 Bar. in l. si. ff. de offic. procur. Ca-
 sa. & Soci in consil. xcviij. col. fin.
 in

in iiii. vol. quod nota perpetuo,
quia quotidie tabelliones exa-
minantes errant in hoc: & non
aduertunt ad id, quod faciunt:
& destruunt causas litigantium:
nam vt plurimum recipiunt di-
ctum testis: & in causa scientiæ
scribunt vt supra dixit & depo-
sunt: & sic expediunt se vnicuique
verbo: nam si in illa depositione
testis non fecit mentionē de
aliquo sensu corporis, sed solum
generaliter dixit scire dicta per
eum: tunc illa causa scientiæ de-
struitur totum eius dictum, vt me-
lius esset, si notarius ipsum non
interrogaret. & milles mihi oc-
curreunt varij processus cum
talibus depositionibus ita inad-
uerter, & (vt loquar cum re-
uerentia notariorum) bestialiter
scriptis: & pluries opposui in
allegationibus iuris & obtinui,
quod tales depositiones fidem
non faciunt, propter illam cau-
sam scientiæ relatiuam ad su-
pra dicta: quæ facit vt sit eadem
cum dicto. ¶ Illud tamen, quod
dixi, quod testis non interroga-
tus de causa scientiæ probat: li-
mita primò nō procedere in cau-
sis criminalibus: in quibus de-
bent testes etiam non interro-
gati assignare causam: aliās non
probat ita tenet Alex. in consi.
13 xv. col. v. in j. vol. ¶ Secundò li-
mita in omnibus factis perce-
ptibilibus solo iudicio intelle-
ctus, sicut in probando aliquem
furiosum, vel dominum, vel diui-
tem, vel mortuum, vel aliud si-

mile, quod nō percipitur sensu
corporis: nam etiam non inter-
rogatus debet testis deponere
de causa scientiæ: aliās non probat,
secundum Abb. in d. c. cū
causam col. ij. de testi. & Bart. in
l. qui testamento. §. fin. ff. de test.
& Bal. in d. l. solā col. j. & Alex. in
cōsi. lxxv. col. iij. & Bal. & Ias. in
l. furiosum. C. qui testa. facc. poss.
14 ¶ Tertiò limita, quando per
vnum testem est deferendum iu-
ramentum suppletorium: quia
est necesse, quod ille testis etiā
non interrogatus reddiderit cau-
sam: aliās non facit semiplenam
probationem, secundum Bal. in
c. j. §. sacramētum col. ij. de con-
sue. rec. seu. & Alex. in cōsi. xxxij.
in j. vol. & Ias. in repe. admonē-
di. col. xciiij. verūc. quartò. ff. de
iureiur. plures alias limitationes
vide per Bal. & doct. in d. l. solam.
& per Moder. Cano. in d. c. cum
15 causam de testi. ¶ Ex pte dictis
ergo cōcluditur, quod vbiq; testis
deponit & assignat cau-
sam remotam à sensu proprio
ipsius testis, non probat. Hinc est
quod testis de credulitate non
probat: quia non deponit per
sensum proprium, vt not. plenē
16 Ias. in rub. ff. de iureiur. ¶ Quod
tamen limita, quando testis de-
ponit aliquid contra producen-
tem per verbum, credit: quia tūc
plenē probat contra eū: ex quo
ab eo approbatur. ita pulchre te-
net Lud. Rōm. in consil. ciiij. in
17 fin. ¶ Similiter, quando deponit
per verbum videtur, vel iudicio

suo non probat: quia non deponit de vero sensu, secundum Bar. in l. quid tamen. §. si arbit. ff. de arbi. & Alex. in cōsil. lxxiiij. col. iij. in princ. in j. vol. & cōsil. x. col. ii. in ij. volu. * Eodem modo quando testis deponit de auditu alieno, non probat: puta, scio, quia audiui dici à tali &c. quia non deponit de sensu proprio, ut est glo. in versicu p̄sto in l. testium. C. de testib. & plene per Felyn. & Fran. de Are. in c. tam li teris. de testib. nisi in factis antiquis: ut habetur in l. si arbit. ff. de probat. ¶ * Requiritur etiam in teste ad hoc, ut probeat, ut deponat cum iuramento: alius non valet eius depositio. l. iurandi. C. de test. & l. si quando eodem tit & debet iurare in iudicio, nō extrà l. tertia. §. Sabino. cum glo. ff. de test. * & debet iurare dicere veritatem pro utraq; parte, ut est gl. & Bar. in authē. sed iudei. C. de episc. & cler. & gl. & Bald. & communiter moderni in l. ij. C. de eden. & glo. in c. fraternitatis. 21 de test. * & si aliquis testis deponeret falsum sine iuramento, nō puniatur pœna falsi, sed extraordinaria, secundum Bal. in consil. cvj. in j. vol. & Ang. in consil. exc. iij. col. ij. in fi. quod nota pro limitatione consti. eos qui sciētia ter. ¶ * Super tertia q. principali communis conclusio est, q̄ testes possunt produci vsque ad publicationem in causa, & non ultra: nisi super articulis nouis dependentibus à veteribus: & ha-

bet locum tam in causa principali, quàm appellationis, propter timorem subornationis. Tex. est in cle. ij. de testi. & habetur per Bar. in l. per hanc. C. de tēp. appe. & quoniam materia ista est plene ventilata per Barr. & doct. in authē. ar. qui semel. C. de prob. & per Abb. & Fely. & cano. in c. fraternitatis. in c. cum clamor. & c. series. & c. ultra tertiam. de testi. & est conformis constit. quaz incipit iurisperitorum. ideò sufficiat pro nunc remissio ad loca præallegata: reliqua in materia testium dicam infra in versic. repulsa. Sequitur septimus actus, de interrogatoriis. Robertus Maranta l. V. D.

De interrogatoriorum productione.

- 1 Interrogatoria quomodo & quando presententur.
- 2 Interrogatoria testium, ad quem effectum fiant.
- 3 Interrogatoriorum copia parti dari non debet.
- 4 Index qui obmisit interrogare testes, super interrogatoriis à parte productis an inualide examinetur.

Septimus actus, est interrogatoriorum productio. * presentatis enim articulis, & vocatis testibus, solet altera pars petere copiam articulorum ad affectum presentandi interrogatoria contra testes ad veritatem indagandam. c. presentium. de testi. lib. vj. & debet ipsi parti petenti concedi terminus ad producendum

ducendum interrogatoria, vt no-
tat Spec. in tit. de teste. §. iam de

2 Interrogatoriis. colum. 1. * & fiut

ad effectum faciendi variare tes-
tes in altero ex illis decem præ-
dicamentis, quæ ponit Bald. in l.

3 testium. C. de testi. * quorum co-
pia non datur parti, ne instruatur
testes ad falsum. vt nor. Abb.
in c. per tuas. colum. fin. de test. &

4 Alex. in l. ij. C. de eden. ¶ Quid

autem, si pars producit interro-
gatoria, & iudex omittit interro-
gare testes super illis, an per hoc
inualidetur examen? Dic quod
non, sed remanet facultas parti

faciendi repeti testes super inter-
rogatoriis, etiam post publica-

tionem processus. ita tenet Alex.
in cons. xij. in fin. col. in iij. vo.
& cons. clxxxij. col. pen. in ij. vol.

Reliqua de hac materia, dic vt
dixi supra in prima parte iudi-
cij: scilicet huius sextæ partis, in
versicu. interrogatio. & habetur
per Specula. in d. §. iam de inter-

rogatoriis. in tit. de teste.

De instrumentorum productione.

1 Instrumentorum appellatione venit
omni scriptura instruens causam.

2 Instrumentum secundum formam ri-
tus, qualiter presentatur in iudicijs.

3 Mulier carceratur pro debito, quando
instrumentum secundum formam ri-
tus presentatur.

4 Instrumentum vt presentari possit,
secundum formam ritus, iuramentum
& penam contrahere debet. & liqui-
dum debet esse. & num. 5.

6 Instrumentum secundum formam
ritus, post viginti annos presentari
non potest.

7 Instrumentum secundum formam
ritus presentari non potest contra
heredem acitoris, sed creatorem ha-
res illud presentat.

8 Instrumentum continens debitum
valoris ultra vnciam, presentatur se-
cundum formam ritus.

9 Praesentio facta per debitorem, facit
non posse instrumentum contra eum
presentari, secundum formam ritus.
& quatenus fieri debeat.

10 Instrumentum secundum formam
ritus non potest presentari per procu-
ratorem.

11 Instrumentum secundum formam
ritus non presentatur contra debito-
rem, qui contraxit per procuratorem.
& non iurauit ipse debitor, sed pro-
curator.

12 Instrumento presentato secundum
formam ritus, si debitor est cōmmax,
potest de persona capi.

13 Instrumentum super adfistencia im-
petranda, quando & qualiter pre-
sentatur.

14 Creditor, qui elegit viā urbanius a-
gendi in iudicio, non potest ulterius
extra iudicium viā executiua agere.

15 Instrumentū vt fidem faciat, in mem-
brana charta scribi debet. & qua con-
tinere debeat. & numero 21. cum se-
quen.

16 Scriptura privata in charta de papy-
ro potest presentari.

17 Scriptura priuata d. se non facit fi-
dem, nisi quatenus per testes compro-
batur.

18 Citari debet pars, quando produ-

cuntur instrumenta, vel scriptura in iudicio, alias non probant.

19 Instrumenti. q. si collationata, potest in actibus velinqui, retento originali.

20 Falsam scripturam producens in iudicio, interrogari potest, an velit rui: & qualiter respondere debeat.

21 Instrumentum, ut fidem faciat, locū celebrati contractus vel instrumenti continere debet.

22 Instrumentum carens signo notarij, in eo apponi consuetum, non valet.

23 Indictionis obmissio vitiat instrumentum.

24 Scripturarū presentatio, an sit actus iudicialis.

25 Datio termini est actus iudicialis.

26 Scriptura vsq; ad quod tempus posuit in iudicio presentari.

27 Testes simul cum scriptura, post publicationem possunt produci.

28 Scriptura presentata post conclusionem, videtur extra processum. & index illam recipit ad solam sui instrumenti.

Omnis actus, qui successiue sequitur in iudiciis, est, quia solent produci instrumenta & alie scripturæ publicæ vel priuatæ in vim probationis. * nā appellatione instrumentorum, venit omnis scriptura instruens causam. l. i. ff. de fide instru. & no. gl. & doct. in rub. C. de eden. Super hoc pro introductione iuuenum declarabo breuiter duas q. Prima est, qualiter instrumenta presentari debeant in iudiciis. Secunda, vique ad quod tempus 2 produci possunt. ¶ Ad primam

quæstionē respondēdo præsuppono, quod in regno instrumenta presentantur altero de tribus modis: videlicet, vno modo via executiua & criminaliter: vt quādo instrumentū presentatur secundum formā ritus magnæ curiæ, qui incipit, item, si qui debitores &c. & tūc requiritur, quod instrumentū sit ex omni sui parte liquidum, & quod contineat instrumentum & pœnā, quo casu nō est necesse, qd præcedat libellus: nec requiritur alius ordo iudicialis: sed presentato instrumento, liquidatur per creditorem, pro quata summa ipsum presentat: & citatur debitor, vt veniat responsurus super tenore instrumenti: qui in ultimo peremptorio comparens interrogatur super tenore instrumenti: & si aliquam exceptionem allegat, statim carceratur, & debet illa exceptionem probare in vinculis, & vt dicitur in dicto ritu: & si non probauerit, tenetur soluere debitum & pœnam sileo: quæ est redacta hodie secundum communem obseruationem ad rationem tarenorum trium pro qualibet vncia petita, nisi, propter pœnā perituri, posset curia procedere contra debitorem ad pœnā corporalem: scilicet, ad mutilationē manus, vt est ritus magnæ curiæ in num. lvj. incipiens, nota, quod ille qui carceratur &c. & alius ritus in numero 179. incipiens, item seruatur ipsa curia, quod si aliquis &c. Verum ista pœna corpora

poralis hodie non est in obser-
uancia, & de facto non seruatur:
sed sola pœna pecuniaria. Et
quoniam etiam in ista via exe-
cutiua debet accusari prima &
ultima cōtumacia, vt est alius ri-
tus in num. 276. qui incipit, itē, q̄
vbi &c. Si tamen reus venerit in
ultimo peremptorio cum sacco
paratus ad soluendum, euitat om-
nem pœnam de æquitate, vt
est alius ritus in nu. 70. incipiēs,
item, q̄ si aliquis &c. sed si reus
defendendo se, in termino sibi
p̄fixo ad probandum suam ex-
ceptionem, probauerit solutio-
nem, vel falsitatem instrumenti,
tunc creditor punitur in vno au-
gustali pro qualibet vacia peti-
ta, vt dicitur in dicto ritu lxij. in-
cipiente, itē, si qui debitores &c.
in fin. Similiter si debitor in vl-
timo peremptorio cōparens, do-
ceat in promptu desolutione vel
alia satisfactione, non carcera-
tur: sed creditor carceratur tunc
& punitur vt calūniator & peri-
urus, vt est alius ritus in nume.
169. incipiens item, in casu p̄-
missō. ¶ Potest etiam fieri talis
p̄sentatio instrumenti contra
mulierem debitricē. & per hoc
est correctā in isto casu disposi-
tio authen. sed nouo iure. C. de
custo. reo. & authē. sed hodie. C.
de offi. iud. iud. vbi habetur qd̄
mulier non potest carcerari, ma-
ximē pro debito, vt notat plenē
Alex. & Iason in l. pleriq. ff. de in
ius vocan. Nam hodie in regno
potest mulier carcerari pro de-

bito, quando eo modo secun-
dum formam ritus p̄sentatur
instrumentū contra eam. & hoc
dictat expressē dictus ritus lxj.
dum dicit, item si qui debitores,
aut debitricēs. &c. qui loquuntur
etiam contra fideliores, vt ibi
expressē dicitur. ¶ Limita-
men primò hanc dispositionem
ritus & viam executiuam proce-
dere, dummodo instrumentum
contineat iuramentum & pœnā
vt in eo dicitur: quia aliās debi-
tor non esset periusus, nec pos-
set criminaliter cōueniri. ¶ Se-
cundò limita, dummodo instru-
mentum sit liquidū ex omni sui
parte. Quod procedit, etiam si
esset liquidum per relationē ad
aliud instrumentum: & sic sufficit,
dummodo aliud instrumentum
producat, vt est alius ritus in
nu. 62. incipiens, nota, q̄ ille ri-
tus, &c. in fin. ¶ Tertio limita,
nisi à die natiuitatis actionis in
instrumento contentæ fuerint
transacti anni viginti: quia tan-
to tempore esset p̄scriptū hu-
iusmodi p̄sentationi executi-
uæ, & posset tunc solum p̄sen-
tari instrumentum via ordina-
ria, vt dictat expressē dictus ri-
tus lxij. incipiens, nota, q̄ ille ri-
tus &c. ¶ Quarto limita, dum-
modo debitor contra quem p̄-
sentatur, sit viuus: secus, si esset
mortuus: nam contra eius hære-
des non potest eo modo instru-
mentum p̄sentari: sed solum
via ordinaria, p̄sumitur ha-
bere iustam ignorantiam: unde

non interrogatur super tenore instrumenti, ut est alius ritus in numero 178. incipiens, item seruatur ipsa curia, quod si debitor. sed e converso heres creditoris potest presentare eo modo instrumentum: debet tamen antea facere prambulum, & probare se heredem pro liquidatione instrumenti, ut dicitur in dicto ritu clxxvij. & est alius in nu. 221. incipiens, item seruatur ipsa curia, quod si sit presentatio &c. & alius in nu. 249. incipiens, ite seruatur ipsa curia, quod quando &c. ¶ Quinto limita, dummodo instrumentum contineat debitum valoris ultra vnciam: alius si est ab vncia infra, non potest eo modo presentari, ut est alius ritus nu. 271. incipiens, item quacunque &c. ¶ Sexto limita, nisi creditor esset antea praeuentus à debitore, ut rumpat sibi instrumentum ex aliqua iusta causa: quia interim pendente dicta praeuentione non potest instrumentum presentari, secundum formam ritus: nec proceditur ad interrogationem, ut est alius ritus lxxij. incipiens, nota, quod ille ritus &c. Ista autem praeuentionio est limitata hodie per regiam pragmat. quae incipit, malitius. qua cauetur quod debitor non potest praeuenire creditorem, nisi prestita prius fideiussoria cautione sub poena vnciarum decem de soluendo debitum in casu succumbentis: & tempore publicationis processus debet personaliter debitor praeueniens com-

parere, ut si non probauerit praeuentionem, possit detineri de persona. ¶ Septimo limita, dummodo instrumentum presentetur & liquidetur per principalem creditorem personaliter, non per eius procuratorem: nam in hoc processu executiuo & extraordinario non admittitur procurator etiam ad medianec ex parte actoris, nec ex parte rei, ut est alius ritus magnae curiae 182. incipiens, item seruatur dicta curia, quod in causis. ¶ Octauo limita, quando instrumentum fuit celebratum cum aliquo procuratore nomine debitoris, & ipse procurator iurauit nam tale instrumentum non potest presentari secundum formam ritus: quia instrumentum non est prestitum de facie ad faciem, & ideo contra dominum qui non iurauit personaliter, presentari non potest: minime contra procuratorem: quia licet condemnari possit procurator: non tamen sit executio contra eum, sed contra dominum, ut notat Angel. & doct. in l. Plautius. ff. de procura. vnde non esset æquum, quod procurator detineretur de persona: quia fieret actus executiuus contra eum. ita de hoc est dec. lxxij. consil. Neapol. ¶ Si tamen debitor citatus eo modo super tenore instrumenti, esset contumax, & non compareret in ultimo peremptorio: ex tunc in antea capi potest de persona, tanquam suspectus. de hoc est alius ritus

lxxvij. incipiēs, item, quòd si debitorē citati &c. & isto modo prædicto instrumentum præsentatur personaliter. ¶ * Secundò principali modo præsentantur instrumenta in regno realiter su per adfidentia impetrāda: & hoc procedit similiter, quando instrumentum est liquidum, & habet pactum de capiēdo, constitutum precarij, & hypothecam bonorum. nā isto casu habet creditor electionem scilicet agendi via extraiudiciaria executiua auctoritate dicti pacti de capiēdo: quia potest auctoritate propria capere tantum de bonis debitoris, quòd ascendat ad summā debiti: per ea, quæ plenè tenet Bar. in rep. l. creditores. C. de pign. vel agendo vrbanius, scilicet via iudiciaria, petendo adfidentiam citata parte. quo casu si innititur hypothecæ bonorum censetur intētare hypothecariā, quæ est actio realis. Si verò innititur constituto precarij existenti in instrumento, & censetur intētare conditionem, ex l. fina. C. de acquir. poss. quando agit contra tertium possessorem: ut habetur in decisio. cxxxix. consi. Neap. sed agendo contra ipsum principalem debitorem, censetur agere ad reuocationem precarij ad recuperandum naturalem possessionem ratione ciuili in eum translata per precarium: vt habetur per Bart. & docto. in l. quod meo. & in l. interdum. ff. de acquir. possell. & ita il-

li rei adfistit sibi hypothecata: & ideo adfidentia dicitur, quam tunc vrbanius agendo impetrat à iudice: & vñ cū ea iudex concedit suum decretū propter clausulas instrumentales: vt res illa hypothecata cum precarij constitutione, & pacto de capiēdo, capiatur: & publicis subhastationibus exponatur, & de pretio creditori satisfiat: & ita quotidie praticatur. * Si tamen creditor elegit hanc viam agendi vrbanius in iudicio, non potest vltcrius agere via executiua extra iudicium: vt tenet Bald. in l. j. col. v. versic. decimò quarto. &c. C. de seruitut. & aqua. Et quid si inuenit resistētem, an possit illum expellere propria auctoritate: & de multis aliis pertinentibus ad hanc materiam: vide Bar. & Saly. in d. l. creditores. & Francisc. de Aret. in consil. xxij. & Matth. de Afflic. in constit. pacis cultum. col. v. cum duabus seq. ¶ * Tertio modo præsentantur instrumenta & scripturæ via ordinaria: videlicet præcedente petitione, & litis contestatione, & dato termino ad probandum: tunc in meritis probationum producuntur scripturæ ad probandum intentionem producentis. quo casu de iure constitutionum regni si est instrumentum, debet produci in charta membrana: alias non facit fidem: vt est constituta. quæ incipit, consuetudinem, quam olim &c. Item, si instrumentum contineat summā vltra librā auri, debet

bet habere subscriptionem iudicis ad contractus, & trium testium probata vitæ ultra notariū. sed infra libram auri sufficient duo testes cum notario, & iudice. Et debent illi testes esse literati, sciētes scribere: si in illo loco ubi celebratur contractus, esset copia literatorum aliās sufficiunt illiterati: qui per signū crucis se subscribunt. Ita haec omnia traduntur in constitut. instrumētōrū robor. * Sed si est scriptura priuata, potest produci etiam in charta de papyro: secundum Lucam de Penna in l. ad inferiorum. col. iij. vers. item scias. & c. C. de apo. pub. lib. x. * Verū talis scriptura priuata de se nō facit fidē, nisi quatenus per testes cōprobatur: ut habetur per Bar. & docto. in authen. at si contractus. C. de fide instru. & in l. scripturas. C. qui pot. in pign. habe. & in l. ad mon. ff. de iur. iur. & in l. publicati. C. de testib. ¶ Verū, quādo producuntur instrumenta vel scripturæ in iudicio in vim probationis, debet pars citari: alias non probantur: ut not. Bald. in l. si quando. in fi. C. de testib. & Lud. Rom. in consil. clxxvj. column. ij. nisi producerentur ad solā instructionem iudicis: quia tunc non requiritur partis citatio: secundum Bal. in l. si qua per calumniam. ver. sed pone. & c. C. de episc. & cler. ¶ Et licet sit dictum, quod instrumenta debent presentari in forma probante in charta membrana, cum subscri-

ptionibus testium: hoc est verum in ipsa ostensione & productione, quæ fit in curia. tamen post ipsa producta, potest pars producens relinquere in actis copiam collationatam, & retinere originale penes se, ne aliquo casu in actis perdatur vel surripatur. & ita quotidie practicitur in regno. de hoc est ritus magnæ curiæ in num. 168. incipiens, item seruat ipsa curia, quod quauis

20 & c. ¶ Quid autem, si producat instrumentum falsum, & altera pars petit interrogari producentē, an velit eo uti, ad hoc ut possit ipsum accusare de falso: an teneatur respondere simpliciter: vel sufficiat quod respondeat conditionaliter: scilicet volo uti, quatenus verum esse apparebit, & non aliter? Dic quod debet respondere simpliciter: & si dubitat, datur sibi terminus ad deliberandum. & de hoc est decisio cclxxxix. consil. Neapo. & ita debet intelligi regia pragma, quæ incipit testem falsum. & idem dicimus in attestationibus testium ut habetur in dicta decisio. clxxvj. ¶ Requiritur etiam in instrumento præsentato locus celebrati contractus seu instrumenti: alias si in eo nō est descriptus, non valet, nec probat: ut not. Petr. Phil. Cor. in consil. ccxvj. column. ij. in litera b. in iij. vol. & not. gl. & Bart. in l. generali. C. de tabu. lib. x. * Idem dicimus de signo notarij, quia si non apponatur in instrumento, quādo est

confus

consuetum apponi, instrumentum non valet, ut per plura teneat idem Petr. Philip. Corn. in consi. cxviii. col. ij. in litera d. in iiij. volu. * ubi idem dicit de obmissio-
 23 ne indictmentis, quod vitiet instrumentū. & hoc ponit in d. cōsi. cxviii. in litera f. & cōsi. xcii. col. j. litera c. in eo. iiij. volu. & tenet Bar. in l. si librarius. ff. de regul. iur. & in l. nominatim. ff. de con-
 24 di. & demon. ¶ An autem præs-
 25 sentare istas scripturas in iudicio, sit actus iudiciarius, dic quod non: unde etiā in die feriata præs-
 26 sentari possunt. ut not. Spe. in tit. de dila. §. j. versic. sed pone iudex
 27 & c. circa fin. * Sed datio termini est actus iudiciarius, ut tenet idē Spec. in tit. de dila. §. nunc videamus. versic. sed pone ecce & c.

VENIO Ad secundā questio-
 28 nem principalem. * scilicet, usque ad
 29 quod tempus præsentrari possunt scripturæ. Dic quod de iure cō-
 30 muni possunt præsentrari non solum in termino probatorio, sed etiam quandocunque post, usque ad conclusionem in causa exclusi-
 31 uæ. c. cum dilectus. de fide instr. nā in hoc casu productionis scripturarum, cessat timor suborna-
 32 tionis. * hinc dicimus, quod quando testes producuntur, post publicationem vna cum scriptura possunt produci: ut not. Bald. & doct. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si certum petat. & Bal. in l. ampliore. C. de app. & Alex. in l. si ita scriptum. ff. de liber. & posthum. & canon. in c. series. de

testib. quod tamen declara & limita, nisi aliqua iusta causa subsit quia tunc potest iudex stare iusta causa, etiam post conclusionem in causa, admittere scripturam: ut tenet And. de Yser. in consitu. iuris peritorum. col. j. deinde superuenit consi. regni, quæ incipit, lite legitime, quæ secundum vnum intellectum glossæ & Andabiz, vult, quod scripturæ producantur infra terminum probatorium, & non post, verum, quoad hoc, illa constituitur, non seruatur. Nam superuenit regia prag-
 33 quæ incipit, cursu dilationū. quæ cauetur, quod scripturæ producantur infra quatuor dies viles
 34 à die publicationis, quando nulla fuit petita repulsa: sed si repulsa facta est, concisi quatuor dies currunt à die publicationis
 35 in causa reuulsa: & ita seruandum esset, cum illa prag. faciat in regno nō nouissimum. Et vide quæ dixi suprā in versic. exceptio. Ego tamen semper vidi obseruari, quod scripturæ recipiuntur in curiis usque ad conclusionem exclusi-
 36 uæ: & sic de facto & de communi stylo curiarum seruatur dispositio iuris communis scilicet d. c. cum dilectus. de fide instru. & ex hoc dico non seruari ritum magis curiarum in numero. 21. qui incipit, item, quod post terminum & c. qui vult, quod nō recipiantur aliquæ scripturæ post terminum probatorium, ut ponatur in processum contrariū est in viridi obseruantia: & maxime

ximè per d. regiam pragmat. quæ contradicit illi ritui. & similiter est correctus alius ritus. in num. clxx. incip. itē seruat ipsa curia, quod post terminum &c. qui in effectu dicit idem, quod præcedēs, salvo eo quod dicit in fine sui, scilicet, quod post conclusionem est hodie in obseruantia, sci licet, q. quando producitur scriptura post conclusionem, tunc actorū magister facit in illa scriptura præsentationē denotando q. post conclusionem producta fuit: & non ponit illam in processu, sed extra processū: & iudex potest illam videre solum ad sui instructionem, & non in vim probationis: & ita seruat. Reliqua in hac materia dic, vt dixi suprā in vers. dilatio. & vt habetur per Specu. in tit. de instr. edi. per totum. & per Moder. in e. cum dilectus. & in e. scripta verò. & in e. cum Ioannes. de fide instrum. Robertus maranta V. I. D.

De iuramento, eius differentia & usu.

- 1 Iuramentum, quod duplex sit.
- 2 Iuramentum necessarium, aliā suppletorium, quod dicitur.
- 3 Iuramentum suppletorium deferitur etiam post conclusum in causa: dummodo ante conclusionem petiū sit. & numero 10.
- 4 Iuramentum suppletorium, quot & quæ requirantur vt deferatur. & numero 5, 6, 7, 8, 9. & 10.
- 5 Iuramentum suppletorium non deferitur hæc ed.
- 6 Persona vili & suspecta de perurio, non deferitur iuramentum suppletorium.
- 7 Iuramentum suppletorium, non deferitur in causa ardua & criminali.
- 8 Causa parua vel magna dicitur, secundum personarum conditionem.
- 9 Iuramentum non deferitur in suppletionem, quando semiplena probatio est elisa per probationes contrarias.
- 11 Iuramentum litis decisorium, quod dicitur. & qualiter deferatur.
- 12 Probatio an admittatur contra iuramentum litis decisorium.
- 13 Iuramentum quod deferitur in iudicio alicui aduersario, vt principali & legaliori, veritatis appellatur.
- 14 Testis de mera veritate iurare debet: alias non probat.
- 15 Iuramentum calumnia, credulitatis appellatur.
- 16 Iuramentum in litem quod duplex sit & quando & qualiter deferatur.
- 17 Iuramentum purgationis, quod dicitur. & quando deferatur.
- 18 Purgatio canonica, quæ dicitur: & quæ vulgaris.
- 19 Iuramentum pro enormitate criminis secundum l. si quando C. unde vt qualiter deferatur.
- 20 Iuramentum damnum passi, an & quando faciat plenam fidem
- 21 Presumitur prædecreto seu sententia iudicis maioris. Secus in indice inferiori. & pedaneo.
- 22 Expensarum taxatio fit mediante iuramento litigatoris
- 23 Iuramentum promissorium, quod dicitur. Et an inducat obligationem.
- 24 Pactum nudum, an firmetur iuramento

mento.

25 Iuramentum assertorium quod dicatur, & quis sit effectus eius.

26 Iuramentum confirmatorium quod dicatur, & quis sint effectus eius.

27 Iuramentum fidelitatis, quod dicatur.

28 Iuramentum fidelitatis quid contineat.

29 Iuramentum fidelitatis à quo & cui præstatur.

30 Iuramentum fidelitatis præstatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem.

31 Baro non potest exigere iuramentum fidelitatis à vasallo, sine mandato vel literis regis: alias privatur feudo.

32 Iuramentum ligū quod sit, & in quo differat à iuramento fidelitatis.

33 Ligū quis dicatur.

34 Iuramentum temerarium, vel calore iracundie factum, an servandum sit.

35 Ludens & ludere videns, & mutuās pecuniam ludenti, & docens ludentē, æquiparatur, & omnes pœna indulta contra ludentes puniuntur. Item in iurante non ludere.

36 Iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici potest.

37 Iurans delictum committere non tenetur ad observantiam iuramenti.

38 Iurans non ferre testimonium, non obstante iuramento potest variari.

39 Fidei iurare pro proximo in periculo constituto quā potest, non obstante iuramento per ipsum de non fidei iubendo præstito.

40 Iuramentum in malè promissū, non est servandum.

41 Iurans ducere uxorem in casu, quo voverat castitatem, an teneatur ad observantiam.

42 Iurans adimplere omnia, quæ ab eo petentur, non tenetur adimplere aliquid turpe.

43 Iurans per viscera Christi, vel alia membra, blasphemare dicitur.

44 Iurans per demones, vel aliam creaturam, an teneatur ad observantiam.

45 Iuramentum an præstari possit per procuratorem habentē speciale mandatum.

Nonus actus, qui successivè emergit in iudicio, est iuramentum. Pro cuius eidentia est sciendum. * quod iuramentū in genere sumptum, est duplex: scilicet, iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale dicitur propriè illud quod præstatur in iudicio: cuius multæ sunt species. (* Et prima est species iuramenti, quod appellatur necessarium: alio vocabulo dicitur suppletorium: & est illud, quod deferretur in supplementum probationis: ut quando actor vel reus probavit semiplenè: nam potest iudex parte petente deferre iuramentum semiplenè probanti: per cuius iuramentum erit suppleta probatio sufficiens ad condemnationem vel absolutiōem. * dicitur necessarium: quia ex necessitate deferretur parte petente: etiam altera parte inuita: ut probatur in l. in bono fidei. in versic. oportet. C. de reb. cred. * & potest deferri etiam post conclusum in causa:

causa dūmodo sit petitiū ante con-
clusionē: secundū Alex. in cōf. liij.
col. fi. in j. vol. & tal. plenē rāgit
in rep. l. admo. col. cliij. & seq. ff.
de iureiu. & de isto iuramēto, ita
dicitur plenē per Bar. & doct. in d.
ladmo. & in d. l. in bonz fidei. &
ibi Bal. & Sal. & per caso. in c. fi.
de iureiu. ¶ Et ad hoc vt defer-
ri possit hoc iuramentū, requi-
runtur sex copulatiue: quorū si
aliquod deficit, nō defertur. Pri-
mō enim requiritur, qd sit semi-
plenē pbatū per vnū testē omni
exceptione maiorē: secundū Alex.
in cōf. xxvij. in j. vol. & cōf. xix.
col. pen. in iij. vol. & cōf. xviij.
col. ij. & iij. in ij. vo. & Pet. Philip.
Cor. in cōf. cxliij. col. ij. in ij. vol.
alias nō faceret in isto casu semi-
plenē pbatōnē: vel qd sit pbatū
semiplenē per alias species proba-
tionū: de quibz habet p mod.
¶ in d. ladmo. ¶ Secundō requiritur,
qd ille, cui defertur tale iuramen-
tum, sciat verissimiliter veritatē
per sensū corporeū: quia in hoc
requiratur testis: vt no. gl. in d. l.
admo. in ver. exacto. & ibi Bart.
circa fi. col. & glo. in d. l. in bonz
fidei. C. de reb. cred. & ideo non
defertur heredi: quia verissimi-
liter ignorat veritatem negotij.
¶ Tertiō requiritur, qd is, cui de-
fertur, sit vir: quia alias persone vili &
suspecte de periurio non defer-
tur: secundū Abb. in d. c. fi. sanē.
col. iij. de iureiur. & Bal. in l. qui
accutur. C. de eden. & Bar. in d. l.
admo. col. fi. ¶ Quartō requiri-

tur, qd causa non sit magna, sed
modica: nam in causa ardua vel
criminali non defertur: secundū
gl. in d. ladmon. in ver. exacto. &
ibi per omnes doc. & in d. l. in bo-
nē fidei. ¶ Dicitur autē parua vel
magna, secundū conditionē per-
sonarū: secundū Bar. in auctē. nisi
breuiore. C. de sen. ex bre. reci.
& Pet. Phi. Cor. in cōf. lvij. col.
fi. in iij. vo. & Alex. in cōf. xxxix.
in fi. in v. vo. ¶ Quintō requiri-
tur, qd dicta semiplena probatio
non sit in aliquo elisa per proba-
tiones contrarias: quia tūc nō de-
fertur: vt no. gl. & Bal. in l. j. C. qui
& aduer. quos. & Lud. Ro. in cōf.
xci. col. pen. ¶ Sextō requiritur
qd iuramentū fuerit petitiū. ante
conclusionē in causa: nā tūc potest
deferri nō possit: vltimū dixi alias
secus, ad instantiā partis: secundū
Alex. in cōf. liij. in j. vo. vnde pra-
ctica cōmunis est, qd facta publi-
catione cōpareat litigator, & di-
cat qualiter credi ex processatīs,
plenē suā intētiōnē probasse: ita
qd debet victoriā reportare. Si ta-
mē eū semiplenē probasse cōri-
gerit, petitiū sibi deferri iuramen-
tū suppletoriū. alias protestat & c.
nā si iudex nō daret iuramentū,
tūc cōcurrētibus dictis sex requi-
sitis, faceret litem (nā reliqua de
hac materia dic, vt per doct. ma-
ximē Ias. in d. ladmo. ¶ Secūda
species iuramēti iudicialis est iū-
ramētū litis decisorij. & tale iū-
mētū ab initio dicitur volūtariū
respectu deferentis: quia defer-
tur ex voluntate partis, iudice

tamen

¶ non defertur heredi Mancin. qui plures cumu-
lat in suo tract. de iuramento art. 6. nō 57. fol.
mibi 95. Tiraguel. de premissis. f. a. glos. unica
fol. iij. q.

tamen approbante, item is, cui deferretur, non tenetur præcisè iurare sed potest iuramentum referre: vt habetur in l. manifestæ. ff. de iureiur. Exemplum est quòd alter ex litigatoribus nō potest probare suam intentionem, & dicit alteri parti, ego volo stare iuramento tuo: nam tenetur pars vel iurare, vel iuramentum referre, dicendo, iures tu aliàs habetur pro confessio: vt d. l. manifestæ. & not. in d. l. in bonæ fidei. Quod tamen intellige quando iudex approbat tale iuramentū: aliàs posset per partē inuitā recusari nec referri, secundū Bart. in d. l. manifestæ. & Abb. in cap. fin. colum. iij. de iureiur. & And. de Ysern. in c. j. in versic. & cum datur de consuet. rec. feud. & habetur in l. generaliter. C. de rebus cred. Dicitur autem decisorium, quia per ipsum deciditur lis, sicut per sententiam, adeò quòd vltiā nō admittitur alia probatio in contrarium. l. ij. & l. non erit. §. datō. ff. de iureiur. & l. j. & ibi per doct. C. de reb. cred. ¶ Quod intellige non admitti probationem ad retractandum iuramentum ciuilitè, sed bene admittitur probatio ad puniendum criminaliter iuramentum de periurio: ita tenet Andr. de Ysern. in d. c. j. §. similiter. versic. sacramentum. in fin. de consuetu. rec. feud. vbi hoc intelligit, quando quis scienter iurauit, & iuramentum fuit alteri nociuum. ¶ Tertia species iuramenti iudicialis,

est illud, quod deferretur in iudicio alicui aduersario, vt principali & legaliori: vt quando quis examinatur super positionibus medio iuramento: vt dixi suprà in versicu. positio: & hoc appellatur iuramentum veritatis, dato quòd fiat per verbum credulitatis, vt ibi dixi. & est voluntarium ex parte deferentis. differt tamen hoc iuramentum à præcedenti, quia hoc delato potest nihilominus probari contrariū. verū is, qui iurauit, non punitur de periurio, sed solum Deum habet vltorem. l. ij. C. de reb. cred. & And. de Ysern. in d. §. similiter & de hoc est ritus magnæ curiæ, in nume. 283. incipiens, item, quòd quodocunque, &c. in fin. ¶ Quarta species iuramenti iudicialis, est iuramentum veritatis, quòd deferretur testibus: nam testis debet iurare de mera veritate, aliàs non probat: vt dixi suprà in versicu. testis. nec sufficit, si diceret, ita est si bene recordor. vt tenet Petr. Philip. Corn. in consil. xciiij. col. j. in litera c. in iij. volumine. ¶ Quinta species iuramenti iudicialis, est iuramentum calumpniæ, de quo plenè dixi suprà in versicu. iuramentum calumpniæ, & istud appellatur iuramentū credulitatis: vt l. ij. §. quod obseruari. & ibi Barto. & doctō. C. de iura calum. & de eius materia, vide aliqua per And. de Ysern. in const. vniuersos. & constitut. lite legitimè.

¶ Sexta species iuramenti iudicialis,

Impet. pot. actor tale iuramentum reuocare ante acceptationem Boer. decis. 243. non. Mancin. de iuram. ar. 5. n. 28. fol. 77.

cialis est iuramentum in litem,
de quo loquitur totus titulus. ff.
de in litem iur. & istud deferretur
per iudicem, non autem per par-
tem, & deferretur actori. l. ij. & l. vi
deamus. §. deferre. ff. eo. tit. item
deferretur ob solum dolum aduer-
sarij, non ob latam culpam. l. in
actionibus. eo. tit. & istud iura-
mentum est triplex, videlicet, iu-
ramentum in litem affectionis,
in quo consideratur interesse sin-
gulare affectionis, vt si habeas affe-
ctionem ad librum, ad quem es
mihi condemnatus. possum iura-
re de illo interesse affectionis,
propter dolum tuum, & potest
hoc interesse excedere verum
ac iustum valorem, in quo tria
requiruntur copulatiue. Primum
quod sit actio bona fidei, vel stri-
cti iuris arbitraria: secundum,
quod condemnatus sit in dolo,
nolendo restituere. Tertiū, qd sit
res in qua verisimiliter cadat af-
fectio, sicut in libro, alijs secus,
vt in numis. l. numis. ff. de in litem
iur. ita hæc omnia tangit. l. as. in
rubr. ff. eo. tit. Secundum, est iu-
ramentum in litem de interesse
singulari, vt si deposui pecuniā:
& quia eam mihi non restituiti.
fui condemnatus ad poenam, vel
pignus meum fuit venditum a
creditore meo, possum iurare
de isto interesse singulari extra
rem: vt d. l. vnus. Tertium, est iu-
ramentum in litem de interesse
cōmuni, & de veritate: vt si fuisti
in mora dandi mihi seruum, qui
mortuus est, possum iurare ob

dolum tuum de vera æstimatio-
ne, quanti valebat ille seruus, &
eatenus mihi condemnaberis: vt
d. l. in actionibus. §. planē. cum l.
seq. & not. l. as. in d. rub. eo. tit.
¶ Septima species iuramenti iu-
dicialis, est iuramentum purga-
tionis, quod deferretur reo in cau-
sis arduis & criminalibus, & etiā
in civilibus: puta, quando contra
reum sunt aliqua indicia vel se-
mplena probatio, ita quod non
potest diffinitiuē condemnari:
tunc iudex potest sibi deferre iu-
ramētum purgationis, per quod
iurabit reus se nō teneri ad de-
bitum, vel non commississe tale
delictum: & sic diffinitiuē absol-
uetur. Et de isto iuramento lo-
quitur propriē tex. in d. admo-
nendi, & in authē. nouo iure. C.
de poena iudi. qui malē iudi. & l.
v. C. de fal. & gl. in l. j. C. de sic. &
Bart. in consi. ciij. in si. incip. vi-
sis testibus, & c. & l. as. in l. tertia.
in prin. col. v. ff. de iure iur. ¶ Itē,
de isto iuramento loquitur totus
titulus extrā, de purgat. cano. vbi si
aliquis est infamatus de crimi-
ne, quod non potest plenē pro-
bari compellitur se purgare per
iuramentum. Est quēdā alia pur-
gatio, quæ dicitur vulgaris, de
qua loquitur titulus extrā, de
purgat. vul. quē loquitur de duel-
lo: vt quando litigantes volunt se
purgare per ducellum: quē purga-
tio est omni iure prohibita, quia
per eam videtur tentari. Deus: vt
in cap. j. & ibi Abb. de purgatio.
vulg. & habetur in consti. regni
monarc.

monarchiā. Et de hoc iuramento purgationis loquitur And. de Yser. in cap. j. §. si verò fuerit. de
 19 controuer. inuest. ¶ * Octaua species iuramenti iudicialis est, quando propter enormitatem criminis, defertur iuramentum contra violentum spoliatorē, vt si quis spoliat me possessione seu domo mea, possum probare per iuramentum meū, de rebus mobilibus ibi existentibus, & de hoc in odiū spoliatoris iuxta l. si quando. cum ibi no. C. vnde vi. & c. fi. extra quod metus causa, & hoc potest dici iuramentum in litem, & non datur contra vniuersitatem in damno clandestino pro valore rerum amissarum: vt not. glos. in constitut. si damna. & ibi etiam Andr. de Yser. in penult. col. ¶ * Nona species iuramenti iudicialis est, quando extaret statutum, quod stet iuramento damnnum passi, prout est hodie in regno regia pragmat. quae incipit, statumimus, qua cauetur, quod quando damnū passus, habet animalia damnū dantia in possessione suo, statui suo iuramento. Idem etiam, si officialis deprehendit animalia: quia statui soli iuramento officialis denunciatis: alius est necesse, quod probetur ad minus
 20 per vnum testem cum iuramento damnū passi, quando non habet animalia in manu: & iudex qui aliter pronūciat punitur ad quinq; vncias applicandas fisco: & agitur istae quaestiones corā baiulis: non habetur in d. pragmat.

21 * Scias tamen, quod licet aliās praesumatur pro decreto iudicis l. Herennius. §. Caia. & ibi glos. & Brt. ff. de euict. tamen intelligitur de iudiciis maioribus, non autem de istis baiulis, & iudiciis minimis & pedaneis: quia pro eorum sententiis & decreto non praesumitur. ita tenet Bald. in l. tutores. ff. de confir. tutor. & Ias. in rub. C. qui admit. col. iij. in
 22 princ. ¶ * Decima species iuramenti iudicialis, est iuramentū, quod praestatur in taxatione expensarum: nam expensae factae in iudicio prius taxantur per iudicem, & postea datur iuramentū victori, qui fecit expensas, & postea interponitur declaratoria per iudicē, vt habetur in auth. post iusiurandum & auth. nouo iure. & ibi Bal. C. de iudic. & hoc fuit introductum ex causa: quia grauatur victor in eo, quod non recuperat omnes expensas propter taxationem, releuatur in alio, vt stet iuramento suo. vnde si vellet plenē probare per testes omnes expensas, non fieret earum taxatio per iudicē, vt dicit doct. in d. authen. & haec quod ad iuramentū iudiciale dicta sufficiat.

SECVNDVM principale
 23 * iuramentū, est extra iudiciale, & ideo sic dicitur, quia extra iudiciū praestatur. Cuius similiter multa sunt species: & primò reperitur vnum iuramentū, quod appellatur promissoriū: vt quando aliquis iurat se daturum, vel facturū aliquid simpliciter sine

aliqua causa vel stipulatione, & sic continet promissionem de futuro, & de isto loquitur textus in l. si quis pro eo. ff. de fideiussores. & c. de hiis qui iurant. & istud iuramentum non producit actionem de iure civili, nec obligat iurantem, nisi in vno casu, scilicet quando libertus iurat prestare operas patrono. l. ut iurandi ff. de oper. liber. & not. Bart. in d. l. si quis pro eo. col. j. & ij. & Ioan. de Imo. in repet. c. cum contingat. col. xxij. cum tribus sequen. versic. circa tertiam & c. de iure iur. sed de iure canonico est secus: quia potest agi ex tali iuramento. saltem implorando officium iudicis: ut dicit Imo. in d. c. cum contingat. col. xxvj. in fi. & sequen. & hanc conclusionem firmat beatus Tho. in sua summa, secunda secundæ. q. lxxxix. articulo vij. ubi tenet, quod talis promittens tenetur ad observantiam iuramenti, si cum eo concurrat iudicium & iustitia. unde dicerem in isto casu, quod posset adiri iudex ecclesiasticus per viam denuntiationis Evangelicæ: per ea, quæ dixi supra in tract. de denuntiatione. in prin. huius sexiæ partis. ¶ Ex prædictis potest solui illud dubium: scilicet, verum pactum nudum firmetur iuramento ex pacto nudo oritur actio, ut est communis opinio omnium scriptorum. in cap. j. de pact. multo fortius, quando iuramentum in-

teruenit, sed iure civili non producit actionem pactum nudum iuratum: ut notat Innocentius in capite j. de eo, quod merus causa. & Bal. in l. fin. col. ij. C. de fidei commissis. & Bald. in l. j. C. de oper. liber. & idem Bald. in authen. sacramenta. C. si aduers. vendi. de qua materia vide Iasonem in l. iuris gentium. §. sed cum nulla. col. v. ff. de pact. & in l. si quis maior. C. de transact. ¶ Secunda species iuramenti extrajudicialis est illud, quod appellatur iuramentum assertorium: ut quando quis asserit aliquid esse de presenti, vel de præterito, & iuratur quando iurat quis se esse maiorem, vel regem habuisse victoriam, vel simile. de hoc loquitur text. in cap. omne. & cap. ut noueritis. xxij. q. j. & per totam. & l. si alterius. in fine. C. si minor se mai. dixit. & not. Imo. in cap. cum contingat. col. lxxv. in fi. & col. cvij. in prin. de iure iur. Verum in minore sit differentia, quia si iurat verbaliter, se maiorem, potest probare contrarium. Secus si realiter tactis scripturis: ut d. l. si alterius & de hoc iuramento assertorio similiter tractat beatus Tho. in summa, secunda secundæ. q. lxxxix. articulo vij. ¶ Tertia species iuramenti extrajudicialis est, quod dicitur confirmatorium: ut quando apponitur iuramentum in aliquo actu de se inualido. & per iuramentum firmatur. Exemplum est in auth. sacramenta. C. si aduers. vendi. & in c. cum contin-

gat.de iureiurā. Similiter in donatione inter virum & uxorem, quæ nō valet. l. j. & per totum. ff. de do. inter vir. & vxor. & tamen firmatur iuramento, secundum Bart. & Alex. in l. Sciens & Augerius. ff. ad l. falc. & Abb. in capite donatio. de donat. inter virum & uxorem. & Paul. de Cast. in cōsil. lxxv. col. ij. in ij. volumine. & de isto iuramento tractat plenē Bart. in d. l. si quis pro eo. & c. pro. in d. c. cum cōtingat. vbi plura exemplapponit. & Alex. in cōsil. xli. j. & cōsil. lxx. in ij. volumi. & cōsil. iij. in iij. volum. & Franc. de Aret. in cōsil. ij. & cōsil. xxij. & cōsil. lxxiij. & Andr. de Yser. in cap. j. §. item sacramenta. de pace iur.

27 **¶** *¶* Quarta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum fidelitatis, quod tenetur præstare vassallus domino suo, siue sit vassallus feudatarius, siue burgensis, secundum And. de Yser. in ca. j. colum. j. qua. vass. iura. deb. fide.

28 **¶** In quo iuramento lex continetur. Primum, scilicet, quod iuret seruare dominum incolumem, tutum, honestum, vtilem, facile, & præstare auxilium. quæ lex numerantur in cap. j. de noua for. fidel. & ibi per Andr. de Yser. & habetur plenē in deci. 265. cōsil.

29 Neapol. in iij. & v. colū. **¶** Item, quando tale iuramentum præstat dominus baroni, debet iurans excipere personam imperatoris sui regis, quæ semper cesseret exceptuata, scilicet, vt promittat dominum suum defen-

dere aduersus quamcūque personam, præterquam contra regem. cap. imperialem. §. si. & ibi Andr. de Yser. de prohib. feud. alien. per Feder. & in d. cap. j. in princ. de noua forma fidel. **¶** Et hoc iuramentum potest præstari etiam per tutorem vel curatorem & procuratorem, secundum Alex. in cōsil. x. colum. iij. in ij. volu.

31 **¶** Item nō potest Baro exigere hoc iuramentum à vassallis sine mandato regis, vel literis regis, alijs punitur priuatione feudi, & publicatione bonorum: vt est constitutio. regni, quæ incipit, comite vel barone & c. & tenet Andreas de Yser. in c. si minori. circa si. si de feud. sue. controuer. & habetur in d. deci. 261. cōf. Neap.

32 **¶** ver. vicesimo & c. **¶** Est & aliud iuramentum fidelitatis, quod appellatur iuramentū ligij: & propriè est illud, quod præstatur soli imperatori vel regi, non autē inferiori: & in hoc differt iuramentū ligij à iuramento fidelitatis: & tunc quādo vassallus iurat regi, iurat indistincte ipsum defendere contra omnē personā, neminem exceptuado. & de hoc est alia deci. cōsil. Neap. in numero 307. **¶** vbi declaratur quis dicatur ligius: nam exponitur quasi ligatus & adstrictus regi: vel dicitur, à legalitate, quam tenetur seruare regi contra omnē personam. vt not. Babb. in l. j. §. in primo. col. penul. C. de cadu. tol. & Andr. de Yser. in constit. domini à vassallis. & in d. ca. j. de noua

for. fidel. & Ioan. Andr. in cle. pastoralis. §. rursus. versic. ligius. de re iudi. & Franc. de Arc. in consi. clj. vbi etiam examinatur de iuramento fidelitatis, quod tenetur præstare episcopus archiepiscopo. & quid si episcopus sit exemptus. de qua materia tractatur in cap. dilecti. de maio. & obe. & in c. cum olim. el. ij. & ca. antiqua. & ibi gl. de priuil. ¶ Quinta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum temerarium: vt quando aliquis calore iracundie iurat. nã si iuramentum est aliàs illicitum, non valet. si verò esset licitum, vt si quis iuraret non exire domum, vel non ludere, vel aliud simile, tunc propter iracundiam non ligat, nec est periurus contraueniens. Tutius tamẽ est petere absolutionem ad cautelam, quẽ de facili conceditur. secundum Abb. in cap. sicut. de iureiuran. & de hoc iuramento habetur Deuteronomij. cap. vj. & Ecclesiastici. cap. xxij. & per Ioan. Chrysost. super Matth. c. v. ¶ De eo tamen, quod dixi de iurante non ludere, si tale iuramentum fieret sine iracundia, ita esset periurus ludendo, sicut videndo ludere, vel mutuando pecuniam ludẽm: & ita punitur æqualiter poena contraludentes inducta, tam is, qui ludit, quàm is, qui videt ludere, vel pecuniã mutuat. ita tenet Bal. in authen. interdicimus. in prin. C. de episc. & cle. vbi idẽ dicit in eo, qui docet ludentem. Multa alia exempla possent da-

ri de hoc iuramento temerario, præsertim, quando quis ex praua cõsuetudine iurat: vt habetur in c. iurauit. xxij. q. iij. ¶ Sexta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum illicitum, de quo loquitur tex. in c. innocẽs. & per totam illam q. xxij. quæst. iij. & not. gl. ibidem. in summa. Super hoc est sciendum, qd iuramentum potest dici illicitum altero de tribus modis: vt habetur in d. c. innocẽs. Primo modo ex eo, quod iuratur. Secundo modo ex causa extrã veniẽte. Tertio ex modo iurandi. exemplum primi est, quando illud iuramentum de se est prohibitum, & vitiosum. ¶ vt si quis iurat cõmittere vnum delictum: quo casu nõ tenetur ad obseruantiam: quia tale iuramentum non ligat. c. si aliquid. & c. nõ est. & c. actione. & c. inter cetera. xxij. q. iij. & habetur per Abb. & doct. in cap. intimauit. de testib. ¶ Idem etiã, quando quis iurat non ferre testimonium. quia non obstante iuramento, potest examinari, secundum Abb. in d. ca. intimauit. idem in eo, qui iurat non esse de consil. si. in prin. ff. ad municipa. ¶ Idem in eo, qui iurat non fideiubere: quia potest non obstante iuramento fideiubere pro proximo in periculo cõstituto: vt not. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de iureiur. in rubr. de quo vide omnino Old. in cons. xc. Et de his & aliis similibus exemplis, tractat plenẽ lat. in §. item, si quis postulante. col. xij. & seq. institu. de

de actio. & Pau. de Cast. in consi. cccxl. in j. vol. & Cald. in consi. 40 viij. in tit. de iureiur. * & quod iuramentum in malè promissis non sit seruandum, tenet Andr. de yser. in ca. j. col. vj. qui succel. 41 teneatur. in feud. * Exemplum secundi est, quando quis post votum castitatis iurat ducere vxorem. 42 Idem, quando iurat adimplere omnia, quæ ab eo petentur: quia si petatur aliquid turpe, non tenetur implere iuramentum. c. cum iuramento. de homi. & c. est etiam. & c. vnusquisque. 43 xxij. q. iij. * Exemplum tertij est, vt si quis iurat per viscera Christi, vel per ventrem, vel per capillos, vel per membra pudibunda Christi: nam tale iuramentum, dicitur blasphemia: vt inquit Bald. in l. iij. in fin. C. de reb. cred. & Bal. in l. j. C. si quis imple. male. & in l. accusationem. col. iij. C. qui accu. non poss. vbi plus dicit, quòd tale iuramentum est species hæresis: vt est text. in authent. vt non luxu. cont. natu. in rubro & nigro. & c. si quis per capillum. xxij. q. j. * Eodem modo si quis iurat per demones, vel aliã creaturam, est iuramentum illicitum & peccat iurans, debet tamen seruare iuramentum, si id, quod iurat, non est prohibitum. c. mouet. xxij. q. j. & not. Alex. in consil. xxvij. col. pen. in j. vol. & habetur in c. & si Christus de iureiur. reliqua circa hanc materiã dic. vt per Spe. in tit. de iura. dela. per totum. & per mod. repeten-

tes. rubr. de iureiur. & per doct. in locis superius allegatis. * An autem iuramentum possit præstari per procuratorem habentem speciale mandatum? Dic. q. sic, in animam constituentis, secundum Bar. & Alex. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect. & Alex. in l. ad egregias in prin. ff. de iureiur. & in l. vulgo. ff. de in litem iur. Rober. Maranta.

De actorum Editione.

- 1 Actorum appellatione, quæ scriptura veniant.
- 2 Instrumenta & scriptura producta in iudicio, an dicantur esse de actis & num. 3.
- 4 Exempli scriptura in actis registrata, non facit fidem nisi sit collationatum parte presente vel citata.
- 5 Acta iudicij voluntarij, veniunt actorum appellatione.
- 6 Acta iudicij, & acta litis siue causa quæ dicantur.
- 7 Actorum genus triplex reperitur.
- 8 Acta, gestæ & monumenta, qualiter inter se differant.
- 9 Acta iudicij fieri debent parte presente, vel citata, & absente per contumaciam: alias non probant, nec alieri parti præiudicant, in casu, in quo sumus in contradictorio iudicio.
- 10 Acta iudicij ad alterius parti instantiam debent fieri: alias non valent.
- 11 Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debent, vt faciant fidem.
- 12 Obligatio penes acta curia recipi debet coram iudice, vel iudice mandante, alias recepta extra locum iudicij, non valent, nec habent executionem paratam.

ratam. & num. 13.

- 13 Obligatus penes acta curia potest recipi, etiam absente creditore.
- 14 Acta per notarium deputatum scribi debent, nec possunt per alium persequi.
- 15 Acta iudicij scribi debent per notarium à Rege creatum: vel per duos scriptores priuatos de iure communi. Et quid seruetur in regno.
- 16 Princeps sine causa iuri gentium detrahere non potest.
- 17 Acta scripta per priuatum in loco ubi priuatus actorum magister esse consuevit an faciant publicam fidem. Et an iste communis error ius faciat. & num. 18. 19.
- 18 Consuetudo tanti temporis, cuius initij non est memoria, habet vim priuilegij.
- 19 Acta reciproca scripta per priuatam, per alteram partem impugnari non possunt.
- 20 Scriptura inhabili utens, non potest similem contra se productam impugnare.
- 21 Dicto vnus statutus de voluntate partium.
- 22 Acta iudicij in scriptis celebrari debent: aliàs non valent nisi in causis brevioribus.
- 23 Acta iudicij an per testes probari possint.
- 24 Acta coram iudice non requirunt testes, sed sic coram arbitro.
- 25 Acta ante publicationem, publicam fidem non habent.
- 26 Atestationes non publicata, etiam semiplene non probant.
- 27 Acta non publicata, aequiparantur imbreuiature notarij.
- 28 Acta iudicij non possunt fieri in die feriato.
- 29 Libellus potest presentari, & recipi die feriato etiam ad honorem Dei.
- 30 Latio insignis potest mitti ad furcas, etiam die feriato ad honorem Dei.
- 31 Acta voluntaria iurisdictionis, die feriato exerceri possunt.
- 32 Testes etiam die feriato ad honorem Dei examinari possunt.
- 33 Acta pia & requirentia celeritatem, fieri possunt die feriato.
- 34 Decretum super alienatione rerum minoris, die feriato interponi non potest.
- 35 Debitor fugitiuus capi potest, etiam die feriato ad honorem Dei.
- 36 Confessio etiam in die feriato, potest in iudicio recipi.
- 37 Processus factus die feriato ad honorem Dei, valet, quando iudicis iurisdictionis erat tempore peritura.
- 38 Processus potest fieri die feriato ad honorem Dei, in curia principis.
- 39 Excommunicationis sententia die feriato fieri potest.
- 40 In causis carceratorum die feriato proceditur.
- 41 Actus omnes iudicarij expediri possunt in ferijs messijs, & vindemiarijs.
- 42 Acta de die, & non de nocte, fieri debent.
- 43 Acta iudicij, locum, mensem, diem, & annum, in quo celebrantur, continere debent: aliàs non valent.
- 44 Actus deperditus, & alijs de nouo confectus, si prima postea reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi, & secundum quæ debet indicari.
- 45 Acta omnia regulariter sunt edenda: aliàs potest appellari & non edens presumitur in dolo.

Actorum

46. Actorum editio, est species defensionis.

47. Actorū editio, per notarium iudice mandante fieri debet, & non aliter.

48. Attestationes testium, ante publicam uonem edi non debent parti.

49. Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.

50. Allegationes iurū, an debeant edi parti.

Notarius acta edere non tenetur, si de salario.

Domina testium non tenetur quis edere parti ante publicationem.

Acta debent edi cuicumque prætendenti interesse, etiam si non sint ad eius instantiam celebrata, secus in instrumentis.

Acta debent edi sumptibus petentis.

Copia libelli, sumptibus actoris dari debet.

Acta originalia non debent edi, sed solum copia sub pœna falsi.

Acta edi debent, cum die, consule, loco & tempore.

Acta semel edita, possunt millies peti ut iterum edantur. Secus in instrumento: quia regulariter non editur, nisi semel.

DEcimus actus, qui successiue consideratur in iudiciis, est actorū editio super quo breuiter examinabo tres quæst. principales. Prima erit, quid veniat appellatione actorum. Secunda, an indistinctè omnia acta iudicij faciant plenam fidem, & qualiter. Tertia quæst. erit qualiter ista acta sint edenda petentibus.

V E N I O Ad primam quæst. super qua concludo. *quod acta

dicuntur omnes scripturæ in iudicio factæ coram iudice, & scriptæ manu officialis, scilicet tabellionis ad hoc deputati: vt declarat Alex. in l. acta. & in l. actorū. ff. de re iud. vbi dicit, qd etiam sententiā venit appellatione actorum. idem tenet Abb. in c. quoniam contra. col. ij. in fin. de proba. vbi vide Bal. plenè declarantem, quæ scripturæ veniant appellatione actorum. hoc etiam declarat Bald. in authen. quæ supplicatio col. j. versicul. item licet scriptura, & c. C. de pre. impet. offe. vbi dicit, quod non ex eo solo, quod scriptura est facta per tabellionem actorum, dicitur de actis iudicij, nisi fiat coram iudice vel iudice mandante. adde Bal. in l. interrogatam. C. de liber. causa. & Bar. in l. illud col. ij. vers. deinde nota, & c. & ibi etiam Bar. C. de sacr. sanct. eccle. & Card. in clem. sepe. §. & quia in ix. q. de verb. sign. & Alex. in l. j. in princ. ff. de verb. oblig. & Bald. in c. j. §. item sacramenta. col. pen. in fin. vers. quærit insuper, & c. de pace iur. fir. & quod sententiā venit appellatione actorum, est tex. cum glo. & Bar. in l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fisci. ¶ An autem instrumenta, & aliz scripturæ productæ in iudicio, dicantur effecta de actis, eo ipso quod sunt productæ? Inno. in c. cum in iure. in fin. de offic. deleg. tenet, quod ipsum instrumentum quantum ad contractum & obligationem in eo contentam, non est de a-

actis sed sola productio instrumentorum & scripturarum, est de actis. Idem tenet Bald. in l. ij. col. iij. ver. iuxta hoc queritur, &c. C. de edē. vbi per hoc intert, quod instrumentum productum in actis, editur sine die & consule, sed solum editur dies productionis: quia quantum ad productionem, est effectum commune instrumentum iuxta l. j. §. edenda. ff. de eden. sed certe, si ista opin. Innoc. & Bal. ita simpliciter intel ligeretur, resultare possent aliqua absurda, & maxime, quia altera pars non posset petere copiam tenoris instrumenti producti in actis, sed solam copiam presentationis ipsius. nam si tenor non est de actis, ergo non est effectus communis, & sic non esset edendus: quod est contra d. §. edenda. Præterea, si in tenore instrumenti esset aliquod verbum, faciens contra producentem, & in favorem adversarii, non posset adversarius eo uti pro se: quia non est de actis, quod est contra not. per gl. & moder. in l. j. §. editiones. ff. de eden. vbi habetur communiter, quod producens instrumentum in iudicio, cōsetur approbare omnia cōtenta in eo, etiam contra se facientia. & adversarius potest eo uti pro se, sicut dicimus in testibus, qui deponere debent pro utraq; parte. ita plenē declarat Ias. in d. §. editiones. unde causa vitandi ista cōtraria videtur esse dicendum, quod tam productio, quam tenor in-

strumenti producti sit de actis maxime cum tota die videamus communiter praticari, quod eo ipso, quod instrumentum vel alia scriptura producitur in iudicio, potest adversarius petere eius copiam, & sibi editur cum die & consule. & cum toto tenore scripturæ: ergo tota est effecta de actis, & tota communis.

¶ Puto in ista varietate polle dari istam declarationem, videlicet quando aliquis producit instrumentum in iudicio, & non facit illud registrari in actis de verbo ad verbum sed solum notarius scribit in actis, die tali, &c. talis produxit unum instrumentum procuracionis, vel debiti vel aliud simile, quod incipit sic, & finit sic, &c. sed eius tenor non apparet extensus in actis, puta quia producens retinuit sibi instrumentum penes se: & tunc verum dicit Innoc. & Bald. quod sola productio, est de actis, & non tenor instrumenti: ex quo tenor non reperitur in actis. & dato, quod notarius fecerit de eo mentionem, quod viderit, non tamen in hoc sibi creditur: ut not. Alexand. in consil. vj. col. ij. in fio. in iij. volum. & per Moder. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. nam si tenor esset de actis faceret publicam fidem, sicut alia acta absque eo, quod originale producat. quod est falsum, secundum Alex. ibi & doct. in d. authen. si quis in aliquo. Sed si queris, an isto casu possit adversarius

uersarius petere copiam tenoris instrumenti. Dic, quod sic. nam licet non sit de actis propter deficientiam registrationis, tamen quia parscepit eo uti in iudicio per productionem, ratione huius usus tenetur illud edere. ita tenet Bald. & Alexand. in l. ij. ff. de eden. per d. §. edenda sunt omnia. & tunc posset procedere opin. Bald. in d. l. ij. C. de eden. scilicet quod edatur sine die & consule. Nec semper sequitur illa consequentia: ista scriptura non est de actis, ergo non debet edi.

Nam si quis facit mentionem de instrumento in libello, per dictionem imitatum, tenetur illud edere ante litem contestatam, & tamen non est de actis: ut not Barto. & docto. in l. edita. C. de edend. Quandoque producens instrumentum, facit ipsum registrari in actis: vel quia relinquit ipsum originale authenticum in actis cum presentata sub tali die &c. vel quia facit ipsum exemplari autoritate iudicis, & facit ipsum collationari per actorem notarium, cum fide sua in calce, quod ipsum collationauit scilicet exemplum cum originali, & concordat de verbo ad verbum, & illa copia collationata relinquitur in actis, continens totum tenorem instrumenti: originale autem recipitur per producentem, ne forte aliquo casu perdat, & istud quotidie videmus seruari in iudiciis. Et tunc dico, quod totus tenor instru-

menti est de actis, non solum ipsa productio, adeo quod illa productio illius copie registratæ & collationatæ facit dictam copiam habere publicam fidem, absque eo, quod producat original. ita tenet Bal. in l. fina. in v. quest. C. de edic. diui. Adri. to. & de mente Specul. in titu. de instru. edi. §. nunc dicamus. col. iij. versicu. illud autem scias &c. pro hoc est glossa in dicta authent. si quis in aliquo. & ibi etiam Bart. & communiter doct. & glossa & Barto. in l. chirographis. ff. de admi. tut. & Angel. in §. illud. in authent. ut frat. filij &c. ¶ Hoc tamen intellege & declara, dummodo talis registratio sit facta parte presentate & non contradicente, vel parte citata: alias nullam fidem faceret talis copia, quanuis collationata. ita tenet Alex. in d. consi. vj. colum. si. in prin. in iij. vol. & est de mente Barto. & doct. in dicta authent. si quis in aliquo. quod nota perpetuo: quia raro hoc aduertunt litigantes, & actorum notarij: unde in allegationibus iuris possessale scripturam destruere. ¶ De reliquis autem, que veniunt appellatione actorum, traditur plene in d. c. quoniam contra. de probat. tam in tex. quam in gl. & per doct. ibi. * inter que addo, quod non solum acta, que sunt in iudicio contentioso, & contradictorio, veniunt appellatione actorum, sed etiam omnia alia, que sunt in iudicio voluntario: in quibus decretum iudicis interponitur

nitur: prout sunt tutelæ & emancipationes, & alia similia, secundum Inno. in c. j. col. j. de probat. quæ alio vocabulo dicuntur acta forensia, secundum eum ibi. ex eo, quia in foro agitur. & not. etiam Bald. in l. comparationes. col. ij. vers. querit etiam de foren
 6 si & c. de fide instru. ¶ Ista autem acta, quæ sunt in iudiciis, quedam dicuntur acta iudicij proprie, & quedam acta litis siue causæ. & differunt inter se: quia acta iudicij sunt illa, quæ tendunt ad iudiciorum sollemnitatem & ordinem: prout sunt citationes, libelli, satisfactiones, & litis contestatio, publicatio & conclusio, & alij similes actus. Acta vero causæ seu litis sunt, quæ respiciunt factum pro victoria causæ obtinenda, prout sunt attestations, confessiones, scripturæ, & alie probationes. ita declarat glô. in cle. sape. in vers. defensiones. & ibi etiam Car. in tertio not. & in j. q. de verbor. significat. & Abb. in c. causam, quæ. in primo no. de testib. * & propterea in materia actorum solet fieri distinctio tri
 7 membris: videlicet, Quedam sunt, acta, quæ respiciunt litis ordinationem: & sunt illa, quæ modo appellavi acta iudicij. Quedam sunt quæ respiciunt veritatis indaginem: & sunt illa, quæ modo appellavi acta litis seu causæ. Quedam sunt quæ respiciunt litis decisionem: & sunt sententiæ diffinitivæ, de quibus plenè per Bart. in l. is, apud quæ. C. de eden.

& in l. cum lite mortua. ff. iudic. solu. & Abb. Fely. & cōmuniter doct. in d. c. causam, quæ. in quibus locis plenè declaratur, quæ acta pereant perempta instātia. & ad ibi dicta meremito, & aliqua dixi in materia instātiæ, suprà in quinta parte principali huius tractat. ¶ Quæ autem sit differentia inter acta, gesta, & monumenta? Dic quod acta, proprie sunt illa, quæ sunt scripta coram notario & iudice, scilicet, per ipsum notarium acta rû. Gesta possunt dici ea, quæ sunt facta, sed non scripta. Item, gesta continentur facta magnorum principum: & omnia registrata in archivio publico personarum, possunt appellari gesta. Sed monumenta, dicuntur scripturæ publicæ & priuæ, quas quis habet penes se extra iudicium, ex eo quia causam ipsius muniunt, quæ alio vocabulo appellantur documenta, ut habetur in cap. cordi. de appellat. lib. vj. & in authen. si quis in aliquo. C. de eden. & ita hanc differentiam declarat Cardin. in cle. sape. §. & quia in vij. q. de verbor. signifi. Aliquando tamen acta & gesta confunduntur, & vnum & idem important, ut est text. in l. gesta. C. de re iud. c. & not. Bart. in l. j. ff. de offic. procur. c. sa.

VENIO ad secundam questionem principale, videlicet, * an indistinctè omnia acta iudicij, faciant plenam fidem, & qualiter. Super qua oportet investigare, quæ requirantur ad validitatem actus

actorum. ad hoc. vt tanquam publica faciant plenam fidē. & dic quod plura requiruntur. ¶ Et primo requiritur, quod fiant parte præsente vel citata, & absente per contumaciam, aliās nō probant, nec alteri parti præiudicāt, in casu, in quo sumus in cōradi-
 10 & c. ij. de testib. ¶ Secundo requiritur, quod acta fiant altera parte instante, adeo quod debet apparere ex actis, ad cuius instā-
 11 tiam actus celebratur, aliās acta non valent. Ita tenet Angelus in consil. cclxvj. col. ij. vbi præcipue loquitur de sententia lata, quod non valeat, nisi appareat ad cuius instātiā lata fuit. vnde sententia nunquam debet ferri, nisi vna pars faciat instātiā, & faciat aliam partem citari ad sententiam, aliās non valet. ita tenet Imol. in d. l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Bar. in l. j. C. vt quæ des. aduo. Pau. de Cast. in l. j. C. de iudi. & Iac. in l. properādum. §. & si quidem. col. j. C. de iudi. ¶ Ter-
 12 tiò requiritur, quod fiant coram iudice, vel iudice mandante: vt not. Alexā. & Imo. in l. acta. ff. de re iud. gl. & Bald. in l. illud. C. de sacrosanct. eccl. & Bal. in l. inter-
 rogatam. C. de lib. causa. & Luc. de pēna in l. instar. C. de iure fil. lib. x. vbi per hoc infert, non va-
 13 lere obligationē receptā penes acta curie, nisi sit receptā coram iudice. Adde etiam, vel nisi rece-

pta sit iudice mandante, vt habe-
 14 tur in decis. cxxxv. consil. Neap. vbi plus dicitur, * quod ratione iuramenti in ea apposti, potest recipi talis obligatio penes acta, etiam absente creditore. Et per hoc pater, quod istæ obligatio-
 nes quas quotidie recipiunt nota-
 15 rarij extra locum iudicij, & sine præsencia iudicis, & dicunt illas recepisse penes acta, non valent, nec habent executionem paratā. vt est de mente Lucę de pen-
 na. in d. l. instar. & exprēssius tenet Matth. de Afflictis. in consil. magistri camerarij. col. penul. & cōsti. cordi nobis. col. pe. in prin. quod nota: quia quotidie nota-
 16 rarij actorū errāt in hoc. ¶ Quarto requiritur, quod acta scriban-
 tur per notarium actorum depu-
 17 tatum: adeo quod ille notarius, qui incepit scribere acta vnius processus, ille debet scribere re-
 18 liqua, aliās acta nō probant, nisi iste esset impeditus: quia tunc po-
 19 test alius surrogari. ita tenet Bal. per illum tex. in l. j. C. de sportul. & Bald. in l. ij. C. quom. & quādo iu. & Bart. in l. j. ff. de offic. consu. & Bald. in l. repetita. C. de episc. & clerici. & Ludouic. Roma. in consil. cclxxxj. & Bald. & Paulus de cast. in l. testamēta omnia. C. de testamentis. ¶ Quinto requiri-
 20 tur, quod ille, qui scribit acta, sit notarius creatus à rege, aliās acta scripta ab alia persona non valent in hoc regno: secus esset de iure communi, quia vbi non potest haberi notarius, possunt adhib

adhiberi duo scriptores, etiā priuati ad scribendum acta, quorū scripta faciunt publicam fidem in iudicio, vt est textus in capitulo, quoniam contra. de probatio. imō dicit simpliciter Bald. in l. comparationes. col. tertia. versū. quārit etiam de forensi &c. C. de fide instrumen. quōd de mādato iudicis possunt scribi per alium quālibet per tabellionem. Sed hodie in regno est iuri communi derogatū per constitutiones regni: quibus inductū est, vt acta non fiant per aliam personam, nisi per notarium creatū à rege, & sic in hoc est correctā dispositio dicti capituli, quoniam contra. vt est constitut. quā incipit, magistri camerarij. & ita illam constitutionē intelligit ibi Matthi. in pen. col. scilicet quōd per eam sit derogatum iuri cōmuni. Sed certē ego puto quōd nō fuit ista mens illius constit. scilicet velle corrigere dictum capit. quoniam contra. Nam legum correctio semper est enitanda, vbi non apparet expressē. l. p̄cipimus. C. de appel. & l. facimus. C. de testa. sed dico, quōd potius illa constit. est cōformis cum iure communi. Nam ius commune ponit duos casus, scilicet quōd magister actorū, debet esse notarius, vbi haberi potest: sed vbi deest copia notariorum, possunt adhiberi duo probi, & idonei viri ad scribendū acta: quorū fides æquiparatur fidei tabellionis. Sed constitutio regni prouidit solum in

vnum casum, scilicet, q̄ magister actorū sit notarius, & in hoc est conformis cum iure communi, & vltra non progreditur corrigendo ius commune de duobus scriptoribus. Ergo ille secundus casus, tanquā obmissus per regni constitutionē debet remanere in dispositione iuris communis. l. si cūm dotem. in principio. ff. soluto matrimo. & l. commodissimē. ff. de liber. & posthu. vt euitetur legū correctio. Præterea, illa constit. non dicit quōd siue possit haberi copia notariorum, siue non, semper magister actorum debeat esse notarius creatus à rege, aliās acta non valeant: merito debet declarari & limitari per legem antiquam iuris communis, scilicet, quōd adhibeatur notarius creatus à rege, vbi copia notarij haberi potest: aliās sufficiant duo scriptores priuati viri idonei, vt lex noua distinguatur per veterem. l. sed & posteriores. ff. de legi. cūm debeat ledere ius commune in minus, quā potest. Præterea, ius commune in hoc fuit conforme cum iure gentium, secundum quod in ore duorum vel trium fiat omne verbum. capitulo nouit. de iudic. l. vbi numerus. ff. de testib. Vnde satis iniusta fuisset illa constit. quando in defectum notarij voluisset detrahere fidei duorum testium, quos lex communis in hoc adhibuit vt scriptores & testes, æquiparando eos fidei notarij: quia videretur detrahe-

re iuri gentium: * quod sine causa princeps huius seculi facere non potest, vt plenè tradit Fely. cap. quæ in ecclesiarum. colum. ij. & colū. x. & sequen. de const. Ex quibus rationibus firmo hanc conclusionem, quod dispo- sicio dicti cap. quoniam cōtra. nō est hodie correctā in regno: imō est in viridi obseruantia. Vnde etiam hodie in defectum nota- rij possunt adhiberi duo scripto- res. ¶ Sed iuxta hoc cadit quo- tidianum dubium. in multis lo- cis, terris, & ciuitatibus huius regni, est quedam antiqua obser- uantia, quod in curiis solet esse vnus actorum magister priua- tus, & non notarius, qui toleran- te populo scribit acta iudicij, & coram eo partes litigant sine cō- tradictione aliqua: quæro an acta scripta ab isto, faciant publicam fidem, si fortè altera pars videns se succubere vult venire ad hoc refugium miserorum, & allegare nullitatem actorum & pro- cessus: prout pluries hic casus mihi reuenit in facto. Et certè nulli est dubium, quod scriptor talis nec de iure communi, cum sit solus, nec per regni constitu- tionem, habet publicam fidem. vnde eius acta non valent. solum posset esse dubium, an ille com- munit error populi, qui tenuit eum, vt actorum magistrum, faciat ius iuxta ea, quæ tradun- tur in l. Barbarius. ff. de off. prat. Super isto casu pro decisione po- no hanc cōsolationem negatiua.

quod talia acta non habeant pu- blicam fidem, quia iste est ca- lus expressus cōtra cōstitutionē regni prædictam, quæ vult, quod quando magister actorū est vnus debet esse notarius, & consuetu- do contraria non posset tollere illam cōstitutio quia in procemio constitutionum, in fine, impera- tor tollit omnes consuetudines, etiam futuras, quæ facerent con- tra illam constitu. vt not. ibi gl. & probatur in alia constitutio. quæ incipit, puritatem, vbi man- dat primò seruari constitutio- nes regni, & in defectum earum tunc seruentur consuetudines. vnde dato, quod populus per consuetudinem introduxisset, qd priuatus scriptor possit esse actorum magister, non tamen po- tuit derogare constitutioni re- gni. Nec obstat, quod cōmunis error facit ius: quia in contrariū est veritas in casu isto, ex quo communis error non potest fa- cere notarium eum, qui non est. vnde acta facta per talem nota- rium putatiuum, non valent: ita plene concludit la. in d. l. Barba- rius. col. xj. super illa q. an instru- menta gesta per notarium puta- tiuum valeant. & cōcludit quod non, & plures allegat. tantò for- tius in casu isto, vbi populus scit eum non esse notariū, vnde ces- sat ille cōmunis error, in titulo notariatus. nam populus vellet tunc vēdicare sibi authoritatem regiam, scilicet, creādi tabellio- nes & publicas personas, quorū

& quarū scripturis detur plena fides, quod fieri non potest, vbi
 18 per Ias. ¶ Istam conclusionem limbo duobus modis. Primò, nisi esset consuetudo, cuius initij non esset memoria, quod semper in tali loco & ciuitate fuerunt magistrī actorum priuati, & non reperitur memoria interruptionis huius consuetudinis: nam tūc ex quo talis consuetudo habet vim specialis priuilegij Principis, pu-
 20 iij. ff. quod quisque iur. vbi plura exempla ponit de eo, qui vtitur aliqua scriptura inhabili pro se: vel approbat aliquam personam in aliquo officio: nam non potest vltcrius dictam scripturam vel personam in eodem vel simili officio impugnare: vbi multos docto. allegat, & ad ibi allegata me remitto. Nec posset ob stare, quod priuari vellent creare tabellione: quia dico, quod non creāt, nec officium publicū sibi vendi-
 21 cant: sed solum dant fidem vni viro priuato, quod potest fieri per partes. l. Theopompus & ibi Bar. & doct. ff. de dote p̄leg. & Bar. in l. Lucius. ff. de fidei. iuss. cut dicimus etiam in arbitro electo per partes, cui per compromissum datur fides, vt stetur dicto ipsius. Eodem modo possunt partes eligere vnum scriptorem, cuius scriptis habeant dare plenā fidē in earum p̄iudicium, cum nihil repugnet, nec in aliquo legatur hic publica vtilitas, imò in hoc casu suggerit æquitas illius edicti, quod quisque iuris, & c. Nā eo ipso, quod ego produco iura mea

per non publicam personam, dico quod non debet audiri: quia censetur dictum scriptorem & eius fidem approbasse, patiendo ab eo examinari suos testes, & alia sua acta scribi, vnde non potest modò illius fidem impugnare. & moueor per ea, quæ plenè cumulat Iason. in l. j. §. editiones colū. tertia & quarta. ff. de eden. & idem Ias. in l. j. in princ. colum. 20 iij. ff. quod quisque iur. vbi plura exempla ponit de eo, qui vtitur aliqua scriptura inhabili pro se: vel approbat aliquam personam in aliquo officio: nam non potest vltcrius dictam scripturam vel personam in eodem vel simili officio impugnare: vbi multos docto. allegat, & ad ibi allegata me remitto. Nec posset ob stare, quod priuari vellent creare tabellione: quia dico, quod non creāt, nec officium publicū sibi vendi-
 21 cant: sed solum dant fidem vni viro priuato, quod potest fieri per partes. l. Theopompus & ibi Bar. & doct. ff. de dote p̄leg. & Bar. in l. Lucius. ff. de fidei. iuss. cut dicimus etiam in arbitro electo per partes, cui per compromissum datur fides, vt stetur dicto ipsius. Eodem modo possunt partes eligere vnum scriptorem, cuius scriptis habeant dare plenā fidē in earum p̄iudicium, cum nihil repugnet, nec in aliquo legatur hic publica vtilitas, imò in hoc casu suggerit æquitas illius edicti, quod quisque iuris, & c. Nā eo ipso, quod ego produco iura mea

mea coram tali scriptore, & facio per eum examinari meos testes, & scribi omnia acta mea in processu, videor habere hanc intentionem, vt illa acta mea faciant publicam fidem, & profint mihi ad victoriam obtinendam contra aduersarium meum: vnde non possum postea impugnare processum, quem semel approbavi: quia debeo pati, quod similiter acta aduersarii mei per eundem scriptorem recepta, faciant fidem contra me, propter æquitatem dicti edicti. per ea, quæ not. l. si. in d. l. j. & in d. s. editiones. ¶ Sexto requiritur, quod acta reducantur in scriptis, nisi causæ essent breuiores: quia tunc non requiritur scriptura per authenticam, nisi breuiores. & ibi Bart. C. de senten. ex breui. reci. ita tenet Abb. in d. c. quoniam cõtra. in l. ij. notab. per illum tex. & ibi etiam Fely. de probat. & declarat Ant. de But. in c. cum ad sedem. de sti. spo. * & super hoc potest addere illud dubium, an actus iudicij possint probari per testes: & sic aliter, quam per scripturam. Nam secundum cõmuniem conclusionem, acta iudicij non requirunt testes: quia ne testibus habent publicam fidem. Barto. in l. emancipati. e. C. de fide instr. & Bald. in l. gesta. versic. quæro, nunquid acta & c. C. de re iudic.

22 ¶ *Quo* tamen notabiliter intelligitur de actis factis coram iudice: secus, si fiant coram arbitro: quia non valent sine testi-

bus, etiam si per notarium scribantur. ita tenet Alex. in consil. xii. in l. iij. col. ii. in j. vol. & consil. xix. col. iij. in l. iij. vol. Quod nota perpetuo: quia poteris annullare multos processus arbitratorum: quia nunquam vel raro aduertunt in adhibendo testes in eorum actis. vnde ad q. incidenter motam, dico quod acta possunt probari per testes, dummodo desponant de tenore ipsorum. text. est in l. quoniam. C. de hæreti. & Bald. in l. iue. in arbitris. colum. ij. versic. venio ad ver. si autem & c. C. de arbit. quod tamen intelligitur, quando acta requirentia scripturam, fuerint celebrata in scriptis, & sunt perperita, tunc enim possunt probari per testes, secus si nunquam fuerint scripta: quia ex quo non valent, non oportet probari per testes. Sed si scilicet talia acta, quæ de necessitate non requirunt scripturam, possunt indistinctè probari per testes, ita declarat Barto. in d. l. emancipatione. & Lanfranc. in d. cap. quoniam. contra. col. iij. & habetur per Cano. in ca. A Ibericus. de testib.

25 ¶ *Septimo* requiritur, quod acta sint in iudicio publicata: nam ante publicationem non habent publicam fidem. l. gesta. C. de re iudic. & Bald. in l. publicati. in v. q. C. de testib. * Et dicit Bal. in l. in bonæ fidei. col. iij. versic. item queritur. C. de reb. credit. & etiã semiplenè non probant attestaciones non publicatæ. * Acta enim non publicata, sunt ad instar im-

feriato secundum Bar. in marg.
in verb. feriz. versic. ult. & Inn. in
37 c. vlt. tertia, de test. ¶ * Octa-
uò limita, quando iurisdic-
tio iudicis esset tēpore peritura: quia
tunc potest procedere tempore
feriato ad honorē Dei & homi-
num, secundum Abb. in c. fi. col.
fi. de iud. & Spec. in tit. de fer. §.
38 sequitur vers. pen. ¶ * Nonò li-
mita in curia principis: quia in
ea procedi potest die feriato, vt
tenet Spec. in tit. de fer. §. j. vers.
39 est autem. ¶ * Decimò limita in
sententia excommunicationis,
quē potest ferri die feriato, secū-
dum Spec. in tit. de fer. §. sequi-
tur. ver. porro ea. & Fed. de Sen.
40 in cons. xj. ¶ * Vndecimò limita
in causis carceratorū: quia in
eis procedi potest die feriato. l.
diuus. & ibi Alex. & docto. ff. de
fer. & habetur in l. custodias. ff.
41 de publi. iud. ¶ * Duodecimò
generaliter limita hodie in re-
gno quoad ferias mēsiū & vin-
demiārum: quia omnes actus iu-
diciarij possunt in talibus feriis
expediri, ex quo in regno de cō-
suetudine sunt sublata, & non
seruātur. gloss. est in constit. re-
goi, quā incipit, baiulos omnes.
42 ¶ * Nonò principaliter requiri-
tur quòd acta fiant de die, & non
de nocte. c. consilium. & ibi gloss.
& Abb. in fin. col. de offi. deleg. &
præsertim sententia non potest
ferri de nocte, vt not. docto. in
l. non minorem. C. de transact.
Quid autem si extaret consue-
tudo contraria, in quibus casu-

bus valeant acta de nocte? vide
Ias. in d. l. non minorem. & Fely.
in d. cap. consuluit. col. antepen.
43 ¶ * Decimò principaliter requi-
ritur pro validatione actorum,
quod in eis singulis inferatur lo-
cus, dies, & mēsis. & annus, in
quo celebrantur. text. est in c. quo-
niam contra. & ibi gloss. in vers.
tempora de prob. & habetur in
capit. abbate sanē. circa fin. de re
44 iudi. libr. vj. ¶ * Sed iuxta hoc
posset cadere dubium: quid si
sunt facta acta alicuius proces-
sus, & postea perditur proces-
sus, adeo quòd est necesse face-
re acta de nouo, deinde celebra-
tis nouis actis reperitur primus
processus, cui est danda fides, &
an credatur primis vel secundis
actis: dic, qd si nondum est lata
sententia super secundo proces-
su, creditur primo tantum, & nō
secundo, & secundum prima a-
cta debet ferri sententia. Secus si
esset sententiatum super secun-
dis actis, antē, quā essent in-
uenta prima. ita tenet Andr. de
Yler. in consti. cordi nobis

VENIO Ad tertiam quæ-
45 stionē principālē, scilicet, ¶ quali-
ter sunt edenda acta, super qua
firmo nonnullas conclusiones
veras, & cōmunes. Et prima con-
clusio generalis est, qd omnia
acta iudicialia siue causā ciuilibis
siue criminalis, debent edi liti-
gātibus petentibus liij. cum sua
materia C. de edend. in tantum,
quòd si non edantur, potest ap-
pellari. liij. C. vt lite pen. & c. G.

H a per p

perpetuus de fide instr. Probatur etiam in l. j. §. edenda. ff. de eden. ea præsertim ratione attenta: quia actus iudiciarius eo ipso, quod factus est, censetur communis alteri parti, & ideo potest petere copiam, ut supra dixi. & habetur in d. §. edenda & §. editiones. & ibi nota. eod. tit. Item is, qui iudice mandante non vult acta edere, præsumitur in dolo, secundum Alexand. in l. vii. ff. de edend. pro hoc est text. in l. non potest dolo. ff. de regul. iur. * Potest etiam assignari ratio: quia editio actorum, est species defensionis. Patet, quia fit ad effectum ut petens possit deliberare, an velit cedere an contendere. l. j. in princip. ff. de edend. & auth. offeratur. C. de litis contest. Item fit ad effectum veritatis inuestigandæ, ut dicit text. in d. l. is apud quem. nam habita copia facilius potest quis respondere confitendo vel obiciendo, & sic merita causarum partium assertionem panduntur. l. fin. C. si per vim vel alio modo. unde iudex poterit de veritate causæ facilius iudicare, & ipsam veritatem inquirere visis allegationibus utriusque partis. ¶ Limita hanc conclusionem, dummodo talis editio fiat iudice mandante: alia sine mandato iudicis non tenetur notarius actorum edere acta, secundum Bal. in d. l. is apud quem col. j. in prin. per illum text. in ver. iubebit. ubi etiam Paul. 48 de Castr. C. de eden. ¶ Secundò

limita non procedere in attestationibus testium quæ ante publicationem edi non debent parti, sed debent esse secretæ penes iudicem & actorum notarium, timore subornationis. gloss. est in d. l. is apud quem per illum text. secundum quintam leg. C. de eden. & ibi Bal. hoc expressè tenet in ij. col. ver. venio ad quintam & c. per §. quia verò. in auth. de testi.

49 ¶ Tertiò limita in interrogatoriis testium: quæ licet sint de actis non tamen debent edi alteri parti ad evitandum subornationem testium, ut not. Abb. & doct. in c. per tuas de testi. & Alexand. in d. l. is apud quem

50 ¶ Quarto limita in allegationibus iuris, quæ licet sint in actis productæ, tamen non debent edi alteri parti, ex quo sunt ad meram instructionem iudicis. ita tenet Innoc. in d. c. per tuas de testi. & Alex. in authen. iubeamus. C. de iud. contrarium tamè tenuit Ias. in d. l. is apud quem. col. ij. & in d. l. j. §. edenda. ff. de ede. & ratio est secundum eum, quia postquam allegationes sunt registratæ in actis, sunt effectus communes: unde debent edi, sicut alia communia. sed Matth. de Afflict. doctor Neapol. in constit. si dam. col. xij. tenet primam partem scilicet, quod non datur copia allegationum, & dicit quod hoc iure veti mur. Ego puto esse distinguendum. Aut is qui producit allegationes, facit scribi in eis præsentatam, & facit illas registrari in actis:

actis: & tunc teneo op. las quod
 edi debent. per d. §. edenda. Aut
 nō presentat illas in modum ac-
 torum in processū, sed dat illas
 in manica iudicis, ad meram iu-
 dicio instructionem, & non vult,
 q. sint de actis: & tunc procedat
 alia opin. scilicet, q. non edantur.
 & ita quotidie video seruari in
 practica: quia tūc pars nō potest
 petere copiam ex quo non sunt
 effecte communes: cum sint pro-
 ducta extra processum, vnde fi-
 nita causa potest producens il-
 las sibi reaccipere: quia de neces-
 sitate non debent in processu
 remanere: cum non sint de pro-
 cessu. ¶ Quinto limita, dum-
 modo offeratur salarium acto-
 rum magistro, aliā sine merce-
 de non tenetur edere acta. tex. est
 in l. argentarius. in princ. & ibi
 cōmuniter doct. ff. de edē. ¶ Sex-
 to limita in nominibus testium,
 in iudicio productōrū, & exami-
 nandōrū: quia ante eorū publi-
 cationē non tenetur pars, quæ
 vult aliquos testes examinare,
 edere nomina eorū alteri parti,
 ne subducantur vel subornentur
 sed soli iudici nominare tene-
 tur. ita tenet Spec. in tit. de teste.
 §. qualiter. ver. post hoc. & Alex.
 in l. j. §. editiones. col. pen. ff. de
 eden. ¶ Secunda principalis cō-
 clusio in hac q. est, q. acta publi-
 ca iudicij debent edi instr. in cō-
 cuicunque suum interesse prætē-
 denti: etiam si ad eius instram,
 non sunt ista acta celebrata: li-
 cet secus sit in instrumento. ita te-

net Alex. in d. l. is apud quē. C. de
 eden. & Bart. & mod. in l. j. §. edi-
 tiones. ff. de eden & Ang. in §. p̄-
 cepta in authen. de defen. ciui.
 ¶ Tertia conclusio est, q. acta
 debent edi sumptibus petētis re-
 gulariter, secundū Car. in cle. cau-
 sam in xxi. q. de ele. & per doct.
 in d. l. is apud quē. ¶ Fallit in co-
 pia libelli primi: quæ debet dari
 sumptibus a foris, vt est gl. in l.
 ij. in ver. oblatos. de app. & Card.
 in clem. sepe. in prin. in xvi. q. de
 ver. sign. & est regia prag. quæ in
 cipit, comparēte. ¶ Quarta cō-
 clusio est, q. acta originalia nul-
 lo modo debent edi parti nec iu-
 dici appellationis, sed tantū co-
 pia actorū edenda est. & ibi per
 omnes doct. in c. quoniam cōtrā
 de proba. & gl. Bar. & doct. in l.
 eos. §. super his. C. de app. & ha-
 betur in regia pragm. quæ incipit
 cōclusionē. vbi imponitur pœna
 falsi notario edenti originalem
 processum. ¶ Quinta conclu-
 sio est, q. acta debent edi cū die,
 & consule, loco & tempore, vt d.
 c. quoniam cōtrā. & ibi gl. in ver.
 tēpora. & ibi cōmuniter doct. po-
 nūt & no. Bal. & doct. in l. j. C. de
 eden. & Alex. in l. j. §. editiones.
 col. ij. ff. de eden. De practica au-
 tē, qualiter sit facienda ista edi-
 tio per notarium, vide Spe. in tit.
 de instr. edi. §. postquam in fi. ver.
 postremō. & de multis aliis in
 materia editionis, vide plenē per
 Fely. in c. j. de prob. & per Bal. &
 mod. in d. l. is apud quem. C. de
 eden. vbi est propria materia.

58 ¶ Sexta conclusio est, q̄ acta debent edi toties, quoties quis petit sibi edi, etiam millies, siue amiserit prima acta edita, siue non. Et in hoc differt ista editio ab editione instrumenti, quæ nõ fit nisi semel: nisi probetur amissio. ita tenet Pau. de Castr. in l. veluti. §. hæc vox. & ibi cõmuniter doct. ff. de edẽ. & Alex. in l. ij. C. eo. tit. illud autẽ quod dixi de editione instrumenti, intelligat quãdo instrumentũ continet tale, q̄ dependet ex volũtate duorum, secus si dependet ex voluntate vnus, scilicet petentis editionẽ, quia millies potest peti, vt edatur, siue sit amissum, siue non, & sine aliqua authoritate iudicis, ita tenet Spe. in tit. de instr. edi. §. postquã ver. j. & ver. sed nuncquid. & Bal. in l. ne casu. C. de discul. lib. x. & Alex. & doct. in d. §. hæc vox. & la. in l. si quis. §. prætor ait. in v. not. ff. de edẽ. pro hoc est text. in l. vnũ. ff. de test. & in l. sempronius Proculo. ff. de leg. ij. & l. si. ff. de his quæ in testa. dele. Rober. Maranta. V. I. D.

De processu publicatione.

- 1 Publicatio processus, quare & qualiter fiat. & quoniam sit effectus eius, & an sit de ordine iudicij.
- 2 Decretum primum. præambulum est ad secundum.
- 3 Publicatio processus fit ipso iure in regno & ipso quod labitur terminus probatorius.
- 4 Publicatio obmissa vel facta die feriato non rituat processum.

Publicatio facta de voluntate partium, non validat depositiones testium non ritẽ examinatorum.

6 Delegatus, cui commissã est testium receptio, non potest illorum attestaciones publicare.

7 Publicatio non requiritur quando testes vtraque parte presente, sunt examinati, sed solum, quando in secreto.

8 Publicatio solum potest fieri in attestacionibus vnus partis, quãdo citius expedire fuerunt, & postea alterius.

Vñdecimus actus, qui succel siue emergit in iudicio,

est * publicatio processus: nam elapso termino probatorio siue sint productæ probationes, siue non potest altera partium instare, vt fiat publicatio in causa, & sit ad effectum, vt partes possint recipere copiam examinis testium extunc in antea. Item fit, vt seruetur ordo iudicij: quia publicatio est de ordine, secundum Barto. in l. prolata. C. de sentẽ. Item per eam datur maius robur attestacionibus, vt habetur in l. gesta & ibi per Bal. & doct. C. de re iud. & per Can. in c. causam quæ. de testi. & Bar. in l. solum. C. de testib. Est enim ordo præambulus ad conclusionem in causa, quæ postea sequitur. * sicut dicimus de primo decreto, quod est præambulum ad secundum, vt tradunt Mod. in l. iubere cauere. ff. de iurisd. omni. iud. & Bartol. in l. si finita. §. Julian. ff. de dman. in fest. Fit autem ista publicatio partibus presentibus vel altera parte citata, & contumace, alius

aliàs non valet: ex quo pars per
eam potest ladi: per regulam l.
de vnoquoque. ff. de re iud. No-
tarius ergo actorum de mādato
iudicis scribit in processu: die ta-
li &c. facta est publicatio in præsenti
causa siue processu, præsenti-
bus partibus, vel altera parte
absente, citata tamen, ac relata
&c. ita hæc omnia declarat Bal.
in d. l. gesta. col. ij. versicu. quæro.
qualiter &c. & ex tunc censetur
præclusa via producendorum tes-
tium, nisi in casibus, quos ponit
Bar. in authen. atqui semel. C. de
prob. & Abb. & doct. in c. fraterni-
tatis. de testib. ¶ Hodie autē
in regno fit publicatio ipso iure,
eo ipso, quod labitur terminus
probatorius siue sint testes
examinati siue non: nisi pars infra
quatuor dies post lapsum ter-
mini probauerit aliquod iustum
impedimentum: quia debet alle-
gare, quod publicatio habeatur
pro nō facta, ob tale impedimen-
tum &c. De hoc est regia prag.
que incipit: cursu dilationum. in
prin. vnde lapso termino non o-
porteret petere publicationē fieri:
sed instare, vt declaretur ipsam
esse factam ipso iure. ¶ Aut autē
possit obmitti ista publicatio, &
si procedatur ad vltiora, ea nō
facta, an valeat processus? Com-
munis conclusio est, quod sic, ita
plenē tenent Abb. & Felyn. in c.
cum I. & A. de re iudic. & Bar. in
l. prolatum. C. de sen. & Pet. Phil.
Corn. in consil. cij. col. fin. in li-
c. -era R. in j. volumin. Plus etiam

dicit Pet. Philip. Cornābidem, &
etiā si publicatio fit in die feria-
to, non per hoc vitatur proces-
sus: tanto magis hodie in regno
per iura municipalia sæpius al-
legari, sunt sublata omnia sub-
stantialia iudiciorum iuris posi-
tium, & sic potest sine dubio ob-
mitti publicatio: imō nunquam
potest dici obmissa, ex quo sem-
per tacitē fit ipso iure per dictā
pragmaticam. ¶ Quid autem,
si testes in processu fuerint non
ritē recepti, deinde sunt publi-
cati de cōsensu vtriusque partis:
an per hoc valideretur eorum de-
positio? dic q. non. ita tenet Bald.
in authen. si quis in aliquo. col. ij.
versicu. iuxta primam rationē &c.
C. de eden. & tenet Innoc. in c. si-
gnificauit. & c. cū causam. de tes-
tib. quod nota, quia prima facie
quilibet diceret contrariū: sicut
dicimus in exemplo publicatio
de cōmuni cōsensu, quod facit si-
dem, secundum Bal. ibidē: sed in
testibus est contrarium. ¶ Sed
quæritur, pone quod iudex com-
misit seu delegauit alicui testium
receptionem & examinationē,
an ipse idē delegatus possit eos
publicare: dic quod nō. sed debet
examē clausum remittere ad de-
legantem, & coram ipso delega-
te fieri publicatio. secundum Barr.
in l. cum ab initio. circa fin. ff.
quemad. test. ap. ¶ Requiritur
autem ista publicatio, quādo tes-
tes sunt recepti in secreto: secus
si vtraque parte præsente, prout
solent quandoque iudices sum-

matim cognoscendo: tunc non requiritur alia publicatio, secundum Bal. in authen. si quis in aliquo. col. iij. in fi. versic. sed aduerte & c. C. de eden. Reliqua de materia publicationis testium, vide per Specul. in titu. de teste. §. satis utiliter. per totum. ¶ Quid autem, si citius fiat expedite examinationes testium vnius partis, quam alterius: an possit penfieri publicationem, quod ad illas tantum, & postea cōpletis aliis fiat iterum alia publicatio in aliis: dic. q. sic. de hoc est ritus magnę curię in numero cxc. incipiens: item, seruat ipsa curia, q. si examinationes & c. licet in huc illius ritus dicatur, q. ista non sunt in vsu. Rob. Maran. Venuf. l. v. d.

De incidenti criminali contra aduersarium quid falso producentem.

- 1 *Criminale incidens virum & qualiter possit exerceri in iudicio civili. Quod reducit ad practicam, prout in numero 3.*
- 2 *Testis puniatur de falso à iudice, coram quo falsum deposuit.*
- 4 *Clericus falsum deponens coram iudice laico, non potest per eum puniri.*
- 5 *Clericus etiam de mandato sui episcopi non potest puniri, neque torqueri per iudicem laicum.*
- 6 *Laicus examinatus, qui coram iudice ecclesiastico falsum deposuit, per iudicem ecclesiasticum & secularem puniri potest.*

D Vodecimus actus, qui successiue emergit in iudiciis, est: quia plerunque facta publicatione, & recepta copia processus, altera partium aduertit in processu esse aliquam falsitatem in testibus, vel scripturis, & vult aduersarium accusare de falso: vtrum & qualiter possit istud incidens criminale exerceri in iudicio civili, videamus. & certe ista accusatio potest obijci, lite pendente, vt habetur in l. nullū. C. de testi. & per Abb. & Ioan. de Ana. in c. j. de fal. & Bal. & doct. in l. fi. C. de fide instr. & est ritus magnę curię in nu. 195. incipiens, item, seruat dicta curia non concedere, & c. Verum, si queris an faciat supersederi in causa principaliter intentata. dic. si quectio falsi mouetur contra testes, proceditur interim in causa: secus, si mouetur contra principalem, qui testes vel scripturam falsam produxit. ita tenet Bal. in d. l. fi. circa fi. & Bal. in l. si quis testibus col. ij. in fi. ver. quæro, positio, & c. C. de testi. de qua materia vide aliqua per Mat. de asserict. in const. si civiliter agens. col. pe. & si vbi allegat quandam nouellam cōstit. regis catholici. ¶ Et potest tunc testis falsus puniri per iudicem, coram quo deposuit, etiam si aliās esset suus incompetens iudex: quia ratione suæ falsæ depositionis efficitur de eius foro: vt d. l. nullum. & ibi Bal. & Saly. & habetur in d. c. j. de crimi. fal. ¶ Ex hoc autem inoleuit

leuit practica, q̄ facta publicatione in causa, pars quæ vult aduersarium accusare de falso, solet ipsum interrogari facere, si vult uti testibus & scriptura per eum productis. & si ille dicit, q̄ sic: potest tunc accusare & falsitatem probare: qua probata punitur ad amissionem causæ. & est regia prag. quæ incipit, testē falsum. vltra quam pœnam punitur etiam pœna falsi, vbi dicitur, & probatur etiam in l. in fraudem. §. quotiens. ff. de iure fisci. Dicta autem interrogatio fit ad effectum, vt si aduersarius dicit se velle uti, non possit postea renuntiare testibus infra octo dies post publicationem, & evitare pœnā: vt dicitur in dicta pragm. & de hac materia qualiter debeat fieri responsio ad istam interrogationem, videlicet, simpliciter vel conditionatē: tractatur in decis. clxxxix. consil. Neapo. & dixi de instrumenti productione, suprà in viij. actu. vers. quid autem, si producat instrumentū falsum &c. ¶ Sed quid si fuit productus clericus in testem coram iudice laico, & falsum deponit: an possit puniri per iudicem laicum? Bald. in d. l. nullum tenet quod sic. Sed magis communis opinio est in contrarium: per c. si diligenti. de foro compet. nam si clericus deliquit coram iudice ecclesiastico non suo, verum est quod potest per eum puniri: secus per secularem. ita tenent Innoc. Ioan. And. & Auton. de But.

in cap. verum. de foro compet. & Ioā. de Ana. in d. c. j. col. j. de cri. fal. & habetur in deci. cccxx. consilij Neapolit. ¶ Iudex enim secularis non potest imponere manum in clericum, causa puniendi, etiam de mandato sui episcopi, adeo quod etiam si episcopus mandaret iudici laico, quod clericum torqueret, vel verberaret, non posset hoc facere: sed capere tantum potest ex suo mandato. f. episcopi, & remittere eū episcopo. ita tenet Io. de Ana. in c. ij. col. ij. in fi. de cri. fal. & Pet. de Anch. in c. vniuersitatis. in fin. de sen. exc. ¶ Quid autē ecōtra? pone, q̄ laicus fuit examinatus corā iudice ecclesiastico, & falsum deposuit: an possit puniri per iudicem ecclesiasticum & seculare? dic, q̄ potest per vtrūque iudicē puniri. & habet locū præuētio. f. is, coram quo prius accusatur, procedit cōtra eum. ita habetur in decis. cccix. consil. Neapo. vbi plures allegantur. Vbi etiā plus dicitur, q̄ dato q̄ laicus procedat contra talem testē, & puniat eum, potest nihilominus etiam iudex ecclesiasticus procedere & punire eum pœna ecclesiastica: per ea, quæ habentur in cap. felicitis. de pœnis. lib. vj. & in aliis locis ibi allegatis.

Rober. Maran. Venu. V. I. D
*De testium repulsa. Et quæ,
 quorū sint ad eius usum
 necessaria. Et quibus
 illa contrariet.*

H ; Rep

- 1 Repulsa testium qualiter & quando petatur. & quoniam terminus datur ad eam & quid de repulsa repulsa.
- 2 Repulsa testium, sit contra personas vel contra dicta: & ut concedatur alterum de tribus, requiritur maxime protestatio.
- 3 Repulsa contra testes debet crimina in specie continere. nec sufficit probare in genere quod quis sit criminofus.
- 4 Testis deponens in favorem pariter aduersae, non facit fidem, quando fuit contra eum protestata causa ipsum repulsandi.
- 5 Repulsam petēs, & non probās salū semiplanē, puniatur ad x. reos. Idē, si producti articulos impertinentes.
- 6 Testes debent citari & etiam examinari infra terminum datum ad repulsam, & eo elapso non admittuntur.
- 7 Repulsa testium dicitur odiosa.
- 8 Repulsa testium an possit simul fieri in primis capitulis causa principalis.
- 9 Repulsa non fit contra scripturas: sed solum contra testes.
- 10 Producent testem pro se, non potest illum reprobare: etiam in alia causa.
- 11 Producent testem, potest illum repulsare. ex superuenienti causa.
- 12 Producent testem potest illum, quod ad eius dicta, repulsare,
- 23 Repulsa an & quando admittatur in causa appellationis.
- 14 Repulsa an admittatur in causa attentatorum.
- 15 Repulsam opponens, & non probans contra testes, an teneatur iniuriarum.
- 16 Repulsa non permittitur in testibus per producentem approbatis.
- 17 Repulsa non conceditur in crimine

lese maiestatis.

18 Repulsa non admittitur in causa blasphemiae Dei.

19 Repulsa in causis summarijs, ubi semiplena probationes sufficiunt, non admittitur.

Tertiusdecimus actus, qui successiuē emergit in iudicio est repulsa testium. * Nam facta publicatione processus, si aliqua partium habet testes contrarios, qui valde urgent contra eam, potest in iudicio petere terminum ad repulsam: qui terminus conceditur per iudicem: & est medietas primi termini probatorij, ut deciditur per regiam prag. cursu dilationis. & petitur iste terminus immediate post lapsos octo dies, concessos per dictam prag. ad percipiendum processum: quo termino dato ad repulsam elapso, ipso iure censetur publicati in causa repulsae. Sic diximus supra de publicatione in causa principali. Et facta dicta publicatione, si altera pars videt se grauari per dictam repulsam, id est, quia sui testes fuerunt probati, potest petere nouum terminum ad repulsam repulsae, & datur sibi medietas termini dati ad repulsam, & elapso hoc termino, fit publicatio super ista repulsa repulsae, & ulterius non datur alia repulsa, ne procedatur in infinitum. ita haec omnia habentur in dicta pragmatica cursu dilationum. ¶ Pro aliquali tamen introductione iuuenum, ad hanc materiam

riam formo tres q. Prima erit, qualiter debeat fieri ista repulsa testium. Secunda, an possit quis reprobare testes per eum productos. Tertia erit, an testes possint repulsari in causa appellationis. qui non fuerunt reprobat in causa principali. ¶ Ad primā q. est sciendum, q. repulsa fit altero de duobus modis: videlicet, vno modo contra personas: alio modo contra dicta testium. Itē prae-suppono, q. repulsa non conceditur petenti, nisi concurrat alterum de tribus requisitis, quae traduntur in c. praesentium. de testibus. Primum est, q. ante publicationem sit protestatus se velle reprobare testes. & ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur procuratores, vt tempore quo comparent visuri iuramenta testium, protestentur contra personas testium, & dicenda per eos. non tamen nego, quin quodcumq. in alio actu ante publicationem possit fieri dicta protestatio, vt d.c. praesentium. de testi. vbi vide Franci. de Arer. de veritate huius dicti. Hoc tamen intelliges, quando testis haberet aliquē defectum, per quem reprobatur fauore ipsius reprobantis: quia tunc requiritur protestatio: aliās videtur consentire, & testem approbare. Secus, si defectus esset in odium ipsius testis, vt quia esset excommunicatus vel bannitus: quia tūc etiam sine protestatione potest repulsari. ita declarat Baldus, in l. si

quis testibus. col. ij. in fin. versic. dubitatur hic &c. C. de testi. licet subdat, q. cauti aduocati semper interponunt dictam protestationem eo modo, quo supra. Secundum requisitū est, quando probat, quod post publicationem habuit notitiam de defectibus & exceptionibus contra testes, idem si fortē fuisset absens tempore receptionis testium, vsque ad publicationem, secundum Bal. in d. l. si quis testibus, versic. dubitatur hic, &c. circa fin. & nota. glossa, & Bald. in l. laudabilem. C. de aduoc. diuer. iud. Tertium requisitum est, quando non fuit protestatus, iuret se non petere repulsam ex malitia: aliās sibi non conceditur, vt in d. cap. praesentium. de testi. vbi ista traduntur. ¶ Reuertor nunc ad primum modum repulsandi: scilicet cōtra personas testium: quo casu non sufficit allegare crimina in genere: dicendo qualiter sunt homines malae vitae, fures, adulteri, vel quid simile: sed est necesse, quod crimina opponantur in specie: puta quod fecerunt tale crimen, tale furtum, vel simile. ita tenet Bartolus, in l. testium. §. lege Iulia. ff. de testib. & Baldus, in authent. si dicatur in fin. C. de testi. & Bartol. in l. j. in fin. C. de testa. pro hoc est text. in cap. praesentium. §. testes de testib. lib. vj. & similiter, quando vult quis repulsare dicta testium, debet in specie obiiicere, q. sunt falsarij: quia falsum

sum deposuerunt ob talem rationem: & in tali loco examinis. Item, q. sunt varij in eorū dictis in tali loco examinis, & c. iuxta l. qui falsa aut varia. ff. de testi. & no. per Bar. in l. eos. ff. de fal. Item quia sunt singulares: iuxta not. Bal. plenē in l. testium. C. de testi. Item, quia nō deponunt de sensu proprio: iuxta not. per Alex. & Mod. in l. j. ff. si certum pe. & dixi suprà de testium productione & sic de aliis similibus. Pars verò contraria eodem tempore facit articulos comprobatorios, probando quòd sunt homines bonę vitę, & emendatę: & quòd per triennium perseverarunt in eorum bonis moribus & emendatione: quocasu per tantum tēpus pręsumunt boni & emendati. text. est & ibi Ange. in fin. in auth. de monachis. §. j. Item, potest articulare, quòd non sunt varij: sed reducibiles ad concordiam: iuxta no. per Alex. & doct. in l. ij. §. creditum. ff. si cert. petā. & Fely. in c. cum tut. & c. in nostra. & ibi gl. de testi. & Bart. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & posthu. & sic patet ex prædictis, quando repellantur testes, quo ad personas, & quando quoad dicta. ¶ Vñ tamen scias, quòd illa protestatio quę sit contra testes habet vnum mirabilem effectum: qui est talis: videlicet, q. si contingat testes deponere aliquid in fauorem alterius partis protestantis, non faciunt fidem in eius fauorem: & ratio est, quia

per dictam protestationem censetur declarare se nolle eis fidē adhibere, ita de hoc est text. in d. c. pręsentium. in fi. de testi. vbi hoc expresse tenet Fely. in vlt. not. quòd est menti tenendum: quia quotidie in singulis causis sunt istę protestationes, & pauci aduertunt: nam ex hoc possunt esse damnosę protestantibus. vñ de caueant procuratores, ne passim faciant istas protestationes: nisi quando omnino non certi, quòd volunt testes repulsare. De cuius tamen dicti declaratione & veritate, vide omnino Franc. de Are. in d. c. pręsentium. col. ante. & pen. ¶ Ad evitandas tamen malitias petentium repulsas, est in regno prodita vna regia pragmat. quę incipit, crimina. quę irrogat pœnam decē tarenorum opponenti crimina contra testes: si illa non probauerit saltem semiplene, vel per famam publicam: & similiter si quis sub colore repulsę producit novos articulos impertinentes, qui post publicationem produci non poterant, obstantibus regulis traditis in athen. at qui semel. & ibi per Bar. C. de prob. punitur pro quolibet articulo impertinenti producto in causarepulsę ad quinque tarenos, si fuerit principalis: sed procurator punitur duplicata pœna: vt est alia pragmat. quę incipit, contingit sa. pe. & c. ¶ Super hac repulsa est sciendum, quòd testes debent citari & etiam examinari infra

infra terminum datum ad repul-
sam: aliàs elapso termino non
admittuntur: vt est ritus magnæ
curiæ in nume. cclvj qui incipit:
item quòd facta &c. & est ratio:

- 7 * quia repulsa est odiosa & re-
stringenda: & dilationes in ea
conceduntur cum grandi causæ
cognitione: secundum Abb. in c.
licet dilectus. in fin. de test. licet
secus sit in causa principali: vbi
non viget tale odium: quia tes-
tes citati & iurati infra terminū
possunt examinari post termi-
num: vt dixi suprā in versic. dilatio
circa si. & in versicu. testium
productio. ¶ * Quid autem, si
quis in primis articulis vellet
repulsare testes: & facere suas
probariones simul cum repulsa:
an posset? Dic q̄ non: quia sunt
articuli admittentes tunc: vn-
de non admittuntur nisi post pu-
blicationem: nisi vellet quis re-
pulsare ex causa inimicitiz: quia
potest ante publicationem & nō
ex alia causa. de hoc est alius ri-
tus magnæ curiæ in nume. 235.
qui incipit, item, seruat ipsa cu-
ria, q̄ in exceptionibus. ¶ * Fuit
autem introducta repulsa solum
contra testes: sed contra scriptu-
ras non conceditur, sed bene da-
tur facultas parti accusandi vten-
tem falsis scripturis, vt dixi suprā
in actu precedenti. & de hoc est
ritus magnæ curiæ, in nume. 155.
incipiens, item seruat dicta cu-
ria non concedere. &c. ¶ * Ad se-
cundam q̄. principalem dico, quòd
communis conclusio est, quòd

producens testē pro se, non po-
test illum reprobare: quia per
productionem censetur appro-
batus vnde non auditur volen-
do illum repulsare, tanquam si-
bi ipsi contrarius. text. est & ibi
Bald. in l. si quis testibus. C. de tes-
tib. & in c. de testib. & ibi Abb. &
Felyn. extrā, de testi. & Lud. Ro.
in consil. ciiij. in fi. & Lanfran. in
c. quoniam contra. in vers. testiū
vnum non obmitto. &c. de pro-
ba. & Bar. in consil. xcij. col. penū.
& Iason. in l. j. §. editiones. col. iij.
in fin. versicul. adde fortius &c.
ff. de eden. vbi hoc ampliat, etiā
si producat postea contra eū in
alia causa: & per aliam personam
ita tenet Ioan. And. in add. Spec.
in tit. de teste. §. sepe versic. quid
si produxit, &c. Et censetur ap-
probatus testis per solā produ-
ctionem: licet aliàs producens eo
non vtatur: secundum Fely. in d.
c. presentium. col. iij. & vers. ha-
bet locum &c. de testib. & hanc
opi. tenet Ioan. Andr. in d. §. se-
pe versicul. sed quid si eum, &c.
licet Spec. ibi aliter distinguat.
¶ * Limita tamē hoc, quando post
productionem naleretur noua
causa: puta, quia superuenirent
inimicitiz: quia potest repulsa-
ri ex noua causa: vt est text. in l. si
quis testibus. C. de testibus.
¶ * Secundò limita, quo ad repul-
sam personarum, procedere
istud: secus quo ad repulsam di-
ctorū per testes, quia potest pro-
ducens reprobare testes quo ad
eorum dicta: puta probando, q̄

falsū

falsum deposuerūt ita tenet Ab.
in d.e.præsentium.col.iiij. & iiij,
fateor tamen,quòd si facta pu-
blicatione producens taceret:
& non reprobarer dicta testium:
centeretur approbasse:& ita pos-
set procedere dictum Lud. Ro.
in cõsili.iiij.in fi.vbi videtur con-
trariari huic dicto. Abb.¶ Ad
tertiam quæst. principalē respon-
deo, qd ista quæst. deciditur per
Andr.de.Yser.in const.iurisperi-
torum.vbi tenet, quòd in causa
appellationis non admittitur re-
pulsā,nisi ex sola causa falsitatis:
& ita seruatur in regno. vnde
quilibet litigator nitatur repro-
bare testes in causa principali:
quia postea non admittitur in
causa appellationis, nisi vellet
eos redarguere de falso. Verum
ego restringo istud dictū pro-
cedere in testibus iā examinatis
in causa principali:secus est, si
quis nouos testes produxit in
causa appellationis: quia puto,
qd aduersarius potest illos repro-
bare:ex quo non potuerunt re-
pulsari in causa principali,quia
non fuerant producti,arguendo
14 à ratione cessante.¶ Quid autē
in causa attentatorum,an admit-
tatur repulsā? vide decisio. ccclj.
15 consil.Neapo.*Et quid si oppo-
nens crimina contra testes non
probat: an teneatur actione in-
iuriarum ipsis testibus:& quid si
fuerit protestatus,qd non animo
iniuriandi &c.vide vnū pulchrū
consil.Soc.in consil.cxviij.col.iiij.
15 & iiij.in j.vol.¶ Vltimò ex ij,q.

precedenti potest colligi vna li-
mitatio ad regulam, quæ se ha-
bet, quòd repulsā testium est re-
gulariter permittā: nam fallit in
testibus approbatis per produ-
centem:vt ibi fuit dictum.& not.
17 Card.in cle.fi.in fi.de test. ¶ Se-
cundò limita' in causa criminis
læse maiestatis:nam in ea non
habet locum repulsā testiū l. fa-
mosi.& l.in quæstionibus.& ibi
18 Bar. ff.ad leg.Iul.mai. ¶ Ter-
tiò limita' in causa blasphemie
Dei:quia non admittitur repul-
sā:quia hæc æquiparatur crimi-
ni læse maiest.ita tenet Paris in
tract.synd.in ver. condemnatio.
19 col.iiij.in fin. ¶ Quartò limita'
in causis summarijs:vbi sufficiūt
semiplenæ probationes: quia nō
admittitur in eis repulsā: vt not.
Abb.in c.ueniens,el ij.col.v. in
princ.de test.& ibi etiam Felyn.
in vj.col.de cuius dicti veritate
vide Fran.de Aret in d.e.ueniēs.
col.ix. vbi distinguit. Robert.
Maranta Venus. V. I. D.

*De quæstione:quæ duplici no-
mine admittitur. In quibus
locum illa habeat. Et
quo ordine ad
eam perue-
niatur.*

1 Tortura quandoque datur ad penam,
quandoque ad veritatem eruendam
in numero 4.

2 Tortura ad penam,est meri imperij
Banna facta ab officialibus sub tor-
tura pena,an valeant

Tortu

9 Tortura pro quibus criminibus irrogari potest.

6 Tortura irrogari potest testibus vacillantibus tam in causa civili, quam in criminali.

7 Tortura an possit irrogari in crimine usurarium.

8 Tortura an possit in causa appellati-
onis irrogari.

9 Tortura quandoque datur ad eruendā
solam responsionem affirmatiuā vel
negatiuā. & tunc ad eam deueni-
tur sine iudicijs.

10 Processus criminalis qualiter, & quo
ordine debet à iudice fabricari, vt pos-
sit ad torturam deueniri.

11 Index habens aliunde plenas proba-
tiones, peccat mortaliter, torquendo
reum.

12 Tortura inuenta est ad veritatem
inuestigandam, ob defectum proba-
tionum.

13 Tortus in membris corporis, lesione
non pati debet.

14 Iudices cauti clam interponant decre-
tum de torquendo reum, ne de iur. ma-
teria appellandi.

15 Confessio in tortura ratificari debet
extra tormenta cum breui termino ad
produciendum defensiones.

16 Indicia purgata sunt, reo in tortura
non confitente.

Quartusdecimus actus, qui
successiuē emergit in iu-
dicijs, est tortura: quæ datur ad
duplicem effectum: quandoque
enim datur ad pœnam: & quan-
doque ad veritatem eruendam.
De primo casu non est materia
nostra: quia illa est potius exe-
cutio sententiæ: nam datur tor-

tura ad pœnam in omnibus cri-
minibus, in quibus est pœna ar-
bitraria: in quibus permittitur
iudici acriter verberare in cor-
pus. iuxta l. final. ff. de iniur. & in
quampluribus alijs legibus iu-
ris ciuilibus hoc cauetur: vt notat
Bartol. & moder. in l. imperium.
ff. de iur. om. iudi. & Bart. in l. in-
terdū. §. qui furem. ff. de fur. & in
l. cum seruus. ff. de condict. ob
causam. in quibus locis dicit Bar.

2 quod tunc * tortura est meri iu-
perij, ex quo irrogatur pro pœ-
na criminis. * potest etiam poni
exemplum in bannis officialiū:
qui vt plurimum faciunt banna,
quod nullus ambulet de nocte,
vel portet arma, ad pœnam qua
tuor tractuum cordæ: quæ banna
quando fiunt per istos officiales
inferiores non habentes pote-
statem statuendi, non valent: quia
non possunt alterare pœnas le-
gales. ita declarat Paris in tra-
ctatu syn. ver. tortura in ca. an in
causa pecuniaria &c. Solū ergo
ista banna valerēt in criminibus,
in quibus esset pœna arbitraria,
vt suprà dixi: quia potest iudex
tunc ex suo arbitrio eligere istā
pœnam. ¶ De secundo effectū,

4 haberemus nos tractare: scilicet,
quando irrogatur ad veritatem
eruendam. & quia hæc est ma-
teria multum prolixa: & in mul-
tis libris & tractatibus ventila-
tānam plenē eam tractat Paris
in d. versio. tortura. Et Angelus
de Arc. in tract. malē in vers. fa-
ma publ. &c. & Gand. in tract. ma-

lê. in tit. de quæstionibus & tormentis. & Franc. Bennis in suo solêni tract. de iudiciis & tortura. & Cæpol. in quâ pluribus suis consiliis. & nouissimè tractatur satis copiosè per sublimis ingenij modernum Hypolitum de Marfilis in sua lect. super tit. ff. de quæstionibus. adeo quòd si vellemus hic ponere tractatum suo ordine, non esset aliquid addendum: sed solum transcribendum: quod putavi superuacuum. ideo quantum ad hunc tract. ero sola remissione contentus ad loca præallegata: solum pro introductione iuuenum ad actum practice, tangam duas breues quæstiones. Et prima erit, in quibus causis habet locum, & potest irrogari tortura. Secunda erit, quod ordine sit deueniendū ad torturam. ¶ Ad primā quæst. dico, quod tortura quâdoq; datur principali, quandoq; testibus. primo casu, quandoque datur principali ad veritatem eruendā irrogatur solum in causis criminalibus irrogantibus poenā ultra relegationē: & non in aliis criminibus. & ita seruatur in regno: prout de hoc est capitulū regni, quod incipit, tormenta. & aliud, quod incipit, si iuste. potest etiā de iure irrogari tortura in causis civilibus habentibus crimen annexū: vt est tex. & ibi Abb. in c. grauis. depositi. & tenet Soc. in cōf. cccix. x. in ij. vo. In causis autē merè civilibus nō deueniendū ad torturā: quia in illis succedit regula: actore

non probāte & c. l. qui accusare. C. de eden. & c. si de iurei. ¶ Secundo casu, quando sumus in testibus, possunt torqueri testes tñ in causa civilī, quā criminali, quando variant seu vacillāt propter suspicionē falsi, vt in auth. de testib. §. si verò ignoti. & not. Bald. in l. presbyteri. colū. j. C. de episcō. & cleri. & Bar. in l. j. §. qui quæstionem ff. de quæst. & Alex. in cōf. lxxij. in j. vol. & Cæpol. in cōf. lxx. & And. de Yser. in cōf. tit. si damna clandestina. & Bald. in l. milites. C. de quæst. ¶ An autem in crimine vsurarū possit irrogari tortura, vide Socin. tenentē quòd sic in cōf. cccix. in fi. in ij. vol. ¶ & quid in causa appellationis, an possit irrogari tortura: vide Ioā. de Ana. in cōf. fil. j. in fi. ¶ Scias tamen quod quandoq; potest irrogari tortura non ad eruendam veritatem: sed ad eruendam solam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam. & tunc datur sine aliis iudiciis: vt quando accusatus vel inquisitus non vult respondere iudici super accusatione, vel inquisitione: nam potest torqueri ad hoc, vt respondeat. ita tenet Bald. in l. accusationē. in ij. col. C. qui accusa. non pos. & ipsum sequitur Paris in tract. synd. in verti. tortura. in cap. sequitur, quo & c. in fine. ¶ Ad secundā quæstionē principalem, dico quòd iste est communis ordo, qui seruatur in criminalibus ad aliquē torquendū: nam si proceditur per accusationem,

nem, & crimen est tale, quod si probaretur, veniret interroganda poenavltra relegationem: citatur accusatus, & datur sibi copia libelli sumptibus accusatoris, & super eolis contestatur, & datur terminus ad probandum, & fiunt articuli & probationes, sicut in ciuilibus. Sed si proceditur per inquisitionem, iudex volens cautiùs agere, ne instruat reum ad fugam, debet priùs capere informationem honesto modo, & clà parte non citata: & si videt extare indicia per illam informationem tunc capit reum de persona, ne fugiat: & si extat fama publica contra eum, formabit capitula inquisitionis: nam illa fama succedit loco accusatoris: & sine ea non posset regulariter fieri inquisitio: quod dic, vt plenè dixi suprà circa prinè. huius sextæ, partis, in versic. inquisitio. & not. Philip. Decius in consil. clxx. col. ij. & consil. clxxv. col. ij. & consil. clxxxix. col. fin. deinde formatis capitulis iudex facit reum citari ad recipiendum copiam capitulorum quæ capitula sunt sicut articuli in ciuilibus: nam continere debent omnia crimina, quæ inquirendo probare intendit iudex contra reum. & comparente reo in termino, interrogabit pri mò iudex ipsum sigillatim super vno quoque capitulo: & eius responsionem facit per notarium actorum annotari in calce vniùs cuiusque capituli: & illa responsio habet vim litis contestatio-

nis: deinde dat sibi copiam capitulorum & responsionum suarum, ad hoc, vt possit formare suas exceptiones, & facere suas defensionès, & dat sibi terminum ad probandum & defendendum: qui terminus est cõmunis etiam curi inquirenti, & infra illum terminũ iudex repetit testes parte citata: quia alias non facerent indicium: vt dicit Bar. in l. fi. in fi. fide questio. & fabricatio processũ siue per accusationem, siue per inquisitionem, vt suprà, iudex facit citari reum ad publicationẽ, sicut in ciuilibus, & dat copiam processus reos, si vult, sumptibus tamen ipsius rei, ad hoc, vt possit consulere aduocatũ, & facere allegationes, & disputationes ad euacuanda indicia: & si vult terminum ad repulsam reus, conceditur sibi. Et facta publicatione super repulsa & admissis allegationibus rei: iudex maturè vider, si ex processatũ extant plenæ probationes, condemnabit reũ seruatõ iuris ordine, ad poenam legitimam, sine alia tortura. ¶ Nam peccat mortaliter iudex, tunc torquẽdo reũ: si habet aliunde plenas probationes: vt dicit Andr. de Ylern. in dict. constitu. si damna. columna septima. ¶ Nam tortura fuit inuenta ob defectum probationũ ad veritatem inuestigandam: vt dicit idem Andr. de Ylern. in cap. j. §. in super. columna prima. de conten. inter do. & fide. de inuest. si verò non est plenè probatum,

batum, & tunc si indicia, quæ ex-
tant, non sunt sufficientia: libe-
rabit reum prestitito sibi prius iu-
ramento purgationis, vt decla-
rat las. in l. tertia. in princip. col-
lumna quinta de iureiurand. iu-
dices tamen pro maiori securi-
tate curiæ solent in isto casu li-
berare reum cū fideiussoria cau-
tione ad effectum, vt si in futu-
rum emergant noua indicia, pos-
sit iterum procedi contra eum:
ne delictum remaneat impuni-
tum: si verò indicia sunt suffi-
cientia ad torturam, & tunc iu-
dex potest reum tormentis subi-
cere, & ipsum torquere sufficien-
ter & moderatè, habito respectu
ad complexionem & robustita-
tem ipsius rei: ita vt non lædatur
per eum in aliquo membro: * nā
in tortura debet adhiberi hoc
moderamen, vt tortus non pa-
tiatur læsionem in mēbris cor-
poris: vt inquit Andr. de Ysern.
in d. constitu. si damna, columna
vj. Et quæ & qualia sint ista indi-
cia sufficientia, non pono hīc:
quia declaratur plenè per doct.
in locis præalleg. * Solent hīc
cauti iudices nō interponere de-
cretum palam de torquendo reū:
ne detur materia appellandi: nā
cū ista sit executio irretractabi-
lis, ligarentur manus iudicis per
solam appellationem ante in-
hibitionem: vt dicetur infra in
materia appellationis: sed ducto
reo in pede tonduli, statim cū
incipit ligari, solent interponere
decretum de torquēdo, & eo

interposito immediate torque-
tur. * qui reus, si confitetur in tor-
tura, iudex antè, quàm condem-
net, debet illam confessionem
ratificari facere extra tormenta:
puta in die sequenti: aliàs non
posset condemnare. secundum
Bartol. in l. j. ff. de custod. reo. &
Abb. in capitu. qualiter & quan-
do. el secundo. in fin. de accus. &
est tex. in l. ij. C. de custod. reo. &
facta ratificatione extra tormen-
ta debet iudex dare vnum bre-
uem terminum reo ad produ-
cendum omnes suas defensio-
nes aduersus suam confessionē,
puta duorum dierum: qui termi-
nus est de communi obseruan-
tia: vt ex nulla parte remaneat
reus indefensus: vt not. Salice. in
dict. l. ij. C. de custod. reo. & habe-
tur per Matth. in const. si damna
columna nona. per l. quart. §. si
ad diem. ff. de re milit. & l. si non
defendantur. ff. de pœnis. * si ve-
rò reus non confitetur in tor-
mentis: tunc per torturam sunt
purgata indicia, & debet absol-
ui: sed si facta publicatione vi-
det iudex, quod ex processu non
sunt indicia sufficientia, tunc nō
expectata sententia debet statim
liberare reū à carcere sub fide-
iussoribus: vt est capitulū regni,
quod incipit, Ab illo inchoandū.
Rober. Maranta. V. l. D.

*De conclusione in causa, &
de eius verbis eneygia.*

I *Conclusio in causa qualiter fiat de
iure communi. & qualiter secundum*

tura municipalia regni, & quid importes.

2 Allegari in iure potest post conclusionem in causa.

3 Restitutio in integrum post conclusionem in causa peti potest.

4 Conclusio facta in causa, deservit iuramentum suppletorium.

5 Probatio per confessionem admittitur, conclusione facta in causa.

6 Probatio per rei euidenciam, & loci aspectum admittitur, post conclusionem in causa.

7 Interrogatio potest fieri post conclusum in causa ad instantiam partis, in summarijs.

8 Probatio ad defensionem rei admittitur in criminalibus, conclusione facta in causa.

9 Conclusio in causa an sit de substantia iudicij.

Q Vintusdecimus actus, qui successeiue in iudicijs consideratur, est conclusio in causa.

1 * Nam facta publicatione, & lapsis omnibus terminis, ipso iure censetur in causa conclusum hodie in regno, per regiam prag. quæ incipit, cursu dilationu. vnde nō est opus instare, quod fiat conclusio: sed solum quod declaretur esse facta ipso iure. sed de iure communi deberet fieri conclusio, per quam conclusionem imponitur finis productionis actoru, adeo quod ea facta nihil aliud produci potest in causa: & non expectatur nisi sola sententia. Et hoc significat iste terminus, conclusio: id est, renuntiatio omnibus probationibus & defensionibus producendis: ut est gl. in c. cum dilectus, de fide instr. §. Sed in iure potest allegari post conclusionem, secundum Bal. in auth. iube mus. C. de iudic. * Itē, potest peti restitutio in integrum per minores, mulieres & ecclesias: quia eo ipso, quod est conclusum, inducitur lētio contra tales personas, vnde restitui debet: ut tenet And. de Yser. in const. obscuritatem. & habetur per doct. in c. aditis, de in integ. restit. * Item, potest deferri iuramentum suppletorium, dummodo sit petatum ante conclusionem: ut declarat las. in repe. l. admonendi. col. cliiij. ff. de iureiur. & ibi per alios doct. & ita debet intelligi, quod dicit Alex. in consil. liiij. col. fi. in j. vol. * Itē, admittitur probatio per confessionē partis post conclusionē: ut tenet Bal. in ru. C. de probat. col. ij. vers. ego aliter & c. & ibi etiā Paul. de Cast. * Item, admittitur probatio per rei euidenciam, & aspectū loci: quia ista probatio superat omne genus probationis: secundum Bald. in l. contra negantem in fi. C. ad l. aquil. & Bal. in l. si quis testib. in fi. C. de testi. * Item, potest fieri interrogatio, etiā ad instantiā partis, maxime in summarijs post conclusum in causa: ut not. gl. in versic. interro gabit. in cle. sape. de verb. sig. & Abb. in c. cum lojnes. & ibi etiā Felyn. de fide instr. & Alex. in l. iij. §. hoc autem iudiciū. col. iij. ff. de dam. infect. de qua materia plenē dixi suprà, in quarta parte

nibus producendis: ut est gl. in c. cum dilectus, de fide instr. §. Sed in iure potest allegari post conclusionem, secundum Bal. in auth. iube mus. C. de iudic. * Itē, potest peti restitutio in integrum per minores, mulieres & ecclesias: quia eo ipso, quod est conclusum, inducitur lētio contra tales personas, vnde restitui debet: ut tenet And. de Yser. in const. obscuritatem. & habetur per doct. in c. aditis, de in integ. restit. * Item, potest deferri iuramentum suppletorium, dummodo sit petatum ante conclusionem: ut declarat las. in repe. l. admonendi. col. cliiij. ff. de iureiur. & ibi per alios doct. & ita debet intelligi, quod dicit Alex. in consil. liiij. col. fi. in j. vol. * Itē, admittitur probatio per confessionē partis post conclusionē: ut tenet Bal. in ru. C. de probat. col. ij. vers. ego aliter & c. & ibi etiā Paul. de Cast. * Item, admittitur probatio per rei euidenciam, & aspectū loci: quia ista probatio superat omne genus probationis: secundum Bald. in l. contra negantem in fi. C. ad l. aquil. & Bal. in l. si quis testib. in fi. C. de testi. * Item, potest fieri interrogatio, etiā ad instantiā partis, maxime in summarijs post conclusum in causa: ut not. gl. in versic. interro gabit. in cle. sape. de verb. sig. & Abb. in c. cum lojnes. & ibi etiā Felyn. de fide instr. & Alex. in l. iij. §. hoc autem iudiciū. col. iij. ff. de dam. infect. de qua materia plenē dixi suprà, in quarta parte

Not. q. secundum doct. conclusio cuius est sit de substantia iudicij. I 2 huius
in c. cum dilectus, de fide instr. c. cum dilectus, de fide instr. §. Sed in iure potest allegari post conclusionem, secundum Bal. in auth. iube mus. C. de iudic. * Itē, potest peti restitutio in integrum per minores, mulieres & ecclesias: quia eo ipso, quod est conclusum, inducitur lētio contra tales personas, vnde restitui debet: ut tenet And. de Yser. in const. obscuritatem. & habetur per doct. in c. aditis, de in integ. restit. * Item, potest deferri iuramentum suppletorium, dummodo sit petatum ante conclusionem: ut declarat las. in repe. l. admonendi. col. cliiij. ff. de iureiur. & ibi per alios doct. & ita debet intelligi, quod dicit Alex. in consil. liiij. col. fi. in j. vol. * Itē, admittitur probatio per confessionē partis post conclusionē: ut tenet Bal. in ru. C. de probat. col. ij. vers. ego aliter & c. & ibi etiā Paul. de Cast. * Item, admittitur probatio per rei euidenciam, & aspectū loci: quia ista probatio superat omne genus probationis: secundum Bald. in l. contra negantem in fi. C. ad l. aquil. & Bal. in l. si quis testib. in fi. C. de testi. * Item, potest fieri interrogatio, etiā ad instantiā partis, maxime in summarijs post conclusum in causa: ut not. gl. in versic. interro gabit. in cle. sape. de verb. sig. & Abb. in c. cum lojnes. & ibi etiā Felyn. de fide instr. & Alex. in l. iij. §. hoc autem iudiciū. col. iij. ff. de dam. infect. de qua materia plenē dixi suprà, in quarta parte

8 huius tractat. Item, admittitur
omnis probatio ad defensionē
rei in criminalibus: secūdu Bar.
in l. diui fratres. ff. de pēnis. & in
l. prima. §. si. ff. de questio. ¶ An
autem conclusio in causa, sit de
substantia iudicij, ita quod ob-
mitti non possit: vide Abbat. &
Felyu. in cap. cum l. & A. de re
iudic. & Cardin. in cle. spe. §. &
quia. in xix. questio. de verb. sig-
bi dicunt, quod conclusio non
est de substantia: sed potius ex
quadam consuetudine. vnde si
obmittatur, nō viciat procedum:
rātō magis in causis summarijs:
in quibus de necessitate non re-
quiritur: vt est tex. in d. clem. 1. x-
pe. §. & quia. idem tenet I. Andr.
in addit. Spec. in tit. de re renunt.
& conclu. in prin. & ibi vide per
Specu. de reliquis facientibus ad
hanc materiam.

Rober. Maran. Venus. V. I. D.

*De allegatione, & disputa-
tione super dubijs cause.*

- 1 Terminus an & quando detur parti-
bus ad allegandum.
- 2 Aduocatus actoris debet prius pro-
ponere & allegare, quā aduocatus
rei.

1 Extusdecimus * & vltimus a-
ctus, qui emergit in iudicijs
in hac secūda parte, est allegatio
& disputatio: nam facta conclu-
sione solet iudex statuere termi-
num ambabus partibus ad alle-
gādum in iure: pro instructione
causæ & iudicis: & quādoq; con-
uocat aduocatos viriūq; partis

ad disputādum super dubijs cau-
sæ corā iudice antē quā profe-
ratur sentētia: prout cōmuniter
seruatur in sacro cōs. Neap. quia
disputando & merita causæ discutiendo, veritas magis eluce-
scit. & hæc materia tractatur per
Spec. in tit. de disput. & alleg. per
rotum. An autem de istis allega-
tionibus iuris debeat dari copia
parti, terigi suprà in vers. actorū
editio. & ad ibi dicta me remit-
to. ¶ Quis autem ex aduocatis
debet prius incipere ad allegan-
dum in disputationib; dic qd ad-
uocatus actoris, debet esse prior
in dicendo & allegando iura sui
cliētuli: & postea aduocatus rei,
quia iste est ordo iudicij: vt pri-
mō præcedant acta actoris: &
postea sequatur acta reitita dixit
Bald. in l. Nefennius. ff. de nego.
gest. & in l. qui prior. ff. de iud. Et
ex his remanēt expedita ea, quæ
dicenda erant super ista secūda
parte huius sextæ partis. venia-
mus igitur ad tertiam & vltimā
partem. Rob. Mar. Ven. V. I. D.

*Decisoria iudicij, tribus
membris distincta nem-
pe Sentētia, Appella-
tione & Executione.*

PRIMVS ACTVS.

1 Sententia quid sit: vnde dicatur, &
in quo differat ab interlocutoria. nu-
mero 2 & 3.

2 Sententia diffinitiva condemnationē
vel absolutionem seu acquollens con-
tinere debet. & num. 123.

Senten

- 4 Sententia interlocutoria lata super crimine, non infamat, secus in diffinitiva.
- 5 Sententia appellatione venit diffinitiva: non autem interlocutoria, nisi in materia indifferenti: & quando absurditas non resultat.
- 6 Sententia interlocutoria non appellatur. & si appellatur, non suscipitur executio ante inhibitionem.
- 7 Sententia interlocutoria potest quandoque per iudicem renovari: etiam in calculo diffinitiva sententia. & per iudicem appellationis à diffinitiva.
- 8 Sententia diffinitiva lata super officio iudicis nobili, potest per eundem iudicem eodem imperio renovari.
- 9 Sententia interlocutoria per alias duas sententias confirmata, non potest ulterius renovari.
- 10 Sententia interlocutoria potest in causa appellationis, ex primis actibus tantum: & non ex novis revideri. Secus in diffinitiva.
- 11 Sententia interlocutoria fertur in aliquibus casibus sine parvi citatione: secus diffinitiva.
- 12 Sententia diffinitiva debet ferri & recitari in scriptis: interlocutoria vero valet sine scriptis: sed postea debet in scriptis redigi. & num. 16.
- 13 Sententia lata de consilio inrisperiti, non valet: quando solum consilium lectum est: & nulla scribitur sententia post consilium.
- 14 Sententia relata ad consilium, quod non apparet in actis, non valet.
- 15 Sententia in qua iudex pronuntiat quem esse condemnandum vel absolvendum, an valeat. & quid si dicat, pronuntio prout in tali consilio contineatur, quando in consilio canebatur, quod esse condemnandum vel absolvendum de futuro. & num. 125. & 126.
- 16 Capn. desistantes non tollit solennitate. Sententia, sed processus tantum.
- 17 Sententia etiam in summarijs in scriptis ferri debet.
- 18 Appellatio ab interlocutoria, quod si pendat in scriptis.
- 19 Condenatio penalis facta per diffinitivam sententiam, durat perpetuo secus, si per interlocutoriam: quae durat durante officio iudicis interlocuentis.
- 20 Sententia interlocutoria non requirit ordinem iudicarium, sicut diffinitiva.
- 21 Sententia interlocutoria potest per iudicem corrigi. & in ea addi & minui: secus diffinitiva.
- 22 Sententia interlocutoria nullam producit actionem.
- 23 Sententia duplex est: scilicet, diffinitiva, & interlocutoria.
- 24 Sententia per quam pronuntiat instrumentum fore exequendum, est diffinitiva.
- 25 Sententia qua pronuntiat sententiam exequendam esse, interlocutoria dicitur.
- 26 Sententia per quam pronuntiat appellationem fore desertam seu fatalia elapsa esse, vel non licere tertio provocare, dicitur interlocutoria.
- 27 Praeceptum desolvendo: an sit sententia interlocutoria vel diffinitiva.
- 28 Praeceptum, quod sit incofessum, an dicatur sententia, vel non.
- 29 Decretum an habeat vim diffinitivam, vel interlocutoriam.
- 30 Bannum, sententia interlocutoria dicitur.
- 31 Sententia, mulctata, est interlocutoria: & potest sic ut alia interlocutoria renovari.

- 32 Sententiabanni & multa equiparantur.
- 33 Absolutoria ab obsecratione iudicij quod sit interlocutoria.
- 34 Sententia super instantia, secundum l. diffamari. C. de iuge. & manu. an sit interlocutoria.
- 35 Sententia super possessorio an sit diffinitiva vel interlocutoria.
- 36 Condemnatio expensarum an dicatur interlocutoria vel diffinitiva.
- 37 Sententia interlocutoria, qua fertur simul cum diffinitiva, renovari non potest.
- 38 Expensarum condemnatio in interlocutoria obmissa, potest per iudicem addi; quandoque usque ad diffinitivam, secus si est obmissa in diffinitiva, quia non potest nisi eadem die addi.
- 39 Sententia super exceptione preceptorum, qualis dicatur.
- 40 Sententia lata super excommunicatione est interlocutoria.
- 41 Excommunicatio ab homine diffinitivè pro pena delicti irrogari non potest, sed solum ob contumaciam.
- 42 Sententia interlocutoria aliam post se sententiam habere non sperans, diffinitiva dicitur.
- 43 Interlocutoria, per quam finitur officium iudicis, habet vim diffinitivam.
- 44 Interlocutoria, qua diffinitum unum articulum substantialem causæ principalis, vim diffinitivam habere dicitur.
- 45 Interlocutoria contempnens aliquid dari vel fieri, vim diffinitivam habet.
- 46 Sententia interlocutoria habentes vim diffinitivam, an indistinctè non possint renovari.
- 47 Sententia qualiter ferri debeat, & quid debeat continere ut valeat.
- 48 Sententia lata à iudice non sedente, non valet.
- 49 Sententia debet à iudice legi, nec potest alij mandare eius lectionem, nisi sit illustris persona vel episcopus. & num. 56.
- 50 Sententia an continere debeat causam, qua movetur index.
- 51 Sententia lata sine causæ cognitione est ipso iure nulla.
- 52 Sententia consideratur per quatuor causas principales.
- 53 Sententia nomen iudicis continere debet, & sic causam efficientem. & num. 96.
- 54 Sententia lata à iudice ignorante suum damentum suæ potestati, non valet.
- 55 Sententia an & quando ferri possit à iudice stante & non sedente.
- 56 Sententia debet prius scribi, deinde recitari.
- 57 Causa materialis in sententia consideratur, & qua sit. & num. 64.
- 58 Sententia sine processu non valet: nam debet ferri secundum allegata ei probata.
- 59 Sententia lata sine probationibus an valeat.
- 60 Sententia debet ferri cõformis libello.
- 61 Sententia fertur non cõformis libello, ubi proceditur sola facti veritate inspecta. & quando unum petitur, & aliud per confessionem constat.
- 62 Iudex potest petentem debitum condemnare ad restitutionem pignoris, etiam non petiti.
- 63 Sententia super libello seu inepto processu non valet de iure communi, sed hodie in regno valet.
- 64 Sententia lata pro eo, qui agit sine actione an valeat.
- 65 Intellectus ad gl.in versic. secundum in fi.

- in fin. inst. de oblig. in prin. & num. 68. & 69.
- 68 Agens sine actione, repellitur officio iudicis.
- 69 Libellus, in quo actio inepta exprimitur, an recipitur.
- 70 Sententia habet causam formalem, qua tripliciter consideratur.
- 71 Sententia ferri debet in loco solito maiorum à iudice ordinario.
- 72 Delegatus ad unā causam, potest sibi eligere locum, quem vult, etiam in camera sua ad ferendam sententiam.
- 73 Delegatus ad universitatem causarum sententiam ferre debet in loco tribunali delegantis.
- 74 Vicarius in loco tribunali principalis sententiam ferre debet.
- 75 Delegatus ad unam causam, potest in quolibet loco, etiam extra iurisdictionem delegantis, procedere sine assensu domini illius loci, secus ordinarius.
- 76 Delegata iurisdicctio, potest prorogari de loco ad locum.
- 77 Delegata iurisdicctio, non cohaeret territorio.
- 78 Episcopus potest in quolibet loco suae diocesis curiam regere, & citare.
- 79 Sententia potest ferri in loco non solito, de consensu partium.
- 80 Arbitr potest sibi eligere locum honestum, ubi curiam regat.
- 81 Iudex appellationis potest in domo sua & loco honesto institutum regere, & sententiam ferre.
- 82 Vicarius generalis potest in omni loco suae provinciae ius reddere.
- 83 Sententia fertur in loco non solito, quando locus solitus non est iustus.
- 84 Episcopus expulsus potest in aliena diocesi conuicinia, contra expulsores
- & eorum fauores procedere
- 85 Sententia lata in alio loco solito maiorum, valet in causis summarijs
- 86 Causa voluntaria iurisdictionis, in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri possunt.
- 87 Index non tenetur seruare locum maiorum in actis rescriptiuis lius ordinationem.
- 88 Sententia die feriato lata, non valet.
- 89 Sententia die & hora, in qua facta est citatio, ferri debet, non ante vel post nisi cuius consumax sit.
- 90 Sententia iudicis lata post instantiam, vel appellationem desertam, non valet.
- 91 Sententia arbitri post compromissum expiratum lata, non valet.
- 92 Sententia iudicis an possit ferri de nocte.
- 93 Sententia lata dilatione pendente, non valet.
- 94 Sententia lata ante habitum consilium sapientis, non valet.
- 95 Sententia viri, quae parte absente lata non valet, etiam si se absentant, postquam index incepit legere sententiam, antequam compleat.
- 96 Sententia lata à persona priuata non valet.
- 97 Sententia à iudice incompetenti lata non tenet.
- 98 Furiosus, surdus, mutus, impubes, seruus & mulier, iudices esse non possunt.
- 99 Excommunicati iudicis sententia, est nulla.
- 100 Sententia iudicis publicè infamis, non valet.
- 101 Sententia lata à iudice, qui ignorat se iudicem, vel aliter dubitat, nulla est.

- 102 Sententia lata à iudice, postquam
denit appellatoni nihil valet.
- 103 Sententia lata à iudice post inhibiti-
onem superioris, non tenet.
- 104 Causa formalis consideratur in sen-
tentia, respectu litigantium. & hoc
multis respectibus.
- 105 Sententia lata contra minorem inde-
fensum non valet, sed pro eo sic, secus
in furioso vel infante, quia etiam pro
eo non valet. & num. 106.
- 107 Sententia lata contra mortuum, vel
graviter infirmum, non valet.
- 108 Procurator litigantis mortui, potest
condemnari.
- 109 Procurator prelati vel rectoris ec-
clesie, quantum sit litis effectus domi-
nus, eius tamen mandatum extin-
guitur quando cūque per mortem pre-
lati vel rectoris.
- 110 Sententia lata contra defensorem,
non legitimum seu falsum procurato-
rem non valet.
- 111 Sent. lata in iudicio agitato nomine
mortui, q. vivere putabatur, nulla est.
- 112 Sent. lata contra dominum, nō valet,
quādo lis agitata fuit cū procuratore.
- 113 Sententia lata contra tutorem inha-
bilem, est ipso iure nulla.
- 114 Sententia lata contra carceratum
vel alio modo simili impeditum, non
valet, si iudex impedimentum sciuit.
- 115 Causa formalis in sententia principa-
liter consideratur multipliciter. & nu.
116. 117. 118. 119. 120. & 121.
- 116 Sententia manifestam iniquitatem
continens est ipso iure nulla.
- 117 Sententia continens expressum iuris
errorem, qui corporali oculo legi po-
test, nulla est.
- 118 Sententia falsam vel erroneam cau-
sam continens, vitatur.
- 119 Sententia lata contra aliam senten-
tiam, quæ transiit in rem iudica-
tam, non valet.
- 120 Sent. incerta, regulariter non valet.
- 121 Sententia faciens mentionem de pro-
curatore, de cuius mandato non ap-
paret, non tenet.
- 122 Sententia causam finalem continere
debet, & quæ sit.
- 123 Verbum, quod potest esse equipollens
absolutioni vel condemnationi.
- 124 Sententia, per quam declaratur quæ
teneri ad centum, perinde habetur,
ac si condemnasset.
- 125 Condemnare an dicatur iudex, si di-
cit pronuntio Titii condemnandum.
- 126 Consultor dixit, consulto Titium con-
damnandum, & iudex postea in sen-
tentia dixit, pronuntio prout in con-
silio, an videatur condemnare.
- 127 Sententia an valeat, si iudex dicat
condemno si probatum est.
- 128 Res indicata, quid sit: & quid impor-
tenti ista verba.
- 129 Sententia facit de non ente ens, & de
albo nigrum
- 130 Sententia lata ex consilio doctoris,
nunquam transiit in rem iudicatam.
- 131 Sententia lata ex iudicio peritorum,
in iudicatum non transiit.
- 132 Sententia lata ex iudicio mercatoris,
non transiit in rem iudicatum.
- 133 Sententia lata ex præsumptis proba-
tionibus, nunquā trāsit in rē indicatā.
- 134 Sententia lata per testes deponentes
de credulitate, nō trāsit in rē indicatā.
- 135 Sententia lata in causa matrimonio
li, non transiit in iudicatum.
- 136 Sententia super aetate ex aspectu la-
ta, in rem iudicatam non transiit.

- 137 Sententia super executione debitoris lata, non transit rem iudicatam.
- 138 Sententia in re iudicatam non transit quando debitor illam iniquam esse fatetur.
- 139 Sententia ex probationibus reprobata, non transit in rem iudicatam.
- 140 Sententia in rem iudicatam non transit quando quis condemnatur ad publicationem bonorum in casu prohibito.
- 141 Sententia non transit in rem iudicatam quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.
- 142 Sententia in causa usuraria lata, in rem iudicatam nunquam transit.
- 143 Sententiam latam per testes assignantes causam, quia sum vicinus, vel consanguineus, in rem iudicatam non transire.
- 144 Idem, quando apparet de iniquitate per euidentiam facti.
- 145 Idem, si sententia lata est ex falsis testibus, vel instrumentis.
- 146 Sententia lata prae-textu iuramenti necessarij falsi, non transit in iudicatam.
- 147 Idem quando agitur de periculo animae.
- 148 Idem quando causa redit ad non causam.
- 149 Sententia lata à corrupto per pecuniam in iudicatum non transit.
- 150 Sententia lata in causa beneficij ecclesiastici, non transit in rem iudicatam quo ad praedictum superioris.
- 151 Excommunicationis sententia, nunquam transit in rem iudicatam.
- 152 Sententia contra minorem ex falsis allegationibus lata, non transit in iudicatam.
- 153 Sententia nulla, nunquam transit in rem iudicatam.

154 Nullitas sententiae usque ad triginta annos potest proponi et allegari.

155 Querela intentari potest contra sententias, quae non transcunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non est appellatum.

EXpedita Secunda parte huius sextae partis iudicij: capio tertiam & ultimam partem, quae continet decisoria iudicij. Nam fabricata tela processus per ordinem, ut supra dictum est, consequens est, ut veniatur ad finem ipsius processus: qui finis imponitur per diffinitivam sententiam. unde in ista ultima parte habemus considerare solum tres actus principales, videlicet primus est, sententia. Secundus est, appellatio. Tertius, executio. & licet in rei veritate duo tantum actus essent considerandi, scilicet sententia, & executio: quia isti duo tantum clauduntur sub eodem iudicio incepto per citationem, secundum ordinem praepositum: appellatio verò non clauditur sub eodem iudicio: imò inducit novum iudicium: quia tamen ista appellatio emergit post sententiam, & dependet ab eodem processu, ut saltem habeatur de ea aliqua notitia, volui ipsam inferere in hac ultima parte: quia hic congruentius cadit: nam plerumque executio suspenditur per appellationem & sic est actus, qui praecedit executionem: unde cum habeamus tractare de executione, quae est quid consequens, opportunum erit tractare

de appellatione quæ solet præcedere: vt habeamus totam materiam iudicij completam.

VENIO Igitur ad primum actum, scilicet ad sententiam. Et quoniam ista materia est valde copiosa & proluxa, quam si vellem attingere per ordinē, opus esset facere de hoc vnum longum tractatum, propterea non nimis me extendam, sed solum examinato breuiter tres quæst. principales, pro aliquali introductione, & de reliquis remittam me ad suos congruentes titulos, vbi hæc materia ventilatur. vide licet, C. de senten. per totum. & ff. de re iudi. per totum. & extra, de senten. & re iudi. per totum. 3 & ibi per doct. & per Spec. in tit. de senten. ¶ Prima igitur quæst. erit, quid sit sententia, & quomplex sit. Secunda quæst. erit, qualiter sententia ferri debet, & quid debet continere, vt valeat. Tertia, in quibus casibus sententia nō trāsit in rem iudicatam, vt possit quādocunq; retractari. ¶ Venio ad primam q. in qua dicas, q. sententia, est diffinitio iudicialis, controuersiz finem imponens: continens absolutionē vel condemnationem ita diffinit Abb. in rubr. extra, de re iud. col. pe. & 2 Spec. in tit. de sentē. prola. §. j. ¶ Dicitur autem sententia, à sentiendo ex eo, quia iudex iudicat, secundū quod sentit l. sicuti. §. sed si quæzatur. ff. si serui. vendi. Et ista diffinitio conuenit soli sententiz diffinitiuæ: quia illa est

quæ imponit finem controuersiz: vt infra dicetur. interlocutoria autem alio modo describitur. Nam est sententia iudicis, quæ fertur inter principiū & finē causæ super aliquo incidenti vel emergenti: vt not. glo. in cle. j. in vers. diffinitiuæ. de seque. poli. & fruct. & Spe. in tit. de senten. prola. §. j. in princ. in ij. parte Spe. & declarat Ale. in rubr. ff. de re iud. col. ij. vbi dicit, quod omnis vox iudicis, faciens ad causam, dicitur interlocutoria. & idem dicit Bald. in l. arbitro. ff. qui lat. cog. & Ange. in l. ex stipulatione. C. de sen. pro hoc est text. in c. signi-
ficantibus. de offic. deleg. & cap. significauerunt. de testi. ¶ In hoc ergo differt sententia diffinitiuā ab interlocutoria, & in hoc cognoscitur: quia per diffinitiuā diffinitur negotium principale, scilicet, illud, quod principaliter in iudicio deductum fuit, conde-
mnādo vel absolueudo. aliās nō diceretur sententia, si non continet condemnationem vel absolutionem. l. præses. C. de senten. & l. j. ff. de re iud. & tenet Spe. in tit. de senten. §. ij. vers. diffinitiuā. sed interlocutoria non tangit negotium principale. sed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem, & per eam non imponitur finis controuersiz principali. ita hanc differentiam declarat Ang. in c. xiij. & c. xi. & Alex. in d. rubr. ff. de re iud. ¶ Secundo, differt quia condemnatus per sententiam diffinit

diffinitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis. l. j. §. qui in iudicio. ff. de his qui nota. infra. & l. infamem. ff. de pub. iudic. & not. Pet. Phil. Cor. in consil. v. col. ij in litera e. in iij. volu. & probatur per consil. regni, quæ incipit, cordi nobis. Sed per interlocutoriā nunquam quis efficitur infamis, secundum Alex. in l. sepe. col. xx. in prin. ff. de rei. iud. alleg. text. cū glo. in l. quid ergo. §. quantum. ff. de his qui nota. infra. ¶ Tertiò differt, quia in dubio appellatio ne sententiæ, in statuto vel in alia materia, intelligitur solum de diffinitiuā, non de interlocutoria, vbi aliud non apparet: ita declarat Alex. in rub. ff. de re iudic. in princ. & in l. quod iussit. in prin. eo. tit. & Fely. in rub. de re iudic. in v. colū. quod limita, nisi essemus in materia indifferenti: quia tunc venit etiam interlocutoria: secundum Alex. in consil. l. col. pen. in ij. volu. idem quando non resultat absurditas, secundū Abbat. in c. causam matrimonij. de offic. delegat. ¶ Quartò differt, quia à sententia diffinitiuā potest appellari, & sola appellatio suspendit executionem absq; inhibitione superioris, sed ab interlocutoria de iure ciuili nō appellatur, vt habetur in l. ij. ff. de appellat. recip. & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem. cap. non solum. de appella. lib. vj. quod dic, vt plenè dicam infra in secundo actu, vbi plenè tangam materiam appel-

lationis & ibi tanguntur plures differentie vnā cum ista ad saturationem. ¶ Quintò differt, quia sententia diffinitiuā, postquā est lata per iudicem, non potest illam vltius reuocare, quia functus est officio suo. l. iudex postquam. ff. de re iud. sed interlocutoria potest reuocari quādo cōtinue per iudicem ante diffinitiuam, & quò ad eum, nunquam transit in rem iudicatam. l. quod iussit. & ibi Bart. Alex. & doct. ff. de re iudic. cap. cū cessante. de appel. & glo. in c. si. de appell. lib. vj. in tantum, quòd iudex, qui tulit vnā iniustam interlocutoriam, puta nō admittendo quod admittere debebat, vel econtra, potest etiam in calculo ferendæ sententiæ diffinitiuę habere de illa rationem circa ipsius reuocationem, emendando, quod malè fecerat, vt declarat Philip. Decius in consil. lxxxiiij. colum. pen. & Card. in cle. sepe. §. & quia. in vij. not. de verb. significat. de qua materia, vide plenè per Philip. in c. cū cessante. de app. maximè in x. colū. vbi plus dicit, scilicet, quòd iudex appellationis, potest reuocare interlocutoriam, à qua non fuit appellatum, sed solum fuit appellatum à diffinitiuā. ¶ Limita primum membrum huius differentię multū singularet, quādo aliquid esset petitū officio iudicis nobili, & super eo est lata sententia: nā licet sit diffinitiuā, ex quo diffinit principale negotium, tamen potest eodem officio

officio nobili reuocari. ita tenet Bart. in l. j. §. fin. ff. de prae. stip. & Alex. in d. l. iudex postquā. col. j. circa. ff. de re iudic. vbi ponit nonnullas alias fallēias, ad quas
 9 sufficiat relatio. ¶ Limita etiā secundum membrum differentiz non procedere, quando interlocutoria iudicis fuit per duas alias sententias cōfirmata, in causa appellationis, quia non potest ulterius reuocari: nam sicut non licet tertio prouocare, ita non licet reuocare tunc dictam sententiam. ita tenet Philip. in ca. directē. col. iij. in fi. de app. aliās autē fallētiās collige ex dictis Alex. & doct. in d. l. quod iussit. & in d. cūm cessante. & ibi per Philip.
 10 qui plenissime cumulat. ¶ Sexto differt, quia diffinitiuā potest in causa appellationis iustificari ex eisdem & ex nouis actis, sed interlocutoria secus, quia nō potest ex nouis, sed tantum ex primis actis reuideri. tex. est & ibi. Card. in cle. appellanti. de app. & Bart. in l. ij. ff. de appel. recip. & habetur in decis. 79. consil. Neapol. De diffinitiuā probatur in l. per hanc. C. de tempor. appellat.
 11 ¶ Septimo differt, quia diffinitiuā non potest ferri, nisi parte citata. aliās non valet, vt not. Cardin. in cle. ij. §. denique. in prima opposit. de re iudic. & Innocent. in cap. dudum. lo. ij. de election. per regulam j. de vnoquoque. ff. de re iud. sed interlocutoria potest ferri, & valet etiam sine citatione partis, vt est glos. in l. nec

quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconsul. & glo. in l. diem proferre. in prin. ff. de arbit. & gl. in l. recusare. ff. ad Trebel. Quod sanē intelligas, quādo interlocutoria esset leuis praeiudicij, secus si esset magni praeiudicij, quia tunc non valet sine citatione partis, sicut diffinitiuā. ita tenet Bartol. Imo. & doct. in l. si opus. ff. de operis no. nuntia. & Bartol. in d. §. vbi decretum. & ibi etiam Iason in v. & vj. colum. vbi multos doctores allegat. & ibi etiam declarat Iason quādo interlocutoria sit modici, & quando magni praeiudicij. ¶ Octauo differt, quia sententia diffinitiuā nō valet, nisi feratur in scriptis, & descripti recitatione. l. fin. C. de sentent. ex bre. recit. & ibi Bartol. & doct. & Spec. tit. de sent. §. iuxta. col. iij. in fine. versicu. non valet etiam, & de hoc est const. regni, quae incipit, ab omnibus. Secus est in interlocutoria, quia potest ferri sine scriptis: debet tamen in scriptis postea redigi, vt apparet ex actis. ita tenet gl. in cap. quoniam contra. in versic. interlocutiones. de probat. & Spec. in d. §. iuxta. col. vj. in prin. vers. quid de interlocutoria. & glo. in l. ij. ff. de app. reci. & Bart. in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. & gl. in cap. si. de re iud. lib. vj. & Bald. in l. hac consultissima. C. qui testat. fac. pos. & hanc conclusionem tanquam communem refert Iason in d. §. vbi decretum. col. xiiij. vbi multos doctores

alleg

3 alleg. ¶ Sed iuxta hoc moueo
vnum pulchrum & quotidianū
dubium. quotidie solet euenire
in istis terris, & ciuitatibus, vbi
sunt iudices idiotæ, quòd quan-
do volunt diffinire aliquem pro-
cessum, mittunt ad iurisperitum
pro consilio, & secundum illud
consilium proferunt sententiā,
legendo solum illud consilium: 15
quæro an valeat talis sententia,
& an censeatur esse lata de scri-
pti recitatione. dicas quòd non
valet: imò nulla sententia repe-
ritur esse lata. quia legendo con-
siliū, illud non est sententia,
cū sit, votū vnius doctoris pri-
uati carentis iurisdictione. sed
est necesse, quòd antè quā legatur
consiliū, iudex scribat in
calce ipsius: nos talis iudex pro-
nuntiamus prout in tali suprā
scripto consilio cōtinetur. & ista
pauca verba relata ad consiliū,
faciunt sententiā. ita notabili-
ter tenet Angel. in consil. ccclix.

14 incip. domina &c. ¶ Et debet tūc
consiliū apparere scriptum in
actis, aliās sententiā relata ad con-
siliū, quod non apparet scri-
ptum, non valet, secundum Ab-
ba. in cap. illa. in fi. de accus. Item
ideo dixi, quòd antè quā legatur
consiliū, debet iudex scri-
bere sententiā, quia postea virum
que, scilicet consiliū & senten-
tia, legitur de scripti recitatio-
ne, aliās non valeret: per prædi-
cta. vnde si iudex primò legeret
consiliū, & postea notarius scri-
beret in calce, quòd talis iudex

pronuntiauit, prout in tali con-
silio continetur: adhuc non vale-
ret sententia: quia hæc verba de-
monstrant, quòd iudex ore te-
nus pronuntiauit, & non de scri-
pti recitatione. ita declarat Ias.
in d. l. nec quicquam. §. vbi decre-
tum. colum. xv. ff. de offic. pro-
consul. de mente Angel. in d. con-
sil. ccclix. ¶ Item est aduertē-
dum ad aliud, qd vt plurimū
isti consulentes non condemnāt
nec absoluunt in eorum consi-
liis, ex quo carent iurisdictione,
non possunt hoc facere, sed so-
lūm consulunt talem litigato-
rem esse absoluendum vel con-
demnandum per iudicem, & sic
verba consilij habent tractum in
futurum. vnde tūc iudex in sua
sententia in calce consilij debet
ponere verbum, condemnamus
vel absoluiamus, aliās si simplici-
ter diceret, pronuntiamus, prout
in tali consilio continetur: vide-
tur declarare illum litigatorem
esse absoluendum vel conde-
mnandum, prout in consilio di-
citur, & sic non est condemnatus
nec absolutus: quia ista sen-
tentia expectaret aliam senten-
tiam post se, per ea, quæ tenet
Alexand. in l. j. §. si quis ita. colū.
iij. ff. de verborum obligat. vbi
concludit, quòd iudex pronun-
tians Titium esse cōdemnandū
vel absoluendū, non censetur con-
demnare nec absoluere. Quod
etiā tenet Bar. in l. j. C. si aduer. li-
be. & ista sunt notanda perpetuo:
quia multoties mihi eueniunt

in facto, & multas sententias annullari feci, per illud cons. Ang. & per illam doct. Alexā. in d. §. si quis ita. De veritate tamen huius ultimi dicti, vide infra. ij. q. 16 circa fi. ¶ Verum super illa nullitate sententiarum diffinitur, quando non fertur in scriptis, fuit mihi quandoque obiectum, quod talis sententia potest in regno sustineri, per caput detestantes. per quod sunt sublata omnes solennitates iudiciorum iuris positivi. vnde censetur etiam sublata solennitas l. j. & ij. C. de sentent. ex bre. reci. & dicta const. ab omnibus. pro quo facit quod not. Bal. in l. diuis. ff. de in integ. rest. vbi dicitur, quod si statutum dicit, quod procedatur omni solennitate obmissa, potest sententia ferri viua voce & sine scriptis. Tamen ego dixi semper, quod illud c. detestantes non tollit solennitates sententiarum, sed processum tantum, ut patet ex tota eius serie. Immo in fine sui expressè reseruat solennitates sententiarum, dum dicit in additione sui, dummodo aliis ritè & rectè sententia profertur & c. & sic non tollit, imò reseruat solennitates sententiarum, per illud verbum, ritè. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bonor. poss. contra tabul. & per Card. in cle. ij. in prin. de testib. & Bar. in l. lecta. ff. si certum pet. & Francisc. de Aret. in l. iustè. ff. de acquirenda poss. & hanc opin. videtur tenere Paris in tractatu synd. in versicula, sententia. colum. ij. & v. in

17 fin. * & probatur ex his, quæ dicit Matt. in d. const. ab omnibus. vbi tenet, quod etiam in causis summariis, in quibus non requiritur libellus, debet sententia ferri in scriptis. pro hoc est text. in cle. sepe. §. sententia. de verbor. signific. vbi mandat sententiam ferri in scriptis, non obstante, & procedatur summarie & sine figura iudicij. Et licet Bart. in extrauag. ad reprimendā. in versic. & figura circa fi. videatur sentire, quod illa cle. non procedat de iure ciuili in casibus, in quibus proceditur sine figura iudicij: tamen puto verius esse, quod habeat locum de iure ciuili, cum nō habeamus, legem ciuilem contrariam: vnde in vtroque foro debet dari iuri canonico, per ea, quæ not. Abb. in c. j. de oper. non. tanto magis, quia per hoc minus leditur ius commune, scilicet d. l. j. & ij. C. de sentent. ex bre. reci. & similiter illa constit. ab omnibus. Præterea, quod sententia proferatur in scriptis, fuit inductum, ne veritas occultetur: quia posset postea alio modo scribi, quam fuit voce dictum, ut dicit gl. in d. clem. sepe. §. sententiam. in versicu. in scriptis vnde non est credendum hanc fuisse mentem iuris munitipalis, scilicet velle tollere illam solennitatem, quæ fuit inducta ad veritatem conseruandam, cum ipsa ius laboraret super ipsa veritate: & vult, quod ad solam veritatem attendatur, vnde tenco, quod etiam

hodie

hodie in regno sententia sit ferenda in scriptis, aliàs non valet
 18 ¶ Nonò differt, quia ab interlocutoria semper debet appellari in scriptis, & cum expressione causarum grauaminis, aliàs non valet appellatio. cap. cordi nobis de appell. lib. vj. & per Bar. in l. iij. ff. de appell. recip. Secus à diffinitiuā, quia si appellatur statim tempore quo fertur, potest appellari viua voce & sine expressione grauaminum. sed si appellatur, postea intrā decem dies debet appellari in scriptis. text. est & ibi Bart. & Imol. in l. j. §. libelli. ff. de appellat. & dicam plenius infrā in ij. actu. in materia appellationis. ¶ Decimò differt, quia cōdemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuò: secus si per interlocutoriā: quia non durat, nisi durāte officio iudicis interloquētis. ita tenet Felyn. in c. ex literis. col. x. verū. ceterū de consti. per l. fi. ff. de pœnis. ¶ Vndecimò differt, quia in sententiā diffinitiuā requiritur ordo iudiciarius: qui traditur in l. prolaram. C. de sent. & in l. j. & ij. C. de senten. ex bre. recit. sed in interlocutoria talis ordo nō requiritur. ita colligitur ex dictis Ang. in cōs. cxij. & cōs. cxv.
 21 ¶ Duodecimò differt, quia iudex postquam pronuntiauit, nō potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere: nec aliquid illi addere vel diminuire, secus in interlocutoria. ita tenet Alex. in cōs. cxix.

in ij. volu. & maximè in ij. col. versic. non obstat quod not. Bald. & c. vbi loquitur de interlocutoria de qua materia vide Alex. & doct. in l. Paulus. la ij. ff. de re iudic. ¶ Tertiodecimò differt, quia diffinitiuā producit actionem in factum. l. miles. §. iudicari. & ibi Alex. & doct. ff. de re iud. sed interlocutoria non habens vim diffinitiuā, nullā producit actionem, secundum Alex. in l. j. §. si. col. j. ff. si quis ius dic. non obtem. ¶ Superest modò respondere ad secundum membrū huius quæst. videlicet, quod duplex sit sententia super quo licet docto. in rubr. de re iudi. in decretalibus plures species ac membra faciant, & Spe. in tit. de sent. §. species. nam aliqui dicunt, quod sententiā alia dicitur diffinitiuā, alia interlocutoria simpliciter, alia interlocutoria habens vim diffinitiuā: alia est sententiā præcepti alia sententia decreti, alia sententia mulctæ, alia sententia banni, vel similis. Tamen ego breuius facio duo tantum membra, videlicet, quod sententia est duplex, scilicet diffinitiuā & interlocutoria. & ad hanc bimestrē distinctionē possunt omnia alia membra reduci: prout ex infrā dicendis apparebit. Quæ autem dicatur diffinitiuā, & quæ interlocutoria, & in quo differant adinuicem satis, patet ex prædictis. Solum restat, hīc examinare nonnullas quæstiones dubias, de quibusdam sententiis, de quibus dubitari

bitari potest an sint diffinitiuæ
vel interlocutoria: & hoc est vti-
le scire propter tot differentias. 24
quæ sunt inter eas. ¶ Primò igitur
quæro vtrum sententia, per
quam iudex pronuntiat instru-
mentum esse executioni mandã-
dum contra aliquem, dicatur in-
terlocutoria vel diffinitiuæ: ra-
tiones sunt pro & contra. nam vi-
detur diffinitiuæ, ex quo impo-
nit finem negotio principali, vt
dictum fuit suprà in prima diffe-
rentiæ: contra videtur interlocu-
toria, quia in tali processu nul-
lus seruatur ordo iuris: vt dictũ
fuit suprà in xj. differentia. Istam
q. tangit Angel. in consi. cxiiij. &
consi. cxv. vbi concludit, quod est
interlocutoria, non autẽ diffini-
tiuæ, ex eo quia non seruatur or-
do iuris, vnde tenet eam posse
reuocari per iudicẽ, iuxta l. quod
iussit. ff. de re iud. Breuiter quic-
quid dicat Ang. teneo contrariũ,
scilicet quod talis sententia sit dif-
finitiuæ nã omnis sententia, quæ
diffinit principale negotium, di-
citur diffinitiuæ etiam si ibi non
seruetur ordo iuris. glo. est vota-
bilis. & ibi Bal. in l. q. restituere.
ff. de rei vendic. probatur in cle-
sape. circa si de verb. signifi. sed
ista sententia est huiusmodi. ergo
& c. hoc tenet in terminis Ludo.
Rom. in consi. clxxiiij. incip. am-
plissimè doctor & c. in prin. & in
consi. cccclvij. Idẽ in propriis termi-
nis contra Ang. tenet Alex. in cõ-
sil. cõ. penult. in ij. volu. idem te-
net Ang. sibi cõtrarius in d. l. qui

restituere. & Bar. in l. si cum ex-
ceptione. §. hæc autem actio. ff.
quod metus causa. * Secus esset
in sententia, qua pronuntiat
sententiam esse exequendã: quia
illa potest dici interlocutoria, ex
quo tendit ad executionem sen-
tentia: diffinitiuæ prius lata: ita
tenet Ioan. de Imol. in l. ab execu-
tore. col. j. ff. de app. & Bal. in l. ab
executione. C. quo app. nõ recip.
& Bal. in l. actori. C. de reb. cred.
& Pet. Philip. Corn. in cõsi. cxxj.
26 in fi. in iij. vol. ¶ Secũdò, quæro,
quid de sententia per quam pro-
nuntiat appellacionem esse de-
sertam, seu fatalia esse elapsa,
vel non licere tertio prouocare?
Dic quod est interlocutoria, li-
cet non speret aliam sententiam
post se, & imponat finem liti. Ita
tenet Bald. in l. ij. col. pen. in fi. C.
de episc. audi. vbi dicit, quod est
interlocutoria habens vim diffi-
nitiuæ: & idẽ ab ea potest appel-
lari. idem tenet Pet. Phil. Cor. in
consi. xiiij. in litera b. cõsi. celxij.
27 in litera b. in iij. volu. ¶ Terti-
o quæro, quid de præcepto de
soluendo, an dicatur interlocu-
toria vel diffinitiuæ: dicas quod
si tale præceptum est factum si-
ne causa cognitione, & cum clau-
sula iustificata, videlicet, si sente-
ris te grauatum, compareas & c.
non est dubium, quod est senten-
tia interlocutoria, quia compa-
rente reo soluitur in vim cita-
tionis: vt not. Bar. in l. j. C. de exe-
cutione rei iudi. & plenè Alex. in l. de
pupillo. §. menumisse. ff. de oper.

no. nun. & Ias. in l. nec quicquā. §. vbi decretum. col. iij. ff. de offic. proconsul. Nam quælibet citatio, est interlocutoria: ex quo omnis vox iudicis faciens ad causam, est interlocutoria, vt habetur. in l. ex stipulatione. C. de sentent. & fuit dictum supra. Sed si reus non comparet, & accusatur sibi contumacia, præceptum remanet firmum, vt habetur in §. decisi. clxvi. consil. Neapo. ¶ Sed dubium est de præcepto, quod fit per iudicem in confessum, vt soluat, quod non requirit clausulam iustitiæ: quia fit causa cognita: & dubium facit, quia diffinit principale negotium, & non sperat aliam sententiam post se, vnde deberet dici sententia diffinitiva. & propter hoc doctores multum variant super decisione huius q. communiter tamen omnes doct. inclinant, quod fit interlocutoria. ita tenet Bald. in addi. Spec. in tit. de sent. circa princ. suæ addi. & in ij. col. vers. sed an valeat præceptum &c. & Fely. in c. quærenti. col. fin. de offic. deleg. & Ange. in §. illud in auth. de hære. & falsi. & Fely. in rubr. de re iudi. col. iij. & Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. interlocutiones. col. xix. vers. ult. rursus adiicitur &c. de prob. & Ange. in l. si debitori. ff. de iudi. & ideo, quia est interlocutoria, dicit Lanfr. vbi supra. & Ang. in d. l. si debitori quod potest per iudicem reuocari, & idem tenet Marth. de Afflict. in consti. re-

giæ maiestati. col. fin. sed Fel. in d. c. quærenti. tenet contrarium. scilicet quod non potest reuocari, & istud tangit Felyn. in d. rubr. de re iudi. col. iij. & v. referendo plures autoritates doct. variantes super hoc, sed pro conclusione & veritate dicere, quod aut processus habet aliquam formam: puta quia datus est libellus, & reus in litis contestatione confessus est: & tunc istum præceptum habet instar diffinitivæ sententiæ, adeo quod potius adhæret diffinitivæ, quàm interlocutoriæ. ita colligitur ex dictis Alex. in cōs. l. col. pen. in ij. vol. & tunc sine dubio reuocari non potest, sicut nec diffinitiva reuocatur. Aut non est datus libellus, sed ore tenus fuit reus cōuentus, qui in prima responsione confiteretur, & iudex præcipit sibi causa cognita, vt soluat, iuxta l. si debitori. ff. de iudi. & ista dicitur interlocutoria propter formam non servatam: tamen habet vim diffinitivæ, ex quo diffinit principale negotium, secundum Ang. in d. §. illud in auct. de hære. & falsi. Verum ex quo factum est causa cognita, & quia habet vim diffinitivæ, dico q. reuocari non potest. ita tenet Phil. in c. cum cessante. col. iij. de app. Si verò esset factum sine causæ cognitione ita ex abrupto, prout est, quando habet clausulam iustificatam, & tunc potest reuocari, sicut quælibet interlocutoria, secundum Philip. ibidem. & ita puto concordari

dari posse ista: opin. contrarias.
 29 ¶ Quare quare, quid de de-
 creto, an dicatur diffinitiva vel
 interlocutoria? dic quod istud
 nomen decretū, potest sumi lar-
 ge & strictē. Quando sumitur lar-
 ge, est nomen generale, compre-
 hendens omne id, quod decer-
 nitur per iudicem: & sic compre-
 hendit diffinitivam & interlocu-
 toriam, vt plenē declarat Ias.
 in l. nec. quicquam. §. vbi decre-
 tum col. i. ff. de offic. proconsul.
 sed quando sumitur strictē, dis-
 tinguitur a diffinitiva in pluribus, quę
 cumulat Ias. ibidem col. j. & ij.
 & tunc dicitur omne id, quod de-
 cernitur per iudicem cum capte
 cognitione circa absolutionem,
 vel condemnationem: & hac ra-
 tione attentā non potest dici dif-
 finitivam, quando declarat ali-
 quem mittendum in possessionem,
 vel alimenta pupillo decer-
 nit, vel super alienatione rerum
 minoris, vel in integrum resti-
 tuendo, vel aliud simile. vnde
 communis cōclusio est qd decre-
 tum dicitur interlocutoria, vt
 not. Ph. l. in c. cum cessante. col.
 antepen. vers. xv. extrā, de appel.
 & gl. in §. si quis autem. in auth.
 de hære. & fals. pro hoc est text.
 in l. qualem. in fin. ff. de arbit. &
 Franc. de Are. in l. si is ad quē. ff.
 de acquir. hære. & probatur in
 cons. regni, quę incipit, dubita-
 tionem. instantū, qd etiā secun-
 dum decretū, dicitur sententia
 interlocutoria, vt tenet Bal. in l.
 cum & minores. in ij. oppo. C. si

aduer. rem iud. & glo. in l. prę-
 sentu. §. cum autem. C. de his qui
 ad eccl. confug. habet tamen vim
 diffinitivā: quia imponit finem
 negotio, licet non determinet
 principale negotiū: quia ad vnū
 agitur, & ad aliud devenitur per
 secundum decretum, vt not. Fel.
 in c. consultationibus. col. ij. &
 ij. de offi. delega. & Petr. Philip.
 Corn. in consil. lxx. col. final. in j.
 volu. & Bart. in l. nō viderur. ff. de
 iudic. & in l. si finita. §. si forte. ff.
 de damno infect. & Bald. in l. si
 pates. C. quomo. & quando iu-
 dex. & in l. ij. C. de episc. audi. &
 & an possit reuocari, vide Ale-
 xandr. tenentem, quod sic, in l.
 quod iussit. col. vj. ff. de re iud.
 30 ¶ Quare quare, quid de
 sententia banni? dic quod est in-
 terlocutoria, secundum Bal. in d.
 l. cum & minores. col. ij. versic. &
 per hoc dico, & c. & Bal. in addit.
 Spec. in tit. de senten. col. ij. vers.
 sententia banni & c. & Alex. in
 cons. cxix. col. ij. in fin. in ij. vol.
 & cons. xc. col. iij. in princ. in j.
 volu. similiter possumus dicere,
 quod sententia fornicationis,
 qua vimur in regno in criminalibus
 secundū formam constit.
 regni, quę incipit, pœnam eo-
 rum. & consti. grandis utilitatis. po-
 test dici interlocutoria, ex quo
 nō diffinit principale negotiū,
 tamē habet vim diffinitivā: quia
 operatur plusquam diffinitiva,
 nam producit septem mirabiles
 effectus, qui colligi possunt ex
 d. consti. pœnam eorum. quos ibi

31 numerat Matthias. in j. col. ¶ Se-
xto quæro, quid de sententia per
qua irrogatur multa, dic quod
est interlocutoria: cum non diffini-
at negotium principale, sed ven-
it incertenter propter inobedi-
entiam, seu contumaciam. l. j. ff. si
quis ius dicens non obtemperat
tener Alex. in d. l. j. fin. col. j. ubi
plus dicit, quod potest reuocari,
sicut quilibet alia interlocutoria,
per l. illicitas. §. finali. de officio
presid. & Bal. in ad lit. Spec. in tit.
de senten. col. ij. versicu. sententia
32 banni &c. ¶ nam æquiparatur sen-
tentia banni: quia utraque irro-
gatur ob contumaciam secundum
Bartol. in d. l. illicitas. §. finali. sed
certè ex quo ista sententia mul-
ta continet aliquid dari vel fie-
ri, habet vim diffinitivæ, ut infra
dicam & de iure, quando inter-
locutoria habet vim diffinitivæ,
reuocari non potest, sicut nec dif-
finitiva. ista est communis con-
clusio, quam tener Abb. in c. cum
cessante. col. ij. in fi. & ibi etiam
Philip. in iij. col. versu. sed tamen
limita &c. de appel. & Bar. in l. Ti-
tia in fin. ff. de accus. quod tamen
qualiter intelligatur, vide omni-
no, quæ dicam infra in fine huius
primæ quæst. principalis. Super
hoc igitur de multa ego aliter
dicere, videlicet, quod ista senten-
tia multa non est idcirco reuoca-
bilis, quia est interlocutoria, sed
quia a lege habet hanc naturam,
ut irrogetur secundum diuitias &
paupertatē contumacis: nam pauper
debet leuius multari, quam di-

ues. prout res illa lex illicitas. §. fi.
nō dicit, quod reuocetur ista sen-
tentia, sed quod multa remittitur
ob paupertatē. & iste est qui-
dam actus libertatis, quo ve-
tor lex causa miserationis: quia
donat multam pauperi: unde in
dicto meo ista non est propriè
reuocatio: intelligendo eo mo-
do, quo reuocantur aliæ interlocu-
torie: sed potius est quædam
impeditio executionis: quia talis
sententia nō madatur executioni
contra pauperē: quia lex permit-
tit tibi fieri remissionē multæ.

33 ¶ Septimò quæro, quid de ab-
solutoria ab obseruatione iudi-
cis videtur per l. d. diffinitiva: quia
continet absolutionem. sed dic,
quod est interlocutoria: ex quo non
diffinit principale negotiū, quod
patet, quia de nouo potest iudi-
ciū inchoari. glo. est in l. & harū.
ff. si ser. vendi. & Bald. in l. prope-
randum. §. & si quidem. C. de iudi-
c. & in l. ij. C. de epis. aud. & de-
clarat pulchre Philip. in d. c. cum
cessante. col. si de app. ubi etiam
ponit, quando talis absolutoria
potest esse diffinitiva. & est de
mente Bart. in d. l. Titia. de accu.
34 ¶ Octauò quæro, quid de senten-
tia quæ fitur in iudicio intentato
secundum formam l. diffamari.
C. de ing. & man. Dic, quod si
his non contestatur, puta quia ci-
tatus cui statuitur terminus ad
agendum, non agit infra termi-
num, quo casu iudex imponit tibi
silentium perpetuum: tunc ta-
lis sententia est interlocutoria,

secus si comparet, & litrem contestatur: quia tunc cesset diffinitiva. ita tenet Bald. & Saly. in d. l. diffamari. & Philip. in d. cap. cum cessante. col. fin. ¶ Nonò quæro, quid de sententia lata super possessorio. Felyn. in cap. consultationibus de offic. deleg. in iij. col. tenet, quod nō est vera diffinitiva, nec vera interlocutoria: sed quasi diffinitiva: unde videtur ponere tertiam speciem sententiæ. Sed quia ego dixi supra, quod omnes sententiæ de mundo possunt reduci ad illam bimembrem distinctionē, quam feci, propterea in hoc puto, quod melius loquitur Phil. in d. c. cum cessante. col. pen. vers. xij. vbi dicit, & ista est veritas, quod quando principaliter agitur possessorio, & super eo lis contestatur, talis sententia, quæ fertur super eo, est merè diffinitiva: quia diffinit causam possessorii principaliter intentatam: non obstat, quod super petitorio posset reuocari: quia illud esset nouum iudicium: sed quādo possessorium reduceretur incidenter, tunc est interlocutoria. & ita tenet etiam Card. Alexs. in d. c. cum cessante. col. vij. vers. habetis etiam & c.

36 ¶ Decimò quæro, an condēnatio expensarum dicatur interlocutoria, vel diffinitiva? Communis conclusio est, quod si fiat in processu causæ ante sententiam diffinitivam, est interlocutoria. Secus, si fiat vna cum sententia diffinitiva: quia tunc censetur

pars sententiæ diffinitiva. ita tenet Philip. in d. c. cum cessante. col. antep. vers. xij. de appel. & Ang. in l. qui agnitis. ff. de exceptio. & Felyn. in rub. de re iudic. col. ix. ¶ Ex hoc sequitur notabilis conclusio, quod illa, quæ fertur ante diffinitivā, potest reuocari quādo cūq; sicut quælibet alia interlocutoria. sed illa, quæ fertur simul cum diffinitiva, nō potest reuocari etiam eadē die, sicut nec diffinitiva, secundum Phil. in d. c. cum cessante. col. ix. vers. vndecimò limita & c. & col. antep. vers. xij. ¶ Imò si iudex in interlocutoria obmisisset condemnationem expensarum, potest illam facere quādo cūq; vsque ad sententiam diffinitivā, etiam ad instantiam partis: ex quo ante diffinitivā semper durat eius officium. Secus, si obmisit condemnationem ex pensarum in diffinitiva: quia non potest illam addere, nisi eadem die, vt habetur in l. Paulus. ff. de re iudic. ita nota tenet Abb. in c. sæpe. in fin. sequendo Innoc. ibi de app. & Paul. de Cast. in l. sanctimus. C. de iud. & Philip. in d. c. sæpe. col. xiiij. vers. octauò quaeritur & c. vbi ita limitat l. terminato. C. de fruct. & lit. exp. & ita debet intelligi quod tenet Bald. in l. patris & filij. in fin. ff. de vulga. & pup. ¶ Vndecimò quæro, quid de sententia lata super exceptione peremptoria? dic qd si quidem iudex pronuntiat eam admittendam vel non admit-

tendā, est interlocutoria, ex quo sperat aliam sententiam post se. si verò pronuntiet, verū obstat exceptio vel nō, & tunc si quidē pronuntiat eam non obstat, est interlocutoria: quia sperat aliā sententiam post se. si verò pronuntiat eam obstat, & eius contemplatione imponit silentium auctori, vel reum absolutū, tūc est diffinitiva. ita declarat Felyn. in rub. de re iudic. in vij. colum.

40 ¶ Quod excommū quæro, quid de sententia excommunicationis? dic quod est interlocutoria: vt not. gloss. & doct. in summa ij. q. j. & Fely. in d. rubr. de re iud. col. ix. vbi idem dicit de sententiā interdicti, quod est interlocutoria. idem tenet Bald. in l. j. C. de postu. & Bald. in addit. Spec. in titu. de senten. col. ij. versic. sententia excommū. &c. ¶ Quod potest corroborari: quia excommūcatio ab homine non potest irrogari ad pœnam delicti diffinitivē, nisi solum pro contumacia: vt declarat Philip. in c. qua fronde. in ij. notab. & c. reprehensibilis. in j. & ij. notabili. de app. ergo est interlocutoria: quia venit incidenter ob contumaciam, sicut dicimus de bāno & multa. Multos alios casus dubios, in quibus potest dubitari, an aliqua pronuntiatio sit diffinitiva, vel interlocutoria, vide cumulator plenissimē per Bal. in addit. Spec. in titu. de senten. & per Philip. & Card. in d. c. cum cessante. & Felyn. in rub. de re iudic. Ego

tamen volui istos xij. casus declarare per has xij. quæstio. tanquam magis dubitabiles & quotidianos. ¶ Vltimo, super ista

41 prima quæstio. principali, quæro ex quibus cognosci possit, quādo interlocutoria habet vim diffinitivæ: & quando non. Dic quod ex multis cognoscitur, quæ declarabo per singulas conclusiones, quas modō subiiciam.

¶ Prima igitur conclusio est, quod omnis interlocutoria, quæ non sperat aliam sententiam post se, dicitur habere vim diffinitivæ: quia videtur facere effectum, quem facit diffinitiva: quia imponit finem illi instanti, ita declarat Phil. in d. c. cum cessante. col. iij. & ibi etiam Ant. de But. Imol. & Abb. de app. & Bart. in l. quod iussit. ff. de re iudi. Exemplum potest esse de sententiā absolutoria ab observatione iudicij. Item de illa, per quā pronuntiat appellacionem esse desertam. Item de præcepto de solvendo. Item de secundo decreto. Itē de sententiā multa: & de aliis

43 similibus. ¶ Secunda conclusio est, omnis interlocutoria per quam finitur officium iudicis, dicitur habere vim diffinitivæ, secundum Bart. in d. l. quod iussit, potest esse exemplū, quando iudex pronuntiat se esse incompetentem, vt colligitur ex dictis Alex. in d. l. quod iussit. col. vj. versic.

44 xij. ¶ Tertia conclusio est: Omnis interlocutoria, quæ diffinit vnum articulū substantialem

causæ principalis, dicitur habere vim diffinitivæ gl. eñ in cle. m. si in glo. in fide app. & in cle. j. de causa pos. & propriet. & Bald. in l. j. C. quando prouoc. non est necesse. & Alex. in. in l. v. col. ij. ff. de verb. oblig. Pro hoc est tex. in l. i. in v. ff. de minor. vi. quando minor petit restitutionem in integritate & iudex pronuntiat super gratæ scilicet eam non esse minorem nam tacite et cluatur a restitutione petita: & sic deciditur articulus subit. initialis causæ. & hoc tenet in specie Alex. in rub. ff. de re iudic. si. col. Postes hanc conclusionem non reimplificare in infinitis casibus: quando repellitur exceptio peti. p. oria, vel admittitur: ut in cle. m. si. Item, quando iudex nolle admittere aliqua probationes, siue quibus producent illas, non posset ibi e. & sic de aliis similibus. ¶ Quarta conclusio est: 45 Omnis interlocutoria continens aliquid dari vel fieri, habet vim diffinitivæ secundum Bart. in l. nec quicquam. §. ubi decretu. in prin. ff. de offic. procon. Et adde predictis, quod sicut reperitur interlocutoria habens vim diffinitivæ: ita etiam reperitur diffinitiva habens vim interlocutorie. Exemplum ponit Baldus in l. cum & minores. col. ij. C. si aduer. rem iud. ut quando iudex pronuntiat male appellatum. ¶ Autem indistincte non possunt reuocari interlocutoria habentes vim diffinitivæ: de quod illa, iuguo

spertat aliam sententiam post se, non possunt reuocari: alie vero, que dantur in medio processu, que sperat diffinitivam post se, reuocari possunt. ita declarat Alex. in l. i. quod iust. col. v. de re iudic. & ita intelligas id quod dixi supra, in v. quæst. Et ex his remanet expedita prima quæstio principalis.

SECUNDO principaliter 47 quæro, qualiter sententia ferri debe. : & quid debet continere ad hoc ut valeat iudic. quod multa requiruntur. Primo enim debet continere nomen iudicis preteritis: & dicat an sit ordinarius vel delegatus: nem. nomina litigantium: item, tenorem primæ petitioni super qua fundatur iudicium. Item, debet facere mentionem de substantialibus processibus: puta, visa litis contestatione, iuramento calumnie, testium depositionibus, & aliis processibus meritis & c. Item, debet continere absolutionem vel condemnationem. Item, quod feratur partibus presentibus vel absentibus per contumaciam. Et hoc ultimum solet scribi in litera lata per notarium actorum. ita tenet Spec. in tit. de sen. §. qua luer. in fin. Item, sententia debet scribi in scriptis, & descripti recreatione: ut supra dixi. & habetur in l. j. & l. si. ibi Bartolus & dicitur de sent. ex breui recu. & in consue. ab omnibus. & fuit dictum in q. precedenti, in viij. differen. 48 tia. * Item, debet iudex sedere pro

pro tribunali. alijs non valet
sententia, secundum Bart. & Bal.
in d. l. j. C. de sent. ex breui. reci.
Item, debet ipse iudex legere
sententiam, nō autem potest alij
mandare lectionem sententiae:
nisi sit persona illustis, vel epi-
scopus: vt not. Spe. in tit. de sen. §.
sequitur in prin. & Alex. in rub.
ff. de offi. eius, cui man. est iuris.
col. pe. & est text. in c. fi. de re iu-
di. lib. ij. & habetur in dicta con-
sti. ab omnibus. & ibi per Ma-
thaeum, in prima column. ¶ An
autem requiratur, qd iudex ex-
primat causam, qua mouetur in
sententia: dic qd regulariter nō
requiritur, vnde valet sententia,
etiam sine expressione causae:
potest tamen illam apponere, si
vult: rox. est & ibi Abb. & doct.
in c. sicut. de re iud. Fallit tamen
in nonnullis casibus quos ponit
Abba. in d. c. sicut. in vltimo
norab. & ibi vide. ¶ Item, debet
ferri causa cognita, alijs non va-
let: vt habetur in l. prolatam. C.
de sent. & in l. nec quicquam. §.
vbi decretum. ff. de offic. procon-
¶ Ego autem pro clariori intel-
ligentia, & vt faciam magis or-
dinatum compendium, intendo
praedicta & quāplura alia re-
quisita ad validitatem sententiae
examinare per quatuor causas.
Sicut enim secundum philoso-
phos, in omni actu humano, vt
plurimum considerantur qua-
tuor causae: videlicet causa effi-
cientis, materialis, formalis, & fi-
nalis: prout alijs in iudicio con-

sideravi illas in principio huius
operis: ita etiam dico, qd in sen-
tentia debent concurrere istae
quatuor causae: ita qd appareant
ex prolatione ipsius. ¶ Primo
igitur debet esse in sententia,
causa efficiens: & hoc est, quod-
dixi supra in primo requisito: sci-
licet, qd sententia debet continere
nomen iudicis: nā ipse iudex est
causa efficiens: quia ipse cōpo-
nit sententiam: & illam in esse
producit. & debet exprimere, au-
sit ordinarius vel delegatus: vt
not. Specu. in d. §. qualiter. in fi.
¶ quia si iudex ignorat funda-
mentum suae potestatis, non va-
let sententia: vt not. Bart. in l. mul-
tum. ff. de condi. & demon. & in
l. ij. ff. de iudi. & in l. hae autem. ff.
ex quib. cau. in posses. & Abb. in
c. prudentiam. in princ. in fi. col.
de offi. deleg. in qua causa effi-
cienti. si esset aliquis defectus,
non valeret sententia: vt quia iu-
dex esset mutus, vel furiosus, vel
infans, vel excommunicatus, vel
similis: quos defectus ponit Spe.
in tit. de sent. §. iuxta co. j. & ij. &
habentur in l. cum prator. ff. de
iudic. Et per hoc infero contra
prauam obseruantiam nonnul-
lorum iudicum: qui quando tor-
mant sententias, incipiunt, in
Dei nomine &c. vnde nos, qui
supra &c. & supra nullam fecer-
unt mentionem de nomine suo
proprio, nec dignitatis: sed par-
cendo labori, causa breuitatis,
obmittunt nomen proprium, &
dicunt vnde vos, qui supra. nam

per hoc puto, quòd dicta sententia, quæ ita scripta reperitur posset dici nulla: quia peccat in expressione causæ efficientis: non obstante, quod in lectione sententiz exprimeretur nomen iudicis: quia sententia debet tota scribi, & postea de scripti recitatione legi: & non sufficit, quod voce proferatur: ut dixi suprà in viij. differentia præcedentis q. 56 per ea, quæ dicit Angel. ¶ Dixi etiam suprà, quod iudex debet sedere pro tribunali: ut in §. sedebunt in auth. de iud. & c. si. de re iudi. lib. vj. & ista etiam est qualitas addita & annexa huic causæ efficienti. ut not. Bart. Bal. & doct. in d. l. j. C. de sent. ex breui. reci. ubi limitant hoc non procedere in interlocutoria, quæ non requirit plenam causæ cognitionem. Item, limitant non procedere in iudice timente potentiam alicuius: quia potest super equo, vel ex turri ferre sententiam, ut citò possit fugere. ut no. gl. in d. l. j. & gloss. in c. si. de re iudi. lib. vj. de quo vide Spec. in §. iuxta. ver. ite est nulle modi &c. & Lanfranc. contra. in ver. inones. col. iij. de prob. in d. c. si. Et porpter hoc in sententiis, Nos tace-
 edentes pro tribunali
 men non procedit
 ariis, in quibus po-
 iam stando & non
 sententiam: ut in
 entiam. de verb.

signifi. & ex hoc pater, quod hodie in regno non oportet, quod iudex sedeat: cum causæ ciuiles omnes sint summariz: ut suprà pluries fuit dictum. ¶ Item dixi, quod iudex debet per se legere sententiam, & non per alium: nisi sit persona illustris, vel episcopus: ut dicto c. si. de re iudi. lib. vj. de quo dicto vide Fely. in c. super questionum in prius. in fi. col. de offic. deleg. Certè si istud esset verum, hodie nulla sententia valeret, maxime in hoc regno: cum generaliter omnes sententiz tam maiorum quam minorum iudicum, legantur per alios, scilicet, per actorum magistros: & non per ipsosmet iudices: unde non posset aliud dici, nisi quod hoc toleratur ex generali consuetudine, quæ potest in hac solennitate derogare iuri positio: ut dicit Ge. in d. c. si. col. ij. ver. in ea. gl. ibi Italiz &c. de re iudi. lib. vj. & tenet in simili Archi. in c. statuta. ij. q. j. & Bal. & Saly. in l. hac consultissima. C. qui test. facere pos. ¶ Item dixi, quod sententia ferat in scriptis. hoc debet intelligi, quod scriptura præcedat recitationem. nec sufficeret, si iudex scribendo unico contextu voce proferret: ut declarat Gemi. in d. c. si. in ij. & iij. notab. ¶ Secundò consideratur in sententia causa materialis. & est illa, quæ in iudiciis considerata in principio huius tractatus. Materia enim dicitur, ex qua aliquid fit. unde in proposito causa materialis sententiæ est ipsa

ipsa causa deducta in iudicium per primum libellum: & ex consequenti totus processus super ea fabricatus: quia ex illo processu, & causa in eo contenta, sit sententia diffinitiva, & propterea dixi supra de meare Spe. q. in sententia debet inferi tenor libelli: ad hoc ut ipsa causa materialis appareat expressa in sententia. Verum istud non est omnino necessarium: imò valet sententia, etiam si tenor libelli non exprimatur in ea, secundum Bart. in l. ij. C. de sent. sufficit enim, q. sub epilogo fiat mentio de libello actoris, & responsione rei: puta, visa petitione actoris continente istud & istud &c. ut tenet Spec. in d. §. qualiter. verfic. ceterum. & ita communiter servatur in practica. imò etiam si iudex nullam faceret mentionem de libello, sed simpliciter diceret: super presentium processu ita pronuntio, condemnando vel absolvendo, &c. puto sententiam valere. Nec istud contradicit his, quæ paulò antè dixi in quantum dixi exprimendam esse causam materiale: quia totus processus est causa materialis: & bene fit mentio de ipsa causa, saltem per relationem: quia sententia refertur ad acta: & per illa declaratur. & habetur in l. iij. C. de sent. quæ sine cer. quantita. & per Alex. in l. præses. ff. de re iudi. & in l. ait prætor. §. si iudex. eod. titu. Paria enim sunt, aliqua esse certa de se, vel per relationem ad aliud.

l. certum. ff. si cer. pet. l. asse toto. ff. de hære. instit. §. Hinc est, q. dicimus, ut supra dixi, non valere sententiam latam sine causæ cognitione, & sic sine processu ut habetur in dicta l. prolata. C. de sent. & ibi Bart. & in lex stipulatione. in f. eo. tit. & in l. in causæ. §. causa cognita. ff. de minor. Pro hoc est tex. apertus in c. quoniam contra de prob. ubi declaratur, quo ordine iudex debet causas diffinire: quia primò debet acta & processum facere in scriptis: alias pro eius sententia non præsumitur, quòdo processus per legitima documenta non apparet. Hinc etià dicimus, q. iudex debet iudicare secundum allegata & probata: & sic secundum processum: ut habetur in l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsi. ergo sententia, quæ non habet processum, dicitur carere materia: & sic est nulla: quia secundum philosophum, ex nihilo nihil fit. 60 §. Quid autem, si feratur sententia sine probationibus, an valeat? vide Socinum in consil. cxxxiiij. col. ij. in fin. & iij. in j. volumine. 61 §. Ex hoc etiam oritur quædam solennitas materialis, quæ est, ut sententia feratur conformis libello: iuxta l. ut fundus. ff. commun. divi. & c. licet Hely. de summo. & l. fi. C. de fideicom. lib. ubi dicit Bal. q. faruus est iudex, qui super aliis, quàm super petitis pronuntiat: unde sententia aliter lata, non valet: quia habita relatione sententiæ ad eius materiam,

riam non potest esse conformis
tate: unde sententia reperiretur
facta ex nihilo. Nam si peto bo-
uem, & procellus fabricatur su-
per bove, & sententia fertur su-
per equo, talis sententia videtur
esse sine processu: quia nullus
processus est factus super equo:
& sic non haberes materiam præ-
existentem corresponsentem,
merito est nulla: sicut quando
aliquis vult facere librum, & ha-
bet chartas, & non vult librum
conficere ex chartis: & vult qd
sit liber: istud continet in se re-
pugnantiam: quia non potest esse
liber sine chartis. unde iste liber
non posset esse nisi imaginarius:
scilicet, mente consideratus, & non
esse non productus, ita ista sen-
tentia esset imaginaria & nullius
momenti. Imaginaria ff. de re-
gu. iur. §. Hoc tamen limitatur
non procedere in causis, in qui-
bus proceditur sola facti veri-
tate inspecta: quia potest tunc iu-
dex ferre sententiam non conformem
libello: ut declarat Ias. in l.
vnum. col. xvij. ff. si cert. pe. unde
hodie in regno per capit. detes-
tantes, posset indistincte hoc
fieri: & valeret sententia: & sic
quoad hoc, esset correctæ regu-
la dictæ l. v fundus. Idem, quan-
do vnum petitur, & aliud cõstet
per confessionem partis: quia
potest iudex ad illud condemnare
se non obstante, qd non sit peti-
tum: ut habetur in decis. xxxij. in
c. consil. Neapo. * Item, potest iu-
dex petentem debitum conde-

mnare ad restitutionem pigno-
ris non obstante, qd pignus non
sit petitum: ut not. Bart. in l. cum,
qui §. qui ita. ff. de verb. oblig. &
Bal. in l. cum eorum. C. de test. &
habetur in decisione trigesima-
secunda consil. Neapol. & ratio
est, quia dicta restitutio pigno-
ris venit ex natura actionis in-
tentate: plures alias fallentias ad
l. fundus. vide plenius in per
Fely. in d. c. licet Hely. col. ante-
pe. & pe. & fin. ubi cumulat xxxj.
fallentias: & aliquas etiam ponit
Ias. in d. l. vnum. col. xv. & xvij. &
in §. curare. col. v. iustit. de actio.
641 * Verum, quia superius dixi,
qd ex nihilo nihil fit: & ista limita-
tur naturam §. minorem. iustit.
de adop. quomodo ergo potest
subsistere sententia in ius & alia
fallentia, si caret materia? Ad hoc
respondeo: & do vnam genera-
lem declarationem prædictis.
qd ista fallentia procedunt, quan-
do vnum fuit petitum in libel-
lo: & pendente iudicio incipit
constare de alio, vel per proba-
tiones vel per confessionem: nam
iudex qui habet equam veritatem,
potest condemnare ad aliud in
istis casibus specialibus: ex quo
sibi liquet ex eodem processu,
vel ex natura actionis intentate,
vel ex virtute probationum, ad
hoc ut veritas sortitur effectum,
obm. suis scrupulosisque iuris
potius generali: volens, quod
non feratur sententia, nisi super
eo, super quo est facta litis con-
testatio: ut dicit Barto. in dicta l.
prola

prolatam. C. de senten. & sic bene formatur sententia ex aliquo: quia subest materia, quæ nascitur pendente iudicio: sed quando vnum est specium, & super eo fabricatus totus processus, vique ad conclusionem, & nihil aliud constaret ex illo processu de aliate: tunc indubitanter dico, quod etiam in istis fallentis non valeret sententia non conformis libello, quia nullam haberet materiam, secundum exemplum præpositum. Et ita debent prædicta declarari. ¶ Consideratur etiam in ista causa materiali non solum, quod subest materia: sed etiam quod sit apta materia: unde si libellus esset ineptus, sententia super eo lata non valet: ut not. glossa in versic. secundum in fin. institut. de obligat. in princip. & Abb. in c. cum dilecti. de emp. & vend. & Anton. de Butr. in c. examinata. de iudic. & Bald. in l. ex hoc iure. & in l. si ff. de iust. & iure. & in l. actori. in fi. C. de rebus cred. Sic etiam dicimus de toto processu: quia debet apte & secundum iuris ordinem fabricari: aliter sententia est nulla: ut dicta l. prolatam. Verum in casibus, in quibus non requiritur libellus, prout in l. i. in fin. de iur. iur. & præsertim hodie in regno, valeret sententia lata super libello inepto: ut declarat Alex. in d. l. vinum. co. fi. & ibi est: l. si cert. per. & Belyo. in c. cum ordin. de restri. quia per iura municipalia sunt sublata solennitates libellorum

in civilibus. Unde illa materia inepta est reducta ad aptitudinem: quia non inspicimus aliud, nisi quod appareat intentio actoris quibuscunque verbis declarata, vel per talemqualem petitionem, vel per articulos, & alia merita processus: ut pluries fuit dictum super. & in processu huius tractatus. ¶ Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. Pone, quod aliquis produxit libellum bene conceptum, tamen in eo intreatuit actionem, quæ sibi non competebat: & sic egit sine actione. Reus non opposuit: iudex protulit sententiam pro actore super illa actione, quæ non competebat: an valeat talis sententia? Certè videretur esse dicendum, quod non: quia caret materia, nam ubi nulla est actio, nulla potest esse sententia: & hoc in specie tenet glossa institut. de obligat. in princip. d. gloss. in versic. secundum in fin. ¶ quæ expressè dicit, quod solutio debet fieri per competentes actiones & iudices, aliter non valet sententia. & illa glossa communiter approbatur. Pro hoc etiam est regula trita, quod nemo sine actione experitur. l. si pupilli. §. videamus. ff. de negotiis gest. ubi per Bartol. & doct. ¶ Imò iudex ex officio potest repellere agentem sine actione: ut not. gl. & doct. in l. ubi pactum. C. de transactio. contrarium tenet Bart. in consil. c. incip. A domino Cyn. & c. versic. super quarto & c. ubi dicit, quod valet processus:

licet

licet actor omni actione careat:
& potest super eo ferri sententia
valida: per l. j. C. de condic. ind. cū
aliis allegatis per eum ibi. Pro
hoc est tex. & ibi Albe. in l. cū
putare. ff. fam. l. en. & vide omni-
no l. ac in l. nam & postea. §. si dā-
netur. col. ij. ff. de iureiur. ¶ Puto
in ista varietate posse ita distin-
gui: quandoque aliquis agit nar-
rando talem causam in libello,
quod ex ea apparet non compe-
tere sibi ius agēdi, vt quia dicit:
peto talem fundum: quia rex est
in Francia: & tunc quia commu-
nis conclusio est, quod talis libel-
lus est ineptus, etiam parte non
opponente: vt tenent Bartol. &
Alex. in l. edita. C. de eden. & gl.
in l. ij. §. circa. ff. de doli excep. &
communiter mod. in l. j. in prin.
ff. de eden. dico, quod sententia
lata super tali processu & libel-
lo, non valet: quia ex forma i-
psius apparet calumnia manife-
sta, & quod sine actione agitur,
posset etiā poni exemplū, quan-
do aliquis agit rei vendicatione
contra Titium, narrando ipsum
Titium non possidere: quia se-
ipsum excludit à iure agendi: vnde
si in isto casu iudex ferret sen-
tentiam contra Titium, talis sen-
tentia esset nulla: nec posset ha-
bere executionem contra Ti-
tium, quē ipsemet actor asserit
non possidere: & sic ex ipso li-
bello apparet, quod non compe-
tit ius agendi. hoc probatur ex
his, quæ dicit Abb. in c. cū di-
lecti. in iij. not. de empt. & vend.

vbi etiam dixi, quod talis inepti-
tudo potest opponi post senten-
tiam: ergo reddit processum nul-
lum: per ea quæ not. Bar. & doct.
in l. licet. C. de pc. idē tenet Alex.
in d. l. j. in prin. col. v. ff. de edend.
69 ¶ Quandoque aliquis agit nar-
rando aptam causam in libello:
sed exprimit ineptam actionē
vt quia dicit, quod mutuavi Ti-
tio centum: ideo peto ipsum mi-
hi condemnari, actione ex loca-
to. & tūc cōmunis opin. doct. est,
quod talis libellus valet: & simi-
liter sententia valebit inspecta
narratione apta: ex quo nomen
actionis non est necesse expri-
mi in libello. ca. dilecti. de iudic.
vnde si fuit expressa & inepta,
nō vitiat. ita tenet Alexan. in d. l.
j. col. ii. ff. de edend. vbi plures al-
legat: & tenent Innocē. Ant. Bur.
& Cano. in c. examinata de iud.
Dato ergo, quod non competat
actio ex locato, potest tamē fer-
ri sententia super mutuo, quod
perpenditur ex narratione apta:
quæ concludit in mutuo. Et hūc
intellectum puto esse de neces-
sitate dandum ad illam glo. quæ
reputatur singularis. instituit. de
oblig. in princ. quam suprā alle-
gau. & ita in terminis illam gl.
intelligit ibi Io. an. Fab. vbi dicit
ista formalia verba, videlicet, ea-
ne: quia si esset competens iu-
dex, quanuis inepta actio, tene-
ret sententia & c. & sic videtur re-
prehendere illam glo. quæ dicit
per cōpetentes actiones & c. pos-
set tamen saluari, intelligendo
eo

eo modo, quo dixi in primo membro, scilicet, quando ex facie libelli apparet, quod nullo modo cōpetit ius agendi: sed secundum dicta in secundo membro, loqui
 70 tur bene Ioannes Fab. ¶ Tertia causa principalis, quæ consideratur in sententia, est causa formalis. & hinc est sciendum, quod ista causa potest considerari tripliciter. vno modo, respectu iudicis proferentis. Secundo modo, respectu litigantium. Tertio modo, respectu ipsius sententiæ. Primo modo, dixi respectu iudicis. istud similiter inspicitur tribus modis: videlicet, respectu loci, temporis & personæ ipsius iudicis. Primo modo, scilicet respectu loci. hoc
 71 ideo dixi: * quia iudex quando fert sententiā, debet stare in loco solito maiorum suorum: vbi sui prædecessores soliti sunt reddere ius: aliās sententia non valeret: text. est & ibi Bal. & doct. in l. cum sententiā. C. de senten. & not. Bart. in l. si vt proponis. la. ij. C. quom. & quando iud. & in l. j. C. de senten. ex bre. reci. & Bart. Bal. Ias. & cōmuniter doct. in l. pen. per illum rex. ff. de iust. & iure. & Ang. in tract. malef. in versic. ad nostrum solitum banchum iuris &c. Et propterea in sententiis solet apponi illa clausula, Nos talis iudex &c. sedentes pro tribunali in tali loco &c. vbi curia regi solet, & ius reddi petentibus &c. ad demonstrandum, quod ista solemnitas for-

malis interuenit in sententia.
 72 ¶ Limita tamen non procedere in iudice ordinario: qui habet certam sedem & locum reddendæ iustitiæ: secus in delegato: quia ex quo non habet certam sedem deputatam, potest sibi eligere locum, vbi vult iudicare in camera sua: secundum Bald. in d. l. cum sententiam & Bal. in d. l. pe. in ij. lect. circa ff. de iust. & iu. vbi hoc intelligit in delegato ad vnam causam particularem:
 73 * Secus in delegato ad vniuersitatem causarum: quia tenetur seruare locum delegantis: secundum eum. & ita debet intelligi text. in l. si locus. ff. de iudi. vt declarat Bal. ibi scilicet, qd delegatus particularis potest sibi eligere locum: dūmodo sit congruus litigantibus & honestus: aliās secus: per l. si cum dies. §. si arbiter, ff. de arbit. quicquid dicat Paul. de Castr. in d. l. si locus, qui tenet quod delegatus debet ferre sententiam in tribunali delegantis: quia intelligendo de particulari non est verum. nam non est idē tribunal. Quod paret: quia ab eo appellatur ad delegantem vt per Bartol. & doct. in l. j. §. si quis
 74 & 2. quo app. * & ibi probatur secus esse in vicariis: quia cum eius tribunal sit idem cum tribunali principalis, debet sedere in tribunali principalis: fateor tamen, quod postquam iudex delegatus elegit sibi locum, semper debet ad illum locum facere citationes, & ibi ferre sententiā
 specu

secundum Bart. & Paul. de Cast. in d. l. si ut proponis. la. ij. C. quo. & quando iud. & in l. ij. in fi. C. de
 75 senten. ex bre. reci. ¶ Si iuxta hoc cadit pulchrum debui: vide-
 licet, an delegatus ad vnā cau-
 sam possit procedere & senten-
 tiare extra locum iurisdictionis
 delegationis: & an possit ibi eli-
 gere sibi locū iurisdictionis de-
 legationis: & an possit ibi elige-
 re sibi locum scilicet in loco nō
 subdito delegati. Et cum iste c.
 sus quādoque mihi euēisset in
 facto, quia illustriss. dux Suevæ
 delegauit mihi vnā causam fuo-
 rum subditorum: & tamen tunc
 residebam in ciuitate Melphie,
 qui est locus extra suam iurisdic-
 tionem: & litigantes faciebant
 dubium, quod procedere non po-
 teram tamen ut eis morem ge-
 rerem, teci supplicationem illu-
 strissimo principi dixi: ciuita-
 tis Melphie, ut deberet concede-
 re mihi suum assensum, qui fuit
 mihi in scriptis concessus ad sol-
 lendum omnē ambiguitatē. Dico
 tamen, quod non fuit neces-
 se obtinere dictum assensum: sed
 potius fuit cautela superabun-
 dans. Et tunc respondēdo ad q. p-
 positam: & dico q. si ambe partes
 consentiant, quod delegatus
 procedat extra territorium dele-
 gantis, valet processus & senten-
 tia: absque eo quod consentiat
 dominus illius territorij: textus
 est singularis in capit. statutum.
 96 §. in nullo. de rescrip. lib. vj. * per
 quem ita in terminis tenet Ab.

in c. p. & G. col. v. versic. venio ad
 quartam & c. de offi. delega. vbi
 tenet, quod in delegato potest
 fieri prorogatio de loco ad lo-
 77 cum: & ratio potest esse, * quia
 iuridictio delegati, non coher-
 ret, nec terminatur territorio: sicut
 iuridictio ordinarij: ut dicit
 Abb. ibidem, licet secus esset in
 ordinario: secundum eum, quia
 ordinarius non potest procedere
 extra territorium, nisi interne-
 rit consensus domini illius lo-
 ci, vltra consensum partium idē
 tenet Bald. in l. si qui ex consen-
 su. C. de episcop. audien. & Barto.
 & doct. in l. quæro. ff. de solut. &
 vide remissum per las in d. l. p.
 78 ff. de iust. & iure in fi. col. ¶ Se-
 cundō principaliter limita præ-
 dictam regulam non procedere
 in episcopo habente plures ter-
 ras & castra in sua diocesi: quia
 in quolibet loco de diocesi, vbi
 reperitur, potest etiam regere
 & citare, ac sententias ferre, tex.
 est in ca. cum episcopus, de offi. ordi.
 lib. vj. per quē ita tenet Bal.
 in d. l. p. in plect. versic. sed an epi-
 scopi & c. & ibi etiā Ang. & Pau.
 de Cast. in l. fin. ff. de iustit. & iure.
 & Bal. in l. testamenta omnia.
 79 C. de test. ¶ Tertiō limita, nisi
 iudex de consensu partium fer-
 ret sententiam in alio loco non
 solito: quia valet propter proro-
 gationem, dummodo non egre-
 diatur territorium suum: ita tenet
 Abb. in d. c. p. & G. col. v. ver.
 venio ad quartam & c. de offi. de-
 leg. & Bart. in d. l. pen. circa fi. ff.

de iusti. & iure. & gl. fi. in l. cum
non eo di. Caquādo prouo. non
80 est neces. ¶ Quarto limita non
procedere in arbitrio, qui potest
eligere sibi locū dummodo ho-
nestum. l. si cum adies. & si arbitri.
ff. de arb. & Bal. in l. cum senten-
tiam. C. de sentent. in dubio a. tē
quando arbitri non eligunt locū,
in intelligitur de loco, ubi facta
est compromissum: ut tenet Ale.
post Bart. in d. §. si arbitri per il-
lum tex. & Bald. in d. l. pen. in ij.
lect. circa. fin. ff. de iusti. & iure.

81 ¶ Quinto limita non procede-
re in iudice appellationis: qui
potest etiam in domo sua, & in
omni alio loco honesto iustitiā
regere & sententiam ferre. gl.
est notabilis in d. l. cum sententiā,
C. de sentent. & ibi Bal. in j. lect.
& Pau. de Cast. & communiter

82 doct. ibidem. ¶ Sexto limita in
istis vicariis generalibus & pre-
sulis vicariis provincialium, qui vadūt
discurrēdo per prouinciā, in-
quirendo maleficia & prouidē-
do oppressis, & alia faciendo,
quę spectant ad cultū iustitię: quia
in quolibet loco illius prouin-
cię possunt ius reddere ad eorū
electionē. ita tenent. Alij. de Rol.
& mod. in d. l. pen. ff. de iusti. &
iure. & Aug. in tract. male. in ver.
ad nostrū solitū bancū iuris, & c.
in fi. & Bal. in l. testamēta omnia.

83 C. de test. ¶ Septimo limita, quā-
do locus solitus non esset tutus:
vel propter metum tyranni, vel
propter guerras, vel pestem: vel
quia minatur ruinam: nam tunc

potest iudex eligere aliū locū, &
ibi sententiarē. debet tamē pro-
testari, q. propter illam necessi-
tatem elegit talem locum. ita te-
net Bald. in d. l. j. colum. ij. versic.
in gl. ibi. vel equo & c. de senten-
bre. reci. pro hoc est text. in cap.
statuimus. de offic. deleg. lib. vj.

84 ¶ Octauo limita in episcopo
expulso à sua sede & diocēsi
per vim: nam potest in aliena
diocēsi cōuicina exercere iuris-
dictionē, procedendo contra ex-
pulsōres, & eorū fautores: se-
cundum formam cle. j. de foro

85 competent. ¶ Nonō limita in
causis, in quibus proceditur de
plano. na valet sententia lata in
alio loco solito maiorum: secun-
dum Bart. in l. nec quicquā. §. de
plano ff. de off. c. procon. & Bal. in
l. testamēta omnia. C. de testa-
& Bar. in l. j. col. j. C. de confes. &
habetur in l. ij. §. dies. ff. quis or-
do in bon. poss. seruetur. prout
sunt ea, quę non requirunt ple-
nam causę cognitionem: ut est
tex. cum gl. in l. voluit. §. fin. ff. de

86 inter. actio. ¶ Decimo limita
non procedere in causis volun-
tarię iurisdictionis: quia in omni
loco, etiam in itinere & deambu-
lādo possunt expediri. ita tenet
Bal. in d. l. testamēta omnia. col.
j. C. de test. Barto. in d. l. j. col. j. C.
de confes. & est text. in l. ij. ff. de
off. c. procō. & in §. serui verō. in-
d. st. de libertinis. ¶ Vndecimo

87 limita in omnibus actis respi-
cientibus litis ordinationē: quia
in illis nō tenetur iudex seruare
locum

feriato: secundum Bald. in l. pen. col. fin. versic. considera &c. & ibi
 94 etiam Cyn. de arbit. ¶ * Sexto consideratur tempus congruum ut si causa est commissa consilio sapientis: nam interm nō potest ferri sententia ante habitū consilium: secundum Bald. in l. ex illo. C. de appel. & Bartol. in l. prima. in prin. C. de relar. & Philip. in c. intimasti. de appel. si tamen feratur de facto, debet appellari: secundum Bar. in d. l. j. ¶ * Septimo consideratur tempus congruum: ut iudex pronuntiet tēpore, quo utraque pars est præsens, vel altera: autem absens per cōmuni-
 95 ciam. l. de vnoquoq. ff. de re iud. iudic. aliās si utraque pars est absens, non valet sententia. ita tenet Bald. in l. j. colum. v. versic. & prædicta faciunt ad quæstio. &c. & versic. quæsitum fuit &c. C. de his, quæ pœne nō. vbi plus dicit multum singulariter, quod si iudex incœpit legere sententiam, & ante completam lectionē sententię, ambæ partes se absentâr, non valet sententiā. quod dictum notat: quia fortē prima facie quilibet diceret contrariū. Et prædictis adde gloss. in l. properandum. §. fin. autem alterutra. in gl. j. C. de iudic. quod limita, nisi in casibus, in quibus iudex procedit
 96 ex officio: quia tunc valet sententia utraque parte absente: secundum Angelum in l. si quis libertatem. ff. de p̄tion. hzred. & gl. in capite, cupiētes. §. quod si per
 96 xx de elect. l. j. ¶ * Tercio dixi

suprà, quod consideratur solenni-
 tas formalis respectu ipsius iudicis, quod ad suam persona. hoc potest intelligi multipliciter. Primo, quod sit iudex, & non priuatus: aliās sententia non valet. l. priuatorum. C. de iuris. omniū iudic. iurum qui. & ibi glo. ff. eod.
 97 tit. ¶ Item, requiritur, quod sit competens iudex: aliās sententia non valet: ut notat. C. si a nō
 98 competens. iud. ¶ Item, quod sit sanus mentis: & si esset furiosus, surdus vel mutus: ut l. cum prætor. §. non autem. & l. iudex datus. ff. de iud. Idem, si esset im-pubes, vel secus, vel mulier: v. d. §. nō autem. Item, debet iudex sedere pro tribunali: ut not. Bar. in l. j. C. de senten. ex breui. rec.
 99 & dixi suprà pluries. ¶ Itē, si esset iudex excommunicatus, non valet eius sententia: ut habetur in capite, pia. de excep. lib. vj. & no. gloss. xxv. quæst. ix. in summa. &c. Bald. in l. j. colum. penult. in fine versic. vnum obmissi &c. C. de iur. & fac.igno. & Bar. in l. si arbiter. C. de sentē. vbi hoc intelligit in publicē excommunicato: aliās se-
 100 cus ¶ Idem, si iudex est publicē infamis: quia non valet eius sententia: secundum Bartol. in d. l. si arbiter. & Bar. in l. quidam con-
 101 sulebant. ff. de re iudic. ¶ Idem, si iudex ignoret se iudicē: vel aliter dubitet: quia non valet eius sententia: secundum Bartol. in l. quæro. in lect. Nicolai de Neap. de eo, qui pro iuro. ff. & doctor. in l. sed si de sua. ff. de acquiren.

102 hæredit. * Idem, si iudex detulit
 appellationi, quia si postea pro-
 cedit, vel sententiam ferat, nihil
 valet quod agit secundum glos.
 & Card. in cle. j. in prima quæst.
 103 de dolo & contu. * Et similiter,
 quando sibi esset inhibitum per
 superiorem. c. nō solum. de appe.
 lib. vj. possunt etiam multa & va-
 ria exemplari de impedimen-
 tis respicientibus personam iu-
 dicis, quæ diligens scrutator per-
 quirere poterit: & breuitatis cau-
 104 sa obmitto. * * Secundo prin-
 cipaliter consideratur causa for-
 malis in sententia, respectu liti-
 gantium. Et hoc similiter dicitur
 multis respectibus: Primò, quia
 nomina litigantium debent ex-
 primi in sententia, ut sciatur in-
 ter quos ventilatur negotium: &
 quis sit absolutus vel condemna-
 tus: ut dixi suprà in princ. huius
 secunde quæst. principalis. Item,
 quia est necesse quod litigantes
 sint habiles ad comparandum in
 iudicio, nam si aliquis eorū esset
 pupillus vel furiosus, & litiga-
 ret sine tutore vel curatore, non
 valet sententia. l. acta. §. si. & Leon-
 tra pupillum. & ibi Bart. & Alex-
 105 ff. de re iud. * vbi idem dicitur
 de sententia lata contra minore
 indefensum, ut non valeat ipso
 iure. Pro hoc est text. in l. cum &
 minore. C. si aduer. rem iudi. &
 l. si præs. & ibi Bartol. C. quo-
 modo & quando iud. De furioso
 autem, quod non valet senten-
 tia, est tex. in l. furioso. & ibi Bar-
 & Alex. ff. de re iudic. quod pro-

cedit, etiam in sententia lata in
 causa appellationis: secundū Bal.
 in l. alien. m. Cod. de procurator.
 106 * Illud autem, quod dixi non
 valere sententiā, intellige, quan-
 do fertur contra minores indefen-
 sos: secus, si pro eis: quia tunc
 bene valet. l. nō eo minus. & ibi
 Alex. & communiter doct. C. de
 procu. & Alex. in d. l. furioso. col.
 j. sed in furioso non valet senten-
 tia, etiā pro eo lata: quia pro ab-
 sente reputatur: ut d. l. furioso. &
 ibi Alexand. doct. Et per hoc in-
 fert Alexand. in d. l. furioso. quod
 idem esset in pupillo nullum ha-
 bente intellectum: puta quia est
 infans: quia minimè valet pro
 eo sententia: & sic est pulchra lu-
 mitatio ad dict. l. non eo minus.
 107 * Similiter non valet senten-
 tia, quando fertur contra eum,
 qui est mortuus tempore prola-
 tionis sententiæ. l. in summa. §. si.
 ff. de re iudic. & l. j. §. fin. aliās est
 l. ij. ff. quæ sent. sine appel. rescin.
 imò etiam in fauorem mortui,
 non valet sententia: secundum
 Bar. in d. l. in summa. & ibi etiam
 Alexā. in fi. & ibi vide per doct.
 idem, quando sententia fertur
 contra infirmum graui infirmi-
 tate. l. quæsitum. ff. de re iudic. ve-
 rum in hoc datur cautela, ut in-
 firmus citatus mittat excusatorē
 ad significandum iudici, qualiter
 est infirmus: quia tūc, si nō obsta-
 te infirmitate iudex profert sen-
 tentiam, talis sententia est nulla
 secundum Alex. in d. l. quæsitum.
 col. si. & ibi vide per doct. an te-

neatur

neatur mittere procuratorem.
108 ¶ Quid autem, si quis litigat
 per procuratorem, & facta litis
 contestatione dominus moritur
 an possit ferri sententia contra
 procuratorem? die, quodd sic: quia
 tale mandatum morte non ex-
 tinguitur: ex quo procurator est
 effectus dominus litis: sed qua-
 liter sint concipienda verba sen-
 tentiæ: quia si nominatur mor-
 tuus, videtur sententia non va-
 lere, per predicta. Bar. tangit hæc
 quæst. in l. nulla C. de procura. &
 relinquit eam indecisam. Veri-
 tas est, quam tenet Alexan. in d. l.
 nulla, ubi elicit cōmunem & ma-
 gis tutam opin. scilicet, vt iudex
 dicat: condeinno talem procura-
 torem, quondam Titij defuncti,
 procuratorio nomine heredum,
 vel eorum, ad quos ea res perti-
109 net: & iravalebit sententia. Sed
 hoc cessaret in procuratore pre-
 lati vel rectoris ecclesiæ: quia
 quanvis efficiatur dominus litis
 tamen extinguitur mandatum
 quodcumque per mortē prelati,
 vel rectoris, text. est in cle. fin. de
 procu. & not. las. in d. l. nulla. vn-
 de tunc nō valeret sententia cō-
 tra illum procuratorem, nisi ha-
 beret nouum mandatum à sue-
110 cessorē. ¶ Similiter non valet
 sententia, quando fertur contra
 eum, qui nō est legitimus defen-
 sor, tam in agendo, quàm in de-
 fendendo: puta in falso procura-
 tore non habente mandatum. l.
 licet. & ibi per doct. C. de procur.
111 * & idem dicimus de eo, qui su-

scepit iudiciū pro aliquo absen-
 te, quem credebatur viuere, cum
 esset mortuus: nam nō valet sen-
 tentia lata in tali causa: vt est text.
 in l. de qua re. §. si. ff. de iudiciis.
112 ¶ Eodem modo, quādo lis esset
 agitata cum procuratore: & iu-
 dex ferret sententiam in personā
 domini, nā non valet text. est in
 l. j. C. de sent. tamen ista solenni-
 tas hodie in regno hoc non cu-
 rat: ex quo proceditur sine fi-
 gura iudicii in causis civilibus.
 vnde valeret talis sententia: se-
 cundū Bar. in extrauag. ad repri-
113 mendam, in ver. & figura. ¶ Si-
 militer quando sententia esset
 lata contra tutorem inhabilem, &
 minus legitimē cōstitutum, non
 valet, textus est in l. si tutor. C. in
 qui. cau. in inte. resti. non est ne-
114 cess. ¶ Similiter non valet sen-
 tentia lata contra carceratum, vel
 alio modo simili impedimentō
 impeditū, si iudex sciuit impedi-
 mentū: secundū Alex. in l. quæsi-
 tum col. j. in fin. ff. de re iudicata.
115 ¶ Tertiō principaliter consi-
 deratur causa formalis, respectu
 ipsius sententiæ: & hoc multipli-
 citer euenit. Primō, quia debet
 scribi & recitari de scripti reci-
 tatione. l. fin. & ibi Bar. & doct. C.
 de sent. ex bre. reci. & dixi suprà
 plenē, quod limita pluribus mo-
 dis, de quibus per las. in §. cura-
 re. col. si insti. de actio. & in l. nec
 quicquā. §. ubi decretū. col. xliij.
116 & xv. ff. de offic. procons. ¶ Se-
 cundō, quia debet sententia con-
 tinere iustitiam: alia: si continet

manifestam iniquitatē, est ipso iure nulla, c. inter ceteras. & ibi per Abb. & Fely. de re iud. Secus, si iniquitas non est manifesta quia tunc valet & debet rescindi per appellationē: nam tunc dicitur esse contra ius litigatoris. ita habetur per doctō. in l. j. §. item cū cōtra sacras. ff. que sent. sine app. res. in. & Alex. in l. eūm prolatis. ff. de re iudi. & per Barto. & doct. in l. j. C. de erro. cal. & Abb. & doct. in c. j. de re iudic. de hoc articulo, vide plenē Phil. in c. dilecto. in lv. quest. de app. ¶ Tercio, peccat sententia in se ipsa, quādo continet expressum iuris errorem: qui potest legi oculo corporali: quo casu est nulla. l. ij. C. quando prouo. non est neces. Secus, quando error iuris nō potest legi oculo corporali de quo vide plenē per Alex. in addit. ad Bar. in d. l. ij. & in d. l. cū prolatis. ff. de re iud. & Abb. & Fely. in d. c. j. de re iudi. & Alex. in consil. 118 lxxix. in fi. in ij. vol. ¶ Quarto, dicitur sententia continere expressum errorem quando iudex exprimit causam in sententia, ex qua mouetur ad sententiandū: & illa causa relata ad acta est falsa seu erronea: quo casu sententia est nulla. ita tenet Raph. Cu. in l. j. §. item cū cōtra sacras. ff. que sent. sine app. rescind. & Pet. Phi. Corn. in consil. xliij. in litera f. in iiij. vo. nā licet aliās in sententia non debeat exprimi causa: tamē si exprimitur falsa & erronea: sententia vitatur, & non valet,

ita tenet Abb. & doct. in c. sicut. vbi est sua materia. de re iudi. & 119 dic. vt ibi. ¶ Quinto, non valet sententia lata contra aliam sententiam, quā transiuit in rem iudicatam. l. j. & ibi Bart. & doct. C. quando prouoca. non est neces. 120 ¶ Sexto, peccat sententia in se ipsa quando est incerta: & non valet regulariter: quod dic. vt habetur in l. j. secunda & tertia. C. de sent. que sine cer. quāti. prof. & per las. in §. curare inst. de act. & per Barto. & doct. in l. ait prator. §. si iudex. ff. de re iudicata. 121 ¶ Septimo, non valet sententia, quādo facit mentionē de aliquo procuratore litigante: de cuius mandato uon apparet. ita tenent And. & Matth. in consil. vniuersos concludiue debet sententia continere ea, de quibus feci mentionem supra, in prin. huius secū dæ questio. principalis. & vide, 122 quæ supra dixi. ¶ Quarta causa principalis, quæ consideratur in sententia, est causa finalis: quæ causa consistit in vno solo verbo sententiæ: videlicet, in verb. condemnatio, vel absolutio. nam ad hunc finem fit tota lis inter litigantes vt per eam sententiam mediante iudice obtineatur condemnatio vel absolutio: & quantum ad hunc effectum potest dici causa finalis, ipsa condemnatio vel absolutio: sed quantum ad verba, potest dici causa formalis & substantialis ipsius sententiæ: quia si sententia non continet verbum cōdemno, vel absoluo,

soluo, vel æquipollens, est ipso iure nulla, & non dicitur sententia: vt colligitur ex diffinitione ipsius: quam tradidi supra in j. q. principali. & de hoc est text. in l. 23 j. ff. de re iudi. ¶ Quod autem potest esse verbum æquipollens condemnationi vel absoluoni, declarat Alex. in d. l. j. col. ij. in 114 fin. ff. de re iudi. * Inter alia nota vnum, quod si iudex declarat in sententia Titium teneri mihi ad centum, perinde est, ac si condemnasset eum ad centum. ita tenet Pet. Philipp. Corne. in consil. cccij. in litera f. in ij. volu. & est glo. in l. diem proferre §. qui plures. ff. de arbit. ¶ Quid autem, si iudex diceret: pronuntio Titium condemnandum: an censetur condemnare dic, quod non: quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem. l. non quemadmodum. ff. de iudi. l. j. in princ. ff. de vsur. glo. est, & ibi Bartol. & doct. in l. j. C. si aduer. liber. Istam quaest. tangit Alex. in l. j. §. si quis ita. col. iij. ff. de verbo. obliga. & plures allegat. Tandem firmat hanc opin. tanquam veriorē: per iura allegata ibi per eum. Tangit etiam Alex. in d. l. j. col. ij. in fin. ff. de re iudic. Aliud enim est condemnare, & aliud pronuntiare condemnandum: nam talis pronuntiatio expectat aliam sententiam post se. ¶ Sed stat dubium: quid si iudex mittit processum ad consilium sapientis: & sapiens scribit votum suum. scilicet, Titium esse condemnan-

dum, &c. & iudex dicit, pronuntio, prout in tali consilio continetur an videatur condemnasse? decisio præcedens facit, q. non. Tamen communiter doct. tenet contrarium: quia talis est mens iudicis relata ad consilium: scilicet, vt condemnet. & ita debet interpretari: vt actus magis valeat, quam pereat. ita concludit Alex. in l. j. in fin. ff. de re iudic. Quod sane intellige, quando iudex simpliciter diceret: & ego ita pronuntio: prout in tali consilio continetur. Secus, si adderet: pronuntio condemnandum: prout in dicto consilio, &c. quia tunc non censetur condemnasse de præsent. ita declarat Bald. in l. cum iudex circa fi. C. de senten. & ita restringe & declara id quod dixi supra in j. q. principali huius vltimæ partis. in viij. differentia. versic. sed iuxta hoc moueo, &c. 117 & vers. seq. vbi de hoc. ¶ Quid autem, si iudex dicit, condempno, si est probatum: an valeat sententia? vide plene de his & aliis similibus Alex. in l. ait prætor. §. si iudex. col. iij. cū duabus seq. ff. de re iud. Et quid si dicat, cōdemno: imò absoluo: vide Alexand. in l. actorum eod. tit. & quid si dicat, pronuntio prout talis iudex pronuntiavit in tali causa? vide Alex. in l. si conuer. tit. in fin. ff. de re iudic. Et quid si dicat, condempno vel absoluo? Tunc non valet: secundum Alex. in l. iudex postquam. column. ij. eod. tit. Et quid si dicat, condempno, saluo eo,

quod infra dicam: vide Alexan.
in d. l. iudex postquam. colum. 1j.

VENIO Ad tertiam quest.
principalem: & quero, sequēdo

128 ordinem præpositum, * in qui-

*Ad hanc
quest. non
pertinet
magis
magis
magis*

bus casibus sententia non transit
in rem iudicatam. Et quia multi

& quasi infiniti sunt isti casus, col-
ligam aliquos magis quotidiana-

nostamen prius volo declarare
hunc terminum: quid est hoc di-

cere, quod sententia transit in
rem iudicatam. Hoc declarat Abb.

qui plenè tangit in rub. extrà de
re iud. Et cōclusio vera est, quod

quando dicimus simpliciter rem
iudicatā potest accipi largo mo-

do, pro sententia, quæ imponit
sibi rem controuersæ per absolu-

tionem vel condemnationem: vt
l. j. ff. de re iud. & l. litigatoribus.

& ibi glo. & Bartol. C. de appell.
l. as. in l. & post rem. ff. de tractat.

Sed quando dicimus, quod sen-
tētia transit in rem iudicatam:

intelligitur, id est quia accepit
authoritatem & vires rei iudica-

tæ, quæ pro veritate accipitur, &
pro l. habetur. l. res iudicata. ff.

de reg. iur. quod est quando per
lapsum decem dierum sententia

firma remanet, si ab ea non fuit
appellatum infra decem dies. c.

quoad consultationē de re iu. li.
& auth. hodie. C. de appel. Idem,

quando fuit appellatum, & ap-
pellatum est deserta authentic. ei

qui appellat. C. de tempo appell.
& habetur in constit. appellatio-

129 num tempora. * & est tantæ au-
thoritatis sententiæ quod facit de

non esse ens, & de falso verum,

& de albo nigrum, secundum l. as.
in l. Iulianus. in ij. ff. de condi. in-

debi. Primò igitur dicitur res iu-
dicata largo modo, inhærendo

solis verbis ex eo, quia per iudi-
cem iudicatum est: notamē assu-

mit autoritatē rei iudicatæ, nisi
elapsis decē diebus: & postea di-

citur transiisse in rem iudicatā:
scilicet irreuocabiliter, quia vl-

terius per remediū appellatio-
nis reuocari nō potest: nec cau-

sa reuideri, de qua materia re-
mitto me ad dicta per Abb. in d.

130 rubr. extrà, de re iudica. ¶ Hoc
præsupposito, dico, quod multi

sunt casus, in quibus sententiā nō
transit in rem iudicatam. Et pri-

mus casus est, quando sententia
est lata de consilio alicuius do-

ctoris seu iurisperiti, nam nun-
quam transit in rem iudicatam:

unò semper potest retractari,
quodcumque apparebit consiliū

alterius doctoris rectius sentien-

tis. ita tenet Lud. Rom. in consil.
ccxxvij col. fi. & Ant. de but. in c.

propositi de proba. & Alexan.
in l. si ab hostibus. columna 1j. ff.

soluto matrim. & Philipp. in cap.
iustitiam. in fin. de appell. & l. as.

in repe. l. ad inuend. colum. xxj.
de iure iur. Verum hunc casum &

omnes sequentes declara. & limi-
ta. vt dica infra in fine huius ter-

131 tiz & vltimæ quest. ¶ Secundus
casus est in sententia lata ex iu-

dicio expertorum seu peritorū
in arte: quia nunquam transit in
rem iudicatam: secundū Bald. &

Alex

- Alex. in d. li. ab hostibus. col. iij. ff. solu. matri. & Fely. in d. c. proposuisti. col. penul. versic. quarta conclusio & de proba. & Philip. in c. cum cessante. & c. intumasti. de appell. & Ang. in l. q. si nolit. §. si mancipium. ff. de adl. edict. & Ias. in d. rep. l. admonendi. col. xx. quod limita. nisi illi periti in arte seu experti essent adsumpti de voluntate utriusq. partis. quia tunc non potest ulterius retractari secundum Ias. ibidem. col. xxij.
- 132 ¶ Tertius casus est in sententia mercatorum: quia non transit in rem iudicatam, ex quo censetur sententia expertorum. ita habetur in decis. xxxij. consil. Neapo.
- 133 ¶ Quartus casus est in sententia lata ex iuris presumptione, & sic ex probationib. presumptionis. tex. est in l. si qui adulteri. C. de adult. & Lud. Ro. in l. cum qui dam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hared. & Alex. in d. li. ab hostibus. ubi idem generaliter dicunt in omni sententia lata ex probationibus privilegiatis, ut quandoque retractari possit. idē tenet Fely. in d. c. proposuisti. col. pen. & Ias. in d. rep. l. admonendi. col. xix.
- 134 xix. ¶ Quintus casus est in sententia lata per testes deponentes de credulitate. Ita tenet Anto. de But. in d. c. proposuisti. & Ias. in 135 rub. ff. de iureiur. col. fin. ¶ Sextus casus est in sententia lata in causa matrimoniali. glo. est in l. iij. §. pe. in ver. agatur. ff. de iurei. & tex. & Abb. & Fely. in c. lator. & c. consanguinei. & c. tenor. de re iud. & Abb. in c. j. col. iij. extra. 136 vt lite non contesta. ¶ Septimus casus est in sententia lata super xate ex aspectu: quia cum sit probatio presumptiva, non transit in rem iudicatā, secundum Bal. in l. si minorē. C. de in integ. restit. & Bal. in l. ij. col. ij. in fi. vers. sed hic dubitatur & c. C. quando si. vel priu. & Bar. in l. minor xxv. annis adito. & in l. de xate. ff. de mino. ¶ Octauus casus est in sententia lata super excussione, per quam pronūtiatur bona debitoris extare vel non extare, secundum Bal. in d. l. ij. col. ij. circa fi. 138 C. quādo si. vel priu. ¶ Nonus casus est, quando victor fatetur sententiam per se latam, esse iniquā quia non transit in rem iudicatā & potest esse ratio: quia illa presumptio iuris & de iure, quā facit sententia, tollitur per confessionem victoris. ita tenet Ion. in c. quia pleriq. col. j. de immu. ecclē. & Abb. & Anto. de butr. in c. is qui fidē. de spōsa. & Abb. in c. quanto. de presumpt. & in c. j. in fi. de conce. preb. & Ias. in d. rep. l. admonendi. col. xxij. vers. ego inter alios, & c. & in l. i. duo. §. idē Iulianus. in vj. no. ff. de iureiur.
- 39 ¶ Decimus casus est, quando sententia est lata ex probationibus à iure reprobatas, puta per duellum, super experientia ferri caudentis. nam tunc non solum non transit in rem iudicatā: imò est penitus nulla, secundum Bal. in l. liberjorum. C. de reftibus.
- 140 ¶ Vndecimus casus est, quando

- do iudex condēnaret delinquen-
tem ad confiscationem bonorū
in casibus prohibitis, per authē.
bona damnatorum. Cod. de bo.
proscript. quia talis sententia nō
transit in rem iudicatam, secun-
dum Bald. in c. j. col. iij. vers. sed
pone iudex & c. de pace tenenda.
- 141 in vi. feu. ¶ * Duodecimus casus
est, quando sententia est taliter
lata, quōd ex eius tenore perpe-
ditur iniquitas, secundū l. no. in
c. cum Bertoldus de re iudic. Pro
hoc est tex. in c. iuter ceteras, &
ibi per docto. eo. tit. ¶ * Tertius
decimus casus est, in sententia la-
ta in causa vsuraria: secū dū Alb.
de rosa. in rub. C. de vsur. col. pe.
& sequitur las. in d. rep. l. admo-
nendi. col. xxij. in fin. & in l. j. §. si
procurator. col. v. ff. si quis ius di.
- 143 non ob. ¶ * Quartusdecimus ca-
sus est, quando sententia fertur
per testes assignantes causā
sciētīę: quia sum vicinus, vel con-
sanguineus: & ratio est, qui i talis
probatio est pręsumptiua & pri-
uilegiata. ita tenet las. in l. j. col.
vj. in fi. ff. si cer. pet. vnde hoc cen-
setur potius exemplum eorum,
quę dixi suprà in in quarto casu.
- 144 ¶ * Quintusdecimus casus est,
quando per euidentia facti appa-
ret de iniquitate sententię: quia
potest quandoquē retractari,
secundum Bald. in l. j. C. senten.
rescin. nō pots. & Inn. & Cavo. in
c. fraternitatis. de frag. & malefi.
& Bald. in l. contra negantē in fi.
C. de l. aquil. & las. in l. eū qui. §.
in popularibus. col. iij. circa fi. ff.
- de iureiur. & Alex. in consil. iij. in
145 iij. vol. ¶ * Sextusdecimus casus
est, quando sentēcia esset lata ex
falsis testibus, vel instrumentis:
vt probatur in l. iij. & per totum
C. si ex fals. instru. & per Alex. in
l. si ab hostibus. col. iij. ff. solū. ma-
trimo. & las. in d. rep. l. admonen-
di. col. iij. & Alexan. & doct. in l.
146 diuus. ff. de re iu. ¶ * Decimus se-
ptimus casus est in sentēcia lata
prętextu iuramēti necessārij fal-
si, vt est tex. in d. l. admonendi. &
ibi las. in rep. col. iij. & colū. xix.
xx. & xxj. Secus in iuramēto vo-
luntario. & quę sit ratio, vide ibi.
- 147 ¶ * Decimus octauus casus est,
quādo si sentēcia seruaretur, tra-
ctaretur de periculo anime: quia
nunq̄ transit in rē iudicatā. gl. est
in c. inter monasteriū. in gl. fi. de
re iud. & las. in d. rep. l. admonen-
di. col. xxv. ¶ * Decimus nonus
casus est, quando causa redit ad
non causam: vt si nullo conducit
vestimenta, & his amissis cōde-
mnatur per sentēciam ad soluen-
dum pretium locatori seu domi-
nō: nam si postea dominus inue-
nit vestimēta, quandoquēque po-
test sententia retractari, vt nullo
recuperes solum pretium. ca-
sus est in l. si nullo. ff. de cond. sine
149 causa. ¶ * Vicesimus casus est
in sententia venalī: vt quando iu-
dex corruptus pecunia, malam
profert sententiam: nam nō transit
in rem iudicatam. l. venales. C.
quando pro quo. non est necesse,
150 ¶ * Vicesimus primus casus est,
in causa beneficiāli: nam senten-

tia lata in causa beneficij ecclesiastici, non transit in rem iudicatam, quoad præiudicium superioris. c. cum Bert. & ibi doct. de re iud. sed bene transit quoad præiudicium ipsarum partium: vt est gloss. & Abb. in c. j. de concess. præb. & habetur in c. cum dilectus de elect. & in c. l. audientia. 151 de referip. ¶ Vicelimus secundus casus est in sententia excommunicationis, quæ nunquam transit in rem iudicatam, propter periculum anime, & hoc quoad publicam utilitatem, quæ cõcernit animas: sed quoad priuatam, bene transit. ita declarat Abb. in c. contra sanguinei. de re iud. in pen. col. vbi etiam loquitur de omnibus sententiis censurarum, & interdictis ecclesiasticis, vt idẽ sit. Pro hoc est text. & ibi per doct. in c. ad reprimendam. de offic. ord. & in c. sacro. de sentent. exc. & in c. venerabilibus. de sentent. excom. lib. vj. & est gl. in vers. suspendatur. in d. cap. ad reprimendam. & Philip. in c. qua fronte. de appel. 152 ¶ Vicelimus tertius casus est, in sententia lata contra minorem ex falsis allegationibus: quia est nulla ipso iure, & non transit in rem iudicatam. l. j. & ibi Bart. C. si tutor ex fals. alleg. Idem, si contra absentem ex iusta causa. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. & Soc. in consil. xv. iij. col. viij. in primo 153 vol. ¶ Vicelimus quartus casus est generaliter in omni sententia nulla, quæ nunquam transit in rem iudicatam, immo semper po-

test retractari. text. est cum gl. & ibi plenè Bart. in l. si expressim. ff. de appel. * sed vsque ad quod tempus potest retractari, & dici de nullitate: Vera conclusio est, quòd vsque ad xxx. annos, & nõ ultra: vbi nõ veritur periculum anime: alias posset agi etiam ultra in perpetuũ. ita declarat Car. in cle. j. in xiiij. quest. de re iud. & Sali. in l. si præses. C. quo. & quando iud. & Spec. in tit. de sentent. §. iuxta. in fi. & Philip. in c. dilecto. col. v. ver. quintò queritur & c. de appel. & Bal. in l. data opera. col. xv. in fi. versic. sed quid si bannitus & c. C. qui accu. nõ pos. ¶ Vltimò super hac materia est sciendum quòd in omnibus casibus, in quibus sententia nõ transit in rem iudicatam, debet ab ea appellari infra decem dies, si est ab ea appellandum, sicut ab aliis sententiis, alias elapso decennio appellari non potest, sed solum per viam querelæ possunt tales sententiæ reuocari, & nõ potest adiri iudex appellationis: quia per lapsum decem dierũ tollitur remedium deuolutiuum. gl. est singularis & ibi Abb. in c. ad reprimendam. in vers. suspendatur. de offic. ord. & idem Abb. in cap. contra sanguinei. col. pen. & si de re iud. & Abb. in c. ex parte. col. iij. ver. concludo breuiter & c. de restit. spo. & Felyn. in c. lator. col. iij. & v. versic. tertia declaratio & c. de re iud. & Philip. in c. directè. col. pen. de appel. vbi plus dicit, q̃ti ab istis sententiis contingat ap-

pellari. & appellatio describitur, remanet sententia firma, sicut in aliis causis. Vnde conclusiue quò ad remedium appellationis, in nihilum differunt istę ab aliis causis: imò dicunt doctores in locis præalleg. maxime Abb. & Fely. quod quando iudex aditur per viam querelę, non debet simpliciter admittere querelam, sed debet prius summarie saltem te informare de iniustitia vel errore commissio in sententia, de qua materia vide quod dixi supra in iij. parte in xx. distinctis. ubi remissime ad ea, quę dicturus sum in in seq. actu de appellatione.

Robertus Maranta. V. l. D. *De Appellatione. Eius diffinitio, tum unde, quando, qualiter, quibus, & ad quem usum ea capiat. Iudicis item a quo, & Iudicis ad quẽ, minus. Idem & termini sup. p. sine causarum.*

SECUNDVS ACTVS.

- 1 Appellatio quid sit.
- 2 Provocatio quid sit: & in quo differat ab appellatione. & nu. 6
- 3 Appellatio fit a minori iudice, ad maiorem, non e contra.
- 4 Appellatio a gravamine illato & inferendo fieri potest.
- 5 Appellatio quid proprie dicatur.
- 7 Relatio quid sit, & quos modis accipitur. & nu. 8
- 8 Consilium quando habendum est a iurisperito, debet iudex formare punctum seu casum in presentia iurisperiti
- 9 copia literarũ iudicis, in quibus scribitur casus transmittendus iurisperito pro consilio petenti dari debet non autem nominis iudicis seu iurisperiti.
- 10 Relatio est actus suspensivus sicut appellatio: & ea pendente, nihil potest innovari.
- 11 Reclamatio quid sit, & quando locũ habeat.
- 12 Supplicatio quid sit.
- 13 Remedium extraordinarium supplicationis admittitur, ubi cessat remedium ordinarium appellationis.
- 14 Verus contumax non appellat, neque potest supplicare.
- 15 Supplicatio in quibus differat ab appellatione, & in quibus conveniant. & nu. 16. cum plur. seq.
- 16 Supplicatione pendente, fit executio cum satisfatione.
- 17 Supplicatio fit ad eundem iudicem.
- 18 Supplicatio concernit gratiã & conceditur ex mera principis benignitate.
- 19 Supplicans non tenetur rescire ea penite, quantum nihil probaverit.
- 20 Supplicari non potest ante diffinitivam sententiam.
- 21 Supplicare non licet, nisi semel tantum.
- 22 Supplicans negligentiam suã vel adversarij circumventionem allegare debet, sed non iudicis iniquitatem.
- 23 Supplicatio eadem die potest fieri vana voce, qua fertur sententia, sed potest non nisi in scriptis.
- 24 Recusatio iudicis suspecti, quando locum habeat, & ex quibus causis potest iudicis suspicio allegari.
- 25 Exceptio recusationis iudicis, ante li-

- tem contestatam, opposui debet an-
te omnes dilatorias exceptiones.
- 26 *Causa ex quibus index vi suspectus
recusatur.* Et num. 27. v. q. ad n. 75.
- 27 *Index recusatur ratione magna fa-
miliaritatis.*
- 28 *Picarius potest recusari, vi suspectus,
ex sola suspitione sui ordinarij.*
- 29 *Index consanguineus vel affinis alteri
pariti, recusatur.*
- 30 *Index aequaliter conuictus utrique
pariti, vi suspectus recusari non potest.*
- 31 *Familia recusatur, vi suspecta, ex su-
spitione sui domini.*
- 32 *Index in causa propria quis esse non
potest.*
- 33 *Imperator vel rex non debet esse iu-
dex in causa propria, sed debet illam
delegare.*
- 34 *Princeps potest esse index in causa
propria, quam habet cum suo subdi-
to, scilicet, si cum non subdito.*
- 35 *Inimicus est iusta causa suspitionis
iudicis.*
- 36 *Index consanguineus inimici mei re-
cusatur.*
- 37 *Inimicus meus dicitur, qui copulat
parentelam vel amicitiam cum ini-
mico meo.*
- 38 *Index commensalis alterius pariti, vel
inimici alterius pariti, repellitur.*
- 39 *Index alterius pariti contreraneo,
an recusari possit.*
- 40 *Subditus aduersarij, repellitur a in-
dicando.*
- 41 *Index subditus inimici mei, etiam
meum non contendenti, recusatur.*
- 42 *Advocatus non potest esse index in
eadem causa, sed in alia sic.*
- 43 *Amicitia modica non sufficit ad re-
cusandum iudicem.*
- 44 *Index, cui pars in ante secretè allo-
quitur, ab altera parte potest recusari.*
- 45 *Index qui animo et inuictu seu ex-
tra iudicialiter contra aliquem pro-
cedit, recusari potest.*
- 46 *Index habens causam consi-
lem causam quam ha- et iudicare, a iudi-
cando remouetur.*
- 47 *Inuicta ad recusandum iudicem
causatur ex lite, quam quibus habet in
eodem iudice, primum.*
- 48 *Inimicus censetur etiam is, qui non
vult aliquem admittere ad osculum
pacis maxime in ecclesia.*
- 49 *Minus iudicio inducunt istam cau-
sam ipsam recusandi.*
- 50 *Inimicus censetur, qui non saluat*
- 51 *Praetor in causa sua ecclesiae potest
vi suspectus recusari.*
- 52 *Index qui in una causa fuit consul-
tus, et votum suum pro una parte
proposuit super ea remouetur a iu-
dicando.*
- 53 *Index petitus ab una parte, potest
per alteram recusari.*
- 54 *Testis in una causa, non potest in e-
dem esse index.*
- 55 *Index non potest recusari in causa,
in qua eius filius, vel consanguineus
seu commensalis fuit advocatus.*
- 56 *Canonicus, coram quo eiusdem eccle-
siae canonicus laicus posset per par-
tem ad eam fuit recusari.*
- 57 *Suspicio excluditur ex pari ratione
affectionis.*
- 58 *Index qui esse non potest in causa
eius, qui alius fuit familiaris suus.*
- 59 *Socius non potest esse index in causa,
socij.*
- 60 *Index qui se impetrari procuravit,
vi suspectus recusatur.*

- 61 Iudex, a quo est appellatum, redditur suspectus appellanti.
- 62 Iudex, qui ab altera partium donatione accepit, et suspectus remouetur.
- 63 Iudex, a quo est surrogatus index in causa appellationis, in illa suspectus redditur.
- 64 Inimicus reconciliatus, redditur suspectus in iudicando & a testimonio repellitur.
- 65 Iudex repellitur in causa, qua ipse commodum vel incommodum spectat.
- 66 Iudex pretio vel proce corruptus, a iudicando remouetur.
- 67 Cause arduae & subtiles, non sunt grossis iudicibus & imperitis committenda.
- 68 Iudex nimis severus & crudelis, a iudicando repellitur.
- 69 Iudex indiscretus potest recusari.
- 70 Iudex, qui iniquus esse consuevit, recusari potest.
- 71 Iudex alterius partis compater, repellitur a iudicando.
- 72 Iudex, qui non vult audire advocatum in causa, quantum clara, potest recusari et suspectus.
- 73 Causa qualibet sufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum, sufficit ad remouendum iudicem.
- 74 Suspicio contra iudicem superueniens in causa potest in quacunque iudicii parte opponi, etiam post conclusionem.
- 75 Exceptioni opposita renouari censetur litigans post recusationem coram iudice recusato. & num. 331. & 413.
- 76 Recusari non potest index per eum, qui illum impetruit.
- 77 Restitutio in integrum, quid sit, & quis sit eius effectus.
- 78 Restitutio in integrum, datur minori
- noritus.
- 79 Minor aetas de iure communi dicitur, usque ad xxv. annos. & aetas xxv. annorum, legitima dicitur.
- 80 Maioribus datur in integrum restitutio ex clausula generali, si qua iniusta causa esse videbitur.
- 81 Maioribus laesis ultra dimidiam in praesentia, datur restitutio in integrum.
- 82 Restitutio ex l. ij. C. de rescind. vendi. petitur usque ad triginta annos: alia vero restitutiones usque ad quadriennium.
- 83 Ecclesia restituitur in integrum, tam in contractibus, quam in iudicijs, & qualiter.
- 84 Capitulum ecclesiae, an & quando restituitur in integrum.
- 85 Hospitalis, pater loci, omnibusque collegijs & congregationibus pater datur restitutio in integrum.
- 86 Rusticus qui non potest peritiores consulere, habet restitutionem in integrum.
- 87 Vniuersitas, ciuitas, castrum, vel villa habent beneficium restitutionis in integrum.
- 88 Militia sola non praebet beneficium restitutionis in integrum, sed occupatio in militia expeditione.
- 89 Mulier, siue maior, siue minor, restituitur in regno, etiam si veniat re auctor laudata. & non datur ultra bi, & dicitur primum & secundum beneficium.
- 90 Restitutio concessa in causa principali, non datur in accessorijs.
- 91 Iuramentum per minorem super contractu praestitum, impedit restitutionem in integrum.
- 92 Minori litiganti per procuratorem

- 2 scilicet constitutum, cum iuramento, non datur beneficium restitutionis in integrum.
- 93 Vniuersus constituens procuratorem ad contrahendum cum iuramento, non restituitur.
- 94 Mulier litigans per procuratorem cum iuramento, restituitur in integrum.
- 95 Restitutio in integrum petens, contrahente non dicitur, sed potius ratum habere.
- 96 Pendente causa restitutionis in integrum, nihil est innotandum.
- 97 Petitio restitutionis aduersus sententiam principis, non impedit executionem.
- 98 Executio fit contra petentem malitiosam restitutionem in integrum.
- 99 Restitutio aduersus decretum affirmationem non impedit executionem.
- 100 Restitutio in integrum, an peti possit in casu quo non licet tertio provocare.
- 101 Actor sequitur forum rei in causa restitutionis, fallit in clerico & ecclesia.
- 102 Querela, quid sit, & in quo differat ab appellatione. Quando locum habeat, & quos modis accipiat.
- 103 Querela intentari potest contra sententiam, qua non transiit in rem iudicatam quando ab ea non est appellatum.
- 104 Querela intentatur coram eodem iudice, sicut supplicatio.
- 105 Attentata reuocantur per viam querelae in casu, quo non ligantur manus iudicis per appellationem.
- 106 Appellans in casu prohibito, deuoluit causam iudici ad quem: ut si videat grauamen, potest illud corrigere, non tamen ligat iudicem ad quem.
- 107 Querela competit, quando iudex tardat causam expedit.
- 108 Querela, terminum, quos habet significationes.
- 109 Querela, questio querimonia, & lamentatio, qualiter inter se differant.
- 110 Reductio ad arbitrium boni viri, an impediatur executionem, & in quo differt ab appellatione.
- 111 Materia reductionis quotidiana est.
- 112 Reductio usque ad triginta annos, peti potest, & num. 250.
- 113 Sententia arbitri anologatur iaciturnitate x. dierum, sed arbitratoris triginta annorum.
- 114 Reductio coram quo iudice petatur.
- 115 Reductio an peti possit contra laudum super compromisso iurato, & an saltem sit necessaria a iuramento absolutio.
- 116 Dilatio est actus suspensivus. & dilatione pendente, conquisceat iudicis officium.
- 117 Appellatio qualiter fiat & num. 121.
- 118 Appellatio nomen appellantis, & appellati, & continentiam sententiae, a qua appellatum continere debet.
- 119 Appellans Apostolos instanter petere debet, alius non valet appellatio. sed hodie in Regno non requirunt instanter numero 405.
- 120 Appellatio facta, non expresso nomine iudicis, ad quem, licet quis simpliciter dicat appello, vel appello ad iudicem competentem, valet.
- 121 Appellatio per appellantem coram ce, a quo presentari debet infra dies decem si eius copia haberi potest. alius potest interponi coram honestis personis, vel coram iudice, ad quem.
- 122 Appellatio potest presentari iudici, cui non sedens pro tribunali, & in

- omni loco: imò soli auctoritatem magistro
- 113 Appellatio fit etiam per verba sub-
missio me protectioni talis iudici.
- 114 Appellatio à diffinitiva potest vna
voce incontinenti fieri: ex intervallo
verò non, nisi in scriptis
- 115 Appellatio quanto dicatur fieri in
continenti: & quando ex intervallo
- 116 Appellatio ab interlocutoria in scri-
ptis fieri debet.
- 117 Appellatio in scriptis qualiter, &
quando dicatur fieri & num. 129.
- 118 Appellatio vna voce, quæ incontin-
ti fit, debet fieri iudice presente & pro-
tribunali sedente aliàs non valet.
- 119 Appellatio ab interlocutoria habet
vim diffinitivæ si sicut à diffinitiva
vna voce incontinenti & sine expres-
sione causæ gravaminis & num. 145.
- 120 Appellatio semper potest fieri in cau-
sis brevisoribus vna voce etiam ex
intervallo.
- 121 Appellatione vna voce facta cū re-
servatione appellandi in scriptis, &
appellatur in scriptis, quæ subsequen-
da sit, num. 133. usque ad num. 140
- 122 Dilatio finitur, si iusta causa dila-
tionis.
- 123 Appellanti ad unum iudicem per-
mittitur variare, & appellare ad al-
ium infra x. dies, & prima appellatio
revocata censetur, & num. 139.
- 124 Mandatum geminatum de eodem
aliqui factum, nihil valet secundum:
sed tantum primum.
- 125 Protestatio facta de actu cuius nihil
operatur eventus nihil valet.
- 126 Intellectus l. qui aliena, §. finis, de ac-
quirere herede.
- 127 Appellatio ab interlocutoria, conti-
nere debet causæ gravaminis in spe-
- cio nominatas: & non in genere, nec
per relationem ad processum, & co-
ram iudice a quo, omnes causæ ex-
primi debent, etiam si notoria sint.
- 128 Notorium non relevat ab onere pro-
ponendi: licet relevet ab onere pro-
bandi.
- 129 Appellatio à diffinitiva, causas gra-
vaminis continere debet in omnibus
casibus, in quibus appellatio est pro-
hibita a lege, vel ab homine.
- 130 Appellatio ab interlocutoria, valet
sine causæ gravaminis, quando dicta
causa in merito iure consistit.
- 131 Appellatio extrajudicialis, an requi-
rat expresse causæ gravaminis.
- 132 Appellatio ab interlocutoria iustifi-
catur ex eisdem causis antiquis: sed à
diffinitiva etiam ex novis, & num. 149.
- 133 Appellari potest à diffinitiva sen-
tentia, etiam si sit iuste lata.
- 134 Appellatio à diffinitiva ex novis
actibus, potest iustificari.
- 135 Appellans, producere non potest testes
super eisdem articulis: sed solum super
novis dependentibus à veteritis, &
solò super re in causâ principali de-
ductâ: non autem super alia, & num. 151.
- 136 Appellans, eandem rem ex nova
causa persequi potest.
- 137 Agens ex testamento, ut heres, &
succumbens, propter testamentum
invalidum, potest in causa appella-
tionis agere al. interdicto.
- 138 Appellans ab interlocutoria, novæ
probationes producere potest, super
causâ antiquâ exarsu in appella-
tione probationem requirente.
- 139 Appellans ab interlocutoria, potest
se iustificare ex nova causâ, quæ sibi
de novo supervenit.

Appellans

- 155 Appellans ab interlocutoria, nonas causas coram iudice appellationis deducere potest, quando ad illas per iudicem à quo non fuit admissus.
- 156 Appellans à diffinitiva potest in eadem appellatione deducere gravamen sibi illatum per interlocutoriam etiam ex nouis causis.
- 157 Appellatio ab interlocutoria contra cōsummacem, potest ex nouis causis & ex nouis probationibus iustificari.
- 158 Appellans ab interlocutoria continens gravamen irreparabile potest iustificari ex nouis probationibus.
- 159 Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitivam potest per acta noua iustificare.
- 160 Appellatio à diffinitiva suspendit iurisdictionē iudicis à quo. Idem pendente decedendo dato ad appellandum. & num. 162
- 161 Appellatio ab interlocutoria nō suspendit manus iudicis ante inhibicionem, & potest procedere vsq; ad diffinitivam, parte non citata. & an. 196
- 162 Appellatione pendente iudex non innovat contra appellantem : sed sic contra tertium, unde pendente appellatione unus ex reis debendi, potest alius conveniri.
- 164 Appellatione pendente potest iudex compellere litigantem ad cavendum.
- 165 Appellatione pendente potest patronus qui appellantem praesentavit in beneficium alium praesentare. & iudex à quo illum admittit.
- 166 Debitor suspectus de fuga capi potest pendente appellatione.
- 167 Appellari non potest à sententia excommunicationis vel interdicti. & num. 340
- 168 Excommunicatus beneficii fructibus & distributionibus quousque privari debet, etiam si appellat.
- 169 Excommunicatus appellare potest à declinatoria iudicis.
- 170 Appellatione pendente, à censura futura excommunicatio postea lata est ipso iure nulla.
- 171 Appellatione manifestè simulata & frustratoria contra leges interposita, potest iudex innovare, & procedere ad executionem.
- 172 Appellatio non ligat manus iudicis in omnibus casibus, in quibus appellare non licet.
- 173 Appellatio à possessorio non tardat executionem.
- 174 Appellatio à decreto affirmativo, non impedit executionem. & no. 310
- 175 Appellatio in factis notorijs nō impedit executionem.
- 176 Appellatio non potest notoriè criminosa.
- 177 Fructuum sequestratio appellatione pendente fieri potest.
- 178 Carceratus appellans nihilominus detinetur.
- 179 Carceratus ad superiorem mittendus ad ipsius carcerati expensas cum custodiis mitti debet.
- 180 Absoluti potest excommunicatus, appellatione pendente.
- 181 Appellatione pendente potest iudex pro appellante innovare.
- 182 Appellatione pendente potest iudex beneficium sequestrare.
- 183 Appellatione pendente iudex attentata per appellationem potest reparare.
- 184 Appellatione pendente potest iudex ponere substitutum in beneficio consummatam beneficii restitutionem.

- dere nolentis.
- 185 Appellatione pendente, potest index attendere omnia illa, quae ten-
dunt in faciliorem exitum causae ap-
pellationis.
- 186 Taxatio expensarum fieri potest,
etiam pendente appellatione.
- 187 Administrator loci p[ro]p[ri]i, compellitur
ad reddendum rationes, appellatione
pendente.
- 188 Appellatione pendente, sit executio
ac si nunquam esset appellatum.
- 189 Appellationem desertam esse quis
index pronuntiet. & num. 398
- 190 Appellari potest à sententia, per
quam pronuntiat appellatione esse
desertam.
- 191 Appellatione deserta, quae practica
servatur in regno circaliteras obtine-
das, & decretum pro executione.
- 192 Citatio partis non requiritur, quan-
do appellatio pronuntiat deserta.
- 193 Appellatio iudicis in syndicatu, non
impedit executionem. & num. 281
- 194 Appellatione pendente, potest in-
dex à quo, statuere terminum appel-
lanti ad proseguendum, & qualem
terminum, & ad quid possit illum sta-
tuere. num. 224.
- 195 Appellatione pendente, potest index
examinare testes senes & valetudi-
narios ad perpetuam rei memoriam.
- 196 Inhibitio superiorum legitimè interpo-
sita, cum causa cognitione, & parte
citata, ligat manus iudicis aliàs secus,
& non ligat quando appellatio est
frivola & iniusta.
- 197 Inhibitio iudicis contra ius facta,
non inducit nullitatem actus postea
gesti.
- 198 Appellatio ab interlocutoria im-
petro processum ad ulteriora, quando in-
dex à quo deulit appellationi.
- 199 Index tenetur de ferre appellationi ex
iusta causa interposita: aliàs punitur,
& quae pena puniatur.
- 200 Appellatio admissa à iudice cum
clausula si & in quantum, an habeatur
pro admissa vel non admissa.
- 201 Appellatio ab interlocutoria suspen-
dit executionem, quando sententia con-
tinet gravamen irreparabile.
- 202 Appellatio hodie infra x. dies fieri
debet, siue fiat à diffinitiva, siue ab in-
terlocutoria, & a quocumque gravami-
ne & actu, etiam extrajudiciali.
- 203 Appellari debet iure Digestorum &
Codici in causa propria, infra biduo:
in aliena, intra triduum.
- 204 Ignoranti sententiam contra se la-
tam non currunt decem dies statuti
ad appellandum.
- 205 Appellatio etià post decem dies fieri
potest, quando sententia gravamen
successuum continet.
- 206 Appellari potest die feriato, etiam
ad honorem Dei.
- 207 Appellatio nomine alieno sine man-
dato facta, ratificari debet per domi-
num infra decem dies à die scientiae,
aliàs non valet.
- 208 Appellatio infra decem dies apostolos
petere debet, de iure cōmuni, secus per
constitutionem regis. nu. 210. & 405
- 209 Tempus petendi apostolos, quando
currere incipiat, an à die sententiae vel
à die appellationis. Quae questio su-
peruacua est in regno. nu. 211
- 210 Apostolorum recipiendorum gratia po-
test index statuere breviorum terminum
de iure canonico infra quem si non pe-
tauerit, appellatio deserta remanet.

- 213 *Apostoli. expensis appellanti dari.* 130 *Appellationis interponenda tempus*
debet.
- 214 *Apostolorum plures sunt species in*
matéria appellationis.
- 215 *Apostoli unde dicantur.*
- 216 *Apostoli an sint potendi in extraia*
dicali appellationis.
- 217 *Appellationum tempora in profe-*
quendo qua sint. & quid seruiatur de
iure communi, & quid per constitu-
tionem regni.
- 218 *Appellationum tempora inducta per*
constitutionem regni, non procedunt
in curia ecclesiastica.
- 219 *Protestatio an requiratur, quod fiat*
per appellante impeditum prosequi.
& num 222
- 220 *Appellatio an dicatur deserta per*
lapsum primi anni: & sic primi satis-
facti, ut post index sententiæ exequatur.
verò debeat expectare secundum annum.
- 221 *Fatale primum & secundum, quod*
dicatur, & unde dicatur.
- 223 *Iudex a quo lapsa termino ad appel-*
landum non potest sententiā a se la-
tam exequi, nisi prima parte citatā.
- 224 *Appellatio deserta efficitur, etiam*
elapso termino breviori statuto per in-
decem ad prosequendum & num. 401
- 225 *Terminus prosequendi appellationē*
potest consensu partium prorogari, &
breviari. & num 229.
- 226 *Instantia causa principalis vel ap-*
pellationis, an suspendatur per com-
promissum. & num. 231.
- 227 *Instantia causa appellationis, maioris*
est praedictis, quam causa principalis.
- 228 *Appellatio deserta per decursu satis-*
facti, nec impetratione reparari potest.
- 229 *Prorogare tempus & suspendere,*
qualiter differant.
- 232 *Terminus quinquaginta dierum,*
astringens in regno prosecutionem
appellationis, intelligitur a diffinitio-
ne, & non ab interlocutoria, nisi vim
habeat diffinitivæ.
- 233 *Appellatum an causam appellationis*
prosequi possit, si appellans non pro-
sequitur. & infra quod tempus.
- 234 *Libellus nec liti contestatio non requi-*
ritur in regnō in appellationis causas
cum incipit a processu apertura.
- 235 *Appellari potest ab omnibus iudici-*
bus, nec iniuriā facit iudici appellans.
- 236 *Appellatio, est defensio qua datur*
oppressis contra iniuriam iudicis &
omnibus est permessa. & num. 329.
- 237 *A principe non appellatur.*
- 238 *Rex Sicilia. Monarcha dicitur.*
- 239 *Sententia praefecti praetorio inappel-*
labilis.
- 240 *A sententia sacri consilij non ap-*
pellatur.
- 241 *Sententia sacri consilij, vim legis*
habet.
- 242 *Appellari non potest a senatoribus.*
- 243 *Appellari non potest a senectia Du-*
cis Venetiarum.
- 244 *A episcopo prorogato, non appel-*
latur.
- 245 *A sententia iudicis prorogati vel*
de communi consensu partium, potest
appellari.
- 246 *A iudicio sortis non appellatur.*
- 247 *Restitutio in integrum, adversus in-*
dicium sortis peti non potest.
- 248 *Appellari non potest a mero executore.*
- 249 *Appellatio non est permessa a pro-*
curatore de exequendo.

- 250 Sententia arbitri parendum est me-
tu pœne.
- 251 Ex compromissi sententia actionem
neque exceptionem nasci. & quando
emologata tacite vel expresse ducatur.
& quid in arbitratores. num. 257. &
260
- 252 Clausula rato manente pacto in cō-
promisso apposto quid operetur. &
num. 257
- 253 Iuramentum in compromisso apposi-
tum quid operetur.
- 254 Iudiciorum compromissum mandatur
executioni sine alia emologatione.
- 255 Sententia arbitri rem illicitā, vel ma-
nifestam iniquitatem continens, re-
sciunditur per doli exceptionē: quæ im-
pedit executionem, etiam post decem
dies, & exigui pœnam & interesse.
- 256 Reductio habet locum solum in sen-
tentia arbitratorum, & non arbitri.
- 258 Compromissum bene clausulatum,
prout hodie fit à notarijs in regno,
rigit: nisi laudem manifestam conti-
neat iniquitatem.
- 259 Appellare non licet hodie ab arbi-
tri sententia.
- 260 Intell. l. si sita societatem. §. arbitro-
rum. ff. pro socio.
- 261 A sententia arbitri iuris appellatur.
- 262 Arbitri electi secundū regij pra-
gmaticam, arbitri iuris dicuntur: &
qualiter ab eis appelletur, & ad quē.
- 263 Arbitrorum sententia hodie in re-
gno reuideri possunt à iudice loci, per
viam reclamationis.
- 264 Appellari non potest à iudice, qui
renouauit grauamen, quod fuerat cō-
minatus.
- 265 Appellari potest ad Papā ab omni-
bus sententijs manifestam iniquitatē
continentibus supremorum iudicum.
- 266 Appellari potest à vicarijs supre-
morum iudicum: quāuis ab ipsis prin-
cipalibus appellari nequeat.
- 267 Appellari potest non solum ab a-
ctibus iudicialibus, sed etiam extraiu-
dicialiter factu tam à iudice, quā à
parte.
- 268 Appellatio extraiudicialis, quæ fit
in causa beneficiālis, habet vim cita-
tionis. & est mirabilis effectus.
- 269 Appellare non potest tertio super
eisdem, qui in duplici appellatione
succubuit.
- 270 Appellari potest tertio, quando per
tertiā sententiam inseritur nouum
grauamen.
- 271 Appellatio qualibet, est cōmunis
trinsq; partis: insitū, & licet appella-
tus nō possit per se appellare, potest ta-
mē appellationi aduersarij inhaerere.
- 272 Appellatio licet tertio fieri non pos-
sit: potest tamen de nullitate sententia
doli, & succubens super ista nullitate
potest iterum appellare, tanquam à
nouo grauamine.
- 273 Contumax verus non appellat.
- 274 Contumax verus quis dicatur. &
quis fictus. num. 277. & 279
- 275 Contumax peremptoriē citatus ad
sententiam audiendam, non auditur
appellans.
- 276 Contumax verus non allegat litis
pendentiam, nec potest supplicare.
- 277 Contumax fictus an multari pos-
sit. & quid seruetur in regno.
- 278 Pœna cōtumacie in vno latens vel
angustali, iuxta regni consuetudinem,
intelligitur contra verum contumacē,
& non contra fictum.
- 280 Contumax verus non appellat à
cond

- condemnatione, neque taxatione ex-
pensarum.
- 211 Conuictus & sponte confessus non
appellat. secus, si sit conuictus sed nō
confessus, vel confessus: non tamen
sponte, sed formidine tormentorum.
- 212 Appellatio in sceleris notorijs non ad-
mittitur, nisi inferatur causa rationa-
bilis.
- 213 Fabricantes falsam moneta, pu-
nienti sunt ultimo supplicio, sine ap-
pellandi remedio.
- 214 Damnatus de rapto virginis, appella-
re non potest.
- 215 Littere insignis & famosae sedicio-
sus, vel alicuius factionis auctor, non
audietur appellans.
- 216 Appellatio non admittitur in cri-
mine laesa maiestatis.
- 217 Condemnatus de crimine simonia,
non appellat.
- 218 Appellatio non est permessa conde-
mnato de heresi.
- 219 Condemnatus pro debito publico seu
fiscali, non appellat: nisi quando fiscus
trahatur de lucro.
- 220 Officialis condemnatus à proprio
iudice, in male gestis, de officio non
appellat.
- 221 Officialis in syndicato condemnatus,
non potest appellare.
- 222 Ab interlocutoria non appellatur de
iure civili. Secus de iure canonico.
- 223 Appellari non potest in causa ubi
de decima agitur.
- 224 A sententia diffinitiva lata super
possessorio, non appellatur, ad effectum
retardandae executionis.
- 225 Appellatur à possessorio de iure cano-
nico.
- 226 Appellari potest à sententia sequestrari.
- 227 Ab interlocutoria lata in possessorio,
potest appellari. & qua sit ratio.
- 228 Appellatio in possessorio valet, &
suspendit executionem, quando eius gra-
uamen nō potest reparari in petitorio,
id est quo ad fructus, expensas, & inter-
esse: quia impedit executionem. num. 299.
- 300 Appellatur in possessorio, quando
quis inuiste & sine causa possessione
priuatur.
- 301 Appellari, quod possit in possessorio,
quando magnum est prauidendum:
ut quia est difficile probatio in peti-
torio: & tunc suspendit executionem.
- 302 Appellatio in possessorio valet quan-
do missus in possessionem, luctatur
fructibus.
- 303 Appellari potest à possessorio mixto.
- 304 Appellatur à sententia de loco iudicio
super possessorio lata.
- 305 Appellari potest, quando de possessorio
trahatur, per viam contractus,
& nō per momentaneum iudicium.
- 306 Appellatio fieri non potest ab actu,
quem quis semel approbavit.
- 307 Appellari non potest, quando credi-
tor hypothecaria agit ad auocandum
pignus, & qualiter.
- 308 Agens hypothecaria, petitorio &
non possessorio agere dicitur.
- 309 Appellari quod non possit à senten-
tia lata in saluiano interdicto.
- 310 Appellari quod non potest à decre-
to adstantie, idem in omnibus de-
cretis affirmatiuis ad effectum retar-
dandae executionis, sed possit de nulli-
tate dici, & qua sint ista decreta.
- 311 Ne testamentum aperiat, vel ut
scriptus haeres in possessionem mittatur,
non appellatur.
- 312 A sententia lata in interdicto, quo

- um bonorum, non appellatur.
- 313 Appellari non potest à nominatione publici muneris, utilitate privati. Secus si est publicum, etiam utilitate: quia potest appellari.
- 314 Collectas solvere tenetur exceptus, qui describi patitur in libro soluentium collectas, si infra decem dies non appellat.
- 315 Appellari non potest in causis minimis & breuioribus, & praesertim in Regno, in causis duarum vicariorum.
- 316 Intellectus l. & in maioribus. C. de appellatio.
- 317 A sententia absolutoria lata in causa criminali, ex mero officio, vel ad denuntiam non potest appellari.
- 318 Appellari non potest à sententia torturae in casu: quo constat per unum testem de visu & publicam famam.
- 319 Appellatio non admittitur, in casibus cederitatem requirentibus.
- 320 Condemnatus super actione ad exhibendum non appellat.
- 321 Appellari non potest, quando causa decisa est per iuramentum delatum, vel relatum.
- 322 Clericus regularis non potest appellari sine correctione abbatis.
- 323 Clericus secularis appellat à correctione.
- 324 Abbatibus maior est potestas in monachum regularem quam episcopi in clericum secularem.
- 325 Appellari non potest, quando causa commissa est per principem appellatione remota, & qualiter hoc procedat.
- 326 Princeps solus in rescriptis clausula, appellatione remota, mittitur.
- 327 Clausula appellatione remota, qui sine effectibus & quid operatur.
- 328 Clausula appellatione remota, nihil operatur in praedictum certum.
- 329 Princeps potest appellationem tollere.
- 330 Appellationem potest tacite & expressè renuntiare, etiam infra decem dies, & per dictam renuntiationem non potest quis ulterius appellare.
- 331 Litigans coram iudice à quo, post appellationem interpositam appellationem renuntiare videtur. & num. 413.
- 332 Reductioni ante sententiam renuntiare non potest. Secus in appellatione.
- 333 Appellationi renuntiare non potest nolente appellato.
- 334 Appellatio friuola est ab omni actu prohibita, & qui friuolè appellat potest ut contumax excommunicari, & alias poenas patitur.
- 335 Limitatio ad gloss. in l. §. si sine ff. à qui appel. non is.
- 336 Appellatio friuola, seu frustratoria, vel temeraria, qua ducatur.
- 337 Appellatus temerè & friuolè iniuriam iudici facere dicitur. Secus si iuste.
- 338 Limitatio. l. & in maioribus. C. de appellatio.
- 339 Appellari non potest à iuramento in litem, de iure civili. Secus de iure canonico.
- 341 Appellari non potest à sententia nulla.
- 342 Appellans qui nihil produxit in causa principali, non auditur nisi refectis expensis.
- 343 Appellatio generalis ab omni gratamine quod possit alicui irrogari, non valet.
- 344 Appellari non potest à mandato, quod quis in ecclesia sua resideat.
- 345 Appellatio non permittitur ab actu secundum leges factis.
- 346 Appellari non potest à breuitate termini ad probandum in causa feudali.

- 347 Appellatio non est permiffa à de-
re, quod quis fuit habuit pro confeffo,
ex eo, quia voluit fe examinare, &
principalem.
- 348 Confeffus de furto manifefto, ap-
pellare non poteft.
- 349 Punitus de crimine pœna legitima,
quia confeffus eft delictu nō appellat.
- 350 Appellari nō poteft in iudicio fafto.
ut quis declararet an fcriptura fit fua.
- 351 A' reuocatione delegationis caufa
non poteft appellari.
- 352 Appellari non poteft ab eo, cui eft cō-
miffa caufa fecundum confcientiam.
- 353 A iudice habente potestatem iudi-
candi, fecundum eius arbitrium, quod
poffit appellari.
- 354 Appellari non poteft ab omni aflu,
a lege in potestate iudicii commiffa,
& non in neceffitate.
- 355 Appellatio ab omni interlocutoria,
eft permiffa in omnibus cafibus, in
quibus non eft permiffum appellare à
diffinitiuo, & qua fit ratio.
- 356 Leges prohibentes appellationem,
funt odiofe & reſtringenda.
- 357 Appellatio debet fieri ad ſuperiōre
proximum: non autem ad diſtātem,
obmiſſo medio.
- 358 Appellatur a quocūque principe, ad
Papam obmiſſo medio, de iure canonici
eo: ſed de iure ciuili non appellatur
ad principem, obmiſſo medio.
- 359 Appellari non poteft ad Papam à
ſubdelegato, quando ſubdelegans ali-
quid ſibi reſeruauit, ſed debet appel-
lari ad proximum ſubdelegantem,
& hoc procedit ſi excipiat, alias
ſecus. & nom. 357.
- 360 Appellatur ad legatū Papæ, & etiā
ad patriarcham, obmiſſo medio.
- 361 ſchoiari appellare poteſt ad prin-
cipem, obmiſſo medio: & ab omni
grammatico.
- 362 Appellatio ad ſuperiorem, obmiſſo
medio valet ſi non opponitur.
- 363 Conſuetudo inducere poteſt, ut appel-
latur ad ſuperiorem obmiſſo medio.
- 364 Appellatur ad ſuperiorem, obmiſſo
medio quando medium eſt inhabitu,
n. l. ſuſpectus.
- 365 Arbitrari eliguntur, quando epiſcopus
cum ſubdito ſuo litigat, & ab eis ad
Papam appellatur. Idem, quando ap-
pellatur ab arbitrio electo ſuper re-
cuſationis ſuſpecti.
- 366 Appellari hodie poteſt in regno, à
quocūq; iudice, ad Regē, vel ad magnā
curiam vicaria, obmiſſo medio.
- 367 Appellari poteſt ad principem obmiſ-
ſo medio, à ſubdelegato principis, quā-
do ſubdelegatus nihil ſibi reſeruauit,
alias ſecus. & nu 375.
- 368 Appellatur obmiſſo medio, quādo pro-
ximus ſuperior eſt impediens: vel cū
inferior a quō appellatur, iudicauit.
- 369 A' vicario non appellatur ad eum,
qui eum dedit vicarium, ſed ad ſupe-
riorem ipſius dantis.
- 370 Appellari non poteſt à vicario gene-
rali ad epiſcopum ſecus à vicario fo-
raneo vel rurali.
- 371 Reſtitutio in integrum peti poteſt
contra ſententiam epiſcopi, coram
eius vicario: & e contra.
- 372 Appellatur à vicario principis, ad
ipſum principem.
- 373 Vicarius epiſcopi, ordinaris dicitur
tur in his qua de iure communis in eū
tranſeunt: ſecus in his qua non tranſ-
eunt, niſi ſpecialiter ſibi per epiſcopū
committantur, prout ſunt caſus cri-

- minales, & beneficiorum collationes quia in his est delegatus. & ab eo appellatur ad episcopum committentem.
- 374 Appellari potest à delegato episcopi ad vicarium suum.
- 375 Appellatur ad delegantem à sententia delegatus, & non ad alium superiorem. Quid autem de subdelegato.
- 376 Appellari non potest ad legantem, qui ob suam iurisdictionem delegavit.
- 377 Imperio vacante appellatur ad Papam, obmisso medio.
- 378 Appellatur ad decuriones civitatis, quando abest iudex appellationis.
- 379 Episcopus civitatis adiri potest, si iudex iniustitiam facit.
- 380 Appellatur ad delegantem laicum, quando causam commisit episcopo non autem ad Papam.
- 381 Appellatur ad superiorem ecclesiasticum quando, iudex ecclesiasticus & secularis super eadem causa indicaverunt.
- 382 Reductio fit ad superiorem ecclesiasticum, quando clericus & laici sunt arbitratore.
- 383 Laici inquisiti simul cum clerico à iudice seculari, omnes debent remitti ad iudicem ecclesiasticum.
- 384 Appellatur ad capitaneum civitatis, ab iniusto decreto decuriorum.
- 385 Appellationis iudex esse non potest, qui merum & mixtum imperium non habet.
- 386 Appellatio fit ad episcopum à iudice laico, pronuntiante se competentem in causa spirituali.
- 387 Appellari potest ad magnam curiam vicarie ab omnibus sententiis omnium iudicum ordinariarum Regni.
- & etiam à delegato Regis.
- 388 Iudex à quo, tenetur omnem appellationem admittere. alias punitur de iure civili & canonico.
- 389 Iudex à quo, nihil potest intentare, appellatione pendente: vel decidenda ad appellandum: & innovata reuocantur per remedium attentatorum.
- 390 Attentata pendente appellatione iudicialis, aliter reuocantur, quam in extrajudiciali.
- 391 Attentata reuocantur, debet appellatio esse intimata iudici & pariti. nam attentata ab ignorantibus appellationem, non reuocantur. & reuocatio parte citata fieri debet.
- 392 Attentatorum reuocatio petitur usque ad conclusionem in causa.
- 393 Excommunicationis exceptio, non obstat petenti reuocatione attentatorum.
- 394 Petenti reuocatione attentatorum, non potest opponi proprietatis exceptio.
- 395 Attentans appellatione pendente tenetur ad fructuum restitutionem.
- 396 Attentata duplici via reuocantur.
- 397 Iudex in dubio pronuntiare debet appellationem non esse desertam.
- 398 Appellationem esse desertam potest iudex pronuntiare ex officio, absque exceptione.
- 399 Appellatio deserta efficitur ob non prosecutionem infra legitima tempora.
- 400 Appellatio efficitur deserta, si appellans non praesentat processum iudici ad quem, infra quinquaginta dies. Verum in sacro consilio est stylus, quod causa reuideretur ex eisdem actibus etiam post quinquaginta dies.
- 402 Restitutio in integrum peti potest adversus temporis lapsum, appellatione deserta infra quadriennium,

403 Appellans impeditus à iudice, qui actus infra terminum literas expedire potest appellationem prosequi ultra terminum decursum.

404 Appellatio in causis beneficialibus non efficitur deserta per lapsum termini dati à iudice: nec vaquam est deserta, quo ad iudicem.

405 Appellatio an & quando efficitur deserta, ob nō positionem apostolorū.

406 Appellans quos actus implere debet, ut appellatio nō efficitur deserta.

407 Apostolos hodie in regno non est necesse petere instanter & instansissimè, sed sufficit simpliciter & semel.

408 Appellatio nō efficitur deserta, per lapsum quinquaginta dierum, quando appellans facit suam diligentiam: & per iudicem stans, sed cessante impedimento, deservit, si non sollicitus. & supra nu. 403.

409 Appellatio deserta efficitur, appellante non cōparente in die statuto per iudicem ad recipiendos apostolos, etiā si iudex non venerit ad locum.

410 Appellatio ab interlocutoria efficitur deserta, eo ipso, quod non admittitur. & appellans non appellat iterum à non admissione.

411 Appellatio censetur deserta eo ipso, quod appellans aliquid contra adversariū innovat: ut quia ipsum spoliat.

412 Appellationi renuntiat petens dilationem ad solvendum.

413 Faciens actum incompatibilem, cum appellatione appellationi renuntiat.

Secūsus actus principalis qui Semergit in hac vltima parte iudicij, est appellatio. nam lata sententiā diffinitiva, illa pars, quæ sentit se grauata, potest ap-

pellare ad superiorem infra decem dies: vt in authent. hodie. C. de app. Et quoniam ista materia appellationis est quotidiana & prolixa, quæ in rei veritate exigeret vnum magnum tractatum: ideo obmissis superfluis, nitatur hic pro aliquali introductione practicum, prout breuius potero, eam attingere. & ipsam examinato per octo questiones principales, referendū diſta magis notabilia & quotidiana. Et prima querit, qd sit appellatio. Scd 2, qualiter fiat appellatio. Tertia, qñ fiat appellatio. Quarta, à quibus iudicib⁹ & actibus appellatur. Quinta, ad quē iudicem appellari debeat. Sexta, quib⁹ appellationibus sit defendendum vel non. Septima, quid possit facere iudex appellatione pendente. Octaua & vltima, quādo & ex qb⁹ causis appellatio dicatur deserta.

VENIO ad primā. Et quero quid sit appellatio. Hāc diffinitionē ponit Bar. in l. j. in princ. ff. de ap. & Ab. in rub. extra, de ap. & ibi etiam Philip. similiter Bald. ponit in rub. C. eo. ti. Et breuiter obmissis alijs diffinitionib⁹, placeat mihi illa diffinitio: videlicet, Appellatio est prouocatio ad maiorem iudicem ratione grauaminis illati vel interdicti. In hac diffinitione ille terminus, prouocatio, ponitur loco generis: quia plus continet prouocatio, quam appellatio. nā prouocatio est omnis act⁹, per quē iudicis officiū seu auxiliū imploratur: vt dicit

Bartol. in l. si minoris. col. ij. vers. tertio modo legitur & c. ff. de adm. tu. in tantum. q. prouocatio continet appellationem iudicalem & extra iudicalem. sed appellatio ex proprio significauit continet iudicalem tantum; non extra iudicalem: vt habetur in cap. cum sit Romana. & ibi Abba. in vers. no. & Philip. in ultimo no. de appel. & idem Abb. in c. fin. in j. no. de seq. pos. & fruct. vbi plus dicit, quod omnis appellatio potest dici prouocatio: sed non e contra. & sequitur Fel. in rub. de ap. in prin. ergo prouocatio est genus. l. inter agnatos. ff. vnde legi. & l. si quid earum. §. interemptum.

3 ff. de legat. iij. ¶ Sequitur in diffinitione, ad maiorem iudicem & c. hoc ideo ponitur: quia de natura appellationis est, vt fiat de minori iudice ad maiorem: non enim est æquum, vt minor corrigat errorem maioris iudicis: sed potius e contra: vt notat glo. in c. ij. de consuetu. lib. vj. vbi plus dicit, q. non potest etiam consuetudine iudici, vt appelletur à maiori ad minorem, vel ad parem. & sequitur Philipp. in rub. de ap. pel. & ibi communiter doctores.

4 ¶ Sequitur in diffinitione, ratione grauaminis illati vel inferendi. hoc ideo dicitur: quia non solum ab illato, verum etiam à futuro grauamine potest appellari: vt habetur per doct. in cap. vt debitus. de ap. & dicam infra, in iij. q. quando hoc habeat locum.

¶ Super ista quaest. quia hic con

gruentius accidit, est sciendum, q. in iure habemus plures terminos suspensiuos causarum: qui sunt isti, videlicet, appellatio, prouocatio, relatio, reclamatio, supplicatio, recusatio, restitutio, querela, reductio, & dilatio.

¶ Appellatio proprie dicitur, quando aliquis in iudicio se aggrauat ab aliquo actu iudiciario tendente in eius lesionem, habendo recursum ad superiorem: vt supra declarauimus in diffinitione appellationis: & de hoc termino loquitur totus titulus ff. & extra de appel. ¶ Prouocatio est nomen magis generale comprehendens appellationem iudicalem & extra iudicalem: vt habetur in d. cap. cum sit Romana. de appel. dicitur enim actus, per quem auxilium iudicis implorat: vt supra dixi. & not. Bart. in d. l. si minoris. colum. ij. ff. de adm. tu. quicunque enim auxilium iudicis implorat, dicitur iudicem prouocare. quandoque tamen isti duo termini. scilicet appellatio & prouocatio confunduntur, & vnus pro alio ponitur: vt habetur in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de de pact. & l. si actor. & l. si apud. & l. si quis prouocatione. Cod. de app. ¶ Relatio potest multipliciter intelligi. ¶ Primo enim dicitur relatio, quando iudex cōsultat principem: puta in aliqua causa ardua: & expectat responsionem principis in illa causa, qualiter habeat in ea procedere: vno. Specu. in tit. de rela. in prin. & de hac

hac relatione loquitur text. in l. j. & fi. & ibi Bar. & Bal. C. de rela. & in c. intimasti. & ibi per Philipp. & doct. de app. ¶ Secundo modo dicitur relatio, quæ fit ex necessitate delegationis: ut quando princeps vel alius superior delegat aliquam causam alicui cum potestate procedendi usque ad sententiam exclusivè: & completo processu lapsum transmittit ipsi principi decidendum. nam illa transmissio processus dicitur relatio. & de hac tractatur in c. constitutus. de app. & tangunt Ab. Philipp. & Cardian. c. intimasti. eo. ti. ubi plus dicitur, quod si est statutum tempus procedendi per principem: puta ut procedat infra duos menses: & postea processum referat non potest delegatus referre, nisi finito termino: quia processus debet expediri infra terminum: relatio verò debet fieri post terminum, alias non valet: nisi de consensu utriusque partis. ita tenet Philipp. in d. cap. intimasti. colum. iij. versic. ij. fit relatio &c. & ibi etiam Card. in prima columna. ¶ Tertio modo dicitur relatio, quæ fit ex natura causæ: 8 ut quia est aliqua causa maior, puta feudalis: de qua iudex inferior cognoscere non potest: nam debet eam referre ad superiorem iudicem competentem: ut habetur in capitulo maiores de baptis. & in dicto capitulo. ut debitus. & dicto capitulo, intimasti. & ibi etiam Philipp. in iij. colum. de appel. ¶ Quarto modo

dicitur relatio, quæ fit in regno communiter in sacro consilio: & in magna curia vicariæ: videlicet, quando viceprotonotarius committit causam in consilio devolutam uni ex regis consiliariis, ut fabricato processu, in sacro consilio referat. Similiter quando regens magnæ curiæ committit causam alicui iurisperito vel uni ex iudicibus: ut fabricato processu referat votum suum. nam in isto casu ille commissarius procedit solus in causa: & facit processum usque ad conclusionem inclusivè: & deinde scribit votum suum, & ipsum refert in consilio vel in magna curia, una cum toto processu: & secundum eius votum profertur sententia per totum consilium: quatenus ipsi sacro consilio iusti videantur: & signatur sententia sub nomine consilij seu regis maiestatis: & de hac relatione est ritus magnæ curiæ in nu. 161. qui incipit, item servat dicta curia committere causas &c. & de hac relatione loquitur duæ decisiones consilij Neapo. quarum una est in nu. 28. & alia in nu. 47. ¶ Quinto modo dicitur relatio, quando petitur consilium iurisperiti in aliqua causa: puta quando iudex idiota vult ferre sententiam secundum consilium iurisperiti: nam transmittit processum iurisperito una cum literis relationis: in quibus literis narrat casum, super quo consulti ipsum. ista appellatur relatio: quia refert se ad

Bartol. in l. si minori. col. ij. vers. tertio modo legitur & c. ff. de adm. tu. tantum, quod prouocatio continet appellationem iudicalem & extraiudicalem. sed appellatio ex proprio significato continet iudicalem tantum; non extraiudicalem: ut habetur in cap. cum sit Romana. & ibi Abba. in vers. no. & Philip. in ultimo no. de appel. & idem Abb. in c. fin. in j. no. de seq. pos. & fruct. ubi plus dicit, quod omnis appellatio potest dici prouocatio: sed non e contra. & sequitur Fel. in rub. de ap. in prin. ergo prouocatio est genus. l. inter agnatos. ff. vnde legi. & l. si quid earum. §. interemptu.

3 ff. de legat. ij. ¶ Sequitur in diffinitione, ad maiorem iudicem & c. hoc ideo ponitur: quia de natura appellationis est, ut fiat de minori iudice ad maiorem: non enim est æquum, ut minor corrigat errorem maioris iudicis: sed potius e contra: ut notat glo. in c. ij. de consuetu. lib. vj. ubi plus dicit, quod non potest etiam consuetudine iudici, ut appelletur a maiori ad minorem, vel ad parem. & sequitur Philipp. in rub. de ap. pel. & ibi communiter doctores.

4 ¶ Sequitur in diffinitione, ratione grauaminis illam vel inferendi. hoc ideo dicitur: quia non solum ab illato, verum etiam a futuro grauamine potest appellari: ut habetur per doct. in cap. ut debitus. de ap. & dicam infra, in iij. q. quando hoc habeat locum. ¶ Super ista quæst. quia hic con

gruentius accidit, est sciendum, quod in iure habemus plures terminos suspensiuos causarum: qui sunt isti, videlicet, appellatio, prouocatio, relatio, reclamatio, supplicatio, recusatio, restitutio, querela, reductio, & dilatio.

¶ * Appellatio proprie dicitur, quando aliquis in iudicio se aggrauat ab aliquo actu iudiciario tendente in eius lesionem, habendo recursum ad superiorem: ut supra declarauimus in diffinitione appellationis: & de hoc termino loquitur totus titulus ff. & extra. de appel. ¶ * Prouocatio est nomen magis generale comprehendens appellationem iudicalem & extraiudicalem: ut habetur in d. cap. cum sit Romana. de appel. dicitur enim actus, per quem auxilium iudicis imploratur: ut supra dixi. & not. Bart. in d. l. si minoris. colum. ij. ff. de adm. tu. quicunque enim auxilium iudicis implorat, dicitur iudicem prouocare. quandoque tamen isti duo termini, scilicet appellatio & prouocatio confunduntur, & vnus pro alio ponitur: ut habetur in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de de pact. & l. si actor. & l. si apud.

& l. si quis prouocatione. Cod. de app. ¶ * Relatio potest multipliciter intelligi. ¶ Primo enim dicitur relatio, quando iudex constituit principem: puta in aliqua causa ardua: & expectat responsum principis in illa causa, qualiter habeat in ea procedere: vnde Specu. in tit. de rela. in prin. & de

hac relatione loquitur text. in l. i. & si. & ibi Bar. & Bal. C. de rela. & in c. intimasti. & ibi per Philip. & doct. de app. ¶ Secundo modo dicitur relatio, quæ fit ex necessitate delegationis: vt quando princeps vel alius superior delegat aliquam causam alicui cum potestate procedendi vsq; ad sententiam exclusiue: & completo processu lapsum transmittit ipsi principi decidendum. nam illa transmissio processus dicitur relatio. & de hac tractatur in c. constitutus. de app. & tangit Ab. Philip. & Card. in c. intimasti. co. ti. vbi plus dicitur, quod si est statutum tempus procedendi per principem: puta vt procedat infra duos menses: & postea processum referat: non potest delegatus referre, nisi finito termino: quia processus debet expediri infra terminum: relatio verò debet fieri post terminum, aliàs non valet: nisi de consensu vtriusque partis. ita tenet Philip. in d. cap. intimasti. colum. iij. versic. ij. fit relatio & c. & ibi etiam Card. in prima columna. ¶ Tertio modo dicitur relatio, quæ fit ex natura causæ: vt quia est aliqua causa maior, puta feudalis: de qua iudex inferior cognoscere non potest: nam debet eam referre ad superiorem iudicem competentem: vt habetur in capitulo maiores. de baptis. & in dicto capir. vt debitus. & dicto capitulo, intimasti. & ibi etiam Philipp. in iij. colum. de appel. ¶ Quarto modo

dicatur relatio, quæ fit in regno communiter in sacro consilio: & in magna curia vicariæ: videlicet, quando viceprotonotarius committit causam in consilio deuolutam vni ex regis consiliariis, vt fabricato processu, in sacro consilio referat. Similiter quando regens magnæ curiæ committit causam alicui iurisperito vel vni ex iudicibus: vt fabricato processu referat votum suum. nam in isto casu ille commissarius procedit solus in causâ: & facit processum vsque ad conclusionem inclusiue: & deinde scribit votum suum, & ipsum refert in consilio vel in magna curia, vnâ cum toto processu: & secundu[m] eius votu[m] profertur sententia per totum consiliu[m]: quatenus ipsi sacro consilio iustitiam videtur: & figoratur sententia sub nomine consilij seu regis maiestatis: & de hac relatione est ritus magnæ curiæ in nu. 161. qui incipit, item seruat dicta curia committere causas & c. & de hac relatione loquitur duæ decisiones consilij Neapo. quarum vna est in nu. 28. & alia in nu. 47. ¶ Quinto modo dicitur relatio, quando petitur consilium iurisperiti in aliqua causa: puta quando iudex idiota vult ferre sententiam secundum consilium iurisperiti: nam transmittit processum iurisperito vnâ cum literis relationis: in quibus literis narrat casum, super quo consulit ipsum. ista appellatur relatio: quia refert se ad

consilium iurisperiti: & tenetur in narratione casus referre totam causam pro utraque parte: aliàs pars, quæ læditur, posset appellare ab illa formatione puncti. Ita plenè Philip. in dicto capit. intimasti. iij. nota. vbi plus dicit, quòd quādo iudex vult figurare casum seu punctum transmittendum iurisperito, debet illum formare in præsencia vtriusq; partis & de eo debet dare copiam partibus, si voluerint: & talis copia debet esse in forma authentica cum sigillo notarij. & hoc fit, ne aliqua partium lædatur in formatione casus, si fortè tacerentur iura alterius partis. Si autè partes discordarent in formatione puncti, tunc iudex ex suo officio in contumaciam partium potest punctum formare. ita hæc omnia dicit Philip. in d.c. intimasti. & ibi etiam Abb. & Card. ¶ Ex quibus elicio bonam practicam in casu quotidiano, quod quādo iudex vult transmittere processum ad consilium iurisperiti, vel vult referre casum vel punctum pro habendo consilio, potest litigator requirere iudicem, quòd antè, quam transmittat processum vel formationem casus, debeat sibi dare copiam literarum, quas mittit iurisperito ad videndum, verum sit grauatus in aliquo super formatione casus: & tenetur iudex dare dictam copiam ad requisitionem litigantis: aliàs posset appellari, per prædicta. Puto tamè, quòd iudex nò debeat da-

re copiam nominis iurisperiti: quando secretò mittitur ad iurisperitum, allegatis aliis suspectis: ad hoc ne ille iurisperitus possit lubornari vel trahi ad votum alterius partis: sed quando publicè mittitur, puta de voluntate partium, tunc debet edi etiam nomen iurisperiti. Quod nota: quia quotidie euenit iste casus: & pauci aduertunt in petendo copiam dictarum literarum. & vbi plurimum isti iudices idiotæ pendent pro aliqua parte: & solent scribere literas commendatitias in fauorè alterius. quæ literæ solent mouere animum aliquorū consultorum in præiudicium alterius partis: & mihi id pluries euenit, quādo fuerunt mihi transmissi aliqui processus per iudices idiotas diuerforum locorum: nam fuerunt mihi transmissæ literæ commendatitiæ in fauorem alterius. Verum non abstraxerunt animum meum à recto iudicio: & idem rogo, quòd omnes consultores faciant. & prædicta etiam tenet Spec. in tit. de rela. §. qualiter. ¶ Scias etiam ad propositum materię nostrę, quòd relatio est actus suspensiuus, sicut appellatio: nā relatione pendente nihil potest innovari. textus est & ibi Baldus in l. fin. Cod. de relar. vbi infert, quòd quādiu causa, transmissa est ad consilium iurisperiti, iudex non potest interim ferre sententiā ante consilium habitum ab illo iurisperito: & habetur in Lex illo.

& sibi Bald. & doct. C. de appel. & 12 per Bar. in l. j. C. de rela. & Bal. in c. intimasti. de app. An autem si iudex procederet relatione pendente, processus sit nullus: vel sit opus appellatione: vide pulchre per Car. in d. capi. intimasti. col. pen. & fin. vbi relatis omnibus opi. aliorum finaliter ponit bonam distinctionem cum veris conclusionibus, ad cuius dicta me remitto.

II RECLAMATIO. * Est quidam terminus generalis. & refertur ad illas sententias, à quibus de iure non appellatur. vnde potest referri ad sententias arbitrorum & tunc reclamatio est idem, quod reductio ad arbitrium boni viri: vt habetur per Sali. in l. cum antea. §. j. C. de arbi. & Abb. in cōf. ij. col. si. in j. vo. vbi iudicium reductionis appellat iudicium reclamationis: & sic æquiuocat ista duo vocabula. Item potest referri ad sententias principum vel prefectorum: & tunc reclamatio est idem, quod supplicatio: de qua habetur in l. j. C. de sent. prefectorum. & per Spe. in toto tit. de supplicatione. & ita accipitur hodie in sacro consilio. Neap. à cuius sententia non licet appellare, sed reclamari potest: & idem importat ista reclamatio, quod supplicatio: de qua habetur & fit mentio in decisio cccxxj. cōf. Neap. ista enim reclamatio fit ad idem consilium: quia profert sententias sub nomine regie maiestatis. de cuius materia plenè dicam infra proximè, in versic. supplicatio.

SUPPLICATIO. * Dicitur proprie, quando aliquis reclamatur à sententia principis, vel à sententia prefectorum: propter excellentiam iudicium non potest de iure appellari: sed solum is, qui sentit se grauatum, potest supplicare apud eundem principem vel prefectum: vt ipse idem causam reuideat: & suo grauamini prouideat. & ita fit hodie in sacro consilio. & ita appellatur supplicatio, quæ alio vocabulo dicitur reclamatio: vt dixi supra proximo versic. ita habetur in d. l. j. C. de sentent. prefectorum. & in l. si quis & authent. quæ supplicatio. C. de pre. imp. offe. & not. Spe. in tit. de supplicatione. §. j. & per totum. & est text. in l. j. in prin. ff. à qui. app. non licet. & in l. prefectorum. ff. de min. & habetur in cap. ex litteris. & ibi per Abb. de in inte. restit. ¶ * Amplia hoc procedere non solum in sententia principis & prefectorum: verum etiam in sententiis aliorum inferiorum admittitur supplicatio, quando prohibetur appellatio: vt puta, si prohibetur per statutum, vel per principem committentem causam appellatione remota: nam tunc ex quo cessat remediū ordinarium, scilicet appellationis, admittitur extraordinarium: scilicet supplicationis. ita tenet Abb. in d. c. ex litteris. in iij. not. & in glos. in ver. supplicauit aliàs autem nunquam admittitur supplicatio.

catio, vbi potest habere locum appellatio: vt ibi habetur: & ibi etiā Abb. in d. c. ex literis. in vlt. nota. ponit descriptionem & definitionem supplicationis: dicēs, q̄ supplicatio, est quēdā precum potestio facta principi: per quā ex quadam benignitate superior restituit supplicanti aduersus sententiam, contra quam non competit remedium ordinarium, scilicet, appellationis. ¶ Nō tamen intelligas indistinctē, quōd in omnibus casibus in quibus remouetur appellatio, habeat locum supplicatio: quia imō in multis casibus, in quibus quis non potest appellare, 14. minimē potest supplicare: vt ecce, * verus cōtumax nō appellat. l. ex consensu. §. si. ff. de appel. & l. j. C. quā. app. non recip. & sicut non potest appellare, ita minimē potest supplicare, secundum Ioan. de Imol. in d. l. ex cōsensu. §. fin. & Philip. Decium in consil. xxxiii. colum. j. in prin. & super hoc tradit vnam magistrālē regulam Iaso. in authē. quā supplicatio. col. ij. in fin. C. de preci. imp. offer. quōd vbi quis prohibetur appellare propter excellentiam iudicis, & sic in priuilegium sententię latz: tunc potest supplicare. Sed vbi nō potest appellare de iure cōmuni minimē potest supplicare. ¶ * Differt autē supplicatio ab appellatione in pluribus. & primō, quia appellatio debet fieri infra decē dies: vt in auth. hodie. C. de app. Suppli-

catio verō potest fieri infra decē dies: & etiā infra duos annos. Verū in hoc est differentia: quia quando fit infra decē dies, si pars victrix vult petere executionem sententię non aliter fit executio, nisi prazstituerit satisfactionem de restituendo executionem in casu, quo sententiā fuerit retractata: vt est text. in d. authentic. quā supplicatio. sed quando fit infra duos annos, fit executio, etiā sine dicta satisfactione ita declarat. Ab. in d. c. ex literis. colum. pen. ver. & in fine gl. & c. de in inte. restit. & Spec. in tit. de supplica. §. j. versicul. solus tamen & c. ¶ * Secundō differt: quia appellatione pendētē, nō potest fieri executio: vt toto titu. nihil nouari appellatione pend. sed pendente supplicatione, fit executio cum dicta satisfactione, eo modo, quo suprà dixi: vt d. authentic. quā supplicatio & not. Spe. in tit. de supplic. §. differt. & not. Bald. in d. auth. quā supplicatio. in ij. not. Verū in hoc est prodita in regno noua declaratio per ritum magnę curiē: scilicet, q̄ licet fiat executio per iudicem pendente supplicatione: intelligitur tamen quoad causam principalem. non autem quoad expensas. Nam in expensis non fit executio pēdente supplicatione: etiā si victor offerat satisfactionem. de hoc est ritus magnę curiē in num. 10. qui incipit, item si contingat causas, & c. & est decisio cxxxj. consil. Neap. ¶ * Ter-

tiò differt: quia appellatio fit ad alium iudicem superiorem: non autem ad eundem, qui pronútiavit. leos. C. de app. Supplicatio vero fit ad eundem iudicem, qui pronútiavit. vt d. auth. que Supplicatio. & ibi gl. & doc. & Specul. in d. tit. de supplica. §. 21
 18. ¶ Quarto differt: quia appellatio est remedium ordinarium, & concernit merā iustitiam. quia est species defensionis. c. cum speciali. §. porro. de app. & Soc. in consi. cxv. col. iij. versi. confirmatur. nam appellatio &c. in ij. vol. Supplicatio verò concernit gratiam: & est remedium extraordinarium: conceditur enim ex mera benignitate & gratia principis. vt colligitur ex nota. per Abb. in d. c. ex literis. in vlti.
 19 mo no. de in inte. rest. ¶ Quinto differt: quia appellans, qui nihil posuit, nec probauit in causa principali, nō auditur, nisi ante omnia reficiat expensas: vt dictat regia prag. quæ incipit, qui in causa. Secus est in eo, qui supplicat: quia non tenetur reficere expensas, etiā si nihil posuit nec probauit. ita de hoc est decis. consi. Neapo. numero cccxxj.

20 ¶ Sexto differt: quia lite pendente potest à quocunque gra-

uamine appellari ante diffinitiuam sententiam. vt debetur de app. & habetur in l. ij. & iij. ff. de app. reci. & ibi per Bart. sed supplicare non licet ante diffinitiuam sententiam. l. ij. C. vt lite pendē & not. Specul. in tit. de supplica. §. differt. versi. item ante &c. ¶ Septimo differt: quia appellare permittitur hic à qualibet sententia: vt habetur in l. j. C. ne lic. ter. prouo. sed supplicari nō potest, nisi semel: vt est text. & ibi Bal. in l. si quis. C. de prec. impe. offe. & not. Specul. in d. §. differt. in fin. verbis. & habetur in d. decis. cccxxv. consi. Neap. in fi. ¶ Octauo differt: quia qui appellat, cōqueritur de iudice, q. iniquā tulerit sententiam. sed qui supplicat, nō debet conqueri de iudice: quia turpe esset allegare iniquitatem tā magni iudicis: sed debet allegare negligentiam suam propriam: & petere veniam pro prij erroris: vel allegare circūuentionem aduersarij: vt habetur in l. praxefsti. ff. de min. & no. Azo. in summa. C. de sentē. praxefsti. preto. & Marth. de Affict. in praxudijs. cōsti. in x. q. in iij. fallentia. ¶ Cōueniunt autem Supplicatio & appellatio: quia si fit eadē die, quia ferretur sententia potest tam Supplicatio, quam appellatio fieri viua voce: sed si fieret postea, non valeret nisi fiat in scriptis. ita declarat Ias. in d. authen. quæ Supplicatio. in fin. col.

24 RECUSATIO. ¶ Est sextus actus suspensiuus: & habet locū, quando

quando iudex ex aliqua iusta causa redditur suspectus: nā potest recusari & interim suspēditur eius iurisdictionio: quia recusatione pendente non potest ad aliquem actū procedere in illa causa: & si procedit, processus est nullus: secundum Bart. & doct. in l. quia poterat. ff. ad Treb. & dixi suprà in quarta parte. in xvj. dist. vers. ij. dicitur iudicium nullum &c. ¶ Qualiter autem hodie proponatur ista recusatio iudicis maxime in regno: & an iudex recusatus possit causam alteri delegare: dixi suprà in iij. parte. in quinta dist. vers. xv. differunt, &c. & vers. seq. De hac materia iudicis suspecti & eius recusationis, tractatur plenē per Lanfr. in c. quoniam contra in ver. recusationes. de prob. & per doc. in c. suspicionis. de offic. deleg. & in c. postremò. & c. ij. requiris. & c. cum specialis. de appell. & per doct. maxime Iaso. in l. apertissimi. 35 mi. C. de iud. ¶ Et inter alia dicta nota vnū, quod exceptio recusationis debet opponi, non solum ante litem contestatam, verum etiam debet esse prima exceptio, quæ opponi debet ante omnes dilatorias: quia si opponitur alia dilatoria, cēsetur provocari iudex ut super ea pronuntiet: & sic inducitur cōsensus in iudicem: unde postea non potest recusari. ita dicit Lanfr. in d. ver. recusationes. in prin. per ea, quæ notant Bartol. & doct. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. &

gl. & doct. in c. inter monasteriū. de re iud. & dixi suprà in xij. dist. in. vers. scias tamen pro complemento &c. & vide quæ dicam infra in fine sequentium causarum. ¶ Vnā tantum q. puto hic attingendam provtilitate huius materie, postquam hic incidit eam tractari: videlicet, quæ sint causæ ex quibus potest iudex ut suspectus recusari: & dic, quod multa sunt: quarū aliquas, quas recole, hic subiiciam. ¶ Prima igitur causa iustæ suspicionis est, quando iudex est familiaris alterius partis: quæ familiaritas debet esse magna: quia modica non sufficit. text. est in c. insinuante & ibi Abb. & Felyn. & etiam gloss. de offi. dele. & ibi declaratur plenē per doct. maxime in fi. col. quis dicatur domesticus, & quis familiaris. & per Spe. in tit. de iudi. deleg. §. superest ver. ite si est nimis &c. ¶ Secunda causa suspicionis est, quando iudex ordinarius est ex aliqua iusta causa suspectus: nā potest ex eadē causa recusari eius vicarius: licet in specie contra vicarium nulla alia sit suspicio: secundum Abb. & Felyn. in d. c. insinuante. 29 colum. j. de offi. deleg. ¶ Tertia causa est, quando iudex est consanguineus alterius partis: ut habetur in c. postremò. de app. & in c. accedens. el. ij. ut lite non contest. Idem, si est affinis: ut habetur in dictis iuribus. & in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdic. 30 om. iud. * quod tamen nō procedit,

dit, quando iudex esset æqualiter coniunctus utrique parti: quia non potest tunc ut suspectus recusari: secundum Bart. in d. l. qui iurisdictioni. in j. lect. & per prædicta infert Abb. in d. c. insinuan-
 te. col. ij. in prin. versicu. nota ibi, &c. quod quando iudex est consanguineus prælati alicuius ecclesie, potest recusari, ut suspectus in causa illius ecclesie. Ad prædictis Philip. in d. c. postre-
 31 mo. col. vj. de appell. ¶ Quarta causa est, quando dominus est suspectus: nam propter suspicionem domini potest tota eius familia allegari suspecta: secundum Ab. in d. c. insinuante. col. ij. in fin. de
 32 offi. dele. & ibi etiā Fely. ¶ Quinta causa est, quando quis vellet esse iudex in causa propria: ut d. l. qui iurisdictioni. ff. de iur. om. iud. & in l. j. c. ne quis in sua cau-
 33 sa. ¶ Instanti, quod etiam rex vel imperator non debet esse iudex in causa propria: sed debet illam delegare: ut plenè declarat And. de Yser. in cap. imperialem. §. præterea si inter. col. vj. & viij.
 34 de prohib. feu. alie. per Fed. ¶ Verum si vellet princeps non recognoscens superiorem, esse iudex in causa propria, quam habet cum suo subdito, posset esse iudex. Secus, si haberet causam cum non subdito, ita tenet Socin. in consi-
 35 cxx. col. ix. in prin. in j. vol. ¶ Sexta causa est, quando iudex est inimicus capitalis alterius partis: ut not. Spec. in tit. de iudi. dele. §. superest. vers. item, si est ini-

micus. & not. Abb. & Fel. in c. accedens. el. ij. ut lite non contestata. & habetur in c. cum R. de offi. dele. Adde Philip. in c. postremo. col. ix. ver. xxxij. de appell. ubi dicit sufficere quamlibet inimicitiam, etiā
 36 non capitalē. ¶ Septima causa est, quando iudex est consanguineus inimici alterius partis: ita dicit Abb. in d. c. accedens. in primo no. & Bal. in l. quoniam liberi. C. de testib. ubi dicit, qd * qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo, dicitur mihi inimicus: quia censetur esse eiusdem intentionis. Idem tenet expressè Fel. in d. c. accedens. col. vj. & Philip. in c. postremo. in iij. q.
 37 de appell. ¶ Octava causa est, quando iudex est commensalis alterius partis, vel inimici alterius partis: secundum Abb. in d. c. accedens. col. j. versicu. secunda causa &c. & Philip. in cap. postremo. col. vij. versicu. xij. de appell.
 38 ¶ Nona causa est, si iudex est contreraneus alterius partis: ut quia est oriundus, de eadem ciuitate, de qua est altera pars: secundum Abb. in d. c. accedens. col. vj. versu. iij. causa &c. & in ij. col. v. versu. ij. hæc glo. querit &c. quod tamē intelligitur indistinctè, secundum Abb. ibi: quando sunt duo concines, qui reperiuntur extra eorum patriam: quo solent se ut fratres diligere, quando sunt in remotis partibus: & sequitur Fely. ibi in col. v. in prin. sed quando essent in eadem patria, est iusta causa suspicionis in
 dele

delegato: non autē in ordinario:
 vt declarat Abb. in d.c. accedens,
 40 col. ij. circa fin. ¶ Decima cau-
 sa est, quando iudex est subditus
 ratione iurisdictionis aduersarij
 mei: puta, quia est suffraganeus,
 vel vassallus: nam ex hac causa
 possum allegare suspectum. tex-
 tus est. & ibi Abb. & communiter
 doctores in cap. accedēs. el. j.
 41 extra. vi. lite nō cōtest. ¶ Idem,
 quando iudex est subditus inimi-
 ci mei contendenti mecum: quia
 timore superioris sui posset a re-
 cto tramite deuiare: ita dicit
 Abb. in cap. accedens. el. ij. col. ij.
 j. versicu. quarta causa &c. vt lite
 non contest. & Philip. in c. postre-
 mó. col. vij. versu. xiiij. & versu. xv.
 42 de appellat. ¶ Vndecima causa
 est, quando iudex fuit aduocatus
 alterius partis in illa causa, in
 qua vult iudicare: vt est textus. &
 ibi Alexā. & doct. in l. prator. ff.
 de iur. omni. iud. & in cap. postre-
 mó. & ibi Abb. & Philipp. de ap-
 pel. Secus tamen est, quando
 fuit aduocatus in alia causa pe-
 nitus separata: quia aduocatus
 meus in vna causa, potest esse iu-
 dex in alia causa mea penitus
 separata: & non per hoc potest
 per aduersariū meū refutari. ita
 tenet Phil. in d.c. postremó. col. j.
 43 ¶ Duodecima causa est, si iu-
 dex nimis fauet alteri parti, de-
 monstrādo ei nimiam amicitia,
 & alteram partem grauando. &
 intelligitur de nimio fauore: nā
 modica amicitia non sufficit ad
 iudicē recusandū. ita dicit Ab. in

d.c. accedens. el. ij. col. ij. in fin. &
 col. ij. in fine. vi. lite non contest.
 & habetur in c. causam quē. el. ij.
 de iud. & per Phil. in d.c. postre-
 mó. col. viij. versu. xxj. de appel.
 44 ¶ Decimatertia causa est, si al-
 tera pars alloquitur iudicem se-
 cretē in aures: potest ex hoc per
 alteram partem recusari, secun-
 dum Abb. in d.c. accedēs. col. iij.
 versu. & aduerte &c. & Lanfr. in
 c. quoniam contra. in versicu. re-
 culationes. col. fin. circa finem. de
 45 probat. ¶ Decimaquarta causa
 est, si iudex animosē & iniuste
 seu extrajudicialiter procedit
 contra aliquē: secundum Abb. in
 c. conquerere. col. ij. de restit. spo.
 & Abb. in c. cum venissent. in v.
 nota. de resti. in integ. & Phil. in
 d.c. postremó. co. vij. versu. xxvij.
 46 ¶ Decimaquarta causa est, si iu-
 dex habet consimilem causam
 cum illa, in qua vult iudicare:
 quia ex hōc redditur suspectus:
 quia præsuntur iudicare tali-
 ter, prout vellet in sua causa iudi-
 cari. gl. est & ibi Abb. & doct. in
 47 c. causam quē. el. ij. de iud. ¶ De-
 cimasexta causa est, si pars recu-
 sans habet aliquam causam cum
 iudice tanquam cum priuato: vt
 quia litigat cum iudice in alia cau-
 sa, nā ex tali litigio causatur quē-
 dā inimicitia: quē est sufficiens ad
 iudicem recusandum. ita dicit
 Abb. in c. cum super. in iij. nota.
 48 de offic. deleg. ¶ Decimasep-
 tima causa est, si iudex noluit
 exercere actum humanitatis
 cum parte: vt quia noluit par-
 te in

rem admittere ad osculum pacis: quia ex hoc præsuntur inimicus, & potest recusari: secundum Abb. in d. c. cum super: col. j. vers. secunda causa, &c. ubi infert notanter ad vñ modū probandi inimicitias: scilicet quando in ecclesia solitum est dari osculum pacis: quia si aliquis nō vult admittere alterum ad osculū pacis, præsuntur ex hoc inimicus. ¶ * Decima octaua causa est, quando iudex fuit minatus alteri parti, quod ei noceret: secundum Abb. in dict. cap. cum super. col. j. vers. tertia causa, &c. extra de offic. deleg. ¶ * Decimanona causa est, quando iudex non vult aliquē salutare: quia ex hoc censetur inimicus: secundum Abb. in d. c. cum super. colum. j. ver. adde quartum, &c. & Iac. in l. apertissimi. colum. ij. C. de iudi. ¶ * Vicefima causa est, quando prælatus vellet esse iudex in causa suæ ecclesiæ: quia licet de iure possit esse iudex: tamē potest vt suspectus recusari propter præsumptā affectionem: secundum Philipp. in cap. postremo. colum. v. ver. v. quazitur, &c. de appel. ubi multos allegat pro & contra: & concludit hanc opin. esse veriorem. ¶ * Vicefima prima causa est, quādo iudex fuit consultor tantum in aliqua causa: vt quia fuit consultus, & propalauit votū suum pro vna parte, nam redditur suspectus in illa causa, dato, quod non fuerit aduocatus. Secus, si non propalauit votū: licet suc-

rit consultus: quia non redditur suspectus: secundum Philipp. in d. cap. postremo. col. vij. vers. col. vij. &c. de appell. & doct. in l. pre. to. ff. de iurisd. omn. iudic. ¶ * Vicefima secunda causa est, si iudex fuit datus ad petitionē alterius partis: quia ex hoc solo potest per alteram partē recusari. l. obseruandum. ff. de iudic. & habetur in c. in sinu ap. de offi. delegat. & Philip. in d. cap. postremo. colum. vij. vers. xxi. ¶ * Vicefima tertia causa est, si iudex fuit testis in eadem causa, in qua modo vult iudicare. l. fin. ff. de testibus. & Spec. in tit. de iudi. deleg. §. superest. vers. item, si fuit testis, &c. ¶ Quid autē, si filius vel alter consanguineus, vel commensalis iudicis fuit aduocatus in aliqua causa: an ex hoc possit iudex vt suspectus recusari dic, quod non, ita tenet Philip. in d. capit. postremo. colum. secunda. vers. in glo. in vers. aduocari, &c. de app. quod nota: quia prima facie quis diceret contrariū. ¶ * Vicefima quarta causa est, si iudex est canonicus: & coram eo litigaret concanonicus eiusdem ecclesiæ: quia potest per aduersam partem recusari: vt habetur in cap. cum R. de offic. delegat. & not. Spec. in tit. de iudice deleg. §. superest. vers. item si est canonicus, & Philip. in dict. cap. postremo. colum. vij. vers. xj. ¶ * ubi limitat nisi ambo litigantes essent canonici: quia par ratio affectionis suspicionem ex-

- 38 cludit. ¶ Viceſima quinta. cauſa eſt ſi litigator impetravit ſibi iudicē in cauſa ſua eū, qui erat ſuus dominus: qui altera pars poteſt eum recuſare. text. eſt in cap. cauſam, quæ de offi. deleg. ¶ Viceſima ſexta cauſa eſt, ſi iudex eſt ſocius alterius partis, vel habitat in eadem domo. cūq. altera parte: vt not. Spec. in tit. de iudi. deleg. §. ſuper eſt. verſicul. quid ſi ſit ſocius. & Philip. in d. cap. poſtremo. colum. viij. in princ. verſicul.
- 60 xvij. de appella. ¶ Viceſima ſepta prima cauſa eſt. ſi ipſe iudex ſe impetrari procuravit ſecundum Spec. in d. §. ſuper eſt. verſ. item ſi ipſe. per l. quæ omnia ff. de procurato. ¶ Viceſima octaua cauſa eſt, quando eſt appellatam à ſententia iudicis, quia partem grauauit: nam appellatione pendente, redditur ſuſpectus appellanti. tam in illa cauſa, quam in omni alia: & poteſt recuſari ſecundum Philip. in d. capi. poſtremo. columna viij. in fin. verſic. xxvij.
- ¶ Viceſima nona cauſa eſt quādo iudex accepit aliquam donationem ab altera partium: ſecundum Philip. in d. c. poſtremo col. ix. ver. xvij. ¶ Triceſima cauſa eſt, quādo iudex à quo eſt ſurrogatus iudex in cauſa appellationis: quia redditur ſuſpectus in illa cauſa in qua pronuntiauit ſecundum Philipp. in d. capi. poſtremo. colum. ix. verſic. xxix.
- 64 ¶ Triceſima prima cauſa eſt, ſi iudex fuit quondā inimicus alterius partis. nam licet modò ſit reconciliatus: poteſt tamen vt ſuſpectus allegari ſecundum Phil. in d. cap. poſtremo. col. ix. verſic. xxxv. inimicus enim reconciliatus adhuc remanet ſuſpectus: & etiam à teſtimonio repellitur ſecundū Abb. in cap. cū oporteat. col. ij. de accuſ. ¶ Triceſima ſecunda cauſa eſt, quando cauſa ſpectaret aliquo reſpectu ad commodum vel incommodum iudicis: vt quia tenetur de euitatione rei, pro qua agitur: vel eſſet fideuſſor alterius partis: ſecundum Philipp. in d. c. poſtremo. col. ix. verſic. xxx. & ver. xxxj.
- 66 de appella. ¶ Triceſima tertia cauſa eſt, ſi iudex fuit ab altera parte corruptus prece vel pretio: vel ſi timet aduerſariū meū, vel ſi ex aliqua cauſa eum nimis diligit. ſecundum Spec. in tit. de iudice deleg. §. ſuper eſt verſicul. item ſi ſit inimicus. in penul. col.
- 67 ¶ Triceſima quarta cauſa eſt ſi iudex eſt homo illiteratus vel imperitus, & groſſus: & cauſa eſt aduſa, & ſubtilis: quia cauſæ ſubtiles non ſunt cōmittenda: groſſis iudicibus: ſecundum Bald. in l. ſi in xvj. quæſt. C. de hæred. inſtitu. & Bely. in c. ſciſcitatus. col. vij. in prin. verſic. dicit etiam Bal. & c. de reſcrip. vbi dicit hanc eſſe iuſtam cauſam ſuſpicionis. & laſ. in l. apertiſſimi. verſicul. ſecunda
- 68 cauſa. & c. C. de iudi. ¶ Triceſima quinta cauſa eſt, ſi iudex eſſet nimis ſeuerus & crudelis: ſecundum laſ. in d. l. apertiſſimi col. ij. in ſi. verſic. tertia cauſa, & c. per

ea, quæ not. Bald. in l. ij. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iur. ubi dicitur, quod potest iudici tolli iurisdic-tio propter nimiam eius cru-

69 delatatem. ¶ Tricesimal sexta causa est, si iudex est indiscretus: quia potest recusari, sicut si esset iniquus: secundum Bald. in c. ad nostram. in fi. per illum text. extra

70 de probation. ¶ Tricesimal septima causa est, si iudex consuevit esse iniquus: secundum Bald. in d. c. ad nostram. in fi. de prob.

71 ¶ Tricesimal octaua causa est, si iudex est compater alterius partis: secundum Imo. in c. prudentiam. de offic. deleg. & las. in d. l. apertissimi. col. ij. in princip. de iud. C. & per gl. in c. cum l. & A.

72 de re iudicat. ¶ Tricesimal nona causa est, si iudex non vult audire aduocatū in causa, licet causa sit clara: potest ex hoc recusari, vt suspectus secundum Lanfr. in in clem. sepe. in vers. de plano.

73 col. j. de verb. sign. ¶ Quadragésima causa est, omnis causa, quæ est sufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum: illa eadem sufficit ad remouendum iudicem: secundum Abbas. in cap. postremo. de appell. & ibi etiam Philip. in iij. vol. vers. sed pro declaratione & c. & colū. vij.

74 vers. x. ¶ Vltimò pro complemento huius materie, adde, quod in quantum dixi supra in principio huius recusationis, quod hæc exceptio debet opponi ante litem contestatam. limuta, nisi de nouo superueniret: quia potest

in quacūque parte litis opponi etiam post conclusionem, si post superueniret: secundum Fely. in c. insinuante. col. pen. in fi. de offic. deleg. & de hoc habemus capitulum regni. in nu. xij. quod incipit, prolixitate: disponēs quod exceptio recusationis post litem contestatā, ita demum opponitur, si notorie & euidenter constet iudicē, quod de nouo super-

75 uenit: aliter nō admittitur. ¶ Itē adde, quod si quis post oppositā recusationem litiget coram iudice recusato, videtur per hoc renuntiare recusationi: secundū Ab. in c. inter monasterium. in ij. not.

76 de re iud. ¶ Item iudex impetratus per aliquē, nō potest per eundem recusari: nisi noua causa superueniat: vt est gl. & ibi Abb. in fi. in d. c. insinuante. de offic. deleg. & ad materia vide Paul. de Cal. in cōli. cccc. xij. col. pen. in ij. vol.

77 RESTITUTIO ¶ est septimus actus. suspensiuus: & nihil aliud est restitutio, nisi in pristinum statum repositio. l. quod si minor. §. restitutio. & ibi Bart. ff. de nuno. & Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. ij. vers. si quæro, quid si filius & c. ff. de liber. & posth. & Bar. in l. interdū. col. j. ff. de cond. indeb. & Card. in cle. in ij. notab. de restitu. in integ. per hanc enim restitutionem reducitur quis in illū statū pristinū, in quo erat ante lationem. ¶ Est igitur sciendum, q̄ multis personis conceditur ista restitutio. Primò enim conceditur mino-

ribus. & intelligitur minor de iure cōmuni is, qui est minor xxv. annis: vt in toto titulo. ff. de minor. not. * illa enim ætas xxv. annorum dicitur ætas legitima. l. fin. C. de his, qui vt. ætat. impe. hodie tamen in regno est correctæ ista ætas per constitutionem regni, quæ incipit, minorum iura. in fi. quæ vult, quod ætas minor tam in masculo, quàm in femina dicitur, vsque ad xviii. annos. & infra istud tempus datur restitutio in integrũ, tam in iudiciis, quàm in contractibus. ¶ Secundo datur restitutio maioribus xxv. annis, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur. de qua habetur in l. j. & per totũ titũ. ff. ex quib. cau. maio. & in l. Pantoniũ. ff. de acquir. hered. & Spec. in tit. de locato. §. vj. versic. xv. & versic. seq. & Alex. in consi. 81. xx. & consil. lxxj. in j. vol. ¶ Tertiò datur restitutio læsis, vltra dimidiam iusti pretij in contractibus: puta in venditione: & datur etiã maioribus iuxta l. ij. C. de rescin. vendi. & cap. cum dilecti. & cap. cum causa. de emptio. & vendit. quo casu, quando venditor agit ex deceptione, est in arbitrio emptoris conueni velle rescindere contractum: vel iustum pretium supplere: vt dicto cap. cum dilecti. adeo quod si venditor peteret præcisẽ vnum, succumberet: quia tolleretur electionem emptoris: vt ibi habetur, & in d. l. ij. 81. * Differt autem ista restitutio ab aliis, quoad tempus petendi: quia

alię restitutiones petuntur infra quadriennium cōtinuum à tempore, quo minor effectus est maior. l. lina. C. de tempo. in integr. restit. Ista verò, quæ datur deceptis vltra dimidiam, cōpetit vsq; ad xxx. annos. quia est ciuilis actio & perpetua: secundum Bal. in d. l. ij. col. iij. in princ. & Abbas in d. cap. cum causa. columna iij. istud autem quadriennium, est utile in principio: quia nõ incipit currere nisi à die sciencie: secundum Philippum Decium in consilio xliij. in fine. ¶ Quarto datur restitutio ecclesię, & maxime quando fuit læsa per negligentiam procuratoris: vt est text. in cap. cum venissent. & ibi Abb. in sexto notab. & in quinta columna in princip. de restit. in integrũ. Nam ecclesiã restituitur tam in contractibus, quàm in iudiciis. Quod restituatur in contractibus, probatur in c. constitutus. & ibi Abb. de restit. in integ. Quod restituatur in iudiciis, probatur in cap. auditis. eodem titũ. & ibi per Abb. maxime in viij. not. vbi tenet, quod ecclesiã restituitur aduersus probationem obmissam absque probatione læsionis. & sic licet aliàs, quando petitur restitutio, debeat probari læsio tamen secus est in isto casu, quando petitur aduersus obmissam probationem: quia eo ipso, quod probatio non est producta, probatur & apparet læsio. quod nota: quia idem esset dicendum in minore & muliere. Item, probatur

tur in capitulo primo. de rest. in integr. lib. sexto. vbi ecclesia restituitur aduersus sententiam: & sic in iudicio. Item, restituitur ecclesia etiam contra aliam ecclesiam: vt dicto capite, auditis. & sic priuilegiatus vritur priuilegio sub contra priuilegiatum: secundum Abb. in d. cap. auditis. col. ij. in fine. Item, restituitur ecclesia etiam aduersus prescriptionem xl. annorum: vt habetur plenè per Philip. Deci. in cons. xxix. & Cardi. in clem. j. in ix. quæst. de rest. in integr. vbi plenè attingit, & declarat illud argumentū: scilicet, quod si datur restitutio ecclesie contra prescriptionem, sequitur quod lex inducens prescriptionem, esset frustra imposita. & respondet, quod non est frustra: quia si in praescriptione potest ecclesia infra solum quadriennium petere restitutionem: quo elapso penitus excluditur: vt ibi per eum. per textum in cap. j. de rest. in integr. lib. vj. Item, restituitur ecclesia aduersus omnem lapsum temporis: vt si lapsa sunt tempora appellandi vel probandi, vel alia similia: vt est text. & ibi Card. in d. cle. j. de rest. in integr.

84 ¶ Quinto datur restitutio etiam capitulo alicuius ecclesie, quando ipsi capitulo collegiato emerit aliqua læsio. ita dicit Abb. in ca. j. col. v. in fin. de rest. in integ. & Innoc. in c. nisi. in fin. de præben. quod tamen intellige, quando læsio resultat in toto collegio: non autem in aliquo particulari de

capitulo: secundum Abb. ibid. & idem dicimus de ecclesia, vt tunc restituitur, quando ecclesia patitur læsionem: non quando eius rector patitur vel eius canonicus. quod declara, vt per Cardin. in d. cle. j. in vj. q. de rest. in integ. & Abb. in d. c. j. ¶ Sexto datur restitutio omnibus hospitalibus & pijs locis: & omnibus collegiis & congregationibus pijs. ita tenet Bald. in consil. cccclxv. in j. volum. & Ioan. And. in cap. ij. de rest. in integ. lib. vj. & Abb. in c. ij. in ij. notab. de consuet. & Lud. Roman. in consil. cccxvj. Alia autem collegia non pia non restituntur: secundum Abb. in d. c. j. col. v. in fin. de rest. in integ. vbi limitat in collegio scholario, quod restituitur, secundum eum; ex eo, quia solent in eo esse quidam

86 plures minores. ¶ Septimo datur restitutio rustico, qui non potuit consilium peritiores. ita tenet Alex. in consil. xliij. in fin. ij. vol. faciūt not. per mod. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & in l. vbi ff. de eden. ¶ Octauo datur restitutio vniuersitati alicuius ciuitatis seu rei publice. vt habetur plenè per Alex. in consil. j. col. iij. in iij. vo. Pro hoc est text. in l. respub. C. ex qui. cau. maio. & l. rempublicam. C. de iure rei pub. lib. xj. An autem intelligantur ista iura de sola republica, & ciuitate Romana. an verò de omnibus ciuitatibus: gl. in d. l. respub. videtur tenere, quod procedat in sola ciuitate Romana, & non in alijs: quod

N 3

plenè

plene disputat Spec. in tit. de restit. in integ. §. ij. verū idē quoque iuris. vbi nihil clare firmat. Tamen, quicquid dicat ibi, veritas est, quod quilibet ciuitas & respublica restituitur. imō etiā omne castrum & villa, quę regitur per syndicos & administratores, restituitur in inte. siue sit magna, siue parua, secundum Bart. & Bal. & communiter doct. in d. l. respublica. & ista est communis conclusio, quam tenet Phil. Decius in contr. xliij. in fi. Aliud seruatur in villa, in qua sunt pauci homines, puta sex vel decem, qui singuli reguntur per se: quia verum est, quod talis villa non restituitur, secundum Bar. in d. l. respublica, nam cessat ratio, quę militat in aliis ciuitatibus & castris, vbi est multitudo hominū, scilicet, quia ibi sunt pupilli, viduę & alię personę miserabiles, quarum causa & contemplatione cōceditur restitutio vniuersitatibus. Et istud tenet & firmat per plura Matth. de Afflict. in præludis constit. in v. q. principali. & Albe. de rosa. in d. l. respublica. vbi etiam refert fuisse iudicatum in consilio, quod villa, quę erat triginta foculiorum, fuit in integrum restituta. Idem firmat Paul. de Castr. in consil. xxvij. quod incipit: vt bene attingatur &c. in ij. volumin. vbi etiam addit in fine, quod vna respublica restituitur contra alia.

88 ¶ Nonō, datur restitutio militibus ex privilegio militię: quod tamē intellige procedere, quan-

dum sunt occupati in expeditione militię: alias autem si nō sunt in expeditione, non restituntur. tex. est & ibi per doc. in l. fi. C. de restit. milit. ¶ Decimo, datur hodie in regno restitutio mulieribus, siue minoribus siue maioribus, tam in iudiciis, quā in contractibus: vt est constit. quę incipit, obsecuritatem. & ibi And. de Yler. vbi dicit, quod etiā post conclusum in causa, potest mulier petere restitutionem in iudiciis, per ea, quę habentur in l. si iudex. ff. de iur. iur. quia eo ipso quod cōcluditur, læditur per renunciationem. Et datur dicta restitutio, etiam si mulier veniat, vt authrix laudata: vt est decisio xv. consil. Neapol. & non datur in vna causa, nisi bis, & prima restitutio appellatur primum beneficium, secūda verō dicitur secundum beneficium. ¶ Et si fuerit concessa in causa principali, non datur in accessoriis. ita de his omnibus habetur in deci. xxxv. & deci. cxiiij. consil. Neapo. & per And. de Yler. in constit. licentiā. in fin. & in c. imperialē §. pręterea, si quis. de prohi. seu. alie. per

91 Fede. ¶ Quid autem, si contrahat cum iuramento is, qui poterat petere restitutionem in integrum: an possit eam petere stante iuramento: idē quod in minore est expeditum, quod non: vt not. Bart. & doct. in authen. sacramenta. C. si aduer. vendi. nam iuramentum repręsentat eum maiorem. Vnde non potest in integ

integrum restitui, ita plenè declarat Alex. in cõf. xxvij. & cõf. xlij. in j. volum. & Philippus Decius in cõf. xxxj. volum. ij. vers. sed his. vbi plus dicit, quòd minime potest petere absolutionem
 92 à iuramento. ¶ Et ex hoc infert Bar. in l. minor. xxv. annis obmissam. ff. de mino. quòd si minor litigauit in iudicio per procuratorem cum iuramento constitutū, non potest petere restitui in integrum, si lædatur per procuratorem: ex quo promissum iuramento habere ratum id, quod gestum erit per procuratorem.
 93 ¶ Per hoc etiam infert notabiliter Bald. in l. generaliter. columna secunda. vers. pone enim, & c. C. de reb. cred. quòd si ciuitas constituit vnum procuratorem seu syndicum ad contrahendum cum iuramento, & ille syndicus contrahit nomine vniuersitatis, & iurat, tale iuramentum non operatur vt si contrahatur, vniuersitas sit periura: quia vniuersitas non habet animam: vnde non potest incidere in periuriū, sed bene operatur, vt aduersus talem contractū non possit vniuersitas petere restitutionē propter iuramentum. quod dictum teneas menti: quia est notabile
 94 & quotidianum. ¶ Quid autem in muliere litigare per procuratorem cum iuramento constitutū: an possit restitutionem petere: hoc non inuenio ab aliis decisum, tamen dictum est quotidianum. nam semper mulieres

constituunt procuratores in iudiciis: quia ipsæ propter verecundiam sexus, non possunt personaliter interesse, & in omni procuracione quam faciunt notarij communiter apponunt iuramentum. vnde si idem diceremus in muliere quòd in minore, raro aut nunquam mulier restitueretur in iudiciis, & sic illa cõf. obscuritatem. seruaret nobis de vento. vnde volens hunc casum decidere, puto quòd mulier restituatur, non obstante q̃ procuratorem cum iuramento constituerit, & sic diuersum sit in muliere, & in minore & moueor
 95 ista consideratione. ¶ is, qui petit in integrū restitutionem, dicitur ratum habere gestum per procuratorem, & non dicitur contrahere, text. est & ibi glo. in vers. stipulationem. in l. cum minor. ff. rem rat. haberi. vbi non committitur stipulatio rem ratam haberi ex eo, quia promittens petit restitutionem in integrum: ergo in proposito, licet mulier fecerit procuratorem, & promiserit habere rata gesta per eum, & iurauerit, nō dicitur contrahere, si petit restitui in integrum ergo non dicitur periura, & consequenter potest illam petere non obstante iuramento in mandato appposito: quia iuramentum semper regulatur, secundum naturam dispositionis, super qua apponitur, secundum Abb. in cap. quemadmodum. col. ij. vers. nota in versicul. non

obstante, &c. de iuretur. sed tu posses dicere: ergo idem esset dicendum in minore: quia si non dicitur contravenire, deberet posse petere restitutionem contra id, quod dicit Bart. in d. l. minor xxv. annis. Ad hoc respondeo, quod in minore potest considerari alia ratio, scilicet, quia iuramentum repræsentat eum maiore: ut probatur in d. authent. sacramenta. & ibi per doctores. & not. gloss. in l. ij. C. de rescind. ven. Vnde sicut maior non restituitur, ita & minor, qui iuravit: quod non est in muliere. quæ siue sit maior, siue minor, restituitur in iudiciis. per constit. obsecrationem. puto tamen, quod si mulier constituitur procuratorem ad contrahendum & iurandum, & ille procurator contraheret & iuraret, non posset tunc mulier petere restitutionem, sicut dicimus in universitate, per illud dictum Bald. in d. l. generaliter. Et ita cum accidisset in facto, respondebam cuidam obiectioni mihi factæ per quendam peritum doctorum Botolinum: qui erat doctor antiquus & magnus practicus, & volebat extendere illud dictum Bartoli in dicta l. minor xxv. annis obmissam, ut procederet etiam in muliere litigante per procuratorem cum iuramento constitutum. ego sustentaui contrarium per rationes prædictas: & illi meo consilio quam plures doctores Neapolitani & provinciales se subscripse-

runt, & ita postea fuit iudicatum. ¶ An autem restitutio in integrum impediat executionem ita ut ea pendente nihil innovari possit sicut pendente appellatione? dic quod sic. text. est in l. vnica. C. in intest. restit. postul. & c. & ibi Bald. & habetur plenè in decis. eccl. xvj. cons. Neapo. & Bal. in l. si. col. ij. vel item quæro, & c. C. si ex fal. instru. & Bal. in authent. quæ supplicatio. in ij. no. C. de prec. impe. offe. & Bald. in l. si causa. in ij. not. C. de transact. & per Alex. in l. iij. §. condemnata. ¶ ff. de re iudi. ¶ Quod tamen limita non procedere, quando peteretur restitutio aduersus sententiam principis: quia tunc non impedit executionem, præstita tamen satisfactione per alteram partem de restituendo in casu retractationis, prout dixi supra de supplicatione. casus est in c. suscitata. & ibi Abb. de in integ. restit. & habetur in d. decis. eccl. xvj. Quomodo autem procedit, quod possit peti restitutio aduersus sententiam principis: vide Abb. in c. tum ex literis. col. vj. ¶ de restit. in integ. ¶ Secundò limita, quando apparet quod malitiosè peteretur restitutio: ut quia esset præsumptio contra petentem, ita est text. in d. ca. suscitata & ibi per Abb. in pen. col. Tunc enim non impeditur executio: ut ibi hanc tamen limitationem & præcedentem limita & declara, nisi executio contineret præiudiciū irretractabile: ut quia tractaretur de car

de carcerando, vel affligendo aliquem in corpus. tunc enim in distincte impeditur executio per restitutionem in integrum. ita dicit Abb. in d. c. suscitata. col. pen. & Bald. in d. l. vnica. C. in integ. restit. post. & c. & habetur in d. decis. cccvj. consil. Neapol. in fin.

99. ¶ Tertiò, limita non procedere, quando peteretur restitutio aduersus decretum affirmatiuum: quia non suspenditur executio, sicut minimè impeditur per appellationem per ritum magis curie vicarie. ita habetur in d. dec.

100. cccvj. consil. Neapol. ¶ Quid autem, si sententia sit bis confirmata per remedium appellationis, adeò quòd non potest tertiò prouocari: an possit saltem peti restitutio in integrum? vide Abb. in d. c. cum ex literis. in vij. no. de rest. in integ. vbi sentit, quòd sic.

101. ¶ Vltimò, posset, hic dubitari, coram quo iudice potest peti restitutio. & pone exemplum, Clericus contraxit cum laico, fuit deceptus: vult petere restitutionem: an debet adire iudicem suum ecclesiasticum: vel iudicem secularem aduersarij? dic quòd regula est, quòd petens restitutionem, debet adire iudicem rei, non autem iudicem proprium. rex. est in l. ij. C. vbi & apud quem. & ibi Bar. fallit hoc in clerico & ecclesiasticis quia ecclesia habet hoc privilegium, vt quando petit restitutionem, possit adire iudicem ecclesiasticum, & sic iudicem proprium: & idem in clerico, & sic in istis

casibus actor non sequitur forum rei. text. est & ibi Abb. in j. nota. in c. constitutus. de rest. in integ.

QUERELA, Est octauus actus suspensiuus, super quo dicat, 102. quòd querela potest accipi largo modo, & strictè, & propriè. Quando accipitur largo modo, ponitur pro omni remedio, per quod quis recurrit ad superiorem per viam grauaminis, & tunc includit appellationem & restitutionem. text. est & ibi gloss. in ver. querelam. in l. ab eo. C. quom. & quando iud. & ita illam gl. declarat Abb. in ea. querelam col. ij. in gl. j. de procu. & Fely. in c. querelam col. penul. de iureiur. Idem etiam tenet gl. in vers. querela. in l. si ab arbitro. & ibi Bart. Ale. & doct. ff. qui sac. cog. & Socin. in consil. xcvi. col. iij. in fin. j. vol. Secundo modo accipitur strictè, & tunc differt ab appellatione. secundum gl. & Abb. in d. c. querelam. de procu. & Fely. in d. c. querelam col. penul. de iureiur. Nam ille dicitur adire iudicem per querelam qui non potest appellare propter aliquod impedimentum iuris: & sic tunc dicitur propriè querela, quando circa remedium appellationis iudex adiur vt habetur in locis præallegatis. Est enim querela quòd oppressus reclamatur, vt sibi per viam iuris succuratur. ita dicit Phil. Decius in consil. cxxv. col. si. in j. vol. & habet locum querela vt plurimum quando quis grauatur in actibus extrajudicialibus: vel per ali

quam interlocutoriam sine causa cognitione prolatam: in quibus casibus si aliquis appellauit, & appellatione deservit, potest recurrere ad querelam, & sic deservit appellationis non precludit viam querelæ, ita pulchre declarat Card. Alexandrinus, in c. cum sit romana. col. j. in fin. & ij. de appel. vbi etiam allegat dominos de rota in suis decisionibus, nam fatalia, que currunt in appellatione, non habent locum in querela, secundum Alex. in lege, si ab arbitro. in fin. verbis. ff. qui satis. cog. pro hoc est tex. in c. concertationi. & ibi per doct. de appel. lib. vj. Idem tenet Matth. de afflic. in const. appellationum tempora. col. xj. Est enim ista querela quædam, implorare officium iudicis sine appellatione pro gratamine, secundum Alex. in d. l. si
 103 ab arbitro. in fi. ¶ Nota tamen inter alios unum casum in quo est necessaria ista querela: nam in omnibus casibus, in quibus sententia lata, nunquam transit in rem iudicatam, prout est, quando fertur in causa matrimonij: ut not. Abb. & doct. in c. consanguinei de re iudica. & in c. sicut. de testi. Item quando fertur ex consilio doctoris: ut not. Abb. in c. proposuisti. de probat. & Alex. in l. si ab hostibus. col. iij. ff. solu. matri. & Philip. in c. intimasti. in fi. de appel. & Lud. Rom. in consil. ccxxvij. & idem in sententia lata ex iudicio expertorum: ut habetur in decis. xxxij. consil.

Neapol. & in quampluribus aliis casibus de quibus plenè dixi supra in vers. sententia in iij. quest. principali. Si contingat in dictis casibus aliquem pretendere gratiam de tali sententia, si vult per appellationem contradicere, debet appellare infra decem dies, & tunc devolvit causam ad superiorem: alias elapsis decem diebus, non potest ulterius appellare, debet enim contradicere per viam querelæ, si vult se gravare post decem dies. gl. est singularis in cap. ad reprimendam. vers. suspendatur de offic. ordin. quam valde exclamat ibi Abb. & idem Abb. in d. c. consanguinei. col. penult. io. fi. de re iud. & Philip. in c. directæ. colum. pen. de appel. & Fely. in ea. lator. col. iij. de re iudi. ¶ Verum tunc non potest adiri superior, sed debet querela proponi coram eodem iudice, ita dicit Abb. in d. cap. ad reprimendam. & in d. c. consanguinei. & in hoc videtur differre querela ab appellatione, prout hoc plenè declarat Paul. de Cast. in l. fin. C. de edict. divi Adriani. tol. & ibi etiam Alexand. in xj. columna. circa fin. & seq. & Iaso. 105 etiam ibi columna. penult. ¶ Similiter circa reuocationem attentatorum, quando aliquid est attentatum appellatione pendente in tali causa, in qua non poterat appellari: quo casu non ligantur manus iudicis a re inhibitionem. c. non solum de app. lib. vj. nam isto casu attentata tenet ex quo

ex quo lege permittente sunt: unde non reuocantur ex priuilegio antedictorum, sed possunt reuocari per viam querelæ, & tunc fit reuocatio per superiorem. ita dicit Abb. in capitulo, pastoralis. column. iij. versicu. terminus effectus. & in versicu. in tertia quæst. &c. & ibi etiam Philip. in ij. col. 106 de appel. ¶ * Plus etiam dicit Abb. in d. c. pastoralis. in d. versu. in tertia quæst. &c. quod etiam in casibus, in quibus prohibita est appellatio, si aliquis appellat, operatur hæc appellatio quoad iudicem ad quæ: vt si videt grauamen, possit illud emendare & corrigere licet non operetur aliquem effectum suspensionum respectu iudicis à quo. & ad hoc ponderat gl. singul. in clemen. j. in gl. in versicu. oneramus. de iure patro- 107 nat. ¶ * Competit etiam ista querela, vbicunque iudex tardaret circa expeditionem causæ, nã tunc ab ista tardatione nõ potest appellari, sed potest exponi querela superiori. ita tenet Bal. in l. si. §. illud. per illum tex. C. de 108 tempo. appel. ¶ * Plures alrã significationes habet iste terminus, querelæ: quia quandoq; ponitur pro querela criminali: vt no. gl. in c. Maximianus. lxxj. distin. & est text. in l. querela. C. de falsis. & not. gl. in l. si quis se iniuriam. C. de accu. & de hoc dixi supra in quarta parte, in j. dist. ver. ex prædictis infero &c. Item, quandoque ponitur pro querela inofficiõis testamenti, vel inof-

ficiõis donationis. & hoc non est materia nostra: ideo remitto me ad suos titulos. ¶ * Quæ autem sit differentia inter lamentationem, querelam, querimoniam, & quæstionem? Dic q. lamentatio est extraiudicialis, querela verò iudicialis. tex. est in const. regni, quæ incipit, pelsimã. & ibi Mar. in j. notab. Querimonia verò est ante litem contestatam, quæstio dicitur post litem cõtestatã, secundum Fely. in c. j. in fi. de ap. & declarat Abb. in cap. quia indicante. colum. penul. de præscrip.

110 REDUCTIO, * est nouus actus suspensiuus, quæ dicitur esse species appellationis, licet nõ sit vera appellatio. l. non distinguemus. §. cum quidam. & ibi not. ff. de arbit. hinc dicit Spec. in tit. de arbit. §. j. versicu. quid si à tempore, quod reductio ad arbitrium boni viri, non dicitur proprie appellatio, sed potius quaddã attestatio. habet tamẽ quandã similitudinem cum appellatione: quia sicut appellatio impedit executionem: ita etiam reductio, secundum Bal. in cap. si. col. j. versicu. & nota, quod tria sunt &c. lata sententia super reductiõne, secundum Angelum in consilio clxxij. in fin. vbi etiam sentit Angel. quod non obstante reductiõne potest fieri executio, præstita cautione per petentem, sicut dicimus in restitutione in integrũ: de qua materia dixi supra in ver. restituit. circa fi. & per Bart. in l. defendente in fin. ff. de

auto. tut. sed Bald. in l. tale pactū.
 §. qui prouocauit. colū. fin. in pen-
 ultima q. ff. de pact. tenet indi-
 stinctē, quod reductio impedit
 executionē laudi, adeo quod ea
 pendente nullo modo potest sic
 ri executio. Sicut dicimus in ap-
 pellatione. idem tenet Abb. in c.
 quinquauallis. col. xxij. versic. sed
 hic annexo dubium &c. de iure
 iur. vbi etiā dicit, quod ista redu-
 ctio est quædam querela. Verūm
 Saly. in l. j. C. quando prono. non
 est necesse. tenet, quod nō impe-
 dit executionē. & sic videtur va-
 rietas opin. inter doct. sed in tan-
 ta varietate puto veriorē esse
 opin. Bal. & Abb. & sequaciū, sci-
 licet, quod impediatur executio-
 nem, sicut appellatio. & hoc pro-
 batur ex tex. in d. l. nō distingue-
 mus. §. cū quidā. rectē ponde-
 rando illum text. hanc etiā opin.
 in effectu tenet Soc. in cōs. xxvij.
 colum. penult. in quarto volum.
 vbi dicit æquiparari ista duo: sci-
 licet, esse factum cōpromissum:
 & esse petitam reductionē. vnde
 sicut non potest fieri executio
 pendēte cōpromisso: ita nec pen-
 dente reductione: & cū hac opin.
 pertransco, quæ videtur tutior.

ii §. * Super hac tamē materia re-
 ductionis, quæ quotidiana est,
 breuiter attingam tres q. de reli-
 quis autem ad materiam facien-
 tibus, remitto me ad ea quæ ple-
 nē ponit Ab. in d. c. quinquauallis.
 & Barto. in l. si societatē. §. arbi-
 troriū. ff. pro socio. & Ludouicus
 Roman. in rubr. de arbit. & Lan-

franc. in tracta. de arbit. quorum
 dicta esset superuacuum recipilo-
 gare. Solum attingam istas tres
 quæstiones quæ videntur habere
 opinio. doct. hinc inde: ad hoc
 vt ponam veram & communem
 decisionem. Et prima q. erit, vsq;
 ad quod tempus potest peti ista
 reductio. Secunda, coram quo iu-
 dice peti potest. Tertia, quid si
 per pactum est renūtiatum huic
 reductioni, & iuratum, an possit
 peti, nō obstante, iuramento abs-
 olutione? §. * Primò
 igitur quæro, vsque ad quod tē-
 pus peti potest reductio: dic, §.
 communis conclusio est, & vera
 quod potest peti vsq; ad xxx. an-
 nos: quicquid dicant alij doctor.
 Hanc opi. tenet Bart. in d. §. arbi-
 trorum. & Soc. in cōs. l. cxx. col.
 iij. in ij. volum. & est decisum in
 decisio. cxxij. consil. Neap. idem
 tenet Angel. in consil. cccxiiij. in
 prin. vbi dicit, quod est ius perso-
 nale: & ideo non præscribitur
 nisi spacio xxx. annorum, idem
 tenet Baldus in l. sua. versiculo,
 quæro vsque ad quantum tem-
 pus &c. C. de contrahen. empt. &
 Alexan. in consilio xcv. colum. fi.
 in ij. volumi. & Philipp. Decius
 in consil. xxxix. colum. pen. in fi.
 vbi plures allegat. & dicit hanc
 esse communem opinio. * Nec
 obstat. l. cū antea. C. de arbit.
 vbi dicitur, quod taciturnitate
 decem dierum emologatur sen-
 tentia arbitri, si non fuerit con-
 tradictum: quia illa l. loquitur in
 arbitro, qui habetur instar iu-
 dicis

dicissimos autē loquimur in reductione ad arbitriū boni viri, quę sit contra sententiam arbitratoris, qui est velut amicus compositor; & procedit de facto potius quā de iure. ista enim sententia non emologatur, nisi spacio xxx. annorum. ita declarat Abb. in dicto capi. quintaualis. col. vj. versic. octaua differentia, **¶** Secundo quæro, quis erit iudex ad eūdus in ista reductione? super hoc reperio varietatem opin. nam Bart. in d. §. arbitratorū. col. iij. versic. quæro, quis erit iudex &c. ff. pro socio. tenet quod debet adiri iudex rei: & sic ille, qui esset futurus iudex, si actor voluisset in iudicio litigare. idē videtur tenere Alexan. in consil. cxxxj. in prin. in ij. vol. vbi dicit, quod iudex ordinarius litigantium est iudex in causa reductionis: non autem iudex appellationis. Idem tenet Socin. in consil. xvij. col. xij. in j. vol. & Paul. de Cast. in l. cum hi. §. transactione. ff. de transact. & Abb. in d. c. quintaualis. col. xxj. in si. ver. sed dubitatur quis iudex &c. de iure iur. Contrariū tenet Lud. Ro. in consil. cclxv. vbi dicit, quod debet peti reductio coram illo iudice, qui est iudex arbitratoris ad instar appellationis. & hanc partē tenet Matr. de Afflict. doct. Neapolitan. in decis. l. j. consil. Neap. verūm dicit, quod non fuit hoc decisum per sacrum consilium. Breuiter ego teneo primam partem, scilicet, quod petatur coram

iudice ordinario, qui esset futurus iudex causę, per decisiones prædictas, quę videntur facere opin. magis communem. Quod potest corroborari, quia arbitramentum est quedam transactio, & sicut ille qui vult agere contra transactionem, debet adire iudicem rei, ita etiā & veniens contra arbitramentum. quod tamē declara & limita, nisi ex forma alicuius statuti haberent laudem executionem & actionem, quia tūc ad iudicem arbitratoris est recurrendum. per ea quę dicit Bartol. in l. ij. C. vbi & apud quē &c. **¶** Tertiū quæro, an contra laudum iuratum, quando est renuntiatio reductioni, possit peti reductio, & an saltem sit necessaria absolutio à iuramento? Breuiter vera & communis conclusio est, quod si læsio est modica & supportabilis, non potest peti reductio, & tunc illa renuntiatio cum iuramento, operatur, vt non reducatur ad arbitrium boni viri. ita tenet Paul. de Castr. in consil. cclx. col. ij. in j. volu. Si autem læsio est magna & enormis, vel enormissima, tunc potest peti reductio non obstante renuntiatione & iuramento: quia dato, quod ampla verba ponantur in compromisso, non tamen potest fieri quin reductio habet locum, si ante enormissimam læsionem: & semper iuramentum intelligitur, si æquē arbitratus fuerit arbitrator, & enormissima læsio nō presumitur cogitata, & iuramentum non

non extenditur ad incogitata. ita
tenet Alexan. in consil. cxxj. col.
pen. in ij. vol. & Soc. in consil. cxx.
col. v. in ij. volum. & in consil. ciiij.
col. iij. in fin. in iij. volu. & Phi.
lipp. Decius in consil. xj. colum.
vj. versic. iij. principaliter & c. &
consil. lx. col. ij. vbi dicit, quod nō
potest dari clausula, per quā non
petatur restrictio. Sequitur ergo,
quod vbi est enormis lēssio, non
requiritur absolutio à iuramen
to, sed potest indistinctē peti re
ductio: quia non detegitur peri
urium, vbi iuramentum se nō ex
tendit ad illud. Idem tenet Aug.
in consil. clxxij. consilium tamen
theologorum est, quod petatur
absolutio ad cautela, à tali iura
mento, quam de facili concedet
episcopus, licet hoc nō sit de
præcepto. ita tenet Bald. in l. fin.
C. de non nu. pecun. Reliqua de
materia reductionis, dic vt habe
tur in d. c. quinta uallis. & in d. s.
arbitrorum. & ibi per doct. & di
cam infra in hoc tract. de appel
latione. in iij. q. principali. vers.
octauo limita, & c.

116 **DILATIO**; * est decimus &
vltimus actus suspensiuus: nam
impedit processum ad vltimo
ra: quia dilatione pendente, offi
cium iudicis conquiescit. l. siue
pars. C. de dilate. significante. de
appel. Et quia hanc materiam di
lationis plenē tractaui supra in
secunda parte iudicij. in tractatu
de dilatione: ideo ad ibi dicta
line remitto. Et per hæc sit expe
dita prima q. principalis.

SECUNDO, principaliter
sequendo ordinem præpositum,
quæro qualiter fiat appellatio.
117 * Dic quod sit à iudice inferio
re, à quo lata est sententia ad iu
dicem superiorem: nam ad infe
riorem vel parem appellari non
potest. l. j. si quis in appellatio
ne ff. de app. in tantum, quod nō
valeret consuetudo permittens
appellare de maiori ad minorē,
vel æqualem, secundum Abb. &
Fely. in rub. extra de appel. col. j.
118 * Item, debet appellatio conti
nere nomen appellantis & appel
lati, & continentiam sententiæ,
à qua appellatur: vt est tex. & ibi
Bar. & doct. in l. j. si ff. de appel.
119 * Item, debent in ipsa appella
tione peti apostolicalis non va
let appellatio sine petitione apo
stolorum, secundum Inno. in c. j.
de app. pro hoc est tex. in l. eos. s.
apostolos. & ibi Barto. & doct. &
l. quoniā. la. j. C. de app. & debent
apostoli peti instantius & instan
tissimē, ac sæpius: & sufficit, qd
vnicō actu sæpius petantur in v
no & eodem libello, vt est textus
in d. c. quantus. de appel. & habe
tur in cap. ab eo. & cap. vt super.
120 de app. lib. vj. * An autem va
leat appellatio simpliciter facta
& generaliter, nō expresso pro
prio nomine iudicis, ad quē ap
pellatur, vt si aliquis dicat simpli
citer, appello: vel si dicat, appel
lo ad iudicem competentē: Dic
quod sic. & ita communiter tene
tur per l. ij. ff. de appell. ita tenet
Bar. in l. j. si quis. versic. quæro,
quid

quid si aliquis, & c. ff. de appel. & Bald. in l. apertissimi. C. de iudi. in j. col. & Abb. in c. inter cetera. de app. vbi limitat hoc procedere de iure civili, secus de iure canonico, secundum eum & per Philip. in cap. dilecti. el. ij. in x. j. q. 111. de app. ¶ Debet autem appellatio presentari per appellatorem coram iudice à quo: vt not. Philip. in c. si iustus. col. iij. de app. & infra decem dies à die latæ sententiæ, vt C. de app. authen. hodie. & postea prosecutio fit coram iudice ad quem: presentando coram eo supplicationem & narrando materiam causæ & sententiæ contra se latæ, & instando pro literis inhibitorialibus. Verum, si non potest haberi copia iudicis à quo, vt quia est absens: vel per metum non potest coram eo appellari: tunc potest appellari coram honestis personis, vel potest adire iudicem ad quem, & coram eo porrigere supplicationem appellatoriam, absque eo, quod aliter appellatum fuerit coram iudice à quo. ita dicit Bald. in d. l. apertissimi. col. j. C. de iud. & in l. ij. C. de his, qui per metum iud. non app. & de hoc est gl. expressa in vers. maiori. in cl. j. de app. & declarat plenè Socin. in consil. xlv. in j. col. in j. vol. Erit ergo practica in casu isto, quando quis non potest appellare coram iudice à quo, vel propter absentiam, vel propter metum: vt adhibeat secum iudicem, notarium & testes, & coram illis declarat ac protestetur,

quod intentio sua erat appellandi in iudicio à tali grauamine per talem iudicem sibi illato. Verum quia propter eius absentiam, vel propter iustum metum non potuit iudicialiter appellare, nunc appellat extraiudicialiter coram honestis personis: & de dicta appellatione faciat scribi actum publicum. Ad quod facit, quod habetur in ca. si iustus metus, & ibi per doct. de app. & not. Bart. in l. j. §. dies. ff. quando app. fit. Et nota, quod vltra iudicem, notarium, & testes, debent adesse alie honeste persone: coram quibus appelletur, & hoc quando ista appellatio esset, probanda per instrumentum, quia tunc iudex, notarius, & testes omnes simul iurati faciunt fidem de illo actu: & non possunt representare duas vices, scilicet testium & personarum, coram quibus appellatur. ita declarat Petr. Philip. Corn. in consil. cccxij. col. ij. vers. ij. in iij. vol. & Abb. in d. cap. si iustus col. j. vbi plus dicit, quod sufficit, quod si vnus probus vir, iuror coram quo appelletur. ¶ An autem sit necessè presentare appellationem iudici sedenti pro tribunali? Dic quod non, sed potest vbique presentari: imò potest presentari solum actorum magistro, seu notario absque iudice, & valeat, secundum Bal. in authen. quæ supplicatio, in princip. C. de pre. impe. offe. & sequitur Alex. in l. j. §. libelli. in addi. ad Bartol. quæ incipit, cui datur, & c. ff. de appel

appel.& idem Alex.in l.j.s.dies.
ff.quando appellan. sit. Et quòd
in omni loco possit. presentari
quoad effectum, vt sententia nò
transcat in rem iudicatam, tenet
Cardi. in cle. ij. s. similiter. in ij. q.
in fi. de appel. cùm possit etiam
die feriata appellari: cùm nò sit
actus iudicialis, appellatio, secun-
dū Car. ibidem. & no. Bar. in d. l. j.
123 s. dies. ¶ Fit etiā appellatio per
hæc verba, submitto me protec-
tioni & rutioni talis iudicis. nā
ista verba important vim appel-
lationis, secundū Bal. in l. j. in fi.
C. si quacunq; prædi. pore. & est
tex. in c. ad audientia, & ibi Car.

124 Alex. de app. ¶ Vtrum sit ne-
cesse, quòd semper appellatio
fiat in scriptis: an verò sufficiat,
q; viua voce appelletur? Com-
munis conclusio est, vt distin-
guatur inter appellationem à
diffinitiuā & ab interlocutoria,
Nam à diffinitiuā. si quidē appel-
latur incontinēti scilicet eodem
instanti post latam sententiam
potest appellari viua voce: & suf-
ficere quòd grauatus dicat, appello,
& faciat hoc scribi in actis
per notariū. Si verò appelletur ex
intervallo post latam sententiā,
tunc debet appellari in scriptis:
aliās non valet appellatio. de
hoc est text. in l. j. in fi. cum l. seq.
de app. & in l. litigatoribus. &
ibi glo. Bar. & Bald. C. de app. &
no. Specu. in tit. de appel. s. qua-
liter in prin. & Pet. Philip. Cor. in
consil. xcv. columna. j. in fin. & seq.

125 in quarto volumine. ¶ Sed

quando dicatur appellari incon-
tinenti, & quando ex intervallo?
Dic. quòd communis conclusio
est, quòd incontinēti dicitur,
dum iudex sedeat pro tribunali
in illo sero, & non diuertit ad
extraneos actus. Secus est, si iu-
dex iret ad prandium vel ad aliū
actum extraneum à iudicio: &
postea reuerteretur ad tribunal:
quia propter actum extraneum
intermedium non diceretur vlti-
rius incontinēti fieri & idem. si
appellans diuerteret ad extra-
neos actus, & postea appellaret:
ita dicit Specu. in tit. de app. s.
qualiter in prin. & ibi Ioan. And.
in addi. super verbo. diuerterit.
sed Bald. in d. l. litigatoribus. te-
net, quòd iudex sedente pro tri-
bunali dicitur incontinēti non
distinguendo vtrum diuerterit
ad extraneos actus, vel non. imò
Bar. expressè tenet in d. l. litiga-
toribus. q; etiam si diuerterit ad
extraneos actus, dicitur fieri in-
continēti. dummodo eadē die
fiat, & iudice sedēte pro tribuna-
li. l. diuus ff. de in inte. resti. idem
tenet Bar. in l. eos. s. si autem. C.
de appel. & gloss. magis expres-
sa in l. j. ff. de appel. & Bar. in l. j.
s. libelli. col. j. eo. tit. & hoc vide-
tur esse de mente. Bald. in d. l. di-
uus in ij. lect. in fi. vbi propriè lo-
quitur de iudice surgente, & sta-
tim reuertēte. idem videtur sen-
tire Philip. in c. si iustus. versic. vj.
quæritur. in fin. de appel. ¶ In ista
varietate, quæ videtur esse inter
Specu. & Ioannem Andr. ex vna

parte

parte, & glo. Bar. & Bald. ex alia parte, ergo ita concordare opū. ut distinguamus. Aut index processit ad actus extraneos: scilicet, ab illa causa; quam sententiauit, ut quia post expeditā illam causam inccepit expedire alias in eodem tribunali: & tūc procedat opi. Bar. & sequacium: quia fitota illa die sedeset pro tribunali, possit appellari viua voce: quia isti actus nō vidētur omnino extranei, ex quo sunt de iudicio, & pertinentes ad illud tribunal, licet videantur extranei ab illa causa decisa & ita pondero verba Bart. in d. §. libelli. vbi super isto pūcto refert tres opi. quas etiam refert Bal. in d. l. litigatoribus. Prima est generalis: scilicet, quod tota illa die sit permisium, per d. l. ij. ff. de app. vbi fit mentio de die. Secunda opi. est strictissima, scilicet, ut intelligatur incontinenti, scilicet ante quā iudex procedat ad alia faciēda: quod intelligo, scilicet ad alias causas expediēdas: non autem ad actus penitus extraneos, qui sunt extra tribunal. & hoc est de mente glo. in d. l. litigatoribus, in vers. illico. quz relata prius ista stricta opin. refert postea vltimā opi. Hug. quz cōmuniter approbatur per Bar. & Bald. ibi, scilicet quod dicitur illico, dum iudex sedet pro tribunali. vnde innuit subtiliter intuenti, quod illa faciēda, ad quz diuerterat, erant negotia, quz expediebatur in tribunali.

& hoc etiam est de mente Bal. in d. l. diuus. in ij. lect. in j. notab. ff. de in inte. rest. vbi dicitur incontinenti comparere ille, qui venit iudice pro tribunali sedente, licet ad alia iam diuertern. Et dicitur diuertisse ad alia, quando habuit sententiā prolata & absoluta. vnde illa verba respiciunt alia negotia eiusdem tribunalis. & ita intelligo Bar. in d. l. litigatoribus, qui fundat se per d. l. diuus. & de ista diuersione non curamus. Tertia opin. relata per Bar. in d. §. libelli. est mediocrius, quz eligit mediam viam: scilicet, quod dicitur incontinenti, donec iudex sedet pro tribunali, & ista communiter approbatur, quam tenet Lanfr. in c. quāntam contra. in vers. interlocationes, & appellationes. col. xvj. ver. sequitur aliqua videre, & c. de proba. & Phrl. in d. c. si iustus. ver. sexto queritur. in fi. Aut iudex processit ad actus penitus extraneos, surgendo à tribunali causa faciēdi aliud negotium extraneum: & tunc aut surrexit cum animo statim reuertēdi, non reliquendo totaliter tribunal pro illo sero, ut quia dimisit ibi actorum magistrum negotiantem in actis interim, & tunc si statim reuertitur, habetur ac si non recessisset, & potest adhuc appellare viua voce, per ea, quz dicit Bal. in d. l. diuus. in ij. lect. in fi. Ad quod facit rex. in l. iij. ff. de duor. & in l. pleriq. ff. de ritu nup. & per ea quz habentur

transiisset in re iudicatā. & pos
set peti executio. ¶ Secūda
practica est: si in casibus ubi est
appellandū in scriptis cōpare-
ret appellās: & diceret notario.
actorū: scribe, qualiter ego ap-
pello, & c. sic cautus aduocatus
appellati, vt nō apponat, quōd
appellatio non valet, sed taceat
donec labantur decem dies: &
postea petat executionē senten-
tię, quę transiuit in re iudicatā:
quia multos vidi in hoc errare.
130 ¶ Limita tamē id, quod dixi
de interlocutoria nō procede-
re, quādo habet vim diffinitiuę
quia ab ea potest appellari vi-
ua voce incontinētī, sicut à dif-
finitiuā: & omnes solēnnitates
in ea seruātur, quę seruari de-
bent in appellatione à diffini-
tiua secundū Phil. in l. c. vt de-
bit⁹ col. viij. ver. septimō queri-
tur, & c. & Ang. in cōs. cccxvij.
& Lud. Ro. in cōs. xlj. in prin.
sicut in simili dicimus, q̄ licet
aliās in appellatione ab interlo-
cutoria sit necesse inseri causā
grauaminis, vt dicā infra in ij.
differētiā: tamen quando inter-
locutoria habet vim diffinitiu-
uē, nō est necesse, q̄ inseratur
causa sicut nō est necesse, quan-
do appellatur a diffinitiuā, se-
cundū Bal. in l. maioribus. col.
ij. C. de his quib. vt indig. & Ab.
in c. peruenit. col. ij. de app. &
Phi. in d. c. vt debitus. in xliij. q.
131 de app. ¶ Item illud, quod dixi
à sentētiā diffinitiuā debere
appellari in scriptis ex inter-

uallo, limita non procedere in
causis breuioribus: in quib⁹ po-
test appellari viua voce, secun-
dū Bal. in l. & maioribus. in fi.
C. de ap. Quę autē dicatur cau-
se breuiores. remittit se ad ea,
quę habetur in auct. nisi bre-
uiiores C. de sen. ex breu. reci.
Hodie autē in regno habemus
ritum magnę curię, in nu. 164.
qui incipit: itē in caus. & c. quo
cauetur, q̄ in causis duarū vn-
ciarū ciuilit̄ petitarū nō ap-
pellatur verūm nūquā vidi ser-
uari illū ritū. ¶ Sed iuxta pre-
dicta quęro de vna q. quę quo-
tidie euenit: quid si aliquis ap-
pellat viua voce cū reseruatō-
ne appellādī in scriptis: & dein-
de appellat in scriptis: quę ap-
pellatio dicatur valida, prima,
an secūda: hoc est vtile scire,
vt sciamus, quādo incipiat cur-
rere tēpus prosequēdi, an à pri-
ma appellatione, vel à die secū-
dę appellationis. hęc q. mouet
Bar. in l. cū procurator. §. si do-
minus ff. de ope. no. nunt. vbi
inuolūtē loquitur. Tamen eius
intētiō videtur esse, q̄ prima
appellatio teneat. & istam opi-
nionem veric^{em} comuniter
sequitur doc. ibi, maxime loz.
de Imo. idē magis clare firmat
Pau. de Cast. in cōs. vij. in j. v.
& in cōs. cclxx. eo. vol. vbi di-
cit, quōd primā appellationem
debet prosequi appellās: & ab
illa prima currit tēpus prose-
quēdi. Idē tenet Lud. Roma.
in cōs. xlj. & videtur magis cō-

munis ebt. vbiunque prima appellatio valuit, quia secunda videtur frustratoria: & nullū effectum potest importare: nisi quia per secundam censetur prima reducta in scriptis: & sic secunda trahitur ad primam. Sed quando prima nō valeret, vt quia ab interlocutoria fuit, appellatū vna voce, tunc secunda in scriptis valeret: & ab ea incipit currere tempus prosequendi: dummodo sit facta infra decē dies. ita declarat Phi. in c. tua nobis. col. v. ver. secunda conclusio, & c. de app. & ibi ponit septem cōclusiones super ista questio. & plenē declarat ipsam de mēte Bal. in l. appellatione. C. de app. & in c.anci mus. quo tēpore mili. sed Alex. in d. §. si dominus. col. pen. & si videtur tenere contrariū, scilicet, quod si aliter nō apparet de mēte appellandi, debet attendi secunda appellatio, propter eius protestationē, per quā reseruauit sibi ius appelladi in scriptis. & hanc contrariam opin. tenet Sal. in l. si quis libellos. C. de app. Mihi tamen videtur, q̄ verior sit prima opi. Bart. Lud. & Pau. de Cast. nō obstat, quod etiā las. in d. §. si dominus. sequatur opin. Alex. & Pau. de Cast. ibidem sibi ipsi cōtrariū ab eo, quod tenuit in cōsiliis. Et volendo corroborare istam primū opi. Bart. & sequacium, quam habeo pro vera & indubitata, maximē. hodie in Regno, per ea, quæ infra dicam. considero, quod totum

fundamentum Alexan. & Iaso. & aliorum tenentium contrariam partem, consistit in eo, videlicet, quod per dictam reservationem videtur esse facta protestatio, quod si contingat me appellare in scriptis, volo quod prima appellatio habeatur pro non facta: & in his quæ dependent ex mera voluntate protestantis, statur suæ protestationi, in l. qui in aliena. §. si. & ibi Bart. & doct. ff. de acqui. h. redi. item quia in dubio debet ita interpretari illa protestatio, ex quo est vtilius pro protestate: quia maiorem habebit dilationē ad prosequendum, & hanc rationē etiam sentit Io. de Imol. in d. §. si dominus. Tertiū mouentur per l. si quis libellos. C. de app. vbi Ang. per illum tex. tenet illam opin. contra Bart. nam ibi dicitur, q̄ permittitur appellati reuocare suā appellationē per penitentiam & suum arbitrium commutare. Istis ergo rationibus in effectum mouetur præfati doct. ad tenendum contra Bart. Ego autem sequor opi. Bart. & Ludo. quā etiā tenet Abb. in c. dilecto. col. fin. de app. pro qua facio vnum notū & vrgens fundamentū. * Et capio hoc assumptum. vbiunque dilatio legalis datur aliquibus ob aliquam causam, si illa causa finitur ante finitā dilationē, finitur etiā & dilatio. tex. est & ibi Bart. in l. a filia. §. alumno. ff. ad Treb. & in l. si quis hæres. la. ij. & ibi per Francisc. de Aret. ff. de acqui

acquiren. heredita. quæ iura solent communiter allegari, quod finita causa dilationis, finitur dilatio. idem tenet Barto. in l. siue pars. C. de dilat. quod procedit. etiam in dilatione legali, vt est text. in l. j. si intra. ff. de success. edict. & in l. si maritus. §. si nega. uerit. ff. de adul. & gloss. in c. si. in gloss. pen. de consue. lib. vj. sed appellanti datur dilatio decem dierum à lege ad appellandū, vt in auth. hodie. C. de app. & sic ob hanc causam datur, vt appeller. Ergo si appellauit viua voce, & appellatio valuit incontinenti, est finita causa dilationis, scilicet ad illud idē: ergo debet esse finita dilatio, scilicet, vt nō possit iterum eandē appellationem facere: nam dicta appellatio viua voce facta, ex quo permittitur de iure incontinenti fieri, fuit sortita suum effectū, scilicet suspensionē & deuolutiū causæ ad superiorem, vt dicit Abb. in d. c. dilecto. col. si. & Lud. Ro. in d. consi. xxvj. & Pau. de Cast. in dictis consi. vij. & cclxx. in j. vol. vnde alia appellatione opus nō est circa idem: arg. l. qui bis idē ff. de verb. obl. Et per hoc non immerito posset attentari, quod secunda appellatio si fit ad eundem iudicem, & continet idem, quod prima, debet censeri facta extra terminum, & sic nō valet: quia statim facta prima appellatione viua voce, fuit finita dilatio decem dierum ad appellandum ad eundem iudicem, vnde

de necessitate tempus prosequendi, currit à prima appellatione. 114 ¶ Sed contra hoc posset instari de l. si quis libellos. de app. C. secundū intellectum Bar. & Ang. & Salu. ibi. Nam vult illa l. quod post interpositā vnā appellationem permittitur variari & appellari ad alium iudicem infra decem dies: vt plene declarat Phil. in d. c. iura nobis. col. v. vers. quinta conclusio, & c. de appell. Ergo non erit finita dilatio, quia si est finita, non valet secunda appellatio. Ad hoc respondet & dico, quod facta appellatio viua voce ad vnum iudicē, est finita causa dilationis, respectu eiusdē iudicis. Quod patet ad sensum: quia secunda appellatio ad eundē iudicē facta nullū habet effectum: quia omnem effectum appellationis sortita fuit prima appellatio, vt supra dixi. arg. d. l. qui bis idem: vnde frustra duraret dilatio respectu eiusdē verum quia appellanti permittitur variare intra decem dies, & alium iudicem adire, quo ad hoc, non est extincta dilatio, ex quo ista appellatio est alia à prima: & aliam personam continēs: & tūc verum est, quod videtur esse à prima recessum, quia videtur quodammodo quædam noua ratio à iure permitti: ex quo secunda continet aliquid noui à prima. 115 ma. ¶ Et hoc dictum corroboro per bonū simile. nā quando dicitur aliud vnum mandari aliq

munis ubi ubique prima appellatio valuit, quia secunda videtur frustratoria: & nullum effectum potest importare: nisi quia per secundam censetur prima reducta in scriptis: & sic secunda trahitur ad primam. Sed quando prima non valeret, ut quia ab interlocutoria fuit appellatum viva voce, tunc secunda in scriptis valeret: & ab ea incipit currere tempus prosequendi: dummodo sit facta infra decem dies. ita declarat Phil. in c. tua nobis. col. v. ver. secunda conclusio, & c. de app. & ibi ponit septem conclusiones super ista questio. & plenè declarat ipsam de mète Bal. in l. appellatione. C. de app. & in c. sancti mus. quo tempore mili. sed Alex. in d. §. si dominus. col. pen. & si videtur tenere contrarium, scilicet, quod si aliter non apparet de mète appellandi, debet attendi secunda appellatio, propter eius protestationem, per quam reservavit sibi ius appellandi in scriptis. & hanc contrariam opin. tenet Sal. in l. si quis libellos. C. de app. Mihi tamen videtur, quod verior sit prima opi. Bart. Lud. & Pau. de Cast. non obstat, quod etiam la. in d. §. si dominus. sequatur opin. Alex. & Pau. de Cast. ibidem sibi ipsi contrarius ab eo, quod tenuit in consiliis. Et volendo corroborare istam primam opi. Bart. & sequacium, quam habeo pro vera & indubitata, maxime, hodie in Regno, per ea, quæ infra dicam, considero, quod totum

fundamentum Alexan. & Iaso. & aliorum tenentium contrariam partem, consistit in eo, videlicet, quod per dictam reservationem videtur esse facta protestatio, quod si contingat me appellare in scriptis, volo quod prima appellatio habeatur pro non facta: & in his quæ dependent ex mera voluntate protestantis, statur suæ protestationi, in l. qui in aliena. §. si. & ibi Bar. & doct. ff. de acqui. hæredi. item quia in dubio debet ita interpretari illa protestatio, ex quo est utilius pro protestante: quia maiorem habebit dilationem ad prosequendum, & hanc rationem etiam sentit lo. de Imol. in d. §. si dominus. Tertiò mouentur per l. si quis libellos. C. de app. ubi Ang. per illum tex. tenet illam opin. contra Bart. nam ibi dicitur, quod permittitur appellati revocare suam appellationem per penitentiam & suum arbitrium commutare. Istis ergo rationibus in effectu mouetur præfati doct. ad tenendum contra Bart. Ego autem sequor opi. Bart. & Ludo. quæ etiam tenet Abb. in c. dilecto. col. fin. de app. pro qua facio unum novum & vrgens fundamentum. * Et capio hoc assumptum: ubique dilatio legalis datur aliquibus ob aliquam causam, si illa causa finitur ante finitam dilationem, finitur etiam & dilatio. tex. est & ibi Bart. in l. filia. §. alumnus. ff. ad Treb. & in l. si quis hæres. la. 11. & ibi per Francisc. de Arret. ff. de æqui

acquiren. h. zredita. quæ iura solent communiter allegari, quod finita causa dilationis, finitur dilatio. idem tenet Bartol. in l. siue pars. C. de dilat. quod procedit etiam in dilatione legali, vt est text. in l. j. si intra. ff. de success. edict. & in l. si maritus. §. si nega uerit. ff. de adul. & gloss. in c. si in gloss. pen. de consue. lib. vj. sed appellanti datur dilatio decem dierum à lege ad appellandū, vt in auth. hodie. C. de app. & sic ob hanc causam datur, vt appeller. Ergo si appellauit viua voce, & appellatio valuit incontinenti, est finita causa dilationis, scilicet ad illud idē: ergo debet esse finita dilatio: scilicet, vt nō possit iterum eandē appellationem facere: nam dicta appellatio viua voce facta, ex quo permittitur de iure incontinenti fieri, fuit foris suum effectū, scilicet suspensionis & deuolutiui causæ ad superiorem, vt dicit Abb. in d. c. dilecto. col. si. & Lud. Ro. in d. consi. xxvj. & Pau. de Cast. in dictis consi. vij. & cclxx. in j. vol. vnde alia appellatione opus nō est circa idem: arg. l. qui bis idē ff. de verb. obl. Et per hoc non immerito posset attentari, quod secunda appellatio si fit ad eundem iudicem, & continet idem, quod prima: debet censeri facta extra terminum, & sic nō valet: quia statim facta prima appellatione viua voce, fuit finita dilatio decem dierum ad appellandum ad eundem iudicem; vnde

de necessitate tempus proteles di, cum à prima appellatione. 134 ¶ Sed contra hoc posset instari de l. si quis libellos. de appell. C. secunda intellectum Bar. & Ang. & Salys. ibi. Nam vult illa l. quod post interpositā vnā appellationem permittitur variari & appellari ad aliū iudicem infra decem dies: vt plenē declarat Philip. in d. c. de i. nobis. col. v. vers. quinque conclusio, & c. de appell. Ergo non erat finita dilatio, quia si esset finita, non valeret secunda appellatio. Ad hoc respondet o. & dicit, quod facta appellatio viua voce ad vnum iudicē, est finita causa dilationis, respectu eiusdē iudicis. Quod patet ad sensum: quia te cūda appellatio ad eundē iudicem facta nullū habet effectum: quia omnem effectum appellationis sortita fuit prima appellatio, vt supra dixi. arg. d. l. qui bis idem. vnde frustra duraret dilatio respectu eiusdē verum quia appellanti permittitur variare intra decem dies, & alium iudicem adire, quo ad hoc, non est extincta dilatio, ex quo ista appellatio est alia à prima: & etiam personam continēs: & tūc verum est, quod videtur esse à prima recessum: quia videtur quodammodo quædam nouatio à iure permitti: ex quo secunda continet aliquid noui à prima. 135 ma. ¶ Et hoc dictum corrobore per bonū simile. nā quando fit aliud vnum mandatum aliq

cui, & p*er* se sit eide*m*, & de co-
dem, nihil valet, secundum, sed
tantum primum, vt glo*ss* in l*i*ti-
cet. §. ea obligatio, in fi. de pro-
cur. & Bal. in tyb*er* de proc. & per
Mod. in d*ic*t*o* l*i*, qui bis, idem dicunt
de venditione geminata, & de
stipulatione, & de aliis contra-
336 ctibus, ¶ Non obstat mod*o*
rationes Alex. & sequacium, &
prim*o* ad id, quod dicunt de pro-
testatione, ego non video vnde
possit elici illa appellatio con-
ditionalis ex illa reservatione:
cum appellatio viua voce appa-
reat facta p*ur*e & libere, potius
est dicendum, quod illa reserva-
tio iterum appellandi, sit facta
ad exaggerationem animi ap-
pellantis, qui vult quod dicta
sua appellatio viua voce facta,
reducatur postmodum in scri-
ptis, vt sentit Ioan*nes* de Imo in d*ic*t*o*
l*i* cum procurator, §. si dominus.
ff. de op*er* no*n* nu*n*quam quod sit
facta sub illa conditione: cum
hoc non fouent verba appella-
tis: arg*u*i, non aliter ff. de leg. iij.
117 ¶ Præterea, protestatio seu re-
servatio facta de illo actu, cuius
nihil operatur eventus, nihil va-
let, h*ec* stipulatio §. diuus ff. vt
lega*n*o. caue. & l*i* non cogendum.
§. fin. ff. de procu. & l*i* iij. §. ibi-
dem ff. ad ex h*i*, sed in propo*si*-
to, eventus secundæ appellatio-
nis nihil operatur, quado prima
valuit ergo reservatio fuit fra-
gstratoria, ¶ Non obstat, quod sta-
tur protestationi in his, quæ de
p*re*sentem ex animo &c. quia fa-

teor quando protestatio est clara
& specificat animum protestantis
ita loquatur d*ic*t*o* l*i* qui aliena, ff. si
ff. de acqui. h*er*ed. sed h*ec* prote-
statio non sonat id, quod dicunt
Alex. & sequaces, Similiter non ob-
stat, quod verba debent intelligi
secundum intentionem proferentis, put
est ei vtilius, quia ver*u* est quan-
do verba sunt vndiq*ue* ambigua,
& possunt pati illam interpreta-
tionem, sed in casu nostro verba
appellationis voce facta sunt cla-
ra, ex quo simpliciter & p*ur*e
fuit appellat*io*, vnde non sunt i*ste*
h*er*eda*ri* alii sentium, non obstat
139 d*ic*t*o* l*i* qui libellos, & quiat*or*,
quod appellat*io* ad aliu*m* iudicem,
potest variari & tunc secunda in-
spicitur appellatio, sed quando
appellatur a eundem & ex ead*e*
causa n*on* reperitur iure cautum,
quod admittatur ista variatio fru-
stratoria quia hoc elix non est
d*ic*t*o* l*i* qui bis, idem e*st* sua materia
¶ Ad fide*m* ver*o* ob*st*at, ¶ Ex quibus o-
pinibus concludo vera esse opi-
n*io*ne*m* Lud*ovici* & Abb*atis* & istam firmo,
quam opi*nio* p*ro*ut h*ab*et in regno
esse indubitata*m*, p*er* cons*ue*t*ud*in*em* ap-
pellationum tempora, quæ vult
quod appellator habeat quinqu-
aginta dies ad prosequendum, à
die interpositæ appellationis, &
si n*on* s*u*nt, quod post decem dies
dantur illi quinquaginta, sed p*er*
currunt à die interpositæ ap-
pellationis: vnde cons*ue*t*ud*in*em*, quod
quis appellat viua voce, à diffi-
nitua incontin*en*ti, dicitur appel-
latio interposita: mer*ito* ab illo
die

die currunt sibi alij quinquagin-
ta ad prosequendum, non ob-
stante frustratoria reservatione;
quia si appellans haberet ani-
mum appellandi in scriptis,
non deberet appellare viva vo-
ce: sed sufficeret sibi dicere: ego
reservo mihi ius appellandi in
scriptis: & tunc tempus prosequē-
di curretur à die appellationis in
141 scriptis. ¶ Secunda differentia
inter appellationem ab interlocu-
toria, & à diffinitiva est, quia
appellatio à diffinitiva non ha-
bet necesse, quòd contineat causas
gravaminis in specie: sed suffi-
cit, quòd appellans in genere di-
cat se gravatū: & quòd dicat seu
rentia iniusta sine alia causa: ut
est text. in l. ij. ff. de ap. & no. gl. &
Abb. & Philip. in c. cū in ecclesia.
de ap. & Bar. in l. ij. ff. de ap.
& glo. in c. quod ad consultatio-
nem in ver. non exprimens. de re
iudi. sed appellatio ab interlocu-
toria, non valet aliter, nisi ex
primatur causa gravaminis in
ipsa appellatione. text. est & ibi
Gemi. in c. cordi nobis. de ap. l.
vj. & no. Abb. & Philip. in d. c. cū
in ecclesia & Bar. in l. eius, qui.
col. ij. ff. de ap. recip. & est text. &
ibi communiter doct. in c. vt de-
bitus. de ap. & Card. Alex. in c.
cū sit Romana. col. pe. eo at. Et
tunc causæ gravaminis debent
exprimi in specie, & non sufficit
in genere: & si plures causæ sint
omnes debent exprimi nominatim:
& non sufficit facere relatio-
nem ad acta, secundum Philip.

in c. consultat. c. ij. in ij. col. de
ap. per text. in cle. appellanti. de
app. & Soci. in cons. xlv. col. iij.
in j. volu. & Card. in d. cle. ap-
pellanti. in iij. no. & in iij. & iij.
quæ. & Philip. in d. c. vt debitus.
col. v. in xij. q. & Bal. in l. minori-
bus col. j. C. de his qui. vt indig.
vnde non sufficeret dicere, appel-
lo ex tali causa, & ex aliis suo lo-
co & tempore proponendis: nā
ista clausula generalis nihil ope-
ratur, secundum Card. in d. cle.
appellanti. in iij. q. & Philip. in
d. c. consultat. Idem si diceret: ex
aliis causis ex processu, & ex a-
ctis apparentibus, quia nihil va-
let, secundum Bal. in d. l. mino-
bus. Philip. vbi supra, item, ta-
lis expressio causæ debet fieri
coram iudice à quo: non autem
coram iudice ad quem: ut est text.
in d. c. vt debitus & ibi Abba. in
ij. col. versic. vltimus nota, & c. &
Bar. in l. auxprator. ff. de mino.
quod nota: quia sæpe vidi non
nullos aduocatos errare: qui
appellant simpliciter coram iu-
dice à quo: & postea exprimunt
causas gravaminis coram iudice
ad quem. nam talis appellatio
ab interlocutoria non valet: per
d. c. vt debitus. ibi coram eodem
iudice causa probabili appella-
tionis expolita & c. & prædictis
adde detitio. Rotæ vij. in nouis
vbi plenè. Item debet exprimi
causa gravaminis, etiā si sit no-
minata: quia licet uocorum res
leuet ab onere probandi: non
tamen releuat ab onere propo-

nendi & allegandi huius est glo. in
verticulo iudicis in dicta cle. ap-
pellanti. & ibi etiam Card. in d.
v. questio. & Philip. in d. de ve-
bitus. col. xix. & q. & Gemin.
c. j. col. ij. in prin. de ap. lib. q. Si
ergo non fuerunt istae solennita-
tes seruatae in appellatione ab
interlocutoria. transit in rem iu-
dicatam per lapsu decem die-
rum, secundum Ange. in consi.
ccxviij. col. ij. & Socin. in d. consi.
xlv. col. iij. ¶ Vnum tamen iuris
est licet causa grauaminis non
sit specificata in ipso libello
appellatorio. possunt tamen qua-
documque postea specificari cora-
iudice a quo dimodo infra de-
cem dies alias secus. ita declarat
Philip. in d. de ve. debitus. col. xi
in xv. questionibus. ¶ Existit secun-
da differentia habet colligere
duas regulas. Prima est quod ap-
pellatio a diffinitiva. valet sine ex-
pressionem causae. Secunda regula
est. quod non valet appellatio ab
interlocutoria sine expressione
causae grauaminis. ¶ Prima
regulam limita generaliter non
procedere in omnibus causis. in
quibus de iure prohibetur ap-
pellatio a diffinitiva. nam tunc
si appellas. debet exprimi causa
grauaminis. vltius non valet ap-
pellatio. ita dicit Specus in ti. de
exe. ient. §. nunc diendum. ver.
sed nunquid. Pro hoc est glo. in
verum mandetur. in c. Romana. §.
si autem. & ibi Gemin. in fi. col.
de app. lib. vj. & Philip. in c. cum
spectali §. porro. colum. ij. ver.

ſicul. ex prædictis: &c. de app. & Lud. Ro. in cōſi. cccxxiij. quod procedit, ſive appellatio ſit prohibita à lege: ſive ab homine: ut quando committitur cauſa appellatione remota, ſecundū Gemi. in d. c. Romana. §. ſi autem in ſi. & Philip. in c. iij. de ap. & in d. civ. debitor. colū. x. in xiiij. q. vbi ponit quatuor notabiles fallentias ad hanc regulam, quas poteris ibi videre: Adde Fely. in c. quod ad conſultationē. colū. x. & xj. de re iudic. Et ratio huius fallentia patet ad ſenſum quia cū appellatio ſit prohibita, appellans habet iuris præſumptionem contra ſe: vnde iudex non tenetur: eius appellatio ni deferre: ſed quando allegat iuſtam cauſam, ceſſat illa iuris præſumptio: & iudex deferre tenetur: ut dicit Lud. Ro. in dicto cōſi. cccxxiij. & iſta fallentia ſeruire poteſt ad infinitos caſus, qui in iure reperiuntur: in quibus appellatio prohibetur, quos ſtudioſus poterit de ſe ſerutari.

¶ Secundam regulam limita non procedere, quando cauſa grauiſſima conſiſteret in mere iure: adeo q. nulla requirit probationem in factō: quia tunc valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſſione cauſæ: quia in allegacionibus iuris deduci poſteſt. ita tenet Bal. in d. l. minoribus. C. de his, qui. vt indig. & in l. per hanc. col. pe. in ſi. C. de tempo. appel. & Gemi. in d. c. cordi nobis. colū. ij. & Cardin. in d. de.

cle. appellanti.col.ij. in j.oppo. & Philip.in d.e.vt debitus.in xj.q.
 145 ¶ * Secundolimita non procedere in interlocutoria habentem diffinitivam quia non requiritur expressio causę, secundum Bal.in d.l.minoribus. & Abb.in c.pervenit.col.ij.de ap. & Philip.in d.e.vt debitus.in vij.q. & Card. Alexan.in d.ca. pervenit.
 146 ¶ * An autem in appellatione extrajudiciali requiratur expressio causę: vide eundem Philip.in c.consuluit.el.ij. in ij.col. de ap. & in c.bonę.co.vj. in principio. & permittet &c. eod. u. ubi tenet, quod sic. & Abb.in d.e.consuluit. ¶ * Tertia differentia inter appellationem a diffinitiva, & ab interlocutoria, est: quia appellatio a diffinitiva, potest justificari ex novis causis, & ex novis probationibus: quia dicit appellans, non probatum probabo, & non producta producam. d.l. per hanc. & ibi Bar. & doct. C. de tempo. ap. & habetur in c. fraternitatis. de test. & no. Bart. in l.eius, qui. col.ij. in ff. de ap. recip. Ad idem est text. in l.eos. §. si quid autem. C. de ap. sed appellatio ab interlocutoria, non potest justificari, nisi ex eisdem causis antiquis, & in appellatione expressis, & nihil de novo produci potest: ut est text. in d. cle. appellanti. de ap. & no. Bar. in d. l. eius, qui. colum. ij. in fi. & Bar. in l. ait prator. colum. j. in fi. ff. de mino. & Bar. in d. l. eos. §. si quid autem. ubi dicit, quod ap-

pellatio ab interlocutoria, iustificatur ex eisdem actis. & in d. l. per hanc. & habetur in d. c. lxxix. conc. Neapo. Et ratio diversitatis declaratur notabiliter per Bar. in d. l. ait prator. * Nam a diffinitiva potest appellari, etiam si iustē lata fuerit: & etiam si iudex nullā iniuriā fecerit: quia is, qui appellat, sperat ex novis causis & probationibus vincere in causa appellationis. unde si de iure permittitur appellatio, etiam a sententia iusta, fuit concessum appellanti, ut novas causas deducat: quia alias ex eisdem actis vincere non posset. sed ab interlocutoria non appellatur, nisi iudex iniuriā fecerit, & sic ista iniuria non potest detegi, nisi ex eisdem actis & ex antiquis causis corā iudice a quo, expressis: & non ex novis deducendis: qui non potest imputari iudici a quo, quando appellans obinet ex novis causis: tunc enim non detegitur iniuria iudici a quo. ¶ * Ex ista tertia differentia habemus colligere duas regulas. Prima est, q. appellatio a diffinitiva, potest justificari ex novis actis, unde stat in arbitrio appellantis, an velit appellare ex eisdem actis, quod est, quando per diffinitivam patitur iniuria: an verò ex novis deducendis, quod est, quando ex primitivis probationibus diffinitiva fuit iustē lata. Secunda regula est, quod appellatio ab interlocutoria, non potest justificari ex novis actis,

10 nisi ex primis. ¶ Primam regulam limita procedere, dummodo nouę probationes, quę producuntur per testes, non sint super eisdem articulis, vel directo contrariis; propter timorę subornationis: sed super nouis articulis dependentibus à veteribus & facientibus ad causam: vt est text. in cle. ij. de test. & not. Bart. in d. l. per hanc. & Abba. & Fely. in d. c. fraternitatis. de test. & Bar. & doct. in auth. at qui semel. C. de prob. in quibus locis plenę declaratur materia istorū articuloꝝ. sed probationes per scripturas possunt produci. quia in scripturis non potest timeri subornatio. ¶ Secundō limita, dummodo nouę probationes recipiantur & producantur super petita & deducta in causa principalis & non super noua re & nouo libello. nam si in causa principalis petij bonum. non possum in causa appellationis petere equū. & producere probationes super equo. Similiter si petij rem vna actione & succubui non possum in causa appellationis prosequi. eandem alia actione. quia est notum capitulum: Secus. quando in appellatione mutatur causa, quę potest includi sub generalitate primi libelli: vt si petij rem ad me spectare iure domini. non ad stringendo me ad aliquam causam specialem. & deinde in primo processu sum prosecutus causam emptionis & succubui: pot-

sum in appellatione prosequi causam legati. vel aliam ex qua dominum potest acquiri: quia ista noua causa potest includi sub primo libello generaliter loquente de domino. ita hęc omnia declarat Bal. in addi. Spec. in ti. de ap. in xv. colum. circa si. & Philip. in ca. cum in ecclesia. colum. si. de ap. nam iudex cause appellationis non cognoscit nisi de eo. de quo cognouit iudex cause principalis. ita docet Bartolus. in l. j. C. si aduen. liber. 152 ¶ Hoc tamen limita. nisi quis egisset ex testamento. vt heres quod testamentum suū pronuntiatum inuaidum: quia potest in causa appellationis agere ad idē ab intestato. quia iuri quid ignorabat sibi competere. non videtur renuntiasse per l. mater. ff. de inoff. testa. ita deciditur in 153 deci. liij. consi. Neap. ¶ Secundam regulam restringe. & limita. vt procedat intelligatur. quod appellans ab iutor locutoria. non potest deducere nouas causas coram iudice ad quem: nec potest probationes facere super alia causa. quā super deducta in causa principalis: tamen bene potest producere. nouas probationes super causa. antiqua expressa in appellatione: quando illa causa requirit probationes in facto. vnde dispositio l. per hanc. C. de tempo ap. habet locum etiam in appellatione ab intellocutoria. quoad probandum causas deductas. ita tenet Cy. in d. l. per hanc

ia prima, & ij. q. & Philip. in d. c. cum in ecclesia col. ij. vers. scias tamen, & c. de ap. & est glo. in d. c. de appellanti. in vers. probandis quod notz quia multi errant super hoc qui putant appellatorem ab interlocutoria non posse iustificari nisi ex eisdem actis: quia hoc non debet ita generaliter intelligi: sed vt modo supra dixi. ¶ Secundo limita, nisi causa noua superueniat de nouo in qua nulla potest imputari culpa appellanti, quare ipsam non deducit in appellatione: ex quo tunc non suberat: nā potest tunc interlocutoria iustificari ex ista noua causa, secundum Oldra. in cons. ex x. col. fi. & Bal. in l. inuitum col. fi. C. de procu. & Bald. in d. l. per hanc col. pe. in fi. C. de excep. ap. ¶ Tercio limita, nisi appellans obtulisset causas grauiaminis, & probationes coram iudice a quo, & non fuit admittimus: quia poterit deducere & probare coram iudice appellantis: ex quo non stetit per eum, sed per iudicem a quo tenet Bar. in l. quis qui col. fi. de app. recip. & Bal. in d. l. per hanc col. penul. in fi. per l. al. prator. §. quid tamē in d. de iur. ¶ Quarto limita non procedere, quando appellatur a diffinitiva: nam in ea potest reparari grauamē, etiam illarum per interlocutoriam ex nouis causis & probationibus: ex quo non directo tunc appellatur ab interlocutoria ita tenet Bal. in l. generatim §. sed iura-

mento. col. ij. vers. item nota. in verbo. non audiant & c. de rebus credi & Inno. in c. quod ad consultationem col. ij. de re iudic. 157 ¶ Quinto limita non procedere, quando interlocutoria esset lata contra conumacē: quia tunc potest iustificari ex nouis causis, & ex nouis probationibus, secundum Bar. in l. si prator col. in fi. ff. de mino. & Ale. in d. l. eius, qui in add. ad Bar. in vltima. colum. ff. de app. reci. 158 ¶ Sexto limita, quando interlocutoria continet grauamen irreparabile: quia tunc potest ex nouis causis iustificari puta si uideat interloqueretur aliquem esset torquendum: vel aliud simile, ita tenet Bal. in d. l. per hanc. 159 col. seq. C. de tempo. ap. ¶ Septimo limita, nisi talemus in interlocutoria habente vim diffinitiuę quia potest ex nouis actis iustificari, secundum Card. in d. c. de appellanti. col. fi. in fi. q. de app. ubi ponit exemplum in interlocutoria lata super autentica. & Bald. in l. minoribus C. de his, qui. vt indig. facit quod no. Bal. in l. j. colum. per vers. Menuo in quo & c. C. quando prodo. non 160 est necell. ¶ Quarto diffinitiuę inter appellationem a diffinitiuę, & ab interlocutoria, est quia appellatio a diffinitiuę statim: cum fuit interposita, ligat manus iudicis a quo, vt non possit procedere ad aliquem actum ulterius in illa causa. tex. est in l. appellatione. C. de appell. & in l.

in princ. fin. in no. app. pend. & in c. non solum. in princ. de app. lib. vj. * Sed appellatio ab interlocutoria, non ligat manus iudicis à quo, quin possit procedere ad ulteriora, donec per indicem appellationis fuerit inhibitum, prout est tex. ind. c. nō solum circa fin. & not. Bartol. in l. eius, qui. col. ij. ff. de app. recip. & Baran. l. intra vtile. col. ij. ff. de iur. iur. & Ang. in consil. c. xvj. col. v. ad eod. quod vsque ad diffinitiuam inclusiuē procedere potest ante inhibitionem, non obstat te appellatione: & tunc non requiritur aliqua citatio partis: sed iudex potest procedere ad omnem actum vsque ad sententiam parte non citata: ex quo appellando videtur se facere contra tumacem, & declarare animum suum, quod non vult comparere. tex. est in c. eum, qui. de dolo & contr. lib. vj. & de. p. eo citu. & not. Bar. in d. l. intra vtile. colum. ij. Verum, quando iudex appellationis pronuntiat bene appellatum omnia attentare reuocatur, secundum Bartol. ibi. & Bar. in d. l. eius, qui. colum. ij. & prædictis adde. Bal. in l. ij. verū. sed incidenter quæro. & c. C. de epis. & l. eo. audi. * Ex ista quarta diffinitia habemus colligere duas regulas. Prima est, quod appellatio à diffinitiva, suspēdit iurisdictionem iudicis, à quo sine alia inhibitione: ad eod. quod nihil potest facere appellatione pendente. Adde, quod idem est ante in-

terpositam appellationem infra decem dies: est tex. in d. c. non solum de app. lib. vj. & not. Alex. in l. iij. §. si seruus. col. pen. ff. de acquir. pos. Secunda regula est, quod pendente appellatione ab interlocutoria non ligantur manus iudicis, quin possit procedere ante, quam inhibeatur. ex quo sequitur à fortiori, quod si potest procedere post appellationem, multo magis ante appellationem infra x. dies. glo. est & ibi Bald. in l. a. procedente. C. de dila. & idem Bald. in l. ita de mī. versic. sed hic queritur. & c. C. de procurat. * Primam regulam limita procedere inter ipsos principales litigantes inter quos nō potest aliquid innovari pendente appellatione. Setus est contra tertium: licet sit de eadē re: vnde si sunt duo rei debendi in solidum, & vnus conuenitur & condemnatus appellat: pendente appellatione potest conueniri alius & iudex à quo potest contra eum procedere. text. est singularis in l. creditor. in princip. ff. de ma. per quem tex. dixit notabiliter Bart. in l. iij. §. vbi duo ff. de duo. reis. quod pendente iudicio cōtra vnu ex reis debēdi, potest alius conueniri. * Secundō limita nō procedere, quod ad illos actus, qui poterant fieri & innovari pendente causa principali: quia possunt fieri etiam pendente causa appellationis: prout est cōpellere litigantē ad cauendum: ita tenet Bart. per illum

lum text. in l. postquam. §. impe-
rator. in pri. app. ff. vt legat. no.
ca. & Barto. in l. furpi. §. j. in prin.
ff. de his. qui no. in fa. & Alexan.
in rubri. ff. nil no. appell. pend.
165 §. * Tertiò limita non procede-
re in patrono presentante duos
in beneficiis: nam si primò præs-
entavit vnū: & ille appellauit,
vt non præsenteretur alius potest
nihilominus patronus aliu præs-
entare appellatione pendente:
& iudex à quo, admittit talem
præsentationē: & ratio est, quia
ante appellationem permittit
datur sibi huiusmodi præsentatio,
nō debet hac facultate priuari
per dictam appellationem.
ita tenet Abb. in c. pastoralis. in
l. j. no. de iure patro. Et hæc limita-
tio in effectu recidit in idem.
166 quod præcedēs. §. * Quarto li-
mita non procedere, quādo de-
bitor qui appellauit, fuit ex no-
ua causa factus suspectus de fu-
ga: quia etiam appellatione pē-
dētē, potest capi per creditorem
propria autoritate, sicut ante:
per ea, quæ not. Ange. in repe. l.
nemo carcerem. vers. item que-
ro, quid si lite pendente & c. C.
de exact. trib. lib. x. & sequitur
Alexan. in cons. c. vj. col. fi. in. iij.
vol. & Iaf. in l. si ab arbitro. col.
iij. ff. qui sat. cog. vbi dicit, quod
lite pendente potest capi debi-
tor suspectus: ergo etiā appella-
tione pēdētē, per tex. & ibi Bar.
in l. postquam. §. imperator. ff. vt
lega. no. caue. & hāc q. decidit in
terminis Philip. in c. cum tēnea

mur. col. iij. de app. §. * Quintò *Allegat*
limita non procedere in appel-
latione à sentētia excommuni-
cationis: quia ea non obstante
potest iudex à quo, denuntiare
& publicare excommunicatum
vt ab omnibus euitetur: text. est
in c. pastoralis. §. verūm. & ibi
Abba. & Philip. in primo no. de
168 app. * Item potest iudex priua-
re interim excommunicatū fru-
ctibus sui beneficij & distribu-
tionibus quotidianis: secundum
Abb. in d. §. verūm col. v. super
glo. fi. & ibi etiam Ioan. de Imo.
& Philip. colum. ante pen. Nam
excommunicatus qui est exem-
ptus à cōmunionē ecclesiæ, non
debet de fructibus ecclesiæ ali-
mentari. vnde ipso iure est pri-
uatus fructibus, etiā si nihil di-
catur in sententia prædictis ad-
de Spec. in titu. de app. §. in quib-
us. vers. xvij. & ibi plus decla-
rat quid operatur appellatio ab
excommunicatione. & habetur
in c. per tuas. de sentent. excom.
& per glo. in vers. cal. in suspenda-
tur. & ibi Abb. in capi. ad repri-
mendā. de offi. ord. * hōc tē-
men intellige & declara, quan-
do appellatur ab ipsa sententia
excommunicationis. Secus, si ap-
pellatur à declaratoria iudici-
per quam declarat aliquem in-
cidisse in sentētiā excommuni-
cationis: quia tunc appellatio
suspendit & iudex nihil potest
anterim innouare. Ita tenet Fel.
in c. cum non ab homine. colu.
fina. de iudi. & ratio est, quia est
possa

possibile, quod iudex malè de-
clarauit: & ideo à declaratoria
permittitur appellari: licet non
appellaretur à sententia: secun-
dum Abba. in c. si. col. v. de iura.
cal. Item, potest innouare iudex
absoluendo à excommunicatio-
ne, non obstare appellatione: se-
cundum Abba. & Phil. in c. qua
fronte. & c. quæstioni. de ap. etiā
si appellas non renūtiat appella-
170 tioni: ut ibi habetur. * Itē, præ-
dicta intellige, quando quis ap-
pellata à sententiā excommunica-
tionis iam lata. Secus, quando ap-
pellat à futuro grauiamine. & sic
à censura futura: quia tunc exco-
municatio postea lata, est ipso
iure nulla. text. est & ibi Abb. &
Philipp. in j. no. in c. dilecti. el. ij.
de app. & in c. solet de senten. ex-
co. lib. vj. & Ang. in consi. clxxx-
viii. quod procedit etiam in ap-
pellatione extra iudiciali: ut in d
171 cap. dilecti. * Sexto limita non
procedere, quando appellatio
esset manifestè frivola & fru-
stratoria: interposita contra le-
ges quia tunc ea non obstante
potest iudex procedere ad exe-
cutionem & innouare: dūmodo
non deferat appellationi, ex quo
iustitia non defert tali appella-
tioni: unde habet effectū suspen-
suum tex. est in cap. cum appel-
lationibus. de appel. lib. vj. & ibi
Gemi. & Ab. in c. cōsultur. el. iij.
de appel. & Specu. in tit. de app. 174
§. nunc dicamus. versic. item, ap-
pellatione pendente & c. & Soc.
in consi. xxxix. col. vj. in iij. vol.

ad quod facit text. in l. tutor. ff.
de vsur. & quod not. gloss. Bart.
& doct. in l. ij. C. de vsur. rei iud.
& Soc. in con. lxxvi. co. ij. in j. vo.
in quibus locis habetur, quod
quādo appellatio est frustratoria
non impedit cursum vsurarum
& tempora currūt à prima sentē-
tia perinde, ac si appellatum non
172 esset. * Septimo limita non
procedere in omnibus casibus
in quibus de iure appellati non
licet: quia tunc appellatio non
suspendit effectum sententiæ: &
potest iudex à quo innouare se-
cundū In. in c. pastoralis. de offi.
deleg. & est gloss. in versic. casibus.
in canon solum. de app. lib. vj. &
toto tit. C. quo app. non recip. &
Baldus, in c. sancimus. col. j. quo
temp. mil. quod tamen limita, ni
si in talibus casibus, prohibitis
appellans allegaret aliquam ius-
tā causam, ex qua debet admit-
ti eius appellatio: quia tunc iu-
dex teneatur eius appellationi de-
ferre: & non debet interim in-
nouare. glo. est in cap. Romana.
§. si autem. & ibi Gemi. in fin. de
appel. lib. vj. & Lud. Rom. in cōf.
cccxxiiij. & Abb. in c. cōsultur. el.
173 iij. in j. no. de appel. * Et sub ista
fallētia potest includi appellatio
à possessorio: quæ non retardat
executionem, per ea, quæ plenē
no Bal. in l. j. C. si de momē. pos-
sue. app. & Angel. in consil. cvij.
174 * & similiter appellatio à de-
creto affirmatiuo, prout est, quā-
do iudex concedit abstinentiam
vigore instrumenti: quia à tali
decre

decreto nō appellatur in regno: scilicet ad effectum retardandæ executionis: per ritū magnæ curiæ vicariæ: sed de nullitate dici potest: & talis nullitas opposita, retardat executionem. vt est regia prægm. quæ incipit, magnæ curiæ: & vide de c. c. lxxj. consil.

175 Neapol. ¶ Octauo limita non procedere in factis notoriis: nam in illis appellatio non suspendit executionem secundum Old. in consil. xvij. colum. ij. & Lud Ro. in consil. cccxxij. & per doc. in c. cum sit Romana. §. præterea. de appe. & gl. in c. Romana. §. si autē in versis. casibus. de app. li. vj.

176 * Hinc dicimus quod notoriè criminofus nō auditur appellā: & eius appellatio non suspendit: vt habetur in c. proposuit. de appellatione & in d. §. si autē. & Spe in titu. de noto. crimine. §. j. vers.

177 quid si auditus. & c. ¶ Nonò limita non procedere, quando rimetur de dilapidatione fructuū quia potest iudex etiam pendente appellatione, fructus sequestrare l. imperatores. §. si. ff. de appellat. & c. fin. de seq. pol. & fruc. & nō. Spe. in tit. de app. §. & nouissimē. in prin. & habetur in l. ab executore. C. quo app. non recip. & per Philip. in c. cum teneamur col. iij. de appell. Sed per quem iudicē fiat hæc sequestratio: quicquid dicat Barto. in d. l. imperatores, dic quod communis conclusio est, quod si petitur antē, quā appellatio sit præsentata iudici ad quē, & per eum

recepta. debet fieri per iudicem à quo. sed si postea, debet fieri per iudicem ad quem. ita tenent Io. An. & Abb. in d. c. fina. in fine. & Phil. in c. cum teneamur col. iij. de appel. & Alex. in addit. ad Barto. in d. l. imperatores. §. fina.

188 ¶ Decimò limita non procedere in eo, qui detinetur in carcere pro crimine, pro quo fuit cōdenatus. quia licet appellet à sententia: tamen adhuc potest detineri. & sic iudex à quo innouat detinendo in futurum: & non liberat i: sum: vt not. Baldus in l. ij. vers. sed incidenter. C. de epis. audi. & Spe. in tit. de appel. §. nouissimē. colum. j. versis. tertius & c. & Alex. in addit. ad Barto. in l. j. ff. de cust. reo. & Bart. in l. ab executione. C. quo. app. non recip. & vide in l. eos. §. super his. C. de app. & in l. minimē. eo.

179 titu. * & si iste carceratus esset remittendus ad iudicem appellationis, debet mitti cum custodibus ad expensas ipsius carcerati. secundū Bal. in l. generaliter. §. his de præsentibus. C. de reb. cred. ¶ Undecimò limita

180 nō procedere, quo ad impediendam absolutionem ab excommunicatione, non obstante appellatione. text. est & ibi Abb. in tertia colum. & Phil. & Card. in

181 c. qua frōte de app. ¶ Duodecimò limita, vt non possit iudex appellatione pendente innouare contra appellātem: sed pro eo potest innouare: secundum Inn. in c. quia propter de elec. & So-

cin. in cons. xl. colum. iij. in si. j.
 181 vo. ¶ * Decimotertiò limita nō
 procedere, quando sententia fuit
 lata contra possessorē beneficii
 in curia Romana: quia tūc inter-
 rim si fuerit appellatum, benefi-
 cium sequestratur per ordinari-
 um loci. iuxta cle. j. de seq. pos.
 & fruct. nam tunc etiam si ab or-
 dinario appelletur, potest interim
 procedere ad sequestrum, non
 obstante appellatione: secundum
 183 Car. in d. cle. j. in ix. not. ¶ * Deci-
 moquarto limita, quando ap-
 pellatus attentaret aliquid in
 præiudicium appellationis. nam
 potest iudex à quo, se intromit-
 tere & reparare, non obstāte ap-
 pellatione pura, si appellatur
 baretur in possessione per ad-
 versarium appellatione penden-
 tens: potest iudex à quo, reform-
 mare sibi possessionem. casus est
 in e. cum teneamur. & ibi Abba.
 in fin. colum. & per alios docto.
 184 ibi. de app. ¶ * Decimoquinto
 limita non procedere in eo, cui
 factum est mandatum, ut veniat
 ad residendum in loco beneficii.
 quia si interim appellat, potest iu-
 dex à quo: pendente appellatione,
 ponere vnum substitutum in
 dicto beneficio: qui interim nu-
 trietur de fructibus illius bene-
 ficii. tex. est in c. peruenit. el. ij. de
 185 app. ¶ * Decimosextò limita ge-
 neraliter: quia iudex à quo, po-
 test pendere appellatione ante-
 re omnia illa, quæ tendūt ad fa-
 ctiohem exitum causæ appella-
 tionis: dummodo se non impe-

diat de ipsa appellatione. ita te-
 net Abb. per illum tex. in c. ex li-
 teris. de matri. contracto cō. in-
 terdi. ecclesiæ. & in c. cum tene-
 186 mur. in j. nota. de app. ¶ * Deci-
 moseptimò limita non procede-
 re, quoad taxationem expensarū.
 quia iudex à quo potest pēde-
 re appell. taxare expēsas, ad quas
 condēnavit: quia nō dicitur inno-
 uare: sed potius declarare pronū-
 tiata. ita tenet Lapsus in allega-
 tionibus suis, in alleg. lxix. inci-
 187 in cā matrimoniali &c. ¶ * Deci-
 mooctavo limita non procede-
 dere contra administratorem ali-
 cuius loci pij: qui si fuit cōdem-
 natus ad reddēdū rationes, & ap-
 pellauit: potest interim iudex à
 quo, ipsum cōstringere ad reddē-
 dum rationes, nō obstāte app. ita
 pulchrè tenet Ang. in §. econo-
 mos. in fin. in auth. de san. episc.
 188 ¶ * Decimonono limita, nisi ap-
 pellatio sit deserta: quia tūc non
 obstante app. potest iudex à quo
 procedere ad executionem: quia
 habetur ac si appellatū non esset:
 ut est decisum hodie in regno p.
 189 cōsti. appellationū tēpora. ¶ Ve-
 rum super illo dubio, an iudex à
 quo, pronūtiat desertā: vel iudex
 ad quē: scias, qd si appellatio de-
 serta efficitur ex nō psequutio-
 ne, siquidē nunq̄ sit aditus iudex
 ad quē, & nullus actus est factus
 corā eo: & tunc non est opus alia
 pronūtiā: nisi quia pars appellata
 potest adire iudicē à quo, ut sentē-
 tiā exequatur: & si ille videret la-
 psū terminū iuris vel hominis
 ad

ad prosequendum, pronuntiabit illa desertam, & condemnabit appellante ad expensas: & ob hoc est vile, vt pronuntietur, propter condemnationem expensarum: secundum Abb. in c. sepe. col. iij. de app. Verum potest, si vult, exequi sine alia pronuntia. & hoc etiam est vile, vt causa citius expediat, ne detur materia ulterius appellandi. Si vero fuit aditus iudex ad quem, & appellatio fuit coram eo introducta, & tunc ipse debet pronuntiare super desertione: & non iudex a quo. ita distinguunt notabiliter Philipp. in c. ex ratione. col. xix. in fi. versic. circa septimum, & c. de appell. & Fely. in c. ex parte. el. ij. col. vj. in fi. & seq. col. penult. de referi. Adde tex. & ibi Bal. in l. fi. contra. & in l. precipimus. §. officium C. de app. & ibi per Barto. adde etiam Alexan. in l. praeses. ff. de re iudi.* Et quod possit appellari a sententia, per quam pronuntiat, appellationem esse desertam: tenet Philip. in d. cap. ex ratione. col. xij. ver. circa nonum, & c. vnde causa vitandi appellationem, cauti* est, vt iudex a quo, exequatur sine alia pronuntia iudicis ad quem: vt declarat plenè Philipp. in d. ea. ex ratione col. antepe. in fi. & colum. penult. & Ange. in cõf. cxl. & Bal. in cõf. 191 ecce. in iij. volumi.* hodie tamè communiter servatur in regno, qd quādo est desertam appellatio, quæ erat introducta coram iudice ad quem, solet pars

appellata adire iudicem ad quem, & insistere, vt rescribat iudici a quo, vt exequatur sententiam, & quo appellatio est desertam: quia iudex ad quem, reuiso ratendario processus, si liquet sibi ex eo, quod appellatio est desertam, nō facit aliam pronuntiam, nisi quia rescribit per litteras iudici a quo vt sententiam exequatur, ex quo liquet sibi appellationem esse desertam. & sic iudex a quo ad litteras iudicis ad quem, exequitur sententiam. & ista est communis practica: quā vidi seruari in hoc regno: & tenet Andr. de Yser. in cõf. sit appellationum tempora. col. iij. in prin. & ibi etiam Marth. 192 in v. col. in prin.* Imò quādo iudex ad quem, pronuntiat appellationem esse desertam, nō requiritur citatio partis: secundum Philip. in cap. sepe. col. vij. de app. & est hodie cautum in regno, quod sit decretum qualiter est desertam: sed nō legitur: vt est ritus magnæ curiæ, in num. 229. incip. item seruatur ipsa curia, & c. sub rubrica, de appellationibus. 193 ¶ Vice si nō limitata nō procedere in sententia lata contra officialem in syndicatu: quia nō suspenditur per appellationem vt est regia pragmat. quæ incipit, regia dignitati, quod intellige de diffinitiva: sed ab interlocutoria & grauiamine incidere potest appellari: secundum Pari. in tracta. synd. in vers. appellatio. colum. viij. Item, a sententia ferenda potest appellari: secundum Pari.

194 ibidem. col. vij. in fi. ¶ Vicesi-
mo primo limita nō procedere
quādo iudex à quo, vult statue-
re terminum appellanti ad pro-
sequendum, vel ad se represen-
tandum coram iudice ad quē:
nam licet pendente appellatione
censeantur ligatæ manus iudi-
cis: non tamē cēsentur ligatæ
quo ad hoc. quia potest iudex à
quo, statuere terminum compe-
tētem: & breuiare tempus iuris:
infra quem terminum si appella-
ns non se præsētat iudici ad
quē, vel non prosequitur appella-
tionē, remanet appellatio des-
serta: & potest sententiam exe-
qui. tex. est in ca. personas. & ibi
Abbas, & Phil. & in c. cum sit Ro-
mana, & in c. oblatę, & in ca. re-
prehensibilis. & in cap. sepe. de
appel. & Spec. in tit. de appella.
§. nouissimē. vers. xv. & versicu.
xvi. & Card. n. cle. j. in xxij. q. de
appel. & Barto. in l. præs. C. de
appel. In hoc tamen si vis scire
qualem terminum potest iudex
adsignare appellāti: vide nota-
biliter Philip. in d. ca. personas.
colum ij. de appell. vbi declarat
nouem modos dandi terminū
in hac materia. Et primus est, ad
iter arripiendum ad iudicē ap-
pellatiōis: quem terminum dat
iudex à quo. c. peruenit. el. ij. de
appella. Secundus est, ad se præsē-
tandū coram iudice ad quē:
est iste similiter dari potest: vt d.
c. personas. Tertius, est terminus
ad se præsētandum cum apo-
stolis. de hoc habetur in d. l. præs.

ses. & ibi per Bal. & hic similiter
dari potest, vt ibi. Quartus est
terminus ad recipiendum Apo-
stolos petitos: nā potest iudex
à quo, statuere certum terminū
appellāti, infra quem debeat re-
cipere Apostolos: quo elapso si
non recipit, appellatio est deserta:
vt in cle. ij. de appel. Quintus,
est terminus ad prosequendam
appellationem: & iste etiam dari
potest. c. cum causa. de re iud.
& cap. ad hęc. el. iij. de appella.
quicquid tulerit Bartol. in d. l.
præs. cuius opin. in hoc repro-
batur. Sextus, est terminus ad se
præsētandū & redeundū cum
literis impetratis. & hoc fieri nō
potest per iudicem à quo: quia
esset imponere legem superiori.
capit. ex insinuatione. & ibi
Abb. de appel. Septimus, est ter-
minus ad præsētandū vel pro-
sequendum, & faciendū fidem
de ipsa prosecutione. & hoc mi-
nimē fieri potest ad faciendum
desertam appellationē elapso
termino: alius terminus est ad fi-
niendam appellationem coram
iudice ad quem, & hoc minimē
fieri potest: quia imposeret le-
gem superiori: vt d. c. ex insinua-
tione. quæ omnia prosequere,
vt per Philip. in d. c. personas. &
195 dec. Rota. xciiij. in nouis. ¶ Vi-
cesimo secundo limita: quia iudex
à quo, potest pendente appella-
tione examinare testes senes, vel
valitudinarios ad perpetuā rei
memoriam: & non dicitur inno-
uare, ita per plura tenet Matth.
de

de afflict. in const. probationum
 195 incurfibus. col. ij. in fin. ¶ Sec-
 undam regulam principalem,
 scilicet de appellatione ab in-
 terlocutoria, limita primò non
 procedere, quando fuit iudici à
 quo, inhibitum per superiorem. 198
 quia tunc nò potest ulterius pro-
 cedere in illa causa: vt est tex. in
 d. cap. non solum. de appel. lib.
 vj. & not. Ange. in consil. cccxvij.
 Quod tamen intellige, quando
 inhibitio fuit legitimè interpo-
 sita, & cum causę cognitione &
 parte citata, nam quādo est ap-
 pellatum in casu, in quo nò de-
 buit appellari: vel quia causa est
 iniusta, vel appellatio est frivo-
 la, & frustratoria: tunc nunquā
 debet iudex ad quē, inhibere, 199
 nisi prius adhibeat causę cogni-
 tionē super iustitia appellationis:
 aliās inhibitio non valet: vt
 not. Spec. in titu. de appel. §. de
 offic. versic. sed quæritur. & Fel.
 in c. dilectus. el. ij. col. penult. de
 referi. Pro hoc est tex. in c. Ro-
 mana. §. si verò. & §. si autem. &
 ibi. Gemi. de appella. li. vj. Item,
 q. debeat fieri parte citata in-
 hibitio, aliās non valet: tenet
 Alex. in consil. xcj. colum. penul.
 in ij. volum. & Franc. de Aser. in
 consil. xx. colū penul. versic. cir-
 ca secundum. & c. & consil. xxxij.
 colū. iij. & Alexā. in l. Titia. in fi.
 ff. soluto matrim. Vbi dicit hanc
 esse communem opin. & idem
 Alex. in l. iij. §. condemnatum.
 colum. iij. in fin. ff. de re iudica.
 & Alexan. in consil. ix. in iij. vol.

& las. in l. si opus. colum. ij. in fi.
 ff. de operis no. nunt. vnde dicit
 notabiliter Abb. in c. cum venis-
 sent. col. ij. in iij. not. de resti. in-
 integ. * quòd inhibitio iudicis
 contra ius facta, nò inducit nul-
 litatē actus postea gesti. ¶ Sec-
 undò limita, nisi iudex à quo,
 detulit appellationi contrā eo in-
 terpositā ab interlocutoria: qā
 deferēdo seu. admittēdo ipsam
 ligat manus sibi ipsi & ipsemet
 tunc sibi inhibet. vnde non pōt
 ulterius in causā procedere. tex.
 est in c. cum appellationibus. &
 ibi Gemi. de appella. li. vj. & Bort.
 in l. eius, qui. colum. ij. de appel.
 recip. & Bar. in l. intra vile. col.
 ij. ff. de mino. & Socin. consilio.
 199 xxxvij. col. vij. in fin. vol. ¶ An
 autē teneatur deferre iudex ap-
 pellationi? Dic, quòd sic: si est in-
 terposita ex iusta causa: alius pu-
 nitur. tex. est in ca. de priore. de
 appel. & in l. quoniam iudices.
 C. de app. & circa istam penam
 est varietas inter ius canonicū
 & civile: quia de iure canonico
 si causa est criminalis, iudex nò
 admittēs deponendus est: si ve-
 rò est civilis, punitur pena ar-
 bitraria, sed de iure civili: si causa
 est criminalis, punitur pena ar-
 bitraria: si civilis, punitur ad
 xxx. libr. auri. vt dicit quoniam iu-
 dices. ita declarat Philip. in d. c.
 de priore. col. fin. & Ludo. Ro.
 in consil. ccccj. colum. j. Verū
 aduerte, quia Philip. in d. ca. de
 priore. in fi. dicit, quòd istę po-
 nę cessant, vbiunque appella-

tur à mera interlocutoria, ex quo iudex pōt procedere antē, quā sit ei inhibitiū. Ex hoc sequitur, quōd non tenetur deferre in hoc ego puto, quōd non bene loquitur Phil. quia, si appellās ab interlocutoria mera, assignat aliquam rationabilem causam, ex qua si vera esset, apparet gravamen, tenetur iudex appellationem admittere: quia ad hunc effectum voluerunt iura, quōd causę gravaminis exprimantur: vt si videantur iuste, debeat iudex admittere appellationē: aut specificare causam rationabilem, quare non admittit: vt dicit rex in c. cordi. de app. lib. vi. vnde si iudex repellit appellationem ab interlocutoria ex rationabili causa interposita, puto quōd ita punitur, ac si repulisset appellationē à diffinitiva: & ita in effectu cōcludit Card. in d. c. de priore. in fi. qui melius loqui videtur. & Lu. Roma in cōf. ccccj. col. j. & ij.

200 ¶ *Laurem, si iudex non admittit simpliciter appellationem: sed cum illa clausula, si & in quantum: prout communiter describi solet admissio per actorū magistros: an per illa verba habeatur pro admissa, vel pro nō admissa? Ludo. Rom. tangit hęc quęst. in d. cōf. ccccj. col. ij. & cōcludit, qđ si appellatio erat iusta, & ex rationabili causa interposita, quę de iure admittenda erat, habetur p. admissa: alias si admittenda nō erat, habetur*

pro non admissa: & sic illa clausula refertur ad iuris dispositionem. Idem tenet Fely. in c. cum contingat. col. pen. de offic. deleg. & Phil. & Card. in c. sepe. in ij. no. de app. & Bal. in l. edita. in rep. Paduana. c. lxxij. versic. itē dubitatur, si iudex, & c. C. de eden. & Bar. in l. ambitiosa. col. pen. in fi. ff. de decre. ab or. faci. & Ang. in cōf. cxxvij. in v. col. & ista est veritas. ¶ Tertiō limita, nisi appellaretur à tali interlocutoria, quę continet gravamen irreparabile, & executionē irretractabile: vt si iudex interloqueretur aliquē esse torquendum, quia tunc pendente appellatione statim ligatur manus iudicis ante aliam inhibitionem, sicut quando appellatur à diffinitiva: secundum Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. col. ij. ver. sed quid si est talis, & c. C. de reb. cre. facit quod not. Bart. in l. ij. col. ij. ff. de app. recip. & Bal. in l. ij. col. ij. C. de episc. aud. & in l. si quis in provocacione. C. de app. & in l. ante sententię. col. j. C. quo. appel. non recip. & Paris in tra. & lynd. in versic. tortura. in vltima charta. ver. an ab interlocutoria, & c. & Andrę. de Yser. in const. intētionis. & hoc hodie est prouisum in regno pe: capitulum regni, qđ incipit si iustē. quo cauetur recipiendā esse appellationē à tortura: & si iudex noluerit admittere, sed processit ad torturā post appellationē: si quidē tort. fuit mortuus,

quus, vel in tormētis, vel per cōdemnationē ad mortē, tunc iudex debet vltimo supplicio dānari: si verō nō fuit mortuus in tormētis, nec aliter cōdēnatus adhuc, tunc iudex debet dānari ad pōnā carceris biēnalis, & ad publicationē tertię partis suorum bonorū. Si verō tortus fuit cōdēnatus ad aliā pōnā p iudicē prēter mortē, tūc iudex eādem pōnā subire debet. ita hęc omnia decidūt in d. c. si iurē. et in nu capitulorū regni, 143.

causa aliena, infra triduū: & nō vltra: vt est tex. in l. eos. §. sin autem. C. de app. & in l. j. §. bīduū. & §. dies. & §. in propria. ff. quādo appel. sit. Hodie verō pius Authenticorū, est auctum tempus vsq; ad decem dies: vt iuprā: quo termino elapso si non appelletur, sententia transit in rem iudicatā, & executioni mīdatur: vt d. c. quod ad cōsultationē. & currit illud tempus de momēto ad momētū a die latę sententię: vt est gl. & ibi etiā

204 Bar in d. §. dies. ¶ Limita

men hoc, dummodo appellans sciuerit latam esse sententiā cōtra se: quia tunc currunt decem dies a tempore latę sententię. Secus si ignorauit: quia etiam si scierit per mensem, vel annū & vltra, semper potest appellare, postquā scire incepit, a die scientię currūt sibi decem dies. c. cōcertationi. de app. lib. vj. & glo. & Bar. in d. auth. hodie. C. de appel. & gl. in cap. ab eo. de app. li. vj. & tex. in l. j. §. si. ff. quādo app. sit. Ex hoc ergo sequitur, qd illud tempus est vtile in principio: quia nunquam incipit currere impedito, sed post

ea cōtinuū: vt est tex. & ibi Bar. in d. l. j. §. dies. quibus adde Spe. in ti. de app. §. restat. ver. sed nūquid tamē bonū est, vt protestetur appellās, quādō videt se impeditū: maximē, quādō fit per iudicem: secundum

205 Bar. in d. §. dies. ¶ Secūdo limi

ta, nisi grauamē illatū haberet

P 3

tract

manus 95. 342 n. 18

TERTIO principaliter sequēdo ordinē p̄pōsitū, quę 102 ro * quādo fiat appellatio? dic, qd debet fieri infra decē dies, a die latę sententię: vt est tex. l. xi. p. alle. in auth. hodie. C. de app. & in c. cū dilecti. in fi. de elect. & in c. significauerūt. de testi. & in c. quoad cōsultationē. de re iud. Quod amplia procedere nō solum, quando appellatur a diffinitiuā: sed etiam ab interlocutoria debet appellari infra decem dies. tex est & ibi gl. in ver. dies. in d. c. significauerunt. & in d. c. cū dilecti. in fi. gl. in c. cū cessante. de app. & Bal. & las. in l. si ab arbitro. ff. g. fatid. cog. imō etiam a quocūq; grauamine, & actu etiam extra iudiciali debet appellari infra decē dies a die illatę grauaminis: vt no. Soci. in cons. xlv. col. iiii. in fi. in i. volu. 103 * sed de iure Digestorū & C. erat minus tempus, scilicet qd in causa propria poterat quis appellare solū infra bīduum: in

tractum successuum: quia tunc
semper potest appellari, quādiu
durat grauiamē, etiam post de-
cem dies ita tenet Ioan. And. in
c. dilectus. el ij. de referi. & Bal.
in l. ij. col. ij. in fi. versic. secundo
quero. C. de episc. audi. & Spe. in
titu. de appel. §. restat. ver. & no-
ta secundū Vincen. idem tenet
Ang. in d. authē. hodie. & Paris
in tract. syndi. versic. appellatio.
colū. ij. in quibus locis ponitur
exemplum de eo, qui detinetur
in carcere. nā semper potest ap-
pellare: quia semper grauiatur.
ita etiam tenet Philip. in c. super
eo. el ij. col. j. de appel. & in c. ex
parte. el j. col. ij. eo d. tit. vbi no-
tante limitat hoc de mēte Bal.
in d. c. de testib. extrā de testib.
non procedere, quando iudex
expressē fuisset interlocutus il-
lum fuisse iuste carceratū: quia
tunc debet appellari infra decē
dies à die prolatiōis interlocu-
torie: alias transiret in rem iudi-
catam, & ulterius appellare nō
posset. quib⁹ adde Alex. in l. in-
ficiādo. §. infans. in addi. ad Bar-
to. ff. de fur. & Alex. in l. j. §. j. ff.
de fer. & in l. eū, qui §. in pōp-
laribus. ff. de iure iu. ¶ Et pōt
appellatio presentari etiam
in die feriata ad honorem Dei.
secundum Bart. in l. j. §. dies. ff.
quādo appel. fit. & Card. in cle.
ij. §. similiter. in ij. questione. in
fin. de appel. & est gloss. in cap.
appellatio. in verticu. lecta. de
appel. lib. sexto. & Bald. in l. pri-
ma per illum text. C. de feriis: &

Felyn. in cap. fin. col. quinta. de
207 feriis. ¶ Ex prædictis inferitur
quod si aliquis sine mandato,
alieno nomine appellauit ab ali-
qua sententia, debet illam ap-
pellationem ratificari facere à
domino litis intra decem dies
computandos à die, quo sciuit
latam esse sententiā contra se,
alias elapsis decem diebus non
posset ratificare, & sententiā trā-
siret in rem iudicatam: quia rati-
ficatio debet fieri infra tempus
habile. l. bonorū. ff. rem ra. hab.
ita tenet Spec. in tit. de appel. §.
j. ver. porrō. & Pet. Philip. Corn.
in consil. cclxxij. colū. ij. in li-
tera a. in ij. vol. nam actus iudi-
ciarij debet fieri per legitimam
personam habentem speciale
mandatum. l. licet. C. de procu.
& si fuerint facti sine mandato,
debet ratificari infra tēpus ha-
bile, alias non valet: vt dicit ibi
Pet. Phil. Corn. Et pōdera, quod
verba Specul. vbi suprà, dicunt
quod debet appellatio ratifi-
ficari infra decē dies à tempore,
quo sciuit appellatum, & nō
dicit à tempore scientiā latae
sententiæ. ego puto quod debet
ratificare infra decem dies à tē-
pore, quo sciuit sententiā esse
latam. per ea, quæ habentur in
d. authenti. hodie. quia ex illo
tempore currunt sibi x. dies ad
appellandum: ergo illimet dies
currūt sibi ad ratificandū: quia
illud censetur tēpus habile: per
d. l. bonorum. & ista est pura ve-
208 ritas. ¶ Viso primo tempore
appell

appellandi, videamus. nūc de secundo tempore, scilicet petendi apostolos. & scias, quod de iure communi Apostoli debent peti infra xxx. dies, & etiam recipi vt est tex. in l. iudicibus. C. de appella. & in cap. ab eo. de appel. libr. vj. adeo quod si appellans infra dictum tempus non petat vel recipiat Apostolos, censetur appellationi renuntiasse. & efficitur appellatio deserta: vt d. ca. ab eo. & clem. quāuis. de appel. & quando staretur per iudicem qui requisitus non dat Apostolos, debet appellans protestari: vt habetur in d. elem. quāuis. & per gloss. in l. j. ff. de libel. dimis.

109 ¶ Sed dubitatur, quando incipiant currere isti xxx. dies: vtrū à die sententię latę, vel à die appellatiōis: in hoc magna fuit varietas doct. quos refert decisio Rotę xxix. in nouis. & Cardi. in ca. vt debitus. col. xxij. de appel. nam aliqui tenent, quod currūt à die sententię latę, per tex. qui hoc dicit expressē in d. l. iudicibus. Alij tenent, quod currūt à die appellatiōis interpositę. & hęc opi. tenet Hosti. in c. j. de appel. libr. vj. sed Card. in d. cle. quāuis. in prin. in liij. quę. tenet simpliciter primam opin. per d. l. iudicibus. sed quicquid teneāt alij magis cōmunis & æqua opin. est, vt dicamus, q. si appellās habuit notitiā sententię latę, currar sibi tempus à die sententię latę, & ita pcedit d. l. iudicibus. Si verō non habuit notitiā,

quando fuit lata sententia, & tunc triginta dies currant sibi à die sciētię, à quo die habuit facultatem appellādi: quia si aliter diceremus, sequeretur vnum inconueniens, quod posset appellans ignorare p. xxx. dies. & sic esset sibi ignoranti lapsum tempus petendi Apostolos: cui non esset lapsum tempus appellandi, per ea, quę not. gl. & Bar. in d. authen. hodie. & tex. in d. concertationi. de appel. libr. vj. & istam opin. tanquam æquiorē & iuri consonam teneo: quā tenet glo. in d. ca. ab eo. & ibi etiā Gemi. & est de mente Ioā. And. ibi, & dictę decisio. Rotę xxix. in nouis.

210 ¶ Sed istud tēpus petendi Apostolos infra xxx. dies est de iure cōmuni, vt dixi: posset tamen dubitari an hodie in regno seruetur: cum constit. appellationem tempora. statuerit simpliciter terminum quinquaginta dierum ad proseguendum coram iudice ad quē, post interpositam appellationem. Dic q. in regno non seruatur, sed istud tempus. xxx. dierū, includitur in tempore quinquaginta dierum, vnde sufficit, q. appellās petierit Apostolos infra quinquaginta dies, & illos pręsentauerit iudici ad quem, vnā cū processu, & sic quo ad hoc est correctā d. l. iudicib. ita tenet And. de yser. in c. si autē. co. ij. in fi. & seq. quo tempore mil. & idem And. in d. cōsti. appellationum tempora. in princ. & ibi etiam est gloss. &

hoc est confirmatum per ritum
 magnæ curiæ. in num. 189. inci-
 pit seruat ipsa curia, quod quâ-
 dō, &c. & magis clare firmatur
 per regiam prag. quæ incipit, ap-
 pellationum tempora. & est in
 numero prag. 11. quæ expressè
 confirmat tempus inductum per
 consti. regni, in prosequenda ap-
 pellatione. Sic ergo in regno in
 curia seculari seruatur dispositio
 consti. regni & regis pragmati-
 cæ, sed in curia ecclesiastica ser-
 uatur dispositio iuris canonici.
 scilicet dicti c. ab eo. & d. cle. q-
 uia. vt recipiatur Apo. toli infra
 xxx. dies: quia in hoc nō reperi-
 tur correctum ius canonicum.

119 ¶ Ex hoc inferitur, quod in re-
 gno incuria seculari superuacua
 est illa quæst. superius facta, scilicet,
 ex quo tempore incipiant
 currere triginta dies ad peten-
 dum Apostolos: quia habemus
 consti. expressè loquētē quod
 quinquaginta dies currūt à die
 interpositæ appellationis: vnde
 ab illo die habet idem tempus
 ad petendum Apostolos, secun-
 dum Andream de Vser. vbi su-
 pra. Bene verum est, quod præ-
 dit illa quæst. de iure canonico,

212 & sic in curia ecclesiast. ¶ Pre-
 dicta limita scilicet de iure cano-
 nico, nisi iudex statuerit certum
 terminū appellanti ad recipien-
 dum Apostolos, quia si infra il-
 lum terminum statutum nō reci-
 pit vel petit illos, & non prote-
 statur, appellatio remanet de-
 fecta: nō expectato aliter lapsu

xxx. dierum: quia iudex à quo,
 posset specialem & breuiorem
 terminū ad hoc statuere: vt est
 tex. in d. cle. quāuis. de appel. &

213 ibi p. Card. & doct. ¶ Sed cu-
 ius expēsis debeāt mitti seu præ-
 stari apo. toli: vtrum expēsis ap-
 pellantis & petētis, vel iudicis?
 Communis cōclusio est & vera
 quod dentur expēsis appellā-
 tis. glo. est in vers. oblatō. in d.
 cle. quāuis. de appel. & ibi Car.
 in §. verūm. iij. no. & in §. simili-
 ter. in v. quartio. & Bal. in l. eos.
 §. Apostolos. col. iij. vers. quæri
 consuevit. &c. C. de appella. &
 Alex. in a. Idi. ad Bar. in l. si postu-
 lauerit. ff. de adul. ¶ Litorum
 autem Apostolorum plures sunt
 species: quas omnes, enumerat
 Spec. in tertia parte Spec. in tit.
 de appel. §. sequitur. per totum.
 Sed quantum ad materiam no-
 stram tres tantū species sunt in
 frequentiori vsu: videlicet, Apo-
 stoli dimissorii: & isti dicuntur
 quando iudex admittit appella-
 tionē, & scribit literas dimisso-
 rias: cum quibus dimittit appel-
 lātem iudici ad quem. ille literæ
 significantes, quod admisit ap-
 pellationem, dicuntur Apostoli
 dimissorii. de quibus loquitur l.
 j. ff. de libel. dim. & c. ab eo. de
 app. lib. vj. & c. ab eo. ij. q. vj. Alii
 dicuntur Apostoli refutatorii: vt
 quando iudex à quo, non vult
 admittere appellationem, tunc
 scribit literas significātes quali-
 ter refutauit & non admisit ap-
 pellationem, & de istis loquitur
 text.

sex. in l. fi. §. in refutatoriis. C. de app. Alii dicunt Apostoli reuerentiales: ut quando appellatio non erat admittenda, sed iudex eam admisit ob reuerentiam superioris. de quib. habetur in l. eos. §. sup. his. C. de app. & in c. cordi. de appel. libr. vj. & de istis tribus speciebus Apostolorum, vide Card. Alex. in c. vt debet. col. xxj in fin. & seq. de appel. & Spec. plenè in d. §. sequitur. ubi ponit formam omnium iudiciorum Apostolorum. & vide Abba. in c. bonæ. col. ii. vers. quinta differe^{ntia}, &c. de appella. ¶ Vnde autem dicatur Apostoli? dic ab ~~ap~~, quod est supra. & ~~ma~~, id est missio: quasi literæ missæ ad superiorem. ita declarat Card. in d. clem. quauis. in princ. in ij. quæstio. de appel. & vide glo. in ²¹⁵ vers. petat. in d. c. cordi. ¶ An autem in appellatiōe extrajudiciali debeant peti Apostoli? gl. in d. c. cordi. in vers. vel extrā. videtur tenere quod nō, sed gl. in c. vt super. in versicu. ille iudex. de appe. libr. vj. tenet, quod debent peti sub cōditione, scilicet, si est q̄ illos dare possit. Super hoc concludo, quod quando appellatur à iudice extrajudicialiter procedente. semper debent peti Apostoli: quia est, qui illos dare possit, scilicet iudex. sed quando appellatur à parte, non puto quod sit necessarium illos petere: quia nō est q̄ illos det. Tamen tutius est, quod tūc petantur sub illa cōditione: ut

dicat glo. in d. c. vt super. & ita tenet Philip. in c. bonæ. co. vj. in fi. vers. vj. requiritur, &c. de appel. & ibi etiam sentit Abb. in secundā col. in quarta & quinta differe^{ntia}. ¶ Sequitur modò vide re de tertio tēpore: scilicet prosequendi appellationem. super quo scias, q̄ est varietas inter ius commune & ius constitutum: nam de iure communi appellans post interpositā appellationem, habet vnūq̄ annū ad prosequendum coram iudice ad quē: & istud appellatur primum fatale, & si est impeditus. habet ex causa secundum fatale: ut est tex. in auth. ei, qui appellat. C. de temp. appel. & habetur in c. ex ratione. de appel. & est tex. in clemen. sicut. de appel. ubi dicitur hoc procedere tam in appellatione iudiciali, quā in extrajudiciali. Si verò etiam in secūdo fatali fuit impeditus, solet ei dari etiā tertius annus ex iustissima tamē causa & iudo impedimento. ut probatur in d. c. ex ratioe. & ibi Card. & no. Spec. in tit. de appel. §. nunc breuiter. ver. præmissa. Quod tamē intellige quā de in toto secundo anno fuisset impeditus, alias restituitur sibi non annus integer, sed tantum tempus, infra quātū durauit impedimentum. ita declarat Abb. in d. c. ex ratione. in quarta colum. & istud tēpus quod datur post secundū fatale, datur solū per viam restitutionis in integrum, & non ipso iure, sed primus &

secundus annus datur ipso iure
à lege secundum Innoc. Abb. &
docto. in dicto capi. ex ratione.
& glo. & Bart. & docto. in dicta
authenti. ei. qui appellat. sed de
iure cōstitū. Regni est additum
illud plus: quia post interpoli-
tam appellationem dantur quin-
quaginta dies appellanti, infra
quos debet recipere Apostolos
& presentare processum coram
iudice ad quem, & facere citari
partem, & licentiatus recedere.
aliis appellatio esset deserta.
hæc omnia probantur in cōsti.
appellationum tempora. & ibi
Andr. de yser. Deinde in ante
presentato processu & facta ci-
tatione partis, infra quinquagin-
ta dies, habet appellans primū
fatiale, & sic primum annum, ser-
uata forma iuris communis: quia
cōsti. regni nō corrigit fatalia,
sed solum interponit illud tem-
pus quinquaginta dierum. Ve-
rum est sciendum, quod fatalia
incipiunt currere à die interpo-
sitæ appellationis: vt est tex. in di-
cta clemē. licet. de appel. & not.
Abb. in dicto c. ex ratione. in pri-
mo nota. vnde per hoc dico, quod
illi quinquaginta dies interpo-
siti per cōstitū, includuntur. & sic
à die interpositæ appellationis,
etiam hodie in regno currit an-
nus ad prosequendum: cum in
hoc iura communia non repe-
riantur correctæ: arg. l. sancimus.
218 C. de test. ¶ Ita autem obser-
uantia de quinquaginta diebus
procederet solum in Regno in

curia seculari: quia Rex qui fuit
author illius cōstitū. non potuit
imponere legem ecclesiæ & ec-
clesiasticis personis: per ea, quæ
plenè habentur per Abb. & Fel.
in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de
cōsti. vnde in curia ecclesiastica
seruaretur mera dispositio cle.
sicut. & cle. quauis. de appel. sci-
licet, vt Apostoli infra xxx. dies;
& prosecutio fiat infra annum à
die appellationis, & scilicet impe-
dimēto, datur secundus annus.
219 ¶ Sed iuxta hoc queritur, an
sit necesse, quod appellas prote-
stetur de impedimento, ad hoc
vt restituarur sibi tēpus in hoc
vera conclusio est, quod si stat
per iudicem, debet prestari, &
non sufficit vna protestatio: sed
debet pluries prestari. ita dicit
Alexand. in cōsti. xix. columna
secunda. in primo volumine. &
ponunt docto. in l. properadū.
§ si autem vtraque. C. de iudi.
& Baldus in dicto ca. ex ratioe,
in fi. Si verò impeditur alio im-
pedimento, quam facto iudicis,
non requiritur de necessitate
prestatio, sed sufficit quod post
eā impedimentum probetur.
Cautius tamē est, quod semper
protestetur de impedimēto: ta-
pulchrè distinguit Philip. in di-
cto c. ex ratione. col. iiii. in fi. &
seq. versū. sed dubitatur ad hoc,
& c. & ita intelligitur gloss. in ca.
cupientes. §. quod si p. viginti.
& ibi Gemi. & Pet. de Ancha. de
elect. libr. vj. & Bartolin. l. j. §.
dies. ff. quando appel. sit. & vide
omnino

omnino Card. in dicto c. ex ra.
 120 tione. in iij. colum. ¶ Vlti-
 rius super ista quaestio. dubita-
 tur, vtrum elapso primo anno
 possit iudex inditincte senten-
 tia exequi tanquam appellatione
 deserta, si non cōstat aliter sibi
 de impedimento. Doct. cōmu-
 niter tenent q. nō, q. si non sit
 lapsus biennium, iudex nō po-
 test exequi: quia sententia non
 cōfirmatur ex solo lapsu primi
 anni, nisi etiam labatur secundus
 annus. dicit rex. in d. authen. ei,
 qui appel. & ita expresse tenet
 ibi Bart. in lin. & idem Bart. in l.
 j. in fi. ff. nil no. app. p. d. & Bal.
 in l. eos. in prin. col. ij. vers. scias
 tamen, & c. de app. & Phil. in
 d. c. ex ratione. col. xxij. vers.
 secundo queritur & c. nam secu-
 dum Baldum in d. l. eos. elapso
 primo anno, est dubium propter
 impedimenta, quae potuer-
 unt interuenire, & sic solus la-
 pus primi anni nō clarificat iu-
 dicem de desertione, nisi labat-
 ur etiam secundus. ¶ Et licet ista
 opin. videatur esse magis com-
 munis: tamen mihi videtur, q.
 ita simpliciter intellecta nō pro-
 cedat: & primò pondero, quod
 lex non dat secundū annum ap-
 pellanti simpliciter: sed condi-
 tionatiuē, scilicet existēte iusta
 causa impedimēti. ita dicit text.
 in dicta authen. ei, qui appellat.
 Ergo intentio legislatoris fuit,
 quod in primo anno appella-
 tio sit deserta, si non phatur de
 iusta causa habendi secū lū ar-

num, scilicet de impedimento.
 Cum ergo impedimentum con-
 sistat in facto, oportet probari
 per eū qui se fundat in illo, per
 ea, quae habentur in l. ij. ff. si quis
 cau. & per Bart. in l. hoc iure. ff.
 de verbo. obli. Si ergo non ap-
 paret de impedimēto, iudex ha-
 bet suam intentionē fundatam
 ex lapsu primi anni: unde pote-
 rit sententiam exequi non expe-
 ctato lapsu secundi anni. Et per
 hoc non videtur obitare illud,
 quod dicit Bal. in dicta l. eos. sci-
 licet, q. in primo anno est du-
 bium propter impedimēta, quae
 poterūt accidere: quia hoc esset
 praesumere impedimentum, vbi
 non probatur, quod est contra
 omnia iura: cum impe dimētum
 sit facti, & facta non praesumun-
 tur, nisi probentur. l. in bello. §.
 facta. ff. de capti. & c. j. de cōsti.
 lib. vj. & not. Pet. Phil. Corne. in
 consilio clxxxj. col. viij. in lite-
 ra r. in secundo volumine. ¶ Se-
 cundò pondero ordinem legis
 quae primò dat primū annum,
 & postea ex causa dat secundū:
 nam si opinio illorū, qui tenēt
 esse necesse labi biennium, esset
 vera, iste ordo fuisset frustrato-
 rius: quia debuisset dicere lex,
 quod appellanti datur biennium
 ad prosequendū: quo elapso
 appellatio efficiatur deserta, &
 non oportebat dari primū an-
 num, & postea secundum: & lex
 nihil operatur frustra. §. quib.
 221 in prima cōsti. ¶ Tercio pon-
 dero, quia lex appellat primū
 annum.

annum, primum fatale, & secundum annu, secundum fatale: ut est tex. & ibi glo. in l. ij. in princ. C. de temp. appel. & dicitur ista fatalia, à fato, id est morte: quia sicut mors extinguit hominē, ita lapsus fatalium seu unuscuiusque fatalis extinguit appellationem. ita declarat Abb. in d. c. ex ratione, colū. iij. & sentit gl. in d. l. ij. in princ. & Bald. in l. fin. in princip. in ij. colum. vers. modo reitar. & c. C. de temp. appel. Si enim primus annus non extingueret appellationē, non diceretur fatale: sed quia lex ita appellat fatale, primum annū, sicut secundū: quod patet ex tex. in dicta l. secunda. in principi. que dicit tempora fataliū, & c. & sic loquitur in numero plurali de pluribus fatalibus. Ergo ita extinguit appellationē lapsus primi anni, non dato impedimento: sicut lapsus secundi anni. adde Philip. in dicto cap. ex ratione. colum. ij. ¶ Quarto pro hoc do text. formalem in dicta cle. sicut. de app. cui nō puto posse dari rectum responsū. nam ibi clarē dicitur, quod per lapsum anni appellatio debet cēseri de ferra cessante isto impedimento: ergo nō est opus expectare biennium, quādo nō liquet de impedimento. ¶ Quinto pōde. fo tex. in l. fin. §. illud. C. de temp. appellatio. qui expressē sentit, quod elapso anno, & sic primo fatali, mandatur sententia executioni, nisi appellans do-

ceat de impedimento. ¶ Sexto ad hoc pondero dictum Bal. in dicto cap. ex ratione. colū. ij. in fin. vbi dicit, quod appellās debet esse diligēs in primo anno, diligentior in secundo, & diligentissimus in tertio. Si ergo requiritur diligētia in primo anno, sequitur quod si fuit negligens sine aliquo impedimēto, appellatio remanet deserta. & hanc opi. tenent Innoc. Anton. de Bu. & Imo. in dicto cap. ex ratioe. & Ang. in cōsil. cccix. vbi dicit, q̄ ista opinio est vera sicut euangelium. ¶ Septimō, ad idē adduco text. in c. cum sit Romana. de appel. vbi est text. clarus, quod appellāri datur annus ad prosequēdum, & ex iusta & necessaria causa, scilicet impedimenti, datur biennium. Ergo sequitur, quod vbi nō apparet iusta & necessaria causa, non datur biennium. unde sequitur, quod iudex potest sententiā exequi elapso anno, si non cōstat de impedimento. & hoc videtur sentire Barro. in authent. itē si appellatione. C. de appella. vbi ponderat impedimētum primi anni: ut detur secundus. ¶ Octauo pondero, quia omnes doct. communiter in dicto c. ex ratione. & in dicta authent. ei qui appellat. concludunt, quod quādo stat per iudicem, debet appellans in primo anno protestari. ad quid ergo requiritur ista protestatio, si nō diceremus, q̄ elapso anno appellat

pellatio sit deserta: certè frustra
 fieret, si in omnem euentum da
 retur bienniu. Et sic per istas ra
 tiones & iura cōcludo, quòd si
 elapso primo anno non cōstat
 de aliquo impedimento: nec ap
 pareat aliqua p̄tlatio, intētio
 iudicis est fundata ipso iure in
 exequendo. vnde poterit sentē
 tiam exequi: per d. cle. sicut, tan
 223 quā appellatione deserta. * Fa
 teor tamē, quòd antè quā exe
 quatur, debet citare appellantē
 ad dicendū quare sententia exe
 cutioni mādari nō debeat, quia
 posset pars citata docere de im
 pedimento, & sic daretur sibi se
 cundus annus, aliās si non do
 cet. poterit exequi. Et q̄ debeat
 pars citari super executione fa
 cienda, tenet Barto. in l. j. in fin.
 ff. nil no. appel. pend. & Alex. in
 l. p̄fēs. colū. fi. ff. de re iudica.
 & Abb in c. ex ratiōe. col. fi. vbi
 tenet in effectu istam opin. quā
 modò tenui, scilicet quòd ela
 pso primo anno iudex potest
 exequi, parte tamen citata. Idē,
 scilicet q̄ debeat pars citari, te
 net Bald. in l. si contra. C. de ap
 pel. & Bal. in l. ij. in fi. C. de tem
 p. app. vbi dicit esse ibi text. ad
 hoc meliorem de iure. & Phil.
 in d. ca. ex ratione. colum. xxiij.
 versio. quartò queritur, &c. ¶ Ex
 p̄dictis ergo habes declara
 tos tres terminos, qui cōsiderā
 tur in appellatione, & remanet
 conclusio, q̄ vltimus terminus,
 scilicet prosequendi, est vnus
 anni, vel duorum annorū, stāte

224 impedimēto. ¶ Limita tamē
 hoc, nisi iudex a quo, statuerit
 breviorē terminum ad prose
 quendum: quia eo elapso remā
 net appellatio deserta, & potest
 sententiam exequi. vt c. cū sit
 Romana. & c. personas. & ibi
 Phi. & doc. de appel. & dixi ple
 nē sup̄rà in p̄cedenti quāst.
 principali. in xj. fallentia. & sic
 non est necesse nunc expectare
 225 lapsum anni vel biennij. ¶ Se
 cūdo limita, nisi de voluntate
 partium fuisset prorogatus ter
 minus prosequendi appellatio
 nem: quia tunc potest durare vl
 tra biennium prout partibus pla
 cuerit: quia iste terminus pro
 quendi appellationē, potest cō
 sensu partium prorogari: & etiā
 breuiari, secundum Baldum in
 l. si. §. si. col. j. C. de tēp. appel.
 & ibi etiam Bartol. idem vide
 tur tenere Alex. in l. prop̄erā
 dum. in princ. C. de iudic. & Ale
 xand. in addi. & Bar. in aūthen
 ti. ei, qui appellat. C. de temp.
 appel. & ibi etiam Bal. in fin. cō
 lum. & Philip. in ca. ex rationē.
 colum. v. in fin. versio. sed dubi
 ratio est, & c. de appel. & ibi etiā
 Fely. in ij. colū. pro hoc est tex.
 quem ponderat Bald. ad hoc in
 l. q̄ si nolit. §. si quid ita. ff. dē
 adil. edict. vbi de consensu par
 tium potest prorogari tempus
 redhibitoriz: quod est legale.
 Sed contrarium tenet Barto. in
 aūthē. si tamen. C. de temp. ap
 pel. vbi dicit, q̄ tacitè per viam
 cōpromissi potest elongari tē
 pus

pup: sed expressè prorogari nō potest: sicut nō potest prorogari tempus instantiæ primæ causæ: vt est glo. Bart. & communiter docto. in l. properandum. in prin. C. de iudi. & Ludo. Ro. in consi. clxxiij. in fin. & hanc contrariam partem tenet Io. And. in addi. Spec. in tit. de appel. §. nunc breuiter. ver. licet autem. in addi. magna. circa si. & Abb. in d. c. ex ratione. colū. iij. & Ludo. Roma. in l. ij. ff. de re iudi. & Card. Alex. in d. c. ex ratione. tot. xv. vers. quartadecima est quæstio, & c. vbi se inuoluit, & nesciuit decidere. ¶ In ista tamē varietate mihi plus placet prima opinio, scilicet, quod possit tempus exercitæ appellatiōis prorogari per expressum consensum partium: quam opin. tenet etiam Cyn. in d. auth. ei, qui appellat. & istā partem firmo per tex. in l. si. §. si. C. de temp. app. vbi dicit text. quod possunt partes pacisci, quod nullum fatale seruetur in appellatione: ergo clare patet, quod per pactū partium possunt alterari, & tolli fatalia iuris. Si ergo possunt partes prosequi appellationem sine fatalibus, sequitur quod possunt ipsa elongare, vel breuiare ad eorū libitū. hoc enim patet ad sensum: quod si in appellatione non seruantur fatalia, potest durare vteriori tempore de consensu partium, & ita tenet ibi Bartol. ¶ Secundo, moueor per tex. in d. l. quandiu. de appel. vbi

dicatur, quod nō currit tempus appellanti, quando de consensu expresso ipsarum partium prosecutio appellationis differtur: ergo possunt facere partes per eorum pactum, quod fatalia nō currant. Et licet tenentes contrarium, respondeāt ad illum text. quod loquitur de suspensione & non de prorogatione: prout dicit Abb. in d. c. ex ratione. colū. iij. ego nō video in effectu, quæ differentia resultat inter suspendere & prorogare, cum vtroque casu habeatur idē effectus: put inferius dicā. ¶ Tertiō, moueor per tex. in d. l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de edil. edi. vbi partes per pactū possunt prorogare tempus legale, vt dret in perpetuum. ¶ Quarto adduco tex. in c. in causis. de offi. deleg. vbi tertio m^o datus in rescripto delegatorio, infra quæ causa debebat finiri, potest de consensu partium prorogari, & sic possunt partes prorogare iurisdictionem, quæ certo tempore finiri debebat. ¶ Quinto considero, quod oēs doct. tenentes contrariam partem, fundāt se super duobus fundamentis. Primum est, arguēdo à simili, de instantia primæ causæ, vt sicut illa nō potest prorogari, vt uot. in d. l. properandum. in prin. C. de iudi. ita etiam non potest prorogari instantia appellationis. Secundum est, quia ista tempora respiciunt publica utilitatem, vt citius lites finiantur, vnde nō possunt prorogari per partes

partes in præiudicium reipublice: vt dicit Abb. in d. c. ex ratione. **126** ne. col. ij. ¶ Ego aut volēs sustinere opin. quam tenui, tollo de facili ista duo fundamenta: quibus sublatīs corrūit opinio contraria: & tātō magis elucescit illa, quam teneo. Et primum fundamentum: quod sit à simili tollō per bonam instantiam: iuxta nō. per glo. in c. sicut vgeri. j. q. j. nā instantia causę principalis nō est aliquo modo prorogabilis nec tacitē nec expresse per partes: adeō q̄ etiā per compromissum nō suspenditur. secundū Abb. in c. p. col. vj. & ibi etiā Felyn. in v. col. versū. tertia declaratio, & c. de iudi. & plenius per Maria. Soc. in d. c. p. in xvj. argumēto. & per Soc. in consi. xxxj. col. iij. in j. vol. & Petr. de anch. in consi. cclxxiiij. & Philipp. in d. c. ex ratione. colum. vj. vers. secundō queritur. & tamen instantia causę appellationis, prorogatur & suspenditur per compromissum: vt d. clem. quandiu. & d. authent. si tamen. C. de tempo. appell. ergo non est bonum arguere ab vna instantia, ad aliā.

227 ¶ Ad secundū fundamentum inquantū consideratur publicatilitas, dico q̄ si hoc esset in cōsideratione, minimē deberet per cōpromissum suspēdi: quia possent partes millies compromittendo facere quōd nunquā labātūr fatalia: & sic lites essent immortales, & offenderetur publica utilitas: sed quia lex hoc

non considerauit in instantia appellationis: ex quo permittit illam suspendi per cōpromissum: vt d. clem. quādiu. ergo istud præiudicium publicatilitatis, non fuit in cōsideratione in tempore appellationis: sicut in tempore principalis causę. Et ratio diuersitatis est. quā ponit Abb. in d. c. p. colū. vj. de iudi. vbi dicit, quōd maius præiudiciū partiū vertitur in causā appellationis, quā in causā principalī: quia perempta instantia principalis causę, pereunt solū acta: & nō permittitur ius partis. sed perempta instantia appellationis, perit tota causa: vt in de. si appellationem. de app. & not. Bar. in l. pendente. C. de tempo. in integ. resti. & Barto. in authent. item, si appellationem. in fi. C. de tempo. appel. Et ideo, quā agitur de maiori præiudicio, iura tollerant, quōd illa instantia possit per partes suspendi & prorogari. Et ex his remanent elisa fundamenta. tenentium contrariam partem.

¶ Superest modo respondere ad duo iura, quę pōderant tenētes dictam partem: videlicet, ad c. oblatā. de app. ibi sed ne valeat, prorogari & c. ad l. nemo. C. de tempo. ap. Et primō ad c. oblatā. dico, quōd si rectē ponderetur, in actio summi Pontificis ibi fuit, habendo respectū ad iudicem: nā cōcessit iudici, quōd possit breuiare terminum appellationis: vt ibi. & cap. personas. eodem tit.

dem titulo. sed non concessit, quod possit ipsum elōgare sine partium consensu. & ita illum text. declarat ibi glo. in versicu. prorogari. quāz dicit, nisi ex iusta causa, vt in c. ex ratione & c. vn. de sentit, quod tex ille loquitur de iudice, qui ex iusta causa, scilicet impedimēti. prorogat tēp^o appellationis: & ita loquitur d. c. ex ratione. allegatum ibi per glos. quāz debet intelligi secundum tex. quem allegat. secundū Bartolum in l. non solum. §. si li berationis verbo. ff. de liber. lega. Nos autem loquimur, quando ambo litigātes de cōmuni consensu volunt prorogare. quod facere possunt: per 228 d. clem. quandiu. ¶ Ad l. nemo. respondeo, quod nō loquitur de prorogatione: sed de reparatione. quē fit finitō tēpore: vnde vult illa lex, q̄ transactis fatalibus nemo potest impetrare reparationē temporis. postquam appellatio remāsit deserta. Nos autem loquimur de prorogatione. quāz fit durante tempore. l. sed si manente. ff. de precat. & ita expressē colligitur ex iex. in d. l. nemo. qui facit exprefam mentionem de repetitio. ne. & ita ibi illum text. intelligit Paulus de castro. & est de mēte 329 Bart. ibi in primo not. ¶ Ex prædictis ergo remanet defenlata ista conclusio, quod partes possunt prorogare de cōmuni cōsensu tempora appellationis prosequenda: & hanc opi. tenet

Archid. in c. anteriorū. ij. q. vj. & Frac. de are. in c. pe. de indi & licet Fel. in d. c. pe. in vj. col. tene rit cōtrariū, per d. l. nemo. cui di cit non posse respōderi: tamen satis patet illud responsum ex prædictis: & cōtrariū & melius tenuit idē Fel. in d. c. ex ratioe. vbi ponderat rationē, quam superius attigi succinctē, scilicet, quod nō possit dari recta differētia inter suspendere & prorogare: quia ita potest effici immortalis lis, suspendendo sicut prorogando: & miror quare doctores ita elaborarunt in faciendo huiusmodi differētiā, cū nullius sit effectus: imō rectē cōsiderando facilius admitti deberet prorogatio, quā suspensio per ea, quā dicit gl. in authē. si tamen. C. de tem. ap. quāz dicit, quod non currit tempus ei, qui semper litigat. Sic ergo prorogantes semper litigant: vnde facilius debent sibi tēpora indulgeri: sed suspēdentes vidētur in lite supersedere: vnde videntur negligere: & tāto min^o deberet eis concedi terminus, per d. l. nemo. quāz vult q̄ appellantes debent vigilare. vnde illud quod ponderat Abb. in d. c. ex ratioe. colū. iij. ego retorqueo contra ipsum. & si aliter diceremus, q̄ esset permilla suspensio & nō prorogatio, lex esset imposita verbis, & nō reb^o. cōtra l. ij. in fi. C. commu. de leg. quia de facili inueniretur via, q̄ idē induceret. 230 quod prorogatio. ¶ Et pre-

*Ad tenet Nicol. Graun. in addicta
de par. nōst. lib. 2. c. iij. nō si vbi
de iur. opin. regius. Jafred. hanc q. 70*

dicta procedunt in temporibus
prosequendi appellationem, se-
cus est in tempore appellandi,
scilicet decē dierū: quia tale tē-
pus non potest vllō modo nec
per iudicē nec per partes pro-
rogari tacite nec expresse: nec etiā
per viam cōpromissi, vt est glo.
in auth. offeratur. C. de litis con-
te. & Phil. in d. c. ex ratione. col.
vj. ver. tertio queritur & c. & Bal.
in auth. hodie. col. ij. ver. quarto,
quid si est appellatū & c. C. de ap-
pel. vbi plus dicit Bal. quod etiā si
lata esset sententia in causa ap-
pellationis interposita, post decē
dies de consensu partiū, non va-
let. Idem tenet Bald. in d. auth. ei
qui appellat. col. fin. vers. quarto
nūquid & c. & ibi etiam Alex. in
addi. ad Bar. & Abb. in consil. lxx-
vij. colū. ij. in ij. vol. & Car. in cle.
quandiu. in v. q. de app. & Fel. in
d. c. pen. col. v. in fin. ver. secunda
231 declaratio. & c. de iud. ¶ *Ter-
tio principaliter limita, nisi par-
tes durante appellatione cōpro-
miserint causam penes arbitros:
quia durante compromisso non
currunt fatalia: & sic tempora
appellationis possunt durare vlt-
ra biennium. tex. est in d. clemē.
quandiu. & in auth. si tamen. C.
de tempo. appel. & patet ex his,
quæ proximē dixi in preceden-
ti limitatione. Quod tamen in-
telligi, quando est factum com-
promissum in arbitros. Secus si
in arbitratōres: quia tunc non
suspenditur instantia appellatio-
nis, secundum Petr. de Anch. in

consil. cclxxxiii. & ibi ad h. mae
rationē. ¶ *Vltimo, quia sup-
rius dixi, quod in Regno primum
tempus prosequendi, est quin-
quaginta dierum, per consil. ap-
pellationū tempora. quarto an
istud tempus quinquaginta die-
rum, seruetur etiam quando ap-
pellatur ab interlocutoria? Dic-
q. non: quia dicta consil. regni,
loquitur præcisē de appellatio-
ne à diffinitiva, dum dicit appel-
lationum tempora, per quas dif-
finitivæ sententiæ suspenduntur
& c. & sic intentio legislatoris
est ibi limitare tempora appel-
lationum à diffinitivis sententiis:
vnde non extenditur ad interlo-
cutorias: & nulla fuit alia ratio,
nisi quia interlocutoria non su-
spenduntur per appellationem:
vt in c. non solum. de appel. lib.
vj. & per Bartol. in l. iij. ff. de ap-
pel. recip. Et intentio illius con-
stitit. fuit limitare tempora illarum
appellationum, quæ suspendunt
sententias: ad hoc vt magis vigi-
let appellans in expediendo cau-
sam citius: ne ita diutius in su-
spenso remaneat: iuxta l. nemo.
C. de tēp. app. sed quando appel-
latur ab interlocutoria: quia iudex
potest procedere, non obstante
appellatione: ideo non fuit opus
limitare ista tempora: vnde tunc
staremus dispositioni iuris com-
munis; scilicet, vt peti debeant
apostoli intra triginta dies: &
prosequutio fiat per annum vel
biennium: iuxta dispositionem
c. cum sit Romana. de app. & au-

then. ei qui appellat. C. de tēpo. appell. in casu tamen, in quo per. mittitur de iure civili appellari ab interlocutoria, vt quando habet vim diffinitiuā, quo casu appellatio suspendit sententiam: vt fuit dictum suprà in q. præcedenti principali: tunc haberet locum dicta constit. ex identitate rationis. & ita etiā tenet Matth. de Affil. in d. const. appellationū tempora. col. vij. in fi. ver. sed hic
 233 quæro &c. ¶ Scias etiam in hac materia, vnam correctionē seu limitationem iuris communis in Regno: nam de iure communi si appellās non prosequitur causam, nō potest appellatus statim illam prosequi: nisi in fine anni vel biennij, scilicet cū vnus tantum mēsis superest de anno vel biennio: quia antē posset dicere appellans: ego volo gaudere de tempore mihi à iure concessio. & de hoc est tex. in d. authen. ei qui appellat. & ibi Barto. Ang. & doct. & Abb. Phil. & Card. plenē in c. oblatā. de appel. sed hodie in Regno est prouisum per ritum magnæ curiæ in nu. 9. & incipit, item, si appellans. quod si appellans nō prosequitur causam infra mensem post præsentatum processum, potest appellatus cōparere, & prosequi elapso mense: & sic nō est opus expectare finem anni vel biennij.
 234 ¶ Plus etiam est cautū in Regno, quod in causa appellationis nō requiritur libellus nec litis contestatio, sed incipit ipsa causa

ab apertura processus. ita de hoc est ritus magnæ curiæ in nu. 52. incipiens, itē, in eisdē curiis, &c. & alius ritus, in nume. 127. incipiens, item, in curia ipsa &c. & alius in nume. 141. incipiens, itē, quod causa &c. & alius in nume. 155. incipiens, item, in appellationum causis &c.

QVARTO, principaliter sequendo ordinem præpositum,
 235 * quæro, à quibus iudicibus, & à quibus actibus appellari possit? ista q. habet duo membra. Primum est à quibus iudicibus potest appellari. Secundū est, à quibus causis & actibus appelletur. super primo facias regulā affirmatiuā: scilicet, quod regulariter ab omnibus iudicibus tā delegatis, quā ordinariis potest appellari. c. omnis. &c. ad Romanam. ij. q. vj. & not. Spec. in tit. de appel. §. videndum. in prin. Non enim facit iudici iniuriā is, qui ab eius sententia appellat. l. & in
 236 maioribus. C. de app. * Cū enim appellatio sit quedam defensio, quæ datur oppressis contra iniuriā iudicis. l. j. ff. de appel. & d. c. ad Romanā. debet regulariter omnibus censerī permissa. Et q. sit defensio, est text. in c. cū speciali. §. portō. de appel. & tenet Soci. in consil. cxv. col. iij. in ij. vol. ¶ Itā regulam limita primō, quando est lata sententia à principe non recognoscere superiore: quia ab eius sententia nō appellatur. tex. est in l. j. ff. à qui. app. non li. & in c. cūcta per

per mundū. ix. q. iij. vbi loquitur
de sentētia Papæ. hinc dicit And.
de Yler. in c. imperialem. §. præ-
terea si inter duos. colū. vj. in fin.
de prohi. feud. alie. per Feder. q.
hoc habet locum non solum in
sententia imperatoris, vel Papæ,
sed etiā cuiuslibet regis non re-
cognoscentis superiorem* prout
est Rex Siciliæ, qui dicitur mo-
narcha, secundum eū. ¶* Secū-
dō limita non procedere in sen-
tentia lata à præfecto prætorio:
quia ab ea nō appellatur. l. præ-
fecti. ff. de min. & l. j. §. his cuna-
bulis. ff. de offic. præfec. præto. &
l. j. C. de sen. præfe. præto. ¶* Ter-
tiō limita non procedere in sen-
tentia lata in sacro regio consi-
lio: quia ab ea non appellatur: ex
quo censetur sententia regis: nā
fertur sub nomine regis maie-
statis: & ita seruatur in Regno:
quia à sentētia sacri consilij non
appellatur: sed tantum reclama-
tur seu supplicatur, & non retar-
datur executio: iuxta ea, quæ ha-
bentur in auth. quæ supplicatio.
C. de prec. impe. offe. & dixi ple-
nē suprā in præambulis huius
tract. de appel. ¶* & quod senten-
tiæ sacri consilij habeant vim le-
gis, quia proferuntur sub nomi-
ne regis maiestatis in Regno,
traditur in decis. cccxxxij. in fin.
cōs. Neap. & per Bal. in l. si. C. de
legi. & Host. & Ant. de Bu. in c. cū
Bertoldus. de re iud. & quod nō
retardetur executio, præstata ta-
men satisfactione in casu retra-
ctionis: habetur plenē in decis.

ccxxj. consil. Neap. & dixi suprā
in præambulis huius partis de
appel. in versic. supplicatio. Hoc
potest comprobari: * quia isti
domini in consil. æquiparantur
senatoribus, à quorum senten-
tia non appellatur, secundū Spe.
in titu. de appel. §. videndum. &
est tex. in l. j. ff. à quib. appel. non
licet. ¶* Quarto limita nō pro-
cedere in sententia lata à Duce
Venetiæ: quia ab ea non ap-
pellatur, secundum Cyn. in l. fin.
C. de peti. hæred. & in l. fin. C. de
don. inter vir. & vxor. & ratio po-
test esse: quia non recognoscit
superiorem. ¶* Quinto limita
nō procedere in sentētia lata ab
episcopo: cuius iurisdicctio fuit
prorogata: quia ab ea nō appel-
latur. Casus est singu. in l. episco-
pale. C. de episco. audi. & in hoc
episcopus æquiparatur præfec-
to prætorio, secundum Bal. ibi,
& est speciale in episcopo: * quia
secus est in alio indice proroga-
gato, vel dato de communi consen-
su. partium: quia potest ab e-
ius sententia appellari. l. ex consen-
su. in prin. & ibi Bar. ff. de ap-
pel. & Spec. in tit. de compe. iud.
ade. §. j. versic. sed an à sententia.
& versic. sed ad quē. & gl. in c. su-
per quæstionū. §. verum. in versic.
assensu. de offic. deleg. vbi dicitur,
q. talis iudex nō potest recusari
vt suspectus, sed bene potest ab
eius sententia appellari. & Ludo.
Ro. in cōs. cccxxvij. col. pe. in fin.
¶* Sexto limita nō procedere
in sententia sortis seu fortunæ,

ut quādo sit aliqua diuifio iudicio fortis: quia a tali fentētia nō appellatur, fecundū Bald. in l. fin. in prin. **C. commu. de leg. & Philip. in rub. de app. colū. iij. & Pet. Phi. Cor. in consi. cxliij. in fin. in**
247 iij. volu. *Item, non potest peti reftitutio in integrum aduersus iudicium fortis: quod vulgō dicitur, per loſcas: ita tenet Bald. in l. ait p̄rator. §. fin. ff. de mino.
248 ¶ ***Septimō limita non procedere**, quando iudex est merus executor: quia ab executione facti non appellatur. l. ab execute-
 re. & ibi Barto. ff. de appel. & l. ab executione. **C. quo. app. non recip.** Quod tamen intellige, niſi modum excedat: quia tunc potest appellari, & debet exprimi cauſa in appellatione, ſecundum Bart. in d. l. ab executeore. & vide multas alias fallentias, in quibus potest appellari ab executeore, quas cumulat Spec. in tit. de ap-
249 pel. §. in quibus. ver. v. * An autem appellari poſſit a pronuntia de exequēdo? Bar. in d. l. ab executione. tenet q̄ ſic. ſed in d. l. ab executeore. ſentit contrarium. & hanc contrariam partē, ſcilicet, q̄ etiam a pronuntia de exequendo, nō appellatur tenet Pet. Phi. Cor. in conſi. lxxj. colū. iij. in litera v. in j. volu. vbi dicit hanc eſſe communē opin. & plures allegat pro iſta parte: pro qua etiam adducit rationem: quia prohibito vno, cenſetur prohibitor omne id, per quod peruenitur ad illud.
250 ¶ ***Octauō limita nō procede-**

re in ſententia arbitri: quia ab arbitro non appellatur: ſed eius ſententia pareri debet metu pœna. l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arbi. & l. j. **C. de arbi. & hoc quādo pœna fuit adiecta cōpromiſſo.** Si autē nō fuſſet adiecta pœna, tunc agitur ad intereſſe, vt d. l. diē proferre. §. ſi. & not. Abb. in c. per tuas. col. ij. ver. nota, q̄ arbitriū &c. de arbi. & vide Bald. in l. ij. ff. de arb. & ratio adſignatur
251 per doct. in locis p̄xalle. quia ex ſententia arbitri non oritur actio neq; exceptio, vt d. l. ij. & ibi Bal. & doct. ſed ſolū illi pareretur metu pœna. vnde cū nō producat actionē, nō eſt neceſſe ab ea appellare, illud autē quod dixi, q̄ quando non eſt adiecta pœna, agitur ad intereſſe, habet locum, quādo cōpromiſſum eſt ſtipulatione vallatū: & non aliter: quia ſecus ſi pacto nudo, ſecundum Bar. Bal. & doct. in d. l. diem proferre. §. ſi. & hoc de iure ciuili, ſed de iure canonico agitur ad intereſſe, etiā ex pacto nudo, ſecundum Abb. in d. c. per tuas. colū. ij. in fin. ſed hodie eſt inductum, q̄ ſi compromiſſum fuit factum pacto nudo ſine ſtipulatione & ſine pœna, ſi fuit ſententia arbitri emologata expreſſe vel tacite, producit actionem poſt emologationē: & cenſetur tacite approbata ſeu emologata, quando partes tacet per decem dies, & non improbant ſententiam, nec de ea conquerruntur, etiam extraiudicialiter
 tunc

tunc enim sententia arbitri mandatur executioni post decē dies: & non potest ulterius per partē improbari. tex. est & ibi Bald. & doct. in l. cū antea. C. de arbit. & illa est lex noua. & not. Abb. in d. c. per tuas. col. iij. Nota ergo, q̄ ad hoc vt habeat locū d. l. cū antea. est necesse, q̄ cōpromissum sit factum sine stipulatione & sine pœna. & ratio est: quia vbi est stipulatio & pœna, nō est opus emologatione: quia si altera pars contrahenit, agitur ad pœnam. l. ij. C. de arbit. itē vbi est stipulatio sine pœna, minime est opus emologatione. quia agitur ad interesse, quod succedit in locum pœnæ, per text. & ibi Bal. in d. l. diem proferre. §. si.

252 quod dic, vt j. dicā. ¶ Quod tamen limita, nisi in compromisso pœnali esset apposita clausula, rato manente pacto: quia tūc ista censentur duo compromissa, vnū cum pœna, & aliud sine pœna. quo casu habet locū emologatio in compromisso, & oritur actio, per d. l. cū antea. ita tenent glō. & Bald. in d. l. ij. ff. de

253 arbi. ¶ Et per hoc infero, quod vbi esset adpositum iuramentum in cōpromisso, efficeretur emologabile per iuramentum: & produceret actionem, ex quo iuramentum habet vim illius clausulæ, rato manente pacto, secundum Barto. & communiter docto. in l. si quis maior. C. de transactio. & Anto. Corse in repeti. rub. de iureiur. in vj. priuilegio.

quod est valde norandum: quia communiter hodie in compromissis adponitur iuramentum. ¶ Sed posset in hoc aliquis dubitare: quia de iure nouissimo prohibetur adponi iuramentum in compromissis, per authent. decernimus. C. de arbit. ergo iuramentum tale non debet aliquid operari. Sed dic, quod de iure canonico est prouisum, q̄ tale iuramentum valeat & seruetur: quia seruari potest sine interitu salutis aternæ, quando compromissum est super re licita: vt est text. & ibi Abb. in ca. ij. col. iij. & in c. cū tēpore de arbi. Verū aduerte, quod Bal. in d. authent. decernimus. tenet expressē, quod ex compromisso iurato non detur actio: quia dicit quod quo ad priuilegium actionis remanet dispositio iuris civilis, ex quo actio fuit inducta de iure civili, scilicet, per dictam l. cū antea. sed quo ad censuram ecclesiasticam, vt iuramentum seruetur, statum iuri canonico. & illud dictum Bald. refert simpliciter Abb. in d. cap. ij. columna iij. Verū postea concludit, quod de iure canonico producit actio vigore iuramenti. vnde ista præcedens illatio, quam feci, sine dubio procederet in foro ecclesiastico: vbi seruatur ius canonicum: sed in foro seculari, satis dubitō, & potius putarem tenendum contrarium, per illud dictum Bald. in dicta authent. decernimus.

nam ex quo iuramentum est reprobatum à iure civili: non videtur quod in foro seculari, ubi servatur ius civile, possit iuramentum reprobatum importare clausulam, rato manente pacto. & sic producere actionem: quia quod nullum est, non potest aliquem effectum producere. Nec obstat, si diceretur, quod ubi tractatur de iuramento, statim iuri canonico in utroque foro: per ea quae no. Abb. in d. e. j. de ope. no. nun. & in c. cum cōtingat. de iureiur. quia fateor, quo ad observantiam ipsius iuramenti. & ita statim huic iuramento in utroque foro: ne iurans incidat in periculum: quia quo ad hoc, tantum cōcernitur periculum animarum. sed ad inducendum alium effectum, scilicet, actionis, quae ad hoc prodita fuit de iure civili: non est absolutum dicere, quod quo ad hoc, unumquodque ius servetur in foro suo: cum non vertatur aliquod peccatum: ut dicit Abbas in d. c. j. de oper. no. nun. hoc tamen intelligo & declaro, quando quis vellet agere de iure civili, vigore l. ne in arbitris. C. de arbit. quae induxit actionem de iure civili in compromisso iurato: & postea fuit correctata per d. authen. decernimus. sed vigore iuramenti dico, quod etiam in foro seculari possit adire iudicem, & facere compelli parrem ad observantiam iuramenti. & sic habebit intentum. ita dicit Abbas in d. c. per tuas. colū. iij. ubi ita limitat Bald. in d. authen. &

ita cum hac declaratione pertransseo. ¶ Illud autem, quod dixi, quod requiritur emologatio tacita vel expressa, ad hoc ut sententia arbitri mandetur executioni: per d. l. cum antea. limita non procedere in compromisso Iudaeorum: quia illud executioni mandatur sine alia emologatione, etiam ante decem dies elapsos. tex. est, & ibi hoc tenet Guido de Susa, in l. Iudaei. la. j. C. de Iudae. & Alexā. in addi. ad Barto. in d. l. cum antea. ¶ Item illud, quod dixi supra, quod quando est appositā stipulatio, agitur ad interesse vel ad poenam, & quod quando est emologata per lapsum decem dierum, potest executioni mandari: per d. l. cum antea. limita procedere, nisi laudum contineret rem illicitam & peccatam: quia tunc est ipso iure nullum, & ex eo non agitur, nec ad poenam nec ad interesse. Idem quando contineret manifestam iniquitatem: quia tunc contra ipsum datur exceptio doli: quae habetur instar cuiusdam appellationis. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. & talis exceptio doli, omnes ex manifesta iniquitate, impedit laudum executioni mandari, etiam post decem dies. Itē, impedit exigi poenam & interesse. Ita pulchre declarat Abbas in cap. ij. colū. si de arbit. & in c. per tuas. colū. iij. eo. tit. & Ludo. Ro. in consil. xc. & sic tunc per viam istius exceptionis potest haberi recursus ad iudicem: qui iudex cognita iniqui-

tate manifesta, poterit laudum retractare. Secus, quando non contineret iniquitatem manifestam: quia tunc non obstat aliqua exceptio, nec appellari potest. unde debet stari sententiæ arbitri, & imputatur ei, qui compromisit. ita procedit text. in d. l. diē proferre. §. stari. licet aliter dicatur in arbitramento: *quia in eo semper habet locum reductio ad arbitrium boni viri, vsq; ad xxx. annos, vt plenē dixi suprà in præambulis huius tract. de app. ver. reductio est nonus &c. quæ reductio non habet locū in sententia arbitri, vt declarat Abbas in d. ca. ij. in finalibus verbis. Ex hæc est vna de differentiis inter arbitrum & arbitratorē. quod notat: quia multi decipiuntur: putantes in omni sententia tam arbitri, quam arbitratoris habere locum reductionem ad arbitrium boni viri: quod non est verum: secundum Abb. in d. c. ij. col. fi. in 257 princi. & in fi. ¶ Ex prædictis ergo, quia materia arbitrorū est quotidiana, elicio vnā practicam sub compendio. Aut enim sumus in arbitro: aut in arbitratore. Primo casu, si quidē cōpromissum est factum pacto nudo sine iuramento & pœna, & tunc quia nullum aliud remedium potest habere locū, recurrimus ad emologationem. nam si fuit laudum approbatum expressē per partes, mādatur executioni statim, non expectaro lapsu decem dierum. Si verō expressē non fuit

emologatum, & tunc si partes non conquerrunt infra decem dies, mādatur executioni post decem dies: quia censetur tacitē emologatum: per d. l. cū antea. & ibi Bar. Bal. & docto. C. de arbit. Si verō aliqua partium contraxerit infra decē dies, & tunc non emologatur, nec producit aliquam actionē, nec mādatur executioni: quia pactum nudū non potuit aliquem effectū operari, non accedēte consensu partium expresso vel tacito. Ita expressē deciditur in d. l. cū antea. & hoc procedit de iure ciuili, & in foro seculari. Secus est de iure canonico, quia ex quo secundum illud ius pactū nudum producit actionem, vt habetur in ca. j. de pact. tunc ex tali compromisso ageretur ad interesse sine alia emologatione, secundum Abb. in d. c. per tuas. colū. ij. in fi. Si verō compromissum sit factum pacto nudo cum pœna, & tunc ex tali laudo non oritur actio: quia non habet locū emologatio, vbi est pœna: ex quo prauisio hominis facit cessare prouisionem illius l. cū antea. & quia pactū remanet nudum, & nulla lege fomentatū, non datur actio, nec ad pœnam nec ad contenta in laudo: unde erit inutile, nisi esset adposita clausula, raro manēre pacto. ita dicit Bart. in d. l. cū antea. Si verō si factum compromissum cum stipulatione & pœna, & tunc cessat dicta l. cū antea. & habet locum lex j. C. de arbit. & dicta l.

diem proferre. §. statim. quia si pars contrahentis, incidit in poenam. fallit, ubi est iniquitas manifesta, per ea, quæ supra dixi. & hanc fallentiam etiam poteris dare ad casus præcedentes: ut superius declaravi. Si vero sit factum cum stipulatione sine poena, & tunc minimè habet locum d.l. cum antea. & sic non sit emologatio, ex quo agitur ad interesse, per d.l. diem proferre. §. si. ita dicit Bar. in d.l. cum antea. Fallit similiter, ubi esset iniquitas manifesta: per supra dicta. sed Abb. in d.c. per tuas. col. iij. tenet contra Bart. scilicet, quod etiam quando compromissum fuit factum cum stipulatione sine poena, habet locum emologatio. & ita extendit dicta l. cum antea. quæ in rei veritate non loquitur de pacto nudo: sed solù providit in illis compromissis in quibus non est adposita poena: neque sunt facta ex decreto iudicis, ut adparet ex principio illius leg. unde non videtur excludere compromissa facta per stipulationem. & ita videtur, quod opi. Ab. sit magis vera. Si vero sit factum cum iuramento, stipulatione, & poena, prout communiter fieri solet, maximè hodie in Regno, quando ista compromissa sunt per notarios: nam communiter in eis adponunt stipulationem, poenâ & iuramentum, & clausulam, rato manente pacto: & alias quamplures clausulas, & tunc propter illam clausulam, rato manente pacto: di-

co, quod habet locum emologatio: per ea, quæ dicit Bar. de ista clausula in d.l. cum antea. iuncta illa opi. Abb. quam modò approbavi in d.c. per tuas. colum. iij. dum tenuit, quod d.l. cum antea. habet locum etiam in stipulatione. Itē dico, quod propter iuramentum potest adiri iudex, ut compellat partem ad observantiam iuramenti, secundum Abb. in d.c. per tuas. col. iij. ubi limitat Bald. in d. authentic. decernimus. unde concludo, quod hodie in istis compromissis ita vallatis & clausulatis habet locum d.l. cum antea. licet Bart. dicat ibi, quod rarò hodie habebit locum. Ego dico totum contrariù, quod hodie semper habebit locum: maximè, propter dictam clausulâ, quæ communiter adponitur in compromissis, & sic habemus bonam extensionem ad d.l. cum antea. per ea, quæ no. Bald. de illa clausula in l. ij. ff. de arbitrio. & superius dixi. ¶ Hoc tamen limita, nisi laudum contineret manifestam iniquitatem: quia tunc petita absolutione à iuramento, quæ de facili concedi debet in tali casu, posset opponi exceptio doli: de qua in d.l. non distinguimus. §. cum quidam. & sic reduceretur reuissio laudi per viam illius exceptionis, coram iudice: per ea, quæ superius dicta sunt. 259 ¶ Et in isto casu, quando sumus in arbitrio, non potest appellari à sententia arbitri: nec reduci ad arbitrium boni viri: nec reclamari: per d.l. j. C. de arbitrio. & d. §.

d. §. stari. nisi ubi est iniquitas manifesta, tunc opponitur exceptio, ut supra. & tenet Ludo. Ro. in cōs. xxvij. co. ij. Et licet hodie per d. l. cum antea, oriatur actio ex compromisso: tamen vera & communis conclusio Doc. est, quod etiam hodie non appellatur à sententia arbitri. ita tenet Bal. in d. l. j. C. de arbi. & Alex. & communiter post. in l. arbitro. ff. qui facit. cog. & in l. nemo potest. ff. de leg. j. licet Barto. in istis locis teneat contrarium: scilicet, quod hodie possit appellari: tamen communiter reprobat. ¶ Secundo casu principali, scilicet quando sumus in arbitratore, & tunc in eius sententia non habet locum emolatio: tacita: nisi per lapsum xxx. annorum, ut dixi supra in præambulis huius trac. de ap. vers. venio ad nonum, & ante verò dictū rēps semper potest peti reductio ad arbitrium boni viri. ita loquitur l. si societatem. §. arbitrorum. & ibi Barto. ff. pro socio. & c. quinquauallis. cum sua materia. de iureiur. & petitur dicta reductio quomodo cūq; & per quæcūq; verba sit factum compromissum, secundum Abb. & docto. in dicto c. quinquauallis.

361 ¶ Illud autem, quod dixi, quod à sententia arbitri non appellatur, limita non procedere in sententia arbitri iuris: qui eligitur ex necessitate legis vel statuti: de quo tractatur in c. suspicionis. & ibi per Abb. & docto. de offi. delega. & in l. l. C. de iudi. nam à

sententia talis arbitri potest appellari, ut est tex. in c. ab arbitris. de officio dele. lib. vj. & no. docto. in l. arbitro. ff. qui facit. cog. Et ratio est, quia isti arbitri æquiparantur iudicibus. de qua materia vide, quæ plenè dixi supra in vj dist. in quarta parte principali. ver. ij. quæro, an coram arbitro & c. ubi declaravi, quam iurisdictionem habent huiusmodi arbitri. ¶ Ex hoc sequitur, quod cum hodie per regiam prag. quæ incipit, odia. sit prouisum, quod cause inter coniunctos compromittuntur, à sententia talium arbitrorum bene possit appellari, ex quo dicuntur arbitri iuris. & in Regno est prouisum in specie super ista appellatione seu reclamatione per aliam regiam prag. quæ incipit, & si aliqua partium. qua cauetur, quod is qui sentit se grauatum per sententiam arbitri iuris, potest adire iudicem illius loci. & si quidem dicit se læsum ex dolo ipsius arbitri, ex proposito, vel re ipsa, causa reuideretur per iudicem ex eisdem actis. Si verò allegat aliunde læsionem, & tunc iudex potest admittere nouas probationes, & iustificare sententiam: ita tamen, quod causam expediat infra mensem: vel ad plus infra duos menses, & non ultra. Et si post sententiam laram per iudicem altera partium voluerit se grauare, non auditur ulterius ad impediendam executionem: sed fit executio realis, & cum effectu: præstita tamen si-

de iussoria cautione per vincen-
tem de restituendo in casu re-
tractationis, & tunc causa reui-
detur solum in sacro regio consi-
lio, vel in magna curia vicaria,
vel coram depurando ab eis, ter-
tio loco, & non in alia curia. Et
hæc omnia deciduntur in dicta
regia prag. ex qua habes limita-
tionem in Regno ad d. c. ab ar-
bitris. quo cauetur, qd ab arbi-
tris iuris, appellatur ad princi-
pem: non autem ad inferiorem:
ex quo habet iurisdictionē à le-
ge. ideo ab eis appellatur ad le-
gem animatam, vt dixi in dicta
sexta dist. Nam in Regno hoc
est correctum in arbitris inter
coniunctos electis: quia ab eis
reclamatur ad iudicem loci: & sic
263 ad inferiorem à principe. ¶ Se-
cundo limita non procedere ho-
die in Regno generaliter in o-
mnibus arbitris, etiam inter ex-
traneos electis: quia ab eis po-
test reclamari hodie ad iudicem
loci: & causa debet expediri in-
fra duos menses: post quam ex-
peditio non admittitur alia
reclamatio, nisi eo modo, quo
suprà scilicet, quia sit executio
prestata satisfactione. ita decidi-
tur in d. prag. quæ incipit, & si
aliqua &c. in finalibus verbis. vn-
de per hoc habes nouam corre-
ctionem in Regno ad l. j. C. de
arbi. & ad l. diē proferre. §. stari.
ff. de arbi. & ista omnia dicta in
hac octaua limitatione poteris
addere ad ea, quæ dixi suprà in
xiiij. dist. in quarta parte: vbi est

principalis materia arbitratorum.
264 ¶ Nonò principaliter limita
non procedere in iudice, qui re-
uocauit grauamen, quod fuerat
comminatus: quia ab eius grau-
mine, quod reuocauit, nõ potest
appellari: nisi alio modo esset
suspectus. c. cum cessante. de ap.
265 ¶ Vnum tamen adde pro com-
plemēto huius materie, quòd in
omnibus casibus, in quibus su-
prà dixi non posse appellari à
sententia maiorum iudicum pro-
pter authoritatem personæ, put
est à sententia principis & alio-
rum non recognoscentiū supe-
riorem: semper potest ab eorum
sententia appellari ad Papam,
quando contineret manifestam
iniquitatem: nam Papa est iudex
competens contra omnes non
recognoscentes superiorem, ratio
ne iniustitiæ manifestæ & pec-
cati. glo. est in c. ex transmissa. de
foro compe. & And. de Yser. in
c. Imperialē. §. præterea si inter.
colum. vij. de prohib. feud. alie.
per Fede. & no. Host. & Ioan. An.
in c. nouit. de iudic. & Philip. in
rub. de ap. in iij. colum. & in c. si
266 duobus. col. fin. eo. ti. ¶ Item, si
cet non possit ab eis appellari:
potest tamen appellari ab eorum
vicariis, secundum Bar. & Bal. in
l. a proconsulibus. C. de app. &
Philipp. in c. dilecti. el. iij. in sexta
quæst. de appel.

VENIO ad secundum mem-
brum huius quartæ q. principa-
lis: super quo facio aliam regu-
lam affirmatiuam: scilicet, qd
267

regu-

regulariter in omni causa appellatur, & ab omnibus grauaminibus tam iudicialibus, quam extraiudicialibus, vt est glo. l. qui restituere. ff. de rei vendi. & not. Philip. in rub. de ap. col. iij. in fi. cum appellatio, sit quædam defensio, quæ nemini debet denegari, vt not. Soci. in consil. cxv. col. iij. in ij. volu. & est text. in l. j. in prin. ff. de ap. & in c. cum speciali. §. porro. eo. ti. Et q. ab actibus etiā extraiudicialibus appellari possit, est text. & ibi plenè per Philip. in c. bonæ memoriæ. de ap. vbi plenissimè attingit naturam appellationis extraiudicialis. & ibi per Abb. & in c. cum sit Romana. eo. ti. Et ista appellatio extraiudicialis non solum fit à iudice extraiudicialiter procedente: sed etiam à parte faciente aliquod grauamen alteri parti, secundū Philip. in d. c. bonæ memoriæ. col. vj. in prin. ¶ Et inter alios effectus huius appellationis extraiudicialis, quando fit à parte, nota magnum effectum: quia quando fit in causa beneficiæ, habet vim citationis, & tenetur pars appellata comparere coram iudice ad quem, sine alia citatione: aliàs proceditur in illa causa in eius contumaciā. Et dantur in hoc duo termini. Primus, est terminus vnus mēsis ad iter arripiendū à die interpositæ appellationis: Deinde post aduentum appellantis expectatur appellatus per viginti dies alios: infra quos si non comparuerit,

proceditur in eius contumaciā. text. est & ibi glo. in vers. absentia. in c. j. de electio. lib. vj. in aliis autem causis non beneficiæ non operatur hūc effectum sine citatione, vt no. Abb. in d. c. cum sit Romana. eo. pe. Et nota hunc mirabilem effectum: quia de facili potes decipere aduersarium, qui te molestat super aliquo beneficio, appellando ab eius molestia, ad sedem Apostolicam, & deinde producere omnia acta tua, quæ faciūt pro victoria tuæ causæ: nam pars appellata non aduerteret in comparēdo, quia expectat se citari. & sic poteris fabricare processum, & de facili obtinere: cū non habeas cōtradictorē. & ita vidi pluries obseruari, & plures processus huiusmodi venire de Romana curia in partibus nostris. De aliis autē effectibus huius appellationis extraiudicialis, & in quib. differat à iudiciali, remitto me ad plenè dicta per Abb. Philip. & communiter scribētes in d. c. bonæ memoriæ. ¶ Iam regulam affirmatiuam quæ se habet, q. ab omni causa & actu grauato, test appellati: limita primo non procedere, quando quis bis appellasset in vna & eadem causa: quia non potest vterius ab eadē sententia tertio appellare. l. j. C. ne li. ter. prouoc. & Spec. in titu. de appel. §. quorities. in princip. & per glo. & docto. in c. directē. & c. sua nobis. de app. quod procedit tam in diffinitiuā, quam in

Alde Mars. in l. i. de app. arg. n. iij. vbi dicitur, q. si quis bis appellauerit, non potest tertio appellare. Et ibi in fine dicitur, q. si quis bis appellauerit, non potest tertio appellare. Et ibi in fine dicitur, q. si quis bis appellauerit, non potest tertio appellare.

interlocutoria. Itē procedit, super vno & eodem articulo non licet tertio prouocare: nā si aliquis millies grauaretur in vna causa super diuersis capitulis, semper potest bis appellare super vnoquoq; capitulo. ita hæc omnia tenet. Phil. in dicto cap. directē. columna tertia. in princ. Itē procedit, quādo vnus & idē vult tertio prouocare: secus, si altera pars, quæ bis obtinuit, postea tertio loco succubuit: quia ipsa etiam poterit bis appellare: & sic possunt concurrere quatuor appellationes in eadē causa: duæ scilicet, pro qua libet parte. ita dicit Philip. in d. c. directē. colum. iij. versic. secunda conclusio &c. & Abb. in d. c. sua nobis. *Itē, procedit quando per tertiam sententiam non infertur nouum grauamen, secus si infertur: vt quia iudex tertie causæ condemnat ad expensas, ad quas alij iudices non condēnarunt: nam ab isto capitulo expensarum potest tertio prouocari, ex quo est nouū grauamē: secundum Angel. in dicta lege j. Ca. inter. prouoc. & Philip. in d. cap. directē. colum. iij. versicu.

270 271 tertia conclusio &c. ¶ Item intellige & declara, q̄ licet quis non possit tertio prouocare: tamen si aduersarius appellat, potest inherere appellationi aduersarij: & producere iura sua, perinde ac si ipsemet appellasset: quia qualibet appellatio est communis vtriusque partis: secundum

Phil. in d. c. directē. colū. pe. ver. 272 quinta conclusio. &c. ¶ Item, intellige & declara, quod licet quis non possit tertio prouocare, potest tamen dicere de nullitate tertie sententie: & si succumbit super ista nullitate, potest iterū appellare, tanquam a nouo grauamine: secundum Ioā. de Imo. in d. c. sua nobis. de app. & Phil. in c. directē. circa fi. versic. noua conclusio. &c. & ibi vide plenē per eum de reliquis spectatibus

273 ad hanc materiam. ¶ Secundo limita non procedere in causa, in qua aliquis fuit verus contumax: quia non auditur appellās. l. j. C. quo. appe. non recip. & l. ex consensu. §. fi. ff. de app. & ibi

274 Bar. Imo. & docto. ¶ Quis autē dicatur verus contumax: tradit plenē Barto. in l. fin. ff. de in inte. resti. & Bart. & Alexan. in l. ex consensu. §. fina. & Alexand. in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudic. tamen vera conclusio, quantum ad propositum nostrū, est q̄ ille dicitur verus contumax, qui fuit citatus personaliter, & potuit venire in termino, & non venit: vel si fuit citatus in domo, & postea citatio peruenit ad eius notitiā: & potuit cōparere in termino, & non venit. Quod intellige, quādo legitime venit ad sui notitiā: puta per scripturam citationis visam postea per eum: vel per relationem nūntij. secus si per relationem vxoris, vel aliorum de domo: quia tunc non est verus contumax:

tumax: quia potest dicere: ego nolui habere fidem uxori vel alij domesticò. ita hæc omnia concludit Alex. in dicto §. sin autem reus. col. ij. & iij. & sunt de mente Bart. in d. §. fina. item requiritur copulatiuè, vt dixi, quòd citatus poterit comparere: quia si fuit impeditus, non dicitur verus contumax, ex quo per eum non iterit: secundum Alexand. in l. ij. §. si quis. ff. si quis cautio. & habetur in dec. xxx. consil. Neap.

275 ¶ Et adde hic, qd ad effectum, vt verus contumax non audiatur appellans, sufficit qd fuerit contumax ad sententiam audiendam tantum: licet in toto processu non fuerit contumax. ita tenet Alex. in l. sæpe. col. xxiii. ff. de re iud. & idem Alex. in d. §. sin autem reus. col. iij. in si. vers. octaua conclusio. &c. Et pro ista opi. pondero text. formale in l. & post edictum. §. fina. ff. de iudi. ibi: absentem ex peremptorio condemnatum &c. quod tamen intellige & declara, dummodo sit citatus peremptorie: alias posset appellare: vt probatur in d. l. & post edictum. §. si. & tenet expresse Alexan. in d. §. sin autem reus. vers. tertia conclusio &c. Vnde quo ad hunc effectum, semper est inspicienda citatio: videlicet an in ea sit positum verbum, peremptorie

276 &c. ¶ Itē adde, quòd sicut verus contumax non potest appellare, ita minimè pōt allegare litis pendentiam: secundum Alexā. in l. ij. col. ij. ff. de re iudi. nec pōt

supplicare: secundum Philip. De ciu. in consil. xxxiiij. col. j. ¶ Ille ergo, qui fuit alio modo citatus, puta in domo: & non habuit legitime notitiam citationis, dicitur fictus contumax: & potest appellare, secundum Bald. in l. ea, que. C. quo. & quādo iud. & Bart. in d. l. si. ff. de integ rest. & Alex. in d. §. sin autem reus. vers. secūda conclusio, &c. Et sic nota, quòd fictus contumax non puniatur. quia in eo non arguitur dolus: sicut in vero contumace, vnde de minimè potest mulctari: quia multa non irrogatur, nisi propter veram contumaciam: secundum Bald. in l. & in multis. C. de appel. & Bart. Bald. & Alex. in l. j. §. si. ff. si quis ius di. non obre. ¶ Et per hoc infero, quòd in regno per consti. regni, contumax condemnatur ad tertiam partē mobilium: & ex quadam generali consuetudine nonnullarum curiarū in regno exigitur vnus tarenus pro pœna contumacie: & in nonnullis curiis diuersarum terrarum, exigitur vnus augustalis. dico quòd ista exactio pœnæ debet fieri contra verum contumacem: & non contra fictum: per

279 prædicta. ¶ Quibus etiam adde, quòd non solum is, qui fuit personaliter inuentus, dicitur verus contumax: sed etiam is, qui procurauit, ne citatio perueniret ad eius notitiam: vt quia latitauit vel aliter se absentauit: iste enim habetur pro vero contumace: secundum Alexand. in d. §. sin.

§. si autem reus. versien, quinta conclusio &c. per ea, quæ habentur in clem. j. vt lit. pen. ¶ Vltimo sup hac materia scias, quod verus cõtumax nõ appellat, scilicet, à causa principali. Secus est, si condemnatur in expensis ratione cõtumacix: quia si in ista condemnatione compareret, potest ab ea appellare: secundum Bald. in l. sancimus. col. fin. C. de iudic. & in l. terminato. col. pen. C. de fruct. & lit. expẽ. & in auth. generaliter. C. de episc. & cleri. & Philip. in c. sæpe. col. xv. in xj. & xij. quæstio. de appella. vbi etiam ponit, an verus contumax possit appellare à taxatione expensarum. ¶ Tertiò principaliter limitata non procedere in causa, in qua aliquis est confessus & conuictus: quia appellare nõ potest. l. ij. C. quo. appel. nõ recip. & habetur plenè per Philip. in c. cum speciali. §. porro. col. ij. de app. vbi limitat, quãdo quis est sponte cõfessus. Secus, si per tormenta: quia tunc appellat. Item limitata, quando probatio per quam est conuictus, est clara: Secus, si dubia. Idem etiam tenet plenè Ioan. de Imo. in l. fin. §. iussus. ff. de app. & Bald. in d. l. ij. colum. ij. & ibi etiam gl. si autem esset solum confessus, & non conuictus: vel solum conuictus, & non confessus, potest appellare: quia ista duo requiruntur copulatiuè: vt not. glo. & Imol. in antepen. col. in d. §. iussus. & Bal. in d. l. ij. col. ij. licet contra hoc videatur face-

re tex. & ibi not. in c. Romana. §. si autem. de app. lib. vj. vbi innuitur, quod confessus non auditur appellans: licet non sit etiã conuictus. & ratio est, quia confessio in iudicio, inducit notorium: & in notorijs non appellatur: vt dicam in sequenti limitatione. Aliqui faciunt differentiã inter ius canonicũ & ciuile: scilicet, vt de iure ciuili requirantur illa duo copulatiuè: sed de iure canonico sufficiat, quod sit solum confessus: per d. §. si autẽ. tamen veritas est ista, quod de vtroq; iure nulla sit differentia: & requiritur copulatiuè tã in ciuilibus, quàm in criminalibus, quod sit confessus & cõuictus, vt non appelleret: ad hunc effectum scilicet, vt eius appellatio non admittatur, nec per iudicem à quo, nec per iudicem ad quem: sed indistinctè fiat executio. sed quando aliquis est confessus tantum, potest appellare ad hunc effectum, vt eius appellatio recipiatur per iudicem ad quem: & inhibeatur iudici à quo: quia iudex à quo, non tenetur deferre tali appellationi, quæ induxit notoriũ contra se per confessionem: & potest ante inhibitionem exequi sententiam. & ita loquitur d. §. si autem. sed iudex ad quem, admittit illam: & potest discutere de errore confessionis, & interrim inhibere: quia istud operatur appellatio in confesso: quia potest coram iudice ad quẽ, reuocare confessionem, docendo de

de errore, secundum Bart. in d. l. ij. in fin. C. quo. app. non reci. & hoc procedit, quando quis appellat nulla expressa causa. sed quando inferit causam in appellatione, vt quia allegat errorem confessionis, tunc etiam iudex à quo, tenetur illi deferre: & non potest exequi etiam ante inhibitionem. ita hæc omnia concludit in effectu Abb. in d. c. cū speciali. §. porro. col. iij. & ibi etiam Philip. vbi ita concordant opin. & vtrunque ius. & est de mente Bart. in d. l. ij. versic. tu dic verius & c. vbi dicit, quod si non concurrunt illa duo, tenet appellatio. pot tamen iudex à quo, nō deferre, & exequi sententiam & c. & sic sub breuibz verbis Bald. cōcludit opi. prædictā, quā tenet doc. in d. §. porro. & hoc propriè innuit tex. in d. §. si autem. vbi dicitur, quod iudex ad quem debet inhibere, ne sententia executioni mandetur & c. & est de mente doc. maxime Imo. in d. l. fin. §. iussus. ff. de appel. ¶ **Quartò**, principaliter limita non procedere in factis notoriis: quia in illis non admittitur appellatio. tex. est in c. cū sit. in fi. & c. peruenit. & c. consuluit. el j. de app. & not. Phil. & Abb. in c. cū speciali. §. porro. colum. ij. de appel. & est tex. cum glo. in c. Romana. §. si autem. de app. lib. vj. Quod tamen intellige, nisi in appellatione inseratur causa rationabilis: quia tunc etiam in notoriis admittitur appellatio: vt est glo.

in versic. mandetur. in d. §. si autem. & Phi. in d. §. porro. colū. iij. & in d. c. consuluit. aliās regulariter non admittitur: vt suprà. & tenet Lud. Ro. in consil. cccxxiij. & de hac materia vide, quæ dixi suprà in ij. q. principalit. versicu. 183 viij. limita & c. ¶ **Quintò** limita non procedere, quando quis fuit cōdemnatus de crimine falsæ monetæ: quia non potest appellare: sed damnatur vltimo supplicio, sine appellandi remedio. tex. est in l. j. C. de fals. mone. ¶ **Sextò** limita non procedere in eo, qui est condemnatus de raptu virginis: quia dānatur vltimo supplicio, & non potest appellare, propter immanitatem criminis. tex. est in l. j. §. si autem. C. de rapt. virgi. & Andr. de Yser. in titu. quæ sint reg. versicu. & bona. colum. xix. in fi. 285 ¶ **Septimò** limita non procedere in latrone insigni, & famoso. Item in seditioso & authore alicuius factionis: quia quicumque damnatur de huiusmodi criminibus, vel altero ipsorum, non appellat: nec superseditur executio. tex. est in l. constitutiones. ff. de appel. & in l. si quis filio exheredato. §. hi autē. ff. de iniust. rup. test. & Andr. de Yser. vbi supra. colū. x. ¶ **Octauò** limita non procedere in crimine læsæ maiestatis. quia in eo condemnatus non appellat. tex. est in d. l. constitutiones. secundum intellectū Bart. ibi, dū loquitur intelligendo illā l. de proditore, qui dici

- dicitur dux factionū : per l. quisquis. C. ad l. lul. maie. & istam limitationem tenet in specie Fel. in c. sicut. el j. de simonia. & vide And. de Yser. in c. j. versic. & bo-
- 287 na. col. ix. quæ sint rega. ¶ No-
nō limita non procedere in crimi-
ne simonia: nam condemnatus de eo, non appellat: ex quo æquiparatur crimini læsæ maiestatis & heresis: vt not. glo. in c. j. de test. li. vj. in gl. fi. ita tenet Fel. in d. c. sicut. el j. de simo. per illū text. qui dicit, quod mox debet sententia executioni mandari in
- 288 crimine simonia. ¶ *Decimo
limita non procedere in crimine heresis: quia cōdemnatus in tali crimine non appellat. c. vt inquisitionis. de here. li. vj. & Fel. in d. c. sicut. vbi limitat in omnibus prædictis criminibus, nisi quis appellaret ante sententiam: quia tunc potest, secundum eum. & vide ad hoc pulchrè Angel. in consil. clxxxviij. vbi multum singulariter loquitur. item omnes prædicti casus intelliguntur etiā, si fuit quis conuictus tātū, vel confessus tātū. & sic nō vtrunque concurrat copulatiuè: secundum Bart. in d. l. constitutiones.
- 289 ¶ *Undecimō limita non procedere in eo, qui fuit condemnatus pro debito. publico seu fiscali: quia non potest appellare: tex. est & ibi per docto. in l. abstinendum. & l. fi. C. quo. app. nō recip. & in c. ei. qui appellat. §. quotiens. ij. q. vj. & Spec. in ti. de app. §. in quibus. versic. iij. quod
- intellige, quando fiscus tractat de dño vitando: Secus si de lucro: vt in pœnis pecuniariis: quia tunc potest appellari: secundum Andr. de Yser. in constitut.
- 290 intentionis. colum. fi. ¶ *Duo-
decimō limita nō procedere in officiali alicuius iudicis: qui si pro gestis in officio fuit cōdemnatus, à suo iudice non appellat: præsumitur enim ex quo suus erat iudex: quod eum iuste cōdemnauerit. Exemplum ponitur in nuntio seu famulo alicuius officialis: vel in actorū magistro seu assessore condemnato à suo officiali pro gestis in officio. l. nulli. & ibi Barro. C. quo. appel. non recip. & in c. ei. qui. §. nulli. ij. q. vj. & Specu. in titu. de appel.
- 291 §. in quibus. versic. iij. ¶ *Decimo-
terciō, limita nō procedere in quolibet officiali condemnato in syndicatu: quia non appellat ad effectum retardandæ executionis. vt dicitur in hoc regno regia prag. quæ incipit, regie dignitati. quod declara, vt dixi suprā in ij. quæst. principali.
- 292 ver. xx. limita &c. ¶ *Decimo-
quartō, limita non procedere in sententia interlocutoria: quia ab ea non appellatur regulariter de iure ciuili. l. pen. C. quo. app. non recip. quod dic. vt ibi per Bart. & in l. ij. & ij. ff. de ap. recip. Secus de iure canonico: quia à quolibet grauamine appellari potest: vt habetur in c. vt debitus. de ap. de qua materia vide, quæ plenè dixi suprā in ij. q. principali. & per Ang.

Angel. in cons. cxv. & cons. cvij.
 293 § *Decimoquinto limita non
 procedere in causa, vbi agitur
 de decima: quia non appellatur
 à sententià lata in tali causa. text.
 est in ca. tua nobis. & ibi glo. de
 decim. & Specul. in tit. de app. §.

294 in quibus. ver. iij. § *Decimo-
 sexto limita non procedere in
 causa possessorij: quia à senten-
 tià lata in possessorio, non ap-
 pellatur. l. j. C. si de momen. pos.
 sue. app. & habet locum in omni
 possessorio siue adipiscendæ siue
 retinendæ, siue recuperandæ: se-
 cundum Bar. ibi. & not. in l. quis-
 quis. C. quo. appell. non recip. &
 plene per Bar. in l. ij. col. ij. vers.
 quarto, quæ est ratio, & c. ff. de
 app. recip. & Ange. in cons. cvij.
 quod tamen ideo est, quia sen-
 tentia super possessorio, parit
 modicum præiudicium: ex quo
 grauamen potest reparari super
 petitorio: secundum Bar. ibi. Ve-
 rum istud declaratur hoc modo
 scilicet, vt non possit appellari
 ad effectum retardandæ execu-
 tionis: ita dicit text. in d. l. j. & ibi
 Bal. quia non obstante appella-
 tione, fit executio: tamen potest
 appellari: & valet appellatio in
 effectu, quoad deuoluendū ne-
 gotium coram iudice, ad quem
 ita declarat Bar. in d. l. ij. col. iij.
 ff. de app. recip. & Bald. in d. l. j. &
 Abb. in c. cum ad sedem. colum.
 antepe. & pe. de resti. spo. & can-
 git plenè Phil. Decius in cons.
 xvij. licet ibi. in iij. colū. dicat,
 quod indistincte nō appellatur

à possessorio: tamē magis com-
 munis conclusio est, quod intel-
 ligatur ad effectum retardandæ
 executionis. & ita seruatur in
 practica: maxime in hoc regno:
 vt habetur i decisiō. lxxvij. in fi.
 cons. Neapolit. & tenet Abb. in

295 cōf. lv. col. j. in ij. vol. § *Quo-
 tamen limita primo procedere
 de iure ciuili: secus de iure ca-
 nonico: quia potest appellari à
 possessorio. ita tenet Lud. Rom.
 in col. cccxxiij. in prin. & Spec.
 in tit. de app. §. in quibus. vers.
 vj. & Arch. in §. sunt, quorū. ij.
 q. vj. & Abb. in d. c. cum ad sede-
 colum. penul. Pro hoc est text. in
 cle. j. in fi. de seq. pos. & fruct. &
 in c. ex conquestione. de restitu.
 spo. & in cap. significauerunt. de
 testi. & Ab. in d. cons. lv. col. j. in

296 ij. vol. § *Secundo, limita non
 procedere in sententiā sequestri
 faciendi: quia licet sit super pos-
 sessione: potest tamen ab ea ap-
 pellari: secundum Ang. in cons.
 297 cvij. colū. ij. § *Tertio limita
 procedere in ipsa diffinitiuā la-
 ta in possessorio: secus in inter-
 locutoria: quia ab omni interlo-
 cutoria lata in possessorio ante
 sententiam, potest appellari. &
 ratio est, quia grauamē tale nō
 potest reparari per appellationē
 à diffinitiuā: ex quo ab ea nō ap-
 pellatur: vt supra. ita singulari-
 ter tenet Ang. in cōf. xlvj. col. fi.
 298 & cōf. clxxxvij. § *Quarto no-
 tabilitur limita procedere respec-
 tu ipsius possessionis principa-
 lis, de qua litigatur: quia quo ad

illam, nō suspenditur executio: secus autem, si vltra possessionē fuit quis cōdemnatus ad expensas, fructus, & interesse: quia quo ad ista accessoria, valet appellatio, etiam de iure ciuili: & suspēditur executio. ita tenet Bar. in l. si. g. iussus. in si. ff. de appell. & Bal. in d. l. j. colum. ij. in si. vers. sed pone, & c. si de momen. poss. fue. app. & est decisum expressē in deci. lxxvij. cōsi. Neap. 299 in si. ¶ Quinto limita. nisi grauatē illatum per possessorium, esset tale, quod nō posset reparari in petitorio: vt si essemus in casu, in quo nō esset alicui consultū, nisi per retentionem rei. secus, per exceptionē: tūc enim etiam de iure ciuili appellaturā possessorio: & impeditur executio. ita tenet Bart. in l. ij. colū. ij. ff. de appel. recip. & Abb. in d. c. cum ad sedem. col. pe. in princi. de rest. spo. & Ang. in l. j. C. si de momen. pos. fue. app. & Phil. De cius in cons. xxvij. colum. ij. per l. qui exceptionem. §. si pars. ff. 300 de condi. indeb. ¶ Sexto limita, quando iniuste & sine causa aufertur alicui possessio: quia potest appellare: secūdm Abb. in cōs. lx. col. j. in ij. vol. & Ange. 301 in cōs. cxij. in ij. colum. ¶ Septimo per illationem ex prādictis ego nouiter limito, vt ista prohibitio appellationis in possessorio, p̄cedat generaliter, vbi causā est modici prāiudicij: & tractatur de possessione momentanea: scilicet, quæ momen-

to est duratura penes vincentē: vt quia sunt in promptu probationes super petitorio. Secus autem, vbi probatio petitorij esset difficilis: & sententia super possessorio traheret secum effectū perpetuum: quia tunc tractatur de magno prāiudicio: & potest indistinctē appellari ad impediendam executionem. ira sentit Abb. in d. cons. lv. col. j. in ij. vol. & Philipp. Deci. in d. cons. xxvij. & Bar. in d. l. ij. colum. ij. & iij. ff. de app. recip. & Ab. in d. ca. cum ad sedem. col. penul. & Ange. & doct. in dist. l. j. C. si de momen. poss. fue. app. in quibus locis doct. communiter pouderant modicitatem prāiudicij in possessorio. Item, tota schola ciuilistarum se fundat super d. l. i. quæ loquitur de possessione momentanea. vnde innuit, quod sit talis possessio, quæ de facili possit reuocari per probationes in petitorio. & per hoc ego nouiter infero, & credo dicere verum in istis litibus, quæ agitantur inter vnueritates terrarū super possessorij herbarum, nemorum, & aquarum, & aliarum rerū similium: quia vt plurimū propter temporis antiquitatem non solent haberi instrumenta distinctionis territoriorū: vt per illa possit probari petitorij: solum fundant se super possessione: quia ita antiquitus fuit possessum. quo casu si succūbit vna vniuersitas in possessorio, est sibi impossibile habere probatio-

nes, in petitorio. & sic ista sententia haberet effectū petitorij. & est maximi prejudicij. p hoc dico indubitanter, quod à tali sententia. pōt appellari: & impeditur executio: sequendo maxime aequitatem iuris canonici, quod permittit appellationē indistinctē in possessorio: nam per ius civile debet restringi in minus, quā potest: vt pulchrē dicit Abb. in d. consi. lv. sed per ius civile nō reperitur restrictum, nisi in possessione momētanea: ergo non debet extēdi ad possessionem longiori tempore duraturā: & hæc est noua & pulchra cōsideratio in terminis in casu, qui quotidie euenit: licet per in aduertentiā aliqui iudices in regno malē id seruari faciāt: accipientes valde generaliter & extensiuē illud distū, quod à possessorio non appellatur. & malē & iniuste faciunt: per prædicta.

302 ¶ Oētauo, limita non procedere, quando missio in possessionem, est talis, quod missus interim lucratur fructus: quia potest appellari, sicut à sententiā lata in petitorio secundum Ang.

303 in consi. cclij. ¶ Nonō, limita nō procedere in possessorio misto: secundū Bal. in consi. cccxvj.

304 in iij. vol. ¶ Decimō limita, quādo sententia super possessorio esset lata ex dolo, vel lata culpa iudicis, vel propter inimizias: quia tūc potest appellari: secundū Bal. in consi. cccxvj in fi.

30, in ij. vol. ¶ Vndecimō limita,

quādo de possessorio tractaretur per viam contractus, & non per momētaneū iudicium: quia tunc potest appellari: secundum Bal. in consi. ccc. in fi. in v. volu.

306 ¶ Decimoseptimō, principaliter limita regulā principalem non procedere in actū, quē quis approbauit: quia ab eo appellare nō potest. l. ab eo. C. quom. & quando iud. & l. si. C. de tempo. app. & no. Soci. in consi. xlv. col. pe. in fi. in j. vol. pro hoc est tex. in l. ad solutionē. C. de re iudi. vt quando accipit terminum ad soluendum: secundum Lud. Rom.

307 in consi. ix. in fi. ¶ Decimooctauō limita non procedere, quando creditor agit hypothecaria ad auocandū pignus: quia si iudex pronuntiat pignus debere restitui, nō appellatur à tali pñcia: ex quo est modici prejudicij: quia soluto pretio pignus reuocatur in pristinū statum: secundum Abb. in c. cum ad sedem. col. antep. in fi. de restit.

308 spo. ¶ licet agēs hypothecaria, dicatur agere petitorio, & non possessorio: secundum Pet. Phil. Corne. in consi. cxc. col. ij. in primo vo.

309 ¶ Vbi idem dicit, quando agitur Saluiano interdicto: quia non appellatur. & de huiusdicti veritate, vide lal in §. item Seruiana. col. xv. insi. de actio. & Barto. in l. j. ff. de Sal. interdic. & Bal. in consi. ccc. in fi. in v. volu.

310 ¶ Adde tamē, quod hodie in regno hoc est expresse decisum, quādo agitur in decreto adfistē-

tia vigore instrumenti: quia si
 cōceditur ad iſtētia nō appella-
 tur à tali decreto affirmatiuo:
 vt est ritus magnæ curiæ, in nu.
 64. incipiēs item, in causis dua-
 rum vnciarū, &c. & est cōfirmatū
 p regiam pragmat. quæ incipit,
 magnæ curiæ, quæ declarat hoc
 pcedere ad effectum retardan-
 dæ executionis: quia non obstan-
 te appellatione, fit executio: vt
 habetur plenē in deci. 261. cōſi.
 Neap. vbi extenditur dispositio
 dictæ pragmat. & ritus magnæ cu-
 riæ non solum in decreto ad iſ-
 tētiæ: verum etiam in omnibus
 aliis decretis affirmatiuis: quia
 ab illis nō appellatur. & quæ sine
 ista decreta, numerantur i d. dec.
 261. sed de nullitate potest dici
 ad effectū retardandæ executio-
 nis: vt dicitur in d. pragmat. adde ta-
 men, quod à secūdo decreto ap-
 pellatur: licet nō à primo: secū-
 dum Ang. in cōſi. xlxj. & cōſi.
 311 cviij. ¶ *Decimononō limita nō
 procedere in pronūtia de ape-
 riendo testamētū: vel de mittē-
 do scriptū hæredē in possessio-
 nem: quia ab ea non appellatur.
 l. quisquis. C. quo. app. non recip.
 312 * sicut dicimus in interdīto,
 quorū bonorū, in quo nō appel-
 latur: secūdū Bar. in l. j. in fi. C.
 313 quo. bono. ¶ *Vicesimō, limita
 non procedere in causa nomi-
 nationis publici muneris, quod
 est vtilitate priuatū: vt si quis no-
 minatur ad aliquā tutelā susci-
 piendā, vel ad aliud publicū mu-
 nus: quia non potest appellare à

tali nominatione: secūdū Spe.
 in tit. de app. §. in quibus. versic.
 septimo. & est tex. in l. j. §. si qs.
 ff. quādo app. fit. potest tamē no-
 minatus, si habet iustam excusa-
 tionē, se excusare infra quinquā-
 ginta dies: & si non admittatur
 excusatio, tunc potest appellare:
 vt d. §. si quis. & ita intelligitur
 tex. i l. cū in vna. §. tutor. ff. de
 app. vt no. gl. in d. §. si quis. & gl.
 in §. qui enim insti. de exec. tut.
 quod tamen intelligitur in illis
 muneribus, quæ sunt authorita-
 te publica, & vtilitate priuata: vt
 suprā. Secus autē in muneribus
 publicis authoritate & vtilitate:
 quia in his potest appellari. l. ij.
 C. de decur. li. x. & l. hi qui. C. de
 app. & l. j. C. de tēpo. app. & not.
 gl. in d. §. qui enim. & Spec. in d.
 §. in quibus. versic. septimo. ad eodē
 quod si non appellat infra decē-
 dies, nō potest vltērius cōtradi-
 cere: secūdū Ang. in d. §. si quis.
 314 vbi pulchrē infert, *quod si ali-
 quis habet immunitatē & exem-
 ptionē à collectis, eo ipso, quod
 describitur in lib. soluentiū, col-
 lectas, statim cum scit se descri-
 bi, debet appellare infra decē
 dies. aliās si scit, & non appel-
 lat, cōſetur cōſentire, & suo pri-
 uilegio renunciare. & nō potest
 vltērius cōtradicere: & illud di-
 ctum refert & ſequitur Alex. in
 cōſi. c. j. col. vj. circa fi. in primo
 vol. Quod nota quia est singu-
 lariter dictum: vnde poteris ex-
 trahere bonam cautelam in fa-
 uorem vniuersitatis, ad operan-
 dum

dum quòd ciuís exemptus perdat suam exemptionē: procuret vniuersitas, quòd describatur in libro soluētū, & notificet sibi, qualiter est descriptus: & si non appellat infra x. dies à die notitiz, perdit priuilegiū: & ipse forte non aduerteret in appellando: quia confidit suo priuilegio, credens se posse illud quandocūq; producere: & sic remanebit deceptus. ¶ *Vicesimo primò limita nō procedere in causis minimis & breuioribus: quia in illis nō appellatur de iure ciuili, secus de iure canonico: secundū Abb. Philip. & Card. in c. de appellationibus. extrā, de appel. & ibi tangunt rationem diuersitatis. & p. tex. in c. anteriorum. ij. quæstio. vj. & in authentica, nisi breuiore. C. de sent. ex breui. reci. Et quoad hoc, quæ dicantur causæ breuiore: vide docto. in locis præallegat. & adde, quòd hodie est decisum in regno, quòd in causis duarum vnciarum ciuilitè petitarum, non appellatur: vt est ritus magnæ curiæ, in numero 164. incipiens, item, in causis, & c. licet nūquam viderim illum ritum esse in obseruantia: imò totum cōtrarium ¶ 316 seruari. *Nec obstat l. & in maioribus. C. de app. quia ibi exponitur, Maioribus, id est, criminalibus. Minoribus, id est, ciuilibus: ¶ 317 secundum glo. ibi. ¶ *Vicesimo secundo, limita non procedere in sententia absolutoria lata in causa criminali ex mero officio,

vel in processu facto ad denuntiationem: quia non appellatur ab huiusmodi sententiā: vt dicit præallegatus ritus magnæ curiæ, 164. qui incipit, item in causis, & c. ¶ 318 ¶ *Vicesimo tertio, limita non procedere in sententia torturæ irrogatæ in crimine, de quo constat per vnū testē de visu, & per publicā famam: quia nō appellatur. ita habetur in dicto ritu magnæ curiæ, 164. qui incipit, itē in causis, & c. iuncto ritu antē præcedenti. 162. qui incipit, item, si ¶ 319 accusat, & c. ¶ *Vicesimo quarto, limita nō procedere in omnibus causis requirentibus celeritatem: quæ sine dilatione expectiuntur: quia in his non admittitur appellatio ad impediendam executionē: vt not. Spec. in ti. de app. §. in quib. ver. viij. & las. in l. j. co. j. ff. de feriis. ¶ 320 ¶ *Vicesimo quinto limita in eo, qui cōdemnatur super actione ad exhibendum: quia non potest appellare: secundum Spec. in d. §. in quibus. ver. sed nūquid in actione. quod intellige & declara, vt ibi p. eū. ¶ 321 ¶ *Vicesimo sexto limita, quando causa est decisa per iuramentum delatū vel relatū: quia non potest appellari. textus est & ibi Bar. & docto. in l. generaliter. §. sed iuramento. C. de reb. cred. & las. in rep. l. admonēdi. co. xj. ff. de iureiu. ¶ 322 ¶ *Vicesimo septimo limita, quando Abb. vel alius superior regularis vult corrigere subditum suum regulare de aliquo excessu: quia à tali corre-

ctione non potest appellari: ex quo fit pro salute animæ ipsius correcti c. licet. de offic. ordin. & c. ad nostram, & c. reprehensibilis. in fin. & c. cum speciali. in fin. de app. quod intellige, nisi corrigēs excedat modum in corrigendo: quia tunc appellari potest expressa causa grauaminis: secundum g^l. & Phil. in d. c. ad nostrā & est
 323 tex. in c. de priore. co. ti. *Item, prædicta procedūt in clerico regulari. sed in clerico seculari est secus: quia ille potest appellare à correctione: vt no. Spe. in d. §.
 324 in quibus. ver. vndecimo. *nam maior dicitur potestas Abba. in monachū regularem, quā episcopi in clericū secularē: vt not. Abb. & Phil. in d. c. ad nostrā. & in d. c. reprehensibilis. & prædictis adde Fely. in c. super literis. col. xj. versic. decima regula, & c. de rescripte. & Card. in consi.
 325 iij. in tit. de appe. ¶ *Vicesimo octauo, limita non procedere in causis, in quibus appellatio est prohibita per rescriptū principis: vt quādo princeps committit causam appellatiōe remota: quia tunc nō potest appellari. l. j. in fi. & ibi gl. & Bar. ff. à quibus app. non licet. & c. pastoralis. de app. tantum, quod licet appelletur à sententia diffinitiva: potest tamē interim appellatione remota vel pendente, executioni demandari. secundum Phil. in d. c. pastoralis. colum. ij. versic. quarto operatur, & c. per. tex. in c. pastoralis. §. præterea. de offic.
 326 delegat. *Nullus autē potest hanc clausulam in rescriptis ponere, nisi solus princeps: vt dicit tex. in d. l. j. in fin. quod tamē intelligitur, quādo remouetur appellatio à diffinitiva. Secus, si ab interlocutoria: quia tunc etiam inferior à principe, potest vti dicta clausula, & potest tollere appellationem. secundum Bar. in l. si. C. de sentent. & Bart. in d. l. j. §. in. ff. à qui. app. nō licet. Verū dicit Bar. ibi, quod friuola tantum appellatio censetur remota: prout etiā tenet Ias. in l. iij. §. si is, pro quo. colum. j. ff. quod quisque iuris. & secundum hoc ista clausula videtur frustratoria: quia sine ea appellatio friuola remouetur à iure: per tex. in c. cum appellationibus. de appell. lib. vj. ¶ *Qui autē sit effectus huius clausulæ, appellatione remota: & quid operatur: vide plenē per Philip. in d. c. pastoralis. de app. vbi plures effectus enumerat. & vide plenissimē per Ioā. de imo. in d. l. j. §. si. ff. à qui. appella. non licet. vbi per xxiiij. colum. tangit plenē hanc materiam melius, quā alibi. & aliquid per Fely. in c. causam, quæ. col. penul. de rescripte. & Spec. in tit. de appell. §. in quibus. ver. verum quia. * & inter alia est sciendum, quod ista clausula, appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij: vt est tex. in c. super eo. & ibi Abb. de offi. dele. & Bar. in d. l. j. §. si. & Phil. in d. c. pastoralis. colum. si. in vij. q.
 Et si

329 ¶ Et si opponeretur contra 331
prædicta, quod appellatio, est
defensio. c. cū speciali. §. porro.
de app. & princeps nō pōt tol
lere defensiones, per ea, quæ ha
bētur in cle. pastoralis. de re iu
di. poteris respondere, quod con
trarium procedit in defensione
inducta à iure naturali. prout est
citatio. sed appellatio, est defen
sio iuris positiui. vnde potest tol
li per principē. ita declarat Phil.
in d. ca. pastoralis col. vij. in fin.
versū. quartò queritur, & c. & lo.
de Imol. in d. l. j. §. fi. & Fely. in
rub. de app. col. iij. in fi. & in c. j.

330 de rescrip. ¶ Vicefimononò,
limita non procedere, quando
quis renuntiavit appellationi,
quæ renuntiatio potest fieri ex
pressè & tacitè. Expressè fit, per
verba expressa & specifica, decla
rantia ipsam renuntiationē ap
pellationis, & non inducitur re
nuntiatio eo ipso, quòd quis pro
mittit stare sententiæ iudicis, se
cūdum Philip. in c. ad hæc. el. ij.
de app. & quòd possit fieri renū
tatio appellationi, ex text. in l.
fi. in fi. C. de tempo. app. & in l. fi
quis libellos. C. de app. & in c.
solicitudinē. de app. & not. And.
de yser. in c. j. §. item sacramen
ta. col. v. in fin. de pace iur. fir. &
Socin. in consi. xlv. col. v. & vj. in
primo volum. renuntiatio verò
tacita, potest pluribus modis in
duci. Primo enim per desertio
nem appellationis: & hic potes
cumulare omnes modos, quos
referam infra in vltima quæst.

331 principali. * Secūdo modo, in
ducitur renunciatio eo ipso, q̃
appellans post interpositam ap
pellationē litigat adhuc coram
iudice à quo: quia redeundo ad
ipsum, censetur appellationi re
nuntiare. tex. est & ibi per Phil.
in d. c. solitudinem. & in c. gra
tum. de offi. deleg. quod tamen
limita sex notabilibus modis,
quos ponit Phil. in d. c. solicitu
dinem. & tangit idem Philip. in
c. cū teneamur. in vltimo not.
de app. Eodem modo inducitur
renūtiatio eo ipso, quòd appel
lās post appellationem adit aliū
iudicem superiorem, & nō iudi
cem ad quem: secundum Abba.
in d. c. solitudinē. col. ij. versic.
vltimò notavim regulam, & c.

332 * Et ex prædictis apparet diffe
rentia inter reductionem ad ar
bitrium boni viri, & appellatio
nem: quia ante sententiam non
potest renūtiari reductioni: per
ea, quæ plenè habētur in c. quin
tauallis de iure iur. sed appella
tioni potest renūtiari ante sen
tentiam. vt d. l. fi. in fi. C. de tem
po. app. vt refert Phil. in d. c.
ad hæc. el. ij. circa fin. & habetur
per Bal. & Ange. in l. tale pactū.
§. qui prouocauit. ff. de pac. ple
nè per Ange. in cōli. clxxxvj. vbi
pulchrè loquitur. & Pau. de cast.
in consi. cclx. col. j. in primo vo
lumi. & in tantum procedit di
cta renuntiatio, quòd etiam si
renuntians adhuc est infra de
cem dies datos ad appelladum,
nō potest vltimus appellare: se

cundum Card. in cle ij. §. j. in fi.
de app. & Io. de ana. in consi. 50.
333 colum. j. * An autem possit re-
nunciari nolente appellato? vi-
de Fely. tenentem, quod non: in
ex parte S. colū. ij. de rescrip.
334 ¶ * Tricesimo limita non pro-
cedere in appellatione friuola:
quia ab omni actu est prohibi-
ta: nō debet admitti per iudicē:
neq; lex ipsam admittit. ca. cum
appellationibus. de appel. li. vij.
& not. Ang. in consi. cxl. imō de
iure canonico ille, qui friuolē
appellat ab actu, potest per iudi-
cem à quo, excommunicari, vt
cōtumax: secūdm Abb. in c. so-
licitudinē. in primo not. de ap-
pel. vbi plus dicit, quod potest
etiam mulctari. & licet contra
hoc videatur gl. in l. j. §. fin. ff. à
qui. appel. non li. quæ facit diffe-
rentiam inter ius canonicum &
ciuile. Dicit enim, quod de iure
canonico nō punitur temerē ap-
pellās, nisi in expensis: secus de
iure ciuili. & illam glōf. sequun-
tur Abb. & Philip. & communi-
335 ter docto. in c. ij. de appel. * ta-
men debet illa gl. limitari. s. vt
non puniatur pœna extrinseca:
sed bene potest excommunicari
ob cōtumaciam: quia temerē
appellando, arguit se contuma-
cem. Item debet limitari, vt nō
puniatur, nisi iudici videbitur
ob eius calumniam, & manife-
stam temeritatē. ita pulchrē di-
stinguit & declarat Ab. in d. c. ij.
in primo not. de appella. & ita
debet intelligi & limitari, quod

not. Bald. in l. ij. colum. j. C. de
episc. audi. vbi dicit, quod de iure
canonico temerē appellās, non
punitur. quod debet intelligi. s.
pœna appolita in illa l. quæ est
quinquaginta librarum argētis:
sed bene potest alia pœna mitio-
ri puniri ad arbitrium iudicis:
per ea quæ dicit Ab. in d. c. ij. sed
de iure ciuili appellans friuolē,
punitur pœna quinquaginta li-
brarum argenti: vt est tex. & ibi
Bald. in d. l. ij. C. de episcopa. au-
dien. & text. in l. ab executione.
in fin. C. quo. appel. non recipi.
¶ Super hoc est sciēdum, quod
reperio tres pœnas in hac mate-
ria proditas à iure ciuili: vna est
quinquaginta librarum argētis:
vt modo dixi. alia est pœna ex-
traordinaria ad arbitrium iudi-
cis. l. eos. §. ne temerē. C. de app.
Alia est pœna amissionis causæ:
& nota infamix. l. à proconsuli-
bus. C. de app. quomodo autem
debeāt irrogari dictæ pœnæ, ne
videātur istæ leges ad inuicem
contrariari: Bartol. in d. l. à pro-
cōsulis. facit vnam distinctio-
nem: videlicet, aut appellatio re-
cipitur per iudicē à quo, & pu-
niture extra ordinem: per d. §. ne
temerē. Aut nō recipitur, & pu-
niture nota infamix, & amissioe
causæ: per d. l. à proconsulis.
Aut quis appellat ab executio-
ne: & punitur pœna quinquag-
inta librarū argenti: per d. l. ab
executione. ista distinctio Bart.
est defectiua. quia in l. ij. C. de
epi. audi. nō dicitur de appellā-
te ab

te ab executione. & tamen irrogatur illa pœna. vnde ego magis clarè cõcordando istas l. ita distinguo. Aut quis appellat ab interlocutoria friuolè: aut à diffinitiuâ. Primo casu, punitur pœna quinquaginta librarũ argenti: per tex. in d. l. ij. vbi expressè loquitur imperator de appellatio-
 336 ne ante sententiã: & refert se ad decisa per d. l. ab executione. & declarat ibi glos. in versicu. sanctio. Idè probatur in d. l. ab executione, vbi loquitur de appellante ab executione, vel ab arti-
 337 culo: & sic innuit de appellatio-
 ne ab interlocutoria. Secundo casu. Quando appellat à diffinitiuâ: & tunc subdistinguo. aut appellatio recipitur, aut nõ: secundum Bar. in d. l. à procõsulibus.
 336 vt suprà reuli. ¶ Quæ autem dicatur appellatio friuola, seu frustratoria, vel temeraria? Dic quòd dicitur illa, quæ interponitur sine legitima causa: vt quãdo quis appellat, vbi nõ est grauatus iniustè: & sic idem est dicere friuolam, quoad vanam & inanẽ, & sine causa iusta interpositam: quæ nullũ poterit sortiri iuris effectum. ita declarat Gemi. in d. c. cum appellationibus. col. ij. ver. quæro qd impor-
 337 tet, & c. de app. li. vj. ¶ & intantũ lex habet odio huiusmodi appellaciones friuolas, quòd non solũ introduxerit pœnas supra dictas: verũ etiam censetur fieri iniuria iudici à quo, quando friuolè appellatur: adeo quòd

potest iudex agere a stione iniuriarum: vt est gl. sing. in l. fin. in gl. fi. C. quãdo prouo. nõ est necess. & illam glo. sequitur Gemi. in d. c. cum appellationibus. col. ij. & Felyn. in c. ij. col. i. prima. de appel. & est glo. expressa in c. si quis prapostera. in glo. ij. l. dist.
 338 * & hoc nota pro limitatione l. & in maioribus. C. de appel. quæ dicit, quòd is qui appellat, non facit iniuriã iudici. quia, debet intelligi, quando iuste appellat: non autem friuolè, ita dicit gl.
 339 in d. l. fin. ¶ Tricesimoprimum, limita non procedere in causa iuramenti in litem: quia à iuramento in litem, nõ appellatur: secundum Bart. in l. in actionibus. in fi. ff. de in litem iur. & ibi Saly. & Ias. & communiter Morder. & Inn. Ant. de butr. & Imoli in c. fi. quòd merus causa. quod tamẽ limitat Ias. in d. l. in actionibus. in fin. colum. procedere de iure ciuili. Secus de iure canonico: quia potest appellari: sicut potest ab omni grauamine appellari eo iure. ca. vt debitus.
 340 de app. ¶ Tricesimosecundò, limita non procedere in sententia excommunicationis: quia ab ea non appellatur ad effectum retardandæ executionis. Idem in sententia interdicti: secundum Spec. in tit. de app. §. in quibus. vers. xvij. & per Abb. & Philip. in c. pastoralis. §. verũ. de app. & glo. in versicu. suspendatur & ibi Abb. in c. ad reprimendam. de offic. ordi. & habe-

tur in e qua fronte. & c. quæstio-
ni. de appel. & in c. per tuas. de
sent. excom. & hanc materiam
declara & limita, vt plenè dixi
suprà in ij. quæst. principali. in
iiij. differentia. vers. quintò limi
341 ta. & c. ¶ Tricesimo tertio, limi
ta nō procedere, quādo senten-
tia est ipso iure nulla: quia ab ea
nō appellatur, sed de nullitate
dicitur: vt in toto titu. C. quādo
prouo. nō est neces. & Specu. in
342 d. §. in quibus. ver. xvij. ¶ Tri-
cesimo quarto, limita non pro-
cedere in eo, qui in causa prin-
cipali nihil produxit. neq; pro-
bavit: quia si succumbit, non po-
test appellare, nisi ante omnia
reficiat expēsas aduersario: alias
non auditur appellans: nisi pro-
bauerit se iuste impeditū: & ita
seruatur in regno. & de hoc est
regia pragma. in nu. 27. quæ in-
cipit, qui in causa. vbi plus caue-
tur. scilicet quod victor debet sa-
tisfare de soluendis illis expen-
sis, quas recipit quādoq; iu-
dex appellationis hoc iudicaue-
rit. Item, limitatur hoc non pro-
cedere in miserabilibus perso-
343 nis: vt ibi habetur. ¶ Tricesi-
mo quinto, limita non procede-
re, quādo quis generaliter ap-
pellat ab omni grauamine, qđ
posset ei irroga. i. in aliqua cau-
sa, vel in alijs causis, quæ pote-
runt cōtra eum intentari: nam
ista dicitur appellatio generalis
& vaga, quæ nihil valet: & non
admittitur. tex est in c. ij. & c. cō-
sultuit. el. ij. de app. & licet de iu-

re antiquo valuisset appellatio
generalis, facta respectu vnius
causæ, vt dicitur in d. c. consultuit.
tamē hodie est correctū per cle.
appellati. de appel. quia cauetur,
quod in appellatione à grauami-
ne, debet inseri causæ, & illā
solā causam expressam potest ap-
pellans prosequi. vnde si appel-
latur generaliter, ista appellatio
non prodest, nisi quo ad causas
grauaminis expressas. ita tenet
Pilip. in d. c. consultuit. el. ij. quod
nota: quia quotidie euenit, quod
aliqui faciūt istas appellationes
generales ab omni grauamine,
nulla causa expressa: quia illas
non possunt de iure postea pro-
sequi: nam à grauamine nō illa-
to nec communicato, nō potest
appellari, secundū Ang. in cons.
344 cl. xxxvij. ¶ Tricesimo sexto, li-
mita non procedere in manda-
to factō alicui, qđ in sua eccle-
sia relideat: quia à tali mandato
non appellat, nisi vna causa &
iustum impedimētum exprima-
tur in appellatione. text. est & ibi
glo. & docto. in c. peruenit. el. ij.
345 de appella. ¶ Tricesimo septi-
mo, limita non procedere in om-
ni actu, qui sit secundum iuris
dispositionē & canonicas san-
ctiones: quia à tali actu secundū
leges celebrato non appellatur,
nam à iudice iuris dispositionē
& decretum exequente non po-
test appellari: quia talis appella-
tio est contra leges. tex. est in c.
consultuit. el. ij. de appel. & ista
etiā est ratio præcedentis limi-
tationis,

rationis, quod tamen limita & declara, nisi in appellatione insereretur talis causa ratiōabilis, per quā specialiter in illo casu admitti deberet: quia tunc valet appellatio, & debet admitti, secūdū Phil. in d.c. cōsult. el. iij.
 346 & in c. de priore. eo. tit. ¶ Tricesimo octauo, limita non procedere in declaratione dationis termini ad producendum testes & instrumenta, & ad probandum in causa feudali: quia à breuiatione & medicatione dicti termini non potest appellari in regno: imò appellans punitur ad poenam quinquaginta florenorum auri, & appellatio nō valet, nec retardat executionē. ita de hoc est ritus magnę curię in num. 6. qui incipit: ite, quod termini &c. iuncto ritu precedēti, quę expresse loquitur i causa feudali.
 347 ¶ Tricesimononō limita nō procedere in decreto, quo iudex pronūtiat aliquem haberi pro confesso, ex quo noluit comparere ad se examinandum, vt principalem, factō sibi mandato sub poena confessi. nam à tali decreto nō potest appellari in regno. Verū in vltima citatione, quę fit, debet inferi totus tenor articulorū. ita de hoc est ritus magnę curię in num. 250. qui incipit, item seruat ipsa curia, quod ius quis &c. Quid autē sit de iure communi: vide Philip. Decium in consi. xxxiiij. co.
 348 ij. in princ. ¶ Quadragesimō, limita non procedere in eo, qui

est cōuictus de furto manifesto: quia non potest appellare secundū Andr. de Yser. in titu. quę sint rega. ver. & bona. &c. col. ix.
 349 ¶ Quadragesimoprīmō, limita non procedere, quando certa poena irrogatur à lege pro aliquo delicto. & condemnatus de illo delicto fatetur se deliquisse, sed decit se grauari: quia est nimis magna poena, & propterea appellat: nā talis appellatio nō admittitur secundū Andr. de Yser. in constitu. intentionis. co. fi. vbi: ponit exemplum, de poena portationis armorū. Et potest hoc suaderi ratione: quia tunc iudex exequitur legem: quo casu non appellatur: vt dixi suprà primē in xxxvij. fallentia. & est generalis regula in iure, quod à lege generali appellari non potest. facit. l. prospexit. ff. qui & i quibus. & vide Fely. in ca. cum non ab homine. col. pen. & si de iudiciis.
 350 ¶ Quadragesimosecundō, limita non procedere in mandato facto alieni, vt declaret an scriptura sit sua: quia appellare non potest, secundū Bal. in consi. cccxxv. in iiij. volum.
 351 ¶ Quadragesimotertio, limita nō procedere, quādo ordinarius delegauit aliquā causam, & postea talem delegationē reuocat: quia à tali reuocatione non potest appellari: ex quo istud depēdet ex mero arbitrio & auctoritate delegantis. l. iudiciū soluitur. ff. de iud. ita tenet Bal. in cō.
 352 iij. in v. vol. ¶ Quadragesimoquarto,

quartò, limita non procedere, quando aliqua causa est commissa conscientie alicuius: quia ab eis sententia lata secundum suam conscientiam, non potest appellari: glo. est c. statutum. §. assessorum de rescript. lib. vi. & tenet Pet. Phil. Corn. in cōf. clxxxviii. colum. ii. in litera C. in iij. volu. de cuius tamen dicti veritate, vide Bal. in l. j. C. de rebus credi. & Pet. Philip. Corn. in decisio. cōf. clxxxvij. circa finem. & vide plenè per Fely. in cap. super his, columna quinta. de accusa.

353 * Vbi etiam plenè tangit, quid si causa committitur arbitrio iudicis: utrum tunc possit appellari ab eius sententia? & ponit regulam quòd sic, cum nonnullis fallètis: de quibus ibi per eum. & per eundè Fely. in c. significat.

354 sti. el. j. de homicidio. ¶ * Quadrageimoquintò limita generaliter in omnibus casibus, in quibus aliquid committitur à lege, vel à superiore in potestate iudicis, & non in necessitate: ut quia potest aliquid facere, si vult, non tamen tenetur: iuxta l. non quicquid. ff. de iudic. quia tunc si iudex illud non facit, nō potest appellari, ex quo facere non tenebatur: secundum Fely. in c. super his. co. v. de accusa. ¶ * Vlti-

355 per his. co. v. de accusa. ¶ * Vltimo pro completamento huius materię, scias, quòd in omnibus casibus prædictis & aliis, quod in iure reperiri possunt, in quibus non potest appellari à sententia diffinitiva, semper potest appellari

ab interlocutoriis, quę emergunt ante sententiā diffinitivā, etiam de iure civili: & ratio est, quia earum gravamen non speratur posse reparari per appellationē à diffinitivā: cum ab illa nō possit appellari. ita multum notanter tenet Ang. in cōf. xlvi. & cōf. clxxxvii. ¶ * Item omnes leges, quę prohibent appellationem, sunt odiosę: cum sint contra regulas iuris communis, quę permittunt regulariter ab omni actu appellari: & ideo restringi debent, prout possunt: secundum Andr. de Yser. in ca. j. versiculo & bona. & c. colum. decima. quę sint regule. sequitur quinta questio principalis.

VENIO ad quintam questionem principalem: & quæro, 357 iuxta ordinē præpositum. * ad quem iudicē appellari debeat. super hac quæst. pono regulam generalem: quòd appellatio debet fieri à minori iudice, ad maiorem, proximū, & immediatū: non autem potest fieri ad æqualem, nec ad inferiorem, nec ad alium superiorem distantem & non proximum: quia non potest appellari regulariter, obmisso medio. ita hæc omnia tenet Specu. in tit. de appel. §. nūc tractemus. in principi. & dixi supra in ij. quest. principali in principi. pro hoc est tex. in l. imperatores. ff. de appel. & not. Ioan. de ana. in cōf. l. j. Ista ergo sit prima regula, quòd appellari debeat gradatim: & sic ad proxi-

Adde alia limitationē in qua nō debet appellari, quia est in iudice mandante, qui non potest appellari alioquin, ut hoc in facit, illi et quod tenet, secus si appellat, qui deest, affo. et quod qd. et si sit ad iudicem, ut dicit Bald. in l. non tenet de iur. §. de iure triu. et fid. carbo. n. 5. et ex eo quod sit est agendum ad qd. vide Affo. de iur. is. a. 2. §. et a sententia probationis

mum superiorē: vt plenē tradi-
 tur i c. dilecti. el. iij. de app. & in
 358 confi. capitaneorum. ¶ Istam
 regulam limita primo non pro-
 cedere. quādo appellatur ad pa-
 pam: quia semper potest appel-
 lari à quocunq; iudice ad papā
 obmisso medio: & hoc de iure
 canonico. tex. est in c. ad Roma-
 nam. secunda q. vj. & in c. si duo-
 bus. & c. sollicitudinem. de ap-
 pella. & not. Specu. in d. §. nunc
 tractemus. in princ. & Phil. in c.
 si duobus. col. pen. & in d. c. dile-
 cti. el. iij. vbi plenē. Secus est de
 iure civili. quia nō potest appel-
 lari ad principem abmisso me-
 dio. per d. l. imperatores. ff. de ap-
 pel. & tenet loā. de ana. in d. cō-
 sil. l. j. & Socin. in confi. xxxix. co.
 iij. in iij. volu. & docto. in d. c. si
 duobus. & d. c. dilecti. imō. quan-
 do sit appellatio, obmisso me-
 dio de iure civili, censetur fa-
 cta ad proximum superiorē: se-
 cundum Bal. in confi. xcix. in iij.
 volu. & Soc. in d. confi. xxxix. co.
 iij. per l. j. §. si quis i appellatio-
 ne. ff. de appel. & Phil. in d. c. di-
 lecti. in iij. colum. versic. con-
 clude & c. & per And. de yser. in
 359 d. confi. capitaneorū. ¶ Istud
 tamen. quod dixi posse appella-
 ri ad papam, obmisso medio, li-
 mita in vno casu, scilicet. quādo
 delegatus papæ causam subde-
 legat: aliquid sibi reseruādo: quā-
 tunc à sententia subdelegati nō
 potest appellari ad papam, sed
 debet appellari ad delegantem:
 tex. est. & ibi Gemi. in c. si dele-

gatus. §. fin. de offi. deleg. lib. vj.
 & habetur in c. cum te. & c. su-
 per quæstionum. §. porro. de of-
 fic. delega. & per Philipp. in c. si
 duobus. colum. penul. versic. sed
 limita & c. de app. ¶ Quæ autem
 sit ratio diuersitatis inter ius ci-
 uile & ius canonicum: quare al-
 tērū permittit appellari ad prin-
 cipē obmisso medio, & alterum
 non: vide Specu. in rit. de appel.
 §. nunc tractemus. colum. j. ¶ Et
 prædictam limitationē intelli-
 ge & declara, dummodo exci-
 piatur. quia tunc non valet ap-
 pellatio ad papam obmisso me-
 dio in casu præposito: nec deuo-
 luit negotiū, stante exceptione
 opposita. Secus si nō opponitur:
 quia tunc tenet appellatio, etiā
 in dicto casu ad papam: secun-
 dum Philip. in c. dilecti. el. iij. co.
 vj. versic. decima, & c. cum se-
 quen. de appel. & Archidia. in c.
 si delegatus. & ibi etiam Gemi.
 col. iij. versic. sed quid si. & c. de
 offic. delega. lib. vj. per doc. de
 rota in deci. ccc. lxxxvj. quæ inci-
 pit, si tres sunt & c. in nouis. & vi
 de sex pulchras declarationes
 datas ad d. c. si delegatus. & ad
 hanc proximam limitationem
 per Philip. in d. c. dilecti. col. vj.
 360 ¶ Secundō principaliter limi-
 ta non procedere in legato pa-
 pæ: quia similiter ad eum potest
 appellari, obmisso medio: secū-
 dum Abb. in d. c. dilecti. col. pen.
 versic. extra glo. & c. & ibi etiā Phi-
 lip. col. vj. versic. octaua limitatio
 & c. & Philip. in d. cap. si duobus
 colum.

col. pen. de appel. vbi idem dicit 363 uis. ¶ Quinto limita nõ pro-
cedere. vbi extaret consuetudo
in Patriarcha: ad quẽ potest ap-
pellari obmisso medio. & idem
tenet in d. c. dilecti. column. vj.
versic. nona limitatio & c. secun-
dum Inno. in c. antiqua. de pri-
uileg. & Spe. in d. §. nũc tractemus.
361 versic. & nũquid & c. ¶ Tertio
limita non procedere in schola-
ris: quia ex speciali privilegio sibi
concesso per imperatorem, per
authẽ. habita. C. ne fil. pro. pa. po-
test scholaris appellare à quo-
cunq; iudice inferiori. ad impe-
ratorem obmisso medio. etiam
de iure civili. ita tenet Bal. in d.
auth. habita. col. iij. versic. deinde
sequitur & c. vbi dat duas specia-
litates scholaribus cõtra ius cõ-
mune. Prima est, vt possint ab om-
ni grauamine appellare: quod
iure civili regulariter est prohi-
bitũ, per l. ij. ff. de app. recip. Se-
cunda est, vt possint appellare
ad principem obmissis mediis:
& istud dictum sequitur Philip. 365
in d. c. si duobus. col. pen. in fi. &
Alexã. in l. j. §. si quis in addi. ad
362 Barto. ff. de app. ¶ Quarto li-
mita non procedere, quãdo sic-
ret appellatio, obmisso medio,
& non opponeretur. quia pro-
dit appellatio, & valet proces-
sus. quia videntur partes consen-
tire, & iurisdictionem proroga-
re, secundum Philip. in d. c. dile-
cti. co. iij. ver. in eadem & c. & ibi
etiam Abb. in iij. col. ver. excipi-
tur, & c. & Gemi. i. c. si delegatus. 366
col. iij. de off. deleg. li. vj & Rota
in deci. 387. incip. si tres. in no-
¶ Sexto limita i omnibus ca-
sibus, in quibus proximior me-
dius esset inhabilis vel ratione
suspicionis vel excommunica-
tionis vel alterius inhabilitatis:
quia tunc eo obmisso potest ap-
pellari ad alium superiorem, &
potest esse exemplũ, quando epi-
scopus recusatus, vt suspectus,
delegat causam: quia tunc à de-
legato non appellatur ad eundẽ
episcopum delegatẽ, propter
suspicionẽ, sed potest adiri alius
superior. obmisso medio. secun-
dum Abb. in c. dilecti. col. penũ.
versic. nonus casus. & ibi etiã Phi-
lip. colum. v. versic. vj & versicu.
367 seq. ¶ Septimo limita, quãdo
episcopus litigaret cũ eius sub-
dito: quo casu eligitur arbitris:
nam à sententia istorum arbitro-
rum, non appellatur gradatim,
sed ad papam. glo. est in c. ab ar-
bitris. de off. deleg. lib. vj. & nota
Abb. in d. c. dilecti. col. pen. & ibi
etiam Philip. in iij. colum. ver.
tertia & c. Idem est, quando ap-
pellatur ab arbitris electis sup
recusatione suspecti, vt d. c. ab ar-
bitris. & c. cum cessante. de app.
368 ¶ Octauo limita, non proce-
dere hodie in regno: quia po-
test à quocunq; iudice appel-
lari

lari ad regiam vel ad magnam curiam vicarij, obmisso medio, vt est constit. regni, quæ incipit, cum noua. & ibi glo. & Mat. de afflic. in fi. col. Probatu etiam in consti. appellationū tempora. & per hoc videtur esse in regno correctā dispositio l. imperatores. ff. de app. vt dicit gl. in d. cōsti. cū noua. & not. And. de Yser.

367 in cōsti. officiorum. ¶ * Nonō limita non procedere, quando delegatus principis subdelegat totā causam, nihil sibi reseruando: quia tūc à sententia subdelegati appellatur ad principem, obmisso medio. Secus, si subdelegans aliquid sibi reseruauit. tex. 370 rū. ¶ * Limita primò hoc procedere in vicario generali: quia ille dicitur habere ordinariam iurisdictionem, quam habet episcopus. Secus, si esset aliquis deputatus vicarius particularis in vna causa tantum: vel in vno loco particulari diocesis: qui dicitur vicarius foraneus seu ruralis: quia tunc dicitur iste vicarius habere delegatam iurisdictionem, & ab eo potest appellari ad episcopum: vel ad alium substituentem, seu ad vicarium generalem: vt not. Cald. in consil. ij. in titu. de appel. & habetur in d. c. Romana. & ibi Gemi. & docto. & not. Card. in clem. ij. in xxiiij. qō. de rescript. per ea quæ not. gl. in d. clem. ij. in vers. foraneo. & Gemi. in c. j. in ij. q. de off. ord. lib. vj. & Fely. in rub. de off. delega. colum. fi. & Alexand. in rub. ff. de offic. eius, cui man. est

per Abb. & Phi. in d. c. dilecti. & per Fely. in d. §. porro. col. fin.

SECUNDA principalis, regula in hac materia est, quod 369* à sententia vicarij seu substituti, nō appellatur ad substituentem: puta episcopum, ex quo est idē tribunal, sed appellatur ad superiorem substituentis: vt est tex. secundū vnum intellectum in l. j. §. ab eo. & ibi Bart. ff. quis & à quo appel. & Barto. in l. pricipimus. in princip. C. de appel. & text. cum glo. in cap. Romana. de appel. li. vj. & in c. nō putamus. de consue. libr. vj. & per Andr. de Yser. in cōstit. officiorū. ¶ * Limita primò hoc procedere in vicario generali: quia ille dicitur habere ordinariam iurisdictionem, quam habet episcopus. Secus, si esset aliquis deputatus vicarius particularis in vna causa tantum: vel in vno loco particulari diocesis: qui dicitur vicarius foraneus seu ruralis: quia tunc dicitur iste vicarius habere delegatam iurisdictionem, & ab eo potest appellari ad episcopum: vel ad alium substituentem, seu ad vicarium generalem: vt not. Cald. in consil. ij. in titu. de appel. & habetur in d. c. Romana. & ibi Gemi. & docto. & not. Card. in clem. ij. in xxiiij. qō. de rescript. per ea quæ not. gl. in d. clem. ij. in vers. foraneo. & Gemi. in c. j. in ij. q. de off. ord. lib. vj. & Fely. in rub. de off. delega. colum. fi. & Alexand. in rub. ff. de offic. eius, cui man. est iuris d

iurifdi. in penul. col. in princ. & Ange. in d. l. præcipimus. & dixi plene suprà in v. distinc. iudicio
 371 rum. & ibi vide. ¶ Secundo, limita procedere in appellatione, secus in restitutione in integrũ vel nullitate: quia potest intetari coram episcopo. & econtrà à sententia episcopi coram vicario, secundum Philippum, in d. c.
 372 dilecti. in x. & xj. q. ¶ Tertio, limita nõ procedere in vicario principis: quia ab eius sententia appellatur ad principẽ, ex quo non reperitur alius superior, secundum Phil. in d. ca. dilecti. in
 373 vij. q. ¶ Quarto, limita procedere in his, quæ de iure communi spectant ad vicarium: quia dicitur ordinarius. Secus in his, quæ nõ veniunt in generali commissione vicariatus: nisi specialiter committantur: prout sunt causæ criminales, & cõferre beneficia, & similia. quia in his dicitur delegatus, & ab eo appellatur ad episcopum committentem. ita dicit Fely. in c. licet. colum. j. de offi. ordi. & in rubr. de offic. delega. col. fin. per ea, quæ habentur in c. iij. & c. h. de offi. vica. li. vj. & dixi plenè suprà in v. distinc. iudiciorum. in j. & ij. char.
 374 ¶ Et quia suprà in præcedenti limitatione dixi, quod à vicario particulari potest appellari ad vicarium generale: per hoc videtur extare cõclusio, quod à delegato episcopi potest appellari ad vicariũ episcopi. Quod tamẽ intellige procedere, quan

do episcopus esset absens à diebus celi: secus, si esset præsens: quia tunc esset omnino appellandum ad episcopum, & non ad vicarium. ita declarat Abb. in c. dilecti. el. iij. colum. ij. de appel. Sed verior est opin. quod indistinctè possit appellari ad vicariũ, vel ad episcopum ad arbitrium appellantis. siue sit absens, siue præsens episcopus, vt est decisio Rotæ. ccl. in nouis. & Philip. in dicto c. dilecti in ij. q.

TER'TIA principalls regu
 375 la sit in hac materia. * quod à sententia delegati appellatur ad delegantem, & non ad aliũ superiorem. text. est in l. j. in prin. ff. quis & à quo app. & in l. imperatores §. j. ff. de app. & ibi gl. in l. præcipimus. §. hæc si. & ibi gl. C. de app. & not. Bart. in d. l. j. §. ab eo. Sed à sententia subdelegati, ad quẽ appellatur? dic q. sit differetia. Si delegatus subdelegat totam causam. appellatur ad primũ delegatẽ, obmissio medio. Si vero non delegat totam, sed aliquid sibi reseruat, & tunc appellatur ad ipsum subdelegantẽ proximũ. Ita est cõmunis cõclusio, quẽ traditur per gl. & doc. in c. super questione. §. porro. de offi. deleg. quam tenui suprà in quinta dist. iudiciorũ. ver. quartò differunt, & c. & est glo. in c. ti is, 376 cui. de off. deleg. li. vj. ¶ Prædictam regulam limita nõ procedere in casu, quãdo delegans esset suspectus, & ratione suspicionis causam delegauit alteri

non suspecto: iuxta ea, quæ traduntur in c. iudex ab apostolica. de offi. dele. li. vj. quia tunc non appellatur ad delegantem: sed ad alium superiorem, obmisso medio: vt habetur plenè per docto. in c. si quis cõtra clericum. de for. compe. & per glos. in c. si is cui. de offi. deleg. lib. vj. & Philip. in c. dilecti. elij. col. v. versic. sexta limitatio & c. de appel.

377 **Q V A R T A** regula sit, *q̃ vicante imperio, appellatur indistinctè ad Papã, obmisso medio: ita tenet Abb. in c. licet ex suscepto. & ibi etiam Fely. in ij. col. de for. compe.

378 **Q V I N T A** regula sit, *q̃ si in aliqua ciuitate deest, vel abest iudex appellationis, potest appellari ad decuriones & priores illius ciuitatis, secũ. Bart. in l. vbi absunt. ff. de tuto. & cur. da. ab his. & Bar. in l. quoties. ff. ad munic. & Bal. in l. ij. C. quãdo fil. vel priua. in ij. colũ. per text. quem dicit ad hoc esse singularem, in §. & hoc peruenit. in au-

379 rub. de app. col. iij. & v. * Et nota illum text. in d. §. & hoc peruenit, per quem habes quotidiana nam practicã, quando officialis ciuitatis facit aliquã iniustitiã prohibendo aliquid fieri, quod de iure prohiberi non potest. nã tunc potest haberi recursus ad episcopũ ciuitatis, vel ad decuriones, vt prohibeant iudicẽ, &

prouideant huic iustitiæ.

380 **S E X T A** regula sit, * quòd si iudex laicus cõmittit causam episcopo, à sententia nõ appellatur ad Papã, sed ad ipsum delegantem laicũ, vel ad eius superiorem laicũ, sec. Bal. in l. si qui, liti gatiũ. circa fin. C. de episc. aud.

381 **S E P T I M A** * regula seu cõclusio sit, q̃ quãdo duo iudices pronũtiauērunt super eadẽ causã, quorũ vnus est laicus, & alter clericus, appellari debet ad superiorem ecclesiasticũ, attento digniori: ita dicit Bartol. in l. j. §. si quis col. ff. de appel. & Alexã. in consi. clxxxvj. incip. vj. so processu causæ vertentis & c. in j. col. in ij. vol. & Saly. in l. precipimus. C. de app. & Ias. in l. imperium. col. iij. versic. quarto facit & c. ff. de iur. omni. iud. & Bal.

382 in rub. extrã de app. * & Idem est, quãdo clericus & laicus essent arbitratores: quia restrictio sit ad superiorem ecclesiasticũ: vt not. Lud. Ro. in cõsil. cclxv. &

383 Ias. in d. l. imperiũ. col. iij. * & prædictis adde, quæ in simili not. Soci. in consi. xij. col. vj. in j. volu. & Ias. in l. si emancipati. C. de colla. & Fely. in c. j. colũ. iij. de præscrip. vbi singulariter dicit Fely. quòd si sunt plures inquisiti per iudicem secularem de aliquo crimine, inter quos est vnus clericus, qui petit se remitti ad episcopum, possunt omnes alij inquisiti laici petere se remitti ad episcopũ, occasione clericus. & est notabile dictũ,

S licet

licet subdat Felyn. ibi. quod si episcopus nō puniunt laicos sufficienter. posset postea iudex secularis iterum eos punire.

384 ¶ OCTAVA regula est, quod à decreto decurionū seu priorum ciuitatis potest appellari ad capitaneū. seu officialē ipsius ciuitatis, dummodo habeat merum & mistū imperiū, & non sit creatus ab ipsis decurionibus, sed ab alio superiore. ita tenet Bartol. in l. j. §. solent. ff. quando appel. fit. & ibi tenet 385 Bar. ¶ nemo potest esse iudex appellationis, nisi habeat merū & mistum imperiū, quia appellatio est misti imperij.

386 ¶ NONA regula est, si iudex laicus pronūtiat se cōpetentem in aliqua causa spiritali, debet à tali pronuntia appellari ad episcopū, & nō ad superiorem laicum, secundum Bal. in consi. xliiij. in iij. volu.

387 ¶ DECIMA regula est, quod in Regno à sententiis omnium iudicum ordinariōrū. quaruncunque ciuitatū. potest appellari ad magnam curiam vicariæ: & similiter à sententiā regis, appellatur ad magnam curiā, dummodo non sit de consiliariis quod si delegatus est de consiliariis, appellatur ad sacrum cōsiliū, & nō ad magnā curiā. hoc probatur in cōsi. statuimus. la. ij. & ibi hoc expresse tenet Mar. de Affl. in v. nota. & in cōsi. cum noua.

S E X T O. principaliter sequendo ordinem præpositum,

388 quæro. quibus appellationibus sit deferendū vel nō. Super hac quæstione facias regulam generalem. quæ est affirmatiua, quod regulariter iudex à quo, tenetur quamlibet appellationem admittere, secundum Ale. in l. j. col. penul. ff. si quis caut. & si ipsam non admittit, seu non deferret illi. punitur ad pœnā triginta librarum auri. tex. est in l. quoniam iudices C. de appel. & in c. de priore. & ibi Phil. de appel. vbi de iure canonico iudex non deferens mittitur ad superiorem puniendus, arbitrio superioris. sed de iure ciuili est statuta pœna triginta librarum auri: vt d. l. quoniam iudices. & l. iudicibus. C. de appel. & not. Spec. in tit. de appel. §. nunc dicamus. in prin. ¶ istam regulam limita non procedere in omnibus casibus, in quibus appellatio est prohibita à iure, & in quibus iudex potest procedere appellatione pendente, quia in illis nō tenetur appellationi deferre. c. cum appellationibus. de appel. lib. vj. & per ea, quæ nos. doc. in d. c. de priore. & qui sunt isti casus, potest satis aperte colligi ex his, quæ dixi supra in ij. q. principali. ver. iij. differētia. in limitationibus primæ regulæ. & supra in iij. q. princip. portā, cum laui omnes casus, in quibus prohibetur appellatio.

S E P T I M O. principaliter quæro. quod possit facere iudex appellatione pēdere. Dic quod regula

regula est negatiua, quod index
 a quo, pendente appellatione,
 vel pendente decennio dato ad
 appellandū, nihil potest inno-
 uare in causa: vt est tex. in l. j. &
 ibi Bar. ff. nil. no. app. pend. & in
 c. non solum. de app. lib. vj imo
 innouata reuocantur per reme-
 dium attentatorum: vt not. ple-
 nē Phil. in c. consuluir. el. ij. & c.
 390 bonæ. de app. * Et circa istam
 materiam attentatorū scias vnā
 pulchram differētiā inter ap-
 pellationem iudicalem, & ex-
 tra iudicalem: quia quando su-
 mus in appellatione iudiciali,
 reuocantur omnia attentata, e-
 tiam quæ nō sunt directo cōtra
 appellationem: sed in extra iudi-
 ciali reuocantur solum ea, quæ
 sunt cōtra appellationem: & nō
 alia: ita pulchrē tenet Phil. in c.
 391 in vlt. not. de app. ¶ Itē ad-
 de, qd ad hoc vt attentata reuo-
 centur, est necesse, quod appel-
 latio fuerit intimata iudici &
 parti: alias iudex & pars semper
 possunt de iure procedere in
 causa, quando non habent noti-
 tiam appellationis: & ista atten-
 tata ab ignoratibus appellatio-
 nem, non reuocantur. ita tenent
 Ant. de But. & Imo. in c. si. col. fi.
 de app. & ibi etiam Phil. ante p.
 392 col. ver. vlt. quaritur & c. * & po-
 test peti reuocatio attentatorū,
 vltque ad conclusionem in cau-
 sa, & non vltiā, secundū Phil. in
 in c. dilecti. el. iij. col. ij. de appe.
 & ibi ponit aliquas limitatio-
 nes, in quibus attentata nō re-

uocantur. Et de multis priuile-
 giis attentatorum, vide plenē
 per eundem Phil. in c. bonæ me-
 moria. col. iij. & v. de appel. vbi
 etiam tenet, quod nō potest fie-
 ri reuocatio attentatorum, nisi
 causa cognita, & parte citata. &
 Phil. Dec. in consi. cc. ¶ Item il-
 lud, quod dixi, quod debet ap-
 pellatio esse intimata iudici &
 parti ad hoc vt attentata reuo-
 centur, intellige in appellatione
 iudiciali, secus in extra iudicia-
 li: quia in ea reuocantur, etiam
 si non fuerit intimata, secundū
 Phil. in ca. bonæ memoria. col.
 xij. vers. nona conclusio & c. de
 393 app. ¶ Item adde qd intantum
 est priuilegiatū remediū atten-
 tatorum, quod agenti vt atten-
 tata reuocentur, nō potest op-
 poni exceptio excōmunicatio-
 nis, secundum Phil. Dec. in consi.
 394 cc. col. f. vers. ij. * Nec etiā po-
 test opponi exceptio proprietatis,
 secundum Card. in d. c. bonæ
 col. iij. vers. not. ex tex. ibi,
 395 proprietatis & c. de app. * Item
 tenetur is, qui attētauit, ad resti-
 tutionē fructuū medio tēpore
 perceptorū a die interceptæ ap-
 pellationis, secundū eundē Card.
 in d. c. bonæ. col. iij. ver. not. ex
 396 tex. ibi, tempore, & c. * Itē ista
 attentata reuocantur dupliciua.
 Vno modō intētando principa-
 liter officiū iudicis, super ipso-
 rū reuocatiōe. Secūdo modo, ac-
 cessione, psequēdo appellatio-
 nē, vt declarat Car. in c. dilecti.
 el. iij. col. j. in fi. de app. ¶ Istā re-

gulam huius q. limita nō proce-
dere in omnibus casibus, quos
numeraui suprà in ij. q. principa-
li. versū. quarta differētia, & c. vbi
plures limitatiōes cumulaui, in
quibus iudex potest attrētare &
procedere pēdēte appellatiōe.
Et similiter potes limitare in
omnibus casibus, in quibus ap-
pellatio de iure est prohibita:
quia nō tenetur iudex illi defer-
re: prout plenē istos casus cumu-
laui suprà in iij. q. principali. &
ad ibi dista me remitto.

OCTAVO & vltimo, sequē-
do ordinem prapōsitū, quaro,
397 *quādo & ex qbus causis ap-
pellatio dicatur deserta. In hoc
facias primò regulā generalē,
quē se habet, q. iudex in dubio
debet semper pronūtiare appel-
lationem non esse desertā: quia
debet eligere viam mitiorem,
per quā ius nō remaneat perem-
ptū litigiti. ita tenet Pau. de ca.
& ibi etiā Ale. in pen. col. & Ias.
in l. j. ff. si quis cau. & Phil. Dec.
in l. quoties nihil. ff. de reg iur.
& Fel. in c. significauerunt. col. j.
398 de testi. ¶ *Quis autem iudex
pronūtiat super desertiōe ap-
pellationis: vtrū iudex à quo vel
iudex ad quē, suprà dixi, in ij. q.
principali. in iij. differētia. xix.
limitatiōe. & ibi vide. Sed vbi
casus est clarus, quōd appellatio
sit deserta: tūc iudex pronūtiat
illā desertam: & perinde ha-
betur, ac si appellatū nō esset, vt
habetur in cōsti. appellatiōnū
tēpora. & not. glo. in versū. exe-

cutioni. in l. ij. C. de tēpo. app. &
Card. in cle. si appellatiōnem. in
j. q. de appel. Nec est necesse, q.
opponatur de desertiōe: quia
iudex potest ex officio etiā par-
te nō opponente, opponere &
pronūtiare appellatiōnem esse
desertam, vt no. Phil. in c. ex ra-
tiōe. col. xx. ver. quoad secun-
dū, dic. & c. de app. vbi alleg. Bal.
in addi. Spec. in ti. de appel. ver.
399 iudex ex officio & c. ¶ *Qui
autem dicūtur casus, in quibus
appellatio efficitur deserta: dic
quōd multi sunt qui possunt col-
ligi ex variis librorum reuolu-
tiōibus. Et primus casus est quā-
do appellans nō fuit prosequen-
tus appellatiōnem infra annum
vel bienniu: secundum formam
auth. ei, qui appellat. C. de tem-
po. appel. & c. cum sit Romanā.
& c. ex ratione. & ibi plenē per
doc. de app. & dixi plenē suprà,
in iij. q. principali ver. sequitur
modō videre de tertio tempo-
re & c. nisi excusaretur aliqua iu-
sta causa, vel impedimēto, vt ibi
400 dixi. ¶ *Secūdu casus est, quā-
do appellans non prapresentauit
processum iudici ad quē, infra
quinquaginta dies, & citari fe-
cit partē: quia ī Regno appella-
tio est deserta: per d. cōsti. appel-
lationū tempora. & ibi And. de
Yser. de quo dic, vt plenē dixi
suprà in ij. q. princip. ver. sequi-
tur modō videre de tertio tēpo-
re, & c. & habetur in dec. clxxxv.
cōsti. Neap. Adde tamē circa hoc,
q. in farro consil. Neapo. est sty-
lus,

lus, quòd si processus præsenta-
tur post quinquaginta dies, an-
tè, q̄ sit pronuntiari appellatio-
nem esse desertà reuideretur cau-
sa ex eisdè actis de æquitate, &
pronuntiatur bene vel malè iudi-
catū. ita de hoc est deci. ccxliij.
in fin. consi. Neap. & deci. lxxix.
Vnde cautela est, q̄ appellatus
statim nō videt elapsos quingua-
ginta dies, cōpareat, & perat ap-
pellationem pronuntiari deser-
tam, coram iudice ad quē: quia
si postea præsenteretur processus,
appellatio reperitur deserta i-
pso iure, & iurisdictio deuolu-
ta est iudici à quo. ita tenet Mar-
thæ. de Affli. in d. consi. appel-
lationum tēpora. colū. iij. in fi.
401 ¶ Tertius casus est, si iudex à
quo, statuit breuiorem terminū
ad proseguendū: quod potest fa-
cere: ut est tex. in c. personas. &
in c. cum sit Romana. & in c. ob-
latæ. & in c. reprehensibilis. & c.
sepe. & ibi per do. de app. & p-
batur in d. consi. appellationū
tēpora. vers. et̄erū. nam si infra
terminū statutū nō psequitur,
appellatio remanet deserta, de
quo vide quā plenè dixi suprā,
in ij. q. principali. vers. vicefi-
moprīmō limita & c. vbi plenè
distingui. & an & quando iudex
possit breuiare terminū prose-
quendi, ibi vide. Et per d. vers.
ceterū. est cautū hodie in Re-
gno, quòd iudex ad quē, potest
pro locorū distātia statuere ter-
minū appellādū ad præsentiādū
processum corā se: & sic potest

breuiare tēpus quinquaginta die-
rū: nō autē prorogare: ut ibi di-
citur in tex. & elapso tēpore bre-
uiato, remanet appellatio deser-
ta: licet nondū sint cōpleti quin-
quaginta dies, ex quo iste termi-
nus iudicis succedit in locū ter-
mini legalis: quia lex dat hanc po-
testatē iudici. ita tenet Matt. in
d. cōst. appellationū tēpora. col.
ij. & prædictis adde Car. in cle.
cōstitutionē. §. insuper. in j. q. de
402 ele. ¶ Limita tamē prædicta
nō procedere in persona, quā
potest petere restitutionē in in-
tegrū: quia licet nō fuerit pse-
quuta appellatiōē infra quingua-
ginta dies, vel infra tempus sibi
statutū à iudice, potest tamē in-
fra quadrienniū continuū pete-
re restitutionē in integrū ad-
uersus tēporis lapsum: & resti-
tueretur ad tantū tēpus, infra quā
tū fuit lēsiō. & de hoc est decisio
clxxv. cōsi. Neap. & tex. in cle. j.
403 de rest. in inte. ¶ Secūdo limi-
ta nō procedere, quādo appel-
lans fecit suā diligentiam infra
quingaginta dies, sed stetit per
iudicē appellationis, vel p̄ eius
secretarium, vel auditorem: qui
noluit expedire literas infra ter-
minū. quia tunc stāte dicto im-
pedimēto, potest appellatiōē
prosequi. de hoc est decis. lxxix.
404 consi. Neap. ¶ Tertiō limi-
ta nō procedere in causis benefi-
cialibus: quia in illis iudex nō po-
test breuiare terminū iuris, nisi
vtraq; parte volēte, & si breuia-
uit de facto: & labitur tempus à

iudice statutu, non censetur deferta appellatio: nisi totus terminus iuris labatur: ita pulchre dicit Phil in c. cu sit. in fi. co. de ap. & in c. constitutus. el. ij. col. j. eo. ti. vbi plus dicit in hac materia, quod licet appellatio sit deferta per negligentiam partis in causis beneficialibus tamen nunquam censetur deferta quoad iudicem, & semper iudex potest supplere & procedere ex officio, & ingrederi de
 405 meritis causae. ¶ Quartus casus est, quando appellans non petit Apostolos infra xxx. dies: quia non obstat quod alias legitime appellauerit, remanet appellatio deferta ob non petitionem Apostolorum. rex. est i. cle. quauis. de ap. & in c. ab eo. de ap. li. vj. & in l. ducibus. C. de app. & Bar. in l. j. ff. de libe. demiss. & Lu. Ro. in c. ij. Et hoc est de iure communi. sed in regno in curia seculari debent peti Apostoli: sed non de necessitate infra xxx. dies: sed
 406 sufficit, quod petatur & presententur infra quinquaginta dies datos ad prosequendum per constitutum. ita tenet And. de Yser. in d. constit. ap. tempora. & ibi etiam Mar. in vij. co. in prin. vnde remanet conclusio, quod hodie in Regno remanet appellatio deferta. si non fuerint petiti Apostoli, saltem infra l. dies. de qua materia dic. vt plenius dixi s. in vij. q. principali. viso primo tempore, appellandi.
 407 & c. ¶ Collige ergo sub copendio, quod hodie in regno appellans debet omnia ista expedire co.

pulatiue, infra l. dies: videlicet presentare appellationem, & presentem & Apostolos iudici ad quem: & facere citari partem ad prosequendum: & habere responsum congruum a iudice appellationis, & licet iatus recedere: vt dicit And. de yser. ibidem in pe. & fi. co. Alias si vnus ex istis deficit, appellatio remanet deferta, vt declarat Mar. in d. constit. appellationum tempora. in x. no. & ibi probatur in rex. in fi. ista declaratione, quam facit ibi And. de yser. Et praedictis ad de Fel in c. personas. de appell. vbi dicit Apostolos esse partem appellationis, & sic non videtur appellasse, qui Apostolos non petit.
 408 ¶ Adde tamen, quod hodie in Regno non est necesse petere Apostolos instanter & instantissime, prout dicit cle. quauis. de ap. sed sufficit, quod simpliciter & semel petatur secundum Mar. in d. constit. appellationum tempora. co. vij. in prin. in
 409 ix. nor. ¶ Quintus casus est, si appellans fecit diligentiam in prosequendo, & adiuit iudicem appellationis: & non potuit prosequi propter absentiam iudicis. nam licet fecerit quicquid potuit, & fuerit protestatus quod per eum non stabat: prodest tamen sibi hoc impedimentum durante absentia. Si tamen iudex reuersus fuit, debet appellans iterum instare, & cum importunitate sollicitare iudicem: alias eo reuerso, si non sollicitetur, ex tunc efficitur deferta appellatio, non obstante priori impedimento. ita tenet Alex. in c. xi. col. ij.
 & iij. in

& iij. in j. volu. vbi idem dicit, quando statutum dīctaret, quod causa appellationis cōmittatur & decidatur infrā tot dies: quia si appellās nō sollicitat causam committi, censetur deserta appellatio cui adde Pau. de Cā. in consil. 131. in ij. vol. & Petr. Phil. Cor. in consil. xliij. col. ij. in iij. 409 vol. ¶ Sextus casus est, si iudex statuit terminum appellandi ad recipiendū Apostolos pro tali die, & appellās non comparuit in illa die, censetur deserta appellatio, etiā si iudex non venerit illa die ad locum: quo casu etiā si cōparuisset appellans, nō potuisset illos habere. nam non curatur de presentia iudicis, sed tantū lex cōsiderat diligētia appellantis, qui debet summa ope niti. vnde debet comparere & protestari, q̄ per eū non stat: aliās appellatio efficit deserta. ita tenet Card. in cle. quāuis. §. fi in j. q. de ap. quod nota: quia prima facie quilibet respōderet in cōtrariū propter iudicis absentia. ¶ Septimus casus est, quādo aliquis appellauit ab interlocutoria, & iudex non admittit appellationē, debet etiā ab ista non admīssione appellata aliās appellatio censetur deserta, & non potest grauamē reparari per appellationē à diffinitua secūdū Card. in cle. j. col. iij. ver. & ex hac gl. & c. de dolo & cōtrū. & Iun. in c. pastoralis. co. j. super hl. in ver. suspendatur. de offi. deleg. & Matthēl. in suis

nota. in xxiij. no. quod nota, quia poteris per hoc sapius appellāte illaqueari facere. ¶ Octauus casus est, quando appellans pendente appellatione aliquid innouat seu attētat, in praiudicium aduersarij: vt quia ipsum spoliat. nam ex hoc ipso censetur appellationē deferere, & illi renūtiare. ex quo suzmet appellationi nō desert. vnde qualiter cunq; faciat actū contra appellationē, censetur illā deferere. ita tenet Bal. in c. ex parte Adx. col. pe. ver. itē scias & c. de resti. & Ab in c. ex parte S. col. ij. vers. pro declaratione & c. de rescrip. & Ang. in l. fi. C. de tempo. ap. & Matthēl. in suis no. in xxvij. no. est tex. & ibi per doc. in c. an sit. de ap. ¶ Nonus casus est, quādo appellās post interpositā appellationem accipit terminum ad soluēdū id, qd erat in sentētia pronūtiatū. vt solueret: quia hoc ipso censetur appellationē deferere, & sentētia acquiescere. Casus est in l. ad solutionē. & ibi Bald. C. de re iud. & Lud. Ro. in cōf. ix. in fi. ¶ Decimus casus est, quando is qui appellat post interpositam appellationē, litigat adhuc corā iudice à quo. quia per hoc censetur appellationem deferere, & illi renūtiare. tex. est in c. sollicitudinem. de appel. & not. Abb. in c. gratum de offi. deleg. in ij. colū. Quod tamē intellige & declara. quādo litigat post appellationem: secus si ante appellationem, puta

ta infra tempus appellandi: secundum Abb. in d.ca. gratum.
 4.14 *Item intellige, quando facit actum incompatibile & contrarium appellationis: secus, si facit aliquem actum coram iudice à quo, tendente ad maiorem corroboracione suae appellationis: ut ga requirit ipsum, ut nō procedat ad executionem: quia tūc nō censetur renuntiare appellationi. ita de hoc est deci. Rotae in nouis, in deci. ccccclxx. incip. si ille, qui à sentētia &c. & tenet Abb. in c. quæstioni. de ap. & in c. cum venissent. de eo, qui mit. in poss. & plenē per Philip. in d. c. sollicitudinem. col. iij. & v. Et generaliter, quando appellans adit iudicem à quo, super innotatis & attētatis, nō videtur renuntiare appellationi, secundū Abb. in c. cū teneamur. in ij. not. de ap. ¶ Plures alios casus potest diligēs perquisitor inuestigare assiduo studio: sed pro nūc istos decem tanquā magis quotidiana nos dixisse sufficiat. Et per hanc remaneat expeditus iste secundus actus huius vltimę partis iudicij: in quo fuit copiose tractata materia appellationis. quoad capita magis principalia. Sequitur tertius & vltimus actus scilicet de executione. Laus Deo. Rober. Maran. Venuſi. V. I. D.

De Exequutione sentētiæ, summo actu iudicij. Quādo huic sit locus: à quo quō-

ue ordine. In quibus rebus, & cōtra quas personas cōpetat. In summa, ex quibus causis ea possit impediri.

TERTIVS ACTVS.

- 1 Sententia mādatur executioni, postquam transit in rem iudicatam.
- 2 Sententia executioni mādatur ab eodem iudice, qui eam tulit.
- 3 Sententia valida, executioni mādatur: sed non invalida.
- 4 Index ordinarius exequitur sententiam ab eo delegati.
- 5 Sententiam suam arbitrer non exequitur: sed index ordinarius.
- 6 Index appellationis mādatur executioni sententiam appellationis.
- 7 Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deserta.
- 8 Sententia executio, quo ordine fiat.
- 9 Debitor non habens bona sufficientia, carceratur.
- 10 Sententia mādatur executioni secundum statuta loci.
- 11 Bona minus damnoſa in executione capi debent.
- 12 Debitor fiscalis, sine alia excusatione personaliter capitur.
- 13 Ordo l. a dino Pio. §. in rediſione. ff. de re iudi. in actione personalis solum ſervatur. Secus in hypothecaria.
- 14 In executione sentētiæ interlocutoria nō ſervatur ordo illius §. in rediſiōe.
- 15 Executio fienda cōtra papillū, primō in nominibus debitorū fieri debet.
- 16 Citatio requiritur in executione sentētiæ per appellationem deserta.
- 17 Citatio non requiritur super executione fienda super eadē re, super qua lata

- lata fuit sententia nisi fiat appellatio
ne deserta.
- 18 Citatio requiritur in executione, que
fit contra condemnati successore seu
per iudicem in officio successorem.
- 19 Executio sententia in civilibus qua-
liter fiat.
- 20 Datio in solutum in aliqua parte
plus debito facta, in totum vitatur.
Fallit in tenuia vigore pacti execu-
tioni data, & quando actione reali
agitur.
- 21 Citatio partis in taxatione expensa-
rum requiritur.
- 22 Appellatur ab immoderate expensa-
rum taxatione.
- 23 Capi potest persona in executione sen-
tentia, ut bona sua indicet.
- 24 Index in medicis causis potest sine li-
bello, & sine aliquo iuris ordine com-
pellere quem ad solvendum.
- 25 Executio in criminalibus contra da-
matum ad mortem, vel ad membri
mutilationem, qualiter fit facienda.
- 26 Index pro iustitia exequenda, potest
asinum seu currum alicuius median-
te mercede capere, ut cum eo male-
factor ad supplicium ducatur.
- 27 Barones indebitè angariant vasa-
los sine salario, tam in personam,
quam in bonis.
- 28 Executio non potest fieri in lecto, ut
stribus & suppellectilibus domus, nisi
quando alia bona non extant.
- 29 Vestes cedentes bonis sunt relin-
quenda.
- 30 Damnatu ad mortem vestes non
auferuntur.
- 31 Boves aratorij, & alia instrumenta
ad agriculturam deputata, non pos-
sunt pro executione sententia capi.
- 32 Sententia non exequitur contra ter-
ritum non nominatum in iudicio.
- 33 Instrumentis executio potest fieri con-
tra certum possessorum non citatum,
& negotio non liquidato, quando
continet precarium, & pactum de
capiendo.
- 34 Executio pro debito vel delicto pa-
tris, non potest fieri in peculio profe-
ctio filij.
- 35 Filio condemnato non fit executio
in peculio aduentitio, etiam super
proprietate, que est tota filij.
- 36 Peculium castrense filij condemna-
ti, non debetur executioni.
- 37 Ususfructus aduentitiorum filij, an pro
debito vel delicto patri publicetur.
- 38 Executio pro condonatione pupilli nõ
fit in bonis tutoris, nisi pro expensis.
- 39 Tutor qui iustam causam litigandi
non habuit, debet in expensis condem-
nari, & contra eius bona fit executio.
- 40 Executio expensarum litis facta cū
procuratore, an & quando fiat con-
tra procuratorem vel dominum.
- 41 Sententia lata contra emptori man-
datur executioni contra auctorem
laudatum ex eodem processu.
- 42 Executio an in bonis singulorum fie-
ri possit pro debito vniuersitatis.
- 43 Executio non fit in bonis monasterij
pro debito monachi, nisi sint bona
quasita monasterio per mediu ipsius
monachi.
- 44 Fructus beneficij ecclesiastici, pro
debito clerici capi non possunt, nisi
quando alia bona non habet.
- 45 Executio fieri non potest in stipen-
dij neque in armis militum, neque
etiam doctorum.
- 46 Executio non fit in libris schola-
rum

- rium, nisi quando nō habet alia bonā. 62 Sententia nō potest contineri panam in casu, quo illi non paretur.
- 47 I libri sibi a iure, re meri possunt pro expensis eius funeribus. 63 Exceptio requi reus altiorē indiginem, quā inconsistenti probari non potest, non impedit executionem sententiae.
- 48 Scholarii qui cessit bonis, & postea libros emit, non debet illis privari.
- 49 Fructus feudi, pro debito capi non possunt, nisi in subsidium.
- 50 Executio pro debito vasalli defuncti an fiat in fructibus feudi, contra successorem.
- 51 Executio an fieri possit in vijs publicis & theatris, & alijs similibus pro universitatis debito.
- 52 Executio non fit in bonis mariti pro debito uxoris, vel e contra.
- 53 Intrinsece secundo nubente, non reddita ratione, bona secundi viri sunt obligata, & in eis pro iudicari debito fit executio.
- 54 Executio sententiae vsq; ad triginta annos, peti potest.
- 55 Appellari non potest ab executione, nisi modus in exequendo excedatur.
- 56 Executio in personam non fit contra personas privilegatas.
- 57 Executio impeditur per exceptionem nullitatis, nisi coram inferiori in dice opponatur.
- 58 Petio restitutionis in integrum, impedit executionem sententiae, nisi malitiose petatur.
- 59 Exceptio litis pendente non impedit sententia executionem.
- 60 Executio in criminalib; suscipitur ob excellentiam delinquentis in arte sua, & quando delictū est antiquū, vel quando carcerem habuit pro delicto.
- 61 Restitutio in integ. ex clausula generali peti potest adversus sententiam latā cōtrarius litigatoris, quā transiit in rem iudicatam.

64 Sententia executio, an impediatur per denuntiationem Evangelicam, vel per compensationis exceptionem.

Tertius * & ultimus actus principalis, qui in iudicio emergit, est executio, nam lata sententia & ea transacta in rem iudicatam, debet fieri ipsius executionis: quia alias frustra ferretur sententia, nisi debite mandarentur executioni. c. quod ad consultationem. de re iud. & not. glo. in rub. C. de exe. rei iud. & Andr. de Yser. in cons. dilaciones. col. ij. circa fi. Et quia hac materia longa est, & per varios iuris titulos ad leges dispersa, solum reassumā ipsam breviter & succinctē per quatuor q. principales: quantum ad casus magis quotidianos in practica: quibus expeditis imponetur finis huic tractatui. Et p. q. erit, quae sententiae mereatur executioni demandari. & à quibus iudicibus. Secūda q. erit, quo ordine, & qualiter sit facienda executio. Tertia q. erit, in quibus rebus, & cōtra quas personas possit fieri executio. Quarta & vl. q. erit, ex quibuscaus executio impedi pōt. ¶ Venio ad primā q. principalē. Et quaro quā sententiae mereatur executioni demandari, & à quibus iudicibus. Ita q. est bimens

membris, vnde pono respō-
nem & regulā ad vtrunq; mē-
brū: vide licet. Regula est, quod
omnis sentētia pōt executioni
demādari, postquā trāsiuit in
rē iudicatā, & ab eodem iudice,
qui eā tulit: vt d. c. quod ad con-
sultationem. l. cū quādā puella.
ff. de iur. om. iud. Nā sententia
habet executionem paratam. l.
minor xxv. annis, cui fideicom-
missum. ff. de minori. ¶ **L**imita
3 primō hanc regulam procedere
in sententia valida, secus in sen-
tentia nulla: quia non meretur
executionem. l. iij. §. condem-
natum. & ibi Bar. Alex. & doc. ff.
de re iud. & l. si cū nulla. eo. ti.
& est glo. in l. ij. C. de edic. diui
Adr. tol. & Bar. in l. j. C. de exec.
ret iudi. & Bald. in auth. que sup-
plicatio. C. de pre. impe. offer. & 7
Ang. in l. j. ff. nil. no. app. pēd. &
dic. vt habetur plenē per Mod.
4 in d. §. condemnatum. q. ¶ **S**ecū-
dō limita procedere in iudice
ordinario: secus in sententia de-
legati: quia nō potest executio-
ni mādari per ipsum delegatū:
sed debet eius executio fieri per
delegatē. l. à duo Pio. in prin.
& ibi Bar. & doct. ff. de re iudi. 8
& l. properandum. §. si autem
reus. C. de iud. & no. Abb. in c. si
quis contra clericum. colum. si.
de foro compet. & dixi plenius
suprà in quarta parte. in quinta
distin. versic. decimo. & aūd dif-
ferūt, & c. vbi limitatur nō pro-
cedere in delegato principis.
5 ¶ **T**ertio limita non procedo-

re in sententia arbitri: quia non
potest executioni mandari per
ipsum arbitrum: sed per iudicē
ordinariū, qui est iudex rei cō-
uenti. tex est in l. cū antea. & ibi
Bald. colum. fin. versic. vltēius
nota & c. C. de arbit. & not. Bar.
in l. non ex omnibus. ff. de arbi.
& glo. & doct. in d. l. à duo Pio.
in princ. Quod procedit etiam
in sententia arbitrorū iuris: se-
cū dum Bal. in l. si in vj. not. C. de
iudi. ¶ **Q**uarto limita in sentē-
tia, à qua est appellatum: quia si
confirmatur, non mādatur exe-
cutioni per primum iudicem à
quo: sed per iudicem ad quem.
& sic iudex appellationis exe-
quitur: secundum Barto. in eos.
in fine illius principi. & in l. prae-
cipimus. §. officiis. C. de iudic.
¶ **N**iti appellatio sit deserta: quia
tunc executio fit per iudicem à
quo: secundum Bar. Bal. & doct.
in l. si contra. C. de app. & in d. §.
officiis. & Bal. in authent. si quis
litigantium. C. de epi. audic. Re-
liqua pertinentia ad materiam
huius quæst. dicā infra, in quar-
ta & vltima q. principali.

S E C V N D O, principaliter
quæro, ¶ quo ordine & qualiter
sit faciēda executio. In hoc est
sciendū, quod executio petitur
altero de duobus modis: scilicet,
vel per actionem in factum
orientem ex sentētia: iuxta tex.
cum ibi no. per doct. in l. miles.
§. iudicati. ff. de re iudic. vel per
officiū iudicis: vt declarat And.
de Yser. in constitu. dilationes.
colum.

colum.ij.in fi.& ibi dicit, quod melius est petere eā officio iudicis: quia tūc nō requiritur libellus neq; litis contestatio: secus, quando petitur iure actionis: quia esset necesse formare nouum processum.& not.Alex.in consil.l.colum.ij.in principi. in secundo volum. ¶ Hoc presupposito dicendum est quo ad responsionem quaestioni faciendam, quod in executione sententiarum in ciuilibus debet seruari ordo traditus per l.ā diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. scilicet, vt primò capiantur mobilia, & deinde stabilia, & postea nomina debitorum, & his deficientibus: vltimo loco deuenitur ad capturam personarum. ¶ non enim debet capi persona pro debito, nisi prius excusis bonis: secundum Bart.in l.ij. §. tutores. & ibi etiam glo. ff. de suspens. tuto. scilicet, quando facta executione bona nō reperiuntur sufficiens: vt po. Abb.in c. quod ad consultationem. colum.vj.in fi. de re iudi. & Bald.in l. j. in fi. C. de iur. & fac.igno. & Pari.in tract. syndic. in versicu. captura. in princip. & Bald.in cap. tux. vt lite non contesta. & Alexand.in d. §. in venditione. colum.ij. & inij. Alias autem non valet executio, si peruertitur ordo praedictus: secundum Ioan. de Imo. & Alexan.in d. §. in venditione. colum.v. & Fely.in d. c. quod ad consultationem. colum.ix. de re iud. quicquid dicat Abb. ibi: qui

dicat valere executionē, nisi appelletur. & Bartol.in d. §. venditione. nā verius est, vt dicamus, quod ille §. in venditione. ponit formam, à qua recedi nō debet: secundum Alex. & Imo. ibi. & Fely. vbi supra. & habetur in decis. ccclviij. consil. Neapol. ¶ Itē quando fit executio, debet seruari statuta loci, vbi fit: vt not. Ias. in l. cum quādam puella. colū. fi. ff. de iur. omo. iudi. vide tamē And. de Yser. in constit. dilationes. col. iij. in fi. vbi tenet, quod valet executio non seruato ordine sed debet appellari. potest tamen intelligi, quando nūcius peruertit ordinem Secus, si iudex in commissione peruertit: quia propter expressum iuris errorem, esset nulla executio. quod etiā tenet Marth. in d. consil. dilationes. col. x. ¶ Item, debet in tali executione adhiberi alius ordo: scilicet, vt capiantur ea prius, quae sunt debitori minus damnoſa. gloss. est in d. §. in venditione. in versicu. animalia. & licet illa glo. quae communiter approbatur. ibi loquatur tantum de mobilibus: tamen Alex. ibi extendit eam etiam ad immobilia: vt in eis etiam habeatur ratio ad minus dānoſa: quod tenet etiam Bal. in l. ordo. C. de exec. rei iudic. & gloss. in l. quādiu. C. de distract. pigno. Quod tamen intellige, quando executio fit coactē post sententiā. sed quando debitor ante sententiā offerret sponte dare bona sua in solu

- solutū creditori, tūc posset creditor eligere meliorem: ita loquitur authen. hoc nisi. C. de solu. prout declarat Alex. in d. §. in venditione. col. j. & potest tunc compelli creditor accipere: secundum Bal. in d. l. ordo. versū.
- 12 quæro, quid si creditore. ¶ * Limita tamen prædicta non procedere in debitore fiscali: quia potest capi de persona, etiā nulla facta excusioe in bonis. tex. est in l. nemo. C. de exac. trib. li.
- 13 x. ¶ * Secundò limita nō procedere, quando agitur actioe hypothecaria: quia tunc in executione non seruatur dictus ordo, 17 sed solū seruatur in actioe personali. ita tenet Saly. in l. nomē. C. quæ res pign. oblig. possit: & Soci. in cons. clviij. col. viij. in fi.
- 14 in ij. volu. ¶ * Tertiò limita non procedere, quādo executio fieret autoritate sententiæ interlocutoriz: puta propter contumaciam: quia tunc non seruatur 18 talis ordo illius §. in venditione. glo. est in §. si verò. in authē. de exhib. reis. & Bal. in l. ij. col. iij. versū. tertiò quæritur. ff. si ex nox. causa aga. & Bal. in l. ij. col. j. in fine. verticu. deinde reuoco & c. C. quando fisc. vel priua.
- 15 ¶ * Quarto limita in executione faciēda in vendēdis rebus pupillaribus: quia primò capiuntur nomina debitorum, & sic non seruatur ordo. l. magis puto. §. nō passim. versū. quærere. & ibi 16 Bar. ff. de rebus eo. ¶ * An autē in executione faciēda requiri-
- tur partis citatio? doctores vario modo loquuntur. tamē ego soluam istud dubiū per aliquas veras cōclusiones. Et pono primam cōclusionem, quæ est talis: Quando à sententia fuit appellatum, & est deserta appellatio, tūc in executione debet pars citari: aliās non valet executio. ita tenet Barto. in l. j. ff. nil. no. app. pend. & Bal. & communiter doctores. in l. si contra. C. de appel. & Philippus Decius in cons. xcviij. colum. ij. & Bal. in l. ij. §. si. C. de tempo. appella. & Alexan. in d. §. in venditione. col. antepenul.
- ¶ * Secunda conclusio est, quādo executio fieret in eadem re, super qua fuit lata sententia, nō requiritur partis citatio: secundum Barto. in dicto §. in venditione. & ibi etiam Alex. in antepenul. col. nisi fieret appellatio: ne deserta: quia tūc semper requiritur: vt ibi per ea, quæ modo dixi. ¶ * Tertia cōclusio est, quando executio fit contra successorem condēnati, seu per iudicē successorē in officio, semper requiritur citatio: secundum Alex. in d. §. in venditione. col. antepe. per iura ibi allegata per eū. ¶ * Superest modò vnus casus: videlicet quando executio fit in alia re: vt quia quis condēnatur ad pecuniā, & fit executio in bonis per eūdem iudicē: & contra ipsum cōdemnat: & non sumus in appellatioe deserta. Iste est casus dubius, in quo doct. variant. nam Bar. in d. §. in

§. in venditione. sentit, quod requiratur citatio: & eū simpliciter sequitur Lāfr. in c. quoniam contra. in ver. interlocutiones. col. xij. ver. quæro nunquid & c. & Bar. in l. meminerint. C. vnde vi. vnde debet fieri citatio, vt compareat ad allegandum quare sententia executioni mādari nō debeat & hāc practicā ponit Bar. in l. defendēte. ff. de auctor. tut. sed mlti doct. quos refert Alex. in d. §. in venditione, tenent contrarium. And. de Yfe. tangit istam quæst. in consili. dilationes. col. iij. & ibi etiā Mar. in vij. col. in fin. & seq. ¶ Pro solutione tamē istius quæst. & dubij, puro considerandum, quod in executione sententiæ plures actus interueniunt. Primo enim pignora cadunt in causam iudicati: & postea subhastantur: & ultimo loco emptore non reperto, adiudicantur creditori pro iusto pretio. l. ordo. C. de executione rei iudic. l. ij. C. si in causam iudic. & l. à diuo Pio. §. si pignora, & ibi per omnes doct. ff. de re iud. & ponit de hac materia practica Soc. in cons. xxvij. col. iij. in fin. & seq. in l. iij. vñ. Nunc in proposito quoad primum & secundum actus, scilicet de captura pignorum, & de subhastatione, nō requiritur de necessitate citatio: ex quo non est actus præiudicialis: sed reparabilis: sed quando iudex procedit ad vltimum actum, scilicet interponēdo decretum super alienatione seu iudicatione,

tunc debet pars citari: quia tractatur de magno præiudicio & de translatione dominij, ita tenet Alb. de Ros. per illū tex. in l. creditor. C. de distract. pig. & habetur in decis. ccc. lviij. consil. Neap. & ita vidi semper practicari in iudiciis. Nā lata sententia & ea tractata in rem iudicatā, victor facit extrahi literas executoriales: & iudex committit nūtio, vt autoritate illarum literarum capiat tantum de bonis debitoris condēnati, quod ascendat ad summam debiti, seruando ordinem dicti, §. in venditione. & illa bona capta subhastare debeat, & plus offerenti vendere: & emptore nō reperto, creditori tradere in solutum pro iusto pretio aestimando per expertos: & sic nūtius exequitur illos duos actus sine alia citatione, sed apte, quā exequatur tertium & vltimum, iudex facit vnam citationem parti, vt infra duos dies veniat ad releuandum pignus & soluendum debitum, aliter ad allegandum causam, quare plus offerenti vendi nō debeat, vel creditori tradi in solutum seu adiudicari: & hāc practicā semper vidi obseruari: & videtur tutat & pot capere ex his, quæ habentur in decis. ccc. l. iij. consil. Neap. ¶ Nota tamē, qd adiudicatio, quæ fit creditori in solutum, debet fieri p. mēsurā debiti: aliās si fieret plus debito, vitatur in totum: secundū Bar. in l. iij. nō sortem. §. si cōtum. ff. de cond. inde.

& hoc est multū vtile: vt refert
ibi laſ. in j. col. quia fructus inte
rim percepri computabūtur in
forte. cui adde Alex. vbi plenē
traſtat in l. iuste poſſider. col. v.
& vj. ff. de acquir. poſſ. ¶ Hoc ta
men limita, quādo ſumus in te
nura, quæ datur vigore pacti
executio: quia illa non vitiatur
ſecundum Fracil. de Aet. in l. j.
§. pen. ff. de verb. obl. per l. j. §. ti
duc ff. quo. leg. & ſequitur laſ. i
d. §. ſi centu. col. ij. in prin. ¶ Se
cundo limita, quando ageretur
actione reali ſeu hypothecaria:
quia non vitiatur, licet plus dea
tur: vt no. gl. in l. iij. C. de procu.
& Alex. in l. iij. §. ſi. col. vj. ff. de
21 acquir. poſſ. ¶ * Et quid in taxa
tione expēſarum, an requiratur
citatio partis: vide Bal. in l. ter
minato. col. ij. C. de fruc. & litū
expē. & laſ. in l. nec quicquā. §.
vbi decretum. col. i. ff. de offic.
procon. vbi laſ. tenet, quod non.
tamen non refert fideliter Bal.
quia Bald. in d. l. terminato, di
ſtinguit. ſed poſſet dictū laſ. in
telligi, quando eadem die eſſet
facienda taxatio, qua fuit facta
condemnatio. tunc enim nō re
quiritur citatio. ſecus, ſi poſtea
ſiat. ſecundum Bal. ibi & hoc te
net Phil. in c. ſepe. in xij. q. de
app. ex hoc ſequitur, quod cū
hodie taxatio nunquam ſit eadē
die, ſed iudex reſeruat ſibi illa:
vt in d. l. terminato. ſemper de
beret pars citari: quod pater
22 etiam quia * à taxatione poſſet
appellari. ſcilicet, quando exce

ditur modus in taxando: ſecun
dū Bar. in l. ab executore. col. ſi.
ff. de app. pro hoc eſt. tex. in l. ſi.
& ibi Bar. C. quāto prouoca. nō
eſt neceſſ. & laſ. in l. properandū.
§. ſi autem alterutra. col. ante
pen. in ſi. C. de iud. & Phi. in d. c.
ſape. in xij. q. vbi optime decla
rat, q. tunc debet exprimi cauſa
exceſſus in appellatiōe, alijs nō
23 procedit. ¶ * Prædictis adde, q.
licet in exequendo non ut inci
piendum à captura perſonæ: ta
men poſſet nuntius & executor
incipere à captura, compellen
do debitorē perſonaliter, & in
dicet bona ſua, in quibus erit
facienda excuſſio. ita tenet Paris
in traſt. tynd. verſ. executio. col.
ij. per. gl. in l. pe. ff. de ceſſio. bo
no. nam poſſet dicere executor:
ego neſcio ſi habes bona, vbi
faciā executionē: exhibeas illa.
alias exequar in perſonam tuā,
carcerando te. & ibi etiam dic
24 Paris, q. * iudex in modicis cau
ſis poſſet ſine libello, & ſine ali
quo iuris ordine cōpellere quē
ad ſoluendū. arg. l. ſi. & ibi gl. ff. de
25 iud. ¶ * Qualiter autē ſit faciēda
executio in criminalib: vt quā
do aliquis eſt dānatus ad mor
tē, vel admēbri mutilationē: dic
q. ſi iudex nō habet certū carni
ficē deputatū. poſſet capere vnū
hominem vilē, puta mendican
tem: & illum cōpellere ad exe
quendum: cui dari debet ſalarīū
quinque aureorum: & ſi damna
tus habet velles & anulōs, de
bēt dari carniſfici ſeu ſpiculatori
vſque

vsque ad dictam summā aureo-
rum, quinque: per l. diuus. ff. de
bo. damna. Item, quādo iudex
non inueniret hominem vilem
ad hoc deputandum, potest ca-
pere vnū de carceratis, qui for-
te erat condemnandus ad mor-
tem, vel ad deportationē, & re-
mittere illi pœnam, & compellere
eum quod hac executionē
faciat: imò posset iudex illū cō-
dēnare vt sit perpetuus execu-
tor: quia censetur tunc damna-
tus ad opus publicum: & est ser-
uus pœnæ: & hoc si delictū suū
erat tale, quod ad opus publicū
dānari potuisset. ita hæc omnia
declarat Paris in tracta. synd. in
verticulo, manu oltus. vbi plura
allegat: & ibi vide per eum. ta-
men ego semper putarem hoc
vltimum procedere in personis
vilibus: & sic iudex in pœnis ir-
rogandis debet semper habere
respectum ad qualitatem persona-
rum. l. si. ff. de iniur. & l. capita-
lium. §. nō omnes. ff. de pœnis.
& l. Pedius. §. j. ff. incen. rui. nau-
fra. & prædictis adde Bal. & doc.
in l. si. §. Titius. ff. de pigno. actio. 18
Angariauerunt quidam Simo-
nem Cyrenzū &c. ¶ Similiter
pōt iudex pro iustitia exequen-
da capere alium vel equū, vel
currū à subdito, vt cū eo dica-
tur malefactor ad supplicium: ve-
rum debet sibi dare salariū seu
pensionem de publico: & sic nō
debet capere gratis. ita tenet
artol. in l. iubemus nullam na

uē. in princi. C. de sacrosan. ec-
cle. Bal. & Albe. de Rosa. in l. si.
§. Titius. ff. de pigno. act. & Pa-
ris in tracta. syndi. in vertic. ca-
pitula. colum. pen. versicu. an of-
ficialis possit capere &c. & tra-
dit Matth. in consli. omnes offi-
ciales. & ibi etiam declaratur,
27* quando officialis pro seruicio
publico possit capere iurētum
alienum: puta pro mittendis vi-
ctualib' in exercitū: vel pro ser-
uitio regis vel baronis: vel fa-
cere mandatum de persona: &
semper debet dari salarium an-
gariato: per illam consl. & etiā
de hoc extat capitulū regni: ta-
men hoc male seruant. barones
nostri tēporis: & nemo est qui
eorum facta diiudicet: & dicit
And. de Ys. in titulo, quæ sint re-
ga. in vers. flumina nauigabilia.
Quay chila lena. Hinc optimē
inuenit luencalis Aquinas, Sa-
tyra iij. Libertas pauperis hæc
est Pulsarus, rogat, & pugnis cō-
cisus adorat, Vt liceat paucis cū
dentibus inde reuerti.

TERTIO principaliter
quæro, *in quibus rebus, & con-
tra quas personas possit fieri
executio: & hic facias regulam,
q̄ cōtra oēs & in omnibus re-
bus pōt regulariter executio
fieri, nisi à iure reperiatur pro-
hibita: & hoc per generalem re-
gulam iuris, quæ se habet: quod
in iure omnia cōsentur permis-
sa, nisi reperiantur prohibita. l.
nec nō. §. quod eis. ff. ex qui. cau.
maio. ¶ Limita primo non pro-
cede

cedere in vestibus, lecto, & aliis
similibus ad vsum necessarium
deputatis: prout sunt vasa ficti-
lia, & alia supellestilia deputa-
ta ad quotidianū vsum: nam in
istis nō fit executio: quia ista mi-
nimē transēūt in hypotheca: se-
cundū Bar. Bal. & doct. in l. j. C.
quæ res pign. oblig. poss. Quod
29 corroboratur: * quia vestes etiā
cedenti bonis sunt relinquendæ:
secundum Bar. & doct. in l. pen.
30 ff. de celsio. bono. * quia etiam
damnatis ad mortem non aufe-
runtur vestes. l. diuus. ff. de bon.
damna. Idē tenet loā. Fa. & las.
in §. si. col. penul. in tit. de actio.
prædicta autē intelligo, vt aliis
bonis existentibus non fiat exe-
cutio in istis supellestilibus, adeo
quod nō erraret nuntius: quod
istis obmissis deuenisset ad sta-
bilia: sed quando aliud non ha-
beret debitor, possunt capi etiā
supellestilia, & lectus, & vestes:
debent tamē solūm derelinqui
vestes, quibus cooperitur: per
ea, quæ in simili dicam infra in
31 sequenti limitatione. ¶ *Limita*
secundo, non procedere in bo-
33 bus aratoris, & instrumentis ad
agriculturam deputatis. text. est
in l. executores. & authen. agri-
cultores. C. quæ res pign. oblig.
poss. & hoc hodie est prouisum
in regno p. duo capitula regni.
Vnum videlicet in nu. 4. quod
incipit, pridem contra in soler-
tia. quo cauetur, quod etiam si
alia bona debitor non habeat,
non fit executio in bobus ara-

toris. Aliud capitulū est in nu-
mero 153. & incipit, constitutio
ni boues, &c. quod restringit &
corrigit capitulum prædictū: &
vult quod si alia bona non ha-
beat debitor, potest in illis fieri
executio. Idem quando debitor
in specie illos obligasset. & ex
hoc inoleuit communis practi-
ca notariorum: qui in instrumē-
tis obligari faciunt ista talia in
specie: & hanc materiam tractat
Matth. in cōstit. ab officialibus.
32 col. si. ¶ *Tertio limita nō pro-*
cedere contra tertium non no-
minatum in iudicio: quia cōtra
eū non potest fieri executio: se-
cundum Bal. in cons. c. lxxix. in iij.
volumine facit quod not. Bal. &
Imo. in l. si binx. ff. de ioint. rup.
testa. & Bald. in l. si pro te. in fin.
C. de dotis promiss. vbi traditur,
quod is, qui nō reperitur nomi-
natus in instrumēto, nō potest
ex illo prætere executionē
nec actiue, nec passiue: quamuis
ex eo interesse prætendat: facit
etiam tex. cū sua materia in l. à
diuo Pio. §. si super rebus. ff. de
re iud. ¶ Nota, hic tamen vñ
singulare verbū, quod nūquam
obliuiscaris, quod quādo in in-
strumēto est pactum de capien-
do, & cōstitutum precarii, prout
communiter istæ clausulæ in in-
strumentis apponuntur, potest
fieri executio ad iustitiam contra
tertium possessorem etiam non
citarū: & etiā negotio non liqui
dato ita mirabiliter tenēt Frac.
de Aret. in cons. xxj. col. penult.

T in

Adde. Mar. in cons. de iudicio. n. non ex fa-
ciunt. not. p. Negus. in tra. de pign. in §. mem-
bro 2. q. 1. 157.

vide
fol. 355.
no. in.

- in fi. & col. fi. Soci. in cōfi. lxxij. 38 ad materiam, & c. ¶ Quinto li-
col i j. in iij. vo. quod nota: quia
multi doctores de hoc interro-
gati contrariū responderunt. &
certè prima facie contrariū vide-
retur respondendum, quando
decisio in terminis non ostēde-
34 retur. ¶ Quarto limita nō pro-
cedere in peculio profectio fi-
lij: nam pro delicto vel debito
patris non potest fieri executio
in dicto peculio, quāvis profecti-
tio. Ita tenet Bar. & Bald. in l. iij.
§. sed utrum. ff. de mino. & Bal.
in l. penul. C. qui bon ced. poss.
35 ¶ Similiter pro delicto filij nō
potest fieri executio in peculio
aduēctio, etiam super proprie-
tate, quæ est tota filij. Ita tenet
Bar. in l. si finita. §. si de vestiga-
libus. ff. de dam. infect. quem ibi
sequuntur lino. & Alexā. in xvij.
column. & cōmuniter doct. nam
36 arguendo à fortiori. ¶ pro deli-
cto filij. nō potest fieri executio,
etiam in peculio castrensi: ut est
text. in l. iij. C. de bon. proscript.
quod est liberum ipsius filij: er-
go multò minus in aduēctio, in
quo minus habet iuris. & idem
tenet Bald. in l. iij. §. si filius. ff.
37 quod quisq; iur. ¶ & an ex deli-
cto patris publicetur ususfructus
aduēctio, qui est patris: vide
Alexā. vbi plenè hæc omnia dis-
putat in d. §. si de vestigalibus,
col. xvij. cum tribus seq. & simi-
liter an pro debito patris possit
creditor capere dictū vsumfru-
ctum: vide Ioann. Andr. in addi.
Spec. in tit. de pecul. cleri. versic.
- mita nō procedere in bonis tu-
toris, in quibus nō fit executio,
quando fuit condemnatus pro
pupillo tutorio nomine: sed sic
i bonis pupilli tex. est & ibi Bal.
& docto. in l. j. C. quando fil. vel
priua. & not. Bar. in l. ij. ff. de ad-
min. tuto. quod limita non pro-
cedere, quando executio fieret
pro condemnatione expensarū.
39 ¶ nam si tutor nō habuit iustam
causam litigandi, & propterea
fuit condemnatus in expēis, fit
executio contra eum, & nō con-
tra pupillum. tex. est in l. non est
ignorū. C. de admin. tut. & Bart.
in l. edita. colum. si C. de edē. &
Bar. in l. qui solidum. §. etiā. ff.
de leg. ij. & in l. iij. in prin. ff. de
40 re iud. ¶ Quid autem in pro-
curatores vide Bart. in d. l. iij. &
Ange. & doc. in l. Plaucius. ff. de
procu. & Ab. in c. sepe. in j. nor.
de app. & veritas est, quòd quan-
do cōdemnatio expensarum fit
ob delictū procuratoris, fit exe-
cutio contra eum. vel si facit ali-
quid, ad quod non habeat man-
datū: aliàs fit contra dominum.
& sic patet, quòd cōtra falsum
procuratorem fit executio: ut in
d. l. Plaucius. & ibi Bald. & doct.
Similiter cōtra procuratorem in
rem suā fit executio. vnde ven-
ditor, qui defendit emptorē, pa-
titur executionem: secundum
41 Bal. in di. l. Plaucius. ¶ & hoc est
inductum in regno per regiam
pragm. quæ incipit, dubitatio-
nem. quòd sentētia lata contra
empt.

emptorem. mandatur executio
 ni cōtra autorem laudatum ex
 eodem processu. Et ad id quod
 dixi de falso procuratore, adde
 Alex. i. linter quos. ff. de dam.
 infect. Item adde, quod si domi-
 nus scit & patitur falsum procu-
 ratorem agere vel defendere,
 tunc si procurator non est sol-
 uendo. fit executio cōtra domi-
 num in subsidium. ita no. in au-
 then. qua in prouincia C. vbi de
 cri. agi oportet & Ange. in authē.
 vt omnes obe. iudi prouinc col.
 j. in fi. versū. secundo not. & ver:
 41 tertio nota. & c. 4. * Sexto limita
 non procedere in bonis singu-
 lorum ciuiū pro debito vniuer-
 sitatis: quod dic. vt per Bal. i. in l.
 etiam. co. iij. circa fi C. de exec.
 43 rei iudi. ¶ * Septimò l. mita non
 procedere in bonis monasterij,
 vt in illis non fiat executio pro
 debito monachi: quod itelligi,
 nisi sint bona quæ sita monaste-
 rio per med.ū ipsius monachi:
 ipse autem monachus nō potest
 pro debito carcerari. ita tenet
 Bal. in autent. causa. quæ. col. ij.
 versū. quantum considerandum.
 44 C. de epi. & cle. ¶ * Octauò limi-
 ta non procedere in fructibus
 præbendæ seu beneficij ecclesia-
 stici quia in eis non fit executio
 pro cōdemnatione clerici, dum
 modo habeat alia bona. sed si
 alia non habeat, potest tunc fie-
 ri in dictis fructibus. ita tenent
 Bar. Alex. & communiter doct.
 in l. commodis. ff. de re iudic. &
 gloss. & Bal. in l. stipendia. C. de

exe. rei iudi. & cano. in c. perue-
 nit. de fideiuf. & in c. j. de appell.
 ¶ * Nonò limita in stipēdiis mi-
 litū. quæ similiter capi non pos-
 sunt, nisi in subsidij: scilicet, nō
 existētibz aliis bonis. tex. est in
 d. l. commodis. & in d. l. stipēdia.
 & idem in stipēdiis doctorum:
 secundum Abb. & doct. in d. ca.
 peruenit. & idem in armis mili-
 tum: secundum gloss. in l. nepos
 46 Procuro. ff. de verb sign. ¶ * De
 cimò limita in libris scholariū
 in quibus non potest fieri execu-
 tio: secundum glo. in d. l. nepos
 Procuro. quod tamen eodē mo-
 do intelligas: scilicet, quando
 scholaris habet alia bona: alias
 secus: per d. l. stipendia. & dict. l.
 commodis: & not. Spec. in tit de
 47 exec. sent. §. sequitur. in fi. ¶ Itē
 intellige, nisi aliquis fecisset ex-
 pensas funerales scholari mortuo:
 quia potest pro illis expen-
 sis retinere libros. ita not. las. in
 l. si non sortem. §. si centū. col. fi.
 ff. de condi inde. & per illam gl.
 in dict. l. nepos Procuro. dicebat
 Bald. in rubr. C. qui bo. ced. poss.
 48 ¶ quod si scholaris cedat bonis
 & postea emat libros, nō debet
 49 illis priuari ¶ * Vndecimò limi-
 ta in fructibus feudi: in quibus
 non fit executio, nisi in subsidij:
 scilicet, aliis bonis non existen-
 tibus: secundum Alex. in d. l. com-
 modis. ff. de re iudi. & Imo. i. l. si
 finita. §. si de vestigialibus. versū.
 qui si agatur cōtra feudatariū,
 & c. ff. de dam. infect. & Ang. in l.
 pro hærede. §. si quis. ff. de acqui.

- 50 hanc. * An autem defuncto feudatario, fiat executio in fructibus feudi contra successores: dic, quod nō, si est feudum ex pacto & providentia, & successor fecit inuentarium: alius secus, si non fecit inuentarium: vel si est feudum hereditarium: quia tūc fit executio p debito defuncti, ita habetur in decis. xxvi. in fi. & decis. cxi. in fi. cōsiliij Neapolita.
- 51 * Duodecimō limita, ut pro debito vniuersitatis non possit fieri executio in viis publicis, & theatris: & aliis similibus, quæ sunt ad vsum ciuiū, & ipsius vniuersitatis: sed cōpellitur potius vniuersitas imponere collectā: secundum Alex. in d. l. commodis ff. de re iudic. & Bar. & doct.
- 52 in l. iij. in princ. eod. titu. * De cimo tertio limita, ut nō fiat executio in bonis mariti p debito vxoris, vel eōtrā. l. j. & ij. & per
- 53 totū. C. ne vxor. pro marito. * fallit ī casu singulari. l. si mater. C. in qui cau. pig. vel hyp. ta cōtra hi. vbi si vxor mortuo viro suscepit tutelam filiorum: & trāsit ad secūda vota, non redditis rationibus, & non petito tutore, potest pro debito tutelari fieri executio etiam in bonis secūdi mariti, quæ cōsentur ad hoc ipso iure obligata. ut ibi: & tene perpetuō menti illvm casum singularem: quia si de hoc nō esset lex scripta, quilibet responderet in cōtrariū. ¶ * Vltimō, posset hic dubitari, vsque ad quod tempus potest peti executio sententiar.
- Dic, quod vsq; ad xxx. annos: & non vltra. ita tenet Bal. in l. debitori. co. fin. C. de pact. & habetur in decis. cexlv. consilij Neapo.
- ¶ * An autē possit appellari ab executione? communis cōclusio est, quod non: nisi excedatur modus in exequendo: tunc enim potest appellari, & debet exprimi causa excessus & grauaminis. ita tenet Bar. in l. ab executore. col. j. ff. de appella. & Barto. & doct. in l. ab executione. C. quo. appe. non recip. & Abb. in c. quod ad consultationem. col. pen. de re iud. & Pet. Phil. Cor. in cōsili. lxxj. co. iij. in fi. in primo volumine.
- ¶ * Respectu autem personarū nō potest fieri executio contra personas numeratas ī l. ij. iij. & iij. ff. de in ius vo. Item, contra doctorem actū legentē. l. medicos. C. de profel. & med. l. x. & Card. in cle. ij. in iij. q. de magi. nec cōtra clericū pro debito. secundum Abba. & Cano. in c. peruenit. de fideiuss. & in l. miles. ff. de re iud.
- 57 Q V A R T O, * & vltimō queritur, ex quibus causis executio impediri potest. Et quoniā istas causas plenē attingit Spec. in ti. de exec. sentent. §. si. idē breuius me expediam. Et quia inter alias exceptiones impeditiuas executionis. est exceptio nullitatis. l. iij. §. cōdeinnatū. & ibi per doct. ff. de re iud. & dixi suprà in prima quæst. adde vnam singularem declarationem, quam posuit Ang. in d. §. condemnatum. videlicet, quod quādo exceptio nullit

nullitatis. proponitur corā inferiori iudice ab eo. qui pronūtiavit. nūquā impedit executionē.

58 ¶ An autem peritio restitutionis in integrū. impediat executionem sententiæ? Dic. quod sic. tex. est i. l. si causa cognita. C. de transact. & Bal. in cons. ccc. lxxij. in iij. volu. & Socin. in consil. cix. in fi. iij. vol. & Bartol. in l. defendente. ff. de autho. tuto. & idem Bart. in l. si prator. §. Marcellus. in fi. ff. de iudic. vbi limitat. nisi restitutio peteretur malitiosē. vel haberet altiorē indaginē. adde Abb. in c. suscitata. de resti. in integrū. sed quando executio esset irretastabilis. indistinctē impeditur. secundum Alexan. in consil. xvij. colū. ij. in primo volu.

59 ¶ Quid de exceptione litis pendentiæ: an impediat executionē sententiæ? Dic. quod non. secundum Inn. in c. cum in re. de offi. deleg. & Lud. Rom. in consil. lxxvj. in fi. & Bal. i. l. j. C. si plu. vna senten. & Moder. in l. iij. §. cōdem. 60 natum. ff. de re iudi. ¶ Item. circa executionem. quæ est facienda in persona pro delicto. puta quia aliquis commisit tale delictum. pro quo veniret damnandus ad mortem. vel ad membri 63 mutilationem. potest opponi. quod ille est homo valde disciplinatus: puta quod habet aliquā excellentiā in sua arte. vel peritia: adeo quod est utilis reipublicæ. quod sanus viuat: nā ex hac causa non debet mori nec muti lari. ita tenet Alexā. in addit. ad

Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. in addit. quæ incipit. adde hic. quod index. & c. ff. de his. qui not. in fa. Idem est. quando post delictū commissum esset lapsum longum tempus: quia est moderanda executio pœnæ corporalis. l. si diuturno. & ibi gloss. ff. de pœnis. vbi etiam dicit glo. idem quando aliquis stetit pro delicto carceratus. ¶ Prædictis etiā adde. quod licet aliā sit dictum superius. quod sententiā lata contra ius liuigatoris. mādatur executioni. si non fuit ab ea appellatum: nam transit in rem iudicatam. semper hoc est sciendum. quod quamuis elapso tempore appellandi. non possit appellari à tali sententiā: tamē potest contra eam perī restitutio in integ. ex clausula generali. & hoc fuit dictum Hosti. quod refert Abb. in c. ij. in fin. de purga. vulg. Verūm dicit Abb. quod talis restitutio nō pōt obtineri. nisi à solo 62 principe: vt ibi per eū. ¶ Quid autem si iudex posuit pœnam in casu. quo eius sententiā nō paretur: an possit fieri executio ad talem pœnam? Dic. quod non. secundum Alex. in consil. lxxxj. iu 63 fi. secundi vol. ¶ Item circa materiam huius quartæ quæst. potest dare vnam magistralem doctrinam. quam tradit Alex. in consil. xcv col. iij. versū. hodie tamē. & c. in ij. volu. videlicet. quod nulla exceptio requirens altiorē indaginem. quæ ex processu non patet. & quæ in continenti pro-

bari non potest, impedit executionem sententię. & colligitur ex dictis doct. in d. s. condemnatū. & per Alex. in consil. lxxxij. in v. 64 vol. vbi plus etiam tñgit * An per viam denuntiationis. Evangelicę possit impediri executio sententię, quę transit in rem iudicatam & cōcludit, q̄ non, nisi in casu, quando vi for fateretur eam esse iniquā. Et an possit opponi exceptio compensationis ad impediendā executionem sententię. vide Alex. in cōs. lxx. in iij. vol. Reliqua autem pertinentia ad materiam executionis, vide per Spe. in tit. de exec. sent. per totum & per Alex. & Doc. i d. s. cōdemnatū. & in d. l. a diuo Pio. per totā l. ff. de re iud. & per Bal. Saly. & scribentes in toto tit. C. de exec. rei iudi. & in quā pluribus aliis locis. Et per hęc

sit ip̄positus finis huic tractatui: qui fuit per me Robertum Marantam Venusinū, inceptus die xij. mēis Nouēbris, sub anno domini 1220. completus autem fuit Deo fauente, die. xx. mensis Septembris sub anno iubilei. 1525. in vigilia beati Mart. Apostoli. Sic laus omnipotēti Deo, & glorioso Apostolo & Euangelistę Martho, quibus prauis finem tāto labori imposui quem tractatū scripsi originaliter manu propria. & similiter iterum manu propria totum exēplauī & correxi. Si igitur in eo aliqua reperiatur mēdositas, non mihi vitio attribuatursed potius impressoris errore euenisse quilibet lector arbitretur. In quorū fidem manu propria me subscripsi. Robertus Maranta Venusinus. v. l. d. manu propria.

D. ROB. MARANTAE

I. V. D. QVAESTIONVM

LEGALIVM DISPVTA-

TIONIS DE-

C E M.

DISPVTATIO I.

An ordinarius loci ad m^a datū delegati à principe te neatur exequi sententiam ipsius delegati euidenter iniustam: & an possit sibi de facto resistere.

- 1 Delegatus principis in causa sibi commissa est maior quocumque ordinario, et hoc qualiter intelligatur. et n. 40. Iudex inferior non cognoscit de viribus sententiae superioris, neque potest imponere legem superiori.
- 2 Iudex ordinarius habet firmiorem iurisdictionem, sed delegatus principis digniorem.
- 3 Causa si est delegata per principem censetur quo ad illa, sublata omnis potestas ordinario, etiam delegato mortuo. & processus per ordinarium factus super ea, est nullus.
- 4 Delegatus principis potest mandare ordinario ut suam sententiam exequatur. & num. 5. & 10. Princeps si mandat hominem occidi, debet sibi obtemperari, siue iuste siue iniuste faciat, quia non habet hominem qui sua facta diiudicet. & eius sola voluntas habetur pro causa.
- 6 Delegatus principis representat personam principis, & eius vice fungitur.

- 7 Delegatus principis potest mulctare executores & punire unumquemque impediendum suam iurisdictionem.
- 8 Iudex vnus an teneatur exequi sententiam alterius, si fuit ab eo requisitus. & nu. 10. Iudex ecclesiasticus potest implorare brachium seculari: & si non dat, excommunicat eum. & nu. 26.
- 9 Iudicis auctoritas facit licitum quod alias erat illicitum. & nu. 44. Iudex potest moneri ad sententiam dū ex confessione sibi facta rinatur, & ex aliqua scriptura sibi offesa, licet in actis non reperiat descripta.
- 10 Delegatus principis habet merum et mistum imperium, & potest exequi sententiam suam & excommunicare, & accipere manum militarem ab ordinario.
- 11 Precepto superioris qui non obdit, morte moriatur: & dicitur rebus illis, et hoc qualiter intelligatur. & nu. 37. Carceratum eximins de carcere, qui erat confessus reum condemnatum de crimine, natus l. g. lul. mai. stat.
- 12 Executor mortui non habet cognoscere de iustitia vel iniustitia cause.
- 13 Appellatio fuit inducta ad releuandum grammata officialium. & nu. 45. Appellari etiam potest à delegato principis.
- 14 Appellans non potest verbo iniuriari iudici a quo.

Ordinarium remedium facit cessare
extraordinarium.

15 Iudex ordinarius an possit resistere
delegato exequenti sententiam suam.

16 Iudex dicitur minister dei in ter-
ra, & eius iudicium producit vultu
Dei.

Iudex qui non facit iustitiam dici-
tur minister diaboli.

Iustitia est magis accepta apud deū
quā immolare hostias.

17 Iudex debet habere duos sales.

Iudex non faciens iustitiā, numera-
tur inter animalia bruta, & non di-
citur homo.

18 Defendere oppressos omni iure prae-
cipitur. & nu. 21. & 29.

19 Literis principi iniusta scribentis, an
sit obediendum. & nu. 20 & 21.

20 Obediri debet potius deo quā prin-
cipi iniusta iubenti.

21 Iudici an & quando sit licitū de fa-
cto resistere, quando contra ius exe-
quitur.

22 Assessores debent contradicere &
protestari contra officiales iniuste
exequentes.

24 Iudex inferior potest cognoscere de
facto superioris, et illud impedire,
quando est notorie iniustum.

25 Delegato volenti exequi sententiam
nullam, potest resisti.

26 Brachium iudicis secularis, an &
quando potest, iudex ecclesiasticus
implorare.

27 Defendere offensum, vel aliter op-
pressum, vel expulsam de re sua,
quilibet tertius potest impune, etiam
si sit priuatus homo, et non solum
amicus, sed etiam penitus extra-
neus.

Defensio ubi est permessa, ibi etiam
possunt conuocari amici ad defendē-
dum. & nu. 30.

Defensio debet fieri incontinenti: &
quomodo intelligatur illud verbum,
incontinenti, quando offensus sit per-
sona, vel in rebus: et quid in magnis
dominiis.

28 Baiulo qui indebitè expignorat ali-
quem, potest de facto resisti.

Executori ultra modum exequenti
potest de facto resisti: et defensio est
permessa toti populo, quando unus
de populo offenditur.

29 Capienti aliquē in domo sua, etiam
si sit officialis, potest cum armis
resisti.

Iudex iniuste exequens, dicitur in-
ferre violentiam, & potest sibi re-
sisti.

30 Spolium ita committit iudex iniuste
priuans aliquem possessione, sicut pri-
uatur: & potest sibi contradici, etiam
si habeat literas papae cum clausula,
contradictores, &c.

Argumentum de contradicibus ad in-
dicialia validum est. Et clausula, con-
tradictores, &c. habet locum contra
iniuste contradicentes, non autem
contra iuste.

32 Vasallus tenetur defendere dominum
in bello iusto, non autem quando do-
minus iniuste praeliatur.

33 Delegatus principis, an, & quando
teneatur expectare secundam iustio-
nem principis, & supersedere in exe-
quendo.

Princeps semper praesumitur moueri
ex iusta causa: & eius sola voluntas
habetur pro causa.

Appellatio deuoluit causam ad su-
perior

perierem, & iudex à quo, remanet primatus. & 38.

34 Iudex procedens extraiudicialiter, dicitur procedere vt primatus, & potest sibi impune resisti. idem quando procedis in negotio sibi non commisso. & in. 35. & 42.

35 Executor iniuste potest indistinctè impediri, quando est irretractabilis.

38 Appellatione pendente. si iudex vult exequi. potest sibi de facto resisti. I

39 Resistere qui potest iudici iniuste exequenti, potest ad hoc etiam convocare amicos, & conducere stipendiarios.

41 Restitutio in integrum presuppone sententiam valere.

Inferior prelatus potest amoveri per inquisitionem datam à papa.

43 Defensionem potest laicus implorare à iudice seculari contra clericum qui ipsum expulsi de possessione sua.



LERVNQVE contingit, quòd summus pontifex, vel princeps secularis delegat aliquam causam alicui delegato:

qui procedens auctoritate principis, profert in illa causa sententiam evidenter iniustam, & vult illam exequi: pro cuius executione facit mādaturum ordinario illius loci vt dictam sententiam exequatur. ordinarius autem videns sententiam iniquā, denegat velle ipsam exequi: immo vult resistere etiam armata manu, ne talis sententia

executioni mandetur. Quæritur quid iuris. Solet enim istud multoties euenire, quòd isti delegati principis seu apostolici sub prætextu eorum auctoritatis, & quòd dicunt se maiores quocunque ordinario, excedunt modum iustitiæ, & exequuntur sententias notoriè iniustas, in graue præiudicium subiectorum, & contra mentem delegantis. ¶ * Et pro parte affirmatiua, scilicet quòd dicto mandato sit obtemperandum, & non possit ordinarius resistere: adducitur primo, quia delegatus principis in causa sibi commissa est maior quocunque ordinario. capitu. sane quia. de offic. delega. & capitu. pastoralis. §. præterea. de offic. ordi. & tenet Fran. de are. in l. aduersus. C. si aduer. rem iudi. Que maioritas intelligitur respectu dignitatis: sed respectu firmitatis est firmior iurisdictio ordinarij. secundum Alexand. & communiter doct. in rub. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & Archi. in capitu. si quis episcopus. secūda quæst. vi. & Fely. in capitu. sane quia. * Nunc sequitur consequentia, quòd iudex inferior non potest se intrinsece ad cognoscendum de viribus sententiæ superioris, & maxime delegati à principe: sed solus princeps cognoscit. vt d. l. aduersus. & ibi Bald. & doct. & Bartol. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Non enim

T § potest

potest inferior iudex imponere legem superiori. capitu. venientes. de iureiur. & clem. ne Romani. & ibi nota. per gl. & Car. de elec. & Bal. in authen. sed no uo iure. colum. ij. C. de ser. fugi. Si ergo ordinarius vult dicere, nolo exequi sententiam tuam, quia est iniqua: videretur se intromittere ad cognoscendum de sententia superioris. ergo hoc facere non potest, sed debet obedire superiori. ¶ Secundo, quia quando princeps delegat causam alicui speciali delegato, censetur tollere omnem iurisdictionem, & omnem potestatem inferioribus ordinariis: qui alias poterant de illa causa cognoscere. Ita dicit Bal. in cad hoc. col. iij. de pace iur. fir. & Lud. Rom. in cons. cccxxx. colum. iij. & consil. cccxxv. pro hoc videtur text. in cap. pastoralis. §. praterea. & ibi Fel. de offi. deleg. & Fely. in capit. quoniam Abbas. in fin. eodem tit. & Imo. in l. si expressim. ff. de appel. & Iaso. in l. more. colum. fin. ff. de iur. om. iudi. in tantum quod dicit Bal. in l. si ut proponis. la prima colum. iij. vers. quero papa, & c. C. quomodo & quando iud. quod per delegationem principis in tantum censetur auocata iurisdicatio ab ordinario, quod etiam si moriatur delegatus, non reuertitur causa ad ordinarium: sed vadit ad papam, qui delegauerat. Nam per talem delegationem censetur princeps ad-

uocare causam ad se: quo casu quilibet inferior censeatur in illa causa priuatus iurisdictione. ca. vt nostrum. & ibi Abb. & Philip. de appella. & l. iudicium soluitur. ff. de iudi. vnde sequitur, quod cum iste ordinarius sit priuatus iurisdictione, & omni potestate super causa delegata, non potest aliter se immiscere in re sistendo delegato volenti exequi, vel mandanti. ¶ Tertio, hoc confirmo per text. in cap. pastoralis. §. quia vero. de offi. deleg. vbi est casus de hoc, quod delegatus potest mandare ordinario vt suam sententiam exequatur. & tenetur illam exequi ordinarius, etiam si sciat illam esse iniustam, vt ibi expresse dicitur. Idem probatur in c. significasti. in si de offi. dele. vbi delegatus Papa potest mandare ordinario, vt exequatur: & potest ipse delegatus resistens compescere per censuram ecclesiasticam. vnde per ista duo iura clare probatur, quod est obtemperandum & non resistendum tali delegato. ¶ Quarto adduco text. in cap. studium. de offi. legati. vbi loquitur in legato sedis apostolicæ, qui est ordinarius. & tamen ibi dicitur, quod non potest se impeditare contra sententiam delegati ab eadem sede apostolica. Imo potest delegatus ipse legato mandare vt exequatur sententiam ipsius delegati: verum non potest compelli legatus, si non vult, secundum gl. 4. in d. c. studium. licet Abb. ibi in fin. dicat esse ve-

rius,

rius: vt possit etiā cōpelli: quia quo ad causam delegatam. censetur delegatus maior legato. ergo quanto magis alius ordinarius inferior, non debet se introumittere circa oppugnationē sententię delegati principis.

- ¶ Quinto, quia delegatus principis fungitur vice delegantis, & representat personam ipsius principis, d. c. sane quia. de offic. dele. & c. pastoralis. §. praterea. de off. ordin. & Fran. de Aret. in d. Laduersus. C. si aduer. rem iudic. Sed quando princeps mandat aliquid fieri, puta hominem occidi, vel aliud exequi. nō queritur, vtum iuste vel iniuste mādet. Sed debet sibi indistinctē obtemperari: vt not. Andre. de Yser in ca. j. col. iij. in fi. si de uest. inter do. & val. lis ori. & Fely. plenē in cap. quæ in ecclesiariū. col. xiiij. versū. quinta cōclusio, & c. de constitutio. Nam princeps non habet hominem, qui sua facta diiudicet. vt dicit And de Yser. in cap. j. ver. flumina nauigabilia. col. j. in fi. quæ sint rega. & in proce. consti. colū. v. Et quicquid facit princeps, presumitur ex causa facere: & eius sola voluntas habetur pro causa, secundū Fely. vbi suprā. & not. gl. & Bar. in l. delegati. ff. de pœnis. & Alex. in cōsi. ij. col. vij. & pe. in primo vol. & Abb in ca. nisi specialis. de off. lega. ergo ide est dicendū in eius delegato qui principē representat, per prædicta.

- ¶ Sexto, quia delegatus prin-

cipis potest multare executores per eum deputatū ad suam sententiam exequendam. l. ij. C. de sportu. Itē potest punire vnumquemq; impediētē suam iurisdictionē per censuras & alia iuris remedia secundū Abb. in c. j. col. fi. de off. delega. & ibi etiam Fely. in vij. col. fi. & Ang. in consil. vij. per quæ videtur dicendum, quod ordinarius resistēs suę sententię executioni impediret eius iurisdictionem, & posset puniri. vnde resistere nō potest. ¶ Septimò, quia quando vnus iudex requiritur, vt exequatur sententiam alterius: & sumus in causa ciuili indistinctē tenetur eā exequi, licet sciat eam esse iniustā, secundum Inn. in c. cum in iure. de offi. deleg. & And. de Yser. in cap. j. col. fi. de contro. int. vassal. & alium de bene. & in constitū. post mūdi machinam. Tenetur enim vnus officialis alium adiuvare. vt no. And de Yser. in consil. iustitiariorum regionū. la. ij. Itē potest iudex ecclesiasticus implorare brachiū iudicis secularis, pro executione suę sententię: & si non dat. potest cum excommunicare: secundū Abb. in c. j. col. 2. in fi. & iij. de offi. ordi. Ad hoc est text. in l. ij. C. de his qui latro. Itē dicit Bas. in auth. clericis. in fin. C. de epi. & cle. q. quādo iudex superior mittit sententiam suam exequendam inferiori, tenetur inferior exequi: & nō debet aliud querere. Et quod vnus iudex teneatur concedere brach

brachiū alteri, tenet Paris ī trac.
syndi. in versū. brachium. vnde in
proposito dicēdum est, quod ordi-
narius tenetur potius iuare
delegatū principis, tāquā maio-
rē, quā sibi resistere. ¶ * Osta-
uō, qā autoritas iudicis facit li-
citur, quod aliās erat illicitum.
l. j. §. idem Pomponius. ff. quod
fal. tut. autor. & And. de Yser. in
consti. appellationum tempora.
co. iij. Et potest iudex moueri ad
sententiandum ex aliqua cōfesi-
sione facta sibi viua voce, & non
redacta in scriptis, nec apparen-
te ex processu: & valet eius sen-
tentia. ita noranter tenet Bal. in
l. j. col. fi. C. de manu. vind. & Fe-
ly. in cap. cū venerabilis. col. xv.
de excep. vbi etiā dicit, quod po-
test moueri iudex ex aliqua scri-
ptura sibi cognita, & in actis nō
producta. Ide dicit Alex. in l. ait
prætor. §. j. col. iij. ff. de re iudic.
vnde quamuis sententia delega-
ti appareat iniusta, tamen fulci-
tur autoritate ipsius iudicantis:
qui potuit moueri ad ita pro-
nuntiandum ex aliqua iusta cau-
sa, ergo nō debet sibi resisti, sed
10 obediri. ¶ * Nonō, quia dele-
gatus principis habet merum &
mixtum imperiū, & potest exe-
qui sententiā suā, mittere in
possessionem, & excommunicare.
vt not. in glo. in l. si quis mis-
sus. ff. ne vis fiat ei. pro hoc est
text. in c. pastoralis. §. præterea.
& ibi Abb. in iij. not. de offic. or-
di. & Bar. & doc. in l. a diuo Pio.
ī prin. ff. de re iudi. & Alex. in l.

ij. col. iij. in prin. ff. de iur. om. in
di. Et potest implorare familiā
ā iudice, vt etiam manu militari
& armata sententiā exequatur.
vt not. Abb. in ca. significasti. col.
fi. & ibi etiam Fely. de offi. dele.
Si ergo ordinarius tenetur præ-
stare auxiliū & arma delegato
exequenti: non debet ipsum im-
pugnare, & contra eum resiste-
re. non enim debet quispiā im-
pugnare eum, quem defendere
tenetur. l. vendicantē. ff. de euic.
& not. Andr. de Yser. in cap. j. §.
item si fidelis col. 2. quib. mod.
11 seu. amit. ¶ * Decimō quia præ-
pto superiori est obediendum:
& qui non obedit, morte moria-
tur. cap. ij. de maio. & obed. & ad
hoc est inductus totus titulus. ff.
si quis ius di. non obtemp. & ibi
Bar. in §. i. circa fi. hic videmus,
quod eximēs carceratū, qui erat
confessus vel condemnatus de
crimine, tenetur pœna l. Iuliaz
maiestatis. secundū Bart. in l. cu-
iusq; ff. ad l. Iul. maie. & Bal. in l.
addictos. in fin. C. de epi. audi. ex
quo impedit executionem offi-
cialis. Item, quia non obedit su-
periori, potest etiam dici rebel-
lis. secundū Abb. in ca. sanē quia
in iij. notab. de off. deleg. ¶ Vn-
12 decimō, quia * merus executor
non habet cognoscere de iusti-
tia vel iniustitia causæ: quia hoc
non spectat ad eius officiū nisi
solū exequi. tex. est in c. decate-
rō. & ibi Abb. & doc. de re iud. &
ī l. si prætor. & ibi Bal. ff. de iudi-
ciis. & l. executorē C. de exe. rei
iudi.

iudi.& in l.fi prætor.& ibi Bal.
ff.de iudiciis.& l.executorē. C.
de exec.rei iudi.& l.fi vt propo-
nis.co.tit.& nota.Bar.in d.l.ā di
uo Pio.ff.de re iudic.Vnde quia
delegatus principis mādāt ordi-
nario,vt exequatur, ille dicitur
merus executor:& nō habet co-
gnoscere de iniustitia, sed debet
tantum exequi, per prædicta.

- 13 ¶ Duodecimo, quia* quando iu-
dex aliquid iniustū facit, est pro-
ditum remediū generale per viā
appellatōis: quæ appellatio fuit
principaliter inducta ad releuā-
da grauamina illata per officia-
les. c. suggestum. & c. cum specia-
li. §. porro. de appel. Si ergo est
proditum grauato remediū iu-
ris, non est recurrendum ad resi-
stētiā facti: Cū etiam à dele-
gato principis sit permissum ap-
pellare. l. etiam. C. de appe. aliās
frustra esset inductus titulus de
app. si licitum esset de facto resi-
stere officialibus. Præterea, vi-
demus quod appellans non po-
test verbo iniuriari officiali, à
quo appellat. l. iudici. ff. de iur.
& l. illud. la. j. ff. de app. ergo mul-
tò minus facto, scilicet, per resi-
stētiā, arguendo à fortiori l.
nec in ea. §. sed qui occidere. ff.
de adul. Vbi enim cōpetit reme-
dium ordinarium, prout est ap-
pellatio, cessat extraordinariū. l.
in caus. la. ij. ff. de mino. & tan-
tò magis, quando extraordina-
rium est contra ius. vt not. Abb.
in cap. ex parte. el. ij. col. pen. de
refeript. prout est istud, resistere

officiali de facto: quod est con-
tra iuris regulas prohibētes ali-
quem sibi ius dicere propria au-
thoritate. l. extat. ff. quod metus
causa. & l. meminerint. & l. si q̃s
in tām. C. vnde vi. ¶ Decimo-
tertiū. & * vltimò istud cōfirmo,
per tex. in c. si quando. de offic.
deleg. vbi videtur casus expres-
sus, quod ordinarius non potest
resistere violētē delegato Prin-
cipis volēti exequi sentētiā, sed
debet precibus apud eum insta-
re, vt rescribatur principi, si sen-
tentia apparet iniusta. ¶ Pro par-
te* verò contraria negatiua, sci-
licet, quod non sit obediendum,
sed potius resistendum, adduci-
tur primò: Quia quilibet iudex
dicitur minister Dei in terris. c.
nō solum. & c. qui malos. xxiiij.
q. v. vnde eius iudicium. cēsetur
prodire de vultu Dei. ca. vt no-
strum. in prin. de appel. & c. j. in
prin. extra vt ecce. bene. & Pau.
de cast. in cōsi. xxxviii. in prin. in
j. vol. Sed de vultu Dei nō potest
egredi. nisi iustitia & veritas: cū
Deus ipse dicat. Ego sum via, ve-
ritas & vita. vt habetur Ioannis
c. xiiij. Et Psalmo xxiiij. dicitur:
Vniuersæ vię Domini, misericor-
dia & veritas, &c. Ergo quādiu
iudex sequitur veritatem & iu-
stitiā, dicitur minister Dei: vnde
cū facit iniustitiā, non est mi-
nister Dei, sed potius diaboli:
nec tunc dicitur iudex: ca. iustū.
xxiiij. q. ij. & nota. glo. in ca. cum
æterni. in ver. iudex. de re iudi.
lib. vj. Et dicit Cassiodorus lib.

contra ius vel uti. pub. quod nō debent timere miseri prelati veritatem sectari, & literis Principis non obedire. Idem dicit gl. in vers. nuntians. in § deinde in authen. de manda. princ. si ergo ipsi Principi iniusta iubenti, nō
 10* primò est obediendum Deo, & postea principi. c. qui resistit. xj. q. iij. vbi dicitur nō esse obediendum iudici, nec imperatori iniusta iubenti, sed potius Deo: quia quando principi iniusta petenti non obeditur, tunc Deo obeditur. hoc dicit expressè Bal in authen. habita. col. iij. in ver. nota. C. ne fil. pro pa. vbi air, quod si Princeps iubet aliquid, quod est contra conscientiam, non est ei obediendum. & dicit Andre. de Yser. in cōst. vt participatio. col. ij. in fi. quod defensio est cuilibet permīssa, etiā cōtra principē vt si forte princeps vellet aliquē occidere contra ius, illicite potest ille se defendere cōtra eum.
 21* Quintò* adducitur text. in § deinde competēs. in authen. de manda. prin. vbi mandat Imperator administratoribus & iudicibus, vt si veniāt aliqui officiales de curia ipsius Principis, nō permittant eos lādere subditos in aliquo, vel aliquid iniuste ex-

scribit officiali, vt exequatur ali quod iniustum, non debet illud facere: sed debet rescribere & expectare secūdum iussione[m]: prout supra dixi. per d. c. si quādo. de rescri. & Sextò, quia quando* aliquis officialis, vult aliquid de facto exequi contra ius, licitū est vnicuiq[ue], etiam priuato, non obedire, & de facto resistere. l. prohibitum. & l. defensio nis facultas. C. de iure fisci. li. x. Ad idem est tex. in l. omnes. la. j. C. de decur. lib. v. vbi si officialis vult torquere decurionem contra ius, potest sibi resisti. pro hoc etiam est tex. in l. eis quidem. C. qui mili. non pos. li. xij. & l. deorum. C. de met. li. xij. & l. quoniam iudices. & Bal. ibi. C. de appe. Et quod iudici faciēti de facto contra ius possit impune resisti, tenet Dy. in c. quod quis de regu. iur. li. vj. & Bal. in l. addictos. C. de episc. audi. & Bal. in repe. l. j. co. vij. in xij. q. C. unde vi. & Car. in cle. pastoralis. vers. ceterū. de re iudi. & Alex. & communiter docto. in l. sed eximendi. §. item si quis. ff. ne quis eum, qui in ius vo. & Ale. in cōst. cxlv. incip. post redditū. col. ij. in ij. col. & Alex. in l. a diuo Pio §. si super rebus. col. vj. ff. de re iu. & Paris in trac. synd. in ver. appellatio. col. ij. in
 3 fi.* Hinc dicit Bal. in d. l. quoniam iudices. q[ui] assessores & alij officiales potestatis debent contra dicere, & resistere potestati aliquid iniuste exequenti: aliās si nō possunt resistere, debent saltem potest

protestari, quod nō cōsentiunt: aliās tenentur in syndicato. Ita etiam dicit Ange. in tract. male. in ver. de consensu & deliberatione, &c. & Bar. in trac. repræsentationum. in vj. q. principali. & Paris in trac. syndi. in ver. resistentia. vbi plenē de hoc. Et de hac materia sunt duo capitula regni vnum videlicet in nu. xli. quod incipit. Item caueant iustitij, &c. & aliud in nu. cclxxv incipiens. Item quod prædicti iustitij, &c. vbi datur in mādatis, quod assessores resistent potestātibus iniusta exequētibus, aliās puniūtur.

24^a Septimō, quia* quādo factū ali cuius iudicis est notoriē & euidenter iniustū, non tenetur ei subditus obedire: imō tunc non obstante, quod causa sit deuoluta ad superiorē, potest iudex inferior se intromittere in dicta causa, reuocādo dictum factum iniustū propter eius notorietatē casus est in c. sollicitudinē. ver. si verō. & ibi Phil. de app. Hinc dicit notanter Car. in cle. ij. in si ne illius prin. de pœni. & remis. quod iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, quando est iniustum & nullum declarando quod nullum. & obuiando, vt nō sortiatur effectū. Quod dictum facit multum ad propositum: quia dato, quod delegatus Principis sit maior ordinario: tamen potest ordinarius impedire eius factum euidenter iniustū seu nullū, vt non sortiatur effectū, p. prædicta. ¶ Osta-

uod, * adducitur tex. iuncta gl. in ver. denūtiatis. in ca. ex literis. in si. de offi. dele. vbi iudex delegatus nō debet exequi sententiam iniquā. & nullam: & dicit ibi glo. q. potest sibi resisti, etiā violenter: & illam glo. dicit esse singulariter norandam Ab. in c. siquādo. de offi. dele. & in d. c. ex literis. vbi dicit probari per illā glossā, quod etiam tertius pōt resistere officiali in fauorē partis offensis. Hinc dicit notanter Nicolaus de Neapolin. l. prohibitum. C. de iure fisci. li. x. quod ordinarius potest resistere delegato, ne mittat in possessionem iniustē. p. cuius dictū videtur decideri casus noster. ¶ Nonō, quia iure* præcipitur quod iudex secularis tenetur impartiri brachiū iudici ecclesiastico p. executione suæ sententiæ. c. j. & ibi per doct. de offi. ordi. & c. statuimus. de maledi. & l. ij. C. de his, qui latro. & nota. Paris in tract. syndi. in ver. brachium. & Old. pulchrē in cons. lxxix. incip. episcopus. &c. intantum, quod dicit Ab. in d. c. j. col. ij. quod si iudex secularis denegat. potest excommunicari per ecclesiasticū: quia vnus iudex debet aliū adiuuare. porrigendo dictū brachium. Tex. est & ibi gl. in c. quoniam. in si. de offi. ordi. & text. cum gl. in c. nec licuit. xvij. dist. ¶ Super hoc tamen dat vnam notabilem declarationē Old. in d. cōsi. lxxix. circa si. videlicet, quod tunc demum debet inuocare iudex ecclesiasticus

clericalis brachium seculare, quando prius fecit quicquid potuit, & non habet ultra quid faciat: alias secus, & ad hoc potest rat omnia iura loquentia de huiusmodi brachio: quia semper dicunt, si necesse fuerit. Et sic ponunt hanc implorationem pro ultimo refugio. Ita dicitur in d. c. j. & c. quoniam in si. de offi. ord. & in d. c. statuimus. & probatur optimè in c. cum non ab homine, de iudic. Hinc videmus semper in literis apostolicis cōcedi potestatem implorandi brachium seculare cōditionaliter: scilicet si opus fuerit. Et vide super hoc bonam distinctionem Ab. in d. c. quoniam in si. Quod nota: quia ut plurimum isti delegati vel episcopi implorant, ita ex abrupto brachii seculare, ut scias opponere, quod non seruauerunt iuris ordinem, faciendo prius quicquid potuerunt. Hoc præsupposito arguo sic: quando iudex secularis, cuius brachium imploratur, videt casum, super quo imploratur esse iniustum, non tenetur suum brachium impartiri: imò potest impunè non parere. ita dicit Old. in d. cōsil. lxxxix. idem tenet Ang. in cōs. cclxxv. ubi dicit quod potest iudex tunc secularis cognoscere de nullitate sententiarum, & ipsam non exequi, & si est appellatum, potest etiā impunè reuocari: secundum Old. in d. cōsil. lxxxix. & Inno. & Abb. in d. ca. si quando. & ibi etiā Fely. de offic. deleg. & lo. And. in d. c. j. & ibi

etiā Ab. in pe. col. de offi. ordi. 27 ¶ Decimo, quia quilibet etiā priuatus potest defendere tertium offensum ab alio iniuste, & non incurrit aliam poenā. l. iij. in prin. & l. si quis in seruitute in fin. ff. de fur. ubi cui libet licet deprehendere furem cum furto manifestato etiā si nihil ad eum pertineat de re subtrahita. Et dicit Bart. in d. l. si quis in seruitute in fin. quod quilibet potest iuuare offensum, non solum in rebus, sed etiā in persona. Idem tenet Bar. in d. l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. x. ubi tenet, quod amici & coniuncti possunt sine alia conuocatione iuuare offensum. Tamen potest offensus de consuetudine clamare, succurrite, succurrite, ad hoc, ut citius veniant audientes. Idem tenet Bar. in l. prætor. §. si quis aduersus. ff. vi. bo. rap. & Paris. in tra. synd. in ver. resistetia. col. j. Idem dicit Bar. in l. deuotum. C. de meta. li. xij. q. si aliquis vult me expellere de possessione mea, possunt amici & consanguinei mei licite expellere, & etiā percutere expellentem pro defensione mea: quod dictum dicitur esse valde notandum. Et quod possum conuocare amicos pro defensione mea, & rerum mearum tenet glo. in l. iij. §. eum igitur. ff. de vi & vi ar. Verum ista defensio debet fieri incontinenti, secundum Bart. in d. §. eum igitur. & probat text. in ista glo. in l. sed & partus. §. j. ff. quod metus causa. Et istud incontinenti potest intelligi, etiam post biduum.

infra quod potest quis se prae-
parare, & conuocare amicos, se-
cundum gl. & Bar. in d. s. eum
igitur. vbi plus dicit Bar. in ma-
gis dominis spoliatis aliquo
castro posse dici incōtinēti. etiā
si infra sex menses fieret defen-
sio: imò etiam post decē annos,
quando magnus apparatus re-
quireretur: ita vt breuiori tem-
pore nō posset expediri. Ita sin-
gulariter dixit Bald. in l. si. C. de
his, qui à non domino. cuius di-
ctum sequitur las. in l. lecta. col.
xvij. ff. si cert. per. ¶ Hoc tamen
singulariter limita procedere,
quando defensio sit ratione rei
ablata, vel contra offensionem
factā in rē: Secus si licet offen-
sio in personā: quia tunc licitū
est defendere incōtinēti, id est,
in ipso flagranti crimine tantū,
& nō postea. Ita dicit Bart. in d.
s. eum igitur. in fin. quia postea
cēseretur fieri potius ad vindi-
ctam, quā ad defensionem. Ita
tenet Bal. in repe. l. j. col. vj. in x.
q. C. vnde vi. Et q. quilibet po-
test iuuare offensum etiam pe-
nitus extrahē, tener gl. in cap.
non inferēda. xxij. q. ij. & Abb.
in c. ex literis. col. ij. in gl. pe. de
offi. deleg. & Bal. in d. rep. l. j. in
viij. q. cum septē precedentibus.
C. vnde vi. & C. pol. in cons. iij.
col. penul. & fin. vbi generaliter
concludit, quod ybicūque est li-
cita defensio alicui, potest etiā
conuocare amicos & cōiunctos
impunē. & not. Andr. de Yser.
in cōsti. pacis cultum. vbi dicit

notabile verbum, quod mode-
ratio queritur in defendendo,
quādo quis offenditur in rebus:
secus si in persona. & praedictis
adde eundem And. in cōsti. qui-
cunque mulierem Si ergo pri-
uatus potest defendere iniuste
oppressum. multo magis iudex,
ad cuius officium spectat defen-
dere subditos. l. illicitas. ff. de of-
fi. praet. & Fely. in c. quantae. de
senten. excom. vbi tenet, quod
superior tenetur defendere sub-
ditū. ¶ * Vndecimò, adducitur
text. in l. contra. C. de excu. &
exact. li. xij. vbi habetur, quod
si officialis facit executionē vl-
tra debitum modum, potest ei
da facto relitti. & ibi hoc dicit
glossa in vers. provinciali. & in-
fert ibi Bart. per illum tex. con-
tra baiulos, qui vadunt ad expi-
gnorādum aliquem: nam si ac-
cipiūt pignus ultra modū, po-
test eis de facto relitti. & idem
tenet Paris in tra. svnd. in d. ver.
resistentia. in fin. in cap. facienti-
bus exactionem, & e. Idem dicit
Bartho. in l. actores. C. de exact.
trib. lib. x. & dicit Lucas de pen-
na in dicta l. deuorum. C. de me-
ta. li. xij. quod toti populo licet
resistere, cum alicui ex eis irro-
gatur iniuria: puta, si vadit ali-
quis ad hospirandum in domo
alicuius: nam potest à quolibet
expelli. etiā si per iudicē fuerit
missus. & illud dictum refert Pa-
ris in d. ver. resistentia. in capit.
excedūt plerique. &c. Adde praedictis
Pet. Phil. Corn. in consil.
cvij.

erij. columna prima. in primo
 29 vol. ¶ Duodecimō. quia* quan-
 do officialis facit aliquam exe-
 cutionem iniustā. & à iure pro-
 hibitam. dicitur inferre violenti-
 am. l. plerique. in fi. ff. de in ius
 vo. Per quem tex. ita dicit Paris
 in d. ver. resistentia. capitulo. ex-
 cedunt & c. Puta si vellet citare
 aliquem realiter in domo sua.
 quo casu potest sibi impunē etiā
 cum armis resisti. Ita tenet Bal.
 & Ludo. Roma. in d. l. plerique.
 quos ibi sequitur las. in pen. co.
 in fi. vnde eodem modo est di-
 cendum in casu nostro. vt talis
 delegatus iniuste exequens. di-
 gatur vim inferre. Vnde merito
 possit sibi resisti violenter.
 30 Quod confirmatur ex his. quæ
 traduntur in capit. conqueren-
 te. de restit. spoliar. Vbi si iudex
 priuat aliquem possessione sua
 iniuste. dicitur committere spo-
 31 lium. sicut priuatur: & ita tene-
 tur. Ad quod facit tex. in l. fi. C. si
 per vim vel alio modo. & Oldr.
 in consil. ccxxvij. incip. de toto.
 & c. columna prima. Hinc vide-
 mus. quod licitum est vnicuique
 nolle dimittere possessionem.
 sine legitima causæ cognitione:
 & potest contradicere: non ob-
 stante. quod in literis Papæ sit
 clausula. contradicētes. & c. se-
 cundum Ludo. Roma. in consil.
 cccclxxij. in princip. & Gemin.
 in capi. primo. in prin. col. iij. de
 concess. præ. lib. vj. & Fely. in ca.
 causam. quæ. col. xiiij. de rescri.
 31 ¶ Decimotertiō & vltimō. vali-

dum est argumentum de contra-
 dictibus ad iudicia. l. iij. §. idē scri-
 bit. ff. de pecul. & l. omnē. ff. de
 iudic. & not. Franc. de Aret. in l.
 eum. qui. in principi. ff. de acquir.
 hæredit. sed nos videmus. quod
 ille qui promittit aliquē defen-
 dere. intelligitur iuste. videlicet
 quādo iniuste offenditur: secus.
 si iuste. Ita tenet Pet. de Ancha.
 in consil. lxxxij. incip. obmisso.
 & c. & Fely. in cap. causam. quæ.
 col. xv. de resc. facit gl. in. c. pro
 illorū. & ibi Abb. i. col. iij. in fi.
 de præb. vbi habetur. quod dele-
 gatus licet possit cōpescere con-
 tradicētes & impediētes suā
 iurisdictionē. etiā extraneos. p
 clausulam. contradicētes. & c. ta-
 men hoc intelligitur. quādo ini-
 32 iuste cōtradicunt: secus. si iuste.
 Facit. quod dicitur in præcedēti
 argumento. ¶ Ad idem adduco.
 quia* vasallus est obligatus de-
 fendere dominū ex iuramento
 fidelitatis. aliās feudo priuatur.
 c. j. §. item. qui dominū. & §. præ-
 terea. quæ sit prima causa bene.
 amitt. & c. j. de noua for. fide. &
 tamen hoc intelligitur in bello
 iusto: scilicet quādo iuste offen-
 ditur dominus aliās secus. Tex.
 est & ibi And. de Yser. & cōmu-
 niter doct. in c. j. in prin. hic fini-
 tur lex. & c. Sic ergo in propo-
 sito in iudiciis: quia verū est. quod
 ordinariū tenetur defendere
 iurisdictionē delegati principis:
 scilicet quādo iuste agit: secus.
 si iniuste: quia hoc censetur de-
 disse princeps in mandatis: scili-

cer, vt iusticiā faciat. l. rescripta. C. de pre. impe. offe. c. cum aterni de re iud. lib. vj. vnde, quando vult exequi sententiā nullam, nō potest dici iudex in illo actu, & merito pot sibi resisti, vt priuato. Ita dicit Abb. in c. paltorā. l. s. quia verō. col. iij. ver. & in fine gl. & c. de offi. deleg. & Bar. in extrauag. qui sint rebelles. in gl. in ver. rebellando. in princi.

33 ¶ Pro solutione huius notabilissimæ q. cumulando veram & communē conclusionem, prout eam reperio in variis locis dispersam, facio duo mēbra principalia: videlicet, aut iudex iste delegatus procedit ad aliquam executionem extraiudicialiter, non facto processu, & sine causæ cognitione: aut iudicialiter & in forma iud. Primo casu, aut delegatus habet hoc expressē in commissis à principe, vt ita extraiudicialiter & executiuē procedat: & tunc debet sibi obtemperari: quia in Principe semper præsumitur iusta causa. vt not. Felyn. in cap. quæ in ecclesiariū. co. xxiiij. ver. quinta cōclusio. de consti. Et ita procedat, quod dictū est suprā in prima parte, in quinto argumento. Fallit, quādo subesset aliqua legitima causa, ex qua appareret mandatum Principis esse iniquum, & præsumeretur ignorantia Principis: quæ tunc supersederi debet, & rescribi principi: & expectari secū. Ita iussio principis. Ita loquitur tex. in c. i. quādo. cū ibi not.

per Fely. de contemp. & in s. deinde competens. in authenti. de mada. prin. Et ita procedat ea, quæ dixi in secūda parte, in tertio, quarto, & quinto argumento. Si tamen ipse delegatus veller exequi, & non supersedere, nec rescribere Principi, an possit sibi violētē resisti? Dic quod nō: ex quo exequitur negotiū sibi expressē commissum per Principē: vt dicit text. in d. extrauag. q. sint rebelles. & ibi Bar. in glo. in ver. rebellādo. in prin. Fateor tamē, quod posset appellari, ad hoc, vt expectetur secūda iussio vigore dispositionis iuris p. d. c. si quando. & d. s. deinde competens. & post appellationem, si veller exequi, tūc posset resisti. quia per appellationem negotiū est deuolutū ad superiorem: & ipse remanet priuatus. Ita notanter tenet Inno. in d. c. si quando. & ibi etiam Abb. & Felyn. & 34 Old. in d. cōsi. lxxix. ¶ Aut de legatus nō habet in commissio nem à principe expressē, vt extraiudicialiter procedat, & exequatur: sed est delegatus ad iusticiam: & tunc si procedit extraiudicialiter, excedit ordinem sibi commissum: & potest sibi impunē resisti, etiam violenter & indistincte: & in hoc concordat omnes doct. & nullus discrepat: siue grauamen sit reparabile, siue irreparabile, ex quo tūc procedit, vt priuatus. Ita tenet Abb. in cap. conuerente. colum. ij. ver. nota bene hanc glos. & c. de resistit.

resti. spol. & ita intelligitur tex.
 in l. prohibitum. C. de iure fisci.
 lib. x. & quod no. Innoc. & Abb.
 in d. cap. si quando. & Flor in l.
 quemadmodum. §. magistratus.
 ff. ad l. Aquil. & Bar. in d. versic.
 rebellando. & Abb. in cap. dile-
 ctus. el primo. in quarto nota. de
 reser. in quibus locis non distin-
 guitur, an executio sit reparabi-
 lis vel non, & merito: quia pro-
 cedendo extraiudicialiter, pro-
 cedit vt priuatus, & potest sibi
 resisti sicut cuilibet priuato: vt
 no. glos. in l. non videtur. §. qui
 iussu. ff. de regu. iur. Hoc etiam
 colligitur ex dictis Pari. in trac.
 synd. in ver. resistentia. in princ.
 & ita procedat id, quod dixi su-
 pra, in secunda parte, in secundo
 argumento, & in omnibus alijs
 35 sequentibus. ¶ Quod *autē dixi
 in iudice procedente extraiudi-
 cialiter, idem dicas, si procedit
 iudicialiter in negotio sibi non
 commissio: quia respectu illius
 negotij non habet iurisdic-
 tionem: & potest sibi impune re-
 sisti. ita dicit Abb. in d. c. si quādo.
 in secundo no. referēdo ibi In-
 nocen. & ita procedit tex. in d. l.
 contra. C. de execut. & exact. lib.
 xij. & nota Bar. in d. gloss. in ver.
 rebellando. in princ. ¶ Secundo
 casu principali, scilicet quando
 procedit iudicialiter, & in for-
 ma iudicij, & vult exequi iniuste,
 & tunc aut executio est irrepa-
 rabilis. vt quia vult aliquē tor-
 quere, vel mutilare, vel occide-
 re iniuste. & tunc potest sibi in-

distinctē resisti. & ita cōmuniter
 tenent omnes, & in hoc nullus
 discrepat. maxime Fely. in d. c. si
 quando. col. pe. in tertia fallen.
 & ibi etiā Abb. vbi sentit, quod
 tunc non est opus appellatione,
 licet Bal. teneat cōtrarium in l.
 vt vim. in septima q. ff. de iust. &
 iure. vbi dicit, quod debet prius
 appellari, & postea resisti opini.
 Bal. est potius ad cautelam: quia
 cōmuniter omnes doct. non re-
 quirunt appellationē de neces-
 sitate in isto casu. & ita intelli-
 gitur l. omnes. C. de decur. lib. x. &
 quod not. Ias. in d. l. vt vim. col.
 36 vj. in princ. ¶ Aut executio *est
 reparabilis, quia potest per ap-
 pellationem reuocari, vt quia su-
 mus in causa ciuili, vel alia exe-
 cutione pecuniaria, & reuoca-
 bili: & tunc aut sentētia est lata
 cōtra legem: & est euidenter in-
 iusta, vel est aliter ipso iure nul-
 la. nam quādo sententia est no-
 torie iniusta, & contra legē, dici-
 tur continere nullitatē: vt habe-
 tur per Abb. & Felyn. in c. inter
 ceteras. de re iudi. & in isto casu
 potest similiter indistinctē resi-
 sti officiali volenti exequi: quia
 censetur de facto procedere, nō
 de iure: ex quo sentētia nulla,
 non meretur de iure executio-
 nem. Ita tenet Dyn. in d. c. quod
 quis. de reg. iur. lib. vj. quē sequi-
 tur Bar. in d. l. vt vim. co. j. vbi di-
 cit, quod nihil addit, sed ea, quæ
 dicit Dy. ibi. & ita intelligitur gl.
 in c. ex literis. de offic. deleg. se-
 cundum Abb. in d. c. si quando.

eod. titu. vbi tenet hanc partem.
 & Abb. in c. pastoralis. §. quia ve
 ro. col. iij. de offi. deleg. & Alex.
 & docto. in d. l. sed eximendi. §.
 item si quis. ff. ne quis eū. & ita
 procedant omnia argumenta
 producta pro secunda parte.
 ¶ Aut sententia est iniusta, cōtra
 ius litigatoris, ex qua iniustitia
 non potest oriri nullitas: quia
 valet, sed est iniusta: & tunc si
 transiit in rem iudicatam, vel
 non fuit ab ea appellatū, debet
 mandari executioni: & non po-
 test aliquo modo resisti: & impu-
 tatur ei, qui nō appellauit: & ita
 loquitur tex. in cap. pastoralis. §.
 quia verō, secundū Abb. in prin-
 37 * & ita procedent omnia iu-
 ra, quæ dicunt esse obediendum
 præcepto superioris, siue iusto,
 siue iniusto: scilicet dummodo
 non sit ipso iure nullum, vel nō
 contineat notoriam iniustitiā.
 Ita etiā, pcedant ea, quæ suprà
 allegauī pro prima parte. In iij.
 iij. vij. viij. ix. x. xj. & xij. argu-
 mēto. idē tenet Abb. i. d. c. si quā
 do. de offi. deleg. Fateor tamē,
 quōd si sentētia nondū trāsiuit
 39 in rē iudicatā, & delegatus
 cōmitteret ordinario sententiā
 exequendam, posset ordinarius
 sciēs eam esse iniustā, instare de-
 legato precibus, vt eam nō exe-
 quatur, sed Principi rescribat. &
 ita procedat tex. in d. c. si quādo.
 ex quo ibi is, qui interessē præ-
 tendebat, aliter non resistebat:
 tūc ordinarius nō pōt aliud fa-
 cere, nisi instare precibus, non

autē violēt. Et hoc colligitur
 ex dictis Inn. in d. c. si quādo. se-
 cundū Abb. ibi. in ij. col. in fi. Et
 ita procedat quod dixi suprà. in
 prima parte, in xij. argum. Idē
 est, quādo est dubiū, vt iū sentē-
 tia sit iusta, vel iniusta q̄a est obe-
 diendū: & nō potest resisti pro-
 pter autoritatē iudicis, qui ha-
 bet præsumptionem p se. ita di-
 cit Dy. in d. cap. quod quis. & ita
 debet intelligi, quod dixi suprà
 in prima parte. i. vij. argumēto.
 38 ¶ Si verō a tali sentētia fuit * ap-
 pellatū, & tunc pendente appel-
 latione non potest iudex à quo,
 exequi: & si exequeretur, posset
 impune sibi resisti. l. quoniam iu-
 dices. C. de app. & no. Inn. Abb.
 & Fely. in d. c. si quando. de offi.
 deleg. & Ratio est, quia post ap-
 pellationē iudex à quo, efficitur
 incompetens, ex quo negotium
 deuoluitur ad superiorem: & sibi
 tanquam incompetētī impune
 non pareretur. l. fin. de iur. omni-
 iud. & c. ij. de cōsti. lib. vj. ita te-
 net Bal. in l. addictos. C. de epi-
 audi. & Oldr. in d. consil. lxxxix.
 ¶ Item, in * omnibus casibus, in
 quibus tenui posse resisti iudici,
 potest procedere tam in delega-
 to, quā in ordinario iniuste exe-
 quente: & in omnibus illis casu-
 bus, in quibus potest quis de fa-
 cto resistere, potest etiā cōnoca-
 re amicos, & cōiunctos, & etiā
 conducere stipendiarios pro de-
 fensione sui & rerum suarū: vt
 not. Bal. in l. si aquam. co. xij. in
 prin. in ver. no. quōd triplex est
 bellum,

bellum, &c. C. de serui. & aqua.
per ea que not. in d. l. 3. §. eū igitur.
ff. de vi. & vi. ar. quia hæc cen-
setur quædam defensio, quæ in
omnibus est permilla, etiam cō-
tra officiales, vt tenet Pet. Phil.
Cor. in cōf. cvij. col. iij in primo
vol. Et ita procedunt ea, quæ di-
xi suprā, in x. argumēto secun-
dæ partis. Si ergo possunt cōuo-
cari priuati ad defensionē, quia
de iure ciuili non tenentur aliū
extraneum defendere. licet pos-
sint, si volunt: vt not. Fel. in ca.
quantæ de sent. excom. quantō
magis potest conuocari officia-
lis, & sic ordinarius loci, qui te-
netur defendere subditos: per
d. l. illicitas. in prin. & §. ne pote-
riores. ff. de offi. præs. & Fely. in
d. cap. quantæ. & dixi in secunda
parte, in ij. argumento. ¶ Super-
40 est modo respondere ad argu-
menta contraria adducta pro
prima parte. Et primò, non ob-
stat, quòd delegatus principis
sit maior ordinario: quia intelli-
gitur maior solū respectu nego-
tij sibi cōmissi. Ita dicūt omnes
dōctores, qui ad hoc allegantur in
primo argumento. Sed per prin-
cipem censetur commissum, vt
iustitia faciat. ca. cum æterni.
de re iudi. li. vj. vnde omnes illi
casus, in quibus conclusi posse
sibi resisti, sunt extra suam com-
missionem, & sic nō dicitur ma-
ior in illis: quia remanet vt qui
41 liber priuatus. ¶ Non* obstat
l. aduersus, C. si aduer. rem iudi.
quam allegauī in primo argu-

mento: quia ibi loquitur de re-
stitutione in integrū: quæ præ-
supponit sententiam valere, ex
quo datur ad rescindendum sen-
tentiam: quia si esset nulla, non
esset opus restitutione in inte-
grum: vt in toto titu. C. in qui.
cau. in inte. resti. non est neces.
Vnde quando valet sententia,
verum est, quòd ordinarius non
potest se impedire contra eam,
vt suprā conclusi. & est necesse,
quòd adeatur princeps. Sed in
casibus, in quibus conclusi posse
resisti delegato Principis, si re-
sistunt aliqui, idē est, quia sen-
tentia non valet, vel continet
manifestam iniustitiā, vel vult
exequi in casu sibi non commis-
so: vt suprā. Facit, quòd not. Car.
in cle. ij. §. notarij. de hære. vbi
prælatus potest amouere inqui-
sitorem datum à papa. vnde nō
cēsetur inferior ponere legem
superiori, sed exequitur legis
authoritatem. ¶ Non obstat
42* quod dicitur in ij. argumento,
quia fateor, quòd per delegatio-
nem censetur ablata iurisdictio
ordinario, vt non possit proce-
dere in illa causa alteri commis-
sa, nō tamen censetur abdicata
potestas ordinario, vt non pos-
sit defendere subditum à violē-
tia sibi inferenda à priuato: per
d. l. illicitas. ff. de offi. præs. &
per Fely. in d. ca. quantæ. de sen-
tent. excom. Nam in casibus in
quibus conclusi posse resisti de-
legato, remanet delegatus, vt
priuatus, non vt index: meritò

sibi, vt priuato restititur per modum cuiusdā defensionis: quia cōtra ius exequitur delegatus, quod nō cōsetur esse sibi mandatum per Principem, sed potius contrarium: per d. cap. cum æterni. sicut in simili videmus.

43 nam* quando aliquis laicus iniuste opprimitur ab aliqua persona ecclesiastica, potest implorare auxilium iudicis secularis: vt per modum cuiusdā defensionis sibi assistat citando per edictum dictā personā ecclesiasticā, si sua putauerit interesse, & sic poterit restituere laicum contra personam ecclesiasticā in possessionem, qua fuerat spoliatus: nō obstante, quod illa persona ecclesiastica non sit sibi subiecta, & de hoc est prouisum in regno, per capitulum regni, quod incipit, Omnis prædatio, & aliud, quod incipit: Ad regale fastigium, & aliud, quod incipit, Finis præcepti charitas, & habetur plenè per Matth. in deci. ij. & deci. xxiiij. cons. Neap.

44 ¶ Non* obstat, quod dicitur in vij. argumēto, quod auctoritas iudicis facit licitum, & c. quia illud procedit, quando interponitur, secundum ius, & iuris ordine seruato: aliās nihil operatur auctoritas iudicis, secundum Ab. in cap. cōsultationibus. col. 1. ij. de iure patro. ¶ Non obstat quod est proditum generale remedium appellationis: vt dicitur in xij. argumēto: quia illud remedium est inductum ad re-

parādum grauamē illatum per iudicem, vt iudicem: secus si iudex procedit, vt priuatus extra officium sibi commissum: vel exequēdo sententiam nullam, vel notorie iniustā: vel post appellationem: quia tunc per modum defensionis sibi restititur, sicut cuilibet priuato. Ad alia argumēta adducta pro prima parte satis potest colligi responsio ex his quæ dixi suprà in solutione. Et ex his sit impositus finis huic notabilissimæ & quotidianæ quæstioni, quam credo non fuisse hactenus per quēpiam ita plenè examinatam. Laus deo. Datum Venusij. Die xxij. Iulij. m. d. xix. In die beata Mariæ Magdalene. Disputata tamē fuit per me Robertū Maranā postea in ciuitate Salerni in publico studio Salernitano. Die xix. Octobris. Ann. m. d. xix. Rob. Maran. Venusinus, V. I. D. DISPUTATIO II.

Vtrum in regno Siciliæ presumatur qualibet ciuitas viuere iure Lōgobardo vel iure Romano. Et an ius Longobardum præferatur iuri Romano in regno.

Ius Longobardū an præferatur iuri Romano i regno, vel e cōtra, et an. 19.
Ius Francorum dicitur ius speciale & onerosum, & qui allegat ipsum, debet probare: quia est contra ius cōmune, et an. 45.

- 3 Ius Longobardum non est lex neque ratio: & ideo recessit ab aula. 25 Ordo positus gratia exempli non est seruandus.
- 4 Ius Longobardum non seruatur nisi in loco ubi esset eius cōsuetudo. & 6. 26 Ordo scriptura non inspicitur, ubi habemus ordinem intellectus.
- 5 Ius Longobardum est ius asininum. & 34. 27 Ordo scriptura non attenditur, quando perturbat ordinem necessitatis.
- 7 Ius Longobardum est lex inualida. 28 Iuris appellatio simpliciter venit ius Romanū p Antonomasiā. & 30.
- 8 Ius Longobardū dicitur lex vulgaris. 29 Correctio legum est curanda.
- 10 Lex regni transfertur cū ipsa trāslatione regni. & 15. 31 Dignior censetur ille, qui prænominatus est in disputationibus.
- 11 Lex quamuis dura & iniusta, seruanda est. 32 Dignius praefertur minus digno. Ius Romanū est dignius iure Longobardo.
- 12 Consuetudo contra constitutiones regni est reprobata. 33 Dignitas maior est illa que acquiritur a principe, quā que ab inferiore.
- 13 Scire, & scire de bere, sunt paria. 34 Leges iurisperitorum fuerunt factae cum tanta instituta, ut in eis iura sita inueniri non possit.
- 14 Andreas de Isernia dicitur legum Evangelista: & est maioris auctoritatis quā Lucas de Penna, 35 Iuris Longobardi obseruantia uon est necessitatis praecise. & 35.
- 15 Notarius unius comitatus potest facere instrumentū in alio volente domino illius. 36 Dictio, prout, est relatiua & limitatiua.
- 16 Intellectus verus ad constitutionem, puritatem, reprobata opinione Martini. & nu. 17 19. 20. 21. 37 Mūdualdus datur mulieribus tantū uiuentibus iure Longobardo. & 37.
- 17 Dictio, uidelicet, quid importet. 38 Argumentum a contrario sensu habet locum in statuto.
- 18 Iuris communis appellatione in regno, venit etiam ius municipale. 39 Testamentum mulieris an valeat sine mundualdo. & 38.
- 20 Ordo scriptura designat ordinem obseruantie: item dat regulam & ordinē intellectus. Et si reperiantur duo instrumenta in eadē charta, praesumitur prius illud quod praecedit. 40 Consuetudo, cuius iurē nō extat memoria, habet vim priuilegi & legis. Consuetudo generalis est in regno, quod iure Romano uiuatur.
- 21 Ordo scriptura non inspicitur, quando mens disponens est certa. 41 Ius Longobardum excludit cognatos a succedendo. Admittit filios naturales.
- 22 Clausula inserta in medio unius capituli, ad illud tantum refertur. 42
- 23 Consuetudo habet vim legis, & dicitur lex municipij. 43
- 24 Clausula refertur ad unum tantum capitulum, quando potest assignari

cōsuetudine. per rationem prædictam. ¶ Tertio adducitur auctoritas glossæ in consili. ut vniuersis in gl. in vers. aut in defectu &c. quæ in iudicando similiter præponit ius Lōgobardū iuri Romano. & magna est auctoritas glossæ. ¶ Quarto adduco auctoritatem Andr. de Yser. in constitu. præfenti lege. la. iij. & in constitu. si quando contigerit. vbi similiter dicit, quod ius Longobardum præfertur iuri Romano, cuius Andra. magna est auctoritas in hoc regno: 3
ga appellatur legū euāgelista.

2 ¶ Quinto, adduco eundē And. in capit. Imperialem. §. præterea ducatus. colum. ij. in fin. de prohi. seu. alie. per Fede. vbi expressè dicit, quod in regno viuunt iure Lōgobardo: & ille q allegat ius Frācorū, debet illud 4
probare, cū sit ius speciale in regno. ¶ Sexto, adduco eundem And. in c. j. in ver. bona vacātia. quæ sint rega. vbi pluries dicit, quod in regno seruatur ius Lōgobardum. ¶ Septimo, adducitur auctoritas Matth. de affict. doctoris Neapolitani, in deci. cclxviij. consil. Neap. in ij. co. vbi 5
dicit quod in regno præsumitur, q̄ vinatur iure Longobardo: vn de qui dicit cōtrarium, pbare debet. ¶ Octauo, adducitur auctoritas Alex. in l. pro herede. §. 6
fin. ff. de acqui. hære. vbi Alex. refert And. de Yser. in prælud. seu dorū: & cōcludit de mēte And.

q̄ saltē Longobardę leges quæ fuerūt. cōditæ ab īperatoribus, seruari debent, cū sint generales. ¶ Nono extat auctoritas eiusdē And. in cōsti. ut vniuersis. circa fi. vbi dat ordinē quomodo pcedatur in regno, scilicet ut primò iudicetur secūdū cōstitutiones: deinde secūdū consuetudines: & demū secūdū ius Longobardū, & postea secūdū ius Romanū. ¶ Decimo idē And. in const. specieles dicit, quod prius seruatur ius Lōgobardū & postea ius Romanū. ¶ Pro* parte vero cōtraria negatiua, scilicet q̄ istud ius Longobardū non sit in vsu, adduco primò auctoritatē Odof. & Bal. in authen. dos data. C. de don. ante nup. vbi dicit, quod lex Lōgobarda. nō est lex neq; ratio, & ideo recessit ab aula. ¶ Secūdo, adducitur* idē Bal. in l. si inuita. in fi. C. de nup. vbi dicit, q̄ de illo iure Lōgobardo nō est curādū, nisi in loco vbi esset eius obseruātia, secūdū consuetudinē loci: sed in hoc regno est potius cōtraria cōsuetudo. ga non seruatur, ut infra dicā: ergo de eo non est curādū. ¶ Tertio, adducitur* decisio And. de Yser. in c. j. §. fi. in fi. de no. seu. vbi dicit, quod ius Lōgobardū est ius alininū, & caret ratione: & ideo nō seruatur ybiliter. ¶ Quarto, dicit idē* And. in c. j. co. j. de seu. cog. q̄ iudex cessantibus cōsuetudinibus debet vti lege Romana vel Lōgobarda, vbi illo iure viuunt.

viuitur. Vnde proponit ius Romanū iuri Longobardo. & dicit quod ibi seruari debet ius Longobardū, vbi illo iure viuitur. vnde innuit, qd est ius speciale sicut dicimus de iure Frācorū, Ergo probari debet, quod eo iure viuitur: per ea, quæ not. And. de Yser. in d. cap. imperialem. §. præterea ducatus. dum loquitur de iure Francorū. ¶ Quinto, adducitur *authoritas Archi. in capitulo, quicunque. xj. q. j. vbi dicit, quod lex Lōgobarda, est lex inualida: & non potest cōfirmare aliam legē inualidā. ¶ Sexto, adducitur authoritas Aluar. in prælud. feud. in versicul. collar. in iij. quæst. vbi cōfirmat dictū Bal. in authē. dos data. & in d. l. si inuira. ¶ Septimo, dicit *Archi. diacon. in capitulo, cū deuotissimam. xij. quæst. ij. quod ista lex Lōgobarda appellatur lex vulgaris: prout etiam tex. ibi appellat, ex eo, qd ab hominibus vulgaribus & rudibus fuit composita: vnde tantō minus debet seruari. ¶ Octauo, adducitur *authoritas Lucæ de pēna in l. j. C. de procurator. & conducto. lib. xj. vbi dicit quod ius Longobardum nō debet præferri iuri Romano: nisi vbi seruatur de consuetudine. ¶ Nonō, adducitur *dictum Bal. in cap. translato. de consti. vbi dicit, quod translato regno siue imperio, transfertur etiam lex regni. vnde licet illud ius Longobardum potuisset seruari tēpore, quo erant

illi reges Apuliz: tamen quia regnum fuit postea ab eis translatum, debet cēferi translata etiam lex eorum: & sic dicta lex Longobarda nō debet seruari: sicut dicimus de lege Mosaitica, quæ fuit translata in legem Euangelicā, vnā cum translatione sacerdotij in Christū. ¶ Decimo & vltimo, adducitur authoritas Matthæi de afflicto. docto. Neapolitani, in dicta constitutione, Puritate. in iij. colū. vbi firmat opinio. Lucæ de pēna, scilicet quod ius Longobardum non præferatur iuri Romano. ibi dicit, quod ista opinio semper sibi placuit, & dat vnā expositionē ad dictam cōstitutionem. Puritatem. quæ in reueritate, salua ratione recti sermonis, non potest procedere, vt infra dicam. ¶ Habemus ergo huc vsque decem authoritates pro vna parte, & decem pro alia. vnde quæstio redditur valde dubia. Si quis tamen vellet tenere primam partem, quæ videtur fulcita authoritate authenticæ, scilicet, per tex. in dicta cōstitutione, Puritatem. posset respondere ad omnes decem authoritates contrarias. Et primò ad dictum Bald. & Odof. in d. authen. dos data. posset dici, quod Bald. & Odofred. non fuerunt regnicola: vnde verisimiliter nō potuerūt habere notitiam cōstitutionū regni: quæ non seruatur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum procedunt de iure cōmuni, quod postquam

quam superuenit ius commune Romanorum. illud ius Longobardū recessit ab aula. sed quia ius municipale huius regni, prout est dicta consti. puritatem. iubeat illud seruari, tenemur nos regnicolæ obedire illi constitutioni. Et eodem modo potest responderi ad dictum Bald. in d. l. si inuita. C. de nup. Vel potest dici, quod illud dictum Bald. facit per prima parte: quia dicit, quod de eo non est curandum, nisi in loco, ubi tali lege Longobarda vtuntur: sed in hoc regno necessitatur ad vtendum tali lege, per dictam constitutionem. ergo est de tali iure curandum.

11 ¶ Ad dictum * Andr. de Yser. in d. cap. j. de notis feud. potest responderi, quod And. est sibi contrarius: quia in pluribus locis tenet, quod seruatur tale ius in regno, vt suprà retuli, in prima parte. vnde dici potest, quod melius fuit tūc loquutus: ex quo habet pro eo tex. dictæ constitut. Nec 14 obstat quod illud ius sit asininū & sine ratione: quia in lege hoc nō cōsideratur: nā licet lex aliqua sit dura vel iniusta, tamē seruanda est: quia ita vult legislator: vt dicit tex. in l. prospexit. ff. qui & à quibus. ¶ Similiter ad dictum * And. in cap. j. de feu. 12 cognit. potest responderi, quod non debet inspicere ordo scripturæ ipsius Andre. cum habeamus ordinem legis. & si Andr. dicit, quod debet seruari, ubi eo iure viuatur, debet cōcordari cum 15

aliis suis dictis. Et facias consequentiam cum minore. In hoc regno viuatur eo iure: ergo in regno seruari debet: & si negares minorem, quod non viuatur eo iure in regno, hoc esset ex contraria consuetudine: quæ est reprobata contra constitutionem: per tex. in proce. constitu. §. fin. vnde si ita non viuatur, sufficit quod ita viuere debent homines. & ita necessitantur: per d. constitutio. * Ad quod facit illud, quod dicimus: scire, & scire debere, sunt paria. l. quod te. in fin. ff. si certum petar. & cap. vassallus. si feudum. & ibi Aluar. in primo not. si de feu. fue. contro. & glo. in l. penul. C. de peritur. ¶ Ad dictum Archid. in d. capitulo, quicunq; & in d. capitulo, cum deuotissimam. & ad dictū Aluar. in prælud. feu. responderi potest eodem modo, quod loquitur de iure communi, sicut dixi de dicto Bald. ¶ Ad dictum 14 Luca de * penna, potest responderi eodē modo, prout dixi ad dictū And. suprà. Dicit enim quod ubi seruatur de consuetudine, præfertur iuri Romano: sed in hoc regno seruatur vel seruari debet: per d. constitutio. puritatē, ergo præfertur. Præterea in regno est maioris autoritatis And. de Yser. qui appellatur legum euāgelista, quam Lucas de penna. vnde debet præferri dictum And. qui cōtrarium tener, maxime in prælud. feud. in iij. q. ¶ Ad dictū * Bal. in ca. translatio, respon

responderi potest, fatendo dictum suum: quod cum translatione regni transferatur & lex: nisi novus regnator legem veterem confirmet: quia tunc servatur lex vetus ex nova confirmatione: quia ita vult novus dominus. Ita proprie dicit And. in preclud. seu. in iij. q. & ibi subdit exemplum de notario unius comitatus, qui potest facere contractum in alio comitatu volente domino illius comitatus. Sed novus dominus in regno translati, qui fecit dictam constitutionem, voluit confirmare ius Longobardum, ergo servari debet.

16 ¶ Ad dictum Mart. in d. constitutione, Puritatem. potest responderi, prout responsum fuit ad auctoritatem Lucæ de pena: ex quo ipse imitatur & confirmat opinionem Lucæ. Et dum ipse Matthæus dat novam expositionem ad dictam constitutionem, faciendi unam extraneam constructionem, dico quod talis sua constructio vitiat penitus litteram illius constitutionis, & non posset salvari salva ratione recti sermonis. Nam verba constructi sunt hæc formalia: videlicet, Ac demum secundum iura communia, Longobarda, videlicet & Romana, &c. Et sic primo ponit dictum in genere, scilicet secundum iura communia: deinde illud genus explicitum per dictionem, videlicet. Et in illa explicitatione ponit æqualiter ius Longobardum & Romanum: designans, quod ambo sunt iura communia & præponit in ordi-

ne ius Longobardum. Illa ergo determinatio, scilicet, iura communia, &c. relata ad ista duo determinabilia, scilicet, ad ius Longobardum & Romanum, debet ea pariformiter determinare, scilicet, quod ambo dicantur iura communia. Item hoc iure, & l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. * Et hoc perpenditur ex illa dictione, videlicet: quæ est dictio declarativa & restrictiva præcedentium, secundum Bar. in l. j. ff. ad l. Aquil. & Fran. de are. in l. si fundum. ff. mada. & not. in cap. statutum. & ibi Gem. el. ij. de hære. li. vj. & est text. in capitulo, transmissa. de eo, qui cognovit consanguineam uxorem suam. & in l. cum quidam. §. j. ff. de vsu. & l. si in lide in duobus. §. personale. in primo no. ff. de pac. & in l. i. iurand. quod ex conventione. §. procurator. col. iij. ff. de iur. iur. Vnde conclusum per illam dictionem videlicet, illa iura communia declarantur, & restringuntur æqualiter ad iura Longobarda & Romana cum ordine suo, quod colligitur ex ipsa scriptura: per quam declarationem, quæ est verissima, put verba & mens legislatoris sonant, apparet non procedere illam expositionem, quæ facit præfatus moder. Neapolitanus, dum dicit debere illa verba constructi ita construui, videlicet, Ac demum secundum iura communia, Romana & Longobarda. & sic vult pervertere ordinem constitutionum. Assignat ipse rationem: quia ius Longobardum non est commune:

sed est speciale in hoc regno, & ideo illud adiectiuū, cōmunia, nō potest referri ad ius Longobardū, quod nō est ius cōmune: vnde de necessitate refertur ad ius Romanum, & sic reperitur pri^o in ordine literarū ius Romanum, secundū eū. ¶ Mihi videtur q^d talis constructio nō procedit: quia nō potest salua ratione recti sermonis procedere, vt supra dixi. nam peruertit ordinē illius consti. cōtra mentē Imperatoris. Ad rationē domini Mathæi respōdeo, quod imo illud adiectiuū, cōmunia, potest referri ad ius Longobardū: nā dato q^d sit ius speciale in hoc regno: quia tamē seruatur, facit ius cōmune in regno: & cū dicta constitutio intendat ponere legē in hoc regno tantū, quia extra regnum nō extēdit vires suas, voluit loqui de iurib⁹ seruādis in
 18 regno: * in quo omne ius municipale seu speciale totius regni, dicitur ius cōmune, ex quo derogat iuri cōmuni. Ita dicit Alex. in l. post dorē. col. xj. ff. sol. mat. & Alex. in addi ad Bal. in l. cōstitutiōis. in fi. vbi etiā Bal. sentit. C. de bo. quēlib. & Bal. in l. illa institutio. in fi. ff. de hære. inst. & Lud. Ro. in rub. ff. de arbi. vbi dicunt, quod si est cōpromissum in arbitriū, qui debet pronuntiare secundū ius cōmune, debet talis arbiter pronuntiare secundum ius municipale illius loci: quia tale ius facit ibi ius cōmune: secundū eos. Sit. ergo in proposito:

licet ius Longobardū sit speciale in hoc regno: tñ facit in eo ius cōmune. Vnde per prædicta meritō illa verba consti. debēt intelligi, prout iacent: quia possunt referri tam ad ius Longobardum, quā ad ius Romanū. Hęc autē salua excusatione dixit, nō vt audeat attentare contra interpretationē domini ac præceptoris mei, recolēda memorie: quinēpe iuris huius regni illustrator meritō potuit appellari: sed quia credo veritatē dicere, quæ cunctis rebus est præferenda.
 19 ¶ Et licet hæc * prima pars videatur bene defensata ab impugnationibus cōtrariis: tamē pro solutione & conclusionē huius vtilissimæ q. ego teucō indubitanter secundā partem cōtrariā scilicet, quod imō in regno ius Longobardū non præferatur iuri Romano. imō ipsū ius Romanū est in viridi obseruātia: & eo iure quilibet præsumitur viuere in regno, nisi ex aduerso contrarium probetur. Et firmo hāc conclusionē: quod in regno alleganti, quod viuatur iure Longobardo, incumbat onus probādi. Quam conclusionem probabo non solum per leges iuris cōmunis, sed etiā per ipsasmet constitutiones regni, & etiā rationibus vrgētissimis. Et quia omnes auctoritates contrariæ, quæ fouent primā partē, nituntur ex sola decisione illius cōstitutio. Punitatē, quæ videtur esse principale fundamentū opinionis cōtra,

rit. prius nitar tale fundamētū
delere: & sic oīs auctoritates cor
ruent, quæ per eam fundantur.
c. cū Paulus. j. q. j. ¶ Assumo igitur
verba dictæ cōsti. Puritatē &
venio ad ipsius interpretationē:
per quam apertissimē demonstrā
bo, quōd illa cōstitutio nō mere
tur allegari pro illa prima par
te, sed potius pro hac secunda,
20 quam teneo. Et * præsuppono,
quōd dubium faciebat illē ordo
scripturæ, in quo ius Longobar
dū prius nominatur, quā ius
Romanū: vnde debet prius ser
uari: argu. l. quoties. ff. de usufr.
& l. generaliter. §. siquidē. ff. de
fideicom. li. Hinc dicit Bal. in l.
aduersus. C. de fur. q. prior in or
dine scripturæ, psumitur prior
in tēpore. & dicit Bald. in l. j. C.
de impub. & al. subst. quōd ordi
ne scripturæ datur regula. Et di
cit Bar. & Bal. in prima cōsti. C.
col. fi. quōd si reperiūtur duo in
strumēta scripta in eadē charta,
præsumitur prius illud, quod præ
cedit ex ordine scripturæ. & Bal.
in l. si duas. in princ. ff. de execu
tut. dicit quōd ex ordine scriptu
re præsumitur ordo intellectus. Idem
notat plene Fel. in capitu
lo cum dilecta. col. iij. de refer.
21 ¶ Ad hoc * præsuppositum re
spondeo, vt incipiā tollere du
bium, & dico sic: Quando mens
disponētis est certa, non curatur
nec inspicitur ordo scripturæ
in legibus. ita tenet Bar. per illū
textum in l. cum pater. §. fidei
tut. ff. de leg. ij. & idē Bar. in l. ij.

§. prius. in fi. ff. de vulg. & pupil.
& ita intelligitur text. in l. nec
enim. ff. de sol. Idem tenet Bal.
in d. l. si duas. vbi dicit, quōd quā
do dispositio loquētis est certa,
non curamus ordinem verbo
rū. sed in terminis dictæ consti
tut. Puritatem. mens dispo
nentis est certissima, qualiter & quā
do velit seruari ius Longobar
dum, vt modō declarabo: ergo
non debemus curare illū ordi
nem, quōd sit certa mens dispo
nentis. Probo: Nam verba for
malia cōsti. sunt hæc: videlicet,
Ac demum secundum iura com
munia, Longobarda videlicet &
Romana, prout qualitas litigan
tiū exegerit, iudicabūt, &c. No
ta igitur, quōd illud verbum, iu
dicabūt: determinat & perficit
totam orationem præcedentem:
& tamen antē quam oratio sit
pfecta, est inserta illa clausula,
prout qualitas litigantiū exege
rit, &c. Quæ clausula de neces
sitate debet referri ad hoc vlti
mum capitulū, scilicet, dum lo
quitur de iure cōmuni Longobar
do & Romano, pluribus de cau
22 tis. * Primō, quia est inserta in
medio ipsius capituli, scilicet,
antē, quam oratio esset cōpleta:
quo casu ad ipsum tantū capitu
lū refertur: & nō ad alia præce
dētia separata, secūdū Bart. in l.
talus scriptura. col. ij. circa finē.
ff. de legat. j. & Bar. in l. fin. ff. de
reb. dub. per tex. & ibi gloss. in l.
filiū. ff. quando di. leg. ce. & per
Philip. Decium in cōsilio xiiij.

col.

col. liij. in fi. ver. & cum talis. & c. Secundo, quia supra præcesserunt in d. const. duo alia capitula. Primum videlicet, quod iudices iudicent, secundum consti. Secundum, quod in defectu earum iudicent, secundum consuetudines approbatas: ac demum secundum iura communia. & c. & ad illa duo capitula præcedentia referri non potest illa clausula, prout qualitas litigantium, & c. quia resularet legum contrarietas: quia legislator vult, quod omnino seruetur constitutiones regni, & non attendatur qualitas litigantium, nec consuetudo contraria: ut in 23. proce. constit. §. fi. Item* ubi est consuetudo approbata in ciuitate, illa habet vim legis: & illa tenentur omnes de illa ciuitate seruare: quia dicitur lex municipij. l. j. C. de man. li. & l. de quibus. cum ibi not. ff. de legi. & in sti. de iure natu. §. ex non scripto. & c. cum consuetudinis. & c. si de consuet. unde non attenditur qualitas litigantis contra antiquam consuetudinem.* Ergo sequitur, quod stante contrarietate, quæ semper euitanda est, illa clausula non potest ad alia capitula referri, nisi ad hoc vltimū, cum possit assignari ratio, quare non referatur ad alia: ut dicunt Bar. Bal. & ibi communiter doc. in l. j. C. de libe. præteri. & Bar. in d. l. talis scriptura. ff. de leg. j. & in l. si idē cum eodē. §. fin. ff. de iur. om. iud. & Alex. in cons. xlvij. col. iij. ver. sed ita. primo volu.

Cum ergo dicta clausula de necessitate referatur ad hoc vltimū capitulū, satis clarè patet de mente disponētis, quod non vult iura Longobarda præferri iuri Romano, sed illa seruari secundum qualitatem litigantium: prout ibi ponit Andræ. de Yserra. scilicet, quod ille, qui viuere iure Longobardo. iudicetur per ius Longobardū. ille verò, qui viuere iure Romano, iudicetur per ius Romanū: ergo sequitur, quod si litigator viuere iure Romano, non compellitur iudex iudicare, secundum ius Longobardū: & sic non præferret ius Longobardum iuri Romano. unde quia appareret de mente disponētis, non est curandus nec inspiciendus dictus ordo verborum: sed sola mens. & ex prædictis colligitur prima ratio. in fauorē huius secundæ partis. quam sequor. ¶ Secundo principaliter, quod dictus ordo non sit curandus, adduco aliam regulā, videlicet, quando ordo ponitur in aliqua dispositione gratia exempli pro doctrina, numquam censetur positus pro forma, nec seruari debet. Tex. est in ca. decernimus. & ibi Card. de iud. ubi episcopus & Abb. præferuntur in ordine archiepiscopo: & tamē nulli dubium est, quod archiepiscopus est dignior, & debet primò nominari: & non est alia ratio, nisi quia illa nominatio sit gratia exempli: unde non inspiciatur ordo. Ita tenet etiam Fely. in d. ca. cum dilecta. col. vj.

ver. secundò declara. &c. de re-
scrip. sed in d. consti. Puritatem.
illa nominatio iurium Longo-
bardi & Romani fuit facta gra-
tia exempli. Quod patet per il-
lam distinctionem, videlicet, quæ est
dictio declaratiua & exemplifi-
catiua. vt suprà dixi. Nā primò
dicit secundum iura communia:
& postea exemplificat declaran-
do, quæ sunt ista iura cõmunia,
ergo sequitur, q̃ ille ordo non
est inspiciendus. ¶ Tertiò, quia
26* vbi constat de ordine intelle-
ctus, non curatur nec inficitur
ordo scripturæ. Ita dicit Bart. in
lita tame. §. qui suspecta. & in
l. Sczuola. circa fi. ff. ad Trebel.
sed ibi constat de ordine intel-
lectus, qui est vt in viuētibz iu-
re Longobardo tantum seruetur
ius Longobardo, & non in
aliis per illam clausulam. Prouz
qualitas, &c. ergo non curatur
ordo scripturæ. ¶ Quarto, quia
27* quādo ordo scripturæ pertur-
bat ordinem necessitatis, nō at-
tenditur: imò reducitur ad ordi-
nem necessitatis. ita tenet Bart.
in l. Gallus. §. quidam recte. col.
ij. ff. de liber. & posthu. & ibi per
alios doct. & Bar. in l. jin. fi. C. de
exec. rei iudi. sed in d. consti. est
ordo necessitatis: q̃ in viuēti-
bus iure Romano, cesset ius Lō-
gobardum: sed tūc præferatur,
quando litigantes eo iure viuē-
t. ergo iste ordo est attenden-
dus, nō ordo scripturæ. ¶ Quin-
30* tō; quòd dictus ordo nō sit sub
statialis nec inspiciendus, ponit

dero vnam aliā consti. vi del' cet
consti. vt vniuersis. vbi sunt simi-
lia verba: & nulla sit mētio de iu-
re Lōgobardo: dicit enim quod
iudices iudicent secundū cōsti-
tutiones, & deinde secundū con-
suetudines: ac demū secundum
iura: nō specificando. quæ iura:
quo casu in dubio appellatione
iuris simpliciter, venit ius Ro-
manū, per antonomasiam. vt §. sed
quorū. in l. de iure natu. vnde
illa consti. sentit totum contra-
riū. & sic facit pro parte nostrā:
quia cessante consuetudine de-
bet iudicari secundū ius Roma-
nū: ergo præponitur iuri Lōgo-
bardo. Et hanc ponderationem
sentit etiam Mart. in d. consti. Pu-
ritatem. ¶ Sed posset aliquis di-
cere, q̃ illa consti. Vt vniuersis.
est correctā per consti. Puritatē
quæ est posterior. Respondet, q̃
imò non est correctā: quia dicta
consti. Puritatē. dicit illud idem:
nū quia addit illā limitationē,
in viuētibz iure Lōgobardo.
vnde est potius limitatiua, quā
correctiua: semper enim in du-
bio vitanda est legū correctio. l.
præcipimus. C. de app. & l. fāci-
mus. C. de testa. Dicamus ergo
sic, iungendo vtrāque consti. q̃
iudex cessante cōsuetudine: de-
bet iudicare secundū iura: scilicet
Romana. & ita loquatur illa
consti. vt vniuersis. Pallit, quādo
qualitas litigantium alius l. exige-
ret: quia tūc procedit consti. Pu-
ritatē. vnde dicta consti. vt vniuersis
ponit regulā. sed consti. Puritatē
ponit

ponit limitationem cui regulæ standū est, donec proberur fallentia. c. ad decimas. de rest. spo. lib. vj. & no Bar. & doct. in l. ij. ff. si quis in ius vo. non ie. ¶ Sexto, quod dictus* ordo non sit inspiciendus, neque formā inducat, pondero nouiter vnā aliā cōsti. ab aliis non pōderatā, quæ incipit. Cūm circa quæ mandat iudicibus & officialibus. vt decidant causas iuxta tenorē constitutionū & iura, & cōsuetudines approbatas. & sic primò dicit secundū iura: & postea secundum cōsuetudines. certè si vellemus inspicere ordinē verborū. deberet præferri ius cōmune cōsuetudinibus: quod est falsum. vt su³² præ dictū est. ergo patet, qd non inspicitur ordo scripturæ: put etiā dicit ibi gl. Vnde minimè debet inspicere in d. const. Puritatē. cum de eodē loquatur. Prætereā illa cōsti. cum circa. est posterior: & dicit secundū iura simpliciter. Vnde intelligitur de iure Romano, vt suprà dixi in præcedenti argumēto. & sic facilius tollit illud motiū suprà factū, cū sit posterior. ¶ Septimò. pōdero* aliam consti. quæ incipit, Speciale. quæ vult. quod vnus sit ordo iudicij in omnibus personis. & nominat ibi sigillatim, siue qd fuerit Francus, siue Romanus, aut Longobardus. Vnde in ordine nominat vltimo loco Longobardum: ergo est minus dignus, tanquam vltimo loco nominatus. Nam primò nomina-

tus, censetur maior & dignior secundum Bald. in l. cum quidā. col. j. C. de verb. sig. per l. j. ff. de albo scriben. & Bal. in auth. hoc amplius. co. pen. C. de fideicom. Facit l. quotiens. ff. de usufruct. Vnde merito Longobardus tanquam minus dignus. est postponendus ¶ Et per hæc septem argumenta est sublatū omne fundamentū, quod fiebat ex d. cōsti. Puritatē. super qua se fundat prima pars: & per cōsequēs remanēt sublatæ omnes rationes adductæ pro prima parte. & magis corroboratā hæc secūda, quam teneo. Quam vltā corroboro per alias rationes virgētissimas. ¶ Octauò igitur* confirmo hæc secūdam partē. & assumo vnā regulā. quæ se habet. Cūne id, quod est magis dignū & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili: vt in §. si. inslit. de iure na. & in c. quod i. d. biis. de consec. eccles. vel alia Facit tex. i. c. episcopus. xcv. dist. Sed negari nō potest, quod ius Romanū, est dignius iure Longobardum, pluribus de causis. Primo, ratione causæ efficiētis: quia ius Longobardum fuit pro maiori parte cōstitutū à quibusdā regibus Apuliz: vt dixi suprà in prin. Sed ius Romanū fuit cōstitutū & compilatū ab Imperatore Iustiniano: qui fuit dominus totius mundi. l. de precatio. ff. ad l. Rhod. de iac. Et tanto nobilior & dignior dicitur opus, quantò à nobiliori & digniori pcedit. vnde dicimus

magis dignum eum, qui acquirit dignitatē immediatē à principe, quàm eum, qui acquirit ab inferiore: vt inquit Spe. in tit. de citatione. §. iam de citatiōe. col. iiii. ver. porro si sunt pluries. & c. Pro hoc est tex. in d. l. ij. ff. de alio. scrib. & tex. cum gl. in c. per tuas. de maio. & obe. & c. cum in distribuendis. de tempor. ordi.

- 33 * Vnde leges Imperatorū censentur procedere ab ipso Deo: quia Imperator dicitur diuina gratia constitutus: secundū And. de Yser. in rub. de phi. feu. alie. per Lotha. Et est Imperator in terris, sicut Deus in celo: & dicitur habere diuinum numen: secundum And. de Yser. in c. ij. in vers. ad felicem. quæ sint rega. Secundo, ratione iustitiæ & melioris rationis. Nam ius Romanū, & præsertim leges iurisperitorū, fuerūt factæ cum tanta iustitia & ratione, vt in eis iniustitia non possit inueniri: vt testatur And. de Yser. in constit. si 35 damna. co. si. in prin. Hoc etiam probatur inst. de lege Fusia Canin. tollen. per totū tit. vbi Imperator sustulit illam legē tanquā sine ratione, & in quāpluribus aliis similiter sublati in corpore iuris. Ius verò Longobardū, est ius iniustū, & sine ratione factū: vnde appellatur ius asininū: secundū And. in c. j. §. si. de no. feudo. & Odof. & Bald. in auth. dos data. C. de dona. ante nup. merito ergo est iuri Romanō postponendū. ¶ Nonò, hanc

partē confirmo per d. consti. puritatē retorquendo ipsam cōtra primā partem, quā pōdero in duobus locis. Primò, dum dicit: prout qualitas litigantiū exegerit. exponēdo, prout exponit ibi And. de Yser. & suprà dixi. nam per illa verba permittit, q̄ in regno viuatur iure Romano & iure Lōgobardo permissiue, & non imperatiue. Vnde non imponit necessitatē, quòd quilibet viuat iure Lōgobardo. Item permittit, q̄ iudices præferāt ius Romanū iuri Lōgobardo in viuetibus iure Romano. ergo male allegatur illa constit. per eos, qui dicunt q̄ de necessitate in hoc regno viuatur iure Longobardo, & quod illud præferatur iuri Romano: quia si esset ista necessitas, illa const. loqueretur præcisē, q̄ iudices indistinctē seruēt ius Lōgobardū: siue aliquis viuat eo iure, siue non: sicut dixit præcisam obseruantia constitutionū & consuetudinū. * Sed quia noluit loqui præcisē, sed permissiue, referēdo se ad qualitatem hominum, per dictionē, prout: quæ est dictio relatiua & limitatiua. secundum Bart. in l. edita. colū. pen. C. de eden. & est tex. in l. put. ff. de sol. & in cle. j. §. volumus. de for. cōp. & Bar. in extrauag. ad reprimēdā. in vers. prout. & Phil. Decii in cōf. lxxij. col. iiii. sequitur, q̄ tota obseruatia iuris Longobardi depēdet à qualitate viuentiū: ergo non est præcisā neque necessaria Vnde illa

illa consti. Puritatē. facit potius
 p̄ ista parte, q̄ teneo. Aliā pōde-
 rationē dīctā cōsti. dicā infrā. in
 36 xij. ratione. ¶ Decimō, hāc* par
 tē cōfirmo: quia ritus magnæ cu-
 riæ vicariæ dat mundualdum in
 regno mulieribus tantū viuētibus
 iure Longobardo. vt dīctat
 ritus magnæ curiæ i num. xlvij.
 incipiēs. Item q̄ curiæ ipsæ. & c.
 ergo à contrario sensu mulieri-
 bus viuētibus iure Romano nō
 dat mūdualdū: cūm etiā in statu
 to capiatur argumētū à cōtrario
 sensu, quādo disponit super ca-
 su nō prouiso à iure communi:
 put est ille ritus. Ita tenet Alex.
 in l. j. col. xij. ver. secunda cōclu-
 sio, & c. ff. de offic. eius, cui man-
 est iurisd. & Bal. in lapud anti-
 quos. C. de fur. & in l. j. C. de cō-
 dit. inser. mundualdus est indu-
 ctus à iure Longobardo: & tamē
 ille ritus, q̄ facit ius nouissimū
 in hoc regno, coarctat hanc ob-
 seruatiā in mulieribus tantū
 viuētibus iure Longobardo. Er-
 go à contrario sensu permittit
 mulieres huius regni viuere iu-
 re Romano, si volūt: & quod nō
 vtātur mūdualdo. ¶ Vndecimō,
 37 hanc* partem confirmo per id,
 quod fuit decīsum in sacro cō-
 silio. Nepol. vt refert Matth. in
 deci. sacri cōsiliij ce scilicet quod
 mulier viuēs iure Longobardo,
 nō possit facere testamētū sine
 mūdualdo. ergo si viuit iure Ro-
 mano, potest facere sine mū-
 dualdo. Vnde permittitur viue-
 re iure Romano: quia aliās fuisset

set indistinctē decīsum, q̄ nullū
 testamētū mulieris in regno va-
 leat, sine mūdualdo. ¶ Duode-
 cimō confirmo* per generalem
 consuetudinē huius regni & ob-
 seruantiā notoriā temporis: cui
 nō extat memoria in contrariū.
 quæ habet vim legis & priuile-
 gij principis: secūdm Abb. in c.
 super qbusdam. §. praterē. de
 verb. sig. & And. de Yser. in c. im-
 periale. §. praterē. ductus. col.
 penul. in prin. de probi. sen. alie.
 per Fede. & in c. j. verfi. sumina
 nauigabilia. co. ij. quæ sint rega.
 & in consi. si dubitatio. co. iij. &
 in consi. quadragenalem. col. j.
 & habetur i l. hoc iure. §. ductus
 aquæ. ff. de aqua quot. & artifi.
 Quæ obseruantia est, vt solo iu-
 re Romano viuatur: & quod pe-
 nitus sit iuri Longobardo dero-
 gatū. Et hoc patet euidenter: quia
 quā plures dispositiones iuris
 Longobardi non solūm nō ser-
 uantur in regno, verūm etiā ser-
 uatur totū contrarium: vt vide-
 mus in testamētis mulierū: quæ
 in omnibus fere ciuitatibus re-
 gni sunt siue mādualdo: & hoc
 est notorium per omnes sche-
 das tabellionum. Similiter in
 successiōibus cognati exclu-
 duntur de iure Longobardo: vt
 nec etiā mater succedat filio tan-
 quam cognata. Item filij natura-
 les nō excluduntur totaliter p̄
 filias legitimas & naturales: vt
 not. gloss. & doct. in cap. j. §. hoc
 autem. de his, qui feud. da. poss.
 Et tamen in regno seruatur cō-

erarium: per authen. cessante. C. de legiti. h. ere. & sic sola dispo-
 sitio iuris Romani ardeatur. Et
 patet ex quāpluribus aliis exē-
 plis & dispositionibus in quibus
 differt ius Romanum à Longo-
 bardis: & tamē solo iure Roma-
 no in eis vimur: ergo censetur
 abrogatum ius Longobardum,
 saltem ex generali & antiquata
 consuetudine huius regni: unde
 merito dicit Bald. in d. authen.
 dos d. ita. quod tale ius recessit
 ab aula quā abiit in desuetudi-
 nem. vnde quando esset disce-
 ptatio quo iure viuatur in re-
 gno. sufficeret allegare hanc no-
 toriam obseruationem: quia si ius
 Romanum seruatur in istis exē-
 plis propositis. præsumptio est,
 quod seruatur etiam in omni-
 bus aliis: nisi in contrarium pro-
 39 betur. * per ea. que tradit Andr.
 de Yser in d. cap. imperialem §.
 preterea ducitur. col. ij. in fin.
 ver. sed quomodo probabitur.
 & c. vbi dicit. quod ad proban-
 dum ius Francorum. sufficit pro-
 bare. quod aliis illi de domo ser-
 uarunt. quod primogenitus suc-
 cedat: quia ex hoc solo transun-
 ditur onus probandi contrarium
 in aduersariis: ergo patet quod
 ex sola probatione vnius capi-
 tuli iuris Francorum præsumi-
 tur & probatur. quod viuatur iu-
 re Francorum. quanto fortius id
 dicendum est in iure Romano.
 cuius obseruantia probatur no-
 torie ex mille & infinitis capita-
 lis. & antiquissimo tempore. vn-

de seccedit dispositio. l. minimē
 ff. de legi. Et quia ista generalis
 obseruantia. & consuetudo tan-
 quā notoria non indiget pro-
 batione. sed sufficit allegari. est
 decisio in terminis Bald. in l. i. co-
 ij. in si. ver. sed hic querō. & c. C.
 ad Velleia. vbi expressē dicit.
 quod consuetudo notoria di-
 citur. quæ liquet ex inspectione
 omnium publicorum instrumentō-
 rum. & non oportet eam pro-
 40 bari. ¶ Decimotertiū. * ponde-
 ro nunc iterum dictū const. Puri-
 tatem. quam retorque pro ista
 parte. & ista est noua pondera-
 tio. & ab aliis hactenus non co-
 gitata Nam vult illa cōst. quod
 primū iudicetur secundum con-
 stituciones. postea secundū con-
 suetudines approbatas: & postea
 secundum iura. & c. per hoc dico.
 quod stante consuetudine gene-
 rali in hoc regno. quod causæ
 decidentur secundum ius Roma-
 num. prout in præcedenti argu-
 mento probauimus: illa consti. deci-
 dit casum nostrū pro ista parte:
 quia præponit consuetudinem
 iuri Longobardo: sed nulla po-
 test esse consuetudo fortior &
 melior. quā illa. quæ est cōfor-
 mis iuri communi: & est tex. no-
 tabilis i. c. super. & ibi notatur.
 extra de censibus. & in c. cum di-
 lectis. de consue. & quia possit esse
 consuetudo cōformis iuri cōmu-
 ni. tenet Abb. in c. si col. pen. in
 prin. de consue. ergo ista genera-
 lis obseruatia iuris Romani cō-
 tra ius Longobardum. induxit
 quan

quandam notoriam & approbatam consuetudinē conformem iuri communi Romanorū. vnde secundum hanc consuetudinem debet prius iudex iudicare, & ea cessante tunc demū recurrerit ad ius Longobardum, & ita subtiliter bis ponderata illa consti. Puritatem. facit pro ista parte: imò si quid dubij haberet dicta consuetudo, reciperet interpretatiōem à iure communi Romano: quod est ius generale. I si serui veltri. C. de noxa. ac. & habetur in d. c. cū dilectus. nō autem reciperet interpretatiōem à iure Longobardo: quod est ius locale. Ita tenet Bal. in c. j. §. & q. vidimus. col. vj. in fin. de his. qui feu. da. pos. ¶ Decimoquarto, 41^a & vltimò, pro ista parte adduco oēs illas decē auctoritates, quas suprà collegi arguēdo pro ista secūdā parte: quæ omnes remaneant in suo robore. Et dato, q. eis suprà disputādo voluerim respondere, nunc tamē attingendo veritatē, dico dictas responsiones non esse sufficiētes. vnde In quantum ad primā, secundā, quintā, sextā, & septimā, & octauam, dicebam eas procedere de iure cōmuni. Secus est in regno, per d. consti. Puritatem. dico q. est mala responsio, ex quo in regno nihil reperitur innouatum cōtra dictas decisiones, vt suprà probaui. & dicta consti. Puritatē. facit potius pro ista parte: imò est conformis cum decisione Bal. in d. l. si inuit. C. de app. qui

dicat. quòd de tali iure nō est curandum, nisi in loco, vbi seruatur de cōsuetudine. Vnde fateor istud, q. quando in aliqua parte regni, & baretur, q. illucius seruatur, vel q. eo iure viuunt, ibi esset seruādum. & non alio. & hoc propriē vult dicta consti. Puritatem. vt suprà dixi. Tamē a- nus probādi semper incūbit, & allegati illud ius, cum sit ius locale: vt suprà declarauim. vnde remanent dictæ quinque auctoritates in earū robore & obseruantia, cū iure communi vtamur. 42^a ¶ Item, ad 3^{am} tertiā auctoritatem And. de Yser. in c. j. de noris feudorū. dico non esse bene responsum: q. imò meli^{us} fuit locutus ibi, quā alibi: ex quo tale ius sine ratione non debet seruari. Nec procedit argumentum de l. prospexit. ff. qui & à quibus. quia nō reperitur dictū ius præcisē approbatum per consti. regni, nisi in loco, vbi viget. & ita dicit And. in d. c. j. de feu. cog. & ibi etiā Bal. magis clarē dicit, q. inter eos, qui viuunt iure Romano, causa deciditur secundū ius Romanum: sed inter eos, qui viuunt iure Longobardo, causa deciditur secundum ius Longobardū. vnde habuit Bal. ibi sensum dictæ consti. ¶ Nec valet responsio data ad quartam auctoritatē, scilicet Andr. in d. c. j. de feu. cog. quia nō est verum, q. constitutio necessitet homines vt viuant iure Longobardo: imò ponit hoc in eorum arbitrium:

ut suprà prolui. ¶ Similiter ad
 octauam auctoritatem Lucę de
 penna, repobatur responsio eo
 dem mo. o. quo precedēs. Nec
 obstat, p. Andr. est maioris au-
 thoritatis, quia cū sit sibi ipsi cō-
 trarius in pluribus locis, tenēda
 est iuris autoritas, vbi melius
 43 dixit. ¶ Ad nonā * auctoritatē
 Bal. in d. e. translatō. de const. mi-
 nimē valet respōsio: quia nego
 quōd successores in regno con-
 firmauerint præcisē & necessita-
 riū ius Longobardum: sed ut
 suprà dixi: imō si placuisset il-
 lud ius Imperatoribus, infernū
 fessit illud in voluminibus iuris
 ciuilib. Vnde quia non inferue-
 runt, apparet q. tale ius repro-
 bauerūt. Prou. in simili arguit
 Aluar. in prelud. seu. in iij. q. lē
 responsio data ad decimam au-
 thoritatem Matth. in d. cōsti. pu-
 ritatem. qui sequitur Lucam de
 pēna, minimē procedit, per eas-
 dē rationes. Et sic remanet ista
 pars totaliter confirmata. ¶ Su-
 percesset modo respondere ad
 illas decem auctoritates addu-
 ctas pro prima parte. Ad quas
 satis patet respōsum ex prædi-
 ctis: quia quatenus expresse di-
 cūt: quōd ius Longobardū præfe-
 ratur, malē loquuntur, & ve-
 riores sunt auctoritates contra
 44 rix. * Cū auctoritates doctōrū
 sint probabiles, sed non necessa-
 rię, secūdum Bar. & doct. in l. j.
 ff. li. cer. pet. Et maxime, cū ut
 plurimū, sint auctoritates And.
 de Yser. qui tenet alibi contra-

riū. * Solum respondeo ad quin-
 tam auctoritatem Andr. in d. §.
 præterea. duca. nā loquitur ibi
 de iure Longobardo, & Franco-
 rum, non autem de iure Roma-
 no, & verum est, quōd ius Fran-
 corum est ius speciale & onero-
 sum, & contra ius cōmune: ut di-
 cit And. in d. §. præterea ducatus.
 col. iij. in addi. vnde debet pro-
 bari: alijs non præsumitur. Et
 idēd, quādo esset differentia in-
 ter ius Frācorum & Longobar-
 dum: fateor quōd potius præsu-
 matur Longobardū, maxime in
 succedendo: quia est conforme
 cū iure cōmuni, in eo q. admit-
 tit omnes filios equaliter ad suc-
 cessionem: secus est, quādo dif-
 ferentia esset inter ius Longo-
 bardū & Romanum: prout est
 quæst. nostra: quia tūc Romanū
 potius præsumitur, p. prædicta.
 ¶ Vltimō non obstat, quod di-
 cit And. in d. cōsti. Puritatem, &
 in prelud. in iij. q. in fin. vbi di-
 cit. q. ista cōsuetudo per quam
 aliqui nō seruant ius Longobar-
 dum, non valet: quia est contra
 constitutiones. Nam dico sine
 dubio, q. And. male loquitur, &
 dicit contra casum dictę cōstit.
 Puritatē, ibi, prout qualitas li-
 gantium, &c. quia imō dicta
 cōstiti. approbat hanc consuetu-
 dinem, ut suprà declarauī. vnde
 melius loquutus fuit And. & ibi
 etiā Bal. in c. j. de feu. cogni. Ex
 quibus omnibus remanet fir-
 ma conclusio & vera, q. ius Ro-
 manū præferatur in regno iuri

Longobardo: & qui dicit quod uiuitur iure Longobardo, debet hoc probare. Et per hæc sit impositus finis huic utili & quotidianæ quæst. quæ inter regnicolas quotidie ventilatur, & hætenus ita plenè discussa non reperitur. Laus Deo. Robertus Ma-

centra usurarium. & hoc qualiter procedat.

11 *Iudex in panis irrogandi non potest se extendere ultra potestatem sibi datam à lege. & 15.*

12 *Pena mortis non potest imponi, quando lex loquitur per verbum moderari.*

13 *Pena mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali.*

14 *Dictio, alia, est repetitina similium.*

15 *Sacrilegij pena que sit.*

16 *Consuetudo per totum mundum est, quod non puniatur attentatum, sicut delictum consummatum.*

17 *Pena iniurie potest se extendere usque ad mortem, quando hoc desiderat criminis magnitudo.*

18 *Iudex non potest imponere penam mortis, si expresse lex limitet trium iudicium.*

19 *Pena mortis potest irrogari in illis delictis, in quibus lex inducit penam corporalem vel pecuniariam ad arbitrium iudicis: secus ubi dat arbitrium simpliciter.*

20 *Pena consuecta apponi debet irrogari, aliàs potest appellari.*

Pena tota pecuniaria non debet exequi, quando ita dicitur consuetudo.

Quotidiana est quæst. in iudiciis, utrum iudex procedens in aliqua causa criminali, in qua ex iuris dispositione irrogatur pena arbitraria, possit suum arbitrium extendere usque ad mortem naturalem inclusiue. Et quoniam quæst. est præiudicialis, cum tractetur de vita hominis, ideo intendendo eam plenè discutere, recitabo primò opiniones diuersas & contrarias, quas reperio inter

DISPUTATIO III.

An iudex in pœnis arbitrarijs possit imponere pœnam mortis naturalis.

1 *Pena mortis an possit irrogari in arbitrarijs. & 15.*

2 *Pena acerrima accipitur pro mortis naturali.*

3 *Pena mortis non potest irrogari, quando statutum dicit, ad penam mille aureorum, vel aliam arbitrio iudicis.*

Pena publicationis bonorum non potest irrogari rigore arbitrij.

5 *Fures nocturni puniuntur extra ordinem.*

6 *Pena extraordinaria irrogatur, quando proceditur per inquisitionem de iure canonico.*

6 *Pena minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs.*

7 *Pena capitalis intelligitur altero de tribus modis: & in dubio intelligitur de minori. & 8.*

8 *Pena mortis nunquam imponitur in delictis non consummatis. & 16.*

9 *Pena mortis potest irrogari quando lex dat amplum arbitrium usque ad mortem. & 10.*

10 *Inquisitio non fit in causa civilis, nisi*

doc. & postea ponam veras con-
 clusiones. ¶ Primo igitur pro
 parte affirmatiua, q̄ iudex pos-
 sit huiusmodi pœnā mortis im-
 ponere, adducitur gl. quę cōiter
 soler ad hoc allegari. in §. i. sum-
 ma. i. ver. extraordinaria. inst. de
 iniur. quę dicit, q̄ iudex potest
 imponere pœnā capitis in suo
 arbitrio. videtur & cōmuniter
 exponitur pro pœna mortis. &
 ita illā gl. intelligit & sequitur
 Bal. in c. §. iniuria. i. primis ver-
 bis. de pace iur. iur. & Bal. in l. j. in
 fi. C. de his, q̄ latro & Bar. in l. li.
 in fin. ff. vbi pupiledu. debe. &
 Abb. in c. ex literis. col. fi. de cō-
 sti. & Fely. in c. cū te. col. ij. in
 prin. de re iud. & ibi etiam Ab.
 Idem tenet Fely. in c. inquisitio
 nis. in fine illius prin. de accu. &
 in d. c. ex literis. col. antepe. ¶ Se-
 cundo, pro ista parte adducitur
 tex. in l. secularij. §. sunt quedā.
 ff. de extraor. cri. vbi dicit tex. q̄
 illa pœna arbitraria, extenditur
 vsq; ad pœnā capitis, & sic vsq;
 ad mortem. ¶ Tertiō, adducitur
 2 *tex. in l. ij. ibi, non ignaro iudi-
 ce, & c. in ver. acerrima cōdena-
 tione pro arbitrio. & c. C. de his,
 qui latro. vbi pœna arbitraria ex-
 tenditur ad acerrimam pœnam,
 quę accipitur pro pœna mortis:
 vt not. in l. j. C. de seditio. & l.
 j. C. nemini licere signū salua.
 ¶ Quarto, adducitur tex. in l. lex
 Julia. §. hodie. ff. ad l. lul. repe.
 vbi lo. uitur de pœna extraor-
 dinā, & dicit q̄ capite puniri de-
 bet, & sic patet, quod pœna ex-

traordinaria extenditur vsq; ad
 mortem. ¶ Pro parte* verō con-
 traria, scilicet q̄ iudex nō possit
 arbitrari pœnā mortis, adduci-
 tur primō dictū Bal. i. l. & si post-
 tres. in prima lec. col. vij. ver. itē
 facit ad aliā quęst. & c. ff. si quis
 cau. vbi dicit, q̄ si iudex vigore
 statuti potest punire ad pœnam
 mille, vel ad aliā, prout suo ar-
 bitrio videbitur, non potest im-
 ponere pœnam decapitationis.
 Idē tenet Car. in c. de causis. de
 off. dele. & Lud. Ro. in rub. de ar-
 bitris. ver. itē an statuti, & c. pro
 hoc facit, quod not. Bal. in l. j. C.
 ne sine ius. prin. & Bal. in c. j. co.
 v. in prin. de pace tenen. vbi di-
 cit, q̄ iudex vigore arbitrij non
 potest imponere pœnā publica-
 tionis honorum: ergo minime
 pœnam mortis, quę est maior. &
 hanc partē negatiuā tenet Ale.
 in cons. vij. col. fi. in primo vol.
 & Card. in c. ex literis. de consti.
 ¶ Secūdo, pro ista* parte addu-
 citur tex. in l. j. in ver. tempora-
 rij. ff. de fur. balnear. vbi dicitur
 q̄ lures nocturni, puniuntur ex-
 tra ordinem, verū eorum pœ-
 na non debet excedere opus pu-
 blicum temporarium: ergo si
 damnantur ad mortem, exce-
 deret pœnam operis publici.
 ¶ Tertiō, adducitur tex. in l. j. §.
 expilatores. ff. de effrac. vbi pri-
 mo ponitur pœna in liberum ar-
 bitrium iudicis, & postea in fine
 dicitur, quod plebeiis pœna ir-
 roganda nō debet excedere o-
 pus publicum. Nobilibus verō

non debet excedere relegationem. Quarto, adducitur * text. cum ibi not. per gl. & doct. in c. inquisitionis. in principi. de accus. ubi est dictum. quod de iure canonico. quando proceditur per inquisitionem. i. d. ex non imponit pœnam ordinariam delicti. sed extraordinariam. & sic arbitriariam. & tamen per hanc pœnam arbitriariam non potest imponere pœnam ordinariam. sed mitiorem & ita declarat Abb. in fina colum. ergo conclusiue sequitur de necessitate. quod non potest imponere pœnam mortis. quia non est minor. sed maior & acerbior ceteris pœnis.

¶ Quarto, confirmatur * ex dicto Bal. in l. quicumque. col. iij. C. de ser. fugi. ubi dicit. quod iudex in arbitrariis debet eligere minorem pœnam. ¶ Et sic per tot iura & auctoritates contrarias redditur ista doctio valde dubia. Et ut ipsam reddam magis dubitabilem. Si quis vellet tenere hanc secundam partem tanquam benigniorem. iuxta l. penult. ff. de pœnis. possit respondere ad iura contraria adducta pro prima parte. ¶ Et primo. non * obstat gloss. in d. §. in summa. in fi. de iniur. quia illa loquitur de pœna capitis. non autem de pœna mortis. & in iure est clarum. quod pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis. scilicet de morte naturali. de morte civili. & de exilio seu deportatione. l. ij. in prin. ff.

de pœnis. & l. ij. ff. de pub. iudi. & not. gloss. in l. hoc accusare. §. in omnibus. in ver. capitis. ff. de accus. & text. cum gloss. in l. sed & si quis. §. i. ff. si quis cap. In dubio autem. quando lex irrogat pœnam capitalem. & intelligitur de minori ex illis tribus. scilicet de exilio seu deportatione. Text. est iuncta gloss. in l. j. C. de iud. m. c. i. Ch. i. & tenet Bal. in l. si. in fi. C. quæ res ven. nō pos. de lo. de imo. i. d. l. ij. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. quicumque. col. iij. ver. scias etiam. & c. C. de ser. fugi. ¶ Secundo. non * obstat d. l. saculari §. sunt quedam. ff. de extraor. cri. quia ibi non dicitur de pœna mortis. sed de pœna capitis. unde potest intelligi de pœna mitiori. ut dixi modo in precedenti. Imò dico. quod de necessitate debet ita intelligi ille text. quia loquitur de delicto nō summato. loquitur enim de illis. qui tenebant quosdam lapides ad offendendum. non tamen sequuta fuit offensio. Quod patet dum dicit ibi. quod ipsa res morte cōminatur. Sed ubi sumus i delictis nō summatis. nūquā imponitur pœna mortis in arbitrariis. Ita pulchre tenet Bal. in c. cecex l. ij. co. ij. in iij. vol. quod cōfiliū incipit. Cecex l. 8. c. & Fely. in d. c. ex literis col. pen. ver. secunda declaratio. & c. de constit. ¶ Tertio. non obstat d. l. si c. de his. q. latro. quia ibi expr. sic ex legis dispositione datur ista potestas illis iudicibus imponendi dictam

dictam poenam in illo crimine. Vnde tunc cessat dubium, an illa poena arbitraria se extendat ad mortem: quia quando lex dat amplum arbitrium iudici, usque ad mortem, non est dubium, quod potest imponere dictam poenam: quia censeatur id facere auctoritate legis. Ita dicit Io. de Imo. i. d. l. ij. ff. de pub. iudi. quæ refert & sequitur Ange. de arc. in d. §. in summa. sed nos loquimur in casu dubio, scilicet quando simpliciter fit mentio de poena arbitraria seu extraordinaria. ¶ Quarto, non obstat d. l. lex Iulia. §. hodie. quia potest pluribus modis responderi. Primo, quia loquitur de poena capitis, quæ potest verificari in mitiori: ut supra dixi. secundum, quia posito quod intelligeretur de poena mortis, ibi lex hoc expresse cõcedit: attenta immanitate criminis. loquitur enim de iudice, qui iniuste interfecit innocentem. unde est homicida. propterea non est mirum, si morte puniri debet. & sic potest dari eadem responsio, quæ dedi ad l. ij. de his, qui latro. Et sic poena extraordinaria potest comprehendere mortem, quando lex hoc dicit expresse, ut ibi. ¶ Si quis autem vellet tenere primam partem, posset respondere ad iura adducta pro secunda parte. Et primo, non obstat l. j. ff. de furi. balne. quia ibi lex expresse loquitur limitatiue, per dictionem, dummodo, &c. Dicit enim illos fures esse puniendos poena

extraordinaria, dummodo non excedat opus temporariu: quo casu quia lex dat potestatem limitatam iudici, sumus in casu cetero: quia iudex non potest præterire formam legis: ut no. Felyn. in d. ca. ex literis. col. pen. versic. quinta declaratio. &c. de consti. licet ipse non cõsiderauerit hanc responsionem. Plus dico, quod ille tex. potest retorqueri in contrarium: nam ex eo, quod lex restringit potestatem iudicis ad opus temporarium. est signum quod iudex habuisset largiores habenas procedendi usque ad mortem, quando lex specialiter eum non prohibuisset: quia alias frustratoria fuisset illa restrictio legis: quando sine ea iudex fuisset restrictus: quod non est dicendum. L. quod Labeo. ff. de Carbo. edic. ¶ Secundo non obstat d. l. j. §. ex pilatores. in fin. ff. de effra. ga. similiter ibi lex loquitur limitatiue, per dictionem, dummodo, &c. unde dic, ut modo dixi. ¶ Tercio non obstat d. c. inquisitionis. de accus. quia ibi lex loquitur per verbum, moderari. & quando lex concedit arbitrium iudici per hoc verbum, quod habeat moderari poenas, nunquam potest imponere poenam mortis: quia illud verbum, moderari, importat diminutionem poenæ. Ita tenet Maria. Soci. in d. cap. inquisitionis. & Fely. in d. c. ex literis. col. pen. versic. tertia declaratio, &c. ¶ Quarto, non obstat dictum Bald. in d. l. quicumque. in quantum dicit, quod iudex

iudex debet eligere poenam mi-
 riorē: quia illud intelligit, nisi qua-
 litas & atrocitas delicti aliud
 suaderet. ut si quis daret alapa of-
 ficiali, debet puniri poena mor-
 tis: secundū Bal. in c. j. §. iniuria.
 In prin. de pace iur. fir. Nō enim
 esset æquum, quod tūc stāte cri-
 mine atroci & enormi iudex im-
 poneret poenā mitiorem: quia
 non esset poena conveniens &
 equalis delictori: iuxta l. sancim.
 C. de poenis. & hoc sentit Alex. i
 cōs. cxj. col. iij. in j. vol. & Ang.
 de are. in d. §. in summa. & Abb.
 in d. cap. ex literis. column. fin.
 ¶ Quinto, non* obstat dictum
 Bal. i d. l. & si post tres, quod fuit
 allegatum in primo argumēto
 secundū parū: quia ibi statutū
 loquitur de poena mille, vel de
 alia ad arbitriū, & c. illa dictio,
 alia, est repetitiva similis poenę,
 scilicet, pecuniarię, & ideo non
 potest imponere poenā mortis,
 quę est lōgē dissimilis: ut no. gl.
 & Bal. i l. si fugitui. C. de ser. fu.
 & Fely. i c. sedes. col. fi. de rescr.
 & las. in l. si vivus in prin. co. fi.
 ff. de pac. Et ad dictū Bal. i d. c. j.
 de pace tenen. & alia allegata
 i dicto primo argumēto, possēt
 responderi, nisi atrocitas crimi-
 nis aliud suadeat: ut suprà dixi.
 Et quia poena amissionis bono-
 rum nunquam imponitur, nisi
 vbi lex hoc mandat expressē.
 ¶ Ex quibus pro vtraque parte
 adductis redditur ista q. multū
 dubia, adeo q. meritō Cæsarea
 decisiōe opus esset. Ut igitur in

tanta varietate ponā veram cō-
 clusionem, dico q. prima opinio
 affirmativa est magis cōmunis,
 cum infrā scriptis tamē limita-
 tionibus. ¶ Pono igitur* con-
 clusionem per modum regulę:
 quę talis est, quod iudex in ar-
 bitrariis potest imponere poenā
 mortis naturalis. Hęc conclu-
 sio probatur per l. sacrilegij. la
 prima. ff. ad l. lul. pecul. vbi nar-
 ratiuē dicitur, quod dato quod
 poena sacrilegij sit arbitraria,
 quia pro qualitate personę ir-
 rogatur: tamen quādoq. aliquis
 sacrilegi combusti fuerit: & sic
 probat, quod iudex in poenis ar-
 bitrariis potest imponere poenā
 combustionis: & sic mortis na-
 turalis. & ita ad hoc illū tex. pō-
 derat Abb. in d. c. ex literis. co. fi.
 & ibi etiam Fely. in si. verbis. de
 consue. ¶ Istam conclusionem
 declarā, & limita primō pro-
 cedere, in delictis consummatis
 & perfectis: secus in attentatis
 tantum & non consummatis. quia
 i eis iudex nūquam ex arbitrio
 imponit poenā mortis. Ita pro-
 cedit dictū Bal. i d. cōs. cccxliij.
 incipit, Cecchus & c. col. ij. in iij.
 vol. & Fely. i d. c. ex literis. col.
 pen. ver. secunda declaratio, & c.
 Et ratio est in promptu: quia ho-
 die ex generali cōsuetudine nō
 punitur delictum attentatum, si
 cut consummatū, sed mitius. &
 sic non punitur affectus, nisi se-
 quatur effectus: etiā i atrociori-
 bus. Ita tenēt Pau. de ca. & Alex.
 i l. j. §. si in si. ff. quod quisq. iur.
 & Car.

& Car. Alex. in cap. j. §. si verò voluerit. in si. de ca. qui cur. ven. & Ange. in cons. xliij. co. j. vbi dicit. quòd ista consuetudo est approbata per totum mundum. & Bal. i. l. si fugitui. C. de ser. fug. i. & Sal. in l. si. qui cū telo. ff. ad l. Cor. de scar. & Bar. in l. j. §. si di-
 18 unis. eo. ri. Vnde si iudex imponeret poenam mortis in attentatis. puniret affectum sicut effectum: quia maior poena dari nō potest. quā sit poena mortis.
 17 ¶ Secundo limita. dūmodo delictū sit ita graue attentis ipsius circumstantiis. quòd mereatur poenā mortis: exempli potest poni in eo. qui dat alapa officiali: nā est iniuria. Verum attēta circumstantia qualitatis personae cōfetur atrocissima. & sic in hoc casu iudex pōt procedere ad mortem: secundū Bal. in d. c. j. §. iniuria. in prin. de pace iur. fir. & sequitur lo. de ana. in c. inquisitionis. in si. illius prin. de accu. ita tenet Fely. in d. c. ex literis. col. pe. j. prin. ver. prima declaratio & c. de cōst. ita debet intelligi d. c. Bal. in d. l. j. in si. C. de his. qui latro. vbi dicit. quòd potest procedi ad supplicium. si hoc desiderat criminis magnitudo. Ex hoc sequitur. quòd si ex iniuria modica verbali iudex veller procedere ad mortem. non posset: quia non esset poena conueniens delicto sed maior p. p. rēdicta: imò tunc posset iudici exequenti de facto resisti. per ea. quae dixi supra in prima dispu. & hoc te-

net Ange. de are. in d. §. in summa. & abb. in d. c. ex literis. eo. si. aliās posset appellari: vt nō glo. & Bar. in l. si qua poena. ff. de ver. sig. Et hāc limitationē tenet in effectu Alex. in cōst. ex. col. iij. in primo volu. & And. de Yser. in const. comite. ¶ Tertio. Limita. nisi expressē lex vel statutum limitaret arbitriū iudicis. vt non possit excedere talē poenam: quia tunc nō imponit poenam mortis ita procedat. tex. in l. j. ff. de furi. balne. & in l. j. §. ex pilatores. ff. de effra. lo. prout supra declarari. ¶ Quarto. Limita. nisi lex diceret. quòd iudex poenā moderetur: quia tunc non potest imponere poenam mortis. Ita procedit d. c. inquisitionis. cum ibi nō. vt supra declarari. ¶ Quinto limita. quādo arbitrium datur iudici in poenis à iure expressis: prout est in actio-
 19 ne iniuriarum: in qua est statuta poena corporalis & pecuniaria. ad arbitrium iudicis l. si. & Limitatum estimatio ff. de inur. & l. Pedius. §. j. ff. de incend. rui. & nau. tunc enim iudex propter enormitatem iniuriæ potest arbitrari mortem secus est vbi iudici datur simpliciter arbitrium puniēdi in poenā non à iure expressis: quia tunc non potest facere crimen capitale. quod non est capitale: nec potest imponere poenā mortis. vbi crimen non est capitale. Ita declarat Fely. in d. c. ex literis. col. pen. ver. quarta
 20 declaratio. & c. ¶ Sexto. limita. non

nō procedere, quādo ī similibus delictis esset cōsuetudo, q̄ non imponatur pœna mortis, sed minor pœna: quia tūc iudex nō potest imponere pœnā mortis: sed tenetur sequi cōsuetudinaria in pœnā, & cessat arbitraria. Casus est singularis in l. si quis reum. ff. de cust. reo. Facit tex. cū ibi not. in l. hodie. ff. de pœnis. Ita tenet Bal. in l. quicūq; col. iij. ver. scias tamen. & c. C. de ser. fugi. & Fel. in c. de causis. col. j. de offi. dele. & Abb. in c. inquisitionis. col. fi. de accu. & Alex. in cōsil. v. col. fi. & cōsil. iij. col. iij. in j. vol. & Paris in tra. synd. in ver. cōpōsitio. col. xij. in prin. in cap. an si delinqueas. & c. & in tex. de offi. synd. colū. iij. & v. in c. an si potestas, & c. vbi plus dicit, quōd si iudex excedit pœnā solitā, dicitur grauari partem: & potest appellari, & tenetur in syndicatu. Et per hoc infert, quod in regno si quis condēnatur ad vnam vnciā, non solet exigi tota vnciā, sed tantū vnus tareus vel duo: maxime attempta paupertate cōdemnati. Et per hęc sit expedita ista q. Laus Deo. Rob. Maran. V. l. D.

DISPUTATIO III.

*Verum si in causa summa
ria sit processum per partes
ordinariē, censeatur recessus
a via summaria: ita
quod ineptitudo libelli, vel
alius defectus vitiet proces-*

*sum, nō obstāte, quōd aliās
in regno procedatur sola fa-
cti veritate inspecta.*

Causa quæ de iure erat summaria, si fuit incursa per partes via ordinaria, an videatur renuntiatum via summaria.

Summaria causa an fiat ordinaria ex voluntate partium: & 11. & 13.

Libellus si interuenit in causa in qua non requirebatur, an d. beat ordinariē discuti illa causa. & 5.

Causa quamuis sit commissa summarie, potest nihilominus iudex procedere ordinariē.

Testamentum in scriptis si non valeat, an valeat ut nūcupatiuū. & 3.

Contractus sine scriptura non valet, quando partes elegerunt viam contrahendi in scriptis: & quando censeantur hanc viam elegerisse.

Arbiter qui erat etiam arbitrator, si incipit procedere ut arbiter, potest proseguire ut arbitrator inordinariē, & valet processus.

Testamentum militis factum iure communi si nō valeat, an valebit iure militari.

Libellus ineptus non vitiat in causa, in qua non requirebatur.

Testes inhabiles probant informationem in casibus, in quibus non requirebantur.

Actus qui poterat geri sine aliqua persona, non vitatur, si illa interuenit inutiliter.

Viam per quam actus impugnatur, nemo presumitur elegerisse.

*Processus sine ordinariē sine summa
vid*

*riē fiat, ſemper poteſt in regno ſuper
eo ferri ſententia, dummodo illu. at
de veritate.*

12 *Incoſeſſo non requiritur ſententia.*

14 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſum-
maria de voluntate partium.*

F Vi ſepe interrogatus ſtante
iure municipali in hoc re-
gno, q̄ in cauſis ciuilibus proce-
datur ſine figura iudicij, & ſola
facti veritate inſpecta, per capi-
detestantes, & per regiam prag.
primā quæ incipit, diſpendia. Si
partes proceſſerūt in cauſa ciui-
li via ordinaria, dādo libellū, iſc̄
cōteſtando, & alia acta ſolēniter
& ordine faciēdo, cū potuiſſent
iſta iudiciorū ſolēnia omittere,
& procedere via ſummaria, ob
dicta ſtatuta. An per hoc videan-
tur viz ſummarie renūtiāſſe, &
amplecti viā ordinariā, quando
non apparet de expreſſo cōſen-
ſu ſeu cōuentione partiū: ita vt
ſi aliq̄ defectus emerget in iu-
diciis, puta ineptitudinis, vel
alius ſimilis, quide iure cōmuni
vitiaret proceſſum, & ſententiā, ha-
beat etiā talis defectus vitare
talē proceſſum ordinaria via iſti-
tutum: & ſic an in tali proceſſu
debeat ſeruari ius commune, &
nō municipale, per ea quæ not.
gl. & doct. in l. viam. in ſin. ff. ſi
cer. pet. ¶ Et pro prima parte af-
firmatiua, videlicet, quod cōſea-
tur reſeſſum à via ſummaria, &
per cōſequēs debeat ſeruari ius
cōmune: adducitur primò diſtū
Bal. in l. diſtāmari. col. j. in ſi. ver.
ſecūdo opp. & c. C. de inge & ma-

nu. vbi dicit, quòd quādo partes
poſſunt procedere ſummarie, &
eligunt viam ordinariam: cauſa
efficitur ordinaria, & ſic videtur
hoc depēdere ex voluntate par-
tium. ¶ Secūdo, adducitur * glo.
in l. proinde. §. norandū. ff. ad le-
gem Aqu. quæ dicit, quòd quā-
do in cauſa non requirebatur li-
bellus, ſi interueniat libellus, &
ſic fuit cōcepta via ordinaria, de-
bet ſolēniter per ſententiā diſ-
finiri, & ſic innuit, q̄ cauſa effici-
tur ordinaria, & debet ordinaria
determinari & ita per illā gl. te-
net Frā. de cur. in addi. poſt Ale-
xan. in d. l. vinum. col. ſi. ff. ſi cer.
pe. in addi. quæ incipit, tamen
fallit, & c. vbi dicit, quòd tūc nō
valeret ſententia ſuper libello
inepro. ¶ Tertiò, pōdero * dictū
Bal. in l. quod fauore. col. j. C. de
legi. & Bal. in l. nulla. ff. de legi.
qui dicit, quòd ſi princeps cōmit-
tit cauſam iudici, quòd ſumma-
riē procedat, & ille procedit or-
dinariē, valet proceſſus, tanquā
ordinarius, & ordinariē factus.
Idē tenet Lanfr. in cle. ſepe. col.
iij. in prin. in xv. conſuſione. de
verbaign. ¶ Quartò * adducitur
quia teſtator, qui poterat teſtari
nūcupatiuē, elegit viam teſtan-
di in ſcriptis ſolēniter: & nō va-
luit teſtamētū in ſcriptis, ob a ſi
quem defectū: minimē valebit
vt teſtamētum nūcupatiuū: ex
quo illam viam ſolēnem elegit.
Ita tenet Bar. in l. ſi. ff. de iure co-
dicil. Facit etiā, quod dicimus de
cōtractu in ſcriptis: nam quādo
erat

erat in posse contrahentium contrahere in scriptis & sine scriptis. & elegerunt viam contrahendi in scriptis, non valet contractus sine scriptura. l. contractus. & ibi Bal. in prima col. in fi. C. de fide instrum. vbi plures dicunt, quod eo ipso, quod partes dicunt, habemus notarium, ut consiciatur scriptura de contractu, censentur velle contrahere in scriptis: in tantum quod antequam scribatur, potest eas pœnitere, vel alteram partem pœnitere. & nolle contrahere: ut habetur in deci. xxxvj. consilii. Neap. per Matt. ver. tertio, & c. Ita etiam videtur dicendum in casu nostro: quia erat in potestate partium procedere summarie, secundum iura municipalia, & elegerunt viam ordinariam, debet eis imputari: ut si deficiat aliqua solennitas iuris communis, vitietur processus: iuxta illam regulam, via, quam elegisti, tibi pateat, & c. ¶ Pro parte vero contraria adducitur dictum Bal. in l. iij. ff. de rest. milib. vbi dicit, quod si is, qui potest procedere summarie & de plano, incipit procedere ordinarie per libellum, potest obmittere viam ordinariam, & reliquum processum expedire summarie: quia eligendo ius commune, non censetur privilegio renuntiare. Vnde infert ibi Bald. quod si est compromissum in aliquem, tanquam arbitrum & arbitratorē, & ille incipit procedere, ut arbiter: & processus in ordinem, valet nihilominus eius lau-

dum, tanquam arbitratoris. Et hoc dictum videtur decidere casum nostrum, ut si processus fuit initiatus ordinarie, & fuit non rite compositus, debet valere, tanquam summarius, propter dictam statuta seu iura municipalia. ¶ Et de hoc videtur text. in d. l. iij. ff. de test. milib. vbi miles qui poterat testari iure militari, si voluit testari iure communi, & obmisit solennitates, adeo quod testamentum non potest valere iure communi, valebit saltem iure militari: & sic non videtur renuntiare privilegio, adeundo viam iuris communis. ¶ Secundum, pro ista parte adducitur illud, quod voluit Alex. in d. l. vinum. col. fi. & ibi est gl. singularis. vbi dicitur, quod in causis, in quibus non requiritur libellus, si interueniat, & ineptus, non vitiat processum. Sic etiam possemus dicere in quolibet actu substantiali iudicii: ut si interueniat, & ineptus, non vitiat processum. Idem, si penitus obmittatur: ex quo non requirebatur de necessitate. Si enim esset vera prima opinio, nunquam posset verificari illud dictum gl. & Alex. in d. l. vinum. quod est communiter approbatum: quia semper quando quis presentat libellum, videretur eligere viam ordinariam: & sic essemus in dispositione iuris communis, secundum quam libellus ineptus vitiat processum, & esset contra illud dictum. ¶ Tertio, adducitur quod not. Bal. in l. qui testamento. §. per

contrarium. ff. de testa. vbi dicit
 qd valet informatio, capta per
 testes inhabiles in casibus, in
 quibus testes nō requirebātur.
 Facit etiam tex. iūcta gl. in vers.
 in transitu. in §. seruit. instit. de
 liberti. quā probat, quod quan-
 do actus poterat geri sine inter-
 uentu alicuius personæ, si illa per
 sona interueniat, & inutilis, nō
 viciat actum. Pro hoc est tex. in
 l. j. in prin. C. de rei vx. actio. Sic
 etiam dico, in quāz. nostrā: quia
 causa poterat expediri summa-
 riē, & sine solēnitare iuris: si in-
 teruenerunt dictæ solēnitates,
 & inutiliter, non debet per hoc
 vitari processus. ¶ Quarto, quia
 9 nemo* censetur elegisse viā, per
 quam actus & voluntas sua im-
 pugnetur: vt d. l. iij. ff. de testam.
 mili. & Alex. in l. hoc cōsultissi-
 ma, §. per nuncupationem. C. de
 testa. & Soci. in cōsi. ex l. ij. col. iij.
 primo vol. ¶ Pro solutione hu-
 ius q. adhæreo huic secūdx par-
 ti: quam puro esse veriorē: ma-
 ximē in hoc regno, cū sint ra-
 tiones efficaciores pro ea. intel-
 ligendo tamen, quando partes
 non expresse declarauerunt se
 velle procedere ordinariē: sed
 tantum incepserunt ita de fa-
 cto ordinariē procedere: ex quo
 processu potest resultare tacitus
 consensus, nō autem expressus:
 quia i. de tacitus consensus non
 debet ita interpretari, vt partes
 voluerint facere actū inutilem,
 & iudicium frustratoriū, arg. l.
 quotiens. la. ij. ff. de reb. dub. & l.

quotiens. ff. de verbo. oblig. ¶ Et
 10 vltra dictas* quatuor rationes,
 cōfirmo hanc partem in regno,
 per d. c. detestantes. vbi manda-
 tur, quod quādo in processu li-
 quet de sola substantia veritatis,
 non possit opponi aliqua exce-
 tio de nullitate ex defectu ob-
 missæ solēnitatis iudicii. Et il-
 lud mādātū dirigitur iudicii, vt
 patet ibi ex superscriptione. Vn-
 de nō est curādū quomocūq;
 partes procedant in causa, siue
 ordinariē, siue summariē: quia
 dummodo liqueat de veritate,
 semper iudex poterit proferre
 sententiā validam: etiā si aliqua
 substantialia obmittantur: quia
 de his non est curādum. Et per
 d. c. detestantes. apparet respon-
 sio ad omnia quatuor argumēta
 adducta pro prima parte. ¶ Præ-
 terea, etiam de iure communi
 puto sustineri posse istam secun-
 dam partem, per iurā & argu-
 menta superius adducta. Et in
 specie responderi potest ad om-
 nia allegata pro prima parte.
 Et primō, non obstat dictū Bal.
 in d. l. diffamari: quia nihil facit
 ad propositū. Dicit enim quod
 partes possunt procedere ordi-
 nariē, vbi poterāt summariē: &
 valet processus ordinarius. Istud
 est clarum & expeditū per cle-
 sepe, §. si de verb. sign. quia tūc
 res reuertitur ad naturam suā,
 & sic ad ius commune: vnde de
 facili fit: vt not. in d. §. si. Non ta-
 men dicitur, quod si in aliquo
 obmitteretur aliquid substantia-
 lo,

le, vitietur processus: & ita etiā
 respōdeo ad id, quod dicit Bald.
 in d.l. quod fauore. & in d.l. nul-
 la. ¶ Secundo, non obstat gl. in
 d.l. proinde. §. notandū, quia lo-
 quitur in casu, in quo non requi-
 rebatur sentētia, vt quia sumus
 in cōfesso: in quo solum fit prae-
 ceptum, vt soluat. l. j. C. de cōfess.
 Verū est, quod si actor vigore
 cōfessionis rei voluerit forma-
 re libellum solēniter, & petere
 id, quod cōfessus est, tunc requi-
 ritur sentētia ex quo causa est
 iniuncta in formā iudicij: & sen-
 tentia debet esse conformis li-
 bello. & hoc dicit illa gloss. Nō
 tamē ibi fit aliquod verbū, quod
 si interueniret libellus ineptus,
 vitietur processus: vel si aliter
 processus fuit nō ritē factus. Sed
 solum sentit, quod si fuit fabri-
 catus processus, est solēniter per
 sententiā determinandus, quod
 est ex quadam necessitate: quia
 omnis processus expectat diffi-
 nitivam sentētiā regulariter.
 13 ¶ Non obstat, * quod dicimus
 de testamento in scriptis: quia
 illud procedit, quando testator
 expresse declarauit, quod vole-
 bat testari in scriptis: quo casu si
 non valet vt testamentū in scri-
 ptis, minime valet vt nuncupati-
 uum. Secus, quādo hoc expresse
 nō appareret: quia tunc potest
 valere vt nuncupatiuū, vt quia
 interuenerunt omnia requirita
 in nuncupatiuo, valebit vt nun-
 cupatiuum. Ita sentit Bar. in d.l.
 si. ff. de iure codicill. & Cy. Alex.

& las. in d.l. hac cōsultissima. §.
 per nuncupationem. C. de testa.
 & Angel. & Imo in l. j. §. in au-
 tem. ff. de hered. insti. & Alex. in
 cōs. clxxvj. col. ij. in v. volum. &
 cōsilio cxiiij. in ij. vo. & Pau. de
 Cast. in cōs. ccccxv. in ij. volu.
 & Soci. in cōs. clxij. in primo
 vol. & habetur aliquid in decisi.
 lxx. conti. Neapo. Et eodē mo-
 do respondeo ad d. cōtrarius. C.
 de si te intrum. & quod ibi nor.
 Bal. scilicet quod loquitur, quā-
 do expresse apparet, quod par-
 tes voluerunt cōtrahere in scri-
 ptis. Et per hoc dico, quod quā-
 do expresse partes conueniūt,
 quod procedatur ordinariē co-
 ram iudice: & renuntiarent illi
 cap. detestātes. tunc propter ex-
 pressum consensum dicerem, qd
 non valeret iudicium, si aliqua
 solēnitas obmitteretur, per. prae-
 dicta. ¶ Quid * autem e contra,
 an possint partes facere, quod
 in causa ordinariā procedatur
 summarie? Spec. in titu. de libel.
 concept. §. nunc dicendum. ver.
 nono. tenet quod sic. sed contra-
 rium tenet Car. in d. cle. sa. pe. in
 prin. in xij. q. & Alex. in add. ad
 Bart. in d.l. si societatem §. arbi-
 trorum. in ij. col. in add. quae in-
 cipit, Adde ad hoc, & c. ff. pro so-
 cio & est ratio, quia quod ordi-
 nariē procedatur, est iuris publi-
 ci: & partes non possunt iuri pu-
 blico renūciare. laus publicum.
 ff. de pa. & Idem tenet Lucas de
 penna. in l. de submersis. col. pē.
 in fi. & sequen. C. de naufragiis.

lib. xi. per eandem rationem. Di-
citur tamen Card. in dicta xij. q. &
Lucas ubi supra, quod si partes
vellent, quod iudex procedat
tanquam arbitrator. possunt hoc
facere. Et sic per hunc modum
possunt facere causam summa-
riam, faciendo compromissum
eo modo. Et ex his remanet ex-
pedita ista utilis q. Laus Deo.
Rob. Maran. Venus. V. I. D.

DISPUTATIO V.

Verum in crimine *Usurarii*
possit iudex ecclesiasticus,
vel secularis inquirere, &
procedere ex officio nemi-
ne accusante: & *Usurarii*
punire aliqua poena: &
quid servatur in hoc re-
gno Siciliae.

- 1 De *Usurario* an possit inquiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam poenam nemine accusante.
Usuras ne recipiat creditor. & potest per iudicem impediri & receptas compelli restituere.
De *Usurario* suspecto potest inquiri per iudicem ecclesiasticum, ut imponatur sibi poenitentia.
- 2 Causa si fuit capta via ordinaria, debet leniter per sententiam diffiniri.
- 3 *Usurarius* potest excommunicari, si non restituit *Usuras*.
- 4 *Usuras* est delictum punibile: & super eo potest procedi per inquisitionem & accusationem per iudicem ecclesiasticum. & 11.

Usurarii crimen in regno est publicum: quilibet admittitur ad accusandum. & hoc qualiter procedat.

Usura sunt permixtae de iure civili.

Usurarii an possint criminaliter puniri. & 12. & 13.

Usurarius puniatur tribus poenis de iure canonico.

Usurarius restituit *Usuras* an teneatur ad aliud.

Usurarius pauper qui non potest restituere, an teneatur in aliquo. & 22.

De *Usurario* nullo modo potest hodie inquiri per iudicem secularem: nisi accusetur ab eo qui suam vel suorum iniuriam persequitur.

Inquisitio potest fieri per iudicem ecclesiasticum de *Usura*, & de omni alio crimine fama precedente.

Usurarius recipiendo *Usuras* comittit delictum: & debet teneri crimine felonatus.

Usurarius pluries delinquit.

Iudex ecclesiasticus potest coadiuvare canones addendo novam poenam.

Usurarius an possit pecuniariter puniri. & 17.

Usurarii temeritas exercent hodie, & acius exercent *Usuras* Christiani quam Iudei.

Poenam augeri potest ob delicti frequentiam.

Poenam illam irrogari debet, quae magis timeatur.

Poenam pecuniariam est valde conveniens *Usurario* propter sui avaritiam.

Usuras est crimen, & non reperitur ea maius malum.

Crimen dicitur omnis operatio mala quae potest accusari & puniri.

Poenam arbitraria puniri debet omni qui

qui delinquit contra prohibitionem legi quando lex certam penam non irrogat.

30 In dubio sequenda est opinio illa, quae magis fauet publicae utilitati.

31 Vsurarius prohibetur recipi etiam à spōte solvente.

Vsurarius solvens non peccat: sed solum in qui eas recipit.

Debitor solvens vsuras videtur sibi trahere oculum.

32 Tortura an possit irrogari in crimine vsurarium.

Vsurarius an possit torqueri stantibus indicibus.

Fiscales iudices solēt quotidie inuestigando anhelare, vnde possint pecunias extorquere & prouetus facere: hinc quandoque nemine cōquerente formāt inquisitiones ex officio contra vsurarios: vt possint eos ad legitimā pœnā cōdēnare. Quæritur modo, an possint ex officio procedere & inquirere ac punire, nemine accusante. Ista quæ habet multa capita, quæ veniēt inferius decidēda & multa argumenta possunt adduci hinc inde ad partes. ¶ Et primò pro parte affirmatiua, quæ possit inquiri ex officio etiā ad cōmodū priuati, adducitur rex. in c. cum in diocesi. & ibi lo. de Ana. in ij. no. de vsur. vbi iudex ecclesiasticus etiā nemine petente potest inquirere cōtra vsurariū: & ipsum compellere ad restitutionē vsurarū: Idem tenet Abb. in c. tuas. in ij. not. de vsur. vbi plus dicit, quod nō solum potest iudex cogere ad re-

stitutionē vsurarū receptorū, verum etiā ante solutionē. potest ex officio impedire creditorem, ne recipiat seu exigat, & hoc causa vitandi peccatū. idē tenet lo. de Ana. in d. c. tuas. in vltimo not. & gl. in c. ex literis. de spōsa. & Abb. in c. ad nostram. el. ij. co. ij. de iurciur. vbi dicit de mente Inno. quod iudex ecclesiasticus potest procedere cōtra eum quem habet suspētū de vsura ad pœnitentiā imponendā. & erit vtile per consequentiā parti: quia nō poterit imponi salutaris pœnitētia, nisi vsurę restituatur parti. idem tenet Bal. in cōf. clxxxij. in fi. in primo vo. & Soci. in cōf. ccxix. in ij. vol. ¶ Secūdo, adducitur, quod voluit Bal. in l. ea quæ dem. col. antepe. ver. item quæritur, an in ciuili, & c. C. de accus. vbi dicit, quod in ciuili causa regulariter nō proceditur per inquisitionē, nisi cōtra vsurariū. & idē Bal. in c. i. §. si tres. de pace tenē. ¶ Tertiò adducitur dictū Abb. in c. præterea. de vsur. vbi dicit, quod vsurarius potest compelli ad restitutionē vsurarū: & si non restituit, potest excommunicari. ¶ Quarto, adducitur dictū Pet. Phi. Cor. in cōf. xix. in l. i. e. & litera f. in iij. vol. vbi dicit, quod crimen vsurarum, est delictum punibile: & super eo potest iudex procedere. tam per viam accusationis quā inquisitionis, intelligendo de iudice ecclesiastico, præcedente fama, iuxta cap. qualiter & quando. de accusa. &

plures bonas rationes allegat in d. consi. & concludit, q. index ultra poenas Lateranensis consilii tra sitas, in capitu. quia in omnibus. de vsur. potest etiam imponere poenam arbitriariam.

Quinto, adducitur nouissima dispositio tradita in regno per consili. vsurariorum. que vult, q. crimē vsuratum sit publicum, & quilibet de populo admittitur ad accusandum. ergo saltem pre cedente fama, que habetur loco accusatoris: vt d. cap. qualiter & quando. el. ij. debet posse iudex procedere per inquisitionem, sicut in aliis quampluribus criminibus publicis procedit. ¶ Pro parte vero contraria, quod imò nullo modo procedi possit per inquisitionem, adducitur primo: nam quantum ad iudicem secularem, qui habet sequi ius civile, non potest procedere nec punire: ex quo vltat de iure ciuili sunt permittit, & non prohibet. l. eos. C. de vsur. vbi Iulianus Imperator, q. fuit vir catholicus, permisit vsuras. Et hoc tenet Bar. in l. j. co. iij. C. de sum. tri. & fide catho. & Car. in cle. l. co. iij. in ij. quæst. de vsur. Phil. p. Decius in consi. clxx. vnde quod sit lege permittente, non ponitur, nec inquit. l. Gracchus. C. de adul. & l. si. ff. quod quisq. iuris. ¶ Secundo, q. saltem ad poenam imponendam non possit inquiri, adducitur dictum Bal. Sali. in l. improbū. C. de his, qui no. in fa. vbi dicunt, quod vsura-

rius nullo modo potest crimina liter puniri: ex quo nulla lege cauetur nam recipit vsuras de consensu soluentis. lo. de ana. in ca. q. perniciosum. col. iij. de vsur. & Phil. Decius in d. consi. clxx.

¶ Tertio, adducitur, quia solius canonicum introducit quasdam poenas spirituales contra vsurarium, que traduntur per Lateranense consilium. in d. cap. quia in omnibus. de vsur. & sunt tres. Prima, quod priuatur communione altaris: nam non potest recipere corpus Christi: nec debet stare in ecclesia, quando celebrantur divina. Secunda, quia non debet sepeliri in ecclesia. Tertia, quia non admittitur ad obligationes faciendas: vt d. c. quia in omnibus. & ibi p. Abb. & lo. de ana. vltra istas poenas spirituales non reperitur aliqua lege cautū, quod vsurarius puniatur criminaliter: ergo contra eum inquiri non potest: quia frustratoria esset inquisitio: & non debet fieri, quod factum non releuet. l. hæc stipulatio §. diuus. ff. vt leg. nomi. caue. ¶ Quarto, adducitur tex. in c. cū tu. de vsur. qui tex. multū stringit in tribus locis. Primo enim dicit in princ. quod poenæ inducæ per Literanense consilium contra vsurarios, habent locum. donec vsuras restituant: ergo sequitur, q. illis restitutis cessant poenæ. Secundo, pōdero illum tex. in ver. illi autē. vbi dicit, q. vsurarij pauperes, qui vsuras restituere non possunt

sunt, nō debent vlla pœna mul-
tari, Tertiò, in fine illius c. dici-
tur, quòd restitutus vsuris liberā-
tur vsurarij, tā à peccato, quàm
à pœna. Et sic patet per d. c. q̃
tota vis iuris canonici consistit
in faciendo restitui vsuras pro
salute animæ: & ille, qui nō po-
test restituere, non punitur ali-
qua pœna. nā si posset crimina-
liter puniri, si nō haberet in ere,
deberet luere in corpus: cum
obligatio descendat ex delicto,
vt habetur in l. si q̃s id, quod. ff.
de iur. om. iudi. & in l. quicunq̃.
C. de ser. fugiti. sed lex canonica
dicit expresse, quòd nulla pœ-
na puniatur: & idem, quando
vsuras restituit: vt d. c. cū tu. in fi.
¶ Quintò, adducitur authoritas
Philip. Deci. in d. consi. clxx. vbi
hoc tenet expresse, per plures ra-
tiones. ¶ Pro solutione huius
quæst. facio duo membra princ-
palia. Primū est, an iudex possit
inquirere ex officio. Secundum
est, an possit aliquam pœnam ir-
rogare criminalem saltem arbi-
trariam, ne delictum pertran-
seat impunitum. Et pro habenda
vera conclusione in vtroque
membro oportet distinguere iura.

io ¶ Super primo* membro, si quæ-
ris de iure civili communi, con-
cedo hanc secundam partem, q̃
iudex secularis nō potest inqui-
rere nec aliquo modo procede-
re, etiam per accusationem: ex
quo de iure civili vsura nō sunt
prohibitæ: ergo nō est crimen.
vnde nec per accusationē, nec

per inquisitionē puniri potest,
quod non est delictum: per ea
quæ modò dixi in primo argu-
mēto secundæ partis. Si quæris
de iure cōstitutionum regni, se-
cundū quod ius est prodita pœ-
na publicationis bonorū: vt d.
cōsi vsurariorum. & tunc dico,
quòd per accusationē vniuscui-
usque de populo, etiā si suam
iniū. non prosequatur, potest iu-
dex procedere, quia crimen est
publicū, & hoc expresse dicitur
d. constit. sed per inquisitionem
specificam nullo modo procede-
re potest. Primò, quia illa consti-
tutio nō permittit. vnde statum
regulæ iuris, quæ est q̃ nemo
sine accusatore damnatur. l. re-
scripto. §. si quis accusatorem. ff.
de mu. & hono. & ibi glo. & ha-
betur in l. ij. §. si publico. ff. de
adul. Secundò, quia alia consti-
tutio incipit hi, qui. §. de speciali-
bus. phibet speciales inquisitio-
nes, nisi in certis casibus inter
quos non numeratur iste: ergo
statum regulæ: quia exceptio fir-
mat regulam in casibus nō ex-
ceptuatis. l. quæsitum. §. deniq̃.
& ibi glo. ff. de fun. instruc. & l.
cum de lanionis. §. cui fundum.
eo tit. & l. nam quòd liquide. ff.
de penu lega. Si verò quæris de
iure rituum magnæ curiæ vicar-
iz, tunc est sciendum, quòd de
hoc habemus in regno duos ri-
tus. Vnū, in numero xiiij qui in-
cipit, Item, quòd nullus laicus,
quo cauetur, quòd nullus admit-
tatur ad accusandum, nisi suam

vel suorum iniuriam prosequatur. unde corrigitur constitutio regni in eo, quod admittebat quemlibet de populo ad accusandum. Alius ritus est in nu. xv. qui incipit, Itē, quod nullus admittatur, &c. quo cauetur, quod iudex secularis nō potest inquirere de usuraria prauitate, nisi interueniat accusatio in forma, adeo quod non sufficit sola denūtiatio. ¶ Et ex prædicta discussione iuriū remanet firma conclusio, quod iudex secularis nullo iure potest procedere per inquisitionem contra usurarium, nisi interueniat accusatio eorū, qui suam vel suorum iniuriam prosequuntur. Et hoc vltimum procedit in regno, vigore dictorum rituum. & ita tenet Parisi tract. Synd. in ver. inquisitio. col. iij. ver. & hodie in regno sunt sublati, &c. ¶ Si verō quæris de iure canonico in curia ecclesiastica & tūc cōcludo q̄ iudex ecclesiasticus indistincte potest procedere per inquisitionem cōtra usurarium manifestū, contra quem fama laborat: & ista inquisitio fit principaliter ad expugnandum peccatū, & resultat ad commodū priuati, quia usuræ receptæ restituantur, & nondum solutæ impediuntur solui. aliās potest

13
usurarius excommunicari. si nō parer mandatis iudicis ecclesiastici. Ita procedant omnia iura adducta in primo, & ij. argumenti primæ partis. Itē potest procedere ad imponēdas illas pœ-

nas spirituales, de quibus in d. c. quia in omnibus. Et ratio est, quia de iure canonico de omni crimine potest inquiri fama præcedente: vt d. c. qualiter & quādo. el. ij. de accu. & ibi Abb. & doct. Et ita puto debere intelligi dictum Bal. in d. l. ea quidem. C. de acc. & in d. §. si tres. quod fuit al legatum suprà in ij. argumento primæ partis: quia de iure civili nō posset procedere per rationem supradictam scilicet quod ius civile non prohibet usuras. unde de necessitate intelligi debet de inquisitione, quam fecit ecclesiasticus iudex ad commodū priuati, & pro salute animæ subditorū. & sic appellatur hæc inquisitio in causa civilis: vt dicit

12
Bal. ibi. ¶ Super ij. mēbro * principali, scilicet an possit irrogari pœna criminalis cōtra usurariū. Dico, q̄ de iure civili communi nō est dubium, quod nulla pœna irrogatur: ex quo lex civilis non prohibet usuras: sed de iure constitutionum regni irrogatur pœna publicatiōis bonorum: vt suprà dixi, per d. constiti usurariorū. & est ritus magnæ curiæ in numero xv. incipiens, Item, quod nullus. & alius ritus, in numero cxij. incipiens, Item, quod procura. ¶ Sed totum dubiū consistit, quid de iure canonico. an vltra pœnas illas spirituales possit iudex ecclesiasticus irrogare usurario aliquam pœnam criminalem arbitrariā. in hoc sunt ista duo consilia reputant

gnātia: videlicet cōs. Phil. Dec. clxx. vbi tenet, qnō, eō, quia nula lege cauetur. Aliud cōsiliū contrarium est Pet. Philip. Cor. in cōsilio xix. in iij. vo. vbi per bonas rationes tenet, quod sic istam partem affirmatiuam tenet Ia. But. in d. l. improbum. C. de his, qui not. infā. assignat rationem, quia vsurarius exigendo vsuras, committit dolum. ergo tenetur crimine tellionatus.

14 ¶ Et hac* secūda pars affirmatiua mihi videtur verior. Quam confirmo. Primo, per tex. in c. cū diccessi. de vsu. vbi probatur, qd crimen vsurarium potest in iudiciū deduci per viā accusatiōnis: ergo debet puniri aliqua pœna naturali, conueniente illi delicto. Itē vsurarius pluries delinquit. Primò, enim delinquit mutuando sub vsuris: quia facit contra præceptum diuinum, & canonicū, quod dicit, Mutuum date, nihil inde sperantes, &c. c. consuluit. de vsur. Secundò, delinquit vsuras recipiendo: quia tūc exequitur suum malū propositum. Tertiò, delinquit vsuras non restituendo. sed omnes pœnæ inducunt per ius canonicū tēdunt contra hoc tertiū delictum: ergo alia duo, si non punirentur, remanerent impunita, quod esset contra publicam vtilitatem. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & hanc pōderationem facit Phi. Cor. in d. cōs. xix.

15 ¶ Secūdo, pro* ista parte adduco, quod iudex ecclesiasticus ex

iusta causa sibi visa potest coadiuuare canones, addendo nonā pœnam: licet non possit totaliter statuere contra canones. gl. est in ele. ne Romani. in ver. tolli. & ibi Car. in prin. in iij. ques. de elec. & Abb. in cap. licet. col. ij. circa fin. ver. aut subest statutum, &c. de pœnis & rely. in ca. irrefragabili. §. ceterum. colū. ij. ver. limita hanc conclusionem, &c. de offi. ordi. vbi dicit, quod potest addere nouam pœnam pecuniariam, & idem Fe. l. in ea. quod super his. in ver. col. ver. fallit seprimò, &c. de maio. & obe. Vnde licet nō, caueatur expressē per canones, qd vsurarius puniatur criminaliter, tamē dico, qd episcopus potest addere nouam pœnā coadiuuando canones: & punire ipsum arbitrio suo ad pœnā pecuniariā ex iusta causa, scilicet ne tale delictū pertrahatur impunitū, & vt alij vsurarij capiant exemplum: & cessent formidine pœnæ à cōmittendis vsuris: vt dicit tex. in l. si operis. C. de pœnis. & l. quicunq;. §. qd si fecerit. C. de hære. Solēt enim pœnæ exacerbari, vt alij capiant exemplū. l. act. facta. §. si. & l. si quis aliqd. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & l. j. C. ad l. lul. rep.

16 ¶ Tertiò, hanc confirmo: quia hodie multū inoleuit vsurarium temeritas, & instigāte diabolo acrius exercēt vsuras non nulli Christiani, quā Iudæi & infideles. quo casu propter delicti frequentiam est permittit iudi-

ei pœnas ordinarias augere, & nouas addere. text. est & ibi Barto. in prin. in d. l. aut facta. §. si. ff. de pœnis. & l. j. in prin. ff. de abigeis. & tex. cum gloss. in l. ij. in fin. C. de epi. audi. Facit text. in l. hodie. ff. de pœnis. stante ergo vsurarum frequentia, est permissum episcopo augere pœnas canonicas: & punire vsurarium ad suum arbitrium pœna competeri: per d. l. hodie. ¶ Quarto quia iudex ecclesiasticus potest & debet pœnam irrogare, quæ magis timetur: cuius timoris ratione censendum est ipsum delinquentem fore à delinquendo cessaturum. glo. est in cap. licet. in gloss. magna circa fin. & ibi Abb. de pœnis. & tex. in ca. quoniam frequenter. in fi. & ibi gl. In ver. magis timeri, & c. vt lite non contest. & gloss. in capit. de causis in ver. certa. in fi. de offic. deleg. & Fely. in cap. irrefragabili. §. ceterum. col. j. & ibi etiã Abb. in iij. not. de offic. ordi. vbi Ab. & Fely. de mēte Hosti. videtur propriè decidere hūc casum. dicunt enim, qd iudex ecclesiasticus pro crimine ecclesiastico, etiã cōtra laicum potest irrogare pœnam pecuniariã: si illa magis timetur, quã pœna spiritalis. sed in nullo casu pōt magis cōuenire pœna pecuniaria, quã contra vsurarium, qui peccat ex rabie auaritiæ. vnde Ieo, in quo deliquit, puniri debet: vt pœna sit delicto conformis. l. si fugitiui. C. de ser. fugi. & l. sancimus.

C. de pœnis. Ad quod habentes respectū Imperatores huius regni, imposuerunt pœnam pecuniariã contra vsurarios, scilicet, publicationis bonorū, vt suprā dixi: per d. const. vsurariorū. Et semper est credendū, quod vsurarius nullā pœnā magis timebit, quã pecuniariã. quia Sēper avarus eget, & c. ex quo incepit fabricare in gehēnam, nō curabit pœnas spirituales: vt tenet Ab. in c. vt clericorū. in fi. de vita & ho. cle Vt ergo irrogetur pœna quæ magis timetur, & delicto cōueniens, dico qd episcopus poterit pecuniariã pœnam imponere: quam debet postea errogare in fabricā ecclesiæ vel in aliū piū vsum, ne ipse etiam de auaritia arguatur: secun. Ab. in d. c. vt clericorum. in fi. & in d. §. ceterū. & in c. dilectus. de offi. ordi. & in d. c. licet. ¶ Quinto, adduco* quia tus canonicū appellat vsuras crimen: vt d. cap. quia in omnibus. & c. super eo. de vsur. Sed crimen, dicitur omnis operatio mala, quæ potest accusari & puniri criminaliter in hoc seculo. c. apostolus. lxxxj. dist. & gl. in c. peccatū. de reg. iu. li. vj. & Fel. in c. testimoniu. col. iij. de testi. Et quod vsura sit crimē, apparet ex ordine titullorū & rubricarū in decretalibus: quia post titulū de furtis, est immediate situatus titulus de furtis. & dicit Abb. in continuatione rub. ibi, quod vsura est species rapinæ, & ideo cōtinuatur eam rubrica de furtis

furtis. hinc dicit Io. And. in c. peccatum. de reg. iur. li. vj. quod non reperitur maius malum quam sit usurarius. & idem dicit Io. de ana. in c. j. in fin. de usur. Si ergo est crime, sequitur consequentia necessaria, quod debet aliqua condigna poena puniri, nam impunitas parit ausum ad maius malum, & delicti multiplicationem: ut in-

19 quic Seneca ¶ Sexto. quia * omnis qui delinquit contra prohibitionem legis, debet puniri poena arbitraria, quando lex non statuit aliam poenam certam, secundum glo. & Bar. in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle. & gl. in cle. ij. in fin. in ver. sanctioni. de vita & ho. ele. & Alex. in addi. ad Bar. in l. hodie. ff. de poenis. vbi dicit, quod venire contra preceptum legis, est poena arbitraria. Sed committere usuras, est facere contra preceptum legis, quia sunt a iure prohibere. ergo usurarius puniri debet poena arbitraria, ex quo venit contra preceptum legis, per predicta. & no. Bal. in l. legis virus. ff. de legi. & habetur per Abb. & Fely. & doc. in c. j. de maio. & obe. ¶ Septimo confirmo,

20 * quia quando casus est dubius, & sunt opiniones hinc inde. debemus in dubio sequi illam opem, quae magis fauet publicae utilitati: & magis coadhaeret regulis iuris communis. Ita tenent Bar. & doc. in l. j. in prin. ff. solu. ma. & est tex. & ibi Bar. in l. j. § fi. C. de cadu. tol. Ad idem est tex. formalis in l. hoc modo. ff. de con.

di. & demon. vnde hic stantibus illis duabus opem. contrariis, magis fauet publicae utilitati haec, quae tendit ad puniendum delicta. quam alia opem, quae inducit impunitatem: & auget materiam delinquentium: ergo ista opem. est tenenda. Et tanto magis haec opem. procederet in isto regno, vbi usurae puniuntur criminaliter per consuetudinem regni: & sic quod deficit in poena iudicis ecclesiastici, potest suppleri per secularem. ut tenet Gemi. in c. j. de usur. lib. 6. facit tex. i. c. statuimus. in fi. de maledi. Vbi contra blasphemantes statuitur poena pecuniaria, ultra alias poenas spirituales. ¶ Non obstant ea quae in * contrarium adducebantur: maximè per Philip. Decium in d. consuetudine clax. Et primo, inquantum dicit, quod usurarius petit usuras ex conventionione & voluntate partis, vnde nullam iniuriam facit volenti: quia ad hoc de facili respondetur: non lex prohibens usuras, prohibet eas recipi etiam a sponte solvente: quia is, qui soluit, non peccat: sed tantum is, qui recipit. ut non gl. in c. debitores. in ver. reddere. de iure iur. vnde in materia usurarum tota prohibitio legis est in recipiente. c. consuluit. de usur. & propterea non consideratur voluntas solventis, quia semper recipiens venit contra preceptum legis: & merito venit puniendus. Tanto magis: quia semper praesumitur debitor iustus solvere: & soluendo usuras, videtur sibi

erueri

erueret oculū: vt dicit gl. in l. i. ff. de sol. & Bal. i. l. indebitas. C. de vsur. Sic in simili videmus i quo liber actū à lege phibito, quod non excusat voluntas partium, quin remaneat phibitio & fortitur locum pœna legalis. l. nō dubiū. C. de legi. Nō enim excusat adulter, si dicat se adulterasse de voluntate mulieris. dato enim. quod nō offendat proximum ppter eius voluntatem, tamen offendit rempublicam: quia attentat actum à iure phibitū. & pœnalem. ¶ Non obstat d. ca. cum tu. de vsuris. suprà

22 *ponderatū in tribus locis: quia totum loquitur de pœnis lateranensis Consilij induētis ad restitutionē vsurarum ciuilitē tā tū: vt patet ibi in prin. Et illud, quod dicitur in d. ver. illi autē, quod si vsurarius est pruper, nō punitur, confirmat hunc intellectionem. quia si illæ pœnæ sunt inductæ ad compellendum vsurarium ad restitutionem. cessante satisfactione propter paupertatem, cessant etiam & illæ pœnæ, & similiter facta restitutione cessant. vt ibi dicitur in fine, quia cessat peccatū. quo ad Deum. & illæ pœnæ solum respiciunt animam, & correctionē peccatoris. Sed quatenus fuit offensa Reipublica p receptionē vsurarū, 23 & patrimonem delicti, requiritur alia satisfactio per pœnā criminalem, vt pluries fuit dictū superius. Vnde q̃a illa nō est naturalis pœna delicti, nec sufficiens,

solum tendit in fauorem priuari. vt vsuras recuperet: dicendum est posse irrogari aliam pœnam sufficentem arbitariam, pro eo quia fuit contrauentum præceptis iuris diuini & canonici. pro satisfactione reipublicæ. l. licitatio. §. quod illicitū. ff. de publica. Et præsertim, q̃a, vt suprà dixi illæ pœnæ Lateranensis consilij puniunt solum delictum in non restituendo. vnde delictum in mutuando sub vsuris, & in recipiendo commissum remaneret impunitum: quod esse non debet: per prædicta Et ex his apparet responsio ad tertium, quartum. & quintū argumentū secundæ partis. ¶ Ad primū argumentum secundæ partis potest responderi per confessionē. quia fateor, quod de iure ciuili cōmuni non irrogetur aliqua pœna. ex quo non sunt prohibita: sed per ius canonicū ita, vt suprà interpretatum, puniri potest vsurarius per episcopū. ¶ Ad secundum argumentum secundæ partis respondet. per reprobationem: & dico q̃ omnes illæ autoritates reprobantur. per alias autoritates contrarias, & per rationes suprà allegatas: & p ea, quæ dicit Pet. Phil. ora. in d. cōsilio xix in inj. volu. cuius dicta melioribus firmatur rationibus. ¶ An autem statibus iudicij in crimine vsurarum, possit deueniri ad torturam. Soci in cōsilio cexix. colum. si. in ij. vo. renet quod sic. Idē tenet Ioan. de ana. in cap. quia in omnib

omnibus. colum. xix. de usur. Ta-
men in regno puto, quod hoc
non procederet: quia tormenta
irrogantur solum in delictis im-
ponentibus poenam ultra rele-
gationem: ut in cap. regni. quod
incipit, tormenta. Sed poena pu-
blicationis bonorum, quæ irro-
gatur usurario, non censetur ul-
tra relegationē. Ita tenet Paris
in tracta. syndi. in ver. tortura. in
cap. an in causa pecuniaria, &c. §
Et ex hoc remaneat expedita
ista subtilis q. Laus Deo. Rober-
tus Maranta, V. I. D.

DISPUTATIO VI.

- Si presentatur primò in-
strumentū civiliter super as-
sistentia, an lice pēdere pos-
sit criminaliter presenta-
ri secundū formā ritus ma-
gnæ Curie, an verò obstat
exceptio litis pendentiæ.*
- 1 *Causa cepta civiliter, an possit lite
pendente inchoari criminaliter vigore
instrumenti, an verò obstat exceptio
litis pendenti.*
*Executio instrumenti & sententiæ
equiparantur.*
*Exceptio litis pendentiæ an obstat cō-
tra executionem instrumenti.*
- 2 *Aktor habens plura remedia execu-
tione, vno intentato, non praiudicat
sibi in alijs.*
- 3 *Clausula, quod electa vna via, alia
non tollatur, quid operatur in instru-
mento.*

*Notarius cōfetur rogatus ut apponat
clausulas consuevas in instrumento.
Clausula qualibet in instrumento po-
sita debet aliquid operari.*

4 *Actione hypothecaria intentata, an
possit lite pendente agi actione per-
sonali*

*Cumulatio actionis hypothecariæ &
personalis an fieri possit. & 30.*

*Similitia lata sup actione hypotheca-
riæ, praiudicat super actione psonali.*

*Agens via civilis an possit pro eadem
re agere criminaliter.*

*Procurator nō admittitur etiam ad
media, quando presentatur instrumē-
tum secundum formam ritus.*

7 *Debitor suspectus potest capi etiam
lite pendente.*

8 *Instrumentum operatur ut debitor
possit carcerari: & debet dicere cau-
sam in vinculis.*

*Instrumentum & cōtractus in quo
differunt.*

*Instrumenti executio an impediatur
per exceptionem quod metus causa
vel doli. & 11.*

9 *Iuramentum in contractu meticuloso
servari debet, nisi petatur absolutio.*

10 *Spontanea voluntas an probetur per
illam dictionem sponte, appositam in
instrumento. & 35.*

*Verba notarii stipulanti cōfetur pro-
ferri de voluntate contrahentium.*

12 *Fideiussionis contractus ducit prode-
cis obligationes.*

13 *Fideiussionis contractus dicitur da-
mnosus pro fideiussore, adeo quod per
hoc censetur dilapidare bona sua eo
ipso quod fideiubet.*

*Maritus fideiubens dicitur vergere
ad inopiam: & prior repetit dotem.*

Cont

- 15 Contractus celebratus inter officialē & subditum est nullus: & presumitur factus per metū & impressionē, si est damnosus subdito.
- 16 Officialis solum preces erga subditos inducunt in metum.
- 17 Metum iustum inducit solus vultus terribilis officialis.
- 18 Presumitur in dubio contra officialē indebita servituta extorquentes.
- 19 Fides hostis servanda non est.
- 20 Causa preoccupata per maiore iudicē non potest ventilari corā minori.
- 21 Praeventio seu preoccupatio iurisdictionis fit per solam citationem.
- 22 Causa si est delegata per principem, censetur quoad illam sublata omnis potestas ordinario: & processus per eum factus super ea est nullus.
- 23 Citatio obtemta non facta mentione de litis pendētia, dicitur surreptitia. Causa denoluta ad curiā principis, non potest index extrahi sine licentia principis: aliās nihil valet quod agitur.
- 24 Litis pendētia coram vno iudice impendit eam agitari coram alio.
- 25 Agens via ordinaria censetur renūtiare extraordinarie executioni.
- 26 Inhibitio facta iudici operatur, vt processus postea per eum factus sit nullus.
- 27 Praeventio exceptio est declinatoria.
- 28 Instrumentum garantizę an equi pareatur sententię.
- 29 Continuat potest pluribus remedijs cōterri.
- 29 Instrumentum quando est nullum omnes clausulae in eo contentę sunt nullę.
- 30 Actio hypothecaria quando cumulat cum actione personalī, debet fieri coram eodem iudice.
- 31 Causa cōtinentia quādo dividit non debet, non valet processus coram diversis iudicibus.
- 32 Cumulatio actionū civilis & criminalis an & quando fieri possit.
- 33 Procurator in criminalibus tunc nō admittitur, quando discutitur causa principalis secus quando opponit declinatoriā vel nullitatem libelli, vel calumniam adversarij.
- 34 Calomnia habetur loco libelli, inapti, & potest ex officio repelli per iudicem.
- 35 Exceptio nullitatis oriens ex instrumento non censetur sublata per statutum tollens omnem exceptionem, idē de exceptione inhabilitati personę.
- 36 Creditori appellatio in statuto intelligitur de efficaci.
- 37 Iuramentū metu extortum in actu à iure prohibita non obligat.
- 38 Clausula, sponte &c. censetur metu extorta in contractu meticulouso.
- 39 Notario non creditur de hijs quę consistunt in animo contrahentium.
- 40 Velle, non dicitur qui per metū vult.

Illustris dominus Vice rex civitatis Neapolitis, & Iocūtenēs generalis huius regni, fuit adiutus per supplicationem cuiusdā actricis, vt deberet sibi ministrare iusticiam cōtra quendā suum debitorem vigore instrumenti presentari super assistentia civili

ter contra bona debitoris: fuit causa commissa in sacro consilio. vni ex regijs consiliariis, vt iusticiam faceret: in sacroque consilio referret. corā quo regio commissario fuit fabricatus processus vsque ad publicationem inclusiue: & per debitore fuit plene probatum in defensionibus, quod promissio & obligatio instrumentalis, quæ erat ducatorū mille. fuit extorta per metū & impressionē superioris. Demū lite pendente in sacro consilio, prefata actrix presentauit illud idem instrumentum in magna turte vicariz criminaliter secundum formam ritus: & fecit capi debitorem. Opponitur de litis pendencia in sacro consilio: & quod causa fuerat occupata per superiorem iudicem: quæritur an dicta exceptio impediatur viā criminalē, ita vt debitor debeat liberari: & procedi in causa coapta in sacro consilio. ¶ Et primò patet negatiua; quod dicta exceptio litis pendencie non obstat, imò quod procedi possit criminaliter, adducitur: quia executio sententie, & executio instrumenti habentes executionē paratā, æquiparantur. Ita dicit Bar. in l. cū vnus. in fine illius princeps. ff. de bo. antho. iud. pos. & Bald. in l. fi. col. ij. C. eo. rit. & Lud. Ro. in cōsil. lxxvj. col. ij. Sed quando fit executio sentencie, nō impeditur per exceptionem litis pendencie, secundum Innoc. in cap. cū in iure. de offic. delegat. &

Lud. Ro. in d. cōsil. lxxvj. in fi. verbis. Ergo minimē debet retardari executio instrumenti: cuius vigore potest deueniri ad capturā personæ autoritate dicti ritus: sicut, per instrumentum garantigiatum, vt not. Bar. in l. Titio centum. §. ij. de condit. & demonstr. & Inno. in c. ex rescript. de iureiur. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. l. cum vnus. & Lud. Ro. in cōsil. cxxxiij. col. j. Quia ergo per ritum magnæ curiæ instrumentum habet executionē paratam, non poterit opponi litis pendencia. ¶ Secūdo, quia quando actor habet plura remedia executiua contra reum, vno intentato non præiudicatur sibi, quoad alia. Vnde si actor habuit possessionem bonorum, potest etiā recurrere ad capturā personæ, donec sibi satisfiat. Ita tenet Bar. in l. consentaneum. col. fi. C. no. & quando iud. & Bald. per illū tex. in l. qui legari. C. vt in pos. lega. per l. j. §. quid ergo. ff. de v. inspi. & Bal. in l. ij. in fi. C. de restit. mili. & habetur in e. quoniam frequenter. §. fi. vt lite non conte. nec pendencia litis super vno, videtur posse super alio præiudicare: vt no. la. in l. nulli. col. iij. in vj. fallentia. C. de iudi. vnde licet dicti actores intentauerunt viam executiuam ciuilitate super assistentia, scilicet procuratores dictæ altaris, non debet talis pendencia litis impedire aliud remedium executiuum contra personam, donec integre satisf

sitis fiat, per prædicta. ¶ Tertiò,
 3 quia in* instrumentis communiter
 apponitur illæ clausulæ:
 videlicet, quod creditor possit
 præsentare instrumentum civiliter
 & criminaliter, & quod electa
 una via, alia nõ tollatur: ergo
 censetur data potestas creditori,
 quod possit redire ad criminalem
 causam, secũdum formam ritus:
 non obstante prima via civiliter
 electa, Cũ quælibet clausula,
 & omne verbum in instrumento
 appositũ, debeat aliquid operari: ut dicit Bal. in rub. C. de
 contrahen. empr. in ix. q. & gl. in
 c. solitæ, & in ver. tanquã de ma.
 & obe. & las in l. ij. §. creditũ. in
 si. ff. si cer. per. & Pec. Phi. cor. in
 cõs. cclix. col. iij. in iij. volum. &
 notarius semper censetur rogatus,
 ut adponat istas clausulas consuetas. l. si. & ibi Bal. C. de si
 deius. & Bal. in l. si quis. sub con
 ditione. in si. ff. de condi. insti. &
 in l. huiusmodi. in prin. ff. de le. j.
 & Alex. in cõs. lxxix. col. pen. iij.
 vol. & las. in l. certi cõditiõ. §. numos.
 colum. v. si. si cer. per. ¶ Quarto,
 4 quia quãdo est intentata
 actio hypothecaria, potest actor
 etiã pendente iudicio intentare
 actionem personalem contra eundem
 debitorem, & hoc est speciale in istis duabus actio
 nibus: quia possunt cumulari tã
 in eodẽ libello, quã in diuersis:
 tam in eodẽ tempore, quã diuerso:
 nõ obstante, quod sententia lata
 super vna, pariat exceptionem rei iudicatę
 super alia.

Ita tenet Bar. in l. edita. col. liij. in
 si. C. de edẽ. & in l. fundũ. ver. oppo.
 extra glo. & c. ff. de excep. per. tex. in
 §. sed neq. in auth. de fideius. & Bar. in
 l. mulier. ff. qui po. in pig. ha. & Pau. de ca. in cõ.
 si. cccxliiij. in i. col. in ij. vo. Sed in
 proposito licet dicti actores seu procuratores
 ad actricis primò egerint actione hypothecaria,
 intentando assistentiam, potest nihilominus
 pendente illo iudicio intentare actionem
 personalem dicta actrix, præsentando
 personaliter instrumentum secundum
 formam ritus contra eundem debitorem.
 Pro hoc videtur casus in l. ij. & l. obmissis. C. de
 fideius. ¶ Quintò, quia* quando ex eodẽ
 factò oritur duplex modus agendi, vnus
 civiliter, & alius criminaliter, non ad
 vindictam principaliter: sed circa persecutionem
 rei familiaris: tũc intentata via civilis
 potest etiã agi via criminali: quia vnus
 per aliam non tollitur. Casus est in l. ex morte.
 C. ad l. Aquil. & in l. prætor. §. j. ff. vi bon. rap. Sed dicta actrix egit
 primo civiliter, unde potest nũc agere
 criminaliter præsentando instrumentum
 secundum formam ritus: quo casu dicitur
 causa criminalis propter periurium haberi
 in deci. lxxij. consi. Neap. Et licet exceptio
 litis pendentię super causa civili, non
 potuit ei præiudicare in criminali. p. hoc
 est text. cũ gl. in l. de fide. C. ad l. Corn. de fal. ¶ Sextò,* quia dicta
 litis pendentiã fuit allegata per

per procuratorē: & quādo prae-
sentatur instrumentū secundū
formā ritus, nō admittitur pro-
curator, etiā ad media: vt dicit
ritus magnae curiae & habetur in
d. deci. lxxij. cōsil. Neap. & sic nō
debet ob stare litis pēdētia: cū
nō fuerit allegata per legitimā
7 personā. ¶ Septimo, quia* etiā
litē pendēte licitū est creditori
impetrare capturā debitoris su-
spēcti: licet ab initio ipsum capi
facere noluerit, secundū Ange.
in l. nemo carcerē. circa mediū.
ver. item quarto, quid si litē pen-
dēte, & c. C. de exac. trib. lib. x. &
Ale. in cōsil. cvj. col. si. in princi.
in iij. vol. quia ergo per dictam
nouā presentationē instrumenti,
secundū formā ritus intēditur
ad capturā debitorū, sequitur qd
litē pēdēte fieri potuit. ¶ Octa-
3 uo, quia* ritus magnae curiae fun-
dat se super instrumentō: videli-
cet, quod quando de debito ap-
paret publicū instrumentū, statim
debitor carceratur: & debet di-
cere causam inuinculis. vnde nō
habet ob stare exceptio, qd in-
teruenerit metus seu impressio:
quia ista exceptio respicit cōtra-
ctū debiti. non autē instrumen-
tum: quod cōsistit in solennita-
tibus, scilicet in interuēctione iu-
dicis, notarij, & testij, & in sub-
scriptiōe, sigillo, anno, die, mē-
se, inuocatiōe nominis domini,
& in aliis solennitatibus cōtra-
ctus verō cōsistit in substantia
negotij. vnde si ex cōtractu me-
riculoso fiat instrumentū, debet

habere executionē paratā: quia
nō eliditur per istā exceptionē,
quae nō respicit instrumentū: sed
cōtractū. Ita notāter tenet Barr.
in l. j. §. & parui. ff. quod vi aut
clam. quē refert & sequitur Per.
Phi. Cor. in cōsil. cxxlj. col. iij. in
litera h. in iij. vol. & tenet Bal. in
l. j. col. fin. C. plus vale. quod agi.
vbi distinguit. vnde sequitur qd
dicta exceptio metus nō habet
impedire executionē instru-
ti. ¶ Nondū, quia in dicto* instru-
mēto interuenit iuramētū: quo
casu etiā si extaret metus, nō po-
test debitor cōtrauenire, nisi pri-
mō faciat se absolutū à iuramēto
c. si verō. de iureiur. c. ad aures. &
ibi not. extrā qd metus causa. vñ
de dictis debitor citatus super
tenore instrumenti, opponendo
exceptionē metus, nō debet au-
diri tanquā periurus. cū nō sit
10 absolutus. ¶ Decimo, quia* in di-
cto instrumentō dicitur qd dicti si
fideiussores sponte & voluntariē
fideiusserūt: per quē verba exclu-
ditur probatiō metus: quia vbi
est consensus & spontanea vo-
lūtas, cessat prae sumptio metus:
cū sint duo contraria, quae nō
possunt esse in eodē subiecto. l.
j. C. de fur. & omnia verba, quae
profert notarius, cēsetur profer-
re de voluntate cōtrahētij: quia
debet cōtradecere ille, cui verba
displicēt. Ita dicit Bal. in l. mater.
ver. quid ergo si tabellio, & c. C.
de rei ven. & Bal. in l. j. col. fin. C.
de priui. dor. Cū igitur hic aga-
tur cōtra vnū ex fideiussoribus

in solidū, qui se spē obligauit,
sequitur q̄ cessat exceptio me-
tus, per prædicta. ¶ Undecimō,
11 quia* quādo instrumentū habet
executionē paratā, vigore statu-
ti, nō admittitur cōtra tale in-
strumentū exceptio doli nec me-
tus ad impediendā executionem.
Ita tenet Ang. in cons. cccxxiiij.
incipiente. nō statuto. & cōtra-
ctu. & c. col. pe. ver. sed licet. Sed
certū est q̄ vigore dicti ritus in
instrumentū habet paratā executio-
nem ergo exceptio metus, eam
12 non impedit. ¶ Pro parte* verō
cōtrariā adducitur. Et præsuppo-
no primō, q̄ ex cōtractu fideiuf-
sionis dux oriūtur actiones seu
obligationes. Vnā videlicet, quē
cōtrahitur inter fideiussorem &
creditorē, quæ est ex stipulatio-
ne. l. blāditus. C. de fideiuss. Alia
est, quē cōtrahitur inter fideiuss-
13 forē & reū principalem: quæ est
obligatio & actio mandati. l. ro-
gitus. & l. qui fide. & l. si remune-
randi. §. si passus. ff. manda. & l.
mandati. & ibi gl. C. de si fideiuss.
& insti. de fideiuss. §. si quid autē.
¶ Secundō, præsuppono* quod
cōtractus fideiussionis, est contrā-
ctus onerosus & damnificati-
uus, adeo q̄ in eo nullū lucrum
speratur. in tantum q̄ illi qui si
deinbet, censetur dilapidare bo-
na sua, & hec est causa sufficiens
vt vxor possit in cōstātia matri-
monij repetere dōrē à marito
suo: secūdu Ang. in l. in personā.
§. j. & ibi etiā las. ff. de pac. & Ale.
in l. si cōstāte. col. vj. ff. sol. ma.

pro hōc est tex. in l. iij. §. si filius
ff. de lib. & pāth. ¶ Tertio præ-
suppono, q̄* domini rēporales,
vt sunt duces, comites, & mar-
chiones, & eorū vicarij, cōsentur
principes in suis terris: & habēt
illā potestātē in suis terris cōtra
subditos, quā habet Imperator
in toto regno, maxime, quādo
habent regalia, prout omnibus
baronibus huius regni, vt plu-
rīmū, concessa sunt. Ita tenet Lud.
Ro. in cōsiliis. & Pet. Phi. Cor. in
cōs. ec. col. j. & ij. in primo vol. &
Ang. in cōs. cccxvij. col. ij. in fi. &
ij. & Pau. de Cast. in cōs. xxxiiij.
col. iij. in ij. vol. ¶ His præsuppo-
sitis dico pro parte cōtraria, q̄
dictū instrumentū in casu, de quo
queritur, nō meretur executio-
nē, & præsertim, quia probatum
est de metu & impressiōe supe-
rioris. ¶ Et primō, pro* ista par-
te adducitur, q̄ officiales p̄hibē-
tur in illa prouincia, quā regūt,
cōtrahere cum eorū subditis: &
cōtractus eorū, maxime q̄ andē,
tendūt in lesiōnē subditorum,
sunt inualidi. l. j. C. de cōtra. iud.
& habetur in l. si. C. de r. si ven.
& in l. principalibus. ff. si certū
pet. & hoc sine dubio procedit,
scilicet q̄ tales contractus sunt
nulli, quādo sūt metu, & per im-
pressiōnē superiorū: ita vt non
sit necesse intentare actionem,
quod metus causa, ad rescinden-
dum: secūdu Bal. ii. de pace Con-
stan. in vers. pactiones, & in ver.
pro infectis. & las. in §. quadru-
pli. col. ix. insti. de actio. & Paris
in

In trac. syndi. in xv. char. col. j. Hinc dicit Bal. in l. decernimus. C. de sacros. eccles. q. contractus celebratus cū tyrāno per ipsius impressionē non valet, præsuntur autē factus per impressio nē, quādo subditus cum eo contrahens læditur enormiter. & illud dictū sequitur Alexā. in l. si per impressionem. C. quod met. causa. sed dictus contractus fideiuss. fuit celebratus inter superiores & eorum subditos. & per eorū iussu: quia ipsi superiores fuerūt rei principales. & iusserunt dictis fideiussoribus subditis. q. p. eis fideiuberēt: & ita fideiussulerunt: certē ex tali iussu ficto per superiores vñ cū contractū oneroso ac damnofo, prout est contractus fideiussio nis, vt suprà dixi, satis probatur impressio & metus. Nec obstat. l. ad inuidiā. C. quod met. causa. vbi dicitur. q. sola dignitas officialis non sufficit ad inducendā præsumptionē metus: quia illud procedit in officiali nō habēte iurisdictionē. Ita intelligit Bar. in l. aufertur. §. quod à præs. de iure fisci. & Alexā. in d. l. si per impressionem. Item ibi nō interuenit metus seu impressio. secūdu Bar. in d. l. si per impres.

16 tionē. ¶ Secundo, quia * non solum iussus, imo sola preces superiorū officialium, inducūt iustum metum quando officialis est talis, qui solet trahere in suos subditos: secundum Abb. in c. in sinuante. in fi. & ibi gl. Qui cle.

vel vouen. & Abb. in cap. ii. co. j. quod met. causa. & Alex. in cōf. xvi. col. pe. in iij. vol. & ita intelligitur quod not. in l. j. ff. quod iussu. & gl. in cle. j. in ver. exhortamur. de testib. & And. de Yser. in c. si quis miles. de seu. sine cul. nō amit. Vnde à fortiori iussus debet inducere metum: & sic dictus cōtractus non valuit: vt habetur in decisi. lxx. consi. Neap.

17 ¶ Tercio, quia * solus vultus terribilis potestatis, inducit iustum metū. Ita dicit Io. And. in nouel. in c. quia propter. de elect. in pe. col. & Bal. in c. j. §. iniuria. co. pe. de pace iur. fir. & las in l. de pupillo. §. si quis pratori. co. viij. ff. de ope nō nun. lre indebita seruitia extorta p. principes à subditis, præsuntur extorta per metum: secundum Ioan. And. in c. j. de præs. lib. j. in nouel. & Bal. in tit. de pace Cōstan. in ver. pactiōes. & in dubio in hoc præsuntur cōtra potestates. secundum eū. l. volumus. C. de testa. & l. qui per potētiā. C. de omni agro deser. lib. j. Vnde idem est dicendum in dicta fideiussione, cū sit indebitē extorta per superiores officiales & barones ī damnum subditorum. ¶ Quarto, quia * instrumentum dictæ fideiussionis non fuit extractum de voluntate fideiussorum: nam in extrahendo instrumento debet creditor & debitor consentire: & nō sufficit solus creditor. Ita tenet Alex. in cōf. ex. incip. eximie doctor. & c. in ij. vol.

& Abb. in ca. j. col. antepenul. & pe. de fide instrument. & Bal. in rubr. C. de fide instrumen. co. iij. Vnde non debet habere executionem. ¶ Quinto, quia* proponitur, quod fideiussores tempore contractus obligationis erant hostes publici, cum dicta actrice, vnde cum sint personæ priuatae, non tenentur seruare fidem hosti: secundum Bartol. laf. & doct. in d. l. conuentionum. ff. de pac. & Bartol. in l. j. §. non fuit. ff. de dolo. ¶ Sexto, quia* causa fuit prius occupata per illustrissimū Vice regē generalem: per quem fuit delegata in sacro consilio, vt supra. Vnde pendente lite in sacro consilio, & sic corā maiori iudice, nō potuit dicta actrix adire magis Curiam vicarij, & sic iudicem minorem pro eadem causa. Ita tenet Bald. in l. ij. §. j. ff. si quis cau. & Bald. in l. senatus. in fi. C. qui accus. nō pos. & in authent. ed nouo iure. col. viij. de seru. fugi. & habetur per Fely. in capitul. ex tenore. col. vj. de referi. & hac prauentio iurisdictionis super solam citationem. capitulo, proposuisti. & ibi Abb. de foro compet. & cle. si. vt lite pendēte. multo fortius hic, vbi in sacro consilio fuit processum, & que ad publicationē inclusiuit. Facit text. in l. vbi copul. & l. si quis postea. & ibi Bal. ff. de iudic. ¶ Septimo, quia* ex quo dictus princeps aduocauit ad se causam, & illā delegauit, censetur super illa sustulisse o-

mne iurisdictionē cuiusque ordinario inferiori. Casus est in capitu. vt nostrum. & ibi Abb. & Philip. de appel. intantum, quod processus factus per inferiorem, est nullus tanquam factus à priuato: vt ibi habetur: probatur in l. iudicium soluitur. ff. de iudi. & eo ipso, quod Princeps delegat causam alteri, censetur ad se illam aduocare. secundum Bal. in cap. ad hoc. col. iij. de pace iur. fir. Pro hoc est tex. in cap. pastoralis. §. præterea. & ibi per Fely. de offic. deleg. & Fely. in c. quoniam Abb. in fi. eo. tit. & laf. in l. more maiorum. col. fi. ff. de iur. omni. iudic. & Imo. in l. si expresse. ff. de app. & Ludo. Rom. in cōsi. cccxxx. co. j. & cōsi. cccxxv. & Bal. in l. si vt propositis. la prima. col. iij. vers. quapro, Papa & C. quomodo & quando iud. vbi plus dicit Bal. quod etiam mortuo delegato Princ. in tātum cēsetur causa aduocata, quod non reuertitur ad ordinarium, sed ad ipsum principem occupantem. ¶ Octauo, quia* emanauit citatio à magna curia, quæ fuit obtentā nulla facta mēione de litis pendentia in sacro consilio, & sic fuit surreptitia & inualida, secundum Fely. in c. super literis. col. ix. & in cap. ceterū. co. ij. de referi. & Lud. Rom. in cōsi. cccxxx. & idem Fely. in c. ad audientia. l. ij. col. xvij. in vj. fallē. de referi. vbi decidit casum nostrum, concludens, quod quando causa est deuoluta ad curiam Princ

Principis, non potest inde extra
 hi, sine certa sententia Principis.
 alias commisso causae alibi dici-
 tur surreptitia, & non valet: secū
 23 dū eum. ¶ Nonō quia* exceptio
 litis pēdētix corā vno iudice im-
 pedit litē agitari corā alio iudi-
 ce: vt plenē declarat Soci. in cōf.
 xxxiij. in primo vol. & habetur
 p Alex. in l. nulli. C. de iudic. &
 Bal. in c. j. in fi. de controu. feud.
 apud pares. maximē, quādo sen-
 tētia lata ab vno, parit exceptio-
 nem rei iudicatæ coram alio: se
 cū dū eum, prout est hic. & ita
 habetur in decis. cccliij. consi.
 Neap. per Matt. de affli. ¶ Deci-
 24 mō, quia* quando actor habet
 duas vias agendi, vnam scilicet
 ordinariam, & aliam extraordi-
 nariam, & executiuam, intentā-
 do ordinariam, censetur renun-
 tiare extraordinariæ. Ita tenet
 gloss. in l. proinde. §. notandum.
 in gl. fi. in fi. ff. ad l. Aquil. & col-
 legitur ex distis Ludo. Roma. in
 consi. cxxxij. ¶ Vndecimō, quia
 25 sacrum cōsiliū inhibuit magnæ
 curiæ, quōd se in causa nō intro-
 mittat, ex quo pendet in sacro
 consi. quōd potuit, secundū Bal.
 in l. j. in fi. C. quomodo & quādo
 iudex. quo casu si inferior inhi-
 bitus procedit ad aliquem actū,
 est processus nullus: secundum
 Franc. de Areti. in consi. lxxv. in
 26 prin. ¶ Duodecimō, * quia exce-
 ptio prauentionis, est declina-
 toria: quia per eam declinatur
 iurisdicctio tanquā incompetēs:
 secundū Bald. in authen. sed no-

uo iure. col. iij. C. de ser. fugi. vn
 de stante prauentione Principis,
 & exceptione declinatoria ap-
 posita, dicta magna curia fuit
 effecta incompetens: & per con-
 sequens omnia per eam agita-
 ta, sunt nulla: vt toto ti. C. si à nō
 compet. iudice. & per ea, quæ
 habentur in l. ij. ff. si quis in ius
 vo. nō. ie. ¶ Pro solutione in ca-
 su, de quo queritur, adhuc
 huic secundæ parti, per rationes
 modō adductas pro ista parte.
 27 ¶ Superest solum * respondere
 ad argumenta in cōtrarium ad-
 ducta pro prima parte. Vnde nō
 obstat primum argumētū: quia
 licet dicatur, quōd instrumēta
 guarentigiarum habent vim sentē-
 tiarum: non tamen per omnia æqui-
 parantur sententiæ, & eius exe-
 cutioni, quod patet: quia contra
 executionem sententiæ, non po-
 test opponi exceptio perempto-
 ria: sed contra executionem in-
 strumentum sic: secundum Bald. in
 l. peremptorias. col. iij. C. sent.
 resc. nō poss. & est ratio, quia in
 instrumento nulla præcessit lis:
 vnde non potuit exceptio oppo-
 ni: istud magis in terminis tenet
 Alex. in l. iij. §. condemnatū. co.
 iij. ff. de re iudic. vbi propriē lo-
 quitur de exceptione litis pen-
 dentis, quæ potest opponi cōtra
 executionem instrumētum. allegat
 Fede. de Senis in cōf. cxxxvj. in-
 cip. in quæst. domini Ian. Pauli,
 28 & c. Præterea, posito * quōd æqui-
 pararetur, nos videmus qd quan-
 do causa est legitimē deuoluta

ad superiorem p remediū appel-
lationis. obitat litis pēdētia ad
impediendam executionem. vt
in toto titu. de app. ergo eodem
modo quando quis deuoluit le-
gitimē causam ad superiorem. de-
bet obitare litis pēdētia contra
executionē instrumenti. ¶ Nō
obitat* secundum argumētum:
quia loquitur contra contuma-
ciam: nam cōtra eū potest index
pluribus remediis vt ad ipsum
conuincendum: sed nos sumus
in eo. qui se legitimē defendit.
Præterea, licet secundum reme-
dium in casu nostro sit executi-
uum secundum formam ritus: ra-
men primum fuit ordinariū su-
per assistentia: quia ipsa actrix
dicit in libello suo: volens urba-
nius agere, venit per viam iu-
ris. & c. Item illud cōtrariū pro-
cedit in eodem iudice, nō in di-
uersis: vt fuit hic, & maxime, q̃a
causa erat præuenta per princi-
pem. Ita f. ntit. l. as. in d. l. nulli.
in vj. fallent. C. de iudiciis. ¶ Ad
tertium* argumentum respon-
deo, quod indicto in instrumento
non sunt dictæ clausulæ: ex quo
fuit extractum à protocollo no-
tarij mortui, prout iacet. Præter-
ea, quia instrumentū est nullum,
vt suprà fuit probatū, per ratio-
nes adductas pro hac secunda
parte ratione metus: similiter &
omnes clausulæ in eo cōtentæ,
sunt nullæ: vt no. Ludo. Rom. in
confi. xlij. col. j. præterea, dato q̃
vna per aliā nō tollatur aut su-
spēdatur: tamē debet adiri idem

iudex, scilicet Princeps. qui fuit
primò aditus: quia alia curia in-
ferior censetur priuata iurisdi-
ctione p præuentionē Principis
vt suprà dixi. ¶ Ad quintū* ad-
gumentū respondeo, q̃ illa cum-
ulatio debet fieri corā eodem
iudice: nam cū actio personalis
& hypothecaria tendant ad
eundem finē, non debet diuidi
continētia causæ coram diuersis
iudicibus: vt d. l. nulli. vbi dene-
gat lex audiētiā per quæ verba
etiā si non excipiat, nō valet
processus, qui fieret per se-
cundū iudicē: secundū Alex. in l.
j. §. j. ff. ad Trebe. & in l. nam &
postea. ff. de iureiur. & hāc dicit
esse communē opi. quam tenet
etiā Ioan. And. in addi. Spe. in ti.
de prolatione sen. §. iuxta. super
ver. item est nulla. & c. & habet-
ur per Matth. in decii. cccliij.
confi. Neapol. idem tenet Bald.
in l. scire oportet. §. cōsequens.
ff. de excu. tut. Vnde omnia attē-
rata per magnā curiam, sunt nul-
la: quia lex denegabat audien-
tiā d. actrici. ¶ Ad quintū* argu-
mētū respōdeo, q̃ civilis causa
non præiudicat criminali, quan-
do est finita secus pendente ci-
uili. quia nō potest per eundem
intētari criminalis. Casus est in
l. interdum. ff. de pub. iud. & ibi.
Bart. & idē Bar. in l. j. in fi. ver. iij.
no. & c. C. quando ci. actio præ-
iu. cri. Præterea obstat, quia co-
ram diuersis iudicibus, vt suprà.
¶ Ad sextū argumentū* dico, q̃
in criminalibus nō admittitur
proc

procurator, quādo compareret ad
discutiendū ipsam causam prin.
Secus est, quando compareret ad
opponendum declinatoriam fo-
ri: vel ad opponendum ineptitu-
dinem libelli, & annullandum 33
iudicium: quia tunc admittitur,
etiam in causa capitali: ex quo
per hoc non examinatur crimē.
ita tenet Bart. in l. pe. §. ad cri-
mē. col. pe. ff. de pub. iud. & Bal.
in d. l. j. colum. ij. C. quo. & quan-
do iudi. sed in proposito dicta
exceptio praeuentionis & litis
pendentiae est declinatoria, se-
cundum Bal. in authen. sed nouo
iure. col. ij. C. de ser. fugi. ergo
potuit: opponi per procurato-
rem. Itē procurator in crimina-
libus admittitur ad ostendendū
quod aduersarius calumniatur:
& opponendum quod nomen
rei non recipiatur inter reos: se-
cundum Cy. in l. reos. C. de accu.
& Bald. in l. ij. C. ut nemo priua.
plus etiam dicit Bal. in d. l. j. col.
ij. C. quo. & quando iud. quod
iudex potest ex officio supple-
re, quando videt accusatorem
calumniari: nā calumnia habetur
loco libelli inepti. sed nulla
est calumnia maior, quā tē-
rē vexare dictos fideiussores co-
ram diuersis iudicibus: cum sit
fabricatus processus: & liqueat
de causa in sacro consilio, ergo non
tantum procurator potuit inter-
uenire, sed etiā iudex debuit re-
pellere actores calumniātes ex
officio. ¶ Ad septimū argumen-
tum respondeo, qd procedit co-

rā eodē iudice, & supervenien-
te noua causa suspicionis. Ita lo-
quitur Ang. in d. l. nemo carcerē
Ad quod facit l. in omnib. ff. de
iudi. quā omnia cessant in casu
nostro. ¶ Ad octauum arg. * re-
spondeo. qd ritus mag. curia lo-
quitur de creditore, scilicet ad in-
stantiā creditoris fiat executio. qd
debet intelligi de creditore effi-
caci; cui nulla obstat exceptio.
Ita tenet Lud. Ro. in cōf. cciiij. f.
fi. sed dicta creditrix nō erat effi-
cax stāte exceptiōe metus. vnde
ad eius instantiā nō potest fieri
executio. prater ea, quando excep-
tio nullitatis cōtractus appa-
ret ex inspectione ipsius instru-
mēti, pōt opponi ad impediē-
dam executionem, etiam si statu-
tum tolleret omnē exceptionē:
quia intelligitur de instrumēto
valido: secundū Lud. Ro. in cōf.
xlij. & cōf. ccxxiiij. co. ij. & pen.
Phi. Cor. in cōf. xciiij. in iij. vo. &
Bal. in l. in mentis. in iij. not. C.
de contrahen. emp. & Bald. in l.
sancimus. C. de dona. & Alex. in
cōf. cxix. col. ij. ver. ad idē. in pri-
mo vol. & in cōf. lxxvij. col. pe.
in fi. in iij. vol. vbi plus dicit, qd
iudex potest tunc etiam ex offi-
cio repellere argētē. & Bal. in
l. si non sortem. §. j. ff. de condit.
inde. & Imo. in l. si. ff. a qui appe.
nō li. & laso. in l. iurisgētem.
§. quod fere. col. fin. ff. de pac. Itē
potest tunc opponi exceptio re-
sultans ex inhabilitate cōtrahē-
tis, prout in casu nostro: secundū
le. An. in add. Spe. in ti. de sen. §.

vt autē. & Ia. in l. ij. §. preter ait.
 vers. septimò, & c. ff. qui sat. cog.
 Ex isto enim instrumento appa-
 rebat, q̄ rei principales, pro qui-
 bus recipiebatur fideiussio, erāt
 vice principes & superiores fidei-
 ussorum, quo ad iurisdictionē:
 vnde contractus apparet nullus
 & per præsumptam impressio-
 nē factus, vltra quod per testes
 fuit plenè probatum in sacro cō-
 34 silio. ¶ Ad nonum * argumentū
 respondeo, quòd iuramentum
 non obligat in casu, quo metus
 reddit actū nullū, prout in casu
 nostro. ita tenet Fely. in capit. si
 verò. col. fi. de iureiur. & gloss. &
 Ab. in c. ij. de eo, qui dux. in ma-
 tri. & c. præterea, quando actus
 est alias à iure prohibitus, ibi iu-
 ramentum per metum extortū,
 est ipso iure nullum, & non obli-
 gat. ita tenet Abb. in c. cum con-
 tingat. in vltimo not. de iureiur.
 Item communis opi. civilistarū
 in auth. sacramenta. C. si aduer-
 ven. est quòd iuramentum metu
 extortum, non obliget, & hanc
 opi. sequitur deci. cclxij. consil.
 Neapo. in deciōnibus Matth.
 35 ¶ Ad decimum * argumentum
 respondeo, quòd licet in instru-
 mēto dicatur, sponte, & c. nō ta-
 mē per hoc creditur instrumēto
 quòd actus fuerit sponte factus,
 nisi ex quadā iuris præsumptio-
 ne. Ita notabiliter tenet Bal. in
 add. Spe. in ti. de app. in §. restat.
 in addi. quæ incipit, Confessus
 in tormētis, & c. & dicit pulchrè
 Soci. in consil. cclxij. col. vj. in

princip. in ij. volu. quòd dicta
 clausula, sponte, & c. præsumitur
 metu extorta, sicut omnes aliæ
 clausulæ appositæ in instrumen-
 to meticoloso, & potest addi ra-
 tio: quia spontanea voluntas cō-
 sistit in animo contrahentium,
 de quo notarius non potest re-
 stitificari. Nō enim tenetur scire
 animum contrahentium, secun-
 dum Bal. in rub. C. de fide instr.
 col. v. & contra ipsam præsum-
 ptionem resultantem ex instru-
 mēto apparent probationes de
 metu in sacro consilio: quo ca-
 su probato metu. est impossibi-
 le probare spontaneā volunta-
 tē. ita dicit Bal. in l. quis in hoc
 genus. C. de epi. & cle. & in l. fin.
 in fi. C. de hære. insti. ¶ Hinc dici-
 mus, quòd plures dicitur duobus
 testibus deponentibus de metu,
 quā mille deponentibus de spon-
 tanea voluntate, secundum Iona.
 in cap. super hoc. de renun. &
 Iaso. in §. quadrupli. col. ix. in-
 str. de actio. & Bal. in l. obserua-
 re. §. proficisci. in xij. q. in prima
 lec. ff. de offi. proton. Non enim
 dicitur aliquid velle is, qui per
 metum vult: secundum Bal. in ti.
 de pace Constanz. in vers. item
 volentibus, & c. ¶ Ad vndecimū
 argumētum respondeo, prout
 dixi respondendo ad octauum:
 quia ista discussio esset faciēda
 in sacro cōsilio, sed quia ibi agi-
 tur ordinarie: ideo cessat hic &
 ibi, & sic per prædicta remanet
 confirmata hæc secunda pars in
 fauorem fideiussorum contra
 actric.

astricem. Laus Deo. Et ita fuit per sacrum consilium Neapolitanū iudicatum, referente excel-
lentissimo I. V. doctore, cellarq; doctrinae, ac sanctimoniae, patre domino Martiale, regio consilia-
rio. & in ipsa causa regio delegato, ac dñi meo colendissimo, & c. Rob. Marā. Venusi. V. l. D.

DISPUTATIO VII.

An maritus, qui in capitulis matrimonialibus promisit curare & facere cū effectu quod vxor sua renūciat bonis paternis, et maternis, cū iuramento & poena, teneantur de periurio, vel ad poenā, vel ad interesse, si fecit oēm suū conatū et vxor noluit renūciare.

SUMMARIUM.

- 1 Maritus promittens curare cum effectu quod vxor sua renūciat bonis paternis, &c. an si fecit posse suum, excusetur, si vxor nō vult renūciare. Iuramentum facit quem precisē teneri ad factum. & 18.
- 2 Iuramentum debet impleri in forma specifica. & 19.
- 3 Promittens presentare aliquē sub poena, tenetur ad poenā, si nō presentat.
- 4 Promittens pro alio de iudicio sisti, tenetur ad interesse.
- 5 Fideiussorem dare promittens tenetur ad interesse si non dat. & 14.
- 6 Promittens se curaturum & facturū

dicatur promittere factū proprium. Promissio facti alieni cum iuramento valet.

Promittens factum alienum cum clausula, quod non possit excusari se cisse suum posse, &c. tenetur ad interesse: quia videtur renūciasse difficultati. & 23. & 27.

Iuramentum operatur ut quis censatur magis deliberatē accedere ad actum, & cogitare omnes casus qui in genere poterant cogitari.

Imputatur ei, qui nō prospexit quid evenire potest.

Promittens factum alienum, cum iuramento excusatur à periurio propter difficultatem.

Difficultas excusat à poena, à mora, à periurio, & ab interesse in obligationibus facti. & 11. 12. 13. 17. 18. 18. & 20.

Iurātus solum animū inspicit Deus.

Promittens factū alienū sub poena, an excusetur à poena vel ab interesse, si fecit, quicquid potuit. et 12. 13. 17. et 18.

Interesse dicitur poena legalis: & an differat in aliquo à poena.

Moram nō incurrit quis propter difficultatem.

Obligatus ad factum tenetur ad interesse post moram, non ante.

Promittens factum alienum tenetur solum adhibere illā operā quā potest.

Promittens se curaturum & facturum, tenetur solum facere suam diligentiam sine fraude & bona fide ut promissum impleatur. & 20.

Difficultas nō excusat à poena in obligationibus iudicialibus.

Promittens factum alienū, ad quod ipse promittens erat principaliter

oblig

obligatus, nō excusatur propter diffi-
cultatem.

24 Promittens factum alienum cum
quacumq; clausula, excusatur mor-
tuo illo cuius factum promittit.

25 Promittens se curaturū & factu-
rum, &c. non obligatur ad interesse.

26 Pena conventionalis hodie nō exi-
gitur, nisi quatenus cū interesse con-
currat: & an exigatur in foro con-
scientie.

Pena applicanda fisco exigitur ul-
tra interesse partis.

28 Pena quando promittitur, succedit
loco interesse: & quid si est plus in
pena quam in interesse, vel contra.

Marius quidam contraxit
matrimonium. in capitu-
lis matrimonialibus promisit
fratri vxoris suæ dotanti, se cu-
rare & facere cum effectu, ita qd
nō excusetur fecisse suum pos-
se, & alienum factum promi-
sisse. quod vxor sua tempore de-
spōsationis ante fores ecclesiæ
renūciare habeat dicto eius fra-
tri omnibus bonis paternis &
maternis in forma solita & cau-
ta. Modò adueniente tempore
dictus maritus fecit omnē suum
conatum cogēdo vxorem, vt re-
nūciat, deueniendo vsq; ad mi-
nas & verbera: vxor verò nullo
modo vult renūciare nec pare-
re marito: queritur vtrum mari-
tus ex sua pmissione teneatur,
& ad qd teneatur. Et quoniam

1 *ista quæst. habet tria capita: Vnū
scilicet an teneatur de periurio:
ex quo in dicta promissione fuit
appositum iuramentum, prout

communiter apponi solet: Se-
cundum est, an teneatur ad pen-
nā, quia in instrumēto capitulo
rum fuit apposta pena vnciar-
um centum. prout cōmuniter in
huiusmodi instrumētis apponi
solet. Tertium, an teneatur ad
interesse propter eius morā in
non adimplendo factum pro-
missum. ¶ Pro prima parte affir-
mativa, scilicet quod dictus ma-
ritus teneatur primo de periur-
io, adducitur, quia iuramētum
est tantæ efficaciz, quod facit
quē teneri præcisē ad factum,
nec liberatur præstādo interes-
se: & ita limitatur regula tradi-
ta in l. stipulationes nō diuidū-
tur. ver. Celsus. ff. de verb. oblig.
& l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re
iud. gloss. est cōmuniter appro-
bata in l. si pecuniam. in ver. ne
cessie. ff. de condi. ob causam. &
ibi Alex. & cōmuniter doc. idem
tenet Bal. in l. j. C. de sen. quæ p-
eo, quod interit. & Ant. de But.
in c. veniens. de iurei. Angel. &
Pau. de Ca. in l. si conuenerit. ff.
de iur. om. iud. & Alex. in consi.
xij. col. iij. ij. volu. & Anto. corse.
in repe. rub. extra de iureiur. in
primo privilegio iuramenti. er-
go si nō adimplet illud, ad quod
poterat præcisē compelli, venit
contra iuramentum, & est periur-
us. ¶ Secūdo, adducitur rex. in
c. ad nostrā. el. primo. de iureiur.
vbi qui pmitit factū cū iuramē-
to, tenet illud adimplere in for-
ma specifica: alias est periurus.
& pbat in c. querelā. eo. tit. &
quod

quod no. Abb. per illū text. in c. cum tempore. in ij. not. de arbi. vbi tenetur q3 p̄cisē ob obseruatā laudi propter iuramentū.

3 ¶ Tertiū, q̄ teneatur etiā ad p̄nā adducitur tex. in l. lancia mus. C. de fideius. ponderando verbum. nō poterit. positū circa prin. illius l. vbi si quis promisit p̄sentare aliquē sub p̄na, & non potest illum p̄sentare. tenetur soluere p̄nam saltē elapso illo tempore semelsum: & sic difficultas non excusat à p̄na.

4 ¶ Quartū, q̄ teneatur ad interesse, adducitur tex. in l. ij. §. si. ff. qui sat. cog. vbi promittens de iudicio sisti pro alio, si nō adimplet, tenetur ad interesse. Idem probatur in l. fin. ff. si quis in ius voc. non ie. ¶ Quintū, adducitur

5 *tex. in l. qui autem. §. sed si quis. ff. de consti. pecu. vbi si promissum dare Titium in fideiussorem meum: & Titius non vult fideiubere, teneor ad interesse: nō ob stāte, q̄ promissi factum alienū: vel teneor p̄stare alium fideiussorē æquē idoneū: & ille tex. multum stringit pro ista parte.

6 ¶ Sextū, quia ista *pmissio nō dicitur facti alieni, sed facti proprii: ex eo quia maritus promissit se curaturum: & facturum cū effectu, & c. quo casu valet stipulatio, & tenetur contraveniens ad p̄nam, vel ad interesse. Casus est in l. quotiens quis. ff. de verbo. obliga. & tenet Alexand. in l. stipulatio ista. in princip. in prima col. & ibi cōmuniter mo

der. in limitationibus. eodē tit. p̄ferim, quādo interuenit iuramentum: nam valet tunc promissio facti alieni: vt ibidē per Alex. & las. in ver. quintū fallit.

7 ¶ Septimū, quia *hic non solum promissit se curaturum: & facturum: imō etiam adiecit illa verba. scilicet, quod non possit excusari fecisse suum posse, & c. quo casu censetur renuntiasse omni difficultati: vnde non potest nunc dicere, quod fecit totum suum posse vsque ad minas & verbera: quia huic difficultati renūciauit & promissit curare & facere cum effectu. Vnde negari non potest quin saltem teneatur ad interesse propter effectum non sequutum: & imputandū est ei, qui se posuit in necessitate. l. si fideiussor. §. sine necessaria. ff. q̄ sat. cog. & l. cū postulassem. in si. ff. de iur. iur. & l. quod si minor. §. restituitio. ff. de minorib.

8 ¶ Octauū, quia *in cōventionibus potest quis assumere periculum omniū casuum fortuitarum: & obligatur cum effectu: ita tenet Alex. in l. sed & si quis. §. quæsitum. col. pe. & ibi cōmuniter doc. ff. si quis cau. pro hoc est text. in l. si quis fundum. in prin. ff. loca. & in l. que fortuitis. in si. C. de pig. ac. sed dictus maritus dicendo, q̄ non possit excusari fecisse suum posse, & c. censetur expressē assumpsisse periculū huius difficultatis: quæ difficultas potuit de facili per eum cogitari Vnde iste casus non potest

test dici Improvisus & incogitatus: tãtò magis propter iuramentum, propter quòd cõsetur quis magis deliberatè accedere ad actum faciendũ: & cõsetur quis cogitasse omnes casus, qui saltẽ in genere poterant considerari in illo negotio: vt tenet plene Alex.ã in consi. cxxxiiij. col. iij. in v. volum. & etiam in iij. col. ver. & eò fortius, & c. & Alex. i. l. j. §. si quis ita. col. iij. ff. de verb. oblig. & per doc. communiter in l. sciendum. eod. ti. & in d. §. questum. & in l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. & Alex. in cõs. xxvij. co. iij. in primo vol. ¶ Nonò, adducitur * tex. in l. si quis domum §. j. ff. loca. vbi imputatur ei, qui non prospexit id, quod euenire potest. Similiter hic potest imputari marito, q̄ debuit prospicere, quòd vxor sua noluisset renuntiare: maxime, quia hoc de facili erat prospiciendum: quia nemo præsuntur velle iactare suũ. l. cum de indebito. ff. de probat. non ergo potest dictus maritus allegare aliquam deceptionem, qui posuit se in necessitate, quam de facili cogitare potuit: tãtò magis cum iuramento, vt suprã. Quod corroboratur ex his, quæ no. Bart. in l. Titius. in prin. ff. de lib. & posth. ¶ Pro par
 10 te verò * contraria negatiua adducitur primò, quòd non teneatur de periurio: glo. in terminis in c. ex rescripto. in glo. si de iureiuran. vbi expresse dicit, quòd promittens factum alienum cū

iuramento nõ est periurus, si fecit quicquid potuit. Et si diceret, quòd hic promissit factum proprium, scilicet se curaturum & facturũ: dico idem in facto proprio: quia difficultas excusat quẽ a periurio. tex. est i. c. breui. & c. ego enim. & in cap. querelam. & ibi Abb. & Fely. de iureiurand. Deus enim solum animũ iurantis inspicit. cap. si quid inuenisti. xiiij. q. v. & sola facultas adimplendi inspicitur, in iuramento. c. beatus. xxiij. q. ij. quia igitur dictus maritus fecit, quicquid potuit, vt vxor sua renuntiaret: & illa noluit, nõ est periurus: quia de facili excusatur propter hanc difficultatẽ, maxime in obligatione facti. & not. Bar. Alexan. & communiter moder. in l. quod te. ff. si cer. pet. & i. l. si. ff. qui sat. cog. & glo. in d. c. beatus. & glo. in c. vbi xxx. q. ij. & no. Bar. in l. Labeo. ff. de iureiur. ¶ Secundò, quòd * min imẽ teneatur ad penam, adducitur tex. in l. si vehẽda. §. pen. ff. ad l. Rhod. de iac. & l. ij. ff. si quis cau. & ista est communis conclusio, quã tener Bar. in consi. cccxxvj. inci. Martinus promissit, & c. & Abb. in ca. significantibus. in si. de off. deleg. vbi proprie decidit hunc casum & idem Abb. in ca. gemma. co. pe. de sponsa. & Ant. de but. in cap. ex literis. de spõsa. & habetur in deci. cclxv. consi. Neapo. & hanc dicit esse communem opi. Frã. de are. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verb. obligat. vbi dici, quòd

quod ista est communis opin. & seruatur in practica. licet ipse in puncto iuris innuat contrarium. Idem tenet Bald. in l. si pater. C. de colla. & Ioan. de Imo. in l. Tria. ff. de verb. ob. & Soci. in cons. iij. col. penul. ver. duodecimo. in primo vol. & Bar. Alexand. & doc. in l. quod te. ff. si cert. per. & in l. continuus. §. illud. ff. de ver. oblig. in quibus locis communiter deciditur, quod difficultas excusat à pœna: maximè in obligationibus facti. ¶ Tertiò, quod

12 * minimè teneatur ad interesse, adducitur: quia non potest assignari recta ratio inter pœnā & interesse. nam interesse dicitur pœna legalis, secundum Angel. & Alex. in l. si insulam. co. iij. ff. de verb. obl. vnde sicut cōmunis cōclusio suprà in præcedēti arg. 15 relata est, quod difficultas excusat à pœna: eodē modo ab interesse: & sic à pœna legali. ¶ Quar

13 tō, quia * in obligationibus facti difficultas excusat à mora: adeò quod quandiu durat difficultas, nunquam censetur quis esse in mora: gl. est communiter approbata in d. l. quod te. in ver. in potestate i. si. ff. si cer. pe. & ibi Bar. Alex. & cōmuniter doc. & Barr. in d. l. continuus. §. illud. in. si. ff. de verb. oblig. per l. j. §. si frater. ff. de colla. bono. Ex quo sequitur necessaria cōsequētia. Nam omnia iura, quæ dicunt obligatum ad factum, teneri ad inter-

16 esse, loquuntur post morā commissam: vt d. l. stipulationes non

diuiduntur. & ibi Bar. inv. quest. & in d. l. si quis ab alio. §. si. ff. de re iudic. sed dictus maritus non fuit in mora propter difficultatem, vt suprà. ergo nō potest teneri ad interesse nec ad pœnā: cū istæ obligationes accessorie succedant post datam morā.

14 ¶ Quintò, adducitur * text. in l. cū stipulatus sim mihi à Proculo. §. si. ff. de verb. oblig. vbi ille, qui promisit præstare fideiussores, tenetur ad interesse, si fuit in mora: vt ibi expressè dicitur: ergo à contrario sensu, si non fuit in mora non tenetur ad interesse. & ita etiam probatur in l. si fundum. ff. de verb. oblig. Sed dictus maritus nō fuit in mora ad difficultatem: ergo non tenetur ad interesse. ¶ Sextò, adducitur * dictum Abb. in ca. ex rescripto. co. si. circa si. de iure iuran. vbi dicit, quod promittentes factum alienum, tenentur solum curare & præstare illam operam, quā possunt: & sic ad aliud non tenentur. Sed quia dictus maritus fecit omnem suam operam, & conatum, ergo impleuit quod promisit, ita vt ad aliud non teneatur. Nec obstat, si diceretur quod imo promisit factum proprium, scilicet, se curaturum & facturum cum effectu, &c. vt no. Alex. in d. l. stipulatio ista. i. prin. ff. de verb. ob. quia respondeo, vt infrā in seq. argumento. ¶ 15 Se

16 ptimo, hunc casum * decidit in terminis Franc. de are. in d. l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verb. ob

verb.ob.& idem Are.melius in
 conu.xlii.col.iiiij ver.nec credo.
 vbi dicit. quod licet promittens
 factum alienum, obliget se cu-
 ratum & facturum cum effe-
 ctu. &c. tamen ista verba nō im-
 portant aliud. nisi quod simpli-
 citer & bona fide. & sine frau-
 de curabit faciendo omnē suam
 diligentiam. vt factum promissum
 attendatur: non tamē obli-
 gat promittentem ad impossi-
 bile. secundum eum. Vnde licet
 dictus maritus ita promiserit ta-
 mē fuit executus factum suum.
 quod promissit: præstando omnē
 suam diligentia & operam bo-
 na fide. & sine fraude. vnde ad
 aliud teneri non debet. ¶ Octa-
 17 uo. adducitur * quod not. Abba.
 in cap. gemma. circa si. le spon-
 sa vbi dicit. quod quando quis
 obligauit se curare & facere.
 quod aliquis consentiat matri-
 monio. vt supra dixerat in eo-
 dem capitulo: si fecit quicquid
 potuit. & ille non vult consenti-
 re. non tenetur ad pœnam. De-
 inde querit. in si. an teneatur sal-
 tem ad interesse. si promissio il-
 lius facti fuit facta per stipula-
 tionem. Et concludit de mente
 Ioan. de Are. & Cy. quod nō: nisi
 dolo versatus fuerit: & ita dicit
 cōmuniter teneri: vt ibi per eū.
 18 ¶ Nonō. quia * Franc. de aret. in
 d. s. possum. semper loquitur co-
 pulatiue. tam de pœna. quā de
 interesse: & ita intelligit glo. in
 d. cap. ex rescripto. scilicet. vt lo-
 quatur etiam de interesse. & de-

inde ibi in ij. col. in ver. & quia.
 vt dixi. &c. refert. opin. suā. quā
 tenet contra communem. scili-
 cet. in puncto iuris: videlicet. &
 licet quis faciat quicquid potue-
 rit tamen tenetur promittēs ad
 interesse. & postea immediate
 subdit hæc verba formalia. vide-
 licet opinio tamen contraria se-
 queretur in practica propter au-
 thoritatem contradicētiū. &c.
 vnde quia loquutus fuerat de
 interesse: & postea dicit seruandam
 esse in practica contrariam
 opi. sequitur. quod etiam ad in-
 teresse non tenetur promittens.
 secundum veram opin. quæ in
 19 practica seruatur. ¶ * Pro solu-
 tiōe reassumo dicta tria capita.
 Et quo ad primū. scilicet. an te-
 neatur de periurio: firmo hanc
 secundam partem scilicet. quod
 indistincte non tenetur. si fecit
 quicquid potuit: per iura allēga-
 ta in primo argumēto huius se-
 cundæ partis: quæ clare. loquun-
 tur. & nullus videretur cōtradice-
 re. Nec obstant ratiōes adductæ
 in primo & secundo argumen-
 to primæ partis: quia concedo
 quod iuramētum facit quem te-
 neri præcisē ad factum. & debet
 impleri in forma specifica: quan-
 do illud factum præstari potest:
 sed ad illud factum quod expli-
 cari non potest per promitten-
 tem. est impossibile quod quis
 præcisē compellatur: præsertim
 in facto alieno: ergo nō dicitur
 periurus: quia non censetur per
 iuramētum promississe impossi-
 bile:

bile: vt suprà dixi in argumētis
secundæ partis. maxime, quia iu-
rumentū obligat iurantem Deo
Deus autem solum animum in-
tuetur iurantis. vt d. c. si quid in-
uenisti. xiiij. quæst. v. Et ad hoc
retorquetur tex. in d. c. querelā.
de iureiurā. allegatus in secun-
do argumēto primæ partis: pon-
derādo ipsum in ver. necessita-
te. & in c. breui co. tit. Præterea
quia per argumēta secundæ par-
tis. maxime in vj. vij. & viii argu-
mento est probatū, quod facien-
do suum conatū & operā, adim-
pleuit quod promisit: & ad aliud
nō tenetur: sequitur quod nō est
20 periurus. ¶ Quo vero ad * alia
duo capita, scilicet, an teneatur
ad pœnā, & ad interesse: in his
puto distinguendum, vt attenda-
mus verba cōtractus. Aut enim
maritus obligauit se curare cū
effectū, quod vxor sua renūtiat:
& non sunt addita illa verba, ita
quod non possit excusari fecisse
suum posse & alienum tactum
promississe, &c. & tunc similiter
teneo in vtroque casu hanc se-
cundam partē, scilicet quod fa- 21
ciendo totum suum conatum si-
ne fraude, non teneatur neque
ad pœnam, neque ad interesse:
quia difficultas excusat in obli-
gationibus facti, per ea, quæ alle-
gata fuerunt in secundo argu-
mento secundæ partis, maxime
per tex. in l. si vehenda. § penul-
t. ad l. Rhod. de iac. & per alia
allegata in aliis argumentis se-
cundæ partis. nam de his habe-

mus decisionē in terminis Frā-
de Arc. in d. §. possum. qui dicit
q̄ hæc opin. seruaretur in pra-
ctica. & per eundē Arc. in d. con-
si. cxlij. colum. iij. prout dixi su-
prā in vij. argumento: scilicet,
quod illa verba. facturum & cu-
raturum cum effectū, & c. impor-
tant vt bona fide & sine fraude
faciat suam diligentiam, quod
promissum attendatur. vnde eo
ipso, quod fecit istam operam,
adimpleuit promissa: dummo-
do sine fraude fiat & sine collu-
sione. Nam solēt vt plurimum
promittētes colludere cū vxori-
bus: & simulare quod minātur
& verberant: tamen ad inuicem
habēt intelligentiam in cōtra-
rium: tūc verum est, quod tene-
rētur mariti. hoc firmatur aper-
ta ratione: quia si difficultas ex-
cusat à mora, vt suprà cōclulum
est: vbi non datur mora, nō suc-
cedit obligatio ab interesse in
promissionibus facti: & minimē
ad pœnā: quæ communiter ho-
die non exigitur, nisi quatenus
cum interesse cōcurrit: vt infrā
dicam. ¶ Non obstat l. * lanci-
mus. allegata in iij. argumento
primæ partis: quia illa loquitur
in stipulatione prætoria & iudi-
ciali de præsentando: in qua est
speciale, q̄ difficultas nō excusat
a pœna: nisi interueniat mors
eius, qui erat præsentandus. Ita
tenet Alex. in d. l. quod te. col. si-
nos autem loquimur in stipula-
tione conuentionali extra iudi-
cium, in qua difficultas excusat
à pœ-

à pœna: per ea quæ superius dicta sunt in ij. argumento secundæ partis: & per not. per docto. in d. l. quod te. ¶ Ex prædictis remanet data responsio ad prima tria argumēta primæ partis. Ad quartum respondeo eodem modo, sicut dixi in præcedenti, scilicet, quod loquitur de stipulatione iudiciali de iudicio sisti. in qua difficultas non excusatur, per ea, quæ proximè dixi. ¶ **IN** 21 obstat quintum argumentum, quia ad d. l. qui aut. §. sed si quis, potest responderi dupliciter. Primo, quia ibi non probatur quod promissor fecerit omnem suam diligentiam. Secundo, quia ibi promissum fuit factum alienum, continens id, ad quod ipse promittens erat principaliter obligatus: unde cum potuisset se liberare soluendo vel dando æquæ idonei fideiussorē, & non fecit, meritò tenetur ad interessē. Sed in casu nostro fuit facta promissio de mero facto alieno super eo, ad quod promittens non tenebatur: nec poterat alio modo hanc promissionem explicare, nisi faciēdo quicquid potuit, ut fecit. & hanc responsionem sentit Fran. de Are. in d. §. possum. & est de mente Bal. in d. l. qui autem §. sed si quis. in l. est antiqua. ubi facit mentionem de ista difficultate: quando aliquis promissit extrahere fideiussorē de obligatione: nam faciēdo quicquid potest, excusatur: ut ibi per eū. & est de mente Lud. Ro. in consi. cccc. col. vij. in fi. ¶ Non obstat sextum argumētum: quia licet ista promissio sit facta proprio, tamen difficultas excusatur à facto proprio: ut suprà dictum est: & etiā à periurio. ¶ Si verò in cōtractu *conventionali sunt addita illa alia verba, videlicet, quod dictus maritus non possit excusari fecisse suum posse, & alienum factum promississe, &c. & tunc quo ad periurium, dico idē, ut suprà dixi. scilicet, quod non teneatur, per rationes suprà allegatas. Sed totum dubium stat, quo ad pœnam & interessē: nam in rei veritate virget multum illa tria argumenta restantia, videlicet, septimum, octavum, & nonū, primæ partis: quibus non potest dari congruum responsum. Per quæ videtur dicendum quod tunc maritus teneatur ad pœnam vel ad interessē: ex quo per dicta verba suscepit periculum difficultatis: & excludit seipsum ab eius allegatione: per ea, quæ not. Alex. & doct. in d. l. sed si quis. §. quantum. ff. si quis cau. & per hoc patet responsum ad omnia argumenta secundæ partis: in quibus obstat huius conclusioni: quia in isto casu difficultas non excusatur à mora, ex eo, quia censetur per dicta verba illi renūtiatum. Nec obstant adducta per Ab. in d. c. gemma. & per Fran. in d. §. possum. quia ibi non dicitur, quod promissor adiecerit illa verba, scilicet, quod non possit excusari fecisse suum posse,

posse, & c. & eodē modo respon-
 deo ad id, quod dicit Fran. in d.
 consi. cxlij. & sic non fuit susce-
 ptum periculū difficultatis. ¶ In
 24 vno tamen casu* promissor ex-
 cuset sine aliquo dubio, etiam
 ubi essent adiecta dicta verba,
 scilicet quando vxor esset mor-
 tua ante moram promittentis:
 & idē in quolibet alio, de cuius
 facto est promissum: nam tunc
 excusatur promissor ipso iure,
 propter impossibilitatē: per ea,
 quæ habētur in d. l. sancimus. &
 in l. si decesserit. ff. qui satis. cog.
 & est tex. in d. l. qui autem. §. sed
 si quis. ff. de constit. pecu. ¶ Sed
 25 contra prædicta in secūdo mem-
 bro videtur esse deci. ccxcv. consi.
 Neap. ubi figuratur propriē iste
 casus, scilicet q̄ maritus promi-
 sit, vt nō excusaretur fecisse suū
 posse, & c. & tamē concludit ibi
 Matth. de æquitate, quod si fecit
 omnem suum conatum, non te-
 neatur. Verū licet in figuratio-
 nem casus apponat illa verba in
 prin. illius deci. tamē mouetur
 per illud consi. Areti. cxlij. & per
 nonnullas alias doctrinas, quæ
 loquuntur solum, quando quis
 promissit se curaturum & factu-
 rum: sine adiectione illorū ver-
 borum. & per d. l. si vehēda N. c.
 dicitur in d. dec. quod ita fuisset
 decisum in pleno consilio: sed so-
 lum referūtur ibi opi. vnde per
 ea, quæ dicūtur in d. decisi, non
 tollitur obstaculū de d. §. quæsi-
 tū. & de illis tribus vltimis argu-
 mētis primæ partis, scilicet quā-

do est susceptū periculum diffi-
 cultatis. Præterea, d. decisi. ccxcv.
 loquitur solum de pœna, nō au-
 tem de interesse, licet hodie nul-
 lam facerem differētiā inter
 26 pœnam & interesse: *ex quo se-
 cundum communem cōclusio-
 nem de æquitate non exigitur
 pœna, nisi quatenus cum inter-
 esse concurrat, secundum Ang.
 in cōsil. ccxix. col. fin. & habetur
 in deci. cxxxv. consi. Neapol. ubi
 dicitur, quod hoc est de stylo sa-
 cri cōsiliij: qui pro lege seruatur.
 idē tenet Ioan. de Ana. in c. fin.
 de vsu. doct. in l. cum allegas. C.
 de vsur. & Alex. in cōsi. si. in iiij.
 vol. Hinc dicit gl. in c. fraterni-
 tatis. xij. q. ij. q̄ in foro cōscien-
 tiæ non potest exigi pœna con-
 uēntionalis. & Soci. i cōs. cxxxij.
 col. j. in si. in primo volu. & Ab.
 in c. cum dilecti. de arbit. & Pet.
 Phil. Corn. in consi. clxx. colū. ij.
 in litera c. in iiij. vol. Quod pro-
 cedit in pœna applicāda parti:
 sed si venit applicāda fisco, exi-
 gitur vltra interesse partis. Ita
 de hoc est alia decisio ccxxxiiij.
 27 consi. Neap. ¶ Quia igitur* per
 d. deci. ccxcv. non remanet euac-
 uatum motiuum de assumptio-
 ne periculi, sequitur quod rema-
 net conclusio firma, quod quan-
 do maritus apposuit illa verba:
 ita quod non excusetur fecisse
 suum posse, & alienum factum
 promissile, & c. tenetur ad inter-
 esse, dato quod fecerit omnem
 suū conatū. & ita teneo: quia re-
 ctum responsum in contrarium

28 dari nō pōt. * Quod interſſe pe
titur, vbi pœna nō eſt promiſſa:
ſed vbi eſt pmiſſa, illa ſuccedit
loco intereſſe. l. ſi. ff. de prat. ſi.
& not. Bar. l. i. l. iij. §. Caro. l. ix. &
1. opp. ff. de ver. ob. & illa tātū pe
titur etiā ſi excedat intereſſe, de
rigore iuris: vt not. Alex. & doc.
in d. l. ſtipulatio iſta. in prin. & i
§. alteri. & Bart. in l. Lucius. ff. de
actio. empt. & eſt tex. & ibi Bal.
& doct. in l. ſi quis à ſocio. ff. p
ſocio. ſi tamē intereſſe eſt plus,
quā pœnā: ſecūdū Bar. & doct.
In locis præalle. pœna enim nō
debetur, niſi interſit: ſed nō cu
ramus quantū interſit: quia etiā
ſi modicū ſit intereſſe, poteſt pe
ti magna pœna, ſi promiſſa eſt.
ita tenet Bar. in d. §. Cato. in ix.
opp. l. ſi. & vide laſ. in §. oēs. col.
iij. inſtit. de act. & in d. l. ſtipula
tio iſta. col. iij. De æquitate autē
hodie nunquā exigitur per par
tem, niſi quatenus cū intereſſe
cōcurrit, vt ſuprà dixi. & per hoc
ſit expedita iſta q. Laus Deo.
Rob. Marā. Venuſinus, V. I. D.

DISPUTATIO VIII.

Stante in regno diſpoſitio
ne cōſtitutionis, ſancimus.
de iure protomiſeos. verū ſi
clericus emat rē immobile,
poſſit cōueniri iure cōgrui:
& an habeat locum ius
congrui contra clericum.

Clericus emens fundū an poſſit con
ueniri iure congrui per vicinum.

Statuta & leges laicorum cōtra li
bertatem eccleſiaſticam, vel clericis
oneroſa non ligant clericos. §. 3.
Statutū contra libertatem eccleſiaſti
cam quando dicatur. §. 7. & 43. Li
bertas quid ſit.

Ius cōgrui eſt phibitū à iure cōmunis
& eius obſervantia dicitur iniurioſa.
Vendere rem ſuā alteri iniurius quis
non compellitur §. 42.

Diligere debet quis magis ſeipſum
quā proximum.

Ordinata charitas incipit à ſeipſo.
Elemoſynam qui veli facere, debet
incipere à ſeipſo.

Charitatis ordinē pervertit qui præ
fert bonum alienum proprio.

Dammum in rebus alienis poteſt quis
facere, vt evitet damnum proprium.

Iudex poteſt dilatare iudicium pro
pter periculum rerum ſuarum.

Clerici nō ligantur legibus laicorum,
quādo per eas eff. ciuntur timidiores.

Statutum principis ſecularis coacti
vum perſonarum non ligat clericos.

Compromiſſum quod debet fieri vi
gore ſtatuti laicorum non ligat cleri
cos poſſunt: ſed actiue poteſt clericus
eo viſi. §. 14.

Statuta præceptiva laicorū non li
gant clericos.

Statutū quo prohibentur laici ne
gatiarum clericis, non valet. §. 45.

Statutū prohibens vendere non ſub
ditis, non includit clericos.

Clerici ſunt privilegiati in perſonis
& in bonis.

Bona clericorum ſunt privilegiata
ſi. ut Luna eccleſiarū: & eo ipſo quod
veniunt

- veniunt à laico in clericū sunt exempta ab oneribus laicorum. & 46.
- 14 Statuta laicorum quatenus sunt favorabilia clericis, includunt clericos. Clericus potest uti actiue statutis laicorum: sed non passivè. unde potest presentare instrumentum secundum formam ritus contra laicum: sed contra eum presentari non potest. Clericus excludit sororem à successione patris vigore statuti.
- 15 Statutū requirēs certā solēnitatē in cōtractu, an includat clericos. & 48. Statuta non includunt personas non subditas.
- 16 Ius nobis quasitum sine facto nostro à nobis auelli non potest. & 49.
- 17 Lex Imperatoris qua non tractat materiam spirituale, nec obuiat canonibus, seruanda est etiam in foro ecclesiastico. & 20. & 47.
- 18 Statuta laicorū approbātur per Papā, quando sunt rationabilia. & 27. Papa cōfetur approbare leges laicorū, quando sunt rationabiles. & 27.
- 19 Leges civiles sunt diuinitus prolatae per ora principum.
- 20 Statuta laicorū, quae possunt afferre commodū & incomodū clericis, non dicuntur contra Libertatem ecclesiae.
- 21 Clericus an teneatur ultra vires hereditarias, si non fecit inuentarium. Clericus ligatur viro litigioso per legem civilem.
- 22 Clericus an teneatur ad obseruantiam l. quoties. C. de rei vendi.
- 23 Clerici ligantur lege civili, quando non facit eis notabile praiudicium. Ius congrui fuit factum cum maxima equitate ad euitandas rixas. Ius congrui fuit introductum de iure diuino.
- 24 Statutum, quod mulier non possit alienare extra filios suos, habet locum etiam si alienaret clericos.
- 25 Statutum ob rationabilem causam, licet per consequentiam faciat aliquod incomodū clericis, debet seruari inter clericos. Statutum impetrēs solutionē euntibus ad machinādū, statēdiur etiā ad eos qui vadūt ad molēdinū ecclesiae. Testator non potest instituire ecclesiam, & filium exheredare.
- 26 Statutum excludens fuminas propter masculos, censetur excludere etiā feminam monialem. Statutum ligat clericos, quando iniicit vinculum ante clericalium.
- 27 Imperator dicitur dominus totius mundi & omnium rerum temporalium: & potest imponere legē quam vult in dictis rebus. Legem condere est iurisdictionis & de maximo imperio.
- 28 Alienatio quādo est prohibita cōtemplatione certa personae, nō potest fieri etiam ad pias causas, aliās admittitur illa persona ad reuocandum. & 37.
- 29 Bona debitoris quando venduntur, praefertur creditor & consanguineus in emendo.
- 30 Iure congrui quando agitur, quod dicatur iustum pretium. Fiscus habens rem communem cum priuato, potest illam vendere totam inuito socio, qui socius praefertur omnibus in emendo.
- 31 Emphyteosis finita debet reuocari descendētibz illius qui primo habuit, aliās potest appellari.
- 32 Colonius tenetur redere partē suam

- fructu domino potius q̄ extraneo. 44 Laicus venditor potest compelli per
Fiscus tenetur rem sacerdotis consi- legem Imperatoris.
secutam locare potius s̄purijs illius sa 49 Dominium nostru sine facto nostro
cerdotis quam extraneo.
- 33 Vicinitati causa multa conceduntur 50 Clericus an possit testari sine solen-
etiam cōtra ius commune, quā alijs nitate statuti laicorum: & quid si
non concederentur.
- 34 Statutum quod res vendatur con- 51 Ius congrui non habet locum, quan-
forti, ligat clericos.
- 35 Constitutio, sancimus, de iure con- Testamentum clericus non eget solen-
grui inducit duas principales provi- nitate statuti, quando in eo est insti-
siones, vnam scilicet cōtra venditorē titus alius clericus.
- & aliam cōtra emptorem.
- 36 Actio oriens ex iure congrui est rea- 52 Nuntiatio noui operis est approbata
lis, & datur contra emptorem.
- 37 Statutum requirens insinuationem per ius canonicum.
- in donatione, operatur, vt non valeat 53 Consuetudo ciuitatis ligat clericos
donatio laici facta clerico sine illa ex eo quia est mīta clericorum &
solemnitate. laicorum, ex quo per populum in-
Contrahere nō potest subditus s̄peta troducitur.
- lege sui superioris.
- 38 Testamentum debet habere solenni- 54 Constitutio, sancimus, de iure con-
tatem statuti, etiam si in eo insinua- grui, an dicatur compulsua perso-
tur clericus. natum.
- 39 Lex qua potest afferre commodum 55 Ius congrui an habeat locum in cle-
& incommodum, per hoc non dici- rico agente contra clericum empto-
tur clericis onerosa.
- 40 Conductor antiquus si offerret autē, 56 Ius congrui non habet locum contra
quātum vult dare nouus, & an pra- laicum, qui emit pro ecclēsia, idem si
feratur nouo. & 41. clericus emit pro ecclēsia: quia ecclē-
sia nec alimē, nec passiuē habet ius
congrui.
- 42 Gabellarius anni praecedentis prefer- 57 Ius congrui an habeat locum contra
tur nouo licitatori, si eandem offerri, laicum, qui emit rem ab ecclēsia.
- quantum nouus.
- 43 Statutū vt dicatur contra libertatē Bona clericorū an & quando gam-
ecclēsie, ed quia clerici efficiuntur ti- deant privilegij rerum ecclēsiarum.
- midiores: quā timidiq̄ cōsideratur.
- 59 Ius congrui an detur laico, qui emit
Nem vanu nō est in cōsideratiōe. rem ab ecclēsia, post venditiōē alle-
Ius congrui cōuenit ex persona vendi- rius rei, super qua petitur ius cōgrui.
toris, qui videtur post rem reditam.

Assidue in* palatiis ventila-
tur quæstio vtilissima, &
hactenus indiscussa: verum cle-
ricus emptor alicuius fundi pos-
sit per vicinū molestari & conue-
niri iure cōgrui super dicto fun-
do, offerendo idem pretium vi-
gore constituti. sancimus. de iure
protom. cuius dispositio com-
muniter servatur in regno. Et
quia ista materia est particula-
ris, quæ in paucis libris habetur,
& nullus doctor eā tractat ma-
gis diffusè, nisi modernus ac uti-
lis doctor regnicolis Mattheus
de afflicto, Neapolit. in suo no-
tabili commento super d. cōstit.
sancimus. in quo bis tetigit hanc
quæst. in specie. & cōtrarias de-
cisiones ponit. Nam in princ. il-
lius consti. in iiij. col. firmat cō-
clusionem contra clericū, sci-
licet quod teneatur iure cōgrui.
Sed in §. si. eiusdem consti. in v.
col. mouet iterum istam q. & fir-
mat cōclusionem contrariā, sci-
licet in fauorē clerici, quod non
teneatur iure cōgrui. Ex quibus
contrariis decisionibus quæstio
ista redditur magis dubia, adeo,
quod vidi plures iudices & ad-
uocatos super ea hæsitare: vt ta-
men habeatur in futurū super
ea vera cōclusio, decreui ipsam
plenè per argumenta ad partes
disputare. ¶ Et primò, p* parte
negatiua in fauorē clerici, quod
non teneatur iure congrui, ad-
ducitur. Nā leges & statuta lai-
corum, quando sunt contra li-
bertatem ecclesiasticam, & cle-

ricis onerosa, non ligant ipsos
clericos: vt authen. cassa. & ibi
plenè per Salic. & doct. C. de sa-
crofan. eccle. & Anto. de Butr. &
Abb. in c. si. de vita & ho. cle. &
in ca. quod clericis. de foro cō-
pet. Abb. & Fely. plenissimè in
capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ.
de constit. Bar. in l. cunctos po-
pulos. in quinta q. C. de summa
trinitate, & fide catho. & Alex.
in cōsi. ccxij. & ccxiiij. in ij. vol.
Pet. de Anch. in cap. canonū sta-
tuta. de constit. & Car. in c. per-
pendimus. de senten. excommu.
Ioan. And. & Abb. in capitu. j. de
ope. no. nun. Sed dicta lex indu-
cens ius cōgrui, est Principis se-
cularis & clericis onerosa: ergo
non debet adstringere clericos.
* Et quod sit onerosa, probatur.
nam illa lex dicitur cōtra liber-
tatem ecclesiasticam, quādo per
eam prohibetur clericis ea, quæ
sunt sibi concessa de iure com-
muni. Ita tenet Fely. in d. capit.
ecclesia sanctæ Mariæ. columna
xxvij. versic. tertia fuit opin. & c.
& ibi etiā Ant. de Butr. & Imo.
& in capit. cum terra. de elect. &
Fulg. in d. authen. cassa. & Alex.
in d. cōsi. ccxij. colum. ij. in fin.
& colum. penult. & in d. cōsi. ho.
ccxiiij. colum. iij. in fin. in ij. vol.
Sed iure communi vnicuiq; li-
cet disponere de re sua, prout
sibi placet. l. in re mandata. C.
manda. l. nec emere. & ibi per
doct. C. de iure deli. & per ius
congrui priuatur ista libertate:
quia tenetur quis volēs vendo-

re, requirere cōsortem. Item tenetur emptor reuēdere vicino, per dictam constitu. sancimus. vnde respectu clericorum dicta lex est onerosa: & contra libertatem ecclesiar. Nam libertas nihil aliud est, nisi naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, &c. l. libertas. ff. de sta. ho. sed p dictum ius congrui impeditur quis facere voluntatem suam à iure communi permissam: ergo d. consti. sancimus. cū priuaret clericos libertate sibi à iure cōmuni cōcessa, satis dicitur contra libertatem ecclesiasticam: & seruari nō debet inter clericos.

4. ¶ Secundò. & magis* in specie in terminis nostris adducitur: quia per ius commune in specie prohibetur ius congrui. Probat. primò. p. l. j. & ibi Bal. in primo no. C. communi diui. vbi potest quis vendere non requiūto consorte. probatur etiam in l. ne cui. C. loca. Item, pbat. magis clarè in l. dudum. C. de contrahen. emp. vbi Imperator annullat omnes obseruantias, quæ per prius erant super isto iure congrui: & concedit liberam facultatem vendendi & emendi. Item, probatur per l. inuitū. C. de contrahen. emp. vbi non cō-

6 pellitur quis inuitus vēdere alicui. Item, in dicta l. dudū. Imperator appellat obseruantiam iuris congrui iniuriosam, & in rei veritate non posset considerari melior rex. in fauorem clerico- rum: nam per illam l. ostēditur,

quòd non solum d. constituto, sancimus. est contra libertatem ecclesiar: sed etiam est iniuriōsa clericis: ergo nullo modo inter eos est obseruanda: patiuntur enim iniuriā clerici eo ipso, qd compellerentur vendere rem emptam: contra d. l. inuitum. & sic priuantur libertate iuris cōmunis: contra ea, quæ not. Abb. & doc. in capitulo j. de contrahen. emp. ¶ Tertiò, * consimatur: quia per talē legem clerici priuarentur beneficio sibi concessio ex diuina & humana lege: quod est. vt quilibet diligat magis seipsum, quā proximum suum. nam ordinata charitas incipit à seipso. l. p̄sēs. C. de ser. ui. & aqua. cap. non satis. lxxxvj. dist. & gl. in c. quiescamus. xxij. dist. pro hoc est text. in cap. qui vult. de p̄eni. dist. iij. Vbi dicitur, quòd qui vult dare eleemosinam, debet incipere à seipso. & tex. cum gl. in ver. semetipso. in capitulo, si non licet. xxij. q. v. & dicit Ange. in consil. cclij. colum. j. quòd peccat contra ordinem charitatis, qui p̄fere charitatem alienā charitati p̄pria. Idem tenet Spec. in titu. de aduocato. §. j. ver. sed nunquid clericus. * Hinc videmus, quòd à iure permittitur alicui facere dampnum in rebus alienis, causa vitandi dampnum in rebus propriis. l. qui seruandarū ff. de p̄scrip. ver. & l. si quis fumo. ff. ad l. Aquil. Item causa vitandi periculum rerum suarum, potest iudex

dex diuertere, & dilatare iudici-
 um. l. si longius. in principio. ff.
 de iudi. Sed per dictum ius con-
 grui peruertitur iste ordo chari-
 tatis: quia compellitur quis po-
 tius dare alij, quam sibi: quod est
 contra omnia iura diuina, cano-
 nica, & ciuilia: Cum nemo com-
 pellatur de suo facere benefi-
 ciū. capitulo. cum ex officij. de
 præscrip. & limitum. C. de con-
 trahē. enip ergo sequitur, qd nō
 debet ligare clericos. ¶ Quarto
 confirmatur: * quia tunc lex vel
 statutum dicitur contra liberta-
 tem ecclesiasticam, quando cle-
 rici efficerentur timidiore ad
 aliquem actum faciendum: se-
 cundum Bar. in d. authen. cassa.
 C. de sacrosan. eccle. & Bar. in l.
 j. §. quæ onerā d. ff. qua. re. actio
 non da. & Abb. in capitulo, no-
 uerint. de sen. excom. & Felyn.
 in d. capitulo ecclesia sanctę Ma-
 rię. colum. xxvij. versū. secunda
 fuit opin. & c. Sed per dictā con-
 stitu. clerici efficiuntur timidio-
 res ad emendum: quia scientes
 rem posse sibi auferri à vicino,
 non emerent, ergo non debet
 seruari inter clericos, vt habeāt
 libertatem emendi. ¶ Quinto,
 adducitur: * quia quando lex vel
 statutum principis secularis est
 coactiuum personarum ad ali-
 quid faciendum, nō ligat cleri-
 cos. Ita tenet Abb. in cap. quod
 clericis. in vij. colum. in fin. de
 foro compe. & Felyn. in d. capi-
 tulo, ecclesia sanctę Marię. col.
 xxvij. ver. quintus & vltimus
 & c. ex quo vendicaret sibi iuris-
 dictionē in clericos princeps se-
 cularis: qui potius clericis debet
 obedire. c. cū ad verū. & c. nūquā.
 xcvi. dist. sed d. consti. sancimus
 est coactiuum personarum ad ali-
 quid faciendum, tam respectu
 venditoris, quam emptoris. nā
 compellit venditorem ad requi-
 rendum vicinum. Item compel-
 lit emptorem ad reuendendum
 vicino: ergo non debet seruari
 inter clericos. ¶ Corroboratur
 * ex his, quę in simili dicimus de
 compromisso, ad quod astrin-
 guntur litigantes per statutum:
 nam non ligat clericos, secun-
 dum Alex. in cōsi. cccij. colum.
 xij. in secūdo vol. & Soci. in con-
 sil. lxxj. col. iij. in quarto vol. &
 hoc ex illa ratione: quia est co-
 actiuum personarū: vt plenē per
 Soci. in d. consil. lxxj. ¶ Sexto, ad-
 ducitur: quia * statuta præceptiua
 laicorum, nō ligant clericos: se-
 cundum Alex. in d. consil. cccij.
 col. pe. & cōs. cccij. col. ij. in ij.
 volu. & Gemi. in cap. si. in prin.
 de offi. dele. lib. vj. & est text. in
 cap. clericis. & ca. fin. de immu.
 eccle. lib. vj. & in clem. præsent.
 de cēsi. & ibi Car. & per Abb. in
 capitulo, innouamus. de censu.
 sed dictā cōsti. sancimus est præ-
 ceptiua: quia præcipit requirere
 consortes. Item, præcipit reuen-
 di re vicino. ergo nō debet ser-
 uari inter clericos. ¶ Septimo,
 adducitur * tex. ferē in terminis.
 in cap. fin. de immu. eccle. lib. vj.
 ybi non valet statutū quo laici

prohibetur vendere clericis. & dicit ibi Gemi. in principio. qd sine hac prohibitio fiat directe, siue indirecte, procedit dispositio illius cap. Nam dicitur contra libertatem ecclesiasticam, quando clerici non possent libere negotiari cum laicis. sed per ius congrui saltem indirecte prohibetur clericis emere: quia quando clericus non est vicinus, repellitur per vicinum: ergo non debet ligare clericos. & hoc proprie dicit Bal. in d. l. dudum. in principio. C. de contrahen. emp. ubi dicit observantiam iuris congrui, esse onerosam & contra libertatem. **32** tē. **¶** Octavo, adducitur: quia ista tatum, quod prohibet vendere certis personis, puta non subditis, non includit clericos: & dicitur contra libertatem ecclesiasticam. Ita tenet Io. And. & Gemi. in si. de immu. eccle. li. vi. & Alex. in cons. cxxiij. col. ij. in ij. vol. & Fely. in d. capitulo. ecclesia sancte Marie. col. iij. ver. non quero, & c. ubi dicit, qd ista est communis opinio. & Barto. in l. filiusfamilias. §. diui. col. iij. ff. de lega. primo. Sed in proposito d. constitutio. sancimus. prohibet vendere certis personis, scilicet non coniunctis. ergo non debet includere clericos. **¶** Nono, ad-

33 ducitur: quia clerici sunt privilegiati non solum in eorum personis, sed etiam in eorum bonis: In quantum quod licet aliqua bona, dum sunt penes laicum, sint subiecta oneribus statuti laico.

rum: tamen eo ipso, quod perueniunt in posse clericis, efficiuntur exempta, & gaudent priuilegio clericorum, & iudicantur per iura canonica. Ita tenet Bald. in l. placet. ver. quero iuxta hoc. & c. C. de sacrosancta ecclesia. & ibi etiam Barto. Fran. de Are. & Ias. & gl. in l. incola. ff. ad municip. Nam mutatione personae mutatur qualitas & conditio rei. l. Paulus respondit per procuratorem. ff. de acqui. hære. & l. j. C. quando & qui. quar. pars deb. libr. x. & tenet And. de Yser. in tit. quæ sint rega. in vers. plaustorum. col. ij. Quantum enim ad hoc priuilegium exemptionis à statutis laicorum bona laicorum & ecclesiarum parificantur: ut est text. in clemen. presenti. & ibi Card. in ij. not. de cens. & capitulo si. & ibi Anto. & Abb. de vi. & ho. cler. & in capitulo aduersus. & capitulo, non minus. de immu. ecclesia. & Battol. in l. j. colum. iij. C. de mulie. & in quo lo. & Specul. in titu. de clericis coniug. colum. iij. & Archi. & Gemi. in capitulo j. de immu. ecclesi. lib. vi. & quod bona clericis sint privilegiata, sicut personæ: tenet etiam Abb. in dicto capitulo ecclesia sancte Marie. col. antepe. Nunc in proposito licet fundus, qui videtur, dum est penes laicum, sit subiectus oneri directæ constituit. sancimus. tamen postquam est alienatus in clericum, mutauit illam conditionem: & debet iudicari liber, per iura canon

Ad hoc et ad hoc vide notat. l. Afflic.
Ad hoc qd n. qd an hoc notabile Maran.
et communis opinio. secundum Villalob. in
- C. emptor n. 49

canonica: respiciendo exemptionem à persona clerici. & sic clericus nō debet teneri ad reuendendum. ¶ Decimò, adducitur: 34* quia leges & statuta laicorum, quatenus sunt fauorabilia & priuilegiata clericorum, includūt clericos. Hinc est, quòd clerici possunt actiue vti statuto laicorum, in eorum fauorem: non autem passiuè potest alius vti contra clericos: & hoc in terminis nostris tenet Abb. in capitulo constitutus. in ver. not. de re sitū. in inte. vbi propriè loquitur in iure congrui: & tenet qd clericus actiue potest vti iure cōgrui contra laicum: & in hoc approbatur tale statutū per Papam ibi, scilicet in fauorem clericorum: nō autem passiuè. Ad idem est gl. in capitulo, nouit. in vers. quicumque. de iudi. & ibi Abb. in nona colum. ver. vltimò glo. hic colligit argumentum, &c. vbi dicit, quòd ecclesia potest vti lege ciuili pro se. non tamen rehetur recipere contra se: quia hoc est inductum in fauorem ecclesie, non debet in eius odium retorqueri. Item dicimus in cōpromisso inducto per statutum: nam clericus potest petere fieri compromissum iuxta formam statuti: & tamen laicus non potest petere clerico inuito, quòd fiat compromissum. vt declarat Soci. in d. consil. lxxj. in iiij. vol. & præsertim in penul. column. nec in isto casu habet locū pœna retractionis: vt possit quis

dicere clerico: patere legem, quā tute ipse tuleris. vt est text. in c. cum omnes. de consti. quia cum talis lex non sit facta ad postulationem clerici, cessat editum, quod quisq; iuris. l. iij. in prin. ff. quod quisque iur. ita declarat Soci. in d. consil. lxxj. col. penul. & Bal. pulchrè in l. cūctos populos. col. vj. ver. sed hic vltèrius quæritur, &c. C. de sum. tri. & si. catho. vbi plura exēpla ponit, maximè de instrumento habente executionem vigore statuti: nam clericus potest vti statuto contra laicum: sed non e cōtrā: & hoc facit pro ritu magnæ curiæ: qui incipit, Itē si qui debitores. nam clericus actiue posset præsentare instrumentum secundum formam ritus, non autem passiuè contra eum præsentari potest, per prædicta. Similiter facit ad statutum excludēs feminas à successione propter masculos: nam clericus masculis excludit sororem, & gaudet beneficio statuti: secundum Bald. ibi. & Abb. in dicto capitulo. ecclesia sanctæ Mariæ. colū. fin. ex quibus sequitur conclusio, quòd dicta constituti. sancimus. in quantum concernit fauorem clericorum, procedit in clerico, scilicet actiue, vt ipse possit re euincere iure congrui: nō autem passiuè potest conueniri iure congrui: secundū Abb. in d. capitulo, constitutus. & sic verior videatur opin. Matthæi, quam posuit in §. si illius cōstitutio

tutis, sancimus. ¶ Undecimò,
 15 adducitur: quia quando aliqua
 lex vel statutum Principis secu-
 laris mandat contractum vel
 alium actum nō fieri sine certa
 solennitate, non tenetur cleri-
 cus seruare dictam solennita-
 tem: sed potest actum celebrare
 sine illa. Ita plenē tenet Abb. in
 capitulo relatum. el primo. de
 testa. licet hæc opin. non sit in-
 distinctē vera in clerico, sed in
 ecclesia sic: vt declarat plenē Fe-
 lyn. in d. capitulo ecclesia sanctæ
 Mariæ. col. xxxvij. ver. quar-
 tus casus, & c. Statuta enim quā-
 uis generalia nō includūt per-
 sonas nō subditas: vt per Ab. in
 capitu. à nobis. el primo. colū. j.
 de sen. excom. Nam eorum vali-
 ditas dependet ex potestate sta-
 tuentium: secundum Abb. in di-
 cto capitulo, ecclesia sanctæ Ma-
 riæ. col. iij. ver. ad primum, & c.
 Verum in casu nostro videtur
 procedere istud argumentum:
 quia solennitas requisitionis vi-
 cini inducta per d. cōstitutionē,
 sancimus. videtur esse persona-
 lis: nā respicit personam vendi-
 toris, & hoc procederet, quādo
 clericus esset venditor. ¶ Duo-
 16 decimò & vltimò, pro ista par-
 te adducitur: quia id, quod no-
 bis quæsitum est sine facto no-
 stro, à nobis euelli non potest. I.
 id, quod nostrum. ff. de reg. iur.
 & hoc est etiam de iure gentiū:
 ex quo iure fuerunt introdu. ti
 cōtractus: maxime cōtractus em-
 ptiōis. l. ex hoc iure. ff. de iust. &

iure. Vnde postquā res fuit ac-
 quisita clerico per contractum
 emptionis, non debet posse ab
 eo inuito auferri ex statuto lai-
 corū: quia tolleret sibi id, quod
 ex iure gentium acquisiuit: &
 esset valde onerosum clerico.
 ¶ Pro parte* verò cōtraria affir-
 matiua, scilicet q. imò clericus
 teneatur iure cōgrui, & ligetur
 p. d. cōst. sancimus. adducitur pri-
 mò, quia d. cōst. sancimus. est
 lex imperialis facta ab Impera-
 tore Federico: quo casu quando
 lex imperialis nō tractat de ma-
 teria spirituali, nec obuiat cano-
 nibus, seruanda est etiam in fo-
 ro ecclesiastico contra clericos.
 ita tenet gl. & Abb. in cap. j. col.
 xij. de ope. no. nun. & gl. in ver.
 temporalium. in c. cum ad verū.
 xvj. dist. & Arch. in c. li. inter epi-
 scopos. vj. q. iij. & Pet. de anc. in
 c. canonū statuta. in prima quæst.
 de cōsti. gl. in cap. ceterum, de
 dona. doc. in l. priuilegia. C. de
 sacrosan. eccle. sed d. cōsti. san-
 cimus. non loquitur de re spiri-
 tuali: non de materia cōcernen-
 ti peccatum: nec cōtrariatur ca-
 nonibus: imò de iure canonico
 approbatur: vt infra dicā: ergo
 seruari debet in vtroque foro
 contra clericos. ¶ Secundo, ad-
 18 ducitur: quia* d. cōsti. & eius ob-
 seruantiā, reperitur expressē ap-
 probata per canones, scilicet p.
 d. c. constitutus de in inte. restit.
 vbi expressē mandat Papa serua-
 ri illā obseruantiam, vt res ven-
 datur cōsortibus: & ibi hoc de-
 clarant

clarant plenius Anto. de but. & Imo. ergo non potest dici contra libertatem ecclesie, postquam Papa approbat ipsam. Hinc videmus, quod sapius Papa solet approbare statuta & consuetudines laicorum, quando sunt rationabiles: vt in capitulo, cum venissent. de eo, qui mit. in pos. & in capitulo, ceteri. de dona. & in capitu. ij. de arbi. lib. vi. & habetur in capitulo, clerici. de lud. & quod nor. Pau. de Cast. in authen. causa, quæ cum monacho. colum. ij. C. de episcop. & clericis. * & dicit lex canonica, quod leges ciuiles sunt diuinitus prolatae per ora Principum: capitu. fi. xvj. quæst. tertia. & tex. in capitulo, super specula. de priuileg. dicit quod sancta ecclesia legum ciuiliū non respuit famulatū: quæ vestigia iustitiæ & æquitatis imitatur. ¶ Tertiò, 21

20 * adducitur: quia tunc lex ciuilis dicitur præiudicialis clericis, quando solum incommodū eis afferre potest: sed quando lex ciuilis potest afferre commodum & incommodum, non dicitur præiudicialis: nec contra libertatē ecclesie. ita tenet Abb. in d. capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ. columna quinta. ver. circa hoc tamen. & c. vbi per hoc infert, quod lex ciuilis loquens de contractu emptionis, commodati, vel depositi, vel similis, debet seruari inter personas ecclesiasticas: ex quo non contradicit canoni. & potest afferre

commodum & incommodum: per text. in dicto capitulo. j. de ope. no. nun. vbi demolitur ecclesia nouiter ædificata contra nuntiationem noui operis indutam à iure ciuili. & in capitulo, ecclesia. el primo. vt lite pendente. vbi Papa per leges ciuiles iudicat inter clericos. & idem tenet Fely. in d. capitulo ecclesia sanctæ Mariæ. co. xxv. ver. ex prædictis istis. & c. & Pet. de anch. in dicto capitulo canonum statuta. & Abb. in cōf. lxxij. co. pe. in ij. volu. Sed in casu nostro ista lex imperialis de iure congrui, loquitur super contractu emptionis & locationis, & non est præiudicialis: quia potest afferre commodum clerico agenti iure congrui: ergo seruari debet inter clericos, cum contrariū non reperiatur iure canonū. ¶ Quarto, adducitur * quia secundum magis communem conclusionem clericus adiens hereditatem non confectio inuentario tenetur ultra vires hereditarias & tamen hoc est inductum per legem ciuilem: vt habetur in l. fi. C. de iure deli. ita tenet Ange. Alex. & Ias. & communiter doc. in dicta l. fin. §. fi. quicquid dicat ibi Bar. idem tenet Abb. in d. ca. ecclesia sanctæ Mariæ co. v. & ibi etiā Fely. remissiue. in xxv. co. & Abb. in cōf. lxxij. co. pe. in ij. vo. ybi solā ecclesiam excipit à cōfectione inuentarij. & Bal. expresse in d. l. fi. in prin. in vj. q. & Ang. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus

plus, quàm per l. Falcid. & plenè per cano. in c. j. de testa. & in c. j. de solutio. Similiter clericus tenetur vitio litigiosi, quod est inductum à iure civili: vt d. c. ecclesia. vt lite pen. & Abb. in d. ca. ecclesia sanctæ Ma. col. v. Ergo leges ciuiles seruatur cōtra clericos, non obstat, quod possit eis quādoq; afferre incommodū: vt dixi in præcedenti argumento. Eodem modo debet seruari ista lex ciuilis, tractās de iure congrui ¶ Quinto adducit: quia secundum communē cōclusionem, dispositio l. quoties. C. de rei v. seruatur etiam cōtra clericum, non obstante, quod potest afferre incommodum. Ita tenet Abb. in c. continebatur. de his, que fi. à præla. & Alex. in cōfi. cxxij. in v. vol. & Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Ma. col. xxvj. & tractat illa l. materiam venditionis. Nā, si res primò venderetur clerico, deinde venderetur & traderetur laico, præfertur laicus secundus emptor ratione possessionis: vnde non est mirum. Sicut eo modo ratione possessionis potuit lex ciuilis præferre laicū clerico: sic etiā & ratione vicinitatis rei ratione iuris congrui: & sufficit, qd in vtroq; casu possit quandoq; clericus habere cōmodū, quod est: quando ipse prius habuisset possessionem, vel haberet rem vicinam: quia auocaret rem ab emptore p. ius congrui. ¶ Sexto, adducitur: quia * quando lex ciuilis non facit notabile præiudicium personis ecclesiasticis, debet seruari etiam inter clericos: ita tenet Felyn. per plura in d. c. ecclesia sanctæ Ma. col. iij. ver. quantum notabile, & c. & co. xlj. ver. primò limitatur, & c. Sed p. ius congrui nō fit notabile præiudiciū clerico: quia dato quod perdat rem, tamē recupera suū pretiū. Item d. l. sancimus. est facta cum maxima æquitate & ratione, ad euitādas discordias & rixas, quæ possent oriri inter vicinum & nouum emptorem: & sic facta est ob cōmune bonū ciuitatis: quod æquiparatur bono ecclesiariū. vt tenet Cald. in cōfi. xxi. in fi. in ti. de cōsti. Item d. l. sancimus. est conformis cum iure diuino: secundum quod erat introductum ius congrui, vt habetur Ieremię cap. xxxij. vbi dicitur: Erue agrū meū. tibi enim competit ex propinquitate, vt emas, & c. & habetur Ruth c. liij. ergo rāto fortius seruari debet inter clericos. ¶ Septimò, adducitur: quia * si statutum dīctaret, quod mulier habens filios, non possit rem alienare extra filios suos, habet locum etiam si alienaret clerico: & sic tale statutum factum cōtemplatione filiorū, ligat clericos: ita tenet Fely. in d. ca. ecclesia sanctæ Ma. col. xlj. ver. primò limitatur, & c. ergo eodem modo, quando statutum dīctat, quod res nō possit alienari extra vicinos: cum par videatur ratio grauaminis. ¶ Octauo adducitur: quia * quando statutum

tutum laicorum est factū ob aliquam rationabilem causam, principaliter in odium clericorum: dato quod per aliquā consequentiam clerici haberent aliquod incommodum, non est in consideratione: & seruari debet etiā inter clericos: & sufficit, q̄ in statuto clerici non nominentur, vt possit ob stare tēx. in c. si. de immu. ecc. li. vj. Hæc cōclusio probatur p̄ multa exempla. Primò, ex his, quæ tenet Calde. in consi. xxj. in ti. de cōsti. vbi dicit, quod si statutū imponit certā solutionē euntibus ad machinādum, habet locum etiam in his, qui vadunt ad molendinū ecclesiæ: non obstat, quod per quandam cōsequentiā videatur in aliquo lædi ecclesia. Secūdo, probatur ex his, quæ notabiliter tenet Abb. in cōsi. lxij. in primo vol. vbi tractat quomodo indirectē potest statutū impedire legatū ad pias causas. & per Fely. in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. in xlij. col. Tertio, q̄a lex ciuiliis mādāt filiū institui hæredē: aliās testamentū patris non valet. & tamē hoc procedit, etiā quando ecclesia esset hæres instituta: quia nō potest quis filium exheredare, & ecclesiam instituere. c. quicūq;. xvij. q. iij. & gl. in l. si quis ad de clinandam. C. de epi. & cle. sed in pposito dicta l. sancimus. est facta ob rationabilem causam, approbatā etiam de iure canonico: per c. constitutus. de in integ. reslit. & etiam de iure diui.

no: vt dixi suprà in vj. argumēto. & nō loquitur cōtra clericos: nec est facta in odiū clericorū. Vnde non curatur, si clerici patiuntur aliquod incommodum, quando emunt: p̄sertim cū habeant commodum, quando euincunt: vt suprà dictum est in tertio argumento. Confirmatur prædicta: * quia statutū excludēs fœminas propter masculos, cēsetur etiam excludere fœminam monialem, nō obstante quod sit persona ecclesiastica. Ita tenet Abb. i. c. quod clericis, col. x. de foro compe. & Fely. in d. ca. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. xxij. & Paul. de cast. in consil. cccij. in j. vol. & Soci. in consil. lxxxj. col. iij. & v. in primo vol. & vt plurimum assignant rationem: quia statutū iniecit vinculum ante clericatū: & propterea ligat clericos: secūdum Abb. in d. cap. quod clericis. col. ix. & ibi lo. And. & Soci. in d. consil. lxxxj. in pen. col. in fi. ¶ Nonò, adducitur: quia * Imperator censetur dominus omnium rerū temporalium, quæ sunt in mūdo, saltē quo ad iurisdictionem, & potestatem. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. c. quo iure. viij. dist. & cap. conuenior. & ibi gl. prima. xxij. quæst. viij. Appellatur em̄ dominus mundi. l. de precatio. ff. ad l. Rhod. de iac. glo in ca. Adrianus. el. ij. lxij. dist. & gl. in c. venerabilē. de elec. & Car. in cle. j. de sum. tri. & si c. & Bar. in §. omnem. co. j. & ij. in prima consil.

consti. Digestorum. & idem Bar. in l. j. §. per hanc. cl. ij. ff. de rei ven. Si enim est dominus mundi, quo ad bona temporalia, potest in dictis bonis ponere legem, quam vult. nam Imperator dicitur vicarius Dei in temporalibus. secundum Bald. in l. j. C. de iure anul. aure. Ergo quando facit legem super eis, dicitur illam facere autoritate Dei. Tex. est in c. nemo xvi. q. iij. & quando est iusta & rationabilis, censeatur etiam approbata per papam: vt in c. j. de oper. no. num. & in c. ecclesia. vt lite pend. & per Alex. in cōs. cxxj. in fi. in ij. vol. & quod antequam bona perueniant in clericum, potest princeps in eis statuere, & onus imponere: tenet Bar. in l. rescripto. §. si ff. de mun. & hono. Si ergo bona temporalia sunt principis, quo ad iurisdictionem, nulli est dubium, quod facere legem, est iurisdictionis: vt p. Bar. in l. imperium. ff. de iur. om. iud. nam est de maximo imperio. vnde sequitur, quod Princeps potest disponere de rebus temporalibus legem condendo: vt no. Bart. in d. §. omnē col. ij. Ergo licite potuit facere hanc l. quod bona stabilia vendantur potius vicinis, quam extraneis. & clerici, qui volunt negotiari super dictis bonis, tenentur obseruare legem superioris: qui habet super eis potestatem legis condendæ, tanquam vicarius Dei: maxime, quia dicta lex non est eis præiudicialis: cum possint ex ea

sentire commodum, vt supra dictum est. ¶ Decimo, adducitur: quia* quando lex disponit super bonis alicuius, vt debeant ire ad certam personam, non potest ille, qui grauatur, alienare ea, etiam ad pias causas, extra illam personam. Ita per plura concludit Abb. in cōs. lxxij. col. ij. ver. sed his non obstantibus, & c. in primo volu. Sed in casu nostro lex disponit super rebus temporalibus. vt venditores teneantur eas alienare vicinis: ergo non possunt eas alienare etiam clericis in præiudicium vicinorum, nam quando statutum respicit rem temporalem, ligat clericos: secundum Abb. in d. c. quod clericis. co. vij. in fi. de foro cōpet. & Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Ma. co. xxxviii. ¶ Undecimo adducitur: quia* quæ res vendatur magis vni, quam alij. est in iure approbatum per plures leges. Primo, per l. j. ff. de priuilegiis. credi. vbi quando venditur bona debitoris, in emendo præfertur creditor vel agnatus aliis extraneis. Itē, probatur per tex. in c. j. §. sed & res. & ibi And. de lser. Aluar. & communiter doct. per quos si inuesti. vbi in venditione feudi faciendæ, agnatus offerens iustum pretium, præfertur extraneo in emendo. Et quod contra sanguineus præferatur in emendo, tenet Lucas de penna in l. j. col. ij. super ver. debiti. C. de impo. luc. descrip. lib. x. * dicitur autem iustum pretium illud, quod repetitur ab extraneo. vnde dato,

to, quòd secundum communem
æstimationē res valeat decem:
si tamē alius offerat quindecim
illud prerium oblatū, dicitur iu-
stum. & illud tenetur offerre vi-
cinus in iure congrui obtinēdo,
quia vēditor, non debet esse in
dāno. Ita pulchrē in terminis no-
stris tenet Bal. in l. ij. col. fi. circa
fi. C. de rescin. vē. vbi plura iura
allegat. Tertiò, quia quando fi-
scus habet rem comunē cum
priuato, potest illā totam ven-
dere inuito socio. l. ij. C. de com-
mu. re. alie. & tamē si ille socius
vult emere partem fisci, præfer-
tur omnibus aliis emptoribus.
Ita notāter tenet Bald. in d. l. ij.

13 *Quartò, quia quando aliquis
tenuit aliquā rem in emphyteo-
sim, & est finita: potest eius de-
scendēs vel consanguineus pe-
tere, quòd sibi renouetur, & con-
cedatur: & tenetur dominus sibi
cōcedere potius quā alteri: &
si nō faciat, potest appellari. tex.
est & ibi Bar. i. l. j. §. permittitur.
ff. de aqua quot. & æsti. & Bar. in
l. j. in fi. ff. de priuil. cred. & Soci.
in cōli. xcix. col. pe. in primo vo-
lu. & est tex. in c. bonę memorię.
& ibi per cano. de postul. præla.

32 * Quintò, quia* colonus par-
tarius tenetur vendere partem
suam fructuū potius domino,
quā extraneo, in casu, quo vel-
let illā vendere Ita tenet Bart.
per illa tex. in l. j. in fi. C. de me-
tallariis. lib. xj. & Ale. in addi. ad
Bald. in l. dudū. C. de contrahen.
emp. Sextò, quia quando aliqua

res alicuius sacerdotis fuit cōfi-
scata, & fiscus vellet eam locare,
tenetur illā locare spuris illius
sacerdotis potius, quā extraneis.
Tex. est in consi. sicut acce-
pimus. & ibi Matt. de affi. in iij.
not. ¶ Septimò, quia* multa in
iure conceduntur ratione vici-
nitatis, etiam contra ius cōmu-
ne, quæ aliās nō concederētur.
Tex. est & ibi glo. j. in c. quoniā.
xij. q. j. & in c. cum lōgē. lxij. di-
stin. & in c. j. de cōsecra. ecc. vel
alta. li. vi. & tenet Lucas de pen-
na, per illū text. in l. quicunque.
la. ij. col. pe. C. de omni agro de-
fer. li. xj. Ex quibus iuribus vide-
mus, quòd tam iura canonica,
quā ciuilia approbant aliquid
noui statui posse ratione vici-
nitatis & propinquitatis. Vnde si
imperator per suam legē intro-
duxit hoc ius cōgrui ratione vi-
cinitatis, motus fuit optima ra-
tione approbata tñ per iura ca-
nonica, quā ciuilia: & etiā de
iure diuino. per illud dictū Iere-
mię. c. xxxij. allegatū suprā in vj.
argumēto. vnde meritò clerici
ligātur hac lege. ¶ Duodecimò
34 * vltimò, pro ista parte addu-
citur autoritas Cy. & Bal. in l.
neq. C. de hære. insti. vbi tenēt,
quòd tale statutū, quòd res ven-
datur cōsorti, ligat clericos. Itē
adducitur autoritas Seba. Nea-
politani, in cōsue. si ecclesia. ver.
sed quid de clericis. & c. vbi ex-
pressē tenet, quòd clerici ligan-
tur iure congrui. cuius Seba. ma-
gna est autoritas in regno. Ex
quib

quibus rationibus hincinde ad ductis. ista q. redditur valde dubia, adeo quod in iudicando bonum esset habere iudicē propriū. Quid ergo dicemus? ¶ Pro
 35 solutione* puto distingui quatuor mēbra. Primum, videlicet, quādo laicus vendit rem laico. Secundum, quando laicus vedit rem clerico. Tertiū, quādo clericus vendit rem laico. Quartū, quando clericus vendit rem clerico. Super primo membro casus est indubitatus, quod habet locum ius cōgrui: quia nullum vrget obstaculū, cum ambo sint subditi imperatori. ¶ Super secundo membro hīc videtur consistere dubiū. Tamen firmo conclusionem, quod clericus teneatur iure congrui per omnes rationes & iura adducta in secūda parte. Et cōsidero primò, quod constitū. sancimus. inducit duas principales prouisiones. Vnam, videlicet, contra venditorem: & aliam, contra emptorem. Prima contra venditorem est, dum dicit: nō ante cōcedimus alienare, nisi pri^o denūtietur illis, &c. & sic venditor prohibetur alienare, & astringitur ad denuntiādum vicinis. Secunda contra
 6 emptorem est, dum dicit, quod debent venire vicini, & soluere iustū pretium cum vsuris & expēsis necessariis: & accipere ius protomiseos: & extraneos emptores omnino repellere, &c. & sic innuit quod post factam venditionem contra formam huius

consti. emptor repellitur per vicinum. & sic ista actio iuris congrui est realis, & dirigitur cōtra emptorē: vt declarat Matth. in d. cōsti. sancimus. §. vt infra xxx. in xj. not. Emptor enim tenetur reuendere vicino, vigore ergo primæ prouisionis, non poterat. laicus subditus legislatori alienare rem clerico sine illa solennitate denūtiationis: & alienando fecit contra legem. vnde illa res trāsiuit in clericum. cum vitio. & licet Matt. in d. consti. sancimus. in princ. in nouo not. teneat quod nō obstāte legis prohibitionē trāsfertatur dominiū in emptorem. Tamē illa translatio fit reuocabiliter: & quādo dominium trāsfertur reuocabiliter, non habet effectus domini: vt est text. & ibi Bart. in l. ex sextante. §. Latinus. ff. de excep. rei iudi. & Bart. & doc. in l. si rē. in prin. ff. de pign. actio. & Alex. in l. debitor. ff. ad Treb. videtur enim res alienata transire cum vitio, quo est affecta propter legis prohibitionem: & sic transit in clericū cum illo onere, quod recepit in posse laici. Nam primò fit cōtractus venditionis, & postea traditio.* Traditio enim debet habere præcedētem causam habilem. l. traditionibus. & ibi Bal. & doc. C. de pac. aliās nuda traditio sine causa vel cōtractu præcedēti, nihil valet: nec dominium transfert. l. nunquā nuda. ff. de acqui. re. dom. Nunc in proposito dico subtiliter, quādo laicus

laicus vendit clerico, primò facit cōtractum: & immediate ex ipso cōtractu nascitur ius congruū vicino: quo tēpore adhuc res est in dominio laici vēditoris ante traditionem: per d. l. traditionibus. demū secuta traditione in clericū emptorē transit dominiū reuocabiliter cū iure congrui radicato in personā vicini, antequā res esset effecta clerici: merito potest vicinus rem clerico auferre ex iure sibi quæsito ex facto laici venditoris, antequā res esset effecta clerici. & sic nullam iniuriam facit clerico: sicut quādo clericus emit rē alteri hypothecatā vel tributariam: quia potest clerico euincit: iuxta not. per Barto. in l. rescripto. §. si. ff. de mune. & ho. Lex enim iniecit vinculum suū in ipsa re, antequā fieret clerici, per ea, quæ dixi suprà in octauo argumento secundæ partis, in fine. ¶ Cōfirmatur* etiam, quia quando alienatio est prohibita contemplatione certæ personæ, quamuis alienatio fiat in clericum, vel ecclesiā: admittitur illa persona ad reuocandum: vt not. Abb. in cōf. lxiiij. col. ij. in primo 37
 37 fine. ¶ Cōfirmatur* etiam, quia quando alienatio est prohibita contemplatione certæ personæ, quamuis alienatio fiat in clericum, vel ecclesiā: admittitur illa persona ad reuocandum: vt not. Abb. in cōf. lxiiij. col. ij. in primo 39
 39 volu. & Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xxiiij. de constit. Pro hoc est tex. in c. j. §. donare. qua. olim po. feu. alie. sed per d. cōst. sancimus. prohibetur alienatio cōtemplatione vicinorū: ergo ipsi reuocant à quocunq. l. quōtiēs & ibi Bar. C. de fideic. & l. peto. §. fratre. de leg. ij. &

Soc. in cōf. lxxxiiij. col. iiij. in fi. in primo volu. Hinc est, quòd si statutū dicit, quòd donatio non valeat, nisi fuerit insinuata, si cōtingat laicū donare clerico sine dicta insinuatione, non valebit donatio: secundum Abb. in cap. quod clericis. colū. vij. de foro compe. & assignat rationē: quia subditus nō potest contrahere cum nō subdito (spreta lege sui superioris.* & subdit etiam ibi Abb. quòd si per statutum requiritur aliqua solennitas in testamento, debet adhiberi etiam si in eo instituaturs clericus heres. Idem tenet Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. colū. xxxvij. in fi. ver. primū est, & c. & col. xxxvij. & Abb. in c. relatū. de testa. ergo idem debemus dicere in laico vendente rem clericō: quia non potuit alienare sprete lege sui superioris: maxime in præiudicium vicini. & ex his remanet cōfirmata ista cōclusio pro parte affirmatiua, scilicet quod clericus potest super re empta per eū conueniri iure congrui: quando emit à laico, prout in hoc secundo membro. ¶ Superest modo 39
 39 respondere ad argumenta adducta in contrarium pro prima parte. Et primò, non obstat primum argumentū: quia patet responsio ex his, quæ dicta sunt super iij. & vj. argumento secundæ partis, nam ex quo ista lex non affert clericis notabile præiudiciū: nec est facta principaliter in odiū clericorū: sed propter bo-

num publicū. Itē, potest afferre commodum & incommodum. per hoc nō dicitur clericis onerosa: nec contra libertatē ecclesiasticā: cum multæ aliæ leges similes reperiātur in iure ciuili. quæ nō reperiūtur correctæ de iure canonico: & seruātur in utroque foro: prout est in l. quotiēs. C. de rei ven. vt dixi in v. argumento secundæ partis. Præterea, per istā cōst. sancimus. clericus nō priuatur aliqua libertate magis, quā in aliis casibus à iure permissis. nam si clericus est venditor, potest liberē vēdere, etiam spreta ista lege. & habet suū intētum: quia res auocatur ab emptore si ne suo præiudicio: nā non tenetur de euisione. Si verō est emptor, emit rem affectā vitio radicato in ipsa re à tēpore, quo erat in posse laici, vt modo dixi in solutiōe. & sic licet res ab eo euincatur per vicinū, in hoc incidit clericus factō laici venditoris: qui erat ligatus lege Imperatoris, tāquā subditus. & sic incidit, sicut quando emit rem hypothecatam. vnde non tollitur sibi libertas data à iure communi emendi & vendēdi, quia
40 emit rem cū onere. ¶ Non obstat secundū argumentū: quia in l. j. C. commun. diu. non prohibetur ius cōgrui: sed solum non approbatur, ex quo tempore illius l. non erat inductū. Et eodē modo respōdetur ad l. ne cui. C. loca. quæ responsio corroboratur per tex. in l. cōgruit. & l. præ

dia. C. de loca. prædi. ciuil. ll. xi. vbi determinatur contrariū, scilicet quod antiquus conductor præfertur nouo, quando offert tantū pretiū, quantū offert nouus. Sed Bal. in d. l. ne cui. intelligit illā l. cōgruit. procedere in prædiis fiscalibus. & ita concordat ista contraria. De quibus vide deci. ccvxxviii. consi. Neapol. vbi facit differentiā inter colonum & inquilinū. Tamē Pau. de Cast. in consi. iij. in primo vol. tenet quod in rebus ecclesiæ nō potest expelli primus cōductor per secundū, si tantundē offert. & idē Pau. in consi. xxxij. in eo primo volumi. dicit semper de æquitate debere rem eidem relocatori. & Lud. Rom. in cōf. xxij. col. pe. tener idē in emphyteosi. & Lucas de pēna in d. l. prædia. in fin. verbis. dicit * idem procedere in gabellariis annī præcedentis. præfertur nouo licitatori, si tantundem offert, quātum nouus. Ad l. dudum. C. de cōtrahen. emp. respōdeo, quod illa l. corrigitur per præd. consi. sancimus. quæ est posterior. l. pacta nouissima. C. de pact. Itē d. l. dudum in fi. excipit, nisi lex specia liter aliud obseruari præcipiat. Et sic sentit proprie istam futuram correctionem. vnde in fin. per dictam exceptionem approbat ius congrui in locis, in quibus obseruatur eius vsus: prout est in hoc regno. Nec obstat, qd videatur facere iniuriam cōtrahentibus: quia postquam lex ita dispo

disponit, seruari debet, quāuis dura sit l. prospexit. ff. qui & a
 42 quibus. ¶ Ad linuitum* respo-
 deo, quod non compellitur in-
 uitus quis videri rem suā, quæ
 est in dominio suo irreuocabili-
 ter. sed is, qui emit rem cū vi-
 tio, & acquisiuit rem cum illo
 onere reuendendi eam, excipi-
 tur ab illa lege: quia scire debuit
 statutum seu legē inieciſſe vin-
 culum antē, quā res trāſſeret in
 dominium clericici: vt ſuprà dixi.
 ¶ Non obſtat tertium argumē-
 tum: quia in isto caſu clericus
 emptor non facit beneficiū de
 proprio, ſed de alieno: nam quā
 uis ſit dominus: habetur tamen
 pro non domino: ex quo acqui-
 ſiuit reuocabiliter: vt ſuprà dixi.
 Nec peruertit charitatē, qui ven-
 dit rem quam tenere nō po-
 teſt: ex quo per prius erat affecta per
 43 l. ciuilem. ¶ Nō* obſtat quartū
 argumentum: quia reſpondeo,
 quod ad dicēdum ſtatutum eſſe
 contra libertatē eccleſiæ, non
 omnis timiditas conſideratur:
 ſed ſolū, quādo clerici efficiun-
 tur ex rationabili cauſa timidio-
 res, & laici audaciores ad no-
 cendum. & ſic iſta duo requirun-
 tur copulatiuē. Ita expreſſe te-
 net Abb in d. c. nouerint. de ſen.
 excommu. & Bart. in d. authen.
 caſſa & irrita. C. de ſacrotan. ec-
 cleſi. & Bar. in d. §. quæ oneran-
 dæ. quod patet ſecundum exem-
 plum ibi poſitū, per Bar. & Abb.
 ſicut dicimus in metu: quia nō
 omnis metus infringit actū: ſed

ſolum ille, qui caderet in con-
 ſtātem virum. l. metum. ff. quod
 metus cauſa. Velle ergo cōſide-
 rare iſtum timorē, ſcilicet quod
 clericus non emeret, eſt vanus
 timor: cū multæ cautelæ poſ-
 ſint adhiberi. minimē per talē
 conſti. laici efficiuntur audacio-
 res cōtra clericos: cū talis cō-
 ſtitu. nō dirigatur expreſſe nec
 tacitē cōtra clericos, ſed eſt ge-
 44 neralis. ¶ Non obſtat* quintum
 argumentum: quia in quantum
 cōſideratur coactio perſonæ ex
 parte venditoris: non facit ad
 propoſitū in hoc ſecundo mem-
 bro, ex quo laicus eſt venditor:
 qui poteſt compelli per legem
 Imperatoris, in quantum verō cō-
 ſideratur ex parte emptoris, nul-
 la eſt coactio perſonæ, ſed ſo-
 lū vicinus auocat ex poteſtate
 legis Conſtitutio enim dat po-
 teſtatem vicino. vt ſoluto pretio
 emptorem repellat: & ita ſonāt
 verba illius conſti. Sed deciſio-
 nes allegatæ in contrarium, lo-
 quuntur, quando emptor cōpel-
 litur aliquid facere per ſuā per-
 ſonam: nec dicit illa cōſti. quod
 emptor compellitur reuēdere.
 ſed ſolū ſoluto pretio lex re-
 pellit ipſum à re emptā. ¶ Ad
 ſextum poteſt eodem modo re-
 ſponderi: quia nihil præcipitur
 emptori per illam conſti. & iura
 allegata in d. argumēto loquū-
 tur contra immunitatē eccleſiæ
 ſicā: idē tūc ſtatuta nō ligant
 clericos. Statutū enim præcepti-
 uum eſt illud de compromiſſis

• faciendis in quo fateor q̄ passiuè non ligat clericos, per iura allegata in v. argumento suprà, in fin. q̄a adstringit personas ad compromittendum. ¶ Ad septimum respondeo, quòd d. c. fi. loquitur, quādo statutum expresse prohibet negotiari cū clericis: tunc enim indirectè grauantur clerici. q̄a licet verba statuti directè dirigantur ad subditos: tamè indirectè per prohibitā participationē lædūtur clerici. Sed hīc nec directè nec indirectè clerici prohibētur emere: quia verba consti. non dirigūtur ad emptorem, imò possunt emere clerici: licet reuocabiliter. Præterea, lex nō dicit quòd nullus vēdat clericis, sed generaliter præfert vicinum cuiuscūque extraneo emptori. Vnde dato, q̄ sub ista generalitate includātur clerici: hoc non est in consideratione propter commodum quod ipsi etiam consequi possunt. ¶ Ad 45 octauū respōdeo, * quòd loquitur, quādo statutum præcisè vetat rem vendi, annullando penitus venditionē. Tunc enim esset merum odium clericorū, si eos includeret. & ita loquitur tex. in c. fi. de immu. eccl. lib. vj. & decisiones alleg. in hoc argumento. Sed d. consti. non vetat præcisè: sed vult fieri requisitionē confortis pri. & possibile est, quòd cōsors noller emere. Itē possibile est, quòd post emptionem clerici cōsors nō euincat, & sic res stat ad esse & non esse: & lon-

ga est differentia inter hunc casum & illū qui est in argumēto. ¶ Ad nonum* respondeo, quòd procedit in bonis clericorū, quæ sunt radicata in eorū dominio: nā postquā illa acquisuerūt, sunt exempta ab omnibus futuris angariis, & onerib* laicorū: non autē à præteritis oneribus vt per Bar. in l. rescripto. §. fin. ff. de mune. & ho. sed istud onus erat affixū rei antè, quā perueniret in clericum: idē nō potuit mutari cum mutatione personæ. Prius enim per cōtractum acquiritur ius vicino, quā clerico dominiū, vt suprà dixi. ¶ Ad 47 decimū* respondeo, q̄ quando lex ciuilis est condita ab Imperatore, si non habet canonem contradicentem, legat clericos actiuè & passiuè, quando nō sumus in materia peccati: intantū quòd non solum causæ clericorum, verū etiā & ecclesiarū deciduntur per leges ciuiles etiā passiuè. text. est formalis. & ibi Abb. in ij. iij. & iij. no. in ca. j. de ope. no. nun. & in hoc non contradicit Abb. i. d. c. cōstitutus. de in inte. resti. nam refert consuetudinē, quæ erat ibi, quòd liceat vicino reuocare rem venditam. Hoc enim est fauorabile clericis: & sic possunt vtī statuto vel consuetudine in reuocādo. Non tamen negat Abb. quin quando illa fuisset lex Imperialis, haberet locum etiam passiuè contra clericos: vt sentit ibi Ant. de Bu. cum non cōtradicat canonibus:

& est apta afferre commodum & incōmodum, vt dicit Abb. in d. c. j. in iij. not. vnde omnia iura, quæ dicunt, quod clerici non tenentur vti lege ciuili cōtra se, intelliguntur, quando talis lex esset cōtra eorū ecclesiasticā libertatē. per d. authent. cassa. Vel quādo essent statuta cōpulsua personarum ad aliquod faciendum: secundum Alex. in consi. ccxij. col. pe. in ij. vol. sicut dicimus de cōpromisso. sed vbi est lex Imperialis rationalis, nō inducens peccatum, non cōpulsua personarū, nō facta in odiū clericorum, non contra libertatem ecclesiæ, non habens canonem in cōtrariū, omnia iura canonica dicūt illā seruari acti-
 48 *respōdeo, quod in clerico veritas est in cōtrarium, sciliet q̄ debet seruari solennitas: secundum Abb. in c. quod clericis. col. vij. de foro compe. & dixi suprā in solutione. ¶ Ad duodecimū
 49 *respondeo, q̄ ex legis dispositione ex causa potest id, quod nostrum est, à nobis auferri: vt no. Fran. de Aret. in l. si ita quis. §. ea lege. in iij. col. ff. de verbo. obli. sicut in simili videmus in præscriptione, quæ aufert dominium sine voluntate domini. Si militer in l. item si verberatū. §.

j. ff. de rei vend. & in l. Lucius. ff. de euictio. & hoc not. Phil. Decius in d. l. id, quod nostrū. ff. de reg. iur. & ita est in casu nostro: quia id, quod erat quæsitum clerico reuocabiliter, aufertur tibi ex legis dispositione: & absque suo damno: quia recuperat pretiū, & aufertur ex dispositione legis, quæ suum effectum & vinculum retro iniecerat: prout pluries fuit dictū suprā. Et per istas responsiones remanet firmata conclusio contra clericum. & sic firmo primā opin. Matth. in d. consi. sancimus. in princ. in iij. col. vbi dicit hanc esse communē opi. reprobata alia eius opi. quam tenuit in §. si illius cōsti.
 ¶ Super tertio* membro principi-
 pali, sciliet quādo clericus vendidit laico. concludo idem, sciliet quod habet locum ius congrui. nā licet aliās clericus venditor nō posset adstringi ad requisitionem inductam per illā constitut. ex quo est cōpulsua personæ ad aliquid faciendum: & sic ex parte veditoris, videtur esse onerosa: & lex non iniecit vinculum ante traditionem ob privilegium personæ: vt dicam infrā in iij. mēbro: tamen postquam res deuenit ad laicū titulo emptionis, lex immediate facit suum effectum contra subditum possessorem: vocando vicinum ex secunda prouisione illius consi. quam retuli suprā in solutione. & hanc cōclusionem firmo per ea, quæ dicit Bald. in

d. authen. cassa. ver. quinto quæro, & c. C. de sacrosan. eccle. vbi dicit, stante statuto, quod testamenta non insinuata, non valeant: pone quod clericus facit testamentum, an valeat sine insinuatione. & concludit quod si hæres institutus est laicus, non valet: ex quo ipse hæres tenebatur seruare formam statuti. cum sit subditus. vnde priuatur commodo testamenti facto suo, qui debuit infra tēpus statuti insinuare testamentum. Secus, si hæres esse clericus, secundum eum. Sic in casu nostro, dato quod clericus venditor non teneretur seruare formam illius constitutionis: tamen laicus emptor debuit id procurare, aliās eo ipso, quod emit, facto suo incidit in priuationem à lege ciuili inductam: & illud dictum Bal. sequitur Fely. in dicto capitulo, ecclesie sanctæ Mariæ. colum. xxviii. ver. & ista procedunt, & c. ¶ Super* quarto & ultimo membro, scilicet quando clericus vendit clerico, hic stat maior difficultas. tamen firmo istam conclusionē negatiuā, scilicet qd non habet locum ius congrui: ex quo cessant omnes rationes superius adductæ in solutione: cessat enim prima prouisio illius constitutionis inducta contra venditorem: quia est compulsiua personæ ad requirendum consortem: quo casu non ligat clericos. & in hoc procedant omnia iura allegata in quinto argumento primæ par-

tis. Nā Imperator est subditus papæ, respectu dignitatis, & reputatur inferior. Vnde ligari potest per canones: sed non potest ligare personas ecclesiasticas per suas leges, quatenus tagent per sonas: vt declarat Abb. in capitulo primo. in ij. nota. de ope. no. nun. Et hoc quod non possit ligare personam, tenet Alex. in consi. ccxiiij. col. penultima. ver. ad id, quod no. Domi. & c. in secundo vol. vbi allegat ita tenere Io. de Imo. in capitulo, quod clericis. de foro compe. vnde remanet conclusio, quod clericus venditor non tenetur requirere consortem: & sic in eo cessat prima prouisio illius constitutionis ob priuilegium suæ personæ, sicut non potest arctari ad compromissum: vt dixi in decimo argumento primæ partis. Cessat etiam secunda prouisio illius constitutionis. in emptore: quia similiter est clericus: & persona priuilegiata & non subdita: in quo nunc cessant omnes rationes adductæ in secundo membro, scilicet quando emit à laico. quia nunc lex ciuilis non iniecit vinculum ante traditionē, nec res afficitur vitio, quia licite alienatur, sprete solennitate illius constitutionis. & sic transit dominium irreuocabiliter: ergo emptor conueniri non potest iure congrui. & in isto casu possunt procedere omnia iura & argumenta adducta pro prima parte: quam conclusionem

firmo

firmiter per dictum Bald. in dicta
 authen. cassā. in quinta quaestio-
 ne. ubi dicit. q̄ quando clericus
 clericū instituit heredē. nō de-
 bet seruari statutum. & Fely. in
 dicto capitulo, ecclesia sanctæ
 Marię. col. xxxviii. & dixi sup̄ā
 52 in iij. mēbro. ¶ Superest* modò
 respondere ad argumēta secūda
 partis: quæ videtur ob stare con-
 clusioni huius quarti membri. 53
 Vnde ad primum respondeo, q̄
 dato quòd ista lex sit imperia-
 lis, tamē respectu vēditōis est
 onerosa & cōpulsiva personæ,
 vnde non ligat clericum vendi-
 torem: per ea, quæ sup̄ā dixi.
 & sic potest liberē vendere: &
 emptor etiam est persona libe-
 ra. & sic allegata in cōtrariū pro-
 cedunt, quando lex nō est pro
 aliqua parte onerosa. Et si mihi
 dicerēs, quòd Papa approbat le-
 gem civilem, etiam inter duos
 clericos: vt facit in ca. j. de ope.
 no. nun. ubi per l. civilem iudi-
 cat inter duas ecclesias litigan-
 tes: respondēo dupliciter Primò,
 quòd hīc isti duo clerici non liti-
 gant adinuicem: prout ibi. nam
 in iure congruū non nascitur lis
 inter emptorem & vēditorem:
 sed potius inter emptorē & ter-
 tium. Secūdo, & melius respon-
 deo, q̄ nūtiatio noui operis re-
 peritur expressē approbata per
 Papā. quòd patet: quia de ea fe-
 cit titulū speciale in iure ca-
 nonico. vnde nos post compila-
 tionem illius tituli non possumus
 dicere, q̄ iudicamus cleri-
 cos per leges ciuiles, sed potius
 per canones: quòd nō est in iu-
 re congrui. quia de eo non est
 aliquis canon approbans: & mi-
 nimē cēsetur approbatū ex par-
 te vēditōis: imò reprobātū per
 ea, quæ habētur in d. auth. cassā.
 & in d. cap. ecclesia sanctæ Ma-
 rię, ex quo est onerosum respe-
 ctu personæ: vt sup̄ā dixi. ¶ Nō
 obstat secūdum* argumentū de
 c. cōstitutus. de in iure. restit. su-
 per quo se fundant omnes doc.
 et edētes ad clericos hoc ius cō-
 grui. quia ad illū tex. respondēo,
 q̄ nō loquitur de aliqua lege ci-
 uili. nec de statuto, sed solū de
 cōsuetudine municipij. & sic pa-
 pa approbat illā cōsuetudinē in-
 ter clericos ea ratione: attēta: quā-
 quādo est cōsuetudo populi, cen-
 setur esse mista clericorū & lai-
 corum: nā clerici sunt de popu-
 lo & de ciuibus: & eo respectu li-
 gātur consuetudine: quia est eo-
 rū propria cōsuetudo. Ita tenet
 Ab. in c. cum venissent. in ij. no.
 de eo qui mit in pos. & Abb. in
 ca. cum causa. in iij. not. de re iu-
 di. & declarat pulchrē Fel. in c.
 ad nostrā. col. ij. de proba. Nos
 autem loquimur in lege. quæ est
 merē laicorum, & sic ex diuersis
 nō fit illatio. Præterea, illa con-
 suetudo non dictabat, q̄ vendi-
 tor teneatur requirere cōsortē,
 prout d. consti. sancimus, sed so-
 lūm, q̄ consors offerendo pre-
 tium, possit rē venditā recupe-
 rare: vt dicit ibi Abb. in vij. not.

54 ¶ Ad tertium* argumentum &

Bb 4 omnia

omnia sequentia vnica solutione respondeo, quòd procedunt in tribus membris præcedentibus: ex rationibus allegatis supra in solutione. Sed in hoc quarto membro do fallentiam generalē: quia negari non potest, quin ista constit. sancimus. sit cōpulsua personarum: tam ex parte venditoris, qui tenetur requirere: quā ex parte emptoris, qui tenetur rem restituere vicino. & hac ratione teneo, quòd non procedit inter duos clericos. Et licet quando lex civilis potest afferre cōmodum & incōmodum, debeat seruari inter clericos: tamen semper limito hoc, nisi lex sit compulsiua personarū: per iura sepius allegata. ¶ Et non putet aliquis, q̄ in tali decisione mihi ipsi cōtradicam, circa ea, quę dixi supra in ij. membro: in responsionibus datis ad argumenta primę partis: maxime ad decimū argumentū. in quibus locis tenui hanc l. non esse cōtra libertatē ecclesiasticam nec cōpulsuam personarū, saltem ex parte emptoris. & nunc dico contrariū. nā si rectē ponderentur verba mea, nulla est contrarietas: quia semper tenui, q̄ ex parte vēditoris est compulsiua personarum ad requirendum consortem: aliās nō possit fieri alienatio. Sed ex parte emptoris, quādo clericus emit à laico, 55 dixi quòd nō est cōpulsua personę quoad ius: quia clericus emit cum vitio, & post vinculū

iniectum: vnde si cōpellitur restituere rē, iustē compellitur tali compulsionē, quę nō facit sibi iniuriā: sicut quādo emit rem hypothecatā, vel affectam alio vitio reali: vnde ista compulsiō, est executio iuris: & non sonat in vitium: vt eo respectu possit dici lex contra libertatem ecclesiasticā. Sed quando clericus emit à clerico, tūc teneo quòd ex vtraque parte est compulsiua personarum, & cōtra libertatem. nam venditor non tenetur requirere consortem, nec emptor: Cū ambo sint pariter priuilegiati. & sic vēditio, pcedit liberē, sine ligamine huius constitutionis. & dominiū trāsīt irrevocabiliter. quia res non censetur affecta aliquo vitio: ex quo licitē lex potuit sperni tāquā onerosa clericis: vt not. Hosti. in ti. de cōsuetu. §. fin. ver. sed ponetur. Et postquā res est acquisita clerico, si ei auferret, fieret sibi iniuria. contra l. id, quod nostrum. ff. de reg. iur. prout hanc iniuriā ponderat tex. in d. l. dudum. C. de contrahē. emp. & hoc respectu dicitur ista constit. compulsiua personę. nā ista esset verē iniuriosa & compulsiua. Et per istam declarationem censeatur esse responsum ad omnia argumenta secundę partis: vt non habeat locum in hoc iiij. membro. ¶ Sed* quid si vicinus, qui prætendit ius congrui super isto quarto membro, sit etiam clericus: an possit dicere, q̄ priuilegiat

legiatus non vitur priuilegio
contra pariter priuilegiatum:&
sic competat tibi ius congrui?
Dico quod non, ex quo ambo
sunt priuilegiati in genere, vn-
de meliorest cōditio possidētis.
per ea, quæ not. Bart. in authen.
quas Actiones. C. de sacrosan. ec-
cle. & Abb. in cap. si. colum. j. de

56 ordi. cogni. ¶ In omnibus * au-
tem casibus, in quibus dixi cleri-
cum teneri iure cōgrui in ij. mē-
bro, intelligo sanē, scilicet quā-
do emit particulariter pro se &
suo patrimonio. Secus, si emeret
pro ecclesia: vt declarat Seba. in
consue. si ecclesia. vers. sed quid
de clericis, & c. Nā ecclesia nec
actiue nec passiue habet ius cō-
grui: vt dicitur in d. constit. san-
cimus. in fin. & ibi Matth. ¶ Sed

57 * pulchrum dubium est, quid si
laicus emit fundum ab ecclesia,
an in eo vicinus possit petere
ius congrui Matth. in d. constitu.
sancimus. in prin. co. iij. ver. itē
quæro, an istud ius congrui, & c.
tenet q̄ non: quia princeps secu-
laris non potest imponere legē
rebus ecclesiæ. Cōtrarium puto
verius, per ea, quæ dixi suprà in
tertio mēbro. nam quō ad hūc
casum nō posset fieri differen-
tia inter rem clerici, & ecclesiæ:
quia quo ad iurisdictionē laico-
rum euitandā, maximē in eo-
rum statutis, semper parificatur
in iure bona clericorū, & eccle-
siarum: vt declarat plenē Fel. in
d. c. ecclesia sanctę Mariæ. in iij.
& v. col. & Car. in cle. presenti. in

ij. not. de censu. Abb. in c. si. devi.
& ho. cle. licet glo. in cap. ex lite-
ris. de pigno. dicat generaliter.
q̄ bona clericorum gaudēt pri-
uilegiis ecclesiarum & glo. in c.
quāquā. de censu. lib. vj. tamen
cōtrarium tenet glo. in cap. pos-
sessions. xvj. q. iij. Et veritas est
ista, quod solum in casibus in iu-
re exp̄fessis bona clericorum
æquiparantur bonis ecclesiarū:
& non in aliis. imō regula est in
contrarium: quia clericus in bo-
nis suis nō restituitur, sed eccle-
sia sic. Itē bona clericorum præ-
scribuntur, sicut bona laicorum.
Ita hæc omnia pulchrē declarat
Abb. in ca. si diligenti. col. si. de
præscrip. & in d. ca. ex literis. in
fi. & Fely. vbi suprà. Vnde in p-
posito sicut laicus emens à cle-
rico conuenitur iure congrui.
per rationes allegatas suprà in
iij. membro: ita etiam emēs ab
ecclesia. Nam quo ad hoc non
potest diuersitas assignari: quia
ius congrui sequitur possessio-
rem, qui est subditus legi laico-
rum: & contra eum dirigitur: &
mutatione personæ mutatur cō-
ditio rei: vt dixi in nono argu-
mento primæ partis. & istā cō-
clusionem, scilicet quod emens
ab ecclesia, teneatur iure con-
grui, tenet in specie Seba. in cō-
sue. si ecclesia. i. si. ver. emat. & c.
58 ¶ Non obstat * si quis vellet da-
re instantiā inter clericum &
ecclesiam. quia ecclesia nec acti-
ue nec passiue habet ius cōgrui:
vt in d. constit. sancimus. in fin.

sed clericus sic: quia ista differē-
tia nihil concludit ad propo-
situm. nam verum est, si ecclesia
emit, non conuenitur iure con-
grui. Item si tertius emit prope
bona ecclesiā, minimē ecclesia
actiue habet ius congrui: & in
hoc solum diuertitur à cleri-
co. Sed quando ecclesia vendit,
nullam est grauamen ecclesiā,
quod emptor conueniatur. &
ita teneo ¶ Sed pulchrius du-
bium est. pone quod vendita est
domus laico, quæ est prope rem
ecclesiā: certum est quod eccle-
siæ non competit ius congrui:
ponamus quod ecclesia in con-
tinenti vendit illam rem laico
vel clerico: an possit nouus em-
ptor petere ius congrui, vide-
tur quod sic: quia mutatiōe per-
sonæ mutatur impedimentum
rei: vt supra dixi. * In contrarium
est veritas. quia ius cōgrui com-
petit ei, qui habet fundum vici-
num tempore venditionis: sed
si emit post venditionem, non
competit sibi ius cōgrui ex per-
sona propria: sed ex persona
venditoris. Vnde quia in isto ca-
su ecclesia est venditrix, quæ
non habeat in alium trāsferre,
& ita notanter determinat Se-
ba. in consue. vbi domus. super
ver. tunc habentes, &c. Et hoc
procedit, quando ecclesia ven-
dit post natum ius congrui: se-
cus, si venderet ante, puta an-
te venditionem rei, de qua li-
tigatur: quia tūc is, qui emit ab
ecclesia, habet ius congrui ex

persona sua. Ita tenet Seb. in eo
sue. si quis emit. super ver. alicy-
ius. in vers. sed quid de emphy-
teota, &c. Et ex his remanet ex-
pedita ista nobilissima quæstio. &
à nemine vsq; ad hanc tēpestatē
ita discussa. Laus Deo. Rob. Ma-
ranta, Venusinus, V. I. D.

DISPUTATIO IX.

*An si emptor rei immo-
bilis, qui poterat conueniri
iure congrui, donat illam
alteri vel permutat, faciat
cessare ius congrui.*

S V M M A R I V M.

*Ius congrui an habeat locum contra
eum cui donata est res per emptorem
vel permutata post emptionē. et 27.*

*Ius congrui habet locum solum in tri-
bus contrariis.*

*Actio oriens ex iure congrui dicitur
personalis in rem scripta, & sequitur
possessorem.*

*Actio personalis in rem scripta ha-
bet similitudinem cum reali.*

*Ius congrui an detur contra singula
rem successorem: & quid si successor
non possideat.*

*Ius congrui an detur cōtra secundū
emptorem ex persona propria vel ex
persona sui authoris.*

*Donatari' cui fuit donata res empta
an teneatur iure cōgrui. & s. 18. 27.*

*Extensio non fit in correctorijs ex
identitate rationis, nisi ratione pec-
cati evitandi. 15.*

*Constitutio, sancimus, de iure cōgrui
est correctoria iuris communis.*

Stat

- 7 Statutum seu lex nova debet ita intelligi, ut ladat ius commune in minus quàm potest.
- 8 Transferri non potest in alium plus iuris quàm habes transferens.
- 9 Ius mihi quaesitum ex facto alterius possum contra alium exercere etiam eo inuito.
- 10 Obligatio rei mea facta meo nomine me ignorante, si ratificatur à me postquam ego obligavi omnia bona mea alteri, an noceat mea ratificatio secundo creditori.
- 11 Accipere, verbū hoc quid importet.
- 12 Ius quaesitū difficiliter tollitur quàm querendum.
- 13 Dominium an transferatur si statum dicat, quod locator non possit re alienare nisi requisito conductore. Dominium rei alienate contra prohibitionem iuris congrui an transferatur. & 17.
- 14 Fraudibus & malitijs semper est obuiandum & 20.
- 15 Alienatio qua fit titulo lucrativo, patitur onus filiquarum.
- 16 Dominium rei vendita sub conditione an transferatur, si tradatur interim. Dominium an transferatur ex contra-ctu à lege prohibito.
- 19 Fructus tenetur restituere emptor bonae fidei, qui emit ab eo qui tenebatur ad fructus.
- 20 Petitio hereditatis an detur contra titulo possidentem, quando titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitione hereditatis conveniri. Aduocati causa fraudandi ius congrui communiter consulunt, ut emptor statim donet amico suo.
- 21 Petitione hereditatis qui poterat co-

ueniri, si alienauit rem ante conventionem, tenetur actione in factū, ex tit. de alie. iud. mnt. caus. fact.

22 Ius congrui quando cessaret per donationem, posset agi reuocatoria ex tit. qua in fraud. creditor.

Alienata in fraudem creditorum reuocantur sine executione, quādo constituti in specie.

23 Emens fundum si incontinenti donat praesumitur facere in fraudē iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium. & 24. Fraud praesumitur in actu ex celeritate temporis. & 24.

24 Instrumentum vnum & idem cōtinens emptionem & donationem simul, praesumitur in fraudē iuris congrui quoad donationem.

25 Alienatio in fraudem praesumitur, quādo fit cōiuncta personae: & quando alienatus remanet in possessione.

26 Ius congrui habet locum vbi permutatio fit cum aliqua re mercatili, quae postea statim venditur.

28 Vicinus admittitur ad agendum iure congrui, non obstante donatione vel permutatione.

29 Ius congrui quod non detur contra singularem successorem, est inductum per consuetudinem Neapolitanam, non autem per constit. sancimus.

Ius ortum contra auctorem transit ad singularem successorem.

Successor singularis includitur in dispositione loquente de auctore: & eius factum reputatur factum auctoris. & 30.

31 Consuetudines Neapolitane non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum.

Exten

Extensio in correctorjjs fit ad similem casum, quādo vnica tantum ratio potest assignari.

33 *Iuris congrui obseruātia differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.*

- 1 **S**uccessiua & non minus* vtilis in eadē materia iuris congrui contingit quaestio. Quidam emit vnum fundum: & suspicās sibi moueri litem super iure congrui, donat illum cuidā suo amico vel consanguineo, seu permutat: sciens quōd in titulo donationis vel permutationis cessat ius congrui: quaeritur, an per hoc vicinus censeatur totaliter exclusus. Et pfectō istud dubiū millies in facto emergit: & sub isto colore multae fraudes ad per iuria cōmittuntur. Et quia materia est quotidiana: ideo decreui eam latius attingere: vt veritas disputando elucescat. iuxta l. legau. ff. de libe. lega. ¶ Et primo pro* parte negatiua, quōd non habeat locum ius cōgrui, & vicinus sit exclusus, adducitur, qd consti. sancimus. restringit hanc dispositionem procedere solum in tribus contractibus: videlicet in vditione, locatione, & emphyteosi. in alijs ergo contractibus remanet dispositio iuris cōmunis, vt liberum sit vniciue cōtrahere. Item, quāuis ista actio dicatur psonalis, ex quo est conditio ex lege, sancimus. tamen dicitur in rem scripta, vt declarat Seba. in cōsue. si quis emit. in fi. super ver. vniuersali. & sic se-

quitur possessorem. vt ibi dicit, & plenius in eadem consue. super ver. possidet. & Matth. in d. consti. sancimus. in prin. in no. & in §. vt infra triginta in xj. not. & in §. licet. in vj. no. Actiones enim personales in rem scriptae, habent similitudinem realium, & sequuntur possessorem: l. iij. §. est autem. & ibi glo. ff. ad exh. & declarat Ias. in rub. ff. si cer. pe. co. ij. sed quia emptor nō reperitur possidere, quia donauit, non potest cōueniri iure cōgrui. donatarius autē minimē, ex quo possidet tit. donationis: in quo cessat ius congrui. ergo de necessitate remanet vicinus exclusus. ¶ Secūdo, *adducitur: nam ius congrui non datur contra singularem successorem, sed solum contra vniuersalem, qui possidet: aliās autem etiā si esset vniuersalis, & non possideret, non teneretur iure congrui. ita tenet Seba. in d. consuetu. si quis emit. in fi. super ver. vniuersali. Sicut etiā emptor, qui nō possidet, nō tenetur: vt dicit Seba. in consue. vbi domus. super ver. ab emptore. & super ver. successore, & c. & in consue. si ex vno. super ver. possessores. Hinc est, si emptor venderet secundo emptori, ille secundus emptor non tenetur ex emptione prima sui authoris: sed solum ex secunda emptione propria: secūdum Seba. in d. ver. vniuersali. Vnde si donaret, non posset ex proprio tit. conueniri possessor: ex quo non

non est titulus habilis ad ius cōgrui, minimè ex ti. sui authoris: quia illud ius non transit cōtra singularem successorem: & sic vicinus remanet exclusus. Duo em̄ sunt necessaria ex parte rei conuenti copulatiuè, scilicet, q̄ possideat: & quòd tit. emptionis possideat, vel locationis, vel emphyteosis. ¶ Tertiò, pro ista parte * adducitur authoritas Seba. in dicta cōsue. si quis emit. super verb. possidet. in ver. pone ergo, & c. vbi ī terminis format hanc quæstionem. Si vnus emit hodie, & cras donat alij. Et tenet quòd nō habet locū vltèrius ius congrui. & idē in specie firmat Matth. in dicta constitutio. sancimus. §. licet. in vj. no. vbi de verbo ad verbū refert & sequitur opin. Seba. quorum duorum doctor. magna est authoritas in hoc regno. ¶ * Quartò adducitur deci. cccxxvij. consi. Neapolita. in fi. quæ incipit. nobilis Petrus, & c. vbi fuit decisum contra actorem in iure congrui, ex causa, quia emptor donauerat rem filio suo. Et illa deci. fuit fundata sup̄ autoritate domini Seba. in d. ver. possideat. quæ deci. debet pro lege seruari in hoc regno. l. fin. C. de legi. ¶ * Quintò, confirmatur: quia d. constit. sancimus. est correctoria iuris communis. nam per eam corrigitur rex. in d. l. dudum. C. de contrahen. empt. & in l. in re mandata. C. mandat. licet respectu dictæ l. in re mandata, sit potius limita-

tio, quàm correctio. vnde stante hoc dubio, non debet fieri extensio: sed debet strictè intelligi. in casu in quo loquitur l. si verò. §. de viro. & ibi per doct. ff. solur. mat. in correctoriis enim etiam ex identitate rationis non fit extensio, secundum Bar. in auth. quas actiones. col. pen. C. de sacrosan. eccle. & moder. in auth. ex testamēto. C. de colla. & Barr. Alex. & doct. in l. ij. ff. de legat. j. & Bar. in authen. qui semel. col. ij. C. quo. & quando iud. Pro hoc est tex. in l. præcipimus. in fin. C. de app. & l. sancimus. C. de testa. Cū igitur d. consti. sancimus. dicat, quòd vicinus offerens pretium accipit ius protomiseos, & potest extraneum emptorē repellere: apparet q̄ solūm contra emptorem dirigit formā agendi: non autem loquitur de alio habēte causam ab emptore: ergo non debet extendi: cū sit lex correctoria & odiosa. * debemus ergo hunc casum dubiū ita interpretari, vt reuertatur decisio ad ius commune: vt est gl. notabilis cap. statutum. in ver. numerādum. de præben. lib. 6. semper enim intelligere debemus legē nouam, vt lædat ius commune in minus, quàm potest: vt est tex. & ibi Gemi. & doct. in ca. eos. de tempo. ord. lib. vj. & Abb. in c. certificari. col. pen. de sepul. & tex. in l. ij. C. de noxa. & p. Fel. in cap. j. col. vij. ver. secundò declaro. & c. de rescrip. & in cap. causam, quæ. col. xj. eodē tit. Sed

tenen

tenendo quòd vicinus sit exclusus: in isto casu restringitur lex correctoria: & sit reuersio ad ius commune: ergo ista opi. est tenenda: nam res de facili reuertitur ad naturam suam l. si vnus. §. pactus. in fi. & ibi Barto. & Ias. plenè in iij. col. ff. de pac. & c. ab exordio. xxxv. dist. ¶ Pro parte

verò contraria affirmatiua, scilicet, quòd imò contra talem donarium vel possidenti ei. permutationis, habeat locū ius congrui: adducitur primò: quia per venditionem primò factam statim est quæsitum ius vicino. vnde sine facto suo ab eo euelli non potest. l. id, quod nostrum, ff. de reg. iur. ¶ Secundò, quia

8 *nemo potest plus iuris in aliū trāsferre, quàm ipse habet. l. nemo plus iuris. & ibi no. ff. de re. iur. Sed certum est, quòd si donator, q. prius emerat, habebat aliquod dominium in re: illud erat reuocabile, & momētanēū. ergo nō potuit illud transferre in donarium in perpetuū, & firmitus, quàm ipse habebat Vnde videtur, quòd res possit etiā

9 ¶ Tertiò, quia *quando ex facto alterius mihi quæritur aliquod ius. possum eo iure vti contra quemlibet. etiā eo inuito. text. est nota. in l. si post mortē. §. si. ff. de bon. possess. contra tabu. & per Barto. & doct. in l. petendx.

C. de tēpo. in integ. resti. sed in casu isto ex facto emptoris statim est quæsitū ius vicino. ergo potest etiā inuito emptore vti tali iure cōtra tertium. & sic donarium. Si potest inuito emptore. ergo non potuit emptor inuenire viam fraudandi ipsum per suam donationē: quia aliàs liceret homini subdito frustrare legis operationē in præiudicium tertij, cui est ius quæsitū: cōtra l. nemo potest. ff. de leg. j.

10 *Confirmatur ex his, quæ not. Spec. in tit. de oblig. & solu. §. j. col. xij. ver. itē pone, obligasti, & c. vbi dicit, quòd si tu prius obligasti rē meam, me ignorāte: deinde ego obligo omnia bona mea. & postea ratifico obligatio nem tuam, talis ratificatio non nocet creditori meo: cui prius per obligationem meā fuerat ius quæsitum. vnde ipse præfertur. Idē tenet Pau. de cast. in consil. clxxxv. col. iij. in ij. vol. Eodē modo donatio mea non debet nocere vicino. cui prius per meam emprionē fuerat ius quæsitum. ¶ Et quòd ius fuerit quæsitum vicino immediatè per emptionem, pondero text. in d. cōstitū sancimus. in ver. suam portionem accipiat, & c. & ibi, accipere ius, protomiseos & extraneos emptores omnino repellere, & c. Nam verbū, accipere, est verbum directum, secūdum Ange. in cōsti. lxxxvij & Bar. in l. centurio. ff. de vul. & pupil. Item est verbum executiuū, per quod transfun

trāsfunditur etiam ius cleftio-
nis. gl. & doc. in l. Lucio. ff. de le-
ga. ij. & Soci. in cōfil. cxvj. col. ij.
in primovol. Per illud enim ver-
bum censetur directò translata
executio legis in personam vici-
ni ad accipiendum ius congrui.
ergo satis est sibi ius quæsitum.
quia si non esset quæsitum, non
posset illud accipere. Nunc in
12 * proposito ius quæsitum diffici-
lius tollitur, quàm ius quærēdū.
l. seruus. C. de pact. & l. j. §. cōfer-
tur. ff. de collat. bo. & Philip. De
cius in cōf. cxlvij. col. ij. in prin.
ergo per donationem licet ab
initio tolli potuisset ius quærē-
dum. scilicet, ante v̄ditionem:
tamen postquam per venditio-
nem est ius quæsitū, tolli nō po-
test. & pro prædictis est tex. in c.
si pro te. de rescrip. li. vj. vbi nō
potest fieri ratificatio in præiudi-
cium tertij. cui est ius quæsitum.
13 ¶ * Quartò. adduco dictū Alex.
in addit. Bartol in l. ij. §. fin. ff. de
actio. empt. vbi in terminis no-
stris tenet, quòd si statutū ciui-
tatis distat quòd locator nō pos-
sit rem alienare, nisi prius requi-
sito cōductore, si cōtingat eum
alienare nulla facta denūtiatio
ne conductori, ex tali alienatio-
ne non transit dominium, ex
quo est facta contra legis prohi-
bitionem. allegat Bar. in l. si ita
quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. &
Bar. in l. cum lex. in si. ff. de fide-
iussio. ergo in casu nostro, quan-
do venditor non requirit vici-
num, nō trāsferit dominium in

emptorem. Vnde nec emptor il-
lud transfert in donatarium. &
sic potest dici, quòd dominium
interim remanet in suspēso pe-
nes venditorem: si vera est deci-
sio Alex. per l. nec vtilem. ff. ex
quib. cau. maio. & remanebit in
suspensio in fauorem vicini, cu-
ius cōtēplatione lex facit hanc
prouisionem. Ergo ipse admitti-
tur ad reuocandum: per ea, quæ
notat Abb. in cōf. lxij. col. ij. in
primo vol. & Fely. in c. ecclesia
sanctæ Mariæ. col. xlij. de cōstit.
nam per talem reuocationē, so-
lam possessionē aufert: qua ac-
quisita imediatē ex legis mini-
sterio cōsolidatur sibi dominiū,
quod in ius fauorem stabat in
suspensio. Verūm de veritate il-
lius dicti Alex. videbimus in so-
lutione: quia videtur cōtrariari
his, quæ dixi in præcedēti dispu-
tatione, scilicet, q̄ transit domi-
nium reuocabiliter. ¶ Quintò,
14 quia* si liceret emptori impune
donare vel permutare, daretur
materia delinquendi, & aperire-
tur via fraudibus: quia de facili
quilibet fraudaret legē. Sed frau-
dibus est semper obuiandum. l.
in fundo. ff. de rei v̄ cle. j. & ibi
Car. de vsur. & c. quanto. de di-
uor. & cle. j. §. si & ibi Car. de cō-
ces. præben. Vnde ad euitādum
frāudem, debet etiam cōtra do-
natarium, qui habuit ab empro-
re, habere locum ius congrui.
15 ¶ Item quia etiam* in correcto-
riis sit extensio, ratione peccati
euitandi, secundum Alexā. in l.

Pomp

Pomponius. §. præterea. col. ij. in fi. ff. de acq. pos. Vnde dato, quod consti. sancimus. sit correctoria: & loquatur in contractu venditionis: debet etiam extendi in donatione habita ab emptore causa vitandi fraudē, quæ inducit peccatū. ¶ Sexto, & vltimo, pro ista parte adduco text. q. multū stringit: & ab aliis non extirrit ponderatus. in l. j. §. res, quæ. C. de impo. lucra. defer. li. x. vbi videtur text. formalis ad decisionem huius q. Nam ibi fit differentia inter rem alienatā titulo lucratiuo, & titulo oneroso in titulo enim lucratiuo, patitur onus siliquatum: non autē in oneroso sed subdit casum in d. §. res, quæ. pone, quod res fuit primo alienata titulo lucratiuo: & sic fuit affecta onere. deinde is, qui eam. habuit, illā alteri vendidit tit. oneroso. an emptor teneatur ad onus. Et concludit q. sic. & idem ecōtrā, vt ibi subdit: quia à primordio tituli posterior formatur euentus. ergo ita in casu nostro ius congrui habet locū in titu. oneroso. statim enim cum res vendita fuit, annectitur sibi onus iuris cōgrui. vnde quāuis postea alij donetur, transit cum onere suo: quia iste posterior euentus reformari debet ad primū titulum. Sicut enim ibi licet emptor aliās nō teneatur ad onus ex persona sua: tamen quando emit à donatario, tenetur ex persona sui authoris. eodem modo & hic, licet donata-

rius nō tenetur iure congrui ex persona sua: tamen debet teneri ex persona sui authoris, qui fuit emptor. ex quibus hincinde adductis ista q. redditur valde dubia. ¶ Pro solutione *huius difficilis q. oporteret primò inuestigare, an ex alienatione facta cōtra prohibitionem illius cōstit. sancimus. trāsferatur dominiū: de quo aliqd dixi suprà in iiij. argumēto secundæ partis. & breuiter resideo in illa opin. quam tenui in præcedenti disputatione, scilicet, quod dominiū trāsferatur, licet reuocabiliter: nam etiā ex cōtractu inutili sequuta traditione, trāsit dominium ex causa putatiua. ita tenet Bar. i l. eleganter. in fi. illius prin. & ibi etiam glo. ff. de dolo. licet enim cōtractus de se propter eius inutilitatem nō transferret dominiū: tamen traditio subsequens vnā cum volūtate domini facit dominium trāsfire. ita tenet Per. Philip. Cor. in cons. cclxij. in fi. in iiij. vol. & idem in cōs. lxxiiij. col. iij. in iiij. vol. vbi dicit, quod si res vendita sub cōditione, tradatur: interim trāsferatur dominium. & idem tenet Bar. in l. nō dubiū. co. fi. ver. vltimo opp. & c. C. de leg. vbi dicit, quod licet ex contractu, qui sit contra legem, non transeat dominium: tamen ex causa putatiua propter illū cōtractum bene trāsit: puta ex traditione cum voluntate domini: put ibi clarius declarat Bal. in x. oppo. per l. li. §. subtili. ff.

de cōdi. ob causam. & hanc opi. 19 l. j. §. res, quæ. * Quam cōfirmo, tenet Matth. in d. constit. sanctimus. in prin. in nono not. Et licet videatur ob stare: quia d. constit. prohibet alienationē, dum dicit, non antea cōcedimus alienare, &c. quo casu videtur prohibere executionem cōtractus scilicet dominij translationē, ut inquit Bar. in l. cum lex. in fin. ff. de fideiuss. tamen ad hoc respondeo, quia lex vltra procedit: dādo actionem vicino ad reuocandum. quo casu transit dominij: ut dicit Bart. in l. j. §. si vir. in fin. verbis. ff. de acqui. posses. per d. 10 l. eleganter. & ex his non teneo dec. Alex. in l. ij. §. fin. ff. de actio. emp. quē allegavi supra, in iij. argumēto. nam referendo illud dictum ad hanc constit. nō esset verū: ex quo vltra procedit hęc consti. Sed forte saluādo Alex. procederet, quādo statutum vltra non progredieretur. Ista autem inuestigatio non est nimis necessaria: quia semper teneo, quod transit reuocabiliter. Sed volui eam attingere pro veritate eorum, quæ dixi in d. iij. argumento secunde partis. ¶ Hoc 18 præsupposito* propinquādo ad solutionem huius q. firmo conclusionem pro ista secunda parte affirmatiua: videlicet, q. non obstante donatione vel permutatione admittatur vicinus ad agendū iure cōgrui, per iura & rationes allegatas pro secunda parte. & maxime, quia p. ea habem⁹ tex. quasi in terminis in d.

etiam per text. in l. fina. §. j. ff. ad Velleia. vbi licet aliās bonæ fidei emptor non teneatur restituere fructus: tamen quando emit ab eo, qui tenebatur ad fructus, tenetur etiā & ipse: quia nō debet esse melioris cōditionis donatarius, quā author suus: ut dicit ibi Pau. de Cast. sic etiā in casu nostro: non debet esse melioris cōditionis donatarius, quā suus author, qui tenebatur iure congrui, licet in eo sit diuersa qualitas. prout erat in d. l. fi. §. j. ¶ Secundo* confirmo, per bonum simile. nam petitio hæreditatis nō datur cōtra titulo possidētē. l. regulariter. ff. de petit. hæred. & l. hæreditatis. C. eo. ti. & tamē quando titulus habetur ab eo, qui poterat petitione hæreditatis conueniri, datur cōtra eum, nō obstante titulo, ita notanter tenet Bar. in l. cogi. circa fi. C. de peti. hæred. & Bar. in l. si rem & pretiū. ff. eo. ti. & ibi etiā Pau. de Ca. qui dicit, quod si aliter diceremus, facile esset legē eludere, & hęc actionē euitare. Idem tenet Pau. de Cast. in cōsi. cxxxviii. col. fi. in ij. vol. Sic etiā in casu nostro: licet contra donatarium nō habeat locum ius cōgrui: tamē quando habuit ab eo, qui poterat iure cōgrui conueniri, prout est emptor, debet ipse quoq. teneri: ne sit melioris cōditionis, quā author suus. aliās de facili quilibet eluderet legem simulādo donationem,

• faciendis, in quo fateor q̄ passiuē non ligat clericos, per iura allegata in v. argumento suprā, in fin. q̄a adstringit personas ad compromittendum. ¶ Ad septimum respondeo, quod d. c. fi. loquitur, quādo statutum expresse prohibet negotiari cū clericis: tunc enim indirectē grauantur clerici. q̄a licet verba statuti directē dirigantur ad subditos: tamē indirectē per prohibitā participationē lādūtur clerici. Sed hic nec directē nec indirectē clerici prohibētur emere: quia verba consti. non dirigūtur ad emptorem, imō possunt emere clerici: licet reuocabiliter. Præterea, lex nō dicit quod nullus vendat clericis, sed generaliter præfert vicinum cuiusque extraneo emptori. Vnde dato, q̄ sub ista generalitate includātur clerici: hoc non est in consideratione propter commodum quod ipsi etiam consequi possunt. ¶ Ad 45 octauū respōdeo, * quod loquitur, quādo statutum præcise vetat rem vendi, annullando penitus venditionē. Tunc enim esset merum odium clericorū, si eos includeret. & ita loquitur tex. in c. fi. de immu. eccl. lib. vj. & decisiones alleg. in hoc argumento. Sed d. consti. non vetat præcise: sed vult fieri requisitionē consortis pri. & possibile est, quod cōsors nollēt emere. Itē possibile est, quod post emptionem clerici cōsors nō euincat, & sic res stat ad esse & non esse: & lon-

ga est differentia inter hunc casum & illū qui est in argumēto. ¶ Ad nonum* respondeo, quod procedit in bonis clericorū, quæ sunt radicata in eorū dominio: nā postquā illa acquisiuerūt, sunt exempta ab omnibus futuris angariis, & onerib* laicorū: non autē à præteritis oneribus vt per Bar. in l. rescripto. §. fin. ff. de mune. & ho. sed istud onus erat affixū rei antē, quā perueniret in clericum: ideo nō potuit mutari cum mutatione personæ. Prius enim per cōtractum acquiritur ius vicino, quā clerico dominiū, vt suprā dixi. ¶ Ad 47 decimum* respondeo, q̄ quando lex civilis est condita ab Imperatore, si non habet canonem contradicentem, legat clericos actiuē & passiuē, quando nō sumus in materia peccati: tantū quod non solum causæ clericorum, verū etiā & ecclesiarū deciduntur per leges civiles etiā passiuē. text. est formalis. & ibi Abb. in ij. iij. & iij. no. in ca. j. de ope. no. nun. & in hoc non contradicit Abb. i. d. c. cōstitutus. de in inte. resti. nam refert consuetudinē, quæ erat ibi, quod liceat vicino reuocare rem venditam. Hoc enim est fauorabile clericis: & sic possunt vti statuto vel consuetudine in reuocādo. Non tamen negat Abb. quin quando illa fuisset lex Imperialis, haberet locum etiam passiuē contra clericos: vt sentit ibi Ant. de Bucum non cōtradicat canonibus:

& est apta asferre commodum & incōmodum, vt dicit Abb. in d. c. j. in iiij. not. vnde omnia iura, quæ dicunt, quod clerici non tenentur vt lege civili cōtra se, intelliguntur, quando talis lex esset cōtra eorū ecclesiasticā libertatē. per d. authent. cassā. Vel quādo essent statuta cōpulsua personarum ad aliquod faciendum: secundum Alex. in consi. ccxiiij. col. pe. in ij. vol. sicut dicitur de cōpromisso. sed vbi est lex Imperialis rationalis, nō inducens peccatum, non cōpulsua personarū, nō facta in odiū clericorum, non contra libertatem ecclesiæ, non habens canonem in cōtrariū, omnia iura canonica dicūt illā seruari acti-
 48 *respōdeo, quod in clerico veritas est in cōtrarium, scilicet q̄ debet seruari solennitas: secundum Abb. in c. quod clericis. col. vij. de foro compe. & dixi suprà in solutione. ¶ Ad duodecimū
 49 *respondeo, q̄ ex legis dispositione ex causa potest id, quod nostrum est, à nobis auferri: vt no. Fran. de Aret. in l. si ita quis. §. ea lege. in iiij. col. ff. de verbo. obli. sicut in simili videmus in præscriptione, quæ aufert dominium sine voluntate domini. Si militer in l. item si verberatū. §.

j. ff. de rei vend. & in l. Lucius. ff. de euictio. & hoc not. Phil. Decius in d. l. id, quod nostrū. ff. de reg. iur. & ita est in casu nostro: quia id, quod erat quæsitum clerico reuocabiliter, aufertur sibi ex legis dispositione: & absque suo damno: quia recuperat pretiū, & aufertur ex dispositione legis, quæ suum effectum & vinculum retro iniecerat: prout pluries fuit dictū suprà. Et per illas responsiones remanet firmata conclusio contra clericum. & sic firmo primā opin. Matth. in d. consti. sancimus. in princ. in iiij. col. vbi dicit hanc esse communē opi. reprobata alia eius opi. quam tenuit in §. si illius cōsti.
 50 ¶ Super tertio* membro principali, scilicet quādo clericus vendidit laico, concludo idem, scilicet quod habet locum ius congrui. nā licet aliās clericus venditor nō posset adstringi ad requisitionem inductam per illā constitut. ex quo est compulsua personæ ad aliquid faciendum: & sic ex parte veditoris, videtur esse onerosa: & lex non iniecit vinculum ante traditionem ob privilegium personæ: vt dicam infrā in iiij. mēbro: tamen postquam res deuenit ad laicū titulo emptionis, lex immediatē facit suum effectum contra subditum possessorem: vocando vicinum ex secunda prouisione illius consti. quam retuli suprà in solutione. & hanc cōclusionem firmo per ea, quæ dicit Bald. in

d. authen. cassa. ver. quintò quæro, &c. C. de sacrosan. eccle. vbi dicit, stante statuto, quòd testamenta non inſinuata, non valeât: pone quòd clericus facit testamentum, an valeat sine inſinuatione. & concludit quòd si hæres iſtitutus est laicus, nō valet: ex quo ipſe hæres tenebatur ſeruare formam ſtatuti. cū ſit ſubditus. vnde priuatur commo do testamenti facti ſuo, qui debuit infra tēpus ſtatuti inſinuare testamentum. Secus, si hæres eſſet clericus, ſecundum eum. Sic in caſu noſtro, dato quòd clericus venditor non teneretur ſeruare formam illius conſtitutionis: tamen laicus emptor debuit id procurare, aliàs eo ipſo, quòd emit, facti ſuo incidit in priuationem à lege ciuili inductam: & illud dictum Bal. ſequitur Fely. in dicto capitulo, eccleſia ſanctæ Mariæ. colum. xxviij. ver. & iſta procedunt, &c. ¶ Super* quarto & vltimo membro, ſcilicet quando clericus vendit clerico, hic ſtat maior difficultas. tamen ſirmo iſtam conſiſionē negatiuā, ſcilicet q. nō habet locum ius congrui: ex quo ceſſant omnes ratioēs ſuperius adductæ in ſolutiōe: ceſſat enim prima prouiſio illius cōſtitutionis inducta contra venditorem: quia eſt compulſiua perſonæ ad requirendum conſortem: quo caſu nō ligat clericos. & in hoc pcedāt omnia iura allegata in quinto argumento primæ par-

tis. Nā Imperator eſt ſubditus papæ, reſpectu dignitatis, & reputatur inferior. Vnde ligari pōt per canones: ſed nō poteſt ligare perſonas eccleſiaſticas per ſuas leges, quatenus tågunt perſonas: vt declarat Abb. in capitulo primo. in ij. nota. de ope. no nun. Et hoc quod non poſſit ligare perſonam, tenet Alex. in conſi. cexiij. col. penultima. ver. ad id, quod no. Domi. &c. in ſecundo vol. vbi allegat ita tenere Io. de Imo. in capitulo, quòd clericis. de foro compe. vnde remanet conſuſio, quòd clericus venditor non tenetur requirere conſortem: & ſic in eo ceſſat prima prouiſio illius cōſtitutionis ob priuilegium ſuæ perſonæ, ſicut non poteſt arctari ad compromiſſum: vt dixi in decimo argumento primæ partis. Ceſſat etiam ſecunda prouiſio illius conſtitutionis. in emptore: quia ſimiliter eſt clericus: & perſona priuilegiata & non ſubdita: in quo nunc ceſſant omnes rationes adductæ in ſecundo membro, ſcilicet quando emit à laico. quia nunc lex ciuilis non iniecit vinculum ante traditionē, nec res afficitur vitio, quia licite alienatur, ſpeta ſolenntate illius conſtitutionis. & ſic tranſit dominium irreuocabiliter: ergo emptor conueniri non poteſt iure congrui. & in iſto caſu poſſunt procedere omnia iura & argumenta adducta pro prima parte: quam conſiſionem

ſirmo

firmiter per dictum Bald. in dicta
 authen. cassa. in quinta quaestio-
 ne. ubi dicit. q. quando clericus
 clericum instituit heredem. non de-
 bet servari statutum. & Fely. in
 dicto capitulo, ecclesia sanctae
 Mariae. col. xxxvij. & dixi supra
 52 in iij. membro. ¶ Superest* modo
 respondere ad argumenta secunda
 partis: quae videtur ob stare con-
 clusioni huius quarti membri. 53
 Vnde ad primum respondeo, q.
 dato quod ista lex sit imperia-
 lis, tamen respectu venditoris est
 onerosa & compulsiva personae,
 unde non ligat clericum vendi-
 torem: per ea, quae supra dixi.
 & sic potest liberè vendere: &
 emptor etiam est persona libe-
 ra. & sic allegata in contrarium pro-
 cedunt, quando lex non est pro
 aliqua parte onerosa. Et si mihi
 diceres, quod Papa approbat le-
 gem civilem, etiam inter duos
 clericos: ut facit in ca. j. de ope-
 no. nun. ubi per l. civilem iudi-
 cat inter duas ecclesias litigan-
 tes: respondeo dupliciter. Primo,
 quod hic isti duo clerici non liti-
 gant ad invicem: prout ibi. nam
 in iure congruè non nascitur lis
 inter emptorem & venditorem:
 sed potius inter emptorem & ter-
 tium. Secundo, & melius respon-
 deo, q. nuntiatio novi operis re-
 peritur expressè approbata per
 Papam. quod patet: quia de ea fe-
 cit titulum specialem in iure ca-
 nonico. unde nos post compila-
 tionem illius tituli non possumus
 dicere, q. iudicamus clerici
 cos per leges civiles, sed potius
 per canones: quod non est in iu-
 re congrui. quia de eo non est
 aliquis canon approbans: & mi-
 nimè ceteretur approbatum ex par-
 te venditoris: imò reprobatur per
 ea, quae habentur in d. auth. cassa.
 & in d. cap. ecclesia sanctae Ma-
 riae, ex quo est onerosum respec-
 tu personae: ut supra dixi. ¶ Non
 obstat secundum* argumentum de
 c. constitutus. de in iure. restit. su-
 per quo se fundant omnes doctores.
 extendentes ad clericos hoc ius co-
 grui. quia ad illud text. respondeo,
 q. non loquitur de aliqua lege ci-
 vili. nec de statuto, sed solum de
 consuetudine municipij. & sic pa-
 pa approbat illam consuetudinem in-
 ter clericos ea ratione: attenta: quia
 quando est consuetudo populi, cen-
 setur esse mixta clericorum & lai-
 corum: nam clerici sunt de popu-
 lo & de civibus: & eo respectu li-
 gatur consuetudine: quia est eo-
 rum propria consuetudo. Ita tenet
 Ab. in c. cum venissent. in ij. no.
 de eo qui mit. in pos. & Abb. in
 ca. cum causa. in iij. not. de re iu-
 di. & declarat pulchrè Fel. in c.
 ad nostram. col. ij. de proba. Nos
 autem loquimur in lege. quae est
 merè laicorum, & sic ex diversis
 non fit illatio. Præterea, illa con-
 suetudo non distabat, q. vendi-
 tor teneatur requirere consortem,
 prout d. consli. sancimus. sed so-
 lum, q. consors offerendo pre-
 tium, possit rem venditam recupe-
 rare: ut dicit ibi Abb. in vij. not.
 54 ¶ Ad tertium* argumentum &

omnia sequentia vnica solutione respondeo, quod procedunt in tribus membris præcedentibus: ex rationibus allegatis supra in solutione. Sed in hoc quarto membro do fallentiam generalis: quia negari non potest, quin ista constit. sancimus. sit compulsua personarum: tam ex parte venditoris, qui tenetur requirere: quam ex parte emptoris, qui tenetur rem restituere vicino. & hac ratione teneo, quod non procedit inter duos clericos. Et licet quando lex civilis potest afferre commodum & incommodum, debeat seruari inter clericos: tamen semper limito hoc, nisi lex sit compulsua personarum: per iura sæpius allegata. ¶ Et non putet aliquis, quod in tali decisione mihi ipsi contradicam, circa ea, quæ dixi supra in ij. membro: in responsionibus datis ad argumenta primæ partis: maxime ad decimum argumentum. in quibus locis tenui hanc l. non esse contra libertatem ecclesiasticam nec compulsuam personarum, saltem ex parte emptoris. & nunc dico contrarium. nam si rectè ponderentur verba mea, nulla est contrarietas: quia semper tenui, quod ex parte venditoris est compulsua personarum ad requirendum consortem: aliàs non possit fieri alienatio. Sed ex parte emptoris, quando clericus emit à laico, 55 ¶ Sed quoad ius: quia clericus emit cum vitio, & post vinculum

iniecum: vnde si compellitur restituere rem, iuste compellitur tali compulsione, quæ non facit sibi iniuriam: sicut quando emit rem hypothecataræ, vel affectam alio vitio reali: vnde ista compulsio, est executio iuris: & non sonat in vitium: vt eo respectu possit dici lex contra libertatem ecclesiasticam. Sed quando clericus emit à clerico, tunc teneo quod ex utraque parte est compulsua personarum, & contra libertatem. nam venditor non tenetur requirere consortem, nec emptor: Cum ambo sint pariter priuilegiati. & sic venditio procedit libere, sine ligamine huius constitutionis. & dominiū transit irrevocabiliter. quia res non censetur affecta aliquo vitio: ex quo licet lex potuit sperni tamquam onerosa clericis: vt not. Hosti. in ti. de consuetu. §. fin. ver. sed ponetur. Et postquam res est acquisita clerico, si ei auferret, fieret sibi iniuria. contra l. id, quod nostrum. ff. de reg. iur. prout hanc iniuriam ponderat tex. in d. l. dudum. C. de contrah. emp. & hoc respectu dicitur ista constit. compulsua personarum. nam ista esset verè iniuriosa & compulsua. Et per istam declarationem censeatur esse responsum ad omnia argumenta secundæ partis: vt non habeat locum in hoc iij. membro. ¶ Sed quid si vicinus, qui præterdit ius congrui super isto quarto membro, sit etiam clericus: an possit dicere, quod priuilegiat

legiat
contra p
se com
Dico q
sunt p
de meli
per ea
quas A
de & A
ordi.co
tem ca
cum ter
bro. in
do emi
suo pat
pro ecc
con sue
de cleri
actiue
grui: vt
cimus. i
pulsu
laicus
zu in e
ius con
fanci m
quero.
tenet q
lris ac
rebus
verius
terio
colum
na in re
quia qu
nem eu
nem sta
is iure
suarum
de ecc
et col

legiatus non vitur priuilegio
 contra pariter priuilegiatum:&
 sic competat libi ius congrui?
 Dico quod non, ex quo ambo
 sunt priuilegiati in genere, vn-
 de meliorest cōditio possidētis.
 per ea, quæ not. Bart. in authen.
 quas Actiones. C. de sacrosan. ec-
 cle. & Abb. in cap. si. colum. j. de
 56 ordi. cogni. ¶ In omnibus * au-
 tem calibus, in quibus dixi cleri-
 cum teneri iure cōgrui in ij. mē-
 bro, intelligo sanē, scilicet quā-
 do emit particulariter pro se &
 suo patrimonio. Secus, si emeret
 pro ecclesia: vt declarat Seba. in
 consue. si ecclesia. ver. sed quid
 de clericis, & c. Nā ecclesia nec
 actiue nec passiue habet ius cō-
 grui: vt dicitur in d. constit. san-
 cimus. in fin. & ibi Matth. ¶ Sed
 57 * pulchrum dubium est, quid si
 laicus emit fundum ab ecclesia,
 an in eo vicinus possit petere
 ius congrui Matth. in d. constitu.
 sancimus. in prin. co. iij. ver. itē
 quæro, an istud ius congrui, & c.
 tenet & non: quia princeps secu-
 laris non potest imponere legē
 rebus ecclesiæ. Cōtrarium putō
 verius, per ea, quæ dixi suprā in
 tertio mēbro. nam quo ad hūc
 casum nō posset fieri differen-
 tia inter rem clericū, & ecclesiæ:
 quia quo ad iurisdictionē laico-
 rum euitandam, maximē in eo-
 rum statutis, semper parificatur
 in iure bona clericorū, & eccle-
 siarum: vt declarat plene Fel. in
 d. c. ecclesia sanctę Marię in iij.
 & r. col. & Car. in cle. presenti. in

ij. not. de censu. Abb. in c. si. devi.
 & ho. cle. licet glo. in cap. ex lite-
 ris. de pigno. dicat generaliter.
 q̄ bona clericorum gaudēt pri-
 uilegiis ecclesiarum & glo. in c.
 quāquā. de censu. lib. vj. tamen
 cōtrarium tenet glo. in cap. pos-
 sessiōes. xvj. q. iij. Et veritas est
 ista, quod solum in casibus in iu-
 re exp̄ssis bona clericorum
 æquiparantur bonis ecclesiarū:
 & non in aliis. imō regula est in
 contrarium: quia clericus in bo-
 nis suis nō restituitur, sed eccle-
 sia sic. Itē bona clericorum præ-
 scribuntur, sicut bona laicorum.
 Ita hæc omnia pulchrē declarat
 Abb. in ca. si diligenti. col. si. de
 præscrip. & in d. ca. ex literis. in
 si. & Fely. vbi suprā. Vnde in p-
 posito sicut laicus emens à cle-
 rico conuenitur iure congrui.
 per rationes allegatas suprā in
 iij. membro: ita etiam emēs ab
 ecclesia. Nam quo ad hoc non
 potest diuersitas assignari: quia
 ius congrui sequitur possessio-
 rem, qui est subditus legi laico-
 rum: & contra eum dirigitur: &
 mutatione personæ mutatur cō-
 ditio rei: vt dixi in nono argu-
 mento primæ partis. & istā cō-
 clusionem, scilicet quod emens
 ab ecclesia, teneatur iure con-
 grui, tenet in specie Seba. in cō-
 sue. si ecclesia. i. si. ver. emat. & c.
 58 ¶ Non obstat * si quis veller da-
 re instantiam inter clericum &
 ecclesiam. quia ecclesia nec acti-
 ue nec passiue habet ius cōgrui:
 vt in d. constit. sancimus. in fin.

sed clericus sic: quia ista differētia nihil concludit ad propositum. nam verum est, si ecclesia emit, non conuenitur iure congrui. Item si tertius emit prope bona ecclesiæ, minimè ecclesia actiue habet ius congrui: & in hoc solum diuertificatur à clerico. Sed quando ecclesia vendit, nullum est grauamen ecclesiæ, quod emptor conueniatur. & ita teneo. ¶ Sed pulchrius dubium est. pone quod vendita est domus laico, quæ est prope rem ecclesiæ: certum est quod ecclesiæ non competit ius congrui: ponamus quod ecclesia in continenti vendit illam rem laico vel clerico: an possit nouus emptor petere ius congrui, videtur quod sic: quia mutatiōe personæ mutatur impedimentum rei: vt suprà dixi.* In cōtrarium est veritas. quia ius cōgrui competit ei, qui habet fundum vicinum tempore venditionis: sed si emit post venditionem, non competit sibi ius cōgrui ex persona propria: sed ex persona venditoris. Vnde quia in isto casu ecclesiā est venditrix, quæ non habeat in alium trāsferre, & ita notanter determinat Sebastianus in consue. vbi domus. super ver. tunc habentes, &c. Et hoc procedit, quando ecclesiā vendit post natum ius congrui: scilicet, si venderet ante, puta ante venditionem rei, de qua litigatur: quia tūc is, qui emit ab ecclesia, habet ius congrui ex

persona sua. Ita tenet Sebastianus in eod. sue. si quis emit. super ver. alicuius. in vers. sed quid de emphyteota, &c. Et ex his remanet expedita ista nobilissima quæstio. & a nemine vsq; ad hanc repestatè ita discussa. Laus Deo. Rob. Maranta, Venuſinus, V. I. D.

DISPUTATIO IX.

An si emptor rei immobilis, qui poterat conueniri iure congrui, donat illam alteri vel permutat, faciat cessare ius congrui.

S Y M M A R I V M.

Ius congrui an habeat locum contra eum cui donata est res per emptorem vel permutata post emptionē. et 27.

Ius congrui habet locum solum in tribus contrahibus.

Actio oriens ex iure congrui dicitur personalis in rem scripta, & sequitur possessorem.

Actio personalis in rem scripta habet similitudinem cum reali.

Ius congrui an detur contra singula rem successorem: & quid si successor non possideat.

Ius congrui an detur cōtra secundū emptorem ex persona propria vel ex persona sui authoris.

Donatarij cuius sit donata res empti an teneatur iure cōgrui. & 5. 18. 27.

Extensio non fit in correctoris ex identitate rationis, nisi ratione precati emittendi. 15.

Constitutio, sancimus, de iure cōgrui est correctoria iuris communis.

- 7 Statutum seu lex noua debet ita intelligi, ut ladat ius commune in minus quàm potest.
- 8 Transferrì non potest in alium plus iuris quàm habet transferens.
- 9 Ius mihi quæsitum ex facto alterius possum cõtra alium exercere etiam eo inuito.
- 10 Obligatio rei mea facta meo nomine me ignorante, si ratificatur à me postquam ego obligauì omnia bona mea alteri, an noceat mea ratificatio secundo creditori.
- 11 Accipere, verbũ hoc quid importet.
- 12 Ius quæsitũ difficilissimè tollitur quàm querendum.
- 13 Dominium an transferatur si statutum dicat, quòd locator non possit re alienare nisi requisito cõductore. Dominium rei alienata contra prohibitionem iuris congrui an transferatur. & 17.
- 14 Fraudibus & malitijs semper est obuiandum & 20.
- 15 Alienatio que fit titulo lucrativo, patitur onus siliquarum.
- 16 Dominium rei vendita sub cõditione, an transferatur, si tradatur interim. Dominium an transferatur ex cõtractu à lego prohibito.
- 17 Fructus tenetur restituere emptor bonæ fidei, qui emit ab eo qui tenebatur ad fructus.
- 18 Petitio hereditatis an detur contra titulum possidentem, quando titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitione hereditatis conueniri. Aduocati causa fraudandi ius congrui cõmuniter consulunt, ut emptor statim donet amico suo.
- 19 Petitio hereditatis qui poterat conueniri, si alienauit rem ante conuentionem, tenetur actione in factũ, ex tit. de alie. iud. mat. caus. fact.
- 20 Ius congrui quando cessaret per donationem, posset agi reuocatoria ex tit. que in fraud. creditor.
- 21 Alienata in fraudem creditorum re vocantur sine executione, quãdo cõstitutum in specie.
- 22 Emens fundum si incontinenti donat presumitur facere in fraudẽ iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium. & 24.
- 23 Fraus presumitur in actũ ex celeritate temporis. & 24.
- 24 Instrumentum vnum & idem cõtinnens emptionem & donationem simul, presumitur in fraudẽ iuris congrui quoad donationem.
- 25 Alienatio in fraudem presumitur, quãdo fit cõiuncta personæ: & quando alienatus remanet in possessione.
- 26 Ius congrui habet locum ubi permutatio fit cum aliqua re mercatili, quæ postea statim venditur.
- 27 Vicinus admittitur ad agendum in re congrui, non obstantẽ donatione vel permutatione.
- 28 Ius cõgrui quòd non detur cõtra singularem successorẽ, est inductum per consuetudinem Neapolitanam, non autem per cõstit. sancimus. Ius ortum contra authorem transit ad singularem successorẽ. Successor singularis includitur in dispositione loquente de authore: & eius factum reputatur factum authoris. & 30.
- 29 Consuetudines Neapolitanæ non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum.

Extensio in correctorijs fit ad similem casum, quando vnica tantum ratio potest assignari.

33 *Iuris congrui obseruatiā differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.*

1 **S**uccesiua & non minus * vt lis in eadē materia iuris congrui contingit questio. Quidam emit vnum fundum: & suspicās sibi moueri litem super iure cōgrui. donat illum cuidā suo amico vel consanguineo, seu permutat: sciens quod in titulo donationis vel permutationis cessat ius congrui: queritur, an per hoc vicinus censeatur totaliter exclusus. Et pfectō istud dubiū millies in factō emergit: & sub isto colore multę fraudes ad per iuria cōmittuntur. Et quia materia est quotidiana: ideo decreui eam latius attingere: vt veritas disputando elucescat. iuxta l. legau. ff. de libe. lega. ¶ Et primo pro * parte negatiua, quod non habeat locum ius cōgrui, & vicinus sit exclusus, adducitur, qd consti. sancimus. restringit hanc dispositionem procedere solum in tribus contractibus: videlicet in veditiōe, locatione, & emphyteosi. in alijs ergo contractibus remanet dispositio iuris cōmunis, vt liberum sit vnicuique cōtrahere. Item, quāuis ista actio dicatur psonalis, ex quo est conditio ex lege, sancimus. tamen dicitur in rem scripta, vt declarat Seba. in cōsue. si quis emit. in fi. super ver. vniuersali. & sic se-

quitur possessorem. vt ibi dicit, & plenius in eadem consue. super ver. possidet. & Matth. in d. consti. sancimus. in prin. in nono. & in §. vt infra triginta in xj. not. & in §. licet. in vj. no. Actiones enim personales in rem scriptę, habent similitudinem realium, & sequuntur possessorem: l. iij. §. est autem. & ibi glo. ff. ad exhi. & declarat las. in rub. ff. si cer. pe. co. ij. sed quia emptor nō reperitur possidere, quia donauit, non potest cōueniri iure cōgrui. donatarius autē minimē, ex quo possidet tit. donationis: in quo cessat ius congrui. ergo de necessitate remanet vicinus exclusus. ¶ Secūdō, * adducitur: nam ius congrui non datur contra singularem successorem, sed solum contra vniuersalem, qui possidet: aliās autem etiā si esset vniuersalis, & non possideret, non teneretur iure congrui. ita tenet Seba. in d. consuetu. si quis emit. in fi. super ver. vniuersali. Sicut etiā emptor, qui nō possidet, nō tenetur: vt dicit Seba. in consue. vbi domus. super ver. ab emptore. & super ver. successore, & c. & in consue. si ex vno. super ver. possessores. Hinc est, si emptor venderet secundo emptori, ille secundus emptor non tenetur ex emptione prima sui authoris: sed solum ex secunda emptione propria: secundum Seba. in d. ver. vniuersali. Vnde si donaret, non posset ex proprio tit. cōueniri possessor: ex quo

non

non est titulus habilis ad ius cōgrui, minimè ex ti. sui authoris: quia illud ius non transit cōtra singularem successorem: & sic vicinus remanet exclusus. Duo em̃ sunt necessaria ex parte rei conuenti copulatiuè, scilicet, q̃ possideat: & quòd tit. emptionis possideat, vel locationis, vel emphyteosis. ¶ Tertiò, pro ista parte* adducitur authoritas Seba. in dicta cōsue. si quis emit. super verb. possidet. in ver. pone ergo, & c. vbi ī terminis format hanc quæstionem. Si vnus emit hodie, & cras donat alij. Et tenet quòd nō habet locū vltterius ius congrui. & idē in specie firmat Matth. in dicta constitutio. sancimus. §. licet. in vj. no. vbi de verbo ad verbū refert & sequitur opin. Seba. quorum duorum doctor. magna est authoritas in hoc regno. ¶ * Quartò, adducitur deci. cccxxxviij. consi. Neapolita. in si. quæ incipit. nobilis Petrus, & c. vbi fuit decisiū contra actorem in iure congrui, ex causa, quia emptor donauerat rem filio suo. Et illa deci. fuit fundata sup̃ authoritate domini Seba. in d. ver. possideat. quæ deci. debet pro lege seruari in hoc regno. l. fin. C. de legi. ¶ * Quintò, confirmatur quia d. consi. sancimus. est correctoria iuris communis. nam per eam corrigitur rex. in d. l. dudum. C. de contrahen. empt. & in l. in re mandata. C. mandat. licet respectu dictæ l. in re mandata, sit potius limita-

tio, quàm correctio. vnde stante hoc dubio, non debet fieri extensio: sed debet strictè intelligi. in casu in quo loquitur l. si verò. §. de viro. & ibi per doct. ff. solut. mat. in correctoriis enim etiam ex identitate rationis non fit extensio, secundum Bar. in authē. quas actiones. col. pen. C. de sacrosan. eccle. & moder. in auth. ex testamēto. C. de colla. & Bart. Alex. & doct. in l. ij. ff. de legat. j. & Bar. in authen. qui semel. col. ij. C. quo. & quando iud. Pro hoc est tex. in l. præcipimus. in fin. C. de app. & l. sancimus. C. de testa. Cū igitur d. consi. sancimus. dicat, quòd vicinus offerens pretium accipit ius protomiseos, & potest extraneum emptorē repellere: apparet q̃ solum contra emptorem dirigit formā agendi: non autem loquitur de alio habēte causam ab emptore: ergo non debet extendi: cū sit lex correctoria & odiosa. * debemus ergo hunc casum dubiū ita interpretari, vt reuertatur decisiō ad ius commune: vt est gl. notabilis cap. statutum. in ver. numerādum. de præben. lib. 6. semper enim intelligere debemus legē nouam, vt lædat ius commune in minus, quàm potest: vt est tex. & ibi Gemi. & doct. in ca. eos. de tempo. ord. lib. vi. & Abb. in c. certificari. col. pen. de sepul. & tex. in l. ij. C. de noxa. & p. Felly. in cap. j. col. viij. ver. secundò declaro. & c. de rescrip. & in cap. causam, quæ. col. xj. eodē tit. Sed

tenen

tenendo quòd vicinus sit exclusus: in isto casu restringitur lex correctoria: & fit reuersio ad ius commune: ergo ista opi. est tenenda: nam res de facili reuertitur ad naturam suam l. si vnus. §. pactus. in fi. & ibi Barto. & Ias. plenè in iij. col. ff. de pac. & e. ab exordio. xxxv. dist. ¶ Pro parte verò contraria affirmatiua, scilicet, quòd imò contra talem donatarium vel possidentem ti. permutationis, habeat locum ius congrui: adducitur primò: quia per venditionem primò factam statim est quæsitum ius vicino. vnde sine facto suo ab eo euelli non potest. l. id, quod nostrum, ff. de reg. iur. ¶ Secundò, quia

8 * nemo potest plus iuris in aliud trāsferre, quàm ipse habet. l. nemo plus iuris. & ibi no. ff. de re. iur. Sed certum est, quòd si donator, q. prius emerat, habebat aliquod dominium in re: illud erat reuocabile, & momētaneū. ergo nō potuit illud transferre in donatarium in perpetuū, & firmitus, quàm ipse habebat Vnde videtur, quòd res possit etiā

11 à donatario auocari, ppter præcedens vinculum, quod erat affixum re: sicut poterat ab ipso emptore, eodémque donatore.

9 ¶ Tertiò, quia * quando ex facto alterius mihi quæritur aliquod ius, possum eo iure vti contra quemlibet, etiā eo inuito. text. est nota. in l. si post mortē. §. si. ff. de bon. posses. contra tabu. & per Barto. & doct. in l. petendz.

C. de tēpo. in integ. resti. sed in casu isto ex facto emptoris statim est quæsitum ius vicino. ergo potest etiā inuito emptore vti tali iure cōtra tertium. & sic donatarium. Si potest inuito emptore, ergo non potuit emptor inuenire viam fraudandi ipsum per suam donationē: quia aliàs liceret homini subdito frustrare legis operationē in præiudicium terrij, cui est ius quæsitum: cōtra l. nemo potest. ff. de leg. j.

10 * Confirmatur ex his, quæ not. Spec. in tit. de oblig. & solu. §. j. col. xij. ver. itē pone, obligasti, & c. vbi dicit, quòd si tu prius obligasti rē meam, me ignorāte: deinde ego obligo omnia bona mea, & postea ratifico obligatio nem tuam, talis ratificatio non nocet creditori meo: cui prius per obligationem meā fuerat ius quæsitum. vnde ipse præfertur. Idē tenet Pau. de cast. in consil. clxxxv. col. iij. in ij. vol. Eodém modo donatio mea non debet nocere vicino, cui prius per meam emptionē fuerat ius quæsitum. * Et quòd ius fuerit quæsitum vicino immediatè per emptionem, pondero text. in d. cōstitui sancimus. in ver. suam portionem accipiat, & c. & ibi, accipere ius, protomiseos & extraneos emptores omnino repellere, & c. Nam verbū, accipere, est verbum directum, secūdam Ange. in cōsi. lxxxvij & Bar. in l. centurio. ff. de vul. & pupil. Item est verbum executiuū, per quod transfun

trāsfunditur etiam ius clectio-
nis. gl. & doc. in l. Lucio. ff. de le-
ga. ij. & Soci. in cōsil. cxvj. col. ij.
in primovol. Per illud enim ver-
bum censerur directō translata
executio legis in personam vici-
ni ad accipiendum ius congrui.
ergo satis est sibi ius quæsitum.
quia si non esset quæsitum, non
posset illud accipere. Nunc in
12 * proposito ius quæsitum diffici-
lius tollitur, quàm ius quærēdū.
l. seruus. C. de pact. & l. j. §. cōfer-
tur. ff. de collat. bo. & Philip. De
cius in cōf. cxlvij. col. ij. in prin.
ergo per donationem licet ab
initio tolli potuisset ius quærē-
dum. scilicet, ante v. ditionem:
tamen postquam per venditio-
nem est ius quæsitū, tolli nō po-
test. & pro prædictis est tex. in c.
si pro te. de rescrip. li. vj. vbi nō
potest fieri ratificatio in præiudi-
cium tertij. cui est ius quæsitum.
13 ¶ * Quarto. adduco dictū Alex.
in addit. Bartol in l. ij. §. fin. ff. de
actio. empt. vbi in terminis no-
stris tenet, quòd si statutū ciui-
tatis dicat quòd locator nō pos-
sit rem alienare, nisi prius requi-
sito cōductore, si cōtingat eum
alienare nulla facta denūtiatio
ne cōductori, ex tali alienatio-
ne non transit dominium, ex
quo est facta contra legis prohi-
bitionem. allegat Bar. in l. si ita
quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. &
Bar. in l. cum lex. in fi. ff. de fide-
iussor. ergo in casu nostro, quan-
do venditor non requirit vici-
num, nō trāsferret dominium in

emptorem. Vnde nec emptor il-
lud transfert in donatarium. &
sic potest dici, quòd dominium
interim remanet in suspēso pe-
nes venditorem: si vera est deci-
sio Alex. per l. nec vtilem. ff. ex
quib. cau. maio. & remanebit in
suspensio in fauorem vicini, cu-
ius cōtrēplatione lex facit hanc
prouisionem. Ergo ipse admitti-
tur ad reuocandum: per ea, quæ
notat Abb. in cōli. lxij. col. ij. in
primo vol. & Fely. in c. ecclesia
sanctæ Mariæ. col. xlij. de cōstit.
nam per talem reuocationē, so-
lam possessionē aufert: qua ac-
quisita imediatē ex legis mini-
sterio cōsolidatur sibi dominiū,
quod in ius fauorem stabat in
suspensio. Verūm de veritate il-
lius dicti Alex. videbimus in so-
lutione: quia videtur cōtrariari
his, quæ dixi in præcedēti dispu-
tatione, scilicet, q. transit domi-
nium reuocabiliter. ¶ Quinto,
14 quia* si liceret emptori impune
donare vel permutare, daretur
materia delinquendi, & aperire-
tur via fraudibus: quia de facili
glibet fraudaret legē. Sed frau-
dibus est semper obuiandum. l.
in fundo. ff. de rei v. cle. j. & ibi
Car. de vsur. & c. quanto. de di-
uor. & cle. j. §. fi. & ibi Car. de cō-
ces. præben. Vnde ad euitādum
fraudem, debet etiam cōtra do-
natarium, qui habuit ab empro-
re, habere locum ius congrui.
15 ¶ Item quia etiam* in correcto-
riis sit extensio, ratione peccati
euitandi, secundum Alex. in l.

Pomp

Pomponius. §. præterea. col. ij. in fi. ff. de acq. pos. Vnde dato, quod consti. sancimus. sit correctoria: & loquatur in contractu venditionis: debet etiam extendi in donatione habita ab emptore causa vitandi fraudē, quæ inducit peccatū. §. Sexto. & vltimo, pro ista parte adduco text. q. multū stringit: & ab aliis non extitit ponderatus. in l. j. §. res, quæ. C. de impo. lucra. descri. li. x. vbi videtur text. formalis ad decisionem huius q. Nam ibi fit differentia inter rem alienatā titulo lucratiuo, & titulo oneroso in titulo enim lucratiuo, patitur onus siliquarum: non autē in oneroso sed subdit casum in d. §. res, quæ. pone, quod res fuit primo alienata titulo lucratiuo: & sic fuit affecta onere. deinde is, qui eam habuit, illā alteri vendidit tit. oneroso, an emptor teneatur ad onus. Et concludit q. sic. & idem ecōtrā, vt ibi subdit: q. à primordio tituli posterior formatur euentus. ergo ita in casu nostro ius congrui habet locū in titu. oneroso. statim enim cū res vendita fuit, annectitur sibi onus iuris cōgrui. vnde quāuis postea alij donetur, transit cum onere suo: quia iste posterior euentus reformari debet ad primū titulum. Sicut enim ibi licet emptor aliās nō teneatur ad onus ex persona sua: tamen quando emit à donatario, tenetur ex persona sui authoris. eodem modo & hic, licet donata-

rius nō tenetur iure congrui ex persona sua: tamen debet teneri ex persona sui authoris, qui fuit emptor. ex quibus hincinde ad ductis ista q. redditur valde dubia. §. Pro solutione* huius difficilis q. oporteret primò inuestigare, an ex alienatione facta cōtra prohibitionem illius cōstit. sancimus. trāsfertur dominiū: de quo aliqd dixi suprā in iij. argumēto secundæ partis. & breuiter respondeo in illa opin. quam tenui in præcedenti disputatione, scilicet, quod dominiū trāsfertur, licet reuocabiliter: nam etiā ex cōtractu inutili sequuta traditione, trāsit dominium ex causa putatiua. ita tenet Bar. i l. eleganter. in fi. illius prin. & ibi etiam glo. ff. de dolo. licet enim cōtractus de se propter eius inutilitatem nō transferret dominiū: tamen traditio subsequens vnā cum volūtate domini facit dominium trāsfire. ita tenet Per. Philip. Cor. in cons. cclxij. in fi. in iij. vol. & idem in cōf. lxxiij. col. iij. in iij. vol. vbi dicit, quod si res vendita sub cōditione, tradatur: interim trāsfertur dominium. & idem tenet Bar. in l. nō dubiū. co. fi. ver. vltimo opp. & C. de leg. vbi dicit, quod licet ex contractu, qui sit contra legem, non transeat dominium: tamen ex causa putatiua propter illū contractum bene trāsit: puta ex traditione cum voluntate domini: put ibi clarius declarat Bal. in x. oppo. per l. ij. §. subtili. ff.

de

de cōdi. ob causam. & hanc opi. 19 l. j. §. res, quæ. * Quam cōfirmo, tenet Matth. in d. constit. sanctimus. in prin. in nono not. Et licet videatur ob stare: quia d. constit. prohibet alienationē, dum dicit, non antea cōcedimus alienare, &c. quo casu videtur prohibere executionem cōtractus scilicet domini transationē, ut inquit Bar. in l. cum lex. in fin. ff. de fideiuss. tamen ad hoc respondeo, quia lex vltra procedit: dādo actionem vicino ad reuocandum. quo casu transit dominiū: ut dicit Bart. in l. j. §. si vir. in fi. verbis. ff. de acqui. posses. per d. 10 l. eleganter. & ex his non teneo dec. Alex. in l. ij. §. fin. ff. de actio. emp. quæ allegavi supra, in iij. argumento. nam referendo illud dictum ad hanc constit. nō esset verū: ex quo vltra procedit hæc consti. Sed forte saluādo Alex. procederet, quādo statutum vltra non progredieretur. Ista autem inuestigatio non est nimis necessaria: quia semper teneo, quod transit reuocabiliter. Sed volui eam attingere pro veritate eorum, quæ dixi in d. iij. argumento secundę partis. ¶ Hoc præsupposito* propinquādo ad solutionem huius q. firmo conclusionem pro ista secunda parte affirmatiua: videlicet, q. non obstante donatione vel permutatione admittatur vicinus ad agendū iure cōgrui, per iura & rationes allegatas pro secunda parte. & maxime, quia p. ea habem' tex. quali in terminis in d.

etiam per text. in l. fina. §. j. ff. ad Velleia. vbi liceo aliās bonæ fidei emptor non teneatur restituere fructus: tamen quando emit ab eo, qui tenebatur ad fructus, tenetur etiā & ipse: quia nō debet esse melioris cōditionis donatarius, quā author suus: ut dicit ibi Pau. de Cast. sic etiā in casu nostro: non debet esse melioris cōditionis donatarius, quā suus author, qui tenebatur iure congrui, licet in eo sit diuersa qualitas. prout erat in d. l. fi. §. j. ¶ Secundo* confirmo, per bonum simile. nam petitio hæreditatis nō datur cōtra titulo possidentē. l. regulariter. ff. de petit. hæred. & l. hæreditatis. C. eo. ti. & tamē quando titulus habetur ab eo, qui poterat petitione hæreditatis conueniri, datur cōtra eum, nō obstante titulo, ita notanter tenet Bar. in l. cogi. circa fi. C. de peti. hæred. & Bar. in l. si rem & pretiū. ff. eo. ti. & ibi etiā Pau. de Ca. qui dicit, quod si aliter diceremus, facile esset legē eludere, & hanc actionē euitare. Idem tenet Pau. de Cast. in cōsi. cxxxviii. col. fi. in ij. vol. Sic etiā in casu nostro: licet contra donatarium nō habeat locum ius cōgrui: tamē quando habuit ab eo, qui poterat iure cōgrui conueniri, prout est emptor, debet ipse quoq. teneri: ne sit melioris cōditionis, quā author suus. aliās de facili quilibet eluderet legem simulādo donationem,

quæ simulatio est difficilis probationis. & quotidie vidi fieri istas simulationes & fraudes. vñ de mille periuria oriuntur: nam nemo est tam liberalis, vt velit rem, quã emit pro se, alteri donare: cum nemo præsumatur iactare suũ. Sed per viam colludij & simulatiõis fiunt huiusmodi donationes. Et aduocati nostri temporis communiter dāt pro cõsilio cliẽtulis, vt rem emptam donent ad excludendũ ius congrui. vñde euidenter hoc fit in fraudem legis, cui fraudi debemus obuiare: & propterea hæc secunda pars quam teneo, videtur tutior & verior. * Dicit tamẽ Bar. in l. iij. §. opus, ff. de alie. iu. mu. causa fac. quod si conuentus petitione hereditatis, alienauit ante cõuentionẽ: & sic abstulit actionẽ actori: tenetur actione in factũ ex illo edicto. vñde per illud dictũ teneri posset, quod emptor, qui donat, ne patiat iudiciũ super iurecõgrui, potest cõueniri actione in factũ ex illo edicto. ¶ Tertio cõfirmo hanc conclusionẽ: quia quãdo omnis alia ratio cessaret: negari non posset, quin vicinus, qui est fraudatus iure suo per dictam donationem, possit agere contra donatariũ actione reuocatoria ex illo edicto, quæ in fraudem creditorum, vt habetur in §. item si quis, in fraudẽ, inst. de actio. quo casu quãdo debitũ est in specie, prout in casu nostro, fit reuocatio, etiam non facta excusione:

secũdum Bal. in rub. C. de reuoc. his, quæ in frau. cre. col. j. & Ias. in d. §. itẽ si quis in fraudẽ, colũ. xiiij. versic. secundo principaliter, & c. ¶ Ex prædictis reassumo * solutionẽ huius quẽst. per quatuor conclusiones, quarum tres primæ sunt claræ & indubitatę: quarta verò est aliquantulũ dubia. Et prima conclusio clara sit ista videlicet, si aliquis emit fundum, & incõtinenti sine alio interuallo ipsum donat vel pmutat, censetur facere in fraudem, & habet locũ ius cõgrui: & etiã haberet locũ actio reuocatoria ex edicto, quæ in fraudẽ creditorũ, per tex. & ibi Ab. in iij. no. in c. officij. de elect. vbi ingressus ad monachationẽ si statim eligitur in prælatũ, præsmittitur in fraudem propter breuitatem temporis. Et hæc ponderationẽ fecit mihi quãdoque peritus iuuenis dominus Bernardinus de Lupo de Castro motis Melonis, asserẽs se qdẽ ita obtinuissẽ in facto. Et iudicio meo dixit merã veritatẽ: quia ex breuitate temporis multa mala præsumi solent: vt not. Bar. in l. si vñtri. §. si. ff. de priuil. cred. & in specie, qd præsumatur fraus, tenet Pe. Phi. Cor. in consi. cxxvij. col. si. in iij. vol. & Pet. de Ancha. in consiliq. clx. colũ. ij. & consil. cclvij. col. ij. ¶ per * hæc infero, quod quãdo in eodem instrumẽto apparet emptio & donatio, censetur facta donatio in fraudem iuris congrui: & vicinus admittit ad reuocand

vocandum. vnde non sine causa
 Seba. in consuet. si quis emit. su-
 per versic possidet. mouet istam
 quæst. & dicit: pone, quod quis
 emit hodie: & cras, vel postea
 donat, &c. & eodem modo lo-
 quitur Matth. in d. consti. sanci-
 mus. §. licet. in vj. not nam in q.
 ponitur interuallū vnus dici,
 vt sit quæstio dubitabilis: quia si
 statim donaret, esset sine dubio:
 quia fraus præsumitur. ¶ Secū-
 25 da conclusio * est, quando dona-
 tio fieret cōiunctæ personæ. nam
 præsumitur fraus ratione con-
 iunctionis. l. data. & ibi Bal. C. de
 dona. & Ias. in d. §. itē si quis in
 fraudem. col. vij. instit. de actio.
 Dicit tamen Bar. in l. post cōtra-
 ctum. ff. de dona. quod sola con-
 iunctio sanguinis non facit præ-
 sumi fraudē: nisi alia coniectura
 concurrat. Vnde si remanet do-
 nator in possessione rei, sine du-
 bio præsumitur fraus: & istis
 duobus concurrentibus teneo
 hanc conclusionem pro indubi-
 tata, per l. sicut. §. superuacuum.
 ff. quib. mo. pig. vel hypothe. so.
 Ex quibus infero, quod quando
 pater & filius simul habitant, &
 pater rem emptā filio donat: &
 ipse remanet in gubernatione
 rei, sine dubio habet locum ius
 congrui quia præsumitur fraus,
 26 ¶ Tertia * conclusio est, quando
 emptor permutat rem cum fru-
 mento, vel alia re mercatili: &
 dictum frumentum statim vedit.
 nam tunc habet locum ius con-
 grui, ac si verē ab initio res ven-

ditā esset. & istam cōclusionem
 amplio procedere, etiam in pri-
 mo cōtractu: vt quādo quis per-
 mutat rem stabiliē cum alia mer-
 ce venali: & dictam mercē ven-
 dit. nam habebit locum ius con-
 grui in isto casu: sicut in quoli-
 bēt cōtractu venditionis: rex. est
 notabilis. quem non reperio ab
 aliis ponderatū ad hoc. in l. sed
 Iulianus. §. mutui datio. ff. ad
 Macedo. p. quē text. notabiliter
 amplio materiam iuris cōgrui,
 vt procedat in isto cōtractu in-
 nominato. ¶ Quarta conclusio
 27 * dubia est, quādo verē emptor
 donat vel permutat, cum inter-
 uallo temporis, & cessat omnis
 coniectura fraudis: an tunc ha-
 beat locum ius congrui? Et licet
 hactenus ista conclusio non fue-
 rit per alium attentata affirma-
 tiuē, ita vt videat velle ponere
 os in cælum, dicendo cōtra au-
 thoritatem tantorum virorum,
 videlicet Seba. & Matt. quos re-
 tuli suprā in tertio argumento
 primæ partis: tamen quia in cō-
 trarium habemus legē, scilicet
 d. §. res, quæ. & rationes magis
 vrgentes, teneo cōtrarium. & in
 ista cōclusionē etiam firmo de-
 cisionem affirmatiuam, scilicet
 quod habeat locum ius cōgrui,
 per rationes suprā allegatas. &
 præsertim, quia hæc via est ma-
 gis tuta pro anima, ad vitādum
 machinationes fraudū, & per-
 iuriorum. Et quia in istis sum te-
 stis de visu & auditu: nam plu-
 ries vidi consultum esse ab ad

uocatis nostri tēporis, dum vādūt ad eos aliqui emptores, qui cupiunt excludere vicinos à iure congrui, & in rei veritate nulum habent animum donandi. Et dicti aduocati dicunt: vade, & dona istam rem alicui amico tuo, & ita excludes vicinū. vnde cliens sequendo consilium aduocati, facit contractum donationis: & intrinsecus habet intelligentiam cum donatario, vt sit simulatio. Et tamen quia donatio fit ex interuallo, non potest probari aliqua præsumptio fraudis. vnde vicinus videns se delusum, desert iuramentum donatori, & donatario: qui ambo iurant donationem esse veram. & cum aliud probari nō possit in contrarium, succumbit, contra veritatem: & illi duo peierāt in perniciem animarum suarū. Et propterea ad euitāda ista scādala deberet hęc mea conclusio, si aliquid dubij haberet, per Cæsaream decisionē approbari: vt præludatur via istis machinationibus & periuriis. ¶ Super
 28 est* modò respondere ad argumenta in contrariū adducta pro prima parte: quæ in rei veritate multum vrgēt. vnde non obstat primū: quia dato, quod sit actio in rem scripta: tamen datur contra possessore: & sic nullum est contrarium: & licet possideat titulo donationis: tamen lex iniecit vinculum ante donationē. vnde trāsiit in donatariū cum onere suo: per d.l. primā. §. res,

quæ. & per d.l. fin. §. primo. ff. ad Velleia. & per alias rationes adductas pro secūda parte. ¶ Non
 29 obstat* secundum argumentū: quia istud, scilicet quod ius congrui non detur contra singularem successorem, non est inductum per constit. sancimus. sed solum per consuetudinem Neapolitanam. & ita procedant omnes decisiones Sebast. allegatæ in d. secundo argumēto. nam ex quo ipse commentatur super dicta consuetudine, debent sua dicta intelligi, secundum ipsam consuetudinem, scilicet vt procedant solum in ciuitate Neapolis, & eius districtu: nō autem in aliis locis & ciuitatib* huius regni: in quibus seruatur ius cōmune d. constitu. sancimus, quæ nullum verbum facit de hoc, scilicet quod singularis successor non teneatur iure congrui. Imò in iure communi reperitur contrarium. Nam ius qrtum contra authorem, transit contra singularem successorem. l. in hoc. §. si inter. ff. communi diui. maxime, quando est ius in rem scriptum: prout est istud, vt per Bar. & doc. in l. si tertius. §. si q̄ prius. ff. de aqua plu. ar. pro hoc est tex. in l. iij. §. si. ff. ad exhiben. Et licet in successore non sit illa qualitas apta ad ius congrui propter titulum donationis: tamen iste titulus procedit à radice infecta ex titulo authoris: propter vinculum antea iniectum, & propter ius quæsitum vicino: per d. §. res,

§. res, quæ. Nec est bona ratio in terminis nostris, quam assignat præfati doct. scilicet quod istud ius quæritū durauit tantū, quantum durauit possessio: quia concederem contra solum emptorem: ex eo, quia est ius in rem scriptum, sed non respectu successoris. Verū ipsi bene loquuntur in terminis illius consuetudinis: quæ loquitur per dictionē taxatiuam, tantum, scilicet contra vniuersalem successorem. & sic excludit singularem. quod non facit illa const. sancimus. ¶ Non
 30 obstat * quod consti. sancimus. dicit, quod vicino licitum est ex transeos emptores omnino repellere: & sic non loquitur de successore singulari. vnde videtur quod solum contra emptorem dirigatur hæc actio: vt dicit ibi Matt. in §. vt infra xxx. in xj. no. qui ex quo non se adstringit ad vniuersalem, sicut facit illa consuetudo, debet intelligi etiam de successore singulari & habente causam ab emptore. cuius factum reputatur factum sui authoris. l. si indebitū. §. si. ff. rē ra. ha. & d. l. si. §. j. ff. ad Velleia. & d. l. iij. §. si. ff. ad exhiben. quia intelligitur de iure cōmuni: vt in rem scriptam possit illā exercere contra authorem, si possidet. aliā contra singularem successorem. ¶ Ad tertiu argumentum respondeo pro saluādo authoritatem dictorum doc. quod procedit eorum dictum, secundum consuetudines Neapolita-

nas: non autem secundum constit. sancimus. Nec obstat tex. in d. constitu. versic. causa verò dotis, & c. vbi generaliter dicitur, quod causa donationis vel permutationis omnes possunt alienare: quia ille §. loquitur de primo alimente: nō autem de emptore, qui postea donat. Nam in princ. posuerat regulā, vt nullus possit alienare, nisi facta prius requisitione: postea verò ponit fallentiam, scilicet vt liceat alienare causa dotis, etiam sine requisitione. ¶ Ad quartum * argumentum respondeo eodem modo, scilicet quod illa decisio sacri cōsiliij fuit lata inter ciues Neapolitanos: qui ligantur dicta consuetudine. vnde non procederet in aliis. nam consuetudines Neapolitanæ non habēt locum in rebus existentibus extra districtū Neapolis: vt not. Seba. in procm. consuetudinum. super ver. districtu. & in consuet. si quis vel si qua. super ver. in bonis omnibus. & in consuetu. pupillus. super ver. bona. & in consuetu. in bonis. in si. super versic. non habet. & Bal. in l. ij. colum. fin. ver. & ideò si cōsuetudo & c. C. quæ sit lon. cōsuc. ¶ Ad quintum & * vltimū respōdeo, quod ista non est extensio. Nam repellendo successorem, repellitur & emptor. præterea i correctoriis fit extensio ad casum similem, quādo vnica tantum ratio assignari potest: vt de hoc. est gloss. in l. quamuis. C. de fideicommiss.

& Iaf. in §. omniū. columna vij. instit. de actio. & Alex. in confi. xlvij. columna secūda. in primo vol. sed hic non potest assignari, nisi vna ratio, scilicet fauore cōiunctorum. ergo habetur pro expressa, & procedit etiā in successore. Præterea, causa vitandi peccatum, fit extensio in correctoriis, secundum Alexan. in l. Pomponius. §. præterea. ff. de æquien. posses. Sed si ista extensio non fieret, quilibet fraudaret legem, faciendo sibi successorem, & sic peccaret. Præterea, quando lex noua dat actionem in rem scriptam, censetur illam introducere cum suis qualitatibus, & natura: quæ est vt detur contra singularem successorem. Vnde ista non est vera extensio, sed potius videtur lex noua propriè loqui in casu isto. Vel. posset dici extensio passiuæ: per ea, quæ not. Bar. & docto. in l. ij. ff. de legatis primo. ¶ Ex quibus* remanet firma conclusio, & finalis in hac q. q. in ciuitate Neapolis & eius districtu seruaretur dictum Seb. & Matth. vt non habeat locum ius congrui contra donatarium talem. In aliis autē ciuitatibus & locis huius regni seruaretur contrariū, scilicet quod habeat locum, per ea, quæ superius dicta sunt. Et modus agēdi in isto casu esset, quod ambo citentur, scilicet emptor ad recipiendum pretium, & donatarius ad restituendam possessionem. & hæc conclusio videtur mihi in pun-

cto iuris verissima, ac etiā in consulendo & iudicādo æquissima: aded quod iudex, qui secundum ea, quæ tenui, iudicat, non faceret litem suam, cum bonis rationibus fulciatur, & cum conclusio hæc sit magis tuta, p. animam, ad euitādum fraudes & machinationes periuriorum: non obstāte quod hætenus in quā pluribus causis fuerit per multos in contrarium inaduertenter consultum. Laus Deo. Robertus Marenta, Venusinus, V. I. D.

DISPUTATIO X.

Vtrū si filia nupta renūtiat bonis paternis, maternis, & fraternis, & moritur ante fratrem, mortuo postea fratre, an filij sororis renuntiatis succedant vnā cū auunculis in hereditate fraterna. nō obst. ren. mat. cū iuram. maxime si sunt heredes matris.

SUMMARIUM.

Filia quæ renūtiavit bonis paternis, maternis, & fraternis, si moriatur ante fratrem superstitibus filiis, deinde moritur frater, an filij succedant nō obstante renuntiatione matris.

Heres tenetur habere ratum factum defuncti. nam potest defunctus obligare ipsum & eius bona.

- 3 *Ius accrescendi est potissimum successorio edicto, & illud impedit.*
- 4 *In fundo ex pacto & providentia filius non potest ipsum habere, si repudiat hereditatem patris. & 36.*
- 5 *Nepotes ex filia excluduntur, si sunt heredes matris.*
- 6 *Renuntiatio qua fit per contractum & pactum est potentior quam illa qua fit simpliciter.*
- 7 *Heres aduendo hereditatem censetur quasi contrahere cum his, cum quibus defunctus contraxit. & 41.*
- 8 *Renuntiatio matris non nocet filiis in iure proprio filiorum, quod non habent ex persona matris. & 9. & 34.*
- 9 *Filius mortua matre subintrant eius locum, & succedunt auunculis ex persona propria, non ex persona matris. & 12. & 44.*
- 10 *Exhereditatio facta de filiis non nocet nepotibus, quando filii moriuntur ante testatorem. & 11.*
- 11 *Nepos prateritus ab avo rumpit testamentum, quando filius moritur ante avum. & 11.*
- 12 *Filia si renunciat bonis paternis tantum, an ista renunciatio sit alicuius utilitatis, maxime in regno.*
- 13 *Renuntiationes filiarum solent patres recipere pro se & heredibus.*
- 14 *Filia, qua renunciant bonis paternis, succedit nihilominus patri morientis sine alijs filiis: nisi faceret testamentum, & alium heredem faceret. & 19.*
- 15 *Renunciatio filii in bonis paternis censetur fieri favore masculorum. unde illis mortuo viro patre succedit, non obstante renuntiatione.*
- 16 *Renunciatio filii in bonis patris habet locum, si masculi volunt succedere patri: alias secus.*
- 17 *Filia semel exclusa à bonis patris censetur perpetuo exclusa.*
- 18 *Soror succedit fratri in bonis paternis non obstante, quod renunciaverit bonis paternis: quia nunc non dicuntur paterna, sed fraterna. & 28.*
- 19 *Renunciatio filia in bonis paternis non impedit eam succedere fratri in d. bonis ab intestato morienti. & 38.*
- 20 *Filia exclusa per statutum vel per renuntiationem à bonis patris succedit vna cum nepte ex filio masculo premortuo viro patre: secus si post patrem moriatur.*
- 21 *Neptis ex filio non excludit amitam à successione aui.*
- 22 *Neptis ex filio excluditur per patruum suum à successione aui.*
- 23 *Nepos ex filia excluditur per patruum, ex quo venit à radice infecta.*
- 24 *Filia renuncians bonis paternis cum pacto quantumvis amplo, potest nihilominus petere legitimam: nisi specialiter legitima renuntiaverit.*
- 25 *Legitima supplementum potest peti non obstante quod ligauerit aliquid pro legitima cum clausula, quod plus peti non possit.*
- 26 *Filia exclusa per constitutum regni debet congruè dotari: & dos non debet esse minor legitima.*
- 27 *Paragium succedit loco legitime, & non debet esse minus legitima.*
- 28 *Filia dotata à patre semper censetur*

congruè dotata etiam si habeat minus legitima.

- 22 Legitima non consideratur in vita patris, sed pro ea habetur respectus ad tempus mortis

Legitimam non tenetur pater agnoscere filio in eius vita.

Filius veniente patre nullum habet ius in bonis eius.

- Filia dotata à patre non potest dicere se incongruè dotatam, non obstante quòd sint aucta facultates patris tempore mortis: quia etiam poterant diminui.

Pater dives si dat modicam dotem filia, presumitur dolus re ipsa.

- 23 Filia an possit petere se adequari eius sorori, quæ habuit maiore dotem. Pater habens plures filias, an possit maiorem dotem dare uni quàm alijs.

- 24 Legitima fructus possunt peti in omnibus casibus, quibus potest legitima peti super bonis alicuius.

Fructus legitime debentur à die mortis patris una cum ipsa legitima.

- 25 Filia renūtians successioni patris & legitime, potest succedere patri ex testamento, idem si sit exclusa per statutum.

Filia quæ renūtiavit patri & fratribus de nō succedendo, nec ex testamento, nec ab intestato potest succedere, nihilominus ex testamento.

- 26 Filia quæ renūtiavit bonis paternis & legitime propter dotem, si pater in suo testamento instituit eam in uno tarenò, potest petere supplementum legitime ex causa testati, non obstante renūciatione.

Legitima supplementū petitur secundum iudiciū testatoris: & nō cōtra.

Testamentum patris melius est, quòd nullā faciat mentionē de filia dotata, quàm quòd instituat eam in uno tarenò: & male faciunt notarij, qui aliter consulunt.

- 27 Filia dotata non excluditur per nepotem ex filio premortuo post mortē patris ante aditam hereditatem nō obstante transmissione.

- 28 Renūciatio filij in bonis matris prodest fratribus.

Filia nō excluditur à successione materna per constitutionē in aliquibus, sed in civitate Neapolis excluditur per consuetudinem.

- 29 Filia si renūciat bonis etiā fratribus, mortuo uno fratre succedunt alijs fratres vel sorores expulsa renūtiante: sed mortuis omnibus fratribus & sororibus succedit non obstante renūciatione.

Soror non succedit fratri vel sorori extante fratre masculino, quando fuit dotata: & hoc secundum consuetudinem Neapolitanam tantum.

- 30 Nepotes ex filia, quando agitur de successione avi, omnino excluduntur stantibus masculis, siue filia mortua sit viro patre, siue nō, siue renūciavit, siue non: & hoc per constitutionem in aliquibus.

- 31 Nepotes ex filia exclusa per statutum vel per renūciationem succedunt quando masculi sunt viro patre.

- 32 Nepotes an succedant in bonis avia matris, quā mater moritur viua avia.

- 33 Soror dotata à fratre, si renūciavit bonis fraternis, excluduntur eius filij à successione dicti fratris, siue moriatur ante, siue post eorum mater.

Collatio non habet locum, quando agitur de successione collateralium: sed solum quando descendentes succedunt ascendentibus.

35 *Ius accrescendi cessat quando filia moritur in vita patris.*

37 *Inuentarij confectio non est necessaria nepotibus, quorum mater renuntiavit bonis fraternis: & mortua est ante fratrem.*

Inuentarium operatur separationem bonorum, & quod heres non sentatur ultra vires hereditarias.

38 *Opinionem communem non debemus relinquere propter nouam pharissiam vnus Doc. & iudex qui non sequitur communem opinionem, facit iure suam.*

39 *Heres an ligetur iuramento defuncti.*

40 *Fendū inuestiturā tenetur heres habere ratam, etiam si inuestiēs moriatur antequam feudū sibi aperiatur.*

42 *Filia renunciās hereditati paternae si enormissimè ledatur, ut quia pater est multum diues, potest contrauenire petita absolutione à iuramento.*

43 *Filia quæ primò iurat non renūciare, si postea renūtiat cum iuramento, non praeiudicat sibi secundum iuramentum contra primum.*

Cautela pro muliere quæ vult renūciare bonis, ut primo protestetur & iuret quòd non sponte renūtiat.

Renunciatio filiae in bonis paternis, maternis & fraternis qualiter debet fieri, ut noceat nepotibus: & de eius forma & cautela.

1 **F**ilia quædam à patre dotata, in die* votorū renuntiavit, ut assolet fieri, bonis paternis, maternis, & fraternis, promittēs nihil vnquā petere de bonis præ-

dictis, nec per se nec per hæredes. Moritur pater & mater superstitibus filio & duabus filiabus, scilicet illa, quæ renūtiavit, & altera in capillo. successiue mortua est filia, quæ renūciavit superstitibus filiis suis & hæredibus: quæ maternā hereditatē adiuerunt. Deinde vlti. loco moritur. eius frater sine liberis, superstitibus nepotibus ex sorore, quæ renūtiauerat. quæritur, an isti nepotes succedant in bonis auūculi sui vnā cū matertera, non obstat renūtiatiōe matris: ex quo mater mortua fuit ante fratrem, cuius bonis renūtiauerat. ¶ Et primò, pro* parte negatiua, quod dicti nepotes non succedant, imò penitus excludantur, adducitur. Nam cū dicti filij sint hæredes matris, tenentur habere ratā renūtiatiōe matris, quæ iuramento fuit cōfirmata: per capitulū quāuis. de pac. lib. vj. vnde non possunt contrauenire. l. cū à matre. C. de rei ven. l. ex qua persona. ff. de regu. iu. Hinc dicit in terminis nostris Phil. de Frāchis, in dicto capitulo, quāuis. quod filij hæredes matris, non possunt cōtrauenire renūtiatiōi factæ per matrem, quādo mater pmissit, nec per se nec per hæredes suos cōtrauenire: potest enim defunctus obligare heredem. ut d. l. cū à matre. & ibi per doc. & Bal. in l. iubemus. §. sanè. in fi. C. de sacrosan. eccle. Item, non solum personam hæredis, sed etiam bona hæredis

obligare potest: vt habetur in deci. xxvj. & deci. cxj. cōli. Neap. col. fi. Itē iuramentū defuncti ligat haredē: vt not. Bar. in l. cūm qs. §. codicilli. in fi. ff. de leg. iij. & lo. An. in nouella, in dicto caput, quauis. & ibi etiam Gemi.

3 ¶ Secūdo, * adducitur, q̄ licet alias dici possēt, q̄ ex quo mater est p̄morta, filij veniūt ex persona propria, non ex persona matris: hoc non posset aliter intelligi, nisi per successorium edictum. sed quia in illo gradu, in quo erat mater, extat alia soror in capillo: quā immediate succedit fratri, certū est, q̄ portio sororis renūtiantis accrescit alteri sorori in capillo: quia ius accrescēdi impedit successorii edictum. & est eo potentius: secundū Bal. in l. meminimus. in fi. per illum tex. C. de leg. hære. vnde nepotes excluduntur quocūq; iure veniant. & ita expresse tenet Philip. Decius in consi.

4 clxxxj. col. pe. ¶ Tertio, * quia in feudo ex pacto & prouidentia filius nō potest ipsum habere, si repudiat hareditatem patris: & tamē illud feudum nō habet ex persona patris, sed ex persona propria, ex prouidentia concedentis mediāte legis dispositio: vt est tex. & ibi And. de yser. & Aluar. in cap. primo, an agnatus, & c. licet secus sit in agnato: vt ibi dicitur. & ibi assignatur ratio per doc. Vnde si vult filius habere feudū, teneretur vt hares ad oīa debita paterna, nisi faciat

inuētarium: vt dicit ibi And. eo dem modo in casu nostro, licet filij veniāt ad bona auunculi ex persona propria, tamen ex quo sunt haredes matris, tenētur ad onera matris: & per consequens debent ratificare pactū matris.

¶ Quarto, pro ista * parte adducitur in terminis authoritas Seb. in consue. si moriatur. in gl. super ver. ipsi successores. i. fi. vers. ex hoc igitur quæro. & c. vbi in terminis nostris format hāc q. & tenet q̄ nepotes ex filia excludūtur, si sunt haredes matris: & nō succedunt vnā cum auunculis: licet mater sit mortua ante fratrem. cuius Seba. magna est authoritas in hoc regno. ¶ Quinto pro * ista parte adducitur. Nā

differentia, quādo renūtiat simpliciter cū iuramento, & quando facit cōtractū cum pacto de nō petēdo, & cedit ac donat omne ius suum per se & haredes suos in forma cauta. nā primo casu posset tolerari, q̄ talis renuntiatio nō noceat eius filiis, qui veniunt ex persona propria. & ita possent procedere ea, quæ not. Bar. & doc. in l. qui superstitis. ff. de acq. hære. Videtur enim talis renūtiatio p̄sonalis: & tollit solum obstaculū ipsius matris renūtiantis. Vnde nō extenditur ad filios, sed quando mater donat per cōtractum omne ius, & renūtiat per viā pacti in ampla forma, obligando se & haredes suos, debēt filij omnino excludi. nā ad eundem hareditatē matris

eris, censentur quasi contrahere cum his, quibus mater renuntiauit. l. apud Iulianum. §. fin. ff. ex qui. cau. in pos. ea. Ista enim renuntiatio solet fieri patri vel fratribus, qui recipiunt eam pro se & heredibus. unde mortuo fratre, eius hæres est soror in capillo: ut habetur in deci. clxj. cōsi. Neapo. & ibi traditur hæc differentia: quando donatio sit per contractum, & quando simpliciter renuntiatur. ergo adeūdo hæreditatem, censetur quasi contrahere cum dicta sorore in capillo, approbando cōtractum matris. ¶ Pro parte* verò cōtraria affirmatiua, scilicet q̄ imò dicti nepotes admittantur, non obstante contractu & repudiatione matris, adducitur primò: quia iste contractus & renuntiatio matris habet tacitam cōditionem annexā, scilicet si successio ei deferatur. quæ cōditio impleteretur, quādo soror moreretur post fratrem: sed quādo moritur ante fratrem, cōditio euanesceit: quia nunquā fuit delata sibi hæreditas. ergo renuntiatio habetur pro non facta. Ita in terminis tenet Paul. de Ca. in d. l. qui superstitis. col. j. & ibi etiam Franc. de Are. in septima columna. & Imo. ff. de acqui. hære. idem tenet Bald. & Alexan. in l. pactum dotali. C. de colla. & Bal. in l. si. col. iij. C. de pac. & Soci. in consi. clxxij. co. ij. in ij. vol. Vnde nepotes debent succedere: quia renuntiatio nul-

lum præbet eis obstaculum. Ex quo pro non facta habetur. & prædictis adde Soci. in consi. xcj. colum. ij in primo vol. ¶ Secundò adducitur: *nam quando soror renuntians moritur ante eum, de cuius hereditate agitur, filij subintrant statim locū matris, non ex persona matris, sed ex persona propria, ex beneficio legis traditio. in authen. cessante. C. de legi. hæ. adeò quòd repræsentant illum eūdem gradum, quē repræsentat soror in capello. Ita tenet Bar. in l. j. §. si filius. ff. de cōiungen. cum emā. lib. & Bar. Imo. Pau. de ca. Fran. de Are. & communiter doct. in d. l. qui superstitis. & Bar. in l. ij. C. de libe. prate. & Alex. in d. l. pactum dotali. & ibi etiā Paul. de Castro. & idem Pau. in consi. clxiiij. colum. quinta. in secundo vol. Si ergo est ius proprium filiorum, sequitur, quòd illi non censetur per mortem renuntiatum unde possunt succedere. ¶ Tertiò, pro ista* parte adducitur tex. in l. si q̄ filio. ff. de iniur. rupt. testa. vbi si testator exhæredat filiū suum, qui moritur ante testatorem, talis exhæredatio non nocet nepotibus ex illo filio, ex quo habetur pro non facta. ergo eodem modo minimè debet nocere renuntiatio, cū validum sit argumentum de exhæredatione ad renuntiationē. prout hoc simili argumento vti tur Pau. de Cast. in dicta lege, qui superstitis. colum. secunda.

Quartò,

- 11 ¶ Quarto, adducitur rex. in l. si quis posthumos. §. si filium. secūdo respon. ff. de liber. & posthu. vbi nepos prateritus rumpit testamentum, quando filius ex hæredatus moritur ante patrem: & hoc non est ex alio, nisi quia nepos subintrat locum: & venit ex persona propria. nam si veulret ex persona patris, noceret sibi ex hæredatio patris sed non nocet: quia patri nō fuit delata hæreditas. ita & in casu nostro, exclusio matris mortuæ ante fratrem, non nocet nepotibus subintrātibus locū ex persona propria. & ad idē est tex. conformis in l. si ex patronis. §. si. ff. de bon. liber. & in l. quotiens. in fi. ff. de nouatio.
- 12 ¶ Quinto, adducitur *doctrina Bar. in d. l. qui superstitis. ver. item vide, quedam mulier, & c. vbi tenet expressē, quod etiā si filii sint hæredes matris, renuntiātis ac mortuæ ante eū, de cuius hæreditate agitur, succedunt non obstante renuntiatione matris. Ex quibus rationibus hincinde adductis, casus iste redditur valde dubius.
- 13 ¶ Pro solutione huius quæstionis cōcludo & firmo hanc secundam partem tanquam magis cōmunē: & melioribus rationibus fulcitam: & maximē, per primū argumentum: ad quod nullus doctor, qui vult tenere primā partem, potest respondere, scilicet, quod renūtiatio censetur facta sub conditione, si successio deferatur. sed quia nō fuit delata,
- defecit conditio: & habetur pro non facta. l. Meuius. & l. qui hæredi. ff. de condi. & demon. nam sicut conditio expressa impedit natiuitatem actionis, ita etiā & conditio tacita: vt est glo. no. in litem quia. ff. de pact. quam ad hoc ponderant ibi Alb. de rosa. Alex. Ias. & communiter doct. & glo. in l. ij. §. creditum. & ibi Ias. in secunda col. ff. si cer. pe. per l. cedere diem. ff. de verb. signifi. Antē ergo, quān sit purificata ista conditio per delationē successionis, nullum ius est ortum per talem renūtiationem. ergo cessante conditione, cessat renuntiatio: & per consequens id, quod non est, non potest opponi filiis succedere volētibus. ca. non præstat. de regu. iur. lib. vj. Possunt enim dicere filij, quod eorum mater nunquam renuntiavit: ex quo non habuit effectū renuntiatio. & hæc responsio iudicio meo sola tollit omnia argumenta contraria: siue sint filij hæredes, siue non.
- 14 ¶ Et *vt habeatur plenē hæc materia, expediam eam per nōnullas notabiles conclusiones. Et prima conclusio sit ista: Quando filia renuntiat bonis paternis tantum, nulla facta mentione de matris, nec de fraternis, ista renuntiatio est nullius vtilitatis, si extant filij masculi. & filia renuntians est dotata de paragio: quia etiam sine renūtiatione erat exclusa à successione paterna propter dotem: per constit. in aliis quibus.

quibus. Sed si tempore renun-
tiationis non extabant masculi:
sed solum alix sorores: tunc pro-
dest ista renuntiatio fororibus:
quia ipsæ solæ succedent patri,
exclusa hac, quæ renuntiavit. &
ratio patet ad sensum: quia pa-
ter solet recipere istas renuntia-
tiones pro se & hæredibus suis.
vnde mortuo patre remanent
hæredes illæ filix, quæ non re-
nuntiauerunt: ergo eis accrescit
ista renuntiatio: vt habetur in de-
ci. clxj. consi. Neapoli. vbi idem
dicitur quādo renuntiatio sit fra-
tri & hæredibus. per ea, quæ no.
Angel. in consi. liij. incip. domi-
nus Gilius, & c. co. fi. & Petr. Phi.
cor. in cōsi. cclxxxj. vbi plenè in
iiij. vol. & Seba. in consue. si mo-
riatur. super versu. ipsi successo-
res, & c. Sed si tēpore mortis pa-
tris nō extarent alij filij, neque
masculi neq; fœminæ, nisi ipsa
sola, quæ renuntiavit, tunc succe-
dit non obstante renūtiatio,ne,
ex quo in illo gradu nō est alia
persona, quæ faceret sibi obsta-
culum. vnde ipsa est hæres pa-
tris. quia in primo gradu reperi-
tur: & sua renuntiatio non se ex-
tendit ad istum casum, quando
sola remaneret: & hoc procedit
patre mortuo ab intestato. Secus
esset, si fecisset testamentum: &
aliū etiam extraneū fecisset
hæredem: quia ille succederet
exclusa hac filia: ex quo renun-
tatio fuit recepta pro se & hære-
dibus. & ille est hæres. ita hæc
omnia tenet pulchrè Angel. in

consi. liij. & Petr. Philip. cor. con-
si. cclxxxj. in iiij. vol. & Soci. in
consi. cl. colum. xxv. in primo vo-
lu. & habetur aliquid in d. deci.
clxj. in fi. ¶ Secunda * conclusio
sit: Quando filia renuntiat bo-
nis paternis viuo patre, & ma-
sculi extant, & postea moriūtur,
admittitur filia ad successionē
non obstante renuntiatione. Ita
tenet Bal. in l. pactū dotali. ver.
quartò quæro, & c. C. de collat. &
ibi etiam Paul. de castr. in ij. col.
ver. item quæritur, & c. vbi assi-
gnat rationem, scilicet, quod ta-
lis renuntiatio censetur facta fa-
uore masculorū. & intelligitur
rebus sic stantibus. Itē tenet Ale-
xand. in l. stipul. hoc modo. col.
iiij. ff. de verb. oblig. & Alex. in
consi. xxix. col. iiij. in iiij. volu. &
Seba. in consuet. si moriatur. in
ver. ipsi successores. & c. Quod
tamen intellige & declara, quā-
do masculi moriuntur viuo pa-
tre. Ita loquuntur decisiones su-
prā alleg. Idem esset, quādo ex-
tarent masculi tempore mortis
patris, sed nollent patri succede-
re: quia talis renuntiatio cense-
tur facta in fauorem masculo-
rum, qui volunt succedere pa-
tri: vt tenet Soci. in consi. lxxxv.
colū. fi. in primo vol. & moder.
in l. Gallus. §. & quid si tantum.
ff. de lib. & posth. & colligitur
ex dictis Bar. in l. fi. ff. ad Tertul.
In quātū pōderat, quod mascu-
li adeāt hæreditatem, Secus est,
quando masculi extarent, & adi-
rēt hæreditatem patris: nā quā-
vis post

uis postea moriantur: tamen filia non succedit in bonis patris. quia semel exclusa, censeatur perpetuo exclusa, sicut quando excluditur per statutum. Ita tenet Bal. in c. j. §. j. episcopum vel Abb. 17 in visibus seu. & Bal. in authē. sed si quis. col. iij. ver. & per hoc infertur & c. C. de secū. nup. & Ale. in consi. xx. col. iij. & consi. ij. vj. col. fi. in pri. vol. & Soci. in consi. xix. colum. ij. in pri. vol. & Bart. in d. l. fi. ff. ad Tertu. & Bal. in l. si Pontionilla. C. quando di. legace. & Bal. in l. in quibus. C. de secū. nup. & Soci. in consi. v. co. j. & fi. in primo vol. ¶ Hoc tamen 18 intellige, * quando masculi morerentur cum filiis: vel quando morerentur testati. nam tunc is esset hæres, quem hæredem instituerunt, exclusa penitus filia. Sed si mortui essent intestati, & sine liberis, soror succederet eis, etiā in bonis paternis: quia non dicantur, ulterius bona paterna, sed fraterna. l. si auiavestra. C. de dona. unde quia soror non renuntiavit bonis fraternis, succederet una cum aliis fratribus vel sororibus, si extā: aliās ipsa sola succederet. Ita tenent Alex. & communiter doc. in l. j. §. veteres. de acqui. pos. & Pau. de cast. in l. Paulus respondit. §. fin. ff. de acqui. hæred. & habetur in deci, clxxvij. consi. Neapo. & ista procedunt etiam in terminis consi. in aliquibus. per quam excluditur filia à successione patris: quia non censeatur exclusa à succedē-

do fratri in bonis paternis, per prædictas decisiones. & etiā tenet Ludo. Rom. in consi. clxxij. incip. circa primum, & c. & Bald. in d. c. j. §. j. episcopum vel Abb. in visibus seu. ¶ * Tertia conclusio sit: Quando filia renuntiat bonis paternis, vel aliās exclusa est per statutum cōtemplatione masculorum, si cōtingat patrē mori superstitē dicta filia, & alia nepte ex filio præmortuo, succedit filia una cum nepte, collatis dotibus: & non excluditur ab ea: non obstante, quod à masculo descendat: & ratio est, quia ista exclusio fuit in fauorē masculorum. unde dato quod superesset filius, vel ex eo nepos masculus, excluderetur filia: tamen per neptem, in qua non est qualitas masculina, non excluditur. Ita tenet Barto. in l. liberorum. colum. iij. in fi. ver. quæro, pone retento eodem themate, & c. ff. de verb. signifi. & Pau. de cast. in consi. xlvij. incip. proponitur in castro, & c. in primo vo. & Fulgo. Alexan. & Ias. in l. ij. C. de iniur. vo. reprobata opin. Bald. ibi aliter sentiētis. Idem tenet Cy. in l. j. C. de adulte. & Socinus in consilio cxcvj. colum. penul. in ij. vol. vbi cōmuniter distinguitur: Aut filius moritur viuo patre, relicta nepte ex se: & tunc procedat hæc cōclusio: quia neptis non excludit amitam suam à successione aui: per prædicta. Si verò primò moritur pater, deinde filius, superstitē nepte & sorore

forore: tunc soror excluditur per
neptem, ex quo ius hereditatis
fuit quaesitum filio. unde soror
censetur perpetuo exclusa, per
ea, quae dixi in precedenti con-
clusiōe. Et sicut in isto casu, quā
do filius moritur viuo patre, ne
pris ex eo, nō excludit amitam:
ita etiam & econuerso, quando
pater moreretur superstiti filio
& nepte ex filio premortuo, illa
neptis excluditur per patruum
suum per eandem rationem: se-
cūdm Paul. de castr. in l. maxi-
mum viriū. C. de liber. prae. &
Fulgo. & Alex. in d. l. ij. C. de in
ius vo. & ibi etiam Fran. de arc.
& cōmuniter Moder. Sed quan-
do ex filio extaret nepos mascu-
lus, sine dubio excludit amitā:
quia habet eandem potentiam,
quam filius, secundum Barro. in
d. l. liberorū. colum. iij. vers. his
præmissis, & c. ff. de verbo. sign.
& Bal. & Alexan. in d. l. ij. C. de
in ius vo. ¶ Quid autem, si pa-
ter* moriatur superstiti filio &
nepote masculo ex filia premor-
tua? cōmunis cōclusio est, quod
iste nepos excluditur nō obstan-
te qd sit masculus, ex quo proce-
dit à radice infecta, secundum
Bar. in d. l. liberorum. colum. v.
vers. quero quid si filia, & c. &
Bald in d. l. maximum vitium.
col. ij. ver. & idem dico, si ex tali
filia, & c. & Soci. in consi. v. vers.
ix. probatur, & c. & consi. xxxj. co-
lum. ij. vers. tertio probatur, & c.
in j. volum. & Alexan. in consil.
liij. colum. ij. in iij. vo. & Bar. in

l. ij. §. videndum. in fin. ff. ad Ter-
tul. & Angel. in §. neque. in au-
thē. de trien. & semis. ¶ Quarta
conclusio* est: si filia renuntiat
bonis paternis cū pacto, quan-
uis largo. de quicquam vterius
non petendo: potest nihilomi-
nus petere legitimam: quia illi
nunquam censetur renuntiasse
nisi specialiter & expressē cum
iuramento renuntiet etiam iuri
legitimae. tex. est & ibi Bal. Paul.
de castr. & omnes doctor. in l. si
quando. §. generaliter. C. de in-
offi. testa. & Paul. de cast. in con-
sil. lxxij. colum. fi. in primo vol.
& Soci. in cōsi. xxx. col. xij. in j.
volu. sed in specie valet renun-
ciatio legitimae, vt in locis præ-
allegat. & tenet Alex. in consil.
clxxx. & consi. clxxxij. in v. volu.
Et intantum procedit ista cōclu-
sio, quod etiam si pater legaret
filio vel filiae aliquid pro sua le-
gitima, cū clausula expressa, qd
plus petere non possit: quanuis
filius vel filia agnoscat legatū
tamen potest petere supplemē-
tum legitimae, secundum Bald.
Paul. de castr. Iaso. & communi-
ter docto. in d. §. & generaliter.
& Alexand. in consi. lxxxix. col.
fi. in iij. volu. & Soci. in cōsi. pri-
mo. colum. j. & ij. in iij. volu. &
Alexand. in consi. viij. colum. pe-
nul. in iij. vol. & ratio est qd pa-
ter non potest hoc supplemen-
tum prohibere: nec onus legiti-
mae apponere: vt ibi habetur. &
Quonia in prioribus. C. de in-
offi. test. Sed quando plenarie

renunt

renuntiātū est iuri legitimæ & eius supplemento, etiā si postea pater multa quæsiuit, nō potest filia aliud petere: quia poterant etiam bona diminui, secundum Bal. in l. quauis. in fin. C. de fideicom. & Alex. in cōs. clxxxj. 20 in v. vol. ¶ Ex prædictis* sequitur pulchra illatio in terminis constit. in aliquibus. quod licet filia excludatur à successione patris propter masculos: debet tamē congruē dotari: & dos non debet esse minor legitima. nam paragium, quod debetur per d. cōstitu. succedit loco legitimæ. ita tenet And. de Yser. in d. constitut. in aliquibus. colu. viij. & ibi etiam Matth. in xv. colū. in xij. q. vbi dicit, quod paragium non potest esse minus legitima: sed plus esse potest, vt mulier nubat pari. & quod dictū paragium nō debet esse minus legitima, etiam quando filia excluditur per statutū, tenet Alexan. in cōs. lxxix. in primo vol. & Fulgo. & Saly. in authē res. quæ. C. cōmu. de legat. & Petr. Philip. cor. in cōs. c. in iij. vol. vnde sequitur quod si filia dotata non renuntiavit expressē iuri legitimæ, potest dicere se non congruē dotatam, quādo habuit minus legitima: & petere supplementum, non obstante statuto vel renuntiatione successione: vt tenet Pet. Philip. cor. in d. cōs. c. in litera c. in iij. volum. & Philip. Decius in cōs. lxxxix. col. penul. & Pau. de castr. in cōs.

lxxij. incip. licet ista domina Lisa. & c. col. fi. in primo vol. & Philip. Decius in cōs. xxvj. per totum. ¶ *Limita multū singulariter hoc nō procedere, quando filia esset maritata & dotata à patre: quia quātumcūque sit dos, semper censetur congrua: ex quo à patre fuit constituta. nā lex præsumit, quod pater bene prouidit filiæ: & quod pater fecit, non debet alteri videri incompetens: cum nullus amor vincat paternum. l. fin. C. de decur. & l. nec in ea. ff. de adulter. vnde filia nō potest patrem inquietare, & dicere se incongruē dotatam. ita tenet Paul. de cast. in cōs. cclxxv. incip. super primo quæsito, & c. col. iij. & v. in primo vol. & Philip. Decius, in cōs. lxxvj. col. j. & cōs. lxxxix. col. fi. Vnde prædicta procederēt, quādo filia dotaretur ab alio quā à patre, de bonis paternis, puta à fratre, vel à tutore. & hanc limitationem sentit Matthæus in d. const. in aliquibus. col. fin. & est noua limitatio, & à paucis cognita. ¶ Quam* cōfirmo bonaratione. nam viuente patre non tractatur de legitima: quia pro ea habetur respectus ad tempus mortis. l. cū quæritur. C. de inoffi. testa. & l. etiā. §. fi. & l. si patronum. §. fi. ff. de bo. liber. nam viuente patre non consideratur legitima in eius bonis. l. ij. §. inter dum. ff. de vul. & pūp. & l. j. §. si impuberi. ff. de colla. bon. nec tenetur pater assignare legiti-

mam filio in eius vita: secundum
 Bal. Ang. & communiter doct.
 in l. lex Cornelia. ff. de vulgar.
 & pupill. nullum enim ius ha-
 bet filius viuentis patre in eius
 bonis. vt ibi. & per Bald. in l.
 quāuis. versic. extra quæritur,
 & c. C. de fideicom. vnde pater
 dotando filiā, impleuit officiū,
 ad quod de iure tenebatur: per
 l. qui liberos. ff. de ritu nup. & l.
 si. C. de do. promiss. & ultra non
 tenetur: nec potest dicere filia
 se habuisse minus legitima: quia
 eo viuentis non consideratur: &
 possibile est, quod bona diminuā-
 tur antequam moriatur, mini-
 me post mortem patris potest filia
 conqueri: quia lex reputat con-
 gruam dotem eā, quæ fuit à pa-
 tre constituta, & non inspicimus
 augmentum facultatum patris:
 quia dubius erat iste cunctus, ex
 quo poterant diminui: vt dicit
 Bald. in l. quāuis. in si. & Alex.
 in consil. clxxxj. in v. volu. quod
 dic. vt per Alex. & Paul. de Ca.
 in l. in ratione. la. ij. in princ. ff.
 ad leg. Falc. quod tamē restrin-
 ge, nisi pater dedisset ita modi-
 cam dotem, cum esset valde di-
 ues: vt præsumatur dolus re-
 ipsa in patre. nam potest tunc fi-
 lia agere ad supplementum: se-
 cundum Paul. de Cast. in d. cō-
 si. clxxv. col. iij. in primo volu.
 vbi ponit exemplum. ¶ Ex qui-
 33 bus* infero ad pulchrā quæst.
 & quotidianā, in qua vidi plu-
 ries dubitari: Si pater habens
 plures filias, dotauit primā, cui

dedit centum in dotem: & cō-
 tenta remansit. Deinde marita-
 uit aliam, cui dedit ducenta:
 quæritur an prima possit con-
 queri & agere, vt detur sibi
 æqualis dos, & sic petere alia
 centū? in hac quæstione semper
 consului contra primā: scilicet,
 quod non possit quicquam petere:
 & nunc cōfirmo per prædicta.
 Aut enim prima habuit dotem
 ascendentem ad legitimā, & ca-
 sus est clarus: quia nihil plus
 petere potest: nam eo ipso, quod
 habet legitimā, est congruē do-
 tata: & pater potest bona sua
 aliis distribuere: dummodo fi-
 liæ det legitimā: vt habetur in
 authē. nouissima. C. de inoffic.
 test. Aut habuit minus legiti-
 ma: & tunc quia fuit dotata à
 patre, cēsetur congruē dotata,
 per suprā dicta. Sicut enim po-
 test per viam institutionis plus
 dare vni filiæ, quā alteri: ita
 etiā per viam dotis, potest me-
 lius tractare vnā filiam, quā
 aliam. Ita tenet Alex. in consil.
 xxix. colum. iij. in iij. volum. vbi
 pōderat illud incertum, scilicet
 quod bona patris possent ita au-
 geri sicut diminui, vsq; ad eius
 mortem. per l. fideicommissio. C.
 de transact. & hanc conclusio-
 nem tenet Bald. in cōsi. cccxxvij.
 in iij. volum. & Bald. in nouel.
 in tract. dotium, in xvj. priuil.
 sextæ partis. col. ix. cū duabus
 seq. & Matth. in d. cōstit. in ali-
 quibus. col. si. Confirmatur au-
 thoritate Euāgelij per Matth.

cap.xx. An non licet mihi facere quod volo: vel oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum: nōne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade &c. Ita poterit dicere pater primæ filix. ¶ In casibus autē,* in quibus tenui filiam posse petere supplementū tanquā incōgruē dotatā, vt qñ dotatur à fratre, vel à tutore, potest etiā petere fructus illius supplementi: quia cui debetur legitima, debentur etiā fructus legitime à die mortis patris: secundū Alex. in consil. lxxix. in j. vol. & Pet. Phil. Corne. in cōsil. cclxv. in iij. volu. & per doc. in l. Papinianus. §. vnde si quis. ff. de inoff. testam. ¶ Quinta conclusio est.* Quando filia renūtiat bonis paternis, & omni iuri legitimæ, intelligitur renuntiare successioni ab intestato: non autē ex testamento. vnde dato, qd filia renūtiat, vel sit exclusa per statutū: potest nihilominus pater in testamēto instituere eam hāredem: vel aliquid sibi legare: si vult, secundū Bal. in l. pactū. versic. iij. quæro, &c. C. de colla. & Alex. in l. stipulatio hoc modo. col. iij. in princ. ff. de verb. oblig. & ibi plenius Ias. in vj. & vij. col. vbi plus dicit, qd etiā si filia renuntiasset patri & fratribus de nō succedendo patri ex testamēto, nec ab intestato, potest nihilominus succedere ex testamento: quia pater instituēdo, censetur

iuramentū & pactū remittere: & ita etiam habetur in decisio. cccl. consil. Neap. & per Bald. in l. fin. C. de pact. & in terminis consil. in aliquibus qd nō procedat ex testamento: tenet ibi Andr. de Yser. in iij. colum. & Matth. in v. col. versic. v. quæro, &c. ¶ Et ex his infero* ad pulchram qd Si filia, quæ aliās erat exclusa per consti. regni, renūtiavit patri, bonis paternis, & iuri legitimæ, propter dotes, quas habuit: deinde pater in testamēto instituit filiū masculinū hāredē, filiā autē instituit hāredem in dotibus suis, & in vno tarenō, iure cōstitutionis: prout communiter solēt facere notarij, qui istud consulunt testatoribus: & nesciūt quid agāt. dico qd ista filia si habuit modicam dotē, potest petere supplementū legitimæ ex causa testati: nō obstantē renuntiatione: quia illa nō se extendit ad causam testati, per prædicta. Ita tenet Soci. in cōsil. xxx. col. xiiij. & xiiij. versic. xix. &c. in j. vol. Nam istud supplementū petitur secundū iudiciū testatoris: & non cōtra: secundum eum ibi per l. omnimodo. C. de inoffic. test. Vnde melius est, qd pater nullā faciat mentionem de filia: quia propter cōstitu. in aliquibus. & propter eius renuntiationē est exclusa, etiā à legitima. & tene menti: quia sæpius auenit: & est magnus effectus impediēdi vires renuntiationis. ¶ Sexta conclusio

37 conclusio* sit: Si filia renuntiavit bonis paternis contēplatione fratris: prout præsūmitur, quādo extat masculus, secundum Paul. de Cast. in d. l. partū. C. de colla. & Alex. in consi. xxix. col. iij. in iij. vol. & dixi suprà, in secunda cōclutione. Vel si est exclusa per statutū propter masculū, si cōtingat patrē mori superstitute filio, & filia dotata: qui filius antē, quā adeat hāreditatē patris, moritur superstitute filia fœmina: ad quam pater ex potentia suitatatis transmisiſit paternā hāreditatē, iuxta l. apud hostes. C. de suis & legi. & quæ habētur in l. si fratris. C. de iure delibe & per Bar. in l. si infanti. eod. tit. & in l. ventre. ff. de acquir. hāre. illa neptis nō excludit hanc filiam dotatam amitā suam: ex quo est fœmina: & nō habet qualitatē patris, nō obstāte transmisiſsione: ex quo pater nō adiuit: & sic non fuit ius quēſitum masculo: perinde habetur quo ad hūc effectū, ac si mortu⁹ esset viuo auo: prout dixi suprà in secunda & tertia cōclutione. Istud fuit no. dictū Iac. de Are. quē ibi sequitur Salyc. in l. j. C. de adult. & Soci. in consil. cxvj. col. vij. in si. vers. iij. hęc opi. & c. in primo vol. quod nota perperuō, ad ampliatiōnem eorū, quæ dixi suprà in d. ij. & iij. cōclutione. nam quilibet prima facie diceret contrārium. & hanc cōclusiōnē teneo pro vera in casu, quando filia

esset exclusa per statutū. sed quā renuntiavit patri, videtur esse magis dubia: quo casu distinguem. Aut renūtiavit simpliciter in fauorē masculi: & idē, quia par est ratio: aut renūtiavit patri, & hāredibus suis: & tunc illa neptis ex potētia transmisiſsionis est hāres aui: & sibi accresceret renuntiatio. & ista filia excluderetur ex virtute renuntiationis: per ea, quæ dixi suprà in prima cōclutione. & quæ habentur in deci. cxvj. cō-

38 sil. Neapolit. ¶ Septima* conclusio sit: Quādo filia renūtiavit bonis paternis & maternis: ista renuntiatio prodest fratribus & sororibus: quia licet per cōst. regni excluderetur à bonis patris propter dotē: nō tamē excluditur à bonis matris, secundum Andrē. de Yser. in d. cōsti. in aliquibus. col. j. & col. x. & xj. & nisi aliter se haberet consuetudo, prout in ciuitate Neapolis, per cōsuet. quę incipit, si moriatur. qua cauetur, qđ stāte masculo filia nō succedit: dūmodo maritetur de paragio de bonis matris. & ita fuit declaratum in deci. clxxvij. cōsil. Neapol. in prin. Vnde per renūtiatiōnē factā per filiam de bonis maternis, cessante cōsuetudine, portio ei⁹ accrescit fratribus & sororibus: quibus mortuis post mortē parentum succedit ipsa soror renūtiās in dictis bonis: quia nō dicuntur materna, sed fraterna: per ea, quæ not.

Alex. & doc. in l. j. §. veteres. ff. de acquir. poss. & habetur in d. dec. clxxvij. in iij. dubio. & dixi suprà in secunda conclusione.

39 ¶ Octava conclusio fit. * Quando filia renūciat bonis paternis, & maternis, & fraternis, ista renūciatio prōdest fratribus & sororibus, nō solum respectu bonorum maternorū, sed etiam fraternalium: quia mortuo aliquo ex fratribus succedent alij fratres & sorores, exclusa penitus ista, quæ renūciavit: ut habetur in decis. clxj. consil. Neapol. Sed mortuis omnibus fratribus & sororibus ab intestato sine liberis succedit ipsa soror, quæ renūciavit: ex quo non habet aliud obstaculū in illo gradu, per ea, quæ not. Ang. in consil. l. j. incip. dominus Gilius, &c. & dixi suprà. Sed in civitate Neapolis siue soror renūciavit, siue nō, quādo fuit dotata, nō succedit fratri vel sorori defunctæ, extāte fratre masculino, vel filio fratri: & hoc est de consuetudine: per consue. si quis vel si qua. §. sed si morienti. iuncto versic. & in præmissis. & ibi per Sebast. ¶ Illis conclusionibus

40 sic * elicitis, reuertor ad propositū quæst. nostræ principalis, videlicet, an ista renūciatio matris, noceat filiis suis hæreditibus? Et certè, quando mater moritur post eam, de cuius hæreditate agitur, nullum est dubium. Et omnes doc. in d. l. pactū. C. de coll. & in d. l. qui su-

perstitis. tenet, q̄ noceat filiis: ex quo hæreditas fuit delata matri. Sed casus noster est, quā mater præmoriatur: quo casu si quæris de successione bonorū paternorū, quibus renūciavit: hic sunt duo obstacula. Vnum scilicet de cōstitu. in aliquibus: quæ excludit filiam dotatam à successione patris, stātibz masculis: & aliud de renūciatione. Est etiā & tertium obstaculum: quia filia ideò renūciat propter dotem, quā habet à patre: quo casu recipit illam in locum suæ legitimæ, & portionis debitæ in hæreditate paternā: & vocat se cōtentā proportionē suā, prout communiter solent fieri istæ renūciationes filiarū in cauta forma: vnde filia & eius filij excluduntur, non tam vi repudiationis: quā quia mater habuit partē suā: vnde bona fides non patitur, ut filij idem bis habeant. & istam rationem tenet Lud. Rom. in d. l. qui superstitis. per quam tenet contra filios. licet Alex. ipsum referens, in d. l. pactum. teneat contrarium. tamen opin. Lud. Roma. per plures bonas rationes tenet Philip. Decius in consil. clxxj. col. iij. & v. Verū in hoc regno, vbi est d. constit. in aliquibus. sine dubio procedit opinio Ludo. Roman. Et propterea concludo, quod quādo agitur de successione patris, nepotes omnino excluduntur: siue mater moriatur viuo pa-

tre,

tre; siue pòst: nam mater recipiēdo dotem à patre, est effecta insuccessibilis patri, ab intestato: per d. constitutu. & sic est obtruncata via succedendi per descendentes ex femina: vnde nepotes excluduntur, siue mater renūtiat, siue nō stantibus masculis: ex quo veniunt à radice infecta: vt tenet Bart. in l. liberorum. cōl. v. vers. quæro, quid si filia, & c. ff. de verb. signi. & dixi suprà in tertia conclusione in fine. in isto enim casu cessat ratio, quam assumit Alex. in d. l. pactu. contra Ludo. Rom. quia si mater viueret, & non renuntiasset habito paragio, excluderetur à successione patris, ergo eodē modo & filij excluduntur. ¶ Quam cōclusionem* limito non procedere, quando omnes filij masculi morerentur viuo patre: & vltimo loco moreretur pater, quia tunc isti nepotes ex filia prēmortua succederent vnā cum filiabus, si extant, scilicet eorū materteris, collatis dotibus matris: quia per mortem masculorum tollitur obstaculū cōstit. Similiter renūtiatio matris nō nocet eis: quia fuit mortua viuo patre: minimē obstat obstaculū receptionis dotis: quia offertur collatio, quā poterat offerre mater, si nō renuntiasset: secundū Alex. in d. l. pactum. & hāc limitationē firmo, per ea, quæ dixi suprà in secūda cōclusiōe. ¶ Si
42 verò* quærimus, quando filia

renūtiavit bonis maternis; hic cessat obstaculum cōstitutionis: quia non excludit filiam à successione materna. Cessat etiam obstaculum receptionis dotis. Quod ponderat Roma. in d. l. qui superstitis. qā dores communiter dantur de bonis paternis, nō autem maternis. solum remanet obstaculū renūtiationis, quod nō obstat filijs, ex quo eorū mater mortua est ante auiam, de cuius hæreditate agitur: vnde indubitanter succedent nepotes in bonis auia, per rationes suprà ad ductas, pro secunda parte. Verū si filia esset dotata de bonis maternis, & renuntiasset, tunc obstat dictum Ludo. Rom. & Philip. Decij in d. cōs. clxxxvj. sed magis communis videtur opinio Alex. in d. l. pactu. scilicet q̄ nepotes succedant collatis dotibus. ¶ Si* quærimus de tertio, scilicet quādo renūtiavit etiam bonis fraternis: & tunc per omnia dico idē, quod dixi in maternis: quia eadē est ratio: & ita fuit conclusum suprà in solutione, scilicet quod nepotes succedant, nō obstante renūtiatione. In vno tamē casu facio differentiam, scilicet quando soror esset dotata à fratre de bonis ipsius fratris: & renuntiasset acceptando illam dotem pro portione sua: quæ sibi contingere posset in hæreditate fraterna, tūc indubitanter teneo opinionē Lud. Rom.

& Philip. scilicet, quod siue ista soror moriatur ante fratrem, siue post, semper excludantur filij stantibus aliis fratribus, vel sororibus: ex quo in isto casu cessat ratio Alex. Nā cū tractetur de successione collateralium, nō habet locum collatio dotis, quia solū procedit, quando descendētes succedunt ascendētibus: vt not. glos. sing. quam ibi sequitur Paul. de Ca. & cōmuniter doc. in l. j. in glo. fin. C. de legi. hære. d. las. in l. si emancipari. col. v. & ibi etiam Alex. C. de colla. Vnde si viueret soror, & nō renuntiasset, & vellet succedere, cessaret collatio, & resultaret iniquitas: quæ iniquitas debet considerari in filiis eius, qui bis succederent contra bonā fidē, & nō cōferrent. debent ergo excludi vigo re portionis receptæ per matrem: secūdū Lud. in d. l. qui superstitis. causā æquitatis seruā-
 44 dæ. ¶ Superest* modò respondere ad argumenta adducta pro prima parte. vnde ad primum, quod magis vrget, respōdeo, quod ex quo mater renūtiat, & promittit nō contrauenire, nec per se nec per hæredes suos, cēsentur ligati hæredes, quo ad illa, quæ habent vt hæredes matris: ex quo fuerūt nominati per appellatiuū, scilicet hæredes. nā mater quando fecit istas renūtiaciones, cedit omnia iura ad eā spectantia, & quæ ad ipsam spectare possent

quomodo cūq; & qualiter cūq; super dictis bonis: & sic semper verbā referuntur ad personā renuntiātis. Sed filij nō petunt illud quod matri spectauit: nā non veniunt ex persona matris, sed ex propria. & sic nō cōtraueniunt: quia nō petunt ius matris, quod fuit renuntiatum, sed ius propriū, cui renuntiatum nō fuit: nec illud habēt vt hæredes, ergo non sunt ligati ad hoc. Ita in propriis terminis respondet Pe. Philip. cor. in consi. cclvij. col. pe. in fi. in litera V. in quarto vol. Istud enim ius habuissent filij, etiā si non essent hæredes matris. Facit tex. in authē. lucrū. C. de secun. nup. vnde respondeo, ad l. cū à matre. C. de rei ven. quod verū est, quod hæres tenetur habere ratum factū defuncti, & nō contrauenire. sed hic satis habetur ratum, & in nullo cōtrauenitur, prout factū fuit: quia mater renuntiavit ius ad eam spectans, vel spectaturū: sed ad ipsam nunquam aliquod ius spectauit, quia fuit morte præuenta: ergo filij in nihilū contraueniunt. Et licet promiserit neq; per se neq; per hæredes petere, intelligitur, scilicet illud ius matri cōpetens. ¶ Prætereā, quia nō fuit impleta cōditio: quia hæreditas non fuit delata, remanet renūtiatio pro non facta. Vnde sicut quando mater nō renuntiasset, admitterentur filij: eodem modo & nunc.

nunc. vt dixi plenè in secunda
 45 parte suprà. ¶ Ad secūdū* argu-
 mentū respōdeo, quòd ex quo
 filia mortua est in vita patris,
 habetur acsi nūquā fuisse in
 rerum natura. vnde tunc cessat
 ius accrescendi: & de eo nulla
 habetur ratio, secundū Bald. in
 l. j. col. viij. in vj. q. in fi. ver. quid
 de filia, &c. C. quādo non pet.
 par. & sic nō impeditur succes-
 sorium edictū. ¶ Ad tertiū ar-
 46 gumētū* respōdeo, dādo bo-
 nam instātiā: nā feudū habetur
 immediatè à patre, cui succedi-
 tur: & erat res quæ sita patri: &
 ab eo transit ad filiū, vnde ra-
 tione connexitatis cum rebus
 burgenfatis, & propter cōnexi-
 tatem personarū patris & filij,
 nō potest filius habere feudū,
 & repudiare hæreditatem: imò
 si acceptat feudum, tenetur vt
 hæres. & ita declarat Aluar. in
 d. c. j. col. ij. an agnatus, &c. in
 vsibus feu. Sed in casu nostro
 ista successio fratris nō habe-
 tur immediatè à matre: nec
 vnquā fuit matri quæ sita: sed
 immediatè venit à fratre de-
 functo in istos nepotes ex per-
 sona propria: vnde non debet
 eis nocere factum matris. Præ-
 terea, renuntiatio matris habe-
 tur pro nō facta, propter non
 impletā cōditionē. Vnde non
 obstat filiis, vt suprà: quæ ratio
 47 cessat in feudo.* Et ex hoc pu-
 to frustratoriā esse cautelam,
 quam dāt aliqui doctores con-
 sulentes istis nepotibus, vt fa-

ciāt inuentariū: sicut dicitur in
 d. c. j. an agnatus, &c. quia con-
 sectio inuentarij, verum est qd
 separat bona feudalia à bur-
 genfaticis: & facit hæredē tene-
 ri vsq; ad vires burgenfatico-
 rum: nō tamen tollit obligatio-
 nē, quòd quis nō teneatur ad
 factum defuncti, saltē vsq; ad
 vires hæreditatis burgenfatico-
 rum: ergo quāuis isti nepotes
 facerent inuentariū: nō tamen
 per hoc essent exuti ab obliga-
 tione habēdi, ratam renuntia-
 tionem matris, & ab interesse
 saltem vsq; ad vires hæredita-
 tis matris, quādo alia via quā
 per inuētariū nō essent immu-
 nes. inuētariū enim nihil aliud
 faceret, nisi quia separaret bo-
 na matris à bonis auunculi cui
 48 succeditur. ¶ Ad quartū* argu-
 mentū respōdeo, quòd illa est
 sola autoritas vnus doc. quæ
 neq; lege neq; vrgenti ratione
 fulcitur: & cū habeamus cōmu-
 nem opinionē pro ista parte,
 quam sequitur tot excellētes
 doc. non debemus ab ea rece-
 dere propter nouamphantasiā
 vnus doc. Ita dicit Bal. & Paul.
 de Ca. in l. fi. C. de insti. & sub-
 sti. aliās iudex, qui qbmittit cō-
 munem opinionē, adhærendo
 opinioni singulari vnus doct.
 facit litem suā: secundū Bart. in
 l. fin. C. de pœna iud. qui malè
 iud. & Ias. in l. sciendū. §. fi. col.
 pen. ff. qui sat. cog. & Alexā. in
 consi. xcvi. col. iij. in secūdo vo-
 lu. & Alex. in consi. xxvij. col. iij.

in j. vol. & ad confutandā dictā
 autoritatē Seba. confuto suas
 rationes. nam dicit ipse, primò
 moneor, per rationes proxi-
 mē dictas, &c. & suprà proxi-
 mē in dicto loco allegato assi-
 gnauerat duas rationes, scili-
 cet quòd nō sit curandū, quòd
 renuntiatio matris tendat ad
 detrimentū filiorū. Prima ra-
 tio est, scilicet quòd istud detri-
 mentū accedit filiis consecu-
 tiuē, & secundariò, nō principa-
 liter: & ideo nō consideratur.
 certē ista ratio pcederet, quā-
 do filia renuntians superuixis-
 set, quo casu filij haberent ne-
 cesse venire ex persona matris.
 nam verū est, q̄ tunc principa-
 le detrimentū est matris, quæ
 præcedit: sed quādo matri nō
 fuit delata hæreditas, dico q̄
 principale detrimentū est filio-
 rum venientiu ex persona pro-
 pria, quia ab eis inciperet, si
 noceret eis renūtiatio matris.

49 ¶ Secunda * ratio Seba. est, q̄
 primus hæres censetur eadem
 persona cū defuncto: vnde vi-
 detur hæres iurasse, quod de-
 functus iurauit. allegat text. in
 authen. de iureiur. à mori. præ-
 sti. in princ. Ad hāc rationē re-
 spondeo, q̄ illud est ex fictio-
 ne iuris. nā verē diuersa perso-
 na est. nec est verū, quòd cense-
 tur hæres iurasse, &c. Nam de-
 functus, qui iurat nō cōtraue-
 nire cōtractui vsurario, ligatur
 iuramento, & tenetur petere
 absolutionem. c. debitores. de

iureiur. sed hæres potest con-
 trauenire absque absolutione:
 quia non ligatur iuramento de-
 functi, quo ad periuriū, vt de-
 clarat Ang. in d. tit. in authē. de
 iureiur. à mori. præsti. Præterea,
 illa ratio posset procedere in
 his, quæ immediatē habet hæ-
 res à defuncto, tanquā hæ-
 res. & ita loquitur ille text. in
 authen. Sed istā successiōnem
 non habēt filij à matre, nec vt
 hæredes matris. ergo. quo ad
 eam nō representāt matrē, nec
 possunt dici eadem persona cū
 matre: per ea, quæ dicit Petr.
 Phi. cor. in d. consi. cclviij. colū.
 pe. in fin. in litera v. in iij. volū.
 Item dicit Seba. q̄ videtur hæ-
 res facere, quod defunctus fe-
 cit. Ad hoc respondeo vt mo-
 do dixi. Præterea, dico q̄ ma-
 ter defuncta nihil fecit, quia re-
 nuntiatio habetur pro nō fa-
 cta, vt sapius dixi: ergo non li-
 gat hæredes. * ¶ Tertia ratio,
 quam subdit postea Seba. in lo-
 co allegato est, quia in feudo
 filius hæres, tenetur habere ra-
 tam inuestiturā alij factā à pa-
 tre de feudo: per text. in c. j. qui
 succes. tene. allegat etiā in ar-
 gumentū ca. j. an agnatus, &c.
 voluit fortē cōsiderare per bo-
 num simile, q̄ sicut mortuo in-
 uestiente antē, quā feudū si-
 bi aperiat, tenetur hæres ha-
 bere ratam inuestiturā: eodem
 modo mortua matre antē,
 quā hæreditas sibi deferatur,
 tenetur hæres habere ratam

renuntiationem. Ad hoc respondeo, & do bonā instantiā. Nam dominus feudi habet ius in feudo, scilicet dominiū directū: & sperat feudū sibi apertiri propter ius, quod habet in eo ex causa de præsenti: & illud ius transmittit ad hæredē. Vnde quia hæres accipit immediate à defuncto dominiū directum, & in eo succedit, ut hæres, non est mirū, si tenetur habere ratam inuestiturā defuncti. sed filia vel soror nullū ius habet de præsenti in hereditate: sed solum sperat habere ex causa de futuro: & illi iuri renuntiat. Quod ius extinguitur cum morte sua: & nihil ad hæredem transmittit: imò hæres acquirit ius succedēdi ex persona propria: & propterea non nocet sibi renuntiatio matris: quæ extincta est cum persona matris. Præterea, in feudo hæres habet illud immediate à defuncto: & ideo tenetur habere ratum factū defuncti. Sed in casu nostro filij non habēt successionē immediate à matre: sed habent illam ab auo vel auunculo moriente: & subintrant locū ex persona propria: meritò non tenentur habere ratum factū matris. præterea illud factum reducitur ad non factum propter cōditionē deficientē: ut sæpius dixi. vnde cessat omnis difficultas. & per hæc remanent euacuata rationes Sebast. vnde sua autoritas re-

manet nuda rationibus & legibus: & ideo non tenenda. §. cōsideremus. in authen. de tri. & semis. ad c. j. an agnatus. plenè responsum est suprà in responsione data ad tertium argumentum. ¶ Ad quintū & ultimum respondeo prout dixi ad primū argumentū. q. licet hæres censeatur quasi contrahere cū creditoribus, hoc intelligitur quoad ea, in quibus remansit obligatio defuncti: sed in casu isto nulla remansit obligatio: quia fuit extincta per defectum cōditionis: vnde nullus quasi contractus oriri potest. ex quibus remanent euacuata omnia argumenta in contrariū adducta. & sic remanet confirmata conclusio, quam teneo in fauorem filiorum. ¶ Vnum tamen nota pro utilitate huius q. q. quando filia quæ renuntiavit, esset per dictā renuntiationē enormiter læsa: ut quia pater haberet in bonis decē millia, & ipsa habuit in dorem ducenta: tunc non obstāte renuntiatione posset ex capite enormis læsionis contravenire: potius prius absolutione à iuramento. Ita plenè tenet Phil. Decius in consil. clxxxj. & aliquid in consil. lxxxix. & Pet. Phi. cor. in consil. tclxvij. & consil. clxxxix. & consil. ccxxxvj. in iij. vol. ¶ Vltimò pro complemento huius materiæ, adde quòd si mulier iuret primo non renuntiare: & postea renuntiet cum iuramento: non valet secun-

dum iuramentū contra primū,
& sic minimē valebit renuntia-
tio. glos. est, quæ ad hoc com-
muniter allegatur, in cap. licet
mulieres. de iureiur. lib. vj. quā
glos. ad hoc sequitur Imo. in c.
cum cōtingat. col. xcix. & cj. de
iureiur. & Barto. in l. si quis pro
eo. ff. de fideiuf. & Alex. in l. sti-
pulatio hoc modo. col. iij. ff.
de verb. obli. Ex hoc igitur so-
let dari cautela per aduocatos,
vt mulier renuntiatura faciat
primò vnā protestationē, in
qua iuret nunquam sponte re-
nuntiare: & in futurum contin-
gat eam renuntiare, potestetur
quòd non sponte facit. de qua
cautela vide Ias. & doc. in l. duo
bus. §. fin. ff. de iureiur. vbi di-
scutitur veritas huius dicti.

¶ Ex prædictis vltimo loco po-
no formam renuntiandi pro
causela eius qui recipit ad ex-
cludendum filios, scilicet, vt ma-
ter renuntiet bonis paternis,
maternis & fraternis: & pro-

mittat per speciale pactum nū-
quam ad dicta bona aspirare
per se, nec per hæredes, & ex
nunc cedit, ac donat omnem
portionem, quæ sibi & hæredi-
bus cōpetere posset quomo-
docunq;, & qualitercunque; &
omne ius super bonis prædi-
ctis: obligando seipsam & per-
sonam ac bona hæredum suo-
rum ad nunquam aliquid pe-
tendum, nec cōtraueniendum
dictæ renuntiationi: etiā si ipsa
mater moriatur ante mortem
eius, de cuius hæreditate agi-
tur: remaneant sui filij obliga-
ti ad habendam ratam dictam
renuntiationē matris eo ipso,
quòd matris hæredes esse vo-
luerint, etiam si ex eorum per-
sona veniant. Et per hanc re-
nuntiandi formam puto filios
omnino excludi. Laus Deo.
Datū Melfiæ. die 2. Iulij, 3. ind.
Anno 1530. Robertus Marā-
ta, Venusinus, Vtriusque Iuris
Doctor.

FINIS DISPUTA-
TIONVM.

EIVSDEM AVTORIS ELEGANS ET DOCTA

REPETITIO IN L. IS

potest. ff. de acquir.

hæredit.



S P O T E S T.

Brevis est ista lex. habet tamen materiam prolixam, amplam & 2
quotidianam: adeo quod ferè totus iste titulus de acquir. hæredi. est super ista l. reuolutus: ob quod non temere potest hæc lex dici Clavis totius huius tituli. Et quia propter eius breuitatem & propter multas contrarietates, quas habet redditur aliquantulum difficilis: & Bartol. super ea loquitur multum intricatè & obscure, propterea pro intelligentia ipsius & eorum maxime quæ dicit Barto. super ea præmitto prius nonnulla euidentialia quæ etiã concernūt intelligentiam totius tituli. ¶ Vnde quia in hac l. tractatur de aditione & repudiatione hæreditatis: præsuppono, quòd in iure reperiūtur quinque termini ad propositū huius tit. videlicet Aditio: Agnitio: Immixtio: Repudiatio: & Abstentio: Qui omnes & singuli habent diuersam vim & significationē. Nam in primis aditio differt ab agnitione. vt est

tex. in l. æquissimum. §. si duo. j. de bono. posses. secundū tabu. & not. Alex. in l. vlti. colū. j. C. qui admit. Et differentia cōsistit circa plura. ¶ *Primò quia aditio respicit hæreditatē. amplectēdam de iure ciuili. l. post aditam. C. de impub. & al. sub. stir. & l. si fratris. vers. quod si. C. de iure delib. & l. j. §. eo. tit. Agnitio verò refertur ad bonorum possessionem ad eundam de iure prætorio. l. infantis. & l. bonorum. C. qui admit. l. j. C. de iur. delib. ¶ *Secundò differunt: quia aditio hæreditatis in solo animo cōsistit: qui animus potest ubiq; & corā quocunque verbis declarari. l. gerit. & ibi Bart. j. eo. l. si auia. C. de iur. delib. Sed agnitio bonorum possessio. non potest fieri nisi coram iudice: vt habetur in d. l. vlt. C. qui admit. Rationem diuersitatis assignant Albe. de Rosa. & alij moder. in d. l. vlti. ad quorum dicta me temitto: quia non est materia presentis speculationis. ¶ *Tertiò differunt, quia aditio transfert magis plenum ius in hæredē: quia facit in eum transire vtile & di-

rect

rectum dominium. Sed agniti-
 tio bonorum possessio. trans-
 fert solū vtile: quia prætor non
 potest facere quē directō hæ-
 redem. §. quos autem. instit. de
 bonorum posita dicit Bart. in
 l. ij. §. de bono. possess. & in l. ex
 asse. & ibi etiam Alex. §. ad Tre-
 bel. & Pau. de cast. §. de possess.
 hære. pet. Quod tamen decla-
 ra secund. Alexā. in d. l. ex asse.
 col. ult. videlicet, q̄ ius vniuer-
 sale hæreditarium semper est
 vtile penes bonorum possesso-
 rem. per d. §. quos autē. Actio-
 nes autem & iura particularia
 hæreditatis recipiūt distinctio-
 nem: vt siquidem alius est hæ-
 res de iure civili: tunc sunt vti-
 lia penes bonorum possesso-
 rem: si vero non est alius hæres
 de iure civili, tunc etiam dire-
 cta iura particularia transeunt
 in bonorum possessorē: vt ibi.
 ¶ Quarto differūt: quia quā-
 do est delata bonorum pos. fi-
 liofami. potest eam agnoscere
 sine iussu & consensu patris. l. j.
 C. qui admit. secus est in adi-
 tione hæreditatis: q̄a in ea de-
 bet iussus patris præcedere. l. si
 quis mihi bona. §. iussum. & ibi
 Bar. & doct. §. eo. ¶ Quod ta-
 men hodie nō procedit nisi so-
 lum in profectitiis: nō autē in
 hæreditate aduētitia: quia po-
 test eam filius adire etiā patre
 ignorāte & inuito: propter do-
 miniū quod habet filius in ad-
 uētitiiis. l. ult. C. de bo. quæ lib.
 & not. in d. l. j. C. qui admit. &

Bartō. in d. §. iussum. ¶ Potest
 autē dici hæreditas profectitia
 quando filius instituitur hæres
 ab aliquo cōtēplatione patris.
 Talis enim hæreditas censetur
 à patre profecta. l. aditio. §. fin.
 & ibi glo. §. eo d. & l. sed si plu-
 res. §. in arrogato. & ibi Bar. §.
 de vulg. & pup. & glof. in l. cum
 oportet. in prin. in ver. ex eius.
 C. de bon. quæ lib. ¶ Quid au-
 tem si instituat quis hæres ab
 auo paterno vel legatū ha-
 beat ab eo: an istud dicatur ad-
 uentitium vel profectitium? li-
 cet quis prima facie diceret q̄
 est profectitium: tamen veritas
 est in contrarium scilicet quod
 est aduentitiū: nō obstante q̄
 ab ascendente per lineam pa-
 ternā proueniat: ita per illum
 tex. tenet Bar. in l. quæsitum. §.
 de leg. j. & idem Bar. & Alex. in
 l. qui in aliena. §. interdum. §.
 eo d. nisi expresse esset relictū
 nepoti ab auo cōtēplatione
 patris ipsius nepotis: quia tunc
 diceretur profectitiū: secundū
 Alex. in d. §. interdū. in addi. ad
 Bart. & ita intelligitur text. &
 qd̄ ibi per Bar. in l. dedit dotē.
 §. de colla. bon. ¶ Sed contra
 prædicta posset opponi: nam
 potius esset dicendū contra-
 riū, scilicet quod in agnitione
 requiratur cōsensus patris, ex
 quo fit in iudicio: vt §. in quo
 filius esse nō potest sine cōsen-
 su patris. l. ult. §. necessitate. C.
 de bo. quæ lib. Ad quod respō-
 deretur quod quādo imploratur

officiū iudicis extra ordinem **II** per filiumfa. si nō apparet con-
 tradictor: nō requiritur consen-
 sus patris in iudicio. ita limita-
 tur. d. §. necessitate. vt colligi-
 tur ex mente Bart. & aliorū in
 d. l. j. C. qui admit. & maxime
 lasabi in vlt. col. vnde infertur
 secundū eos: quod si in petēda
 bonorū pos. per filium extaret
 aliquis cōtradictor tūc requi-
 reretur consensus patris: alias
 10 nō valeret agnitio. ¶ Quinto
 differūt: quia aditio hēredita-
 tis potest fieri longissimo tem-
 pore infra triginta annos. l. li-
 cet. & ibi not. C. de iur. delibe.
 Sed agnitio bonorū pos. fit so-
 lum infra annum quando de-
 fertur liberis. Aliis vero trans-
 uersalibus defertur infra centū
 dies. l. j. §. largius. j. de succes-
 edic. & l. j. C. qui admit. verum. **12**
 istud tempus bonorū pos. si
 siōis est vtile & nō currit. igno-
 ranti & impedito. l. j. ff. quis
 or. in bonorum pos. serue. Sed
 tempus aditionis de iure ciuili
 est cōtinuū: vt not. Bal. & doct.
 in d. l. licet. Ex hoc sequitur ma-
 xima vtilitas, qd si quis esset ex-
 clusus à iure petēdi hēreditatē
 de iure ciuili per lapsum trigin-
 ta annorum: si fuit ignorās: vel
 impeditus, poterit illam petere
 infra annum vtilem: vel centū
 dies de iure pratorio. secundū **13**
 Bal. in rub. C. qui admit. in vj.
 q. & in d. l. licet. in ij. col. & Alex-
 an. & mod. in l. j. C. q. admitta
 & Pau. de cast. & doct. in l. fina:

C. vnde cog. ¶ Sexto differūt:
 quia delata hēreditate infanti,
 carēti tutore possunt amici vel
 alii quicunque nomine infan-
 tis comparere in iudicio & pe-
 tere decerni bonorum pos. in-
 fanti: ex quo sequitur qd mor-
 tuo infante transmittet postea
 talem hēreditatem ad hēredē
 tanquam agnitam: vt not. Bal.
 in rub. C. qui admit. in vj. qō. &
 Alexā. in l. infantis. C. eod. ritu.
 Quod secus est in aditiōe hē-
 reditatis: quia eām solus tutor
 adire potest pro infante. vel e-
 ius pater tātum si ipsum habet:
 aliās mortuo infante nō trans-
 mittitur hēreditas ei delata &
 non adita nisi ad solum patrē.
 l. si infanti. C. de iur. deliber. &
 ibi Bart. & Alex. Et ponūt An-
 gel. & Pau. de cast. in l. si. C. vn-
 de legi. ¶ Item nisi ex poten-
 tia suitatis: quia etiam infans
 transmittit ad quoscunq; hē-
 redes ex potentia suitatis. se-
 cundum Bar. in d. l. si infanti. &
 ibi etiam Alex. & communiter
 doct. & Pau. de ca. in consi. viij.
 in ij. vol. per tex. in l. apud ho-
 stes. C. de suis & leg. & in l. Lu-
 cius. j. de iur. fil. & tenet Alex.
 in consi. cxliij. in iij. volu. Alias
 differ tias inter aditionem &
 agnitionē poteris videre per
 moder. in rubr. C. qui admit.

¶ Tertius terminus est qui di-
 citur immixtio: & hic pertinet
 solū ad suos hēredes: nam sui
 propriē nō dicuntur adire: sed
 potius se immiscere hēreditati
 cū sequat. ff. de acq. hered. q. pater
 qd qd pater in suis hēditatibus hēreditatis
 filii admittunt. vt dicit in consi. l. pater
 sciens pater suis ea delatare, co. se te suis heredibus
 qd se hēditatibus se immiscere ut dicitur. totū
 hered. se pater. co. se pater in mag. cano.
 de acq. hered. in rub. de acq. utraque
 red. hēditatibus vide Bal. in l. pater

paterna: vt habetur in §. in extraneis. inst. de hær. qual. & dif. & not. gl. in rub. C. de iur. deli. & in l. ei qui. §. eo. & gl. in rub. §. eo. & licet dicti tres termini habeant supradictas significationes proprias: quandoq; tamen cōfunduntur & vnus pro alio ponitur: vt l. ij. C. de iure delib. ¶ Ex quo inferitur quod non vitaretur libellus in quo aliquis volens agnoscere bonorū pos. dixisset se adire hæreditatē cum de iure civili venire non posset. ita tenet Alex. in l. ult. C. qui admit. quia verba libelli impropriatur. vt saluetur libellus. l. sed si possessori. §. itē si iurauero. §. de iure iur. & ibi Barto. & doct. & in l. insulam. §. de præf. verb. & in l. 15 j. C. de vsufruct. ¶ Sunt & alij duo termini negatiui, videlicet repudiatio & abstentio: qui ad idem tendunt scilicet ad omit-tendam hæreditatē. tamen differunt in hoc: quia repudiare spectat ad hæredes extraneos: abstinere autē solū ad liberos: vt no. gl. in rub. §. eo. & probatur in l. impuberibus. & l. is qui hærēs. §. eo. & in d. §. extraneis: & §. sed his. inst. de hær. qual. & dif. & ratio quare in suis dicitur potius abstentio: quia de iure civili filius est hærēs suus & necessarius: vt in §. sui. inst. eo. titu. adeo qd hæreditas patris dicitur potius cōtinuari in filiū quā de nouo acquiri. l. in suis. & ibi Barto. & doct. §. de libe. &

posth. Sed de ægrotate pratoris fuit cōcessum filiis ius abstinēdi ab hæreditate paterna: vt d. §. sed his. & ideo dicitur abstentio p̄prie & nō repudiatio: quia videtur se filiū abstinere ab hæreditate sibi acquisita & in eū cōtinuata de iure civili: nō autē potest dici repudiatio p̄prie: cū repudiatio cōcernat. acquirēda p̄cedēte delatione. & p̄dicta sentit Bal. in l. potuit. in vij. q. vbi not. loquitur in hac materia. C. de iure delib. ¶ Secundo principaliter p̄mitto qd ad hoc vt hæreditas possit adiri vel repudiari. vt dicitur in hac l. est necesse quod sit delata prius: & tunc dicitur delata quādo est in tali statu: vt possit adiri per hæredē. l. delata. j. de verbo. sign. probatur in l. is qui hærēs. iuncta gl. §. eo. vbi glof. dicit qd ista duo sunt conuertibilia scilicet esse delatā: & adiri posse. istud etiā tenet Bal. in d. l. potuit. in vij. q. & sentit Bart. hic in iij. col. vers. tertium posse. & c. vbi dicit hæreditatē non esse delatā, quādo est relicta sub cōditione: ex eo quia pendente conditione adiri nō potest. l. sed si alio. §. si. cum l. seq. j. ad Treb. & not. Bal. in l. post mortē. col. fin. C. de fideicō. ex p̄dictis ergo sequitur qd tūc dicitur hæreditas delata quādo quis in testamēto est purē institutus: vel ab intestato obtinet primū gradū in successione: quia tūc est in eo statu hæ-

gro §. de abintēs. dela. in verbo redi

reditas vt adiri possit: & cōse-
quenter tunc potest repudiari
per hanc l. ¶ His igitur pro ali-
quali introductione sic praesup-
positis deuenio ad l. ipsam: quę
propter eius breuitatē non po-
test breuius summari. tamē se-
cundum cōmune summarium
traditum hic per Bart. & Alex.
& alios doctō. h. d. Qui habet
ius adeūdi principaliter & per
se non impeditum: ad sui vtili-
tatem is repudiare potest. vel
aliter sic:

*Cui licet extincti delata cap. sere
infra.*

Responso hic eadē lege iubente pōt.

- 17 ¶ Doctores hanc nō colligunt
aliquod notabile ex ista l. pro-
pter sui breuitatem. Tu tamen
ex ista l. not. primo regulam ad
quā quotidie allegatur: quod
ille potest hāreditatem repu-
diare qui habet ius eam adeū-
di. Et sic istę duę potentię sci-
licet adeundi & repudiādi sunt
conuertibiles & vna consequi-
tur aliam: nam qui potest hāre-
ditatem sibi delatam adire, ille
idem potest eam repudiare &
ecōtra. Quod similiter proce-
dit in immixtiōe & abstensiōe
hodie per beneficium pra-
toris: quia is qui potest se im-
miscere: potest etiā abstinere:
& econtra prout loquimur in
suis: vt s. declarau. hoc proba-
tur per istam l. iuncto s. extra-
neis. & s. sed his. inst. de hāre.
18 qual. & dif. ¶ Hanc regulā de-
clara vt procedat in tota hāre-

ditate delata quā debet vel tota
adiri vel tota repudiari: & sic il-
la potētia adeūdi & repudiādi
quādo est reducēda ad actum
necessitatur ad totā hāredita-
tem. l. j. & l. si ex affe. s. eo. & l. si
solus. j. eod. Intantum quod si
vnā partem hāreditatis quis
adiit: accrescunt sibi etiam in-
uito alię portiones. l. testamē-
to. C. de impube. & aliis substi.
& l. quidam. eulogio. C. de iure
delibe. & not. Bart. & doctō. in
d. l. j. & l. vlti. s. & j. eod. Ad idē
est bonus tex. in l. sed si plures.
s. filio. s. de vulga. & pupil. per
quem tex. dicit Alex. in consil.
xij. in v. volu. quod nepos cui
delata est hāreditas auita &
paterna, non potest adire aui-
tam & repudiare paternam: si
pater suus se immiscuit hāre-
ditati auitę: quia per talē im-
mixtionem est effecta vnica
hāreditas: vnde debet vel to-
tam adire vel totam repudia-
re: vt not. Lud. rom. in consil. xl.
in j. colū. vbi dicit quod post-
quam hāreditas est adita non
dicitur amplius hāreditas: sed
efficitur vnicum patrimonium
cum bonis adeuntis. idem te-
net Bar. in l. si Titius. j. ad Tre-
bellia. & in l. si quis seruū. s.
fina. j. de lega. ij. & Pet. Philip.
Corn. in consil. ccvj. col. penul.
versicu. nec obstat. in iij. volu.
19 ¶ Et ex prädicis limitatur
regula quę se habet quod cui
licet id quod est plus, multo
magis licet id quod est minus.
l. nec

hæc in ea. §. sed qui occidere. j. de adul. & l. non debet. j. de regu. iur. & l. videamus. s. de in lit. iur. in fin. nam si conceditur hæredi adire totam hæreditatem: multo magis deberet sibi cõcedi adire partem. sed istud ideo est ne quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus: contra l. ius nostrum. j. de reg. iur. ita dicit glo. in d. l. non debet. & Bar. in l. j. s. eod.

20 ¶ Idem etiam dicimus in legato: quia quando est vnũ non potest pro parte acceptari & pro parte repudiari: quia ipsum non potest legatarius diuidere. l. legatarius. j. de lega. j. & l. neminem. & l. grege. j. de leg. ij. imò agnoscendo partem legati, totum acquirit. l. si cui res. j. de leg. ij. & not. glo. & Bar. in l. j. s. eod. & Pet. phil. cor. in confi. cexlix. col. penul. & ult. in iij. volu. sed hæredes legatarij possunt illud diuidere: vt d. l. legatarius. §. j. & ratio est in legato secundum Bart. in d. l. j. s. eod. col. ult. quia cum sit vnum non potest hæc vnitatem diuidere legatarius contra mentem testatoris.

21 ¶ Quid autem si quis repudiat partem hæreditatis an videatur repudiare totam? dic quod non: vt not. glo. & Bar. in d. l. j. s. eod. Et ratio est secundum eum: quia cū repudiatio sit priuatio non potest habere ius accrescendi: cum sit quid separatum a persona. qd̄ secus est in additione: vnde re-

pudiando partẽ, habetur ac si nihil repudiasset: vt d. l. si solus. j. eo. ¶ Istã regulam sic declaratam limita primo nõ procedere in emphyteosi quam quis recepit pro se & filiis suis: quia tunc filij possunt repudiare paternã hæreditatem & retinere emphyteosim. Itẽ si essent instituti hæredes per patrem pro disparibus partibus: succedunt nihilominus æqualiter in emphyteosi. ita tenet Barto. in l. si tibi. §. si pact. ff. de pact. & in l. quod dicitur. j. de verb. obli. & idem Bar. in l. gallus. §. quidam recte. & ibi etiam Alexan. s. de lib. & posth. & Bar. in l. vt iur. iurandi. §. si liberi. j. de oper. lib. & Bal. in l. liberti. col. vj. in fin. C. de oper. lib. & ratio est: quia emphyteosis de sui natura non transit ad hæredes. vt in authen. de non alie. §. emphyteosi. vnde filius succedit in ea vt filius vigore pacti: nõ vt hæres. Ita tenet etiã Bal. in auth. si quas ruinas. col. iij. C. de sacro sanct. eccle. & Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua. vers. lxxviii. & ver. cviiij. & las. in l. si nõ sortem. §. si libertus. col. penul. s. de condi. indeb. Adde ad prædicta. §. ex his. in auth. de non alie & Alex. in cõfi. viij. col. j. in iij. volu. & sentit Andr. de Iser. in ca. j. §. vbi verò. An agnatus etiam in vsibus seu. ¶ Hæc tamen limitationem intellige vt procedat in emphyteosi concessa per ecclesiam pro se & filiis:

liis: quia illa ex quo nō est trāsitoria ad hēredes: vt d. §. emphyteosi. trāsibit ad filios vel filias: & sic etiam repudiata hēreditate paterna: secus in emphyteosi concessa à priuato: quia ex quo est trāsitoria ad hēredes: tunc filius nō potest illā habere nisi sit hēres patris. ita notabiliter hāc materiam limitat & declarat Alex. in consil. cxxix. in v. vol.

24 ¶ Et ex prādictis sequuntur duæ pulchrę illationes: quarum prima est. Nam hodie per cōtti. regni: quę incipit in aliquibus. est inductum quōd filia dotata excluditur à successione patris stantibus masculis. pone quod pater qui recepit emphyteosin ab ecclesia pro se & filiis. vt. §. mortuus fuit relicto filio masculo & filia dotata: certē per prādicta filia succederet æqualiter in emphyteosi vna cum fratre suo: ex quo illam non habet vt hēres: sed vt filia, & ita limitatur dicta cōtti. in aliquibus. Ita in terminis tenet Bald. in d. authē. si quas ruinas. col. iij. in fin. vers. ex hoc sequitur &c. C. de sacrosan. eccl. Et licet hęc opin. Bald. videatur prima facie sustentabilis: tamen contrarium in hoc tenuit Barr. in d. l. vt iurisiurandi. §. si liberi. & Barto in consil. lx. incip. Questio ista habet duo dubia &c. & Pe. phi. cor. in consil. cxlv. colum. fin. in j. volum. & Imo. in c. potuit. de loca. in quibus locis cōmuniter concluditur quōd stante dicto statuto,

quod filia excludatur per masculos: etiā si pater accepit emphyteosin pro se, & filiis suis masculis, & fœminis: intelligitur ordine successiuo: secūdm dispositionem statuti: scilicet vt primo masculi admittantur, & demum his deficientibus succedant fœminę, & ratio est secundum eos: quia pater stipulando videtur se conformare cū dispositione iuris cōmunis vel municipalis: vt ita intelligatur ordine successiuo. Et hanc cōsiderationē in simili facit Bartol. in l. hēredes mei. §. cum ita. & ibi etiam Ange. & doct. j. ad Treb. & hęc opin. contraria cēsetur magis communis. ¶ Quā opin. ego cōfirmo in casu prāposito alia cōsideratione: quia casus noīter est quando pater acquisiuit pro se & filiis simpliciter: nō exprimendo filias fœminas: quo casu est alia ratio exclusiua fœminarum: quia in contractibus masculinum non cōcipit fœmininum. secundum Archid. in cap. si quis suadente. colum. iij. xvij. q. iij. & Alexand. in l. sed si hac. §. liberos. §. de in ius vocan. & Imo. in l. si ita scriptum. j. de lega. ij. & in cap. potuit. colum. vlti. de loca. & in l. cum vir. j. de condi. & demonstra. & Ludoui. Roma. in consil. xxxv. & Alexand. in consil. ccvij. incip. Consideratis. colum. iij. versicu. & similiter. in ij. volumi. & clarius idem Alexand. in cōsilio lxj. in j. volumi. & Iason in

l. si quis id quod, colum. vj. §. de iurid. omnium iudic. in quibus locis in terminis deciditur quod si pater accepit emphyteosin pro se, & filiis suis non comprehenduntur filia: femina, & ratio est: quia in contractibus semper fit interpretatio contra stipulatorem cui licitum fuit legem contractus apertius dicere. l. veteribus. §. de pactis.

26 ¶ Hoc limita non procedere quando concessio pro se, & filiis fieret à femina: quia tunc masculinum concipit femininum inspecta præsumpta affectione concedentis. Ita in simili dixit Pet. de Anch. in consil. cccxlj. incip. pro maiori. quem refert, & sequitur Iason in dicta l. si quis id quod. & in dicta l. sed si hac. §. liberos. argumen. c. si de beneficio. de præben. lib. vj. & l. plenum. §. acquitij. §. de usu. & ha. tamē tunc puto quod excluderetur filia vigore statutis: per prædicta. ¶ Secunda illatio est quod talis emphyteosis nō imputabitur filio in quartam: ex quo non habet illam ut hæres: sed ut filius. Ita tener Alexand. in consil. viij. colum. j. in iij. volum. Ang. & Pau. de Cast. in l. si patroni. j. ad Trebellia. & Alexand. in cōsil. lxxxix. colum.

28 ij. in iij. volum. ¶ Pro veritate tamē huius illationis est sciendum quod triplex est quarta: videlicet illa quæ detrahitur de legatis, quæ dicitur Falcidia: de qua loquitur totus titu. ad leg.

Falcid. Alia quæ detrahitur de fideicommissio vniuersali: quæ appellatur Trebellianica: quæ tractatur plenē in toto titu. ad Trebellia. Tertia est quæ detrahitur iure naturæ quæ appellatur legitima de qua loquitur authē. nouissima. C. de inoffi. testamen. Nunc ad propositum dico quod quo ad Falcidiam, & Trebellianicam, vera est opinio præcedēs: scilicet quod talis emphyteosis non imputatur in quartam, & ratio est: quia in Falcidiam, & Trebellianicā imputantur solum ea, quæ capiuntur iudicio testatoris ex ipso testamento: secus si extra causam testamenti. casus est notabilis in l. Pater filiam. j. ad leg. Falcid. per quem ita dixit Barto. in l. in quartam. colum. ij. eodem titulo. Sed dicta emphyteosis quia non capitur ex testamento sed vigore pacti inter viuos, propterea non imputatur. Si verò quæris de legitima, & tunc magis communis opinio est in contrarium: scilicet quod talis emphyteosis imputetur filio in legitimam, quando agit de hæreditate patris qui acquisiuit emphyteosim. Ita tenet Alexand. in consil. xxvij. in v. volumine. vbi videtur melius fuisse loquutus. idem tenet Guil. & Bald. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficio. testa. & Alexand. in dicta l. si patroni. j. ad Trebellia. ¶ Et est ratio: quia in legitimam impu-

tatur

tatur omne quod capitur ex patrimonio defuncti siue iure hereditario siue quocūque alio iure etiam inter viuos: dummodo sit tale quod morte confirmetur. Ita dicit Bartol. in dicta l. in quartam. colum. penulti. idem quando datur ob causam: vt propter dotem vel donationem propter nuptias: vt ibidem. Sed quia dicta emphyteosis capitur ex patrimonio testatoris per stipulationem inter viuos, & morte confirmatur: quia ex morte testatoris accepit vires erga filium, & non ante: ex quo talis acquisitio pro se, & filiis cēsetur facta ordine successiuo. vt nota. Bartol. & Alexand. & communiter docto. in l. Gallus. §. quidam recte. suprā de liberis, & posthumis. vnde nunquam defertur filio nisi mortuo patre: propterea imputatur in legitimam: ita dicit Alexand. in dicta l. si patroni. & in dicto consil. xxvij. in v. volumi. ¶ Confirmatur istud. Nam pater potest talem emphyteosim prelegare vel donare vni ex filiis insolidum in præiudicium aliorum filiorum, secundum Bald. in dicta auth. si quas ruinas. colum. penulti. & Alexand. in dicto consilio xxvij. in v. volumine: & Petr. Philipp. Corn. in consil. l. j. colum. j. & vj. & consilio cclxxxij. colum. vj. in litera P. in iij. volumi. & in consilio c. colum. j. in iij. volumine, & Ludouic. Ro.

ma. in consilio xxxv. Sed certum est quod omne legatum imputatur in legitimam: vt dicta l. omnimodo. C. de inofficio. testa. & tenet Bartol. in dicta l. in quartam. colum. penulti. ergo consequenter dicta emphyteosis imputabitur. ¶ Istud vltimum limita quando emphyteosis est acquisita per patrem ex re, & pecunia ipsius patris. secus si ex mera liberalitate concedentis sit facta concessio pro se & filiis: quia tunc non potest pater in præiudicium aliorum filiorum dictam emphyteosim alteri filio assignare. Ita singulariter dixit Bald. in l. prima, in fina. verbis. C. per quas personas nobis acquiri. quem sequitur Petr. Philipp. Corne. in dicto consil. cclxxxij. colum. vj. in litera P. in iij. volumi. ¶ Retenta igitur ista conclusione pro vera, & communi quod emphyteosis imputatur in legitimam: limita eam multum singulariter procedere: quando fuit acquisita ab ipso patre de cuius hæreditate agitur: secus si esset acquisita per auum paternum stipulantem pro se, & filiis, & nepotibus suis: quia tunc nepos habet illam non ex prouisione patris: sed ex prouisione aui, & propterea non computatur in legitimam quando agitur de bonis patris: cum ab eo non processerit. Ita notāter limitat Alexand. in d. l. si patroni. colum. iij.

- ubi assignat rationē: quia quæ-
 sita ab auo paterno non dicun-
 tur profectitia: sed aduentitia.
 l. quæsitum, & ibi Bartol. infra,
 de lega. j. & glos. & Bald. & Ale-
 xand. in l. qui aliena. §. inter-
 dum. §. eodem. & dixi §. in cui-
 dentialibus, & de iure aduenti-
 tia non imputantur in legiti-
 mam. l. scimus. §. repletionem.
 C. de inoffic. testa. & not. Bar-
 32 tol. in dicta l. in quartam. ¶* Se-
 cundò principaliter limita hanc
 regulam: scilicet quòd hæredi-
 tas debet tota adiri vel tota re-
 pudari, & non procedat in iure
 patronatus liberti: quia illud
 spectat ad filium, vt filium: non
 autem vt hæredem: vnde potest
 filius repudiare hæreditatē pa-
 ternam, & retinere ius patro-
 natus. l. filij. §. de iure patrona.
 licet possit pater illud assigna-
 re vni ex filiis in præiudicium
 aliorum. vt not. Soci. in consil.
 xxv. colum. vj. versic. v. facit in j.
 33 volumi. ¶* Quid autem in iure
 patronatus ecclesiæ? dic contra-
 rium quia illud transit cum vni-
 uersitate bonorum, & trāsit so-
 lum ad hæredes etiam extra-
 neos, vt notat Calderi. in con-
 sil. ij. in titu. de iure patrona. &
 Bald. in l. ij. C. de in ius vocan.
 & glos. in cap. considerandum.
 xvj. quæstio. vij. & Abba. in cap.
 j. & cap. cum seculū. de iure pa-
 trona. & Car. in clemen. jj. in vj.
 quæstio. de iure patrona. vnde
 ex prædictis sequitur quòd nō
 potest filius renūciare hære-
 ditati paternæ, & retinere ius
 patronatus ecclesiæ: imò renū-
 tiando hæreditati perdit illud:
 quia transit cum vniuersitate
 bonorum: secundum Cardina.
 in dicta clemen. ij. in vj. quæst.
 & Federi. de senis in consil. cvj.
 & consil. ccxxv. & Ioan. de Ana.
 in consil. lxxxvj. & Abba. in di-
 cto cap. cum seculum. Ex eo ta-
 mē quæ est indiuiduum: est pe-
 nes quemlibet hæredem insoli-
 dum. Et ideo licet plures hære-
 des sint instituti pro inæquali-
 bus portionibus: tamen omnes
 æqualiter succedent in iure pa-
 tronatus: secundum Abb. in di-
 cto cap. j. de iure patrona. & gl.
 in c. pīa mentis. in glos. magna.
 in fin. xvj. quæstio. vij. & Bald. in
 l. j. circa fin. C. de comuni ser-
 manu. & Francis. de Areti. in l. j.
 34 colum. iij. §. de legat. j. ¶* Et ex
 prædictis sequuntur duæ illa-
 tiones: quarum prima est quòd
 si pater instituit filium hære-
 dem in re certa: dato sibi alio
 cohærede vniuersali: ius patro-
 natus erit totum hæredis vni-
 uersalis, & filius nihil habebit.
 in eo. secundum Abb. & doct. in
 35 d. c. j. de iure patro. ¶* Secundò
 infertur quòd licet alias ius pa-
 tronatus transeat ad feminas
 æqualiter sicut ad masculos: se-
 cundum Abba. in dicto cap. j.
 & in cap. fina. de concess. præbē.
 & Calde. in consil. j. in titu. de
 iure patrona. & Ioan. Andr. in
 c. generali. de electio. lib. vj. in
 nouella. tamen si filia renun-
 tiauit

tiauit hæreditari paternæ iuxta
 ea quæ habentur in l. pactum
 quod dotali. C. de collatio. vel
 si est exclusa per statutum à suc-
 cessione paterna propter do-
 tem: non succedit in iure pa-
 tronatus: sed totum transit ad
 masculos: secundum Federi. de
 Senis in dicto consil. cvj. & Ab-
 ba. in dicto cap. cum seculum.
 vnde sequitur quod hodie in
 regno per consti. in aliquibus.
 filia non succedit in iure patro-
 natus nisi ex testamento insti-
 36 tueretur hæres. ¶ Limita ta-
 men prædicta non procedere
 quādo in concessione iuris pa-
 tronatus facta in fundatione
 vel dotatione esset concessum
 dictum ius pro se, & filiis suis
 nō adiecto hæredibus per dic-
 cesanum: quia tunc filij possunt
 habere ius patronatus, etiam si
 non sint hæredes: quia per illa
 verba veniunt, vt filij. nō autem
 vt hæredes. ita tenet Stepha. de
 gayeta: in repetitio. cap. quo-
 niam. de electio. lib. vj. per ea
 quæ in simili nota. Bartol. in l.
 quod dicitur. j. de verbor. ob-
 ligat. vbi loquitur de emphy-
 teosi. Quod confirmo per id
 quod dicit Bald. in dicta. l. ij. C.
 de in ius vocan. vbi dicit quod
 ius patronatus transit ad hære-
 dem extraacum: nisi in funda-
 tione aliud sit dictum vel actū:
 videtur ergo aliud actum quā-
 do est concessum pro se & filiis
 non facta mentione de hære-
 dibus: idem etiam dicit Calde.

in consi. v. in titu. de iure patro-
 37 ¶ Potest & tertio ex prædicti^s
 inferri quod hodie in regno ex
 quo primogenitus succedit in
 feudo in quo viuitur iure Fran-
 corum exclusis aliis filiis. secū-
 dum Andr. de Iser. in cap. im-
 perialem. §. præterea ducatus
 in quarta colum. de prohi. feu-
 alie. per Federi. sequitur quod
 si in aliquo feudo esset ius pa-
 tronatus: solum primogenitus
 in eo succederet exclusis aliis:
 secundum Abba. in dicto capis.
 cum seculum. & in capitu. ex
 insinuatione. & ibi Ioann. An-
 38 dreas. de iure patrona. ¶ Ter-
 tio principaliter limita hanc re-
 gulam non procedere in feu-
 dis. intelligendo de feudo ex
 pacto; & prouidentia tantum:
 quia tunc hæres cui est delata
 successio potest feudum reti-
 nere, & hæreditatem repudia-
 re. Dicitur autem feudum ex
 pacto, & prouidentia quando
 est concessum pro se, & liberis
 seu filiis non facta mentione
 de hæredibus: nam tunc cen-
 setur haberi non ab ipso defun-
 cto sed ex pacto, & prouiden-
 tia concedentis. vt nota. An-
 dreas de Isernia in capitu. j. co-
 lum. j. & ij. & iij. an agnatus &c.
 in vsibus feud. in tantum quod
 dicit notabiliter Andreas de
 Isernia in dicto §. præterea du-
 catus. colum. iij. quod mortuo
 feudatario censetur tale feu-
 dum retraditum domino, & à
 domino iterum concessum filio,

& sic cēsentur plures donationes. Sed quando dicitur Concedo tibi, & filiis, & hæredibus: vel tibi, & hæredibus. tunc appellatur feudum hæreditarium. secundum And. in cap. primo. §. huius autem generis. colum. secunda. ex quibus caus. feud. amit. & in dicto capit. primo in princip. an agnatus. Et tunc in eo non succedit nisi ille qui est heres vt ibi dicit Andr. & etiam Bald. sed in primo casu succedit etiam qui non est hæres. vnde potest tunc renunciari hæreditas, & acquiri feudum: pro quo non tenebitur successor creditoribus hæreditariis. ita plenè tenet Alexand. in consilio xix. columna secunda, & consil. xxvj. colum. iij. in quinto volumine, & Ioan. And. in additio. Specula. in titu. de feudis. §. fin. in additio. quæ incipit, directè &c. & Iason plenè in l. si non sortem. §. libertus. colum. penulti. & fina. §. de condict. indebi. in quibus locis loquuntur etiam in filio: scilicet vt possit repudiare hæreditatem paternam, & retinere feudum ex pacto, & prouidentia. contrarium tamen in filio tenet And. in dicto cap. primo. §. vbi verò, & ibi etiam Aluar. & docto. communiter an agnatus per illum textum: vbi fit differentia inter filium, & alium agnatum: Nam filius non potest paternam hæreditatem repudiare, & retinere feudum: quia vtrunque debet accepta-

re vel repudiare: secus est in alio agnato. Et est exemplum vt si feudatarius qui habebat feudum pro se, & filiis moritur relictis duobus filiis. certè dicti filij vel alter eorum: non possunt repudiata hæreditate habere feudum. sed si moriatur vnus ex eis sine liberis: quo casu portio morientis defertur fratri superstiti: tunc ille frater potest repudiata hæreditate fratris habere illam portionem feudi, & ille dicitur venire vt agnatus: non autem vt filius. & hanc opin. etiam tenet Bald. in l. qui se patris. colum. sexta. C. vnde lib. Et sic ex prædictis secundum And. in dicto §. vbi vero. erit deterioris conditionis filius quàm agnatus, & ratio est: quia filius censetur eadem persona cum patre: vnde non debet ipsum afficere iniuria repudiando eius hæreditatem. ¶ Aliam rationem assignat Bald. in dicta l. qui se patris scilicet: quia filius venit vt hæres: ex quo in materia feudorum appellatione hæredis venit filius. vt nota. gloss. in l. ex facto. §. fina. infra ad Trebellia. & And. & docto. in capitu. primo. §. & si chétulus. vbi est text. de alie. feud. Sed agnatus venit ex contractu, & non censetur eadem persona cum defuncto. Et pro ista opin. And. est text. & ibi etiam And. in cap. j. §. filius. de capi. qui cur. ven. ¶ Inter istas autem varietates datur remedium

medium quod filius adeat hæreditatem patris, cum beneficio inuentarij, & sic non tenebitur creditoribus vltra vires hæreditarias respectu allodialium: sed feudum habebit præcipuum, & pro eo non tenebitur creditoribus. Ita dicit And. in dicto §. vbi vero, & dicto §. filius. secus quando feudum est hæreditarium: quia tunc pro eo tenetur creditoribus. vt not. plenè Alexand. in dicto consil.

41 xix. in v. volu. ¶ Secundo principaliter nota ex ista l. dum dicit, Is potest repudiare. &c. quod hæc dictio, potest: quando ponitur in oratione affirmatiuè non importat necessitatem præcisam: sed ponit potentiam ad arbitrium eius, in cuius persona verba diriguntur. secus est in verbo, debet: quia importat necessitatem. ita nota. Bartol. in repetitio. l. creditores. in principio. C. de pigno. licet aliquando ponatur: debet: pro potest, & sic sine necessitate. l. obseruare, & ibi Bartol. suprâ de offic. proconsul. & nota. Andreas de Ifernina in capitulo primo. §. si aliquis. Apud quem vel quos &c. in vñibus feudo. & habetur in l. sæpe. §. de offic. præsid. si verò istud verbum: potest: ponitur in oratione negatiuè: vt quia in aliqua dispositione dicitur, non potest: vel non possit: tunc denotat necessitatem præcisam, & remouet omnem potentiam

ab actu: adeo quòd actus postea factus contra illam dispositionem est ipso iure nullus. secundum Bartol. & communiter docto. in l. Gallus. in principio. suprâ de liberis, & posthumis. vbi plenè attingit Bartol. de importancia huius verbi, potest, & in l. j. supra de iniusto rupt. testamento. pro quo est text. & ibi glos. in capitulo primo. de regulis iuris, libro sexto, & in l. stipulatio ista. §. alteri. infrâ de verborum obligatio. & in l. nemo potest. infrâ de lega. j. & in l. non potest. infrâ de furtis, & nota. expresse Bald. in l. j. colum. penulti. C. qui admit. & Bald. in l. vlti. colum. fina. C. de fideicommissi. & Alexand. plenè in consilio lxxvij. colum. prima, in tertio volumine, & Bald. in dicta l. j. suprâ, de iniusto rupto testamento. ¶ Quia tamen in hac l. tractatur, & fit mentio de aditione seu acquisitione hæreditatis seu de eius repudiatione, videamus pro eius actus inducatur aditio, & per quos repudiatio, & proderit id scire ad intelligentiam totius huius tituli vnde est sciendum quòd quo ad aditionem sunt infiniti modi, & actus per quos censetur adita hæreditas. tamè cumulâdo aliquos prout ex diuersorum librorum reuolutione colligi potest: sunt in-

42 frascripti, videlicet. ¶ Et præsuppono quòd aditio hæredi-

tatis consistit in solo animo. l. gerit. infra eodem. & l. si auia. C. de iure deliberandi. Et quia iste animus cum sit quid occultum, & latens, non potest aliter percipi nisi per extrinseca l. quidam in suo. supra de conditio. instit. & not. gloss. in l. his qui supra de tuto. & curato. da. ab his. quæ extrinseca cognoscuntur altero de duobus modis: scilicet verbis, & facto: Nam facto & verbis potest voluntas hominis declarari: ut not. Spec. in titu. de success. ab inte. versic. pone quidam. pro hoc est text. & ibi per Bald. & doct. in l. reprehendenda. C. de insti. & substiti. & not. Bal. in l. non Codicillum. col. ij. C. de testa. Et dicit idem Bald. in l. libertas tua. in fi. C. de operis liber. quod qualitas factorum distinguit qualitatem intellectus. unde prius est videndum per quæ verba, & per quos actus inducatur aditio hæreditatis. ¶ Et primo censetur quis adire hæreditatem eo ipso quod videtur verbis denotantibus ipsam additionem: ut si dicat adeo: vel agnosco hanc hæreditatem vel gero me pro hærede vel simile. iuxta ea quæ habentur in l. apud Aufidium. j. de op. lega. & Barto. in d. l. gerit. col. ij.

44 ¶ Secundò inducitur aditio etiam si quis videtur verbis suspensius: ut si dicat, Volo adire, vel Volo esse hæres: dummodo de liberatè dicat hæc verba: quæ

cedentibus, instantibus, & sequentibus: secundum Barto. in d. l. gerit. & ibi exemplificat. pro hoc est text. in l. Pamphilo. §. propositum. j. de leg. iij. & not. Barto. in l. serui electione. j. de lega. j. & Pet. Phil. Corn. in consi. lxxvij. colum. penul. in iij. volum. & Abba. in cap. ex literis. colum. ij. de spõsa. Et dicit Angel. in repet. l. qui se patris. col. xij. & xij. C. unde liber. quod talia verba presumuntur in dubio deliberatè prolata quādo aliud nō apparet: unde inducunt additionem hæreditatis: secus est quando dixisset, Ista hæreditas, nō mihi displicet: quia per hoc non inducitur aditio secundum Bart. in dicta l. gerit. colum. iij.

45 ¶ Tertiò dicitur quis adire hæreditatē si videtur verbis enūtiatiuis. ut si confiteatur se esse hæredem Titij cū esset sibi delata hæreditas Titij. Et licet hæc cōfessio fuerit facta ad instantiam vnus: tamen præiudicat sibi quo ad omnes. dummodo erat talis persona quæ poterat esse hæres. ita not. Bart. & Alexand. in l. vlti. §. de inter. ac. & Barto. in dicta l. gerit. versic. circa secundum & c. in iij. colum. Et procedit istud etiam si in epistola scripisset alteri talis hæres Titij salutem & c. & sic enūtiasset propter aliud: quia inducitur aditio: secundum Bartol. in d. l. gerit. versic. circa tertium & c.

46 ¶ Quartò censetur quis adire eo ipso quod dicit testamentum nullum

nullum. l. fons. & ibi Bar. Bald. &
 communiter doct. C. de repu-
 dia. hære. & Bart. in l. quemad-
 modum. §. de inoffi. testa. idem
 si diceret testamentum falsum:
 vt ibidem dicit Bart. per text. in
 l. cum quidam. §. de bono. pos-
 sess. secus est si intentat quere-
 lam: quia non per hoc videtur
 adire: secundum Bartol. in d. l.
 quemadmodum. & prædicta etiã
 tenet Soci. in consi. xx. colum. j.
 47 in iij. volu. ¶ Quinto induci-
 tur aditio hæreditatis eo ipso
 quod quis format positionem
 petendo aduersarium interro-
 gari an possideat pro hærede:
 quia intendit eum conuenire pe-
 titione hæreditatis. ita tenet
 Barto. in d. l. gerit. col. iij. vers. f.
 48 idem si aliquis. ¶ Sexto cen-
 setur quis adire eo ipso quod
 constituit procuratorem ad cõ-
 fitendum se esse hæredem vel
 ad respondendum positioni qua-
 liter est hæres. ita tenet Bald. in
 d. l. j. in xxx. oppo. C. qui admit.
 49 ¶ Septimo inducitur aditio,
 si quis faciat procuratorem ad
 exigendum aliqua debita, vel
 ad alia negotia expediendum.
 & notarius in instrumẽto pro-
 curationis apponit clausulam:
 quæ omnia debita spectant ad
 talem constituentem hæredem
 Titij &c. nam non obstante
 quod notarius enuntiet in ter-
 tiam personam illum esse hæ-
 redem Titij: tamen ex tali in-
 strumento probatur aditio hæ-
 reditatis: quia præsumitur no-

tarius illa verba enunciasse de
 voluntate cõstituentis aliàs ef-
 fect saltarius. ita tenet Pal. in cõ-
 sil. cclxij. in j. volu. ¶ Octauo
 inducitur aditio eo ipso quod
 quis testatur de hæreditate sibi
 delata. l. si auia. & ibi Bald. C. de
 iure deliberandi. ¶ Nonò in-
 ducitur aditio etiam si quis in
 positionibus interrogatus an
 sit heres Titij respondit, Credo
 quod sic: & contra: si dixit, Cre-
 do quod non: censetur repu-
 diasse. ita tenet Bald. in l. j. in fi.
 C. de fal. causa adiecta lega. Nã
 in principali respondente: ver-
 bum: credo: dicitur veritatis ex-
 pressium vt ibi dicit & Bald.
 & no. plenè Gemi. in ca. j. col. u.
 52 iij. de confes. lib. vj. ¶ Decimo
 quid si hæres petit sibi exhiberi
 rationes defuncti vt possit
 illas inspicere & deliberare: an
 videatur hoc ipso adire? Dic
 quod non: casus est in l. Aristo.
 infra eodem. & huc vsque vidi-
 mus ex quibus verbis induca-
 tur aditio: nunc videamus ex
 quo facto inducatur aditio.
 53 ¶ Vndecimo inducitur adi-
 tio facta: vt si quis faciat ali-
 quem actum, qui non potest
 saluari citra ius & nomen hæ-
 redis. l. pro hærede. §. eodem. vt
 si ille cui delata erat hæreditas
 facit formare libellum causa cõ-
 ueniendi aliquem petitione hæ-
 reditatis: hoc ipso videtur adi-
 re secundum Barto. in d. l. ge-
 rit. colum. iij. vers. f. idem si ali-
 quis. &c. Et multo fortius si li-

bellum porrexit: dicendo hæreditatem ad se pertinere: quia eo ipso videtur adire quod hæreditatem petit. vt not. Bald. in l. vlti. colum. iij. versicu. secundo quæro. C. de peti. hære. & Bart. in l. si filius. s. de tute. & l. suus. & ibi not. glos. & doc. C. de re-
 34 pu. hære. ¶ * Duodecimò cen-
 setur quis adire hæreditatē eo ipso quod cedit, vel donat, vel legat alicui iura hæreditaria vel aliquam rem hæreditariam. ita tenet Pet. Phil. Cor. in consil. liij. colum. j. in litera, d. & cōsil. ccxj. in princip. & in tertia colū. in litera, d. in secundo volumine per tex. in l. si auia. C. de iure deliberandi: quia volendo consequens videtur velle eius necessarium antecedens: quod est aditio. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. s. de procurat. c.
 35 sane. de offic. delega. ¶ * Decimo tertio censetur quis adire eo ipso quod vendit rem hæreditariam, vel mandat alteri de vendendo eam. l. pro hærede. §. proinde ibi res tempore perituras à contrario sensu: & l. si quis in bona. §. sed si mandauit. j. eod. per quæ iura. ita dixit Pet. Philip. Corn. in consil. clxv. colum. ix. in fin. & sequen. in ij. volumi. & tam ad hoc quàm ad præcedens dictum adde Pet. Philipp. Corne. in consil. lxxix. colum. iij. in iij. volu. & Bald. in consil. cccxiiij. in
 36 iij. volu. ¶ * Decimo quarto inducitur aditio eo ipso quod

pater mortua vxore retinet dotēs & illas non restituit saltem post annum si consistant in rebus mobilibus: nam per hoc si habet filium infantem censetur adiuisse hæreditatē matris nomine infantis. iuxta l. si infanti. C. de iure deliberandi: & illam retinere propter vsufructum sibi debitum in eis per. l. primā. C. de bonis maternis. Ita tenet Barto. in sua disputatione inci. Debitor in diem &c. & Imo. in l. recusari. j. eod. & refert Pet. Philip. Corne. in consil. xvj. col. penulti. & consil. xlij. colum. penulti. in tertio volumi. vbi ponit casum esse dubium: quia multi tenent contrarium. tamē idem Petr. Phil. Corn. istud firmat in consil. cccxxj. colum. iij. in litera, e. in eodem tertio volumi. & Barto. in d. l. gerit. colū. vij. Et licet Bald. in l. cum antiquioribus colum. ij. C. de iure deliberandi. & in l. non hoc. C. vnde cognat. teneat cōtrarium. tamen Alexā. ibi sequitur opinio. Bart. scilicet in d. l. nō hoc. licet Francis. de Areti. in consil. clxj. videatur sentire cōtra. Bar. Retenta tamen prima opinio. Barto. & sequatium. sequitur ex hoc magna vtilitas: quia mortuo patre si moreretur infans & non appareret aliter adita hæreditas: per hanc præsumptam aditionem patris transmittetur hæreditas materna ad hæredes infantis. alias si nō diceretur adita: non transmitteretur:

retur: sed iret ad cōsanguineos
 matris defunctæ per l. si infan-
 ti. cum sua materia. C. de iure
 57 deliberandi. ¶ *Decimoquin-
 to inducitur aditio eo ipso q̃
 is cui delata est hæreditas re-
 peritur possidere aliquam rem
 hæreditariam: nam ex hoc cen-
 setur totam hæreditatem adire.
 l. j. & ibi Bald. C. de repudi-
 hære. & Bald. in l. j. colum. x. C.
 qui admit. & in l. non hoc. C.
 unde cogn. & Alexan. in con-
 sil. xxxij. colum. j. in tertio volu-
 mine. pro hoc facit text. & quæ
 ibi habentur in l. quidam eulo-
 gio. C. de iure deliberandi. &
 l. si solus. j. cod. idem est si fi-
 lius post mortem patris habi-
 tet in domo paterna: vel alius
 hæres habitet in domo hære-
 ditaria: quia præsumitur per
 hoc adiuisse hæreditatem: & se
 immiscuisse. l. j. C. de repu. hære.
 & ibi Bal. & cōmuniter doct. &
 glo. & Bald. in l. j. C. si mi. se ab
 hæredita. absti. prædictis etiam
 adde Pet. Philip. Cor. in consil.
 xxxvij. in fin. col. in j. volu. Quid
 autem si aliquis qui esset suc-
 cessurus infanti. cui erat delata
 hæreditas reperitur in posses-
 sione rerum hæreditariorum.
 mortuo infante & hæreditate
 non adita: an per hoc censea-
 tur hæreditatem pro infante
 adiuisse. vt cesset dubium trans-
 missionis. vide pulchrè per Bal.
 in consil. cccxc. in v. vol. ¶ *Præ-
 dicta tamen declara & limita
 58 procedere quando illa detetio

rei hæreditariæ vel habitatio
 domus non potest saluari citra
 ius & nomen hæredis per regu-
 lam l. pro hærede. §. Papinian.
 j. cod. Et propterea limita pri-
 mo non procedere quando illa
 res vel domus hæreditaria pos-
 sessa essent obligata filio pro
 dote matris suæ, cuius est hæres
 ipse filius. nā tunc censetur do-
 mum habitasse vel aliā rem re-
 tiuuisse tãquàm creditor: & sic
 iure pignoris. Et ista cōiectura
 tollit præsumptionem aditio-
 nis: ita tenet Barto. in d. l. gerit
 col. iij. versi. ad secundū. & Bal.
 & communiter moder. in d. l. j.
 C. de repud. hære. & Pet. Philip.
 Cor. in consil. cxlvij. colum. j. in
 primo volu. vbi notanter dicit
 idem procedere in ipsa vxore
 hærede instituta à viro: quia ha-
 bitando domum viri & vtendo
 aliis rebus viri prout utebatur
 in eius vita non censetur adire:
 sed potius ea retinere iure pi-
 gnoris pro dotibus suis. idem
 sentit Pe. Phi. Cor. in consil. ccc-
 xxj. colū. ij. in j. volu. & habetur
 in deci. cccxxij. consil. Neapol.
 ¶ *Secundò limita prædicta nō
 59 procedere quādo esset mortu⁹
 aliquis vir locupletissimus: qui
 multa stabilia preciosa reliquit
 in hæreditate: & proximior ab
 intestato veniens reperiretur
 possidere aliquam rem mobilē
 hæreditariam: quia nō per hoc
 probatur aditio: q̃a cōmuniter
 hæredes habētes animū adeun-
 di solēt incipere à stabilibus nō
 autem

¶ fuit Resolutum in Nota Rom. hæreditariæ et Paragij
 Notij 16. gbris 1616. coram Buratto. lib. ma. Decij.
 fol. 377.

autem à mobilibus:& ideo nō
 præsuntur animus. ita tenet
 Salic. in l. non hoc. C. unde co-
 gna. per glos. in l. neq; natales.
 C. de proba. & illud dictum re-
 fert & sequitur Alexan. & Ias. in
 d. l. non hoc. licet in cōtrarium
 faciat quod dicit Bald. in l. cum
 te. col. fi. C. de dona. ante nup.
 scilicet quod ex datione vnus
 60 ta hareditas. ¶ Tertiò limita
 non procedere quando filius
 post mortem patris reperiretur
 possidere fundum emphyteo-
 ticum quem pater acceperat ab
 ecclesia pro se & filiis suis: quia
 ex quo potest illū habere absq;
 eo quod sit hæres vt fuit dictū
 s̄. in notabilibus non præsumi-
 tur adiuisse. ita dicit Barto. in d.
 l. gerit. colum. iij. in fin. j. eo. Et
 consequenter idem esset in feu-
 do reperto penes agnatū post
 mortem feudatarij in casu quo
 poterat illud habere absq; eo
 quod esset hæres: vt s̄. fuit di-
 ctum: cum sit eadē ratio. ita te-
 net Bart. in l. si quis non quasi.
 61 & in l. qui putat. j. eo. ¶ Quar-
 tō limita procedere quando cū
 possessione rei hæreditariæ, vel
 alienatione ipsius verisimiliter
 concurrat animus possidentis
 quod velit esse hæres: vt quia
 scit defunctum esse testatorem
 & hæreditatem sibi esse dela-
 tam & rem esse hæreditariam.
 secus si ex aliqua probabili cau-
 sa ignorat rem esse hæredita-
 riam: quia nō videtur adire pos-

sidendo vel alienando eam ex
 quo cum tali facto non cōcur-
 rit animus. ita tenet Soci in cō
 fil. xcj. colum. vj. in iij. volumi.

62 ¶ Quintò limita non proce-
 dere in casu notabili quem po-
 nit Barto. in l. pro hærede. §. j.
 j. cod. vt si pater instituit filium
 hæredem: & dedit ei substitu-
 tum vulgarem: & eundem filiū
 grauauit onere multorum lega-
 torum vel de danda aliqua re
 propria ipsius filij: nam tūc po-
 test filius repudiare hæredita-
 tem patris: & retinere sibi legi-
 timam in bonis patris: secundū
 Barto. ibi per text. not. in l. si li-
 bertus patrono. j. de bonis li-
 ber. idem tenet Bald. in l. Papi-
 nianus. §. quarta. s̄. de inoffic.
 testamen. & Bal. in l. iij. s̄. cod. &
 Alexand. vbi plenē tangit in l.
 quia poterat. j. ad Trebel. alias
 autem nunquā posset filius
 repudiare hæreditatem & reti-
 nere legitimam nisi in dicto ca-
 su: secundum Bart. & Alexan. in
 d. l. quia poterat ex hoc sequi-
 tur quod in huiusmodi casu si
 fili⁹ reperiretur in possessione
 alicuius rei hæreditariæ posset
 dicere quod illam retinet pro
 sua legitima: & sic non præsū-
 meretur aditio. ita dicit Barto.
 in d. l. gerit. colum. v. & ibi ple-
 ne Alexā. in additio. Et hæc fal-
 sentia potest addi aliis tribus
 fallentis tactis s̄. in primo no.
 63 ¶ Sextò limita non proce-
 dere in pupillo habitāte domum
 paternam: quia etiam si tutore
 scien

sciente habiter, non censetur adire nisi tutor expressè sibi auctoretur. ita dicit Barto. in d. l. gerit. in fina. verbis. j. cod. secus est si ambo, pupillus scilicet & tutor ingrediantur possessionem paternam: quia licet nō loquatur tutor: censetur tamen ex hoc adiuisse hereditatem. secundum Bald. in l. potuit. in fin.

64 C. de iure deliberandi. ¶ * Septimò limita non procedere in eo, qui habebat bona communia cum defuncto: quia per habitationem domus cōmunis, non videtur eius hereditatem adire: nec per vsum aliarum rerum communium: nisi aliter cōstet de eius animo: vel nisi se extendat in plus quàm vsum cōmunis exoptulat. casus est notabilis in l. duo fratres. j. cod. ex quo propter partem quam habet censetur dictis rebus vti potius iure proprio quàm iure hereditario. ¶ * Quod facit ad id quod dicimus in optimo simili: Nam si duo socij habent domum communem: & altero absente vnus socius habitauit totam domum non potest socius absens petere pensionem pro medietate habitationis: quia ille habitans censetur habitasse propter ius quod in ea habebat. ita tenet Bald. in ca. imperialem. §. præterea ducatus. de prohi. feud. alie. per Fede. & Pet. de vbal. in trac. de duo. fra. in nona q. v. partis. vbi plenè.

66 ¶ * Octauò limita non proce-

dere quando quis protestaretur quod per talem actum non intendit adire hereditatem: sed potius intendit rem hereditariā detinere causa custodiæ vel pietatis: vel gubernationis: vel alio modo: non vt hæres: nam tunc non censetur adire: & ista protestatio prodest in omni actu quem quis facit gerendo pro herede vt nō videatur adire. ita tenet Bart. in lectu. l. scriptus. 3. de relig. & est text. in l. pro herede. §. j. j. cod. & not. Soci. in consil. xlv. colū. ij. in iij. volu. & Pet. Philip. Cor. in con-

67 fil. cccx. col. j. in iij. volu. ¶ * Decimosextò principaliter inducitur aditio eo ipso quod tutor infantis solus ingreditur de facto fundum hereditariū hereditatis delatæ infanti: nec requiritur quod aliud dicat: sed ille ingressus sufficit. ita dicit Bal. in l. potuit. in xj. q. C. de iure delibe. & hoc est vtile quia mortuo infante transmittet hereditatem illā ad heredes proximiores. ¶ * Decimosseptimò inducitur aditio si is cui delata est hereditas, facit aliquā transactionem vel compromissum: cum legatariis qui debent consequi legata ex eadem hereditate. ita tenet Bald. in consil. 69 cclxxij. in v. volu. ¶ * Decimosoctauò inducitur aditio si quis hæres institutus ab aliquo antequam adiuisset hereditatem mandasset heredi suo, vel alij quod solueret legata primis le-

gatar

gataris: quibus erant relicta per testatorem qui cum fecerat hæredem: nā per tale mandatum censetur adire: idem si mandasset solui alia onera hæreditaria illius hæreditatis sibi delata. ita tenet Bald. in consil. lxxj. in v. volumi. ¶ * Decimononō inducitur aditio eo ipso quod aliquis cōstituit procuratorem ad adeundam hæreditatem: quia hoc ipso videtur adire secundum gloss. & Barto. in l. Paul. respondit per procuratorem. j. cod. & Barto. in l. filio. C. de iure deliberan. & glo. in l. serui electione. j. de lega. j. & Bald. in l. j. colum. viij. in xxx. oppo. C. qui admit. idem quando constituit procuratorem ad donandum vel vendendum aliquam rem hæreditariam: quia ex hoc censetur adire. ita tenet Pet. Philip. Cor. in consil. lxxix. colum. iij. in fin. in iij. volumi.

71 ¶ * Vicesimō inducitur aditio eo ipso quod aliquis patitur alium gerere pro hærede nomine suo. ita dicit Bartol. in l. si filius. s. de tutelis. ¶ * Vicesimoprimō inducitur aditio eo ipso quod quis soluit debitum hæreditarium. l. secundum. C. de iure deliberandi & not. Pe. Philip. Corn. in consil. cccx. colum. j. in iij. volu. & Alexand. in consil. xxxij. colum. j. in iij. volu. & est text. in l. parentibus. §. j. C. de inoffic. testamen. & Bald. in l. potuit. in x. C. de iure deliberandi. nisi soluens fuerit in con-

trarium protestatus quod non soluebat ut hæres: quia tūc nō habetur pro adeunte. ut nota. Cyn. & Bald. in d. l. ij. & Pe. Philip. Corn. in consil. prædicto. cccx. Et prædictis adde Soci. in consil. xlv. in iij. volu. ¶ ¶ Vicesimosecundō inducitur aditio eo ipso quod quis implet conditionem sub qua fuerat hæres institutus: quod habet locum solum in pupillo sine tutore. l. conditionibus pupillus. j. de conditio. & demonstra. & not. Alexan. in l. bonorum. ver. iij. C. qui admit. secus est in maiore regulariter: quia per implementum conditionis nō inducitur aditio: nisi conditio cōsisteret in declaratione voluntatis ipsius instituti. l. Antistius. j. cod. & nota. Bartol. in l. iam dubitari. s. de hæredi. institu. & habetur in l. si quis ita. ff. de cōdi. insti. & Barto. in l. j. s. de cōdi. ob causam. ¶ * Vicesimotertiō inducitur aditio eo ipso quod hæres soluit legata: nam per talem solutionem censetur adire: sicut per solutionē aliorum debitorum hæreditariorum: ita tenet Paul. de Cast. in consil. ccxcij. colum. iij. versi. super secundo. in ij. volu. & Socin. in consil. ccxcv. colum. ij. in ij. volu. ¶ * Vicesimoquartō inducitur aditio eo ipso quod tutor infantis scribit in inuentario qualiter inuenit ius acquirendi hæreditatem infanti: & sic eo ipso. quod ius acquirendi hæ-

- di hæreditatem describitur in inuentario censetur adita pro infante. ita tenet Barto. in l. potuit. in tertia oppo. C. de iure delibe. Idem si tutor scribi faciat enuntiatiuè in inuentario: vt si dicat: talis res de hæreditate Titij: nam ex hoc censetur adita hæreditas Titij: ita nota. Bart. in d. l. gerit. colum. penult. ver. iuxta hoc quæro. & c. j. eo.
- 76 ¶ *Vicesimoquintò inducitur aditio eo ipso quòd filius perseuerat post mortem patris in societate contracta per patrē. casus est in l. si pupillus. §. si in societate. j. eo. titu. ¶ *Vicesimosexto inducitur aditio si debitor testatoris instituitur hæres: & adueniente termino solutionis non soluit debitum: videtur per hoc adiuisse: vt cuitetur periculum more: quia videtur habuisse animum offendendi debitum per successionem: iuxta ea quæ habentur in l. Vranus. j. de fideiuf. Ita tenet Barto. in d. l. gerit. colum. antepenul. ver. si venio ad quartum. & in sua disputatione incipiente, debitor. & Alexand. in l. non hoc. C. vnde cog. & Pau. de Ca. in l. cum antiquioribus. C. de iure delibe.
- 78 ¶ *Vicesimoseptimò si hæres exigit vel recipiat debitum hæreditarium: per hoc videtur adire hæreditatem secundum Bartol. in l. imperatores. §. si debitor. s. de transact. & Bald. in l. non hoc. C. vnde cog. & Alexand. in consil. xxxij.
- 79 in tertio volumi. ¶ *Vicesimo-octauò. si hæres manumittit seruum hæreditarium censetur adire hæreditatem. text. est in l. si pupillus. §. si seruum. j. eod.
- 80 ¶ *Vicesimononò. Si maritus mortua vxore vendidit vestes vxoris, vel illas dedit pauperibus pro eleemosyna: videtur per hoc adiuisse hæreditatem vxoris si erat sibi delata: vel pro filiis infantibus si erat eis delata: hoc est verum si illæ vestes erant quotidianæ & viles: secus si preciosæ vel festiuæ: quia tunc non censetur adita. ita dicit Barto. in l. ex annuo. s. de do. in virum & vxorem. & in d. l. gerit. colum. vj. & Bald. in l. cum te. col. fin. C. de dona. ante nup. & ratio est quia vestes preciosæ sunt viri: & ei restituuntur soluto matri. ex quo non censentur donatæ vxori: secus in vilibus & quotidianis: quia illæ sunt vxoris & ad hæredes vxoris transeunt secundum Barto. in l. in his. §. j. s. sol. mat. & Baln. in d. l. cum te. & Alex. in consil. xlij. colum. vj. in prin. in j. volu. Et Paul. de Cast. in consil. cccxxix. in ij. volu. vnde immiscendo se in eis videtur adire: quia non potest saluari citra ius & nomen hæredis.
- 81 ¶ *Tricesimò inducitur aditio eo ipso quòd quis locat alteri rem hæreditariam. l. pro hærede. §. proinde. j. eodem. & Alexan. in consil. xxxij. colum. j. in tertio volu.
- 82 ¶ *Tricesimoprimum inducitur aditio

aditio si filius fecit expensas in funeribus patris, quod tamen intelligitur de expensis nō necessariis funerali. vel si fecit alias elemosynas nō necessarias funerali. Ita tenet Bart. in d. l. gerit. colū. vj. in eodem. secus si fecisset expensas funerales necessarias ipsi funerali: quia non videtur per hoc adire. text. est in l. & si quis. §. plerique. s. de religi. Quæ autem sint expensæ necessariæ funeralis traditur in d. l. si quis. §. funeralis. Idem si sepeliuit defunctum: quia non videtur adire. vt est text. in l. scriptus: in

83 **¶** Tricesimo. **¶** Tricesimosecundò. Quid si filius fecit pacem cum occisoribus patris: & accepit pecuniam pro pace facta de morte patris: an per hoc videatur adire hæreditatē patris: dic quod nō. Ita tenent Bar. & Alex. in l. pro hærede. §. si. j. eod. & Barto. in l. penul. j. de sepul. vi. & Bart. in l. si filius qui patri. in fin. & ibi etiā Alex. col. penul. s. de vulg. & pupil. & Bald. in l. eum qui. C. arbi. tute. Et glo. in l. venditor ex hæreditate. in ver. propter negotiationem. s. de hæredi. vel act. ven.

84 **¶** Tricesimotertiò. Quid si filius cui erat delata hæreditas patris fecit collationem bonorum fratri suo: an per hunc actū videatur adire hæreditatem patris? dic quod non. ita tenent Bal. & Ang. & Alex. & communiter doct. in l. si filius. s. de cōdi. ob causam. per illam. l. Ego

tamen considero quod saltem in puncto iuris posset sustineri contrarium scilicet quod imò per collationem inducatur aditio ex rationibus infra scriptis. Et primo quia collatio fuit inducenda ex quadā naturali æquitate: vt ille, qui vult succedere conferat bona, quæ acquisiisset illi de cuius hæreditate agitur: vt dicit tex. in l. j. in princip. in de colla. bo. & no. moder. in rubri. C. de colla. & non tenetur filius aliter conferre fratri suo nisi quando vult succedere. l. j. in principi. & l. fin. j. de colla. dot. & l. filix dotem. C. de collatio. si ergo filius contulit bona sua videtur per hoc declarasse suam voluntatē quod volebat succedere: per quam declarationem animi & voluntatis inducitur aditio. d. l. gerit. cū sua materia. **¶** Secundo moueor: quia de necessitate filius conferendo bona non potest habere aliū animum nisi ad eū: quia si talem animum non haberet verisimiliter non conferret, cum nemo præsumatur iactare suum. l. cum de indebito. s. de probat. quia aliās censeretur donare: & de iure donatio nūquā præsumitur quādo alia coniectura capi potest: vt habetur in decisio. xliij. consilij Neapo. colum. vj. versic. viij. imò potius præsumitur fatuitas quā donatio: vt dicit Bal. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. Ideo quia remota cō-

iectur

iectura donationis in casu isto non cadit alia cōiectura quàm aditionis. ergo presumitur aditio. ¶ Tertio moueor optimo simili: nam filius non tenetur soluere debita paterna, nisi se immisceat hæreditati: & sic nisi velit esse hæres, l. necessariis. j. eo. & tamē eo ipso quod soluit debitum creditori hæreditario censetur adire hæreditatem. l. ij. C. de iure deliber. Ita ergo & in casu nostro filius conferendo censetur adire: quia alias non tenebatur conferre nisi esset hæres per supradicta.

¶ Quarto considero: quia filius hæres cui est facienda collatio per fratrem, est creditor ad id quod sibi contingit per collationem: quod patet: quia potest compellere fratrem ad cōferendum si se immisceat. d. l. j. in princip. j. de collatio. dot. & d. l. filiar. dotem. in vers. cogantur. C. de collatio. ergo si sunt sibi collata bona, censetur esse sibi solutum illud ad quod frater tenebatur: meritò per talē solutionem inducitur aditio sicut per solutionem alterius debiti. ¶ Quinto moueor: quia collatio non habet locum nisi inter hæredes. l. j. §. inter eos. j. de collatio. bono. quod patet ad sensum: quia omnia iura loquentia de collatione loquuntur solum inter succedentes: & sic inter hæredes: vt habetur plenè per Bartol. in l. pater filium. j. de collatio. dot. & per

Barto. & omnes doctores in l. si emancipati. C. de collatio. & not. plenè Pet. Philip. Corne. in consil. cclxxij. in primo volu. Is ergo qui confert facit actum spectantem ad hæredem: ergo ex hoc ipso adit: quia talis actus saluari nō potest citra ius & nomen hæredis. l. pro hærede. §. Papinianus. j. eod. ¶ Sexto & vltimo considero: quia negari non potest: quin aditio hæreditatis sit antecedens ad collationem: nā primo aditur hæreditas: & deinde fit collatio: quod patet quia non potest quis compelli ad conferendum: nisi se primo immisceuerit. d. l. j. & l. fina. j. de collatio. dot. Sed ille qui vult consequens, videtur velle eius necessarium antecedens, l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. j. de procuratoribus. & l. illud. j. eod. Sequitur ergo quòd filius qui facit collationem, quæ est quid consequens: censetur velle adire quod est antecedens: & hoc argumento in simili vtitur Pet. Philip. Corne. in consil. liij. colum. j. & consil. cccxj. in princip. & colum. iij. in secundo volum. super illo articulo: quod cedens aliquod ius hæreditarium censetur adire hæreditatem: per illam rationem: & reuera ista opin. posset de facili responderi ad d. l. si filius. j. de condic. ob causam. nam illa lex loquitur in agnoscenda bonorum possessione. in qua

verum est quod non censetur agnita per collationem. quia in agnoscenda bonorum posses. nō sufficit sola volūtas nec animus: sed requiritur factū scilicet aditio iudicis & quod agnoscatur in iudicio: alias nūquā censetur agnita. vt not. Bald. in l. j. colum. viij. in xxix. oppo. C. qui admit. & est text. in l. vlti. eo. titu. sed secus est in aditione hæreditatis. in qua sola voluntas sufficit: vt dicta l. gerit. & dicta l. si auia. & istam rationem sentit propriè Alexand. in dicta l. si filius. ¶ Non obstat ea quæ dicunt Salyce. & Alexand. in dicta l. si filius. vbi ponunt simile de eo, qui implet conditionem: quia nō per hoc videtur adire: quia illa similitudo non est: & longè diuersus est ille casus ab isto. Nam implere conditionem, est quid antecedens ad aditionem, & est preparatorium necessarium ad eam. vnde qui facit tale preparatorium non videtur adire secundum Barto. in d. l. gerit. in iiij. colum. & maximè quia antecedens non sapit naturam consequentis: licet secus e contra: vt notat Bal. in l. quotiens. la secunda in fi. C. de fideicom. Item isti sunt duo actus separati scilicet implere conditionem: & adire hæreditatem: & vnus potest stare sine alio absq; eo quod præsumatur voluntas adeundi: nam per imple-

tur institutio: & sic remanet tunc, ac si pure esset institutus: quo casu est in potestate sua: an adeat vel non: ita colligitur ex nota. in l. Antistius. j. eo. & in d. l. j. §. de conditio. ob causam. quæ omnia cessant in collatione: quæ est quid consequens. & qui incipit à consequenti, de necessitate videtur velle eius antecedens p prædicta. ¶ * Tricesimoquartò. Quid si aliquis est hæres institutus sub modo iuxta ea quæ habentur in l. quibus diebus. §. Terminus. j. de cōditio. & demonstrat. an adimplendo modum censetur adire? dic quod sic. Ita tenent Bald & Alexand. in d. l. j. §. de conditio. ob causam. ¶ * Tricesimoquintò inducitur aditio si filius repudiavit paternam hæreditatem: & deinde per interpositam personam emit bonā patris: per talem fraudem inducitur aditio ex illa emptione. casus est in l. si is qui bonis. j. eo. & not. Bald. in l. ij. C. de repudia. hæredi. ¶ * Tricesimosextò. Si filius occultauit aliquid de bonis patris: & postea repudiavit hæreditatem: nam propter dictam occultationem habetur pro adeunte: & potest conueniri à creditoribus. Ita tenet Angel. per illum text. in l. si seruum. §. prætor. j. eod. & Bal. in l. vlti. §. cum igitur. colum. iij. C. de iure deliberan. ¶ * Tricesimosseptimò. inducitur aditio eo ipso

eo ipso, quod filius capit alimenta de fructibus bonorum patris. secundum Ange. in d. l. si
 89 seruum. §. prator. j. eo. ¶ Tricesimo octauo. Si filius primo repudiavit paternam hereditatem: & deinde reperitur possidere rem hereditariam presumitur adiuisse & reuocasse repudiationem, quia permisum est filio post repudiationem, iterum se immiscere: ut est text. in l. vlti. C. de repudi. heredi. istud est quod voluit Bald. in l. ij. C. eod. titu. de repud. heredi.
 90 redi. ¶ Vnum tamen scias pro complemento predictorum, quod ubicunq; est inductum à iure quod ex aliquo actu predictorum presumatur aditio, debet semper dicta aditio allegari per eum, qui se fundat super ea: alias non prodest probare actum nisi allegetur aditio: ita singulariter dicit Alexand. in consil. xciiij. colum. iij. versicu. plus dico. in secundo volumine. & habetur in decis. xiiij. consil. Neapo. in ij. colum.
 91 ¶ Facit quod dicimus in simili. Nam licet de iure presumatur bona fides. l. penulti. C. de euictio. debet tamen allegari: alias talis presumptio nil releuat. Ita tenet Ange. in l. super longi. C. de prescript. longi tempo. & Bald. in cap. si quis per triginta. si de feu. fuerit contro.
 92 ¶ Idem dicimus ubicunq; ex possessione aliquis presumitur dominus: iuxta nota. per

Barro. in l. quidam in suo. §. de cōditio. insti. debet dominium allegari: alias non prodest: ut not. Barro. in l. rem alienam. §. de pigno. actio. Et predicta tenet etiam Alexand. in l. à diuopio. §. si super rebus. colum. v. j. de re iudica. Et idem dicimus generaliter ubicunq; ex aliquo actu ius presumit aliquid, semper debet illud presumptum allegari. ut notat plenè las. in l. cum quid. colum. vj. & vij. & xliij. & xv. §. si cer. peta. ubi plura exempla cumulat in hac materia. Et pro hoc solet allegari text. in l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. j. de adulter. ¶ Quibus adde quod talis allegatio potest fieri de iure etiam post conclusionem in causa in disputationibus & iurium allegationibus. Ita singulariter tenent Anto. de Butr. & Ioannes de Imo. in capi. peruenit. de emptio. & venditio. & habetur in decis. clxxviii. consil. Neapol. in fin. Quod nota multum pro limitatione iurium dicendum quod post conclusum in causa nemmo loquatur. ¶ Item predictis adde, quod in casibus premissis probatur aditio hereditatis etiam per testes singulares: quia ad probandum actum successuum prout est gestio pro herede admittuntur testes singulares: & plenè probant. Ita notanter tenet Soci. in consil. ccxcv. colum. iij. in ij. volu.

95 ¶ Superest modo videre per quos actus inducatur repudiatio: super quo breuiter concludo quod repudiatio fit duobus modis scilicet expresse vel tacite. Expresse inducitur repudiatio quando quis deliberatè utitur verbis denotantibus repudiationem vel abstentionem: & potest talis declaratio repudiationis fieri, vel in iudicio ore tenus; vel in scriptis oblata de hoc petitiones vel extra iudicium coram testibus: cautius tamen est facere eam scribi per notarium & coram testibus publicari, ad hoc ut facilius probari possit. Quid autem si dicat quis, Non sum hæres, vel nolo esse hæres: vel nolo adire; an per hæc verba inducatur repudiatio: vel per similia. vide plenè per Angel. & Alexand. in l. qui se patris. & ibi communiter doctores. C. vnde libe. Et Bartol. in l. filij. j. ad Tertul. & in l. si quis suus. s.

96 de iure deliber. ¶ Item inducitur repudiatio coipso quod hæres petit à venientibus ab intestato, vel à cohærede totum illud quod defunctus sibi debebat. Idem si restituit vel soluit totum illud, quod ipse debebat defuncto: quia per hoc apparet quod non vult esse hæres: vnde inducitur repudiatio ita tenet Soci. in consil. xly. in ij. colum. in iiij. volu.

97 ¶ Tacite autem censetur repudiata hæreditas per lapsum

temporis statuti ad acquirendam hæreditatem: scilicet per lapsum vnus anni vtilis, vel centum dierum vtilium excluditur quis à petenda bono. posses. l. j. §. largius. j. de successio. edic. & l. ij. C. qui admit. & hoc est iure pratorio. Item per lapsum triginta annorum cōtinuorum excluditur quis ab hæreditate adeunda de iure ciuili. l. licet. Et ibi gloss. Bald. & docto. C. de iure deliber. & ista plenè tangit Pet. Philip. Corn. in consil. ccij. colum. vj. & septima. in secundo volu. & in consil. xvj. & consil. cxcix. colum. ij. & iiij. in iiij. volu. Et sic lapso dicto termino inducitur repudiatio: ut notat Bald. in l. j. in iiij. nota. in xxvj. oppositio. C. qui admit.

98 ¶ Istud tamen quod dicitur de triginta annis, limitatur primo secundum Bartol. non procedere, quando filius est præteritus, alio hærede instituto: nam si filius taceat per annum, & non dicit testamentum nullum censetur repudiasse hæreditatem non expectato aliter lapsu triginta annorum. Ita dicit Bart. in l. si impubes. §. quartum. j. de Car. edict. per illum tex. & in l. filio præterito. s. de iniusto rupt. testamen. Et licet Bar. ita teneat: tamen eius opinio in hoc communiter reprobat: & contrarium tenet Bal. in l. j. C. de suis & legiti. & in l. posthumus. colum. j. C. de bono. posses. contratab. Et ibi etiam Angel.

Ang. & Ludouic. Rom. & communiter docto. & Bald. & Paul. de Cast. in d. l. filio præterito. & Alexand. in d. §. quæsitum. in addi. ad Barto. & Pet. Phil. Corne. in consi. ccij. colum. penult. in secundo volumine. vbi dicit communem esse opinionem contra Barto. & ratio patet ad sensum: quia licet filius tacendo per annum perdat bono. possessio. contra tabulas de iure prætorio: non tamen perdit ius dicendi nullum de iure civili: nec petitionem hæreditatis: quæ iura sunt perpetua & durant triginta annis: vnde hæc limitio non tenetur. ¶ * Secundò limita prædicta nisi hæredi esset datum tempus ad deliberandum per iudicem ad instantiam substituti, an velit adire vel ne: quia elapso illo termino, si nihil dicit: habetur pro repudiante, non expectato aliter lapsu triginta annorum. Ita dicit Bart. in l. quandiu. iij. §. eo. vbi dicit secus esse quando datur tempus ad instantiam creditoris: quia tunc elapso termino habetur pro adeunte. Talis enim cōtumacia semper interpretatur in præiudicium heredis: & ad utilitatem eius qui facit dari dictum terminum. l. de ætate. §. qui tacuit. §. de int. act. ita est tenet Alexand. in l. vlti. §. penult. C. de iure delibe. & ibi etiam Bart. Et istud tempus quod datur per iudicem ad deliberandum, non debet

esse minus centum diebus. l. j. §. ait prætor. cum l. sequen. §. de iure deliber. Et ibi Barto. ¶ * Tertiò limita non procedere in filio, qui licet steterit per triginta annos & non adiuuerit paternam hæreditatem: tamen remanet solum exclusus, vt filius: vnde habebit alios triginta annos: postea tanquam proximior agnatus & legitimus hæres: & sic poterit infra sexaginta annos adire: ita multum notabiliter tenet Bald. in d. l. licet. versicu. quarto quæritur. C. de iure deliberan. & ibi ipsum sequitur Angel. Paul. de Ca. & Alexan. Idem tenet Alexand. in consil. lxxxix. incipien. viso puncto & c. colum. ij. in secundo volumine. Et assignant præfati docto. rationem: quia sicut se habet annus, de iure prætorio in materia successorij edicti: ita se habent triginta anni de iure civili. sed filius elapso primo anno ad petendum bonorum possessio. habet aliū annum tanquam legitimus: nõ autem centum dies. l. penult. §. filius. §. quis ord. in bonorum possessio. serue. & l. j. in fin. §. de succes. edict. quia filius exclusus, vt filius succedit sibi ipsi, vt agnatus. l. j. §. sed videndum. §. de succes. edict. ergo eodem modo habebit triginta annos de iure civili. Idem etiam tenent communiter moder. in l. qui se patris. C. vnde liber.

¶ * Quartò limita non proce-

dere in filio vel alio legitimo
 hærede instituto quia si stetit
 per triginta annos & non adi-
 uit hæreditatem ex testamen-
 to poterit infra alios triginta
 annos illam adire ab intestato,
 tanquàm proximior in gradu.
 Ita dicit Bald.in d.l.licet.& ibi
 etiam Alexand.& communiter
 docto.& Barto.in consil.cxxix.
 incip. Quidam habuit uxorem
 &c.& Alexan.in d.consil.lxxxix.
 102 in secundo volumine. ¶ * Ex
 quibus infert singulariter Bald.
 in d.l.licet. quem ibi sequitur
 Alexan. quòd si filius stetit per
 annum, & non adiuit hæredi-
 tatem matris: & elàpso anno
 mortuus fuit transmittit ius de-
 liberandi ad quécunque hære-
 dem: quia primum annum ha-
 bebat vt filius: secundum verò
 annum, vt legitimus hæres: &
 sic infra duos annos transmit-
 titur ius deliberandi quādo su-
 mus in filiis: quod est valde
 notādum pro intellectu l. cum
 antiquioribus. C. de iure deli-
 103 beran. ¶ * Et in hoc differt re-
 nuntiatio tacita ab expressa:
 quia is qui expressè repudiat
 hæreditatem simpliciter: etiam
 si sit filius censetur exclusus ab
 omni iure tam prætorio quàm
 civili. Ita tenet Alexā. in l. sum.
 C. de iure deliberan. & Barto.
 in l. nec is. §. j. §. eod. Item cen-
 setur exclusus tam ex capite li-
 berorum quàm agnatorum: vt
 est glos. singularis in d.l. j. §. sed
 videndum. j. de successio. edict.

quam sequitur Ias. in d.l. hoet.
 in fin. C. de iure deliberā. secus
 est in eo qui tacitè repudiat
 per lapsum temporis: vt §. &
 not. glo. fin. in l. j. & ibi per do-
 cto. C. qui admit. Et prædicta
 etiam tenet Bald. in l. j. colum.
 ij. in fin. C. quando non pe. par.
 vbi etiā plus dicit: quòd si quis
 renuntiat possessioni vnus rei
 hæreditariæ cēsetur totam hæ-
 reditatem repudiare: sicut ecō-
 tra: per possessionem vnus rei
 censetur tota hæreditas adi-
 ta: vt §. secus est si renuntiat
 vni iuri tantum, scilicet de iu-
 re prætorio quia potest adire
 de iure civili: & econtra secun-
 dum Bald. ibi in d.l. j. & sentit
 Barto. in d.l. nec is. §. j. §. eod.

¶ Ex prædictis textualibus &
 aliis ad materiam huius ritu-
 li facientibus: venio ad appa-
 ratum: & primo ingredior glo.
 vnicam super ista l. in versicu. is
 potest repudiare. Quam gloss.
 pro clariori intelligentia & fa-
 ciliiori declaratione diuido in
 duas partes principales. In pri-
 ma parte ponit nouem requi-
 sita quæ requiruntur ad hoc vt
 quis possit adire hæreditatem:
 quorum si aliquod deest adiri
 non potest. In secunda parte
 vult tollere per modum excep-
 tionis, quædam contraria quæ
 possent formari contra istam
 legem. Secūda pars incipit ibi.
 sed regula huius l. fallit. &c.

104 ¶ Pro expeditione igitur pri-
 mæ partis huius gloss. quæro
 quæ

quæ requiruntur ad hoc, ut quis possit adire hæreditatem, glossa respondet: quis autem & quando possit adire. &c. Et sic sensus glossæ est designare habilitatem personæ & temporis: dum dicit quis & quando: & licet Bartol. hic in princip. dicat quod glossa ponit quinque quæ requiruntur super habilitate personæ: scilicet quis possit adire: & quinque alia quæ requiruntur quando possit adire. Et sic secundum Bart. videntur de eadem requisita: tamen in rei veritate sunt tantum novæ quæ numerantur in effectu per istam glossam. videlicet primum quod sit homo liber. Secundum quod sit paterfamilias. Tertium quod compos mentis. Quartum quod maior vigintiquinque annis. Quintum, quod sciat testatorem esse mortuum. Sextum quod sciat delatam sibi esse hæreditatem. Septimum quod sciat testatorem potuisse testari. Octavum, quod sciat qualiter nullus eum præcedit in succedendo. Nonum & ultimum quod sciat ex qua causa delata est sibi hæreditas, scilicet ex testamento, vel ab intestato. de singulis igitur discutiamus. ¶ Reuertor igitur ad primum quod est secundum glossam quod sit homo liber. Istud dicitur ad differentiationem serui: quia servus, cui delata est hæreditas, non potest de per se illam adire: sed est

necesse quod interueniat iussus domini præcedens in adeundo. l. si quis mihi bona. §. j. & §. iussum. & l. Antistius. §. j. j. eod. Alias autem sine iussu domini adire non potest servus: & ratio quia servus est penitus incapax eorum quæ sunt iuris civilis: & mortuo æquiparatur. l. quod attinet. & l. servitutem. j. de regulis iuris.

106 ¶ Amplia istud procedere etiam in seruo pœnæ: prout est is qui damnatur in metallum, vel ad bestias propter delictum: nam statim lata sententia perdit civitatem & libertatem: & per consequens perdit testamenti factionem: actiue & passiuè: quia non potest testari: nec hæres institui: nec potest aliquo modo hæreditatem adire: quia est servus pœnæ: non autem fisci vel Cæsaris: unde si hæres instituat pro non scripto habetur. text. est in l. si quis mihi bona. §. si quis plane. j. eod. & in l. eius qui. §. fina. & ibi glossa. & Bartol. §. de testamen. unde talis hæreditas ibit ad substitutum: si habet: vel ad coniunctum vel ad venientes ab intestato. l. vnica. §. j. C. de caducis tollendis. & notat glossa in d. §. si quis plane. & l. si in metallum. j. de his quæ pro non script. ha. & l. quidam. j. de pœnis. ¶ Secundo amplia & multo fortius procedere idem in

damnato ad mortem propter delictum: nam eo ipso quod est lata sententia contra ipsum ad mortem est effectus seruus pœnæ: & per consequens instabilis actiue & passiuè. l. qui vltimo. §. de pœnis. Et notat Bart. in d. l. eius, qui. §. si cui. & probatur in d. §. si quis plane. in 108 ver. ad gladium &c. ¶ Quod tamen limita non procedere quando damnatus appellauit: quia pendente appellatione rescinditur effectus sententiæ: adeo quod si moritur interim dicitur mori testabilis & non seruus. tex. est in l. qui à latronibus. §. fina. §. de testam. & sic per consequens posset tunc adire: nisi in casibus ibi exceptis per gloss. & Barto. in l. si quis filio exheredato. §. hi autem. §. de iniust. rupt. testa. & prædicta notat etiam glo. in d. l. qui vltimo. §. de pœnis. & Alexand. in additionibus ad Bartol. in d. l. eius qui. §. si cui. & vide omnino Bald. in consil. cccclxxij. in 109 primo volumine. ¶ Et intantum hoc est verum quod non solum ipse dānatus potest appellare: iuxta l. addictos. C. de appellat. & l. addictos. C. de episcop. audient. Sed etiam eius hæres potest appellare post mortem damnati: dummodo appellet infra decem dies à die latæ sententiæ: & talis appellatio operatur multum quo ad bona: adeo quod trahitur retro & fingit damnatum non

esse mortuum seruum sed liberum: & per consequens eius testamentum reconvalescit. Ita multum singulariter & plenè tradit Bald. in l. j. colum. iij. circa fin. & ibi etiam Alexand. in additioni. C. de delict. defunct. Et idem Bald. in l. iij. colum. penultima. C. si penden. appella. mors interue. vbi plus dicit quod hanc appellationem debet facere hæres non nomine defuncti: sed nomine proprio pro commodo bonorum: ex quibus infertur quod stante dicta appellatione valeret aditio facta per damnatum. Item potuisset trāsmittere hereditatem, vel ius deliberandi in casibus in quibus liber homo trāsmittit. ¶ Limita secundo non procedere quando sententia esset notoriè iniusta per quam fuit quis damnatus ad mortem: nam tunc etiam sine appellatione talis dānatus est testabilis: secundum Bald. in d. l. iij. colum. penult. versic. & hoc est vtile scire. &c. Et Bald. in repeti l. j. colum. iij. in princip. C. de sacrosanc. eccle. & Bald. in d. l. iij. consil. cccclxxij. in j. volu. ¶ Limita tertio nō procedere quando quis esset damnatus; ut proiciatur de fenestris: ita quod moriatur: nam si proicitur & nō moritur nō efficitur seruus pœnæ: sed remanet capax: ita tenet Ange. in l. si quis in bona. §. si quis plane. ponderando gloss. ibi. §. eod. quem ibi refert

112 fert Alexand. ¶ Limita quarto non procedere quando quis esset damnatus ad aliquam pœnam à iure prohibitam: reputa ad perpetuum carcerem: quæ pœna est prohibita. l. incredibile. C. de pœnis. nam tunc non efficitur seruus pœnæ. secundū Ange. & Alexand. in d. §. si quis
113 planè. ¶ An autem hodie ista iura sint correctæ per ius authen. per quod est inductum quòd nullus homo bene natus hodie efficitur seruus per supplicium: vt dicit text. in d. l. sed hodie. de donatio. in d. l. & vxo. Dic quòd non: nam illa authen. loquitur in damnatis qui nō moriuntur naturaliter. Iura ergo loquentia de damnatis ad mortem remanent incorrecta. Ita intelligitur illa authen. & dicit ibi glos. & not. Bar. in d. l. si quis filio. §. irritum. §. de iniust. rupt. testamen. & in d. l. eius qui. §. j. §. de testamen. Et hoc verum quo ad hoc, vt sint intestabiles: sed quo ad publicationem bonorum omnia dicta iura corriguntur: maximè text. in d. l. eius qui. §. fin. & in l. j. §. fin. j. de falsis. in quibus locis statuitur pœna damnationis in metallum, vel deportationis vna cum publicatione bonorum. Nam hodie bona damnatorum non publicantur nisi in solo crimine Maiestatis & Hæresis: vt est tex. & ibi Bald. in auth. bona damnato. C. de bon. proseri. & not. glos. in dictis ll. & And. de Her.

in c. j. in ver. contrahentium incestas nuptias. colū. iij. iij. & vj. & fin. quæ sint rega. & ad prædicta adde Bart. in d. l. qui vltimo.
114 j. de pœnis. ¶ Prædictis tamè adde: quòd licet prædicti serui & damnati sint incapaces hæreditatis: potest tamen eis relinqui pro alimentis. l. si in metallum. & ibi Bart. j. de his quæ pro non scrip. & sic sunt capaces legati alimentorum: vt not. Bart. in l. is cui. & in l. seruos ad custodiam. j. de ali. & ciba. leg. pro hoc est text. in l. legatum. §. de cap. dimi. quia alimenta sunt iuris naturalis: & serui sunt capaces eorum quæ sunt iuris naturalis.
115 ¶ Item adde quòd licet damnati ad mortem nō possint testari etiam ad pias causas: possunt tamen se obligare de restituendis malè ablatiis: & hoc possunt facere inter viuos & disponere ante condemnationem. Ita tenet Bald. in tit. de pace Constā. col. vj. vers. an ergo damnati & c. & Alexā. in addi. ad Bart. in d. l. eius qui. §. j. §. de testa. & Bald. in l. vlti. col. fin. in prin. C. si à non compe. iudi. & Ioan. Andr. in nouella. in c. quāquā. de vsur. lib. vj. ¶ An autem possit iudex in sententia huiusmodi damnatis reservare facultatem testandi: dic quòd non: quia essent duo contraria, scilicet facere aliquem servum pœnæ, & quòd possit testari. vnde talis reservatio non valet secundum Bald. in repet. l. j. col.

ij. in fi. ver. reuertor ad primum
&c. C. de sacrosanctis eccle. vbi
plus dicit Bal. q. etiā si damna-
tus ad mortem euadat: quia for-
tē aufugit: adhuc tamen rema-
net seruus pœnæ & intestabilis.
l. mulier. §. de capi. dimi. & not.
Bart. in d. l. qui vltimo. j. de per-
117. nis. ¶ Quinto limita prædi-
ctam conclusionem non proce-
dere quādo quis est damnatus
ad mortem per iudicem in com-
petentem quia tunc non effici-
tur seruus pœnæ. secundū Bart.
in l. rei capitalis. §. cum. & in l.
qui vltimo. j. de pœnis. vnde
remanet testabilis: secundū eū.

118 ¶ An autem isti damnati ad
mortem possint confiteri & eis
iniungi pœnitentia sacerdoti-
lis: & an possint sumere Eucha-
ristiam: & sic corpus Christi an-
tequam moriantur. vide text. &
gl. in clementi. j. de pœni. & re-
mis. vbi dicit quod licet ita demū
si petant: nam ipsa petentibus
non sunt sacramenta deneganda.
Idem tenet ibi Cardin. in j.
not. & in ix. xj. & xij. q. Ad idem
est text. in c. quæsitum. xij. q. ij.
& ibi per Archid. & est glo. in c.
si quis. xvj. q. vj. & Abb. in cap.
119. ex parte. el. ij. de sepul. ¶ Eo-
dem modo ecclesiastica sepul-
tura non debet, nec potest eis
denegari: quia si apparet quod
pœnitētes mortui sunt, possunt
in ecclesia sepeliri: ita dicit glo.
in d. clementi. j. & ibi Cardin. in
xij. questione. & Hostien. in c.
ex parte, de sepulc. & ibi etiam

Abbas dicit quod possunt sepe-
liri cum missa & aliis officiis.
120 ¶ Non tamen possunt de fur-
ca deponi sine licentia iudicis:
quam iudex petitam facile con-
cedere debet: vt not. glo. in di-
cto clementi. j. & ibi etiam Car-
din. in fi. vt fecit Pilatus qui de
facili concessit Ioseph: vt Iesum
defunctum de cruce deponere-
ret. vt dicit ibidem Cardin. in fi.
& habetur Ioannis capit. xxiiij.

121 ¶ Vnum tamen est menti te-
nendum in hac materia: q. si est
aliquis bannitus vel in exilium
missus: qui non potest viuus ma-
nere in aliqua ciuitate à qua
fuit expulsus: minimè potest
post eius mortem in dicta ciui-
tate duci eius cadauer ad sepe-
liendum sine licetia superioris.
ita notanter dicit Bartol. in l. ij.
per illum textum. j. de cada. pu-
ni. & Cardin. in dicta clemen. j.
in fi. verbis. de pœni. & remis.

122 ¶ Quid autem in eo qui est
damnatus ad mēbri mutilatio-
nē: an dicatur seruus pœnæ? Dic
q. non: vnde remanet testabilis.
ita dicit Bal. in repeti. l. j. col. iij.
versicu. ij. queritur. C. de sacro-

123 san. eccle. ¶ Quid in deporta-
to: dic q. est intestabilis: quia
perdit ea quæ sunt iuris ciuilis:
vnde nihil potest acquirere: nec
testari. l. j. §. in quibus. j. de leg.
iij. & habetur plene per Bartol.
Bal. & Alexand. & communiter
doct. in l. j. C. de hæredi. insti. &
Bald. in l. ij. C. de bo. proscrip. &
in l. eius qui. §. insulam. §. de te-
sta.

sta. imò deportatus habetur pro mortuo. l. j. §. quidam filiū. j. de bo. posses. contra tabu. secus est in relegato : quia remanet restabilis secundum Bart. in d. l. eius qui. §. si cui. in si. & habetur in l. relegatorum. in prin. j. de inter. & releg. Et prædicta etiam ponit Bald. in repetitio. dictæ l. j. col. iij. versic. iij. quæro &c. C. de sacrosanctis ecclesiis. & habetur in dicta l. quidam. j.

124 de pœnis. ¶ * Quid autem de bānito nostri temporis? in hoc concludo breuiter : quia in variis locis tractatur plenè hæc materia : & magis communis conclusio est quod licet sit taliter bannitus quòd possit ex forma statuti impune offendere : tamen perdit solum illa privilegia & beneficia quæ competeant sibi ex privilegiis & statutis illius ciuitatis à qua fuit expulsus : non autem perdit beneficia competentia sibi de iure communi : etiam in illa ciuitate : ita concludit Barto. in sua disputatione incipiente, Lucañe ciuitatis statuto, &c. Et idem Bartol. in dicta l. eius qui. §. si cui. & ipsum sequitur Alexander in l. j. columna penulti. C. de hæred. institut. & idem Alexander in l. ex facto. §. ex facto. & ibi etiam Barto. j. ad Trebel. & Alexander in consilio xxvj. in primo volumin. & in l. si cum dotem. §. si patri. suprà soluto matrimonio. vnde poterit adire & acquirere hæreditatem se-

cundum Alexand. vbi suprà. de quo vide omnino vnum pulchrum consilium Paul. de Cast. in consilio. ccxij. incip. omisso ordine, &c. in secundo volumine. vbi plenè attingit hanc materiam. & in effectu concurrunt prædictis doctoribus. Et ibi etiam decidit illum articulum : scilicet, An fiscus possit occupare paternam hæreditatem delatam filio bannito : & concludit quod non. ¶ * Limita tamen istud nisi statutum diceret quod banniti sint extra protectionem communis : nam tunc perdūt etiam ea quæ iuris communis sunt secundum Bal. in l. tertia, colum. penultima. in fine. C. si pendente appellatione mors interue. quem sequitur Alexander in dicta l. j. C. de hæredibus instituendis. vnde tūc nihil acquirere potest de iure ciuili bannitus : nam tunc æquiparatur deportato : verum de hoc an æquiparetur deportato, vel relegato ultra nota. per doctores in locis præallegatis, vide Andream de Iser. in capitulo, domino guerram. columna secunda in ritu. hic fini. lex. vbi dicit quod si est bannitus pro crimine pro quo perduntur bona, æquiparatur deportato : alias æquiparatur relegato si bona non perduntur : siue sit bannitus à rege siue à iudice habere merum imperium.

126 ¶ * Et ex prædictis infero quòd ex quo hodie in regno con-

tumax

tumax pro delicto primo ban-
nitus, & eius bona annoantur:
vt dicit constitutio regni. Gran-
dis utilitas, & deinde si perseue-
rat in banno per annum: elapso
anno à die banni foriudicatur;
& eius bona fisco applicantur:
& habetur pro confesso, & cõ-
uicto, & cõdemnato, & omnis
defensio sibi præcluditur, & à
quolibet potest impune occidi:
tanquàm hostis publicus: vt di-
cit alia constit. quæ incipit: pœ-
nam eorū. adeo, quòd dicit ibi
And. de Isernia. in ij. col. q. in-
tantum habetur pro cõdemna-
to q. si contingat eum capi sta-
tim ipso facto ducitur ad suppli-
cium non expectata alia senten-
tia. ¶ Per hoc infero, q. si ali-
quis est foriudicatus pro deli-
cto in quo veniebat irroganda
pœna mortis, q. ex quo per ta-
lem foriudicationem habetur
pro cõdemnato: ille talis foriud-
icatus dici potest esse effectus
seruus pœnæ: & sic per conse-
quens nō posset testari: nec hæ-
res institui, nec adire heredita-
tem. Et q. seruus pœnæ, patet:
quia coipso, q. capitur ducitur
ad supplicium sicut alij damna-
ti ad mortē: vt s̄. ¶ Ad hoc etiā
moueor per ea quæ not. Bar. in
l. qui ultimo. j. de pœnis, & Bal.
in d. l. j. col. iij. in princip. C. de
sacro sanctis eccl. & suprā dixi,
quòd si damnatus ad mortem,
euadar & fugiat: adhuc tamen
remanet seruus pœnæ: licet sit
in sua libertate. Ita etiam est di-

cendum in talis foriudicato: ex
quo habetur pro cõdemnato
ad mortem quando talis erat
pœna: vt s̄. ¶ Quid autem de
excõmunicato? videtur dicendū
q. sit intestabilis ex eo: quia ha-
betur pro mortuo quo ad spiri-
tualia: vt not. Innoc. in c. grauē.
de sentē. excom. & Bart. in re-
peti. l. Barbarius. col. v. s̄. de offi.
præto. Item æquiparatur seruo.
vt notat Spec. in tit. de actore.
versic. item q. est seruus ex quo
dicitur esse seruus diaboli, & in
eius potestate. vt not. Bald. in l.
iij. col. fin. C. si penden. ap. mors
inter. Contrarium est veritas:
quia nullo iure cauetur, q. sit
intestabilis: vnde potest testari,
& hæres institui: secundū Bald.
in l. j. col. vj. C. de hæredi. insti. &
Gemi. plenē, & Ioan. Andr. in c.
decernimus. de senten. excom.
lib. vj. ¶ Quod tamen limita-
nō procedere in excõmunica-
to pro hæresi: vel quia erat fau-
tor, vel receptator hæretici: nā
si per annum perseuerat in hu-
iusmodi excõmunicatione effi-
citur infamis, & intestabilis acti-
uē, & passiuē: vt est text. in au-
thenti. credentes. C. de hære. &
in c. excommunicamus. s̄. cre-
dentes, extra, de hæreticis.
¶ Quid de monacho. dic quo
ad acquisitionē monachus æ-
quiparatur potius seruo quàm
filio: quia quicquid acquirit: ac-
quirit monasterio. glos. est in l.
cum hæredes. s̄. fin. j. de acqui-
pos. & Bar. in l. j. in prin. s̄. si fru-
Auarius.

Etuarius. j. de stipu. seruo. & Fe-
 lin. in c. in præsencia. col. fin. de
 proba. & Alex. in l. j. §. item ac-
 quirimus. col. ij. j. de acqui. pos.
 In terminis autem nostris quo
 ad acquirendam hæreditatem
 monachus equiparatur filio vel
 seruo: secundū quod vtilius est
 monasterio: vnde si est delata
 hæreditas monacho: potest illā
 monachus adire cum iussu Ab-
 batis: sicut dicimus in seruo nō
 autē solus monachus adire po-
 test: cum non habeat velle nec
 nolle. c. si religiosus. de elec. lib.
 vj. si autem Abbate iubente nol-
 let monachus adire: tunc solus
 Abbas adire potest etiā eo in-
 uito: & in hoc æquiparatur fi-
 lio. ita tenet Bar. in l. j. col. iij. &
 ibi etiam Alex. in vij. & viij. col.
 §. de vulga. & pup. & Bald. in l. j.
 col. xij. C. qui admitt. & doct. cō-
 muniter in l. cum proponas. C.
 de hæred. insti. quos ibi ad hoc
 refert Ias. in antep. col. ij. & Abb.
 in d. c. in præsencia. col. pen. de
 131 proba. ¶ Venio ad secundum
 requisitum glo. quod est scilicet
 vt sit paterfamilias is qui vult
 adire hæreditatem: aliās autē si
 est filiulfa. nō potest hæredita-
 tem adire sine iussu patris. l. si
 quis in bona. §. iussu. j. eod. &
 habetur in l. seruo inuito. j. ad
 Treb. hoc autē limita procedere
 de iure antiquo sforū: secus
 est hodie: quia istud est corre-
 ctum de iure. C. quæ correctio
 habet locum solum in hæredi-
 tate adueptitia delata filiosam.

nam potest eam filius adire etiā
 patre inuito & ignorante. l. vlti.
 §. j. C. de bon. quæ lib. & not. gl.
 & doct. cōmuniter in l. j. C. qui
 admitt. & Bart. in d. §. iussu. se-
 cus est in hæreditate profecti-
 tia: vt quando defertur filio con-
 templatione patris. l. sed si plu-
 res. §. in arrogato. §. de vulg. &
 pup. quia hodie nihil est in ea
 immutatum: sed requiritur ius-
 sus patris sicut olim. Ita not. gl.
 in d. §. iussu. & ibi plenē Bart.
 & Alex. in l. qui aliena. §. inter-
 dum. §. eo. & glo. in terminis in
 l. fin. j. quis or. in bon. poss. ser.
 132 ¶ Tertiū principale requisitum
 in gl. etiam tāgitur, scilicet
 quod sit cōpos mētis. & hoc di-
 citur propter furiosum: qui non
 potest adire hæreditatem. l. qui
 seruū. j. eo. quia furiosi nulla vo-
 luntas est. l. furiosi. j. de reg. iur.
 Si tamen habet patrem, tūc pa-
 ter est suus legitimus curator. l.
 vlt. C. de cur. furio. si verō patrē
 nō habeat, tunc debet sibi pro-
 uideri de curatore: secundū for-
 mam l. de creationibus. C. de
 epis. aud. & tunc quando habet
 curatorem potest curator adire
 hæreditatem furioso delatam si
 sibi videbitur vtilis: super qua
 habet furiosus hanc facultatem
 à iure. quia quādoque ad
 sanam mentem peruenerit po-
 terit illam hæreditatē accepta-
 re, vel repudiare prout sibi vi-
 debitur vtilius. Si autē mortuus
 fuerit antequam sanus effectus
 sit: & tunc siquidem est hæredi-
 tas

ras extraneorū quæ sibi delata
fuit non transmittitur ad hære-
des ipsius furiosi: sed perinde
habetur ac si adita fuisset: & va-
dit ad illos ad quos iret si fu-
rioso delata non esset. ita dicit
tex. in d. l. si. §. sin autē in furore.
C. de cur. furi. & in l. ij. §. si quis
ex liberis. j. ad Tertul. secus est
in legatis & fideicommissis fu-
rioso delatis: quia illa transmit-
tuntur ad hæredes furiosi: vt d.
§. sin autem in furorem: ita hæc
omnia voluit plenē Bal. in l. po-
tuit. in v. quæstione. C. de iure
delib. & Bartol. in l. j. j. de bon.
possess. infan. & furi. dela. Et sic
patet secundū Bald. ibi q̄ cura-
tor furiosi potest adire hæredi-
tatem pro furioso: tamē nō ha-
bet perpetuā causam: ita etiam
tenet Iason in l. infantis. C. qui
133 admit. ¶ * Hoc tamen limita
non procedere in patre furiosi:
qui est curator & legitimus ad-
ministrato: vt s̄. nā potest pa-
ter pleno iure acquirere hære-
ditatē filio furioso ipsam adeun-
do, & sic habebit tunc perpe-
tuam causam. Ita notanter licet
sub obscuris verbis voluit Bart.
in l. si infanti. col. ij. & ibi ipsum
sequitur Alexād. in iiij. col. C. de
iure deliber. & est ratio propter
maiorē potestatē quam ha-
bet pater in filium quā curator
extraneus. Si vero est hereditas
patris quæ est delata furioso, &
tunc siue fuerit agnita per cura-
torem siue non fuerit agnita:
transmittitur ad hæredes furiosi

ex potētia suitatis. Ita dicit An-
ge. in d. l. Antistius. §. vlti. j. co.
& sentit Bald. in d. l. potuit. in v.
134 q. à contrario sensu. ¶ * Quod
corroboratur optimo simili: q̄
etiam inanis transmittit hære-
ditatem paternam non aditam
ex potentia suitatis. vt not. Bar.
& Alexand. in d. l. si infanti. vbi
est cōmunis opin. doct. de iure
deli. sed infans nullū habet in-
tellectum & furioso compara-
tur. l. in negotiis. j. de reg. iur. &
not. Iason in d. l. infantis. C. qui
135 admit. ¶ * Limita tamen istam
gl. in quantum dicit q̄ furiosus
non potest acquirere heredita-
tem: vt procedat ex se: quia ex
quo sensu caret: non potest per
se acquirere: tamen per seruum
vel filiū acquirere potest: dum-
modo interueniat iussus tuto-
ris vel curatoris: casus est & ibi
gl. in d. l. Antistius. §. vlti. j. co.
vbi est glos. quam Bal. dicit esse
auream: quæ ponit intellectum
ad l. neque. C. de hæredi. instit.
vbi traditur regula q̄ qui non
potest per se acquirere hæredi-
tatē, minimē potest per seruum
vel filium. nam illud intelligitur
in eo qui propter delictū prohi-
betur acquirere: secus si pro-
pter infelicitatē: vt in furioso.
136 ¶ * Qualiter autē probabitur
aliquē esse furiosum: & quis di-
catur furiosus: & quis mente ca-
ptus: & quis fatuus: ponit plenē
Alex. in consil. iiij. & cōsi. cxlj. in
j. volu. & Bal. in l. si furiosi. C. de
nup. & Alexan. in consil. lxxxv. &
consil.

consil. lxxxvj. in ij. volu. vbi plenissime tractat hanc materiam. & Petr. Phi. cor. in consil. xxj. & consil. lxxxv. in ij. volu. & in consil. ccxix. in j. volumi. & in consil. xxij. in iij. volum. vbi plenè.

137 ¶ Et circa hoc præsupponitur vna reg. quòd in dubio quilibet præsumitur compos mentis. & sanus nisi probetur furiosus. text. est in l. nec codicillos. C. de codicil. & in c. ult. & ibi nota. de success. ab intest. & tenet Petr. phi. cor. in dicto consil. xxj. col. j. in ij. volu. Et est ratio secundum Bal. in d. l. nec codicillos: quia aliquem esse compotè mentis est naturale: sed esse furiosum est accidètale: vnde quilibet præsumitur esse talis, qualem solet natura producere: nisi contrarium probetur, alleganti aliquè esse furiosum incumbit onus probandi. dicta l. nec codicillos. & not. Barto. in l. filium. j. eo. & Bal. in l. final. C. de hæred. instit. & Cardi. in cle. j. in

138 ij. q. de homicidio. ¶ Istud tamen limita multum singulariter procedere in eo, qui nunquam fuit furiosus: quia ille habet hanc præsumptionem pro se: secus autem in eo qui quandoque fuit furiosus: quia præsumitur furor durare: nisi contrarium probetur: vnde tunc alleganti eum esse sanè mentis incumbit onus probandi. Ita dicit glos. in versicu. compotem. in dicto capitu. fina. de successione ab intesta. & not. plenè

Alexand. in l. furiosum. C. qui testa. facere possunt. & Abb. in cap. cū inter canonicos. de electio. Et Petr. de Anchara. in consil. v. & Alex. in hac. l. is potest. in ij. col. Et idè Alex. in consil. xxij. col. iij. in v. volu. & plenius in dicto consil. lxxxvij. col. iij. in ij. volumine. ¶ Quod tamen notabiliter declara. secundum Alexandrū in d. l. furiosum. vt procedat quādo furor durauit per multos dies: secus si fuisset aliquis furor momentaneus, qui modico spacio durasset: quia tunc non præsumitur durare: quia in huiusmodi furore momentaneo de facili reuertitur homo ad resipiscentiam. & ita reuersus præsumeretur: nisi contrarium probaretur secundum eum: ita etiam dicit Pe. phi. cor. in d. consil. xxj. col. ij. in fi. ¶ Ex prædictis ergo sequitur quòd coipso quòd probatur semel aliquè quādoq; fuisse furiosum: si deinde facit aliquè actum præsumitur illum fecisse tēpore furoris: nisi cōtrariū probetur: & sic actus non valebit: ita dicit gl. in d. c. fin. de success. ab intest. quā ibi sequitur Abb. in fin. col. & Petr. phi. Cor. in d. consil. xxj. per totum. maximè in fin. col. in ij. vol. & Geminia. in cap. j. §. si verò de cle. agro. lib. vj. & Alexand. in d. consil. xcij. colum. v. in prin. in v. vol. vbi præsertim dicit id procedere fortius quādo actus factus non cōuenit totaliter homini sanè mētis. vt dicit etiam

etiam Bald. in d. l. furiosus. Pet. Phil. Corn. in d. consil. xxj. colū. pen. & Alexand. in consil. lxxxv. col. iij. in ij. vol. vbi dicit, q̄ licet ex aduerso probetur, q̄ habeat dilucida interualla nisi in specie probetur q̄ erat sanus tēpore actus celebrati talis probatio nil releuat. Idem etiā & magis plenē tenet Alex. in cōs. lxxxvj. in ij. volu. vbi infinitas decisiones allegat in hac materia, & Pet. Phil. Cor. in consil. lxxix. col. antepenul. & penul. in j. volum.

141 ¶ Probatur autē aliquem esse furiosum, vel fatuum per signa: vt dicit Bartol. in l. si quidem. C. solu. matri. vbi idē dicit ad probādum aliquem esse mortuum: 142

quæ signa ostenduntur, & per verba, & per facta: vt dicit Abb. in d. c. vlti. col. fi. de suc. ab inte. Per verba enim ostēditur furor quando quis loquitur verba fatua extra propositum & nō cōuenientia homini sanæ mentis: nam fatuus fatua loquitur vt habetur in cap. legimus. xcij. distin. & est text. & ibi nora. in l. quidam in suo. ff. de condi. insti. & Bart. in l. is qui. §. vlti. §. de tuto. & cu. da. ab his. vbi habetur q̄ ex sermonibus cognoscitur homo stultus. Idem tenet Alexand. in d. consil. liiij. in j. volu. eodem modo si non respondet ad propositum vel non habet rectam memoriam: vel si proicit panem vel lapides: vel quia ita reputatur furiosus à patre suo, & à consanguineis. vt

dicat Alexand. in d. consil. liiij. eodem modo si quis spuat in faciem alicuius hominis præsumitur ex hoc furiosus secundum Pet. Phil. Cor. in consil. xxij. col. iij. in iij. volu. Et de prædictis vide etiā Alexā. in l. apud Iulianum. §. cōstat. j. de leg. j. vbi inter alia dicit, q̄ si quis recusat pocula medicinalia in infirmitatibus: ex hoc præsumitur furiosus: allegat Specu. in titu. de salariis. §. vlti. versi. sed quid si. Et de pluribus aliis modis probādi quem furiosum vide plenē in dictis consiliis præallegatis, & Alexand. in l. si cum dotem. §. si maritus. colū. fin. §. solu. matri.

¶ Ad vnum tamen aduerte, q̄ testes deponētes de furore debent etiam non interrogati assignare causam scientiæ cōcludentem: alias non probant: ita dicit Bald. in d. l. furiosum. & ibi Iason plenē. & Alexan. in consil. lxxxv. colū. vj. in ij. volu. Et ratio est quam posuit Innoc. in cap. cum causam. Et ibi etiam Abbas in iij. col. de testi. vbi dicit, quōd quando testis producit ad probandum aliquid quod non percipitur sensu corporis, sed iudicio intellectus: tunc debet etiam nō interrogatus assignare causam scientiæ concludentem per aliquem actum extrinsecum: alias non probat: ita etiā dicit Bald. in l. solam. C. de testi. & Petr. Philip. Corne. in consil. xxij. colum. ij. in litera b. in iij. volumi. & in consilio xxj. col. j. in litera

143 in litera E, in ij. volu. ¶ *Prædictis adde quod ad probandum furorem admittuntur etiam testes singulares, vt si vnus testis dicat: vidi eum proicere lapides. alius dicat, vidi eum loqui inordinate, & extra. propositū, & alius dicat, vidi eum spuerre in faciem, vel simile. Ita per plura tenet Alex. in dicto consilio xcij. colum. v. in v. volumi. versic. nec obstat. & in consilio cxlj. colum. ij. in j. volu. & in dicto consil. lxxxv. circa fi. & consil. lxxxvj. colum. iij. in ij. volumi. Et istud tenent Innoc. & communiter docto. in c. qualiter & quando. el secundo. de accusa. Et ratio est: quia isti testes non deponunt super aliquo facto in specie: nam tūc verum est, quod singularitas obstat: sed deponunt in genere; scilicet quem esse furiosum vel hæreticum: vel infamem: quod per plura specialia probari potest: ideo admittuntur testes singulares: secundum Barto. in l. Titia. j. de solutio. & habetur plene in locis præallegatis quod cōfirmo per vnum optimum dictum Soc. in cōsil. ccxcv. colum. iij. in ij. volu. vbi dicit quod ad probandum aliquem actum successiuum admittuntur testes singulares.

144 ¶ *Quartum requisitum in gl. est: quod sit maior xxv. annis is qui vult adire hæreditatē: quia alias minor de per se adire non potest. l. more. & l. pupillus. s. eo. & l. cum quædam. C. de ad-

ministr. tu. Circa hoc tamen, vt habeas plenam notitiam de minore quando, & qualiter adire potest: distingue tres ætates minores. Prima est infantia quæ durat vsque ad septē annos completos. Secunda est ætas pupillaris: quæ dicitur impubertas, & durat in masculo vsque ad quartumdecimū annum completū; in fœmina verò vsque ad duodecim: vt habetur instit. de nup. in princ. & l. qua ætate. s. de testa. Tertia dicitur ætas adulta quæ appellatur pubertas, & durat tam in masculo quàm in fœmina vsque ad viginti quinque annos, & illa postea deinde in antea, dicitur ætas legitima. l. vlti. C. de his qui veniam ætatis impetra. ¶ *De prima ætate ita ius disponit: nā si est delata hæreditas alicui infanti: siquidem talis infans habet patrē: potest pater pro eo solus adire, & infanti hæreditatem acquirere, & si mortuus fuerit infans ante aditam hæreditatē transmittit illam ad solum patrē ex speciali priuilegio. Ad alium autem hæredem non transmittit: ita hæc omnia habentur in d. l. si infanti. & ibi Bar. & Bal. & cōmuniter modernio. C. de iure delibe. Si vero patrem non habet infans tūc siquidem habet tutorē potest solus tutor absque interuentu infantis adire hæreditatem: vt dicta l. si infanti. §. parente, & etiam bono. poss. petere: vt ibi. Et si moriatur ante agnitā hæ-

reditatem, vel bonor. poss. per tutorem: non transmittit illam: ut s. sed vadit ad illos ad quos iret si infanti delata non esset. Ita habetur in d.l. si infanti. & in l. infantis. C. qui admit. si vero tutorem non habeat infans: tunc hereditatem de iure civili nullo modo adire potest: nisi sibi provideatur de tutore: quia tutor est omnino necessarius in adenda hereditate per pupillum. l. cum in vna. §. tutor. j. de appella. sed in bonorum posses. de iure prætorio est remedium: quia quilibet cōsanguineus vel amicus infantis posset adire prætorem, & agnoscere bonorum poss. nomine infantis. quo casu perfecte acquiritur infanti, & transmittitur ad quoscūque heredes. Ita tenet Alex. in d.l. infantis, & in l. vlti. col. v. C. vnde cog. & Bal. in rubrica. C. qui ad. 146 mit. in vj. questione. ¶ De secunda vero ætate, scilicet quando hereditas est delata pupillo maiori infanti, & impuberi. Dic q. si quidem impubes habet patrem: potest eū autoritate patris adire hereditatē secundū Bart. in l. vlt. §. pupillus. j. de ver. obl. & in l. more. §. impubes. s. eo. si verò pater non vult consentire filio aduenti: tunc potest filius sine patre adire. Ita etiā ecōtra: si patre volente adire filius recusar: nā potest solus pater adire, & ideo sibi acquirit hereditatē. Ita hæc omnia decedit tex. in l. vlti. §. si autem in secunda.

C. de bo. que lib. que tox. reddit singularē ibi Bald. & mirabilem ad hoc, quod pupillus solus sine autoritate tutoris vel patris potest adire hereditatē: dummodo sit doli capax: ita etiā tenet Lud. Ro. in l. pupillus. la prima. s. eo. & ibi etiam Alex. circa si. Et dicunt hoc esse speciale in filio familias pupillo. in alio secus. ut l. potuit. & ibi Bald. C. de iure delibe. & infra proximè dicitur. Si tamē ex tali hereditate adita per se vel per patrem pupillus lædatur potest aduersus eam petere restitutionē in integrum. ut d. §. si autē. in secunda, & habetur in l. j. C. si tutor vel cura. inter. Itē si talis pupillus habēs patrem moriatur hereditate non adita nō transmittit illam ad patrem, nec ad aliū: sed vadit ad eos quos iret si pupillo delata nō esset: ut d. l. si infanti. circa finē. & ibi Bal. in pe. col. vers. expeditus sum de materia &c. & sequēti q. vnde est speciale in infante ut trāsmittat ad patrem: ut ibi. In alia vero ætate seruatur ius cōmune in cōtrariū. Si vero pupillus non habet patrem, & tunc siquidē habet tutorem potest adire hereditatem cum autoritate tutoris, & nō aliter: nam solus pupillus sine tutore vel solus tutor sine pupillo adire non potest. tex. est. & ibi Bar. & Bald. plenē in dicta l. potuit. C. de iure delib. & habetur in l. seruo inuito. §. si pupillo. j. ad Treb. secus est in bonor. poss. delata

delata pupillo maiori infante:
quia solus tutor sine pupillo po-
test eam agnoscere. l. bonorū.
C. qui admit. & l. tutor. j. de bo-
nor. posses. & ratio est secundum
Bald. & cōmuniter doct. in d. l.
bonorum: quia bonorum posses.
accipit fomentum ab interven-
te, & præsentia iudicis: pro-
pterea solus tutor sufficit: quod
secus est in hæreditate. Pupillus
autē sine tutore non potest etiā
bonorum posses. agnoscere. l.
seruus. §. impubes. j. de bonora-
147 posses. ¶ An autem solus tu-
tor cum auctoritate iudicis pos-
sit hæreditatē adire sine pupillo?
Dic quod non: tenet Bald.
& Pau. de cast. in dicta l. bono-
rum. & est speciale in bonorum
148 posses. ¶ Prædictam tamen
conclusionem limita non pro-
cedere quādo pupillus esset hæ-
res institutus sub conditione, &
ipse solus impleret conditionē
nam ex hoc ipso efficitur hæres
solus sine tutore ipso iure casus
est in l. conditionibus. pupillus.
j. de condi. & demonstr. & notat
Alexand. in d. l. bonorum. & ita
limitatur regula dictæ l. portus.
149 ¶ Secūdo limita non proce-
dere quando est institutus seruus
pupilli: quia solus tutor potest
habere seruum, ut adeat sine pu-
pillo. tex. est nō violando ipsum
in l. si per epistolam. j. eod. per
quē ita tenet Alexand. in d. l. po-
tuit. & in d. l. bonorū. licet Bart.
in d. l. si per epistolā. intelligat
illam l. in infante. tamen Imol.

Lud. Ro. & Pau. de ea. ibi intelli-
gunt illam generaliter in quoli-
bet pupillo: quia aliās esset vio-
lare literam. ¶ Si verò pupil-
lus nō habeat tutorem: & tunc
solus adire nō potest sed datur
remediū: ut adeat iudicem: & cū
auctoritate iudicis potest adire
hæreditatē & bonorum posses-
sio. tex. est in d. l. si infanti. in fi.
& in d. l. bonorum. & sic iudex
supplet defectum tutoris: ut ibi
151 not. ¶ An autē infans possit
adire cū auctoritate iudicis, Bal.
in d. l. bonorū. C. qui admit. te-
netur nō: quia in eo est defectus
iuris naturalis: ex quo nullū ha-
bet consensum & contra defe-
ctum iuris naturalis non potest
dispensari. secund. lun. in c. scisci-
tatus. de resc. contrarium tenet
Lud. Rom. in d. l. bonorū. & etiā
Fulgo. tamen in ista contrarie-
tate concludo prout distinguit
Alex. & Iac. in d. l. bonorū. col.
iij. quod aut infans est ita par-
tus ut nō possit fari: & tūc pro-
cedat opi. Bal. per tex. in d. l. bo-
norū. dum dicit impuberi postu-
lanti. Nam iudex nō potest im-
partiri suā auctoritatē nisi postu-
lāt ut ibi. sed infans qui nō po-
test loqui: nō potest id postula-
re. si verò infans potest loqui:
quā forte est proximus septēnio:
& tūc pcedat opi. xx. quā potest
152 postulare. ¶ Potest modo du-
bitari an si pupillus nō habet tu-
torē possit sibi dari curator: &
cum auctoritate curatoris: possit
adire hæreditatem vel bonorū

possessio. dic quod non: sed tutor est omnino necessarius: vt *3. rex. est in l. cū in vna. §. tutor. 7. de app. & l. seruus. §. impubes. 7. de bo. poss. & not. glos. in d. l. potuit. & ibi etiam Bald. & Soc. in consil. cccxxiiij. col. pen. in ij. 153 volu. ¶ De tertia verò ætate. si quando sumus in minore xxv. annis: maiore tamen quatuordecim: qui dicitur aduultus: dic qd siquidem habet patrē potest cum autoritate patris adire: vel patre recusante potest solus adire si vult. ita & e contra filio. recusante potest solus. pater adire. text. est in d. l. vlti. C. de bon. quæ libe. si verò aduultus nō habet patrem, & tūc siquidem habet curatorem: potest adire cū autoritate curatoris. l. cū quædam. C. de adm. tu. sed solus sine curatore vel curator sine eō adire non potest: quia in hoc aduultus habēs curatorem æqui paratur pupillo secundū glos. & Alex. in l. i. §. fuit quæsitum. col. iij. vbi etiā gl. tangit. & ibi cōmuniter doct. 7. ad Treb. per tex. & ibi not. in l. si curator ē. C. de in inte. resti. potest tamē aduultus si læditur petere restitutionē aduersus dictam aditionem. l. ij. C. si tu vel cu. inter. & habetur in d. l. si curator ē. & in d. §. fuit quæsitum. si verò aduultus nō habet curatorem, & tūc potest solus hæreditatē adire valet aditio, secundum Alexand. in d. §. fuit quæsitum per d. l. si curato-*

rem: tamē si læditur ex tali aditione potest petere restitutionem in integrum: vt traditur in locis præalleg. & probatur in l. 154 si minor. 7. eod. ¶ Per quam l. si minor. Nota pulchram limitationem ad ea quæ dixi 3. in textualibus. in quantum fuit dictū: qd quando sunt plures heredes, quorum vnus repudiat partem suam, illa pars repudiata, accrescit cohæredibus etiam inuitis. L. testamento. C. de impub. & aliis sub istud limita non procedere quādo ille qui repudiat primo adiuit partem suam, & dein de per beneficium restitutionis in integrum repudiat: nā tunc, illa portio repudiata, non accrescit cohæredibus inuitis, sed vadit ad creditores hæreditarios: iste est casus singularis in d. l. si minor. 7. eod. Et per hoc potest colligere intellectum ad istam glo. in quantum dicit qd minor xxv. annis nō potest adire: nam in quantum vult loqui de aduultis debet intelligi quod nō potest adire effectualiter, & irrevocabiliter sicut maior propter restitutionē quā petere potest: vt 3. dictum est. ¶ Quintū requisitum principaliter in gl. est quod sciat testatorē esse mortuū: quia alias adire nō potest. vt est tex. in l. qui hæreditatem. quæ est l. proxima. 7. eo. Et ratio est: quia viuo eo de cuius hæreditate agitur, non potest quis gerere pro hærede nec repudiare: cum viuentis nulla sit hæreditas.

ditas. l. nemiñem. & l. qui super-
stitis. j. eo. & l. ij. §. interdum. §.
de vulg. & pup. & l. j. §. si impu-
beri. j. de collatio. bonorum. Et
ideo requiritur talis scientia: ne
sit dubius an adire possit vel
non: quod esset si dubitaret an
viuat, vel mortuus sit testator.

156 ¶ Qualiter autē probetur ta-
lis scientia: dicetur infra post
Bar. hic, sed qualiter probabitur
testatorem esse mortuum, vide
Bar. in l. siquidem. C. sol. ma. vbi
dicit q̄ mortuus probatur per
signa, & sufficit, si testis dicat,
vidi eum mortuū: quia habebat

157 signa mortuorum. ¶ Secūdo
probatur mortuus eo ipso, q̄
testis dicit interfuisse eius exe-
quiis funeralibus. l. conditionū.
ij. vbi hoc probatur. j. de condi.
& demon. & Pet. Phil. Corne. in
consil. x. colū. j. in fi. in j. volumi.

158 ¶ Tertio probatur eo ipso q̄
testis dicit vidisse hominē cui-
sccratū: quia de necessitate na-
ture sequitur, q̄ sit mortuus. se-
cūdum Bal. in l. ex persona. col.

159 ij. C. de probatio. ¶ Quarto
probatur eo ipso q̄ testis dicit
vidisse eum sepeliri vel duci ad
sepulturam. secundum Bar. in d.
l. siquidem. idem tenet Bar. in l.
ij. §. si dubitetur. ff. quemad. te-
sta. aperi. & Abb. in c. in presen-
tia. de sponsa. & ibi plenē per
Maria. Socy. idem Barto. in suo
tract. qualiter probetur mors:
vbi plus dicit, q̄ sufficit quod te-
stis dicat se interfuisse sepultū-
rē licet nō viderit cadauer: quia

forte erat in capsā clausa: tamē
communiter dicebatur, q̄ erat
corpus talis hominis: ex hoc
enim probatur mors, & etiam
Bal. in l. cōuentieulam. col. fi. C.

160 de episco. & cleri. ¶ Quinto
probatur eo ipso, q̄ testis dicit
vidisse eum nō habere sensum,
neque motum, neque statum. vt
dicit Bal. in d. l. cōuentieulam.
circa fi. idem si dicat tetigisse eū
frigidū, & nō habentē pulsū
vt tenet Bar. in d. §. si dubitetur:
secus autem si testis dicat, quōd
vidit eum mortuū: quia non lo-
quebatur: nam istud nō sufficit:
quia potest quis esse viuus, et si
loqui nō possit: ita dicit Bal. in
l. iij. C. de posthu. ligere. insti. quē
refert, & sequitur Fely. in c. quo-
niam frequēter. §. porro. col. vi.

161 ti. vbi lite nō contest. ¶ Sexto
probatur eo ipso, q̄ testis dicit,
q̄ inter notos consanguineos
vel vicinos fuit habitus & repu-
tatus pro mortuo secundū Pet.
Phil. Corn. in consil. xcvi. in pen.
column. in litera E, in iij. vol. de
qua tamen materia vide plenē
eundem Petr. Phi. Cor. in consil.

162 x. in j. volu. ¶ Septimo proba-
tur eo ipso, q̄ testis dicit vidisse
illos de domo, & cōsanguineos
fecisse luctum: pro eo, qui dice-
batur mortuus, & quōd sumpse-
runt vestes lugubres. ita dicit
Barto. in l. genero. in fi. §. de his
qui no. in fa. & Bald. in l. exhere-
datum. in fi. ff. eod. titu. de infamibus,
& Bart. in l. quotiens. C.
de naufrag. lib. xj. & Anton. de

Butr. in d. c. in presentia. de spō-
sa. & Alex. in consi. iij. col. v. in
versicu. plus dicit. in ij. volumi.

163 ¶ Octauo probatur quis mor-
tuus eo ipso, q̄ probatur, esse
lapsos centū annos, à die nati-
uitatis illius. nā de iure nō præs-
sumitur plus vivere. l. vlti. C. de
sacro sanc. eccl. vnde elapsis cē-
tū annis præssumitur mortuus.
ita tenet Bal. in d. l. ex persona.
col. ij. circa fi. C. de pba. & Car.
in cle. j. de reb. eccl. non alie. &
Bal. in l. proponebatur. in prima
lec. 3. de iudi. & Bar. in d. l. si qui-

164 dem. circa fi. ¶ Nono proba-
tur. si aliquis visus fuit ingredi
bellum ac deinde nō reperitur
vuius, nec mortuus: nam ex hoc
præssumitur, & probatur mor-
tuus. ita tenet Bart. & Bald. in l.
vlti. 3. de his qui no. infā. & Fel.
in d. 5. porro. col. vlti. vt lite nō

165 contestata. ¶ Decimo probatur
eo ipso, q̄ aliquis iuuenis luxu-
riosus, & vagabundus cœpit va-
gari per orbem, & nescitur vbi
sit: nec aliquod nouum habetur
de eius morte, vel vita: nā si ex
hoc tempore lapsi sunt solū an-
ni quinque ex hoc præssumitur,
& probatur mortuus. ita tenet
Bart. in suo tract. qualiter pro-
betur mors, & in tract. de teste:
in tertia charta. in vers. mortuū
hominem. & Alex. ad. in d. consi.

166 iij. col. v. in ij. volu. ¶ Vnde ci-
mo probatur: si testis dicit. vidi
eum decapitari: vel abscindi ve-
nas gulę cum sanguinis effusio-
ne. ita not. Barto. in d. 5. si dubi-

retur, & in dicto tract. qualiter

167 probetur mors. col. fi. ¶ Duo
decimo probatur si testis dicit;
vidi eum expirare, vel mori: se-
cūdum Bart. in dicto tract. qua-

168 d. 5. si dubitetur. ¶ Decimo
tertio probatur: eo ipso q̄ ali-
quis petiit à iudice, vt mittat
nūcios, & exploratores: vt per-
quirāt an sit viuius vel mortuus,
& illis missis nō reperitur de eo
aliquid nouū: nam ex tali rela-
tione præssumitur mortuus: ita
tenet Bart. in d. l. ij. 5. si dubite-
tur. ff. quemadmo. testa. aperi. &
Alex. in d. consi. iij. colū. v. in ij.
volu. idem tenet Barto. in l. & si
certus. 5. si vnus. j. ad Silla. vbi
dicit quod eo ipso quod quis
non reperitur præssumitur mor-

169 tuus. ¶ Decimo quarto, pro-
batur eo ipso, q̄ testis dicit vi-
disse aliquem projici in mare,
vel de ripa fluminis, & postea
non fuit visus vltius: nam ex
hoc præssumitur mortuus: ita te-
net Bar. in d. tract. qualiter pro-

170 betur mors. circa fin. ¶ Deci-
mo quinto, probatur eo ipso, q̄
quis produxit instrumētū testa-
menti: nā per ipsius ostensionē
præssumitur mortuus testatori
ita tenet Pet. Phil. Cor. in consi.
lxxxv. col. iij. in ij. vol. & Bar. in l.
vlti. col. iij. C. de edic. diui Adri.
col. vbi assignat rationē: quia si
nō esset mortuus: non dedisset
hæredi testamentū notarius, &

171 ibi etiā hoc dicit Alex. ¶ De-
cimo sexto, probatur: eo ipso q̄
add. Bar. Ta. de
iur. et. Decimo in l. dicit qui produ-
cit in prouinciā si est. per. d. ibi glo.

producitur aliquod instrumen-
tum, in quo sit mencio de aliquo
per dictionem quondam: quia
ex hoc probatur, quod ille sit
mortuus. ita tenet Bald. in consi.
cēccvij. col. iij. in j. volu. per illud
quod not. glo. in l. eius qui. 3. si
172 cert. petra. ¶ *Decimoseptimo,
probatur: si testis dicit, q̄ vidit
Tirium carcerari in carcere in
quo nō erat cibus nec potus, &
quod ibi erat appositus custos
qui nō permittebat dari victum
ipsi carcerato: nā post aliquos
dies præsimitur mortuus: at-
tenta naturali præsumptione
quæ est, quod sine cibo nō po-
test quis viuere. ita tenet Barto.
in dicta tract. qualiter probetur
173 mors in fi. ¶ *Decimo octauo,
probatur eo ipso, quod est pu-
blica vox, & fama in illa vicinia
vel ciuitate in qua dicitur esse
mortuus, qualiter est mortuus:
nam talis fama sufficit: dūmodo
locus sit de lōginquo: vel mors
sit antiqua per logum tēpus. ita
dicit Bart. in d. l. siquidē. in fi. C.
sol. mat. secus q̄n mors esset de
recenti vel in loco propinquo:
quia tūc nō sufficit p̄batio per
famā: ex quo testes de facili ha-
bere potest is, qui vult mortem
probare: qui deponant de visu.
ita declarat Alexā. in consi. xxv.
col. iij. in iij. vol. & And. de Iser.
in c. j. col. iij. quo tēpore miles.
174 ¶ *Decimonono, probatur
mors per famā solam: q̄n sumus
in morte alicuius magni domi-
ni. secundū Ang. in d. l. siquidē.

sentit Bar. in l. minore. §. tormē-
ta. in ij. q. principali. versi. Itē ex
175 eo. j. de quæst. ¶ *Vigesimo p-
batur eo ipso, quod aliquis fuit
visus ingredi aliquā ciuitatem
in qua erat pestis: nam ex hoc
præsimitur constitutus in pericu-
lo mortis. vt not. plenē Petr.
Phil. Corn. in consi. cxxxj. colū.
ij. & iij. in iij. vol. vnde si postea
non reperitur alicubi, nec viuus
nec mortuus debet præsumi
mortuus: sicut dicimus de eo
qui ingreditur bellum: vt per
Bart. & Bald. in l. vlti. 3. de infan-
176 tibus. ¶ *Vigesimo primo p-
batur eo ipso, quod ascendit na-
uem, & accessit per mare. & su-
peruenit tempestas, adeo quod
non fuit vltius reuersus nec
ipse, nec nauis: nam ex hoc præs-
umitur mortuus secundū Bart.
in tract. de teste. in versi. mortuū
177 hominē. ¶ *Vigesimo secundo
probatur eo ipso, q̄ aliquis ma-
gnus mercator, & diues recessit
ē domo animo reuertendi, &
trāsiuit per loca insidiosa, & pe-
riculosa, & expectatus per fami-
liam per multū tempus nō fuit
reuersus: nā ex hoc præsimitur
mortuus. ita dicit Bar. in d. trac.
de teste. in versi. mortuū homi-
178 nem. col. j. ¶ *Vicesimo tertio
præsimitur q̄s mortuus de iure
lōgobardo eo ipso, q̄ stetit per
trienniū extra suā prouinciā: vt
est tex. in lon. de his q̄ extra pa-
triam. l. j. & not. And. de Iser. in
d. c. j. col. iij. circa fi. quo tpe mil.
Et hoc est vtile scire: quia in re,

gno ius longobardum dicitur ius cōmune, & præponitur iuri Romano. vt habetur in cōsti. puritatē. & ibi Andr. de Iser. & in consti. si quādo. l. iij. & in consti. præsentī l. iij. & idē And. in prælud. feu. colū. viij. in iij. q. & in c. Imperialem. §. præterea ducatus. col. ij. de probi. feu. alie. per Fed. & habetur in deci. ccxlvij.

179 consi. Neapo. in ij. col. ¶ Prædictos autem modos probandi mortem intellige procedere vbi agitur de cōmodo vel præiudicio pecuniario: prout in terminis nostris in quibus agitur de adeunda hæreditate: ex quo dicitur præiudiciū reparabile: seculus est quādo agitur de præiudicio maximo, & irreparabili: vt est quādo agitur de morte hominis, vt si qs inquiritur de homicidio: nam tunc mors debet probari per testes de visu: nec sufficerent prædictæ cōiecturæ. ita dicit Bar. in d. §. si dubitetur. & in d. tract. qualiter probetur mors. colū. j. in fi. & Fely. in d. c. quoniā frequēter. §. porro. col.

180 si. vt lite conte. ¶ Adde etiam prædictis, q̄ licet sit regula q̄ quilibet præsumatur viuere cētum annis nisi probetur mortuus. l. vlti. C. de sacro san. ecc. tamē istud debet allegari per eū, qui se fundat super vita. alias talis præsumptio illi non prodest. ita dicit Bal. in c. ex tenore. col. ij. de testi. quē refert, & sequitur Fely. in d. §. porro. col. si. per l. si adulteriū cum incestu. §. idem

pollioni. j. ad leg. Iul. de adulte.

181 ¶ Limita etiā dictam regulam non procedere quādo vnus testis deponeret de visu: q̄ vidit hominē mortuū: nā licet nō plenē probet mortē: tamē tollit illam iuris præsumptionē, q̄ præsumatur viuere centū annis. ita dicit Bald. in c. j. §. notā dum. de his qui feu. da. pos. & Fely. in d.

182 c. j. §. porro. col. fin. ¶ Et pro cōplemēto prædictorū, adde q̄ quādo iudex vult examinare su per morte alicuius potest ex officio talem examinationē facere etiam parte nō citata. ita dicit Bal. in d. §. porro. quē ibi refert, & sequitur Fely. in fi. col. quod est valde notandum pro limitatione eorum, quē habentur in c. ij. de testi. & in l. si quā-

183 do. de testi. C. ¶ Sextū requisitū principale in gl. est, q̄ sciat delatam sibi esse hæreditatē. s. q̄ sit institutus purē vel sub cōditione quæ iam est purificata: quia alias si ignorat an purē vel sub cōditione sit institutus nō potest interim adire. l. is qui hæres. §. eo. & l. hæres. j. cod. & l. j. §. scientiam. j. de bo. poss. secundum tabu. Quādo autē dicatur delata hæreditas habetur in l. delata. j. de verb. sig. Et dixi supra in euidentialibus. sequitur nūc septimum requisitū in glos.

184 ¶ Septimū principale requisitum in glo. est, q̄ sciat testatorem potuisse testari: nā si dubitat, an testator sit paterfamilias vel filiusfa. non potest interim adire:

adire: quia dubitat de viribus testamenti: vel an sit sibi delata hæreditas. l. hæres. §. si. j. eo. & quòd taliter dubitās non possit interim adire tenet Pet. Phil. Cor. in consil. lxxv. in fin. in ij. 185 volu. ¶ Octauum requisitum in glo. est, vt sciat quòd nullus eum præcedit in succedendo: quia alias de viribus testamenti dubitat & est exemplum: si testator decedat relicta vxore & instituto fratre hærede quia filium nō habebat, iste frater hæres dubitat an vxor testatoris sit relicta prægnās ita vel ne: nō potest interim adire: nā si posthumus nasceretur rumperet testamentū: quia reperiretur præteritus iuxta not. in l. Gallus. §. de lib. & posthu. Ita de hoc est tex. in l. cū quidā. §. j. j. eo. adde 186 l. quādiu. la. j. §. eo. ¶ Nonum & vltimum requisitum in glo. est, vt sciat ex qua causa sit hæres institutus: an ex testamento vel ab intestato. & ex qua causa hæreditas ad eum pertineat: nam si gessit se pro hærede ab intestato cum esset ex testamento hæres: non valet additio. Idem e contra. text. in l. si 187 is ad quem. j. eo. d. ¶ Ex quibus infertur ad quæst. quotidiana nam scilicet. An agens vt hæres cōtra aliquem teneatur declarare, an sit hæres ex testamento, vel ab intestato: vt alias libellus possit redargui de obscuritate. Bald. in l. si auix. colū. ij. C. de succes. edic. tenet quòd

sic, scilicet quòd teneretur exprimere. idem tenet Bar. in l. si defensor. §. illud queritur. §. de inter. act. cum limitatione si reus aliter deliberare nō potest nisi fiat sibi dicta declaratio. idē tenent Bald. & Paul. de Ca. in d. l. si is ad quem. j. eo. & Specu. in tit. de actio. §. j. ver. item qui dicit se hæredem. Et ratio est ex prædictis: quia alias adire non potest. vt dicit Bal. in d. l. si is ad quem. vnde debet porrigere libellum ita clarum, vt ex eo appareat qualiter est certus ex qua causa ad eū spectet hæreditas. ita vt adire possit.

188 ¶ Quid autem si hæres agit tanquā hæres ex testamēto: & pars opponit quòd non sit hæres ex testamēto: an teneatur agens incōtinenti probare se esse hæredem ex testamento? dic quòd non: sed reseruatur in processu & ad merita causæ. ita tenet Spec. in tit. de actore. §. j. ver. si. item qui se dicit. & ver. sed 189 pone quidam. ¶ Quid autē si quis egit ex testamento & succubuit: an possit postea agere ab intestato tanquā hæres proximior: vt quia forte fuit pronunciatum testamentū non valere: dic quòd sic casus est not. in l. mater decedens. & ibi Bar. & Bal. §. de inoffic. test. per quē tex. ita fuit decisum in sacro cōcilio Neapolitan. vt est dec. in nume. liij. vbi deciditur magis pulchre casus, & magis dubitabilis scilicet an ille qui egit ex

testamēto & succūbit: si appellauit possit in causa appellatio nis deducere causam intestati. Et dicitur ibi quod sic: vnde probādo se hāredē ab intestato: obtinebit in causa appellatiōis: & ratio est per illum tex. in d.l. mater. quia agnoscendo viā incōpetentē nō cēsetur renūciasse viā competētī quam tunc sibi ignorabat cōpetere.

190 ¶ Ex hoc datur optima limitatio ad id quod dicit Bart. in l. j. in fin. C. si aduer. lib. vbi dicit quod iudex appellatiōis non potest iudicare, nisi super meritis primæ causæ super quibus iudicauit iudex à quo. Et idem tenet Pau. de Ca. in cōsil. cccvj.

191 in prin. in ij. volu. ¶ Quid autem si aliquis egit tāquam hāres ex testamēto & in processu non potuit probare se hāredē ex testamento: sed probauit se hāredē esse ab intestato: an possit ex huiusmodi probationibus obtinere: vel ecōtra si egit ab intestato: & probauit ex testamento. dic quod nō potest obtinere imō succūbit. ita concludit Alex. in cōsil. cccxj. incip. Viso processu causæ &c. in primo volu. vbi plenē loquitur in hac materia. Et ratio est, qā de iure is, qui agit ex vna causa, si probat ex alia succūbit: quia nō potest ferri sentētia cōdēnatoriā. text. est not. in l. habebat. s. de instito. & tenet Pau. de ca. in d.l. si is ad quē. j. co. Alia rō est: quia is, qui agit, vt hāres, debet

esse certus ex qua causa est hāres, scilicet an ex testamēto vel ab intestato: vt dicit gl. hic: alias adire non potest. vt d.l. si is ad quē. Per hoc autē q̄ egit ex testamēto cū esset hāres ab intestato vel ecōtra appareret quod non erat certus: vnde nō valuit aditio: merito succūbit: vt s. Et quod agēs ex vna causa & probās de alia succūbat: tenet Alex. in l. si ita stipulatus. §. Grifogonus. j. de ver. obli. in v. col. & moder. in l. certi conditio. §. si nummos. s. si cer. pet. & per Inno. & cano. in c. ex parte Abbatis. de priuil. & in c. examina. 192 ta. de iudi. ¶ Limita tamē hāc regulā pcedere quando agitur petitorio: secus si ageretur possessorio: quia in eo obtinet is, qui agit ex vna causa & probat de alia. ita tenēt Bal. & Ang. in l. vlti. C. de anna. excep. ¶ Secundo limita nō procedere in causis in qbus proceditur sola facti veritate inspecta & sine figura iudicij: nā tūc ex quo sola veritas attrēditur obtinet is qui agit ex vna causa & probat de alia. ita notanter tenet Alex. in d. §. Grifogonus. in v. co. in fi. & las. in d. §. si nummos. col. vij. & ratio est: quia quādo pceditur sola facti veritate inspecta receditur à regulis iuris cōmunis: & cēsentur sublata oēs solēnitates iuris ciuilis positiui adeo q̄ proceditur in causa manu regia. ita plenē tenet Pe. Phi. Cor. in cōsi. ccxliij. in iij. vol. & Lud. Ro.

Ro. in cōfi. xx. & Bal. in l. prola-
ram. C. de sentē. & Soci. in cōfi.
xij. colum. ij. in j. vol. & Paris in
trac. syndi. in ver. sentētia. col. v.

194 ¶ Hinc dicimus q̄ licet alias
sententia debeat esse cōformis
libello. l. vt. fundus. 3. communi
diui. & l. vti. C. de fideic. lib. ta-
men quādo proceditur sola fa-
cti veritate inspecta. potest fer-
ri sentētia etiā nō cōformis li-
bello: & super alio quā super
petitis. ita tenet Ias. in l. vinum.
col. xvij. 3. si cer. per. per ea quæ
no. Bar. in l. emilius. 3. de mino.
vbi dicit q̄ princeps potest pro-
nunciare super non petitis: ex
quo debet iudicare secūdū ve-
ritatē nec tenetur seruare ordi-
nem iudiciariū c. ad petitionē.
de accu. & no. Bal. in c. ij. de no-

195 ua for. fideli. ¶ Itē licet alias
libellus ineptus admitti nō de-
beat imo vitiat processum: &
succūbit is qui eū præsētat. se-
cūdū Bar. in l. j. §. j. 3. si men. fal.
mo. dix. & Abb. & Fely. & cōmu-
niter doc. in c. dilecti. de iudi. ta-
mē in causis summariis in qui-
bus proceditur sola facti verita-
te inspecta, admittitur libellus,
licet ineptus: & valet sentētia la-
ta super eo. & est ratio: quia in
huiusmodi causis nō requiritur
libellus, vt no. Bar. in extrauag.
ad repri. in ver. & figura. vnde si
interuenit & ineptus nō vitiat.
glo. est singularis in d. l. vinū. in
fi. & ibi Alex. & cōmuniter mo-
der. maxime Ias. in pe. & si. col.

196 ¶ Vnde infertur ad practicā:

q̄ ex quo hodie in regno Sici-
liæ oēs causæ ciuiles sunt sum-
maria: & proceditur in eis sola
facti veritate inspecta: & sine fi-
gura iudicii. vt dicit prag. j. quæ
incipit dispēdia. & c. detestates.
sequitur quōd hodie in regno
indistinctē obinet is qui agit
ex vna causa, & probat de alia.
Itē potest ferri sentētia sup nō
petitis: & sic nō cōformis libel-
lo. itē potest ferri sententia sup
libello inepto: ex quo libellus
nō requiritur per prædicta, licet
alias de iure communi sentētia
sup libello inepto sit ipso iure
nulla, vt 3. & no. Ias. in d. l. vinū.

197 col. fi. vbi plura allegat. ¶ Ad
vnū tamē aduerte in hac mate-
ria, q̄ licet alias in causis sum-
mariis admittatur libellus ge-
neralis: secūdū Bart. in extra-
uag. ad repri. in d. ver. & figura.
illud tamē intelligitur nisi pars
opponat: quia parte opponēte
non admittitur ex quo nō po-
test deliberare. ita singulariter
limitat illud dictū Bar. Alexd. in
confi. xxxij. colū. iij. in iij. volu.

198 ¶ Iuxta prædicta cadit vnū
dubiū: quod est notādū & vile.
pone q̄ aliquis agit petitione
hæreditatis tāquam hæres de-
functi ab intestato, in processu
autē nō pbauit se esse pximio-
rē in gradu: nec pbauit defun-
ctū decessisse sine liberis: sed so-
lum probauit se esse patruū, vel
amicū defuncti, vel fratrem: an ex
hoc solo obtineat. dic qd sic. ita
notāter cōcludit Pe. Phi. Cor. in
confi.

relator in hac opin. inclinatio videtur con-
trarij. qd 67 n. 1. in 1. vol. 5. in R. ap. cum. 97
49 in 1. vol. 5. in fine col. 1. in R. ap. cum. 97
in eadem col. 2. n. 4. vol. 5.

Contrarij. notat vt dicitur in fine. de accu. c. 1.
hinc ut 67 n. 1. si autē ad interdictum accu-
satio non potest. sed iux. opin. 6. Quoniam. ut

confi. ex c. vij. in iij. vol. & sentit Ludo. Roma. in l. hæres. j. eo. & Alexan. hic in hac l. is potest. & Soci. in consil. lxxxix. col. iij. in j. volu. & de ratione vide plenè
 199 in dictis consiliis. ¶ * Ex hoc deciditur aliud pulchrius dubiū: substitutus pupillaris mortuo pupillo agit petendo hære
 ditatē ex substitutione: in processu probat se substitutum pupillo: & pupillum esse mortuū: non tamen probat q̄ mortuus sit in pupillari ætate: sed solum simpliciter esse mortuum: quæritur an debeat obtinere. Et videtur prima facie dicēdū quod non: quia fundamentū intētionis substituti est quod pupillus sit mortuus impubes. vnde debuit hoc probare: vt not. Barto. in l. hoc iure. j. de verb. obli. & Abb. in c. bonę. de elec. itē: quia quilibet præsumitur viuere centum annis. l. vlti. C. de sacrosan. eccle. vnde debet potius præsumi mortuus maior quā minor. Itē quia quando sumus in probanda ætate nō præsumitur ætas maior nec minor: sed debet probari per eū, qui se fundat in maiori vel minori. tex. est & ibi Bart. & Bal. in l. si minorē. C. de in integ. resti. & in l. cū te. C. de probat. ergo debebat ipsi substituto incūbere onus probandi minorē ætatē, & quod in ea esset mortuus pupillus. in cōtrarium tamē est veritas, scilicet quod dictus substitutus obtinet probando se substitutum &

pupillum esse mortuū: licet nō probet in qua ætate sit mortuus: nisi ex aduerso probetur q̄ sit mortuus pubes. ita notabiliter concludit Soci. in d. cō. sil. lxxxix. colum. iij. in j. vol. vbi allegat ita tenere Bal. in quodā suo consil. incip. ex parte cōtin. gente & c. ¶ * Sicut etiā dicimus in simili si quis fuit substitutus alicui si decesserit sine liberis: nam sufficit probare eū mortuum simpliciter: quia præsumitur mortuus sine liberis: nisi contrariū probetur secundum Soci. in d. cō. sil. lxxxix. per text. in l. ex facto. §. penul. & ibi Alexan. & docto. j. ad Trebel.
 201 ¶ * Ultra dicta nouē requisita in glo. potes addere decimum extra glof. dūmodo is qui vult adire nō sit impeditus ex dispositione alicuius statuti. vt si statutum, vel cōsuetudo dicat q̄ mulier non possit cōtrahere sine cōsensu propinquorū, nam tūc non poterit mulier adire hæreditatem sine cōsensu propinquorum. ita tenet Bart. in l. more. §. eo. & tāgit in l. mutū. & ibi etiā Paul. de Ca. §. eo. & Pe. Phi. Cor. in consil. ccliiij. colū. fi. in iij. vol. licet nō videatur firmare: & est ratio: quia hæres adeundo hæreditatem dicitur quasi contrahere cū creditoribus. l. apud Iulianū. §. vlti. j. ex qui. cau. in pos. ea. & §. hæres. in fi. de oblig. quæ ex quasi contrahac. & l. ex maleficiis. §. hæres. j. de act. & ob. & tenet Pe. Phil. Cor.

Cor. in cōf. xcvij. col. ij. in ij. vol.
 ¶ Contrarium tamē in hoc est
 cōmunis opi. q̄ imo nō obstan
 te dicto statuto possit mulier
 adire sine interuentu cōsanguini
 eorum. Et hāc cōtrariā partē
 tenet idem Bar. in d. l. apud Iu
 lianum. §. fin. & Abb. in ca. qua
 fronte. de appel. & Bald. Ange.
 Imo. & Alex. in d. l. mutū. vbi di
 cit Alex. hāc esse cōmunē opi.
 quia statutū debet stricte intel
 ligi in cōtrahendo prout loqui
 tur: & nō debet extēdi ad quasi
 contractū: & ibi multa allegat.
 in vno solo casu posset proce
 dere istud decimū requisitum;
 scilicet. quando statutū expres
 se disponderet q̄ mulier nō pos
 sit adire sine consensu propin
 quorum. ita dicit Alexan. in d. l.
 102. mutum. col. fin. ¶ Descendo
 nunc ad secundā partē princi
 palem huius glos. ibi sed regula
 huius l. & c. pro cuius intelligē
 tia oppono regulā: hic dicitur
 q̄ is potest repudiare qui po
 test adire contra. nā. tutor po
 test adire hēreditatē vel bono.
 pos. pro infante. l. si infanti. C.
 de iure delib. l. tutor. & l. si pu
 pilla. §. de bo. pos. & l. bonorū.
 C. qui admit. & tamen eā repu
 diare non potest vt d. l. tutor. &
 l. j. §. tutor. §. de succes. edic. Gl.
 respōdet & dicit quōd fallit. tu
 dic secundū Bar. q̄ ista lex pro
 cedit in eo qui potest adire per
 se. & ad vtilitatem: secus est in
 eo qui adit pro alio & ad alte
 rius vtilitatē: quia repudjare nō

potest. ita dicimus in tutore: ita
 dicit glo. in l. eius est nolle. §. de
 reg. iur. & sentit glo. in d. l. si in
 fanti. & ratio est: quia is qui po
 test adire pro se potest etiā re
 pudiare in suimet prēiudiciū:
 nam vnicuiq; licet iuri proprio
 renuntiare. l. pe. C. de pac. & l. si
 iudex. §. de min. Quilibet enim
 in re sua est moderator & arbi
 ter. l. in re mandata. C. manda.
 Hoc autē nō procedit in eo qui
 potest adire ad vtilitatē tertij;
 quia. non potest repudiare in
 prēiudiciū illius tertij. ita dici
 mus in tutore: qui ratione offi
 cij tenetur curare ea. quæ sunt
 vtilia pupillo. & ideo adire po
 test pro eo: non autē repudiare
 potest: quia officiū suū nō est
 ad hoc: nam quādo pupillo in
 commodat. nō dicitur tutor. &
 ita dicit text. in l. qui fundū. §. si
 tutor. §. pro empto. & sentit gl.
 103. in d. l. tutor. ¶ Secūdo oppo
 no super ista glo. cōtra hūc tex.
 nā seruus nō potest repudiare;
 & tamen potest nolle adire. l.
 cū proponas. C. de hēre. instit.
 gloss. dicit fallit. super hoc pro
 intelligentia est aduertēdū: nā
 si volumus intelligere istud cō
 trarium ita simpliciter prout ia
 cet in glo. certē nō esset cōtra
 rium nec fallētia ad hūc tex. nā
 in tex. ponitur regula continēs
 duo. vnū scilicet negatiuum &
 aliud affirmatiuum. scilicet is po
 test repudiare qui potest adire:
 ad hoc ergo vt exceptio sit bo
 na est necesse q̄ sit de regula &
 dispo

disponat cōtrarium eius quod dicit regula. ita dicit Bar. in l. in his. 3. de legi. & in l. j. de reg. iur. tūc enim firmat regulam in casibus nō exceptis. l. quæritū. §. deniq. & ibi glo. & Bar. j. de fun. instru. & l. nā quōd liquide. j. de penu lega. in §. fin. & l. generali. §. vxori. j. de vusu. leg. & ibi Bar. idē tenet Alex. in cōsil. xxvij. col. pe. in j. vol. & Abbas & Fely. in e. quoniā frequēter. vt lre non conte. Et prædicta plenē ponit Pet. Phi. Cor. in cōsil. lviij. in j. volu. Ad propositum ergo, vt sit bona exceptio ad istā l. est necesse, vt ponatur exemplū de eo, qui potest adire & non repudiare sicut diximus de tutore: vel econtra: de eo qui potest repudiare & non adire: vt dicemus j. de domino & seruo: sed istud exemplū glo. est solum de repudiatione & omissione: & sic continet duo: vtraq. negatiua. vt ergo procedat contrariū: forma ipsū sic: seruus non potest per se adire, quia requiritur iussus domini: l. si quis mihi bona. §. iussum. j. eo. & tamen licet nō possit expressē repudiare: potest tamen nolle adire: & sic facere: vt dominus perdat hāreditatem nō adeundo. vt d. l. cū proponas: & ibi Alex. & ita videtur procedere cōtrarium: nā seruus non potest adire: & tamen potest nolle adire: quod inducit effectum repudiationis. sed responde: quod nō est contrarium. nā

ista lex ponit duo extrema super quibus stat fundata regula huius l. scilicet adire, & repudiare: quæ regula confirmatur etiā in seruo negatiuē. Nam seruus non potest adire & minime potest repudiare. secundū Alex. in d. l. cū proponas. & ibi etiam Pau. de Ca. & Imo. in l. si paterfamilias. 3. de hāred. insti. & sic cōcordat cū ista l. Quia tamen inter ista duo extrema est dare quoddā mediū: quod est nolle adire: vt no. Bart. in l. iam dubitari. 3. de hāred. insti. & in l. filij. j. ad Tertul. & Alex. plenē in l. qui se patris. C. vnde lib. & Pet. Phi. Cor. in cōsil. cxi. col. pe. in prin. in ij. volu. & in cōsil. cx. col. fin. in j. vol. adeo quia seruus potest nolle adire nō est contrarium fuit l. cū nō respiciat dicta extrema: & maxime quia dominus potest cōpellere seruū vt adeat: vt dicitur tex. in l. j. §. j. j. si quis omisi. cau. testa. licet seruus possit pati se exorari & nō adire: vt no. glo. in d. l. cū proponas. ¶ Tertio sup. hoc oppo. & hāc oppositionē sentit Bar. hic: super ista glo. nā dominus cuius seruus est hāres insti tutus nō potest adire hāreditatem nisi seruo volente. vt d. l. cū proponas. & ibi p. Alex. & Pau. de Ca. & tamē potest eā de per se repudiare sine seruo. l. j. §. per seruū. j. de suc. edic. & not. glo. in d. l. j. §. j. j. si quis omisi. cau. testa. in ver. ab intestato. & gloss. in l. is qui hāres. §. fin. 3. cod.

eo. licet Bart. in d. §. vlti. sentiat
 contrariū: tamē cōmuniter re-
 probatur. vt dicit ibi Alex. & cō-
 muniter mod. & in l. legatū ser-
 uo. j. de lega. j. super ista oppo.
 Bart. hic nō respondet: sed re-
 mittit se ad ea quæ dixit in d. l.
 is qui hæres. §. si. §. eod. vbi dat
 illā sol. reprobata scilicet quod
 dominus non potest nec adire
 nec repudiare sine seruo. Quia
 tamē eius opi. nō tenetur: pro-
 pterea tu solue alio modo: per
 quam solu. habebis notabilem
 intellectū ad hanc l. vnde dicas
 q̄ ista l. procedit in eo qui est
 hæres ex persona sua: & per se
 veller adire vel repudiare: secus
 est in eo qui est hæres ex per-
 sona aliena: prout est dominus
 qui intēdit esse hæres ex per-
 sona serui sui: quia in eo cessat re-
 gula huius l. ita singulariter di-
 cit Alexā. in d. l. legatum seruo.
 col. ij. & sentit Bar. in l. si infan-
 205 ti. col. ij. C. de iure delib. ¶ Ex
 prædictis ergo infertur multū
 notabiliter, quod si seruus hæ-
 res institutus moriatur ante
 aditā hæreditatē: & antequam
 ipse seruus. cōsenserit aditioni
 dominus non poterit vltius
 adire: & sic hæreditatē perdet.
 ita elegāter dicit Bar. hic, in iij.
 col. per text. in l. vide Neratius.
 206 §. j. §. ad l. aquil. ¶ Deinde
 glo. quærit quid dicendū est in
 filiosa. & remittit se ad nō. in d.
 l. is qui hæres. §. si. §. eod. tu dic
 breuiter p̄t colligitur de mē-
 te Bar. & Alexā. & communiter

doc. in d. §. fin. quod neq; pater
 sine filio neq; filius sine patre
 potest adire nec repudiare. sed
 vterque debet interuenire in
 adeundo. vt d. l. si quis in bona.
 §. iussum. & etiā in repudiando
 vt dicit text. in d. §. fina. alias si
 vnus eorū repudiat: alteri non
 præiudicat. probatur etiam in l.
 p̄nitēte: & ibi per Cy. & doct.
 C. de iure delib. Et hoc proce-
 dit indistinctē in hæreditate
 profecticia delata filiofam. tam
 olim quā hodie: q̄a hodie ni-
 hil est immutatum in profecti-
 tiis: sed tantū in aduentitiis est
 immutatum hodie per l. vlti. C.
 de bo. quæ lib: p̄ quam est pro-
 uisum q̄ filius possit repudiare
 in sui tantū præiudiciū: & simi-
 liter pater sine filio potest re-
 pudiare quo ad suimet præiudi-
 ciū: quō casu filius solus adire
 pōt patre repudiāte, & ecōtra.
 ita dicit Bart. in d. §. si. & dixi §.
 in ij. requisito super gloss. vbi
 207 plenē. ¶ Habes ergo ex præ-
 dictis, q̄ pater nō potest solus
 repudiare etiā hæreditatē pro-
 fecticiam. cuius contrariū vide-
 retur dicendū prima facie: ex
 quo talis hæreditas pleno iu-
 re acquiritur patri & olim: &
 hodie. l. placet. j. eo. & nō. Bart.
 in d. §. iussum. vnde deberet ef-
 se idē quod dicimus in domi-
 no & seruo: & tamē contrariū
 est veritas vt §. Et ratio diffe-
 rētiz est inter patrem & domi-
 num: quia filius sperat omnino
 mortuo patre fieri sui iuris: quo
 casu

casu potest sibi soli acquirere hereditatem sibi prius delatam: & ideo iura noluerunt quod pater possit in praiudicium filij repudiare: secus est in seruo: qui nullo modo sperat per mortem domini fieri liber: nam mortuo domino remanet adhuc seruus hereditarius: unde cum nullum patiatur praiudiciu ex tali repudiatione iura permiserunt domino soli repudiare: & hanc rationem assignat Cy. in d. l. pernitente. C. de iure delib. & Bal. in l. j. colu. x. ver. & in vj. 208 puncto. C. qui admittit. ¶ Prædictis adde vnum notandum verbum: quod licet filius non possit expressè repudiare in praiudicium patris tamè tacite repudiando potest patri praiudicare. veluti si passus fuit labi tempus sibi statutum ad adeundum a lege, vel à iudice: nam tunc etià pater excluditur ab adeundo: nisi filius malitiosè neglexisset adire. ita tenet Bar. in d. l. is qui hæres. §. vlti. & sic in isto casu plus operatur tacita repudiatione quam expressa: pro hoc est tex. in l. vlti. §. quis or. in bono. 209 pos. ser. ¶ Quarto iuxta ordinem glo. oppo. nam bono. pos. decretalem potest quis agnoscere: & tamen non potest eam repudiare. l. j. §. decretalis. §. de success. edicto: glo. dicit: fallit. tu autem pro intelligètia præmitte quod bono. pos. in genere sumpta est duplex, quædam enim dicitur edictalis: & quæ-

dam decretalis. edictalis est illa quæ est prodita à prætore mortuo: & ideo dicitur edictalis quia continetur sub edicto prætoris mortui: nam prætor fecit multa edicta: prout est edictum unde liberi: unde cognati: & alia similia. illa ergo quæ competit ex quocunq; edicto prætoris mortui dicitur edictalis. Et dicitur edictalis donec est in potètia, ut agnoscatur antequam sit agnita. ut no. glo. in l. in. §. à municipibus, in ver. prætoris. §. de bono. pos. decretalis autè tunc dicitur quando est decreta auctoritate iudicis ei cui cõpetit cum decreto: prout olim requirebatur: & ideo dicitur decretalis à decreto quod olim requirebatur: hodie autè non requiritur decretum: quia non est necesse quod iudex eam decernat, sed sufficit quod pars eam agnoscat coram iudice per quæcunq; verba. l. vlti. & ibi Bart. & Moder. C. qui admittit. & ibi dicit Bart. q. hodie non dicitur vltius bono. pos. decretalis sed potius iudicialis appellatur. ut etià no. gl. in d. §. municipibus. ¶ His præsuppositis apparet responsio ad contrarium: nam ideo non potest repudiari bono. pos. decretalis: quia antequam sit decreta nondum est delata nec in esse producta: & cum delata non sit repudiari non potest: sicut dicimus in hereditate quæ non potest repudiari antequam sit delata. l. nolle. & ibi glo. & l. is qui

is qui hæres. §. eo. sed postquā est decreta, minimè potest repudiari: quia iam acquisita est: & hereditas vel bonorū pos. semel acquisita amplius repudiari nō potest. l. sicut. C. de repu. hæred. & l. si te bonis. C. de iure deli. & no. Pe. phi. Cor. in cō. si. lxj. colū. pen. in iij. volu. & l. si quis filium. §. vlti. & ibi glo. vlti. §. eod. ita proprie istud contrarium soluit tex. in d. §. decretalis. & Bart. hic in quarta col. lex ergo nostra loquitur de hæreditate delata quia illa potest adiri & repudiari. l. delata. j. de ver. sig. & in ea habet locum regula
 210 huius l. ¶ Sed cōtra hoc posset aliquis instare, nam si dicis quod bonorum possessio decretalis non potest repudiari: ideo quia non est delata: sequitur quod minime deberet posse acquiri: sicut dicimus etiam in hæreditate: nam hæreditas vel bonorū possessio, quæ non est delata acquiri non potest. ut d. l. delata: & d. l. is qui hæres. in prin. iuncta gl. j. §. eod. & tenet Bal. in l. potuit. in vij. q. C. de iure deliber. sed responde quod ista bonorum possessio, decretalis est quoddam ius executiuum bonorū possessionis ædictalis: nā ille qui petit hanc decretalem non petit aliquod ius
 per se separatum: sed petit executionē sibi fieri per Præto rem viuum de illo iure quod contulit prætor mortuus: quod patet: quia si quis repudiat ædictalem

perdit etiā decretalē: tanquam suum executiuū. ut no. glo. sing. in d. §. decretalis. in ver. eam. iura ergo quæ dicunt q. non potest acquiri hæreditas nondum delata nec bonorū pos. loquuntur in illo iure adeundi quod stat per se: nam illud ad hoc, ut acgratur debet esse delatū. sed in casu nostro ille, qui petit decretalem non acquirit effectualiter ipsam decretalem tāquam quid de per se: sed potius acquirit effectum & executionē ædictalis. licet ergo habeat istud nomē: quia appellatur decretalis: tamē in effectu non est ipsa quæ acquiritur, sed est ædictalis quæ acquiritur mediāte decreto iudicis. Et nota hāc respōsionem, q. est subtilis: simile dicimus in hæreditate: nā est ius adeundi delatū: & est ipsa aditio: quæ est executio iuris adeundi. vnde ius adeūdi pōt repudiari: sed ipsa aditio nō q. nō est qd in rē productū & postquā est facta aditio minime pōt repudiari per d. l. sicut. ¶ Vltimo gl. ista in fine sui allegat concordātia ad istā l. §. eo. l. iij. quæ incipit nolle. & l. si qs extraneus. §. sed ita. j. e. quæ iura vide per te quia clara sunt: & benefaciūt & concordant cum hac l. Et per hæc
 211 sit expedita tota ista gl. ¶ Expedita glo. venio ad suppletiones. Et pro declaranda materia huius legis Barto. hic reassumpsit tria membra & multum elegāter & obscure loquitur: pro-

pterea reassumendo dicta tria membra: vt reddam ea magis clara ad hoc, vt sciamus in quibus casibus procedit regula huius l. Præsuppono, secundū Bartol. declarando ipsum quod posse adire seu potentia adeundi consideratur tripliciter. primo modo considerando ipsam potentiam in abstracto non respectu alicuius certæ hæreditatis præsentis nec futuræ: sed simpliciter & in genere: & tūc ista potentia nihil aliud est nisi ipsa libertas quæ est innata cuilibet homini iure naturali per quam permittitur vnicuique facere quicquid vult nisi iure, aut vi prohibeatur. l. libertas. §. de sta. ho. & insti. de iure perso. §. j. & sic ista potentia non est quid separatum ab ipsa libertate: nam ideo potest quis capere & adire: qui liber est & capax. & in ista potentia consideratur solum libertas & capacitas: nam omnis liber & capax adire potest quando sibi defertur. ¶ Ponit in simili exemplum Bartol. hic de usufructu. pro cuius declaratione dic quod duplex est usufructus. scilicet causalis & formalis. usufructus causalis dicitur ille, quem habet quilibet dominus in re propria. & ideo dicitur causalis, quia causatur à proprietate & est quid coniunctum cum proprietate. usufructus formalis est ille, qui est separatur à proprietate: & est quoddam ius per se, vt est quando vnus habet pro-

prietatem & alius usufructu: & ideo dicitur formalis: quia est quædam forma separata à proprietate: & est species seruitutis. ita distinguit Bald. in l. usufructu. §. so. ma. & Alexan. in l. si ita stipulat. §. Ticius. j. de ver. ob. & Barth. Cepol. in trac. serui. in c. iij. sub rub. de serui. usufru. pro hoc est text. in l. si vnus. §. antepen. §. de pac. Reducitur ergo ad propositū istud exemplum quia sicut usufructus causalis est quid coniunctum cum proprietate & ideo dominus vtitur, quia dominus est. ita & istud ius adeundi est vnitum cum libertate hominis: & ideo illud habet quia est homo liber & capax: vt supra. ¶ In ista ergo potentia, ita in genere sumpta, procedit regula negatiua tradita in l. nolle. §. eod. videlicet quod is qui non potest adire minimè potest repudiare: ita dicit Bart. hic quem declara: nam ille qui non est capax ad acquirendum minime est capax ad repudiandum. Regula autem affirmatiua huius l. non procedit: quia ille, qui est capax ad acquirendum non potest repudiare: id est non potest se facere incapacem & tollere sibi libertatem quā habet à natura: nā in vno solo casu potest id facere: secundū Bartol. scilicet quando patitur se vendi ad precium participandum: in aliis ergo casibus non potest se facere incapax. ¶ Adde quod ista opinio. Bar. est vera & communis & ab omni

omnibus tenetur hic secundum Alex. excepto Rapha. qui tenet contra Bar. svt procedat etiam regula affirmatiua: tamen quia opi. Rapha. communiter reprobat: prout ipsum reprobatur hic Alexan. ideo non curo aliter eum referre. Et per istam opinionem. Bartol. & communem habes optimam restrictionem & declarationem ad hanc l. scilicet, vt non procedat in potentia adeundi ita absolute & in genere ²¹³ considerare. ¶ Fallit in alio casu secundum Bart. hic. s. quando aliquis efficitur frater minor de ordine sancti Francisci: nam propter regulam huius modi fratrum, talis efficitur penitus incapax. vt habetur in cle. exiui de paradiso. de verbo. signi. vnde amittit libertatem illam & capacitatem adeundi: hinc dicit Bart. in d. l. si in metallum. j. de his qui pro non scrip. q. si aliquis institueret heredem aliquem fratrem minorem talis institutio est ipso iure nulla: adeo quod hereditas remanet venientibus ab intestato: quod ponit late Bar. in suo trac. minoricarum. & Bal. in auth. ingressi. col. vj. C. de sac. san. ec. illud ergo quod dixi s. in primo requisito in gl. quando hereditas est delata monacho: qd iuris sit intellige in alio monacho quam in fratre minore. ¶ Deinde Barto. format vnā oppo. de l. iij. s. pro socio: vbi dicitur quod potest contrahi societas de hære-

ditate incerta obuenienda. Quā oppo. declara: nam tendit contra id quod supra dixit: q. istud ius adeundi in genere sumptum non est quid per se, nec separatim à libertate: & ideo non potest repudiari: nam contra istud facit quia spes hereditatis incertæ potest deduci in contractu societatis: ergo est aliquod ius per se: q. alias deduci non posset: ergo potest ei renunciari. soluit Bart. & nunc eius solutio est clara, præmissa prædicta declaratione. ideo vide per te. ¶ Secundo modo consideratur potentia adeundi. & nunc capio secundum membrum Bart. ibi in ij. col. vbi dicit secundum posse adire &c. Et ista potentia est respectu certæ hereditatis futuræ nondum delatæ: quia non est mortuus is cuius hereditate agitur. & in hoc Barto. facit duo membra. s. aut consideramus istam potentiam adeundi ab intestato aut ex testamento. Primo casu. s. quādo est ab intestato: aut est potentia adeundi quā habent descendentes. aut illa quam habent alij consanguinei præter liberos. Deinde Bart. dicit assumo aliud secundum membrum. super quo aduerte quod sub illa sub distinctione quam fecit Barto. de potentia adeundi descenditum & aliorum consanguineorum omittit primum membrum. s. descendentium: & capit secundum. s. aliorum consanguineorum: & super hoc secundo præcedit primo:

Et cōcludit Bart. quòd istud ius succedendi quod habet consanguineus in bonis cōsanguinei: non est aliquod ius per se separatum sed est quoddam ius annexum, cum iure sanguinis: & non potest ab eo separari: sicut dicimus in usufructu causali qui causatur à dominio ita ista potentia succedēdi causatur à consanguinitate: & sine ea nō est. in ista ergo potentia succedendi procedit regula negatiua secundum Bart. quia is qui nō habet istud ius succedēdi: quia nō est consanguineus: nō potest illud repudiare. sed regula affirmatiua huius l. nō procedit: quia is q̄ habet istud ius succedēdi nō pōt illud repudiare: & ratio est: quia cū sit quid annexum cum iure sanguinis: & ius sanguinis non potest repudiari. l. ius agnationis. §. de pact. l. iura sanguinis. §. de reg. iur. & insti. de iure natur. §. sed naturalia. ideo minimè potest repudiari istud ius succedendi. l. pactum dotali. C. de collatio. ¶ Contra tamen illud qđ dicebatur quòd istud non est ius per se: adducit Bart. duo fundamenta. primum: nam mater quæ non petit tutorem filio suo infra annum perdit ius succedendi illi filio. l. ij. §. si mater. §. ad tertul. & l. omnem. C. eod. titu. ergo est aliquid separatum per se. quod patet: quia perditur & vadit ad illos ad quos iret si mater non esset. vt d. l. secunda. §. fina. §. ad Tertul.

nam si nihil esset de per se per di non posset. ¶ Secundū fundamentum est: quia consanguineus habet spem succedēdi consanguineo suo. l. iij. §. si qs quasi. §. de condict. ob causam. sed spes est aliqd. quod patet: quia potest donari seu cedi. l. spem. C. de dona. ergo sequitur quòd tale ius succedendi est aliquid separatum à sanguine. ¶ Ad primū respondet Bar. quòd verum est quòd illud ius succedēdi potest adimi & separari à iure agnationis. vt d. §. si mater. & §. si. ta mē donec durat nō est aliquod ius separatū ab illo iure agnationis: sicut usufructus causalis pōt separari à dominio: & tunc dicitur usufructus formalis. vt. §. fuit dictū. tamen dum est cum dominio non est qđ separatū à dominio. ita in proposito: vult enim dicere Bart. qđ ex iuris dispositione propter delictū personæ separatur ius succedēdi à iure agnationis: sicut contingit in matre: & habetur in l. quisq̄s. C. ad l. lul. maiest. tamen non interueniente dicto delicto stat simul & ab eo non separatur. & tūc loquitur Bar. in suo mēbro quia tunc durat illa potentia de qua loquimur. ¶ Ad secundum respondet: quod licet consanguineus habeat spem succedendi: tamen ista spes est à iure reprobata propter votum captandæ mortis. l. vl. C. de pac. & c. ne captandæ. de concelsio. præb. lib. vj. & ideo talis spes reproba

ta nō est in consideratione. illud enim quod est à iure reprobatum pro nihilo reputatur. l. conditiones. & l. filius. supra, de conditio. insti. & l. nō dubium. 218 C. de legibus. ¶ * Limitat Bart. prædictam conclusionem non procedere quando huic iuri succedendi renunciaretur cum pacto iuramento firmato: quia tūc de iure canonico valet talis renunciatio. c. quanuis. de pac. li. vj. quod ius canonicum seruatur hodie in utroq; foro: ratione iuramenti quod potest seruari sine interitu salutis æternæ: iuxta cap. cum contingat. de iureiurando. & ibi plenè per Imola. in repetitio. & tenet Alexander & ibi communiter Modernior. in d. l. pactum dotali. ¶ Adde quòd Alexand. & communiter doctores sequuntur hoc loco Barto. sententiā ex cuius dictis habes aliam restrictionem & declarationem ad hanc l. scilicet, vt non procedat in potentia adeundi considerata ratione alicuius futuræ hæreditatis hominis viuentis: quæ improprie dicitur hæreditas.

219 ¶ * Circa illud tamen quod dicit Bart. quod si mater non petit tutorem filio suo pupillo, priuatur iure succedendi ipsi pupillo. Amplia istud procedere etiam in matre naturali tantum: quia tenetur petere tutorem suo filio naturali: alias priuatur eius successione: text. est in l. vlti. C. qui pet. tuto. per quem text. ita

dixit Bartol. in d. l. ij. §. si mater. 220 infra ad Tertul. ¶ * Secundo, amplia procedere non solum in matre sed etiam in quocunq; coniuncto obtinente primum locum in successione pupilli: quia priuatur successione, si nō petit ei tutorem. text. est in l. sciant. C. de leg. hæred. & not. Bart. in l. ij. col. j. §. qui pe. tuto. 221 ¶ * Tertio, amplia procedere non solum quando mater fuit negligens in petendo tutore: imò etiam si petiit tutorem: & deinde ille tutor non administrauit, vel non fecit inuentarium & alia solennia à iure requisita: nam si mater non sollicitauit, vt administraret, vel faceret inuentarium similiter priuatur successione: ac si non petiisset. text. est & ibi gloss. & Bart. in l. ij. §. quod si pater. j. ad Tertullia. & Bartol. in l. vlti. §. personis. C. de administrat. tuto. Idem est si ipsa mater, vel alius successurus legitimè ab intestato, cui tutela ipso iure deferretur non administrauit: vel minus legitimè: non faciendo solennia: nam licet vtiliter gerat negocia pupilli: adhuc tamen priuatur hæreditate ipsius: ex eo quia non legitimè gessit: ita dicit Bartol. in d. l. ij. colum. ij. §. qui pe. tuto. & Bald. in l. precibus. colum. iij. in fine. & seq. C. de impub. & ali. substi. & Bal. in l. matres. colum. ij. in fine. C. ad Tertul. & gloss. in d. §. quod

222 si pater. ¶ * Quod tamen pro-

cedit solū in tutore petito à le
scilicet ab ipsa matre : nam se-
cus est in tutore testamētario,
vel legitimo: quia in eo non te-
netur esse sollicita, vt admini-
stret, vel inuentarium faciat: vn
de tunc non punitur: secundum
Bartol. in d. §. personis. & Bald.
in d. l. precibus. colum. v. in prin-
cip. Et ad prædicta adde Petr.
philip. Corn. in consi. iiii. in iij.
volu. vbi plene de hac materia.
& Bald. in consil. ccccij. in iiii.
223 volu. ¶ Quarto, amplia istud
procedere etiam in substituto
pupillari: quia si non petit tu-
torem pupillo priuatur iure sub-
stitutionis: & non succedit. ca-
sus est in d. l. sciant. & tenet Bar-
tol. in d. l. ij. colum. iiii. §. qui pe-
tuto. Quod limita singulariter
non procedere in substitutio-
ne fideicommissaria: quia talis
substitutus non priuatur fidei-
commissio: licet non petierit tu-
torem pupillo. Casus est in l.
credendum. §. si vero maritus.
§. qui pe. tuto. & est ratio: quia
tale fideicommissum non tra-
hitur ad successionem pupilli,
sed tantum testatoris: vt ibi ha-
betur: & nota. Bartol. in d. l. ij.
colum. iiii. pro hoc est textus. in
l. coheredi. §. cum filia. §. de vul
224 gari & pupillari. ¶ Quinto,
amplia etiam si esset datus tu-
tor in testamento minus legi-
timè adeò quòd indigebat con-
firmatione iudicis, nam si ma-
ter, vel alius successurus non
petierit ipsum confirmari per

pretorem: similiter priuatur suc-
cessione: textus est in d. l. cre-
dendum. in principio. ¶ Se-
xto, amplia etiam si esset datus
tutor in testamento: qui se ex-
cusauit ex iusta causa: nam si ma-
ter non petiit alium subrogari
in locum excusati priuatur hæ-
reditate: text. est in d. l. creden-
dum. in principio. & ibi Bartol.
226 ¶ Septimo, amplia procede-
re non solū in tutore peten-
do, sed etiam in curatore: quia
si mater non petit curatorem fi-
lio suo pupillo in casibus in qui-
bus est necessarius curator pu-
pillo: vt quando tutor legiti-
mus, non est idoneus. vt insti-
tut. de curator. §. interdum. pri-
uatur successiōe filij. textus est
in d. l. ij. §. quid si curatores. §.
ad Tertullia. & in l. j. §. qui pe-
tuto. secus est, si haberet filium
adultum: quia non tenetur ei
petere curatorem, vt d. l. j. & l.
mater is. C. eodem titulo.
227 ¶ Octauo, amplia procede-
re etiam si mulier sit prægnans:
quia tenetur petere curatorem
ventri: alias si posthumus na-
scatur & moriatur: ei non succe-
dit. text. est & ibi Bartol. in d. §.
quid si curatores. & Bald. in di-
cta l. matres. colum. fina. C. ad
Tertullia. & in d. l. precibus. ca-
pitu. vj. in fine. Quod tamen li-
mita nisi mulier peperisset in-
fra triginta dies post mortem
mariti: quia sibi non imputatur
si curatorem ventri non petiit.
ita singulariter dicit Bar. in l. j. §.
eleg

- eleganter. §. de liber. agnoscen. Et de hoc dicto vide omnino Bald. in consil. cclxxxviij. in ij. volumi. vbi tenet quod sufficit si mulier petat curatorem infra annum: vel si posthumus moritur infra annum à morte mariti non incidit mater in penam
- 228 priuationis. ¶ Nono, amplia procedere etiam in muliere habente filium furiosum: quia si non petit dari sibi curatorem, priuatur eius successione. text. in dicto §. quid si curatores. in fine.
- 229 ¶ Decimo, amplia procedere etiam si mater petiit tutorem: sed minus idoneum & inhabilem: quia habetur ac si non petiisset: & punitur priuatione hereditatis. idoneus autem intelligitur dummodo sit locuples: text. est & ibi Bartol. in l. ij. §. quid si indignos. & §. idoneos. infra ad Tertul. ¶ Undecimo, amplia: vt petat tutorem cum effectu: id est quod petat taliter quod detur & administret effectualiter: alias non sufficit solum petere nisi etiam eum dari faciat. vt nota. glos. in l. matris. C. qui pe. tuto. per quā ita dixit Bartol. in d. l. ij. colum. ij. §. qui pet. tuto. ponderando illud verbum, petierit: quod est in dicto §. si mater. & in dicta l. sciant. quod verbum, petierit: est futurum subiunctiuum: & debet intelligi cum effectu. l. prima & ibi per doctores. §. quod
- 230 quisque iuris. ¶ Duodecimo
- amplia vt mater priuetur omnino hereditate filij propter non petitum tutorem in casibus prædictis: etiam quo ad legitimam: quia etiam legitima penitus priuetur: secundum Bald. in consilio cxi. in primo volumine.
- 231 ¶ Istam regulam sic ampliatam limita primo procedere dummodo pupillus moriatur post annum à tempore quo indiguit tutore: secus est si moriatur infra annum: quia non priuatur mater vel alius agnatus eius successione. Et est ratio: quia à lege noua datur vnus annus ad petendum tutorem. vt dicta l. sciant. C. de legi. heredi. vnde si pupillus moritur infra illum annum, non dicitur mater esse in mora. & ideo non priuatur hereditate. ita tenet Alexander in l. si decesserit. columna finali. qui satisfacere cogantur. vbi dicit hanc esse magis communem opinio. non obstante eo quod dicit Bartol. in l. ij. §. confestim. §. ad Tertul. vbi tenet quod mater est in mora eo ipso quod non petit tutorem quā primum potest: quem reprobat Angel. in consilio clxvj. colum. fina. incipien. si testator. vbi tenet quod de iure hodierno mulier habet totum annum: & ita etiam alij agnati. per dictam l. sciant. Idem tenet Bald. in consil. cclxxxviij. in secundo volumine. vbi dicit, quod ita communiter obser-

uatur : & ita debet intelligi dictus §. confestim. Idem dicit Bald. in consilio cclxxviii. in primo volumine. & in consilio cclxxix. in tertio volumine.

1233 ¶ Hoc tamen procedit nisi mater se minimum arctasset in fine anni ad petendum tutorem : & pupillus esset mortuus in fine anni : de quo anno supererant pauci dies infra quos verisimiliter non potuisset peti & decerni tutela : alias secus : tunc enim priuatur successione : ac si post annum mortuus esset. Ita tenet Alexander in l. cum stipulatus. infra de verborum obligationi. Et Paulus de Castro in suo notabili consilio quod incipit, Postpositis & cetera. in numero clxvij. in primo volumine. vbi multum notanter distinguit maximè in si. colum. reassumendo hanc materiam. Quod potest corroborari ex dictis Bald. in præallegatis consiliis. vbi dicit, quod si propter tarditatem matris in petendo tutore, res pupilli est effecta deterior punitur mater priuatione hæreditatis.

1234 ¶ Et quia in isto casu sit executio à lege ipso iure non admittitur purgatio moræ : vnde nihil proficeret matri si peteret tutorem post annum. Ita tenet Angel. in repetitione l. si insulam. colum. septima. Et ibi etiam Alexander colum. xj. j. de verborum obligatio. & sentit Bartol. in dicto §. confestim

in fine. ¶ Item prædicta restringe nisi mater fuisset infra annum citata, vt tutorem peteret pupillo periclitanti : & id facere neglexisset : nam tunc etiam si intra annum moriatur pupillus, priuatur successione mater : secundum Baldum in dicta l. precibus. columna sexta. versiculo, Item dixi confestim & cetera. Vbi etiam tenet id quod supra dixi : scilicet quod habet annum de æquitate : & idem Bald. in dicta l. matres.

1236 ¶ Secundo, principaliter limita hanc materiam, ita ampliata : nisi mater petiisset curatorem pupillo petenti & consentienti : nam licet debuisset petere tutorem : tamen per dictam petitionem curatoris excusatur, vt non puniatur. Ita tenet Bald. in authentic. iisdem. columna tertia. in principio. C. de secund. nuptiis.

1237 ¶ Tertio, limita nisi mater misisset procuratorem ad petendum tutorem filio suo : qui procurator fuit mortuus in itinere : & propter eius mortem fuit retardata petitio tutoris : nam tunc non priuatur successione : ex quo per eam non stetit. Casus est notabilis in lege, cum à matribus. C. qui petant tuto. & nota. gloss. in lege, præses. C. de appellationibus.

¶ Quarto limita hanc materiam procedere in matre maiore viginti quinque annis : nam secus est si tempore mortis ma-

riti reperitur minor viginti-
 quinque annis : quia licet tutorē
 non petat infra annum: non ta-
 men priuatur successione pupil-
 li. Casus est in l. ij. C. si aduer. de
 lic. vbi probatur quod non est
 opus alia restitutione in integ.
 Ita notanter decidit Lodouic.
 Roma. in cōsilio cclxxix. & Pet.
 phi. Corn. in consilio xl. col. ij.
 in iij. vol. quod adeo verum est,
 vt etiam si efficiatur maior &
 perseueret in negligētia peten-
 di tutorem : adhuc tamen non
 priuatur successione: quia suffi-
 cit quod fuerit minor tempore
 mortis mariti, etiam si per tri-
 duum post efficiatur maior. Ita
 dicit glos. in l. prima. C. in qui-
 bus causis in integ. restitui. non
 est neces. & glo. in l. minoribus.
 C. de his qui. vt indig. & Ludo.
 in d. consi. cclxxix. & Spec. in ti.
 de restitui. in integ. §. quis autē.
 versic. Sed quid si ipsa. & Bald.
 in authen. si captiui. colū. ij. ver.
 Istam quæstionem & c. C. de epi-
 scop. & cleri. & in l. qui contra. C. de ince. nupt. & glos. in l. ma-
 tres. C. ad Tertul. & Bal. in d. l.
 precibus. col. iij. versic. quid er-
 238 go. C. de impuber. ¶ * Verum
 prædicta procederent de iure
 communi: secundum quod ætas
 minor intelligitur à triginta an-
 nis infra. Tamen hodie in re-
 gno istud est correptū per con-
 stitutionem regni: quæ incipit,
 Minorum iura. in fi. vbi est sta-
 tutū quod minor ætas hodie,
 tam in masculo, quam in femi-

na est à decē & octo annis in-
 fra. Et ibi generaliter loquitur
 tam in cōtractibus, & iudiciis:
 quàm in omnibus. per quā cō-
 stitutionem dico quod hodie
 mater, si est infra decē & octo
 annos excusatur si non petierit
 tutorem: alias secus: quia si ex-
 cedit dictam ætatem decem &
 octo annorum reputatur ma-
 ior per dictam constitutionem
 Minorum iura. per quam idem
 dico in additione hæreditatis:
 scilicet, vt possit quis adire hæ-
 reditatem absque restitutione:
 eo ipso quod est maior decem
 & octo annis. Et hoc adde ad
 ea quæ dixi supra in quarto re-
 239 quisto super gl. ¶ * Quinto, li-
 mita procedere quādo pupill⁹
 moritur in pupillari ætate: sec⁹
 si moritur factus pubes: nā li-
 cet mater non petierit ei tuto-
 rem: nihilominus succedit ei
 adulto morienti. Casus est in di-
 cta l. matres. C. ad Tertullianū.
 & in l. omnem. eo. titu. ibi si fi-
 240 lius impubes & c. ¶ * Sexto, li-
 mita non procedere quando
 extarent consanguinei, quibus
 legitima tutela defertur: nam
 tunc mater non tenetur petere
 tutorem datiuum pupillo. Ex
 quo legitimus præfertur datiuo.
 l. si sororis. C. qui da. tuto.
 Vnde sequitur quod si pater
 moriatur relictis duobus filiis,
 altero pupillo: & altero maio-
 re non tenetur mater petere tu-
 torem filio pupillo ex quo ipso
 iure frater est ei⁹ legitimus tu-

tor. Et idem quando essent alij consanguinei. Ita not. gloss. in d.l. matres. C. ad Tertu. & Soc. in consil. centesimo quinquagesimo tertio. colum. si. in ij. volu.

241 ¶*Hoc autem intellige procedere. Tunc demum si mater infra annum renuntiet expressè tutelæ filij: ita quod declaret se nolle esse tutricem. Nam tunc facta ista renuntiatione est aperta legitimis: & extunc non tenetur petere: secus si non renuntiet infra annum: & non ad ministrat, nec petit tutorem: quia privatur successione, etiā si mille consanguineos habet pupillus. Ita tenet Bartolus in dicta lege secunda. §. quod si pater. infra ad Tertulianum. & Baldus in dicta lege, matres. colū. ij. & idem Bal. in d.l. precib⁹. colū. quinta. Et Bartolus in lege secunda. columna secunda. supra q. pet. tut. Et iste est verus & communis intellectus ad illam gloss. in dicta lege, matres. & est ratio secundum præallegatos doctores: quia hodie mater præfertur omnibus consanguineis in tutela filij sui: verum est tutrix volūtaria: quia si non vult potest eam repudiare: ut habetur in authentica, matri & auie. C. quando mul. tuto. officio fungi potest: & plenè per Bartolū in lege, si quis sub conditione. supra de testament. tute. vnde dicitur tutrix anomala & extraordinaria: & ideo quādiu ipsa non repudiat tutelā nō

est aperta via aliis legitimis quibus ipsa præfertur: merito non excusatur per eos nisi renūtiat ut supra. Idem tenet Bal. in consilio cxxlj. in quinto volumine.

242 ¶*Septimo, limita nisi intersit pupilli ut non petatur sibi tutor: ut quia erat sibi factum aliquod magnum legatum sub conditione: si tutorem non haberet: nam tunc mater excusatur si tutorem non petit: ut consequi faciat legatum filio: casus est in lege secunda. §. tractari. infra ad Tertulianum, per quē ira dicit Baldus in dicta l. matres. columna prima.

243 ¶*Octauo, limita non procedere quando mater fuit præuenta ab alio forte consanguineo, infra annum in petēdo tutorem: quia alius petit ante eam: nam ipsa mater excusatur ex quo non fuit in mora: aliās secus si forte esset lapsus ann⁹. ita not. glo. in d. lege, matres. & Ioan. de pra. in lege secunda. C. si aduer. deli. pro hoc est tex. & ibi gloss. in lege, sororem. C. de his quibus ut indig.

244 ¶*Nono, limita non procedere quando mater gessit tutelam minus legitimè: vel passa fuit tutorem minus legitimè gerere: & erat in tali loco in quo habebat penuriam peritiorum: quia excusatur propter suam simplicitatem & præsumptam ignorantiam. Ita tenet Soci. in consilio xxxix. colum. vij. in primo volumi. & Baldus in d.

- in d.l. matres. colum. ij. in fin. & Paul. de Cast. in l. ij. C. de in ius vocand. quem ad hoc refert Alexand. in addi. ad Bald. in l. 248 si penitus. ¶ *Decimotertio, limita non procedere in matre prodiga: quia excusatur si non petit tutorem filio suo. Ita dicit Alex. in l. is cui bonis. colū. iij. in si. ff. de verbo. oblig. & ibi etiā Ang. & ratio est: quia prodigus excusatur à delictis consistentibus in omittēdo .l. fulcinius. §. adeo. ff. ex quibus cau
- 245 sis in posses. ea. ¶ *Decimoquarto, limita non procedere si mater, vel alius qui debet per tutorem petere sit bānitus, vel missus in exilium: quia excusatur si non petit: vt est glo. & ibi Bart. in si. in l. planē. §. de excu.
- 250 tu. ¶ *Decimoquinto, limita non procedere quando pupillus haberet substitutum pupillarem: quia non tenetur mater illi petere tutorem: ex quo tale onus petēdi spectat ad substitutum, qui sperat successione. Ita tenet Bal. in consi. cccxvij. in v. volu. & in consil. cxl. in j. volu.
- 251 ¶ *Decimosexto, limita non procedere quādo pupillus haberet tutorem testamētariū: quia tunc non tenetur mater gerere tutelā nec petere tutorem: secundū Bal. in consi. ccccij. in iij. volu.
- 252 ¶ *Vltimo, in hac materia, vt nihil intactū relinquatur, Adde prædictis, quod mater non solum ex causis prædictis priuatur successione filij: sed etiā si esset tutrix filij sui: & deinde
- in d.l. matres. colum. ij. in fin. & Paul. de Cast. in l. ij. C. de in ius vocand. quem ad hoc refert Alexand. in addi. ad Bald. in l. precibus. colum. v. secus si mater potuisset consulere peritiores: quia tunc punitur iuxta ea quæ ponit Bald. & Alexand. & communiter doctores in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & in l. in bonorum. & ibi Bartol. j. de bonorum possessio. Et ita intellige & limita id quod supra dixi in tertia ampliatione.
- 244 ¶ *Decimo, limita nisi mater, vel alius qui debebat tutorem petere fuisset absens, vel ignorās, vel infirmitate impeditus, vel alia iusta causa: quia excusatur. Ita tenet Soci. in consilio clij. columna penultima. in ij. volu. Pro hoc est text. in l. ij. §. cō festim. j. ad Tertu. & Soci. in consi. xxxix. col. vij. primo volu.
- 246 ¶ *Vndecimo, limita nisi pupillus erat multum pauper & egenus: & propter hoc mater non petit ei tutorem: quia excusatur & non punitur secundum Barto. in l. ij. C. de nego. gest. & in l. mediteraneę. C. de anno. & trib. li. x. & Bald. in l. j. col. fi. C. de neg. gest. & idem Bal. in consi. ccxxxix. in v. vol. pro hoc est text. in l. ij. §. q si penitus. j. ad
- 247 Tertul. ¶ *Duodecimo, limita nisi pupillus haberet multos creditores: & mater nollet ei petere tutorem, ad hoc, vt sit indefensus & non possit conueniri à creditoribus nec cōdem-

de transiit ad secunda vota, non petito tutore : & non red- dita ratione administrationis tutelæ : & non solutis reliquis : nam tunc statim ipso iure priua- tur omni successione , & iure substitutionis sibi obueniente ex parte filij. text. in l. omnem. C. ad Tertull. Et tunc priuatur non solum successione filij : sed etiam omnibus legatis & fidei- commissis sibi à viro & patre pupilli relictis & etiam dona- tionibus causâ mortis : & vadūt ad hæredes mariti. text. est in l. j. §. omnium. iuncta auth. eisdē penīs in fi. C. de secun. nup. per quem ita tenet Soci. in consil. xxxix. colū. vj. in primo volu. & istæ pœnæ etiam hodie sunt in vsu. vt habetur in deci. lxxv. con- sil. Neapo. & tenet Barto. in di- cta l. j. & Paul. de Castr. in con- silio clij. in secūdo volumine.

253 ¶ Quid autem si mulier quæ secundò nupsit, fuit iterum effe- cta vidua per mortem secundi mariti & vult iterum suscipere tutelam filij quam reliquit per transitum ad secunda vota : an possit? dic quod non : ratione præcedentis suspicionis & re- nuntiationis. Ita tenet Bald. in auth. sacramentum. in fi. C. quā do mul. tu. offi. fung. Hoc tamē limitat Specu. in titu. de tutore. §. nondum. versicu. quid si ma- ter suscepit tutelam &c. non

posset mater vidua facta susci- pere eius tutelam : alias secus : & illud dictum Spec. refert Ale- xand. in additio. ad Bartol. in d. 254 l. sciant. C. de legi. hære. ¶ Re- uertor nunc ad Bart. qui ingre- ditur primum membrum quod omiserat, scilicet de posse succe- dendi liberorum : & dicit ipse quod istud ius succedendi est quid separatū à iure filiationis quod probat trib⁹ rationibus. Primo quia filij habent ius suc- cedendi parentibus. l. nec ei. §. præterea. §. de adop. Secundo quia ista spes est à iure appro- bata propter votum parentum quod est vt eorum hæreditas vadat ad filios. l. scripto. §. vnde libe. & l. nam & si parentibus. §. de inoffic. testa. Tertio quia mortuo filio primi gradus ne- potes succedunt in illū gradum filiationis. l. j. §. suos. §. de suis & legi. & institu. de hære. ab in- te. §. cum filius. ergo est ius se- paratū à iure filiationis : quod patet : quia in illum locum sub- intrat is, qui non est filius sed nepos. Et in isto casu procedit regula negatiua secundū Bart. quia qui non habet istud ius fi- liationis non potest illud repu- diare : sed affirmatiua non pro- cedit : quia is, qui habet tale ius non potest illud repudiare. l. pa- ctum dotali. C. de collatio. & l. 255 vlti. §. de suis & legiti. ¶ Cum hac opi. Bar. simpliciter pertran- seunt doc. hic : & maxime Alex. Ego tamē considerandum pu- tau

taui an Bart. bene loquatur in eo quod dicit ius succedendi liberorum esse quid per se separatum à iure filiationis : & in hoc facit differentiam ius succedendi liberorum & aliorum agnatorum puto attentari posse contra Barto. scilicet quod idem sit in utroq; & q̄ imò istud posse liberorum non est quid separatum à iure filiationis : & moueor, primò quia filius ideo habet istud ius succedendi, quia censeretur proximior agnatus patri cæteris agnatis. l. ult. & authen. in successione. C. de suis & legit. Nam caro filij censeretur eadem cum carne patris : vt not. Soci. in consilio celij. colū. xv. versiculo ad tertiam. in ij. volu. propter quam identitatem carnis est inductum illud commune votum parentum de quo in dicta l. scripto. in fin. Si enim filius non censeretur proximior in sanguine : certū est quod nō habeat tale ius. Ergo est coniunctum & causatum à iure sanguinis : vnde donec durat non potest dici quid ab eo separatum : sicut dicimus in vsufructu causali : vt s̄. Secundo quia si diceremus istud ius esse quid per se separatum : sequeretur quod filius posset huic iuri renuntiare tanq̄ separato à iure filiationis : & tamen videmus quod ita non potest huic iuri renuntiare filius sicut alius agnatus : vt dicta l. pactum dotali. & dicta l. vlti. & probatur in l. si quando.

§. illud. C. de inoffi. testa. Et nō potest esse alia ratio in utroq; : nisi illa quod iura agnationis & sanguinis repudiari non possunt. l. ius agnationis. s̄. de pac. & l. iura sanguinis. j. de reg. iur. ¶ Non obstant modo rationes Bartol. & primo quia filij dicuntur habere spem : vt dicta l. nec ei. §. præterea. quia dico quod ista spes exponitur prout exponebat Barto. in spe aliorum coniunctorum. s̄. hoc est actus voluntatis filij sperantis. Et licet Barto. dicat quod ista spes filiorum est approbata à iure propter commune votum parentum : tamen ego dico q̄ imò etiā talis spes est à iure reprobata per tex. in l. pactū quod dotali. C. de pac. vbi patet q̄ non licet pacisci super hæreditate patris : est enim prohibitum sperare in mortem alterius etiam patris : vt ibi. præterea si ista spes esset approbata : sequeretur q̄ posset remitti & alteri cedi. l. spem. C. de donatio. Et tamen videmus contrarium : quod remitti non potest : vt dicta l. si quando. §. illud. & d. l. fin. j. de suis & legi. ¶ Non obstat. d. l. scripto. quia licet parentes habeant istud votum propter amorem paternum nō per hoc sequitur q̄ filij debeant sperare in eorum mortem : quod à iure reprobatur. ¶ Non obstat q̄ mortuo filio nepos succedit in illud ius filiationis seu succedendi : quia nego istud quod nepos succedat

dat in illud proprie ius quod habebat filius : quia si succederet in illud proprie quod habebat fili⁹ sequeretur quod veniret ex persona patris ad successionē aui : & tamē contrariū est veritas : qā imō nepos venit ex persona p^opria : & subintrat gradū patris ex iuris dispositione : vt not. Bar. in l. q. superstitis. j. e. & in l. j. §. si sit nepos. j. de colla. dotis. & Soci. in d. cōsil. cclij. col. iij. si enim veniret ex persona patris modo transmissio : non esset necesse facere mētionē de nepotē in testamēto : nā sufficeret filiū esse institutū : qā licet moriatur viuo testatore : nepos succederet in ius filij ac si ipse esset institutus : & non rūperet testamentū : quod est contra l. gallus. 3. de libe. & posthu. Dico ergo quod nepos succedit vt nepos & non vt filius : tamē subintrat gradū patris per modū cuiusdam substitutionis.

257 ¶ Ad cuius declarationem p^osuppono q^o hereditas æquali iure est debita ita filio sicut nepoti : & omnibus descendētib⁹ in infinitum : ordine tamen successiuo : vt habetur in d. l. galus. §. quidā rectē. Ita vt etiā si Adā hodie viueret haberet necesse oēs homines hæredes instituere ordine successiuo. Stante ergo ista iuris dispositione mortuo filio statim reperitur nepos post eum in primo gradu : qā nemo ipsum antecedit : & propterea dicitur subintra-

re gradum patris : ex persona tamen propria. Ita notanter dicit Bar. in l. si auus. C. de lib. p^ozate. ¶ Præterea ista cōsideratio Bar. cōfunditur per authē. cessante. & authē. post fratres. C. de legi. hære. vbi patet q^o etiam quando tractatur de successione fratris : & sic de iure succedēdi trāsfuersaliū filius succedit in locū patris : ergo si per hāc rationē Bart. vellem⁹ dicere q^o istud ius sit separatum : sequeretur idem dicendum in iure succedēdi agnatorum : cuius cōtrarium tenuit ipse superius. per quē puto posse teneri cōtra Bart. saltē in via disputatiua licet doc. cōmuniter pertrāseant cum eo, maxime Soc. in d. cōsil. cclij. in xj. col.

258 ¶ Ex his quæ dicit hic Barto. inferūt hic Pau. de cast. & Alex. ad q. stāte consuetudine vel statuto q^o primogenitus succedat in feudo prout est hodie in regno in feudis titularis habentibus dignitatē regalē : de quib⁹ habetur per Bal. & doc. in c. j. de feu. marchi. & per Alex. in cōsil. vij. & cōsil. xxv. in quinto vol. & idē in aliis feudis inferioribus in casu quo viuatur iure Frācorum : si moritur pater feudatarius relicto filio secundogenito & nepote ex primo genito : q^o succedat in feudo filius vel nepos. Alexā. hic distinguit : vt hic per eum. hunc articulum plenē examinat Soci. in d. cōsil. cclij. in ij. volu. & tenet q^o nepos ex primogenito succedit, patruo excluso :

excluso: quia subintrat locum primogeniti: hanc etiam opin. tenet Paul. de Cast. in consilio clxiiij. in ij. volumi. Sed And. de Iser. tenet contrarium in c. j. §. his vero. de gra. suc. in feu. & in c. j. col. v. de natu. suc. feu. scilicet q̄ secundogenitus preferatur nepoti. Tamē primā partē in fauorē nepotis tenet Cardi. Alexādrī. in d. c. j. de feud. marchia. vbi per sexdecim col. examinat hūc articulū plenius quā alius & arguit ad partes: tandē cōcludit pro nepote. ¶ Deinde ingreditur Bart. secundū membrum suā distinctionis scilicet de posse succedere ex testamento: & dicit q̄ istud non est aliquod ius nec spes à iure approbata viuēte testatore: quia viuo testatore, nō potest quis petere aperiri tabulas testamēti: & in hoc secundū eum procedit similiter regula negatiua: non aut affirmatiua: quia viuo testatore, non potest quis repudiare hāreditatē: vt j. l. proxima. Adde q̄ in omnibus Bar. bene loquitur & communiter approbat. 259 ¶ Ex cuius dictis collige notabiliter quōd hāres institutus non potest viuo testatore petere q̄ tabulæ testamēti aperiantur. l. ij. §. si dubitetur. infra quemad. testa. apertā. hinc dicit Bal. in d. §. si dubitetur. in j. not. quōd notarius non debet adre testamentum hāredi viuo testatore: nec etiā legatario: sed ipsi testatori potest adere si testator non renouet p̄sentem. l. si quis dignus. la. ij. §. si quis renouet. de p̄sent.

stator illud vult. Et hoc probatur in tex. in d. §. si dubitetur. & sentit Barto. in l. vlti. col. iij. circa finem. C. de edic. diui Adria. tol. vbi ex hoc dicit quōd eo ipso quōd reperitur testamētū in manu hēredis, p̄sumitur testator esse mortuus: quia eo viuo illud habere non potest: & ita etiam tenet Pe. Phi. Cor. in cōf. lxxxv. colū. iij. in secundo volu. 260 ¶ Adde etiā p̄dictis q̄ notarius etiam mortuo testatore nō tenetur adere legatario totum testamentum: sed solū illam particulam legari sibi facti cum hāredis institutione & nō vltra: secundum Barto. in l. ij. §. diem. j. quemadmo. testa. aper. 261 ¶ Querit Bart. hic an substitutus pupillaris dicatur habere aliquod ius vel spem approbatam saltem mortuo testatore & viuo pupillo: & dicit q̄ non: per l. ij. §. interdum. §. de vulg. & pupilla. & dic vt hic per eum: quia clarē loquitur & bene. 262 ¶ Capiō nūc tertium membrum principale Bar. in quo cōsideratur potentia adeundi respectu certæ hāreditatis p̄sentis: q̄ mortuus is de cuius hāreditate agitur. Et istud ius adeūdi consideratur tripliciter: secundū Bar. primo modo respectu alicuius hāreditatis nōdū delatæ: vt quādo aliq̄s est institutus sub cōditione & mortuo testatore nondum venit conditio: & sic p̄deret: & istud dicitur esse aliquod ius: & spes ista est approbata

approbata à iure : quod patet quia potest talis spes deduci in contractum. l. nomina. s. de hære. vel ac. vend. & l. spem. C. de dona. Est enim approbata: quia non speratur ulterius in mortē testatoris cum iam mortuus sit.

¶ Sed contra hoc opponit Bar. de l. nec emptio. s. de contrahen. empt. vbi spes non dicitur aliqua res: & probatur ibi in §. aliquando. vbi dicit quod aliquando potest cōtrahi emptio sine re. veluti &c. Et sic ponit exemplum de spe. ergo spes nō est res. Dicit Bart. solue per te. Tu potes soluere de mēte Bal. in l. si ea. colū. ij. C. de vsur. q̄ illa spes non est res intelligendo rem præsentem quæ in contractu deduci solet: sed illa spes est quoddam quod habetur pro re vt tenet Barto. in l. si iactum. s. de act. empt. vbi dicit quod est quoddam factum: & patet: quia ita deducitur spes in contractu

263 sicut res. ¶*Secundo modo consideratur istud posse adire secundum Bar. quando hæreditas est delata: tamen non potest adiri propter aliquod impedimentum: vt quia deficit ali quod ex illis nouem requisitis super numeratis in glo. & tunc dicit Barto. q̄ istud est aliquod ius per se: quod probat duabus rationibus. Primo quia præscribitur. l. licet. C. de iure deli. Secundo quia quandoq; transmittitur iuxta not. per eum in l. ventre. j. eodem. Et potest esse

exemplum in infante, qui non potest adire: & tamen transmittit ad patrem. l. si infanti. C. de iure deliber. & etiam ex potentia suitatis: vt not. ibi Alexand. & docto. Item in furioso: qui transmittit ex potentia suitatis: secundum Ang. in l. Anthistius. §. vlti. j. eo. & Bal. in l. potuit. in quinta quæstione à contrario sensu. C. eo. titu. ¶*Iuxta hoc quærit Barto. postq̄ dixit quod istud est aliquod ius: quæritur quod ius est: an dicatur solum ius adeundi: an verè possit etiā dici ius deliberandi: & distinguit. Aut est impedimentum habens defectum scientiæ: & dicitur solum ius adeundi: non deliberandi. Aut est alius defectus quā scientiæ & tunc dicitur ius adeundi & deliberandi. Nota igitur verba Bart. quia multum singulariter loquitur: & ex verbis suis collige plures notabiles & vtilis conclusiones.

265 ¶*Prima conclusio colligitur ex principio huius secundi membri: quod hæreditas delata dicitur etiam illa quæ non potest adiri propter aliquod impedimentum personæ heredis: dum modo sit purè relicta: ex qua conclusione habes optimam limitationem ad l. delata. j. de verborum significa. secundum Alexand. hic. Nam ibi dicitur quod hæreditas dicitur delata ea quæ potest adiri: ergo si non potest adiri non dicitur delata. Intellige quando non potest adiri

adiri quia non est mortuus testator: vel nō est purificata conditio: & sic ex alio impedimento, quā ex eo quod est in per
 266 sōna heredis. ¶* Secunda conclusio est quod tempus triginta annorum per quod præscribitur aditio hereditatis iuxta dictam l. licet, currit etiā ignorantī delatam sibi esse hereditatem: & sic est continuum: & de hoc fuit dictum supra in prima charta. in quarta differētia.
 267 ¶* Tertia conclusio est quod etiam is, qui est impeditus adire potest trāsmittere ius adeundi & etiam ius deliberandi diuersis respectibus: prout colligitur ex supradictis & infra dicendis.
 268 ¶* Quarta conclusio est quod is demum trāsmittit ius deliberandi, qui scit hereditatem esse sibi delatam: vnde ignorās, furiosus & infans: non trāsmittunt ius deliberandi: ex quo scientiam non habent: & ignorans deliberare non potest: quod nota pro intellectu l. cum antiquioribus. C. de iure deliber. & ibi est glos. notabilis in versicu. qui sciens. quod annus infra quem trāsmittitur ius deliberandi nō currit nisi à die scientiæ: & deinde inantea est
 268 continuus. ¶* Quinta conclusio est: quod is qui habet ius adeundi non habet de necessitate ius deliberandi: prout est in ignorante: nam potest esse ius adeundi sine iure deliberandi: secus ē contra: quia is qui ha-

bet ius deliberandi habet etiam de necessitate ius adeundi: quia ius deliberandi non potest esse
 270 sine iure adeundi. ¶* Contra prædicta opponit Bartol. nam præsupposito quod istud ius adeundi ita impeditum sit aliquod ius: vt s. ergo deberet quæri domino per seruum hereditas sine iussu. l. placet. j. eodem. quod est contra. l. si quis in bona. §. iussum. j. eodem. tu respōde declarando Bar. quod verum est quod istud ius adeundi dicitur aliquod ius. verū non est ius quæsitum: sed ius quærendi de futuro: vnde verum est quod quando agimus de iure quæsito quicquid acquirit seruus immediatē illud acquirit domino: & ita loquitur d. l. placet. secus est quando agitur de iure quærendi: quia antequam acquiratur seruo nō acquiritur domino: & ita dicimus in additione hereditatis in qua requiritur iussus. ¶* Habes ergo ex prædictis verbis Barto. quod ille qui habet ius adeundi hereditatem non dicitur habere aliquod ius quæsitum: quia nihil acquisiuit antequam effectualiter adeat. Ex hoc verificatur illa conclusio quæ se habet: quod ius adeundi hereditatem non dicitur esse in bonis nostris. Ita tenet Bald. in c. j. §. iniuria. colum. ij. versicu. & nota. de pace iura. firm. & Petr. philip. Corn. in consilio xj. colum. j. & consil. ccvj. col. viij. in fi. in iij. vol. & in

confi. cxxix. col. ij. in fi. & cōfi. ccliiij. in prin. in iiij. volu. in quibus locis etiam habetur quod ius adeundi non potest cedi: nec transferri in alium: & pro hoc est tex. in l. pretia rerum. j. ad l. falci. ¶ Ad propositum secundum Bart. in isto iure adeundi prædictis duobus modis cōsiderato procedit regula negativa: quia is qui non habet tale ius non potest illud repudiare: sed affirmatiua non procedit: quia is qui habet tale ius ita impeditur: vt s. non potest illud repudiare: vt s. eo. l. proxima. & l. is qui heres. Et cum Bartol. transeunt hic communiter doc.

272 ¶* Tercio modo cōsideratur ista potentia adeundi liberè & sine aliquo impedimento: & istud appellatur ius adeundi & deliberandi simul secundū Bar. & in isto ultimo casu procedit regula negativa & affirmatiua tradita in hac l. & sic per prædicta habes plenam declarationem ad istam l. ad sciendum quando procedit regula tradita in ea: & hæc iunge cum summatio posita hic per Bar. vbi dixit, q̄ qui habet ius adeundi principaliter & per se non impeditur ad sui utilitatē, is repudiare potest. Nam omnia ista verba sunt addenda in expositione huius l. quia omnia important iuris ministerium. ¶* Expeditur de theorica huius l. Bar. hic reducit eam ad practicam. Et quarrit primo: quia vnum de

requisitis est, q̄ ille qui vult adire sit homo liber: qualiter probatur q̄ quis sit liber: & dicit q̄ præsumitur q̄ sit liber si est in quasi pos. libertatis: alias secus: vnde dicenti: tunc eum seruum esse incumbit onus probandi: & ratio est licet ipse non dicat quia quilibet præsumitur esse talis qualem natura solet producere: nisi contrarium probetur. l. nec codicillos. & ibi Bald. C. de codicil. quia ergo natura vnūquēq; hominem procreat liberum: nam omnes homines sunt liberi de iure naturali. §. ius autem. insti. de iure natura. & insti. de liberti. §. j. Ideo quilibet liber præsumitur nisi contrariū probetur. ¶* Ex dictis Bar. hic collige notabilem conclusionem: quæ est q̄ talis quis præsumitur qualis in possessione reperitur: vnde resultat illud dictum: qualem te inuenero talem te tenebo. l. moueor. & ibi Bald. C. si ser. expor. vene. & l. circa. s. de prob. Si enim quis reperitur in pos. libertatis præsumitur liber: alias præsumitur seruus: & dicenti cōtrarium incumbit onus probandi. ¶* Et per hoc nota magnum effectū & cōmodum possessionis: quia licet alias incūberet alicui onus probandi aliquid quod est fundamentum suæ intētionis: iuxta not. per Bart. in l. hoc iure. j. de ver. obli. Si tamen reperitur in pos. rei vel iuris de quo litigatur habet præsumptionem pro se:

se: adeo quod transfundit onus probandi contrarium in aduersarium. Ita probatur ex dictis Bar. hic: & tenet idem Bar. multum notanter in l. j. §. non autem. j. de bono. pos. secundum tabu. & Ias. in rub. C. qui admit. col. iij. pro hoc est text in c. si a sede. de preb. li. vj. hinc est quod licet alias quando tempus est fundamentum intentionis alicuius debeat ab eo probari: vt not. Bart. in l. non solum. §. sed vt probari. j. de ope. noui nuncia. tamen fallit quando ille reperitur in possessione. Ita dicit Bart. in d. §. non autem. Quod potes inducere ad multa. quibus adde tex. & ibi And. de Iser. & Aluar. in c. j. in princ. & §. j. si de feu. fue. cōtro. & Soci. in cons. clxxxj. col. ij. in fi. & sequen. in ij. vol. & insti. de interdi. §. com-
 276 modum. ¶ De filiofamilias dicit Bart. quod probatur eodē modo: quasi velit dicere: quod si reperitur in possessione patris: potestatis præsумitur in potestate: aliās præsумitur sui iuris. secundum glo. & Bar. in l. Titia. §. solu. matr. & habetur in
 277 d. l. circa. §. de proba. ¶ Adde quod in hoc Bar. ita simpliciter loquēdo malē loquitur & eius dictum cōmuniter reprobat in eo quod sentit qd si filius reperitur in pos. sui iuris præsumat emancipatus: nā in hoc contrarium tenent Pet. Bar. & Alex. in d. l. Titia. & Ias. in l. si emancipati. col. ij. C. de colla. & ratio

est: quia primæuus status hominis repugnat huic præsumptioni: nā de iure semper filius præsумitur in potestate patris nisi probat se emancipatum: vt est text. in d. l. si emancipati. & ibi not. Alex. & cōmuniter moder.

278 ¶ Hoc tamē limita, nisi filius habitasset seorsum a patre per decem annos gerendo se pro emancipato: quia ex hoc præsумitur qd sit emancipatus nisi contrarium probetur. Ita tenet Bal. in l. ij. C. si aduer. rem iudi. & in l. post mortem. in fi. §. de adop. & Alex. in consi. vl. col. vj. in iij. volu. & Ias. in d. l. si emancipati. col. ij. & ex hoc dico posse saluari dictum Bar. nam Bar. hic: & in d. l. Titia. dicit qd præsумitur sui iuris eo ipso quod reperitur in tali possessione: quæ possessio tunc inducitur quādo filius per x. annos stetit separatus a patre: & ita saluari potest. ¶ Circa tertium requisitū. scilicet quod debet esse compos mentis: ponit nūc Barto. qualiter istud probetur: quod plenē tetigi §. in gl. & ad
 279 ibi dicta me remitto. ¶ De quarto requisito qd debet esse maior xxv. annis: qualiter istud probetur Bar. se remittit ad no. per eum in l. de ætate. §. de mino. vbi plenē tractat hanc materiam. & ibi poteris videre. vnū tamē scias pro regula huius materie quod regulariter quis nō præsумitur maior neq; minor: vnde semper ætas debet probari per eum qui se fundat in ea.

Nam ille qui allegat minorem ætatem ad fundandam suam intentionem debet eam probare: & eodem modo, qui se fundat super maiori ætate. Casus est in l. cum te. & ibi Bart. & Bal. C. de proba. & in l. si minorem. & ibi Bart. Bal. & Fran. de are. C. de integ. resti. & Bar. in d. l. de ætate. ubi dicit posse adiri iudicem, ut ex aspectu iudicet: & ille in quem iudex ex aspectu transfundit opus probandi probare debet. ¶ De quinto requisito. s. q. sciat testatorē esse mortuum. Qualiter hoc probetur. s. mors dixi plenē s. in gl. Colli-ge tamen ex dictis Barto. hic: q. non requiritur vera scientia per sensum corporis de morte testatoris: sed sufficit quod ita vehementer opinetur ad hoc, ut adire possit. ¶ Secundò, collige q. ille qui confitetur se fecisse aliquem actum ut hæres Titij per hoc censetur fateri Titium esse mortuum: & se scire mortem eius. Et ex hac confessione potest conveniri ab omnibus creditoribus hæreditariis: licet cum vno tantum creditore confessus fuerit. ¶ Tertiò, collige intellectum ad l. ult. s. de inter. ac. in quantum ibi habetur quod si litigans confitetur se hæredem, talis confessio præiudicat sibi solum quo ad illum cū quo litigat: non autem quo ad alios creditores hæreditarios: nam illud intelligitur in eo qui non poterat esse hæres:

nam tunc confessio præiudicat sibi quo ad litigantem tantum: non autē quo ad alios: alias secus. ¶ Quarto in quantum Bar. examinat hic qualiter probabitur ista scientia. Tu pro habenda plena notitia istius materiæ: & pro eius declaratione facias regulam cum exceptionibus: & regula est q. in dubio semper præsumitur ignorantia facti alieni nisi probetur scientia. l. verius. s. de proba. & not. Car. in cle. j. in vij. q. de consan. & affi. & Bal. in l. quicūq. col. j. C. de ser. fug. & est tex. in c. præsumitur. de regu. iur. lib. vj. & no. Pe. phi. Cor. in cons. xxv. col. fi. in ij. vol. hinc dicimus q. ignorantia in facto alieno est tolerabilis. l. vl. j. pro suo. & habetur in l. qui in alterius. j. de reg. iur. ex quo à iure præsumitur: ut s. & not. Bart. in l. si cui. s. j. j. de accu. ¶ Adde tamē q. licet præsumatur ignorantia: debet tamen proponi & allegari per eum qui se fundat in ea: alias nō prodest sibi talis præsumptio. Ita not. Bal. in d. l. quicūq. col. j. & Ias. in l. cum quid. col. pe. s. si cer. pe. per tex. in l. si adulteriū cum incestu. s. idem pollioni. j. de adult. Et de hac materia dixi plenē s. in viij. charta. in fin. versu. vnum tamen scias &c. ¶ Et pōt esse ratio quare potius præsumatur ignorantia quā scientia: quia ignorantia est actus privatiuus habens negativam annexam: quæ negatiua est de iure improbabilis.

lis. l. actor. C. de p. b. sed sciētia
quę ponit & affirmat merito p-
bari debet. l. ei q dicit. §. de pro
286 ba. ¶ *Istā regulam limita
mo nō procedere in factō pro-
prio quia ignorantia facti pro-
prij nō est tolerabilis nec de in
re præsūmitur. l. quanquā & ibi
not. §. ad Vellei. & in c. ab excō
municato. de rescrip. & Pe. phi.
Cor. in consi. xlij. in princ. in iij.
vol. vnde tūc potius præsūmitur

287 scientia per prædicta. ¶ *Hoc
tamē limita nō procedere quan-
do quis esset enormiter lēsus &
vltra dimidiam iusti pretij: quia
tunc etiā in factō proprio præsū-
mitur ignorātia. Ita tenet Bar-
to. in l. q. si quis. C. de rescin. ven-
di. & Pet. phil. Cor. in consi. cxl.

288 col. vi. in iij. vol. ¶ *Secundo li-
mita non procedere in actibus
morientiū: quia ibi præsūmitur
ignorātia etiā in factō proprio.
Ita no. Bar. in auth. sed cū testa-
tor. C. ad. l. fal. & Ang. in §. illud
quoq; in auth. de tri. & semis. &
ita intelligitur tex. in §. in frau-
dem. insti. ex qui. cau. ma. nō li-
cet, ibi sæpe enim. & c. Et est ra-
tio: quia humana fragilitas mor-
tis cogitatione turbata nō præsū-
mitur eam scientiā habere. l.
hac consultissima. §. at cum hu-

289 mana. C. q. test. fa. pos. ¶ *Ter-
tio limita nō procedere quan-
do factum propriū esset valde
antiquum: nam tunc non præsū-
mitur scientia in factō proprio:
sed potius ignorātia & obliuio.
Ita tenet Pet. phi. Cor. in consi.

lvj. col. j. in fi. in iij. vol. & Bar. in
l. si quis delegauerit. §. de noua.
& Bart. in l. si res obligata. §. de
leg. j. & Dy. in c. præsūmitur. de
290 reg. iur. lib. vj. ¶ *Quarto, limi-
ta nisi factum propriū esset val-
de intricatū & obscurum: adeo
q de facili nō potest memoria
retineri: nam tunc præsūmitur
ignorantia: secundū Bart. in d. l.
si quis delegauerit. in fin per l.
emptor. §. Lucius. §. de pac. & l.
fideicommissum. §. de confess.

291 ¶ *Quinto, limita nisi quis es-
set in multis negociis intrica-
tus: quia propter multiplicitatē
factorum & negociorū præsūmi-
tur ignorantia etiā in factō pro-
prio secundū Bar. in l. quod ius-
sit in fi. §. de re iud. Hinc est q si
est aliquis homo diues qui exer-
cet multa negocia: & habet bo-
na in diuersis locis aut regioni-
bus, præsūmitur ignorare factū
propriū. Ita no. Bar. in auth. sed
cū testator. C. ad. l. falci. & Bald.
in l. ij. in vj. q. C. de rescin. vend.

292 ¶ *Sexto, fallit quando quis
tractat de damno vitando: nam
tūc præsūmitur ignorantia etiā
in factō proprio. l. sed si me pu-
tē. & ibi Bar. & l. cū is. in prin. &
ibi gl. & Bar. §. de condi. inde. &
Bar. in l. cū de indebito. §. de p-
ba. de quo vide Bar. in l. qui fun-
dū. §. seruus me. §. p emptore.

293 ¶ *Secundo, principaliter limi-
ta regulam prædictā non proce-
dere, quādo factū alienū tendit
ad commodū alicuius: nam ille
ad cuius commodū tendit præ-

sumitur illud scire etiam si esset
absens. tex. est & ibi Car. in cle.
j. §. fina. de concessio. praben.

294 ¶* Tercio, principaliter limita
nisi sit facta denunciatio ad
domum eius qui ignorantiam pre-
tendit: quia scire presumitur. Qui
libet enim presumitur scire id
quod est sibi denunciatum in domo
sua. gl. est & ibi Bal. in l. si tutor
peritus. C. de peri. tuto. & las. in
§. sed ille. col. xvij. Insti. de act.

295 ¶* Quarto, limita nisi de eo
de quo pretenditur ignorantia
esset publica vox & fama: vel ef-
set notorium in illa ciuitate in
qua est ille, qui ignorantiam pre-
tendit: nam per hoc non pre-
sumitur ignorantia sed potius scien-
tia inter cives illius ciuitatis: ita
tenet Bar. hic. & in l. quidam. §.
vlti. §. de admi. tu. & Alexand. in
consil. xxxvj. col. ij. ver. fortius. in
j. vol. & in consil. ccij. col. ij. in ij.
vol. quod incipit, Viso & discus-
so & c. & Bal. in l. quicumque. col. j.
C. de ser. fug. & gl. & doc. in d. l.
si tutor peritus. & Bar. in l. si cui.
§. j. §. de accu. & idem Bar. in l.
qui Romæ. §. duo fratres. in ij.
questione. §. de verb. oblig. ubi
dicit eadem verba que dicit hic.

296 ¶* Quinto limita nisi ille qui
ignorantiam pretendit esset con-
sanguineus eius de cuius facto
queritur: quia ratione consanguini-
tatis presumitur scire facta
consanguinei sui. l. octau. §. vnde
cog. & l. de tutela. C. de in in-
teg. resti. & tenet Bar. hic. & Bal.
in d. l. quicumque. col. j. & Alex. in

l. Titius. §. j. §. de lib. & posthu
& Alexand. in consil. ciij. col. ij.
in ver. pro hoc & c. in ij. volum

397 ¶* Quod tamen restringe &
intellige procedere in his qua
verisimiliter & communiter con-
sanguineus scire solet: ut est cir-
ca materiam consanguinitatis
& processum nature: secus est
in aliis factis consanguinei: quia
ita cadit ignorantia in consan-
guineo sicut in quolibet extra-
neo. Ita tenet Bald. & Alex. in l.
quoniam sororem. C. de iure de
lib. & Alex. in consil. lxxj. col. ij.
in j. vol. & Alex. in d. l. Titius. §.
j. & vide aliquid de predictis
per Bart. in l. qui duos. in princ.
col. penul. circa fi. §. de reb. dub.

298 ¶* Sexto, limita nisi is, qui igno-
rantiam pretendit esset vicinus
eius de facto cuius queritur: quia
vicinus presumitur scire facta
vicini. Ita dicit Bar. hic. & Bar. in
d. l. si cui. §. j. pro hoc est text. in
l. si ita. §. fina. §. de fun. instru. &
in c. quosdam. & ibi Abba. de
presumpt. & in l. si vicinis. C. de
nupt. & in l. filium. §. de his qui
sunt sui vel alie. iur. & not. Bar-
to. in l. j. colum. ij. §. si cer. peti.

299 ¶* Quod tamen limita proce-
dere in illis actibus qui verisimi-
liter sciri solent per vicinos: ut
quando sumus in actibus successi-
uis: secus autem in momentaneis:
quia non presumitur eos scire vici-
nus: ut si in domo vicini sit cele-
bratus aliquis contractus, vel ali-
quis actus qui momento expedi-
tur. Ita no. Alex. in l. j. in ij. §. & v.
col. §.

col. 3. si cer. peta. eodem modo
quādo sumus in actibus, qui ve
rissimiliter solent cōmitti in oc
culto: nā illam non præsūmitur
scire vicinus. Ita notanter tenet
Bal. in l. j. in fi. C. de coll. dereg.
vt si cōmittatur aliquod stuprū
vel adulteriū. Idem tenet Alex.
in d. consi. lxxj. col. iij. in j. vol. &
in consi. 50. circa fi. col. in v. vol.
& Alex. in d. l. Titius. §. j. Et cir
ca hanc materiam adde q̄ quan
to vicinior est quis: tanto subti
lius præsūmitur scire facta vici
ni: secundū Abba. in c. quosdam
300 de præsūm. ¶ Quis autem di
catur vicinus: vide notāter Bar.
in l. si tertius. j. de aqua plu. ar.
vbi dicit q̄ vicinus dicitur ille
qui distat per tantum spaciū:
per quantū vox vnius hominis
clamātis audiri potest. idē etiā
tenet Abba. in d. c. quosdam. vbi
hoc intelligit in vicino respectu
eiusdem loci & viciniae: secus in
vicino diuersi loci vel ciuitatis:
nam ille censetur vicinus q̄ non
multum distat ā ciuitate: vt ibi
301 per eū. ¶ Et propter hāc præsū
mptam scientiam vicini præsū
mit lex q̄ damnum commissū
in aliquo loco cēsetur illa
tum ā vicinis: nisi aliud probe
tur. Ita dicit Bart. in l. si ita. §. fi.
per illū tex. j. de fun. instru. & l.
dominus horreorū. & ibi Bart.
3. loca. & Bal. in l. quæ fortuitis.
col. j. in fi. C. de pig. ac. vbi dicit
q̄ incendium domus præsūmi
tur immissum ab ibi habitanti
bus. de qua materia vide plenē

Alex. in consi. 50. in j. vo. & con
si. ccxx. in ij. vol. & habetur in de
ci. lviij. consi. Neapo. Item quōd
furtum præsūmatum factum ā vi
cino: adeo q̄ facit indicū tenet
Barto. in l. vit. col. ij. j. de quæst.
302 ¶ Et eodē modo si reperitur
aliquis homo occisus præsūmi
tur interfectus ab eo qui pluri
mum locum illum frequētabat:
ita tenet Alex. in d. l. vit. in addi.
ad Bart. quæ incipit, Quid si re
peritur & c. & Alexand. in d. con
si. 50. colum. iij. in j. volumi. fa
ciunt not. per Iasonem in l. ro
gasti. §. si tibi. col. fi. §. si cer. p̄.
303 ¶ Hoc tamen limita multum
singulariter, secundum Bal. in l.
j. colū. fina. C. locati. procedere
in vicino qui est malæ conditio
nis & famæ: secus si esset homo
bonæ famæ & vitæ: quia nō præsū
mitur damnum commississe.
Ita etiam in simili tenet Angel.
in versicu. fama publica. colum.
vj. in tracta. maleficiorum.

304 ¶ Item inquantum supra di
xi quōd vicinus nō præsūmitur
scire actum momentaneū com
missum in vicinia: limita nisi pro
baretur quōd de illo actu esset
in illa vicinia publica vox & fa
ma: quia præsūmitur tunc scire
vicinus secundum Bart. hic. Idem
quando probaretur q̄ de hoc
erat fama in illa ciuitate: præsū
mitur scire eo ipso q̄ probe
tur quōd erat ciuis: secundum Bar.
hic. Quod tamē limita non pro
cedere in nouo ciue qui noui
ter aduentauit in ciuitate: nā in

- eo cessat talis præsumptio scientiæ: ita dicit Alexand. hic in iij. colum. & Bald. in l. data opera. colū. vij. C. qui accusa. non pos. per text. in l. qui cum vno. §. vlti. & in l. qui commeatus. §. vlti.
- 305 ¶ J. de re mili. ¶ Prædicta verò q̄ consanguineus præsumitur scire facta consanguinei, & vicini limita etiam secundum Bart. hic nō procedere quando consanguineus, vel vicinus fuisset absens ab illo loco vel ciuitate in qua stabat consanguineus. Ita etiam tenet Alexan. hic. pro hoc est text. & ibi per Abba. in c. cum in tua. extra qui ma. accu. poss. Quod tamen intellige secundum Lud. Ro. & Alexand. hic: nisi modicum distaret ab illo loco: quia tunc scire præsumitur: & modica distantia non attenditur: per text. in d. c. cum in tua. & in l. præsens. §. de procura. & in c. quosdam. de præsumpt.
- 306 ¶ Secundo, limita nisi consanguineus vel vicinus esset infirmus: quia propter infirmitatem præsumitur ignorare facta consanguinei vel vicini. Ita dicit Barto. hic. & est text. in d. c. cum in tua. quod tamen intellige secundum Ros. & Alex. hic: si esset magna infirmitas: secus si esset levis infirmitas: quia habetur pro non infirmitate. l. quæ situm. & ibi not. J. de re iudic. & l. j. §. proinde: & l. ob quæ vitia. §. fina. §. de ædili. edi.
- 307 ¶ Tertio, limita nisi consanguineus vel vicinus esset puer vel infans: quia ratione ætatis præsumitur ignorare vt. d. cap. cum in tua. & ibi per Abba. & not. glo. in c. præsumitur. de regu. iur. lib. vj. Et pari ratione infero idē esse in furioso: ex quo nullum habet sensum: & infanti æquiparatur. l. in negociis. J. de regul. iur. ¶ Quarto, limita nisi consanguineus vel vicinus esset excommunicatus: quia præsumitur ignorare secundum Abb. in d. c. cum in tua. col. j. Et potest esse ratio: quia excommunicatus æquiparatur mortuo: secundum Innoc. in c. grauem. de senten. excommunica. Item ex quo nullus cum eo participat: non potest intelligere quod agitur. ¶ Septimo, principaliter limita regulam prædictā procedere, nisi is, qui ignorantiam præten dit interfuisset negotio quod asserit ignorare: quia tunc ratione suæ præsentia scire præsumitur. Ita not. gl. & Barto. & Bald. in d. l. si tutor
- 310 petitus. C. de peri. tu. ¶ Octauo, principaliter limita nō procedere in eo qui assidue & vt plurimum solebat esse & stare cum eo cuius factum ignorare præten dit: quia ratione assidue cōuersationis & amicitia præsumitur scire factū illius: sicut dicimus in vicino & cōsanguineo: ita notāter tenet Bal. & ibi etiā Imo. in l. quotiens in prin. §. de here. insti. & Bal. in l. j. in prin. in si. col. C. de cadu. tol. ¶ Nono, limita in eo qui ex iuris dispositione

tionem tenetur scire: nam presumitur scire: & non excusatur allegans ignorantiam. l. j. C. de fall. mone. & tenet Bald. in d. l. si tutor petitus. & ratio est: quia scire & scire debere sunt paria. Ita not. Bald. in l. quicumque. colum. j. C. de ser. fug. & Frā. de Arc. in l. filium emancipatum. in fin. j. eo. & Card. in cle. j. §. si. col. j. de concess. praben. & Paris in tracta. sindi. in ver. familiaris. & Aluar. in c. vassallus si feudum. colum. j. si de feu. sue. contro. Pro hoc facit quod dicimus de ignorantia iuris quæ neminem excusat. ut habetur in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & est ratio: quia quilibet tenetur scire leges sacratissimas. C. de legi. & propterea quilibet presumitur eas scire: quia scire tenetur.

312 ¶*Decimo, limita non procedere in ignorantia affectata: nā licet in dubio presumatur quis ignorare facta aliena: ut §. & d. c. presumitur. Si tamen cum scire potuisset de facili, non curauit, & affectauit ignorantiam: quia fortē recessit ne posset scire: vel alio modo procurauit ignorantiam non excusatur: imō scire presumitur: & talis affectata ignorantia habetur pro scientia. Ita expressè tenet Card. in cle. j. in vij. q. de consan. & affi.

rantia nemine excusat: imō habetur pro scientia: secundū Abba. ibi. Et ibi ponit quando dicatur ignorantia crassa & quando supina: & not. Bal. in l. j. in prin. col. fi. C. de cadu. tollen. Ad prædicta autem de ignorantia affectata facit text. in l. tria onera. §. de excu. tu & not. plenè la so. in l. si verò. col. ij. & iij. §. qui satisd. cog. & de ignorantia supina est gl. in c. innotuit. de elect.

313 ¶*Vndecimo, limita non procedere in eo qui percūtatus est factum alienum: quia presumitur scire. l. non est ferendus. §. de transac. & no. Bal. in d. l. si tutor petitus. C. de peri. tur. Idem est in eo qui percunctare & inquirere tenebatur fortē ex ratione officij: quia scire presumitur: & nō auditur allegādo ignorantiam nisi illā probet. Ita no. Abba. in d. c. innotuit. col. iij. & si. de ele. & Lud. Ro. consi. 481. colū. ij. & potest esse exemplum quādo episcopus contulit beneficium indigno: nā non potest se excusare q̄ nesciebat illū esse indignum ex quo istud inquirere tenebatur: & sic de simili. Nō enim potest pastor se excusare quod nescit lupum comedisse ouem: ut dicit ibi Abba. cui ad. de Fely. in c. à nobis. de except.

314 ¶*Duodecimo, limita nō procedere in hærede extraneo: quia presumitur scire omnia contenta in testamēto facto per defunctum, in quo ipse est hæres institutus. secus est in hærede suo: quia

ille præsumitur ignorare. Ita notat tenet Bart. in l. cius qui. in iij. colū. circa fi. s. si cert. pera. & in l. cetera. §. fi. j. de leg. j. & in l. cū hæres. per iijū tex. j. de lib. lega. & Bal. in d. l. si tutor petitus. C. de peri. tu. Et est ratio quia hæres extraneus non potest esse hæres, nec adire: nisi sit certus de viribus testamenti. l. sed si de sua. j. eod. secus in hærede suo. Quod tamē limita non procede re in codicillis: quia tam extraneus quā suus præsumitur ignorare contenta in codicillis. l. non est ferendus. s. de trāfac. & no.

315 Bart. in d. l. cetera. §. fi. ¶ Prædictis adde quod in superioribus casibus in quibus dictū est præsumi scientiam in facto alieno: & in omnibus casibus qui fortē reperirentur ultra prædictos, dummodo non sit præsumptio scientiæ iuris & de iure, admittitur probatio ignorantia in contrariū, & sic dictæ præsumptiones operabuntur, ut onus probandi transfundatur in allegantem ignorantiam: licet alias ignorantia regulariter præsumatur.

316 ¶ Qualiter autem probetur ignorantia: vide gloss. in c. præsumitur. de regu. iur. lib. vj. quæ dicit quod ignorantia probatur altero de tribus modis. Primo per proprium iuramentum: nam ea quæ depēdent ab animo & conscientia possunt probari per iuramentum: quia alio modo probari non possunt. gloss. est not. quæ ad hoc semper allegatur in

§. alie. in gloss. magna. instit. de actio. & gl. in l. j. C. de sicariis. & Barto. in l. inter omnes. §. recte. j. de fur. & Alexan. in consi. xix. col. ij. in j. volu. & Abb. in c. præsentium. colū. ij. de testi. & Barto. in l. celsus. j. de vñcap. & Abb. in c. vidua. de regula. & in c. cognoscentes. de constit. & Bart. in l. j. §. hoc interdicto. j. de iti. actūque priua. Secundo modo probatur ignorantia probando illud quod de necessitate facit deueniri ad eam: ut probando aliquem esse infantem vel furiosum. Tertio modo probatur probando id per quod verisimiliter deuenitur ad eam: ut probando aliquem absentem, vel infirmum. ut s. dictum fuit. Ita dicit glo. in d. c. præsumitur.

317 ¶ Quibus adde quod probare ignorantiam per iuramentum est regulare: nam de iure regulariter ignorantia potest probari per iuramentum. gl. est & ibi Abb. in fina. col. in ca. innotuit. de elec. & glo. in l. at qui natura. §. cum me absente. s. de neg. gest. & gl. in c. opposuisti. lxxxij. distinc. & in c. nulli. de elec. lib. vj. & glo. in c. ij. in ver. scienter.

318 de tempo. ordi. lib. vj. ¶ Tamen ista regula recipit multas exceptiones: quia sunt multi casus in quibus non sufficit iuramentum ad probandam ignorantiam: quas ponit Felyn. in d. c. cognoscentes. col. antepe. de consiti. & ibi etiam Barba. & Feli. in c. quosdam. de præsumptio.

ptio. & las. in §. sed iste. colum.
xviij. de actio. in quibus locis
plenissimè tractatur hæc mate-
ria: & ad dicta ibi per eos me re
319 mitto. ¶ *Successiue inquan-
tum Bartol. dicit circa proban-
dam scientiam in terminis le-
gis nostræ quod si is cui delata
erat hæreditas non dixit in præ-
teritum se sciuisse mortem de-
functi: sed dicit nunc quod sciuit
dum mouetur sibi controuersia
super hæreditate: quod hoc non
sufficit nisi alio modo probet
scientiam: unde si simpliciter
bona adiuit & hæreditas esset
sibi delata per ius deliberandi
succumbit elapso anno. Nota
perpetuo ex verbis Bart. quod
ius deliberandi per quod trans-
mittitur hæreditas non adita
ad quoscunque hæredes infra
annum iuxta l. cum antiquiori-
bus. C. de iure deliberã. est talis
naturæ quod incipit currere de
mum à die sciëntiæ ei cui primo
defertur, sed postquã incœpit
scire transmittit, si moriatur il-
lud ius deliberandi ad hæredẽ,
vigore cuius transmissionis, po-
test hæres illam hæreditatem
adire solum infra residuum il-
lius anni qui incœpit in perso-
nam defuncti: quod residuum,
currit hæredi etiam ignoranti:
adeo quod si hæres ignorat
mortem defuncti & labatur an-
nus non potest ulterius adire:
& si adit ignoranter non va-
let aditio. Itã vltima verba col-
liguntur ex dictis Bar. hic licet

obscurè loquatur: per quæ ha-
bes intellectum ad d. l. cum an-
tiquioribus. Et hoc propriè vo-
luit sentire gloss. notabilis in d.
l. cū antiquioribus. in versu. qui
sciēs, quæ dicit q̄ ille annus est
vtilis donec incipiat currere:
sed postq̄ incœpit est cōtinuus.
320 ¶ *Item inquantū Bart. hic in
ij. requisito, dicit q̄ ad sciendū
qualiter quis sit hæres institut-
us non requiritur de necessita-
te q̄ viderit fieri testamentum
vel illud legerit: sed sufficit, q̄ il-
lud sit sibi dictum, vel scriptum
per literas amicorum. Nota ex
hoc alium modum probandi
sciëntiam: quia probatur eo ipso
q̄ probatur, q̄ fuit de hoc fa-
cto scriptum alicui per literas
amicorum: vel eo ipso q̄ aliquis
retulit ei ita factum se habere:
unde non potest prætere
ignorantiam: & hunc modum
probandi scientiam adde aliis
321 prædictis. §. ¶ *Itẽ nota ex di-
ctis Bartol. in eodem mēbro: q̄
in casibus in quibus ad facien-
dum aliquem actum requiritur
q̄ præcedat fama: si quidẽ præ-
cessit fama: & antequam actus
geratur superueniat fama con-
traria: q̄ talis fama cōtraria tol-
lit effectum primæ famæ: & im-
pedit actum gerendum: secus si
actus erat geitus: & postea su-
peruenit: quia non inualidat
nec reuocat ipsum iam factum.
Et hoc infertur secundū Bal. &
Alexã. hic ad q̄. de inquisitione
quæ fieri debet præcedẽte fama:

nam si

nā si superuenit contraria fama ante ipsam formatā impedit eā fieri: secus si post. Et ex hoc docet hic Barto. aduocatum qualiter debet formare articulos: vt sciat se coartare ad tempus ante vel post actum gestum.

322 ¶ Itē nota ex dictis Bar. in dicto secundo membro: qd cōis opinio hominū probet causam iustę credulitatis. p hoc est tex. in l. ij. j. q. s. or. in bo. pos. serue. de qua materia vide Bar. & Ale. in l. vl. s. de hære. insti. vbi p hoc docent notabilē practicā ad liberādū aliquem à pōna quam fortē incurreret si non probat id quod asserit: nā debet articulare qd de hoc erat cōis opinio vel publica vox & fama: vel qd audiuit dici à personis fide dignis & liberabitur: vt ibi p Bar.

323 & Alex. ¶ Quib⁹ adde qd nō solū publica vox & fama seu cōmunis opi. prębet hāc iustā causam credulitatis: sed etiā dictū seu relatio vnus viri notabilis & fidedigni. glos. est singularis in l. Titio fundus. j. de condi. & demon. quā multum exclamat & pro notabili reddit Bal. ibi. & Bal. in l. iudicia. col. fi. C. de rei ven. & Bar. in l. vl. j. pro empto. & Ioan. And. & Anto. de But. & cōmuniter cano. in c. cura. de iure patro. & las. in repe. l. admo-

324 nēdi. col. xcix. de iure iu. ¶ Itē inquantū Bar. hīc in eodem secundo membro circa fin. dicit: qd si in veritate hères est institutus sub cōditione: absq; dubio

non potest pendente cōditio ne adire. vide eundē Bart. in l. si quis extraneus. §. si. j. e. vbi ponit de hac materia vnam notabilem distinctionē. ¶ Limita tamē istud nō procedere quādo communis & vehemēs opinio hominū erat qd cōditio omnino erat purificāda in fauorē hāredis: & deinde in veritate ita fuit purificata: nā tūc pōt hères vigore dictę cōmunis opinionis adire etiā pendente cōditione: quæ aditio confirmatur per veritatē postea sequutam. Ita mirabiliter tenuit Pet. de Anch. in consi. cccxlix. incip. viso diligenter. & in consi. ccc-lxxv. incip. visis diligenter. vbi ponit notabilem casum, scilicet si testator relinquens vxorem pręgnātem dixit, quod si posthumus nasceretur masculus: sit hāres: si autem vxor pareret feminam: tūc instituebat Titium hāredem vniuersalem: & posthumam solum in dotes. Nam si adhuc existente vxore pręgnante erat communis & vehemens opin. quod erat paritura feminam. & hoc cognoscebatur ex signis, potuit interim dictus Titius hāres adire hāreditatem conditione pendente: quæ aditio confirmabitur postea per euentum subsequutum, scilicet quia peperit feminam. Et istud erit magni effectus quia si interim moriatur hāres post aditā hāreditatem conditione pendente transmittet eam ad hāres des

des apparente postea veritate: 328 dictum. ¶ Itē illud quod dixi
 quod alias non esset. Et illud di-
 ctum Pet. de Ancha. refert Ias.
 in l. certum. col. fi. s. si cer. pet. &
 dicit quod Pet. de Ancha. in tali
 cōsi. habuit aliquid ultra homi-
 326 nem. ¶ Subsequēter nota ex
 dictis Barto. in iij. membro, q
 quādo probantur duæ famæ
 contrariæ, statur illi quæ proce-
 dit à personis magis digniori-
 bus. Et hoc facit ad materiam
 testium: nam si sunt examinati
 plures testes hinc inde: & sunt
 adinuicem contrarij: tunc data
 paritate numeri testium, datur
 illis q sunt digniores & maioris
 autoritatis. vt not. plenē Abb.
 & Feli. in c. in nostra. de testib.
 hinc est q si pro vna parte sunt
 examinati duo testes masculi:
 & pro alia duæ testes fœminæ
 contrariæ masculis: creditur po-
 tius masculis tanq̃ digniorib⁹:
 secundū Abb. in c. forus. de ver.
 signi. pro quo facit quia mulier
 non dicitur testis omni exce-
 ptione maior. vt no. Alex. in cō-
 sil. lxx. col. pe. in ij. volu. quibus
 adde Bal. in l. vlti. s. de fi. instru.
 327 ¶ Ad prædicta, quæ dixi de
 fama, adde notabiliter Ludo.
 Ro. in cōsi. cexlj. colū. j. vbi dicit
 q si probatur suspitio fugæ cō-
 tra aliquem debitorem: si ipse
 probat suam bonam famam in
 contrarium nō potest capi per-
 sonaliter: quia probatio bonæ
 famæ enervat contrariam suspi-
 tionem: & ibi multum eleganter
 loquitur ad propositū præ-

328 dictum. ¶ Itē illud quod dixi
 q statur testibus dignioribus, li-
 mita singulariter: nisi testes mi-
 nus digni deponerēt pro reo:
 & digniores pro actore: qā tūc
 creditur minus dignioribus, vt
 reus absoluator. gl. est singula-
 ris in c. clerici. lxxj. dist. p quā
 ita dixit Ab. in c. ex literis. in pe.
 no. de proba. & Spe. in ti. de te-
 ste. §. postq̃. ver. porro. & Barb.
 in addi. ad Abb. in d. c. forus.
 329 ¶ Hinc est q licet aliās plus
 credatur testib⁹ affirmantibus
 quā negatibus: etiam si mile ef-
 sent: secundū Abb. in d. c. in no-
 stra. in fi. & in c. cū in tua. in iij.
 no. de testi. & Bal. in l. data ope-
 ra. col. xxij. C. qui accu. nō pos-
 tamē hoc nō habet locū quan-
 do testes negātes essent p reo:
 quia eis pl⁹ creditur: vt reus ab-
 soluator: ita p illā gl. in d. c. cleri-
 ci. tenet Feli. in d. c. ex literis. co-
 330 lū. ij. in vlt. not. ¶ Super quar-
 to mēbro in quātū Bart. tāgit si
 aliquis dicat se filiū alicuius: &
 ex aduerso negetur: quō pba-
 bitur hæc filiatio, remittit se ad
 allegata p eū hic. Tu dic breui-
 ter in hac materia: q ad probā-
 dum quē esse filiū, sufficit pbari
 esse natū in domo constāte ma-
 trimonio inter maritū & vxorē
 quia is dicitur filius quē nuptiæ
 demonstrant. l. filiū. §. de his qui
 sunt sui vel alie. iur. l. si vicinis.
 C. de nup. & no. Abb. & Feli. ple-
 nē in c. per tuas. de probatio.
 331 ¶ Quod amplia procedere
 etiā si vxor erat meretrix & mi-
 scebat

scibat se cū aliis viris: quia nihilo minus ille, qui nascitur p̄sumitur natus ex marito. ita no. Bal. in d. l. si vicinis. & in rubr. C. de proba. col. si. pro hoc est tex. in l. miles. §. defuncto. j. de adult. & not. Abb. in c. transmissa. col. ij. in si. extra, qui fil. sint legi.

332 ¶ Secūdo amplia procedere nō solū in viro & vxore: sed etiā inter cōcubinos: nā ille q̄ nascitur p̄sumitur natus ex cōcubino retēto in domo sicut ex marito: vt est gl. in c. michael de fil. p̄sbi. & no. Abb. & Fel. in d. c. per tuas. & Ale. in cōsli. in j. vo.

333 ¶ Istud tamē intelligitur procedere in eo q̄ est cōcubinus. vt s. sec^o in eo q̄ tenet pedissequā in domo quā pedissequa parit filium: nam ille partus nō p̄sumitur filius domini: nisi p̄betur q̄ illa pedissequa erat cōcubina domini. ita singulariter tenet Bal. in d. l. filium. col. ij. in si. s. de his qui sunt sui vel alie. iu.

334 ¶ Prædicta limita nō procedere quādo p̄baretur absentia viri p̄ nonem mēses & maximē tpe cōceptionis: vel si p̄baretur q̄ vir non fuit vsus cū vxore: vel fuit infirmus, vel alio modo impotēs ad cōcūdū: quia tūc p̄sumitur filius eius. ita no. Bald. in d. l. filium. colū. j. & Abb. in d. c. transmissa. & c. causam que. el. j. qui fil. sint legi. & Fely. in d. c.

335 per tuas. ¶ Qualiter autem sit articulandum in probando si-

336 liationem vide Bar. in l. non nu-

to mēbro collige ex dictis Bar. qualiter probatur veritas alicuius rei etiam per discussionem & inquisitionem vt si perquiratur & non inuenitur. Et nota hunc modum probandi veritatem: quia potest seruire ad mul-

337 ta. ¶ Secundo collige ex dictis Barto. q̄ in dubio quilibet p̄sumitur decessisse intestatus: nisi probetur ex aduerso q̄ fecerit testamentum, cui adde quod ista est veritas. & ita tenet Alex. Ias. & communiter doc. in l. si emancipati. C. de colla.

338 ¶ In sexto membro inquātū Bart. hic format vnam notabilem q̄. & eam indecisam relinquit: dicendo q̄ de facto pendebar, adde q̄ eam decidit Bar. in l. gerit. col. pe. j. eo. & tenet aditionem valere: sed Bal. in l. potuit. in vii. q. C. de iure delibe. tenet contrariū, scilicet q̄ non valeat. Alex. hic in si. remittit se ad dicenda per eum in d. l. gerit vbi nihil dicit: vnde tu breuiter tene opi. Bart. in d. l. gerit. scilicet q̄ valeat aditio: quia verior est: & moueor ultra Bart. vno solo fundamento. Nam oīa iura quæ dicunt adeuntē debere esse certum, procedūt in casibus in quibus dubietas quæ habet se ad esse & non esse est talis: vt si haberet se ad esse; aditio valeret: & si ad non esse aditio non valeret vel e contra: & idem in repudiatione: hoc potes clarē percipere ex omnibus exemplis & requisitis supradictis sed in casu isto

si isto siue dubietas habeat se
 ad esse siue de nō esse semper &
 in omnem euentū aditio forti-
 retur effectum: ergo sine dubio
 debet valere: & ita teneo. Non
 obstat quod dicit Bal. in d.l. po-
 tuit: quia fragilem rationem ad-
 ducit: quæ tollitur per hoc q
 in omnem euentum inducitur
 339 eadem aditio in effectū. ¶ Vl-
 timo inquitum Bar. in septimo
 membro in fina. verbis dicit q
 quādo est delata hæreditas pu-
 pilli sufficit scientia tutoris vt
 possit adiri. Ex hoc infero q si
 moriatur pupillus hæreditate
 non adita, transmittit ius deli-
 berandi ad hæredem: licet ipse
 nesciuerit hæreditatem sibi de-
 latam: & sufficit q tutor sciat.
 ita in terminis tenet Barto. in l.
 cum antiquioribus. in fin. C. de
 iure delib. & ibi etiam Alexā. in
 pe. col. Et procedit hoc: secūdū
 Bart. ibi: siue pupillus sit infans
 siue non, item procedit etiam si
 tutor nō fecit inuentarium nec

alia solennia. ita tenet Bar. in l.
 vlti. C. de tuto. & cur. qui satisfd.
 340 non dede. ¶ Hoc tamen limi-
 ta dummodo tutor superuiuat
 tempore mortis pupilli secus si
 primo moriatur tutor. ita tenet
 Barto. in consi. clxxviiij. inci. Pe-
 rusinus. & in cōsi. ccxxxij. incip.
 domina Cecilia. Et per hæc sit
 expedita præsens repetitio.
 Laus Deo immortalis optimo:
 eiusq; genitrici: & omnibus san-
 ctis. ¶ Et fuit hæc repetitio ex-
 pedita per me Robertum Ma-
 rantam Venusinum V. I. D. In
 Ciuitate Melinēti de prouincia
 terræ Bari in partibus Apuliæ:
 sub anno domini Milesimo qu-
 gētesimo decimo septimo. Die
 vigesimonono Mensis decem-
 bris: quintæ indistinctionis. in-
 cæpta tamen fuit per me scribi
 & componi sub die vicesimo-
 quinto mensis nouembris anni
 eiusdē. In die Beatæ Catarinæ.
 Continuatīs tamen absque in-
 termissione lucubrationibus.

REPETITIO LEGIS, SI ACTOR. ff. DE PROCVRATORI.

BVS. EDITA PER PRAECLARVM

I. V. Docto. dominum Rober-
tum Marantam Ve-
nusinum.



S I A C T O R. Ista
l. est brevis & mul-
tū difficilis in tex.
& in gl. praesertim
propter varietatē
lecturarum: & habet materiam
valde notabilem & in practica
quotidianam: vnde pro eius cla-
riori intelligētia & eorum quae
traduntur in glo. & Bar. praesup-
pono q̄ procuratorū dux prin-
cipaliter dicuntur esse species.
Quidā dicitur procurator sim-
pliciter: & quidam procurator
in rem suā. ¶ Procurator sim-
pliciter dicitur ille qui aliena
negotia mandato domini ad-
ministrat: prout ita diffinit iuris
consultus in l. j. §. eo. ideo autē
dicit aliena negotia: q̄a in pro-
priis negotiis non dicitur quis
procurator, cum in illis non ca-
dat mandatum. l. ij. in fi. j. man.
& not. Bart. in d. l. j. §. eod. in re
enim propria quilibet est mo-
derator & arbiter. l. in re man-
data. C. māda. itē ideo dicit mā-
dato: q̄a sine mādato non dici-
tur procurator: sed potius ne-
gotiorū gestor. vnde tūc habet
locū titulus de neg. gest. vt pro-
batur in l. j. & ij. j. de nego. gest.

¶ Inducitur autē istud mādatū
procuratoriū nō solū p̄ expres-
sam cōcessionē mādati, & pro-
curationis: sed etiā p̄ traditio-
nē instrumēti cōtinētis: nā eo-
ipso q̄ debitū qs cōparet in iu-
dicio tanq̄ procurator & pro-
ducit instrumētū debiti, presu-
mitur ex hoc p̄curator vt admit-
tatur saltē cū cautione de rato:
vt no. Bart. in l. vulgo. in fi. j. de
admi. tu. & idē Bar. in l. iij. §. cau-
se. j. de car. edic. & Bald. in l. si
qua p̄ calū. in fi. C. de epis. & cle-
ri. & Bal. Ang. & Imo. & Pau. de
cast. in l. Mauiā. j. sol. mat. licet
aliter teneat Bal. in l. j. C. de p̄-
cur. & in l. labeo. §. de pac. tamē
opi. Bart. praecedens est magis
cōis: qua tenet Imo. in c. corā.
de offi. dele. & ibi etiā Fely. ple-
nē tangit: & dicit illā esse cōem
opi. Illud autē quod dixi requiri
cautionem de rato intelligitur
quādo producēs instrumētū:
nō p̄baret q̄ dñs tradidit sibi
instrumētū: sed fundat se solum
sup̄ praesumptione quae oritur
ex ipsa ostēsiōne instrumēti: nā
secus est si probaret q̄ dñs tra-
didit sibi illud instrumētū: q̄a
ex hoc inducitur mādatū plenū
nec est

nec est necesse aliter de rato ca-
uere: sed indistinctè admittitur.
ita tenent Bald. Imo. & Fely. in
d. cap. coram. & Alexand. in d. l.
vulgo. in addi. ad Barto. sicut di-
cimus in vxore: quæ eo ipso q̃
tradit instrumentum debiti ma-
rito super paraphernalibus, cē-
setur ipsum facere procurato-
rem & dare sibi mandatum: vt
not. glof. & Barto. in l. ult. C. de
pac. conuen. & in l. maritus. C.
de procurat. & Bald. in l. filius.
C. de pact. ¶ Item dicitur in
diffinitione, mandato domini
&c. Ideo enim dicit domini &c.
quia procurator nō potest con-
stitui nisi à domino litis secun-
dum glo. & Bar. in d. l. j. §. eo. Ex
hoc sequitur q̃ tutores & cura-
tores ante litem cōtestatā non
possunt procuratorē constitue-
re: quia non sunt veri domini:
sed debent constituere actore.
l. neq; tutores. & ibi Bart. Bald.
& communiter doctor. C. de
procura. Et istum actorem de-
bent constituere cum decreto
& autoritate iudicis: alias si a-
ctor non fuerit eo modo con-
stitutus non valet constitutio
actoris & vitiatur processus: vt
no. glo. & Bart. in d. l. neq; tuto-
res. & glo. in l. si actor. C. de ap-
pel. & habetur in dec. cclxij. con-
sil. Neapo. in ver. tertio ille &c.
pro hoc est text. in §. si. insti. de
curato. Post vero litē contesta-
tam possunt tutores & curato-
res cōstituere procuratorem si-
ne alio decreto iudicis: quia tunc

sunt effecti domini litis: vt d. l.
neq; tutores. i. si. & prædictis ad
de Pau. de cast. in cōf. ccccxiiij.
col. ij. in ij. vol. ¶ Ad vnū tamen
est aduertendum q̃ quando tu-
tor vel curator cōstituit procu-
ratorem in casu permissio, talis
procurator nō dicitur procura-
tor pupilli vel adulti: sed ipsius
tutoris vel curatoris: vnde in
suo libello debet cōparere tan-
quam procurator tutoris non
autem pupilli: alias nō procede-
ret. ita tenet Pau. de cast. in cōf.
xvj. col. j. in j. vol. ¶ Ex prædictis
ergo habes optimā practicā
repellendi procuratorē & an-
nullandi processum per eum fa-
bricatum: vt quando esset con-
stitutus per tutore sine decreto
iudicis ante litem cōte. secus si
esset constitutus ab ipso pupil-
lo cum autoritate tutoris: quia
valet constitutio: vt est text. in
d. l. neq; tutores. ¶ Secūdo se-
quitur ex dicto verbo, domini.
q̃ procurator ante litem conte-
statam nō potest alium procu-
ratorem substituere: quia non-
dum est effectus dominus litis:
nisi habeat expressum mandatū
à domino vt possit aliū substi-
tuere: quia tunc potest etiā an-
te litē contestatam substituere
aliū. vt est tex. in c. j. de procu.
li. vj. & not. Bar. in l. j. §. e. & mo-
der. communiter in l. q̃ quis. C.
de procur. vbi est tex. de prædi-
ctis. post vero litē cōtestatam.
procurator efficitur dominus li-
tis: in tantū q̃ non potest domi-

Kk

Adde enī d. §. in d. l. neq; tutores. in §. si. insti. de
curato. in l. si actor. C. de ap. pel. & habetur in dec. cclxij. con-
sil. Neapo. in ver. tertio ille &c. pro hoc est text. in §. si. insti. de
curato. Post vero litē contesta-
tam possunt tutores & curato-
res cōstituere procuratorem si-
ne alio decreto iudicis: quia tunc

*Nota
huius
caus. p.
h. i.
caus.
ias*

nus ulterius iudiciū in se suscipere: nec procuratorē reuocare si ne causa. tex. est in l. procuratoribus. C. de pc. & ibi Bal. & doc. in d. l. q. quis. & l. post litem. s. e. & tunc pōt procurator indistinctē aliū substituere: vt d. e. j. de pc. li. vj. ¶ * Ex quibus sequitur alia optima practica annullandi processum, q. vbiq; est fabricatus processus cū procuratorē vsq; ad litis conte. inclusi uē nō pōt ulterius in illa causa citari dominus ad litē in aliquo actu: sed tantū procurator: imō si citaretur dominus & nō procurator: & dominus nō compareret: non posset fieri actus in eius cōtumacia: & factus nō valeret. Ita notanter tenet Bart. in d. l. procuratoribus. vbi dicit ita consuluisse dominū Lambertinum de rāpo. Idē tenet Bart. in l. mutari. s. e. & in l. furioso. j. de re iud. & in l. j. col. ij. ver. Itē que ro & c. C. de sent. & Bal. l. si qñ. in vij. q. de test. C. & Abb. in c. ij. col. pe. & ibi etiā Fel. in pe. col. de test. & Ale. in d. l. procuratoribus. ¶ * Limita tñ prædictā conclusionem nō procedere quando procurator esset absens vel infirmus: quia tūc sufficeret citari dominum & valeret actus in eius contumaciā factus: ita limitat Alex. in d. l. procuratoribus. & Gem. in c. si quem. ver. secus. in sexto no. per illū tex. de procu. li. vj. ¶ * Item illud quod dixi quod quādo quis habet mādāsum vt possit substituere opera

tur etiā ante lit. cōte. p. d. e. j. intellige q. hodie est limitatū in hoc regno p. ritū magnæ curiæ in nu. 21. qui incipit. Itē si procuratori & c. vt pcedat ita demū si in pcuratorio est expressē specificatū, vt possit substituere ante litē conte. secus si simpliciter diceretur cū potestate substituēdi: q. hoc nō obstante nō pōt substituere nisi post lit. conte. vt dicitur in dicto titu. ¶ * Itē illud verbum dñi positū in diffinitione procuratoris: licet nō se extendat ad tutores & curatores & alios administratores qui administrant ad aliorū vtilitatem: qui nō possunt facere procuratorem ante litē contest. tamen secus est in illis administratoribus qui administrāt ad propriā vtilitatem, & fructus percipiūt: quia possunt cōstituere procuratorem ante litē contesta. quia dominis equiparantur, ratione fructuum. Exemplū est in prælato: qui potest procuratorē indistinctē cōstituere: vt in §. reuerendissimi. ver. si quādo. in authen. de san. epi. & tenet Bart. in d. l. neq; tutores. C. de procu. & in l. j. s. e. ¶ * Idem etiā procedit in patre administrāte bona aduentitia filij: quia ex quo facit fructus suos hodie per l. j. & que ibi habentur. C. de bo. mater. & l. cū oportet. C. de bo. quæ lib. potest procuratorē constituere in causā aduentitia filij: vt tenet Bar. in d. l. neq; tutores. & idem Bar. & Bal. in d. l. j. per illum tex.

C. de

- C. de bo. ma. & in tali constitutione procuratoris nō requiritur consensus filij: nisi solum in contestatione litis faciēda per dictum procuratorem. ita tenet Bal. in l. ult. §. vbi autē. C. de bo. 13 quæ libe. & Alexand. in addi. ad Bartol. in d. l. j. C. de bo. mater.
- 11 ¶ Prædictis adde vnā optimā practicā, in quantum dicitur q̄ procurator constituitur mādato domini: sup hoc habemus in regno vnā pulchram limitationē: quæ est quod si quis siue actor siue reus cōparuit pri mō personaliter in iudicio ad faciendum primos actus & deinde veller cōstituere procuratorem: non pōt id facere nisi post litem cōte. per eum. licet sit dominus & principalis. Ita de hoc est vnus ritus magnæ curiæ vicariæ in nume. 144. qui incipit,
- 12 Item si aliquis &c. ¶ In quantum autē super ista materia multum consideratur litis contesta. 14 Adde quod hodie in regno omnes causæ ciuiles sunt summarie per cap. detestātes. & per regiam prag. primam quæ incipit, dispēdia. adeo quod in eis non requiritur litis cōtestatio. & tūc ille primus actus qui fieret immediate post litis contestationem, quando requiritur habet vim litis cōtestationis in causis in quibus nō requiritur: & operatur eundē effectum, quē operatur litis cōtestatio. ita tenent Bal & Bar. in l. nihil & in l. nulla. C. de procu. & Car. in cle. constitutionē. §. si. in fi. de elec. & Lu. Ro. in cons. clxxiiij. & Abb. in c. insinuante. in fi. de offi. dele. & Fely. in c. olim. de accu. & Paris in trac. sind in ver. sententia. in iiij. col. ¶ Procedo nunc ad secundam speciē procuratorum. scilicet ad procuratorem in rem suam. super quo est sciendū quod procurator in rē suā cōsideratur dupliciter. scilicet primo modo ex parte actoris: secundo ex parte rei. Ex parte actoris is dicitur procurator in rem suā cui sunt cessæ vtiles actiones à domino vel mandata directæ: seu earū exercitium ad vtilitatē ipsius procuratoris. probatur in l. qui stipendia. & ibi Bar. & omnes doc. C. de proc. & in l. j. C. de act. & oblig. & in hoc differt à procuratore simplici: quia ille procurat ad vtilitatē domini: non autē propriā: iste verō ad propriam vtilitatem. ¶ Super quo est aduertendum præsupponendo prius quod actiones directæ & iura directa sunt ita fixa & radicata in personā domini q̄ nō possunt aliquo modo ab eius ossibus separari. l. quis ergo casus. & ibi glo. & l. si Stichus j. de pecul. & not. glo. in l. iij. in prin. j. pro socio. ¶ Hoc præsupposito, dico quod procurator in rē suam potest constitui altero de quatuor modis: de mente moder. in d. l. qui stipendia. Primo modo si sibi cedatur actio utilis & mādetur directæ: ita vt utrāq; habeat: & tūc habebit vtilem &

- exercitiū directè: quia ipsa propriè directà cedi nō potest: nec transit de cedente in cessionariū: sed remanet affixa eius ossibus: vt s. dixi. Secūdo modo q̄ sibi cedatur solum vtilis & non mandetur directà: & tūc solum vtilē actionē nomine proprio potest intentare. Tertio quòd sibi mādetur directà tantum & nō cedatur vtilis: & tūc habebit solū exercitiū directæ actionis: quā intētabit nomine domini cedētis: sed ad suā propriā vtilitatē: non autem potest tunc vtilē nomine proprio intentare cum illā non habeat. ita hæc omnia probantur in glo. Bar. & Bal. in d. l. j. C. de ac. & ob. & in l. si in solutū, eo. tit. & in l. illam. C. de dona. & in l. vlti. & ibi glo. & Bal. C. quādo fiscus vel priua.
- 16 ¶ Quarto modo constituitur procurator in rem suā si aliquis donat alicui instrumentū debiti quod habet cōtra aliū: nā censetur ei donare nō solum illam chartā: sed etiā totū debitū ibi comprehensum: & sic inducitur quādā cessio: per quā ille donatarius efficitur procurator in rē suā: ita tenet Bal. in d. l. vlti. C. quādo fis. vel priua. & Bal. Alex. & Imol. in l. Meuia. j. solu. ma-
- 17 trimo. ¶ Et ex prædictis colligi potest quē sit differētia inter cedere & mādare actionem: nam quando mādatur actio, trāsferatur solū exercitiū directarū: sed quādo ceditur trāsferatur vtilis quā potest suo nomine cessio-
- narius intētare. ita hāc differētiā declarat Bar. in d. l. j. col. pe. C. de ac. & ob. & ibi etiā glo. Et ibidē dicit quòd quo ad cedentem nulla est differētia in effectu: quā superdirectæ remanent penes ipsum cedentē: sed bene est differētia respectu cessionarij: q̄ pōt intentare nomine proprio vel nomine cedētis: secundū quod est sibi actio cessa vel mādada: tamen semper ad suam vtilitatē agit, vt s. fuit dictum.
- 18 ¶ Ex hoc sequitur quòd non dicitur propriè procurator: cū non cōpetat sibi diffinitio procuratoris tradita in l. j. s. eod. cum non administret negocia aliena: sed propria. vnde per hoc nō comprehenderetur in statuto loquente de procuratore: vt not. Bald. Alexand. & communiter do. in d. l. qui stipēdia & Bal. in l. j. s. eod. & Bal. in l. j. i. v. q. C. de ac. & ob. cū statuta debeant strictè intelligi in casu p̄prio & vero: non autē in casu ficto. l. vlti. C. de his qui ve. æta. impe. & l. iij. §. hæc verba. el. ij. & ibi Bar. j. de neg. gest. & l. j. §. si is qui nauem. j. de exerci.
- 19 ¶ Itē inquantū superi⁹ dixi circa cōstitutionē procuratoris in rē suā q̄ quando ceditur sibi vtilis tantū & nō mādatur directā non pōt intentare exercitiū directarū: intellige istud sanè pro cedere in duob⁹ tantū casibus, videlicet, primo quādo expresse ageretur q̄ nō sit mādada directā: & sumus in cessione homi-

nis: quia tunc statim conventioni: cum contractus legem accipiat à conventionem partium. l. j. §. si conveniatur. j. de po. et l. si ut certo. §. nunc videndum. j. como. et c. contractus. de reg. iur. li. vj. et no. Soc. in cōf. clxvij. ver. postremo. in ij. vol. Secundo pcedit in illis casib⁹ in quibus utilis actio transit ipso iure sine cessione: prout est quando venditur hereditas vel quando datur nomen debitoris insolutum: nam tunc non transit exercitium directarum nisi mandetur. ita loquitur tex. in l. vlti. C. quando sis. vel priva. secus est quando cessio fit ab hoste: quia licet non mandet directa: tamen ipso iure transit earum exercitium cum ipsa cessione. ita notat tenet Bal. in d. l. j. col. iij. ver. circa primum. C. de ac. et ob. vbi ita distinguit inter cessionem legalem et hostis. p. tex. in l. si procuratore. §. si. in fi. j. māda. et ipsum sequitur Alex. in d. 20 l. qui stipendia. ¶ Vnum tamen nota perpetuo in hac materia, quod licet cessionari⁹ habeat actionem nomine proprio et ad suam utilitatem: non tamen dicitur creditor eius contra quem est sibi facta cessio: nec ille dicitur su⁹ debitor. l. plane. j. fa. ere. & ibi hoc dicit Bal. ex quo infert ibi Bal. quod si statutum dicat quod debitor possit capi ad instantiam creditoris non poterit capi ad instantiam cessionarij agētis utili nomine proprio: quia non dicitur creditor propriè: nisi agat actione directa sibi mandata nomine cedentis, tanquam procu-

rator: quia tunc capi posset secundum Bal. ibi. Adde quod contrarium tenet idem Bal. in l. p. diuersas. i. x. q. C. mā. & Bal. in l. si sic. §. si. j. de le. j. & Bal. in l. j. col. fi. & ibi etiam Alex. i. pe. col. j. si cer. pe. & Ale. in d. l. si sic. in fi. & Bar. in l. j. ver. quare ex forma statuti. & c. j. de ac. & ob. & Bal. in l. ex legato. in fi. C. de leg. & Lud. Ro. in cōf. cxlij. in quibus locis cōiter concluditur quod cessionarius numeratur inter creditores: & includitur in dicto statuto: unde poterit vigore dicti statuti facere capi debitorem cessum: & instrumenti executio ita poterit peti ad instantiam cessionarij sicut ad instantiam cedentis. p. hoc videtur tex. in l. ij. C. de do. & hac videtur magis cōis opi. Ad illam l. plane potes respondere: quod verum est quod directo non dicitur creditor: sed utili ter sic: ut dicit ibi gloss. ¶ Et ex predictis sequuntur duo corollaria optima in practica. primum est: quod pactum executiuum de capiēdo bona propria autoritate, de quo in l. creditores. C. de pign. transferretur in cessionarium: adeo quod poterit vigore instrumenti capere bona debitoris sicut poterit cedēs. ita in terminis tenet Bal. i. c. j. §. si quis vero. de pa. iur. fir. & Pau. de ca. in cōf. lix. in fi. in ij. vol. & Alex. & Ias. plenè in l. j. §. usufructuarius. j. de ope. no. nū. ¶ Secundum corollarium sequitur si est verum, quod ex quo hodie per ritum magnæ curiæ vicariæ poterit creditor presentare instrumentum cri-

minimaliter via extraordinaria & executiua: cuius vigore pōt debitor carcerari nisi in cōtinenti doceat de iure suo: vt est ritus, q incipit, itē siq debitores. sequitur ex hoc q celsionari⁹ habēs instrumentū liquidū posset dictā viā executiua exercere contra debitorē, facto prius preambulo super p̄batione celsionis. sicut fit p̄ambulū in hērede agente iuxta formā alterius ritus sub rub. de p̄rābulis. ¶ Verū licet de mero iure ista conclusio posset sustineri per dictā rationē: tamē intellexi q magna curia in ciuitate Neapoli hoc nō seruat de facto: qā non admittit celsionariū ad p̄sentandū instrumentū secundū formā illius ritus: p̄ illā rationē: quia ad hoc vt possit eo modo p̄sentari instrumentū debet iuramentū in eo esse p̄stitū de facie ad faciē. vt habetur in dec. lxiiij. cōsi. Nea. tamē hęc posset tolli p̄ id qd̄ dicimus de hērede: q p̄sentat: & tamen iuramentum non est p̄stitū de facie ad faciē.

23 ¶ Quia tamē superius dictum fuit q procurator in rē suā potest intētare vtilē actionē nomine p̄prio & exercitiū directę noīe cedētis: quomodo pōt cognosci, quādo intentat vtilē & quādo directā. in hoc breuiter est cōis opi. Bar. Bal. Ale. & cōiter doc. in l. qui stipendia. C. de p̄cu. q istud cognoscitur ex cōclusionē libelli: nā si petit reum cōdēnari sibi p̄curatorio noīe

cedentis, cēsetur intētare directā: si verō petit sibi cōdēnari proprio noīe: tūc cēsetur intentare vtilē: debet tamē tūc facere mentionē de celsione in libello: aliās nō procederet: & esset inept⁹: vt no. Ale. i cōl. cxxxviiij. col. ij. ver. ij. ex alio & c. in ij. vol.

24 & Bar. i d. l. q stipēdia. ¶ Quid autē si ex libello nō appareret clarē quam actionē intentat an possit cōpelli ad instātiā rei cōuenti declarare vtiū velit intentare vtilē vel directā: dic q sic. ita tenet Bar. in l. si duo. j. de solu. & Bal. in l. si quis in rem. j. e.

25 ¶ Quē autē vtilitas resultet an quis intētet actionē directā vel vtilē: dic q multę sunt vtilitates. quarū prima est q si intētat directā tenetur ante li. cōte. & dēre copiam instrumēti celsionis aduersario p̄ legitimatione suę personę. secus si intētat vtilem: qā nō tenetur. ita tenet Bart. in d. l. si duo. j. de so. & Bal. in l. j. in iij. q. C. de act. & ob. & in d. l. si stipendia. in fi. & Fel. in c. j. col. antep. ver. v. de prob. ¶ Secunda vtilitas est: qā si intētat directā tenetur defendere cedētem in causa recōuētionis: nisi esset celsionari⁹ ex causa onerosa & sine fraude iuxta tex. i l. si qs in rē. j. e. secus est si intentat vtilē: qā tūc nullo modo tenetur cedentē defendere. secundū gl. & Bar. in d. l. si qs in rem. licet Bal.

27 ibi contrariū teneat. ¶ Tertia vtilitas est: quia quādo ceditur alicui aliqua actio privilegiata

ex persona cedētis si intētat di
 rectā gaudet priuilegio illius a-
 ctionis: secus si intētat vtilē. ita
 tenet Bal. in l. j. col. iij. i. fi. & seq.
 C. de priuileg. dot. & in l. haredē.
 & ibi Alex. in addi. ad Bal. C. de
 hared. ac. de qua materia habe-
 tur p. Bart. in l. post dotē in fi. &
 ibi etiā Alex. & doc. j. sol. matr.
 28. ¶ Quarta vtilitas est: qd si ce-
 dēs sit excōmunicat⁹ repellitur
 cessionarius intentans directā:
 qd obstat sibi exceptio excōica-
 tionis ex psona cedētis: secus si
 intētat vtilē. ita tenet Abb. in c.
 licet vndiq; in fi. & ibi etiā Fely.
 29. de offi. dele. ¶ Quinta vtilitas
 est: qd si est facta cessio alicui q
 pōt habere reum ad forū ipsius
 actoris: licet competeret exce-
 ptio declinatoria contra ipsum
 cedentē: non tamē cōpetet con-
 tra cessionariū priuilegiatū. vt
 si forte est ciuis Neapolitan⁹: si
 agat actione vtili: secus si dire-
 ctā. ita est deci. cōf. Neap. in nu.
 lxxiiij. qd hęc exceptio cohæret
 personæ: & nō opponitur cōtra
 cessionariū: cū sit alia persona:
 per ea quæ no. Bal. in d. l. si quis
 in rem. j. e. & Dy. in c. si quis in
 30. ius. de reg. iur. li. vj. ¶ Sexta vti-
 litas est qd stante statuto qd in-
 ter cōiūctos causa cōpromitta-
 tur prout est in regno regia pra-
 gmatica: quæ incipit odia. si con-
 iunctus cedat actionē nō con-
 iuncto: & cessionarius agat vti-
 li actione nō potest cōtra eum
 opponi vt causa cōpromittatur
 cū ipse nō sit cōiūctus: secus si

agat directā. ita habetur in d. de
 ci. lxxiiij. cōf. Nea. ¶ Septima
 vtilitas est: qd si in terminis hu-
 ius l. nostræ pcurator in rē suā
 dū offert se liti fuit tacitē admis-
 sus per partē & nō opposuit in
 primis actis: nō potest vltērius
 pars opponere in processu iudi-
 cij vt cōpareat principalis quan-
 do intētauit vtilēs: secus si dire-
 ctas intētauit noīe cedentis: qd
 tūc in quacūq; parte iudicij pōt
 aduersarius istud petere qd com-
 pareat pīcipalis. ita tenet Bal.
 hic in secūda lec. hui⁹ l. in fi. per
 tex. in c. j. de iud. lib. vj. & per ea
 quæ habētur in l. vl. C. de proc.
 ¶ His igitur pro aliquali intelli-
 gentia dicēdorū sic præsupposi-
 tis deuenio ad ipsam, quæ se-
 cūdum cōe summariū doc. h. d.
 iūcta gl. Actor pōt cōueniendo
 eligere dominū potius quā pro-
 curatorē in rem suā si dominū
 putat legaliorē. h. d. vel aliter in
 thetrastico. Si liti se offert pro-
 priā qui postulat in rē. Et poti⁹
 actor adesse velit: Id sibi iure li-
 cet dicat magis esse fidelē si do-
 minū aut melius noscere facta
 putet. h. d. cū glo. casus in ista l.
 ita pōt poni simpliciter & sub
 nube propter varietatē lectura-
 rū. Quidā erat mihi debitor in
 centū, cōueni. ipsum in iudicio:
 quem cū cōuenissem qdā alius
 tertius obtulit se liti tāquā pro-
 curator in rem suā volēdo susci-
 pere in se periculū causæ qd ad
 eum spectaret cōmodum & in-
 cōmodū: ego replicabā compa-

reat principalis q̄ est legalior: & magis factū nouit quia cum eo volo litigare & nō tecum. dubitatur an debeam audiri? & videbatur dicendum q̄ nō: quia procurator in rē suā habet ius com-
 32 parendi in iudicio & litigandi. l. vlt. C. quādo sūt vel priua. & l. ij. C. de do. ergo lege permittēte admitti debet. Præterea is q̄ se offert liti admittitur: & cū eo iudiciū fabricatur. l. is qui se obtulit. & l. sin autē. in princ. j. de rei ven. tamē determinatur cōtrarium & ratio decidēdi est quia actor dicit principalē esse legaliore: & magis informatū de veritate: vnde facilius litigabit cum eo quā cum isto procuratore in rem suā qui fortē est homo cauillosus & malæ cōscientiæ: & nō habet eam notitiā de facto: & ideo actor auditur in hoc casu. Et sic nō obstant rationes dubitandi. ¶ Doctores non colligunt aliq̄d notabile ex ista l. ppter eius breuitatē. tu tamē nota ex ista l. iuncta gl. q̄ actor habet electionē litigandi cum reo principali, vel cū procuratore in rē suā, si reus est legalior: & magis instructus de facto litis: & sic licet aliās pcurator in rem suā sit admittēdus in iudicio ad litigandū: vt d. l. qui stipendia. C. de procur. cū similibus: tamen si est aliq̄s homo cauillosus qui multū vexaret aduersariū: adeo q̄ dominus esset legalior, est in arbitrio aduersarij nolle litigare cū eo sed po-

tius cū principali: vt hic cōcordat text. in l. j. in fi. cum. l. seq. & ibi glos. j. de alie. iud. mu. causa fac. Et ita per hāc l. limitatur omnia iura loquētia de procuratore in rem suā. ¶ *Amplia hāc l. procedere nō solum in actore sed etiā in reo vt si pcurator in rem suā compareret ex parte actoris: q̄a reus potest dicere, volo litigare cū principali qui est legalior. ita dicit Bart. hic facit text. in l. cū miles. ff. de alie. iudi. mu. causa fac. hec ampliatio corroborationem per illā regulā quæ se habet quod statutū in vno ex correlatiuis, censetur statutū in alio. l. si. j. de accep. l. si. C. de indic. vid. tol. vnde quod statuitur per hāc l. in actore, statuitur etiā in reo: & ad ipsum extēditur tāquā ad aliud correlatiuū. quod qualiter procedat vide j. supet declaratione Bar. ¶ *Habes ergo ex prædictis vnā electionē quā habet actor in iudicio per hanc l. adde quod actor habet aliam electionem in iudiciis: videlicet quod vbicūq; reus habet plures iudices competētes est in electione actoris coram quo velit ipsum cōuenire & nō potest reus declinare forum: ita tenet Bald. in l. cum clericis. C. de episcopis, & cleri. & Abb. in eum sit generale. colum. j. de fo. competen. de hoc est glos. in l. vlti. C. vbi in rem act. & glo. in cap. statutum. §. cum autem. in versicu. recuset. de rescript. lib. ij. & Bartol. in l. si per erro-

rem

- rem. in fin. §. de iur. omn. iudi. & gl. in c. dilecti. de fo. compet. quod limita quādo plures iudices essent competentes de iure cōi: secus si de iure speciali puta ex privilegio: qā tūc est electio rei corā quo conueniatur. text. est in authē habita. C. ne si. pro pa. in ver. verum & c. & not. Bal.
- 34 in d. l. cū clericis. ¶ Terriā electionē habet actor in iudiciis vbicunq; debitor promisit sibi alternatiuē vnū quod est in obligatione & aliud ad cautelam ipsius actoris: vt si promisi alicui soluere centum, vel dare pignus seu fideiussores: nā tunc actor pōt precisē petere q̄ soluat centum: & non pōt reus dicere, volo dare pignus, vel fideiussores. ita tenet Bar. in l. quāuis. §. de pig. ac. & Alex. in l. iiii. §. si ex cōuentione. §. de re iud. & Alex. in l. q̄ duos. §. de leg. 1. & Sal. in l. quod fauore. C. de legi. & Takin l. j. col. ij. §. qui fat. cog. & ex hoc limitatur illud q̄ vulgo dicitur q̄ in alternatiuis electio est debitoris, vt habetur in l. plerunq. §. si. §. de iure dot.
- 35 ¶ Quartam electionem habet actor, videlicet qñ est sibi facta promissio indefinita: vt si quis cōstituatur sibi seruitutē eūdi per fundū suum. nō specificādō per quā partē fundi: nā tūc electio est actoris per quā partem vult ire: & postq̄ elegit semel nō pōt est amplius variare. text. est: & ibi Bal. & Flo. in l. si cui. §. de serui. & gl. in l. si via. §. de serui. ru-
- 36 sti. pred. ¶ Quintam electionē habet actor in alternatiuis remediōrū vel actionū: vt quādo actori cōpetūt plures actiones ad idem seu plura remedia: potest eligere id quod vult. ita tenet Bart. in l. cū proponas. in fi. C. de trāsa. & Bal. in l. j. C. si ser. exte. per tex. in l. quod in haredē. §. eligere. §. de tribu. & l. cū fili. §. vicariis. §. de le. ij. & Bar. in l. j. col. ij. §. de ac. emp. & Bal. in c. j. §. ad hoc. colū. vj. in fi. de pace iur. fir. pro hoc est tex. in l. est in arbitrio. C. de act. & obli.
- 37 ¶ Sextā electionē habet actor in alternatiuis locorū: vt si quis promisit dare centū Capuæ vel Ephesi, est in electione actoris in quo loco velit ipsum conuenire: qā si esset in electione rei: nunq̄ solueret: cū semper mutaret locū: casus est in l. nō utiq;. in prin. & ibi Bar. §. de eo quod eer. lo.
- 38 ¶ Septimā electionem habet actor q̄ habet instrumentum debiti: in quo sunt obligata sibi multa bona existētia penes plures & diuersos possessores: nā pōt actor eligere quam rē vult: & eligere vnū possessorem: & cōtra eū integrē satisficere: nec pōt ille opponere q̄ plures sunt possessores aliorū bonorū: & q̄ oēs cōueniātur prorata, casus est & ibi hoc tenet Bar. in l. creditoris. §. de distrac. pig. & idē Bart. in l. Moschis. §. de iure fisci.
- 39 ¶ Octauā electionem habet actor in causis summaris: qā potest eligere an ve-

lit petere in scriptis, vel verbo. gl. est in cle. sape. §. verū. in ver. siue. & ibi Car. in xij. q. de verb. sig. debet tñ ex ore actoris reduci in actis id quod petit. secū
 40 dū glo. ibi. ¶ Nonā electionē actor habet in legatis qñ legaretur incertū de certis, vt si testōr habēs duos seruos dixisset lego vnū ex seruis meis Titio: nō exprimēdo quē seruū legasset: nā tūc Titio actor eligit quē vult. casus est in l. q. duos. j. de leg. j. & no. Bar. in l. ij. in prin. j. de optio. lega. q. sanē intellige quādo vni legaretur: si verō dixisset testōr: vnū ex seruis meis lego Titio: & aliū Sēpronio: in isto casu ille, q. est primò noīatus à testatore debet prius eligere. ita singulariter decidit Bar. in d. l. qui duos. & ibi Alex.
 41 ¶ Decimā electionē habet actor in casu multū notabili q. solet sapius accidere: qdā pmissit mihi q. possim extrahere duo plaustra lignorū vel vnū plaustrū de nemore suo, extraxi primo vnū: volo deinde extrahere aliud. pmissor nō vult: q. promissit vnū vel duo: vnde vult eligere vnū: sed ego volo eligere duo: dic q. mea est electio: vt possim eligere duo: ita decidit Iac. de Raue. in §. huic aut. insti. de ac. & ibi sequitur Ias. in l. j. colū. ij. §. q. sat. cog. Allegat ita tenere Pe. de Bellaper. in l. cū quidā. C. de ver. sig. per ea quæ voluit Bar. in l. quāuis. j. de pig. ac. quia hæc alternatiua cēsetur ap

posita in fauorē creditoris: vnde eius erit electio: p. ea quæ dicta sunt s. in tertia electione.
 ¶ Ereditis textualib⁹, venio ad gl. & capio primo gl. magnā in ver. si actor. quā gl. pro clariori intelligētia diuidē in duas ptes principales, in prima parte ponit casum ad hāc l. quatuor modis. in secūda parte p. viā cuius quæstionis vult tollere vnū cōtrariū, secunda pars incipit ibi, sed secūdū hoc &c. Item prima pars subdiuiditur in quatuor particulas: put. quatuor sunt casus positionis. secūda incipit ibi. Et pōt poni casus. Tertia ibi secūdo, pone &c. Quarta ibi, ter-
 42 tio secūdū Ioannē &c. ¶ Pro expeditione hui⁹ gl. quæro sup. ea qualiter pōt poni casus sup. ista l. dicit gl. q. pōt poni casus per l. de illo. & l. electio. j. de noxa. & l. etiā si sit. §. itē si quis dolo. j. de peti. hare. & hoc secūdū Pla. & adde in quibus locis est in potestate actoris conuenire possessorē vel eū q. dolo desit possidere: & sic videtur cōcordare cū ista l. Glo. nō approbat neq. reprobatur hanc casus positionem: sed immediatē trāsit ad aliā: tamē de mēte Bar. to. hic nō valet hæc positio: q. in illis iuribus possessor nō dicitur pcurator in rē suā sed potius venit, vt dñs in quē est facta plenē alienatio rei petita: meritò non cōuenit huic l. quæ loquitur de procuratore in rē suā. ¶ Sum nūc in ij. partē huius glo

gl. in qua ponit casum alio modo: videlicet ego possidebā vnū librum quē tu dicebas esse tuū: cōuenisti me rei vēdicationē ad istū librū: ego post litē cōte. vel ante alienaui hunc librū Titio causa mutandi iudicij: tu actor potes cōuenire me alienātem, vel illū Titium in quē alienaui. gl. reprobat hūc casum: qā ille Titius nō dicitur pcurator in re suā: sed potius dñs cu in eū sit facta alienatio & trāslatū totum ius quod erat penes alienātem: & sic nō conuenit hu. c. l. vt modo dixi: qā per istas duas casus positiones inferretur secundū Bal. hic q si actor conuenit eū qui dolo desiit possidere: & possessor cōpareret & vellet scipere iudiciū p suo interesse posset actor dicere: nolo litigare tecū sed cū principali q est legalior: & tñ hoc nō est verū: qā ille possessor est verē principalis: & repelli nō posset à litigando p suo interesse: vt dicit Bal. hic: nec tūc curatur de legaliori & cum hac reprobatione trāsit Bar. hic. Deinde gl. volēdo saluare hāc positionē dicit: nisi dicas q donaui tibi id quod ex lite fueris cōsequutus: quasi velit dicere gl. q posset poni casus: q ego cōuentus nō alienaui propriē librū causa trāsferendi dñum: sed tantū cōcelsi ipsum Titio vt defendat sibi litē per te motā sup illo lib. & donaui ei omne quod fuerit ex dicta lite consecutus: vt si fortē obli-

neat in totū liber sit suus: si verō transigat: sit suū quicquid ex trāslatione consequitur: & hęc fuit mēs huius gl. ita declaratē: tamen gl. nō obstat hac saluatione nō firmat pedes: sed tran sit ad aliam casus positionem.

¶ Nota tamē ex ista glos. multū singulariter secundum Barto. & Bal. hic q quādo tertius comparet tanquā principalis & pro suo interesse nō vt procurator in rem suā non potest sibi opponi q dominus est legalior: & sic non potest repelli à litigando. istud percipitur ex reprobatione, quā facit glos. & per hoc habes notabilem limitationem ad hanc l. vt nō procedat in eo qui cōparet vt dominus & principalis possessor. ¶ Secūdo per istud dictum habes optimam declarationem ad illam l. de illo. & ad d. §. item si quis dolo. scilicet quod in terminis illarū ll. nō posset actor repellere possessorem offerentem se liti: dicendo quod principalis qui de sit possidere est legalior: quod nota. ¶ Sum nunc in tertia parte glos. in qua pono casum. hares vendidit hāreditatem: in qua hāreditate ego eram debitor hāreditarius: emptor conuenit me vtili actione: ego volo reconuenire emptorem ex persona venditoris: quia venditor erat mihi debitor: & in hac reconuentione volo vt compareat venditor, tanquam principalis & legalior possum hoc

hoc dicere: secundum istam lec. secundum quam ista l. intelligitur loqui in reconuentione: & secundum hoc exponeretur si actor. i. si reus cōuentus qui in reconuentione est actor. glo. re probat hūc intellectum per l. ij. C. de pact. & l. ij. C. de hære. vel ac. ven. vbi habetur q̄ emptor hæreditatis non potest conueniri nisi sponte velit: vnde per hoc excluditur quòd ego possum hunc emptorē reconuenire inuitū per d. ll. & sic hæc lec. nō procedit. Deinde gl. volēdo saluare hanc lec. dicit: sed certe imo est bona positio. quia aliud est cōueniri & aliud reconueniri. quas vel it dicere gl. illę ll. quę dicunt emptorē hæreditatis nō posse conueniri nisi sponte velit, procedunt in conuentione principaliter facta: secus in reconuentione: quia potest inuitus recōueniri: & hoc voluit dicere Bar. hic qui cōmuniter habetur corruptus: ibi dum dicit postea, sustinet quòd imò possum eum recōuenire, licet non
 43 principaliter &c. ¶ Ex ista parte glo. ita declarata habes colligere naturam recōuentionis quę est: & in quo differt à conuentione: quia licet sit aliquis priuilegiatus vt inuitus trahi nō possit per cōuentionē corā aliquo iudice: si tñ ipse conueniat aliū corā illo iudice potest ibidem inuitus recōueniri. & hoc est inductū per illam rationem æquitatis traditā in authē. & cō-

sequenter. & in l. cū Papinianus. in fi. C. de sen. vbi dicitur cuius in agēdo quis seruat arbitrium eundē habere iudicē contra se
 44 non dedignetur. ¶ Hinc est q̄ licet clericus non possit conueniri corā iudice laico. c. si diligēti. de fo. cōper. & authē. statui-mus. C. de episc. & cle. tamen si conuenit aliquē laicum coram iudice laico potest coram eodē per conuentum reconueniri: vt tenet Bar. in d. authē. & consequenter. in fin. & gloss. in c. j. de mut. peti. & habetur plenē per Fel. in c. at si clerici. de iudi. pro hoc habemus in regno ritum magnę curiæ vicarię in nu. cliij. qui incipit. Item q̄ clericus. &c.
 45 ¶ Vltimo loco gloss. reprobatur istam casus positionem ex alia ratione: quia in isto casu cessio fuit ex causa non lucratiua. l. si quis in rem. j. eo. quasi velit dicere gloss. quòd ista casus positio præsupponit quòd hæreditas fuit emptā: & titulus emptionis est titulus onerosus: & quando quis succedit ex titulo oneroso, non potest reconueniri ex persona cedentis: nisi cessio sit facta in fraudem: vt habetur in dicta l. si quis in re.
 46 & ibi not. ¶ Circa hanc lectu. Barto. hic saluat eam sequendo opi. Hug. & Iac. but. & intelligit q̄ hic emptor hæreditatis sponte se obtulit defensionī in causa reconuentionis: & sic sumus in terminis. d. l. ij. C. de pac. verum actor voluit potius hæredem

dem tanquā legaliore. & ita intelligendo hanc lec. est optima secundum Bart. ex qua habes notabilem extensionem ad hanc l. quę loquitur in causa cōventionis: vt procedat etiam in
 47 causa reconuentionis. ¶ Deuenio ad quartam partem huius gloss. in qua ponit casum etiam in causa reconuentionis: verū in hoc solum differt à præcedēti: quia ibi fuit cessio ex causa onerosa: hic autem ex causa lucratiua: vnde declarando glo. pone sic casum: ego eram debitor tuus in centum cessisti hanc actionem Titio contra me: Titius egit contra me ex iure cessio: & satisfecit de defendendo in alia causa: ad quod tenetur: ex quo erat cessionarius ex causa dona. & sic titulo lucratiuo: deinde ego volo reconuenire cedentem vel procuratorē cessionarium possum hoc facere: quia fuit ex causa lucratiua. Et si cessionarius se liti offert possum dicere, compareat principalis: quia est legalior: & in hac vltima lec. residet gloss. item has duas lec. tenet Bart. hic: & dicit vtranque esse bonam: sed præcedentem esse meliorem intelligendo eam secundum Iac. bu. vt s. ¶ Ex prædictis ergo patet q̄ habemus hic quatuor lect. quarum primæ duæ loquuntur in conuentione: & aliæ duæ in reconuentione: prout aduertit hic Bald. primæ duæ fuerunt reprobate: quia non loquuntur in

procuratore in rem suam vt loquitur hæc lex: sed potius in domino prætendente principale interesse. istæ sequentes duæ approbatur hic per Bart. vt s. dixi. tamen Bal. hic subtiliter considerado dicit q̄ adhuc istæ duæ vltimæ sibi non placent: quia non conueniunt huic l. quæ loquitur in procuratore in rem suam: nam ille cessionarius respectu reconuentionis nullum habet mandatum: nec dici potest procurator in rem suam: & sic ista l. est malè exemplificata in causa reconuentionis: vnde secundum Bal. omnes istę quatuor le. remanēt reprobate: certe consideratio Bald. est subtilis: adeo q̄ istæ lec. in causa reconuentionis non videntur casere dubio. ¶ Tamen ad hoc vt ista l. reddatur magis notabilis & ampliata puto sustentari posse opi. Barto. quod imò istæ duæ lec. in causa reconuentionis procedant & conueniant huic legi. Et cōsidero q̄ prima lec. istarum duarum ponit exemplum in emptore hæreditatis reconuento: qui emendo hæreditatem censetur emere omnia iura actiua & passiua ipsius hæreditatis saltem in effectu: iura enim actiua transeunt ipso iure vtilia in emptorem. l. emptor. C. de hæc. vel ac vend. passiuæ autem non transeunt: quia ius passium non potest in alium transferri nisi consentiente creditore: vt not. Bald. in l. ij. C. de pac.

pac. per l. si mandato meo. §. j. j. man. verum effectus iuriū passi uorum trāsit in ipsum emptorem : quia licet ipse non possit conueniri inuitus à creditoribus sed solum venditor: tamen tenetur soluere & extrahere vēditorem indēnem. l. hæreditatem. & ibi habetur. j. de dona. & l. ij. C. de hære. vel ac. ven. unde considero q̄ venditor vendendo hæreditatē censetur cedere actiones actiuas vtilēs: vt d. l. emptor. & etiam effectum passiuarū: quia saltem tacitē ex iuris dispositione cēsetur ei mā dare q̄ extrahat ipsum venditorē indēnē à creditoribus hæreditariis in effectū. per d. l. ij. & d. l. hæreditatē. Modo ad propositū quando iste emptor spōte se offert secundum Barto. ad defensionem venditoris in causa recōuentionis, facit id ad q̄ in effectū habebat tacitum mā datum: p̄supponendo q̄ debitum reconuentionale erat hæreditarium: q̄a in effectū ipse tenebatur illud luere: unde bene potest dici procurator in rem suā: & sic remanet restricta ista saluatio Bar. solū in debito hæreditario: sed si debitū esset extraneum & ex alia causā quā ex causa hæreditaria: tunc adhererem opi. Bal. quia tunc non posset dici procurator in rem suam aliquo modo in causa recōuentionis. ¶ Eodē modo cōsidero in iij. lec. q̄ possit saluari gl. & Bar. ab impugnatione Bal. quia

in ea cessionarius erat ex causa lucratua: qui ipso iure tenetur defendere cedētem in causa reconuentionis. l. seruū quoq; §. si. j. eo. & not. glos. in d. l. si quis in rem. j. eo. unde cum ceditur sibi actio ex causa lucratua censetur cessā cū hoc onere defendendi: & sic saltem tacitē ex iuris dispositione seu interpretatione cēsetur ad hoc habere mā datum: unde potest dici procurator in rem suam sicut in simili dicimus quando vendo hæreditatē nil cedo expressē, & tamē ipso iure transeunt vtilēs actiones. vt d. l. emptor. Eodē modo quādo datur nomen debitoris in solutū ipso iure ex dispositione legali transit vtilis actio. l. si. C. quādo fis. vel priua. & tamen dicitur ille procurator in rem suam ex parte actoris: ita ergo est dicendū ex parte rei: & sic remanet defensata opi. Bart. per quam habemus extēsiōem ad hanc l. vt procedat etiā in causa reconuentionis. ¶ *Cipio secūdam partem principalem huius gl. in qua quærit ad quid prodest facere procuratorē in rem suā, si habet necesse litigare ad volūtātē aduersarij: q̄a si aduersarius non vult litigare secū sed cū domino repellitur à litigando: vt hic. gl. soluit & dat verum intellectū ad hūc tex. scilicet vt procedat quādo persona domini est legalior & melius nouit factū: unde vult dicere gl. q̄ pōt prodesse quādo ita esset legalis procur

procurator in rem suā sicut dominus: & pari modo nouisset factum: quia tunc actor non audiretur: sed deberet litigare cū procuratore in rem suam: & cū glo. concordant Bartol. & Bal. hic & gl. in l. planē. j. fami. herc. ¶ Venio ad glo. fina. in versicu. qui in rem. Quam diuido in duas partes. in prima parte declarat text. In ij. format vnam quæstio. Secunda ibi: sed quid &c. Dicitur in text. quod potest actor eligere dominū potiusquam procuratorem in rem suam: dicit glof. quia transfert iudicium: quasi dicat illud iudicium quod prosequabatur actor contra dominum, volebat hic procurator in se assumere. l. solutionem. j. de solut. & ideo hoc inuito actore fieri non posset: vt not. in d. l. solutionem. Ex hac glof. colligit Bald. hic quintum intellectum ad hanc legem, & istum quintum approbat: & dicit esse veriorē ceteris: & secundū istum intellectum esset ponendus casus q̄ hic dū conuenirem debitorem meū quidam tertius se obtulit ad suscipiendū iudicium animo nouandi: possum dicere compareat principalis si est legalior: so secundum Bald. hic. ¶ Et licet Bal. teneat hunc intellectum vt veriorē: tamē ego indubitanter teneo hanc lec. nō procedere: & q̄ gl. & Bal. malē loquantur: & q̄ hic intellectus sit deterior ceteris: quod clarē ostēdo. Nā

glo. dicit ista verba. scilicet quia transfert in se iudiciū. l. solutionē. j. de solu. super quibus verbis præsuppono quod glof. debet intelligi secundum l. quam allegat: vt not. Bartol. in l. non solum. §. si liberationis verbo. j. de libe. leg. & Ioan. And. in c. cum nuntius. de testi. vnde dum illa glo. allegat d. l. solutionem. vult dicere quod iste procurator suscipiebat iudicium animo nouandi: quia iste est verus intellectus ad illā legis solutionē secundū gl. Bar. & Pau. de Cast. ibi. Ex hoc sequeretur quod iste suscipiens iudicium animo nouandi posset inuito actore comparere, quando persona domini non esset legalior: quia tota distinctio huius legis consistit, an sit legalior persona domini: & tunc non admittitur procurator: alias secus. ista consequentia est euidenter falsa: quia secundum veram & communem conclusionem quando tertius vult suscipere iudicium animo nouandi & liberandi debitorem: non admittitur indistincte inuito actore: siue sit legalior siue non: ita tenet Bart. in dictal. solutionem. pro hoc est text. & ibi Barto. in l. si mandato meo. §. j. j. mand. & Bart. in l. liberto. §. fina. j. de nego. gest. & in hac l. sed secundum istum intellectum glofæ, adhiberetur illa distinctio an sit legalior adaptando ipsum ad hāc legem, vnde apparet quod est

ego dico, Volo ut cōpareat principalis, scilicet vēditor: quia est legalior. q̄ritur an possim hoc dicere? & deciditur hic q̄ sic. & iste intellectus nullum videtur habere obstaculū, & loquitur in causa conuentionis: non autem reconuentionis, & sic est conformis cum. l. nostra. istud exemplum verificatur per l. ult. §. Titius. j. de condi. indeb. vbi est casus optimus ad sciendum qualiter constituatur procurator in rem suam ex parte rei. & not. glos. in l. Plautius. j. eo. hūc intellectum puto veriorē ceteris, & cum isto pertranseo super hac l. ¶ Expeditis gl. & lec. huius l. venio ad apparatus, & ad suppletiones, & primo Bart. hic relatis glo. format duas oppos. simul videlicet, de. l. j. §. vsus. s. eod. vbi qui non vult comparere per se, potest se defendere per procuratorem: hic dicitur quod tenetur comparere principalis ad instātiā actoris: ergo malè. Item opponit de l. soluendo. j. de neg. gest. & l. solutionem. j. de solu. vbi dicitur q̄ potest quis defendere aliquem etiam inuitum, & pro eo soluere: hic dicitur contrarium: quia 55 defensor repellitur à litigando: 54 ergo malè. ¶ * Pro solutione horū contrariorū Bart. hic facit quatuor membra distinguēdo: quæ etiam reassumit idem Bartol. in d. l. solutionem, & tangit in d. l. liberto. §. vlti. j. de nego. gest. & in omnibus bene loqui-

tur. Ego autem reassumam ista quatuor membra per quatuor conclusiones: addendo vnicuique conclusioni suppletiones necessarias. Prima igitur cōclusio est: si debitore cōuento tertius compareat ad suscipiēdum plenum iudicium in se, animo nouandi: & transferendi iudicium, & actionem in personam suam, & liberandi penitus debitorem à toto debito: non cogitur actor istum admittere: siue persona domini sit legalior siue non: vnde actore volente, repellitur à litigādo. istud probatur per d. l. si mandato meo. §. j. & ibi Barto. & in dicta l. solutionem. & in dicta l. liberto. & hic. Et hæc conclusio est vera & communis: ita loquitur dicta l. soluendo, & dicta l. solutionem. quæ ll. quo ad iudiciū suscipiendum, debent intelligi volente actore: non autem eo inuito. vt dicit glos. & Bartol. in dicta l. solutionem. Et hæc sit prima limitatio ad istam cōclusionem, scilicet vt nō procedat actore volente: quia tunc admittitur tertius, & debitor liberatur: vt not. in dicta l. solutionem. ¶ * Secundo singulariter limita hanc conclusionem procedere quādo tertius vellet iudiciū suscipere: vt suprā, secus si vellet soluere debitū pro debitore conuento: quia tunc potest soluere creditori etiam inuito, & liberare debitore etiam inuitum à molestatione credi-

coris, & cogitur creditor hunc
admittere ad soluendum. imò
si nolle recipere solutionem
potest ille tertius eam offerre
vel deponere: quæ oblatio erit
tantæ virtutis, ut impediatur de-
bitorem ulterius cōueniri pos-
se. ita multum notabiliter te-
nent Bald. Ange. Fulgo. & Pau.
de cast. & ibi etiam las. in l. ta-
le pactum §. post diuisionem.
suprà, de pact. & dicit ibi Bald.
notari ex illo text. quòd ex-
traneus habet ius offerendi de-
bitum, & liberandi debitorem
l. qui decem. §. j. j. de solu. & l.
cum postliminij. C. de capti.
& l. ob signatione. C. de solu.

56 ¶*Secunda conclusio vera est:
si debitore conuento compa-
ret tertius ad suscipiendum iu-
diciū non animo nouādi nec
debitorem liberandi: sed tan-
quā procurator in rem suam:
animo defendendi pro suo in-
teresse, & tunc iste admittitur
si persona domini principalis
non sit legalior: alias secus, &
ita loquatur hæc l. & dicta l.
planè. cum glos. j. famil. excise.
& de hac legalitate debet di-
sputari in principio litis: quia si
actor admisit procuratorem in
rem suam, & nō opposuit quòd
dominus erat legalior sibi præ-
iudicauit, & non potest ulterius
istud opponere secundum Bar-
to. hic & bene. Quod intellige
& declara, ut dixi §. in euiden-
tialibus in versic. septima utili-
tas &c. ¶*Ex dictis Bart. super

isto secundo membro collige
tria notabilia. primum quòd si-
cut exceptio declinatoria, & re-
cusationis iudicis debet oppo-
ni in principio litis antequā
aliqua exceptio opponatur. ut
not. Bart. & Alexād. in l. quidam
consulebat. de re iudi. & not.
Bart. & doct. in l. si cōuenerit. ff.
de iurisd. omn. iudic. ita etiam
exceptio declinatoria, & recu-
sationis aduersarij, ut hic. ¶*Se-
cūdum notabile est, quòd post-
quā procurator in rem suam
est admissus ad litigandum per
aduersarium, nō potest ulterius
petere aduersarius, ut compa-
reat principalis ad se examinā-
dum, ut principalem, & lega-
liorem: quia non dicitur vltē-
rius principalis ad hoc, ut eius
confessio possit præiudicare
59 procuratori. ¶*Tertium nota-
bile est quod confessio princi-
palis non nocet procuratori in
rem suam admissio in iudicio
postquā fuit notum aduersa-
rio illum esse cessionarium, vel
aliter esse procuratorem in rem
suam: secus si nondum sciisset
id: quia sibi tunc noceret: ut no.
Bart. & doct. in l. si cum empto-
re. §. de pact. & probatur in l.
vlti. §. de transact. contrarium
tamen videtur tenere Bald. hic
in fina. col. tamen non est con-
60 tra si rectè inspicatur. ¶*Ter-
tia principalis conclusio est, si
debitore conuento comparet
tertius cum mandato ad eum
defendendum tanquā procu-
rator

rator simpliciter ad vtilitatem domini: non autem propriam. tunc indistinctè admittitur siue dominus sit legalior siue non: ita loquitur text. in l. j. §. vsus. 3. **61** *¶* *end. titu.* *¶* *Quod limita primo procedere in causis ciuilibus, vel criminalibus in quibus irrogatur poena à relegatione infra: secus si à relegatione 3. quia tunc non admittitur procurator: sed ipse principalis comparere tenetur. l. penul. §. ad crimen. & ibi Barto. j. de pub. iudi.* **62** *¶* *Secundo limita nisi ex aliqua iusta causa index vellet facere comparere principalem, & nolle procuratorem admitte- re: vt quia est rixosus, & rabula: quia potest hoc facere etiam in causa ciuili. l. vlti. & ibi glos. & doctores. C. de procurato.* **63** *¶* *Tertio limita hanc conclusionem non procedere, quando aduersarius in aliquo articulo vellet presentiam domini, vt ipsum examinari faciat, vt principalem, & legaliore, & tanquam melius de causa infor- marum: quia tunc tenetur dominus venire personaliter in iudicium ad testationem quasi principalis faciendam, atque eo iure vtimur: ita tenet Barto. hic per dictā l. vlti. & ibi glos. C. de procurat. si verò dominus esset absens, vel non posset in iudicium venire: tunc procurator debet mittere ad eum in loco vbi est, ad se examinandum, vt principalem, secundum Bartol.*

hic per l. generaliter. §. his de presentibus. C. de rebus credi. **64** *¶* *Sed iuxta hoc cadit notabile dubium, si dominus est absens, & est mittendum ad eum pro ipso examinando ad instantiam aduersarij, cuius expensis mitti debet. Bald. in dicto §. his de presentibus. videtur dicere quod expensis petentis, & sic expensis aduersarij. contrarium tenet Bal. hic, & verius scilicet, quod mitti debet expensis ipsius absentis examinandi, & ita fuit decisis iste casus in sacro consilio Neapolitano: vt est deci. clxxvij. pro hoc est glos. in l. j. §. defendi. j. ex qui. caus. in pos. ea. & ideo est: quia non debes deterior fieri conditio litigantis propter absentiam aduersarij: sed ipsi absenti debet absentia obesse. *¶* *Et ex hoc verificatur illud quod in simili dixit Bartol. in dicto §. defendi. quod. si aliquis absens mittit procuratorem ad litigandum mecum: ego potero petere copiam mandati procuratorij sumptibus ipsius absentis: ne fiat deterior conditio mea propter eius absentiam. quod est valde quotidianum in practica. Idem in simili notat Bartolus in lege prima, in fin. C. de procuratoribus.* **65** *¶* *Quis autem dicatur principalis: seu quæ dicatur principalis persona in iudiciis: ad hoc, vt sciamus quis debeat se examinare: vt prin-**

cipalē: vide tex. in authen. principales, & ibi Bald. in j. not. C. de iur. calū. vbi dicit Bald. quod principalis persona dicitur illa quæ suo nomine litigat in iudicio: pro hoc est ritus magnæ curiæ vicariæ in nume. 283. qui incipit, Item quod quando cunque vbi appellat principales personas actorum, & conuentorum: per quod potest dici, quod persona principalis dicitur illa quæ agit, vel conuenitur in iudicio, vt satis colligitur ex traditis in materia huius l.

66 ¶ Quid autem de procuratore: an dicatur principalis, & an possit compelli ad se examinandum, vt principalem sicut eius dominus, vide Bal. in l. non solum. colum. j. j. eod. vbi dicit, quod sic: quia procurator tenetur respondere omnibus illis positionibus, quibus tenetur respondere dominus: si ad hoc habeat speciale mandatum: alias posset petere terminum ad consulendum dominum; istud est hodie clarè decissum in regno per deci. consil. Neap. in nume. 92. vbi expresse deciditur, quod procurator potest compelli ad deponendum, vt principalis.

67 ¶ An autem quando examinatur principalis possit iudex repellere eius aduocatum, vel procuratorem: dic quod sic: ne ipsum instruat: ita sentit Bald. in dicta l. non solum. in princ. in fi. colū. j. eod. licet se remittat. faciūt not. per gl. & Bart. in l. pro-

ximè. j. de his quæ in testa. delen. vbi habetur, quod iudex nō debet se consulere cum aduocato alterius partis, & dicit glo. in consil. regni: vt vniuersis, in versu. cum proborum. quod aduocati non debent interesse in consilio ferendæ sententiæ: tamē iste casus prepositus est hodie decissus in regno per dictū ritum magnæ curiæ vicariæ in nume. 283. qui incipit: Itē quod quādo cunque vbi dicitur quod principalis debet examinari in secreto sine consilio aduocati, vel procuratoris, & non panitur de periurio si falsum deponat, vt ibi habetur. Istud etiam tenet And. de Iser. in cap. j. §. similiter. de consue. rec. feu. Et de primo dicto, scilicet quod aduocatus vel procurator nō debet interesse in examine principalis est decisio Bar. in l. si postulauerit. §. haberi. ff. de adul-

68 te. ¶ Quod singulariter limitata non procedere in rustico vel idiota qui esset examinandus, vt principalis: quia in eius examine potest interesse aduocatus, vel procurator: ad hoc ne propter eius simplicitatem in sua depositione decipiatur. Ita tenet Host. in cap. dilecti. de iudi. & illud dictum sequitur Soc. in repe. l. j. colum. iiii. j. de vulg.

69 & pupil. ¶ Quid autem si principalis interrogatus super positionibus non vult respondere: dic quod habetur pro confitente, vel negante: secundum quod vtilius

utilius est eius aduersario. Ita dicit Bald. in dicta l. non solum. colum. fin. illius princ. vers. vlti. quæro. j. eod. pro hoc est text. in cap. ij. de confes. lib. vj. & in l. de ætate. §. qui tacuit. j. de inter. act. Istud est etiã hodie decisum in regno per regiã pragmaticam, quæ incipit, Si reus. quæ est conformis cum dicto Bald. in dicta l. non solũ. & cum dicto §. qui tacuit. Item habemus ritum magnæ curiæ vicariæ in nume. 250. qui incipit. Itẽ seruat dicta curia, quod si quis &c. qui ponit practicam in hac materia, scilicet quod quando quis citatur, vt veniat ad se examinandum, vt principalem: in vltima citatione debet inferi copia articulorum super quibus vult deponere, & tunc si nõ comparet habetur pro confesso, & ab huiusmodi decreto nõ appellatur: vt ibi habetur. quod
70 no. in practica. ¶ Quarta principalis conclusio est: si vno cõuento comparet alius, qui est eius successor singularis in plenum ius per alienationem: ad suscipiendum iudicium pro suo principali interesse non vt procurator in rem suam, nõ potest actor dicere compareat principalis: quia est legalior: sed tenetur litigare cum offerente se. ita dicit Bartol. hic in iij. membro. qui dicit ita debere intelligi iura allegata in princ. gloss. scilicet, in l. de illo, & l. electio. de noxa. & ego dixi t. in princ.

gloss. magnæ. in ij. lec. & probatur per gloss. in dicta l. electio: dum dicit quando non se offert aliquis, tũc procedit illa lex. ergo quando aliquis se offert sequitur, quod cessat electio, & tenetur litigare cum illo. ¶ Itẽ circa hoc pondera verba Bartol. dum dicit: per quod alius quem actor volebat conuenire liberatur: quia per hæc verba videtur innuere, quod si actor conuenit eum, qui dolo defuit possidere, & possessor suscipit iudicium: liberatur conuentus per comparitionem possessoris, & susceptionem iudicij: istud probatur in dicta l. de illo. & l. seq. j. de noxa. allegat Bar. aliũ text. videlicet in l. sed si lege. §. item si rem. j. de peti. hære. qui text. similiter bene facit in vers. quid tamen. potest etiam exemplificari in l. etiam. §. itẽ si quis dolo. ibi euanescere ait. &c. eod. titu. ¶ Possset etiam super isto quarto membro in exemplum adduci materia nominationis in iudicio: vt si ego conuenio colonum, vel inquitinum, vel alium detentatorẽ alicuius rei, & ille nominat dominum in iudicio: nam domino comparente transfunditur iudiciũ in eum & cõuentus liberatur ab instãtia iudicij. l. ij. & ibi plenẽ per Bartol. & Bald. C. vbi in rem act. & not. Abb. in c. quoniam frequenter. colum. penult. in fi. vt lit. non contest. vnde tunc non admitteretur actor si dicereĩ

Volo litigare cum colono, vel alio detentatore tanquàm legiori. per prædicta. ¶ Quid autem in autore laudato comparante in iudicio: an possit comparere inuito actore: vide Bald. hic: in si. colum. vbi notabiliter loquitur: quia potest comparere altero de tribus modis. Primo modo vt simplex procurator. & admittitur per dictā l. j. §. vsus. j. eod. Secundo modo, vt procurator in rem suam pro suo interesse ad suscipiendum iudicium: non autem animo nouandi, & tunc similiter admittitur: non tamen liberatur emptor ab instantia iudicij per comparitionem autoris: sed prodest illi comparitio autoris: vt possit ex defensionibus eius liberari, & obtinere, & in hoc differt à nominato in iudicio: cuius comparitio liberat nominatē ab instantia iudicij: secundum Barto. & doct. in dicta l. ij. C. vbi in rem actio. Tertio modo potest comparere in iudicio animo nouandi, & liberandi emptorem, & tunc non auditur: secundum Bald. in hac l. nostra: per ea quæ superius dixi. An autem in dubio præsumatur comparitio animo nouandi, vel non. vide Alexand. 74 in dicta l. ij. C. de pactis. ¶ An autem iudicium ceptum contra emptorem debeat supersederi per laudationem autoris donec compareat autor laudatus? dic quòd hodie istud est deci-

sum in regno: per regiam pragmaticam quæ incipit, Dubitationem. per quam est prouisum quòd si autor laudatus est præsens in illa ciuitate in qua iudicium agitur nō debet in causa supersederi: sed proceditur cōtra emptorem, vel alium successorem: si autem autor est absens à loco iudicij: datur terminus cōpetens conuento ad denuntiandum auctori laudato in loco vbi est, & interim durante termino supersedetur in causa contra emptorem cōtra quem lata sententia mandatur executioni contra autorem laudatum sine nouo processu: ita hæc omnia habentur in dicta pragmatica. ¶ Quærit hic Barto. quoniam ista l. loquitur de procuratore in rem suam ex parte rei: quid in procuratore ex parte actoris: an in eo etiam disputetur quæ persona sit legalior, & est exemplum si celsionarius agit contra debitorem ex iure sibi concesso, an possit debitor dicere, Cōpareat principalis cedens: quia est legalior: Bartol. hic videtur tenere quòd sic. per l. pen. & fin. j. de alie. iudi. mu. causa fac. licet Cy. hic aliter teneat. Et secundum Bartol. hic hæc lex ampliatur vt procedat etiam in reo conuento: vt possit opponere contra procuratorem in rem suam ex parte actoris de legalitate personæ: hoc tetigi aliquantulum supra, in notabilibus. Bald. hic tenet

tēhet contra Bart.& dicit quòd ista l. non habet locum in procuratore in rem suam ex parte actoris.allegat text.in l.procuratorē rem in suam. j. eo. qui text. videtur destruere istam l. secundum eum, & ibi propriè est glos. quæ dat hunc intellectum ad istam l.& facit pro Bal. Ego autem teneo opin. Bartol. quam tenui s. in notabilibus: quæ videtur mihi verior: cum modificatione tamen seu distinctione infra scripta. Et pondero quòd text. in dicta l. penul. & si, non facit pro Bart. quia ibi fuit facta alienatio causa mutandi iudicij, & ita expresse dicitur in dicta l. penul. quòd debet prior dominus experiri si mutandi iudicij causa sit facta alienatio: ergo à contrario sensu secus: vnde illa l. potius à contrario sensu faceret contra Bartol. in casibus in quibus fieret cessio sine fraude, & non causa mutandi iudicij. Nam ille titulus de alie. iudi. mutan. causa fac. præsupponit dolum, & sine dolo non procedit dispositio illius tituli, vt dicit tex. in l. itē si res. §. j. & l. non solum. j. de alie. iud. mu. 76 causa fac. ¶ Præterea considero quòd illa l. procuratorē in rem suā. minimè facit pro Bal. nec videtur in aliquo contraria huic l. si bene cōsideretur: nam in illa l. concurrebant cedens, & cessionarius ad exigendum debitorem, & dubitatur quis debeat præferri, & dicitur quòd

præfertur cessionarius. quod est verū: concurrente altero de tribus: vt dicit ibi gl. quæ ponuntur in l. iij. C. de donatio. Et sic quæstio non erat ibi inter reum & actorē prout est hic: sed erat inter ipsos actores: quia quilibet eorū prætendebat anteponi: vnde nō negat ille tex. quòd si reus opposuisset cessionario compareat principalis, qui est legalior, q̄ nō debeat audiri, & sic videtur longe diuersus casus ab ista l. verum quia cōtra Bart. habemus magnorū virorū auctoritates: videlicet gl. in d. l. procuratorē. Cy. in d. l. vlt. j. de alie. iudi. mu. causa fac. & Bald. hic, & in d. l. procuratore. nō esset tutum ita indistinctè tenere cōtra eos: maximè cum pro opi. Bart. non habeamus text. in terminis loquentē in actore sicut in reo: & sic opi. Bart. nō posset saluari nisi per extēsiōē huius l. vt ita tutū in reo extēdatur ad actorem, & e contra. l. vlt. j. de accep. propterea saluo meliori iudicio ego concordare ita huiusmodi opi. vt distinguamus: aut cedēs alienauit dolosè causa mutandi iudicij, & tūc indistinctè sit vera opi. Bar. per d. l. pe. aut istud nō apparet, & tunc similiter teneo opi. Barto. vt reus possit opponere: vt compareat principalis: quia est legalior, & si principalis vellet comparere discusso de legalitate præfertur cessionario minus legaliori. Si autē noller cōparere, & tūc q̄ nemo inui-

tus agere compellitur, puto, q̄
admittatur cessionarius inuito
reo: quia aliàs esset in potestate
rei eludere debitum, nolente
agere cedente, & ita procedat
opin. Cyn. & Bal. Et ad hoc me-
mouet ratio Bald. qui se fundat
hic super illa ratione: quia ne-
mo inuitus agere cogitur: ergo
à contrario sensu, si sponte ve-
niret ad agendum cessaret ra-
tio Bald. & ita cum hac distin-
ctione pertranseo. Adde quòd
Rapha. etiam nititur hic cōcor-
77 dare opi. vt hic per eum. ¶*Vl-
terius quærit hic Barto. quid si
actor dicit, quòd dominus est
legalior: procurator verò di-
cit se legaliozem: cui incumbat
onus probandi istam legalita-
tem. glos. hic tangit, & non be-
ne soluit. sed Barto. melius sol-
uit, & dicit: quòd hæc probatio
incumbit illi qui allegat aliquē
legaliozem ad fundandam suam
intentionem, vel exceptionem.
I. ei incumbit. j. de proba. & l. si
verò. §. j. & ibi habetur s. qui
satisda. cog. Ex hoc sequitur,
quòd cum procurator in rem
suam habeat suam intentionem
fundatam à iure ad compaten-
dum, & iudicium suscipiendum
non animo nouandi: qui ad-
mitti debet: si actor ad ipsum
excludendum allegat dominum
esse legaliozem: ipse allegans
debet hoc probare: quia istud
est fundamentum suæ intencionis
ad excludendum aduersaria-
rium. quod confirmatur ex his

quæ not. Bartol. in l. hoc iure. j.
de verborum obligat. vbi ponit
hanc materiam: quòd quilibet
tenetur probare id, quod est
fundamentum suæ intentionis,
& Barto. in dicta l. si verò. §. j. &
Abb. in c. bonæ memoriæ. pri-
mo. colum. vj. de electi. vbi ha-
betur quòd etiam negatiua de-
bet probari quando est funda-
mentum intentionis alicuius:
licet alias sit improbabilis: vt l.
actor. C. de proba. Eodem mō-
do si procurator in rem suā ad
excludendum actorem diceret
se esse legaliozem excipiendor:
ipse tenetur id probare per præ-
dicta. Et sic semper inspicimus
eum qui se fundat super aliqua
qualitate agendo vel excipiendo,
vt illam probare teneatur. l.
si minorem. C. de in integ. resti.
Erit ergo practica quo ad iudi-
cem: quòd stante huiusmodi
conflictu inter procuratorem
& actorem: quia hincinde alle-
gant dictam prætenfam legali-
tatem: iudex statuet competen-
tem terminum vtrique parti ad
probendam dictam legalitatē:
quo termino elapso poterit præ-
ferre interlocutoriam pro eo
qui melius suam intentionem
78 probauerit. ¶*Et ex his potest
decidi illa notabilis, & quoti-
diana quæstio: quam alias re-
tigi succinctè in repet. l. is po-
test. j. de acqui. hæredi. videlicet
si substitutus pupillaris mor-
tuo pupillo egit petendo hæ-
reditatem pupilli vigore substi-
tutionis,

Idem q̄. vide Conarradus
l. 2. vbi q̄. resoluit c. 6. n. 6

et ostin
n. 199

rutionis, & fabricato proces-
 su probauit se esse substitutum
 pupillariter per testamentum
 patris pupilli: item probauit es-
 se mortuum illum cui fuerat
 substitutus: non tamen proba-
 uit quod mortuus fuit in pu-
 pillari ætate. vt de necessitate
 requiritur ad hoc vt sit locus
 substitutioni pupillari: an pos-
 sit obtinere: & vera opin. est
 quam tenui ibi, scilicet, quod
 substitutus obtinet: vt tenuit
 Socin. in consil. xxix. colum. iiii.
 in primo volumi. licet contra
 istam communem & verā opi. 81
 tria videantur facere. Primo quod
 quilibet tenetur probare id,
 quod est fundamentum sue in-
 tentionis vt s. dictum est. Sed
 profundamēto intētionis sub-
 stituti erat quod pupillus esset
 mortuus in pupillari ætate: quia
 alias adueniēte pubertate sub-
 stitutio pupillaris euanesceat: vt
 in §. penul. insti. de pupil. substi.
 sed hoc non probauit: ergo
 79 deberet succumbere. ¶ * Se-
 cundò: quia quilibet præsu-
 mitur viuere centum annos. l.
 vlti. C. de sacrosanct. eccle. vn-
 de iste substitutus videtur ha-
 bere præsumptionem iuris cō-
 tra se, scilicet quod pupillus sit
 mortuus potius in senectute
 quam in pupillari ætate: meri-
 to debebat probare mortem
 in ætate pupillari ad tollen-
 dam illam præsumptionem.
 80 ¶ * Tertiò quia ius non præ-
 sumit ætatē minorem nec ma-

iorem: sed ille qui se fundat su-
 per maiori, debet illam pro-
 bare: & similiter is qui se fun-
 dat super minori debet illam
 probare. l. si minorem. & ibi
 Barto. Bald. & doct. C. de in in-
 test. restit. & l. cum te. & ibi Bal.
 & Salyc. & doct. C. de probat.
 Iste ergo substitutus cum sit
 actor & funder se super ætate
 minori, debet illam probare:
 tamen his contrariis non ob-
 stantibus teneo primam opin.
 domini Soci. scilicet quod sub-
 stitutus obtinet, licet dictam
 ætatem non prober. ¶ * Et istā
 quæst. proprie decidit gloss. in
 clem. fin. in glos. penult. in fi. de
 rescript. vbi est similis casus: nā
 prouisio papæ de beneficio va-
 caturo non se extendit ad be-
 neficium creatum post datam
 illius bullæ. vt dicit dicta clem.
 si. pone quod beneficiatus pe-
 tit se inuestiri de aliquo bene-
 ficio vigore dictæ prouisionis:
 probauit concessionem sibi fa-
 ctam de beneficio vacaturo.
 Item probauit illud beneficiū
 vacare: non tamen probauit es-
 se creatum ante datam suę bul-
 læ prout requiritur: quæritur
 an obtineat? & dicitur ibi quod
 sic: quia probando illa duo ha-
 bet suam intentionem funda-
 tam: vnde incumbit aduersario
 onus probandi, quod fuerit
 creatum post datam. Sic in ca-
 su nostro: substitutus habet in-
 tentionem fundatam produ-
 cendo testamētum in quo ap-

paret qualiter est substitutus pupillariter: & probādo filium testatoris esse mortuum: vnde probare quod sit mortuus maior incumbit aduersario: quia hæc est intentio aduersarij potiusquā substituti: quia aduersarius excipiendo illud adducit ad fundamentum suæ intentionis merito sibi incumbit onus probandi vt not. Bart. hic. Istud etiam in optimo simili tenet per plura Ias. in rubri. C. qui admit. in iij. colum. & Bald. in Lij. C. de peti. hæredi. ¶ Et per hæc apparet non obstare primum argumentū: quia responderetur vt §. scilicet quod illud est potius fundamentum rei quā actoris: per prædicta. Minimè obstat secundum argumentum: quia illa præsumptio militat quādo est dubium an aliquis sit viuus, vel mortuus: quia si à tempore suæ natiuitatis nōdum sunt lapsi centum anni præsumitur viuere: nisi contrarium probetur: sed hic apparet contrariū scilicet qualiter est mortuus: vnde cessat illa præsumptio. Nō obstat tertium argumentum: quia fateor contrarium: verum substitutus non fundat se super minori etate: sed reus excipiendo fundat se super maiori. ergo ipse reus
 32 debet illud probare. ¶ Quærit Bald. hic an ad hoc vt procurator in terminis huius l. repellatur à litigando requirantur ambo ista duo copulatiue

scilicet quod dominus sit legalior & quod melius nouerit factum: an verò sufficiat vnū tantum. concludit quod vnum tantum sufficit: quia vt plurimum doctores loquentes de hac materia loquuntur alternatiue: vnde sufficit quod vel dominus sit legalior vel melius nouerit veritatem: quia vtrunq; non requiritur de necessitate: & bene videtur loqui Bald. pro quo facit tex. in §. affinitatis. insti. de nup. Aduerte tamen: quia in eo quod ipse dicit sufficere probare illud vnum scilicet quod dominus melius nouit veritatem puto non procedere dictum suum: & cōtrarium tenet Barto. hic in finalibus verbis si rectè ponderetur. Nam licet in procuratore simplici illud procedat: vt faciat comparere dominum, quando dominus scit melius veritatem: vt not. gloss. in l. vlti. C. de procura. tamen in terminis huius l. vbi tractatur de procuratore in rem suam illud non sufficit: sed debet probari legalitas secundum quod habetur in l. j. in fin. & l. sequen. j. de alie. iudi. mu. causa fac. secundum Barto. hic in fin. scilicet probando quod persona procuratoris est durior: vt quia est aliquis cauillofus: & improbus, vel est homo multum potens, qui posset vexare aduersarium vt ibi habetur: persona verò domini est legalior: id est magis pura & veridica: minus
 pot

potens: & non cauilliosa: & hæc sunt probanda de mente Bart. 83 hic. ¶ * Et ex prædictis infer-
tur quòd si actor producit articulos in causa super quibus intendit examinari facere principalem: procurator vero rei simplex dicit, Ego volo respondere super positionibus: quia scio factum sicut dominus: & volo deponere, vt principalis: sed actor dicit quòd volo reū, vt principalem & legalio- rem & non te procuratorem: potest hoc actor dicere: quia procurator non potest inuito aduersario respondere positionibus: sed debet venire principalis tanquā legalior: & magis sciens veritatem. Ita tenet Bald. in l. j. colum. penulti. C. de senten. Et hoc est addendum ad ea quæ dixi 3. in iij. conclu-
sione. ¶ * Circa illud tamen quod tetigi 3. in præcedenti charta an ista lex habeat locum in procuratore ex parte actoris: vbi retuli opin. Bald. hic in prima lectu. tenentis quòd nō: pondera quòd idem Bal. in secunda lectu. noua huius l. in fi. videtur sentire cōtrarium: dum limitat illud quod dicit Barto. hic, scilicet, quòd si procurator in rem suam fuit semel admis- sus: non potest vltius op- poni in processu iudicij quòd compareat principalis: quia est legalior. hoc limitat Bald. hic procedere quando procura-

tor intentaret viles actiones: secus si directas nomine do- mini: vnde per hæc verba vi- detur sentire Bald. quòd hæc l. procedat in procuratore ex parte actoris. Nam hæc dis- tinctio directarum & viliū non competit nisi actori: quia procurator ex parte rei non habet viles nec directas: quia ius passium non transfer- tur nisi volente creditore. vt dicit Bald. in l. ij. C. de pactis. istud etiam tenet Bald. hic in prima lectu. in secunda colum. versicu. quæro de ratione di- uersitatis &c. per l. venditor ex hæreditate. infra de hæredi. vel acti. ven. ¶ * Vltimò vt ni- hil intactum relinquatur su. per hac l. quia in euidentiali- bus suprā fuit declaratum qua- liter constituatur procurator in rem suam ex parte actoris: bonum est ponere exemplum qualiter constituatur ex par- te rei. & certè ex prædictis li- quet: tamen pro generali in- telligentia huius materiæ po- no vnam regulam quam po- nit Bal. hic in ij. colum. in vj. in- tellectu huius l. vbi dicit, quòd procurator in rem suam non fit cedendo ex parte rei sed so- lū ex parte actoris: sed ex par- te rei fit promittendo, scilicet promittēdo soluere creditori- bus: & illud operatur promissio ex parte rei quod operatur cessio ex parte actoris: quo ad hoc

hoc scilicet ut possit dici pro-
curator in rem suam: & hæc
promissio potest esse tacita vel
expressa. de expressa probatur
in l.vlti. §. Titius. j. de condic.
indebi. & l. planè. j. famil. ercisc.
& l. hæreditatem cum gloss. j.
de dona. & l. cum res. C. de do-
na. de tacita probatur in exem-
plo glo. in l. Plautius. j. cod. vbi
si vendo tibi hæreditatem in

quæ sunt creditores: censetur
vendita cum onere satisfaciendi
creditoribus: emendo enim
videtur statim promittere de
soluendo illis: & sic dicitur pro-
curator in rem suâ ex parte rei.
Et hæc super ista breui lege di-
xisse sufficiat. Sit laus omnipo-
tenti Deo maximo atq; opti-
mo, eiusq; genitrici: & omni-
bus Sanctis.

*Repetitionum l. is potest. ff. de acquirend.
hæred. & l. si actor. ff. de
procurat.*

FINIS.



INDEX LOCUPLETIS-

SIMVS OMNIVM MEMORABI-

LIVM TVM RERVVM, TVM

*sententiarum quæ hocce toto ope-
re continentur.*



- A**batis maior est potestas in monachum regularē, quā episcopi in clericum secularem, in vj. parte. ver. appellatio. nu. 124. pag. 630
- A**blatius absolutus, importat conditionem, in vj. par. ver. citatio. nume. 57. circa med. 250
- A**bolitio criminis facit accusatorem cui tate omnem pœnam. & qualiter, & à quo concedatur, & quis sit abolitio- nis effectus, in vj. parte. ver. inquisitio. nume. 81. 315
- A**bsens qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, potest per proclama citari, in vj. parte. ver. citatio. nume. 99. & 101 75, 76
- A**bsens quando vult pati. missionem in possessionem, debent eius consanguini per publicum proclama citari, ibi. nu. 107 377
- A**bsolutio simpliciter cōcessa à pluribus excommunicationibus, ad omnes re- fertur, in iij. parte. ix. dist. nu. 7 188
- A**bsolutione à iuramento concessa per iudicem ecclesiasticum, potest iudex laicus de eius nullitate cognoscere, in iij. parte. xj. dist. nu. 42 222
- A**bsolvere non potest delegatus ab ob- servatione iudicij, ante litem contesta- tam, nec facere præceptum diffinitivū, in iij. parte. v. dist. nu. 28 126
- A**bsolui potest excommunicatus, appel- latione pendente, in vj. parte. ver. ap- pellatio. nu. 180 190
- A**bsolutus de aliquo crimine, non potest amplius accusari, nisi sententia abso- lutoria lata esset ab observatione iudi- cij, vj. par. ver. inquisitio. nu. 52 304
- A**bsolutus per transactionem, quando possit iterum accusari, ibi. nu. 55 305
- A**bsolutus in foro animæ potest iterum accusari in foro terrestri, ibi. nume. 88 317
- A**bsolutoria fertur ab observatione iu- dicij, etiam in causa appellationis, quā- do iudex causæ principalis protulit sententiam super processu inualido, in v. parte. nu. 51 276
- A**bsolutoria fertur ab observatione, iu- dicij, quando actor lite contestata se absentat, & non prosequitur causam, ibid. nu. 52 eod.
- A**bsolutoria ab observatione iudicij fer- tur etiam, quando actor semiplene probavit, & propter eius absentiam non potest sibi iuramentum suppleto- rium deferri, ibid. nu. 53 277
- A**bsolutoria ab observatione iudicij, dis- finitiva dicitur, quando reus soluit de- bitum pendente iudicio, ibi. nu. 54. eod.
- A**bsolutoria ab observatione iudicij, q̄ sit interlocutoria, in vj. par. ver. senten- tia. nu. 33 515
- A**bstinere ab hæreditate, est proprie suo- rum, & quare ita dicitur, in repet. l. is potest. ff. de acqui. hæred. nu. 15 788
- A**ccidens quid sit, in ij. par. nu. 30 26
- A**ccidentalit iudiciorum & contractū, quæ dicantur, in ij. par. nu. 30 eod.
- A**ccidentalia possunt tolli per partes, ibi. nume. 45 30
- A**ccipere, verbum quid importet, nu- meri 766
- A**ccusatio criminalis ad pœnam oritur commisso homicidio, in iij. par. prima dist. nu. 4 81
- A**ccusari de homicidio ad pœnam l. Cor- nelix & quid in aliis delictis in vj. parte. ver. inquisitio. nu. 90. & 91 317
- A**ccusationis loco fama succedit iudice procedente per inquisitionem, in ij. parte.

- parte. nume. 3 18
- Accusator agens merè criminaliter, non potest æstimare iniuriam: sed hoc pertinet iudici. in liij. par. prima dist. nume. 7 83
- Accusator non admittitur in Regno, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. in iij. par. vj. dist. nume. 43. & 49. fo. 60. & 62. & in vj. parte versu. inquisitio. nume. 58 307
- Accusator colludens seu præuarcans cum accusato, qualiter puniatur. & quando præsumatur collusio. in vj. par. versu. inquisitio. nume. 77 304
- Accusator consanguineus pro iniuria consanguinei vsque ad quem gradum admittatur. in d. versu. inquisitio. nu. 62. fo. 308. & nume. 72 311
- Accusator non comparens vel desistens ante vel post litem contestatam, qualiter puniatur. ibi. nume. 80 314
- Accusator si se absentat, qualiter iudex procedere debeat. ibi. nu. 81 315
- Accusator desistere potest ante, quam reus compareat, ubi non vertitur interesse fisci. ibi. nu. 82 eod.
- Accusator ad instantiam rei tenetur declarare diem commissi criminis in libello. in vj. parte. versu. libellus. nume. 8 396
- Accusatore superueniente, an & quando cesset inquisitio. in vj. par. versu. inquisitio. nu. 38. cum plu. seq. 300
- Accusatore superueniente, non tollitur inquisitio, quando ex forma statutorum iudex potest indistinctè inquirere. ibi. nu. 39 301
- Accusatore remittente iniuriam pendente accusatione, an possit iudex procedere stante indultu principis præcedente. ibi. nu. 56 305
- Accusatore mortuo iudex prosequitur ex officio contra accusatum. ibi. nume. 180 341
- Accusatus an & quando possit reaccusare suum accusatorem. in liij. par. vj. dist. nu. 47 166
- Accusatus non potest reaccusare suum accusatorem de aliquo crimine, etiam maiori, nec filios, nec parentes, nec fratres pendente prima accusatione. & hoc est inductum in Regno per ritus magnæ curiæ, per quos sunt correctæ multæ leges iuris communis, & etiam consuetu. Regni. ibidem nume. 53 162
- Accusatus de sola iniuria pro crimine homicidij, an possit iterum accusari de homicidio ad poenam legis Corneliæ. Et quid in aliis delictis. in vj. par. versu. inquisitio. nu. 90. & 91 317
- Accusatus ab vno, an & quando pendente accusatione, vel finita possit ab alio de eodem crimine accusari. ibid. nume. 94. & 95 320
- Accusatus & punitus coram iudice ecclesiastico, potest iterum accusari & puniri in iudicio seculari: & econtrà, quando delictum est tale, de quo potest cognoscere & punire iudex ecclesiasticus. ibi. nu. 97 321
- Accusatus de crimine, qui fuit contumax, potest iterum de eodem crimine accusari: & opponere nõ potest quod aliàs fuit accusatus. ibi. nu. 98 321
- Accusatus de crimine, nõ expressa qualitate, quæ crimen grauabat, an possit iterum accusari cum illa qualitate, vt grauius puniatur. ibi. nume. 100 322
- Reliqua vide infra in litera T. in ver. Transigentibus.
- Accusare potest consanguineus pro iniuria facta consanguineo, criminaliter tantum: non autem ciuilitè ad æstimationem: nisi solus pater & maritus. in vj. parte. versu. inquisitio. nume. 60 307
- Accusari quis sæpius non potest de eodem crimine. Fallit in pluribus casibus. ibi. nu. 49 303
- Accusari potest absoluens, à tertio, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur, & accusationem ab alio institutam ignorat. ibi. nu. 54 304
- Accusari an possit ab alio, qui transegit de crimine, cum vno accusatore. ibid. nume. 55. 56. & 57 305
- Accusari quis potest de crimine, de quo per viam exceptionis cognitum fuit. Idem, si primò fuit cognitum per viam denun

- denuntiationis eungelicæ. *ibid.* nu. 85. 376
 & 86 376
 Accusari potest de crimine, qui fuit ab-
 solutus à sacerdote in foro pœnitent-
 iæ. *ibi.* nu. 87 379
 Accusari quis non potest pluries de eo-
 dem crimine ab eodem, sed à tertio
 sic, quando non fuit sufficienter pun-
 nitus: aliàs à tertio minimè. *ibid.* nu.
 me. 92. 93. & 94 379. 379
 Acta iudicij fieri non possunt in die fe-
 riato. in *iii.* par. xvj. dist. nu. 17. Fallit in
 multis casibus, de quibus *ibid.* nu. 19.
 cum seq. fo. 250. & in *vi.* par. ver. actorum
 editio. nu. 18. cum plu. seq. 482
 Acta facta in cuniis nundinarum in die
 feriato ad honorem Dei, an valeant.
 in *d.* xvj. dist. nu. 51. cum plu. seq. vsque
 ad finem. fo. 251. & 252. & 253
 Acta, quæ pereant, instantia perempta in
v. par. nume. 15 277
 Acta facta in vna instantia, an fidem fac-
 tiant in alia. Et an publicari possint
 coram iudice secundæ instantiæ. *ibid.*
 & nume. 16 278
 Acta non publicata in prima instantia,
 non faciunt fidem in secunda. *ibid.* nu-
 me. 16 eodem
 Acta non solum ordinaria, sed etiã pro-
 batoria, in causâ criminali per lapsum
 instantiæ pereunt. *ibi.* l. nu. 17 eodem
 Acta quæ pereant finita instantia aliter,
 quam per lapsum temporis. *ibid.* nu-
 me. 62 279
 Acta omnia, quæ fiunt à citatione vsque
 ad litis contestationem inclusivè, in
 principio iudicij fieri dicuntur. in *vi.*
 par. vers. inquisitio. nu. 2 289
 Acta iudicij voluntarij, veniunt actorum
 appellatione. in *vi.* par. vers. actorum
 editio. nu. 1 475
 Acta iudicij & acta litis siue causæ, quæ
 dicantur. in *v.* par. nu. 55. fol. 277. & in
vi. par. ver. actorum editio. nu. 6 476
 Acta, gesta, & monumenta, qualiter inter
 se differant. *ibi.* nu. 8. eod.
 Acta iudicij ad hoc vt publicam fidem
 faciant, quæ requirantur. *ibi.* nu. 9. cum
 plu. seq. eod.
 Acta iudicij sic habent parte præsentem
 vel citata, & absente per contumaciã:
 aliàs non probant, nec alteri parti
 præiudicant, in casu, in quo sumus in
 contradictorio iudicio. *ibi.* nu. 9 eod.
 Acta iudicij ad alterius partis instantiam
 debent fieri: aliàs non valent. *ibid.* nu-
 me. 13 477
 Acta iudicij coram iudice vel eo man-
 dante fieri debent, vt faciant fidem. *ibi.*
 nume. 11 eod.
 Acta per notarium deputatum scribi de-
 bent: nec possunt per alium prosequi.
ibi. nume. 14 eod.
 Acta iudicij scribi debent per notarium
 à Rege creatum, vel per duos scripto-
 res priuatos de iure communis: quid
 seruetur in Regno. *ibi.* nu. 15 eod.
 Acta scripta per priuatum in loco, vbi
 priuatus actorum magister esse con-
 suevit, an faciant publicam fidem, &
 an iste communis error ius faciat. *ibi.*
 nume. 17. 18. & 19. 476. & 479
 Acta reciproca scripta per priuatum, per
 alteram partem impugnari non pos-
 sunt. *ibi.* nu. 19 480
 Acta iudicij in scriptis celebrari debent,
 aliàs non valent, nisi in casibus bre-
 uioribus. *ibi.* nu. 22 481
 Acta iudicij an per testes probari pos-
 sint. nu. 23 eod.
 Acta coram iudice, non requirunt testes,
 sed sic coram arbitro. *ibi.* nu. 24 eod.
 Acta ante publicationem publicam, fidẽ
 non habent. *ibi.* nu. 25 eod.
 Acta non publicata æquiparantur im-
 breuiaturæ notarij. *ibi.* nu. 27 482
 Acta voluntariæ iurisdictionis die feria-
 to exerceri possunt. *ibi.* nu. 31 eod.
 Acta pia & requirentia celeritatem, fieri
 non possunt die feriato. *ibi.* nu. 33 eod.
 Acta de die, & non de nocte fieri debent,
 maximè sententia. Quid autem, si cõ-
 suetudo esset in contrarium. *ibid.* nu-
 me. 42. fol. 481. & in *ca.* *vi.* parte. vers.
 sententia. nu. 29 528
 Acta iudicij, locum, mensem, diem, & an-
 num, in quo celebrantur, cõtinere de-
 bent: aliàs non valent. in *d.* vers. actorum
 editio. nu. 43 483
 Acta omnia regulariter sunt edenda:
 aliàs

- aliis potest appellari. & non edens, præsumitur in dolo. ibi. nn. 45 eod.
- Acta non tenetur edere notarius sine salario. ibid. nu. 51 485
- Acta debent edi cuicumque prætendenti interesse, etiam si non sint ad eius instantiam celebrata: secus instrumenta. ibi. nu. 53 eod.
- Acta sumptibus petentis edi debent. falsis in libello. ibi. nu. 54. & 55 eod.
- Acta originalia non debent edi parti nec iudici appellationis: sed solum copia, sub poena falsi. nu. 56 eod.
- Acta edi debent cum die & consule, loco & tempore. ibi. 57 eod.
- Acta semel edita possunt millies peti, & iterum dantur. secus in instrumentis: quia regulariter non datur nisi semel. ibi. nu. 58 486
- Acta voluntarie iurisdictionis & respectu litis ordinationem, possunt in omni loco expediri, etiam non solito. in vj. par. ver. sententia. nu. 86. 87. 1. 527
- Acta debent fieri in illa die & hora, ad quem facta est citatio: aliis si sunt ante vel post terminum non valet: nisi citatus sit contumax. ibi. nu. 89. fo. 128
- Actio hypothecaria quando cumulat cum actione personali, debet fieri coram eodẽ iudice. dispu. vij. nu. 10 726
- Actio oriens ex iure congrui est realis, & datur contra emptorem. dispu. viij. nume. 1 752
- Actio oriens ex iure congrui, dicitur personalis in rem scripta, & sequitur possessorem. dispu. ix. nu. 2 764
- Actio personalis in rem scripta habet similitudinem cū reali. ibi. nu. eod. 764
- Actio ex delicto oritur civiliter ad interesse, & criminaliter ad poenam. in iij. par. j. dist. nu. 3. & 4 81
- Actio legis aquilæ non datur ex culpa leuissimæ in obmittendo. in iij. par. j. dist. nu. 71 103
- Actio criminalis civili præiudicat, ratione maioritatis. in iij. par. 20. distin. nume. 5 257
- Reliqua vide infra in litera h. in versu. homicidio & in litera l. in versu. iniuriarum.
- Actio personalis quæ dicatur. Quæ realis & quæ mista. in iij. par. iij. dist. nume. 1 111
- Actio pignoratitia an dicatur realis vel personalis, & in quo differat ad hypothecariam, & quæ dicatur directa: & quæ contraria. ibi. nu. 7 112
- Actio in factum potest dari etiam ad recuperandam possessionem. in iij. par. vij. dist. nu. 34 175
- Actio ad exhibendum, summarie expeditur. in iij. par. ix. dist. nume. 64 202
- Actio familie eriscundæ impeditur, per exceptionem, quod agens non est heres. in iij. par. xx. dist. nu. 9 258
- Actio cōmuni diuidendo impeditur per exceptionem, quod res non est communis. ibi. nu. 10. eod.
- Actio inepta in libello expressa, vitiat libellum. in vj. par. versu. sententia. nume. 69 524
- Actio hypothecaria contra tertium possessorem impeditur, per exceptionem excusionis, vbi non est precarij constitutum. nu. 11 258
- Actio utilis vel directa quando intentatur: quomodo cognoscitur: & quæ sit utilitas intentare vnam vel aliam. in repe. l. si actor. ff. de procur. nu. 22. cum octo sequentibus. 886. 887. & 888
- Actione depositi vel alia executiva agens an possit reconueniri. in iij. par. vj. dist. nu. 3 139
- Actione hypothecaria intentata, an possit lite pendente agi actione personalis. nu. 4 720
- Actione personali agens quid in libello probare & deducere debeat & quid agens actione reali. in iij. par. iij. distin. nume. 1 111
- Actioni hypothecariæ contra tertium possessorem præscribitur per decem annos. secus vbi agitur conditione ex l. si. C. de acquir. posses. in iij. par. vij. dist. nu. 51. & 52 180
- Actionem neque exceptionem nõ nasci ex compromissi sententia. & quando emologata tacite vel expresse dicatur. & quid in arbitratore. in vj. parte. versu. appellatio. nu. 251 613
- Actiones in rem scriptæ, an dicantur mixtæ, in

- fit, in quarta part. iij. distinct. nu. 2* 111
- Actiones præiudiciales, quæ dicantur absoluitæ, & quæ respectiuæ. in iij. part. xx. dist. nu. 1. 2. & per totum.* 254
- Actiones directæ sunt ita affixæ oñibus, vt non possint ab eis separari. in rep. lactor. ff. de procur. nume. 14* 33
- Actor debet principaliter agere criminaliter petendo reum puniri: & incidenter per iudicis officium rei restitutionem petere: vt procedat libellus, quando simul ex eodem delicto civiliter & criminaliter agitur. in iij. part. i. distinct. nu. 20* 87
- Actor reconuenitur, an possit renuntiare suæ conuentioni ad impediendam reconuentionem. in iij. par. vj. distinct. nume. 42* 158
- Actor perempta instantia debet in expensis cõdemnari. in v. par. nu. 59* 273
- Actor semiplene probauit. quo casu sibi deferendum est iuramentum suppletorium, & propter absentiam non potest deferri, reus absoluitur ab obseruatione iudicij. ibi. nu. 53* 276
- Actor qui porrexit libellum, & litem nõ prosequitur, reo instante potest per edictum citari. in vj. part. versu. citatio. nume. 37* 372
- Actor contumax qualiter puniatur. in vj. par. ver. contumacia. nu. 35* 393
- Actor non dicitur succumbere in causa, quando reus absoluitur ab obseruatione iudicij, vel ob peremptionem instantiæ. in vj. part. versu. satisfactio. nume. 17* 411
- Actor non iurans de calumnia cadit ab actione: reus verò nolens iurare, habetur pro confesso. in vj. par. ver. iuramentum calumniæ. nu. 6* 424
- Actis deperditis, & aliis de nouo confectis, si prima postea reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi: & secundũ quæ debet iudicari. in vj. part. versu. si actorum editio. nu. 44* 484
- Actor sequitur forum rei in causa restitutionis. fallit in clerico & ecclesia. in vj. part. ver. appellationis. nu. 101* 569
- Actor habet decem electiones in iudiciis. in repe. l. si actor. nu. 32. cum nouè sequentibus.* 888. 889. & 890
- Actor in causis summarijs potest eligere an velit agere in scriptis vel verbo. in repet. d. l. si actor. nu. 19* 889
- Actum nostrum inanem efficiunt, quæ sine legitimo initio gerimus. in proce. nume. 4* 12
- Actus factus ab eo qui quandoque fuit furiosus, præsumitur factus tempore furoris. in repe. l. is potest. ff. de acquir. hered. nu. 140* 821
- Adam, si viueret hodie, haberet necesse instituere hæredes omnes homines ordine successiuo. in rep. l. is potest. ff. de acquir. hered. nu. 257* 832
- Adam qualiter & quomodo contrauenit præceptis Dei. in iij. par. nu. 133* 76
- A tempore Adæ vsque ad tempus nostrum nouem fuerunt leges. ibi. nu. 35*
- Adæ tẽpore ius naturale primum inuentum. ibi. nu. 2* 80
- Aditio & agnitio hæreditatis in quibus differant. in repet. l. is potest. de acquir. hered. nu. 1. 2. 3. 4. 5. & 11.* 785. & 786
- Aditio consistit in solo animo, qui potest coram quocũq; verbis declarari. in rep. l. is pot. num. 1. & 42. 736. 797. & 798*
- Aditio facit hæredem dominum vtilem & directum. in rep. d. l. is potest. nu. 41.* 875. & 876
- Aditio probatur per testes singulares. ibi. nu. 94* 819
- Aditio hæreditatis potest fieri infra xxx. annos continuos. in rep. d. l. is potest. nume. 10* 787
- Aditio hæreditatis inducitur verbis & facto. Verbis, vt si quis dicat, Ades vel agnosco talem hæreditatem. in rep. l. is potest. nu. 42. 43* 797. & 798
- Aditio inducitur per illa verba, Volo adire: secus si dicit, Ista hæreditas non mihi displicet. ibi. nu. 441* 798
- Aditio etiam inducitur per verba enuntiativa: vt si quis cõfiteatur se hæredẽ etiam in epistola enuntiãdo: & nocet ei talis cõfessio quoad omnes. in repet. l. is potest. nume. 798. vide in nume. 282* 868
- Aditio hæreditatis an valeat, si hæres dicat, ego credo quod Titius adiuit: &*

INDEX.

- si non adiuit, ego ex nūc adeo ex iur. Aduocatus vel procurator potest inter-
 re deliberandi mihi transmissio. ibid. esse examinationi rustici vel idiotæ,
 nume. 338 878 ne propter suam simplicitatem deci-
 Aditio allegari debet in casibus in qui- piatur. ibi. nu. 6. eo. & in rep. l. si actor.
 bus præsumitur: aliis non prodest. in ff. de procur. nu. 67. 68 500
 repet. l. is potest. nu. 90 819 Aduocati & procuratores calumniosi
 Administrator loci pii condemnatus, qui possunt per iudicem inquiri & inter-
 appellat, compellitur ad reddendū ra- dici, ne postulent. in vj. part. ver. in qui-
 tiones appellatione pendente. in vj. sitio. nu. 182 341
 par. ver. appellatio. nu. 187 592 Actas nec maior nec minor præsumi-
 Aduentitium dicitur etiam illud, quod turis: sed quilibet tenetur eam probare.
 obuenit filio ab aucto paterno. in repet. in rep. l. is potest. nu. 279. fol. 857. & in
 l. is potest. nu. 8. & 31 756. & 803 rep. l. si actor. nu. 80 504
 Aduersarij citatio fieri non debet, qui si Actates minores dicuntur tres esse. in re-
 præsens esset, non posset actum impe- pet. l. is potest. nu. 144 823
 dire. in vj. par. versic. citatio. nu. 5 353 Affectata ignorantia non excusatur &
 Aduersarij incerti, in agnoscenda bono- quando dicatur affectata. in repet. l. is
 rum possessione carboniana vel ven- potest. nu. 112 873
 tris nomine, debent citari per procla- Affectus hodie generali consuetudine
 ma. ibid. nu. 110 377 non punitur, nisi sequatur effectus. in
 Adultus an & qualiter possit hæredita- iij. par. j. dist. nume. 54 97
 tem adire. in rep. l. is potest. de acquir. Agens ad successionem & fundans se,
 hæred. nu. 153 836 quod filius superuixit patri, hoc pro-
 Aduocati causa fraudanti ius congrui bare debet. aliis succumbit. in proce.
 communiter cōsulunt, vt emptor sta- nume. 10. in fin. 13
 tim donec amico suo, dispu. ix. nu. Agens declarare tenetur an agat vtili an
 me. 20 769. & 770 directa acione. in repet. l. si actor. de
 Aduocatus actoris debet prius ponere procur. nu. 24 886
 & allegare, quàm aduocatus rei. in Agens ex substitutione facta, si decesse-
 proce. nume. 11. & fol. 13. & in vj. part. rit sine liberis, sufficit quod probet
 versic. allegatio. nu. 2 499 institutum esse mortuum, simpliciter
 Aduocatus dari potest pupillis & mise- nulla facta probatione de liberis, in
 rabilibus personis ex officio iudicis: rep. l. is potest. de nume. 200 844
 & similiter furiosis. in vj. par. versic. in- Agens via ciuili an possit pro eadē age-
 quisitio. nu. 192 342 re criminaliter. dispu. vj. nume. 5 720
 Aduocatus opponens exceptionem di- Agens via ordinaria censetur renūtiare
 latoriam, post litem contestatam, quæ extraordinariæ executioni. disp. vj. nu-
 ante opponi debebat, ad vnam librā me. 24 725
 auri punitur. in vj. par. versic. exceptio. Agens ex vna causa & probans de alia
 nume. 10 343 succumbit. fallit in possessorio. itē fallit
 Aduocatus nec procurator responden- vbi proceditur sine figura iudicij, &
 tis positionibus adesse non debent, sola facti veritate inspecta. in iij. par.
 quando illis respondetur. in vj. part. ix. distin. nu. 17. fol. 191. & in rep. ed. is
 versic. posicio. nu. 15 444 potest. nu. 191. 192. & 193. fo. 842
 Aduocatus potest interesse examinatio- Agens ex testamento si sine succumbit an
 ni rustici, vel idiotæ, ne propter suam possit agere ab intestato. in repet. l. is
 simplicitatem decipiatur. ibi. nu. 16. jo. potest. nu. 189 741
 Aduocatus non potest esse iudex in ea- Agens ex testamento, si succumbit, po-
 dem causa: sed in alia sic. in vj. part. test an causa appellationis deducere
 versic. appellatio. nu. 42 559 causam intestati. ibidem.

Agens

- Agēs ex testamēto vt hæres, & succum-**
bēs propter testamētū inualidū potest
in causa appellationis agere ab intesta-
to. in vj. par. ver. appellatio. nu. 152 586
- Agens vt hæres ex testamento si pars**
opponit, quod sit hæres ex testamen-
to, an teneatur statim probare quod
non. in repet. l. is potest. nu. 188 831
- Agens, vt hæres, an teneatur declarare,**
an sit hæres ex testamento vel ab in-
testato. quod sic. ibid.
- Agens vt hæres ex testamento, si pro-**
bat se hæredem ab intestato succum-
bit. in repet. l. is potest. nu. 191 842
- Agens vt hæres defuncti ab intestato si**
non probat se proximiorē, vel de-
functum esse mortuum sine liberis. nō
solum probat se esse consanguineum
defuncti obtinet. in rep. l. is potest. nu-
me. 198 843
- Agens contra duos reos potest ab vno-**
quoq; petere in solidum, cum prote-
statione, quod est vnica solutione cō-
tentus. aliis libellus non procedit. in
iiij. par. j. dist. nu. 15 eod.
- Agēs ad debitū potest cōdēnari ad resti-**
tutionē pignoris: licet hoc nō sit peti-
tum. in vj. par. ver. sententia. nu. 63 522
- Agens sine actione, si obtinet sententiam**
pro se, an valeat sententia. in vj. part.
ver. sententia. nu. 67 523
- Agens pro iniuria illata suo consanguin-**
eo, qualiter libellum concipere de-
beat. ibi. nu. 66 309
- Agi potest ex delicto ciuilitè & crimi-**
naliter, scilicet ad interesse & ad pœ-
nam. in iiij. parte prima distin. nume. 5.
& 20 fol. 32. & 87
- Agi an possit ex eodem delicto crimina-**
liter, ex quo prius actum fuit ciuilitè:
& econtrā. ibid. nu. 5. & 20. fol. eod. &
in vj. par. ver. inquisitio. nu. 89 317
- Agi an possit criminaliter ex delicto cō-**
misso per culpam sine dolo. in iiij. par.
j. distinct. nu. 18. cum plu. seq. 98
- Agi an possit criminaliter in omni casu,**
vbi habet locū actio legis aquiliæ. in
d. j. dist. nu. 67. & 71 102. & 103
- Agi potest hodie in regno de crimine ci-**
uilitè, vel mistim, etiā per simplicē
postam, & sine libello, dummodo ad-
ponatur sollemnitas l. libellorum. ff. de
accu. ibid. nu. 77 106
- Alapā dans officiali, mortis pœna puni-**
tur. in iiij. par. j. di. nu. 13. & 55 97. & 98
- Alia, dictio est repetitiua similiū. disp. liij.**
nume. 14 701
- Alienatio in fraudē præsumitur, quando**
sit cōiunctæ personæ: & quādo aliena-
tus remanet in possessione. disp. ix.
nume. 25 771
- Alienatio rei ecclesiæ sine sollemnitate, va-**
let, quādo tendit in fauorem ecclesiæ.
in iiij. par. xvj. dist. nume. 28 244
- Alienatio quæ sit titulo lucratiuo, pati-**
tur onus siliquarū. disp. ix. nu. 16 768
- Alienatio in fraudem creditorum reuo-**
catur sine excusatione, quando consi-
stunt in specie. disp. ix. nu. 22 770
- Alimenta possunt legari seruis & dāna-**
tis ad mortem. in rep. l. is potest. ff. de
acquir. hæred. nu. 114 825
- Alimentorum causa dicitur summaria. in**
liij. par. j. dist. nu. 13. & 55 97. & 98
- Allegatio rei, quæ præsumitur, potest fieri**
etiā post conclusum in causa. in rep.
l. is potest. ff. de acquir. hæred. nu. 93 819
- Allegationes iuris, an debeant edi parti.**
in vj. par. ver. actorū editio. nu. 50 474
- Allegationes & disputationes solēt fieri**
in iudiciis post cōclusionē in causa, &
qs debet primō allegare: an actor, vel
reus. in vj. par. ver. allegatio. nu. 2 499
- Allegans contraria, non auditur. in liij.**
par. xx. dist. nume. 4 257
- Amicitia modica non sufficit ad recu-**
sandum iudicem. in vj. par. ver. appel-
latio. nu. 43 560
- Ancilla vendita sub pacto, ne prostitu-**
tur, aliās sit libera: emptore pactū non
obseruante, potest iudex inquirere &
illam exhiberi facere, vt ad libertatem
perueniat. in vj. part. ver. inquisitio. nu-
me. 131 332
- Andreas de Isernia dicitur legum Evan-**
gelista: & est maioris autoritatis
quā Lucas de Penna. disput. ij. nu-
me. 13 685
- Angariari an & quando possit quis per**
iudicem in persona, vel in bonis, pro

INDEX.

- seruio publico.in vj.part.vers. ex-*
cutio.nu.21.26.cum seq. 447
Animus hominis declaratur per extrin-
seca, scilicet facto & verbis.in rep.lis
potest.de acqui.hære.nu.42 807.808
Annus commissi criminis, in libello adpo-
ni debet.in vj.part.versic.libellus.nu-
me.6 433
Antiquiores clerici & doctores primum
locum habere debet.in proœ.nu.8 12
Apostolica lex tempore gratiæ inuenta.
in iij.par.nu.5 44
Apostolica lex, quæ dicatur.ibi.nu.32.eo.
Apostolica lex, est hodie in obseruantia:
& legi ciuili præfertur in decisioni-
bis causarum.ibi.nu.71 54
Apostolis qualiter fuit concessa potestas
per Christum.in iij.par.nu.35 45
Apostoli expensis appellatis dari debent.
in vj.par.vers. appellatio.nu.219 600
Apostoli vnde dicantur.ibid.nu.215 601
Apostoli an sint petendi in extraiudiciali
appellatione.ibid.nu.216 eod.
Apostoli peti debent per appellatæm in-
fra xxx.dies.& quando incipiant cur-
rere.& hoc de iure communi. Secus,
per consti.Regni.ibid.nu.208.cũ qua-
tuor se.& nu.401.& 406.598.& 646
Apostoli hodie sufficit quod petatur in-
fra quinquaginta dies.Nec est neces-
se, quod petantur instanter & instan-
tissimè: sed sufficit simpliciter & se-
mel.ibid.nu.406.& 407 eod.
Apostolorum recipiendorum gratia, po-
test iudex statuere breuiorem termi-
num de iure canonico: infra quem si
non petantur, appellatio deserta rema-
net.ibid.nu.212 600
Apostolorum plures sunt species, in mate-
ria appellationis.ibi.nu.214 eod.
Appellatio, quid sit:& quid prouocatio.
in vj.par.versicu.appellatio.nu.1.2.
& 6 551.& 552
Appellatio, quid proprie dicatur.ibi.nu.
me.5 552
Appellatio friuola seu frustratoria, vel te-
meraria, quæ dicatur.ibid.nu.336 633
Appellatio reducit causam ad illum sta-
tum in quo erat causa principalis
post litem contestatam.in iij.par.vj.
distict.nu.16 144
Appellatio qualiter fiat.ibi.nu.117.&
nu.121 574.& 575
Appellatio nomē appellantis & appella-
ti, continetiamq; sententiæ, à qua appel-
latur, continere debet.ibi.nu.118 574
Appellatio facta non expresso nomine
iudicis ad quem, licet quis simpliciter
dicat, appello ad iudicem competen-
tem, valet.ibi.nu.120 eod.
Appellatio per appellantem coram iu-
dice à quo, presentari debet infra dies
decem, si eius copia haberi potest,
aliàs potest interponi coram perso-
nis, vel coram iudice ad quem, & ibi
ponit practicam.ibid.nu.121 575
Appellatio potest presentari iudici etiã
non sedenti pro tribunali:& in omni
loco, imò soli actorum magistro.ibid.
nu.122 eod.
Appellatio sit etiam per verba, submitto
me protectioni talis iudicis.ibid. nu-
me.123 576
Appellatio à diffinitiva, potest viua voce
incontinenti fieri: ex intervallo verò
non nisi in scriptis.ibi.nu.124 eod.
Appellatio quando dicatur fieri incontin-
enti:& quando ex intervallo.ibid.
nu.125 eod.
Appellatio in scriptis, qualiter & quan-
do dicatur fieri.& an sufficiat compa-
rere in iudicio:& notario dicere, scri-
be qualiter ego appello à tali senten-
tia ex tali causa.ibid.nu.127.& nu-
me.129 578.& 579
Appellatio viua voce, quæ incontinenti
fit, debet fieri iudice presente, & pro
tribunali sedente, aliàs non valet.ibid.
nu.128 eod.
Appellatio semper potest fieri in causis
breuioribus, viua voce, etiam ex in-
teruallo.ibi.nu.131 579
Appellatio à diffinitiva, ex nouis actis
potest iustificari.ibid.nu.149 586
Appellatio à diffinitiva, causas grauami-
nis continere debet in omnibus casu-
bus, in quibus appellatio est prohibita
à lege, vel ab homine.ibi.nu.143 582
Appellatio à sententia lata in causa con-
uentionis, non impedit iudicium pro-
ceder

- cedere in causa recouentionis: de qua tam cito liquere nō potuit. in iij. par. vj. dist. nu. 5 141
- Appellatio extrajudicialis, in quibus differat à iudiciali. in d. iij. part. vj. dist. nume. 18 144
- Appellatio extrajudicialis an requirat expresionem causę grauaminis. in vj. par. versic. appellatio. nume. 146 582
- Appellatio extrajudicialis, quę sit in causa beneficii, habet vim citationis. & est mirabilis effectus. ibi. nu. 268 618
- Appellatio quęlibet, est communis vtriusq; partis, tantū quod licet appellatio non possit per se appellare: potest tamen appellationi aduersarij inherere. ibi. nume. 271 617
- Appellatio admissa à iudice cū clausula, si & in quantum. an habeatur pro admissa, vel nō admissa. ibi. nn. 200 596
- Appellatio hodie infra decem dies fieri debet; siue fiat à diffinitiuā, siue ab interlocutoria, & à quocunque grauamine & actu, etiam extrajudiciali. sed de iure digestorum breuius tempus erat. & currunt isti decem dies à die scientię. vnde est tempus vtile in principio. ibi. nu. 202. cum seq. 597
- Appellatio etiam post decem dies fieri potest, quando sententia grauamen successuum continet. ibid. nu. 205 eod.
- Appellatio presentari potest etiā die feriato ad honorem Dei. ibi. nu. 206 598
- Appellatio nomine alieno sine mandato facta, ratificari debet per dominum infra decem dies, à die scientię: aliās non valet. ibi. nu. 207 eod.
- Appellatio, est defensio: quę datur oppressis contra iniuriam iudicis. & omnibus est permissa. ibid. nume. 236. fo. 610. & nu. 329 360
- Appellatio potest fieri ab arbitris iuris: & ad quem appelletur. in iij. part. vj. dist. nu. 13. fol. 142. & in vj. par. ver. appellatio. nu. 262. cum seq. 117
- Appellatio sit à minori iudice, ad maiorem: non econtrā. in vj. par. ver. appellatio. nu. 3 551
- Appellatio à grauamine illato & inferendo, fieri potest. ibid. nu. 4 552
- Appellatio à diffinitiuā, suspendit iurisdictionem iudicis à quo. Idem, pendente decendio dato ad appellandum. ibid. nu. 160. & nume. 162 587. & 548
- Appellatio viua voce facta, cum refectione appellandi in scriptis. & appellatur in scriptis, quę prosequenda sit. ibi. nume. 132. & nume. 133. vsque ad nume. 140 579. & 580
- Appellatio non negat manus iudicis, in omnibus casibus, in quibus appellare non licet. ibi. nu. 172 590
- Appellatio à possessorio, non tardat executionem. ibi. nume. 173 eod.
- Appellatio à decreto affirmatiuo, nō impedit excusionem. ibi. nu. 174. fo. eod. & nume. 110 628
- Appellatio iudicis in syndicato, non impedit executionem. ibi. nu. 139. fol. 582. & nume. 291 624
- Appellatio non est permissa, à pronuntia de exequendo. ibi. nu. 249 612
- Appellatio licet tertio fieri non possit, potest tamen de utilitate dici. & succumbens super ista nullitate, potest iterum appellare, tāquā à nouo grauamine. ibi. nu. 272 620
- Appellatio facta per damnatum ad mortem, facit cum mori testabilem & non seruū. in rep. lis. potest. ff. de acquir. hered. nu. 108 824
- Appellatio est regulariter permissa ab omnibus iudicibus. nec facit iudici iniuriam, qui appellat. ibid. nu. 235. cum pluri. seq. 610
- Appellatio non permittitur à sententia præfetti prætorio. ibi. nu. 239 eod.
- Appellatio ad superiorem, ualet: obmissio medio, si nō opponitur. ib. nu. 162. 638
- Idem quando ita extrat consuetudo. ibid. nume. 263 eod.
- Idem, quando medius est inhabilis vel suspectus. ibi. nu. 264 eod.
- Appellatio debet fieri ad superiorem proximum: non autem ad distantem, obmissio medio. ibi. nu. 357 636
- Appellatio per scholarem potest fieri ad principē, obmissio medio. & ab omni grauamine appellare potest. ibi. n. 361. 638
- Appellatio sit ad papam à sententia archiepiscopi

INDEX.

- bitorum electorum in casu suspicio-
 nis, vel quando episcopus litigat cum
 suo subdito. ibi. nu. 365 638
 Appellatio ab iniusto decreto decurio-
 num fit ad capitaneum ciuitatis. ibid.
 nume. 384 642
 Appellatio fit ad episcopum à iudice
 laico pronuntiante se competentē in
 causa spiritali. ibid. nu. 386 cod.
 Appellatio ab interlocutoria deuoluit
 causam principalem coram iudice ap-
 pellationis, quando pronuntiando be-
 ne appellatum, interlocutoriam retra-
 ctant. in iij. par. vj. dist. nu. 17 144
 Appellatio ab interlocutoria lata in pos-
 sessorio, de iure ciuili potest fieri, sed
 à diffinitiuā non appellatur. & quæ sit
 ratio. in iij. part. ix. dist. nu. 45. fol. 198.
 & in vj. par. versic. appellatio. nu. 294.
 cum trib. seq. 625
 Appellatio ab interlocutoria, semper in
 scriptis fieri debet. in d. versic. appella-
 tio. nu. 126 578
 Appellatio ab interlocutoria habet vim
 diffinitiuā, fit, sicut à diffinitiuā viua
 voce incontinenti, & sine expressio-
 ne causæ grauaminis. ibid. nume. 130.
 fol. 579. & nume. 45. 585
 Appellatio ab interlocutoria continere
 debet causas grauaminis in specie no-
 minatas, & non in genere. nec per re-
 lationem ad processum, & coram iu-
 dice à quo, omnes causæ exprimi de-
 bent: etiam si notoriæ sint. in vj. part.
 ver. sententia. nu. 18. fol. 511. & in d. vj.
 par. ver. appellatio. nume. 141 583
 Appellatio ab interlocutoria, valet, sine
 causa grauaminis, quando dicta causa
 in mero iure consistit. in d. versic. appel-
 latio. nu. 144 584
 Appellatio ab interlocutoria iustificatur
 ex eisdē causis antiquis, sed à diffinitiu-
 a etiam ex nouis. ibid. nu. 147. & nu-
 me. 145 585
 Appellatio ab interlocutoria cōtra con-
 tumacem, potest ex nouis causis & ex
 nouis probationibus iustificari. ibid.
 nume. 157 cod.
 Appellatio ab interlocutoria non suspen-
 dit manus iudicis ante inhibitionem:
 & potest procedere vsq; ad diffinitiu-
 am, parte non citata. ibid. nume. 191.
 fol. 593. nu. 196 595
 Appellatio ab interlocutoria impedit, p-
 cessum ad vltiora, quando iudex à
 quo, detulit appellationi. ibi. nu. 198 co.
 Appellatio ab interlocutoria, suspendit
 executionē, quādo sententia continet
 grauamen irreparabile. ibi. nu. 201 co.
 Appellatio ab interlocutoria non est
 permessa de iure ciuili. Secus de iure
 canonico. ibi. nu. 292 624
 Appellatio ab omni interlocutoria est
 permessa in omnibus casibus, in qui-
 bus non est permissum appellare à
 diffinitiuā. & quæ sit ratio. ibid. nu-
 me. 155 636
 Appellatio ab interlocutoria, efficitur
 deserta, eo ipso, quod non admittitur.
 & appellans non appellat iterum à
 non admisione. ibi. nu. 410 647
 Appellatio ab interlocutoria, quod sit
 fienda in scriptis. in vj. part. versic. sen-
 tentia. nu. 18 511
 Appellatio in factis notoriis non impe-
 dit executionem. ibid. nu. 175 591
 Appellatio in factis notoriis, non admit-
 titur: nisi inseratur causa rationabilis.
 ibi. nu. 282 623
 Appellatio à iure prohibita non suspen-
 dit effectum sententiæ, nisi appellans
 aliquam iustam causam allegaret. ibi.
 nume. 171. & seq. 590
 Appellatio non admittitur in crimine
 falsæ monetæ. ibi. nume. 283 623
 Appellatio in crimine raptus virginis,
 non admittitur. ibi. nu. 284 cod.
 Appellatio non admittitur latroni insi-
 gni, & famoso, vel alicuius factionis
 actori. ibi. nu. 285 cod.
 Appellatio nō admittitur in crimine he-
 sse maiestatis. ibi. cod.
 Appellatio in crimine simoniæ, non ad-
 mittitur. ibi. nu. 287 624
 Appellatio non est permessa condemna-
 to de heresi. ibi. nume. 288 cod.
 Appellatio in causa possessorij fieri non
 potest ad effectum retardandæ execu-
 tionis, & hoc de iure ciuili. Secus, de
 iure canonico. Idem intellige, à diffi-
 nitiuā.

- nitia. Secus de iure canonico. ibi. nu. 294. cum trib. seq. 625
- Appellatio in possessorio, valet & suspendit executionem, quando eius gravamen non potest reparari in petitorio. Idem, quo ad fructus & expensas, & interest, quia impedit executionem. ibi. nu. 298. & 299 eodem**
- Appellatio in possessorio, valet: quando aliquis iniuste & sine causa priuatur possessione. Idem, quando est magni praedijudicii: vt quia est difficilis probatio in petitorio: & tunc suspendit executionem. ibi. nu. 300. & 301 626**
- Appellatio in possessorio, valet, quando missus in possessionem lucratur fructus. ibi. nu. 302 627**
- Appellatio fieri non potest ab actu, quæ quis semel approbavit. ibi. nu. 306 629**
- Appellatio non admittitur in casibus requiruntibus celeritatem. ibi. nu. 319 eod.**
- Appellatio fuit induta ad rescuandum grauamina per officiales illata. disput. 1. 1. & 14 669. & 630**
- Appellatio deuoluit causam ad superiorem & iudex à quo remanet priuatus. disput. j. nu. 33. & 38 676**
- Appellatio friuola est ab omni actu prohibita. & qui friuole appellat, potest vt contumax excommunicari, & alias poenas patitur, de quibus plene ibi. nu. 324 632**
- Appellatio generalis ab omni grauamine quod posset alicui irrogari, non valet. ibi. nu. 343 634**
- Appellatio non permittitur ab actu secundum leges facti. ibi. nu. 345 eod.**
- Appellatio non est permessa à decreto, quod quis fuit habitus pro confesso, ex eo quia voluit se examinare, vt principalem. ibi. eod.**
- Appellatio in causa feudali, an dicatur deserta ob non persecutionem infra quinquaginta dies, secundum constit. Regni. in iij. par. nu. 89 59**
- Appellatio quando pronuntiatur deserta, citatio partis non requiritur. in d. vers. appellatio. nu. 152 593**
- Appellatio an dicatur deserta per lapsum anni primi, & sic primi fatalis, vt pos-**
- sit iudex sententiam exequi. an verò debeat expectare secundum annum. ibi. nu. 220 603**
- Appellatio deserta efficitur etiam elapso termino breuitatis, dato per iudicem ad proseguendum. ibi. nu. 224. fo. 605. & nu. 401 645**
- Appellatio deserta per decursu fatalia, nec impetratione reparari potest. ibi. nu. 228 608**
- Appellatio cõsetur deserta eo ipso, quod appellans lingat coram iudice à quo, videlicet, quado facit actum incompatibilem cum appellatione. ibi. nu. 331 632**
- Appellatio in dubio debet pronuntari, quod non sit deserta. ibi. nu. 397 644**
- Appellatio deserta efficitur ob non prosecutionem infra legitima tempora. ibi. nu. 399 eod.**
- Appellatio efficitur deserta, si appellans non praesentat processum iudici ad quem infra quinquaginta dies. Verum in sacro consilio est stylus ex eisdem actis, etiam post quinquaginta dies. ibi. nu. 400 eod.**
- Appellatio in causis beneficalibus, non efficitur deserta per lapsum termini dati à iudice, nec vnquam est deserta quo ad iudicem. ibi. nu. 404 645**
- Appellatio non efficitur deserta per lapsum quinquaginta dierum, quando appellans suam facit diligentiam, & per iudicem stetit facit cessante impedimento deseritur, si non sollicitat. ibi. nu. 402. & 408 eod. & 646**
- Appellatio an & quado efficiatur deserta ob non petitionem apostolorum. ibi. nu. 405 eod.**
- Appellatio deserta efficitur, appellante non comparente in die statuto per iudicem ad recipiendum apostolos: etiam si iudex non venerit ad locum. ibi. nu. 409 647**
- Appellatio censetur deserta eo ipso, quando appellans aliquid contra aduersarium innouat: vt quia ipsum spoliat. ibidem nume. 411 eod.**
- Appellatio efficitur deserta eo ipso, quod appellans accipit terminum ad soluendum. ibi. nu. 412 eod.**

I N D E X

- Appellationis interponendæ tempus decem dierum, prorogare non possunt partes neque iudex.** *ibid.* nu. 230 608
- Appellationis causa incipit ab apertura processus.** unde in ea non requiritur libellus, nec litis contestatio. *ibidem* nume. 234 610
- Appellationi potest tacite & expresse renuntiari, etiam infra decem dies, & per dictam renuntiationem non potest quis ulterius appellare, quod probat per plura exempla.** *ibid.* nu. 330 631
- Appellationi renuntiare videtur is, qui post eam interpositam ligat coram iudice à quo.** *ib.* nu. 331. eo. & nu. 413 647
- Appellationi renuntiari non potest, nolente appellato.** *ibid.* nu. 333 632
- Appellationem desertam fore quis iudex pronuntiet.** *ibidem* nu. 19. fol. 3. 592. & nu. 298 644
- Appellatione deserta, quæ practica servatur in Regno circa literas obtinendas & decretum pro executione.** *ibidem* nu. 192 593
- Appellatione deserta potest peti restitutio in integrum infra quadriennium per illas personas, quibus datur restitutio.** *ibid.* nu. 402 645
- Appellatione deserta sit executio, ac si nunquam esset appellatum.** *ibidem* nume. 188 592
- Appellationem esse desertam potest iudex pronuntiare ex officio absque exceptione.** *ibid.* nu. 298 644
- Appellationem prohibentes leges omnes sunt odiosæ & restringendæ.** *ibidem* nu. 256 636
- Appellationem tenetur iudex admittere: aliàs punitur.** *ibid.* nu. 388 642
- Appellatione pendente, si iudex vult exequi, potest sibi de facto resisti.** *dispu. j.* nu. 38 678
- Appellatione pendente iudex non innovat contra appellantes: sed sic contra tertium. nam pendente appellatione vnus ex reis debendi potest alius conveniri.** *ibid.* nu. 163 588
- Appellatione pendente potest iudex compellere litigantem ad cauendum.** *ibid.* nu. 174 eod.
- Appellatione pendente potest patronus, qui appellantem præsentavit in beneficio, alium presentare. & iudex à quo, illum admittit.** *ibid.* nu. 165 589
- Appellatione pendente capi potest debitor de fuga suspectus.** *ibid.* nu. 166 eod.
- Appellatione pendente à sententia excommunicationis potest iudex à quo innovare, & hoc quando lata est sententia.** Secus, si quis appellat à futuro grauamine: quia excommunicatio postea lata est ipso iure nulla. *ibid.* nu. 167 & 170. fol. eod. & 160. & nu. 140 633
- Appellatione manifestè friuola & frustratoria contra leges interposita, potest iudex innovare & procedere ad executionem.** *ibid.* nu. 171 590
- Appellatione pendente potest iudex sequestrare fructus.** *ibid.* nu. 177 eod.
- Appellatione pendente potest nihilominus carceratus detineri.** *ib.* nu. 178 591
- Appellatione pendente potest iudex excommunicatum absolueret.** *ib.* nu. 180 eo.
- Appellatione pendente potest iudex innovare pro appellante.** *ib.* nu. 181 eo.
- Appellatione pendente potest iudex beneficium sequestrare.** *ibid.* nu. 182 592
- Appellatione pendente, iudex attentata per appellantem potest reparare.** *ibid.* nume. 183 eodem
- Appellatione pendente potest iudex ponere substitutum in beneficium, in contumaciam beneficiati residere nolentis.** *ibid.* nu. 184 eod.
- Appellatione pendente potest iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum causæ appellationis.** *ibid.* nu. 185 eod.
- Appellatione pendente potest fieri taxatio expensarum.** *ibid.* nu. 186 eodem
- Appellatione pendente potest administrator loci pii compelli ad reddendum rationes.** *ibid.* nu. 187 eod.
- Appellatione pendente sit executio, ac si nunquam esset appellatum.** *ibidem* nume. 188 eodem
- Appellatione pendente potest iudex à quo, statuere terminum appellanti ad prosequendum, & qualem terminum & ad quid possit illum statuere.** *ibid.* nu. 94

- nu. 194. fol. 104. & nu. 224 605
Appellatione pēdente, potest iudex examinare testes & valitudinarios, ad perpetuam rei memoriam. ibidem nume. 195 594
Appellationum tempora inducta per cōstit. Regni, scilicet quinquaginta dierum, an seruentur, quando appellatur ab interlocutoria. ibid. nu. 132. vbi tenet quod non. 579
Appellatiōnū tempora breuiari possunt per iudicem à quo: & per iudicem ad quem. ibid. nu. 194 594
Appellationum tempora in prosequendo, quæ sint, & quid seruetur de iure communi, & quid per constitutionem Regni. ibid. nu. 217 601
Appellationum tempora inducta per cōstitutionem Regni non procedunt in curia ecclesiastica. ibidem nume. 218 fol. 602
Appellationum tempora an possint de consensu partium prorogari. ibid. nu. 225. & 226 601. & 607
Appellationum tempora, an suspendantur per compromissum. ibidem nu. 225 & nu. 231 eod. & 609
Appellatiōnū tempora elapsa, faciunt in totū perire ius partis. ibi. nu. 227 607
Appellationum tempora quādoque prorogari petuntur, & quandoque reparari. & qualiter differant ista duo verba. ibid. nu. 228 608
Appellari an possit à subdelegato ad principem delegantem, obmisso subdelegante. in iij. par. v. dist. nu. 27. fol. 125. & in vj. part. versic. appellatio. nu. 359. & 367 617. & 619
Appellari an & quando possit à sententia lata in possessorio. in iij. part. ix. dist. nu. 44 198
Appellatur ad iudicem ecclesiasticum, quando iudex laicus simul cum clerico pronuntiat. in iij. parte xj. dist. nu. 20. fol. 198. & in vj. par. ver. appellatio. nume. 781 641
Appellari potest à diffinitiva sententia, etiam si sit iuste lata. in vj. parte. versic. appellatio. nu. 148 641
Appellari potest à sententia, per quam pronuntiatur appellationem esse desertam. ibid. nu. 190 593
Appellari debet infra decem dies, etiam à sententiis, quæ non transcunt in rem iudicatam: vt deuoluatur causa ad superiorem. alijs solum habet locum querela. ibid. nu. 103 570
Appellare debet infra decem dies is, qui describitur in libello collectarū. alijs suam perdit immunitatem: & tenetur soluere ibid. nu. 314 618
Appellari debet iure digestorum, & Cān causa propria infra biduum, in aliena intra triduum. ibid. nu. 203 597
Appellari potest ab omnibus iudicibus, nec iniuriam facit iudici appellans. ibi. nume. 235 610
Appellari potest à sententia iudicis prorogati vel dati de consensu partium. ibid. nu. 245 611
Appellari an possit à sententia arbitri. & quid in arbitratore. ibid. num. 225. cum plur. seq. 601
Appellatur hodie in regno ab arbitris iuris inter coniunctos electis ad iudicem loci. ibid. nu. 262 617
Appellari potest ad papam ab omnibus sententiis manifestam iniquitatem continentibus supremorum iudicum. ibid. nu. 265 618
Appellari potest à vicariis supremorum iudicum, quāuis ab ipsis principalibus appellari nequeat. ibid. nu. 266 eod.
Appellari potest non solum ab actibus iudicialibus, sed etiam extraiudicialibus factis tam à iudice, quā à parte. ibid. nu. 267 619
Appellari potest tertio, quando per tertiam sententiam inferitur nouum grauamen. ibid. nu. 270. fol. 620. Item potest tertio de nullitate dici, & si succumbit in nullitate, potest iterum appellare. ibid. nu. 272 eod.
Appellari potest à sententia sequestri. ibi. nn. 296 625
Appellatur à possessorio de iure canonico. nu. 255 eodem
Appellari quod possit in possessorio, quando magnum est præiudicium, vt quia est difficilis probationis in peti-

- torio, & tunc suspendit executionem. ibid. nu. 301 626
- Appellari potest à possessorio misso. ibi. nu. 303 627
- Appellari potest à sententia dolo iudicis super possessorio lata. ibi. nu. 304 eod.
- Appellari potest, quando de possessorio tractatur, per viam contractus, & non per momentaneum iudicium. ibidem nume. 305 eodem
- Appellari potest à correctione per clericum secularem. ibid. nu. 23 630
- Appellari potest à iudice habente potestatem iudicandi secundum eius arbitrium. ibid. nu. 53 636
- Appellatur à quocunque principe ad papam, obmisso medio, de iure canonico, sed de iure civili, non appellatur ad principem obmisso medio. ibidem nume. 58 637
- Appellatur ad legatum papæ, & etiam ad patriarcham obmisso medio. ibidem nume. 360 eodem
- Appellatur ad superiorem obmisso medio, quando medius est inhabilis, vel suspectus. ibid. nu. 64 638
- Appellari hodie potest in regno à quocunque iudice, ad regem: vel ad magnam curiam vicariæ obmisso medio. ibid. nu. 66 639
- Appellari potest ad principem, obmisso medio, à subdelegato principis, quando subdelegatus nihil sibi reservauit aliis secus. ibid. nume. 67. pag. ead. & nume. 75 640
- Appellari potest obmisso medio, quando proximus superior est impeditus, vel cum inferior, à quo appellatur, iudicatur. ibid. nu. 68 639
- Appellari potest à vicario principis, ad ipsum principem. ibid. nu. 72 640
- Appellari potest à delegato episcopi, ad vicarium suum. ibid. nu. 74 eod.
- Appellatur ad delegantem à sententia delegati, & non ad alium superiorem. ibid. nume. 75. eodem. Quid autem de subdelegato. ibid. nu. 76 eod.
- Appellatur ad Papam, obmisso medio vacante imperio. ibid. nu. 77 641
- Appellatur ad decuriones ciuitatis, quæ do abest index appellationis. ibidem nume. 78 eod.
- Appellatur ad delegantem laicum quando causam commisit episcopo: non autem ad papam. ibid. nu. 80 eod.
- Appellari potest ad magnam curiam vicariæ ab omnibus sententiis omnium iudicum ordinariorū Regni: & etiam à delegato regis. ibid. nu. 87 642
- Appellari potest à vicario ad episcopum, in his, quæ sunt sibi specialiter concessa: non de iure communi. in iij. par. v. dist. nu. 16 121
- Appellari potest ab immoderata taxatione expensarum. in vj. parte vers. executionis. nu. 22 655
- Appellari non potest à vicario generali, ad episcopum. Secus à vicario foraneo, & rurali. in iij. parte v. distin. nu. 15. fo. 121. & in versio. appellatio. in vj. par. nu. 360. & 370 639
- Appellari non potest ad papam à subdelegato, quando subdelegans aliquid sibi reservauit: sed debet appellari ad proximum subdelegantem. Et hoc procedit, si excipiatur, aliis secus. in vj. parte. vers. appell. nu. 359 637
- Appellari non potest ad delegantem, qui ob suam suspensionem delegauit. ibid. nume. 376 640
- Appellari non potest à sententia principis non recognoscentis superiorem. ibid. nume. 237 610
- Appellari non potest à sententia præfecti prætorio. ibi. nu. 239 611
- Appellari non potest à sententia sacri concilij. ibi. nu. 240 eod.
- Appellari non potest à senatoribus. ibi. nume. 242 eod.
- Appellari non potest à sententia Ducis Venetiarum. ibi. nu. 243 611
- Appellari non potest ab episcopo prorogato. ibi. nu. 244 eod.
- Appellari non potest à iudicio sortis. ibi. nume. 246 eod.
- Appellari non potest à mero executore. ibi. nu. 248 616
- Appellari non potest hodie ab arbitri sententia. ibi. nu. 259 616
- Quod limita, vt ibi. nu. 261. & nume-

- ro. 263 617. & 618 nume. 311 628
- Appellari non potest à iudicē , qui reuo- Appellari non potest à sententia lata in
cauit grauamen, quod fuerat commi- interdicto, quorum bonorum. ibid. nu-
natus. ibi. nu. 164 618 me. 512 eod.
- Appellari non potest tertio super eisdē, Appellari non potest à nominatione pu-
qui in duplici appellatione succubuit. blici muneris utilitate priuati. Secus, si
ibi. nu. 266 619 est publicum etiam utilitate : quia po-
Appellari non potest verus contumax. test appellari. ibi. nume. 313 eod.
- ibi. nu. 273 620 Appellari non potest in causis minimis
Appellare non potest notoriē crimino- & breuioribus, & præsertim in Regno
sus. ibi. nu. 176 591 in causis duarum vnciarum. ibid. nu-
Appellare non potest contumax perem- me. 315 629
ptoriē citatus ad audiendam sententiā.
ibi. nu. 275 621 Appellari non potest à sententia excom-
Appellari non potest conuictus, & spon- municationis vel interdicti. ibidem
te confessus. Secus, si sit conuictus, sed numero 167. folio 589. & numero
non confessus, vel confessus, non tamē 340 633
sponte, sed formidine tormentorum.
ibi. nu. 281 622 Appellari non potest à sententia absolu-
Appellare non potest condemnatus pro toria lata in causa criminali ex me-
debito publico seu fiscali: nisi quando ro officio vel ad denuntiam. ibid. nu-
fiscus tractat de lucro. ibi. nu. 289 624 me. 317 629
- Appellare non potest officialis pro malē Appellari non potest à sententia tortu-
gestis à suo iudice condemnatus. ibi. ra, in casu quo constat per vnum tes-
nume. 250 eod. tem de visu & publicam famam. ibid.
Appellare non potest officialis in syndi- nume. 318 eod.
- catu condemnatus. ibid. nu. 291 eod. Appellari potest à delegato principis.
Appellari nō potest ab interlocutoria de disp. i. nu. 13 669
iure ciuili. Secus, de iure canonico.
ibi. nu. 292 eod. Appellari non potest à condemnatione
Appellari nō potest in causa, vbi de de- super actione ad exhibendum. ibid. nu-
cima agitur. ibi. nu. 293 625 me. 320 eod.
- Appellari non potest à iudice retardan- Appellari non potest quando causa deci-
te causam expedire: sed solum datur sa est per iuramentum delatum, vel re-
recursus per viam querelæ. ibidem, latum. ibi. nu. 321 eod.
- numero. 107 571 Appellari non potest à correctione abba-
Appellari non potest, quando creditor hy- tis per clericum regularem. ibid. nu-
pothecaria agit, & qualiter. ibi. nume- me. 322 eod.
- ro. 307 627 Appellari non potest, quando causa
Appellari quod non possit à sententia la commissa est per principem appella-
ta in Saluiano interdicto. ibidem nu- tione remota, & qualiter hoc proce-
me. 309 eod. dat. ibid. numero. 325. cum quatuor fe-
Appellari non potest à decreto assisten- quen. 630
tiz. Idem in omnibus decretis affirma- Appellari non potest à iuramento in li-
tiuis, ad effectum retardandæ executio- tem de iure ciuili. Secus, de iure cano-
nis, sed potest de nullitate dici, & quæ nico. ibi. nu. 319 633
sint ista decreta. ibidem, nu. 310 eod. Appellari non potest à sententia nulla.
Appellari nō potest à pronuntia de ape- ibi. nume. 341 634
riendo testamēto, vel de mittēdo scri- Appellari non potest à mandato quod
ptum heredem in possessionem. ibi. quis in sua ecclesia resideat. ibid. nu-
mero. 344 eod.
- Appellari non potest à iudice iuris dispo- Appellari non potest à iudice iuris dispo-
sitionem exequentem nisi causa rationa- sitionem exequentem nisi causa rationa-
bilis bilis

INDEX.

- bilis exequatur. *ibid.* nume. 345. & 349
eod. & 615
- Appellari non potest à breuitate termini, ad probandum in causa feudal. *ibi.*
nume. 246 635
- Appellare non potest conuictus de furto manifesto. *ibid.* nu. 48 eodem
- Appellare pro damnato ad mortem potest etiam eius heres post mortem suam. & operabitur effectum, quo ad bonas quia fingitur mortuus testabilis. in repet. l. is potest. ff. de acquir. hered. nume. 109 824
- Appellare non potest de crimine punitus legitima poena: quia confessus est delictum. *ibid.* nu. 49 eod.
- Appellari non potest à mandato facto, ut quis declaret an scriptura sit sua. *ibid.* nu. 350 eod.
- Appellari non potest à reuocatione delegationis causae. *ibid.* nu. 351 eod.
- Appellari non potest ab eo, cui est commissa causa, secundum eius conscientiam. Et quid si causa committatur arbitrio alicuius. *ibid.* nu. 352 636
- Appellari non potest ab omni actu à lege in potestate iudicis commissio, & non in necessitate. *ibid.* nu. 353 eodem
- Appellari non potest à vicario ad eum, qui eum dedit vicarium: sed ad superiorem ipsius dantis. *ibid.* nu. 69 639
- Appellari non potest ab executione, nisi modus exequendi excedatur. in vj. par. ver. executio. nu. 55 660
- Appellans in casu prohibito, deuoluit causam iudici ad quem, ut si videt grauamen, possit illud corrigere: non tamen ligat iudicem à quo. in vj. parte ver. appellatio. 106 571
- Appellans apostolos, instanter petere debet: aliter non valet appellatio, sed hoc in Regno non requiritur instanter. *ibid.* nu. 114. fo. 574. & nu. 407 646
- Appellans ad vnum iudicem permittitur variari & appellari ad alium, infra x. dies, & prima appellatio reuocata cessatur. *ibid.* nu. 134. & 139 581. & 582
- Appellans producere non potest testes super eisdem articulis: sed solum super nouis dependentibus à veteribus, & solum super re in causa principali deducta: non autem super alia. *ibid.* nu. 150. & 151 586
- Appellans eandem rem ex noua causa, prosequi potest. *ibid.* nu. 151 eod.
- Appellans ab interlocutoria non est ulterius citandus ad actus, quos facit iudex procedens ad sententiam antea, quam sibi inhibeat. in vj. par. versic. citatio. nu. 33. fol. 359. & in versic. appellatio. nu. 160 587
- Appellans ab interlocutoria nouas probationes producere potest super causa antiqua expressa in appellatione probationem in facto requirente. *ibid.* nu. 153 586
- Appellans ab interlocutoria, potest se iustificare ex noua causa, quae sibi de nouo superuenit. *ibid.* nu. 154 587
- Appellans ab interlocutoria nouas causas coram iudice appellationis deducere potest, quando ad illas per iudicem à quo, non fuit admissus. *ibidem* nu. 155 eodem
- Appellans à diffinitiva, potest in eadem appellatione deducere grauamen sibi illatum per interlocutoriam, etiam ex nouis causis. *ibid.* nu. 156 eod.
- Appellans ab interlocutoria continente grauamen irreparabile, potest iustificari ex nouis probationibus. *ibi.* nu. 158 eod.
- Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitivae, potest per acta noua iustificare. *ibid.* nu. 159 eod.
- Appellans, infra decem dies apostolos petere debet, de iure communi. Secus, per constitutionem regni. *ibid.* nume. 208. & 210. fo. 599. nu. 405 646
- Appellans impeditus prosequi, an debeat protestari de impedimento: ut restitatur sibi tempus. *ibi.* nu. 215. & nu. 222. 602. & 604
- Appellans non potest verbo iniuriari iudici à quo appellat. disp. 1. nu. 14 669
- Appellans temere & friuole, iniuriam iudici facere dicitur. Secus, si iuste. *ibi.* nume. 337 633
- Appellans, qui nihil produxit in causa principali, non auditur: nisi refectis expensis. *ibid.* nu. 342 614

Appellans

- Appellans impeditus à iudice, qui voluit infra terminum literas expedire, potest appellationem proseguire, vltra terminum decursum.** ibi. nu. 403. 645
- Appellans quos actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deserta.** ibid. nu. 400. 646
- Appellatus an causam appellatiōis proseguire possit: si appellans non proseguitur: & infra quod tēpus. in vj. part. ver. appellatio. nu. 233. 610**
- Arbitramentum, est quædam transactio. in iij. par. xiiij. dist. nu. 3. 211**
- Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū. in vj. parte. versu. confessio. nume. 31. in fin. 449**
- Arbiter, qui vñ arbitrator procedere poterat, si corp̃s procedere, vt arbiter: & postea inordinatē processit, an processus valeat, in iij. parte. ix. distinct. nume. 89. 207. & nu. 5. 705**
- Arbiter & arbitrator, quomodo differant, in iij. part. xiiij. distinct. nume. 1. & 3. 231. & 232**
- Arbiter iuris quis dicatur.** ibi. nu. 3. 4. 232
- Arbiter potest sibi eligere locum honestum, vbi curiam regat. in vj. part. ver. sententia. nu. 80. 527**
- Arbiter sententiam suam non exequitur: sed iudex ordinarius. in vj. par. versu. executio. nu. 5. 611**
- Arbitri iuris à sententiā appellatur. in vj. parte. ver. appellatio. nu. 261. 617**
- Arbitri quando plures sunt, non potest vnus sine alio procedere: in iij. par. v. dist. nu. 31. 152**
- Arbitri iuris, an habeant ordinariam vel delegatam potestatem. & ad quē appellatur ab illis. in iij. par. vj. dist. nume. 13. fol. 142. & in vj. part. ver. appellatio. nu. 262. 617**
- Arbitri possunt eligi per iudicem, quando partes sunt discordes, in vj. parte. ver. compromissum. nu. 12. 428**
- Arbitri electi secundum Regiam pragmaticam, dicuntur arbitri iuris, & qualiter ab eis appellatur, & ad quem. in vj. par. ver. appellatio. nu. 262. 617**
- Arbitri eliguntur, quādo episcopus cum subdito suo litigat, & ab eis ad Papam appellatur. Idem quando appellatur ab arbitris electis super recusatione suspecta. ibi. nu. 365. 618**
- Arbitrorum sententiæ hodie in regno reuideri possunt, per iudicem loci, via reclamationis. ibi. nu. 263. eod.**
- Arbitrorum sententia, an & quando sit emologabilis: & an producat actionē. & an ab ea appellatur. Et quid in arbitratore, vel arbitro iuris. & de intellectu l. cum antea. C. de arbit. ibid. nume. 291. 257. & 260. fol. 612. 615. 617**
- Arbitrorum tres dicuntur esse species. Et qui sunt. in iij. part. xiiij. distinctio. nume. 1. 231**
- Arbitratoris & non arbitri sententiā subiacet reductioni ad arbitrium boni viri. in vj. par. ver. appellatio. nu. 256. 615**
- Arbitraria pœna punitur homicidium culpa commissum. in iij. par. j. distinct. nu. 60. 100**
- Reliqua vide infra in litera P. in versu. pœna arbitraria.**
- Archidiaconus absente episcopo, vicarius est episcopi ipso iure. in iij. par. v. dist. num. 7. 119**
- Aromatarius miscens farinam fabarum in cera, potest puniri per iudicem ecclesiasticum. in iij. par. xj. distinctio. nume. 28. 220**
- Argumentum à contrario sensu habet locum in statuto. nu. 56. 693**
- Argumentum de contradicibus ad iudicialia validum est. Et clausula contradictores &c. habet locum contra iniuste contradicentes: non autem contra iuste. nu. 31. 675**
- Argumentum de emphyteosi ad feudū, valet. & econtra. in iij. par. nu. 87. 18**
- Argumentum à contrario sensu, non sumitur in vñbus feudorum. ibidem nume. 91. 69**
- Argumentum à contrario sensu, coniectura & subauditus intellectus dicitur. ibid. nume. 92. 60**
- Argumentum sumitur à contrario sensu, in statuto disponente super casu non prouiso à iure communi. ibidem nume. 123. 71**
- Argumentum de personis ad res, & econtra,**

I N D E X.

- trà, validum est. in iij. par. j. distinctio.
nume. 16 87
- Argumentum de pacto ad statutum, an
valeat. in iij. par. xvj. distin. nume. 64.
& 69 291. & 293
- Articulorum copia debet inseri in cita-
tione, quando quis citatur ad se exa-
minandum, vt principalis, ad hoc vt si
non veniat habeatur pro confesso. in
repe. l. si actor. ff. de proc. nu. 69 901
- Articulus de proprietate, an admittatur,
quando possessorio recuperandæ agi-
tur. in iij. parte. vij. dist. nu. 79 172
- Articulus, positio & capitulū, quid sint,
& qualiter inter se differant. in vj. par.
vers. positio. nu. 1. 2. & 3 438
- Articulus repulsæ, dicitur impertinens,
in articulis principalibus. & ideo non
debet admitti: nisi ex sola causa inimi-
citæ. in vj. par. ver. repulsæ. nu. 8 493
- Articuli presentari possunt, etiam die,
quo curia non regitur: dummodo non
sit dies feriatu: & soli magistro acto-
rum sine iudice presentari possunt. &
an eorum copia parti dari debeat. in
vj. parte. ver. positio. nu. 20 441
- Articuli & positiones fiunt in eodem ter-
mino in causis summarijs. ibi. nu. 4 439
- Reliqua vide infra in litera C, in vers.
copia. & in litera D, in vers. delega-
tus. in litera P, in ver. positio. & in li-
tera R, in ver. repulsæ.
- Articulans non censetur fateri, quod nar-
rat in articulis. Secus in positionibus.
in vj. parte. ver. positio. nu. 7 439
- Assensus clericus, ipso iure censetur de-
gradatus, & punitur per iudicem lai-
cum. in iij. parte. xj. dist. nu. 50 224
- Assessores debent contradicere & pro-
testari contra officiales iniuste exe-
quentes. dispu. j. nu. 13 671
- Assistentia contra tertium possessorem
petitur conditione ex l. fin. C. de ac-
quirend. possessio. & peti potest vsque
ad triginta annos. Secus, quando agi-
tur hypothecaria. in iij. par. vij. distinc.
nu. 51 180
- Assistentia vigore instrumenti, quando
& qualiter petatur. & quæ actio cen-
seatur intentata, & quis sit eius effe-
ctus. in vj. par. ver. instrumentorū pro-
ductio. nu. 13. & 14 459
- Attestationes non publicatæ, etiam semi-
plene non probant. in vj. parte. vers.
actorum editio. nu. 26 481
- Attestationes testium ante publicationē
edi non debent parti. ibi. nu. 48 484
- Attentata reuocantur per viam querelæ,
in casu quo non ligantur manus iudi-
cis, per appellationem. in vj. par. vers.
appellatio. nu. 105 570
- Attentata pendente appellatione iudicia-
li, aliter reuocantur, quam in extraiu-
diciali. ibid. nu. 90 643
- Attentata vt reuocentur, debet appella-
tio esse intimata iudici & partimam
attentata ab ignorantibus appellatio-
nem, non reuocatur. & reuocatio par-
te citata fieri debet. ibi. nu. 391 eod.
- Attentata duplici via reuocantur. ibid.
nume. 396 eod.
- Attentatorum reuocatio, petitur vsq; ad
conclusionem in causa. ibi. nu. 392 eo.
- Attentatorum reuocationem petens, non
repetitur per exceptionem excom-
municationis, nec per exceptionē pro-
prietatis. ibid. nu. 393. & 394 eo.
- Attentans appellatione pendente, tene-
tur ad fructuum restitutionem. ibi. nu-
me. 395 eod.
- Attentatum delictum non punitur sicut
consummatum. disp. 1. nu. 16 701
- Authent. require infra, in litera C, in ver.
Correctio.
- Author laudatus, quis dicatur, & ad quē
effectum sibi lis denuntiatur. in vj. par.
vers. authoris laudatio. nu. 1 399
- Author quando & quo tempore litis lau-
dari debet. ibid. nu. 3 eod.
- Author quando est laudatus in iudicio
& datus terminus ad denuntiandum,
an interim debeat in causa superfede-
ri. in vj. part. vers. authoris laudatio.
nu. 4. 399. & in repe. l. si actor. ff. de pro-
cur. nu. 73 901
- Author laudatus non potest ex sua per-
sona declinare forum. in vj. par. vers. sic.
authoris laudatio. nu. 6 400
- Author laudatus an teneatur submini-
strare expensas, pendente iudicio ante
rem

- rem cuiusdam. *ibid.* nu. 3 400
- A**uthori laudato qualiter fiat denunciatio. *ibid.* nu. 7. *cod.* & in *repet.* l. si actor. ff. de *procu.* nu. 74 901
- A**uthorem authoris sui an quis possit laudare, & an teneatur sibi de cuiusdione sine cessione. *ibid.* nu. 5 399
- A**uthoritates doctorum sunt probabiles, sed non necessariae. *disputatio.* ij. numero 44 696
- B**aillo, qui indebitè expignorat aliquem, potest de facto resisti. *disputatio.* j. nu. ine. 23 674
- B**annitus de aliqua ciuitate, qui non potest ibi permanere viuus: minime potest ibidem mortuus sepeliri, sine licentia superioris. in *repetitio.* l. is potest. de *acquir. h. redita.* nume. 121 826
- B**annitus an dicatur inuestibilis, & quæ priuilegia perdat: & an & quando æquiparetur deportato & quando relegato. in *repe.* d. l. is potest. nume. 124. & 125 827
- B**annitus pro delicto, si perseverat in banno per annum foriudicatur: & eius bona publicantur, & habetur pro conuicto & condemnato, & potest à quocunque occidi. in d. l. is potest. numero 126 828
- B**annitus foriudicatus efficitur seruus pœnz: & dicitur inuestibilis. *ibidem* nume. 127 828
- B**annum hodie æquiparatur pœnz relegationis. & hoc procedit ubi bona non publicantur. in *iii.* par. ij. *distinc.* nume. 7 109
- B**annum sententia interlocutoria dicitur. in *vi.* parte. *versu.* sententia. nu. 30 514
- B**annum & multa æquiparantur. *ibid.* nume. 32 515
- B**anna quæ faciunt officiales in principio sui officij, an sint sufficientia, ut iudex inquirere possit, in casibus à iure non permissis. in *vi.* par. *ver.* inquisitione. nume. 31 257
- B**anna facta ab officialibus sub torture poena, an valeant. in *vi.* par. *ver.* torture. nume. 3 495
- Reliqua vide infra in littera P, in *versu.* sic. poena banni.
- Baro** in terra domanij Regis potest exercere iurisdictionem inter suos subditos sine licentia officialis illius loci. Secus, in terra baronis. in *vi.* par. *versu.* citatio. nume. 41 361
- Baro** non potest exigere iuramentum fidelitatis à vassallis, sine mandato vel literis Regis: aliàs priuatur feudo. in *vi.* par. *versu.* iuramentum. nu. 31 469
- Barones** omnes habent iurisdictionem in Baronia sua. in *iii.* parte. v. *distinc.* nume. 11 120
- Barones** Regni habent iurisdictionem à Rege, reseruatam cum priuilegio primarum & secundarum causarum. & ideo reuocant prorogationes factas per eorum vassallos, in alios iudices. in *iii.* par. *xij.* *dist.* nu. 20 220
- Barones** indebitè angariant vassallos sine salario, tam in personam, quam in bonis. in *vi.* par. *ver.* executio. nu. 7 656
- Beneficium.** vide infra, in littera P, in *versu.* sic. possessorium. & littera T, in *versu.* titulum.
- Beneficium** petens ex provisione sibi facta de benef. vacaturo obtinet: licet non probet, quod fuit creatum ante datam bullæ. in *rep.* l. si actor. ff. de *procu.* nu. 81 905
- Beneficium** vacaturum concessum per Papam, non se extendit ad beneficium creatum per datam bullæ. in l. si actor. ff. de *procu.* nu. 81 904
- Blasphemare** dicitur, qui iurat per viscera Christi, vel per alia membra. in *vi.* par. *versu.* iuramentum. nu. 43 471
- Bona** fides, licet de iure præsumatur, debet allegari. in *rep.* l. is potest. nu. 91 819
- Bona** damnatorum hodie non publicantur nisi in solo crimine maiestatis & hæresis. & in hoc sunt correctæ iura antiqua. in *rep.* l. is potest. ff. de *acquir. hære.* nu. 117 825
- Bona** vacantia applicantur fisco, sed con tradictor comparens auditur, & datur sibi copia inquisitionis seu defensionis. in *vi.* parte. *versu.* inquisitione. numero 15 293
- Bona** tutoris non possunt capi pro con dem

INDEX.

- demnatione pupilli: nisi pro expensis.
in vj. par. versu. executio. nu. 38 658
- Bona minus damnosa, an in executione
capi debent. ibid. nu. 11 652
- Bona vxoris capi non possunt pro de-
bito viri, & econtra. Fallit, quādo mu-
lier transit ad secunda vota, non red-
dit ratione: quia possunt bona secūdi
viri capi pro debito turselari vxoris.
ibid. nu. 52. & 53 660
- Bona clericorum sunt privilegiata sicut
bona ecclesiarum. & eo ipso quod ve-
niant à laico in clericum sunt exem-
pta ab oneribus laicorum. in disputa.
vij. nu. 13. 74. & nu. 46 756
- Bona clericorum an & quando gaudeāt
privilegiis rerum. ecclesiarum. disput.
vij. nu. 57 761
- Bona debitoris quando venduntur, præ-
fertur creditor, & consanguineus in
emendo. disp. vij. nu. 25 750
- Bona famæ probatio enervat fugæ su-
spicionem. in l. is potest. ff. de acqui. ren.
hered. nu. 27 877
- Bonorum collatio inducta fuit ex natu-
rali æquitate. in repeti. l. is potest. ff. de
acqui. hered. nu. 84 816
- Bonorum possessio carboniana vel ven-
tris nomine, quando agnoscenda est,
adversarii incerti per proclama citari
debent. in vj. parte. versu. citatio. nu-
me. 110 377
- Bonorum possessio alia edictalis & alia
decretalis, & in quo differunt. in re-
pe. l. is potest. nu. 209 848
- Bonorum possessio decretalis hodie nō
est in vsu: sed dicitur iudicialis. in rep.
l. is potest. ff. de acqui. here. nu. 209. in
fine. 848
- Bonorum possessio non potest agnosci,
nisi coram iudice. in repe. l. is potest. ff.
de acqui. here. nu. 3 795
- Bonorum possessio peti potest infra an-
num, vel centum dies vtilia. in rep. d. l.
is potest. nu. 20 797
- Bonorum possessor dicitur dominus vti
lis tantum: an autem habeat iura dire-
cta particularia. in repeti. d. l. is potest.
nume. 4 785
- Bones aratorii & alia instrumenta ad
agriculturam deputata, non possunt
pro executione sententiæ capi. in vj.
par. versu. executio. nu. 11 657
- Brachium iudicis secularis, an & quan-
do potest index ecclesiasticus imple-
rare. disp. ix. nu. 25 672
- Breues causæ, seu modicæ summæ, sunt
summarie. in iij. par. ix. distinctio. nu-
mero 72 203
- C**alculatores sententiā ferre possunt
parte non citata. in vj. parte. versu.
citatio. nu. 24 358
- Calumniator etiam nemine accusante
potest ex officio iudicis inquiri, & pu-
niri per iudicem. in vj. par. versu. in-
quisitio. nu. 157 337
- Calumniā habetur loco libelli inepti, &
potest ex officio per iudicem repelli.
disput. 7. nu. 32 726
- Calumniæ iuramentum. Require infra, in
litera L. in ver. iuramentum calumniæ.
Campana quot signa importet. & quid
importet vim citationis, & quid in die
veneris sancta, in qua non pulsantur
campanæ: an possit citari vniuersitas
ad sonum tabellæ. in vj. parte. ver. ci-
tatio. nu. 111. 112. 113. & 114. 377. & 378
- Canonica lex. de hac vide infra, in litera
L. in ver. lex canonica.
- Canonicum ius. Require infra, in litera
I. in ver. ius canonicum.
- Canon idem est, quod regula. inde ius ca-
nonicum, quasi regulatum. in iij. parte.
nume. 75 95
- Canon præfertur dicto Sanctorum &
Theologorum in decisionibus causa-
rum. Fallit, vbi dictum alicuius sancti
munitum esset autoritate noui vel
veteris testamenti. ibid. nume. 77. &
nume. 78 55. & 56
- Canonicus primò creatus, præfertur a-
liis. in proce. nu. 9 12
- Canonicus coram quo eiusdem ecclesiæ
canonicus litigat, potest per partē ad-
uersam recusari. ibi. nu. 55 561
- Capienti aliquem in domo sua, etiam si
sit officialis, potest cum armis resisti.
disp. j. nu. 29 675
- Capitalis causa dici potest inspecta apri-
tudine poenæ. in iij. par. j. distia. nu. 6.
fo l. 91

- fol. 71. & in ij. dist. nu. 4 107
- Capitalis causa quæ dicatur. & quæ nõ capitalis. in d. ij. distinct. nume. 1. cū plu. sequen. 107
- Capitalis seu capitis poena à lege vel statuto imposita, de nutiori intelligitur. ibi. nu. 3 eod.
- Capitale iudicium. require infrà. in litera l. in ver. iudicium capitale.
- Capitulum, quoniam cōtra. de probationibus. quomodo intelligatur. in vj. par. ver. actorum editio. nume. 15 477
- Capitulum, detestantes. non tollit solennitates sententiarum: sed processus tantum. in vj. part. versicu. sententia. nume. 16 510
- Capitulum, sede vacante. non succedit in iurisdictionem delegatam. in iij. par. v. distinct. nu. 66 135
- Capitulum, ecclesiarum. an & quando restituatur in integrum. in vj. par. versu. appellatio. nume. 34 565
- Capitulum est nomen generale, & potest positionem & articulum comprehendere. in vj. part. versicu. positio. nume. 2 438
- Captura personæ in civilibus, an & quando fieri possit. & quid in criminalibus. in vj. par. versu. citatio. nu. 58. cum duobus seq. 365
- Capi potest persona, vt bona sua indicet per executionem sententiæ. in vj. par. ver. executio. nu. 23 655
- Capi potest homo vilis per iudicem, vt sit carnifex, seu executor sententiæ criminalis. Item, potest capere vnum de carceratis. Item capere potest animal vel currum alienum: vt cum eo ducatur reus ad supplicium. ibid. nume. 25. & 26 eod. & 656
- Capi an possit per iudicem iumentum alienum vel currus, vel naus pro mittendis victualis in exercitum, vel pro alio seruizio publico. ibid. nu. 276 56
- Carceratus an & quando sit sub fideiussoribus relaxandus in criminalibus. in vj. par. versu. satisfactio. nu. 10 409
- in Causis carceratorum die feriato proceditur. in vj. part. actorum editio. nume. 40 483
- Carceratus condemnatus appellans nihilominus detinetur. in vj. par. ver. appellatio. nu. 178 591
- Carceratus ad superiorem mittendus ad ipsius carcerati expensas, cum custodibus mitti debet. ibi. 179 eod.
- Carceratus eximēs de carcere, qui erat confessus vel condemnatus de crimine, tenetur lege iur. maiestatis. disp. j. nu. me. 11 668
- Carceratus semper potest appellare: quia semper grauatur. ibi. nu. 205 597
- Castrum vel villa habet beneficium restitutionis in integrum. in vj. par. versu. appellatio. nu. 78 665
- Causa quæ dicatur. in v. par. nu. 66 281
- Causa, vnde dicatur. in ij. par. nu. 17. fo. 23. & in v. par. nu. 67 280
- Causa in quo differat à lite, controuersia, negotio, & occasione. in v. par. nume. 68 eod.
- Causa accidentalis quæ sit. in ij. par. nu. me. 30 26
- Causa ardua & subtilis non est grosso indici & imperito committenda. in vj. par. ver. appellatio. nu. 67 562
- Causa capitalis, quæ dicatur, & quæ non capitalis. in iij. par. ij. distinct. nu. 1. cum plu. seq. 107
- Causa potest dici capitalis inspecta aptitudine, vbi venit poena arbitraria. in ij. par. j. dist. nume. 36 51
- Causa civilis quæ dicatur, & quæ criminalis. in iij. par. j. dist. nume. 1. & 2 80
- Causa civilis, & non criminalis dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, nisi poena ista imponeretur per statutum. ibid. nu. 24. & 25 88
- Causa civilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad solam tori separationem. & potest in ea procurator interuenire. ibi. nume. 26 89
- Causa dicitur civilis, quando per viam inquisitionis, ad priuationem beneficii propter crimen, nulla precedente accusatione, nec exceptione, agitur. ibi. nu. 28 90
- Causa coepta civiliter, an possit lite pendente inchoari criminaliter vigore instrumenti, an verò obstat exceptio li-

- his pendentiz. dispu. vj. nume. 1* 719
Causæ continentia quando diuidi nõ debet, non valet processus coram diuersis iudicibus. *dispu. vj. nume. 30* 726
Causa deciditur secundũ ius Romanum, inter viuentes iure Romano, inter viuentes iure Longobardo, secundũ ius Longobardum. *dispu. ij. nu. 42* 695
Causa deuoluta ad curiam principis, nõ potest inde extrahi sine licentia principis: aliàs nihil valet quod agitur. *dispu. vj. nu. 22* 724
Causa ordinaria an possit fieri summaria de voluntate partiũ. *dispu. iij. nu. 4* 706
Causa præoccupata per maiorem iudicẽ non potest ventilari coram minori. *dispu. vj. nu. 20* 724
Causa quãuis sit commissa summarie, potest nihilominus iudex procedere ordinariẽ. *dispu. iij. nume. 3* 704
Causa si est delegata per principem, censetur quo ad illa, sublata omnis potestas ordinariẽ: etiã delegato mortuo. & processus per ordinarium factus super ea, est nullus. *dispu. j. nume. 1* 666
Causa si fuit coepta via ordinaria, debet sollemniter per sententiam definiri. *dispu. v. nu. 2* 709
Causa si est delegata per principem, censetur quo ad illam sublata omnis potestas ordinariẽ: & processus per eum factus super ea, est nullus. *dispu. vj. nume. 21* 624
Causa quæ de iure erat summaria, si fuit incoepta per partes via ordinaria, an videatur renunciatum viæ summarie. *dispu. iij. nu. 1* 704
Causa civilis dicitur, quando opponuntur crimina contra testes ad repellendum à testimonio. *ibid. nu. 29* eod.
Causa dicitur civilis, quando poena applicatur fisco ex contractu illicito. Secus, si ex delicto. *ibid. nu. 31* eod.
Causa civilis in regno potest incipere ab articulis. in iij. par. ix. distin. nume. 17. fol. 191. & in vj. part. versic. positio. nume. 4 439
Causæ civiles in regno Siciliæ omnes sunt summarie. & ideo procedit libellus ineptus. in iij. par. ix. dist. nu. 14. 190
 & in rep. lis potest. nu. 196 843
Causa criminalis dicitur, quando poena venit irroganda in corpus: vel poena pecuniaria fisco. in iij. par. j. distin. nume. 10 84
Causa criminalis dicitur, quando de tutore suspecto agitur. *ibid. nu. 11* 85
Causæ criminales in quibus differant à civilibus. *ibi. nu. 33. & 34. cum seq.* 91
Causa dilationis finita, finitur ipsa dilatio. in vj. part. versicu. appellatio. nume. 133 580
Causa efficiens, quæ dicatur. in secunda par. nu. 21 82
Causæ expressio an requiratur in appellatione extraiudiciali. in vj. par. versic. appellatio. nu. 146 585
Causa feudalis per quæ iura decidatur in Regno. in iij. par. nume. 86. 53. Reliqua vide infra in litera F. in versic. feudalis causa.
Causa finalis, quæ dicatur maximè in iudiciis. *ibi. nume. 31. cum quatuor versic. sequen.* 26
Causa finali cessante, cessat effectus. *ibid. nume. 31. & 32* eod. & 27
Causa finalis vniuscuiusq; actus, est principale hominis intentum, actum illum facientis. *ibid. nu. 35* 27
Causa quæ sit finalis in contractibus, & quæ in legatis. *ibi. nu. 36* eod.
Causa finalis, dicitur proprie causa: non autem aliæ causæ. & est causa omnium causatum. *ibi. nu. 36* eo.
Causa finalis iudicij potest dici ipsa iustitia. *ibi. nu. 37* eod.
Causa finalis alicuius actus potest tolli per partes. *ibi. nu. 46* 31
Causa finalis consideratur in sententia, & quæ dicatur. in vj. par. versic. sententia. nume. 122 532
Causa formalis, quæ dicatur. in ij. par. nume. 12. 25. & 26 23. & 24
Causa formalis in sententia consideratur: & potest tripliciter considerari. in vj. par. versic. sententia. nu. 70 525
Causa formalis consideratur in sententia, respectu litigantium. & hoc multis respectibus. *ibid. nu. 104* 530
Causa formalis in sententia principaliter

- ter consideratur multipliciter. ibi. nume. 115. 116. 117. 118. 119. 120. & 121
fol. 531. & 532
- Causæ formali iudiciali partes renuntiare possunt. in ij. par. nu. 39 28
- Causa in iudicio deducta, est materia ipsius iudicij. in secunda par. nume. 10. & 14 20. & 22
- Causa in iudicio deducta dicitur à casu. sed causa quando ponitur pro ratione alicuius rei, dicitur à chaos. ibid. nume. 17. fol. 23. & in quinta par. nume. 68 280
- Causa si est commissæ per superiorem dicenda infra tres menses, an illis elapsis dicatur perempta instantia. in v. par. nume. 27 268
- Causam coeptam coram ordinario, non potest inferior à principe ad se aduocare. in iij. par. xyj. distinct. nu. 39 247
- Causæ quot considerentur in iudicio. in ij. par. nu. 15 22
- Causa materialis quæ dicatur. in ij. part. nume. 16 eod.
- Causa materialis in sententia consideratur. & quæ sit. in vj. par. ver. sententia. nume. 53. & 64 520. & 522
- Causa meri & misti imperij, an possit delegari. in iij. par. v. distinct. nume. 61. & 62 132. & 134
- Causa misti imperij non comprehenditur à pragmatica, quod omnis causa compromittatur. in vj. par. ver. compromissum. nu. 52 431
- Causæ mixtæ quæ dicantur. & an Regia pragmatica disponens, quod in causis civilibus vel mistis procedatur sine figura iudicij, habeat locum, ubi poena applicatur fisco, & partim in iij. parte, prima distinct. nume. 74. & 75 fol. 104. & 105
- Causa naturalis, quæ dicatur tam in iudiciis, quam in aliis actibus. in ij. par. nume. 29 25
- Causa ordinaria, an possit fieri summaria consensu partium. in iij. par. ix. distinct. nu. 97 209
- Causa parua vel magna dicitur, secundum personarum conditionem. in vj. part. ver. iuram. suppletorium. nu. 8 464
- Causa ordinario spectans, si est alteri delegata per principem, censetur ordinarius priuatus iurisdictione super illa causa. & aduocata per principem: in tantum, quod etiam si moriatur delegatus, non reuertitur causa ad ordinarium. in iij. parte xvj. distinct. nume. 37 247
- Causa principalis quando est summaria, omnes eius articuli sunt summarij. ibi. nume. 40 156
- Causa reconuentionis debet vna & eadem sententia terminari: nisi primò liqueret de vna causa: quia potest vnâ tantum diffinire iudex, & procedere in causa, etiam si appelletur. in iij. par. nume. 8. 140
- Causa quælibet sufficiens ad remouendum procuratorem, vel arbitrum, sufficit ad remouendum iudicem. in vj. parte. ver. sic. appellatio. nu. 73 563
- Causa restitutionis in integrum pendente, nihil est innouandum. ibidem nume. 96 568
- Causæ spirituales reperiuntur civiles, & criminales, & quæ dicantur. in iij. par. xij. distinct. nume. 2. 3. 4. 5. cum sequen. 231. & 232
- Causa spiritualibus annexæ quæ dicantur. ibi. nu. 6 232
- Causa substantialis quæ sit. in ij. part. nu. 27 25
- Causa summaria quot modis dici potest. in quarta parte. ix. distinctio. nume. 2 186
- Causa summaria non requirit conclusionem. ibi. nu. 23 192
- Causa summaria ab ordinaria quo modo cognoscatur. ibid. nu. 41 eod.
- Causa summaria est omnis causa ecclesiastica: vt vbi agitur de electione, præbenda, seu alio beneficio ecclesiastico. quod quando procedat. ibid. nu. 42 eod.
- Causa possessorij dicitur summaria, & quomodo hoc intelligatur. & an in ea requirantur plenæ probationes: & aliæ sollemnitates. in iij. part. vj. distinct. nume. 37. fol. 155. & in d. ix. distinct. nume. 13 197

INDEX.

- bitrorum electorum in casu suspicio-
nis, vel quando episcopus litigat cum
suo subdito. *ibi. nu. 365* 638
- Appellatio ab iniusto decreto decurio-
num fit ad capitaneum ciuitatis. *ibid.*
nume. 384 642
- Appellatio fit ad episcopum à iudice
laico pronuntiante se competentē in
causa spiritali. *ibid. nu. 386* *cod.*
- Appellatio ab interlocutoria deuoluit
causam principalem coram iudice ap-
pellationis, quando pronuntiando be-
ne appellatum, interlocutoriam retra-
ctant. in *iii. par. vj. dist. nu. 17* 144
- Appellatio ab interlocutoria lata in pos-
sessorio, de iure ciuili potest fieri, sed
à diffinitiuā non appellatur. & quæ sit
ratio. in *iii. part. ix. dist. nu. 45. fol. 198.*
& in *vj. par. versic. appellatio. nu. 294.*
cum *trib. seq.* 625
- Appellatio ab interlocutoria, semper in
scriptis fieri debet. in *d. versic. appella-
tio. nu. 226* 578
- Appellatio ab interlocutoria habēti vim
diffinitiuæ, fit, sicut à diffinitiuā viua
voce incontinenti, & sine expressio-
ne causæ grauaminis. *ibid. nume. 130.*
fol. 579. & nume. 145. 585
- Appellatio ab interlocutoria continere
debet causas grauaminis in specie no-
minatas, & non in genere. nec per re-
lationem ad processum, & coram iu-
dice à quo, omnes causæ exprimi de-
bent: etiam si notoriæ sint. in *vj. part.*
ver. sententia. nu. 19. fol. 511. & in d. vj.
par. ver. appellatio. nume. 141 583
- Appellatio ab interlocutoria, valet, sine
causa grauaminis, quando dicta causa
in mero iure consistit. in *d. versic. appel-
latio. nu. 144* 584
- Appellatio ab interlocutoria iustificatur
ex eisdē causis antiquis, sed à diffinitiuā
etiam ex nouis. *ibid. nu. 147. & nu-
me. 149* 585
- Appellatio ab interlocutoria cōtra con-
tumacem, potest ex nouis causis & ex
nouis probationibus iustificari. *ibid.*
nume. 157 *cod.*
- Appellatio ab interlocutoria non suspen-
dit manus iudicis ante inhibitionem:
& potest procedere vsq; ad diffinitiuā,
parte non citata. *ibid. nume. 191.*
fol. 593. nu. 196 585
- Appellatio ab interlocutoria impedit p-
cessum ad vltiora, quando iudex à
quo, detulit appellationi. *ib. nu. 198* *co.*
- Appellatio ab interlocutoria, suspendit
executionē, quādo sententia continet
grauamen irreparabile. *ib. nu. 201* *co.*
- Appellatio ab interlocutoria non est
permessa de iure ciuili. Secus de iure
canonico. *ib. nu. 292* 624
- Appellatio ab omni interlocutoria est
permessa in omnibus casibus, in qui-
bus non est permissum appellare à
diffinitiuā. & quæ sit ratio. *ibid. nu-
me. 155* 636
- Appellatio ab interlocutoria, efficitur
deserta, eo ipso, quod non admittitur.
& appellans non appellat iterum à
non admisione. *ib. nu. 410* 647
- Appellatio ab interlocutoria, quod sit
fienda in scriptis. in *vj. part. versic. sen-
tentia. nu. 18* 511
- Appellatio in factis notoriis non impe-
dit executionem. *ibid. nu. 175* 591
- Appellatio in factis notoriis, non admit-
titur: nisi inferatur causa rationabilis.
ib. nu. 282 623
- Appellatio à iure prohibita non suspen-
dit effectum sententiæ, nisi appellans
aliquam iustam causam allegaret. *ib.*
nume. 171. & seq. 590
- Appellatio non admittitur in crimine
falsæ monetæ. *ib. nu. 283* 623
- Appellatio in crimine raptus virginis,
non admittitur. *ib. nu. 284* *cod.*
- Appellatio non admittitur latroni insi-
gni, & famoso, vel alicuius factionis
actori. *ib. nu. 285* *cod.*
- Appellatio nō admittitur in crimine hæ-
resis maiestatis. *ib.* *cod.*
- Appellatio in crimine simoniæ, non ad-
mittitur. *ib. nu. 287* 624
- Appellatio non est permessa condemna-
to de hæresi. *ib. nume. 288* *cod.*
- Appellatio in causa possessorij fieri non
potest ad effectum retardandæ execu-
tionis, & hoc de iure ciuili. Secus, de
iure canonico. Idem intellige, à diffi-
nitiuā.

- nitua. Secus de iure canonico. ibi. nu. 294. cum trib. seq. 625
- Appellatio in possessorio, valet & suspendit executionem, quando eius gravamen non potest reparari in petitorio. Idem, quo ad fructus & expensas, & interesse, quia impedit executionem. ibi. nu. 298. & 299 eodem
- Appellatio in possessorio, valet: quando aliquis iniuste & sine causa priuatur possessione. Idem, quando est magni praedijci: vt quia est difficilis probatio in petitorio: & tunc suspendit executionem. ibi. nu. 300. & 301 626
- Appellatio in possessorio, valet, quando missus in possessionem lucratur fructus. ibi. nu. 302 627
- Appellatio fieri non potest ab actu, quae semel approbavit. ibi. nu. 306 629
- Appellatio non admittitur in casibus re-quirentibus celeritatem. ibi. nu. 319 eod.
- Appellatio fuit inducta ad releuandum grauamina per officiales illata. dispu. 1. 1. & 14 669. & 680
- Appellatio deuoluit causam ad superiorem & iudex à quo remanet priuatus. dispu. j. nu. 14. & 38 676
- Appellatio friuola est ab omni actu prohibita. & qui friuole appellat, potest vt conuincatur excommunicari, & alias poenas patitur, de quibus plene ibi. nu. 334 632
- Appellatio generalis ab omni grauamine quod posset alicui irrogari, non valet. ibi. nu. 343 634
- Appellatio non permittitur ab actu secundum leges facti. ibi. nu. 345 eod.
- Appellatio non est permessa à decreto, quod quis fuit habitus pro confesso, ex eo quia voluit se examinare, vt principalem. ibi. eod.
- Appellatio in causa feudali, an dicatur deserta ob non persecutionem infra quinquaginta dies, secundum constit. Regni. in iij. par. nu. 89 59
- Appellatio quando pronuntiatur deserta, citatio partis non requiritur. in d. versu. appellatio. nu. 192 593
- Appellatio an dicatur deserta per lapsum anni primi, & sic primi fatalis, vt pos-
- sit iudex sententiam exequi. an verò debeat expectare secundum annum. ibi. nu. 220 603
- Appellatio deserta efficitur etiam elapso termino breuiato. Idem per iudicem ad prosequendum. ibi. nu. 224. fo. 605. & nu. 401 645
- Appellatio deserta per decursa fatalia, nec impetratione reparari potest. ibi. nu. 228 608
- Appellatio censetur deserta eo ipso, quod appellans ligitur coram iudice à quo, videlicet, quando facit actum incompatibilem cum appellatione. ibi. nu. 331 631
- Appellatio in dubio debet pronuntiari, quod non sit deserta. ibi. nu. 397 644
- Appellatio deserta efficitur ob non prosecutionem infra legitima tempora. ibi. nu. 399 eod.
- Appellatio efficitur deserta, si appellans non praesentat processum iudici ad quem infra quinquaginta dies. Verum in sacro consilio est stylus ex eisdem actis, etiam post quinquaginta dies. ibi. nu. 400 eod.
- Appellatio in causis beneficalibus, non efficitur deserta per lapsum termini dati à iudice, nec vnquam est deserta quo ad iudicem. ibi. nu. 404 645
- Appellatio non efficitur deserta per lapsum quinquaginta dierum, quando appellans suam facit diligentiam, & per iudicem stetit: sed cessante impedimento deseritur, si non sollicitat. ibi. nu. 402. & 408 eod. & 646
- Appellatio an & quando efficiatur deserta ob non petitionem apostolorum. ibi. nu. 405 eod.
- Appellatio deserta efficitur, appellante non comparente in die statuto per iudicem ad recipiendum apostolos: etiam si iudex non venerit ad locum. ibi. nu. 409 647
- Appellatio censetur deserta eo ipso, quod appellans aliquid contra aduersarium innouat: vt quia ipsum spoliat. ibi. nume. 411 eod.
- Appellatio efficitur deserta eo ipso, quod appellans accipit terminum ad soluendum. ibi. nu. 413 eod.

I N D E X

- Appellationis interponendæ tempus decem dierum, prorogare non possunt partes neque iudex.** *ibid.* nu. 230 608
- Appellationis causa incipit ab apertura processus.** unde ea non requiritur libellus, nec litis contestatio. *ibidem* nume. 234 610
- Appellationi potest tacite & expresse renuntiari, etiam infra decem dies, & per dictam renuntiationem non potest quis ulterius appellare.** quod probat per plura exempla. *ibid.* nu. 330 631
- Appellationi renuntiare videtur is, qui post eam interpositam litigat coram iudice à quo.** *ib.* nu. 331. eo. & nu. 413 647
- Appellationi renuntiari non potest, nolente appellato.** *ibid.* nu. 333 652
- Appellationem desertam fore quis iudex pronuntiet.** *ibidem* nu. 19. fol. 8. 552. & nu. 298 644
- Appellatione deserta, quæ practica servatur in Regno circa literas obtinendas & decretum pro executione.** *ibidem* nu. 192 593
- Appellatione deserta potest peti restitutio in integrum infra quadriennium per illas personas, quibus datur restitutio.** *ibid.* nu. 402 645
- Appellatione deserta sit executio, ac si nunquam esset appellatum.** *ibidem* nume. 188 592
- Appellationem esse desertam potest iudex pronuntiare ex officio absque exceptione.** *ibid.* nu. 298 644
- Appellationem prohibentes leges omnes sunt odiosæ & restringendæ.** *ibidem* nu. 356 636
- Appellationem tenetur iudex admittere: aliàs punitur.** *ibid.* nu. 388 642
- Appellatione pendente, si iudex vult exequi, potest sibi de facto resisti.** *disput.* nu. 18 678
- Appellatione pendente iudex non innovat contra appellantem: sed sic contra tertium. nam pendente appellatione unus ex reis debendi potest alius conveniri.** *ibid.* nu. 163 588
- Appellatione pendente potest iudex compellere litigantem ad cavendum.** *ibid.* nu. 174 eod.
- Appellatione pendente potest patronus, qui appellantem presentavit in beneficio, alium presentare.** & iudex à quo, illum admittit. *ibid.* nu. 165 589
- Appellatione pendente capi potest debitor de fuga suspectus.** *ibid.* nu. 166 eod.
- Appellatione pendente à sententia excommunicationis potest iudex à quo innovare, & hoc quando lata est sententia.** Secus, si quis appellat à futuro gravamine: quia excommunicatio postea lata est ipso iure nulla. *ibid.* nu. 167 & 170. fol. eod. & 160. & nu. 240 633
- Appellatione manifestè friuola & frustratoria contra leges interposita, potest iudex innovare & procedere ad executionem.** *ibid.* nu. 171 590
- Appellatione pendente potest iudex sequestrare fructus.** *ibid.* nu. 177 eod.
- Appellatione pendente potest nihilominus carceratus detineri.** *ib.* nu. 178 591
- Appellatione pendente potest iudex excommunicatum absolovere.** *ibid.* nu. 180 eod.
- Appellatione pendente potest iudex innovare pro appellante.** *ibid.* nu. 181 eod.
- Appellatione pendente potest iudex beneficium sequestrare.** *ibid.* nu. 182 592
- Appellatione pendente, iudex attentata per appellantem potest reparare.** *ibid.* nume. 183 eodem
- Appellatione pendente potest iudex ponere substitutum in beneficium, in contumaciam beneficiati residere nolentis.** *ibid.* nu. 184 eod.
- Appellatione pendente potest iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum causæ appellationis.** *ibid.* nu. 185 eod.
- Appellatione pendente potest fieri taxatio expensarum.** *ibid.* nu. 186 eodem
- Appellatione pendente potest administrator loci prius compelli ad reddendum rationes.** *ibid.* nu. 187 eod.
- Appellatione pendente sit executio, ac si nunquam esset appellatum.** *ibidem* nume. 188 eodem
- Appellatione pendente potest iudex à quo, statuere terminum appellanti ad prosequendum, & qualem terminum & ad quid possit illum statuere.** *ibid.* nu. 194

- nu. 194. fol. 194. & nu. 224 605
Appellatione pēdente, potest iudex examinare testes senes & valitudinarios, ad perpetuam rei memoriam . ibidem nume. 195 594
Appellationum tempora inducta per cōstit. Regni, scilicet quinquaginta dierum, an seruentur, quando appellatur ab interlocutoria. ibid. nu. 132. vbi tenet quod non. 579
Appellationū tempora breuiari possunt per iudicem à quo: & per iudicem ad quem. ibid. nu. 194 594
Appellationum tempora in proseguendo, quæ sint. & quid seruetur de iure communi. & quid per constitutionem Regni. ibid. nu. 217 601
Appellationum tempora inducta per cōstitutionem Regni non procedunt in curia ecclesiastica. ibidem nume. 218 fol. 602
Appellationum tempora an possint de consensu partium prorogari. ibid. nu. 226. & 226 606. & 607
Appellationum tempora, an suspendantur per compromissum. ibidem nu. 225 & nu. 221 eod. & 609
Appellationū tempora elapsa, faciunt in totū perire ius partis. ibi. nu. 227 607
Appellationum tempora quādoque prorogari petuntur, & quandoque reparari. & qualiter differant ista duo verba. ibid. nu. 228 608
Appellari an possit à subdelegato ad principem delegantem, obmisso subdelegante. in iij. par. v. dist. nu. 27. fol. 125. & in vj. part. versic. appellatio. nu. 359. & 367 637. & 639
Appellari an & quando possit à sententia lata in possessorio. in iij. part. ix. dist. nu. 44 198
Appellatur ad iudicem ecclesiasticum, quando iudex laicus simul cum clerico pronuntiat. in iij. parte xj. dist. nu. 20. fol. 198. & in vj. par. ver. appellatio. nume. 181 641
Appellari potest à diffinitua sententia, etiam si sit iussu lata. in vj. parte. versic. appellatio. nu. 148 641
Appellari potest à sententia, per quam pronuntiatur appellationem esse desertam. ibid. nu. 150 593
Appellari debet infra decem dies, etiam à sententiis, quæ non transeunt in rem iudicatam: vt deuoluatur causa ad superiorem, aliàs solum habet locum querela. ibid. nu. 103 570
Appellare debet infra decem dies is, qui describitur in libello collectarū. aliàs suam perdit immunitatem: & tenetur soluere ibid. nu. 314 618
Appellari debet iure digestorum, & C. in causa propria infra biduum, in aliena intra triduum. ibid. nu. 203 597
Appellari potest ab omnibus iudicibus, nec iniuriam facit iudici appellans. ibi. nume. 235 610
Appellari potest à sententia iudicis prorogati vel dati de consensu partium. ibid. nu. 245 611
Appellari an possit à sententia arbitri. & quid in arbitratore. ibid. num. 225. cum plur. seq. 601
Appellatur hodie in regno ab arbitris iuris inter coniunctos electis ad iudicem loci. ibid. nu. 262 617
Appellari potest ad papam ab omnibus sententiis manifestam iniquitatem continentibus supremorum iudicum. ibid. nu. 265 618
Appellari potest à vicariis supremorum iudicum, quāuis ab ipsis principalibus appellari nequeat. ibid. nu. 264 eod. 619
Appellari potest non solum ab actibus iudicialibus, sed etiam extrajudicialibus factis tam à iudice, quā à parte. ibid. nu. 267 619
Appellari potest tertio, quando per tertiam sententiam insertur nouum grauamen. ibid. nu. 270. fol. 620. item potest tertio de nullitate dici, & si succumbit in nullitate, potest iterum appellare. ibid. nu. 272 eod. 625
Appellari potest à sententia sequestri. ibi. nn. 296 625
Appellatur à possessorio de iure canonico. nu. 255 eodem
Appellari quod possit in possessorio, quando magnum est præiudicium, vt quia est difficilis probationis in peti-

INDEX.

torio, & tunc suspendit executionem. ibid. nu. 301	616	do abest index appellationis. ibidem nume. 278	eod.
Appellari potest à possessorio misto. ibi. nu. 303	627	Appellari ad delegantem laicum quando causam commisit episcopo: nō autem ad papam. ibid. nu. 380	eod.
Appellari potest à sententia dolo iudicis super possessorio lata. ibi. nu. 304	eod.	Appellari potest ad magnam curiam vicariæ ab omnibus sententiis omnium iudicum ordinariorū Regni: & etiam à delegato regis. ibid. nu. 387	642
Appellari potest, quando de possessorio tractatur, per viam contractus, & non per momentaneum iudicium. ibidem nume. 305	eodem	Appellari potest à vicario ad episcopum, in his, quæ sunt sibi specialiter concessa: non de iure communi. in iij. par. v. dist. nu. 16	121
Appellari potest à correctione per clericum secularem. ibid. nu. 123	630	Appellari potest ab immoderata taxatione expensarum. in vj. parte versū. executio. nu. 22	655
Appellari potest à iudice habente potestatem iudicandi secundum eius arbitrium. ibid. nu. 553	636	Appellari non potest à vicario generali, ad episcopum. Secus à vicario foraneo, & rurali. in iij. parte v. dist. nu. 15. fo. 121. & in versū. appellatio. in vj. par. nu. 369. & 370	639
Appellatur à quocūque principe ad papam, obmisso medio, de iure canonico, sed de iure ciuili, non appellatur ad principem obmisso medio. ibidem nume. 538	637	Appellari non potest ad papam à subdelegato, quādo subdelegans aliquid sibi reseruauit: sed debet appellari ad proximum subdelegantem. Et hoc procedit, si excipiatur, alias secus. in vj. parte. versū. appell. nu. 359	617
Appellatur ad legatum papæ, & etiam ad patriarcham obmisso medio. ibidem nume. 360	eodem	Appellari non potest ad delegantem, qui ob suam suspensionem delegauit. ibid. nume. 376	640
Appellatur ad superiorem obmisso medio, quando medius est inhabilis, vel suspectus. ibid. nu. 364	638	Appellari non potest à sententia principis non recognoscentis superiorem. ibid. nume. 237	610
Appellari hodie potest in regno à quocūque iudice, ad regem: vel ad magnam curiam vicariæ obmisso medio. ibid. nu. 366	639	Appellari non potest à sententia præfecti prætorio. ibi. nu. 239	611
Appellari potest ad principem, obmisso medio, à subdelegato principis, quādo subdelegatus nihil sibi reseruauit: alias secus. ibid. nume. 367. pag. ead. & nume. 375	640	Appellari nō potest à sententia sacri concilij. ibi. nu. 240	eod.
Appellari potest obmisso medio, quando proximus superior est impeditus, vel cum inferior, à quo appellatur, iudicauit. ibid. nu. 368	639	Appellari non potest à senatoribus. ibi. nume. 242	eod.
Appellari potest à vicario principis, ad ipsum principem. ibid. nu. 371	640	Appellari non potest à sententia Ducis Venetiarum. ibi. nu. 243	611
Appellari potest à delegato episcopi, ad vicarium suum. ibid. nu. 374	eod.	Appellari non potest ab episcopo prorgato. ibi. nu. 244	eod.
Appellatur ad delegantem à sententia delegati, & non ad alium superiorem. ibid. nume. 375. eodem. Quid autem de subdelegato. ibid. nu. 376	eod.	Appellari non potest à iudicio fortis. ibi. nume. 246	eod.
Appellatur ad Papam, obmisso medio vacante imperio. ibid. nu. 377	641	Appellari non potest à mero executore. ibi. nu. 248	616
Appellatur ad decuriones ciuitatis, quā-		Appellari nō potest hodie ab arbitri sententia. ibi. nu. 259	616
		Quod limita, vt ibi. nu. 261. & nume-	

- ro. 263. 617. & 618 nume. 311 628
- Appellari non potest à iudicē, qui reuo- Appellari non potest à sententia lata in
cauit grauamen, quod fuerat commi- interdicto, quorum honorum. ibid. nu-
natus. ibi. nu. 264 618 me. 512 eod.
- Appellari non potest tertio super eisdē, Appellari non potest à nominatione pu-
qui in duplici appellatione succubuit. blici muneris utilitate priuati. Secus, si
ibi. nu. 266 619 est publicum etiam utilitate: quia po-
Appellare non potest verus contumax. test appellari. ibi. nume. 313 eod.
- ibi. nu. 273 620 Appellari non potest in causis minimis
Appellare non potest notoriē crimino- & breuioribus, & præsertim in Regno
sus. ibi. nu. 176 591 in causis duarum vnciarum. ibid. nu-
Appellare non potest contumax perem- me. 315 629
ptoriē citatus ad audiendam sententiā.
ibi. nu. 275 621 Appellari non potest à sententia excom-
Appellare non potest conuictus, & spon- municationis vel interdicti. ibidem
te confessus. Secus, si sit conuictus, sed numero 167. folio 589. & numero
non confessus, vel confessus, non tamē 340 633
sponte, sed formidine tormentorum.
ibi. nu. 281 622 Appellari non potest à sententia absolu-
Appellare non potest condemnatus pro toria lata in causa criminali ex me-
debito publico seu fiscali: nisi quando ro officio vel ad denuntiam. ibid. nu-
fiscus tractat de lucro. ibi. nu. 289 624 me. 317 629
- Appellare non potest officialis pro malē Appellari non potest à sententia tortu-
gestis à suo iudice condemnatus. ibi. raz, in casu quo constat per vnum te-
nume. 290 eod. stem de visu & publicam famam. ibid.
Appellare non potest officialis in syndi- nume. 318 eod.
- catu condemnatus. ibid. nu. 291 eod. Appellari potest à delegato principis.
Appellari nō potest ab interlocutoria de disp. j. nu. 11 669
iure ciuili. Secus, de iure canonico.
ibi. nu. 292 eod. Appellari non potest à condemnatione
Appellari nō potest in causa, vbi de de- super actione ad exhibendum. ibid. nu-
cima agitur. ibi. nu. 293 625 me. 129 eod.
- Appellari non potest à iudice retardan- Appellari non potest quando causa deci-
te causam expedire: sed solum datur fa est per iuramentum delatum, vel re-
recursus per viam querelæ. ibidem, latum. ibi. nu. 321 eod.
- numero. 107 571 Appellari non potest à correctione abba-
Appellari non potest, quando creditor hy- tis per clericum regularem. ibid. nu-
pothecaria agit. & qualiter. ibi. nume- me. 322 eod.
- ro. 307 627 Appellari non potest, quando causa
Appellari quod non possit à sententia la commissa est per principem appella-
ta in Saluiano interdicto. ibidem nu- tione remota. & qualiter hoc prece-
me. 309 eod. dat. ibid. numero. 325. cum quatuor se-
Appellari non potest à decreto assisten- quen. 630
tiæ. Idem in omnibus decretis affirma- Appellari non potest à iuramento in
tiuis, ad effectum retardandæ executio- litem de iure ciuili. Secus, de iure cano-
nis, sed potest de nullitate dici. & quæ nico. ibi. nu. 339 633
sint ista decreta. ibidem, nu. 310 eod. Appellari non potest à sententia nulla.
Appellari nō potest à pronuntia de ape- ibi. nume. 341 634
riendo testamēto, vel de mittēdo scri- Appellari non potest à mandato quod
ptum heredem in possessionem. ibi. quis in sua ecclesia resideat. ibid. nu-
mero. 344 eod.
- Appellari non potest à iudice iuris dispo- Appellari non potest à iudice iuris dispo-
sitionem exequentem: nisi causa rationa- sitionem exequentem: nisi causa rationa-
bilis

INDEX.

- bilis exequatur. *ibid.* nume. 345. & 349
eod. & 635
- Appellari non potest à breuitate termini, ad probandum in causa feudali. *ibi.*
nume. 146 635
- Appellare non potest conuictus de furto manifesto. *ibid.* nu. 148 eodem
- Appellare pro damnato ad mortem potest etiam eius heres post mortē suam. & operabitur effectum, quo ad bonā quia fingitur mortuus testabilis. in re-
pet. l. i. potest. ff. de acquir. hered. nu.
me. 109 824
- Appellare non potest de crimine punitus legitima pœna: quia confessus est delictum. *ibid.* nu. 149 eod.
- Appellari non potest à mandato facto, ut quis declaret an scriptura sit sua. *ibid.* nu. 350 eod.
- Appellari non potest à reuocatione delegationis causæ. *ibid.* nu. 351 eod.
- Appellari non potest ab eo, cui est commissa causa, secundum eius conscientiam. Et quid si causa committitur arbitrio alicuius. *ibid.* nu. 352 636
- Appellari nō potest ab omni actu à lege in potestate iudicis commissio, & non in necessitate. *ibid.* nu. 353 eodem
- Appellari non potest à vicario ad eum, qui eum dedit vicarium: sed ad superiorem ipsius dantis. *ibid.* nu. 359 639
- Appellari non potest ab executione, nisi modus exequendi excedatur. in vj. par. ver. executio. nu. 55 660
- Appellans in casu prohibito, deuoluit causam iudici ad quem, ut si videt grauamen, possit illud corrigere: non tamen ligat iudicem à quo. in vj. par. ver. appellatio. 106 571
- Appellans apostolos, instanter petere debet: aliā non valet appellatio, sed hodie in Regno non requiritur instanter. *ibid.* nu. 119. fo. 574. & nu. 407 646
- Appellans ad vnum iudicem permittitur variari & appellari ad alium, infra x. dies, & prima appellatio reuocata cēsetur. *ibid.* nu. 134. & 139 581. & 582
- Appellans producere non potest testes super eisdem articulis: sed solum super nouis dependentibus à veteribus, & solum super re in causa principali deducta: non autem super alia. *ibid.* nu. 150. & 151 586
- Appellans eandem rem ex noua causa, prosequi potest. *ibid.* nu. 151 eod.
- Appellans ab interlocutoria non est ulterius citandus ad actus, quos facit iudex procedens ad sententiam antē, quā sibi inhibeat. in vj. par. versic. citatio. nu. 33. fol. 355. & in versic. appellatio. nu. 160 587
- Appellans ab interlocutoria nouas probationes producere potest super causa antiqua expressa in appellatione probationem in facto requirente. *ibid.* nu. 153 586
- Appellans ab interlocutoria, potest se iustificare ex noua causa, quæ sibi de nouo superuenit. *ibid.* nu. 154 587
- Appellans ab interlocutoria nouas causas coram iudice appellationis deducere potest, quando ad illas per iudicem à quo, non fuit admissus. *ibidem* nu. 155 eodem
- Appellans à diffinitiuā, potest in eadem appellatione deducere grauamen sibi illatum per interlocutoriam, etiam ex nouis causis. *ibid.* nu. 156 eod.
- Appellans ab interlocutoria continente grauamē irreparabile, potest iustificari ex nouis probationibus. *ibi.* nu. 158 eod.
- Appellans ab interlocutoria habēte vim diffinitiuā, potest per acta noua iustificare. *ibid.* nu. 159 eod.
- Appellans, infra decem dies apostolos petere debet, de iure communi. Secus, per constitutionem regni. *ibid.* nume. 208. & 210. fo. 599. nu. 405 646
- Appellans impeditus prosequi, an debeat protestari de impedimento: ut restituatur sibi tēpus. *ibi.* nu. 219. & nu. 222. 601. & 604
- Appellans nō potest verbo iniuriari iudici à quo appellat. disp. 1. nu. 14 669
- Appellans temerē & frivole, iniuriam iudici facere dicitur. Secus, si iuste. *ibi.* nume. 337 633
- Appellans, qui nihil produxit in causa principali, non auditur, nisi resectis expensis. *ibid.* nu. 342 634

Appellans

- Appellans impeditus à iudice, qui voluit infra terminum literas expedire, potest appellationem prosequi, ultra terminum decursum.** ibi. nu. 403 645
- Appellans quos actus implere debet, ut appellatio non efficiatur deserta.** ibid. nu. 400 646
- Appellatus an causam appellatiōis prosequi possit: si appellans non prosequitur: & infra quod tēpus. in vj. part. ver. appellatio. nu. 233 610**
- Arbitramentum, est quædam transactio. in iij. par. xiiij. dist. nu. 3 232**
- Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū. in vj. parte. versi. confessio. nume. 31. in fin. 449**
- Arbiter, qui vñ arbitrator procedere poterat, si coepit procedere, ut arbiter: & postea inordinatē processit, an processus valeat, in iij. parte. ix. distinct. nume. 89. 237. & nu. 5 705**
- Arbiter & arbitrator, quomodo differant, in iij. part. xiiij. distinct. nume. 2. & 3 231. & 232**
- Arbiter iuris quis dicatur.** ibi. nu. 3. 4 232
- Arbiter potest sibi eligere locum honestum, vbi curiam regat. in vj. part. ver. sententia. nu. 80 527**
- Arbiter sententiam suam non exequitur: sed iudex ordinarius. in vj. par. versi. executio. nu. 5 611**
- Arbitri iuris à sententiā appellatur, in vj. parte. ver. appellatio. nu. 261 617**
- Arbitri quando plures sunt, non potest vnus sine alio procedere: in iij. par. v. dist. nu. 31 152**
- Arbitri iuris, an habeant ordinariam vel delegatam potestatem. & ad quē appellatur ab illis. in iij. par. vj. dist. nume. 13. fol. 142. & in vj. part. ver. appellatio. nu. 262 617**
- Arbitri possunt eligi per iudicem, quando partes sunt discordes, in vj. parte. ver. compromissum. nu. 12 428**
- Arbitri electi secundum Regiam pragmaticam, dicuntur arbitri iuris, & qualiter ab eis appelletur, & ad quem. in vj. par. ver. appellatio. nu. 262 617**
- Arbitri eliguntur, quando episcopus cum subdito suo litigat, & ab eis ad Papam appellatur. Idem quando appellatur ab arbitris electis super recusatione suspecta. ibi. nu. 365 618**
- Arbitrorum sententiæ hodie in regno reuideri possunt, per iudicem loci, via reclamationis. ibi. nu. 263 608**
- Arbitrorum sententiæ, an & quando sit emologabilis: & an producat actionē. & an ab ea appelletur. Et quid in arbitratore, vel arbitro iuris. & de intellectū l. cum antea. C. de arbit. ibid. nu. me. 251. 257. & 260. fol. 612. 615. 617**
- Arbitrorum tres dicuntur esse species. Et qui sunt. in iij. part. xiiij. distinctio. nume. 2 231**
- Arbitratoris & non arbitri sententiā subiacet reductioni ad arbitrium boni viri. in vj. par. ver. appellatio. nu. 256 615**
- Arbitraria pœna punitur homicidium culpa commissum. in iij. par. j. distinct. nu. 60 100**
- Reliqua vide infra in litera P. in versi. pœna arbitraria.**
- Archidiaconus absente episcopo, vicarius est episcopi ipso iure. in iij. par. v. dist. num. 7 119**
- Aromatarius miscens farinam fabarum in cera, potest puniri per iudicem ecclesiasticum. in iij. par. xj. distinctio. nume. 28 220**
- Argumentum à contrario sensu habet locum in statuto. nu. 36 693**
- Argumentum de contractibus ad iudicialia validum est. Et clausula contradictores &c. habet locum contra iniuste contradicentes: non autem contra iuste. nu. 31 675**
- Argumentum de emphyteosi ad feudū, valet. & contra. in iij. par. nu. 87 158**
- Argumentum à contrario sensu, non sumitur in vñibus feudorum. ibidem nume. 91 69**
- Argumentum à contrario sensu, coniectura & subauditus intellectus dicitur. ibid. nume. 92 60**
- Argumentum sumitur à contrario sensu, in statuto disponente super casu non prouiso à iure communi. ibidem nume. 123 71**
- Argumentum de personis ad res, & econtrā,**

INDEX.

- trà, validum est. in iij. par. j. distinctio.
nume. 16 87
- Argumentum de pacto ad statutum, an
valcat. in iij. par. xvj. distin. nume. 64.
& 69 251. & 253
- Articulorum copia debet inferi in cita-
tione, quando quis citatur ad se exa-
minandum, vt principalis, ad hoc vt si
non veniat habeatur pro confesso. in
repe. l. si actor. ff. de proc. nu. 69 901
- Articulus de proprietate, an admittatur,
quando possessorio recuperandæ agi-
tur. in iij. parte. vij. dist. nu. 19 172
- Articulus, positio & capitulū, quid sint,
& qualiter inter se differant. in vj. par.
vers. positio. nu. 1. 2. & 3 438
- Articulus repulsæ, dicitur impertinens,
in articulis principalibus, & ideo non
debet admitti nisi ex sola causa inimi-
citiæ. in vj. par. ver. repulsa. nu. 8 493
- Articuli præsentari possunt, etiam die,
quo curia non regitur: dummodo non
sit dies feriatius: & soli magistro acto-
rum sine iudice præsentari possunt. &
an eorum copia parti dari debeat. in
vj. parte. ver. positio. nu. 20 441
- Articuli & positiones sunt in eodem ter-
mino in causis summaris. ibi. nu. 5 439
- Reliqua vide infra in litera C, in vers.
copia. & in litera D, in vers. delega-
tus. in litera P, in ver. positio. & in li-
tera R, in ver. repulsa.
- Articulans non censetur fateri, quod nar-
rat in articulis. Secus in positionibus.
in vj. parte. ver. positio. nu. 7 439
- Assassinus clericus, ipso iure censetur de-
gradatus, & punitur per iudicem lai-
cum. in iij. parte. xj. dist. nu. 50 224
- Assessores debent contradicere & pro-
testari contra officiales iniuste exe-
quentes. dispu. j. nu. 13 671
- Assistentia contra tertium possessorem
petitur conditione ex l. fin. C. de ac-
quirend. possessio. & peti potest vsque
ad triginta annos. Secus, quando agi-
tur hypothecaria. in iij. par. vij. distinc-
tio. nu. 51 180
- Assistentia vigore instrumenti, quando
& qualiter petatur. & quæ actio cen-
scatur intentata, & quis sit eius effe-
ctus. in vj. par. ver. instrumentorum pro-
ductio. nu. 13. & 14 459
- Attestationes non publicæ, etiam semi-
plene non probant. in vj. parte. vers.
actorum editio. nu. 26 481
- Attestationes testium ante publicationē
edi non debent parti. ibi. nu. 48 484
- Attentata reuocantur per viam querelæ,
in casu quo non ligantur manus iudi-
cis, per appellationem. in vj. par. vers.
appellatio. nu. 105 570
- Attentata pendente appellatione iudici-
ali, aliter reuocantur, quàm in extraiu-
diciali. ibid. nu. 90 643
- Attentata vt reuocentur, debet appella-
tio esse intimata iudici & partimam
attentata ab ignorantibus appellatio-
nem, non reuocatur. & reuocatio par-
te citata fieri debet. ibi. nu. 391 eod.
- Attentata duplici via reuocantur. ibid.
nume. 396 eod.
- Attentatorum reuocatio, petitur vsq; ad
conclusionem in causa. ibi. nu. 392 eo.
- Attentatorum reuocationem petens, non
repeitur per exceptionem excom-
municationis, nec per exceptionē pro-
prietatis. ibid. nu. 393. & 394 eo.
- Attentans appellatione pendente, tene-
tur ad fructuum restitutionem. ibi. nu-
me. 395 eod.
- Attentatum delictum non punitur sicut
consummatum. disp. . nu. 16 701
- Authentic. require infra, in litera C, in ver.
Corredio.
- Author laudatus, quis dicatur, & ad quē
effectum sibi lis denuntietur. in vj. par.
vers. authoris laudatio. nu. 1 399
- Author quando & quo tempore lis lau-
dari debet. ibid. nu. 3 eod.
- Author quando est laudatus in iudicio
& datus terminus ad denuntiandum,
an interim debeat in causa supersede-
ri. in vj. part. vers. authoris laudatio.
nu. 4. 399. & in repe. l. si actor. ff. de pro-
cur. nu. 73 901
- Author laudatus non potest ex sua per-
sona declinare forum. in vj. par. vers.
authoris laudatio. nu. 6 400
- Author laudatus an teneatur submini-
strare expensas, pendente iudicio ante
rcm

- rem cuiusdam. *ibid.* nu. 8 400
- Authori laudato qualiter fiat denuntiatio. *ibid.* nu. 7. eod. & in repet. l. si actor. ff. de procu. nu. 74 901
- Autorem authoris sui an quis possit laudare, & an teneatur sibi de cuiusdane sine cessione. *ibid.* nu. 5 399
- Authoritates doctorum sunt probabiles, sed non necessariae. disputatio. ij. numero 44 696
- B**aillo, qui indebitè expignorat aliquem, potest de facto resisti. disputatio. j. nu. inc. 23 674
- Bannitus de aliqua ciuitate, qui non potest sibi permanere viuis: minimè potest ibidem mortuus sepeliri, sine licentia superioris. in repetitio. l. is potest. de acqui. heredita. nume. 121 826
- Bannitus an dicatur inestabilis, & quæ priuilegia perdat: & an & quando æquiparetur deportato & quando relegato, in repe. d. l. is potest. nume. 124. & 125 827
- Bannitus pro delicto, si perseverat in banno per annum foriudicatur: & eius bona publicantur, & habetur pro conuicto & condemnato, & potest à quocunque occidi. in d. l. is potest. numero 126 828
- Bannitus foriudicatus efficitur seruus pœnæ: & dicitur inestabilis. *ibidem* nume. 127 828
- Bannum hodie æquiparatur pœnæ relegationis. & hoc procedit vbi bona non publicantur. in iij. par. ij. distincti. nume. 7 109
- Bannum sententia interlocutoria dicitur. in vj. parte. vers. sententia. nu. 30 514
- Bannum & multa æquiparantur. *ibid.* nume. 32 515
- Banna quæ faciunt officiales in principio sui officij, an sint sufficientia, vt iudex inquirere possit, in casibus à iure non permissis. in vj. par. ver. inquisitio. nume. 31 297
- Banna facta ab officialibus sub torture pœna, an valeant. in vj. par. ver. torture. nume. 3 495
- Reliqua vide infra in littera P, in vers. sic. pœna banni.
- Baro in terra domaniij Regis potest exercere iurisdictionem inter suos subditos sine licentia officialis illius loci. Secus, in terra baronis. in vj. par. vers. citatio. nume. 41 361
- Baro non potest exigere iuramentum fidelitatis à vassallis, sine mandato vel literis Regis: aliàs priuatur feudo. in vj. par. vers. iuramentum. nu. 31 469
- Barones omnes habent iurisdictionem in Baronia sua. in iij. parte. v. distincti. nume. 11 120
- Barones Regni habent iurisdictionem à Rege, reseruatam cum priuilegio primarum & secundarum causarum. & ideo reuocant prerogationes factas per eorum vassallos, in alios iudices. in iij. par. xij. dist. nu. 20 220
- Barones indebitè angariant vassallos sine salario, tam in personâ, quàm in bonis. in vj. par. ver. executio. nu. 7 656
- Beneficium. vide infra, in littera P, in vers. sic. possessorium. & littera T, in vers. titulum.
- Beneficium petens ex prouisione sibi facta de benef. vacaturo obtinet: licet non probet, quod fuit creatum ante datam bullæ. in rep. l. si actor. ff. de procu. nu. 81 905
- Beneficium vacaturum concessum per Papam, non se extendit ad beneficium creatum per datam bullæ. in l. si actor. ff. de procu. nu. 81 904
- Blasphemare dicitur, qui iurat per viscera Christi, vel per alia membra. in vj. par. vers. iuramentum. nu. 43 471
- Bona fides, licet de iure præsumatur, debet allegari. in rep. l. is potest. nu. 91 819
- Bona damnatorum hodie non publicantur nisi in solo crimine maiestatis & hæresis. & in hoc sunt correctæ iura antiqua. in rep. l. is potest. ff. de acqui. hære. nu. 117 825
- Bona vacantia applicantur fisco, sed contra dictor comparens auditur, & datur sibi copia inquisitionis seu defensionis. in vj. parte. vers. inquisitio. numero 15 293
- Bona tutoris non possunt capi pro condom

- demnatione pupilli: nisi pro expensis.
in vj. par. vers. executio. nu. 38 658
- Bona minus damnosa, an in executione
capi debent. ibid. nu. 11 652
- Bona vxoris capi non possunt pro de-
bito viri, & econtrà. Fallit, quādo mu-
lier transit ad secunda vota, non red-
dita ratione: quia possunt bona secūdi
viri capi pro debito tutelari vxoris.
ibid. nu. 12. & 53 660
- Bona clericorum sunt privilegiata sicut
bona ecclesiarum. & eo ipso quod ve-
niunt à laico in clericum sunt exem-
pta ab oneribus laicorum. in disputa.
viij. nu. 17. 74. & nu. 46 756
- Bona clericorum an & quando gaudeāt
privilegiis rerum ecclesiarum. disput.
viij. nu. 57 761
- Bona debitoris quando venduntur, præ-
sertur creditor, & consanguineus in
emendo. disput. viij. nu. 29 750
- Bonæ famæ probatio eneruat fugæ su-
spicionem. in lis potest. ff. de acquifren.
hered. nu. 127 877
- Bonorum collatio inducta fuit ex natu-
rali æquitate. in repeti. lis potest. ff. de
acqui. hered. nu. 84 816
- Bonorum possessio carboniana vel ven-
tris nomine, quando agnoscenda est,
adversarii incerti per proclama citari
debent. in vj. parte. versicu. citatio. nu-
me. 110 377
- Bonorum possessio alia edictalis & alia
decretalis, & in quo differunt. in re-
pe. lis potest. nu. 209 848
- Bonorum possessio decretalis hodie nō
est in vsu: sed dicitur iudicialis. in rep.
lis potest. ff. de acqui. hære. nu. 209. in
fine. 848
- Bonorum possessio non potest agnosci,
nisi coram iudice. in repe. lis potest. ff.
de acqui. hære. nu. 3 795
- Bonorum possessio peti potest infra an-
num, vel centum dies vtile. in rep. d. l.
is potest. nu. 20 797
- Bonorum possessor dicitur dominus vti
lis tantum: an autem habeat iura dire-
cta particularia. in repeti. d. l. is potest.
nume. 4 785
- Bones aratorij & alia instrumenta ad
agriculturam deputata, non possunt
pro executione sententiæ capi. in vj.
par. vers. executio. nu. 31 657
- Brachium iudicis secularis, an & quan-
do potest iudex ecclesiasticus implo-
rare. disput. ix. nu. 25 672
- Breues causæ, seu modicæ summæ, sunt
summarizæ. in iij. par. ix. distinctio. nu-
mero 72 203
- C**alculatores sententiā ferre possunt
parte non citata. in vj. parte. vers.
citatio. nu. 24 358
- Calumniator etiam nemine accusante
potest ex officio iudicis inquiri, & pu-
niri per iudicem. in vj. par. vers. inquisi-
ticio. nu. 157 337
- Calumnia habetur loco libelli inepti, &
potest ex officio per iudicem repelli.
disput. 7. nu. 32 726
- Calumniæ iuramentum. Require infra, in
litera L. in ver. iuramentum calumniæ.
- Campana quot signa importet. & quid
importet vim citationis, & quid in die
veneris sancta, in qua non pulsantur
campanæ: an possit citari vniuersitas
ad sonum tabellæ. in vj. parte. ver. ci-
tatio. nu. 111. 112. 113. & 114. 377. & 378
- Canonica lex. de hac vide infra, in litera
L. in ver. lex canonica.
- Canonicum ius. Require infra, in litera
L. in ver. ius canonicum.
- Canon idem est, quod regula. inde ius ca-
nonicum, quasi regulatum. in iij. parte.
nume. 75 55
- Canon præfertur dicto Sanctorum &
Theologorum in decisionibus causa-
rum. Fallit, vbi dictum alicuius sancti
munitum esset autoritate noui vel
veteris testamenti. ibid. nume. 77. &
nume. 78 55. & 56
- Canonicus primò creatus, præfertur a-
liis. in proce. nu. 9 12
- Canonicus coram quo eiusdem ecclesiæ
canonicus litigat, potest per partē ad-
uersam recusari. ibi. nu. 55 561
- Capienti aliquem in domo sua, etiam si
sit officialis, potest cum armis resisti.
disput. j. nu. 29 675
- Capitalis causa dici potest inspecta apri-
tudine pœnæ. in iij. par. j. distinctio. nu. 36.
lo l. 91

- sol. 07. & in ij. dist. nu. 4 107
- Capitalis causa quæ dicatur. & quæ nõ capitalis. in d. ij. distinct. nume. 1. cū plu. sequen. 107
- Capitalis seu capitis poena à lege vel statuto imposita, de mitiori intelligitur. ibi. nu. 3 eod.
- Capitale iudicium. require in frā, in litera 1, in ver. iudicium capitale.
- Capitulum, quoniam cōtra. de probationibus. quomodo intelligatur. in vj. par. ver. actorum editio. nume. 15 477
- Capitulum, detestantes. non tollit solennitates sententiar: sed processus tantum. in vj. part. versicu. sententia. nume. 16 510
- Capitulum, sede vacante. non succedit in iurisdictionem delegatam. in iij. par. v. distinct. nu. 66 135
- Capitulum, ecclesiar. an & quando restituatur in integrum. in vj. par. versu. appellatio. nume. 34 565
- Capitulum est nomen generale, & potest positionem & articulum comprehendere. in vj. part. versicu. positio. nume. 2 438
- Captura personæ in civilibus, an & quando fieri possit. & quid in criminalibus. in vj. part. versu. citatio. nu. 58. cum duobus seq. 365
- Capi potest persona, vt bona sua indicet per executionem sententiar. in vj. par. ver. executio. nu. 23 655
- Capi potest homo vilis per iudicem, vt sit carnisex, seu executor sententiar criminalis. Item, potest capere vnum de carceratis. Item capere potest animal vel currum alienum: vt cum eo ducatur reus ad supplicium. ibid. nume. 25. & 26 eod. & 656
- Capi an possit per iudicem iumentum alienū vel currus, vel navis pro mittendis victualibus in exercitum, vel pro alio seruizio publico. ibid. nu. 276 56
- Carceratus an & quando sit sub fideiussoribus relaxandus in criminalibus. in vj. par. versu. satisfactio. nu. 10 409
- in Causis carceratorum die seriato proceditur. in vj. part. actorum editio. nume. 40 483
- Carceratus condemnatus appellans nihilominus detinetur. in vj. par. ver. appellatio. nu. 178 591
- Carceratus ad superiorem mittendus ad ipsius carcerati expensas, cum custodibus mitti debet. ibi. 179 eod.
- Carceratum eximēs de carcere, qui erat confessus vel condemnatus de crimine, tenetur lege lul. maiest. disp. j. nume. 11 668
- Carceratus semper potest appellare: quia semper grauatur. ibi. nu. 205 597
- Castrum vel villa habet beneficium restitutionis in integrum. in vj. par. versu. appellatio. nu. 78 665
- Causa quæ dicatur in v. par. nu. 66 281
- Causa, vnde dicatur. in ij. par. nu. 17. fo. 23. & in v. par. nu. 67 280
- Causa in quo differat à lite, controuersia, negotio, & occasione. in v. par. nume. 68 eod.
- Causa accidentalis quæ sit. in ij. par. nume. 30 26
- Causa ardua & subtilis non est grosso indici & imperito committenda. in vj. par. ver. appellatio. nu. 67 562
- Causa capitalis, quæ dicatur, & quæ non capitalis. in iij. par. ij. distinct. nu. 1. cum plu. seq. 107
- Causa potest dici capitalis inspecta aptitudine, vbi venit poena arbitraria. in ij. par. j. dist. nume. 36 51
- Causa civilis quæ dicatur, & quæ criminalis. in iij. par. j. dist. nume. 1. & 2 80
- Causa civilis, & non criminalis dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, nisi poena ista imponeretur per statutum. ibid. nu. 24. & 25 88
- Causa civilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad solam tori separationem. & potest in ea procurator interuenire. ibi. nume. 26 89
- Causa dicitur civilis, quando per viam inquisitionis, ad priuationem beneficij propter crimen, nulla precedente accusatione, nec exceptione, agitur. ibi. nu. 28 90
- Causa coepta civiliter, an possit lite pendente inchoari criminaliter vigore instrumenti, an verò obstat exceptio li-

- his pendentiz. *dispu. vj. nume. 1* 719
 Causæ continentia quando diuidi nõ de-
 bet, non valet processus coram diuer-
 sis iudicibus. *dispu. vj. nume. 30* 726
 Causa deciditur secundũ ius Romanum,
 inter viuentes iure Romano, inter vi-
 uentes iure Longobardo, secundũ ius
 Longobardum. *dispu. ij. nu. 42* 695
 Causa deuoluta ad curiam principis, nõ
 potest inde extrahi sine licentia prin-
 cipis: aliàs nihil valet quod agitur, *dis-
 spu. vj. nu. 22* 724
 Causa ordinaria an possit fieri summaria
 de voluntate partiũ. *disp. iij. nu. 4* 706
 Causa preoccupata per maiorem iudicẽ
 non potest ventilari coram minori. *dis-
 spu. vj. nu. 20* 724
 Causa quãuis sit commissa summarie, po-
 test nihilominus iudex procedere or-
 dinarie. *dispu. iij. nume. 3* 704
 Causa si est delegata per principem, cen-
 setur quo ad illa, sublata omnis potes-
 tas ordinario, etiã delegato mortuo.
 & processus per ordinarium factus su-
 per ea, est nullus. *dispu. j. nume. 1* 666
 Causa si fuit coepta viã ordinaria, debet
 solenniter per sententiam desiniri. *dis-
 spu. v. nu. 2* 709
 Causa si est delegata per principem, cen-
 setur quo ad illam sublata omnis po-
 testas ordinario: & processus per eum
 factus super ea, est nullus. *dispu. vj. nu-
 me. 21* 624
 Causa quæ de iure erat summaria, si fuit
 incepta per partes viã ordinaria, au-
 videatur renuntiatum viã summarie.
dispu. iij. nu. 1 704
 Causa civilis dicitur, quando opponun-
 tur crimina contra testes ad repellen-
 dum à testimonio. *ibid. nu. 29* eod.
 Causa dicitur civilis, quando poena ap-
 plicatur fisco ex contractu illicito. Se-
 cus, si ex delicto. *ibid. nu. 31* eod.
 Causa civilis in regno potest incipere ab
 articulis. in iij. par. ix. distin. nume. 17.
 fol. 191. & in vj. part. versic. positio. nu-
 me. 4 439
 Causæ civiles in regno Siciliæ omnes
 sunt summarie. & ideo procedit libel-
 lus ineptus. in iij. par. ix. dist. nu. 14. 190
 & in rep. lis potest. nu. 196 843
 Causa criminalis dicitur, quando poena
 venit irroganda in corpus: vel poena
 pecuniaria fisco, in iij. par. j. distin. nu-
 me. 10 84
 Causa criminalis dicitur, quando de tu-
 tore suspecto agitur. *ibid. nu. 11* 85
 Causæ criminales in quibus differant à
 civilibus. *ibid. nu. 33. & 34. cum seq.* 91
 Causa dilationis finita, finitur ipsa dila-
 tio. in vj. part. versicu. appellatio. nu-
 me. 133 580
 Causa efficiens, quæ dicatur. in secunda
 par. nu. 21 82
 Causæ expressio an requiratur in appel-
 latione extraiudiciali. in vj. par. versic.
 appellatio. nu. 146 585
 Causa feudalis per quæ iura decidatur
 in Regno. in iij. par. nume. 86. 54. Reli-
 qua vide infra in litera F. in versic. feu-
 dalis causa.
 Causa finalis, quæ dicatur maxime in iu-
 diciis. *ibi. nume. 31. cum quatuor versic.
 sequen.* 26
 Causa finali cessante, cessat effectus. *ibid.
 nume. 31. & 32* eod. & 27
 Causa finalis vniuscuiusq; actus, est prin-
 cipale hominis intentum, actum illum
 facientis. *ibid. nu. 35* 27
 Causa quæ sit finalis in contractibus, &
 quæ in legatis. *ibi. nu. 36* eod.
 Causa finalis, dicitur proprie causa: non
 autem aliæ causæ. & est causa omniũ
 causarum. *ibi. nu. 36* eod.
 Causa finalis iudicij potest dici ipsa iusti-
 tia. *ibi. nu. 37* eod.
 Causa finalis alicuius actus potest tolli
 per partes. *ibi. nu. 46* 31
 Causa finalis consideratur in sententia,
 & quæ dicatur. in vj. par. versic. senten-
 tia. nume. 122 532
 Causa formalis, quæ dicatur. in ij. par. nu-
 me. 22. 25. & 26 25. & 24
 Causa formalis in sententia considera-
 tur: & potest tripliciter considerari. in
 vj. par. versic. sententia. nu. 70 525
 Causa formalis consideratur in senten-
 tia, respectu litigantium. & hoc multis
 respectibus. *ibid. nu. 104* 530
 Causa formalis in sententia principaliter

- ter consideratur multipliciter. ibi. nu-
me. 115. 116. 117. 118. 119. 120. & 121
fo. 531. & 532
- Causæ formali iudiciali partes renuntia-
re possunt. in ij. par. nu. 39 28
- Causa in iudicio deducta, est materia
ipsius iudicij. in secunda par. nume. 10.
& 14 20. & 22
- Causa in iudicio deducta dicitur à casu.
sed causa quando ponitur pro ratio-
ne alicuius rei, dicitur à chaos. ibid.
nume. 17. fol. 23. & in quinta par. nu-
me. 68 280
- Causa si est commissæ per superiorem di-
cenda infra tres menses, an illis cla-
pſis dicatur perempta instantia. in v.
par. nume. 27 268
- Causam coeptam coram ordinario, non
potest inferior à principe ad se aduo-
care. in iij. par. xyj. distinct. nu. 39 247
- Causæ quot considerentur in iudicio. in
ij. par. nu. 15 22
- Causa materialis quæ dicatur. in ij. part.
nume. 16 eod.
- Causa materialis in sententia considera-
tur: & quæ sit. in vj. par. ver. sententia.
nume. 13. & 64 520. & 522
- Causa meri & misti imperij, an possit
delegari. in iij. par. v. distinct. nume. 61.
& 62 112. & 114
- Causa misti imperij non comprehendi-
tur à pragmatica, quod omnis causa
compromittatur. in vj. par. verſi. com-
promissum. nu. 32 431
- Causæ mixtæ quæ dicantur: & an Regia
pragmatica disponens, quod in cau-
sis civilibus vel mistis procedatur si-
ne figura iudicij, habeat locum, vbi
pœna applicatur fisco, & parti. in iij.
parte, prima distinct. nume. 74. & 75
fol. 104. & 105
- Causa naturalis, quæ dicatur tam in iu-
dicij, quàm in aliis actibus. in ij. par.
nume. 29 25
- Causa ordinaria, an possit fieri summa-
ria consensu partium. in iij. par. ix. di-
stinct. nu. 97 209
- Causa parva vel magna dicitur, secundum
personarum conditionem. in vj. part.
ver. iuram. suppletorium. nu. 8 464
- Causa ordinario spectans, si est alteri de-
legata per principem, censetur ordi-
narius priuatus iurisdictione super il-
la causa: & aduocata per principem:
in tantum, quod etiam si moriatur de-
legatus, non reuertitur causa ad or-
dinarium. in iij. parte xvj. distinct. nu-
me. 37 247
- Causa principalis quando est summaria,
omnes eius articuli sunt summarij. ibi.
nume. 40 196
- Causa reconventionis debet vna & ea-
dem sententia terminari: nisi primò
liqueret de vna causa: quia potest vnâ
tantum diffinire iudex, & procedere
in causa, etiam si appelletur. in iij. par.
nume. 8. 140
- Causa quælibet sufficiens ad remouen-
dum procuratorem, vel arbitrum, suf-
ficiat ad remouendum iudicem. in vj.
parte. verſi. appellatio. nu. 73 163
- Causa restitutionis in integrum penden-
te, nihil est innouandum. ibidem nu-
me. 96 168
- Causæ spirituales reperiuntur civiles,
& criminales, & quæ dicantur. in iij.
par. xij. distinct. nume. 2. 3. 4. 5. cum se-
quen. 231. & 232
- Causæ spiritualibus annexæ quæ dican-
tur. ibi. nu. 6 232
- Causa substantialis quæ sit. in ij. part. nu-
me. 27 25
- Causa summaria quot modis dici po-
test. in quarta parte. ix. distinctio. nu-
me. 2 186
- Causa summaria non requirit conclusio-
nem. ibi. nu. 23 192
- Causa summaria ab ordinaria quo mo-
do cognoscatur. ibid. nu. 41 eod.
- Causa summaria est omnis causa eccle-
siastica: vt vbi agitur de electione,
pſbenda, seu alio beneficio ecclesia-
stico. quod quando procedat. ibid.
nu. 42 eo.
- Causa possessorij dicitur summaria, &
quomodo hoc intelligatur. & an in ea
requirantur plenæ probationes: & aliæ
solennitates. in iij. part. vj. distinct. nu-
me. 37. fol. 155. & in d. ix. distinct. nu-
me. 13 197

- Causa summaria** an & quando requiratur plenae, & quando semiplenae probationes. *ibid.* nu. 46 198
- Causa**, quae in curia mercatorum ventilatur, dicitur summaria. *ibid.* nu. 48 199
- Causa usurarum**, est summaria in curia ecclesiastica. *ibid.* nu. 5 eod.
- Causa alimentorum** dicitur summaria. *ibid.* nu. 52 200
- Causa omnis contra confessum**, est summaria. *ibid.* nu. 53 eo.
- Causa contra religiosos**, est summaria. *ibid.* nu. 54 eod.
- Causa est summaria**, quae de monachatu agitur. *ibid.* nu. 55 eod.
- Causa matrimonialis**, est summaria. *ibid.* nume. 56 eod.
- Causa restitutionis dotis**, summaria dicitur. *ibid.* nu. 57 eod.
- Causa summaria** dicitur, quando ad decimas agitur. *ibid.* nu. 58 eod.
- Causa omnis executiva**, est summaria. *ibid.* nu. 59 201
- Causa dicitur summaria**, quando praesentatur instrumentum secundum formam ritus magnae curiae in regno. *ibid.* nume. 60 eod.
- Causa omnis**, quae contra absentem agitur, summaria dicitur. *ibid.* nu. 61 eod.
- Causa dicitur summaria**, quando tertius venit ad impediendam executionem. *ibid.* nu. 62 eod.
- Causa dicitur summaria**, ubi agitur ad exhibendum. *ibid.* nu. 64 202
- Causa dicitur summaria**, quando agitur contra tributorum debitores. *ibid.* nume. 65 eod.
- Causa summaria** dicitur, quando agitur contra gabellarios indebite exigentes. *ibid.* nu. 66 eod.
- Causa est summaria**, quando mittitur in possessionem ex primo decreto. *ibid.* nume. 67 eod.
- Causa dicitur summaria**, quando legatarius petit satisfactionem ab haerede. *ibid.* nume. 68 eod.
- Causa dicitur summaria**, quando agitur an actio ex testamento praeponeatur actioni praediciali. *ibid.* nu. 69 eod.
- Causa dicitur summaria**, quando examinantur testes ad perpetuam rei memoriam. *ibid.* nu. 70 eod.
- Causa naufragorum summaria** dicitur: & expeditur leuato velo, & in ea potest iudex ex officio procedere. *ibid.* nume. 71 203
- Causa summaria** dicitur, ubicunque de salario seu mercede laboris agitur. *ibid.* nu. 81. 204
- Causa est summaria**: quando agitur de probando impedimento ad obtinendam secundam dilationem. *ibid.* nu. 82 205
- Causa dicitur summaria**, quando agitur de leuibus delictis & criminibus. *ibid.* nume. 83 eod.
- Causa summarie expeditur**, ubi agitur de crimine laesae maiestatis. *ibid.* nu. 84 eo.
- Causa summaria** dicitur, quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem. *ibid.* nu. 85 eod.
- Causa summaria**, si fuit per partes agitata via ordinaria, an videatur recessum esse ab illa summaria de consensu partium. *ibid.* nu. 87. 88 206
- Causam summarie** committere potest solus princeps, & non inferior. *ibid.* nume. 2 186
- Causam** committi summarie supplicans, & princeps dicat, audiat talis, & iustitiam faciat, an summarie impetrasse videatur. *ibid.* nu. 4 187
- Causae breues seu modicae summariae**, sunt summariae. *ibid.* nu. 72 203
- Causae quae dicantur breues, modicae, & magnae**. *ibid.* nu. 73 eod.
- Causae pauperum, & miserabilium personarum**, sunt summariae & expediuntur de plano: & sine sportularum solutione. & miserabiles personae trahunt aduersarios suos coram Imperatore: & laicos coram iudice ecclesiastico. *ibid.* nume. 77. & 78 204
- Causae ex quibus iudex ut suspectus recusatur**. in vj. par. versic. appellatio. nume. 26. & 27. vsque ad nume. 74 558
- Causae voluntariae iurisdictionis** in omni loco, etiam in itinere deambulando expediti possunt. in vj. par. ver. sententia. nume. 86 527
- Causae omnes civiles** sunt summariae hodie

- die in regno Siciliæ. in rep. l. is potest. ff. de acqui. hæred. nu. 196 843
- Causa in qua agitur de vita & militia, æquiparatur feudali: & super ea non cõpromittitur secundũ pragmaticã. in vj. par. ver. compromissum. nu. 21 430
- Causæ tutebe cõpromitti nõ potest: etiã stante pragmatica, quod causæ omnes compromittantur. ibid. nu. 10 431
- Cautela libellanti, vt in eodem libello possit petere æstimationem, & satisfactionem iniuriæ. in iij. par. j. distinc. nume. 14. & 17 86. & 87
- Cautela pro iudice, vt semper in dilationibus faciat scribi in actis, præsentibus ambabus partibus, & non cõtra dicentibus, & nihil dicentibus: vt dilatio quæ dari non debebat, valeat quãdo data est vtracq; parte præsentē & non contradicente. in vj. par. ver. dilatio. nume. 11 434
- Cautela pro muliere quæ vult renuntiare bonis, vt primò protestetur & iuret, quod non sponte renuntiet. disp. x. nu. 43 793
- Cautela quomodo poterit respondere debitor, à quo petitur pecunia mutata, quãdo nõ potest probare restitutio nem. in vj. par. ver. cõfessio. nu. 28 448
- Cedens & cessionarius si concurrant in agendo, quis præfertur. in repet. l. si actor. nu. 76 502
- Cedere actionem & mandare in quo differunt. ibid. nume. 17 884
- Cessio legalis in quo differt à cessione hominis. in rep. l. si actor. nu. 19 884
- Cessio quando fit ab homine ipso iure transiit exercitium directarum, etiam si non mandetur. ibi.
- Cessionarius an dicatur creditor, vt cõprehendatur in statuto loquente de creditore. ibi. nu. 20 885
- Cessionarius an possit præsentare instrumentum criminaliter secundũ formam ritus. ibi. nu. 22 885
- Cessionarius an & quando teneatur defendere cedẽtē in causa reconventionis ibi. nu. 26. 42. & 48 886. 892. & 893
- Cessionarius an & quando gaudeat privilegio actionis, quo gaudebat cedẽs. ibi. nu. 27 886
- Cessionarius an repellatur exceptione excommunicationis, quæ obstabat cedenti. ibi. nu. 28 877
- Cessionarius an possit trahere reum ad forum suum ex privilegio suo quod non habebat cedens. ibi. nu. 29 887
- Cessionarius coniuncti an patiatur compromissum quod debebat fieri cõcedente ex forma statuti. ibi. nu. 10 eod.
- Cessionarius intentans directã: seu exercitium directarum, tenetur ante litem contest. edere copiam instrumenti cessionis. ibi. nu. 25 886
- Cessionarius potest vti instrumento executiuo, cum pacto de capiẽdo. ibid. nume. 21 885
- Cedenti bonis, sunt vestes relinquendæ, in vj. par. versi. executio. nu. 29 657
- Ceremoniæ dicuntur, sacrificia Iudeorum. in iij. par. nu. 63 62
- Charitatis ordinẽ puerit, qui bonũ alienũ præfert proprio. disp. viij. nu. 5 742
- Christus dicitur Rex regum, & Dominus dominantium. in iij. par. nu. 11 44
- Christus fuit lux & veritas, qui omnia velamina veteris testamenti illustravit. ibi. nu. 48 49
- Christus dicitur veritas. ibi. nu. 64 52
- Christo adueniente in mundo, cessauit lex prophetica. ibi. nu. 65 53
- Citatio, est iuris naturalis: nec potest etiã per principẽ obmitti. in iij. par. ix. dist. nu. 9. fol. 188. & in vj. par. versi. citatio. nume. 3 253
- Citatio non requiritur in exigendis tributis, datis, & collectis seu functionibus fiscalibus. in d. ix. distin. nume. 65. fol. 202. & in d. versi. citatio. nu. 5 353
- Citatio iudiciarij ordinis est fundamẽtũ: & ab ea iudicium incipit. in vj. part. versi. citatio. nu. 1 353
- Citatio per edictum, an possit fieri per delegatum. in iij. par. v. dist. nu. 53 131
- Citatio obmissa, reddit actum ipso iure nullum. in iij. par. xvi. dist. nu. 20 241
- Citatio in singulis actis iudiciariis fieri debet. in vj. par. ver. citatio. nu. 4 353
- Citatio aduersarij fieri non debet, qui si præsens esset, non posset actum impe-

INDEX.

- discre. *ibid.* nume. 5 eod.
- Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali non requiritur. *ibid.* nume. 7 eod.
- Citatio partis non requiritur in concedenda venia vocandi parentes, vel patronos in ius. *ibid.* nu. 9 354
- Citatio partis, an requiratur in productione instrumenti. *ibid.* nu. 9 eod.
- Citatio partis non requiritur in sententia principis, seu Imperatoris, vel fieri consilij. *ibid.* nume. 10 162
- Citatio non requiritur in processu faciendo contra debitorem suspectum de fuga. *ibid.* nu. 14 316
- Citatio non requiritur, ubi periculum est in mora. *ibid.* nume. 15 eod.
- Citatio obtenta non facta mentione delictis pendencia, dicitur surrepticia. *dispu. vj.* nume. 22 724
- Citatio non requiritur in sententia lata pro absente in causa criminali: & ubi proceditur sine figura iudicij. *ibid.* nume. 16. & 17 357
- Citatio partis non requiritur in actu, qui fit ultima die termini. *ibid.* nu. 18 eod.
- Citatio partis non requiritur in probatione, quæ soli iudici concludit. *ibid.* nume. 20 eod.
- Citatio non requiritur in actu expediendo, secundum conscientiam. *ibid.* nu. 21 358
- Citatio hæredis vel alterius non requiritur, quando datum est arbitrium & potestas executori testamenti distribuendi ad pias causas: seu eligendi pauperes, in tali electione. *ibid.* nu. 22 eod.
- Citatio partis nec præsentia requiritur in relatione agrimensoris missi per iudicem ad mensurandum. *ibid.* nume. 23 eod.
- Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo, super taxatione vel liquidatione rerum ablatarum secundum formam l. si quando. C. unde vi. *ibid.* nume. 25 eod.
- Citatio partis non requiritur, quando examinantur testes de damno seu furto in sylvis passio. *ibid.* nume. 26 359
- Citatio partis non requiritur quando in domo mulier honesta examinatur. *ibid.* nume. 27 eod.
- Citatio partis non requiritur in examinatione testis: cuius dicto necessario standum est. *ibid.* nu. 28 eod.
- Citatio partis non requiritur in examinatione testis, de cuius morte vel recessu timetur. *ibid.* nu. 29 eod.
- Citatio eius, de cuius præiudicio principaliter non agitur, sed per consequentiam, non requiritur. *ibid.* nume. 30. & 31 eod.
- Citatio non requiritur, quando iudex vult alicui prodigo administrationem interdicere. *ibid.* nu. 31 eod.
- Citatio fideiussoris non requiritur in ferenda sententia contra principalem. *ibid.* nu. 32 eod.
- Citatio partis non requiritur in taxatione expensarum contra contumacem. *ibid.* nume. 34 360
- Citatio alicuius non requiritur in dando tutore sine inquisitione. *ibid.* nume. 35 eod.
- Citatio eius, qui latitat, ne citetur, non requiritur. *ibid.* nu. 36 eod.
- Citatio non requiritur, ubi certum est adversario nullam competere defensionem. *ibid.* nu. 37 eod.
- Citatio tertij possessoris non requiritur in captura facienda vigore pacti de capiendo cum æstimatione precarij. *ibid.* nu. 38 eod.
- Citatio à quo iudice fieri possit. *ibid.* nume. 39 eod.
- Citatio an possit fieri per iudicem extra suum territorium. *ibid.* nu. 40 361
- Citatio per quem debeat fieri. *ibid.* nume. 42 362
- Citatio potest per iudicem committi privato, ac etiam famulo suo, imò etiam ipsi principali litiganti. & quid servetur in Regno. *ibidem* nume. 44. & 45 eod.
- Citatio in scriptis non committitur in regno, nisi haberi publicum officium. *ibid.* nu. 46 363
- Citatio fieri potest, etiam per actorem magistrum habentem iudicis commissionem. *ibid.* nu. 47 eod.

- Citatio tria extrema requiritur scilicet, cō-
missionem iudicis, nuntij executionē,
& relationem. *ibid.* nu. 51 166
- Citatio in ciuilibus valet sine commis-
sione ex generali consuetudine. *ibid.*
nu. 2. & 57 364. & 365
- Citatio realis capturam personæ impor-
tat. *ibid.* nu. 58 365
- Citatio realis fieri potest etiam in ciuili-
bus, quando debitor est suspectus de
fuga. *ibid.* 59 366
- Citatio realis sine iudicis commissione
fieri non potest. *ibid.* nu. 61 eod.
- Citatio verbalis quæ dicatur, & quæ con-
tinere debeat. *ibid.* nu. 63 eod.
- Citatio certum diem & locum cōparen-
di continere debet. Fallit in delegato
citante. *ibid.* nu. 64 367
- Citatio sine certo die an & quando va-
leat. *ibi.* nu. 65 eod.
- Citatio an debeat continere horam, in
qua quis comparere tenetur. *ibid.* nu-
me. 66 eodem
- Citatio an & quando valeat sine causa,
& causam continere debeat. *ibid.* nu-
me. 69 396
- Citatio ad audiendam intentionē curiæ,
non valet. *ibid.* nu. 70 370
- Citatio ad respondendum petitioni por-
rigendæ an valeat. & quid si petitio
non porrigatur in illo die citationis.
ibid. nu. 71 eodem
- Citatio an & quando continere debeat
verbum, peremptoriæ. *ibid.* nu. 72. eod.
- Citatio per literas vt valeat, quid conti-
nere debeat. *ibid.* nu. 73 eod.
- Citatio de necessitate non requirit scrip-
turam regulariter. Fallit in septem ca-
sibus, in quibus non valet sine scriptu-
ra. *ibid.* nu. 74 371
- Citatio extra prouinciā sine scriptis fa-
cta, non valet. *ibid.* nu. 80 eod.
- Citatio ad domum, & non personaliter
sine scriptis, non valet. *ibid.* nu. 81 eod.
- Citatio per edictū qualiter fiat, & in qui-
bus casibus fieri potest. *ibi.* nume. 82.
cum plu. seq. fol. 372
- Citatio fit per edictum illius, qui degit in
loco, qui propter guerras vel inimi-
citas, vel alio modo non est securus.
ibid. nu. 85 373
- Citatio quando fieri non potest: quia
citandus stat in domo sua clausus, &
non patitur se videri, ne citari pos-
sit: tunc potest affigi edictum in in-
nua domus suæ: & perinde habetur,
ac si personaliter citatus esset. *ibidem*
numero 86 eodem
- Citatio per edictum secundum constitu-
tionem Regni. *ibid.* nu. 88 eod.
- Citatio fit per edictum, quando actus sien-
dus habet contradictores incertos.
ibi. nu. 89 374
- Citatio in casibus, in quibus lex permit-
tit fieri per proclama, in illis etiam po-
test fieri per edictum. *ibid.* nu. 95 375
- Citatio per edictum, quāto tempore sta-
re debeat affixa in loco, vbi affigitur.
ibid. nu. 96 eod.
- Citatio per proclama, quæ dicatur, & in
quibus casibus fieri potest. *ibid.* nume.
97. cum plu. seq. eod.
- Citatio fit per proclama, quando facien-
dum est inuentarium per heredem.
ibid. nu. 98 eod.
- Citatio per proclama cōtra certam per-
sonam, in quo loco fieri debeat. *ibid.*
nume. 100 376
- Citatio fit per proclama, quando testa-
mentum est publicandum. *ibidem* nu-
mero 109 377
- Citatio per proclama vel edictum sem-
per potest fieri, quando aduersarij sunt
incerti. *ibid.* nu. 110 eod.
- Citatio per campanam seu tubam quan-
do locum habeat. *ibid.* nu. 111 eod.
- Citatio fit per campanam, quando eun-
dum est ad bellum. & quæ signa im-
portes sonus campanæ. *ibidem* nume.
113. & 114 378
- Citatio quando res agitur inter duos li-
tigantes, non debet fieri motu proprio
iudicis: sed ad instantiam partis. *ibid.*
nume. 115 eod.
- Citatio, vt quis compareat die Lunæ,
Martis, & Mercurij, an sit vna vel plu-
res. *ibi.* nu. 117 eod.
- Citatio generalis ad totam causam, vt
quis compareat singulis diebus &
hōis vsque ad sententiam, an valeat.

I N D E X.

ibid. nu. 118	eod.	iudicem in officio successorum. ibi. nu. me. 18	eod.
Citatio facta die feriato, non valet: etiam si fieret vt compareat die non feriato.		Citatio partis in taxatione expensarum requiritur. ibi. nu. 21	655
ibid. nu. 119	379	Citatio an debeat præcedere libellum. in vj par. ver. libellus. nu. 15	397
Citatio an valeat, quando dies termini cadit in diem feriaturum. & an teneatur citatus tunc comparere in die sequenti vel præcedenti. ibidem nume. 120.		Citationis relatio potest fieri per nuntium soli notario actorum, absq; præsentia iudicis. in vj. par. ver. citatio. nu. 57	365
& 123. multip. 121. 122.	eod.	Citationem debet libelli oblatio præcedere. in vj. par. ver. libellus. nu. 17	398
Citatio die feriata valet, pro tali causa, quæ die feriata expediri potest. ibidem nume. 121.	380	Citationum tres reperiuntur esse species, in vj. part. vers. citatio. nume. 50	305
Citatio potest fieri per principem in die feriata ad honorem Del. ibidem nume. 122.	eod.	Citatur per edictum, qui personaliter nõ reperitur: nec habet certam domum. in vj. parte. vers. citatio. nume. 83	372
Citatio in quo loco per nuntium fieri debeat. & an possit fieri domi. & in qua domo. & quid in apotheca vel in porticu, seu stabulo. ibid. nume. 124. & 125.	fol. eod. & 381	Citatur per edictum, qui dolose latitat, & impedit ne citatio verbalis vel per literas possit ad se peruenire. ibid. numero 84	eod.
Citatio vt valeat, quid seruare debeat nuntius: quando commissæ est, vt fiat personaliter, vel in domo. ibidem numero. 126	381	Citari debet vnusquisque prætendens interesse in iudicio, aliàs non valet actus qui fit sine citatione. ibidem numero 2.	353
Citatio an fieri possit in ecclesia. ibid. numero 129	383	Citari vel certiorari an debeat, qui præsens est in iudicio. ibi. nu. 12	355
Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domum certam non habet. ibid. nume. 130	eod.	Citari debet in scriptis persona illustris & clarissima. ibi. nu. 76	371
Citatio quæ cadit in die feriata, valet in Regno, & citatus debet comparere die sequenti. ibidem nume. 123	380	Citari debet pars, quando producuntur instrumenta vel scripturæ in iudicio, aliàs nõ probant. in vj. part. ver. instrumentorum productio. nu. 18	460
Citatio non requiritur eius qui appellauit ab interlocutoria. vnde iudex à quo, potest procedere vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue, eo aliter non. citato. in vj. par. vers. appellatio. nume. 161	588	Citatus ob vnâ causam, qui cõparuit, an teneatur respondere pro alia. in vj. parte. vers. citatio. nu. 13	356
Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronuntiatur deserta. ibi numero. 192	593	Citatus qui statim ascendit equum, & recessit, vel dixit, nolle comparere, non est vterius citandus. ibid. nu. 19	357
Citatio requiritur in executione sententix per appellantem desertæ. in vj. par. uersic. executio. nu. 6	552	Citatus ad se examinandum vt principalem ad hoc vt habeatur pro confesso debet in citatione inseri copia articulorum. in rep. l. si actor. nu. 69	901
Citatio non requiritur super executione fienda, super eadem re, super qua lata fuit sententia, nisi fiat appellatione deserta. ibid. nume. 17	652	Citatus coram iudice incompetenti de iure communi, non tenetur comparere. Secus, si competens erat de iure communi: sed poterat ex privilegio declinari. ibid. nu. 9	360
Citatio requiritur in executione, quæ fit contra condemnati successorum: seu per		Citatus quantum tempus habeat ad cõparendum. & quid seruetur in Regno. ibid. nu. 67	367

- C**ritus in domo, mulctatur in Regno, si non comparet. ibi. nu. 128. 383
- C**itarus in quo loco teneatur comparere. & quot requirantur, vt locus sit habilis ad comparandum, & ardet citatū. ibi. nu. 121. eod.
- C**itatus ad maius tribunal, excusatur in curia minori. in vj. par. ver. cōtumacia. nume. 4. 387
- C**iuitas quælibet, siue castrum, vel villa, quæ regitur per syndicum, habet restitutionem in integrum. in vj. par. ver. citatio. nu. 87. 373
- C**iuis derelinquens patriam suam pericli tantem, eius perdit priuilegia. in ij. par. nume. 42. 47
- C**iuis nouus non præsumitur scire ea, quæ publice dicuntur in ciuitate. in repel. is potest. ff. de acquiren. hæredita. nu. 304. 871
- C**iuēs eiusdem ciuitatis seu compatriotæ, quando reperiuntur in remons partibus extra patriam, solent se diligere vt fratres. in vj. par. ver. appellatio. nume. 39. 559
- C**iuilis lex qualiter hodie seructur, & in quibus consistat. in ij. part. nu. 68. 53
- C**iuiles leges in decretis insertæ, non debent seruari, vt Canones. ibi. nu. 38. 46
- Reliqua vide infra, in litera L. in ver. lex ciuilib.
- C**larissima persona. vide suprā, in ea. litera C. in ver. citari.
- C**lausula, appellatione remota, solus princeps vntur in rescriptis: non autē delegatus principis. in vj. par. ver. si. appella. tio. nu. 225. & 326. 630
- C**lausula, appellatione remota. nihil operatur in præiudicium tertij. ibid. numero 328. eod.
- C**lausulæ, appellatione remota. qui sint effectus. & quid operentur. ibid. numero 327. eod.
- C**lausula compromissi, quod procedat de iure & de facto, quid importet in liij. parte. xiiij. dist. nu. 6. 234
- C**lausula, & protestatur de expensis, quid importet in libello. in vj. par. ver. si. libellus. nu. 12. 397
- C**lausula, fiat vt petitur, in rescripto posita, quid importet. in iij. par. ix. distincti nume. 6. 187
- C**lausula inserta in medio vnius capituli, ad illud tantum refertur. disp. ij. nume. 22. 688
- C**lausula quælibet in iustrumento posita debet aliquid operari. disp. 6. nu. 720
- C**lausula, quod electa vna via, alia nō tollatur, quid operatur in iustrumento. ibi nume. 3. 720
- C**lausula refertur ad vnum tantum capitulum, quando potest assignari ratio, quare non referatur ad alia. disp. ij. nu. 24. 689
- C**lausula, sponte &c. cōsetur metu extorta in contractu meticulouso. nume. 35. di. spu. 6. 728
- C**lausula, non se adstringens, quid operetur. in vj. par. ver. si. libellus. nu. 11. 396
- C**lausula, omni meliori modo, &c. quid operetur in libello. ibidem nu. 10. eod.
- C**lausula, pero mihi ius & iustitiam ministrari, quid operetur in libello. ibid. numero 9. eod.
- C**lausula posita per principem in rescripto, scilicet, audiat talis, & iustitiam faciat. quid importet. in iij. par. ix. distincti. nu. 4. 187
- C**lausula, quod si non omnes, &c. appositæ in rescripto, quid importet. in iij. par. v. dist. nume. 30. fol. 126. & in xvj. dist. nume. 5. 239
- C**lausula, rato manente pacto, quid operetur in compromissis. in vj. par. ver. appellatio. nu. 252. & 257. 613. & 615
- C**lausula, saluo iure impertinentium, quid operetur. in vj. par. ver. positio. numero 23. 441
- C**lausula, si & in quantum, quid operetur. in vj. par. ver. appellatio. nu. 200. 596
- C**lausula, sine figura iudicij, quid importet. in ij. par. nume. 27. fo. 25. & in iij. par. ix. distincti. nu. 8. & 9. vbi ponitur intellectus iurium municipalium Regni 188. & 189
- C**lausula, sola facti veritate inspecta, & sine figura iudicij, quid operatur. in iij. par. ix. dist. nu. 32. cum plerisque alijs seq. fol. 195. & in repe. lis potest. nume. 193. 194. 842. 843

INDEX.

- Clausula, sola facti veritate inspecta, intelligitur de tali veritate, cui ius patrociniatur. *ibid.* nu. 39 196
- Clausula, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicii, quid importet. *ibid.* nu. 3 183
- Clausula inserta in medio vnius capituli, antequam oratio sit completa, refertur ad illud tantum capitulum, non ad alia separata. in *iii.* parte nume. 110 67
- Clausula in medio posita, non refertur ad omnia capitula, quando potest assignari ratio, quare non refertur. *ibid.* nume. 112 eod.
- Clausus in domo, qui personaliter haberi non potest, citatur per edictum ianux domus sue affixum. in *vi.* parte versi. citatio. nu. 36 373
- Clerici ligantur iure civili, quando non facit eis notabile praeiudicium. *dispu.* *vii.* nu. 23 743
- Clerici laicorum legibus non ligantur, quando per eos efficiuntur timidiores ad aliquem actum faciendum. *dispu.* *viii.* nume. 7 743
- Clerici sunt privilegiati in personis & in bonis. *dispu.* *viii.* nu. 13 744
- Clericus an teneatur ad observantiam. l. quotiens. l. de rei vendica. *disputa.* *viii.* nume. 2 748
- Clericus an possit testari sine solennitate statuti laicorum: & quid si alium clericum heredem instituat. *disputa.* *viii.* nume. 50. & 51. 757. 758
- Clericus an teneatur ultra vires hereditarias, si non fecit inventarium. *dispu.* *viii.* nume. 21 747
- Clericus emens fundum an possit conveniri iure congrui per vicinum. *dispu.* *viii.* nume. 1 741
- Clericus excludit forerem a successione patris vigore statuti. *disputa.* *viii.* nume. 14 743
- Clericus ligatur vitio litigiosi per legem civilem. *dispu.* *viii.* nu. 21 747
- Clericus potest vii actibus statuti laicorum: sed non passius. unde potest praesentare instrumentum secundum formam ritus contra laicum: sed contra eum praesentari non potest. *dispu.* *viii.* nume. 14 745
- Clericus potest reconveniri coram iudice laico. in *rep.* l. si actor. ff. de procu. nume. 44 892
- Clericus reconveniri potest coram iudice laico. in *iii.* parte *vi.* distincti. nu. 44. 59. & in *rep.* l. si actor. nu. 44 892
- Clericus succumbens coram iudice laico, potest per eum condemnari ad expensas. *ibid.* nu. 45. fol. eod. & *viii.* distincti. nume. 5 183
- Clericus inuentus de nocte in prostibulo vel alio crimine, capi potest per familiam iudicis secularis, & duci ad episcopum. in *iii.* parte *viii.* distinctio. nume. 4. fol. 183. & *xj.* distincti. numero 43 232
- Clericus tam in civili, quam in criminali, & tam in actione reali, quam personalis, debet contineri coram ecclesiastico iudice: & trahens ipsum coram iudice laico, a suo iure cadit, coram quo etiam sponte conveniri non potest. in *iii.* parte *xj.* distincti. nu. 2 214
- Clericus quando est debitor simul cum laico, ambo conveniuntur coram episcopo. Fallit quando causa est diuidua. *ibid.* nu. 21 218
- Clericus delinquens simul cum laicis, operatur, ut etiam laici mittantur ad iudicem ecclesiasticum. *ibid.* nu. 22 219
- Clericus citatur coram iudice laico, si sua putaverit interesse. *ibid.* nume. 36 221
- Clericus sequester electus per iudicem laicum, potest per eum compelli, ut sequestrum restituat. *ibid.* nu. 37 eod.
- Clericus non incedens in habitu & tonsura, captus per familiam iudicis laici, non remittitur ad episcopum, & illum percutiens, non est excommunicatus. *ibid.* nu. 42. & 44 222
- Clericus degradatus potest puniri per iudicem secularem. *ibi.* nume. 45. Quod autem fiat degradatio. vide *ibi.* & nume. 46 eod. & 223
- Clericus degradatus verbaliter, adhuc retinet privilegium clericale, donec actualiter degradetur. *ibid.* nu. 46 223

- Clericus degradatus, an celebrando cōficiat corpus domini nostri Iesu Christi. *ibid.* nu. 47 eod.
- Clericus pro quibus criminibus possit deponi vel degradari. *ibi.* remissio. *eo.*
- Clericus ratione feudi, quod tenet à laico, sortitur forum iudicis secularis. Idem, quando est author laudatus. *ibi.* nume. 49 eod.
- Clericus puniri potest per iudicem secularem de assassinio. *ibid.* nu. 10 224
- Clericus non potest consentire in iurisdictionem alterius episcopi, absque consensu sui episcopi. sed tacite potest prorogare, scilicet, contrahendo vel delinquendo. *in iij. parte xj. distin.* nume. 18 230
- Clericus beneficiatus absens & non residens, citatur per tria edicta affixa in valvis sine ecclesie. & postea expectatus per sex menses, si non venit ad residendum, perdit beneficium. *in vj. par. versu.* citatio. nu. 91 374
- Clericus contra clericum coniunctum non potest petere compromissum secundum pragmaticam regiam. *in vj. parte versu.* compromissum. numero 28 430
- Clericus falsum deponens coram iudice laico, non potest per eum puniri. & quid econtra, an laicus per iudicem ecclesiasticum. *in vj. parte.* versu. accusatio incidens. nu. 4. & 6 489
- Clericus etiam de mandato sui episcopi non potest puniri, neque torqueri per iudicem laicum. *ibid.* nu. 5 eod.
- Clericus regularis non potest appellare à correptione abbatis. *in vj. par. versu.* appellatio. nu. 22 629
- Clericus secularis appellat à correctione. *ibid.* nu. 23 630
- Clericus non potest pro debito personarum capi. *in vj. parte.* versu. executio. nume. 56 660
- Clerici coniugati an gaudeant privilegio fori. *in iij. par. xj. distin.* nu. 5 215
- Clerici qualiter degradentur. *ibidem* nume. 45. & 46 222. & 223
- Clerici ad iudicium gaudent statutis laicorum. *in vj. parte.* versu. compromissum, nume. 27 436
- Clericorum appellatione, quo ad forum qui veniant. *in iij. parte xj. distinct.* numero 3 214
- Clericorum famuli & serulentes, coram iudice ecclesiastico conveniri debent, sed an actor illos trahens coram laico cadat à causa. *ibi.* nu. 4 215
- Coadiutor, qui dari solet in inquisitionibus, an sit de substantia. & ad quem effectum datur. *in vj. par. versu.* inquisitione. nu. 104 324
- Cognari non succedunt de iure Lombardo. *in iij. par. nu.* 127 72
- Colonus partiarius tenetur vendere partem suam fructuum potius domino, quam extraneo, in casu quo vellet vendere. *disp. viij. nu.* 3 751
- Collatio non habet locum quando agitur de successione collateralium: sed solum quando descendentes succedunt descendentibus. *disp. x. nu.* 43 789
- Collatio bonorum inducta fuit ex naturali equitate: ut ille qui vult succedere conferat bona, quæ ille acquisivisset illi de cuius hereditate agitur. nume. 314 816
- Collatio non habet locum nisi inter heredes. *ibid.* 817
- Collectas soluere tenetur exemptus, qui describi patitur in libro solventium collectas: si infra decem dies non appellat. *in vj. par. versu.* appellatio. nume. 84 628
- Collegia in quibus sunt clerici, & laici, coram quo iudice conveniantur. *in iij. par. xj. dist. num.* 23 219
- Collegia non pia non restituntur, excepto collegio scholarium. *in vj. par. versu.* appellatio. nu. 85 565
- Collusio inter accusatorem & accusatum, non facit cessare inquisitionem. *in vj. parte.* versu. inquisitione. numero 45 303
- Collusio qualiter probetur. *ibidem* nume. 54. *in fin.* & nume. 51. & 55. eod. & 304
- Comittens calumniā etiā in cā civili, pōt criminaliter accusari finita cā. *in vj. par. versu.* iuramentū calumniæ. nu. 13. 425

- Commune ius, quo tempore inuentum sit. in iij. par. nu. 3 25
- Communia omnia erant tempore legis naturalis. & leges neque constitutio- nes erant: sed homines naturaliter vi- uebant. ibi. nu. 7 36
- Compaternitas, est iusta causa recusatio- nis iudicis. in vj. part. versu. appellatio. nume. 71 563
- Compatriota. require supra, in versicu. Ciues.
- Compensatio locum habet, vbi debitum est liquidum, non aliter: item cessat, vbi debetur species. in iij. parte vj. distin. nume. 2 139
- Compensatio locum habet, vbi est debi- tum naturaliter tantum. ibid. nu. 2 eod.
- Compensatio fit de liquido ad illiquidum, quando per confessionem facta est li- quidatio. ibid. nu. 3 eodem
- Compensatio an similitudinem aliquam habeat cum reconuentione. ibidem nume. 4. eod.
- Compensatio an impediatur executionem sententiæ. in vj. par. versicu. executio. nume. 64 662
- Compromissum quod debet fieri vigore statuti laicorum nō ligat clericos pas- siue: sed actiue potest clericus eo vti. dispu. viij. nu. 7. & 14 742. & 745
- Compromissum potest fieri per procura- torem sine speciali mandato, stante statuto, quod causæ compromittantur. Idem in tutore. in iij. parte xiiij. distin. nume. 4 234
- Compromissum an possit fieri per præ- latum de rebus ecclesiæ, & an transeat ad successorem. ibid. nu. 5 eod.
- Compromissum nunquam valet, nisi ex die, quo arbitri illud acceptauerunt. ibid. nu. 7 235
- Compromissum fit hodie in Regno, inter coniunctos sanguine vel affinitate, vs- que ad quartum gradum computan- dum secundum ius ciuile. in vj. parte versu. compromissum. nu. 1 426
- Compromissum quod fit inter affines ex forma statuti, habet locum etiam in- ter maritum & uxorem & inter spon- sum & sponsam. ibid. nu. 2. & 3 eod.
- Compromissum etiam si millies expirat, millies renouari debet, quando à sta- tuto inducitur. Et quid seruetur in Regno. & an vltra bis fiat, ibidem nume. 4 427
- Compromissum secundum pragmati- cam an fiat inter consanguineos spu- rios. ibidem nume. 5. fol. eod. & nume. 10. & 21 429
- Compromissum durat etiam post tem- pus pragmatice, quando expirauit: quia pars petit nimis longam dilatio- nem. ibid. nu. 6 427
- Compromissum fit secundum pragmati- cam Regiam, etiam quando author laudatus & coniunctus: licet princi- palis litigator coniunctus non sit. ibid. nume. 7 eodem
- Compromissum secundum Regiam pra- gmaticam, potest fieri per tutorem: & per procuratorem, etiam, sub speciali manda. o. ibid. nu. 8 eod.
- Compromissum secundum Regiam pra- gmaticam potest fieri etiam inter mi- nores, & etiam per solum familiars: qui non posset se obligare sine consensu patris ex forma statuti. & etiam per mulierem sine mundualdo. ibid. nu. 9. 16. & 11 eod. & 432
- Compromissum fit per solum iudicem eligentem arbitros discordantibus par- tibus. ibi. nu. 12 428
- Compromissum secundum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente: sed non aliter. ibid. nu. 13 eod.
- Compromissum secundum Regiam pra- gmaticam, fit solum in causis ciuili- bus vel mistis: non autem in crimina- libus. ibi. nu. 14 eod.
- Compromissum ex Regie pragmatice forma non fit, quando affinitas est dis- soluta per mortem. ibid. nu. 15 eod.
- Compromissum predictam cessat inter priuignum & nouercam mortuo pa- tre. ibid. nu. 16 eod.
- Compromissum fieri non potest altera parte inuita habente exceptionem litis finitæ: seu impediens litis ingressum, vel si haberet scripturam publicam liquidam, vel scripturam iuram. ibi. nume.

- nu.17.18.& 19 eo.& 429
 Compromissum an fieri debeat, si spu-
 rius petit compromissum cōtra alium
 spurium sibi coniunctū. ibi. nu. 21 429
 Compromissum non fit in causa feudati,
 etiam inter coniunctos. ibi. nu. 22 430
 Compromissum non fit in causa, in qua
 agitur de vita & militia. ibi. nu. 23 eo.
 Compromissum quod fieret cum cedēte
 coniuncto, non fit cum cessionario
 non coniuncto. ibid. nu. 24. eod. & in
 rap. l. si actor. nu. 20 837
 Compromissum secundum Regiam pra-
 gmaticam non fit inter consanguineos
 legitimatos. ibid. nu. 25 eod.
 Compromissum secundum pragmaticam
 Regiam, non potest peti, contra cleri-
 cum coniunctū; sed sic à clerico con-
 tra laicum. ibid. nu. 26 eod.
 Compromissum secundum Regiam pra-
 gmaticam petere non potest clericus
 contra clericum coniunctum. ibid. nu-
 me. 28 eod.
 Compromissum secundum Regiam pra-
 gmaticam non fit de articulo iuris, nisi
 quando esset probabiliter dubius. ibi.
 nume. 29 431
 Compromissum non fit in causa dandi
 tutelam. ibid. nu. 30 eod.
 Compromissum non petitur in causa
 principali, non potest peti in causa ap-
 pellationis. ibid. nu. 31 eod.
 Compromissum non fit in causis misti
 imperii. ibi. nu. 32 eod.
 Compromissum secundum Regiam pra-
 gmaticam fit inter affines coniunctos
 per legitimum matrimonium. Secus,
 si per simplicem fornicationem. ibid.
 nume. 33 eod.
 Compromissum non fit secundum pra-
 gmaticam, quando altera tantum ex
 partibus laderetur. ibid. nu. 34 eod.
 Compromissum factum cum stipulatione
 & poena, non indiget emologatione, &
 quid si est adposita clausula, rato ma-
 nente pacto vel iuramento. & quid in
 arbitratore. & an producat actionem.
 in vj. par. ver. appellatio. nu. 251. 257. &
 260 612. 615. & 617
 Compromissum bene clausulatum, prout
 hodie fit à notariis in regno, viget nisi
 laudum manifestam contineat iniqui-
 tatem. ibid. nu. 258 616
 Compromittens si lēditur potest inten-
 tare remedium. l. ij. C. de rescin. vendi.
 etiam si arbitramentum emologasset.
 in iij. par. xiiij. dist. nu. 8 235
 Conclusio non requiritur in causis sum-
 maris. in iij. par. ix. dist. nu. 23 190
 Conclusio in ordinariis, an sit de substan-
 tia processus. in d. ix. dist. nu. 24. fo. eo.
 & in vj. part. in versicu. conclusio. nu-
 mero 9 500
 Conclusio in causa qualiter fiat de iure
 communi: & qualiter secundum iura
 municipalia Regni Siciliae. & quid
 importet. in vj. parte. versu. conclusio.
 nume. 1 499
 Conclusio in causa, an sit de substantia
 iudicij. ibid. nu. 4 500
 Conclusione facta in causa potest alle-
 gari in iure. ibi. nu. 2 499
 Conclusione facta in causa, desertur iura-
 mentum suppletorium. ibi. nu. eod.
 Conclusione facta in causa, potest peti
 restitutio in integrum. ibid. nu. 4. eod.
 Conclusione facta in causa, admittitur
 probatio per confessionem, & per rei
 euidentiā, & loci aspectum. ibi. num.
 5. & 6 eod.
 Conclusione facta in causa, potest fieri
 interrogatio ad instantiam partis in
 summaris. ibid. nu. 7 eod.
 Conclusione facta in causa, admittitur
 probatio ad defensionem rei in crimi-
 nalibus. ibid. nu. 8 500
 Condemnatio poenalis facta per diffiniti-
 uam sententiā, durat perpetuū. Secus,
 si per interlocutoriam: quae durat du-
 rante officio iudicis interlocuentis. in
 vj. par. ver. sententia. nu. 19 511
 Condemnatio expensarum an dicatur
 interlocutoria vel diffinitiva. ibid. nu-
 mero 36 516
 Condemnatio expensarum in interlocu-
 toria obmissa, potest per iudicem ad-
 di quandoque, vsque ad diffinitivā.
 Secus si est obmissa à diffinitiva. quia
 non potest nisi eadem die addi. ibidem
 nume. 38 eod.
 Cond

I N D E X.

- Condemnatus per sententiam diffinitivam in aliquo crimine, efficitur infamis.** in vj. par. ver. sententia. nu. 4 506
Condemnatus de crimine simoniæ, non appellat. in vj. par. ver. appellatio. nume. 187 624
Condemnatus pro debito publico, seu fiscali, non appellat, nisi quando fiscus tractat de lucro. ibid. nu. 189 eo.
Condemnatus de male gestis in officio à proprio iudice, non appellat. ibidem nume. 290 eod.
Item nec officialis in syndicatu condemnatus. ibid. nu. 291 eod.
Condemnatus super actione ad exhibendum, non appellat. ibi. nu. 320 629
Conditio triticaria, datur etiam ad possessionem: & est remedium recuperandæ. & quando locum habeat. in iij. par. vij. dist. nu. 31 174
Conditio incerti, ad recuperandam possessionem dari potest. ibi. nu. 32 eod.
Conditio indebiti, datur etiam ad possessionem recuperandam. ibidem, numero 33 175
Conditio ex l. si me & Titium. ff. si certa. peta. habet locum pro recuperanda possessione. ibid. nu. 36 eod.
Conditio ex l. si coloni. C. de agricol. & censu. datur ad recuperandam possessionem. & quæ requirantur, ut completæ. ibid. nume. 37 eod.
Conditio ex l. auctoritatem. C. unde vi. est remedium possessorium recuperandæ. & quando habeat locum. ibidem nume. 39 176
Item, conditio ex l. meminerint. C. unde vi. ibi. nu. 40 eod.
Item, conditio ex l. si quis conductionis. C. loca. ibid. nu. 41 177
Item, conditio ex l. inuasor. C. unde vi. ibid. num. 42 eod.
Item, conditio ex l. si quis in tantam. C. unde vi. ibid. nu. 43 eod.
Item, conditio ex l. conductore. C. loca. ti. & l. non ab re. C. unde vi. ibid. nume. 44 eod.
Conditio ex l. cum à te. ff. de vi & vi armata. est remedium possessorium recuperandæ. ibid. nu. 45 eod.
Item, conditio ex l. fina. C. unde vi. ibid. nume. 46 178
Conditio ex l. fin. C. de acquir. posses. est remedium recuperandæ. & quando habeat locum. & quæ utilitas resultat ex ea. ibid. nu. 51 180
Conditio, ex c. sepe. de restitutio. spoliato. lib. vj. est remedium recuperandæ. ibid. nu. 47 178
Conditio, ex c. frequens. de restit. spoliato. lib. vj. est remedium recuperandæ. ibid. nu. 48 eod.
Conditio, ex canone reintegranda. iij. q. j. est remedium recuperandæ. & est plenius cæteris. & quando locum habeat. ibid. nu. 50 179
Conductor antiquus si offert tantum, quantum vult dare novus, an præferatur nouo. disputa. vij. nume. 40. & 41. 754
Confessio extrajudicialis parte absente facta, facit plenam probationem in curia mercatorum, de æquitate canonica. in iij. parte. ix. dist. nu. 49 199
Confessio extrajudicialis parte absente, semiplenè probat. sed parte præsentè, plenè. in vj. par. ver. confessio. nu. 2. & 12. 443. & 445
Confessio extrajudicialis in criminalibus facit indicium ad torturam. ibid. nume. 3 eod.
Confessio extrajudicialis, in aliquibus casibus plenè probat eod.
Confessio extrajudicialis geminata, plenè probat. ibid. nu. 15 443
Confessio extrajudicialis parte absente facta, ad exonerationem conscientie, facit plenam probationem. ibid. nume. 16 eod.
Confessio extrajudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentientis, valet. ibid. nu. 17 446
Confessio inter genera probationū numeratur. ibid. nu. 1 443
Confessio facta coram iudice incompetenti, facit indicium coram cōpetenti. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 13 324
Confessio inquisiti, an validet ineptam inquisitionem. ibid. nu. 208 345
Confessio in tortura, ratificari debet ex tra

- tra tormenta, cum breui termino ad
producendum defensiones. vj. parte.
versu. tortura. nu. 15
- Confessio facta in positionibus reuocari
non potest, nisi de errore doceatur. &
quando & qualiter hoc procedat. in
vj. parte. versu. positio. num. 6. 8. & 9
439. & 440
- Confessio facta parte presente, in quam-
pluribus casibus non facit plenā pro-
bationem. in vj. par. ver. confessio. nu.
4. cum plur. seq. 444
- Confessio per verba dispositiua vel enū-
tatiua, non probat, nisi sit iurata. ibid.
nume. 4 eod.
- Confessio probata per testes contra in-
strumentum in scriptis, non nocet. ibi.
nume. 5 eod.
- Confessio sine causa non plenē probat,
nisi fiat ad liberandum. ibid. nu. 6 eod.
- Confessio prelati non nocet ecclesie,
nisi aliter veritas probetur. ibid. nu-
mero 7 eod.
- Confessio inter personas prohibitas, est
suspecta: & non probat. ibid. nume. 3
eodem
- Confessio ex causa mutui, non probat
infra biennium. ibid. nu. 9 445
- Confessio calore iracundie facta, nō no-
cet, nisi detur perseuerantia. ibid. nu-
me. 10 eod.
- Confessio parte absente probata per
vnum testem, nullam facit probatio-
nem. ibid. nu. 13 eod.
- Confessio probari debet per duos testes,
de eadem confessione deponentes.
ibid. nu. 14 eod.
- Confessio absente parte acceptata per
aliquem nomine absentis, plenē pro-
bat. ibi. nu. 18 446
- Confessio parte absente facta, valet de
iure canonico. ibid. nu. 19 eod.
- Confessio facta in apocha parte absente,
valet. ibid. nu. 20 eod.
- Confessio iudicialis habet vim senten-
tie: & superat omne genus probatio-
nis. infringitque omnes probationes
factas per testes, vel instrumenta in fa-
uorē consentientis. nec reducit ad con-
cordiā cum dictis testib. ibi. nu. 21. eod.
- Confessio iudicialis tollit omnem prę-
sumptionem iuris & de iure. ibid. nu-
mero 22 eod.
- Confessio post conclusionem in causa,
plenē probat. ibid. nu. 23 447
- Confessio facta super processu inualido,
sufficiens est ad condemnandum. ibid.
nume. 24 eod.
- Confessio se referens ad instrumentum
inualidum, an probet. ibid. nu. 25 eod.
- Confessio qualificata an & quando pos-
sit pro parte acceptari & pro parte
repudiari. ibid. nu. 27 eod.
- Confessio aliquando fit simpliciter, ali-
quando conditionaliter ibid.
- Confessio principalis non nocet procu-
ratori in rem suam, qui semel fuit per
partem admissus ad litigandum. in re-
pet. si actor. nu. 59 898
- Confessio super positione quod si quis
sit heres Titij, an præiudicet sibi quo
ad omnes creditores. in repet. lis po-
test. nu. 145. & 282 868
- Confessio vt iudicialis dicatur, an neces-
sario coram iudice pro tribunali seden-
te fieri debeat. ibid. nu. 30 448
- Confessio coram arbitro vel arbitratore
recepta, an dicatur iudicialis vel extra-
iudicialis: & an coram iudice fidem fa-
ciat & qualiter. ibid. nu. 31 449
- Confessio dubia interpretatur in fauorē
consentientis. ibid. nu. 32 eod.
- Confessio etiam in die feriato potest in
iudicio recipi. in vj. part. versu. actorum
editio. nume. 36 452
- Confessio coram iudice incompetenti
non inducit prorogationem. in iij. par.
xij. dist. nu. 7 227
- Confitens occidisse aliquem ad sui defen-
sionem non probando non punitur, vt
homicida: sed mitius punitur. in vj. par.
ver. confessio. nu. 29 448
- Confessus occidisse hominem non habe-
tur statim pro veridico: nisi primò mis-
tatur ad locum ad inquirendum, an ibi
fuerit homo occisus. in vj. par. versu. in-
quisitio. nu. 18 254
- Confessus vt quis habeatur ob non re-
spondendo positionibus, debet in vi-
tima citatiōe inseri totus tenor articu-
lorum.

- lorum. in vi. parte. versicu. contumacia. nu. 10. 11. & 12. fol. 388. & in ver. appellatio. nu. 247 635
- Confessus & conuictus nō appellat. quid autem si est confessus tantum. in d. ver. appellatio. nu. 281 622
- Confessus in ciuili habetur pro condemnato. Secus, in criminali. in vi. par. ver. confessio. nu. 26 447
- Confessi causa, dicitur summaria. in iiij. par. ix. dist. nu. 53 200
- Congregationibus piis datur restitutio in integrum. in vi. par. versu. appellatio. nume. 85 565
- Coniunctus agens pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriam: sed dicere debet, quod agit pro iniuria coniuncti, ratione interesse sanguinis. in vi. par. versicu. inquisitio. numero 56 309
- Coniunctus quilibet non petens tutorem pupillo perdit eius successionem. in repe. l. is potest. nu. 220 853
- Coniunctus ultra sextum gradum, volens agere pro iniuria coniuncti non admittitur. in vi. par. nu. 72 311
- Reliqua vide supra, in litera A, in ver. accusator, & accusare. & in ca. litera C. in versu. compromissum. & infra, in versu. consanguineus.
- Consanguineus accusare potest de iniuria consanguinei criminaliter tantum: non autem ciuiliternisi solus pater & maritus. in vi. par. ver. inquisitio. nume. 60. & 65 307. & 309
- Consanguineus habet spē succedēdi consanguineo suo: est tamē spes à iure reprobata. in l. is potest. nu. 216. 217 852
- Consanguineus vsque ad quem gradum admittatur ad accusandum & prosequendum suorum iniuriam. in vi. par. nume. 62 308
- Consanguineus vel affinis alterius partis reicitur à iudicando. in vi. par. ver. appellatio. nu. 29 358
- Conscientia quando est onerata in commissione causæ, potest actus ille expediri parte non citata. in vi. par. ver. citatio. nu. 23 358
- Consequens qui vult, videtur velle eius antecedens. in repe. l. is potest. nu. 34. versu. 6 717
- Consilium quando habendum est à iurisperito, debet iudex formare punctū seu casum in præsentia vtriusque partis, & illius datur copia partibus. in vi. parte. versicu. appellatio. nume. 9. & 5. 553. & 554
- Consilia quando sunt, dignior & antiquior primam vocem habere debet. in proce. nu. 8 12
- Constitutio, sancimus. de iure congrui inducit duas principales prouisiones, vnam scilicet contra venditorem, & aliam contra emptorem. disputa. viij. nu. 35 712.
- Constitutio, sancimus. de iure congrui est correctoria iuris communis. disput. ix. nume. 6 765
- Constitutio, sancimus. de iure congrui, an dicatur compulsua personarum. disput. viij. nu. 54 759
- Consuetudo an induci possit contra ius gentium vel diuinum. in iiij. par. nu. 46. fol. 48. & in iiij. par. xvj. dist. nu. 65 252
- Consuetudo generalis, non indiget probatione. ibid. nu. 129 73
- Consuetudo est notoria obseruantia temporis: cuius non extat memoria in contrarium, & habet vim legis & priuilegii. ibi. nu. 126. fol. 72. & in vi. par. versu. actorum editio. nu. 18 480
- Consuetudo multum attenditur in pœnis irrogandis. in iiij. par. j. dist. nu. 57. fo. 98. & in ij. dist. nu. 10 110
- Consuetudo vel statutum, an possit tollere ius gentium vel diuinum. in dicta xvj. dist. nu. 65 252
- Consuetudo contra regni constitutiones est reprobata. in iiij. par. nu. 96. fol. 61. & disput. 2. nu. 12 685
- Consuetudo dubia recipit interpretationem à iure communi generali, non localit: non autem à iure municipalit. in iiij. par. nu. 130. fol. 73. & disputa. 2. nume. 40 694
- Consuetudo nulla est fortior, quàm illa quæ est conformis cum iure communis. ibid. nume. 30. fol. eod. & disputa. ij. nume. 40 694
- Consue

- Consuetudo notoria est illa, quæ probatur ex inspectione plurimum instrumentorum & sufficit eam allegare. in iij. part. nume. 129. fol. 73. & disput. iij. nume. 39 694
- Consuetudo generalis est in regno, quod iure Romano viuatur. disput. iij. nume. 38 693
- Consuetudo habet vim legis, & omnes de ciuitate illam tenentur seruare: quia dicitur lex municipij. in iij. par. nu. 121. fol. 70. & disput. ij. nu. 23 689
- Consuetudo, cuius iniurij non extat memoria, habet vim priuilegij & legis. disput. ij. nu. 18 693
- Consuetudo ciuitatis ligat clericos ex eo quia est mista clericorum & laicorum ex quo per populū introducitur. disput. viij. nu. 13 759
- Consuetudo generalis est per totū mundum quod non puniatur delictum attemptatum, sicut consummatum: sed mitius. Et non punitur affectus, nisi sequatur effectus, etiam in atrocioribus. disput. i. nu. 16 701
- Consuetudo an possit inducere, quod valeant acta facta in die feriato ad honorem Dei. Et quid in curijs nundinatur. in iij. par. xvj. distinct. nu. 63. cum plu. seq. 251
- Consuetudo inducere potest, vt appellatur ad superiorem obmisso medio. in vj. par. ver. appellatio. nu. 363 638
- Consuetudines feudorum, præferuntur iuri communi, in causis feudalibus, quādo consuetudo & vsus feudorum sunt rationabiles. & quādo est expressè decisiū per vsus feudorum. in iij. par. nu. 90. & 91 59
- Consuetudines Neapolitanæ non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum. disput. ix. nu. 31 773
- Consules Romani quādo creati. & quare sic dicantur. in iij. par. nu. 21 40
- Contractus accipiunt legem à conuentione partium. in repet. l. si actor. nume. 19 884
- Contractus celebratus inter officialem & subditum est nullus: & præsumitur factus per metum & impressio-
- nem, si est damnosus subdito. disput. vj. nume. 15 722
- Contractus sine scriptura nō valet, quādo partes elegerunt viam contrahendi in scriptis: & quando censeantur hanc viam elegerunt. disput. iij. nu. 4 704
- Contrahere non potest subditus, spreto lege sui superioris. disput. viij. nu. 17 753
- Contractus potest quandoq; celebrari cum persona incerta. in iij. par. nu. 5 36
- Contractus mulieris in regno Siciliae contrahentis nomine proprio, nō valet sine mundualdo. in iij. par. nu. 124. fol. 71. & in iij. part. xvj. distinct. nume. 22 243
- Contractus censetur velle per partes celebrari in scriptis, eo ipso, quod dicunt, habeamus notarium, vt scribat contractum. & possunt poenitere ante, quā scribatur. in iij. par. ix. distinct. nume. 88 206
- Contraria allegans, non auditur. in iij. par. xx. distinct. nu. 4 255
- Contrarietas, semper est euitanda. in iij. par. nu. 112 67
- Controuersia, quæ dicatur. & in quo deferat à causa. in v. par. nu. 68 280
- Controuersie per sententiam imponitur finis, ad quem iura festinant. in ij. par. nu. 33 27
- Consumacia qualiter & quando accusatur in Regno. & quando circumducatur citatio. in vj. part. versic. citatio. nume. 68 368
- Contumacia quotuplex sit. in vj. par. ver. contumacia. ibi. nume. 8 387
- Contumacia actoris, qualiter puniatur. ibi. nu. 35 393
- Contumacia principalis qui satisfecit de non offendendo, an noceat eius fideiussori. in vj. par. versic. satisfactio. nume. 14 411
- Contumacie poena in vno tarenō vel augustali, iuxta Regni consuetudinem, intelligitur contra verum contumacem, & non contra ficiū domi citatum. in vj. part. versic. appellatio. nume. 278 621
- Contumax condemnari potest ad expensas sine alia citatione. in vj. part.

INDEX.

versicul.citatio.num.e.34	360	carcerari.ibid.nn.16	eod.
Contumax in civili qui transigit, euitat poenam contumacie. Secus in criminali.in vj.par.versic.inquisitio. nume. 79	314	Contumax verus non appellat. ibi. numero 17	eod.
Contumax in causa criminali potest iterum & pluries de eodem crimine accusari.ibid.num.e.98	321	Contumax non respondendo positio- nibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confesso.ibid.num.e.18	391
Contumax pro eadem causa in duobus iudiciis potest bis puniri. ibid. num.e.98	eod.	Contumax potest excommunicari. ibid. nume.19	eod.
Contumax in Regno,condemnatur ad tertiam partem mobilium.in vj.part. versic.citatio.nu.67.& 68	368	Contumax petens reuocari primum decretum,tenetur satisficere,etiam si possideat immobilia.ibi.nu.20	eod.
Contumax qui fuit citatus in domo mul- tatur,secundum obseruantiam Regni Sicilie.ibi.num.e.128.fol.383.& in ver. contumacia.nu.9	387	Contumax in non parendo iudici,per- dit beneficium iuratorię cautionis.ibi. nume.21	eod.
Contumax,vt quis dici possit, quę re- quirantur.& quid seruetur in Regno. in vj.part.ver.contumacia.nu.1.	385	Contumax vasallus, qui citatus dixit, nolo venire,statim perdit feudum.ibi. nume.22	eod.
Contumax reputari non potest aduersa valetudine sua, vel suorum consangui- neorum impeditus.ibi.nu.2. & 3	eo	Contumax in causa criminali,qua poena afficiatur.ibi.num.e.23	eod.
Contumax citatus ad maius tribunal,ex- culatur.ibi.nu.4	387	Contumax non allegat litis pendentiam. ibid. nume.24.fol.392.in ver.appella- tio.nume.277	621
Contumax excusatur propter pauper- tatem.ibi.num.e.	eod.	Contumax qui recuperat tenutam con- cessam ex primo decreto,non potest ulterius declinare forum: dato,quod alias haberet declinatoriam exceptio- nem.ibi.nu.25	392
Contumax vnde dicatur.ibi.nu.7	eod.	Contumax ad torturam exponi potest. Et quomodo & quando,& ad quid. ibid.nume.27	eod.
Contumax quas poenas patitur: & qui- bus remedijs potest coarctari. in vj. part.nume.9.fol.387.& disput. 6. nu- me.28	726	Contumax habetur pro presente,in sui praeiudicium.ibid.nu.28	eod.
Contumax potest multari. Quid autem in facto contumace,& quid seruetur in Regno.ibi.num.e.9. fol. eod. & in ver. citatio.num.e.128. fol.383.& ver.appel- latio.nu.277	621	Contumax patitur sequestum fructuum. ibid.nu.29	eod.
Contumax patitur missionem in posses- sionem ex primo decreto. Est autem in electione actoris, si vult potius ter- minum ad probandum in contuma- ciam,quam primum decretum,in d. ver.contumacia.nu.10	388	Contumax nolens respondere coram iu- dice,habetur pro negante vel confi- tentesecundum quod est ei maius prae- iudicium.ibid.nume.30	393
Contumax non patitur aliquem actum contra se: nisi a ltera parte instante.ibi. nume.11	390	Contumax potest expignorari.ibid.nu- me.31	eod.
Contumax non auditur, nisi relectis ex- pensis.ibi.num.e.14	eod.	Contumax quando habetur pro confes- so,efficitur etiam infamis,& testifica- ri non potest.ibid.nu.32	eo.
Contumax potest personaliter capi, &		Contumax excommunicatus perseverans in contumacia per annum,efficitur sus- pectus de haeresi.verum si pro haere- sis crimine fuit citatus,& postea ex- communicatus quia contumax,elapso anno habetur pro conuicto,& vt ha- retic	

- reticus puniri potest. *ibid.* nu. 33. eod.
- Contumax pro delicto pro quo nō potest foriudicari, quam pœnam patitur. *ibi.* nume. 34. eod.
- Contumax is demum punitur, à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus, si citetur, si sua purauerit interesse. *ibi.* nume. 36. 394
- Contumax verus perdit beneficium appellandi & supplicandi. in *vi. par. ver. appellatio.* nu. 54. 561. & nu. 273. 601
- Contumax verus quis dicatur & quis fictus. *ibi.* nu. 274. 277. & nu. 279. eod. & 621
- Contumax peremptoriè citatus ad sententiam audiendam, nō auditur appellans. *ibi.* nume. 275. 621
- Contumax verus non allegat litis pendentiam: nec potest supplicare. *ibi.* nume. 276. eod.
- Contumax verus appellat à condemnatione expensarum. Quid autem à taxatione. *ibi.* nu. 280. 622
- Contumax censetur etiam is, qui temerè seu friuolè appellat. & potest excommunicari, & patitur pœnam pecuniariam. *ibid.* nu. 334. 632
- Contumaci à iudice denegatur audientia, non solum in causa illa, in qua est contumacia: etiam in alia. in *vij. par. ver. contumacia.* nu. 15. 390
- Contumaces non possunt constitui extrinsecus ad instantiam creditorum. in *iiij. par. xv. d. in.* nu. 40. 247
- Conuenticula licitè & illicitè esse possunt, & qualiter puniuntur. & in dubio semper presumuntur illicita. in *vj. par. ver. inquisitio.* nume. 120. & 130. 332. & 333
- Conuentus coram vno iudice, non potest allegare litis pendentiam coram alio iudice: coram quo fuit conuentus. in *vj. part. versicu. contumacia.* nume. 2. 392
- Conuentus volens laudare authorē authoris sui, an debeat audiri: & an possit agere contra ipsum de euisione. in *vj. par. versicu. authoris laudatio.* nume. 5. 399.
- Conuictus & sponte confessus non appellat. Secus, si sit conuictus, sed non confessus: vel confessus, non tamen sponte: sed formidine tormentorum. in *vj. par. ver. appellatio.* nu. 281. 622
- Conuictus de furto manifesto, appellare non potest. *ibid.* nu. 48. 635
- Copia primæ petitionis datur reo sumptibus actoris in Regno. in *iiij. par. ix. distinc.* nu. 15. fol. 191. & in *vj. par. versu. libellus.* nu. 3. 395
- Copia reperorum non datur inquisito hodie in regno: sed tantum capitulorum, quod procedit in foro seculari. Secus in ecclesiastico: quia datur secundum ius canonicum. in *vj. par. ver. inquisitio.* nu. 8. 9. & 10. & ibi ponitur intellectus ad c. regni, quod incipit, subiungendo. 291. 292
- Copia articulorum parti dari debet, non autē interrogatoriorum. in *vj. par. ver. posito.* nu. 19. 441
- Copia instrumenti collationari potest re linqui in actis retento originali. in *vj. par. versicu. instrumentorum productio.* nume. 19. fol. 460. & in *versu. actorum editio.* nu. 1. 474
- Copia instrumenti non effectualiter presentati in actis, an possit peti & qualiter. in *d. versicu. actorum editio.* nume. 1. eod.
- Copia attestacionum dari non debet ante publicationem. *ibid.* nu. 48. 484
- Copia interrogatoriorum parti dari non debet. *ibi.* nume. 49. eod.
- Copia allegationum reus an debeat dari parti. *ibi.* nu. 50. eo.
- Copia libelli, sumptibus actoris dari debet. in *vj. part. versicu. libellus.* nume. 3. fol. 195. & in *versu. actorum editio.* nume. 15. 485. & in *repet. l. si actor.* nume. 64. 899
- Copia literarum iudicis in quibus scribitur casus transmittendus iurisperito pro consilio petenti dari debet: non autem nominis iudicis seu iuris periti. in *vj. par. versicu. appellatio.* nume. 9. 554
- Correctio authē. sed nouo iure. C. de custodia reorum. & authen. sed hodie. C. de offi. iur. iudi. per ritū Regni. in *vj.*

INDEX.

- par. ver. instrumentorum productio. nu.
me. 1. Dispositio cuius ritus limitatur.
vt ibi. nume. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. fo. 457.
& 458
- Correctio legum est euitanda. disp. ij. nu.
me. 29 690
- Creditor agere potest assistentia contra
tertium possessorem vigore precarij,
vsque ad 30. annos. in iij. par. vij. dist.
nume. 12 181
- Creditoris appellatio in statuto intelli-
gitur de efficaci. disput. vij. nu. 13 727
- Creditor posterior potest citari facere
anteriores per proclama. quando rem
hypothecatam vendere vult. & quid
talis citatio operetur. in vj. par. versic.
citatio. nu. 104 376
- Creditor qui elegit viam vrbanius agen-
di in iudicio, non potest ulterius extra
iudicium via executiua agere. in vj.
par. versic. instrumentorum productio.
nume. 14 459
- Creditoris est electio in alternatiuis,
quando vnum est in obligatione aliud
ad cautelam. in rep. l. si actor. nu. 34 889
- Credo, verbum dicitur veritatis expres-
sum in principali respondente. in re-
pet. l. is potest. nu. 51 809
- Credulitas iusta causatur ex communi
opinione hominum: & ex dicto vnus
vni notabilis. in repet. l. is potest. nu-
me. 121. & 123 876
- Crimen commissum per solam culpam si-
ne dolo, an puniatur. in iij. part. j. dist.
nume. 58. cum plu. seq. 99
- Crimen, quod committitur non principa-
liter ad iniuriam alicuius: sed pro libi-
dine, si committatur sine dolo, nulla
poena puniatur. ibid. nu. 61 101
- Crimen poculi amatorij, vel vt mulier
faciat abortiuum, licet sola culpa com-
missum, puniatur poena mortis. ibid. nu-
me. 61 eod.
- Crimen publicum in regno hodie non
differt a priuato quoad accusationem.
in vj. parte, versicul. inquisitio. nu-
me. 59 306
- Crimen commissum contra ecclesias &
ecclesiasticas personas, dicitur publi-
cum: & quilibet potest accusare: & iu-
dex potest ex officio inquirere. ibi. nu-
me. 61. fo. 309. & nu. 142 335
- Crimen de quo cognoscitur per viam
exceptionis, non puniatur poena ordi-
naria: sed extraordinaria. ibidem. nu-
me. 85 316
- Crimen dicitur, omnis operatio mala,
quae potest in hoc saeculo puniri. ibid.
nume. 118 350
- Crimen commissum per conspirationem,
potest inquiri ex officio: & qua poena
puniatur. ibi. nu. 128 332
- Crimen vsurarum, est publicum, & po-
test in regno iudex ex officio inqui-
rere contra vsurarium: & etiam quili-
bet de populo admittitur ad accusan-
dum de tali crimine. ibi. nu. 126 eod.
- Crimen dicitur omnis operatio mala,
quae potest accusari & puniri crimi-
naliter in hoc saeculo. disp. v. nu. 18 714
- Crimen lenocinii, est maius adulterio. ibi.
nume. 169 339
- Crimen falsae monetae, potest per iudicem
inquiri. & puniri ad vltimum suppli-
cium & publicationem bonorum. ibi.
nume. 185 342
- Crimen sacrilegij & plagij potest per iu-
dicem inquiri ex officio. ibi. nu. 195 343
- Crimen laesae maiestatis in iudicio dedu-
ctum, expeditur summarie. in iij. part.
ix. dist. nu. 34 205
- Crimina leuia discutuntur de plano. ibi.
nume. 83 eod.
- Criminalis poena an locum habeat, vbi
habet locum legis Aquilae actio. in iij.
par. j. dist. nume. 91 103
- Criminalis actio, ciuili praediuicat, ratio-
ne maioritatis. in iij. part. xx. distinct.
nume. 5 239
- Criminale incidens, vtrum & qualiter
possit exerceri in iudicio ciuili. Quod
reducitur ad practicum. vt in vj. part.
ver. incidens. criminale. nu. 1. & 3 488
- Criminosus capi potest sine citatione
precedente. in vj. par. versic. citatio. nu-
me. 14 356
- Criminosi plures, quorum alter est cle-
ricus, omnes debent remitti ad episco-
pum. in iij. par. vj. dist. nu. 29 151
- Culpa lata non equiparatur dolo in cri-
min

- minalibus. in iij. par. j. dist. nu. 59 99
 Culpa levis an faciat delictū puniri. ibid. nume. 67 102
 Culpa in faciendo, differt à culpa in committendo. ibi. nu. 68 103
 Culpa leuissima, an criminaliter puniatur. ibid. nu. 70. & 71 eod.
 Culpæ quando simpliciter sit mentio, de leui intelligitur. ibi. nu. 69 eo.
 Cumulatio duarum actionum, quæ electione tolluntur, admittitur : quando sunt talis naturæ, quia vna subordinatur ad aliam. in iij. par. j. distinct. nume. 14 96
 Cumulatio iudicii civilis & criminalis, non potest fieri æquè principaliter : sed accessorie sic. Fallit, ubi quis veniret damnandus ad mortem, & in dubio solvatur libellus. ibid. nume. 21. 22. & 23 88
 Cumulatio actionis hypothecariæ & personalis an fieri possit. disput. vj. nu. 4. & 30 720. & 726
 Cumulatio actionis civilis & criminalis an & quando fieri possit. disput. vj. nume. 31 726
 Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, vt iudicium valeat. in iij. par. xvj. dist. nu. 36 246
 Curatorem dat iudex ecclesiasticus minori laico litiganti coram se. in iij. par. xj. distinct. nu. 13 217
 Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram se. ibi. nume. 39 221
 Custos carceris puniatur ad mortem, si ex sua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit. in iij. par. j. distinct. nume. 60 100
 Custos carceris & custos arcis æquiparantur. ibid. nu. 64. in fin. 102
Damnandus aliqua pœna : si tamen passus fuit aliquid in corpus, habet iustam causam, vt pœna mitigetur. & facit ad q. quam videas. in vj. par. versic. inquisitio. nume. 100. & 101 322. & 323
 Damnati ad mortē etiam hodie efficiuntur serui pœnæ : & non est correctum per ius authenticorum. in rep. l. is po-
 test. ff. de acqui. hæred. nume. 113 825
 Damnati ad mortem possunt se obligare de restituendis malè ablatis. ibi. nume. 15 eod.
 Damnati ad mortem an possint confiteri peccata & recipere pœnitentiam & eucharistiam & alia sacramenta. ibi. nume. 118 826
 Damnati ad mortem possunt in ecclesiis sepeliri, cum misis & alijs officijs. ibi. nume. 119 eod.
 Damnatus ad membri mutilationem non efficitur seruus pœnæ : vnde remanet testabilis. in rep. l. is potest. nume. 122 126
 Damnatus ad mortem etiam si euadat & fugiat, remanet adhuc seruus pœnæ. ibi. nume. 116 825. 826
 Damnatus ad mortem non potest testari, nec hæres institui, nisi appellauerit. ibi. nu. 107. & sequent. 825. 824
 Damnatus ad mortem per incompetentem iudicem, non efficitur seruus pœnæ. ibi. nu. 117 826
 Damnatus ad mortem est testabilis, quando sententia est notorie iniusta : in rep. l. is potest. nume. 110 824
 Damnatus ad mortem non debet de furca deponi sine licentia iudicis : quam de facili iudex concedere debet, vt fecit Pilatus erga Ioseph. ibid. numero 120 826
 Damnatus ad pœnam prohibitam, puta ad perpetuum carcerem, non efficitur seruus pœnæ. ibi. nume. 112 825
 Damnatus in metallum vel ad bestias propter delictum, non potest testari, nec hæres institui, nec hereditatem adire. ibi. nume. 106. fol. 823
 Damnatus vt proiciatur de fenestris, si proicitur, & non moritur, non efficitur seruus pœnæ. in rep. l. is potest. nume. 111 824
 Damnatus per viam inquisitionis, non puniatur pœna ordinaria à lege induta : sed minori & arbitraria : nisi constet de crimine per confessionem. in iij. par. x. dist. nu. 6 211
 Damnatus de raptu virginis appellare non potest. in vj. par. versic. ap-

INDEX.

- pellatio. nume. 284 623
 Damnatus ad mortem an possit iudex
 reservare facultatem testandi. in rep. l.
 is potest. nu. 116 825
 Damnatis ad mortem vestes non aufe-
 runtur. in vj. par. versicu. executio. nu.
 me. 30 657
 Damnum in rebus alienis potest quis fa-
 cere, vt euitet damnum proprium. di-
 spu. viij. nu. 6 742
 Damnum passus in aliquo loco remoto,
 potest ibi examinare testes super di-
 cto damno, sine aliqua vocatione
 partis, & talis examinatio valet. in vj.
 par. versic. citatio. nu. 26 359
 Datio termini, est actus iudiciarius. in vj.
 par. versic. instrumentorum productio.
 nume. 25 461
 Datio in solutum in aliqua parte, plus
 debito, facta in totum vitatur. Fallit
 in tenuta vigore pacti executivi da-
 ta, & quando actione reali agitur. in
 vj. par. versic. executio. nu. 20 654
 Debitor suspectus potest capi etiam lite
 pendente. dispu. vj. nu. 7 721
 Debitor laicus simul cum clerico, non
 convenitur coram episcopo: quando
 causa est diuidua. in iij. par. xj. distinct.
 nume. 24 219
 Debitor fugitiuus capi potest etiam die
 feriato ad honorem Dei. in iij. part.
 xvj. dist. nu. 68. fol. 1253. & in vj. par. ver.
 actorum editio. nu. 25 482
 Debitor soluens pendente iudicio, ab-
 soluitur ab obseruatione iudicij. in v.
 par. nume. 54 277
 Debitor non soluens in termino instru-
 menti, cui fuit per creditorem proro-
 gatus terminus post accusationem, si
 minime soluit in tempore prorogato,
 & iterum accusatur, tenetur bis solue-
 re penam. in vj. par. versic. inquisitio.
 nume. 50 322
 Debitor soluens vsuras, videtur sibi
 eruiere oculos. ibi. nu. 124. 331. & disp. 5.
 nume. 21 715
 Debitor si ex pacto in instrumento ap-
 posito capi potest ad instantiam cre-
 ditoris ex sola instrumenti ostensione
 facta iudicij, iudex vigore dicti instru-
 menti potest facere capi debitore sine
 alia citatione precedente. in vj. part.
 versic. citatio. nu. 11 355
 Debitor de fuga suspectus, capi potest si-
 ne citatione precedente. in d. versic. ci-
 tatio. nu. 14 356
 Debitor suspectus de fuga, capi potest
 pendente appellatione. in vj. par. versic.
 appellatio. nu. 166 589
 Debitor in diem, vergens ad inopiam,
 tenetur satisficere eidem, si impetrat mo-
 ratorium. in vj. par. versic. satisfidario. nu-
 me. 22. & 23. 412. 413
 Debitor qui non potest probare solutio-
 nem mutui, in secreto soluti, qualiter
 respondere debeat positionibus in qui-
 bus creditor intendit velle, mutuū si-
 bi restitui. in vj. par. versicu. confessio.
 nume. 28 448
 Debitor publicus conuictus non appel-
 lat. in vj. parte. versicu. appellatio. nu-
 me. 285 624
 Debitor non habens bona sufficientia,
 carceratur. in vj. par. versic. executio.
 nume. 9 652
 Debitor fiscalis sine alia excusatione bo-
 norum, personaliter capitur. ibid. nu-
 me. 12 652
 Debitores principales in conueniendis
 fideiussoribus & tertijs possessoribus,
 debent prius excuti & conueniri. in
 proe. nu. 16 13
 Debitoris bona quando venduntur, in
 emendo praeteritur creditor, vel agna-
 tus alijs extraneis. dispu. viij. nu. 29 750
 Decalogus, quid significet. in iij. part. nu-
 me. 10 37
 Decimas non soluentes compelluntur
 officio iudicis ad soluendum, etiam ne-
 mine petente. in vj. par. ver. inquisitio.
 nume. 196 343
 Decimarum causa, est summaria. in iij.
 par. ix. dist. nu. 58 200
 Decipiens mulierem cum promissione
 pecunie, & sub tali promissione, vel
 datione, ipsam adulterat, punitur poe-
 na statuti loquentis de adulterante in-
 uitam mulierem. in vj. par. ver. inquisi-
 tio. nu. 67 338
 Decretalis honorū possessio est quod-
 dam

- dam ius extensuum edictalis in rep.l. is potest.de acquir.hæred.nu.210 849
- Decretalis bonorum possessio non dicitur delata,ideo repudiari nō potest:sed quare pōt agnosci si nō est delata. ibi.
- Decretalis bonorum possessio hodie nō est in vfu sed dicitur iudicialis. in rep.d.li actor.nu.209.in fi. 849
- Decretalis bonorum possessio non potest repudiari:& quæ sit ratio.in rep.d.li actor.nu.209 848
- Decretorum liber an cōnumeretur inter leges canonicas.& sit authenticus.& à quo sit conditus.in iij.par.nu.;4 45
- Decretorum liber habet quatuor species auctoritatum,& an omnes sint authenticæ.ibi.nu.;5 eod.
- Decretorum liber quo tempore compilatus, & quo tempore liber decretalium.ibi.nu.;9 46
- Decretū iniustum cōtra ius litigatoris,est ipso iure nullum.Quod secus est in sententia.in iij.par.xvj.dist.nu.51 249
- Decretum primum & secundum, quid sit.& quod ius tribuant ambo.quando interponantur : & infra quod tempus: & in quibus causis.in vj.par.versic.cōtumacia.nu.12 388
- Decretum super alienatione rerum minoris,die feriato interponi non potest. in vj.par.versactorum editio.nu.14 482
- Decretū primū præambulū est ad secundū in vj. par.ver.publicatio.nu.2 486
- Decretum an habeat vim diffinitivæ vel interlocutorix.in vj.par.versic.sententia.nu.29 514
- Decreti primi missio, summarie expeditur.in iij.par.ix.distin. nu.67 202
- Decuriones ciuitatum adiri possunt,quādo officialis aliquā inuasiōem facit. Itē, appellatur ad eos absente iudice appellatio. in vj.par.ver.appell.nu.;78 641
- Decuriones ciuitatis si faciunt aliquod decretum iniustum,appellatur ad capitaneum ciuitatis.ibi.nu.;84 642
- Defendere offensum, vel aliter oppressum, vel expulsum de re sua, quilibet tertius potest impunē, etiā si sit priuatus homo, & non solū amicus,sed etiā penitus extraneus,disp.i.nu.27 673
- Defendere oppressos omni iure præcipitur.ibid.nu.18.21.& 25 670
- Defensio vbi est permissa, ibi etiam possunt conuocari amici ad defendendum. ibi.nu.27.& nu.39 673.& 678
- Defensio debet fieri incontinenti:& quomodo intelligatur illud verbum, incontinenti,quādo offensio sit personæ, vel in rebus, & quid in magnis dominis. ibid.nu.27 673
- Defensionem potest laicus implorare à iudice seculari contra clericum qui ipsum expulit de possessione sua,disp.1.nu.43 680
- Defensio inducta de iure naturali, non potest tolli per principem,Secus in ea, quæ est inducta de iure positiuo:prout est appellatio. in vj.par.versic.appellatio.nu.329 631
- Degradatio clericorum, qualiter fiat.in iij.par.vj.dist.nu.15.& 46 159
- Delegatus causam potest ex mero arbitrio illā ad se reuocare. in vj.par.versic.appellatio.nu.351 635
- Delata hæreditas quando dicatur.in rep.l.is potest.nu.16 798
- Delata hæreditas dicitur etiam illa,quæ non potest adiri propter impedimentum personæ.in repet.l.is potest.nu.265 864
- Delegatus iudex quis dicatur, & quomodo cognoscatur ab ordinario. & in quibus differant ad inuicem.in iij.par.v.dist.nu.4.cum pluri.seq.fo. 118
- Delegatus à quibus constitui potest.ibi. nume.23 124
- Delegatus principis potest mandare ordinario vt suam sententiam exequatur,disp.i.nume.4.5.& 10 666
- Delegatus principis potest multare executorem & punire vnumquemq; impediētem suam iurisdictionem,disp.i.nume.7 667
- Delegatus principis in causa sibi commissā est maior quocunq; ordinario. & hoc qualiter intelligatur.ibid.nu.1. & 40 665
- Delegatus principis repræsentat personam principis,& eius vice fungitur. ibi.nu.6 667

- Delegatus principis, an, & quādo teneatur expectare secundam sussionē principis, & supersedere in exequendo.** nume. 33 676
- Delegatus principis habet merum & mistum imperium, & potest exequi sententiam suam & excommunicare, & accipere manum militarem ab ordinario.** ibid. nu. 10 668
- Delegato volēti exequi sententiam nullam, potest resisti.** ibid. nu. 25 672
- Delegatus alienam iurisdictionem habere dicitur.** ibi. nu. 24 eod.
- Delegatus regulariter subdelegare non potest, sed fallit in delegato principis.** ibid. nu. 25. & 26. eod. & 125
- Delegatus non potest absolvere ab observatione iudicij ante litem contestatam: nec facere præceptū diffinitivum.** ibi. nu. 28 126
- Delegatus, qui non est verē delegatus, si facit processum contumaciæ diffinitivum, non valet. Secus in ordinario.** ibid. nu. 38 127
- Delegatus non potest reuocare sententiam secūdi decreti: sed sic ordinarius.** ibid. nu. 39 eod.
- Delegatus an possit indistinctē vt suspectus recusari, & quid in ordinario.** ibid. nu. 40 28
- Delegatus vt suspectus recusatus, an possit causam alteri cōmittere, & quid in ordinario.** ibid. 41 eod.
- Delegatus in delegando an possit sententiā sibi reservare, & sic ordinarius.** ibid. nu. 42 eod.
- Delegatus an & quando possit suam sententiam exequi.** ibid. nu. 43 129
- Delegatus non potest minuire nec augere tempus, quod datur iudicatis.** ibid. nu. 44 130
- Delegatus non venit appellatione magistratus, sed tantum ordinarius.** ibid. nu. me. 45 eod.
- Delegatus papæ, potest subdelegare causam suo subditio, etiam suo superiori, dummodo sit in dignitate constitutus. Secus in ordinario.** ibidem. nu. me. 46 eod.
- Delegatus qui nulliter pronuntiavit, non potest iterum pronuntiare. Secus est in ordinario.** ibi. nume. 47 eod.
- Delegatus potest etiam interlocutoriam reuocare. Fallit, quando se non iudicem pronuntiavit.** ibidem. nume. 48. & 49 131
- Delegatus non subdelegat etiam vnum articulum iurisdictionalem: nisi sit ad vniuersitatem causarum. Secus in ordinario.** ibid. nu. 50 eod.
- Delegatus ad vniuersitatem causarum, non potest vniuersam suam delegationem subdelegare.** ibid. nu. 51 eod.
- Delegatus ad vniuersitatem causarum, quis dicatur.** ibi. nu. 52 eod.
- Delegatus non potest citare per edicta, nisi sit delegatus principis.** ibid. nume. 53. fol. eod. & in vj. par. versicu. citatio. nume. 39 360
- Delegatus inferioris à principe, non potest aliquem personaliter capere, in d. v. dist. nu. 54 132**
- Delegatus citare debet cum inserto tenore suæ delegationis.** ibid. nu. 55 eod.
- Delegatus etiam à principe, non potest subdelegare, cū potestate subdelegandi: nisi hoc faciat sciente & pariente ordinario. Secus est in ordinario.** ibid. nu. 58 133
- Delegatus non potest sententiam suam dubiam interpretari in ordinario: secus.** ibid. nu. 59 eod.
- Delegatus qui non potest exequi, non potest sibi taxationem expensarum reservare.** ibid. nu. 60 eod.
- Delegatus an & quando cognoscat de causis meri & misti imperij.** ibidem nu. me. 61 eod.
- Delegatus principis, subdelegat etiam causas meri & misti imperij.** ibid. nu. me. 63 134
- Delegatus principis nō subdelegat, quando industria personæ est electa: neque quando ea sunt delegata, quæ principi reservata sunt.** ibid. nu. 64 eod.
- Delegatus papæ demandare non potest potestatem absoluendi, nec præiudicandi nec prouidēdi ecclesiis de prælatis. Secus est in ordinario.** ibid. nu. me. 67 135

- D**elegatus non potest instituere præsentatum in ecclesia patronata. *ibid.* nume. 68 eod.
- D**elegatus an possit muliare. *ibidem* nume. 69 eod.
- D**elegatus non dicitur is, cui commissa est causa: in qua aliàs erat ordinarius: sed in causa illa remanet ordinarius: & solum sua iurisdicção excitata dicitur. *ibid.* nu. 92 eod.
- D**elegatus impetratus per falsum rescriptum, non habet iurisdiccionem. tamē potest impetranter condemnare ad expensas, & ipsum carcerare. in *iiij.* par. ix. dist. nume. 2 186
- D**elegatus si procedat ante præsentationem rescripti delegatorum, processus est nullus parte opponēte. in *iiij.* par. xvj. dist. nu. 8 240
- D**elegatus si est impetratus per literas surreptitias, processus est nullus. *Idem*, si non seruat formam rescripti delegatorum. *ibid.* nu. 49 249
- D**elegatus debet copiam sui rescripti in citatione inferere. aliàs citatio non valet. in *vj.* parte versicu. citatio. nume. 75 371
- D**elegatus cui commissa est testium receptio, non potest illorum attestaciones publicare. in *vj.* par. versicu. publicatio. nu. 6 487
- D**elegatus ad vniuersitatem causarum, debet ferre sententiam in loco tribu- nali delegantis. Secus in delegato ad vnam causam: quia potest sibi elige- re locum, quem vult etiam in camera sua. in *vj.* part. versicu. sententia. nu. 2. & 73 525
- D**elegatus ad vnam causam, potest in quolibet loco, etiam extra iurisdiccionem delegantis procedere, sine assensu domini illius loci, secus ordinarius. *ibid.* nu. 75 526
- D**elegatus ad petitionem vnus partis, potest per alteram recusari: sed non per eam quæ ipsum impetrauit. in *vj.* parte versicu. appellatio. numero 53. & 75 563
- D**elegatus à delegante suspecto, si præsentauit, non appellatur ad delegan- tem: sed ad superiorem delegantis. *ibid.* num. 364. & 376. fol. 538. & 640
- D**elegati iurisdicção vt impediatur, sit coaceruatio plurium summarum diuersis actionibus in eodem libello cumu- latarum. Secus in ordinario. in *iiij.* par. v. distin. nu. 35. & 36 127
- D**elegati iurisdicção expirat per mortem delegantis re integra. & quando dicitur res integra. Secus in ordinario. *ibid.* nu. 56 132
- D**elegati iurisdicção non suspenditur per excommunicationem delegantis. Secus est in vicario, si excommunicetur episcopus. *ibid.* nu. 70 135
- D**elegati iurisdicção prorogari nō potest. in *iiij.* parte *vj.* dist. nu. 20 145
- D**elegati sententia non potest per ipsum delegatum executioni mandari. in *vj.* part. vers. executio. nu. 4. 651
- D**elegato mortuo causa non reuertitur ad ordinarium: sed ad principem delegantem. in *iiij.* part. xvj. distin. nume 38 247
- D**elegati si plures sunt, non potest vnus sine alio procedere. aliàs processus est nullus. Secus in ordinariis. Fallit vbi in rescripto esset clausula, quod si non omnes &c. Item fallit in delegato ad vniuersitatem causarum. in *iiij.* par. v. distin. nume. 30. fol. 126. & in *xvj.* dist. nu. 5 239
- D**elegati quando plures sunt, vno mortuo, omnium iurisdicção expirat. Secus in ordinariis. in *d.v.* dist. nu. 33 127
- D**elegati plures cum clausula, vt omnes vel vnus procedere possit, ille debet finire. aliàs alij nulliter procedunt. in *iiij.* par. xvj. dist. nume. 6 240
- D**elegata iurisdicção, dicitur odiosa: ordinaria verò fauorabilis. in *iiij.* par. v. distin. nu. 29. 34. & 36. fol. 126. & 137
- D**elegata iurisdicção derogat ordinariæ, ideo restringenda. *ibid.* nu. 36 127
- D**elegata iurisdicção prorogari non potest. *ibid.* nume. 36. fol. eod. & in *xij.* dist. nu. 14 229
- D**elegata iurisdicção non transit ad capitulum, sede vacante. in *d.v.* distin. nume. 66 135

- Delegati iurisdicção non coheret territorio. in vj. parte versicu. sententia. numero 77** 526
- Delegata iurisdicção potest prorogari de loco ad locum. ibid. nu. 76** eod.
- Delegata causa principali, censetur etiam delegata causa accessoria & connexa. in iij. par. vj. distin. nu. 22** 146
- Delegata causa per superiorem, censetur auocata ab ordinario. in iij. parte .xvj. dist. nu. 37** 247
- Delegari possunt cause meri & misti imperij, de iure canonico. in iij. par. v. distin. nu. 62** 134
- Delictum attentatū mitius punitur, quam consummatum disp. iij. nu. 16** 701
- Delictum principaliter commissum ad iniuriam alterius, mitius punitur. in iij. par. j. dist. nu. 61** 101
- Delictum mali exempli commissum lata culpa, non punitur pœna mortis. ibid. nume. 62** eod.
- Delictum leui culpa commissum, an puniatur. ibid. nu. 67** 102
- Delictum si est tale, de quo possit ex officio inquiri, iudex potest inquirere, nō obstante, quod offensus egerit ciuilitè ad vindictam. in vj. par. versic. inquisitione. nu. 56** 321
- Delinquens mitius punitur de iure canonico, quādo agitur per viam inquisitionis. in iij. par. j. dist. nu. 28** 90
- Delinquens contra legis prohibitionem pœna arbitraria puniri debet: quando lex non statuit aliam pœnam certam. in vj. par. versic. inquisitione. nu. 121** 330
- Delinquentes quando plures sunt, quorum vnus est clericus, omnes possunt declinare forum iudicis secularis, & hoc quando conueniuntur, vt singuli. Secus si vt vniuersi. quia tamen maior pars attenditur. in iij. parte. xj. dist. nume. 22. & 23** 219
- Denuntiatio Evangelica operatur, vt quis possit recuperare illud, ad quod nulla sibi cōpetebat actio de iure ciuili. in vj. par. ver. denuntiatio. nu. 5** 347
- Denuntiatio criminis à viro probò facta, sufficiens est indicium ad inquirendum de infamia denuntiati, quā inuenta de crimine inquiritur. in vj. parte versic. inquisitione. nu. 26** 296
- Denuntiatio quōduplex sit. in sexta parte versic. denuntiatio. nu. 1** 346
- Denuntiatio in quo differat ab accusatione. ibid. nu. 2** eod.
- Denuntiatio iudicialis priuata, quæ dicatur. ibid. nu. 3** eod.
- Denuntiatio Evangelica, quæ & unde dicatur. ibid. nu. 4** eod.
- Denuntiatio Evangelica, quando locum habeat. ibid. nu. 5** 347
- Denuntiatio canonica, quæ dicatur: & quando habeat locum. ibi. nu. 7** 348
- Denuntiatio auctori laudato qualiter fiat. in vj. par. versic. auctoris laudatio; nume. 7** 400
- Deportatus dicitur intestabilis: secus in relegato. in rep. l. is potest. nu. 123** 826
- Deportatus habetur p mortuo. ibi.** 827
- Depositi actione agēs vel alia executiua actione, an possit reconueniri. in iij. par. vj. dist. nu. 3** 139
- Deus, cunctorum plasmator, omnia suo ordine gubernanda praecepit. in proœ. nume. 1** 12
- Deus creauit hominem ad sui imaginē. in iij. par. nu. 2** 35
- Deus quādo creauit primum hominem, dedit sibi legem praeceptiuam. ibidem nume. 133** 76
- De vsurario suspēctio potest inquiri per iudicem ecclesiasticum, vt imponatur sibi pœnitentia. disp. 5. nu. 1** 707
- De vsurario an possit inquiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam pœnam nemine accusante. ibid. nume. 1** eod.
- Dictio, alia, est repethiua similium. disp. . nume. 14** 701
- Dictio potest, si ponitur orationi affirmatiuæ non importat necessitatem: secus si orationi negatiuæ, quia inducit necessitatem præcisam, & remouet omnē potestatem actus. in rep. l. is potest. nume. 41** 807
- Dictio quōdam, facit præsumi mortuum nominatum per eam. ibi. nu. 171** 839
- Dictio, videlicet, est declaratiua & restrictiua præcedentium. in iij. parte. nu. 105** 64.82

- § 1. & disp. ij. nu. 17 786
 Dictio, prout, est limitatiua & relatiua.
 ibid. nu. 12. 2. & disp. ij. nu. 35 692
 Dictio vnius statuti de voluntate partiũ. in
 vi. par. versu. actorum editio. nu. 21 480
 Dictum focij criminis, non est sufficiens
 ad inquirendum, fama nõ precedente.
 in vi. parte versu. inquisitio. nu. 23 205
 Dictum alicuius sancte authoritati vete-
 ris vel nomi testamenti conforme, in
 decisionibus causarum iuri canonico
 præfertur: nisi papa disponderet ad li-
 mitationem iuris diuini. in ij. par. nu-
 mero 78. 56
 Dictum vnius notabilis viri, præstat iustã
 causam credulitatis. ibid. nu. 123 876
 Dicta sanctorum patrum possunt allegari
 ad decisionem causarum, cessante di-
 spositione summi pontificis. ibid. nu-
 me. 36. & 79 46
 Dicta Innocentij super decretalibus non
 sunt authentica, nec habent vñ legis,
 sed sunt velut glossæ. ibi. nu. 7 eod.
 Dies commissi criminis, an debeat poni
 in libello accusatorio. in iij. parte. xvj.
 distin. nu. 4. 4. 248. & in vi. par. versu.
 libellus. nu. 7 396
 Die feriata quæ acta fieri possunt. in iij.
 par. xvj. distin. nu. 60. fo. 251. & in vi. par.
 versu. actorum editio. nume. 28. cum
 pluri. seq. 482
 Die feriato omnes actus voluntariæ iu-
 risdictionis fieri possunt. in d. xvj. dist.
 nume. 62 251
 Differentia quæ sit inter iudicium vni-
 uersale & generaie. in quarta par. iij.
 distin. nu. 2 115
 Differentia inter remedium. l. si coloni. C.
 de agric. & censibus. & interdictum, vn-
 de vi. in iij. par. vij. distin. nu. 38 176
 Differentia inter positionem, & libellum,
 in vi. par. versu. positio. nu. 3 438
 Differentia quæ sit inter lamentationem,
 querelam, querimoniam, & questio-
 nem. in vi. par. versu. appellatio. nu-
 mero 109 571
 Diffinitio genus & differentias habere
 debet: aliàs non valet. in ij. par. nume.
 6. & 10 19. & 20
 Difficultas excusat à pœna, à mora, à
 periurio, & ab interesse in obligatio-
 nibus facti. disp. 7. nume. 10. 11. 12. 13
 17. 18. 19. & 20. 733. 734. & 735
 Difficultas non excusat à pœna in obli-
 gationibus iudicialibus. disp. 7. nu-
 mero 21 735
 Dignior & maior censetur primo nomi-
 natus. in ij. par. nu. 117. fol. 69. & disp.
 ij. nu. 11 691
 Dignior & maioris dignitatis in consi-
 lio primam vocem habere debet. in
 proœ. nu. 8 12
 Dignitas maior est illa, quæ acquiritur à
 principe, quàm quæ ab inferiore. disp.
 ij. nume. 2 691
 Dignius præfertur minus digno & mi-
 nus nobili. ibid. nu. 118. 70. & disp. 2.
 nume. 12 691
 Dignius consideratur in causa efficiente.
 ibid. nu. 119 eod.
 Dilatio quomodo & quando detur. in vj.
 par. versu. dilatio. nu. 1 432
 Dilatio omnis est peremptoria: & non
 datur nisi semel in causa ciuili, nec po-
 test prorogari, sed in causa criminali
 potest pluries dari. ibidem num. 2. & 4
 eod. & 433
 Dilatio defensoria in criminalibus potest
 dari etiam post conclusum in causa.
 ibid. nu. 3 433
 Dilatio noua datur, quando superuene-
 runt nouæ probationes. & statuti iura-
 mento petentis dilationem, quod sibi
 de nouo superuenerunt probationes.
 ibid. nu. 6 eod.
 Dilatio noua datur, quando causa exa-
 minatur in consistorio principis. ibid.
 nume. 7 eod.
 Dilatio noua datur, quando litigans im-
 peditur facto aduersarij. ibidem nu-
 mero 8 434
 Dilatio noua datur, quando additur ali-
 quid de nouo in libello. ibidem nu-
 me. 9 eod.
 Dilatio noua datur, quando noua actio
 cumulatur. ibid. nu. 10 eod.
 Dilatio noua peti potest, quando in iu-
 dicio emergit noua exceptio, vel aliud
 incidens. ibi. nu. 11 eod.
 Dilatio quæ dari non debet, & datur,
 altera

- altera parte presente & non contradicente, valet. & de vtriusque voluntate dari censetur: vnde cautela est, vt altera pars contradicat. ibi. nu. 12 eod.
- Dilatio data absenti non currit, nisi à die quo fuit intimata. ibid. nu. 14 eod.
- Dilatio quæ datur in causis, quanta esse debeat. ibi. nu. 15 eod.
- Dilatio probatoria semper est communis vtriusque partis. & est continua, & non vtilis, nisi quādo feræ absorberet totā vel maiore partē. ibi. nu. 18 435
- Dilatio tota ad probandum, & probatum habendum, quid operatur. & quando detur dilatio ad examinari faciendum. ibid. nu. 19. & 20 436
- Dilatio, est actus suspensiuus. & dilatio ne pendente conuiescit iudicis officio. in vj. par. ver. appellati. nu. 116 574
- Dilatio finitur finita causa dilationis. ibi. nu. 133 380
- Dilationem legalem potest iudex breuiare & prorogare. in vj. par. ver. dilatio. nu. 16 435
- Dilationem breuiorem recipiens, contradicere & protestari debet, aliā sibi præiudicat. Sed si protestatur, prodest vt possit aliam obtinere. ibi. nu. 17 eod.
- Dilationem nulla data valent probationes receptæ. ibi. nu. 13 434
- Dilatio pendente iudicium factum est ipso iure nullum. in iij. par. xvj. dist. nu. 47. so. 249. & in vj. parte. ver. sententia. nu. 93 428
- Dilationes plures dari possunt, vbi est iustum impedimentū in prima. in vj. par. ver. dilatio. nu. 5 433
- Dilationes sunt breuiandæ in quantum fieri potest in causis summaris. in iij. par. ix. dist. nu. 21 102
- Diligere magis debet quis seipsum quā alienum. disp. viij. nu. 5 742
- Directæ actiones sunt ita ofsisibus affixæ, vt non possint ab eis diuelli. in rep. l. si actor. nu. 14 883
- Discussio causæ, differt ab ipsa causa. in iij. par. nu. 11 21
- Dispositio l. eos. C. de modo mulctan. hodie non est in vsu. in iij. par. v. distinct. nu. 69 253
- Dispositio l. i. C. qui accu. non poss. est hodie correctā in Regno per constitutionem, si civiliter agens. in iij. par. vj. distinct. nu. 49 161
- Dispositio auth. sed nouo iure. C. de cust. reo. & auth. sed hodie. C. de offi. diuer. in. hodie est correctā per rium R egni. in vj. par. ver. instrumentorū productio. nu. 1 457
- Dispositio l. Imperatores. ff. de appellat. est hodie correctā in Regno. in vj. par. ver. appellatio. nu. 366 638
- Dispositū in materia, nō censetur dispositum in materiato, & vnū non venit appellatione alterius: nec econtrā. in iij. par. nu. 18 23
- Diues præsumitur ignorare factum proprium propter multitudinē negotiorum. in rep. l. is potest. nu. 291 869
- Diuinum iudicium, quod erit in fine seculi. in i. par. nu. 3 11
- Diuinum ius. require infra, in litera L. in versicu. ius diuinum.
- Diuortium est permissum hodie inter Iudeos secundum legem Mosaicam. in iij. par. nu. 58 52
- Doctor ille præfertur aliis, qui fuit prius doctor creatus. in pro. num. 9 12
- Doctor non carceratur pro debito. in vj. par. ver. execut. nut. nu. 56 660
- Dolus requiritur in delictis, vt puniatur. in iij. par. i. dist. nu. 68 99
- Domesticus, vide infra, in litera F. in vers. sic. familiaris.
- Dominium nostrum sine facto nostro an & quando à nobis auferri possit. disp. viij. nu. 49 757
- Dominium in iure cōgrui transfertur reuocabiliter: & quid importat hoc. disp. viij. nu. 35. 752
- Dominium an transferatur ex contractu à l. prohibito. disp. i. nu. 17 768
- Dominium præsumptum ex possessione, & omne quod à iure præsumitur in fauorem alicuius debet allegari. in rep. l. is potest. nu. 92 819
- Dominium rei venditæ sub conditione an transferatur, si tradatur interim. disp. ix. nu. 17 768
- Dominium rei alienæ contra prohibitio nem

- nem iuris congrui an transferatur. di-
spu. ix. nu. 11. & 17 767. & 768
- D**ominium an transferatur si statutum
dicat, quod locator non possit rem
alienare, nisi requisito conductore. di-
spu. ix. nu. 11 767
- D**ominum qualiter probetur in rei ven-
dicatione: & quid si agatur petitione
hereditatis vel actione hypothecaria.
in iij. parte. iij. dist. nu. 4. 1. & 6 112
- D**omino an praedictet reus, qui illum
non nominavit sed noluit litem defen-
dere, & succubuit, vel contumax fuit.
in vj. par. ver. nominatio. nu. 2 399
- D**ominus sine seruo non potest adire &
tamen potest repudiare sine seruo. in
repe. l. is potest. nu. 204 846. 847
- D**onatarius cui fuit donata res empti,
an teneatur iure congrui. disput. ix. nu.
4. & 5. 17. & 18 765. 769 & 771
- D**onatio non praesumitur quando potest
capi alia coniectura: imò potius praes-
sumitur fatuitas quam donatio. in rep.
l. is potest. nu. 84 816
- D**onatio in qua incerta est persona do-
natarii, sed eventus futuro venit certifi-
canda, tenet. in ij. part. nu. 5 18
- D**onatio à iudice accepta, reddit illum
suspectum. in vj. par. versic. appellatio.
nume. 52 562
- D**otis causa ubi agitur ad restitutionem,
est summaria. in iij. par. ix. distinctio. nu-
me. 57 200
- D**ucis Venetiarum sententia inappella-
bilis. in vj. par. versic. appellatio. nu-
mero 343 611
- D**urante termino dato reo ad denun-
tiandum auctori, an debeat supersede-
ri in causa. in vj. parte. ver. auctor lau-
datus. nu. 4 399
- E**cclēsia non se impedit de animabus
Iudaeorum, quia iam damnatae sunt.
in iij. par. nu. 57 51
- E**cclēsia restituitur in integrum, tam in
contractibus, quam in iudiciis. & qua-
liter. in vj. par. versic. appellatio. nu-
me. 83 564
- E**cclēsia restituitur contra aliam eccle-
siam. ibid.
- E**cclēsia restituitur, etiam aduersus praes-
criptionem quadraginta annorum. ibid.
- E**cclēsia restituitur aduersus omnem la-
psum temporis. ibid.
- E**cclēsiæ non sunt subiecti Iudæi, quoad
spiritualia. in iij. par. nu. 59 52
- E**dictum quanto tempore in loco affixū
stare debeat, quando citatio sit per edi-
ctum. in vj. parte. versic. citatio. nu-
mero 96 375
- E**dicio testamenti non sit viuo testatore.
& qualiter editio fiat legatario peten-
ti editionem à notario. in repe. l. is po-
test. nu. 259. & 260 858
- E**lectio iudicis spectat ad actorem, quan-
do reus habet plures iudices: nisi ef-
sent iudices ex speciali privilegio. in
repe. l. si actor. nu. 33 888
- E**lectio est creditoris in alterius quando
vnum est in obligatione: aliud ad cau-
telam. ibid. nu. 34 eod.
- E**lectio in alternatiuis remediorum vel
actionum spectat ad actorem. ibid. nu-
mero 36 889
- E**lectio in alternatiuis locorum spectat
ad actorem. in repe. l. si actor. nu. 7 eod.
- E**leemosynam qui vult facere, debet in-
cipere à seipso. disput. viij. nu. 5 742
- E**mancipatio fieri potest sine alio iudice
coram notario, & valet: ex quo nota-
rius dicitur iudex chartularius. & à
fortiori valet, ubi est facta coram iu-
dice Regio ad contractus, prout sit in
Regno. in iij. parte. xvij. distinctio.
nume. 3 254
- E**manipationi si renuntiet filius, non
subintrat patriam potestatem. ibidem
nume. 4 255
- E**mens fundum si incontinenti donat,
praesumitur facere in fraudem iuris
congrui, & habet tunc locum ius con-
grui contra donatarium. disput. ix. nu-
me. 23. & 24 770
- E**molatio an & quando habeat locū
in sententia arbitri. & quid in arbi-
tratores. in vj. par. versic. appellatio. nu-
me. 250. cum plur. sequ. fol. 612. & nu-
me. 260 617
- E**mphtēosim an & quando potest pater
praelegare vni ex filiis in praedictum
aliorum. ibid. nu. 30 803
- Emphy**

- Emphyteosim potest filius acceptare, repudiata hæreditate: & quæ sit ratio. in repe. l. is potest. nu. 22 790
- Emphyteosim habent filij æqualiter, licet sub disparibus partibus hæredes instituantur à patre. & procedit hoc solum in emphyteosi concessa ab ecclesia: secus si à priuato. ibid. nu. 22. & 23. eo.
- Emphyteosis ecclesiæ transit ad filios, etiam non hæredes: secus si habetur à priuato. ibid. nu. 22. 23. eod.
- Emphyteosis quam filius habet vt filius, non vt hæres non imputatur sibi in quartam: sed de qua quarta hoc intelligatur. in repetitio. l. is potest. nu. 27. & 28 802
- Emphyteosis acquisita per annum paternum non imputatur nepoti in legitimam, quando agitur de successione patris: & quæ sit ratio. ibi nu. 31 803
- Emphyteosis finita debet reuocari descendentibus illius, qui primò habuit, alias potest appellari. disputatio. viij. nume. 11 751
- Emptor hæreditatis non potest inuitis conueniri à creditoribus hæreditariis. in repe. l. si actor. nu. 48 803
- Emptor hæreditatis qualiter acquirat iura actiua & passiua. ibid. nu. 48 eod.
- Emptio & venditio habet causam substantialem. & quæ dicatur. in ij. parte. nume. 27 25
- Episcopus equiparatur Duci, Comiti, vel Baroni. in iij. par. v. dist. nu. 13 121
- Episcopus conferens beneficium indigno non potest se excusare quod illum ignorabat illum indignum esse, ex quo illud inquirere tenebatur. in repe. l. is potest. nu. 313 873
- Episcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis ecclesiæ exponere debet, contra sua interesse putantes: in vj. parte. versicu. citatio. nume. 92 374
- Episcopus expulsus per proclama in aliena diocesi, potest expulsores citare, & contra eos & eorum fautores procedere. ibidem numero 105. folio 376. & in versu. sententia. nu. 84 372
- Episcopus potest in quolibet loco suæ diocesis, curiam regere & citare in d. ver. sententia. nu. 78 326
- Episcopus si litigat cum suo subdito eliguntur arbitri, à quorum sententia appellatur ad Papam. in vj. par. versu. appellatio. nu. 65 638
- Episcopus ciuitatis adiri potest, si iudex iniustitiam facit. ibid. nu. 179 641
- Ab episcopo protoguo non appellatur. ibid. nu. 244 611
- Error communis in notario putatio an faciat ius. in vj. par. versu. actorum editio. nume. 18 480
- Error iuris, in sententia expressus, reddit iudicium nullum. in iij. part. xvj. distinct. nume. 60 249
- Euangelica denuntiatio. Require suprâ, in litera D, in versu. denuntiatio Euangelica.
- Euangelia lex. vide infrâ, in litera L, in ver. lex euangelica.
- Euiçio importat, vt venditor teneatur ad interesse. in ij. parte. nu. 44 30
- Euiçio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad interesse, & sine denuntiatione. in vj. par. ver. authoris latio. nu. 2 399
- Exceptio spoliij opposita, debet probari infra terminum dierum quindecim, & quid operatur eius oppositio. in iij. par. vj. dist. nu. 41 158
- Exceptio nullitatis sententiæ, vel processus ex defectu iudicis causata, semper potest opponi etiam stante statuto, quod contra sententiam nulla opponatur exceptio. in iij. parte. xvj. distinct. nu. 7 240
- Exceptio falsi procuratoris, opponi potest ante & post sententiam ad annullandum iudicium. ibid. nu. 14 241
- Exceptio declinatoria debet esse prima: quæ opponi debet ante alias exceptiones. in iij. parte. xij. distinctio. nume. 6. fol. 227. & in vj. parte. versu. exceptio. nume. 1 414
- Exceptio, quod sine actione agitur, impedit processum. in iij. par. xx. distinct. nume. 14 259
- Exceptio legitimationis personæ, impedit processum ad vltiora, ibidem nume

- mero 15 eod.
- Exceptio contra personam iudicis, im-**
pedit processum. ibid. nu. 16 eod.
- Exceptio legitimacionis personæ potest**
ante omnia opponi, etiam in summa-
riis. in vj. parte. versicu. exceptio. nu-
me. 2. & 3 414
- Exceptio, malè agis, quia ante diem agis,**
opponi potest ante & post litem con-
testatam, & quid importet. ibidem nu-
mero 5 415
- Exceptio intentionis & facti, dilatoria**
dicitur. & ante litem contestatam op-
poni debet. ibid. nu. 6 416
- Exceptio hostica, quæ dicatur, & quan-**
do locum habeat. ibid. nu. 18 419
- Exceptio recusationis iudicis, ante li-**
tem contestatam opponi debet, & an-
te omnes dilatorias exceptiones. Kal-
lit, quando de nouo superuenit: quia
potest in quacunque parte iudicij op-
poni: etiam post conclusionem. in vj.
parte. versu. appellatio. nu. 25. fol. 58. &
nume. 74 563
- Exceptio debet esse de regula, & firmat**
regulam in casibus exceptis. in reperti-
lis potest. nu. 203 845. 846
- Exceptio declinatoria vel recusatoria**
iudicis, vel aduersarij debet opponi in
principio litis, antè, quàm alia excep-
tio opponatur. in repetitio. li. actor.
nume. 57 897. 898
- Exceptio litis pendentiæ an obstat con-**
tra executionem instrumenti. disputa-
vj. nume. 1 719
- Exceptio nullitatis oriens ex instrumen-**
to non censetur sublata per statutum
tollens omnem exceptionem. idem de
exceptione inhabilitatis personæ. di-
spu. vj. nu. 33 727
- Exceptio preuentionis & litis penden-**
tiæ est declinatoria. disputatio. vj. nu-
mero 32 726
- Exceptio opposita renuntiata censetur**
ab eo, qui post recusationem litigat
coram iudice recusato. ibidem nume.
75. fol. eod. & nume. 331. fol. 631. & nu-
me. 413 647
- Exceptio requirens altiore indagi-**
nem, quæ incontinenti probari non
potest, non impedit executionem sen-
tentiæ. in vj. part. versicu. executio. nu-
mero 63 661
- Exceptio dilatoria opponi potest post**
litem contestatam, quando factio ad-
uersarij superuenit. in vj. par. ver. exce-
ptio nu 8 416
- Exceptio dilatoria, quæ reddit processum**
retro nullum, opponi potest etiam
post litem contestatam. ibidem nume-
ro 9 eodem
- Exceptiones dilatorie tripliciter consi-**
derantur. ibid. nu. 1 414
- Exceptiones dilatorie opponi debent**
ante litem contestatam. ibid. nu. 7 416
- Exceptiones omnes dilatorie & decli-**
natorie possunt opponi in nouo iudi-
cio, quando causa de nouo incipitur
post peremptionem instantiæ, ac si
uunquam fuisset iudicium intentatum.
in v. par. nume. 61 279
- Exceptionem opponens post litem con-**
testatam, quæ ante opponi debebat,
punitur ad vnam libram auri, si est ad-
uocatus. in dicto versicu. exceptio. nu-
mero 10 416
- Exceptiones peremptorie, quæ & quare**
ita dicantur. ibid. nu. 11 eod.
- Exceptiones peremptorie quando re-**
quirunt altiore indagine, referuan-
tur ad merita. & quid operetur ista re-
servatio. ibidem nume. 13. 14. & 15. fol.
417. & 418
- Exceptiones peremptorie vsq; ad quod**
tempus opponi possunt. & quid fer-
uetur in Regno. ibidem nume. 1. & 16
416. & 418
- Exceptio litis pendentiæ, non impedit**
sententiæ & executionem. in vj. part. ver.
executio. nu. 59 661
- Exceptiones litis finitæ, quandoque sunt**
declinatorie, & quandoque perem-
ptorie. in vj. parte. versicu. exceptio-
nes. nu. 12 417
- Exceptiones litis finitæ infra quantum**
tempus probari debeant. ibidem nu-
mero 15 418
- Exceptiones quæ opponi possunt, post**
sententiam. ibid. nu. 17 eod.
- Exceptiones quæ sunt, quæ impediunt**
proces-

INDEX

- processum ad vltiora. in iij. par. xx. dist. per totam 256
- Exceptio excommunicationis.** Require infra, in ver. excommunicationis exceptio. 591
- Excommunicatio** superueniens post mandatum, non inhabilitat ipsum mandatum, & tenent acta, si non opponatur. in iij. par. xvj. dist. nu. 24 243
- Excommunicatio** ab homine diffinituē, pro pœna delicti irrogari non potest: sed solum ob contumaciam. in vj. par. ver. sententia. nu. 41 517
- Excommunicationis exceptio**, impedit processum, & infra octo dies probari debet. in iij. par. xx. dist. nu. 13 259
- Excommunicationis exceptio**, est anomala: & in quacunque parte iudicii potest opponi, sed incontinenti probari debet. in vj. par. ver. exceptio. nu. 4 415
- Excommunicationis exceptio** non obstat petenti reuocationem attentatorū. in vj. par. ver. appellatio. nu. 393 643
- Excommunicationis sententia** die feriato ferri potest. in vj. par. versū. actorum editio. nu. 39 483
- Excommunicationis sententia** nunquam transiit in rem iudicatam. in vj. par. ver. sententia. nu. 151 537
- Excommunicatus laicus** perseverans in excommunicatione, potest puniri per episcopum. in iij. par. xj. distinctio. numero 25 219
- Excommunicatus** an efficiatur intestabilis, quod non, nisi esset excommunicatus pro hæresi: quia si perseverat per annum efficitur intestabilis, infamis & suspectus de hæresi. in vj. par. ver. contumacia. nu. 33. fol. 393. & in repet. l. is potest. nu. 128. & 129 828
- Excommunicatus** præsumitur ignorare ea, quæ sunt in ciuitate, & pro mortuo habetur: & quæ sit ratio. ibidem numero 308 872
- Excommunicatus**, beneficii fructibus & distributionibus quotidianis priuari debet: etiam si appellat. in vj. part. ver. appellatio. nu. 58. fol. 589. An autē appellatio ab excommunicatione aliquid operetur. ibi. nu. 169. cū plu. seq. eod.
- Excommunicatus appellare** potest à declaratoria iudicis. ibid. nu. 169 eod.
- Excommunicatus** absolui potest appellatione pendente. ibid. nu. 180 591
- Excommunicati iudicis sententia**, est nulla. in vj. par. ver. sententia. nu. 99 529
- Excommunicari** potest laicus ab ipso met prælato: cuius bona occupauit. in iij. par. xj. dist. num. 26 219
- Excommunicari** potest friuolè appellās: & etiā aliās pœnas patitur. in vj. parte. ver. appellatio. nu. 134 632
- Excussio principalis** fieri debet antè, quàm conueniatur fideiussor, vel tertius possessor. in proœ. nu. 16. fol. 13. in iij. part. xx. dist. nu. 11 258
- Executio** quando fit, ordo iuris seruari debet. in proœ. nu. 12 6
- Ex processu**, in quo non est lata sententia, non potest deueniri ad effectū executionis. in ij. par. nu. 14 27
- Executio** fit cum satisfactione, pendente supplicatione. in vj. part. versū. appellatio. nu. 16 556
- Executio** an & quando suspendatur per restitutionem in integrum. ibid. nu. 96. cum seq. fol. 558. & in versū. executio. nu. 98 661
- Executio** fit contra petentem malitiosè restitutionem in integrum. ibidem numero. 98 eod.
- Executio** fit appellatione pendente: ac si nunquam esset appellatum. ibidem numero 189 592
- Executio sententiæ** fit, postquàm transiuit in rem iudicatam. Et fit per iudicē, qui eam tulit, si est ordinarius. Secus, si est delegatus: & dummodo sit ualida. Secus, si est nulla: quia non meretur executionem. in vj. par. versū. executio. nu. 1. 4. & 5 650. & 651
- Executio sententiæ arbitri** non fit per ipsum arbitrum: sed per iudicem ordinarium, etiam si sit arbiter iuris. ibid. numero. 5 651
- Executio sententiæ** à qua fuit appellatū, per quem iudicem fiat. ibid. nu. 5 eod.
- Executio sententiæ** quo ordine fiat, & quid si perueniat ordo. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. an valeat. ibid.

- ibid.nu.9.9.& 10 eod.& 652
- Executio sententiae altero de duobus modis fieri petitur.** ibid.nu.8 651
- Executio sententiae fieri debet secundum statuta loci,** ubi fit. ibi.nu.10 652
- Executio quando fit, an & quando bona minus damnosa capi debeant.** ibid. nume.11 eod.
- Executio quando fit pro debito fiscali, potest capi persona, sine alia executione bonorum.** ibid.nu.12 653
- Executio quando fit in actione hypothecaria, non seruatur ordo §. in venditione.** ibi.nu.13 eod.
- Executio quando fit autoritate sententiae interlocutoriae, non seruatur ordo d. §. in venditione.** ibid.nu.14 eod.
- Executio fienda contra pupillum, primo in nominibus debitorum fieri debet.** ibi.nu.15 eod.
- Executio sententiae quando fit, an & quando requiratur partis citatio.** ibid.nu. 16.17.& 18 eod.
- Executio sententiae in ciuilibus qualiter fiat.** ibid.nu.19 eod.
- Executio quando fit, si fiat adiudicario, fieri debet pro mensura debiti: si fiat plus debito, vitatur in totum.** Fallit in tenura, quae datur vigore pacti executiui. Item fallit, quando agitur actione reali. ibid.nu.20 654
- Executio sententiae quando fit, potest nuntius incipere à captura personae, ut indicet bona, in quibus vult executi.** ibi.nu.23 655
- Executio in criminalibus contra damnatum ad mortem, vel ad membri mutilationem, qualiter fiat, & quid possit facere iudex in adstringendo executorem seu carnificem, vel capiendum equum, vel aliud animal alienum pro executione iustitiae.** ibid. nume.25.& 26 eod. & 656
- Executio non potest fieri in lecto, vestibus & suppellectilibus domus: nisi quando alia bona non extant.** ibi.nu.28 656
- Executio non potest fieri in bobus aratoris, & instrumentis agriculturae, & quid si debitor aliud non habeat.** ibid. nume.31 657
- Executio sententiae non potest fieri contra tertium, non nominatum in iudicio.** ibid.nu.32 eod.
- Executio instrumenti & sententiae comparatur.** disput.vi.nu.1 719
- Executio instrumenti potest fieri contra tertium possessorem non citatum, & negotio non liquidato, quando continet precarium & pactum de capiendo.** in vi.par.nu.33 eod.
- Executio pro debito vel delicto patris, non potest fieri in peculio profectio filij, nec pro delicto filij in peculio aduentitio, nec etiam in castrensi.** An autem pro delicto patris possit capi ususfructus aduentitiorum. ibid.nu.34.35.36. & 37 658
- Executio pro condemnatione pupilli, non fit in bonis tutoris: nisi pro expensis.** ibi.nu.38 eod.
- Executio expensarum litis factae cum procuratore, an & quando fiat contra procuratorem vel dominum.** ibid. nume.40 eod.
- Executio an in bonis singulorum fieri possit pro debito vniuersitatis.** ibid. nume.42 659
- Executio non fit in bonis monasterij pro debito monachi: nisi sint bona quae sita monasterio per medium ipsius monachi.** ibi.nu.43 eod.
- Executio fieri non potest in stipendiis: neque in armis militum, neque etiam doctorum.** ibid.nu.45 eod.
- Executio non fit in libris scholarium, nisi quando non habent alia bona.** ibi.nu. me.46 eod.
- Executio in fructibus beneficij pro debito clerici non potest fieri: nisi non habeat alia bona.** ibid. nume.49.& 50 eod.& 660
- Executio pro debito vassalli defuncti, an fiat in fructibus feudi contra successorem.** ibid.nu.50 660
- Executio an fieri possit in viis publicis & theatris: & aliis similibus pro vniuersitatis debito.** ibid.nu.51 eod.
- Executio non fit in bonis mariti pro debito uxoris, vel econtra.** ibi.nu.52. fol. eod. Fallit, quando uxor turtix mo

- suo primo viro transit ad alium, non redditur ratione: quia sit executio in bonis secundi viri pro debito tutelari. *ibid.* nu. 53 eod. 371
Executio sententiae usque ad triginta annos peti potest. *ibi.* nu. 54 eod. 201
Executio in personam non fit contra personas privilegatas. *ibi.* nu. 56 eod.
Executio impeditur per exceptionem nullitatis: nisi coram inferiori iudice opponatur. *ibid.* nu. 57 eod.
An autem impediatur per exceptionem litis pendente. *ibi.* nu. 59 661
Executio in criminalibus suspēditur ob excellentiam delinquentis in arte sua: & quando delictum est antiquum. Idē, quando carcerem habuit pro delicto. *ibid.* nu. 60 eod.
Executio non impeditur per exceptionem requirētem altiore indagine: quae incontinenti probari non potest. *ibi.* nu. 61 eod.
Executio sententiae an impediatur per denuntiationem evangelicam, vel per exceptionem compensationis. *ibi.* nu. 64 662
Executio fieri potest contra latronem insignem etiam die feriata. in *vj.* par. ver. actorum editio. nu. 10 482
Executio fit contra tutorem pro expensis, quando iniuste pro pupillo litigavit. in *vj.* part. versicu. executio. nume. 39 658
Executor testamenti cui datum est arbitrium distribuendi & eligendi pauperes, potest id facere, sine citatione heredum vel alterius. in *vj.* par. ver. citatio. nume. 22 358
Executor potest quis per iudicem constitui in suamet causa. *ibid.* nu. 45 362
Executor, qui vult iniuste exequi, potest indistincte impediri, quando est intractabilis. *dispu.* j. nu. 36 677
Executor merus non habet cognoscere de iustitia, vel iniustitia causae. *dispu.* j. nume. 12 658
Executori ultra modum exequenti potest de facto resisti, & defensio est permissa toti populo, quando vnus de populo offenditur. *dispu.* j. nu. 28 674
Executori ad capienda bona fisco delata vel ad exigendas pecunias fiscales, non creditur sine literis. *ibid.* nu. 77 371
Executiua causa omnis, dicitur summaria. in *iiij.* par. ix. dist. nu. 59. 201
Exequi sententiam suam non potest iudex prorogatus. in *iiij.* par. xij. distinct. nume. 13 229
Exemplum scripturae in actis registratae, non facit fidem: nisi sit collationatum parte presente vel citata. in *vj.* par. ver. actorum editio. nu. 4 475
Exhereditatio facta de filiis non nocet nepotibus, quando filii moriuntur ante testatorem. *disputa.* x. nume. 10. & 11 fol. 779-780
Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto, ne quis eum, &c. & secus, eximens vocatum in ius coram ordinario. in *iiij.* par. v. distinct. nume. 65 135
Exitus civitatis, citari ad instantiam creditorum, non tenentur comparere. & ideo non valet processus factus contra eos in contumaciam. in *iiij.* par. xvj. distinct. nu. 40 247
Expensarum condemnatio in interlocutoria obmissa, potest per iudicem addi quodcumque usque ad diffinitivam: secus si est obmissa in diffinitiva, quia non potest, nisi eadem die addi. in *vj.* par. versu. sententia. nu. 38 516
Expensarum condemnationem non tenetur iudex facere, nisi sint petite per partem. in *vj.* part. versicu. libellus. nume. 12 397
Expensarum condemnationem patitur victor quandoque. in *vj.* par. versu. interrogatio. nu. 2 403
Reliqua vide supra, in litera C. an ver. condemnatio expensarum.
Expensarum taxatio. vide infra, in litera T. in ver. taxatio expensarum.
Expensas funerales si quis fecit scholario mortuo, potest pro illis retinere libros. *vj.* par. ver. executio. nu. 47 659
Experti missi per iudicem ad mensurandum, vel ad aliquam differentiam per aspectum loci possunt referre sine citatione

- tatione partis, licet in eorum electio-
ne requiratur citatio partis. in vi. par.
ver. citatio. nu. 23 358
- Extensio non fit in correctoriis ex iden-
titate rationis, nisi ratione peccati cui-
randi. disputatio. ix. nume. 6. & 15. 765.
& 767
- Extensio in correctoriis fit ad similem
casum, quando vnica tantum ratio po-
test assignari. disput. ix. nu. 32 773
- Extraordinarium iudicium quod dica-
tur. & quor. modis. in iij. par. ix. distin.
per totam. 186
- F**abricantes falsam monetam punien-
di sunt ultimo supplicio, siue ap-
pellandi remedio. in vi. par. ver. appel-
latio. nu. 283. 623
- Faciens actum incompatibilem cum ap-
pellatione, appellationi renunciat. in
vi. par. versu. appellatio. nu. 411. 647
- Fasorum qualitas distinguit qualiteratem
intellectus. in repetitio. lis potest. nu-
me. 42. 808
- Falsitas emergens in iudicio civili, an &
quando accusari possit, & faciat su-
perferri causam principalem. in vi.
par. ver. accusatio incidens. nu. 1. 438
- Falsa moneta. vide supra in ca. litera h. in
versu. fabricantes.
- F**alsum testem vel scripturam producens
in iudicio, potest interrogari an velit
vri. & postea accusatur, & punitur in
amissione cause, & etiam de falso, ad
quem autem effectum fiat dicta inter-
rogatio, & qualiter debeat fieri respo-
sio. in vi. par. versu. accusatio incidens.
nume. 1. fol. eod. & in ver. instrumento-
rum productio. nu. 20. 460
- Falsificantes ceram & alia utensilia. quæ
vendunt, possunt puniri etiam per iu-
dicem ecclesiasticum temporaliter.
in iij. par. xj. dist. nu. 18. 220
- Falsus procurator quis dicatur. in iij.
par. xvj. dist. nu. 16. 242
- Falsus testis qui pecuniam accipit, idem
scelus committit, quod commisit lu-
das vendendo Christum. in iij. part. nu.
me. 66. 53
- Fama contraria superueniens impedit
inquisitionem, vel alium actum fieri.
in repet. lis potest. nu. 321. 875
- Famæ duæ contrariæ si probantur sta-
tur illi, quæ procedit à dignioribus. in
repet. lis potest. nu. 126. 877
- Famæ bonæ probatio præfertur con-
trariæ famæ probatæ de mala vita, &
euacuat suspicionem fugæ. ibid. nu-
me. 327. eod.
- Fama loco accusationis succedit iudice
procedente per inquisitionem. in ij.
par. nu. 3. 18
- Fama probat in causis modicis. in iij.
par. ix. dist. nu. 76. 204
- Fama inquisitionem præcedere debet.
aliàs non valet inquisitio. in vi. par.
ver. inquisitio. nu. 15. cum plu. seq. vsq;
ad nume. 31. 254
- Fama nisi habuerit originem ab hone-
stis personis, & fide dignis, nihil ope-
ratur. ibi. nu. 21. 295
- Familia recusatur vt suspecta, ex suspitio-
ne sui domini. in vi. par. versu. appella-
tio. nu. 31. 559
- Familiaris vel domesticus quis dicatur,
& quæ familiaritas sufficiat ad recu-
sandum iudicem. in vi. par. versu. appel-
latio. nu. 29. 558
- Famuli & seruantes clericorum, gau-
dents priuilegio fori, sicut ipsi clerici:
quia coram iudice ecclesiastico con-
ueniri debent. in iij. par. xj. distinct. nu-
me. 4. 215
- Fatale primum & secundum quod dica-
tur, & vnde dicatur. in vi. par. versu. ap-
pellatio. nu. 221. 603
- Fatuus fatua loquitur, & per verba co-
gnoscitur. in repetitio. lis potest. nu-
me. 141. 832
- Feudi inuestituram tenetur hæres ha-
bere ratam, & etiam si inuestiens mo-
riatur antequam feudum sibi aperia-
tur. disput. x. nu. 40. 792
- Feudi successio quando deferatur pri-
mogenito: & quid si exeat secundo-
genitus & nepos ex primogenito
præmortuo, quis præferatur. in repet.
lis potest. nu. 258. 842
- Feudum ex pacto & providentia quod
dicatur, & quod hæreditarium. ibi. nu-
me. 38. 805, 806

Feudum an possit per filium retineri, repudiata paterna hereditate: & quid de alio agnato. *ibid.*

Feræ inducæ ad honorem Dei, quæ seruatur in iudiciis, quæ sint. & qui actus celebrari possunt in illis diebus. in *iii. par. xv. di. in. nu. 58. 59. & 60. fol. 250. & 251. & in vj. par. versu. actorum editio. nu. 28* 481

Feriatio dicitur ad honorem Dei potest notarius facere instrumenta. item possunt fieri omnes actus voluntariæ iurisdictionis. in *d. xvj. dist. nume. 62* 251

Feræ ad honorem Dei, an per consuetudinem tolli possint: ita quod acta facta in illis diebus valeant, prout sit in curiis nundinarum. *nu. 6. & 64 eo.*

Feræ inducæ ad honorem Dei, an possint tolli per statutum. *ibid. nume. 64. & 70* eod. & 251

Feræ inducæ ad honorem hominum, & feræ messium & vindemiarum, non seruantur in Regno. & quæ hodie seruentur. in *iii. part. ix. dist. nu. 19. fol. 157. & xvj. distin. nu. 67* 251

Feriatii diebus iudicium factum, est nullum. in *d. xvj. distin. nu. 57* 250

Feudalis causa per ius canonicum potius, quam per ius civile decidi debet. in *iiij. par. nu. 88* 59

Feudalis causa laici cognoscitur per iudicem ecclesiasticum, quando feudum tenetur ab ecclesia. item et contra, quando feudum tenetur à laico, sortiuntur forum iudicis secularis. in *iiij. par. xj. distinc. nu. 7. & 48* 255. & 225

Feudalis causa compromissi non potest, etiam inter coniunctos. Idem, ubi agitur de vita & militia. in *vj. par. versu. compromissum. nu. 22. & 23* 430

Feudales causæ per quæ iura decidentur in Regno Sicilia. in *iiij. par. nume. 86* 58

Feudorum ius, dicitur ius civile, & consuetudinarium. & fuit conditum ab Oberro de horto iuriconsulto Mediolanensi. in *iiij. part. nume. 83. & 84* 57. & 58

Feudorum iura & vsus præferuntur iuri cõmuni: dummodo sint rationabiles.

aliis secus. Item, quando casus expressè deciditur per vsus feudorum: aliis non sumitur in eis argumentum à contrario sensu. *ibi. nu. 90. 91. & 92. fol. 159*

Feudorum vsus seruatur etiam in feudis ecclesiasticis. *ibi. l. nu. 91* 60

Feudatarius citatus qui dixit, nolo venire, perdit feudum. in *vj. par. versu. contumacia. nu. 22* 391

Feudatario mortuo an possit fieri executio in fructibus successoris in feudo. in *vj. par. ver. executio. nu. 50* 660

Fideiussionis contractus duas producit obligationes, seu actiones. *dispu. vj. nume. 12* 722

Fideiussionis contractus dicitur damnosus pro fideiussore, adeo quod per hoc censetur dilapidare bona sua, eo ipso quod fideiubet. *ibi. nu. 3* eod.

Fideiussionem de iudicato soluendo quis præstare teneatur. in *vj. par. ver. satisfactio. nu. 11* 410

Fideiussionis materia. vide infra in litera S. in versu. satisfactio.

Fideiussionem dare promittens tenetur ad interesse, si non dat. *dispu. vij. nu. 5. & 14* 731 & 733

Fideiussor antequam conueniatur, debet fieri principalis executio. in *proce. nume. 16. fol. 15. & in iiij. par. xx. distin. nume. 17* 258

Fideiussor de iudicato soluendo, patitur exclusionem ex eodem processu fabricato contra principalem. in *vj. par. ver. citatio. nu. 12* 359

Fideiussor de præsentando, statim incidit in poenam: cum reus fuerit requisitus absq. requisitione ipsius fideiussoris. in *vj. part. versu. satisfactio. nume. 1* 408

Fideiussor de præsentando non tenetur iurare in quilibet: nec ipse, nec principalis. *ibi. nu. 6* eod.

Fideiussor de iudicato soluendo coram ordinario, tenetur soluere iudicatum per suum delegatum. *ibid. nu. 12* 410

Fideiussor de non offendendo, non tenetur ad poenam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confesso,

- so. ibid. nume. 14 411
 Fideiussor de expensis in casu succumbentiz, non teneatur ad expensas: ad quas fuit actor condemnatus perempta instantia. ibi. nu. 17 eod.
 Fideiussor nō obligatur, nisi primō obligetur principalis. ibi. nume. 26 413
 Fideiussoris citatio non requiritur in sententia ferenda contra principalem. in vj. par. versi. Citatio. nume. 12 359
 Fideiussores de presentando, duo ad minus recipi debēt pro quolibet accusato: qui non sint clerici: neque filii familiaris, se obligantes in solidum, quæ si iussio omni die per solum actorem magistrum accipitur. Et quid si est dies feriata, qualiter accipiat. in vj. par. ver. satisfactio. nu. 7 408
 Fideiussores in criminalibus pro quantā poena in Regno recipi debeant. ibi. nume. 4 409
 Fideiussoribus an & quando sit relaxandus reus in criminalibus. ibid. nu. me. 10 eod.
 Fideiubere an & quando potest unus inquisitus pro alio, quæ appellatur fideiussio vicaria. & quid seruetur in regno. in vj. par. versicu. satisfactio. nume. 9 eod.
 Fideiubete pro proximo in periculo constituto, quis potest: non obstante iuramento, per ipsum de non fideiubendo præstato: in vj. par. versicu. iuramentum. nume. 39 470
 Fideiussionem de iudicato soluēdo quis præstare teneatur. in vj. par. ver. satisfactio. nu. 11 410
 Fideiussionis materia, vide infra in litera S. in ver. satisfactio.
 Fides hosti seruanda non est. disput. vj. nume. 19 724
 Figura iudicij, quæ sit. in ij. par. nume. 26. fol. 24. & in iij. part. ix. distinctio. nume. 11 189
 Filiatio qualiter probatur. in repet. l. is potest. nu. 320 877
 Filiatio quando probatur qualiter sit articulandum. in repet. l. is potest. nume. 325 878
 Filia dotata exclusa à successione patris per constitutionem regni in aliquibus an succedat in emphyteosim, quam pater accepit pro se, & filiis suis. quod non in repet. l. is potest. numero 24. 801
 Filia renunciāns hereditati paternæ, vel exclusa per constitutionem in aliquibus non succedit in iure patronatus ecclesiæ. in repet. l. is potest. numero 35 804
 Filia an possit petere se adæquari eius sorori, quæ habuit maiorem dotem. disput. vj. nu. 23 785
 Filia dotata à patre non potest dicere se incongruè dotatam, nonstanta quod sint auctæ facultates patris tempore mortis: quia etiam poterant diminui. ibi. nume. 22 784
 Filia dotata non excluditur per neptem ex filio præmortuo post mortem patris ante aditam hereditatem non obstante transmissione. ibi. nu. 27 786
 Filia dotata à patre, semper censetur congruè dotata, etiam si habeat minus legitimam. in l. is potest. nu. 11 784
 Filia non excluditur à successione materna per constitutionem in aliquibus, sed in ciuitate Neapolis excluditur per consuetudinem. ibidem. nume. 28 787
 Filia exclusa per statutum vel per renunciationem à bonis patris, succedit vnā cum neptē ex filio masculo præmortuo viuo patre: secus si post patrē moriatur. disput. vj. nu. 17 782
 Filia exclusa per constit. regni, debet congruè dotari: & dos non debet esse minor legitima. ibi. nu. 20 784
 Filij mortuæ matre subinfrant eius locum, & succedunt auunculis ex persona propria, non ex persona matris. in rep. l. is potest. num. 9. 12. & 44. fol. 779 780. 790
 Filia quæ renunciauit patri & fratribus de non succedendo, nec ex testamento, nec ab intestato potest succedere, nihilominus ex testamento. ibi. nume. 25 786
 Filia quæ renunciauit bonis paternis & legitimæ propter dotem, si pater in

INDEX.

- fuo testamento instituit eam in vno
tarenno, potest petere supplementum
legitimæ ex causa testati, non obstan-
te renunciatione. *ibid.* nu. 26 786
- Filia quæ renunciavit bonis paternis,
maternis, & fraternis, si moriatur an-
te fratrem superstitibus filiis, deinde
moriatur frater, an filij succedant non
obstante renunciatione matris. *ibid.* nu-
me. 1 777
- Filia, quæ renunciavit bonis pater-
nis, succedit nihilominus patri mo-
rienti sine aliis filiis: nisi faceret tes-
tamentum, & alium heredem fa-
ceret. *ibidem.* nume. 14. & 15. 780.
& 781
- Filia quæ primò iurat non renuncia-
re, si postea renunciet cum iuramen-
to, non præiudicat sibi secundum iu-
ramentum contra primum. *ibid.* nu-
me. 43 793
- Filia renuncians bonis paternis cū pa-
tro quauis amplo, potest nihilomi-
nus petere legitimam: nisi specialiter
legitimæ renunciauerit. *disput. vij.* nu-
me. 19 783
- Filia renuncians hereditati paternæ si
enormissimè lxdatur, vt quia pater
est multum diues, potest contraveni-
re petita absolutione à iuramento. *ibi.*
nume. 42 793
- Filia renuncians successioni paternæ,
maternæ, & fraternæ, censetur renun-
ciare sub conditione, si successio si-
bi deferatur. *ibid.* nume. 8. & 13 780.
& 786
- Filia renuncians successioni patris & le-
gitimæ, potest succedere patri ex tes-
tamento. idem si sit exclusa per statu-
tum. *ibid.* nu. 25 786
- Filia semel exclusa à bonis patris cen-
setur perpetuo exclusa. *ibidem.* nu-
me. 15 781
- Filia si renunciat bonis paternis tan-
tulum, an ista renunciatio sit alicuius
utilitatis, maxime in regno. *ibid.* nu-
me. 14 780
- Filia si renunciat bonis etiam fraternis,
mortuo vno fratre succedunt alij fra-
tres vel sorores expulsa renuncian-
te sed mortuis omnibus fratribus &
sororibus succedit non obstante re-
nunciatione. *ibi.* nu. 29 787
- Filius emphyteosum acceptare potest, re-
pudiare hereditatem: & quæ sit ratio. in
rep. l. is potest. nu. 22 790
- Filius prius torquetur, quādo de eodem
crimine pater & filius sunt in crimina-
li. in proce. nu. 14 13
- Filius prius mortuus præsumitur, quan-
do pater & filius, vel mater & filius
in eodem cōflictu, bello, aut mari mo-
riuntur. *ibid.* nu. 15 800
- Filius potest hodie adire hereditatem
aduentitiam sine iussu patris. in re-
pet. l. is potest. numero 6. & 206 786.
& 847
- Filius implorans officium iudicis po-
test esse in iudicio, sine consensu pa-
tris quando non esset aliquis contra-
dictor alias secus. *ibid.* nume. 9. 786.
& 787
- Filius an possit repudiare hereditatem
patris & retinere feudum. *ibid.* nu. 38.
& 40 806. 807
- Filius faciens inuentarium potest habe-
re feudum præcipuum: & pro burgē-
saticis non tenebitur ultra vires hæ-
reditarias. *ibid.* nu. 40 807
- Filius habitans domum patris heredi-
tariam non censetur adire heredita-
tem quando illa domus erat obliga-
ta pro dotibus suæ matris. *ibid.* nu-
me. 58 811
- Filius in casu potest repudiare heredita-
tem patris & retinere legitimam. *ibid.*
nume. 62 812
- Filius qui infra triginta annos non adi-
uit paternam hereditatem, potest il-
lam adire infra alios triginta an-
nos, vt proximior agnatus: sicut de
iure prætorio habet secundum annum.
ibid. nu. 100 821
- Filius qui infra triginta annos non adi-
uit, ex testamento potest infra alios
triginta adire ab intestato, vt proxi-
mior agnatus. *ibid.* nu. 101 822
- Filius moriens post annum transmittit
ius deliberandi infra alium annum. *ibi.*
nume. 101 822

- Filius sine patre, & pater sine filio an, &**
quando possit adire, vel repudiare hereditatem filio delatam. *ibid.* num. 206. 847
- & 107** 847
- Filius expressè repudiando non nocet patri: sed tacite sic. per lapsum temporis.** *ibid.* nu. 208 848
- Filius dicitur proximior agnatus patri cæteris agnatis, & dicitur vna caro cum patre.** *ibid.* nume. 255 861
- Filius an præsumatur sui iuris vel in potestate patris.** *ibidem* numero 276. & 277 867
- Filius habitans seorsum à patre per x. annos præsumitur emancipatus. in repet. l. is potest.** nu. 278 eod.
- Filius natus ex vxore coniugata præsumitur filius mariti etiam si eius mater erat meretrix: nisi probaretur absentia mariti vel infirmitas.** *ibid.* nume. 30. cum tribus vers. seq. 877. 878
- Filius natus in concubinato præsumitur filius concubini.** *ibidem* numero 332 fol. 878
- Filius natus ex pedissequa retenta in domo non præsumitur filius domini pedisseque: nisi probetur quod pedisse qua erat concubina domini.** *ibidem* nume. 333 eodem
- Filius non potest secundum habere ex patre, & providentia, si repudiat hereditatem patris.** *disput. x.* numero 4. & 36 fol. 778. 786
- Filius viuentis patris nullum habet ius in bonis eius.** *ibidem* numero 22 fol. 784
- Filius per se erans in societate post mortem patris hereditatem adire videtur.** in *rep. l. is potest.* nu. 76 815
- Filius si pro pace facta cum occisoribus patris ab eis pecuniam accepit, an videatur adire hereditatem patris.** *ibid.* nume. 83 816
- Filius familiaris agens vel conuentus in iudicio, sine consensu patris, facit iudicium esse nullum. & potest opponi tam ante, quam post sententiam.** in *iii. part. xvi. dist. nu. 18* 242
- Filius familiaris potest esse in iudicio tanquam procurator alterius.** *ibidem* numero 19 eodem
- Filius familiaris potest agnoscere bonorum possessionem de iure prætorio sine iussu patris: secus in hereditate de iure ciuili.** in *repet. l. is potest.* nume. 5. & 9 786
- Filius familiaris olim, & hodie non potest adire hereditatem profectitiam sine iussu patris: secus in aduentitia hodie: quia potest adire etiam patre inuito.** *ibid.* nu. 11 829
- Filius familiaris litigare potest super spiritali negotio.** *ibid.* nu. 20 eod.
- Filius familiaris potest esse in iudicio, quando iudicium tendit ad eius fauorem: quia valet, etiam si sit minor.** *ibidem* nu. 26. & 27 244
- Filius familiaris si conuentus est in iudicio criminali, etiam consensu patris, non valet iudicium, quando est minor.** *ibid.* nume. 55 250
- Filius familiaris etiam sine consensu patris potest se compromittere, ex forma Regiæ pragmatice.** in *vi. part. vers. compromissum.* nu. 10 427
- Filius renuntians emancipationi, non intrat patriam potestatem.** in *iii. parte. xvii. dist. nu. 4* 255
- Filius iniuriens patri vel matri, potest ex iudicis officio inquiri, & puniri.** in *vi. parte. versicu. inquisitio.* numero 165 338
- Filio condemnato non sit executio in peculio aduentitio, etiam super proprietate quæ est tota filij.** in *vi. par. versicu. executio.* nu. 35 658
- Filij naturales tantum non excluduntur per filias legitimas, & naturales à successione patris de iure L. Gogobardo.** in *iii. par. nu. 127* 172
- Finem imponere litibus iura multum faciunt.** in *ii. par. nu. 33* 27
- Finali causæ iudicij renuntiari potest.** *ibi.* nume. 46 32
- Fiscus habens rem communem cum priuato, ipse diuidit. & ratione partis suæ potest fiscus vendere totam rem.** in *iii. par. i. dist. nu. 75* 105
- Fiscus quando tractat de lucro condemnatus pro debito publico seu fiscali,**

- non appellat. in vj. par. versic. appellatio. nu. 289** 624
- Foriudicatus dicitur servus poeng. & efficitur intestabilis: nec potest hæres institui, nec adire hæreditatem. in rep. l. is potest. nu. 127** 828
- Foriudicatio quando habeat locum: & pro quibus delictis. in vj. par. versicu. contumacia. nu. 23** 397
- Forma actus quæ dicatur. in ij. par. nu. 22. 25. & 26** 23. & 24
- Formalia actuum, quæ respiciunt fauorẽ publicum, non possunt renuntiari, neque tolli per partes. in ij. par. nu. 38. & 39. cum plu. seq.** 27. & 28
- Formalibus neque substantialibus non possunt partes in contractibus, & ultimis voluntatibus renuntiare, vt actus valeat. ibid. nu. 42** 29
- Fraudibus, & malitiis semper est obviandum. dispu. viij. nu. 14. & 20** 767. 769
- Fraus præsumitur in actu ex celeritate temporis. ibid. nu. 23. & 24** 770
- Fructus legitimæ debentur à die mortis patris vnâ cum ipsa legitima. dispu. x. nume. 24** 786
- Fructus tenetur restituere emptor bonæ fidei, qui emit ab eo, qui tenebatur ad fructus. dispu. ix. nu. 19** 769
- Frater proprio nomine non agit ciuilitè pro iniuria fratris: sed criminaliter sic. in vj. par. versic. inquisitio. nu. 61. & 65** 307. & 309
- Fructus sequestrari possunt pendente appellatione. in vj. par. versic. appellatio. nume. 177** 591
- Fructus beneficij ecclesiastici, pro debito clerici capi non possunt, nisi quando alia bona non habet. in vj. par. versicu. executio. nu. 44** 659
- Fructus feudi pro debito capi non possunt, nisi in subsidium. ibidem num. 49 eodem**
- Fundum emens si incontinenti donat, præsumitur facere in fraudem iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium. disput. ix. nume. 23. & 24** 770
- Furtum an dicatur hodie crimen priuatum, ex quo est alterata poena per capitula Regni. in vj. par. versic. inquisitio. nume. 205** 345
- Fures nocturni puniuntur extra ordinẽ. dispu. ij. nu. 4** 698
- Fur manifestus condemnatus de furto, non potest appellare. in vj. par. versicu. appellatio. nu. 348** 635
- Furiosus iudex esse non potest. in vj. par. versic. sententia. nu. 98** 529
- Furiosus & insans æquiparantur. in repe. l. is potest. nu. 134** 839
- Furiosi seruus potest acquirere hæreditatem cum iussu tutoris vel curatoris. in vj. par. nu. 135** 83
- Furiosus non potest adire hæreditatẽ pro se, sed an pater vel curator possit eam adire, & an transmittat eam, & quid iuris sit generaliter in furioso. ibidem numero 132. & 133. in repet. l. is potest. 829. 830**
- Furiosus qualiter probetur, & quis dicatur fatuus vel mente captus. ibid. numero 136 eodem**
- Furiosus semel semper præsumitur furiosus: nisi probetur contrarium. fallit si fuisset furor momentaneus: quia ille non præsumitur durare. ibidem, numero 139** 831
- Furiosus non præsumitur quis, nisi probetur. ibid. nu. 137 eod.**
- Furiosus habens dilucida interualla præsumitur facere actum tempore furoris nisi contrarium probetur. ibidem, numero 140** 831
- Furiosus probatur per signa, & per verba extra propositum, & si spuat in faciem alicuius: vel si proicit panem vel lapides, & ex aliis signis. ibidem numero 141** 842
- Fustigatus poena, an dicatur capitalis. & in quibus seruetur. in liij. part. ij. distin. nu. 5. & 9** 108. & 109
- Gabellarius anni præcedentis præfertur nouo licitatori, si tantundem offert, quantum nouus. disput. viij. numero 41** 754
- Gabellæ quando exiguntur siue collectæ vel tributa fiscalia, nullus iuris ordo seruatur. Idem quando agitur contra gabellarios, indebitè opprimen-** 858.

- tes . in iij. parte ix. distinct. numero
65. & 66 202
- Gentium ius, quid sit, & quid introduxit.
in iij. par. nu. 8 37
- Gratianus author libri Decretorum, fuit
monachus, & magister sacre Theolo-
gie. in ij. parte. nu. 14 45
- Grois iudicibus non sunt cause subti-
les committendæ. in vj. par. versic. ap-
pellatio. nu. 67 162
- H**æredes possunt convenire, quod
vnus soluat vnum debitum inso-
lidum, & alius aliud. in repet. l. si actor.
numero 52 896
- Hæreditaria onera diuiduntur ipso iure
inter hæredes pro portione hæredita-
ria. ibid. nu. 12 eod.
- Hæreditas adiri non potest nisi sit dela-
ta. in repet. l. is potest. nu. 16 798
- Hæreditas infanti delata potest per so-
lum tutorem vel patrem adiri de iure
civiliali non transmittitur. Secus de
iure prætorio: quia etiam amici, & cõ-
iuncti agnoscere possunt. ibidem nu-
me. 11 787
- Hæreditas auita vel paterna si est dela-
ta nepoti, non potest vnam repudia-
re, & aliam acceptare quando pater
suus se immiscuit hæreditati amittit:
quia est effectum vnum patrimonium
ibid. nu. 18 799
- Hæreditas adita, non dicitur amplius hæ-
reditas, sed efficitur vnicum patrimo-
nium cum bonis defuncti, & adeuntis.
ibid. nu. 18 eod.
- Hæreditas ad hoc vt possit adiri quot
requiruntur. ibid. nu. 104 823
- Hæreditas ascendentium est debita æqua-
liter omnibus descendentibus ordine
successiuo. ibid. nu. 257 862
- Hæreditas non potest adiri vel repudia-
ri pro parte: imò si quis adit partem
accrescit sibi etiam inuito tota hære-
ditas quando non habet cohæredem.
ibid. nu. 18 799
- Hæreditas repudiata per minorem resti-
tutum non accrescit cohæredi inuito.
ibid. nu. 154 836
- Hæreditas infanti delata, an censetur
adita per successorum infanti, qui re-
peritur in possessione alicuius rei hæ-
reditarie mortuo infante. in repet. l. is
potest. nu. 57 818
- Hæreditati se immiscere, est propriè suo-
rum: licet quandoque isti termini con-
fundantur. in l. is potest. nu. 13 798
- Hæreditatis aditio inducitur, si filius ala-
tur de fructibus bonorum patris. in re-
pet. l. is potest. nu. 88 819
- Hæreditatis aditio inducitur si filius re-
pudiata hæreditate, reperitur posside-
re aliquam rem hæreditariam: quia
cõstetur reuocasse repudiationem. ibid.
nume. 89 eod.
- Hæreditatis aditio probatur etiam per
testes singulares. ibid. nu. 54 eod.
- Hæreditatis aditio an valeat, si hæres hæ-
redis dicat, Ego credo quod Titius
adiuit: & si non adiuit, ego ex nunc
adeo ex iure deliberandi mihi trans-
misso. ibid. nu. 338 878
- Hæreditatis aditio inducitur per illa ver-
ba, volo adire. secus si dicit, ista hære-
ditas non mihi displicet. ibidem, nu-
mero 44 808
- Hæreditatis aditio inducitur etiam per
verba enunciativa, vt si quis confitea-
tur se hæredem etiam in epistola enu-
ciando, & nocet ei talis confessio quo
ad omnes. ibidem, numero 45 & 282
808. 840
- Hæreditatis aditio fieri potest infra xxx.
annos continuos. ibid. nu. 10 787
- Hæreditatis aditio consistit in solo ani-
mo, qui potest coram quocunque de-
clarari. ibi. nu. 1. & 42. 785. & 789. 787
- Hæreditatis aditio inducitur verbis, &
facto. Verbis, vt si quis dicat, Adeo
vel agnosco talem hæreditatem. ibid.
nu. 42. & 43 808
- Hæreditatis aditio inducitur per illa ver-
ba, volo adire. secus si dicit, ista hære-
ditas non mihi displicet. ibidem nu-
mero 44 eodem
- Hæreditatis aditio eo ipso inducitur, q
notarius enunciativè nominat, quem
hæredem in contractu per illum ce-
lebrato: quia præsumitur quod adit
consensus illius. in repet. l. is potest.
nume. 49 809

I N D E X.

- Hæreditatis aditio inducitur per respon-**
sionē factam per verbum, credo quod
sum hæres. *ibid.* nu. 51 eod.
- Hæreditatis aditio inducitur pro filio in-**
fante, si pater retinens dotes vxoris
mortuæ, & non restituit eas, saltem
post annum: nam censetur illos retine-
re, vt hæreditatem infanti filio dela-
tam. *ibid.* nu. 56 810
- Hæreditatis aditio inducitur ex datione**
vnius camisæ amore Dei. *ibidem* nu-
me. 50. 80 811. 815
- Hæreditatis aditio non inducitur ex eo**
quod filius reperitur in possessione
rei emphyteoticæ, quam poterat ha-
bere vt filius non vt hæres. *ibidem*
nume. 60 812
- Hæred. aditio an inducatur per pupillum**
habitantem domum paternam, sciente
tutore. *ibi.* nu. 63 eod.
- Hæreditatis aditio non inducitur per**
cum qui habitat domum quam habe-
bat communem cum defuncto. *ibidem*
nume. 64 813
- Hæreditatis aditio non inducitur per ali-**
quem actum præcedente protestatione
quod non sit animo adeundi, in repet.
lis potest. nu. 66 eod.
- Hæreditatis aditio inducitur pro infante,**
si tutor ingreditur fundum hæredita-
rium. *ibid.* nu. 67 eod.
- Hæreditatis aditio inducitur eo ipso**
quod quis transigit, vel compromit-
tit cum legatariis. *ibidem* numero
68 eodem
- Hæreditatis aditio facta per damnatum**
ad mortem, valet si fuit appellatum.
ibid. nu. 108. 109 814
- Hæreditatis aditio an inducatur per im-**
plementum conditionis sub qua fuit
quis hæres institutus, *ibidem* numero
73. 84 814. & 816
- Hæreditatis aditio inducitur pro infan-**
te, si tutor scribit in inuentario, quod
inuenit ius adeundi. *ibidem* numero
75 814. 815
- Hæreditatis aditio inducitur per exa-**
ctionem vel receptionem debiti hære-
ditarij. *ibi.* nu. 78 815
- Hæreditatis aditio an inducatur si mari-**
tus vendit vestes vxoris, vel dat eas
in elemosynam. *ibid.* nu. 80 815
- Hæreditatis aditio non inducitur si filius**
pro pace facta cum occisoribus patris
pecuniam ab eis recepit. in repet. l. is
potest. nu. 83 816
- Hæreditatis aditio an inducatur ex col-**
latione facta per hæredem cohæredē.
ibid. nu. 84 eodem
- Hæreditatis aditio an inducatur per im-**
plementum modi. *ibidem* numero
85 818
- Hæreditatis aditio inducitur si filius re-**
pudiata patris hæreditate emit rem
paternam per interpositam personam
ibid. nu. 86 eodem
- Hæreditatis petitione agens non habet**
necesse probare dominium. in *iii.* par.
iii. distinct. nu. 7 13
- Hæreditatis petitione agens obtinet in**
expensis, si reus in fine causæ opponat
de titulo. in *vj.* parte. versic. interroga-
tio. nume. 2 403
- Hæreditatis petitio an sit actio merè rea-**
lis vel personalis, in rem scripta. in *iii.*
par. *iii.* dist. nu. 8 113
- Hæreditatis petitio non datur ei, qui**
quandoque possessionem habuit: &
cecidit ab ea. in *iii.* par. *vij.* distinct.
nume. 6 168
- Hæreditatis petitio intentata præiudicat**
aliis actionibus, & facit illas quiescere.
in *iii.* par. *xx.* distinct. nu. 6 257
- Hæreditatem adire censetur, qui dicit te-**
stamentum nullum, seu falsum: secus si
intentat querelam. in repet. l. is potest.
nume. 46 809
- Hæreditatem adire censetur qui consti-**
tuit procuratorem ad respondendum
qualiter est hæres. *ibidem* numero
48 809
- Hæreditatē adire censetur qui petit in-**
terrogari aduersarium an possideat
pro hærede, ex quo vult eum con-
uenire petitione hæreditatis. *ibidem*
numero 47 eodem
- Hæreditatē adire censetur qui testatur de**
hæreditate sibi delata. *ibid.* nu. 50 eod.
- Hæreditatem adire non videtur is, qui**
petit sibi edi rationes defuncti vt pos-
sit illas 814

- fit illas inspicere. *ibid.* nu. 52 eod.
- Hereditat. videtur adire is, qui facit formare libellum ut conueniat aliquem. *ibid.* nu. 52 eod.
- Heredit. dicitur is adire qui donat, vel cedit aliquod ius vel rem hereditariam. *ibid.* nu. 54 810
- Hereditat. adire dicitur is, qui vendit, vel mandat vendi rem hereditariam. *ibid.* nume. 55 eod.
- Hereditat. adire non videtur qui possidet vnā rem mobilem de hereditate alicuius locupletissimi viri. in repet. *lis* potest. nu. 59 811
- Hereditat. adire non videtur is, qui possidet vel alienat rem hereditariam, quā ignorabat esse hereditariam. *ibidem* nume. 61 812
- Hereditat. adire cōsetur is, qui mandat heredi suo quod soluat legata relicta, in hereditate in qua fuerat antea heres institutus. *ibid.* nu. 69 813
- Hereditat. adire dicitur qui constituit procuratorem ad adeundum vel donandum rem hereditariā. *ibid.* nu. 70 814
- Hereditatem aduentitiam hodie potest adire filiusfamil. etiam inuito patre. in rep. *lis* potest. nu. 71 829
- Hereditat. adire cōsetur qui patitur alium gerere pro herede nomine suo. in rep. *lis* potest. nu. 71 814
- Hereditatem adire cōsetur qui soluit debitum hereditarium: nisi contrariū protestetur. *ibid.* nu. 72 eod.
- Hereditat. adire videtur qui soluit legata. *ibid.* nu. 74 eod.
- Hereditat. adire videtur heres q. manumittit seruū hereditarium. *ibid.* nu. 79 815
- Hereditat. adire videtur qui locat alteri rem hereditariam. *ibi.* nu. 81 eod.
- Hereditat. adire videtur filius perseverans in societate post mortem patris. *ibid.* nume. 76 eodem
- Hereditat. adire videtur testatoris debitor heres institutus eo ipso quod soluit in termino. *ibid.* nu. 77 eod.
- Hereditat. an videatur adire is, qui funeris impensas dat. *ibid.* nu. 82 816
- Hereditat. adire non potest is, qui impeditur ex dispositione alicuius statuti. *ibidem* numero 207 844
- Hereditat. adire & repudiare conuertuntur in eo, qui facit actum pro se non pro alio. *ibid.* nu. 202 845
- Hereditat. adire, repudiare & nolle adire differunt. *ibid.* nu. 203 eod.
- Heres non potest hereditatem adire, nisi sciat testatorem esse mortuum. in repe. *lis* potest. nu. 155 836
- Heres non potest adire hereditatem: nisi sciat sibi esse delatam. *ibi.* nu. 183 840
- Heres hereditatem adisse cōsetur, eo ipso quod reperitur possidere aliquā rem hereditariā, vel habitare domum hereditariam. quod fallit in octo casibus. *ibid.* nu. 57, 58. cum septem versic. seq. 811, 812, & 813
- Heres hereditatem adire non potest: nisi sciat testatorem potuisse testari. *ibid.* nume. 184 740
- Heres dubitans an aliquis cum in gradu præcedat, hereditatem adire non potest. *ibid.* nu. 185 741
- Heres hereditatem adire non potest: nisi sciat ex qua causa delata sit sibi hereditas: ex testamento vel ab intestato. *ibid.* nu. 186 841
- Heres, conditione pendente, hereditatem adire non potest. Fallit quādo vehemens opinio erat, quod conditio erat purificanda in personam, & fauorem heredis. *ibid.* nu. 314, 325 876
- Heres an ligetur iuramento defuncti. *dispu.* x. nu. 39 791
- Heres tenetur habere ratum factum defuncti. Nam potest defunctus obligare ipsum, & eius bona. *ibid.* nu. 2 777
- Heres extraneus præsumitur scire contenta in testamento: non autem in codicillis, & quæ sit ratio. secus in suo, quia præsumitur ignorare. in repet. *lis* potest. nu. 14 873
- Heres institutus sub conditione, si mulier pareret foeminam, potest adire hereditatem ante partum: quando erat vehemens opinio, quod erat paritura foeminā, & quid operabitur talis additio. *ibid.* nu. 35 876

I N D E X.

- Hæres** ut præsumatur scire se hæredem non est necesse quòd viderit testamētum: sed sufficit quòd fuerit sibi factum notum ex relatione vel literis amicorum. *ibid.* nu. 215 876
- Hæredis** appellatione in materia feudali venit tantum filius. in repet. l. is potest. nume. 39 806
- Hæredem** se appellans Titij, videtur facteri Titium esse mortuum. *ibidem* numero 281 863
- Hæres** adiens hæreditatem, cõsetur quasi contrahere cum debitoribus, & creditoribus hæreditariis, cum quibus hæres contraxit. in iij. parte. ij. distinct. nume. 9. dispu. x. numero 7. & 41. 778. & 789 113
- Hæres** si fecit inventarium, & creditores dicunt plus esse in bonis, quàm sit in eo conscriptum, iudex instantibus creditoribus hæreditariis, & accipit probationes de domo hæredis, etiam hæredis seruos torquendo. in vj. parte. numero 145 335
- Hæres** compellitur ex iudicis officio ad sepeliendum defunctum, quo negligente potest iudex vendere res hæreditarias pro sepultura. *ibidem* numero 198 343
- Hæres** antequam adeat hæreditatem, potest citari facere creditores, per proclama, ut compareant ad ostendendum instrumenta debiti. in vj. par. vers. citatio. nu. 108 377
- Hæres** satisficere tenetur de soluendo legato, in diem vel sub conditione. in vj. par. vers. satisficatio. nu. 24 413
- Hæredes** duo, quorum alter est clericus, & alter laicus, ambo conueniri debent coram episcopo: etiam si plures sint laici, quàm clerici in iij. par. xj. distinct. nume. 21 216
- Hæreticus** iudex facit iudicium, & processum nullum, & quis dicatur hæreticus. in iij. par. ij. distinct. nu. 61 251
- Hæreticus** inquisitur per iudicem, & punitur ad combustionem, & bonorum publicationem. *ibidem* numero 187 342
- Hypothecaria** agens quid necesse probare habeat. in iij. parte. ij. distinct. numero 6. 112
- Hypothecaria** agens potest eligere vnum ex tertiis possessoribus insolidum. in repet. l. si actor. nu. 18 889
- Hypothecaria** agens petitorio, & non possessorio agere dicitur. in vj. par. vers. sic appellatio. nume. 68 627
- Hypothecaria** actio contra tertium possessorem impeditur per exceptionem excussionis: vbi non est præcarij constitutum. in iij. parte. xx. distinct. numero 10 258
- Homo** triplex caput habere dicitur. in iij. par. ij. distinct. nu. 1 107
- Homo** cum factus sit ad instar diuinæ imaginis, non debet pro delicti poena in facie bullari, & cicatricibus deformari. *ibid.* nu. 9 109
- Homicidio** commissio oritur criminalis accusatio ad poenam, ac etiam actio in factum ad interesse. *ibidem* numero 4 81
- Homicidium** per culpam commissum, poena arbitraria punitur: & dicitur crimen extraordinarium, & ponitur exemplum in eo, qui excedit modum temperandi iustum calorem. in iij. parte. distinct. nu. 60 100
- Honor** magis est sedere à dextris, quàm à sinistris. in proce. nu. 10 12
- Horæ**, in qua quis comparere tenetur: an requiratur in citatione. in vj. par. vers. citatio. nu. 66 367
- Hospitalibus** piis datur restitutio in integrum: in vj. par. vers. appellatio. numero 85 565
- Iacobus de Beluifo**, fuit vir magnæ auctoritatis in materia feudorum, & octo vicibus legit librum Feudorum idem multum sibi creditur. in iij. parte. numero. 84 57
- Idiotæ** vel rusticus respondent positio- nibus præsentis suo aduocato, vel procuratore. in vj. parte versu. positio, nume. 16 440
- Ignoranti** sententiam contra se litam non curram x. dies statuti ad appellandum.

- landum.in vi.par.versu.appellatio. nu-
me.104 597
- Ignorantia in facto alieno præsuntur,
nisi probetur scientia.in repet.lis po-
test.nu.283 877
- Ignorantia quare potius præsuntur quam
scientia.ibid.nu.285 878.879
- Ignorantia in facto proprio non excusat
& nō præsuntur nisi quis esset laesus
ultra dimidiam item nisi essent in a-
ctibus morientium. ibid.nu. 286.287.
& 288 869
- Ignorantia in facto proprio præsuntur
quando tractat de damno vitando. ibi.
nume.192 869
- Ignorantia nō præsuntur, de eo, de quo
erat publica fama in ciuitatibus imō po-
tius tunc scientia præsuntur. ibi.255.
298.& 299 870
- Ignorantia semper præsuntur in absen-
te, infirmo, insane & excommunicato.
in quibus autem casibus hoc pro-
cedat. ibid.nu.105.106.107.108 872
- Ignorantia iuris neminem excusat. ibid.
nume.111 873
- Ignorantia affectata non excusat. ibi.nu-
me.112 873
- Ignorantia qualiter probetur. ibid. nu-
me.116 874
- Ignorantia crassa & supina non excusat,
& quæ dicatur.in repetitio.lis potest.
nume.112 873
- Ignorantia non præsuntur, nec excusat
cum, qui percundatur, vel percundari
tenebatur factum alienum. ibidem nu-
mero.113 874
- Ignorantia an possit probari per iura-
mentum. ibid.nu.117.& 118 874
- Ignorantia probatio admittitur ubi præsuntur
scientia. ibid.nu.115 874
- Ignorare non præsuntur consanguineus
vel vicinus facta consanguinei vel vi-
cinis potius scire. Quod fallit quan-
doque.in repetitio.lis potest.nu.296.297.
298.& 299 869
- Ignorare non præsuntur is, qui negotio
interfuit. ibid.nu.109 872
- Ignorare non præsuntur, imō scire is
qui scire tenetur ex iuris dispositione
quia scire, & scire debere paria sunt.
ibid.nume.111 873
- Immiscere se hereditati est proprie suo-
rum. licet quandoque isti termini con-
fundantur.in repetitio. lis potest. nu-
mero 13 797.798
- Imperium totius mundi fuit in populo
Romano acquisitum vi armorum. in
iij.par. nu.255 42
- Imperium unde habuit originem. ibid.
eod.
- Imperium fuit translatum de populo Ro-
mano in principem, qui dictus est Rex
Romanorum. Et an idem populus pos-
sit imperium aduocare. & dictum im-
perium fuit confirmatum per Christum
in Euangelio. ibi. & nu.26.& 27 43
- Imperio vacante appellatur ad papam
obmisso medio.in vi.par. ver. appella-
tio. nu.377 641
- Imperator primus in orbe fuit Octaui-
anus. Aliqui dicunt, quod fuit Iulius Cæ-
sar. sed primus imperator Christianus
fuit Constantinus. in iij.par. nu.16 38
- Imperator per Papam deponi potest.
ibi. nu.26 43
- Imperator dicitur diuinus totius mun-
di & omnium rerum temporalium, &
potest imponere legem quam vult, &
in condendis legibus equiparatur Deo.
in iij. parte. nu.121. fo.70. & disputa. x.
nume.27 749
- Imperator dicitur diuina gratia consti-
tutus. ibid. nu.120 eod.
- Imperator in causa propria iudex esse
non debet. sed debet illam delegare. in
vi.par. versu. appellatio. nu.33 559
- Imperatoris potestas à Deo procedit. in
d. iij. par. nu.30 44
- Imperatoris sententia, an fieri possit sine
citatione. in vi. par. versu. citatio. nu-
me.10 354
- Imperatoris regnatio in libello criminali
adponi debet. in vi. par. versu. libellus.
nu.6 396
- Impedimenti probandi causa, dicitur sum-
maria: quia ut plurimum probatur per
iuramentum. in iij. part. ix. distinct. nu-
me.82 205
- Impeditus. vide infra, in versu. instan-
tia.

INDEX.

- Impubes iudex esse non potest. in vj. par. ver. sententia. nu. 98 529
- Imputatur ei, qui non prospexit, id quod euenire potest. dispu. vij. nu. 9 732
- Incendium præsumitur commissum ab inhabitantibus. in repe. lis potest. nume. 101 871
- Incertitudo personæ, quæ tamen est certa per rerum naturam, non vitiat actum. in ij. par. nu. 4. & 5 18
- Indebiti condicio. vide supra. in litera C, in ver. condicio indebiti.
- Indicia non dicuntur ea, quæ sunt capta ex processu informatiuo, nisi fuerint repetita parte citata. in vj. par. versu. inquisitio. nume. 8. in fin.
- Indicia purgata sunt reo in tortura non confitente. in vj. par. versu. tortura. nume. 16 498
- Indictionis obmissio, vitiat instrumentum. in vj. par. ver. instrumentorum productio. nume. 23 461
- Indictionis obmissio, an vitiet libellum criminalem. in vj. par. versu. libellus. nume. 6 396
- Infans transmittit potentia sui iuris. in repe. lis potest. nu. 12 787
- Infans & furiosus æquiparamur. ibid. nume. 104
- Infans tutore carens an possit adire cum auctoritate iudicis. ibid. nu. 151
- Infans censetur adire eo ipso quod tutor eius ingreditur fundum hereditarium. ibid. nu. 57 813
- Infanti delata hereditas an censetur adita per successorum infantem, qui reperitur in possessione alicuius rei hereditarie, mortuo infante. ibidem numero 57 813
- Infanti si est delata hereditas quis adire, & qualiter adiri possit. ibidem nume. 145
- Infanti tutore carenti si est delata hereditas, possunt amici & coniuncti agnoscere bonorum possessionem pro infante in iudicio: & transmittetur postea heredi per infantem, secus in additione de iure civili: quia solus tutor eam facere post patrem infantis potest. ibid. nu. 11 787
- Inferior prælatus potest amoueri per inquisitionem datam à Papa. ibidem numero 41 679
- Infirmus levis habetur pro non infirmitate. in repe. lis potest. nu. 106 872
- Infirmus suorum consanguineorum excusat in contumacia. in vj. par. ver. contumacia. nu. 1 386
- Informatio capta per testes inhabiles, in casibus, in quibus testes, non requirebantur, valet. in iij. parte. ix. distinctio. nume. 93 208
- Ingressus possessionem decreto iniusto, punitur de vi turbatiua. in iij. parte. xvj. dist. nu. 52 250
- Inhibitio superioris legitime interposita, cum causæ cognitione, & parte citata, ligat manus iudicis. aliàs secus, & non ligat, quando appellatio est iniusta & friuola. in vj. par. versu. appellatio. nu. 106 595
- Inhibitio facta iudici contra ius, operatur ut processus postea per eum factus sit nullus. disputatione vj. numero 25 725
- Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus postea gesti. ibi. nume. 197 eod.
- Inhibitio an & quando possit fieri iudici laico per iudicem ecclesiasticum. in iij. par. xj. dist. nu. 30 210
- Initium habere oportet ea, quæ gerimus: aliàs actum inanem efficiunt. in proq. nume. 4 12
- Inimicitia, est iusta causa suspicionis iudicis. in vj. parte. versu. appellatio. nume. 35 559
- Inimicitia ad recusandum iudicem, causatur ex lite, quam quis habet cum eodem iudice, tanquam privato. ibid. nume. 47 560
- Inimicus de iure canonico repellitur ab accusando. Secus de iure civili. in vj. par. versu. inquisitio. nu. 53 304
- Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo. in vj. parte. versu. appellatio. nume. 35 559
- Inimicus censetur etiam is, qui non vult aliquem admittere ad osculum pacis, maxi

- maximè in ecclesia. *ibid.* nu. 48 360
 Inimicus censetur, qui non salutat. *ibidem*
 nume. 50 361
 Inimicus reconciliatus, redditur suspectus
 in iudicando: & à testimonio repellitur. *ibid.* nu. 64 362
 Iniuria facta vni, omnibus eius consanguineis facta censetur, & quamvis passus iniuriam remittat: possunt tamen alij accusare. Quod intellige criminaliter tantum: non autem civiliter, nisi sit pater vel maritus. in *vi. parte. versu. inquisitio.* nu. 58. & 60 306. & 307
 Iniuria quæ sit diuinæ religioni, vel patriæ, propria appellari potest, & quilibet potest eam prosequi rāquam propriam. *ibidem* nume. 63. fol. 309. & nume. 141 335
 Iniuria filij potest remitti per patrem: ad eò quòd filius agere non potest ulterius, nec eius frater post remissionem patris. Fallit, quando pater esset vilis persona, vel quando iniuria à persona coniuncta facta esset. *ibid.* nume. 67. & 71 309. & 311
 Iniuria atrox & enormis, quæ dicatur, & quæ levis. *ibid.* nu. 75 313
 Iniuria si fuit remissa in foro animæ, potest nihilominus iniuriator accusari per remittentem. *ibid.* nu. 89 317
 Iniuria illata clerico, est crimen publicū, & quilibet potest accusare. & iudex ex officio inquirat. *ibid.* nu. 142 335
 Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo. *ibid.* nu. 143 eod.
 Iniuriarum actione non potest quis agere contra homicidam: sed homicidam accusare cogitur. *ibidem* numero 91. 318
 Iniuriarum actione non potest agere consanguineus offensus, pendente accusatione facta per ipsum offensum. *ibid.* nume. 95 320
 Iniuriarum actione potest agi civiliter & criminaliter: & quomodo. in *iii. parte j. distinctio.* nume. 5. & 10. fol. 82. & 84
 Iniuriarum estimatio qualiter fiat. & quid secundum constitutionem Regni. *ibid.* nume. 5. 6. & 13. eod. & 85
 Iniuriarum actione agens, si concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ, siue honoris, an dicatur iudicium civile vel criminale. in *iii. par. j. distinctio.* nu. 10 84
 Iniuriarum actione agens iniuriam æstimare potest, & in calce libelli addere, quod si iudex non punierit sufficienter reum reservat sibi petere satisfactionem. Et talis libellus procedit. *ibid.* nume. 17 87
 Iniuriarum actione agens non potest æstimare iniuriam, quando non fuit ipse offensus, sed eius consanguineus. unde solum criminaliter agere potest, in *vi. part. versu. inquisitio.* nume. 60. & 65 307. 309
 Iniuriarum actione quando agitur, paræstimat, & iudex taxat, mediante iuramento agentis, & cui debeat poena applicari. *ibid.* nu. 6 82
 Iniuriarum actione proceditur in regno per libellum, vel per querelam. Et quæ sit differentia inter istos procedendi modos. *ibid.* nu. 7 83
 Iniuriarum iudicium, ubi petitur satisfactio iniuriæ, dicitur criminale. *ibid.* nume. 10 84
 Iniuriarum actione an teneatur opponere crimina contra testes, si illa non probat: Et quid si protestetur, quòd non animo iniuriandi. in *vi. part. ver. reputat.* nume. 15 309
 Iniustitia non invenitur in legibus iurisperitorum. in *par. iii. nu. 121* 70
 Innocentij dicta super Decreta, non sunt authent. nec habent vim legis: sed sunt velut glosæ. in *ii. parte.* nu. 37 46
 Inops & male velitus, æquiparantur carcerato. in *vi. par. versu. contumacia.* nume. 6 837
 Inquiri nullo modo potest hodie de usurario per iudicem secularem: nisi accusetur ab eo qui suam vel suorum iniuriam prosequitur. disputatio. *v. numero 10* 711
 Inquisitio potest fieri per iudicem ecclesiasticum de usura, & de omni alio crimine fama præcedente. *ibidem* nume. 11 712
 Inq

I N D E X.

- Inquisitio non fit in causa ciuili, nisi contra usurarium, & hoc qualiter procedat.** *dispu. iij. nu. 10* 700
- Inquisitio quando fit, fama loco accusatoris succedit.** *in ij. par. nu. 3* 18
- Inquisitio generalis quando fit, reus est certus, saltem per rerum naturam.** *ibid. nume. 5* eod.
- Inquisitio quando fit de crimine, mitior poena irrogatur de iure canonico: itam imponitur poena extraordinaria.** *in iij. par. j. dist. nu. 5. & 6* 211
- Inquisitio non potest fieri per iudicē pro delicto culpa commissio absque dolo, nisi sit lata culpa.** *in iij. par. j. dist. nu. 72. fo. 104. & in vj. par. vers. inquisitio.* *nume. 34* 299
- Inquisitio vel accusatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur.** *in vj. par. vers. inquisitio. nume. 5. & 6* 289. & 290
- Inquisitio prohibetur, nisi in casibus à iure expressis, quod intellige de speciali inquisitione. Secus in generali.** *ibid. nu. 6. fol. 290. & nu. 105* 325
- Inquisitio generalis quæ dicatur, quomodo & qualiter fiat. & ad quem effectū.** *ibid. nu. 7. 8. fol. 290. & nu. 105* 325
- Inquisitio generalis præcedere debet, antequā conueniatur vniuersitas ad poenam damni clandestini.** *ibid. nu. 17* 262
- Inquisitio specialis contra certam personam, qualiter & quot modis fiat.** *ibid. nume. 12* 293
- Inquisitio fieri debet per ecclesiasticum iudicem de idoneitate personæ eligendæ, vel ordinandæ: necnon de vita & moribus clericorum, quando prælatus visitat ecclesiam.** *ibid. nu. 13. & 14* eod.
- Inquisitio vt valeat, quot requirantur.** *ibid. nu. 16. cum plur. seq.* 294
- Inquisitio specialis non procedit, nisi primò constet delictum esse commissum. & qualiter constare debeat. & quā diligentiam debet facere iudex.** *ibid. nume. 17* eod.
- Inquisitio non potest fieri, nisi præcedat fama publica & vehemens, quæ ex alijs adparere debet. & non debet à maleuolis orta esse.** *ibidem nume. 18. & 19* eod.
- Inquisitio formatur extantibus indicijis, sine fama.** *ibi. nu. 22* 295
- Inquisitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente.** *ibidē nume. 25* eod.
- Inquisitio formata non præcedente infamia, valet: quando denuntiā fit per aliquem probū virum.** *ibi. nu. 26* 296
- Inquisitio, non præcedente infamia formata, valet: existente inquisito presente, & non contradicente.** *ibid. nume. 27* eod.
- Inquisitio fit contra officialem in syndicato, non præcedente fama.** *ibid. nume. 28* eod.
- Inquisitio generalis formatur fama non præcedente.** *ibid. nu. 29* 297
- Inquisitio specialis, quam præcessit inquisitio generalis, valet, sine aliæ famæ probatione.** *ibid. nu. 30* eod.
- Inquisitio non ad puniendum, sed ad corrigendum pro animæ salute, fama non præcedente facta, valet.** *ibi. nu. 32* 298
- Inquisitio ex necessitate officij formata, non præcedente fama, valet.** *ibid. nume. 33* 299
- Inquisitio delicti non commissi dolo vel lata culpa, sed per leuem aut leuissimā culpam, non valet.** *ibid. nu. 34* eod.
- Inquisitio locum & tēpus commissi criminis continere debet.** *ibi. nu. 35* eod.
- Inquisitio sine solennitatibus. l. libellorū. ff. de accu. valet, quando inquiritur de crimine commissio contra diuinam maiestatem, & crimine læsæ maiestatis.** *ibid. nu. 36* 300
- Inquisitio omnes delicti speciales circumstantias continere debet: eum loco & tempore, nec sufficit dicere, quod est solitus furari, blasphemare, & similia facere.** *ibid. nu. 37* eod.
- Inquisitio antequā fiat, debet iudex citare offensum, si vult comparere ad accusandum. alijs superueniente accusatore cessat inquisitio.** *ibidem nume. 38* eod.
- Inquisitio vigore statuti facta, non tollitur per superuenientem accusatorem.** & re

- & remedium ordinarium dicitur. ibi. nume. 39 301
- Inquisitio in quibus casibus permittatur de iure communi: & per capita Regni. ibi. nu. 40 eod.
- Inquisitio non cessat, inquisito affectante vel procurante ab aliquo accusari coram alio iudice, vt impediatur inquisitio. ibi. nu. 41 302
- Item quando offensus prius interrogatus dixit quod non lebat accusare. ibi. nume. 42 eod.
- Inquisitio non impeditur per superuenientem accusatorem, quando ex parte rei nihil fuit oppositum. ibi. nu. 43 eod.
- Inquisitio non supersedit, quando accusans prius denuntiat iudici, vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem postea accusat. ibi. nu. 44 eod.
- Item quando iudex videret accusationem etiam suspectam de collusionione. ibi. nume. 45 303
- Inquisitio non tollitur, si accusator fuit causa promouendi inquisitionem. ibi. nume. 46 eod.
- Inquisitio de iure canonico semper est remedium ordinarium: & non tollitur per superuenientem accusatorem. ibi. nume. 48 eod.
- Inquisitio fieri non potest de crimine, de quo alias quis fuit accusatus, vel inquisitus, & legitime absolutus. ibi. nu. 49 eod.
- Inquisitio non prohibetur, quando sententia absolutoria lata est per collusionem, & prauaricationem. ibi. nume. 50 eod.
- Item, quando prius lata fuit absolutoria ab obseruatione iudicij. ibi. nu. 53 304
- Item, quando quis accusaretur ab alio tertio. ibi. nu. 52 eod.
- Item, quando causa criminalis esset decisa per transactionem. ibi. nu. 55 305
- Inquisitio vel accusatio fieri potest de crimine, de quo per viam exceptionis cognitum fuit. ibi. nu. 85 316
- Inquisitio fieri potest de crimine, de quo primo cognitum fuit per viam denuntiationis Evangelicæ. ibidem. nume. 96 eod.
- Inquisitio fieri potest de crimine, de quo alias fuit actum ciuilitur. ibi. nu. 96 321
- Inquisitio ab incompetenti iudice facta, non valet. ibi. nu. 102 324
- Inquisitio quando fit per iudicem, solet dari coadiutor. & an hoc sit de substantia. & ad quem effectum datur. ibi. nume. 104 eod.
- Inquisitio regulariter non fit in ciuilibus, ad commodum priuatorum. Fallit in multis casibus. ibi. nu. 105 323
- Inquisitio potest fieri in crimine vsurarum, etiam ad commodum priuati. ibi. nume. 106 eod.
- Inquisitio in quibus casibus fieri potest ex officio sine accusatore. ibi. nu. 106. & 107. vsq. ad fin. vbi ponuntur. lxxiii. casus eod.
- Inquisitio potest fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conspirationem seu conuenticula. ibi. num. 118 332
- Inquisitio fit ex officio iudicis de blasphemia Dei. & quilibet accusare potest. ibi. nu. 144 335
- Inquisitio generalis non est sufficiens deueniendi ad specialem, nisi in casibus, in quibus specialiter inquiri potest, & non fit nisi semel in anno. ibi. nume. 174 339
- Inquisitio procedit, ex officio iudicis de crimine lese maiestatis perpetrato contra personam principis vel suorum collateralium. ibi. nu. 175 340
- Inquisitio permittitur contra socios criminis in casibus, in quibus permissa est de sociis interrogatio. ibi. nume. 178 eod.
- Inquisitio generalis contra omnes malefactores potest fieri per iudicem ad purgandam provinciam malis hominibus. ibi. nume. 180. eod.
- Inquisitio an fieri possit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto, vel iniuria, & quid seruetur in Regno. ibi. nume. 204 345
- Inquisitio potest fieri de omni crimine

INDEX.

- ne, de iure canonico. ibi. num. 206. eod. 265
Inquisitio criminum, expensis fisci fieri debet. ibi. nu. 207 eod.
Inquisitio inepta an validetur per confessionem. ibi. nume. 208 eod.
Inquisitionis causa, an dicatur civilis vel criminalis. in iij. parte. j. distinct. nume. 27. fol. 89. Reliqua vide infra, in versu. iudex inquit.
Inquisitus, de crimine interrogatus cum iuramento, an tale crimen commisit: non dicitur periurus, si negat & mendacium dicat. in vj. par. ver. interrogatio. nume. 405
Inquisiti, an & quando possint simul fideiubere. & quid seruetur in regno. in vj. parte. versicu. satisfactorio. numero 9 409
Inquisitus de crimine ad instigationem alterius, non potest a iudice petere, quod requirat contra instigantem. in iij. par. vj. dist. nu. 4 132
Instantia perempta potest iudex ferre absolutoriam ab observatione iudicii: & actorem condemnare in expensis. in iij. parte. xvj. distinctio. numero 2. folio 243. & in v. parte. numero. 58. & 59 278
Instantia causæ, quæ dicatur. in v. par. numero 2 263
Instantia quando in causis currere incipiat. ibi. nume. 3 eod.
Instantia quando incipiat currere in causis, in quibus lis non contestatur. ibi. nume. 4 264
Instantia causarum, quanto tempore durat. ibi. nume. 5 eod.
Instantia currit, & perit etiam, vbi proceditur per inquisitionem. ibi. numero 6 eod.
In causis civilibus vbi proceditur per officium iudicis nobile, currit & perit instantia. ibi. nu. 7 eod.
Instantia perit in causis executiuis, & instrumentalibus in quibus parata est executio. ibi. nu. 8 eod.
Instantia currit etiam coram iudice delegato. ibi. nu. 9 eod.
Instantia perit coram arbitro: cui non est tempus præfixum. ibidem, nume. 10 10
Instantia coram arbitratore non currit neq; perit. ibi. nu. 11 eod.
Instantia cœpta cum defuncto, non transit ad hæredem. ibi. na. 12 eod.
Instantia cœpta cum defuncto laico, non transit in clericum hæredem. ibi. numero 13 eod.
Instantia nunquam perit de iure canonico. quod in foro ecclesiæ seruetur. ibi. nume. 14 eod.
Instantia in consistorio Principis nunquam perit. & quid seruetur in sacro consilio Neapolitano. ibi. num. 15 eod.
Instantia non perit triennio, quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo, & sententiando. ibidem. numero 16 266
Instantia per statutum & per rescriptum principis breuiari potest, ibidem. numero 17 eod.
Instantia breuiata, si petatur dilatio ultra metas instantiæ, an post illam peremptam possit sententia ferri. ibi. nume. 18 267
Instantia a principe prorogari potest. ibi. nume. 19 eod.
Instantia nunquam perit in causis fiscalibus. ibi. num. 20 eod.
Instantia in causis ecclesiarum nunquam perit, etiam si ventilentur coram iudice laico. ibi. nu. 21 eod.
Instantia statutaria breuior triennio prorogari potest. ibidem. num. 21. fol. 268. & in vj. par. versu. appellatio. nume. 22 605
Instantia breuior triennali tempore in rescripto delegatorio præfixa, potest consensu partium prorogari. in d. v. parte. nume. 26 268
Instantia breuiari potest per inferiorem a principe delegantem causam decidendam infra breue tempus. & quid importet talis breuiatio. ibidem. numero 27 eod.
Instantia durat ultra terminum mortuo iudice prope finem triennij. ibidē. nume. 28 eod.
Instantia nunquam perit in emergentibus ante litem contestatam. ibidem, nume. 29

- nume. 29 269
Instantia non currit litigatori facto ad-
uersarij impedito. ibi. nu. 30 eod.
Instantia an currat impedito facto iudi-
cis vel tertij. ibi. nu. 31 eod.
Instantia quando per principē restituitur,
dicatur insufflata: sed an tunc debeant
tetici expensæ. ibid. nume. 32 270
Instantia insufflata per principem nulla
expensarum facta mentione, potest
per partem opponi quod expensæ re-
sticiantur. ibidem. nume. 33 eod.
Instantia lapsa facto iudicis, ipso iure re-
stituta censetur. neque necesse est ad-
ire Regem, vel sacrum consilium pro
insufflatione. ibi. nu. 34 271
Instantia perempta restituitur absque re-
fectione expensarum illis personis,
quibus restitutio in integrum, de iu-
re conceditur. ibidem. nume. 35 eod.
Instantia non perit triennio, quando li-
te pendente litigator effectus est fami-
liaris illius officialis, coram quo lis a-
gitur. nam successor expectari debet.
ibi. nume. 37 eod.
Instantia non currit, in causa in qua est
princeps consultandus: quia responsio
Principis expectari debet. ibidem. nu-
mero 38 272
Instantia non currit durante inhibiti-
one superioris vel episcopi. ibidem. nu-
mero 39 eod.
Instantia non currit impedito agere, iu-
ris impedimento. ibi. nu. 40 eod.
Instantia an currat, donec processus fiat
penes consultorem. ibi. num. 41 eod.
Instantia in causa feudali durat per an-
num. ibi. num. 42 273
Instantia causæ clerici deuolutæ ad iudi-
cem laicum propter impedimentum
episcopi, quanto tempore durat. ibid.
nume. 43 eod.
Instantia perempta, possunt innouari o-
mnia acta de consensu partium repe-
tendo. ibi. nu. 45 eod.
Instantia perempta restaurari potest al-
tero de quatuor modis. ibidem. nume-
ro 46 eod.
Instantia perempta non perit causa, neq-
ius partis: sed actor potest causam de
novo incipere, & nouam instantiam
fabricare, relictis expensis in causa ci-
uili. Secus in criminali. ibidem. nume.
47. & 48 eod. & 274
Instantia euanescit tam per lapsum tem-
poris, quàm per absolutoriam ab ob-
seruatione iudicij. ibi. nu. 49 eod.
Instantia perempta, quæ acta pereant, &
quid in criminalibus. ibidem. numero
55. & 57 277. & 278
Instantia perempta potest ferri senten-
tia, si ex processu adparet confessio rei.
ibi. nu. 58. & 59 278
Instantia perempta si causa incipiatur de
novo, possunt opponi omnes excep-
tionēs dilatoriz & declinatoriz, ac
si nunquam iudicium fuisset inten-
tum. ibi. nu. 61 279
Instantia perempta per absolutoriam ab
obseruatione iudicij, an omnia acta
pereant. ibi. nume. 62 eod.
Instantia causæ principis vel appella-
tionis, an suspendatur per compro-
missum. in vj. par. ver. appellatio. num.
226. & 231 607 & 609
Instantia causæ appellationis, maioris est
præiudicij, quàm causæ principis.
ibi. nu. 227 eod.
Instantiæ tempus potest per partes bre-
uiari. in v. par. nume. 22 267
Instantiæ tempus per cōpromissum non
potest prorogari. ibid. nume. 24 268
Instantiæ prorogatio nō firmatur, etiam
iuramento. ibi. nume. 23 267
Instiorem alicui apothecæ præpositum
volens reuocare, edictum ante illam
apothecam publicè proponere debet,
ut nemo cum illo contrahat. in vj. par.
te. ver. citatio. num. 50 374
Instrumentum quando præsentatur se-
cundum formam ritus, causa dicitur
summaria. in iij. part. ix. distinctio. nu-
mero 60 201
Instrumentum quando præsentatur se-
cundum formam ritus, non requiritur
citatio partis in præambulo facien-
do. in vj. par. vers. citatio. nume. 93 54
Instrumentum secundum formam ritus
qualiter præsentetur, & quæ poena
soluatur per debitorem, & quæ

I N D E X.

- per creditorem. Et quando cuitetur
dicta pœna. in vj. parte. versicu. instru-
menti productio. numero 2. 456
- Instrumentum potest presentari altero
de tribus modis. eod.
- Instrumentum secundum formam ritus
potest presentari etiam cōtra mulierē.
& in isto casu carceratur mulier pro
debito. ibid. nu. 3. fol. 457
- Instrumentum vt presentari possit secū-
dum formam ritus, iuramentū & pœ-
nam continere debet, & liquidū debet
esse. ibid. nu. 4. & eod.
- Instrumentū secundum formā ritus post
xx. annos presentari non potest. ibid.
numero. 6. eod.
- Instrumentum secundū formā ritus præ-
sentari non potest contra hæredē debi-
toris: sed creditoris hæres illud præ-
sentat. ibid. nu. 7. eod.
- Instrumentum continēs debitum valoris
vltra vinciam, presentatur secundum
formam ritus. ibid. nu. 8. 458
- Item, quod creditor nō sit præuentus.
ibid. nu. 9. eod.
- Instrumentū secundum formam ritus, nō
potest presentari per procuratorem.
ibid. nu. 10. eod.
- Instrumentum & contractus in quo dif-
ferunt. disp. vj. nume. 8. fol. 72. i. 271
- Instrumentum operatur vt debitor pos-
sit carcerari: & debet dicere causam in
vinculis. ibid. nume. 9. 721
- Instrumentum vnum, & idem continens
emptionem & donationem simul, præ-
sumitur in fraudem iuris congrui, quo
ad donationem. disput. ix. numero 24
770
- Instrumentum quando est nullum, om-
nes clausulæ in eo contentæ sunt nul-
læ. disp. vj. nume. 29. 726
- Instrumentum guarentigie an æquipare-
tur sententiæ. ibi. nume. 27. 725
- Instrumentum quando extrahitur in for-
ma publica, debet interuenire consen-
sus creditoris, & debitoris pariter. disp.
vj. nume. 15. 713
- Instrumentum secundum formam ritus
non presentatur contra debitorem,
qui contraxit per procuratorem: &
non iuravit ipse debitor, sed procura-
tor: quia iuramentum debet præstari
de facie ad faciem. ibidem numero. 11
eodem.
- Instrumentum super assistentia impetran-
da, quando & qualiter presentetur. ibi.
nume. 13. 459
- Instrumentum vt fidem faciat, in mem-
brana charta scribi debet. Secus in
scriptura priuata. & quæ continere de-
beat. ibidem. numero 15. & 21. cum seq.
eod. & 460
- Instrumentum falsum producens, simpli-
citer respondere debet, si vult eo vti.
ibi. nume. 20. 460
- Instrumentum vt fidem faciat, locum ce-
lebrati contractus vel instrumenti con-
tinere debet. ibi. nu. 17. eodem.
- Instrumentum regulariter non debet edi-
nisi semel. Fallit, quando continet id
quod dependet ex sola voluntate vo-
nius: quia tunc millies edi potest. in. vj.
parte. versu. actorum editio. numero 58.
486
- Instrumenti copia collationata potest in
actis relinqui retento originali. in d.
ver. instrumentorum. numero 19. fol.
460. & in ver. actorum editio. nume-
ro 3. 474
- Instrumenti producti in iudicio veritas
inquiritur per iudicem. in vj. parte. ver.
inquisitio. numero 189. 342
- Instrumenti executio non potest fieri
contra tertium non nominatum in in-
strumento: nec etiam actiue non no-
minatus illam petit. in. vj. parte. versu.
cu. executio. nume. 32. 657
- Instrumenti executio potest fieri contra
tertium possessorem citatum, & nego-
tio non liquidato, quando continet
precarium, & pactum de capiēdo. ibi.
nume. 33. eod.
- Instrumento presentato secundum for-
mam ritus, si debitor est contumax, po-
test de persona capi. in vj. parte. versu.
instrumentorum productio. numero 11.
454
- Instrumenti executio an impediatur per
exceptionem quod metus causa vel
doli. disp. vij. nume. 8. & 11. 721. & 722
Instru

- I**nstrumenti debiti donatio facit quem
procuratorem in rem suam. in rep. l. si
actor. nu. 26 884
- I**nstrumenta vsque ad quod tempus pro
duci possunt in iudicio. ibid. nu. 26 461
- I**nstrumenta duo si reperiuntur in eadem
charta, presumitur prius illud, quod
precedit in ordine scripturæ. in iij. par.
nume. 107 66
- I**nstrumenta & scripturæ productæ in iu-
dicio, an dicantur esse de actis. in vj.
parte. versu. actorum editio. numero 3.
474
- I**nstrumentorum appellatione venit om-
nis scriptura instruens causam. in vj.
par. versu. instrumentorum productio.
nume. 1 456
- I**n intellectus ad gl. in ver. secundum insti. de
obli. in prin. in vj. par. versu. sententia. nu-
me. 67. 68. & 69 52. & 524
- I**n intellectus ad glo. in §. in summa. versu. ex-
traordinaria. insti. de iniur. in iij. par. j.
distinct. nume. 47 95
- I**n intellectus ad l. & si prætor. ff. de offi. eius.
in 4. par. v. dist. nume. 46 130
- I**n intellectus ad l. si idē cum eodem. §. quod
si mutuz. ff. de iur. omn. iudic. in iij. par.
te. vj. di. nu. 24 147
- I**n intellectus ad l. seruum quoque. §. publi-
c. ff. de procu. in iij. par. j. distin. nume-
ro 42 93
- I**n intellectus ad l. si locus. ff. de iudic. in vj.
parte. versu. sententia. nume. 72. & 73.
525
- I**n intellectus ad l. & post edictum. §. si. ff. de
iud. in vj. parte. versu. appellatio. nume-
ro 275 621
- I**n intellectus ad l. si societatem. §. arbitro-
rum. ff. pro socio. in vj. par. versu. appel-
latio. nume. 260 617
- I**n intellectus ad l. nec enim. ff. solu. matri. in
in iij. par. num. 108 66
- I**n intellectus ad l. iniuriarum æstimatio. ff.
de iniur. & ad l. constitutionibus. §. j. ff.
eod. titu. in iij. parte. j. distinct. nume-
ro 6 82
- I**n intellectus ad l. prætor. §. j. ff. de iniur. in
vj. parte. versu. inquisitio. numero 91
318
- I**n intellectus ad l. secularij. §. sunt quidam. **I**n intellectus capituli regni, ad hoc, quod
- ff. de extraord. cri. in iij. par. distinct. j.
nume. 48 95
- I**n intellectus ad l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad l.
iul. repet. in iij. parte. j. distinct. nume-
ro 50 96
- I**n intellectus ad l. j. ff. de furt. ibi. balne. & l. j.
§. expilatores. in si. ff. de extracto. nume-
ro 51 cod. 618
- I**n intellectus ad l. qui aliena. §. si. ff. de acqui-
ren. hære in vj. par. versu. appellatio. nu-
me. 138 582
- I**n intellectus ad l. cum in vna. §. tutor. ff. de
appellatio. ibi. nu. 311 618
- I**n intellectus ad l. ij. C. de his qui latro. in
iij. par. j. distinct. numero 44. & 49. 94
& 95
- I**n intellectus ad l. hæreditatis. C. de hæredi.
petit. in iij. part. iij. distinct. numero 10.
114
- I**n intellectus ad l. ij. C. de offi. eius. qui vi. al-
ter. ger. in iij. par. v. distinct. numero 21
123
- I**n intellectus ad l. j. in fin. C. qui pro sua iu-
risdici. nume. 27 125
- I**n intellectus ad l. contractus. C. de fide in-
strumen. in iij. par. ix. distinctio. nume-
ro 97 209
- I**n intellectus ad l. cum antea. C. de arbitris.
in vj. part. versu. appellatio. numero
113. fol. 572. & numero 250. 251. & 357
612. & 615
- I**n intellectus ad l. si quis libellos. C. de ap-
pellatio. ibid. numero 134. & 139 581.
- I**n intellectus ad l. & in maioribus. C. de ap-
pellatio. ibi. nu. 116 629
- I**n intellectus verus constitutionis Regni,
quæ incipit, Puritatem reprobata opi-
nionē Manthæi. in iij. par. nu. 107. 108.
109 cum seq. fol. 487 & 588
- I**n intellectus verus l. is potest. ponitur in
rep. d. l. is potest. num. 202. 203 & 204
- I**n intellectus l. si actor. ff. de proc. extensus,
procedit etiam in causa reconuentio-
nis. in rep. d. l. si actor. nume. 46. 47. 48
801. 891
- I**n intellectus l. si actor an sit bonus, vt pro-
cedat in procuratore in rem suam ex
parte actoris. ibid. numero 75. 76. 84
902 & 907

I N D E X.

- nostrorum, &c. in *iiiij. part. ij. distinctio.*
nume. 1. & 6 108
- Intellectus capituli Regni**, quod incipit, subiungendo. in *vi. par. ver. inquisitio.*
nume. 8. & 9 291. 292
- Intellectus Regis pragmatice disponen-**
tis, quod in causis militis procedatur sine figura iudicij. in *iiiij. par. j. distinct.*
nume. 75 105
- Intellectus ad ca. inquisitionis in prin. de**
accusatio. ibi. num. 46. & 52 94. & 96
- Intellectus ad c. cum debet. de consangu.**
& affi. in ij. par. num. 82 57
- Intellectus ad c. dispendia. §. reus. de re-**
scriptis. li. vj. in iiiij. parte. vj. distinctio.
nume. 9 139
- Intellectus ad c. cum tu. de vsur. in vj. par.**
ver. inquisitio. nu. 125 331
- Intellectus ad ca. frequens. de restitu. spo.**
lib. vj. in iiiij. parte. vij. distinct. numero
48. & 49 81
- Intellectus Cle. j. de iudi. in vj. parte. versi-**
citatio. nu. 88 178 & 179
- Interdicto quorum bonorum agens, quid**
debet narrare & probare. in iiiij. parte.
vij. distinct. numero 4. & 5. 167. & 168
- Interdicto vnde vi agens, debet in libel-**
lo locum & tempus ponere. ibi. nume-
ro 27 173
- Interdicto retinendæ agens tenetur ad pe-**
titionem rei declarare modum turbationis.
in iiiij. par. ix. dist. nume. 47 199
- Interdictum**, quorum bonorum reperitur utile, & directum, & habet similitudinem cum petitione hæreditatis. & quando locum habeat. in *iiiij. parte. vij. distinct. nu. 2. 5. 4. 6. 7 & 8* 197. & 168
- Interdictum**, quorum bonorum, in aliquo est utilius quàm hæreditatis petitio. *ibi. nume. 9* 168
- Interdictum quorum legatorum. est possessorium adipiscendæ, & quando habeat locum. ibi. nume. 10 169**
- Interdictum Saluanum**, est possessorium adipiscendæ. & quâdo & contra quos locum habeat. *ibi. nu. 11* eod.
- Interdictum retinendæ**, datur etiam pro iuribus incorporabilibus. *ibidem. numero 10* 172
- Interdictum**, vnde vi. quando habeat locum, & quæ requirantur in eo. *ibi. nume. 21. & 22* eod.
- Interdictum**, vnde vi. datur violenter expulso de possessione rei immobilis. *ibi dem. nu. 22* eod.
- Interdictum**, vnde vi. competit pro iuribus incorporabilibus, & annuis præstationibus. *ibi. nu. 23* 173
- Interdictum**, vnde vi. an detur ei, qui suspicatur posse repelli. *ibidem, numero 14* eod.
- Interdictum**, vnde vi. datur solum intra annum utilem. *ibi nu. 25* eod.
- Interdictum**, vnde vi. competit deiecto possidenti tempore spolij. *ibid. numero 27* eod.
- Interdictum**, vnde vi. non datur contra singularem successorem: sed contra vniuersalem sic. & datur hæredi, & non possidenti. *ibid. numero 28. & 29* eod. & 174
- Interdictum**, vnde vi. datur spoliato, qui verè possidebat tempore spolij. Secus, si tantum detinebat. *ibidem. nume. 30* 174
- Interesse dicitur pœna legalis**, & an differat in aliquo à pœna. *disp. vij. numero 12* 733
- Interlocutoria per quam finitur officium iudicis**, habet vim diffinitiuæ. in *vj. par. ver. sententia. nu. 43* 117
- Interlocutoria**, quæ diffinit vnum articulum substantialem causæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur. *ibi. nume. 44* eod.
- Interlocutoria continens aliquid dari vel fieri**, vim diffinitiuæ habet. *ibid. numero 45* 118
- Reliqua vide infra**, in litera S. in versi. sententia interlocutoria.
- Interrogatio potest fieri post conclusum in causa**, ad instantiam partis in summariis. in *vj. par. ver. conclusio in causa. nume. 7* 499
- Interrogationi respondere non tenetur is**, qui per aliquam exceptionem potest iudicium euitare. in *vj. part. ver. interrogatio. nu. 4* 403
- Interrogationi respondere non tenetur reus**, qui interrogatur de iuribus ipsius

- ipſius rei. nec etiam ſi interrogatur de
negotio principali. ibidem. numero 5
& 6 404
- Interrogationi criminofe ſeu continen-
ri turpitudinem, an & quando teneat-
tur quis reſpondere. ibidem. numero
7. & 5 eod. & 405
- Interrogationi, an agens rei vendicatio-
ne ſit dominus, non tenetur conuen-
tus reſpondere. ibi. nu. 13 405
- Interrogationes an & quando & quali-
ter ſiant in iudiciis. ibidem. nume. 1. 2.
& 3 402 & 403
- Interrogationes in iudiciis ſiunt officio
iudicis, tam ante quam poſt litis con-
teſtationem. & conuictus de menda-
cio, priuatur poſſeſſione. ibi. n. 3 403
- Interrogare an & quando poſſit iudex
principalem vel teſtes, etiam ad instan-
tiam patris, poſt concluſum in cauſa,
& quid in ſummaris. in iij. par. ix. diſt.
nu. 28. 30 & 31. fo. 103 & 194 & in vj.
par. ver. inquiſitio. nu. 185 342
- Interrogari non poſſunt creditores vel
legatarij ad hæredis inſtantiam, an hæ-
reditas ſit ſoluendo. Sed ſic ex iudicis
officio. in vj. parte ver. interrogatio. nu-
me. 12 405
- Interrogans non ſatetur, ſed ponens ſic:
& propterea poſt litem conteſtatam
ſieri debent poſitiones, & non interro-
gationes. in vj. parte ver. interrogatio.
nume. 6 404
- Interrogatus de crimine, propter quod
remouetur à beneficio, tenetur reſpon-
dere. in vj. parte. ver. interrogatio. nu-
mero 8 eod.
- Interrogatus cum iuramento, an commi-
ſerit delictum, negans & mendacium
dicens, periurus non dicitur. ibidem
nume. 9 405
- Interrogatus ſuper eo, quod aliàs fuit iu-
ramento deciſum, reſpondere non te-
netur. ibi. nu. 10 eod.
- Interrogatus de facto alieno in facto pro-
prio non tenetur reſpondere in crimi-
nalibus. Quid autem in civilibus. ibid.
nu. 11 eod.
- Interrogatus de propoſito ſuo in mente
retento, reſpondere non debet. ibidem
nume. 14 eod.
- Interrogatus de impertinentibus ad cau-
ſam, non tenetur reſpondere. ibidem
nume. 15 eod.
- Interrogatus an poſſideat bona vel ma-
la fide, non tenetur reſpondere. ibidem
nume. 16 406
- Interrogatus de eo, quod in iure conſi-
ſtit, non tenetur reſpondere. ibidem nu-
mero 17 eod.
- Interrogatus an velit vii inſtrumento pro-
ducto, quod eſt ſuſpectum de falſo, ſim-
pliciter reſpondere debet. & poteſt pe-
tere terminum ad deliberandum. in vj.
parte ver. inſtrumentorum productio.
nume. 20 460
- Interrogatoria ſiunt teſtibus ad detegen-
dam falſitatem, & dicuntur eſſe de a-
ctis, ſuper quibus ſi teſtes noti fuerunt
interrogari, debent iterum interroga-
ri, etiam poſt publicationem. in vj. par-
te ver. interrogatio. numero 18. & 19
406
- Interrogatoria quomodo & quando præ-
ſententur. in vj. parte ver. interrogato-
riorum. nu. 1 454
- Interrogatoria teſtibus ad quæ effectum
ſiunt, & an debeat dari terminus ad il-
la producendum. Et quid ſi iudex ob-
miſit teſtes ſuper illis interrogare. ibi.
nu. 2 & 4 455
- Interrogatoriorum copia parti dari non
debet. ibi. nu. 1. fo. eo. & in ver. actorum
editio. nu. 49. fo. 484 & in ver. interro-
gatio. nu. 20 406
- Inteſtatus quilibet deceſſiſſe præſumitur,
niſi probetur teſtatus, in rep. l. is po-
teſt. nu. 337 878
- Inuentarij confectio non eſt neceſſaria
nepoſitis, quorum mater renuntiavit
bonis fraternis & mortua eſt ante fra-
trem. diſp. x. nu. 17 791
- Inuentarium operatur ſeparationem bo-
norum & quod hæres non teneatur
vltra vires hæreditarias. ibi eod.
- Inuentarium quando faciendum eſt per
hæredem, ſit citatio per proclamam. in
vj. par. ver. citatio. nu. 98 375
- Inuentario confecto per hæredem, ſi cre-
ditores dicunt plus eſſe in bonis, pe-

INDEX.

- test iudex ex officio inquirere. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 145 335
- Iudæus iurans super contractu inualido, an confirmet contractū cum iuramento. in iij. par. nu. 50 46
- Iudæus non compellitur ad obseruantiam iuramenti in compromisso apposti. ibid. nu. 52 50
- Iudæus per legem suam iurans, per Christianum iudicem ad iuramenti obseruantiam compellitur: & contraueniens puniri potest de periurio. ibidem numero 53 eodem
- Iudæus non potest iurare per Euangelia, neque per Christum. & iurans compellitur ad obseruantiam iuramenti. ibid. nu. 54. & 55 eod.
- Iudæus blasphemia Christi dicitur. ibid. nume. 53 eod.
- Iudæi seruant etiam hodie legem Mosaycam, & secundum eam viuunt, & illa deficiente seruant ius commune, etiam in decisionibus causarum. ibid. nu. 49. cum plu. seq. 49
- Iudæi iurant super lege Moyfi: & super Christi præceptis. ibid. nu. 50 eod.
- Iudæi quoad spiritalia non sunt subiecti ecclesiæ. ibid. nu. 50 52
- Iudæi an gaudeant immunitatibus Christianorum. ibid. nu. 61 eod.
- Iudæi sunt extra ecclesiam. ideo iudex ecclesiasticus nō se impedit de eis: etiam in causis spiritalibus. in iij. par. xj. distinctio. nu. 41 222
- Iudæorum compromissum mādatur executioni sine alia homologatione, in vj. par. ver. appellatio. nu. 254. 614
- Iudæorum animam non curat ecclesia: quia iam damnata est. in iij. parte. numero 57 51
- Iudæorum sacrificia, appellantur extermonia. ibid. nu. 61. 52
- Iudæis licet facere actus secundum eorū ritus, qui in cōtemptū fidei Christianæ non tendūt, alias Christianorum immunitates perdunt. ibid. nu. 60. eod.
- Iudicium an debeat supersederi, donec compareat author laudatus. in rep. l. si actor. nu. 74. 901. 502
- Iudicium institui conuenit, vt à diuinis operationibus non difformemur. in proce. nu. 2. 12
- Iudicium, est lapsus angularis totius legis doctrinæ. & ideo summo ordine regi debet. ibid. nu. 21. 12
- Iudicium quot modis sumitur in iure. in j. par. nu. ij. cum trib. seq. 12
- Iudicium finale huius sæculi, erit in ualle Iosaphat: vbi Christus ascendit ad cælos. ibid. nu. 1. eod.
- Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione. ibid. nu. 4 eod.
- Iudicium, quid sit, & quot modis diffiniatur. in ij. par. nu. 19. & 12. fol. 18. 20. & 21
- Iudicium sine actore quandoq; esse solet, & sine accusatore, & quandoq; sine reo. ibid. nu. 1. & 1. eod.
- Iudicium, est inuestigatio, quā facit iudex secundum iuris ordinē per varios modos ad veritatem eliciendam, & elicte custodiendam. ibid. nu. 9 20
- Iudicium est causa in iure reddendo necessario posita: cum personarum interpositione. ibid. nu. 10 eod.
- Iudicium, est nomen generalius, quā causa. ibid. eod.
- Iudiciū, est discussio causæ, quæ iuridicē coram iudice fit. ibid. nu. 11 21
- Iudicium, iustitiæ est ministratio: quæ fit à iudice in causa coram eo posita. ibid. nu. 12. 13. & 14 eod. & 22
- Iudicium constat ex consideratione septē causarum. ibid. nu. 5 eod.
- Iudicium an possit fieri de volūtate partium, obmissis formalibus & substantialibus iudiciorum. ibid. nu. 38. & 39 cum plu. seq. 27. & 28
- Iudicium cōceptum corā vno iudice, potest coram alio transportari. & valet iudicium, exceptione litis pendente non opposita. ibid. nu. 43 30
- Iudicium vnde fuit proditum. & qualiter habuit originem. in iij. par. nu. 1. fol. 35. & nu. 132 76
- Iudicium cognitum fuit etiam tempore veteris testamenti, & tempore noui testamenti, vsque in hodiernum diem. ibid. nu. 134. & 135 eod. & 77
- Iudicium inuentum fuit, ne quis sibi ius propria

- propria auctoritate diceret. ibi. nu. 13. 6
77
- Iudicium aliud civile, aliud criminale, aliud mixtum. in iij. parte. j. distinctio. numero 1. 80
- Iudicium an civile, vel criminale dicatur, quādo agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ siue honoris. ibid. nu. 10. 84
- Iudicium civile & criminale, potest æquē principaliter cumulari, quādo delictū est tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus. ibi. numero. 21. 88
- Iudicium mixtum quod dicatur. ibi. nu. 73. & 75. fol. 104. & 105. & in iij. distin. num. 1. 111
- Iudicium aliud capitale, & aliud non capitale. in iij. par. ij. dist. nu. 1. 107
- Iudicium capitale actu & aptitudine consideratur. ibi. nu. 4. eod.
- Iudiciū capitale, aliud personale, & aliud reale, & aliud mixtū. in iij. par. iij. dist. nu. 1. 111
- Iudicium aliud vniuersale, aliud generale & aliud particulare. in iij. par. iij. dist. nu. 1. 114
- Iudicium aliud ordinarium, & aliud delegatum. in iij. parte. v. distinctio. numero. 1. 711
- Iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale. in iij. part. vj. distin. nu. 1. 138
- Iudicium aliud petitorium: & aliud possessorium. in iij. part. vij. distinctio. numero. 1. 166
- Iudicium possessorium, triplex est. & quod dicatur. ibi. nu. 2. 117
- Iudicium aliud competens, & aliud incompetens. in iij. part. viij. distin. numero. 1. 182
- Iudicium aliud ordinarium, & aliud summarium. in iij. parte. ix. distinctio. numero 1. 186
- Iudicium aliud ordinarium, & aliud extraordinarium. in iij. part. x. distinctio. nu. 1. 210
- Iudicium extraordinarium dicitur, ubique non est prodita actio ad ali-
- quid exequendum: sed prætor ex potestate sua aliud exequitur. ibidem: numero 2. eod.
- Iudicium est extraordinarium, quando generaliter super causa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis. ibi. nu. 3. 211
- Iudicium dicitur extraordinarium, ubi agitur per viam inquisitionis sine accusatore: & processus inquisitionis extraordinarius dicitur. ibidem numero. 5. eod.
- Iudicium dicitur extraordinarium in Regno, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus. ibi. numero. 7. eod.
- Iudicium omne criminale extraordinarium dicitur. ibi. nu. 8. eod.
- Iudicium aliud seculare, & aliud ecclesiasticum. in iij. parte. xj. distinctio. numero. 1. 214
- Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum. in iij. parte. xij. distinctio. numero 1. 224
- Iudicium aliud temporale, & aliud spirituale in iij. par. xij. dist. nu. 1. 231
- Iudicium aliud iurisdictionale, & aliud arbitrium. in iij. parte. xij. distinctio. numero. 1. 233
- Iudicium aliud delegatum, & aliud subdelegatum. in iij. par. xv. dist. nu. 1. 235
- Iudicium aliud validum, & aliud invalidum, seu nullum. in iij. parte. xvj. distinctio. numero. 1. 238
- Iudicium quot modis potest dici nullū. ibidem. nu. 2. & 3. cum sequen. vsque in finem. eod.
- Iudicium quando ex defectu iudicis sit invalidum. ibi. nu. 3. eod.
- Iudicium dicitur nullum, & sententia, quando iudex procedit ad prolationē sententiæ cum magna celeritate, sine percussatione processus, & sine causæ cognitione. ibi. nu. 12. 241
- Iudicium gestum cū procuratore excommunicato, an valeat. ibi. nu. 24. 243
- Iudicium agitatum sine consensu patris cum filiofamilias, tendens in eius fauorem, valet etiam si sit minor. ibidem nu. 32. 244

I N D E X.

- Iudicium agitatū contra mortuū**, est ipso iure nullum : licet per viuum defendatur. *ibi. nu. 48* 249
- Iudicium nullum dicitur**, quando factum est per delegatū impetratū per literas surreptitias : vel quando delegatus non seruauit formam rescripti delegatorij. *ibi. nu. 49* eod.
- Iudicium agitatū tempore vel die feriato**, nullum est. *ibi. nu. 57* 250
- Iudicium aliud simplex**, & aliud duplex. & quæ dicantur iudicia duplicia. & quis fungatur partibus actoris in illis. in *iiij. parte xvij. dist. nu. 1* 263
- Iudicium aliud necessarium**, aliud voluntarium, & contentiosum. in *iiij. parte xvij. dist. nu. 1* 264
- Iudicium aliud principale**, aliud appellationis. in *iiij. par. xix. dist. nu. 1* 265
- Iudicium aliud præiudiciale**, & aliud non præiudiciale. in *iiij. part. xx. distinctione. nume. 1* 266
- Iudicium, lis, causa & instātia**, in quo differant. in *part. v. nu. 1* 263
- Iudicium quoad sui ordinem tres partes habet**. & dicitur coëptum, quando est facta litis contestatio. in *vi. parte in prin. nu. 1* 288
- Iudicium quæ membra seu acta in sui prima parte contineat**. *ibi. nu. 1* 289
- Iudicium fabricatur altero de quinque modis**, scilicet, per actionem, per accusationem, per inquisitionem, per denuntiationem, & per officium iudicis. *ibi. nume. 4* eod.
- Iudicij appellatione venit etiam sententia**. in *i. par. nu. 5* 33
- Iudicij formalia, materialia, substantialia, & naturalia**, quæ dicantur. in *ij. parte. nume. 15* 22
- Iudicia præiudicialia**, seu præiudiciales actiones. Quæ dicantur absolutæ : & quæ respectiue. in *iiij. parte xx. distinct. nu. 1. & 2. cum sequen. fol.* 256
- Iudicia omnia præiudicialia in Regno hodie sunt sublata per Constitutiones Regni**. Quod qualiter procedat, vide *ibi. dem nu. 17. & 18* 270
- Iudex debet facile cōcedere veniam deponendi damnatum de furca** vi fecit Pylatus, qui de facili concessit Ioseph, vt Iesum defunctum de cruce deponeret. in *repet. lis. potest. nu. 120* 826
- Iudex appellationis non potest iudicare nisi super meritis primæ causæ** in *iiij. par. nume. 190*
- Iudex dicitur**, quasi ius dicens. & iudicium dicitur, quasi iurisdicatio. in *ij. par. nume. 11* 22
- Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum detentatorem alicuius rei ecclesiæ vel clerici**. Itē, pro legatis piis contra laicum. in *iiij. parte xj. distinctione. nume. 6* 215
- Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum tenentem feudum ab ecclesia**. *ibi. nume. 7* eod.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis spiritualibus**, etiam contra laicos. *ibid. nume. 8* eod.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis miserabilium personarum etiam laicorum**. *ibi. nu. 9* 216
- Iudex ecclesiasticus punit laicum de blasphemia Dei**. *ibi. nu. 10* eod.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos**, quando iudex secularis negligit iustitiam facere. *ibi. nu. 11* eod.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit quando laicus detinet alienum debitum cum peccato**. *ibi. nu. 12* eod.
- Iudex ecclesiasticus dat curatorem liri minori laico litiganti coram se**. *ibidem nume. 13* 217
- Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos ratione iuramenti**. Item lite pendente, coram iudice laico potest adiri ecclesiasticus : vt moneat ipsum, quod causam expediat. *ibidem numero 14* eodem.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit de pace fracta**. *ibi. nu. 15* eod.
- Iudex ecclesiasticus restituit ecclesiam quæ contraxit cum laico** : etiam de nullitate contractus ecclesiæ contra laicum. *ibi. nu. 16* eod.
- Iudex ecclesiasticus cognoscit de validitate iuramenti**, an liget vel non. *ibidē nume. 17* 218
- Iudex ecclesiasticus aditur** : vbi petitur reductio

- ductio à compromisso facto in laicum & clericum. ibid. nu. 18 eod.
- Iudex ecclesiasticus compellit laicū ex-
ecutorem testamenti adiūctum cum cle-
rico. ibi. nu. 19 eod.**
- Iudex ecclesiasticus potest punire laicum
perseuerantem in excommunicatione.
ibi. nu. 21 219 eod.**
- Iudex ecclesiasticus procedit contra spo-
liantem ecclesiam vel prelatum. ibidē
nu. 26 eod.**
- Iudex ecclesiasticus habet iurisdictionē
in laicos, in omnibus concernentibus
animam. ibid. nu. 27 eod.**
- Iudex ecclesiasticus punire potest aroma-
tarium laicum miscentem farinam in
cera: & illum vendentem, & similiter
omnes vendentes vtensilia, & illa fal-
sificantes. ibi. nu. 28 220 eod.**
- Iudex ecclesiasticus potest excommuni-
care testes laicos nolentes deponere
coram iudice seculari. ibidem nume-
ro 29 eod.**
- Iudex ecclesiasticus inhibere potest iudi-
ci seculari, ne procedat super inciden-
ti spiritali. ibi. nu. 30 eod.**
- Iudex ecclesiasticus compellit laicum li-
tigantem in foro suo, ad obseruantiam
iuris canonici. ibi. nu. 31 eod.**
- Iudex ecclesiasticus cognoscit in Regno
de causa suspicionis iudicis secularis.
ibi. nu. 32 eod.**
- Iudex ecclesiasticus sequestrat corpus
mortuum vsurarii, donec hæres careat
de restituendis vsuris. ibidem nume-
ro 33 eod.**
- Iudex ecclesiasticus ex iusta causa sibi
visa potest adiungere Canones adden-
do nouam poenam, licet non possit ro-
taliter contra Canones statuere, in vj.
parte, ver. inquisitio. nu. 112 323 eod.**
- Iudex ecclesiasticus debet & potest poe-
nam illam irrogare, quæ magis time-
tur: cuius timoris ratione censendum
est delinquentem cessaturum à delin-
quendo. ibi. nu. 115 329 eod.**
- Iudex ecclesiasticus inquirere potest de
quolibet matrimonij impedimento, ad
faciendum ipsum separari. ibidem nu-
mero 136 334 eod.**
- Iudex ecclesiasticus inquit cōtra tenen-
tes bona quæ debent distribui paupe-
ribus vel ad pias causas. ibidem nu-
mero 154 336 eod.**
- Iudex tā ecclesiasticus, quā secularis po-
test inquirere ex officio in omnibus
causis piis & cōcernentibus animam.
ibidem nu. 135 334 eod.**
- Iudex ecclesiasticus potest breuiorē ter-
minum statuere parti ad petendum &
recipiendum apostolos, quā trada-
tur de iure communiquo elapso sen-
tentia transit in rem iudicatam. in vj.
par. ver. appellatio. nu. 212 670 eod.**
- Iudex laicus & iudex ecclesiasticus an
possint de vno delicto cognoscere,
vbi poena civilis diuersa est à canoni-
ca. in iij. par. j. dist. nu. 19 87 eod.**
- Iudex inquirere potest ad denuntiam of-
ficialis nō præcedente fama. in vj. par.
ver. inquisitio. nu. 24 295 eod.**
- Iudex inquirere potest cōtra vsurarium.
in casu quem vide. ibi. nu. 106 325 eod.**
- Iudex an hodie in Regno possit inquire-
re contra vsurarium. ibi. nu. 110 326 eod.**
- Iudex ex officio potest inquirere de o-
mni delicto per conspirationem. ibidē
nu. 128 332 eod.**
- Iudex in causis miserabiliū personarum
ex officio procedit. ibidem. numero
132 333 eod.**
- Iudex potest procedere in his, quæ noto-
riē sibi liquēt ex actis: etiam parte nō
petente. ibi. nu. 134 334 eod.**
- Iudex ex officio potest inquirere de iuri-
bus principis. ibi. nu. 137 eod.**
- Iudex potest ex officio suo procedere, in
applicanda pecunia sua fisco. ibidem
nu. 138 eod.**
- Iudex potest ex officio inquirere ad ma-
ius scandalum vitandum. ibidem. nu-
mero 139 eod.**
- Iudex potest generaliter inquirere con-
tra omnes malefactores, in provincia
vel ciuitate, quam regit, vt ipsam ma-
lis purget hominibus, p publica quie-
te. ibi. nu. 140 335 eod.**
- Iudex ex officio inquit de omni crimi-
ne & iniuria commissā contra eccle-
sias & ecclesiasticas personas: & de
omni**

INDEX.

- omni crimine in ecclesia commisso. ibi. nu. 141 eod.
- Iudex inquit in causa naufragij: & in omnibus causis ab eo dependentibus: & contra furripientes bona naufragorum. & inquisitio talis sit leuato velo. ibi. nu. 146 eod.
- Iudex inquit in causa suspecti tutoris. & inuentum suspectum ab officio remouet. ibi. nu. 147 eod.
- Iudex inquit contra producentem falsam scripturam vel suspectam in iudicio. & potest ipsum ex sola suspitione punire: nisi probet illam esse veram. ibidem. nu. 148 336
- Iudex potest incidenter inquirere contra testes deponentes falsum vel vacillantes in iudicio. & potest illos ex officio punire. ibi. nu. 150 eod.
- Iudex de quolibet delicto commisso coram se incidenter, inquirere potest. ibi. nu. 151 eod.
- Iudex potest inquirere de iuribus ecclesiarum, & ecclesiastico beneficio. ibidem. nu. 152 eod.
- Iudex per inquisitionem procedere potest in casibus, in quibus accusatur, excusatur à presumptra calumnia. ibidem. num. 153 eodem.
- Iudex ex officio inquit de probitate, virtute, de idoneitate & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi. ibi. nu. 155 337
- Iudex inquit de omni crimine, vbi interuenit accusator, q. colludit seu prauaricatur. ibi. nu. 156 eod.
- Iudex inquit contra calumniatorem, etiam nemine accusante. ibidem numero. 157 eod.
- Iudex inquit, quando incidenter de crimine cognouit. ibi. nu. 158 eod.
- Iudex ex officio inquit de iniuria facta scholari, quod est speciale in priuato crimine. ibi. nu. 159 eod.
- Iudex quando inquirat de delicto commisso in officio per suum officialem. ibi. nu. 160 eod.
- Iudex inquit contra facientem iniuriam suis officialibus, vel famulis, si crimen est notorium. ibi. nu. 161 eod.
- Iudex inquit de omni notorio crimine. ibi. nume. 162 eod.
- Iudex specialiter inquit de omni crimine, super quo primò generalis inquisitio præcessit. ibi. nu. 163 338
- Iudex inquit de inimiciis & guerris, quæ vigent in ciuitate inter particulares ciues: ex quibus potest turbari res publica, & deueniri ad arma. ibidem nu. 164 eod.
- Iudex potest cogere subditos ad faciendam pacem. ibi. eod.
- Iudex inquit contra filium, qui impias manus in parètes infecit vel ipsos contumelia affecit. ibi. nu. 165 eod.
- Iudex inquit contra carceris custodem pretio corruptum. ibidem. numero 167 eod.
- Iudex inquit contra lenones, qui nituntur mulieres ad luxuriam allicere. ibi. nu. 167 eod.
- Iudex inquit de crimine lenocinij sine accusatore. quòd crimè reputatur maioris adulterio. ibidem. numero 167. & 168 eod.
- Iudex an possit ex officio procedere in crimine adulterij sine accusatore. ibi. nu. 170 339
- Iudex inquit contra quemcunque, qui fuerit inuentus in flagranti crimine. ibi. nu. 171 eod.
- Iudex in Regno inquit contra omnes homines male vite. ibidem numero 172 eod.
- Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictum facere potest, quòd omnes sentientes se offensus, compareant ad querelandum, & testes deponendum. ibid. nu. 173 eod.
- Iudex inquit etiam de crimine læsæ maiestatis perpetrato contra personam principis, vel suorum collateralium. ibi. nu. 174 340
- Iudex ex officio inquit contra famulos latrones. ibi. nu. 176 eod.
- Iudex inquit contra inobedientes & turbantes suam iurisdictionem. & contra rebelles & contumaces ad pœnas legittimas & multas imponendas. ibidem nu. 177 eod.

Iudex or

- Iudex ordinarius** sententiam in loco solito ferre debet. Secus est in delegato. in vi. par. ver. sententia. nu. 71. & 12. 525
- Iudex delegatus** ad vnam causam a pos sit procedere & sententiaré in loco extra iurisdictionem delegantis. ibid. nu. 75. 525
- Reliqua de iudice delegato**, vide su prà, in litera D, in ver. delegatus.
- Iudex habens limitatam iurisdictionem** accessoriè & incidenter de causa di versæ speciei cognoscere potest. in iij. par. vi. dist. nu. 25. 148
- Iudex competēs quis dicatur**: & quis in competens. Et ex quibus causis co gnoscatur. in iij. par. vi. distinctio. nu. me. 1. 183
- Iudex incompetens respectu causæ** prin cipalis, potest esse competens quo ad accessoria: quia ad expensas potest cõ demnare. ibid. nu. 3. eod.
- Iudex non habet necesse pronuntiare** su per incidenti, in causis summariis, sed potest illud decidere vñà cum prin ci pali. in iij. par. ix. dist. nu. 26. 193
- Iudex an & quando interrogare possit** principalem vel testes, etiam ad instan tiam partis post conclusum in causa in ordinariis, & quid in summariis. ibid. nume. 28, 30. & 31. fo. eod. & 194
- Iudex ferre potest sententiam diffinitivâ** stando, vbi sola veritate facti inspecta proceditur. ibid. nu. 31. 195
- Iudex secularis**, in quibus casibus potest suam iurisdictionem exercere contra clericos. in iij. par. xi. dist. nu. 34. 221
- Iudex laicus condemnat clericum in ex pensis**, quando litigavit coram eo con tra laicum & succubuit. ibidem nu. me. 35. eod.
- Iudex laicus se intromittit contra clericũ** spoliantem laicum sua possessione. ibid. nu. 38. eod.
- Iudex laicus compellit creditorem laicũ** ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore. ibid. nu. 40. eod.
- Iudex laicus cognoscit de causa spirita** li inter ludæos. ibid. nu. 41. 222
- Iudex laicus non potest etiam de man dato episcopi**, torquere vel verberare clericum. ibid. nu. 48. fol. 223. & in vi. par. ver. accusatio. nume. 1. 489
- Iudex laicus propter impedimentum epi scopi**, non potest cognoscere de causa clerici coram eo conuenti. in v. parte. nume. 44. 273
- Iudex prorogatus non potest sententiam** suam exequi. in iij. par. xij. distinct. nu. me. 13. 229
- Iudex quilibet tam ordinarius, quàm de legatus**, potest de restitutione in inte gram cognoscere, & illam concedere. In v. par. nu. 16. 271
- Iudex post peremptam instantiam**, potest absolueré reum ab obseruatione iudi cij, & actorem condemnare in expen sis: licet non possit ferre sententiã ab solutoriam vel condemnatoriam in causa principali. ibid. nu. 49. 274
- Iudex etiam post peremptam instantiam** potest ferre sententiam contra confes sum ex vi notorii. ibid. nu. 60. 279
- Iudex qualiter procedere debeat**, quando accusator se absentat. in vi. parte. ver. inquisitio. nu. 81. 315
- Iudex quando vult examinare in testem** aliquam honestam mulierem, potest mittere ad eius domum, pro ea exami nanda parte non citata. in vi. par. ver. citatio. nu. 27. 359
- Iudex potest interdiceré administrationẽ** alicui prodigo sine alicuius citatione. ibid. nu. 31. eod.
- Iudex qui tulit sententiam interlocuto riam**, à qua succumbens appellauit, po test vsque ad diffinitivam procedere, sine citatione partis, antequam sibi in hibeat. ibid. nu. 33. eod.
- Iudex in dando tutore alicui pupillo vel furioso sine inquisitione**, potest decre tum suum interponere, sine alicuius ci tatione. ibid. nu. 35. 360
- Iudex an possit citare suum subditũ** exi stentem extra territorium suum. ibid. nume. 40. 251
- Iudex iurisdictionem exercere potest in** alieno territorio inter subditos suos, cum licentia domini illius territorij, & non aliter, & non procedit in terris baronis. Secus in terra demanij Regis: quia

- quia potest sine licentia. *ibidem* nu. 41. me. 18,
eodem. 345
Iudex potest eligere vnum priuatum, cui
 committat citationem: etiam si non sit
 publicus nuntius, & sit famulus suus,
 vel alterius partis. & valet citatio. *ibi.*
 nume. 44 362
Iudex potest dare licentiam parti, quod
 capiat possessionem aduersarii, consti-
 tuendo eum executorem in causa pro-
 pria. *ibid.* nu. 45 eod.
Iudex pro tribunali sedens, potest mone-
 re seu citare partem, vt tali die coram
 se compareat. *ibid.* nu. 48 363
Iudex inquit contra socios criminis in
 casibus, in quibus licita est interroga-
 tio de sociis. in versu. inquisitio. nu. 178
340
Iudex ex forma constitutionum Regni
 inquit de homicidiis & damnis clan-
 destinis, vbi nullus accusator adparet.
ibid. nu. 179 eod.
Iudex prosequitur ex officio contra accu-
 satu accusatore mortuo. *ibi.* nu. 180 eo.
Iudex inquit ex officio super necessita-
 te ciuitatis & ciuium subditorum. &
 compellit dominos ad vendendum
 frumentum & annonas tempore cari-
 stie. *ibid.* nu. 181 341
Iudex ex officio inquit contra aduoca-
 tos & procuratores calumniosos: &
 eis potest interdicare ne postulent. *ibi.*
 nu. 182 eod.
Iudex inquit de defensionibus rei in cri-
 minalibus, ex suo officio, etiam si reus
 se non defendat. & ad hoc tenetur ipse
 iudex. *ibid.* nu. 183 eod.
Iudex inquit de facto, etiam testes pro-
 ducendo, in omnibus casibus, in qui-
 bus procedere potest ad diffinitionem
 sententiam contra absentem, siue in ci-
 uilibus, siue in criminalibus. *ibid.* nu-
 me. 184 eod.
Iudex hodie in regno potest supplere in
 facto pro reo absente: & probationes
 producere: nec per hoc redarguitur vt
 suspectus: etiam in ciuilibus. *ibidem*
eodem
Iudex inquit de crimine falsae monetae
 etiam nemine accusante. *ibidem* nu-
 me. 185 eod.
Iudex inquit de crimine haereticis, ad in-
 star criminis laesae maiestatis. *ibid.* nu-
 me. 187 eod.
Iudex inquit in casibus ciuilibus par-
 tes interrogando, quando aequum sibi
 videtur. *ibid.* nu. 188 eod.
Iudex inquit de veritate instrumenti
 produci in iudicio. *ibi.* nu. 189 eod.
Iudex inquit & interrogat de conditio-
 ne testium, & de eorum inimicitis, &
 aliis circumstantiis. *ibi.* nu. 190 eo.
Iudex inquit ad denuntiam officialis ad
 hoc deputati. *ibid.* nu. 191 343
Iudex inquit ex officio in dando aduo-
 cato pupillis, & aliis miserabilibus
 personis. *ibi.* nu. 192 eod.
Iudex inquit de contemptu & contu-
 macia procuratoris, negotia absentis
 ministrantis. *ibid.* nu. 193 eod.
Iudex inquit ex officio contra procura-
 torem, vt de mandato doceat. *ibid.* nu-
 me. 194 eod.
Iudex inquit de crimine sacrilegij &
 plagij. *ibid.* nu. 195 eod.
Iudex ex officio inquit contra non sol-
 uentes decimas, & illos compellit ad
 soluendum etiam nemine petente. *ibi.*
 nume. 196 eod.
Iudex inquit de idoneitate tutoris. *ibid.*
 nume. 197 eod.
Iudex inquit ad faciendum sepelire de-
 functum. *ibi.* nu. 198 eod.
Iudex inquit contra agētem sine actio-
 ne: & cui non competit ius agendi. &
 potest ipsum ex officio repellere à li-
 mine iudicij. *ibi.* nu. 199 344
Iudex habens literas arbitrales, ex offi-
 cio procedit in criminibus capitali-
 bus: & in causis miserabilium perso-
 narum. *ibid.* nu. 200 eod.
Iudex inquit contra frequentatores ta-
 bernarum & homines deambulantes
 per plateas bene vestiti, sine arte: quos
 ad galeas ad tempus condemnare de-
 bet & alios, de quibus. *ibidem* nu-
 mero 202 eod.
Iudex an possit inquirere ex officio in
 crimine priuato. *ibi.* nu. 204 eod.
Iudex secularis potest inquirere de omni
 cri

*Iudex per interpellat ad ferrendam sententiam, et
 denegans pot ab eo appellari. Seraphin. de iur.
 396 §. nu. 5.*

- crimine de iure canonico, ibidem nume. 206 345
- Iudex an possit sine scriptis pronuntiare de consensu partium. in ij. parte. nume. 41 28
- Iudex an possit procuratorem tabulam à litigio repellere, ac litis dominum ad iudicium in persona suscipiendum cogere. in repetitione l. si actor. numero 62 898
- Iudex qui accepta pecunia peruerit iustitiam, iniustam sententiam proferendo, dicitur Christum vendere. in iij. parte. nu. 67 53
- Iudex arbitratu poenam secundum qualitatem personæ, loci, & dignitatis: quando poena iuris petitur quis puniri, in iij. parte. j. distinctione. numero 9 84
- Iudex in poenis arbitrariis pro criminibus, an & quando possit imponere poenam mortis naturalis. ibid. nume. 42. & 44. cum plurib. sequentib. 93. & 34
- Iudex quando in arbitrariis debeat mitiorem poenam eligere. ibi. nu. 53 97
- Iudici hodie omnis poena est arbitraria etiam à iure determinata. ibidem nume. 65 102
- Iudex non puniens exercentem priuatim carcerem, punitur poena criminis læsæ maiestatis. ibid. nu. 63 eod.
- Iudex per inquisitionem non procedit pro delicto culpa commissio: nisi deus vel lata culpa interueniat, ibidem nume. 72 104
- Iudex ordinarius quis dicatur & quis delegatus, & in quibus differant. in iij. par. v. dist. nu. 2 113
- Iudex non debet aliquem capere ante summariam fidem, & recessus suspicionem in civilibus. Secus in criminalibus. ibid. nu. 60 366
- Iudex volens ferre sententiam si citauit aliquem, ut veniat ad audiendum suam intentionem, an hæc dicatur sufficiens causa in citatione, & talis citatio valeat. ibid. nu. 70 369
- Iudex, quando mouenda est aliqua lis contra aliquem absentem, qui nullibi reperitur: nec habet certam domum, potest eum citare, per proclama. ibid. nume. 101 376
- Iudex videns instantiam perire, potest ex suo officio ad sententiam citare. ibid. nume. 116 378
- Iudex denegare potest audientiam contumaci, non solum in illa causa in qua est contumax: verum etiam in omni alia. in vj. par. versicu. contumacia. nume. 15 390
- Iudex mandare potest colonis & inquilinis contumacis, quod ei non respondeant de pensionibus, & mandare potest, quod nullus vadat ad colendum eius agros. ibi. nu. 26 392
- Iudex propter contumaciam sequestrare potest fructus rei petite. ibi. nu. 29 eo.
- Iudex contra contumacem potest procedere ad capienda pignora. ibid. nume. 31 393
- Iudex ubique æquitas suggerit, potest regulariter partem interrogare, ad instantiam alterius partis. in vj. parte. versu. interrogatio. nume. 1. Quod limitata, vt ibid. nume. 4. & 5. vsque in finem. 403 & 404
- Iudex si sine causa daret breuiorem dilationem, litigans debet contradicere & protestari, ne censeatur renuntiare iuri suo. in vj. parte. versicu. dilatio. nume. 17 435
- Iudex in causis summaris vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare potest. in vj. par. versu. positio. nu. 5 439
- Iudex potest imponere poenam litiganti ut veritatem dicat, & illam exigere. ibid. nu. 18 442
- Iudex qui obmisit interrogare testes super interrogatoriis à parte productis, an inualidet examen. in vj. par. versicu. interrogatoriorum productio. numero 4 457
- Iudex si commisit alicui testium receptionem & examinationem, an ipse idem delegatus possit eos publicare. in vj. parte. versicu. appellatio. numero 6 487
- Iudex habens aliunde plenas probationes

I N D E X.

- nes, peccat mortaliter torquendo reū. in vi. par. vers. tortura. nu. 11 497
Iudex cautus clam interponat decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi. ibi. nu. 14 498
Iudex postquam pronuntiavit, non potest sententiam diffinitivam circa principale negotium corrigere: nec aliquid illi addere vel diminueret. in vi. par. vers. sententia. nu. 21 511
Iudex ferens sententiam, pro tribunali sedere debet. ibid. nu. 55 520
Iudex per se sententiam legere debet, & non per alium, nisi sit persona illustis vel episcopus. ibidem nume. 49. & 56 519. & 520
Iudex potest petentem debitum condēnare ad restitutionem pignoris, etiam non petiti. ibid. nu. 63 522
Iudex ex officio potest repellere agētem siue actione. ibid. nu. 68 523
Iudex appellacionis potest in domo sua & loco honesto, iustitiam regere & sententiam ferre. ibid. nu. 81 527
Iudex non tenetur servare locum maiorum in actis respicientibus litis ordinationem. ibid. nu. 87 eo.
Iudex pronuntians Titium condemnandum, an censeatur condemnare. ibidē nume. 125 533
Iudex si misit ad consilium sapientis processum: & sapiens scribit Titium esse condemnandum, &c. & iudex dicat: pronuntio, prout in tali consilio continetur: an videatur Titium condemnasse. ibid. nu. 126 eo.
Iudex si dicat, condemnno, si est probatū, an valeat sententia. ibid. nu. 127 eo.
Iudex ex quibus causis recusatur ut suspectus. in vi. par. vers. appellatio. nu. 16. & 17. vsque ad nu. 74 558
Iudex recusatur ratione magnæ familiaritatis. ibid. nu. 27 eo.
Iudex consanguineus vel affinis alterius partis, recusatur. ibid. nu. 29 eo.
Iudex æqualiter coniunctus utriq; parti, ut suspectus recusari non potest. ibid. nu. 30 559
Iudex in causa propria quis esse non potest. ibid. nu. 32 eo.
Iudex in causa propria Imperator vel Rex esse nō debet: sed debet illam delegare. ibid. nu. 33 eo.
Iudex consanguineus inimici mei, recusatur. ibi. nu. 36 eo.
Iudex commensalis alterius partis, vel inimici alterius partis, repellitur. ibid. nu. 38 eo.
Iudex alterius partis conterraneus, an recusari possit. ibid. nu. 39 eo.
Iudex subditus aduersarij, repellitur à iudicando. ibid. nu. 40 560
Iudex subditus inimici mei, etiam mecum non contententis recusatur. ibid. nu. 41 eo.
Iudex cui pars in aure secretē alloquitur, ab altera parte potest recusari. ibi. nume. 44 eo.
Iudex dicitur minister Dei in terris, & eius iudicium prodit de vultu Dei. disput. j. nu. 16 669
Iudex ordinarius habet firmiorem iurisdictionem, sed delegatus principis digniorem. disput. j. nu. 2 665
Iudex non potest imponere poenam mortis, si expresse lex limitet arbitrium iudicis. disput. ij. nu. 18 702
Iudex iniuste exequens, dicitur inferre violentiam, & potest sibi resisti. disput. j. nume. 29 675
Iudex potest dilatare iudicium propter periculum rerum suarum. disputa. viij. nume. 6 742
Iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, & illud impedire, quando est notorie iniustum. disputatio. j. nume. 24 672
Iudex procedens extrajudicialiter, dicitur procedere ut priuatus, & potest sibi impune resisti. idem quando procedit in negotio sibi non commisso. ibid. nume. 34. 35. & 42 676. 677. 679
Iudex vnus an teneatur exequi sententiam alterius, si fuit ab eo requisitus. ibidem nume. 8. & 10 667
Iudex potest moueri ad sententiandum ex confessione sibi facta viua voce, & ex aliqua scriptura sibi ostensa, licet in actis non reperiatur descripta. ibid. nu. 9 668
Iudex

- Iudex** qui non facit iustitiam, dicitur minister diaboli. *ibi. num. 16* 669
- Iudex** ecclesiasticus potest coadiuvare canones addendo novam poenam. *disp. v. num. 15* 713
- Iudex** ecclesiasticus potest implorare brachium secularis, & si non dat, excommunicat eum. *disp. j. nu. 8. & 26* 667
- Iudex** debet habere duos sales. *ibid. numero 17* 670
- Iudex** inferior non cognoscit de iuribus sententiae superioris, neque potest imponere legem superiori. *ibi. nu. 1* 665
- Iudex** non faciens iustitiam, numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo. *ibi. nu. 17* 670
- Iudex** ordinarius an possit resistere delegato exequenti sententiam suam. *ibi. nume. 15* 669
- Iudex** in poenis irrogandis non potest se extendere ultra potestatem sibi datam a lege. *disp. iij. nu. 11. & 15* 700. & 701
- Iudex**, qui animosè & iniuste seu extrajudicialiter contra aliquem procedit, recusari potest. *ibi. nume. 45* eod.
- Iudex** habens causam consimilem causae, quam habet iudicare, à iudicando remouetur. *ibi. num. 46* eod.
- Iudex** qui in vna causa fuit consultus, & votum suum pro vna parte propalavit, super ea remouetur à iudicando. *ibi. nume. 52* 561
- Iudex** petitus ab vna parte potest per alteram recusari. *ibi. nu. 53* eod.
- Iudex** nō potest recusari in causa, in qua eius filius vel consanguineus seu comensalis fuit aduocatus. *ibi. nu. 55* eod.
- Iudex** quis esse non potest in causa eius, qui aliàs fuit familiaris suus. *ibid. nume. 58* 562
- Iudex** non potest esse socius in causa socij. *ibi. nu. 59* eod.
- Iudex** qui se impetrari procuravit, vt suspectus recusatur. *ibi. nu. 60* eod.
- Iudex** à quo est appellatum, redditur suspectus appellanti. *ibidem. numero 61* eodem.
- Iudex** qui ab altera partium donationem accepit, vt suspectus remouetur. *ibid. nume. 62* eod.
- Iudex** à quo, surrogatus iudex in causa appellationis, in illa suspectus redditur. *ibi. nu. 63* eod.
- Iudex** repellitur in causa, quae ipsius commodum vel incommodum spectat. *ibi. nume. 64* eod.
- Iudex** pretio vel prece corruptus à iudicando remouetur. *ibi. nume. 66* eod.
- Iudex** nimis seuerus vel crudelis, à iudicando repellitur. *ibi. num. 68* eod.
- Iudex** indiscretus potest recusari. *ibidē. nume. 69* 563
- Iudex** qui iniquus esse consuevit, recusari potest. *ibi. nu. 70* eod.
- Iudex** alterius partis compater, repellitur à iudicando. *ibi. num. 71* eod.
- Iudex** qui non vult audire aduocatum in causa, quanuis clara, potest recusari vt suspectus. *ibi. nu. 72* eod.
- Iudex** quis adeundus sit in causa reductionis. *ibi. nu. 114* 573
- Iudex** à quo non obstante appellatione à sententia excommunicationis potest denuntiare & publicare excommunicatum, vt ab omnibus euitetur. *ibid. nu. 167* 589
- Iudex** quando timetur de dilapidatione fructuum, potest etiam pendente appellatione fructus sequestrare. *ibidem. nume. 177* 591
- Iudex** potest appellatione pendente pro appellante innouare. *ibi. nu. 181* eod.
- Iudex** appellatione pendente potest beneficium sequestrare. *ibi. nu. 182* 592
- Iudex** pendente appellatione attentata per appellationē potest reparare. *ibidem. nume. 183* eod.
- Iudex** potest pendente appellationē, ponere substitutum in beneficio in contumaciam beneficiati residere nolentis. *ibi. nu. 184* eod.
- Iudex** appellatione pendente potest attentare omnia illa, quae tendunt in faciliorem exitum causae appellationis. *ibi. nu. 185* eod.
- Iudex** quis pronuntiet appellationem desertam esse. *ibid. nume. 189. fol. eod. & nume. 398* 644
- Iudex** tenetur deferre appellationi ex iusta causa interpositae, alias puniatur. &

- qua poena puniatur. *ibi. nud.* 199 195
- Iudex** si non admisit appellationem simpliciter, sed cum clausula, si & inquantum, an habeatur pro admissa vel non. *ibi. nume.* 200 196
- Iudex** à quo, elapso termino ad appellandum, non potest sententiam à se latam exequi, nisi primò parte citata. *ibidem. nume.* 221 605
- Iudex** appellationis esse non potest, qui merum & militum imperium non habet. *ibi. nu.* 385 642
- Iudex** à quo, tenetur omnem appellationem admittere: aliàs punitur de iure civili & canonico. *ibi. nume.* 388 eod.
- Iudex** à quo, nihil potest innouare in causa, pendente appellatione, vel decennio dato ad appellandum, & innouata renocatur per medium attentatorum. *ibi. nume.* 389 eod.
- Iudex** in dubio pronunciare debet, appellationem nò esse desertam. *ibidem. nume.* 397 644
- Iudex** ex officio absque exceptione, appellationem esse desertam pronuntiare potest. *ibi. nu.* 398 eod.
- Iudex** à quo, vel iudex ad quem, pronuntiabit appellationem esse desertam. *ibi. eod.*
- Iudex** à quo non potest breuiare terminum iuris in beneficiabilibus causis circa appellationem, nisi vtraque parte volente. *ibi. num.* 404 645
- Iudex** ordinarius exequitur sententiam à se delegati. *in vj. par. versicu. executio. nume.* 4 651
- Iudex** appellationis mandat executioni sententiam appellationis. *ibi. nu.* 6 eod.
- Iudex** in executione sententiae interlocutoriae non seruat ordi. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. *ibi. nu.* 14 653
- Iudex** in modicis causis potest sine libello & sine aliquo iuris ordine compellere quem ad soluendum. *ibi. nu.* 24 655
- Iudex** pro iustitia exequenda potest assidue seu currù alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefactor ad supplicium ducatur. *ibi. num.* 26 656
- Iudicis** excommunicati sententia est nulla. *in vj. par. ver. appellatio. nu.* 99 191
- Iudicis** autoritas facit licitū, quod aliàs erat illicitū. *ibi. nu.* 9 & 44 668. 680
- Iudicis** electio spectat ad actorem, quando reus habet plures iudices, nisi essent iudices ex privilegio speciali. *in rep. l. si actor. nu.* 13 828
- Iudicis** monitio habet vim peremptoriae, & triuæ citationis. *in vj. par. versu. citatio. nume.* 49 363
- Iudici** permissum est propter delicti frequentiam poenas ordinarias augere, & illas exacerbare, & nouas poenas addere. *in vj. par. versu. inquisitio. numero* 114 319
- Iudici** an & quando sit licitum de facto resistere: quādo contra ius exequitur. *disput. j. nu.* 22 671
- Iudici** non creditur de fama, nisi ex actis adpareat probata. *ibid. nume.* 20 295
- Iudice** procedente per inquisitionem, fama loco accusationis succedit. *in ij. par. nume.* 1 18
- Iura** odio habent, quod lites ex litibus oriuntur. *in ij. par. nume.* 33 27
- Iuramentum** testibus potest remitti per partes. *in ij. par. nu.* 39 28
- Iuramentum** iudæi confirmat contractū per ipsum celebratum, qui aliàs erat inualidus. *in iij. par. nu.* 51 49
- Iuramentum** super contractu inualido, de iure civili non valet. *ibi. nu.* 56 51
- Iuramentum** suppletorium deferri non debet post conclusum in causa ad instantiam partis: nisi ante petitum fuerit. sed sic ex iudicis officio. *in iij. par. ix. dist. nu.* 29 fol. 194. & in vj. par. versu. iuramentum. nume. 3 & 10 464
- Iuramentum** suppletorium non deferretur ex vno teste non assignante causam scientiae: licet non sit interrogatus. *in vj. par. versu. testiū productio. nu.* 14 453
- Iuramentum** suppletorium quot & quæ requirantur vt deferatur. *in vj. par. ver. iuramentum. nu.* 4. vsq. ad nu. 10 464
- Iuramentum** suppletorium non deferretur hæredi. *ibi. nu.* 5 eod.
- Iuramentum** suppletorium non deferretur personæ vili & suspectæ de periurio. *ibi. nume.* 6 eod.
- Iuramentum** suppletorium non deferretur

- in causa ardua & criminali. ibi. n. 7 eod.
 Iuramentum non deferitur in supplementum, quando semiplena probatio est elisa per probationes contrarias. ibid. nume. 9 eod.
 Iuramentum quotuplex sit. ibi. nu. 1 463
 Iuramentum necessarium, aliàs suppletorium, quod dicatur. ibi. nu. 2 eod.
 Iuramentum litis decisorium, quod dicatur, & qualiter deferatur. & an contrarium iuramentum admittatur probatio. ibi. nu. 11 & 12 464. 465
 Iuramentum quod deferitur in iudicio ali cui adversario, ut principiori & legaliori, veritatis appellatur. ibidem. numero 13 465
 Iuramentum quod deferatur testibus, veritatis appellatur. ibi. num. 14 eod.
 Iuramentum in lite, quotuplex sit. & quando & qualiter deferatur. ibi. nu. 16 eod.
 Iuramentum purgationis, quod dicatur. & quando deferatur. ibi. num. 17 466
 Iuramentum pro enormitate criminis, secundum l. si quando. C. unde vi. qualiter deferatur. ibi. num. 19 467
 Iuramentum damnum passi an & quando faciat plenam fidem. ibi. nu. 20 eod.
 Iuramentum promissorium, quod dicatur. & an inducat obligationem. ibid. nume. 23 eod.
 Iuramentum an firmet pactum nudum. ibi. nume. 24 eod.
 Iuramentum assertorium, quod dicatur. & quis sit eius effectus. ibi. nu. 25 468
 Iuramentum confirmatorium, quod dicatur. & quis sit eius effectus. ibi. nu. 26 eod.
 Iuramentum fidelitatis, quod dicatur. ibi. nume. 27 469
 Iuramentum fidelitatis, quid contineat. ibi. nu. 28 eod.
 Iuramentum fidelitatis à quo, & cui praestetur. ibid. nu. 29 eod.
 Iuramentum fidelitatis praestatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem. ibi. nu. 30 eod.
 Iuramentum ligij, quod sit, & in quo differat à iuramento fidelitatis. ibi. nu. 32 eod.
 Iuramentum temerarium vel calore iracundiae factum, an servandum sit. ibid. nume. 34 470
 Iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici potest. ibi. nu. 36 eod.
 Iuramentum in male promissis non est servandum. ibi. num. 40 471
 Iuramentum an praestari possit per procuratorem habentem speciale mandatum. ibi. nu. 45 eod.
 Iuramentum turpiter receptum compellitur creditor remittere per iudicem. in iij. part. xj. di. nu. 40 221
 Iuramentum per minorem super contractu praestitum, impedit restitutionem in integrum. in vj. par. versi. appellatio. nume. 91 566
 Iuramentum in compromisso appositum, quid operetur. ibi. nu. 253 613
 Iuramentum calumniae potest tacite obmitti de consensu partium: non autem expresse. & quando praestari debeat. in vj. par. versi. iuramentum calumniae. nume. 2 423
 Iuramentum calumniae exigitur per iudicem in quacunque parte iudicii, etiam post conclusum in causa. & super qualibet exceptione iuratur. ibi. nu. 3 eod.
 Iuramentum calumniae an praestetur in causa criminali. ibi. nu. 4 eod.
 Iuramentum calumniae si negat subire actor vel reus, qualiter puniatur. ibid. nume. 6 424
 Iuramentum calumniae in quo differat à iuramento malitiae & veritatis. ibid. nume. 7 eod.
 Iuramentum calumniae an teneatur subire procurator: & qualiter iurabit. ibi. nume. 8 eod.
 Iuramentum calumniae praestatur in causa appellationis. ibi. nu. 9 eod.
 Iuramentum calumniae quid comprehendat. ibi. nu. 10 & 11 eod.
 Iuramentum calumniae hodie vno obolo non aestimatur: & litigantes potius iurant de calumnia committenda, quam vitanda. ibi. nu. 11 eod.
 Iuramentum metu extortum in actu à iure prohibito non obligat. disputa. vj. numero 34 728
 Iuramentum facit quod praecise teneri ad factum. disp. vij. nu. 1 730 & 734
 Iuramentum in contractu meticulouso

Iuramenti calumniae positum est de iuram. l. calumnie est sub iudicij, et propter illud non de iure diuinet non pot. omitti quod est per ibi iudicij ad idem nullum. Desby lib. v. n. 9. ib. et omnia alia facta est nullum. vide Rub. de iur. 200. par.

I N D E X.

- seruari debet, nisi petatur absolutio. Reliqua vide supra in litera D. in versic. disp.vj.nu.9 721 delegatus.
- Iuramentum operatur vt quis censeatur Iure congrui quando agitur, quod dica- magis deliberatè accedere ad actum, tur iustum pretium. disp.vij.nu.10 750
- & cogitare omnes casus qui in gene- Iuris appellatione simpliciter venit ius
- re poterant cogitari. disp.vij.nu.8 731 Romanum per Antonomastiam. disp.ij. nume.18 & 30 650 & 691
- Iuramentum debet impleri in forma spe- Iuris cōmunis appellatione in regno, ve-
- cifica. ibi. numero 2 & 19 730 & 734 nit etiā ius municipale. ibi. nu.18 637
- Iuramentum calumniæ excusat à tacita Iuris congrui obseruantia differt in ciui-
- & præsumpta calumnia, non autem tate Neapolis ab aliis partibus regni.
- ab euidenti. ibi. nume.12 194 disp.ix.nu.13 774
- Iuramentum calumniæ credulitatis ap- Iuris Longobardi obseruantia non est
- pellatur, & non veritatis. in vj. parte necessitatiua præcise. disp.ij. nume.14
- versu. iuramentum. nu.15 465 & 25 692
- Iuratur de calumnia facta litis contesta- Iurisdicctio originaliter radicata est in
- tione tam per actorē, quā per reum. principe, & ab eo descendunt iudices, si-
- in vj. par. ver. iuramentum calumniæ. cut riuii à fonte suo. in d.v. di. nu.3 118
- nume.1 413 Iurisdicctio Vicarij extinguitur morte epi-
- In his quæ emergunt ante litem contesta- scopi. ibi. num.67 133
- tam, in qualibet exceptione iuratur de Iurisdicctio excitata dicitur, quando supe-
- calumnia. ibid. nu.5 424 rior committit causam ordinario, quæ
- Iurans non ludere vel nō exire domum, spectabat ad suam iurisdictionem. ibid.
- vel aliud simile, an teneatur ad obser- nume.72 136
- uantiam. in vj. par. versic. iuramentum. Iurisdicctio iudicis, illam de iure speciali
- nume.34 470 habentis, prorogari non potest. in 4.
- Iurans delictum committere, non tene- par.xij. dist. nu.4 226
- tur ad obseruantiam iuramenti. ibidem. Iurisdicctio per contumaciam non proro-
- nume.37 eod. gatur. ibi. nu.10 228
- Iurans non ferre testimonium, non ob- Iurisdicctio limitata ad certam speciem
- stante iuramento potest examinari. ibi. causarum non potest prorogari. ibid.
- nume.38 eod. nume.12 eod.
- Iurans non fideiubere: vel ducere vxorē Iurisdicctio à Deo concessa, prout est po-
- rem in casu, quo vouerat castitatem: testas excommunicandi vel absoluen-
- an teneatur ad obseruantiam. ibid. nu. di. prorogari nō potest. ibi. nu.17 229
- 39 & 41 eod. & 471 Reliqua vide infra, in litera P. in versicu,
- Iurans adimplere omnia quæ ab eo pe- prorogatio.
- tantur, non tenetur adimplere aliquid Iurisdicctio voluntaria, quæ dicatur & quæ
- turpe. ibi. num.42 eod. contentiosa, in 4. par. xvij. dist. num.1,
- Iurans per viscera Christi vel alia mem- cum seq. per totam.
- bra, blasphemare dicitur. ibi. nu.43 eod. Iurisdictionis appellatione, intelligitur de
- Iurans per Dæmones vel aliam creatu- ordinaria, & non delegata. in 4. par. v.
- ram, an teneatur ad obseruantiam. ibi. di. nu.34 127
- nume.44 eod. Iurisdictione ordinaria concessa, id con-
- Iurantis solum animum inspicit Deus, cessum cēsetur, sine quo illa explicari
- ibi. nume.10 732 non potest. in 4. par. vj. dist. nu.26 149
- Iurisdicctio de legatis prorogari non po- Iurisdictionis voluntariæ causæ in omni
- test, nec potest delegatus cognoscere, loco, etiam in itinere deambulando ex
- nisi inter personas contentas in rescri- pediri possunt. in vj. part. versic. senten-
- pto delegatorio. in iij. parte. v. distinct. tia. nu.86 527
- nume.32 126 Iuris

- Iurifconſulti, qui appellabantur. in iij. par.**
nume. 27 43
- Iurifconſulti fuerunt pagani: ſed Vlpia-**
nus fuit poſt Chriſtum. ibi. nu. 28 eod.
- Ius. Iurium nouem ſunt ſpecies introdu-**
ctæ à creatione ſeculi in tribus tem-
poribus. in 3. par. nume. 1 35
- Ius accreſcendi eſt potentius ſucceſſorio**
ediſto, & illud impedit. diſpu. x. nume-
ro 3 778
- Ius accreſcendi ceſſat, quando filia mori-**
tur in vita patris. diſp. x. nume. 35 790
- Ius adeundi reſpectu certæ hæreditatis**
conſideratur tripliciter. in rep. l. is po-
teſt. nu. 262. 263. 272 863. 864 & 866
- Ius adeundi non dicitur ius quæſitum,**
ſed ius quærendi. ibi. nu. 270 865
- Ius adeundi an poſſit etiam dici ius deli-**
berandi. ibi. nu. 264 864
- Ius adeundi non dicitur eſſe in bonis. vn-**
de non poteſt cedi, nec donari. ibidem.
nume. 271 865. 866
- Ius canonicum, quod dicatur, & quare**
fuit introductum, & in quibus volumi-
nibus conſiſtit. in iij. par. nu. 33 45
- Ius canonicum, ius quaſi regulatum dici-**
tur. ibi. nu. 75 55
- Ius canonicum ſeruatur in vtroque foro**
in cauſis miſerabilium perſonarum. ibi
dem. nume. 76 eod.
- Ius canonicum vno reſpectu ciuile ap-**
pellari poteſt. ibi. nume. 82 57
- Ius canonicum appellat uſuras, crimen,**
& committens uſuras crimen com-
mittere dicitur. in vj. par. verſi. in quæſi-
tio. nu. 1: 7 330
- Ius congrui fraudandi cauſa aduocati com-**
muniſet conſulunt vt emptor ſtatim do-
net amico ſuo. diſ. ix. nu. 20 765 & 770
- Ius congrui introductum fuit de iure di-**
uino. diſp. viij. nu. 23 748
- Ius congrui competit ex perſona vendi-**
toris qui vendidit poſt rem venditam.
diſp. viij. nu. 59 762
- Ius congrui habet ſolum locum in tribus**
contractibus. diſp. ix. num. 2 764
- Ius congrui quod non detur contra ſin-**
gularem ſucceſſorem eſt inductum per
conſuetudinem Neapolitanam: nō au-
tem per conſtitutionem, Sanctiſſimus. diſ.
- ix. nume. 29** 774
- Ius congrui an detur contra ſecundum**
emptorem ex perſona propria, vel ex
perſona ſui authoris. ibi. nu. 3 664
- Ius congrui an habeat locum cōtra eum**
cui donata eſt res per emptorem vel
permutata poſt emptionem. diſp. ix. nu
me. 1. & 17 764. 771
- Ius congrui an habeat locum contra ſingularem**
ſucceſſorem. & quid ſi ſucceſſor poſſi-
deat. ibi. nu. 3 764
- Ius congrui factum fuit cum maxima æ-**
quitate ad euitandas rixas, quæ poſſent
oriri inter vicinum & nouum empto-
rem. diſp. viij. nu. 13 748
- Ius congrui an habeat locum in clerico**
agente contra clericum emptorem,
qui ſimiliter emit à clerico. diſpu. viij.
nume. 55 760
- Ius congrui nō habet locum quando cle-**
ricus vēdit clerico. diſp. viij. nu. 51 758
- Ius congrui, quando ceſſaret per dona-**
tionem, poſſet agi reuocatoria ex tit.
quæ in fraud. credit. diſput. ix. nume-
ro 22 770
- Ius congrui competit ei, qui habebat rem**
vicinam tempore venditionis: ſecus ſi
illam emit. diſp. viij. num. 59 762
- Ius congrui habet locum vbi permuta-**
tio fit cum aliqua re mercatili, quæ
poſtea ſtatim venditur. diſput. ix. nu-
mero 26 771
- Ius congrui eſt prohibitum à iure com-**
muni, & eius obſeruantia dicitur iniu-
rioſa. diſp. viij. nu. 4 742
- Ius congrui an habeat locum contra lai-**
cum, qui emit rem ab eccleſia. ibidem.
nume. 57 761
- Ius congrui non habet locum contra lai-**
cum, qui emit pro eccleſia. idem ſi cle-
ricus emit pro eccleſia: quia eccleſia
nec actiue nec paſſiue habet ius con-
grui. diſp. viij. nume. 56 eod.
- Ius congrui an detur laico qui emit rem**
ab eccleſia poſt venditionem alterius
rei, ſuper qua petitur ius congrui. ibi.
nume. 59 762
- Ius deliberandi tranſmittitur per filium**
heredem infra alium annum: licet mo-
riatur poſt annum. ibi. num. 102 821

INDEX.

- Ius deliberandi & adeundi transmittitur** etiam per impeditum adire. *ibidem*. numero 167 865
- Ius deliberandi incipit à die scientiæ hæredis**, qui moriens transmittit solum illud residuum temporis, quod currit hæredi etiam ignoranti. *ibidem*. numero 319 875
- Ius deliberandi transmittitur solum per eum**, qui scit delatam sibi esse hæreditatem: unde furiosus & infans & ignorans non transmittit illud. *ibidem*. numero 168 865
- Ius deliberandi transmittitur per pupillum ignorantem**, si tutor scit: dummodo tutor superuiuat pupillo: alias secus. in *rep. l. is potest. nu. 329. 340* 879
- Ius deliberandi non habet de necessitate is**, qui habet ius adeundi. *ibi. nu. 269* 865
- Ius diuinum potest per principem distinguere & limitari: licet non in totum tolli.** in *ij. par. nu. 72* 54
- Ius diuinum potest per papam limitari.** *ibid. 79* 56
- Ius diuinum an sit ius ab aliis iuribus separatum.** *ibi. nu. 80* *cod.*
- Ius diuinum comprehendit sub se ius naturale & gentium.** *ibi. nu. 81* 57
- Ius Feudorum, est ius consuetudinarium, & numeratur cum iure ciuili.** in *ij. par. nume. 83* 57
- Ius Feudorum qualiter sit hodie in obseruantia.** *ibi. nu. 85* 58
- Ius Feudorum seruatur in ecclesiasticis feudis.** *ibi. num. 93* 60
- Ius francorum dicitur ius speciale & onerosum & qui allegat ipsum debet probare: quia est contra ius commune.** in *ij. par. nume. 131. fol. 75. & disp. ij. numero 2. & 45* 683. 696
- Ius francorum qualiter probetur quod sit in usu.** *ibi. nume. 128* 70
- Ius gentium quod est, & quid introduxit.** in *ij. par. nu. 8* 37
- Ius gentium, est immutabile, & princeps non potest statuere contra ipsum, sed ex causa potest ipsum limitare, & contra illud dispensare.** in *ij. part. numero 44. fol. 48. & in 4. parte. xvj. distinctio. numero 73* 253
- Ius positium seu humanum quod dicitur.** in *d. ij. par. nu. 76* 55
- Ius Longobardum excludit cognatos, & etiam matrem à successione.** Admittit tamen filios naturales per filias feminas, quâuis legitimas. in *ij. par. nu. 127. fol. 72. & disp. ij. nu. 38* 693
- Ius Longobardum & ius alinum.** *ibid. nu. 99. & 121. fol. 62. & 170 & disp. ij. nu. 5 & 34* 683. 692
- Ius Longobardum est lex inualida.** *ibid. nume. 7* 643
- Ius Longobardum non est lex, neque ratio: & ideo recessit ab aula.** in *ij. parte. nu. 97. fol. 62. & disp. ij. nu. 3* 683
- Ius Longobardum non est curandum nisi in loco ubi obseruatur secundum loci consuetudinem.** in *ij. par. nu. 98. fo. 62. & disp. ij. nu. 4. 6 & 9* 683. 684
- Ius longobardum iuri ciuili aggregatur & à quibus fuit conditum.** in *ij. part. nume. 94* 60
- Ius Longobardum an hodie seruetur in regno & an præferatur iuri Romano.** *ibi. nu. 95. & 96 cum plur. seq. fol. 60 & 61. & disp. ij. nu. 1. & 19* 682. 687
- Ius Longobardum dicitur lex vulgaris & ius commune in regno.** *disp. ij. num. 2. fo. 683. & in rep. l. is potest. nu. 178. 839*
- Ius Longobardum potius præsumitur quam ius Francorum.** *nume. 45* 696
- Ius Longobardum non fuit confirmatum per Imperatores in regno, sed potius reprobatum.** *disp. ij. num. 43* 696
- Ius Longobardum probari debet per eum qui ipsum allegat.** *ibid. nume. 41* 695
- Ius mihi quæsitum ex facto alterius possum contra alium exercere etiam eo inuito.** *disp. ix. numero 9* 766
- Ius municipale alicuius loci in loco ubi viget, ius commune appellari potest.** in *ij. par. nu. 106* 63
- Ius naturale est duplex, scilicet commune & rationis, & quare ita dicatur.** & fuit inuentum tempore Adæ. in *d. 3. par. nume. 2. & 3* 35
- Ius naturale secundarium, rationis est, id quod ius primæum, & quo sit inuentum tempore.** *ibid. nume. 5* 36
- Ius naturale est immutabile, & semper fuit.**

- fuit, & est hodie in usu. ibi. nu. 40 46
Ius naturale secundarium, an hodie ob-
seruetur. ibi. nu. 41 eod.
Ius nobis quæsitum sine facto nostro à
nobis auelli non potest. disp. viij. num.
 16. & 49 746. 757
Ius ortum contra authorem transit ad
singularem successorem. disp. 9. nume-
 ro 29 772
Ius patronatus ecclesiæ perdit filius, si re-
pudiat paternam hæreditatem: quia il-
lus non transit ad filium vt filium: sed
ad hæredem etiam extraneum. ibidem
 nume. 31 eod.
Ius patronatus ecclesiæ transit æquali-
ter ad filios etiam pro inæqualibus par-
tibus institutos. ibi. nu. 33 eod.
Ius patronatus ecclesiæ existens in fun-
do in quo solus primogenitus succed-
it transit ad solum primogenitum &
non ad alios filios. in rep. l. is potest.
 nu. 37 805
Ius patronatus ecclesiæ transit ad filios
etiam non hæredes quando in funda-
tione diocesanus concessit illud pro
se & filijs, non facta mentione de hære-
dibus. ibi. nu. 36 eod.
Ius patronatus ecclesiæ nō transit ad fi-
lium hæredem institutum in re certa.
 ibid. nu. 34 804
Ius patronatus liberti potest filius habe-
re, repudiata hæreditate paterna. ibid.
 nu. 32 803
Ius patronatus liberti potest per patrem
assignari vni ex filiis in præiudicium
aliorum. ibi. nu. 32 804
Ius quæsitum difficiliter tollitur quàm
querendum. nu. 12. disp. 1. 677
Ius Romanum dignius est iure Longo-
bardo. ibi. nu. 118. & 119 70
Ius sanguinis seu agnationis repudiari
non potest. in rep. l. is potest. nu. 214. &
 255. 851. & 861
Ius succedendi propter delictum perso-
næ separatur à iure agnationis. in rep.
 l. is potest. nu. 215. 216 852
Ius succedendi potest repudiari cum iura-
mento. ibi. nu. 218 853
Ius succedendi filiorum an dicatur ius se-
paratum à iure filiarionis. ibi. nu. 254.
 255
Ius succedendi quod habet consanguini-
us, an dicatur annexū cum iure san-
guinis. & qualiter consideratur. ibi. nu.
 me. 214 851
Iustinianus imperator, qui fuit dominus
totius mundi, ius Romanum condidit
& compilauit. in iij. par. nu. 119 70
Iustitia est magis accepta apud Deum
quàm immolare hostias. disp. 1. nume-
 ro 16 669
Iustitia est finalis iudicij causa. in ij. parte
 nu. 37 eod.
Iustitia potest ministrari per iudicē quan-
doque absque propositione causæ. ibi.
 nu. 14 12
Iustitiam dicitur priuatus proximo face-
re, sibi ius suum reddendo. ibidem nu-
 mero 13 eod.
Læcus admittitur in testimonium con-
tra clericum, quando ciuilitè de crimi-
ne agitur. in iij. par. j. dist. nu. 1 94
Læcus debitor simul cum clerico non
conuenitur coram episcopo, quando
causa est diuidua. in iij. par. xj. distin.
 nu. 14 219
Læcus litigans in foro ecclesiastico ten-
etur seruare ius canonicum. ibidem
 nume. 1 220
Læcus examinatus qui coram iudice ec-
clesiastico falsum deposuit, per iudicē
ecclesiasticum & secularem puniri po-
test. in vj. part. versicu. falsitas testium.
 nume. 6 489
Læcus venditor potest compelli per le-
gem Imperatoris. disp. viij. nu. 44 755
Læci inquisiti simul cum clerico, à iudi-
ce seculari, omnes debent remitti ad
iudicem ecclesiasticum. in vj. part. ver.
 appellatio. nu. 383 641
Latro insignis potest mitti ad furcas e-
tiam die feriato ad honorē Dei. in vj.
 part. ver. actorum editio. nu. 10 482
Latro insignis & famosus, seditiosus, vel
alicuius factionis author, non auditur
appellans. in vj. parte. versu. appellatio.
 nu. 285 611
Laudari in authorem quando quis de-
beat. in vj. part. versu. author. nu. 399
Legatior quis dicatur in terminis huius

INDEX.

- 1.& qualiter probari debeat. in repet. 906
 1. si actor. nu. 82
- Legatiorē** si asserat se procuratori: & aduersarius dominum cui potius sit credendum. in repe. l. si actor. nume. 51. & 77 895. & 904
- Legalis celsio** in quo differt à celsione hominis. ibi. nu. 19 874
- Legata soluens**, hereditatē adire videtur. in rep. l. is potest. nu. 74 814
- Legatum** si fiat interdum de certis: puta vnum ex seruis meis lego Titio: potest legatarius eligere: secus si dicat vnum lego Titio & alium: quia tunc is quis est primo nominatus eligit. ibi. nu. 40 890
- Legatum vnum** non potest pro parte acceptari, & pro parte repudiari per legatarium: secus per hæredes legatarii: quia illud diuidere possunt. in rep. l. is potest. nu. 20 790
- Legatum omne** imputatur in legitimam. ibi. nu. 30 803
- Legatum vnius equi factum** Titio, & alterius Menio, operatur vt Titius primò nominatus eligat vnum de duobus. in proc. nu. 17 12
- Legatum factum personæ incertæ**, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda, valet. in ij. part. nu. 4 18
- Legatarius** debet capere legatum de manu hæredis: aliàs si capit propria auctoritate cum vitio, vt quia possessio non est vacans, cadit à iure suo. in iij. part. vij. dist. nu. 10 169
- Legatarius** quando petit satisfactionem ab hærede, causa dicitur summaria. in iij. par. ix. dist. nu. 69 202
- Legitimation** personarum semper requiritur in causis, etiam summariis. in iij. part. ix. dist. nu. 38 196
- Legitimationis personæ exceptio**, impedit processum ad vltiora. in iij. par. nume. 15 259
- Legitima causa**, non est summaria, sed alimenterum sic. in iij. part. ix. distinctio. nume. 52 200
- Legitima** est huius naturæ vt imputetur quidquid capitur ex patrimonio defuncti quocunque iure: dummodo morte confirmetur etiam si sit legatū. in rep. l. is potest. nu. 29. & 30 803
- Legitima** non consideratur in vita patris sed pro ea habetur respectus ad tempus mortis. disp. x. nu. 22 784
- Legitimam** an & quando possit filius retinere, repudiata hæreditate patris. in repe. l. is potest. nu. 62 812
- Legitimam** non tenetur pater assignare filio in eius vita. disp. x. nu. 22 784
- Legitimæ fructus** debentur à die mortis patris, vna cum ipsa legitima. ibi. nume. 24 786
- Legitimæ fructus** possunt peti in omnibus casibus, quibus potest legitima peti super bonis alicuius. ibi. nu. 14 786
- Legitimæ supplementum** petitur secundum iudicium testatoris: & non contra. ibi. nu. 26 786
- Legitimæ supplementum** potest peti non obstat quod legauerit aliquid pro legitima cum clausula, quod plus peti non possit. ibi. nu. 19 783
- Lenones ciuitatum**, deuastatores dicuntur, & possunt per iudicem inquiri, & de ciuitate expelli. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 167 338
- Lenocini crimen** est maius adulterio. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 169 339
- Lex Mosaisca**, prophetica, & civilis, quo tempore prodita sint. in iij. par. nume. 9. & 12 37. & 38
- Lex Mosaisca** alio vocabulo appellatur lex decalogi, & in quibus consistit. ibi. nume. 10 eod.
- Lex Mosaisca** continet præcepta moralia & mystica. ibi. nume. 11. & numero 47 eod. & 49
- Lex Mosaisca** & prophetica hodie seruatur, & allegari potest ad decisionem causarum. ibi. nu. 13 38
- Lex Mosaisca** an sit hodie in obseruantia inter Christianos. ibi. nu. 47 49
- Lex Mosaisca** seruatur etiam hodie inter ludæos, & est ius speciale inter eos, qua deficiente seruatur ius commune. ibi. nu. 49 cum plu. seq. eod.
- Lex Mosaisca** quo ad matrimonia inter ludæos seruatur. ibi. nu. 58 52
- Lex Mosaisca** quo ad circumcisionem, seruatur

- seruatur inter ludæos. ibi. nu. 62 eod. nu. 102. fol. 63. & disp. ij. cum. 11 685
- Pex prophetica, quæ dicatur. in iij. parte nume. 12 38
- Lex prophetica an sit hodie in vsu. ibid. nume. 63 52
- Lex euangelica, lex apostolica, & lex canonica tempore gratiæ inuentæ sunt, & quæ dicantur. ibidem numero 29. & 31 43. & 44
- Lex euangelica continet ius diuinum & naturale immutabile, & seruatur inter Christianos, & lex vitæ appellatur. ibi. nume. 69 53
- Lex euangelica in multis correxit legem Mosaicam. ibi. nu. 70 54
- Lex Apostolica, de hac lege, require supra, in litera A. in ver. Apostolica lex.
- Lex canonica, quæ dicatur. & quare fuit introducta, & in quibus voluminibus consistat. ibi. nu. 33 45
- Lex canonica seruatur inter Christianos & si in aliquo contradicit legi ciuili, vtræque lex seruari debeat. ibidem numero 73. & 76 55
- Lex canonica seruatur in vtroque foro in causis miserabilium personarum. ibi. nu. 76 eod.
- Lex canonica præfertur dicto cuiuslibet sancti, & dicto Theologorum in decisionibus causarum. Secus quo ad solam interpretationem diuinæ scripturæ. Fallit, quando dictum sancti esset munitum autoritate noui vel veteris testamenti. ibidem numero 77. & 78 eod. & 56
- Lex xij. tabularum, qualiter fuit introducta. & de eius historia. ibi. nu. 20 39
- Lex ciuilis à Regibus originem habuit. ibi. nu. 14 38
- Lex ciuilis qualiter hodie seruetur, & in quibus consistat. ibi. nu. 68 53
- Lex ciuilis canonici non obuians, per canones approbata censetur. ibidem numero 74 55
- Lex regni transfertur cum ipsa regni translatione: nisi nouus regnator eum confirmet. in iij. par. nu. 104. fol. 64. & disp. ij. nu. 10. & 15 683. 685
- Lex quamuis dura & iniusta sit & sine ratione: tamen seruanda est. in iij. part. nu. 102. fol. 63. & disp. ij. cum. 11 685
- Lex siebat congregato populo Romano ad interrogationem Consulis. in iij. par. nu. 21 40
- Lex naturalis est immutabilis & semper fuit in vsu, & est hodie. ibidem nume. 40. & 41 46. & 47
- Lex noua distinguitur ver. veteri. in iij. parte. v. distinct. nu. 19 123
- Lex Imperatoris quæ non tractat materiam spiritualem, nec obuiat canonibus, seruanda est etiam in foro ecclesiastico. disp. viij. nu. 17. 20 & 47 746. 747. & 756
- Lex quæ potest asserre commodum & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa. ibi. nu. 39 753
- Lex longobarda est inualida & vulgaris appellatur. in iij. part. numero 100. 102 fol. 621. & disp. ij. nume. 3. fol. 683. & in rep. l. is potest. nu. 178 839
- Leges ciuiles quot annis ante aduentum Christi fuerint: sed post aduentum confirmatæ fuerunt. in iij. parte nume. 28. & 29 43
- Leges ciuiles sunt diuinitus prolatae per ora principum. disp. viij. nu. 19 747
- Leges ciuiles in decretis insertæ, non debent seruari, vt canones. in iij. parte nume. 38 46
- Leges ciuiles quis primus dedit. ibidem nume. 17 38
- Leges nouæ fuerunt à tempore Adæ, vsque ad tempus nostrum. in iij. parte numero 1 35
- Leges qualiter fuerint introductæ in hoc seculo. ibidem & numero 2. cum seq. per totum eod.
- Leges neque constitutiones non erant legis naturalis tempore: sed omnia erant communia, & homines naturaliter viuiebant. ibi. nu. 7 36
- Leges quomodo concessæ fuerunt Romanis ab Atheniensibus. ibid. nu. 20 39
- Leges condere, spectat ad solum principem post transfatum imperium. ibid. 25. & 26 42. & 43. & in disp. viij. numero 27 749
- Leges omnes de mundo, aut sunt diuine aut humanæ, positivæ. ibi. nu. 80 56

I N D E X.

- Leges omnes an hodie sint in vsu.** *ibid.* nume. 41 47
- Leges Imperatorum censentur procedere ab ipso Deo :** quia Imperator dicitur diuina prouidentia constitutus, & est in terris sicut Deus in coelo, & dicitur habere diuinum nume. in *iiij. par. nu. 1. 10. fo. 70. & dist. ij. nu. 33* 692
- Leges iurifconsultorum factæ fuerunt cum tanta iustitia, vt in eis iniustitia considerari non possit.** in *iiij. parte. nume. 121. fo. 70. & disp. ij. nu. 14* 692
- Leges prohibentes appellationem, sunt odiosæ, & restringendæ.** in *vi. par. ver. appellation. nu. 56. 67. 6 & sunt vitandæ. disp. 2. nu. 29. fol. 690*
- Legum correctio non presumitur, nisi expresse appareat.** in *vi. par. ver. inquisitio. nu. 84* 316
- Legum euangelista est Andreas de Isernia & maioris autoritatis quam Lucas de Penna.** *disp. 2. nu. 14* 685
- Legibus Regiis vsque ad quod tempus vixerunt gentes.** in *iiij. part. nu. 18* 39
- Libellus in actione iniuriarum quo modo procedat ciuilitè, vel criminaliter.** in *iiij. part. j. distin. nu. 6. & 6* 82
- Libellus in quo pro æstimatione iniuriæ & delicti, satisfactio in pecunia petitur non tenet.** *ibi. nu. 12* 85
- Libellus in actione iniuriarum vbi petitur, satisfactio delicti, & æstimatio iniuriæ cumulatiuè non procedit.** Fallit quando in libello fieret protestatio qd agens contentatur altera tantum, si sufficienter reus puniatur. *ibidem nume. 12. & 14* eod. & 86
- Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.** *ibi. nu. 15* 86
- Libellus vt procedat, quando simul ex eodem delicto ciuilitè & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere criminaliter. petendo reum puniri, & incidenter per iudicis officium, rei restitutionem petere.** *ibi. nu. 20* 87
- Libellus in quo petitur quem puniri, & fieri restitutionem, valet & saluatur.** *ibi dem nu. 22* 88
- Libellus, in quo agitur ciuilitè de crimine, an & quando locum & tēpus con-**
- tinere debeat.** *ibid. nu. 30* 90
- Libellus quomodo formetur in iudicio misto.** *ibi. nu. 4* 104
- Libellus an hodie continere debeat locum & tempus in causis mistis stante regia pragmatica, quod in causis mistis procedatur sine figura iudicii.** *ibid. nu. 75* 105
- Libellus nō requiritur hodie in Regno, vbi agitur de crimine ciuilitè, vel mistim. Sed sufficit talis qualis petitio, dummodo contineat locum & tempus.** *ibi. nu. 76* 106
- Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum super iniuriæ æstimatione, vel agendo ciuilitè de aliquo crimine.** *ibidem nu. 77* eod.
- Libellus non requiritur, vbi proceditur sine figura iudicii : sed requiritur talis qualis petitio, quæ est de iure naturali, & obmitti non potest.** in *iiij. part. ix. distin. nume. 12. & 13* 189. & 190
- Libellus generalis & incertus an admittatur, vbi proceditur sine figura iudicii.** *ibi. nume. 11. fol. 190. & in vi. parte versic. libellus. nu. 16* 398
- Libellus ineptus procedit, vbi proceditur sine figura iudicii.** in *d. ix. distinctio ne nume. 14* 190
- Libellus procedit in Regno, etiam si petatur solum cegi & compelli. Idem si agatur ex vna causa, & probetur de alia.** *ibid. nu. 16. & 17* 191
- Libellus in regno non requiritur in ciuilibus : imò causa potest incipere ab articulis.** *ibi. nu. 18* eod.
- Libellus ineptus non vitiat processum in causis, in quibus non requirebatur.** *ibi. nu. 92* 107
- Libellus an requiratur in causis spiritibus.** in *iiij. part. xiiij. distin. nu. 7* 223
- Libellus ineptus in criminali causa, reddit iudicium nullum.** in *iiij. par. xvj. distin. nu. 41* 249
- Libellus criminalis continens indeterminatum locum, valet. & improbationibus suppleri potest.** *ibi. nu. 42* eod.
- Libellus non continens nomen accusati vel occisi, an procedat.** *ibidem nume. 43* eod.

Libellus

- Libellus criminalis an diem commissi criminis continere debeat.** & an teneatur accusator illum ad instantiam rei declarare. *ibi.* nu. 44. fol. eod. in vj. par. ver. libellus. nu. 6 396
- Libellus in quo quis volebat accipere bonorum possessionem, & dixit se adire hereditatem vel contra, valet, in re pet. lis potest.** nu. 14 798
- Libellus ineptus admittitur i causis sum mariis, nisi pars opponat.** nu. 195 443
- Libellus generalis admittitur in causis summaris nisi pars opponat. in repet. lis potest.** nu. 157 eod.
- Libellus iniuriarum civiliter fieri non potest ad estimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti. Item non debet agere pro iniuria propria: sed pro interesse sanguinis.** in vj. parte ver. inquisitio. numero 60. 65. & 66. fol. 307. & 309
- Libellus iudicij & parti offerri debet. in vj. par. ver. libellus.** nu. 1 395
- Libellus ita clarus esse debet, vt possit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.** *ibi.* nu. 2 eod.
- Libellus vt procedat, quid continere debeat.** *ibi.* nu. 4. & 5 eod.
- Libellus criminalis quid continere debeat, vt valeat.** *ibi.* nu. 6 396
- Libellus an possit presentari die feriato ad honorem Dei.** nu. 12. fol. 397. in vj. par. ver. actorum editio. nu. 29. fol. 482. & in ver. appellatio. nu. 206 598
- Libellus presentari potest etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum est in mora, vel res est tempore peritura.** in d. ver. libellus. nu. 15 397
- Libellus quantuncumq; generalis & obscurus, admittitur in causis summaris, nisi tanta sit obscuritas, ex qua reus non posset deliberare.** *ibi.* nu. 16 398
- Libellus in quo actio inepta exprimitur an vitietur.** in vj. parte ver. sententia. nume. 69 524
- Libellus nec lis contestatio non requiritur in Regno, in appellationis causa, cum incipiat à processu apertura. in vj. parte ver. appellatio.** nu. 234 610
- Libelli verba impropriantur, vt saluetur libellus.** in iij. par. 1. distin. nu. 23 88
- Libelli porrectio non est de processu iudicij.** in vj. part. ver. libellus. nu. 14 397
- Libelli oblatio citationem precedere debet.** *ibi.* nu. 17 398
- Libelli copia sumptibus actoris dari debet.** in vj. par. ver. actorum editio. numero 55 485
- Libello malè concepto absoluitur reus ab instantia iudicij.** in v. par. nu. 5 275
- Liber homo qualiter probetur quod sit liber.** *ibid.* nu. 273 866
- Liber Decretorum à quo fuit conditus, & an sit authenticus.** in iij. par. nu. 34 45
- Liber decretorū quatuor habet species auctoritatum, & an omnes sint authenticæ.** *ibi.* nu. 25 eod.
- Liber Decretorum tempore papæ Alexandri tertij compilatus fuit, sub anno Domini M. cl. sed liber Decretalium sub anno M. cccxij.** *ibi.* nu. 39 46
- Liber Feudorum cōpilatus fuit ab Ober to de Orto iurifconsulto Mediolanensi, & an dicatur authenticus.** in iij. par. nume. 84 58
- Liberi sunt omnes homines de iure naturali.** *ibid.* nu. 60.
- Libri scholarium retineri possunt pro expensis funeralis.** in vj. par. ver. executio. nume. 47 659
- Libri scholarium capi non possunt pro executione, nisi quando non habent alia bona.** *ibi.* nu. 46 eod.
- Ligius quis dicatur.** in vj. par. ver. iuramentum. nu. 33 469
- Limitatio ad l. si. §. necessitate. C. de bonis, quæ lib. in iij. par. xvj. di. n. 12** 245
- Limitatio ad l. nō eo minus. C. de procu. in vj. par. ver. sententia.** nu. 106 530
- Limitatio ad l. & in maioribus. C. de appella. in vj. par. ver. appellatio.** 338 633
- Limitatio ad glo. in l. j. §. si. ff. à quib. appellat. non lice.** *ibi.* nu. 335 632
- Lites ex libris oriuntur in ij. parte numero 33** 27
- Lis, negotium, cōtrouersia & occasio in quo differūt à causa.** i v. par. n. 68 280
- Lis in quo differat ab instantia, & quæ dicatur lis, & quando incipiat dici lis.** in v. par. nu. 63, 64. 65 279. & 280
- Litis**

- Litis pendentia non inducitur per citationem factam petitioni porrigenda.**
in vj.par.verfi.citatio.nu.71 370
- Litis contestatio non requiritur in causis civilibus in Regno: sed actus ille, q**
immediate sequitur, habet vim litis contestationis. in iij. part. ix. distin. nume. 20. fol. 191. & in vj. part. verfi. litis contestatio. nu. 2 420. & in rep. l. si actor. nu. 12 787
- Litis contestatio, dicitur lapis angularis iudicii: & non potest obmitti de iure communi.** in vj. part. ver. litis contestatio. nu. 1 eod.
- Litis contestatio, quid sit.** ibi. nu. 3 eod.
- Litis contestatio qualiter, & per quæ verba fiat.** ibi. nu. 4 eod.
- Litis contestatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppositam.** ibi. nu. 1. 421
- Litis contestatio fit etiam per verbum, ignoro.** ibi. nu. 6 eod.
- Litis contestatio non potest fieri in iudicio absente actore.** ibi. nu. 7 eod.
- Litis contestatio inducitur per responsum factum positionibus, in causis summariis, quando non præcessit libellus.** in vj. par. ver. positio. nu. 3 438
- Litis contestationis qui sint effectus.** in d. ver. litis contestatio. nu. 9 422
- Litis contestationem an impediatur protectio, quando non animo litem contestandi quis respondet.** ibi. nu. 10 eod.
- Litem contestari quis potest præcisè cōpelli.** ibi. nu. 8 421
- Litigans quando impeditur factio adversarij, datur nova dilatio.** in vj. par. verfi. dilatio. nu. 8 434
- Litigans coram iudice à quo, post appellationem interpositam, appellationi renuntiare videtur.** in vj. par. verfi. appellatio. nu. 321. fol. 611. & nu. 413 647
- Litigator qui post litem contestatam se absentavit: & non habet domum, vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari potest.** in vj. par. ver. citatio. nu. 99 375
- Litigatori impedito factio adversarij non currit instantia.** in vj. par. nu. 30 269
- Litigiosi vitium non inducitur, quando**
super re aliqua agitur criminaliter. in iij. par. j. dist. nu. 34 91
- Literis principis iniusta scribentis an sit obediendum.** disp. j. nu. 19. 20. 21. 22 670
- Litis pendentia coram vno iudice impendit eam agitari coram alio.** disp. vj. numero 21 725
- Litis pendentia exceptio an obstat contra executionem instrumenti.** disp. vj. 726
- Litis pendentia & præventionis exceptio est declinatoria.** disp. 7. nu. 32 726
- Locus & tempus commissi criminis in libello requiritur.** in iij. par. j. distinc. nume. 8 83
- Locus & tempus commissi criminis, an requiratur in causis mistis, stante Regia pragmatica, q̄ in illis procedatur, sine figura iudicij.** ibi. nu. 75 105
- Locus & tempus spolij requiritur in libello, in quo intentatur interdictionum,** vnde vi. in iij. par. vj. dist. nu. 27 173
- Locus & tempus commissi criminis in inquisitione contineri debet.** in vj. par. ver. inquisitio. nu. 5 299
- Locus an & quando in citatione inseri debeat.** in vj. par. ver. citatio. n. 64 367
- Locus quis dicatur de iure deputatus ad sententiam proferendam, & curiam regendam per iudices tam ordinarios, quam delegatos.** in vj. par. ver. sententia. nu. 71. & 78. cū plu. seq. 525. & 526
- Locus pijs datur restitutio in integrum.** in vj. par. ver. appellatio. nu. 85 565
- Locus tenens. Require infra, in litera V. in versic. Vicegerens.**
- Ludens, & ludere videns, & mutuans pecuniam ludenti, & docens ludentem æquiparantur, & omnes poena induta contra ludentes puniuntur. & idem in iurante non ludere.** in vj. par. ver. iuramentum. nu. 35 470
- Magistratus appellatione non venit delegatus: sed tantum ordinarius.** in iij. par. v. distin. nu. 45 130
- Maiores datur in integrum restitutio ex clausula generali, si qua mihi ex iusta causa esse videbitur.** in vj. part. ver. appellatio. nu. 80 564
- Maiores lites vltra dimidiā iusti pretij datur restitutio in integrum.** ibi. n. 81. eo.

- Malum maius non reperitur, quàm sit
vsura. in vj. par. versiculi. inquisitio. nu-
me. 120 320
- Mandare & cedere actionem in quo dis-
ferant in repetitio. l. actor. ff. de procur.
nume. 17 874
- Mandari copia debet dari per procura-
torem sumptibus domini absentis. nu-
me. 64 899
- Mandatum procuratorium an & quan-
do presumatur ex sola ostensione in-
strumenti continentis debitum petitum.
in rep. l. si actor. nu. 12 883
- Mandatum per procuratorem edi debet
sumptibus domini absentis. ibid. nu-
me. 64 899
- Mandatum geminatum de eodem alicui
factum, nihil valet secundum, sed tan-
tum primum. in vj. par. ver. appellatio.
nume. 135 581
- Maritus qui occidit vxorem deprehen-
sam in adulterio, non punitur poena
mortis: sed alia poena corporali mitio-
ri. in iij. par. j. dist. nu. 59 120
- Maritus agens, vt procurator vxoris,
cum nullum haberet mandatum, facit
iudicium esse nullum, licet vt legitimus
administrator agere potuisset. in iij.
parte. xvj. dist. nu. 17. fol. 242. 244
- Maritus vendicans vxorem, vel contra,
excluditur per exceptionem consan-
guinitatis. in iij. par. xx. dist. nu. 21 243
- Maritus pro iniuria vxoris potest accu-
sare criminaliter, & ciuilitur. in vj. par.
versiculi. inquisitio. nu. 60 307
- Maritus promittens curare cum effectu
quod vxor sua renunciaret bonis pater-
nis, &c. an si fecit posse suum, excuse-
tur, si vxor non vult renunciare. dispu.
vj. nume. 1 730
- Maritus fideiubens dicitur vergere ad
inopiam: & vxor repetit dotem. dispu.
vj. nu. 13 722
- Masculinum non concipit foemininum
in contractibus. fallit quando conces-
sio fieret à foemina. in repet. l. is potest.
nu. 25, & 26 801, & 802
- Mater non petens tutorem filio suo in-
fra annum, perdit successionem filij.
ibid. nu. 215 852
- Mater etiam naturalis tantum perdit suc-
cessionem propter non petitum tuto-
rem. ibid. nu. 219 853
- Mater perdit successionem filij, etiam si
petiit tutorem qui non administravit,
nec fecit solennia. Idem si ipsa mater
minus legitime administravit. ibid. nu-
me. 221 eod.
- Mater non priuatur hereditate filij ex
eo quia tutor testamentarius non ad-
ministravit. in repetitio. l. is potest. nu-
me. 222 854
- Mater priuatur successione si non fecit
confirmari tutorem datum in testamē-
to minus legitime. ibid. nu. 224 eod.
- Mater perdit successionem, si non fecit
surrogari alium tutorem in locum te-
stamentarij excusati. ibid. nu. 225 eo.
- Mater non petens curatorem pupillo in
casu necessario priuatur successione.
ibid. nu. 226 eod.
- Mater non tenetur petere curatorem fi-
lio adulto. ibid. nu. 226. in fin. eod.
- Mater pręgnans tenetur petere curatorem
ventrali: aliàs priuatur successione illius
filij nascituri: quod qualiter procedat,
vide in nu. 227 eod.
- Mater tenetur petere curatorem filio su-
rioso: aliàs perdit eius successionem.
in rep. l. is potest. nu. 228 855
- Mater petens tutorem minus idoneum,
priuatur successione. ibi. nu. 229 eo.
- Mater petens tutorem & ipsum non fa-
ciens dari cum effectu, priuatur succes-
sione. ibid. nu. 230 eo.
- Mater ita demum perdit successionem
propter non petitum tutorem, si pupil-
lus moriatur post annum à tempore,
quo tutor indiguit: secus si infra an-
num. sicque est communis opinio in
hoc. ibid. nu. 232 eod.
- Mater propter non petitum tutorem pri-
uatur etiam legitima in bonis filij. ibi.
nume. 231 eod.
- Mater quę nimis se arctat in fine anni ad
petendum tutorem, an priuatur succes-
sione filij. in rep. l. is potest. nu. 233 856
- Mater non potest purgare moram, petē-
do tutorem post annum. ibi. nu. 234 eo.
- Mater citata infra annum vt pupillo pe-
ricli

INDEX.

- rickitanti tutorem petat, si fuit negli-
 gens, perdit fucceffionem pupilli e-
 tiam morientis infra annum. *ibid.* nu-
 me. 235 eod.
Mater petens curatorem pupillo volenti
 non punitur, fi non petiit tutore. *ibid.*
 nume. 236 eod.
Mater quæ mifit procuratorem ad petē-
 dum tutorem non perdit fucceffionem
 fi propter mortem procuratoris in iti-
 nere fuit retardata petitio tutoris. *ibid.*
 nume. 237 eod.
Mater quæ repetitur minor viginthquin-
 que annis tempore mortis mariti non
 priuatur fucceffione propter non pe-
 titum tutorem: etiam fi breui tempore
 efficiatur maior. *ibid.* nume. 237. verfi-
 cu. quarto. eod.
Mater hodie debet eſſe minor. xvij. an-
 nis in regno, vt non puniatur propter
 non petitum tutorem. in repet. lis po-
 teſt. nu. 238 857
Mater non punitur propter non petitum
 tutorem, fi filius moriatur factus pu-
 bes. *ibid.* nu. 239 eod.
Mater non tenetur petere tutorem dari-
 tium filio quando extant tutores legi-
 timi: quod tamen procedit, fi mater
 prius renuntiet tutelæ: quia tunc aperit
 via legitimis: aliàs fecus. *ibid.* nu-
 me. 240. & 241 857. & 858
Mater non tenetur petere tutorem quā-
 do intereſt pupilli, vt non petatur. *ibi.*
 nume. 242 eod.
Mater hodie præfertur omnibus conſan-
 guineis in tutela pupilli: verum dicitur
 tutrix anomala & voluntaria. *ibid.* nu-
 me. 241 eod.
Mater non punitur propter nō petitum
 tutorem, fi alius eam præuenit peten-
 do infra annum. *ibid.* nu. 243 eo.
Mater non priuatur fucceffione, fi geſſit
 vel geri fecit tutelam minus legitimè:
 exiſtens in loco vbi non erat copia
 peritorum. *ibid.* nu. 244 eod.
Mater abſens ignorans, vel infirma, non
 punitur propter nō petitum tutorem.
 in repet. lis poteſt. nu. 245 859
Mater non petens tutorem pupillo mul-
 tum pauperi ſuæ egeno, non punitur.
ibid. nu. 246 eod.
Mater non petens tutorem pupillo ha-
 benti multos creditores: vt indefenſus
 remaneat, non punitur priuatione hæ-
 reditatis. *ibid.* nu. 247 eod.
Mater prodiga excuſatur, fi non petit tu-
 torem filio ſuo. *ibid.* nu. 248 eod.
Mater bannita, vel in exilium miſſa, non
 tenetur petere tutorem filio ſuo. *ibid.*
 nume. 249 eod.
Mater non tenetur petere tutorem pu-
 pillo habenti ſubſtitutum pupillarem.
ibid. nu. 250 eod.
Mater non tenetur petere tutorem pu-
 pillo habenti tutorem teſtamentariū,
ibid. nume. 251 eod.
Mater tutrix tranſiens ad ſecunda vota
 non petito tutore nec reddita ratione,
 priuatur omni iure ſuccedendi: & etiā
 legatis ſibi factis à ſuo marito patre
 pupilli. *ibid.* nu. 252 eod.
Mater ſecundò nubens quæ renunciauit
 tutelam, fi iterum efficiatur vidua per
 mortem ſecundi viri, an poſſit redire
 ad ſuſcipiendum tutelam. in repet. lis
 poteſt. nu. 252 890
Materia obligata, an cenſeatur obligatū
 materiātum: & an ſtatutum vel diſpo-
 ſitum in materia, cenſeatur etiam diſpo-
 ſitum in materiato. & an vnū ve-
 niat appellatione alterius, & econtrā.
 in ij. par. nu. 18. & 19 23
Materia & materiātum, qualiter differat.
ibid. nu. 18. 19. & 20 eod.
Materia reductionis, quotidiana eſt. in vj.
 par. ver. appellatio. nu. 111 572
Materiæ obligatio non ſe extendit ad
 materiātum. in ij. part. nu. 18. & 19 23
Matrimonium ludæorum ſecundum legem
 Moſaicam contrahuntur. in iij. parte.
 nume. 58 52
Matrimonia antè, quàm contrahantur,
 citari debent contradictores per publi-
 cum proclama infra certum terminū,
 aliàs clandestina dicuntur, in vj. parte.
 verſi. citatio. nu. 101 376
Matrimonialis cauſa, eſt ſummaria. in iij.
 par. ix. diſt. nu. 56 200
Mens diſponentis attenditur, vbi de eo
 conſtat, non ordo verborum. in iij.
 par.

- par.nu.109 66
- Mensis commissi criminis in libello criminali accusatorio adponi debet.** in vj. par. versu. libellus. nu.6 396
- Mercatorum in curia omnes causæ sunt summariæ:** quia in eis proceditur ex mera æquitate. in iij. par. ix. distinctio. nu.48 199
- Metum iustum inducit solus vultus terribilis officialis.** disp. vj. nu.17 723
- Metus vanus non est in consideratione.** disp. viij. nu.43 755
- Militia sola non probat beneficium restitutionis in integrum:** sed occupatio in militie expeditione. in vj. par. versu. appellatio. nu.38 566
- Minor iudicis inducunt iustam causam ipsum recusandi.** in vj. par. ver. appellatio. nu.49 561
- Minor laicus litigans coram episcopo recipit curatorem ab eo:** & econtrà minor clericus litigans coram iudice laico recipit ab eo curatorem. in iij. par. xj. dist. nu.13. fo. 217. & nu.19 221
- Minor in iudicio criminali esse non potest.** in iij. par. xvj. dist. nu.56 250
- Minor quando adiuit hæreditatem, & postea per in integrum restitutionem vult se abstinere & repudiare, tunc citandi sunt omnes creditores incerti, per proclama, cum termino triß mensium.** in vj. parte. versu. citatio. nume.101. 376
- Minor ætas de iure cõmuni dicitur vsq; ad xxv. annos.** & ætas xxv. annorum, legitima dicitur. in vj. par. versu. appellatio. nu.79 564
- Minor ætas hodie tam in masculo quàm in foemina est à xvij. annis infra: tam in masculo quàm in foemina. vt supra, & hoc per constitutionem regni.** ibid. nu.238 857
- Minor ætas vel maior non præsumitur: sed debet semper probari per eum qui se fundat in ea.** ibid. nu.279 867
- Minor non potest adire hæreditatem: quod quæsit se habeat ius in minore quo ad hoc.** ibid. nu.144. & 153 833. & 836
- Minori litiganti per procuratorem à se ipso constitutum, cum iuramento, non datur beneficium restitutionis in integrum in vj. par. nu.92 567**
- Reliqua vide infra, in ver. mulier.**
- Miserabiles personæ trahunt immediatè aduersarios suos coram Imperatore, & laicos coram iudice ecclesiastico, & earum causæ de plano expediri debent.** in iij. par. ix. distinctio. nume.77. & 78 204
- Item procedit in eis iudex ex officio.** in vj. par. ver. inquisitio. nu.32 298
- Missio in possessionem, quando facienda est cõtra absentem indefensum, debent requiri eius cõsanguinei & amici per proclama.** in vj. par. versu. citatio. nu.107 377
- Mistum iudiciũ, quod dicatur.** in iij. par. j. dist. nu.73. & 74. fo. 104. & in iij. dist. nume.1 111
- Mystica præcepta, quæ dicantur.** in iij. par. nume.8 37
- Moderari, verbum importat diminutionem poenæ.** in iij. parte. j. distinctio. nume.52 96
- Monachus an possit adire hæreditatem: & an æquiparetur filio vel seruo, quo ad hoc.** in repetitio. l. is potest. nu.130 823
- Monachus sancti Francisci, qui dicitur frater minor, non potest adire hæreditatem, nec hæres institui, imò institutio habetur pro non scripta: est enim penitus incapax:** & in hoc differt ab alio monacho. ibid. nu.213 851
- Monetam falsam faciens, quæ non expõditur in regno Siciliae, qua poena puniatur.** in iij. par. ij. dist. nu.3 107
- Monitio iudicis habet vim peremptoriæ & trinæ citationis.** in vj. part. versu. citatio. nu.49 363
- Moran non incurrit quis propter diffcultatem.** disp. vj. nu.11 733
- Mortuus filius prius præsumitur, quando pater & filius, vel mater & filius, in eodem cõstitũ, bello, aut mari moriuntur.** in proemio. nu.15 13
- Mortuo delegato causa non reuertitur ad ordinarium, sed ad principem delegantem.** in iij. parte. xvj. distinctio. nume.38 247

- Mortuus probatur quis, si testis dicit qd interfuit eius sepulture: vel quia vidit eum nō habere sensum, neque pulsum, neque flatum.** *ibid.* nu. 159. & 160 837
- Mors alicuius qualiter probetur: primò si testis dicat, vidi eum mortuum. item si interfuit eius exequiis: vel si vidit eū euisceratum.** *ibi.* nu. 156. 157. & 158 eod.
- Mortuus non probatur ex eo quod testis dicit, quod non loquebatur.** *ibid.* nume. 160 eod.
- Mortuus probatur ex eo, quod inter cōiunctos fuit reputatus mortuus: & qd illi de domo fecerunt luctum, & sumperunt vestes nigras.** *ibid.* nume. 161. & 162 eod.
- Mortuus probatur quis probando lapsos esse annos centum à die suæ natiuitatis: vel si ingressus fuit bellum & vltra, non apparuit viuus nec mortuus: & nescitur vbi sit.** *in rep.* l. is potest. nu. 163. & 164 838
- Mortuus præsumitur iuuenis, luxuriosus & vagabundus: qui cœpit vagari per orbem, & nescitur vbi sit: vel si fuit viusus decapitari.** *ibi.* nu. 165. & 166 eod.
- Mortuus probatur si testis dicit: vidi eum expirare: vel si iudex misit exploratores pro eo: & non inuenitur de eo ali-**
quod nouum. *ibid.* nu. 167. & 168 eod.
- Mortuus probatur si testis dicat, vidi eū proici in mare vel de ripa.** *ibid.* nume. 169 eod.
- Mortuus præsumitur testator eo ipso qd producit instrumentum sui testamenti: & quæ sit ratio.** *ibid.* nu. 170. & 159. 838. & 363
- Mortuus præsumitur is, de quo sit mentio in instrumento per dictionē quondam.** *in rep.* l. is potest. nu. 171 839
- Mortuus præsumitur carceratus, cui non fuit datus cibus, nec potus per aliquos dies.** *ibid.* nu. 172 eod.
- Mortuus præsumitur is, qui ingreditur ciuitatem: in qua erat pestis, si postea non reperitur vterius nec viuus, nec mortuus: idem si iuit per mare & superuenit tempestas, & non reperitur.** *ibid.* nu. 175. & 176 eod.
- Mors an & quando probetur per solam famam existentem in illa ciuitate.** *ibid.* nume. 173 eod.
- Mortuus præsumitur mercator recedens è domo animo reuertēdi: qui transiit per loca periculosa: & expectatus per familiam in termino non reuertitur.** *ibid.* nu. 177 eod.
- Mors alicuius magni domini probatur per solam famam.** *ibid.* nu. 174 eod.
- Mortuus præsumitur quis de iure longobardo: eo ipso, quod stetit per triennium extra suam prouinciam.** *ibid.* nume. 178 eod.
- Mors debet clarè probari per testes de visu, vbi agitur de vita hominis: puta de homicidio. secus vbi agitur de modo pecuniario & reparabili: quia sufficit eam probari per coniecturas.** *in rep.* l. is potest. nu. 179 840
- Mors probatur per testes etiā receptos parte non citata.** *ibi.* nu. 182 eod.
- Mortuum videtur fateri Titium qui se appellat hæredem Titij.** *ibidem* nume. 281 eod.
- Moyse habuit sacerdotium à Deo vnà cum lege. & ab ipso fuit per Christum translatus in Petrum.** *in iij. parte.* nume. 70 54
- Multa per quos iudices irrogari possit, & an per delegatum.** *in iij. par. v. dist.* nume. 69 135
- Multa hodie irrogatur ad arbitrium iudicis: vnde dispositio l. eos. C. de modo multan, non seruetur.** *ibid.* eod.
- Multa irrogatur secundum diuitias, & paupertatem. & ob paupertatem remittitur.** *in vj. par. versicu. sententia.* nu. 31. & 32 115
- Mulier viuens iure Romano in Siciliæ Regno, sine mundualdo testari potest.** *in iij. par. nu.* 125 72
- Mulier quæ per statutum non potest contrahere sine consensu propinquorum, intelligitur, quando contrahit nomine proprio. Secus si alieno.** *ibid.* num. 124. fo. 71. & *in iij. par. vi. dist.* nu. 21 146
- Mulier testificari potest contra clericū, quando ciuilitè de crimine agitur.** *in iij. par. j. dist.* nu. 33 146
- Mulier quando facit contractum sibi vtilem,**

- lem, non requiritur consensus propinquorum. in iij. par. xvj. dist. nu. 29 244
- Mulier quę decipitur sub auri promissione, inuita dicitur, & qui decipit mulierem cum promissione pecunię, & sub tali promissione vel datione ipsam adulterat, punitur pona statuti loquutis de adulterante inuita mulierę. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 67 338
- Mulier honesta in domo examinatur sine citatione partis. in vj. par. versic. citatio. nume. 27 359
- Mulier potest compromittere sine mundualdo, secundum Regiam pragmaticeam. in vj. par. versicu. compromissum. nume. 11 388
- Mulier nō dicitur testis omni exceptione maior. in repetitio. l. is potest. nume. ro 326 877
- Mulier carceratur pro debito, quādo instrumentum secundum formam ritus presentatur. in vj. par. versic. instrumentorum productio. in vj. par. nu. 3 457
- Mulier iudex esse non potest. in vj. part. ver. sententia. nume. 98 529
- Mulier siue maior siue minor, restituitur in integrum in Regno, etiam si veniat vt auctrix laudata, & non datur vltra bis. & dicitur primum & secundum beneficium. in vj. par. versic. appellatio. numero 89 566
- Mulier litigans per procuratorem cum iuramento, an restituatur in integrum. ibi. nume. 04 567
- Mulier & minor possunt infra quadriennium continuum petere restitutionem in integrum aduersus temporis lapsus quinquaginta dierum, in appellatione constitutorum. ibidem. nume. ro 402 645
- Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno. in iij. par. nume. 124 71
- Mundualdus datur in regno mulieribus tantum viuientibus iure Longobardo. ibi. nume. 125 72
- Mundualdus requiritur in testamento mulierum viuentium iure Longobardo. ibid. nume. 125 eod. disput. ij. nume. ro 36 & 37 693
- Mundualdus dari potest mulieri, etiam a iudice deambulante. in iij. par. ix. distinctio. nume. 36 205
- Mundualdus nō requiritur, quando mulier facit contractum sibi vtilem. in iij. parte. xvj. distinctio. num. 30 244
- Mutus, iudex esse non potest. in vj. parte. versic. sententia. nu. 98 529
- Naturale ius secundarium rationis, quo sit inuentum tempore. in iij. parte. nume. 5 36
- Naturalis quę sit causa, & an illi renuntari possit. in ij. parte. nume. 29 & 42 25 & 29
- Naturalia contractuum iudiciorum & aliorum actuum, quę dicantur. ibidem. nume. 29 eod.
- Naturalia possunt in contractibus tolli, de voluntate partium. ibi. num. 44 30
- Naufragorum causa, dicitur summaria, & expeditur leuato velo. & potest in ea iudex procedere ex officio. in iij. part. ix. dist. nume. 71. fol. 200. & in vj. par. versicu. inquisitio. nume. 146 335
- Neapolitanę consuetudines non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum. disputatione ix. numero 31. 773
- Negans cum iuramento se commississe delictum, licet mendacium dicat, non tamen periurus dicitur. in vj. parte. versic. interrogatio. nume. 9 405
- Negotium quod dicatur, & in quo differat a causa, & controuersia. in v. parte. nume. 63 280
- Nemo viam elegisse videtur, per quam actus & voluntas sua impugnetur. in iij. parte. distinctio. ix. nume. 91 207
- Nepos ex filia excluditur per patrum, ex quo venit a radice infecta. disput. x. nume. 18 783
- Nepos mortuo filio an succedat proprie in ius filij, & quomodo hoc intelligatur. in rep. l. is potest. nu. 256 861
- Nepos pręteritus ab auo rumpit testamentum, quando filius moritur ante annum. disp. x. nu. 10 & 11 779. 780
- Nepotes ex filia, quando agitur de successione aui, omnino excluduntur stantibus masculis, siue filia mortua

I N D E X.

- sit viuo patre, siue non, siue renunti-
 ait, siue non: & hac per constitutio. in
 aliquibus. disp. x. num. 10 738
 Nepotes an succedant in bonis auiæ ma-
 ternæ non obstante renuntiatione ma-
 tris, quando mater moritur viua auiæ.
 ibi. num. 12 789
 Nepotes ex filia exclusa per statutum
 vel per renuntiationē succedunt, quan-
 do masculi sunt viuo patre. ibidem. nu-
 mero 31 789
 Nepotes ex filia excluduntur, si sunt hæ-
 redes matris. ibi. num. 5 773
 Nepotibus inuentarij confectis non est
 necessaria, quorum mater renunciauit
 bonis fraternis & mortua est ante fra-
 trem. disp. x. num. 37 791
 Neptis ex filio non excludit amitam à
 successione aui. ibi. num. 7 782
 Neptis ex filio excluditur per patrum
 suum à successione aui. ibi. nu. 17 782
 Nolite adire est quoddam medium inter
 adire & repudiare. in rep. l. is potest. nu-
 mero 203 845
 Nomen rei quando receptum dicatur in
 ter reos. in iij. par. vj. dist. nu. 50 161
 Nomē iurisperiti ad quem mittitur pro
 consilio, non debet edi paribus. in vj.
 par. versicu. appellatio. num. 9 554
 Nomina testium non tenetur quis edere
 parti ante publicationem. in vj. parte.
 versu. actorum editio. num. 52 485
 Nominans dominum in iudicio libera-
 tur, domino nominato comparente.
 in rep. l. si actor. num. 72 902
 Nominatus primò, censetur maior & di-
 gnior. in iij. par. name. 117 69
 Nominatio domini in iudicio, quando
 fieri debeat, & quid operetur. &
 quomodo differat à laudatione auiho-
 ris, & an habeat locū in possessorio, &
 quid si reus notus nominare, & succu-
 buit, an præiudicet domino. in vj. par.
 versu. nominatio. per totum. 401
 Notario non creditur de his quæ confi-
 sunt in animo contrahentium. disput.
 vj. num. 35 728
 Notarius censetur rogatus vt apponat
 clausulas consuetas in instrumento.
 ibi. num. 3 720
 Notarius non debet aperire nec edere
 testamentum, nisi mortuo testatore in
 rep. l. is potest. num. 256 861
 Notarius non tenetur edere legatario
 totum testamentum: nisi tantum illam
 particulam legatū cum hæredis institut-
 tione. ibi. num. 260 863
 Notarius vnus comitatus potest facere
 contractum in alio comitatu, volente
 domino illius comitatus. in iij. part. nu-
 mero 104. fol. 64. & disputa. ij. nume-
 ro 15 685
 Notarius vnus comitatus, potest facere
 contractum in alio comitatu, volente
 domino illius comitatus. in iij. parte.
 num. 104 64
 Notarius in die feriato instrumentum fa-
 cere potest. in iij. part. xvj. distinct. nu-
 mero 62 251
 Notarius, index chartularius dicitur, &
 exercet acta voluntariæ iurisdictionis.
 in iij. par. xvij. dist. num. 2 254
 Notarius putatiuus ex errore communi,
 an, acta publica facere potest. in vj.
 par. versu a forum editio. nu. 7 479
 Notarius acta edere non tenetur, sine fa-
 lario. ibi. num. 51 485
 Notarii vtuntur practica superuacua,
 quando in contractibus mulierum ad-
 ponunt illa verba, quod iudex sedet
 pro tribunali. mutato loco iudicii ex
 causa, &c. in iij. par. ix. dist. nu. 86 205.
 Reliqua vide suprâ, in litera A. in ver-
 sic. Acta. & infra, in litera O. in versu.
 obligatio.
 Notorium crimen omne, potest per iudi-
 cem inquiri ex officio, & puniri. in vj.
 par. versu. inquisitio. nu. 140. cum sequē
 fol. 125. & nu. 163 338
 Notorium dicitur, quod per decē testes
 probatur. ibi. nu. 103 344
 Notorium non releuat ab onere propo-
 nendi: licet releuat ab onere proban-
 di. in vj. par. versu. appellatio. numero
 142 583
 Nullitas iudicii ex quibus causis confide-
 reur. in iij. par. xvj. dist. per totum. 238
 Nullitas sententiæ vsque ad triginta an-
 nos potest proponi, & allegari. in vj.
 part. versu. sententia. nu. 154 537
 Nullitas

- Nullitas sententiæ episcopi, potest re-
ci coram eius vicario, & econtrâ. in
vj. parte. versicu. appellatio. nume. 371
640
- Nundinarum in curiis an valeant acta
in die feriato, ad honorem Dei. in iij.
part. xvj. distinct. nume. 63 251
- Nuntiatio noui operis est approbata per
ius canonicum. disp. viij. nu. 52 759
- Nuntius ad citandum potest eligi per iu-
dicem, etiam famulus suus vel alte-
rius partis. Imò etiam ipsum litigan-
tem eligere potest, vt citer aduersa-
rium. in vj. parte. versicu. citatio. nume-
ro 44 362
- Nuntius non potest sine scriptis capere
personam neque bona. ibidem. nume-
ro 78 371
- Nuntius quando aliquem domi citauit,
in relatione clarè dicere debet, quòd
eum perquisiuit in ciuitate, & non in-
uenit, vnde eum domi citauit. aliàs nõ
valet relatio. ibi. numero 127 282
- Nuntio priuato electo per iudicem non
creditur sine literis. ibi. nume. 46 261
- Nuntio dicenti se citasse, quomodo &
quando credatur. ibidem. numero 53.
264
- Nuntio seu executori ad capiendâ bona
fisco delata, vel ad exigendas pecunias
fiscâles, non creditur sine literis. ibid.
nume. 77 371
- Nuntio specialiter electo non creditur,
sine literis. ibi. num. 79. & suprâ. nume-
ro 45 eod.
- Nuntij curiarum, viles personæ esse so-
lent, & portare aliqua signa, per quæ
cognoscantur. ibid. nu. 42. & 43 362
- Nuntij relatio ex actis adparere debet an-
tequam actus in contumaciâ fiat. aliàs
actus est nullus. ibid. numero 54 364
- Reliqua vide infrâ, in litera R. in versicu.
relatio nuntij.
- O** Bediendû est potius Deo quàm prin-
cipi iniusta iubenti. disput. j. nu. 20
671
- Obertus de Orto, iurisconsultus Medio-
lanensis, librum Feudorum compila-
uit. in iij. par. num. 84 53
- Obligatio antidotalis inuenta est de iure
naturali. in iij. parte. nume. 4. fol. 36 &
numero 40 46
- Obligatio penes acta curiæ recipi debet
coram iudice, vel iudice mandante: al-
iàs recepta extra locum iudiciij, non
valet: nec habet executionem para-
tam: vnde inuehitur contra notarios
actorum, qui alio modo recipiunt. in
vj. parte. versicu. actorum editio. nume-
ro 12 477
- Obligatio penes acta curiæ potest reci-
pi, etiam absente creditore. ibi. n. 13 eo.
- Obligatio rei meæ facta meo nomine me
ignorante si ratificatur à me postquam
ego obligauì omnia bona mea alteri:
an noceat mea ratificatio secundo cre-
ditori. disp. ix. nume. 10 766
- Obligatio generalis non includit vestes,
lectum, & suppellectilia. in vj. par. versicu.
executio. nume. 28 & 30 656. & 657
- Obligatus ad factum tenetur ad interesse
post moram. disp. vij. nu. 13 733
- Obligata sylua, non censetur obligata
navis postea facta ex lignis illius syl-
uæ: quia obligatio materię, non se ex-
tendit ad materiatum. in iij. part. nume.
18 & 16 23
- Obliuio præsumitur in factis antiquis
etiam in facto proprio. in repe. l. is po-
test. nume. 289 869
- Obseruantia generalis & consuetudo,
non indiget probatione, sed sufficit
eam allegare. in iij. par. nu. 102 63
- Occidens aliquem, tenetur ad expensas
medicinarum, & interesse operarum,
æstimando operas temporis, quo po-
tuit viuere. in iij. part. j. distinctio. nu-
mero 4 81
- Occisus præsumitur quis ab eo, qui fre-
quentabat in illo loco, vbi reperi-
tur mortuus. in repetitio. l. is potest. nume-
ro 302 870
- Offensus citari debet ad accusandum,
antè, quàm iudex inquiret. in vj. par-
te. versiculo. inquisitio, numero 38
300
- Offensus qui iudici dixit nolle accusa-
re, demum inquisitione formata vult,
non auditur. ibidem. numero. 42 302
- Officiatum preces erga subditos in-

I N D E X.

- ducunt iustū metum. disp. vi. nu. 16. 725
- Officium iudicis , competit etiam ad recuperandam possessionem. in iij. par. v. distin. nume. 168
- Officialis à proprio iudice condemnatus de malè gestis in officio , non appellat. in vj. par. versicu. appellatio. numero 290 624
- Officialis in syndicatu cōdemnatus, non potest appellare. ibid. nu. 291 625
- Officialis ciuitatis , si facit aliquam iniuriam , potest adiri episcopus, vel decuriones ciuitatis, vt provideant. ibid. nume. 174 641
- Officialis vultus terribilis metum inducit. disp. vj. nume. 17 723
- Officialis iniuste exequens dicitur inferre violentiam & potest sibi de facto resti. disput. j. nu. 20 675
- Opinio illa in dubio sequenda, quæ magis fauet publicæ. in vj. parte. versicu. inquisitio. nume. 122. fol. 330 & disp. vj. nume. 20 715
- Opinionem communem non debemus relinquere , propter nouam phantasiam vnius doctoris & iudex qui non sequitur communem opinionem facit litem suam. disput. x. num. 18 791
- Opponentes crimina testibus, & nō probantes, qua poena puniātur in Regno. in vj. par. versicu. repulsa. nume. 5 492
- Oppressi omnes siue à patre , siue à domino, siue ab alio potentiori , possunt implorare officium iudicis, vt releuentur. & hæc dicitur denuntiatio iudicialis. in vj. parte. versicu. denuntiatio. nume. 3 346
- Oppressos defendere omni iure precipitur. disp. j. nu. 18. 21 & 25 670
- Oppressum vel expulsum de re sua quilibet tertius potest impunè defendere, etiam si sit priuatus homo. & non solum amicus, sed etiam penitus extraneus. disput. j. nume. 27 673
- Ordinaria via in iudicio agens, non potest recurrere ad executionem. in vj. par. ver. instrumentorum. nu. 24 459
- Ordinarius iudex an possit resistere delegato exequenti sententiam suam disput. j. nume. 15 669
- Ordinarium remedium cessare facit extraordinarium. disput. j. nu. 14 669
- Ordinata charitas incipit à seipso. disput. viij. nume. 5 741
- Ordinem charitatis peruertit , qui alium bonum præfert proprio. ibi. eod.
- Ordinarius. Require suprā in littera D. in ver. delegatus.
- Ordo sicut seruatus fuit à Deo in creatione mundi: ita etiam omnia inferiora suo ordine gubernantur , & etiam iudicia in proc. num. 1 & 2 12
- Ordo modus est agendi : sine quo nihil rectè agitur. ibi. nu. 2 eod.
- Ordo peruersus vel obmissus , annullat actum. ibi. nu. 5 eod.
- Ordo seruandus est in verbis, in natura, in reformationibus, in consiliis , & in omnibus gestis. ibi. num. 6. cum seq. per totum vsq. ad fi. eod.
- Ordo seruatur in iudiciis, vt prius expediantur acta actoris, & deinde acta rei. ibi. nu. 11 13
- Ordo in sententiis & decretis exequendis, seruari debet. ibi. nume. 2 12
- Ordo verborum in legatis & dispositionibus seruatur. ibi. 17 13
- Ordo ex iuris præsumptione in debitorum solutione seruatur. ibi. nu. 20 14
- Ordo rescripti, dicitur forma. in ij. par. nu. me. 24 24
- Ordo scripturæ seruari debet. & prior in ordine, præsumitur prior in tempore. in ij. part. nu. 106 65
- Ordo scripturæ inducit regulam & ordinem intellectus. ibi. nu. 108 66
- Ordo scripturæ non attēditur, vbicumq. mens disponētis est certa. ibi. nume. 109. eod. & disput. ij. nu. 21 688
- Ordo scripturæ non inspicitur, vbi constat de ordine intellectus. ibi. nume. 114 68 & disp. ij. nu. 26 690
- Ordo scripturæ perturbans ordinem necessitatis, non attenditur: sed ad necessitatem reducitur. ibi. nu. 115 eod.
- Ordo positus gratia exempli, non est seruandus. disp. ij. num. 25 689
- Ordo scripturæ nō attēdiur, qñ perturbat ordinē necessitatis. ibi. nu. 27 690
- Ordo scripturæ designat ordinem obferuantia.

- uantix.item dat regulam & ordinem intellectus.Et si reperiantur duo instrumēta in eadem charta, præsumitur prius illud qđ præcedit.ibi.nu.20.688
- Ordo exempli gratia positus,pro doctrina,formam non inducit,nec seruari debet.ibid.numē.113 eod.
- Ordo iudiciarius non requiritur in sententia interlocutoria: sicut in definitiua.in vj.par. ver.sentence.nu.20 511
- Ordo l.ā diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. in actione personali solum seruatur. Secus in hypothecaria. in vj. par. te. ver. executio. numē. 13 653
- Origo legum in hoc seculo, & origo iudicij, qualiter se habuit. in iij. par. num. 1. & seq. 35
- P** Actū, quod venditor nō teneatur de cūctione, valet. & tenetur tunc ad pretij restitutionem. in ij. par. nu. 44. 20
- Pactum nudum producit actionem de æquitate canonica. Idem in curia mercatorum. in iij. part. ix. distin. nu. 48 159
- Pactum in vēditione ancille, ne prostutatur, operatur, vt iudex ex officio possit inquirere, & ducere eā ad libertatem. in vj. par. ver. inquisitio. numē. 131 333
- Pactū de capiēdo debitorē, vel eius bona, operatur vt possit fieri captura, sine alia partis citatiōe. & pōt impetrari familia à iudice etiā cōtra testiū posfessorem. in vj. par. ver. citatio. nu. 11. 355
- Pactum nudum, an firmetur iuramēto. in vj. par. ver. iuramentum. numē. 24 461
- Papa cēsetur approbare leges laicorum, quando sunt rationabiles. disp. viij. numē. 18 & 27 746. 749
- Papa potest ius diuinum limitare. in iij. par. numē. 79 56
- Papa est iudex appellationis omniū principum non recognoscentium superiorem, quando eorum sententiæ manifestam iniquitatem continent. in vj. parte. vers. appellatio. numē. 265 618
- Papa est iudex appellationis vacante imperio. ibidem. numē. 277 641
- Paragium succedit loco legitimæ, & non debet esse minus legitima. disp. x. numē. 20 784
- Paria sunt, scire, & scire debere. in iij. par. te. numē. 103
- Partes an facere possint, qđ iudex sine scriptis pronūtiat. in ij. par. num. 41. 28
- Pastor non potest se excusare, quod nescit lupum comedisse ouem in repet. l. is potest. nu. 113 873
- Pater non potest repudiare hæreditatem etiam profestitiam delatam filio sine cōsensu ipsius filij. in repet. l. is potest. numē. 206. 207 847
- Pater diues si dat modicā dotē filix, præsumitur dolus re ipsa. disp. x. nu. 2. 784
- Pater habens plures filias, an possit maiorem dotem dare vni quā alteri. disp. x. numē. 23 785
- Pater in bonis aduentitiis filij, potest constituiere procuratorem, etiam ante litem contestatam: & nō requiritur cōsensus filij, nisi in sola litis contestatione in rep. l. si actor. nu. 10 882 & 883
- Pater magis cruciatur de tortura filij, quā propria. & ideo à filio tormenta incipi debent, in proœ. num. 14 7
- Pater pro iniuria filij potest accusare ciuilitè & criminaliter. Secus in alio consanguineo, quia solum criminaliter potest. in vj. part. inquisitio. numero 60. & 61. fol. 307 & 309
- Pater potest remittere iniuriam factam filio, eo inuito: nec alij fratres iniuriati accusare possunt tanquam coniuncti. ibi. numē. 67 309
- Pater vilis non potest iniuriam factam filio remittere. ibi. numē. 68 310
- Pater vilis non potest filio pupillariter substituere. ibi. nu. 69 eod.
- Pater dilapidator priuatur administratione honorum filij, & tunc filius agere potest contra patrem. ibidem. numero 70 eod.
- Pater inuito filio, iniuriam illatam à coniuncta persona filio, non potest remittere. ibi. numē. 71 311
- Patria sua vnicuique charior est. in iij. par. numē. 43 47
- Pauperes litigantes in iudicio, non tenentur soluere spornulas. in iij. parte. ix. distinctione. numero 77. 79 & 80 204
- Pauper excusatur à contumacia. in vj.

INDEX.

- par.versu.contumacia.num.5 387
- Pauperum & miserabilium personarum
causæ sunt summarie & expediuntur
de plano & sine sportularum solutio-
ne.& miserabiles personæ trahunt ad-
uersarios suos coram imperatore &
laicos coram iudice ecclesiastico. in
iii.par.distincti.ix.num.7 & 73 204
- Pœna acerrima accipitur pro morte na-
turali. disp. iij. nu. 2 698
- Pœna applicanda fisco exigitur ultra in-
teresse partis. disp. vij. nu. 26 737
- Pœna arbitraria puniri debet omnis qui
delinquit contra prohibitionem legis,
quando lex certam pœnam non irro-
gat. disp. v. num. 19 715
- Pœna augeri potest ob delicti frequen-
tiâ. ibid. num. 16 713
- Pœna capitalis intelligitur altero de tri-
bus modis: & in dubio intelligitur de
mitiori. disp. iij. nu. 7.8 699
- Pœna consueta apponi debet irrogari,
aliâs potest appellari disp. iij. n. 20. 702
- Pœna conuentionalis hodie non exigi-
tur, nisi quatenus cum interesse con-
currit & an exigatur in foro conscien-
tiæ. disp. vij. num. 26 737
- Pœna extraordinaria irrogatur, quando
proceditur per inquisitionem de iure
canonico. disp. iij. num. 5 699
- Pœna irrogari debet, quæ magis time-
tur. disp. 5. num. 17 714
- Pœna pecuniaria est valde conueniens
vsurario propter eius auaritiâ. disp.
v. num. 17 714
- Pœna iniuriæ potest se extendere vsque
ad mortem, quando hoc desyderat cri-
minis magnitudo. disp. iij. nu. 17 702
- Pœna mortis potest irrogari quâdo lex
dat amplum arbitrium vsque ad mor-
tem. disp. iij. nu. 9 & 10 700
- Pœna mortis potest irrogari in illis de-
lictis in quibus lex inducit pœnam
corporalem, vel pecuniariâ ad arbi-
trium iudicis: secus ubi dat arbitrium
simpliciter. ibid. num. 19 702
- Pœna mortis non potest imponi, quan-
do lex loquitur per verbum, modera-
ri. ibi. num. 12 70
- Pœna mortis non potest irrogari quan-
do statutum dicit, ad pœnam mille au-
reorum, vel aliam arbitrio iudicis. ibi.
num. 3 798
- Pœna mortis an possit irrogari in arbi-
trariis. disp. iij. num. 1 & 15 697. 702
- Pœna mortis nunquam imponitur in de-
lictis non consummatis. ibid. num. 8
& 16 699. 701
- Pœna publicationis honorum non po-
test irrogari vigore arbitrij. ibid. nu-
mero 3 698
- Pœna quando promittitur, succedit lo-
co interesse: & quid si est plus in pœ-
na quàm in interesse. vel econtra. disp.
vij. num. 28 738
- Pœna tota pecuniaria nõ debet exequi,
quando ita distaret consuetudo. disp.
iij. num. 20 702
- Pax debet fieri inter ciues inimicos, quâ-
do ex hoc turbatur quies reipublicæ,
& iudex potest ipsos compellere ad
concordiam ex officio. in vj. par. versu.
inquisitio. num. 64 338
- Peculium castrense filij condemnati, non
datur executioni. in vj. par. ver. execu-
tio. num. 36 658
- Pœna in actione iniuriarum, cui applica-
tur. in iij. par. j. distinctio. num. 6 & 7.
fol. 32 & 83
- Pœna iniuriarum æstimatur per iudi-
cem, quando per querelam agitur. ibi-
dem. num. 7 83
- Pœna satisfactionis iniuriæ, dicitur pœ-
na corporalis, & facit iudicium dici
merè criminale. ibid. num. 9 84
- Pœna iniuriarum in rustico verberante
militem, est pœna manus. ibidem. nu-
me. 9. in fl. eod
- Pœna dupli non debet quis pro eodem
delicto puniri. Fallit, quando vna pœ-
na non fuit sufficienter irrogata. ibid. 2.
numero 12 & 13. fol. 3 & in vj. parte.
versu. inquisitio. numero 92 318 &
319
- Pœna irrogata pro aliquo crimine per
iudicem ecclesiasticum, an possit ite-
rum irrogari à iudice seculari pro eo-
dem, & econtra. in d. j. distinctio. nume-
ro 19. folio. 87. & in d. versu. inquisi-
tio. num. 97 321

- Pœna priuationis officij non facit causam criminalem, sed ciuilem.** Fallit, vbi ista sola pœna imponderetur per statutum. in d. j. dist. nu. 24. & 25. 83
- Pœna minor irrogatur de iure canonico quando aliquis condemnatur per viâ inquisitionis, quàm per viam accusationis.** ibi. nume. 28. 90
- Pœna quando applicatur fisco ex contractu illicito, causa dicitur ciuilis.** Secus, si ex delicto. ibi. nume. 31. eod.
- Pœna pecuniaria delicti à lege introducta, an parti vel fisco applicetur.** ibid. nume. 32. 91
- Pœna principalis attenditur vbi potest procurator interuenire.** ibi. nu. 8. 92
- Pœna arbitraria an & quâdo possit per iudicem extendi vsque ad mortem, inclusiue.** ibi. nu. 47. cum plu. seq. 93
- Pœna acerrima, pro pœna mortis accipitur.** ibi. nu. 45. 94
- Pœna capitalis accipitur altero de tribus modis, & in dubio accipitur pro minori.** ibi. nu. 47. fol. 95. & in ij. distin. nu. 1. & 4. 107
- Pœna mortis in arbitrariis nunquam imponitur in delictis attentatis, & non consummatis.** ibidem nume. 49. & 54. 55. & 57.
- Pœna mortis nunquam imponitur, vbi lex loquitur per verbum, moderari.** ibid. nu. 52. 96
- Pœna mortis irrogatur danti alapam officiali.** ibid. nu. 53. & 55. fol. 97. & 98. & disp. ij. nu. 13. 700
- Pœna iniuriarum, est arbitraria iudici.** ibidem nu. 56. 58
- Pœna illa debet imponi, quæ solita est secundum consuetudinem.** ibid. nu. 57. fo. eo. & in ij. dist. nu. 9. 106
- Pœna mortis irrogatur danti poculum amatorium, vt mulier abortiuum pariat, si ex hoc mors sequuta fuerit, vel si is qui suscepit poculum, amisit sensum.** in d. j. dist. nu. 62. 101
- Pœna omnis à iure determinata, est hodie arbitraria iudici, quia potest illam augere & minuire ex causa.** ibidem nume. 65. 102
- Pœna ordinaria minuitur propter senectutem, iumentutem, furorem, vel ebrietatem, vel iustum calorem, seu excellentiam hominis.** ibi. nu. 66. eod.
- Pœna perpetui carceris, vel abscissionis membri, an capitalis dicatur.** in iij. par. ij. dist. nu. 2. 107
- Pœna fustigationis, an capitalis dicatur.** ibi. nu. 5. & 6. 108
- Pœna capitalis, non est relegatio.** ibidem nume. 6. eod.
- Pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis.** ibid. nume. 7. 109
- Pœna stigmati in facie hominis, est à iure prohibita, & statutum illam imponentis, non valet.** ibid. nu. 8. eod.
- Pœna banni ex consuetudine hodie non irrogatur, simul cum fustigatione pro furto.** ibi. nu. 10. 110
- Pœna extraordinaria seu arbitraria irrogatur, vbi à lege vel statuto nõ est imposita certa & determinata pœna.** in iij. par. x. dist. nu. 4. 211
- Pœna colludentis seu præuaricantis in accusatione, quæ sit.** in vj. par. versicu. inquisitio. nu. 77. 114
- Pœna criminalis irrogatur pro satisfactione reipublicæ.** ibi. nu. 95. 120
- Pœna duplici potest puniri, qui fuit bis contumax in duobus iudiciis pro eadem causa. Idem in debitore, cui his fuit accusatum instrumentum pro eodem debito.** ibi. nu. 99. 122
- Pœna reiteranda ei, qui non fuit sufficienter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat, & quid si primo fuit punitus corporaliter, & secunda pœna est etiâ corporalis, & quid si veniret pœna mortis.** ibid. nu. 100. & 101. eodem & 321
- Pœna mortis an & quando ex causa mitigari debeat: quia quis fuit aliter castigatus in corpus, vel diu carceratus pro eodem crimine.** ibi. nu. 101. 123
- Pœna criminalis an possit irrogari vsuuario per episcopum.** ibi. nu. 110. & 111. 26
- Pœna potest exacerbari, vt alij accipiant exemplum.** ibi. nu. 113. 129
- Pœna exacerbatur propter delicti frequentiam.** ibi. nu. 114. eod.

I N D E X.

- Pœna illa debet irrogari, quæ magis time**
tur. ibi. nu. 115 eod.
- Pœna pecuniaria potest irrogari per iudi**
cem ecclesiasticum, debet tamē postea
illam erogare in fabricam ecclesiæ.
ibi. nume. 116 eod.
- Pœna arbitraria puniri debet, qui venit**
contra præceptum legis. ibidem nu-
mero 121 330
- Pœna quæ sit contra committentes con**
tra conuenticulam, seu conspirationē.
ibidem nu. 129 332
- Pœna falsæ monetæ est vltimum suppli**
cium, cum publicatione bonorum. ibi.
nu. 136 342
- Pœna hæretici, est combustionis & pu**
blicationis bonorum. ibi. nu. 18 eod.
- Pœna instrumenti præsentari secundum**
formam ritus, est redacta ad tarenos
tres pro qualibet vncia, secundum com-
munem obseruantiam. & quando cui-
tetur. in vj. par. ver. instrumentorū pro
ductio. nu. 2 456
- Pœna contumaciæ in vno tareno vel au**
gustali iuxta Regni cōsuetudinem, in-
telligitur contra verum contumacem,
& non contra fictum domi citatum.
in vj. par. ver. appellatio. nu. 178. 621
- Pœna mortis potest per iudicem permu**
tari alicui in pœnam, vt sit perpetuus
carnifex, & censetur seruus pœnæ. in
vj. parte versicu. executio. numero 25
655
- Pœna mortis pro crimine non debet ir**
rogari homini valde disciplinato &
perito in aliqua arte, vel sciētia. Idem,
quando à die commissi delicti esset la-
psus longum tempus. Idem, quando
criminofus steterisset magno tempore
carceratus, pro illo crimine, & hæc
procedūt etiam in pœna mutilationis
membri. ibi. nu. 60 661
- Pœnam non potest iudex ponere in sen**
tentia, in casu quo sententiæ non pare-
tur. ibi. nu. 62 eod.
- Pœnæ ambæ quando tendunt ad vindi**
ctam, vna non tollitur per alteram,
quæ non fuit sufficienter irrogata. in
iij. part. j. distin. nu. 12 85
- Peculio aduentitio muneratur etiam id,**
quod obuenit filio ab auo paterno. In
repet. l. is potest. n. 8. & 11 786. 804
- Periurus non dicitur, qui negat cum iura**
mento, se commississe delictum, licet
mendacium dicat. in vj. part. versu. in-
terrogatio. nu. 9 405
- Periurus non est principalis, qui depo**
suir falsum cum iuramento, sed solum
Deum habet vltorē. iudex tamen po-
test sibi facere præceptum pœnale, vt
dicat veritatem. in vj. par. ver. positio.
numero 17 441
- Persona illustis & clarissima in scriptis**
citari debet. in vj. par. versu. citatio. nu-
mero 76 371
- Personali actione agens quid in libello**
probare & deducere debeat. Et quid
agens actione reali. in iij. parte iij. di.
nume. 3 111
- Personam, neque bona non potest nun**
tius sine scriptis capere. ibi. nu. 78 eod.
- Personæ vili & suspectæ de periurio, nō**
desertur iuramentum suppletorium. in
vj. parte versu. iuramentum. numero 6
464
- Petitio hæreditatis, an sit actio merè rea**
lis, vel personalis in rem scripta. in iij.
part. iij. distin. nu. 8. & 9 112
- Petitio hæreditatis non datur ei, qui quā**
doque fuit in possessione, & ab ea co-
cidit. in iij. part. vj. distin. nume. 6. fol.
140. & in vij. distin. nu. 6. 163
- Petitio hæreditatis non solum datur ad**
vniuersam, sed etiam ad rem particula-
rem. in d. vij. distin. nu. 8 eod.
- Petitio hæreditatis intentata, præiudicat**
aliis actionibus, & facit illas quiescere
in iij. part. xx. dist. nu. 10 258
- Petitio restitutionis aduersus sententiam**
principis, non impedit executionem.
in vj. part. ver. appellatio. nu. 97. 663
- Petitio restitutionis in integrū, impedit**
executionem sententiæ, nisi malitiose
petatur. in vj. parte. versu. executio. nu-
me. 58 661
- Petitio hæreditatis an detur contra titu**
lo possidentem, quando titulus fuit
habitus ab eo qui poterat petitione
hæreditatis conueniri, disputatione ix.
nume. 20 69

Petitione

Petitio possunt referre sine

paris citatione fol. 358. n. 23.

- P**étitione hæreditatis qui poterat conueniri, si alienauit rem ante conuentionem, tenetur adione in factum, ex tit. de lit. iud. mu. caus. fac. disputatione ix. nume. 2.^o. 770
- P**etenti reuocationem attentatorum non potest opponi proprietatis exceptio. in vj. parte. versiculo, appellatio. numero 394. 643
- P**etitorium iudicium, quod dicatur, & quod possessorium. in iij. part. vij. dist. nu. 1. & 2. 166. & 167
- P**is locis datur restitutio in integrum. in vj. part. ver. appellatio. nu. 35. 565
- P**ignoratiua actio an realis vel personalis dicatur. in iij. part. iij. dist. nu. 7. 109
- P**ilatus facit cõcessit Iosepho, vt Iesum defunctum de cruce deponeret in sepulchris potest. nu. 120. 826
- P**lebiscitum, quod dicatur. & quãdo fuit introductum. in iij. part. nu. 22. 40
- P**ositio, articulus, & capitulum, quid sint, & qualiter inter se differant. in vj. part. versiculo, positio. numero 1. 2. 3. & 6. 419. & 419
- P**ositio in quo differat à libello. ibidem nume. 3. eod.
- P**ositio obscura, siue articulus obscurus declarari possunt post terminum vsq; ad conclusionem in causa. ibidem numero 12. 449
- P**ositioni criminose seu continenti turpitudinem, an & quando sit respondendum. in vj. part. vers. interrogaciones. nume. 7 & 9. 404. & 405
- P**ositioni de facto alieno in criminalibus non debet responderi. ibi. nu. 11. 405
- P**ositioni iuris non est respondendum. ibid. nume. 17. 406
- P**ositionem faciens, censetur fateri, quod ponit. Secus si interrogabat. ibid. nume. 6. fol. 404. & in vj. part. vers. positio. nu. 6. & 12. fol. 409. & 440
- P**ositiones faciens, fateri videtur incipiendo à negatiua. in d. versiculo, positio. nu. 9. 440
- P**ositiones infra terminum datum ad probandum debent fieri: non autem post. ibi. nu. 10. eod.
- P**ositiones fieri debent positivè, non autem interrogatiuè. & quæ sit ratio. ibi. nume. 13. eod.
- P**ositiones si sunt admittæ saluo iure impediendi, quid operentur ista verba. ibi. nume. 23. 441
- P**ositionum siue articulorum copia, datur parti: non autem interrogatoriorum. ibi. nu. 19. & 21. eod.
- P**ositionibus responsio potest fieri per verbum, credit. & in isto casu est veritatis expressum. ibi. nu. 14. 441
- P**ositionibus & articulis post terminum productis, pars respondere non tenetur. ibi. nu. 11. 440
- P**ositionibus quando respondetur, non debet esse præsens aduocatus, nec procurator respondentis. Fallit, quando respondens esset rusticus, vel idiota. ibi. nume. 15. & 16. eod.
- P**ositionibus respondere nolens, an possit petere terminum ad deliberandum. ibi. nu. 12. 441
- P**ositionibus nolens respondere, habetur pro confesso. & qualiter hoc practice tur. & quid seruetur in Regno. in vj. part. ver. contumacia. nu. 18. fol. 391. & ver. appellatio. nu. 47. 635
- P**ossessio assert magnum commodum: quia transfundit opus probandi contrarium in aduersarium. in rep. l. is potest. nu. 275. 866
- P**ossessio non transit ad hæredem, nisi apprehendatur. fallit tamen, quando defunctus possidebat per colonum. in iij. part. vij. distin. nu. 1. 167
- P**ossessio antiquior non prodest agenti possessorio retinendæ, quando ab ea cecidit facto suo ex propria alienatione. ibidem nu. 18. 171
- P**ossessio alienata per eum, qui alieno nomine possidet, potest per dominum recuperari conditione ex l. si. C. de acquir. poss. ibi. nu. 41. 177
- P**ossessionem ingrediens autoritate decreti iniusti punitur de vi turbatiua. in iij. part. xvj. distin. nu. 52. 250
- P**ossessorium recuperandæ datur ei, qui molestatur extra iudicium. Secus, si in iudicio. in iij. part. vj. distinc. nu. 36. fol. 155. & in vij. dist. nu. 15. 170

INDEX.

- Possessorium recuperandæ intentatum,**
an suspendatur per exceptionem spo-
lij alterius rei oppositam reo. ibidem
nume. 42 158
- Possessorium iudiciū, triplex est. & quod**
dicatur. in iij. part. vij. dist. nu. 2 167
- Possessorium adipiscendæ, quando ha-**
beat locum. & quid requiratur. ibidem
nu. 4. & 5 167. & 168
- Possessorium adipiscendæ non datur hæ-**
redi, cui quandoque habuit possessio-
nem, & ab ea cecidit. ibi. nu. 5 168
- Possessorium adipiscendæ est etiam reme-**
dium l. fina. C. de edict. di. Adria. tollen.
ibi. nume. 12 170
- Possessorium adipiscendæ etiam dicitur,**
quando beneficiatus implorat iudicis
officium, ut mittatur in possessionem
beneficij nouiter acquisiti. ibidem nu-
me. 13 eod.
- Possessorium retinendæ, quod dicatur,**
& quando locum habeat. ibidem nu-
me. 14. & 15 eod.
- Possessorium retinendæ non datur con-**
tra deiectionem turbantem suum deiecto-
rem. ibi. nu. 16 eod.
- Possessorium retinendæ datur, etiam pro**
iuribus incorporalibus. ibi. nu. 20 172
- Possessorium recuperandæ, quod dicatur**
& quando habeat locum. ibi. nu. 21. &
22. & cum plu. seq. eod.
- Possessorium beneficij, quando dicatur**
causa spiritualis. & an possit talis quæ-
stio corā iudice laico ventilari. in iij.
part. xij. dist. nu. 3 232
- Possessorio retinendæ duobus litiganti-**
bus, ille obtinet, qui de antiquiori pos-
sessione probat, etiam si aduersarius
probat de titulo: verum debet arti-
culare, quod habens titulum, possidet
clam respectu suæ possessionis. ibidem
nume. 17 171
- Possessorio retinendæ, si agitur, an admit-**
tatur articulus de proprietate. ibidem
nume. 19 172
- Possessoria remedia recuperandæ, multa**
sunt. ibi. nume. 21. cum plu. seq. uen. vsq.
ad finem. eod.
- Possessoria duo recuperandæ sunt noui-**
ter inducta in Regno. Vñ per consti-
tutionem, circa violentiarum & aliud
per tria capitula Regni. & quādo hæc
habeant locum. ibi. nu. 22. & 24 181
- Possessoria remedia an dicantur ita pri-**
uilegiata contra tertios non spoliātes,
sicut contra ipsos spoliatores. in iij.
part. vij. dist. nu. 25 193
- Possessoria causa quælibet est summaria.**
in iij. par. vij. dist. nu. 27. fol. 157. & in
ix. dist. nu. 43 197
- Possidens immobilia, non tenetur satis-**
dare: quia cessat præsumptio fugæ. in
vj. par. ver. satisfactio. nu. 3 407
- Dictio, potest, si ponitur orationi affirma-**
tiuæ, non importat necessitatem: secus
si orationi negatiuæ, quia inducit ne-
cessitatem præcisam, & remouet om-
nem potētiā actus. in rep. l. is potest.
nume. 41 807
- Pragmatica regia, incipiens, dispendia.**
quod in causis ciuilibus vel mistis pro-
cedatur sine figura iudicij, an locum
habeat, quando poena venit pro parte
fisco, & pro parte parti applicanda. &
an tollat solennitatem libellorum. in
iij. part. j. dist. nume. 75. & 76. fo. 109.
& 106
- Practica Regni circa tempus compar-**
tionis ob citationem. in vj. part. versic.
citatio. nu. 57 367
- Præcepto superioris qui non obedit,**
moite moriatur. & dicitur rebellis. &
hec qualiter intelligatur. dispu. i. nu. 11.
& 17 668. 678
- Præceptum, quod tibi non vis fieri, alte-**
ri ne feceris, est naturale, & lege Mo-
saica, Euangelica, & Apostolica confir-
matum. in iij. part. nu. 6 36
- Præceptum de soluendo, an sit sententia**
interlocutoria vel diffinitiuā. in vj. par-
te vers. sententia. nu. 27 512
- Præceptum quod sit in confessum, an di-**
catur sententia, vel non. ibidem nume-
ro 28 513
- Prælatus an possit compromittere de re**
bus ecclesiæ. in iij. par. xij. distinctio.
nume. 5 234
- Prælatus & clericus benefic. potest con-**
stituere procuratorem etiam ante li-
tem contestatam. in rep. l. si actor. nu-
mero

- micro 9 882
Prælati inferior potest amoveri per in-
quisitionem datam à papa. disputatio.
 1. nume. 41 679
Prælati visitas ecclesiam, de vita & mo-
ribus clericorum inquirere debet. in
vj. par. ver. inquisitio. nu. 14 293
Prælati licet de iure possint esse iudex
in causa suæ ecclesiæ: potest tamen ut
suspectus recusari. in vj. par. ver. appel-
latio. nu. 61 561
Prejudicialia omnia sunt hodie in Regno
sublata per constitutiones Regni. quod
qualiter procedat, vide in iij. par. dist.
vj. nume. 49. fo. 161. & in xx. distinctio.
nume. 17 260
Præfens in iudicio, an debeat aliter cita-
ri vel certiorari. in vj. par. vers. citatio.
nume. 12 355
Præsumptio est, quod quilibet occidens
vel dicens verba iniuriosa habeat ani-
um offendendi. in vj. par. ver. confes-
sio. nu. 27. 447
Præsumitur prius mortuus pater vel ma-
ter, quam filius, inspecto ordine natu-
ra. Fallit, quando filius esset impubes
mortuus. in proœ. nu. 15 12
Præsumitur pro decreto seu sententia iu-
dicis maioris. Secus in iudice inferio-
ri & pedanço. in vj. parte vers. iura-
mentum. nu. 21 467
Præsumitur bonus is, qui per triennium
perseveravit in bonis moribus. in vj.
part. vers. repulsa. nu. 7. in fin. 491
Præsumitur quilibet compos mentis, nisi
probetur furiosus. in repet. l. is potest.
nu. 137 831
Præsumitur quilibet talis, qualem natu-
ra solet producere. ibid. nu. 127. & 273
829. & 866
Præsumitur quilibet vivere cen. ā annos,
dummodo hoc allegetur: nisi vnus tes-
tis dicat, quod vidit eum mortuum:
quia facit cessare illam præsumptionē.
in rep. l. is potest. nu. 180. & 181 840.
& in rep. l. actor. nu. 79 906
Præsumitur quilibet talis qualis in pos-
sessione reperitur. ibi. nu. 274 866
Præsumitur filius in potestate patris, nisi
probetur emancipatus, nisi per decem
annos habitasset seorsum à patre. ibid.
nu. 276. 277. & 278 867
Præsumitur quis scire factū alienū quod
tendit ad commodum suum. in repet.
l. is potest. nu. 293 869
Præsumitur quilibet scire id, quod fuit
sibi denuntiatum in domo. ibid. nume.
294 870
Præsumitur quilibet decessisse intestatus,
nisi probetur testatus. ibi. nu. 117 878
Præsumitur in dubio cōtra officiales in-
debita seruitia extorquentes. dispu. vj.
nume. 17 723
Prætores quando electi à Romanis. &
quis dicatur prætor vrbānus: & quis
peregrinus. in iij. parte. nu. 24 41
**Præuentio seu præoccupatio iurisdic-
 tionis fit per solam citationem. dispu. vj.**
nume. 10 724
Præventionis exceptio est declinatoria.
ibid. nu. 26 726
Præuentio non impeditur per citationē
factam petitioni porrigendæ. in vj. par.
ver. citatio. nu. 71. in fi. 370
Præuentio facta per debitorem facit nō
posse contra eum præteritari secundū
formam ritus. & qualiter fieri debeat.
in vj. par. ver. instrumentorum produ-
ctio. nume. 9 488
Primus in eligendo rem legatam, primò
nominatus esse debet. in proœ. nu. 17.
fo. 14. & in iij. par. nu. 106 65
Primò nominatus, censetur maior & di-
gnior. in iij. par. nu. 117 69
Princeps potest ex causa distinguere &
limitare ius gentium: non autem in to-
tum tollere. idem in iure diuino. in iij.
par. nu. 45. fol. 48. & nu. 72 54
Princeps solus viuit in rescriptis clausu-
la, appellatione remota. non autē dele-
gatus principis, nec operatur in præiu-
dicium tertij. in iij. par. v. dist. nu. 71. fo.
136. in vj. par. ver. appella. nu. 26 630
Princeps habet omnem iurisdictionem
originaliter radicatam in se, & ab eo
dependent omnes iudices, sicut riuuli
à fonte. in d. v. dist. nu. 1 118
Princeps solus & non inferior causam
summarie committere potest. in iij.
part. ix. dist. nu. 3 187

I N D E X.

- Princeps non censetur causam summarie committere, nisi expresse dicat.** ibi. nume. 5 eod.
- Princeps semper præsумitur moueri ex iusta causa, & eius sola voluntas habetur pro causa.** disp. 1. nu. 33 676
- Princeps si mandat hominem occidi, debet sibi obtemperari, siue iuste siue iniuste faciat: qui non habet hominem qui sua facta diiudicet.** disp. 1. n. 4 666
- Principis literis iniusta scribentis an sit obediendum.** ibi. nu. 20. & 21 671
- Principis sola voluntas habetur pro causa.** ibi. nu. 6 767
- Princeps si facit alicui indultum de delictis præteritis, quod intelligitur parte offensa concordata. & offensus accusat, & ea pendente remittit, an iudex possit prosequi ex officio.** in vj. parte ver. inquisitio. nu. 16 305
- Princeps citare potest die feriata ad honorem Dei.** in vj. parte versiculo, citatio. nu. 122 380
- Princeps sine causa iuri gentium detrahere non potest.** in vj. par. ver. actorum editio. nu. 16 479
- Princeps potest esse iudex in causa propria, quam habet cum suo subdito. Se- cus, si cum non subdito.** in vj. par. ver. appellatio. nu. 34 559
- Princeps potest appellationem tollere.** ibid. nu. 329 631
- A principe non appellatur.** ibidem numero 237 610
- Principis delegatus etiam causas meri & misti imperij subdelegat.** in iiij. par. distin. v. nu. 63 134
- Principalis debet fieri excusio, antequam conueniatur fideiussor, vel tertius possessor.** in iiij. part. xx. dist. nu. 11 258
- Principalis seu dominus tenetur venire personaliter in iudicium ad se examinandum vt principalem & legaliorem ad instantiam aduersarij: cuius autem expensis debet mitti ad eum examinandum.** in repl. l. si actor. nu. 63, & 64 899
- Principalis in causa quis dicatur.** ibid. numero 65. & 66 899
- Principalis debet examinari in absentia procuratoris & advocati: nisi sit rusticus vel idiota.** ibi. nu. 67. & 68 900
- Principalis interrogatus super positionibus si non vult respondere, habetur pro confitente, vel negante prout est sibi maius præiudicium.** ibidem numero 69 eod.
- Prior in ordine scripturæ, præsумitur prior in tempore.** disput. 2. nu. 20 688
- Probare quilibet debet id quod est fundamentum suæ intentionis: etiam si sit negatiua.** ibi. nu. 77. & 78 904
- Præiudicatus non vitur præiudicio suo contra pariter præiudicatum.** in iiij. parte vj. dist. nu. 34 153
- Probatio quod viuatur iure Francorū, sumitur ex eo quod aliās ita vixerunt illi de domo.** disp. ij. nu. 39 694
- Probatio quæ soli iudici concludit, potest recipi, etiam parte nõ citata.** in vj. par. ver. citatio. nu. 20 357
- Probatio per confessionem admittitur, etiam post conclusum in causa. Item post terminum datum ad probandum, & probatum habendum.** in vj. parte versiculo, confessio. nume. 23. fo. 447. & in vers. conclusio in causa. nume. 5 499
- Probatio dubia interpretatur contra producentem.** in d. versiculo, confessio. numero 32 eod.
- Probatio an admittatur contra iuramentum litis decisorium.** in vj. par. ver. iuramentum. nu. 12 465
- Probatio per rei euidētiam, & loci aspectum admittitur post conclusionem in causa.** in vj. par. vers. conclusio in causa. nume. 6 499
- Probatio ad defensionem rei admittitur in criminalibus, conclusionem facta in causa.** ibi. nume. 8. fo. 500. & in ver. dilatio. nu. 3 433
- Probationes receptæ sine dilatione, valent.** in d. versiculo, dilatio. numero 13 434
- Probationes sunt de iure diuino.** in iiij. parte ix. distin. nu. 10 188
- Probationes quando requirantur plene, & quando semiplene in causis summariis.** in iiij. par. ix. dist. nu. 46 198
- Probationes receptæ in processu inquisitionis**

- sitionis non pereunt superueniente accusatore: sed remanent in suo robore. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 46 303
- Processus** est nullus, quando plures sunt delegati: & vnus sine alio procedit, nisi in rescripto adposita sit clausula, & si non omnes &c. fallit etiam in delegato ad vniuersitatem causarum. in iij. par. v. dist. nu. 30 126
- Processus** siue ordinariè, siue summariè fiat, semper potest in regno super eo ferri sententia, dummodo liqueat de veritate. disp. ij. nu. 10 706
- Processus** contumaciæ punitiuus, factus à delegato, non verè delegato, non valet. Secus in ordinario. ibid. nu. 318 127
- Processus** valet, licet iudex causam reconventionis, pari passu nō expediat: sed malefacit. & debet appellari. in iij. par. vj. dist. nu. 10 141
- Processus** inordinatus factus ab eo, qui prius ordinariè procedere incēpit, an valeat. in iij. par. ix. dist. nume. 8 782. & 89 206. & 207
- Processus** factus à iudice recusato, est ipso iure nullus. in iij. par. xvj. distinc. nume. 4 239
- Processus** factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis, cum clausula, quòd si non omnes &c. antè quàm eis constaret de impedimento college, est nullus. ibid. nu. 5 eod.
- Processus** in contumaciam factus ante nuntiū relationem, est ipso iure nullus. ibid. nu. 9 240
- Processus** factus contra exitiuos ciuitatis, ad instantiam creditorum in contumaciam non valet. ibid. nu. 40 247
- Processus** fabricatus super inepto libello in criminalibus est nullus. ibidem nume. 41 248
- Processus** factus contra eum, qui arripuit iter ad Papam, est nullus. ibi. nu. 45 eod.
- Processus** factus die feriato ad honorem Dei, etiam de consensu partium, non valet. ibid. nu. 59 250
- Processus** factus die feriato ad honorem Dei, valet, quando iudicis iurisdicctio erat tempore peritura. in vj. part. versu. actorum editio. nu. 37 483
- Processus** potest fieri die feriato ad honorem Dei in curia principis. ibidem nume. 38 eod.
- Idem in causis carceratorum. ibid. nu. me. 40 eod.
- Processus** impeditur per exceptionem, quòd sine actione agitur. in iij. par. xx. dist. nume. 14 259
- Processus** factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti. & quid de confessione. in vj. par. versu. inquisitio. nu. 103 324
- Processus** est nullus, si petitur iuramentum calumniæ, & non præstatur. in vj. par. ver. iuramentū calumniæ. nu. 2 423
- Processus** si est deperditus, & nouus fabricatus: & postea primus est reperi- tus, secundum quem debeat sententia ferri. in vj. par. versu. actorum editio. nume. 44 483
- Processus** criminalis qualiter & quo ordine debet à iudice fabricari, vt possit ad torturam deuenire. in vj. part. versu. tortura. nu. 10 496
- Procurator** non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum. & quando & qualiter hoc procedat. in iij. par. i. distinc. nu. 35. cum plur. seq. 92
- Procurator** in criminalibus tunc nō admittitur, quando discutitur causa principalis, secus quando opponit declinatoriam vel nullitatem libelli, vel calumniam aduersarij. disputatio. vj. nume. 32 726
- Procurator** non admittitur etiam ad media, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus. disputatio. vj. nume. 6 720
- Procurator** in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuilitè agitur ad æstimationem iniuriæ. Secus, si criminaliter. ibid. nu. 37 92
- Procurator** potest interuenire in criminalibus, vbi irrogatur pœna pecuniaria, non obstante, quòd si non habet in ære, luit in corpus. ibi. nu. 38 eod.
- Procurator** interuenire potest pro muliere coniugata, in causa criminali litigante. ibid. nu. 39 eod.
- Item pro vniuersitate. ibid. Pro

- Procuratorum** dux sunt species: quidam dicitur procurator simpliciter: & quidam in rem suam. in repe. l. si actor. nume. 1. 880
- Procurator** in quo differt à negotiorum gestore. ibid. nu. 1. eod.
- Procurator** producus instrumentū debet: an ex hoc præsumatur habere mādātum. ibid. nu. 2. eod.
- Procurator** examini sui clientis interesse non debet: nisi clientulus rusticus esset vel idiota. in repetitio. l. si actor. nume. 57. 68. 89
- Procurator** constitutus à tutore non potest comparere vt procurator pupilli: sed debet comparere nomine tutoris. ibid. nu. 4. 881
- Procurator** non substituit ante litē contestatā. sed postquā efficitur dominus litis & non potest per dominum reuocari sine causa. ibid. nu. 5. eod.
- Procurator** qui fuit contestatus litē, debet citari in singulis actis causæ: & nō dominus: aliās si citaretur dominus qui non comparet: non posset fieri actus in eius contumaciam: fallit quando procurator esset absens, vel infirmus. ibid. nu. 6. & 7. 882
- Procurator** habens potestatem substituendi non potest substituere ante litē contestatā: nisi expressē caueatur in mandato quōd possit substituere ante litem contestatā. Et hoc est indutūm recenter per ritum magnæ curiæ vicariæ: secus de iure communi. ibid. nume. 8. eod.
- Procuratorem** non potest cōstituere nisi post litem contestatā is, qui comparuit personaliter & fecit primos actus in iudicio. ibid. nu. 11. 883
- Procurator** in rem suam ex parte actoris qui dicatur. ibi. nu. 1. eod.
- Procurator** in rem suā ex parte rei qualiter constituatur. ibid. nu. 8. 907
- Procurator** in rem suam constituitur altero de quatuor modis. ibid. nume. 15. & 16. 883. 884
- Procurator** in rem suam nō dicitur propriè procurator: vnde non comprehenditur in statuto loquente de procuratore. ibid. nu. 18. 884
- Procurator** in rem suam quando dicatur intentare vtilem, & quando directam, & quomodo cognoscitur hoc, & an cogatur id declarare, & quæ utilitas resultat ex hoc. ibid. num. 21. cum octo versis sequentibus. 886
- Procurator** in rem suam si fuit admissus per aduersarium in primis actis: an possit sibi postea in processu iudicii opponi quōd cōpareat principalis, quia est legalior. ibid. nume. 1. & 36. & 58. & 84. 887. 888. 889. & 897
- Procurator** in rem suam potest repellī à litigando per aduersarium si dominus est legalior: & procedit tam ex parte rei quā actoris. ibid. nu. 32. & precedenti. 75. & 76. 889. 892
- Procuratorem** in rem suam quid prodest facere, si aduersarius potest dicere compareat principalis. ibid. nu. 49. 894
- Procurator** simpliciter admittitur indistinctè ad litigandum siue dominus sit legalior siue non. ibi. nu. 60. 898
- Procurator** in criminalibus in quibus interrogatur poena à relegatione supra non admittitur. ibid. nu. 61. eod.
- Procurator** ex causa potest repellī per iudicem & facere, vt compareat principalis. nu. 62. 899
- Procurator** tenetur dare copiam mandati sumpibus domini absentis. ibid. nume. 64. in nu. eod.
- Procurator** an dicatur principalis in causa: & an teneatur se examinare, vt principalem quōd sic. ibid. nu. 66. 900
- Procurator** in rem suam ex parte actoris an possit repellī à litigando si dominus est legalior. nu. 75. & 76. 902. 903
- Procurator** an possit inuito aduersario respondere positionibus aduersarij, vt principalis asserendo se habere notitiam facti: quōd non. ibi. nu. 83. 907
- Procurator** potest litigare pro pluribus personis, quādo criminali iudicio contra eas simul agitur. ibid. nu. 40. eod.
- Procurator** admittitur ex parte accusatoris prosequentis suam vel suorum iniuriam. ibid. nu. 41. 93
- Procurator** admittitur in criminalibus ad def

- ad defensionē rei absentis, ad instruendum iudicem, & allegandum causas absentie, & probandum innocentiam rei. in iij. par. j. dist. nu. 42 eod.
- Procurator non potest compromittere neque transigere, sine speciali mandato. in iij. par. xiiij. dist. nu. 4 232
- Procurator falsus vel substitutus, à non habere potestatem, facit iudicium cum eo agitarum, esse nullū. in iij. par. xvj. dist. nu. 13 241
- Procurator falsus, quis dicatur. ibid. nume. 15 242
- Procurator habens potestatem substituendi, non potest substituere ante litem contestatam, nisi hoc expresse in mandato dicatur. ibid. nu. 16 eod.
- Procurator si fuit excommunicatus, an valeat iudicium. ibid. nu. 24 243
- Procurator qui litem contestatus fuit in causa, ipse in singulis actis citari debet, aliis si citatur dominus, non valent assignari procurator esset impeditus. ibid. nu. 35 245
- Procurator administrans negotia absentis, potest per iudicem remoueri ob suum contemptum & contumaciam. in vj. par. versu inquisitione. nu. 193 343
- Procurator compelli potest per iudicem ex officio, vt de mandato doceat. ibid. nu. 194 eod.
- Procurator qualiter iuret de calumnia. in vj. par. ver. iuramentum calumnie. nume. 8 414
- Procurator agens cum mandato dubio, tenetur satisficere de rato. in vj. par. ver. exceptio. nu. 2. in fin. 414
- Procurator compromittere potest secundum regiam pragmaticam: licet non habeat speciale mandatum. in vj. parte. ver. compromissum nu. 9 427
- Procurator licet possit condemnari: non tamen sit executio contra eum. & ideo contra eum non presentatur instrumentum, secundum formam ritus. in vj. par. ver. instrumentorum productio. nume. 10 458
- Procurator ligantis mortui potest condemnari. in vj. parte, versu sententia. nume. 108 531
- Procurator prelati vel rectoris ecclesie: quamuis litis effectus sit dominus, eius mandatum extinguitur, quandoque per mortem prelati vel rectoris. ibid. nume. 109 eod.
- Procurator an & quando patiat executionem expensarum in bonis suis: & quid in procuratore in rem suam. in vj. par. ver. executio. nu. 40 658
- Prodigo potest interdici administratio per iudicem sine alicuius citatione. in vj. par. versu citatio. nu. 31 359
- Producens falsam scripturam, vel suspectam, vel falsos testes, potest inquiri ex officio iudicis & puniri. in vj. par. versu inquisitio. nu. 143 376
- Producens testem pro se, non potest illū reprobare, etiam in alia causa. in vj. par. ver. repulsa testium. nu. 10 493
- Producens testem potest illum repulsare ex superuenienti causa. ibi nu. 11 eod.
- Producens testem, potest illū quoad eius dicta, repulsare. ibid. nu. 12 eod.
- Profectitiam hereditatem & olim & hodie filiusfamil. adire non potest: secus in aduentitia hodie quia potest adire etiam patre inuito. in repetitio. l. is potest nu. 331 829
- Prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vendere farinam. in ij. par. nu. 20 23
- Promissio facti alieni cum iuramento valet. di. p. vij. nu. 1 731
- Promittens vnum, vel duo plaustra lignorum de nemore suo, non potest ipse eligere vnum: sed creditor potest eligere duo. ibi. nu. 41 890
- Promittens se curaturum & facturum, tenetur solidum facere suam diligentiam sine fraude & bona fide, vt promissum impleatur. disputa. vij. num. 16 & 20 733. & 737
- Promittens factum alienum cum quacunque clausula, excusatur, mortuo illo cuius factū promittit. ibi. nu. 14. 737
- Promittens factum alienum sub poena, an excusetur à poena vel ab interesse, si fecit quicquid potuit. ibid. nu. 11. 12. 13. 17. 18 732. 733. 734
- Promittens pro alio de iudicio sisti, tenetur

- netur ad interesse. ibi. nu. 4 730
Promittēs se curaturum & facturum di-
citur promittere factum propriū. ibid.
 nume. 6 731
Promittens factum alienum tenetur so-
lūm adhibere illam opetam quam po-
 test. ibid. nu. 15 733
Promittens præsentrare aliquem sub pœ-
na, tenetur ad pœnam, si non præsên-
 tat. nu. 3 730
Promittens factum alienum, cum iuramē-
to excusatur à periurio propter diffi-
 cultatem. ibi. nu. 15 732
Promittēs factum alienum, ad quod ipse
promittens erat principaliter obliga-
tus, non excusatur propter difficulta-
 tem. dispu. vij. nu. 22 737
Promittens factum alienum cum clausu-
la, quod non possit excusari fecisse suū
posse, &c. tenetur ad interesse: quia vi-
detur renuntiasse difficultati. ibid. nu-
 me. 7. 23. 27 731. 7. 6. & 737
Prorogatio iurisdictionis, sit per submis-
sionem, & per communem cōsensum.
 in iij. par. vi. dist. nu. 14 143
Prorogatio iurisdictionis quædam est vo-
luntaria, & quædam necessaria. ibidem
 nume. 21 146
Prorogatio an & quando possit fieri ad
alias res, vel species causarū, de quibus
principaliter iudex prorogator aliās
cognoscere non poterat. Et an saltem
per viam reconuentionis fieri possit.
 ibid. nume. 23. fol. 104. & in xij. distinct.
 nume. 12 228
Prorogatio iurisdictionis, non sit in cri-
minalibus, per reconuentionem. ibid.
 nume. 21. 56. & 57 161. & 163
Prorogatio, in iure multipliciter accipi-
tur. in iij. par. xij. dist. nu. 2. & 3
 225
Prorogatio iurisdictionis potest fieri de
persona ad personam: de re ad rem: de
tempore ad tempus: & de loco ad lo-
 cum. ibid. nu. 3 eod.
Prorogatio iurisdictionis tacite & ex-
pressē potest fieri. ibid. nu. 5
 227
Prorogatio iurisdictionis inducitur per
exceptionē dilatoriam oppositam: nō
autem per petitionē copię libelli, necq̃
per confessionem. ibid. nu. 6. & 7 eod.
Prorogatio tacita non potest fieri in cau-
sa criminali: nec etiam expressa. ibid.
 numero 8 eod.
Prorogatio de loco ad locum tacite fieri
non potest: sed expressē sic. ibid. nu-
 mero 9 228
Prorogatio per reconuentionem duplici
modo inducitur. ibid. nu. 11 eod.
Prorogatio iurisdictionis nunquam sit per
contumacem. ibid. nu. 12 eod.
Prorogatio an & quando impediatur per
errorem. ibid. nu. 15
 229
Prorogatio non potest fieri in causa ap-
pellationis, & quæ sit ratio. ibidem nu-
 mero 16 eod.
Prorogari non potest iurdictio iudicis
habentis illam de iure speciali. ibidem
 numero 4 226
Prorogari non potest iurdictio delegati.
 in iij. par. v. dist. nu. 32. fol. 126. & in vj.
 dist. numero 20 145
Prorogari non potest iurdictio à Deo
concessa, prout est potestas excommu-
nicandi, vel absoluendi: nec per clericū
iurdictio alterius episcopi, sine con-
sensu sui episcopi in iij. part. xij. dist.
 numero 17. & 18 229. & 230
Prorogari an possit iurdictio alterius
iudicis per laicos subditos Baronibus
sine consensu ipsorum Baronum. ibid.
 numero 19. & 20 eod.
Prorogatus iudex non potest sententiam
suam exequi. ibid. nu. 13.
 229
Prorogare tempus & suspendere, quali-
ter differant. in vj. par. ver. appellatio.
 nume. 229. 608
Protestatio, quando non animo conte-
standi litem quis respondet, an impe-
diat litem contestari. in vj. par. ver. litis
contestatio. nu. 10
 422
Protestatio contra testes, an & quando
sit necessaria: vt concedatur repulsā, &
quid operetur. in vj. par. versic. repulsā.
 nume. 2 491
Protestatio contra testes, quandoq̃ pro-
testanti nocere solet. ibid. nu. 4
 492
Protestatio quam facit volens repulsā
re testes: scilicet quod non animo in-
iuriandi an releuet ipsum. ibidem nu-
 me. 15 494
 Prote

- Protestatio facta de actu, cuius nihil operatur euentus, nihil valet.** in *vi. parte. versu. appellatio. nume. 117* 582
- Protestatio an requiratur, quod fiat per appellantem impeditum prosequi.** *ibi. nume. 219 & 222* 602 & 604
- Prouocatio, quid sit. & in quo differat ab appellatione.** in *vi. par. versu. appellatio. nume. 2. & 6* 551 & 552
- Prout, dictio diffamatio est relatiua & limitatiua.** *disp. ij. num. 35* 692
- Publica diffamatio inquirendi de illo crimine, quæ sit generatura scandalum, nisi fiat inquisitio, debet ipsam inquisitionem præcedere.** in *vi. par. versu. inquisitio. nume. 19* 294
- Publicatio & conclusio, an sit de substantia processus seu iudicii.** in *ij. parte. numero 18* 25
- Publicatio non requiritur in causis summaris, & an in causis ordinariis, dicatur de substantia causæ, vel de iustitia.** in *iii. par. ix. dist. nume. 22* 192
- Publicatio processus quare & qualiter fiat. & quis sit effectus eius. & an sit de ordine iudicii.** in *vi. par. versu. publicatio. nume. 1* 486
- Publicatio processus, sit ipso iure in Regno, eo ipso quod labitur terminus probatorius.** *ibi. nume. 1* 487
- Publicatio obmissa vel facta die feriato, non vitiat processum.** *ibid. nu. 4* eod.
- Publicatio facta de voluntate partium, non validat depositiones testium, non ritè examinatorum.** *ibi. nu. 5* eod.
- Publicatio non requiritur, quando testes vtraque parte præsentem sunt examinati: sed solum quando in secreto.** *ibid.* nume. 7 eod.
- Publicatio solum potest fieri in attestationibus vnius partis, quando citius expeditæ fuerunt, & postea alterius.** *ibid. nume. 8* 488
- Punitus de crimine poena legitima, quia confessus est delictum, non appellat.** in *vi. parte. versu. appellatio. nu. 49* 635
- Pupillus & vidua, dicuntur miserabiles personæ, quando sunt pauperes: aliàs secus.** in *iii. parte. ix. distinctio. numero 79. fol. 204. & in vi. parte. versu. in-*
- quisitio. nu. 133 in repet. l. is potest.** 334
- Pupillus habitans domum paternam, an & quando censetur adiuisse.** *ibid.* nume. 63 812
- Pupillo maiori infante, si delata est hereditas, quis & qualiter adiri potest.** *ibi. numero 146* 834
- Pupillus sine tutore solus efficitur hæres per implementum conditionis.** *ibid.* numero 148 835
- Pupillus tutore carens, potest cum auctoritate iudicis adire hereditatem.** *ibi. numero 150* eod.
- Pupillus arripsoit adire cum auctoritate curatoris.** *ibid. q. non. nume. 152* eod.
- Pupillus an transmittat ius deliberandi & cuius scientia requiritur.** *ibid.* numero 339 & 340 832
- Pupillus litigans in iudicio sine tutore facit iudicium ipso iure nullum, & quando non habet tutorem, eius consanguinei citari debent, fallit, quando sententia lata esset in fauorem pupilli: quia valet, sine tutore: si pupillus est maior infante.** in *iii. par. xv. distinctio. nume. 25 & 26* 243 & 244
- Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam personam.** *ibid. num. 29* 244
- Pupillus quando pari vult missionem in possessionem ex primo decreto, citari debent eius consanguinei, per proclama. in vi. parte. versu. citatio. numero 106 377**
- Pupillo qualiter dari debeat curator ad litem, vt valeat iudicium. Et quid de infante, qui non potest illum petere.** in *d. xv. distinctio. nume. 36* 246
- Purgatio canonica, quæ dicatur: & quæ vulgaris.** in *vi. parte. versu. iuramentum. nume. 18* 466

Q Varta quæ consideratur in successione, est triplex. in *repe. l. is potest. nu. 28* 892

Querela intentari potest contra sententias, quæ non transeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non est appellatum. in *vi. par. versu. sententia. nume. 155. fol. 537 & in versu. appellatio. nume. 103* 570

T:

Periti possunt referre sine partis citatione fol. 358. n. 23.

INDEX.

- Querela in criminalibus**, in quo differat à libello. in *iii. par. prima distinctio. numero 6* 82
- Querela**, quid sit. & in quo differat ab appellatione: & quando habeat locum: & quot modis accipiatur. in *vi. parte. versicu. appellatio. numero 102* 169
- Querela intentatur coram eodem iudice**, sicut supplicatio. *ibidem. nume. 104* 170
- Querela est necessaria in reuocatione attentatorum**, casu, quo manus iudicis non fuerunt ligatæ per appellationem. *ibid. nume. 105* eod.
- Querela competit**, quando iudex tardat causam expedire. *ibi. nu. 107* 171
- Querela**, terminus, quas habeat significationes. *ibi. nu. 108* eod.
- Querela, questio, querimonia, & lamentatio**, qualiter inter se differant. *ibidem. nume. 109* eod.
- Querelæ criminales solent describi in libro communi**: & in eis ponitur locus & tempus, aliàs nõ procedunt. in *iii. par. j. distinct. nume. 7* 83
- Questum ius difficilius tollitur** quàm querendum. *dispu. ix. nu. 12* 767
- Questio tuteæ an cadat in compromissum**. in *vi. par. versicu. compromissum. nume. 10* 431
- Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris**. in *iii. par. nume. 6* 36
- Quondam, dictio facit præsumi mortuum nominatum per eam**. in *repetitio. l. is potest. nume. 171* 839
- Raptus virginis**. Condemnatus de raptu virginis, non potest appellare. in *vi. par. ver. appellatio. nu. 284* 623
- Ratio testis saluat & destruit eius dictum**. in *vi. par. versicu. testium productio. numero 10* 452
- Ratio testis**, à dicto diuersa esse debet: aliàs non probat. *ibi nume. 11* eod.
- Rebellis dicitur**, qui superioris præcepto non obedit. *disp. j. num. 11* 668
- Reclamatio**, quid sit: & quando locum habeat. in *vi. par. versicu. appellatio. numero 11* 555
- Reconueniri an & quando possit celsio-**
- narius ex persona cedentis**. in *repeti. l. si actor. nu. 16. 45 & 48 886. 892. 893*
- Reconuentio facit trahi priuilegium** quem poterat aliàs declinare. *ibidem. nume. 43* 892
- Reconuentio**, quando fit, debent prius fieri acta actoris, & postea rei. in *proce. nume. 11* 13
- Reconuentio ante litis contestata**. fieri debet, vel incontinenti post: aliàs pari passu cum conuentione non ambulat. in *iii. par. vi. dist. nume. 5* 139
- Reconuentio pari passu ambulat cum conuentione**: & sit processus simultaneus: sed debet prius reus actori respondere: & postea econtrà: & si actor non respondet reconuentioni, minimè proceditur super conuentione. *ibi. numero 6 & 7* 140
- Reconuentio an fiat coram delegato**. *ibi. numero 11 & 20. fol. 141 & 145 & numero 52* 162
- Reconuentio an coram arbitro locum habeat**. *ibid. num. 12* 142
- Reconuentio an fiat coram iudice prorogato**. *ibi. num. 14* 143
- Reconuentio an fiat coram iudice appellationis**. *ibi. nu. 15. 17 & 18 eod. & 144*
- Reconuentio an locum habeat coram iudicibus particularibus**, ad certa negotia, vel personas deputatis. *ibidem. nume. 19* 144
- Reconuentio an fiat coram iudice causarum certæ speciei**, de alia causa speciei diuersæ. *ibi. num. 23* 146
- Reconuentio an fieri possit**, quando iudicis officium imploratur. *ibi. nu. 7* 150
- Reconuentio an fiat**, vbi causa conuentionis requirit celeritatem. *ibidem. numero 27. in fi.* eod.
- Reconuentio non fit**, vbi per viam extraiudicialis iurisdictionis proceditur, quod facit pro capitulis Regni. *ibid. nume. 28* 151
- Reconuentio an locum habeat in causis summaris**. *ibid. nume. 29* eod.
- Reconuentio an fiat in causis executiuis**. *ibid. nume. 30* eod.
- Reconuentio non fit**, vbi præsentatur instrumentum secundum formam ritus: 156

- nec quando creditor petit familiam, ut ingrediatur vigore pacti executiui. ibidem. nume. 11 152
- Reconuentio an & quando locum habeat in causa possessorij. ibidem. numero 32 & 33. cum plu. sequen. eodem & 153
- Reconuentio an fiat de possessorio, vbi agitur de petitorio. ibi. nume. 40 157
- Reconuentio fit contra clericum coram iudice laico. ibi. num. 44 159
- Reconuentio an & quando locum habeat, in causis criminalibus. ibi. nume. 47 & 49. cum plu. seq. 160 & 161
- Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti, respectu reconuenti. ibidem. numero 51. 56 & 57 161 & 163
- Reconuentio hodie in Regno in criminalibus, non procedit per ritus maxnæ curiæ, per quos sunt correctæ multæ legio iuris communis, & consili. si civiliter agens, &c. ibi. nu. 63 162
- Reconuentio an habeat locum, vbi per inquisitionem proceditur. ibidem. numero 54 eod.
- Reconuentio de causa ciuili, an fiat per accusatum criminaliter: & econtra ibidem. nume. 55 163
- Reconuentionis causa debet vna & eadem sententia terminari, nisi primò liqueret de vna causa: quia potest vnam tantum diffinire iudex, & procedere in alia, etiam si appelletur. ibidem. numero 8 140
- Reconuentionis causam si iudex non expedit pari passu, valet processus, sed malè facit. & debet appellari. ibidem. nume. 10 141
- Reconuentus an possit renuntiare suæ conuentioni, ad impediendam suam reconuentionem. ibi. nu. 46 159
- Recusatio iudicis suspecti, quando locum habeat. & ex quibus causis potest iudicis suspicio allegari. in vj. par. versu. appellatio. nume. 24. cum plu. seq. 157
- Recusationi renuntiare videtur is, qui post eam obiectam litigat coram iudice recusato. Idem in appellante. ibidè. numero 75. folio 563. & numero 330
- & 332
- Recusari non potest iudex per eum, qui illum impetrauit. ibid. nume. 76 563
- Redhibitoria agens potest protestari de vitiis non apparentibus. in iij. parte. j. distinct. nume. 18 86
- Rei vendicatione agens qualiter probet dominium. in iij. par. iij. dist. nu. 4 457
- Rei vendicatione agens non potest interrogare facere aduersarium, an ipse agens sit dominus. in vj. par. versu. interrogatio. nume. 13 405
- Reductio petitur ad iudicem ecclesiasticum à compromisso facto in clericum & laicum. in iij. part. xj. distinct. nu. 18. fo. 216. & in vj. part. versu. appellatio. nume. 182 641
- Reductio ad arbitrium boni viri, an impediatur executionem. & in quo differt ab appellatione. in vj. par. ver. appellatio. nume. 110 571
- Reductio vsq; ad triginta annos peti potest. ibi. nume. 112. folio 572 & nume. ro 260 617
- Reductio coram quo iudice petatur. ibid. nume. 114 573
- Reductio an peti possit contra laudum super compromisso iurato: & an saltem sit necessaria à iuramento absolutio. ibi. num. 115 eod.
- Reductio habet locum solum in sententia arbitratoris, non arbitri. ibidem. nume. 256 615
- Reductioni ante sententiam renuntiare non potest. Secus in appellatione. ibid. nume. 121 631
- Reformatio in consilio fieri debet precedente proposita consultatione. & is, qui est dignior, & maioris autoritatis, primam vocem habet. in proce. numero 7 & 8 12
- Regula cui licet plus, multò magis licet id, quod est minus, non habet locum in aditione hæreditatis. in repetitio. l. is potest. nu. 19 799
- Regula qui potest adire, potest etiam repudiare, procedit in aduene & repudiante pro se & ad sui vtilitatem: non pro alio. ibi. nu. 202 845
- Regula l. is potest. procedit in eo, qui

I N D E X.

- est hæres ex persona sua, non ex alie-
na. *ibid.* nu. 204 846
- Regulæ standum est, donec limitatio pro-
betur. in *ij.* par. num. 116 69
- Relatio nuntij ex actis adparere debet,
antè, quàm actus in contumaciam fiat,
aliàs actus est nullus. in *iiij.* parte. *xvj.*
distinctio. numero 9 & 10. fol. 240 &
241. & in *vj.* parte. versicu. citatio. nu-
mero 54 364
- Relatio nuntij, est actus substantialis, &
die feriato fieri non potest. in *vj.* parte.
versicu. citatio. nume. 55 eod.
- Relatio nuntij, potest fieri soli actorum
magistro. *ibid.* nu. 57 365
- Relatio nuntij, debet esse clara, (scilicet ut
deferat se perquisiuisse citatum, & non
inuenisse. *ibid.* nume. 127 382
- Relatio, quid sit, & quot modis accipia-
tur. in *vj.* par. versicu. appellationum. 7
& 8 552 & 553
- Relatio, est actus suspensiuus, sicut appel-
latio. & ea pendente, nihil potest inno-
uari. *ibid.* nume. 10 554
- Relationi soli iudicis statur in causa mo-
dica. in *iiij.* par. *ix.* dist. nume. 74 204
- Relegatio, non est pœna capitalis. in *iiij.*
par. *ij.* dist. nu. 6 19
- Relegatus non efficitur intestabilis, secus
in deportato. in *rep. l. is pœ. n. 122* 826
- Religio erga Deum, parentes, & patriam,
est omni iure confirmata. in *iiij.* parte.
nume. 41 47
- Remedium extraordinarium supplicatio-
nis admittitur, vbi cessat remedium
ordinarium appellationis. in *vj.* parte.
ver. appellatio. num. 11 555
- Remittens iniuriam in foro conscientie,
potest agere ad emendationem damni
in foro contentioso. in *vj.* par. versicu.
inquisitio. nu. 98 317
- Renunciare an possint partes formalibus
& substantialibus iudiciorum, ita quòd
iudicium valeat. in *ij.* part. nu. 38 & 39.
cum plu. seq 27
- Renunciare videtur appellationi seu recu-
sationi is, qui post eam interpositam
litigat coram iudice recusato. in *vj.* par.
te. ver. appellatio. nu. 75. fol. 562. & nu.
331. fol. 631. & nume. 414. fol. 648
- Renunciari potest accidentalibus contra-
ctuum, & valet pactum super eis. in *ij.*
par. nume. 45 30
- Renunciari potest causæ finali iudicij. *ibid.*
nume. 46 31
- Renunciatio filie in bonis paternis, ma-
ternis & fraternis qualiter debet fieri,
ut noceat nepotibus: & de eius forma
& cautela. disp. *x. nu.* 43 793
- Renunciatio filie in bonis paternis non
impedit eam succedere fratri in dictis
bonis ab intestato morienti. disp. *x. nu.*
me. 16 & 48 782. 791
- Renunciatio filij in bonis matris prodest
fratribus. *ibid.* num. 28 787
- Renunciatio filij in bonis patris habet lo-
cum, si masculi nolunt succedere pa-
trialiàs secus. *ibid.* nume. 15 781
- Renunciatio filij in bonis paternis cense-
tur fieri fauore masculorum, vnde il-
lis mortuis viuo patre succedit, non
obstante renuntiatione. *ibid.* nu. 15 781
- Renunciatio matris non nocet filiis in iu-
re proprio filiorum, quod non habent
ex persona matris numero 8.9 & 34
779 & 786
- Renuntiatio quæ fit per contractum &
pactum est potentior quàm illa quæ
fit simpliciter. *ibid.* num. 6 778
- Renuntiationes filiarum solent patres re-
cipere pro se & hæredibus. disputa. *x.*
nume. 14 780
- Reparatio appellationis, quid significet,
& quid prorogatio. in *vj.* par. versicu.
appellatio. nu. 228 608
- Repudiare, adire, & nolle adire disse-
runt. in repetitio. *l. is potest.* nume. 203
845. 846
- Adire & repudiare conuertuntur in eo,
qui facit actum pro se, non pro alio.
ibid. nume. 202 845
- Repudiare hæreditatem potest is, qui po-
test adire. & e contra. in repetitio. *l. is*
potest. nume. 17 799
- Repudiare censetur totam hæreditatem,
qui renuntiat possessioni vnus rei hæ-
reditarie. *ibidem.* nume. 103 822
- Repudians hæreditatem pro parte, non
videtur totam repudiare, & quæ sit ra-
tio. *ibid.* num. 21 799
- Repu

I N D E X.

- Repudiatio hereditatis per quos actus inducitur. *ibi. nu. 5* 820
- Repudiatio inducitur eo ipso, quod hæres petit à cohærede, vel à vententibus ab intestato id, quod defunctus sibi debebat, vel soluit quod ipse debebat defuncto. *ibi. num. 96* eod.
- Repudiatio inducitur tacite per lapsum anni, vel centum dierum de iure Prætorio & per lapsum xxx. annorum de iure civili. in *rep. lis potest. nu. 97. 820*
- Repudiatio an inducatur per filium præteritum, qui tacet per annum & non intentat ius dicendi nullum. *ibidem. numero 98* eod.
- Repudiatio inducitur eo ipso quod hæredi datur terminus ad deliberandum ad instantiam substituti, & labitur terminus & nihil dicit: secus si datur ad instantiam creditoris. *ibi. nu. 99* 821
- Repudiatio expressa in quo differt à tacita quoad effectum. *ibi. nu. 103* 822
- Repudiatio minoris per restitutionem in integrum, non facit partem repudiatam accrescere cohæredi inuito. *ibid. nume. 154* 826
- Repulsa testium non admittitur in causis summaris, in quibus sufficit semiplena probatio. in *ij. par. ix. distinctio. nume. 6. fol. 201. & in vj. part. versicu. repulsa. nu. 19* 494
- Repulsa testium, qualiter & quando peratur. & quis terminus detur ad eam, & quid de repulsa repulsæ. in *vj. parte. versu. repulsa. nu. 1* 490
- Repulsa testium fit contra personas, vel contradicta, & vt concedatur ad alterum de tribus, requiritur, & maxime protestatio. *ibid. nume. 1* 491
- Repulsa contra testes debet crimina in specie continere, nec sufficit probare in genere, quod quis sit criminofus. *ibi. nume. 1* eod.
- Repulsa testium, quando fit, potest altera pars facere articulos comprobatorios, & probando, quod testes per triennium fuerunt probi viri, pro eis præsumitur. *ibidem. numero 3. circa med.* eod.
- Repulsa testium, dicitur odiosa. *ibid. nu. 7* fol. 493. & in *ver. dilatio. nume. 21. 436*
- Repulsa testium, an possit simul fieri in primis capitulis causæ principalis. in *d. versu. repulsa. nu. 4* 493
- Repulsa non fit contra scripturam, sed solum contra testes. *ibid. nume. 9* eod.
- Repulsa an & quando admittatur in causa appellationis. *ibid. nu. 13* 494
- Repulsa non admittatur in causa attestationis. *ibi. nu. 14* eod.
- Repulsa non permittitur in testibus, per producentem approbatis. *ibidem. nume. 16* eod.
- Repulsa non conceditur in crimine læsæ maiestatis. *ibi. num. 17* eod.
- Repulsa non admittitur in causa blasphemie Dei. *ibi. nu. 18* eod.
- Repulsam petens, & non probans, saltem semiplene, punitur ad decem tare nos. *idem, si producit articulos impertinentes. ibi. num. 5* 492
- Repulsam opponens & non probans, contra testes, an teneatur iniuriarum. *ibid. nume. 15* 494
- Repulsare non potest testem is, qui eum pro se produxit, etiam in alia causa, & etiam si agatur inter alias personas. Fallit, quando post productionem nasceretur nova causa repulsandi. Item fallit si vellet repulsare dicta testis, & non personam. *ibidem. numero 10. 11 & 12* 493
- Res iudicata, quid sit, & quid importent ista verba. in *vj. par. versu. sententia. nume. 128* 534
- Rescriptum refertur ad supplicata, & ex forma supplicationis declaratur intellectus privilegij concessi. in *ij. par. ix. dist. num. 5* 187
- Responsa prudentum, quæ dicantur. in *ij. par. nume. 27* 43
- Resistere qui potest iudici iniuste exequenti, potest ad hoc etiam convocare amicos, & conducere stipendiarios. *disput. 1. nu. 39* 678
- Restitutio in integrum præsupponit sententiam valere. *ibi. nume. 41* 679.
- Restitutio in integrum si minori concedatur adversus additionem hereditatis, portio repudiata non accrescit co-

INDEX.

- est hæres ex persona sua, non ex alie-
na. *ibid.* nu. 204 846
- Regulæ standum est, donec limitatio pro-
betur. in *ij.* par. num. 116 69
- Relatio nuntij ex actis adparere debet,
ante, quàm actus in contumaciam fiat,
aliàs actus est nullus. in *iiij.* parte. xvj.
distinctio. numero 9 & 10. fol. 240 &
241. & in *vj.* parte. versicu. citatio. nu-
mero 54 364
- Relatio nuntij, est actus substantialis, &
die feriato fieri non potest. in *vj.* parte.
versic. citatio. nume. 15 eod.
- Relatio nuntij, potest fieri soli actorum
magistro. *ibi.* nu. 57 365
- Relatio nuntij, debet esse clara, scilicet vt
deferat se perquisiuisse citatum, & non
inuenisse. *ibi.* nume. 127 382
- Relatio, quid sit, & quot modis accipia-
tur. in *vj.* par. versic. appellationum. 7
& 8 552 & 553
- Relatio, est actus suspensiuus, sicut appel-
latio. & ea pendente, nihil potest inno-
uari. *ibi.* nume. 10 554
- Relationi soli iudicis statuitur in causa mo-
dica. in *iiij.* par. ix. dist. nume. 74 204
- Relegatio, non est pœna capitalis. in *iiij.*
par. ij. dist. nu. 6 19
- Relegatus non efficitur intestabilis, secus
in deportato. in *rep.* l. is pœn. n. 123 826
- Religio erga Deum, parentes, & patriam,
est omni iure confirmata. in *iiij.* parte.
nume. 41 47
- Remedium extraordinarium supplicatio-
nis admittitur, vbi cessat remedium
ordinarium appellationis. in *vj.* parte.
ver. appellatio. num. 13 555
- Remittens iniuriam in foro conscientie,
potest agere ad emendationem damni
in foro contentioso. in *vj.* par. versicu.
inquisitio. nu. 98 317
- Renunciare an possint partes formalibus
& substantialibus iudiciorum, ita quod
iudicium valeat. in *ij.* part. nu. 38 & 39.
cum plu. seq. 27
- Renunciare videtur appellationi seu recu-
sationi is, qui post eam interpositam
litigat coram iudice recusato. in *vj.* par-
te. ver. appellatio. nu. 75. fol. 562. & nu.
331. fol. 631. & nume. 414. fol. 648
- Renunciari potest accidentalibus contra-
ctum, & valet pactum super eis. in *ij.*
par. nume. 45 10
- Renunciari potest causæ finali iudicij. *ibi.*
nume. 46 31
- Renunciatio filix in bonis paternis, ma-
ternis & fraternis qualiter debet fieri,
vt noceat nepotibus: & de eius forma
& cautela. disp. x. nu. 43 793
- Renunciatio filix in bonis paternis non
impedit eam succedere fratri in dictis
bonis ab intestato morienti. disp. x. nu.
me. 16 & 38 782. 791
- Renunciatio filij in bonis matris prodest
fratribus. *ibi.* num. 28 787
- Renunciatio filij in bonis patris habet lo-
cum, si masculi nolunt succedere pa-
trialiàs secus. *ibi.* nume. 15 781
- Renunciatio filij in bonis paternis conse-
tur fieri fauore masculorum, vnde il-
lis mortuis viuo patre succedit, non
obstante renuntiatione. *ibi.* nu. 15 781
- Renunciatio matris non nocet filiis in iu-
re proprio filiorum, quod non habent
ex persona matris numero 8.9 & 34
779 & 786
- Renunciatio quæ sit per contractum &
pactum est potentior quàm illa quæ
sit simpliciter. *ibi.* num. 6 778
- Renuntiationes filiarum solent patres re-
cipere pro se & hæredibus. disputa. x.
nume. 14 780
- Reparatio appellationis, quid significet,
& quid prorogatio. in *vj.* par. versicu.
appellatio. nu. 228 608
- Repudiare, adire, & nolle adire disse-
runt. in repetitio. l. is potest. nume. 203
845. 846
- Adire & repudiare conuertuntur in eo,
qui facit actum pro se, non pro alio.
ibi. nume. 202 845
- Repudiare hæreditatem potest is, qui po-
test adire. & e contra. in repetitio. l. is
potest. nume. 17 799
- Repudiare censetur totam hæreditatem,
qui renuntiat possessioni vnius rei hæ-
reditariæ. *ibidem.* nume. 103 822
- Repudiare hæreditatem pro parte, non
videtur totam repudiare, & quæ sit ra-
tio. *ibi.* num. 21 799
- Repu

Repudiatio h
inductur.
Repudiatio in
res peti
bus ab inte
bi debebat
bat defunct
Repudiatio in
anni, vel co
torio & po
iure ciuili
Repudiatio
teritum, i
intentat i
mero 98
Repudiatio
redi datu
ad instant
minus &
instantia
Repudiatio
ta quoad
Repudiatio
integrum
tam acc
nume. 15
Repulsa tes
summar
na prob
me. 6. &
pulsa. nu
Repulsa tes
tatur. &
& quid
verti. rep
Repulsa
contract
rum de
protest
Repulsa
specie
in gene
ibi. num
Repulsa
ra par
torios
trienn
presu
med.
Repulsa

I N D E X.

- Repudiatio hereditatis per quos actus inducatur. *ibi. nu. 5* 820
- Repudiatio inducitur eo ipso, quod heres petit à cohære, vel à venientibus ab intestato id, quod defunctus sibi debebat, vel soluit quod ipse debebat defuncto. *ibi. num. 96* eod.
- Repudiatio inducitur tacite per lapsum anni, vel centum dierum de iure Prætorio & per lapsum xxx. annorum de iure ciuili. *in rep. lis. potest. nu. 97. 820*
- Repudiatio an inducatur per filium præteritum, qui tacet per annum & non intentat ius dicendi nullum. *ibidem. numero 98* eod.
- Repudiatio inducitur eo ipso quod hæredi datur terminus ad deliberandum ad instantiam substituti, & labitur terminus & nihil dicit: secus si datur ad instantiam creditoris. *ibi. nu. 99* 821
- Repudiatio expressa in quo differt à tacita quoad effectum. *ibi. nu. 103* 822
- Repudiatio minoris per restitutionem in integrum, non facit partem repudiatam accrescere cohæredi inuito. *ibid. nume. 104* 826
- Repulsa testium non admittitur in causis summaris, in quibus sufficit semiplena probatio. *in iij. par. ix. distinctio. nume. 6. fol. 201. & in vj. part. versicu. repulsa. nu. 19* 494
- Repulsa testium, qualiter & quando peratur. & quis terminus detur ad eam, & quid de repulsa repulsa. *in vj. parte. versu. repulsa. nu. 1* 490
- Repulsa testium sit contra personas, vel contradicta, & ut concedatur ad alterum de tribus, requiritur, & maxime protestatio. *ibid. nume. 1* 491
- Repulsa contra testes debet crimina in specie continere, nec sufficit probare in genere, quod quis sit criminofus. *ibi. nume. 1* eod.
- Repulsa testium, quando fit, potest altera pars facere articulos comprobatorios, & probando, quod testes per triennium fuerunt probi viri, pro eis præsumitur. *ibidem. numero 3. circa med.* eod.
- Repulsa testium, dicitur odiosa. *ibid. nu. 7* fol. 493. & in ver. dilatio. nume. 21. 438
- Repulsa testium, an possit simul fieri in primis capitulis causæ principalis. *in d. versu. repulsa. nu. 4* 493
- Repulsa non fit contra scripturam, sed solum contra testes. *ibid. nume. 9* eod.
- Repulsa an & quando admittatur in causa appellationis. *ibid. nu. 13* 494
- Repulsa an admittatur in causa attetatorum. *ibi. nu. 14* eod.
- Repulsa non permittitur in testibus, per producentem approbatis. *ibidem. nume. 16* eod.
- Repulsa non conceditur in crimine læsæ maiestatis. *ibi. nume. 17* eod.
- Repulsa non admittitur in causa blasphemie Dei. *ibi. nu. 18* eod.
- Repulsam petens, & non probans, saltem semiplene, punitur ad decem tare nos. *Idem, si producit articulos impertinentes. ibi. nume. 5* 492
- Repulsam opponens & non probans, contra testes, an teneatur iniuriarum. *ibid. nume. 15* 494
- Repulsa non potest testem is, qui eum pro se produxit, etiam in alia causa, & etiam si agatur inter alias personas. Fallit, quando post productionem nasceretur noua causa repulsandi. Item fallit si vellet repulsa dicta testis, & non personam. *ibidem. numero 10. 11 & 12* 492
- Res iudicata, quid sit, & quid importent ista verba. *in vj. par. versu. sententia. nume. 128* 534
- Rescriptum refertur ad supplicata, & ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij concessi. *in iij. par. ix. dist. nume. 5* 187
- Responsa prudentum, quæ dicantur. *in iij. par. nume. 27* 43
- Resistere qui potest iudici iniuste exequenti, potest ad hoc etiam conuocare amicos, & conducere stipendiarios. *disput. 1. nu. 39* 678
- Restitutio in integrum præsupponit sententiam valere. *ibi. nume. 41* 679
- Restitutio in integrum si minori concedatur aduersus additionem hereditatis, portio repudiata non accrescit eo

INDEX.

heredi inuito.in repetit. l. is potest. nume. 154 / 836
Restitutio in integrum, datur per iudicem ecclesiasticum ecclesie, quæ cum laico contraxit. in iij. par. xj. distinctio. nume. 16 217
Restitutio in integrum, quando concedenda est aduersus additionem hereditatis, citari debent creditores per proclama. in vj. parte. versicu. citatio. numero 103 376
Restitutio in integrum datur etiam auctori laudato minori, etiã post factam conclusionem in causa. in vj. par. versu. auctoris laudatio. nume. 6. in fin. 400
Restitutio in integrum, datur etiam post conclusum in causa. in vj. par. ver. conclusio. nu. 1. fol. 499. & in ver. appellatio. nume. 89 566
Restitutio in integrum, quid sit. & quis sit eius effectus. in d. versu. appellatio. nume. 77 563
Restitutio in integrum, datur minoribus. ibid. nume. 78 eod.
Item maioribus ex clausula generali. si qua mihi iusta causa esse videbitur. ibi. nume. 39 564
Item, maioribus læsis vltra dimidiam iusti pretij. ibi. nu. 80 eod.
Item, ecclesie. ibid. nume. 83 eod.
Item, capitulo. ibid. nu. 84 565
Item, hospitalibus, pijs locis, omnibûs que collegiis & congregationibus pijs. ibi. num. 85 eod.
Restitutio in integrum, datur rustico, qui non potest peritiores consulere. ibid. nume. 86 eod.
Item, vniuersitati, ciuitati, castro, vel villa. ibi. nu. 87 eod.
Item, militibus. ibid. nu. 88 eod.
Item, mulieribus. ibi. nu. 89 eod.
Restitutio ex l. ij. C. de rescindenda venditione petitur vsq; ad triginta annos. alie vero restitutiones, vsque ad quadriennium. ibi. nume. 82 564
Restitutio quando petitur aduersus probationem obmissam, non oportet probare læsionem. ibidem. nume. 83 eod.
Restitutio tunc datur collegio, quando læsio resultat vniuersaliter omnibus

de collegio. Secus, si vni particulari. ibid. nume. 84 565
Restitutio in integrum datur collegiis scholarius. ibid. nu. 85 in fin. eodem.
Restitutio in integrum, datur mulieri, etiam si veniat, vt autrix laudata, & non datur vltra bis, & dicitur primum & secundum beneficium. ibidem. numero 89 566
Restitutio concessa in causa principali, nõ datur in accessorijs. ibi. nu. 90 eod.
Restitutio in integrum an detur litiganti per procuratorem cum iuramento constitutum. ibi. nume. 91 566
Et quid in minore, muliere, & vniuersitate. ibi. nu. 92. 93 & 94 567
Restitutio aduersus decretum affirmatiuum non impedit executionem. ibid. nume. 99 569
Restitutio in integrum an peti possit in casu, quo non licet tercio prouocare. ibid. nume. 100 eod.
Restitutio in integrum, coram quo iudice peti possit, vt quando clericus contraxit cum laico. ibi. nume. 101 eod.
Restitutio in integrum, aduersus iudicium fortis peti non potest. ibi. nu. 147 612
Restitutio in integrum, peti potest contra sententiam episcopi, coram eius vicario, & econtra. ibi. nume. 171 640
Restitutio in integrum peti potest aduersus temporis lapsum, appellatione deserta, infra quadriennium. ibidem. numero 402 645
Restitutio in integrum ex clausula generali, peti potest aduersus sententiam latam contra ius litigatoris, quæ transiit in rem iudicaram. in vj. parte. versu. executio. nume. 61 661
Restitutionem in integrum petens, contrahenre non dicitur: sed potius ratum habere. in vj. par. versu. appellatio. nume. 65 567
Restitutio pendente, an & quando possit fieri executio. ibi. num. 96. 97. & 98. fol. 568. & in ver. executio. nu. 59 661
Restitutionis dotis causa summaria dicitur. in iij. par. disp. ix. nu. 57 200
Reus absolutur ab instantia iudicij, libello malè concepto. in v. par. nu. 50 275
Reus

Reus si non
 luit litem
 fuit contum
 in vj. parte
 ro 1
Reus interro
 dere non t
 gatur de no
 versu. inter
Reo perseuer
 ipsum pro
 selsionem
 parat plen
 ver. contum
Rex Roman
 post trans
 nu. 25. & 2
Rex regni Si
 superiori
 par. xij. di
 ver. appell
Rex non del
 pria. in d. v
Reges fuerun
 do inuent
Reges feceru
 orbe. ibi. n
Reges durau
 quinij. f. p
 Lucretie
 me. 18. & 1
Romanis q
 fuere lege
 ro 20
Rusticus vel
 bus præse
 ratore. in
 & in repe
Rusticus qui
 sulere, hab
 in v. parte
 ro 86
Acerdot
Sperfonar
Deinde à M
 stum, &
 te nume.
Sacrilegij p
Salarium la
 dici, ante

- Reus** si non nominauit dominum, sed no-
luit litem defendere, & succubuit, vel
fuit contumax, an præiudicet domino.
in vj. part. versiculo, nominatio. nume-
ro 2 399
- Reus** interrogatus de iuribus suis respon-
dere non tenetur, nec etiam, si interro-
gatur de negotio principali. in vj. part.
versu. interrogatio. nu. 5 404
- Reo** perseverante in contumacia, contra
ipsum proceditur ad missionē in pos-
sessionem ex secundo decreto, & illud
parat plenum præiudicium. in vj. part.
ver. contumacia. nu. 11 424
- Rex** Romanorum, dicitur Imperator, &
post translatum imperium. in iij. part.
nu. 25. & 26 42. & 43
- Rex** regni Siciliæ, monarcha dicitur, &
superiorem non recognoscit. in iij.
par. xij. dist. nu. 20. fol. 230. & in vj. par.
ver. appellatio. nu. 238 611
- Rex** non debet esse iudex in causa pro-
pria. in d. ver. appellatio. nu. 33 119
- Reges** fuerunt primi domini, qui in mun-
do inuenti fuerunt. in iij. par. nu. 15 38
- Reges** fecerunt primas leges ciuiles in
orbe. ibi. nu. 17 eod.
- Reges** durauerunt vsque ad tempus Tar-
quinij septimi, & postea ob adulteriū
Lucretiæ expulsi fuerunt. ibidem, nu-
me. 18. & 19 39
- Romanis** quomodo ab Atheniensibus
fuerunt leges concessæ, in iij. part. nume-
ro 20 eod.
- Rusticus** vel idiota respondet positioni-
bus præsentis suo aduocato, vel procu-
ratore. in vj. par. ver. positio. nu. 164. 40
& in repeti. l. si actor. nu. 68 899
- Rusticus** qui non potest peritiores con-
sulere, habet restitutionem in integrū.
in v. parte versiculo, appellatio. nume-
ro 86 565
- Sacerdotium** fuit collatum à Deo, in
personam Moyse, vnā cum ipsa lege.
Deinde à Moyse, fuit translatum in Chri-
stum, & à Christo in Petrum. in iij. par-
te nume. 70 54
- Sacrilegij** poena quæ sit. disp. iij. nu. 15 701
- Salarium** laborantibus solui debet in fine
diei, ante occasum solis. in iij. part. ix.
- distin. nu. 81 204
- Salarij** causa, dicitur summaria. ibidē nu-
mero 81 eod.
- Sanguinis** seu agnationis ius repudiari
non potest. in rep. l. is potest. nume. 214
& 255 851. & 861
- Satisfatio** de iudicio fisci, præstatur à reo
cōuento, siue in ciuili, siue in crimina-
li. Et ad quem effectum sit inuenta. in
vj. par. ver. satisfatio. nu. 2 407
- Satisfatio** de se præsentando in iudicio,
quando locum habeat. ibi. nu. 4 408
- Satisfatio** de iudicato soluendo, in qui-
bus casibus locū habeat. ibi. nu. 11. 410
- Satisfatio** de iudicato soluendo, debet
dari per procuratorem releuatum ab
onere satisfandi per dominum, qui nō
possidet immobilia. ibidem numero
11 eod.
- Satisfatio** de non offendendo, in quibus
casibus dari debeat. ibid. nu. 11 411
- Satisfatio** de rato, in quibus casibus præ-
stari debeat. ibi. nu. 15 eod.
- Satisfatio** de expensis, quando & à quo
præstari debeat. ibi. nu. 16 eod.
- Satisfatio** de re non baractanda, quando
præstetur ibi. nu. 18 412
- Satisfatio** indemnitaris, quæ sit, & quan-
do locum habeat. ibid. nu. 19 eod.
- Satisfatio** de securo carcere, quando præ-
statur. ibi. nu. 20 eod.
- Satisfatio** conuentionalis, quæ dicatur.
ibid. nu. 21 eod.
- Satisfatio** præstari debet per debitorem
in diem, vergentem ad inopiam. ibid.
nume. 22 eod.
- Satisfatio** debet præstari à debitore mo-
ratoriam impetrante. ibid. nu. 23 413
- Satisfatio** præstari debet, ab hærede de
soluendo legato in diem, vel sub con-
ditione. ibid. nu. 24 eod.
- Satisfationes** multæ aliæ reperiuntur in
iure, de quibus remissiue. ibidem nu-
mero 25 407
- Satisfationum** multæ sunt species, & in-
telliguntur cum fideiussore. ibidem nu-
mero 1 eod.
- Satisfactio** iniuriæ dicitur poena corpo-
ralis. in iij. par. j. distin. nu. 10 84
- Scandali** virandi causa, potest iudex ex of-

I N D E X.

- ficio inquirere. in *vj. par. ver. inquisitio.*
nume. 139 334
- Scholari si est facta iniuria, potest iudex
 ex officio inquirere nemine accusante.
 & est speciale: cum sit crimen priua-
 tum. in *vj. part. versiculo, inquisitio. nu-*
mero 159 337
- Scholaris appellare potest ad principem
 obmisso medio, & ab omni grauami-
 ne. in *vj. part. versiculo, appellatio. nu-*
mero 361 638
- Scholaris qui cessit bonis, & postea li-
 bros emit, non debet illis priuari. in *vj.*
part. vers. executio. nu. 48 659
- Scire presumitur quilibet id quod fuit
 sibi denuntiatum in domo. in *rep. l. is*
potest. nu. 294 870
- Scientia alicuius probatur ex eo, quod
 fuit sibi relatum vel scriptum per lite-
 ras amicorum de illo negotio. *ibidem*
nume. 120 875
- Scientia hæredis vt sciat testatorem esse
 mortuum, qualis debet esse. *ibidem nu-*
mero 280 868
- Scire, & scire debere, paria sunt. in *ij. par-*
te nume. 103 62, & in *rep. l. is potest.*
nu. 117. 873. & disp. ij. nu. 13 635
- Scriptura est actus forma, quando actus
 in scriptis est celebrandus. in *ij. part.*
nume. 23 24
- Scriptura priuata in charta de papyro
 presentari potest. Secus in instrumen-
 to. in *vj. part. versicu. instrumentorum*
productio. nu. 16 460
- Scriptura priuata de se non facit fidem,
 nisi quatenus per testes comprobatur.
ibi. nume. 17 eod.
- Scriptura presentata post conclusionem,
 recipitur extra processum. & iudex il-
 lam videt ad solam sui instructionem.
ibid. nume. 28 462
- Scriptura copiat & registrata in actis,
 ita demum facit fidem, si collationata
 fuit parte presente vel citata. aliàs se-
 cus. in *vj. part. versicu. actorum editio.*
numero 4 475
- Scriptura inhabili vtens, non potest simi-
 lem contra se productam impugnare.
ibid. nume. 20 480
- Scripturam iurata habens, non tenetur
 ad compromissum secundum pragma-
 ticam. in *vj. part. vers. compromissum.*
nume. 19 429
- Scriptura quando presentantur in iudi-
 cio, debet pars citari. in *vj. parte vers.*
instrumentorum productio. nume. 18
460
- Scriptura vsque ad quod tempus pos-
 sunt in iudicio presentari. *ibidem nu-*
mero 26 eod.
- Scriptura producta in iudicio, an dicantur
 de actis. in *vj. part. vers. actorum*
editio. nu. 2. & 3. 461
- Scripturarum presentatio, an sit actus iu-
 diciarius. in *vj. part. vers. instrumento-*
rum productio. num. 24 eod.
- Reliqua vide supra in litera O. in verb.
 Ordo scripturae.
- Sedere a dextris, maior est honor, quam
 a sinistris, & ideo dignior. & primoge-
 nitus a dextris sedere debet. in *proce.*
nume. 10 12
- Senatores Romani quando constituti. &
 centum erant. in *ij. part. nu. 23* 41
- A Senatoribus appellari non potest. in
vj. par. ver. appellatio. nu. 242 611
- Senatus consultum, quid dicatur, & qua-
 liter fuit introductum. in *ij. parte nu-*
mero 23 41
- Sententia interlocutoria, lata super cri-
 mine, non infamat. secus in diffinitiva.
 in *vj. par. ver. sententia. nu. 4* 506
- Sententia interlocutoria non appellatur,
 & si appellatur, non suspenditur exe-
 cutio ante inhibitionem. *ibi. nu. 6* 507
- Sententia interlocutoria potest quando-
 cunque per iudicem reuocari: etiam
 in calculo diffinitive sententiae. & per
 iudicem appellationis a diffinitiva.
ibid. nu. 7 eod.
- Sententia interlocutoria per alias duas
 sententias confirmata, non potest vlti-
 rius reuocari. *ibid. nu. 9* 508
- Sententia interlocutoria potest in causa
 appellationis ex primis actis tantum,
 & non ex nouis reuideri. Secus in dif-
 finitiua. *ibid. nu. 10* eod.
- Sententia interlocutoria fertur in aliqui-
 bus casibus sine partis citatione. Secus
 in diffinitiva. *ibid. nu. 10* eod.
- Sent

- Sententia interlocutoria** potest ferri sine scriptis. Secus in diffinitiva. ibidem numero 12 eod.
- Sententia interlocutoria**, per quam fit condemnatio poenalis, durat solum durante officio interloquens. Secus, si per diffinitivam: quia durat perpetuo. ibi. nu. 19 511
- Sententia interlocutoria** non requirit ordinem iudicium, sicut diffinitiva. ibi. nume. 20 eod.
- Sententia interlocutoria** potest per iudicem corrigi. & in ea addi, & minui. secus in diffinitiva. ibi. nu. 21 eod.
- Sententia interlocutoria** nullam producit actionem, sed diffinitiva sic. ibidem nume. 22 eod.
- Sententia**, per quam pronuntiatur sententiam exequendam esse, interlocutoria dicitur. ibi. nu. 25 512
- Sententia** per quam pronuntiatur appellationem fore desertam, seu, fatalia clausula esse, vel non licere tertio provocare, dicitur interlocutoria. ibidem numero 26 eod.
- Sententia præcepti de soluendo**, an sit interlocutoria. ibi. nu. 27. & 28. eod.
- Sententia mulctæ**, est interlocutoria, & potest sicut alia interlocutoria, reuocari. ibi. nu. 31 515
- Sententia banni**, an sit interlocutoria. ibi. nu. 32. & 32 eod.
- Sententia absolutoria** ab observatione iudicij, quod sit interlocutoria. ibidem nume. 33 eod.
- Sententia super instantia** secundum l. diffamari. C. de ingen. manumif. an sit interlocutoria. ibi. nu. 34 eod.
- Sententia super possessorio**, an sit interlocutoria. ibi. nu. 35 516
- Sententia condemnationis expensarum**, an sit interlocutoria. ibi. nu. 36 eod.
- Sententia interlocutoria**, quæ fertur simul cum diffinitiva, non potest reuocari. ibi. nu. 37 eod.
- Sententia super exceptione peremptoria**, an sit interlocutoria. ibi. nu. 39 eod.
- Sententia lata super excommunicatione**, est interlocutoria. ibi. nu. 40 517
- Sententia interlocutoria** aliam post se sententiam habere non sperat, habet vim diffinitivæ, quod per plura exempla probatur. ibi. nu. 42 eod.
- Sententia interlocutoria** quando dicatur habere vim diffinitivæ, & ex quibus cognoscatur. ibi. nu. 42. cum pluribus sequen. eod.
- Sententia interlocutoria** ab observatione iudicij, est illa quæ fertur super processu nullo, non autem diffinitiva. in iij. par. v. dist. nu. 40 128
- Sententia interlocutoria** potest papiformiter reuocari, tam per ordinarium, quam per delegatum. ibi. nu. 55 132
- Sententia interlocutoria** à qua est appellatum, an & quando, & in quibus casibus possit iustificari ex novis causis & actis. in vj. par. versic. appellatio. nu. 153. cum sex ver. seq. 586
- Sententia interlocutoria inappellabilis** est de iure civili. Secus de iure canonico. ibi. nu. 292 624
- Sententiæ interlocutorie** habentes vim diffinitivæ an indistincte non possint reuocari. in vj. parte versiculo, sententia. nu. 46 518
- Reliqua vide supra, in litera. l. in versic. interlocutoria.
- Sententia** etiam venit appellatione iudicij. in j. p. r. nu. 5 16
- Sententia**, est causa finalis iudicij, in ij. par. nu. 32. 33. & 34 27
- Sententia** sine ordine iudiciario de voluntate partium ferri potest, & valebit in vim arbitramenti. ibi. nu. 40 28
- Sententia** sine scriptis, an valeat de voluntate partium. ibi. nu. 41 128
- Sententia lata per delegatum** contra ius litigatoris, non valet. Secus, si per ordinarium. in iij. par. v. dist. nu. 17 127
- Sententia dubia** potest interpretari per ordinarium: non autem per delegatum. ibi. nume. 59 133
- Sententia** qua iudex condemnavit dominum, & non procuratorem litigantem, valet in causis summaris. in iij. parte ix. distin. nu. 25. fol. eo. & in vj. part. versic. sententia. nu. 112 531
- Sententia lata in causis summaris**, pro absente non citato, valet. in iij. part. ix.

INDEX.

- dist.nu.27 193
Sententia potest ferri non conformis li-
bello, vbi proceditur sola facti verita-
te inspecta. ibid. nu. 33 195
Sententia potest ferri à iudice non seden-
te pro tribunali: vbi proceditur sola fa-
cti veritate inspecta. ibi. nu. 35 eod.
Sententia diffinitiva fertur contra contu-
macem, etiam lite non cōtestata in cau-
sis summaris. ibid. nu. 36 eod.
Sententia ferri debet in s. ripsis, in causis
summaris. & per c. detestātes. non est
sublata ista solennitas. ibid. nume. 37.
fol. 196. in vj. parte. versicu. Sententia.
numero 17 510
Sententia non potest ferri contra absen-
tem non citatum, etiam statuto hoc di-
sponente. in iij. par. xvj. dist. nu. 11 241
Sententia lata cum magna celeritate, &
non percunctato processu, est ipso iure
nulla. bi. nu. 12 eod.
Sententia lata post peremptam instan-
tiam est ipso iure nulla. Idem post ap-
pellationem desertam, sed potest ferri
absolutoria ab obseruatione iudicij.
ibid. nume. 23. fol. 243. & in v. part. nu-
me. 58 278
Sententia lata sine tutore in fauorem pu-
pilli, valet: dummodo sit maior infan-
te. aliās secus. in d. xvj. distin. num. 26.
& 31 344
Sententia lata contra expulsū de ciui-
tate, non valet. ibi. nu. 40 247
Sententia lata de consilio iurisperiti, non
valet, quando lectum est solum consi-
lium. & nulla scribitur sententia post
consilium. in d. xvj. distin. nume. 46. fo.
248. & in vj. parte versiculo, sententia.
nume. 13 509
Sententia lata contra mortuum vel gra-
uiter infirmum, non valet. in d. xvj. di-
stinctio. numero 48. fol. 245. & in d.
versicu. sententia. numero 107. & 108
530. & 531
Sententia in qua iuris error est expres-
sus, reddit iudicium nullum. & quomo-
do hoc intelligatur. in d. xvj. distinctio-
nu. 5. fo. 249. & in d. versicu. sententia.
nu. 117. & 118 532
Sententia lata super principali, parit actio-
nem rei iudicatæ, super accessorio. in
ij. part. xx. distin. nu. 1. 257
Sententia absolutoria ab obseruatione
iudicij, in quibus casibus fertur. & qd
operatur. in v. par. nu. 49. cū seq. 274
Sententia fertur ab obseruatione iudicij,
& in causa appellacionis, quando iu-
dex causæ principalis protulit senten-
tiam diffinitiuam super processu inua-
lido. ibi. nu. 51 275
Sententia fertur ab obseruatione iudicij,
etiam quando actor semiplenè proba-
uit, & propter eius absentiam non po-
test sibi iuramentum suppletorium de-
ferri. ibi. nu. 53 276
Sententia ab obseruatione iudicij, fertur
quando reus soluit debitum pendente
iudicio, & vim diffinitivæ habet. ibidē
nume. 54 277
Sententia ab obseruatione iudicij, nō im-
pedit iterum de eodem crimine inqui-
ri. in vj. part. versiculo, inquisitio. nu-
mero 52 304
Sententia iniuste lata, licet transueru in
rem iudicatam, rescindi potest per euā-
gelicam denuntiationem. in vj. parte
ver. denuntiatio. nu. 6 347
Sententia principis seu Imperatoris, vel
sacri concilij, an possit ferri sine cita-
tione partis. in vj. parte versic. citatio.
nume. 10 354
Sententia criminalis in fauorem absen-
tis, valet: etiam eo non citato. Secus, si
contra absentem feratur. ibid. numero
16 357
Sententia lata pro absente non citato,
valet in causa ciuili, vbi proceditur si-
ne figura iudicij. ibid. nu. 17 eod.
Sententia calculatorum potest ferri sine
partis citatione. ibid. nu. 24 358
Sententia lata contra contumacem ante
nuntij relationem, est ipso iure nulla.
ibid. nu. 56 365
Sententia condemnatoria potest ferri vi-
gore confessionis iudicialis, non ob-
stante inualiditate processus. in vj. par.
versic. confessio. nu. 24 447
Sententia an possit ferri de nocte, in vj.
par. ver. actorum editio. nu. 42. fo. 483.
& in versic. sententia. nu. 52 528

Sententia

- Sententia nō valet**, nisi lata fuerit ad instantiam alterius partis. & debet ex actis apparere citatio facta ad instantiam partis. in d. versicu. actorum editio. nu. 10 477
- Sententia excommunicationis potest ferri** in die feriato ibid. nu. 39 483
- Sententia quid sit.** vnde dicatur. & in quo differat ab interlocutoria. in vj. parte versu. sententia. nu. 12. 3 506
- Sententia diffinitiva condemnationem vel absolutionem seu æquipollēs continere debet.** nume. 3. fol. eod. & numero 122 512
- Sententia diffinitiva lata super officio iudicis nobili**, potest per eundem iudicem eodem imperio reuocari. ibidem. nume. 8 507
- Sententia diffinitiva debet ferri & recitari in scriptis:** interlocutoria verò valet sine scriptis: sed postea debet in scriptis redigi. ibid. numero 12. & 16 508. & 510
- Sententia relata ad consilium**, quod non apparet in actis, non valet. ibidem numero 14 509
- Sententia in qua iudex pronuntiat quem esse condemnandum vel absoluendū, an valeat**, & quid si dicat: pronuntio, prout in tali consilio continetur: quando in consilio cauebatur, quem esse condemnandum vel absoluendum de futuro. ibid. nume. 15. fol. eod. & nume. 125. & 126 533
- Sententia duplex est:** scilicet, diffinitiva & interlocutoria. ibid. nu. 13 511
- Sententia per quam pronuntiatur instrumentum fore exequendum**, est diffinitiva. ibid. nu. 24 512
- Sententia banni, & mulctæ, æquiparantur.** ibi. nume. 12 515
- Sententia diffinitiva reperitur aliqua, quæ habet vim interlocutoria.** ibidē. nume. 45 518
- Sententia mulctæ, quæ habeat continere ad hoc, vt valeat.** & quæ sint. ibid. nu. 47. fol. eod. & nu. 10 519
- Sententia lata à iudice non sedente**, non valet. ibid. nu. 48 518
- Sententia debet à iudice legi pro tribunali**, sedente, nec potest alij eius lectionem demandare, nisi sit persona illustris, vel episcopus. fallit de consuetudine. in vj. part. versu. sententia. nume. 48. 49. & 56 eod. 15. & 520
- Sententia an continere debeat causam**, qua mouetur iudex. ibid. nu. 50 519
- Sententia lata sine causæ cognitione**, est ipso iure nulla. ibid. nu. 51 eod.
- Sententia consideratur per quatuor causas principales.** ibi. nume. 52. cum pl. sequen. eod.
- Sententia nomen iudicis continere debet:** & sic causam efficientem. ibid. nu. 52. fol. eod. & nu. 96 529
- Sententia lata iudice ignorante fundamentum suæ potestatis**, non valet. ibi. nume. 54 519
- Sententia an & quando ferri possit à iudice stante**, & non sedente. ibid. numero 55 520
- Sententia debet ita ferri in scriptis**, vt tota scriptura præcedat. ibid. nu. 57 eod.
- Sententia habet causam materialem**, & quæ sit. ibi. nu. 58. & 64 eod. & 522
- Sententia sine processu**, non valet, nam debet ferri secundum allegata, & probata. ibid. nu. 59 521
- Sententia lata sine probationibus**, an valeat. ibid. nu. 60 eod.
- Sententia debet ferri conformis libello.** ibid. nume. 61 eod.
- Sententia fertur non conformis libello**, vbi proceditur sola facti veritate inspecta, & quando vnum petitur, & aliud per confessionem constat. ibidem, numero 62 522
- Sententia super libello seu inepto processu**, non valet de iure communi. sed hodie in Regno valet. ibidem, numero 65 523. & in repe. l. is potest. numero 196 843
- Sententia lata pro eo, qui sine actione agit**, an valeat. in vj. par. versu. sententia. nu. 66 523
- Sententia habet causam formalem**, & quæ sit. ibi. nume. 70 525
- Sententia ferri debet in loco solito maiorum** quod procedit in ordinario, secus in delegato: quia potest sibi eligere locum

I N D E X.

- locum quem vult, si est particularis ad vnam causam. Secus si ad vniuersitatem causarum. ibidem numero 71. & 72. eod.
- Sententia potest ferri in loco non solito de consensu partium. ibi. nu. 79. § 26
- Sententia fertur in loco non solito, quando locus solitus non est tutus. ibidem nume. 82. § 27
- Sententia lata in alio loco solito maiorum, valet in causis summariis. ibidem nume. 85. eod.
- Idem in causis voluntariæ iurisdictionis. ibi. nu. 86. eod.
- Sententia in die feriato lata non valet. ibi. nu. 88. § 28
- Sententia in die & hora, in qua facta est citatio, ferri debet, non antè vel post nisi citatus cõtumax sit. ibi. nu. 89. eo.
- Sententia iudicis lata post instantiam vel appellationem desertam, nõ valet. ibi. nume. 90. eod.
- Sententia lata dilatione pendente, non valet. ibi. nu. 93. eod.
- Sententia lata ante habitum consilium sapientis non valet. in vj. part. versicu. sententia. nu. 94. § 29
- Sententia vtraque parte absente lata, nõ valet, etiam si se absentant, postquam iudex incepit legere sententiam antè quàm compleat. ibidem numero 95 eodem
- Sententia lata à persona priuata, non valet. ibi. nu. 96. eod.
- Sententia à iudice incompetenti lata, nõ tenet. ibi. nu. 97. eod.
- Sententia iudicis publicè infamis, non valet. ibi. nu. 100. eod.
- Sententia lata à iudice, qui ignorat se iudicem, vel aliter dubitat, nulla est. ibi. nu. 101. eod.
- Sententia lata à iudice postquam detulit appellationi, nihil valet. ibidem nume. 102. § 30
- Sententia lata à iudice post inhibitionem superioris non tenet. ibidem numero 103. eod.
- Sententia debet continere nomina litigantium: qui debent esse habiles ad litigandum. ibi. nu. 104. eod.
- Sententia lata contra minorem indefensum non valet: sed pro eo, sic. Secus, in furioso vel infante: quia etiam pro eo non valet. ibi. nu. 106. & 106. eod.
- Sententia lata contra defensorem non legitimum seu falsum procuratorem nõ valet. ibi. nu. 110. § 31
- Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui, qui viuere putabatur, nulla est. ibi. nu. 111. eod.
- Sententia lata contra dominum, non valet, quando lis agitata fuit cum procuratore. ibi. nu. 112. eod.
- Sententia lata cõtra tutorem inhabilem, est ipso iure nulla. ibi. nu. 113. eod.
- Sententia lata cõtra carceratum vel alio modo simili impeditum, non valet, si iudex impedimentum sciuit. ibidem numero 114. eod.
- Sententiam manifestam iniquitatem continens, est ipso iure nulla. ibi. nu. 116. eo.
- Sententia falsam vel erroneam causam continens vitiatur. ibi. nu. 118. § 32
- Sententia lata contra aliam sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, non valet. ibi. nu. 119. eod.
- Sententia incerta, regulariter non valet. ibi. nu. 120. eod.
- Sententia faciens mentionem de procuratore, de cuius mandato nõ apparet, non tenet. ibi. nu. 121. eod.
- Sententia causam finalem continere debet: & quæ sit. ibi. nu. 122. eod.
- Sententia per quam declaratur quem teneri ad centum, perinde habetur ac si condemnasset. ibidem numero 124. § 33
- Sententia an valeat, si iudex dicat: condemnno, si probatum est. & quid si dicat: condemnno, imò absoluo, vel pronuntio, prout talis iudex vel condemnno, vel absolue, sed condemnno, saluo eo, quod infrà dicam. ibi. nu. 127. eod.
- Sententia in quibus casibus non transiit in rem iudicatam. & quid importent ista verba, scilicet transire in rem iudicatam. ibi. nume. 128. cum plurib. sequen. § 34
- Sententia facit de non ente ens: & de alio nigrum. ibi. nu. 129. eod.
- Senten

- Sententia lata ex consilio doctoris, nunquam transit in rem iudicatam. quod qualiter procedat, vide ibidem nume. 130** eod.
- Sententia lata ex iudicio peritorum in iudicatum non transit. ibidem nume. 131** eod.
- Sententia ex iudicio mercatorum, non transit in rem iudicatam. ibidem nume. 132** 535 eod.
- Sententia lata ex præsumptis probationibus, nunquam transit in rem iudicatam. ibid. nu. 133** eod.
- Sententia lata per testes deponentes de credulitate, non transit in rem iudicatam. in vj. part. versicu. appellatio. nume. 134** eod.
- Sententia lata in causa matrimoniali, non transit in iudicatam. ibidem nume. 135** eod.
- Sententia super ætate ex aspectu lata, in rem iudicatam non transit. ibidem nume. 136** eod.
- Sententia super excusatione debitoris lata, non transit in rem iudicatam. ibi. nume. 137** eod.
- Sententia in rem iudicatam non transit, quando debitor illam iniquam esse fatetur. ibid. nu. 138** eod.
- Sententia ex probationibus reprobatis lata, non transit in rem iudicatam. ibi. nume. 139** eod.
- Sententia in rem iudicatam non transit, quando quis condemnatur ad publicationem bonorum in causa prohibito. ibid. nu. 140** eod.
- Sententia non transit in rem iudicatam, quando ex eius tenore iniquitas perpenditur. ibid. nu. 141** 536 eod.
- Sententia in causa vsuraria lata, in rem iudicatam non transit. ibidem nume. 142** eod.
- Sententia non transit in rem iudicatam, quando lata est per testes adsignantes causam, quia sunt vicinus, vel consanguineus. ibidem nume. 143** eod.
- Idem, quando apparet de iniquitate, per euentiam facti. ibidem nume. 144** eod.
- Idem, si sententia lata est ex falsis testibus vel instrumentis, ibidem nume. 145** 536 eod.
- Sententia lata prætextu iuramenti necessarii falsi, non transit in iudicatum. ibid. nu. 146** eod.
- Idem quando agitur de periculo animæ. ibid. nu. 147** eod.
- Idem, quando causa redit ad non causam. ibid. nu. 148** eod.
- Sententia lata à corrupto per pecuniam, in iudicatum non transit. ibidem nume. 149** eod.
- Sententia lata in causa beneficij ecclesiastici, non transit in rem iudicatam quoad præiudicium superioris. ibidem nume. 150** eod.
- Sententia excommunicationis nunquam transit in rem iudicatam. in vj. parte. versicu. sententia. nume. 151** 536 eod.
- Sententia contra minorem ex falsis allegationibus lata, non transit in iudicatum. ibid. nu. 152** eod.
- Sententia nulla nunquam transit in rem iudicatam, & potest de nullitate dici vsque ad triginta annos. ibid. nu. 153. & 154** eod.
- Sententia etiam in casibus, in quibus non transit in rem iudicatam, debet appellari infra decem dies. qualiter autem hoc procedat, vide ibidem nume. 155. fol. eod. & in versicu. appellatio. nu. 102** 569 eod.
- Sententia præfecti prætorio, est inappellabilis. in dicto versu. appellatio. nume. 239** 611 eod.
- Sententia sacri concilij, non appellatur. ibid. nu. 240** eod.
- Sententia sacri concilij, vim legis habet, ex quo fertur sub nomine Regis maiestatis. ibid. nume. 241** eod.
- Sententia diffinitiva lata super possessorio ad effectum retardandæ executionis. ibid. nu. 294** 625 eod.
- Sententia lata in interdicto quorum bonorum, non appellatur. ibidem nume. 312** 628 eod.
- Sententia mandatur executioni postquā transiit in rem iudicatam. in vj. part. versu. executio. nu. 1** 650 eod.

I N D E X.

- Sententia executioni mandatur ab eodem iudice qui eam tulit. ibidem numero 2 cod.
- Sententia habet executionem paratam. ibid. nu. 2. in fin. cod.
- Sententia valida executioni mandatur, sed non inualid. ibid. nu. 3 651
- Sententia delegati, non potest executioni mandari per ipsum delegatum, sed debet eius executio fieri per delegantem. ibid. nume. 4 cod.
- Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deserta. ibidem numero 7 cod.
- Sententia mandatur executioni secundum statuta loci. ibid. nu. 10 652
- Sententia exequenda contra pupillum, primò exequi debet contra nomina debitorum. ibid. nume. 15 653
- Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio. ibid. nume. 22 657
- Sententia lata contra emptorem, mandatur executioni contra autorem laudatum ex eodem processu. ibidem nume. 41 658
- Sententia contra ius litigatoris, licet transeat in rem iudicatam, si non appelleretur, tamen potest contra eam peti restitutio ex clausula generali. ibid. nume. 61 661
- Sententia non potest continere poenam in casu quo illi non paretur. ibid. nume. 62 cod.
- Sententia & instrumenti executio æquiparantur. disputatio. sexta. numero 1 719
- Sententix executio, quo ordine fiat. ibid. nume. 8 651
- Sententix executio, an impediatur per denuntiationem Buangelicam. ibidem nume. 64 662
- Sententia arbitri post compromissum expiratum lata, non valet. in vj. parte. versicu. sententia. nu. 91 528
- Sententia arbitri emologatur taciturnitate decem dierum, sed arbitratoris triginta annorum. in vj. parte. versicu. appellatio. nu. 113 572
- Sententia arbitri an producat actionem vel exceptionem, & quando dicatur emologata facitè vel expressè. ibidem nume. 251. cum plur. seq. 612
- Sententia arbitri rem illicitam, vel manifestam iniquitatem continens, rescinditur per doli exceptionem: quæ impedit executionem etiam post decem dies, & exigit poenam & interesse. ibi. nume. 225 614
- Sententia arbitri iuris appellatur. ibidem nume. 261 617
- Sententia arbitri etiam iniquè est parendum metu poenæ. ibid. nu. 250 612
- Sententiam suam arbitri non exequitur: sed iudex ordinarius. in vj. parte. versicu. executio. nume. 5 651
- Sententia lata super actione hypothecaria, præiudicat super actione personali. dispu. vj. nu. 4 720
- Sententia in confesso non requiritur. dispu. iij. nu. 12 707
- Sententia valet super libello inepto, ubi proceditur sola facti veritate inspecta. in repetitio. l. is potest. numero 195 843
- Sententia arbitratoris potest rescindi per remedium. l. ij. C. de rescinden. vendi. in quarta parte. xij. distinctio. nume. 8 235
- Sententia appellatione, venit diffinitiva: non autem interlocutoria: nisi in materia indifferenti, & quando absurditas non resultat. in vj. parte. versicu. sententia. nume. 5 507
- Sepelire defunctum compellitur hæres ex officio iudicis, & potest res hæreditarias vendere iudex pro sepultura. in vj. parte. versicu. inquisitio. numero 198 343
- Sepeliri non potest quis in illa ciuitate à qua fuit viuens bannitus. in repeti. l. is potest. nume. 121 826
- Sequester tenetur restituere clericus ex præcepto iudicis laici, quando ab eo fuit electus pro sequestro. in iij. parte. distin. xj. nu. 37 221
- Sequestratio fructuum potest fieri etiam appellatione pendente. in sexta parte. versiculo appellatio. numero 177 591

- Serui reputantur pro mortuis. in quarta parte. ij. distinct. nu. 1 107
- Serui poenæ sunt incapaces legatorum pro alimentis. in repetitio. l. is potest. nume. 114 825
- Seruitus eundi per fundum alienum si sine certo loco est constituta, potest creditor eligere per quam partem fundi vult ire. in repetitio. l. si actor. nume. 35 889
- Seruus non potest adire, nec repudiare hæreditatem sine iussu domini. in repetitio. l. is potest. nu. 105 813
- Seruus poenæ est intestabilis & passivus, & non potest adire. ibidem nume. 106 823
- Seruus incapacis an possit acquirere hæreditatem. ibidem nume. 115 830
- Seruus non potest repudiare & tamen potest nolle. ibid. nu. 203 845
- Seruus institutus hæres, si moritur ante aditam hæreditatem, non potest dominus vterius adire, & sic perdit hæreditatem. in repetitio. l. is potest. nume. 205 847
- Seruus acquirit, quando agitur iure questor: scilicet si de iure querendi. ibidem nume. 270 865
- Seruus fugiens, facit furtum sui ipsius. in quarta parte. septima distinctio. nume. 38 176
- Seruus iudex esse non potest. in vj. parte. versu. sententia. nume. 98 529
- Simoniacus de crimine simoniæ condemnatus non appellat. in vj. par. versu. appellatio. num. 287 224
- Sindicatores inquirunt contra officiales stantes in iudicatu, de commissis & obmissis in officio. in vj. part. versu. inquisitio. nu. 201 344
- Socius non potest esse iudex in causa socij. in vj. parte. versu. appellatio. nume. 59 562
- Socius si habitat totam domum communem non tenetur alteri socio ad pensionem. in repetitio. l. is potest. nume. 55 813
- Solennitas l. libellorum. ff. de accusatio. est substantialis quoad defensiones. unde obmitti non potest, etiam ubi proceditur sine figura iudicij. in iij. parte. j. distinct. nume. 76 106
- Solutio debiti in dubio cedit potius in debitum proprium, quam fideiussorium, & potius in poenale & usurarium, & in magis antiquum. in proæ. nume. 20 14
- Soluens vsuras, videtur sibi erueri oculos. in sexta par. versu. inquisitio. nume. 124 331
- Sonus campanæ quæ signa importet. in sexta parte. versu. citatio. nu. 114 578
- Soror succedit fratri in bonis paternis, non obstante, quod renuntiaverit bonis paternis: quia tunc non dicuntur paterna, sed fraterna. disputatio. x. nume. 16. & 17 783, 784, 787
- Soror non succedit fratri vel patri ex tante fratre masculino, quando sit dotata. & hoc secundum consuetudinem Neapolitanam tantum. ibid. nume. 29 787
- Soror dotata à fratre, si bonis paternis renuntiavit, excluduntur eius filij à successione dicti fratris, siue moriatur ante siue post eorum mater. disputatio. x. nu. 13 789
- Sororis iudicium non rescinditur per appellationem, nec per restitutionem. in sexta parte. versu. appellatio. nume. 146 611
- Spes dicitur esse aliquid: quia potest cedi, & donari. in repetitio. l. is potest. nume. 216 852
- Spes succedendi est à iure reprobata propter votum captandæ mortis. ibidem nume. 217. eod. & 255. etiam si sit spes succedendi filiorum. d. nume. 255. versu. non obstant. 861
- Spes respectu certæ hæreditatis præsentis est approbata & potest cedi. ibid. nume. 262 863, 864
- Spes an dicatur aliqua res. ibidem, nume. 262 eodem
- Spes substituti pupillaris an dicatur à iure approbata. ibid. nu. 261 863
- Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis: & quæ sit differentia. in quarta parte, vj. dist. nume. 41 158
- Spol

INDEX.

- Spolium** ita committit iudex iniuste priuans aliquem possessione, sicut priuatus: & potest sibi contradici, etiam si habeat literas Papæ cum clausula, contradictoris &c. disputatione prima. nume. 30 675
- Spoliatus** agens non tenetur aduersario suo respondere, nisi prius restituatur. in iij. par. vj. distin. nu. 33. fol. 153. quod limita, vt ibid. nume. 35. 38. 39. & 41. 153. & 156. & 158
- Spoliatus** citatus per spoliante[m] in alia causa, potest contra citationem opponere, & non tenetur comparere, nec respondere. ibid. nu. 43 159
- Spoliatus** potest impune turbare suum deiectorem, & non tenetur interdito retinendæ. in iij. parte. vj. distinctio. nume. 16 170
- Spoliatus** à clerico, potest per iudicem laicum restitui, per capitula Regni. in quarta parte. xj. distinctione. nume. 10 38 221
- Spontanea** voluntas an probetur per illam dictionem, sponte, appositam in instrumento. disputatione sexta. nume. 20. & 35 721. 728
- Spurius** non dicitur coniunctus, & litigando cum consanguineo, non potest secundum pragmaticam petere compromissum. & quid si aduersarius est similiter spurius. in vj. par. versu. compromissum. nu. 20. & 21 429
- Spurij** non veniunt appellatione suorum in vj. parte. versu. inquisitio. nume. 64 309
- Statur** soli relationi & informationi iudicis in causa modica. in iij. par. ix. distin. nu. 74 204
- Status** questione intentata quiescit omne iudicium, siue prius, siue postea intentatum: tam ciuile, quam criminale. in iij. par. xx. dist. nu. 7 258
- Statuta** debent verificari in casu veros: non in ficto. in repetitio. l. si actor. numero 18 884
- Statuta** loci seruanda sunt in executione sententiæ faciendæ. in vj. par. versu. executio. nu. 10 652
- Statuta & leges** laicorum contra libertatem ecclesiasticam, vel clericis onerosa, non ligant clericos. disputa. viij. nume. 12 741
- Statuta** laicorum, quæ possunt afferre commodum & incommodum clericis, non dicuntur contra libertatem ecclesiæ. ibi. nu. 20 747
- Statuta** laicorum quatenus sunt fauorabilia clericis, includunt clericos. ibid. nume. 14 745
- Statuta** laicorum approbantur per Papam, quando sunt rationabilia. ibid. nume. 18. & 27 746. & 749
- Statuta** non includunt personas non subditas. ibid. nu. 15 746
- Statuta** præceptiua laicorum non ligant clericos. ibid. nu. 10 743
- Statutum** excludens foeminas propter masculos, censetur excludere etiam foeminam monialem. ibidem numero 26 749
- Statutum**, quo prohibentur laici negotiari cum clericis, non valet. dispu. viij. nume. 11. & 45 743. & 756
- Statutum** vt dicatur contra libertatem ecclesiæ, eo quia clerici efficiuntur timidiores. quæ timiditas consideratur. dispu. viij. nu. 43 755
- Statutum** imponens solutionem euntibus ad macinandum, extenditur etiam ad eos qui vadunt ad molendinum ecclesiæ. ibid. nu. 25 748
- Statutum** requirens certam solennitatem in contractu, an includat clericos. ibi. nu. 15. & 48. 746. & 757
- Statutum** principis secularis coactiuum personarum non ligat clericos. ibidem nume. 8 743
- Statutum** ligat clericos, quando iniecit vinculum ante clericatum. dispu. viij. nu. 26 749
- Statutum** seu lex nova debet ita intelligi, vt lædat ius commune in minus quam potest. disputatione nona. numero 7 665
- Statutum** prohibens vendere non subditis, non includit clericos. disputa. ix. nume. 12 744
- Statutum** quoddam res vendatur consorti, ligat clericos. dispu. viij. nu. 3 751

- Statutum requirens insinuationem in do-
natione, operatur, vt non valeat dona-
tio laici facta clerico sine illa solenni-
tate. ibi. nume. 37 753
- Statutum ob rationabilem causam, licet
per consequentiam faciat aliquod in-
commodum clericis, debet seruari in-
ter clericos. ibi. nume. 25 748
- Statutum, quod mulier non possit aliena-
re extra filios suos, habet locum etiam
si alienaret clerico. ibi. nu. 24 748
- Statutum contra libertatem ecclesiasti-
cam quando dicatur. ibidem. nume. 3.
& 7 & 43 741 & 743
- Statutum vel dispositum in materia, non
censetur dispositum in materiato, &
alterum non venit appellatione alte-
rius, nec e contra. in ij. par. nume. 18 &
19 & 20 23
- Statutum inducere non potest, vt fera-
tur sententia contra absentem non ci-
tatum. in iiij. parte. xvj. distinctio. nume-
ro 11 241
- Statutum quod mulier contrahere non
possit sine propinquorum consensu,
non comprehendit mulierem alieno
nomine contrahentem. ibidem. nume-
ro 21 243
- Statutum requirens consensum propin-
quorum in contractu mulierum, intel-
ligitur de contractibus damnosis: non
autem vtilibus. ibidem. nume. 29. 244
& in repetitio. l. is potest. numero 101
845
- Statutum an tollere possit ferias indu-
cias ad honorem Dei in. iiij. parte. xvj.
distinctio. numero 66 & 67 252
- Statutum, quod fiat compromissum in-
ter affines, non comprehendit haben-
tem instrumentum, sententiam, vel ob-
ligationem liquidam. in vj. parte. versi.
compromissum. nu. 18 429
- Statutum principis secularis non potest
ligare clericos. ibidem. nume. 26 430
- Statutum, quod omnes causae compro-
mittantur, non comprehendit cau-
sas missi imperij. ibidem. numero 32
431
- Stipulatio in qua verborum ordo non
seruatur, non valet. in proce. nume-
ro 19 14
- Subditus aduersarij, repellitur à iudican-
do. in vj. parte. versicu. appellatio. nu-
mero 40 550
- Subditus cum non subdito contrahere
non potest, sprete lege sui superioris.
disp. 8. nume. 37 753
- Substitutio pupillaris non potest fieri
per patrem, vilem personam. in vj. par.
ver. inquisitio. nu. 69 310
- Substitutus pupillaris, non petens tuto-
rem pupillo, priuatur eius successio-
ne: non tamen priuatur iure succeden-
di ex substitutione fideicommissaria.
& quae sit ratio. nume. 223 854
- Substitutus pupillaris agens si probat
pupillum mortuum non tamen in pu-
pillari etate, an obtineat. quod sic. in
repetitioe. l. is potest. ff. de acquiren-
da hereditate. nume. 199. fol. 844.
& in repetitio. l. si actor. ff. de procura-
toribus. numero 78. 79. 80. 81 905
- Successor singularis includitur in dispo-
sitione loquente de authore & eius
factum reputatur factum authoris. di-
spu. ix. nume. 29. 30 772. 773
- Summaria causa an fiat ordinaria ex vo-
luntate partium. disputatio. iiij. nume. 1
& 11 & 13 604. 706 & 707
- Summarie an impetrasse videatur, sup-
plicans causam summarie committi,
& princeps dicat, audiat talis, & iusti-
tiam faciat. in iiij. parte. ix. distinctioe.
nume. 4 & 5 187
- Summarie causae quae & quando dicantur,
vide plenè in d. ix. distinctio. nume.
6. & 7. cum pluribus sequentibus. eod.
& 188
- Reliqua vide supra in litera C. in ver-
si. causa summaria.
- Superiori inferior legem ponere non
censetur. disputatione j. numero 41
619
- Superioris praecepto qui non obedit,
morte moriatur. & dicitur rebellis. &
hoc qualiter intelligatur. disputatio. j.
numero 11 & 17 668. 678.
- Superfelerere debet in causa durante ter-

I N D E X.

- mino dato reo ad denuntiandum auctori. in vj. part. versicu. author. numero 4 399
- Supplicatio, quid sit. in vj. parte. versicu. appellatio. num. 12 555
- Supplicatio in quibus differat ab appellatione: & in quibus conueniant. ibid. nume. 15 & 16. cum plu. seq. 556
- Supplicatio fit ad eundem iudicem. ibid. nume. 17 eod.
- Supplicatio concernit gratiam, & ex mera principis benignitate conceditur. ibid. nume. 18 557
- Supplicatio eadem die potest fieri viua voce, qua fertur sententia, sed postea non nisi in scriptis. ibidem. numero 23 eodem.
- Supplicatione pēdente fit executio cum satisfactione. ibidē. nume. 16. fol. 556 & nume. 241 611
- Supplicari non potest ante diffinitiuam sententiam. ibid. nume. 20 & 21 557
- Supplicare non licet nisi semel tantum. ibid. nu. 21 & 22 eod.
- Supplicans non tenetur rescire expensas, quanuis nihil probauerit. in vj. parte. versu. appellatio. nume. 19 eod.
- Supplicans, negligentiam suam, vel aduersarii circumuentionem allegare debet: sed non iudicis iniquitatem. ibidē. nume. 22 eod.
- Reliqua require supra, in ea. litera S. in ver. summarie.
- Suorum appellatione, in prosequente iniuriam vsque ad quem gradum veniat. & an veniant spurij. in vj. par. versicu. inquisitio. nume. 62. 64. fol. 308. 309 & nume. 72 311
- Surdus iudex esse. non potest. in vj. parte. versu. sententia. nume. 98 528
- Suspicio fugę probata euacuatur per probationem bonę famę & vitę. in repe. l. is potest. num. 127 877
- Suspicio iudicis ordinarij & delegati, quomodo differt. in iij. part. v. distinctio. nume. 40 128
- Suspicio sola contra falsam scripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione: in qua iudex inquirere potest. in vj. parte. versiculo, inquisitio. nume. 149 336
- Suspicio iudicis ex quibus causis possit allegari. in vj. par. versu. appellatio. nume. 14. cum plu. seq. 558
- Suspicio excluditur ex pari ratione affectionis. ibi. nu. 57 561
- Suspicio contra iudicem superueniens in causa, potest in quacunque iudicij parte opponi, etiam post conclusionem. ibid. nume. 74 563
- Suspicionis causa cōtra iudicem laicum cognoscitur in regno per iudicem ecclesiasticum. in iij. par. xj. distinctio. numero 32 220
- Suspectus de fuga, propria auctoritate etiam per priuatum capi potest, si ne iudicis commissione. in sexta, parte. versicu. citatio. numero 62 366
- T** Arquinus septimus ob adulterium per eius filium in personam Lucretie commissum, fuit expulsus. in iij. parte. nume. 19 39
- Taxatio expensarum, fit mediante iuramento ligatoris. in sexta parte. versiculo, iuramentum. nume. 22 467
- Taxatio expensarum fieri potest etiam pendente appellatione. in sexta parte. versiculo, appellatio. numero 186 592
- Taxatio expensarum quando fit, an requiratur partis citatio. in sexta parte versiculo, executio. nume. 22 655
- Tempora tria considerantur circa introductionem legum in hoc seculo. in iij. par. nu. 1 35
- Tempus ante legem, dicitur à creatione primi hominis vsq; ad tempus Moysi. ibi. nu. 8 37
- Tempus petendę honorum possessio. est vtilis sed hereditatis est cōtinuum: & quę vtilitas resultat ex hoc. in repetitio. l. is potest. nume. 10 787
- Tempus ad deliberandum, quod datur per iudicem, non debet esse minus centum diebus. ibidem. nume. 99 821
- Tempus. xxx. annorum in adeunda hereditate currit etiam ignorantia. in repetitio. l. is potest. si de acquirenda her

- hære.num.e.165 863
- Tempus annale infra quod transmittitur
ius deliberandi currit à die scientiæ.
ibidem.num.e.168.876. Et vide omni-
no pro intellectu huius dicti.ibidem.
num.e.319 875
- Tempus sub lege dicitur à tempore
Moyfi vsque ad aduentum Christi.
in iij.parte;numero 9.folio 37 &.nu-
me.28 43
- Tempus gratiæ, fuit tertium tempus, &
incepit ab aduentu Christi. quo tem-
pore fuerunt proditiæ tres leges, sci-
licet euangelica, apostolica, & cano-
nica.ibidem. numero 29.31 & 32. eod.
& 44
- Tempus consequenter in sententia con-
sideratur: quia sententia debet ferri
congruo tempore.in sexta parte, ver-
siculo sententia.numero 88 528
- Tempus petendi apostolos,quando cur-
rere incipiat: an à die sententiæ, vel à
die appellacionis.quæ questio super-
uacua est in regno.in vi. parte. versicu-
appellatio.numero 109 & 111 571
& 572
- Tenens prædium tributarium,qui se ab-
sentauerit, citatur per edictum, & non
comparens infra sex menses,priuat
prædio.in vi.parte.versicu. citatio.num-
ero 93 574
- Terminus an & quando detur partibus
ad allegandum.in vi.par.versic.allega-
tio.num.e.1 409
- Terminus prosequendi appellationem
est vnus anni, vel duorum annorum
stante impedimento, qui potest con-
sensu partium prorogari & breuiari.
in sexta parte. versicu. appellatio. nu-
me.225 & 229.fol. 605 & 608
- Terminus quinquaginta dierum adstrin-
gens in regno prosecutionem appel-
lationis, intelligitur à diffinitiuâ, &
non ab interlocutoria: nisi vim ha-
beat diffiniuiæ. ibidem. numero 232
600
- Termini datio,est actus iudiciarius.in vi.
parte.versicu.instrumentorum produ-
ctio.num.e.25 461
- Tertius comparens in iudicio,vt princi-
paliter interesse prætendens non po-
test à litigando repelliper oppositio-
nem quod cõpareat principalis, quia
est legalior.in repet.l. si actor.numero
42.& 70 891.900
- Tertius non potest comparere ad susci-
piendum iudicium animo nouandi,
inuito actore. ibidem nume. 50. & 54
895.& 897
- Tertius potest debitum soluere pro de-
bitore: & ipsum liberare etiam inuito
creditorẽ.ibid.numero 55 897
- Tertius comparens ad suscipiendum iu-
dicium,vt principaliter interesse præ-
tendens liberat principalem conuen-
tum.ibid.num.e.71 901
- Termino dato reo ad denuntiandum
actori durante, an debeat supersederi
in causa.in sexta parte, versiculo, au-
thor.num.e.4 399
- Tertius potest agere petitorio duobus
litigantibus super possessorio,& tene-
tur actor huic tertio respondere, ante
quàm restituatur.in quarta parte, sexta
distinctione,numero 39 156
- Tertius quando vanit ad impediendam
executionem,causa dicitur summaria.
in quarta parte,nona distinctione. nu-
mero 62 101
- Testamentum secundum non tollit pri-
mum,quãdo in primo est clausula de-
rogatoria.in secunda parte. nume. 44
10
- Testamentum, quod in scriptis non va-
let,minimè valet vt nuncupatium. in
quarta parte,ix.distinc.num.e.88.& 95
206.& 208
- Testamentum militis, quod non valuit
iure communi, valebit iure militari.
ibid.nu.90 107
- Testamentum quando est publicandum,
fieri debet citatio per proclama. in vi.
parte, versiculo, citatio. numero 109
fol. 377
- Testamentum ne aperiatur, vel ne scri-
ptus hæres in possessionem mittatur,
non appellatur.in vi. parte, versiculo,
appellatio.num.e.311 628

INDEX.

- Testamentum clerici non eget solennitate statuti**, quando in eo est institutus alius clericus. *disputatio viij. numero 51* 758
- Testamentum debet habere solennitatem statuti**, etiam si in eo instituitur clericus. *ibi. numero. 18* 753
- Testamentum in scriptis si non valeat, an valeat vt nuncupatium.** *disputatio. iij. numero. 4 & 13* 704 & 707
- Testamentum militis factum iure communi si non valeat, an valebit iure militari.** *disputatio quarta. numero 6* 705
- Testamentum mulieris, an valeat sine mundualdo.** *disputatio. ij. numero 37 & 38* 653
- Testamentum patris melius est**, quod nullam faciat mentionem de filia dotata, quam quod instituat eam in vno tarenos: & malefaciunt notarii, qui aliter consulunt. *disp. x. unu. 26* 786
- Testator non potest instituere ecclesiam, & filium exheredare.** *disputatio. viij. numero 25* 748
- Testatoris debitor hæres institutus hereditatem adire videtur**, eo ipso quod soluit in termino. *in repetit. l. is potest numero. 77* 815
- Testamentum nõ debet aperiri, nisi mortuo testatore.** *in repetitio. l. is potest. numero. 259* 863
- Testimonium laici & mulieris admittitur contra clericum**, quando ciuilitè de crimine agitur. *in iij. parte. j. distinctio. numero. 33* 91
- Testis de suo iudicio deponens, non probat.** *in prima parte. numero. 2* 12
- Testis rationem & causam scientiæ, diuersam à dicto suo assignare debet**: aliàs non probat. *in ij. par. numero. 7* 19
- Testis qui falsum testimonium pecunia dicit**, Christum vendit, sicut fecit Iudas. *Idem in iudice. in iij. parte. numero 66 & 67* 53
- Testis contra clericum, in criminalibus non potest esse mulier, neq; laicus de iure canonico.** *in iij. parte. j. distinctio. numero. 33* 91
- Testis vnus facit plenam fidem in causis modicis & summariis.** *in iij. par. ix. distinctio. num. 75* 204
- Testis mulier honesta, quæ examinatur in domo, potest examinari sine citatione partis.** *in vj. part. versicu. citatio. numero. 27* 359
- Testis cuius dicto necessario standum est, examinari potest parte non citata.** *ibid. numero. 28* eod.
- Testis de cuius morte vel recessu timeatur, parte non citata potest examinari.** *ibi. numero. 29* eod.
- Testis interrogari non potest, an quis bona vel mala fide possideat.** *in vj. parte. versicu. interrogatio. numero 16* 406
- Testis deponens sine bona causa scientiæ, si fuit interrogatus, non probat.** *nam ratio testis saluat, & destruit eius dictum, & ratio non debet esse eadem cum dicto testis.* *in vj. parte. versiculo, testimonium productio. numero 9. 10 & 11* 452
- Testis no. assignans causam scientiæ, etiam non interrogatus, in causis criminalibus non probat.** *ibi. nu. 12* 453
- Testis etiam non interrogatus causam scientiæ reddere debet in his quæ iudicio intellectus percipiuntur**: aliàs non probat. *ibid. numero. 13* eod.
- Testis non assignans causam scientiæ, non est sufficiens, vt deferatur iuramentum suppletorium.** *ibid. numero. 14* eod.
- Testis assignans causam remotam à sensu proprio, non probat.** *ibi. nu. 15* eod.
- Testis de credulitate probat contra producentem.** *ibi. numero. 16* eod.
- Testis depositio, per verbum, videtur, vel iudicio suo, non valet.** *ibi. num. 17* eod.
- Testis de auditu non probat, nisi in factis antiquis.** *ibi. nu. 18* 454
- Testis depositio, non iurata non probat.** *ibid. numero. 19* eod.
- Testis iurare debet dicere veritatem pro vtraque parte.** *ibi. numero. 20* eod.
- Testis deponens falsum, nõ iuratus, non punitur poena falsi: sed extraordinaria poena.** *ibi. numero. 21* eod.
- Testis de mera veritate iurare debet:** *alii*

- aliās non probat.in vj.par.verfic.iuramentum.nu.14 465
- T**estis punitur de falso à iudice, coram quo falsum deposuit, etiam si aliās esset suus incompetens. Quid autem, si esset clericus, an possit puniri per iudicem laicum, & econtrā. in vj.parte. verfi. accusatio incidens. nu.2. 4 & 5 488 & 489
- T**estis deponens super eo, quod percipitur iudicio intellectus debet etiam nō interrogatus assignare causam. ibidē. nume. 42 832
- T**estis deponens in fauorem partis aduersæ, non facit fidem, quando fuit contra eum protestata causa ipsum repulsi. in vj. parte. verficu. repulsa. nume. 4 492
- T**estis falsum deponens, potest repulsari etiam per producentem. ibidem. numero 12 493
- T**estis in vna causa, non potest in eadem esse iudex. in vj. parte. verfi. appellatio. nume. 54 561
- T**esti dicenti se falsum testimonium dixisse, nō creditur, ad infrigendum eius depositionem. in vj. par. verfic. confessio. nume. 11 445
- T**estes assignantes causam non concludentem, fidem faciunt in summariis causis. Idem est in testibus infamibus, & aliās à iure reprobatis. in iij. parte. ix. distinct. num. 34 195
- T**estes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, causa summarie expeditur. & eorum depositiones solum infra annum fidem faciunt in Regno. ibid. nume. 70 202
- T**estes laici nolentes deponere coram iudice laico, possunt excommunicari per iudicem ecclesiasticum. in iij. parte. xj. distinct. nu. 29 220
- T**estes vacillantes seu falsum deponentes, possunt inquiri ex officio & per iudicem puniri. in vj. par. verficu. inquisitio. nume. 150 226
- T**estes quando examinantur vltima die termini, non requiritur citatio partis ad videndum iuramenta testium, in vj. parte. verficulo, citatio. numero 18 257
- T**estes examinantur sine citatione partis, damno seu furto in syluis passio. in ver. citatio. nume. 26 359
- T**estes non interrogati super interrogatoriis, debent iterum repeti, & interrogari, etiam post publicationem, in vj. parte. verficu. interrogatio. numero 19 406
- T**estis defensiones ad probandam innocentiam recipi possunt, etiam post conclusum in causa. in vj. par. verficu. dilatio. nume. 3 433
- T**estes an examinari debeāt infra terminum datum ad probandum, & quid si detur ad probatum habendum, & quid in causa repulsæ. in d. verfi. dilatio. nume. 19. 20 & 21 436
- T**estes examinari possunt die feriata: dūmodo iurent in die iuridica. in vj. parte. verficu. testium productio. nume. 4. & 7 451 & 452
- T**estes vltra septem, examinari non possunt super vnoquoque articulo. ibidē. nume. 5 eod.
- T**estes in loco iudicij examinari debent, nisi sint personæ egregiæ, mulieres, infirmi, vel alio modo impediti. ibidem. nume. 6 452
- T**estes citati infra terminum, iurare possunt infra tres dies, post terminum. ibidem. nume. 8 eod.
- T**estes produci possunt vsque ad publicationem in causa, & non vltra: nisi super nouis articulis dependentibus à veteribus. ibi. nume. 22 454
- T**estes simul cum scriptura, post publicationem possunt produci. in vj. parte. verficulo, instrumentorum productio. nume. 27 467
- T**estes etiam die feriato ad honorem Dei examinari possunt. in sexta parte. verficulo, ad eorum editio. numero 32 482
- T**estes non rite examinati non validantur per publicationem factam de voluntate partium. in vj. parte. verficu. publicatio. nume. 5 487

I N D E X.

- Testes debent citari & etiam examina-
ri infra terminum datum ad repul-
sam, & eo elapso non admittuntur. in
sexta parte: versiculo, repulsa. nume-
ro 6 402
- Testes singulares admittuntur ad proban-
dum aditionem hereditatis. in repet. l.
is potest. nu. 94. 819
- Testes deponentes de furore debent etiā
non interrogari assignare causam. ibi.
nume. 142. 812
- Testes inhabiles probant informatio-
nem in casibus, in quibus non requi-
rebantur. disp. iij. nu. 8. 705
- Testes singulares admittuntur ad pro-
bandum furorem: & actū successuum.
ibid. nume. 143. 833
- Testes super morte probanda possunt re-
cipi etiam parte non citata. ibidem nu-
mero 182. 840
- Testes si sunt hincinde æquales, creditur
dignioribus: fallit quando minus di-
gni deponerent pro reo. ibid. numero
226 & 228. 877
- Testibus masculis magis creditur, quā
feminis, nisi feminæ deponerent pro
reo. ibidem numero 327 & 328 eod.
- Testibus affirmantibus plus creditur,
quā negantibus. nisi negantes depo-
nerent pro reo. ibidem numero 329
eodem
- Transmissio hereditatis per infantem.
an & quando fiat. ibidem numero 11.
& 12. 787
- Testium vsus, fuit etiam tempore veteris
testamenti. in iij. parte: numero 133
78
- Testium examinationes, quo ordine fiāt,
& quid seruetur in Regno. in vj. part.
versu. testium productio. nume. 1. 442
- Testium depositio non valet, parte non
citata, nec præsente iuramento. ibid.
nume. 2. eod.
- Testium rubrica, quid continere debeat.
ibid. nume. 3. eod.
- Testium depositiones in quibus reperi-
tur scriptum in causa sciētiae, vt supra
dixit, & deposuit, non probant quan-
doque, & inuehitur contra notarios
inaduercentes. ibi. nume. 11. 452
- Testium nemina non tenetur quis edere
parti ante publicationem. in vj. parte
versu. actorum editio. nu. 52. 485
- Testium repulsa non admittitur in causis
summariis, in quibus sufficit semiple-
na probatio. in iij. parte ix. distinctio.
nume. 63. 201
- Reliqua vide supra, in litera R. in ver.
Repulsa.
- Timens offendi ab aliquo, officium iu-
dicis implorare potest, vt ipsum com-
pellat ad præstandam cautionem de
non offendendo. in vj. parte versicu. sa-
tisdatio. nu. 13. 411
- Titulum suæ possessionis seu beneficii,
an & quando teneatur quis ostendere.
in iij. parte, xij. distinctione numero 4
232
- Tortura an possit irrogari in crimine
vsurarum. disp. v. nu. 23. 716
- Tortura à timidiori seu à magis suspen-
cto, vel à formipa, item à filio, vbi pa-
ter & filius sunt incriminati, incipi de-
bet. in proce. numero 13. & 14. 13
- Tortura potest irrogari stantibus indi-
ciis. in quarta parte ix. distinctione, nu-
mero 11. fo. 200. & in vj. parte versicu.
inquisitio. nume. 127. fo. 332. & in ver.
tortura. nu. 7. 496
- Tortura an irrogetur in crimine, vbi ve-
nit irroganda poena fustigationis. &
quid seruetur in Regno. in iij. parte ij.
distin. nu. 5. & 6. 108
- Tortura potest irrogari ei, qui non vult
respondere libello coram iudice. in vj.
parte versicu. contumacia. numero 27.
fo. 352. & in versicu. tortura. nume. 6
496
- Tortura quandoque datur ad poenam,
quandoque ad veritatem eruendam.
in vj. parte: versiculo, tortura. numero
1 & 4. 495
- Tortura ad poenam est meri imperij. ibi.
nume. 2. eod.
- Tortura pro quibus criminibus irrogari
potest. ibi. nu. 5. 496
- Tortura irrogari potest testibus vacillā-
tibus tam in causa ciuili, quā in cri-
minali.

*Tortura irrogata ad
veritatem eruendam non
infamat l. nullam cap
quibus causa inf. irrogatur.
secus tortura inflata p. iudicem
l. iudicem c. ex officio*

- minati. *ibid.* nu. 6 eod.
 Tortura an possit in causa appellationis
 irrogari. *ibid.* nu. 8 eod.
 Tortura quandoque datur ad eruendam
 solam responsionem affirmatiuam, vel
 negatiuam, & tunc ad eam deuenitur
 sine iudiciis. *ibidem* numero eod.
 Tortura vt irrogari possit, quis ordo pro
 cedere debeat. *ibidem* numero 10 &
 11 *eod.* & 497
 Tortura est inuenta ad veritatem inuesti
 gandum ob defectum probationum.
ibid. nu. 12 497
 Tortura quando est irroganda, qualiter
 decretum interponi debeat. *ibidem.* nu.
 mero 14 498
 Tortura illata, si reus non confitetur, iu
 dicia sunt purgata. *ibidem* numero 16
eodem
 Torqueri non debet is, cōtra quem sunt
 plenae probationes, aliās iudex mor
 taliter peccat. in *vi. parte. versiculo, tor*
tura. nu. 11 497
 Tortus in membris, corporis lēSIONEM
 pati non debet. in *vi. parte. versiculo,*
tortura. nu. 11 498
 Tractatus huius summarium & continen
 tia traditur. in *proce. in fi.* 12
 Traditio nuda si non habet causam pro
 cedentem habilem, non valet. disputa
 tione *vij. nu. 6* 752
 Transferri non potest in alium plus iur
 is, quā habet transferens. disputa
 tione *ix. nume. 8* 766
 Transactio criminis facta cum accusa
 tore, an impediat quin alius possit ac
 cusare, vel iudex inquirere. in *vi. parte*
versiculo, inquisitio. numero 55 305
 Transactio in criminalibus quid opere
 tur, maxime in casibus permissis. *ibi.*
nu. 55. & 57 eod.
 Transactio in criminalibus in quibus ca
 sibus est hodie permessa per constitu
 tiones Regni, & qualiter in hoc ius
 commune restringatur. *ibidem* nume
 ro 73 311
 Transactio facta in criminalibus, an &
 quando iudex procedat ex officio. *ibi.*
nume. 76 313
 Transigentibus in criminalibus licitum
 est aliquid ab accusato accipere, pro
 expertis & interesse & pro aestima
 tione dānorum. *ibi. nu. 74* 312
 Transactio in ciuilibus an sit permessa
 per constitutiones Regni, & qualiter
 transigens puniatur. in *vi. part. versicu.*
inquisitio. nume. 78 314
 Transactio in ciuili causa facta per contri
 macem bannitum & condemnatum,
 facit illum omnem poenam euitare. Se
 cus in criminali. *ibidem* numero 79
eodem
 Tribunus quo tempore in Roma crea
 tus. in *iiij. par. nu. 22* 40
 Tributarium predium detinens, potest
 citari per edictum: & elapsis sex mensi
 bus priuatur pradio. in *vi. part. versic.*
citatio. nu. 93 174
 Tutelae causa compromitti non potest,
 etiam stante pragmatica, quod affines
 compromittant. in *vi. parte. versic.* com
 promissum. *nume. 30* 431
 Tutor sine pupillo non potest adire hae
 reditatem etiam cū autoritate iudicis.
 in *rep. l. is potest. nu. 147* 835
 Tutor solus sine pupillo potest iubere
 seruo pupilli vt adeat. *ibidem.* nume
 ro 49 eod.
 Tutor est necessarius in adeunda heredi
 tate per pupillum: nec sufficit curator.
ibid. nu. 151 eod.
 Tutor potest adire pro infante: & tamen
 repudiare non potest. & sic in eo sal
 lit regula *lis potest. ibidem. nume. 202*
845
 Tutor peti debet à matre pupilli & à
 quolibet coniuncto: aliās perdunt eius
 successiōem. *ibid. nume. 219. & 220*
853
 Tutoris scientia sufficit vt pupillus tran
 smittat ius deliberandi. *ibidem. numero*
319 8-9
 Tutor moriens ante pupillum, impedit
 ius deliberandi transmitti. *ibidem* nu
 mero 340 eod.
 Tutor vel curator non constituit procu
 ratorem an te litē contest. sed actorē: in
 quo requiritur decretum iudicis: aliās

INDEX.

- non valet: & vitatur processus. in rep.
l. si actor. nume. 3 881
- Tutor si ingreditur fundum hereditarium pro infante, inducitur aditio. in rep. l. is potest. nu. 67 813
- Tutor qui administravit, est primò conveniendus. in pro. nu. 18 14
- Tutor quando accusatur vt suspectus, causa criminalis dicitur. in iij. part. j. dist. nu. 11 85
- Tutor non faciens solennia litigans pupilli nomine, facit iudicium esse nullum. & quæ dicantur ista solennia. & qualiter practicetur in Regno. in iij. part. xv. dist. nume. 33 245
- Tutor non potest facere procuratorem ante litem contestatam, sed actorem cum decreto iudicis: alias non valet iudicium. ibid. nu. 34 eod.
- Tutor suspectus potest ex officio iudicis inquiri & remoueri. in vj. par. versicu. inquisitio. nu. 47 335
- Tutor petitus dari potest inquiri per iudicem, an sit idoneus, & an reperiantur alij magis idonei. ibidem numero 197 343
- Tutor quando dandus est alicui velcurator per iudicem sine inquisitione, non requiritur citatio alicuius. in sexta parte: versiculo, citatio. numero 35 360
- Tutor ante omnia in iudicio de solennitatibus docere debet. Et post datum terminum ad probandum, litis exceptio opponi potest. in vj. part. versicu. exceptio. nu. 3 415
- Tutor potest compromittere secundum Regiam pragmaticam. in vj. part. versicu. compromissum. nu. 8 427
- Tutor qui iustam causam litigandi non habuit, debet in expensis condemnari: & contra eius bona sit executio. in sexta parte versiculo, executio. numero 39 470
- Tutoris vel curatoris datio, summarie expeditur. in quarta part. ix. distinctio. nume. 85 205
- Tutrice secundò nubente, non redditur ratione, bona secundi viri sunt obligata. & in eis pro tutelari debito sit executio. in sexta parte versiculo, executio. nume. 53 660
- Vasallus contumax verus, qui citatus dixit, nolo venire. statim perdit feudum. in vj. par. versiculo, contumacia. nume. 22 391
- Vasallus tenetur defendere dominum in bello iusto: non autem quando dominus iniuste præliatur. disputatione j. nu. 36 673
- Velle non dicitur, qui per metum vult. disp. vj. nu. 36 728
- Vendere rem suam alteri inuitus quis non compellitur. disputatione viij. nume. 4. & 42 742 & 755
- Venditor tenetur ad interesse de evictio- ne & litem defendere quod includit etiam subministrationem expensarum. in sexta parte versiculo, authoris laudatio. nu. 8 400
- Vendere frumentum tempore caritatis possunt compelli domini per iudicem. in vj. parte versiculo, inquisitio. numero 181 341
- Verberans clericum in habitu laicali, nõ est excommunicatus. in iij. part. xj. di. nume. 44 222
- Verbum quod potest esse æquipollens absolutioni vel condemnationi. in vj. parte: versiculo, sententia. numero 123 533
- Verbum, contendere in iudicio, ad partes solum refertur, non ad iudicem. in vj. par. nume. 8 19
- Verbum, moderatur, in pœnalibus appositum, operatur vt in illo casu pœna mortis imponi non possit. in iij. part. j. distinctio. nu. 52 96
- Verbum, peremptorie, an & quando in citatione apponi debeat. in vj. par. ver. citatio. nume. 72 370
- Verbum, credit, est veritatis expressiui in respondente positionibus. in vj. parte ver. positio. nu. 14 440
- Verbum futuri subiunctiui intelligitur cum effectu. in repetitione l. is potest. nume. 230 855

Verba,

- Verba**, sine figura iudicij, quid importet. & ponitur intellectus iurium municipalium Regni. in iij. part. ix. distinctio. nume. 11. & 12 189
- Verba** notarij stipulantis censentur proferri de voluntate contrahentium: quia debet contradicere ille, cui verba displicent. disputatione sexta. nume. 20 721
- Verba**, submitto me protectioni, & tuitioni talis iudicis, vim appellationis habent. in vj. par. versiculo, appellatio. nume. 123 576
- Verba** libelli impropriantur, vt saluetur libellus, in iij. part. prima distinctio, nume. 23 88
- Verborum** ordo in legatis & dispositionibus seruatur. in proce. nume. 17 14
- Veritati** omnia cedunt. in iij. parte, numero 67 53
- Vestes** cedenti bonis sunt relinquendæ. in vj. parte versiculo, executio. numero 25 657
- Vestes** non sunt auferendæ damnatis ad mortem, nec transeunt in hypotheca. ibid. nu. 30 eod.
- Vestes** traditæ per maritum vxori, an videatur donatæ, an verò debeant restitui. in repetitione lis potest. numero 8 815
- Via** ordinaria agens in iudicio, non potest recurrere ad executionem. in vj. part. versu. instrumentorum productio. nume. 14 459
- Viam** per quam actus & voluntas impugnetur nemo videtur sibi elegisse. in iij. part. ix. dist. nu. 91. & disput. iij. numero 10 706
- Vicarius** seu locum tenens, an dicatur ordinarius vel delegatus. in quarta part. v. distinctio. nume. 5. & 6. cum pluribus sequen. 119
- Vicarius** quomodo cognoscatur à delegato. ibi. nu. 8 eod.
- Vicarius** generalis episcopi, dicitur ordinarius. Secus particularis vicarius vnius loci. quia est delegatus. ibid. numero 12. fol. 120. & in vj. part. versiculo, appellatio. nu. 370 639
- Vicarius** foraneus seu ruralis, quis dicatur. in dicta quinta distinctio. numero 14 121
- Vicarius** episcopi dicitur ordinarius, in his, quæ de iure communi in eum transeunt. Secus in his, quæ non transeunt, nisi specialiter sibi committantur per episcopum: prout sunt causæ criminales, & collationes beneficiorum, quia in his est delegatus, & ab eo appellatur ad episcopum committentem. ibidem numero 16. fol. eod. & in vj. part. versiculo, appellatio. numero 373 640
- Vicarius** rectoris secularis vel presidis, an dicatur ordinarius vel delegatus. in d. v. dist. nu. 17 122
- Vicarius** creatus ab habente potestatem substituendi dicitur ordinarius. ibidem nume. 18 eod.
- Vicarius** an possit constitui ab inferiori à principe. ibi. nu. 19 123
- Vicarius** seu locum tenens, in casu quo potest de iure constitui, quam potestatem habeat: & de quibus causis possit cognoscere. ibid. numero 20 eod.
- Vicarius** an possit alium vicarium sibi substituere. ibi. nu. 22 124
- Vicarius** in loco tribunalis principalis sententiam ferre debet. in vj. part. vers. sententia. nu. 74 525
- Vicarius** generalis potest in omni loco suæ prouincie ius reddere. ibidem numero 82 527
- Vicarius** potest recusari, vt suspectus ex sola suspitione sui ordinarij. in sexta parte versiculo, appellatio. numero 28 558
- Vicarij** iurisdicchio exinguitur morte episcopi. in iij. parte quinta distinctio, nume. 57 133
- Vicarij** iurisdicchio suspeditur per excommunicationem episcopi. ibidem numero 70 135
- Vicarium** tres dicuntur esse species. ibid. nume. 6 119
- Viceduces**, vicereges, & vicecomites dicuntur iudices ordinarij. in iij. part. v. distin. nu. 10 120

- Vicinus & consanguineus** præsumitur scire facta vicini & consanguinei: & in quibus casibus hoc procedat. in re-
peritio. l. is potest. nume. 296 & 297.
298 & 299 870
- Vicinus non præsumitur** scire facta vi-
cini momentanea: & quæ in occulto
sunt: fallit quando de his esset publica
fama in ciuitate vel viciniâ. ibid. nu-
me. 299 & 304 870. 871
- Vicinus quis dicatur.** ibid. nu. 300 871
- Vicinus præsumitur** intulisse damnum
vel furtum vicino: ex qua vicinitate
vrget indicium contra eum: nisi vi-
cus esset homo bonæ famæ. ibid. nu-
me. 301 & 303 eod.
- Vicinus vel consanguineus absens** vel
infimus vel infans: vel excommuni-
catus non præsumitur scire facta vi-
ni vel consanguinei. ibid. nume. 305.
cum tribus ver. seq. 872
- Vicinus admittitur** ad agendū iure con-
grui, non obstante donatione vel per-
mutatione. disputatione nona. nume-
ro 28 772
- Vicinitatis causa multa** conceduntur:
etiam contra ius commune, quæ aliâs
non concederentur. disputatione viij.
nume. 33 751
- Victor quandoque patitur** expensarum
condemnationem. in vj. par. ver. inter-
rogatio. nu. 2 403
- Videlicet, dictio, est** declaratiua, & restri-
ctiua præcedentium. in tertia parte.
nume. 105. fol. 64. & disputatio. ij. nu-
mero 17 786
- Vidua dicitur** miserabilis persona, quan-
do est pauper. aliâs secus. in iij. parte,
nona distinctio. nume. 79. fol. 254. &
in vj. parte. versicu. inquisitio. nume-
ro 133 334
- Visitatio ecclesiæ** quando fit per præla-
tum, ad quem effectum fiat. in vj. parte.
versu. inquisitio. nu. 14 293
- Viduum litigiosi non** inducitur, quando
super re aliqua agitur criminaliter. in
quarta parte. prima distinctio. nu-
me. 34 91
- Vlpianus Iurisconsultus**, fuit post ad-
uentum Christi. in tertia parte. nume-
ro 28. in fin. 43
- Vniuersitas non potest** conueniri pro
damno clandestino, nisi præcedat in-
quisitio generalis contra malefactor-
es. in vj. parte. versicu. inquisitio. nu-
me. 11 292
- Vniuersitas potest citari** per edictum. in
sexta parte. versicu. citatio. nume. 94
374
- Vniuersitas an in die Veneris sancti, ci-**
tari possit ad sonum tabellæ, ex quo
no pulsantur campanæ. ibidem nu-
mero 112 378
- Vniuersitas cuiuslibet ciuitatis, castri,**
vel villæ, quæ regitur per syndicum,
habet restitutionem in integrum. in
sexta parte. versicu. appellatio. nume-
ro 87 565
- Vniuersitas constituens procuratorem**
ad contrahendum cum iuramento, nõ
restituitur. non tamen est periura. ibid.
nume. 93 567
- Vniuersitas cogitur imponere collectam**
pro soluendis debitis suis. in sexta
parte. versu. executio. nu. 51 660
- Vocem primam habere in consilio de-**
bet maioris dignitatis & dignior. in
proæ. nu. 8 12
- Voluntas hominis declaratur** verbis &
facto. in repetitione l. is potest. nume-
ro 42 808
- Voluntas principis habetur pro causa.**
disputa. j. nume. 6 667
- Voluntas spontanea an probetur** per
illam dictionem, sponte appositam in
instrumento. disputatio. sexta. numero
10. & 35 721 & 728
- Vsura est delictum punibile: & super**
eo potest procedi per inquisitionem
& accusationem per iudicem eccle-
siasticum. disputati. v. numero 4 & 11.
709 & 712
- Vsura est crimen & non reperitur ea**
maius. dispu. v. nu. 18 714
- Vsuræ sunt permixtæ de iure ciuili.** dispu-
ta. v. nu. 6 710
- Vsuræ prohibentur recipi, etiam à spon-**
te solente. ibid. nu. 21 715
- Vsura**

- Vsura** quod sit peccatum, in iij. par. xvj. dist. nume. 54 250
- Vsura**, dicitur crimen, in vj. part. versu. inquisitione. nu. 117 330
- Vsura** species est rapinae. ibidem numero 119 eod
- Vsura** maius malum non repetitur. ibid. nume. 120 eod.
- Vsuræ** permixtæ sunt de iure civili. idè iudex secularis non potest de illis inquirere, de iure communi: sed solum iudex ecclesiasticus ibid. numero 108, fol. 326. & disputatione quinta. numero 6 710
- Vsuræ** hodie multum frequentantur. idè acius puniri debent. ibidem nume. 114 329
- Vsurarum** crimen est publicum, & potest in Regno iudex ex officio inquirere contra vsurarium, & etiam quilibet de populo admittitur ad accusandum de tali crimine. ibidem numero 126 332
- Vsurarum** causa est summaria in curia ecclesiastica, scilicet quando excipitur contra creditorem, quod contrafactus est vsurarius. in quarta parte nota distinctio. nume. 50 199
- Vsurarum** crimen in regno est publicum: & quilibet admittitur ad accusandum. & hoc qualiter procedat. disputatione. 5. nu. 5 710
- Vsurarius** pauper qui non potest restituere, an teneatur in aliquo. nume. 9. & 12 710. & 716
- Vsurarius** potest excommunicari, si non restituit vsuras. ibid. nume. 3 709
- Vsurarius** recipiendo vsuras committit dolum: & debet teneri crimine stellionatus. ibid. nu. 13 712
- Vsurarius** an possit pecuniariter puniri. ibid. nume. 15. & 17 713. & 714
- Vsurarius** punitur tribus pœnis de iure canonico. ibid. nu. 8 710
- Vsurarius** restitutus vsuris an teneatur ad aliud. disputatione quinta. numero 9 710
- Vsurarius** pluries delinquit. ibidem numero 14 713
- Vsurarius** an possit criminaliter puniri. ibidem numero 7. 12. & 13 fol. 710. & 712
- Vsurarius** an possit torqueri stantibus iudiciis. nu. 23 716
- Vsurarius** potest inquiri per iudicem etiam ad commodum privati. in sexta parte. versu. inquisitione. numero 106. fol. 325. & disputatione quinta. numero 1 709
- Vsurarius** compelli potest per iudicem ad vsuras restituendas, & potest ante receptionem impediri, ne vsuras recipiat. ibidem numero 197. eod. & disputatione. 1. nu. 1 709
- Vsurarius** an possit puniri per episcopum ad aliquam pœnam temporalem. ibid. nume. 109 126
- Vsurarius** an possit hodie inquiri per iudicem secularem ex officio, per constitutionem regni. ibidem numero 110 eodem
- Vsurarius** de iure canonico quas pœnas patiatur. ibid. nu. 111 eod.
- Vsurarius** nulla magis convenienti pœna puniri potest, quàm pecuniaria propter eius auaritiam. Et idè merito constitutio Regni induxit pœnam publicationis bonorum. ibidem nume. 116 329
- Vsurarius** peccat recipiendo vsuras, etiam à sponte dante. ibidem numero 123 eod.
- Vsurarij** corpus mortuum potest sequestrari per episcopum, ne sepeliatur, donec hæres caueat de restituendis vsuris. in quarta parte. xj. distinctione. numero 33 220
- Vsuras** recipiens, tantum peccat, non autem soluens. disputa. v. num. 21. fol. 715. unde licet creditor illas recipiat à sponte dante, non per hoc excusatur à pœna. ibid. nu. 123 331
- Vsuras** soluens, videtur sibi erueri oculos. in sexta parte. versu. inquisitione. nume. 124 331
- Vsuras** ne recipiat creditor, potest per iudicem impediri & receptas compelli restituere. ibid. nu. 1 709
- Vsura**

INDEX.

Vsurariorum temeritas excrevit hodie, & acrius exercent vsuras Christiani quàm ludæi. disputatione quinta, nume. 16	713	numero 102	850
Vsuffructus aduentitiorum filij, an pro debito vel delicto patris publicetur. in sexta parte. versicu. executio. nu- me. 37	608	Vxor hæres instituta à viro non cense- tur hæreditatem adire habitando do- mum viri, quæ erat sibi obligata pro dotibus. ibid. nu. 8. in fine.	811
Vsuffructus est duplex, scilicet causalis & formalis. in repetitione l. is potest.		Vxor vendicans maritum, vel econtrà, excluditur per exceptionem consan- guinitatis. in quarta parte. xx. distin- ctio. nume. 12	259

FINIS INDICIS.

FINE







